Universidad de Deusto
Biblioteca

Epistolarum

1590

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

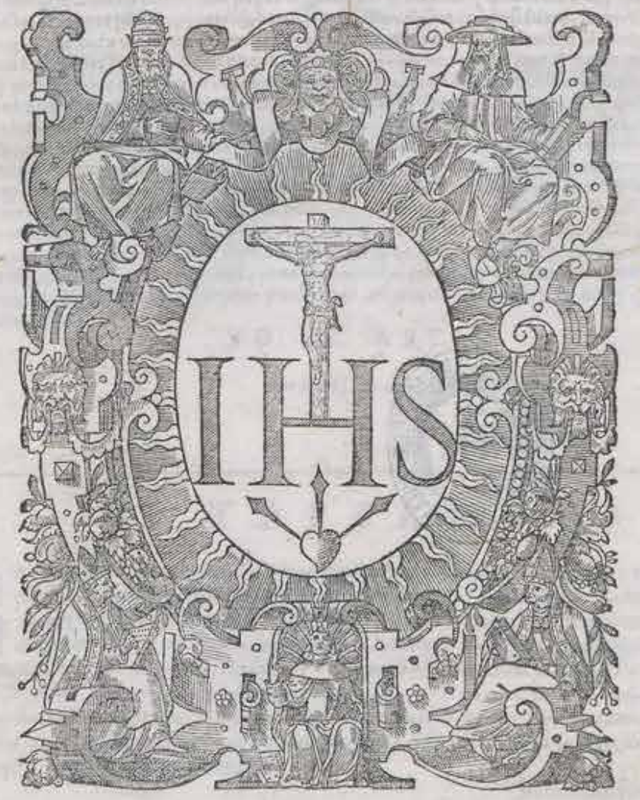
Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARIORVM AC DISPVTATIONVM IN TERTIAM PARTEM DIVI THOMAE

TOMVS PRIMVS.

AVTORE .P. Francisco Suarez Societatis IESV, in Academia Complutensi sacræ Theologiæ professore.

Ad Illustr. & Reuereñ. D. Gasparẽ de Quiroga S. R. E. Car. & Archiepisc. Tolet. & in causis fidei supremum in Regnis Hispaniarũ Præsidem, &c.

Cum gratia & Priuilegio Regis Catholici.

COMPLVTI, In collegio Societatis Iesu, ex officina Typographica Petri Madrigalis. Anno. M. D. XC.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SOCIETATIS IESV BIBLIOTECA COLLEGII LOYOLÆI

EL REY.

POR quanto por parte de vos el Padre Francisco Suarez dela Compañia de Iesus nos fue fecha relació, que ha muchos años que auiades leydo, y leyades Theologia en el Colegio dela Cõpañia de Iesus de la villa de Alcade Henares, y con el largo estudio y trabajo q̃ teniades, auiades escritõ vn libro intitulado *Commentaria, & disputationes, in tertiam partem D. Thomæ*: el qual era de mucho prouecho, é importãcia, de que ante los del nuestro Cõsejo auiades hecho presentació, y nos suplicastes os diessemos licencia para le imprimir, o como la nuestra merced fuesse: lo qual por ellos visto, y como por su mandado se hizieron las diligencias, que la pragmatica por nos hecha sobre la impresion de los libros dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar, esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien: y por la presente por os hazer bien y merced, os damos licencia y facultad, para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corran, y se cuenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula, vos ò la persona que vuestro poder vuiere, podays hazer imprimir, y vender el dicho libro de que de suso se haze mencion, y damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos, que vos nõbraredes, para que por esta vez le podays imprimir, con que despues de impresso antes que se venda, le traygays a nuestro Consejo, juntamente con el original que enel se vio, que va rubricado, y firmado al cabo de Pedro çapata del Marmol nuestro escriuano de camara, de los que en el nuestro consejo residen, para que se vea si la dicha impresion esta conforme al original, ò traygays fee en publica forma, en como por corrector nombrado por nuestro mandado se vio, y corrigio la dicha impresion por el original, y si se imprimio conforme a el, y quedan assi mismo impressas las erratas por el apuntadas, para cada vn libro de los què assi fueren impressos, y se os tasse el precio que por cada volumen vuieredes de auer. Y mandamos, que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir, ni vender, so pena, que el que lo imprimiere aya perdido y pierda todos qualesquier libros, moldes, aparejos, que de los dichos libros tuuiere, y mas incurre en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere: la qual dicha pena sea la tercia parte para el juez q̃ lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente, Oydores, de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa, y Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidorrs, Assistẽtes, Gouernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y señorios, assi a los que ora son, como a los que seran de aqui adelante, os guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced, que assi os hazemos: y contra el tenor y forma della, ni de lo en ella contenido no vayan, ni passen, ni consientan yr, ni passar, en manera alguna: so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Fecha en Madrid, á veynte y ocho dias del mes de Deziembre de mil y quinietos y ochenta y nueue años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Iuan Vazquez.

TASSA.

YO *Pedro çapata del Marmol escriuano de Camara delos que residen en el su consejo, doy fee, que los señores del dicho Consejo de pedimiento y suplicacion del Padre Francisco Suarez de la Compañia de Iesus, tassaron vn libro intitulado* Commentariorum, ac disputationum, in tertiam partem D. Thom. *que con licencia y priuilegio de su Magestad imprimio, A quatro marauedis el pliego, y a este precio y nomas mandaron que se venda: y que primero que se venda ningun libro, se imprima esta tassa en la primera hoja de cada volumen. Y para que dello conste, de pedimiento del dicho Padre Francisco Suarez, y mandamiento de los dichos señores, di la presente firmada de mi nombre. En la villa de Madrid a doze dias del mes de Iulio de mil y quinientos y nouenta años.*

Pedro çapata
del Marmol.

Tiene este libro dozientos y diez pliegos, a quatro marauedis cada pliego, monta todo el libro en papel, veynte y quatro reales y veynte y quatro marauedis.

† 2 Ego

Universidad de Deusto
Biblioteca

EGO Gundisaluus Dauila Societatis Iesu in Prouincia Toletana Prouincialis, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua Præposito nostro Generali, facultatem concedo, vt primus tomus Commentariorũ in tertiam partem Diui Thomæ, à Patre Francisco Suarez nostræ Societatis, sacræq; Theologiæ in nostro Collegio Complutensi professore, compositus, & eiusdem Societatis grauium, Doctorumq; hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas sigilloq; nostro munitas dedimus. Caraacæ die decima mensis Decembris, Anni M. D. LXXXIX.

Gonzalus Dauila
Prouincialis.

CENSVRA.

GRauissimi ac sapientissimi Doctoris Francisci Suarez Societatis IESV disputationes & Commentaria in tomum primum tertiæ partis D. Tho. sedula quâ potui euolui diligentia: in quibus talis sententiarũ vbertas, insignis resolutio, mira eruditio: tum etiam & inusitata quædam rerum varietas elucet, vt tanto viro, tanta industria, tanto denique ingenio dignę censeantur. Ex quo facilè deprehendi potest in eis non solum nihil dissonum, verum potius multa rationi, sacrarumq; literarum veritati consona inueniri: quæ si in mediam lucem producantur, maximum sunt scholasticis & diuinorum librorum professoribus commodum, & vtilitatem allatura. In hoc Cœnobio nostro Patris nostri D. Augustini Mantuæ Carpentanæ, pridie Iduum Nouembris Anno. M. D. LXXXIX.

Fr. Gabr.
Pinelus.

IHS

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO D. GASPARI de Quiroga S. R. E. Cardinali, Archiepiscopo Toletano, Hispaniarum Primati, ac supremo fidei Inquisitori, &c. Veram felicitatem.

NVLLIS Rationibus adduci potuissem, Cardinalis illustrissime, vt non minus difficilia, & abstrusa, quam sacra incarnati Verbi mysteria, quæ auditoribus meis explicaueram, ad communem omnium vtilitatem in aspectum, lucemq; proferrẽ, nisi me ij coegissent, quorum Imperium recusare nec poteram, nec debebam. Nam, si arcana, reconditaq; mysteria excipias, quæ nos Deum Opt. Max. natura vnum, & simplicem, hypostasi vero triplicem esse, docent, illa sunt nobilitate prima, difficultate maxima, vtilitate singularia, quæ Dei filium ita factum hominem pro humani generis salute declarant, vt ex duabus naturis, illius diuina, & nostra mortali, mira biliter vna persona consistat. Sed quamuis huius argumenti dignitas cum summa difficultate coniuncta, propter ingenij mei tenuitatem, mihi iure timorem afferret, clarissimi tamen nominis memo

ria

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria tui, cui ſine vlla deliberatione hunc meũ laborẽ (qualiſcunq; ille ſit) dicare conſtitui; me timentem, atq; cunctantem, ita, vel recreauit, vel incendit, vt cum de te cogito, etiam ipſæ meditandi, ſcribendi, dictandiq; moleſtiæ leues mihi eſſe videantur. Nõ enim me ita terret amplitudo tua, qua ſacra purpura inſignis fulges, qua Põtificia dignitate totius Hiſpaniæ primaria ornatus Toletanam Eccleſiam regis, qua demũ ſumma poteſtate præditus Chriſtianam religionem tueris, quam humanitas tua, & eximia in Societatem noſtram beneuolentia me iacentem erigit, ac timentem, dubitantemq; confirmat. Offero igitur primos tibi meorum ſtudiorum, ac lucubrationum fœtus, auctoritate quidem tua fortaſſe non dignos, tuis tamen erga Societatẽ vniuerſam meritis, & officijs debitos. Quos ſi benignè ſuſceperis, non erit, quod hominum iudicia, quibus expoſitus eſt, ſemperq; fuit hic ſcriptorum labor, pertimeſcam; ſed erit potius, quod mihi ipſi gratuler, quod te patrono, tuiq; nominis ſplẽdore commẽdatũ opus in lucẽ prodire, atq; in omnium oculis, manibuſq; verſari ſecurè, audacterq; poſſit. Quare, Præſul ampliſsime, munus hoc, ea benignitate proſequere, qua ſemper es proſequutus res omnes noſtræ Societatis, quæ maximis tuis beneficijs deuincta, non minus te, vt parentẽ benigniſſimum amare, quàm, vt clariſſimum Principem, colere meritò debet.

Amplit. tuæ Illuſt. ac Reuerend.
perpetuus in Chriſto ſeruus.

Franciſcus Suarez.

PIO AC BENEVOLO LECTORI S.

DIV, multumq; dubitaui, ſtudioſe Lector, an diſputationes has, quibus auditoribus meis ſacra incarnati Verbi myſteria explicaui, in publicum emitterem, an vero ſupprimerem, & apud me continerem. Nam primum quidem rei magnitudo, ac ſplendor ingenij mei imbecillitatem perſtringebat: deinde terrebant me, quæ à ſapientiſſimis viris hoc de argumento ſubtiliter ſunt hactenus diſputata, doctiſſimeq; conſcripta, quibuſcum ſi hæc noſtra conferantur, tenuia fortaſſe, ac ieiuna videbuntur. Poſtremò non ignorabam, quam periculoſum ſit ancipitem iudiciorum aleam ſubire, & in eorum hominum manibus, oculiſq; verſari, qui leuibus interdum maculis, aut næuis offenduntur. Atq; ijs quidem rationibus hoc opus premere decreueram, ſed amici quidam mei eruditi, & prudenti, ac ſincero iudicio præditi, cum illud rogatu meo legiſſent, ac probaſſent, magnas vtilitates aiebant (ſi in lucem prodiret) poſſe omnibus theologiæ candidatis afferre, in quibus haud eſſe eam commoditatem negligendam dicebant, quæ ex librorum excuſorum copia percipi poſſet. Siquidem exiguo pecuniæ diſpendio, quod temporis inutiliter in deſcribẽdo, magno cũ labore ſæpe conſumitur, id totum in exquirenda, ac perueſtiganda veritate, & cuiuſq; diſputationis pondere expendendo, fructuoſius collocari poſſet. Addebant præterea timendum eſſe, ne hæc ipſa conciſius à me in ſcholis dictata, & mendoſè excepta à diſcipulis, & perſcripta, ab alio euulgarentur aliquando, ſatiuſq; eſſe, vt à ſuo autore enucleatius explicata, & limata ad manus hominum peruenirent. Cum autẽ me neq; tot rationibus, neq; etiam precibus amici in ſuam ſententiam poſſent adducere, quod animum meum, tametſi ipſorum conſilijs parere cupientem, ſuperiora tamen illa timoris & moleſtiæ plena irretitum retardabant; acceſſit tandem eorum autoritas, qui mecum agere obedientiæ iure poſſunt, & me hærentem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

herentem, & inter varias deliberandi curas quasi fluctuantem, demq; perpulit, vt hanc tantam proinciam susciperem, & difficultates omnes, quæ plurimæ, ac maximæ mihi ante oculos versabantur in ea sustinenda deuorarem. Quarum illa fuit certe non parua, qua omni opera, studio, ac diligentia conatus sum D. Thomæ sententias sic explicare, vt aperte ac dilucidè intelligantur. quo in genere dedi operam, vt sacrarum litterarum testimonia, conciliorum decreta, & sanctorum Patrum monumenta diligentius euoluerem, & quasi fontes ipsos, ex quibus D. Thomas hausit, commonstrarem. Ex quo factum est, vt nonnunquam disputationes nostræ prolixiores fortè videantur, quod non tam ieiune, quàm in scholis fit, tractentur, sed allatis in medium sanctorum Patrum sententijs confirmentur, ac differantur. Nullam tamen (ni fallor) alienam quæstionem, & (vt ita dicam) peregrinam è suis tanquam sedibus conuulsam in meas hasce commentationes quasi in alienas sedes inuitam, ac repugnantem transtuli, nullam redundanti, ac inani verborum copia exornaui, sed quòd perspicuè multa paucis vix dici possunt, & obsequendum fuit desiderio plurimorum, ipsa susceptæ operis ratio nos fecit longiores. In aliorum opinionibus, vel confirmandis, vel refutandis D. Thomæ modestiam, (quæ summa est) imitari studui. Itaq; sic autores ipsos profero, vt laus sua cuiq; tribuatur: sic sententias, eorum etiam, quos non probo, expono, vt quantum momenti, atq; autoritatis habeat cuiusq; sententia lector facillimè diiudicare possit citra cuiusq; vituperationem, atq; iniuriam. Nam sicut à viro Religioso, ac modesto maximè abesse debet sui laudatio, sic etiam aliorum acerba reprehensio, ac vituperatio. In quibus rebus opinioni locus est, ipsius etiam Angelici doctoris prudentiam, atq; exemplum sequutus, eum delectum habui, vt quæ pia, quæ grauia, quæ antiqua sunt anteponerē ijs quæ à pietate, grauitate, antiquitate videntur abhorrere. Hæc habui, de quibus te admonerē, optime lector. A te magnopere etiam, atq; etiam peto, vt si quid boni tibi (cum hæc legeris) occurret, id totum Deo optimo maximo acceptum referas, fonti bonorum omnium: si quid vero, quod minùs placeat, mihi id tribuas, & ignoscas.

(·.·)

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM Diui Thomæ, quæ in hoc tomo exponuntur.

QVAESTIO I.

De conuenientia Incarnationis, in sex articulos diuisa. pagina. 22. columna. 2.

Articulus primus, vtrùm conueniēs fuerit, Deum incarnari. pag. 23. col. 2.
Articulus secundus, vtrùm necessarium fuerit, ad reparationem generis humani, Verbum Dei incarnari. pag. 32. col. 2.
Articulus tertius, vtrùm si homo nō peccasset, Deus incarnatus fuisset. pag. 79. col. 1.
Articulus quartus, vtrùm principalius Christi incarnatio facta fuerit, ad tollendū peccatū originale, quā actuale. pag. 85. col. 2.
Articulus quintus, vtrùm conueniens fuerit, Deum incarnari ab initio mundi. pag. 111. col. 2.
Articulus sextus, vtrū Incarnatio differri debuerit, vsque ad finē mundi. pag. 114. col. 2.

QVAESTIO II.

De modo vnionis Verbi incarnati, in duodecim articulos diuisa. pa. 123. col. 2.

Articulus primus, vtrùm vnio Verbi incarnati, sit facta in natura. pag. 124. col. 1.
Articulus secūdus, vtrùm vnio Verbi incarnati facta sit in persona. pag. 128. col. 2.
Articulus tertius, vtrùm vnio Verbi incarnati facta sit in supposito, vel hypostasi. pag. 131. column. 2.
Articulus quartus, vtrùm persona vel hypostasis Christi, post incarnationem sit composita. pag. 134. col. 1.
Articulus quintus, vtrùm sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo. pag. 136. column. 2.
Articulus sextus, vtrùm natura humana fuerit vnita Verbo Dei accidentaliter. pag. 138. column. 1.
Articulus septimus, vtrū vnio naturę diuinę & humanæ sit, aliquid creatū. pag. 154. column. 2.
Articulus octauus, vtrū vnio Verbi incarnati sit, idē quod assumptio. pag. 156. col. 1.
Articulus nonus, vtrùm vnio duarum naturarum in Christo sit maxima vnio omniū. pag. 173. col. 2.
Articulus decimus, vtrùm vnio duarum naturarum in Christo sit facta per gratiam, pag. 182. col. 1.
Articulus vndecimus, vtrùm vnionem Verbi incarnati aliqua merita præcesserint. pag. 184. column. 2.
Articulus duodecimus vtrùm gratia vnionis fuerit, homini Christo naturalis. pag. 186. column. 1.

QVAESTIO III.

De modo vnionis ex parte personæ assumentis, in octo articulos diuisa. pag. 209. col. 1.

Articulus primus, vtrùm personæ diuinæ cōueniat assumere naturam creatam. pag. 227. column. 1.
Articulus secundus, vtrùm diuinæ naturæ conueniat assumere. pag. 229. col. 1.
Articulus tertius, vtrùm abstracta personalitate per intellectum, natura possit assumere. pag. 237. col. 1.
Articulus quartus, vtrūm vna persona possit sine alia naturam creatam assumere. pag. 239. column. 2.
Articulus quintus, vtrùm quælibet persona diuina potuerit humanā naturam assumere. pag. 240. col. 2.
Articulus sextus, vtrùm plures personæ diuinæ possint assumere vnam numero naturam. pag. 241. col. 2.
Articulus septimus, vtrùm vna persona diuina possit assumere duas naturas humanas, pag. 244. col. 1.
Articulus octauus, vtrùm fuerit magis conueniens quod persona Filij assumeret, humanam naturam quam alia persona diuina. pag. 246. col. 2.

QVAESTIO IIII.

De modo vnionis ex parte naturæ assumptæ, in sex articulos diuisa. pag. 258. col. 2.

Articulus primus, vtrūm natura humana fuerit magis assumptibilis a filio Dei, quam aliqua alia natura. pagin. 257. col. 1.
Articulus secundus, vtrùm Filius Dei assumpserit personam. pag. 260. col. 1.
Articulus tertius, vtrùm persona diuina assumpserit hominem. pag. 261. col. 1.
Artic. quartus, vtrùm Filius Dei debuerit assumere humanam naturā abstractā ab omnibus indiuiduis. pag. 263. col. 1.
Articulus quintus, vtrùm Filius Dei naturā

Universidad de Deusto
Biblioteca

humanam assumere debuerit in omnibus individuis. pag. 265 col. 1.
Art. sextus, vtrum conueniens fuerit, quod Filius Dei humanam naturam assumeret, ex stirpe Adæ. pag. 266. col. 1.

QVAESTIO V.

De modo vnionis ex parte partium humanæ naturæ, in quatuor articulos diuisa. pag. 275. col. 2.

Art. primus, vtrũ Dei filius debuerit assumere verum corpus. pag. 276. col. 1.
Art. secũdus, vtrum Dei Filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem. pag. 277. col. 1.
Art. tertius, vtrũ Filius Dei assumpserit animam. pag. 278. col. 2.
Art. quartus, vtrũ Filius Dei assumere debuerit, intellectum. pag. 208. col. 2.

QVAESTIO. VI.

De modo assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa. pag. 292. col. 1.

Art. primus, vtrũ Filius Dei assumpserit carnẽ mediante anima. pag. 292. col. 2.
Art. secundus, vtrum Dei filius assumpserit animam, mediante spiritu, siue mẽte, pag. 295. col. 1.
Art. tertius, vtrũ anima à Dei Filio prius fuerit assumpta quã caro. pag. 295. col. 2.
Art. quartus, vtrũ caro Christi fuerit, prius à Verbo assumpta, quã animæ vnita, pag. 298. col. 1.
Art. quintus, vtrum tota humana natura sit assũpta mediãtibus partibus, pag. 303. col. 1.
Art. sextus, vtrũ humana natura sit assumpta mediante gratia. pag. 304. col. 1.

QVAESTIO VII.

De Gratia Christi, prout quidam singularis est homo, in tredecim articulos diuisa. pag. 414 col. 2

Art. primus, vtrũ in anima Christi fuerit aliqua gratia habitualis, pag. 315. col. 2.
Art. secundus, vtrum in Christo fuerint virtutes. pag. 325. col. 2.
Art. tertius, vtrum in Christo fuerit Fides. pag. 327. col. 2.
Art. quartus, vtrum in Christo fuerit Spes. pag. 329. col. 1.
Art. quintus, vtrũ in Christo fuerint dona. pag. 334. col. 1.
Art. sextus, vtrum in Christo fuerit donũ timoris. pag. 335. col. 1.
Art. septimus, vtrũm in Christo fuerint gratiæ gratis datæ. pag. 339. col. 1.
Artic. octauus, vtrũm in Christo fuerit prophetia. pag. 340. col. 2.
Art. nonus, vtrum in Christo fuerit plenitudo gratiæ. pag. 345. col. 1.
Artic. decimus, vtrũm plenitudo gratiæ sit propria Christi. pag. 347. col. 1.
Artic. vndecimus, vtrũm Christi gratia sit infinita. pag. 348. col. 2.
Artic. duodecimus, vtrum gratia Christi potuerit augeri. pag. 350. col. 2.
Artic. xiij. qualiter gratia Christi habitualis se habeat ad vnionem. pag. 352. col. 2.

QVAESTIO. VIII.

De gratia Christi, secundum quod est caput Ecclesiæ, in octo articulos diuisa. pag. 360 col. 1.

Art. primus, vtrũm Christus sit caput Ecclesiæ. pag. 360. col. 2.
Artic. secundus, vtrum Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, vel solũ quãtum ad animas. pag. 362. col. 2.
Artic. tertius, vtrum Christus sit caput omnium hominum. pag. 363. col. 2.
Artic. quartus, vtrum Christus sit caput Angelorum. pag. 365. col. 2.
Artic. quintus, vtrum gratia Christi, secundum quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali eius secundum quod est quidã homo singularis. pag. 367. col. 1.
Articulus sextus, vtrum esse caput Ecclesiæ sit proprium Christo. pag. 368. col. 2.
Articulus septimus, vtrum diabolus sit caput omnium malorum. pag. 374. col. 2.
Art. octauus, vtrũm Antichristus possit etiã dici caput omnium malorũ. pag. 375. col. 2.

QVAESTIO. IX.

De scientia Christi in cõmuni, in quatuor articulos diuisa. pag. 377. col. 1.

Art. primus, vtrum Christus habuerit aliquã scientiam præter diuinam. pag. 377. col. 2.
Art. secundus, vtrum Christus habuerit scientiam, quam habent beati & comprehensores. pag. 386. column. 1.
Art. tertius, vtrum Christus habuerit scientiam inditam vel infusam. pag. 389. col. 1.
Artic. quartus, vtrum Christus habuerit aliquam scientiam acquisitam. pag. 389. col. 1.

QVAESTIO. X.

De scientia beata animæ Christi in quatuor artículos diuisa pag 394. col. 2.

Art. primus, vtrũ anima Christi cõprehẽderit Verbũ, siue diuinã essentiã. p. 395. col. 1.
Artic. secũdus, vtrum anima Christi in Verbo cognouerit omnia pag. 396. col. 2.
Artic. tertium, vtrũm anima Christi in Verbo cognouerit infinita. pag. 399. col. 2.
Articulus quartus, vtrum anima Christi videat Verbum, siue diuinam essentiam, clarius qualibet alia creatura. pa. 403. col. 1.

QVAESTIO XI.

De scientia indita, vel infusa animæ Christi, in sex articulos diuisa pag 415. col. 1.

Artic.

Art. j. vtrum secũdum scientiã inditam vel infusam Christus omnia sciat. p. 415. c. 2.
Art. secundus, vtrum Christus hac scientia vti potuerit, nõ conuertendo se ad phantasmata. pag. 426. colum. 2.
Art. tertius, vtrum hæc scientia fuerit collatiua. pag. 427 colum. 2.
Art. quartus, vtrum hæc scientia fuerit maior scientia Angelorum. pag. 428. col. 2.
Art. quintus, vtrum hæc scientia fuerit habitualis. pag. 429. colum. 2.
Art. sextus, vtrum hæc scientia fuerit distincta per diuersos, habitus. pag. 435. col. 1.

QVAESTIO. XII.

De scientia animæ Christi acquisita, in quatuor artículos diuisa. pag. 442. col. 1.

Art. primus, vtrum secundum hanc scientiã Christus cognouerit omnia. pa. 442. co. 2.
Art. secundus, vtrum Christus in hac scientia profecerit. pag. 443. col. 2.
Art. tertius, vtrum Christus aliquid ab homĩne didicerit. pag. 445. colum. 1.
Art. quartus, vtrum Christus aliquid acceperit ab Angelis. pag. 446. col. 2.

QVAESTIO. XIII.

De potentia animæ Christi, in quatuor articulos diuisa. pag. 451. col. 1.

Art. primus, vtrum anima Christi habuerit omnipotẽtiam simpliciter. pag. 452. col. 2.
Art. ij. vtrum anima Christi habuerit omni potentiã respectu immutationis creaturarum. pag. 454. colum. 2.
Art. iij. vtrũ anima Chri habuerit omnipotẽtiã respectu proprij corporis. p. 475. col. 2.
Art. quartus, vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu executionis suæ voluntatis. pag. 458. colum. 2.

QVAESTIO XIIII.

De defectibus corporis assumptis à Filio Dei, in quatuor articulos diuisa. pag. 480. col. 1.

Art. primus, vtrum filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus. pag. 480. colum. 2.
Art. ij. vtrum Christus necessitatem his defectibus subiacẽdi assũpserit. pag. 482. col. 2.
Art. iij. vtrum Christus defectus corporales contraxerit. pag. 484. col. 1.
Art. iiij. vtrũ Christus oẽs defectus corporales hominũ assumere debuerit. p. 485. c. 1.

QVAESTIO XV.

De defectibus animæ à Christo assumptis, in decẽ articulos diuisa. pag. 494. col. 1.

Art. j. vtrum in Christo fuerit peccatũ. pag. 494. col. 2.
Art. ij. vtrum in Christo fuerit fomes peccati. pag. 496. col. 2.
Art. iij. vtrum in Christo fuerit ignorantia. pag. 506. col. 2.
Art. iiij. vtrum anima Christi fuerit passibilis. pag. 507. col. 2.
Art. v. vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis. pag. 513. col. 2.
Art. vj. vtrum in Christo fuerit tristitia. pa. 515. col. 2.
Art. vij. vtrum in Christo fuerit timor. pag. 518. col. 1.
Artic. viij. vtrum in Christo fuerit admiratio. pag. 520. col. 2.
Art ix. vtrũ in Christo fuerit ira. p. 522. co. 2.
Art. x. vtrum Christus simul fuerit viator, & comprehensor. pag. 523. col. 2.

QVAESTIO XVI.

De consequentibus vnionem, quantum ad ea quæ conueniunt Christo secundum esse, & fieri, in duodecim articulos diuisa pag. 524. col. 2.

Art. j. vtrum hæc sit vera, Deus est homo. pag. 533. col. 2.
Artic. ij. vtrum hęc sit vera, homo est Deus, pag. 538. col 2.
Art. iij. vtrum Christus possit dici homo dominicus. pag. 539. col. 2.
Art. iiij. vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de Filio Dei, & ẽ conuerso. pag. 541. col. 1.
Art. v. vtrũ ea quæ cõueniũt filio hominis, possint prædicari de diuina natura, & de humana ea quę cõueniunt Filio Dei. pag. 542. col. 2.
Art. vj vtrum hæc sit vera, Deus factus est homo. pag. 544. col. 1.
Art. vij. vtrum hæc sit vera, homo factus est Deus. pag. 546. col. 1.
Art viij. vtrum hæc sit vera, Christus est creatura, pag. 549. col. 2.
Art. ix. vtrum hæc sit vera, iste homo, demostrato Christo, incepit esse. p. 553. col. 1.
Art. x. vtrum hæc sit vera, Christus, secũdũ quod homo, est creatura. pag. 555. col. 1.
Art. xj. vtrum hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est Deus. pag. 556. col. 2.
Art, xij. vtrum hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est hypostasis, vel persona. pag. 558. col. 1.

QVAESTIO. XVII.

De pertinentibus ad vnitatem in Christo quantum ad esse in duos articulos diuisa. pag. 559. col. 2.

Art. j. vtrum Christus sit vnum, vel duo. pa. 559. col. 2.
Art. ij. vtrum in Christo sit tãtum vnum esse. pag. 564. col. 1.

QVAESTIO. XVIII.

De pertinentibus ad vnitatẽ in Christo quantũ ad volũtatẽ, in sex articulos diuisa. pag. 574. c. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Art.j.vtrum in Christo sint duę voluntates. pag.574.col.2.
Art.ij.vtrum in Christo fuerit aliqua voluntas sensualitatis, præter rationis voluntatem.pag.577.col.1.
Art.iij.vtrum in Christo fuerint duæ voluntates quantũ ad rationem.pag.578.col.1.
Art.iiij.vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.pag.579.col.1.
Art.v.vtrum voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.pag.590.col.2.
Art.vj.vtrum in Christo fuerit contrarietas voluntatum.pag 592.col.2.

QVAESTIO XIX.

De pertinentibus ad vnitatẽ Christi quãtũ ad operationẽ, in quatuor articulos diuisa.pag.601.co 2.

Art.j.vtrũ in Christo sit vna tantũ operatio diuinitatis,& humanitatis.pag.602.col.1.
Art.ij.vtrum in Christo sint plures operationes humanæ.pag.605.col.2.
Art.iij vtrum actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria.pag.607.col.2.
Art.iiij.vtrum Christus alijs mereri potuerit.pag.627.col.1.

QVAESTIO XX.

De conuenientibus Christo, secũdũ quod Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.p.647.col.2.

Art.j.vtrum dicendum sit,Christum esse subiectum Patri. pag.648.col.1.
Art.ij.vtrum Christus sit subiectus sibi ipsi. pag.650.col.2.

QVAESTIO. XXI.

De oratione Christi in quatuor articulos diuisa. pag.662.col.2.

Art.j.vtrum Christo competat orare. pag. 662. colum.2.
Art.ij. vtrum Christo conueniat orare, secũdum suam sensualitatem. pag. 664. col.2.
Art.iij. vtrum fuerit conueniens Christum pro se orare.pag.666.col.1.
Art.iiij. vtrum oratio Christi semper fuerit exaudita.pag.667.col.2.

QVAESTIO. XXII.

De sacerdotio Christi, in sex articulos diuisa pag. 673.col.1.

Art.j.vtrum Christo conueniat esse sacerdotem.pag.673.col.1.
Art.ij.vtrum Christus simul fuerit sacerdos & hostia.pag 674.col.2.
Art.iij.vtrum effectus sacerdotij Christi sit expiatio peccatorum.pag.675.col.2.
Art.iiij. vtrum effectus sacerdotij Christi non solum ad alios pertinuerit, sed etiam ad se ipsum.pag. 677. colum.1.
Art.v. vtrum Christi sacerdotium permaneat in æternum.pag.679. col.1.
Art.vj.vtrum sacerdotium Christi fuerit secundum ordinem Melchisedec. pag. 680. colum.1.

QVAESTIO. XXIII.

De adoptione Christi, in quatuor articulos diuisa. pag.696.col.2.

Art.j.vtrum Deo conueniat filios adoptare. pag.697.col.1.
Art.ij. vtrum adoptare conueniat toti Trinitati. pag.699.col.1.
Art.iij.vtrum adoptari sit proprium rationalis creaturæ.pag.700.col.2.
Art.iiij.vtrum Christus, secundum quod homo, sit Filius Dei adoptiuus.pag.705,c.2.

QVAESTIO: XXIIII.

De prædestinatione Christi in quatuor articulos diuisa.pag.710.col.2.

Art.j.vtrum Christo conueniat prędestinatum esse.pag.710.col.2.
Art.ij.vtrum hæc sit falsa, Christus secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei.pag.712.col.2.
Art.iij.vtrum prædestinatio Christi sit nostræ prędestinationis exemplar. pag.714. colum.1.
Art.iiij. vtrum prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis.pag.715.col.1.

QVAESTIO. XXV.

De adoratione Christi, in sex articulos diuisa.pag. 722.col.2.

Art.j.vtrum vna & eadem adoratione sit adorãda diuinitas Christi, & eius humanitas. pag.723.col.1.
Art.ij.vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.pag.724.col.2.
Art.iij.vtrum adoratio latriæ sit exibenda imagini Christi.pag.744.col.2.
Art.iiij. vtrum sit exibenda cruci Christi. pag.764.col.1.
Art.v.sit exhibẽda matri eius.pag.795.co.2.
Art.vj.vtrum reliquię Sanctorum sint adorandæ.pag.766.col.2.

QVAESTIO. XXVI.

De hoc quod Christus dicitur Dei & hominum mediator in duos articulos diuisa.pag.777. col.1.

Art.j. vnum esse mediatorem Dei & hominum sit proprium Christo. pagina. 777. colum.1.
Art ij.vtrum hoc ei conueniat secundum humanam naturam.pag.800.col.1.

FINIS.

INDEX DISPVTATIONVM ET SECTIONVM, quæ in hoc tomo continentur.

DISPVTATIO I. Contra Iudæos.

Messiam iam venisse.pag.4.colum.1.

Sectio prima. De testimonio Genes. 49. non auferetur sceptrum, &c. ibidem.
Sectio secunda. Secundum testimonium contra Iudæos ex Daniel. 9. animaduerte, &c. pag. 9.col.1.
Sectio tertia, Tertium testimonium ex Aggæi. 2. Adhuc vnum modicum, &c. pagina. 15. colum.1.
Sectio quarta, Quartum argumentum ex variis testimonijs & signis de Aduentu Messiæ. pag. 17.colum.2.

DISPVTATIO II.

Christum esse verum Deum,& hominem cõtra infideles.pag.18.col.1.

Sectio prima, Ostenditur Christum esse verũ hominem pag.19 col 1.
Sectio secunda, Ostenditur Christum esse verum Deum contra hæreticos. ibid.col.2.
Sectio tertia, Ostenditur Messiam esse verum Deum contra Iudæos pag 20.col.1.
Sectio quarta, Soluuntur obiectiones pagina. 22. colum. 1.

DISPVTATIO III.

De existentia Incarnationis, eiusq; conuenientia pag.27.col.1.

Sectio prima, Vtrum Incarnationem esse possibilem possit ratione probari. pagina. 28. colum.1.
Sectio secunda, Vtrum Incarnationem esse factam possit contra infideles conuinci. pagin. 30.colum.1.
Sectio tertia, Vtrum incarnatio fuerit per se conueniens.pag 31.col.1.

DISPVTATIO. IIII.

De conuenientia & necessitate Incarnationis ad reparationem hominis lapsi.pag.36.col.1.

Sectio prima, Vtrum necessarium vel conueniens fuerit Deum, hominem lapsum reparare. ibidem.
Sectio secunda, Vtrum ad reparandum genus humanum, necessarium, vel conueniens fuerit Deum hominem fieri pag.37.col.2.
Sectio tertia Vtrum Christi opera fuerint sufficientis valoris, & efficacia ad condigne satisfaciendum pro peccatis hominum. pagin. 40. colum.2.
Sectio quarta, Vtrum opera Christi fuerint infiniti valoris, & efficacia ad satisfaciẽdum. pag. 45.colum.2.
Sectio quinta, Vtrum in Christi satisfactione vera, & propria iustitia intercesserit. pagin. 52. col.1.
Sectio sexta, Vtrum in satisfactione Christi seruatæ fuerint leges omnes perfectæ iustitiæ pagin.59.col.1.
Sectio.7. Vtrũ purus homo potuerit esse sufficiens ad redimendos alios homines, ex perfecta iustitia.pag.61.col.1.
Sectio octaua, Vtrum homo potuerit satisfacere pro se ipso, atque ita liberari a peccato ex perfecta iustitia.pag 68 col.1.
Sectio nona, Vtrum saltem pro peccato veniali posit purus homo Deo satisfacere.pagin. 76. colum.1.
Sectio decima, Vtrum possit purus homo saltem, vt Christi membrum satisfacere Deo ex perfecta iustitia pro peccato suo.pag.77.col.2.

DISPVTATIO V.

De primaria causa,propter quam incarnatio prædestinata,& facta est, sine qua non fieret.pag. 88.col.1.

Sectio prima, Quomodo inter actus diuinæ scientiæ, & voluntatis ordo prioris, & posterioris secundum rationem intelligendus sit. ibid.
Sectio secunda, Vtrũ voluntas incarnationis antecesserit in Deo præscientiam originalis peccati, vel subsecuta fuerit. pagina. 92. col.2.
Sectio tertia, Vtrum in primo signo rationis in quo prædestinatus est Christus Deus homo, sit etiam prædestinatus Redemptor hominum per passionem & mortem suam. pagina. 100. colum.1.
Sectio quarta, Quæ fuerit in Deo prima ratio simultium Incarnationis faciendæ, ac prædestinandæ.pag.102 col.1.
Sectio quinta, Vtrum ex primaria Christi prædestinatione futura esset Verbi incarnatio, etiã si homo non peccasset.pag.104.col.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sectio sexta, Vtrum Christus principalius venerit redimendum homines ab originali ad peccato, ita vt illo deficiente non esset venturus Redemptor.pag.109.col.2.

DISPVTATIO. VI.

De rempore quo facta est incarnatio,eiusq; conuenientia.pag.116.colum.1.

Sectio prima, Quo tempore facta est incarnatio. ibidem.
Sectio secunda, vtrum conuenienti tempore facta sit incarnatio.pag.121.col.2.

DISPVTATIO. VII.

De termino Incarnationis, qui per illam producitur,seu resultat. pag.141.col.1.

Sectio prima,vtrum terminus resultans, seu productus per incarnationem sit aliqua substantia.ibidem.
Sectio secunda, vtrum terminus huius vnionis fuerit aliqua substantialis natura.pag.144. colum.1.
Sectio tertia,vtyum terminus huius vnionis fuerit aliqua persona, & ita incarnatio facta fuerit in persona.pag.147.col.2.
Sectio quarta, vtrum terminus huius vnionis sit persona simplex, vel composita,pagina.150. colum.2.
Sectio quinta, vtrum terminus huius vnionis sit aliquid creatum, vel increatum. pagin. 153.col.1.

DISPVTATIO. VIII.

Quid incarnatio sit,pag.159.colum.1.

Sectio prima,vtrum incarnatio sit substantialis vnio,ex natura humana, & persona Verbi Dei.ibid.col.2.
Sectio secunda, Quid sit hæc vnio in humanitate, seu quid per actionem vniendi,in humanitate, aut Verbo fiat.pagina.162. colum.2.
Sectio tertia, Quomodo soluendæ sint difficultates, quæ in hoc mysterio occurrunt. pagin. 167.col.2.

DISPVTATIO. IX.

De excellentia,& perfectione huius vnionis,quę est incarnatio. fol.177.col.2.

Sectio prima, vtrum hæc vnio in ratione vnionis sit omnium maxima.ibid.
Sectio secunda,vtrum vnio incarnationis in genere entis seu doni à Deo collati, sit omnium maxima pag.189.col.2.

DISPVTATIO. X.

De causis Incarnationis præsertim meritoria.pagin.188.col1.

Sectio prima, Quæ sit, vel esse possit causa efficiens huius mysterij ibid.col.2.
Sectio secunda, vtrum fuerit aliqua causa huius vnionis in genere dispositionis, seu causæ dispositiuæ pag.191.col.1.
Sectio tertia, vtrum humanitas Christi vnionem suam ad Verbum mereri potuerit. pagin. 194.col.1.
Sectio quarta, vtrum Christus Dominus mereri potuerit Incarnationem suam.pagin.197. col.1.
Sectio quinta, vtrum homines iusti, qui præcesserunt,de condigno mereri potuerint Incarnationem pag.200.col.1.
Sectio sexta, vtrum homines iusti, qui Christum præcesserunt, de congruo meruerint Incarnationem, vel eius accelerationem. pag. 201.col.1.
Sectio septima, vtrum Beata Virgo meruerit de condigno esse mater Dei. pagina.206. colum.2.
Septima octaua, vtrum saltem de congruo meruerit Beata Virgo dignitatem matris Dei. pag.209 col.2.

DISPVTATIO. XI.

De diuina existentia,& subsistentia.pagin. 209. colum.1.

Sectio prima,vtrum sit in Deo vnum esse existentiæ absolutum, & essentiale.ibid.
Sectio secunda,vtrum in Deo sit triplex esse existentiæ relatiuum,seu an sint tres existentiæ relatiuæ pag 214.col.1.
Sectio tertia, vtrum in Deo sit aliqua subsistentia absoluta, & essentialis. pagina.218. colum.2.
Sectio quarta,vtrum sint in Deo tres subsistentiæ relatiuæ.pag 222.col.1.
Sectio quinta, vtrum abstractis subsistentijs relatiuis, intelligatur, relinqui tantum hæc Deitas, vel etiam hic Deus.pagina.225.columna.2.

DISPVTATIO XII.

De persona assumente, & humanitati vnita per Incarnationem, prout facta est. pagina. 231. colum.1.

Sectio prima,vtrum sola persona Filij fuerit incarnata, & humanitatem assumpserit. ibidem.
Sectio secunda,vtrum Verbum diuinum terminauerit hanc vnionem ratione alicuius proprietatis absolutæ,vel ratione relationis.pag.234. colum.2.

DISPVTATIO XIII.

De termino assumptionis,ex parte personæ assumentis,in quauis Incarnatione possibili. pag. 245.col.8.

Sectio prima, vtrum hic Deus, vt abstrahit à personis diuinis possit naturam creatam assumere.ibid.
Sectio secunda, vtrum plures personæ diuinæ possint simul assumere eandem naturam. pagin.250.col.2.
Sectio tertia, vtrum vna persona diuina possit assumere plures naturas.pagina. 253. columna 1.
Sectio quarta, vtrum persona creata possit hypostaticè vniri alteri naturæ. pagina. 254. colum.2.

DISPVTATIO. XIIII.

Quid potuerit à Deo assumi per quamcunque vnionem hypostaticam possibilem. pag. 267. colum.1.

Sectio prima, vtrum natura existens in propria persona potuerit assumi.ibidem.
Sectio secunda,vtrum alia substantialis natura præter humanam sit assumptibilis à persona diuina.pag.270.col.1.
Sectio tertia,vtrum partes substantiales possint hypostatice vniri diuinæ personæ,pagina.273. colum.1.
Sectio quarta, vtrum forma accidentalis possit vniri Verbo hypostaticè.pagina.274.columna.2.

DISPVTATIO XV.

Quid Verbum assumpserit per Incarnationem, prout facta est pag.281.col.1.

Sectio prima, vtrum Verbum assumpserit veram hominis naturam. ibidem. columna.2.
Sectio secunda, vtrum Verbum assumpserit veram animam rationalem pagina.283. colum.1.
Sectio tertia, vtrum Christus assumpserit verum humanum corpus pagina.284. columna.1.
Sectio quarta, vtrum assumpserit Christus corpus, & animam inter se vnita. pagina.285. colum.2.
Sectio quinta,vtrum assumpserit Christus partes omnes,quæ sunt de integritate corporis humani.pag.286.col.1.
Sectio sexta,vtrum Verbum diuinum immediate, & secundum hypostasim assumpserit sanguinem ad subsistendum in sua persona. ibidem.col.2.
Sectio septima, vtrum Verbum diuinum assumpserit alios humores, vngues, dentes, & capillos immediatè, & secundum hypostasin. pag. 290.col.2.
Sectio octaua, vtrum Verbum diuinum in humanitate assumpserit accidentia. pagin. 291. colum.2.

DISPVTATIO XVI.

De ordine assumptionis secundum realem durationem, seu temporis successionem. pagin. 300.col.1.

Sectio prima, vtrum humanitas Christi simul ac cœpit existere in rerum natura fuerit Verbo vnita absque vlla successione durationis, ibidem.col.2.
Sectio secunda, vtrum anima Christi prius extiterit, quam fuerit vnita Verbo, vel an prius fuerit vnita Verbo,quam corpori. pagin. 301.col.2.
Sectio tertia, vtrum caro Christi prius fuerit concepta, quam assumpta, vel an prius fuerit assumpta, quam anima vnita. pagin.302. colum.1.

DISPVTATIO XVII.

De ordine naturæ in hac assumptione seruato. pagin.305.col.1.

Sectio prima, vtrum anima rationalis fuerit prius natura vnita Verbo, quam carni. ibidem.col 2.
Sectio secunda, vtrum caro Christi fuerit prius natura vnita Verbo, quam animæ rationali. pag.308.col.1.
Sectio tertia, vtrum caro sit prius natura vnita Verbo quam anima, vel è contrario pag 309. colum 2.
Sectio quarta,vtrum caro sit assumpta mediante anima, & anima mediante spiritu. pagin 310. colum 1.
Sectio quinta,vtrũ tota humanitas sit prius natura assumpta quã partes eius, & cofrquẽcer an assum-

Universidad de Deusto
Biblioteca

assumptâ sit mediantibus illis, vel è contrario pag.311.col.12.
Sectio sexta, Vtrum humanitas prius natura sit assumptâ, quam accidentibus informata pag. 314.colum.1.

DISPVTATIO XVIII.

De gratia sanctificante, seu iustitia creata animæ Christi.pag.317.col.1.

Sectio prima, Vtrum ad suam sanctificationem & iustificationem indiguerit anima Christi gratia creata sanctificante.ibid.
Sectio secunda, Qua certitudine tenẽdum sit animam Christi habuisse gratiam habitualem. pag.320.col.2.
Sectio tertia, Quando & quomodo data est animæ Christi hæc gratia habitualis. pagin.322. colum.2.
Sectio quarta, Vtrũ præter gratiã habitualem fuerit animæ Christi necessaria aliqua actualis gratia.pag.323.col.2.

DISPVTATIO XIX.

De virtutibus moralibus animæ Christi. pagin. 331.col.1.

Sectio prima, Vtrum omnes virtutes morales, & supernaturales fuerint infusæ animæ Christi simul cum gratia.ibid.
Sectio secunda, Vtrum virtutes suo genere acquisitæ fuerint Christi animæ infusæ simul cum gratia.pag 332.col.2.

DISPVTATIO. XX.

De donis Spiritus sancti animæ Christi collatis. pag.336.col.1.

Sectio prima, Vtrum dona spiritus sancti intellectum perficientia fuerint in Christo.ibidem.
Sectio secunda, Vtrum in Christo fuerint dona spiritus sancti pertinentia ad voluntatẽ, præsertim donum timoris.ibid.col.2.

DISPVTATIO XXI.

De gratijs gratis datis animæ Christi.pagin.341. colum.2.

Sectio prima, Vtrum in Christo fuerit prophetia, et si quæ alia gratia gratis data ad cognitionem spectat.pag 342 col.1.
Sectio secunda, Vtrum aliæ gratiæ gratis datæ, quæ ad sermonem spectant fuerint in Christo, pag.344.col.1.

DISPVTATIO XXII.

De perfectione habitualis gratiæ Christi. pagin. 354.col.1.
Sectio prima, Vtrum gratia Christi sit infinita. ibidem.
Sectio secunda, Vtrum gratia Christi fuit tam intensa, & perfecta, vt non posit fieri intensior, & ideo Christus plenus gratiæ esse dicatur.pagin.357 col.1.

DISPVTATIO XXIII.

De dignitate, & gratia capitis, quę est in Christo. pag.370.col.1.

Sectio prima, Vtrum Christus sit totius vniuersi caput, præsertim hominum, & angelorum.ibidem.col.2.
Sectio secunda, Quæ fuerit in Christo gratia capitis.pag.373.col.1.

DISPVTATIO XXIIII.

De intellectu creato animæ Christi, & eius actibus.pag.379.col.1.

Sectio prima, Vtrum in anima Christi sit intellectus creatus, & quanta perfectionis sit. ibidem.
Sectio secunda, Vtrum fuerit in Christo homine actus intelligendi creatus, & ex quo tempore.pag 380.col.1.
Sectio tertia, Vtrum omnis actus intelligendi animæ Christi fuerit verus, certus, & euidẽs.pag. 382.colum.2.
Sectio quarta, Vtrum in anima Christi fuerint habitus intellectuales.pag.385.col.1.

DISPVTATIO XXV.

De triplici scientia animæ Christi, quoad quæstionem an est.pag.390.col.1.

Sectio prima, Vtrum anima Christi semper à principio creationis suæ fuerit beata.ibid.
Sectio secunda, Vtrum in anima Christi sit scientia connaturalis animæ humanæ. pagin. 392. colum.2.
Sectio tertia, Vtrum fuerit semper in anima Christi scientia rerum in proprio genere supernaturalis, & per se infusa.pag.393.col.1.

DISPVTATIO XXVI.

De perfectione scientiæ beatæ animæ Christi.pagin.404.col.1.

Sectio prima, Vtrum secundum fidem anima Christi non comprehendat diuinam essentiam.pag. 405.col.1.
Sectio secunda, Vtrum anima Christi videat in Verbo omnia possibilia, quæ in Deo eminenter continentur pag 407.col.2.

Sectio

Sectio tertia, Vtrum anima Christi videat in Verbo omnia, quæ Deus videt scientia visionis, atque adeo infinita.pag.412.col 2.

DISPVTATIO XXVII.

De obiecto scientiæ infusæ animæ Christi.pag.417. colum.1.

Sectio prima, Vtrum res pertinentes ad ordinem naturæ cognoscantur per hanc scientiam infusam.ibidem.
Sectio secunda, Vtrum actus liberi, & contingentia futura cadant sub obiecto huius scientiæ. pag 419.col.1.
Sectio tertia, Vtrum res supernaturales, seu mysteria gratiæ contineantur sub obiecto huius scientiæ pag.422.col 2.
Sectio quarta, Vtrum omnes effectus possibiles diuinæ omnipotentiæ cadant sub hanc scientiam. pag.424.col.1.
Sectio quinta, Vtrum Deus vt Trinus & vnus cadat sub obiectum huius scientiæ. pagin. 425. colum.1.

DISPVTATIO XXVIII.

De actibus scientiæ infusæ animæ Christi.pag.431. colum.1.

Sectio. i. Vtrum anima Christi potuerit semper esse in actu secundo huius scientiæ.pag.432.col.1.
Sectio. ij. Vtrum actus huius scientiæ sit per modum simplicis intelligentiæ, vel compositionis, & discursus.pag.434 col.1.

DISPVTATIO XXIX.

De habitu scientiæ infusæ animæ Christi.pag.436. col.1.

Sectio. i Vtrum species per se infusæ animæ Christi fuerint vniuersaliores quam angelicæ.ibid.
Sectio ij. Vtrum præter species intelligibiles requiratur in hac scientia lumen, seu habitus infusus.pag.437 col.1.
Sectio. iij. Vtrum hic habitus, vel lumen scientiæ infusæ sit in se vnum tantum. pagina. 440. colum.1.
Sectio. iiij. Vtrum lumen huius scientiæ distinctum sit à lumine gloriæ.pag.441.col.1.

DISPVTATIO XXX.

De perfectione scientiæ acquisitę animæ Christi, & modo quo illam obtinuit.pag.448.

Sectio prima, Vtrum Christus per hanc scientiam cognouerit omnia quæ naturaliter cognosci possunt ab anima humana, tam coniuncta, quam separata.ibid.
Sectio secunda, Vtrum anima Christi habuerit hãc naturalem scientiam infusam à Deo à primo instanti creationis suæ pag.449.col.2.

DISPVTATIO XXXI.

De Gratia seu potestate animæ Christi data ad miracula vel supernaturalia opera facienda. pagin. 459.col.1.
Sectio.i. Vtrum omnipotentia Dei tota sit humanitati assumptæ communicata. pagina. 460. colum.1.
Sectio secunda, Vtrum ratione vnionis data sit animæ Christi supernaturalis gratia, seu virtus ad facienda supernaturalia opera, seu miracula. pag 461 col 1.
Sectio iij Vtrum hæc potestas sit verè, & physicè effectiua gratiæ, & supernaturalium operum. pag.493 col 1.
Sectio iiij. Vtrum hæc virtus efficiendi miracula, seu gratiam fuerit communicata humanitati tanquam principali agenti, vel tanquam instrumento pag.465 col.2.
Sectio quinta. Quid sit in humanitate Christi hæc virtus, seu potentia per quam operatur miraculose, vt instrumentum Verbi.pagina. 468. colum.2.
Sectio sexta, Vtrum hæc virtus miraculorum Christi se extendat ad effectus loco distantes.pag. 471 col 2.
Sectio septima, Vtrum hæc gratia miraculorum se extendat ad operandum effectus tempore distantes, seu ad efficiendum per instrumentum actu non existens.pag.472.col.2.
Sectio octaua, Vtrum Christi humanitas efficere possit miracula absque præuia actione, & consequenter an potuerit esse instrumentum creationis, aut annihilationis.pag.475. col.2.

DISPVTATIO. XXXII.

De perfectionibus, & defectibus corporis Christi. pag.486.col.2.

Sectio prima, Vtrum assumpserit Verbum in corpore humano perfectiones corporis glorioſi, vel potius defectus illis repugnantes, vt esse possibile mortale, &c.pag.487.col.1.
Sectio secunda, Vtrum assumpserit Verbum omnes perfectiones connaturales humano corpori, vel potius defectus aliquos illis repugnantes. pag. 488.col.1.
Sectio tertia, Vtrum hi defectus fuerint necessarij, vel voluntarij Christo domino.pagin 490. colum.1.
Sectio quarta, Vtrum assumpserit Christus sui corporis localem circunscriptionem, & mutationẽ. pag.491.col.1.

DISPVTATIO XXXIII.

De defectibus gratiæ, & virtuti cõtrarijs à Christo non assumptis.pag.498.col.2.

Sectio prima, Vtrum in Christo fuerit peccatum, vel secundum ordinariam potentiam esse potuerit. ibidem.

Sectio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sectio ij. Vtrum de absoluta potentia Dei possit esse peccatum in Christo, seu in humana natura Verbo vnita pag.500.col.1.

DISPVTATIO XXXIIII.

De appetitu sensitiuo, & perfectionibus, vel defectibus conuenientibus animæ Christi ratione illius. pag.509.col.1.

Sectio.j.Vtrum in Christo fuerit appetitus sensitiuus, & actus eius. ibid.

Sectio ij.Vtrum in appetitu sensitiuo Christi fuerit fomes peccati pag.510.col.2.

Sectio.iij Vtrũ in Christo fuerint omnes actus, seu passiones appetitus sensitiui pag.512.col.2.

DISPVTATIO XXXV.

De communicatione idiomatum.pag.516.col.1.

Sectio.j.Quæ, & qualis idiomatũ cõmunicatio ex mysterio Incarnationis consecuta sit. ibid.

Sectio.ij.Vtrum hæc communicatio idiomatum possit interdum fieri inter abstracta, vel tantum inter concreta pag.528.col.2.

Sectio.iij Quomodo diuina attributa in cõcreto prædicãda sint de Christo, seu de homine pag.530.col.2.

Sectio.iiij Quomodo proprietates humanæ seu creatæ dicantur de Deo, seu Filio Dei in concreto. pag.531.col.2.

DISPVTATIO XXXVI.

De esse existentiæ Christi,& humanitatis eius pag.566.col.1.

Sectio.j.Vtrũ humanitas Christi formaliter, & intrinsecè existat in rerũ natura per existentiam increatã, vel per propriam & creatam. ibid

Sectio ij Vtrum simpliciter dicendum sit, Christũ habere vnum esse, vel plura pag.572.col.2.

DISPVTATIO XXXVII.

De voluntate humana Christi,eiusq; libertate,pag.580.col.1.

Sectio.j Vtrum In Christo fuerit voluntas humana.ibid col.2.

Sectio ij.Vtrum voluntas Christi humana fuerit libera ad operandum.pag.581.col.1.

Sectio.iij.Quomodo voluntas Christi existẽs impeccabilis ex vnione potuerit esse libera p.581.col 2

Sectio.iiij Quomodo volũtas Christi ex necessitate diligens Deum,in reliquis actibus potuerit esse libera.pag.586.col 1.

Sectio.v.quomodo Christus,videns semper in Verbo omnes actus suos, eos libere exercere potuerit, pag.589.col.2.

DISPVTATIO XXXVIII.

De actibus voluntatis humanæ Christi, eorum diuersitate & efficacia.pag.594.col.1.

Sectio.j.Vtrum in humana voluntate Christi fuerit omnis varietas actuũ, quæ in humana voluntate esse solet. ibid col.2.

Sectio ij Vtrum in voluntate Christi fuerint actus efficaces, & inefficaces.pag.595.col.1.

Sectio iij.Vtrum in humana Christi voluntate fuerint actus timoris, & tristitiæ.596.col.2.

Sectio. iiij.Vtrum voluntates Christi, interdũ fuerint inter se contrariæ, vel semper conformes. pag.599.col.1.

Sectio.v.Vtrum humana Christi voluntas semper fuerit impleta pag.600.col.2.

DISPVTATIO XXXIX.

De merito Christi Domini absolutè, & secundum se.pag.609.col.2.

Sectio.j Vtrũ in Christo dño fuerit meritũ, seu cõditiones omnes ad meritum necessariæ ibid.

Sectio.ij.Per quos actus Christus Dominus meruerit pag.613.col.1.

Sect.iij.Quo tẽpore Christus meruerit pag.615.c.1.

DISPVTATIO XL.

De ijs,quæ sibi ipsi Christus Dominus meruit.pag.618.col.1.

Sectio.j.Vtrum Christus mereri potuerit gloriã animæ suæ, & alia dona gratiæ, & scientiæ, pag.619.colum.1.

Sectio.ij.Vtrũ Christus meruerit gloriã animæ suæ, & alia dona gratiæ, & scientiæ,pag.621.col 1.

Sectio.iij Vtrũ Christus meruerit gloriam sui corporis, suiq; nominis exaltationem.pag.625.col.1.

DISPVTATIO XLI.

De ijs,quę Christus Dominus hominibus meruit. pag.628.col.1.

Sectio.j Vtrũ Christus meruerit nobis primã gratiã, & gloriã, & remissionẽ peccatorũ.ibid.

Sect.ij.Vtrũ meruerit Christus nobis dispositiones ad gratiã seu suorum meritorum applicationẽ. pag.630.col.2.

Sectio iij Vtrũ Christus Dñs meruerit nobis omnia dona gratiæ,quæ post primam iustificationẽ conferuntur pag.634.col.2.

Sectio iiij.Vtrũ Christus Dñs meruerit hominũ electionem,& prædestinationem pag.638. col. 1.

DISPVTATIO XLII.

De ijs,quę Christus meruit Angelis.pag.641.co.1

Sectio.j.Vtrum Christus meruerit Angelis omnia dona gratiæ,& gloriæ. ibid.

Sectio.ij.Vtrum Christus redemerit Angelos, pro illisq; mortuus fuerit.pag.646.col.2.

DISPVTATIO XLIII.

De subiectione,& obedientia Christi,& præceptis, quorum est capax.pag.651.col.2.

Sectio.j Vtrum Christus Dñs fuerit capax præcepti, cui esset subiectus.pag.653.col.1.

Sectio.ij.Quibus legibus fuerit Christus subiectus, vel subijci potuerit.pag.654.col.1.

Sectio ij.Vtrum habuerit Christus aliquod speciale præceptum diuinũ, cui fuerit subiectus. pag.656.col.1.

Sectio iij.Vtrum simpliciter dicendus sit Christus subiectus Patri, vel solũ cum illa determinatione, vt homo. pag 658,col 1.

DISPVTATIO XLIIII.

De seruitute Christi.pag.658.col.2.

Sectio.j Vtrum Christus vt homo sit seruus Dei, seu patris.pag.659. col.1.

Sectio ij. Vtrum Christus possit simpliciter dici seruus, vel solum cum determinatione inquantum homo.pag.661.col.2.

DISPVTATIO LV.

De oratione Christi in via,& in patria.pag.669.c.1.

Sectio.j.Vtrum Christus in via statu verè, ac propriè oraverit.ibid.col.2.

Sectio ij. Vtrũ Christus Dñs nunc in cælo existens verè,ac propriè pro nobis oret.pag.670.col.2.

DISPVTATIO XLVI.

De summo Christi sacerdotio & Pontificatu. pag.681.col.1.

Sectio prima.Vtrum Christus vere,& propriè fuerit sacerdos.ibid. col.2.

Sectio.ij. Vtrũ Christus Deus homo sit sacerdos in quãtum Deus, vel inquãtum homo: atq; adeo an idem sit sacerdos & victima. pag.682.col.2.

Sect. iij.Vtrũ sacerdotiũ Christi fuerit eiusdẽ rationis cũ sacerdotio legis naturæ, veteris, aut nouæ.pag 683 col 2.

Sectio.iiij. Vtrum Christus sit sacerdos secundum ordinem Melchisedec.pag.685.col.2.

DISPVTATIO. XLVII.

De potestate excellentiæ conueniente Christo ratione supremi sacerdotij,eiusq; spirituali regno, pag.690.col.1.

Sectio prima.Vtrũ Christus tanquã summus Ecclesiæ Pontifex, & spiritualis Rex potestatẽ excellentiæ super illam habeat ibid.c.2.

Sectio.ij Vtrum Christus, vt Summus sacerdos habuerit potestatẽ ad ferẽdas leges.pag.692. col.1.

DISPVTATIO XLIII.

De temporali regno Christi Dñi.pag.693.col.1.

Sectio prima Vtrum Christus hæreditario iure temporale regnum Iudæorum obtinuerit.ibid.

Sectio.ij.Vtrũ Christus Dñs habuerit dominiũ vniuersale, & directum super vniuersum orbem. pag.694.col.2.

DISPVTATIO LXIX.

De filiatione Christi in ordine ad Deũ. pag.704 col.1.

Sectio.j.Vtrum Christus inquantum homo verè, ac propriè possit dici Filius Dei,pag.705.col.1,

Sectio ij Vtrum Christus inquantũ homo sit Filius Dei naturalis,an adoptiuus pag.708.col.2.

DISPVTATIO. L.

De modo loquendi de prædestinatione Christi. pag.716.col.1.

Sectio.j.Vtrũ simpliciter verũ sit Christũ, aut Filiũ Dei ab æterno esse prædestinatũ pa 716. col 1.

Sectio.ij An dici possit Christus prædestinatus, vt sit Filius Dei naturalis.p 717.col.1.

Sectio iij.Vtrum Christus possit dici prædestinatus ad gloriã, vel alia supernaturalia dona gratiæ. pag.721 col.1.

Sectio iiij.Vtrũ humanitas Christi possit dici prædestinata, vel simpliciter, vel ad aliquem terminum.pag.722.col 2.

DISPVTATIO LI.

De adoratione Christo debita.pag.725.col.2.

Sectio.j Quid sit adoratio, & cuius virtutis actus sit pag.725.col 2.

Sectio.ij.Quotuplex sit adoratio.pag.727.col.2.

Sectio iij.Quomodo Christus vt Deus, adorandus sit pag.730.col.1.

DISPVTATIO LII.

De Adoratione Sanctis hominibus,vel Angelis exhibenda.pag.732.col.2.

Sectio j.Vtrum sancti, & beati Angeli, vel homines sint adorandi.pag.733.col.1.

Sectio.ij. Quæ adoratio, & propter quam causam sanctis tribuenda sit pag 735 col.1.

Sectio.iij Vtrum cultus Sanctorum dici possit ad Religionem pertinere pag.736 col.1.

DISPVTATIO. LIII.

De Adoratione Christo eiusq; humanitati debita. pag.739.col.1.

Sectio.j.Vtrum Deus homo adorandus sit perfecta adoratione latriæ pag.739.col 1.

Sectio.ij.Vtrum Christus inquantum homo adoretur adoratione latriæ, ita vt eadem adoratione colatur humanitas pag.740.col.1.

Sect iij.Vtrũ humanitas Christi possit interdũ per se, & præcise adorari,et quomodo.p.744.co.1.

DISPVTATIO LIIII.

De vsu & adoratione imaginum.746.col.1.

Sectio.j.Vtrũ liceat, & expediat Ecclesiæ Christi, et sanctorũ hominũ imaginibus vti p.746 co.1

Sect.ij.Vtrum liceat vti Dei,& Angelorum imaginibus.pag.750 col.1.

Sectio iij Vtrum imagines Christi, & sanctarum sint adorandæ pag.752 col 1.

Sectio.iiij.Vtrum hæ imagines eadem adoratione, qua exemplaria adorandæ sint pag.755. col.1.

Sectio.v. Vtrum hæc adoratio imaginum, etiam in imaginibus Dei, & aliis sacris signis locum habeat.pag.759.col.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX

Sectio sexta. Vtrum hæc adoratio imaginum non solum honesta sit, sed etiam sub præcepto cadat, pag. 761. col. 1.

Sectio septima. Quantum inter hanc imaginem adorationem, & idolorum cultum interſit. pag 616. col. 2.

DISPVTATIO. LV.
De Reliquiarum cultu, & veneratione, fol. 767. col. 2.

Sectio prima, Vtrum ſanctorum reliquiæ in veneratione, & honore habendæ ſint. pag. 767. col. 2.

Sectio ſecunda. Quæ adoratio ſanctorum reliquiis tribuenda ſit. pag. 770. col. 1.

DISPVTATIO. LVI.
De vſu, & adoratione crucis, pagina. 770. col. 2.

Sectione prima. An lignum crucis, in quo Chriſtus pependit ſit adorandum latria. pag. 772. col. 2.

Sectio ſecunda. Vtrum crucis imago retinenda ſit, & adoranda. pag. 773. col. 1.

Sectio tertia. Vtrum liceat vti ſigno crucis in modum cæremoniæ ſacræ pag. 776. col. 1.

FINIS TABVLAE.

TERTIA PARS SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS SANCTI THOMAE AQVINATIS.

CVM COMMENTARIIS, & diſputationibus P. Franciſci Suarez è Societate Ieſu.

PROLOGVS.

VIA Saluator noſter Dominus IESVS Chriſtus, teſte Angelo, populum ſuum ſaluum faciens à peccatis eorum viam veritatis nobis in ſeipſo demõſtrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ reſurgendo peruenire poſsimus, neceſſe eſt: vt ad conſummationem totius Theologici negotij, poſt conſiderationem vltimi finis humanæ vitæ, & virtutum ac vitiorum, de ipſo omnium Saluatore, ac beneficijs eius humano generi præſtitis, noſtra conſideratio ſubſequatur. Circa quam primò obſeruandum occurrit de ipſo Saluatore. Secundò, de Sacramentis eius, quibus ſalutem conſequimur. Tertiò, de fine immortalis vitæ, ad quam per ipſum reſurgendo peruenimus. Circa primum duplex conſideratio occurrit. Prima eſt, de ipſo Incarnationis myſterio, ſecundum quod Deus pro noſtra ſalute factus eſt homo. Secunda de ijs, quæ per ipſum Saluatorem noſtrum, id eſt, Deum incarnatum ſunt acta & paſſa.

B

C

PRAEFATIO Commentariorum.

DE CHRISTO Seruatore noſtro diſputaturus D. Thom. illum ſtatim in proœmio tanquã altiſsimum ſcopum, totiuſque materiæ ſubiectum fundamentum proponit: Cumque in eodem Redemptore noſtro, diuina & humana natura mirabili nexu coniungantur: præclare certè ab ipſa vtriuſque naturæ coniunctione, quæ à Theologis Incarnatio dicitur, huius operis, & nomen, & appellatio deſumpta eſt. Nõ enim de omnibus quæ in Deũ, & hominem conueniunt hoc loco diſſeritur (illud videlicet totius Theologiæ negotium eſt) ſed de ipſo ineffabili duarum naturarum conſortio in Chriſto Ieſu, deq; proprietatibus, quæ ab ea vnione ſingulari proficiſcuntur. Quam ego rem, ſi cuti grauibus, ac perobſcuris difficultatibus inuolutam eſſe non diffiteor, ita nobilitate ac ſplẽdore (auguſtiſsimę Trinitatis myſterium ſemper excipio) cæteris totius Theologiæ queſtionibus antecellere iudico. Conſpirat in hanc ſententiam Dionyſ. Areop. cum inquit. *Ieſu in carne apparitio, & ineffabilis eſt ſermone omni, & omni ignota intelligentiæ, ipſi quoque antiquiſsimorum Angelorum primati non ſatis perſpecta.* Cõſpirat Damaſc. qui myſterium hoc vocat, *Nouum omnium nouorum, & ſolum ſub ſole nouum, per quod Dei apparuit infinita virtus, bonitas, & ſapientia.* At B. Leo Pont. Max. cũ eſſet ipſe cardo & vertex totius Eccleſiæ, hoc ſacramentum miraculorum quaſi omnium cardinem & verticem celebratuit. Cyril. autẽ Alexã. ad Reginas ait, *Hoc eſſe quaſi ænigma ſacratiſsimũ, quod ſummæ potius veneratione ſuſcipiendum eſt, quam humani iudicij trutinæ ſubiiciendum.* Quis enim quæ ſo explicare audeat, quomodo eadẽ perſona fuerit ſine mutatione bis genita? Quomodo increatus homo, ex hominis natura creata Verbiq; perſona fuerit ſine imperfectione compoſitus? Ex patre ſine matre ante ſæcula genitus? Quomodo ex matre ſine patre fuerit in tempore procreatus? Quomodo deniq; terra virginea, nulla hominis opera exculta, ſed Spiritus ſancti virtute fœcundata, integra, & incontaminata perſeuerans Deũ abſconditum humani generis conſeruatorem,

Difficultas huius diſput.

2. capit de diuin. no. Lib. 3. de fi de. capi. 1.

Cõcionib. de natiui. Cyril. Alexandri.

Universidad de Deusto

ac vindicem germinare? Quid igitur mortalis homo, de tanto mysterio proferre possit, digne vt par est? Aut quo pacto ad tantisacramenti inuestigandum modum, rationem, aut causam, accedere non perhorrescat? Quamobrem merito Caiet. ap. Pap. scriptum reliquit: *Solum fides contemplatione cernendum esse, ad quæ proficiatur humilitas carnis, ad quæ etiam inclinetur altitudo Deitatis, quid sit quod caro sine verbo non agit, & quid quod verbum sine carne non efficit; quomodo Christus ita inter Deum, & hominem mediator apparuit; vt solita sublimaret insolitis, & insolita solitis temperaret.* Quid igitur? in limine substistemus? deponemus animum, & a tanti mysterij inuestigatione desistemus, eorumve timebimus reprehensiones, qui in scholasticos Theologos inuehitur, quod de tantis mysterijs subtiliter disputent, altiora se quærat, & plusquam oporteat, contra sapientis, & Apostoli præcepta sapere non timeant? minimè vero, hæc enim ad eos spectant, qui vt infideli; & arroganti animo perserutantur diuina, quamobrem diuinitus sit, vt ab ea quam non quærunt diuina gloria, & maiestate potenter opprimantur. De quibus perinde merito dixit Athanasius, ideo in hoc pertractando mysterio fuisse prolapsos, quod de illo, & quomodo, & quali modo fiat curiosius inquirunt, a nobis vero ea potius mente hæc sacratissima mysteria tractanda, & inquirenda suscipiuntur, vt gratis animis summa Dei beneficia recolamus, pissque mentibus ab antiquorum Patrum vestigijs, ne latum, vt aiunt, vnguem, videamur discedere. Eamq; ob rem licet in hoc diuino mysterio, quæ tractantur omnia supra sensum nostrum, supra rationem, supra captum omnem sita sint, vtpote diuina: illud me tamen inter tot difficultatum scopulos consolatur, ac recreat, in tam immensa, tamque inaccessa supernorum caligine tantam splenduisse diuini luminis claritatem, tam apertam fidei regulam nobis esse propositam, tam luculenter, tam apte, tamque sapienter a sanctis Patribus, & Ecclesiæ doctoribus esse illustratam, tam denique purgatam erroribus, vt nisi in meridiana luce (quod aiunt) ve limus excutere, atque a vera doctrina, quasi sponte deflectere, quæ de tanto mysterio scire nos conuenit, consequi feliciter iuuante Deo, eiusq; matre sanctissima intercedente, difficile non sit. Quod eo facilius atque securius me in hoc opere assequuturum confido, quo magis Angelici Doctoris, placitis, ac sententijs inhærere, eiusque sensa omni industria, summaq; diligentia rimari in animo est. Quippe ea est apud me eius autoritas, vt illius vestigijs insistens, nullos aut itineris errores, aut difficultatum nodos, vel demum inextricabiles argumentorum laqueos perimescam.

Epist. ad Antim.

Eccles. 3. 1. Timo. 2.

Prou. 25. Athana. in libro q Vnus sit Christus.

Atque ex his, quæ de huius doctrinæ materia a me dicta sunt, eius dignitas colligi facile potest: quamque merito a Theologis disputetur: cum enim Theologia tribus fere modis aut nominibus versetur circa Deum, vel eius naturam contemplando, vel ipsius virtutem & bonitatem, qua suis se creaturis liberaliter communicat, vel vltimi finis rationem ad quem omnia tendunt, in quo vel quiescunt, omnibus his modis seu rationibus præsens consideratio ad Theologum pertinet. In

Triplex Theologiæ consideratio.

A primis enim quædam Dei natura nobis in hac materia consideranda est, non quidem connaturalis & propria, sed assumpta: deinde, de supremo, ac perfectissimo diuinorum operum dicendum: ac denique de certa & vnica via, per quam homines ad beatitudinē pergunt, & præcipuo medio quo finem vltimum consequuntur. At enim, dicet aliquis, cur igitur tam nobilis de Deo disputatio in postremum Theologiæ locū reiecta est? Si enim coniunctionem ad Deum consideres, videretur post tractationem de ipso Deo quā vnus & trinus est, collocanda: si vero rationem omnipotentiæ diuinæ, cōtemperis, esset omnibus operibus creationis anteponendi: Si denique rationem finis vltimi attendas, nullum est medium ad eum finem assequendum, vel excellentius, vel efficacius, Christo domino, qui & omnis gratiæ, & meriti fons est ac origo, & secundum Deum ipse etiam finis noster est, & felicitatis nostræ, pars quædam præcipua. Hac igitur etiam ratione, hæc disputatio ceteris Theologicis præferenda videretur, non est tamen difficile illius ordinis ac methodi, quā Theologi omnes sequuntur, probabilem rationem reddere. Est enim Christus Deus & homo, ex Deo & humana natura ineffabili modo compositus, quæ quidem coniunctio omnibus gratiæ & creationis operibus excellentior est, quia tamen nexus est quidam inter Deum & naturam creatam: idcirco oportuit de simplicibus extremis prius disputare, quam de illorum coniuncti one tractaretur. Neque enim potest id quod ex alijs rebus componitur, distincte agnosci, rebus ipsis, quæ in eam compositionem veniunt, ignoratis: sic enim propter similem causam D. Thomas in prima parte, prius de spirituali & corporea creatura, quam de homine, qui ex vtraque cōstat, disputauit. Accedit redemptionem hominum extitisse vnam ex præcipuis causis nobisq; nocentibus, propter quam hoc mysterium confectum est, quæ hominis creationem, & lapsum ab statu iustitiæ, in quo conditus fuerat, supponit. Cum ergo mysterium hoc, tanquam primū & commune remedium cōtra peccatum, a Theologis consideretur, conuenienti ratione, vt etiam in hoc proœmio D. Thomas scripsit, post vltimi finis, & humanæ libertatis ac gratiæ, virtutumq; & vitiorum considerationem, ista de Christo subsequitur. Quo etiam factum est, vt post eam, disputatio de rebus ab ipso Christo domino gestis, & de sacramentis ab eo constitutis aptissime accidat, quibus nullus aptior in Theologia locus excogitari posset.

Quis ordo seruetur in tractatione huius partis.

Solutio.

Vnde fit hanc vltimam Theologiæ partem in duas præcipuas a nobis esse dimidendam, quarum prior, quam præmanibus habemus de Christo domino disputat, eiusque sanctissima matre: posterior vero de sacramentis erit, quam D. Tho. felici morte præuentus absoluere non potuit. In ea tamen perficienda nostrum laborem & operam, Deo fauente, pro viribus impendemus.

Diuisio partis tertiæ.

Interrogabit fortasse quispiam, cum Aristotele teste, de rebus singularibus & indiuiduis nō posse esse scientia. Quomodo de Christo domino, quem nostræ speciei indiuiduum quoddam esse aperte constat, doctrina instituatur. Responderi facile potest de singularibus quidem contingentibus scientiam esse non posse. De necessarijs

Obiectio. Solutio.

De singulis quomodo sit scientia.

sarijs autem qualis Deus ipse est optimè posse: Christus vero consideratur in hac scientia sub reuelatione diuina, sub qua necessitas quædam, & infallibilis rerum connexio & veritas reperitur: & ideo mirum non est, quod de ipso propria scientia instituatur. Sed illud præcipue considerandū est, quod quanquam Christus individuū quoddam sit, rationem tamen Incarnationis, quæ in ipso est ex se vniuersalem esse, & habere, vt ita dicam, naturam suam & communem essentiam, causasque & effectus, & proprietates illam consequentes. Ex quibus aptissima materia efficitur, in qua scientia versari possit. Sunt vero res aliæ in hac materia, quæ ad historiam potius quā scientiam pertinere videtur, vt sunt ea quæ ad vitam Christi domini, mortem, resurrectionem, & alia huiusmodi mysteria contemplanda referuntur, de quibus in Theologia sermo habendus est, tum propter eorum summam vtilitatem: tum etiam, vt ex his, huius sapientiæ munus est, eiusque in nobis est fidei conuenientem rationem tradat. Quocirca partem hanc, seu totum hoc opus de Incarnatione in duas præcipuas partes subdiuidere possumus: vt altera, quæ in modum scientiæ perfectius traditur, mysterium ipsum precise, ac secundum se, & proprietates eius speculetur: quam D. Thom. a. 1. vsque ad. 26. quæst. maxime persequi videtur: altera vero, quæ vsque ad quæst. 59. protenditur: mysteria vitæ & mortis Christi, simulque beatissimæ Virginis cognitionem tradat. Vtraque vero istarum partium plures alias continet, quarum partim, ac distributio in quæstionum, ac disputationum decursu cōuenientius fiet.

Supereſt, vt de titulo, seu materiæ inscriptione pauca dicamus: neque enim desunt nonnulli nimium Latini, qui vocem ipsam Incarnationis, quod Latina non sit reprehendant, quin potius refert Athanasius, interdum Catholicos illa vti formidasse, ne diuinum Verbum solam carnem sine anima sumpsisse cum Apollinari, & Ario sentire viderentur. Sed non est quod vel vocis nouitatem, vel periculum timeamus. Vulgare enim est illud Ciceronis, inuentis nouis rebus noua licere adinuenire vocabula, quę tūc maximè omni reprehensione & periculo carent, cum & in reipsa, & in vsu sapientum fundamentum habent. Hæc autem Incarnationis vox in ipso mysterio, quo Verbum caro factum est, & in his eisdem verbis, quibus Euangelista Ioannes illud explicuit, fundata est. Nomen vero carnis tam in verbis Ioannis, quàm in voce Incarnationis non excludit animam, sed ab ignobiliori parte integram humanam naturam significat, vt Ambros. & August. variis locis adnotarunt: & optimè Cyril. Alex. lib. de Incarnatione Vnigeniti. c. 14. & D. Thom. 4. contra gent. cap. 33. Et fundamentum habet in frequenti vsu scripturæ sacræ, in qua nomine carnis totus homo significari solet, vt cōstat Gene. 6. *Omnis quippe caro corruperat viam suā.* Et Luc. 3. *Et videbit omnis caro salutare Dei.* ad Roma. 3. *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo*; & sæpe alias. Hac igitur ratione ad significandam humanæ naturæ assumptionem, antiquissimi, & linguę Latinę peritissimi patres vtuntur hac voce. Leo Mag. concione. 1. de Natiuita. Lactan. lib. 4. diuinarum institutionum. c. 11. Cypria. lib. 2. contra Iudeos. cap. 2. August. 9. de ciuitate, cap. 17. & Hieronym. in id Marc. 1. *Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius.* Et eandem vim habet vox Græca σάρκωσις, qua vtitur Cyrillus lib. de Incarnatione Vnigeniti, & Damascenus lib 1. de fide cap. 13. & lib. 3. cap. 6. vbi etiam ἐνανθρώπησιν, id est, in humanationē vocat. Hilarius vero in Prolog. Psalmorum corporationem, seu incorporationem appellat. Qua voce vsus etiam est Isidorus ad Florentinam 10 rorem. ca. 6. & Tertul. lib. de carne Christi circa principium. Deniq; in symbolo Concilij Niceni habetur: *Et incarnatus est de Spiritu sancto.* quę vox aptissime ad hoc significandum mysterium accommodata est. Primum quoniam quod difficilius videri poterat, ac remotius a Deo, illa voce indicatur hoc illū effecisse pro nobis, personā suam imperfectiori parti humanę naturę copulando. Propter quod 1. Tim. 3. dictum est: *Magnum esse pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne.* Deinde notatum est illo nomine Deum infirmitates nostras, & imbecillitates, quæ voce carnis significari solent, assumpsisse: vt homini qui peccando spiritum amiserat, Verbū caro factum, eundem spiritum restitueret. Et propterea de Christo loquens Paulus ad Hebræ. 5. inquit: *Qui in diebus carnis suæ*, &c. Vbi carnis nomine non quamcunque, sed passibilem carnem significari plane constat. Tertio denique quoniam vera caro animam in se amplectitur: cum carnem viuam animatam esse necesse sit. Et ideo Incarnationis nomine conuenienter totius humanitatis assumptio significata est. Quā rationem indicauit Cyrillus in Epistо. ad Nestor. quæ habetur in principio Concilij Ephesi. & Tertul. lib. de carne Christi. c. 6.

Lib. 1. Academ.

Gene. 6. Lucæ. 3. Roma. 3.

2. Timo. 3.

Reliquum est vt nonnullos autores, ac præcipuos fontes, ex quibus hæc de Incarnatione doctrina potest hauriri, designemus. Ex Concilijs præcipuè adest Ephesi. quod in primo tomo Conciliorum imperfectum habetur, integrum vero, ac perfectum, & in sex tomos distributū noster Theod. Peltan. nobis illud restituit, in quo multa ex sanctis Patribus ad hanc materiam vtilissima, sciruque dignissima continentur. Ex generalibus præterea concilijs videnda sunt: Chalcedon. & Latera. sub Martino. 1. ex prouincialibus Carthagin. 4. Toleta. 1. 4. 6. & 11. vt alia omittā, quę obiter hoc attingunt, & cuilibet obuia facile esse possunt. Quin etiam hoc pacto sancti Pontifices in suis epistolis decretalibus hac de re multa retigerunt: sed duæ notantur præcipuæ, altera Agapiti ad Antimū, altera Leonis ad Flauia. quę est numero. 10. de qua Gelasius Papa testatur illustre illud, anathemate damnandum esse qui vel vnum illius iota in dubium reuocaret.

Patres & Doctores qui de Christi incarnatione scripserūt.

Multi deinde sanctorum Patrum varia opera de hoc mysterio Incarnationis nomine, aut alio simili conscripserunt. Athanas. præsertim Fulgentius, Ambrosius, Cyrillus Alexand. qui in explicando ac confirmando mysterio hoc, fere totam operam consumpsit, thesaurum maximè librosque de fide ad Theodosium atque Reginas. Tum demum alia quæ in Ephesin. Concilio referuntur. Cæsianus scripsit septem libros contra Nestorium ad Leonem Papam. Legi etiam possunt homiliæ D. Bernardi

Universidad de Deusto
Biblioteca

super missus est, & conciones Diui Leonis de natiuitate & passione. Et alij etiam patres in similibus concionibus de Christo & beata Virgine multa docuerunt, quæ in sequentibus latius perstringemus. Doctores scholastici cum Magistro hanc materiam tractant in tertio libro sententiarum: nos vero in ea explicanda ordinem quæstionum, & articulorum Diui Thomæ, quem exponendum suscepimus, obseruabimus. Hac tamen seruata ratione & methodo, vt prius breuem expositionem, seu Commentarium literæ; si obscurum aliquid vel notatione dignum in illa occurrerit, præmittamus. *Ordo Autoris.* Deinde proprias disputationes, earumque sectiones (hoc enim nomine ad vitandam confusionem vtemur) subijciemus. Denique singulæ disputationes textui D. Thomæ accommodatæ, omnes inter se ita connectentur, vt non modo intelligentiæ, sed etiam studioso Lectori semper consulatur, in cuius gratiam duo proxima capita, tanquam firmissima totius reliquæ disceptationis fundamenta, ante expositionem D. Thomæ, duximus esse præmittenda.

DISPVTATIO PRIMA contra Iudæos, in quatuor sectiones distributa.

Messiam iam venisse.

AC in primis quid nomine Messiæ significetur explicandum est. In hoc enim nos cum Iudæis conuenimus, illo nomine appellari, quendam hominem ex gente Iudeorum ducentem originem, à Deo, & prophetis prædictum & promissum, in Regem & Saluatorem hominum, cuiusmodi promissiones tã frequentes sunt, & apertæ in scripturis sacris, vt superuacaneum sit illas commemorare, præsertim quia ostendendo fuisse completas, necessario illas indicabimus: appellatus autem est *Messias quid significet.* Messias, vtpote futurus verus Rex, & sacerdos, & Deus, & homo, oleo diuinitatis vnctus. Psal. 44. Messias enim Hebraice idem significat, quod Græce Christus, Latine vnctus, vt late *Eugub.* Eugubinus lib. 3. de arcanis. cap. 1.

Hunc ergo Messiam promissum iam venisse, nullus qui Christiano nomine gloriatur, quãtumuis hereticus negare potest, tũ quia hoc potissimum distat Christiana fides ab Iudæorum perfidia: tum etiam quia Christus disertis verbis id affirmauit Ioan. 4. cum enim Samaritana dixisset, *Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Dixit ei Iesus: Ego sum qui loquor tecum.* Et hanc veritatem inter alias confessus est Petrus illis verbis: *Tu es Christus filius Dei viui.* Matth. 16. Itaq; solũ contra Iudæos ex veteri testamento, quod ipsi dũtaxat admittunt, hæc veritas cõfirmanda est.

Ioann. 4.

Matth. 16

SECTIO. I.

De testimonio. Gen. 49. *Non auferetur sceptrum de Iuda. &c.*

EST ergo celeberrimum testimoniũ quod Iudæis obijci solet, sumptum ex Genesi

A 49. *Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Quæ verba in Hebræo leguntur sic: *Non recedet sceptrum de Iuda, & scriba seu legislator de medio pedum eius, seu de inter pedes eius, donec veniat Siloh.* Vnde quoniam in Hebræo non est expressum nomen Messiæ, Hebræi in hoc eludendo testimonio diuisi sunt. Nam quidam illorum quamuis pauci, negant prophetiam hanc impletam esse, cùm nondum tribus Iuda sceptro suo, ac regno priuata sit, adhuc enim in Babylone transmigrationis capita, vt ipsi loquuntur, & locum Regum tenent, atque in Iudæos toto orbe dispersos, potestatem dominandi. Sunt vero qui aliam rationem reddunt, scilicet, quia licet sceptrum ablatum fuerit à tribu Iuda, non tamẽ est translatum ad aliam tribum. Hoc enim modo putant esse prophetiam intelligendam. Sed hæc irridenda potius sunt quàm impugnanda, quia in scriptura nusquam reperitur in aduentu Messiæ transferendum sceptrum ad aliam tribum, sed solum tribũ Iudæ sceptro carituram, dicere ergo aliud esse spectandum, & voluntarium, & vanum est: nec minus commentitium est fingere sceptrum nescio quod in ciuitate Babylonica, funditus enim euersa est, vt prædixit Isaias cap. 13. & 14. quod ibi bene Hieronymus aduertit, & quamuis in ea prouincia Iudæi multi dispersi reperiantur tamen nec principatum, aut regnum obtinent, nec illius in orbe terrarum vlla mentio aut fama circunfertur, aut certe vestigium inuenitur.

Iudæorum ignorãtia.

Impugnatur Iudæorum expositio.

Isa. 13. 14. Hieron.

Maior igitur recentiorum Hebræorum pars cùm negare non possit prophetiam hanc esse completam, negat tamen in ea esse sermonem de Messia. Siloh enim (vt ipsi aiunt) non personam aliquam sed locum significat, in quo multo tempore mansit arca Dei, vt constat ex lib. 1. Regum. 1. Vnde quidam eorum de Saule intelligunt hunc locum, quia in Siloh vnctus est in Regem, quod significari dicunt illo verbo, *Donec veniat Siloh.* Sed errant aperte, nam per id tempus sceptrum regium à domo Iuda minime defuit, quippe vsque ad Dauid illud nunquam obtinuit. Quod si non de regno, sed de alia potestate iudicandi, vel regendi populum loquamur, multò ante Saulem, toto videlicet tempore Iudicum, ceruit hac dignitate tribus Iuda: si autem tantum sermo sit de singulari quadam dignitate & nobilitate tribus Iudæ inter omnes alias Iudaici populi, ab hac non cecidit illa tribus, tempore Saulis, magis quam antea cecidisset. Præsertim quia verba prophetiæ, nullo modo possunt Sauli accommodari, vt statim de illo, alijsque dicetur. Denique sine scripturæ fundamento dictum est Saulem vnctum esse in Siloh: quia eo tempore arca Domini iam non erat in Siloh, sed in Cariathiarim. 1. Regum. 7. vnde cap. 9. Vnctus dicitur in terra Sui h, seu in Masphat.

Alia Hebræorũ expositio.

Regum 1.

Refutatio.

1. Regũ. 7.

Alij dicunt impletam esse prophetiam tempore Ieroboam, quo tempore diuisum est regnũ: sed isti nec explicare possunt, cur tempore Ieroboam dicatur venisse Siloh, cùm nec ille fuerit coronatus, aut vnctus in Siloh, sed in Sichem. 3. Reg. 12. nec alia verba prophetiæ Ieroboam, magis quam Sauli conueniant: adde eo tempore non fuisse ablatum sceptrum de Iuda licet fuerit aliquan

3. Exposit.

Refutatio.

3. Reg. 12.

4. Expositio. aliquantulum imminutum. Alij denique referunt hoc vaticinium ad Nabuchodonosor, quando tempore Sedechiæ Regis, captiuum duxit populum in Babylonem & regnum Iudeorum extinxit. 4. Regum. 25. quam euasionem ex Iuliano apostata refert Cyrillus lib. 8. contra illum: sed eisdem fere modis refellitur, cum quia nulla ratio reddi potest cur Nabuchodonosor dicatur Siloh, aut cur tempus regni eius hac voce significetur: tum etiam quia (vt infra ostenderur) eo tempore sceptrum omnino ablatum non fuit, neque dux de Iuda, tum denique quia nec Nabuchodonosor, nec Ieroboã, nec Saul, gẽtium expectatio dici vnquam potuit, nec in illos cadunt verba quæ subduntur statim, lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum, pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

4. Reg. 25 Cyrillus. Refutatio

Vera expositio.

Primum igitur omnium certum sit nomine Siloh significatum esse Messiam, vt omnes Catholici intelligunt, & Rabbini etiam Christo antiquiores, vt Galatinus refert lib. 4. cap. 4. & Chaldaica paraphrasis, quæ apud illos magnæ auctoritatis est, expresse ponunt, donec veniat Messias, & quæ antecedunt omnia, quæque sequuntur aptissime illi conueniunt. Nam propter Messiam illa tribus cæteris prælata est. Quod significauit Iacob cùm dixit, *Iudæ te laudabunt fratres tui,* Et quæ sequuntur alia, quæ sine vllo negotio de Christo intelliguntur. Imo accommodari alteri nullo modo possunt, vt bene exponit Irenæus lib. 4. cap. 33. & Cyprianus epistol. 63. alias lib. 1. epist. 3. Iustin. Mart. Dialog. contra Triphon. & autor quæstionum ad Antiochum, quæ feruntur, nomine Athanasij, quæst. 103. Sed cur Messias nomine Siloh significatus est? Vulgatus interpres nomen Siloh à verbo salah quod, mitto, significat deduxit, quo quidem missum seu mittendum significat, quod nomen in scriptura accommodatur Messiæ, quasi per antonomasiam, vt quemadmodum ille singulariter promissus est: ita nomine venturi singulariter significetur, Verum est tamẽ alijs literis scribi apud Hebræos verbum Siloh, quando missum significat, quam in hoc loco Geneseos habeatur, vt de nomine Siloh videre est Isai. 8. Fortasse tamen noster interpres eisdem literis scriptum inuenit, sed etsi scribatur eo modo, quo nunc habetur in Hebræo abundantiam pacis significat, vt illius linguæ periti testantur: & ita Siloh idem erit quod pacificus seu pacem adducens. Quod de Messia Zachar. 9. & sæpe ab Isaia prædictum est. Dicitur etiam vox illa significare specialiter filium mulieris. Vnde Galatinus supra refert Hebræos etiam intellexisse eo verbo indicatum mysterium conceptionis Messiæ ex fœmina sine opere viri. Quam interpretationem Caietanus super Genesim commendat. Alij denique in duas partes dimidendam censent dictionem illam Siloh, vt significetur, quod illi, aut cui illi. Quam sectionem, seu interpretationem sequuti videntur septuaginta, qui ad explicandam concisam locutionem Hebraicam addiderunt, donec veniant reposita ei, seu donec veniat cui repositum est, & sensus in idem redit, scilicet, non defecturum temporale sceptrum Iudæ, donec veniat ille cui æternum sceptrum reseruatum est. Vt re-

Isai. 8.

Zach. 9.

Galat.

Caietan.

Athanasius lib. de Incarnatione Verbi in fine. & libro de cruce & passione Domini, in fine, & Hieronymus in Epitaphio Paulæ, seu Epistola. 27. tomo. 1.

Athanas. Hieronym.

Possent quidem hæc, quæ de hoc testimonio dicta sunt, contra Iudæos sufficere, quoniam ostensum est signum certum à Iacob prædictum ad Messiæ tempus dignoscendum, impletum, atque exhibitum esse. Sed ad maiorem nostræ fidei confirmationem, oportet exponere quomodo signum illud in tempore aduentus Christi Domini impletum sit. Est enim hoc explicatu difficile, cum videatur multo antea defecisse sceptrum à domo Iudæ, scilicet, tempore Sedechiæ, & vltimæ Babylonicæ captiuitatis. In qua difficultate soluenda, etiam Doctores nostri multum inter se dissentiunt: sed vt sententiarum varietas intelligatur, & comprehendatur res tota. Aduertendum est, in illis verbis non auferetur sceptrum de Iuda, vnum explicari, scilicet non esse auferendum sceptrum, aliud implicari seu virtute præsici. Non poterat enim auferri sceptrum à Iuda, nisi prius illud haberet. Cum ergo illo tempore, nullum regnum esset in domo Iudæ, tacitè prædicitur illis verbis fore aliquando, vt Iuda regnaret: quinimo aliud etiam censetur implicitè prædictum verbis illis, quod ex vi verborum explicite non affirmatur. Clarè enim dicitur, non esse auferendum sceptrum à domo Iudæ, donec Messias veniat: fore tamen post aduentum eius auferendum, nec expresse asseritur, nec illa particula, donec, habet in scriptura talem vim, vt satis constat ex Matth. 1. *Non cognouit eam donec peperit.* Et Psalm. 109. *Donec ponam inimicos tuos, &c.* Quanquam vero, id expresse non sit prædictum: tamen si in re ipsa ostenditur ablatum sceptrum à Iuda, signum euidens est aduentus Messiæ. Vnde licet vis verborum id non requirat, tamen considerata intentione Spiritus sancti eiusque Prophetæ, vt scilicet haberemus signum certum aduentus Messiæ, rectè dici potest hoc etiam in illa Prophetia implicitè contentum. Tria ergo explicanda supersunt, scilicet, quando tale sceptrum Iudæ datum fuit, vt obtinet etiam intelligatur, qua ratione impleta fuit prophetia illa ab eo tempore, quo dicta est, vsque ad Dauid. Secundo, qua ratione durauerit illud sceptrum in Iuda vsque ad Christum. Tertium, qua ratione illo ipso tempore ablatum sit. Et in his explicãdis, præcipuè in secundo, dissidium est ortum, tum ex varia intelligentia illius sceptri vel ducatus, tum ex varia etiam explicatione seu acceptione nominis Iudæ.

Donec quid significet

Difficultas loci proponitur.

Summa difficultas exponendorum.

Prima ergo expositio non de regno, seu regimine temporali, sed de speciali quadam dignitate & prærogatiua, quam tribus Iuda habitura erat in suo populo propter spem Messiæ ex illa venturi, intelligit hunc locum. Itaque solum ibi prædicitur tribum Iuda fore digniorem inter omnes propter spem Messiæ. Vnde fit statim ab eo tempore, quo dictum fuit hoc vaticinium, incœpisse tribum illam habere sceptrum, & dignitatem hanc. Ita Caietanus in Genes. qui addidit iuxta expositionem hanc in aduentu Messiæ non fuisse tribum Iuda priuãdam illo sceptro, sed in illo potius confirmandam.

1. Expositio.

Vnde videtur per sceptrũ intelligere tantũ spiri

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuale regnum Christi in spe possessum, vel in re: A
sed hæc expositio in hoc sensu mihi non proba-
Refutatio tur. Nam iuxta illam etiam nunc dicent Iudæi se
non esse priuatos sceptro & dignitate, quia adhuc
retinent illam spem ex illis venturi Messiæ, &
inde nullum ex hoc loco potent sumi argumen-
tum, aut signum aduentus illius: quod est contra
omnium patrum expositionem supponentium
in aduentu Messiæ defecisse sceptrum a domo Iu-
dæ. Et hoc putant esse signum certum aduentus
eius, & ideo explicant, quomodo vsque ad illud
tempus in ea duraverit. Sit ergo certum nomi-
Sceptrum quid significet. ne sceptri seu virgæ significari regiam potesta-
Psal. 44. tem, vt frequens est in scriptura iuxta modum lo-
Isai 9. quendi Hebreorum, vt Psalm. 44. *Virga aquita-*
tis virga regni tui. Isai. 9. *Virgam humeri eius & sce-*
ptrum exactoris eius superasti. Et quanuis aliquando
significare soleat spirituale regnum; tamen hoc
loco vt visum est ex communi patrum expositi-
one, quæ apud antiquos etiam Hebreos com-
munis fuit, vt Galatinus supra refert, significat te-
porale regnum illius populi, vel saltem generatim
potestatem regendi & gubernandi populum, quæ
etiam nomine ducis significata est, siue hæc duo
idem significent in hoc testimonio, siue res diuer-
sas, quod nunc non refert, & in sequentibus am-
plius exponetur.

2. Exposit. Secunda ergo expositio est, hoc loco prædictũ
esse regnum Iudæorum futurum fuisse in tribu
Iuda, & in illa permansurum vsque ad Christum.
Et primum quidem non fuit impletum vsque ad
Dauid, nec amplius requirit veritas huius pro-
phetiæ, quia non dixit Iacob, statim dandum es-
se regnum illi tribui, sed solum aliquando futu-
rum, vt sceptrum regni ad tribum Iuda perue-
niret, atque in illa ex eo tempore vsque ad Mes-
siæ aduentum perseueraret. Hoc vero posterius,
in quo consistit difficultas rei, quo modo a capti-
uitate Babylonica vsque ad Christum verum fue-
rit, ita explicatur. Nam etiam post trigesimum
septimum annum captiuitatis Iechoniæ, nomen
Nota. & dignitatem Regis obtinuit. 4. Regum. 25. &
4. Reg. 25 postea in reædificatione templi, tempore Cyri,
Agg. 1. Zorobabel princeps Iuda, erat princeps & dux to-
Zachar 1. tius populi Aggei. 1. & Zachar. 1. & vt Hebræi tra-
dunt, vt refert Genebrardus lib. 1. Chronog. ab il-
lo vsque ad Machabæos, nunquam defuerunt du-
ces de tribu Iuda, quamquam regio diademate,
propter Persas nunquam vterentur. Atque ita in
historiis, eorum successio & genealogia, fere præ-
termissa est. Quia eo tempore maior autoritas
Iosephus. in pontificibus residebat, vt Iosephus ait lib. 11.
antiquitat. cap. 7. Post ea vero Machabæorum tem-
pore, summa reipublicæ Iudaicæ, ad eos transla-
ta est, & in eorum successoribus, vsque ad Chri-
stum perseuerauit. Hos autem Machabæos fuis-
Cyrillus. se de tribu Iuda, testes sunt Cyril. lib. 8. contra
Iulianum in principio vbi sic ait. *Quomodo igitur*
Sceptrum quomodo mãserit in tribu Iuda. *cessasse dicitur regnum Dauid in Sedechia, cum Zoro-*
babel, post captiuitatis tempus, in regni solio consederit,
fuerintque de tribu Iudæ & Dauid, transmissumque sit
sceptrum per posteros illius, vsque ad Regnum Herodis,
qui fuit ex parte alienigena?
Hieronym. Idem sentit Hieronymus Sophoni. 1. Epiphanius
Epiphan. contra hæreses, in 29. prope ab initio. Et Augusti-
Augusti. nus lib. 18. de ciuitate. cap. 45. & sumitur ex Io-
sepho lib. 13. a cap. 15. vsque ad lib. 18. & Nice-
phorus lib. 1. historiarum, cap. 9. & Galatinus su- *Iosephus.*
pra refert idem ex Hebreorum traditione. *Nicephor.*
Galatin.

Quoniam vero constat ex libris Machabæo-
rum, Machabæos fuisse sacerdotes, & summos
Pontifices, & consequenter de tribu Leui, & fa-
milia Aaron. Ideo communis sententia est, eos
fuisse secundum lineam paternam ex tribu Le-
ui, iuxta maternam vero ex Iuda: miscebantur
enim ille tribus, vt constat ex. 1. Paralipomen. 2. *1. Para. 2.*
& ex aliis vulgaribus scripturæ locis, & dicemus
infra latius, a gentes de Christi genealogia: solum
inuenio Genebrardum asserentem e contrario il- *Genebra.*
los fuisse de tribu regia per lineam paternam
de sacerdotali vero per maternam. Quod sine
probatione affirmat, solum fortasse, quod non sa-
tis illi visa est materna origo, vt posteri dican-
tur esse de tribu Iuda; atque adeo nec vt ea ra-
tione dicatur sceptrum in illa tribu permansisse. *Macha. 1.*
Vnde etiam capit. 4. lib. 1. Machabæorum, de Ma-
chabæis dicitur: *Et viri Iuda magnificati sunt val-*
de. Quanuis alia lectio habeat. *Et vir Iudæ & fra-*
tres. &c. Sed debuisset aduertere Genebrardus
B multo minus posse sufficere maternam lineam *Refutatur*
ex tribu Leui, vt possent Machabæi esse sacerdo- *expositio*
tes. Paulus enim ad Hebræos. 7. simpliciter negat, *Geneb.*
sacerdotium posse pertinere ad eos qui erant de *Hebr. 7.*
tribu Iuda, quod simpliciter & absolute intelli-
gendum est, id est, secundum paternam origi-
nem, nam per maternam lineam nihil obstabat,
quo minus sacerdotes descenderent de tribu Iu-
da: & ideo, vt ipse fatetur, communis traditio
Hebreorum est, Machabæos solam maternam ori-
ginem habuisse ex Iuda. Sed hinc oritur insinua-
ta obiectio, contra hanc expositionem, quia hoc
non satis videtur, vt sceptrum dicatur durasse in
domo Iuda, aliàs pari ratione dici potuisset, sa-
cerdotium fuisse semper in tribu Iuda, & con-
trario, regnum fuisse in domo Leui, ac denique
eadem ratione dici posset, beatam Virginem, so-
lum secundum lineam maternam, descendisse
de tribu Iuda; quia hoc satis erit, vt Christus dica-
tur fuisse de eadem tribu.

Propter hæc, non desunt qui prophetiam hanc:
Non auferetur sceptrum de Iuda, non absolutam sed *3. Exposit.*
conditionatam esse intelligant, & per illam ex-
C plicandam, quæ habetur Psalm. 88. & Psalm. 131. *Psalm. 88*
De fructu ventris tui, ponam super sedem tuam si custo-
dierint filii tui testamentum meum. Et iuxta oratio-
nem Salomonis, quæ habetur. 3. Regum. 8. *Con-* *3. Reg. 8.*
serua famulo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei, di-
cens, non auferetur de te vir coram me, qui sedeat su-
per thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui
viam suam, &c. Ad hanc ergo modum intelligi
potest, quod Iacob ait, non discessurum sceptrum
a domo Iuda, si tamen testamentum Dei serua-
ret.

Hanc expositionem refert noster Turrianus *Turrian⁹.*
in libro. 2. contra Antonium Sadeelem capit. 3.
ex Theophane Episcopo Niceno in Symphonia
veteris & noui testamenti contra Iudæos. Et hoc
sensu facile intelligitur (quanquam tribus Iuda
fuerit regno priuata) nihil tamen actum esse con-
tra hanc prophetiam, quia propter peccata & sce- *Ierem. 25.*
lera sua priuata est, vt constat ex Ieremia 25. & *2. Para. 36*
1. Paralipomenon. 36. & 4. Regum. capit. 24. *4 Reg. 24*
& 25.

At enim dicet aliquis, expositionem hanc *Obiectio.*
auferre totam vim huic testimonio contra Iu-

A deerat, vt patet ex Deuteronom. 17. Ergo non li-
cebat, quia Romani, vel Herodes illos potestate
priuauerant: sed quanuis hæc omnia, licet non sa-
tis certa sint, vera esse concedam, non tamen o-
stensum est, nec ex sacra scriptura, aut traditione
aliqua probatur, hos septuaginta viros, aut ma-
iorem eorum partem, aut eorum ducem seu præ-
sidem fuisse de tribu Iuda, vt propterea perse-
uerante hoc concilio, dicatur perseuerare prin-
ceps seu dux de tribu Iuda, Numerorum enim
11. simpliciter dicuntur illi septuaginta viri ele
cti de seniorib⁹ Israel. Et illis eo tempore præfuit
Moyses, vt ex eodem loco colligitur, & Hebræi
tradunt, & verisimile est semper illis præfuisse
summos sacerdotes. Nam Deuteronomi. 17. clarè
dicitur hoc iudicium ad sacerdotes pertinuisse.
Ascendes (inquit) *ad locum quem elegerit Dominus*
Deus tuus. Venieisque ad sacerdotes Leuitici generis.
Et infra. *Qui autem superbierit nolens obedire sacer-*
dotis imperio, &c. Quanuis ergo sanhedrin dura-
uerit vsque ad Christum non inde fit durasse sce-
ptrum in domo Iuda.

Quamobrem Eusebius quem alij sequuntur *5. Exposit.*
existimauit Iudam cui promissa est possessio sce- *Eusebius.*
ptri vsque ad Christum, non esse intelligendam
specialem tribum ab aliis vndecim distinctam,
sed totum Iudaicum populum, qui in illa tribu
maxime conseruandus erat, & ab ea nominan-
dus & nobilitandus. Sensus ergo est, Iudaicum
populum semper fuisse habituum proprios du-
ces & principes, per quos gubernaretur & iudi-
caretur donec Messias veniret. Et ita factum est
vsque ad Herodem, qui alienigena fuit, cuius tem
pore natus est Christus, & ab eo tempore sem-
per gens illa caruit proprio duce & gubernato-
re, & externis principibus subiecta est. Ita Euse- *Eusebius.*
bius lib. 3. de demonstrat. cap. 1. Idem sentit Iu- *Iustin.*
stin. Dialog. contra Triphon. & August. 18. lib. *August.*
de ciuita. cap. 45. cum inquit non ergo defecit Iu- *Ambros.*
dæorum princeps ex Iudæis vsque ad Herodem. *Chrysosto.*
Et Ambros. lib. de Benedict. Patriarch. cap. 4. simi
lia fere verba habet, & Chrysost. homil. 67. in Ge-
nes. Sed nihilominus expositio hæc violenta ni-
mis esse videtur. Quia omnes illæ benedictiones *Refutatio.*
sigillatim ad singulos filios Iacob, & ad eorum
posteritates pertinent, quod in omnibus alijs eui-
denter cõstat. Eodem autem modo in hac bene-
dictione loquitur specialiter ad Iudam, vnde ad
illum, & ad eius posteros specialiter pertinent cæ
C tera, quæ in eadem benedictione continentur, vt
est illud, *Iuda te laudabunt fratres tui, & adorent te fi-*
lii patris tui. Quod dictum est propter Christum,
qui dignus est perfecta latriæ adoratione, quem
statim catulum leonis vocat, per eam metapho-
ram explicans filij personam, vt patres exponunt,
qui propterea hic intelligunt, Christum fuisse præ
dictum de tribu Iuda, vt patet ex Chrysostomo *Chrysosto.*
homil. 2. in Matth. igitur eadem ratione cum di-
citur, *Non auferetur sceptrum de tribu Iuda*, non de to
to Iudaico populo, sed de speciali tribu Iuda in-
telligendum est, vt intelligunt Eucherius, Chryso *Eucher⁹.*
stomus, Albinus Diodorus, & alij in Genes. & E- *Chrysosto.*
piphanius hæres. 20. Augu. 22. contra Faust. c. 45. *Albinus.*
& Orig. homil. 37. in Genes. *Epiphan.*

Retuli tot autorum sententias, non vt eas im- *Augustì.*
pugnarem atque reijcerem, sed quoniam omnes *Orige.*
maiorem lucem huic testimonio affere possunt,

Solutio. auferre totam vim huic testimonio contra Iu-
dæos: quia si prædictio tantum erat conditiona-
ta, ex eo quod Iudæi sceptro & regno priuati
sint, non recte inferri potest, Messiam venis-
se, sed solum illos peccasse. Propter hanc fortasse
obiectionem, addit hic autor, licet principatus Re
gis interruptus sit, vel ablatus a Iuda propter pec
catum: tamen principatum ducis semper durasse
se, vt secunda & communis expositio affirmat.
Vnde indicat priorem partem huius prophetiæ,
quæ illis verbis continetur: *Non auferetur Sceptrum*
de Iuda. conditionatam esse. Posteriorem vero
scilicet, *Et dux de femore eius*, esse absolutam. Præ-
uidens enim, inquit, Iacob sceptrum defuturum
propter peccatum, addidit saltem ducem semper
de Iuda futurum. Et iterum hæc sententia mul-
Refutatio expositionis. tum distinguit inter sceptrum & ducem. Quo-
modo autem principatus ducis interruptus non
fuerit, explicat probabili modo infra explican-
do.

In hac vero expositione, illud in primis est val
de difficile, quod voluntarie affirmat principa-
tum regium potuisse interrumpi propter pecca-
tum, non vero principatum ducis, cum ex verbis
B Iacob, non magis colligi possit, alteram partem
esse conditionatam, quam alteram. Et reuera lo-
cutio illa, *Donec veniat qui mittendus est*, In neutra
parte commodè admittit sensum cõditionatum,
quia si illa esset tantum quædam promissio con-
ditionalis, impleta conditione, idest, non existen
te Idolatriæ peccato, nõ auferretur sceptrum pro
pter solum Messiæ aduentum, existente vero cõ-
ditione, etiam si nondum venisset Messias, ablа-
tum esset, sine causa ergo dictum esset donec ve-
niat qui mittendus est. Non fuit ergo illa pro-
missio conditionata, sed prædictio absoluta euen-
tus futuri.

4. Expos. Propter has difficultates exponi solet ab alijs
hic locus non de sceptro regni, sed de potestate
iudicandi, seu de consilio sapientum, quod ab He
breis dicitur Sanhedrin, quod erat quasi supre-
mus quidam Senatus & consilium regale, in quo
principaliores causæ illius populi terminabantur,
de quo plura indicia in scriptura sacra reperiun-
tur. Incœpisse enim creditur hoc sanhedrin, in il-
Concilium sahedrin. lis septuaginta viris quos Deus congregare fe-
cit, deditque illis de spiritu Mosis, vt cum illo o-
nus regendi populum sustinerent, & hi censen-
tur esse illi septuaginta viri, quibus secretiora my-
C steria legis & scripturæ sacræ committebantur.
Hilarius. 4. Regum. 14. vt insinuant Hilarius Psalm. 1. &
Origines. Origines homil. 6. in Nume. Et de illis intelligi po
test illud Deuteronom. 17. *Si difficile aut ambiguũ*
apud te iudicium esse perspexeris, ascende ad locum quẽ
elegerit Dominus, &c. Et 1. Paralipome. 26. in qua
parte domus erat seniorum consilium. Hoc vero
sanhedrin non fuit ablatum tempore captiuita-
tis, vt sumi potest ex Daniel. 13. vbi senes popu-
Glossa. Lyra. li iudicarunt Susannam. Vbi Glossa, & Lyranus
aduertunt, illos fuisse de tribu Iuda. Et idem du-
rasse vsque ad tempora Christi domini. Tunc ve-
ro tempore Herodis cessasse, & Iudæis ablatam
esse hanc supremam potestatem iudicandi, refe-
Genebrar. Galatin⁹. runt ex traditione Hebræorum Geneb. & Galat.
supra, idque confirmant ex illo verbo Ioannis. 18.
Nobis non licet interficere quemquam. Per legem e-
nim licebat in causa iusta, quia potestas illis non

Universidad de Deusto
Biblioteca

Autoris opinio.

& ex singulis aliquid elici, quod ad maiorem illius intelligentiam conducat. Igitur illud in primis simpliciter verius existimo, nomine Iudæ intelligendam esse specialem tribum, & intentionē Iacob fuisse, prædicere ex illa nō de futuros principes aut duces populi Iudaici. Sed recordari oportet tempore Roboam gentem illam in duo regna fuisse diuisam, scilicet regnum Iudæ, & regnum Israel. Regnum autem Israel, quod decem tribubus constabat, plusquam quingentis annis ante aduentum Christi, ita fuisse vastatum a Salmanasar rege Assyriorum, vt nulla illius mentio vlterius habeatur, vt constat. 4. Reg. 7. & 18. vnde fit solum regnum Iudæ permansisse vsque ad Christum. Quod quidem fere solam gentem ex tribu Iuda complectebatur. Dicitur enim. 3. Reg. 11. solam tribum Iuda secutam esse domum Dauid:

Nota hæc duo.

Quia quanuis tribus etiam Beniamin secuta fuerit Roboam, tamen vel non fuit integra sicut tribus Iuda, vel fere non habetur ratio eius propter dignitatem & excellentiam tribus Iudæ. Vnde in alio citato loco ex. 4. Reg. inter alia sic dicitur:

Ioseph.

Iratusque est Dominus Israeli, & abstulit eos a conspectu suo, & non remansit nisi tribus Iuda tantummodo. Vnde notat Ioseph. lib. 11. antiquitat. Iudæorum appellationem, tūc primum illi genti, & regioni fuisse inditam, quando ex Babylonica captiuitate tempore Neemiæ reuersa est, propter hanc fortasse causam, quod sola tribus Iuda illam regionem colere censebatur. Ex quo fit, fere idem esse mansisse sceptrum vel ducem in tribu Iuda, & in populo Iuda, quandoquidem totus ille populus fere ad solam illam tribum redactus est. Vnde vix aut nullo modo fieri potuit, vt populus ille potestatē se regendi aut iudicandi retinuerit, quin vel omnino, vel magna ex parte ad tribū Iudā pertineret.

Addere vero ad maiorem explicationem oportet, nomine sceptri & ducis, vel non esse intelligendam dignitatem & potestatem regalem proprie & perfecte sumptam, vel certe non solam illam, sed quamcunque primariam, & principalem potestatem iudicandi vel regendi populum: ita tamen, vt si vtramque significari dicamus, alteram nomine sceptri, alteram nomine ducis, non sit necesse intelligere tribum Iuda habituram fuisse vtramque dignitatem vsq; ad Christū: seu, quod idem est, neutra fuisse carituram: sed sensus erit, nō fuisse carituram vtraque simul, atque adeo alteram saltem semper fuisse habituram, & hoc modo facile intelligimus dignitatem hanc & a principio fuisse in tribu Iuda, & vsque ad Christum in ea perseuerasse. Post aduentum autem eius omnino ab hac dignitate recidisse. Prius enim quasi in honore habebatur, quia germen vitæ suis in lumbis cōtinebat, postquam vero illud protulit, & illo frui, vel nescivit, vel noluit merito sua dignitate priuata est. Quod ita, vt dictum est, euenisse, & ex scriptura sacra, & ex euentibus ipsis facile declaratur. Vt enim omittam tempus illud, quo post hanc prædictionem Iacob populus Iudæorum in Aegypto permansit, de quo neque in scriptura sacra, neque in prophana historia aliquid scriptum reperio, statim ac populus discessit ab Aegypto, cœpit illa tribus cæteris anteferri. Numerorum enim 2. & 7. prima acies ad ortem tribui Iudæ cum copijs suis

A tribuitur. & cap. 9. prima omnium castra mouebat, & quasi agmen ducebat. Deinde Numero. 7. conuenientibus principibus tribuum ad offerenda munera, primus offert Naason princeps Iudæ. Iudicum etiam. 1. iussu Dei suprema potestas ad hanc tribū delata est post Iosue mortem. Et quādocunque genealogiæ tribuum referuntur, semper prima refertur Iudæ posteritas. 1. Paralipo. 2. & sæpe alias. Vnde etiam facile credibile fit, in illo concilio septuaginta virorum primarios iudices fuisse de tribu Iudā, quod præsertim, ac necessario dicendum est de eo tempore, quo regnum Iudæorum fere ad tribum Iuda redactum est. Vnde fit hanc saltem dignitatem, vsque ad Christi aduentum in ea perseuerasse. Accedit, præter hāc dignitatem a temporibus Dauid habuisse supremam; ac regiam potestatem: quæ licet non perfecte in ea duraverit vsque ad Christum, quod necessarium nō est, vt dixi, ad veritatem huius prophetiæ, non fuit tamen penitus illa priuata: tum quia semper tribus illa vt regalis & præcipua honorata est: tum etiam, quia licet aliquādo hæc potestas a sacerdotes deriuata fuerit, hoc factum

B est, vt Theophan. supra dixit, quatenus tribus Leuitica per matrimoniorum coniunctionem vna cum illa effecta est, & ab illa particeps facta est regalis splendoris & nobilitatis. Hoc ergo modo principatus Iudeorū in tribu Iuda vsque ad Christum continuatus est, in Christi autem aduentu omnino cessauit: non solum quia Rex alienigena Herodes, tunc regnare cœpit in populo Iudaico: & quia concilium Sanhedrin, sua potestate priuatum est, & ab altero Herode, cuius tēpore mortuus est Christus, penitus extinctum: sed etiam quia paulò post in euersione & captiuitate Ierusalem a Romanis facta, totus ille populus ferè deletus est, & distinctio tribuum ita confusa, vt nulla dignitas, aut prerogatiua tribus Iudæ iam cerni aut fingi posset. Omnino ergo vanū & ineptum est adhuc ex illa tribu Messiam expectare.

Dignitas tribus Iudæ.

Theophan.

Nō prætermittam autem aduertere, nōnullos Iudeos hoc testimonio cōuictos, Messiā venisse fassos esse: illū tamen fuisse Herodem falso fuisse mētitos, vt notarūt Hierony. contra Luciferian. Tertul. de præscriptioni. c. 45. Epiphan. hæres. 20. qui

C aperte eos conuincit, quia neque Herodes fuit de tribu Iuda, neque in eum conueniunt alia, quę tā in hoc, quàm in alijs locis scripturę de Messia dicuntur. Denique tempore etiam Vespasiani nonnulli tentarunt prophetias de Christo datas, ad illum accommodare: in quem errorem inclinauit Ioseph. lib. 7. de bello Iudaico cap. 12. confundēs eum vero Messia ducem illum, quem ad euertendum sanctuarium, & ciuitatē venturum esse, Daniel. c. 9. prædixerat. Tradunt etiam historiæ, hunc Vespasianum Christi regnum affectasse, ideoque pacis templum erexisse, & per Magicas artes apparentia quædā prodigia effecisse, vt quæ de Christo scripta erant, in illo completa esse posset existimari. Sed non est quod in hoc etiam explodendo errore immoremur, ex eisdem enim principijs facile refellitur: quia Vespasianus nec Iudæus fuit, neq. vllo modo ex tribu Iuda, aut familia Dauid, quin potius, vt Euseb. refert lib. 3. c. 11. omnes posteros Dauid, magna diligentia conquisitos, interficiendos curauit, vt cætera omittam, quæ in istū conuenire non posse manifestum est.

Hieronym. Tertullia. Epiphan.

Vespasia. temeritas Christi regnum affectantis. Eusebius.

S E-

SECTIO. II.

Secundum testimonium contra Iudæos.
Ex Danielis. 9. *Animaduerte, &c.*

A SEcundum testimonium, sicut clarissimum, ita & vulgatissimum ad conuincēdos Iudæos est, quod ex Daniel. 9. sumitur, vbi ortus Messiæ post septuaginta Hebdomadas futurus prædicitur his verbis. *Animaduerte sermonem, & intellige visionem, septuaginta Hebdomadæ abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super vrbem sanctā tuam, vt consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia: & vngatur Sanctus sanctorum. Scito ergo, & animaduerte; ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem, vsq; ad Christum ducem Hebdomades septem, & Hebdomades sexaginta duæ erunt & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post Hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est, & ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus, cum duce venturo, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio; confirmabit autem pactum multis Hebdomada vna, & in dimidio Hebdomadis deficiet Hostias & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis, & usq; ad consummationem & finem perseverabit desolatio.* Hactenus Gabriel ad Danielē. In quo testimonio primum omnium statuendum est prædici aduentum Messiæ post illas septuaginta Hebdomadas, quod posteriores Hebræi pertinaciter negant, quia hoc admisso vitare non possent huius testimonij vim. Vruntur vero ista coniectura, quia Daniel tunc non postulabat à Domino Messiæ aduentum, sed solum liberationem sui populi ab illa captiuitate. Quæ coniectura leuissima est; primum, quia vt cumque explicent prophetiant hanc vitare non possunt, quin multa contineat ad libertatem illius populi nihil pertinentia, vt ex falsis etiam eorum interpretationibus cōstat, quas referre omitto, quia per se futiles sunt: & in glossa ordinaria tractantur fusè, ac planè refelluntur. Deinde sæpe Deus, quæ illius liberalitas est, plus homini concedit quam ipse petat, quamq; desideret, atque Danielem ipsum verisimile est, non tātum temporalem populi libertatem, sed multo magis spiritualem futuram per Messiam desiderasse. Quod satis indicauit Angelus, dicens. *Ego veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es.* Deniq; verba illa tam clara sunt & perspicua, vt con ecturis minimè indigeant, qualia in primis sunt illa, *Vt consummetur prævaricatio, & finē accipiat peccatum, &c.* vsque ad illud, *Et vngatur Sanctus sanctorum.* Quæ, neque ad promissiones meré temporales & externas, nec ad aliquem purum hominem accomodari possunt: In Christum verò cadunt omnia mirificè: nam & Sanctus sanctorum est, & vnctus oleo lætitiæ præ participibus suis. Psalm. 44. Vt enim benè notauit Euseb. lib. 8. de

Euseb. demonstrat. c. 1. quanuis in Scriptura sacra multi nominentur sancti, nullus tamē homo purus Sanctus sanctorum dictus est; Christus verò cum per se sanctus sit, non ex accidenti, sed sanctificatus substantia ipsa & essentia sanctitatis, cumque sit principium sanctificationis totius, merito Sanctus sanctorum dicitur: vt illa reduplicatio, iuxta proprietatem Hebraicę linguæ, supremam dignitatē,

Chrys. Tertul.

& excellentiam indicet: quemadmodū cùm dicitur Rex regum, & Dominus dominantium. Et eadem de causa verbum illiud: *Et adducatur iustitia sempiterna*, Vni Christo potest conuenire, vel quia ipse est nostra iustitia, sanctificatio, & redēptio; vel quia veram iustitiam nobis attulit, & quod in ipso est peccatum deleuit, dùm ex perfecta iustitia pro illo satisfecit. Quæ omnia præstitisse Christum euidenter ostendi non possunt, sed credēda sunt: tùm propter ipsius facta, atque prædicationem; tùm propter alia multa. Scripturæ sacræ testimonia, id efficaciter comprobantia, tùm deniq; quia euidens est, de nullo alio similia credi, aut affirmari posse. Sed quod in eadē prophetia Angelus addit, *Vt impleatur*, seu signetur, *Visio prophetiæ*: post Christum impletum esse compertum est; vt rectè Chrys. oratione. 1. contra Iudæos, & Tertul. lib. contra eosdem. cap. 8. notarunt. Ante Christum enim frequentes, & quasi ordinariæ erant prophetiæ reuelationes, cùm nondum venisset Messias, quem cunctæ visiones prophetarum iuuebantur: at verò post Christum verum Messiam, & antiquæ prophetiæ impletæ sunt, &

B & nouæ cessauerunt: vnde etiam in Euangelio dicitur, *Lex, & Prophetæ vsq; ad Ioannem.* Addit præterea Angelus, *Ab exitu sermonis, vsq; ad Christum ducem, &c.* Vbi etiam Christi nomen expressit; Iudæi verò nomine Christi Cyrum intelligunt, qui Isai. 42. & 45. Christus appellatur. Sed, vt alia omittam, hoc stare non potest; quia Christus dicitur futurus post sexaginta nouem Hebdomadas, Cyrus autem iam diu præcesserat: & eodem modo facilè refelluntur alia subterfugia vana, & sine fundamento. Miror autem Euseb. quod nomen Christi hoc loco de Hircano, seu de successione Pontificum Iudæorum, vsq; ad ipsum Hircanum, quam per sexaginta nouem Hebdomadas duraſſe existimauit, interpretari ausus sit: primum omnino voluntarie, & contra vim verborum; quia *Christus dux*, quasi per antonomasiam de Messia dicitur, iuxta illud Isai. 55. *Dedi te in lucem gentium, ducem, ac præceptorem populis*: & Mich. 5. *Ex te enim exiet Dux*: & in Hebræo, vbi nos habemus, *Vsq; ad Christum ducem*; est vox significans, vsq; ad Christum principalem, quæ est singularis appellatio veri Messiæ. Deinde, præcedentia verba non alium sensum patiuntur, & idem de sequentibus statim ostendemus; vt omittam rationem, & computationem temporū manifestè illi expositioni repugnare; vt ex sequētibus constabit. Vnde, quod deinceps addit Angelus. *Et post sexaginta duas Hebdomadas occidetur Christus*, multo magis de vero Christo intelligendum est, quod enim Iudæi confingunt hunc Christū fuisse Herodem Agrippam, qui temporibus Titi in secundi templi destructione occisus est, & falsum est, quia hic Herodes non fuit tunc à Romanis occisus, vt constat ex Iosepho lib. 2. de bello Iudaico. c. 16. & licet esset verum, tamen Christi appellatio non posset illi accommodari, qui nec gratia, nec oleo vnctus fuit, nec alia quæ continentur in illa propheria, eidem conuenire vllo modo possunt. Quin etiam Theodoret. grauiter hoc loco lapsus est, qui hunc Christum occisum, Hircanum fuisse interpretatur, cùm tamen Christum ducem fateatur esse Messiā: nam in primis hæc varietas, & multiplex eiusdem vocis significatio,

Nominē Christi, non Cyrus aut Hircanus intelligitur.

Euseb.

Ioseph.

Theodoreti error.

Universidad de Deusto
Biblioteca

catio, in eodem co textu voluntarié,& sine fundamento confingitur. Deinde gratis planè existimatur, mortem Hircani hoc loco ab Angelo prædictam esse, quod nec postulant antecedentia verba, neq; subsequentia; imo cum nec illius mors aliquam vtilitatem hominibus attulerit, non ira multo ante prædicēda videbatur. Addo, ad computationem temporum, seu hebdomadarum, eam expositionem vtilem nullatenus esse, vt ex inferius dicendis, constabit satis. Deniq; mortem veri Messiæ ibi prædici constat ex toto contextu, per eam enim mortem iniquitas deleta est, & sempiterna iustitia consummata, in ea ludæorum populus Dñm suum negauit, ob idq; facinus tam atrox, pœnas sustinuit, euersa funditus regia ciuitate, nunquam restauranda, vt eodem testimonio prophetatum est.

Demonstrauimus testimonium hoc de Messiæ aduentu necessario intelligendum esse: superest, vt septuaginta Hebdomadas transactas iam esse probemus: hinc enim euidenter constabit tempus aduentui Messiæ ab Angelo definitum, iam præterijsse; atq; adeò, vel prophetiam falsam esse (quod Iudæi nō concedunt) vel certè (quod vnum intēdimus) Messiā aduentasse. Sed vt hoc cōster, indagem⁹ priùs hebdomadę significatū. In qua re ferè omnes Hebræi, antiquiores præcipuè, nobiscū consentiunt, has hebdomadas esse quidē annorū, vt septem annos vnaquęq; complectatur, certū est enim dierum hebdomadas esse non posse, quæ spatio breuissimo diffluerent: præter has autem vulgares hebdomadas inuenimus in scriptura hebdomadas simplicius annorum, vt Genes. 29. Iacob dicitur impleuisse hebdomadam pro Rachel, & hebdomada transacta, illam suscepisse Ee Leuiti. 25. *Numerabis tibi septem hebdomadas annorum*: quin addo hebdomadas mensium, vel hebdomadarum, nec inueniri vnquam in scriptura, nec illi loco posse accommodari; quia tempore breuissimo conficerentur, nec denique possunt vltra simplices annos extendi; vt videlicet vna hebdomada septem denarios, vel centenarios annorum comprehendat, id quod Hebræorum quidam, quos Galatin. refert, dicere tentarunt, quorum errori non parum consentit Origen. tractatu. 29. in Mat. vbi vnamquamq; hebdomadam facit annorum septuaginta, procul dubio falsò; primum quia talis modus hebdomadæ in scriptura non legitur, & voluntarie confictus est. Deinde, quia si hæc licentia conceditur, nihil certi continere potest hæc prophetia: poterit enim vnusquisq; arbitrio suo facere hebdomadas sexcentorum, vel septem millium annorum, vt conuinci non possit eas esse completas. Deniq;, quia ex eisdem verbis Angeli omnino constat, tempus illarum hebdomadarum iam esse transactum, vt porè cum hostia & sacrificium Iudæorum, eorum deniq; ciuitas, & sanctuarium vastata sint: quod transactis hebdomadis, vel earū in fine fore præmuniarat. Vnde Orig. vt finem hebdomadarum inueniat, earum initium ab ipsa creatione mundi desumpsit, extra rem profectò, & cōtra ipsiusmet verba prophetiæ, vt videbimus, neq; adhuc quod intendit assequitur: cùm ab ipsa creatione mūdi, vsq; ad destructionē Ierusalem sub Tito factam, non fluxerint vltra quatuor mille sexaginta annos, adhuc ergo deerant plusquam octingenti, vt implerentur eius hebdomadæ. Sit ergo certum has hebdomadas septennales esse.

Hebdomadæ nomine quid sit intelligendum.

Galati. *Origenes.*

Origenes.

A

Magna verò contentione inter Catholicos autores disputatur, quales debeant intelligi illi anni, ex quibus hebdomadæ cōstare dicuntur, & quanquam diuersis in nationibus, pro diuersitate etiā temporum, multiplex, & varius fuerit anni vsus: hic tamen solùm est quæstio, & opinionum dissensio, an illi fuerint anni lunares, an solares: quia certum est in scriptura sacra, atque Hebræorum vsu, non fuisse nisi annum solarem, vel lunarem: constat autem Angelum huius prophetiæ nuntium, cùm ad Hebræum hominem, de rebus ad Hebræos ipsos pertinentibus loqueretur, sic annos accepisse, vti ab illi̇smet communiter accipiebantur. Differt autem hoc inter hos annos, quòd solaris constat trecentis sexaginta quinque diebus cum quadrante: lunaris verò solùm trecentis quinquaginta quatuor. Multis ergo visum est hunc annum lunarem communem apud Hebræos, atque adeò Gabrielem de illo fuisse locutum. Cuius sententiæ videtur fuisse Ambros. lib. 4. hexamer. c. 4. in fine. & Basil. homil. 6. hexamer. prope finem; vbi etiam antiquos Græcos huiusmodi anno vsos fuisse affirmat. Idem de Hebræis docet Rupert. lib. 1. de Trinit. cap. 45. vbi annum lunarem dicit esse naturalem, solarem verò artificialem: quia in hoc, menses ad placitum diuisi sunt: in illo verò, iuxta naturalem, & integrum eius lunæ distinguntur. Sed pari, vel maiori fortasse ratione dicere posuisset lunarem annum esse artificialem, quia nullo naturali motu cœli perficitur, sed solùm ad placitum duodecim mensibus constat; solaris verò dicetur naturalis: quia vnius astri naturali conuersione, & integro motu mensuratur. De annis præterea lunaribus explicuit has hebdomadas Iulius African. vt Hieronym. super Daniel. refert, quem ibi secuti sunt Rupert. lib. 1. cap. 15. Albert. Cartus. & alij expositores, & Beda lib. de ratione temporum. cap. 7. & lib. 3. in Esdram. c. 16.

Hebdomadæ quibus annis cōstent.

Qui anni solares. l. lunares.

Primū opinio.

Amb. *Basil.* *Rupert.*

B

Sed in primis dubitari nō potest, quin Hebræi & veram solaris anni durationem cognouerint, & illo ad chronographias, & annorū rationes computandas vsi fuerint: primum, quia quotiescunq; scriptura numerat annos. V. g. Adam vixisse tot annis, Hebræos fuisse in Aegypto quadringentis triginta annis, vel in captiuitate Babylonica septuaginta, sine vlla controuersia de annis solaribus intelligenda est. Alioquin omnis annorum computatio, quæ in scriptura est, dubiè constaret. Præterea certum est, Græcos, & Romanos annis solaribus fuisse vsos, Græcos autem veram anni solaris mensuram didicisse ab Aegyptijs, refert Strabo lib. 17. suæ Geographiæ, atque Aegyptios eādem anni mensuram habuisse, refert Herodot. lib. 1. suæ hist. prope ab initio: & credibile est eam anni durationem recepisse ab Hebræis, a quibus astrologiæ, & astrorum obseruationes acceperit, teste Ioseph. lib. 1. antiquit. cap. 16. & Euseb. lib. 9. de præparat. cap. 4. Vnde Picus Mirandul. lib. 11. in astrolog. c. 9. Antiquissimos Hebræorum dicit diuisisse annum in trecentos sexaginta quinque dies, & quartam alterius diei partem. Ad hæc, nisi Hebræi vterentur annis solaribus nō possent suos dies festos, præsertim Pascha, statutis temporibus celebrare. V. g. decima quarta luna post æquinoctium

Qui vsi solaribus annis.

Strabo. *Herodot.*

Ioseph. *Pic. Mir.*

C

ctium vernale: nam si tantum haberent rationem anni lunaris, cùm ille sit plusquam vndecim diebus minor solari, oportuisset singulis subsequentibus annis per totidem dies celebritatem Paschę anteuertere. Vnde necessario aliquando fieret, vt vel non celebrarent Pascha decima quarta luna, post æquinoctium vernale, vel certè nō in mense primo Nisan, sed in quolibet alio. Et pari ratione non potuissent apud Hebræos quatuor anni tempora eisdem semper anni mensibus euenire, sed essent in continua mutatione, sicut ipse annus: semper enim initium anni per illos vndecim dies anteueerteret illa tempora, quæ in solari anno immobilia sunt: consequens autem est falsum, semper enim Martius erat apud illos primus mensis, & rationem reddit Philo. lib. 3. de vita Moysis, quia in eo incipiunt fructus matureſcere. Quocirca licet verum sit, ad celebranda nonulla festa mobilia, obseruasse Hebræos lunares annos, semper tamen illis cure fuit, reuocare, & corrigere lunarem annum per solarem intercalando tertio, & interdum secundo quoque anno mensem vnum, atque in vndecim anno tredecim menses concludendo, vt hoc modo numerus annorū lunarium, numero annorum solarium responderet: vt docent Basil. & Rupert. locis supra citatis, & ita ad mensurandas ætates, Regnorum durationes, ac denique ad omnes descriptiones temporum, lunari anno sic correcto, vel quod perinde est, anno solari pro mensura vtebantur. Quapropter verisimillimus videtur, Gabrielem Angelū de huiusmodi annis, & de hebdomadibus ex eis cōpositis fuisse locutum: vt Euseb. lib. 8. de demonst. cap. 2. & Chrysost. oratione. 1. contra Iudæos, & alij antiqui expositores interpretati sunt, quos secutus est Lyra Dan. 9. Driedo. lib. 2. de dogmatibus sacræ scripturæ. c. 5. p. 4. Ioan. Lucidus lib. 7. de emendatione temporum. Galat. lib. 4. cap. 14. Genebrard. lib. 1. chronograph. circa finem.

Philo.

Basil. Rupert.

Euseb. Chrys. Driedo. Ioan. Lucid. Galat. Geneb.

A

At enim dicet aliquis, esto verum sit Hebræos numerum annorum lunarium ad numerum solarium reuocare solitos dicta intercalatione; potuit tamen Angelus, vt propheriam, & quasi enigmaticum sermonem magis occultaret, illam intercalatione occulto præterire: quod quidem fecisse, & de breuioribus annis, & quasi concisis se loqui insinuasse videtur illo verbo, *septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ sunt*, vt autores prioris sententiæ ponderarunt. Sed in primis dictio illa; *Abbreuiatæ sunt*, nihil vt existimo fauet huic sententiæ, non enim indicatur illo verbo annos, ex quibus constant ille hebdomadę futuros fuisse breuiores, sed solùm diuturnam & longissimam Messiæ expectationem ad breue illud tempus septuaginta hebdomadarū reducendam, erat enim per breue tempus illud cum superiori comparatum, imo etiam in familiari sermone quādo tempus ad aliquam actionem præscriptum finitur, iam iam dicere solemus dies abbreuiari, non quod minores fiant, sed quod pauci supersint: quomodo Marci 13. dicitur. *Nisi abbreuiasset Dominus dies illos, &c.* Adde vocem Hebraicam ibi respondentem, tantum significare septuaginta hebdomadas fuisse præcisas, seu definitas. In aliis enim prophetiis, aduentus Messiæ indefinitè prædicebatur, hic verò limitatur, & definitur tempus: & hoc significatū est illo verbo, vt fere omnes expositores intelligūt.

Marci. 13.

B

Nihilominus non nego potuisse Angelum hac obscuritate vti, & numerare hebdomadas ex annis lunaribus conflatas, & ad quandam breuitatē redactas, prætermissa additione embolismi, aut anni intercalaris: certè si nulla alia ratione hebdomadę istæ explicari possent, hoc vero modo possent accommodari, haud timerē illas ita accipere, quanquam Hieron. Oforius lib. 1. de vera sapientia. dicat, nimis licenter, & inconsiderate hoc fecisse Iulium Africanum. Sed excelsit in ea censura, cum grauissimi viri eam sententiam secuti sint, nec desit illis probabilis coniectura, & aliquot in scriptura fundamenta, maxime cùm sępe effectus explicet prophetiam, quæ antea per se satis intelligi nō poterat, vt Irenæus dixit lib. 4. cōtra Hæres. cap. 43. Si tamen hebdomadæ illæ explicari possent accommodate de annis solaribus, hoc esset sine dubio verisimilius ęstimandum: est enim hæc plana & vsitata significatio vocis illius, annus, in scriptura sacra. Nec facile credendum est, Angelum æquiuocè fuisse illa voce vsum, præsertim cùm hoc non habeat fulciens fundamentum, nec in verbis eius, nec in Hebræorum consuetudine. Propter quod hęc est communior intelligentia tàm Hebræorum, quàm Græcomm, & Latinorum.

Oſor. *Iren.*

Hiero. *Euſeb.*

C

Ex his quę dicta sunt euidenter concluditur, transactas iam esse septuaginta illas hebdomadas, atque adeo venisse Messiam. Superest quomodo earum tempus in aduentu Christi completum sit, vnde ve ipsarum initium sit accipiendum breuiter aperiamus. Denique quis fuerit earundem terminus. Vnde constabit quando illi tępori accommodanda sit illa prophetia. Vbi primo statuendum est, illas hebdomadas septuaginta debere intelligi omnes equales, & ejusdem rationis, & continua quadam successione fluentes. Hoc enim omnino necessarium est, vt tempus illud sit certū, & prefixum, vt significatum est illo verbo, *Abbreuiatæ, seu concisæ sunt*. Quod etiam, vt prophetia certa sit, certusque eius effectus omnino requiritur, quo vno fundamento excluduntur plane multę expositiones Origenis, Hipoli. Euseb. & aliorum, quos hic Hiero. refert; erraunt enim dicentes, septuagesimam hebdomadam non esse continuam precedentibus, sed sexaginta, vel septuaginta annis illis posteriorem: at quę Euseb. cùm alias hebdomadas septennes faciat, hanc facit septuagenariam, sed vtrunque refellitur facile ex dictis. Primum quidem, quia voluntarię, & sine fundamento confictum est, qua licentia disiungendi vnā hebdomadam ab alijs si vti liceret, pari ratione posset quis dicere septem primas hebdomadas multum distare à sexaginta duabus sequentibus, imo suo arbitrio augere distantiam vnius ab alijs: & Iudęi dicerent illam septuagesimam hebdomadā nondum aduenisse, quę omnia euidenter sunt contra certitudinem huius prophetię, atque verborum vim. Perinde enim fuit Angelum dicere intra septuaginta hebdomadas hoc euenire, ac dicere intra quadringentos nonaginta annos, sed in rigore sermonis, qui hoc modo numerat annos, intelligit ralem numerum annorum coherent um idem ergo fuit sentus Angeli illo modo loquentis. Secundum verò eisdem rationibus refellitur, scil cet, quia hebdomada septuagenaria nullum fundamentum habet in scriptura, & voluntarie conficta est,

Euſeb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, & aliis interpretatio ambiguã reddit propheti-
am, quia vnusquisque suo arbitrio poterit augere
vnam, vel plures hebdomadas, vt pro sua voluntate
illas accommoder. Denique incredibile est, eandem vocem equiuoce sumi in eodem testimonio. Sit ergo certum, has hebdomadas debere suis aequales, & continuè decurrentes.

Quæ ratio cognoscẽdi hebdomadas.

Secundo, ad assignandum principium & finẽ harum hebdomadarum, duo seruanda sunt. Primum enim oportet vt tale initium, vel finis fundamentum habeat in verbis Angeli: deinde vt chronologiæ ratio, ac temporũ habeatur. De initio igitur hebdomadarum, dixit Angelus sumendum esse ab exitu sermonis, vt ædificetur Ierusalem. Vnde excluditur error Hebræorum, qui a destructione templi initium sumpsere: Angelus enim non a destructione, sed a reædificatione dixit: ipsi vero literam peruertunt, legentes non *ab exitu*, sed *de exitu sermonis*, vt illo verbo, non significetur initium hebdomadarum: sed materia, seu obiectum illius reuelationis. Atqui hoc in primis est contra vim verbi, & contra cõtextum, sic enim habetur, *Ab exitu sermonis vsque ad Christum, &c.* verbũ enim illud *vsque ad Christum* aperte significat terminum, & finem: ergo per aliam particulam *ab exitu* significatum est initium. Denique quando Angelus nullam mentionem fecisset initij hebdomadarum voluntarie assumeretur potius a destructione templi, quam aliũde, & ne incerta omnino fieret prophetia, sumendum esset ab eo tempore, quo Angelus loquebatur. Sit ergo certum, sumẽdum initium esse a tempore designato ab Angelo, per illud verbum, *Ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem*: quod verbum, sicut varias patitur interpretationes, ita varia initia hebdomadarum assignantur.

Error Iudæorũ refutatur.

Origo difficultatis in hebdomadis.

Sciendum est enim prædictum fuisse per Ieremiam c. 29. fore, vt post captiuitatem Babylonicam, & destructionem Ierusalem, fieret facultas Iudeis in patriam redeundi, ciuitatemque suam ædificandi, quam promissionem hic etiam Gabriel Angelus confirmat, quẽque diuersis temporibus, & sub diuersis Babyloniæ Regibus impleta est, vel omnino quidem, vel ex parte, scilicet, vel sub Cyro, quando primo anno Regni sui, fecit facultatem Iudeis redeundi in patriam, & templum erigendi. 1. Esdræ, vel a tempore Darij Histaspis, qui anno secundo Regni sui, facultatem fecit Iudeis reædificationem templi intermissam continuandi Esdræ. 6. vel ab Artaxerxe Longimano, qui septimo anno Regni sui misit Esdram in Ierusalem cum magnis muneribus, & magna pecuniæ vi. Est autem verisimile, misisse illum ad reædificandam ciuitatem, vel templum, sicut est verisimile, hoc ipsum Esdram potuisse, dicitur enim Esdræ. 7. Regem concessisse illi omnem petitionem. Vel ab eodem Artaxerxe anno. 20. Regni sui, quando fecit expressam facultatem Nehemiæ iterum edificandi Ierusalem, murosq; eius instaurandi. Nehem. 2.

1. *Esd.*

C

Esd. 6.

Esd. 7.

Nehem. 2.

Variæ opiniones de initio hebdomadarum.

Lyran.

Ex hac ergo varietate, orta est etiam varietas sententiarum in assignando hebdomadarum initio, alij enim illud sumunt, a tempore quo Ieremias de hac reædificatione prophetauit, vt Lyran. Burg. Gala. alij ab ipso tempore, quo Angelus hæc loquebatur Danieli, vt Orig. quem refert Hieron. & Tertul. contra Iudæos. c. 8. Alij a primo anno

A Cyri, vt Clemens Alexandri. Alij a secundo anno Darij Histaspis, vt Eusseb. & Cyril. Ierosolit. catechesi. 11. Alij a septimo, alij a 20. anno Artaxerxis. Et hæc vltima est communior sententia Iulij Africani, Theodo. Rupert. Bed. quos fere omnes posteriores Doctores secuti sunt, & sine dubio si annorum computatio quadrat, illa est magis consentanea literæ: nunquã enim videtur propriè concessa facultas Iudeis iterum ædificandi ciuitatem, ante illum annum Artaxerxis: cum prius solùm de templo reædificando facta sit mentio, tam sub Cyro, quam sub Dario. Et Angelus non sit locutus de tempore, quo hoc vel prædictum est, vel promissum (alias pari ratione posset inchoari a tẽpore, quo propheruit Isaias. c. 45.) sed de tẽpore, quo publicum edictum proferendum erat, seu facultas concedenda ædificandi Ierusalem. Quanquam in hoc etiam varietas sit, vt inferius attingemus. Et hæc de initio quantum sumi potest ex verbis Angeli.

Burgen. Galat. Orig. Hieron. Tertul. Clem. Alex. Euseb. Cyril. Ier. Iul. Afri. Theodo. Rupert. Beda. Isai. 45.

Tertio, finem seu terminum hebdomadarum assignauit Angelus illo verbo, *Vsq; ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ*
B *erunt, & post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus.* Vbi Christus significat verum Messiam, vt supra vidimus. Ex quo iuxta planum sensum literæ, colligi videtur, terminum hebdomadarum in ipsa Christi morte futurum. Nam prius dicit, vsque ad Christum ducem futuras sexaginta nouem hebdomadas: quanquam non simpliciter, ita vt dictum est, sed diuidendo eas per duos numeros, dicens: *Hebdomada septem, & hebdomadæ sexaginta duæ erunt*: tamẽ sensus idem est, & illa locutio dicitur esse iuxta morẽ Hebraicum, & more etiam prophetico, est aliquantulum enigmatica. Deinde vero subiungit, *Et post sexaginta duas hebdomadas occidetur Christus*: intelligere autem videtur, post sexaginta duas, septẽ suppositis, quas prius numerauit; sensus ergo erit post sexaginta nouem hebdomadas in septuagesima esse Christum occidendum: quia licet non dicat immediatè post sexaginta duas hebdomadas Christum occisum iri; tamen reuera hic est sensus, scilicet in hebdomada proxime sequenti id esse futurum, vt ex intentione prophetæ satis constat, & ex his quibus ostendimus, tempus harũ hebdomadarum continuum, & sine interruptione esse sumendum.

Burgen. Galat. Orig. Hieron. Tertul. Clem. Alex. Euseb. Cyril. Ier. Iul. Afri. Theodo. Rupert. Beda. Isai. 45.

Obiectio.

Sed queres, quomodo possint esse sexaginta nouem hebdomadæ vsque ad Christum ducem, per quod significatur aduentus Christi, eiusque natiuitas: & tamen q; mors eius in septuagesima hebdomada cõtingat, vel in dimidio illi?, nullo enim modo hoc stare potest, nisi illa vltima hebdomada constet annis septuaginta. Dicendum est verbum illud, *vsque ad Christum ducem*, non significare diem incarnationis, vel natiuitatis Christi, sed tempus illud, quo cœpit hominibus manifestari, prædicare, docere, quod tempus a Christi baptismate inchoatum est, in quo testimonium accepit a Patre, *Hic est Filius meus dilectus*, seu ab eo tẽpore, quo cœpit publica miracula edere in Cana Galileæ, post tres vero annos & menses, mortem obijt, vt inferius in proprio loco, ostendemus ex Euangelio. Hoc ergo modo vtraq; illa particula, *vsq; ad Christum ducem*, & illa, *post sexaginta duas hebdomadas occidetur Christus*, intelligitur terminari & compleri in septuagesima hebdomada: sed altera

Solutio.

A in principio eius, altera in medio, vel vna in medio, & altera in fine. Dupliciter enim potest intelligi verbum illud, quod postea subiecit Angelus, scilicet: *Confirmauit autem pactum multis hebdomada vna, & in dimidio hebdomadis, deficiet hostia, & sacrificium*: significatum enim est his verbis, Christum in dimidio hebdomadæ; id est, in tempore trium, vel quatuor annorũ confirmaturũ pactum suum, id est nouum testamentum, & legem: confirmaturum, inquam, miraculis, & tandem morte ipsa, per quam sacrificia, & hostiæ legis veteris erant excludenda. Hæc itaque dimidia hebdomada dupliciter sumi potest, scilicet, vel vt sit prima dimidia pars septuagesimæ hebdomadis, vel vt intelligatur esse posterior dimidia pars, ita vt vltima hebdomada, in duas dimidias partes diuidatur, & in posterioribus tribus annis intelligatur futura confirmatio Euangelij, per Christi prædicationẽ, vsque ad mortem eius, & iuxta priorem sensum hebdomadæ terminabuntur aliquot annis post mortem Christi: iuxta posteriorem verò in ipsa morte Christi; & vterque sensus est faciilis & probabilis: & ille erit eligẽdus, cui ratio temporis melius accommodari potuerit.

Christipassio in media hebdomada.

Euangelij confirmatio.

Hebdomada dimidia bifariã sumitur.

Solùm videtur contra vtrunq; posse obijci, quia simul Angelus prædixit, ciuitatẽ, & sanctuarium dissipandum a populo, cum duce venturo, &c. quod non est impletum vsque ad destructionem Titi, & Vespasiani, quæ quadraginta annis post mortem Christi subsecuta fuit non sunt ergo impletæ hebdomadæ, vsque ad illud tempus, quæ fuit sententia Chrysost. Euseb Theodo. & aliorum, & est probabilis expositio: sequendo tamen eam, quam inchoauimus, quæq; est satis consona textui: dicendum est, Gabrielem Angelum non affirmasse illud excidium futurũ intra septuaginta hebdomadas. Hoc enim prius comprehendisse videtur ab illis verbis, *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt, vsque ad illud, Et vngetur Sanctus Sanctorum*: & quoniam per mortem Christi delenda erat iniquitas, & terminandum testamentum vetus, & nouum confirmandum: ideo hoc totum explicuit futurum in septuagesima hebdomada: ad maiorem verò confirmationem, & testimonium prophetiæ: attingit etiam supplicium, quod euenturũ erat Iudæis, propter peccatum negandi, & occidendi Christum: non verò dixit illud supplicium futurum intra illas hebdomadas; quin potius cum addidit verbum illud, *Et vsq; ad finem perseuerabit desolatio*, indicauit illud supplicium longo post tempore duraturum. Nec refert quod in sermone Angeli, non omnia prædicuntur eo ordine, quo postea facta sunt; hic enim modus loquendi communis est apud Prophetas, & vt occultentur mysteria, & nonnulla obscuritas affectetur. Et hæc quidem expositio, si numerus annorum, & chronologia temporum illi potest accommodari, est per se satis expedita, & textui accomodata. Alia verò quæ hunc terminũ hebdomadarum protrahit vsque ad destructionẽ Iudæorum per Titum, reijcienda omnino non est: nam si computatio annorum aliter accommodari non posset, illa via non esset difficilis, vt videlicet omnia hæc scilicet Christi aduẽtus, prædicatio, & mors, & supplicium Iudæorum destructo templo, & ciuitate, dicantur euentura intra septuaginta hebdomadas, vel inclusiuè, vel saltem exclusiuè,

Chryss. Euseb. Theodo.

ita scilicet vt in fine, vel saltem in initio septuagesimæ hebdomadæ hæc omnia essent cõsummanda, hoc tamen modo, & ordine, vt post sexaginta duas hebdomadas solas, ac præcisas, ita enim exponendum est in hac sententia, Christus esset occidendus, scilicet in sexagesima tertia in medio, vel in fine illius iuxta diuersas expositiones suprà positas: & deinde in alijs septem hebdomadibus, seu in fine earum, venturus esset dux cum exercitu, ciuitatẽ & sanctuarium vastaturus, &c. vt ab eo tẽpore prorsus hostia & sacrificium desideraretur, nimirum & illorum dissipato loco, & tempore, quo ipsa licebã iam, inde finito, quippe cùm iam non mortua solùm, sed mortifera essent futura. Et hæc expositio est sine dubio aliquantulum duriuscula, nõ tamen vt dixi omnino reijciẽda, si ad computationem annorum vsui esse possetde quo iam breuiter verbum vnum subijciendum est.

Quarto igitur, vt tantã rei difficultatem aperiamus, nec enim valebimus satis expedire, aduertendum est, has septuaginta hebdomadas sine
B vlla controuersia fuisse inchoatas durante Persarum sceptro, continuatas verò toto tempore monarchiæ Græcorum, finitas tandem initio ferè imperij Romanorum. Et de hac vltima monarchia constat a principio eius, vsq; ad Christi baptismũ, quinquaginta nouem annos interiectos, quadraginta quatuor imperij Augusti: quindecim Tiberij, quo anno teste Luca Christus est baptizatus. De imperio autem Græcorum, quod ab Alexandro, vel proximè post Alexandrum incepit, communior sententia est duasse trecentis duobus vel tribus annis sub illis comprehendendo sex vel nouem annos, quibus Alexander vixit post comparatam monarchiam. Ita sumitur ex Euseb. in chro. Beda lib. de sex ætatibus. & alijs antiquis, quanuis a Ioanne Annio, & posterioribus, qui illũ sequuntur, longè aliter anni illius imperij numerentur. Sed illa historia Ioannis Annij ex falsis autoribus conficta est, & nullam iam habet autoritatem. Vnum verò est, quod hanc sententiam difficilem & suspectã reddit, supponũt enim qui tot annos
C monarchiæ Græcorum tribuunt a principio eius vsque ad Hircanum, seu Ioannem Simonis filium Iudæorum Pontificem, pertransisse annos plusquã centum nonaginta quatuor, vt constat ex Euseb. in chron. vbi mortem Alexandri Magni notat in initio Olympiadis cẽtesimæ decimæ quartæ, Pontificatum autem Hircani in fine Olympiadis centesimæ sexagesimæ secundæ: Aliunde constat ex 1. lib. Machab. vltimo a primo anno imperij Græcorum vsque ad Hircanum tantùm fuisse centum septuaginta septem annos, cui scripturæ maior fides habenda est, quàm omnibus Olympiadibus. Est ergo in eis notandus hic error, nam ferè viginti annos addũt hoc loco imperio Græcorũ, quod alio etiam modo ita declaratur. Nam iuxta Eusebium ab Hircano vsque ad initium monarchiæ Augusti vix fluxerunt viginti quinque Olympiades, quæ vix efficiunt centum annos, qui additi supra centum septuaginta septem efficiunt ducentos septuaginta septem. Ergo ad summum monarchia Græcorum tot annis duravit, & non pluribus: imo si exactè computentur initia, & fines Olympiadum inuenientur pauciores. De monarchia denique Persarum quantum duraue-

Monarchia Romanorum.

Euseb. Beda.

Monarchia Græcorum.

Ioã. Annius.

Euseb.

Monarchia Persarũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit incertissima res estimã ex scriptura sacra nihil habemus certi, & inter autores tanta est dissensio, vt alij minus quam centum annos, alij quinquaginta supra ducentos illi tribuant. Inter quæ duo extrema, alij centum octoginta, vel centum nonaginta, alij ducentos annos, & quindecim illi tribuunt. Iuxta Olympiades autem Euseb. duravit plus minusue ducentis triginta: nam cœpit tempore Cyri, cuius imperij initium assignatur anno primo, Olympiadis quinquagesimæ quintæ, & finita est sub Dario in fine Olympiadis centesimæ duodecimæ, quæ tamen assignatio supponit Cyrum post Babyloniam captã triginta annis regnauisse, quod à multis non sine causa in dubium reuocatur. Nam, licet Cyrus triginta annis regnauerit: verisimile tamen est non omnes illos regnasse post capeam Babyloniam. Atq; adeo primum annum monarchiæ eius, de quo fit mentio, Esdre. 1. non fuisse primum regni eius, vt probabiliter etiam sumitur ex. c. 4. Esdræ, & ex Ioseph. lib. 11. antiquitatum. c. 1. &. 3., quod si hoc ita est, destruitur fundamentum illius computationis, & omnis assignatio Olympiadum, quæ per Euseb. fit, præsertim in historia Persarum, suspecta redditur. Vnde facile colligere licet in tanta historiarũ incertitudine, quam sit difficile veram septuaginta hebdomadarum, & annorum, ex quibus constant cõputationem, illarum deniq; principium, & finem inuenire. Quod facilius intelliget ur notando breuiter quatuor vel quinq; dicendi modos, qui verisimiliores censentur, multis alijs prætermissis.

Esd. Ioseph.

Quidam igitur, initium hebdomadarum sumunt à primo anno Cyri, à quo primum exijt sermo de templo Ierusolymitano rædificando, sub quo intelligunt etiam ciuitatem esse comprehensam: quia non erat templum futurum desertum, nec quinquaginta millia hominum, qui ad illud ædificandum redibant, permanere poterant sine commoda habitatione: Finem vero hebdomadarum faciunt in morte Christi domini, vel paulò post illam. Iuxta quam sententiam necessario dicendum est, regnum Persarum tantum duasse centum quinquaginta annos pauloplus minusue. Nam huius addamus ducentos octoginta annos imperij Græcorũ, & Romanorum sexaginta, reddunt is quater centum & nonaginta. Hæc tamen opinio incertissima est, quia nullus autor illum numerum annorum tribuit imperio Persarum.

Varij modi computandi hebdomadas.

Alij cum Eusebio initium sumunt ab anno secundo Darij Histaspis, à quo, iuxta multorũ etiam sententiam, nõ fluxerunt vltra centum quinquaginta tres anni, vsque ad Alexandrum, à quo vsq; ad Hircanum sumuntur ex. 1. lib. Machabæ. cent um septuaginta septem anni: ab Hircano autem vsq; ad Christi mortẽ fluxerunt iuxta Euseb. quadraginta Olympiades, nam Hircani Pontificatus cœpit Olympiade centesima sexagesima secunda: Christus vero in fine Olympiadis ducentesimæ secundę mortuus est: fluxerunt ergo ab Hircano vsque ad mortem Christi centum sexaginta anni; qui omnes efficiunt dictos quadringentos nonaginta. Et hæc computatio videtur habere probabile fundamẽtum, quia partim in scriptura, partim in receptis, & probatis historijs fundatur, & rex qui scripture facile accommodari potest quia credibile est etiam tunc datam esse facultatem ædificandi ciuitatem, vt dictum est in prioris sententia. Et hanc sententiam inter recentiores sequuntur Driedo. lib. 3. de dogma. c. 5. p. 4. & Cornel. Iansenius in. c. 112. concord. Quæ quidẽ, quod in omnibus stare non possit cum computationibus Euseb. reijcienda non est. Solum potest obstare, vel quod ad sumendum initium hebdomadarum à tempore Darij non videtur haberi in scriptura sufficiens fundamentum: vel quod in computatione annorum vtitur varijs opinionibus, & chronologijs, aliquam partem temporis computando per Olympiades, aliquã verò iuxta opinionem Ioan. Annij. Ioan. Lucid. & aliorum, quod & voluntarie, & non fati constanter fieri videtur.

Driedo. Iansen.

Aliorum igitur opinio est, sumendum esse initium hebdomadarum à vigesimo anno Artaxerxis Longimani, terminandas verò esse in morte Christi, vel paulo post, quæ fuit sententia Iulij Africani, quem Beda, & alij postea secuti sunt. Et cum verbis scripturæ quadrat optimè hæc sententia, sed in computatione annorum difficultates patitur. Nam etiam si numerẽtur tres monarchiæ supradictæ iuxta maximũ numerum annorũ, qui illis tribui solẽt nõ inueniũtur quadringẽti nonaginta anni à vigesimo anno Longimani, vsque ad mortẽ Christi, sed ad summũ quadringenti octoginta: nam centum, & quindecim numerantur in monarchia Persarum, ab illo anno Artaxerxis vsq; ad Alexandrum: & trecenti ab Alexandro ad monarchiam Augusti: & sexaginta quinque à principio monarchiæ Romanorum vsque ad mortẽ Christi. Et ideo dicti autores faciunt hos annos lunares, vt dictum defectum suppleant: quod quidem per se difficultatem habet, & non est admodum scripturæ consentaneum, vt supra visum est. Tamen aliunde occurrit mihi difficultas in hac sententia, quam ab autoribus illius omnino prætermissam video, eam tamen expedire non valeo, quia vt iam attigi propter expressũ locum. 1. Machabę. vltimo, cogimur minuere illud imperium Græcorum viginti annis, vel circa. Ergo non sunt ab illo Artaxerxis anno, vsque ad Christi mortem vltra quater centum & sexaginta anni, qui nõ explent sexaginta octo hebdomadas ex annis lunaribus confectas.

Iul. Afr. Beda.

Alij igitur, vt hãc expediant difficultatem asseuerunt hoc initium vsque ad septimũ annum eiusdem Artaxerxis, quando misit Esdram in Ierusalem, cum magnis muneribus, & magna pecuniæ vi, vt dicitur. 1. Esdr. 7. Sed hoc nec sufficiens fundamentum habet in scriptura: quia tũc nullus exijt sermo de ędificanda Ierusalẽ; nec satisfacit difficultati tactæ, vt facile erit vnicuiq; perspicere minutius annos cõputando. Alij deniq; propter hãc difficultatẽ inchoando hebdomadas ab eodẽ Artaxerxe illarũ finẽ differũt vsq; ad Titũ, & Vespasianũ, & vt melius quadret annorũ numerus, dicunt non esse necessarium sumere initium ab ipso vigesimo anno Artaxerxis, quando primo exijt sermo de ædificanda ciuitate Ierusalem, sed ab eo tempore, quo perfecta fuit ædificatio; tunc enim dicitur etiam propriè sermo aliquis habere exitum, quando opere completus est: ille autem annus fuit trigesimus, vel trigesimus secundus eiusdem Artaxerxis, vt sumitur ex Neemiæ. 13. Quam sententiam videtur multum insinuare Chrys.

Neemias. Chrys.

Chrysostomus. 1. contra Iudæos, quę ita potest breuiter ex dictis explicari iuxta Olympiades Eusebij adiuncto citato loco ex. 1. lib. Machabę. nam iuxta Eusebium à vigesimo secundo anno Artaxerxis Longimani, vsque ad Alexandrum fluxerunt centũ tres anni. Alexander verò regnauit sex aut nouem annis, qui monarchiæ Græcorum initium dedit, à quo ita intelligendo ciuitatem docum ex. 1. Machab. vsque ad Hircanum fuerunt centum septuaginta septem anni: deinde ab Hircano vsq; ad finem ducentesimæ secundę Olympiadis, in qua passus est Christus, fuerunt centum sexaginta anni, qui omnes efficiunt quadringentos quadraginta annos, ex quibus sexaginta tres hebdomadę conficiuntur. Et ita iuxta hanc computationem mors Christi accidit in hebdomada sexagesima tertia. Ita enim explicari potest verbum illud, & post sexaginta duas hebdomadas occidetur Christus. Deinde verò transactis alijs hebdomadibus, id est, post quadraginta duos annos, dissipatum est sanctuarium, & ciuitas desolata ab exercitu, & duce Romano; & ita in initio septuagesimæ hebdomadę completa est tota prophetia, vt hac etiam ratione possint dici abbreuiatæ septuaginta hebdomadę. Quæ expositio non est improbabilis, quanquam fors difficultatibus non caret; nõ enim facile accommodatur textui, & vix euitare potest, quin vna redfidet hebdomada. Vt cunq; tamen sit, in re tam difficili satis fuerit dubitasse, nam quod ad nostram fidem attinet satis exploratum est tempus hebdomadarum eduxisse, atque adeo Danielis propheriam impletam esse, quanquam propter humanæ historię incertitudinem, initium & finem earũ exactè explicare non possimus.

SECTIO. III.

Tertium testimonium. Ex Aggęi. 2. Adhuc vnum modicum, &c.

Locus Aggæi. 2.

Tertium testimonium ad hanc veritatem confirmandam sumitur ex verbis Aggæi. 2. *Hæc dicit Dominus exercituũ. Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cælum, & terram, & mare, & aridam. Et mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria. Dicit Dominus exercituum, meum est argentum: & meum est aurum: dicit Dominus exercituum, magna erit gloria domus istius noui simæ, plusquam primæ: dicit Dominus exercituum, & in loco isto dabo pacem.* In quo testimonio primũ omnium staruendum est, sermonem esse, & promissionem de aduentu Messiæ; qui merito dicitur desideratus cunctis gentibus, vt potè cunctis ipse salus, & redemptio liberalissimè futurus. Dices potius dicendus esset desideratus cunctis Iudæis. Gentes enim quibus non affulserat fidei lumen, quo pacto possent illum desiderare? Propter quod Aug. 18. de ciuit. c. 35. dicit hanc particulam huius prophetiæ nõ esse implendam, vsq; ad secundum aduentum Christi. Sed non quadrat expositio, cum tota prophetia, nisi de primo aduentu intelligatur, vt statim dicemus. Respõdetur ergo. Christum Dominum meritò potuisse à propheta vocari cunctis gentibus desideratum, etiam ante primum aduentum: vel quia semper inter gentes fuerunt aliqui, qui Christi fidem, spem, & desiderium habuerunt. Vel certè, quia quamuis gentes, quę Christum ignorabant, non desiderarent illum appetitu elicito, tamen maximè indigebant aduentu eius: & ideo maximè illis erat desiderabilis: & quod huiusmodi est solet etiam desideratum appellari, velut ipso pondere naturę. Nam sicut terra, arida dicitur desiderare pluuiam, ita arentia corda Gentilium, possunt dici desiderasse Redemptorem. Vel denique, quod mihi maximè probatur, propherę ad indicandam certitudinem, solent futura, & præterita dicere. Quia ergo Christus amandus, & desiderandus erat à gentibus, ideo illum vocat Agg. desideratũ cunctis gẽtibus, alludens ad id Gen. 49. *Et ipse erit expectatio gentiũ.*

Meſsias cunctis gẽtibus desideratus. Augusti.

Varia lectio loci Aggæi.

Non nihil verò obscuritatis intulit translatio septuaginta interpretum, qui non verterunt, *Veniet desiderata cunctis gentibus*: sed, *veniet electa omnium gentium.* Vnde Hebręi exponunt solùm ibi prędici multos Gentilium venturos fuisse ad videndum templũ illud; & offerẽdum Deo optima, & pretiosa dona. Sed in primis rei euentus probauit hoc esse falsum: nullę enim gentes templum illud adierunt causa pietatis; vt illud admirarentur, seu venerarentur: sed potius ad spoliandum, & depeculandum illud. Hoc enim sæpius fecisse legimus donec illud funditus euersum est. Solum Magnum Alexandrum in eo legimus hostias immolasse. Sed vt bene Aug. 18. de ciuita. cap. 45. non vera pietate, sed impia vanitate id fecit, Deũ Israel cum suis alijs fatilis colendum putans. Neq; in eum locũ venit honoris causa, sed vt ciuitatem subingãret: quia verò nõ sunt ausi ei resistere, ideo placatum facillimè subditi receperunt. Deinde Hebraica veritas habet vt nostra vulgata, *Veniet desiderium cunctarum gentium*: & alij legunt, in plurali, *venient*, & in singulari, *desiderium*; quo dicunt significatam esse vnitatem personę Christi, cum pluralitate naturarũ: sicut è contrario cum Gen. 1. dicitur: *creauit Elohim*: significatur trinitas personarum in vnitate naturę. Lectio verò septuaginta interpretum, facilè eundem sensum reddere potest, siue ipsemet Christus dicatur electa, seu desiderabilia omnium gentium: quia omnia bona illis attulit: siue gentes ipsæ venturæ dicantur ad Christum: ita vt aduentus Messię in suo effectu, scilicet, conuersione gentium, prędictus sit. Denique etiam antiquos Hebręos locum hunc de aduentu Messię intellexisse, testis est Galat. lib. 4. cap. 9.

Augusti.

Hoc ergo posito, quòd promissio hoc loco facta iam sit impleta, colligunt in primis multi ex verbo illo: *Adhuc vnum modicum est*: cùm enim iam sint transacta duo millia annorũ postquam Aggeus ista prędixit, nisi impleta essent, modicum tempus dici non posset. Sed argumentum hoc videri potest minus efficax, tum quia prophetico more etiam longissimũ tempus dici solet in sacra scriptura modicum, scilicet, ad æternitatem comparatum. Sic enim Paul. ad Hebr. 10. rorum tempus vsque ad diem Iudicij futurũ modicum vocauit. Et Petrus. 2. canonica. c. 3. mille annos dicit apud Deum, esse sicut diem vnum. Tum etiam, quia Paul. ad Hebrę. 12. hunc locum tractans non legit: *adhuc modicum*, sed, *adhuc semel*: & in ea voce, *adhuc semel*, vim fui argumenti constituit, ex ea colligens legem gratię esse postremam, Mosayca illa pereunte. Eandem lectionem habent septuaginta

Paulus. Petrus. Paulus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginta interpretes. Et vox Hebræa vtramq; permittit: prophetam; ipse vtrumq; fortasse significare voluit, scilicet & semel, & cito, id, quod prædixit fuisse futurum. Quo circa licet argumẽtum illud fundatum in sola illa dictione, *Modicum*, non omnino cogat: tamen considerata circunstantia temporis, & occasione, qua dicta fuit hæc prophetia, satis verisimile est Messiæ aduentum fuisse ibi prædictũ vt iam proxime instantem. Agebat enim ibi prophetа de consolandis, ac erigendis Iudæis, qui in secundo templo exædificando laborabant: erant enim tristes, dejectique animis, eo quod templum illud humilius videretur esse, quã primum, vt igitur eos alacres, & promptos ad opus redderet, bonum nuntium affert Propheta de aduentu Messiæ, quod non multum distaret: qui præsentia sua templum illud honoraturus esset, & gloria repleturus: ad hoc enim propositum, sermonem ibi interposuit de Messiæ aduentu. Et hoc est, quod maximè vrget in hoc testimonio: prædicitur enim ibi Messiam ingressurum templum illud, idque præsentia sua, maiori gloria nobilitaturum, quam primum templum vnquam nobilitatum est: constat ergo, & Messiam venisse, & templum illud ingressum esse: aliàs prophetia hæc non posset impleri, templo iam funditus euerso.

Malach. Et cũ hoc testimonio cõsonat illud Malach. 3. *Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis.* Consonant etiam sequentia verba ipsius Aggæi *Et implebo domum istam gloria.* Primũ enim templum fuisse dicitur impletum gloria domini, cum nebula, quæ Deum dignificabat, intra ipsum apparuit. 3. Reg. 8. gloria autem huius posterioris templi tanto maior futura dicitur: quanto veritas vmbram antecellit: hoc est, quantum Deus ipse indutus carne, nebulam ipsum significantem gloria superat, & maiestate. Vnde nos impletum hoc esse existimamus cùm Christus infans in templo oblatus est: quo tempore domus illa vera Domini gloria cumulata est: atque si ita interpretari licet pax hominibus annuntiata est, dicente Simeone: *Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace*: sic enim exponunt locum hunc Hiero. Rupert. Lyra, & fere cæteri expositores, & Galati. Burgens. & alij recentiores, qui contra Iudæos scribunt. Iudæi verò nullam rationem inuenire possunt, vt declarent, quo pacto prophetia hæc in templo illo fuerit impleta.

Impletur prophetia Aggæi, quando Christus offertur in templo. Hieron. Rupert. Lyran. Galat. Burgen. Aug. Hieron. Amb

Verum est, aliquos ex patribus interdum hunc locum exponere de templo spirituali Ecclesiæ, vt videre est in Aug. & Hier. supra, & Ambro. lib. 3. epist. 12. vt sensus sit: hoc templum Ecclesiæ nostræ futurum gloriosius templo Synagogæ: qui sensus est optimus, sed spiritualis, non enim negari potest, quin ad literam Propheta loquatur de templo illo materiali, ad quod ædificandum Iudæos excitabat, quodq; oculis videbat suis, & verbis designabat. *Quis* (inquiens) *in vobis est derelictus, qui vidit domum istã in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc nunc.* Et de eadem domo postea concludit: *Veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria.*

Sed supersunt explicanda duo, quæ vim huius testimonij enervare possent. Primum est verbum illud: *Adhuc mouebo cælum, & terrã, mare, & aridam, & mouebo omnes gentes*: hæc enim nõ videntur impleta in priori Christi aduẽtu. Propter quod nonnulli, etiam ex Catholicis, hoc testimonium referunt ad secundum Christi aduentum, quãdo cœli, & elementa omnia mouẽda sunt. Et eadẽ ratione dicere possent Iudæi, totam prophetiam nondum esse completam. Sed si rectè quæ diximus ponderentur, sufficienter conuincunt hanc expositionẽ de secundo aduentu falsam esse: quia Christus nõ post secundum aduentũ, sed statim post primum ingressurus fuit templũ illud: nisi fortasse iterum sit ædificandum, vt in secundo aduentu Christus illud ingrediatur, quod Iudaicum est. Deniq; nec occasio aut finis, propter quem dicta est hæc prophetia illum sensum admittit, nec Paul. ad Hebr. 12. vbi docet, ibi esse prædictam mutationem veteris legis in nouam, & cessationẽ mutabilium vmbrarum, & figurarum, per immobilẽ gratiam, & perpetuam, quæ mutatio in primo Christi aduentu facta est. Et ita hunc locum intelligunt omnes allegati patres, & expositores.

Prophetia est de primo aduẽtu Christi.

Paul.

Ad difficultatẽ ergo positam respondetur, etiã illa signa, quæ illis verbis indicantur, in primo Christi aduentu exhibita fuisse, quo nimirum nascente, cœli moti sunt, cum Angeli, & sidera testimonium illi præbuerũt: & Angeli gloriam cecinerunt Deo: nox clariùs splenduit, quàm dies, stella Magos duxit ad præsepe: tres soles apparuerunt in cœlo, in vnum postea coalescentes, quod historię referunt, quorum meminit etiam. D. Tho. hac. 3. p. q. 36. art. 3. ad. 3. & Galat. lib. 4. c. 10. & Iulius Obsequens lib. de prodigijs. c. 128. vbi alia similia referuntur. Terra itẽ mota est admiratione eorum, quæ in Christi honorẽ, & manifestationẽ facta sunt; hãc enim vim habet phrasis illa in scriptura, vt Psal. 45. *Dedit vocem suam, & mota est terra*; *Dominus virtutum nobiscum*: Et Psal. 95. *Commoueatur à facie eius vniuersa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnauit.* Quæ duo testimonia etiam accommodari possunt ad Christum. Sic etiam Psal. 67. & 113. dicitur terra mota in egressu populi ex Aegypto ꝓpter ꝓdigia, quæ tũc facta sunt. Addit etiã Naz. oratione. 37. quæ est. 5. de Theologia, mundi conuersionem, & mutationẽ ab idolatria ad Christum, posse terræ motionẽ appellari. Quomodo explicat Aug. verbum illud: *Et mouebo omnes gentes*, scilicet ad suscipiendam fidem, atque idolorum cultũ reijciendum. Possunt deniq; dici terra, & mare cõmota bellis, & perturbationibus propè innumeris ante Christi natiuitatem, donec pacato orbe Romanorũ virtute, vt Christus nasceretur, pax promissa, consecuta est. De qua etiam pace, intelligi potest verbum illud: *Et dabo pacem in loco isto.* Quanuis verisimè de spirituali pace, quæ ab Angelis annuntiata est, & per Christum perfecta intelligendũ videatur. Hoc ergo modo dicta omnia signia in Christo domino, primoq; eius aduẽtu impleta sunt.

Nazã.

Aug.

Varia prodigia in aduentu Christi primo.

S. Thom. Galat. Iul. Obs.

Secunda difficultas est, quia refert Iosephus lib. 15. antiqui. c. 11. & lib. 6. de bello Iudaico. c. 8. templum illud tempore Aggæi ædificatũ non dirasse vsq; ad tẽpus in quo Christus aduenit. Herodes enim decimo octauo anno Regni sui, illud destruxit, & aliud loco illius ab ipsis fundamẽtis ædificauit. Non ergo in illud tẽplum ingressus est Christus. Et augetur difficultas, quia tã multa dicit Iosephus de templo illo ab Herode constructo, vt etiã in materiali pulchritudine, magnitudine, maiestatẽ, & alijs ornamentis, & diuitijs, Salomonis templum longe superasse videatur. Vel igitur illud templum reputatur vnum, & idem cum templo, quod tẽpore Aggei ędificabatur, vel diuersum: si diuersum ergo nunquam impleta est propheria Aggei de illo suo tẽplo, in quod nunquã ingressus est Christus: nec vllo alio nomine gloriosius fuit priori alio; quo etiã damus ansam Iudęis euadendi, & expectandi tẽplum aliud, in quo prophetia ista compleatur: si idẽ ergo illud dici potest gloriosius primo, non propter ingressum in illud Messię, sed propter supra dicta ornamenta, quibus illustrius, ac magnificentius fuit.

Iosephi.

Herodes, nõomnino construxit templum, sed auxit.

Respondetur ad priorem partem, non ita fuisse templum illud solo æquarum, & aliud ab Herode constructum, quin eo modo, quo homines loquuntur dici potuerit absolutè, & simpliciter idem templum. Quod manifestè cõuincitur ex hoc testimonio, vt ratio facta ostẽdit, & indicarũt Iudęi Ioan. 2. dicentes, quadraginta sex annis fuisse ędificatum templum illud: cùm tamen templum ab Herode constructum octo annis absolutum fuerit, teste Iosepho dicto lib. 15. c. 4. quanquam non desint, qui vsq; ad Neronis tempora, durasse ex eodẽ Iosepho lib. 20. c. 8. affirment. Dici autem potest esse vnum, & idem templum, vel quia non omnino à fundamentis, & quo ad omnes partes, totum templũ destructum est: vt colligi potest, ex eo quod porticus Salomonis, vsq; ad Christi tempora durauit; vt patet Ioan. 10. Acto. 3. & 5. & ex Iosepho lib. 20. antiqui cap. 8. vel quia non simul totum, sed paulatim, & per partes, nam propter continuam illam successionem, & præsertim quãdo per se non intenditur destructio, sed instauratio & amplitudo, solet iuxta humanum loquendi modum censeri sufficiens, vt eadem domus, vel idem templum manere dicatur.

Templum prius posteriori nobilię fuit.

Rupert.

Ad posteriorem partẽ respondetur: primũ inter tum esse, an tantus fuerit splendor vltimi tẽpli, cùm ab Herode ędificatum seu ornatum fuit, vt possit in ipsa materiali structura cum tẽplo Salomonis comparari. Deinde quidquid de hoc sit, certum tamen est propter solam lapidum magnitudinem, aut pulchritudinẽ, aut propter diuitias aun, & argenti non posse gloriam illius tẽpli dici maiorem, quàm fuerit gloria templi Salomonis. Tùm quia, vt bene notauit Rupert. nunquam Deus gloriam domus suę reputasset, quidquid homo funestus, & Rex impius operari posset: tùm maximè, quia omnia quę præcipua erant in templo Salomonis, propter quę gloriosum existimabatur, magis quàm propter lapides, & aurum, ea, inquam, omnia huic posteriori templo defuerunt. Huiusmodi autem sunt arca fœderis, quę 1. Reg. 4. gloria Israel dicitur, & propterea quando à Philistheis capta est, gloria Dei translata ab Israel dicitur. Hęc autem fuit in priori templo, non in posteriori, vt prædictum fuerat per Ierem. c. 3. Diuina item responsa olim in propitiatorio accipiebantur, vt sumitur ex. 1. Machab. 4. & alia similia, quę benè prosequitur Chrysost. oratione. 3. contra Iudęos, & Galati. lib. 4. c. 17. Non potest ergo vlla ratione posterius hoc templum, gloriosius dici quàm primum, nisi propter Messię præsentiã, vt optimè nostri expositores, & Augu. lib. 18. de ciuit. c. 35. 45. & 48. Chrysost. & alij citati patres interpretantur. Vnde etiam fit, vt insanię conuincantur Iudęi templum aliud expectantes, in quo prophetia hęc impleatur,

Machab. Chrys. Galat.

Augustin. Chrys.

A Tùm quia, etiam si illud sperari posset, nõ esset verũ, & idem cũ illo, quod à Romanis penitus euersum est, sed omnino diuersum: de quo proinde Aggeus loqui nõ potuit. Nihil enim illud referre poterat ad animãdos Iudęos, qui in instauratione secũdi templi laborabant: tùm etiam, quia reuera expectari non potest, cùm per Daniel. c. 9. prædictum sit, vsq; ad finem perseueraturã desolationẽ, quod ipsa rerũ euidentia, & experientia demõstrauit Iudęis. Cùm enim sępe tentauerint tẽplum illud instaurare, Romano etiam Imperatore Iuliano interdum iuuante, nihil vnquam proficere potuerunt, ipso etiam Deo prodigijs, & signis apertissimis, interdum resistẽte, vt videre est in Chrys. orat. 1. contra Iudęos. Euseb. lib. 4. hist. c. 6. Rufino. lib. 1. c. 37. Socrate. 3. c. 17.

Chrys. Eusebius. Rufin. Socrates.

SECTIO. IIII.

Quartum argumentum ex variijs testimonijs, & signis de aduentu Messiæ.

QVoniam infinitũ esset singula Prophetarũ testimonia perscrutari, vnum, ac breue argumentum ex cęteris colligam, quod indicauit Christus Math. 11. quãdo nuntijs, à Ioan. Baptista missis, vt ipsum interrogarent, tu es qui venturus est, an alium spectamus? Respondit *Cæci vident, claudi ambulant*: ac si aperte diceret, vt me esse Messiam promissum cognoscatis, in me, & per me impleta esse, quę de Messia prędicta sunt, cõsiderate. Prędictũ enim erat, ortũ Messię futurum esse ex Virgine. Isai. 7. & tali loco scilicet Bethlehem. Miche. 5. & eo tẽpore quo pax esset in vniuerso orbe. Isai. 2. Miche. 4. Zach. 9. Rursus prænuntiatus est Ioan. Baptista præcursor illius Malach. 3. Isai. 40. scriptum etiam erat Messiam prędicaturum: *pauperibus, captiuis, & contritis corde*: suamq; doctrinam magnis miraculis confirmaturum, aperiendo oculos cęcorum, &c. Isai. 35. & 61. prędictum prętera fuit, futurum ipsum pauperem, & tanquam Regem ingressurum Ierusalem super Asinã. Zacha. 9. Passio deinde, & mors eius, & tenebrę, seu Solis defectio, & alia signa, quę in ipsa contigerunt, ita à Prophetis scripta sunt, vt retulisse potiùs pręterita, quàm futura prænũtiasse plane videantur: vt constat ex psal. 21. 40. 68. Isai. 53. Ierem. 11. Amos. 9. Zacha. 12. & 13. & sępe alias, & Isai. 11. *Sepulchrum eius futurum dicitur gloriosum.* Narratur deinde descensus eius ad inferos, & libertas captiuorũ iustorum, qui ibi morabantur. Eccles. 24. Zach. 9. Resurrectionem prędixit Dauid, psal. 3. & 15. ascensionem verò. 67. *Ascendisti in altum, &c.* Et Mich. 1. *Ascendit pandens iter ante eos.* Inde verò missurum Spiritum sanctum. Ioel. 2. significatum est. Deniq; vocatio gentium, & reprobatio Iudęorũ, sępiùs à Prophetis dictę sunt: de priori enim dicitur Isai. 49. *Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fęces Israel conuertendas: ecce dedi te in lucẽ gentiũ, vt sis salus mea vsq; ad extremũ terræ.* Et. c. 66. *Mittã ex eis, qui saluati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tenẽtes sagittam, in Italiam, & Græciã ad insulas longè: ad eos qui non audierunt de me, & non viderũt gloriam meam, &c.* De posteriori verò dicitur Ierẽ. 19. *Sic conteram populum istũ, &c.* Et similia sunt frequentia in scripturis: ex quibus ita concluditur argumentũ. Deus prędixit per prophetas hęc omnia de Messia, vt per ea cognosceretur cùm veniret: sed hęc omnia videmus esse completa in Christo: ille ergo est verus Messias, qui iam venit.

Argumenti summa

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maior partim in superioribꝰ probata est, partim ex collectis testimoniis est ita euidens, vt negari non possit, & eam late demõstrant scripturarũ expositores, nobis enim no licet hoc loco latius singula persequi. Minor vero præter Euangelistarũ testimonia ipsa rerũ euidentia constat magna ex parte nam ex Iudæis fuisse natũ Iesum Christũ Dñm nostrum, eisq; predicasse, & mirabilia apud illos operatũ esse, ab eis deniq; fuisse crucifixũ, & mortuum, nec ipsi Iudæi negãt, nec negare possunt, cũ res fuerint toto orbe notissimę, quas etiam Iosephus eorũ Historiographus, memorie prodidit, lib. 18 antiquit. c. 8. vbi grauissimũ de Christo Dño reddit testimonium. Deinde, vel inuiti experiuntur delicti sui pœnam, & perpetuam desolationẽ, à Daniele, Ieremia, & alijs Prophetis prænunciatam: quanquã enim sæpe propter peccata puniti sint à Deo, & hostibus tradiri in seruitutẽ, semper tamen præcedebãt aliqua publica & cõmunia peccata, præsertim Idolatriæ, vel necis Prophetarũ, & nihilominus captiuitates, & pœnæ breui tempore finiebantur, atq; in eis, habebãt prophetas, & sanctos viros, per quos Deus, & exhibuit aliquam beneuolentiæ signa, & præbuit semper euadendi spẽ: at vero nunc, ab eo tẽpore quo venit Christus, nec coluerunt idola, nec habẽt grauiora scelera moralia, quam antea habuerint: tamen toto hoc tempore grauissime puniuntur, non solum tẽporali seruitute, sed etiam spirituali quãdã & diuina desertione. Caret enim propheris, carẽt miraculis, carẽt templo, sacrificio, sacerdotibus: signũ profecto euidens, eos puniri propter grauissimũ peccatum cõmissum in Christi morte, & incredibili quadã mentis cæcitate, & infidelitate confirmatum.

Ioseph.

Galatin. Burgen. Lyran. Adrian. Finus. Porchet.

At enim obijcere possunt Iudei, multa alia signa data esse à Prophetis de aduentu Messiæ, quæ non appareãt in Christo Dño completa esse: ergo ex his, quæ adduximus, nõ potest satis colligi illũ esse verum Messiam. Antecedẽs probant varijs testimonijs scripturæ malè intellectis, quæ breuitatis causa prætermitto: nam ex dicendis facilè expedientur, & videri possunt in Galatino, & alijs, qui contra Iudæos scripserunt; vt Paul. Burgen. Lyran. Adrian. Finus. Porchetus, & alij. Solum sunt nonnulla obseruanda, ad deregendũ Iudæorum errorem, & falsam scripturarũ intelligentiam. Primũ Iudeos speraſſe, & adhuc sperare, Messiã temporalẽ Regem, & potentissimum: magnas item diuitias tẽporales ipsis allaturum, ac deniq; orbem totum sub, ditione Iudeorum subiugaturum: cũm igitur hac spe nutriti sint, & Christum Dñm longè alia ratione, quã sibi finxerant natũ esse, mortuumq; conspicerent, haud quaquam persuadere sibi potuerunt, illũ esse Messiam: propterea nobis obijciunt ea prophetarũ oracula, quibus tẽpore Messiæ magna felicitas Iudeis promittitur, Isai. 6. Ioel. 3. Amos. 9. *Ecce dies veniũt, Dicit Dominus, & comprehendet arator messorẽ, & calcator uuæ mittentem semen. & stillabunt montes dulcedinem:* prædixerat autẽ paulò antea: *In die illa suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit.* Sed isti sensu carnis decepti sunt. Regnum enim Messiæ, & felicitas per illũ promissa, non caduca & materialis intelligẽda est, sed spiritualis & æterna: promissa sunt enim nobis per Christũ ea bona, quibus nõ possunt esse aliqua meliora, quæq; salutem veram hominibus afferunt, & cunctis mortalibus æque possunt esse communia: huiusmodi autem propriętates non possunt cõuenire tẽporalibus bonis, sed spiritualibus, & æternis. Deinde idem Messias alijs prophetarũ oraculis describitur, pauper, humilis, & vir dolorũ, & sciens infirmitatem. Signũ est igitur abundantiam bonorum per ipsum futurã non carnaliter, sed spiritualiter intelligendam esse, vt recte Hiero. sæpe docet super Prophetas, & Aug. lib. de spiritu & litera.

Conditiones Messiæ contra Iudæos.

Hieron. Aug.

Hinc secundo errant Iudæi, multa quæ de aduẽtu Messiæ metaphorice dicta sunt, iuxta corticẽ literæ intelligentes, quæ cũ illo modo impleta non videãt in Christo, offendũtur. Exemplũ est apud Isai. c. 11. *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo, & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos, &c.* Quæ omnia, de feris & animalibus brutis, ad literam intelligunt. Aliud exemplum est Isai. 2. *Et erit in nouissimis diebꝰ præparatus mons domus Domini in vertice montium.* Vnde colligunt in diebus Messiæ Ierosolimitanum tẽplum, & montẽ illum, in quo fundatum erat, supra omnes montes esse altius eleuandum, vt Galat. supra refert. Similia sunt multa de bonis, & liberate per Messiam promissis; quia, sæpe sub metaphora materialium rerum, spirituales promittuntur: ipsi vero literæ, quæ occidit, inhærentes, spiritũ occidunt. Hunc errorẽ Iudæorum late persequitur Orig. lib. 4. periar. c. 2. à principio, vbi optimis exemplis vtitur, ad illos cõuincendos. Idẽ hom. 2. in Genes. sæpe Euseb. libris de demonst. specialiter lib. 7. c. 8.

Galat. Origenes.

Euseb.

Tertiò, deniq; errãt Iudei non distinguẽtes duos Messiæ aduentus, alium ad saluandũ, alium ad iudicandum, illũ in humilitate, hunc in gloria, & maiestate. Hinc enim factum est, vt in cõciliandis oraculis, de aduentu Messiæ, multũ laborent, & exitũ non inueniant: cum quædam, prędicent illum venturum pauperem, & humilem: alia verò venturum in claritate, & maiestate. Quo factum est, vt quidam eorum duos iam fingant Messias, alium pauperem, alium diuitem, quod vanum & fictitiũ est, & scripturæ aperte repugnans. Hinc etiam facilè expediuntur quædam, quæ nobis obijciunt non esse in Christo impleta, vt est illud de Gog. & Magog. Ezech. 38. & illud Malach. 4. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, ante quam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Nam hæc & similia manifeste de vltimo Iudicij die intelliguntur. Notarunt hanc radicẽ Iudaicę cęcitatis Tertul. in Apologet. aduersus gentes. c. 21. & Cypria. lib. de idolorum vanitate, versus finem. Iren. lib. 4. cap. 56. Origen. lib. 1. contra Celsum, non longè à fine. Anast. Nisen. lib. de quæstionibus sacræ scripturę. q. 52. & Rabbi Samuel in epistola de aduentu Messię. c. 9. & 10. tom. 5. Bibliothecę.

Duo Messiæ ficti à Iudæis.

Tertul. Cypri. Orig.

Tandem, obijciunt nobis Iudei, quia in scriptura dicitur Messias venturus nouissimis diebus, id est, in fine mundi: nos autem dicimus multò ante venisse, sed hanc locutionem explicabimus commodius infra Disput. 4. dubio. 1. Hęc ergo sufficiant de priori principio, q̃ contra Iudęos probãdum sumpsimus. Plura videri possunt in Tertul. Cypri. Greg. Nisen. Chrysost. Aug. & Iuliano Archiepis. Toletano libris, vel orationibus contra Iudęos.

DISPVTATIO SECVNDA.

In quatuor Sectiones distributa.

Christum esse verum Deum, & Hominem, contra infideles.

Triplex

TRiplex est infidelium genus, Hæreticorum, Iudæorum, & Paganorum. Hoc igitur loco contra Hæreticos, & Iudæos, qui scripturas aliquas admittũt potissimũ disputandum est: Paganos enim in mysterio supernaturali, nec ratione vincere possumus, nec autoritate diuina, quã ipsi nõ admittunt. Vnde Iren. lib. 4. contra Hæres. c. 41. propterea existimat dixisse Paul. *Plus omnibus laborauit* quia cũ esset gentium Apostolus, qui scripturas non admittebãt, Christũ esse Deum, & hominẽ difficilius persuaderi poterãt. Possemus autem rationes illius hoc loco cõgerere, quibus hæ veritates credibiles euidẽter ostẽduntur, & secundum rectam rationẽ, & prudentiam omnino credendæ. Sed hæc generalia sunt toti Christianæ fidei, quapropter ne materias confundamus in tractatũ de fide illa nobis reijcienda sunt. Vnum hoc loco solum adnotabo, prophetias scilicet omnes, quibꝰ mysteria Christi tanto antea prædicta sunt, & nunc cernũtur impleta, manifestũ argumentum esse non solum contra Iudæos, sed etiam contra Paganos, vt fateri cogantur omnino credibile: imo credẽdum esse hanc fidem, à Deo esse profectã, quia nec subterfugere possunt negando libros, in quibus illæ prophetię continentur antiquiores esse, quam Christianorum nomen: nec possunt suspicari à nobis fuisse conficios, cũm euidenter constet à Iudæis nos illos recepisse, & hoc ipsum nõ solum Iudæi, sed etiã gentes nobiscum fateantur. Vrget eleganter locum hunc Aug. lib. 18. de ciu. c. 46. & Hiero. super. c. 16. Isai. & Teodor. oratione 10. de prouidentia. Omissis ergo Paganis cõtra alios Infideles, breuiter agemus.

Iren.

Argumentũ ex prophetijs cõtra Paganos.

August. Hieronym. Theodo.

SECTIO. I.

Ostenditur Christum esse verum hominem.

PRimum omnium, Messiam promissum futurum fuisse verum hominem, non est quod probemus contra Iudæos: nihil enim certius ab omnibus illis existimatũ est: quippe omnes supradictæ propheriæ euidenter hoc continẽt, & omnes aliæ in quibus dicitur Messias filius Dauid, de semine Abrahæ, ex semore Iacob, & aliæ similes: ac deniq; verba illa Moysis Deut. 18, expressa sunt. *Prophetam de gente tua, & de fratribꝰ tuis, sicut me, suscitabit tibi Dñs, &c.* Quoniam verò nonnulli Hæretici, vt Manichei, & alij, quos infra. q. 1 referemus, hoc negare audeãt, breuissime ex Euãgelio demostrandũ est. Ait enim Christꝰ Ioã. 8. *Quæritis me interficere, hominẽ, qui veritatem vobis locutus sum.* Et ibidem se nominat filiũ hominis: & sæpe alias. Et. c. 9. cæcus dixit: *Ille homo qui dicitur Iesus, lutũ fecit:* quem postea nõ correxit Dñs, sed vlterius petijt ab illo, vt crederet, se esse filiũ Dei. Et. c. 10. Iudei dicebãt. *De bono opere no lapidamus te: sed quia tu, homo cum sis, facis te ipsum Deũ.* Christus vero primũ admittens, se nihilominus Deum esse, & rectè appellari confirmat. Vnde Cęturio à Deo illuminatus Marc. 15. ait: *Verè hic homo, filius Dei erat:* & Ioã. 11. & 18. Caiphas dedit consiliũ: *Expedit, vt vnus moriatur, &c.* quod dixisse spiritu Prophetico, imo instinctu Spiritus sancti Euangelista declarat, cum subdit: *Illum hominẽ esse Iesum, qui moriturus erat pro gente, &c.* & Ioann. 1. & Actor. 2. Vir appellatur. Et frequẽtia sunt talia testimonia, quę vere, & proprie esse intelligẽda tam certum est, quam certum nostram fide esse credibilem, & certum; nam si in rebus quę ad fidei fundamentũ spectant, ambigue, & per metaphoras, vel secundum apparentiã scriptura loqueretur, omnia essent ambigua, & incerta, falsisq; interpretationibus exposita. Deinde id conuincit multitudo testimoniorum, & sermo ipse historicus, cuius syncera veritas alium sensum non permittit. Vnde eam ob causam narratur Christi origo secũdum carnẽ, conceptio eius, & natiuitas: dicitur filius Virginis, comedere, ambulare, obedire, loqui, mori, & alia, quę, vel falsa sunt, vel rãtum in verum hominem cõueniunt. Denique finis ipse Redemptionis hoc satis conuincit: quo argumento passim vtuntur patres, nam si non esset verus homo, nec exẽplum attulisset, nec remedium. Vnde tandem optimus locus est ad Rom. 5. *Sicut per vnum hominem, &c.* & infra: *multò magis gratia Dei in gratia vnius hominis Iesu Christi*: Tam ergo verus homo Christus, quam verus homo Adam.

Testimonia scripturæ de Christo vero homine.

Deut. 18. Ioan. 8.

Ad Ro. 5.

Nec contra veritatẽ hanc aliquid possunt hæretici nobis obijcere, nisi quod hinc fieri videtur, Christum non esse verum Deum, quia repugnat verum hominem simul esse verũ Deum: de quo iam agendũ est.

SECTIO. II.

Ostenditur Christum esse verum Deum, contra Hæreticos.

EX principio posito, Christũ scilicet esse verũ hominem, multi Hęretcorum ipsum verũ Deum esse negauerunt: vt Carpocrat. Cherint. Ebion. Basil. & omnes antiqui Hæretici, quorum meminit Iren. lib. 1. cap. 24. & sequentibus. Tert. lib. de præscript. Hæretic. circa finẽ, Epiphan. Hæres. 27. & seq. Aug. Hæres. 6. & sequentibus. Theod. lib. 1. Hæret. fabul. circa finem: & Euseb. lib. 3. hist. c. 27. & 28. & lib. 4. c. 8. & 12. Nicepho. li. 4. c. 12. & 13. quos postea secuti sunt Theodotiani à Theodoto, vel Theodotione deriuati, vt patet ex Epipha. hæres. 54. Aug. hæres. 33. Nicepho. lib. 4. c. 10. & 11. Hoc deniq; imitati sunt Paul. Samosa. Photin. Artemon. & alij, vt videre est in Epiph. hæres. 65. & 71. August. hæres. 44. & 45. Niceph. lib. 6. c. 17. Euseb. lib. 1. c. 28. de quibꝰ videri potest Pratool. sub eorum nominibus: Sander. lib. 7. de visib. monarch. hæres. 8. 13. & alijs. Castr. verbo Christus. hæres. 1. qui non satis conueniunt in tẽporibus, & successionibus horũ hæreticorum describendis, quod præteribo, quia nihil ad causam refert. Ergo contra hos etiam Christum esse verum Deũ ostendamus, & primò producam testimonia scripturę sacrę, in quibus quod Christus tribuitur vero Deo, alibi asseritur de Christo homine. Primũ. Psal. 67. de Deo dicitur. *Ascendisti in altũ, &c.* quod de Christo homine exponitur ad Ephe. 4. Secũdo Isai. 6. de vero Deo dicitur: *Vidi Dominũ sedentem*: quod de Christo exponitur Ioan. 12. Tertio Isai. 40. præcursor prædicitur pãraturus viam Deo: quod de Christo etiã exponitur Math. 3. Ioan. 1. Quarto, Isai. 45. *Mihi curuabitur omne genu*: quod applicatur Christo ad Rom. 14. Quinto, Num. 21. populus murmurat contra verũ Deũ: & tamen Paul. 1. Corin. 10. dicit eam murmurationem fuisse cont. a Christũ. Deniq; Exod. 20. Deus verus dicitur educere populũ de Aegypto: & tamen Iudas Apostolus in sua Canonica, id feciſſe dicit Iesum Christum Dominum nostrum: quem etiam ait, peccantibus Angelis non pepercisse.

Iren. Tertul. Epiph. Aug. Theodo. Euseb. Niceph. Pratool. Sander. Castro. Psal 67. Epiph. 4. Isai. 6. Ioan. 12. Isai. 40. Math 3. Ioan. 1. Isai. 45. Ad Rom. 14. Num. 21. 1. Cor. 10. Exod 20. Ioan. 8. Cap. 2. Cap. 20.

Aliud documentũ huic nõ dissimilẽ potest sumi ex alijs sacræ scripturæ locis, in quibus vel ipsemet Christus de seipso, tanq; de vero Deo, loquitur, vel alij de ipso loquentes, quæ Dei propria sunt eidẽ tribuũt. Primo enim Ioan. 8. loquẽs hic homo Christꝰ de se ait: *Ante quam Abrahã fieret ego sum, &c.* 1. *Ero, & præter vnum sumus.* Etc. 10. cum adorans Thom. dixit: *Dñs meus, & Deus meus*, quã confessionẽ Christus inse

Universidad de Deusto
Biblioteca

probauit dicens, ex vera fide profectâ esse. 1. de eo- A
Ad Col. 1 dem Christo, Paul. loquês ad Colos. 1. ait: *Qui est imago Dei invisibilis primogenitus omnis creaturæ, &c.* Et statim c. 2. *In eo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter.*
Et ad Rom. 1. *De filio suo, qui factus est ei ex semine Da-*
Ad Rom. 1 *uid secundũ carnem.* Et c. 9. *Ex quib⁹ est Christus secundũ carnẽ, qui est Deus super omnia benedictus.* Et totũ caput 1. & 2. ad Hebr. hãc veritatẽ cõfirmat. Tertio. 1. Ioã.
Ad Heb. 1. & 2. 1. Ioan. 5. Apoc. 4. 5. Iesus Christus ex Deo natus dicitur, & in fine cõcluditur. *Hic est verus Deus.* Et Apocal. 4. idẽ Christus esse dicitur: *Qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Deniq; omnia testimonia Euãgelij, & noui testamẽti, in quibus Christus dicitur Deus, & filius Dei verus, ac naturalis, hoc ipsum conuincunt: sed hæc in materia de Trinit. latiùs expenduntur. Nobis illud vnicum sufficit, quod præcipuũ huius materiæ fundamentũ est, scilicet Ioan. 1. vbi dicitur *Verbum caro factum est*: quod Verbum, paulò antea Deus appellabatur. Nec permittẽdus est error Erasmi, qui negat in-
Ioan 1. de probari esse verũ Deum: quoniam cùm prius dicitur verum esse apud Deũ, additur in Græco articu-
Refellitur explicatio Erasmi. lus eleuans significationem, vt denotetur significari verus Deus: ac si Latinè dicatur, Verbum erat apud B
ipsum Deũ. deinde verò, cùm Verbũ dicitur Deus, tolliturarticulus; sed hoc nullius momenti est; tùm quia nõ vbicũq; est sermo de vero Deo, ponitur ille articulus; vt patet inferius eodẽ capite, cùm dicitur: *Deum nemo vidit vnquã*, vel, *Fuit homo missus à Deo*: tùm etiam, quia alijs locis, cùm dicitur Christus De⁹, addi-
Ioan 20. tur articulus, vt Ioan. 20. ad Rom. 9. tùm denique,
Ad Ro. 9. quia illomet loco non est facta repetitio articuli, ne videretur sermo esse de eadem persona, cùm dicitur Verbũ esse apud Deum, & esse Deus: cùm tamen in priori loco sit sermo de patre, apud quẽ dicitur semper fuisse filius, seu Verbum. Ex his ergo satis cõ ra hæreticos cõuincitur, quanq; Christus sit ver⁹ homo, simul tamẽ esse verũ Deum; sed oportet hoc ipsum etiam contra Iudæos demonstrare: quod rectè fieri si Messiam promissum in veteri testamento, fore verum Deũ, ex eodem ostẽdamus. Ostẽso namq; Messiam esse Christum, quẽ ipsi fatentur fuisse verũ hominẽ, apertè concluditur eundẽ etiã esse verũ Deũ.

SECTIO. III.

Ostenditur Messiam esse verum Deum, contra Iudæos

Explicat locus psal. 2. Galati. Actor. 13. PAulus ad Hebræ. 1. ex varijs psalmo. testimonijs hoc cõfirmat: vt est illud psal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*: nam in eo psal. sermonẽ esse de Messia adhuc Hebræi non ignorabant, vt refert Galatin. lib. 3. c. 7. & Paul. ad Hebræ. scribẽs: & Actor. 13. concionem habens Antiochiæ in Synagoga Hebræorũ, illo in hoc sensu vtitur: quod non fecisset, nisi ipsos Hebræos ita sentire satis intelligeret. Et Actorũ. 4.
Actor. 4. hic sensus pomitur, vt communis, & vulgaris in tota Ecclesia. Et quidẽ si rectè verba ponderentur præsertim versus finẽ psalmi euidens est, nisi Messiæ, cuiq; aptari nõ posse: est ergo Messias, qui loquitur dicẽs:
2. Reg. 7. Psal. 88. *Ego autẽ constitutus sum Rex ab eo super Syon montẽ sanctum eius.* Et quoniam hoc regnũ temporale non est, sed spirituale, subdit statim: *prædicans præceptum eius*: additq; deinde: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu*: vtiq; verus & naturalis, & non tantũ per adoptionẽ, vel participationẽ; vt patet tùm ex proprietate vocis, tùm ex singulari loquendi modo: *Filius meus est tu*: quasi diceret: alij sunt filij improprio, & imperfecto modo: tu autẽ specialiter filius meus proprius, & naturalis. De quo etiam ibidẽ interpretatur Paul. illud.

1. Reg. 7. *Ego ero illi in patrẽ, & ipse erit mihi in filium,* cui respondet illud psal. 88. *Ipse inuocabit me, pater meus es tu.* Hæc enim præcipuè dicebantur de Christo, vt subiuncta verba declarãt: *Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ Regibus terræ & ponã in sæculum sæculi semen eius, & thronũ eius sicut dies cæli.* Et illud: *Semen eius in æternum manebit.* Et illud: *Fidelis erit domus tua, & regnum tuũ, vsq; in æternum ante faciem meam.* Hęc enim & similia de regno Dauid prædicta esse nõ possunt, nec de tẽporali quidẽ eius regno, nec de alio quàm de Christo vera esse: quod et. à Hebræos omnes intellexisse satis significatũ est. Mar. 11. quãdo Christo acclamabãt: *Benedict⁹ qui venit in nomine Domini, & benedictũ quod venit regnũ Patris nostri Dauid.* Sicut ergo hæc omnia propter Messiam dicta intelliguntur, ita etiam ipse est, de quo singulariter Pater dicit: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Quo posteriori verbo, æterna generatio significatur, vt multi Patres exponũt: quia licet Paul. Acto. 13. de resurrectione Christi, explicet hunc locũ; alij sanctiores tẽporali ex matre generatione, omnes tamen hos sensus litera amplectitur: cùm ide secundum diuinam naturam ab æterno genitus, secundũ humanam in tempore procreatus fuerit, ac à mortuis excitatus.

Marc. 11. *Acto. 13.*

Explicatur locus psal. 22. Declarant deinde, Messiæ diuinitatẽ verba in eodem psal. subiuncta secundũ Hebraicam veritatem: vbi nos legimus: *Apprehendite disciplinam*: Hebræa habent: *Osculamini filium*, cuius phrasis vim, Hebræi hoc exemplo declarant. Ita enim intelligitur se gerere æternus Pater; sicut Rex, qui cũ esset iratus ciuitati, eumq; filius precibus placasset, ciuibus volẽtibus sibi gratias agere, responderet; Mihi gratias agitis? imo agite filio meo. Tale est enim quod hoc loco dicit Pater: *Osculamini filium*, id est, adorate eum, eiq; gratias agite. Addit deinde Paul. id psalm. 44. *Sedes tua, Deus, in sæculũ sæculi: Virga æquitatis virga regni tui, dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatẽ, propterea vnxit te De⁹ Deus tuus, &c.* Vnde manifestè eundẽ vocat Deũ æternũ, qui dilexit iustitiam, & odio habuit iniquitatẽ, & vnctus est oleo lætitiæ præ participibus suis: quæ duo non possunt cõuenire nisi vni, & eidem, qui simul Deus, & homo sit. Et ideo non possunt hæc de Salomone intelligi, vt Iudæi, volunt: sed de Messia cuius Typus, & figura Salomon fuit. Vnde paraphra- C
sis Chaldaica Messiæ nomẽ expressum habet, dicẽs. *Et tu Rex Messia dilexisti iustitiã, &c.* Adiungit

Explicatur locus psal. 44.

Psal. 101. præterea Paul. testimo. ex psal. 101. *Initio tu, Domine, terrã fundasti, & opera manuũ tuarum sunt cœli*: loquebatur enim (vt Paulus indicat) Dauid in eo psal. ad Messiam, seu ad filiũ Dei, cuius incarnationem optabat, cùm dicebat. *Tu exurgens Domine misereberis Sion, quia venit tempus miserendi eius.* Vnde eidem loquens dicit: *Initio tu Domine terrã fundasti.* Et ad eundẽ modum de Christo explicat illud psalm. 96. *Et adorent eum omnes Angeli eius.* Inde etiam eius diuinitatem stabiliens, quam planè totus ille psalmus euidẽter prædicat, si ad Christum referatur, vt Paul. vult. Denique psal. 109. habentur verba illa: *Dixit Dominus Domino meo sede a dextris meis*: quæ de ipso Christus interpretatus est Math. 22. indicãs significatam esse in illis diuinitatem suam: quoniam Dauid Dominum suum vocat eum, quem filium suum futurum esse sperabat. Et Paul. ex eisdẽ concludit Christum esse Angelis superiorẽ, & ad dexterã Dei sedere dicitur: & paraphra sis Chaldaica, vt Galatinus refert lib. 3. c. 5. transtulit: Dixit Dominus Verbo suo. Et antiqui Hebræi

Psal. 96.

Psal. 109. Math. 22. Galatin.

omnes

omnes intellexerũt illum Dñm, ad quem Dñs loquitur, cùm inquit: *Sede a dextris meis*, esse Messiã, de quo inferius subdit: *Ex vtero ante luciferũ genui te*: quibus verbis æterna generatio describitur. Est ergo Messias verbũ Dei, & De⁹ ex Deo genit⁹.

Exponitur locus Isa. c. 9. Secũdo principaliter probatur hęc veritas testimonijs Isa. Proph. quę tam multa sunt, vt nõ possint omnia sine prolixitate cõgeri: quędã ergo breuiter indicabo. Primũ sit ex c. 9. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus eius super humerũ eius: & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, De⁹ fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis: multiplicabitur eius imperium, & pacis eius nõ erit finis: & super solũ Dauid sedebit in sempiternũ.* qui locus est satis expressus, licet quidã Hebræi ad Ezechiam illũ detorqueãt, sed facilè conuincũtur. Cur enim dicetur Ezechias pater futuri sęculi? aut quomodo dicetur princeps pacis, cuius nõ erit finis, cùm multa bella gesserit cũ Assyrijs? aut quomodo regnũ ei⁹ sempiternũ fuit, quod paulo post à Babylonijs dissipatũ est? vnde Chaldaica expressum etiam habet hic, nomẽ Messię. Sed dicunt alij nomẽ Dei hoc loco nõ proprie sumi: Sed nomen Hebraicũ proprium est Dei. Septuaginta etiã ita B
verterũt, atq; in scriptura appellatio Dei simpliciter, & absolute sine vllo addito diminuente nõ tribuitur nisi vero Deo: & præsertim coniuncta cum appellatione Fortis, & cũ alijs, quę significãt maiestatem. Vrgent bene hoc testimoniũ Euseb. lib. 7. de demonst. c. 4. & lib. 9. c. 8. Chrys. hom. 5. de incomprehensibili Dei natura.

Euseb. Chrys.

Exponitur locus Isai. c. 35. Secundum testimoniũ sit ex c. 35. *Deus ipse veniet, & saluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, &c.* ex quo constat Deũ illum venturũ ad saluandos nos, esse Messiam, cuius etiam sunt propria signa illa, & miracula, quę ibi prędicuntur, vt supra diximus. Nec vllus prẽter Christũ illa perfecit, neq; ea Iudęi ab alio q̃ à Messia possunt expectare, eũ nec ante Isaiam, nec post illum, prophetarũ vllus talia signa operatus sit: sermonem verò ibi esse de vero Deo, cõstat & ex absoluta appellatione vt dixi, & ex articulo. *Deus ipse*, & ex verbis, quę præcesserũt: *Ipsi videbunt gloriam Dñi, & decorẽ Dei nostri, &c.* & ita hoc loco sępe patres vtũtur. Atha. lib. de incar. Verbi, satis post mediũ, & alio lib. de humanitate assumpta in fine, *Non nuntius*, inquit, *Non legatus, sed ipse Deus*: idẽ lib. de cõmuni essentia Patris & Filij. Cypr. lib. 1. cõtra Iudęos. c. 7. Iren. li. 3. c. 21. Euseb. lib. 6. de demonstr. c. 21.

Cypri. Euseb.

Explicat locus Isai. c. 45. Tertium testimoniũ sit Isai. 45. *In te est Deus, & nõ est Deus absq; te: vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator*, præmiserat autẽ: *Hæc dicit Dñs*: vt intelligatur in alijs citatis verbis nõ loqui prohetam ad Deũ per apostrophẽ, vel admirationẽ: sed loqui patrẽ ad Christũ; quod clariùs significarũt septuaginta, addẽdo causalẽ noram. Dixerat enim prius Deus ad Messiã. *Trãsibunt ad te, & adorabunt te, & in te orabunt*, & subdit: *Quia in te est Deus, & non est Deus præter te*, & illa locutio, *In te est Deus*, Christo propriissimè accõmodatur, vel quia Deus pater est in filio, vt exposuit Ambros. lib. 1. de fide. cap. 2. & Epiphan. contra hæres. c. 57. & Athan. oratione in id: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo*: vel quia in Christi humanitate est diuina persona, vt exposuit etiã Epipha. supra, & Cyril. lib. 1. in Ioan. c. 15. Rectè etiã dicitur filio: *Non est De⁹ absq; te*, propter vnitatẽ naturę: quia nec pater est Deus absq; filio.

Ambros. Epiph. Athan. Epiphan. Cyril. Hieron. Nazan.

A nec est alius Deus à filio, vt rectè exposuit Naziã. orat. 49. versus finẽ. & Hiero. ibi, qui addit meritò Christũ vocari etiã absconditũ Deum, propter assumptę humanitatis sacramentũ: & Deum Israel Saluatorem, quod interpretatur Iesus: & ita exposuit hunc locũ Tert. contra Praxeã. c. 13. Euseb. lib. 5. de prepara. c. 4. & Hilar. lib. 4. de Trin. circa finẽ, vbi dicit Paulũ imitatũ fuisse hunc locũ Isaiæ, cùm dixit: *Erat De⁹ in Christo, mundã reconcilians sibi.*

Tertul. Euseb. Hilari.

Quartũ testimoniũ sit, ex eodẽ Prophęta c. 52. vbi prius verũ ipsum Deũ sic loquentem facit: *Hæc dicit Dominus Deus in Aegyptũ descendit populus meus in principio, &c.* & infra subdit: *Ego ipse, qui loquebar, ecce adsum.* Idẽ ergo Deus, qui antea per prophetas loquebatur, quę populus Israel colebat, postea per incarnationem apparuit. Vt enim intelligatur sermonẽ esse de presentia Dei per incarnationem, & aduentũ Messię, subdit Propheta: *Quam pulchri super montes pedes Euangelizantis pacẽ, annuntiantis bona.* Et infra: *Consolatus est Dominus populũ suum, redemit Ierusalẽ, parauit Dominus brachium sanctũ suum in oculis omnium gentium: & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Ponderauit hũc locũ Soter. Papa epist. 1 decretali. Chrys. hom. 5. in Marc. Cyril. lib. de incarnatione Vnigeniti. c. 1. Euseb. li. 6. de demõst. c. 14. & optimè Tert. lib. 4. contra Marcionẽ. c. 13.

Soter. pp. Chrys. Cyril. Euseb. Tertul.

Tertio principaliter, ex Iere. c. 23. *Hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster*: vbi habetur nomen Tetragramaton, quod est propriũ Dei, & manifestè est sermo de Messia, vt etiã Hebræi cõfitentur, & bene Hiero. exponit. Et similia verba habentur. c. 33. quanq; in ea lectione aliqua varietas sit. Hebræi enim legunt. Hoc est nomẽ, quod vocabit eam, Dñs iustus noster. Tamen prior lectio frequẽtior est, & in vulgata, & apud septuaginta, Chaldæũ: & est textui magis cõsentanea in. c. 23. vbi nulla reperitur varietas. Ac deniq; admissa illa lectio trahi potest in eundẽ sensum, scilicet: Saluabitur Iuda, & Israel, & Dñs iustus noster hoc nomine vocabit eam: scilicet saluatã, & receptã: ille autem Dñs iustus noster, Messias est venturus ad illam liberandam.

Explicatur locus Ieremi. 23. Ieremi. 33.

Confirmatur ex Baruch. 3. *Hic est De⁹ noster*, vsq; ad illud: *Et cum hominibus conuersatus est*: vbi aperte loquitur de vero Deo Israel, qui legẽ dedit populo suo: quẽ postea dicit cũ hominibus conuersatum, scilicet, hominem factũ. Nam nisi de hac speciali apparitione loqueretur, sed de alia forte, quę medijs Angelis fieri solet in corporib⁹ assumptis, vel per solam imaginariam, aut sensibilẽ representationem, nõ diceret: *Post hæc in terris visus est*: multò enim ante legem datam fuerat illo modo in terris visus, & cum Abraham, Iacob, & alijs sanctis hominib⁹ cõuersatus: loquitur ergo de singulari mysterio incarnationis, vt rectè Naz. oratio. 36. quæ est 4. de Theologia circa mediũ, & orat. 49. non longè a fine. Cypr. lib. 2. ad Quirinum. c. 6. Chrys. hom. 9. Christus sit Deus, & hom. 5. de incõprehensibili Dei natura. Euseb. lib. 8. de demonst. c. 19. Aug. 18. de ciuit. c. 33. Verũ est, Iudæos non admittere hũc librũ Baruch in canone scripturarũ: nos autem de fide supponimus esse librũ canonicum, quod alio loco probandum est.

Baruch. 3. Nazian. Cypr. Chrys. Euseb. Aug.

Quarto arguitur ex Iis prophetis. primũ testimonium sit ex Zach.: *Hæc dicit Dominus exercituũ. post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliauerunt vos*: & infra: *Lauda, & lætare filia Sion, quia ego venio, & ha-*

Locus Zacha. c. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitabo in medio tui, ait Dominus, & applicabuntur gentes multæ ad Dominũ in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, & scies, quia Dominus exercituũ misit me ad te. Vbi Deus, & Dñs exercituũ missus dicitur à Deo exercituũ, ad saluandas gentes, & congregandã Ecclesiã ex Iudæis & gẽtibus. Est ergo apertus locus de diuinitate Messiæ: vt recte ibi Hiero. & Euseb. lib. 1. de demonst. cap. 1. demõst. 18. & lib. 5. c. 15. & c. 16. lib. 6. c. 17. Ambr. 2. de fide. c. 3. Aug. 10. de ciuit. c. vlt.

Hierony. Euseb. Amb. Explicãt alius locũ Zach. ca. 12. Cypria. Eusebius. August. Zach. 13.

Secundũ testimonium sit ex eodẽ. c. 12. *Effundam super domũ Dauid, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ, & precum; & aspicient ad me quẽ confixerunt.* Vbi ver⁹ De⁹ est, qui loquitur & promisit se daturum spiritum suũ; & tamẽ dicit se esse crucifigendum, vt benè exponit Cypri. lib. 1. contra Iudæos. c. 10. & Euseb. lib. 8. de demonst. demõst. 4. Aug. lib. 10. de ciuit. c. 30.

Tertium sit ex eodẽ. c. 13. vbi in principio inquit: *Et erit in die illa, dicit Dominus exercituũ, disperdam nomina idolorũ de terra.* Et postea circa finem subdit: *Quid sunt plagæ istæ in medio manuũ tuarũ? & dicet: his plagatus sum in medio eorũ, qui diligebant me:* quem locũ notant ibi Hier. Rupert. & alij expositores: & D. Tho. in id psal. 11. *Foderunt manus meas.*

Hiero. Rupert. S. Thom. Exponitur locus Mich. c. vlt. Math. 1.

Vltimũ sumi potest ex Mich. 5. *Ex te mihi egredietur dux,* (sermo est de Bethlehẽ) *qui sit dominator in Israel:* vbi clarè est sermo de Christo, & Messia: vt etiam Pharisæi Herodi respondẽrũt, Math. 1. & tamen de eodem statim subdit: *Egressus eius ab initio à diebus æternitatis:* nimirum secũdum diuinitatem, & æternam generationem, vt eleganter ibi exponit Hiero. & Euseb. lib. 7. de demonst. c. 4. dictio enim illa, *ab initio*, proprie dicta, & præsertim coniuncta cum alia particula, *à diebus æternitatis*, significat existentiam sine principio: sicut Eccles. 24. *Ab initio, & ante sæcula creata sum.* Ad hęc testimonia varijs modis conantur respondere Iudęi, sed nõ oportet in eis confutandis immorari; tùm, quia nihil afferunt verisimile, aut probabile: tùm etiam, quia, vbi tot sunt testimonia scripturarum, quæ se mutuo iuuant, & explicant, omnia simul consideranda, & proprietas verborũ quo ad fieri possit, tenenda est, quibus obseruatis nullus rergiuersari poterit, nisi aperte velit veritati resistere.

Hieron. Euseb. Eccles. 24.

SECTIO. IIII.

Soluuntur Obiectiones.

CONtra veritatem hanc obijci possunt in primis omnia, quæ contra veram diuinitatem verbi diuini Ariani solẽt obijcere. Sed hæc cum in materia de trinitate proprium locum habeãt, non sunt hic à nobis pertractãda. Deinde illa etiam argumenta obijci possunt, quæ probare cõtendunt, non posse eundẽ esse verum Deũ, & hominem, & consequẽter, cũ Messias sit verus homo, nõ posse etiam esse verũ Deum. Sed hęc attingunt mysterium ipsum incarnationis, ac eius modum: & ideo in quæstionem secundam relinquenda sunt.

Obiectio Iudæorũ. Deut. 14. Deut. 14. Actor. 4. & 7. Ioan. 5.

Vnum ergo tantũ video posse obijci à Iudæis ex Deut. 14. vbi sic dicitur: *Prophetã de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus:* quẽ Prophetã esse Christũ interpretati sunt Petrus, & Steph. acto. 4. & 7. imo ad eum locũ videtur alluisse Christus, cùm dixit Ioan. 5. *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit,* vt notauit Cypr. lib. 1. cõtra Iudæos. c. 18. At verò ibi indicat Moyses prophetã illum non esse futurum Deũ: tùm quia dicit sibi futurũ similem, atq; adeò purum hominẽ, sicut ipse erat: tùm maximè quia subdit: *Ipsum audies, vt petisti à Domino Deo tuo in Horeb, quãdo dixisti, vltra nõ audiã vocẽ Domini Dei mei, & ignem Dominum, ne forte moriar.* Et ait Dominus, *benè omnia sunt locuti, prophetam suscitabo eis similẽ tui, &c.* Ergo ille propheta non erat futurus Dñs Deus, nã populus petebat, ne sibi Dñs loqueretur, ac Deus admittit petitionem dicens, se daturũ prophetam, & per illũ locuturum. Respondetur ex Tertul. lib. 4. cõtra Marcio. c. 12. & Iren. lib. 3. c. 11. Clem. Alex. lib. 1. pædago. c. 7. Iusti. q. 101. ad gentes, & Aug. 16. cõtra Faust. c. 15. & 18. ibi solum dici prophetã illum futurum fuisse verum hominẽ, prophetam, legislatorẽ, & mediatorẽ inter homines, ac Deũ, & ita similem Moysi, & in natura, & in officio: nõ verò oportet, vt in omnibus alijs cõditionibus futurus esset omnino similis, alias nec fuisset Redẽptor, nec natus ex Virgine, nec in similibus perfectionibus Moysem superasset. Quãuis ergo ibi Moyses expressè non doceat, prophetã illum futurum Deũ, quia rudis populus capax non erat tanti mysterij, non tamen hoc negat, nam quod postea significat, Deũ per se populo non esse locuturũ, sensus est; non locuturum eo modo, quo antea quasi per diuinitatem ipsam, & signis, ac prodigijs illã indicantibus, sed locuturũ humana voce per humanã naturam, ex eorũ genere assumptam; quo non excluditur, quin ille propheta, Deus simul futurus esset, & verus homo. Ex his ergo sufficiẽter ostensum relinquitur contra omnes infideles, incarnationis mysterium esse factum.

Tertul. Iren. Clem. Alex. Iustin. Aug.

QVAESTIO PRIMA,

De conuenientia Incarnationis, in sex articulos diuisa.

CIrca primum, tria consideranda occurrunt. Primò quidẽ de conuenientia Incarnationis Christi. Secundò, de modo vnionis Verbi incarnati. Tertiò, de his, quæ cosequũtur ad hanc vnionem.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrũm conueniens fuerit Deũ incarnari.

¶ Secundò, vtrũm fuerit necessariũ ad reparationem generis humani.

¶ Tertiò, vtrũm si non fuisset peccatũ, Deus incarnatus fuisset.

¶ Quartò, vtrúm principalius sit incarnatus ad tollendũ originale peccatum, quàm actuale.

¶ Quintò, vtrùm conueniens fuerit Deum incarnari à principio mundi.

¶ Sextò, vtrùm eius incarnatio differri debuerit vsque in finem mundi.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari.

3. di. 1. q. 1 art. 2. & 4. contra gen. c. 40. 49. 53. 54. & 55. Ec op. 2. c. 5. & 6. & op. 3. ca. 207. & 208.

AD Primum sic proceditur. Videtur, q̃ non fuerit conueniens, Deum incarnari, Cùm enim Deus ab æterno sit ipsa essentia bonitatis, sic optimũ est ipsum esse sicut ab æterno fuit: sed Deus ab æterno fuit absq; omni carne. Ergo conuenientissimũ est, ipsum non esse carni vnitum. Non ergo fuit conueniens, Deum incarnari.

¶ 2. Præterea, Quæ sunt in infinitũ distãtia, inconuenienter iungũtur: sicut inconueniens iunctura esset, si quis pingeret imaginem, in qua humano capiti ceruix iungeretur equina: sed Deus & caro in infinitũ distãt, cùm Deus sit simplicissim⁹, caro autẽ maximè cõposita, & præcipuè humana. Ergo incõueniens fuit, quòd Deus carni vniretur humanę.

¶ 3. Præterea, Sic distat corpus à summo Spiritu, sicut malitia à summa bonitate. Sed omnino inconueniens esset, quòd Deus, qui est summa bonitas, malitiam assumeret. Ergo non fuit conueniens, quòd summus Spiritus increatus corpus assumeret.

¶ 4. Præterea, Incõueniens est, vt qui excedit magna, cõtineatur in minimo: & cui imminet cura magnorũ, ad parua se transferat: Sed Deũ, qui totius mundi curam gerit, tota rerum vniuersitas capere non sufficit. Ergo videtur inconueniens, quòd intra corpusculum vagientis infantiæ lateat, cui parùm putatur vniuersitas: & tandiù à sedibus suis absit ille Regnator, atq; ad vnum corpusculum totius cura mundi transferatur, vt Volusianus scribit ad August. †

Epistol. 2. post medium illius tom. 2. inter opera Aug.

Sed contra, illud videtur esse conuenientissimũ, vt per visibilia monstretur inuisibilia Dei: ad hoc enim tot⁹ mũdus est fact⁹, vt patet per illud Apost. Ro. 1. Inuisibilia Dei per ea, quę facta sunt intellecta cõspiciunt: sed sicut Damas. dicit in principio tertij lib., per incarnationis mysterium mõstratur simul bonitas, & sapientia, & iustitia, & potentia Dei vel virtus. Bonitas quidẽ, quoniam nõ despexit proprij plasmatis infirmitatem. Iustitia verò, quoniã homine victo, non alio, quã homine fecit vinci tyrannũ, neq; vi eripuit ex morte hominem. Sapietia verò, quoniã inuenit difficillimi pretij decentissimã solutionẽ. Potẽtia verò siue virt⁹ infinita, quia nihil est maius, quàm Deũ fieri hominẽ. Ergo conueniens fuit Deum incarnari.

Lib. 3. ortho. fid. c. 1. in medio illius.

b Respondeo dicendũ, quòd vnicuiq; rei conueniens est illud, quod competit sibi secundũ rationem propriæ naturæ: sicut homini cõueniens est ratiocinari, quia hoc cõuenit sibi, in quantum est rationalis secundũ naturam suam. Ipsa autem natura Dei est essẽtia bonitatis, vt patet per Dionys. 1. c. de diui. no. †. Vnde quicquid pertinet ad rationem boni, cõueniens est Deo. Pertinet autẽ ad rationẽ boni, vt se alijs cõmunicet, vt patet per Dionys. 4. c. de diui. no. *. Vnde ad rationẽ summi boni pertinet, quòd summo modo se creaturæ cõmunicet: quod quidẽ maximè fit per hoc quod naturam creatam sic sibi coniungit, vt vna persona fiat ex tribus, scilicet, verbo, anima, & carne: sicut dicit Aug. 13. de Trin. †. Vnde manifestum est, quòd conueniens fuit Deum incarnari.

3. di. 1. q. 1 art. 3. ad 3 et. q. 2. ar. 2. 1. Et dist. 4. q. 1. ar. 1. q. 1. co & c. 2.

c. 1. à medio illius.

c. 4. circa principiũ.

Lib 13. ca. 17. non procul à principio. 3. Infrà q. 2. art. 1. Et 3. di 1. q. 1. ar. 13.

c Ad primũ ergo dicendũ, quòd incarnationis mysterium nõ est impletũ per hoc, quòd Deus sit aliquo modo à suo statu immutatus, in quo ab æterno fuit, sed per hoc, quòd nouo modo se creaturæ vniuit vel potius eã sibi. Est autẽ conueniens vt creatura, quę secundũ rationem sui mutabilis est, nõ semper eodem modo se habeat. Et ideo sicut creatura incepit esse, cũ priùs nõ esset, ita cõuenienter, cũ priùs non esset vnita Deo in persona, postmodũ ei fuit vnita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

d AD Secundum dicendum, quòd vniri Deo in vnitate personæ, non fuit conueniens carni humanæ, secundum conditionem suæ naturæ, quia hoc erat supra dignitatem ipsius; cõueniens tamen fuit Deo secundum infinitam excellentiam bonitatis eius, vt sibi eam vniret pro salute humana.

e AD Tertium dicendũ, quòd quælibet alia conditio, secundũ quam creatura quæcunq; differt à creatore, à Dei sapientia est instituta, & ad Dei bonitatem ordinata: Deus enim propter suam bonitatem, cùm sit increatus, immobilis & incorporeus, produxit creaturas mobiles & corporeas. Et similiter malum pœnæ à Dei iustitia est introductũ propter gloriam Dei: malũ verò culpæ cõmittitur per recessum ab arte diuinæ sapientiæ, & ab ordine diuinæ bonitatis: & ideo Deo conueniens esse potuit B assumere naturã creatam, mutabilem, corpoream, & pœnalitati subiectam: non autem fuit ei conueniens assumere malum culpæ.

f AD Quartum dicendum, quòd sicut August. respõdet in epistola ad Volusianum *, non habet hoc Christiana doctrina, quòd ita sit Deus infusus carni humanæ, vt curam gubernandæ vniuersitatis, vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculum quasi contractam trãstulerit: hominum enim est iste sensus, nihil nisi corporea valentium cogitare *. Deus autem non mole, sed virtute magnus est: vnde magnitudo virtutis eius, nullas in angusto sentit angustias. Non est incredibile, si verbum hominis transiens, simul auditur à multis, & à singulis totum, quòd verbum Dei permanens, simul vbiq; sit totum. Vnde nullum inconueniens sequitur Deo incarnato.

Ex epist. 3. aliquãtulũ à prin. tom. 2.

In eadem epist. ante medium.

A COMMENTARIVS.

CONueniens latè, & generaliter sumptum idem esse videtur, quod bonum, qua significatione quidquid est possibile, eo modo quo est, potest dici bonum, & conueniens vel actu, siue ipsa existat, vel potentia, si solum, quatenus possibile est, consideretur, & hæc significatione idẽ est quærere, an aliquid sit conueniens, & an possibile sit, præsertim in Dei operibus, à quo nihil fieri potest, quod bonũ nõ sit. Sed nõ videtur quæstio hæc de incarnatione hoc sensu a D. Tho. & Theologis disputari: hoc enim modo Deũ assumere irrationalẽ naturã, vel similia opera facere, posset dici conueniens hoc ipso, quod impossibile nõ sit. In ꝓposito ergo ꝓprius videtur dici cõueniens id, quod expedit, & decet, quodq; nõ solũ fieri non repugnat, verũ etiam diuinæ sapientiæ, & bonitati consentaneũ est: quo modo nõ dicetur conueniens Deũ fieri Leonẽ, quanquã possibile sit, atque adeo bonum, prout bonum cum ente conuertitur.

Sed cũc occurrit dubiũ, quod à Caiet. positũ est, cur D. Tho. quæstionẽ, quæ prior esse videbatur, omiserit, scilicet an incarnatio possibilis sit. Cuius rei duplicẽ causam reddit. Altera est, quia scientia supponit suũ subiectũ esse: incarnatio autẽ huius materię subiectũ est. Altera, quia probãdo incarnationem esse conuenientẽ, probauit esse possibilẽ. Neutra tamẽ videtur facere satis, non quidẽ prior, quia tunc scientia supponit subiectũ esse, quando vel per se notũ est, vel in superiori scientia demõstratur: incarnationẽ autem esse, aut esse possibilẽ, neq; est per se notũ, neq; demonstratũ sed solũ creditũ: oportuisset ergo hãc fidẽ, & rationẽ eius explicare. Theologia enim, cũ sit suprema sapiẽtia, nõ petit ab alia rationẽ subiecti sui, sed ipsamet illud sibi proponit, & prout potest, iuxta materiæ qualitatẽ illius rationem reddit, propter quã causam, licet totius Theologiæ subiectũ Deus sit, idẽ nihilominus D. Tho. 1. p. q. 1. quæsuit, an Deus sit. Et fere similem quæstionem de Trinitate disseruit in. q. 32. art. 1. Posterior itẽ ratio falsò videtur fundamento niti, quia (vt statim ostendã) ratio, qua D. Tho. in hoc art. vtitur, nõ probat, sed supponit incarnationẽ esse possibilem, &, nisi id supponatur, illo discursu nihil effici posset. Existimo ergo ideo D. Tho. illam quæstionem prætermisisse, quia ratione ostendere non potuit possibile esse Deum fieri hominem: poterat autem argumenta dissoluere, quæ contra fidem huius mysterij obiici solent, vt hoc saltem modo ostenderet illud non esse, vel saltem nõ probari impossibile. Quod quidem soluendo argumẽta, quæ in hoc articulo proposuit, ex parte fecit, vt videbimus: integrã verò, & fusiorem de hac re disputationem meritò hoc loco omittendam putauit: quia nõdum explicata ratione, & intellecto modo huius vnionis inter Deum, & hominem, difficultates, quæ ex illa nascuntur, neq; satis intelligi poterant, neq; dilucidè expediri: quod tamen postea suo loco, & tempore facillime fiet.

Dubium.

Solutio.

b Probat igitur D. Tho. hoc mysterium fuisse conueniens duplici ratione. Prior est ex Damas. desumpta lib. 3. c. 1. quia in hoc opere diuina bonitas, sapientia, iustitia, & omnipotentia innotescũt excellenti modo: quam rationem in sequenti disputatione latiùs expendemus. Posterior ratio nititur in natura, & perfectione diuinæ bonitatis: aliter tamen, quam alia superiorum illa enim consideratur hoc opus, vt supponit hominis lapsum, & ad misericordiam pertinet. Quo pacto oriri dicitur ex diuina bonitate, quæ nõ despexit prorij plasmatis infirmitatem: hic verò fundatur ratio in propria ratione ipsius bonitatis, & cõsideratur hoc opus solũ, vt ad beneficentiam spectat: summa rationis hæc est. Ad rationem boni pertinet, vt se se alijs communicet, ergo ad rationem summi boni, vt se summo modo cõmunicet: Deus autẽ summum bonum est, ergo ad rationem Dei spectat se summo modo communicare, per incarnationem autem se summo modo cõmunicat, pertinet ergo incarnatio ad rationem Dei, seu diuinæ bonitatis: quod autem alicui conuenit secundum rationem propriæ naturæ, est illi valde conueniens: ergo incarnatio Deo conueniens est.

Damasc.

Vbi primo obseruandum est D. Tho. absolutè quæsisse: An incarnatio sit conueniens: in responsione vero addidisse esse conuenientem Deo. Potest autem dici aliquid alteri conueniens, vel quia est illi commodum, vel quia est consentaneum virtuti, seu propensioni naturali eius, quanquam ei nulla inde commoditas nascatur. Deo autem nihil potest esse conueniens propter ipsius commoditatem, quia suis creaturis non indiget, neq; operibus suis perfici potest, cùm sit purus actus, summeque perfectus, cui, sicut detrahi nihil potest, ita neque addi. Solũ ergo potest dici aliquid Deo conueniens tanquam bonitati, vel sapientiæ, aut alijs perfectionibus eius consentaneum, & hoc modo illi incarnatio rectè dicitur esse conueniens. Quia verò id, quod huiusmodi est, non potest per sese non maxime decere, & esse conueniens, ideo perinde fuit D. Thom. concludere incarnationem esse Deo conuenientem, ac simpliciter & absolutè concludere conuenientẽ esse.

Quomodo incarnatio conueniens fuerit.

Quomodo ad rationẽ boni pertineat, vt se alijs communicet.

Et iuxta hæc intelligendum est principium illud, seu fundamentum rationis D. Thomæ *Ad rationem boni pertinet, vt sese alijs communicet.* Nam sermo esse potest, vel de interna quadam propensione, & aptitudine ad se communicandum, & hoc intrinsecum est, & essentiale rationi bonitatis, vel sermo esse potest de actuali communicatione, & hoc solum dici potest esse de ratione boni tanquam consentaneũ naturæ, & propensioni eius, licet nec necessario illi conueniat, nec perfectionem addat: sed supponat potius, & signum illius sit. Et hoc sensu bene concluditur incarnationis opus esse conueniens Deo secundum rationem bonitatis eius. Ac si diceretur cõueniens esse homini liberali ratione liberalitatis bona sua cum alijs communicare. Quomodo dixit August. 10. lib. de ciuita. ca. 29. Incarnationẽ esse summũ exemplum gratiæ, nec potuisse gratiam Dei gratius commendari, quàm vt ipse Dei filius hominem indueret, & ad eundem modum dixit D. Tho. 1. contra gent. c. 93. ratione. 6. liberalitatem esse virtutem maxime propriam eius, qui bonus est, & quodammodo soli Deo conuenire, quia solus ipse se communicat, quia ipsum communicare est ei conueniens, sicut fonti bonitatis nulla inde expectata commoditate. Hic verò se statim insinuabat quæstio, an ille actus, quo Deus se creaturæ communicat aliquam perfectionem saltem liberam Deo afferat: sed quoniam hæc quæstio communis est omnibus operibus Dei, & in 1. p. q. 19. proprium locum habet, prætermittenda est.

August.

D. Thom.

Quot modi aliquid dici possit diffusiuũ sui.

Vt verò hoc fundamentum D. Thom. magis intelligatur, & nonnulla, quæ hic obiici solent, facile constent, obseruandum secundo est hanc bonitatis communicationem semper ad aliquod genus causæ reuocari, & iuxta varia causarum genera multipliciter esse posse. Primo enim omne bonum dici potest sese cõmunicare in genere causæ finalis, quia allicit & mouet appetitum ad amorem sui: & hanc vocant Philosophi communicationem, seu causalitatem intentionalem, de qua exposuit D. Tho. 1. p. q. 5. art. 4. ad. 2. illud Dionysij. *Bonum est diffusiuum sui, eo modo* (inquit D. Tho.) *Est diffusiuum, quo potest mouere.* Aliter tamen est etiã bonum diffusiuum sui cõmunicatione realis, quia communicatio ipsius esse ex bonitate procedit, quæ mouet agens ad efficiendum, propter quod etiam dicitur bonum esse diffusiuum sui, vt idem D. Tho. explicuit. 1. contra gent. c. 37. Hæc vero communicatio realis esse potest, vel per effectionem causæ efficientis, quæ seipsam, suamque perfectionem communicat producendo sibi similia. Qui modus communicationis satis perfectus est, quia qui se hoc modo communicat, supponitur in eo genere perfectus, & dũ se communicat, nõ se, sed alium perficit sine vlla tamen suæ perfectionis diminutione, quomodo se Deus communicat per creationem. Alius verò modus communicationis realis esse potest (vt ita dicam) formalis seu intrinsecus, qualis est, quando vna res alteri præbet seipsam, seu eandemmet individuam perfectionem, quam in se habet, & hic modus potest accomodari causę materiali, & formali. Nam & materia communicat se ipsam formę, & forma materię, & vtraque composito: & ad has reuocari possunt alię similes communicationes. In quibus etiam considerandum est sępe fieri propter perfectionem tam eius, qui se communicat, quàm alterius, cui communicatio fit, vt in forma, & materia videre est. Et talis modus communicationis non cadit in Deum, quia supponit indigentiam, & imperfectionem in eo, cui se communicat. Interdum vero fit hęc communicatio propter alterius perfectionem: includit tamen aliunde imperfectionem, quia is qui se communicat, priuat se illo bono, quod alteri communicat, quomodo in naturali generatione viuentium pater communicat filio partem substantię sue, & in moralibus dues sua bona communicat pauperibus se illis priuando. Et hic modus procedit quidem per se loquendo ex recta & honesta propensione: supponit tamen imperfectionem tam in bono communicato, quod valde limitatum est, quam in modo communicationis, que adiunctam habet priuationem boni, & ideo Deo conuenire non potest. Et in rebus alijs, vt conueniens fit, modum & mẽsuram adhibere necesse est. Alio ergo modo intelligi potest hæc communicatio, vt videlicet neque sit propter perfectionem eius, qui se communicat, neque illum priuet perfectione sua, & hic modus communicationis suo genere optimus est, & cæteris paribus tanto præstantior, quanto præstantius communicatur bonum, & ad eũ spectat naturalis illa communicatio, quæ in personis diuinis reperitur. Vbi Pater eandem numero naturam, & essentialem perfectionem filio communicat sine vlla priuatione, vel diminutione sui, neque se communicat propter indigentiam, vt sibi perfectionem acquirat: sed ex perfectionis abundantia, & infinita quadam excellentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex quibus optime etiam intelligitur, quomodo per incarnationem dicatur Deus optimo, & perfectissimo modo se communicare creaturæ, liberali ac voluntaria communicatione, de qua sola in præsenti sermo est, omnibus enim supra dictis prodis id verum esse facile intelligi potest. Nam in hoc mysterio communicat Deus naturæ creatæ ipsammet increatam & infinitam perfectionem, quam in se habet communicando illi diuinam personam subsistentiali & personali communicatione, qua nulla maior excogitari potest, quia essentialis communicatio diuinitatis extra diuinas personas fieri nullo modo potest, vt in prima parte ostenditur, & inferius q.1. breuiter attingemus.

Quomodo Deus se intellectib⁹ beatorum communicet.

Dices, in beatitudine videtur esse vel maior, vel æqualis communicatio, quia diuina essentia per seipsam cõiungitur intellectui beati. Respondetur, non ita se communicare diuinam naturã intellectui beati, vt per seipsam illum formaliter, ac vere perficiat, & cum illo vnum aliquid vere componat: sed solum per modum obiecti, & proximi principij dicitur per seipsam intellectui coniungi, quatenus ad visionem beatam per seipsam concurrit tum influendo, tum etiam terminando. Vnde tota illa coniunctio, & communicatio accidẽtalis est. At vero in hoc mysterio ita se Verbum communicat humanæ naturæ, vt vere & substãtialiter illi copuletur, & illam per seipsum perficiat, & cum illa aliquid vnum ineffabili modo componat. Propter quod dixit August. lib. de prædestina. sanct. c. 15. *Tantam, tam excelsam, & tã summam esse hanc humanæ naturæ subiectionem, vt quo attollatur, altius non habeat.* Quæ omnia inferius q.2. explicato modo huius vnionis intelligentur melius.

August.

Hæc communicatio per incarnationem maxima in genere causæ efficientis.

Ex his efficitur communicationem hanc etiã in genere causæ efficientis maximam esse. Quia hoc inter omnia opera diuinæ omnipotentiæ videtur maximum, in quo nempe cuncta naturæ, gratiæque opera super omnem naturæ ordinem mirabili modo coniunguntur, & quasi in summã rediguntur, iuxta illud ad Ephes. 1. *Recapitulare in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt.* Vt Hieron. legit cum Græcis. Deinde res inter se maxime distantes summo quodam vinculo per incarnationem copulantur, actus scilicet purus cum pura potentia, & supremus spiritus cum infimo: imo & cum carne, increata denique persona cum natura creata: harum enim rerum infinita distantia non solum efficit, vt tanta eorum coniunctio, & communicatio impossibilis sit: sed potius exaggerat, & ostendit infinitam potentiam eius, qui res ita diuersas, ac distãtas in vnũ cõiungere adeo mirabiliter potuit. Est ergo summa hæc communicatio etiam in ratione efficiendi.

Ephes 1. Hieron.

In genere causæ finalis.

Denique in genere causæ finalis eandem perfectionem & excellẽtiam habet, tum quia in hoc genere ostendit vim, & energiam diuinæ bonitatis quæ ipsum Deum (vt ita dicam) impellit, & attrahit, vt hoc etiam modo se communicet: tum etiam quia inter omnia diuina opera nullum est, quod magis alliciat, & moueat ad ipsius Dei amorem, quam hæc diuina communicatio, vt elegãter disserit August. in manuali. c. 16.

August.

Ex his explicata manet vis rationis D. Thom. & solutæ obiectiones, quæ fieri solent: videtur enim ex hac ratione sequi tum incarnationem necessario debuisse fieri, à Deo tanquam sibi conuenientem: tum etiam illi addere aliquam perfectionem: neutrum tamen efficitur, vt ex dictis facile patet: quia conueniens hoc loco nõ dicitur, quod perfectionem affert Deo: sed quod est consentaneum bonitati & perfectioni eius. Neque oportet, vt hoc modo conueniens sit necessarium: sed potest esse libertum, vt ipsa mũdi creatio hoc modo Deo conueniens est: quæ tamen libere ab eo fit.

Vnde etiam expeditur alia obiectio, scilicet, quia pari modo concludi posset cõueniens fuisse omnes tres personas incarnari: imo non solum incarnari, sed etiam Angelicæ naturæ, aut alijs etiam rebus hypostatice coniungi. Respondetur enim ratione D.Tho. per se solum concludi vnionem hypostaticam esse cõuenientem Deo: quod vero hęc fiat in hac natura, vel in hac persona, vis huius rationis non postulat: sed aliunde conuenientia, vel congruentia petenda est. Vbi rectẽ etiam distingui solet dupliciter esse posse summam communicationem, scilicet intensiuè & extensiuè. Primus modus est per se conueniens, & quasi necessarius ad complementum operum Dei, ad quem satis est, vt hæc communicatio fiat alicui naturæ in aliqua persona. Quod vero hæc vnio communicetur multis, & quasi extensiuè fiat maior, quasi accidentarium est, & si quidem Deus hoc fecisset, non deesset illi conueniens ratio: tamen per se, ac simpliciter non oportuit sic fieri: imo ad maiorem mysterij æstimationem expediens fuit hoc opus esse vnicum, & singulare, sicut etiam gratia & gloria paucis communicatur ad maiorem eiusdem diuinæ gratiæ commendationem.

Vnio hypostatica nõ debuit cõmunicari multis.

nota.

Ex quibus tandem intelligitur, quod in principio articuli dixi, rationem hanc D.Tho. supponere hanc personalem communicationem, quæ summa dicitur, esse possibilem, nec Deo imperfectionem afferre. Hoc enim ex vi huius rationis probari non potest, vt satis constat: nec vero ratio procedit, nisi id supponatur. Exemplo res facile manifestatur: nam siquis vellet simili argumento concludere conueniens esse Deo producere creaturam, vel Angelum infinitè perfectum, aut conferre beatis infinitam, seu comprehensiuam visionem sui, quia hæc esset maxima quædam communicatio suæ bonitatis, respondendum necessario esset illam cõmunicationem esse prorsus impossibilem, & ideo non posse maximam dici. Sic ergo præsenti rationi D.Tho. posset quis respondere, nisi ex fide supponat hanc communicationem esse possibilem: imo decentem, ac congruentem suæ sapientiæ, quod ex parte humanitatis assumptæ inferius probandum est, cum de natura assumpta in particulari disseremus, & tractatur optime ab Ambrosio libro de incarnationis Dominicæ Sacramento cap. 7. & hactenus de ratione articuli.

Ratio D. Thom. explicatur.

Argumenta D.Tho. partim conantur probare hoc mysterium esse impossibile, partim non esse conueniens.

1. Argu.

c Primum argumentum huiusmodi est, conueniens est Deum ita se nunc habere, sicut antea, & sicut ab æterno fuit: sed antea fuit sine carne. Ergo conueniens fuit semper manere sine carne.

Hoc

Hoc argumentũ non solum videtur probare hoc non esse conueniens: sed etiã aliud non esse possibile, si sensus primæ propositionis sit Deum debere semper manere immutatum. Hoc enim significat, quod ita nunc sit, sicut antea fuit, & hoc modo videtur intellexisse argumentum D.Tho. & ideo respondet negando consequentiam, quia Deum incarnari non est mutari: fit enim mysterium hoc per mutationem solius naturæ creatæ, vt latius q.2. dicetur. Alio vero sensu posset hoc argumento probari non fuisse conueniens Deũ in tempore incarnari: sed si carnem sumere voluit, debuisse illam sumere ab æterno, quia nõ decet Deum habere nunc aliquam naturam sibi vnitam, quam ex omni æternitate non habuit: quod si hoc modo sumatur argumentum, respondendum est negando maiorem, cuius rationem reddemus infra artic. 5. & 6.

Respon.

2. Argu.

d Secundum argumentũ fundatur in hoc principio. Ea quæ multum inter se distant, & proportionem non habent, non coniunguntur aptè, nec conuenienter: imo ex hoc principio solent infideles colligere hoc mysteriũ esse impossibile. Sed ad hoc est iam obiter responsum explicando rationem D.Thom. distantiam scilicet extremorũ nonfacere impossibilem, eorum coniunctionem, si ex alio capite non oriatur repugnantia: quod vero saltem reddat illam minus congruentẽ, atq; conuenientem, videtur probari illo principio, explicato exemplo, quo D.Tho. hic vtitur. Quia licet impossibile non sit corpori humano adiungere ceruicem equinam: est tamen incongruum & monstrosum. Multo ergo magis videri potest incommoda, inepta, & monstrosa compositio humanæ naturæ cum Deo. Huic obiectioni D. Tho. non respondet in forma, sed solùm dicit hoc non fuisse conueniens ex parte naturæ humanæ: sed ex parte diuinæ personæ. Sed primùm satisfaciamus argumento, & deinde videbimus, quomodo D.Tho. & verum respondeat, & ad argumentum accommodate. Respondetur ergo solã distantiam extremorum nõ solum non reddere impossibilem eorum vnionem: verum etiam neque minus congruentem, aut monstrosam, si aliunde aliquam inter se seruent proportionem. Deus autem, & humana natura, quantumuis re ipsa, & perfectione distent, proportionem tamen inter se habent ad constituendum vnam personã, quatenus natura apta est terminari per subsistentiam, vt inferius q. 2. latius dicetur: & hoc videtur sufficere ad satisfaciendum argumento. D.Tho. verò, vt radicem huius proportionis explicaret, dixit hanc vnionem non esse conuenientem humanitati secũdum conditionem suæ naturæ, sed Deo, quod tamen difficile videtur. Tum, quia si conueniens idem sit, quod connaturale, aut naturæ debitum, sic nec verbo, nec humanitati est debita incarnatio: si vero idem sit, quod aptum, vel accommodatum, seu proportionatum, sic ipsi humanitati est valde conueniens, quia est magna perfectio eius. Tum etiam quia in solutione ad primum dixerat D.Tho. incarnationem in tempore fieri fuisse conueniens non ex parte Dei, sed ex parte humanitatis. Dicẽdum vero est sensum D.Tho. esse, in humana natura non esse aliquam proprietatem naturalem, quæ postulet hanc vnionem, vt sibi conuenientem. Ex parte autem ver-

Responsio.

Sensus D. Thomæ.

A bi esse aliquam proprietatem naturalem, scilicet bonitatem eius, ratione cuius illi conuenit sese ita communicare: vnde humanitati potest dici hæc vnio conueniens solùm secundum capacitatem obedientialem quasi passiuam: at vero respectu verbi est conueniens secundum naturalem potestarem effectiuam, & (vt ita dicam) terminatiuã. In Deo enim non est potentia obedientialis: sed quidquid in eo est naturale est. Nec vero inde fit hanc vnionem vel incarnationem esse simpliciter necessariam, id est, non libere factam, quia licet sit accommodata diuinę bonitati, & perfectioni, non tamen illa indiget ad suam consummatam perfectionem, vel beatitudinem, vt iam etiã dictum est. Neque etiam D.Tho. sibi repugnat in his duabus solutionibus, possumus enim loqui de incarnatione sub generali ratione, quatenus mutatio quædam est, & hoc modo solum potest cõuenire ex parte naturæ, quæ est subiectum mutationis, & ita loquitur D.Thom. in solutione ad primum, alio modo possumus loqui de incarnatione, quatenus est supernaturalis communicatio infiniti cuiusdam boni, & hoc modo dicitur in hac solutione esse conueniens ex parte Dei.

B

e In tertio argumento tangit D.Tho. difficultatem infra. q. 15. late tractandam. Cur potuerit Deo esse possibile & conueniens assumere hominis naturam, non tamen culpam. Et in summa respondet naturam esse bonam simpliciter, & à Deo creari, & ad ipsum tendere, & ideo posse illi aptissimè coniungi: culpa vero est mala simpliciter, & neque est à Deo, neque propter Deum, & ideo non solùm non est conueniens, verum nec possibile, vt Deo hypostatice, aut secundum hypostasin coniungatur.

C

f Quartum argumentum procedit ex falsa apprehensione cuiusdam ethnici, quantum ex August. epist. 1. colligi potest. Existimabat enim ille nos dicere ita Deum fuisse carni coniunctũ, vt in illa fuerit definitus, & quasi coarctatus, sicut anima definitur in corpore, & consequenter omnem Dei curam, & prouidentiam ad solum illud corpusculum fuisse translatam, & totius vniuersi gubernationem deseruisse. Quod quidem sine vlla controuersia fieri non posset, nec vllo modo conueniret, sed hæc vana fuit infidelis hominis existimatio: sic enim Deus vnitus est carni, vt licet singulari modo in ea existat: nullibi tamen esse desierit nec fuerit impeditus, quin res omnes repleat immensitate. Et similiter quamuis in illo corpore assumpto, & per illud propria quadam ratione operetur, illiusque specialem curam gerat, tanquam verum suppositum illius corporeę naturę, non tamen propterea eam prouidentiam reliquit, qua vniuersali, ac singulari sapientia sua cuncta gubernat, vt per se satis constat, & latiùs persequitur August. epist. 3.

August.

August.

DISPVTATIO TERTIA
in tres sectiones distributa.

De existentia Incarnationis, eiusq; conuenientia.

DE subiecta materia primum inquirimus, an sit, tractaturi postea, quid sit Incarnatio, & quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quas habeat proprietates. Et quoniam existentia incarnationis ex voluntate Dei pendet, quæ optima ratione, & sapientissimè & conuenientissimè omnia operatur, ideo D.Tho. in hac q.1. hæc omnia complexus est, illáque ad quæstionem, an sit incarnatio, pertinere censuit, de quibus in hac & tribus sequentibus disputationibus disseremus.

SECTIO PRIMA.

An incarnationem esse possibilem possit ratione probari.

LIcet D.Thom. hanc quæstionem prætermiserit propter rationem supra traditam: tamen vt aliquid demus communi consuetudini, aut alia quæ desiderari possunt, explicata maneant, illam attingemus, breuissimè tamen, ne in ea incómoda, quæ D.Tho. vitare studuit, incidamus.

Dico primo, cùm fides doceat incarnationem esse posibilem, non potest ratione aliqua ostendi euidenter impossibilem esse. Prior pars suppo nenda nũc est, ne eadem testimonia scripturæ repetamus: non enim aliter ex fide probari potest hoc mysterium esse possibile, nisi probando esse factum, quod in sequenti dubio diligenter præstãdum est. Posterior vero pars ex priori euidenter sequitur. Tum quia mysteria nostræ fidei, quãuis supra rationem sint, non tamen contra rationem, vt rectè ostendit D.Tho. 1. contra gent. c. 7. *D. Thom.* non potest ergo ratio conuincere aut falsa esse, aut impossibilia. Tum etiam quia si incarnationem esse possibilem de fide est, ergo certum etiam, & omnino verum; ergo oppositum, scilicet, illam esse impossibilem, est falsum: non potest ergo demonstrari, quippe id solum est demonstrabile, quod verum, nã de ratione demonstrationis est, vt ex veris procedat: ex veris autem falsum inferri nullo modo potest. Et confirmatur ac declaratur hæc pars, quia nulla est ratio quæ demõstrer esse impossibile creatam naturam propria priuari subsistentia, & aliena terminari, aut quæ probet repugnare diuinæ personæ, vel aliquam imperfectionem esse, naturam creatam terminare, seu hypostatice assumere: sed hoc manifestius constabit, cum soluemus obiectiones, quę contra hoc mysterium fieri solent, quod facere omittimus vsque ad quæst. 2. D.Tho. quoniam hic satis intelligi non possunt, & sufficit ea delibasse, quæ in expositione literæ attigimus: an vero posterior huius conclusionis pars sola fide teneatur, vel possit ratione probari, ex sequenti conclusione constabit.

Dico secũdo non potest humana, vel angelica cognitione naturali euidenter cognosci, seu demonstrari incarnationẽ esse posibilem. Est cõis *D. Thom. Durand. Scotus. Marsilius.* Theologorum in 3. d. 1. vbi late D. Tho. Durãd. & Scot. q. 1. Marsi. q. 1. artic. 1. dub. 1. & probatur primo ex modo loquendi sacræ scripturæ, & sanctorum. Paulus enim ad Ephes. 3. hoc mysteriũ vocat, *Inuestigabiles diuitias Christi & sacramentum absconditum à seculis in Deo*. Et similiter ad Colos. *Ephes. 3. Colass. 1.* 1. vocat *Mysterium absconditum à seculis & generationibus*. Et 1. ad 1 Corinth. 2. vocat *Sapientiam in mysterio, quæ abscondita est*, &c. Propter quod multi cẽsent Isai. c. 45. vocasse Christum Deum absconditum. Quem sensum indicauit ib: Hieronymus *1. Corin. 2.* dicens ita vocari Christum propter assumpti hominis sacramentum. Et eundem indicauit Eusebius. 5. de demonstrat. c. 4. & optime Ambros. in. 2. caput posterioris ad Corinth. vbi ita concludit. *Abscondita est ergo Dei sapientia, dum non in verbis, sed in virtute est, non humana ratione possibilis, sed spiritus efficacia credibilis*. Et ad eundem sensum accommodari potest illud Isai. 53. *Generationem eius quis enarrabit?* Si de humana generatione intelligatur cum Leone Papa epist. 10. & 11. & Chrysostomo homil. de sancto Ioanne Baptista, quæ habetur to. 3. post homilias super Ioan. vbi inter alia inquit omnem creaturam hoc mysteriũ ignorare, nisi reueletur illi. Et eundem sensum be ne persequitur Cyril. vel potius Chliton. lib. 5. in Ioan. ca. 2. Quin etiam Ambros. lib. 1. de fide ad Gratianum c. 5. cùm prius de ęterna generatione dixisset. *Mihi cui impoßibile eßt generationis ßi re ſecretũ mens deficit: vox ſilet non mea tantũ, ſed & angelorũ.* Subdit inferius. *Nõ ſola admirabilis ex patre generatio Chriſti, admirabilis etiã eius generatio ex Virgine.* Hinc August. epist. 3. ad Volusia. de hoc mysterio loquens ita concludit. *Fatemur ergo Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse.* Quæ verba vsurpauit Concilium Toletanum. 2. addens. *Si ratione ostendi posset non esset mirabile, si exẽplo non esset singulare.* Et ad eundem modum frequenter loquuntur Patres de hoc sacramento, vt Cyril. Alexand. lib. de incarnatione Vnigenti. c. 7. dicit: *Adunationem Verbi cum carne omni humanæ cognitione esse superiorem.* Gregor. homil. 7. in Euangel. mysterium vocat inuestigabile. Damasc. lib. 3. c. 1. vocat *Nouum omnium nouorum.* Quod prius dixerat apud Dionys. Hieroth. c. 1. de diuinomi p. 2 *Verum quod est*, inquit, *nouitatum omnium super eminens nouitas in naturalibus nostris supra naturam erat.* Et idem Dionys. epist. 4. ad Caium mysterium hoc dicit per negationẽ potius explicandum à nobis, quàm per affirmationes, & similia multa videri possunt in Cyril. libro de fide ad Theodo. in Dialogo, Inconfusus, & Eusebius lib. 6. de demonstra. Euang. c. 1. & lib. 7 c. 1. & optimè August. 10. de ciuit. c. 19. verum est hoc Patres non semper expresse loqui de conclusione posita: sed interdum de cognitione tantũ humana, interdum de cognitione perfecta, & cõprehensiua, interdum denique de incarnatione non vt possibili, sed vt iam facta. Nihilominus tamen in ipso loquendi modo satis significant mysterium hoc ita esse excelsum, & admirabile, vt à nullo creato intellectu inuestigari possit, nedum possibile sit demonstrari.

Isai. 45. Hieron. Eusebius. Ambros. *Isai. 53. Leo Papa. Chrysost.* *Chliton.* *August.* *Concilium Toleta. 2.* *Cyril. Alexand.* *Gregorius mag.* *Damasc. Hieroth.* *Dionys.* *Theodor.* *Leo Papa. D. Thom.*

Secundo, principaliter arguitur rationibus. Prima sit, quia non potest intellectus creatus clare & per demonstrationem cognoscere, quidquid Deo possibile est, cum neque ipsius Dei omnipotentiam comprehendat, nec capacitatem obedientialem creaturarum omnium, ergo nec poterit euidenter cognoscere etiam vt possibile, id quod est maximum omnium operum, & miraculorũ diuinæ potentiæ, cuiusmodi est incarnatio, vt testantur Leo Papa serm. 8. de natiui. & D. Tho. 4. contra gent. cap. 27. & in superioribus ostensum est nullo alio opere Deum magis seipsum communicare. Secunda ratio. Hoc mysterium secundũ se est omnino supernaturale, & nullo modo cõtinetur in principijs, causis, & effectibus naturalibus. Ergo nullum est mediũ, quo possit naturalis ratio demonstrare illud esse possibile. Tertia ratio sumi potest ex naturali coniunctione inter naturam creatam, & propriam subsistentiam. Nam licet Angelus hæc comprehendat, & aliquo modo ex natura rei distincta esse cognoscat. Tamen, cum sese habeant tanquam res, & intrinsecus modus necessariò connexus cum ipsa re ex natura sua: vnde poterit euidenter intueri talem rem posse separari a tali modo, & sine illo conseruari? Sæpe enim accidit rem non posse conseruari sine aliquo huiusmodi modo, vt quantitatem sine figura, multoque difficilius cognitu est hunc subsistendi modum per alienam subsistentiam, & rem omnino distinctam posse aliquo modo suppleri. Nam in alijs exemplis, seu modis similibus id videtur fieri non posse, vt quantitatem affici, & informari figura extrinseca, quæ nõ sit modus intrinsecus eius, sed res omnino distincta, aut hominem sedere sessione simili. Nullum ergo est principium in assumpta natura, quo euidenter cõstet hoc mysterium esse posibile. Quarta ratio sumitur ex persona Verbi, quæ humano aut Angelico intellectu, & naturali lumine neque comprehẽditur, nec, prout in se est, cognoscitur. Quomodo ergo demonstrabitur: posse hanc personã sine sui mutatione, & imperfectione cum natura creata in compositionem venire? Quæ ratio procedit de quocunque intellectu creato, vel creabili. Qui sicut per vires naturales non potest intueri personam diuinam, ita neque illud vinculum, & admirabilem vnionem, quæ inter hanc personam & naturam creatam potest intercedere. Vnde licet naturam creatam comprehendere posit: non tamen omnia, quæ iuxta capacitatem obedientialem Deus potest in tali natura operari: quin potius persuadere videntur hæ rationes non posse intellectum creatum suis viribus relictum, etiam probabili assensu definitè iudicare incarnationẽ esse posibilẽ: sed vel nullam de tali mysterio cogitationẽ vnquam habebit, vel certè, si fingamus eum in talem quæstionem incidere, & velle illã suo ingenio discutere, vel cohiberet assensum, & dubius penderet, vel potius in errorem inclinaret, quia plura argumenta inueniret, quę illum in talem assensum inducerent, vt clarius infra constabit, cũ difficultates quæ in hoc mysterio sunt, discutiemus, nec mirum certe esset, si ita erraret, cum de mysterio, quod omnino naturam superat, per solum naturale lumen iudicare vellet.

Obiectio. Sed contra. Potest Angelus cognoscere naturaliter resurrectionem esse posibilem, vel accidens posse sine subiecto conseruari, ergo & hoc mysterium esse posibile. Deinde posset saltem probabiliter hoc modo argumentari. Verisimile est posse Deum, quidquid non demonstratur impossibile. Sed mysterium incarnationis non demonstratur impossibile (euidenter enim posset soluere argumenta omnia, quæ contra illud fiũt) ergo. Respondetur ad primum, antecedens inprimis esse valde dubium: non enim facile inueniemus naturali medio posse Deum per influxum causæ efficientis supplere dependentiam accidentis à subiecto, quæ ad genus causæ materialis reuocatur. Deinde nec rectè illud cõcluditur, multo enim altius est hoc mysterium, in quo Deus non solum separat res omnino distinctas: sed etiã modum prorsus intrinsecum, & illum supplet non per solam efficientiam sed per intrinsecam, & mirabilem vnionem. Vnde (quod caput est) mysterium hoc Deum in se attingit, & ex hac parte minus cognosci potest, quàm reliqua Dei opera. Ad secundum respondetur, non posse ita solui argumenta, vt conuincantur falsum assumere, aut male inferre. Quia hoc deberet fieri per principia contraria, quibus constaret mysterium esse posibile: hæc autem nulla sunt, solum igitur solui possunt (vt aiunt) negatiue, negando scilicet principia, quæ probari non poterunt. Quod satis est, vt nõ cõcludant, nec demonstrationes sint. Ex huiusmodi vero argumentorum solutione nõ potest inferri incarnationem esse posibilem, sed solum, vel id non demonstrari, vel saltem ignorari. Ex quo non fit in reipsa non repugnare, quia non quidquid impossibile est, euidenter est impossibile.

Exempla, quibus verisimile fit incarnationis mysterium.

Dico tertio, suppositâ fide potest naturalis ratio eiusdem fidei lumine adiuta, coniecturis, & exemplis vti, vt verisimile faciat hoc mysterium. Hoc præstant sancti primo variis exemplis, vt est illud desumptum ex coniunctione spiritualis animæ cum materiali corpore, & vnius arboris alteri insitæ, & similitudine igniti, & candentis ferri, vt videre est in Theodore. Dialog 2. de quibus similitudinibus plura in sequentibus. Secundo ex alijs fidei mysterijs argumenta sumũtur. Vt quia vna diuina natura est in tribus suppositis, possit etiam diuina virtute fieri, vt plures naturæ in vno supposito coniungantur. Sic etiam, quia fecit Deus, vt accidens per se existat, cùm natura sua non nisi in subiecto esse possit, è contrario possit etiam facere, vt natura substantialis in alieno supposito existat, quanuis suæ naturæ relicta per se deberet subsistere, quæ rationes suppositæ fide incarnationis probabiles sunt: per se tamen sumptæ non sufficerent, sicut de exemplo accidentis iam dictum est. De exemplo autem Trinitatis dici posset, licet absolutè, & simpliciter maius mysterium sit, esse tamen magis consentaneum diuinæ perfectioni, & propter hanc causam respondere posset aliquis mysterium incarnationis magis Deo repugnare: nihilominus tamen posita fide coniecturæ illæ satis congruentes sunt. Tertiò illa etiam probabilis est, cùm tota humana sapientia persuadere non potuerit hoc mysterium esse impossibile, credibile fieri illud esse posibile. Quia cum Deus sit omnipotens, quanditu nõ probatur aliquid in se repugnare ex ipsamet Dei omnipotentia, verisimile sit ab ipso Deo fieri posse. *Durand.* Quartò, argumentatur Durandus, quia sustentare aliud perfectionis est, si rationem & imperfectionem potentiæ passiuæ remoueas: hoc autem fit in hoc mysterio: sustentat enim Verbum naturam humanam absque illa imperfectione potentiæ passiuæ altiori quodam terminãdi modo, quæ ratio sublata fide parum valeret. Negaret enim Philosopus esse posse talem sustentandi modum: ad declarandam tamen fidem admitti commodè potest.

Dices, si posita fide potest intellectus probabiliter suadere hoc mysterium esse posibile, ergo posi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

positi visione Dei clara poterit hoc enidenter demonstrari. Respondetur, videndo clare Deum posse in ipso eadem claritate videri hoc mysterium, prout in se est factum, aut possibile. Quod sit eodem actu, seu eadem formali visione, qua videtur Deus: si tamen illa visio solum concomitanter se habeat, aut tanquã principium extrinsecum, nõ potest ex illa, aut per illam inferri aliud cognitionis genus, quo mysterium hoc euidenter cognoscatur. Quia nullum est medium, quo ratio diuinæ personæ, & illius supernaturalis modi, quo natura humana in illa persona esse potest, euidenter cognoscatur. Et ita nullum etiam est medium, quo possit inferri enidenter mysterium hoc esse possibile. Loquor autem de euidentia ipsius rei, quæ intrinseca dici solet, nã alia extrinseca, quæ dici solet in testificante, ad præsentem quæstionem non refert.

SECTIO. II.

An incarnationem factam esse, possit contra infideles conuinci.

HAec quæstio ex superioribus expedita est, & ideo breuissime dicenda sunt duo: primum Incarnationem factam iam esse. Hoc est vnum ex potissimis fundamentis nostræ fidei. Secundum est contra hæreticos hoc euidenter probari ex toto discursu noui testamenti. Nunc sufficiet illud Ioan. 1. *Verbum caro factum est*. Et ad Philip. 2. *Non rapinam arbitratus est esse se æqualē Deo: sed semetipsum exinaniuit formã serui accipiens.* Nec oportet plura contra hæreticos dicere. Tum quia nullus fere eorum simpliciter negat hoc mysterium esse factum: licet multi ita illud explicent, vt reipsa tollant, quamuis verbis fateantur, contra quos infra q. 2. agendum est. Tum etiam quia omnia quibus supra probauimus Christum esse Deum & hominem, hoc satis conuincunt: & hoc idem argumentum esse debet contra Iudæos. Non enim potest esse factum, vt idem Christus sit homo & Deus, quin aliqua vnio facta sit inter humanam & diuinam naturam: hanc vero vnionem incarnationem appellamus. Contra alios vero infideles multo minus probari potest incarnationem esse factam, quam esse possibilē quia hoc præter totam difficultatem mysterij, ad diuinam Dei voluntatem, quæ non potest nisi per reuelationem cognosci, cum ex nullo principio, aut effectu possit euidenter colligi. Non ergo possunt hi infideles ratione conuinci: sed suadendi sunt, & ad hoc mysterium credendum trahendi, sicut ad reliqua nostræ fidei mysteria.

Ioan. 1. Philip. 2.

Athan. Cyrillus. D. Thom.

Sed quæret fortasse aliquis, an postquam factum est incarnationis mysterium, potuerit ex aliquo effectu, vt v.g. ex miraculis Christi euidenter cognosci illum hominem esse Deum, atque adeo mysterium incarnationis in illo esse perfectum. Hoc enim affirmare videntur Athanas. lib. de humanitate Verbi, & Cyril. 8. contra Iulia. & D. Tho. infra quæst. 43. & 44. & augeri solet hæc difficultas. Quia saltem Angelus videns humanam naturam Christi priuatam creata subsistentia, poterat euidenter intelligere assumptam esse ad increatam.

A Illud etiam in hac parte dubiũ est, quomodo mysterium hoc potuerit à nonnullis Gentilibus cognosci & prædici, antequam factum esset, si nõ poterat ratione naturali inuestigari. Illi enim fide carebant, & sola ratione naturali ducebantur. Quod vero ab illis fuerit præcognitum, satis constat ex prædictionibus Sibyllarum, quas refert Lactant. lib. 4. diuina. institutio. c. 15. & 18. Clemẽs Alexan. lib. 6. Stroma. Cyril. lib. 8. contra Iulian. & August. lib. 18. de ciuita. c. 23. & lib. 13. contra Faustum. c. 15. & oratione contra Iudæos, Paganos, & Arianos. c. 16.

Lactan. Clemens Alexand. Cyrillus. Augusti.

Ad primã partem respondetur nulla opera vel effectus Christi Dñi per se sumpta, & quatenus sub naturalem cognitionem cadere possunt, fuisse euidentia signa diuinitatis hypostaticé vnitæ illi humanitati, si se parentur ab illo testimonio, quo ipsemet Christus asserebat se esse Deũ, in cuius confirmationem talia miracula faciebat: quia nullum fuit opus, nullum miraculum à Christo factum, quod non potuerit fieri à Deo per creaturam personaliter à se distinctam: Vt tamẽ illa miracula fiebant in confirmationem illius veritatis, qua Christus asserebat se esse Deum, sic erãt sufficientia, & de se euidentia signa diuinitatis Christi: sed illa non erat euidentia rei in se, sed in testificante, pendebat enim ex assertione, & testimonio ipsiusmet Christi.

B

Ad confirmationem illius difficultatis, quoniã ea ad materiam de Angelis spectat, & 1. p. q. 57. latè tractatur, breuiter hoc loco dicendum est, dæmonem, quanuis non videret in Christi humanitate subsistentiam creatam, non propterea vidisse, aut euidẽter collegisse illã humanitatem per increatã subsistere, potuit enim dubitare, an illa natura humana omni esset priuata subsistẽtia, vel an esset alicui supposito creato coniuncta. Quis enim scit, an euidenter cognoscat Angelus naturali cognitione, hæc duo implicare contradictionem, vel certe dubitare potuit, an subsistentia illius humanitatis, quæcunque illa esset, sibi occultaretur à Deo propter specialem aliquam rationem prouidentiæ suæ. Denique fortasse improbabile non est, potuisse in hoc dæmonem decipi, existimando Christi humanitatem non aliter subsistere, quam aliorum hominũ naturas, quia quãdiu non videtur clarè & in se coniunctio talis naturæ cum aliena persona, fortasse non aliter apparet existens, quam aliæ naturæ: quia carentia propriæ subsistentiæ intrinsecè pendet ex modo, quo natura est in alieno supposito, vnde fortasse videri non potest, nisi modus ille prius videatur.

Quid dæmon naturaliter de Incarnatione cognouerit.

C

Ad alteram partem respõdetur multo certius esse illas prædictiones Sybillarum, & siquæ fuerunt aliæ similes, non potuisse ex sola naturali cognitione oriri, quia non solum erant de re omnino supernaturali, sed etiam de re futura, ex libera Dei voluntate pendente. Quare dicendum est, vel ipsas legisse propheticos libros, eisque fidem aliquam adhibuisse (vt in simili dixit August. lib. 10. de Trinit. c. 19. de Platonicis, qui de Verbi æterni generatione nonnulla in suis scriptis indicarunt) vel quod verisimilius est, fieri potuit vt gratia prophetiæ his hominibus vel mulieribus fuerit communicata, vt de Sibyllis indicat Clemens Alexand. lib. 1. Stromatum, & apertius docuit D. Tho. 2. 2. q. 1. artic. 7. ad. 3.

De Sibyllarum vaticinys.

August.

Clem. Al. D. Thom.

SE-

SECTIO. III.

An Incarnatio fuerit per se conueniens.

Clemens Alexan. Duplex ratio conuenientiæ.

DVobus modis, vt notat Clemens Alexand. lib. 1. pedago. ca. 3. potest aliquod diuinum opus esse conueniens: vno modo per se, tanquam propter se Deo amabile, alio modo propter aliquem, cui est necessarium vel vtile tale opus: de hoc posteriori modo dicemus cum D. Thom. artic. sequenti, prior vero modus hic explicãdus est. Ratio autem conuenientis in quadam habitudine, vel relatione consistit, vel sine illa explicari nõ potest: & ideo necesse est comparare hoc mysterium, & ad Deum ipsum, & ad humanam naturam non lapsam, sed secũdum se consideratam, & ad alias creaturas, seu totum vniuersum, vt explicemus quomodo respectu singulorum fuerit hoc mysterium per se conueniens.

Incarnationis mysteriũ per se conueniẽs Deo.

Dico primò, opus incarnationis fuit per se cõueniens ipsi Deo, id est, maxime consentaneum diuinæ bonitati, & perfectioni, quanuis illi nullã commoditatem, vel perfectionem attulerit. Hæc conclusio satis explicata est circa literam D. Th. hanc enim ipse intendit, & hanc bene confirmat & declarat ratione sua. Solum possumus hic addere verba eiusdem D. Tho. opuscu. 60. quod est de humanitate Christi: *Congruebat*, inquit, *hoc opus Deo quem decebat sapientiam suam ostẽdere, potentiam & bonitatem. Quid autem potentius, quam coniungere extrema summe distantia? magna enim potentia fuit in coniunctione disparium elementorum, maior in coniunctione illorũ ad spiritum creatum, maxima vero in vnione ad spiritum increatum. Quid vero sapientius, quam quod ad complementum totius vniuersi fieret cõiunctio primi & vltimi: hoc est, Verbi Dei, quod est omnium principium, & humanæ naturæ, quæ in operibus sex dierum fuit vltima omnium creaturarum? Quid benignius, & melius, quam quod creator rerum communicare se voluit rebus creatis? Quæ benignitas magna fuit in coniunctione sui cum omnibus rebus per præsentiã, maior quia communicauit se bonis per gratiam, maxima quia se communicauit Christo homini, & per cõsequens generibus singulorũ, in vnitate personæ.* Hæc D. Thomas.

D. Thom.

Incarnatio humanæ naturæ valde conueniens.

Dico secundò, quãquam incarnatio sit supra debitum, & conditionem humanæ naturæ, fuit tamen illi valde conueniens, id est, magnum bonum, & perfectionem illi afferens. Conclusio fere per se nota est: declaratur tamen primo quia per hoc mysterium factum est, vt verus homo sit verus Deus: vnde sit cõsequens, vt quidam homo sit superior omnibus Angelis, & sit capax multarum perfectionum, quarum nulla pura creatura potest esse capax, vt infiniti meriti, perfectæ misti tiæ coram Deo, & aliarum similium. Vnde Augusti. de prædesti. sanct. c. 15. dicit ita esse hoc mysterio subleuatam humanam naturam, vt quo altius attollatur, non habeat, & quanuis hæc dignitas illius individuæ naturæ, quæ specialiter assumpta est, singularis esse videatur, tamen in totam naturam redundat. Propter quod fortasse dixit

Augusti.

A Paulus 1. Corint. 2. predestinasse Deum hoc mysterium ad gloriam nostram. Secundò inquit Augusti. in Manuali c. 26 *Vt familiarius diligeretur ab homine Deus, in similitudinem hominis Deus apparuit.* Fuit itaque conueniens homini beneficium hoc, vt ad maiorem Dei amorem, mãsuesque charitatis vinculum excitaretur. Vnde Christus Luc. 12. inquit, *Ignem veni mittere in terram.* Est enim amor, & ostensio amoris causa efficacissime mouens ad amandum: in hoc autem opere maxime ostendit Deus amorem suum erga homines, iuxta illud Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Nã teste Dionysio cap. 4. de diui. nomi. amor est vnitiuus: sicut ergo per hoc mysterium Deus maximè vnitur homini, ita maximam dilectionem suam erga illum ostendit. Vnde Clemens Alexand. lib. 1. pedag. c. 3. *Homo*, inquit, *à Deo diligitur. Qui enim fieri potest, vt non diligatur, propter quem Vnigenitus à sinu patris demittitur?* Propter quod dicit ad patrem Christus, Ioan. 17. *Dilexisti eos sicut & me dilexisti.*

2 Corin. 2 Augusti.

Luc. 12.

Ioan. 3.

Dionys.

Clemnes Alexan.

Ioan. 17.

Deinde similitudo est causa amoris. In hoc autem mysterio Deus in similitudinem hominum factus est, & habitu inuentus, vt homo, & ideo factus est hominibus maxime amabilis: de qua ratione videri potest Augusti. supra, & libro de catechizandis rudib. c. 4. & Bernard. serm. 10. in Cant. nam licet, quæ ibi dicit potissimum propter redemptionem ab eo dicta sunt: optime tamen ad ipsum mysterium incarnationis secundum se possunt applicari.

B

Augusti. Bernard.

Tertia ratio sumitur ex Paulo. 1. ad Corint. 1. vbi de Christo inquit, *Factus est nobis sapientia, iustitia, & sanctificatio.* Nam hæc tria bona per se fuerunt humanæ naturæ conuenientissima. In primis enim fuit valde vtile homini docen ab ipso Vnigenito, *Qui lux vera est quæ illuminat omnem hominem*, Ioan. 1. & ideo Ioan. 18. de se dicit Christus, *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati.* Ideest, vt veram beatitudinem, & optimam viam ad illam comparandam homines doceã. Deinde fuit homini conuenientissimum, vt habere posset ius perfectæ iustitiæ ad gratiam & gloriam comparandam. Quocirca quod Paulus ad Roma. 5. dicit positum esse Christum in ostensionem iustitiæ diuinæ, non solum verum est de iustitia vindicatiua, quæ solum habet locum supposito peccato: sed etiam de distributiua, & suo modo de cõmutatiua, quæ in distributione premiorum, & remuneratione meritorum per se relucent. Deniq; magna hominum dignitas, & vtilitas est, vt aliquis homo sit fons totius sanctitatis, & gratiæ, vt etiam per hoc mysterium effectum est. Iuxta illud Ioan. 8. *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant*, Et ad Ephes. 1. *Benedixit nos Deus omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo.*

Paulus.

Ioan. 1. & 18.

Rom 5.

Ioan. 8. ad Ephes. 1. Augusti.

Quarta ratio sumitur ex August. tractatu. 80. in Ioan. *Vnus*, inquit, *naturæ sunt vitia, & palmites, cum ergo esset Deus, cuius natura non sumus, factus est homo, vt in illo esset vitis humanæ naturæ, cuius nos palmites esse possemus.* Quod alio modo dicunt Theologi fuisse conueniens Deum fieri hominem, vt in genere gratiæ haberent homines caput homogeneum

Universidad de Deusto
Biblioteca

geneum,& habet fundamentum in Paulad Coloſ. 1.& ad Epheſ.4.Et addi poteſt, cùm vna Eccleſia ex hominibus & Angelis conſtituatur, oportuiſſe,vt vnum & idem ſit caput Angelorũ, & hominũ.1.ad Corint. 12. Voluit autem Deus huiuſmodi caput potius hominem eſſe quàm Angelum, vel vt gratia Dei clarius cognoſceretur: cùm enim Angeli homini ſubduntur, conſtat id non perfectioni humanæ naturæ, ſed gratiæ illi donatæ eſſe tribuendum:vel quia,cùm homines, qui natura ſua ſunt inferiores Angelis, ad eam ſé gloriam & beatitudinem ordinentur, decuit vt illa inæqualitas per gratiæ excellentiam, & perſonalem dignitatem vnius hominis, quaſi compenſaretur,vel etiam ſuperaretur.

ad Colo.1. ad Eph.4. 1.Cor.12.

Cyprian.

Vltima ratio ſumitur ex Cypriano lib.de cardinalibus Chriſti operibus,cap.de natiui.Chriſti, vbi dicit Chriſtum factum eſſe hominem, vt homo haberet in Deo, vnde fieri poſſet plene beatus, in anima, videndo diuinitatem, in corpore, videndo humanitatem, vt tota hominis conuerſio eſſet ad Chriſtum. Quæ ratio fundamentum habere poteſt in verbo illo Ioan. 17. *Hæc eſt autem vita æterna,vt cognoſcant te ſolum verum Deum,& quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum.* Et eandem rationem habet Auguſt.lib.de ſpiritu & anima. ca.4. (ſi illius eſt opus) & optime in Manuali.c.16.*Deus*,inquit,*propter homines factus eſt homo,vt vterq; ſenſus hominis in ipſo beatificaretur, & reſiceretur oculus cordis in eius diuinitate,& oculus corporis in eius humanitate,vt ſiue egrediens,ſiue ingrediens in ipſo paſcua inueniret humana natura condita ab ipſo.*

Ioan.17.

Auguſti.

Dico tertio, etiam ad perfectionem, & quaſi complementum vniuerſi fuit conuenientiſsimũ incarnationis myſterium.Declaratur primò: Requirit enim completa vniuerſi perfectio, vt conſtet omnibus rerum ordinibus, vt hoc modo ſit Deo quam ſimillimum: ſimili ratione probauit D.Tho. 1.p.q.50.art. 1.inter res creatas quaſdam eſſe ſpirituales,& intellectuales:ſimiliterque oſtẽdi poteſt fuiſſe conueniens dari in rebus creatis ordinem gratiæ & gloriæ præter totius naturæ ordinem.Eodem ergo modo concludimus vnionẽ hypoſtaticam fuiſſe conuenientem rerum vniuerſitati,vt eſſet omni ex parte perfecta.

Incarnatio Chriſti complemẽtum perfectionis vniuerſi. D. Thom.

Confirmatur,quia cùm in omnibus ſubſtantijs creatis,vna natura integra ſit in vna perſona, & in diuina ſubſtãtia vna natura ſit in pluribus perſonis,vt omnes differentiæ rerum inuenirentur, conueniens fuit adinuenire modum, quo plures naturæ eſſent in vna perſona. Similiter colligit Leo Papa conueniens fuiſſe dari productum hominem ex muliere ſineviro,quia iam alij tres modi producendi hominem inuenti fuerant,nempe ex viro ſine fœmina,ex fœmina & viro,& abſque viro,& fœmina per productionem ex nihilo.

Leo Papa.

Vltimo,ex hoc myſterio, ad omnes creaturas quædam peculiaris dignitas redundauit: quia in natura hominis omnes res creatæ quodammodo continentur, & ideo aſſumendo illam naturam, omnes creaturas quodammodo Deus ſibi ſpecialiter copulauit,vt bene hoc loco Caiet.expoſuit, & multi exiſtimant indicatum eſſe a Paulo,cum dicit adEpheſ.1.omnia eſſe in Chriſto inſtaurata. Nam verbum Græcum recapitulare ſignificat, vt ibi Hieron.notauit: dicuntur autem omnia eſſe recapitulata in Chriſto, vt ſentit etiam Irenæus.lib.

ad Ephe.1.

Hieronym. Irenæus.

A 3.c.18.quia cum omnia in natura humana,quaſi in ſumma contineantur, aſſumpta hac natura à Verbo cæteræ res omnes veluti in ſummã redactæ,illi cenſentur coniunctę:hac enim ratione in ſcriptura nomine vniuerſitatis interdum homo ſignificatur,vt notauit Gregor. 6.Moral.c.7,& 8. & Damaſc.lib.1.ca.11.ergo eadem ratione poſſunt dici omnia inſtaurata per hoc myſterium propter nouam dignitatem & excellentiam omnibus collatam,& propterea fortaſſe omnes creaturæ inuitantur ab Iſai.c.45. ad hoc myſterium perficiendum.*Rorate cæli deſuper*,&c.Et Ioann.3. amori totius mundi idem myſterium tribuitur. Et ad eandem rationem accommodari poteſt nomen,quo ſolent Patres Græci hoc myſterium appellare,vocant enim illud *œconomiam*,vt videre eſt in Nazian.orat.41.non longè à principio,& Iuſtino in expoſitione fidei: eſt enim œconomia, quaſi vniuerſalis diſpenſatio: per incarnationem autem toti vniuerſo prouiſum eſt, quia in totius cedit vtilitatem. Quanquam hoc etiam ratione humanæ redemptionis veritatem habeat, quod dicti Patres magis videntur attendiſſe.

Gregorij, Damaſc.

Iſai.45. Ioan 3.

Nazian. Iuſtinus.

B Tandem addẽdum eſt Deum,cùm voluit hoc perficere myſterium, prædictas rationes omnes, & infinitas fortaſſe alias intendiſſe: omnes enim ſunt ex ſcriptura,& patribus deſumptæ, Deusq; qui omnia perfectiſsima ratione vult, atque decernit, eas rationes omnes habuit ante oculos. Denique Auguſt.13.de Trinit.c. 17.alia multa eſſe dicit, quæ in Chriſti incarnatione ſalubriter intuenda,& cogitanda ſunt.Et S. Thom.4. contra gent.c. 54. dicit piè conſiderantem hoc myſterium tantam intuenire ſapientiæ profunditatẽ, vt illius ſemper magis, ac magis admirabiles rationes manifeſtentur.

Auguſtin.

D. Thom.

ARTIC. II.

Vtrùm neceſſarium fuerit ad reparationem generis humani verbum Dei incarnari.

C AD ſecundum ſic procedi-
tur. Videtur,quòd non fuerit neceſſarium ad reparationẽ humani generis verbum Dei incarnari. Verbo enim Dei, cùm ſit Deus perfectus (vt in primo habitum eſt) nihil virtutis per carnem aſſumptam accreuit. Si ergo Verbum Dei incarnatum humanam naturam reparauit, etiam abſque carnis aſſumptione eam potuit reparare.

3.di. 4.q. 3.art.1.ad 3.& 4.d. 10. arti.1. ad.3.& d. 43.arti.2. q.2.ad. 2. & 4.con. c 55.2. Et Pſal. 45. co.6. 3.p.q.4. arti.1.& 2.

¶ 2. Præterea,Ad reparationem humanæ naturæ, quæ per peccatum collapſa erat, nihil aliud requiri videbatur, quàm quod homo ſatisfaceret pro peccato:Sed homo, vt videtur,ſatisfacere potuit pro peccato: non enim Deus ab homine plus requirere debet, quàm

A poſsit: & cùm pronior ſit ad miſerendum,quàm ad puniendum,ſicut homini imputat ad pœnam actum peccati, ita imputare debet ad meritum actum contrarium. Non ergo fuit neceſſariũ ad reparationem humanæ naturæ, Verbum Dei incarnari.

¶ 3. Præterea, Ad ſalutem hominis præcipuè pertinet, vt Deum reuereatur::vnde dicitur Malachię 1.Si ego pater,vbi honor meus?ſi Dominus, vbi timor meus? Sed ex hoc ipſo homines Deum magis reuerentur, quod eum cõſiderant ſuper omnia eleuatum, & ab hominum ſenſibus remotum: vnde in Pſalm.112.dicitur. Excelſus ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cœlos B gloria eius:& poſteà ſubditur. Quis ſicut Dominus Deus noſter?Quod ad reuerentiam pertinet. Ergo videtur non conuenire humanæ ſaluti, quod Deus nobis ſimilis fieret per carnis aſſumptionem.

Sed contra,Illud, per quod humanũ genus liberatur à perditione,eſt neceſſarium ad humanam ſalutem. Sed myſterium diuinæ Incarnationis eſt huiuſmodi:ſecundum illud Ioan.3.Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipC ſum non pereat, ſed habeat vitam æternam:ergo neceſſarium fuit ad humanã ſalutem Deum incarnari.

b Reſpondeo dicendum,quòd ad finem aliquem dicitur aliquid eſſe neceſſarium dupliciter. Vno modo ſine quo aliquid eſſe non poteſt: ſicut cibus eſt neceſſarius ad conſeruationem humanæ vitæ. Alio modo, per quod meliùs & conuenientius peruenitur ad finem: ſicut equus neceſſarius eſt ad iter. Primo modo, Deum incarnari non fuit neceſſarium ad reparationem humanę naturæ. Deus enim per ſuam omnipotentem virtutem poterat humanam naturam multis alijs modis reparare.c Secundo autẽ modo neceſſariũ fuit Deũ incarnari ad humanæ naturę reparationem. Vnde Auguſt., dicit 13.de Trinita.cap. 10. Verum etiam oſtendamus non alium modum poſsibilem Deo defuiſſe (cuiusporeſtari omnia æqualiter ſubiacent) ſed ſanandæ miſeriæ noſtræ conueniẽtiorem alium modũ non fuiſſe.

Ariſt. 5. Metaphy. tex.6.to.3

lib.13.ca. 10.non lõge à prin. tom.3.

Et hoc quidem conſiderari poteſt quantum ad promotionem hominis in bonum. Primò quidem quantum ad fidem, quæ magis certificatur ex hoc,q̃ ipſi Deo loquenti credit. Vnde Augu. dicit 11.de ciui.Dei, « Vt homo fidentius ambularet ad veritatem,ipſa veritas Dei filius homine aſſumpto conſtituit atque fundauit fidem. Secundo, quantum ad ſpem: quæ per hoc maximè erigitur.Vnde Auguſti. dicit 13. de Trini. † Nihil tam neceſſarium fuit ad erigendam ſpem noſtram,quàm vt demonſtraretur nobis quantum diligeret nos Deus: quid vero huius rei iſto indicio manifeſtius,quàm quod Dei filius naturæ noſtrę dignatus eſt inire cõſortium? Tertiò, quantum ad charitatem: quæ maximè per hoc excitatur. Vnde Auguſtinus dicit in lib. de Catechizãdis rudibus. « Quæ maior eſt cauſa aduentus Domini, niſi vt oſtenderet Deus dilectionem ſuã in nobis? Et poſtea ſubdit†:Si amare pigebat,ſaltem redamare non pigeat. Quartò, quantum ad rectam operationem, in qua nobis exemplum ſe præbuit. Vnde Auguſt. dicit in quodam ſermone de nati. Domini:Homo ſequendus non erat,qui videri poterat:Deus ſequendus erat, qui videri non poterat. Vt ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab homine,& quem homo ſequeretur: Deus factus eſt homo.

Lib 11 c 2 à medio. tom.5.

Lib.13.ca. 10.nõ procul à princip.tom.3.

Cap.4. in prin.to.4.

Eodem li. & cap.4. non procul à princip. tom.4.

Quintò, quantum ad plenam participationem diuinitatis: quæ vera eſt hominis beatitudo & finis humanę vitæ:& hoc collatum eſt nobis per Chriſti humanitatem. Dicit enim Auguſtinus in quodam ſermone de Natiuitate

C Do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

In ser. 9. circa prin cip illius: & est ser. 13. in ordi na. to. 10.

Domini. Factus est Deus homo, vt homo fieret Deus. Similiter & hoc vile fuit ad remotionem mali.

Primò enim per hoc homo instruitur, ne sibi diabolum præferat, & eũ veneretur, qui est autor peccati. Vnde Aug. * dicit 13. de Trini. Quandoquidem sic potuit Deo coniungi humana natura, vt fieret vna persona, superbi illi maligni spiritus nõ ideo se audeãt homini præponere, quia non habent carnem. Secundò, per hoc instruimur quanta sit dignitas humanæ naturæ, ne eam inquinemus peccãdo. Vnde Aug. dicit in lib. de vera religio. * Demonstrauit nobis Deus quàm excelsum locũ inter creaturas habeat humana natura, in hoc quòd hominibus in vero homine apparuit. Et Leo Papa dicit in sermone de Nati. * Agnosce ò Christiane dignitatẽ tuã: & diuinæ cõsors factus naturæ, noli in veterem vilitatẽ degeneri conuersatione redire. Tertiò, quia ad præsumptionẽ hominis tollendam, gratia Dei in nobis nullis meritis præcedẽtibus in homine Christo commẽdatur, vt dicitur in. 13. de Trin. * Quartò, quia superbia hominis, quæ maximè impedimento est, ne inhæreatur Deo: per tantam Dei humilitatem redargui potest atque sanari, vt dicit August. ibid. *

Cap. 16. nõ proc. à prin cip. tom. 1.

In serm. 1. post mediũ illius inci pi: hic ser mo, Salua tur noster.

Lib. 13. ca. 13. ante me dium, t. 3.

d Quintò, ad liberandũ hominẽ à seruitute peccati. quod quidẽ, vt Augu. dicit 13. de Tri. * fieri debuit sic, vt diabolus iustitia hominis Iesu Christi superaretur: quod factũ est Christo satisfaciẽte pro nobis. Homo autem purus satisfacere non poterat pro toto humano genere: Deus autem satisfacere non debebat: vnde oportebat Deum & hominem esse IESVM Christum. Vnde & Leo Papa dicit in sermone de Natiuita. * Suscipitur à virtute infirmitas, à maiestate humilitas: vt quod nostris remedijs congruebat, vnus atque idem Dei & hominum mediator, & mori ex vno, & resurgere posset ex altero. Nisi enim esset verus Deus, non adferret remedium, nisi esset verus homo, non præberet exemplum. Sunt autem & aliæ plurimæ vtilitates, quæ consequutæ sunt, supra apprehensionem sensus humani.

Eodem li. & c. habe tur post me dium illi°. lib. 13. de Trin. cap. 13. tom. 3.

In serm. 1. postmediũ illius.

e Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit secundum primum modum necessarij, sine quo ad finem peruenire non potest.

f Ad secundum dicendum, quòd aliqua satisfactio potest dici dupliciter sufficiens. Vno modo perfectè: quia est condigna per quãdam adæquationem ad recompensationem culpæ commissæ: & sic hominis puri satisfactio sufficiens esse nõ potuit pro peccato. Tum quia tota humana natura erat per peccatum corrupta; nec bonum alicuius personę, vel etiam plurium poterat per æquiparantiam totius naturę detrimentum recompensare. Tum etiam, quia peccatum contra Deum commissum, quandam infinitatem habet ex infinitate diuinæ maiestatis: tantò enim offensa est grauior, quanto maior est ille, in quem delinquitur. Vnde oportuit ad condignam satisfactionem, vt actus satisfacientis haberet efficaciam infinitã, vtpote Dei & hominis existens. Alio modo potest dici satisfactio hominis esse sufficiens imperfectè, scilicet secũdum acceptationem eius, qui est ea contentus, quanuis non sit condigna. Et hoc modo satisfactio puri hominis est sufficiens. Et quia omne imperfectum præsupponit aliquid perfectum, à quo sustentetur: inde est quòd omnis puri hominis satisfactio efficaciam habet à satisfactione Christi.

Ad tertium dicendum, quòd Deus assumendo carnem, suam maiestatem non minuit: & per consequens non minuitur ratio reuerentiæ ad ipsum, quæ augetur per augmentum cognitionis ipsius. Ex hoc autem, quòd nobis appropinquare voluit per carnis assumptionem, magis nos ad se cognoscendum attraxit.

Com-

Commentarius.

Titulus articuli.

a OSTENDIT D. Tho. art. præcedẽ. mysterium Incarnationis esse propter se conueniens: nõ decet etiam propter alium, seu propter extrinsecum finem, vel effectum expedire. Solum autem agit de hoc fine, s. redemptione hominis, quia hunc potissime nobis scriptura proponit, & nullus excogitari vel nobilior, vel tanto mysterio dignior potest. Denique, quia omnes alios fines in se comprehẽdit. Quærit autem non solum an conueniens sit: sed etiam an sit necessarium, vt non tantum conueniẽtiam, sed modum quoq, & gradum eius nobis declaret: tum quia reuera quidam necessitatis modus hic intercedit.

Responsio articuli.

b Respondet ergo D. Thom. duplici assertione. Prior est negans incarnationem fuisse simpliciter necessariam ad reparationẽ hominis, quia Deus (quæ illius est omnipotentia) posset aliis modis homini subuenire. Contra quam solum obijci potest argumentum Sed contra ipsius D. Tho. quia in scriptura proponitur incarnatio, vt medium ad salutem necessarium *Neque enim est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri*, Vt dicitur Act. 4. Dicẽdum vero est dupliciter dici posse aliquod medium necessarium ad nostram salutem vno modo ex institutione diuina, & supposita Dei voluntate, & ordinatione: & hoc modo est nunc incarnatio mediũ necessariũ ad salutẽ. Quia decreuit Deus in hoc viro omnes saluare, vt dicitur Act. 17. Et hoc modo procedit argumentũ factum. D. autem Tho. hoc nõ negat. Alio modo potest dici medium necessarium simpliciter, & absolute, non quia Deus illud voluit: sed potius, quia ipsi diuinæ voluntari necessarium fuit vti tali medio, suppositis intentione talis finis. Et hoc modo procedit conclusio D. Tho. & contra illam non procedit argumentum factum, quia scriptura non dicit incarnationẽ esse hoc posteriori modo necessariam, sed priori tantum. Vnde obiter intelligitur argumentum Sed contra D. Tho. nõ probare necessitatem simpliciter: sed ex suppositione, probare tamen absolute conuenientiã, quia medium illud, quod Deus voluit esse vnicum, & necessarium ad reparationem nostram, non potest non esse tali fini accommodatissimum.

Act. 4.

Act. 17.

c Posterior assertio est incarnationem ita esse conuenientem ad nostram reparationem, vt nullum potuerit esse aptius, vel conuenientius medium ad talem finẽ, atque adeo, vt dici possit necessaria ad melius esse, seu ad modum optimum reparationis nostræ. Hoc probat D. Tho. decem rationibus sumptis ex sanctis Patribus, quæ per se satis clarę sunt. Solum est in eis obseruãdum primo, quinque primas rationes, quæ sumũtur ex promotione hominis ad bonum, non solum procedere supposito lapsu humanæ naturæ: sed per se habere locum etiam in statu naturæ integræ. Nam in illo etiam homo esset capax fidei, spei, charitatis, participationis diuinæ naturæ, & rectę operationis, in quibus bonis omnibus posset per incarnationis mysterium plurimum iuuari, vt per se constat. Similiṡmodo ex quinq; rationibus, quæ ex remotione mali sumuntur, quatuor priores non necessario supponũt lapsam naturam, quia duobus modis potest malum ab homine remoueri, primo postquam inest homini, secundo præueniendo, ne insit, quanquam ergo peccatum nõ esset, posset homo per incarnationem præueniri, ne illud committeret: nam ex tãto mysterio induci posset, vel ad maiorem gratiæ diuinæ estimationem, vel ad maiorem humilitatem & subiectionem ad Deum, vel ad suæ naturæ commendationem, ne illam peccãdo maculare audeat, aut dæmoni subijcere, quam ad tantam dignitatem euectã agnosceret. Sed licet verum sit rationes has potuisse habere locum, etiam non existente peccato: magis tamen vrgent eoque maiorem necessitatem inferunt, quo humana natura debilior, ac infirmior per peccatum effecta est, maioribusq; indiget diuinis auxilijs, vt in bono promoueatur, & a malo liberetur.

nota

d Vltima vero ratio supponit necessario lapsum, ex quo orta est maxima necessitas tãti mysterij, vt remissio culpæ fiat seruata perfectæ iustitiæ æquitate, & intercedente condigna, & omnino iusta satisfactione. Quia purus Deus non est capax illius, purus autem homo est impotens ad illam, & ideo necessarius erat Deus homo, qui posset ex toto rigore iustitiæ satisfacere. De qua ratione in sequenti disputatione fusius tractandum est. Hic solum ad intelligendam mentem D. Tho. obseruandum, videtur ipsum distinguere hoc loco purum hominem ab homine Deo. Vnde necessario sequitur non vocare purum hominem eũ qui habet puram seu nudam naturam humanam sine gratia Dei, sed eum qui est persona creata, etiam si quamcũq. gratiam creatam habeat: quod sic declaro, nam ex eo quod purus homo est impotens ad perfecte satisfaciendum infert necessitatem hominis, qui simul sit Deus. Hæc autem cõsecutio non esset bona, nisi de puro homine in dicto sensu loqueretur: posset enim responderi, argumentum procedere ex puris particularibus, quia inter hominem purum in alio sensu, & Deum hominem daretur medium, s. homo sanctus, qui neque esset Deus homo, neque purus homo in illo sensu. Quod etiam aperte colligitur ex Leon. Papa cuius testimonio D. Tho. suam sententiam confirmat, qui inter alia ait, *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium.* Ergo homo purus, & impotens ad remedium ferendum, dicitur omnis ille qui non est verus Deus, & plura circa hoc notabimus in solutione ad. 2.

Leo Papa.

1. Argũ.

e Primum argumentum D. Tho. est: per assumptionem carnis nullam perfectionem, vel potentiam Verbum acquisiuit, sed Verbum incarnatũ potuit hominem lapsum reparare, ergo & non incarnatum, ergo ad illum finem non fuit necessaria incarnatio. Respondet D. Tho. hoc argumentum probare primam conclusionem. Sed contra quia vrgeri potest, contra secundam, sic proportione seruata argumentando. Verbum incarnatũ potuit ex perfecta iustitia hominem lapsum reparare, ergo & non incarnatũ, quia nihil potestatis addidit illi caro. Respondetur tamen negando consequẽtiam, ad illam vero propositionẽ, in qua est vis argumenti, scilicet per incarnationem Verbum non est factum potentius, seu nihil potestatis illi additum est. Respondetur aliud esse, quod pertinet ad omnipotẽtiam simpliciter, quod nullam

Universidad de Deusto
Biblioteca

lam supponit imperfectionem in operante, aliud vero, quod pertinet ad efficientiam, seu modum efficiendi in aliquo genere, quod nõ pertinet ad omnipotentiam simpliciter, quia includit imperfectionem in operante: Verbum ergo per incarnationẽ nihil potuit efficere, quod sine carne non posset ex his, quæ pertinent ad omnipotentiã simpliciter: potuit autem aliquid facere in aliquo genere, quod sine carne non posset, vt potuit ambulare, comedere, & similia, & eodem modo potuit satisfacere & mereri, hæc enim non pertinent ad omnipotentiam simpliciter: & ex his intelliget solutio D. Thom. Si enim loquamur de potestate absoluta reparandi hominem lapsum, quia illa nõ includit vllam imperfectionem, neque requirit actionem, quę illam supponat, admisit D. Thom. potuisse Verbum sine carne reparare hominem: & eodem modo dixit non fuisse Verbo simpliciter necessariam carnem ad hoc efficiendum: at vero loquendo de potestate liberandi tali modo, scilicet per viam satisfactionis, quia hæc præter omnipotentiam simpliciter addit quandam potestatem secundum quid, ideo non valet argumentũ à Verbo incarnato ad verbum secundum se, nec sequitur incarnationẽ nõ fuisse necessariã simpliciter ad illum modum reparãdi humanã naturã.

Obiect. 2. *Argũ.* *f* Secundum argumentum D. Tho. est cõtra vltimam partem secundæ cõclusionis, & est huiusmodi. Purus homo potuisset satisfacere pro culpa, ergo non fuit necessaria satisfactio Christi, ergo neq; incarnatio. Respondet distinguendo antecedens: purus homo potest satisfacere perfectè, i. secundum quandã adequatam rationem, & recõpensationem offensæ, negatur antecedens: non. n. potest purus homo hoc modo satisfacere, tũ propter generalem offensionem, & maculam, quę totam naturam humanam infecit: tum quia Deus offensus est persona infinita, cui ad æqualitatem satisfieri nõ potest, nisi per actum infinitæ satisfactionis, qui solum fieri potest ab homine Deo. At vero imperfecte posset purus homo satisfacere: & sic conceditur antecedens, & negatur consequentia. Quia oportuit & decuit vt satisfactio esset perfecta, in qua omnis alia imperfecta satisfactio fundaretur. Et ex hac doctrina probantur duæ propositiones, quæ in corpore articuli in vltima ratione assumptæ erant, & sola sententia Leonis Papæ cõfirmatæ, scilicet purum hominem non posse perfecte satisfacere, & Deum hominem posse, de quibus latissime in sequenti disputatione. Hic solum est iterum obseruandũ (quia Caie. corrumpit sensum D. Tho.) purum hominem eodem modo sumi in hac solutione, quo explicatum est in corpore articuli. Neq; enim sine causa & contra omnẽ rationem dicendum est, æquiuoce D. Tho. fuisse vsum illa voce contra constantiam & firmitatem doctrinæ. Quod etiã aperte hic constat, quia argumentũ procedit de puro homine, vt distinguitur ab homine Deo, & est persona creata, etiã si gratiam habeat, quia si purus homo, quãtumuis gratus, posset perfectè satisfacere, recte concluderet argumentum, propter hunc effectum non esse necessariam simpliciter incarnationem. Vnde etiam in solutione, ex hoc quod purus homo hoc non potest, concludit D. Tho. hoc modo: *Vnde oportuit, ad condignam satisfactionẽ, vt actus satisfactionis haberet infinitam efficaciã, vtpote Dei & hominis exi-*

Solutio.

A *stens.* Ergo euidenter supponit, omnem illum qui non est Deus homo, esse purũ hominem. Deniq. admittit D. Tho. hoc loco, purum hominem posse imperfecte satisfacere, sed hoc non potest sine gratia: ergo etiam hominem gratum vocat purũ hominem. Tertium argumentum est moralis cõiectura, quod clare & optime expedit D. Thom.

DISPVTATIO QVARTA
in decem sectiones distributa.

De conuenientia & necessitate Incarnationis ad reparationem hominis lapsi.

PRæsens disputatio supponit inprimis, totum humanũ genus per lapsum primi hominis corruisse, diuinamq. inimicitiam cõtraxisse. Quod principium fere omnes patres in initio huius materiæ præmittunt: vt videre est in Athanas. lib. de incarn. Verbi, to. 1. & lib. de salutari Christi aduentu, to. 2. Nazian. oratio. 41. & 51. Cyril. lib. 4. cõtra Iulia. Damas. lib. 3. c. 1. Lactant. lib. 4. diui. institut c. 10. & Anse. in lib. cur Deus homo, & alij patres frequentissime: de quo in 1. 1. ex professo disputatur in materia de peccato originali. Secũdò supponit hæc disputatio, Verbum factum esse hominem, vt homines à peccati morte liberaret. Hoc est vnum ex primis fundamentis nostræ fidei, quod in scriptura, præsertim in nouo testamento, passim asseritur, & in discursu huius & sequentis disputationis plura testimonia necessario afferemus, & inferius agentes de merito Christi idem late confirmabimus. Et hinc sufficienter concluditur, hoc medium fuisse accõmodatum illi fini. Deus enim qui prudentissime & sapientissime operatur vniuersa, ad fines quos intendit non nisi proportionatis vtitur mediis. Quæ quidẽ proportio in hac disputatione ac cõuenientia explicanda est. Quia vero medium interdum esse potest vtile & conueniens, interdũ etiam necessarium, ideo vtrumq; in disputatione positum est: atque initium sumendum ab ipso fine, quoniam necessitas vel conueniẽtia medij necessitatem aut conuenientiam finis presupponit.

Athanas. Nazian. Cyril. Damasc. Lactan. Anselm.

Diuisio medij in vtile & necessar.

C

SECTIO. I.

Vtrùm necessarium vel conueniens fuerit Deum hominem lapsum reparare.

DIco primò, redemptionem lapsi hominis nõ esse opus ex necessitate à Deo factum, sed omnino libere: itaq; potuit sine vlla imperfectione aut indecẽtia lapsum hominem sine remedio relinquere. Conclusio est certissima, & sumitur ex omnibus scripturæ locis, in quibus beneficium hoc tribuitur maximè Dei charitati & beneuolẽtiæ, Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum*, &c. Ioan. 15. *Maiorem hac charitatem nemo habet*, &c. Ad Rom. 5. *Commendat autem charitatem suam Deus.* Ad Ephes. 2. *Deus autem qui dives est in misericordia*, &c. Si autem interuenisset necessitas, & nõ libertas, nullũ fere esset beneficiũ. Vnde Psal. 93. dicitur, *Deus vltionũ dñs. Deus vltionũ liberè egit.* Et ratio euidenter docet, suppositis principiis fidei. Si enim Deus in operibus suis liber est, cur non etiam in hoc opere redemptionis? est enim eadem ratio. Sicut enim alia opera non sunt Deo necessaria ad illius bonũ, & beatitudinem, ita neque lapsorum hominum reparatio. Nihil enim minus beatus esset Deus, si homines in sua miseria relinqueret. Cõfirmatur, nam si creare homines nõ fuit necessarium Deo, cur esset redimere? Dices forte, ne opus eius relinqueretur imperfectum, aut ne gloriaretur dæmõ, quod victoriam reportasset. Hæc tamen sunt concruentiæ debilissimæ ad necessitatem ostendendã. Nihil enim derogat Deo, quod eius opus imperfectum maneat, nõ ex impotentia Dei, sed ex malitia hominum: præsertim quia potuisset Deus illud perficere, alios homines creando & de peccatoribus vindictam sumendo, neque inde haberet dæmon iustam aliquam gloriam, sed confusionem potius. Et hinc clare cõstat, etiam oblata occasione peccari, non fuisse necessarium Deo, fieri hominem, ad reparandos homines: quia potuisset illos non reparare.

Obiectio. Athana. Contra hanc veritatem obijci possunt verba Athana. lib. de incarna. Verbi, eiusque corporali ad nos aduentu, parum à principio. *Indecorum*, inquit, *erat, eos qui semel creati erant rationales, penitus extingui: id enim indignum erat bonitate Dei, si quæ ab ipso creata essent, in interitum abirent, ob diaboli aduersus hominem fraudem. Quinimmò indecentissimum erat, Dei artem in hominibus extingui, vel per ipsorum iniuriam, vel per dæmonis impostu ram.* Et multa similia habet in sequentibus. Et ad eundẽ fere modum loquitur Anselm. lib. 1. cur Deus homo. c. 4. Id autem, quod est indecens & indignum bonitate Dei, potest dici absolute impossibile. Respondetur. Hæc & similia verba pie esse interpretanda: nonnullam enim exaggerationem continent. Nõ est ergo intelligendum, futurum fuisse indecens, vt ita dicam, contrarie, seu priuatiue, si Deus noluisset humanũ genus reparare: quia cum Deus ad hoc non teneretur, & sua creatura non indigeat, nihil faceret indebitum, aut cõtra id quod eum facere decet, etiã si omnes homines sine remedio relinqueret debitis pœnis cruciandos. Dicitur vero interdum hoc fuisse indecẽs negatiue, id est, non ita conueniens, neque diuinæ bonitati satis consentaneum.

Anselm. B

Indecens contrarie, priuatiue, & negatiuè.

C

Dico secundo, fuisse valde conueniẽs, vt Deus humanam naturã lapsam repararet. Hæc constat ex ipso facto: sed quoniã Deus hoc beneficio cũ hominibus, & non cum Angelis malis vsus est, differentiæ rationem assignando probabitur facile conclusio. Prima sit, quia minor Angelorum pars peccauit: tota vero humana natura cecidit. Est Aug. in Enchir. c. 29. eamq; amplectitur Magister in 2. d. 21. quæ tamen non placet D. Th. in 1. d. 7. q. 1. art. 2. quia etiam multæ species Angelorum totæ corruerunt. Sed non est contemnenda ratio: tum quia probabile est, plures Angelos esse vnius speciei, & ita non esse necessarium, tota aliquam speciem Angelorum corruisse: tum etiã quia esto ita sit: tamen omnes Angeli propter similitudinem & propinquitatem quam habent in natura, censentur vnum gradum & ordinem rerũ constituere, sicut oẽs homines constituunt vnum gradum inferiorem. Secunda ratio redditur, quia Angelus sua sponte, & veluti sine occasione peccauit: homo vero fuit à muliere inductꝰ, quę prius à serpente decepta est. Indicat Bern. ser. 1. de ad-

Cur Deus naturam humanam reparauit, non angelicam. Augustꝰ. Magister. D. Thom.

Bernard.

A uentu, & eandẽ habet Greg. 4. Moral. c. 9. quem refert D. Th. 1. p. q. 64. art. 1. argum. 4. in cuius solutione aduertit, rationem nõ esse adæquatam: ad summum enim procedit de supremo Angelo peccãte. Alij enim eo suggerente ceciderũt: quod videtur sensisse Aug. lib. 1. de mirabilibus sacræ scripturæ, c. 1. Tertia huic annexa est, quia singuli Angeli propria voluntate peccauerũt: homines vero vnius volũtate prolapsi sunt: decuit ergo vt vnius etiam beneficio liberarentur. Ita indicat Greg. & Bernar. Quarta additur, quia homo habet volũtatem facile murabilem, & longum tempus viæ, in quo posit illum pœnitere: Angeli vero volũtas quodammodo inflexibilis est, & natura sua requirit viam breuissimam, vt perueniat ad terminum, quæ ratio q. 63. & 64. 1. p. latissimè tractatur. Quinta esse potest quia ruina Angelorum potuit reparari per homines subleuando homines ad illorũ sedes, quæ veluti vacuæ manserunt: quod ita decuisse, & factum fuisse latè persequitur Anse. lib. 1. cur Deus homo. c. 16. & 17. hominum vero lapsus non poterat conuenienter suppleri, substituẽdo aliam naturã loco humanæ: quia nulla fortasse esse potest inferior humana & capax illius gloriæ. Creare vero de nouo alios homines, fieri quidem poterat, non vero ita manifestabat diuinam misericordiam, iustitiam, & potentiã: & ideo, &c. Vnde sumitur. 6. ratio: nam si Deus vtramque naturam lapsam, angelicam, & humanã sine remedio reliquisset, videretur aut vinci malo peccati, & superari misericordia eius, aut certe non posse tanto malo medicinam adhibere. Vnde oportuit septimo, hominem redimi ne gloriaretur dæmõ, quodammodo vicisse, & expleuisse desiderium inuidiæ suæ, s. vt homines non assequerentur gloriã, quam ipse perdiderat, & pro qua homini inuidebat. Ita Leo ser. 1. de natiui. & epist. 10. c. 3. Athanas. lib. de incarna. Verbi, non longe à principio. Octauo, quo humana natura imbecillior est, quã angelica, eo magis diuinã prouocat misericordiã, & Deus illius miserendo, benignitatẽ suam manifestat. Deniq; addit Theod. lib. 6. de prouidentia diuina contra Græcos, circa finem, rationem aliam, dicens: *Quoniam res vniuersæ quæ sub sensum cadunt propter hominem creatæ sunt: ideo non putauit conueniendum esse, cuius gratia cuncta creauisset.*

Greger. D. Thom. Augusti.

Greger. Bernard.

Anselm.

Leo. Athana.

Theodore.

SECTIO. II.

Vtrùm ad reparandum genus humanum, necessarium vel conueniẽs fuerit Deum hominẽ fieri.

DVpliciter intelligi potest Deus humanũ genus reparare: vno modo ex misericordia, & liberalitate sola: alio modo, seruata perfectæ iustitiæ æquitate.

Dico ergo primò non fuit simpliciter necessarium, hominem liberari à malo culpæ & pœnæ, in quo iacebat, seruato iustitiæ rigore, & cõdigna satisfactione interueniente: fuit tamen id conuenientissimum. Tota conclusio certa est, & communis sanctorum & Theologorum, quos statim referã. Et probatur breuiter prior pars, quia sicut non fuit Deo simpliciter necessarium, hominem redimere, ita neque punire, aut vllam satisfactionem offensæ ab illo repetere. Potuit enim inprimis gratis omnia condonare. Cum enim sit su-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ita supremus dominus, nulli faceret iniuriam: cum, quæ ipse potissimum fuerit per peccatum offensus, poterat iuri suo cedere, & culpam condonare, ac deniq; cum sit supremus legislator, & iudex, potuisset in lege contra peccatores lata dispensare. Deinde posset ab vnoquoque hominum aliqualem satisfactionem, vel pœnitentiam exigere, illaq; esse contentus. Denique potuit alicui homini puro munus satisfaciendi pro alijs committere, etiam si talis homo non nisi imperfecte præstare posset. Neque enim tenetur Deus summũ iustitiæ rigorem semperseruare. Tractat bene hãc partem Theod. dicto lib. 6. de prouidentia, circa finem. Obijci vero potest Athanas. lib. de incarnat. Verbi, in principio dicens, non potuisse Deum, integra & illæsa manente sua veritate, ac iustitia, gratis ac liberaliter peccanti homini pœnam remittere, aut mortem remittere. Respondetur, Athan. loqui in sensu composito, scilicet, supposita Dei absoluta prædictione, & post latam legem illam: in quacũq; die comederis morte morieris. Quia Deus neque mutari potest, nec mendax esse. Simpliciter tamẽ potuisset legem illam non ferre, vel ita ferre, vt non finul prædiceret veritum effectum, sed tantum statueret ius a se dispensabile, vt comminatio illa absoluta non esset, sed conditionata, scilicet nisi vellet ipse pœnã remittere, vel in aliam commutare. Quo posito salua iustitia, & veritate potuisset Deus tam pœnam quam culpam gratis remittere. Imo etiam nunc non constat, ipsam comminationem mortis temporalis ita fuisse absolutã, vt nullus ex priuilegio vel Dei liberalitate fiat immunis. Altera conclusionis pars facile probatur, quia omnes viæ domini misericordia & veritas. Vnde quo hæ virtutes magis in opere nostræ redemptionis relucent, eo alciori & conuenientiori modo fit, magisq; Dei virtutẽ & sapientiam manifestat. Dites fieri non posse qui in minuatur misericordia, si rigor iustitiæ leuietur: at vero misericordia ex suo genere est altior virtus quam iustitia: ergo magis conueniens fuisset misericordiam augere, quam iustitiã exigere. Respondetur cum Damas. lib. 3. de fide, c. 1. hoc ipsum maxime ostendere diuinæ sapientiæ rationem, quod rei perquam difficilis ac perplexæ congruentissimum exitum inuenit, & in eodem opere summam iustitiam cũ summa misericordia, quæ sibi contraria videbantur, ineffabili modo coniunxit. Ipsa ergo perfectio iustitiæ misericordiam exaltat, quia non solum concessit hominiꝫ tempus, & locum obtinendi veniam, sed etiam modum & potestatem præbuit satisfaciendi Deo. Quod sane infinitæ misericordiæ opus fuit. Vnde etiam maior quædam gloria homini accreuit, & quodãmodo perfectior pax inter Deũ & hominem constituitur, quia per satisfactionem condignam, ad illius redit amicitiam. Et ideo specialiter propter hoc beneficium dicitur Deus diues in misericordia, ad Ephes. 2. & ad idem accõmodat Bern. ser. 1. de annun. verba illa Psalm. 84. *Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt.* Sed instabit aliquis, quia ad maiorẽ liberalitatem pertinere videtur, gratis condonare omne debitum, imo & ad maiorem charitatem: nam qui plus amat, plus remittit; vt sumitur ex Luc. 7. & inter homines opus maioris virtutis esse censetur, gratis remittere iniuriam, quam satisfactionem postulare. Sed hæc fere eodem modo dissoluuntur. nam maioris charitatis, & liberalitatis est, donare vires & gratiam ad satisfaciendũ. Addendum vero præterea est, non decuisse, nec cõmuni bono expediuisse, aliter fieri, ne delicta manerent impunita. Vnde licet in priuatis personis sæpe expediat, gratuita & liberalis iniuriarum remissio, non tamen in his ad quos pertinet commune regimen, & vindicta delictorum. Deinde ipsis hominibꝰ multis rationibus vtilius hoc fuit, tum vt peccati grauitatem agnoscerent, quamq. illud Deus odio prosequatur, tum quia ipsamet satisfactio quæ ab homine exigitur, est magnũ bonum eius, & illius gloriam & virtutem extollit. Propter quę diuersa omnino est ratio de Deo offenso, & de hominibus. Nam homo qui satisfactionem exigit iniurię sibi factę, vt id facit ex odio alterius, vel saltem ex amore proprij commodi & vtilitatis: Deus autem non suum, sed nostrũ commodum quærit, dum iustitiam vult in remittendis peccatis seruare. Vnde etiam inter homines si contingat communi bono expedire, vindictam exigere per publicam potestatem de iniuria suscepta, potest hoc esse maioris virtutis quam gratis illam condonare.

Theodor. Obiectio. Athana.

Respon.

Cur fuerit conueniẽs seruari rigorem iustitiæ. Obiectio.

Respond. Damasce.

Ephes. 2. Bernard. Psal 84. Obiectio.

Luc. 7.

Diluitur.

Dico secundo, mysterium incarnationis non fuit simpliciter necessariũ ad hominis lapsi reparationem. Conclusio est communis & ita certa vt negari non possit sine temeritate & fidei incommodo. Est D. Th. hic, Magister cum doctoribus in 3. d. 20. vbi Bonauent. cot. Richar. Duran. Palud. Gabr. & alij. Alex. Alens. 3. p. q. 1. m. 3. art. 4. Altisiodorens. lib. 3. summæ, tract. 1. c. 8. Guillel. Parisiens. lib. cur Deus homo. c. 7. & probatur primo ex communi patrum sententia. Leo Papa serm. 1. de natiuit. c. 3. *Verax*, inquit, *misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus inuenerit sibi multa superbientium, hanc potissimum confudit de via electa, qua ad destruendum opus diaboli non sine natura necessitate processit, sed ratione iustitiæ.* Aug. 13. de Trinit. 3. 10. 13. & 18. & lib. de Agone Christi. c. 11. *Sum*, inquit, *stulti qui dicimus non potuisse aliter sapientia Dei hominem liberare, nisi susceptus esset homines.* Tractat bene Greg. 17. Mor. 1. c. 18. & 14. Moral. c. 1. Hugo de S. Victo. lib. 1. de sacram. p. 8. ca. 10. Secundo, ratione, quæ facile sumi potest ex præcedenti conclusione. Si enim propter aliquam causam posset esse ita ex natio necessaria ad reparationem nostram, maxime vt ex perfecta iustitia fieret: sed hoc non fuit simpliciter necessarium, vt ostensum est: ergo neque ipsa incarnatio erit simpliciter necessaria. Nulla enim alia ratio necessitatis, aut connexionis fingi potest inter incarnationis mysterium, & humani generis reparationem. Et ex hac conclusione & ratione obiter inferitur, Christi dñi mortem non fuisse simpliciter necessariam ad nostram redemptionem, sed solum ex diuina ordinatione: quia supposita incarnatione, vna Christi operatio ad satisfactionem sufficere poterat, vel ex se, vel ex acceptatione diuina, iuxta ea quæ inferius tractãda sunt. Et ideo ad Hebr. 2. non necessitatis sed decentiæ fuisse, dicitur, hoc opus *Decebat*, inquit Paulus, *eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummari.*

Testimon. Patrum D. Thom. Magister Bonauent. Richar. Duran. Palud. Gabriel. Alexan. Alensis. Altisiod. Guill. Par. Leo Papa. Augusti. Gregor. Hugo S. Vict. Ratio.

Hebræ. 2.

Contra hanc vero conclusionẽ videtur sentire Ansel. fere toto li. 1. & 2. cur Deꝰ homo: hoc enim videtur præcipue toto illo opere voluisse conuincere, repugnare inquam Deo, alia via aut ratione mundum reparare, vtpote cum esset imperfectum opus, ac proinde minime decens Deum. Idem sentit Richard. S. Victo. lib. de Incarnatio. cap. 8 fauent verba Chrysost. homil. 10. in Ioan. *Credidit*, inquit, *natura nostra eo modo, vt restitui nullo pacto posset à quoũq; nisi ab illa omni potentissima manu. Neq; enim aliter restitui poterat, nisi qui in principio eam effinxit, nunquam non extitisset.* Et Vigil. lib. 5. contra Eutychet. circa finem dicit, *Non aliter fieri potuit nisi talis mediator existeret.* &c. Vnde Proclus Cizicenus homil. de Christi natiuit. quæ habetur in Cõcil. Ephe. to. 6. c. 7. *Vnica*, inquit, *hæc restabat mali solutio.* Cyril. 5. thesau. c. 7. *Quoniam imperfectum esse opus Dei non decuit, & non potuit aliter reparari, necessario Deus homo factus est.* Ambros. etiam ad Hebr. 9. dicit, *Tantum fuit peccatum nostrum, vt saluari non possemus aliquando nisi vnigenitus filius Dei moreretur pro nobis.* Et Leo Pap. epist. 81. *Quæ*, inquit, *reconciliatio esse poterat, qua humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causam mediator Dei hominumque susciperet?* Sed primũ exponi possunt de necessitate immutabilitatis, seu ex suppositione diuinæ ordinationis, quia supposita diuina voluntate, non poteramus aliter saluari, neq; Deus poterat non conferre nobis hoc beneficium. Ita exponunt Ansel. Bonau. & Alens. & indicatur ab ipso lib. 2. c. 5. & 17. vbi ait, in Deum non cadere alium necessitatis modum, & hunc modum non minuere rationem liberalitatis & gratiæ: alijs tamen locis plus videtur intendere Ansel. Secũdò, ergo exponi potest de necessitate ad melius esse, ita vt id dicatur necessarium, quod est conuenientissimum, quodq; omni ex parte damnum per peccatum illatum compensat hoc enim modo, neque manet dedecus peccati sine decore iustitiæ, & pœnas sustinet homo qui offendit, & satisfacit Deus qui potest, vt dicit Glos. ad Hebr. 2. circa illa verba, *decebat eum.* &c. Tertiò exponi possunt de necessitate ad perfectum modum redemptionis, quã statim explicabimus.

Richard. S. Victo. Chryss.

Vigil. Proclus. Cizicenus. Concil. Ephesi. Cyrillus. Ambros.

Leo Papa.

Solutio. 3. Modi necessitatis, quibus oportuit verbum incarnari. Anselm. Bonauen. Alensis.

Glos.

Dico tertio, ad redimendum hominem ex perfecta iustitia necessaria simpliciter fuit hypostatica vnio. Hęc cõclu. est D. Th. hic & cõis in 3. d. 20 & aliorum, quos paulò ante citauimus, & in sequẽtibus etiam referemus: imo vniuersalis est sanct. Patr. traditio. Hoc enim sensu dicit Leo Pa. ser. 1. 4 & 10. de natiu. *Si non esset Deus non afferret remedium.* & similia habet serm. 7. & 8. de Epiphan. & serm. 8. Quadrag. & serm. 1. & 12. de passio. & epist. 13. 81. & 95. quibus locis negat per hominẽ purum potuisse nos redimi. Quod nõ simpliciter & absolutè intelligendum est, sed seruato iure equitatis & perfectæ iustitiæ, vt ex dictis patet in præced. conclu. Et eodem modo loquitur Agap. Pap. in epistо. ad Anti. *Quæ reconciliatio*, inquit, *esse posset, qua humano generi propitiaretur Deus, si hominis causam mediator Dei & hominum nõ susciperet?* Ac si diceret, nõ nisi imperfecta, & eodem sensu dixit Anacl. Pa. epi. 2. decreta. Deum factum esse hominem, vt virtutis suæ potẽtia nos liberaret, & perfecto modo. Et similiter Athana. lib. de Incar. verbi circa principium. *Cum enim*, inquit, *Patris sit Verbum, & supra omnes merito etiam solus omnia recuperare potuit, & idoneus fuit, qui pro omnibus pateretur ac apud patrem intercederet.* Idem Athana. serm. de cruce & passione Dñi. Cyril. Alexan. lib. 1. de fide ad Regin. Quod per Christi sanguinem redempti sumus, inquit: *Si vt vulgaris homo cõcipiatur, quo modo illius corpus vitæ omnium æstimationem ac dignitatem exequat? aut quomodo Deus haberi non debet, qui suo sanguine cuedentes in ipsum emundat.* Et lib. 1. ad Reg. non longe a principio, exponẽs id ad Hebr. 2. *Decebat eum.* &c. dicit, Ideo Verbum carnem induisse, quia superare mortem supra humanam erat facultatem. Vbi necesse est loquatur de omni facultate, cuiuscunq; personæ humanæ creatæ, & de perfecto modo superandi mortem, & eodem modo sæpe colligit Christum esse Deum, ex eo quod potuit perfecte nos redimere, vt lib. de incarnat. Vnigeni. c. 11. & lib. 1. thesau. c. 11. & lib. 4. de Trinit. circa princip. vbi negat Christum potuisse offerre condignum pretium pro nostra redemptione, nisi esset verus Deus. Et in Exegesi ad Valeria. quæ habetur Concil. Ephes. tom. 6. c. 17. circa medium, exponens verba Isai. 53. *Cuius liuore sanati sumus: quo pacto*, inquit, *vnus pro omnibus mortuus iustum pro omnibus pretium exoluere potuit, si perpessionem illam puri cuiuspiam hominis fuisse dicamus?* Similia habet Iren. lib. 3. c. 20. & 22. Iusti. in exposi. fidei Cyril. Ierosoly. Cateh. 13. Euseb. 4. demonstra. c. 10. Theodo. Dialog. 2. & Damasce. lib. 3. c. 15. & 19. dicit actionem Christi & passionem ideo fuisse salutiferam, quia diuina erat. *Neque enim*, inquit, *conuenire poterat actioni humanæ, id est puri hominis.* Basil. etiam super Psal. 28. ad hoc accommodat verba illa, *Qui confidit in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur: frater non redimit, redimet homo? non*, inquit, *homo nudus, sed homo Deus Iesus Christus: quia nullus alius poterat condignum offerre pretium.* Et Chrysost. homil. 10. in Ioan. *Cecidit natura nostra eo casu, vt restitui non posset, nisi ab illa potentissima manu.* Et Ambros. lib. 4. in Lucam, circa princip. *Quis tantus esset dux, qui prodesset omnibus, nisi ille qui supra omnes est? Quis me supra mundum constitueret, nisi qui maior est mundo? & supra omnes est qui me supra mundum*, &c. & August. in Enchiridi. cap. 108. *Neque per ipsum liberaremur mediatorem hominem Christum, nisi esset Deus.* Idem lib. 9. de ciuita. cap. 17. & late sermone. 8. de verbis Apost. Cypria. sermone de passione Domini. Hilarius lib. 9. de Trinit. multa ad propositum scribit. Et Fulgentius de Incarnat. & gratia cap. 4. & inter alia inquit: *Nullatenus humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficies atque idonea fieret, nisi vnione verbi Dei*: Ad auferendum scilicet perfecto modo. Idem fere cap. 7. & Vigil. lib. 5. contra Eutych. præsertim colum. 10. & late Anselm. lib. 1. cur Deus homo a cap. 10 & Ricard. de sancto Victore, libro de incarnatione Verbi, cap. 8. Et in sequenti dubio, testimonia scripturæ sacræ, & nõnulla alia ex sanctis Patribus indicabimus. Ratio vero, in qua hæc necessitas fundatur est, quia tota ratio perfectæ iustitiæ, quę in redemptione Christi inuenta est, ita oritur ex dignitate diuinæ personæ, vt nullo modo possit creatæ personę communicari, aut conuenire. Quo modo autem hoc verum habeat, in sequentibus disputationibus late explicandum est. Solum est in hac cõclusione aduertendũ, vnionem hypostaticã vt in conclusione dixi, non vero incarnationem in rigore sumptam, vt significat assumptionem humanæ naturæ, fuisse ad hunc effectum ne

Agap. Papa. Anacler. Athana.

Irenæus. Iustinus. Cyrillus. Ierosoly. Eusebius. Theodor. Damasce. Basilius. Chrysost. Ambros. August. Cyprianus Hilarius. Fulgen. Vigil. Anselm. Richar. S. Victor. Fundamẽtum prædictæ necessitatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessariam. Potuisse enim Deus assumendo naturam Angelicam, per eam nos redimere perfecto modo esset cum eadem iustitiæ æquitate. Quia licet non posset mori, posset per internos & spirituales actus satisfacere: licet in hoc durius sentiat Anselm. lib. 1. cur Deus homo. c. 6. & 11. inducens humanam naturã, quæ mori possit, omnino fuisse necessariam: sed per exaggerationẽ locutus est, & aliquo modo ex dictis in præcedenti conclusione opponer explicari.

Cur conuenientissima fuit vnionem naturahumana.

Dico quarto, simpliciter & absolutè fuisse cõuenientissimum mediũ, ad nostram redemptionem, vt Deus assumeret humanam naturam, per quod pro nobis satisfaceret. Hæc est certissima, & clarissima, suppositis quæ dicta sunt. Nam in primis ex dictis sequitur, hypostaticam vnionem cum natura intellectuali fuisse conuenientissimum medium ad nostram redemptionem, quia conuenientissimum fuit nos redimi ex perfecta iustitia, quæ nisi per hanc vnionem seruari non posset. Deinde fuisse etiam conuenientissimum ad eundem finem, vt hæc vnio fieret in natura humana, facilè ostenditur. Primo, quia hoc pertinebat ad maiorem iustitiæ proportionem, vt scilicet idẽ esset satisfactor, qui fuerat offensor: offendit autem homo, debuit ergo satisfacere homo, non idem numero qui offenderat, non enim poterat perfectè & cõuenienter: debuit ergo esse saltem homo eiusdem naturæ & speciei. Secundo, pertinebat hoc ad maiorem hominum honorem & gloriam. Tertio, ad maiorem confusionẽ dæmonis, vt in eadem natura quam vicerat, vinceretur. Quarto, ad maiorem diuini amoris erga homines ostensionem. Et eisdem fere rationibus ostenditur, fuisse conueniens naturam illam esse passibilem, vt per passionẽ & mortem redimeret nos, atque doctrina & exemplo conuenientius doceret. Tum etiam, vt non solum bona sua nobiscum communicaret, sed etiam mala nostra in se susciperet, quantum honesta ratione fieri posset. Perfecta enim charitas, & amicitia tam bona quam mala facit esse communia. Vnde vltimo fit, hoc medium incarnationis fuisse omnũ optimum, & conuenientius quocunque possibili, etiam de potentia absoluta: quod planè sentiũt omnes citati Patres & Theologi, & sequitur manifestè ex dictis, quia nullum medium potest esse melius, quam illud quod perfectam iustitiam cum perfecta misericordia coniungit: sed nullo alio modo id fieri poterat, vt ostensum est. Neq; est inconueniens, Deum posse vti medio, quo nullum possit esse aptius, vel melius: quia licet in rebus omnino finitis & creatis, quæcunque facta possit facere meliorem, tamen in hoc mysterio communicando suam personam infinitam, communicauit bonum, quo nullum potest esse melius. Et propterea mirum non est, si talis communicatio sit etiam optimum medium ad reparationem nostram. De hac conclusione, & quæ circa illam dicta sunt, præter citatos Patres, videri potest Leo Papa serm. 5. 11. & 14. de passione Domini, Iren. lib. 5. c. 1. Augustin. 13. de Trinitate, cap. 10. lib. de vera religione. cap. 16. & 13. de tẽpore. Anselm. lib. 1. cur Deus homo. c. 18. solum dicendum supererat, cur fuerit conueniens, mysterium hoc fieri potius in persona Verbi, quam in alia, sed de hoc dicemus infra quæst. 3.

Conuenies fuit naturã illam humanã esse passibilẽ.

Testimon. Patrum. Leo Papa. Irenæus. Augustin. Anselm.

Sed contra, primo, nam videtur contra iustitiam, exigere satisfactionem ab innocente, & tradere illum in mortem, propter salutem nocentiũ. Respondetur primum, non fuisse iniustitiæ, sed summæ misericordiæ opus, quod Deus à Christo homine postulauerit, vt hominum causam sumeret, & pro ipsis satisfaceret, & quod ipse sponte id officij susciperet, quod ita factũ esse in hoc mysterio, constat ex ad Hebr. 10. & Psal. 39. *Aures autem perfecisti mihi.* &c. Postquam vero Christus fide iussor factus est, debuit satisfacere ex iustitia, ad æqualitatem. Et ideo rectè ad Christum accommodatur id Eccles. 29. *Gratiam fidei iussoris ne obliuiscaris dedit enim pro te animam suam.* Denique quicquid iniquitatis, & iniuriæ fuit in Iudæis occidentibus Christum, non fuit ordinatum à Deo, sed permissum. Passio vero ipsa, quæ bona fuit, & sancta, iuste & sanctè ordinari potuit in nostram redemptionem. Dices, saltem videtur inordinatio quædam, infinitum illud bonum & vitã Christi, in creatum & finitum hominum bonum ordinare. Sed respondetur primum, hoc negotiũ non sistere in bono hominum, sed totum ad Dei gloriam referri, ad quam ipsa etiam vita & mors Christi ordinatur. Item, ordinare id quod perfectius est, vt adiuuet, & perficiat inferiora, non est inordinatum, sed frequentissimum in Dei ordinatissima prouidentia: præsertim quia ipsa vita Christi corporalis, licet propter vnionem ad Verbum esset infiniti valoris, tamen statim erat recuperanda vt gloria hominum esset æterna.

Obiectio.

Solutio.

Hebræ. 10.

Psalm 39.

Eccles. 29.

Instan.

Satisf.

Dices tandem, esse repugnantiam in dictis, Deus enim semper ac necessario operatur in omnibus, quod conuenientissimum est, vt ait Clemens Alexandr. 6. Stromat. Augustin. 5. de libero arbitrio. c. 1. *Quidquid tibi vera ratione melius occurrerit, hoc sicas fecisse Deum, tanquam bonorũ omnium conditorem.* Idem lib. de quant. animæ. c. 33. & lib. 1. contra aduers. leg. & Prophet. c. 14. *Vt quæ deo, inquit, desipiendum est, vt videat homo, nihilne aliquid sit vt debuisse, & hoc Deum vidisse non putet, aut putet vidisse, & credat facere noluisse, aut non potuisse.* Respõdetur, Deum neque semper, neque necessario operari quicquid rebus creatis conuenientius, aut melius est, alias nihil posset facere quam quod fecisset. Quod est erroneum, vt contra Vvicleph ostendit Vualdensis lib. 1. doctrinalis fidei antiquæ. c. 11. vbi multa congerit ex patribus. Et eandem rem Hugo Vict. lib. 1. de sacram. cap. 11. operatur ergo Deus omnia conuenientissimè, id est, sine vlla inordinatione, vel malitia, vel imprudentia. Quod maximè Augustinus intendit locis citat. agit enim contra Manich. qui Deum quædam facientem nullorum autorem. Facit etiam omnia cõuenientissimè, iuxta finem à se intentum, & secũdum rationem diuinæ suæ sapientiæ, non secundum rationem & finem, qui à nobis agnosci vel intendi potest.

Alia obiectio.

Clemens Alexan. Augusti.

Vualden.

Hugo Victo. Augusti.

SECTIO. III.

Vtrum Christi opera fuerint sufficientis valoris, & efficacie ad condigne satisfaciendum pro peccatis hominum.

Diximus in præcedenti dubitatione, hypostaticam vnionẽ fuisse simpliciter necessariã, ad

ad perfectum modũ humanæ redemptionis: quæ necessitas dum includit vnum est, nullum nisi hominem Deum potuisse perfectè redemptionem hominum perficere, de quo postea dicendũ est: alterum est, Christum Deum hominem hoc potuisse, quod nunc examinare & declarare incipimus. Et quia prima ratio seu conditio, ex qua pendet æqualitas, & perfectio iustitiæ, est valor pretij seu operis, quod ad contractum consummandũ, seu ad recompensandum iniuriam offertur, ideo ad explicandam perfectionem iustitiæ, quæ in nostra redemptione seruata est, primum omnium considerandus est valor, & dignitas actionum, & passionum Christi, per quas redempti sumus.

Obseruandum verò est, nunc nõ tractari de efficacia operum Christi, ad obligandum (vt ita dicam) Deum ex iustitia: nec etiam disputari, an ad hanc iustitiam fuerit necessarium pactũ, vel promissio ex parte Dei, de his enim postea dicemus: nunc verò solùm agimus de valore ipsorum operum secundum se. Possunt enim intelligi habere valorem, etiam si Deus illa acceptare non reneatur, & e cõtrario posset Deus illa acceptare, etiam si secundum se sufficientem valorem non haberent.

Varij errores contra satisfactionem Christi.

In hac ergo quæstione, varijs modis erratũ est. Infideles enim, seu heretici negarũt, opera Christi habuisse valorem, ad nos redimendum, tam ex se, quam ex diuina acceptatione, vel ordinatione. In quo errore, primum numerari possunt Iudei, qui non credunt, Messiam esse Redemptorem animarum, sed corporum: neque autorem spiritualium bonorum, sed temporalium. Quos facile est ex sacra scriptura conuincere. Daniel. enim. 9. dicitur Messias venturus, vt finẽ accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & Isai. cap. 9. vocat eum Patrem futuri sæculi, principium pacis, & regni æterni. Et cap. 63. *Ecce Saluator tuus veniet, &c.* Et infra: *Vocabunt eos populus sanctus, redemti à Domino.* Denique constat ex scriptura, Messiam non solùm propter Iudeos, sed etiam propter Gentiles saluandos venisse. Isai. 60. Aggei 2. & sepe alias: ergo futurus erat Saluator animarum, potius quam corporum. Ex supra etiam tactis, multa contra hunc errorem sumi possunt.

Isai. 60.
Aggæi 2.

Secundo, numerari possunt Pelagiani, qui negantes peccatũ originale, & gratiæ necessitatem, consequenter negarunt, Christum nos redemisse, vel satisfecisse pro nobis, sed solum venisse, vt doctrina, & exẽplo homines doceret. Ex quo alium errorem intulerunt, scilicet nõ venisse pro illis hominibus, qui ipsum præcesserunt, vt August. refert lib. 1. de gratia Christi, & peccat. origina. cap. 16. Sed fundamentum huius erroris, in materia de originali peccato ex professo impugnandum est, & videri potest August. libris contra Pelag. præsertim duobus illis de gratia Christi: & breuiter sunt contra illum apertæ scripturarum testimonia. Ad Rom. 5. *Sicut per vnum hominem, &c.* Et Act. 10. 4. *Non est aliud nomen datum hominibus.* Et de præcedentibus hominibus dicitur expressè ad Rom. 3. *Quem proposuit Deus propitiationem propter remissionem præcedentium delictorum.* Et ad Hebræos. 9. *In redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento.* Et eodẽ sensu dicitur ad Rom. 5. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu.* Et ibidem: *Quia ex operibus legis nõ iustificabitur omnis caro coram illo: iustitia autẽ Dei per fidẽ Iesu Christi in omnes, & super omnes.* Et eodem modo dicitur ad Galat. 3. *Si ex lege iustitia, ergo gratis Christus mortuus est:* vt rectè ibi Hiero. annotauit, &. 1. ad Corin. 10. *Bibebant autem de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus.*

Ang.
Rom 5.
2. Tim 2.
Act 10. 4.
Ad Ro 3.
Hebræ. 9.
Galat 32
Hieron.
1. Cor. 10.

Tertio, numerari hic potest error Abaylard. qui parum est à præcedenti diuersus: quãuis enim ille non negauerit originale peccatum, negauit tamẽ Christũ nos liberasse à dæmonis iugo, & seruitute: & consequenter etiam Christum nobis profuisse per modum redemptionis, vel satisfactionis, vt refert, & impugnat late Bernard. epist. 190. qui error fuit antiquior cuiusdam Basi, vt ex Philastro refert Castro verbo Christus, hæres. 8. & Prateol. in verbo Basus. Hic verò error eiusdem scripturæ testimonijs facilè refellitur: & pluta cõgerit Bern. supra, & August. libris cõtra Iulia. præsertim in. 1. &. 6. à principio, & lib. de perfectione iustitiæ, in medio, & circa finẽ, & lib. 1. de peccatorum meritis, & remiss. ferè per totum, præsertim. c. 17. Damnatur etiam ab Innocentio. 111. in rescripto ad Bernar. habetur inter epistolas Bernar. epist. 194.

Abaylard.
Bernar.
Basus.
Hæreti.
August.
Innoc. 3.

Alia via aliqui Catholici non rectè senserũt de valore operum Christi: ad satisfaciendum pro nobis. Quamuis enim fateantur, quod fides docet, Christum verè satisfeciſſe pro peccatis hominum, negant tamen opera Christi de se habuisse valorem, & condignitatem ad huiusmodi satisfactionem, sed solum ex acceptatione diuina; quia scilicet voluit Deus illa sibi offerri, & promisit illis fore contentũ, & propter illa remissurum peccata hominibus: ita opinatur Scot. in. 3. d. 19. &. 20. & in. 4. d. 15. q. 1. & Gabr. & Alm. eisdem locis, & Durand. similiter. in. 3. d. 20. q. 2. & in. 4. d. 15. q. 1. nu. 6. &. 7. & Medi. codic. de pœniten. tract. 3. de satisf. q. 1. Fundamẽta infra videbimus. Vnde infernunt hi autores, quod attinet ad iustitiæ æqualitatem, tantum valorẽ potuisse esse in operibus puri hominis, ad satisfaciendum pro peccatis humani generis, quantum fuit in operibus Christi: quia potuit Deus illa opera ad eundem effectũ ordinare, & illa acceptare. Haberẽt ergo eundem valorem, quia tam opera Christi, quàm puri hominis tantum valẽt, quantũ est bonum illud ad quod Deus illa ordinat, & acceptat. Addunt tamẽ congruum fuisse, Deum hominem, & non purum hominem pro nobis satisfacere. Primò, quia licet dignitas personæ non augeat valorẽ operis, confert tamen quandam dignitatem, & quasi decentiam moralem, vt imago à viro sancto depicta, licet in se non sit melior, quam depicta ab alio, tamen propter respectum ad personam, habet quãdam moralem æstimationem. Deinde, quia decuit, vt solũ Deum agnoscerẽmus, & veneraremur, vt Redẽptorem, & Dominum: quia, vt ait Anselm. lib. 1. cur Deus homo c. 5. *Quæcũq; alia persona hominẽ à morte æterna redimeret, eius seruus ipse homo rectè iudicatur. Quod si esset, nullatenus esset restauratus in illam indignitatem, quam habiturus erat si non peccasset, cum non nisi Dei seruus esset.* Deniq;, quia oportuit, vt vniuersalis Redẽptor peccatorũ omnino esset impeccabilis, quod esse non posset, nisi esset Deus: vnde Fulgent. lib. 1. ad Trasimundum Regem. c. 1. *Inquirendus fuit vnus, cuius esset reformanda natura,*

Scot. Gabr. Alm. Durand. Medi.

Anselm.

Fulgen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scilicet humana natura, *informanda lumine, consummanda virtute, vt æqualitas æterna iustificaret impium, instrueret insipiens veritas, virtus firmaret imualidam: quo autem modo*, dicit inferius, *beneficentia largitor vniuersalis assisteret, quem aliena opis indigum natura non straret?*

Vt veram sententiam doceamus, ab his quæ de fide certa sunt, initium sumendum est, & dicendum primo, Christum Dominū, quod in ipso est, sufficienter per sua opera satisfecisse, tam pro originali lapsu humani generis, quàm pro vniuersis peccatis hominum, quæ quouis tẽpore commissa sunt, aut cõmittentur. Hoc vnũ est ex fundamẽtis nostræ fidei. Testimonia scripturarum sunt clarissima, & frequentissima In primis sunt illa, in quibus Christo tribuitur munus Redemptoris, ad

Timot. 2. Tit. 2. *Dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab*
Apoc. 5. *omni iniquitate.* Apoca. 5. *Redemisti nos Deo in sanguine tuo.* Ad
Hebr. 9. Hebræ. 9. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorũ per proprium sanguinem introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta.* Nomen enim redemptionis, per quandam metaphoram satisfactionem significat. Homo enim per peccatum, quasi venditus est, & sub dæmonis potestate, & captiuitate constitutus. Isai. 50. *Quis creditor meus, aut cui vendidi vos, ecce in iniquitatibus vestris venditi estis.* Christus autem suam pro illo satisfactionem offerens, in Dei amicitiam, & veram libertatem vindicauit: & ideo redemisse dicitur. 1. Petri. 1.

1. Pet. 1. *Non corruptibilibus auro, & argento redempti estis, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi, & incontaminati.* Interdum verò dicitur emisse. 1. ad

1. Cor. 6. Corint. 6. *Empti enim estis pretio magno.* Et c. 7. *Pretio*
& 7. *empti estis: nolite fieri serui hominum.* Vt enim notat
Hieron. Hiero. super. cap. 3. ad Gala. redimere dicitur, qui rem quam prius possidebat, & casu aliquo illam amiserat, pretio dato iterum acquirit. Emere autẽ dicitur, qui rei dominium primum per pretium comparat: quia ergo ante peccatum eramus sub Dei potestate, & amicitia, per peccatũ verò facti sumus inimici, & traditi potestati dæmonis, ideo Christus satisfaciendo pro nobis, dicitur nos redemisse sibi vt Deo. Juxta illud Isai. 51 *Gratis venundati estis, & sine argento redimemini.* Emisse autẽ dicitur sibi vt homini, quia per eandem satisfactionem pro nobis oblatam, speciale quoddã ius, & dominium in nos acquisiuit: & ideo Psal. 2. dicitur: *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuã.*

Isai. 52. *Psal. 2.* *Apoc. 1.* *Ephes. 5.* *Galat. 3.* *1 Ioan. 2.* *& 3.* *Ephes 2.*

Secundò, hoc probant illa testimonia, in quibus Christus dicitur nos dilexisse, & lauisse à peccatis nostris. Apocal. 1. vel semetipsum pro nobis tradidisse: vt ad Ephes. 5. ad Galat. 3. & 1. Ioan. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi.* & cap. 3 *In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.* Item illa, in quibus dicimur viuificati in Christo: ad Ephes. 2. *Cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo: cuius gratia estis saluati:* & infra: *Nùc autem in Christo Iesu, vos qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi: ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraq; vnum & medium parietem materiæ soluens inimicitias in carne sua, &c.* Et ad Rom. 5. *Sicut per vnius delictum, &c. ita & per vnius iustitiam, &c.* Et ibidẽ constituitur differentia inter, Christum & Adamum: quia iudicium quidem ex vno in condemnationem: ab Adamo enim vnum tantum peccatũ originale contrahimus: gratia autem ex multis delictis in iustificationem: quia per Christum multa, atq; adeò omnia peccata remittuntur. Tertio, hoc confirmant illa testimonia, quibus per Christum dicimur liberari à potestate dæmonis. Isai. 49.

Rom. 5.

Isai. 49. *Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto saluum esse poterit? quia hæc dicit Dominus, equidẽ & captiuitas à forti tolletur, & quod ablatũ fuerit a robusto, saluabitur:* & infra cõcludit: *Et sciet omnis caro, quia ego Dominus saluãs te, & Redemptor tuus fortis Iacob:* & ad Colos. 1. *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, &c.* & cap. 2. *Expolians principatus & potestates, &c.* Testimonia verò sanctorum Patrum & rationes afferemus inferius in postrema conclusione.

Colos. 1. & 2.

Dico secũdo, Christus Dñs non solùm pro peccatis hominum, quo ad culpã, sed etiam pro pœnis his peccatis debitis sufficienter satisfecit. Hæc conclusio est de fide, sicut precedẽs: & probari potest. 1. ex illo Psal. 68. *Quæ non rapui tunc exsoluebam:* & Isai. 53. *Verè ægrotationes nostras ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Ad quod alludẽs Petrus epist. 1. cap. 2. inquit: *Qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum.* Pœnas autem peccatorum peccata vocauit. Hoc etiam confirmant supra citata testimonia, quibus asseritur, Christum nos liberasse à potestate dæmonis. Peccator enim dicitur esse sub dæmonis potestate, non quia dæmon ipsius dominium habeat, sed quia potestatem accepit illum puniendi, & in infernum deducendi. Christus ergo suam satisfactionem offerens Patri qui ius habebat suas iniurias vindicãdi, pro pœnis nostris peccatis debitis satisfecit, & hoc modo eripuit nos de potestate dæmonis: vt bene Nazian. explicat, oratione. 42. circa finem, & Aug. 13. de Trin. a. c. 12. & Ansel. 1. cur Deus homo. cap. 6. & Bernard. epist. 120. Quanquã alia etiam ratione dicatur, Christus liberasse homines à potestate dæmonis, quia illũ priuauit veluti imperio quodam, quo per idolatriam in hoc mundo potiebatur, propter quod princeps mũdi dicitur Ioan. 14. & quia illum ligauit, ne tam acriter in homines sæuiret: vt sumitur ex Math. 12. congerit circa hoc nonnulla Vega lib. 2. in Triden. cap. 3. 4. & 5. Præterea conclusionẽ hanc cõfirmat quod Theologi docent, Christum sua morte aperuisse hominibus ianuã regni cœlestis, vt tradit D. Tho. infra q. 49. art 5. & dicemus latius. q. 19. nam regnum cœlorum clausum esse hominibus propter peccatum, magna erat pœna. Hanc ergo abstulit Christus meritis, & satisfactione sua: vt propterea dicatur aperuisse nobis ianuam regni. Præterea ex hoc principio dicitur Christus mortem superasse: iuxta illud Ose. 13. *Ero mors tua, o mors.* &. 2. ad Timot. 1. *Qui destruxit quidem mortem:* &. 1. ad Corint. 15. *Absorta est mors in victoria.* Mors enim pœna fuit per peccatũ introducta: ad Ro. 5. Christus ergo satisfaciendo pro pœnis omnibus peccatis debitis, mortem etiam abstulit, non ita vt illam non subiremus; hoc enim licet potuerit ab eo fieri, non tamen oportuit, sed ita vt in ea non permaneremus, sed post illam ad vitã perpetuam resurgeremus, sicut etiam satisfecit pro pœnis omnibus, seu pœnalitatibus, quas propter originale peccatum contrahimus: noluit tamen statim auferri, neque ad hoc obtulit satisfactionẽ suam, sed pro tempore opportuno, & conuenienti: vt rectè

Nazian. Augustꝰ. Anselm. Bernar. Ioan. 14. Math. 12. Vega. D. Thom. Ose. 13. 2. Tim. 1. 1. Cor. 15. Rom. 5.

Aug.

Aug. Luther. & aliorũ hæres.

Aug. 23. de ciuit cap. 4. Doctrinam hanc, quæ in his duabus conclusionibus continetur, Lutherus, & alij hæretici huius temporis ita extollunt, & magnificant, vt propter eam doceant, nullam hominibus necessariam esse pœnitentiam, nullam satisfactionem pro peccatis; quippe cùm iam nulla peccata illis imputentur, cùm Christus pro omnibus satisfecerit: sed hoc non est extollere satisfactionem Christi, sed magnã illi iniuriam inferre, & occasionem præbere hominibus multiplicandi peccata, quo nihil magis cõtra intentionẽ Christi pro nobis satisf cientis cogitari potest.

Cooperatio nostra est necessaria

Dicendum est ergo, quanquam Christi opera ordinata fuerint à Deo, & ab ipso Christo ad satisfaciendum pro nobis, non tamen ita vt in nobis haberent effectum, nobis non agentibus, vel cooperantibus, quod ipsi etiam hæretici vel inuiti fateri debent: aliòquin neque baptismus, nec fides essent necessaria, vt nobis satisfactio Christi applicaretur, quod ipsi non concedunt: immerito autem fidem requirunt, & nõ charitatem, vel pœnitentiam: cùm scriptura omnia hæc, vt necessaria proponat. Fiat autẽ hoc valde expediens primo ad bonum nostrum: quia vt dictum est, daretur licentia hominibus ad vitia & peccata multiplicanda, vel certè priuandi essent libertate. Deinde nec verè iustificarẽtur, si per solam imputationem extrinsecæ iustitiæ, aut nõ imputationem peccati manentis in ipso homine, iusti existimarentur. Secundò, quia ad gr ciam ipsius Christi spectat, vt homines non fiant participes meritorum eius, nisi profitendo illius fidẽ, & obedientiam, & retractando priora delicta: iuxta illud ad Hebræ. 5.

Hebr. 9. *Factus est omnibus obtemperantibus sibi causa saluis æternæ.* Tertiò, quia hoc ipsum magis extollit meritũ, & satisfactionem Christi, & ostendit eius efficaciam, quia non solùm satisfecit prò nobis, sed etiam nos facit cooperatores suos, vel ad nostram salutem, cùm ad illam disponimur, & pro peccatis nostris satisfacimus per eius gratiam, vel ad alienam, cùm alijs applicamus, sacramenta, vel satisfactiones: vt D. Tho. infra breuiter tetigit. q. 49. art. 1. ad. 3. & in materia de gratia, & de fide, & de pœnitentia latius tractandum est.

D. Thom.

3. Concl.

Dico tertiò, Christi satisfactio nõ solùm æqualis fuit, sed etiam superabundans, neque tantùm ex diuina acceptatione, sed ex proprio valore ipsius operum Christi, quem habebat ex dignitate personæ operantis. Hæc est communis sententia Theologorũ D. Tho. hoc art. ad. 1. & infra. q. 48. art. 8. & in 3. d. 20. q. 1. art. 1. & ibi communiter antiqui doctores. Bonauen. q. 3. Ricar. q. 4. Palud. q. 2 art. 1. Capreol. conclus. 1. Alens. 3. p. quæst. 1. membr. 7. q. 17. memb. 3. artic. 1. membr. 5 art. 2. Alissiod. lib. 3. summ tract. 1. cap. 8. Guliel. Paris. Alensi. Altisiod. Gull. Par. Anselm. Abulen.

Thom. Bonauen. Ricard. Palud. Capreol. Alens. Altisiod. Gull. Par. Anselm. Abulen.

Rom. 5.

Rom. 5. *Sicut per vnius hominem, &c.* Sicut ergo Adæ peccatum de se sufficiens fuit ad hominum damnationem, multò magis Christi opera de se habuerunt valorem ad condignam eorundem redemptionem. Addit enim Paul. *Sed non sicut delictum, ita & donum:* volẽs hoc multis titulis illud superare: & ideo concludit: *Si vnius delicto multi mortui sunt, multò magis abundantiam gratiæ, & iustitiæ accipientes, &c.* & infra: *Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.* Ex quo testimonio colligũt Agapet. Pap. epist. ad Anti. & Leo Pap. epist. 81. 95. & serm. 11 de passione, validius fuisse donum Christi ad libertatem nobis recuperandam, quam Adæ peccatum ad seruitutẽ: vnde & sanguinem Christi vocant diuitem ad pretium: quæ vera esse nõ possũt, nisi delicta nostra satisfactionis Christi valor excedat. Et Chryf. hom. 10. in epist. ad Ro. ostendere dicit Paulum eo loco, quod non solùm tantum nobis Christus profuerit, quantum nocuerat Adam, sed multò plus, & longe magis: quod elegãtissimè persequitur: atq; inter alia hoc exemplo vtitur: *Si quis propter debitum decem minorum in ea ipsa conijciatur, veniat autem alius, qui non solùm soluat illos nomos, sed etiam innumera auri talenta largiatur, vinctumq; in regalem aulam inducat, ita inquit & nobis ita factum est, &c.* Secũdo arguitur ex illo ad Rom. 9. vbi Paul. vel Christum, vel eius fidẽ vocat verbum consummans, & abbreuians in æquitate: quod exponens Chryf. hom. 16. circa finẽ, ait esse sensum, tale esse Verbum in Christi redemptione abbreuiatũ, vt nõ solùm salutem, sed etiam iustitiam attulerit. Vnde Isai. 10. cuius testimo. Paul. vtitur, consummatio abbreuiata inundabit iustitiam, vbi Hiero. ait, sensum esse, plenam saluationẽ futuram sub Christo, nec licere aliter exponere, cum Paul. ita exposuerit.

Agapet. Pap. Leo. Chryf. Rom. 9. Chryf. Isai. 10. Hieron.

Tertio arguitur ex tota epistola ad Hebræ. vbi Paul. ex professo contendit probare, vnicũ Christi sacrificium sufficientissimum fuisse, ad nostram perficiendam redemptionem: & patet ex cap. 7. 8. 9. & 10. vbi vna Christi solutione, & sanctificatione dicit esse consummatam nostram redemptionẽ: quæ verba ponderans Cypria. sermone de ratione Circumcisionis: *Tanta dignitatis*, inquit, *Redemptionis nostri illa vna fuit oblatio, vt vna ad tollendum mundi peccata sufficeret, qui tanta auctoritate in sancta introiuit in sanguine proprio.* Ad quod etiam facit quod Paul. ipsis locis ait, *Impossibile fuisse sanguine taurorum, &c.* satisfieri pro peccatis: si autem esset sermo de remissione per acceptationem imperfectam, bene possent per illa sacrificia expiari peccata. Sanguini ergo & sacrificio Christi tribuit perfectam satisfactionem.

Hebr. 7. 8. 9. & 10.

Ratione confirm.

Quarto arguitur ex illo principio præcedenti dubio ex traditione Patrum late confirmato, ad perfectum modum redemptionis nostræ, & acquirendam iustitiæ seruandam, necessariam omnino fuisse hypostaticam vnionem. Hoc enim principium eũdẽter supponit, Christum Deum hominem potuisse hoc modo, & seruata hac æquitate pro nobis satisfacere: nam si solum potuisset ex benigna Dei acceptatione, ad hunc iustitiæ modum incarnatio non fuisset necessaria: nec ad hoc satisfaciunt congruentiæ, quæ superius pro Scot. & Duran. opinione allatæ sunt, illæ enim bene declarant, propter alias rationes extrinsecas, & causas, potuisse expedire, vt Deus homo pro nobis satisfaceret, non verò, fuisse hoc non solùm expediens, sed etiam necessariũ, propter propriam rationem iustitiæ, & propter æqualitatem inter iniuriam, & satisfactionem: Sancti verò, non solùm primum docent, sed etiam hoc postremum, vt visum

Universidad de Deusto
Biblioteca

visum est. Hoc denique cõfirmat quod in Conc. Turonen. cap. 19. notatur, in consecratione calicis vinum, quod sanguinem Christi significat, in maiori quantitate adhiberi, quàm aquam, quæ significat populum, vt ostendatur, maiorem esse maiestatem sanguinis Christi, quam populi fragilitatem. Intelligit autem non solùm de maiestate in esse suppositali, sed in valore, & pretio.

Corilium Turonic.

Fundamẽta ad præcipuam rationẽ præcedentiũ.

Vltimo, vt rationem á priori huius veritatis explicemus supponendum est, grauitatem iniuriæ crescere ex dignitate personæ offensæ comparata ad offendẽtem: ita vt quò maior fuerit improportio, seu quo dignior fuerit persona offensa, & vilior offendens, eo iniuria grauior sit: valorem autem satisfactionis potissimùm sumi ex dignitate personę satisfacientis: vtrunq; autem horum sumi videtur ex communi iudicio omnium prudẽtum, quod in re morali plurimùm valet. Secundo habet fundamentum in Aris. 5. Ethi. cap. 5. dicente repassionem non semper continere medium iustitiæ: nam si is, inquit, qui magistratũ gerit, alium percutit, non est repercutiendus: at si quispiam eum percussierit, nõ solùm repercutiendus est, verùm etiam supplicio afficiendus: vbi ex diuersa proportione offendentis & offensi, diuersam iudicat esse tam offensionis, quàm pœnæ grauitatem. Tertio, quia quo persona est dignior, eo maior illi reuerentia debetur ab inferiori, & ideo é contrario iniuria illi facta maior est. Deinde, per offensionem, & iniuriam quodammodo despicitur, & quantum est in offendente destruitur dignitas personæ offensæ, & ideo ex hoc capite maximè crescit iniuria. Denique cum offensa consistat in quadam inæqualitate, & improportione, quantò illa improportio inter personas, est maior in ordine ad ipsam offensionem, tantò offensa grauior fit. Vnde, quia inter Deum & hominem est infinita quædã improportio, ideo iniuria quę fit Deo, in genere iniuriæ summam quandam grauitatem habet. At vero é contrario ratio satisfactionis consistit in exhibitione cuiusdam honoris: honor autem maior censetur, quò á digniori persona exhibitus est, quia honor est in honorante. 1. Ethi. c. 3. habet enim modum actionis, quæ rationem suam ab eliciente principio maximè sumit: vnde etiam fit, vt honor exhibitus á persona infima parum moraliter existimetur, præsertim si ad personam dignissimam referatur.

1. Ethi. 3.

C

Ex his ergo conficitur ratio, nam sicut grauiras offensionis crescit ex dignitate personæ offensæ, ita satisfactionis valor & dignitas maximè sumitur ex persona satisfaciente: sed Christus qui satisfecit Deo pro peccatis hominum, erat persona infinitæ dignitatis: id etiam *quod* in satisfactione obtulit, fuit vita & sanguis diuinus, quæ erant res infiniti valoris, quam rationẽ amplius vrgebimus statim: illa verò vtuntur frequentissimè Patres: & habet fundamentum in Paulo ad Hebræ. 4. *Et quidem cum esset filius Dei, exauditus est pro sua reuerentia*: vt recte ibi notat Theophyl. & Chryl. hom. 8. vult ostendere, eius esse magis effectum, quàm gratiæ Dei: & tanta erat eius reuerentia, vt etiam propterea eum reuereretur Deus. Cyp. seu potius Rufi. in expositione fidei, in articulo de Passione: *si potuit*, inquit, *per vnum hominem mors intrare, quanto magis per vnum hominem, qui & Deus erat, potuit vita regnare*? & sermone de ascensione: inquit idem Cyprianus: *Intelligi voluit in pretio, quod pro eo datum est: et in eo, quod ipse dedit pro mundo, quanta fuerit dissimilitudo, vt dubium esse nõ possit, quin pretij magnitudo superet negotium, nec æquari possit damnum, quod damnatio iustè meruerat, obedientia Christi, quæ vsq; ad mortem progressa est, & vltrò soluit quod non debebat*: Et Athanas. lib. de Incarnatione, paulò post principium: *Corpus assumpsit, quod pro omnibus ad plenam satisfactionem sufficeret, & mortem in omnibus, quasi stipulam igni, consumeret suis meritis, & satisfactione*: sic etiam Ambro. lib. de Incarn. cap. 6. *Ex nobis accepit, quod proprium efferret pro nobis, vt nos redimeret ex nostro*: Ad declarandum verò valorem illius oblationis sumi ex supposito, addit: *Et quod nostrũ non erat, ex suo nobis diuina largitate conferret: & secundum naturam igitur se obtulit nostram, vt vltra nostram operaretur naturam*. Denique Cyril. lib. 1. de fide ad Reg. cap. Quod mors Christi mundo fuerit salutaris: *Solus*, inquit, *Sufficit qui super omnes est, & Deus est, morte sua carnis á mundo depellens carnem*.

Athan. *Ambros.* *Cyril.*

Hebræ. 5. *Theoph.* *Chryso.* *Cyprian.*

obiectio 1.

Dices primo, offensio est cõtra Deum, vt Deũ: satisfactio autem licet sit á Deo, non tamẽ vt Deo, B sed vt homine, qui nõ est tãtæ dignitatis ac Deus; ergo non seruatur exacta proportio, & æqualitas inter offensum, & satisfacientem. Confirmatur, quia peccatum non minus displicet, quàm placeat bonitas propria: sed non tantùm placent opera Christi Deo, quantùm propria Dei bonitas: ergo, &c. Maior patet, nam peccatum de se est destructiuum diuinæ bonitatis: quantùm autẽ amatur res, tantùm odio habetur, & displicet destruẽs illam. Respondetur, Christum, vt Christum, dici minorem Deo, quasi diminuendo reduplicationẽ illam, & designando præcisè illud esse, quod habet Christus ab humanitate, non tamen sic satisfacit vt homo: quia licet humanitas sit formale principium, quo efficitur actio satisfactoria, non est tamen totalis ratio, vnde suum valorem habet satisfactio, sed hæc ex persona operante maximè oritur, vt Sancti docent, & iam amplius probabitur. Vnde simpliciter & absolutè satisfacit hic homo, seu Deus homo, qui non est minor Deo. Ad C confirmationem negatur maior: neque enim tãta est malitia peccati, quanta bonitas Dei: neq; peccatum vere destructiuum est diuinæ bonitatis, sed solùm secundum affectum, & moralem quandam imputationem, dicitur ita se gerere peccator, ac si Dei gloriam & maiestatem velit destruere, in quo affectu, modo omnino cõtrario, superauit Christi voluntas omnes prauas hominum voluntates, magis amans & gaudẽs de diuinis bonis, & ipso esse Dei, quàm illi habuerint odio. Vnde dubium non est, quin Christi opera gratiora Deo fuerint, quàm displicuerint peccata.

Solutio.

Obiectio. 2.

Sed hinc oritur secũda obiectio: nam si singula peccata mortalia cum singulis operibus Christi comparemus, videntur tantùm habere malitiæ, & iniuriæ, quantùm hæc habent bonitatis, & satisfactionis: si verò cumulum operum Christi cum cumulo peccatorum, inuenitur hic multò maior: non est ergo æqualitas seruata. Maior probatur, nam sicut opus Christi ex obiecto bonitatẽ quandam infinitã habet, scilicet ex Deo, ita peccatum vt est auersio: & sicut peccatum ex parte personæ offensæ habet infinitatem in ratione iniuriæ, ita satisfactio Christi tantùm ex persona satisfaciente habet infinitatem, & aliunde videtur exceders

pecca-

peccatum, si comparetur persona offendens cum A persona cui fit satisfactio: quod oportet etiam cõparare: nam inde fit, infinitã esse improportionem inter peccatorem & Deum, quę non satis videtur compensari per equalitatem inter Christum & Deum. Sicut enim peccator infinitè distat á Deo, ita deberet satisfaciens Deum infinitè superare, vt esset æqualis recompensatio. Confirmatur illa ratione, nam si per impossibile Christus peccaret, non posset pro suo peccato ad æqualitatem satisfacere: ergo minus poterit pro alienis. De hac difficultate dicendum est lat e sequenti sectione: nũc breuiter dicitur, vnum Christi opus in valore & efficacia satisfactionis, superasse non tantùm singula, sed etiam omnia peccata: quia multò aliter persona satisfaciens dat valorem suo operi, scilicet quasi per modum formę intrinsecę, quàm persona offensa concurrat ad grauitatem offensæ, scilicet per modum extrinseci termini illius habitudinis, quàm peccatum dicit ad ipsam. Vnde ad dignitatem satisfactionis, & valoris, satis est consiB derare dignitatem personæ satisfacientis in se, & absolutè, præsertim si sit infinita, quia infinitè dignificat. Quocirca illa improportio, quæ est inter peccatores & Deum, satis superabũdanterq; compensatur per infinitatem personæ satisfacientis in se ipsa: quia non minus admirandum, & æstimandum est infinitam personam humiliari, & deijci, etiam si id sit propter Dei gloriam, & honorem, quam sit horrendum & detestandum, vilem hominem iniuriam inferre Deo: imo infinitè illud hoc excedit, & est in altiori quodam gradu, & ordine satisfactionis. Addit verò Ricard. Victo. lib. de Incarna. non solùm Deo, sed etiam hominibus se subdidisse Christum, & in manus peccatorum fuisse traditum, & factũ opprobrium hominum, vt in illa disproportione seruaretur forma æqualitatis: quia sicut per peccatum, infimum eleuatur supra summum, ita per Christi satisfactionem, summum deprimitur subtus infimum: totum tamen in Dei gloriam, & honorem: alioqui nõ esset C rationabile obsequium: quæ omnia magis ex sequentibus patebunt. Ad confirmationem respondetur, conditionalem illam esse indignam, quæ assumatur, & esse impossibilem, & ex ea sequi quodlibet. Nam si ponas Christum peccare, & durare vnionem, ille homo posset satisfacere, quia infinitè gratus Deo, & Deus ipse: & non posset, quia inimicus: si autem per peccatũ destrueretur vnio, iam non esset idem suppositum, quod peccauit, & satisfaceret, & ideo verè non posset satisfacere: sed ille non esset Christus, de quo modo loquimur.

Solutio. In quo excedat satisfactio Christi offensam hominum.

Ricard. S. Victo.

Obiect. 3. Durand. 8. Ethic. 13. Scot.

Aliter obijcit Durand. quia dijs, & parentibus non possumus reddere æquiualens pro beneficijs susceptis: vt Arist. etiam docuit. 8. Ethi. cap. 13. Ergo neque Christus, vt homo, hoc potuit: multò ergo minus potuit pro alienis offensis reddere æquiualens Deo. Et confirmatur ex Scoto, quia Pater non tenebatur acceptare Christi satisfactionem: ergo totus valor fuit ex acceptatione gratuita. Sed hæ obiectiones cum multis alijs fusius tractãdæ sunt sectione. 5. Nunc breuiter ad argumentum responderi potest primo, non esse eandem rationem de offensa & beneficijs compensandis: nam fieri potest, vt beneficium sit multò maius in suo ordine, quàm iniuria in suo, & ideo

Solutio.

non possit quis condignas agere gratias, pro beneficio, & possit condignè satisfacere pro offensa: vt videre est inter homines Patrem & filium. Ita respondet Vega lib. 7. in Trident. c. 9. ex D. Thom. Pasud. & Capreol. in. 3. d. 20. quæ responsio est quidem sufficiens, ad saluandam æqualitatẽ considerata ratione, seu obligatione vnius debiti tantùm, non tamen si omnia simul debita pensentur, vt magis ex sectione. 7. constabit. Et ideo aliter dicitur cum communi schola Thomistarum, quantuis personę create non possint Deo reddere equialens pro beneficio susceptos: Christum tamẽ, qui persona increata est, propter infinitã dignitatem suam potuisse condignas gratias agere Deo pro beneficijs sue humanitati collatis, simulque potuisse condignam pro peccatis nostris satisfactionem offerre. Ad confirmationem verò, quicquid sit de antecedenti. Negatur consequentia: quia licet pretium oblatum sit condignum, & æquale rei pro qua offertur, potest dominus rei nõ acceptare illud in pretium, si nolit rem vendere, nec cum alio contrahere. Valor ergo non pendet ex acceptatione, sed potiùs illi supponitur, vt iustitia possit interuenire perfecta.

Vega.

SECTIO. IIII.

Vtrùm opera Christi Domini fuerint infiniti valoris, & efficaciæ ad satisfaciendum.

Opinio. 1.

EX fine precedentis dubitationis cõstare potest, exactã intelligentiam veritatis, quę ibi tradita est ex presenti dubitatione pendere. Autores enim, qui negant operibus Christi sufficientem valorem, nisi ex acceptatione diuina, consequenter, imo maiori ratione, negant infinitũ thesaurum satisfactionis ejusdem Christi. Vnde Scot. *Scot.* non plus valoris censet esse in operibus Christi, quàm sit bonum illud, ad quod á Deo ordinantur & acceptantur: & quia de facto non referuntur, neque acceptãtur ad aliquid infinitum, inde concludit, non habere valorem infinitum: quinimo addit vlterius Medina, magis esse infinitum pec- *Medina.* catum hominis, quàm satisfactionem Christi. Peccatum enim in ratione culpę est infinitum, quia, quod in se est, destruit Deum (agimus enim de mortali) vnde & pœna illi respondens infinita est, saltem extensione, & duratione perpetua: at verò, Christus neque pœnam pertulit infinitam, aut eternam, nec aliquid operatus est, quo infinitum aliquod bonum inferret Deo.

Aliorum sententia.

Alij verò autores negare possunt Christo Domino infinitam satisfactionem, quia non videtur necessaria ad perfectam equalitatẽ iustitię in nostra redemptione seruandam. Omnia enim hominum peccata finita sunt simpliciter: ergo per opera etiam finiti valoris possunt ad equalitatem compensari. Rursus licet peccata, quatenus contra Deum sunt infinitum, sint ipsa secundum quid infinita, tamen simpliciter eorum malitia, & reatus finita sunt: poterunt ergo ad equalitatem compensari, licet opera Christi tantùm secundum quid sint infinita, quia habitudinem habent ad personam infinitam, á qua speciali modo proficiscũtur. Neque enim ex eo capite maior infinitas oriri posse videtur: nec verò assignari potest aliud ex quo oriatur.

Nihil-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Opera Christi sunt infiniti valoris.

Nihilominus communis, vera & sana doctrina habet, opera Christi Domini habuisse valorē absolutē, & simpliciter infinitum ad satisfaciendum, & mercendum apud Deum: obiter enim coniungo meritum cum satisfactione, quia licet alias differant; quia meritum dicit ordinem ad mercedem, satisfactio ad iniuriam recompensandam; tamen, quod ad propositum pertinet, eiusdem rationis sunt, & difficultates habent ita connexas, vt non debeant disputatione disiungi. Hæc ergo doctrina communis est antiquorum Theologorum, quos in assertione postrema præcedentis dubitationis allegaui. Indicatur etiam à D. Thom. infra. q. 7. art. 11. ad. 2. apertius & optime quodlib. 2. art. 2. & Alex. Alens. 3. p. q. 17. memb. 5. art. 2. Bonau. in 3. d. 3. art. 1. q. 2. & Richard. ibi artic. 1. q. 2. & discipuli. D. Tho. communiter Capreol. & Palud. supra Caiet. hic, Ferra. 4. contra gent. cap. 55. Sot. lib. 3. de natura & gratia c. 6. idem Vega lib. 7. in Trid. cap. 8. &. 9. Iacob. Bil. in scholijs ad vitam Grego. Nazian. nu. 127. vbi dicit sanguinē Christi infinitis internallis distare à sanguine martyrum: & idem sentit Ansel. lib. 1. cur Deus homo. c. 14. &. 19. & sumi potest ex varijs locutionibus sacræ scripturæ, & sanctorum: primo enim scriptura loquitur de sanguine Christi, & pretio nostræ redemptionis, ac de re infiniti valoris. Iob. 6. *Vtinam appenderentur peccata mea, & calamitas quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret:* quæ verba ad Christum accommodat Grego. 7. moral. cap. 2. & psal. 119. *Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio*: &. 1. Corit. 6. *Empti enim estis pretio magno*: &. 1. Petri. 1. *Sed pretioso sanguine*: &. 1. Ioan. 2. *Non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*: Quæ locutiones, licet nō expressē infinitatem asserant, indicant tamen quendam inæstimabilem valorem, & sine termino. Secūdo tamen præcipuè hoc confirmat definitio Clem. 6. Extrauagan. vnigenitus, de pœnit. & remiss. vbi expressè dicit, Christum suis meritis & satisfactionibus acquisiuisse infinitum thesaurum hominibus, quo qui vsi sunt, Dei amicitiæ participes sunt effecti: & ideo dicit ibidem vnam guttam sanguinis Christi fuisse sufficientem ad perfectam redemptionem nostram, propter vnionem ad Verbum: quomodo loquitur Nazian. orat. 42. sub finē, vbi maximum miraculum passionis Christi dicit esse, quod exiguæ cruoris guttæ orbem vniuersum instaurarunt. Hinc etiam Basil. exponens verba illa psal. 48. frater non redimit, dicit, pretium hoc superare omnē valorē: & Ambros. præfat. in psal. 35. bonum aurum sanguis Christi, dines ad pretium, profluus ad lauandum omne peccatum. Tertio ab inconuenienti, quia alioqui vix, aut nulla ratione saluari potest perfecta iustitiæ æqualitas: primo, quia Christus satisfecit pro æterna pœna debita omnibus hominibus: quæ cum quoddammodo infinita sit, & alterius rationis ab omni pœna huius vitæ, non posset illi æquari satisfactio per temporalem pœnam huius vitæ, nisi aliunde haberet infinitatem. Secundo, vel satisfactio Christi de se valebat ad satisfaciendum iustē, & æqualiter pro quibuscunque peccatis, quantūuis in multitudine, & grauitate in infinitum augeantur, vel nō: si hoc secundum dicatur, ergo tantum posset augeri, & multiplicari, vt ad satisfaciendū pro illis ad æqualitatem non sufficeret Christus, quod est contra modum loquendi scripturæ, & Patrum. Deinde, vnde constaret nobis non ita multiplicari peccata hominum, vt non merito timeremus, ne exhauirerut thesaurum meriti, & satisfactionis Christi? & ideo merito Clemen. 6. dicta Extraua g. ex infinitate intulit, nihil esse quod timeamus. Si verò primum dicatur, ad id requiritur infinitas satisfactionis, seu valoris, sicut si esset pecunia tanti valoris, quæ sola sufficeret ad emendum quascunque res, quantunuis in modo & pretio crescerent, illa requireret infinitum valorem; & Charitas quæ immutata manens, potens esset elicere actus intēsiores in infinitum, ipsa esset actu infinita.

Thom. Alens. Bonauen. Capreol. Palud. Caiet. Ferrar. Vega. Iacob Bil. Anselm.

Iob. 6.

Grego.

1. Cor. 6. 1. Pet 1. 1. Ioan. 2.

Clemēs. 6.

Clem. 6.

Dices, huiusmodi discursus non semper inferre infinitum, sed vel hoc, vel rem altioris ordinis; & ideo ad hæc omnia valere, tamē in re esse finitum quid. Respondetur, si intelligatur esse finitū quid in genere entis, concedi posse, quia re vera nō est ens physice infinitum: tamen in æstimatione morali recte concluditur valor infinitus, vt magis in sequenti ratione explicabitur.

Ratio efficax.

Quarto ergo argumentor, quia satisfactio crescit in valore ex dignitate personæ satisfacientis: sed persona satisfaciēs in Christo est infinitæ dignitatis: ergo & opera eius sunt infiniti valoris ad satisfaciendum. Maior supra ostensa est, & tota hæc ratio fundamentum habet in Patribus dicentibus, actiones Christi ex dignitate personæ operantis fuisse deificatas, & Deiuriles vt dicit Dionysius epist. 4. ad Cainn, & Damas. lib. 3. cap. 15. &. 19. vbi actionem Christi dicit esse salutiferam, quia non tantum humana est, sed etiam diuina: quod infra explicans, inquit esse deitate perfusam. Vnde optimè Theod. Ancyran. hom. de Nat uit. Domini, quæ habetur in Concil. Ephes. t. 6. c. 10. dicit, Deum assumpsisse passiones, vt illæ Dei effectę, victoriam aduersus passiones nobis obtinerent: nam vim illis diuinam tribuit: & quę ibi latè persequitur, & exemplo Regis dignitatis accommodatè explicat: & similia fere habet in alia homilia ejusdem festi, eodem tom. 6. appendice. 5. cap. 1.

Dionys. Damasc.

Theodo. Ancyra.

Hęc ratio fundamentalis est in hac materia: & ideo oportet eā diligentius discutere: videturenim primum niti hoc fundamento, quod opus profectum a persona digniori coram Deo, id est magis grata, ceteris paribus sit maioris valoris ad satisfaciendum. Quod fundamentum videtur falsum, vt in puris hominibus cōstat: quia si duo impares sint in habituali gratia, & actus efficiant ad satisfaciendum æquales in omnibus alijs conditionibus, non magis satisfacit per eum actum, qui maiorem gratiam habet. Secundo videtur illa ratio ita colligere, opus factum esse à digniori persona, est maioris valoris: ergo factū ab infinita persona est infiniti valoris: quę collectio non videtur bona: nam ex simili forma arguimentādi solū potest colligi infinitas secundū quid, non simpliciter; vt patet in simili forma. Visio perfectioris obiecti est maioris perfectionis, ergo visio infiniti obiecti est infinitę perfectionis: vel offensa digniores personę est grauior: ergo offensa infinitę personę est infinita: in his enim tantum sequitur infinitas secundum quid. Tertio, ratio huius effectus esse videtur, quia quantitas meriti, vel satisfactionis non oritur ex sola dignitate operātis, sed etiam ex alijs circunstantijs. Quando autem ad vnum effectum præser-

Dissensio præcedētis rationis.

nostra assē-

præsertim moralem plura concurrunt, licet vnum infinitum sit, si alia sint finita, effectus non erit infinitus simpliciter, sed finitus: quia limitatur ab alijs principijs finitis, & obiectum vel persona infinita, concurrendo cum illis, non potest in finito modo, sed finitè influere, vt in exemplis positis videre est. Quarto deficere etiam videtur ratio facta: quia persona Verbi non concurrebat per se ipsam, sed solùm quasi materialiter se habebat, subsistentando humanitatem: ergo non dabat illis aliquem valorem, vel certè non infinitum, quia nō per se ipsam, & proximè deificabat illa opera, sed solùm remotè, & quasi peraccidens. Vnde etiā confirmatur, quia illa persona solùm finito modo erat vnita humanitati: ergo solùm etiam finito modo augebat valorem, & dignitatem operum: quia solùm augebat media vnione ad humanitatem. Et tandem sicut actiones in suo esse limitantur ex principio operandi, ita in valore & satisfactione limitantur.

Dissoluūtur præcedentes obiectiones.

Ad primum respondeti potest: primò non esse eandem rationem de quacunque dignitate personæ accidentaria, & quasi extrinseca, & de substantiali dignitate, qualis erat dignitas personæ Christi. Actiones enim per se sunt suppositorum, & personarum: & ideo substantialis dignitas, & perfectio ipsius personæ semper per se confert ad valorem & dignitatem ipsius operis, quia in suo genere semper influit in illud: at verò si perfectio personæ, vel dignitas accidentaria sit, non est necesse, vt influat aliquo modo in ipsum opus, sed potest solùm concomitanter se habere, & ideo fieri potest, vt nihil conferat ad valorem operis. Secundò tamen addo, loquendo de dignitate gratiæ habitualis, illam per se conferre ad valorē moralem operis satisfactorij, & meritorij, atque adeò, cæteris paribus, opus factum à sanctiori persona, esse maioris valoris moralis, coram Deo: & ita ad obiectionē factam negandum est totum id, quod assumit: de quo plura non dicam hoc loco, quia habet proprium in materia de gratia. Et quia, vt dixi infinita satisfactio Christi non pendet ex illa quæstione de gratia habituali, sed ex hoc generali principio, quod illa dignitas personæ operantis, quæ est circunstantia operis, auget valorem eius, quod principium & perse notum est in materia morali, & supra etiam ostensum est.

Ad secundum respondetur, quidquid sit, an consequentia illa teneat ratione formæ, saltem tenere in proposito ratione materiæ. Fundatur enim in hoc, quod actus personæ Christi habent dignitatem quandam verè infinitam, & ideo habere etiam valorem infinitum, quātum in eo genere esse potest. Vnde vlterius dicitur, seruata formalitate illarum præmissarū, rectè & formaliter deduci illud consequens, neque exempla in contrarium adducta esse similia. Vtrunq; declaro ex diuerso modo, quo persona operans afficit suam operationem, & moraliter influit in illā, & quo obiectum, seu extrinseca persona, quę se habet veluti materia, circa quam versatur actio, ad illam concurrit. Multò enim magis confert ad valorem moralem influxus personę operantis: quod patet primo ex ipsis locutionibus: nā operatio facta à persona diuina Theādrica dicitur, & diuina: operatio autem quæ fit circa Deum, tale dignitatis nomen non recipit, sicut operatio facta ab Angelo, est Angelica, nō verò quæ fit circa Angelū. Secundo ex re ipsa, quia obiectum & aliæ similes circunstantiæ solùm terminant habitudinem actus ad ipsa: quæ habitudo finita est, etiam si obiectū, vel persona ad quam terminatur, sint infinita, & ideo tota dignitas vel bonitas actus inde orta, est in suo genere finita: at verò persona operās, quodammodo per se ipsam informat moraliter suam operationem. Quod ita declaro, quia non tantùm ipsa operatio in abstracto, sed ipse etiammet operans, in quo persona ipsa includitur, se se submittit, & offert in obsequium eius, cui satisfacit: quod signi ficauit Paul. ad Ephes. 5. dicens: *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo*: & ad Philip. 2. *Humiliauit semetipsum*: vbi Chrys. homil. 7. *Quantum habuit, inquit, celsitudinis, tantum humilitatis vicissim subiit.* Et hoc modo ait Cyril. 4. de Trin. circa principium, quia est ipse Dei filius: indicans, ipsam personam per se ipsam conferre dignitatē operi, & valorem satisfactioni. Vnde fit, vt hæc dignitas, & valor sit infinitus simpliciter in suo genere, quandoquidem ipsa persona est infinita simpliciter. Quod tertio ita declaro, quia vnio hypostatica est quędā infinita dignitas humanitatis assumptę, quia persona infinita simpliciter est illi humanitati realiter cōiuncta, & per ipsam mirabili modo illam afficit, & substentat: sed actus vel passiones illius humanitatis in tali persona habent similem quandam coniunctionem, quasi hypostaticā, cum eadem persona, quanuis mediante natura: ratione ergo huius coniunctionis habebunt infinitam quandam dignitatem, & valorem moralem: quocirca sicut ad intelligēdam infinitam illam dignitatem in humanitate assumpta, nō oportet ineſſe ipsi humanitati rem aliquā physicē, vt ita dicam, infinitam, simpliciter distinctam ab ipso verbo, ita neq; in ipsis actib⁹ Christi, vt alias objcit Scot. vt habeant infinitum valorem, oportet eis ineſſe entitatem aliquam physicam infinitam, sed solam dictam vnionem ad Verbum à quo illam habent dignitatem. Est tamen differentia inter humanitatem & actus eius, quod humanitas immediatè vnitur Verbo, vnde illa vnio est proprius modus realis ipsius humanitatis, vt quæstione. 1. dicetur: at verò actus solùm per humanitatem vniuntur Verbo, quia scilicet inherent humanitati, seu fiunt per humanitatem Verbo vnitam. Vnde hæc vnio nullum realem modū ponit in ipso actu, respectu Verbi, præter modum vnionis ipsius humanitatis: ab illo tamen participat moralem valorē, & æstimationem, vt explicatum est.

Ephes. 5. Philip. 2. Chrys. Cyril.

Persona operans, & circa quam versatur actio diuerso modo se habent.

Ad tertium respondetur: primū probabile esse, solam dignitatem gratiæ in persona operante sufficere ad valorem meriti, vel satisfactionis, si aliàs sit capacitas in actu, id est, si sit liber & bonus: sic enim multi existimant omnes actus bonos moraliter personæ gratę esse meritorios propter statū, & dignitatem talis personę. Dico autem oportere supponi capacitatē in actu: quia opera non libera, etiam in ipso Christo, nō habebant hunc valorē ad meritum, & satisfactionem, quia non erant capacia moralis dignitatis, sicut humanitas ex vi vnionis sanctificatur, & illi debetur beatitudo, & tamē si natura leonis assumeretur, quanuis re ipsa haberet eundem modum vnionis, & eandem maiestatem Verbi sibi coniunctam, non tamen propriè sanctificaretur, nec illi esset debita beatitudo, quia non

An sola dignitas gratiæ in personā operante sufficiat ad meritum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non esset capax: & eadem ratione actus nõ liberi, vel actus non boni hominis grati, nullũ valorem haberent ab ipsa gratia habituali in ordine ad meritum, vel satisfactionem. Notanda verò est in hoc differentia inter habitualem gratiam, & gratiam vnionis, quod illa, quando non per se concurrit ad actum, influendo in illum per se, vel per auxilia sibi proportionata, non confert tantum valorem, quantum potest, nec secundũ totam intẽsionem, quam in se habet, quia tantum concomitanter concurrit, vt supra dicebam: at verò gratia vnionis, seu persona ipsa vnita humanæ naturæ, per se concurrit ad omnem actum talis naturæ, quia concurrit vt substantiale suppositum operans, & ideo secundum totam dignitatem suam, quæ simplicissima est, illum informat, eiusq; valorem auget, & ideo tantùm auget, quantum potest. Addo præterea (ne videamur totam responsionem fundare in opinione satis dubia, de sufficientia gratiæ habitualis ad rationem meriti) addo inquam, omnes alias conditiones ad hunc valorem requisitas minimè sufficere, sine personę dignitate, vt suppono ex materia de gratia, & de satisfactione, & videri potest in primo actu cõtritionis, in quo reperiuntur omnes aliæ cõditiones requisitæ ex parte ipsius actus, & nihilominus, donec persona intelligatur grata, non intelligitur actus ille habere condignitatem ad meritum, vel satisfactionẽ. Statim verò ac persona sit grata, actus de se censetur habere valorem quem potest, iuxta capacitatem subiecti. Vnde intelligitur, ipsam personæ dignitatem esse quasi vltimam formam dantem valorẽ actui, & in hoc genere esse quasi intrinsecã, vnde sit, si hæc forma posset esse infinita simpliciter, & secundum se totam posset informare actum, posse etiam illi dare infinitum valorem, & dignitatem. Ita verò est in proposito, vt explicatum est. Et propterea hic valor non limitatur ex parte ipsius actus finiti, & limitati, quia ipsa persona Verbi infinita per seipsam est, quasi forma dans valorem tali actui: ipse autẽ actus capax est totius illius valoris, & dignitatis, hoc ipso quod est capax vnionis ad verbum, secundum hypostasim.

Differẽtia inter habituale gratiam, & gratiam vnionis.

Quomodo actio Christi habeat à persona infinitum valorem.

Ad quartum respodetur: Verbum per seipsum, atque adeò secundum totam suam infinitatem, esse vnitum humanitati: habitat enim in Christo omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Vnde ipsa vnio, licet prout est modus humanitatis, sit quid finitum simpliciter, & tantùm secundũ quid infinitum: tamen ex parte personæ, & boni cõmunicati ipsi humanitati, est res simpliciter infinita: ac propterea quod illa persona conferat valorem actibus Christi, quatenus vnita est humanitati, est res simpliciter infinita: ac rursus, q. illa eadẽ persona conferat valorem actibus Christi, quatenus vnita est humanitati, nihil minuit de valore, & dignitate illarum actionum. Secundo dicitur, ad hunc moralem effectum nõ oportere fingere proprium influxum physicum ipsius personæ per seipsam in actiones humanitatis distinctum ab illo, quem habet per ipsam humanitatem, ita vt ipsa diuina personalitas sit aliquo modo principium, aut ratio operandi tales actiones. Hoc enim nec philosophicum est, quia licet actiones sint suppositorum, tamen personalitas neque est ratio agendi, neque formale principium actionum: neque theologicum, quia personalitas diuina, vt sic, non est operatiua, seu ratio operandi ipsi personæ, sed hæc est diuinitas per intellectum, vel voluntatem. Tum etiam, quia illa personalitas supplet in humanitate Christi munus personalitatis propriæ, & ideo physicè non aliter ad actus concurrit, quam concurreret propria. Concurrit ergo terminando & sustentando ipsam naturam, & ex hoc fit, vt nõ natura, sed ipsa persona ineffabiliter cõposita, sit quæ principaliter operatur: & hoc satis est, vt per te ipsam sanctificet, tam ipsam naturam, quàm actus, & conferat illis valorem, & dignitatem. Hinc tertio dicitur, non esse parem rationem de limitatione actionis ineſſe entis, & in valore morali, seu in ratione satisfactionis: quia actus habet proximè totam suam entitatem physicam à principio agendi, & in principio agendi, si immanens sit: valor autem moralis immediatè sumitur ab ipsa persona operante, quatenus moraliter informat ipsos actus, & denominat illos diuinos.

humanitas ẽ quasi ipse suus effectus actus

Ex quibus intelligitur primo, hanc dignitatem actuum Christi non tam esse sumendam, quasi ex influxu actiuo, vel ex ratione effectus manantis à Christo, quàm ex vnione illa personali, quam habent cum Christo & Verbo. Nam si intelligamus per actionem Christi aliquem effectum ad extra factum ex respectu illo ad Christum non censeretur habere infinitum aliquem valorem, vel dignitatem, sicut nec habet creatura ex eo, quod à Deo producta sit: tota ergo ratio consistit in formali vnione, ratione cuius & ipsa persona quodammodo afficitur illis actibus, per quandam naturam factam suam per vnionem, illosq; afficit, atque dignificat.

Vnde fit secundo, quod, licet opera Christi offerentis. V. g. seipsum in cruce ex duplici capite videantur habere infinitatem, scilicet ex parte offerentis, & ex parte rei oblatæ, infinitas tamen meriti magis sumitur simpliciter ex parte illius personæ, vt offerens est, & persona operans, quam vt est obiectum oblationis, vel actionis: vt cum beata Virgo offerebat filium pro nobis Deo, vel Simeon illum obtulit in templo, vel cùm nunc sacerdos offert, considerando illam actionem tantùm, vt est actio huius personæ, in his omnibus dignitas actionis manet finita, quia in illis Christus tantùm se habet per modum obiecti, & quasi extrinsecè dignificat actus: quia verò ipse offert se ipsum per se ipsum, intrinsecè dignificat actionẽ suam, quomodo etiam, vt infra dicemus, ipsa passio Christi, vt erat actus eius, habebat infinitam quandam dignitatem, vt verò à crucifigentibus, non habebat tãtam malitiam, quia vt sic, tanquàm obiectũ extrinsecum, ad eorum actus comparatur.

1. Obiectio ex finita actus entitate. Scot.

Sed supersunt difficiles obiectiones cõtra propositam veritatem, hactenus enim solùm ea tractauimus, quæ fundamẽtum eius impedire videbantur. Prima & vulgaris est, qua Scot. est vsus: quia omnis actio Christi est finitæ entitatis: quam confirmat, quia si esset aliquo modo infinita, infinitè placeret Deo, tantùm ergo placeret, quantùm ipsimet actus increati suæ diuinitatis. Sed hæc, si nihil aliud addatur, facile dissoluuntur: potest enim actio Christi, quãuis physicè in genere entis finita sit, moraliter in genere satisfactionis esse infinita, nam hoc non consistit in entitate physica, sed in morali dignitate proueniente ex coniunctione ad diuinam personam.

Solutio.

Nec

Nec propterea rectè cõparatur actio humanitatis cum actu increato diuinitatis, hic enim simpliciter, & in genere entis infinitus est, & ideo infinitè placet Deo, nõ in genere satisfactionis, vel meriti (huiusmodi enim proprietates non dicunt perfectionem simpliciter, vt posſint conuenire in illum actum) sed vt infinitè bonus per essentiam: Actus verò humanitatis est infinitus in genere meriti, & satisfactionis simpliciter, & absolutè tanien in genere entis tantùm secundũ quid, sicut ipsa humana natura ratione vnionis habet infinitam dignitatem, nõ tamen ideo æqualis est cum ipsa natura diuina: est etiam illa natura impeccabilis ex vnione ad Verbum, & mẽtiri non potest, sicut nec Deus ipse, non tamen propterea eius bonitas, aut veritas æqualis est veritati, aut bonitati per essentiam ipsius diuinitatis, quia hæc omnia habet solũ ex coniunctione ad diuinã personam.

Augetur difficultas ex finita actus bonitate.

Potest tamen alio modo vrgeri hæc obiectio, quia non videtur actus bonus effectus à Christo Deo homine, posse habere infinitum valorẽ ad satisfactionẽ & meritũ, nisi intrinsecè infinitã entitatem habeat in se. Probatur primo, quia hic valor pertinet ad bonitatẽ moralem ipsius actus, sed bonitas moralis, præsertim in interiori actu volũtatis, nõ est extrinseca aliqua denominatio, sed est intrinseca differẽtia, vel proprietas ipsius, quæ nõ potest augeri, nisi realiter mutetur ipse, vel illi aliquid addatur, & consequenter neque esse potest infinita, nisi ipse actus physicè, & in entitate sua, aut intensiuè, aut extẽsiuè aliquo modo infinitus fiat: tum etiam quia, quanuis demus illũ valorem distingui à bonitate, tamen argumentum augeri potest, sumpta proportione ab vna proprietate, seu conditione ad aliam, quia sicut augetur satisfactio ex circunstantia personæ operantis, ita & bonitas, quæ nõ tantùm ex obiecto, sed etiam ex circũstantijs sumenda est; ergo si infinita dignitas personæ operantis, infinitè auget satisfactionẽ, infinitè etiam augebit bonitatem, atq; entitatem actus: vel è contrario, si bonitatem non ita auget, neque satisfactionem augebit.

Confirmatur.

Et cõfirmatur, & augetur difficultas, quia si satisfactio Christi simpliciter infinita est, ergo actus volũtatis eius, quo volebat efficaciter satisfactionem, & illam offerebat Deo, erat infinitè bonus, quia habebat infinitũ obiectũ, & illud totũ efficaciter volebat actu illi proportionato, & adequato: sicut, si quis haberet actũ voluntatis, quo posset efficaciter velle dare infinitas diuitias in eleemosynam, ille actus haberet infinitam bonitatẽ misericordiæ, vt patere potest vtẽdo illo argumento cõmuni, nã bonitas illa crescit ex quantitate obiecti, seu eleemosynæ, vnde maior est cæteris paribus, quo quãtitas obiecti maior est, erit ergo infinita, si quantitas obiecti est infinita: multo ergo magis illa volũtas Christi, quæ versatur circa satisfactionem infinitam, erit infinitè bona.

Responsio. In qua declaratur quo modo valor distinguatur à reali bonitate.

Ad argumentum respondetur, valorem hunc quem habet actus in ordine ad satisfactionem, & meritum, esse quid distinctũ à reali bonitate, quæ est differentia ipsius actus, prout constituitur in esse virtutis, vel illi aliquo modo intrinsecè inhæret: quod patet clarè in exẽplo supra posito de contritione, quia præintellecta ante gratiam habitualem, intelligitur habere totã suam intrinsecã bonitatẽ moralem, & totã rationẽ actus virtutis, & tamen nõ intelligitur habere sufficientem valorem, & cõdignitatem ad meritum: statim verò ac intelligitur suppositũ gratum, intelligitur idẽ actus habere valorẽ, quanuis eius bonitas intrinsecè nec mutata, neq; aucta sit. Hic ergo valor nõ dicit physicam entitatẽ inhærentẽ actui, sed supponit illam, & aliquas etiam denominationes extrinsecas, vt libertatẽ, & habitudinem ad talẽ personam: & consistit in morali quadam ratione, & æstimatione ipsius actus: hac igitur ratione, quanuis omnes actus Christi in se fuerint finiti in entitate, atq; adeo in bonitate morali intrinsecè inhærente, nihilominus potuerunt esse infiniti valoris moralis, ex personæ dignitate prouenientis. Ad priorẽ ergo partem argumenti informa respondendo, negatur illa prima propositio assumpta: satisfactio, seu valor satisfactionis pertinet ad bonitatem actus, proprie enim non pertinet ad illã bonitatem, à qua actus dicitur bonus moraliter, & actus virturis, de qua intelligendũ est, cùm dicitur bonitatem esse intrinsecã actui, sed pertinet, vt dixi, ad quandam moralem æstimationẽ: quod si hæc vocetur etiam bonitas (potest enim ita vocari, quandoquidẽ est quædam dignitas, & in suo genere habet rationem entis moralis) sic negandum est omnem bonitatem actus esse realem entitatem ipsi inhærentem.

Ad priorẽ partẽ primi argumenti.

Ad aliã verò partẽ argumenti respondetur, aliter circunstãtiam, vel dignitatem personæ augere interdũ propriam, & intrinsecã bonitatẽ actus, in ratione virtutis, aliter verò valorẽ satisfactionis, vel meriti: bonitatẽ enim nõ confert proximè, & immediatè, quasi actũ ipsum informãdo, sed quatenus aliquo modo redundat in obiectũ, & quodãmodo afficit illud, augẽdo vel mutando obiectiuã bonitatẽ eius: vt, quando pauper facit eleemosynam, illa circũstantia personæ auget bonitatẽ, quia illud obiectũ comparatũ ad talem personã, censetur difficilius, & maioris quantitatis proportionalis, & sic de alijs: & hinc fit vt hæc circũstantia personæ, etiã si infinita sit, nõ infinitè augeat hãc bonitatem, sed limitatur ex habitudine, & modo, quo talis actus tendit in tale obiectũ sic affectum: quia, vt dictũ est, nõ auget hãc bonitatẽ, nisi quatenus aliquo modo redũdat in obiectum, & consequenter, nõ nisi iuxta habitudinẽ realem, quàm actus habet ad obiectũ talibus circũstantijs affectum: at verò alius valor, & dignitas in ratione satisfactionis, proximè, & immediatè sumitur ab ipsa persona, per seipsam moraliter afficiente, & dignificante actus, & ideo infinitus est à persona infinitæ dignitatis.

Ad priorẽ partẽ argumenti.

Dignitas personæ aliter auget bonitatẽ actus, quã valorẽ satisfactionis.

Ad confirmationẽ respondetur, solùm concludere illum actũ habere infinitam bonitatem obiectiuam, non verò ipsum actũ internum volũtatis habere infinitã bonitatem formalẽ, quæ consistit in habitudine ad illud obiectũ, quia ad obiectum infinitũ potest actus tendere per habitudinẽ realiter, & in sua entitate finitam simpliciter, quãuis secundum quid, & obiectiuè possit dici infinitus: quod ita facilè declaratur, quia ille actus nõ habet infinitatẽ in essentiali differentia, vt constat, quia est finitæ perfectionis: tùm quia huiusmodi perfectio maior est in volũtate amandi Deũ: nec habet infinitatem in intensione, vt suppono, quia nullus actus creatus potest fieri infinitè intensus: neq; in extensione quia illã non habet, vnica enim simpli-

Ad cõfirmationẽ. Quid habeat actus ex obiecto infinito.

D ci, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ci,& indiuisibili habitudine fertur in totum illud obiectum,quamuis infinitũ sit:& idem dicendum est in exemplo adducto in illa confirmatione, vt latius in 1.1. q. 18. tractari solet.

2. Obiectio

Secunda obiectio est ab inconuenienti, nam si satisfactio Christi infinita est, sequitur vel vnum infinitum esse maius alio in eo genere, in quo infinitum est, quod est contra rationem infiniti, vel vnum opus Christi nõ esse maioris valoris, quam aliud; nec duo, quãm vnũ; quod videtur absurdũ: tũm quia totum est maius sua parte, tũm etiam, quia vnum opus Christi erat melius alio, & vnus dolor maior, quam alius, quod multum refert ad quantitatem satisfactionis: tũm deniq;, quia inde fieret, nõ magis redemisse nos Christum per passionem, & mortẽ, quam per alios actus vitæ suæ, quod est contra Scripturam, quæ passioni semper tribuit redemptionẽ nostram, ad Rom. 3. 4. & 5. ad Galat. 3. ad Hebr. 2. 9. & 11.

Responsio.

Respondetur primum omnium fatẽdum esse, opera Christi fuisse inæqualia in propria bonitate intrinseca, & essentiali, vel realiter inhærente ipsi actui: quin, vt dictum est, tota hæc bonitas erat finita, poterat ergo esse maior, & minor, & aliunde vnum opus Christi erat melioris obiecti, quam aliud, & vnum intensius alio, & sic de aliis circunstantijs, ergo erant, vel poterant esse inæqualia in hac bonitate. Nihilominus addendum secundo est, quodlibet opus Christi ex parte personæ operantis fuisse infiniti valoris, quia licet bonitas, & aliæ conditiones actus conferant interdum ad hunc valorem, tamen quia hæc dignitas infinitæ personæ extollit hunc valorem ad perfectissimum ordinem, & vsque ad infinitum gradum, ideo tollitur omnis alia proportio: illa enim persona, cùm in omni genere infinita sit, eminenter cõtinet omnia alia bona, & ideo cõfert actui, quidquid valoris ómnes aliæ circunstantiæ conferre possent. Quocirca totum id, quod erat in opere Christi ex parte ipsius actus, intelligẽdum est quasi materialiter se habere, personam verò esse quasi formam conferentem valorem, quæ omnes illos actus æqualiter informat, & ideo omnibus confert infinitum, atque adeò æqualem valorem: exẽplo explicari potest, si pecunia tali regio signo figurata, tantum valeret, cuiuscunque C esset materiæ, ratione figuræ.

Quomodo fieri æqualitas meriti cum inæquali bonitate.

Hinc tertio fit, plura opera Christi esse quidem extensiue plura merita, intensiue tamen non esse plus valoris in multis, quàm in vno: vt, si essent plures calores infinitè intensi, essent quidem plures, non tamen efficerent vnum intensiorem: & pari ratione, si in vno opere Christi, quod successiuè per partes fiebat, partes cum toto comparemus, intensiuè tantus valor erat in qualibet parte, sicut in toto opere, & in vno momento, sicut in longo tempore: quia forma à qua erat valor, tota erat in toto, & tota in singulis partibus. Dices, augmentum extensiuum, seu multitudo meritorum æquiualet maiori intensioni: tres enim actus meritorij vt quatuor, tantundem valent, quantum vnus vt duodecim. Respondetur, illam reuera non esse intensionem ipsius meriti, sed multitudinem, seu extensionem: in ordine tamen ad præmium habere interdum eandem vim, quam haberet intensio, quod accidit in actibus finiti valoris, quia ratio, vnde oritur quantitas meriti, est

Obiectio.

Solutio.

A maior in multis actibus finiti valoris, quàm in singulis: in proposito autem non est ita, vt explicatum est: & hoc sensu dicunt communiter Theologi in 3. d. 18. & D. Tho. infra. q. 34. art. 3. ad 3. non plus meruisse Christum Dominum per omnia opera vitæ suæ, quàm in primo instanti meruerat, sed idem pluribus titulis: hæc enim & similia vera sunt, considerando opera Christi secundum valorem, quem ex se habent.

D. Tho.

Addo quarto, si considerentur opera Christi, vt erant sub diuina ordinatione, & sub relatione illius operantis, plus meruisse, vel satisfecisse toto vitæ suæ tempore, quàm singulis operibus, & aliquid effecisse, seu obtinuisse vno opere, & non aliorita tenuit Soto in 4. d. 11. q. 1. art. 2. & benè explicat d. 1. q. 3. art. 5. melius tamen D. Thom. quodlib. 2. art. 1. & sumitur ex eodem infra. q. 48. art. 1. ad argumenta: & ratio est, quia licèt opera essent de se infiniti valoris, potuerunt tamen ita fieri, & ordinari, vt non per singula totũ præmiũ, nec ius ad totũ illud, vel ad remissionẽ omnium culparum, & pœnarũ acquireretur, sed certo modo, & ordine seruato: hoc verò, quod fieri potuit, ita factum esse, ostendendum est latè infra. q. 19. & secunda obiectio facta illud declarat.

Quæ ratione in Christi actibus inæqualitas meriti extiterit.

Sotus.

D. Tho.

Ex hoc enim intelligitur quinto, quam obrent redemptio nostra passioni, & morti Christi specialiter tribuatur, cùm non per solam illam, sed per omnia opera, quæ in vita mortali Christus operatus est, nobis meruerit, & pro nobis satisfecerit. Ratio enim est: primo, quia illud fuit præcipuum opus redemptionis nostræ, & maximè accommodatum ad satisfaciendum pro nobis. Secundo, quia in illo fuit consummata nostra redemptio, ex diuina enim ordinatione, omnia merita Christi erant veluti in fieri, & non expiabatur per singula lapsus, & reatus humanæ naturæ, neque acquirebatur illi perfectum, & absolutum ius ad gloriam, donec per passionem consummarentur: vt sumitur ex Paulo tota epistola ad Hebræ. præsertim. c. 10. & dicta. q. 19. dicẽdum est latiùs. Hoc enim ita factum est, non quia singula opera per se non sufficerent, sed quia ita fuit ordinatum à Deo. Primo, ad ostentionem Charitatis suæ. Secundo, vt cognosceretur melius, quàm sit peccati grauitas. Tertio, vt gratia, & remissio peccati maiori in pretio ab hominib⁹ haberetur. Quarto, propter exemplũ, de quibus latè Anselm. lib. 1. Cur Deus homo. c. 8. & sequentibus.

Cur redemptio nostræ passioni, & mortẽ Christi specialiter tribuatur.

Ansel.

Quinta ratio addi solet, & tribui D. Tho. infra. q. 46. art. 6. & 48. art. 2. scilicet, vt satisfactio Christi esset æqualis, non tantũ ex dignitate personæ, sed etiam ex ipsorum operũ, & dolorum magnitudine: quæ tamen ratio mihi non probatur, nisi sano modo explicetur. Primũ enim, non potest procedere de satisfactione pro culpa, nam hæc nõ potest intelligi æqualis, nisi ob dignitatẽ personæ, vt partim in superioribus visum est, partim in sequentibus dicetur: deinde non potest procedere de satisfactione pro æterna pœna, tum propter rationẽ factã, remissio enim huius pœnæ coniuncta est, vnde nullus potest satisfacere ad æqualitatem pro hac pœna, nisi eodem modo satisfaciẽdo pro culpa: tũm propter obiectionem Medinæ in principio positam, quia nulla pœna, vel dolor huius vitæ est comparabilis cum dolore inferni, neque in duratione, neque in magnitudine, & ideo seclusa

Quinta cõgruentia reijcitur.

Medina.

eluſa perſonę dignitate, in doloribꝰ Chriſti æqualitas eſſe cum ulla æterna pœna nõ potuit, ex dignitate autem perſonæ, nõ ſolùm eſt æqualitas, ſed infinitus exceſſus, maioris enim valoris eſt, vel minimus dolor diuinæ perſonæ, quàm ſit æſtimabilis æternus cruciatus omnium hominum, & Angelorum.

A

Denique neque videtur id poſſe intelligi de ſatisfactione pro pœna temporali, tũm quia vix poteſt intelligi, cum qua pœna temporali fiat comparatio, non eſt enim certa definita pœna temporalis, quæ interdum relinquitur poſt remiſſionem peccati: nonnunquam enim maior eſt, interdum minor: tũm etiam quia vix eſt credibile, dolores Chriſti Domini per ſe ſumptos, ſeclusa perſonæ dignitate, habuiſſe æqualitatem cum omnibus pœnis temporalibus, quibus vel in hac vita, vel in purgatorio peccata hominũ puniuntur, vel quibus omnia puniri poſſunt, ſi omnia quo ad culpam remitterentur: nec D. Tho. vnquam huius æqualitatis meminit, ſed proportionis tantum, ſic enim inquit: *Quantitatem doloris aſſumpſit, quæ eſſet proportionata magnitudini culpæ.* Poteſt autẽ proportio in hoc conſiſtere, quod ſicut pro maximis culpis, & pœnis ſatisfaciebat, ita per maximum dolorem, & pœnam huius vitæ ſatisfaceret: item vt, quoniam peccatum delectationem includit in bono commutabili, ſummum dolorem ſuum tali delectationi opponeret: denique vt mortem noſtram morte ſua ſuperaret.

D. Thom.

B

3. Obiectio

Tertia obiectio eſt, quoniam ex hac infinita ſatisfactione, vel merito Chriſti ſequitur, plus potuiſſe Chriſtum mereri, quàm Deus potuerit remunerare, quod videtur ſatis per ſe abſurdum: ſequela patet, quia meritum infinitum nõ poteſt habere æquale præmium, niſi ſit etiam infinitum, hoc verò non poteſt conferre Deus: non enim poteſt conferre infinitam gratiam, aut infinitam viſionem ſui. Et confirmatur, nam ſi merita, & ſatisfactiones Chriſti tanti valoris ſunt, inconueniens, & quodammodo injuſtum eſſet, tam paucis hominibus prodeſſe, præſertim cùm plures ex peccato Adæ damnari, quàm propter Chriſti meritum ſaluari videantur.

Confirm.

C

Quomodo Chriſtus meruerit aliquid poſsibile.

Ad argumentum, forta ſſe alicui nullum videbitur incommodum, conſequẽs illud admitteret mihi tamen omnino diſplicet. Primo, quia non potuit Chriſtus mereri aliquid impoſsibile, eſſet enim mereri id quod eſt omnino nihil, ergo neq; potuit mereri plus, quàm Deus poſsit facere, quia quidquid poſsibile eſt, poteſt facere Deus, & ſolùm non poteſt, quod in ſe eſt impoſsibile: Chriſtus autem ſimiliter ſolùm potuit mereri, quod poſsibile eſt, & quod eſt impoſsibile mereri non potuit. Secundo, quia Dei omniporentia non minus infinita eſt, quàm meritũ Chriſti, nihil enim poteſt cadere ſub hoc meritum, quod non poſsit etiam cadere ſub illam potentiam. Tertio, quia vel eſt ſermo de hoc merito ſecundum valorem ſuum, & ſecũdum ſe, vel vt refertur ad præmium: ſi primum, ſicut ipſum infinitum eſt, ita Dei potentia eſt infinita: ſi ſecundum ſicut fieri non poteſt præmium actu infinitũ, ita nec per meritum Chriſti poteſt acquiri ius ad præmium purè creatum, actu infinitum: poſſet autẽ referre illud meritum ad præmium maius, & maius in infinitum, quod facile fieri poteſt, & conferri à Deo.

Ad argumẽtum ergo negatur ſequela, & dicitur Primo, poſſe Deum facere aliquod opus, quo ſufficienter ſatisfaceret meritis Chriſti, ſi ad illud, vt ad præmiũ ordinaretur: probatur in operevnionis hypoſtaticę, nam ſi propter Chriſti meritum Pater, vel Spiritus ſanctus fieret homo, eſſet condignum premium talis meriti, habet enim meritum Chriſti ab ipſa vnione, quod infinitũ ſit; quid ergo mirum, quod per ſimilem vnionem, illi poſſet ſatisfieri? Addo tamen ſecundo, ita eſſe hoc præmium condignũ meritis Chriſti, vt ſi cum illo coniungantur alia bona creata gratiæ, & gloriæ, non excederet totũ hoc præmium ſimul ſumptũ, valorem illorum meritorum: ratio eſt, quia meritum illud eſt intenſiue infinitum, vt dictum eſt, præmium autem per additionẽ omnium illorum, non creſcit intenſiuè, non eſt enim maius bonum Deus, & creatura, quàm Deus ſolus: infinito enim intenſiue, continetur eminenter, quidquid poſtea quaſi per extẽſionem additur, & ſimiliter in merito infinito intenſiue, continetur eminenter valor ad totum illud præmium: quod patet, ſi comparemus totum hoc præmium ad diuerſa opera Chriſti, vel ad diuerſam partem, aut durationem, aut gradum eiuſdem operis: facilè enim intelligitur, per vnum opus potuiſſe mereri incarnationem Patris, & per aliud alia præmia creata, ſed vnum opus Chriſti, etiam indiuiſibile, & momentaneum, habet tantum valorem, quantum multa opera. Dices, habet tantum intenſiue, & non extenſiue, & ideo non nurum eſt, ſi poſsint plura opera valere ad aliquid extenſiuè maius. Sed contra hoc eſt, quia in infinito intenſiue, continetur eminenter tota hęc perfectio extenſiua, & ideo tantundem valet, & ad ea omnia, ad quę ſufficit meriti extenſio.

Soluitur tertia obiectionis.

Tertio, hinc dicitur inter præmia purè creata nullũ eſſe, quod ad æqualitatem reſpõdere poſsit Chriſti operibus, ſecundum ſuam dignitatem, & valorem conſideratis: patet, quia hic valor eſt infinitus, & res illę omnes ſunt finitę, & qualiber data, adhuc poſſet dari alia perfectior ſub valore operum Chriſti, in quo eadẽ eſt ratio de Chriſti merito, & potentia Dei ad creandum, vt ſupra declaratum eſt. Quarto dicitur, meritũ Chriſti, licet ſecundum ſuũ valorem ſit infinitum, tamen vt eſt actuale meritum, id eſt, vt per illud acquiritur ius ad præmium, ſemper referri ad finitum, vel definitum præmiũ: & hoc modo ſemper Chriſti meritum poteſt habere adæquatũ præmium: quia hoc modo non meretur opus totũ id, quod habet valoris, ſed tantùm id, ad quod refertur ex promiſſione, & conuentione, vt infra. q. 19. latiùs explicabitur. Opus autẽ Chriſti ex Dei intentione, & promiſsione non poteſt referri, niſi ad certum, & definitũ præmium, quia vt ſic refertur ad præmiũ eo modo, quo fieri poteſt, & quo conuenienter fieri poteſt.

Obiectio.

Dices, ergo de facto meritũ Chriſti non eſt dicendum infinitũ, ſed potiùs ſimpliciter finitum: probatur, quia meritum abſolutè dictum, non dicitur opus ſecũdum valorẽ, quem ex ſe habet, ſed præterea requirit, vt in promiſsione fundetur, & per illud aliquod ius acquiratur: qua ratione opera Chriſti in cœlo nunc habent valorem, & non ſunt merita, vt latiùs infra. quæſt. 19. Reſpondetur iam hoc pertinere ad modum loquendi,

Solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& forté melius dicetur, Christi opera habuisse infinitum valorē ad meritum, & satisfactionem, tamen de facto quid finitum per illa meruisse: meruit enim, vt daretur gratia, & gloria hominibus vsque ad certum gradum, nempe infra suam gratiam, & gloriam, & non ordinauit sua merita ad vlteriorem gradum gratiæ. Similiter satisfecit pro peccatis hominum, & non dæmonum, non quia opera Christi de se ad id valere nō possent, sed quia non sunt ad hunc effectum ordinata. Nihilominus in bono sensu dici potest, Christi meritum, & satisfactionem actu fuisse infinitam, non solùm ratione valoris, sed etiam ratione actualis meriti, vt cadentis sub diuina ordinatione: quia licet, in quantitate præmij non sit ordinata ad infinitum effectum, tamen ex parte modi requirit quandam infinitatem, quia sine illa non posset satisfacere ad æqualitatem pro peccatis, vt supra dictum est: & quia illi datum est propter meritum, vt posset sua voluntate instituere sacramenta, & dare illis virtutem conferendi gratiam, & vt per se posset illam efficere, meruit etiam ex perfecta iustitia, quæ omnia, saltem in modo, requirunt infinitatem.

Quo sensu dici possit Christi meritū actu fuisse infinitum.

Ad cōfir.

Ad confirmationem huius tertiæ obiectionis respondetur, illud pertinere ad altitudinem diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam Paul. admiratur: non potest tamen alicui iniustitiæ diuinæ attribui, cùm per Deum non stet, quo minus fructus satisfactionis Christi omnib⁹ applicetur, vnde nulla ipsis hominibus iniustitia fit: nec verò fit Christo, quia nec ipse voluit aliter sua merita hominibus applicari, nec sua merita obtulit, & ordinauit, vt alio modo homines ad æternam salutem perducerentur: nec etiam propterea superfluus fuit infinitus thesaurus satisfactionis Christi, quia ad perfectam iustitiam, & misericordiam demonstrandam fuit necessarium. Deinde secundum intensionem, & perfectionem plura operatur in hominibus meritum, & satisfactio Christi, quàm peccatum Adæ, vt per se notum est: secundum extensionem verò, & multitudinem plura peccata per Christum remittuntur, quàm ex Adamo contrahantur: quo ad personas verò, pluribus communicatur peccatum Adæ, quàm gratia Christi, illud enim communicatur per modum naturæ, in ipsa naturali generatione, hæc verò requirit excellentiorem modum regenerationis spiritualis, quæ difficilior est. Alrior verò huius rei ratio est, quia Deus ita voluit permitteré ad ostensionem iustitiæ suæ, & maiorem suæ gratiæ æstimationem, quę eo magis æstimari debet, quo paucioribus communicatur: addi etiam potest, in rebus per se primo intendi perfectionē intensiuam, multitudinē verò esse quasi accidentariam: sed de hac re latiùs in materia de Prædestinatione disseritur.

SECTIO. V.

Vtrum in Christi satisfactione vera, & propria iustitia intercesserit.

Quæstionis difficultas, ex duplici capite.

DVplex dubitandi ratio, & vtraque sanè grauis, & difficilis occurrit in quæstione proposita. Prior est, quoniam vera, & propria iustitia inter personas distinctas esse debet, nam iustitia virtus est, quę essentialiter alterum respicit: vt cum Arist. 5. Ethic. cap. 1. cęteri docent: sed hoc

Aristo.

A non potest conuenire proprié in satisfactione Christi. Primo, quia Christus per se primo satisfecit Deo pro hominibus; ipse autem non est alter à Deo, cùm Deus ipse sit, ergo eius satisfactio non fuit ad alterum. Secundo, quia, si satisfactio Christi ad æternum Patrē comparetur, licet personaliter ab illo distinguatur, in ordine tamen ad propriam iustitiam illa distinctio non sufficit, quia inter filium & patrem non intercedit propria iustitia, teste Aristo. 1. Ethi. cap. 6. quia filius est aliquid patris, & quasi pars eius. Tertio, quia Christus non simpliciter in quantum Deus, sed in quantum homo satisfecit: at verò in quantum homo est creatura, & seruus Dei, ac denique quid quid est, Dei est: sed inter seruum, & dominum, hac ratione non intercedit propria iustitia, teste Arist. 8. supra, ergo.

Aristo.

Secūdum.

Posterior ratio dubitandi est, quia satisfactio Christi, nec vt ab ipso procedebat, & offerebatur patri, erat actus veræ, & proprię iustitię: nec vt ab ipso Deo, & æterno Patre acceptabatur, ergo nullo modo. Explico, & probo primam partem B antecedentis: quia Christus non tenebatur ex iustitia meri pro hominibus, aut satisfacere pro illis, poterat quidem teneri ex obedientia, vel ex charitate, si præceptum illi impositum est, quod modo non disputo, tamen ex iustitia non est vnde potuerit obligari: ergo illa satisfactio, vt ab illo procedebat, non erat actus iustitię, repugnat enim esse actum iustitię sine iustitię obligatione. Dicetur fortasse, ex pacto aliquo, vt fideiussorem hominum, potuisse teneri ex iustitia: sed contra, quia ipsimet homines non tenentur ex propria iustitia satisfacere Deo pro peccatis, sed ex pœnitentia, vel religione, ergo quamuis demus, Christum in se suscepisse debitum, & obligationem hominum, non potest illa ad iustitiam pertinere, quia non potest esse maior obligatio fideiussoris, quàm principalis debitoris. Et confirmatur, quia in Christo homine non fuit alia propria iustitia, vel alterius rationis, quàm sit in alijs hominibus, sed nulla propria iustitia humana habet actum circa Deum, vt constat in materia de Religione, C & de pœnitentia; & patet breuiter, quia si aliqua versaretur, maxime iustitia cōmutatiua: sed hęc non, quia proprie versatur in commutationibus dati, & accepti, vt constat ex. 5. Ethi. cap. 1. & 4. vnde proprie constituit æqualitatem in his rebus, quę sunt vnius, & non alterius, & inter eos, qui habent iura, & dominia cōdiuisa, quiq; inuicem vtilitatem, vel damnū recipere possunt: quę omnia non habent locum in ordine ad Deum.

Aristo.

Probatur iam altera pars antecedentis, scilicet nec in Deo ipso fuisse actum iustitię, satisfactionem Christi suscipere, vel acceptare: primo, quia nulla persona offensa tenetur acceptare satisfactionem ab alio, quam ab ipso offendente, vt patet ex communi sensu omnium hominū, qui prudenter, & secundū moralem ęstimationē de satisfactione iudicāt: & ratio sumi potest ex differētia inter satisfactionem, & restitutionem: restitutio enim respicit res ipsas, vnde si reddatur res æqualis, nihil refert, quod ab vno, vel ab altero reddatur: at verò offensa, & similiter satisfactio, respicit actiones, & personas, & ideo nullus tenetur ad acceptandā satisfactionem, nisi ab eadē persona, quæ illū offendit, quia alias non videtur propriè resar-

A vt virtus aliqua, vel actus eius dicatur proprié reperiri in Deo, nō oportere, vt eodem modo, & cum omnibus imperfectionibus in Deo sit, quo in hominibus, vel inter homines reperitur. Nam si hoc esset necessarium, nec misericordia proprie esset in Deo, quia in eo non est compassio: nec liberalitas, quia non priuatur eis bonis, quæ alijs communicat: nec vindicatio, quia non se tuetur, vel seruat incolumem in alios puniendo: nec scientia, quia non discurrit, neque assensum conclusionis colligit ex assensu principij. Denique hoc generali ratione constat, quia cum hæc attributa, virtutes, & perfectiones non vniuoce, sed analogicè dicantur de Deo, & nobis, quanquam in Deo sint proprię, & formaliter, tamen excellentiori modo esse necesse est: vt ergo virtus aliqua, quæ in hominibus est, dicatur proprié cōuenire Deo, sufficit, vt formalis ratio illius virtutis, formaliter, ac proprié in Deo, & nobis reperiatur: licet in nobis habeat adiunctam aliquam imperfectionem, quam non habet in Deo, vt in exemplis adductis de scientia, & misericordia videre est: tunc enim talis imperfectio non est de conceptu formali illius virtutis secundum se, sed solùm illi conuenit, prout in nobis est, cuius signum est, quia præcisa per intellectum illa imperfectione, intelligitur manere quædā ratio formalis virtutis, distincta secundum rationem ab alijs virtutibus, vel perfectionibus, quæ formaliter, & proprię in Deum conuenit, & in nobis etiam reperitur. Hoc enim modo, & nullo alio intelligere possumus, aliquas perfectiones, vel virtutes, quæ in nobis sunt formaliter, & proprię in Deo reperiri, & ad eundem modum philosophandum est de diuina iustitia, quomodo autem id possit & explicari, & persuaderi in solutione secundæ difficultatis melius dicetur.

aliquid Deo proprie tribuatur, quid spectandum sit.

Primus dicendi modus.

Scot. Durand. Palud. Bonauen. Alens. D. Tho.

Capreol. Caiet. Ferra. Ricard.

Secunda, & vera sententia, quod in satisfactione Christi fuit vera iustitia.

Rom. 3 & 5.

B Propter hæc dici posse videtur, iustitiam hanc, quæ satisfactioni Christi tribuitur, nō appellari iustitiam, quia propriam, & veram rationē formalem iustitiæ habeat, sed propter quandam analogiam, seu similitudine, quam habeat cum propria iustitia, vel commutatiua, quatenus in compensanda offensa diuina seruauit æqualitatem rei ad rem, vel vindicatiuę, quatenus peccata hominū in seipso condigne vindicauit: cui dicēdi modo fauent Theologi, qui communiter negant, esse in Deo propriam iustitiam ad alios, atq; adeo nec ad Christum, generaliter enim loquuntur, vnde etiam fit, nec Christi ad Deū posse esse veram iustitiam, hæc enim correlatiua esse videntur: illam vero sententiā docent in 4. d. 46. Scot. Dur. & Palud. q. 1. fundati in hoc, quod inter Deum, & creaturam non potest æqualitas constitui. Bonauent. autē ibi art. 2. q. 1. ad. 1. secutus Alens. 1. p. q. 39. m. 1. in eo fundatur, quod in Deum nō cadit debitum proprium, quod tamen est de ratione propriæ iustitię, vt ait D. Thom. ibid. q. 1. art. 1. q. 11 & 1. p. q. 11. art. 1. & 2. Contra gent. c. 93. negat iustitiam commutatiuam proprie esse in Deo, licet de distributiua aliud sentiat, de qua nunc nostra non refert, quia in compensanda iniuria, de qua modo agimus, non distributiua, sed commutatiua iustitia debuit intercedere: & eam sententiam sequūtur omnes Thomistæ, Capreol. Caiet. Ferra. citatis locis, sequitur etiam Ricard. dicta d. 46. art. 1. q. 1.

Nihilominus simpliciter, & absolutè dicēdum videtur, in Christi Dñi satisfactione seruatam esse propriam, & veram iustitiam, tam ipsius ad Deū, quàm Dei ad ipsum. Quæ sententia est magis consentanea D. Tho. hoc loco, & alijs superiùs citatis, & omnes eius discipuli eam amplectuntur, illiq; plurimùm fauent omnia, quæ de efficacia, & valore satisfactionis Christi ex Scriptura, & Patrib⁹ C a me adducta sunt. Ex quibus ad confirmandam veritatē hanc, hac sola ratione vtor: nam quæ sacra Scriptura, & Patres nobis tradunt, præsertim eōm proponūt, & docent mysteria Fidei, sunt in proprietate, & veritate, ac sine metaphoris intelligenda, nisi quiddam ex hoc sequatur tam apertè absurdū, vt cogat nos ad metaphoras, vel improprias significationes cōfugere: sed sacra Scriptura nihil frequentiùs tradit, quam in hominum per Christū redemptione fuisse iustitiam seruatam, & apertissimè demonstratam, vt constat ex. c. 3. ad Rom. & 5. & ex alijs multis supra allegatis, & alia in dubitatione sequenti asserimus, ergo debet hoc intelligi de vera & propria iustitia, si absque inconuenienti aliquo, vel absurdo fieri potest. Solum superest vt hoc ita fieri posse demōstremus, nam in reliquis ratio procedit ex certis principijs Theologicis: hoc verò nec breuius, neque commodiùs fieri potest, quam expediendo difficultates propositas.

Vt virtus

Priùs tamen quàm ad hoc accedam, notandū,

1. Respon.

Ad primam ergo difficultatem sunt nonnulli, qui, vt propriam iustitiam in Christi satisfactione tueantur, dicunt illum Patri, non autem suæ diuinæ personæ satisfecisse: quod ex Scriptura confirmant, quæ frequenter ita loquitur, ad Ephes. 2. *Per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad Patrem.* 1. Ioan. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem*: & Ioan. 14. 15. & 16 Sæpe Christus ad Patrē orat pro nobis: quo supposito facilè expediūt obiectionem, quæ fiebat de iustitia inter patrem, & filium: c m enim Aristo. negat inter patrē, & filium intercedere veram iustitiam, aperte loquitur de filio paruulo, qui est sub cura paterna, & non habet propria bona, nec censetur habere aliam voluntatem præter voluntatem patris: at verò si inter homines etiam loquamur de filio iam emancipato, & habente propria bona, propriamq; voluntatē, recte potest inter eum, & patrem vera ratio iustitiæ intercedere: in proposito ergo quamuis Christus, vt Deus, & Filius Dei naturalis non posit verum actum iustitiæ erga Patrem suum exercere, non quidem quia sit pars eius, vel sub cura eius, huiusmodi enim imperfectiones non cadunt in Deum, sed quia est eiusdem substantiæ, & voluntatis cum ipso: tamen idem Filius in alia natura potest iustitiam ad Patrem suum exercere, quia est persona distincta, & habet naturam, & voluntatem distinctam, per quam potest veros actus iustitiæ perficere.

Ephes. 4. 1. Ioan. 2. Ioan. 14. 15. & 16.

Reijcitur.

Sed hic modus, quatenus negat Christum &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus satisfecit tribꝰ personis vt sunt vn⁹ Deus.

1. Tim. 5.

sibi, & toti Trinitati satisfeciſſe pro nobis, omnino mihi diſplicet: potius enim dicendum eſt, primò, ac per ſe ſatisfeciſſe Deo, & conſequẽter tribus perſonis, vt vnus Deus ſunt: quæ eſt aperta ſententia Pauli. 1. ad Timo. 5. dicẽtis. *Erat Deus in Chriſto, mundum reconcilians ſibi*: vbi ſicut Deus dicitur eſſe in Chriſto ratione diuinæ naturæ, ita ratione eiuſdem dicitur reconciliaſſe mũdum ſibi. Vnde ibidem dicitur omnia ex Deo, qui nos ſibi reconciliauit, ſicut ergo omnia ſunt ex Deo, vt ſic & à tota Trinitate, vt eſt vnus Deus, ita Chriſtus nos recõciliauit Deo, & toti Trinitati: notat verò ibi Chryſ. hom. 11. ſicut per quandam appropriationem dicuntur interdum omnia eſſe à Patre, ita etiam nonnunquã tribui Patri, quod ſibi recõciliet homines per Filium: & Ambroſ. 3. de Fide. cap. 5. *Deus*, inquit, *erat in Chriſto mundũ reconcilians ſibi: hoc eſt ſempiterna diuinitas. Aut ſi Pater in Filio, ſicut Filius in Patre, & ſubſtantiæ vnitas, & operationis vnitas nõ negatur.* Vnde ad Epheſ. 2. paulò ante verba, quæ ſuprà citata ſententia afferebat, ait Paul *Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnũ*, & infra: *vt duos condat in ſeipſo in vnum nouum hominem faciens pacem, & reconciliet ambos, in vno corpore, Deo.* Sic etiam. 1. ad Timo. 2. vocat mediatorẽ Dei, & hominum: quę verba tractans Augenarrat. 1. in pſal. 129 interrogat: *Quid eſt mediatorem eſſe inter Patrem, & homines? non ſed inter Deum, & hominem: quid eſt Dei? Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus inter illam Trinitatem, & hominum infirmitatem mediator factus eſt homo.* quæ verba tranſcripſit Beda. 1. ad Timo. 2. & Anſel. ibid. vnde idẽ Aug. lib. 10. de Ciuit. c. 20. *Cum in forma, inquit, Dei ſacrificium cum Patre ſumat, tamen in forma ſerui ſacrificium magis voluit eſſe, quàm ſumere.* Et ad eundem modum Cyril. Alex. in defenſ. 10. anathemat. ad Euoptium: *Non vt maiori, inquit, offerat ſacrificium, ſed ſibi ipſi & Patri.*

Chryſoſt.

Ambroſ.

Epheſ. 2.

1. Timo. 2.

Aug.

Beda. Anſelm. Aug. Cyril. Alex.

Ratione deniq; hoc ſufficienter conuincitur, quia ſatisfactio illi offertur, cui offenſio facta eſt, ſed offenſa primariò fit Deo, vt ſic, & tribus perſonis conſequenter, vt ſunt vnus Deus; quia ratione vnius ſupremæ naturæ, ac voluntatis omnes tres perſonę ſunt vnus Legiſlator, cuius præceptũ peccator tranſgreditur: vnus finis vltimus, à quo auertitur: vnus Dominus, quem offendit: vnus deniq; Deus, qui ſatisfactionem ſuſcipit, & peccata remittit. Confirmatur: quia certum eſt perſonam Filii fuiſſe offenſam per peccatum Adæ; ergo, ſi illi factum ſatis nõ eſt, non fuit Chriſti ſufficiens ſatisfactio, ſed oportuiſſet Spiritum ſanctum incarnari, vt Filio ſatisfaceret.

2. Reſpõſio

Alius modus reſpondendi eſt, nõ ſolum Verbum, ſed humanitatẽ etiam ipſam ſatisfeciſſe, quę cùm diſtincta ſit à perſona Verbi, rectè potuit inter ipſam & Verbũ propria iuſtitia intercedere: Hoc autẽ ita probatur, quia Chriſtus, vt homo ſatisfecit, ergo & humanitas. Secundo, quia humanitas eſt grata Deo, & totum principium ſuarum actionum, & paſsionum. Tertio, actiones ſunt ſingularium. 1. Metahpy. c. 1. ſed humanitas eſt ſingularis res, ergo illa eſt quę operatur, & ſatisfacit: ſic enim Aug. præfatione ad enarra. 1. in. pſal. 129. quem imitatur Beda. 1. ad Timot. 2. *Habes*, inquit, *maieſtatem, ad quam ores, habes humanitatem, quæ pro te oret.*

Ariſto. Auguſt. Beda.

Reiſcitur.

Hæc tamen reſponſio, & difficultatẽ non enuacuat, & aliena eſt à modo loquendi, & ſentiendi omnium Patrũ. Primum cõſtat, quoniam vel humanitas per ſe non ſufficiebat ad talẽ ſatisfactionem, vel certe ſi ad hãc aliquo modo dicatur potens, id habere debuit à ſuppoſito, cui vnita eſt, iuxta ea, quæ in præcedenti dubio dicta ſunt, & quæ inferiùs de ſatisfactione puri hominis dicẽtur: ſemper ergo ſupereſt eadem difficultas, quomodo idem ſuppoſitum fuerit ratio ſatisfaciendi ſibi ipſi. Secundum ex dictis etiam patere poteſt, omnes enim Patres in hoc maximè ponunt efficaciam ſatisfactionis Chriſti, quod ipſa perſona diuina eſt, quæ ſatisfacit, ipſa eſt hoſtia, & ſacrificium, & infinitũ pretium, vt ſupra ſæpiùs citatum eſt, & Paul. ipſi filio tribuit, quod fuerit ſummus Pontifex, & dignũ ſacrificium obtulerit, & ideo cauſa ſalutis omnibus obtemperantibus ſibi: ad Hebrę 5. vbi exauditus etiam dicitur pro ſua reuerentia.

Hebræ. 5.

Ratione.

Neq; ſecundum veram philoſophiam ille modus loquendi probatur, nam licet verũ ſit, totã rationẽ patiendi, vel operandi eſſe humanitatẽ, tamen quod operatur, non dicitur propriè ipſa humanitas, ſed homo, vel perſona, & ſuppoſitũ, quia illi tribuitur operari, cui perfectè & ſimpliciter tribuitur eſſe, ſed id quod eſt ſimpliciter, tanquam perfecta, & abſoluta ſubſtantia eſt ſuppoſitum. Et ratio huius propria eſt, quia cùm operari ſequatur eſſe, non intelligitur res cõpleta ad operandum, donec intelligatur completa ad exiſtendum: & ideo operatio non propriè tribuitur rei, prout incompleta eſt in exiſtentia ſua, quomodo ſignificatur nomine humanitatis, ſed prout abſolutè exiſtit, ac per ſe, quomodo ſignificatur nomine perſonæ, vt docuit optimè Damaſce. lib. 3. c. 15. & hoc ipſum voluit docere Ariſt. cùm dixit actiones eſſe ſingularium, vel enim in ſubſtantijs ipſe nõ diſtinguit ſingularẽ naturam à ſuppoſito, vt videre eſt, in prędicamentis. c. de ſubſtantia, & in. 7. Metaphy. vbi hoc latiùs diſputatur, vel certè per rem ſingularẽ intelligit rem, prout à parte rei exiſtit cum omnibus conditionibus exiſtentiæ, quarũ vna eſt, vt vel ſubſiſtat, vel aliquo modo in alio inſit. Et quidem ſi actio ſit à re ſingulari ſubſiſtenti, hoc eſt eſſe à ſuppoſito: ſi ab adiacẽte, vel quaſi inhærente alteri; tunc ſicut res illa non eſt ſimpliciter ſua, ſed alterius, ita non cenſetur operari, vt ſua, ſed vt alterius, & ideo ad hoc ſignificandum non propriè dicitur ipſa, ſed alterum per ipſam operari: & ad hunc ſenſum eſt explicanda illa locutio Aug. non propriè humanitas orat, ſed eſt qua Verbum orat, ita enim loquitur ſcriptura. Quocirca licet Chriſtus, vt homo ſatisfaciat, non inde fit humanitatem ſatisfacere, non enim quidquid dicitur de Chriſto vt homine, dicitur etiam de humanitate, vt per ſe patet.

Damaſce.

Satisfit. 1. difficultati. Chriſtꝰ in quantũ homo ſatisfecit ſibi vt Deo.

Dicendum ergo eſt, licet Ariſt. non cognouerit eiuſdem perſonæ ad ſeipſam, ſecundum diuerſas naturas poſſe veram, ac propriam iuſtitiam interuenire, quia non intellexit duas naturas, habentes volũtates liberas, & propria dominia ſuorum actuũ, poſſe in eodem ſuppoſito cõuenire: ita men ſuppoſito hoc myſterio, hanc diſtinctionem ſufficere, vt idẽ Chriſtus, in quantũ homo ſibi vt Deo ex propria iuſtitia ſatisfaciat, & ibi interuenire ſufficientẽ rationẽ ad alterũ, quia per diuerſas voluntates liberas ſatisfactio offertur, & acceptatur: quod ita verum eſſe variis modis explicatur.

Primò,

Primò, quia non minus obedientia, & religio eſt ad alterum, quàm iuſtitia, ſed Chriſtus vt homo veram & propriam obedientiam, & orationis, ac religionis cultum præſtabat ſibi ipſi vt Deo; ergo ſimili modo offerre poterat ſatisfactionem. Secundo Chriſtus vt Deus, eſt vltimus finis, & vt homo, eſt mediator inter Deum & hominem, ſed non videtur eſſe minus neceſſaria diſtinctio inter mediatorem, & eum apud quẽ intercedit, quàm in actu iuſtitiæ ſit neceſſaria; ergo. Tertiò, hic homo Chriſtus, habet proprium dominium per voluntatem humanam, eorum actuum, quos liberè per talem voluntatem operatur, quod diſtinctum eſt à dominio proprio volũtatis diuinæ, nam hoc eſt altius, & commune tribus perſonis, illud verò eſt inferioris rationis, & propriũ Chriſti hominis: ſed vbi ſunt diſtincta dominia, & iura, ſufficit vt poſsit intercedere iuſtitia: ergo.

Quartò, ſi Chriſtus per aſſumptã naturam peccare poſſet, veram iniuriam faceret Deo, & toti Trinitati, vel ſi Angelus humanitatem aſſumeret (ſiue id fieri poſsit, ſiue non) inter humanã, & Angelicam voluntatem huius perſonæ, poſſet eſſe diſcordia, & hic Angelus poſſet huic homini iniuriam inferre: ſed vbi eſt ſufficiens diſtinctio, vt poſsit intercedere vera iniuria, eſt etiam, vt poſsit intercedere vera iuſtitia: ergo. Tandem quanuis ſuppoſitum ſit, quod operatur, tamen ratio & principiũ operandi eſt natura: ſubſiſtentia enim ſolùm eſt, quaſi complementũ ad operandũ requiſitum, ergo vbi eſt diſtinctio naturarũ, cum ſit diſtinctio principiorum, quę per ſe cõcurrunt ad actionem, licet ſubſiſtẽtia ſit eadem, ſufficiet vt interuenire poſsit vera ac propria iuſtitia. Nec contra hoc aliquid obijcitur in prima ratione dubitandi, ſupra poſita, quod difficultatem ingerat: quia licet Chriſtus ſimpliciter non ſit alter à Deo, quatenus his vocibus ſignificatur ipſum nõ eſſe Deum, tamen habet naturam alteram à natura diuina: & hoc ſatis eſt ad rationem iuſtitiæ, vt oſtenſum eſt.

Obiectio

Dicet aliquis, quædã peccata ſunt contra Chriſtum, non tantùm vt Deũ, ſed etiam vt hominẽ, ergo pro illis ſaltem nõ potuit Chriſtus plenè ſatisfacere, niſi ſatisfaciendo ſibi ipſi per eandẽ naturam. Reſpondetur, propriam rationem peccati ſumi ex iniuria facta Deo, vt Deo eſt, & per auerſionem ab eo vt ſic, & ita pro peccato proprie loquendo, Deo, vt Deus eſt, ſit ſatisfactio. Rurſus, quia Deus eſt ſupremus Iudex, habẽs ius puniendi peccata, non ſolùm, vt ſunt auerſiones ab ipſo, ſed etiam ſecundum omnẽ malitiam, quam habent, ideo etiam ſit ſatisfactio Deo pro pœna peccatis debita, & hoc modo ſatisfecit Chriſtus pro noſtris peccatis coram Deo, etiam pro illis, quæ contra eius humanitatẽ facta ſunt: at verò conſiderãdo in illis peccatis malitiam, quã habent ſpecialiter, vt ſunt iniuriæ factæ huic homini, ſic non oportuit, vt Chriſtus ſatisfaceret pro illis, ſed quãtum in ſe erat liberaliter ea cõdonaret, ſicut etiam non ſatisfecit Petro, aut Ioanni pro iniurijs illis factis à Paulo, & Francisco: ſed neceſſe eſt, vt vel illi remittant offenſam, vel iſti ſatisfaciant ſi poſſunt.

Reſponſio.

Alia verò, quæ de filio, & ſeruo obijciuntur, facilia ſunt, nam de filio verũ eſt, quod dicebat prima ſententia: de ſeruo (non diſputando nunc, an Chriſtus in quantũ homo ſit ſeruus) reſpondetur triplici ex capite fieri, vel intelligi poſſe, vt ſerui ad dominũ non ſit perfecta iuſtitia. Primũ, quia ſeruus nullius rei habet proprium dominium: & hoc modo verũ eſt inter homines nõ intercedere iuſtitiam cõmutatiuam inter ſeruũ, & dominum, ſaltẽ quoad ea, in quibus ſeruus nõ habet dominium. Sed hæc ratio nõ procedit in Chriſto, quia, vt infra videbimus, ſufficiẽter habet aliquid proprium, quo poſsit ex perfecta iuſtitia ſatisfacere, præſertim, quia hæc iuſtitia nõ eſt illa imperfecta cõmutatiua, quæ conſiſtit in datis, & acceptis, ſed potiùs pertinet ad illã, quæ eſt in deferendis honoribus, quæ nõ ita requirit proprietatẽ, & dominium diſtinctũ, vt infra dicam. Secundum caput eſſe poteſt, quia ſeruus propter indignitatẽ, vel vilẽ conditionẽ ſuam non poteſt reddere æquale: quã rationẽ reddit Ariſt. 7. Eth. c. vlt. propter quã filius non poteſt patri reddere æquale, etiam in deferendis honoribus: ſed hoc nõ habet locũ in Chriſto, cuius perſona nullo modo eſt inferior perſona patris: vnde licet admittamus, poſſe aliquo modo dici ſeruum ſecundũ humanam naturã, quantùm ad conditionẽ naturæ creatæ, nõ tamen quantùm ad conditionẽ ſeruilẽ, nec quantùm ad indignitatem perſonæ, & ideo poteſt reddere æquale, vt ſuprà à nobis probatum eſt. Tertiũ caput eſſe poteſt ex ipſamet ratione ſeruitutis, cui videtur repugnare omnis ratio iuſtitiæ, quia quodãmodo tollit perfectam diſtinctionẽ, & rationẽ ad alterũ, quia ſeruus eſt res quædam ipſius domini: ſed hęc ratio etiam inter homines falſa eſt, quia in multis poteſt intercedere vera ratio iuſtitiæ inter ſeruũ, & dominum, ſi aliæ conditiones nõ deficiant: & hęc de prima ratione dubitãdi in principio poſita.

Triplicitèr capite intelligi poteſt, quod ſerui ad dominum non ſit perfecta iuſtitia.

Ariſto.

Satisfit ſecundæ difficultati.

Secũda, duas habebat partes, altera de actu iuſtitiæ Chriſti ad Deũ, altera de actu iuſtitiæ Dei ad Chriſtũ. Ad priorem dicitur primò, ad exercẽdum proprium actũ iuſtitię, non ſemper eſſe neceſſarium operari ex propria, & rigoroſa obligatione iuſtitię, ſed interdũ ſatis eſſe operari ad cõſtituendũ proprium, ac verũ medium iuſtitię, intuitu ipſius iuſtitię, & equitatis, etiam ſi abſq; obligatione fiat: nam in primis hoc ita eſſe fere in cęteris alijs virtutibus manifeſtum eſt, cur ergo in actu iuſtitię inueniri non poterit? Deinde declaratur exẽplo: Deus enim cùm punit peccatorem, actum iuſtitię vindicatiuę exercet, quę propria iuſtitia eſt, & ad cõmutatiuã pertinet, vt conſtat ex D. Tho. 1. 2. q. 108. art. 1. ad. 1. & in ſpecie de hoc actu diuinę iuſtitię id docuit Sot. in. 3. lib. de iuſt. q. 5. art. vlt. ad. 1. & tamen Deus non punit peccatorẽ, quia ad hoc ex iuſtitia teneatur, poſſet enim ſine iniuſtitia nõ vlciſci. Ratio deniq; hoc ſuadet, quia vt actus ſit propriùs alicuius virtutis, ſatis eſt, vt in obiecto eius reperiatur honeſtas illius virtutis, & quod intuitu illius honeſtatis fiat: quod totum fieri poteſt ſine obligatione. Vt ergo in exẽplo poſito, voluntas, qua Deus vult punire peccatores, ratione diſtinguitur ab alijs volũtatibus liberalitatis, aut beneficentię, ſeu miſericordię, & ſecundũ propriam rationem honeſta eſt, quia fertur in obiectum proprer equitatem, quę in illo eſt, & hoc eſt ſatis, vt ſit actus iuſtitię, nec poteſt concipi in Deo alia virtus, ad quam pertineat: ita ad hunc modum illa voluntas ſatisfaciendi Deo, quę fuit in Chriſto homine, quanuis de...us non fuiſſe ortam ex obligatione iuſtitię, poſſumus intelligere habuiſſe honeſtatem

Quid ſit neceſſariũ ad exercẽdum actũ iuſtitiæ.

D. Tho. Sotus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiæ,quia per eam intendebat constituere inter Deum,& homines quandam æqualitatem,recompẽsando iniuriam factam Deo, idq; propter honestatem propriam talis obiecti,quæ ad honestatem iustitię pertinebat:vt si aliquis homo vellet pro alio debitum soluere,formaliter intẽdens, ne alius patiatur iniuriam,& vt æqualitas illi seruetur,re vera faceret actum habentẽ honestatem iustitiæ:nam licet verum sit,huiusmodi actus sufficienter fieri posse ex charitate, vel misericordia, & frequentiùs fortasse ita fieri,tamen ad saluandã proprietatem iustitiæ satis est,in obiecto esse honestatem , quam potest quis per actũ iustitiæ intendere,etiam si non teneatur.

Secundo dicitur nõ esse necessarium, vt intercedat vera & propria iustitia inter duos,vt vterq; operetur ex ꝓpria iustitia,seu proprio & formali actu iustitiæ , satis enim est operari, quantũ in re necesse est ad æqualitatẽ iustitiæ constituendam, licet non fiat ex formali actu iustitiæ ; declaratur exemplo, cùm enim præmia sunt proposita, hoc vel illud operantibus , qui operatur ad præmium consequendũ , non necesse est,vt ex iustitia operetur;potest enim operari propter suum commodum,sed tamen in re exhiber, quidquid necessarium est,vt præmiũ ex iustitia donetur:& eodem exemplo etiam intelligitur,rectè fieri posse,vt aliquis non operetur ex obligatione iustitiæ, & tamen quod posita eius operatione , intercedat inter eum,& alium, circa quẽ operatur, propria ratio iustitiæ. Sic ergo in ptoposito , quãuis demus voluntatem satisfaciendi in Christo,nec fuisse ex obligatione iustitiæ,neq; etiam fuisse verũ actum iustitiæ , intelligi potest satisfeciſſe ex vera , & propria iustitia,quia talem satisfactionẽ exhibuit, cui ex perfecta æqualitate,& iustitia debebatur remissio pœnæ,vel culpę,pro qua satisfaciebat:sicut verè aliquis meretur ex iustitia , quanuis neq; ex iustitia teneatur mereri,neq; dum meretur actum aliquem iustitiæ operetur.

Et ex hoc obiter intelligitur,quod pro his, quæ dicemus,notandum est : vt inter duos intercedat propria & vera ratio iustitiæ,nõ esse necessarium, vt ratio, vel obligatio iustitię in vtroq; sit ita reciproca , vt sit omnino eiusdẽ rationis, nam licet in iustitia cõmutatiua humana hoc reperiatur, quia extrema sunt eiusdẽ ordinis, & medium inter ea constituendum est eiusdem rationis : tamen hoc non est per se necessarium,vt in exẽplis positis facile declarari potest:& in iustitia distributiua , & legali potest bené intelligi,accidere enim potest, vt ciuis ex iustitia legali teneatur pugnare pro Republica,& postquã pugnauit, Princeps ex iustitia distributiua teneatur debitũ præmium illi conferre.Et ratio est,quiafieri potest, vt extrema, & iura eorum sint diuersarum rationũ , vt magis etiam ex sequentibus constabit.

Vbi inuenitur proprium ius, potest esse vera iustitia.

Tertio dicitur,propriè iustitiæ obiectũ esse ius, vnde vbicunq; inuenitur verũ , & proprium ius, potest habere locũ vera & ꝓpria iustitia, quę inclinet ad seruandũ tale ius,vel si lęsum fuerit, cõpensandũ.In Deo ergo, respectu hominũ est verum , & excellentissimũ ius , vt illi satisfiat pro peccatis hominũ:vnde in ipsis hominib⁹ est specialis virtus, quæ inclinat ad seruandum Deo hoc ius,ũ qua in peccatorib⁹ nascitur obligatio,& voluntas satisfaciendi Deo: quæ quidẽ virtus ad iu- A stitiã pertinet,vt D. Tho. inferiùs docet.q.85. Et quantũ ad ius diuinũ,quod respicit,& obligationem,quã inducit, perfectior virtus est, & fortiùs obligat,quam vulgaris iustitia inter homines:solùm deficit à ratione iustitiæ,quia nõ potest reddere æquale Deo pro offensa in illum facta:nam si hoc haberet, verior, & perfectior iustitia esset , q̃ iustitia cõmutatiua, quę inclinat ad cõpensandas iniurias hominibus factas. Christus ergo Dñs, quãuis pro peccatis proprijs nec habuerit, neq; habere potuerit hanc obligationẽ iustitiæ ad Deũ, tamen vt constitutus fuit caput hominũ , & suscepit onus satisfaciẽdi pro hominibus,dici potest subijsse hanc obligationem , quasi ex pacto inter ipsum, & Deũ: aliunde verò,quia propter dignitatem persone suæ potuit ad æqualitatem satisfacere,nihil in illo defuit ad veritatem,& proprietatem iustitiæ.

D. Thom. vide addenda.

Dubium breue, per quam virtutẽ Christus satisfecerit.

An verò virtus illa, per quã Christus exhibuit hanc satisfactionẽ æqualem pro alienis peccatis,sit eiusdem rationis cum illa virtute, per quã alij homines satisfaciunt Deo,vel cum iustitia cõmutatiua,quæ est inter homines, dubia res est.Mihi tamen breuiter videtur , non esse eiusdem rationis cum iustitia cõmutatiua ad homines,non ex defectu æqualitatis,sed quia ius diuinum est altioris ordinis,quam sint omnia iura humana:sicut implere promissum Deo,etiam in Christo Domino, ad aliam virtutẽ pertinet , quam sit fidelitas inter homines , non quia nõ possit ad æqualitatem impleri,quod Deo promissũ est , sed quia promissio ad Deum,inducit ius,& obligationẽ altioris ordinis, quam promissio ad hominẽ : deinde certum est hanc virtutẽ in Christo nõ esse pœnitentiam, sicut est in alijs hominibus: quia pœnitẽtia solùm haberi potest de peccato cõmisso ab eodem , qui satisfacit : significat enim pœnitentia propriè retractationẽ prioris facti, vel prioris voluntatis, & ideo in Christo Domino locum non habuit.

Verisimile tamen existimo , illam virtutẽ non esse à religione distinctã , nam hęc virtus inclinat ad reddendũ omne debitũ Deo, siue illa sit vnus simplex habitus,siue plures comprehendat,quod modo nõ disputo:nec vero hoc derogat veritati, & proprietati iustitię ad Deum,quia si debitũ sit legale,& respiciat proprium,& perfectũ ius,& ad æqualitatẽ seruetur , virtus non deficit à proprietate iustitiæ,etiã si ea ratione,qua Deũ respicit,ad religionẽ pertineat: sicut soluere promissum Deo vere & proprie dici potest fidelitas quędã, quanq̃ quia ad Deum pertinet,ad religionem pertineat.

Existimo etiam nõ oportere ponere in Christo specialẽ aliquam virtutem iustitię ad Deũ,quę ex re ipsa sit specie distincta quoad habitũ ab omni virtute , quę in puris hominibus esse potest: quia formaliter respicit idẽ ius diuinũ,& solùm differt, quasi in potestate , vel facultate operantis , quia Christ⁹ potest adęquate facere satis illi iuri,quod alij homines non possunt. Hoc autẽ non sufficit, vt virtutes sint specie diuersę,tùm quia virtus magis respicit affectũ,quàm facultatẽ operantis , affectus autẽ est eiusdem rationis,saltem quantum ad formale motiuũ satisfaciendi Deo:tùm etiam quia ad hoc sufficit, q. Christus per illũ habitum, & sub illo motiuo potuerit habere perfectissimũ actum , quẽ nulla pura creatura habere potuisset: sicut etiam actus, quo Christus colebat Deum, erat

erat quodammodo adequatus excellentię diuinę, quia infinitè Deum honorabat , quem actum nulla pura creatura habere potuisset , & nihilominus dicendum non est, virtutem religionis in Christo fuisse diuersæ rationis à virtute religionis aliorum hominum: sic ergo in proposito.

Marsilius

Et pro hac sententia merito potest citari Marsilius in.4.q.10. in fine ad.6.argumentum , vbi cũ dixisset virtutem pœnitentiæ non esse aliam in nobis à virtute iustitiæ, consequenter dicit eandem iustitiam perfectissimam esse in Christo. *Sed in eo,* inquit, *non vocatur pœnitentia,eo quod Deũ offendere non potuit.* Et idem necessario concederet Durand. qui similiter dicit pœnitentiam in nobis nõ esse aliam virtutem à iustitia commutatiua:non enim negare posset iustitiam commutatiuam eiusdem speciei esse in Christo , & in nobis,maximè cum ipse non ponat,etiam in Christo,actũ iustitiæ ad Deũ omni ex parte perfectum.Deniq; Caiet.qui pœnitentiam in nobis à religione nõ distinguit , & per eã dicit nos inclinari ad satisfaciendũ Deo pro peccatis, multò magis dicere tenetur,Christũ etiã per virtutẽ religionis satisfeciſſe Deo pro peccatis nostris.

Durand.

Caieta.

Altera difficultatis pars de iustitia ex parte Dei. Ioannes de Medina Vega.

Secunda pars propositæ difficultatis erat, quo modo ex parte Dei inueniatur iustitia , in acceptanda satisfactione Christi . Ioannes enim de Medina secutus Scotum , & alios , propter hanc causam censet non posse satisfactionem hanc, veram rationem iustitiæ habere , quia Deus non tenebatur acceptare illam . Aliter tamen Vega lib.7.in Trident.c.9. concedit potuisse Deum satisfactionem Christi non acceptare , negat tamen inde fieri, Christi satisfactionem non fuisse ex vera iustitia , quia ad proprietatem & veritatem iustitiæ non pertinet , vt ille , cui offertur satisfactio,teneatur illam acceptare , sed satis est ipsam esse talem, vt si alius illam acceptet iuxta valorem , quem habet , plenè illi satisfactum sit, nec posit amplius exigere. Quæ responsio sufficienter quidem saluat in Christi merito, & satisfactione condignitatem , & valorem æqualem, non tamen satis explicat,quomodo inter Christũ & Deũ intercesserit propria & vera ratio iustitiæ.

Et ideo alij dixerunt,non potuisse Deum non acceptare satisfactionem à Christo oblatam,propter personæ dignitatem,quæ tanta erat,vt posset inducere in Deo obligationem acceptandi , est non posit diuina voluntas ab humana diuini supositi discordare.Ita fere Soto in 4.d.19.q.1.arti.2.Ledesma.1.p.4.q.11.arti.2.dub.1.

Sotus. Ledesma.

Sed licet verum sit opera Christi non potuisse non esse grata Deo,& dignissima existimari,& sufficientissima ad satisfaciendum pro hominibus hoc enim ita necessario illis conuenit ratione vnionis , vt non posit ab eis separari manente vnione,sicut non potest humanitas vnita non esse grata Deo:nihilominus tamen existimo potuisse Deum de potentia absoluta,& nulla intercedente satisfactionem pro hominibus , quia non inuoluit contradictionem,non est enim vnde talis necessitas imponatur Deo,cum illa acceptatio,nec cum ipso Deo, nec cum aliqua virtute habeat necessariam connexionem.

De potentia absoluta non posita ꝓmissione , potuit Deus non acceptare operaChristi.

Et declaratur,quia hæc necessitas , vel obligatio non oritur ex iustitia , vt argumentum factũ A in principio probat, et infra.q.19.ostendemus,obligationem iustitiæ non habere locum in Deo, non suppositis eius promissione: nec oritur ex cõcordia voluntatum,quia si proprie loquamur, nõ diuina voluntas humanæ,sed humana diuinæ debet conformari:vnde nunc ita fit,vt inter has voluntates sit summa concordia,quia Christus semper absolutè vult,quod scit velle Deum,vt ipse velit.Si autem ad rem explicandam mente fingamus,nõ esse reuelatũ Christo homini, quid Deus suo æterno consilio decreuisset circa acceptanda ipsius Christi opera in satisfactionem pro hominibus, & Christum ex simplici affectu charitatis illa offerre:quanuis Deus illa non acceptaret,non esset propriè dissensio, aut contrarietas voluntatum,quia hæc solum est, quando voluntates discrepant in ratione volẽdi,vt dicetur infra. q.18. ergo posset Deus illa non acceptare.Nec vero fingi potest alia radix , vnde hæc necessitas oriatur, quia licet propter dignitatem talium operũ , per se sit valde conueniens illa acceptare:tamen simpliciter non est necessarium,quia (vt supra diximus)non cogitur Deus omne id velle,quod conueniens est,nec deessent illi infinitæ rationes ad B non acceptandum,si hoc illi placuisset: sicut etiã est conueniens , vt Deus puniat peccatum , non est tamen necessarium. Denique potuisset Deus ab æterno ordinare,ne Christus offerret sua opera pro hominibus, & Christus deberet illi parere: ergo multo magis posset decernere illa non acceptare,etiam si Christus per humanam voluntatẽ hoc desideraret,nũquam enim posset hoc ita efficaciter,& absolutè velle , quin voluntatem suam humanam diuinæ subijceret.

Dicendum est ergo,primùm nõ posita illa promissione,aut pacto inter Deum & Christum, nõ fuisse necessarium Deo satisfactionem Christi acceptare:posito autem pacto,vel promissione non potuisse non acceptare:prior pars ex dictis paret, posterior certissima est,quia Deus fidelis est , & seipsum negare non potest. 2.ad Tim.2. Secundo dicitur,interuenisse hoc pactum,& promissionem Dei ad Christum , quod insinuatur Isai.53. *Si posueris pro peccato animam suam, videbit semen longæuum,& voluntas domini in manu eius dirigetur: pro eo quod laborauit anima eius, videbit, & saturabitur.* Et infra.*Iniquitates eorum ipse portabit,ideo dispertiã ei plurimos*,&c.vsque ad finem capitis.De qua promissione, & pacto multi patres intelligunt illud Psalm. 2. *Postula à me,& dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& possessionem tuam terminos terræ*:In verbo enim illo,*Postula à me* , intelligitur significata oratio Christi fundata in suis meritis , & satisfactione,& in dignitate personæ suæ.Ex materia etiam de merito,& satisfactione constat, hanc promissionem alijs etiam hominibus esse factam , multò ergo magis ipsi Christo.

2. Tim.2.

Isai.53.

Posità promissione ex vera iustitia debuit illa acceptare,

Tertiò dicitur,posita hac promissione, ex vera & propria iustitia debuisse Deum Christi satisfactionem acceptare.Hoc probandum est latius infra.q.19.vbi hæc omnia iterum occurrent. Nunc breuiter declaratur,quia posito pacto,& promissione fuit necessarium Deo acceptare, vt dictum est,quæ necessitas non dicit imperfectionẽ, quia non oritur ex aliqua lege,neq, ab extrinseco , sed potius pertinet ad perfectionem , quia oritur ex intrinseca rectitudine ipsius diuinæ voluntatis,&

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est necessitas absoluta, sed ex suppositione A eiusdem diuinæ voluntatis, sicut si Deus vult loqui, necesse est, vt vera loquatur, & si promittit, vt vera promittat. Rursus ille actus, & illud debitum acceptandi satisfactionem, non pertinet formaliter, & propriè ad simplicem virtutē fidelitatis, aut veritatis: tum quia non fundatur in simplici promissione, sed in promissione onerosa, & sub conditione operis, tum etiam quia aliquod maius ius ad aliquam rem intelligitur habere ille, cui sub conditione alicuius operis promissa est talis res, & ipse propter illam comparandam illud est operatus, quam ille, cui absolutè, & simpliciter promissa est res: ergo pertinet actus ille ad aliam virtutem, quæ nulla esse potest nisi iustitia.

Neque est vlla ratio, cur talis iustitia in Deum conuenire non possit proprie, ac formaliter, quia perfectionem maximam importat sine vlla imperfectione: huiusmodi enim ratio debiti, quæ supponit pactum, & promissionem sub conditione operum, nullam imperfectionem denotat, & ideo nec Deo repugnat. Vnde Chrysost. homil. *Chrysosto.* 3. in Matth. in fine: *Habemus*, inquit, *Deum debitorē* B *ob res bene gestas, tu gratiam confer, vt se tibi debitorē fateatur.* Et Cypria. sermo. de opere, & eleemosyna circa finem. *Præclara*, inquit, *& diuina res salutaris operatio: promeretur Christum tuditem, & Deum cum præmia debitorem*, Et August. in Psalm. 83. tractans locum. 2. ad Timo. 4. *Reposita est mihi corona iustitiæ* *Cyprian.* *Psal. 83.* *August.* *2. Tim. 4.* *quam reddet mihi dominus iustus iudex*, inquit, *quid redditur? quod tibi debetur? vnde tibi debetur? quid illi dedisti? debitorē ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo.* Et Pet. Chrysolo. ser. 15. ad finem inquit: *Nonne ho-* *Petr. Chrysologus.* *mo hominis exiguæ cautelæ obligatione cōstringitur? Deus tot & tantis voluminibus cauet, & debitor non tenetur? sed dicit, esto quod debeas, quo exigente restituet? seipsa, quia non potest ille mentiri, ideo ipse est, & executor & debitor.*

Sed quæres, quænam iustitia sit hęc, ad quam hic actus in Deo pertinere dicitur. Neque eninvi detur esse posse commutatiua, quia hanc proprie omnes Theologi in Deo negant, quoniam videtur imperfectionem supponere. nec distributiua, C quia non seruat proportionem inter multos, sed æqualitatem rei ad rem. Respondetur, sicut in nobis iustitia dupliciter dicitur. 5. Ethic. c. 1. generaliter, vt significat omnē virtutem, vel potius collectionem omnium virtutum, & specialiter, vt significat certam speciem virtutis, ita de Deo eisdem modis dici posse: generali enim ratione dicitur Deus iustus, quia in omnibus facit quod decet: & hoc modo iustitia Dei esse dicitur veluti generalis virtus, per quam in omnibus operatur quod æquum est, & bonum, & hoc modo iustitia non proprie distinguitur à misericordia, & alijs virtutibus, nisi vt quid commune, & generale, sub quo cætera omnia continentur, at vero specialiter iustitia significat etiam in Deo speciale attributum, & virtutem per quam reddit vnicuique id, quod speciali iure debitū illi est, suppositā promissione, & pacto ipsius Dei: & hæc iustitia habet quidquid perfectionis est in commutatiua, & distributiua, seclusis imperfectionibus. Quatenus enim in reddendo hoc debito seruat æqualitatē rei ad rem, habet formam iustitiæ commutatiuæ vt S. Tho. docet 2. 1. q. 61. arti. 4. quatenus etiam *Quæ iustitia intercedat inter Deum & Christum.*

soluit debitum fundatum aliquo modo in iure ac quisito per opus dignum tali præmio, factum ex pacto, cum promissione & conditione talis operis, per quod impleta est voluntas promittentis, in his omnibus seruata forma, & perfectionem iustitiæ commutatiuæ. Quatenus vero hæc obligatio non est orta ex aliquo opere, quod vere cedat in vtilitatem Dei, & quatenus Deus ipse ita est debitor, vt semper maneat supremus dominus, ac denique quatenus hæc iustitia non proprie versatur in datis, & acceptis deficit à modo iustitiæ commutatiuæ, quæ in nobis est. Et hoc modo intelligendi sunt qui negant iustitiam commutatiuā in Deo, scilicet quo ad has imperfectiones, vn de quo ad hoc habet hæc iustitia id quod est: perfectionis in iustitia distributiua: ad quam nō pertinet restituere alteri, quod suum erat, sed conferre id, ad quod habebat aliquod ius ratione meritorum: in quo etiam Deus seruat formam distributiuæ iustitiæ, quia iuxta proportionem meritorum confert præmia. Excludit tamen imperfectionem quam in hoc habet humana iustitia distributiua: nam quia hæc non potest semper conferre singulis præmium secundum æqualitatem rei ad rem seruat solum æqualitatem proportionis, at vero Deus vtrumque seruat, quia vtrumq; explere potest: singulis enim confert præmium æquale, iuxta proportionem Arithmeticam, & in de resultat in omnibus æqualitas, & proportio Geometrica.

Vltimo dicendum est, nihil derogare perfectæ iustitiæ Christi, quod intercedat hoc pactum, vel promissio Dei, vt Deus ex iustitia debeat illius satisfactionem acceptare: non enim postulat vera iustitia, vt vnus possit alium cogere ad contrahē dum, sed solum, vt seruata in omnibus æqualitate, possint voluntarie pacisci, & posito pacto ex iustitia seruari debeat: vt Princeps habens sub potestate sua homines captiuos, etiam si pro eis offeratur condignum pretium, non tenetur accepta re illud, neque eos libertate donare: tamen si cum aliquo pacisceretur, & promitteret se daturum libertatem captiuis, si hoc vel illud faceret, posita conditione, ex vera & propria iustitia teneretur stare promissis. Sic ergo in proposito, & ferè in omni iusta conuentione simile reperitur. *Iustitiæ Christi nō derogat promissio.*

Et ex his expedita relinquitur tota illa secunda dubitandi ratio: nam ex eisdem principijs soluendum est, quod ibidem dicebatur de satisfactione exhibenda ab eodem qui offendit. Primū enim fortasse hoc non est necessarium, quia si seruetur æqualitas, parum refert ad rationem iustitiæ quod ab hoc, vel illo exhibeatur. Quod si interdum inter homines illa conditio ponitur, id est, quia non potest, vel non creditur alio modo fieri æquivalens satisfactio. At vero Christus dominus propter dignitatem suæ personæ potuit hoc totum, non tantum ad æqualitatem, sed etiā supra æqualitatem compensare. Præsertim quia hæc conditio non fuit omnino prætermissa, quia sicut genus humanum offendit in vno individuo suæ naturæ, ita satisfecit per aliud. Quod autem illa individua diuersa sint, materiale quid est, & non multum refert ad rationem offensæ, & satisfactionis: maximè quia sicut Adā offendit Deū, non tantum vt priuata persona, sed veluti caput, & principium, virtute continēs totam naturam, ita Chri-

sta Christus satisfecit vt caput omnium hominū, A quæ dignitas illi fuit quasi connaturalis, propter personæ suæ maiestatem in quo Adamum superauit. Denique posito supradicto pacto, & promissione, per quod intelligitur Christus quasi suscipere in se causam omnium hominum, facile intelligitur, quomodo vera ratio iustitiæ interueniat, etiam si vnus pro alio satisfaciat.

SECTIO. VI.

Vtrum in satisfactione Christi seruatæ fuerint leges omnes perfectæ iustitiæ.

QVanquam hæc quæstio videri possit ex superioribus definita: quoniam tamē interdū contingit in aliquo merito vel satisfactione seruari propriam & æqualem iusticiam, quamuis non vndequaq; perfectam: ideo merito in speciali dubitamus, an ita acciderit in Christi satisfactione, præsertim cum non sit facile in hac satisfactione tueri conditiones omnes, quas multi putant ad perfectionē iustitiæ esse necessarias, maxime has tres, scilicet, vt sit ex bonis proprijs, & non debi- B tis alio titulo: & vt non fundetur in gratia ab ipso met creditore facta. Hanc enim difficultate superati nonnulli Theologi supra citati, Scot. Duran. & latissimè Ioan. de Medina. Cum conditiones has in Christi satisfactione defendere difficilius arbitrarentur, perfectam iustitiam in ea seruatam esse negarunt. Alij breuiter se expediunt dicentes eas conditiones iustitiæ fuisse seruatas in Christo, eo modo, quo apud Deum seruari possunt in eo, qui maximè perfectè potest illi satisfacere, nō tamen eo modo, quo inter creaturas seruantur: hoc enim repugnare Deo, cum sit supremus dominus omnium: vt hinc intelligamus iustitiam Christi fuisse perfectam eo modo, quo potest esse iustitia apud Deum, non vero illo, quo est perfecta iustitia inter homines. Sed hic modus mihi non satisfacit, quia vel indicat iustitiam Christi comparatam ad iustitiam puræ creaturæ apud Deum esse perfectam, tamen simpliciter, & secū dum se fuisse imperfectam, & secundum quid: quod falsum existimo. Si autem hoc non intendit, non satis explicat rei difficultatem. *Scotus.* *Durand.* *Medina.*

Dicendum tamen est cum D. Thom. hoc loco, & alijs autoribus supra citatis, qui cum eo bene sentiunt, in hac Christi satisfactione seruatas esse omnes leges perfectæ, & (vt recentiores Theologi loquuntur) rigorosæ iustitiæ. Hoc enim magis consentaneum est modo loquendi scripturæ, & Patrum, & potest facile explicari, si per singulas conditiones discurramus.

Primum breuiter probatur ex Paulo ad Rom. *Rom. 3.* 3. *Quem proposuit Deus ad ostensionem iustitiæ suæ.* Certé ad ostensionem imperfectæ iustitiæ non erat Christus necessarius: quare si imperfecte tantum satisfecit, gratis quodammodo mortuus est: vnde ad Roma. 5. *Sicut per vnius delictum, ita & per vnius* *Rom. 5.* *iustitiam.* Sed per peccatum Adę ex toto rigore iustitiæ posteri eius damnantur: ergo multo magis per Christum saluamur ex perfecta iustitia: cum ibidem subdatur: *Non sicut delictum ita & donum.* Et ibidem ait, accipere nos per Christum abundantiam gratiæ, & iustitiæ in qua viuamus Deo: quia potentior est Christus ad vinificandum, quā fuit Adam ad interficiendum, vnde 1. Corint. 1. dicitur, *Christus nobis factus iustitia & redēptio*, quæ *1. Cor. 1.* nomina abstracta habent in scriptura vim significandi perfectionem eius rei, quæ alicui tribuitur: & specialem etiam vim habet nomē redemptionis, vel emptionis, quod proprie dictum veram & perfectam iustitiam indicat: sicut etiam illud ad Colossi. 2. *Delens quod aduersus nos erat, chirographū*, *Colossi. 2.* &c. quasi iam ex perfecta iustitia debito soluto: & infra. *Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter palam triumphans eos in semetipso.* Accedunt loquutiones Patrum, quibus satis indicant, hoc eodem sensu scripturam intellexisse. Proclus Episcopus Cizice. homil. de Christi natiui. in Cō- *Proclus Cizice.* cil. Ephesi. c. 7. to. 6. *Necessarium*, inquit, *erat, vt eiusmodi pretium penderetur, quod exactū debitum ad æmussim iustitiæ exæquaret.* Augu. in Enchi. c. 49. *Vt diabolus veritate iustitiæ, non violentia potestatis oppressus,* *August.* *& victus quoniam ipsum sine vllo peccati merito occiderat iniquissimè per ipsum iustissimè amitteret, quos peccati merito debebat.* Et 13. de Trinit. c. 13. *Non autem diabolus potentia Dei, sed iustitia superandus fuit.* Et cap. 14. *Quæ est igitur iustitia, quæ victus est diabolus? quæ nisi iustitia Iesu Christi?* Gregor. 17. Moral. c. *Gregor.* 18. vel secundum aliam impressionem. 15. *Exhibuit peccatoribus victimam sine peccato, quæ humanitate mori, & iustitia mundare potuisset.* Multa etiam ad *Leo.* hoc propositum habet Leo Papa serm. 1. de natiu. & 11. & 12. de passione. Theodoret. in Dialo. *Theodor.* 2. cuius titulus est, Inconfusus. Et Patres supra citati sepe hoc repetunt. Licet enim his terminis, perfectè aut rigorosè iustitiæ raro vtantur, tamē ex modo quo Christi iustitiam, & satisfactionem exaggerant, satis indicant eundem sensum. Ratione constabit hæc veritas ex sequentibus: pendet enim ex modo explicandi leges, seu cōditiones perfectę iustitiæ supra indicatas, & quomodo in Christi satisfactionem conueniant

Prima ergo conditio requiri solet, vt satisfactio non fundetur in gratia, seu liberalitate ipsius creditoris. Hanc ponunt communiter Thomistę Caieta. hic, Sot. in 4. d. 15. q. 1. artic. 2. & lib. 3. de natu. & grat. c. 6. Ferrar. 4. contra gent. c. 54. vbi C hinc colligit, repugnare perfectę iustitiæ, & satisfactioni, quod bonitas actus, per quē fit satisfactio principaliter sit à satisfaciente ex beneficio eius, cui fit satisfactio: de quo statim dicetur. Ratio vero huius conditionis reddi potest, quia iustitia, & gratia opponuntur, iuxta illud: *Si ex operibus, ergo non ex gratia.* Quantum ergo gratię miscetur, tantum videtur minui de perfectione iustitiæ. Iam vero tota Christi satisfactio videtur in gratia fundata, primo quia tota nititur in gratia vnionis, quia Deus gratis contulit. Deinde, quia ipsamet bona opera, per quę Christus satisfaciebat, erant dona Dei, data nō tantum humanitati, sed etiam huic homini: indigebat enim hic homo Christus auxilio, vel concursu Dei, ad suos actus efficiendos & Deus libere hoc præstabat. Quia licet esset quodammodo debitum, & connaturale rationi vnionis, non tamen ex necessitate, sed mere libere conferebatur à Deo. Nulla enim vel apparenti ratione dici potest, Deum ex necessitate præbuisse auxilium suum illi humanitati, ad operandum etiam supposita vnione. Ex hoc ergo capite videtur deesse satisfactioni Christi perfecta iustitia. *Conditiones perfectæ iustitia in Christi satisfactione inuentæ.* *Caietan.* *Sotus.* *Ferrar.* *Arguitur ex prima conditione contra perfectam iustitiam satisfactionis Christi.*

Verum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Limitatio primæ conditionis.

Verum conditio illa, vt vera sit limitanda est, primo vt gratia hæc vel liberalitas formaliter aut virtualiter detur ad hunc finem, vt alius possit satisfacere. Secundo, vt per illam rem, quæ gratis a creditore datur, vt ab ipso datur, fiat recompensatio seu solutio debiti. Tertio, vt hęc liberalitas fiat ab ipso creditore ei, qui debet satisfacere. Ratio horum est, quia hæc gratia quæ supponitur iustitię, in tantum potest diminuere perfectionem eius, in quantum est quędam virtualis remissio debiti gratis facta. Si enim nullo modo includat gratuitam remissionem, non est cur diminuat perfectionem iustitię. At vero quando concurrut illa tria, continet talis gratia in virtute remissionem liberalem debiti, non vero si illa deficiant. Quod ita facile explicatur: nam si Petrus Paulo tribuat centum, vt sibi totidem soluat quę illi debebat, moraliter loquendo potius est libera remissio, quam iusta solutio. Quanquam enim, si prior donatio vera sit, & absoluta, possit subsequens solutio esse ex vera iustitia, tamen sine dubio est valde imperfecta, quia in toto illo facto moraliter includitur liberalis quędam debiti remissio. At vero, si donatio absoluta antecederet, B non habito respectu ad finem soluendi debitum, maior intelligeretur esse perfectio iustitię, etiamsi quis ex re donata eidem qui donauit, aliud debitum solueret, vt exemplis humanis facile declarari potest. Et ratio differentię est, quia quando donatio & solutio sunt ita disiuncta, non solum tempore sed etiã habitudine, quia videlicet vna non ordinatur ad aliam, tunc non includunt etiã virtualiter illam moralem remissionem debiti. Deinde quamuis antecedat liberalis donatio, vel absolute, vel in ordine ad solutionem debiti, si tamen solutio non fiat ex eadem omnino re, quę dono accepta est, sed ex alijs acquisitis labore & industria debitoris, hoc non ita repugnat perfectioni iustitię: quia iã debitor aliquid de suo habet, quo debitum soluit. Vt si quis centum Petro debeat, & ab illo accipiat decem, quibus negotiari possit, & lucrari quidquid necessarium est ad soluendum debitum, tunc vere ex iustitia soluit: imo si tantum lucretur, vt possit etiam id, quod ad lucrandum accepit, persoluere, erit perfecta iustitia & æqualis: quia nec totum debuit, nec pars eius, nec formaliter, nec virtute fuit gratis remissum, sed solum antecessisse videtur quędam mutuatio, quę non repugnat perfectioni iustitię, si postea compensetur. Denique si supponatur gratia alteri facta, non tamen ei qui soluturus est debitum, nihil hoc refert ad rationem iustitię, quia per huiusmodi gratiam nihil debitori remittitur, cum illi non fiat.

Ex his ergo facile intelligitur, ex defectu huius conditionis nihil satisfactioni Christi defuisse de perfectione iustitię. Primum, quia vt ego existimo, gratia vnionis non est facta humanę naturę, secundum ordinem diuinæ prædestinationis primo & per se propter satisfactionem peccati, sed per se propter communicationem diuinæ bonitatis, vt infra dicam: & ideo quod satisfactio ex hac gratia processerit, non derogat iustitiæ, quandoquidem non est primario facta propter solutionem debiti, quamuis ad hunc etiam finem ordinata sit. Deinde Christus non formaliter satisfecit per ipsam gratiam vnionis, sed per labores, & fluA ctus, quos vt ita dicam, ipse sibi comparauit: qui tanti fuerunt valoris, vt & ad condignam satisfactionem, & ad gratiarum actionem sufficientes fuerint: imo & ad ipsius incarnationis meritum, si aliunde non repugnaret, vel si ad eum finem ordinarentur, vt supra dictum est. Et hoc maxime locũ habet in hac iusta satisfactione apud Deũ, quæ non consistit in translatione alicuius dominij, sed in recompensatione, quæ fit per morales actiones, secundum valorem earum, vt statim amplius explicabitur. Denique gratia vnionis, non est facta huic homini Christo, qui propriè satisfacit, sed humanitati quæ non satisfacit: & ex hac etiam parte gratia hæc non derogat iustitiæ. Neq; enim dici potest Christum vt hominem accepisse hanc gratiam, est enim propria naturæ, vt natura est, quæ autem sic conueniunt naturæ, non possunt dici de supposito, etiam cum illa reduplicatione, sicut non vere dicitur, Christum vt hominem esse suam humanitatem, neque esse assumptum, aut vnitum hypostatice Verbo. Et ex his sufficienter expedita est præcipua difficultas tacta de gratia vnionis.

Gratia vnionis nõ minuat iustitiam satisfactionis Christi

Ad aliam vero partem de ipsismet actibus, seu concursu, & auxilijs ad illos necessarijs ex parte Dei, dicetur in explicatione secundæ cõditionis. Nunc solum dicam hanc gratiam seu liberalem donationem, qualiscunque illa sit, non tollere æqualitatem, & condignitatem satisfactionis, & cõsequenter nec minuere perfectionẽ iustitiæ. Quia licet ad illos actus requiratur concursus Dei, tamen aliquem proprium concursum habet proximum operans, seu Christus dominus circa illos, ratione cuius sunt proprij illius, & vt tales habẽt sufficientem valorem ad satisfaciendum ex dignitate personæ: sicut e cõtrario actus peccati, quo offenditur Deus, quoad suam entitatem physicã, etiam pendet ex concursu Dei, & ita in hoc etiã inuenitur æqualitas, & proportio inter satisfactionem & offensam. Et quanuis concursus ad actũ supernaturalem sit maior, & altioris ordinis, tamen in illomet ordine est illi connaturalis, & in Christo domino tam actus quam concursus ad illum necessarius, erat suo modo connaturalis ratione personę, respectu cuius non fit proprie beneficium seu gratia, sed solum respectu humanitatis.

Secunda conditio assignari solet, vt satisfactio non fiat ex bonis ipsius creditoris, sed ex bonis proprijs debitoris ipsius: conditionem hanc, præter autores citatos indicauit D. Tho. in 4. d. 15. q. 1. art. 1. ad 1. & 3. & clarius Richar. in 3. d. 20. q. 4. & 5. Et ratio esse videtur, quia alias non posset seruari æqualitas. Nam si ego in satisfactionem tribuam alteri id, quod illius est, ille post satisfactionem non plus habebit quam antea, ergo non maior æqualitas restituta erit quã antea erat, sed manebit eadem inæqualitas. Vnde licet intelligi possit, id quod offertur in satisfactionem per se consideratum secundum valorem suum, esse tantæ æstimationis, quantę est ipsum debitum, tamẽ hoc ipso, quod non est bonum proprium, sed ipsius creditoris, non potest valere ad satisfaciendũ illi, maxime ex perfecta iustitia. Hęc vero cõditio non videtur habere locũ in satisfactione Christi. Primo quia, vt dictũ est, totus valor illius satisfactionis proueniebat ex diuino supposito, cui fiebat satisfactio: ergo proueniebat ex bonis ipsius A creditoris. Secundo, quia ipsamet opera, per quæ Christus satisfaciebat, magis erant sub dominio diuino, quã sub humano ipsius Christi hominis, quia omnia erant res creatæ, & titulo creationis omnia sunt Dei: propter hoc enim purus homo non potest perfecte satisfacere, quia quicquid habet magis est Dei quam ipsius.

2. Cõditio. D. Thom. Richard.

Per secundam conditionem oppugnatur perfecta iustitia satisfactionis.

Primum modus respondendi.

Ad priorem partem dici posset in Verbo diuino esse diuinitatem & subsistẽtiam personalem ratione distinctã, & Verbum esse creditorem, seu cui fit satisfactio, ratione diuinitatis, quia ratione illius est finis vltimus, & supremus Legislator exhibet autem satisfactionem, quatenus subsistit in humana natura quam terminat præcise, ac formaliter per subsistentiam personalẽ, a qua propterea prouenit valor talis satisfactionis: & hoc modo proprie, ac formaliter valor huius satisfactionis non prouenit ex bonis ipsius creditoris, vt sic. Hæc vero responsio quanuis nescio quid acuminis habere videatur, tamen reuera nõ est solida, neque satisfacit. Primum quia licet sit verũ, peccatum per se primo esse cõtra Deum, vt Deus est, non tamen putandum est solam diuinitatem B vt sic offendi, & non etiam proprie & æqualiter omnes diuinas personas, sicut omnes creant, omnes præcipiunt. Nam licet multitudo personarũ per se necessaria non sit ad huiusmodi actus, & ideo tres personæ, quatenus multæ sunt, dicantur quasi per accidens ad huiusmodi effectus, singulæ tamen, quatenus personæ sunt, per se etiam ad illos concurrunt non minus, atque si vna tantum in Deo esset persona. Vnde sicut intellecta vna tantum persona in Deo intelligeretur, offensam esse contra illam (vt ita dicam) secundum se totam & consequenter illi eodem modo fuisse offerendam satisfactionem, ita etiam nunc intelligendum est de omnibus personis, & de persona Verbi.

Reijcitur.

Quomodo eadem persona cui satisfit sit principium valoris satisfactionis.

Dices, verum esse personam offendi, & illi satisfieri, sed tamen ratione solius naturæ, cum tamen ratione personalitatis habeat rationem satisfacientis in humana natura. Sed contra, quia C licet persona primario sit capax iniuriæ vel offensionis ratione naturæ intellectualis, tamen simpliciter redundat in totam personam, non solum quia in Deo natura & persona reipsa sunt idem, sed etiam quia ipsa personalis dignitas auget obiectiue ipsam iniuriã: Vnde sicut in Christo personalis dignitas considerata ex parte satisfactionis auget, seu confert valorem satisfactionis, ita ẽcontrario considerata vt obiectum iniuriæ, & offensionis auget illam, est ergo eadem ratio. Secundo, ex alio capite deficit etiam illa responsio, quia opera Christi, non ita habent infinitum valorem ex præciso concepru subsistẽtiæ personalis, vt excludatur diuinitas. Docent enim omnes citati patres, valorẽ hunc prouenire ex hoc, quod satisfaciens est Deus, & persona infinita simpliciter, atque adeo ex cõiunctione diuinitatis, quia persona nõ habet quod sit infinita simpliciter, ex præciso concepru relationis, nisi includat totam diuinitatis perfectionem: hæc autem infinitas tota necessaria fuit in persona satisfaciente, vt esset æqualis personæ offensæ. Adde quod iuxta veriorem sententiam, licet relatio diuina sit extra rationem essentialem diuinitatis, & ideo possit

A mente præscindi natura diuina à personalitate, & reipsa alicui communicari diuinitas, cui non communicatur relatio, econtrario tamen relationes non possunt ita præscindi ab ipsa natura: quia in eis essentialiter imbibitur, sicut transcendens in inferioribus suis: & ideo fieri non potest, vt alicui communicetur, vel vniatur diuina personalitas, quin illi etiam vniatur diuinitas, licet non primo ratione sui, sed ratione personalitatis in qua includitur. Sic ergo ab ipsa diuinitate est totus valor satisfactionis Christi in re ipsa, licet formaliter non sit ab illa, vt sic, sed vt includitur in personalitate terminante, & sustentante naturam humanam.

Dico ergo verum esse eandem personam, quę offensa est, esse radicem, & quasi principium formale valoris, & dignitatis satisfactionis, non tamen quatenus subsistens in propria natura est, quo sensu est falsa illa reduplicatiua, Deus vt Deus est principium satisfactionis, aut valoris eius, sed quatenus alienam naturam sustentat, & illam & eius opera nobilitat, & vt sic non habet rationẽ creditoris, nec personæ cui satisfit, nam hoc habet per se primo ratione suæ propriæ naturæ, & quatenus in illa subsistit: habet ergo rationem satisfactoris eadem illa persona quatenus in aliena natura subsistit, quod nihil minuit de perfecta iustitia, sed supponit gratiam factam humanitati assumptæ. Quod ita expono: nam licet opera huius hominis habeant suum valorem ex dignitate personæ, tamen principaliter illa opera cum toto suo valore sunt sub proprio dominio huius hominis, vt homo est, & non minus sunt honorifica Deo & diuino Verbo, quàm si essent à supposito omnino distincto: sed tota ratio satisfactionis perfectæ hinc sumitur: ergo hoc omnino satis est, vt magis iam explicabitur.

Refellitur quorundã responsio.

Ad posteriorem partem respõderi solet à multis, si contingat vnam rem esse sub plurium dominio, ita vt tam perfecte sit singulorum in solidum, ac si non esset alterius, in eo casu recte fieri posset, vt aliquis ex perfecta iustitia satisfaciat alteri ex bonis suis, etiam si simul sint alterius, ita vero dicunt accidere in operibus Christi. Sed hęc responsio nec satis intelligi potest, nec conueniter proposito accommodari. Quanquam enim in tribus diuinis personis hoc reperiatur, vt omnes simul, & singulæ in solidum habeant perfectum dominium omnium rerum creatarum, quia habent vnicam voluntatem, per quam omnibus dominãtur, & ita etiam habent vnum dominiũ, sicut vnam naturam, tamen in personis habentibus distinctas voluntates, & consequenter distincta dominia intelligi non potest, vnius cuiusque dominium ita esse perfectum, ac si illa sola haberet dominium. Hac enim ratione inter alias repugnat intelligere plures Deos, quia vel vnius dominium ab alio penderet, & ita illud esset imperfectum, & non diuinum, vel neutrum dependeret ab alio, & sic vtrumque esset imperfectũ: quia hoc ipsum habere dominij socium, qui à mea voluntate non pendeat, minuit perfectionem dominij. Et reuera si in hominibus hoc consideremus, si plures fingantur ita domini vnius rei, vt vnusquisque posit illa vti suo arbitrio independenter ab alio, hoc ipso necesse est, vnumquemque eorũ esse minus perfecte dominum, quam si esset solus: po-

Non possunt perfecte esse multi eiusdem rei Dñi in solidum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lus: poterit enim interdum inuitus priuari vsu tali rei, si ab alio præueniatur. Vnde concluditur, si alicui simpliciter debeantur decem, non posse illi perfecte satisfieri dando illi decem, quæ iam erant sub illius dominio, quantumuis simul esse fingantur debitoris, quia vt sic minoris æstimationis sunt, quam si denuo simpliciter soluerentur.

Differentia inter debitores & dominos respectu vnius.

Dices, multi possunt esse debitores in solidum cur ergo multi domini similiter esse nō possunt? Respondetur, quia multi debitores dicuntur in ordine ad solutionem eiusdem debiti, disiunctim (vt ita dicam) non copulatim, quia vnusquisque tenetur soluere, alio non soluente, si tamen vnus soluat, cæteri liberi manent, nisi forte interdū adstringantur ad reficiendam aliquam partem ipsi soluenti iuxta debiti modum & rationem: at vero si essent plures domini in solidū, itaut vnusquisque plenum ius, & dominium haberet eiusdem rei, oporteret simul habere tale dominium, quod in dominijs eiusdem rationis, & quorum vnum non pendet ab alio repugnantiam inuoluit, vt dictum est. Tandem quod illa responsio nō possit satisfacere, patet: nam dominium quod Christus vt homo habet in quacunque re, compa B ratum cum diuino dominio in solidum dici non potest, cum inferioris ordinis sit, & ab illo dependeat, quod negare esset omnino cōtra rationem: imo impossibile. Quia licet Christus sit suppositum diuinum, tamen voluntas eius creata subdita est Deo, ac pendet ab illo, & similiter operationes eius, & cōsequenter omne dominium, quod in illis, aut per illas habet. Tum præterea quia licet Christus vt homo sit dominus suarum operationum, & illas offerat patri in satisfactionem, nō tamen propterea illi confert nouum aliquod dominium, nec se priuat proprio suo. Nihil ergo refert illa distinctio duplicis dominij in solidum, ad explicandam iustitiam huius satisfactionis.

Vera responsio.

Vera igitur responsio sumenda videtur ex differentia quadam inter satisfactionem & restitutionem. Restitutio enim versatur in rebus datis & acceptis, quia per eam reparatur damnum illatum alteri in bonis suis: satisfactio autem versatur in actionibus, quia per eam intenditur iniuriæ recompensatio: hinc fit, vt in restitutione multū pendeat æqualitas ex dominio quod restituēs habet, vel in alterum transferri potest: ad satisfactionis vero æqualitatem, hoc non est per se necessarium, sed sufficit illud dominium quod est intrinsecum operi libero. Satisfactio enim non fit, nisi per opus liberū, cuius operans est dominus, quia ratio satisfactionis non consistit in translatione dominij alicuius rei, sed in hoc solum, quod tantum reuerentiæ & honoris impendatur, quantū iniuriæ illatum fuit. Et ideo quod Deus habuerit dominium actionum Christi, non repugnat cum iustitia perfecta illius satisfactionis.

Differentia inter satisfactionem & restitutionē

Obiectio soluitur.

Dices hoc ipsum, aliquem scilicet honorari rebus suis, videtur pugnare cum æqualitate satisfactionis. Respondetur, actum propriè non esse satisfactionem ratione dominij, quod Deus habet in illum, sed ratione dominij, quod habet operans ipse, erat enim Christus verus dominus suorum actuum, quos in Dei honorem & satisfactionem offerebat: & hoc sufficit ad optimam proportionem in hac satisfactione necessariam. Nam A etiam actus peccati, quatenus res quædam est, est sub dominio Dei, vt vero est à proximo operante, qui suum etiam dominium in illum habet, cedit in iniuriam Dei. Et eodem modo inuenitur proportio inter meritum & præmium, qui enim meretur non donat aliquid ei, apud quem meretur, neque hoc postulat meriti ratio, sed sufficit, vt operans habeat dominium suorum actuum, quos exerceat, & quasi expendit in voluntate illius implenda, vel honorando illo apud quem meretur, etiam si alias actus illi cadant sub dominiū eiusdem: & eodem modo præmium respondens meritis ita datura Deo ipsi merenti, vt semper tamen maneat sub dominio Dei.

3. Conditio.

Tertia conditio iustitiæ perfectæ poni solet, vt solutio vel satisfactio fiat ex alijs indebitis. In hac etiam conueniunt omnes citati autores, cum D. Tho. Scot. Duran. & alijs. Et eadem etiam habet Altisi. lib. 3 summæ tractat. 1. c. 8. & Guiliel. Parisi. lib. Cur Deus homo. c. 7. & Anselm. lib. 1. Cur Deus homo. c. 20. hac potissimū ratione probat, purum hominem non potuisse iuste pro hominibus satisfacere. Videtur autem eadem ratio habere locum in satisfactione Christi, quia etiam ipse debebat Deo quidquid in honorem illius operari poterat multis alijs titulis. Primum titulo gratitudinis, propter infinita beneficia sibi, vt homini, vel certe suæ humanitati collata. Cū enim esset verum illius suppositū, exercere debuit munus & obligationem veri suppositi, atque adeò gratias referre Deo, pro beneficijs in illa natura susceptis, sicut legimus in Euangelio Christum dominum sæpe fecisse. Deinde titulo obedientiæ, posset enim Deus exigere a Christo homine omnia opera suæ humanitatis solum propter honorem suum, & vt suæ voluntati obtēperaret. Quod si nunc de facto non ita exigit, illa est quædam gratia ac liberalitas, quę minuit iustitiæ perfectionem.

D. Thom. Scotus. Durand. Altisiod. Guiliel. Parisien. Anselm.

Respondetur primum conditionem hanc, vt vera & solida sit, debere intelligi de debito iustitiæ, & respectu eiusdem ita vt solutio debiti, vt iusta sit & perfecta, debeat fieri ex ijs, quę non sunt debita eidem alio titulo iustitiæ. Quod autem sint debita, alio titulo gratitudinis, obedientiæ aut misericordiæ inter homines, non minuit perfectionem iustitiæ. Hoc patet primum humanis exemplis. Nam sæpe soluendo debitum iustitiæ ad æqualitatem, implet homo præceptū: & posset simul verum & formalem actum obedientiæ exercere & misericordiæ, vel gratitudinis, si necessitas vel occasio exercendi has virtutes simul occurreret. Et ratio est, quia huiusmodi alij tituli, vel debita nō minuunt æqualitatem iustitiæ. Hęc vero conditio, de qua modo agimus, in tantum potest esse necessaria ad perfectionem iustitiæ, in quantum ad perfectam æqualitatem potest requiri. At vero quando duo debita iustitiæ concurrunt, maxime respectu eiusdem, non seruatur perfecta æqualitas, si vno & eodem pretio soluantur: quia in bonis temporalibus si multiplicantur debita iustitiæ, augetur res ipsa quæ debetur. Vt si debeo alteri decem ratione mutui, & alia decem ratione alicuius venditionis, iam simpliciter debeo viginti ex iustitia. Et ideo nō potest hoc modo vni debito perfecte satisfieri, per rem debitam alio titulo iustitiæ: & idem est quoties multiplicatis

Quæ ratio debiti impediat satisfactionem.

catis titulis, vel rationibus debiti augetur res ipsa A quæ debetur. Vnde etiam fit hoc solum procedere quando pretium, quod soluitur, & multis titulis iustitiæ debetur, finitum est: quia tunc non videtur posse adæquate respondere illi duplici debito. Quanquam, si contingeret rem omnino eandem multis titulis deberi, fieri posset solutio perfecte iusta reddendo eandem rem, & per illam satisfaciendo omnibus illis debitis: quod in hominibus vix contingere potest respectu eiusdem: tamē respectu diuersorum, potest intelligi casus in quo hoc accidat. Vt si quis accipiat ab vno condignum stipendium pro aliquo labore, v. g. vt Romam eat, & nihilominus ab altero pro eodem labore stipendium accipiat, eadem actione vtrique plene satisfaciet, quia reuera sufficienter exequitur omne id ad quod ex pacto, vel propter stipendium tenetur tam respectu vtriusque quam respectu singulorum. Et eodem modo potest quis ire v. g. Romam soluendo debitum iustitię, si ad hoc teneatur ratione mercedis acceptæ, & nihilominus eodem actu votum implere, si fortasse illud emiserat.

In proposito ergo primo dicendum est, quāuis B Christus dominus ex obedientia, vel gratitudine ad Deum, posset illi debere actiones, vel passiones suas, non tamen ex debito iustitiæ: & ideo debitum illud non pugnasse cum perfectione iustitiæ. Quæ responsio sumi potest ex Augustin. 13. de Trini. c. 14. & Anselm lib. 2. Cur Deus homo. c. 19. dicentibus, potuisse Christum per mortem suam iuste satisfacere, quia non debebat illam: quomodo sæpe patres loquuntur. Intelligi autem debet de debito iustitiæ, non obedientiæ, vel gratitudinis. Secundo dicendum est, tam infinitum esse valorem operum Christi, vt sufficere possent ad soluendum omne debitum, etiam si infinitis titulis deberentur. Nam sicut propter infinitum valorem, tantum intensiue valet vnum opus, quātum omnia, vt supra dictum est, ita tātum valet pro multis debitis quantum pro vno. Quod confirmatur & explicatur, nam vnum opus Christi sufficere poterat ad gratiarum actionem pro omnibus beneficijs susceptis, & vnum aliud opus ad satisfaciendum pro hominibus: sed tantum valoris habet quod dicitur illorū sicut omnia simul: ergo multiplex ratio debiti non potuit minuere perfectionem iustitię Christi.

Augusti. Anselm.

Qualis fuerit Christi satisfactio respectu eorum qui ipsum præcesserunt.

Et ex his tandem colligitur, quo modo etiam respectu hominum qui Christum præcesserunt, fuerit satisfactio Christi omnino iusta, quanquam illis fuerint remissa peccata, ante quā esset exhibita satisfactio. Huius enim ratio multiplex sumi potest ex dictis. Prima, quia totum hoc potuit condigne cadere sub infinito valore operum Christi, præsertim cum respectu præscię Dei ita fuerint semper præsentia, vt possint dici exhibita. Secunda, quia hoc totum potuit venire in pactum, & cōtineri sub promissione, salua integritate iustitiæ. Tertia, quia illa solum fuit quasi quædam anticipata solutio, quæ si respiciat rem æqualem, non minuit perfectionem iustitiæ, vt patet in venditione quæ pecunia credita fit. Et hactenus de iustitia Christi.

SECTIO VII.

Vtrum purus homo potuerit esse sufficiens ad redimendos alios homines ex perfecta iustitia.

HActenus ostensum est, incarnationem fuisse aptissimum & sufficientissimum medium ad perfectū modum humanæ redemptionis. Sed nondum constat fuisse necessarium, donec ostendamus nullum alium præter Deum hominem potuisse tantum opus perficere. Duo autem alij modi intelligi possunt, quibus id fieret. Prior est, si vnusquisque posset pro seipso satisfacere: de quo dubio sequenti dicemus. Alter est, si vnus homo purus constitueretur, qui pro omnibus satisfaceret, de quo in præsenti dicendum est. Vnde constat purum hominem hoc loco significare personam creatam in quocunque statu, vel naturæ, vel gratiæ constituram: vt quamuis de puro homine loquamur, tamen quæ dicenda sunt de quacunque pura creatura eodem modo possint intelligi.

Variæ doctorum sententia. Durand. Gabriel.

Primo ergo omnes Theologi conueniunt nō potuisse purum hominem, quantumuis innocentem, & gratum Deo, ex perfecta iustitia pro hominibus satisfacere: quæ etiam est communis patrum sententia, vt ex dictis in precedentibus quæstionibus facile constat. Sed in hac veritate expicanda, & ratione reddenda, valde dissentiunt inter se: Nam Scotus, Durand. Gabriel, & Ioannes de Medina, locis supra citatis dubitatione 1. non aliam rationem reddunt, nisi quia omnis satisfactio apud Deum, est ex sola acceptatione. Sed tamen autores fere nihil distinguūt inter satisfactionem possibilem puro homini, & quantum ad valorem & rationem iustitiæ, in quo valde errant, vt dictum est, & dicetur.

Secunda opinio est, purum hominem nō posse pro alijs ex perfecta iustitia satisfacere: quia eius opera non possunt prodesse alijs ex vera & propria iustitia: sicut non potest vnus homo purus alijs mereri de condigno, quamuis possit sibi ipsi. Cuius ratio esse videtur, quia gratia creata non habet vim ex natura sua, vt per actus suos in alios efficiat, sed tantum vt seipsam perficiat, donec ipsam habentem perducat ad vltimum finē. Est enim gratia creata semen gloriæ, respectu habentis ipsam, non respectu aliorum: & ideo de facto nulla pura gratia creata hoc habet, quia hoc non conuenit illi ex natura sua. Ex hoc ergo fit, vt opera procedentia à sola huiusmodi gratia nō habeant valorem, nec condignitatem ad satisfaciendum pro alijs, & consequenter, quod nullaquā in illis possit fundari vera iustitia. Nā licet Deus possit gratis illa acceptare, vel illis esse contentus ad remittendum alijs peccata, tamen hæc acceptatio non addit valorem operi: vnde nec fundari potest in tali valore: non ergo esse potest ex iustitia.

Tertia opinio est, posse purum hominē in gratia constitutum pro alijs satisfacere ex iustitia, & ad æqualitatem rei ad rem, non tamen cum tota perfectione, seu rigore iustitiæ. Ita Caieta. hic & idem sentit Palud. in 3. d. 20. q. 1. & Soto lib. 3. de nat. & grat. c. 6. & in 4. d. 1. q. 5. art. 4. d. 19. q. 1. ar. 1. ad 1. Indicat etiam Vega lib. 3. in Trid. c. 5. & lib. 7. c. 9. Fundamentum prioris partis est, quia opus bonum, præsertim charitatis, procedēs à gratia sanctificante, habet tantum bonitatis seu valoris ad satisfaciendum, sicut peccatum ad offendendum: quia sicut peccatum est contra Deū, ita hęc satisfactio placeat Deum, & procedit à persona iam digna effecta per gratiam: quæ cum sit

parti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

participatio diuinæ naturæ, sufficiens principium esse videtur, vt tribuit actui sufficientem valorẽ ad compensandam diuinam iniuriam. Vnde vlterius fit, si Deus conferret hanc gratiam puro homini, & illum constitueret, vt esset caput cæterorum, & nomine eorum satisfaceret, illum habiturum fuisse sufficientem vim & efficacitatem ad satisfaciendum ex iustitia. Non esset autem, inquiunt hi autores, illa iustitia omnino exacta & rigorosa: quia deficerent illi tres illę conditiones superiori dubitatione positæ, quia tota fundaretur in gratia, & fieret ex bonis ipsius creditoris, & alias debitis. Et reuera ab hac sententia nihil fere discrepant Scotus & alij in prima sententia citati, sed quod ad purum hominẽ attinet, idem fere dicunt, licet alijs verbis.

Suppono quæstionem hanc procedere de potẽtia absoluta: quia de lege ordinaria, & de facto certa res est, nullum præter Christum, posse alijs mereri de condigno, nec pro illis similiter satisfacere, saltem quoad culpam: nam de satisfactione quoad pœnam temporalem, dubia res est, quę ad propositum hoc non spectat, sed ad materiam de pœnitẽtia. Hoc vero quod supponimus ex materia de gratia constat, & infra agẽtes de merito Christi, & de munere mediatoris, & redemptoris idẽ ostendemus. Et tractat bene Augu. lib. 1. de pecc. merit. & remiss. c. 14. & tractat. 4. & 5. in Ioã. Suppono deinde, nullum hominem carẽtem gratia Dei posse condigne Deo satisfacere pro vllo peccato, præsertim mortali: quod de fide certum est contra Pelagium, vt constat ex definitione Concil. Trid. sess. 6. & ex alijs multis quę in materia de gratia traduntur. Et quanuis hęc doctrina fide proprię intelligatur de facto & de potentia ordinaria, tamen ex ea sequitur idem esse de potẽtia absoluta, quia ex illa habetur, hominem esse ad hoc insufficientem per vires naturales, quę nõ possunt esse maiores in homine etiam de potentia absoluta. Implicat enim hominem eleuari ad altiorem ordinem, vel potestatem superantẽ totum ordinem & potestatem naturæ, & tamen quod illam potestatem recipiat per vires naturę. Et hoc a fortiori constabit ex ijs quę dicemus de homine sanctificato per gratiam, de quo noster sermo est.

Augusti

1. Conclu.

Dico iam primo de potẽtia absoluta fieri posset, vt homo purus innocens & sanctus satisfaceret de iustitia, & aliquo modo de condigno pro peccatis aliorum, etiam totius generis humani. Hanc cõclusionem præter autores citatos pro prima & secunda sententia, indicat D. Tho. hic, clarius infra q. 64. arti. 4. idem in 4. d. 15. & alij autores infra citandi: & videtur probari sufficienter fundamento tertiæ sententiæ. Nam inprimis nullam contradictionem implicaret, Deum constituere purum hominem iustum, qui esset caput hominum in ordine gratiæ, quam in alios posset aliquo modo influere. Quæ enim repugnantia, aut contradictio in hoc potest inueniri? Et secundo explicatur a simili: nam si solam naturam rei expectemus, etiam si Adam futurus esset parens, & fons omnium hominum in esse naturę, non in de ex natura rei consequebatur, vt peccatum eius ad posteros consequeretur, vt ex materia de peccato originali constat, & per sese videtur satis perspicuum: & nihilominus fieri potuit ordinatione diuina, vt omnium posterorum voluntates, in eius arbitrio & voluntate moraliter ponerentur, & quod hoc Adam esset caput cæterorum: & hac ratione illo peccante omnes in illo peccare censerentur, & postea ab illo geniti, merito ac iuste illius culpam cõtrahut: ergo pari ratione potuisset Deus facere aliquem hominem caput aliorũ in esse gratiæ, & omnium voluntates in illo ponere, vt illo merente & satisfaciente, omnes in illo & per illud satisfacere existimarentur, sicut nunc dicuntur peccasse in Adam. Cur enim dicemus potuisse Deum efficere, vt vnus purus homo posset nobis nocere, si vellet: & non vt alius simili vel forte maiori gratia, & auxilio præditus non posset nobis prodesse? Tertio, ratione ex re ipsa sumpta ita explicatur, quia posset Deus puro homini dare tantam gratiam & gloriam, quantum contulit animæ Christi, & cum eo pacisci, seu illi præcipere, vt se suasq; omnes actiones ad bonum aliorum hominum referret, illisque mereretur, & pro illis satisfaceret, illique promittere, alijs propter ipsum se benefacturum, & remissurum peccata, si ipse bene se gereret, & conuenienter gratiæ, & muneri suscepto operaretur. Nam in hoc toto facto nihil est impossibile, nihil incongruum. Hoc autem posito facile intelligitur, opera illius hominis futura fuisse sufficientia ad merendum & satisfaciendum pro alijs ex alia iustitia: quia illa opera de se haberẽt aliquam proportionem cum illo effectu, non quidem perfectam, vt statim dicam, sed nec omnino nullam, propter dignitatem gratiæ & charitatis. Rursus intercedebat promissio sub conditione talium operum, & antecedens ipsa opera, quæ tunc fierent fundata in tali promissione: ergo illis deberetur merces, seu effectus promissus, non ex simplici fidelitate, sed ex iustitia, vt dubio 5. in simili dicebam.

3.

Ad fundamẽtũ secundæ sententiæ.

Et hæc ratio dissoluit facile fundamentũ secũdæ sententię. Nos enim nõ dicimus, solã acceptationem extrinsecam, quæ intelligitur subsequi opus ipsum, posse efficere vt opus, quod alias non sufficeret ad inducendam obligationem iustitiæ, propter talem acceptationem sufficiat, quia huiusmodi acceptatio, cum intelligatur superuenire operi, nec physice nec moraliter mutat illud, sed quale illud est, tale ipsum acceptat, & illud suppo nit quasi obiectum suum: sed loquimur de promissione & pacto, quod antecedit opus, & fit ab operante inritente promissioni factæ sub conditione talis operis: huiusmodi enim promissio multum sine dubio conferre potest ad moralem efficaciam, & valorem operis: primo ratione generali, quia opus morale idem in substantia, propter diuersas circunstantias potest moraliter habere diuersum valorem vel efficaciam: hæc autẽ circunstantia, de qua modo agimus, multum refert ad moralem operis æstimationem: quia hanc habet quis vim inducendi obligationem, & debitum ex iustitia, vt inter homines etiam patet. Nam si quis sine pacto aut legis auctoritate in alterius vinea laboret, non potest ex iustitia obligare alium ad mercedem soluendam, potuisset autem, si laborasset ex conuentione vel legis auctoritate: & ratio est, quia opus iustitiæ multum pendet ex simili circunstantia. Secundo hoc euidenter ostendit exemplum positum de peccato

Adæ,

Adæ, qui condigne meruit omnibus posteris æternam damnationem ratione illius pacti, & legis diuinę, quam transgressus est, & propter conditionem etiã & statum personę. Vnde arguitur tertio, quia personę dignitas multum confert ad valorem moralem operis, tametsi illa dignitas extrinseca sit, & moralis potius quam physica, vt est, verbi gratia, Regia vel Pontificia dignitas: & talis potest intelligi illa dignitas capitis a Deo ipso donata: ergo opera personę constitutę in illa dignitate gratię, & facta sub illa promissione & pacto Dei, merito intelligerentur habere maiorem valorem, & efficacitatem moralem. Et ita satis videtur demonstrata assertio posita. Nec video quid amplius posit contra illam probabiliter obijci.

2. Conclu.

Dico secundo, nihilominus talis satisfactio puri hominis non esset æqualis offensę diuinę, vnde neque esset ex perfecta iustitia, nec posset cũ satisfactione Christi in valore conferri. Conclusio hęc tres habet partes, inter quas postrema videlicet, huiusmodi satisfactionem puri hominis non posse in perfectione conferri cum Christi Domini satisfactione, omnino est certa ex his quę superius ex scriptura, & patribus citauimus: & patet aperte quia ostensum est, opera Christi esse infiniti valoris simpliciter in genere meriti & satisfactionis, opera vero illius hominis non possent habere tantam valoris quantitatem, cum persona operans non esset infinita simpliciter, & non sit aliud caput ex quo infinitus valor posit oriri. Denique omnia quę diximus hanc partem fortiori ratione confirmabunt.

Abulens. Altisiod. Alensis. Bonauen. Richard. Dricdo.

Secunda vero pars scilicet in illa satisfactione puri hominis non potuisse perfectam iustitię rationem inueniri, communis etiam est, vt diximus, & præter citatos autores eam docent Abulensis in prologo Matth. quæstio. 17. & in cap. 34. Exod. quæstio. 7. & Altisiodoren. libro. 3. summę tractatu primo, cap. 8. Alensis. 3. par. quæstio. 1. mem. 6. art. 1. & 2. Bonauętura in. 3. d. 20. quæstio. 3. & 4. Richardus quæstione. 4. & 5. Driedo de captiuitate & redemptione generis humani, tractatu secundo, cap. 2. part. 3. articu. 6. in 4. sententia. Et sumitur ex illis testimonijs Patrum quę dubio secundo & tertio allata sunt, ad confirmandam necessitatem incarnationis ad redemptionem ex perfecta iustitia. Non enim solum dicunt patres vnum Christum potuisse hoc perfectius efficere, sed etiam negant aliquem alium hoc potuisse ex perfecta iustitia præstare. Ratione probatur primo ex conditionibus perfectę iustitię supra tractatis. Satisfactio enim ex perfecta iustitia oportet vt procedat ex proprijs virtutibus, & ex proprijs bonis satisfacientis, & alio nomine non debitis: sed omnis satisfactio puri hominis, necessario fundari debet in gratia, & esse ex bonis ipsius Dei, & per actus illi debitos multis alijs titulis: ergo repugnat esse ex perfecta iustitia. Sed quanquam hęc ratio probabilis sit, & sufficienter ostendat illas leges iustitię non tam perfecte posse seruari in persona creata, sicut in Christo, non tamen videtur omnino conuincere. Quia si considerentur ea, quę de illis supra diximus, & quo pacto ad hanc iustitiam necessariæ sunt, probabiliter posset defendi, sufficienter posse in pura creatura seruari, si alias in operibus puri hominis posset aliquo modo reperiri sufficiens valor, & æqualis iniurię Deo factę per peccatum: quod vnicuique plane manifestum erit breuiter discurrendo per singulas conditiones supra positas.

Cum enim primo dicitur satisfactionem creaturę necessario debere fundari in gratia, seu in gratuita acceptatione, vel intelligitur de gratia, quę se tenet ex parte personę satisfacientis, & est principium ipsius satisfactionis, vel de acceptatione ex parte ipsius Dei, quę intelligitur quasi sebsequens operationem quę in satisfactionem offertur. Si hoc posteriori modo intelligatur, vt Caietanus videtur exponere, non est verum consequenter loquendo. Quia si supposita gratia ex parte principij, & supposito operantis, satisfactio est sufficientis & æqualis valoris, iam acceptatio illius non habet rationem gratiæ sed iustitiæ, quia iam seruatur æqualitas. Et quanuis Deus absolute loquendo, posset talem satisfactionem non acceptare, tamen supposito pacto & promissione, ex iustitia debet acceptare: & hoc satis est ex hoc capite ad perfectam iustitiam, vt in superioribus ostensum est. Si autem priori modo intelligatur, vt Scotus, & alij intelligunt, verum quidem est, talem satisfactionem debere fundari in gratia, tamen non videtur hoc multum repugnare perfectioni iustitiæ, si alias est sufficiens valor in ipso opere: quia tunc homo non satisfaceret formaliter per gratiam ipsam, quam gratis accepit, sed per fructus ipsius gratiæ, quos ipse sua etiam industria comparauit. Et quanuis isti fructus sint etiam dona Dei, tamen iam sunt connaturalia, & suo modo debita ratione primæ gratiæ: & deinde homo non satisfacit per illa, nisi prout est dominus suorum actuum: quod videtur sufficere ad hanc iustitiam. Nam fere idem necessario dicendum est de satisfactione Christi, quanquam sit nonnulla diuersitas: tum quia personæ Christi non sit proprie gratia sicut sit personæ creatę, tum etiam quia omnia dona gratiæ, vel auxilia magis sunt connaturalia Christo, quam puro homini, etiam supposita gratia.

Caietan.

Scotus.

nota

Et idem fere est de alia conditione, vt scilicet satisfactio fiat ex proprijs: quia etiam in puro homine satisfactio fieret per actus proprios ipsius, quorum ipse esset Dominus. Et licet Deus superius, & alrius dominium habeat eorundem actuum, tamen hoc non videtur referre ad perfectionem iustę satisfactionis, vt explicatum est in satisfactione Christi, in qua, quoad hanc conditionẽ fere eadem est ratio: quia etiam humanitas Christi, & omnes actus creati illius hominis sunt sub diuino dominio, quanquam in hoc etiam superet Christus purum hominem, quod in eo id, quod est radix valoris & dignitatis suæ satisfactionis, non cadit sub dominium alicuius, cum sit ipse increata persona, & in hoc etiam, quod ipsummet dominium, quod per humanitatem habet, est quodam modo diuinum, & illud quasi a seipso habet propter dignitatem suppositi. Denique idem fere est de alia cõditio-

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditione, vt satisfactio sit ex non debitis: non quidem quia talis homo posset interdum efficere opera consilij quę non videntur debita alio titulo, vt Scotus objicit in 4. distinct. 15. quæst. 1. hoc enim non videtur multum refere: tum quia quidquid ex consilio fit posset a Deo præcipi: vnde quod non præcipiatur, atque adeo quod nõ debeatur, est ex quadam liberalitate ipsius Dei: tum etiam quia debitum ex præcepto non derogat perfectæ satisfactioni, vt supra dictum est. Ratio ergo est, quia illa conditio intelligenda est, vt diximus ex non debitis alio titulo iustitię. Homo autem purus si esset innocens, non haberet aliud debitum iustitię, quanuis habere posset debitum obedientię vel charitatis, sicut etiam de CHRISTO Domino dictum est. Quanquam in eo aliquo modo sit diuersa ratio: nam reuera potuisset Deus exigere a puro homine titulo gratitudinis, vel religionis omnes bonos actus eius, & imponere obligationem, vel debitum æquiualens debito iustitię, vel etiam maius illo, quatenus debitum diuinum maius est, quam debitum ex humana iustitia: & tunc non posset homo ille vtrique debito ad æqualitatem satisfacere, cum opera eius essent finiti valoris, cum tamen Christus posit propter infinitatem suam, vt dictum est. Quo circa ex his conditionibus aliquo modo intelligitur, quo modo in eis iustitia Christi superet omnem iustitiam posibilem puri hominis: non tamen satis intelligitur, quomodo illa iustitia puri hominis necessario sit dicenda imperfecta, nisi quatenus aliquo modo necessario futura esset inæqualis.

Probatur ergo vltimo hæc secunda pars assertionis ex prima, nam opera puri hominis non habent valorem sufficientem ad satisfactionem omnino æqualem: ergo non posset illius satisfactio esse ex perfecta iustitia. Antecedens probatur a Diuo Thoma hic duplici ratione desumpta ex Diuo Anselmo libro. 4. Cur Deus homo. capit. 7. & sequentibus, & Richardo de sancto Victore, libro de Incarnatione Verbi, capit. 8. & eis vtuntur Alexander Alensis, Diuus Bonauentura, Richardus, & alij supra citati. Prior procedit tantum de peccato Adæ, quo tota humana natura collapsa est. Fuit enim infinitum, secundum quandam virtualem extensionem, seu multiplicationem, quia de se sufficiens fuit ad inficiendos infinitos homines, & inimicos Dei constituendos: at vero satisfactio puri hominis non videtur posse hoc modo esse infinita.

Anselm. Richar de S. Victor. Alensis. Bonauen. Richar.

Hæc tamen ratio non videtur absolute concludere, quia dictum est, posse purum hominem fieri caput hominum in esse gratiæ, non minus quam Adam fuit veluti caput & principium peccati: hoc autem posito satisfactio illius hominis non minus fuisset infinita extensiue, quam fuit peccatum Adæ: esset ergo, quo ad hoc satisfactio æqualis, atque adeo in hoc etiam similis satisfactioni Christi: quanuis in hoc etiam Christus superet purum hominem, quod hæc dignitas capitis sit connaturalis, & debita Christo ratione vnionis, non tamen ita esset connaturalis puro homini quantumuis grato, sed oportuisset conferri ex lege Dei, vel pacto: hoc vero licet bene concludat maiorem perfectionem in satisfactione Christi, non tamen concludit inæqualitatem simpliciter in satisfactione puri hominis: quia etiam illa quasi dignitas capitis, quæ fuit in Adam, non fuit illi connaturalis & debita, sed ex lege & pacto: seruaretur ergo proportio.

Secunda ratio fundatur in infinitate quam peccatum habet ex persona Dei offensa: vnde procedit de omni peccato præsertim mortali. Grauitas enim offensæ, vt supra dictum est, sumitur ex persona offensa: vnde tanto est maior, quanto illa persona est dignior: ergo quæ est contra personam infinitæ dignitatis simpliciter, erit infinita: ergo non potest ad æqualitatem compensari, nisi per infinitam satisfactionem: quam non potest exhibere persona finita quantumuis grata.

Fundamentum rationis.

Contra hanc rationem objici potest primo, quia ex persona offensa infinita non habet peccatum infinitatem simpliciter, sed tantum secundum quid, scilicet, obiectiuam: quæ in hoc consistit, quod sit malum quoddam, & iniuria cuiusdam altioris speciei, & ordinis, quam sit omnis iniuria contra personam creatam & finitam: ergo hinc concludi non potest, necessariam esse satisfactionem infinitam simpliciter, sed tantum secundum quid: & hanc exhibere posset purus homo gratus amando Deum super omnia, & pro illo patiendo, nam etiam hi actus habent ex persona Dei circa quam versantur, infinitatem quandam secundum quid, & obiectiuam proportionatam, & adæquatam infinitati peccati. Ad hanc obiectionem nonnulli respondent, peccati grauitatem esse infinitam simpliciter, & meriti pœnam infinitam intensiue. Quam sententiam Ioannes Medina supra late defendit. Sed quicquid sit de illius veritate, de qua in materia de peccatis iudicandum est, nunc nobis non est necessaria: quia ratio facta non in illa fundenda est, sed in hoc quod grauitas peccati eo modo quo infinita est, non potest proportionate & adæquate compensari per satisfactionem exhibitam a persona finita. Huius vero ratio sumenda est ex duobus principijs supra positis & probatis, scilicet iniuriam crescere ex dignitate personæ offensæ, satisfactionem vero ex dignitate personæ satisfacientis. Vnde fit, vt satisfactio habeat proportionem æqualitatis cum iniuria, oportere, vt dignitas personæ satisfacientis habeat eandem proportionem cum dignitate personæ offensæ, hanc vero habere non potest persona creata, quantumuis sancta & grata sit.

1. *Obiect.*

Solutio quorund. Ioan. Medina.

Quod ita confirmatur: quia ex eodem capite, ex quo crescit grauitas offensionis Dei, minuitur quodam modo proportio satisfactionis exhibitæ a puro homine, quia semper infinite distat a dignitate personæ, quæ iniuriam passa est: quæ improportio non potest suppleri per solam gratiam creatam: quia licet hæc sit diuini ordinis, & participatio diuinæ naturæ, tamen tota eius dignitas finita est, & simpliciter infinite distans a dignitate personæ offensæ. Neq; etiam refert, quod operationes huius gratiæ principaliter sint ab Spiritu sancto inspirante, & mouente, qui est persona infinita simpliciter, quia si Spiritus sanctus consideretur, vt mouens per gratiam & virtutes inhærentes, sic non confert maiorem dignitatem, quam sit dignitas ipsius gratiæ habitualis inhærentis: vnde nec confert maiorem valorem actibus, quam ab eodem intrinseco principio habere possint: Si vero consideretur Spiritus sanctus, vt proxime & immediate concurrens ad illos actus speciali auxilio, hoc non confert actui proprium valorem satisfactionis: quia vt bene notauit Caietanus agens de merito. 1. 2. quæst. 114. articu. 3. in fine, proportio, & æqualitas in hac iustitia consideranda est inter retributorem, & proximum operans, non autem inter primam causam mercedis aut meriti: sic etiam in proposito iustitia, & proportio intercedere debet inter personam offensam & personam satisfacientem, & hæc est quæ formaliter confert valorem satisfactioni, non autem Spiritus sanctus concurrens, tanquam causa principalis & prima.

Caietan.

Solutio.

Hinc constat etiam si demus, peccatum non esse infinitum simpliciter, sed solum secundum quid, & obiectiue, nihilominus esse improportionabile, & vt ita dicam, inadæquabile per satisfactionem exhibitam in persona finita: quia habent quantitates quasi diuersarum rationum & ordinum. Et eadem ratione non vrget argumentum illud de actu charitatis, scilicet, quia actus amoris Dei habet quandam infinitatem secundum quid ex obiecto infinito, ad quod redit: ideo esse debere tanti valoris ad satisfaciendum, quantæ grauitatis fuit, malitia peccati, & iniuriæ contra Deum factæ. Dicendum est enim sicut supra de actibus Christi dicebamus, aliud esse loqui de bonitate morali, & intrinseca ipsius actus, aliud vero de valore ad satisfaciendum. Loquendo enim de bonitate, fateor habere inter se proportionem malitiam actus peccati, & bonitatem contrarij actus charitatis: quia illa malitia non est nisi priuatio bonitatis oppositæ: vnde tanta est, quanta est bonitas, quæ deberet inesse actui. Loquendo vero de valore ad satisfaciendum, sic nego esse proportionem perfectæ æqualitatis inter actum charitatis, & actum peccati, quia hic valor non sumitur principaliter ex obiecto, sed potius ex dignitate personæ satisfacientis: e contrario vero grauitas peccati in ratione iniuriæ, & offensę, sumitur precipue ex dignitate personę offensæ, & ideo sub hac ratione non habent sufficientem proportionem vel equalitatem. Et hinc etiam intelligitur, quare posit actus procedens a gratia habere sufficientem proportionem, & moralem æqualitatem in ratione meriti in ordine ad consequendam gratiam & gloriam, non tamen posit inueniri tanta æqualitas in ordine ad satisfaciendum Deo pro iniuria illi facta. Ratio enim est, quia meritum respicit præmium eiusdem ordinis, & connaturale ipsi gratiæ, quæ natura sua est semen gloriæ: at vero satisfactio respicit ipsummet Deum, qui est persona simpliciter infinita, cum qua non habet debitam proportionem persona finita, etiam si per gratiam creatam sanctificata sit.

Satisfactio personæ finitæ adæquari non potest magnitudini offensæ Dei.

2. *obiect.* Sed adhuc objici potest. Etiam si concedamus non posse hominem per vnum vel alium actum æqualiter satisfacere pro peccato alterius, poterit tamen per multos actus, præsertim si intensione & bonitate, & alijs circunstantijs actũ peccati multum excedant. Cum enim illa improportio finita sit, poterit per aliquam additionem superari. Sicut in humanis, licet aurum ex specie sua excedat argentum, quoad valorem tamen moralem, potest quantitate superari. Confirmatur, adhuc amplius quia alias, nec pro venia li peccato posset homo ad æqualitatem satisfacere.

Ad argumentum respondetur, nulla etiam multitudine, vel intensione actuum, nec gratiæ creatæ magnitudine posse illam improportionem, seu inæqualitatem ad perfectam æqualitatem redigi. Ratio est, quia illæ res sunt diuersorum ordinum: & in huiusmodi rebus, quantumuis vna crescat, vel multiplicetur, nunquam peruenit ad quantitatem alterius: quo modo dicunt Theologi, iniuriam factam in bonis superioris ordinis non posse per bona inferioris ad æqualitatem compensari: vt iniuria in vita, vel fama per pecunias. Et in rebus naturalibus, multæ species inferioris gradus non æquiualent vni superiori. Et similiter multa peccata venialia quantumuis multiplicentur, non æquiualent vni mortali. Sic ergo illa improportio, quæ est inter diuinam maiestatem offensam, & personam offendentis, grauitasque iniuriæ quæ ex illa nascitur, est altioris ordinis, nec vinci vnquam potest, quacunque multitudine, vel perfectione actuum personæ creatæ: quæ infinite semper distat a dignitate personę offensæ. Quod siquis fingat personam creatam habentem infinitam gratiam, respondeo talem gratiam esse impossibilem: & ideo non mirum, si illa posita videatur sequi contradictio. Nam quia principium esset infinitum, videri potest satisfactio eius infinita & æqualis: quia vero adhuc illa persona sic grata, infinite distaret a dignitate personæ offensæ, eius satisfactio esse deberet insufficiens. Ad confirmationem dicemus commodius sectione nona: nam quoad venialia peccata eadem, vel maior ratio esse potest de homine satisfaciente pro seipso.

Solutio.

3. *obiect.* Vltimo tandem objici potest. Quia iusta recompensatio ibi tantum habet locum secundum æqualitatem rei ad rem, vbi reipsa damnum alteri infertur: vbi autem non est damnum, licet interueniat voluntas illius, obligatio propria ex iustitia non oritur: Deus autem reuera nihil patitur damni ex nostra offensione, sed solum potest quasi in affectu peccatoris iniuria Dei considerari non in effectu: ergo iusta & æqualis compensatio non est attendenda in reipsa, quasi oporteat, vt ex satisfactione hominis aliquid Deo acquiratur, sed tantum in affectu hoc etiam erit cõsiderandum: at in affectu potest esse æqualitas: ergo.

Respon.

Respondetur primo hoc argumento probaretur, nullam ex peccato oriri obligationem iustitię satisfaciendi Deo: quod est per se absurdum, & contra omnes Theologos: sequeretur etiam purum hominẽ nõ tantum posse satisfacere Deo ad æqualitatem pro offensa, sed etiam vltra condignum: quia potest in illo affectu excedere, & hoc non tantũ sequitur in homine iusto satisfaciente

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro alio, sed etiam in peccatore satisfaciente pro se ipso. Dico ergo, peccatorem vere committere iniuriam contra Deum, & peccare contra honorem ex iustitia Deo debitum: & licet reuera non inferatur Deo aliquod malum in seipso, nec damnum in bonis intrinsecis Dei, in bonis tamen extrinsecis, vt sunt honor, &c. reuera leditur diuinus honor. Deinde apud Deum, voluntas ipsa inferendi iniuriam est maxima iniuria, pro qua illi oporteat condignam satisfactionem offerre: qualis non est contraria voluntas, seu affectus: quia non habet tantam vim & proportionem ad satisfaciendum, quantam ad offendendum, propter rationem factã. Vrgebis, voluntas apud Deũ pro facto reputatur: siquis ergo ex corde velit illi perfecte, & ad æqualitatem satisfacere, iam id facit. Respondetur antecedens esse verum hoc sensu, quod voluntas sola tantum valet apud Deum, quantum opus quod ab ea proficisceretur, si illa voluntas posset in opus exire non tamen hoc sensu, quod quandocunque voluntas aliquid vult, tota perfectio, quæ est in obiecto secundum se, re fundatur in voluntatem, hoc enim nõ est verum: & tamen in eo sensu sumitur, vt patet. Nam si quis velit, & vere desideret multorum hominum salutem, vel infinite amare Deum, non ideo infinite meretur, & sic de aliis. Quæ doctrina ex 1. 1. quæst. 10. latius patet. In proposito ergo voluntas illa satisfaciendi perfecte, & ad æqualitatem non est de se effectiua illius obiecti, sed affectiua tantum, & ideo non habet totam perfectionem, quæ est in obiecto.

In quo peccator lædat Deũ.

SECTIO. VIII.

Vtrum homo potuerit satisfacere pro seipso, atq; ita liberari à peccato ex perfecta iustitia.

QVæstio hæc videri potest fortiori ratione definita in præcedenti, nam si homo purus non potest pro alijs de iustitia satisfacere, multo minus potens videbitur ad satisfaciendum pro seipso: vt enim pro alijs satisfaciat, eosq; à peccatis liberet, potest supponi innocens & sine peccato, vt autem pro se satisfaciat, atque à se satisfactione peccatum expellat, supponitur peccator, minus ergo potens est vt pro seipso satisfaciat, cũ valor satisfactionis maxime pendeat ex dignitate, atque adeo ex innocentia satisfacientis. Aliũde vero habet specialem rationem dubitandi hęc quæstio: tũ quia satisfactio quo fit ab eadem persona, quæ offendit eõ ex genere suo maior est, atque vt iniuriam compenset magis proportionata: tum etiam quia proprius actus, & propria conuersio eius, qui peccauit habet maiorem proportionem, & vim ad sanctificandum ipsum quam alios, & consequẽter ad expellendam culpam & peccatum, qua expulsa videtur sufficienter Deo satisfactum.

Explicatur titulus quæstionis.

In hac quæstione inprimis non est sermo de sola potentia absoluta, sicut in quæstione præcedẽti, sed de ordinaria & de facto. Ex ijs vero quæ dicemus constabit etiam quid de absoluta potẽtia dicendum sit. Deinde vt pũctum difficultatis statim attingamus, tota difficultas huius quæstionis versatur in iustificatione peccatoris, quæ fit per propriam, ac perfectam eius dispositionem, id est, per veram contritionem, seu per amorem Dei super omnia: per alias enim imperfectas dispositiones certum est, non perfecte satisfacere: quia non perfecte opponuntur diuinæ offensioni, & signum huius est, quia ex vi illarum non iustificatur homo, neque expellitur peccatum: per contritionem autem seu amorẽ Dei ex vera charitate, statim peccatum expellitur, & homo in Deum perfecte conuertitur. Et ideo merito quæritur, an tunc dicendus sit homo satisfacere Deo perfecte, & per eam satisfactionem expellere à se peccatũ, an vero illa vel nulla, vel imperfecta sit satisfactio, sed dispositio quædam, qua posita gratis Deus remittit offensam.

Præterea, non est dubiũ inter catholicos de perfectione, vel imperfectione huius satisfactionis, quoad illas conditiones seu leges iustitiæ, scilicet vt sit ex proprijs, & non debitis alio titulo, & vt nõ fundetur in gratia. Nam certum apud omnes est, non ita esse ex proprijs, quin magis sit ex bonis ipsius Dei: quia ipsa cõtritio donum Dei est, & magis sub dominio ipsius, quam hominis: quã quam etiã sit suo modo propria ipsius hominis, qui illam elicit, tanquam verus dominus suorum actuũ. Vnde ex hac parte, si cetera omnia necessaria concurrerent, in huiusmodi satisfactione non multum iustitia claudicaret: vt in superioribus de Christo & de puro homine dictum est. Certum similiter est hanc satisfactionem qualiscunq; illa sit, necessario fundari in actu qui alijs titulis debetur vel deberi potest Deo: quia licet contritio nõ habeat proprie locum nisi supposito peccato, & ideo non videatur debita nisi in eius satisfactionem, tamen postquã peccatum commissum est, quod est materia circa quam ipsa versatur, & ex qua nascitur debitum illius, intelligi potest oriri non tantum debitum iustitiæ, sed etiam charitatis, obedientiæ, & gratitudinis. Postulat enim gratitudo, non solum vt benefactori gratias habeamus, sed etiam vt de iniurijs illi factis doleamus. Et posset forsasse Deus alijs multis nominib⁹ hãc contritionẽ præcipere. Est ergo hęc satisfactio ex alias debitis, quia tamen illa alia debita ad iustitiam nõ pertinẽt: ideo licet ex hoc capite aliquid derogetur perfectæ iustitiæ, supposito finito valore talis actus, non tamen existimarẽ illud esse magni momẽti, si cętera omnia concurrant, vt ex dictis in simili præcedenti dubitatione satis cõstare potest.

Denique certissimum, & de fide est, hominem non posse hanc qualemcunq; satisfactionẽ pro peccatis offerre, nisi supposita ipsius Dei liberalitate, & gratia, vel sanctificante, vel saltem auxiliante, excitante, & adiuuante: quod nunc probare non oportet: quia non agimus contra Pelag. & apud Catholicos, inter quos presens versatur disputatio de hoc nulla controuersia est. Qui etiam vnanimi consensu fatentur, hanc gratiam, quę in peccatore prærequiritur, vt pro se possit satisfacere, duplici titulo esse gratiam: primò quia est supernaturalis ordinis, & supra totum naturæ debitum, in quo conuenit hæc gratia cum illa, quam præcedenti dubitatione diximus, etiam innocenti homini esse necessariam. Secundo, quia est supra, vel præter aut potius contra debitum peccati. Homini enim qui mortaliter

liter peccauit, non solum non debebatur hæc gratia, verum potius ratione peccati debebatur carentia illius: vnde talis gratiæ donatio necessario includit aliqualem remissionem debiti, quod homo peccando contraxit: & ex hac parte manifestum est, ac multum deficit hæc satisfactio à perfecta ratione iustitiæ, & est multo inferior, nõ solum quam satisfactio Christi, sed etiam quam omnis satisfactio & iustitia, quæ in puro homine sancto & innocente reperiri potest.

Quid sit in quæstione

His ergo positis vnum dumtaxat controuertitur, an posita illa gratia, per quam homo qui peccauit, conuertitur in Deum, in reliquis seruetur æqualitas, & perfectio satisfactionis: ita vt iam ad remissionem peccati nulla noua gratia requiratur ex parte Dei acceptantis satisfactionem, & remittentis peccatum, sed ipse actus ex vi sua expellat peccatum, & condigne satisfaciat. In qua re duas inuenio extremas sententias: prima assumat hominem per illum actum condigne satisfacere Deo in sensu explicato: quæ tribus ad huc modis declarari potest. Primus est, vt non intelligatur homo per hanc satisfactionem suam consequi remissionem sui peccati, tanquam per solutionem condignam, & iustam: sed potius, vt prius intelligatur perfecte facta iustificatio hominis, & remissio peccati gratis concessa: & deinde homo iam iustificatus & gratus intelligatur per suum actum ad æqualitatem satisfacere Deo pro offensa in eum facta, quamuis iam condonata: & est sermo de priori & posteriori solum secundum ordinem naturæ, non temporis. Et hoc modo videntur asserere hanc sententiam Caietanus hoc loco, & Paludan. in 3. distin. 20. quæst. 2. Sed de hoc sensu non est quod amplius disputemus. Primo, quia n. si de nomine sit dissensio, proprie non dicitur satisfactio, quæ post remissionem debiti fit, sed quæ sit ad debiti remissionem. Est enim remissio debiti, terminus satisfactionis, non principium: vt ex communi sensu omnium hominum constat. Nec dici potest eandem peccati remissionem, quæ facta fuit gratis ante satisfactionem, postea etiam fieri per satisfactionem, quia repugnat idem debitum gratis remitti, & per iustam solutionem: sicut repugnat eandem gratiam primam gratis datam, cadere sub meritum operis ab ipla procedentis. Quod si dicatur, illum actum vt natura posteriorem gratia, & remissione peccati, dici condignam satisfactionem, non quia reuera propter talem actum, tanquam propter satisfactionem remittatur peccatum, sed quia de se iam actus ille intelligitur habere sufficientem valorem, & efficaciam ad illum effectum, nisi inueniret factum, iam videtur inprimis esse dissensio in vsu vocis. Et quanquam non negem, posse vocem satisfactionis interdum illo modo sumi, tamen nunc non hoc modo de illa agimus, sed vt esse potest reuera causa remissionis peccati, & sufficiens ad expellendum illud. Agimus enim de causa potente ita satisfacere, vt per satisfactionem expelliat ab homine peccatum, & non supponat expulsum.

Caiet. & Paludan.

Ac tandem vtendo illo modo voce satisfactionis, non potest ille actus habere maiorem valorem & vim ad satisfaciendum cum perfecta æqualitate, quam actus puri hominis grati, & sancti: de quo diximus non satisfacere Deo ad æqualitatem perfecte. Nam rationes ibi factæ procedunt etiam hic: cum non sit maior dignitas, aut sanctitas vnius personæ satisfacientis, quã alterius.

Omisso ergo hoc sensu, secundus est, peccatorem per conuersionem ad Deum ex gratia factam ita satisfacere Deo, vt per ipsam met satisfactionem consequatur culpæ remissionem, quia iam perfecte, & ad æqualitatem soluit quod debebat. Quæ sententia sic explicata varijs modis probari potest, primo quia ipsa contritio est supernaturalis forma, non minus potens ad conuertendum hominem, quam fuit peccatum ad auertendum: ergo homo per talem actum, & satisfacit Deo, & sibi recuperat quicquid peccando, vel in Deum offenderat, vel in se destruxerat: antecedens patet, quia sicut peccatum auertit à Deo vltimo fine, & ideo dicitur quantum in se est, destruere Deum, ita contritio conuertit ad Deum vt vltimum finem, & quantum in se est Deum restituit. Rursus sicut actuale peccatum, quia est actualis auersio ab vltimo fine, quãdiu retractatum non est, relinquit hominem qua si habitualiter auersum, & ideo priuat gratia & amicitia Dei, ita econtrario actus contritionis, quia est actualis & supernaturalis conuersio ad vltimum finem, vi sua relinquit hominem habitualiter conuersum, & consequenter restituit hominem ad amicitiam Dei, & facit dignum æterna vita, non propter nouam aliquam acceptationem, aut beneuolentiam Dei, sed propter potentiam, vt ita dicam, quam habet contra peccatum. Non est enim minus potens charitas quam peccatum. Hoc igitur modo dicetur fieri per hunc actum æqualis satisfactio.

Ratio. 1.

Ex qua sententia sic exposita infertur primo in remissione peccati nullam fieri gratiam peccatori, præter eam quæ posita est in collatione auxilij sufficientis, & efficacis ad habendam contritionem. Quia per illud potest homo libere habere contritionem, & contritio habita est cum omni æqualitate sufficiens ad tollendum peccatum, sine vlla noua acceptatione Dei gratuita, aut beneuola. Quod ita esse confirmatur, quia secus non fieret in nobis iustificatio, & remissio peccati intrinsecè per formam inhærentem nobis, sed per extrinsecum Dei fauorem, & non imputationẽ: quod est dicere nostram iustitiam non esse veram sed imputatiuam: in quo incideretur in hæresim huius temporis in Concilio Tridentino damnatam sess. 6. cap. 6. & 7. & Cano. 11. Nec satis est dicere habitualem gratiam esse iustitiam inhærentem, per quam hæc remissio fit: quia si actus charitatis, vel contritionis hoc non facit vi sua sine noua acceptatione extrinseca, neque gratia habitualis hoc faciet: quia non est minus supernaturalis forma ille actus, quam hic habitus.

2.

Vnde vlterius ex eadẽ sententia infertur, posito actu contritionis, non solũ non esse necessariã nouam gratuitam acceptationem Dei ad expellendum peccatũ, verumetiam de potentia Dei absoluta fieri non posse, quin posita tali contritione statim expellatur. Quia ille est quasi effectus formalis intrinsecus, & connaturalis illi formæ, qui ab illa separari non potest, etiam de potentia ab-

Universidad de Deusto
Biblioteca

soluta, si semel homini ineſſe ſupponatur. Ac tandem conſequenter infert meritum, & ſatisfactionem Chriſti non applicari homini, cui remittitur peccatum, nec prodeſſe illi, niſi ad hoc tantum, vt illi detur auxilium ad habendam contritionem, non vero vt contritio ipſa acceptetur, neque vt propter contritionem peccatum remittatur, quia hoc iam non eſt gratia, ſed natura ipſius contritionis, & effectus formalis illius.

Tertius modus explicandi hanc ſententiam eſſe poteſt, vt homo quidem per contritionem ſatisfaciat Deo ad æqualitatem, & per eam ſatisfactionem conſequatur remiſſionem peccati, non quia illa remiſsio formaliter fiat per ipſam contritionem, aut ſine acceptatione Dei, ſed quia ipſa remiſsio & acceptatio fundatur in æqualitate, & condignitate ipſius ſatisfactionis. Sicut CHRISTVS ſatisfecit ad æqualitatem pro peccato paruuli, qui baptizatur, non quia per ſatisfactionem Chriſti formaliter remittatur tale peccatum, ſed quia propter talem ſatisfactionem, tanquam propter condignum pretium à Deo ex iuſtitia acceptatum, remittitur peccatum ei cui per ſacramentum applicatur.

Vnde licet iuxta hanc ſententiam potuiſſet Deus de potentia abſoluta non acceptare illum actum contritionis in ſatisfactionem, quia eſt ſupremus dominus omnium, & quia alijs titulis illi debebatur, tamen ſuppoſita promiſsione, quæ frequens eſt in ſcriptura, non poteſt. Et hinc concluditur fundamentum huius ſententiæ ita expoſitæ, quia ſuppoſita priori gratia contritionis ibi interuenit redditio rei æquiualentis peccato: vt nuper explicatum eſt declarando ſecundum ſenſum huius ſententiæ: & ille actus, & ſatisfactio, quæ per illum fit, fundata eſt in promiſsione facta ſub conditione talis operis: nihil ergo deeſt ad veram & æqualem iuſtitiam, ſaltem ita perfectam, vt eſt in meritis de condigno iuſtorum hominum.

Et iuxta hanc explicationem non ſequuntur tria corollaria quæ ex præcedenti inferebantur: quia hæc ſententia ſic explicata, admittit remiſsionem peccati eſſe nouum effectum gratiæ ab ipſa contritione diſtinctum, & de potentia abſoluta ab ipſa ſeparabilem, nunc vero ex promiſsione ſua propter Chriſti meritum omnino inſeparabilem. Videtur tamen ſequi ex hac ſententia, peccatori contrito non gratis remitti peccatum, ſed ex iuſtitia & ex operibus, atque adeò per propria merita de condigno, quod eſt contra Diuum Paulum ad Romanos. 3. Reſponderi tamen poteſt, peccatum gratis remitti, non quia non intercedat condigna ſatisfactio, ſed quia tota illa fundatur in gratia, quæ ad habendam contritionem mere gratis confertur. Sic enim Tridentinum Concilium, ſeſsione. 6. capit. 8. declarat, ideo dici iuſtificationem nobis gratis donari, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem antecedunt, ipſam iuſtificationis gratiam meretur. Dicitur autem iuſtificationis gratia illa, qua homini remittitur peccatum, datur q; vt efficaciter conteratur: quam homo non meretur, quanuis per eam poſsit pro peccato ſatisfacere.

An vero concedi poſsit iuxta hanc ſententiã, ſicut homo ſatisfacit condigne pro peccãto, ita mereri remiſsionem eius, non eſt vna omnium ſententia. Quidam enim negant, quia alia eſt ratio meriti, alia ſatisfactionis. Meritum enim dicit ordinem ad mercedem: ſatisfactio vero ſolum ad compenſandam iniuriam alterius. Vnde meritum per ſe reſpicere videtur vtilitatem merentis: & ideo qui meretur, facit aliquo modo alterum ſibi debitorem: ſatisfactio vero potius reſpicit honorem alterius: & ideo qui ſatisfacit, non proprie facit alium debitorem, ſed potius illi debitum ſoluit. Ex quo etiam ſequitur alia differentia, quod meritum de condigno apud Deum ſupponit amicitiam, tanquam radicem & principium, quia inimicus non poteſt facere ſibi Deum debitorem alicuius boni: at vero ſatisfactio pro culpa, & iniuria potius terminatur ad amicitiam, & recuperat illam. Et ideo quanuis homo ſatisfacere poſsit ex gratia per cõtritionem, non tamen inde ſit poſſe mereri culpæ remiſsionem. Alijs tamen videtur, non eſſe inconueniens hoc concedere, præſertim ſi ſupponamus contritionem ipſam procedere à gratia habituali. Quod tenet aperte Richardus in 4. diſt. 17. articu. 1. quæſt. 7. vbi ait, ſi concedamus contritionem effectiue procedere à gratia, recte ſequi mereri nos de condigno remiſsionem culpæ. Quia cum iam præintelligatur perſona grata, & actus ſit proportionatus, & intercedat promiſsio ſub conditione eiuſdem actus, nihil videtur ad rationem meriti de condigno deeſſe poſſe. Neque enim repugnat eundem actum, qui vt eſt ſatisfactio, precipue reſpicit Deum, & iniuriæ illius compenſationem, ſub ratione meriti commodum etiam ipſius operantis reſpicere. Remiſsio autem culpæ, licet in honorem dei cedat, tamen ipſius hominis maximum bonum, & commodum eſt. Nec vero in radice, & principio eſt ſufficiens differentia inter meritum, & ſatisfactionem. Nam vtriuſque principium eſſe oportet gratiam ſanctificantem. Et hanc ſententiam de condigna ſatisfactione pro culpa mortali propria hoc tertio modo explicatam tenet Ruardus articu. 6. ſatis poſt medium pagi. 137. quanuis neque ſatis explicet, qualis ſit illa ſatisfactio, nec alia, quæ inter eam exponendam diximus. Bartholomæus etiam de Medina, licet hoc loco vehementer impugnet hanc ſententiam, & in aliam extremam infra recitandam inclinet, reſpondendo tamen ad quædam argumẽta Scoti, reuerà illam admittit. Dicit enim, actum charitatis adæquare infinitatem peccati. Vnde infert, ſi homo ex propriis viribus poſſet talem actum habere, poſſet perfecte ſatisfacere. Ex quo euidenter ſequitur ſuppoſita gratia, per quam homini dantur vires ad efficiendum talem actũ, in reliquo ſatisfactionem eſſe perfectam. Sed ipſe in æquiuoco laborat in tota illa quæſtione, non diſtinguens gratiam, quæ eſt principium actus, à liberali & gratuita acceptatione & gratia actũ ſubſequente.

Secunda ſententia principalis in alio extremo eſt, nullo modo poſſe hominem ex gratia Dei ſatisfacere pro culpa mortali, etiam imperfecto modo. Ratio eſt, quia ſatisfactio includit rationẽ iuſtitiæ, peccati antẽ remiſsio nullo modo fit ex iuſtitia, ſed omnino gratis. Rom. 3. ergo nõ datur vllo modo propter ſatisfactionẽ hominis, ſed ex ſola miſe-

Roma 3.

Conciliũ Tridenti.

Richard.

Ruard.

Bartholo. Medina.

Secunda ſententia principalis

miſericordia Dei. Et confirmatur, quia ſatisfactio ſumit valorem ſuum ex dignitate perſonæ ſatisfacientis, vt ſupra oſtenſum eſt, ſed perſona peccatoris, quandiu non intelligitur illi remiſſum peccatum, nullius dignitatis eſt apud Deum: ergo neque actus eius habet vllum valorem ad ſatisfaciendum: ergo remiſsio peccati nullo modo poteſt eſſe terminus ſatisfactionis exhibitæ ab ipſo peccatore, cum potius debeat ſupponi, vt actus talis hominis poſsit habere talem valorem.

Ad explicandam veritatem huius grauiſsimæ quæſtionis. Dico primò, remiſsio peccati mortalis eſt ſpeciale gratiæ beneficium, quod Deus cõfert homini pœnitentiam agẽti, diſtinctum à gratia contritionis vel dilectionis, per quam homo ad ipſam remiſsionem peccati ſuſcipiendam diſponitur. Hanc aſſertionem præmitto, vt fundamentum eorum quæ dicenda ſunt. Quæ mihi tam certa eſt, vt exiſtimem non poſſe ſine temeritate negari. Eſt enim communis omnium Theologorum. Vbicunque de iuſtificatione impij tractant: vt videre eſt in D. Thoma in. 12. quæſt. 113. articu. 8. & infra quæſt. 86. tota, præſertim articu. 1. 4. & 6. & optime in 3. d. 19. quæſt. 1. articul. 1. & in alijs autoribus qui infra aſſertione tertia referentur, & fere aperte ſumitur ex ſcriptura, Concilijs, & patribus. Nam primum ſcriptura ſacra ita loquitur de contritione, & remiſſione peccati, vt Deus illam promittat habenti contritionem: qui modus loquutionis, & promiſsionis non habet locum niſi inter gratias & beneficia diuerſa. Sapien. 11. *Miſereris omnium quia omnia potes, & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam.* Vbi diſsimulare idẽ eſſe videtur, quod remittere ſeu condonare peccata. Et hoc dicitur facere Deus propter pœnitentiam. Vbi particula, *propter*, non poteſt ſignificare niſi cauſam diſpoſitiuam peccatoris, & motiuam Dei ad conferendam remiſsionem peccati. Quem locum ita exponit Lyra: & iuxta editionem Latinam ſatis quadrat: tamen ſi Græca attendamus, non multum vrget hic locus, quia non habent *propter pœnitentiam*, ſed εἰς μετάνοιαν, ideſt, ad pœnitentiã: vt ſenſus ſit, Deum diſsimulare peccata, hoc eſt, patienter ferre nec ſtatim punire, vt det hominibus locum pœnitentiæ. Quod alibi Paulus dixit: *Neſcis quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit*, ad Romanos. 2. Clariora ergo teſtimonia ſunt illa vulgaria Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, vita viuet: omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor.* Et cap. 33. *Si egerit pœnitentiam, omnia peccata eius, quæ peccauit non imputabuntur ei.* Vbi remiſsionem vocat non imputationem: quia loquitur de remiſsione pœnæ æternæ ſimul cum culpa: quæ interdum vocatur nõ imputatio, quia iam Deus non deſinit peccatorem ad talem pœnam poſtquam illi remittit culpam: vt notauit D. Thomas ſuper cap. 4. epiſt. ad Romanos. Hinc Eccleſiaſt. 17. dicitur: *Quam magna miſericordia domini, & propitiatio illius conuertentibus ad ſe.* Et Ieremi. 8. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, agã & ego pœnitentiam*, &c. Quo locus explicari ſolet de remiſsione pœnæ temporalis, ſeu de calamitatibus huius vitæ, quas Deus interdum propter peccata immittit, & propter pœnitentiam ceſſare facit. Sed non ſolum de his, verum etiam de ma-

Lyranus.

Roma. 2. Ezech. 18. & 33.

D. Thom. Eccle. 17. Ierem. 8.

Sap. 11.

A lo æternæ damnationis id verum habet: & ita ab omnibus expoſitoribus intelligitur: immo de ſolo illo malo promiſsio illa infallibilis eſt. Sunt etiam optima verba illa Prouerbiorum, cap. 28. *Qui abſcondit ſcelera non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.* Vbi certum eſt loqui de confeſsione interiori, quæ fit per contritionem. Quibus ſimilia ſunt illa Pſalmi. 31. *Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Vbi omnes ſancti illam confeſsionem intelligunt eſſe interiorem per contritionem: à qua Dauid diſtinguit remiſsionem peccati: & propter illam dicit fieri ab ipſo Deo. Et ideo Pſalm. 50. dicebat idem Dauid. *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Et Ioel. 2. *Scindite corda veſtra, & conuertimini ad dominum Deum veſtrum: quia benignus & miſericors eſt, patiens, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia.* Ac denique Zachar. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Quæ teſtimonia ſtringens Ruardus articu. 3. pagina. 157. dicit ſcripturas requirere pœnitentiam præuiam remiſsioni peccatorum: & ita exponit illud quod habetur libro de Eccleſiaſtic. dogmat. cap. 80. *Pœnitentiæ aboleri peccata indubitanter credimus.* Et ratio ſtatim redditur. *Quia* ſcilicet *propoſitum Dei, quo decreuit ſaluare quod perierat, ſtat immobile: & ideo, quia voluntas eius non mutatur, venia peccatorum fideliter præſtanatur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur à perditione pœnitendo, & ſaluatus miſeratione Domini viuat.* Et eodem ſenſu dicit Auguſtinus ſermone vndecimo ad fratres in eremo. *Suſcipite compunctionem quæ ſenitas eſt animarum, quæ remiſsio peccatorum eſt.* Quod infra declarans ſubdit. *O ſancta compunctio, tu ſtimulus, per quem Deus ad hominem inclinatur.* Sic Bernar. libro de modo bene viuendi ad ſororem cap. 10. *Compunctio cordis ſanitas eſt animæ, quia tunc peccata remittuntur, quando cum lachrymis ad memoriam reducuntur.* Et de eadem promiſsione loquitur Chryſoſtomus, homilia quinta de pœnitentia. *Minatur*, inquit, *peccatoribus, pœnitentibus vero propitiationem promittit.* Quod totum, inquit, ſtatim ad Dei gratiam eſſe referendum. Fulgentius epiſtola. 7. cap. 7. *Sicut Deus per iuſtitiam damnat auerſum, ita per miſericordiam ſanat conuerſum.* Sed clariſsimè Tridentinum Concilium ſeſsio. 14. cap. 4. dum definit, contritionem fuiſſe ſemper neceſſariam ad impetrandam remiſsionem peccati, & præparare ad obtinendam illam. Quæ loquutiones nullo modo, etiam improprie ſaluari poſſunt, ſi remiſsio peccati nõ eſt beneficium diſtinctum ab ipſa contritione. In quo etiam pondero, quod eodem genere loquutionis dicit in fine cap. Concil. contritionem imperfectam diſponere ad impetrandam remiſsionem peccati in ſacramento. Vbi negari non poteſt, quod illa remiſsio ſit diſtinctum beneficium ab attritione, & ſacramento ipſo: eodem ergo ſenſu loquutum eſt Concilium in principio. Nec minus aperte docuit eandem veritatem idem Concilium ſeſsione. 6. cap. 6. 7. & Can. 3. vbi ſic inquit. *Siquis dixerit ſine præueniente ſpiritu ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, aut diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Vbi aperte diſtinguit gratiã iuſtificationis ab omnibus

Prou. 28.

Pſal. 31.

Pſal. 50. Ioel. 2.

Zacha. 1. Ruard.

De Eccleſ. dogmati.

Auguſti.

Bernard.

Fulgent.

Concilii Tridenti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

actibus, quibus homo disponitur ad illam gratiam recipiendam: dixerat autem in superioribus capitibus, gratiam iustificationis includere etiã remissionem peccati.

Secundo alia via ostendo, esse hanc patrũ traditionem, & communem consensum. Fuit enim olim hæresis Nouati, quę ita distinguebat remissionem peccatorum à vera pœnitentia, vt negaret dari post baptismum etiã vere pœnitentibus. Cui respondentes patres omnes concedunt quidem, remissionem ex gratia, & misericordia Dei dari vere pœnitentibus, tamen ex diuina promissione & misericordia nunquam negari, vt videre est in D. Th. infra. q. 86. art. 1. & in rationibus quibus ibi vtitur contra hanc hæresin, & in multis testimonijs patrum quæ habẽtur in decreto de pœni. d. 3. & specialiter in c. Talis est, supto ex Chryso. ex epist. 5. ad Theod. lapsum. Et idem sumitur ex eodem Chrys. homil. 2. in posteriorem ad Corint. in fine literæ ante partem moralem. Vbi ita exponit illud Mat. 18. vbi dominus multa talenta remittit debitori rogantiquam parabolam optime explicat ad hoc propositum homil. 61. in Matth. vbi inter alia inquit, *Nam etsi procidit debitor & rogauit, tamen ex causa indulgentiæ vniuersam vem domino attribuis videmus.* De eadem re sunt duæ epistolæ D. Hierony. to. 1. epist. 46. & 48. in quarũ priori multa bene congerit ex scripturis, præsertim ponderat bene id. 2. Regum. c. 12. vbi prius Dauid dixit, peccaui Domino, significans contritionem suam. Postea vero addit Nathan Prophe ta: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum.* Citat etiam illud Isai. 31. *Reuertere ad me & redimã te, quia ego dominus.* Et infra addit Hieronymus. *Vide quãta sit magnitudo fletuum, vt aquarum diluuio comparetur, quos qui hauserit, & dixerit cum Ieremia, non fileat pupilla oculi mei, statim complebitur in illo, misericordia & veritas obuiauerunt sibi,* &c. Et ad hoc propositum explicat parabolam de filio prodigo, dicẽs, in osculo pacis esse significatam reconciliationẽ. Quam etiam ad idem propositum bene tractat August. de vera & falsa pœnitentia cap. 3. vbi etiam ca. 5. totam vim constituit in promissione, vt probet, pœnitentibus dari remissionem peccatorum. Et in Enchirid. c. 65. inquit, *Neque de magnis criminibus remittendis desperanda est misericordia Dei agentibus pœnitentiam.* Multa etiam habet Ambrosius lib. 1. de pœnit. c. 4. & in sequẽtibus. *Expectat,* inquit, *Conuersionem nostram, vt reuertamur & ipse ad gratiam: expectat lachrymas, vt profundat pietatem suã.* Sic in Euangelio inquit, *Vidua lachrymis compassus, filium eius suscitauit. Luca.* 7. Denique Tertullianus libro de pœnitent. cap. 4. ait, *Omnibus delictis qui pœnam per iudicium destinauit, idem veniam per pœnitentiam spopondit, dicens ad populum: Pœnitere, & saluum faciam te.* Et infra dicit de pœnitentia: *Hæc te peccatorum fluctibus mersum perleuabit, & in portum diuinæ clementiæ proteleabit.*

Tertio, alia via ostendo hunc esse communem sensum Theologorum patribus consentientibus. Disputant enim Theologi, an posit homo per veram contritionem, & pœnitentiam mereri remissionem peccatorum, in qua quæstione euidẽter supponunt, remissionem peccati esse quid distinctum ab ipsa contritione, vt per se patet. Nullus enim dubitaret, an contritio posit esse meritoria sui ipsius, vel sui effectus formalis, præsertim

De pœnit. d. 3. *Chryso.* *Hieron.* *Isai. 31.* *Augusti.* *Ambro.*

A physici, & quasi naturalis. Vnde qui negant, omne meritum in contritione respectu remissionis peccati, non fundantur in hoc quod sint idem, sed potius in hoc, quod remissio peccati tam gratis detur, etiam post contritionem habitam, vt sub meritum ipsius contritionis non cadat etiam de congruo: vt videre est in Soto lib. 1. De natu. & gratia, cap. 4. & in ijs, quos refert. Et in Victor. quæstio. 1. de potestate Ecclesiastica. numero. 4. Alij vero qui admittunt meritum de congruo in contritione respectu remissionis peccati, euidenter etiam ponunt esse gratiam distinctam & talem, vt licet ad illam sit congruitas in contritione, non tamen condignitas: vt videre est in Vega, quæst. 6. & 7. de iustificat. & in alijs quos citat. Ad hunc modum loquitur Augustinus epist. 105. ad Sixtum col. 3. *Neque ipsa,* inquit, *remissio peccati sine aliquo merito est, neque enim nullum est meritum fidei, qua ille dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus.* Vbi clare loquitur de fide cum pœnitentia. Sic Ambrosius lib. 10. in Luc. 23. tractãs de lachrymis Petri, *Lauant,* inquit, *lachryma delictum, quod voce pudet confiteri. Lachryma non veniam postulant, sed merentur. Et tu si veniam vis mereri, da lue culpam lachrymis tuis.* Et potest hoc confirmari, nam etiam Pelagius qui negabat gratiam necessariam ad pœnitentiam, nunquam ausus est negare, remissionem peccati esse gratiam quæ fit pœnitenti, vt patet ex omnibus libris Augustini contra illum. Augustinus vero semper admittit remissionem esse gratiam, non tamen solam illam, sed etiam pœnitentiam ipsam. Et eodem modo procedunt Concilia Mileuit. & Araussica. Ratione ostenderur hæc conclusio simul cum sequentibus.

Dico secundo, remissio peccati mortalis, quæ confertur homini contrito, & conuerso ad Deũ per actualẽ dilectionẽ, in se & formaliter est gratia nõ solũ quia est supernaturale donũ, sed etiam quia gratis datur, & non ex vera & propria iustitia. Hanc censeo esse communem sententiam Theologorum quos statim referam. Et videtur esse definitio Tridentini Concilij sessio. 6. cap. 7. & 9. vbi dicit, necessarium esse credere, neque remitti, neque remissa vnquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum. Et sumitur etiam ex omnibus scripturæ locis, in quibus dicimur gratis iustificari: vt ad Romanos. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius.* In iustificatione autem certum est, remissionem peccati includi. Neque enim satisfit his testimonijs, dicendo, hanc remissionem dici gratis dari, solùm quia gratis datur auxilium ad habendam contritionem: primò quia omnes sanctificati, etiam respectu hominis iam contriti, semper referunt ad misericordiam diuinam hunc effectum remittendi peccatum, & specialiter Chrysosto. homilia. 17. in Gene. colum. 8. post longam exhortationem ad pœnitetentiam, ita concludit: *Tanta est Dei erga nos misericordia: nam vbi viderit voluntatis nostræ summam propositum, & ferueri nos desiderio ad se accedere, non tardat, neq; differt, sed accelerat, suamq; solitam liberalitatem exhibens dicit, adhuc loquente te dicam, ecce adsum. Isai.* 65. & elegãtissimè homil. 80. ad popul. in principio sic scribit. *Num pœnitentem licet saluari? & maxime. Totam vitam in peccatis assumpsi, & si pœnitentiam egero saluabor? & maxi-*

Soto. *Victorid.* *Vega.* *Augusti.* *Ambrs.* *Concil. Milenit.* *Araussic.* *Concil. Trident.* *Roma. 3.* *Chrysosto.* *Isai. 65.*

Cassian. Et Cassia. collat. 10. c. 8. post quam multa remedia proposuit ad consequendam remissionem peccatorum, inter quæ, & charitatem, & pœnitentiam numerauit, subdit: *Etiam si hæc omnia fecerimus, non erunt idonea ad expiationem scelerum nostrorum, nisi ex bonitate Domini, clementiaq; deleuerit, qui exiguos, paruosq; conatus immensa liberalitate prosequitur, dicens, Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum iam non recordabor.* Et de eadem re optime loquitur lib. 12. de institut. cœnobiorum, qui est de spiritu superbiæ. c. 11. & 14.

Deinde, quia in illo sensu non magis daretur gratis remissio peccati agẽti pœnitentiam, quàm ipsa gloria: quod & contra communem sententiam Theologorum est, & contra communem modum loquendi Scripturæ, & Sanctorum. Dicitur enim gloria dari, vt merces, & corona iustitiæ: nunquam verò similia dicuntur, vel dici possunt de remissione peccati. Sequela verò patet, quia etiam gloria in sui radice, & in principio illorum operum, propter quæ datur, gratis datur: & sicut peccator, priusquàm conuertatur, indignus est gratia, vt conuertatur, ita etiam indignus est prima gratia, qua gloriam meretur: est ergo eadẽ ratio. Et confirmatur, quia aliàs peccatori nihil omnino gratis remitteretur formaliter loquendo, nisi debitum carendi auxilijs, & gratia necessaria ad cõtritionem: imo nec propriè ipsum debitum, gratis remitteretur: quia hoc semper manet, culpa manente: sed solùm gratis fierer, ne hæc pœna, carere scilicet auxilijs, mandaretur executioni: sicut si meritum peccati attendamus, rectè dici posset, dignum esse peccatum, vt ipsa Fide priuetur, ac Spe, quanquam Deus, ex sua misericordia non exequatur in illo hanc pœnam. Ad hũc ergo modum non exequitur aliam de priuatione auxilij sufficientis, & efficacis ad contritionem, cùm illud confert. Absurdum autẽ valde est, concedere, Deum solum hanc pœnã gratis remittere, & non ipsam culpam, ac pœnam æternam: ergo, alias pari modo dicere posset aliquis, peccatum gratis remitti peccatori, quia gratis in illo relinquitur Fides, & Spes, quibus posit conuerti. Ratione autem propriam huius, & precedentis conclusionis simul cum ratione tertiæ assertionis trademus. Ex hac verò conclusione aperte sequitur, potuisse Deum de potentia absoluta non remittere peccatum homini cõtrito, si promissionem secludamus: quia cum sit noua gratia, & neq; ex iustitia, neque ex fidelitate, neque ex alia virtute teneatur illam cõferre: posset sine dubio eam negare, sicut Rex à subdito suo grauissimè offensus potest illi veniam, & benuolentiam suam negare, etiamsi summis precibus illam efflagitet. Denique vtraq; assertio explicari, & confirmari potest in homine creato in puris naturalibus, & contra Deum peccante: nam iuxta probabilem sententiam ille posset vnum actum dilectionis Dei, vt finis naturæ, & contritionis naturalis efficere, & tamen non propterea vel perfectè satisfaceret, vel formaliter expelleret à se peccatum, cùm tamen eadem sit proportio.

Ex quibus rursus principijs, & fundamentis,

A dico tertiò. Nullus homo potest Deo satisfacere ad æqualitatẽ pro culpa mortali ab ipso cõmissa, arq; adeo neq; exvera, & ppria iustitia illi⁹ remissionẽ consequi. Conclusio intelligitur de satisfactione hominis per gratiam operantis, vt precisè est ab ipso homine, & non prout illi aliàs applicatur satisfactio Christi: nam de hoc infra dicetur. Et hoc modo cõclusio est cõmunis Theologorũ D. Tho. hic ad. 2. quem male exponit Caiet. sensum corrumpendo, vt vidimus in expositione literæ: idem habet infra. q. 85. artic. 3. ad. 2. vbi idem affirmat Caiet. idem D. Thom. in. 4. d. 14. quæst. 1. art. 1. quæst. 5. ad. 1. vbi loquens de pœnitẽtia infusa inquit, non posse Deo reddere æquiualens pro offensa, sicut nec religio pro beneficio: & d. 15. q. 1. art. 2. dicit, sicut peccatum habet infinitatem ex dignitate personæ offensæ, ita satisfactionem peccatoris habere infinitatẽ ex misericordia Dei infinita acceptante. Ex quibus verbis Caiet. & alij colligunt æqualitatem: sed non rectè: imo apertè docet cõtrarium, scilicet, grauitatem peccati esse ex se ipso, quia intrinsecam deordinationẽ dicit, & auersionem à Deo infinito: valorem autem satisfactionis reuera no esse equalem, nisi quatenus Deus ex infinita misericordia est illa contentus. Eandem sententiam docet Bonauent. in. 3. d. 20. q. 3. ad. 2. & q. 4. & Richar. ibidem. q. 4. Dur. q. 2. & in. 4. d. 5. q. 1. vbi bene Capreol. conclus. 1. & ad argumenta contra illam: & Almay. q. 1. Mai. d. 14. q. 1. ad vlt. dub. Marsil. in. 4. q. 10. Alens. 3. p. q. 1. art. 2. in corp. & ad. 2. Med. codic. de pœnit. tract. 3. q. 1. Vega lib. 15. in Trid. c. 4. circa finem: & Scot. & Gabr. supra citati in re idem sentiunt: vt videre est in Scot. in. 4. d. 1. q. 6. & d. 15. q. 1. & d. 16. q. 2. Gabr. d. 14. q. 1. art. 1. in fine, & artic. 2. concl. 5. quanuis, quia ipsi in nulla satisfactione agnoscunt valorem, nisi ex acceptatione extrinseca Dei, quia Deus acceptat actum hominis ad remittendum illi peccatũ, vocant illam equalem, seu sufficientem satisfactionem. Sed errant tam in fundamento, vt supra dictum est, quàm in eo, quòd non distinguũt, aliud esse acceptare actum, vt dispositionem sufficientem, aliud verò, vt iustam recompensationem: & aliquid posse acceptari à Deo ex misericordia, aliquid verò ex iustitia.

D Tho. *Bonauen* *Ricard.* *Durand.* *Capr col.* *Almay.* *Maior.* *Marsil.* *Alens.* *Medina.* *Vega.* *Scot.* *Gabr.*

Iam verò probatur conclusio ratione. Quia si posset homo, maximè per contritionem, vel amorem Dei super omnia, vt per se constat, & in principio quæstionis dictum est, sed per hunc actum non potest. Deberet enim hoc esse altero ex duobus modis in explicanda prima sententia tractatis: alius enim neque fingi potest: vterque autem excluſus est per duas primas assertiones: primus quidem, quia si remissio peccati est nouus effectus gratiæ ab ipsa contritione, & effectu eius formali distinctus: vt in prima assertione ostensum est; ergo peccatum non expellitur per ipsam contritionem per seipsam, & suam quasi physicam, & connaturalem informationem: quia hoc totum non est quid distinctũ ab ipsa contritione, vt est actus vitalis elicitus ab homine, qui conteritur: vnde nec cadere potest sub promissionem distinctam ab ipsa contritione. Quis enim dicat promittere Deum, te futurum album, si habeas albedinem? aut te futurum contritum, si habeas contritionem? cùm ergo remissio peccati sit distinctũ

Ratio conclusionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

beneficium gratiæ promissum contritioni, nõ sit intrinsece, & formaliter per ipsam contritionem: ergo non satisfacit homo ad æqualitatẽ per contritionem, hoc est, faciendo actum, quo expellatur peccatum ex præcisa veluti presentia, & informatione talis actus. Et ad hanc sententiam confirmandam possent afferri multa, quibus ostenderemus, propriam formalem causam nostræ iustificationis non esse huiusmodi actum: sed quoniam hoc spectat ad materiam de pœnitentia, vbi tractandum est latius, sufficiat nũc autoritas Conc. Trident. quod in sess. 6. cap. 6. & 7. varijs modis hoc significat. Primo, quia expresse docet, hos actus esse causam dispositiuam nostræ iustificationis. c. & can. 3. & 4. causa autẽ dispositiua, nõ est formalis cùm ad illam disponat. Secũdo, quia docet, vnicam esse causam formalem nostræ iustificationis, quæ datur secundum hominis dispositionem per infusionem gratiæ, & donorum, & instrumentaliter fit per baptismum: hæc autem non possunt actibus accommodari. Tertiò, quia non solùm definit, hanc iustitiam esse inhærentẽ, sed etiam significat esse verè, & realiter permanentem in homine, quandiu per peccatum non expellitur: & ideo dicit iuberi renatos, hanc iustitiam, quam ceu primam stolam receperunt, conseruare, vt eam perferant ante tribunal Domini: hoc autem non potest actibus accommodari. Vltimo, potest ex supradictis reddi ratio, ob quam actus amoris, vel contritionis non habeat vim ad satisfaciendum ad æqualitatem illo modo: quia, vt dictum est, valor satisfactionis sumitur ex persona satisfaciẽte: iniuriæ autem grauitas ex persona offensa: & ideo vt vnus actus sufficiat expellere illo modo connaturali obliquitatem, seu offensionem ex peccato relictã, non est attendenda sola natura ipsius actus, sed etiam valor eius, vt â tali persona procedit: hoc autem modo actus peccatoris, etiam si perfectissimus sit, nõ habet æqualitatem proportionis cum peccato, vt est auersio â Deo, vt etiam dubitat. præced. late tractauimus. Et confirmatur, quia peccatum transiens actu, & manens reatu, præter priuationem gratiæ (quæ non expellitur per actum, sed per gratiam ipsam) non manet inhærens per aliquam physicã qualitatem, sed censetur manere moraliter, secundum quandam auersionem a Deo: ergo, vt actus contrarius de se sit efficax ad expellendam formaliter hanc moralitatem, quæ manet ex peccato, non est tantùm considerandus secundum naturam, vel bonitatem moralem eius, sed secundum valorẽ moralem, quem habet ad recompẽsandam iniuriam. Quod posset alijs modis explicari, & confirmari: sed omitto illa in materiam de pœnitentia: existimo enim sufficere, quæ dicta sunt.

Conc Tri.

Et ex hac vltima ratione, aperte etiam conuincitur conclusio, contra vltimũ modum explicãdi primã sententiam: quia nõ potest persona creata (nedum peccatrix) offerre Deo satisfactionem omnino æqualem pro peccato mortali: vt supra ostensum est. Vlterius tamen ostenditur, hanc satisfactionem peccatoris, nullo modo posse dici de condigno, aut ex vera, & propria iustitia ex secunda assertione posita: quia si in iustificatione peccatoris intercederet iusta, & cõdigna solutio, non posset vere dici gratuita condonatio, & remissio: ostendimus autem peccatum gratis condonari. Deinde, quia si homo satisfacit pro peccato condignè, vel hoc est, quatenus intelligitur iam gratus Deo, vel priùs natura quam sit gratus: hoc secundum dici nõ potest: quia, vt sic, illa persona intelligitur indigna, vt cõferat actui tantum valorem: tum etiam quia, vt constat ex materia de gratia, & de satisfactione, gratia sanctificans est fundamentum omnis iustitiæ apud Deum: cuius ratio breuiter est, quia quandiu persona intelligitur inimica Dei, est indigna omni bono, & iustè quocunque priuari potest: ergo, quandiu intelligitur in hoc statu, est prorsus inepta, vt ex iustitia aliquid boni apud Deum obtineat: aliàs pari ratione posset huiusmodi peccator per contritionem, priùs natura elicitam, ex auxilio gratiæ mereri de condigno gratiam ipsam: quia reuera non est maior ratio de satisfactione de cõdigno, quam de merito. Primum etiam dici non potest: quia aut supponitur, ipsammet contritionem, vt est dispositio ad remissionem peccati, procedere effectiuè ab habituali gratia, & hoc falsum est, vt infra in mat. de pœnit. ostendetur, & non satisfacit: quia etiam illa gratia, vt sic, non præintelligitur (etiam ab his, qui illi tribuunt hanc efficientiam) vt formaliter sanctificans hominem, & iam expellens peccatum, sed solùm vt mouens principium: ergo, vt sic, etiã non constituit personã aptã ad merendum, vel satisfaciendum coram Deo de condigno, & ex vera iustitia. Vel denique intelligitur hæc gratia, vt aduenies posteriùs natura quam dispositio, vt informet illam, ac formaliter hominem sanctificet: &, vt sic, ipsa formaliter expellit peccatum, & sicut gratis datur, & non propter iustitiam hominis: ita etiam peccatũ gratis remittitur, & non propter condignam hominis satisfactionem. Quod manifestè patet, quia sicut gratiæ infusio, ita & remissio peccati est prior natura, quàm omne meritum, vel satisfactio de condigno: quia priùs necessario supponi debet personam esse aptam, & capacem talis meriti, & satisfactionis: non est autem capax, nisi sit digna, & perfectè sancta: non est autem digna, & sancta, nisi intelligatur esse sine peccato. Vnde nihil etiã refert si quis velit distinguere inter infusionẽ gratiæ, seu eius informationẽ, & remissionẽ peccati, vt illam dicat esse naturam priorem, & eandem, vt sic, sufficere, vt actus per illam formatus cõdignè satisfaciat ad consequendã remissionem peccati in posteriori naturæ: hoc inquam nihil refert: tùm quia aliàs eodem modo dici posset hoc sufficere ad merendum de cõdigno remissionem peccati, per actum eodem modo gratia formatum: quod nullo modo asserendum est: tùm etiam, quia ille ordo inter gratiam, & remissionẽ peccati magis est secundum rationem quàm re ipsa: vnde aliàs concipitur remissio peccati priùs ratione, quàm infusio gratiæ: tùm denique quia, quocũq; modo concipiatur homo, priùsquam illi sit remissum peccatum, nondum concipitur, vt sufficiens principium satisfactionis, aut meriti de cõdigno: quia nondum concipitur, vt persona vere sancta, & iustificata.

Ad fundamenta primæ sententiæ.

Ex his etiam fundamentis facilè expediuntur fundamenta primæ sententiæ, secundo, & tertio modo expositæ. Ad fundamentum enim secundi modi respondetur, actum quidem amoris, vel cõtritionis formaliter esse efficacem, vt actualiter perfectè

quid formaliter sectio nota

perfectè conuertat animam in Deum, & consequenter vt formaliter excludat, vel potius secum non admittat aliquod actuale peccatum mortale, non tamen ita esse efficacem ad destruendã moralem iniuriam, & inæqualitatẽ, quàm peccatum reliquerat, propter rationẽ dictam, quod ex parte operantis non habet actus ille sufficientem valorem ad recompensandam iniuriam. Et propter eandem causam, ille actus ex sola sua quasi connaturali vi, & informatione non valet expellere ab homine omnem veluti habitualem maculam moralem, quàm peccatum reliquerat, sed requiritur influxio habitualis iustitiæ, & Dei remissio, ac condonatio: siue hæc omnino necessario sit coniuncta etiam de potentia absoluta cum habituali gratia, siue non, sed tantùm ex lege proportionata, ac connaturali ipsi gratiæ: quidquid enim horum dicatur ad propositum non refert: sed disputandum est in materia de gratia. Vnde non fit, vt prædicta sententia asserebat, nostram iustificationem fieri per solum extrinsecum fauorem, seu cõdonationem, aut non imputationẽ peccati, nam potiùs requirimus iustitiam inhærentẽ habitualem, & in adultis etiam actualem, sed vnamquanq; in suo genere, hanc vt dispositionẽ, illam vt formalem iustitiam: cum his tamẽ etiam coniungimus benignam Dei condonationem, & remissionem iniuriæ: hanc enim non negat Conc. Trident. sed potiùs docet sess. 6. cap. 7. dum ait, iustificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed etiam sanctificationem, & renouationem: vbi vtrumq; coniungit, & omnes Theologi citati, & qui his temporibus contra Lutheranos scribunt, de hoc nunquam dubitarunt: nec dubitari fere potest: quia cum iniuria, & offensã morale quid sit, & post transactum actuale peccatum nõ censeatur durare per solam entitatem, aut priuationem physicam, quam reliquit sine respectu morali ad actum præcedentem, vt in sui remissione, omnino tollatur, non solùm requirit inhærentem iustitiam, sed etiam moralẽ condonationem, & remissionem: siue hæc condonatio dicenda sit pertinere ad formalem causam nostræ iustificationis simul cum iustitia inhærente, siue solùm se teneat ex parte efficientis, qui est Deus: qui infundendo iustitiam, quæ est vnica formalis causa iustificationis, simul condonat, & remittit delictum. Hoc enim etiam nihil ad præsentem quæstionem spectat, & in materia de pœnitentia, & de gratia ex professo disputandum est.

Conc. Tri.

Ad fundamentum alterius modi negatur, peccatorem, cùm iustificatur, reddere Deo æquiualens pro peccato: & ideo etiam negatur, satisfacere de condigno: nec satis est, quòd intercedat Dei promissio, etiam sub conditione operis, nisi tale opus, vt procedit ab operante, sit proportionatum, & habeat sufficientem valorem moralem respectu rei promissæ: alioqui illa tantũ habet vim simplicis promissionis, & conditio operis solùm adhibetur, vt is, cui fit promissio, sit capax, & dispositus ad talem rem recipiendam: alioqui eodem argumento probaretur, posse nos de condigno mereri primam gratiam sanctificantẽ per vltimam dispositionẽ, vt natura illam antecedit: quia etiam illi facta est promissio: De qua re latiùs in materia de gratia.

D Tho. Richard. Scot. Gabr.

Dico quarto, imperfectè &, vt aliqui loquũtur, de congruo dici potest peccator satisfacere Deo pro peccato per veram conuersionem, & contritionem ex auxilio gratiæ profectam: hæc sumitur fere ex omnibus suprà citatis autoribus, præsertim ex D. Thom. infra q. 85. art. 3. & in 4. d. 15. q. 1. art. 2. & 1. p. q. 21. artic. 4. ad. 1. vbi hoc sensu dicit in iustificatione impij interuenire aliquam iustitiam, licet imperfectã, & impropriam: idem Richar. Scot. & Gabr. supra: & probatur breuiter: quia, qui non potest perfectè satisfacere, si tamen faciat quod in se est, & quod exigit creditor, & eo modo, quo ille contentus futurus est, quanuis non perfectè satisfaciat, dicetur tamẽ saltem imperfectè, & prout potest satisfacere; maximè si ex intentione satisfaciendi id præstet: sed peccator facit quod potest ad recompensandam iniuriam Dei, & facit eo modo, quo Deus vult, & quo scit suam qualemcunq; cõpensationem acceptandã esse a Deo, scilicet supernaturali modo, & per vires gratiæ: & hoc totum facere potest intentione, & animo compensandi iniuriam prout potest: hoc est enim proprium motiuũ pœnitentiæ virtutis, quæ ad iustitiam aliquo modo pertinet: vnde non est dubium, quin peccator tunc actum iustitiæ faciat, licet imperfectũ: imo Ezech. 18. & 33. dicitur facere iudicium, & iustitiam: ergo meritò dici potest satisfacere aliquo modo saltẽ imperfectè: aut enim nulla est satisfactio imperfecta, aut hæc certè, talis existimanda est: neque inter homines diceretur nullo prorsus modo satisfacere is, qui faceret quantum posset, quantumque alius exigit ad iniuriam compensandam, quãuis simpliciter non posset ad æqualitatem compensare. Neque ex hoc sequitur Deum non remittere peccatum gratis: quia cùm hæc satisfactio sit tantùm imperfecta, licet ex parte peccatoris sit opus iustitiæ, tamen ex parte Dei illã acceptare, & propter illam remittere offensam, nõ est proprie opus iustitiæ: quia non oritur ex debito iustitiæ, sed ex misericordia: & ideo simpliciter dicitur Deus gratis hoc facere, quanuis aliquâ formam, & modum iustitiæ seruet, non negando gratiam suam facienti quod in se est, eo maiorẽ gratiam dando ei, quo melius disponitur. Sicut etiam valde probabile est, per vltimã dispositionem ad gratiam, mereri hominem de congruo primam gratiam, & remissionem peccati: & nihilominus inde non fit, primam gratiam nõ gratis dari: quia illud meritum imperfectum nõ inducit debitum iustitiæ. Et per hæc patet ad fundamentum secundæ sententiæ supra citatæ. Ad confirmationem verò respondetur, ad proprium, & perfectum valorem satisfactionis necessariam esse dignitatem gratiæ, & iustitiæ in persona satisfacientẽ: tamen vt actus habeat aliqualem valorem ad imperfectam satisfactionem, sufficit, vt ex gratia procedat, & supernaturalis sit, & ita perfectus, vt cum illo sit veluti coniuncta, & quasi in fieri ipsa gratia: ac denique quod ipsemet actus sit beneuolentiæ, & iustitiæ ad Deum: qualis est actus contritionis, qui charitatem, & iustitiam ad Deum; vel formaliter, vel virtualiter includit.

Ad fundamenta secundæ sententiæ

SECTIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO. IX.

Vtrum saltem pro peccato veniali possit purus homo Deo satisfacere.

MAteria huius dubitationis proprium habet locum, & ex professo tractanda est infernis q. 87. hic tamen omnino prætermitti non potuit: breuissimè verò attingenda est, solũ vt videamus, quomodo in hoc etiam superet satisfactio Christi satisfactionem puri hominis.

Prima ergo sententia referri potest quorũdam scholasticorum, qui non solum per gratiam, sed etiam per vires naturæ, affirmãt, posse hominem satisfacere pro peccato veniali, & illud à se expellere, vel sustinendo proportionatam pœnam, vt sentiunt Scot. in 4. d. 21. q. 1. & Gabr. d. 16. q. 5. art. 1. vel per actum moraliter bonum, & peccato veniali contrarium, vt existimat Dur. in. 4. d. 16. q. 2. & d. 21. q. 1. Sed hanc sententiam existimo valde falsam, & errorem sapere Pelagij: generaliter enim omnis peccati remissio in Scriptura sacra gratiæ Dei, Christoque tribuitur: vt patet ex Rom. 4. 1. Ioan. 1. & 2. & idem sumitur ex Conc. Mileuit. c. 6, 7. & 8. & Arausi. 1. can. 14. & 22. & ex Trident. sess. 6. c. 11. vbi dicit illam esse iustorum vocem, *Dimitte nobis debita nostra*, quæ exponit esse peccata venialia, quæ iusti postulãt à Deo remitti. Et ratio breuiter est, quia sine diuina gratia nihil potest homo facere, quod ad æternam vitam consequendam cõferat: certum est autem, remissionem peccati venialis multum conferre. Ac deinde ad quamcunq; satisfactionẽ, vel meritum de condigno apud Deum, constat, necessariam esse gratiam sanctificãtem: sine qua homo est inimicus Deo: & inimico nihil potest esse à Deo debitũ de iustitia, vt supra dicebamus. Itaq; certum hoc loco sit, alibi enim probabitur fusiùs, hominem purum, non iustificatũ non posse condignè satisfacere pro peccato veniali. Procedit ergo quæstio de homine iusto, & de facto habet locum tantùm in peccato proprio: nam de alieno certum est, non posse vnum satisfacere pro culpa alterius, etiam veniali: posset tamen id quæri de potentia absoluta: ex his verò, quæ dicemus, adiunctis ijs, quę in sectione septima dicta sunt, relinquetur definitum.

Secunda ergo opinio est, hominem iustũ non posse satisfacere de cõdigno pro veniali peccato: quam tenet Petrus Soto in instit. sacerdo. lect. 18. de pœnit. quam solũ probat ex principio posito, quia remissio peccati venialis, est opus diuinæ gratiæ: & ita in oratione Dominica illã petimus, vt gratuito à Deo donandam, cùm dicimus, *Dimitte nobis debita nostra*. Vim etiam facit in verbo remissionis, quod liberalitatem indicat: nam debitum, quod plenè soluitur, non remittitur: & hãc sententiam tribuit D. Thom. 3. p. q. 87. art. 4.

Tertia verò sententia extremè contraria esse potest: hominem iustum posse ex iustitia rigorosa, & omnino perfecta satisfacere pro venialibus peccatis. Quia actus amoris Dei super omnia, est ita perfectus, vt repugnet etiam peccatis venialibus, & procedẽs ab homine grato, videtur esse nõ solùm æqualis, sed etiam maioris valoris, quàm sit totum debitũ venialis peccati: aliũde verò homo gratus in se habet sufficiens principium, ratione cuius debẽtur illi omnia auxilia necessaria ad huiusmodi actum efficiendũ, & valorẽ illi præstandum: quia propter peccatũ veniale, nec priuatur homo gratia, nec cõtrahit debitũ carendi auxilijs necessarijs, & sufficientib⁹ ad huiusmodi actum: nihil ergo hic deest ad iustitiã non solùm æqualẽ, sed etiã rigorosam. Nam licet hæc satisfactio supponat gratiã, tamen nõ supponit gratiã factã post contractum debitum peccati venialis, nec primario datam in ordine ad finem cõsequendi remissionem talis peccati: sed solùm supponit gratiam ante obtentam, per baptismum, vel aliam priorem dispositionem, seu aliud sacramentum: hoc autem nihil prorsus videtur derogare perfectioni iustitiæ: præsertim cùm homo non satisfaciat per ipsam gratiam quasi formaliter, sed per fructus iustitiæ, quos ipse homo sibi cõparat tanquam dominus suorum actuum, gratiæ Dei cooperando. Quod verò illimet actus sint etiam ipsius Dei, & per auxilium speciale fiant: ac denique possint esse alijs modis debiti, non videtur magis derogare perfectioni huius iustitiæ, quam iustitiam Christi minuere, in cuius actib⁹ fere eadem inuenire possunt, vt sæpe in superioribus est dictum. Vnde concludi videtur, quod attinet ad perfectionem iustitiæ, hunc effectum non minus exactè fieri posse à puro homine, quàm ab ipsomet Christo.

Dico tamẽ primò simpliciter, & absolutè posse hominem iustificatum satisfacere de cõdigno pro veniali peccato, atque adeò ex iustitia, & non meré gratis illius remissionem consequi. Hanc sumo ex D. Thom. infra. q. 87. art. 3. ad. 3. vbi simpliciter concedit remitti peccatũ veniale virtute alicuius satisfactionis: neque in art. 4. dicit contrarium, sed solùm dicit ad hanc satisfactionem esse gratiam necessariam: & in. 1. 2. q. 72. art. 5. dicit, peccatum veniale esse reparabile per virtutem intrinsecam: in quo potissimũ differt à mortali, id est, per virtutem gratiæ, quam non tollit sicut mortale: non est ergo reparabile per solã gratuitam remissionem: quia hęc nõ habet propriè intrinsecum principium in homine: sed per condignam satisfactionẽ, cuius principium est gratia, quę in homine manet. Et eandẽ sententiam fortiori ratione docent Scot. Dur. Gabr. & alij supra citati, & expressè Palud. in. 4. d. 16. q. 1. num. 17. & sequentibus. Et probatur, quia opus contritionis, vel amoris Dei videtur ex natura sua opus maximè proportionatum ad huiusmodi satisfactionem, vel remissionem: quia nobiliori modo attingit Deum, & hominem ad illum conuertit: peccatum enim veniale non est propriè contra Deum, vt vltimum finem, sed præter Deum: neq; auertit ab illo, sed retardat. Denique non est propriè offensa, & iniuria, sed valdè analogicè: vnde vnum solum mortale maiorem rationem iniuriæ habet, quàm simul sumpta innumera venialia: at verò actus amoris, vel contritionis, attingit Deũ ipsum, vt vltimum finem, & perfecto modo hominem ad illum conuertit. Deinde, persona operans est digna: quia supponitur iusta, & amica Dei: & aliunde non deest promissio Dei sub conditione talis operis: dicitur enim. 1. Ioan. 1. *Si confitemur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis*. Loquitur autem præsertim de venialibus, vt ibi Augustin. tract. 1. notauit, paulò enim antea dixerat,

Scot. Gabr. Durand.

Rom. 4. 1. Ioan. 1. & 2. Coci Mil. Arausi. Trident.

Petr. Sot.

D. Thom.

Scot. Durand. Gabr. Palud.

1. Ioan. 1.

Aug.

xerat, *Si dixerimus, quia peccatum non habemus*: quod propter venialia potissimum generatim de omnibus dictũ est: nihil ergo hic deest ad condignã, & iustam satisfactionem, quã aliquo modo confirmant dicta verba Ioannis, quibus fidelitati, & iustitiæ diuinę hunc tribuit effectum. Confirmatur, quia hæ leues offensæ, quę humano modo vix possunt vitari, secundum prudentem æstimationem moralem non sunt magni valoris, aut momenti: propter quod peccatis venialibus per se loquendo solùm temporalis pœna debetur: at verò actus charitatis hominis iusti, magni pretij, & valoris est apud Deum, & æternum præmium meretur: ergo, &c. Denique cõfirmatur, nam homini iusto debetur ex iustitia vita æterna: qua iustè priuari non potest, si peccatum mortale non committat: sed per venialia peccata impeditur, ne hãc vitam æternam consequatur, quandiu illi remissa non sunt: ergo potest aliquo modo non solùm ex misericordia, sed ex iustitia consequi, vt tale impedimentum gloriæ auferatur: alias posset perpetuò priuari beatitudine propter veniale peccatũ absque iniustitia. Non est autẽ alius modus conuenientior obtinendi ex iustitia remissionem venialis culpæ, quàm per condignam satisfactionem.

Obiectio. Potest verò contra conclusionem hanc ex principijs supra positis formari ratio, quia grauitas iniuriæ sumitur ex persona offensa; satisfactionis verò ex persona satisfaciente: sed etiam in culpa veniali persona offensa est infinita, satisfaciens autem finita: ergo neq; proportio, neq; æqualitas seruatur.

Responsio. Respondetur primũ, negando peccatum veniale esse offensam simpliciter, sed secundum quid, vt dictum est. Deinde cùm hæc moraliter sint consideranda eadem ratio in offensione leui, & graui censeri non potest: quia leues offensiones, quæ non propriè attingunt ipsas personas, sed solùm versantur circa quædam quasi ipsis extrinseca, & adiacentia, moraliter non cẽsentur magni ponderis esse, sed à persona etiam inferioris ordinis compensari possunt: huiusmodi autem est in proposito veniale peccatum: quod contra Deum propriè non est, nec circa eum in seipso, sed circa media ad illum potiùs versatur, vt D. Tho. dixit in. 1. 1. q. 88. art. 1. & 2. & ideo mirum non est, si per actum personæ finitæ compensari possit. Deniq; etiam si in hoc nõ seruetur omnimoda proportio, & æqualitas: non propterea non erit satisfactio condigna, & de iustitia, quia sufficit proportio explicata, sanctitate, & gratia, dictisq; alijs concurrentibus.

Conclusio. Dico secundò, hæc satisfactio puræ creaturę pro peccato veniali non est tam exacta, & perfecta, quin satisfactio Christi pro peccato veniali perfectior fuerit sistendo etiam intra rationem iustitiæ, eiusq; perfectionem. Denique satisfactio Christi merito dici potest de rigore iustitiæ, non verò puræ creaturę satisfactio. Probatur ex omnibus supra adductis testimonijs: quibus soli Christo hæc perfecta iustitia tribuitur: vniuersa enim loquuntur de omni iustitia apud Deũ. Est etiam hoc magis consentaneum dignitati Christi Domini. Ratione verò explicari breuiter potest ex supradictis: nam in primis in solo Christo reperitur illa exacta, & perfectissima æqualitas, vt persona satisfaciens sit tam digna, quantum offensa: deinde soli Christo propriè loquendo, nulla gratia facta est: quamuis sit facta eius humanitati. Præterea solus ipse habuit infinitum valorem in suis operibus, quo posset vincere, & superare debitum omne: at verò opera puræ creaturæ finiti valoris sunt, & possent fieri debita alijs modis, etiam debito rigoroso, & perfecto, ita vt reuera non haberent sufficientem moralem valorem ad vtrunque debitum persoluẽdum, Denique, si intelligeretur purus homo omnino innocẽs, & sanctus satisfacere pro peccato veniali alieno, vltra omnia dicta superaretur à Christo, quod nõ esset illi connaturale, & intrinsecũ esse caput aliorum, atque adeò nec posse satisfacere pro alieno peccato etiam veniali, sicut est Christo: si verò intelligatur purus homo iustus satisfaciẽs pro suo veniali peccato, in hoc etiam multũ deficit à Christo satisfaciente, quod non est persona innocens, & omnino sancta; atque adeò minus digna etiam ex hac parte ad satisfaciendum.

SECTIO. X.

Vtrum possit homo purus, saltem vt Christi membrum, satisfacere Deo ex perfecta iustitia pro peccato suo.

HAEc quæstio videri potest huic disputationi non admodum necessaria: tamen ad materię complementum, & quia ab alijs autoribus hoc loco introducta est, & breuissimè expediri potest, non putaui prætermittendam: præsertim, quia etiam ad explicandam conuenientiam incarnationis Christi propter perfectam satisfactionem nostram, nõ solùm, vt ab ipso facta est, sed vt à nobis etiam exercetur, plurimum conferre potest.

Duę igitur possunt de quæstione hac referri sententię. Prior est, affirmans nostram satisfactionem, vt fundatam in satisfactione Christi, esse de rigore iustitię: ita sentit Caiet. hoc loco, & Soto in 4. d. 19. q. 1. art. 1. concl. 3. & videtur illis fauere D. Tho. infra. q. 48. art. 1. vbi inquit ita se habere opera Christi capitis tam ad se, quàm ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum: & art. 2 ad. 1. dicit caput, & membra esse quasi vnam personam mysticam, & ideo satisfactionem Christi ad omnes fidèles pertinere, sicut ad sua membra: & q. 49. art. 1. dicit totam Ecclesiam, quę est mysticum corpus Christi, computari quasi vnam personam cum suo capite Christo. In quo etiam fundata est illa regula Ticonij, quę est apud August. lib. 3. de doct. Christ. cap. 30. & 31. Actiones capitis tribui membris, & é conuerso, propter hanc mysticam coniunctionem: sicut ergo Christus satisfecit de rigore iustitię, ita mẽbra eius, vt illi coniuncta, poterunt eodem modo satisfacere. Quod aliqui confirmant ex illo ad Colos. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia*. Hoc tamen testimonium nihil ad præsentem quæstionem facit, quia ad literam non loquitur Paul. de suis passionibus, vel laboribus: quatenus per illa satis faciebat pro corpore Ecclesię, quo ad sufficientiam (vt ita loquamur) quia quo ad hoc nihil deerat passioni Christi: sed loquitur de applicatione, & de efficacia satisfactionis

Caiet. Soto. D. Thom. Ticon. August. Colos. 1. Explic. lo. Pauli

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis Christi circa corpus Ecclesiæ, ad quam ipse laborando, & patiendo cooperabatur: de quo testimonio dicemus latiùs in materia de satisfactione. Potest verò hæc sententia confirmari, quia nostræ satisfactioni, vt fundatæ in Christo ex toto rigore iustitiæ debetur remissio peccati, iuxta illud ad Rom. 8. *Rom. 8.* *Deus, qui iustificat, quis est, qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, qui etiam interpellat pro nobis, &c.* & 2. Corint. 5. *2. Cor. 5.* *Eum, qui non nouit peccatum pro nobis peccatũ fecit, vt efficiamur iustitia Dei in ipso.* Et ideo multi existimant dixisse Ioanem. 1. canonica. c. 1. *1. Ioan. 1.* *Fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra:* quia nobis in Christo satisfacientibus, ex iustitia debetur remissio peccati: ergo in Christo satisfacimus de rigore iustitiæ.

Secunda sententia negat, posse nos verè dici satisfacere de rigore iustitiæ, etiam vt Christi membra: quia, si loquamur de satisfactione pro culpa mortali, homo non satisfacit pro illa, vt viuum membrum Christi: ergo non potest vllo modo dici satisfacere de condigno, nedum de rigore iustitiæ. Antecedens patet ex supra dictis: consequētia verò probatur, quia homo etiam, vt membrum Christi, nihil potest operari, quod apud Deũ habeat cõdignum valorem ad meritum, vel satisfactionem apud Deum, si non fuerit viuum membrum Christi; iuxta illud Ioan. 15. *Ioan. 15.* *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.* Manemus autem in Christo quandiù sumus membra eius viua: vt refert ibi Aug. exposuit ex verbis eiusdem Christi, qui statim subiungit: *Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arescet: & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* Quod verum est de omnibus, qui in ipso per charitatem non manent, & ideo clariùs infra subiunxit: *Manete in dilectione mea.* Et ratione patet ex dictis, quia, si homo non sit membrum viuum Christi, opera eius non habent in se valorem moralem coram Deo: ergo, qui illa operatur, nullo modo potest verè dici satisfacere. Nisi fortasse quis dicat, extrinsecam imputationem ad hoc sufficere: quod planè falsum est, & his tẽporibus malè audit: aliàs pari ratione posset dici peccator mereri de rigore iustitiæ primam gratiam propter imputationem meritorum Christi: & paruulus, qui sine opere suo iustificatur per Christũ, posset dici satisfacere Deo, de rigore iustitiæ, per similem imputationem: quod nullus, qui benè sentiat concedere audebit. Si autem loquamur de satisfactione pro culpa veniali, quæ exhibetur à viuo mẽbro Christi, quanuis argumenta facta non eodem modo in ea procedant, possunt tamen proportionaliter applicari: quia sicut satisfactio exhibita ab homine nõdum grato, quia vt à proximo operãte procedit, nõ est condigna, & ideo neque efficitur condigna per relationem ad Christum, aut per extrinsecã imputationem meritorum ipsius: ita satisfactio procedens ab homine iusto in se non est de rigore iustitiæ: ergo neque per relationem ad Christum, & imputationem extrinsecam, potest dici de rigore iustitiæ, neque habere maiorem condignitatem, quam habeat, vt est à proximo operante. Confirmatur, quia si per illam mysticam coniunctionem, propria perfectio satisfactionis Christi, quæ est rigor iustitiæ, mẽbro Christi etiam viuo tribui potest, pari ratione posset dici membrum Christi infinitè satisfacere: & vna gutta sanguinis martyris vt membri Christi, posset dici infiniti valoris, sicut vna gutta sanguinis Christi: quod tamẽ concedere absurdissimum est. Sequela verò patet, quia non est minus proprium Dei hominis de rigore iustitiæ satisfacere, quàm infinitè, vt ex superioribus satis constat.

Quid sit satisfacere, vt membrũ Christi.

In hac re ne fortasse in quæstione de nomine versemur, oportet primò rem ipsam explicare, deinde modum loquendi. Quod ad rem spectat, homo dicitur satisfacere vt membrum Christi, non quia illi imputetur satisfactio Christi, vt argumenta facta rectè probant: sed quia reuera ipse satisfacit per gratiam propter Christũ acceptam, quam videlicet ipse Christus influit tanquã caput in membra: & præterea, quia puri hominis satisfactio in Christi meritis, & satisfactione, fundatur. Dicitur autem nostra satisfactio fundari in Christi meritis, & satisfactione, non solùm quia fundatur in gratia habituali propter Christum data, sed etiam quia ipsamet actualia auxilia ad satisfaciendum, propter Christũ danturtùm etiam quia nostra opera propter Christi iustitiam ex diuina promissione acceptantur: vt *Cõci. Tri.* Conc. Trident. sess. 14. cap. 8. apertè docuit: tum denique, quia si quid valoris, & dignitatis deest in nostra satisfactione, totũ id suppletur, & compensatur ex coniunctione ad satisfactionẽ Christi: vt latiùs ostendemus infra. q. 19. agentes de merito: & in re non inuenio, quo alio modo nostra satisfactio fundetur in Christo: aut quo alio modo nos dicamur, vt membra Christi satisfacere.

Ex hac verò re sic explicata videtur mihi propriè loquendo, & exclusis metaphoris, passiuè (vt ita dicam) rectè posse dici, nos iustificari, nobis remitti peccatũ, nostras dispositiones, vel satisfactiones acceptari, ex perfecta, & rigorosa iustitia: actiuè autem non possumus nos verè, & propriè dici, satisfacere de rigore iustitiæ, præsertim pro mortalibus peccatis. Prior pars constat ex ipsius rei explicatione, quia Christus nobis ex perfecta iustitia meruit illa omnia, & pro nobis perfectè satisfecit, vt nobis peccata ex pfecta iustitia remitterentur: ex perfecta inquam iustitia ipsi debita, non nobis; quo sensu explicuit August. in Enchi. c. 41. verba illa Pauli. 2. ad Corint. 5. *Aug. 2. Cor. 5.* *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt efficiamur iustitia Dei in ipso. Iustitia,* inquit Aug. *non nostra, sed Dei, nec in nobis, sed in ipso:* non quia cùm iustificamur non vera, & formalis iustitia nobis infundatur, aut per extrinsecam iustitiam Dei, aut Christi iustificemur: non enim de hoc agunt Paul. vel Aug. sed quod ipsa formalis iustitia non detur nobis ex debito nostræ iustitiæ, sed ex iustitia Dei, debita Christo. Vnde rectè Chrys. *Chryſoſ.* homil. 11. in posteriorem ad Corint. dicit, hanc vocari iustitiam Dei, quia nõ ex operibus nostris: esse autẽ iustitiam Dei in Christo, quia ex operib⁹ Christi. Posterior pars videtur efficaciter probari argumẽtis in principio factis: & quia reuera cum satisfacere actiuè propriè sit veluti actus vitalis ipsius satisfacientis, nõ potest ipsi propriè tribui, nisi secundum eum modum, & perfectionem, quam habet, prout est ab ipso satisfaciente. Vnde si purus homo proximè satisfaciens non habet in se gratiam vnde possit de condigno satisfacere, non

non potest verè dici, vt membrũ Christi cõdignè satisfacere: quia Christus vt caput verè nõ influit in illo virtutẽ ad ita satisfaciendũ: quãuis fortasse influat effectum suæ infinitæ satisfactionis: & ita contingit in satisfactione pro peccato mortali. At verò si homo iam habeat gratiam ad satisfaciendum cõdignè, poterit dici hoc modo satisfacere, non tamen de rigore iustitiæ eo modo, quo Christus: quia etiam Christus non influit in suũ membrum virtutem ad satisfaciendum illo perfectissimo modo, & sibi proprio, sed alio inferiori: sicut etiam Christus satisfacit per modũ causæ primæ in illo genere, id est, vt independens ab alio principaliori satisfaciente: non tamen communicat membro suo, vt hoc modo satisfaciat.

Ad fundamenta contrariæ sententiæ.

Neque contra hoc vrgent fundamenta prioris sententiæ, nam illæ locutiones, quibus actiones membrorum communicantur capiti; vel è contrario, metaphoricæ sunt, & impropriæ: sicut cùm in persona Christi dicitur Psal. 21. *Longè à salute mea, verba delictorum meorum:* non propriæ, sed metaphoricè nostra delicta dicuntur Christi, quia obligationẽ suscepit satisfaciendi pro illis, vt non actiuè, vt ita dicam, dicantur delicta Christi, quia ipse illa commiserit, sed quasi passiuè, quia in eo vindictæ, & pœnæ effectum habent: sic è contrario satisfactiones Christi dici possunt nostræ, non propriè, & actiuè quasi nos faciamus per ipsas, sed passiuè, quia nobis donatæ sunt, & in nobis habẽt effectum remissionis, ac gratiæ. Quod si vrgeas, quia genus humanum rectè, & propriè dicitur satisfecisse Deo de rigore iustitiæ: ergo & quilibet homo, vt membrum Christi. Respondetur, si genus humanum sumatur, vt in se Christum includens, verum est per caput hoc suum satisfeciſſe de rigore iustitiæ tanquam vnum integrum corpus morale cõstans ex capite, & mẽbris: si autem sumatur genus humanum, vt à Christo condistinctum, non propriè satisfecit de rigore iustitiæ, sed pro ipso potiùs a Christo de rigore iustitiæ satisfactum est, quando autem loquimur de singulis membris, illa planè á capite condistinguimus, etiamsi intelligantur habere influxum á capite, alias, nõ esset sermo de satisfactione ipsius membri, sed de satisfactione membri, & capitis simul sumptis.

ARTICVLVS. III.

a Vtrùm si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

3. d. 1. q. 1. art. 3. et 4 d. 43. ar. 2 q. 1. 2. & Veri. q 29. ar 4 ad 3 & 1. Ti. 1 co. 1. fin. † libr. 13. cap. 17. in princ. to. 3 † ar. prae.

DTertium sic proceditur. Videtur, quòd si homo nõ peccasset, nihilominus Deꝰ incarnatus fuisset. Manẽte enim causa, manet effectus: Sed, sicut Aug. dicit. 13. de Trin. † alia multa sunt cogitanda in Christi Incarnatione, præter absolutionem à peccato, de quibus dictum est †. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶ 2. Præterea, Ad omnipotentiam diuinæ virtutis pertinet, vt opera sua perficiat, & se manifestet per aliquem infinitum effectũ: Sed nulla pura creatura potest dici infinitus effectus, cùm sit finita per suam essentiam. In solo autẽ opere Incarnationis videtur præcipuè manifestari infinitus effectus diuinæ potentiæ (per quam in infinitum distantia, coniunguntur, in quantum factum est, quòd homo esset Deus) in quo etiam opere maximè videtur perfici vniuersum, per hoc quòd vltima creatura, scilicet homo, primo principio coniungitur, scilicet Deo. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶ 3. Præterea, Humana natura per peccatum nõ est facta capacior gratiæ: Sed post peccatum capax est gratiæ vnionis, quæ est maxima gratia. Ergo si homo non peccasset, humana natura huius gratiæ capax fuisset, nec Deus subtraxisset humanæ naturæ bonum, cuius capax erat. Ergo si homo nõ peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶ 4. Præterea, Prædestinatio Dei est æterna: Sed dicitur Roman. 1. de Christo, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute. Ergo etiam ante peccatum necessarium erat filium Dei incarnari, ad hoc, quòd Dei prædestinatio impleretur.

¶ 5. Præterea, Incarnationis mysterium est primo homini reuelatum: vt patet per hoc, quod dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. quod Apostolus dicit esse magnum sacramentum in Christo, & in Ecclesia. vt patet Ephes. 5. Sed homo non potuit esse præscius sui casus, eadẽ ratione qua nec Angelus. vt Aug. probat super Genes. ad literam †. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset. *Li. 11. cap. 18. tom. 3.*

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed contra est quod Augustinus dicit in lib. de verbis Domini *, exponēs illud quod habetur Luc. 19. Venit filius hominis, quęrere, & saluū facere quod perierat. Ergo si homo non peccasset, Filius hominis non venisset. Et. 1. ad Timoth. 1. super illud verbum, Christus venit in hunc mundum, vt peccatores saluos faceret, dicit glossa *, Nulla causa veniendi fuit Christo domino, nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est medicinæ causa.

In serm 36 et de verb. Apost. ser. 8. tom. 10.

Aug. ser. 9. de verb Apost. in prin. to. 10

b Respondeo, dicendum, quòd aliqui circa hoc diuersimodè opinantur. Quidam enim dicunt, quòd etiam si homo non peccasset, Dei filius incarnatus fuisset.

Alij verò cōtrarium asserunt. Quorum assertioni magis assentiendum videtur. Ea enim, quæ ex sola Dei voluntate prouenient supra omne debitum creaturæ, nobis innotescere non possunt, nisi quatenus in sacra scriptura traduntur, per quam diuina voluntas nobis innotescit. Vnde cùm in sacra scriptura vbique Incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignetur, conuenientius dicitur Incarnationis opus ordinatum esse à Deo in remedium contra peccatum, ita quod peccato nō existente Incarnatio non fuisset: quamuis potentia Dei ad hoc non limiteturpotuisset enim etiam peccato nō existente Deus incarnari.

Tract. 2. Ioan. circa fin. to. 9.

c Ad primum ergo dicendum, quòd omnes aliæ causæ, quæ sunt assignatæ *, pertinent ad remedium peccati. Si enim homo non peccasset, perfusus fuisset lumine diuinæ sapientiæ, & iustitiæ rectitudine perfectus à Deo ad omnia necessaria cognoscenda; & agenda: Sed quia homo deserto Deo, collapsus erat ad corporalia, conueniens fuit, vt Deus carne assumpta etiam per corporalia ei salutis remedium exhiberet. Vnde dicit August. super illud Ioan. 1*. c. verbum caro factum. Caro te obcæcauerat, caro te sanat: quoniam sic venit Christus, vt de carne, carnis vitia extingueret.

Argu. 1. & artic. præced.

d Ad secundum dicendum, quòd in ipso modo productionis rerum ex nihilo, diuina virtus infinita ostenditur. Ad perfectionem etiam vniuersi sufficit, quòd naturali modo creatura ordinetur in Deum sicut in finē: hoc autem excedit limites perfectionis naturæ, vt creatura vniatur Deo in persona.

e Ad tertium dicendum, qnòd duplex capacitas attendi potest in humana natura. Vna quidem secundum ordinem potentiæ naturalis, quæ à Deo semper impletur qui dat vnicuique rei secundum suam capacitatē naturalem. Alia verò, secūdum ordinem diuinæ potentiæ, cui omnis creatura obedit ad nutū: & ad hoc pertinet ista capacitas. Non autem Deus omnē talem capacitatem naturæ implet: alioquin Deus non posset facere in creatura, nisi quod facit: quod falsum est, vt in primo * habitum est. Nihil autem prohibet ad aliquid maius humanam naturam productam esse post peccatum: Deus enim permittit mala fieri, vt inde aliquid melius eliciat. Vnde dicitur Rom. 4. Vbi abundauit delictum superabundauit & gratia. Vnde & in benedictione cerei Paschalis dicitur, O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem.

p. p. q. 105. art. 6.

f Ad quartum dicendum, quod prædestinatio præsupponit præscientiā futurorum: Et ideo sicut Deus prædestinat salutem alicuius hominis per orationes aliorum implendam, ita etiam prædestinauit opus Incarnationis in remedium humani peccati.

g Ad quintum dicendum, quòd nihil prohibet alicui reuelari effectum, cui non reuelatur causa: potuit igitur primo homini reuelari Incarnationis mysterium, sine hoc quòd esset pręscius sui casus. Non enim quicunque cognoscit effectum, cognoscit & causam.

Com-

COMMENTARIVS.

Hic Artic. videri potest extra methodum hic interpositus, vbi de conuenientia Incarnationis disserimus, nō de modo, & ratione, qua Deus illā prædestinauit, ex qua præsentis. q. pendet resolutio: sed considerandum est, duplici via ostendisse D. Tho. hoc mysterium esse conueniens, scilicet per se, & propter reparandū hominē lapsum: hoc ergo loco has duas rationes inter se comparat in ordine ad diuinā voluntatē, vt sciamus, quænam earū Deum primo mouerit ad illud faciendū: & hanc cōparationem optimè explicat per illā conditionalē, si homo non peccasset an Deꝰ incarnatus fuisset: quę locutio licet sub conditione proponatur, aliquē tamen habet sensum absolutum, præsertim prout à D. Tho. tractatur: nō enim considerat, quid Deus facere posset, si homo non peccasset, neque quid facturus esset instituendo nouum modum, & ordinem prædestinationis, sed an ex vi illius modi, & intentionis, qua nunc voluit Incarnationem, illa futura esset, etiam si homo non peccasset.

A

b Respondet D. Tho. magis esse credendū, si homo non peccasset, Deū non fuisse hominē futurum. Ratio eius est, quia primarium motiuū Incarnationē volēdi, fuit remediū peccati: ergo cessante necessitate huius remedij Incarnatio nō fieret. Consequentiam nō probat D. Tho. sed, vt per se claram, supponere videtur ex eo, quod cessante prima ratione volendi, cessat etiam voluntas, & consequēter etiam effectus eius. Antecedens autē probat, quoniā ea, quæ ex sola Dei voluntate pendet, & sunt supra omne debitū creaturæ, per solā reuelationem possunt nobis innotescere: sed in sacra Scriptura ratio Incarnationis semper assignatur ex peccato primi hominis: ergo ex illo sumpta est prima ratio, quæ diuinam voluntatem mouit ad hoc mysterium faciendum.

B

Explicat D. Thom.

Hic discursus D. Tho. valdè probabilis est. De quo, & de tota sententia fusè dicā in sequenti disputatione: nūc solūm oportet rectè explicare, & intelligere duas illas, quas assumit propositiones. Prima est illa generalis: quæ ex sola volūtate Dei prouenient, supra omne debitū creaturæ, per solā reuelationem innotescunt. Primum enim, licet D. Tho. nō per reuelationē, sed per scripturā dicat, sensus tamē illius idē est nam sub scriptura comprehendit omnē reuelationē, seu omnem regulā infallibilē fidei, siue sit scripta, siue nō scripta traditio, aut ecclesię definitio. Deinde, oportet distinguere varios modos, quibus ea, quæ à sola volūtate Dei prouenīūt in Scriptura sacra, aut cōtineri, possunt, vel nō contineri. Primò fieri potest, vt de illis expressè reuelatū sit, quid in eis diuina volūtas facere decreuerit, vel nō facere, aut absolutè, & simpliciter, aut in cuētu tali, vel tali: & tūc cessat omnis quæst. quia illud, quod scriptura dicit, simpliciter credendū est. Secundò fieri potest, vt Scriptura sacra nihil de aliquo mysterio affirmet, aut neget, neq; expressè quidē, neq; ita, vt ex alijs, quæ docet id colligi possit: & quando res sunt huiusmodi, vix potest humanum ingenium aliquid de illis conijcere, nedum certū aliquid, aut exploratū habere: interdū verò potest aliquid probabiliter suspicari, idq; solū fere, quod in alijs rebus reuelatis aliquod potest habere vestigium, seu fundamentū: ex solis namq; rationibus humanis, naturalibusue, parū potest, aut nihil de supernis illis, totumq; naturæ ordinē superantibus indagari. Tertiò fieri potest, vt res aliqua, licet in Scriptura sacra expressè, neq; affirmetur, neque negetur: in alijs verò, quæ scriptura docet aliquo modo cōtineatur: in quo potest esse magna latitudo, quatenus in vno principio potest aliqua cōclusio clarius, vel obscurius cōtineri: & in huiusmodi rebus iudicandis interdū varia scripturæ dicta inter se conferre necesse est, ne quod vni videtur consentaneū, ab altero discordet: interdū verò aliquid in huiusmodi rebus cōferre potest humana ratio, vel coniectura. Principiū ergo illud D. Tho. præcipue, & per se intelligitur de cognitione certa, & cōsequenter de certa etiā reuelatione: hinc verò fit, vt in his rebꝰ, & mysterijs supernaturalibus, de quibus nō potest haberi certa cognitio, quia manifestè reuelata nō sunt, id debeat à nobis verisimilius existimari, quod rebꝰ manifestè reuelatis, magis videtur esse consentaneum. Quare in proposito, quanq; expressè reuelatū non sit, primam rationē, quæ Deū mouit ad carnem sumendam, fuisse remedium peccati, videtur tamen his, quæ reuelata sunt esse magis consentanea: quod D. Tho. probat, secunda propositione assumpta.

C

Secūda ergo ꝓpositio in D. Tho. notāda, est illa. *In sacra Scriptura vbique Incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignatur.* In qua, si verbum illud, *Vbiq;*, idē valeat, quod frequentius, & plurimum, res est obuia, & per se manifesta sacrā Scripturam explorātibus: quod si ita exactè intelligatur, vt nunq; omnino alia causa, vel ratio assignet, difficilis creditu est. Dicitur enim ad Ephe. 1. *Qui prædestinauit nos in adoptionē filiorū per Iesum Christum in ipsum, secundū propositū voluntatis suæ in laudē gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo:* vbi duo coniunguntur, scilicet nos esse prædestinatos, idq; p Iesum Christū: sicut ergo ibidē ratio nostræ prædestinationis, nō assignatur ex occasione peccati, sed per seipse, vt simus in laudē gloriæ, & gratiæ Dei: ita ratio prædestinationis nostræ per Christū, atq; potiori iure ipsiꝰ Christi prædestinatio ex occasione peccati nō sumitur, sed ex ipsius Dei gloria, gratiæque eius præstantissima manifestatione. Deinde verò subijungitur alius Incarnationis effectus: *In quo habemus redemptionē, &c.* Sic etiam. 1. ad Cor. 1. inquit Paul. *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quā prædestinauit Deus ante sæcula in gloriam nostrā:* & alijs locis dicit. *Deum destinasse filium suū ad ostensionē suæ charitatis, bonitatis, &c.*

Notā.

Ephes. 1a

1. Cor. 2.

c Sed circa hoc obseruandū est sub illa ratione, quæ occasionē peccati supponit, has omnes virtute etiam contineri: quia cū Deus incarnari voluit propter redemptionē nostrā, etiam hoc ipsum voluit propter charitatē, & bonitatē suam ad ostensionē etiam gratiæ, & gloriæ suæ, in gloriā demū nostrā: quæ omnia redemptio hominū satis complectitur. Ac ꝓinde ꝓbabiliter dici potest, semper rationē Incarnationis assignari ex occasione peccati: quanq; interdum explicetur per varios effectꝰ sub illa ratione cōprehensos: & hanc difficultatē cum solutione eius tetigit D. Tho. arg. 1. cū solut. Verū est tamen, non satis posse conuinci, aut persuaderi, id quod hęc responsio supponit, videlicet omnes alias rationes Incarnationis nō assignari, nisi vt contentas in redemptione, posset enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis probabiliter dicere, illas per seſe eſſe ſufficiẽtes, & fuiſſe primarias in diuina volũtate, & prædeſtinatione, & vt tales in ſcriptura ponj, quis ea, quæ ſumitur ex redẽptione hominũ, frequentiùs inculcetur: tum quia ſtatui lapſi hominis magis accõmodata eſt: tũ quia omnes aliæ in hac virtute continentur: tum deniq; quia per illam non tantum ipſius Incarnationis, ſed & modi eius, & paſsionis Chriſti ratio, & cauſa ſufficiẽs declarat.

Difficul. *d* Primum argumentũ, & ſolutio eius explicata ſunt ſatis. Secundum verò per ſe facile eſt: quia licet in hoc myſterio infinita Dei virtus, magis quàm in cæteris eluceſcat, tamen negari non poteſt, quin alijs etiam effectibus diuinæ omnipotentiæ manifeſteretur: & poſſet Deus, ſi vellet, alio modo manifeſtationis ſuæ potentiæ, & perfectionis vniuerſi eſſe contentus. Cæterum difficultatẽ habet id, quod D.Tho. ex hoc argumento occaſione ſumpta dicit in ſolutione: ſic enim inquit: *Ad perfectionẽ vniuerſi ſufficit, quod naturalis modo creatura ordinetur in Deũ, ſicut in finem: quod verò creatura vniatur Deo in perſona, excedit limites perfectionis naturæ.* Ex hac enim doctrina ſequitur, vel rationalem creaturam naturali modo ordinari in Deum clarè viſum, tãquam in finem, quod videtur Pelag. vel ſequitur totũ ordinẽ gratiæ, & gloriæ nõ fuiſſe neceſſarium ad perfectionem vniuerſi: quod videtur planè falſum: cùm hæc perfectio vniuerſi potiſsimum à Deo intenta videatur: per eam enim efficitur vniuerſum ipſi Deo ſimillimũ: in qua ſimilitudine, maxima eius perfectio poſita eſt. Quod aliter explico, interrogando de qua perfectione vniuerſi loquatur D. Tho., aut enim tantùm de perfectione naturæ debita: & ſic verũ eſt Incarnationem non pertinere ad naturæ perfectionẽ: hoc tamen modo, neq; gratia neque gloria pertinet: vnde in hoc ſenſu falſum videtur, ſolam eam perfectionem, quæ debita eſt naturę ad vniuerſalem, & abſolutam vniuerſi perfectionem pertinere. Si verò generaliùs de perfectione naturæ loquatur, nõ ſolum naturalibus, ſed etiam ſupernaturalibꝰ myſterijs natura perficitur: ergo non ſolum ordo gratiæ, ſed etiam vnio hypoſtatica ad naturæ perfectionem hoc modo pertinere dicenda eſt.

Fateor, hãc eſſe probabilem coniecturam: quæ rectè oſtendit, ſi voluiſſet Deus perficere vniuerſum, illudq; complere ex illo triplici rerũ ordine, naturæ, gratiæ, & vnionis hypoſtaticæ per ſe propter abſolutiſsimã ſuorum operũ perfectionem, etiam ſine vlla occaſione peccati, id quidẽ aptiſsimè, & conuenientiſsimè potuiſſe. Non tamẽ ſatis probat argumentũ, hoc de facto voluiſſe Deũ: quia hæc eius voluntas nõ ſatis nobis ſignificata eſt: neq; ex ſola coniectura ſatis deſumitur: quia non obſtãte quacunq; cõuenientia ex parte creaturæ, poteſt Deus aliud, quod ſibi magis placet ordinare. Quod verò ad literam D.Tho. attinet, ſi teneremus, in natura rationali eſſe appetitum naturalẽ ad Deum clarè viſum, & hunc eſſe finẽ naturalem eius, facilè propoſitam difficultatẽ expediremus, dicẽtes, ordinẽ gratiæ, & gloriæ, licet in ſe ſupernaturalis ſit, habere tamen quoddã quaſi naturale vinculũ, & connexionẽ cũ natura, quatenus hęc innato impetu ad illũ inclinatur: & ideo ſpeciali ratione dici poſſet, totũ illum ordinẽ pertinere ad perfectionẽ naturæ, non verò Incarnationem, quę ſupra naturã omni modo eſt. Sed hęc

A reſpõſio vti ego exiſtimo, & alijs locis latiùs oſtẽdi in fundamento falſo, atq; alieno a D.Tho. fundata eſt. Secundo ergo concedi poteſt, hoc argumento D.Tho. eiuſq; ſolutione concludi, nec hypoſtaticam vnionẽ, nec ordinem gratiæ, & gloriæ fuiſſe ſimpliciter neceſſarium ad naturę perfectionem: nihilominus tamen Deũ voluiſſe per ſe addere gratiam, & gloriã naturæ, etiam abſq; occaſione peccati, nõ verò hypoſtaticã vnionem: quã voluntatẽ ex ſcriptura colligimus, & multiplicẽ eius rationẽ aſsignare poſſumus. Prima, quia totus ordo gratiæ eſt omnino creatus, vnio verò hypoſtatica perſonã increatam includit, quã natura creatę cõmunicari ſine magna occaſione, & neceſsitate expediens nõ fuit. Secũda, quia per ordinem gratię, & glorię perficitur humana natura (vt ita dicam) nõ ſolum per additionẽ, id eſt, quia illi additur perfectio aliqua ſupra naturã, ſed ipſis etiã naturalibus defectibus talis naturę per gratiã ſubuenitur, & in ipſis naturalibus actionibꝰ per eandem perficitur: at verò vnio hypoſtatica, licet ma
B ximam quandã perfectionẽ, & dignitatẽ naturę addat, nõ tamẽ pertinet ſupradicto modo ad eius perfectionẽ: quia, licet ſecũ afferat nõnulla dona, quibus natura etiam in proprijs actibꝰ perficitur, tamen illa omnia ſecundũ ſe pertinent ad ordinẽ gratię, & poſſent ſine hypoſtatica vnione cõmunicari. Tertia, ipſa viſio beata licet in ſe ſupernaturalis ſit, tamẽ verè efficitur ab ipſa rationali natura, diuinitus quidẽ eleuata, quodammodo tamen operante modo ſibi proprio, & intrinſeco, ſcilicet cognoſcendo, & amando vitaliter: qua ratione poteſt dici creatura ordinari naturali modo in Deũ, ſicut in finẽ, per ipſum ordinẽ gratię, & glorię: at verò per vnionẽ hypoſtaticã proximè, & formaliter loquẽdo, natura nihil habet ſibi naturale, neq; modo aliquo ſibi naturali, neq; attingit ſuo modo ſuum vltimũ finẽ: & ideo nõ ita pertinet hęc vnio ad perfectionem naturę, ſicut ordo gratię, & glorię. Et iuxta hæc reſpõderi poteſt ad obiectionem poſitã, negando paritatem rationis, & explicando D. Tho. loqui nõ de perfectione tantũ debita naturæ, nec de quacũq; extrinſeca perfectio-
C ne, quę illi ſuperaddi poteſt, ſed de illa, quę neceſſaria eſt, vt natura in ſuis actibus, & modo operandi, & attingendi vltimum finem perfecta ſit.

e In ſolutione tertij ſolũ occurrit notandũ, licet natura humana per peccatũ non fuerit facta capacior gratię vnionis, factã tamen eſſe indigentiorẽ illius, & conſequenter facta eſt aptior materia, in qua Deus iuſtitiam ſuã, ſimul cũ miſericordia patefaceret: eſt autẽ ſermo de natura humana ſecũdum ſe, ſeu in ſpecie, nõ in indiuiduo de illa natura, in qua perfectũ eſt hoc myſterium: quia illa nullo modo nec per ſe, ne per accidẽs fieri potuit per peccatũ aptior ad hanc gratiam ſuſcipiendã: quia peccatũ cum tali gratia, omnino in eadem natura repugnat. *3. Argu.*

f Solutio ad quartũ argumentum indicat prolixam difficultatem in ſequenti diſputatione tractandam. Solùm oportet hic explicare ſenſum D.Tho. Videtur enim hoc loco docere, præſcientiam futuri peccati Adæ antecediſſe in Deo ſecũdum rationẽ, prædeſtinationẽ & voluntatem Incarnationis. Sic enim arguit, Deus ab æterno prædeſtinauit Incarnationẽ, antequam eſſet peccatũ: ergo quanuis non fuiſſet peccatum fuiſſet Incarna-
tio *4. Argu. Dubium.*

natiõ, vt prædeſtinatio Dei impleretur. Et reſpõdet negando conſequentiam: & rationem reddit, quia prædeſtinatio ſupponit præſciẽtiam futurorum: ac ſi diceret, prædeſtinationẽ Incarnationis præſciẽtiam peccati ſuppoſuiſſe: & ideo, licet anteceſſerit ipſum peccatũ, prout in tẽpore factũ, non tamen vt ab æterno præuiſum: & ideo nõ fit, non exiſtente peccato, Incarnationem fuiſſe futuram: quia, ſi peccatum non fuiſſet in tẽpore commiſſum, neq; etiam fuiſſet ab æterno præuiſum, & ſi ipſum non fuiſſet præuiſum, neq; Incarnatio fuiſſet prædeſtinata. Alunde verò eſt, quod cum hoc ſenſu non benè quadrat exemplum, quo D. Tho. declarat illud principium, Prædeſtinatio ſupponit præſcientiam futurorum: *Sicut Deus*, inquit, *prædeſtinat ſalutem alicuius hominis, per orationes aliorũ implendam* In quo exemplo, prædeſtinatio talis hominis non ſupponit præſcientiam futuræ orationis aliorũ, vt propter eam præuiſam Deus alium prædeſtinet: aliàs poſſet vnus impetrare, aut mereri de cõgruo totam prædeſtinationem: quod falſum eſſe ſuppono: quia potiùs tale meritum, vel oratio Stephani. V.g. fuit effectus prædeſtinationis alterius, videlicet Pau. Non ergo eſt mẽs D.Th. prædeſtinationem abſolutè ſupponere præſcientiam futurorum, atq; adeo nec Incarnationis prædeſtinationem ſupponere ſimpliciter præſcientiam peccati. Poteſt ergo primo exponi de præſcientia nõ abſoluta, ſed conditionata: præterillã enim ſcientiam futurorum cõtingentium, quę intuitiua, ſeu viſionis dicitur, quę præſupponit aliquã voluntatem in Deo, vel prædefinientẽ bona, vel mala permittentem, intelligimus in Deo aliã ſcientiam ratione diſtinctam, quę omnem liberum ſuę voluntatis actũ antecedit: qua cõprehendit quid vnaquęq; volũtas in quacunq; opportunitate, & cum quocunq; concurſu, auxilio, tentatione, aut alijs ſimilibus circunſtantijs applicata ad operandum, ſuęq; libertati relicta operatura eſſet. De qua ſcientia (quoniam ad doctrinã de prædeſtinatione, & gratia magno vſui futura eſt) ſpecialẽ diſputationẽ in 1.p. conficiã. Hoc ergo modo intelligimus facile, totam prædeſtinationẽ præſupponere præſcientiam futurorum, non abſolutè, ſed conditionatè: quę futura ſic præuiſa, non ſunt ratio ipſius prædeſtinationis, ſed ſolùm ſunt media præuiſa, vt poſſibilia ad exequendã ipſam prædeſtinationẽ, ſi Deus illis vti voluerit: & hoc modo antecedere
C potuit præſcientia orationis Stephani totã prædeſtinationem Pauli: & eodem modo in propoſito præſciuit Deus, antequam voluiſſet creare Adam, vel permittere peccatum eius, ipſum fuiſſe peccaturum, ſi in tali ſtatu crearetur, & permitteretur tentari, & cũ talibus auxilijs ſuę libertati relinquit: & hanc præſcienriam peccati præſuppoſitam eſſe prædeſtinationi Incarnationis, certum exiſtimo: quod verò de hac ſola loquatur D.Tho. valdè incertum eſt: tum quia ille raro, aut nunquam huius ſcientię meminit: tũ quia huiuſmodi cõditionata ſcientia nõ ſolet ſimpliciter vocari præſcientia futurorum. Ideo poteſt ſecũdo dici, prædeſtinationem præſertim apud D.Tho. nõ ſignificare voluntatem efficacẽ, quę antecedit omnia media, quę ſunt effectꝰ prædeſtinationis, ſed ſignificare ipſam rationem mediorũ omnium, in diuino intellectu exiſtentem: quanquam ergo nec volũtas efficax, quę eſt radix prædeſtinationis, nec tota ratio

Alia dubitãdi ratio.

Solutio.

Scientia viſionis.

Scientia conditionata.

Quid prædeſtinationis vox ſignificat apud Tho.

A prædeſtinationis ſupponat præſciẽtiam futurorũ, ſemper tamen ſecundũ aliquid, id eſt, antequam cõpleta intelligatur vſq; ad vltimũ effectum, ſupponit præſciẽtiam alicuius rei futurę: vt in exẽplo poſito, prædeſtinatio Pauli, quo ad ipſam electionem, & quo ad primũ effectum ſuum, nõ ſupponit præſciẽtiam orationis Stephani, ſed hęc potiùs ad electionem conſequitur: prout tamẽ prædeſtinatio Pauli omnium mediorũ actionẽ includit, ſupponit præſcientiã orationis Stephani: & iuxta hunc ſenſum, optimè argumẽto ſatis fit, quia hoc ſatis eſt, vt res prædefinita infallibiliter futura ſit, & tamen non ſit futura ſine alia, per quam efficienda pręordinata eſt, cuius præſcientia coniũcta eſt cum tali prædeſtinatione, & quodãmodo illã conſequitur, ſi cõſidideretur prima radix prædeſtinationis, quodãmodo verò illi ſupponitur in ordine ad completam prædeſtinationẽ, & executionem eius. Et iuxta hanc explicationẽ, non eſt neceſſe præſcientiam abſolutã peccati futuri præſupponi ante primam efficacem voluntatẽ Dei, circa Incarnationẽ, atq; adeò neq; ante totam prædeſti
B nationem Incarnationis: ſed ſatis eſt, ſi præſupponatur ante conſummatã prædeſtinationẽ Incarnationis, ſecundũ omnia media, per quę erat executioni mandanda. Et hęc expoſitio notãda eſt pro ijs, quę diſputatione ſequenti dicemus: quia in ſeveram doctrinã continet, & nõ eſt aliena à mente D.Tho. quanquã non ſatis conſtet, an hoc ſolum docere voluerit, vel ſimpliciter abſolutã præſcientiam peccati futuri anteceſſiſſe in Deo ſecundum rationem, ipſam voluntatẽ ſumendi carnem: hoc enim etiam poſſunt ſignificare verba D. Tho. & quanuis exemplum in hoc non teneat, nõ tamen oportet ſimile in omnibus eſſe.

g In quinto argumẽto nonnulla notãda ſunt, quę multũ futurę diſputationi deſeruient. Primũ eſt, D.Tho. in argum. ſumere, & in ſolutione concedere, primum hominẽ ante lapſum, futurę Incarnationis fidem, ſeu reuelationem habuiſſe infuſam, certè cùm Deus in illum ſoporẽ immiſit, ad Euã ex illius coſta fabricandã, vt dicitur Gene. 2. ſtatim enim ab illo ſomno excitatus dixit: *Hoc nũc os, ex oſſibus meis, &c.* quibus verbis ſignificatum fuiſſe magnũ ſacramentũ coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, docuit Paul. ad Eph. 5. Neq; enim probabilis eſt eorũ expoſitio, qui dicunt Paul. ibi nõ loqui de coniunctione Chriſti Dei, & hominis cum Eccleſia, quę per Incarnationẽ facta eſt, ſed ſolùm de ſpirituali coniunctione Chriſti, vt eſt Deus, cũ Eccleſia per fidẽ, & charitatẽ. Huic enim expoſitioni repugnat vis nominis Chriſti, quod Deum hominẽ ſignificat: de quo toto illo capite, in hoc ſenſu Paul. loquitur: ſic enim paulòante a dixerat, Chriſtũ eſſe caput, & ſponſum Eccleſię, in eamq;, gratiam, & ſpiritualia dona influere. Secundò, metaphora illorum verborum: *Erunt duo in carne vna*, optimè quadrat in hoc myſterium propter coniunctionẽ Dei cum humana natura: ad ſpiritualẽ verò vnionem cũ diuinitate, vix poteſt niſi duriſsimè accommodari. Tertiò, ita ibi exponunt Amb. & Anſel. Chry. hom. 20. in illã epiſtol. Auguſt. ſerm. 2. de Natiuit. & Tertul. lib. 4. contra Marciõ. cap. 18. & alij patres, quos ſtatim referam: & bene Adamus eundẽ locum exponens. Neq; etiam credibile exiſtimauit D. Thom. tam hoc loco, quàm. 2. 2. q. 2. art. 7. Adamũ verbis ſuis

Nota.

Amb. Anſel. Chryſ. Aug. Tertul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hieron. Aug. Epiph. Tertul. magnum sacramentũ significasse, illud ignorantem, & ideo Hierony. ad Ephes. 5. dicit Adamum fuisse primũ vatem, qui de Christo prophetauit: & idem docet Aug. lib. 9. Gene. ad lit. c. 19. cuius verba infra referam: & Epiphan. hæres. 48. dicit, Adam illis verbis vaticinatum fuisse de futuris. Constat autem verum prophetam, ea, quæ prædicit cognoscere: & ideo Tertul lib. de anima. c. 11. & c. 21. & lib. 3. contra Marcio. cap. 5. dicit, Adam statim prophetasse magnũ Christi sacramentum: *Quia accidentia*, inquit, *spiritus passus est, cecidit enim ecstasis super illum, & sanctus Spiritus vis, operatrix prophetiæ*: & expresse Prosper lib. 1. de promiss. & prædict. Dei. p. 1. c. 1. *Sacramentum*, inquit, *magnum, quod promissum speranit Adam, &c.* habuit ergo illius fidem, quæ fundamentum est sperandarũ rerum, vt dicitur ad Hebr. 11. & eodem sensu Leo Pap. epist. 11. non longe à fine, ex eodem testimonio Pauli colligit, ab ipso principio generis humani, Christum in carne venturum, hominibus denunciatum esse: & similiter Bernar. serm. 6. in vigil. nati. Domini, circa principium, dicit prophetias de Incarnatione ab ipso Adam, in illis verbis initium duxisse: & optime ad hunc modũ explicat illum Adæ soporem in serm. 1. Septuagesimæ.

Prosper. *Hebræ. 11.* *Leo Pap.* *Bernar.*

Ex hoc ergo principio arguit D. Tho. Incarnationem non fuisse per se primo ordinatã ad redimendum hominem ipsum, & consequenter futuram fuisse, etiam si homo nõ peccasset. Consecutionem probat, quia Adam præscuit Incarnationem futuram: & tamen nõ præscuit illam futuram propter suam redemptionem: quia nõ fuit præscius sui casus, vt Aug. docet lib. 11. in Gen. ad lit. c. 18. Respondet tamen negando consequentiam, quia potuit reuelari Adæ Incarnatio, & nõ primarius finis, seu prima ratio illius: quæ responsio sufficienter soluit argumentũ, vt propositũ est.

Aug.

Discutitur diligentius doctr. D. Thom.

Sed nonnulla explicanda supersunt. Primum est, quia esto, non fuerit Adæ reuelata hæc causa Incarnationis, certè debuit aliqua alia illi proponi: quia non potest conuenienter intelligi, Christum Deum hominem reuelari Adæ per fidẽ credendum, præsertim reuelatione perfecta, & facta ab ipso Deo, quin consequenter intelligamus, illi ostendi rationẽ aliquam ex charitate, vel bonitate Dei desumptã, propter quam tãtum beneficium hominibus conferre decreuit, & Christum ipsum proponi sub ratione capitis, à quo omnis gratia in humanum genus esset manatura: hoc enim, & ad Christi Domini dignitatem, & ad conuenientem modũ talis reuelationis pertinebat: & mihi quidem ita credendum videtur: nam & ipse D. Tho. 1. 1. q. 2. art. 7. dicit, hominem ante peccatum habuisse explicitã fidẽ Incarnationis Christi, prout ordinabatur ad consummationẽ gloriæ non autẽ prout ordinabatur ad liberationem à peccato per passionem, & resurrectionem. Ex quo loco benè perpẽso colligitur, cognouisse Adam Christum, vt viam, & medium per quod erat beatitudinem consecuturus: docet enim D. Thom. in principio illius articuli, ideo fidem Christi necessariam esse ad salutem, quia Christus est, per quem homo beatitudinem consequitur: ac propterea per se pertinet ad obiectum fidei: inferius verò docet etiam in statu innocentiæ oportuisse Christum esse fide creditum, tanquam per se pertinentem ad obiectum fidei: ergo etiam in eodem statu credidit Adam in Christum, vt in eum, per quẽ erat beatitudinem cõsecuturus. Ex quo vlterius sequi videtur, credidisse etiam in eo statu Adam in Christum, tanquam in autorem gratiæ, & iustitiæ sibi in eodem statu collatæ. Primò, quia fides Christi ideo est necessaria ad salutem, quia per Christum iustitiam consequimur: sed hæc fides fuit Adæ necessaria ad salutem, teste D. Thom. Ergo per eam est iustitiã assecutus. Secundò, quia Adam credidit in Christum tanquam in consummatorem gloriæ, ergo tanquam in autorem gratiæ: non enim ab aliquo speranda est gloria, qui non sit etiam autor gratiæ, cum gratia nihil aliud sit, quàm semen gloriæ. Dicetur fortasse, Adam prius tempore iustificatum fuisse, quàm fidem Christi suscepit: gratiam enim, & iustitiam iuxta veriorem sententiam, in ipso momento suæ creationis suscepit: fidẽ autem Christi postea, quãdo Deus in illum soporem immisit: non est ergo necessarium, vt primam gratiam, & iustitiam acceperit per Christum, cuius fidem tunc non habebat, cùm gratiam suscipiebat: postea vero in dicta reuelatione agnouisse se per Christum gloriam adepturum, licet viam, & modum ignoraret: sed hoc nullo modo probari posse videtur. Primò, quia vix potest intelligi, Adam cognouisse Christum, vt autorem gloriæ suæ, & nõ etiam gratiæ: cùm hæc duo ita sint coniuncta, vt vnum sit fundamentum, & semen alterius; & vt non negem, modum illum fuisse possibilem de potentia absoluta, certè tamen negari non potest, quin naturali connexioni, quæ est inter gratiam, & gloriam, non sit consentaneus, neque ipsius Christi dignitati. Secundò, quia si in illo statu, & reuelatione, Adam credidit in Christum: ergo per illam fidem aliquo modo iustificatus est, siue iustitiã ipsam, siue augmẽtum eius per eam fidem obtinendo: ergo pari ratione totam iustitiam per Christum obtinuit: quia non est credibile, aliquos gradus gratiæ habuisse per Christũ, & alios sine Christo: alias pari ratione aliquid gloriæ sperare deberet per Christum, & aliquid sine Christo, quod satis per se absurdum videtur. Quocirca, licet verum sit, illam singularem de Christo reuelationem factam Adæ, fuisse tempore posteriorem, quàm primam iustificationem ipsius Adæ, nihilominus fieri potuit, vt primam iustitiam etiam per Christum acciperet, & per fidem eius, vel explicitam licet minus perfectam, vel certè per implicitam, & in ordine ad explicitã paulò post obtinendam.

Adam ante peccatum habuit fidẽ Incarnationis. D. Thom.

Obiectio quædam.

Gratia semen gloriæ.

Secundò explicandum est in hac solutione D. Tho. vnde cõstet, eam rationẽ, vel causam Incarnationis Adæ reuelatam, nõ fuisse primariam, & per se primo intentam in hoc mysterio. Cùm enim D. Tho. negat reuelatã esse Adæ causam Incarnationis, non est intelligendus de omni causa, vt ex eodẽ alio loco probauimus, sed de illa, quã ipse putat primariam, & sine qua non fieret Incarnatio. Sed cur quæso non posset alius pari ratione dicere, nobis quidem reuelatũ fuisse mysterium Incarnationis, illã verò causam, quæ frequentiùs nobis tradita est, esse nostro statui accommodatam, in se tamen non fuisse præcipuam, atque primariam: sed potiùs illam, quę Adæ significata est, fuisse primam, & potissimam rationem huius mysterij, ac per se maximè sufficientem? & idem dici potest de Angelis, quibus in sua creatione hoc

hoc mysterium reuelatum est: vt ex. 1. p. q. 57. & 62. suppono. Et hæc ipsa interrogatio multum eneruare videtur rationem, qua D. Thom. hoc articulo vtitur. Falsum est enim, in omni reuelatione facta de hoc mysterio, assignatam esse rationem eius ex peccato primi hominis. In hac enim reuelatione facta Adæ, & Angelis, assignata fuit ratio independens à peccato, vt declaratum est. Quod ita explico, nam si ipsi Adæ proposita esset hæc quæstio, quam D. Thom. modo vocat, scilicet, an eo non peccante, reuelatio illi facta habitura esset effectum: sine dubio contrarium, quam D. Thom. ex simili ratione concluderet, hoc modo. Mihi reuelata est volũtas diuina de perficiendo hoc mysterio, propter rationem altissimam, quæ à peccato non pendet: ergo licet peccatum nunquam futurum sit, complebitur ista reuelatio: quin potiùs certiùs crederet, Deum fuisse incarnãdum non existente peccato, quam eo interueniente: quia nõ existente peccato, nullam rationem dubitandi inueniret: illo autem existente timere posset, ne suo peccato tantum Dei beneficium impediret.

Respondetur.

Fateor, hæc esse improbatu difficilia, & satis concludere, & rem hanc esse incertam, & coniecturam D. Thom. esse probabilem, non tamen conuincere: & solum video, dici posse, D. Thom. ideo eam partem elegisse, quia eius discursus, & ratio nitebatur reuelatione certa. Hæc autem quę diximus de reuelatione facta Adæ, licet probabiliora sint, non tamen ita certa. Deinde, quia ille frequens modus loquendi scripturæ, & ratio illa ex peccato sumpta toties repetita, & inculcata multum indicant, illud fuisse primum motiuum diuinæ voluntatis ad hoc mysterium perficiendum, licet, postquam illud facere decreuit, etiam Adæ reuelare voluerit, modo statui innocentiæ accommodato.

Difficultas.

Tertio in eadem solutione explicandum occurrit, quomodo aliqui ex sanctis allegatis significẽt, Adam in eo sopore cognouisse mysterium crucis. Hierony. enim supra sic loquitur: *Primus pater Adam hoc de Christo, & Ecclesia prophetauit, quod reliquerit Dominus noster atque Saluator, patrẽ suum Deum, & matrem suam cælestem Ierusalem, & venerit ad terram, propter suum corpus Ecclesiam, & de suo eam latere fabricatus sit.* Quo vltimo verbo mysterium crucis significat: & Aug. tract. 9. in Ioan. post medium, explicans sacramentum in verbis Adæ latens, dicit: Christum reliquisse Patrem cum carnem sumpsit, Matrem verò cum Synagogam repudiauit, & adhæsit Ecclesiæ, quæ formata est, ex latere ipsius dormientis in cruce: & subdit, propterea immisisse Deũ soporem in Adam, quando hoc præsignificabatur, quia prophetia illis temporibus futuro huic tempori dispensabatur: & lib. 9. Genes. ad lit. c. 19. euidentius dicit, per illam extasin factum fuisse Adam participem tanquam Angelicæ curiæ, vt intrans sanctuarium Dei intelligeret nouissima: & idem Leo Pap. & nonnulli alij indicare videntur. Dicetur fortasse, illo facto, & illis verbis Adæ, hæc omnia fuisse allegoricè significata, ipsum verò Adam, non omnia illa mysteria intellexisse. Sed contra, quia pari ratione negari poterit, cognouisse ipsum mysteriũ Incarnationis, sed solùm inspiratu Spiritus sancti locutum fuisse verba, quæ prophetiam continerent, ad eum modum, quo Caiphas dixit, oportet vt vnus moriatur homo pro populo. Respondetur tamen, sine dubio Adam non fuisse præscium sui casus, & consequenter neque Incarnationem cognouisse, vt ad illius remedium ordinata est. Quod non aliter probo, quam Aug. autoritate suprà citata: tùm quia ab eodem sufficienter eo loco demonstratur: tùm etiam, quia res est tam manifesta, vt nullus sit, qui contradicat. Cùm ergo Sancti applicant significationem illorum verborum ad aliqua mysteria, quæ supponunt culpam, non intelligunt, Adamum omnia illa in particulari, & iuxta proprium eorum modum cognouisse, sed solum mysterium ipsum: quo ad eius substantiam, & quo ad summam coniunctionem cum Ecclesia sua, quæ de latere eius ædificanda erat: quod non oportet intelligi de latere Christi morientis in cruce, ita vt hoc totum Adã cognouerit, cùm neque hoc per verba Adæ significatũ sit, sed in communi potest intelligi de latere, id est, de amore, & de corde Christi. Et ad hunc mõdum cætera sunt exponenda, quæ difficultatem non habent. Quod verò vltimo dicebatur, non est simile: quia si verba Adæ considerentur, *Hoc nunc os, ex ossibus meis, &c.* tantum significant substantiam mysterij, & coniunctionẽ Christi cum Ecclesia, modum autem per se non significant, licet interdum ad hoc accommodentur, vel extendantur: pertinuit autem ad perfectionẽ Adæ, vt ea intelligeret, quę verbis suis significabat: & ideo à Sanctis non solùm dicitur locutum fuisse spiritu prophetico, sed fuisse verè prophetam. Non est autẽ necesse, vt intellexerit omnia mysteria, quę in illis verbis possunt inueniri, seu ad quę possunt accommodari: quod omnibus ferè prophetijs commune est.

Vera solutio.

Aug.

ARTICVLVS. IIII.

A Vtrùm principaliùs Christi Incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale.

AD Quartum sic proceditur. Videtur, quòd Deus principaliùs incarnat⁹ fuerit in remedium actualium peccatorũ, quàm in remedium originalis peccati. Quantò enim peccatũ est grauius, tantò magis humanæ saluti aduersatur, propter quã Deus est incarnatus: Sed peccatũ actuale est grauius, quàm originale peccatũ: minima enim pœna debetur originali peccato: vt Aug. dicit contra Iulianum†. Ergo principaliùs Incarnatio Christi ordinatur ad deletionẽ actualium pec-

3. d. 1. q. 1. ar. 2. 6. Et opusc. 10. art 28. & opus. 11. et art. 23. Et opusc. 35. art. 21.

Lib. 5. c. 8. circa. fin. tom. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

catorum, quàm ad deletionem originalis peccati.

¶ 2. Præterea, peccato originali non debetur pœna sensus, sed solùm pœna damni: vt in secundo habitum est *. Sed Christus venit pro satisfactione peccatorum, pœnam sensus pati in cruce. non autem pœnam damni: quia nullum defectum habuit diuinæ visionis, aut fruitionis. Ergo principaliùs venit ad deletionem peccati actualis, quàm originalis.

3. sent. d. 33. q 2. art. 2.

¶ 3. Præterea, Sicut Chrys. dicit in. 2. de compunctione cordis †. Hic est affectus serui fidelis, vt beneficia Domini sui, quæ communiter omnibus data sunt, quasi sibi soli præstita reputet: quasi enim de se solo loquens Paulus ita scribit ad Galat. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me: Sed propria peccata nostra sunt actualia: originale enim est commune peccatum. Ergo hunc affectum debemus habere, vt existimemus eum principaliter propter actualia peccata venisse.

Li. 2. inter si & medium. to. 5.

Ioan. 1.

Sed contra est, quòd Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. quod exponens Beda dicit †, Peccatum mundi dicitur originale peccatum, quod est commune totius mundi.

Habetur in glo. ordinaria in hoc loco.

b Respondeo dicendum, quòd certum est, Christum venisse in hũc mundum, non solùm ad delendum illud peccatum, quòd traductum est originaliter in posteros: sed etiam ad deletionem omnium peccatorum, quę postmodum superaddita sunt. Non quod omnia deleantur (quod est propter defectum hominum, qui Christo non inhærent,

Ioan. 3.

secundum illud Ioan. 3. Venit lux in mundum: & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem, sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde

Rom. 5.

dicitur Roman. 5. Non sicut delictum, ita & donũ: nã iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Tantò autem principaliùs ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quantò illud peccatum maius est. Dicitur autem aliquid maius dupliciter. Vno modo intensiuè: sicut est maior albedo, quæ est intensior. Et per hunc modũ maius est peccatum actuale, quàm originale: quia plus habet de ratione voluntarij, vt in secundo habitum est *. Alio modo dicitur aliquid maius extensiuè: sicut dicitur maior albedo, quæ est in maiori superficie. Et hoc modo peccatum originale (per quod totum genus humanum inficitur) est maius quolibet peccato actuali, quod est proprium singularis personæ. Et quantum ad hoc Christus principaliùs venit ad tollendum originale peccatum: inquantum bonum gentis diuiniùs & eminentiùs est, quàm bonum vnius, vt dicitur primo Ethic †.

P. 2. q. 81. art. 1.

Li. 1. Ethi. c. 2. circa fin. to. 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intensiua magnitudine peccati.

c Ad secundum dicendum, quòd peccato originali in futura retributione non debetur pœna sensus: pœnalitates tamen, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famem, sitim, mortem, & alia huiusmodi, ex peccato originali procedunt. Et ideo Christus, vt plenè pro peccato originali satisfaceret, sensibilem dolorem pati voluit, vt mortem, & alia huiusmodi in seipso consumeret.

d Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrys. ibidẽ * dicit. Verba illa dicebat Apostolus, nõ quasi diminuere volens ampliss ima & per orbẽ terrarum, diffusa Christi munera: sed vt pro omnibus se solum indicaret obnoxiũ. Quid enim interest si & alijs præstitit, cùm quæ tibi sunt præstita, ita integra sunt, & ita perfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit præstitũ? Ex hoc ergo, quòd aliquis debet reputare sibi beneficia Christi præstita esse, non debet existimare,

Loco in arg. citato.

mare, quòd non sint alijs præstita: Et ideo non excluditur quin principaliùs venerit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ: Sed illud peccatum naturæ ita perfectè curatum est in vnoquoque, ac si in vno solo esset curatum: Et ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vnusquisque debet sibi adscribere.

COMMENTARIVS.

SVper hoc titulo primum exponere oportet, quid significet illa particula, principalius, & in quo fiat comparatio. Potest enim Incarnatio dici principalius facta propter vnum peccatũ, quàm propter aliud, vel quia remedium vnius fuit prius intentum, quàm alterius: vel quia fuit magis intentum, vt ita dicã appretiatiue, hoc est, quia ita facta est Incarnatio propter remediũ vnius, vt sine illo nõ fieret: vel deniq; dici potest, principalius venisse propter vnum, quàm propter aliud, quia confiderata necessitate, & indigentia humanę naturæ, vnum peccatum magis postulabat remedium, & magis misericordiam Dei excitabat, quam aliud: & iuxta hos varios sensus multa possunt hic queri, scilicet, an si non fuisset peccatũ originale Incarnatio fieret propter sola actualia, vel e contrario. D. Tho. autem nihil horum hic tractat, sed solũ an Incarnatio fuerit facta propter vtrunque peccatum tollendum, & propter quod principalius in vltimo sensu supra explicato, id est, ex quo peccato orta sit maior necessitas in humana natura, vt hoc remedio indiguerit: hũc enim esse sensum, patebit ex corpore articuli. Secundo, in illa comparatione aduertendum est, peccatũ originale, necessariò supponere aliquod actuale, quia cùm originale peccatum sit peccatum habitus, in solo actuali peccato potuit habere suam primam radicem, & fundamentum, non enim potuit, vel à Deo ipso solo, qui non est autor mali culpæ, vel per bonum actum in humana natura introduci: quando ergo originale peccatũ ad actualia comparatur, potest sub peccato originali comprehendi ipsum actuale peccatum Adæ, & Euę, per quod tota natura lapsa est, & cõparari ad actualia, quę post modum addita sunt, & hunc sensum indicat D. Tho. in corpore articuli.

b Respondet D. Tho. Christum venisse ad tollenda omnia peccata, sed principalius in remedium originalis: ita enim simpliciter colligenda est sententia D. Thom. vt ipse satis explicuit in solutione tertij: quanquam in corpore non simpliciter, sed cum addito cõcludere videatur, cùm ait: *Et quantum ad hoc Christus principaliùs venit ad tollendum originale peccatum.* Sed illa particula, *Quantum ad hoc*, non est diminuens, aut limitans conclusionem, aliàs simpliciter, & absolute non satisfeciisset quæstioni, sed habet vim causalis, ac si diceret, & propter hoc principaliùs venit Christus propter originale peccatum: & ita est facilis litera articuli.

In quo obseruandũ est primò, cùm D. Thom. explicat Christum venisse ad omnia peccata tollenda, quia exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem, intelligendũ esse, non solùm quia ipsa Christi opera secundum se sufficientem valorem habuerunt: hoc enim modo etiam possent dici sufficientia ad delenda Angelorũ peccata si Deus voluisset, vt ad hoc etiam ordinarentur: & tamẽ de fide est, Christum non venisse propter Angelorum peccata vt infra. q. 8. & 19. latius dicetur: intelligendum ergo est, de operibus Christi, vt ab ipso ex Dei ordinatione, & beneplacito in hunc finem referebantur: venit igitur, vt operaretur, & quod in se est, sufficiens pretium offerret, vt omnia hominũ peccata, tam originalia, quàm actualia tollerentur.

Quo modò intelligẽdum, Christum venisse ad omnia peccata tollẽda.

Secundo, notandum est illud principium, quo fundatur ratio D. Thom, scilicet, tantò principaliùs ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quó illud peccatum maius est: quod D. Tho. tanquam per se notum sine probatione sumit: cùm tamen de vero sensu, & ratione illius, non satis constare videatur: quia cùm tam operari mysterium Incarnationis, propter remediũ peccati, quàm efficere illud principalius propter hoc, quã propter illud, totum pendeat ex diuina voluntate, & ex modo, quo prædestinauit hoc mysterium, non potest ex sola inæqualitate peccatorum colligi, principalius Deum intendisse per hoc mysterium vnius remedium, quàm alterius: sed hoc sumendum esset ex scripturis, in quibus voluntas Dei est reuelata: sicut in quæstione præcedentis articuli dicebatur. Est enim in vtraque similis ratio. Sed dicendum est, vt explicando sensum tituli articuli dixi. D. Thom. solùm comparare hæc peccata ex parte humanę naturæ, quod nam scilicet, illorum induxerit maiorem miseriam, maioremq; redemptionis necessitatem, vt ex hac parte dicatur Deus principaliùs venisse propter vnum peccatum, quàm propter aliud: & hoc sensu per se manifestum est hunc excessum debere fundari in maiori peccati grauitate.

Fundamẽtum Thomæ declaratur.

Tertiò, cum D. Tho comparet hæc peccata in intensione, & dicat actuale esse grauius intensiuè intelligẽdum est ex genere suo, nam actuale peccatum sub se cõplectitur omnia mortalia, & quod libet mortale grauius est, quàm originale: si autẽ cõparatio fieret de veniali cum originali, simpliciter maius malum est originale, quàm veniale: quia licet hoc excedat in ratione voluntarij, tamẽ illud inducit veram inimicitiam cum Deo: quæ sine dubio maius malum est, vt infr. q. 27. iterum dicemus: & latiùs in. 1. 2. tractatur.

Quarto circa comparationem extensiuam horum peccatorum bene notat Caiet. debere intelligi per se, quia originale per se, & natura sua inficit totam naturam, illamque à beatitudine deturbat: actuale verò per se tantum personam auertit, & ideo illud per se est grauius extẽsiue, atq; adeo simpliciter maius malũ, quia destruit commune bonum, quod diuinius est. Neq; obstat quod omnia actualia peccata hominum in vnum collecta videntur maiorem Dei offensionem continere, atq; adeo absolutè maius malum esse quàm originale peccatum, etiam vt commune eatum omnibus posteris Adæ: hoc enim est per accidens, nam per se, solùm originale ponit impedimentũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

totí naturæ, & ideo in ordine ad redemptionem dicitur maiorem necessitatem inducere.

Vltimò obseruandum est, cùm dicitur Christus principaliùs venisse propter originale sub illo debere comprehendi peccatum Adæ, & Euæ, licet actuale fuerit, vt inter exponendum titulum indicaui. Neque enim existimandum est minus principaliter venisse Christum propter Adam, & Euam, quàm propter alios homines. Per originale ergo peccatum infectio totius naturæ significata est, quæ ad suam radicem est reuocanda, & in illa, & cum illa tanquam quid vnum considerandа: & quanuis hæc radix propriè fuerit peccatum Adæ, & non Euæ, non tamen propterea Eua excludenda est, quæ pars fuit humanæ naturæ corruptæ, propter quam totam redimendam Christus per se primo, ac principaliter venit.

c Secundum argumentum (omisso primo, in quo nihil occurrit notandum) est huiusmodi: Christus magis satisfecit pro actuali peccato, quàm pro originali: ergo principaliùs venit propter illud. Antecedens patet, quia peccato actuali debetur pœna sensus, originali autem non, sed tantum pœna damni: sed Christus assumpsit pœnam sen- B sus, & non damni: ergo principaliùs satisfecit pro actuali, quàm pro originali. Respondet D. Thom. negando primum antecedens. Ad probationem verò distinguit maiorem, quia peccatum originale, licet non mereatur pœnam sensus in futura vita, in præsenti tamen meretur sensibilem pœnam vsque ad mortem, & ideo Christus, vt pró illo plene satisfaceret, vsque ad mortem in hac vita passus est. Huic verò solutioni addèdum est primo, Christum Dominum non minus, imo magis principaliter satisfeciſſe pro pœna damni, quàm pro pœna sensus, quod enim pro vtraque satisfecerit de fide certum est, vt ex artic. 1. satis constat; quod verò principaliùs pro pœna damni, constat: tùm quia grauior est, & maius malum: tùm etiam, quia hæc quodammodo proximius, & intimius coniuncta est cum culpa, pro qua Christus principalius satisfecit. Neque verò ad satisfaciendum principalius pro hac pœna damni C necessarium fuit, vt Christus eandem pœnam in se susciperet, sicut neque ad satisfaciendum pro æterna pœna sensus ignis inferni necessariũ fuit, vt illam in se sustineret, sed per aliam pœnã sensibilẽ huius vitæ secundũ se quidem, & quasi physicè consideratam inferioris ordinis, moraliter tamen infiniti valoris pro illa perfectissimè satisfecit: ita per aliam pœnam proportionatam. V. g. voluntariè sustinendo caretiam gloriæ sui corporis, & quasi exilium a cœlesti patria, & priuationem illius claritatis, & glorioſi nominis, quæ ratione vnionis, & infiniti meriti sibi à principio conceptionis suæ debebantur; per hanc, inquam, vel similem pœnam perfectissimè, & accommodatissimè pro pœna damni nobis debita satisfecit: nam licet illa pœna secundum se sit inferioris ordinis, quàm essentialis pœna damni, tamen voluntariè suscepta à tali persona habet maximam proportionem, & superabundantem valorem ad illam satisfactionem. Secundo addi potest illi solutioni, licet peccatum originale in individuo, & prout contractum, non mereatur pœnam sensus, tamen, vt peccatum originale dicit lapsum totius naturæ, etiam potest dici mereri aliquam pœnam sensus:

Christum potius pro pœna dãni quam sensus satisfeciſſe.

quia; vt sic, includit actuale peccatum primi parentis. Neque improbabile est, si Deus toto rigore suæ iustitiæ vti voluisset, potuisse punire peccatũ originale pœna sensus, etiam in futura vita, quod autem de facto id non faciat, fortasse merito, & satisfactioni Christi tribuendum est.

d Argumentum tertium cum solutione facilem, & optimam doctrinam continent, quæ in sequẽti disputatione fusius explicabitur.

DISPVTATIO QVINTA, In sex Sectiones diuisa.

De primaria causa, & ratione propter quam Incarnatio prædestinata, & facta est, & sine qua non fieret.

QVamuis circa hanc quæstionẽ, primam D. Tho. solum quæstionem: An est, seu de existẽtia Incarnationis disputemus, quia verò mysterium hoc nõ est per se necessarium, sed ex diuina voluntate pendet, quæ non sine ratione aliqua, & sufficienti causa omnia operatur, ideo simul de causa, seu fine præcipuo, propter quem, hoc mysterium factum est, necessariò disserimus: & quia propter eandem rationem, & causam Incarnatio facta est, propter quã est prædestinata: ideo, vt primâ originem, & causam huius mysterij inuestigemus, ordo etiam, & modus æterni consilij, & prædestinationis diuinæ circa hoc præsertim mysterium inquirendus nobis est: quo inuento, & cognito, quæstiones à D. Thom. his articulis propositas facile expediemus. Nec verò tractãda sunt hoc loco omnia, quę de Christi prædestinatione dici possunt, cùm de hac re, proprium tractatum habeat D. Tho. infra q. 24. Sed ea solum attingemus, quæ ad explicandam rationem diuini consilij, vel necessaria, vel opportuna videntur.

SECTIO. I.

Quomodo inter actus diuinæ scientiæ, & voluntatis ordo prioris, & posterioris secũdum rationem intelligendus sit.

PRiusquam de modo diuini cõsilij in prædestinãda Incarnatione dicamus, præsentẽ dubitationẽ præmittere oportet, in qua nonnulla tractanda sunt, quę ad præsentem materiam necessaria, ad plures verò alias vtilia fore existimo. Primum est, quomodo in actibus diuinę voluntatis, vel intellectus ordo quidem secundum prius, & posterius, seu signa quędã priora, & posteriora à Theologis distinguãtur, cũ illi actus æterni sint, & omnino simul, imo in re ipsa prorsus idẽ. Propterea enim Gab. in 3. d. 2. dub. 3. secut⁹ Ochã. in 1. d. 9. q. 3. omnino negat hęc signa, vel hunc ordinẽ in mente, & voluntate diuina. Scot. verò in 3. d. 7. q. 3. & d. 19. q. 1. nõ solum hęc admittit; verumetiam dicit vnum esse prius natura alio. Cùm enim ipse distinctionẽ quandam formalẽ admittat in Deo, fortasse etiã intellexit in re ipsa, & quasi ex natura rei inueniri etiam posse in diuinis actibus hunc ordinẽ prioris, & posterioris, vel forte (quod magis credendum est) ordinem rationis fundatum aliquo modo in ipsa re, vocauit ordinem naturę.

Gabr. Ocham. Scot.

Veritas

Ordo prioris & posterioris in actibus intellectꝰ, & voluntatis diuinæ.

Veritas ergo est quanquam in actibus diuini intellectus & voluntatis secundum se, & in reipsa vere ac formaliter nullus sit ordo prioris & posterioris, esse tamen (vt ita dicam) virtute, quatenus ibi est fundamentum, vt nos vnum esse prius alio secundum rationem concipiamus: quia licet Deus vnico & simplicissimo actu omnia intelligat & velit: tamen quia inter scientiam & voluntatem, & inter res ipsas cognitas, vel amatas, est quædã connexio & dependentia, ad hanc explicandam concipimus nos vnũ in diuina mẽte, vel voluntate, vt prius vel posterius alio: & hoc modo distinguuntur in his actibus signa priora & posteriora, non secundum rem, sed secundum rationem. Et hoc sensu explicatus ordo hic à nullo Theologorum negatur, & illo sæpe vtitur D. Thom. 1. p. q. 14. 19. & 23. & hoc artic. 3. ad 4. & alij Theologi in 1. d. 15 & 41. & Caieta. late hic, & Ferra. 4. contra Gentil. c. 55 ad finem. D. Augustí. libris de prædest. & gratia sæpe hanc doctrinam supponere, & illa vti videtur.

D. Thom. Caietan. Ferrar. Augustí.

Dubium.

Sed tunc occurrit secundo loco explicandum vnde, aut quomodo hic ordo, vel signa rationis sumenda nobis sint in scientia, vel voluntate diuina, & in rebus prout sub talem scientiam & voluntatem cadunt. Caietanus enim hoc loco ex natura & ordine ipsarum rerum, quę scientiæ aut voluntati diuinæ obijciuntur, hoc generaliter elicere conatus est. Distinguit enim tres ordines rerum, naturæ, gratiæ, & vnionis hypostaticæ. Et primum ordinem dicit supponi secundo, vt fundamentum eius, & similiter secundum, tertio. Vnde concludit omnia quæ pertinent ad ordinem naturæ, in quo dicit contineri omnia peccata (etiam peccatum Adæ) omnia, inquam, illa prius præuideri à Deo, quam videantur, vel prædestinẽtur ea quæ pertinent ad ordinem gratię, & loquitur Caietanus aperte de scientia visionis, & non tantum de scientia simplicis intelligentię.

Caieta. opinio.

Impugnatur.

Sed hęc sententia alijs etiam discipulis D. Th. non placet, & merito: multa enim inuoluit, quæ stare non possunt. Quod primo patet exemplis, mors enim prædestinati ad ordinem naturæ spectat: & tamen præscientia illius mortis non antecedit in Deo electionem talis hominis ad gratiã & gloriam, cum potius talis mors cum talibus circunstantijs, sit effectus talis prędestinationis, & electionis. Deindè peccatum crucifigentiũ Christum pertinet ad ordinem naturæ, vt ipse dicit, quis autẽ intelligat antea præuidisse Deum peccatum crucifigentium Christum, quam Christũ ipsum prædestinauerit? Similiter ipsum peccatũ Adæ, est de ordinatio à fine supernaturali, ergo non potuit præscientia talis peccati præcedere voluntatem, seu præscientiam gratiæ. Neque distinctio qua Caieta. vtitur difficultatem expedit. Dicit enim peccatum, vt est contra ordinem naturæ, præcognosci in primo ordine naturæ: vt verò est priuatio gratiæ cognosci in secundo: hæc enim distinctio intelligi plane non potest præsertim in his peccatis, quæ ex primario obiecto suo sunt contra supernaturalem ordinem gratię, vt est v. g. peccatum infidelitatis, & fuit etiam peccatum Adæ, quod per se primo contrarium fuit diuino præcepto positiuo: & peccatum crucifigentium Christum suam potissimam malitiam habuit ex dignitate diuinæ personæ hypostaticè vnitæ humanitati. Secundo principaliter hic lapsus Caietani ortus videtur ex varijs causis: primo, quia non animaduertit quanuis ordo naturæ supponatur gratiæ per modum subiecti, & fundamenti: non tamen quidquid pertinet ad ordinem naturæ habere connexionem aliquã cum ordine gratiæ, neque econtrario, quidquid est in ordine gratiæ depẽdere, vel necessario supponere omne id quod pertinet ad ordinem naturæ: ergo nulla est ratio, ob quam omnia quæ pertinent ad ordinem naturæ dicantur priora in cognitione, quam ea quæ pertinet ad ordinem gratiæ, quia secluſa connexione, & dependentia ipsarum rerum inter se, nullum est fundamentum huius ordinis, & idẽ est de ordine naturæ & gratiæ respectu vnionis hypostaticæ. Quod exemplis etiam facile declaratur, si enim, vt Petrus iustificetur, impertinens est, quod Paulus habeat naturalem pulchritudinem, vel scientiam, cur dicemus hoc necessario debuisse antea præsciri à Deo quàm illud. Et idem est de vnione hypostatica, si comparetur ad res vel effectus naturales, B qui ad illam omnino non pertinent. Secundo cõfundit Caieta. ordinem executionis cum ordine intentionis, qui sunt valde diuersi: & quod est prius in vno, potest esse posterius in alio, & ideo licet in executione natura supponatur gratiæ, tamen in intentione non est necesse. Vnde quod Caieta. & multi alij sentiunt ante electionem ad gloriam supponi præscientiam hominis prædestinati, vt iam producti in esse naturæ, reuera non est necessarium: sicut in Christi humanitate non necesse est intelligere illam fuisse antea præuisam, vt existentem in esse naturæ, quam prædestinatam ad vnionem hypostaticam: sed potius primo & per se ordinata est ad vnionem, & ideo producta est vt vniretur. Et idem videre est in gratia & gloria animæ Christi, non enim illa anima prius visa est glorioſa quam vnita: sed potius econtrario quia quanuis gloria pertineat ad secundum ordinem, & vnio ad tertium: tamen gloria data est illi animę propter vnionem: & vt propria tas consequens illam, & in electione ad gloriam, & ad merita simile videre licet, est enim prior electio ad gloriam per modum intentionis, quanuis merita sint in executione priora.

Tertio, non distinxit Caietanus in assignando hoc ordine scientiam simplicis intelligẽtiæ à scientia futurorum, quę supponit voluntatem liberam Dei, quod tamen facere oportebat: quia licet respectu scientię simplicis intelligentię, quę omnino necessaria est natura supponatur gratię saltẽ respectu eiusdem, quia est subiectum eius: tamẽ respectu liberę voluntatis hoc non est necessariũ: potuit enim Deus prius quam rem aliquam naturalem futuram esse præsciret, libere velle gratiam & gloriam producere, & propterea velle creare res secundum esse naturale, vt in eo posset fundari esse gratię & gloriæ, quod Deus per se primo voluit ordine intentionis: vel certè, quanuis Deus non velit gratiam & gloriam, nisi volendo simul personas gratię & gloriæ capaces, & ideo simul videatur velle ordinem naturę propter ordinem gratię & gloriæ: non est tamen necesse, vt in aliquo signo intelligatur velle naturam per se & absolute, prius quam velit illam in ordine ad gratiam & gloriam obtinendam, sed simul vult illam

Universidad de Deusto
Biblioteca

illam propter hunc finem, & licet in genere causæ materialis possit dici natura prior gratia: tamen in genere causæ finalis gratia & gloria est simpliciter prior, & ideo non oportet, vt ante voluntatem dandi gratiam & gloriam supponatur præscientia rei secundum esse naturæ, loquendo, vt dixi, de scientia visionis, quæ supponit voluntatem. Vnde tandem videtur lapsus Caietanus volens ita conditinguere hos tres ordines, vt cadūt sub diuinam voluntatem, & præscientiam, ac si primus scilicet ordo naturę, quoad multos effectus non posset pendere in cognitione & prescietia à secundo scilicet ordine gratię, & vterque à tertio: quod tamen falsum est, quia isti ordines sunt ita inter se connexi, vt res naturales ordinentur, prout expedit ad effectus predestinationis gratię & glorię.

Scotus. Aliter Scotus locis supra citatis distinguit hec signa ex maiori similitudine, vel propinquitate effectuum Dei cum ipso Deo, vtens illo principio. Ordinate volens prius vult id, quod est propinquius fini, quam ea que magis distant: Deus autem & eius bonitas, & gloria est finis operum eius; & ideo illud intelligitur esse prius in voluntate diuina, quod est Deo ipsi propinquius atque ad ipsius gloriam magis accommodatum. Sed hęc sententia Scoti neque sufficienter rem explicat, neque omnino vere, & vtrumque patebit ex dicendis.

Dicendum est ergo hunc ordinem prioris & posterioris considerari à nobis posse, vel in intellectu diuino respectu voluntatis, vel in ipsamet scientia Dei, seu inter res ipsas scitas, vel in voluntate, seu inter res prout diuine voluntati obijciuntur.

Vnde sumendus sit ordo prioris & posterioris inter actus intellectus & voluntatis diuinæ. Primo ergo modo ratio prioris & posterioris petenda est ex naturali connexione, quę est inter intellectum & voluntatem, & vtriusque actus, intellectus enim mouet voluntatem proponendo obiectum: & hac ratione intelligimus aliquem actum intellectus diuin præcedere actum voluntatis, quia voluntas non fertur, nisi in rem cognitam: voluntas vero est à qua procedunt omnes actiones liberę, & ideo principium est omnium rerum creatarum, & omnium operum Dei in omni ordine naturę & gratię, & vnionis hypostaticæ: & propterea scientia illarum rerum, quatenus existentium vel futurarum in aliqua differentia temporis, intelligitur esse in Deo posterior quam actus liberę voluntatis, & hoc modo distinguitur in Deo duplex scientia simplicis intelligentiæ, & visionis, & illa antecedere dicitur volūtatem, hęc vero subsequi, quod intelligendum est respectu earundem rerum, & obiectorum, respectu quorū habent ordinem supra explicatum: nam si ad diuersa obiecta & disparata comparentur, nullum habent inter se ordinem, vt magis ex sequentibus constabit. Sed hic oportet aduertere scientiā illam, quę antecedit voluntatem Dei, quanquam simpliciter tantum sit de rebus possibilibus: tamen per eam cognoscere Deum, quid vnaquęq; causa effectura sit, si in esse producatur, & cum his, vel illis circunstantijs, ad operandum applicetur, quod non solum de causis necessario, ac naturaliter operantibus, sed etiam de liberis voluntatibus verissimum existimo, vt in speciali tractatu de hac scientia diuina demonstratum est. Ex quo vlterius fit prius ratione quam Deus ab æterno

Notitia futurorū conditionatorum pertinet ad scientiam simplicis intelligētiæ.

aliquid extra se producere voluerit, præcognouisse innumeros & plane infinitos modos quibus posset vniuersum condere, & homines ac Angelos creare, & ad beatitudinem consequendam ordinare, cum diuersissimis circunstantijs, cum his vel illis auxilijs, imponendo hæc vel illa præcepta, permittendo has vel illas tentationes, &c. & in omnibus cognouisse, quid euenturum esset, si hoc vel illo modo res crearentur, & disponerentur. Inter quos modos elegit hunc, quem per fidem cognoscimus executioni mandasse. Adhūc ergo modum scientia hæc non solum absoluta rerum possibilium, sed etiam quasi conditionata rerum futurarum, antecedit voluntatem Dei, qua voluntate posita, vel prædefiniente, vel permittente, seu quæ est effectui accommodata, statim posterius ratione intelligitur Deus scire omnia futura, seu ea videre, vt suæ æternitati præsentia.

Secundo in rebus ipsis quæ sub scientiam, vel voluntatem diuinam cadunt intelligimus ordinem prioris & posterioris, qui non potest fundari in ipsa scientia, vel voluntate secūdum se, quia illa in se omnino vna est, & simplicissima, & veluti generaliter indifferens ad omnia debet ergo fundari in ipsis rebus, quæ scientiæ vel voluntati obijciuntur, prout inter se habent aliquam dependentiam, vel connexionem. Sed hoc aliter intelligendum est in scientia simplicis intelligentiæ, aliter in voluntate: in scientia enim simplicis intelligentiæ, quia illa est omnino necessaria, & quasi accommodata ipsis rebus, quæ ita intelligūtur, prout in se sunt, vel esse possunt, totus ordo prioris & posterioris inter res scitas sumendus est ex intrinseca & connaturali connexione, vel dependentia ipsarum rerum inter se: qualis est v.g. inter essentiam & passiones, inter subiectum & accidens, & sic de aliis. Quocirca in hac scientia illud intelligitur esse prius, à quo aliud pendet: illud vero posterius quod pendet ab alio, quæ autem connexa inter se non sunt, non est vnum alio prius vel posterius. At vero in voluntate, quæ libera est, si absolute & simpliciter loquamur, non potest sumi hic ordo prioris & posterioris ex solis rebus ipsis, prout habent inter se intrinsecam & connaturalem habitudinem, neque prout vna est nobilior alia: quia liberum est volūtati diuinæ velle effectum minus nobilem excellentiori prætermisso: sæpe etiam per voluntatem liberam vnum effectum ordinat ad alium, qui inter se nullam habitudinem, aut ordinem postulabant: quæ omnia videntur per se manifesta. Sumendus ergo est hic ordo ex habitudine, quam inter se habent diuini effectus in ordine ad diuinam voluntatem ordinantem vnum ad aliud, & volentem vnum propter aliud, vel vt proprie loquamur, volentem vt vnum sit propter aliud. Et iuxta hæc, illud intelligitur esse prius in voluntate diuina, quod est tāquam ratio & finis alterius: illud vero posterius quod est propter aliud, licet in reipsa prius intelligamus Deum exequi medium quam finem. Dices, eadem voluntate, qua Deus vult res, exequitur illas, quia omnia operatur per voluntatem suam, ergo quidquid in diuina volūtate est prius executione, intelligitur esse simpliciter prius in eadem voluntate, saltem respectu absolutæ, & efficacis voluntatis. Respondetur

detur negando consequentiam, quia licet secundum rem eadem sit voluntas, qua Deus intendit finem, eligit media & exequitur illa, ratione tamen distinguuntur hi actus in Deo, qui vnica & simplicissima voluntate intelligitur facere, quidquid nos multis actibus efficimus: vnde sicut in nobis prior est ordo intentionis, quam executionis ita vt in Deo secluſa omni imperfectione. Et hoc modo propositum dandi gloriam prædestinato prius est in Deo, quam propositum dandi gratiam vel vocationem, quanuis in executione prior sit vocatio. Et similiter quanuis glorificatio prędestinati intelligatur conferri à Deo per voluntatem, nihilominus electio prędestinati ad gloriam quę est veluti intentio saluandi illum prior est quàm glorificatio, seu quam voluntas illa qua executiua, per quam Deus confert prędestinato gloriam.

Et hinc infertur primo licet, vt dixi, absolute, & simpliciter ordo rerū, prout cadunt in diuinam voluntatem, non sit sumendus ex rebus ipsis secundum se, sed prout voluntati obijciuntur: tamen suppositis in Deo aliqua voluntate per modum intentionis finis recte ac consequenter intelligi aliquid prius cadere in voluntatem diuinam, quam aliud, si ita sint essentialiter subordinata, vt vnum ab alio pendeat: seu si vnum per se sit propinquius fini, quem proxime attingit, & aliud non nisi remote, & mediante altero: vt suppositis in Deo electione prædestinati, consequenter intelligitur Deus velle iustificationem, & vocationē eius: sed quia hæc media ita inter se sunt subordinata, vt vocatio proximè ordinetur ad iustificationem, iustificatio vero ad gloriam, inde intelligimus prius Deum voluisse hunc iustificare, quàm vocare. Et hoc sensu est verū illud principium, quo Scotus vtitur in hac materia: ordinatē volens prius vult id, quod est fini propinquius.

Quomodo se habet voluntas in electione mediorum tendētiū in eundem finē. Dupliciter enim potest dici aliquid propinquius fini, quam aliud, vno modo quia sunt media per se subordinata, vt explicatum est, & hoc modo est verissimum principium, quia proximum medium comparatur ad remotum per modum finis & ideo intelligitur prius cadere in voluntatem: alio modo dici potest aliquid propinquius fini, quia est illi similius, vel quia videtur melius, vel accommodatius ad talem finem, & hoc sensu vtitur Scotus illo principio: sed in eo neque necessarium est, nec semper verum. Primum patet, quia non est necesse vt Deus velit id, quod est sibi similius, vel propinquius, ergo multo minus necesse est, vt illud prius velit, quin potius supra ostendimus non esse necesse, vt Deus semper eligat id, quod in se videtur vtilius & conuenientius. Secundum probatur, quia alias quo aliquis esset maior in gloria & beatior, eo intelligeretur fuisse prior in electione diuina, quia est Deo propinquior & similior, hoc autē falsū est, sicut licet cœlum sit nobilius terra, non est necesse intellige re, Deum prius voluisse creare cœlum quàm terram, aut leonem quam equum, si fortasse leo nobilior est: quia ordo obiectorum, vel mediorum in ordine ad voluntatem eligentis, vel amantis, non attenditur iuxta mensuram perfectionis eorum, nec iuxta similitudinem, vel propinquitatē, quam habent in esse rei (vt ita dicam) cum fine, sed ex dependentia, vel connexione quam habent inter se in ordine ad voluntatem amantis, vel eligentis. Nam si hanc non habeant, alia propinquitas in perfectione est accidentaria respectu huius ordinis prioris & posterioris, quia potest voluntas libera omnino simul diligere id quod magis vel minus perfectum est: & similiter potest eligere medium, quod in reipsa est minus vtile, vel minus coniunctum fini, quia mensura electionis non est finis, secūdum quod in se est magis vel minus coniunctus cum hoc, vel illo medio: sed prout intentus est ab operante: fieri autem potest, vt operans pro sua libertate tali modo intendat finem, vt ad illum consequendum non indigeat optimo medio, seu propinquiori fini: & tunc non est necesse vt ex vi talis intentionis illud eligat: ideoque pro libertate sua potest eligere medium minus accommodatum, quia illud sufficiens est ad implendam voluntatem suā.

Quis ordo prioris sit, & posterioris inter scientiam visionis & voluntatem Dei. Quapropter ad assignanda huiusmodi signa prioris & posterioris in voluntate diuina, oportet cōsiderare res quę sunt finis, & media, non solum iuxta proportionem, vel similitudinem quam à parte rei habent, sed multo magis in ordine ad eligentem.

Ex quibus vlterius colligitur, quando aliquid intelligatur prius cadere sub scientiam visionis Dei quam sub voluntatem, vel è contrario: nam si comparatio fiat in eadem re, seu in eodem effectu sic prius intelligitur esse in voluntate quam in hac scientia, vt dictum est. At vero respectu diuersorum, tunc solum scientia visionis vnius effectus præintelligitur antecedere voluntatem alterius, quando ex vnius rei existentia sumpta est ratio, seu occasio ad volendam aliam, tum enim, quia voluntas non potest moueri nisi ex re cognita, si intelligitur excitari ad aliquid faciēdum ex eo, quod aliquid aliud factum vel futurum est, eō sequenter necessario intelligimus hoc prius fuisse cognitum scientia visionis, quàm aliud fuerit amatum seu electum: secluſa autem hac habitudine & connexione, seu dependentia, nulla est ratio ordinis prioris & posterioris inter hanc scientiam visionis, & voluntatem Dei, respectu diuersarum rerum, quia in re vtraque est æterna, & omnino simul, ergo secluſa habitudine, vel dependentia obiectorum inter se, non est vnde intelligatur vna esse prior alia.

Obiectio. Sed contra, quia voluntas creandi homines est prior quam scientia visionis v.g. Angeli futuri: & tamen illa duo obiecta non habent inter se illam habitudinem, vel connexionem. Antecedens patet, quia voluntas creandi hominem & Angelū, sunt omnino simul: sed voluntas creandi Angelum est prior quam scientia eiusdem Angeli futuri, ergo.

Respon. Reſponderur primum negando antecedens, & probationis consequentiam, quia cum hæc prioritas solum consistat in habitudine, vel dependentia, etiam si duæ res inter se comparatę intelligantur esse omnino simul, quia vna non pendet ab alia, nec supponit illam, neque è contrario potest vna earum habere habitudinem, vel connexionem cum alia tertia, & sic esse prior vel posterior illa secundum rationem: cum tamē altera non habeat cum illa eam habitudinem vel connexionem, & sic neque sit prior, neque posterior illa. Secundo, siquis velit concedere aliquem modum prioritatis inter illam scientiam, & volunta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

luntatem, oportet vt saltem remotè & quasi secũ A
dario aliquem ordinem vel habitudinem consideret inter illa obiecta: voluntas enim creandi hominem per se non habet habitudinem, nec prioritatem respectu scientiæ futuri Angeli: si tamen concipiat voluntatem creandi hominem & Angelum tanquam vnicam & eandem, ea ratione intelligere potuit illam voluntatem, vt priorẽ, quia vt sic habet connexionem saltem ratione obiecti adæquati.

Dubium.

Sed occurrebat hic alia difficultas circa ea quę dicta sunt, scilicet an scientia rei futuræ in Deo sit posterior quàm voluntas eiusdem rei, vel possit intelligi prior: sæpe enim in superioribus diximus volutatem esse priorem. In contrarium vero est, quia ipsamet voluntas Dei potest prius ratione cognosci, vt futura, quàm vt actu posita: ergo ex vi illius scientiæ poterit etiam effectus talis voluntatis præcognosci, vt futurus priusquam intelligatur voluntas Dei actu velle illud. Sed hæc difficultas late tractata est in dicto opusculo de scientia conditionata futurorum contingẽtium. Nunc breuiter dicitur, quidquid sit de modo, quo Deus intelligitur cognoscere actum liberum suæ voluntatis, semper tamen verum esse nullam rem creatam posse cognosci à Deo, vt futuram, nisi prius videat voluntatem suam aliquo modo, vt pręordinantem aut permittentem rem illam, siue hanc suam voluntatem cognoscat tantum vt realiter præsentem, siue etiam obiectiue, & per modum futuræ, quod nihil ad præsentem disputationem pertinet.

Ordo prioris & posteriorum in scientia visionis in Deo.

Vltimo tandem potest ex dictis facile intelligi, an & quomodo in ipsa scientia visionis vnum prius alio possit intelligi: cuius exacta cognitio pendet ex multis quæ in prima parte traduntur. Nunc breuiter ex ijs quæ ibi docentur, supponẽdum est res futuras dupliciter posse præcognosci à Deo, vno modo in prædefinitione, vel permissione suæ voluntatis. Alio modo in seipsis intuendo videlicet res futuras tanquam præsentes vel obiectiue tantum, vel (vt multis placet) secundum realem existentiam. In priori modo cognitionis accommodatur hæc scientia ipsi voluntati, cum enim sequatur voluntatem, illud potest censeri prius in hac scientia, quod fuerit prius in voluntate, quia si prius intelligitur Deus aliquid prædefinire per modum intentionis finis, quam ordinare media, similiter intelligitur in eadem prædefinitione præscire illud futurum ante, quã videat eius executionem, & hoc modo prius ratione scit Deus Petrum electum fore saluãdum, quam sciat illum habiturum merita, per quæ saluandus est. In posteriori autem modo, qui est veluti per quandam intuitionem ipsarum rerum, signa priora & posteriora assignanda sunt ex naturali dependentia, & intrinseca connexione ipsarum rerum inter se iuxta modum dictũ de scientia simplicis intelligentiæ; nam quoad hoc eadẽ est ratio de illa, & de scientia visionis, vtraque enim est clara cognitio rei in se, vel vt possibilis, vel vt futuræ, seu potius existentis in tali differẽtia temporis, in vtraque ergo id intelligitur esse prius, à quo aliud pendet, illud vero posterius, quod pendet ab alio: quæ vero inter se non habent huiusmodi connexionem, non erunt prius, nec posterius scita.

SECTIO. II.

Vtrum voluntas incarnationis antecesserit in Deo præscientiam originalis peccati, vel subsecuta fuerit.

HAec quæstio eadem est cum illa, an incarnationis opus per se primo intentum fuerit à Deo in primo actu quo voluit extra se communicare, an vero solum fuerit ordinatum occasione sumpta ex lapsu humanæ naturæ præuiso. Ité coincidit cum illa, an Christus Deus homo fuerit prærordinatus, & prælectus & dilectus ante omnem creaturam, & an fuerit primus omnium prædestinatorum hominum & Angelorum, ac denique an prædestinatio Christi fuerit ante, vel post præuisum originale peccatum.

Accommodatius autem visum est vti nomine voluntatis, quam prædestinationis, quia prædestinatio proprie, præsertim in doctrina D. Th. B
significat rationem mediorum existentium in intellectu, quæ supponit in voluntate electionem, vel dilectionem, in qua radix huius difficultatis posita est, & in ea melius explicatur.

Prima ergo sententia est, præscientiam originalis peccati antecessisse in Deo voluntatem incarnationis. Quæ existimatur esse sententia D. Tho. hic arti. 3. præsertim ad 4. ad hoc enim proposito dixit prædestinationem supponere præscientiam futurorum. Et ita exponit & sequitur Caietą hic, quanuis radicem & causam huius ordinis male declaret, vt ex his quæ prænotauimus constat. Idem docẽt fere omnes discipuli D. Th. Capreol. in 3. d. 1. ad argumentum contra primã conclusionem, inclinant etiam in hanc sententiam Bonauent. Marsi. Richar. & antiqui alij qui opinantur, si homo non peccasset, mysterium incarnationis nullatenus futurum, quos infra referemus. Fundamentum huius sententiæ est, quia C
prima ratio & causa quæ mouit Deum, vt vellet Verbum fieri hominem, fuit remedium humanæ naturæ lapsę, ergo illa voluntas hanc præscientiam præsupponit, cõsequentia patet ex supra notatis, ostensum est enim tunc aliquid esse prius scitum, quam aliud sit amatum, quando ratio amandi illud est aliquid existens, vel futurum in alio, quod non potuit mouere voluntatem nisi prænotum. Antecedens vero varijs modis probari potest primo ex scriptura, quæ semper rationem incarnationis sumit ex hominum redemptione Matth. 18. Luc. 19. *Venit filius hominis quæ-rere, & saluum facere, quod perierat.* Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Ad Galat. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.* Et 1. ad Timot. 1. *Venit Iesus peccatores saluos facere.* &c. Et hoc significatum est Luc. 15. in parabola de pastore, qui relictis nonaginta nouẽ ouibus, venit ad quærendum ouem perditam. Et in veteri testamento varijs modis hoc præfiguratum est primò in Moyse misso ad liberandum populum dura seruitute suppositra, Exod. 3. Dein de in Iona misso in mare orta grauissima tempestate. Ac denique in Elia & Eliseo, euntibus ad suscitandos pueros mortuos. 3. Regum. 17. & 4. Reg.

D. Thom. *Caietą.* *Capreolus.* *Bonauen.* *Marsil.* *Richar.* *Mat. 18.* *Luc. 19.* *Ioan 3.* *Galat. 4.* *1. Timo. 1.* *Luc. 15.* *Exod. 3.* *3. Reg. 17.*

4. Reg. 4. 4. Reg. 4. ex quibus testimonijs sic concluditur: A
vbique & semper ratio incarnationis in scriptura nobis traditur ex redemptione nostra, & nulla alia datur quæ ad hanc non pertineat, vel in illa non contineatur, ergo hęc est prima causa, quę mouit Deum ad hoc mysterium, nec potest nisi voluntarie alia confingi, & ideo in symbolo posita sunt illa verba: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis.* Ex Concil. Nicę. Ephesi. Chalcedo. & Toleta. 6. & 11. Dicetur fortasse hanc esse primam causam incarnationis in carne passibili, non vero mysterij ipsius quoad substantiam eius: & hoc satis esse ad veritatem scripturarum, nam licet Pater per se, & ante præscięrit peccati decreuerit Filium suum fieri hominem, tamen præuiso peccato voluit etiam, vt hic filius suus, quem incarnandum præuiderat, veniret in mundum mortalis & passibilis, vt peccatores saluos faceret. Sed hæc euasio primum non fugit illam licentiã fingendi causam aliam priorem sine vllo fundamento. Deinde non satisfacit testimonijs, ex illa enim responsione fit incarnationem nõ fuisse factam propter remedium peccati: sed tantum quandam eius circunstantiam, quod est contra scripturam, & contra expressam B
definitionem symboli: & sequela patet, quia reuera nostra miseria, & necessitas remedij peccati non mouit Deum vt fieret homo, sed ad summum potuit diuinam voluntatem iam ad hoc determinatam amplius quasi excitare, & ad talem modum & circunstantiam etiam mouere. Confirmatur, & explicatur ex vulgari exemplo, & vsu loquendi, nam siquis dicatur iuisse Romam, vt amicum è carcere liberaret, omnes intelligeremus illam fuisse causam primariã, & motiuam, & siquis decreuisset ire Romam, vt sua negotia perficeret, & cognoscens postea amici necessitatem, decerneret etiam illum liberare, & secum deferre pecuniam necessariam: non diceretur verè, causam motiuam itineris eius fuisse amici libertatem, nec simpliciter propter eam causam venisse; sed tãtum pecuniam attulisse. Sic ergo, &c. Tandem est coniectura huc spectans, nam cum hoc mysterium sit fundamentum salutis nostræ, & fidei, & ideo reueletur nobis, vt Dei amorem erga nos, & beneficium agnoscamus, credendũ est fuisse nobis reuelatam primariam rationem, & causam illius, atque eam esse, quæ frequentissime, & passim in scriptura reperitur.

Concil. Nicęn. Ephesi. Chalcedo. Toleta.

Probatur ex patribus Athanas. lib. de human. Verbi, multa habet, & inter alia: *Vt scias ex causa nostræ defensus illius occasionem, rationemq; fuisse, præuaricationemq; nostram Verbi accessisse clementiam, vt ad nos descenderet, & appareret inter homines Deus.* Certè si diuina voluntas & per se, & sine occasione peccati iam incarnationem decreuerat, non apparet, quo modo nostra necessitas hanc beneuolentiam à Deo elicuerit. Vnde idem Athanas. serm. 3. contra Arian. latissime id persequitur exponens id Prouerb. 8. *Dominus creauit me.* Vbi post multa concludit pag. 202. *Necessitatem, indigentiamque nostram anteriorem esse, quam Christi natiui tatem.* Et præmiserat illam esse causam propriam aduenetus illius. Quod amplius declarans subdit, Quia sublata scilicet, necessitate *carnem non induisset:* Sic etiam Nazian. oratione. 36. & 4. Theologiæ, Humanatio, inquit, *suscepta causa nostra est: quid enim aliud causa esse potuisset?* Et orati. 38. quæ est de natali Domini, idem late persequitur. Ibi vero eque docet homines esse ad supernaturalem beatitudinem occasione peccati Angelorum ordinatos sicut incarnationem occasione peccati hominũ. Basilius homil. in sanctam Christi natiuit. *Disce,* inquit, *mysterium, propterea Deus in carne est, vt in ea mortem occidat, propterea Deus est in carne, quia oportebat maledictam hanc carnem sanctificari,* &c. Cyril. Alexand. 5. thesau. cap. 8. *Scibat nos mortales futuros propter peccatum, ac ideo ante sæcula constituit, vt Verbum suum homo fieret, renouaretque hominem.* Multaque habet similia lib. 8. contra Iulian. Damascen. lib. 3. cap. 1. & lib. 4. cap. 4. *Quia nos meliores participes fecerat, & non custodiuimus, assumpsit ipse id quod deterius, nostram dico naturam,* &c. Hanc etiam vnicam incarnationis causam agnoscit Chrysost. hom. 1. & 3. in Matth. & prolixe satis sermo. 3. in Luc. idem homil. 1. in Psalm. 9. habetur tomo. 1. post expositionem eiusdem Psalm. Theodo. etiã in epitome diuino. decret. cap. de incarnatione: *Homo,* inquit *factus est, vt à peccato corruptam naturam reuocaret: neque enim diuinitatis integumento, vtens susceptit naturam corporis: sed voluit naturam ipsam deuictam superare aduersarium, & referre victoriam.* In eãdem sententiam multa sumi possunt ex Cyril. Ierosolymit. cateches. 6. Epipha. lib. 1. contra hæres. tom. 1. sub finem. Theophy. Ioan. 3. circa id, *Sic Deus dilexit mundum,* &c. Iustin. lib. de vera fidei expositione. Gregor. Nyss. lib. de sancto baptismo in principio, & copiosè sermone quodã de Christi natiuit. Imo & Dionysius Areopagita cap. 3. de cœlest. hierar. pag. 3. non longe à fine. Ac tandem Iren. lib. 3. cap. 10. 11. & lib. 1. cap. 14. habet illa verba notanda: *Si non haberet caro saluari, neque quam verbum Dei caro factum esset, & si non haberet sanguis iustorum inquiri, nequaquam sanguinem habuisset Dominus.* Vbi plane sentit hanc fuisse vnicam, & adæquatam causam. Ex patribus Latinis Leo Papa frequenter sermonibus de natiuitate & passione, totum negotium incarnationis in nostrum remedium, vt in primariam causam reuocat, & sermo. 3. Pentecost. eandem rem tractans concludit. *Si homo in naturæ suæ perfectione, & honore in qua creatus est, permansisset, creator hominum creatura non fieret, neque æternus temporalitatem subiret, neque formam serui in similitudinem carnis peccati assumeret.* Idem August. concione. 1. in Psalm. 68. circa id, *Infixus sum in limo.* &c. Sed ibi non tam de incarnatione quàm de passione loquitur, concione tamẽ secunda in Psalm. 36. *Si tu,* inquit, *ô homo non decesseres Deum, non fieres propter te homo Deus,* & serm. 9. de verbis Apostoli, *Nulla causa fuit veniendi Christo domino, nisi peccatores saluos facere;* & ideo serm. 8. dixerat. *Si homo non periisset, filius hominis non venisset,* & lib. 1. de peccat. merit. c. 26. post recitata multa scripturæ testimonia concludit, *Quibus omnibus sufficienter apparet Dominum IESVM Christum non aliam ob causam in carne venisse, nisi vt per hanc dispensationem misericordissimæ gratiæ vos ad capessendũ regnum cælorũ viuificaret, liberaret, redimeret, qui prius fuissent in peccatorum morte,* &c. Verum est Augu. interponere hęc verba: *Non aliam ob causam in carne venisse, ac forma serui accepta factum obedientem vsque ad mortem.* Sic etiã lib. 3. Hypognost. circa principium dicit: *Quid opus erat Deo sistatus integer naturæ maneret humanæ, carnem suscipere nostram?* Sed addit

Athana. *Prouer. 8.* *Gregor. Nazian.* *Basilius.* *Cyril. Alexand.* *Damascę.* *Chrysosto.* *Theodoret.* *Cyril. Iero solymi.* *Theophyl.* *Iustin.* *Greg. Nyss.* *Dionys.* *Irenæus.* *Leo Papa.* *Augustin.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

addit statim: *Contumelias sustinere, mortem perpeti?* Gregor. lib.4.in 1.Reg.c.1. nullam aliam esse incarnationis causam docet his verbis. *Nisi Adam peccasset redemptorem nostrum carnem susipere nostrem non oporteret.* Idem fere 17. Moral.c.18. Hieronym. in cap.7.Eccles. *Quia homo*, inquit, *insanus in limo peccati indiguit maiori auxilio, idcirco venit ipsa sapientia.* Ambros. lib.de incarnationis Domini sacram.c.6. *Quæ erat causa incarnationis, nisi vt caro quæ peccauerat redimeretur?* Vnde Tertul. lib. de carne Christi, quærens cur Deus nostram & non Angelorũ naturam sumpserit, hanc vnicã assignat causam, quia nostra natura erat redimenda, non angelica, sentiens hanc vnicam esse rationem tanti mysterij faciendi. Vnde etiam Bernar. sermo.1.in vigil. Natiuit. *Quare*, inquit, *filius Dei factus est homo: nisi vt homines faceret filios Dei?* Idem sumi potest ex Cypria. sermo.de passione Domini. Prosp. lib. sentent. Aug. 314. Anselmus vtroque libro, Cur Deus homo, & de conceptio. Virg. c.17. Lactan. lib.4.de vera sapientia.cap.14. & 15. Hi omnes nullam aliam causam agnoscũt, nec possunt hęc testimonia de aduentu in carne passibili explicari, cum de ipsa incarnatione quoad substantiam eius loquantur absolute, quin etiam multa excludunt expresse omnem aliam causam, hacque deficiente, assumptionem carnis simpliciter negãt. Vnde hoc sensu videtur cauere Ecclesia Sabbatho sancto: *O vere necessarium Adæ peccatum*, &c. Quia nimirum præbuit occasionem & causam ad tantum mysterium necessariam. Vnde ibidẽ dicitur: *Quid enim nobis nasci profuit nisi redimi profuisset?* Quasi indicans ablato commodo redemptionis superuacaneum fore tantum mysterium. Vltimo Per. Chrysol. sermo.150. *Si non implesset*, inquit, *carnis ordinem carnis in illo esset otiosa susceptio*: implere autem carnis ordinem, vt ibidem explicat, est passionibus carnis subijci, quasi dicat assumptionem carnis impassibilis futuram fuisse otiosam, & sine causa.

Gregor. Hieronym. Ambros. Tertull. Bernard. Cyprian. Prosper. Anselm. Lactant. Athana. Pet. Chrysol.

Tertio probatur hæc sententia ex effectibus, per quos etiam solet nobis innotescere diuina voluntas. Si enim omnia quæ Deus in hoc mysterio perficiendo seruauit, considerentur, non obscure indicant primum motiuum illud efficiendi fuisse hominũ redemptionem: primo quod natura humana potius quam Angelica assumpta est, vt supra Tertul. Secundo & filius potius quã aliæ personæ carnem assumpsit, vt per eũ homo redimeretur, qui est imago & similitudo patris, quia homo appetẽdo Dei similitudinem, & imaginem peccauerat, vt dixit Bernardus serm.1.de aduentu, vel vt Athanas. ait libro de humanitate Verbi, *Vt per quem rerum naturam condidit Pater, per eundem quoque eam incolumem & saluam præberet*. Tertio in circunstantijs temporis, loci, & modi, &c. omnia enim hæc, & similia fuerunt accommodata ad nostram redemptionem: ex circunstantijs enim colligimus substantiam rei, & ex medijs finem. Quarto videmus statum innocentiæ institutum independenter a Christo, cuius signum est, quia in eo constitutus fuit Adam caput totius naturæ humanæ, si autem iam tunc Christus fuisset prædestinatus, quorsum præter tantum caput aliud extitisset.

Quarto probari potest ex coniecturis & congruentijs, quia scilicet tantum opus non debuit ordinari nisi magna vrgẽte causa & necessitate; sic enim omnia diuina attributa magis in eo relucent. Charitas quæ inimicis tantum contulit beneficium. Bonitas quæ ex tanto malo tanti boni sumpsit occasionem. Iustitia & misericordia, quæ per se patent ex supradictis. Liberalitas quæ suo tempore opportunissime bona communicat. Sapientia quæ dæmonis astutiam non potentia solum, sed summa industria superauit. Denique ipsius Verbi maiestas, nam cum sit supra totius creaturę ordinem, non debuit quasi in ordinem redigi, vt solum propter perfectionem vniuersi coniungeretur creaturæ: sed tantum propter sui patris iniuriam vindicandam.

A

Quod si contra hanc sententiam obijcias, quia Christus dicitur esse causa finalis nostræ gratiæ, & iustitiæ, vt in Tridẽ. sess.6.c.7. Vnde fieri videtur in genere causæ finalis fuisse prius in voluntate Dei, quã reliquos homines, nã alij ꝓpter ipsum potius amati sunt in eius gloriã, quam ipse propter alios, ergo multo magis volũtas Dei ad Christum, seu ad mysterium incarnationis antecessit voluntatem permittendi hominum lapsum, & consequenter præscientiam illius. Respondẽt distinguendo, nam aliud est considerare in Christo, quod sit Deus homo, & mereatur, ac satisfaciat: aliud vero est quod ipse Christus honoretur & glorificetur ab hominibus. Sub priori ergo ratione finis incarnationis quoad esse, & mereri est remedium peccati, atque hominum bonum, sub posteriori ratione honor & gloria Verbi incarnati est finis remedij peccati, & omnis gratiæ hominibus datæ, vt Trident. dixit, & hoc satis est, vt Christus dicatur finis nostræ iustitiæ, & redemptionis, ad hoc enim non est necesse nostram iustificationem fieri, vt Christus sit, vel vt sit homo, sed vt honoretur & glorificetur, sicut etiam Deus est finis rerum, non quod alia fiant, vt Deus sit, sed vt Deus honoretur, nõ enim sem per finis dicitur ille, qui per media, aut actionem fit: sed etiam illæ cui comparatur, vel in cuius vtilitatem fit id, quod intenditur: vt medicinæ finis est sanitas, & homo qui sanatur, illa vt finis factus, cuius gratia applicantur media, hic vt finis propter cuius vtilitatem sanitas intenditur, quo modo iuxta veriorem expositionem distinxit Arist. 1. de anima, tex. 35. & 37. duplicem finem, quo, vel cui, finis enim cui, dicitur is, in cuius gratiam, vel vtilitatem res fit. Finis vero quo est id quod fit, quoque alius perficitur, vel honoratur: qui etiam dici solet, cuius gratia, his autem finibus sæpé accidit, vt sint sibi inuicem fines sub diuersa illa ratione. Potentia enim est propter operationem, vt propter finem factum: ipsa vero operatio & res per illam facta est sæpe propter ipsam potentiam, vt scilicet illam perficiat, & actuet. Et rex est propter regnum, vt illud regat, & in pace & ordine tueatur: ipse vero est, in cuius gloriam & honorem totius regni bonum redundat.

B

obiectio.

Trident.

Respon. ad obiectionem

C

Denique si quæsieris ab autoribus huius sententiæ, cur veluti expectauerit Deus præscientiã peccati ad ordinandum & volendum tantum mysterium: Relicta sententia Caietani supra impugnata, qui melius sentiunt, respondent non esse aliam rationem efficacem, nisi liberam voluntatem Dei, quæ nobis in scripturis significata est.

Ordo signatus prædestinationis in hac opinione.

est. Vnde iuxta opinionem hanc talis constituitur ordo in prædestinatione Christi respectu aliorum hominum, primo voluit Deus creare homines (vt Angelos nunc omittamus) vt se frueretur in æterna & supernaturali beatitudine. Secundo vt possent ad eam beatitudinem perduci, eãque mereri, voluit illis conferre iustitiã & supernaturalia auxilia in Adamo. Tertio voluit permittere peccatum Adæ: Quarto præuidit illud. Quinto voluit remedium adhibere. Sexto elegit incarnationem vt optimam, & accommodatissimam medicinam contra peccatum. Et iuxta hũc ordinem noluit hoc bonum nisi occasione peccati, & hoc sensu dici potest occasionatum, vt Scotus loquitur, qui hoc infert tanquam inconueniens. Quod tamen in rigore nullum est, non enim dicitur occasionatum, quia in se non sit maximum bonum, & per se amabile etiam occasione peccati: sed quia Deus noluit illud bonum, nisi oblata tali occasione, quod pro libertate sua facere optime potuit, vt de alijs operibus & mysterijs gratiæ facile credi potest, vt de mysterio Eucharistiæ, & similibus.

A

Alensis. Albertus. Scotus.

Secunda sententia affirmat Christum dominũ fuisse prædestinatum, seu electum ante præscientiam originalis peccati, atque adeo voluntatem incarnationis antecessisse voluntatem permittendi peccatum Adæ. Ita tenet Alexan. Alens. 3 p.q. 2. mem. 13. Albert. in 3. d. 10. arti. 4. Scot. d. 7 q. 3. & d. 19. §. In ista quæstione. Ac fere alij qui sentiunt, etiam si homo non peccasset, incarnationis mysterium fuisse futurum. Fundamentum huius sententiæ est, quia existimat Deum nouo luisse primo incarnationem ob remedium peccati, seu oblata occasione peccati: sed propter seipsam, seu quia per se est aptissimum opus ad communicandam & manifestandam diuinam bonitatem, quod fundamentum infra latius tractabimus. Modus autem explicandi hanc sententiam non est idem apud omnes. Scotus enim d. 19. post actum scientiæ simplicis intelligentiæ, primum actum voluntatis diuinę videtur ponere electionem prædestinatorum, quam dicit fuisse ante præscientiam originalis peccati. In secundo signo dicit eum præuidisse peccatum, in tertio ordinasse redemptionem, Christum autem ponit primum prædestinatum in primo signo cum cæteris. Alij vero vt Catherinus primam volũtatem Dei dicunt fuisse communicare sese creaturis, & in secundo signo elegisse incarnationis opus, & tertio propter Christum voluisse creare reliqua omnia, & inter alia ipsos homines, & dare illis originalem iustitiam. Quarto voluit permittere peccatum, quinto præuidit illud, sexto voluit redemptionem per Christum. Alij denique existimant Deum in primo signo suæ liberæ voluntatis voluisse se perfecte communicare condendo vniuersum quoddam consans ex omnibus gradibus, & ordinibus rerum, naturæ, & gratiæ, & vnionis hypostaticæ: ita tamen, vt esset connexio, & ordo inter res omnes, ita vt inferiora superioribus ministrarent: superiora vero inferioribus pręesent: & ita in hoc primo signo voluit Christum tanquam caput totius vniuersi. Secundo ad exequendam hanc intentionem voluit (vt alia omittant) producere humanum genus in Adamo, & illi conferre iustitiam, &c. Tertio voluit permittere

Catherin.

B

C

rẽ peccatum. Quarto præscivit. Quinto ordinauit redemptionem per Christum. Et inter hunc ao præcedentem modum fere res concepta eadem est. solum est diuersitas in modo illam explicandi. Quid autem eligendum sit, dicemus inferius.

Tertia sententia esse potest voluntatem incarnationis posse comparari, vel ad voluntatem permittendi peccatum Adæ, vel ad præscientiam eiusdem peccati. Si voluntas ad voluntatem comparetur iuxta opinionem hanc, non est vna altera prior, sed omnino simul, quanquam mysterium incarnationis fuerit prędefinitum per primam illam voluntatem qua voluit Deus perfectum vniuersum condere, in quo conuenit hęc sententia cum præcedenti. Ratio vero huius partis est quia supposita præscientia simplicis intelligentię supra explicata, qua Deus cognouit vt possibilia, creationem Angelorum & hominum, mysteria gratię & vnionis hypostatice, & permissionem peccati, &c. Non est necesse intelligere Deum prius vnum voluisse quam aliud, sed vnica simplicissima voluntate hęc omnia voluisse, quatenus ex eis totum vniuersum quasi vnũ quid absolutum & perfectum coagmentatur. Confirmari hoc potest & explicari, quia voluntas incarnationis, & voluntas permittendi peccatum, non sunt ita inter se connexæ, vt vna aliam supponat, vel ab illa supponatur: neutra enim est causa, vel ratio alterius, quia nec volũtas incarnationis propter peccatum est, vt hęc sententia supponit, nec voluntas permittendi peccatum propter incarnationem, vt per se notum videtur, neutra ergo est prior alia. At vero si illa voluntas ad præscientiã peccati comparetur: hęc considerari potest dupliciter, primo per modum scientię visionis, quę sub sequitur voluntatem, & sic est posterior, vt per se constat, vel per modum simplicis intelligentiæ, per quam cognoscuntur futura, vel sub conditione modo supra explicato, vel absolute, si ipsamet diuina voluntas libera præsciri etiam intelligatur per modum futurę, vt superius etiam explicatum est, & sic antecedit præscientia volũtatem, ex quibus satis etiam constat huius sententiæ fundamentum.

In hac quęstione vnum est, quod ad rem maxime pertinere videtur, scilicet an hoc mysterium fuerit intentum a Deo in prima volũtate, qua voluit vniuersum perfectum condere, sicut creatio Angelorum & hominum, & iustificatio, & ęterna beatitudo per se intenta fuit: an vero solum quasi per accidens poste permissum, & pręuisum peccatum, & ex huius decisione pendẽt alia, quę magis ad modum nostrum concipiẽdi & loquẽdi quam ad rem videntur pertinere.

Christꝰ primus prædestinatus & finis omniũ diuinorum operum. Rupertus Abbas.

Dico ergo primo Deum primaria intentione, & prima voluntate qua voluit se creaturis communicare, voluisse mysterium incarnationis, & Christum dominum Deum simul & hominem, vt esset caput & finis omnium diuinorum operũ sub ipso Deo. Hanc conclusionem præter autores citatos docuit elegantissimus Rupertus Abbas, lib.3.de gloria & honore filij hominis in Matth. & lib.13.de gloria Trinitatis, & processione Spiritus sancti, cap.10. vbi inter alia inquit: *Religiose dicendum, teneremurque est audiendum, quia propter hunc hominem gloria & honore coronandum Deus omnia creauit.* Et infra. *Recitius dicitur non hominem propter An*

Universidad de Deusto
Biblioteca

pter Angelos, sed propter quendam hominem Angelos A
quoque factos esse, & cætera omnia. Et hoc confirmat
testimonijs Prouerb. 8. & ad Hebræ. 1. Eandem
opinionē sequitur Cyril. lib. 5. thesau. c. 8. Et pro
eadem referri potest Ireneus lib. 3. c. 33. & Aug.
lib. 1. de nup. c. 11. quorum patrum verba, &
sententias in sequentibus dubijs commodius tra
ctabimus, & ex alijs patribus hoc ipsum confir-
mabimus. Refert etiam Galatin. lib. 7. de arcanis
c. 1. & 4. esse communem traditionem Hebræo-
rum Deum propter amorē Messiæ omnia creas-
se. Ac propterea Isai. 4. vocari germen, & Psalm.
67. vocari fructum terræ, quia sicut hæc sunt qua-
si finis, & pulchritudo arboris, ita Messias totius
vniuersi. Et quanquam in scriptura non habea-
tur expresse: potest tamen magna cum probabi-
litate colligi primo ex veteri testamento, Prouer.
8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* Vel, vt
septuaginta transtulerunt, *Dominus creauit me in
initium viarum suarum.* Hæc enim verba de sapien-
tia incarnata exponunt fere omnes antiqui pa-
tres Græci & Latini. Clemens Romanus lib. 5. cō
stit. Apostolic. c. 19. & Concilium Hispalen. 1. c.
13. Iustinianus Imperator in edicto fidei ad Ioan.
1. vbi in eandem sententiam citat Basilium qui eā B
habet lib. 4. contra Eunomium, & eandem habet
Athanasius sermon. 3. contra Arianos. Et in ex-
positione fidei. Gregor. Nazian. oratio. 36. circa
principium. Cesarius dialogo 1. & Gregor. Nys-
senus libro de fide ad Simplicium. Et Cyril. Ale-
xandrinus lib. 5 thesau. c. 4. & 8. qui expresse in-
quit: *Quærendum est quis est qui dixit. Dominus creau-
it me*, & respondet *Christus tam homo factus*. Idem
Chrysostomus sermo. de sancta Trinit. & Dama
scenus lib. 4. cap. 19. vbi dicit quædam dici in scri
ptura de Christo ante humanitatem assumptam
vaticinandi modo, interdum vt futura, interdum
vero vt præterita, vt est illud: *Dominus creauit me*
Et illud: *Propterea unxit te Deus Deus tuus*. Vbi aper
te sentit vtrumq; esse dictum ratione humanita-
tis. Idē docet Hieronymus lib. 1. in Mich. in prin
cipio, & super ad Ephes. 2. Augu. serm. 58. de ver
bis Domini, & lib. 1. de Trinita. c. 11. *Secundum
formam*, inquit, *Dei ante omnes colles genuit me, secun
dum formam serui, Dominus creauit me initium viarum
suarum.* Idem Hilarius 11. de Trinita. & Ambros. C
1. de fide, cap. 7. & Fulgentius lib. ad obiectio-
nes Ariano. in responsione ad tertiam. Denique
Epiphanius in Ancorato, & hæres. 69. dicit hanc
esse expositionem magnorum patrum, neq. esse
reijciendam. Cùm enim Ariani abuterentur hoc
testimonio, vt probarent filium Dei esse creatu-
ram, Sancti respondebant illud fuisse dictum ra-
tione humanitatis, secundum quam interdum
creatus dicitur, vt notauit Idatius Clarus, libro cō
tra Variman. Arian. to. 5. Bibl. sanct. ex illo ad E-
phes. 4. *Induite nouum hominem qui secundum Deum
creatus est.* Et ad Hebræ. 4. *Qui fidelis est ei qui creā-
uit illum*. Et quanquam vulgata non habeat ver-
bum creauit, sed possedit. Et Hieronym. supra, &
in epist. 139. ad Cyp. in to. 3. ita proprius ex He-
bræo verti docet: non tamen refert, quia etiam
dicitur Deus possidere ea quæ creat, imo illorum
propriissime dicitur esse dominus, & ita ad hoc
ipsum ponderauit Ambros. verbum illud. *Domi-
nus possedit me.* Si enim filius, vt Deus loqueretur,
non a dominum vocaret sed patrem. Dicitur ergo

Cyril. *Ireneus.* *Augusti.* *Galatinus* *Isai. 4.* *Psalm. 97* *Prouer. 8.* *Clemēs Romanus.* *Conci. Hispalen.* *Iustin. Imperator.* *Basilius.* *Athana.* *Grego. Nazian.* *Cæsarius.* *Gregorius Nyssenus.* *Cyril. Alexand.* *Chrysosto.* *Damascē.* *Hieron.* *Augusti.* *Hilarius.* *Ambros.* *Fulgent.* *Epiphan.* *Idat. Cla.* *Ephesi. 4.* *Hebræ. 4.* *Hieron. Cypria* *Ambros.*

Christus in quantum homo conditus ab æterno, A
In initio viarum Dei, non secundum rem, sed secun
dum propositum, & intentionem Dei, nec solū
significatur vtcumque fuisse æterno Dei consi-
lio conditum: hoc enim commune est omnibus
rebus quæ in tempore creantur, sed singulari quo
dam modo, nimirum quia in ipsa mente Dei pri
matum habuit, & cōditus est, *In initio viarum Dei*,
Quod inferius illis verbis declaratur. *Ab æterno or
dinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret*. Vo-
luit enim sapiens eo loco laudare hanc sapientiā
incarnatam ab antiquitate & origine, & quia in
re non prius producta est secundum humanita-
tem, quam aliæ res creatæ fuerint: ideo illam con
siderat in æterno Dei consilio, in quo antequam
quidquam factum esset, ipsa fuit initium viarum
Dei. Verum est nonnullos ex citatis patribus, via
rum nomine opera redemptionis intelligere, sed
(vt rectius Athanasius intellexit) viarum nomi-
ne omnia Dei opera intelliguntur, sicut enim *Athana.*
via vestigijs efficitur, ita Dei effectus vestigia Dei
& viæ quædam sunt quæ ad ipsum nos ducunt,
& ideo Psalm. 144 dicitur: *Iustus dominus in omni- Psal. 144*
bus vijs suis. Et statim exponitur *Et sanctus in omni- Psal. 24.*
bus operibus suis. Et Psal. 24. *Vniuersæ viæ domini* di
cūtur *misericordia & veritas*. Quia in omnibus Dei
operibus hæ virtutes potissimū relucent. Et ideo
Sapiens quasi explicans has vias subdit: *Antequā
quidquam faceret a principio, & antequam terra fieret.*
Et cum hac expositione concordat similis locus *Eccles. 24*
Ecclesiast. 24. *Ab initio & ante sæcula creata sum,*
&c. Vbi post similia verba tandem concludit,
*Posuit Dauid puero suo, excitare regem ex ipso fortissi-
mum, & in thronō honoris sedentem in sempiternum.*
Quæ verba de solo Christo intelligi possunt, de *Isai. 2.*
quo Isai. 2. dicitur: *Super regnum Dauid, & super so-
lium eius sedebit vsque in sempiternum.* Cætera ergo
de Christo accommodatissime intelliguntur. Et
quanquam non negem posse habere hæc testi-
monia alias expositiones literæ consentaneas: non
est autem, cur hæc reijciatur, quæ & literæ qua-
drat, & ab antiquis patribus indicata est.

Secundo probatur ex nouo testamento, præ-
sertim ex Paulo ad Colos. 1. vbi de Christo homi *Coloss. 1.*
ne Deo promiscue loquitur, & vt Deum vocat il
lum *Imaginem Dei inuisibilis*, Vt hominem vero vo
cat *Primogenitum omnis creaturæ*. Ita enim intelle-
xit verbum illud Concilium Sardicense epistola *Conci. Sar*
ad omnes fideles, & sumitur ex Concil. Ephesino *dicen.*
mo. 1. cap. 4. & 5. & to. 4. c. 16. vbi Christus dici *Ephesin.*
tur vnigenitus, vt Deus, primogenitus, vt homo. *Gloss.*
Quam expositionem habent eo loco Glossa, An- *Anselm.*
selmus & Hieronymus, qui dicit vocari Christū *Hieron.*
primogenitum, nō tempore sed honore. Et Chry- *Chrysost.*
sostomus homil. 15. circa id. ad Rom. 8. *Vt sit ipse* *Roma. 8.*
primogenitus in multis fratribus. Hæc, inquit, *sta capiat* *Greg. Na-*
ut de dispensatione illius dicta esse intelligat; nam secun- zian.
dum diuinitatem vnigenitus est, per humanitatem autem *Augusti.*
frater noster effectus est. Vt loquitur Nazian. oratio.
43. post medium. Et ideo August. contra epistō
lam fundamenti, cap. 37. dicit. *Impertit, & impie
quæ sit fratres Christo, nisi secundum quod homo apparere
dignatus est.* Rationem autem, propter quam Chri
stus vt homo est *primogenitus omnis creaturæ*, subdit
Paulus citato loco ad Colos. 1. dicens: *Quoniam in* *Coloss. 1.*
*ipso condita sunt vniuersa, & ipse est ante omnes, & om-
nia in ipso constant, & ipse est caput corporis Ecclesiæ.*

Ac de-

Ac denique concludit, *Vt sit ipse in omnibus primatū* A
tenens. Vbi (vt Chrys. & alij intelligūt) plane loqui
tur de Christo vt homine, nā vt sic est caput eccle *Chrysosto.*
siæ, & primogenitus ex mortuis, vt ibidē dicitur, er
go vt sic primatum in omnibus habet etiam in æ-
terno consilio & mente Dei. Ac deniq; in eo etiā,
vt homine condita sunt vniuersa. Ex quo verbo su
mitur noua confirmatio, nam Christus vt Deus ho
mo, est finis, propter quem, & in cuius honorem
Deus omnia creauit, hoc enim significat verbum
illud, *In quo condita sunt vniuersa*. Et eodē modo di- *Hebræ. 2.*
citur ad Heb. 2. Christum esse *cum propter quem om- Rupertus.*
nia, vt supra notauit Ruper. & ibidem exponit An- *Anselm.*
selm. Et idem sumitur ex verbo illo. 1. ad Cor. 3. vbi *1. Corin. 3.*
Paul. ad iustos & prædestinatos loquens inquit: *Om-
nia vestra sunt, vos autē Christi, Christus vero Dei.* Dicun
tur autē omnia esse electorū in ratione finis, quia
propter eos omnia creata sunt, vt salutem & gloriā
consequantur. Eadem ergo ratione tam ipsi præde
stinati, quam omnia alia Christi esse dicuntur, pro
pter quem tanquā propter finem proximum crea- *Chrysosto.*
ta sunt omnia. Et ita Chrys. hom. 71. in Ioan. dicit
omnia operari patrem propter gloriam filij, & in-
ferius tam hic quam q. 24. ostendemus Christum
esse causam finalē nostræ prædestinationis. Ex qui- B
bus idonea satis ratio conficitur, quia finis est, qui
primo cadit in voluntatem operantis, si ergo Chri
stus est finis operum Dei, sane per primariam vo-
luntatem amatus ac intentus fuit inter ea quæ ad
extra voluit operari. Et simile argumentum sumi
potest ex ratione causæ exemplaris, quod statim
commodius explicabimus.

Tertio probari potest hæc cōclusio ex ipsis effe
ctibus Dei, cōsiderato in eis optimo & sapientissi
mo prouidentiæ modo. Supponimus n. ex supradi
ctis, ante oēm liberam voluntatem esse in Deo sciē
tiam per quā cognoscit, quid vnaquęq. causa tā ne
cessaria quā libera operatura est, si in hoc vel illo
statu cū hac vel illa cōditione crearetur. Vnde fit
ante voluntatē incarnationis vel creationis vel per
missionis peccati, præsciuisse Deū, si creasset mun-
dū, Angelos & homines cū tali gratia, &c. & per-
mitteret peccatū futurum fuisse, vt totū genus hu C
manū in primo homine laberetur, sibiq. offerendā
esse occasionem vt optimo modo sapiētiam, boni
tatē, misericordiam, & iustitiā deniq. patefaceret.
Iam ergo constituta in Deo sciētia hac optime in-
telligitur potuisse illum primū omnium intendere
non solū vniuersi creationem secundum esse natu
ræ gratiæ & gloriæ in hominibus & angelis: verū
etiam secundum esse vnionis hypostaticæ in Chri
sti humanitate, quanquā in reipsa esset executurus
hoc mysterium post oblatam occasionem peccā-
ti, quod totum est euidens supposita dicta præsciē
tia, quoniā ordo intentionis antecedit ordinem e-
xecutionis, vt supra declaratū est. Ergo ita intelligē
dū est Deum voluisse hoc mysterium, primo quia
hoc modo cōciliantur optimē oēs scripturæ. Quæ-
dam n. significant Christū esse primo dilectum, &
amatum tanquam finem omnium operū Dei. Ali-
æ vero indicant Verbum sumpsisse carnē oblata
occasione peccati: hæc aūt optimē cōsonant, si prio
res ordinem intētionis, posteriores vero executio
nis explicuisse intelligantur. Secundo hoc ita expli
catur, nam qui prudentissime operatur, non solum
ex præscientia, sed etiam ex præuia intentione fi-
nis operatur: sed videmus in reipsa oblata occasio

ne peccati dedisse Christum in remedium eius, er
go intelligendum est Deum non voluisse hoc my
sterium solum, quia occasio peccati oblata est &
præcognita: sed potius ēcontrario, ideo permisisse
peccatum, vt ex illo occasionem sumeret optimo
modo se communicandi hominibus, ergo iam pre
definierat & voluerat hoc mysterium, & ex inten
tione illius voluit permittere peccatū. Exemplum
sumere possumus ex scriptura, cùm Deus Ioseph
constituit Principem Aegypti, vt endo ad hoc bo-
num mala voluntate fratrum eius, qui eū vendide
runt. Non est enim existimandū Deum solū post
præuisum illud peccatū futurum voluisse Ioseph
fieri principem Aegypti, sed ēcōtrario potius, quia
statuerat Deus eū facere principem Aegypti, ideo
voluit permittere peccatū, & illo malo bene vti ad
suum finem consequendū: est n. hæc multo altior
ratio prouidentiæ, & magis digna Deo. Quam in
peccatis crucifigentium Christū, & inefficientiū
martyres, & alijs similibus videre licet. Et hoc sen
su docet frequenter Aug. Deū non permittere pec *Augusti.*
cata nisi vt ex eis bona eliciat, vt patet in Enchir. c.
96. & aliās. Tertio potest hoc aliter explicari: quia
videmus totius vniuersi creationem, dispositionē,
& gubernationem ad hoc tēdere, vt numerus præ
destinatorum impleatur, & tandem omnia termi-
nentur stabilito regno beatitudinis perpetuo du-
raturo ex hominibus & Angelis composito, quo-
rum princeps & caput sit Christus, ergo optimo
& prudentissimo ordine intelligimus primam vo-
luntatem & intentionem suam posuisse Deum in
hoc fœlicissimo regno prædestinatorū, & propter
illud prius fundandum: deinde paulatim augen-
dum, ac tandem consummandū voluisse conferre
prius gratiam & iustitiam, deinde permittere pec-
catum, postea dare remedium, ac denique applica
re illud his quibus erit efficaciter conferēdum. Cō
sequentia patet ex illo principio, quod in prudēn-
tiori modo operandi executio respondet intentio
ni. Et quæ sunt postrema in executione, præsertim
si sint per se amabilia, & in ipsa executione princi-
paliter intenta (quod dico vt pœnas damnatorum
excludam) in intentione priora sunt. Et confirma-
ri potest, nam propter similem rationem docent
cum Augustino fere omnes Theologi, electionem
prædestinatorum ad gloriam esse priorem ipsa præ
destinatione seu ratione mediorum, adeo vt per-
missio peccati, quæ aliquo modo confert ad exe-
cutionem illius electionis, hac ratione censeatur
posterior illa, & effectus eius. Et propter eandem
rationem proportionaliter applicatam, supposita
supradicta scientia conditionata futurorum con-
tingentium probabiliorem existimo communem
sententiam Theologorum asserentium electionem *Electio præ*
hominum prædestinatorum antecessisse permissio *destinato-*
nem originalis peccati, quam licet D. Thom. nun- *rum ante*
quam clare docuerit, in eam tamen magis inclina- *permissio-*
re videtur. 1. p. q. 23. artic. 3. 4. & 5. & clarius q. 6. *nem pecca*
de verit. art. 1. ad 9. Et ratio est clara ex dictis, quia *ti originā*
permittēdo peccatum originale, voluit parabatur *lis.*
via, vt tales homines saluarētur infallibiliter suppo *D. Thom.*
sita dicta prouidentia & præscientia Dei, ergo si-
gnum est totum hoc cecidisse sub dictam electio
nem hominum saluandorum, & fuisse effectum
eius, hæc est enim quędam ratio altior prouiden-
tiæ. Et saltem de Adamo non videtur proba bili-
ter negari posse, quin electio eius ad gloriam an-

G tecesse-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tecesserit permissionem peccati eius, imo & voluntate dãdi illi gratiam & iustitiã in qua creatus est, nõ in reipsa hęc omnia fuerunt media per quæ cõsecutus est salutẽ, ergo omnia fuerũt media prędestinationis, & electionis, in alijs autem prędestinatis omnibus, omnia media similia sunt effectus electionis eorũ, cur ergo nõ multo magis idem erit in primo homine quẽ Deus creabat, vt totius humani generis parens existeret? Ac deniq; de Angelis sanctis dubitari nõ potest, quin fuerint electi ante permissionẽ alicuius peccati, & fortasse permissio nẽ peccati in malis Angelis fuisse effectum electionis bonorũ, quatenus malorũ peccatum, fuit bonis occasio maioris meriti & gloriæ, quod totũ credẽdũ est cecidisse sub intentione Dei, quia est altior ratio prouidentiæ, & magis cõsentanea sapietiæ ei⁹ ergo multo magis idẽ sentiendũ est de Christi Dei & hominis electione seu prędestinationẽ. tũ quia etiã per peccati permissionẽ veluti parata fuit via, vt efficax Christi electio ad effectũ perduceretur: tũ etiam quia nõ est, cur credamus Deũ in prima illa voluntate, qua æterno suo cõsilio statuit de regno beatitudinis fundãdo, de mẽbris prius decreuerit quã de capite: tũ deniq; quia ipsa rerũ executio ostendit priorẽ intentionẽ in Deo maxime, qui prudẽtissimo modo operatur. Videmus aũt oẽs effectus gratię Dei, ipsam etiã permissionẽ peccati redundare in gloriã Christi, ergo signum est hanc fuisse primo intentã. Et ex hoc discursu sumitur noua cõfirmatio, quę potest esse quarta probatio cõclusionis, quia Christus dñs causa exẽplaris & finalis est prædestinationis & electionis aliorum, sed electio hominum, & prędestinatio intelligitur antecedere permissionẽ peccati, & per se pertinere ad eam voluntatẽ, qua Deus voluit seipsum hominibus cõicare, ergo multo magis electio & prędestinatio Christi ad eandẽ voluntatem pertinet, & in ea primũ locum obtinet, tanquam causa cęterorum. Maiorẽ quoad vtramq; partẽ docet D.Th. infra. q. 24. arti. 3. & 4. & sumitur ex illo ad Ro. 8. *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus*: quanquã enim D.Th. Adamus & alij locũ hunc de filio, vt Deo interpretentur, quoniam filij adoptiui naturalẽ filium imitari debent, & ad illius similitudinẽ conformaritamen de Christo vt homine exponũt Chrys. Hiero. Anselm. ac fere alij Græci & Latini, quoniam (vt dictũ est) Christus nõ dicitur proprie primogenitus in multis fratribus, vt Deus, sed vt homo. Sẽsus ergo Pauli est oẽs prędestinatos electos esse, vt sint Christo homini conformes in gloria, vt ipse sit tanquã prima mensura cæterorũ. Vnde Orig. lib. 7. super ad Ro. per imaginem filij, animam Christi intelligit, quę speciali ratione imago filij dicitur, quia eũ in se integre suscepit, illumq; perfectissime refert. Ad hanc ergo imaginẽ dicit debere alios conformari iuxta illud. 1. Cor. 15. *Sicut portauimus imaginẽ terreni, portemus & imaginẽ cælestis*. Et de gloria corporis dicitur ad Phil. 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*. Nec vero dici potest prædestinatos fuisse electos, vt sint Christo cõformes in gloria solũ, quia in reipsa huiusmodi conformitatẽ habituri sint, & nõ, quia talis conformitas fuerit per se intrita in prima eorũ electione: hoc. n. modo etiã possent dici prædestinati cõformes in gloria angelo, vel B. Virgini, at vero Paulus aliquã specialem dignitatẽ Christi voluit illis ver-

Christus causa exẽplaris prædestinationaliorũ.

D. Thom. Roma. 8.

Chrysost. Hieron. Anselm.

Origenes.

1. Cor 15. Philip. 3.

A bis explicare, nimirũ q; sicut est primum principiũ in genere gratiæ, ita est etiam primũ exẽplar, & metrum cæterorum, non quia indigeret Deus exẽplari veluti extrinseco, quo in sua actione dirigeretur sed quia ex parte obiectorũ voluit vnũ esse primũ ad cuius similitudinem alia formarentur. Imo nõ desunt qui existiment, etiam in ipso esse naturali Christum ve hominẽ esse exẽplar cęterorum hominũ, ita exponentes illud Gen. 1. *Faciamus hominẽ ad imaginem & similitudinem nostram*. Quod indicauit Tertul. lib. aduersus Praxeã. c. 12. & alij quos refert Lippo. in catena, sed non indigemus ea expositione.

Tertullia. Lippoma.

Altera vero pars de causa finali facile ex dictis cõstat, quidquid n. gratiæ & gloriæ hominibus collatũ est, id totum in Christi gloriã & honorem referturi sed q; est causa omnium effectuũ prædestinationis est in eo genere causa prędestinationis & electionis, vt ex 1. p. q. 23. cõstat, ergo. Maior quoad iustificationẽ ipsam definita est in Trid. sess. 6. c. 7. & sub iustificatione oẽs dispositiones a primavocatione cõprehendit, vt constat ex contextu, vnde Io. 11. conuersionẽ gentium ad fidem Christus vocat glorificationẽ suam dicens, *Venit hora vt glorificetur filius hominis*. Vt Aug. tract. 51. & 52. notauit, & hoc modo ait, *Glorificari Christũ in mẽbris suis*. Deinde q; ipsamet glorificatio electorũ cedat in gloriã Christi, patet ex Ioa. 17. vbi Christus petẽs glorificationem suã, inhoc illam ponit, *Vt omne*, inquit, *quod dedisti ei, det illi vitam æternã*. Quia hoc totũ ad gloriã eius refertur, q; indicauit Cyril. li. 11. in Ioã. c. 15. Nec vero satisfacit q; primi sententia supra indicabat, verum quidẽ esse oẽs effectus gratię, qui fiunt in nobis, referri in Christũ tanquam in finẽ: hoc tamen nõ esse ex primaria intẽtione Dei, atq; adeo neq; ex prima ipsa electione prædestinatorũ: sed quasi ex secundaria & superaddita relatione post obiatã occasionẽ peccati: hoc. n. inprimis (vt supra dicebã) nõ est consentaneum perfectissimo modo, & rationi diuinæ prouidentiæ: deinde nõ cõsonat verbis Pauli Ephes. 1. dicentis. *Prædestinauit nos per Iesum Christũ in ipsum*, vbi illæ duæ particulæ *per*, & *in*, diuersas habitudines caũsę indicant, scilicet meritoriã & finalem. Vnde paulo superius dixerat. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*. Vbi significat propterea oẽm benedictionẽ spũalem (per quam effectus gratiæ significantur) datã nobis esse in Christo, quia in eodẽ electi sumus, q; etiam significatum est a Paulo illis verbis. 1. Cor. 3. *Omnia vestra sunt, vos autẽ Christi, Christus vero Dei*. Et illis ad Ro. 8. *Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus*. Ibi enim vtrãq. causalitatem coniunxit exẽplarem & finalẽ. Vbi Anselm. inquit, *Vt sit primogenitus, id est, primatũ habens in collegio sanctorũ, & hereditatẽ patris iure suo obtinens, alijs fratribus distribuat*. Et eandem sententiam indicat Chrys. ho. 66. & 71. in Io.

Ephes. 1.

1. Cor 3.

Rom. 8.

Anselm.

Chrysost.

Ad hanc vero rationem respondent alij ex doctrina Aug. electionem & prædestinationem hominum factã esse post præuisum originale peccatũ, & ideo potuisse Christum esse exemplar & finẽ eius, quanuis non fuerit illo primo signo, vt nos dicimus, prędestinatus. Sed primo contra hoc paulò superius ostendimus, electionem prædestinatorum fuisse ante originalis præuisionem. Secundo saltem negari non potest, quin voluntas quasi generalis ordinãdi homines ad beatitudinem supernaturalem, gratiã & gloriam illis conferendi, originale

nale ipsum antecesserit, & respectu etiam huius A
voluntatis, seu obiecti eius Christus habuit rationem exemplaris & finis, cur enim dicemus alũ finem, vel exemplar habuisse Deum, quando in particulari elegit prædestinatos, quam cum hominibus omnes ad gloriam ordinauit? præsertim cum omnes etiam effectus, qui ab illa generali voluntate proueniunt, vt sunt illi qui fiunt in reprobis ad Christum vt ad finẽ, & exemplar referantur. Tertio deniq; quia saltem de Adam, non potest veri similiter negari, quin fuerit per se electus ante originale peccatum, vt supra ostensum est. Et hinc potest cõfirmari hæc ratio, quia vt supra diximus exponentes literam D. Tho. Adam etiam in statu innocentiæ habuit gratiam per Christum, ergo necesse est intelligere etiam pro illo statu in Dei mente Christi electionem & prędestinationem antecessisse. Quod argumentũ varijs modis conatur diluere, qui contrarium opinantur, sed eos omitto, quia ex supradictis in precedenti dubio facile reijciuntur, & quia in sequentibus iterum occurret occasio amplius vrgendi idẽ argumentũ.

Voluntas incarnationis prior permissione peccati.

Ex his ergo videtur hæc veritas satis confirma- B
ri, ex qua consequenter efficitur, si inter se conferamus voluntatem incarnationis & voluntatem permittendi peccatum, simpliciter & in genere causę finalis voluntatem incarnationis fuisse priorem; quia licet comparando has voluntates ad totum vniuersum (vt faciebat tertia opinio supra citata) ideſt, quatenus obiecta illarum voluntatũ ordinantur ad constituendum perfectum vniuersum, in quo sint omnes rerum ordines, & omnes modi operandi, &c. licet inquam sub hac comparatione inter illas voluntates ordo non sit, imo se habeant ad modum vnius simplicis voluntaris: tamen comparando inter se obiecta talium voluntatum, ordinem inter se habent, vt hoc quasi finis sit: illud vero medium; hoc intentio, illa electio. Id quod satis inter probandam precedentẽ conclusionem explicatum est, quia peccati permissio ad incarnationem ordinata est, quo alrius fieret atque conuenientius. Et confirmatur etiam ex dictis, quia voluntas dandi gratiam Adæ, simpliciter est prior quam voluntas permittendi peccatum. Hęc enim se habent (vt ita dicam) sicut habitus & priuatio: sed voluntas incarnationis antecedit voluntatem conferendi gratiam ipsi Adæ, quippe eum in Christo & per Christum data est, vt ostendimus. Nec dici potest in re datam fuisse illam gratiam per Christum, tamen voluntatem dandi illam, quę fuit per modum intentionis nõ fuisse in Christo, quia ostensum est ipsam etiam electionem ad iustitiam fuisse per Christum, in cuius gloriam magis hoc cedit: perfectioriq; modo explicat ipsius diuinæ prouidentiæ rationem, quæ alio modo vix potest concipi, nisi fingendo multa voluntaria & sine fundamento. Et simile argumentum sumitur ex fide incarnationis data Adę in statu innocentiæ, nam illa fuit vnum ex donis gratiæ, & iustitię collatæ illi in eo statu, vnde in illo signo in quo intelligimus voluisse Deum Adæ gratiam conferre intelligimus voluisse conferre fidem hanc. Atque cum hæc fides incarnationem certo supponat, necessario fit, vt voluntas dandi gratiam Adamo supponat voluntatem incarnationis. Nec potest hoc solui nisi fingendo in quodam priori signo voluisse Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

mouerit ad volendum seu prædestinandum incarnationis mysterium, quod quia specialem habet difficultatem commodius in quarta sectione tractabitur, in qua distinctius omnibus argumentis illius sententiæ satisfaciemus.

SECTIO. III.

Vtrum in primo signo rationis, in quo prædestinatus est Christus Deus homo, sit etiam prædestinatus Redemptor hominum per passionē, & mortem suam.

Difficultas huius quæstionis oritur ex dictis in secunda dubitatione. Dictum est enim Christum esse prædestinatum Deum hominē ante permissionem originalis peccati: sed ante præuisum peccatum non indigebamus redemptore, ergo in illo signo non fuit prædestinatus redemptor. In contrariū vero est, quia prædestinatio verſatur circa res singulares cum circunstantijs earū & ita per eam definitur, vt futuræ sunt, sed Christus Deus homo futurus fuit passibilis & redemptor, ergo hoc modo fuit prædestinatus per illam primam voluntatem, per quam incarnationem primo intentam intelligimus.

Prima sententia.

Hæc quæstio solum habet locum inter eos qui ponūt Christi prædestinationem in primo signo rationis, vt à nobis explicatum est. Nam qui tenent illum fuisse prædestinatum post præuisionē, & permissionem originalis peccati, consequenter affirmant illum non prius fuisse prædestinatū hominem quam passibilem vel redemptorē. At vero Scotus & alij qui priori modo constituunt hanc prædestinationem, dicunt pro illo signo nihil definijsse Deū de redemptione vel passione: sed solum de substantia mysterij, abstraxisse autem nostro modo intelligendi pro eo signo á modo passibili vel impassibili, & á munere redemptoris, quod non specialiter in Christo, sed in alijs prædestinatis videre licet, cum enim Deus elegit, v.g. sanctum Petrum ad gloriam, in primo signo, quo intelligitur elegisse illum, non est necesse intelligere decreuisse eum per mortem, & crucem ad gloriam perducere, neque summum Ecclesiæ Pontificem illum constituere. Et si verum est (vt ego existimo) prædestinatos fuisse electos ante peccatum originale præuisum & permissum, in eo signo non est definitū, an illi nascituri essent mortales, aut immortales, nisi fortasse sub conditione, scilicet si Adam peccasset nascituros mortales: si autem non peccasset immortales, ergo idē dici poterit de Christo in primo signo electo vel prædestinato. Et potest hæc sententia confirmari, primo quia tota ratio ob quam Christus prædestinatus est passibilis & redemptor, fuit peccatum & indigentia humanæ naturę, ergo ante præuisum & permisum hunc lapsum non potest intelligi Christus passibilis prædestinatus, nam (vt dictum est) in voluntate Dei, prius est finis quam medium: permissio autem peccati non est finis passionis, aut mortis Christi, sed ēcontrario remedium peccati fuit vnicus finis proximus passionis & mortis, aliàs non esset Christus prædestinatus passibilis propter remedium peccati, sed potius ideo peccatum esset permissum, vt Christus habere t; quod per suam passionem curaret, quod non videtur nec scripturis, nec rationi satis consentaneum. Confirmatur secundo, quia hic modus incarnationis scilicet in carne passibili non est bonum propter se intentum. Ergo non cadit in primam voluntatem, quæ in genere causæ finalis habet primum locum in diuina prædestinatione.

Nihilominus esse potest alia sententia affirmans Christum in illo primo signo esse prædestinatum redemptorem, atque adeo passibilem & mortalem. Quæ sumi potest ex Irenæo lib. 3. ca. 33. vbi inquit, *Prædestinasse Deum primum animalem hominē, vt a spirituali saluaretur, quia cum præexisteret saluans, oportebat, quod & saluaretur fieri, vt non vacuū sit saluans.* Vbi de Christo loquitur, & significat prius prædestinatum fuisse saluatorem. & deinde ordinatos esse homines qui saluarētur, ne ipse frustra esse videretur. Clarius Cyril. lib. 5. thesau. c. 8 in fine vbi sic loquitur. *Præfundatur ante nos Christus, & in ipso nos omnes saluamur, idque ante initium mundi in præscientia Dei, vt cum ordine diuino benedictio maledictionem antecesserit, & damnationem in mortem vitæ pollicitatio, & seruitutem diabolo adoptionis libertas, possit natura humana superatus malus, quæ intrò accidérunt in præstinam per gratiam Christi (qui fundauit eam in bonis) dignitatem recurrere.* Quod deinde exemplo explicat de architecto, qui ædificaturus ędes regias, dubitans ne quid procedente tēpore structura patiatur, firmissimum iacit fundamentum, vt siquid superiora patiātur, possint rursus reparari fundamento seruato: *Eodem modo*, inquit, *creator noster Christum nostræ salutis fundamentum, etiam ante initium mundi fundauit, vt si præuaricatione caderemus, in ipso rursus renouaremur.* Quibus verbis docere videtur Cyril. Christum à principio fuisse prædestinatum in eum finem, vt si humana natura caderet, per eum repararetur, & hoc sensu dicit paulo superius, Deum præsciuisse futurum peccatum, & ideo totam humanam naturam in Christo fundasse, vt per eum reparari posset: loquitur enim de illa præscientia simplicis intelligentiæ, quæ antecedit omnem voluntatem, per quam Deus cognoscit quidquid euenturum est in creaturis, si hæ vel illæ creentur. Vnde sumitur ratio pro hac sententia: nam hæc præscientia sufficit, vt Christus in primo signo rationis prędordinatus sit redemptor, & venturus in carne passibili, ergo non est, cur negemus ita fuisse præordinatum. Et ad hoc confirmandum applicari potest totus discursus dubitatione precedenti factus ad confirmandam conclusionem positam. Et explicatur breuiter, quia in eo signo intelligitur Deus voluisse hoc mysteriū eo modo, quo magis in eo efficiēdo bonitatem suam, sapientiam, misericordiam, & iustitiā manifestaret, quod optime Christus perfecit exercēdo munus redemptoris, ergo ad hoc munus in eo signo destinatus est & prædestinatus. Et similiter peccatum permissum est, vt Deo esset occasio manifestandi iustitiam suam, & misericordiam, quod fecit per redemptionē, ergo erat redemptio prius intenta quam permissum peccatum. Vterq; modus dicendi probabilis quidem videtur, & fortasse diuersitas magis est in modo loquendi, & concipiendi, quam in re.

secunda sententia Irenæus.

Cyril.

Origo passibilitatis & mortalitatis in carne Christi ex Adæ peccato.

Dico primo Deum non prius voluisse Christū venire passibilem & mortalem quam voluerit permittere peccatum, illudque propria & absoluta scientia visionis præuiderit. Hanc conclusionem probant sufficienter omnia citata supra dubitatione secunda pro prima sententia, & in hoc etiā omnes Theologi videntur conuenire, quanquā enim differant in subsistantia ipsius mysterij, an fuerit per se amata ante vel post præuisionem peccati, de statu tamen passibili, & de passione & morte omnes docent non fuisse prædefinitā antequam originale peccatum & permitteretur & præuideretur. Secūdo hoc est magis consentaneū scripturis quæ docēt Deum nec voluisse, nec fecisse mortem, quia videlicet a Deo per se intenta non fuit, sed solū occasione peccati introducta, ergo hoc multo magis de Christi morte existimandum est, non ergo fuit per se intenta, & ratione illius peccatum permissum, vt s. Christus ad eum tollendū moreretur, sed ecōtrario potius prius est peccatū permissum & præuisum, & occasione illius mors Christi introducta. Vnde arguitur tertio a priori nam hoc differt inter incarnationem & passionē, quod incarnatio fuit per se amabilis tanquam finis aliorum operum Dei: passio vero seu mors nō per se amabilis fuit: sed solum vt medium ad redemptionem peccati. Diximus autem dubitatione. 1 prius cadere in voluntatem medium illud quod est tanquam finis respectu alterius, cùm ergo passio sit medium ad tollendum peccatum, & ecōtrario permissio peccati non fuerit medium electum propter passionem & mortem Christi, necessario efficitur prius Deum voluisse permittere peccatum, quam Christi passionem vel mortem. Quarto quia Deus non prædefiniuit absoluta voluntate mortem Adę, & posterorum eius, neque vt filij Adæ nascerentur passibiles, donec permisit, & præuidit peccatum, vt constat ex modo loquendi scripturæ & patrum, ac Theologorum omnium: non enim quia Deus voluit nos mortales, ideo permisit peccatum, sed solum quia vidit nos peccaturos, voluit, vt morte puniremur, ergo nec mortem Christi aliter prædefiniuit. Patet consequentia, tum quia est eadem vel maior ratio, quia Deus præuidit scientia conditionata, vel simplicis intelligentiæ fore, vt si Adam tali modo crearetur, & tentari permitteretur, &c. esset peccaturus, ergo si propter hanc scientiam dicitur Deus prædestinasse mortem Christi ante permissionem peccati, eadem ratione idem dici poterit de morte nostra, quia nō minus mors Christi fuit pœna peccati nostri, quam nostra mors: tum etiā quia vt Paulus dicit ad Heb. 1. Christus ordinatus est passibilis & mortalis, vt nobis assimilaretur, & misericors fieret: vnde sicut immortalitas Christi est exemplar nostræ immortalitatis: ita mortalitas nostra dici potest exemplar mortalitatis Christi, atque adeo prior quam illa in diuina præscientia & voluntate. Tandem possumus hoc confirmare, quia quamuis Deus sæpe prædefiniat finem consequendum media permissione peccati, quando talis finis de se non necessario prærequirit peccatum, neque habet intrinsecam connexionem cum illo, vt videre est in electione prędestinati ad gloriam consequēdam media permissione peccati: tamen quando finis talis est, vt omnino necessario supponat peccatum, non prædestinitor a Deo ante permissionem & absolutā præuisionem peccati. Quia talis prædefinitio videri potest quędam virtualis voluntas ipsius peccati, & hac ratione non prædefinit Deus pœnam, vt pœnam nisi prius culpā permittat atque præuideat.

Pœna peccati mors.

Hebræ. 2.

Quæ ratio, vel probat alium ordiné esse impossibilem, vel certe non esse ita consentaneum diuinæ bonitati & sapientiæ. Et magis in sequenti cō clusione explicabitur.

In quo signo sit Christus prædestinatus, vt redemptor hominum,

Dico ergo secundo, ante permissionē, ac propriam & absoluram præuisionem peccati Christus non fuit prædestinatus, vt redemptor hominum, sed solum post peccatū permissum, & præuisum. Potest quidem dici Christus in eo signo prędestinatus, vt iustificator, & vt glorificator hominum, atque adeo vt Saluator, quatenus hoc nomine significari potest autor salutis, etiam si peccatum non intercedat, quomodo exponi potest Irenæus supra. Potest etiam Christus in eo signo dici prędestinatus redemptor quoad potestatem (vt ita dicam) & sufficientiam, quia tantæ dignitatis præordinatus est, vt opera eius sufficientissima esse possent ad remediū, si oporteret, quomodo loquitur Cyril. supra. Non est tamen in eo signo absoluta voluntate à Deo prędefinitum, vt exerceret actualiter munus redemptoris, & hoc sensu sequitur hæc conclusio ex precedenti, & ita eam docent ijdem Theologi omnes, quia prædestinari hoc modo in redemptorē, & in carne passibili idem fere sunt. Docet etiam illam Rupert. supra ad illam accommodans illud ad Hebræ. 2. *Decebat eum propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat*, scilicet secundum diuinam prædestinationem, in qua propter Christum decreuerat Deus multos homines in gloriam adducere, *Autorem salutis eorum per passionem consummare. Illud enim charitatis propositum* (inquit Rup.) *non euacuauit ex aduerso veniens peccatum: sed flatim ac mortui fuimus, eius passio ordinata est, quoniam decebat eam propter quem omnia*, &c. Ad hunc etiam modum intelligi potest illud Psal. 39. quod de Christo exponit Paul. ad Heb. 10. *Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi*: non ergo aptauit Deus corpus Christi accommodatum passionibus, donec peccatum vidit, pro quo nullum aliud sacrificium sufficiebat. Et confirmatur ratione supra indicata, nam si prius quam Deus permitteret homines labi in peccatum, lapsosve videret absolute & efficaciter voluit, vt Christus esset redēptor, voluit etiam vt homines indigerent redemptione, nam hæc duo correlatiua sunt, & vnum dicit ordinem intrinsece ad aliud, sed hoc est omnino falsum, quia indigere redēptione est subesse peccato, & hoc nunquam Deus voluit, aut prædefiniuit, sed voluit tantum permittere. Neque satis est dicere per illam prescientiam simplicis intelligentiæ precognitum fuisse peccatum, antequam esset permissum, saltem scientia illa conditionata, quia talis prescientia non mutat ordinem voluntatis, nec potest efficere, quin vnumquodque obiectum sit amādum, prout amabile est, atq; adeo vt id quod omnino necessario supponit peccatum, & amabile non est, nisi vt pœna vel satisfactio pro peccato efficaciter intendi, aut definiri debeat, nisi suppositā permissione, & absoluta præuisione peccati.

Cyril.

Rupert. Hebr. 2.

Psalm. 39. Hebræ. 10.

Et eadem ratione non satis est dicere per eandem scientiam simplicis intelligentiæ simpliciter precognosci peccatum futurum, quatenus per eandem intelligentiam precognoscitur Deum permissurum illud, quia licet hoc concedamus, tamen hæc præscientia supponit voluntatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem ipsam diuinam, vt presentem saltem obiecti ne, ergo supponit debitum ordinem in ipsa volũtate, atque adeo futuram voluntatem permitten di illud vt priorem, quam efficacem voluntatem puniendi illud tam in Christo quã in nobis. Vnde tandem confirmatur conclusio, quia non videtur posse negari, quin Deus in illo primo signo rationis, potuerit prædefinire incarnationem tantũ quoad substantiam eius, & eas proprietates quæ per se illam consequuntur & pertinent ad perfectionem simpliciter animæ assumptæ, quia totũ hoc obiectum est amabile, & independens à munere redemptoris, quanuis cũ eo etiam stare possit. Ergo recte intelligitur Deum ita voluisse incarnationem in eo signo non vero passionem, atque redemptionem, donec peccatum præuisum est. Et confirmari hoc potest, nam in mente Dei, prius intelliginus intentionẽ finis, & deinde voluntatem exequendi illum per hæc, vel illa media: at vero in proposito munus redemptoris est veluti quoddam medium ad nostram salutem, & ad exaltationem & gloriam ipsiusmet Christi. Et per hæc satisfactum est fundamẽtis secundæ sententiæ supra citatæ, & ad rationem etiam dubitandi in principio positam, quæ iterum fortasse occurret infra sectio. 5.

SECTIO. IIII.

Quæ fuerit Deo prima ratio, seu motiuum incarnationis faciendæ, ac prædestinandæ.

QVæstio hæc intelligenda est de prima ratione, quæ ex parte ipsarum rerum mouit diuinam voluntatem ad incarnationem volendam, quia ex parte ipsius Dei certum est primam rationem, propter quam omnia operatur esse bonitatẽ & gloriam suam: quia vero inter suos effectus, quosdam vult immediate ac proxime propter se, & quia in eis est sufficiens ratio, propter quam amentur, & in Deum ipsum immediate referantur, alios vero quia ad alios effectus ordinãtur, propter quos etiam amantur immediate, vt ex D. Tho. sumitur. 1. p. q. 19. art. 5. presertim ad 3. ideo hoc sensu quærimus quæ fuerit prima ratio volendi incarnationem. *D. Thom.*

In quo est prima sententia præcedenti dubio primo loco relata, quæ affirmat primam rationẽ, quæ mouit Deum ad volendam incarnationem, & prædestinandam illam fuisse remedium peccati in humano genere præuisi. Hęc existimatur esse D. Tho. & eam sequuntur discipuli eius, & alij autores quos ibi indicaui, & fundamentum est ibi positum, quia scriptura & sancti hanc potissimum causam assignant.

Secunda sententia dicit Deum per se primo voluisse hoc mysterium propter se ipsum, & propter eius excellentiam, vel ad vniuersi complementũ, consequenter vero, & quasi oblata occasione peccati, voluisse etiam illo vti in remedium peccati. Hanc tenent Alens. Albert. Scot. & alij præcedenti dubio citati pro secunda sententia, quorum fundamentum sumendum est ex ordine prædestinationis huius mysterij supra explicato. *Alensis. Albertus Scotus.*

Tertia sententia media esse potest, quæ vtrãq; positam quodãmodo amplectatur, & primam rationem volendi hoc mysterium esse dicat, tam excellentiam ipsius mysterij, quàm nostram redemptionem, ita vt in primo signo, quo Deus voluit hoc mysterium, ex vtraque ratione, tanquam ex quodã completo motiuo diuina voluntas fuerit inclinata. Quam sententiam videtur docere Cyril. Alex. 5. thesau. c. 8. quem locũ infra latius tractabimus. Et fundamentum huius sententiæ esse potest, quia scriptura significat Christum per se, & primo fuisse prædestinatum inter omnes creaturas, in quo indicat per se fuisse amatum ac propter se multo magis quàm angelos vel homines, deinde semper vel frequentius assignat rationem huius mysterij ex redemptione nostra indicans hanc etiam rationem diuinam volũtatem ad hoc mysterium volendum inclinasse, sed possunt hæ duæ rationes per modum vnius compleri motiui coniungi, & copulari in illa prima diuina voluntate, qua hoc mysterium predefinitum est, ergo ita videtur asserendum. Consequentia cum maiori satis ex supradictis patet. Minor declaratur breuiter ex dictis, quia ante illam voluntatem præsciebat Deus indigentiã futurã in humano genere propter peccatũ (modo saltem explicato in fine precedentis sectionis) & præsciebat hoc mysterium non solum in se esse dignissimũ, & ad completam vniuersi perfectionem aptissimum: verumetiam efficacissimum ad remedium peccati. Ergo optimè intelligitur Deum propter has omnes rationes simul, & per modum vnius fuisse inclinatum ad incarnationem volendam. *Cyril.*

In hac quæstione oportet distinguere substantiam mysterij á modo eius, scilicet vt fieret in carne passibili, & cum alijs conditionibus, quæ hũc modum sequuntur, sicut in precedenti fecimus, nam ex illa & ex dubitatione secunda, sumenda est presentis dubij resolutio.

Dico ergo primo, prima ratio quæ diuinam voluntatem inclinauit ad volendam incarnationẽ fuit excellentia ipsius mysterij, & alia bona quæ ipsum per se consequuntur absq; necessitate, vel remedio peccati. Hæc cõclusio sequitur ex dictis in dubijs præcedentibus, nam in eo primo signo, quo voluit Deus incarnationẽ, non voluit illã vt remedium contra peccatũ, vt ostensum est, ergo voluit eam propter se, seu propter bonum, quod in ipsa est, & quod ex ea per se sequi potest sine peccato. Et confirmari potest, quia Christi anima & eius gloria magis à Deo diligitur, & maioris est valoris quam oẽs prædestinati, vt recte D. Th. sentit. 1. p. q. 20. art 4. ad 1. & q. 25. art. 6. ad 4. ergo credibile est magis fuisse per se electam, & amatã quàm omnes angelos & homines. Et ad hoc afferri possunt omnes congruentiæ, quibus supra ostẽdimus hoc mysterium fuisse per se conueniens. Accommodari hic etiam possunt verba Cyril. lib. 5. thes. c. 3. vbi contra Arianos ita argumentatur: *Si, vt hæretici dicunt, vt nos produceret Deus, filium produxit, erit ipse propter nos factus, non nos propter ipsum, cur ergo nobis non aget gratias, qui propter nos effecerit etiam ipse sic gloria nostra, vt femina viri, non enim vir creatus est propter feminam: sed femina propter virum.* Et infra. *Si propter nos Filius factus, primi nos erimus apud Deum, sic enim Deus nos primo, deinde filium propter nos intendisse videbitur.* Hæc omnia censet Cyrillus absurda, & alia similia, quæ ibidem infert con- *Prima ratio in Deo incarnationis Christi volenda.* *D. Thom.* *Cyril.*

fert contra Arianos. Quæ tamen æquè sequuntur in proposito, si ad Christum vt hominem applicẽtur, & propter nos primario dicatur prædestinatus: nunquam ergo ita censuisset Cyril. Vltimo confirmari potest hæc veritas illa ratione sumpta ex reuelatione facta Adæ in statu innocentiæ de hoc mysterio, quam sufficienter insinuaui supra explicando literam articuli tertij in solutione ad quintum. Sicut enim Adamo præcise reuelatum est ipsum mysterium absque vlla significatione peccati, vel redemptionis: ita intelligi potest definitum esse à Deo ante permissionem peccati, & primam rationem prædestinandi illud, fuisse illam quæ per se pertinet ad ipsum mysterium, & quæ fortasse ipsi Adamo reuelata est: credibile est enim ipsum intellexisse Deum futurum fuisse hominem per se propter bonitatem suam ineffabili modo hominibus cõmunicandam, & vt naturam humanam ineffabili modo supra omnem Angelorum dignitatem exaltaret. Vnde non minus probabiliter sumitur eadem conclusio ex reuelatione incarnationis facta Angelis in initio suæ creationis, & ex Tertulliano lib. 1. de pœnitentia. Basilio sermo. de inuidia. Cyprian. sermo. de eadem re, & sermo. de sapientia, & alijs patribus asserentibus Angelos peccasse occasione incarnationis sibi reuelatæ, eo quod noluerint se Christo submittere, neque humiliter ferre, quod inferior humana natura eis prælata fuerit. Hæc enim omnia supponunt, hoc mysterium non minus, imo magis per se intentum fuisse à Deo, quàm Angelorum vel hominũ creationem. *Tertullia. Basilius. Cyprianus*

Dico secundo, prima ratio, propter quã Deus voluit Christi passionem, & mortem, seu incarnationẽ in carne passibili fuit nostra redemptio, seu remedium peccati. Hæc conclusio per se clara est & sequitur manifeste ex dictis dubio præcedẽti, & eam satis confirmant, quæ dub. 1. in confirmationẽ primæ sententiæ adduximus, quib⁹ multi putant per hãc conclusionẽ sufficienter satisfieri, ne videantur, aut superiori conclusioni, aut ijs quę in 2. dub. diximus repugnare, sed adhuc satisfactũ non est, nisi aliquid aliud addamus. Vnde,

Dico tertio Deus non solum modum incarnationis in carne passibili, sed absolute & simpliciter ipsam incarnationẽ, prout facta est, voluit propter nostram redemptionem, & in remediũ peccati. Hanc etiam conclusionem probant sufficientissime testimonia scripturæ, & patrum citata, quæ hoc expresse affirmant, & per hanc conclusionem bene illis satisfit, vt statim explicabo. Et ratione probatur, quia medium necessarium ad nostram redemptionem, non solum est modus incarnationis, sed ipsa etiam incarnatio secundum substantiam suã: ergo secundum vtrãq; rationem volita est propter nostram redemptionem. Dices iam prius secũdum rationem erat ipsa incarnatio secundum se amata, & intenta. Sed contra, quia hoc nõ obstat, quominus in posteriori signo rationis fuerit etiã amata & per voluntatem ordinata in nostrã redemptionem, quod variis modis explicari potest. Primo humano exemplo. Nam siquis habeat voluntatem & animũ eũdi Romam, & deinde se offerat occasio, vel amici necessitas, quæ per se sufficeret eum mouere & inclinare, vt Romam etiam ire potest nõ obstã- *Remediũ peccati prima ratio in Deo volendæ incarnationis in carne passibili, etiam secundum suam substantiam.*

te priori voluntate illud idem velle propter occasionem oblatã, v. g. vt amico subueniat. Cuius rei exemplum ex sacra scriptura sumi potest: nam 1. Reg. 16. cum dos præciperet Samueli ire Bethlehem, vt vngeret Dauid in Regẽ, ait Samuel: *Quomodo vadam? audiet enim Saul & interficiet me:* Respõdit Deus, *Accipe vitulum, & dic ad sacrificandum domini:* Vbi prima quidem voluntas, & propositum eundi non fuit ortum ex voluntate sacrificandi, sed alia prior ratio præcesserit, s. vnctio Dauid: & nihilominus vere dixit se venisse ad sacrificandum, quia etiam propter illam rationem hoc voluit, & ad illam iter suum ordinauit. Secundo hoc maxime habet verum, quando finis seu ratio quę in executione additur priori intentioni, ita mouet animum operantis, vt propter eam solam causam id esset facturus, etiam si priorem voluntatem, vel intẽtionem nũquam habuisset: talis autẽ intelligi potest affectus Dei erga homines, quem in simili explicuit Paul. dicens ad Gal. 1. *Dilexit me & tradidit semetipsum pro me.* Sic etiam ad Rom. 4. dicitur *Christus resurrexisse propter iustificationem nostrã:* cũ tamen prima ratio volendi eam resurrectionẽ fuerit sine dubio gloria & exaltatio ipsius Christi. Et ad eundem modum ait Paul. ad Ro. 11. Gentiles fuisse vocatos ad fidem, eo quod Iudei cecidẽrat. Quanquam non fuerit illa prima ratio volẽdi vocationem gentiũ, sed vniuersalis Christi redẽptio. Deniq. multi ex Patribꝰ citatis, & Ansel. li. 1. Cur Deus ho. c. 16, & 18. & Bern. ser. 2. in festo omniũ Sanct. dicunt homines esse elevatos ad gloriam, propter reparandas sedes Angelorum, cum tamẽ nullatenus hęc sit prima ratio glorificationis, aut electionis hominum. Tertio potest hoc explicari, quia sicut incarnatio, prout de ea nũc scriptura loquitur, includit hoc totum, s. Deum fieri hominem in carne passibili, &c. ita redemptio hominum includit non solum liberationem à peccato, sed etiã sanctificationem & glorificationem nostram. Merito ergo incarnatio dicitur esse propter nostram redemptionem, etiam si secundum quandã accõmodationem intelligamus incarnationem ipsam secundum se prędestinatam esse propter gloriã nostram, & nostræ naturę exaltationem, vt significatur 1. Cor. 2. modum aũt illius in carne passibili fuisse propter liberationem à peccato, iuxta illud ad Rom. 4. *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.* *Galat. 2.* *Roma. 4.* *Roma. 1.* *Anselm.* *Bernar.* *1. Cor. 2.* *Roma. 4.*

Ex his ergo facile respõderi potest ad testimonia scripturæ, & sanctorum supra citata, si contra primam conclusionem huius dubij obijciantur, eo quod causam incarnationis assignant ex redẽptione à peccato. Dicendum est enim scripturam frequẽtius explicare rationem incarnationis, prout in executione facta est, & hęc est redemptio a peccato, vt vidimus: primę enim rationes diuinæ prędestinationis rarò explicãtur in scriptura, quia hæ altiores sunt, & earum cognitio minus est nobis necessaria, vt frequentissime cum scriptura loquitur de hominum glorificatione, docet illam esse futuram iuxta eorum merita, proximã rationem glorificationis assignando, & non primã rationem prędestinationis, quia illius cognitio nec est tam accõmodata, nec tã vtilis hominibꝰ sic etiã in proposito frequẽtius assignatur ratio incarnationis ex peccato, quia illa fuit prima ordine executionis, & illa quodã modo cęteras rationes *Solutio testimoniorum scripturæ, & sanctorũ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

in se cõplectitur, & est vtilissima hominibus ad declarandam acerbitatem peccati, & enormem Dei erga peccatores. Ac deniq. quia in ea euidentius ostenditur necessitas tanti mysterij, & fere eodem modo procedũt sancti locis citatis, cuius signum est quia non solum post peccatum primi parentis, sed etiam post infinitam hominum cæcitatem & malitiam dicunt decreuisse Deum in persona descendere ad saluandos homines, vt vt videre est præsertim in Arbana Nazia. & alijs, quia eorum institutum non erat subtiliter inuestigare altissimas causas, & rationes diuinæ prædestinationis, sed vel pro concione instruere populũ explicando mysterium, prout factum est, vel satisfacere infidelibus, qui magis de modo, i. de Christi morte & passione, quam de substantia ipsius mysterij solent admirari, & ideo oportuit semper vel frequentius causam assignare, non tantum incarnationis sed etiam passionis, vt bene persequitur Lactan. lib. 4. instit. diui. c. 12. Vbicunq; autem scriptura modum prædestinationis huius mysterij, & rationem eius indicauit, semper Christum primo loco constituit, & rationes mysterij significat, quæ per se in ipsum conueniũt, & priores sunt quam remedium peccati, vt visum est.

Solutio & ratio dubit.

Lactan.

Obiectio.

Sed instabis, ergo nec potuit exacta scriptura sufficienter colligi primam rationem volẽdi passionem esse remedium peccati, saltem ordine intentionis, & prædestinationis ipsius passionis, vel certe, si ex ipsa executione licet colligere, quia passio assumpta est propter remedium peccati, propter eandem causam primo prædestinatã esse, idem argumentum valebit in incarnatione ipsa. Neque satis possunt in causa finali illa duo distingui, s. vt aliquid sit prima ratio volẽdi, aliud in intentione & non in executione, cum finis nõ moueat ad intentionem, nisi in ordine ad executionem, neq. aliquis exequatur, quod facere proposuit, nisi propter eam rationem propter quam proponit. Respondetur ad priorem partem negando sequelam: est enim clara differentia inter incarnationem & mortem, vel passionem, quia incarnatio est per se amabilis, & ita etiam propter se amata est, & intenta: mors autem & passio solum propter aliud, & vt media, seu vt pœna, vel medicina peccati. Vnde ad aliam partem facile dicitur non ita distingui ordinem, intentionis ab ordine executionis, vt prima ratio, quæ mouit ad primam intentionem vel voluntatem, non moueat etiam ad ipsam executionem, sed quia præter illam potest in executione addi alia ratio immediator, & propinquior, quanuishæc fortasse ducat originem ex prima, vt videre est in hominum prædestinatione, & electione, nam prima voluntas efficax dandi gloriam prædestinato nõ est ex meritis eius: sed quia per se vult ei Deus conferre bonum illud ad laudem & gloriam suã, nihilominus in executione non confert gloriam propter hanc solam rationem, sed proxime & immediate propter merita: ad hunc ergo modum potest facile intelligi in proposito.

Respõsio

obiectio.

Sed vrgebit aliquis, quia multa ex testimonijs sanctorum supra citata plus videntur significare Athanasius enim de ipsa prima prædestinatione videtur loqui, cum ait, *Nostram misertam Deum accessisse, vt ad nos descenderet.* Alij etiam causas alias manifeste excludunt, & hanc solam admittunt.

A Alij denique manifeste dicunt, *Partum fuisse Christum melius nascendo profuturum, nisi redimendo profuisset*, quasi dicant nullam aliam fuisse sufficientem rationem, quod multi etiam explicant per illam conditionalẽ, quod si homo non peccasset, Deus non fieret homo. Respondetur de hoc vltimo dicendum esse dubitatione sequenti. Nunc ad alia dicitur, hoc ipso, quod sancti negant aliam causam incarnationis, manifestum esse eos loqui de incarnatione, prout de facto fuit in carne passibili, & includit mortem, passionem, & c. nam illius vt sic nulla sufficiens causa dari potest præter remedium peccati, & hoc modo vera est illa interrogatio Nazianseni, *Quid enim aliud causa esse potuisset?* Si enim de incarnatione secundum se loquantur, quis dubitet alias illius causas esse potuisse? Et eodem sensu dicunt parum nobis profuturam incarnationem sine redemptione, supposito scilicet nostro misero statu, nam si in eo nos Christus reliquisset, quis nobis profuisset? At vero si in eo statu non fuissemus constituti, multum nobis potuisset prodesse incarnatio, non ad remotionem mali, sed ab boni promotionem, & B supra disputatione prima dub. 3. hæc explicatum est, & in angelis videre licet, quibus hoc modo etiam nunc profuit. Et eodem sensu dixit Leo Papa: *Oriosam fore susceptionem carnis, si non impleret carnis ordinem.* Non enim est sensus, otiosam omnino futuram voluntatem sumendi carnem, nisi propter passionem: hoc enim falsum esset, & sine fundamento dictum, sed sensus est, otiosam futuram fuisse passibilis carnis susceptionem, si in ea Christus vere, ac proprie non fuisset passurus. Loquitur enim contra quosdam hæreticos, qui hoc negabant. Ex his ergo sufficienter explicata sunt omnia, quæ in secunda dubitatione prima sententia afferebat, & siquid aliud reliquum est, dubitatione sequenti dicetur.

Respon.

SECTIO. V.

Vtrum ex primaria Christi prædestinatione futura esset Verbi incarnatio etiam si homo nõ peccasset. C

Sensus huius quæstionis duplex esse potest, prior quodammodo absolutus, & de facto, scilicet, an ex vi illius decreti, quod Deus de facto habuit de incarnatione facienda, esset carnem assumpturus, etiam si peccatum hominis non intercueniret. Posterior omnino conditionatus, & veluti de possibili, scilicet, esto ex vi præsentis decreti Deus non esset carnem assumpturus deficiente peccato, an credẽdum sit in huiusmodi casu habiturum fuisse aliud decretum, quo vellet incarnari ex alio motiuo & ratione, quam nunc voluit. Hic posterior sensus non est ita prius, quia vix potest à nobis aliquid de illo definiri attingemus tamen illum breuiter in fine quæstionis. Prior ergo sensus proprius est, & in eo disputatur quæstio à D. Th. & probatioribus Theologis. Et licet multum pendeat huius dubij decisio ex principijs positis in præcedentibus: non tamen caret noua difficultate, nam iuxta omnes opiniones supra tractatas de Christi prædestinatione, in præsenti quæstione varie iudicatur.

Prima

D. Tho.
Bonauen.
Richard.
Chart.
Tarant.
Argen.
Abulens.
Ioã. Arb.
Marsil.
Gabr.

Prima sententia negat, peccato non existente, incarnandum fuisse Deum. Hanc tenet D. Tho. hic, & discipuli eius locis supra citatis, dub. 1. idẽ D. Thom. 4. contra gent. cap. 55. Bona. in 3. d. 1. art. 2. q. 2. Richar. art. 2. q. 4. Chart. q. 2. qui refert Tarant. & alios: idem Argentin. ibi art. 4. Abul. in cap. 24. Mat. q. 44. Ioan. Arbore lib. 3. Theosoph. cap. 8. inclinat etiam Marsil. in 3. q. 1. art. 3. Gabr. autem. dist. 1. dub. 3. & 6. Hi autores omnes fundantur in hoc, quod Incarnatio prædefinita fuit post præuisum originale peccatum, & solum ex occasione eius: vnde formatur ratio hoc modo. Nam primum motiuum propter quod Deus voluit carnem sumere, fuit remedium peccati: ergo deficiente hoc motiuo, deficeret in Deo voluntas sumendi carnem: ergo, si homo non peccasset, ex vi præsentis decreti non incarnaretur Deus. Primum antecedens cõstat ex scripturis, & patribus supra citatis; constat enim Deũ pro sua libertate potuisse ita velle Incarnationem, satis autẽ significauit nobis ita voluisse. Prima verò consequẽtia patet: quia hoc est de ratione causæ motiuæ, vt illa deficiente desit volũtas, in quo differt à causa impulsiua, quæ supponit voluntatẽ iam affectam B ex priori motiuo, & aliquo modo impellit, & iuuat. Vnde hoc valde confirmãt testimonia Patrum supra citata, præsertim nonnulla, quæ videntur expressa, quale est verbum illud Athanas. ser. illo. 3. contra Arian. vbi præsertim pag. 104 agens de nostra indigentia, & necessitate, quam dicit esse anteriorem, & mouisse Deum, vt carnem sumeret, subdit: *Qua*, scilicet necessitate, *sublata, carnem non induisset*: & illud Iren. lib. 5. c. 14. *Si non haberet vere saluari, nequaquam verbum Dei vere factum esset, & si non haberet sanguis sustorum inquirs, nequaquam sanguinẽ habuisset Dominus*: & illud Leo. Pap. serm. 3. in festum Pentecost. *Si homo in naturæ suæ perfectione, & honore, in quo creatus est, permansisset, nec; creator hominum creatura fieret, neque æternus temporalitatem subiret, neque formam serui in similitudinem carnis peccati assumeret.* Denique illud Aug. serm. 8. de verb. Apost. *Si homo non periisset, filius hominis nõ venisset*: citari etiam solet quædã prosa, quæ ad Virginem dicit: *Peccatores non abhorret sine quibus nunquam fores digna tanto filio.* Sed hæc neque in vsu Ecclesiæ Romanæ vnquam fuit, neque habet auctoritatem.

Athan.

Iren.

Leo Pap.

Aug.

Secundò, confirmari potest illa ratione: quia si homo non peccasset, vel Deus assumpturus esset carnem passibilem, vel impassibilem. Primũ dici non potest: quia, si homo non peccasset, alij homines non essent passibiles; multò ergo minus Christus Dominus. Neque secundum, quia ex vi præsentis decreti nõ posset assumere carnem impassibilem, de facto enim non habuit Deus tale decretum; nam si habuisset, sine dubio impletum esset: ergo oporteret nouum de hac re condere decretum: iam ergo non fieret Incarnatio ex vi præsentis decreti, quod est contra sensum, quem tractamus. Hæc sententia supponit primam voluntatem, seu prædestinationẽ Incarnationis fuisse posteriorem permissione, & præscientia peccati futuri. Cuius contrarium verum esse sufficienter ostensum est: & ideo contra hanc sententiam sic exolicatam non oportet plura dicere.

C

Secunda sententia cõuenit in cõclusione cum præcedenti propter fundamenta adducta, differt A tamen in principali fundamento sumpto ex prædestinatione Christi. Affirmat enim nũc de facto Christum fuisse prædestinatum ante permissionem, & præuisionem peccati, & nihilominus ait, Christum non venturum ex vi illius decreti homine nõ peccante, quia posita hac hypothesi, vel cõditione necessariò tollitur illud decretum, quia licet sit prius, includit tamẽ aliquid, ratione cuius habet intrinsecam connexionem cum posteriori, id est, cum permissione, & præuisione peccati. Exemplo declaratur, quia licet Deus prius ratione eligat prædestinatum ad gloriam, quàm velit, vel videat eius merita: nihilominus ita vult illi gloriam, vt nõ velit illam habere sine meritis, vt verum sit dicere hunc hominem non habiturũ gloriam, nisi habeat merita: sic etiam in proposito, ita est prius prædestinata, & amata Incarnatio: vt tamen non esset exequenda sine permissione peccati. Confirmatur, quia licet aliquid sit prius in vno genere, scilicet causæ finalis, vel exemplaris: potest tamen pendere à posteriori tanquam ab efficiente, vel tanquam medio necessario, vel tanquam à modo, seu conditione, sine qua res esse non potest: ergo ita intelligi potest in proposito, & consequenter ita intelligendum est, cum hoc modo saluentur melius omnia, quæ scriptura, & Sancti significãt. Et confirmatur, & explicatur secundo, quia etiam iuxta supradicta Christus Dominus in genere finis, vel exemplaris prius est in mente, & volũtate Dei, quam alij homines, vel Angeli, vel totum etiam vniuersum: & tamẽ non inde sit Christum fuisse venturum, etiam si homines, vel Angeli, vel aliæ creaturæ non fuissent, quia ita est in vno genere prius amatus, quàm illæ: vt tamẽ alia ratione sit amatus, etiam vt coniunctus cum illis, ita vt prædestinatio eius habeat quandam connexionem cum cæteris rebus, quia nõ erat prædestinãdus Christus, vt esset solus, &c. ergo similiter dici potest de prædestinatione Christi, & permissione peccati.

Quomodo intẽtio finis pẽdeat à medio.

Hæc sententia videtur procedere ex fundamento extremè contrario, quàm præcedens: supponit enim Christũ ante permissionem, & præuisionem peccati fuisse prædestinatum, non solùm quo ad substantiam Incarnationis, sed etiam quo ad modum carnis passibilis, & quo ad munus redemptionis, quod superius à nobis improbatum est. Quod verò hoc supponatur in hac sententia, patet, quia non potest alia ratione illa prima intentio, seu prædestinatio Incarnationis habere intrinsecam connexionem, vel dependentiam quo ad executionem à permissione, & præscientia peccati, nisi quia includit etiam eas conditiones, quæ omnino pẽdent ex peccato. Si enim intelligamus illam intentionem omnino abstrahere ab his cõditionibus, nulla ratio fingi potest, ob quam executio illius intentionis pendeat à futuro peccato. Cùm enim nihil includas, quod necessario illud prærequirat, posset alijs vijs, & modis mandari executioni. Vnde in vniuersum intentio finis nunquam ita pendet à medio, vt haberi non possit sine illo, nisi quando in ipso fine, vt intentus est, includitur aliqua cõditio omnino requiens illud medium, ratione cuius in tali intentione saltem virtute est amatũ tale medium, hoc enim si desit, nulla est ratio necessariæ connexionis inter eam intentionem, & voluntatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

medij, vt ostensum est. Et videri etiam potest in exemplis, quibus hæc sententia vtebatur, cùm enim Deus eligit prædestinatum ad gloriam, non vult illi gloriam, vt beneficium gratis conferendum, sed vt coronam, & præmium, in qua intentione virtualiter includitur volũtas dandi illi merita, sine qua non posset stare prior intentio. Et similiter quando dicimus Deũ prædestinasse Christum ante omnem creaturam, non prædestinauit illum tanquam solitarium, sed tanquam caput totius vniuersi, & veluti cum quadam relatione ad totum vniuersum, & ad alias partes eius; ideoque recte intelligitur hæc prædestinatio connexa cum voluntate creandi homines, & Angelos, & totum vniuersum: at verò in proposito nulla est ratio talis connexionis, cùm ostensum sit, conditiones Incarnationis, quę omnino supponunt peccatum, non fuisse prædefinitas ante præuisionem peccati.

Tertia sententia est, quę absolutè affirmat, etiã si homo nõ peccasset, Deũ futurũ fuisse hominẽ ex vi illius voluntatis, & modi, quo nunc de facto voluit Incarnationem, quia illa volũtas fuit secundum se anterior permissione, & præscientia peccati, fundataq; in ratione, & motiuo ab eodem peccato independente, vt supra explicatum est. Ita tenent Alens. & Scot. supra citati, dub. 1. quibus plures ex recentioribus cõsentiunt. Gal. lib. 5. de arcanis Cathol. veri. cap. 4. & lib. 7. cap. 13. Albert. Pigius lib. 8. de lib. arbi. cap. 1. art. 2. & 3. & lib. 10. cap. 1. Viguer. in institut. Theologicis. cap. 10. in princ. & 3. 1. versi. 4. & Cathar. opusc. de eximia Christi prædestinat. Iacob. de Valent. Psalm. 81. & 101. Iacob. Nacl. in epistolam ad Ephes. c. 1. Claud. Taur. lib. de prouident. q. 1. ar. 1. Potest verò hæc sententia, præter fundamentum positum, iuuari omnibus cõgruentijs, quibus suprà ostensum est fuisse per se conueniens Deum incarnari; & aliis, quibus Scot. vtitur: quia scilicet non est consentaneum, vt tantum bonũ sit amatum cum dependentia à peccato; quacunque ratione hoc asseratur. Vnde secundo potest confirmari autoritate, & coniectura Ansel. lib. 1. Cur Deus ho. cap. 18. inde enim probat homines futuros fuisse beatos, etiamsi Angeli nõ peccassent; quoniam aliàs gaudẽdum esset hominibus, quod peccauerint Angeli. Vnde generaliter concludit, nullam animam esse in cœlo, quæ sibi persuadeat sine peccato alterius illam non fuisse gloria fruituram: ergo multò magis hoc diceret Anselm. de anima Christi: neque ergo illa in cœlo sibi persuadet, nec nos credere debemus illam non fuisse deificãdam per vnionẽ sine alterius peccato. Cui rei optimè concordat dictum Aug. lib. de nat. & grat. cap. 25. *Non dicemus, vt esset causa misericordiæ Dei, necessarium fuisse peccatum.* Tertio confirmari potest autoritate Ruperti locis supra citatis, & coniectura, quam ipse desumpsit ex Aug. lib. 14. de Ciuit. cap. 23. quam postea in simili probauit D. Tho. 1. p. q. 89. artic. 1. *Si teste Augustino*, inquit Rupertus, *absurdum esset dicere Adam non peccante, generationes hominum non fuisse futuras, acsi propter homines, vt nascerentur, peccatū fuisset necessarium, quid de isto capite, & rege omnium electorum Angelorum, & hominum sentiendum, nisi quod & ipse, maximè omnium necessarium non habuerit peccatum, vt homo fieret ex hominibus, delitias sua cõsuetudinis cum illis habiturus?*

Alens. Scot. Galatin. Alb. Pig. Viguer. Cathurin. Iacobus Valent. Iacobus Nacl.

Ansel.

Aug.

Rupert.

D. Thom.

A Confirmat autem D. Thom citato loco coniecturam hanc his verbis: *Respondeo dicendum, quòd in statu innocentiæ fuisset generatio ad multiplicationem humani generis, alioqui peccatum hominum fuisset valdè necessarium, ex quo tantum bonum consecutum est.* Et postea addit aliam rationem, quod anima rationalis propter suam immortalitatem est per se intenta à natura, non tantum in specie; sed etiam in multiplicatione secundum numerum: & inde concludit, hunc numerum animarum fuisse futurum, etiam si non esset peccatum. Constat autem multo maius bonum esse Incarnationem, quam hominum propagationem: ostensum etiam est, animam Christi deificatam per vnionem, multò magis esse per se intentam, quàm omnes alias animas: ergo fortiùs in proposito procedit hæc ratio. Quarto confirmari potest argumento supra indicato de fide, & gratia per Christum collata Adæ in statu innocẽtiæ: quod possumus alio modo hic proponere: nam si homo non peccasset, vel etiam si non esset peccaturus, nihilominus ex vi B illius propositi, quo Deus voluit creare illum in originali iustitia, & gratia, haberet fidem, & gratiam: ergo haberet fidem Christi, & gratiam per Christum: ergo, etiam si homo non esset peccaturus, fuisset Christus. Maior est certa apud Theologos, vt constat ex materia de statu innocentiæ, & de peccato originali, imo de fide videtur certa hæc conditionalis, si primus homo non peccasset, non solum ipse, sed omnes etiam posteri eius haberent gratiam, & originalem iustitiam, & immortalitatem: quę intelligẽda est ex vi illius propositi, vel prouidentiæ, quam de facto decreuit Deus habere cum hominibus: nam fingere aliam prouidentiam, seu aliud decretum, quod Deus esset habiturus, est diuinare sine fundamento. Minor vero constat ex supra dictis, quia de facto ex vi præsentis decreti, & prouidentiæ gratiæ, non est data fides, & gratia Adæ, nisi in Christo, & per Christum: ergo non posset ex vi eiusdem prouidentiæ dari eadem gratia non existente peccato, nisi in Christo: quia si daretur sine Christo, iam esset aliud decretum, & aliud genus prouidẽtiæ. Et ad hoc confirmandum, valet, quod Augustinus lib. 1. de nuptijs c. 21. matrimonium in statu innocentiæ fuisse sacramẽtum coniunctionis Christi cum Ecclesia, & habiturum illud bonum in statu innocentiæ, si duraret.

optimè dixit

Aug.

In hac controuersia, suppositâ sententia, quam elegi, & omnino veram existimo, de modo prædestinationis Christi, vix intelligo, esse posse dissensionem in re ipsa: sed fortasse in modo concipiendi, & explicandi illam. Vt autem hoc exactè intelligatur, aduertendum est, quod supra dixi, aliud esse loqui de prima voluntate, seu proposito, quod Deus habuit faciendi hoc mysterium, aliud verò de tota prædestinatione, seu ratione mediorũ, per quę decreuit exequi illam primam voluntatem: sunt enim hæc duo valde distincta, vt per se constat ex materia de prædestinatione. Deinde est aduertendum, posito primo decreto voluntatis diuinæ absoluto, & efficaci, infallibile omnino esse, & necessarium in sensu composito, vt Incarnatio, vel quicquid aliud per tale decretum definitum est, fiat: quia Dei absoluta volũtas est efficax, & immutabilis. Hoc verò non est ita intelligendum, acsi propositum illud, vel intentio Dei

Dei habitura sit effectum, sine medijs necessarijs ad finem intentum, aut sine modo, vel aliijs circunstantijs necessarijs, vt res illa intenta ad effectum perducatur: hęc enim manifestè inter se pugnant: sed intelligendum est, propositum illud esse efficax, & infallibile: quia virtute continet omnia necessaria ad sui executionem, & impossibile erit in sensu composito, illud poni, quin hęc consequenter ponantur. Vnde è contrario verè etiam dicitur, si in re nõ fiat aliquid, quod necessarium est ad illius decreti executionem, necessarium esse, tale decretum tolli, seu non fuisse in Deo. Ex quo etiam consequenter fit, si aliquod sit medium vtile ad illius decreti executionem, non tamen necessarium, tunc non esse inter ea talem connexionem, vt hoc ablato, illud necessariò tollendum sit. Deinde aduerto, aliquod medium posse necessariam connexionem habere cum intentione alicuius finis, facta aliqua suppositione, qua sublata, tolletur quidem necessitas illius medij, non tamen propterea necessarium est tolli finis intentionem. Exemplo res illustrabitur: si quis habeat absolutè proposità effundendi bona sua, & diuitias illas à se abdicando, optimo, & honestiori modo, quo possit, stante hac intentione, si se offerant pauperes & indigentes, necesse est, B vt ex vi illius intentionis in illos effundat diuitias suas, qui talem intentionẽ habet: vel si id non faciat, necesse est, vt intentionẽ mutet: quia facta illa suppositione, ille est honestior modus effundendi diuitias, vt suppono: Si autem stante illo proposito, nõ sese offerrent pauperes & indigentes, tunc, quanuis non possent diuitiæ illo honestissimo modo communicari, non propterea necesse esset prius propositum tolli, quia in illo non determinatè includebatur hic modus communicandi diuitias per modum eleemosynæ, sed honestissimo modo posibili iuxta occurrentes circunstantias. Ad hunc modum ergo intelligendum puto, primum illud propositum, quod Deus habuit, communicandi personam suam humanæ naturæ: decreuit enim id facere modo perfectissimo, seu aptiori ad ostendenda sua attributa, præsertim illa quatuor; sapiẽtiam, bonitatẽ, iustitiam, misericordiam: quod in nulla sententia, vt existimo negari potest: quia & per se est consentaneum perfectioni diuinæ prouidentię, & hoc vt inimiũ probant, quæ in confirmanda prima sententia, tam in hoc dubio, quàm supra in secundo allata sunt. Si ergo cum hoc proposito coniungamus scientiam illam veluti conditionatam, quam per simplicẽ intelligentiam Deus habuit de lapsu generis humani, si illud tali modo crearet, & tentari ac labi permitteret, hoc inquam posito, euidenter fit, vt permissio peccati, & præscientia illius absoluta habuerit necessariam connexionem cum illo proposito: quia posita illa scientia iam hæc permissio erat medium necessarium ad exequendam Incarnationem, eo modo, quo per illud decretum intẽta & amata fuerat: quia hoc modo magis manifestãtur attributa Dei, quàm vllo alio. Vnde si stante illa scientia conditionata, nihilominus peccatum absolutè non fuisset futurum, quia Deus nollet illud permittere, euidenter sequitur, hoc non posse stare cum priori decreto: & hoc modo est sine dubio verum, quod si homo non peccasset, Deus nõ fieret homo ex vi decreti, A quod modo habuit. At verò, si cũ illo proposito non coniungamus illã scientiam conditionatam de peccato futuro, sed potius supponamus Adã creatum illo modo, & permissum suæ libertati cum talibus auxilijs, nõ fuisse peccaturum (quod sine dubio facere potuit) & consequenter intelligamus, Deum per illam scientiam cõditionatam potius præsciuisse, hominem ita creatũ non fuisse peccaturum (hæc enim scientia futurorum talis est, quales res ipsę sunt futurę) hoc inquam posito non esset necessarium, Deum exequi prius propositum de Incarnatione facienda, media permissione peccati, seu suppositio peccato: quia iam hoc medium nõ habebat necessariam connexionem cum illo proposito: quia neque illa intentio erat in se coarctata, & limitata ad hoc medium, neque hic modus in particulari fuit in illa contentus, absolute, & simpliciter loquendo, vt supra ostensum est: sed solùm generatim intelligitur illa intentio, seu illud decretum definitum ad optimum modum exequendi illud, iuxta occurrentes circunstãtias, & capacitatem creaturarum. Posset autem esse alius modus optimus & conuenientissimus, iuxta capacitatem hominis in statu innocentiæ, etiam si non fuisset peccatum. Ex his ergo, quæ per se sunt satis probata, ac fere necessario cohærentia, suppositâ nostra sententia de prædestinatione Christi, colligitur, dupliciter posse intelligi illam conditionem, scilicet; si Adam non peccasset, poni inesse. Primò, quia Deus absolutè præsciuit, illum non fuisse peccaturum, etiamsi illum cum talibus auxilijs, & tali tentatione suę libertati relinqueret alio modo, quia Deus præsciuit quidem eum peccaturum, si illum relinqueret, noluit tamen ipse hoc permittere.

Conclusio prima.

Dico ergo primo: etiam si homo suæ libertati relictus, & permissus dicto modo, non esset peccaturus, nihilominus propositum Dei de Incarnatione facienda cõsistere posset, & habere suum effectũ: & hoc modo vera est sententia affirmans, etiam si homo non peccasset, Deum fore incarnãdum. Hæc conclusio fere patet ex dictis, quia hoc modo decretum illud de Incarnatione non includit necessariam connexionem cum peccato futuro, nec dependentiam ab illo, vt satis probatum est: & hunc sensum intendunt sine dubio autores tertię sententię: & sanè nullus esse potest C aptior modus explicandi, quo sensu vera esse possit illa conditionalis, si homo non peccasset, Deus carnem assumeret: non videtur autem posse negari, quin aliquo sensu illa vera sit, & admittẽda, supposito modo prædestinationis Christi, supra tradito: vt patet ex similibus conditionalibus, quæ non videntur negari posse: vt sunt illæ, etiam si Adam non peccasset, vel non esset peccaturus, ipse creatus esset in iustitia originali, & fuissent generationes hominum, & nascerentur homines in iustitia & in corpore immortali: Hęc enim omnia videntur esse omnino certa: quia propositum Dei, quod anteceſsit permissionẽ peccati, & absolutam præuisionẽ eius, hæc omnia virtute continebat, & secundum se, & abstrahendo illud à præscientia peccati etiam conditionata, fuit independens à peccato futuro: quanuis de facto suppositâ illa præscientia, & considerato toto ordine prouidentiæ diuinę, voluntas dandi iustitiam hominibus, in Adam habuerit connexionem cum per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum permissione peccati,& generationes hominum futuræ non fuerint sine peccato. Simile est in nostra sententia de hac conditionali, etiam si Adam non peccasset,electi salui fierent: quia ipsa electio secundum se abstrahit à peccato: quanuis de facto,& supposita illa præscientia,ita ordinata fuerit,vt effectum habere non potuerit,nisi supposito peccato. Et idem est de speciali electione cuiuscunque prædestinati, qui non saluatur nisi media permissione peccati: in his enim omnibus potest intelligi connexio, suppositæ præscientia cõditionata. Quia tamen voluntatis propositum per se illam non requirit, manet semper vera illa cõditionalis locutio. Et ratio generalis & à priori esse videtur,quia posita illa conditione,nihilominus manet integrum motiuum illius voluntatis: quod per se non postulat peccatum:manente autem motiuo,& obiecto eius,manet eadem voluntas quantum est de se: & hac ratione verum est dicere,fuisse Deum creaturum mundum,etiamsi præsciisset, nulla in eo futura fuisse peccata:& similiter fuisse creaturum Angelos,qui peccarunt, etiam si præsciisset,illos nõ fuisse peccaturos:quia in his omnibus & similibus, motiuum voluntatis manet integrum posita tali conditione.

Ad argu. primæ, & secundæ sententiæ.

Neque contra hanc conclusionem vrgent, quæ in fauorem primæ, & secundæ sententiæ adducta sunt. Ad fundamentum enim primæ opinionis,si per motiuum intelligatur id, quod ordine intentionis primum mouit, & inclinauit diuinam voluntatem ad volendam Incarnationem, sic negatur, tale motiuum fuisse remedium peccati, sed excellentiam ipsius mysterij secundum se,& bonum totius vniuersi, vt supra explicatum est,dubitatione præcedente:neque ex sacra Scriptura potest aliud colligi, vt ibi etiam declaratum est. Si verò per motiuum intelligatur id,quod reuera allicit,& mouet voluntatẽ,sic concedo,remedium peccati fuisse verè motiuum, propter quod Deus voluit Incarnationem: hoc autem sensu non est vniuersaliter verum, ablato motiuo, etiam de se sufficiente, auferri voluntatis decretum. Potest enim voluntas simul à duobus motiuis moueri, etiamsi vnum,prius secundum rationem moueat, quam aliud; & quanuis singula ita moueant, vt quocunque illorum posito, moueretur voluntas, non propterea quocunq; ablato,ideo non moueretur: quod experientia videtur satis notum, & ratione, quia potest vtrunq; motiuum per se habere sufficientem vim ad mouẽdum, & vnum non impedit alterũ. Nec propterea fit,vt eiusdem effectus sint proprie duæ causæ totales: quia licet effectus exterior, seu materiale obiectum voluntatis sit idem, tamen ipsa motio, seu effectio voluntatis secundum rem, vel secundum rationem est diuersa.

Ad primã confir.

Ad primam cõfirmationem ex patribus,communis responsio est,eos loqui de Incarnatione in carne passibili: quæ responsio multis quidem potest accommodari, aliquibus autem verbis, illis præsertim,quæ in particulari citauimus,vix applicari posse videtur, nisi dicamus, aliud esse, quod pauca verba nude sumpta sonant, aliud quod in toto contextu orationis intenditur: & ita ex antecedentibus, & consequentibus constare, eos loqui de toto mysterio,prout factum est,& idem apud eos esse carnem sumere, quod fieri in similitudinem carnis peccati,vt patet ex citatis verbis Leonis, & ex August. lib. 1. de pec. meri. cap. 38. vbi ita inquit: *Non fuisset ergo Christus in similitudinem carnis peccati, nisi ergo fuisset ille peccati.* Vbi supponere quidem videtur,futuram fuisse carnẽ Christi, sed non talem. Ipsum etiam nomen carnis, & sanguinis corruptionẽ indicat in vsu sacræ Scripturæ, & patrum: qui sæpe etiam solùm dicunt, deficiente peccato, non fuisse Incarnationem adeò necessariam, vt patet ex Greg. lib. 3. moral. c. 11. & Chrys. serm. 6. de Passione. Sed alium modum explicandi sententias patrum, qui fortasse magis satisfaciet colligemus ex secunda conclusione.

Leo Pap. Aug.

Greg. Chrys.

Ad secũdam.

Ad secundam confirmationem respondetur, posita illa hypothesi, & deficiente peccato, illo modo nõ fuisse futuram Incarnationem in carne passibili: quia neque alij homines habituri erant carnem passibilem. Nam, vt supra ostensum est, tota ratio huius conditionis, & imperfectionis orta est ex peccato: futurus ergo esset Christus impassibilis, durante innocentiæ statu, vel quia statim à principio fuisset gloriosus corpore, & anima,vel eo modo,quo alij homines essent in eo statu impassibiles:de quo dicam infra. q. 35. Cùm autem quæritur, ex vi cuius decreti Christus esset tunc impassibilis: Respondetur, ex vi præsentis decreti:non quia per illud nunc absolutè, & simpliciter decreuerit Deus, vt Christus à principio esset impassibilis:hoc enim dici non potest, cum talis voluntas non habuerit effectum:sed vel quia voluntate quasi antecedenti iam decreuerat, vt Adam non peccante, omnes homines nascerentur impassibiles, & consequenter etiam Christus; vel, quia ablata occasione peccati, ex vi illius decreti, quo Deus voluit Incarnationem secundum se, voluisset modum eius ipsi secundũ se accommodatum. Et hinc etiam optimè respondetur ad illam interrogationem, quæ supra fiebat, an in eo primo signo voluerit Deus Incarnationem passibilem, vel impassibilem. Dici enim potest, voluntate antecedenti voluisse illam impassibilem, id est, nisi remedium peccati aliud postulasset: voluntas enim antecedens equiualet cõditionatæ, & ideo,non impleta conditione, potest non habere effectũ,sine vlla mutatione:voluntate autem absoluta & efficaci voluit Deus Incarnationem, tantũ quo ad substãtiam mysterij,in hac persona, & in hac natura individua:modũ autẽ eius nõ definiuit, donec peccatũ permisit,& præuidit: quia licet Deus non velit rem, nisi cum omnibus circunstantijs,& modis, quibus futura est, tamẽ secundum diuersa signa rationis, prius nos intelligimus,interdum velle rem, quam modum: quia intelligimus ab aliquo fine, vel occasione pẽdere modum,à quo non pendet res secundum se:& ad explicandã hanc independẽtiam,dicimus,vtrum esse prius in voluntate diuina, quam aliud: quod in multis alijs necessarium est dicere, vt supra dubitatione tertia in principio declaratum est.

Signa rationis.

Ad fundamentum secundæ sententiæ, quatenus huic etiam conclusioni repugnare potest,satis supra responsum est, cum illam tractaremus.

Concl. 2.

Dico ergo secundo: suppositâ præscientia conditionali,quam Deus habuit de lapsu hominis futuro,si illum permitteret, verisimile est, non potuisse habere Deum illud decretũ Incarnationis, prout nunc illud habuit, quin consequenter habuerit

buerit voluntatem permittendi peccatum, vt illa via exequeretur mysteriũ perfectissimo quodam modo suæ intentioni accommodato. Hoc cõstat satis ex dictis: explicatum enim est,quomodo,posita illa scientia, sit necessaria connexio inter illud decretum, & peccati permissionem. Dices, etiam in illo decreto, & intentione potest distingui substãtia à modo, & intelligitur habere connexionem cum permissione, quo ad modum, non quo ad substantiam suam: ergo adhuc cessante permissione, posset manere decretum, quo ad substantiam. Respondetur, vt in principio quæstionis dixi, nos non considerare, quid fieri posset, sed quid factum fuerit: & dicimus,decretum,quod nunc Deus habuit de Incarnatione facienda, quod intelligitur per modum vnius simplicis intentionis, nõ potuisse stare sine permissione peccati, suppositâ dicta præscientia conditionata. Quando enim intentio non solùm fertur in finem,sed in modum eius,cessante medio necessario ad modum, cessat talis intentio: neque ex vi illius intendetur finis secundum se, nisi alia noua intentio poni intelligatur. Vt si quis intendat ire Romam commodè, & sine magno labore, si non possit illo modo ire, ex vi illius intentionis cessabit omnino ab itinere, nisi aliud denuò statuat. Et ex hac conclusione sequitur, quod licet considerando præcisè primum decretum Dei,& motiuum eius, verum sit dicere, ex vi illius Deum fuisse incarnandum, etiam si nulla offerretur occasio peccati,considerando tamen absolutè totum ordinẽ præscientiæ diuinæ, prout includit non solùm voluntatem, sed rationem etiam mediorum, sic rectè etiam dici posset, ita fuisse connexã in hac diuina prouidentia Incarnationem cum præuisione peccati futuri, vt non existente peccato,neque Incarnatio fuisset. Vt si in exemplo supra posito de Ioseph,diceres, illum non futurum fuisse Principem Aegypti, si non esset venditus à fratribus. Considerata enim tota rerum dispositione,vt de facto fuit,ita verum est: quanuis præcisè considerando solùm propositum Dei nõ fuerit necessarium peccatum ad illud implendum. Et ad hunc modum explicandæ sunt locutiones Sanctorum, & fortasse etiam D. Tho. posset ita intelligi: nam, vt dixi explicando eius literam,in solutione ad quartũ, hic sensus illi non repugnat:imo exemplum,quo ibi vtitur,aliquantulum fauet. Et iuxta has duas conclusiones, accommodantur rectè omnes congruentiæ, quas discipuli D.Tho. & Scoti pro suis opinionibus afferunt, illis contendentibus fuisse congruentiùs Deum non incarnari, nisi oblata occasione peccati, ne videatur Verbum quasi in ordinem creaturarum redigi, si solùm propter vniuersi perfectionem,& non propter patris iniuriam vindicandam,cõiungeretur creatæ naturæ; his verò è contra dicentibus non minus esse liberalitatis,ac misericordiæ opus, exaltare innnocentem naturam, quam iacentẽ subleuare. Illud enim primũ verum est, suppositâ occasione peccati, & præscientia conditionata illius: qua positâ cõgruentissimum fuit permittere peccatũ, quod esset occasio tanta mysteria operandi: quo sensu potest intelligi dictum illud: *O vere necessarium Adæ peccatum, quod Christi sanguine deletum est!* Postremum autem verum esset, si occasio peccati nullo modo esset oferẽda: quia vt bonitas se cõmunicet sufficienti ratione & opportunitate cõtenta est, quãdo maior necessitas non occurrit. Nec propterea Verbum in ordinẽ creaturarũ redigitur, sed ipsum potius creaturam suam supra omnem ordinem exaltat.

Dicet aliquis, contra hoc posse obijci multa ex his, quæ pro præcedenti conclusione dicta sunt: quia in hoc sensu etiam dici potest, si Christus non fuisset prædestinatus, peccatum non fuisse futurum. Item Adam nõ fuisse creandum,si non fuisset peccaturus: & Deum nõ fuisse effecturum bona, nisi ex eis secutura forent mala:nec creaturum dæmones, nisi essent damnandi: & similia, quæ videntur absurda. Et sequela patet, quia considerato toto ordine præscientiæ, ac prouidentiæ Dei,ita hæc omnia connexa sunt,vt alia sine alijs non fuerint futura. Respondeo, fateor in rigore hæc omnia sequi,& eodẽ sensu esse concedenda: & ideo simpliciter censeo, hunc modum loquẽdi non esse ita proprium sicut priorem.

absurda

Vltimò, facilè ex dictis expediri potest alter sensus quæstionis omnino conditionatus, scilicet, si supponamus,cessante peccato, Deum nõ fuisse incarnandum ex vi præsentis decreti, iuxta sententiam asserentem, hanc prædestinationẽ nunc factam esse,post permissionem peccati,& precisè in remedium eius:an inquam hoc posito, credendum nihilominus sit, deficiente peccato, Deum fuisse incarnandum, ex alio decreto,& volũtate, quam tunc haberet:hoc enim modo videntur affirmare hanc sententiam Albert. in. 3. d. 20. art 4. propter congruentias,quæ in ipso mysterio inueniuntur, vt propter se fieri posset, non existente peccato. Alij verò autores, vt Richar. Maior, & Gabr. qui hoc sensu quæstionẽ disputant, dubiam illam relinquunt: quia cum non obstantibus quibuscunq; congruentijs, totum sit positum in Dei libertate,nullus potest definire,quid ipse esset facturus. Quis enim cognouit sensum eius? & reuera ita est. Quanquam alij autores dicere possint, quanuis de futuro actu libero non possimus habere certam cognitionem, posse tamen habere probabilem coniecturam, suppositâ conditione operantis, & ratione obiecti, & alijs circunstantijs. Quicquid ergo in hoc sensu quæstionis dicatur,nihil refert:quia facta illa suppositione,res est omnino incerta. Si tamen coniectura vti licet, & Deus non habuit nunc de facto absolutam volũtatem faciendi Incarnationẽ, nisi post præuisam occasionem peccati, potiùs hinc coniectari licet, non habuisse animum illud faciendi non oblata illa occasione. Quia cùm mysterium sit per se excellentissimum, si in omni euentu illud esset facturus, non expectaret peccati præuisionem, ad illud prædefiniendum.

Albert.

Richard. Maior. Gabr.

SECTIO. VI.

Vtrum Christus principaliùs venerit ad redimendum homines ab originali peccato, ita vt illo deficiente non esset venturus Redemptor.

SVppositis his, quæ in superioribus dicta sunt, hæc quæstio præcipuè habet locum de Incarnatione in carne passibili, & ad exhibẽdum hominibus beneficium redemptionis. Nam de Incarnatione secundum se,& absolutè loquendo fuisse futuram, etiam si peccatum non fuisset,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuisset, quanquam de facto, prout res gestæ sunt, habuerit connexionem cum peccato. Explicandum ergo superest, cum quo peccato illam habuerit, an cum originali, an cum actuali. Et primò suppono, Christum venisse, vt nos redimeret ab vtroq;, & ab omni peccato, originali, actuali, siue mortali, siue veniali: quod supra art. 1. satis probatum est ex scripturis, & patribus, & ex perfecto munere Redemptoris, qui venit vt nos ab omni iniquitate mundaret, & faceret sibi populum acceptabilem, & non habentem maculam, neq; rugam, vt dicitur ad Tit. 1. & ad Ephes. 5. & ita per sacramenta ab hoc Redemptore instituta omnia peccata tolluntur in sanguine eius.

Tit. 2. *Ephes. 5.*

Secundò suppono, per se, ac principaliter, venisse Christum, propter tollendum peccatum, tam originale, quam actuale: quia & Deus ipse in totum hunc finem ordinauit hoc mysterium, & Christus ipse cum merebatur, & satisfaciebat, per se & directe in vtrunq; dirigebat suas actiones.

Tertiò suppono, principaliùs ordinatam esse Christi redemptionē in remedium originalis peccati, vt docuit D. Tho. art. 4. & opus. 10. art. 18. & opusc. 11. art. 1. 3. & sumitur ex omnibus adductis art. 1. dub. 1. & 3. & ex dictis in hac disputatione dub. 1. opinione. 1. Et confirmari potest scriptura ad Rom. 5. 1. ad Corint. 15. vbi Christus contraponitur Adæ, vt Redemptor totius naturæ, corruptori eiusdem: *Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundū, &c.* & ideo fortasse Ioan. 1. quasi per antonomasiam dixit Ioannes: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*: vt in Græco legitur, & vertunt Biblia Complutensia, & ex Græcis legit Iren. lib. 3. cap. 11. & Theophil. super Ioan. & indicat Orig. hom. 10. in Num. quanuis in 14. in plurali legat, si Latinæ versioni fides adhibenda est. Ex Latinis verò in singulari etiam legit Cypr. lib de duplici martyrio: & Augustin. lib. 11. contra Faust. cap. 30. Et quanuis cum vulgata, & alijs patribus communiter in plurali legamus, idem potest retineri sensus, quatenus peccatum originale in virtute & radice continet omnia peccata: propter quod dicebat Dauid Psal. 50. *Ecce in iniquitatibus conceptus sum.* Denique hanc veritatem latè confirmat Caius Pap. epist. ad Felicem Episc. & Leo Pap. epist. 81. ad Palestinos Episcop. c. 3. & epist. 97. ad Leonem August. c. 1. Ratione hoc probat D. Tho. ex hoc, quod peccatum originale inficit totam naturam, non autem actuale: quæ est bona congruentia, quanuis non omnino conuincere videatur: quia licet non ita necessario, & per modum naturæ diffundatur in totam naturam actuale, sicut originale, tamen re ipsa fere totam illam infectura erat, & quanuis hoc sit per accidens, considerata propensione rationalis naturæ, & libertate eius, tamen moraliter est quasi per se, supposita corruptione naturæ: quia infallibiliter in pluribus sequitur, & aliunde peccata actualia sunt multò plura, & grauiora: remedium autē peccati adhiberi debuit, prout moraliter, & in re ipsa peccatum inest, siue per se, siue per accidens eueniat. Et ideo addendum est, peccatum originale ita esse malum commune totius naturæ, vt sit quasi radix, & fons omnium actualium, non solum quia auertit hominē a Deo, sed etiam quia priuat hominē originali iustitia, & relinquit hominem inordinatū, & suis affectibus subiectum,

D. Thom.

Rom. 5. *1. Cor. 15.*

Bib. Copl. *Iren.* *Origenes.* *Cypri.* *Aug.*

Psal. 50. *Cai. Pap.* *Leo Pap.* *Ratio.* *D. Tho.*

& priuatum, quantum est ex merito talis peccati, omnibus auxilijs gratiæ, necessarijs ad vitanda actualia peccata. Et hac ratione Christus principaliter venit propter tollendum originale, vt tanquam peritus medicus, radici ægritudinis remedium adhiberet. Tandem ex modo prædestinationis diuinæ potest hoc explicari: nam sicut intelligimus, peccatum originale prius fuisse in permissione, & præuisione diuina, q̄ cętera actualia, quæ aliquando fuerūt, vel futura sunt in humana natura, quatenus illud est radix, & veluti causa cęterorum: ita ad prædefiniendam nostram redemptionem per Christum, per se solum intelligimus, supponi permissionem, & præuisionem originalis peccati: ergo hæc fuit primaria ratio prędestinationis Christi, vt Redemptoris, & in carne passibili, &c. Et ad hoc confirmandum valent omnia, quę superius sectione tertia adducta sunt.

Et ex his colligitur, ex vi illius voluntatis, & decreti, quo Deus voluit redemptionem nostram, Christum venturum ad nos redimendum ab originali peccato, etiamsi nullū aliud actuale esset committendum, vel permittendum in humana natura. Probatur ex dictis, quia hoc fuit primum motiuum volendi, & prędestinandi redemptionem Item, quia hęc prædestinatio secundum rationem antecedit permissionem aliorum peccatorum: quinimo stante decreto huius redemptionis, potuisset Deus propter Christum prędestinatum in Redemptorem, velle tātam gratiam dare hominibus, vt nullum in eis permitteret peccatū actuale: quod clarè ostendit, & permissione aliorum peccatorum fuisse posteriorem, & prędestinationem Christi vt Redemptoris, non pendere ex futuris peccatis actualibus, sed tantum ex præuisione peccati Adę, & totius naturę in ipso.

Obiectio.

Sed contra, quia licet hęc vera sint, considerādo præcisè primam illam voluntatem redimēdi homines, propter præuisum originale peccatum, si tamen attēdamus totum ordinem diuinę prędestinationis, & prouidentię circa salutē hominum; & circa permissionem peccatorum actualium, sic videtur ex supra dictis sequi, si non fuissent actualia peccata, non fuisse futuram redemptionem: quia ita fuerunt connexa hęc in diuina ordinatione, vt sine permissione peccatorum actualium non fuerit redemptio prędefinita. Quod confirmatur, quia adequatum motiuum, propter quod Deus voluit redemptionem, non fuit originale peccatū, sed omnia peccata futura præuisa scientia conditionata, vel absoluta, iuxta diuersas opiniones: ergo deficiente hoc motiuo ex vi præsentis decreti non fieret Incarnatio. Confirmatur secundo, quia in primo signo, in quo prędestinatus est Christus vt Redemptor, prędestinata est passio eius & mors, quę in re futura nō erat sine peccato interficientium ipsum: ergo saltē illo peccato non existente, non posset manere firmum primum decretum. Respondetur, hęc argumēta habere nonnullam difficultatem, iuxta aliorū opiniones supra tractatas: in nostra vero facile dissolui. Ad argumentum ergo respondetur, concedendo totum quod assumit: in quo nullū est inconueniens: quia illud nihil aliud est, quā dicere posita in Deo conditionali prescientia, & toto ordine volūtatis suę, qua ordnauit redemptionem permit-

Respon.

permittendo peccata, vel ad executionem, vel ad effectus eius non fuisse futuram redemptionem, sine peccatis actualibus. Sed inde non fit, primam volūtatem Incarnationis fuisse dependentem ab huiusmodi peccatis, seu ab illorum permissione. Ad primam confirmationem, iam supra dictum est, posse esse vnum primū motiuum sufficiens, quo posito ponatur voluntas, etiam si alia desint, & nihilominus posse simul cum illo adiungi alia, vel simul, vel posterius ratione, quæ etiā habeant rationem motiui, quatenus propter illa vere afficitur, & mouetur voluntas: & si hoc totum vocetur adæquatum motiuum, quanuis illud desit, si maneat primum, manebit voluntas: & ita est in proposito. Ad secundam confirmationem, dici possent multa: quæ ad. 1. p. q. 14. pertinent. Nunc breuiter dico, non prædefiniisse Deum absolutè, & efficaciter mortem, & passionem Christi, quatenus à peccato necessario pendere possunt, nisi sup posita permissione, & præuisione peccati.

Quæstio.

Solum ergo superest, vt é contrario videamus, vtrum, si non fuisset peccatum originale, futura autem fuissent actualia (suppono enim, durante statu innocentiæ, potuisse posteros Adæ peccare, sicut peccauit Adam) an in eo casu futura esset redemptio, vel in carne passibili, vel simpliciter iuxta varias sententias. Vbi occurrunt curiosæ illæ interrogationes, quid scilicet facturus esset Deus, si futura essent venialia sine mortalibus? quid, si pauca mortalia, & in paucis hominibus? quid, si multa, & in pluribus, aut in omnibus, vel fere in omnibus hominibus essent futura? Quæ omnes intelligendæ sunt de mortalibus: nam sola venialia neque in statu innocentiæ esse poterunt, nec pro illis tollendis Christus pateretur, cùm non auertant à Deo, neque gratiam tollant, per quam potest pro eis sufficienter satisfieri.

Responsio.

Ad illa ergo breuiter dicitur esse tam incerta, vt vix á nobis aliquid possit, vel probabiliter definiri. Nam si consideremus voluntatem Dei, prout de facto voluit, Christū venire in carne passibili, vt nos redimeret à peccatis actualibus, non possumus dicere, ex vi huius voluntatis id fuisse futurum, si peccatum originale non fuisset: quia, vt suprà dictum est, omnia peccata actualia, post peccatum Adæ, pendēt á peccato originali, tanquam á radice: ergo & voluntas redimendi ab illis peccatis supponit necessariò peccatum originale. Adde, si peccatum originale non fuisset, quamuis alia actualia futura essent, fortasse tamen non hęc ipsa, quæ modo in natura lapsa committuntur: ergo nec voluntas redimēdi ab illis, esset omnino eadem. Si quis autē dicat, nunc de facto habuisse Deum hunc animum redimendi nos ab actualibus peccatis, etiam si sola essent, oportet vt aliquo fundamento hoc ostendat. Nam ex primo motiuo, quo nunc Deus voluit nostram redemptionem, hoc non colligitur, sed potiùs posset colligi contrarium. Denique, si nō loquamur de præsenti volūtate, sed de alia, quam Deus habiturus esset, posita illa hypothesi, hanc dicimus nō posse sciri, imo nec sufficienti coniectura diuinari. Vnde quanuis possint hinc, & inde congruentiæ afferri, mihi verisimilius est, si non fuisset lapsa tota natura, Christum non fuisse venturum passibilem ad redimendos homines, si qui forte peccassent: quia verisimile est, paucos homines, & in pauca peccata fuisse lapsuros: tum propter naturæ integritatem: tum quia pauciores essent occasiones peccandi, & illis posset adhiberi remedium fundatū in Christi merito, & satisfactione proueniente ex amore, non ex dolore aliquo: neq; enim decebat, propter paucorū salutem, vel necessitate, Christi sanguinem effundi. Quod si aliquis fingat, etiam in eo statu maiorē partem hominū fuisse lapsuram per peccata actualia, fortasse pro illis Christus pateretur, & carnem passibilē assumeret: quia esset moraliter fere eadem necessitas, quæ nunc fuit.

Obiectio.

Obijci hic solet contra priorem partem, quia Christus ita dilexit singulos homines, & eo affectu passus est pro illis, vt paratus fuerit pro singulis id pati, si vnus tantum illo remedio indigeret. Hunc enim affectū significasse videtur ipse Christus parabola illa, de oue perdita, & verbis illis: *Gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente.* Et eundem agnouisse videtur Paul cum ad Galat. 2. dicebat: *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Et idem indicatum est in reuelatione facta sancto Carpo, quam refert Dionys. epist. ol. 8. cui Christus Dominus dixit, paratum se esse ad moriendum iterum pro hominibus, si id opus esset.

Galat. 2. *Dionys.*

Satisf.

Respondetur, primum concedamus, Christum vt hominem habuisse illum affectum erga singulos homines: quod sine dubio credendum est de eximia Christi charitate: ita tamen, vt intelligamus, habuisse illum affectum subditum diuinæ ordinationi: paratus erat enim id facere, si Deus ita ordinasset: nos autem dicimus Deū, id non fuisse ordinaturū, quia non expediebat, & charitas ordinem habet: & deinde, quia non fuisset necessarium. Neq; hoc derogat beneficio redemptionis, quod singuli debemus agnoscere: quia singuli tā perfectè redepti sumus, ac si pro singulis tantum facta esset redemptio. Et hoc solum indicatū est á Paulo, vt ibi Chrys. & Ansel. notarūt, & rectè indicauit Aug. 14. c. soliloquiorum, & idem significant verba illa Christi, de gaudio, quod fit in cælo super vnius peccatoris pœnitentia: quanquā quis illa perdita, magis totam humanā naturam significat. Reuelatio autē illa, quæ etiam S. Petro facta legitur, solùm charitatem Christi erga homines ostendit.

Eximia Christi Charitas.

Chrys. *Ansel.* *Aug.*

ARTICVLVS V.

An Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

1. 2. q. 98. art. 6. col. Et. 3. d. 1. q. 1. art. 4. Et. 4. con. c. 55. 9. Et Isa. 2. col. 1. & Gal. 4. col. 3. fin.

DQuintum sic proceditur. Videtur, quòd conueniens fuisset, Deum incarnari à principio humani generis. Incarnationis enim opus ex immensitate diuinæ charitatis processit, secundū illud Ephe. 2. Deus, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui diues est in misericordia, propter A nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo: Sed charitas nõ tardat subuenire amico necessitatem patienti: secundũ illud Prou. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere: cras dabo tibi, cùm statim possis dare. Ergo Deus Incarnationis opus differre non debuit, sed statim à principio per suam Incarnationem humano generi subuenire.

¶ 2. Præterea 1. Timoth. 1. dicitur: Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: Sed plures saluati fuissent, si à principio humani generis Deus incarnatus fuisset: plurimi enim ignorantes Deum, in suo peccato pe- B rierunt in diuersis seculis. Ergo conuenientiùs fuisset, quòd à principio humani generis Deus incarnatus fuisset.

¶ 3. Præterea, Opus gratiæ non est minus ordinatum, quàm opus naturæ: Sed natura initium sumit à perfectis: vt dicit Boet. in lib. de consol*. ergo opus gratiæ à principio debuit esse perfectũ: Sed in opere Incarnationis consideratur perfectio gratiæ, secundum illud, Verbum caro factum est: & postea subditur, Plenum gratiæ & veritatis. Ergo Christus à principio humani generis debuit incarnari.

Sed contra est, quòd dicitur Gala. 4. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Vbi dicit glos.† quòd plenitudo temporis est quod præfinitum fuit à Deo Patre, quando mitteret filium suũ: Sed Deus sua sapientia omnia definiuit. Ergo conuenientissimo tẽpore Deus est incarnatus. Et sic conueniens non fuit, quòd à principio humani generis Deus incarnaretur.

lib. 3 prosa. 10. pagũ à prin.

2ª gloss. Ambros. in hũc locum. to. 5.

Infr. q. 4. ar. 1. c. Et q. 43. ar. 3. 2. Et qũ. 44. ar. 3. co. Et veri. q. 29. ar. 4 ad. 5.

b Respondeo dicendum, quòd cùm opus Incarnationis principaliter ordinetur ad reparationem humanæ naturæ per peccati abolitionem, manifestum est, quòd non fuit conueniens à principio humani generis ante peccatum Deum incarnatum fuisse: nõ enim datur medicina nisi iam infirmis. Vnde ipse Dominus Matth. 9. dicit, Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus: nõ enim veni vocare iustos, sed peccatores.

Sed nec etiam statim post peccatum conueniens fuit Deum incarnari. Primò quidem, propter conditionem humani peccati, quod ex superbia prouenerat. Vnde eo modo erat homo liberandus, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere. Vnde super illud Gal. 3. Ordinata per Angelos in manu Mediatoris, dicit glos.* Magno Dei consilio factum est, vt post hominis casum non illicò Dei filius mitteretur. Reliquit enim Deus priùs hominem in libertate arbitrij in lege naturali, vt sic vires naturæ suæ cognosceret: vbi cùm deficeret, legem accepit, qua data inualuit morbus non legis, sed naturæ vitio: vt ita cognita sua infirmitate, clamaret ad medicum, & gratiæ quæreret auxilium. Secundò, propter ordinem promotionis in bonum: secundũ quem ab imperfecto ad perfectum proceditur. Vnde Apost. dicit. 1. Corint. 15. Nõ prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cælo cælestis. Tertiò, propter dignitatem Verbi incarnati: quia super illud Galat. 4. At vbi venit plenitudo temporis dicit glos.* Quantò maior iudex veniebat, tantò præconum series longior præcedere debebat. Quartò, ne feruor fidei tẽporis prolixitate tepesceret: quia circa finẽ mũdi frigescet charitas multorum. Vnde Luc. 18. dicitur, Cùm filius hominis veniet, putas inueniet fidem in terra?

Gloss. ordi. ibidem.

Aug tra. 31. in Ioã. ante med. to. 9.

c Ad primum ergo dicendum, quòd charitas non differt amico subuenire, salua tamen negotiorum opportunitate, & personarum conditione. Si enim medicus statim à principio ægritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo etiam Dominus non statim à principio, Incarnationis remediũ humano generi exhibuit, ne illud contemneret ex superbia, si priùs suam infirmitatem non cognosceret.

Ad secundum dicendum, quòd Augustinus ad hoc respondet in libro de sex quæstionibus Paganorum*, dicens quæst. 2. quòd tunc voluit Christus hominibus apparere, & apud eos prædicari suum doctrinam, quando & vbi sciebat esse, qui in eum fuerant crediturí: his enim temporibus, & his in locis, tales omnes in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corp orali præsentia fuerunt, qui nec in B eum suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt. Sed hanc responsionem reprobans idem Aug.* in libro de perseuerantia dicit: Nunquid possumus dicere Tyrios, & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse si fierent: cùm ipse Deus atteste tur eis, quod acturi essent magnę humilitatis pœnitẽtiam, si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum? Proinde, vt ipse soluens subdit, sicut Apostolus ait: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, qui his, quos prœuidit, si apud eos C facta essent, suis miraculis credituros, quibus voluit subuenit, alijs autem non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidem, sed aliud iustè iudicauit: ita misericordiam eius in his, qui liberantur, & veritatem in his, qui puniuntur, sine dubitatione credamus.

In Epi. 49 q. 2. à medio, to. 2.

Cap. 9. nõ procul à fine, to. 7.

d Ad tertium dicendum, quòd perfectum quidem est prius imperfecto, in diuersis quidem tempore, & natura: (oportet enim quòd perfectũ fit quod alia ad perfectionẽ adducit) sed in vno, & eodem, imperfectum est prius tempore, & si sit posterius natura. Sic ergo

A imperfectionem naturę humanę, duratione præcedit æterna Dei perfectio: sed sequitur ipsam consummata perfectio eius in vnione ad Deum.

COMMENTARIVS.

POstquã D. Th. de conuenientia Incarnationis secundũ se disputauit, in hoc art. & sequenti ratione reddit temporis in quo factum est, comparando in præsenti articulo tempus illud cum superiori, seu præterito tempore, in sequenti verò cum futuro: non comparat autem cum tota æternitate, quærens an fuerit inconueniens, ab æterno fieri: quia vel supponit, tantum fuisse factum occasione peccati, quod in tempore commissum est, vel certè quia eadem est ratio de hoc, & de opere creationis, quod necessariò Incarnationi supponendum erat. Vnde qua ratione non potuit, vel non oportuit, creationem esse ab æterno, eadem neque Incarnationem.

b Respondet ergo D. Tho. non debuisse Verbum carnem sumere ante peccatum, neque statim post illud. Priorem partem probat, quia Incarnatio principaliter ordinata est ad abolitionem peccati. Quæ ratio æquè procedit, siue dicamus, Incarnationem ex primo decreto, & intentione Dei, siue in ipsa executione principaliter ordinatam esse ad redemptionem peccati. Posteriorẽ verò partem ostendit variis coniecturis: quæ in litera sunt satis claræ: & ideo non oportet plura addere, vsque ad sequentem disputationem.

c Solutio ad primum clara est. In solutione secundi attingit D. Thom. egregiam difficultatem in sequenti disputatione, dubitatione. 1. tractandam. Nunc solùm oportet notare vim & formam argumenti, & solutionem, quam D. Tho. eligere videtur. Argumentum ergo est, si Christus antea veniisset, plures saluarentur: debuisset ergo antea venire, cùm venerit peccatores saluos facere. Respondet primo negando antecedens: quia Christus tunc venit, quando prœuidit plures in se credituros, iuxta quandam Augu. doctrinam. Sed quia idem Aug. illam retractauit. Respondet secundo, licet obscurè, negando consequentiam: non quod antecedens concedere vel affirmare intendat: hoc enim nunquam expresit: sed quod transire permittat. Siue enim verum sit, siue falsum, consecutio nonsequitur, propter altissimam, & occultissimam Dei prædestinationem. Venit enim Christus peccatores saluos facere, quo ad sufficientiam quidem omnes: & hoc quolibet tempore præstare potest: quo ad efficaciam verò, non omnes, neque plures, sed electos: vnde eo tempore venit, quod ad salutem electorum conuenientissimum fuit. Cur autem in tanto numero, & non in maiori electi fuerint, quis cognouit sensum Domini? & ô altitudo diuitiarum! Dicemus plura de hoc in sequenti disputatione. Notasi tamen potest, hoc loco. D. Tho. admittere in Deo illam scientiam conditionatam actuum

Aug.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liberorum, quam ex August. refert, & admittit, scilicet cognouisse Christum, qui essent crediturí, vel non crediturí, his vel illis circunstantijs positis.

Boet. *d* Tertium argumentum D.Thom. est huiusmodi, natura initium sumit à perfectis: & gratia: sed in opere Incarnationis est gratia in sua summa perfectione: ergo ab illo debuit initium sumi. Maior sumpta est ex Boetio in lib. de consolat. prosa. 10. in principio: quam benè D.Thom. in solut. exponit, non esse illius sensum naturam in operationibus suis initium sumere à perfectis: nam potius procedit ab imperfecto ad perfectum: sed inesse & constitutione ipsius naturæ initium sumptum esse ab aliquo perfecto. Produxit enim Deus vnamquamque rem perfectam in sua natura, & specie, & individuo, vt ita à perfectis ad minus perfecta procederet naturæ propagatio. Quem sensum, ipse etiam Boet. euidenter expressit, & illo supposito. Respondet D.Thom. in forma negando consequentiã: quia imperfectionem naturæ humanæ, duratione præcedit æterna Dei perfectio. Sed non videtur certè solutio satisfacere: eadem enim ratione dici posset, non oportere naturam incepisse à perfectis: quia autor naturæ omnes creatas naturas antecedit, & potest semper perfectiores producere, vel eandem magis ac magis perficere: vel é contrario arguitur, quia licet Deus sit primum principium naturæ, quia tamen voluit, & decuit perfectionem naturæ quibusdam creaturis per alias communicare, ideo oportuit in initio producere naturam perfectam in aliquibus individuis, à quibus alia perfectionem participarent: sed eodem modo in ordine gratiæ voluit, & decuit, vt perfectio gratiæ ab vno primo fonte, & capite ad alios redundaret, quod caput non tantum esset Deus, sed Deus homo: ergo non satis est, quod perfectio Dei vt Dei duratione præcedat, sed oportuit hoc caput, in quo gratia est perfecta, & tanquam in suo fonte, à principio produci. Respondetur, negando consequentiam: quia influxus naturæ est physicus, & per veram effectionem principalem in suo genere, scilicet causarum secundarum: at verò proprius & principalis influxus gratiæ semper ac necessario est ab ipsomet Deo: & ideo dixit D. Thom. satis esse, vt ante omnem gratiæ perfectionem existat perfectio Dei. Christus autem est supremum caput gratiæ, in genere meriti: quod solùm requirit influxum moralem: & ideo necesse non fuit, vt in ordine temporis ante omnes existeret: sed satis est quod in mente, & prædestinatione diuina fuerit omnium primus. Ad influxum enim moralem, & per modum meriti hoc sufficit. Sed vrgebis, nam Verbum incarnatum etiam est causa efficiens gratiæ, vt D.Thom. sumit artic. sequenti, vt inde concludat, non debuisse Christi incarnationem differri, vsque ad finem mundi. Si quid autem concludit potius est debuisse fieri à principio mundi: & hoc ipsum videtur concludi ex quodam principio quod ponit artic. sequenti ad secundum, terminum Incarnationis non solùm esse considerandum, vt terminum motus de imperfecto ad perfectum, sed etiam vt principium perfectionis in humana natura. Sed dicendum est breuiter, quãquam verum sit Verbum incarnatum per humanitatem A efficere gratiam, illam tamen solùm esse instrumentariam efficientiam, quæ non fuit à principio necessaria: quia non est debita, aut connaturalis ipsi gratiæ, sicut naturalis efficacitas est debita, & connaturalis ipsi naturæ. Debuit autem communicari humanitati assumptæ, propter perfectionem eius: & ad hoc satis fuit, vt pro aliquo conuenienti tempore, secũdum ordinem diuinæ sapientiæ, communicaretur.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm Incarnatio differri debuerit vsque ad finem mundi.

Locis supra art. 5. citatis. AD Sextũ sic proceditur. Videtur, quòd Incarnationis opus differri debuerit vsq; in finem mũdi. Dicit enim in Psal. Senectus mea in misericordia vberi, ideſt, in nouissimo: B vt glo.* dicit. Sed tempus Incarnationis est maximè tempus misericordiæ, secundum illud Psal. Quoniam venit tempus miserendi eius. Ergo Incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

Glo. ordi. super illud ab insurgentib⁹ in me.

Ar. præc. ad. 3. arg⁹. ¶ 2. Præterea, Sicut dictum * est, perfectum in eodem, tempore est posterius imperfecto: ergo illud quod est maximè perfectum, debet esse omnino vltimum in tempore: Sed summa perfectio humanę naturę est in vnione ad Verbum: quia in Christo cõplacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, vt Apost. dicit Col. 1. Ergo Incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

¶ 3. Præterea, Non est conueniens fieri per duo quod per vnum fieri potest: Sed vnus Christi aduentus sufficere poterat ad salutem humanæ naturæ; qui erit in fine mundi. Ergo non oportuit, quòd antea veniret per Incarnationem. Et ita Incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

Sed contra est quod dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo

ergo debuit incarnationis mysterium, A ceperunt, eam seruauerunt; motus misericordia Dominus, misit filium suũ, per quod mundo innotuit, vsque in finem muudi differri.

a Respondeo dicendum, quòd sicut non fuit conueniens Deum incarnari à principio mundi, ita non fuit conueniens, quod incarnatio differretur vsq; in finem mundi. Quod quidem apparet, primo ex vnione diuinæ & humanæ naturæ. Sicut enim dictum est*, perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum; alio modo è conuerso, imperfectum tempore præcedit perfectum. In eo enim quòd de imperfecto fit perfectum, imperfectum tempore præcedit perfectum: in eo verò quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumque concurrit, quia natura humana in ipsa incarnatione est perfecta B ad summam perfectionem. Et ideo non decuit quòd à principio humani generis incarnatio facta fuisset. Sed ipsum Verbum incarnatum est perfectionis humanæ naturæ causa efficiens, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo non debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri: sed perfectio gloriæ, ad quam perducenda est vltimo natura humana per Verbum incarnatum, erit in fine mundi*. Secundò ex effectu humanæ salutis. Vt enim dicitur in lib. de quæst. ve. & no. Test*. C in potestate dantis est, quando vel quãtum velit misereri. Venit ergo quando & subueniri debere sciuit, & gratũ futurum beneficium: Cùm enim languore quodam humani generis, abolescere cepisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur; eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morum: & cùm adhuc reuerentia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gentes spreuerunt, non se subijcientes ei, neque hi, qui ac-

Art. præc. ad 3.

Augu. li. 2. q. ex no no test. qõ. 83. circa prin. tom. 4.

ceperunt, eam seruauerunt; motus misericordia Dominus, misit filium suũ, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo patri illos iustificatos offerret. Si autem hoc remedium differretur vsque in finem mũdi, totaliter Dei notitia & reuerentia & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertio apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationem diuinæ virtutis: quæ pluribus modis homines saluauit, nõ solùm per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis & præteriti.

Ad primum ergo dicendum, quòd Glos. illa exponit de misericordia perducente ad gloriam: Si tamen referatur ad misericordiam exhibitam humano generi per incarnationem Christi, sciendum est, quòd sicut Augusti. dicit in lib. retractat*. tempus incarnatio B nis potest comparari iuuentuti humani generis, propter vigorem feruoremque fidei, quę per dilectionem operatur: senectuti autem, quę est sexta ætas, propter numerum temporum, quia Christus venit in sexta ętate. Et quamuis in corpore non possit simul esse iuuentus & senectus, potest tamen simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatem. Et ideo in lib. 83. quæst. alicubi dicit Augusti*. quod non oportuit diuinitus venire Magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit † Christum in sexta ęta te humani generis tanquam in senectu te veniſſe.

Li. 1. ca. 26 non multum ante med. tom. 1.

Li. 83. quæsti. q. 44. in medio tom. 4.

Li. 1. de Genes. cont. Manich. ca. 23. tom. 1.

Ad secundum dicendum, quòd opus incarnationis nõ solùm est considerandum vt terminus motus de imperfecto ad perfectum, sed etiam vt principium perfectionis in humana natura, vt dictum est.*

In corp. artic.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrys. dicit super illud Ioan†. Non misit Deus filium suum in mũdum vt iudicet mundum: duo sunt Christi aduẽ-

Ho. 27. in Ioan inter medium & fin. tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus. Primus quidem vt remittat peccata: secundus, vt iudicet mundum: si enim hoc non fecisset, vniuersi simul perditi essent; omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, quòd nõ debuit aduentum misericordiæ differre vsque in finem mundi.

COMMENTARIVS.

HIC Articulus & per se clarus est, & simul cum præcedenti fere est explicatus. Respondet ergo D. Tho. non fuisse conueniens, differri Incarnationem, vsque ad finem mundi. Ex qua conclusione, simul cum conclusione articuli præcedentis vule D. Thom. docere, sufficienter concludi, Incarnationem conuenienti tempore factam, quia nec plus nec minus dilata est, quam oportebat. Probat autem D. Tho. assertionem suam tribus rationibus. Quarũ prima in præcedentis articuli fine explicata est. Secunda vero moralis est, & pro materiæ capacitate sufficiens: scilicet, ne si aduentus Christi amplius differretur, & Dei cognitio, & morum honestas prorsus abolerentur. Tertia est congruentia, quæ conclusionem huius & præcedentis articuli complectitur.

De solutione ad primum, dicemus statim disputatione sequenti. Solutio verò ad secundum, superiori articulo explicata est. Circa solutionem autem tertij de duplici Christi aduentu, nonnulla superiùs contra Iudæos dicta sunt: plura verò infra quæst. 59. tractabimus: vbi de potestate iudicandi Christi Domini disseremus.

DISPVTATIO. VI.

In duas Sectiones distributa.

De tempore, quo facta est Incarnatio, eiusq; conuenientia.

NON Possumus conuenienter expedire quæstionem his articulis à D. Thom propositam, nisi priùs, quo tempore Incarnatio facta est, statuamus. Quomodo enim iudicabit aliquis, an conuenienti tempore Incarnatio sit facta tempus ignorans, in quo facta sit? De hoc igitur primo loco dicemus breuiter attingentes solùm computationem temporum à creatione mundi, vsque ad Christum: hæc enim ad Scholasticum institutum sufficit, & prætermitti non debuit cùm eius cognitio & per se iocunda, & Theologis maximè necessaria sit.

SECTIO PRIMA.

Quo tempore facta est Incarnatio.

A DE annorum numero ab orbe condito, vsque ad Christum, tot sunt fere sententiæ, quot scriptores. Cùm enim ex Scriptura sacra numerum certum non habeamus, & humanæ historiæ, ex quibus hæc computatio magna ex parte pendet, multum inter se discordent, nihil firmum, & indubitatum affirmari potest. Vnde alij plusquàm quinque mille annos numerant, alij quater mille ducentos, alij quater mille centum, alij quater mille: quibus nonnulli viginti, aut triginta superaddunt, alij demunt. Vt ergo breuiter, quod veritati propinquius videtur, eliciam, premittam prius vulgarem diuisionem, qua tota mũdi duratio per sex ætates, secundum notabiles variationes in vniuerso factas, distribui solet, & quãtum vnaquæq; durauerit, indicabo. Distribuuntur autem illæ ætates hoc modo, vt videre est apud August. 1. 1. de Ciuit. cap. vltim. & 1. lib. de Genesi contra Manichæ cap. 23. Prima ab Adam vsque ad diluuium. 2. vsque ad Abraham. 3. vsq; ad Dauid. 4. vsque ad captiuitatem Babylonicam. 5. vsque ad Christum. 6. verò à Christo in choata est, & vsque ad finem mundi protenditur.

Sex ætates secundum notabiles variationes. Aug.

Prima ergo ætas duravit mille sexcentis quinquaginta sex annis. In quo nulla est controuersia inter catholicos: quoniã id clarè sumitur ex Genes. 5. & 7. iuxta Hebraicam veritatem, & vulgatam editionem. Græci verò secuti septuaginta interpretes, sexcentos annos addunt huic ætati. Sed decepti sunt errore Græcorum exemplarium, quibus hac in parte fides non est adhibenda.

1. Ætas. 1656. Genesis. 5. & 7.

2. Ætas. 322. Gene. 11.

Secunda ætas duravit solum trecentis viginti duobus annis quia licet ex Genes. 11. iuxta Hebraicam & Latinam vulgatam editionem, solum ducenti nonaginta duo anni colligantur, tamen ibi prætermissa est generatio Caynam, quam septuaginta addiderunt, & S. Lucas. c. 3. probauit: Et ideo illi numero addẽdi sunt triginta anni, quibus Caynam vixit, antequã filios generaret; hic verò idem est error apud Græcos, & septuaginta interpretes, qui notatus est in prima ætate, addũt enim centum annos singulis ætatibus, & ita fere octingentos annos huic ætati superaddunt. Sed numerus positus iam est omnino certus ex auctoritate vulgatæ & Hebraicæ editionis.

S. Luc. c. 3.

In assignando numero tertiæ ætatis est maior difficultas, quia ex scriptura sacra non satis constat: & pendet ex illa celebri quæstione, quo modo computandi sint quadringenti triginta anni, quibus semen Abrahæ dicitur habitasse in Aegypto, Exod. 12. Quidam enim eos computant à tempore, quo fuit venditus Ioseph, & quadringentos numerant à descensu Iacob propter locum Genes. 15. c. & quia non videtur paucioribus annis fieri potuisse, vt ille populus in Aegypto vsq; ad multitudinem tantam multiplicaretur, vt sexcenta millia armatorum hominum, absque paruulis & mulieribus exierint de Aegypto, cum septuaginta tantam animæ ingressæ fuerint, Genes. 46. quam sententiam tenet Eugubin. Exod. 12. & Genebrard. lib. 1. Chronog. Communis verò & recepta opinio est, illos quadringentos triginta annos computandos esse à promissione facta Abrahæ, quido primum egressus est de terra sua, & cognatione sua, Gen. 12. quadringentos verò annos, de quibus firmẽtio Gen. 15. esse numerãdos

3. Ætas. 941. Exod. 12. Genesis. 15. Genes. 46. Eugubinus Genebrar. Genes. 12.

dos à natiuitate Isaac: quia ibi semen Abrahæ dicitur peregrinum futurum fuisse super terram quadringentis annis: cœpit autem esse semen Abrahæ in Isaac: qui natus est viginti quinque annis à prima promissione facta Abrahæ vt constat ex Genesi 12. &. 21. prætermittuntur autem quinque anni in illis quadringentis, vt ponatur solùm numerus perfectus, & absolutus, iuxta communem phrasim Scripturæ. Et ita eodem conciliantur locus Actor. 7. & Galat. 3. nam in priori ait Stephanus semen Abrahæ peregrinatum esse quadringentis annis, in posteriori verò ait Paul. Abrahæ dictas esse promissiones: & post quadringentos triginta annos datam esse legem: & hanc fere sententiam docuit Aug. lib. 2. quæstionum in Exodum. q. 47. & optimè lib. 16. de ciuit. cap. 24. Eucherius lib. 2. in Gene. cap. 20. Euseb. in chroni. & eandem supponit lib. 10. de præparat. cap. 3. cùm ait, à primo anno vitæ Abraham, vsque ad Moysem fluxisse quingentos quinque annos: intelligit autem vsque ad principatum Moysis, qui octogenarius erat, cùm populum eduxit de terra Aegypti: vt sumitur ex Deuteronom. vltim. quia quadraginta annis dicitur duxisse populum per desertum, & centesimo vigesimo anno vitæ suæ mortuus esse. Eandem sententiam habet Epiphan. in Ancorato, non longè à fine: vbi multa miscet, quæ mihi non probantur: sed in eis examinandis non licet immorari: tenet etiam Oecumenius ad Galathas 3. & ibi fere alij multi expositores: quanuis Diuus Hieronymus ibidem, quæstionem insolutam relinquere videatur: & hæc mihi videtur verior sententia: quam statim ex sacra Scriptura confirmabo.

Genes. 12. & 21. Acto. 7. Galat. 3. Aug. Eucher. Euseb. Dent. vlt. Epipha. Oecume. Ziceron.

Hac ergo supposita facilè colligitur, hoc tertiũ mũdi sæculũ durasse nongentis quadraginta vno annis. Quẽ numerũ ita supputamus: nã ab ortu Abrahæ, vsq; ad primã promissionem illi factã fluxerunt septuaginta quinque anni, Genes. 12. ab illa autem promissione, vsque ad finem captiuitatis populi in Aegypto, seu vsque ad legem datam (quod idem est, nam post tres menses egressionis data est lex) fluxerunt quadringenti triginta anni, vt dictum est. Et potest ita minutatim breuiter declarari: nam à dicta promissione Abrahę, vsque ad ortum Isaac fuerunt viginti quinque anni: ab ortu autem Isaac, vsque ad ortum Iacob fluxerunt sexaginta, Genes. 25 Iacob autem ingressus est Aegyptum anno ætatis suæ centesimo trigesimo, Genes. 47. qui omnes efficiunt ducentos quindecim annos. A descensu autem Iacob, vsque ad mortem Ioseph fluxerunt septuaginta, vel vno amplius, quos August. supra ita colligit, quia triginta annorũ erat Ioseph, quando præpositus est terræ Aegypti, Genes. 41. Postea verò ante descensum Iacob transacti sunt septem anni vbertatis, & duo vel tres anni famis, Genes. 41. 42. & 43. Ioseph autẽ centenarius mortuus est, Genes. vltim. Supersunt ergo dicti septuaginta & vnus: qui si addantur supradictis ducentis quindecim, efficiuntur ducenti octoginta sex: his verò addendo octoginta annos vitæ Moysis, colliguntur trecenti sexaginta sex. Solùm ergo superest computandum tempus à morte Ioseph, vsque ad mortem Moysis: de quo tempore Scriptura nihil expressè loquitur. Ex dicta autem sententia, quam sequimur, intelligimus, solùm fuisse sexaginta quatuor, aut sexaginta quinque annos: totidem enim supersunt ad complendum dictum numerum quadringentorum triginta annorum. Quod autem non plures fuerint, potest duplici coniectura ex Scriptura confirmari. Prima est, quia inter Leui, & Moysem, tantùm duæ generationes intercesserũt, Cahat, & Amram, Exo. 6. Ergo satis est, quod intercesserint eo tempore dicti sexaginta quatuor anni. Secunda est, quia mater Moysis fuit filia Leui proaui Moysis, quę nata est illi in Aegypto, vt dicitur Num. 26. Vnde euidenter fit, non posse quadringentos annos cõputari ab ingressu populi in Aegyptum: quia oporteret, matrem Moysis habuisse ætatis fere trecentos annos cùm illum peperit. Cum nostra autem supputatione optimè quadrat, quòd fuerit triginta, vel quadraginta annorum, & nata ipsa fuerit post viginti quatuor, aut triginta quatuor annos descensus Leui in Aegyptum. Et ex hac sententia sequitur, propriam captiuitatem Aegyptiacam, quæ incepisse videtur à morte Ioseph, vt rectè notauit August. solùm durasse centum quadraginta quatuor annis: vel si numeremus à descensu Iacob, sequitur, durasse ducentis quindecim annis. *Neque est mirum* (ait Diuus Augustinus) *tam paruo tempore, vsque ad tantam multitudinem fuisse auctum illum populum fœcunditate hominum in eo tempore consideratâ, qui & diuturno tempore viuebant, & omnes generationi vacabant, & pluribus vxoribus vtebantur.* Et Augustinus addit, id factum esse, adiuuante illo, qui eos voluit valdè multiplicari.

Exod. 6. Num. 26. Aug.

Nec contra dicta obstant loca Genesis, vel Exodi. Nam facilè primus exponitur: sic enim habetur in Genesi: *Scito præscens, quia peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subjecient eos seruituti, & affligent quadringentis annis.* Ex quo non potest sumi, seruitutem solam duraturam quadringentis annis, sed omnia illa, peregrinationem, & afflictionem fuisse quadringentis annis terminanda. Et ex hoc loco explicandus est locus Exodi: cuius verba difficiliora sunt: Sic enim habet: *Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Sed non est sensus, omnes illos annos transactos fuisse in Aegypto, sed ibi fuisse completos. Et ad hoc explicandum addiderunt septuaginta particulam illam: *Et in terra Canaam.* Itaque in Aegypto, & in Canaam habitauit populus quadringentis triginta annis. Et hanc expositionem sequuntur fere omnes expositores Exod. vt in catena Lippom. videre est. Et iuxta hanc sententiam intelligitur obiter locus Actorum. 13. vbi Paul. numerat quadringentos quinquaginta annos vsque ad diuisionem terræ promissionis, incepisse enim videtur numerare ab ortu Isaac: à quo, vt diximus, fluxerunt quadringenti anni, vsq; ad exitũ populi ex Aegypto: quibus si addamus quadraginta, quibus populus fuit in deserto, & decem, vel paulò forsasse plures, quibus imperauit Iosue, vsque ad illud tempus, quo promissionis terram distribuit, dictus numerus annorum efficitur.

Exod. 6. Gen. 15. Exod. 12. Act. 13.

Habemus ergo ex dictis, ab ortu Abrahæ, vsq; ad legem datam effluxisse tempus quingẽtorum quinque annorum: vt bene dixit Eusebius, dicto

Universidad de Deusto
Biblioteca

loco de præparat. euangeli. A lege autem data, vsque ad initium Regni Dauid fuerunt quadringenti triginta sex anni; vt euidenter sumitur ex lib. 3. Reg. cap. 6. vbi a lege data, vsque ad initium templi Salomonis, numerantur quadringenti octuaginta anni, cœpit autem Salomon ædificare templum anno quarto Regni sui, vt ibidem dicitur. Dauid autem quadraginta annis regnauit. 3. Reg. 2. demptis ergo his quadraginta quatuor annis, ab illo numero quadringentorum octoginta annorum, supersunt dicti quadringenti triginta sex: qui additi supra quinq; & quingentos efficiunt dictum numerum nõgentorum quadraginta vnius annorũ, quibus hanc tertiam ætatem duraſſe diximus.

3. Reg. 6.

3. Reg. 2.

Quarta æras, quia Regnum Iudæorum durauit ab initio Regni Dauid, vsque ad captiuitatem Babylonicam, facilius computari potest ex lib. 3. Reg. 2. 11. 12. & sequentibus: & lib. 4. cap. 8. & sequentibus, addendo nonnulla ex 1. Paralip. 11. & 12. Ex quibus locis simpliciter omnia computando, prout in vulgata habentur, quadringenti septuaginta anni colliguntur; quibus hanc ætatem duraſſe dicimus.

3. Reg. 2. &c. 4. Reg. 8. &c. 2. Parali. 12. &c.

B Tres autem difficultates circa computationem huius ætatis expediri oportet. Prima est, quia hic numerus annorum ex duplici capite videri potest diminutꝰ. Primo, quia numerati sunt Reges, qui sibi inuicem succeſſerunt: contingit autem sæpe interregna interponi: & hæc non sunt numerata, nec supputata. Secundo & difficilius, quia in ea supputatione solũ numeramus annos, quos Scriptura sacra vnicuique Regi attribuit: & tamen non videtur semper numerare omnes: cuius exemplum manifestũ est in Saule: de quo 1. Reg. cap. 13. dicitur duobus annis regnaſſe, cùm tamen Pau. Act. 13. quadraginta annos illius regno tribuat: & in hoc sęculo de quo agimus, Ioram dicitur regnaſſe octo annis, & cœpiſſe regnare trigesimo secundo anno ætatis suæ. 4. Reg. 11. Vnde fit, illum fuiſſe mortuum quadragesimo anno suę ætatis, quod omnino stare non potest: quia filius eius Ochozias, qui illi immediatè succeſsit regnare cepit quadrgesimo secũdo anno suę ætatis. 2. Paral. 22. esset ergo natus duobus annis ante patrẽ suum filiorã octo tantũm annis regnaſſet. Et ideo Hebræi dicunt, illum regnaſſe viginti octo annis: numerari autem tantum octo, quia in reliquis pessimè regnauit, quod sequuntur glossa, & Lyra. qui addũt, ad hoc indicandũ dictum esse 4. Reg. 11. Ochoziam cœpiſſe regnare. 22. anno ætatis, cùm tamen. 2. Paralip. dicatur cœpiſſe regnare anno quadragesimo secundo, vt illi viginti anni Regni paterni supplerentur, ne in computatione annorum error accideret. Aliud exemplum esse potest de Amos, qui 4. Reg. 21. & 2. Paralip. 23. dicitur regnaſſe duobus annis: & Euseb. in chroni. secutus, vt ipse ait, septuaginta, illi tribuit duodecim annos: & idem refert Beda in lib. de sex ætatibus, & alij recentiores.

1 Reg. 13. Act. 13. 4. Reg. 11. 2. Par. 22. Glossa. Lyran. 4. Reg. 21. 2. Par. 23. Euseb. Beda.

Ad primum tamen respondetur in dicta supputatione ex sacra scriptura desumpta succeſsionem Regum semper fuiſse continuaram sine intermiſsione: & si aliqua aliquo tempore facta est, vt tempore Athaliæ, illius meminit sacra Scriptura: & ita tempus illud etiam numeratũ est. Sicut è contrario, cùm interdum accidit, filium simul cum patre regnare, ne ijdem anni bis numerẽtur, parenti solùm tribuuntur, vt expresse videre est in Ioatham, qui simul regnauit cum Azaria patre suo. 4. Reg. 15. 4. Reg. 15.

Ad secundum respondetur: quando sacra Scriptura obiter mentionem facit Regni alicuius, non semper numerare integre, & absolute numerum annorum, quibus ille regnauit, vt videre est in Cyro, Balthasar, Dario, & similibus. Nam cum Scriptura sacra non tractet horum Regum historiam, sed attingat solùm, quantum ad texendam suam sacram historiam expedit, solùm illorum annorum mentionem facit, qui ad hunc finem pertinent. Vnde non fit, huiusmodi Reges non plures annos regnaſſe, quam in Scriptura contineantur, vt per se satis videtur clarum, & notauit Hieronym. super. 11. caput Daniel. At vero in hac historia Regum Iuda, & Israël, quàm Scriptura sacra per se intendit, & absolutè tractat, sine dubio intelligendum est, semper ponere integrum annorum numerum, quibus vnusquisq; Rex imperauit: præsertim à tempore Dauidis, & saltem eo modo, qui necessarius erat, ad chronologiam Regum sine errore texendam. Neque in hac parte tutum, aut firmum videtur à Scripturę litera discedere, nisi aliunde ex eadem Scriptura, aliud apertè constet: vt in exemplo illo de Saul. nam locus Pauli explicauit locum Regum. In quo etiam satis indicatum est, non sine aliqua metaphora locutam fuiſse Scripturam, priùs enim dicit, filium vnius anni fuiſse Saul cum regnare cœpit, scilicet quo ad animi candorem: & eodem modo subdit duobus annis regnaſſe, scilicet sanctè, & iustè. Quanquam fortaſse intelligi potest, totum tempus Regni Saul, quo regnauit etiam viuente Samuele, fuiſse quadraginta annorum: post mortem autem Samuelis tantum regnaſſe duobus annis, siue in illis quadraginta annis computetur totum tempus, quo iudicauit Samuel, vt multi volunt, siue sit omnino distinctum: ad nostram enim computationẽ hoc nihil refert: nam totum hoc tempus pertinet ad tertiam ætatem.

Hieron.

Ad aliud verò exemplum de Ioram respondetur cum Eusebio, & alijs, quos Genebrard. lib. 1. sequitur, illos viginti annos nullo modo addi posse Regno Ioram, vel Ochoziæ. Primo quidem quia computando annos Regum Israël, qui eodem tempore regnarunt, scilicet Ioram, Iehu, & Iocahaz. 4. Reg. 3. & 10. est euidens, non posse addi illos viginti annos: tum etiam, quia sine vllo fundamento dicitur, viginti annos Regni Ioram fuiſse prętermiſsos, solùm quia iniquè regnauit: hac enim ratione complures alij fuiſsent prętermittendi. In conciliandis autem citatis locis difficillimis, multa dicuntur ab autoribus, quę nunc examinare nõ est necesse. Mihi breuiter occurrit, dici posse Ioram quidem cœpiſse regnare trigesimo secũdo anno ætatis, vt Scriptura apertè dicit, & regnaſſe viginti octo annis, viginti autem simul cum patre suo Iosaphat. Nam. 4. Reg. 8. dicitur cœpiſse regnare quinto anno Regni Iosaphat: & tamen. 3. Reg. vltim. dicitur, regnaſſe Iosaphat viginti quinque annis: regnauit ergo viginti simul cum Iosaphat, post illum verò regnauit octo annis: qui soli numerantur, qu a illi solùm pertinebant ad chronologię computationem. Vnde fit, Ioram mortuum fuiſse sexagenarium:

Euseb. Genebr. 4. Reg. 3. & 10. 4. Reg 8. 3. Reg. vlt.

narium: nec Scriptura vnquam dixit, illum mortuum fuiſse quadragenarium. Ad conciliandum autem alia duo loca, oportet similiter dicere, Ochoziam cœpiſse regnare simul cum patre, vigesimo secundo anno ætatis, vt dicitur. 4 Regum, & cum eo regnaſſe viginti annis: post mortem verò patris tantùm regnaſſe anno vno, cùm iam esſet quadraginta duorum annorum, vt dicitur in Paralip. Et ita solùm vnus annus pertinet ad chronologiam: & ideo solus ille numeratur. Ad vltimum de Amos respõdetur; tantùm regnaſſe duobus annis, vt in vulgata expresse habetur. Neque est vlla ratio eam aliter interpretandi: nec septuaginta, prout habemus in Complutensi, aliter habent.

A

Secunda difficultas est, quia in supputatione horum annorum, semper sumimus annos, quos Scriptura sacra singulis Regibus tribuit, tãquam integros & completos, cum tamen, vsitatius in huiusmodi historijs sit, vt annus inchoatus pro completo numeretur, ex quo fit, vt idem annus, vel integer, vel quo ad magnam eius partem, bis numeretur, ita vt verisimile sit vniuscuiusque Regis ætati dimidium annum vltra veritatem addi, si omnia benè moraliter computentur. Et hæc eadem difficultas locũ habet in computatione annorum facta in primo, & secundo sęculo: nam quod hic dicimus de tempore, quo singuli Reges regnarunt, habet locum in temporibus, seu ætatibus, quibus singuli homines vixerunt: quorum succeſsio in illis prioribus ætatibus computatur. Imo, vt quod est fateamur, hæc difficultas in omni chronologica supputatione locũ habet: nec video, quid responderi possit, nisi solùm, in his rebus non esse exactam certitudinem requirendam, sed contentos nos esse debere, numerando & supputando annos eo modo, quo in historijs, & præcipuè in sacra Scriptura numerantur. Præsertim, quia fortaſse non semper annus inchoatus pro completo ponitur, sed interdum inchoatus tanquam imperfectus ponitur, quod sæpe esse in Scriptura vsitatum docuerunt Epiphan. in Ancorato, & Auguſt. lib. quæſt. in Exod. q. 47. & in proposito fieri potest coniectura: quia. 3. Reg. 2. Dauid dicitur regnaſſe quadraginta annis: quos tantùm ego in dicta annorum summa computaui: & tamen ex. 2. Reg. 5. sumi potest, illum regnaſſe quadraginta annis, & sex mensibus. Athalia etiam dicitur regnaſſe sex annis 4. Reg. 11. & 2. Paralip. 22. & tamen regnaſſe etiam aliquam partem septimi anni, ex eisdem locis desumitur. Itaq; si alicubi fortaſse pars alicuius anni bis numeratur, alibi pars alia omittitur: & hoc modo vnus error ex alio compenſatur: neque in re tam lubrica potest esse certior supputatio.

B

Tertia difficultas est de termino huius ætatis: diximus enim, ad captiuitatem Babylonicam terminari. Fuit autem triplex hæc Babylonica captiuitas, vt constat ex. 4. Reg. 24. & 25. Et ideo dubium esse potest, de qua illarum hoc intelligendum sit. Sed hæc difficultas tangit aliam statim in sequenti ætate tractandam: nunc breuiter dicitur, hanc ætatem computari vsque ad vndecimum annum Regis Sedeciæ, in quo vltima captiuitas, & propria desolatio, & finis proprij Regni Iudaici in Ierusalem acciderunt.

Epiph. Aug. 3. Reg. 2. 2. Reg. 5. 4. Reg. 11. 2. Par. 22. 4 Reg 24

C

Quinta ætas omnium difficillima est, ad verum annorum numerum, quo duravit, supputandum: tum, quia ex Scriptura sacra parum, aut ferè nihil sumi potest: tum etiam, quia pendet ex duabus grauissimis difficultatibus: quarum altera est de principio & fine septuaginta hebdomadarum Danielis, quam supra fere indecisam reliquimus propter historię incertitudinem: altera est de initio & fine septuaginta annorum Babylonicæ captiuitatis, quas prædixit Ieremias. c. 25. 9. 52. Vnde factum est, vt autores in varias sententias diuisi sint: nam Genebr. lib. 1. chronog. in fine solũ tribuit huic ætati annos quingentos viginti vnũ: Beda autem in lib. de sex ætatibus tribuit quingentos sexaginta: Driedo lib. 3. de dogmatibus, cap. 5. quingentos nonaginta sex: ex Euseb. autem in chronico sumuntur anni quingenti octoginta quinq;. Nam ipse ponit captiuitatem illam accidisse Olympiade quadragesima septima, anno secundo, cum Clem. Alex. lib. 1. stromat. ortum autem Christi Domini certum est euenisse Olympiade centesima nonagesima quarta, anno tertio, vt ipse etiam inferius scribit. Durauit ergo hæc ætas centum quadraginta quinque Olympiades, & annum vnum: quæ ad annos redactæ efficiunt dictum annorum numerum. Sed hæc supputatio Eusebij supponit, ab initio huius ætatis, seu desolationis Ierusalem, vsque ad reędificationem templi inchoatam sub Cyro, tantum intercesisse annos triginta, quod multis alijs non fit credibile. Habet etiam hæc sententia aliam difficultatem supra tactam, dum exponeremus hebdomadas Danielis, quia plures annos tribuit imperio Græcorum, quam veritas scripturæ patiatur. Quæ difficultas procedit in omni sententia, quę per Olympiades colligit numerum annorum huius ætatis. Vnde etiam fit hoc negotium magis ambiguum, & incertum: quia verisimilior omnium rationum cõputandi hęc tempora existimata est hęc, quę sumitur ex numero Olympiadum: quæ tamen ex Scriptura conuinci videtur in hac parte continere errorem.

Ieremi. 25. Genebrar. Beda. Dried. Euseb. Clc. Alex.

Vt ergo in re tam incerta aliquid dicamus, statuamus primo ab vndecimo anno Regni Sedecię, vsque ad initium Regni Cyri in Babylone interceſsisse septuaginta annos, vt est cõmunior sententia ex Iosepho lib. 11. antiquit. in princip. & Iulio Africano lib. 5. de ratione têporum, quam indicant etiam Lactant. lib. 4. c. 5. & Cyrill. lib. 8. contra Iulian. quos sequũtur Ioan. Lucidus lib. 1. de rat. temp. cap. 11. & Cano lib. 11. de locis. c. 5. argumento. 9. & Benedictus Pererius lib. 11. in Daniel. quæſt. 4. & 5. Et sumitur breuiter ex Scripturatnam Ieremias prędixit desolationem Ierusalem, & captiuitatem Iudęorum in Babylone duraturam septuaginta annis, vt constat ex citatis locis, & ex cap. 9. Danielis. Certum est autem ex. 1. Esdr. cap. 1. illos septuaginta annos completos esse in initio Regni Cyri, quando Iudeorum captiuitas solui cœpit, & illis facultas data est reuertendi in terram suam, vt prędictum fuerat Isai. 44. & 45. Hoc apertè patet ex verbo illo Esd. *In anno primo Cyri Regis Persarum, vt compleretur verbum Domini ex ore Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri, &c.* Tum ergo completi sunt septuaginta anni captiuitatis, prędicti à Ieremia. Quod verò hi anni inchoati fuerint ab vndecimo

De hebdo. Daniel. Ioseph. Iul. Afri. Lactant. Cyril. Io. Lucid. Canus. Pererius. Daniel. 9 1. Esd. 1. Isai. 44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

anno Regis Sedeciæ, constat, quia tunc, & non antea fuit templum omnino dirutum, & Ierusalem incensa & destructa, & tota regio Iudæorum vastata, & desolata, vt constat ex. 4. Reg. 25. in alijs enim captiuitatibus, licet populus captiuus ductus sit magna ex parte, non tamen fuit templum euersum, nec regio desolata. Prædixerat autem Ieremias: septuaginta illos annos non tantum transmigrationis, & captiuitatis, sed etiam desolationis: sic enim ait cap. 25. *Et erit terra in solitudinem, & in stuporem, & seruient Regi Babylonis septuaginta annis*: & ideo Daniel. 9. dicitur: *Intellexi numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam Prophetam, vt complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni.* Et similia habentur. 2. Paralip. 36.

4. Reg. 25.
Ierem. 25.
Daniel. 9.
2. Par. 36.

Obiectio. Dices hoc argumento probaretur, non fuisse desolationem terminatam tempore Cyri: quia licet ipse iusserit, templum instaurari, non tamen id factum est vsque ad Darium. Respondetur, licet templum non fuerit sub Cyro perfectum, fuit tamen inchoatum, & altare erectum, & sacrificia inceperunt offerri, & terra inhabitari: & ideo iam non poterat dici terra desolata, neque durasse adhuc sabbatum, vt Scriptura supra loquitur, id est, cessationem à sacrificijs, & alijs legalibus cæremonijs in eo loco perficiendis: & ideo recte dicitur completos esse tunc septuaginta annos desolationis.

Solutio.

Obiectiones. Non desunt tamen contra hanc sententiam, quam vt veriorem supponimus, grauissimæ difficultates ex sacra Scriptura desumptæ: quas persequi non est nostri instituti. Indicabimus tamen eas, tres præsertim, quæ præcipuè sunt. Prima sumitur ex verbis illis Zachar. 1. *Iste iam septuagesimus annus est*: quibus significatur, septuaginta annos impletos esse tempore Zachariæ, qui prophetauit anno secundo Darij Hystaspis, qui multis annis fuit post Cyrum. Secunda est, quia si tot anni fluxissent à desolatione Ierusalem, vsque ad Cyrum, Mardochæus vixisset plusquam ducentos annos: quod incredibile est. Tertia sumi potest ex chronologia, addito testimonio Ieremiæ, cap. 27. Nam regnum Chaldæorum ante imperium Cyri solùm duravit post Nabuchodonosor in filio, & nepote eius, scilicet Euilmerodach, & Balthasare, qui post vastationem Ierusalem solùm regnarunt quinquaginta duos annos: viginti sex, quibus superuixit Nabuchodonosor, vt sumitur ex. 4. Reg. 24. & 25. viginti tres, quos historiæ tribuunt Euilmerodach, & Balthasaris tres, ex Daniel. 8. qui complent dictum numerum.

Zacha. 1.
4. Reg. 24
Ierem. 27.
4. Reg 24
Daniel. 8.

Ad primam, propter illa verba multi existimant, alios esse septuaginta annos captiuitatis, de quibus loquitur Zacharias, & alios, de quibus locutus est Ierem. Isti enim cõpleti sunt initio imperij Cyri, vt ostẽsum est: illi verò secundo anno Darij Hystaspis: & ideo dicunt, annos à Ieremia prædictos non incepisse in tertia captiuitate Sedeciæ, sed in prima Ioacim, vel secunda Ieconiæ. Annos verò, de quibus Zacharias loquitur, incepisse in vltima captiuitate. Sed hoc stare non potest cum ijs, quæ diximus, neque cum chronologia à grauioribus autoribus probata: quia inter primam & vltimam captiuitatem, tantum interfuerunt decem & nouem anni: & inter secundam & tertiam vndecim, vt patet ex. 4. Reg. 24. & 25. At verò à primo anno Cyri, vsque ad secundum Darij Histaspis interfuerunt quadraginta, vel plures anni, vt est communior sententia: cui fauet illud Ioan. 2. *Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc.* Adde, hos duplices septuaginta annos, nullum habere fundamentum in Scriptura: nam Angelus, qui Zachar. 1. dixit illa verba: *Iste iam septuagesimus annus est*, non attulit nouam prophetiam, aut reuelationem, quod postrema illa captiuitas esset septuaginta annis duratura, sed alludit sine dubio ad prophetiam Ieremiæ, & interpellans Deum, vt misereretur Ierusalem, & vrbium Iuda, allegat septuaginta annos à Ieremia prædictos iam esse impletos. Nec dicit affirmando, illum annum in quo loquebatur, fuisse septuagesimum, sed per interrogationem dicit: *Iste septuagesimus annus est?* quasi diceret iam diù septuaginta anni dicti à Ieremia impleti sunt, & Ierusalem, ac vrbes Iuda nondum plenam receperunt libertatem, &c. Et hanc expositionem indicauit Hierony. & aperte Lyranus, & alij.

Ioan. 2.
Hieron.
Lyran.

Ad secundam, omissis multis, quæ dici possunt, non fuisse in persona sua (vt ita dicam) translatum ab Ierusalem in Babylonem, tempore captiuitatis factæ sub Ieconia, sed in parentibus suis, ipse verò onus est in Babylone. Neque aliud colligitur ex lib. Esther. cap. 2. & ita facilè omnia conciliantur.

Esther. 2.

Ad tertiam respondetur, iuxta communiorem sententiam Berosi, quem refert & sequitur Iosephus lib. 1. contra Apionem, & lib. 10. antiquit. cap. 11. & Beda lib. de sex ætatibus, & alij, post Nabuchodonosor, vsque ad Cyrum, minimum regnasse quatuor Reges Chaldæorum, scilicet, Euilmerodach, Niglisarum, Labossardachum, & Nabonidum: & huic vltimo tribuunt decem & septem annos: quanquam in nominibus horum Regum, & in numerandis annis, quibus regnarunt, mira sit varietas in autoribus. Ex loco autem Ierem. 27. nihil in contrarium probatur: tum quia ibi non excluduntur alij: tum etiam, quia illa phrasis, scilicet: *Dedi regnum ei & filio eius, & filio filij eius*: tantundem valet, ac si dictum esset, & filijs eius: non ergo significatum est, tantum per duas generationes duraturum fuisse regnum illud.

Beros. Ioseph. Beda.
Ierem. 27.

Habemus ergo septuaginta annos huius ætatis, vsque ad Cyrum: reliqui vsque ad Incarnationem numerandi sunt, aut per hebdomadas Danielis, & hæc fuisset terribilissima supputatio, si constaret satis de initio illarum: sed quàtum hoc habet ambiguitatis, tantum est incerta hæc ratio supputandi: aut per imperia supputando annos, quibus durarunt imperia Persarum, & Græcorum: nam de imperio Romanorum certissimum est, Christum Dominum incarnatum, vel natum fuisse anno quadragesimo primo imperij Augusti Cæsaris, qui fuit trigesimus monarchiæ Romanorum. Quam verò sit incerta duratio vtriusque monarchiæ, tam Persarum, quàm Græcorum, satis constat ex supra dictis de hebdomadibus Danielis. Aut denique numerare possumus hos annos per Olympiades, quæ videretur mihi omniũ probabilissima ratio, nisi loc⁹ ille libri 1. Machab. mihi scrupulum iniecisset. Nam constat apud omnes Incarnationem, seu ortum Domini contigisse

1. Machab.

tigisse in Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno tertio aut quarto: Cyrum verò cœpisse regnare initio Olympiadis quinquagesimæ quintæ. Ita enim ponit Eusebius & fere omnes in hoc conueniunt. Iuxta quam computationem constat, ab initio Cyri seu a septuagesimo anno Babylonicæ captiuitatis expleto, vsque ad incarnationem interfuisse fere centum triginta nouẽ Olympiades, quæ cõtinent quingentos quinquaginta quinque annos: quibus si addantur septuaginta captiuitatis, efficiuntur sexcentiviginti sex anni. Sed ab his sunt sine dubio aliqui tollẽdi, propter citatum locum Machabeorum, præterquam quod incertum est id, quod sumitur de initio regni Cyri. Quia licet frequentius asseratur triginta annis regnasse, non tamen constat: imo valde dubium est, an omnes illos regnauerit post captam Babyloniam: quia verisimile est prius aliquos annos regnasse in Perside. Vnde fit etiam dubium, an initũ regni eius in principio Olympiadis quinquagesimæ quintæ, intelligendum sit simpliciter de regno eius in Perside, vel post captam Babyloniam. Quocirca in hac re nihil inuenio quod posim secure affirmare, nisi hoc solum à prima reædificatione Templi sub Cyro duraſse minimum quadringentos quinquaginta quinque annos: quia certum est initium hebdomadarum Danielis non posse sumi ante illam reædificationem factam sub Cyro: quibus si addamus septuaginta annos captiuitatis, efficiuntur quingenti viginti quinque, qui vt minimum tribuendi sunt huic ætati. An verò plures fuerint mihi non constat. Verisimilius tamen existimo plures fuisse: quia hoc magis indicant grauiores, & antiquiores historiographi, quot autem plures fuerint, etiam me ignorare confiteor, quia ipsimet autores graues inter se dissident. Si autem diuinare licet, & veluti media via inter extrema incedere, demus huic ætati sexcentos annos: parum enim ab hoc numero discrepare potest, si bene omnia compensentur.

Summa totius præcedẽtis supputationis. Ex quibus omnibus licet colligere, incarnationem factam esse circa quatermillesimũ annũ à creatione mundi, vt facile patebit computando omnes ætates supra numeratas. An verò fuerint illi impleti, vel nondum perfecti, non credo posse vsque ad numerum omnino certum designari: sed solum, vt dixi, parum ab illo numero distare. Illud verò quod supra diximus, quoniam ad plures quæstiones inferius disputandas necessarium erit, pro certo statuendum est, scilicet iuxta computationem Græcorum incarnationem factam esse Olympiade cetesima nonagesima quarta, anno tertio. Iuxta computationem vero Romanorũ factam esse anno quadragesimo primo imperij Augusti, vt conueniũt Eusebius in Chronicon, & lib. 1. hist. c. 5. Epiphanius in Ancorato & in libro de ponderibus & mensuris aliquantulum à principio, & hæres. 51. & 78. & Beda libro de sex ætatibus: qui omnes docent natum fuisse Christũ anno quadragesimo secundo inchoato Augusti. Quod expressius ponit Clemens Alex. lib. 1. Stromat. à quibus non dissidente Ireneus lib. 3. c. 15. & Tertul. lib. contra Iudæos. c. 8. dicentes, natum fuisse Christum anno quadragesimo primo imperij Augusti: intelligendi enim sunt, ideò, post illum completum. Vnde fit ex omniũ sententia, incarnationem, quæ nouem mensibus natiuitatem antecessit, anno quadragesimo primo imperij Augusti perfectam fuisse.

Eusebius. Epipha. Beda.
Clem. Alexandr. Ireneus. Tertullia.

Sed quæret tandem aliquis, quo anni mense facta sit incarnatio: non enim defuit quidam Matheus Beroaldus, qui lib. 4. suæ Chronog. c. 1. dicere ausus fuerit, Christum natum esse mense Septembri, in æquinoctio autumnali, vnde fit incarnationem factam esse in medio mensis Decembris. Sed est temeraria sententia contra vniuersalem Ecclesiæ Latinæ traditionem & consuetudinem, quæ habet Christum fuisse natum die vigesima quinta Decembris: & incarnationem fuisse factam die vigesima quinta Martij. Hoc satis patet ex sensu & vsu Ecclesiæ, quę fuisse antiquissimum constat ex Augu. lib. 4. de Trinit. c. 5. & sermo. 18. de natiuita. & ex Clem. Alexan. lib. 1. Stromat. & Niceph. lib. 1. hist. c. 11. & Chrysostomus homil. 1. in Luc. & homilia sequenti, quę est de Natali Domini, qui aduertit conceptionem & natiuitatem Christi Domini cum conceptione & natiuitate Ioannis Baptistæ ita fuisse per omnia quatuor anni tempora distributas, vt singulis primis mensibus vnius cuiusque temporis anni, alterutra cadat conceptio vel natiuitas: videlicet primis mensibus veris & hyemis incarnatio & natiuitas Christi, primis autem mensibus autumni & æstatis conceptio & natiuitas Ioannis Baptistæ.

Dubitatio
Augustin. Clem. Alexandr. Nicephor. Chrysostom.

SECTIO. II.

Vtrum conuenienti tempore facta sit incarnatio.

Quæstio hæc ex eo capite nonnullam difficultatem habet, quod tantum Dei beneficium non videbatur tot annis & seculis differendum. Quam difficultatem obiecit Augustino quidam Porphyrius paganus in epist. 49. de sex quæstionibus contra paganos q. 1. eandemq; quotidie interrogant Gentiles, cum primum illis Euangelium prædicatur. Nam si Deus (inquiunt) propter salutem & amorem hominum, homo factus est, cur non antea venit, ne tanta hominum multitudo periret? & eandem attingens Chryso. hom. 17. super ad Rom. circa illud cap. 14. *Iuxta reuelationem mysterij temporibus æternis tacti*, inquit, *si quæsieris quæ ratione nunc tandem apparuit, periculosam rem facies, mysteria Dei curiosè examinans, & rationem illorum exigens: neque enim talia curiosè inquirenda sed diligenda sunt, & amplectenda: obedientiam enim fides exigit, non curiositatem.* Et ad simile propositum dixit Irenæus lib. 4. contra hæres. c. 76. *Non tu Deum facis, sed Deus te. Si ergo opera Dei es, manum artificis tui expecta opportune omnia facientem.* Sed hæc dicunt patres ad eos qui animo curioso, & ad impugnandam fidem hęc interrogant. Nobis vero necessarium est, aliquam rationem reddere eius, quæ in nobis est fidei. Cũ enim omnia quæ à Deo fiunt, ordinate, & conuenienter fiant non deerit aliqua sufficiens ratio ad hanc fidem explicandam.

Augusti. Porphyr.
Chrysost. Roma. 14.
Irenæus.
Tacita obiectioni respondetur

Dico ergo primo non opportuisse hoc mysterium statim in initio mundi fieri, sed conuenienter tot seculis & temporibus dilatum esse. Ad-

Conclu. 1. explic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uertendum est non dici ita conueniens, quin si Deus aliud facere voluisset, & mysterium hoc multo ante perficere, potuisset etiam illud esse conueniens, iuxta rationes & fines, quos Deus veller intendere: sed dicitur esse conueniens in primis, quia simpliciter potuit bene & honeste ita fieri absque vlla indecentia, & deinde quia considerata magnitudine mysterij, & causis, & rationibus propter quas à Deo fiebat, expediens fuit tanto tempore differri, & hoc sensu est omnino certa hæc veritas, quæ sufficienter autoritate Dei id facientis comprobata est: omnia enim sapientissime prouidet, & in numero, pondere, & mensura disponit.

Rationes. Ratione præterea declaratur, nam primo si loquamur de initio hominis in statu innocentiæ, ante peccatum, non fuit conueniens tunc fieri hoc mysterium, præter rationem D. Tho. supra, quia oportuit tantum mysterium prius fide teneri ab Angelis & hominibus, & Christum ita creditũ ab eis adorari & sperari, vt autorem suæ salutis. Secundo, si loquamur post peccatum commissum, similiter fuit conueniés ex parte ipsius mysterij, propter fidem & veneration em eius, vt B prius multis temporibus esset prædictum & prefiguratum, vt facilius crederetur, & post longam expectationem maiori affectu & veneratione susciperetur. Sic August. tract. 31. in Ioan. inquit: *Multi dicunt quare non antea venit Christus? quibus respondendum est, quia nondum venerat plenitudo temporis, moderante illo per quem facta sunt tempora. Sciebat enim quando venire deberet. Primo per multam seriem temporum & annorum prædicendus fuit: non enim aliquid parvum venturum fuit: diu fuerat prædicendus semper tenendus: quanto maior iudex veniebat, tanto præconum longior series præcedebat.*

August.

Secundo ex eodem August. lib. 83. qq. q. 43. quia oportuit vniuersum paulatim perfici, & in singulis ætatibus habere decorem suum: sicut homo in ipsa corporis ætate paulatim progreditur ab infantia vsque ad senectutem. *Et quicunque*, inquit Augustinus, *ad certam sapientiam peruenerunt, non nisi ab eadem veritate suorum figillatim etatium opportunitate illustrati sunt. A qua veritate vt populus sapiens fieret, ipsius generis humani opportuna ætate homo fuit ipse est.*

Vnde sumitur tertia ratio ex parte ipsorum hominum: quos oportuit prius disponi ad tantũ mysterium susciendum. Duobus autem modis tanta successione temporum dispositi sunt: primo directè prius per naturalem legem, & generalem promissionem & spem mediatoris: postea per legem scriptam, & expressiores prophetias, & plures cæremonias & sacrificia: quæ omnia Christum promittebant, & præfigurabant. Secundo, quasi indirecte permittendo, vt Paulus ait ad Roma. 11. & ad Galat. 3. omnes ferè homines sub peccato & incredulitate concludi, vt suam fragilitatem agnoscerent, & humiliores fierent ad tantam Dei gratiam agnoscendam, & susciendam. Vnde etiam factum est, vt dilato beneficio & necessitate crescente, desideria Saluatoris crescerent. Quæ omnia D. Thom. hic attigit, & latiùs Ireneus lib. 4. cõtra hæres. cap. 75. Theodor. lib. 6. de curationibus Græcorum ad finem. Chrys. homi 4. ad Colos. col. 4. & homil. 9. ad populum, vbi inter alia ait, *Non si aliquid vtile est, ideo statim dari debet, nam etiam solidus cibus vtilis est, non tamen datur in principio.* Et Eusebius hb. 1. hist. or. c. 1. & Nicephor. lib. etiam 1. c. 3. & optime Leo Papa serm. 3. de natiuita. c. 4. Gregor. Nysse. oratio. de natali Domini. Et Bernardus serm. 1. de aduentu. Ambrosius & expositores circa illa verba ad Galat. 3. *Lex pædagogus noster fuit in Christo.* Et circa illa cap. 4. *Cum essemus parvuli sub elementis huius mundi eramus seruientes.* Et Theophylact. super ad Hebræ. 9. exponens illa verba: *Nunc autẽ semel in consummatione seculorum ad reprobationẽ peccati per victimam sui ipsius manifestatus est.* Vbi ex Gregor. Nysse. hæc verba refert. *Quo modo infinitis medicis intus adhuc febre corpus subpurgante, cum per morbum feruentes causa adhuc accenditur, nullum adhibent ægroto ex cibis auxilium, expectantes tantisper, dum malum hoc ad summum increuerit, sic & nobiscum actum est. Expectauit animarum medicus donec vniuersa malitia ægrotudo pandueretur, &c.*

Eusebius. Nicephor. Leo. Nyssenus. Bernar. Ambros. Gala. 3. & 4. Theoph. Hebræ. 9. Simil.

Quarto addi potest, explicando magis superiorem rationem, quia si Christus dominus in principio mundi venisset, pauci tunc essent homines qui eius præsentia fruerentur, & doctrinam ab eius ore susciperent, & abundantiam gratiæ in eius aduentu communicatam, vnde exiguus etiã esset numerus hominum quibus Christi Euangelium, vel ab ipso, vel a discipulis eius prædicari posset. Ex quo rursus fieret, vt paulatim procedẽtibus temporibus, fidei, & charitatis feruor languescret. Hæc est enim hominum conditio, vt non multum in officio virtutis feruenter persueret, sicut & ante Christi aduẽtum in ipsa Dei cognitione, & honestate morum vsum est: & post eius prædicationem in Ecclesiæ discursu, quæ ab illo primo charitatis feruore statim declinare cœpit. Si ergo Christus in principio mundi venisset, ille primus feruor doctrinæ & gratiæ eius, breui tempore, & in paucis hominibus durasset: postea vero, quando genus humanum plenius propagatum esset, & maior hominum multitudo tanto remedio indigeret, iam fides huius mysterij plurimum obscurata esset: vnde fieret, vt pauciores illius gratia & beneficijs fruerentur. Quam rationem significasse videtur Theodoret. supra cũ dixit: *Si in principio mortem subisset, quando peccatum non perinde effusum fuisset, nemo deinde resedidisset.* Et ex hac ratione soluitur obiectio supra tacta scilicet, quod si antea venisset Christus, plures salui fierent. Quanquam enim non sit contemnenda responsio Augustini, ex prædestinatione Dei de sumpta, scilicet tunc venisse, quando agnouit electis suis magis profuturum eius aduẽtum, vt circa literam D. Tho. adnotauimus, & sumi potest ex eodem libro de bono perseuerant. c. 9. & libro de prædestinatione sanctorum, c. 9. Responderi tamen potest etiam ex dictis, considerata hominum conditione, & ordinario modo diuinæ prouidentiæ, plures homines fuisse saluandos per mysterium incarnationis factum post multa tẽpora, quando iam mundus erat quasi perfectæ ætatis, quam si in principio fieret.

Theodor. Solutio obiectionis. Augusti.

Dico secundo, conueniẽs fuit mysterium hoc non differri vsque ad finem mundi: sed nullo etiam ante illum fieri. Hæc conclusio adeo est per se clara, vt nullus de illa vnquã dubitauerit: eamque à fortiori probant obiectiones & rationes dubitandi in principio positæ. Probant etiam rationes fa-

Conclu. 2.

nes factæ pro superiori conclusione si bene accõ A modentur. Sicut enim pertinuit ad dignitatem mysterij, vt aliquandiu expectaretur, & predicereturita maxime pertinuit ne tãta esset dilatio, vt iam & mores essent omnino corrupti, & fides eiùs prorsus amissa, & spes quasi desperata: quod certe timendum fuisset, si amplius dilatum esset. Quod facile credet quicũque corruptionem morum, tam in lege naturæ quam in lege scripta factam cum ad fines suos deuenerunt, consideauerit. Ac deniq; si statim post incarnationem mũdi duratio finiretur, quibus profuisset tantum mysterium, aut pro quibus sacramenta fuissent institutа? itaque in hoc nulla relinquitur dubitandi ratio.

Obiectio. Gene. 49. Isai. 2. Miche. 4. Dan. 2. Respon. 1. Ioan. 2. 1. Cor. 10.

Sed obijcitur, quia in scriptura sacra dicitur venturus Messias in nouissimis diebus, vt patet Genes. 49. Isai. 1. & Mich. 4. & Daniel. 2. hoc autem videtur significare, id est, in vltimis temporibus, seu in fine mundi. Respondetur breuiter, totum hoc tempus noui testamenti vocari tempus nouissimum, vt patet prima Canonica Ioan. ca. 2. *Filioli iam nouissima hora est.* Et 1. Corin. 10. vocatur finis seculorũ. Potest autem sic appellari, vel quia in hoc tempore data est lex gratiæ, quæ B fuit vltima post quam alia non speratur: vel quia in hoc tempore complentur omnes prophetiæ, & prædictiones Dei: qua fortasse ratione dicitur ad Galat. 4. *Plenitudo temporum.* Vel quia distinguendo durationem mundi per ætates, vt supra fecimus, hæc est vltima: quæ licet diuturnior sit, tamen vna semper censetur, quia non fit in ea notabilis aliqua mutatio, per quam solent distingui huiusmodi ætates, sed durat semper & duratura est eadem Ecclesia, idem modus regiminis in ea, & eadem gratiæ communicatio. Ad quem modũ exponitur à patribus parabola illa de vltimo loco vocatis, Matth. 20. Sic etiam Orig. hom. 8. in Iosue vocat hoc tempus mundi vesperam. Et Ecclesia in quodam hymno canit, *Vergẽte mundi vespere:* & in alio dicit, *Deus creator omnium homo in fine temporum*, & ad hunc modum loquuntur frequenter patres, vt videre est in Athanas. epist. ad Antioche. to. 1. & in Cyril. Alexand. in epist. ad Orientales, quæ legitur & probatur in Cõcil. Cal C cedon. actione prima circa actionem septimam Concilij Constantinopolitani, & eius verba vsurpat Iustinianus Imperator in edicto ad Ioannẽ secundum. Denique Augustinus 1. de Genesi cõtra Manich. c. 23. hoc tempus vocat mundi senectutem, quia duratione est vltimum: quanquam lib. 83. quæstionum q. 44. iuuentutem mundi illud appellet, propter vigorem gratiæ, vt ipse se exposuit 1. lib. retract. c. 16. Addi vltimo potest, locutionem illam Prophetarum, *Et erit in nouissimis diebus* Sæpè tantundem valere, ac si dicerent, erit post hæc tempora. Et potissimum ita loquuntur quando prædicunt aliquid futurum in tempore valde distanti: quod potest dici vltimum respectu precedentis, licet simpliciter non sit absolutè vltimum, vt Actorum 2. referens Petrus locum Ioelis. 2. inquit *Et erit in nouissimis diebus effundam de spiritu meo.* Et tamen in Propheta habecur, *Et erit post hæc, effundam*, &c.

Matth. 20 Orig. Athanas. Cyril. Alexandri. Conci. Calcedonen. Iustinian. Augusti. Act. 2. Ioel. 2.

Conclu. 3. Dico tertio, mysterium incarnationis conuenienti tempore factum est. Hæc sufficienter probata est ex dictis: & confirmari ab aliquibus so-

Abac. 3

let, quia conueniens fuit Christum venire in medio durationis mũdi, vt quoad fieri posset minus ab omnibus distaret, vt omnibus cõmodius subueniret. Vnde Abacuc. 3. dicitur, *In medio annorum notum facies, & Dominè opus tuum in medio annorum viuifica illud.* Sed non propterea credendum est, tantum duraturum mundum, post Christi aduẽtum, quantum antea durauit. Hoc enim prorsus incertum est, & tam incognitum, quam est ignoratus dies iudicij. Et locus ille Abac. magis per accommodationem, quam iuxta sensum, & veram expositionẽ ad hoc citatur. Quoad hoc ergo solum est probabilis hæc coniectura, quod fuit cõueniens Christum venire eo tempore, quo minus distaret ab extremis, quoad commode fieri posset, suppositis alijs circunstantijs, vel conditionibus necessarijs. Vltimo tandem cõfirmatur, quia Christus venit eo tempore, quo magis mundus indigebat eius aduentu. Iam enim non tantum lex naturæ, sed etiam lex scripta pene extincta, & abolita erat. Qua ratione vtuntur sæpe patres supra citati: & indicatur à Christo Matth. 21. in parabola de patre familias, qui plantauit vineam & sæpe misit seruos, & tandem filiũ: vt ibi Chrysost. hom. 69. Anselmus, & alij expositores notarunt, & late exponit Ireneus lib. 4. cap. 70.

Matth. 21 Chrysost. Anselm. Irenæus.

QVÆSTIO. II.

De modo vnionis Verbi incarnati, in duodecim articulos diuisa.

DEinde considerãdum est de modo vnionis Verbi incarnati. Et primò, quantum ad ipsam vnionem. Secundò, quantum ad personam assumentem. Tertiò, quantum ad naturam assumptam.

Circa primũ quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrũm vnio Verbi incarnati sit facta in natura.

¶ Secundo, vtrùm sit facta in persona.

¶ Tertiò, vtrũm sit facta in supposito, vel hypostasi.

¶ Quartò, vtrùm persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

¶ Quintò, vtrùm sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo.

¶ Sextò, vtrum natura humana fuerit vnita

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnita verbo accidentaliter.
¶ Septimò, vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum.
¶ Octauò, vtrum sit idem quod assumptio.
¶ Nonò, vtrum vnio duarum naturarum sit maxima vnionum.
¶ Decimò, vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.
¶ Vndecimo, vtrum eam aliqua merita præcesserint.
¶ Duodecimò, vtrum gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

DOcuit D. Thomas an incarnatio sit, & propter quid precipuè facta sit. Nunc explicare aggreditur quid ipsa sit, ita enim intelligêdus est huius quæstionis titulus. Non enim proponit inuestigandum modum quasi accidentarium huius vnionis: sed modum essentialem, quod est quærere illius propriam essentiam & quidditatẽ: quoniam verò hoc explicari non potest, nisi intellecto prius termino ex ipsa vnione resultante ideo de his duobus differit in tota quæstione, præsertim vsque ad articulum nonum. Nam in reliquis tribus, præsertim in vndecimo nonnulla miscet, quæ potius ad extrinsecas causas huius mysterij videntur pertinere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vnio Verbi incarnati sit facta in natura.

a 7 *Infr. art 2 & 6. co. & 12. ad 1. & qō 50. artī 2. Et 3. di 1. q. 2. art. 1. & d. 5. q. 1. ar. 2. & 3. Et 4 cō. ca. 35 37 & 41. Et Veri q. 20 artic. 1 co Et vnio articu. 1 & op. 3. c. 211 212. & 125 x Actio 1. post expl. Cyrilli ad*

DOprimũ sic proceditur. Videtur quòd vnio Verbi incarnati sit facta in natura. Dicit enim Cyrillus, & inducitur in gestis Concilij Calcedon.* Non oportet intelligere duas naturas, sed vnã naturam Dei verbi incarnatam. Quod quidem non esset, nisi vnio fieret in natura. Ergo vnio Verbi incarnati facta est in natura.

¶ 2. Præterea, Athanasius † dicit: Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus: sed anima rationalis & caro conueniunt in constitutione vnius naturæ humanæ. Sic ergo Deus & homo conueniunt in constitutione alicuius naturæ: ergo vnio facta est in natura.

Ioan. epi. Antioch. non multum procul. † In symbolo fidei sua.

¶ 3. Præterea, duarum naturarum vna nõ denominatur ex altera, nisi aliquo modo in inuicem transmutentur: Sed diuina natura & humana in Christo ab inuicem denominantur: dicit enim Cyrillus diuinam naturam esse in carnatam. Et Gregorius Nazianzenus dicit* humanam naturam esse deificatam, vt patet per Dam.* Ergo ex duabus naturis videtur esse facta vna natura.

Nazian. in epist. ad Clidonium ante mediũ. x lib. 3. ortho. fidei. ca 6. 7. & medio.

Sed cõtra est, quod dicitur in determinatione Concilij Calcedonen.x Confitemur in nouissimis diebus filiũ Dei vnigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter agnoscendum, nunquam sublata differentia naturarum propter vnionem. Ergo vnio non est facta in natura.

In symbolo fidei ibi posito, reperies idem 1. conc. 4. generaliũ Coloniæ impressorum, anno dñi 1530.

b Respondeo dicendum, quòd ad huius quæstionis euidentiam oportet cõsiderare quid sit natura. Sciendum est ergo, quòd nomen naturæ à nascendo est dictum: vnde primò est impositum hoc nomen ad significandum generationem viuentium: quæ natiuitas vel pullulatio dicitur, vt dicatur natura quasi nascitura. Deinde translatum est nomen naturæ ad significandum principiũ huius generationis: Et quia principium generationis in rebus viuentibus est intrinsecum, vlterius deriuatũ est nomen naturæ, ad significandum quodlibet principium intrinsecum motus: secundum quod Philosophus dicit in 2. Physic.* quod natura est principium motus in eo, in quo est per se & non secundum accidens. Hoc autem principium, vel forma est, vel materia: vnde quandoque natura dicitur forma quandoque vero materia. Et quia finis generationis naturalis est in eo quod generatur speciei essentia, quam significat diffinitio: inde est quod huiusmodi essentia speciei vocatur etiam natu-

Li 2. physi. tex. 3. to. 2.

natura. Et hoc modo Boetius naturã diffinit in libro de duabus naturis, dicens. Natura est vnamquanque rem informans specifica differentia: quæ scilicet complet diffinitionem speciei. Sic ergo nunc loquimur de natura, secundum quod natura significat essentiam, vel quodquid est, siue quidditatem speciei. Hoc autem modo accipiendo naturam, impossibile est vnionem Verbi incarnati esse factam in natura.

In 1. pagi. epriu. lib.

¶ Tripliciter enim aliquid vnum ex duobus vel pluribus constituitur. Vno modo ex duobus integris, perfectis remanentibus. Quod quidem fieri non potest nisi in his, quorum forma est cõpositio, vel ordo, vel figura, sicut ex multis lapidibus absque aliquo ordine adunatis, per solam compositionem fit aceruus: ex lapidibus autem, & lignis secundum aliquem ordinem dispositis, & etiam ad aliquam figuram redactis, fit domus. Et secundum hoc posuerunt aliqui vnionem esse per modũ confusionis: quæ scilicet est sine ordine: vel per modum commẽsurationis; quæ scilicet est cum ordine. Sed hoc nõ potest esse. Primò quidem: quia cõpositio, vel ordo, vel figura nõ est forma substantialis, sed accidentalis. Et sic sequeretur quòd vnio incarnationis nõ esset per se, sed per accidens: quod infra improbabitur.* Secũdo, quia ex huiusmodi non fit vnũ simpliciter, sed secundum quid: remanent enim plura actu. Tertiò, quia forma talium non est natura, sed magis ars: sicut forma domus. Et sic non constitueretur vna natura in Christo, vt ipsi volunt.

Artic. 6. huius quæstionis.

d Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, sed transmutatis: sicut ex elemẽtis fit mixtum. Et sic aliqui dixerunt vnionem incarnationis esse factam per modum complexionis. Sed hoc non potest esse. Primò quidem, quia natura diuina est omnino immutabilis, vt in prima parte dictum est. † vnde nec ipsa potest conuerti in aliud, cùm sit incorruptibilis: nec aliud in ipsam, cùm ipsa sit ingenerabilis. Secũdo, quia id quod est cõmixtum, nulli miscibilium est idem specie: differt enim caro à quolibet elementorum specie. Et sic Christus non esset eiusdem naturæ cum patre nec cum matre. Tertiò, quia ex his, quæ plurimum distant, non potest fieri commixtio: soluitur enim species vnius eorum, puta si quis guttam aquæ, amphoræ vini apponat. Et secundum hoc cum natura diuina in infinitum excedat humanam naturam, non potest esse mixtio: sed remanebit sola natura diuina.

P. 1. qu. 9. articu. 1.

e Tertio modo fit aliquid ex aliquibus non permixtis vel permutatis, sed imperfectis: sicut ex anima & corpore fit homo: & similiter ex diuersis membris vnum corpus cõstituitur. Sed hoc dici non potest de incarnationis mysterio. Primò quidem, quia vtraque natura est secundum rationem suam perfecta, diuina scilicet & humana. Secundò, quia diuina natura & humana non possunt constituere aliquid per modũ partium quantitatiuarum, sicut membra constituunt corpus: quia natura diuina est incorporea. Neque per modum formæ & materiæ: quia diuina natura non potest esse forma alicuius, præsertim corporei. Sequeretur enim quòd species resultãs esset communicabilis pluribus: & ita essent plures Christi. Tertiò, quia Christus non esset humanę naturæ, neque diuinæ naturæ. Differentia enim addita variat speciem: sicut vnitas numerum, sicut dicitur in 8. Metaphysicor. †

lib. 8. tex. 10.

Ad primum ergo dicendum, quòd autoritas illa Cyrill. exponitur in quinta Synodo* sic: Siquis vnam naturam Verbi Dei incarnatam dicens, non sic accipiat, sicut Patres docuerunt, quia ex diuina natura & humana, vnione secundum subsistentiam facta: sed ex talibus vocibus naturam vnam, siue substantiam diuinitatis & carnis Christi in-

In Concil. Constant. can. 8 fuit istud conci. 5 generale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti introducere conetur: talis anathema sit. Non ergo sensus est, quòd in incarnatione ex duabus naturis sit vna natura constituta: sed quòd natura Verbi Dei, carnem vniuit sibi in persona.

Ad secundum dicendum, quòd ex anima & corpore constituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas naturæ & personæ. Naturæ quidem secundum quod anima vnitur corpori, formaliter perficiẽs ipsum, vt ex duobus fiat vna natura, sicut ex actu & potentia vel materia & forma. Et quãtum ad hoc non attenditur similitudo: quia natura diuina nõ potest esse corporis forma, vt in primo probatum est. + Vnitas vero personæ constituitur ex eis, in quantum est vnus aliquis subsistens in carne & anima. Et quantum ad hoc attenditur similitudo: vnus enim Christus subsistit in diuina natura & humana.

1.p q.3.articu.8.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Damasce. dicit. Natura diuina dicitur incarnata: quia est vnita carni personaliter: non quod sit in naturam carnis conuersa. Similiter & caro dicitur deificata (vt ipse dicit) non per conuersionem, sed per vnionem ad Verbum, saluis suis proprietatibus naturalibus, vt intelligatur caro deificata: quia facta est Dei Verbi caro, non quia facta sit Deus.

Li.3. ortho do.fid. c.6

COMMENTARIVS.

DIuus Thomas non quærit an hæc vnio facta sit in natura diuina, sed absolutè in natura, quia non agit de termino, cui vnita est humana natura: sed de termino ex vnione resultante. Non ergo quæritur an ratio terminandi hãc vnionem fuerit diuina natura (hoc enim infra q.3. disputandum est) neque an diuina ipsa humanæ, vere ac proprie vnita sit, quod potius supponitur, cum ipsa incarnatio facta supponatur. Sed quæstio est, an diuina & humana natura ita vnitæ fuerint, vt ex vtraque vna sola natura resultauerit, quod aliis verbis disputari solet à patribus. An Christus non solum ex duabus sed etiam in duabus naturis subsistat. Nomen autem naturæ (omissis aliis significationibus, quæ Philosophis notæ sunt, & à D.Thom. in corpore articuli indicantur) tam in hac quæstione, quam in tota fere materia integram ac perfectam alicuius rei, seu substantiæ essentiam significat.

b Respõdet ergo D.Tho. impossibile esse duas naturas humanam & diuinam ita inter se connecti, vt coalescant in vnam. Et in argumento Sed contra vtitur testimonio Concilij Caicedonen. quod habetur 1. tom. Concil. actio. 5. in secunda fidei definitione, in corpore articuli eam probat hoc modo. Tripliciter fingi potest duas naturas in vnam concurrisse: primò per modum compositionis, vel ordinis, manentibus scilicet ipsis naturis in se integris & perfectis; ita tamen inter se ordinatis, vel coniunctis, vt vnam componant. Secundo per transmutationem vel alterutrius naturæ in alterutram, vel vtriusque in aliquam ab vtraque distinctam. Tertio per compositionem vnius perfectæ naturæ ex duabus imperfectis.

Conc. Caledon.

c Primum modum excludit D. Thomas satis clare & distincte. Solum occurrit aduertendum, illum modum potius pertinere ad errorem Nestorij, & aliorum asserentium vnionem hanc esse accidentalem duarum personarum, quam eorum, qui dicunt vnionem factam esse in natura, quia illa vnio duarum perfectarum naturarum tantum esse potest accidentaris, & ideo necessario supponit naturas, non solum perfectas in ratione naturarum: sed etiam in proprijs personis. seu suppositis subsistentes, sicut in compositione domus, vel in insitione arboris non solum naturæ perfectæ, sed etiam suppositа distincta suppo nuntur, & ideo vnio proxime fit non inter naturas vt sic, sed inter suppositа, & idem est in vnione duarum rerum perfectarum, quæ solum est secundum quendam ordinem, vt cõtingit in exercitu, alijsque similibus, quia hoc ipso quod naturæ sunt integræ & perfectæ, afferunt secũ necessario sua suppositа nisi in aliquo vno supposito iũgantur, & ita sunt clara omnia, quæ D.Tho. circa hanc partem docet. Solum posset quis vrgere interrogando cur non possint duæ naturæ integræ & perfectæ immediatè coniungi substanti aliter ad componendam vnam naturam, ex qua veluti mediate resultet vnum suppositum, seu persona. Sed huius rei ratio sumenda est ex tertio membro, vt statim patebit.

Nestoriæ error.

C

d Secundum modum excludit D.Tho. rationibus satis perspicuis, præsertim prima quæ fundatur in immutabilitate diuinæ naturæ. Sed obijcit Caietanus quia ex hac ratione bene quidem conuincitur hanc vnionem non potuisse fieri per cõuersionem diuinæ naturæ in humanam, vel in aliam tertiam, quia quod conuertitur, necesse est mutari, vel plusquam mutari, oportet enim vt esse desinat; at vero econtrario non videtur sequi hanc mutationem non potuisse fieri per conuersionem humanæ naturæ in diuinam, quia hoc sine mutatione diuinæ naturæ fieri potuisset, nimirum per transsubstantiationem. Respondet autem Caietanus hic non esse sermonem de conuersione per transsubstantiationem, sed per trãsmutationem. Sed non placet, primo quia plane petit principium, secundo, quia reddit mutilam, & imperfectam doctrinam D.Thom. qui tamen absolutè & simpliciter omnes modos, qui falsò fingi possent, nititur impugnare. Tertio, quia Caietanus admittit id quod in argumento sumitur: cùm tamen falsum sit: ex Dei enim omnimoda immu

Obiect. Caietani.

Responsio Caie. falsa.

immutabilitate eũdenter efficitur nihil posse in ipsum conuerti etiam per transsubstantiationẽ. Quoniam si aliquid in aliud conuertitur, necesse est, vt illud in quod fit cõuersio, aliquod esse, vel aliquem nouum modum, vel certe nouam dependentiam antiqui esse acquirat; quia cùm conuersio sit vera actio non destructiua tantum, seu priuatiua, sed positiua, ac tendens in aliquem terminum, impossibile est, quin aliquid nouum ponat in termino, ad quem tendit, quia hoc est de intrinseco conceptu huiusmodi actionis: hoc autẽ totum non fit sine aliqua mutatione eius, ad quẽ terminatur conuersio, vt in corpore Christi, quando in illud conuertitur panis, ponitur noua præsentia vel dependentia, & ideo sine dubitatione vlla aliqua mutatio in illo fit. Loquor autem generaliter de mutatione prout comprehendit quãcunque inceptionem, vel desitionem rei in aliquo reali esse simpliciter, vel secundum quid (im mutabilitas enim Dei omnem huiusmodi modum mutationis excludit) & eodem sensu dicitur Deus ingenerabilis, & incorruptibilis, tã simpliciter quàm secundum quid, & tam ex natura sua, quàm de potentia Dei absoluta; corpus autẽ Christi domini etiam gloriosum non potest hoc modo ingenerabile aut immutabile dici, & ita nullum est fundamentum, quo Caietanus niteba tur. Adde etiam si fieri posset, vt aliqua natura cõuerteretur in diuinam sine diuinæ mutatione: incarnationem tamen per huiusmodi conuersio nem fieri non posse, quia quando aliquid ita cõuertitur, non manet, & ideo illud in quo fit conuersio, non fit id, ex quo fit cõuersio, nec manet eiusdem naturę cum illo, vt constat ex conuersione, quæ fit in Eucharistia. Christus enim non fit vere ac proprie panis, nec substantia panis manet in Christo: at vero per incarnationem Deus factus est homo, & humana natura vere mansit in Deo. Et huc tendit secunda ratio D.Thom. quæ sumpta est ex Damasc. lib.3.c.3 quia si hęc vnio facta esset per transmutationẽ alterius, vel vtriusque naturæ, Christus aut Deus non esset, aut homo, aut neque Deus, neque homo. Tertia vero ratio D.Tho. solum probat vnionem hanc non esse factam per transmutationem vtriusque naturæ, quia videlicet natura diuina, quæ potentissima est, conuertisset in se humanam (sic enim intelligenda est illa propositio in hac ratione sumpta, scilicet. Ex his quę plurimum distant, non potest fieri commixtio) non enim est sermo de sola distantia in perfectione vel natura: sed in virtute & efficacitate, nam si vnum est longe potentius, aliud consummetur.

A

B

Damasc.

C

Tertium modum aperte conuincit D. Thom. in proposito locũ habere nullatenus posse, quia natura diuina & humana non sunt partiales & imperfectæ, sed perfectę & integræ. Et hoc confirmat D.Tho. in secunda ratione huius partis, quia nec mente concipi potest hæc cõpositio nisi fingendo naturam diuinam & humanam, vt partes substanciales vnius naturæ & hoc implicat, tum quia esse naturam completam & perfectã, & esse partem naturę manifesta est repugnãtia, quia vnius terminus includit negationẽ alterius: tum quia aut essent partes integrales, seu quantitatiuæ, aut essentiales per modum materiæ & formæ, atqui vtramque repugnat diuinitati quę incorporea est, & ideo pars quantitatiua esse non potest, & actus purissimus, prorsusque immutabilis, vnde nec materiæ nec formæ rationem habere. Quam rationem tetigit Athanasius apud Euthy. 2. par. panopl. tit. 15. vbi differentiam constituit inter compositionem hominis ex anima & corpore, & Christi ex duabus naturis, quod corpus & anima ex se (inquit ille) habent imperfectum esse, quò fit, vt tunc etiam cùm esse incipiunt á se inuicem dependentiam habeãnt: dominus IESVS non ex imperfectis rebus existendi initium accepit: sed naturarum perfectarum in se initium ostẽdit, atque illic quidem hominis partes sunt anima, & corpus, hic autem nec Verbum pars carnis est, neque caro pars Verbi, horum enim vtrumque prius quam coniungãtur, perfectam naturam ostendit. Addit D. Thoaliam rationem, nam si ex diuina & humana resultaret in Christo vna natura composita tanquã ex materia & forma, illa esset communicabilis pluribus perindeque plures etiam Christos haberemus, quę ratio sumpta est ex Damasc. lib.3.c.3. vt bene eum D.Tho. explicat infra arti.5. ad secundum, & ex eodem sumit aliam confirmationem quam addit hic, scilicet, quia quandovna natura componitur ex multis tanquam ex partibus denominatio suppositi nõ sumitur à singulis partibus, sed abvna duntaxat resultãte natura, quod in Christo longe aliter accidit. Non enim ab vna natura quasi ex duabus constante, sed á singulis diuina, inquam, & humana, & homo nominatur, & Deus.

Athan.

Sed circa hæc dubitat Caietanus, primo quia non repugnat diuinitati esse formam, vtpote cũ sit forma intellectus beati. Secundo, illa consequentia, quod talis natura composita esset multiplicabilis secundum speciem. Si intelligatur quo ad eam partem, quæ est quasi materialis, nullum est inconueniens: si vero quoad diuinitatem ipsam quæ ponitur esse forma, non sequitur, vt patet in exemplo adducto de beatis, vbi licet multiplicentur intellectus, qui se habent ad modum materiæ, & subiecti; non tamen diuinitas quæ se habet ad modum formę. Tertio, illa consequentia, ergo essent plures Christi, si intelligatur de facto, nulla est, quia potest natura esse communicabilis pluribus, quę actu non communicetur: de possibili vero nullum est inconueniens.

Dubium.

Ad primum respondet Caietanus diuinitatẽ non posse esse formam realem & physicam: posse tamen esse formã (vt ipse loquitur) in esse intelligibili, & ideo putat addidisse D. Tho. cùm dixit naturam non posse esse formam alicuius, particulam illam, *præsertim corporei*. Sed veritas est vere ac proprie diuinitatem non posse esse corporis formam, aut spiritus, quia ratio formæ semper includit imperfectionem partis, & alicuius dependentię. Et licet ex parte subiecti imperfectionis & exteśi magis repugnet vt diuinitas corpus informet, tamen aliunde magis repugnat, vt informet spiritum, quia corpus forma substantiali affici nihil obstat spiritus autem tantum accidẽtali, cuius ratio magis repugnat diuinitati. Neque est verum in beatitudine diuinam essentiã esse propriè formam intellectus beati, quia reuera non informat: sed solum supplet efficientiam formę intelligibilis, & hac ratione dicitur habere vicẽ formę

Diuinitas non potest esse forma alicuius.

Quomodo diuina essentia sit forma intellectus beati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

formæ, non quoad rationem informàdi, sed quo ad vim efficiendi.

Arist. 1. de cœlo. Ad secundum & tertium Caieta. dicit illam illationem D. Tho. fundatam esse in Aristo. 1. de cœlo, tex. 92. 93. & deberi intelligi per se, quia ex accidenti contingit aliquam naturam de se cõmunicabilem multis, actu nõ communicari, quia si in illa natura est tota materia suæ speciei, & quia in natura, ex qua constat Christus, non est tota materia, ex qua potest similis natura constare, ideo fit, vt illa possit numero multiplicari. Et præterea quia illa natura corruptibilis est secundum se, ideo sequitur etiã debuisse multiplicari. Sed qui fingeret in Christo naturã cõpositam ex humanitate & diuinitate, tanquam ex materia & forma, euertere posset hoc fundamentum explicando Arist. de naturis compositis ex illa materia & forma, quæ intrinsece & essentialiter tales sunt, omnis enim forma quæ natura sua est forma materiæ, est multiplicabilis numero: at vero si sit aliqua forma quæ licet natura sua non sit destinata, & condita ad informandam materiam: ita men voluntatiè & supernaturaliter ad informandum inclinetur, non inde fit posse multiplicari secũdum numerum, si aliàs infinita sit, prorsusq; abstracta, atque ita est in proposito, non ergo rectè inferrur illam Christi naturam, si composita esse fingatur ex diuinitate, debere esse multiplicabilem numero, nam id non sequitur saltem ex parte deitatis, quæ secundum se semper manet incorruptibilis, & vna existens posset informare plures humanitates.

Forma nõ actuat nisi subiectũ sibi proportionatum Respondetur tamen, rationem D. Thom. supponere id quod est verissimum nullum actum posse verè informare aliquam materiam, vel subiectum, nisi natura sua sit forma eius habens naturalem proportionem cum tali subiecto. Quare nõ tantum implicat naturam diuinã informare: sed etiam angelicam vel humanam, atque aliam quãcunque perfectam ac integram, quæ ideo de se & natura sua physica, forma non sit, vti enim repugnat aliquid fieri albũ formaliter per id quod natura sua albedo non sit, aut calidum per id, quod non sit calor: ita informatum nisi peractũ, qui rationẽ formæ essentialiter habeat, vt hinc verũ sit illud axioma Theolog. effectũ causæ formalis sine causa formali fieri nõ posse. Videlicet cũ hæc sit omnino intrinseca causa, influxusq; eius, seu causalitas, requirat esse quoddam proportionatum atque coaptatum alteri, cum quo quasi se ipsam formaliter, & intimè præbendo talem effectum constituere debet. Ad replicam ergo vltimam concedo, contrarium errorem (si semel fingatur) eludere illationem D. Tho. quæ fundatur in principio contrario illi suppositioni impossibili, quod certissimum & verissimum est, vt diximus.

Effectus formalis non fit sine causa formali.

Argumenta D. Tho. sumpta sunt ex quibusdã dictis sanctorum, quæ à nobis tractanda sunt latè partim disputatione sequenti, partim quæstione 16. vbi de communicatione idiomatum disseremus. Et ideo nihil hic notare oportet, quoniam quæ ad mentem D. Thomæ pertinent, perspicua sunt.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum vnio Verbi incarnati facta sit in persona.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd vnio Verbi incarnati non sit facta in persona. Persona enim Dei nõ est aliud à natura ipsius: vt habitum est in primo.† Si ergo vnio nõ est facta in natura, sequitur quod non sit facta in persona. 8. *Locus supra arti. 1. inductio.* *P. p. q. 3 ar. ti. 8.*

¶ 2. Præterea. Natura humana non est minoris dignitatis in Christo, quã in nobis: Personalitas autem ad dignitatem pertinet, vt in primo habitũ est. Cũ ergo natura humana in nobis propriam personalitatem habeat, multo magis habuit propriam personalitatẽ in Christo. *P. p. q. 29. arti 3.*

¶ 3. Præterea sicut Boet. dicit in lib. de dua. nat.† Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Sed Verbum Dei assumpsit naturam humanam indiuiduam, natura enim vniuersalis non subsistit secundum se, sed in nuda contemplatione consideratur: vt Damasc. dicit.† Ergo humana natura habet suã personalitatem in Christo. Non ergo videtur quod sit facta vnio in persona. *Aliquantulum à princ. lib. videlicet in 3. pagi.* *Lib. 3. c. 11. & lib. 1. c. 11. ad sensum saltẽ.*

Sed contra est quod in Calcedon*. synodo legitur. Non in duas personas partitum aut diuisum, sed vnum & eũdem filium vnigenitum Deum Verbũ dominum nostrum Iesum Christum confitemur. Ergo facta est vnio Verbi in persona. *Habetur in conci. 1 Ephesi. in epis. synodi ad Nestorium. et etiam in loco citato art præc. in arg. sed contra. Art præcedent.*

b Respondeo dicendum, quòd persona aliud significat, quàm natura. Natura enim, vt dictum est, significat essentiam speciei, quam significat diffinitio. Et si quidem his, quæ ad rationem speciei pertinent, nihil aliud adiunctũ inueniri posset, nulla necessitas esset distinguendi naturam à supposito naturæ, quod est indiuiduum subsistens in natura illa: quia vnumquodque indiuiduum subsistens in natura aliqua, esset omnino idem cum sua natura. Contingit autem in quibusdam rebus subsistẽtibus inueniri aliquid, quod non pertinet ad rationem speciei, scilicet, accidẽtia & principia indiuiduantia (sicut maximè apparet in his, quæ sunt ex materia & forma composita) & ideo in talibus etiam secundum rem differt natura & suppositum: non quasi omnino aliqua separata: sed quia in supposito includitur ipsa natura speciei, & superadduntur quædam alia, quæ sunt præter rationem speciei: vnde suppositum significatur vt totum habens naturam sicut partem formalem & perfectiuam sui: & propter hoc in compositis ex materia & forma, natura non prædicatur de supposito: non enim dicimus, quòd hic homo sit sua humanitas. Siqua verò res est, in qua omnino nihil aliud est præter rationem speciei vel naturæ suæ (sicut est in Deo) ibi non est aliud secundum rem suppositum & natura, sed solùm secundum rationem intelligendi: quia natura dicitur secundùm quòd est essentia quędam: eadem vero dicitur suppositum secundum quòd est subsistens. Et quod est dictum* de supposito, intelligendum est de persona in creatura rationali vel intellectuali: quia nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia secundum Boetium† Omne igitur quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius siue non, vnitur ei in persona, si ergo humana natura verbo Dei non vnitur in persona, nullo modo ei vnitur: & sic totaliter tollitur incarnationis fides: quod est subuertere totam fidem christianã. Quia ergo Verbum habet naturam humanam sibi vnitam, non autem ad suã naturam diuinam pertinentem: consequens est, quòd vnio sit facta in Verbi persona, non autem in natura.

In istomet articulo. *In lib. de dua. naturis aliquã tulum a principio.*

Ad primum ergo dicendum, quòd

licet in Deo non sit aliud secundum rẽ natura & persona: differt tamen secundum modum significandi (sicut dictũ est*) quia persona significat per modũ subsistentis. Et quia natura humana sic vnitur Verbo, vt Verbũ in ea subsistat, non autem vt aliquid addatur ei ad rationem suæ naturæ, vel vt eius natura in aliud trãsmutetur: ideo vnio humanæ naturę ad Verbum Dei, facta est in persona, non in natura. *In corpore articu.*

Ad secundum dicendum, quòd personalitas in tantum pertinet ad dignitatem alicuius rei & perfectionem, in quantum ad dignitatem alicuius rei & perfectionem eius pertinet, quòd per se existat: quod in nomine personæ intelligitur. Dignius autem est alicui, quòd existat in aliquo se digniori, quã quòd existat per se. Et ideo ex hoc ipso humana natura dignior est in Christo, quàm in nobis, quòd in nobis quasi per se existens propriam personalitatem habet, in Christo autem existit in persona Verbi. Sicut etiam esse completiuum speciei pertinet ad dignitatẽ formæ: tamen sensitiuum nobilius est in homine propter coniunctionem ad nobiliorem formam completiuã, quã sit in bruto animali, in quo est forma completiua.

Ad tertium dicendum, quod Verbum Dei non assumpsit humanam naturam in vniuersali, sed in atomo, id est in indiuiduo (sicut Damas. dicit†) alioquin oporteret quod cuilibet homini conueniret esse Dei Verbum: sicut cõuenit Christo. Sciendum est tamen, quod non quodlibet indiuiduum in genere substantiæ etiam in rationali natura habet rationem personæ: sed solùm illud quod per se existit, non autẽ illud quod existit in alio perfectiori. Vnde manus Sortis quanuis sit quoddam indiuiduum, non tamen est persona: quia non per se existit: sed in quodam perfectiori, scilicet, in suo toto. Et hoc etiã potest significari in hoc quod *Libr. 3. orthodoxæ. c. 11.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

persona dicitur substantia individua: A
non enim manus est substantia completa, sed pars substantiæ. Licet ergo hæc humana natura sit quoddam individuũ in genere substantiæ: quia tamen non per se seperatim existit, sed in quodam perfectiori, scilicet in persona Dei Verbi, consequens est quod nõ habeat personalitatem propriam. Et ideo facta est vnio in persona.

COMMENTARIVS.

Diligenter notandi sunt termini in hoc titulo positi, non enim quærit simpliciter de vnione hypostatica: sed definitè de vnione Verbi incarnati, supponit enim ex fide solum Verbum esse incarnatũ, & de hac B
vnione prout facta est, D. Tho. quæstionem mouet, vnde cum quærit, an facta sit in persona, de eadem persona intelligendum est scilicet de persona Verbi. Vniri autem in persona, quatum ex litera articuli, & præcipue ex vltimis verbis solutionis ad tertiũ colligi potest, nihil aliud est quã vniri alicui personæ, non constituendo nouam personam distinctam ab ea, cui aliquid vnitur, qua ratione humanitas potest dici vniri suæ subsistentiæ in persona, & partes toti, quærere ergo, an vnio Verbi facta sit in persona, idem est, ac quærere, an humana natura ita sit vnita Verbo Dei, vt ex illa vnione non resultauerit noua persona: sed humana natura personæ præexisteti copulata sit. Dices, hoc non est inuestigare terminum resultãtem ex vnione, quod hic fuerat propositum, sed quærere terminum, cui est cõiuncta humana natura, quod ad quæstionem tertiam potius videtur pertinere. Respondetur ita esse hæc inter se connexa, vt non possint omnino seiungi: formaliter tamen, ac directè non hic agitur, an id, cui proximè coniuncta est natura, sit persona; sed solum an ita fuerit humana natura vnita diuinæ, vt per vnionem huiusmodi non resultauerit noua alia persona; sed eadem præexistens diuina fuerit incarnata.

b Hoc ergo sensu respondet D. Thomas vnionem factam esse in persona. Ad cuius probationẽ multa supponit de distinctione suppositi à natura in rebus creatis, quę nunc fusius explicare non oportet, quàm ab ipso tradita sunt. Sufficit enim nobis ex mente D. Thom. aliquam distinctionem ex natura rei esse constituendam inter suppositum creatum, eiusque naturam, qualis vero sit hæc distinctio, & quid suppositum supra naturam addat, non solùm in corporalibus naturis, sed etiam in spiritualibus, in propria quadam disputatione sunt explicanda, quam in fine huius operis adiiciemus, ne disputatione Metaphysica inter explicandum Theologica mysteria impediamur. Probat ergo D. Thomas assertionem suam hac breui ratione: si humana natura nõ vnitur Verbo Dei in persona, nullo modo ei vnitur, consequens est contra fidem incarnationis, ergo. Sequelam probat, quia quidquid inest alicui, siue pertineat ad naturam eius siue non, vnitur ei in persona. Quod principium, licet fundamentũ sit totius rationis, à D. Thoma supponitur, & nõ probatur, cùm tamen nec per se notum, nec sem per verum appareat, vestis enim vnitur homini, & non in persona. Sed respondeti potest ex Caietano illud principium intelligi, quando vnum vere vnitur alteri, ita vt intrinsecè illi insit, & coniũgatur, vt hoc modo excludantur ea, quæ cùm extrinsecus adiaceant, veram vnionem inter se non habent. Quo sensu clarissimum videtur, ac per se notum, id omne, quod alicui vnitur personæ, in ipsa vniri persona, vt constat ex dicta terminorũ expositione. Et propterea fortasse D. Thomas vsus est illo modo loquendi, *Quidquid inest alicui*, vt excluderet extrinsecus adiacentia, quę verè nõ insunt. Et eandem ob causam humanæ duæ personæ, quantumuis affectu, vel alio quouis vinculo copulentur: nunquam tamen ita intrinsecè vniuntur, vt vna inesse alteri dici possit, vnde neque vniri alteri in eadem persona.

Sed vrgebis, quia licet hoc principiũ illo sensu exposituũ verum sit, vnde tamẽ constat humanã naturam ita esse vnitam Verbo seu diuinæ naturæ, vt illi aliquo modo insit, vel intimè iungatur? Hoc n. negaret Nestorius qui dixit tantũ esse vniri tam accidentaliter per singularem affectum, vel fauorem, &c. Respondetur, hoc sumpsisse D. Th, tanquã de fide certũ, quia humana natura ita est coniũcta Verbo, vt illud hominẽ cõstituat, quod intelligi nõ potest sine vera & intima vnione, q̃ quia iterũ explicaturus erat arti. 6. vbi quærit, an hæc vnio sit substantialis, ideo hoc loco, nec plura dixit, nec retulit errore Nestorij, nec distinctè impugnauit. Posset etiã illa sequela D. Th. ſi humanitas nõ est vnita Verbo in persona, nullo modo est eiv nita, intelligi hoc modo, i. nullo proprio & speciali modo esset Verbo vnita: sed solũ improprio & cõi modo, quo etiam potest dici vnita Patri vel Spũisancto, ſ. per præsentiam, per operationẽ, &c. & hoc sensu euidentius ratio cõcludit, quia manifestissimè id sequitur, & illo admisso destruitur incarnatio, vt explicabitur in disputat. C

Aliam dubitationẽ mouet in fine articuli Caiet. quia discursus D. Th. videtur supponere omnem vnionẽ naturæ creatæ ad Deum debere esse aut in natura, aut in persona: hoc autẽ suppositũ falsum est, quia posset fieri vnio in hoc Deo, quę neq; esset in natura, neq; in persona, cui" occasione multa dicit de subsistẽtia essentiali, & devnione quæ in ea fieri potest, quæ à nobis in q 3. commodius tractabũtur. Ad obiectionem vero factã quatuor modis respondet, sed duo primi supponũt, vel non esse in Deo subsistentiã communẽ, vel in illa non posse fieri substantialem vnionẽ, quæ nobis vera non videntur, vt citato loco videbimus. Quarta etiã responsio, quæ Caiet. placet, sumit falsam doctrinã dicto etiam loco examinãdã, videlicet hũc Deũ abstractũ à tribus personis esse aliquo modo personam, & ideo vnionẽ in illo factã, esse vnionem in persona. Respõsio ergo tertia est, quæ aliis etiã discipulis D. Th. probatur ſ. D. Th. hic nõ agere absolutè de vnione ad Deũ: sed definitè de vnione ad Verbũ, & de hac verè dicitur non posse esse nisi in natura vel in persona: nam siqua fieret vnio in hoc Deo, illa nõ esset vnio

Obiectio.

Dubium.

Obiectio.

Responsio.

set vnio Verbi magis quàm Patris vel Spũsancti. A

Sed contra, quia loquendo hoc modo de vnione ad Verbum, illa neque in natura esse potest; sed tantũ in persona, quia si per impossibile fieret vnio in natura, illa etiã non esset vnio ad Verbũ magis, quam ad Patrem, vel ad Spiritum sanctum. Respondetur reuera ita esse: tamen quia aliqui hæretici posuerunt illam vnionem in natura, necessarium fuisse D. Tho. de illa distinctè disputare. Præsertim quia ipse in hoc articulo solũ intendit concludere vnionem factam esse in persona Verbi, quia illi est vnita nostra natura. An verosimul vnita fuerit subsistẽtiæ essentiali necne, & an primario illi, vel relationi, hoc non tractat, quia ad præsentem disputationẽ non pertinebat.

Responsio

Diuersus modus significandi sufficit ad varianda prædicata

c In primo argumẽto proponit D. Thom. difficultatem communem multis rebus, seu locutionibus diuinis, videlicet cum in Deo persona, & natura in re non distinguantur, quomodo potuerit vnio hæc fieri in persona, quin sit facta etiam in natura? Et respondet distinctionem rationis inter personam & naturam, seu diuersum modũ B
significandi ad hoc sufficere, quod potest multis exemplis similibus confirmari. Nam per intellectum generatur filius, & nõ per voluntatem, per paternitatem constituitur Pater & non per spirationem, quanuis hæc in re non distinguantur, & quod est omnino simile, Pater generat & natura diuina non generat. Et vniuersalis ratio est, quia licet Deus sit quiddam simplicissimum, tamen vere ac proprie in se habet perfectiones multas, quæ in nobis distinctæ sunt, & singulorum actus exercet, quatenus vnamquamque in se formaliter continet, & propterea quanuis in Deo natura, & persona re non distinguantur; tamen in illa re simplicissima verè inuenitur, quidquid spectat ad rationem naturæ, & quidquid spectat ad rationem personæ, vel subsistentiæ, & id quod illi vnitur, non cõiungitur illi, vt habet rationem naturæ, sed vt habet rationem subsistẽdi. Sicut quãuis eadem res in Deo sit, à qua procedit remissio, & punitio peccati; tamen remissio procedit ab illa, vt continet perfectionem misericordiæ: punitio verò, vt habet rationem iustitiæ, & quia nos significamus res, prout illas concipimus, & rem eandem concipimus diuerso modo scilicet prout in se complectitur diuersas perfectiones. Hinc est, vt diuersus modus significandi, & concipiendi sufficiat, vt illi rei diuersis modis & vocibus significatæ, diuersa prædicata tribuantur, & quædam affirmentur sub vno conceptu, & non sub alio, quia per huiusmodi formales conceptiones & locutiones, non solum quid conueniat rei, sed etiam sub qua ratione aut perfectione conueniat explicam". Sic ergo vnio in persona facta esse dicitur, quia facta est ad subsistendum incõmunicabiliter in hac persona, & non in alijs, quod formaliter pertinet ad rationem personæ; non vero dicitur facta in natura, quia nullo modo facta est ad constitutionem, vel transmutationẽ naturæ, & iuxta hæc intelligenda sunt, quæ hic Caiet. notat, & satis cõmendat & exaggerat.

Hinc vero obiter intelligitur sæpè in diuinis rebus, seu terminis, quædam de se mutuo prædicari, quanuis diuersu modo significentur, & nihil sominus, nõ quidquid prædicatur de vno, de alio prædicari, vt in proposito dicitur Verbum simpli-

Et sic quod remittere potest et punire Spũs. sct. Sua a Filium

citer esse sua diuinitas, & tamen vnio dicitur facta in Verbo, & non in diuinitate, Verbum q̃ ipsum generari dicitur, diuinitas verò nequaquã. Ratio ex dictis sumenda est, illæ enim propositiones, in quibus abstracta vel de concretis, vel de se mutuò prædicantur, reuera sunt impropriæ ex modo significandi: admittuntur tamen in sensu identico, quia extrema sunt in re omnino idem, quando ex huiusmodi prædicatione nõ sequitur, nec per eam indicatur quiddam aliud falsum vel absurdum. At verò aliæ prædicationes faciunt sensum formalem, & in eis significatur aliquid conuenire Deo secundum eam rationẽ, secundum quam verè non conuenit; vnde fit, vt ex eis aliquid falsum, & diuinæ naturæ repugnãs consequatur, vt ex illa propositione deitas generatur, sequitur deitatem distinguia a persona generante, & ex illa vnio facta est in natura diuina, sequitur & diuinitatem mutatam esse, & vnionem tribus personis esse communem.

Soluriones ad secundũ & tertium per se sunt satis claræ, quæstiones vero, quæ in illis indicantur, inferius in proprijs locis tractandæ sunt.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum vnio Verbi incarnati facta sit in supposito vel hypostasi. 9.

3.d.6 q.1. arti.1. & dis.7.q.1. artic.1.c. & di.10. q.1.art.2. ſ.3. Et 4. cõt. c.34. 38. & 39. Et vnio arti. 1.2.c & 3. ad 4. & 5 ad 9. Et quodlib.4 arti.8.& quodlib.9 q.2. art.1. & 3.c. Et opuſc.1.c. 21. & 22. & opu.2. c.217.218 219.et 220 † ca.36.à medio to.3 Eſt epiſt. 10.ca.4. paulo à principio. Aliquã tulum à principio ii. ſcilicet in 3. pagi.

D tertium sic proceditur. Videtur quod vnio Verbi incarnati non sit facta in supposito siue in hypostasi. Dicit enim Augu. in Enchi. † Diuina substantia & humana, vtraque est vnus Dei filius, sed aliud propter Verbum, & aliud propter hominem. Leo Papa etiam dicit in epist. ad Flauia." vnum horum coruscat miraculis, aliud succũbit iniurijs: Sed aliud & aliud differt supposito: ergo vnio Verbi incarnati non est facta in supposito.

¶ 2. Præterea, hypostasis nihil aliud est, quã substãtia particularis, vt Boet. dicit in lib. de duabus na. † Manifestũ est autem, quod in Christo est quędã alia substantia particularis præter hypostasim Verbi, scilicet corpus & anima & compositũ ex eis. Ergo in ipso est alia hypostasis præter hypostasim Verbi.

¶ 3. Præterea hypostasis Verbi non continetur in aliquo genere, neq; sub

Universidad de Deusto
Biblioteca

P p.q.3.ar tic.5.

Cap.1. nō multū an te mediū.

ſpecie, vt patet ex his, quę in prima parte dicta ſunt: Sed Chriſtus ſecundum quòd eſt factus homo, continetur ſub ſpecie humana: dicit enim Diony. 1.c. de diuin. no. Intra naturæ noſtræ terminos venit, qui omnem totius naturę ordinem ſupereminenter excedit, Nō autem continetur ſub ſpecie humana, niſi ſicut hypoſtaſis quædam humanæ ſpeciei. Ergo in Chriſto eſt alia hypoſtaſis præter hypoſtaſim Verbi Dei. Et ſic idem quod prius.

Libr.3 ortho. fid.c. 3.4. & 5.

Sed contra eſt, quòd Damaſce. dicit in 3.lib. In domino Ieſu Chriſto duas naturas cognoſcimus, vnam autem hypoſtaſim.

B Reſpondeo dicendum, quòd quidā ignorantes habitudinem hypoſtaſis ad perſonam, licet concederent in Chriſto vnam ſolam perſonam, poſuerunt tamen aliam hypoſtaſim † Dei, & aliā hominis, ac ſi vnio ſit facta in perſona, non in hypoſtaſi.

Infrà art. 6 co & q. 16.ar.1.c.

Quod quidem apparet erroneum tripliciter. Primò ex hoc, quod perſona ſuper hypoſtaſim non addit niſi determinatam naturam, ſcilicet rationalem, ſecundum quòd Boetius dicit in libro de dua.nat. * quòd perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, & ideo idem eſt attribuere propriam hypoſtaſim humanæ naturæ in Chriſto, & propriam perſonam. Quod intelligentes ſancti Patres, vtrumque in Cō cilio quinto apud Conſtantinopolim †celebrato damnauerunt, dicentes: Si quis introducere conetur in myſterio Chriſti duas ſubſiſtētias, ſeu duas perſonas, anathema ſit: nec enim adiectionem perſonæ vel ſubſiſtentiæ ſuſcepit ſancta Trinitas, incarnato vno de ſancta Trinitate Deo Verbo. Subſiſtentia autem idem eſt quod res ſubſiſtens, quod eſt proprium hypoſtaſis, vt patet per Boe. in lib. de duabus naturis. †

In 3.pag. à princip.

In Conc.2. Conſtanti. quod eſt 5. generale. can.5. to. 1.Concili.

In 3.pagi. à prin. lib.

b Secundo, quia ſi detur q̄ perſona aliquid addat ſuperhypoſtaſim, in quo poſito vnio fieri, hoc nihil aliud eſt quā proprietas ad dignitatē pertinens: Secundū quod àquibuſdam dicitur, quod perſona eſt hypoſtaſis proprietate diſtincta ad dignitatem pertinente. Si ergo facta ſit vnio in perſona, & non in hypoſtaſi: conſequens erit quòd non facta ſit vnio niſi ſecundum dignitatē quandam. Et hoc eſt approbante ſynodo Epheſina damnatum à Cyrillo † ſub his verbis: Siquis in vno Chriſto diuidit ſubſiſtentias poſt adunationem ſola copulans eas coniunctione, quæ ſecundum dignitatem quandam, vel autoritatem eſt, vel ſecundum potentiā, & non magis concurſu ſecundum adunationem naturalem, anathema ſit.

In Epheſi. 1.can.3 to mo 1. Cōcil.

Tertiò, quia tantū hypoſtaſis eſt cui attribuuntur operationes & proprietates naturæ, & ea etiam quæ ad naturæ rationem pertinent in concreto: dicimus enim quod hic homo ratiocinatur, & eſt riſibilis, & eſt animal rationale. Et hac ratione hic homo dicitur eſſe ſuppoſitum: quia ſcilicet ſupponitur his, quæ ad hominem pertinent, eorum prædicationē recipiens. Si ergo ſit alia hypoſtaſis in Chriſto præter hypoſtaſim verbi, ſequitur quod de aliquo alio quàm de verbo verificētur ea, quę ſunt hominis, puta eſſe natum de Virgine, paſſum, crucifixum, & ſepultum. Et hoc etiam damnatum eſt approbante concilio Epheſ. ſub his verbis. † Siquis perſonis duabus vel ſubſiſtentijs eas, quæ ſunt in Euangelicis & Apoſtolicis ſcripturis partitur voces, aut de Chriſto à Sanctis dictas, aut ab ipſo de ſe: & quaſdam quidem velut homini præter illud ex Deo verbū ſpecialiter intellecto applicat; quaſdam vero velut Deo dignas, ſoli ex Deo patre verbo, anathema ſit. Sic ergo patet eſſe hæreſim olim ab Eccleſia damnatam, dicere quod in Chriſto ſunt duæ hypoſtaſes, vel duo ſuppoſita: ſiue quod vnio non ſit facta in hypoſtaſi vel ſuppoſito. Vnde in eadem ſynodo legitur. † Si quis non confitetur carni ſecundum ſubſiſtentiam vnitum ex Deo patre Verbū, vnumque eſſe Chriſtum cum ſua carne eundem, ſcilicet Deum & hominē, anathema ſit.

C

In Epheſi. ſynodo. 1. can.4.to. 1. Concil.

In can.2. Epheſin.1. Syno. quæ fuit vna ex 4.principalio.

In epiſt.1. ad Clidoniū inter principiū, & mediū incipit Honorandiſſimo.

‹ Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut accidentalis differentia facit alterū, ita differentia eſſentialis facit aliud. Manifeſtum eſt autem quòd alteritas, quæ prouenit ex differentia accidentali poteſt ad eādem hypoſtaſim vel ſuppoſitum pertinere in rebus creatis: eo quòd idem numero poteſt diuerſis accidentibus ſubeſſe: non autem contingit in rebus creatis, quòd idē numero ſubſiſtere poſſit diuerſis eſſentijs vel naturis, ſed vnus & idem Chriſtus ſubſiſtit in duab' naturis. Vnde ſicut quod dicitur alterum & alterum in creaturis non ſignificat diuerſitatem ſuppoſiti, ſed ſolùm diuerſitatem formarum accidentalium: ita quòd dicitur Chriſtus aliud & aliud, non importat diuerſitatē ſuppoſiti vel hypoſtaſis, ſed diuerſitatem naturarum. Vnde Gregor. Nazianzenus dicit in epiſtola ad Didymum †, Aliud & aliud ſunt ea, ex quibus Saluator eſt, non autem alius & alius: dico vero aliud & aliud ēcontrario, quàm in Trinitate habet: ibi enim alius & alius dicimus, vt non ſubſiſtentias confundamus, non autem aliud & aliud.

A

B

C

d Ad ſecundum dicendum, quòd hypoſtaſis ſignificat ſubſtantiam particularem, non quocunque modo, ſed prout eſt in ſuo complemento: Secundum verò quod venit in vnionem alicuius magis completi, non dicitur hypoſtaſis, ſicut manus vel pes. Et ſimiliter humana natura in Chriſto quanuis ſit ſubſtantia particularis: quia tamen venit in vnionem cuiuſdam completi, ſcilicet totius Chriſti, prout eſt Deus & homo, non poteſt dici hypoſtaſis vel ſuppoſitum: Sed illud completum ad quod concurrit, dicitur eſſe hypoſtaſis vel ſuppoſitum.

e Ad tertium dicendum, quòd in rebus creatis res aliqua ſingularis nō ponitur in genere vel in ſpecie ratione eius quod pertinet ad eius indiuiduationem: ſed ratione naturæ, quæ ſecundum formam determinatur: cum indiuiduatio magis ſit ſecundum materias in rebus compoſitis. Sic ergo dicendū eſt, quòd Chriſtus eſt in ſpecie humana, ratione naturæ aſſumptæ: non ratione ipſius hypoſtaſis.

COMMENTARIVS.

Hic articulus nulla indiget expoſitio neeſt enim idem reipſa cum ſuperiori, ſolum diuerſis vocibus & nominibus propoſitus ad cōfundendos quoſdam hæreticos, qui vel vocem propriam ignorantes, vel errorem ſuum nominibus varijs inuoluentes duas perſonas in Chriſto negauerunt, duo ſuppoſita, vel duas hypoſtaſes admittentes, in quo pugnantia planè dicebant, quoniam vtrumque illorum ſuppoſitorum, ſi duo eſſent, ſubſiſteret in natura rationali, ſeu intellectuali, diuina, ſcilicet & humana, vnde duæ perſonæ eſſent, vt rectè D. Thom. in ſua prima ratione concludit, quia perſona ſupra ſuppoſitum nihil addit, niſi quod in rationali natura ſubſiſtat. Et hoc modo contra hunc errorem procedunt omnia dicta articulo præcedēti. Item teſtimonia & rationes, quæ contra hæreticos fiunt, qui duas perſonas in Chriſto poſuerunt, vt D. Thomas bene argumentatur, præſertim in ratione tertia.

Epheſi. Cōcilium.

b Solum circa ſecundam rationem oportet notare vim eius conſiſtere in hoc, ſi perſona ſupponit propriam hypoſtaſim humanæ naturæ, ſoliſque dignitatem aliquam illi addit, neceſſario effici illam non poſſe eſſe ſubſtantialem dignitatem, ſed accidentalem, & hoc modo ſequitur ex illo errore hanc vnionem ſolum eſſe factam ſecūdum quandam dignitatem, nimirum extrinſecā & accidentalem, quod in Epheſino Concilio dānatum eſt. Quod ideo aduerto, quia ſi loquamur de vera perſonali dignitate, quæ ſubſtantialis eſt & intrinſeca: ſic vere dici poteſt hāc vnionem factam eſſe ſecundum quandam dignitatem, quia per illam eleuata eſt humana natura ad ſubſiſtētem in perſona Verbi, ſubſiſtere autē in digniōri perſona ad perfectionem & dignitatem naturæ humanæ pertinet, vt articulo ſuperiori ad ſeū dum D. Thom. dixit.

c In argumento primo cum ſolutione attigit D. Thom. dubium, an Chriſtus poſſit dici alius, & alius, vel aliud, & aliud. Et idem tetigit infra q.17. artic.1. vbi diſputandū eſt tanquam in proprio loco.

d Secundum argumentum idem eſt cum argumento tertio articuli præcedentis, & ſolutio in re eadē eſt, licet verba ſint diuerſa, in quibus immorari non oportet, quando res conſtat: conſtat autem humanitati Chriſti deeſſe propriam ſubſiſtentiam, ſeu perſonalitatem creatam, & ideo non eſſe perſonam, nec ſuppoſitum, nec primam

Universidad de Deusto
Biblioteca

substantiam completam, atque adeo nec A substantiam individuam, prout in definitione personæ ponitur, cùm dicitur: *Persona est rationalis naturæ individua substantia*. Et ita loquutus est D. Thomas articulo præcedenti ad tertium, vtendo autem latius nomine substantiæ, prout significat rem quamcunque generis substantiæ, etiam si in illo completa non sit, hoc modo dici potest humanitas Christi substantia particularis, & individua: non tamen persona, quia non habet complementum substantiæ. Et hoc modo locutus est D. Thom. in hac solutione.

e In argumento tertio tractari posset quæstio, an Christus sit vniuoce homo cum alijs hominibus, sed hæc supponit multa in sequentibus tractanda, & habet proprium locum infra quæstione. 16.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita. B

a

10. 3.d.6.q.2. art.3.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod persona Christi nõ sit composita. Persona enim Christi non est aliud quã persona vel hypostasis Verbi: vt ex dictis patet: *Art. 2.* *Sed in verbo non est aliud persona & natura, vt patet ex dictis in prima parte. † Cùm ergo natura Verbi sit simplex (vt in primo *P.p.q.3.artic.3.* *ostensum est) impossibile est quod persona Christi sit composita.

P.p.q.3.articu.7.& per totam quæstio. ¶ 2. Præterea, Omnis compositio videtur esse ex partibus: Sed diuina natura non potest habere rationem partis: quia omnis pars habet rationem imperfecti. Ergo impossibile est, quod persona Christi sit composita ex duabus naturis.

¶ 3. Præterea, Quod componitur ex aliquibus, videtur esse homogeneum eis: sicut ex corporibus non componitur nisi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid sit in Christo compositum, consequẽs erit, quod illud non erit persona, sed natura: & sic in Christo erit facta vnio in natura: quod est contra pre- *Arti. 2.* dicta.

Sed contra est, quod Damas. dicit in tertio libro. In domino IESV Christo duas naturas cognoscimus, vnam autem hypostasin ex vtraque compositam. *Li. 3. orthodo. fid. c. 3 4. & 5.*

Respondeo dicendum, quòd persona siue hypostasis Christi dupliciter potest considerari. Vno modo secundum illud, quod est in se: & sic est omnino simplex, sicut & natura Verbi. Alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis: ad quam pertinet subsistere in aliqua natura, & secundum hoc persona Christi subsistit in duabus naturis. Vnde licet sit ibi vnum subsistens, est tamen ibi alia & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona composita, in quantum vnum in duobus subsistit.

Et per hoc patet responsio ad primũ.

c Ad secundum dicendum, quòd illa compositio personæ ex naturis, non dicitur esse ratione partium, sed potius ratione numeri: sicut omne illud, in quo duo conueniunt, potest dici ex eis compositum.

d Ad tertium dicendum, quòd non in omni compositione hoc verificatur, quòd illud quod componitur, sit homogeneum componentibus, sed solum in partibus continui. Nam continuum non componitur nisi ex continuis: animal verò componitur ex anima & corpore, quorum neutrum est animal. C

a COMMENTARIVS.

IN articulis præcedentibus conclusit D. Tho. terminum huius vnionis esse personam, & ideo meritò consequenter quærit, an huiusmodi terminus sit persona simplex, vel composita.

b Respondet autem D. Tho. quæstioni sic propositæ non satis clare, dicit enim personam Verbi secundum se non esse compositam: tamen secundum rationem personæ, ad quã pertinet subsistere in aliqua natura, vt sic, esse personam compositam, quia in ea est alia, & alia ratio subsistendi. Ex quibus obscuris verbis hæc clara responsio elicienda est. Quamuis Verbum diuinum secundum se simplex sit: nihilominus terminum resultantem per hanc vnionem, seu ipsum Verbum

bum vt incarnatum quid compositum esse, A seu personam compositam. Quomodo autem hoc ex verbis diui Thomæ eliciatur ex dicendis constabit.

Dub. 1. Dubitat enim primo Caietanus circa diuisionem à D. Thoma propositam de persona Verbi secundum se, aut prout subsistente in aliqua natura, quia hæc membra non videntur opposita, quia etiam persona Verbi secundum se in aliqua natura subsistit scilicet in diuinitate, ex quo fit falsum esse simpliciter dicere personam illam, vt subsistentem in aliqua natura composita esse.

Dub. 2. Dubitat secundo, quomodo in persona Verbi incarnata dicatur esse duplex ratio subsistendi, cùm ratio subsistendi nihil aliud quam subsistentia, vel personalitas esse videatur, & in Christo tantùm sit vnica subsistentia. In quibus dubijs explicandis prolixum habet commẽtarium: sed breuius & clarius possunt expediri. Dico ergo, personam secundum se appellari Verbum ipsum, vt persona diuina tantum est, & in propria natura tantum subsistit habens solum ea, quæ sibi intrinseca & connaturalia sunt, & hoc modo B de fide certum est personam Verbi simplicem esse: habet tamen vlterius persona Verbi incarnata, vt subsistat in natura aliena, & extranea sibi vnita, & ita iam non habet solum ea, quæ secundum se illi conueniunt: sed etiam aliquam aliam naturam, in qua subsistit, & hoc modo dicitur cõsiderari posse, vt subsistit in aliqua natura, id est, secundum absolutam rationem subsistendi in natura, quam de facto habet, quamque ratio hypostasis absolutè & simpliciter admittit, seu quod idem est, secundum specialem habitudinem, vel vnionem, quam habet cum aliqua natura non propriata (vt ita dicam) ad entitia, & vt sic dicitur persona Verbi composita, quia vt sic subsistit in duabus naturis propria & extranea. Et ex hac explicatione sumitur aperte responsio quæstionis supra explicata, quia persona Verbi nõ est terminus huius vnionis secundum se, sed prout vnita extraneæ naturæ.

De duplici autem ratione subsistendi aliqui C propter obiectionem factam negãt hunc modũ loquẽdi D. Tho. vt videre est in Carthusi. in 3. d. 6. q. 8. Sed solum potest esse dissensio in vocibus nam res clara est. Primum enim duplex Christi natura potest dici duplex ratio subsistendi, non simpliciter, sed in tali specie. Itaque subsistentia est ratio subsistendi simpliciter sine addito, & hæc tantum est vna in Christo, vt rectè D. Tho. 4 contra Gent. c. 49. vbi hoc sensu docet in Christo tantum esse vnam rationem subsistendi simpliciter & absolutè: & traditur apertè in. 5. Syn. collat. 8. can. 7. Natura vero potest dici ratio subsistendi in tali specie humana, vel angelica, quia natura constituit personam, non formaliter in ratione personæ: sed in ratione individui talis speciei, vel essentiæ, & sic duplex natura Christi potest dici duplex ratio subsistendi in esse personæ diuinæ & humanæ, seu in esse Dei & hominis. Et hoc sensu est facilis ratio D. Thomæ, oportet tamen huiusmodi loquendi modo cauere vti, & nõ sine sufficienti explicatione. Secundo potest dici duplex ratio subsistendi ex parte ipsius personalitatis, & hoc modo vnica Christi subsistentia, quæ in se increata est, & diuina, dicitur esse duplex ratio subsistendi non secundum rem, sed secundum rationem, quia in quantum terminat naturam diuinam, est subsistentia diuina: in quantum verò terminat humanã, potest dici persona humana. Et quãuis hæc distinctio in ipsa subsistentia sit tantum rationis: quia tamen sumitur per ordinem ad duas naturas realiter distinctas in illa vnica subsistentia conunctas, ideo ex hac duplici ratione subsistendi rectè intulit D. Thomas Verbi personam vt subsistentem vtrique naturæ esse compositam. Ex hac verò expositione, qua dicimus hanc duplicem rationem subsistendi tantum ratione distingui, colligunt aliqui rationem subsistendi in natura diuina esse relationem realem, rationem verò subsistendi in humana duntaxat relationem rationis. Quod non potest esse verum, quia relatio rationis non potest esse ratio subsistendi, quia subsistere vel simpliciter, vel in tali natura est realis effectus, ergo ratio subsistendi debet necessario esse ratio realis in rebus ipsis existens: relatio autem rationis in re nihil est. Ac præterea, quatenus per intellectum cõcipitur, vel fingitur, habet se, vt consequẽs ad humanitatẽ iam subsistẽtem in Verbo, seu ad Verbum, vt subsistens in humanitate, ergo hac etiam ratione non concipitur, vt ratio subsistendi, sed vt consequens illam. Denique aliud est distingui ratione, aliud est esse relationem rationis, sæpe enim extrema sunt realia, & distinctio est rationis, vt cõstat in attributis diuinis: sic ergo quãuis ipsamet personalis ac realis subsistentia Verbi ratione distinguatur à nobis, prout terminat humanitatem, vel diuinitatem: tamen ipsa vt realis subsistentia est, est ratio subsistendi vtrique naturæ, quanquam in bono sensu dici possit, personalitati Verbi, vt est personalitas humana, non addi præter realem relationem filiationis Verbi, nisi relationem rationis, seu vnionis Verbi ad humanitatem. *Relationis non potest esse ratio subsistendi.*

c Argumentum primum facillimum est, secundum vero difficile, & solutio D. Thomæ obscura. Argumentum est. Omnis compositio est ex partibus, sed diuina natura non potest esse pars, ergo non potest in compositionem venire. Respondet hanc compositionem personæ ex naturis non esse ratione partium, sed ratione numeri. Vnde in forma intendit negare maiorem, & docere compositionem per se, ac necessario non requirere partes, sed solum, vt multæ res ad vnum constituendum conueniant. Et hoc est quod dicit *ratione numeri*: quia omne illud, inquit, in quo duo conueniunt, potest dici ex eis compositum, siue illa conueniant per modum partiũ siue alia ratione. Quæ responsio amplius explicari potest, quia etiam apud Philosophos, non quid quid componit, est pars, linea enim suo modo cõponit superficiem simul cum alijs partibus, quanuis illa non sit pars. Et subsistentia cum natura componit personam, quanuis nõ sit pars, sed modus vel terminus naturæ. Sic ergo in proposito, nec diuinitas, nec Verbum potest dici pars Christi, quia nomen partis ex vi sue significationis dicit quid incompletum & imperfectius toto, & dependens alio quo modo ab alia parte. Vnde Augustinus libr. 3. contra Maximin. capit. 10. *Christus*, ait, *vna persona est gemina substantia, nec tamen Deus pars humanæ personæ dici potest*, alioqui si- *Responsio.* *Cõpositio non necessario requirit partes.* *Augustin.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius Dei antequam acciperet formam serui, non erat totum. Dices. Hoc compositum Christus est quoddam totum, ergo constat ex partibus. item humana natura est vna pars eius, ergo diuinitas erit altera. Respondetur, totum vno modo sumi, vt dicit relationem ad partes, & sic Christus, vt constans ex humanitate & diuinitate non est aliquod totum, quamuis vt homo possit dici totum, in quantum constat ex partibus essentialibus, vel integralibus humanitatis. Alio modo dicitur totum, id est, quid completum, & perfectum, & sic Christus est quoddam totum perfectum sine relatione ad partes, neque humanitas potest propris dici pars, sed est vna integra natura huius compositi, altera vero est diuinitas.

Obiectio.

Responsio

A Tertium argumentum D. Tho. est, omne cõpositum est homogeneum componentibus, sed in Christo duæ naturæ componũtur, ergo compositum erit aliqua natura, non persona. Respõdet negando maiorem, homo enim componitur ex anima & corpore, & tamen neque est anima, neque corpus. Sed potest vrgeri argumentum, quia saltem ex naturis non videtur posse componi ni si natura, quia naturæ, vt sic nihil dicũt quod pertineat ad constitutionem personæ, sed hic naturæ sunt, quæ componunt, ergo. Hoc argumentũ propono ad explicandam amplius illam minorem, & hanc compositionem. Aduertendum est enim proximè ac formaliter non esse factam cõpositionem hanc ex vna natura cum alia: sed ex subsistentia verbi cum humana natura, vt latius in disputationibus dicemus: quia vero ipsa subsistentia verbi intimè ac simplicissimè in se includit naturam diuinam, consequenter factum est, vt illæ duæ naturæ manserint conunctæ in illa subsistentia, & econtrario vt persona verbi ex duabus naturis composita permanserit. Hinc ergo ad argumentum respondetur distinguendo maiorẽ, quando enim duæ naturæ inter se, & vna cum alia proximè vniuntur ad quidpiam cõstituendum: tunc verum est proximè ac formaliter ex eis componi naturam, vt patet in compositione humanitatis ex anima & corpore: hoc autem modo nunquam vniuntur perfectæ naturæ, & ideo Christus non hoc modo componitur ex duabus naturis: at vero quando duæ naturæ vniuntur in vna subsistentia, tunc nõ est necesse, vt ex eis resultet vna natura, sed vna persona. Sed potest quis retorquere argumentum: quia quando compositio non est ex homogeneis, nũquam terminus compositionis est eiusdem rationis cum altero componentium, vt patet in dicto exemplo de humanitate composita ex corpore & anima, & idem est in omnib⁹ similibus, sed in hac compositione proxima componentia sunt persona Verbi, & natura humana quæ non sunt homogenea, vt constat, ergo terminus resultans non erit persona. Respondetur negando maiorem & falsa ostenditur in compositione ex linea, & punctis & similibus. Solum ergo sequitur personam non eodem modo venire in compositionem, & resultare ex compositione: componit enim vt simplex, & subsistens in sola natura diuina: resultat autem composita, & in duplici natura subsistens.

Perfectæ naturæ nũquã vniũtur ad cõstitutionẽ alterius.

Nota de compositione

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrum sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit vnio animæ & corporis. Ex vnione enim animæ & corporis in nobis causatur persona vel hypostasis hominis. Si ergo anima & corpus fuerunt in Christo vnita, sequitur quòd fuerit ex vnione eorum aliqua hypostasis constituta, non autem hypostasis verbi Dei, quæ est æterna. Ergo in Christo erit aliqua persona vel hypostasis præter hypostasim Verbi: quod est contra prædicta.

Infr. q. 16. artic. 1. c. Et 3. dist. 6. q. 3. art. 1 Et 4 cõtra. 37. & 41. col. 2. Et op. 2. c. 225.

Art. 2. & 3. præced.

¶ 2. Præterea. Ex vnione animæ & corporis constituitur natura humanæ speciei. Damasce. autem dicit in 3. lib. quòd in dño Iesu Christo non est cõmunem speciem accipere. Ergo in eo non est facta animæ & corporis vnio.

lib 3. orth. fid. c. 3 circa mediũ.

¶ 3. Prætereà, Anima non coniungitur corpori, nisi vt viuificet ipsum: sed corpus Christi poterat viuificari ab ipso verbo Dei, quod est fons & principium vitæ. Ergo in Christo non fuit vnio animę & corporis.

Sed contra est, quòd corpus non dicitur animatum nisi ex vnione animę: Sed corpus Christi dicitur animatum: secundum illud quod Ecclesia* cantat, Animatum corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est. Ergo in Christo fuit vnio animæ & corporis.

In festũ circũcis. domini in laudibus.

Respondeo dicendum, quòd Christus dicitur homo vniuocè cum alijs hominibus, vtpote eiusdem speciei existens: secundũ illud Apostoli Philip. 2. In similitudinem hominum factus. Pertinet autem ad rationem speciei humanæ, quòd anima corpori vniatur: non enim forma constituit speciem, nisi per hoc quod fit actus materiæ, & hoc est, ad

3. dist. 2. q. 1 arti. 3. q. 3. & dist. 7. q. 1. arti. 1. c. princi.

ad quod generatio terminatur, per quã natura speciem intendit. Vnde necesse est dicere, quòd in Christo fuerit anima corpori vnita, & cõtrarium est hæreticum: vt poté derogans veritati humanitatis Christi.

Ad primum ergo dicendum, quòd ex hac ratione moti videntur illi, qui negauerunt vnionem animæ & corporis in Christo: ne per hoc scilicet cogerentur personam nouam, vel hypostasim in Christo inducere: quia videbãt, quòd in puris hominibus ex vnione animæ ad corpus constituitur persona. Sed hoc ideo in puris hominibus accidit: quia anima & corpus sic in eis coniunguntur, vt per se existant. Sed in Christo vniuntur ad inuicẽ, vt adiuncta alteri principaliori, quod subsistit in natura ex eis composita: & propter hoc ex vnione animæ, & corporis in Christo non constituitur noua hypostasis, seu persona, sed aduenit ipsum coniunctũ personæ, seu hypostasi præexistenti. Nec propter hoc sequitur, quòd sit minoris efficaciæ vnio animæ & corporis in Christo, quam in nobis: quia ipsa coniunctio ad nobilius non adimit virtutem, aut dignitatem, sed auget: sicut anima sensitiua in animalibus constituit speciem, quia consideratur vt vltima forma, non autem in hominibus, quãuis in nobis sit virtuosior & nobilior: & hoc propter adiunctionem vlterioris & nobilioris perfectionis, scilicet animæ rationalis, vt etiam suprà dictum est*.

Ar. 2. huius. q. ad 2. Citatũ in arg.

Ad secundum dicendum, quòd verbum Damas.† potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt referatur ad humanam naturam: quæ quidem non habet rationem communis speciei, secũdum quod est in vno solo indiuiduo: sed secundum quòd est abstracta ab omni indiuiduo, prout in nuda contemplatione consideratur: vel secundum quòd est in omnibus indiuiduis. Filius autem Dei non assumpsit humanam naturam, prout est in sola consideratione intellectus, quia sic nõ assumpsisset ipsam rem humanæ naturæ: nisi forte diceretur, quòd humana natura est quædam idea separata, sicut platonici* posuerunt hominem sine materia: sed tunc filius Dei non assumpsisset carnem: contra illud quod dicitur Luc. vlt. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Similiter etiam non potest dici, quòd filius Dei assumpserit humanam naturam, prout est in omnibus indiuiduis eiusdem speciei: quia sic omnes homines assumpsisset. Relinquitur ergo, vt Damasc.* postea dicit in eodem lib. quòd assumpserit naturam humanam in atomo, id est, in indiuiduo. non quidem in alio indiuiduo, quod sit suppositum, vel hypostasis illius naturæ, quam in persona filij Dei. Alio modo potest intelligi dictum Damasc.* vt non referatur ad naturam humanam, quasi ex vnione animę & corporis non resultet vna communis natura, quæ est humana: sed est referendum ad vnionem duarum naturarum, diuinæ scilicet & humanæ, ex quibus non componitur aliquid tertium, quod sit quædam natura communis: quia sic illud esset natum prędicari de pluribus*: & hoc ibi intendit. Vnde subdit: Neque enim generatus est, neque vnquam generabitur alius Christus, ex deitate & humanitate, in deitate & humanitate Deus perfectus, idem & homo perfectus.

Vt patet in Arist. 1. metaphy. tex. 6. & 25. permultos textus

Lib. 3. c. 11

Lib. 3. c. 3. in medio.

Ad tertium dicendum, quòd duplex est principium vitę corporalis. Vnum quidem effectiuum: & hoc modo Verbum Dei est principium omnis vitę. Alio modo est aliquid principium vitę formaliter: cùm enim viuere, viuentibus sit esse (vt dicit Philosophus. 2. de anima*) sicut vnumquodque formaliter est per formã suam: ita corpus viuit per animam: & hoc modo non ponitur corpus viuere per Verbum, quod non potest esse corporis forma.

Lib. 2. tex. 37. tom. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARIVS.

Hic Articulus videtur præter ordinẽ hoc loco insertus, potius enim spectabat ad quæstionem 4. &. 5. vbi de veritate assumptæ humanitatis tractãdum est, hæc enim vnio animæ cum corpore ad veritatem humanitatis ipsius maximè pertinet. Ibi etiam disputat D. Thom. an in Christo vera anima fuerit, verumq; corpus, non poterat ergo iuxta ordinatam methodum definiri has partes, in illo conuenisse, nisi extitisse quidem in eodem primũ ostenderetur. Prius enim est esse, quam vnum. Igitur D. Thom. solùm quasi oblata occasione hoc loco mouit quæstionem hanc tum, quia de compositione personæ Christi disputabat, ad quam explicandam hæc compositio animæ, & corporis pertinere videbatur: tum etiam, quia Magister. d. 6. dum ageret de modo vnionis ipsius, inter alias sententias refert illam, quæ vt in Christo vnitatem personæ saluaret, ex anima, & corpore compositionem negabat, quam non vt hæresin, sed vt opinionem Magister retulit: quare arrepta occasione D. Tho. & discutit opinionem hanc, & illam non opinionem, sed hæresin vocat, vt fuit re vera etiam Magistri temporibus, quidquid ibidem Scot. existimet. q 3. vt potè cum veritate Incarnationis prorsus euerteret: quod euidenter D. Thom. ostendit in articulo, cuius litera clarissima est. Solutiones etiam argumentorum eandem doctrinam continent, quæ inter soluenda argumenta articuli secundi, & tertij data est, & ideo circa hanc literam non oportet amplius immorari. De re autẽ ipsa dicemus infra disputatione tertia: sed locus Damasceni, qui à D. Thom. tractatur in argumento secundo, cum solutione, sufficienter expositus supra est art. 1. quæ verò Caiet. notat necessaria non arbitror. Denique de illa quæstione, quam hic etiam D. Thom. definit, Christum scilicet esse vniuoce hominem nobiscum, dicemus. q. 16.

Magist. d. 6.

ARTICVLVS. VI.

a Vtrum natura humana fuerit vnita Verbo Dei accidentaliter.

1. q. 17. ar. 1. c. Et. 3. d. 6. q. 3. ar. 2 Et. 4. cõ. ca. 37. 41. & 49. et vnio ar. 1. co & 13. Et opus. 2. ca. 215. Et Philip. 2. col. 5.

AD sextũ sic proceditur. Videtur quòd humana natura fuerit vnita Verbo Dei accidentaliter. Dicit enim Apostolus Philip. 2. de filio Dei, quòd habitu inuẽtus est vt homo: Sed habitus accidentaliter aduenit ei, cuius est: siue accipiatur habitus, prout est vnum de decem prædicamẽtis, siue prout est species qualitatis. Ergo humana natura accidentaliter vnita est filio Dei.

¶ 2. Præterea, Omne quod aduenit alicui post esse completum, aduenit ei accidentaliter: hoc enim dicimus accidens, quod potest & adesse & abesse alicui, præter subiecti corruptionem. Sed natura humana aduenit ex tempore filio Dei, habenti esse perfectum ab æterno. Ergo aduenit ei accidentaliter.

¶ 3. Præterea, Quicquid non pertinet ad naturam, seu essentiam alicuius rei, est accidens eius: quia omne quod est, aut est substantia, aut accidens: Sed humana natura non pertinet ad essentiam, vel naturam diuinam filij Dei: quia non est facta vnio in natura, vt suprà dictum est *. Ergo oportet, quòd natura humana accidẽtaliter filio Dei aduenerit.

Art. 1 huius quæst.

¶ 4. Præterea, Instrumentum accidentaliter aduenit: Sed humana natura in Christo fuit diuinitatis instrumentum. Dicit enim Damascen. * in tertio libro: quòd caro Christi instrumentum diuinitatis existit. Ergo videtur, quòd humana natura fuerit filio Dei vnita accidentaliter.

Lib. 3. ort. fidei c. 15. post. med.

Sed contra est, quòd illud, quod accidentaliter prędicatur, non prædicat quid, sed quãtum vel quale, vel aliquo alio modo se habens. Si ergo humana natura accidentaliter aduenirer, cùm dicitur, Christus est homo, non prædicaretur quid: sed quale, aut quantum, aut aliquo alio modo se habens. Quod est contra decretalem Alexandri Papæ dicentis, Cùm Christus sit perfectus Deus, & perfectus homo, qua temeritate audent quidam dicere, quòd Christus secũdum quòd est homo, non est quid?

b Respondeo dicendum, quòd ad huius quæstionis euidẽtiam sciendum est, quòd circa mysterium vnionis duarum naturarum in Christo, duplex hæresis insurrexit: sicut Euthycetis & Dioscori, qui

qui posuerunt, quòd ex duabus naturis est constituta vna natura, ita quod confitentur, Christum esse ex duabus naturis, quasi ante vnionem distinctis: non autem in duabus naturis, quasi post vnionem naturarum distinctione cessante.

Alia verò fuit hæresis Nestorij, & Theodori Mopsuesteni, separantium personas: posuerunt enim aliam esse personam filij Dei, & filij hominis, quas dicebant sibi inuicem esse vnitas. Primò quidem secundum inhabitationem: in quantum scilicet Verbum Dei habitauit in illo homine, sicut in templo. Secundò per vnitatem affectus, quantum scilicet voluntas illius hominis est semper conformis voluntati Verbi Dei. Tertiò secundum operationem: prout scilicet dicebant hominem illum esse Verbi Dei instrumentum. Quartò secundum dignitatem honoris, prout omnis honor, qui exhibetur filio Dei, coexhibetur filio hominis propter coniunctionem ad filium Dei. Quintò secundum æquiuocationem, id est communicationem nominum: prout scilicet dicimus, illum hominem esse Deum, & filium Dei. Manifestum est autem, istos omnes modos accidẽtalem vnionem importare. Quidam autem posteriores magistri, putantes se has hæreses declinare, in eas per ignorantiam inciderunt. Quidam enim eorum concesserunt vnam Christi personam, sed posuerunt duas hypostases, siue duo suppositа, dicentes, hominem quendam compositum ex corpore & anima à principio suę conceptionis, esse assumptum à Dei Verbo. Et hęc est prima opinio quam Magister ponit in. 6. d. tertij libri Sententiarum *. Alij verò volentes seruare vnitatem personę, posuerunt Christi animam non esse corpori vnitam: sed hęc duo separata ab inuicem, esse vnita Verbo accidentaliter; vt sic non crescęret numerus personarum. Et hæc est tertia opinio, quam Magister ibidem ponit. Vtraque autem harum opi. incidit in hęresim Nestorij. Prima quidem: quia idem est ponere duas hypostases, vel duo suppositа in Christo, quod ponere duas personas, vt suprà dictũ est *. Et si fiat vis in nomine personæ, considerandum est, quòd etiam Nestorius vtebatur vnitate personæ propter vnitatẽ dignitatis & honoris. Vnde etiam sexta Synodus definit anathema eum *, qui dicit vnã personam secundũ dignitatem & honorem, & adorationem, sicut Theodorus, & Nestorius insanientes conscripserunt. Alia verò opinio incidit in errorem Nestorij, quantum ad hoc, quòd posuit vnionem accidentalem: non enim differt dicere, quòd Verbum Dei vnitum est homini Christo, secundum inhabitationem, sicut in templo suo (sicut dicebat Nestorius) & dicere quòd vnitum fuit Verbum Dei homini, secundum indutionem, sicut vestimento: sicut dicit tertia opinio, quæ etiam peius dicit aliquid, quàm Nestorius, scilicet, quòd anima & corpus non sunt vnita. Fides autem Catholica medium inter prædictas positiones tenens, non dicit vnionem factam Dei & hominis, secundum essentiam vel naturam, neq; etiam secundum accidens: sed medio modo secundum subsistentiam, seu hypostasim. Vnde in sexta Synodo * dicitur, Cùm multis modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Apollinarij & Eutychetis sequũtur, interemptionem eorum, qui conuenerũt tollentes (id est interimentes) vtranq; naturam, vnionem secundum confusionem dicunt: Theodori autem & Nestorij sequaces, diuisione gaudentes: affectualem vnitatem introducunt. Sancta verò Dei Ecclesia, vtriusq; perfidiæ impietatẽ reijciens, vnionem Verbi Dei ad carnem, secundum compositionem confitetur: quod est secundum subsistentiam. Sic ergo patet, quòd secunda trium opinionum, quas

*In lit. d. 1 &c.

Art 3 huius quæst.

Habetur in Synodo 2. Constãt. can. 4.

Habetur in conc. 2. Constant. can 4.

Dist. 6. § 2. libro. 3. Sentent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quas Magister* ponit, quæ asserit vnã hypostasim Dei & hominis, non est dicenda opinio, sed sententia Catholicæ fidei: similiter etiam prima opinio, quæ ponit duas hypostases, & tertia quæ ponit vnionem accidentalem, non sunt dicendę opiniones, sed hæreses in concilijs ab Ecclesia damnatæ. *Li.3. sent. d.6.* A

c Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Dam.* dicit in.3. lib. non necesse est omnifariam & indefectiuè assimilari exẽpla: quod enim est in omnibus simile, idẽ vtiq; erit, & non exẽplum, & maximè in diuinis: impossibile enim est simile exemplum inuenire in omnibus, & in Theologia, id est in deitate personarum, & in dispensatione, id est in mysterio Incarnationis. Humana ergo natura in Christo assimilatur habitui, id est vestimento, non quidem quantum ad accidentalem vnionẽ: sed quantum ad hoc, quòd Verbũ videtur per humanã naturam, sicut homo per vestimentum. Et etiam quantũ ad hoc, quòd vestimentum mutatur: quia scilicet formatur secũdum figuram eius, qui induit ipsum qui à sua forma non mutatur propter vestimẽtum. Et similiter humana natura assumpta à Verbo Dei est meliorata, ipsum autẽ Verbum Dei non est mutatum: vt August. exponit in lib.*83. quæst. *Li.3. orth. fid ca.26.* B *Similitudo non vestitus* *Lib.83. q. q.73. non longè à fi. tom.4.*

d Ad secundũ dicendum, quòd illud quod aduenit post esse cõpletum, accidentaliter aduenit, nisi trahatur in cõmunionem illius esse completi: sicut in resurrectione corpus aduenit animæ præexistenti non tamẽ accidentaliter, quia ad idem esse assumetur, vt scilicet corpus habeat esse vitale per animam, nõ est autem sic de albedine: quia aliud est esse albi, & aliud est esse hominis, cui aduenit albedo. Verbum autẽ Dei ab æterno esse completũ habuit secundum hypostasim, siue personã: ex tempore autem aduenit ei natura humana, nõ quasi assumpta ad vnum esse, prout est naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animę, sed ad vnũ esse, prout est hypostasis, vel personæ. Et ideo humana natura non vnitur accidentaliter filio Dei. C

e Ad tertium dicendũ, quòd accidens diuiditur contra substãtiam. Substantia autem (vt patet. 5. Met.*) dupliciter dicitur. Vno modo pro essentia siue natura: alio modo pro supposito siue hypostasi. Vnde sufficit ad hoc, quòd non sit vnio accidẽtalis, quòd sit facta vnio secundum hypostasim, licet nõ sit facta vnio secundum naturam. *Lib.5. meta tex.15. tom.3.*

f Ad quartum dicendũ, quòd nõ omne quod assumitur vt instrumentũ, pertinet ad hypostasim assumentis, sicut patet de securi, & gladio; nihil tamẽ prohibet, illud quod assumitur ad vnitatẽ hypostasis, se habere vt instrumentum: sicut corpus hominis vel membra eius. Nestorius ergo posuit, quòd natura humana est assumpta à Verbo solùm per modum instrumẽti, non autẽ ad vnitatem hypostasis. Et ideo nõ concedebat quòd homo ille verè esset filius Dei, sed instrumentũ eius. Vnde Cyrillus dicit in Epist. ad Monachos Aegypti, Hunc Emmanuelẽ, id est Christum, nõ tanquàm instrumenti officio assumptũ dicit Scriptura, sed tanquàm Deũ verè humanatum, id est hominem factum. Damas.* autem posuit naturam humanam in Christo esse, sicut instrumẽtum ad vnitatem hypostasis pertinens. *Lib.3. ort. fidei.c.15. à medio.*

COMMENTARIVS.

DVpliciter in nobis cõtingit vniri aliquid alicui personæ, scilicet accidentaliter, & substantialiter. Dicitur autẽ substantialiter vniri, quod coniungitur ad componendum aliquid vnum in genere substantiæ: accidentaliter verò, quando id, quod resultat ex tali vnione, non est aliquid per se vnum in genere substantiæ, cùm igitur ostensum sit hanc vnionem factam esse in persona meritò quæritur, an substantialiter, vel accidentaliter sit facta.

b D. Thom. igitur, vt quæstioni respondeat, latè priùs refert errores Eutychetis, Nestorij, & aliorum, quos articulis præcedentibus re ipsa iam impugnauerat, & ex eorum confutatione, & definitione Concil. secundi Constanti. can. 4. conclu-

concludit vnionem Verbi Dei ad carnẽ fuisse secundum compositionem, quod est secundum subsistentiam, & hinc vlteriùs infert hæreticum esse existimare hanc vnionem esse accidentalem. Quocirca summa rationis D. Thom. videtur esse hæc. Vnio hæc est compositio secundum subsistentiam, vt definitum est in dicto Concilio, ergo est substantialis, quã consequentiam D. Thom. relinquit sine probatione, vt manifestam; cùm tamen non ita clara esse videatur, quia vniri secundum subsistẽtiam, nihil est aliud, quàm vniri in persona, sed non omnis vnio in persona substantialis est, ergo neque omnis vnio secundum subsistentiam. Respondetur tamen consequentiam esse optimam, & intellectis terminis per se satis claram, quia vnio secundum subsistentiam non dicit qualemcunque vnionem in personã, sed illam, quæ est ad componendam, & constituendam ipsam personam: & hoc sensu dixit Concil. Constantinopolit. vnionem Verbi ad carnem esse secundum compositionem, quod est secũdum subsistentiam: at verò compositio ipsa personæ est substantialis, cùm sit ad componendam, & constituendam substantiam: accidentia autem dicuntur vniri in persona, quatenus adueniunt personæ iam constitutæ, illique adhærent: non tamen aduenunt in compositionem, quæ est secundum subsistentiam: & propterea de illis est diuersissima ratio. Et hunc sensum confirmat optimè ratio, qua D. Thom. vtitur in argumento; sed contra, quæ ita formãda est. Per hanc vnionem Verbum non solùm dicitur humanatum; sed verè dicitur factum homo. Ergo illa vnio non est accidentalis, sed substantialis, quandoquidem ratione illius prædicatur de Verbo aliquid substantiale, & per modum substantiæ, & non tantum per modum accidentis. Quando enim vnio est accidentalis, vel per modum accidentis: quod vnitur, etiam si in se sit substantia, non prædicatur per modum substantiæ, sed per modum accidentis, vt homo dicitur vestitus non vestis: & hoc sensu ait D. Thom. humanam naturam non prædicari de Christo, vtquantum, vel quale, sed tanquam quid, vt patet ex ipsa forma prædicationis, & ex definitione Alexandri Papæ: quam D. Thom. citat, de quadicemus plura in disputatione sequenti, dubio primo. A

c Primum argumentum D. Thomæ, sumitur ex illo Pauli ad Philip. 2. *In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo*: vbi D. Thom. nomine habitus vestem intelligit cum August. lib. 83. quæstionum quæst. 73. vt sensus sit Deum fuisse indutum, & quasi vestitum humanitate, quo videtur significari vnionem esse accidentalem. Respondet autem D. Thomas, vnionem hanc significatam esse per metaphoram habitùs, non quia accidentalis sit; sed vel ad significandum factam esse per mutationem humanitatis sine Verbi mutatione, sicut potest aliquis indui veste per vestis mutationem ipso quiescente, vel quia, sicut homo sæpe per vestem videtur, ita Verbum per humanam naturam apparuit. Quæ responsio optimè satisfacit supposita expositione dicti testimonij Pauli. Sed alius videtur esse sensus literalis, vt ex Græca voce, & Græcorum expositione sumitur. Græcè enim est vox σχήματι: quæ figuram, formam, seu speciem significat: vt sensus sit Christum inuentum esse in forma, in specie, & figura hominis. Dixerat enim Paulus, factum esse in similitudinem hominum, & quasi rationem reddens ait, quia in forma hominis inuentus est, quod Chrysost. eumque sequuti Theophyl. & alij de figura, & forma corporis exponunt. Ambros. vero (licet non adeò propriè) de forma, & modo exterioris conuersationis, quia scilicet Christus inuentus est dormiens, comedens, bibens sicut alij, sed Theod. per formã hominis totam hominis naturã intelligit, qui restè etiam addit particulã illam, *vt homo*, non diminuere veritatem humanæ naturæ; sed illam potiùs exprimere. Est enim sermo de Verbo diuino, quod dicitur inuentum, vt homo, quia susceptæ naturæ verè hoc erat: ipsum autem de se hoc non erat, sed hoc factum est. Addit Chrysostomus per illam particulam significatum esse Christum non esse purum hominem, neque de multis vnum, sed inter multos singularem, exteriùs autem ita apparuisse, acsi vnus de vulgo hominum esset. Quam expositionem Ambrosius etiam sequitur: quare addi potest Christum habitu fuisse inuentum, vt hominem, quia ex conuersatione vitæ, actionibus, atque passionibus apparuit verus homo, sicut Ioannes. 1. dicitur: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre*, vbi illa particula, *quasi*, quæ in Græco est eadem cum particula, vt, non minuit veritatem vnigeniti; sed potiùs significat Christum se ostendisse verè esse vnigenitum à Patre ostendendo gloriam, gratiam, & veritatem suam. *Philip.2.* *Aug.* C *Chrysost.* *Theoph.* *Ambros.* *Theodor.* *Chrysost.* *Ioan.1.*

d Secundum argumentum difficile est, atque solutio non minus obscura. Argumentatur enim sic. Verbum est ens completum: ergo natura humana illi aduenit accidentaliter, quod enim aduenit enti in actu, aduenit accidentaliter. Respondet, negando consequentiam, & ad probationem, assumptum distinguendo: quod enim aduenit enti in actu, si nouum esse illi afferat, accidentaliter vnitur; si verò trahatur ad idem esse, non aduenit accidentaliter, in proposito autem posteriori modo fit, cùm ad vnum esse cum Verbo humanitas trahatur. Ex qua solutione colligunt discipuli D. Thomæ, Christi humanitatem non habere existentiam creatam, sed per vnionem assumptam esse ad existendum ipsamet increata existentia Verbi Dei. Neque aliter putant saluari posse vnionem illam esse substantialem. Sed quidquid sit tam de re ipsa quàm de alijs locis D. Thom. ex hoc tamen id colligi non potest, sed fortasse potiùs contrarium: expresse enim D. Thom. ait humanam naturam aduenire Verbo, non vt assumptam ad vnum esse, prout est naturæ sicut corpus assumitur adesse animæ: sed ad vnum esse, prout est hypostasis, & ideo non aduenire accidentaliter, vbi, vt apertè constat ex principio solutionis, & ex toto literæ progressu, sermo est de esse existentiæ, & hoc distinguit in esse, prout est naturæ, & prout est hypostasis, & negat humanitatem habere à Verbo esse existentiæ, prout est naturæ, sed tantum, prout est hypostasis. Vnde sentit proculdubiò humanitatem secum afferre aliquod esse existentiæ, prout est naturæ. Mens ergo D. Thomæ in ea distinctione apli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

applicata ad solutionem argumenti propositi est, quod aduenit alicui præexistenti, si assumatur ad constituendum cum illo vnum esse personale, non aduenire accidentaliter, sed substantialiter; si autem supponat rem perfectè constituram ineſſe personali, & afferat nouum esse, quod ad constitutionem personæ nullo modo pertinet accidentaliter aduenire. Et hæc solutio ita potest amplius explicari (ne pluribus circa hoc argumentum postea sit opus) nam si hæc vnio ex parte humanitatis consideretur, inuenietur illa natura esse quid incompletum in genere substantiæ, & ideo potest substantialiter alteri rei vniri, vt subsistat in illa. Si verò consideretur ex parte Verbi, licet Verbum secundum se sit ens actu completissimum, atque perfectissimum in suo proprio esse: tamen humanitas non ita illi aduenit, vt illud propriè informet, nec tantum, vt meré extrinsecè assistat: sed vt ab illo sustentetur, & in illo subsistat, & ita Verbum tantum se vnit illi in ratione, & per rationem subsistendi, quæ ita accommodatur humanitati, vt modo ineffabili vnam personam cum illa constituat.

e Tertium argumentum fundatur in hoc principio: quidquid non pertinet ad essentiam, vel naturam alicuius est accidens eius. Responsio autem in forma negat hoc principium: tum, quia præter essentiam, seu naturam est subsistentia, & personalitas, quæ non est accidens; sed ipsius substantiæ complementum, & ita Verbum non est accidens humanæ naturæ, sed substantialis terminus illius: tum etiam, quia hinc fit, vt aliqua substātia possit esse natura alicuius suppositi non essentialis illi, & intrinseca; sed per substantialem vnionem coniuncta: neque vt accidens, sed tanquam vera natura substantialis ad subsistendum assumpta.

Damasc. f Quartum argumentum fundatur in autoritate Damasceni, lib. 3. cap. 15. vbi humanitatem vocat, *Organum, seu instrumentum diuinitatis*, quæ locutio videtur indicare vnionem accidentalem.

Cyril. Sed explicanda est ex Cyrillo, epistola prima ad Monachos Aegypti, vbi fere eandem doctrinam habet, quam D. Thom. hic, & 4. contra gentes, cap. 41. per illum enim loquendi modum non explicatur propriè, ac formaliter hæc vnio, quæ immediatè, ac formaliter ad agendum non est, sicut vnio instrumenti, vt sic: sed est ad subsistendum. Tamen, quia nos per operationes percipimus esse rei, ideo à posteriori explicatur hæc vnio per rationem instrumenti, & dicitur ciro Verbi organum, non qualecunque, sed coniunctum substantialiter vti corpus organum animæ, & manus hominis dici potest. Ex hac verò doctrina D. Thomæ licet colligere, quanuis humanitas, vel caro Christi in eo sensu instrumentum Verbi, possit appellari, Christum tamen ipsum, seu hunc hominem nullo modo posse

Cyril. hanc appellationem sortiri, vt rectè Cyrillus suprà contra Nestorium notauit. Ratio clara est, quia Christus, & hic homo dicit ipsum suppositum, quod neque assumptum est, neque instrumentum esse potest, sed ipsum primum operans: caro autem, vel humanitas dicit naturam assumptam, per quam suppositum operatur, & ideo in illam conuenire talis denominatio potest. Vnde vltimo hic notetur multò aliter posse humanitatem dici organum Verbi, quàm Patris, vel Spiritus sancti, quia sicut per vnionem factā est illa humanitas natura ipsius Verbi, & non Patris, nec Spiritus sancti: ita speciali modo est organum ipsius Verbi: quo fit, vt propriæ, & vitales actiones humanitatis vere, ac propriè tribuantur Verbo; at verò respectu aliarum personarum non nisi communi, ac generali ratione potest dici instrumentum ad eum modum, quo omnes formæ creatæ, siue omnes causæ secundæ, instrumenta primæ causæ vocari possunt: legatur de hac comparatione Caiet. tom. 3. opusc. tract. 1. orat. 2. ad Alex. 6. *Caiet.*

DISPVTATIO. VII.

In quinque Sectiones distributa.

De termino Incarnationis, qui per illam producitur, seu resultat.

D. Tho. Caiet. Palud. Durand. Scot. IN His articulis disputauit potissimum D. Thom. de termino huius vnionis, & ideo de hac re præsentem disputationem instituo, quæ conuenienti methodo in hunc locum cadit, vt enim actiones aliæ vniuersaliter, ita Incarnatio, vel vnio ad terminum ex ipsa resultantem habitudinem dicit: imo & ab illo videtur rationem sumere. Quamobrem ad explicandum, quid sit hæc vnio, commodè ab ipso termino exordium sumemus. Oportet autem, (quod sæpe notaui) distinguere terminum terminantem humanitatem à termino resultante ex vnione. Nam de hoc posteriori agimus, non de priori, nisi quatenus ad alium explicandum necessarium sit. In quo etiam intelligere possumus vel id, quod est terminus totus, ac integer productus adæquatè per hanc vnionem, seu per actionem vnitiuam, vel id, quod se habet, vt formalis terminus illius actionis, sicut in resurrectione. V. g. quæ est actio vniens animam corpori, adæquatus terminus eius est hic homo, qui resurgit; terminus autem formalis dicitur ipsa anima, vt reunita corpori. Hic ergo præcipuè explicabimus terminum totū, & integrum. Nam de illo, qui est quasi formalis, cōmodius sequenti disputatione differetur.

SECTIO PRIMA.

Vtrum terminus resultans, seu productus per Incarnationem sit aliqua substantia.

VIsum est hanc quæstionem præmittere, antequam attingamus errores, quos D. Thom. his articulis impugnat, vt ab vniuersalioribus procedamus, quanquam hoc loco referri posset error Nestorij, qui duas in Christo constituens personas, vel hypostases solùm accidentaliter vnitas necessario negare debuit terminum Incarnationis esse aliquam substantiam, vel (quod idem est) Incarnationem esse actionem alicuius sub-

substantiæ productiuè, sed vel nullam actionem esse; sed solùm extrinsecam denominationem, vt est per amorem, seu fauorem extrinsecum: vel tantùm esse productionem alicuius accidentis, quo aliquo modo substantiæ, & personæ distinctæ coniungantur. Sed hic error & tractandus est dubio. 3. & late refellendus. Secundo, referri potest sententia asserens Incarnationem nullum habere terminum per illam productum, neque accidentalem quidem, neque substantialem, sed tantùm terminum terminantem humanam naturam, illumque substantialem esse, scilicet ipsum Verbum. Sed hoc planè falsum est, & impossibile: quia Incarnatio est actio realis, quæ in tempore incepit esse, ergo necesse est habere terminum realem per illam productum, quia hoc est de intrinseca ratione talis actionis. Ergo ille terminus nō potest esse Verbum ipsum secundum se: quia, vt sic non est in tempore productus: oportet ergo aliquem alium terminum assignare.

Dico ergo primo, terminum adæquatum Incarnationis esse Deum hominem, seu Verbum, vt subsistens in humanitate, seu hunc hominem Christum, vt est vnumquid constans ex persona diuina, & humana natura. Hæc est doctrina communis Theologorum, cum D. Thom hic, præsertim artic. 6. & clarius in. 3. dist. inct. 1. quæst. 1. artic. 1. q 3. Caiet. hic artic. 8. dub. 5. & omnium Thomist. Palud. dist. inct. 5. quæst. 1. artic. 3. & quanuis Durand. & Scot. soleant in contrarium citari: tamen reuera non aliud sentiunt: vt videre est in Scot. dist. 1. quæst. 1. & Durand. ibidem, & dist. 5. quæst. 2. & dist. 6. quæst. 2. Neque inter Catholicos potest in hoc esse dissensio, quia hæc est assertio fidei, hoc enim sensu definiūt Conc. Incarnationem terminatam esse ad vnitatem Verbi Dei, secundum compositionem ad carnem animatam anima rationali, vt dicitur in *5. Synod.* quinta Synod. actione. 8. can. 5. & in idem recidit, quod dicunt Christum ex diuinitate, ac humanitate constantem esse verè vnumquid, quod *Cōc. Tol. 6.* beata Virgo genuit, vt dicitur in Concil. Toletano 6. & 11. in confessionibus fidei. Hoc etiam sensu definitur sæpe in Concilijs Græcis hanc vnionem factam esse secūdum hypostasim, seu subsistentiam: vt videre est in 2. anathematismo Cyrilli *Cyril.* & in epistola 8. eius receptis in Concilio Ephes. *Cōc. Eph.* tom. 1. ca. 11. & 14. sensus enim est hanc vnionem talem esse, vt ex ea resultet vna hypostasis Christi in duplici natura subsistens. Denique cùm Scriptura dicit, Verbum esse factum carnem, aut Deum factū esse hominem, satis apertè docet hunc fuisse terminum huius vnionis, idem autem terminus, qui illis verbis complexe significatur, declaratur simpliciter, & incomplexe per illum terminum, hic homo Christus, vt Deus homo. Ratione etiam patet, quia in omni vnione terminus adæquatus ex ea resultans est ipsum compositum, vel quasi compositum ex rebus vnitis; vt patet in exemplo suprà posito de resurrectione, & idem est in omnibus similibus; ergo similiter in hac vnione terminus est illud vnum, quod resultat ex rebus vnitis, sed hoc nihil est aliud, quàm Christus Deus homo, ergo. Et confirmatur: quia hic homo Christus, vt subsistit in duabus naturis, est verè vnumquid, vt traditur latè in Concil. Ephes. & Chalced. act. 1. *Cōc. Eph. Chalcedo.* vbi multa ex Patribus referuntur: & in Symbolo Athanasij expressè habetur, sicut anima *Athanas.* rationalis, & caro vnus est homo: ita Deus, & homo vnus est Christus, & infra quæst. 17. hoc latiùs dicetur: sed hoc vnum ante hanc vnionem non erat, & per illam resultauit, tanquam quid per se primo intentum per illam: ergo est adæquatus terminus eius.

Dico secundo, primum, & adæquatum terminum Incarnationis esse substantialem, seu quandam individuam substantiam. Hæc assertio sequitur apertè ex præcedenti: quia hic homo Christus quædam individua substantia est; sed ille, quatenus Deus, homo est, est terminus huius vnionis, ergo. Et confirmari hoc potest ex cap. Cùm Christus, extra, de hæreticis, vbi *Alexan. Pap.* Alexand. Pap definit Christum, secundum quod homo, esse aliquid: quam definitionem aliqui explicant, vt solùm sit contra Manich. qui negando veram in Christo humanitatem, consequenter dicebant Christum, vt hominem non esse aliquid; sed potiùs nihil, quia non fuit verus homo, sed apparens. Ita exponit Franciscus Peña in scholijs ad directorium inquisitorum. 1. p. lib. 2. scholio. 3. & videtur fauere ratio, quæ in textu subiungitur, scilicet, quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo ex anima rationali, & humana carne subsistens. Sed difficile creditu est, hunc esse sensum illius definitionis, quia vt constat ex Concilio Later. sub eodem Alexand. I I I. p. 49. cap. 10. illa definitio edita est contra aliquos Parisiens. & Rhemens. Doctores, qui eo tempore ita loquebantur. Non est autem credibile eos fuisse locutos in sensu Manichæorum: sed fortasse negabant Christum, vt hominem esse aliquid, scilicet substantiale, & absolutum, & ita intellexit D. Thom. hanc definitionem hic artic. 6. in argumento: sed contra, & alij scholastici, & expositores omnes. Et confirmatur: quia (vt infra disputatione sequenti ostendemus) hæc vnio substantialis est; sed terminus actionis, vel vnionis substantialis ad substantiam per se primo terminatur, ergo. Sed di- *Obiectio.* cere potest aliquis terminari hanc vnionem ad ipsam humanitatem, vel secundum se, vel prout existentem in Verbo, & illam, vt sic, esse terminum huius vnionis; non verò hunc hominem, vel substantiam aliquam perfectam. Qui modus dicendi solet tribui Durando. Sed licet hu- *Respōsio.* manitas, vt vnita Verbo, possit dici veluti formalis terminus huius vnionis propter rationem dictam, quam latiùs explicabimus disputatione sequenti: non tamen dici potest totalis, & integer terminus, quia substantialis actio vnitiua, quanuis proximè versetur circa extrema, quæ vnit, vel vtrunq; vel aliquod illorū immutando, & modificando; tamen per se primo non tendit, nisi ad totum ipsum, quod resultat ex vnione extremorum, ad illud enim tendit tota actio, vel immutatio, quæ fit in extremis, quæ vniuntur, ergo illud est totalis, & adæquatus terminus per se primo intentus per talem actionem, vel vnionem: hoc autem in proposito non est humanitas ipsa, nec secundum se, nec prout vnita, sed hoc totum, Christus Deus homo. Neque contra hanc resolutionem occurrit specialis

Universidad de Deusto
Biblioteca

cialis aliqua difficultas præter eas, quæ communes sunt huic mysterio, quas paulatim in dubijs sequentibus expediemus.

SECTIO. II.

Vtrum terminus huius vnionis fuerit aliqua substantialis natura.

IN hac quæstione tractandus est error Euthycheris: qui vt intelligatur, aduertendum est varios errores exitisse illorum, qui vnam in Christo naturam posuerunt. Negarunt enim quidam veram vnionem inter vtramque naturam diuinam & humanam tribuentes Christo, vel solam diuinam, vt Manichæi, & alij antiquiores hæretici, vel solam humanam, vt Paul. Samosat, & alij. Sed hic error non pertinet ad præsentem disputationem; est enim in prima disputatione confutatus. Alij ergo errarunt, ponendo in Christo vnam naturam conflatam, seu resultantem ex vnione duarum naturarum, diuinæ, & humanæ, iuxta quem errorem terminus huius vnionis est aliqua natura substantialis. Qui error varijs modis intelligi potest. Primò, vt hæc vnio facta sit per confusionem, mixtionem, & transmutationem duarum naturarum in vnam tertiam, sicue contingit in productione mixti ex simplicibus substantialiter transmutatis, vt tenuit quidam Polemius, vt Theodo. refert lib. 4. hæreticarum fabularum, quin & errorem Eutycheris ita multi patres explicarunt, quos statim citabo. Et eundem secuti sunt Iacobitæ apud Niceph. lib. 18. cap. 45. & Acephali duce Seuero, vt sumitur ex 7. Synodo, Acto. 1. circa finem, in fragmento vitæ sancti Sabæ, quorum fit mentio in 5. Synodo, act. 1. in libello Monachorum ad Menam, & in alio ad Synodum, & alijs locis eiusdem actionis, & Concil. Hispal. 2. cap. 11. & Damasc. contra hos scripsit librum de natura composita, ex cuius discursu, & rationibus constat hos hæreticos posuisse compositionem vnius naturæ in Christo per veram mistionem, sicut mistum dicitur cõponi ex elementis. Refert etiam Nicephor. lib. 18. c. 45. hos vocatos esse Acephalos, quia sine Episcopis degebant, qui sunt capita Ecclesiarum, quod etiam notauit Sanderus lib. 7. de visib. Monarch. hæres. 106. melius, quam Castro, qui Verbo Christus, hæres. 4. dixit dictos esse Acephalos, quia duce caruerunt, falsum esse, constat ex dictis.

Theodo. Niceph. Conc. Hispal. 2. Acephali hæretici.

Secundo modo ab alijs assertus est hic error, quod scilicet hæc vna natura resultauerit per conuersionem humanitatis in diuinitatem. Hic fuit error Eutycheris, quantum ex Leone Papa colligitur, epistola. 10. ad Flauianum, & ex epistolis Flauiani ad ipsum, quæ ante illam habentur inter epistolas Leonis: vbi tamen dicitur, Euthychem excitasse errorem Valentini, & Apollinaris. Sed intelligendum est quantum ad vnitatem naturæ, nam in modo aliter errauit. Vigilius etiam lib. 1. & 2. contra Ethychet. Eodem modo explicat hunc errorem, & euidentissimè August. hæres. 90. Ambros. lib. de Incarnat. ca. 6. vbi mutationis, & conuersionis etiam mentionem fecit, tacito tamen nomine Euthychet. Ita etiam refert hunc errorem Niceph. lib. 18. ca. 45. Theodoret. lib. 4. hæret. Fabul. & confutat illum in dialogo inconfus. & immutab. Hac etiam ratione dixit Eutyches, Christum subsistere ex duabus naturis, non in duabus, quia censuit duas naturas vnione facta nõ permansisse. Ideo etiam dicebat diuinitatem passam fuisse, & crucifixam, vt Theod. supra refert, lib. 4. cap. vlt. & Sanderus lib. 7. de visib. Monarch. hæres. 102. quia illam naturam non compositam, sed reuera vnam, & eandem omnino fuisse existimabat. Vnde Damascenus. lib. 3. cap. 3. hunc errorem tractans ait posuisse vnam naturam, vel simplicè per transmutationem vnius in aliam, vel compositam per simplicium transmutationem eo modo, quo corpus hominis ex elementis componitur. Denique in hoc sensu damnatur clare hæc hæresis toro Concilio Chalcedon. & alijs infra citandis. Hunc errorem secutus est Dioscorus, vt patet ex Conc. Chalcedon. act. 1. & 16. & act. 3. in epistol. ad Martian. de damnatione Dioscori. & ex Liberato in breuiario. ca. 12. & 13. & Niceph. lib. 15. cap. 4. 8. &. 30. Idem error tribuitur Euseb. Cæsarien. in 7. Synodo, act. 6. & 5. circa finem, vbi ex Athanas. & Cyril. aliqua contra illum referuntur. Refert etiam Niceph. Petrum Graphæum hunc errorem fuisse secutum, atque ita totam Trinitatem passam fuisse asseuerasse, illam enim vnam naturam Christi tribus personis communem verè passam fuisse. Itaque in illo Trisagio, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis*, dicebat addendam illam partem, *qui passus est pro nobis*, vt etiã retulit Niceph. lib. 15. c. 28. Damasc. lib. 3. c. 10. & epistola de Trisagio, & ab hoc orti sunt hæretici dicti Theopaschitæ, & Patripassiani, vt Prateol. supra, & Sander. hæres. 104. Philoponus etiam, alias Ioannes Grammaticus huic errori adhæsit, vt Niceph. lib. 18. c. 46.

Damasc. Cõc. Chal. Niceph. Prateol.

Tertio modo, errarunt alij e conuerso ponendo vnam naturam in Christo, per conuersionem diuinitatis in humanitatem. Ita Apollinar. qui non totam diuinitatem, sed quandam eius particulam ab illa decisam dixit conuersam fuisse in humanitatem, vel (quod idem est) humanitatem factam esse ex diuinitate. Ita refert August. hæres. 55. & Epiph. hæres. 76. vbi contra hunc errorem refert epistolam Athanas. ad Epictet. idem Euthym. 2. p. Panopl. tit. 15. & Niceph. lib. 11. hist. cap. 12. & Socrat. lib. 5. Tripart. cap. 44. sæpe tamen in historijs, seu autoribus antiquis hi errores ex diuerso explicandi modo confunduntur, & eisdem autoribus tribuuntur, quoniam, vt ex Cyril. epist. 30. constat, & ex eodem Cyril. refertur in citato loco ex 7. Synodo; perinde existimabant dicere Verbum in humanitatem esse conuersum, vel è contrario humanitatẽ in Verbum. Ac denique hos errores fuisse antiquissimos in Ecclesia etiam ante Euthychem, vel Apollinarem constat ex Iren. in expositione fidei, vbi sic inquit: *Vos, qui ad baptismum aspirare singitis, qui, vt tollatis duas naturas, quæstiones tales proponitis, qui mixturam, confusionem, & mutationem in deitatem ex corpore, vt hæc confundatis, comminiscimini, qui nunc in carnem Verbum versum asseritis, nunc carnem in Verbi essentiam, & hac mentis deprauatione nihil vos sapere ostenditis.* Sed & nouos huius temporis hæreticos hac Euthychiana hæresi fuisse infectos referunt Lindanus dial. 2. sui Dubitantij, & Echius contra confessionem Zuinglij, isti enim (vt inferius latius quæstione. 16. videbimus) eam vnionem inter

Cõc. Chal. Damasc. Euthym. Socrates. Cyril. 7. Synod. Iren. Lindan. Echius.

inter humanitatem, & diuinitatem somniant, vt alterius naturæ attributa omnia, alteri naturæ etiam in abstracto communicentur, quod sine confusione, vel vnius naturæ in aliam transmutatione, ne concipi quidem potest.

Quarto modo declarari potest hic error, vt nõ per transmutationem alicuius naturæ in aliam, sed per compositionem vna natura ex duabus resultauerit, vtraque in suo esse integra manente, solumq; in vnione mutatione facta, ad eum modum, quo ex anima, & corpore vna natura consurgit. Huius erroris sic explicati meminit Iustinianus Imperat. in edicto fidei ad Ioan. 2. & Castrus verbo, Christus, hæres. 4. suspicatur Eutychẽ hoc sensu erroré suum asseruisse propter quædã verba Gelasij Papæ, lib. de duabus naturis contra Eutychem circa medium, qui habetur. t. 5. Bibliot. Sanct sed nihil ex eo colligi potest, nam, licet dicat Eutychem explicare suum errorem illo exemplo animæ, & corporis, non tamen ait eundem modum vnionis posuisse, quin potius in principio libri aperte significat Eutychem, eum sensum in suo errore, quem nos suprà explicuimus, tenuisse. & aperte Euhym. lib. 2. Panopl. tit. 15. ex Athanas. refert tãm hæreticos, quam Catholicos illo exemplo animæ, & corporis in explicando hoc mysterio vsos fuisse diuersa tamen ratione, illos ad diuinitatis mutationem, & euersionem humanitatis, nos verò solum ad ostendendum fieri posse, vt duarum rerum vna solum persona sit. Huc etiã spectat error eorum, qui veram animam in Christo negauerunt, asserentes verbũ loco animæ in Christi carne fuisse, hi enim consequenter asserere tenebãtur vnam naturam fuisse ex verbo, & carne compositam. Sed cõtra hunc errorem dicemus quæstione. 5. Fundamentum omnium istorum errorum fuit, quia non intelligebant vnam personam esse posse nisi vnius naturæ, nihil enim inter personam, & individuã naturam distinguebant: quia ergo in Christo vnam personam confitebantur, diuinam & humanam, inde inferebant vnã in eo esse naturam, aliquo modo ex diuina, & humana cõflatam. Ita colligitur ex Concil. Chalcedon. actione. 1. & ex patribus suprà citatis. Præsertim ex Vigilio, Theodoret. Damasc. & ex eodem Damasc. lib. 3. cap. 3. & Greg. Nyss. lib. de differentia essentiæ, & hypostasis, & D. Thom. 4. contra Gent. c. 35.

4. Error. Iustinian. Castr. Gelas. Papa. Euthym. Athanas. Cõc. Chalcedon. Vigilius. Theodore. Damasc. Greg. Nyssen. D. Thom.

Dico primo, in Christo Domino post Incarnationem duas permansisse naturas integras, & in confusas, diuinam videlicet & humanã. Est cõc. de fide definita in Concil. Ephes. 1. & Chalced. præsertim act. 5. in. 2. fidei definitione, & in. 5. Synod. præsertim act. 1. & collatione. 8. can. 8. & in. 6. Synodo act. 11. 13. & 18. & Lateran. sub Mart. 1. consultat. 5. a canone. 4. vsque ad. 9. & in Lateran. sub Innocen. 3. quod habetur in cap. firmiter, extra. de sum. Trinit. & fid. cathol. & in Florent. in literis vnionis, & in Tolet. 4. 6. & 11. & in Hispal. 1. c. 13. vbi plura scripturæ testimonia congeruntur, & oprimè ex Leone Pap. Epist. 10. ad Flauian. & recipitur tanquam dogma fidei in citato edicto Iustiniani Imperat. Secundò hanc veritatem probant latè, & defendunt patres suprà citati præsertim Gelas. Athanas. Vigil. Iustinus, Epiph. Damasc. & Theodoret. in dialogo Inconfuso, qui plures refert, & Boet. lib. de duabus

Duæ in Christo naturæ integræ. Cõc. Ephesin. 1. Cõc. Chal. 5. Synod. 6. Synod. Cõc. Late. Conc. Tolet. Conc. Hispalen. 2. Leo Pap.

in Christo naturis contra Eutych. & Nestor. & Eulgent. lib. 1. ad Thrasimũdum. Tertio probatur breuiter ex principijs supra positis in. 2. disputationem permansit verus Deus, manuit ergo in illo integra, & perfecta diuinitas. Similiter permansit etiam verus homo, igitur veram, & integram humanitatem conseruauit, quia verus homo vera humanitate constitui debet. Et confirmatur, quia Christus est Deus, & homo, necessarium esse, vt ex duabus naturis subsistat. Sed essentialis ratio hominis, & Dei non minus requirit subsistere in vera diuinitate, & humanitate, quam ex illis, quia homo, vel Deus, & vniuersè omnis substantia non constituitur, & denominatur talis essentialiter à natura, ex qua facta est, sed à natura, in qua subsistit, & quæ in re ipsa manet, quæ est quasi forma, & ratio, vt talis sit. Et ad hoc confirmandum est optimum testimonium Pauli ad Philip. 2. *Qui cum in forma Dei esset*, id est, cum in diuina natura subsisteret, *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanuit*, non quidem amittens naturam Dei, *Sed formam serui accipiens*, id est, naturam humanam, per quam est, *In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo.* Confirmari etiam hoc potest illis testimonijs, in quibus aliquando tribuuntur Christo proprietates quæ illi conueniunt ratione diuinitatis, vt esse imaginem, & figuram paternæ substantiæ, esse vnum cum patre, esse principium Spiritus sancti, & similia. Et illis, in quibus tribuuntur ea, ex quibus vera humanitas cõstat, vt caro, anima, sanguis, & similia, de quibus infrà suo loco. Cõfirmant hoc etiam testimonia, in quibus nunc Christus dicitur æqualis patri, nunc minor, hæc enim propter diuersas naturas dici necesse est, quia per eandem naturam non potest esse minor, & æqualis, & ideo nunquam Spiritus sanctus dicitur minor patre, aut filio, quia nullam habet inferiorem naturã. Tãdem Diuinitas Christi sæpe varijs miraculis, & testimonijs Angelorum, & ipsius Dei patris declarata est, vera autem humanitas passione, & morte, & alijs humani corporis defectibus satis est comprobata, de hac probatione legatur Hil. qui eleganter illam persequitur. lib. 2. de Trinit. Vltimo arguitur ratione, quæ inter explicandum articulum D. Thom. sufficienter tradita est, & iterum in sequenti conclusione indicabitur.

Philip. 2. Hilar.

Dico secundò, terminus huius vnionis nõ fuit aliqua substantialis natura ex humanitate, & diuinitate constituta. Est de fide, & probatur facile ex dictis. Primo, quia non potuit illa natura resultare ex duabus aliquo ex tribus primis modis in tribus primis erroribus indicatis. Primò, quia si vtraque, vel altera natura esset in aliam commutata, Christus aut non esset verus Deus, aut non esset verus homo, aut neutrum esset. Imo nec patri, nec nobis consubstantialis intelligi posset. Secundo, quia necessarium esset diuinam naturã fuisse aliquo modo mutatam, vt circa literam D. Thom. declaratum est. Tertiò, quia Christus passus fuisset, & mortuus in illa vnica natura, atque adeò non minus in diuinitate, quàm in humanitate. Quartò, quia non minus pater, & Spiritus sanctus fuissent incarnati, quàm verbũ, quia

Conc. Tolet. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa mixtio, vel confusio facta esset in natura com
Conc. Toletan. 6. muni omnibus tribus personis, hanc rationem
tetigit Concil. Tolet. sextum in confes. fidei.
cuius verba, prout incommunibus exemplaribus
habentur, mendosa sunt, & vix possunt intelli-
gi; ex antiquo vero codice manu scripto sic emē
dari debent. *Solus filius suscepit humanitatem in singularitate personæ, non in vnitate diuinæ naturæ, id est, in eo, quod proprium est Filij, non quod commune est Trinitati, nam si naturam hominis Deique alteram in alteram confudisset, tota Trinitas corpus assumpsisset, quoniam constat naturam Trinitatis esse vnam, non tamen personam.* Vltimo arguit Leo Pap. quia opor-
Leo Pap. tuisset humanitatem præextitisse ante vnionem,
quomodo enim aliter humanitas in diuinitatē
conuerti potuisset. Nec verò potuit illa vna na-
tura resultare ex duabus modo indicato in quar
to errore, scilicet per compositionem, vt con-
stat ex concilijs supra citatis, & ex ijs, quæ statim
afferemus soluendo vltimam obiectionē, & ex ra
tionibus sufficienter circa literam D. Tho. explicatis.

Ad fundamentum errorum dicendum est la- B
tè in sequentibus. Nunc breuiter dicitur natu-
ram distingui aliquo modo à supposito, & ideo
licet in Christo sit tantum vnum suppositum,
posse nihilominus illud in duplici natura sub-
sistere.

Sed contra primo. Quia Ioan. 1. dicitur. *Ver-*
obiectio 1 Ioan. 2. & 2. *bum caro factum est:* sed hoc significat conuersio-
nem Verbi in carnem, sicut cum Ioan. 1. dici-
tur, *aquam fuisse vinum factam*, significatur aquam
fuisse conuersam in vinum. Respondetur simi-
liargumento probari posse Verbum conuersum
esse in peccatum, seu in maledictum, quia. 1. ad
Respon. 2. Cor. 5. Corinth. 5. dicitur, *eum, qui non nouerat peccatum, pro*
Athana. *nobis peccatum fecit.* Et ad Galat. 3. dicitur. *Factus*
pro nobis maledictum. Sicut ergo inquit Athanas.
epist. ad Epictet. dicitur pro nobis factum pecca
tum, id est hostia pro peccato, non quia in pec
catum conuersum sit, sed quia carnē assumpsit,
in similitudinem carnis peccati, in qua hostiam
offerre posset pro peccato: ita dicitur Verbum
caro factum, non quia in carnem transijt (*hoc enim*
impietatis est vltimæ, vt rectè Chrys. super Ioan.
Chrysost. C dixit) sed quia carnem sibi in vnitatem personæ
copulauit, nam in vniuersum loquendo, vt ali-
quod suppositum dicatur aliquid aliud fieri, non
oportet, vt in illud mutetur, sed satis est, vt sibi
vniat, vel acquirat formā, vel naturā aliquā. Sicut
dicitur homo fieri sanus, non quia in sanitatē cō
Genes. 2. uertatur, sed quia sanitatē acquirit. Et Gene. 1. di
Hebr. 7. citur *homo factus in animā viuentē*, & ad Hebr. 7. di
Philip. 2. citur Christus *factus pontifex*, ac deniq; ad Philip.
2. dicitur factus homo *formam serui accipiens*: sic er
Gregor. go (vt rectè dixit Greg. lib. 9. epist. 61.) *Verbi car*
nem dicimus factum, no immutando quod erat, sed fuscē
cipiendo, quod non erat, nostra auxit, sua non minuit. In
Ioan. 2. illo autem loco Ioan. 1. ex ipsa re de qua agitur,
& ex antecedentibus, & consequentibus colli-
gitur aquam factam esse vinum per conuersio-
nem. Ex quo non fit omnem similem locutio-
Locutio sanctorū. nem eodem modo explicandam esse. Et iuxta
hæc obiter explicanda est, aliquorum Patrum
locutio, quæ nobis hoc loco obijci posset, quo-
niam videntur interdum dicere, ita Verbum car
nem esse factum, sicut in Eucharistia panis fit
Corpus Christi, sic enim Iustin. Martyr apolo- A
Iustin. Mart. gia. 2. pro Christianis inquit. *Quemadmodum per*
Verbum Dei caro factus Iesus Christus seruator noster,
carnem, & sanguinem pro salute nostra habuit, sic etiam
per Verbum precationis, & gratiarum actionis sacra-
tam ab ipso almonsiam, quæ mutata nutrit nostras cer-
nes, & sanguinem, illius incarnati Iesu carnem, & san-
guinem esse didicimus. De quo testimonio, & alijs
dicemus latè agentes de Eucharistia: nunc bre-
uiter comparatio in hoc solum posita est, quòd
sicut Verbum incarnatum veram carnem, & san-
guinem habuit: ita sub speciebus panis, & vini
per consecrationem est verā caro, & sanguis Ie-
su Christi, vt ipsa Iustini verba manifestè decla-
rant, vnde similitudo in modo vnionis, seu muta
tionis posita non est.

Sed contra secundo, quia sancti sæpe compa- *Obiectio 2*
rant hanc vnionem cum coniunctione animæ, *Athana.*
& corporis, vt videre est in Symbolo Athanas. *Leo Pap.*
& in Leone Pap. epistola. 11. ad Iulian. Iusti- *Respon.*
no Martyre in exposit. fidei, & Cyril. epist. ad *Iustin.*
Monach. Aegypti. August. epist. 57. & tractat. *Cyril.*
47. in Ioan. circa finem, at verò anima, & cor- *August.*
pus ita coniunguntur, vt ex eis resultet vna na- *Damas.*
tura. Respondetur ex Damasc. lib. 3. cap. 16.
Athanas. Iustin. & alijs sanctis supra citatis in
exemplis, quibus hoc mysterium explicatur, non
esse in omnibus exactam similitudinem quæren
dam, nulla enim reperiri potest, aliàs mysterium
hoc singulare, non esset, vt August. dixit epist.
3. ad Volusian. quin potius ait Hilar. lib. 10. de
Trinit. exempla, quæ adhoc mysterium explican
dum afferri solent, in pluribus esse dissimilia, quā
similia, in exemplo ergo adducto in duobus te-
net similitudo, primo, quòd sicut corpus, & ani-
ma, quanuis diuersæ naturæ sint, in vna persona
conueniunt: ita diuina, & humana natura quan-
uis distinctæ sint, in vna persona copulantur, est
tamen in hoc differentia: nam illæ sunt naturæ
imperfectæ, & essentiales partes, & ideo non tan
tum vnam personam, sed etiam vnam naturam
componunt, natura verò diuina, & humana sunt
integræ, & perfectæ, quæ non possunt ad compo
nendam vnam naturam inter se immediatè coniungi. Secundò tenet similitudo in hoc, quòd si-
cut anima operatur per corpus, tanquam per or-
ganum sibi substantialiter coniunctum: ita diuinitas per humanitatem; de qua similitudine in
expositione art. 6. satis dictum est.

Sed contra tertiò, quia Cyril. epist. ad Succes- *Obiectio 3*
sum ita loquitur: *Non oportet intelligere duas natu-* *Cyril.*
ras, sed vnam naturam Verbi Dei Incarnatam, quam *Athana.*
lo cutionem comprobat autoritate Athanas. vt *Eustath.*
retulit Eustathius Beriti Episcop. in Conc. Chal- *Coc. Chal-*
cedon. act. 1. circa finem, post vltimā Cyrilli epi- *ced.*
stolam ibi recitatam, & ideo Dioscorus, cum a *Respon.*
Catholicis Episcopis recederet, dixit in vltimis
verbis illius actionis se sequi sanctos patres Cy-
rillum, Athanas. & Greg. qui semper vnam natu-
ram Verbi incarnatam, & non duas post adunā-
tionem docuerunt. Respondetur breuiter, duas
esse partes in illa locutione. Prima est absolutè *Cyril. sen-*
negans in Christo duas naturas, & hæc nūquam *tentia de*
est apud Cyril. sed ab hæreticis vel imposita illi *termino v*
est, vel malè intellecta, palsim enim Cyril. in suis *nionis hy*
operibus duas naturas prædicat sine confusione, *postaticæ.*
vt videre est lib. de Incarnat. vnigeniti cap. 12. &
epist.

epist. 1. ad Succes. & epist. 18. ad Ioan. Antio- A
chen. quæ in dicta actione. 1. Concil. Chalcedon.
recitatur, & in ea indicat Cyril. quosdam hoc si-
bi imposuisse, quos insanire dicit, vnde, cùm ali-
quando Cyril. duas videtur negare naturas, non
absolutè, sed cum adiectione negat scilicet, ita vt
sint personaliter disiunctæ, siue ita, *vt constituant*
alium, & alium hominem, & Deum, vt ipse loquitur
epist. 1. ad Succes. & eodem sensu lib. 1. de fid. ad
Regin. circa principiū negat duas, alteram, quæ
adoratur, & alteram, quæ non adoratur, semper
enim in huiusmodi locis contra Nest. agit. Altera
pars illius locutionis Cyril. est affirmans vnam
naturam Verbi Dei incarnatam, & hæc reperitur
interdum apud Cyril. citatis locis, & epist. 19. ad
Acatium, & 30. ad Eulogiū, vbi inquit. *Vna est na-*
Iustinian. Imperat. Cyril. *tura Verbi, sed illam dicimus incarnata.* Et primo ex
ponitur in illo edicto Iustiniani Imperatoris na-
turam ibi pro subsistentia sumptam esse, pro qua
expositione citantur verba Cyril. epist. 1. ad Suc
cess. dicentis. *Quantum ad videndum oculis animæ*
quemadmodum Incarnatus est vnigenitus, duas natu-
ras dicemus: vnum autem filium Dominum Deum Ver- B
Theodo. *bum Incarnatum.* Clarius hoc indicat idem Cyril.
in lib. ad Euoptium in defensione secundi ana-
thematis, cùm enim Theodoret. ipsum reprehen-
derit, quòd vnionem secunduta subsistentiam
posuerit, quia videtur significasse mixturam diui
nitatis, & carnis factam esse: respondet Cyril. per
vnionem secundum subsistentiam, nihil aliud se
significare voluisse, quàm hoc solum, *Verbi natu-*
ram, hoc est, subsistentiam, quæ est ipsum Ver-
bum, verè humanæ naturæ vnitam esse, citra vl-
lam connersionem, &c. & alijs locis citatis ean-
dem expositionem indicat. Vnde Damasc. lib.
Damas. 3. cap. 6. cum ex sententia Cyril. & Athanas.
Verbi naturam incarnatam esse dixisset, subdit,
Cum Verbi naturam dicimus, Verbum ipsum significa-
mus. Idem tamen Damasc. infrà cap. 11. hanc
expositionem reijcit ex verbis eiusdem Cyril.
Cyril. epist. 1. ad Succes. vbi Cyril. se defendit ab his,
qui se calumniabantur eò, quod vnam Verbi
naturam incarnatam diceret, quia non absolu-
tè vnam, sed incarnatam dixerat, vt alteram, quæ
incarnata est, alteram, qua incarnata est, distin-
gueret. Ex quo colligit Damasc. naturam non
sumptisse pro persona, quia, si de persona esset C
sermo, & simpliciter vna dici posset, & non pos-
set in alteram, & alteram distingui. Idque con-
firmat Damasc. quia naturam Verbi incarnatam
dicimus, non autem passam: non ergo natu-
ram pro persona accipimus, quia personā etiam
passam dicere possumus. Secundò ergo exponi-
tur, vt sensus sit, Verbi naturam propriam vi-
delicet, & essentialem esse vnam, illam verò post
vnionem esse incarnatam, id est, carni vnitam,
quod alias ipse dicit esse vnam tanquam incar-
nati Verbi, nam quia illa vna natura idem est
cum Verbo, non potuit Verbum vniri carni,
quin natura illa manserit carni vnita, & in hunc
modum exposuit illam locutionem quinta Sy-
nod. collat. 8. can. 8. vbi per eam vocem, *Vnam*
5. Synod. Conc. Lateran. Gelas. Pa. Maxent. *naturam incarnatam*, vnitionem naturarum se-
cundum subsistentiam significatam esse dicit.
Idem Concil. Lateranense sub Martin. can. 5.
& Gelas. Pap. in libr. de duabus naturis, & Ma-
xent. in professione suæ fidei, quæ habetur
tomo 5. Bibliothe. Sanctorum, & Damasc. su- A
pra, qui in eandem sententiam refert Leon-
tium Bizantinum, & constat satis ex ver-
bis, & locis Cyril. supra citatis, qui eo modo
loquendi vsus est, vt Nestorium refelleret, qui
abutebatur termino duarum naturarum, vt in-
troduceret duo supposita, & ita ponebat duas na
turas, nō solum distinctas, sed etiam disiunctas,
& propria supposita constituentes. Quo sensu di
xit etiam Athanas lib. de Incarnat. Christi ante
finem, *Neque duæ perfectitudines* (Sic enim loqui-
tur) *seorsum sunt constituendæ neque secundum ratio-*
nem augescentis veritatis: sed secundum rationē existen-
di sine defectu, vt vnus vere vnus sit per omnia Deus, &
homo, sic etiam Damasc. lib. de composita natu-
ra, & lib. 3. de fide. cap. 5. & 8. dicit in Christo
multiplicari naturas secundum quantitatē discre
tam, licet persona vna sit. Denique, quanuis de
sensu Cyrilli satis constet, tamen quod ad vsum
illius locutionis pertinet, vitāda est assertio vnius
naturæ, nam licet propria natura Verbi, seu diui-
nitas posit dici incarnata, vt ex dictis patet, &
latius dicemus infra quæst. 3. artic. 2. tamen vna
natura Verbi incarnata, seu Verbū habere vnā
naturam incarnatam, simpliciter asserendum nō
est, nisi præmissa prius sufficienti explicatione
iam dicta.

Damas. Leont. Byzant. Athana. Damas.

SECTIO. III.

Vtrum terminus huius vnionis fuerit aliqua persona & ita Incarnatio facta fuerit in per sona.

IN hoc dubio tractandus est secundus prin-
cipalis error huius materiæ, qui duas in Chri-
sto constituens personas, vel hypostases, conse-
quenter negauit vnionem hanc terminatam es-
se ad aliquam personam: sed ad accidentalē vnio
nem Dei ad personā Christi, seu personæ Chri- *Error Nes-*
sti ad personam Verbi. Hic fuit error Nestorij, *storij, & alterum*
qui hanc vnionem dixit factam esse per singula-
rem affectum, & excellentissima dona gratiæ,
ratione quorum Christus singulari modo voca-
tur templum Dei, & filius Dei, ac Deus, non per
essentiam, seu substantiam: sed per singularem
quandam participationem, vt constat ex Conci- *Cōc. Ephe*
lio Ephesin. & varijs epistolis, quæ in eo referun- *sin.*
tur. Refert etiam August. hæres. 89. & Damasc. *August.*
lib. de hæresibus circa finem, Theodoret. libr. 2. *Damas.*
hæretic. fabul. capit. penultim. Vincent. Lyri- *Theodo.*
nens. libr. contra prophanas vocum nouitates. *Vincent.*
Liberatus in Breuiario cap. 4. Euagrius libr. 1. *Lyrin.*
historiæ capit. 4. Socrat. lib. 7. cap. 32. Nice- *Liberat.*
phor. lib. 14. cap. 31. & ante Nestor. docuit hunc *Euagr.*
errorem Theodorus Mosuestenus, teste D. Tho. *Socrat.*
4. contra gent. cap. 34. & colligitur ex. 5. Sy- *Niceph.*
nodo collatio. 4. &. 5. vbi refertur liber Cyril. *D. Tho.*
contra hunc Theodorum, & ex Damasc. lib. 3. *5. Synod.*
cap. 3. Niceph. lib. 14. cap. 30. &. 31. & lib. 17. *Damas.*
cap. 17. imo ante hos semina huius erroris ie- *Athana.*
cerunt Cherintus, Photinus, Ebion. & alij ve- *Irenæus.*
tustiores hæretici, qui Christum purum homi-
nem esse dixerunt, vt constat ex Athanas. in
primo tom. orat. quod vnus sit Christus, vbi
hunc errorem impugnat, & ex Irenæ. libro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Epiph in. Ambr. c.25. & Epiphan. hæres. 28 & Ambr.epist 40. & lib de Incarnat. Dominicæ Sacramento. cap. 6. vbi eundem refellit errorem. Huic etiam hæresi adhæsit aliquando Theodoret. vt ex actis Concilij Ephesini, & ex 5. Synod. act. 5. constat, & ex obiectionibus Theodoreti contra anathemata Cyrilli, postea vero resipuit, vt patet ex Cõcil. Chalcedon. act. 1. post epistolam Theodosij, & Valentiniani ad Dioscorum, & ex eodem Theodoreto lib. 4. hæret. fabul. c. penult. Ad hũc etiã errorem declinasse Petrum Gnapheũ colligitur ex Damasc. libr. 3. cap. 10. dicit enim eum addidisse quartam Trinitati personam, scilicet Christi hominis, & ideo addidisse in Trisagio illam partem, *qui crucifixus es pro nobis*, vt hunc diuideret ab omnibus tribus personis. Addit vero Damascenus hunc etiam dixisse totam Trinitatem passam fuisse, & crucifixam, quod potius ad Nestorianam hæresim pertinere videtur, vt art. 1. notauimus, & ex multis, quæ in 5. Synod. act. 1. referuntur, videtur colligi in vtrumq; errorem declinasse prius forte in vnum, & postea in alterum, vt videtur indicari in epistola Felicis Pap. ad illum, inqua illum deponit, sed quid iste senserit, non multum ad nos refert. Hunc errorem secuti sunt postea Bonosiaci, sic dicti à Bonoso, vt refert Phylastrius, & Prateol. & sumpserunt ex Isidoro lib. 8. originum. c. 5. vbi tantum refert hos asseruisse, Christum esse filium Dei adoptiuum, non naturalem, ex quo plane sequitur personarum distinctio. Vnde idem Prateol. verbo Felix. 1. eodem modo explicat Felicianam hæresim, quam Elipandus etiam secutus est, qui dixit Christum esse filium Dei adoptiuum, posuitq; vt ait Prateol. in Christo duas hypostases. Et eodem modo Ionas Aurelianensis lib. 1. de cultu imaginum in principio, horum errorem reprehendens, ait illius autorem fuisse Nestor. quem isti imitati sunt, & eodem modo explicãt hunc errorem Anton. 1. p. tit. 14. c. 1. §. 6. & Gallisandus Arelatens. in sua Chronogra. Anni. 816. in Carolo Magno ait in Concilio Fræford. damnatum fuisse Elipandum, qui personam Christi in duas diuidebat, & tandem hoc tempore hunc excitasse errorem Lucam Sternberger Prateol. refert lib. 10.

Cõc. Chal ced. *Damas.* *5. Synod.* *Felix pap.* *Philast. Isidor.* *Ionas Aurelian.* *Antoni. Gallisan. Arelat.* *Conc. Frãc ford.* *Pratcol.*

Secundo alij hæretici, vt inuidiam superioris erroris euitarent, dixerunt in Christo tantum esse vnam personam, duo tamen supposita, vel hypostases. Ita refert D. Tho. hic art. 3. & 4. contra Gentil. c. 38. & alij scholastici in 3. d. 6. qui nullum certum autorem huius erroris referunt, sunt vero qui existiment ipsummet Nestorium, qui prius palam locutus fuerat, postea hoc modo dissimulasse, vel occultasse errorem suum, nã quia persona, nomen est dignitatis, dicebat in Christo esse vnam personam, quia fuit in illo vna dignitas Verbi homini Christo communicata, quanquam Christus, & Verbum duo sint suppositа, vel hypostases. Alij vero, vt Ioan. Maxent. refert in. 5. tom. bibliot. in. 1. suæ fidei professione, alijs verbis occultarunt hunc errorem, dicentes in Christo vnam esse personam, & vnam hypostasim, quas tamen inter se distinguebant, & personam verbo, hypostasim homini accommodabant fortasse, quia principalis dignitas erat Verbi, vel econtrario subsistentiam, vel hypostasim dicebant esse Verbi, personam vero hominis: forte, quia per accidentalem vnionem dicebant Verbum quasi induisse personam hominis. Fundamentum omnium istorum errorum fuit illud idem, quod in præcedenti dubio indicauimus. Cum enim omnes isti hæretici non distingueret inter personam, & naturam, & in Christo crederent esse duas naturas integras, & perfectas, necessarium existimarunt duas in illo ponere personas, vel hypostases.

D. Thom. *Ioan. Maxent.*

Dico primo in Christo Domino, vero Deo, & homine tantũ est vna persona ex duabus, & in duabus naturis subsistens. Est de fide definita præcipue in Concilio Ephesino ad hoc maxime congregato, & postea in Concil. Chalcedonensi act. 1. & in 5. Synodo collat. 8. can. 2. & in omnibus alijs supra citatis, & in Symbolo Athan. vbi dicitur. *Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens*, & infra *sicut anima, & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus*, vnde in cõsecratione Episcoporũ, cum ab eis petitur professio fidei, interrogãtur, *credis filium Dei Christũ in duabus naturis, & ex duabus naturis subsistentem?* Et respõdent, *credo*. vbi per priorẽ particulam *in duabus naturis* fit professio fidei contra errorem Eutychetis, per posteriorem verò scilicet, *ex duabus naturis*, fit contra hunc errorem Nestorij, qui ex sola humana natura Christum subsistere dicebat, & ita vbicunq; cõcilia, aut patres alterum errorem reprehendunt, alterum etiam condemnant, vt videre est in omnibus supra citatis, præsertim in Leone Papa, & in illo edicto Iustiniani, & in Cyril. fere toto. 4. tomo suorum operum, maxime in. 12. anathematismis, & in eorũ defensionibus, Damasc. lib. 3. fidei. c. 3. 4. 11. & alijs. August. lib. 1. de Trinita. cap. 13. lib. 13. cap. 17. & in Enchirid. cap. 35. & 36. *Christus* (inquit) *Deus, & homo, Deus, quia Deus erat Verbum, homo, quia in vnitate personæ accesserit Verbo anima rationalis, & caro*, & epist. 120. cap. 4. explicat, quam sit Christus altiori modo filius Dei, quam nos, cùm ille sit naturalis: nos vero adoptiui, & huiusmodi testimonia & passim reperiuntur in patribus, & in sequentibus frequenter occurrent. Præcipuum vero huius fidei fundamentum sumitur ex illis sacræ scripturæ locis, in quibus vnus, & idem à parte rei existens dicitur verus Deus, & homo, & quæ in vno loco scripturæ dicuntur de vero Deo, in alio dicuntur de vero homine. Ac denique per has particulas, *Hic, ille, ego, qui*, & similes demonstratur in individuo idem Deus, & homo, hæc autem vera esse non possunt, nisi de eadem persona, quæ sub vtraque natura subsistat: sed huiusmodi testimonia indicata iam sunt in secunda disputat. Nunc sufficiat illud Ioan. 1. *Verbum caro factum est*, Verbũ enim quoddã singulare suppositũ significat, & illud ipsum dicitur factum caro, quod non potest dici propter solam inhabitationem in carne tanquam in templo, nec propter aliquam specialem gratiam, vel fauorem, quã ipsum Verbum carni concesserit, sicut non dicitur Spiritus sanctus fieri mulier, vel mater Dei, licet in ea singulari quodam modo habitauerit, illamque specialiter dilexerit, dicitur ergo *Verbum caro factum*, quia carnem suæ subsistentiæ vnuit. Explicatur amplius vis horum testimoniorum:

In Christo vna tãm persona in duabus naturis subsistens *Cõc. Ephesin. Calced.* *5. Synod.* *Symbolũ Athana.* *Leo. Pap.* *Edictum Iustiniani* *Cyril.* *Damas.* *August.* *Ioan. 1.*

nam

Apoc. 1. Ioan. 8. nam cum V. g. Apocalyp. 1. dicit Christus, *Ego sum α, & ω* vel Ioan. 8. *Antequam Abraham fieret ego sum.* illud *Ego* ex vi significationis suæ accipitur pro supposito, quod est, hic homo, ergo idem suppositum, quod ante Abraham existebat in propria natura, nunc est hic homo, & cum priorem naturam non amiserit, sit, vt idem in duabus naturis subsisteret. Et confirmatur secundo, nam cũ in scriptura hic homo Christus dicitur Deus, vel Deus sumitur improprié, & participatione quadam, & hoc est manifestè contra scripturam, vt in superiori loco ostensum est, vel Deus sumitur pro vero Deo; tamen copula *Est* sumitur abusiuè, vt sensus sit, *Est Deus*, id est, coniunctus vero Deo, vel habet in se Deum, aut alius similis, & hoc modo exponere, est euertere fidem, sic enim, cùm Spiritus sanctus, aut Verbum dicitur esse Deus, posset illa copula abusiuè exponi dicto modo. Deinde quilibet homo iustus posset dici verus Deus, vnde in hoc non esset differentia inter Christum, & alios sanctos homines, vel angelos, nisi fortasse secundum aliquam maiorẽ affluentiã diuinorũ donorũ, cum tamen Paul. ad Heb. 1 & 2. singulariter dicit filium Dei, non angelos, sed semen Abrahæ apprehendisse. Deinde, cùm idem Christus, aut Verbum dicitur homo in scriptura sacra, posset etiam id abusiuè exponi: nam cum vtrumq; scilicet Deus, & homo æquè de illo in scriptura dicantur, absurdum, & voluntarium est, alterum abusiuè, alterum proprie intelligere. Quod si etiam concedatur Christum, aut Verbum improprié dici hominem, ruit nostra fides, sic enim dici etiam posset Christum non esse verè hominẽ, sed apparere; & ecotrario Verbum posset dici non solum homo, sed etiam humanitas abusiuè explicando, quia habet humanitatem. Vnicus ergo supereset verus sensus, vt scilicet proprié idẽ Christus dicatur Deus, & homo, quod non potest esse verum, nisi ratione vnius personæ ex duabus, & in duabus naturis subsistentis. Quod explicatur, & confirmatur tertio, quia duæ formæ, quæ in abstracto non prædicantur de se inuicem, neque etiam prædicantur in concreto, nisi propter coniunctionem in eodem supposito, vt in calore, & luce videre est, sic autem se habet in proposito humanitas, & diuinitas, quia vna non est altera: & tamen Deus est homo, & homo Deus, ergo id est propter coniunctionem aliunde formarum, seu naturarum in eadem persona. Et simile argumentum est, quod duæ substantiæ integræ accidentaliter vnitæ non se denominant substantialiter, sed denominatiuè tantum, vt homo dicitur vestitus, non vestis, at verò in proposito, de nominatio est substantialis, dicitur enim Deus homo, & non tantum humanatus. Et homo Deus & non tantum Deifer, vt Nestor. dicebat. Quam rationem cum aliis explicuimus circa literam D. Thom. in art. 1. Vltima ratio sumitur ex alio principio fidei, scilicet solum Dei Verbum factum esse hominem: non vero Patrem, nec Spiritum sanctum, quod esse verum non posset, si per cõsensionem tantum voluntatum, vnio facta esset, aut per eximiam aliquam gratiam, aut solam coniunctionem causæ vel organi ad miracula efficienda, aut alio simili modo, cum omnes hæ vniones includant æqualem habitudinem ad omnes tres diuinas personas, à quibus efficiuntur hæc omnia per naturam, & voluntatem omnibus communem. Fortasse tamen diceret Nestorius Incarnationem tribui peculiariter Verbo quod videlicet ille homo Christus speciali ratione ipsum repræsentaret, sicut patres communiter dicunt interdum Verbi personam peculiariter antiquis patribus apparuisse humana specie, quia apparitiones illæ ad repræsentandum Verbum ipsum potissimum fiebant, licet efficientia esset communis toti Trinitati. Sed hoc in primis euertit veritatem Incarnationis, & illã in sola quadã representatione constituit. Deinde solum secundum quandam appropriationem accommodat Incarnationem Verbo, non vero secundum veritatem, & proprietatem, cum tamen reuera solum Verbum caro factum sit. Denique, si in antiquis illis apparitionibus fiebat singularis Verbi repræsentatio, id fuit, quia significabant Verbum in carne venturum esse, ipsa ergo Verbi Incarnatio, iam non repræsentatione aliqua, sed rei veritate atq; proprietate consistit.

Hebræ. 1. & 2.

Dico secundo, sicut in Christo vna est persona ex duabus, & in duabus naturis, ita & vna hypostasis, seu suppositum vnum. Conclusio est de fide, solumque eget vocum explicatione, olim enim dubitatum fuit inter Latinos de nomine hypostasis, an naturam, vel suppositum significaret, vt videre est in Hieronym. tomo. 2. epist. 57. ad Damasum, postea vero satis constitit significare suppositum, vt ex Concil. Alexandrino refert Niceph. lib. 10. hist. cap. 15. Socrat. lib. 3. cap. 7. & tractat latè Basil. epist. 40. & Gregor. Nyss. lib. de differentia essentiæ, & hypostaseos, Achatius in epist. ad Cyril. quæ est. 15. inter epistolas Cyrilli, & optimè Nazian. orat. 21. circa finem, vbi refert Athanas. ita vocem hypostaseos explicasse, eandemq; esse Damasi definitionem dixit Flauian. apud Niceph. lib. 12. hist. cap. 4. & colligitur ex professione fidei eiusdem Damasi ad Paulinum, quam idem Niceph. refert lib. 12. c. 18. vbi enim Latinè est vox *Subsistentia*, Græcè habetur ὑπόστασις. De qua voce, & etymologia eius plura tradentur in disputatione de essentia, existentia, & subsistentia creaturæ. Ex hac ergo nominum expositione constat, hanc conclusionem eisdem testimonijs, & definitionibus, quibus prima esse probandam, quia persona idem est, quod suppositum, vel hypostasis, solumque addit, quod sit in natura rationali; vnde si in Christo essent duo suppositа, cum vtrumque esset rationalis naturæ, duæ planè personæ essent, vt rectè D. Thom. argumentatus est. Ad definiendam igitur expressius hanc veritatem, atque errorem supra citatum repellendum Concilio ad dunt vnionem factam esse, non secundum dignitatem, sed secundum subsistentiã, quæ Græcè ὑπόστασις dicitur, & specialiter in canon. 4. Concil. Epheſ. sicut vna persona, ita vna subsistentia, seu hypostasis definitur, & can. 1. dicitur vnio facta secũdũ subsistentiã. Idẽ 5. Synod. collat. 8. can. 5. & 8. Neq; oportet alias probationes, vel rationes multiplicare, cùm exdictis tam hic, quàm circa literam S. Tho. satis hæc cõstent.

In Christo vna tãm hypostasis. *Hieron. Conc. Alexand. Niceph. Socrates. Basil. Greg. Nyss. Achatius Nazian. Athana. Flauian. Damas. Pap.* *Cõc. Ephesin. 5. Synod.*

Ex quibus satis etiam constat in esse in Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sto vnam personam,& vnum suppositum, vt illa A inter se nunquam distinguantur: sed vnum, & idem sint,nam si persona est,necessario debet esse suppositum,quod si suppositum idq; in natura humana,vel diuina,necessario etiam erit persona: sicut ergo personæ, vel suppositæ in Christo non multiplicantur,ita neq; suppositum, & persona distingui possunt. Solum est aduertendum sanctum Bonauent.in.3.dist.6.art.1.quæst. 1.explicare sententiam distinguẽtem in Christo suppositum à persona, vt nomine suppositi non intelligat id, in quo substantificatur totum esse rei(vt ipse loquitur)sed id quod subijcitur generi,vel speciei,vt hoc modo humanitas possit dici suppositum. Sed hic est abusus nominum: nam suppositum formaliter,& propriè subsistentiam incommunicabilem significat, quæ in Christo distincta non est à personalitate diuina,imo,si propriè de genere,& specie loquamur,quod in Christo subijcitur speciei,& generi, est ipsa persona Incarnata,non enim humanitas est homo: sed Christus,seu persona.

Persona & suppositũ in Christo idem.

Bonauen.

Dico tertio,terminus huius vnionis est aliqua persona. Hæc assertio aperte ex præcedentibus B sequitur est; omnium communis, & omnino certa, quam colligit Caiet.infra art. 1. ex verbis Angeli.Luc.1.*Quod ex te nascetur sanctum,vocabitur filius Dei*,quod enim Beata Virgo concepit, & peperit,id est terminus resultans per Incarnationem:concepit autem,& peperit personam filij Dei,vt subsistentem in humanitate: illa ergo persona,vt sic,fuit terminus huius vnionis. Ratione verò probatur. Primo, quia ostensum est terminum resultantem ex hac vnione esse substantiam aliquam,& non fuisse aliquam naturã, ergo necesse est fuisse personam, supponimus enim vnionem hanc esse propriam Verbi, atque ita in essentiali subsistentia factam non esse. Secundo per hanc vnionem resultat Christus, quia nec Verbum per se,nec humanitas per se potest dici Christus,& ex vnione horum extremorum resultat hic homo,scilicet Christus:sed hic homo Christus dicit quandam personam diuinam, & humanam,id est,in vtraque natura subsistẽtem, ergo hæc persona,vt sic,est terminus resultãs per hanc vnionem.Deniq;, terminus in nobis resultans ex coniunctione naturæ cum sua subsistentia,est persona,vel suppositum,sed hæc vnio fuit in Christo loco illius,quæ in nobis est inter naturam,& subsistentiam creatam,ergo. C

Caiet.

Contra hanc verò cõclusionem sentit Duran. in.3.d.5.q.1.quia terminus,inquit, actionis non præexistit actioni.Sed persona Christi supponitur Incarnationi,non est ergo terminus. Et ideo ipse non agnoscit alium terminum præter vnionem naturæ assumptæ ad personam assumẽrem. Sed quanuis fortasse in modo loquẽdi à nobis differat,temere tamen loquitur, & sine fundamento:nam eadem persona,quæ secũdum se, & vt subsistit in vna natura,supponitur assumptioni,vt terminans aliam naturam,& vt constituens cum illa hunc hominem,vel potius hic homo,vt est persona constituta ex humanitate, & personalitate diuina resultat per vnionẽ. Quin potius fieri non potest,vt per actionem Incarnationis sit facta noua vnio,quin illa vltimo terminetur ad aliquid vnum,quod in proposito est aliquid

Durand.

subsistens incommunicabiliter in humana naturã,quod est esse personam.

Denique contra veritatẽ Catholicam his conclusionibus definitam obijci possunt multa,quæ pertinẽt ad difficultates huius mysterij explicandas,quæ commodius tractabuntur disputatione sequenti,vbi magis etiam explicabimus,quomodo hæc vnio substantialis,& personalis sit.

SECTIO QVARTA.

Vtrùm terminus huius vnionis sit persona simplex, vel composita.

RAtio dubij oritur ex fine præcedentis sectionis,quia simplex persona Verbi supponitur ante hanc vnionem,non ergo vt sic, potest esse terminus resultans per illum.

In contrarium vero est,quia si aliqua persona cõposita esse debet terminus huius vnionis,oportet,vt illa ex Verbo,& humanitate componatur. Hoc autem videtur impossibile, repugnat enim Verbo venire in cõpositionẽ,hoc enim imperfectione includit,quia cõponẽtia habent rationem partium,seq; inuicem perficiũt,sunt,tandẽ natura sua ordinata ad totũ cõponendũ. Adde, quòd esse totius cõpositi ex cõponentibus resultat,quæ quidẽ Verbo diuino conuenire nõ possũt, ergo.

In hac re Theologi cõmuniter recusant concedere simpliciter,& absolute terminũ huius vnionis esse personã compositã,aut vnionẽ hanc esse verã,& propriã cõpositionẽ,vt videre est in Magistro.3.d.6.in D.Tho.q.2.ar.3.Bonauen.ar.1.q. 2.Ricar.ar.1.q.3.Scot.q.3.Gab.q.1.art. 3. Dur. quæst.3.Almain.q.1.conclus. 2. Marsil.quæst.6. artic.3.dub.3.Alexan. Alens .3.p quæst.6.m.1. ar.5.Caiet.hic.ar.4.&.1.p.q.3.ar. 8. qui sentiunt compositionẽ absolutè dictam,in suo formali cõceptu dicere imperfectionẽ in vtroq; cõponẽte, atq; ideo repugnare Verbo diuino. Addit Caiet. si non sit sermo de compositione simpliciter,sed aliquid addatur,quo denotetur imperfectionem excludi,sic posse concedi;vt si dicamus esse personam ineffabiliter compositã,vel aliquid simile. Sed fortasse de modo loquẽdi est tantũ cõtrouersia,nã res inter Catholicos facilè cõstare potest.

Magist. D.Tho. D. Bonau. Ricard. Gabr Durand. Almain. Marsil. Alens. Caiet.

Primum enim certum est,terminũ huius vnionis,scilicet,qui per illam resultat,nõ esse omnino simplicem,sicut est persona Verbi secundum se sumpta.Hoc euidenter probat ratio dubitandi in principio posita,quia hic terminus nõ est persona Verbi secundũ se, nec prout subsistit in sola diuinitate,in Christo autem nihil aliud est omnino simplex nisi ipsa persona Verbi secũdũ se. Et cõfirmatur,nam terminus huius vnionis,vt sic resultauit,seu incœpit esse in tempore. Sed nihil, quod huiusmodi est,est omnino simplex, ergo. Deniq; hic terminus resultat ex vnione plurium rerum distinctarum,ergo nõ potest esse omnino simplex.Si enim sola significatio vocis cõsideretur,ipsum nomẽ vnionis opponitur perfectæ simplicitati,si propriè de vnione sit sermo,tuni quia quæ vniũtur,non sunt idem,tum etiam quia minus est esse vnita,quàm esse vnum,vt circa literam D.Tho.expositum reliquimus.

Terminus vnionis hypostaticæ non est omnino simplex.

Secũdo hinc euidẽter fit terminum resultantem per hanc vnionem esse aliquid vnũ cõstans, vel conflatum ex multis. Hoc patet ex dictis, & præ-

præterea explicatur,quia ille terminus est hic ho A mo Christus,vt sic.Sed hic homo, seu Christus includit humanitatem, & subsistentiam Verbi, vtrumq; intrinsecè,& aliquo modo constituentẽ ipsam,scilicet subsistentiã dantem esse hypostasis,vel personæ,& humanitatem dantem esse hominis,ergo.Vnde in Symbolo Athanas.Christus dicitur esse vnus constãs ex diuinitate,& humanitate,sicut homo est vnus constans ex corpore, & anima. His ergo in re ipsa existentibus certis solũ superesse videtur quæstio de modo loquendi,an hic terminus,qui est vnus per adunationẽ plurium rerum, sit dicendus simpliciter compositus.

Symbolũ Athan.

Dico tamen tertio, absolutè dicẽdum esse terminum resultantem per hanc vnionem personã compositam esse.Hęc est sententia D.Thom.hic art.4.& videtur expresse definita in. 5. Synodo, 5.Synod. Act.8.can.4.*Si quis non confitetur vnionem secũdum compositionem,&c.*& infra.*Vnam subsistentiam compositam.* Idemq; repetit can.7.& in.6.Synod. act.4. 6. Synod. Epist.1.Agatho.hæc definitio probatur in act. 11.Epist.Sophronij,& act.13.c.6.& Concil.La B teran.sub Mart. 1.consultat. 4. vbi confirmantur canones Synodi,& consultat.5.cap.17. condemnat eos,qui ea,quæ de Christo in ijs Cõcilijs sunt definita,negant propriè,& secundum veritatem dicta esse,& ibidem can. 6. definit propriè,& secundum veritatem,*In duabus,& ex duabus naturis subsistere*,qui modus loquendi frequẽs est in dictis Conciliis,& patribus infra citandis: illa vero particula*Ex* planè designat compositionem.Secundò ita loquuntur etiam patres, Dionys.cap.1.de diui.nomi.ante medium,*Ex quæ*, inquit,*incõfusibiliter est compositus*,& cap. 3. de Eccles. hierar.part.3.circa finem, *vnum*,inquit,*Illud, & simplex ad compositum, atque visibile sine immutatione sui per summam clementiam, benignitatem;* processit.

D. Thom. Concil. Lateran. Dionys.

Damas. Damasc.lib.3.cap. 3.4. 5. &. 7. sæpe id repetit, Gregor. Gregor.Homil.38.in Euang. Athanas:id vt clarum supponit oratione,quod vnus sit Christus circa principium.Petrus Diacon.de Incarnatione, & gratia.cap.3.*A sanctis*, inquit, *Patribus adunatione diuinitatis,& humanitatis,Christus Dominus cõpositus prædicatur.* Quod dicit fuisse definitum in Concil.quodam Antiochen.contra Paul. Samosat.cuius fragmentum habetur. 1. tom. Concil.ex Euseb.lib.7.cap.12. Alij patres, licet non aperte vtantur nomine compositionis, alijs tamen,quę perinde esse videtur,vtuntur,vt aduationis,copulationis ex duobus,cõiũctionis,vt est apud Chryf.Homi.10.in Ioã.Iustin.lib.de vera fi dei expositione circa finem.Cyril. Epist. ad Nestor.& sæpe aliàs.Nazian.orat. 14. non longè à principio commistionem etiam vocat,& oratione.42.vocat nouam misturam, & admirandam temperationem.Sic etiã Tertul.de carne Christi, dicit,in Christo esse hominem mistum Deo. Idẽ ferè Hil. lib.2.de Trinit.circa fi.& August. epist. 3.ad Volusian.*Sicut homo*,inquit,*est mistura corporis,& animæ ita,&c.*&.4.de Trinitat.cap. 13. inquit,*Dei verbo ad vnitatem commistus est homo.* Quæ tamen locutiones,quæ misturam indicant, seu mistionem,non sunt extendendæ: sed piè explicandæ à patribus enim solum sunt vsurpatæ ad explicandam veritatem huius compositionis. Vltimo vtor ratione sumpta ex dictis, & ex Basilio

Chrysost. Iustin. Cyril. Nazian. Tertul. Hilar. Aug. Basil.

lib.2.cõtra Eunomi.circa finem,vbi definit compositum esse quod ex diuersis rebus constat, sed Christus Dominus,quatenus est terminus resultans per hanc vnionem, est verè vnus constans ex multis rebus,ergo verè cõpositus. Confirmatur.Primò,quia terminus huius vnionis non est simplex, vt ostensum est,ergo compositus: nam hæc duo immediatè, & contradictoriè opposita sunt.Tandem confirmatur,quia magis compositus est Christus,vt est hic homo, quàm sola humanitas,quia Christus intrinsecè includit humanitatem,& aliquid aliud,ergo.

Et ex dictis intelligitur hoc compositum immediatè componi ex humanitate, & subsistentia Verbi,nam actio vnitiua,quæ vnica est,vt per se constat,& infra dicetur,proximè,& immediatè coniungit humanitatem subsistentiæ Verbi, & ita compositum,quod resultat ex his duobus extremis,proximè, & immediatè componitur. Quoniam verò ipsa Verbi subsistentia in se includit diuinitatem,hinc consequẽter factum est, vt Christus sit etiam compositus ex duabus naturis vnitis in eadem subsistentia,cuius compositionis extrema sunt ipsæ naturæ, quæ distinctæ manent, & inconfusæ,vinculum autem est ipsa subsistentia,sicut explicatur supra exemplo arboris, in cuius radice, vel trunco duo rami vniuntur.Est tamen differentia notanda in hoc exemplo,& in omni alio,quod afferri potest, quia in omni compositione duorũ extremorum in vno tertio,quodlibet extremorum per se sumptum facit compositionem cum tertio,quia ab illo distinguuntur:at vero in hac compositione sola humana natura distinguitur à persona Verbi, & ideo in hoc mysterio non est alia compositio præter eã, quæ proximè fit ex humana natura,& subsistentia Verbi,coniunctio autem duarum naturarum in vna persona,non addit aliam compositionem: sed solam simplicem vnitatem personæ Verbi cũ sua propria natura.

Hinc facilè soluitur,si quis obijciat: nam tres *Obiectio.* personæ diuinæ, licet inter se realiter distinctæ sint,& vniantur in eadem natura,non propterea aliquid vnum componunt:ergo è contrario, licet duæ naturæ vniantur in vna persona,non inde resultabit aliquod compositum. Negatur enim si- *Respon.* militudo,diuinæ enim personæ nõ propriè vniuntur in natura:sed sunt prorsus idem cum sua natura,& ideo in ea sunt vnum,& ideo in ea non faciũt compositionem,neque inter se vniuntur, vt aliquid componant,vt rectè August. 11.de Ciuit. c. *August.* 10. At verò in hoc mysterio duæ naturæ non sunt idem cũ persona,altera enim natura,scilicet humana distincta est,quæ per compositionem vnitur personæ,& ita resultat persona composita in duabus,& ex duabus naturis subsistens.

Secundò soluitur ex dictis facilè obiectio Sco *Obiectio* ti loco supra citato,quia omne,inquit,verũ com- *Scot.* positum,est aliquod vnum distinctum à componentibus:sed ex diuina natura, & humana non resultat aliquid vnum ab illis distinctum,quia naturæ permanserunt inconfusæ,ergo. Respondetur enim primam propositionem assumptã propriè habere locum in cõpositione,quæ fit ex aliquibus immediatè inter se copularis, vnde rectè probat illud argumẽtũ,hãc cõpositionem non esse factã inter ipsas naturas proximè, & immediatè; *Respon.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

non vero probat ex humanitate, & subsistentia Verbi non fuisse factam veram, & propriam compositionem, ex illis enim veré resultauit quiddã vnum ab humanitate, & diuinitate aliquo modo distinctum, scilicet hic homo Christus. A

Obiectio. Dices. Hic homo Christus non est distinctus à Verbo, cùm veré dicatur hic homo Verbum, & Verbum hic homo: & tamẽ Verbum est alterum extremum huius compositionis. Resp.

Respon. Respondetur hunc hominem Christum, vt terminus est huius compositionis, aliquo modo distingui à verbo, quatenus plus aliquid includit, quàm verbum, scilicet humanitatem ipsam, & hoc satis est ad veram compositionem, quanquam, quia Verbum ipsum per se sumptum est integrum suppositum, cui humanitas substantialiter copulatur, ab illa proprié, & veré dicatur homo. Sicut cùm homo sit albus, terminus ex actione illa resultãs est aliquod compositum, scilicet hoc album distinctum ab ipso supposito, quod fit album. De quo nihilominus veré, ac proprié prædicatur.

Tertiò intelligitur ex dictis valde errasse, qui in persona Verbi subsistente in duabus naturis nescio quam finxere compositionem, in qua non B intrinsecè includatur humana natura tanquam vnum extremum illius, sed solum extrinsecè tanquam terminus habitudinis, vel relationis vnionis, quam Verbum habet ad ipsam humanã naturam ita, vt ipsa persona Verbi intelligatur composita solum quatenus subsistentia eius, vt terminans duas naturas dicitur esse duplex ratio subsistendi. Sed hoc impossibile est, quia nisi includamus ipsam naturam humanam, vt extremum compositionis, intelligi non potest vlla compositio in persona Verbi, aliàs oporteret ipsam in se esse mutatã, & aliquid denuo accepisse præter humanitatem cum quo, vel ex quo intelligeretur facta compositio. Nam illa distinctio duplicis rationis subsistendi, nisi includamus ipsas naturas non facit compositionem, cum solum sit distinctio rationis, vel secundum quandam denominationé, & habitudinem ad diuersas naturas, vt supra dictum est. Tota ergo compositio consistit in adunatione Verbi ad carnem, seu carnis ad Verbum, vt Concilia, & patres supra citati loquuntur.

Responsio ad argum. Vltimò ad rationem dubitandi in principio C positam respondetur, illa omnia ibi sumpta procedere in compositionibus alijs, in quibus cõponentia ex natura sua instituta sunt, & ordinata ad componendum, in illis enim componentia se inuicem perficiunt, & compositum est perfectius singulis componẽtibus, & ideo talis modus compositionis imperfectionem dicit: at verò in hac mirabili compositione Verbũ non est natura sua ad hanc, vel ad vllam aliam compositionem ordinatum, hoc enim repugnat Deo, vt. 1. part. quæst. 3. demonstratur, tamen ex gratia se se accommodat ad componendum hunc hominem, in quo neque ipsum perficitur, sed humanitas, nec tamẽ à sua cadit perfectione, quia nec mutatur, nec aliquid sui esse, seu perfectionis amittit, vt inferius latiùs explicabimus disputatione sequenti. Ac propterea hoc compositum simpliciter, seu intensiuè nõ est perfectius altero cõponentiũ, scilicet Verbo, quia illud est simpliciter infinitũ, in se cõtinẽs eminenter, quidquid perfectionis est in humanitate: extensiuè autẽ includit formaliter aliquã perfectionẽ, quam non includit solum Verbum. Ac denique eodem modo, quanuis esse Verbi secundũ se nõ resulter ex Verbo, & humanitate; tamen esse huius hominis, vt sic ex vnione vtriusq; resultat, vt explicatum est. Itaq; de ratione compositionis, seu compositi solum est, vt sit vere vnum ex plurium rerum reali vnione resultans. *Quid sit de ratione compositi.* Et hæc ratio formalis compositionis non dicit imperfectionem in vtroq; componente; sed ad summum in altero; reliqua vero, quæ imperfectionem dicunt, accidentaria sunt ad rationem compositionis vt sic. Sed oriebatur hic alia difficultas, quia compositum est sua componentia simul sumpta; Christus autem non est sua diuinitas, & humanitas. De qua locutione, an admittenda sit, dicemus infra. q. 16. artic. 5.

Dubium. Quæret tandem aliquis, an simpliciter, & sine addito Christus, seu Verbum possit nunc dici persona composita? quæ interrogatio dupliciter intelligi potest. Primò, ex parte prædicati, id est, an hæc compositio simpliciter, & sine vlla determinatione, vel declaratione vocari possit, & de hoc sensu hactenus diximus, per se loquendo, & veritatem rei considerando sine vlla limitatione, vel adiectione illam esse veram compositionẽ, quanquam non displiceat consilium Caiet. scilicet addendum aliquid quo perfectio eius, & excellentia significetur, vt esse ineffabilem, &c. ne similis alijs habeatur, quod ferè semper à patribus obseruatum est, & fortasse scholastici antiquiores nihil aliud docere voluerunt. Alius sensus illius interrogationis ex parte subiecti est, an Verbũ, vel Christus simpliciter, & sine illa determinatione, in quantum homo possit dici persona ineffabiliter composita, & in hoc sensu pendet responsio ad hanc interrogationem ex ijs, quæ de communicatione idiomatum in quæst. 16. dicenda sunt. Ideo nunc breuiter solum dico consultius, & securius esse addere illam determinationem, quia Verbum secundum se non est persona composita, sed solum, vt subsistit in humana natura, & cũ illa componit hunc hominem. Item, quia hoc prædicatum potest conuenire interdum ratione naturæ, interdum ratione personæ, si generaliter loquamur, & ideo ad tollendam ambiguitatem expedit addere illam determinationem, præsertim cum hæc denominatio personæ compositæ non sumatur formaliter à sola humanitate: sed abvtroque extremo compositionis, vt coniunctis, & vnitis, & hoc maximè verum habet, si loquamur de Verbo, aut de filio Dei sub his, vel similibus nominibus significantibus solum ipsam personam diuinam secundum se. Si autem loquamur sub nomine Christi, quanuis idem dici possit, quia (vt Dialectici loquuntur) subiecta stant materialiter, & ita Christus simpliciter dictus stat pro supposito; non est tamen omnino eadem ratio, nec tanta necessitas, quia nomen Christi formaliter significat ipsum compositum, & sæpe subiecta formaliter stant iuxta exigentiam prædicatorum exemplo facile declaratur. Nam si Petrus sit albus, rectè posse dici videtur hoc album esse compositum ex hoc supposito, & albedine; non tamen ita posset simpliciter dici Petrus compositus ex substantia sua, & albedine. Sic ergo dici posset in proposito, vt in simili dubio sequenti dicemus. *Caiet.* *Vtrũ Christus possit simpliciter dici persona cõposita.*

SECTIO V.

Vtrùm terminus huius vnionis sit aliquid creatum, vel increatum.

NOn est hoc loco disputandum cum hæreticis Arianis, qui afirmarunt, Verbum esse personam creatam, ex quo planè fiebat terminum huius vnionis esse creatum. Contra hos enim in materia de Trinit. disputatur, & in superioribus dictum à nobis sufficienter est, quãtum præsens materia postulabat. Positum ergo sit in primis, personam Verbi increatam esse. Secundò illam personã increatã esse, in qua vtraq; Christi natura subsistit, vt probant omnia quæ sectione 3 contra Nest. dicta sunt. Præterea, quia non posset vna persona esse vtriusq; naturæ diuinæ, & humanæ, nisi ratione increatæ subsistentiæ. Creata enim non potest terminare diuinam naturam, quanuis ecõtrario increata possit humanam: hoc enim, nec imperfectionem dicit, nec dependentiam in persona terminante, illud vero & imperfectionem, & dependentiam dicit in natura terminata; tum etiam quia subsistentia creata nullã B aliam naturam terminare potest, vt infra dicetur: denique, quia natura diuina non potest se iungi à suis connaturalibus subsistentijs, neque alium subsistendi modum acquirere præter sibi intrinsecum, & connaturalem sine mutatione. Ex quo fit primo terminum, ad quẽ fit hæc vnio vtriusque naturæ, esse increatum: secundo terminum resultantem ex hac vnione esse cõpositum ex persona increata, & natura creata, quare merito conrouertitur, creatus ne an potius increatus dici debeat. Quidã enim ex discipulis D. Tho. exi- *D. Thom.* stimant esse increatũ quid, tribuuntq; Caiet. infra art. 7. vbi ait vnitatẽ, quæ est inter naturã humanã & personam filij Dei nõ esse aliquid creatum: sed creatorem. Et rationem subdit, quia illud esse, in quo natura humana coniungitur Verbo Dei, increatum est, & ab illo habet hoc totum resultãs, quod sit ens, ergo quod sit vnum, ergo quod sit vnum ens increatum. Et confirmari potest, quia hoc compositum non potest dici creatum, quia non est factum ex nihilo, ergo increatum. Alijs autem videtur potius dicendum esse illud com- C positum simpliciter creatum. Quod aperte sentit *Caiet.* Caiet. infra art. 10. circa solutionem ad primum dicens gratiam vnionis quoad substantialẽ coniunctionem personalitatis cum natura, donum creatum esse. Et ratio esse potest, quia quidquid in tempore fit per veram realem actionem, creatum est, huiusmodi autẽ est hic terminus, vt per se patet. Alijs deniq; videtur nec creatum, nec increatum dicendum esse; sed ex vtroque mistum propter vtrasque rationes factas.

In hoc dubio prius explicabimus rem ipsam, deinde modum loquẽdi, in quo solo videtur esse posse dissensio inter Catholicos: nam suppositis principijs fidei res per se satis clara videtur, si supponamus dupliciter aliquid posse dici creatũ Primo, quia secundum se totum, & omnino est ex nihilo factum. Secũdò, quia per veram actionem factum est, & incipere potest esse, & desinere.

Dico ergo primò terminus huius vnionis non est creatus priori modo, id est, ex nihilo factus. Hoc sequitur euidenter ex principijs fidei, nam A ille terminus est quoddam compositum ex Verbo increato, & humanitate creata, ergo non potest tale compositum ex nihilo produci, quia necessario supponit Verbum increatum.

Dico secundo terminus huius vnionis, id est, ex ea resultans, seu per eam productus, est quid factum in tempore per veram realem actionem, & hoc sensu quid creatum est. Hoc etiam adeò est euidens, vt à nemine negari possit, quia ille terminus, vt sic, est quoddam cõpositum ex Verbo, & humanitate; sed hoc compositum nũc est, & antea non fuit ergo est quid factum, atq; adeo creatum in dicto sensu. Et confirmatur primo, quia hoc mysterium Incarnationis factũ est per veram, & realem actionẽ, & effectionem totius Trinitatis, vt est per se notum: Ergo illa effectio habet aliquem terminum factum per eam, & dependentem ab illa: Ergo ille terminus non est increatus, repugnat enim increatum, vt sic, fieri, & dependere: Est ergo creatum, sensu supra explicato. Confirmatur secundo, quia hoc compositum potest dissolui, & eius vnitas, quæ ab ipsis componentibus distincta est, potest destrui, ergo.

Obiectio. Dices, si vnum componentium creatum est, & alterum increatum, cur totum compositum, magis creatum, quam increatum dicendum est? *Respon.* Respondetur primò, quia compositum non denominatur à partibus secundum se, sed prout vnitis, seu ab vnione earum, vel ab vnitate, quæ inde resultat. Secundo, quia increatum includit negationem omnis efficientiæ, seu dependẽtiæ, quam creatum affirmat, sicut homo, quanuis corpore, & spiritu constet, corporeus nihilominus simpliciter dicitur, & non spiritus, quia spiritus includit negationem materiæ, vt in exemplo, quo Caiet. vtitur, si anima vel materia essent æternæ; in tempore verò vnirentur ad componendum hominem, talis homo simpliciter esset temporalis, & factus in tempore, licet partes secundum se essent æternæ.

Responsio ad arg. Et ex his facilè soluuntur fundamenta aliarũ opinionum. Prima enim opinio, aut saltem Caiet. qui pro illa refertur, non considerauit terminum adæquate resultantem ex vnione, nec loqui videtur de illo composito, quod proximè constat ex Verbo, & humanitate, sed cõsideravit solũ vnionem duarum naturarũ in subsistentia Verbi tanquam in quodam tertio, & illam subsistentiam vocauit vnitatem, in qua vnuntur illa extrema, quæ subsistẽtia sine dubio increata est; sed nõ est terminus productus per hãc vnionẽ; sed est terminus terminãs humanitatẽ, vt sæpe dictum est. Vnde improprié dicitur esse vnitas eorum, quæ in ipsa vniuntur, seu vnitas totius Christi. Nam vnitas illius subsistentiæ est omnino simplex; vnitas verò Christi est per compositionem secundũ subsistentiam, vt Concilia loquuntur. Vnde, si non sit sermo de illa subsistẽtia secundũ se, sed prout composita, sic non est terminus, in quo vniuntur naturæ, sed est quid compositum ex illo termino, & ex vtraq; natura, & vt sic dicimus esse terminum resultantem ex hac vnione, atq; adeò factum, & creatum dicto sensu. Et ad argumentum Caiet. si contra hunc sensum fiat, scilicet, quia illud esse, in quo vniuntur naturæ, est increatum, respondetur facilè, licet subsistentia Verbi increata sit, tamen non totum esse existẽtiæ huius com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

positi esse increatum, componitur enim ex entitate creata humanitatis, & subsistentia increata Verbi, & ideo totum compositum non est increatum, sed aliquo modo creatum, vt dictum est. Haberet tamen argumentum illud non nullam difficultatem, si humanitas creata Christi nullam haberet existentiam creatam: sed per ipsum esse increatũ Verbi existeret. Sed nihilominus etiam in ea sententia soluendum esset argumentum, neq; enim ipsa humanitas dici potest increata, etiam ab ijs autoribus, qui dicunt ipsam existere per solam existentiam increatam, quia secundum eos, includit entitatem essentiæ, quæ creata est. Eandem autem includit ipsum compositum, quod est terminus vnionis, & ideo non sequitur ipsum esse increatum propter existentiam increatam. Et cum Caiet. inquit, vnum nihil addere supra ens: dicendum esset consequenter loquendo in eius sententia de existentia humanitatis, ens includere entitatem essentiæ, & existentiæ, & vnum vtramq; entitatem includere, & hoc satis est, vt si altera earum entitatum sit creata, vnitas ex eis resultans creata sit, etiamsi demus vnum nihil addere supra ens, vt vtramq; simul entitatem includit. Reliqua fundamenta aliarum opinionum solum confirmant conclusiones positas.

Ens quo modo increatũ & in increatum diuidatur.

Ex his vero obiter colligitur, si ens creatum sumatur priori modo scilicet, quod est productum ex nihilo, sic non omne ens posse dici creatum, vel increatum, nec diuisionem illam esse adæquatam, datur enim aliquod ens, quod increatum non est, nec creatum illo modo, ex hoc sensu verum dicebat tertia sententia. Creatum ergo, quod immediate opponitur increato, vt fiat adæquata diuisio entis, sumi debet posteriore modo scilicet pro ente facto, & dependente, etiam si non omnino ex nihilo fiat. Verum est, omne huiusmodi ens includere aliquid factum ex nihilo. Verum est etiam extra hoc mysterium omne ens creatũ vno modo, esse creatum, vel creabile alio modo, quia extra hoc mysteriũ nullum est ens, in cuius constitutione seu compositione Deus ipse ingrediatur.

Christus quomodo dici possit persona creata, vel increata.

Hactenus explicata res est. Iam de modo loquendi inquiri potest, an persona Christi, vel vnitas eius dicenda sit creata, vel increata? In quo dicendum est breuiter, sub his nominibus, & sub omnibus similibus, quæ significant ipsam personam diuinam secundum se, vt est nomen Verbi & filij Dei, sub his, inquam, nominibus dicendã esse personam increatam quia, vt sic, non significatur illa persona, vt est terminus resultans per vnionem: sed potius vt est terminus præsuppositus vnioni, & ad quem fit vnio, & illa persona est increata. Sed quæri potest rursus, an sub nomine Christi, & similibus possit dici illum esse quid creatum. Hoc tamen spectat ad q. 16. Nunc breuiter respondetur, si subiectum sumatur formaliter pro toto composito, & creatum sufficienter explicetur iuxta supra dicta, sic vere esse quid creatum quo sensu ab omnibus sine controuersia admittitur illa propositio. *Christus, in quantum homo est creatura.* An vero oporteat semper addere hanc determinationem ex parte subiecti, in citato loco dicetur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vnio naturæ diuinæ & humanæ sit aliquid creatum.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quòd vnio naturæ diuinæ & humanæ, non sit aliquid creatum. Nil enim creatum in Deo potest esse: quia quicquid est in Deo, Deus est: Sed vnio est in Deo: quia ipse Deus est humanæ naturæ vnitus. Ergo videtur, quòd vnio non sit aliquid creatum. 11 *Inf. ar. 8. c. & 3. d. 2 q. 3. art. 2. q. 3. 2. & d. 5. q. 1. art. 1 q. 1. & d. 7. q. 2. art. 1. c. & 4. con. cap. 39. & 41.*

Præterea, Finis est potissimum in vnoquoque: Sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quam terminata est vnio. Ergo videtur, quòd huiusmodi vnio maximè debeat iudicari secundum conditionem diuinæ hypostasis, quę non est aliquid creatum. Ergo nec ipsa vnio est aliquid creatum.

¶ 3. Præterea, Propter quòd vnũquodque tale, & illud magis, vt dicit Philosoph. Sed homo dicitur esse creator propter vnionem. Ergo multò magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator. *Poste. text. 5. nõ long. à fine to. 1.*

Sed contra, Omne quòd incipit esse ex tempore, est creatum: Sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incepit esse ex tẽpore. Ergo vnio est aliquid creatũ.

b Respondeo dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quę cõsideratur inter diuinã naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Sicut autem in prima parte dictum est, omnis relatio quæ consideratur inter Deũ & creaturam, realiter quidem est in creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur) non autem est realiter in Deo, sed secundum rationem tantum: *1. p. quæst. 13. art. 7.*

tantum: quia non innascitur secundum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quòd hæc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantùm: in humana autem natura, quæ creatura quædam est, realiter est: & ideo oportet dicere quòd sit quiddam creatum.

Ad primum ergo dicendum, quòd hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationẽ tantùm, dicitur enim: Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est realiter vnita Deo absque eius mutatione.

c Ad secundum dicendum, quòd ratio relationis sicut & motus dependet ex fine vel termino, sed esse eius depẽdet à subiecto. Et quia vnio talis non habet esse reale nisi in natura creata (vt *In corp. ar.* dictum est,) consequens est quòd habeat esse creatum.

d Ad tertium dicendum, quòd homo dicitur creator: & est Deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: Non tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel Deus: quia quòd aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationem.

COMMENTARIVS.

AD intelligendum tàm hunc articulum, quàm sequentes, quid ista vox *vnio* significet explicandum est, interdum enim est nomen, interdum Verbum, quod coniungere, vel copulare significat, & hoc modo significat aliquam actionem vt exercitam. D. Tho. autem hoc loco illa voce vtitur, prout nomen est, & sic dicit significare relationem, & quanuis fortasse interdum alias habeat significationes, vt in sequenti disputatione dicetur, tamen ab ipso D. Tho. in sola illa vsurpatur, & iuxta illam explicãdi sunt tam hic articulus, quàm sequentes.

b Respondet igitur vnionem hanc in humanitate esse aliquid creatum, quia est relatio realis ad Verbũ, in Verbo autem nihil esse creatum, quia est sola relatio rationis. Supponit enim D. Tho. ex doctrina tradita. 1. p. q. 13. Deum non referri realiter ad creaturas, quanuis creaturæ realiter referantur ad Deum, nõ enim est capax talium relationum, quia nullum esse reale etiam relatiuum potest esse in Deo nouum, vel à creatura dependens. Vnum vero manet in hac litera obscurum, an scilicet D. Tho. docere voluerit nihil aliud creatum denuo fieri in humanitate per actionẽ vniẽdi præter hanc relationem, aut si hoc non intendit, cur solius relationis meminerit? Sed hoc latè tractandum est disputatione sequenti. Nunc breuiter dicendum, non esse mentem D. Tho. excludere omne aliud præter relationem in humanitate factum per actionem vnitiuam, quia neq; illa actio potest proximè, & formaliter tendere ad relationem, cùm ad relationem non sit per se actio, aut motus, neq; illa relatio esse potest sine fundamento creato distincto aliquo modo ab humanitate, illiq; superaddito. Nam sola humanitas per se non est sufficiens fundamentum, quia ex illa non resultat statim relatio, etiamsi Verbum, quod est terminus, existẽs supponatur: oportet ergo, vt aliquid fiat in humanitate, per quod ipsa mutetur, & ex quo resultet relatio; illud autem nihil aliud est, quam ipsa substantialis vnio humanitatis ad Verbum, quia ergo D. Thom. de hac vnione, seu substantiali coniunctione artic. præcedẽti iam disputauerat, hic solum de relatione quæsiuit, & ideo de sola illa in hoc articulo mẽtionem facit.

c Argumentum secundũ (omisso primo, quia clarum est) huiusmodi est. Verbum est finis huiusmodi vnionis, quia ad Verbum terminata est vnio, & ideo habet rationem finis, ergo vnio magis sequitur conditionem Verbi, quàm humanæ naturæ, quia finis est potissimum in vnaquaq; re, ergo potius est increata, sicut Verbũ, quàm creata, sicut humana natura. Resp. ödet negando primam consequentiam, quia relatio, licet speciem sumat à termino, vel à fine; esse tamẽ suum à subiecto habet, quia ergo subiectum huius vnionis est creatum, scilicet humana natura, ideo etiam ipsa vnio quiddam creatum est. Addi vero potest finem proximum huius vnionis propriè non esse Verbum, sed vel ipsam humanitatem vt vnitam, & sustẽtatam à verbo, vel potius hunc hominem Deum constãtem ex persona diuina, & humana natura. Hoc enim compositum proximè intẽtum est per hãc vnionem, & similiter intenta est perfectio humanæ naturæ, nõ Verbi. Quocirca aliud est esse terminum, seu extremum, ad quem fit vnio; aliud vero esse finem, forma enim vnitur materiæ, & ita materia est terminus illius vnionis, non tamen est finis, quia forma nõ vnitur materiæ propter ipsam materiam, sed vel propter suã perfectionẽ, vel propter compositum. Dices, cur hæc D. Thom. non distinxit? Respondeo, quia de relatione loquebatur, quæ propriè non habet aliũ finem à suo termino, quia non est per se intenta; sed aliunde resultat, & ideo non curauit D. Tho. hoc loco finem à termino distinguere: sed solum iuxta propriam relationis naturam argumẽto satisfacere. 2. *Argu. D. Thom.*

Finis vnionis hypostatica.

d Argumentum tertium est per se facile, sed littera solutionis D. Tho. non nihil obscura est. Argumentum enim erat huiusmodi. Hic homo est creator propter vnionem, ergo magis ipsa vnio erit creator, & non creatura, *Quia propter quod vnumquodq; tale, &c.* Et respondet primum hunc hominem dici creatorem propter vnionem, quatenus vnio terminatur ad hypostasim Verbi. Secundò dicit nõ inde sequi vnionem esse creatorem, quia quod aliquis dicatur creator, vel creatum, magis respicit esse ipsius, quam rationem. Horum autẽ pri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

primum difficile est, quia pari ratione posset dici creatura creator, quatenus relatio creaturæ terminatur ad creatorem. Secundum autem est valde obscurum neq; apparet, quomodo satisfiat argumento. Dicendum vero est D.Tho. locutum fuisse iuxta subiectam materiã vnde sensus illius est, illam communicationem idiomatum inter hunc hominem, & creatorem non fundari in esse proprio ipsius vnionis, sed fundari in propria conditione personæ, in qua fit vnio, quæ est increata, & creator; vnio vero est quasi conditio necessaria ad illam communicationem idiomatum, quatenus terminatur ad hypostasim Verbi, non quomodocunq.: sed tanquam ad personã, in qua subsistit humanitas, & ideo non est simile de relatione creaturæ, & ita optimè satisfit argumento. Facilius tamen dici potest hunc hominem dici creatorem per communicationem idiomatum, quia supponit pro supposito, quod est creator: hæc vero communicatio non habet locũ respectu ipsius vnionis in abstracto sumptæ, quia non supponit pro eadem persona. Demde illa maxima, *propter quod vnumquodq; tale, &c.* male applicatur procedit enim in propriis causis, quæ formaliter sunt tales; at vero vnio nõ est propria causa, propter quam hic homo est creator sed solum explicat conditionem ex parte humanitatis necessariam, vt possit hic homo pro creatore supponere.

ARTICVLVS. VIII.

a Vtrùm vnio Verbi Incarnati sit idem, quod assumptio.

Octauum sic proceditur. Videtur, quòd idẽ sit vnio quod assumptio. Relationes enim sicut & motus specificãtur secundum terminum: Sed idem est terminus assumptionis & vnionis, scilicet diuina hypostasis. Ergo videtur quòd non differant vnio & assumptio.

¶ 2. Præterea, In mysterio Incarnationis idem videtur esse vniens & assumens, vnitum & assumptum: Sed vnio & assumptio videntur sequi actionem & passionem vniẽtis & vniti, vel assumentis & assumpti. Ergo videtur idem esse vnio quod assumptio.

Lib. 3. ort. fidei. c. 11. ¶ 3. Præterea, Damasc.† dicit in 3. lib. Aliud est vnio, aliud Incarnatio: nã vnio solam demonstrat copulationem; ad quem autem facta est copulatio, nõ adhuc: humanatio autem & Incarnatio determinant, ad quem sit facta copulatio. Sed similiter assumptio non determinat, ad quem facta sit copulatio. Ergo videtur vnio idem esse quod assumptio.

Sed contra est, quòd diuina natura dicitur vnita, non autem assumpta.

b Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, vnio importat relationem quandam diuinæ naturæ & humanæ secundum quod cõueniunt in vna persona. Omnis autem relatio, quæ incipit esse ex tempore, ex aliqua mutatione causatur: Mutatio autem consistit in actione & passione. *Art. præced.*

Sic ergo dicendum est, quòd prima & principalis differentia inter assumptionem & vnionem est, quòd vnio importat ipsam relationem, assumptio autem actionem, secundum quam dicitur aliquis assumens, vel passionẽ, secundum quam dicitur aliquid assumptum.

c Ex hac autem differentia accipitur secundò alia differentia: nã assumptio dicitur sicut in fieri, vnio autem sicut in facto esse: & ideo vniens dicitur esse vnitum, assumens autem non dicitur esse assumptum. Natura enim humana significatur, vt in termino assumptionis ad hypostasim diuinam, per hoc quòd dicitur homo: vnde verè dicimus, quòd filius Dei qui est vniens sibi humanam naturam est homo. Sed humana natura in se considerata, id est in abstracto, significatur vt assumpta: non autem dicimus quòd filius Dei sit humana natura.

d Ex eadem etiam sequitur tertia differentia, quòd relatio præcipuè æquiparantiæ non magis se habet ad vnum extremum, quàm ad aliud; actio autem & passio diuersimodè se habẽt ad agẽs & patiens, & ad diuersos terminos. Et ideo assumptio determinat terminum à quo, & ad quem: dicitur enim assumptio,

ptio quasi ab alio ad se sumptio. Vnio autem nihil horum determinat: vnde indifferenter dicitur, quòd humana natura est vnita diuinæ, & è conuerso. Non autem dicitur diuina natura assumpta ab humana, sed è cõuerso: quia humana natura adiuncta est ad personalitatem diuinam, vt scilicet persona diuina in humana natura subsistat.

Ad primum ergo dicendum, quòd vnio & assumptio non eodem modo se habent ad terminum, sed diuersimodè: sicut dictum est.

In corp. ar. Ad secundum dicendũ, quòd vniẽs & assumens non omnino sunt idem: nã omnis persona assumens est vniẽs, non autem è conuerso. Nam persona Patris vniuit naturã humanam Filio, non autem sibi: & ideo dicitur vniens, non assumens, quasi ad se sumens. Persona autem filij, quæ sibi humanam naturam vniuit, est vniens & assumens. Et similiter non est idem vnitum & assumptum: nam diuina natura dicitur vnita, & non assumpta.

e Ad tertium dicendum, quòd assumptio determinat, cui facta est copulatio ex parte assumentis, inquantum assumptio dicitur quasi ad se sumptio, sed Incarnatio & humanatio ex parte assumpti, quòd est caro vel natura humana. Et ideo assumptio differt ratione & ab vnione, & ab Incarnatione seu humanatione.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo D.Thom. significationem quarũdam vocum potius, quam rem aliquã nouam intendit explicare, in re enim, vt ipse supponit in principio corporis articuli, tantum est vna relatio vnionis in humanitate, & vna actio, & passio, per quam mutatur humanitas, & cõsigitur Verbo, ex qua mutatione dicta relatio consurgit, sed quia hæc diuersis vocibus significãtur, ideo oportet propriã vniuscuiusq; significationem exponere, vt variæ locutiones, quæ inde resultant, bene intelligantur. Oportet autem aduertere, quod artic. præcedenti dixi D. Thom. non agere de hac voce *Vnio*, vt est verbum, sic enim proprie deberet comparari cum verbo *Assumo*: sed agit tantũ de nominibus vnionis, & assumptionis, quoniam forsasse credidit hac intellecta differentia, facilè posse aliam intelligi. Et hoc oportet præ oculis habere ad intelligendam literam articuli, quæ alioqui difficilis est, & Caietano negotium facessit.

Respondet ergo tres esse differentias inter vnionem, & assumptionem. Prima, quia vnio significat relationem, vt præcedenti artic. dictum est, assumptio vero significat actionem, per quam fit mutatio, ex qua illa relatio consurgit, quod probatur, quia ab assumptione dicitur aliquid assumens, quæ est denominatio agentis ab actione sumpta, & aliud denominatur assumptum, quæ est denominatio passionis. Sed contra, quia etiã ab vnione dicitur aliquis vniens, & aliud vnitũ, vnde idem D.Thom. hic ad secundum concedit, quòd parer est vniens, quia facit vnionem, ergo etiam vnio significat actionem. Respõdet Caiet. concedendo vnionem, prout significatur per verbum, *vnio*, significare actionem, non quomodocũq; sed quatenus ex illa resultat relatio vnionis, & hoc modo inquit vnionem semper significare relationem, vel vt in fieri, vel vt iam factam, in quo differt ab assũptione, quæ significat actionem, non vt ex illa resultat relatio, sed præcisè, vt infert mutationem, seu passionem. Dici etiam potest, verbum *vnio* significare actionẽ, & in proposito eandem actionem significare, quam verbum *assumo*, & quanquam forte sit differans dicto modo a Caiet. explicare, magis tamẽ propria differentia illorum est, quod verbum *assumo* inuoluit principium, & aliquo modo terminum vnionis, & connotat duplicẽ habitudinem, seu rationem principij & termini, in eodẽ extremo, significat enim ad idem suppositum terminari vnionem, à quo est actio vniẽdi, quia assumere idem est, quod ad se sumere: at vero verbum *vnio*, non includit huiusmodi terminum, & ideo Pater, & Spiritus sanctus dicuntur vnire, non tamen assumere: Verbum autem vtrumq; dicitur. At vero vox *vnio*, vt est nomen non denominat vnientẽ: sed vnitum, & hoc modo loquitur D.Tho. in corpore articuli, vt dixi.

C Secunda differentia est, quia *vnio* significat velut in facto esse: *assumptio* autem, velut in fieri, cuius signum, ait D.Thom. est, quia vniens dicitur esse vnitum, id est, potest ita denominari, quanuis non semper sit necessariũ, vt Caiet. notat: sed tunc solum, quando vniens sibi aliquid vnit. assumens vero nunquam dicitur assumptum, etiam si aliquid ad se sumat. Ratio enim huius est (vt D.Thom. indicat) quia *assumptio* significat actionem, & ideo denominat rem assumptam, vt supponitur assumptioni, & ideo hæc denominatio non transit vllo modo in assumentem: at vero vox *vnio* significat relationem resultantem ex actione, vel potius ex termino actionis, & ideo denominat extrema vnita, prout iam in termino sunt, seu prout intelligitur iam ex eis aliquid vnum effectum, ac propterea denominatio vniti, potest in ipsum vnientem redundare, si aliud sibi vniat. Quod à simili explicuit D.Thom. nam humanitas, inquit, in abstracto non denominat Verbum, non enim dicitur Verbum humanitas, quia humanitas vt sic, supponitur assumptioni: at vero homo in concreto rectè dicitur de Verbo, quia vt sic significat humanitatem, vt iam existentem in termino assumptionis, & vt Verbo vnitam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnitã,&hoc modo mihi videtur hęc litera intelligenda, quæ alioqui satis obscura visa est. Sed dicet aliquis, vnionem etiam significare rem, prout est in fieri. Respondet Caiet. valde obscure, in modo significandi ita esse, tamen in re significata semper significare relationem, quæ non habet esse, nisi post quam iam terminata est actio vniẽdi, & propterea dicitur significare rem, prout in facto esse, saltẽ ex parte rei significatæ, & in hoc differre ab assumptione, sed non satis hoc intelligo. Vnde concedo verbum, *vnio*, significare rẽ, prout in fieri, non solum in modo significandi, sed etiam in re significata, quia reuera significat actionem, vnde prius natura denominat vnientem, quam intelligatur vnio terminata. Ad D. Tho. vero respondeo ipsum non esse locutum de verbo vniendi, sed de nomine vnionis. Quo circa signum illud, quo D. Tho. probat hanc secundam differentiam, non videtur satis efficax, nam etiam inter verbum *vnio*, & *assumo* reperietur eadem differentia, licet vtrunq; significet prout in fieri, & ratio illius alia assignari potest scilicet, quia verbum *assumo*, propter relationem, quam inuoluit, connotat distinctionem inter rem assumptam, & assumentem, & ideo assumens non potest dici assumptum, quia non distinguitur à se ipso, at verò verbum *vnio*, absolute significat actionem non inuoluendo vnum extremum, ad quod terminatur vnio magis, quàm aliud, & ideo indifferenter denominare potest etiam ipsum vnientem, si aliquid aliud sibi vniat. Est & alia ratio huius diuersæ locutionis, nam verbum *vnio* generatim significat actionem vniendi, quocumq; modo fiat, at verò *assumptio* magis explicat, & determinat modum ipsius actionis, & indicat id, quod assumitur, ita coniungi alteri, vt in eo sustentetur, & subsistat, & ideo sola natura assumpta dici potest.

d Tertia differentia est, quia *vnio* significat relationem æquiparantiæ, & ideo indifferenter denominat extrema vnita, non sic autem *assumptio*, quia significat actionem, vel passionem, quæ distinctas habitudines dicunt ad agens, vel ad passum, & ad terminos, á quo, vel ad quem, & ideo non eodem modo denominat extrema assumptionis. Vnde fit, vt diuinitas dicatur vnita humanitati, sicut humanitas diuinitati, non tamen dicitur assumpta à diuina persona, vel ad coniunctionem cum humanitate, sicut humanitas denominatur assumpta, & huius differentiæ ratio à priori, sumenda est ex dictis in fine præcedentis differentiæ, natura enim humana tracta est ad subsistentiam diuinam, & non è contrario, illa autem habitudo significata est nomine assumptionis, non autem nomine vnionis, vt dixi. Aduertit autem Caiet. in. 3. dub. cùm relatio vnionis dicitur relatio æquiparantiæ, intelligendum id esse formaliter, seu quoad denominationem, non quoad entitatem: nam relatio vnionis in humanitate est realis, in Verbo tantum rationis, vnde quoad entitatẽ relationis non est eiusdem rationis in vtroq; extremo, & hoc modo D. Th. in. 3. d. 5. q. 1. ar. 1. q. 2. ad. 1. dixit relationẽ vnionis in creatore & creatura nõ esse æquiparãtiæ, quod docet Scot. d. 1. q. 1. & Gab. ibi quæst. 1. notab. 4. corol. 1. at verò quoad rationem formalem à nobis conceptam, seu quoad denominationem, vel (prout alij loquũtur) quo adipsum *esse ad* dicitur esse æqui parantiæ, quia eodem modo denominat vtrumq; extremum, & illa relatio rationis, quæ concipitur in Verbo, concipitur ad eundem modum, ac si esset relatio realis eiusdem rationis. Alij reddunt aliam rationem scilicet, quia ab eadem relatione vnionis, quæ est in alio extremo, denominatur Verbum vnitum: sed hoc satis non est, quia eodem modo dicipotest á relatione creaturæ terminatæ ad Deũ, de nominari Deum creatorem, & nihilominus relatio creatoris non est æquiparantiæ. Vnde inter ipsas relationes non mutuas inter Deum & creaturam, quædam formaliter concipiuntur, vt relationes æquiparantiæ, seu eiusdem rationis, & denominationis, aliæ vt disquiparantiæ, seu diuersæ rationis, quia vel concipiuntur ad modum similium relationum inter creaturas, & ita illas imitantur in modo denominandi, vel certè, quia quædam intelliguntur habere fundamentũ diuersæ rationis in vtroque extremo, vt sunt relatio creatoris, & creaturæ, quæ suo modo fundantur in actione, & passione, vel quasi passione aliæ vero intelliguntur habere fundamentum eiusdem rationis in vtroq; extremo formaliter loquendo. Et huiusmodi est relatio vnionis, quæ solum intelligitur fundari in coniunctione ipsa, quatenus per eam fit, vt tã verè, & propriè Deus coniunctus sit creaturæ, sicut creatura Deo.

Dices in materia, & forma vnitis, relatio vnionis est diuersæ rationis, etiamsi in generali denominatione vnionis cõueniãt, quod patet, quia proxima fundamẽta sunt diuersarũ rationũ, quia substãtialis modus, quo materia, vnit formæ, vel forma materiæ, diuersus est, quia vnus pertinet ad causalitatẽ formalẽ, alius ad materialem, ergo multo magis in proposito, quia humanitas vnit, vt sustentata à Verbo. Verbum autẽ vt sustẽtans humanitatem. Respondetur, argumentum concludere hanc relationem esse eiusdem rationis, & denominationis generice, & non specifice, sicut relatio vnionis in humanitate respectu Verbi, & in anima respectu corporis, conueniunt in generica non in specifica ratione vnionis. Ex his ergo satis constat differentia inter vnionẽ, & assumptionẽ quoad significationem supra dictam. Quod sivtamur nomine vnionis, vt multis in vsu est, ad significandã actionem, quã alij vnitionẽ vocãt, facilè ex dictis intelligi potest, quomodo etiã differãt *assumptio*, & *vnio* in hac significatione, cõueniunt enim, quatenus eandẽ actionẽ omnino significãt: differunt verò, sicut dictũ est de verbo vniendi, quoniam *vnio* absolutè, & quasi abstractè significat illã actionem, *assumptio* verò connotat, & in principio talis actionis habitudinem termini, vt scilicet ad se sumat, & in re, circa quam versatur, vt trahatur ad subsistẽdũ in alio, & inde oriũtur variæ locutiones supra explicatæ. Et ex his sufficiẽter explicatæ sunt solutiones argumentorũ D. Tho. præterquã solutio ad tertiũ in qua explicat D. Tho. duos alios terminos, scilicet *Humanatio*, & *Incarnatio*. De quibus breuiter dicendũ est eandẽ actionẽ significare, quã *assumptio*, vel *unitio*, differunt vero in modo significandi, seu in connotatis, quia *assumptio*, vt dictũ est, indicat naturã, quæ ad subsistendũ in alio assumitur, & cõnotat terminũ assumptionis ex parte personæ agentis, seu assumentis; *Incarnatio*, autem vel *humanatio*, potius connotat aliud extremum vnionis ex parte naturæ assumptæ, quatenus ab illa denominatur persona assumens, *vnio* vero, seu *vnitio* ab vtroq; abstrahit, & hinc fit, vt Verbum dicatur Incarnatum vel humanatum, humanitas vero non dicatur incarnata, dicitur autem humanitas assumpta, non vero Verbum, vtrumque vero dicitur vtrique vnitum: Et simile suo modo est de hac voce *Deificatio*, qua in hac materia Patres vti solent, cùm dicunt carnem, vel humanitatem fuisse *Deificatam*, id est, deitati vnitam. Et ita significat eandem actionem vnitiuam, explicando tamen deitatem, vt terminum illius vnionis, & humanitatem, vt subiectum, contrario scilicet modo, quam *humanatio*, quæ dicit eandem actionem significando humanitatem (vt notauit Damasc. lib. 3. c. 11.) tanquam terminum illius vnionis, Verbum autem vt subiectum, non quidem inhæsionis, sed denominationis: quia licet tota mutatio sit in humanitate, denominatio tamen redundat in ipsum Verbum.

Damasc.

Vltimo in eadem solutione ad tertium notanda sunt illa verba, *assumptio differt ratione ab vnione, Incarnatione, & humanatione.* Circa quæ Caiet. mouet quartum dubium, quo modo in re differant *vnio*, & *assumptio*, nam hactenus de significatione vocum tantum dictum est, sed non est, quòd in hoc immoremur, quia, si loquamur de actione ipsa, prout significatur per diuersas voces, tantum ratione, & modo significandi, & concipiendi distinguitur, vt Caiet. concedit, & per se satis constat. Si autem loquamur de relatione vnionis comparando illam ad actionem, vel mutationem, seu fundamentum proximum, quodcumq; illud sit (de hoc enim dicemus disputatione sequenti) sic coincidit quæstio hæc cum generali quæstione metaphysica de distinctione relationis à suo fundamento, quæ non est hoc loco disputãda. Ego vero sentio esse quidem distinctionem aliquam ex natura rei, non quidẽ tanquam rerum omnino distinctarum, sed tanquam formalium rationum diuersarum, seu tanquam modi, & rei, cuius est modus.

DISPVTATIO. VIII.
in tres sectiones distributa.

Quid incarnatio sit.

EX his, quæ hactenus diximus, præsertim ex disputatione præcedenti, nonnulla sumere licet, quæ ad explicandam essentiam Incarnationis pertinent. Primum est Incarnationem esse veram, & realem vnionem, seu ineffabilem Christi Dei hominis compositionẽ. Secundum est, extrema huius vnionis esse substantialia, quia Verbum subsistentia est, & natura humana etiam est subsistãtialis. Vnde obiter constat tertio, non potuisse inhærere Verbo per veram accidentalem inhærentiam. Tria ergo alia declaranda supersunt. Primum quale vinculum intercesserit inter has duas substantias, seu qualis existimãda, & appellãda sit illa vnio. Secundum quid aut Verbo, aut humanitati per hanc vnionẽ additũ sit. Tertiũ quomodo satisfaciendũ sit difficultatibus, quæ circa hoc mysterium occurrunt.

SECTIO PRIMA.

Vtrum Incarnatio sit substantialis vnio ex natura humana, & persona Verbi Dei.

HAEretici, qui duas in Christo posuerunt personas, vel hypostases, consequenter asseruerunt inter eas solum intercessisse accidentalẽ vnionem, vel per affectum, vt est inter amicos, vel secundum operationem, vt inter Regem, & ministrum, seu inter principale agens, & instrumentum, vel secundum aliam similem habitudinem, vt est inter maritum, & vxorem, aut inter vestẽ & vestitum, aut inter templum, & personam, sic enim quidam ex Nestorianis (vt Cyril. refert in defensione primi anathematis) dixerunt Christum esse templum Verbi, & Deum incarnari, esse habitare in carne, tanquam in templo. Hæretici etiam huius temporis hanc vnionem ponũt, nõ in substãtiali aliqua cõpositione, sed in quadã reali communicatione attributorũ diuinitatis humanitati facta: sed quoniã eorum sentẽtia, vel in Nestorianã, vel in Eutychianã incidit, & ad materiam de communicatione idiomatũ magis spectat, vsque ad. 16. quæstionẽ missam faciamus. Ex Catholicis vero Dur. in. 3. d. 5. q. 4. quẽ Palud. sequitur. q. 1. ar. 2. quanuis fateatur in Christo vnũ suppositum, nihilominus dici posse existimat humanitatem aduenire Verbo accidẽtaliter, quatenus aduenit enti perfecto, & cõpleto, quod enim sic aduenit substantiæ completæ, accidentaliter aduenit.

Cyril.

Durand.
palud.

Dico tamen primò Incarnationẽ esse substantialem vnionem, & ita esse simpliciter appellandam. Est communis Theologorum D. Thom. hic artic. 6. Mag. & aliorũ in. 3. d. 6. vbi Bonau. art. 1. q. 3. Ricar. art. 3. q. 2. & quo ad rem, quam significare intẽdimus, est de fide, & (vt existimo) etiam quo ad locutionem. Primum patet ex illis Conciliorũ locutionibus, in quibus definiũt hanc vnionem factam esse, *Secundum subsistentiam*, quæ citauimus disput. præcedenti, sectione. 1. & aliquãdo dicunt factam esse, *Secundum substantiam*, vt patet in. 1. tom. Conc. in cõcil. Ephes. can. 2. & in epist. 8. Cyril. ibidem citata dicitur factam esse *substantialiter*, quanquam verba Græca idem significent, quod *Secundum subsistentiam*, vel *hypostasim*, tamen his omnibus modis vertitur, quia res eadem est. Vnde Concil. Lateran. sub Martino consultat. 5. c. 6. can. 6. naturas esse dicit, *Substantialiter vnitas*, & cap. 8. vocat *Substantialem vnitionem*, quanuis in antiquioribus editionibus Conciliorum legatur, *Secundum hypostasim*, sic etiã Damasc. lib. 3. c. 3. *Substantialem* appellat iuxta Fabri versionem, Iacobus enim Billius *essentialem* vertit, quia verbum Græcum ὑποστατὸν, vtrumque admittit, & in idem redit, vt infra dicam. Denique Ioannes Maxentom. 5. Biblioth. in confes. fidei, inquit, *secundum traditionem Patrum duas naturas compiemur substantialiter vnitas*. Et in ea sententia refert Athanasium, Nazianzen. Cyrill. & alios, & idem sentiunt patres, qui hanc vnionem vocant *Essentialem* & *naturalem*, vt infra etiam expo-

Incarnãtio substãtialis vnio
D. Tho.
Magist.
Bonauen.
Ricard.
Conc. Ephe. fin.
Cyrill.
Conc. Later an.
Damasc.
Ioan. Maxent.
Athanas.
Cirill.
Nazian.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exponemus. Et ratio ex dictis sumitur, quia vnio A
substantialis nihil aliud est, quam coniunctio
duarum rerum substantialium, per quam resul-
tat vna substantia composita vere, ac propriè vna,
quæ definitio, & ex terminis per se nota vide-
tur, & ex communi omnium conceptione, & ex
propria ratione substantiæ compositæ, quæ per se
vna est, atq; adeo intra proprium genus, seu ra-
tionem substantiæ composita, sed secundum si-
dem in hanc vnionem Incarnationis tota illa de-
finitio conuenit, vt patet ex disputatione præce-
denti. Et confirmatur, quia duæ substantiæ non
vniuntur accidentaliter nisi medio aliquo acci-
dente, aut saltem secundum aliquam relationem
accidentalem, vt patet discurrendo per omnes
accidentalis vniones, & quia alio modo nec co-
cipi potest tales vnio inter substantias, cùm enim
de se non sint accidentaliter vnitæ, vt vniatur hoc
modo, oportet, vt inter eas intercedat aliquod
accidentale vinculum, quod esse non potest sine
aliquo accidenti. At vero in proposito extrema
huius vnionis non vniuntur medio aliquo acci-
denti, nam si considerentur duæ naturæ diuina,
& humana, terminus, in quo vniuntur substan- B
tialis est, scilicet subsistentia verbi. Si vero con-
siderentur verbum ipsum, & natura humana, vt
inter se proxime vniuntur, non fit vnio medio
aliquo accidenti, vt Concilia docent, quæ negant
fieri per affectum, vel per dignitatem aliquam,
aut relationem, vt supra sæpe allegatum est, nulla
enim talis vnio posset esse sufficiens, vt Deus ve-
re fieret homo, & homo vere diceretur Deus,
quod magis in sequenti sectione cõfirmabimus.
Deniq; confirmatur illo exemplo vnionis animæ,
& corporis, quo sancti explicant hãc vnionem, in
hoc maximè ponentes similitudinem, quòd sicut
illa est vnio substantialis: ita & hæc.

Humanitas nõ aduenit accidentaliter Verbo, nec Verbũ humanitati.

Et hinc quo ad modum loquendi infertur non
esse dicendum, humanitatem aduenire Verbo
accidentaliter, nec Verbum humanitati, sed sub-
stantialiter, nam non aduenit Verbum huma-
nitas Verbo nisi mediante vnione, si ergo vnio
non est accidentalis, nec potest dici, vnum adue-
nire alteri accidentaliter, aut econtrario, si acci-
dentaliter adueniret, accidentaliter vniretur. Et
confirmatur primo, quia quod aduenit acciden- C
taliter, tantum denominatiuè, & accidentaliter
prædicatur, at vero humanitas non tantum præ-
dicatur de Verbo denominatiuè: sed substantia-
liter, quia Verbum & est humanarum, & est ho-
mo. Deniq; confirmatur, quia repugnat aduenire
in vnitatem suppositi, seu personæ substantia-
liter compositæ, & aduenire accidentaliter, quia
aduenire accidentaliter est aduenire secundum
aliquod esse accidentale: aduenire autem in vni-
tatem substantialem suppositi, est vnionem fieri
secundum aliquod esse substantiale. Fundamen

obiectio. tum verò Durandi, qui contrarium sensit, & D. Tho.
positũ est, & solutũ. art. 6. vbi solutio illius suffi
cienter explicata est. Quod si quis vrgeat, quia
humanitas est omnino extra rationem Verbi:
ergo accidit illi, seu accidentaliter aduenit. Re-

Respon. spondetur, si accidere sumatur logicè, verum est
humanitatem respectu Verbi in hoc imitari ac-
cidentia, quod non est de essentia Verbi secun-
dum se, quomodo potest dici extrinseca illi, &
suo modo posse adesse, & abesse illi, nihilomi-
nus tamen illa vnio physicè, & re ipsa considere-
rata, non est per modum accidentis, neque ad
componendum vnum per accidens, seu in gene-
re accidentis, & ideo neque illa vnio accidenta-
lis est, nec simpliciter dicendum est humanita-
tem accidentaliter aduenire Verbo, sicut etiam
anima logicè dici potest extra rationem mate-
riæ, & accidentario illi aduenire, quia materia
potest esse sub hac, & sub alia forma, nihilomi-
nus in re ipsa vnio illarum substantialis est, &
anima substantialiter, & non accidentaliter dici-
tur aduenire materiæ.

Sed contra. Nam sancti sæpe explicant hanc
vnionem per accidentales vniones, vt Damasc. *Damasc.*
lib. 3. cap. 11. Basil. homil. 25. ex varijs, quæ est *Origenes*
de humana Christi generatione. Et Orig. 1. Pe- *Basil.*
riar. cap. 6. comparant cum vnione, quæ est in- *Leo Pap.*
ferro candente inter calorem, & ferrum. Alij com- *Alens.*
parant arbori alteri insitæ, quæ comparatio tri- *Iacob 1.*
buitur Basilio supra, & Leoni serm. 1. de Nati- *Ephes 1.*
uit. apud quos eam non inuenio: sed ea vtuntur *Bonauen.*
Theologi in 3. dist. 1. & Alens. 3. part. quæst. *Ioan. 2.*
7. memb. 1. artic. 1. & ad eam accommodant il-
lud Iacobi. 1. *Suscipite insitum Verbum.* Præterea
ad Ephes. 5. comparatur coniunctioni viri cum
vxore, vt nonnulli exponunt ex scholasticis, Bo
nauent in 3. distinct. 6. artic. 2. quæst. 2. Deni-
que Ioan. 2. dicit Christus, *Soluite templum hoc*, lo-
quebatur autem, vt Euangelista dixit, *De tem-*
plo corporis sui. Sed ad hæc, & similia iam su-
pra dictum est, non asserri, quia in omnibus, *Vnio hypo*
vel in pluribus similia sint: sed vt per ea ma- *statica vt*
nu ducatur intellectus ad perfectiones, & pro- *verisimilis*
prietates huius vnionis explicandas, vt per fer- *apparet ex*
rum candens declaratur, quomodo humanitas *aliis vnio*
illustretur à diuinitate, & vim agendi accipiat. *nibus crea*
Per arborem insitam explicatur aliquo modo, *turarum.*
qua ratione rei subsistenti aliqua substãtia diuer
sæ naturæ adiungi possit. Per coniunctionẽ viri, &
vxoris magis explicatur vnio affectuum, & quo-
modo humanitas assumpta est à Verbo, vt ab
illo regatur, & dicetur. Per templum verò ex-
plicatum est, quomodo Verbum singulariter ha-
bitet in illa humanitate, in eaque excellentius
adoretur, & colatur, quàm in omni alio loco.
Sed quia omnes istæ vniones accidentariæ sunt, C
additur exemplum vnionis animæ, & corporis,
quo substantialis vnio explicetur, & ideo disci-
puli D. Thom. contendunt cum Caietano hic
articul. 6. & oratione supra citata ad Alexan-
drum sextum esse hoc exemplum omnium ap-
tissimum ad hoc mysterium explicandum. Qui-
bus ego facilè assentior, quia reuera habet ma-
iorem conuenientiam, & in pluribus similitudi-
nem, præsertim si vnio ipsarum naturarum in vna
persona consideretur, nam si loquamur de imme
diata coniunctione inter naturam, & supposi-
tum, alia est vnio in creaturis huic similior, vt
iam dicam.

Dico ergo secundo. Hæc vnio substantialis
est per modum compositionis ex natura, & sup
posito. In hac conclusione explicamus totam
rationem huius vnionis per suum genus, & dif-
ferentiam, quantum à nobis explicari potest.
Quæ ita breuiter explicatur, ostensum enim in
superioribus est hanc esse vnionem, & compo-
sitionem substantialem, substantialis autem com
posi-

Cõpositio substantialis qua dupliex.

1. Compos.

positio quadruplex intelligi potest. Prima est, A
ex partibus materialibus, seu integrantibus,
& hæc sufficienter excluſa est articul. 2. quia
Verbum, cùm sit summè spirituale, non po-
test hoc modo vniri substantiæ creatæ. Adde
hanc vnionem non solùm factam esse in cor-
pore, sed etiamin anima, quæ non est capax
huius compositionis. Deniq; humanitas Chri-
sti de se, & vt supponitur assumptioni, habet
integrum complementum harum partium; illæ
enim ad quandam integritatem naturæ perti-
nent.

2. Compos.

Secunda compositio est essentialis, quæ du-
plex distingui solet, altera metaphysica ex ge-
nere, & differentia. Et hæc non est ad propo-
situm, cùm sit compositio secundum rationem:
altera physica ex materia, & forma, & hæc etiam
excluſa est sufficienter artic. 1. quia proximè or-
dinatur ad compositionem vnius naturæ; hæc
autem vnio Incarnationis non est terminata ad
vnam naturam, vt ostendimus. Deinde, quia
etiam probatum est Verbum non posse esse
formam, & multò minus potest esse materia,
quæ maiorem imperfectionem dicit; compo-
sitio certè ex materia, & forma supponitur huic B
mysterio in ipsa humana natura, ipsa verò
Incarnario, huius generis vnio esse non pote-
rit.

3. Compos.

Tertia compositio substantialis poni solet ex
esse, & essentia, quam discipuli D. Thomæ, exi-
stimant esse ex rebus distinctis, & vnionẽ Incar-
nationis putant esse illius rationis, quia existimãt
humanam naturam in Christo non habere enti-
tatem existentiæ creatæ; sed tantum essentiæ,
assumptam verò esse per Incarnationem ad exi-
stendum ipsamet existentia increata Verbi Dei:
Ex quo fit hanc compositionem esse ex essen-
tia humanitatis, & existentia Verbi. Sed ego
suppono contrarium fundamentum, tanquam
verius, scilicet in creaturis existentiam non esse
rem distinctam ab essentia actualiter existente,
atque adeo humanitatem Christi non existere
formaliter in rerum natura per existentiam in- C
creatam Verbi, quod infra quæst. 17. artic. 1.
disputandum est. Vnde concluditur hanc vnio-
nem Incarnationis non esse formaliter ex essen-
tia, & existentia. Quod ita breuiter declara-
tur, quia illa compositio, vel nulla est propria,
& realis, vel certè non est ex duobus extremis
ita inter se condistinctis, vt vtrumque prout ab
altero condistinctum, habeat in rerum natura
veram entitatem actualem; sed solùm potest
vnum extremum, scilicet essentia, concipi quasi
ens potentiale in potentia obiectiua, & aliud
scilicet existentia per modum actus, seu tan-
quam modus constituens ens actu in rerum na-
tura, quæ omnia in illo opusculo de essentia,
existentia, & subsistentia latè tractata sunt. At
verò hæc compositio non potest intelligi huius
modi, quia humanitas, vt mente concipitur di-
stincta à Verbo, sicut re vera est, habet propriam
entitatem actualẽ distinctam ab entitate Verbi
per veram creationem, vel generationem effe-
ctam, secundum quam supponitur assumptionis
non ergo vnitur, vt per vnionem constituatur
in esse entis actualis, atque adeò non vnitur, vt
essentia existentiæ.

4. Compos.

Quarta ergo compositio substantialis est ex
natura, & subsistentia, seu supposito, de qua,
prout in creaturis ex natura rei reperitur, satis
in dicto opusculo multa dicta sunt. In hoc ergo
genere compositionis est hæc vnio necessariò
constituenda. Primo à sufficienti partium enu-
meratione, quia hæc compositio nõ est ex par-
tibus integralibus, aut ex essentia & existen-
tia: ergo. Secundo, quia humana natura in
Christo non habuit propriam personam crea-
tam, nec verò mansit expers hypostasis, vt re-
ctè dixit Damascenus lib. 3. cap. 9. assumpta er- *Damas.*
go est ad subsistentiam diuini Verbi, & ex vtraq;
composita est vna persona humana, & prop-
terea Concilia vocant hanc vnionem *secundum*
hypostasim, vel subsistentiam, & supra citatum est,
& eodem sensu dicitur vnio hæc *hypostatica*, vt
est in vsu omnium, & sumitur ex epistola So- *Sophron.*
phronij in sexta Synodo, act. 11. Differt tamen
multum inter hanc compositionem, & compo-
sitionem ex natura, vt subsistentia connaturali:
quia vna est naturalis, id est, debita vnicuique
naturæ; hæc verò est omnino supernaturalis,
creaturis.

Primo, quia est supra omne dictũ naturæ crea-
tæ, nec potest vlli creaturæ connaturalis esse pro- *Nicet.*
pter quod rectè dixit Nicet. lib. 3. thesaur. cap. 3.
duas naturas in Christo non fuisse naturaliter
coniunctas; *Sed admirabili quadam, & ineffabili*
ratione, non lege naturæ, sed ineffabili dispensatione.

Secundo, quia compositio illa naturalis, non
est ex rebus omnino realiter condistinctis; sed
ex re, & modo; hæc autem ex natura creata,
& Verbo diuino, quæ sunt res omnino con-
distinctæ, licet substantialiter coniunctæ. Ter-
tio, quia in naturali compositione, & natura
perficitur per subsistentiam, à qua terminatur,
& ipsa etiam subsistentia à natura pendet, &
consequenter ab illa in suo genere perficitur:
at verò in hac supernaturali compositione, na-
tura quidem humana perficitur per subsisten-
tiam diuinam, & ab illa suo modo pendet: sub-
sistentia autem diuina non perficitur in se, nec
mutatur per naturam humanam; sed simplici-
ter terminat illam sine vlla sui mutatione. Quo-
circa, quanquam Incarnatio dicatur esse vnio
substantialis per modum compositionis ex na-
tura & supposito: nihilominus secundum spe-
cificam rationem diuersa est ab illa compositio-
ne naturæ, & suppositi, quæ connaturalis est
rebus creatis: imo fortasse non vniuocant, sed
analogam cum illa conuenientiam habet in ra-
tione vnionis, & compositionis. Quanquam
hoc vltimum facilè in vtranque partem dispu-
tari possit: quod facere omitto, quia dialecticum
potius videtur negotium, quàm theologicum. Vt
ergo ratio, seu descriptio huius vnionis conclu-
datur, addamus illam esse substantialem, & su-
pernaturalem compositionem, ex natura crea-
ta, vel humana, & supposito diuino, seu subsi-
stentia Verbi.

obiectio. Petrus Damianus. Nazian.

Contra hanc verò doctrinam obiici possunt
quædam dicta Patrum, in quibus hanc vocant
naturalem, seu essentialem vnionem. Petrus Da-
mianus, de Incarnatione, & gratia, cap. 3. di-
cit, *Verbum essentialiter cœni vnitum*: & refert Na-
zian

Universidad de Deusto
Biblioteca

zianzenus epist. ad Chelidonium, aliàs orat. 51. vbi dicit humanitatem esse diuinitati copulatam κατ' οἰκείωσιν, quod Ioannes Maxent. in confessione fidei vertit *substantialiter*; sed propriè significat, *secundum essentiam*, vt ibidem vertit Billius, & in Damascen. lib. 3. fidei, cap. 3. idem Nicetas lib. 3. thesau. cap. 3. & 38. Cyrillus verò epistola. 10. & anathematismo. 3. *vnionem hanc naturalē* vocat. Et eodem modo loquitur Sophron. dicta sexta Synodo, act. 11. & Cyrus Alexand. act. 13. eiusdem Synod. can. 4. & 7. qui licet alias sit hæreticus; tamen in hoc loquitur ex sententia Cyril. idem Nicet. & Ioan. Maxent. supra.

Ioā. Max. Billius. Damasc. Nicetas. Cyril. Sophron. Cyrus Alexand.

Respon. Respondetur tamen breuiter: non esse Patrum sensum vocare hanc vnionem essentialem, vel naturalē, quia sit compositio essentiæ, vel naturæ, quia hoc ipsi in hæreticis improbant. Nec dicitur naturalis, quia non sit supernaturalis, neque quia ex necessitate, & non liberè facta (vt male intellexit Theodoret. impugnando tertium anathematism. Cyril.) sed dicitur naturalis, vt ipse Cyrillus se defendendo exposuit, quia est vera, & realis, & non ficta: sicut B solemus dicere esse vnionem physicam, & realem: sicut enim res naturalis in suo ordine habet suam naturam, & essentiam; ita & hæc vnio in suo genere habet veram, & realem rationem vnionis, & ad hoc explicandum dicitur naturalis: & eodem sensu dicitur essentialis, vt exposuit Damascen. lib. 3. cap. 3. & ex illo Nicet. lib. 3. thesau. cap. 3. *Coniunctionem*, inquit, *essentialem dicimus, hoc est, veram, & non phantasticam, seu commentitiam.* Et specialiter Nazianzenus cùm vocat *vnionem secundum essentiam*, explicare intendit hanc vnionem esse talem, vt ratione eius Deus non accidentali aliqua denominatione; sed verè, & secundum essentiam dicatur de homine, quod ipse disertis verbis explicat, dicens esse vnionem secundum essentiam, quia diuinitas non secundum gratiam aliquam, vel affectum; sed secundum essentiam est vnita diuinitati. Denique potest dici naturalis, & essentialis vnio, quia substantialis est, atque adeò vnio simpliciter, & quod inde resultat est verè, ac per se vnum. In his C tamen locutionibus, quanuis sint veræ, & propriæ, propter ambiguitatem tamen vocum obseruandum est, ne absolutè vsurpentur, nec sine sufficienti explicatione, vt omne scandali, & erroris periculum auferatur.

Damasc. Nicetas. Nazian.

SECTIO. II.

Quid sit hæc vnio in humanitate, seu quid per actionem vniendi in humanitate, aut Verbo fiat.

VT difficultas huius quæstionis intelligatur, oportet distinguere omnia, quæ intercedunt in hoc mysterio. Primum est, humanitas. Secundum est, Verbum. Tertium est, actio, seu passio, vel mutatio, per quam hæc vnita sunt: (hæc enim nunc pro eodem sumimus, licet alias ratione formali distinguantur.) Quartum est, terminus vltimus resultans per hanc actionem, scilicet hic homo. Quintum est, relatio vnionis inter extrema vnita. Et sextum addi potest id, quod est fundamentum proprium huius relationis, seu id, quod fit in humanitate per illam actionem, qua copulatur Verbo, seu, quod idem est, ipsa substantialis coniunctio, quæ intelligitur esse in termino illius actionis, vt per illam hic homo resultare posit. Ex his autem omnibus, quinque prima, vel per se, vel ex supradictis satis clara sunt. Nam de Verbo, & humanitate nihil nunc est, quod dicamus, nam quæst. 3. & 4. de illis agendum est. De termino verò totali, & adæquato huius mysterij in præcedenti disputatione sectione prima diximus satis. De relatione verò vnionis, quæ propria relatio est, & prædicamentalis, præter ea, quæ dicta sunt exponendo literam D. Thomæ, & quæ infra dicentur de fundamento eius, nihil tractandum superest. Denique de actione vniendi non est, quod modò disputemus, an sit ipsemet actus diuinæ voluntatis, quo tota Trinitas perficit hoc mysterium, an verò sit aliquid in creatura receptum; hæc enim quæstio communis est de omni actione Dei ad extra, & nobis satis nunc est ipsum fieri Incarnationis, esse aliquid extra Deum, & in creatura receptum, quod, vt est à Deo, potest dici actio eius; prout verò recipitur in creatura, est passio, vel mutatio illius. Necesse est enim vnionem hanc factam esse per mutationem alicuius extremi; neque enim intelligi posset, extrema quæ ex se, & ex vi suarum entitatum vnita non sunt denuò incipere esse vnita, vtroque omnino immutato manente, quia si ita manerent, manerent sicut antea: ergo non vnita, sic enim antea esse supponebantur. Necessariò ergo intercedit mutatio, quæ non potest esse in Deo, neque in Verbo, vt constat: necesse est ergo esse in humanitate, & eam nunc solùm dicimus esse, ipsam Incarnationem in fieri, clarior enim intelligentia huius mutationis pendet ex cognitione illius rei, seu modi, qui per illam in humanitate fit, nam illud ipsum prout infieri est hæc mutatio, & prout à Deo, est actio C Dei. Vnde obiter intelligitur istam actionem, seu vnire actiuè humanitatem Verbo non esse terminare humanitatem. Nam hoc terminare est proprium Verbi, & non consistit in aliqua effectione, aliàs esset commune Trinitati, imo in nulla causalitate consistit, vt sequenti sectione explicabimus. Est ergo actio hæc à terminatione distincta consistens in vera efficientia, & communis est toti Trinitati: vnde etiam intelligitur malè quosdam dicere hanc actionem esse ipsum subsistere increatum communicatum in tempore naturæ humanæ, quia licet per hanc actionem fiat, vt subsistere increatum communicetur humanitati; non tamen potest talis actio esse ipsum subsistere increatum, quia illa est verè creata, & recepta in humanitate, & vel est accidens, vel habet se per modum accidentis humanitati inhærentis, quæ non possunt conuenire ipsi subsistentiæ increatæ. Et licet fingeretur hæc actio, vt existens in Deo ipso, non esset propriè, & formaliter ipsum subsistere Verbi, quod non est commune toti Trinitati;

tati; sed esset actus diuinæ voluntatis de Incarnatione facienda, qui vnus existens, communis est tribus personis. Tertiò intelligitur hanc actionem differre à creatione, quoniam fit ex aliquo præsupposito subiecto, in quo recipitur, scilicet in humanitate, vnde est vera mutatio, qualis non est creatio. Neque est inconueniens naturam ipsam, antequam intelligatur subsistens, esse subiectum alicuius mutationis, cùm per illam fit, vt in aliqua persona subsistat, sicut materia prima est subiectum generationis prius natura, quam intelligatur informata: quia per ipsam generationem ad hoc tendit, vt informetur.

1. Sent. Difficultas ergo superest de sexto illo membro supra posito, & oritur ex proximè dictis de actione vnitiua, quæ vera est effectio, & proximè versatur circa humanitatem, quam immutat, & in qua recipitur, necessarium ergo videtur, per illam aliquid fieri: & hoc inquirimus quid sit. Prima sententia esse potest, per hanc actionem nihil fieri in humanitate, sed fieri potius ipsam humanitatem. Quod videntur opinari necessario debere, qui dicunt humanitatem Christi non habere existentiam creatam; sed per ipsam assumptionem tractam esse ad existendum existentia Verbi, nam res per eam actionem fit, B per quam recipit existentiam. Cui sententiæ

Leo Pap. videtur fauere Leo Pap. epist. 11. dicens: *Naturam nostram in Christo ipsa assumptione creatam esse.* Sed hæc sententia falsa est, & contra communem sententiam Theologorum, in. 3. dist. 5. asserentium aliam esse actionem, qua producitur humanitas, seu qua creatur anima, & aliam, qua vnitur, vel assumitur, vt videre est in D. Thom.

D. Tho. Durand. Alens. infra quæst. 4. artic. 2. & quæst. 6. artic. 4. Duran. dicta dist. 5. quæst. 1. num. 4. & Alens. 3. p. q. 8. memb. 2. & ostendetur latius infra quæst. 17. & ex dictis paulò antea constare potest. Ostendimus enim hanc vnionem non esse essentiæ cum existentia: (nam hæc non est propriè vnio; sed productio rei,) sed esse vnionem rei, prius natura existentis ad subsistentiam Verbi: ostensum est etiam illam actionem esse veram mutationem in humanitate receptam. Supponit ergo illam prius natura productam.

2. Sent. Secunda ergo opinio esse potest per hanc actionem nihil fieri in humanitate, sed solùm fieri hoc compositum, seu hunc hominem, vt disputatione præcedenti explicatum est. Ita sentit Greg. in 1. dist. 28. q. 1. in responsione ad. 17. & 18. argument. Et fundamentum est: quia nihil aliud fingi potest, quod in humanitate fiat magis, quàm in Verbo, neque est necessarium, quia vni actioni sufficit assignare vnum terminum adæquatum per illam productum, & sicut Verbum per seipsum immediatè vnitur humanitati nulla additione illi in seipso facta: ita è contrario humanitas eodem modo vnitur Verbo proximè, ac formaliter per seipsam, & quidquid addatur, non confert ad vnionem. Quæ sententia

Greg. videtur placere aliquibus Thomistis, & Caiet.

Caiet. infra artic. 10. circa ad primum videtur illam indicare, cùm air coniunctionem humanæ naturæ cum persona filij Dei nihil aliud esse, quàm vtriusque indiuisionem in esse personali filij Dei: & infra ait in hoc mysterio nullum ens reale in- A tercedisse præter extrema, & mutationem, ac relationem inde resultantem, de qua statim. Sed hæc sententia intelligi nullo modo potest: quia, vt ostensum est, tota hæc actio vnitiua recipitur, & versatur in humanitate, & illam immutat, neque aliter eam vnit Verbo, quàm immutando illam, ergo necesse est, vt aliquid in ipsa humanitate faciat, quia omnis actio, seu passio, vel mutatio facit aliquid in subiecto, in quo recipitur, hoc enim est de intrinseco conceptu eius: hoc autem non est ipsa humanitas, vt sic, vt ostensum est, præsupponitur enim ad hanc actionem, vt subiectum eius, neque est ipsa subsistentia Verbi, quia actio, vel mutatio realiter, seu identice nihil aliud est, quàm idipsum, quod per eam proximè, & quasi formaliter fit, prout est infieri, & respicit agens, vel passum; sed hæc actio non potest hoc modo identificari cum ipsa subsistentia increata Verbi, vt per se clarum est, & supra etiam probatum, ergo non potest subsistentia ipsa Verbi esse id, quod proximè per hanc actionem fit. Rursus neque illud esse potest totum compositum, scilicet hic homo: tum propter eandem rationem; quia fieri illius compositi non potest adæquate identificari cum toto illo, quia in illo includitur subB sistentia ipsa increata, cum qua nullo modo, neque ex parte, neque in totum mutatio ipsa identificatur: tum etiam, quia illud compositum est totale, & adæquatus terminus, qui resultat, præter quem oportet intelligere terminum, quasi formalem, per cuius mutationem fit, vt illud compositum resulteat: quia, vt dictum est, non possunt duo extrema ita coniungi, vt ex eis vnum aliquid resultet, nisi saltem alterum illorum aliter se habeat, & ratione illius, in quo aliter se habet compositum resultet, & ita in proposito humanitas, non secundum se, sed prout vnita, est formalis terminus huius mutationis, & hoc inquirimus, quid addat illud, *Prout vnita* supra ipsam humanitatem. Nec verò dici potest per illam actionem non fieri aliquid positiuum in illa, sed solum priuatiuum, priuatur enim propria personalitate, & statim illi Verbum per seipsum quasi formaliter coniungitur. Hoc, inquam, non satis est; tum quia, etiam ipsa humanitas secundum se, & vt prior natura sua propria personalitate, non est per seipsam vnita Verbo; sed est quasi capax propriæ personalitatis, vel personalitatis Verbi, ergo humanitas vt sic, etiam, vt nondum existens sub propria personalitate, & Verbum vt sic præintelliguntur, antequam ex illis resultet aliquid compositum; ergo, vt illud intelligatur resultare, non satis est intelligere illam priuationem; sed aliquid aliud positiuum interuenire oportet: tum etiam, quia illa actio est positiua, & implicat actionem positiuam non inducere terminum positiuum, quia (vt dictum est) realiter, seu identicè ab illo non distinguitur, & ad illum per se primo tendit, non ad priuationem. Vnde per hanc actionem non priuatur humanitas sua personalitate propria, quæ est, quidam modus sibi connaturalis, nisi quatenus inducit aliquid formaliter incompossibile illi modo, & hoc inuestigamus, quid sit.

Per effectionē Incarnationis necesse est aliquē terminum fieri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia sententia est, per hanc actionem fieri A in humanitate qualitatem quandam supernaturalem, quæ gratia vnionis dicitur, quæ natura sua vim habet vniendi humanitatem Verbo. Ita sentit Gabriel in. 1. distinct. 30. quæst. 4. & in. 3. dist. 1. q. 1. & quæst. 2. artic. 2. qui Ocham allegat, cùm tamen ille in. 3. quæst. 1. contrarium doceat. Citat etiam Alensem. 3. p. quæst. 7. memb. 2. artic. 1. cuius sententia longè alia est, vt disputat. 8. videbimus. Fundamentum huius autoris, nullum aliud esse potuit, nisi quia nihil aliud inuenit, quod commodius dici posse existimarit. Sed est sententia omnino falsa, & improbabilis, contra omnes doctores in. 3. d. 5. quam specialiter impugnat Bonauent. dist. 2. artic. 3. quæst. 2. & distinct. 6. artic. 2. quæst. 1. & sumitur ex Alens. 3. part. quæst. 7. memb. 1. artic. 1. & D. Thomas infra, artic. 10. & Albert. distinct. 2. putat hanc sententiam pertinere ad errorem Nestorij; neque immerito: nam. 5. Synodus, collat. 8. can. 4. damnat dicentes hanc vnionem factam esse secundum gratiam. Et impugnatur breuiter; quia hæc opinio non ponit illam qualitatem, vt dispositionem ad vnionem. Hoc enim non pertinet ad præsentem quæstio- B nem, sed disputat. 8. tractandum est. Nam etiam si admitteremus illam dispositionem, illa esset præuia ad actionem vnitiuam. Vnde adhuc superesset inquirendum, quid per illam actionem fiat in humanitate. Ponit ergo istam qualitatem, vt formale vinculum ipsius vnionis, & ita facit vnionẽ ipsam accidentalem, nulla enim vnio magis propriè accidentalis est, quàm illa, quæ formaliter per aliquod accidens fit.

Gabr.

Bonauen. Alens. D. Thom. Albert. 5. Synod.

obiectio.

Dices: partes integrales substantiæ materialis vniuntur per quantitatem formaliter, & tamen vniuntur substantialiter. *Respondetur,* falsum esse antecedens: sed non est hic locus illud examinandi: quod si admitteretur, consequenter illa vnio dicenda esset accidentalis. Deinde intelligi non potest, quod aliqua qualitas ex natura sua, formaliter sit incompossibilis cum personalitate propria illius naturæ, cui inhæret; tum, quia sunt diuersorum ordinum; tum, quia omnis qualitas de se potiùs supponit suppositum constitutum, in quo substententur. Ergo ex na- C tura sua non potest habere oppositionem formalem cum aliqua subsistentia. Vnde multò minus intelligi potest, qualitatem aliquam natura sua formaliter efficere, vt aliqua natura hypostaticè sit vnita Verbo Dei, quia illa vnio pertinet ad constitutionem substantiæ, & hæc est supra rationem accidentis: tum etiam, quia nihil repugnare videtur, vt Deus conseruet in humanitate separata à Verbo omnem qualitatem, quæ inhærebat vnitæ; non potest autem conseruari ipsa vnio, seu id, quod proximè fit per actionem vnitiuam facta separatione, vt per se constat, nam in humanitate sic separata, & habente illas qualitates, posset fieri iterum actio vnitiua, & rediret quæstio, quid per illam fieret. Denique, si illa qualitas est omnino absoluta, inhærebit quidem in ipsa natura, non verò faciet ipsam naturam substantialiter existentem in aliquo supposito, quia qualitas absoluta respicit subiectum, in quo est, & nihil aliud, & maximè quia ille effectus formalis est

Respon.

supra totum ordinem accidentis. Si verò est accidens respectiuum, vel reducitur hæc opinio in aliam statim tractandam, vel certè non intelligitur, quo modo hæc qualitas possit respicere suppositum tanquam intrinsecum terminum sibi vnitum, & realiter vnitum, cùm non respiciat illud tanquam subiectum, quia accidens, quod non sit mera vnionis relatio, non respicit hoc modo aliquid nisi subiectum suum.

Quarta ergo opinio ponit per hanc actionem nihil fieri in humanitate, nisi relationem vnionis. Ita sentit Scot. dist. 1. quæst. 1. & Ocham in. 1. dist. 30. & in. 3. quæst. 1. Durandus dist. 5. quæst. 2. & sunt, qui tribuant D. Thom. quia hic artic. 7. nihil aliud creatum dicit fieri in humanitate præter relationem, & sæpe alias dicit hanc vnionem factam esse sine mutatione Verbi: quia tantum facta est secundum vnionem, quæ relationem importat, vt videre est infra, quæst. 16. artic. 1. ad. 4. & artic. 6. ad. 1. indicat etiam hic artic. 7. ad. 3. sed illum locum ibi breuiter, & clarè exposuimus, omissis multis, quæ Caietanus obscurè notauit. Fundamentum verò huius opinionis est simile præcedenti, scilicet, quia nihil aliud absolutum intelligi potest, quod fiat in humanitate. Quod si obijcias, quia actio per se primo non tendit ad relationem. Respondet Scot. illud esse verum in relationibus extrinsecus aduenientibus, non verò in illis, quas vocat intrinsecus, in quo genere hanc relationem constituit. Durand. verò respondet illud esse verum in relationibus prædicamentalibus, quas ipse in sola denominatione extrinseca constituit, præter quas dicit esse alias intrinsecas, & reales, inter quas hanc vnionem numerat; & has dicit per se primo posse fieri per actionem aliquam.

Scot. Ocham. Durand.

Hanc opinionem Caiet. & Thomistæ vehementer impugnant: non enim minus ex illa, quam ex præcedenti sequi videtur hanc vnionem non esse substantialem, sed accidentalem: quia illa relatio accidens quoddam est, atq; vnio secundum illam solam dicitur facta: & ideo in *5 Synod.* 5. Synodo, collat. 8. ca. 4. expressè negatur vnionem hanc factam esse secundum relationem. Sed fortasse dicerent autores contrariæ sententiæ relationem hanc non esse vinculum humanæ naturæ, & subsistentiæ diuinæ, neque ab illa denominari Christum, aut Verbum hominem; sed ab humanitate, quæ à Verbo immediatè terminatur, & cum illo constituit vere hunc hominem, qui est adæquatus terminus substantialis actionis vnitiuæ; nihilominus tamen dicerent solam relationem creatam addi ipsi humanitati præter subsistentiam increatam, & hoc modo hæc sententia parum differt à secunda opinione supra tractata, neque habet plus erroris, aut periculi quam illa; falsa tamen est, sicut illa: quia si relatio nõ est vinculum humanitatis cum Verbo, ergo ordine naturæ prior est substantialis coniunctio, & vnio inter humanitatem, & Verbum, quam ipsa relatio, quæ ex illo vinculo resultat. Illa autem coniunctio, seu vinculum illud aliquid est præter humanitatem, & Verbum, vt sæpe probauimus, quia fit per ipsam actionem vnitiuam, & quia ex vi Verbi, & humanitatis, vt sic non sequitur illa vnio.

Et

Vt confirmatur primo, quia Christus, vt est hic A homo, est substantia per se vna, & in se includit non solùm humanitatem, & Verbum; sed etiam eorum vnionem. Sed in conceptu suo substantiali non includit relationem, ergo illa substantialis coniunctio aliquid est præter relationem. Et confirmatur secundo, quia hæc relatio necessariò supponit aliquam mutationem factam in aliquo extremorum, non enim potest insurgere relatio vnionis inter duo extrema, inter quæ antea non erat (siue successione temporis, siue ordine naturæ) nisi aliquid additum sit, vel mutatum in aliquo extremorum, vt duo corpora existentia in duobus locis, non possunt nouam relationem propinquitatis acquirere, nisi prius aliquod illorum loco mutetur. Sic igitur in proposito, hæc relatio vnionis supponit mutationem aliquam factam in humanitate, per quam necesse est aliquid in ea fieri præuium relationi. Quæ rationes concludunt sine dubio, si loquamur de vera relatione accidentali, & prædicamentali, quia non potest illa esse formalis terminus actionis substantialis, nec pertinere formaliter ad constitutionem substantiæ, nec de- B mum esse propria ratio, propter quam duæ naturæ substantiales diuina, & humana substantialiter de eodem prædicentur, & de se inuicem in concreto. Sed Durandus, & Scotus non sunt locuti de hac relatione, vt satis ipsi explicuerunt, præsertim Durandus. Nec D. Thomas in citatis locis intendit fauere huic sententiæ in illo sensu: cùm enim dicit Verbum denominari hominem propter relationem, non est sensus, quod à relatione denominetur homo (sic enim non esset vere, nec substantialiter homo) sed sensus est, quòd vt Verbum incipiat esse homo, non oportet aliquid nouum in illo fieri, quod in ipsu inhæreat; sed solùm in illo resultat relatio rationis, & ita concludit D. Thomas, potuisse Verbum fieri hominem sine mutatione sui. Propria vero veluti forma, à qua Verbum denominatur homo, est ipsa humanitas, vt subsistens in Verbo, vt idem D. Thomas explicat infra. q. 16. art. 1. & 2. quo in loco, & in omnibus citatis, id latiùs explicabimus.

instantia non valet concludit in conceptu substantiali relatio

Reiectis igitur aliorum sententijs: dicendum C videtur primò. Per hanc actionem aliquid factum esse in humanitate, ab illa distinctum ex natura rei, quod defineret esse in illa, si à Verbo separaretur. Hoc satis ex dictis probatum est.

Dico secundo: Hoc quod fit, non esse aliquid accidentale, sed substantiale. Hoc etiam contra citatas sententias satis ostensum est.

Dico tertiò: Hoc quod fit, esse modum quẽdam substantialem ipsius humanitatis, quo intelligitur existere in Verbo. Hæc assertio ex omnibus dictis satis etiam concluditur. Primo, quia nihil aliud commodè intelligi potest, quia neque est materia, neque forma, neque humanitas ex illis composita, vt probatum est, neque est noua res omnino ab illis distincta, & superaddita humanitati, quia illa non posset esse nisi accidens aliquod, cùm non esset materia, neque forma substantialis, & quidquid esset, secundum entitatem suam, posset esse à Verbo separata, non ergo esset ipsa formalis vnio: ergo nihil aliud esse potest, quàm modus aliquis substantialis humanitatis. Secundo explicatur exemplis, nam cum anima vnitur corpori in resurrectione, necesse est, vt aliqua mutatio in illa fiat, vel in corpore, vel in vtroque, nam ex illis præcisè consideratis secundum entitates suas non resultat homo, ergo oportet aliquid addere, secundum quod in eis fiat aliqua mutatio; illud autem nihil est aliud, quàm modus substantialis coniunctionis. Proportionale exemplum est de accidente inhærente subiecto; nam illa inhærentia, præter entitatem accidentis, quæ conseruari potest in accidente separato, est modus quidam ipsius accidentis, scilicet vnio ad subiectum, proportionatus tamen illi, & ideo modus accidentalis, & imperfectus: sic ergo in hoc mysterio, cùm vnitur humanitas Verbo, fit in ea aliquis modus vnionis, seu inexistentiæ in Verbo, qui, quoniam est intrinsecus modus substantiæ, & ad compositionem substantiæ, seu cuiusdam personæ humanæ pertinet, substantialis est, & non est per modum inhærentiæ, nec per modum informationis; sed alio supernaturali, & ineffabili modo, qui à nobis dicitur, modus vnionis hypostaticæ. Tertiò idem explicatur: quia subsistentia creata modus substantialis est naturæ creatæ; omnino tamen absolutus, & in se terminatus, vel potiùs vltimo terminans ipsam naturam: hic autem modus excluditur ab humana Christi natura, ex vi vnionis ad Verbum. Ergo rectè intelligitur per illam vnionem factũ esse in illa humanitate alium substantialem modum priori formaliter incompossibilem, non vltimo terminantem naturam in se: sed constituentem illam in Verbo, vt in ipso terminetur. Et ita rectè etiam intelligitur, hoc terminare, nihil addere ipsi Verbo in se; sed solùm esse denominationem ortam ex hoc, quod humanitas tali modo ponitur, & substantialiter coniungitur Verbo, à quo pendet in ratione subsistendi. Et ab hac sententia sic explicata nihil in re discrepat Durandus, supra, vt ex *Durand.* distinctione eius supra citata constat, & ex eodem in. 1. distinct. 30. quæst. 2. num. 14. 15. & 16. hunc enim modum vocat relationem, quia omnino pendet à supposito Verbi, ad quod dicit intrinsecam, & essentialem habitudinem, quam alij vocant relationem transcendentalem, seu secundum dici, nam etiam Durandus fatetur non esse relationem accidentalem, & prædicamentalem. Et fortasse eandem rem alijs verbis explicauit Scotus, & D. Thomas in his *Scot.* articulis, & in sequenti articulo. 9. (vt ibidem *D. Thom.* in principio Caietan. notat) distinguit coniun- *Caiet.* ctionem substantialem ab ipsa vnionis relatione, inde resultante, quæ quidem coniunctio sine dubio aliquid est non solùm in fieri per modum actionis: sed etiam in facto esse per modum termini formalis, & ita existimo omnes discipulos D. Thomæ in re non discrepare ab hac sententia, quanquam non eisdem verbis explicent, neque ita distinctè. Et ad eam confirmandam valida sunt argumenta Aureoli, quæ refert Capreolus in. 3. distinct. 5. quæst. 1. in argumentis contra primam conclusionem, quanquam ad excludendam realem relationem nihil efficiunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed obijciet aliquis: quia hæc sententia videtur eas habere difficultates, quas contra tertiam obijciebamus, hic enim modus etiam est res creata, & minus perfecta, quàm ipsa humanitas. Ergo non videtur posse habere hanc veluti connaturalem vim, vt per se, ac formaliter vniat humanitatem Verbo. Deinde, cùm sit res absoluta, poterit Deus illam conseruare in humanitate separata à Verbo. Deniq; si humanitas quia vnitur Verbo, indiget modo, vt vniatur illi modo indigebit alio, & cum modus etiã vniatur, ad hoc similiter erit alius necessarius, vnde procederetur in infinitum. Sed hæc facile expediri possunt: nam, licet hic modus sit res creata; tamen est ipsamet quasi formalis coniunctio humanitatis ad Verbum, vnde habet intrinsecam, & essentialem habitudinem transcendentalem ad personam Verbi. Neque hoc est admiratione dignum in hoc modo vnionis, nam proportionaliter idem reperitur in omni vnione, quod scilicet sit modus intrinsecus eius rei, quæ per sui mutationem alteri vnitur, & sit illi proportionatus, & intrinsecam habitudinem, & dependentiam dicat ad illam rem, cum qua fit vnio, & ideo non est simile de hoc subsistantiali modo, & de quocunque alio accidenti. Vnde ad secundam partem negatur hunc modum posse conseruari in humanitate separata a Verbo, quia dicit actualem dependentiam ab illo, sicut impossibile est actualem modum inhærentiæ conseruari in accidente separato à subiecto. Et idem reperietur in omni modo vnionis: imo seruata proportione in omni modo actualis dependentiæ. Ad vltimam verò partem negatur processus ille, quia hoc differt res omnino distincta a modo rei, quia res non vni alteri rei omnino distinctæ, nisi intercedat aliquis modus vnionis, saltem in altero extremorum. At verò id, quod est modus per seipsum vnitur rei, quia realiter non habet aliam entitatem ab ipsa re, & eius formalitas consistit in actuali modificatione ipsius rei, & illi vniri nihil aliud est, quàm illam modificare actualiter. Vnde quanuis possit res conseruari à parte rei sine tali modo destruendo illum; tamen non potest ille modus conseruari in rerum natura, quin actu afficiat, & sit coniunctus illi rei, cuius est modus, vt videre est in figura, sessione, & omnibus similibus. Et in hoc differt huius modi modus a qualitate, vel alia re omnino realiter distincta, quæ nõ ita essentialiter requirit actualem coniunctionem cum alia. Quod est manifestum signũ huiusmodi actualem coniunctionem esse modum superadditum rei, quæ alteri distinctæ vnitur, cum dependentia ab illa, & aliqua mutatione sui: in ipso verò modo non esse aliquid illi superadditum, sed esse intrinsecam essentiam eius. Aliæ difficultates hic tangi poterant, videlicet an hic modus sit naturalis, vel supernaturalis, materialis, vel spiritualis, diuisibilis, vel indiuisibilis; sed in sequentibus disputationibus occurrent propria loca, in quibus hæc commodiùs tractabuntur.

Obiectio.

Respon.

Ex dictis facilè intelligitur, quod sit proximum fundamentum propriæ, & prædicamentalis relationis vnionis. In quo assignando multum laborant Scotus, & discipuli D. Thomæ; ille enim nullum fundamentum proximum agnoscit, quo posito cum termino resultet relatio, & ideo vult relationem per se primo fieri per actionem. Sed errauit non distinguendo relationem prædicamentalem ab ipso modo vnionis: quæ tamen constat ex dictis esse distinguenda, nam quod modus ille vnionis non sit relatio accidentalis, & prædicamentalis, euidenter conuincunt argumenta facta contra quartam sententiam. Quod verò posito illo modo resultet relatio, non est magis certum, quàm est certum dari alias relationes accidentales similitudinis, vel propinquitatis, vel similes. Caietan. vero fundamentum dicit esse vnitatem subsistentiæ vtriusque naturæ, quia in omni relatione vnionis fundamentum illius est id, in quo extrema conueniunt. In quo non videtur considerasse relationem vnionis, quæ proxima est inter humanitatem, & subsistentiam Verbi; sed illam, quæ est inter duas naturas vnitas, de qua statim dicetur. Loquendo autem de priori, terminus illius est ipsa subsistentia Verbi, non est ergo fundamentũ. Deinde relatio nõ est res omnino distincta à suo fundamento, & per illud afficit subiectum suum; at verò hæc relatio inhæret in ipsa humanitate, ergo fundamentum eius, cum quo realiter est idem hæc relatio, licet formaliter distinguatur, est aliquid creatum in ipsa humanitate, & non subsistentia Verbi. Denique posita in rerum natura humanitate subsistentia diuina haberet eandẽ vnitatem, quam modo; & tamen si aliud non addatur, relatio nunquam resultabit. Dicet fortasse Caietanus non vnitatem subsistentiæ diuinæ secundum se, sed, prout est vna subsistentia vtriusque naturæ esse fundamentum huius relationis. Sed vel hoc incidit in opinionem, quam statim explicabimus, vel non potest intelligi, quia quod illa subsistentia sit vna vtriusque naturæ, nihil reale addit in ipsa subsistentia; sed in humanitate addit modum existendi in illa. Sed fundamentum debet esse aliquid in reipsa additum, ergo hoc ex parte humanitatis debet assignari, & non ex parte subsistentiæ Verbi, nisi fortasse quatenus per denominationem, quæ resultat in Verbo, explicatur id, quod ex parte humanitatis superadditur. Et eisdem fere rationibus excluditur, quod alij dicunt, fundamentum esse hoc totum, scilicet Deum esse hominem. Quanquam enim posito illo totali termino resultet relatio; tamen confusè valde totum illud assignatur pro fundamento, quia in illo includitur subiectum, fundamentum, & terminus relationis: quæ tamen distincta esse, distinctèque assignari debent. Item subiectum illius relationis est sola humanitas; fundamentum autem debet esse in eodem subiecto, quia secundum realem entitatem sunt vnum fundamentum, & relatio.

Caiet.

Dicendum est ergo fundamentum proximum esse illum modum substantialis coniunctionis humanitatis ad Verbum, ille enim per se primò fit per actionem, & mutationem ipsius humanitatis, & illo posito statim resultat relatio. Quod similiter accidit in relatione vnionis animæ ad corpus, & in omni alia simili. Denique hoc fundamentum debet esse aliquid creatum, quia de nouo fit, & illo posito resultat relatio; nihil

Scot.

nihil autem aliud creatum hic inueniri potest, quod proximè fundet istam relationem.

Dices, Quid de relatione humanitatis ad diuinitatem? Respondetur, si loquamur de relatione vnionis, esse omnino eandem cum relatione ad Verbum, quia in re non est alia connotatio, vt supra dictum est, & ita idem habet fundamentum. Si verò sit sermo de relatione effectus ad causam, quatenus Christus vt hic homo, seu humanitas vt vnita, est quidam effectus diuinitatis, sic quidem relatio est diuersa, quia non est ad Verbum vt Verbum, sed ad totam Trinitatem, vt est vnus Deus efficiens ad extra, fundamentum verò huius relationis in re est eadem vnio, vt habet rationem effectus diuini, seu vt à Deo manat. Tandem, si loquamur de quadam relatione, quasi identitatis, quæ intelligi potest inter duas naturas, vt terminatas eadem Verbi subsistentia; quemadmodum si duo homines habeant eandem albedinem, intelligi possunt referri eadem relatione similitudinis, vel identitatis potiùs, & sicut tres personæ diuinæ, vt sunt vnum in natura referuntur hoc modo: ita intelligi potest duas naturas diuinam, & humanam, vt terminatas eadem subsistentiâ Verbi referri quadam relatione vnitatis, seu identitatis in subsistentia. Et hoc modo considerata hac relatione fundamentum eius est ipsa subsistentia diuina. Vnde fit idem numero fundamentum esse in vtroque extremo respectu huius relationis, & ideo existimo illam non esse realem, sed rationis, sicut constat in similibus relationibus, & in exemplis adductis. Et hoc etiam aliquo modo probant argumenta Aureoli supra citata.

Aureol.

Secundò, ex dictis de formali termino huius vnionis, expeditur facile aliud dubium, quod Caiet. mouet hic artic. 8. scilicet, quis sit terminus à quo, illius actionis, & dicit esse humanitatem ipsam. Sed non bene: quia potiùs illa se habet per modum subiecti in hac mutatione, vt in generatione materia. Deinde, quia terminus à quo habet aliquam oppositionem, vel repugnantiam cum termino ad quem: humanitas autem non habet oppositionem cum vnione; sed per illam potiùs afficitur. Item terminus à quo, veluti omninò destruitur, & tollitur per actionem, non sic autem humanitas in proposito, sed ipsa potiùs vnitur. Dicendum ergo est, terminum à quo, posse, aut positiuè, aut priuatiuè assignari: primus non est necessarius in omni actione, vt per se manifestum est; si tamen velimus eum assignare, ille est subsistentia creata propria, quam humanitas habere deberet, nisi vniretur, ab illa enim quasi recedit, cum Verbo vnitur, non quod sub illa prius fuerit; sed quod futura fuisset, nisi vniretur. Sed re vera hic terminus non tam propriè assignatur; non enim dicitur propriè quis rendere, vel mutari ab vno termino positiuo in alium, nisi, quia reipsa prius est sub termino, à quo positiuo. Vt si Deus produceret aquam calidam, non propriè diceretur terminus illius calefactionis frigiditas, quanquam hoc totum (vt constat) tantum spectat ad modum loquendi. Secundus ergo terminus scilicet priuatiuus, est proximus & magis formalis, & in proposito est carentia subsistentiæ Verbi, seu vnionis hypostaticæ, seu huius modi inexistendi in Verbo ipso: quod si velimus quasi totalem terminum assignare, ille erit hoc totum, Verbum non esse hominem, & hic terminus negatiuus non oportet, vt in reipsa, & duratione præcedat: sed ordine naturæ, quia scilicet esset, nisi per actionem hanc contrarius terminus fieret.

Dubium.

Respon.

SECTIO. III.

Quomodo soluendæ sint difficultates, quæ in hoc mysterio occurrunt.

EXplicata tota ratione, & essẽtia huius vnionis, superest, vt obiectiones, quæ fieri solent, vt impossibilem eam probent esse, dissoluamus. Hoc enim à principio huius materiæ, vsque ad hunc locum distulimus: & quoniam D. Thom. in discursu præcedentium articulorum, & quæstionum, multa in argumentis tetigit, quæ ibi explicata sunt, & in sequentibus etiam quæstionibus, præsertim 3. & 4. alia similia citra illius literam sunt explicanda, ideo breuiter attingemus duo, vel tria capita, ad quæ difficultates huius mysterij reuocantur.

Primum sumitur ex parte assumptæ naturæ, cui repugnare videtur, vt per subsistentiam Verbi subsistat. Primò, quia in natura substantiali completa, & integra in sua specie, idem est existentia, & subsistentia, quia talis existentia esse debet substantialis, ergo existentia per se, ergo subsistentia. Sed non potest humana natura priuari sua existentia propria, & creata, & ad existendum per alienam assumi; ergo idem fieri repugnat in subsistentia. Et confirmatur primo, quia subsistentia creata, & propria humanitatis est accidens, vel substantia, non primum; vt constat, quia pertinet ad substantialem compositionem hominis, & quia alias multò minus posset suppleri à Verbo. Si autem est substantia, pertinebit ad complementum hominis; ergo non potest deesse humanitati Christi, alias Christus non esset completus homo. Nihil ergo potuit Verbum supplere in illa humanitate, atque adeo, neque potuit illi substantialiter vniri. Confirmatur secundò, quia Christi humanitas nullam dependentiam habet à Verbo magis, quàm à Patre, & Spiritu sancto, ergo nullam specialem vnionem potest habere cum illo: in omni enim vera vnione oportet, vt saltem alterum extremorum habeat aliquam dependentiam ab altero. Antecedens probatur, tum, quia omnis dependentia à Verbo debet pertinere ad aliquod genus causæ, quod in proposito non potest esse aliud, nisi efficientis: hoc autem commune est toti Trinitati: tum etiam, quia, & si intelligeremus humanitatem dimitti à Verbo, ita conseruaretur in esse, sicut nunc conseruatur, sine noua efficientia.

1. obiectio

Exacta huius dubij expositio pendet ex tribus metaphysicis quæstionibus, quas sigillatim in citato opusculo disputaui, ne huius materiæ cursum impedirent, ideoque hic solùm supponam, quod in eis verum esse censeo. Prima quæstio est, quomodo in rebus creatis existentia distinguatur ab essentia. Et suppono in re non distingui,

Universidad de Deusto
Biblioteca

si sumatur essentia, quatenus entitas actualis est, habens aliquod esse extra causas suas, quia in eo statu intelligitur constituti formaliter per ipsam existentiam; & hinc concedo difficultati propositæ, impossibile esse rem aliquam existere in rerum natura per entitatem realiter ab illa distinctam; imo nec per aliam existentiam, quam per sibi intrinsecam, & connaturalem, sicut non potest vlla entitas formaliter constitui in esse talis entitatis, nisi per seipsam. Vnde secundo etiam conceditur difficultati propositæ, in humanitate Christi fuisse aliquâ existentiam creatam, & substantialem, non quidem omnino completam, qualis est existentia personæ; sed aliquo modo incompletam, qualis est existentia solius naturæ præcisè sumptæ. Secunda quæstio, quæ supponitur: est in personis creatis quid addat suppositum supra naturam creatam. Et suppono addere positiuum modum, quo perfectè terminatur talis natura, vt in se, & per se sit, neque indigeat alio subsistante. Qui modus ex natura rei distinguitur ab ipsa creata natura ad eum modum, quo inhærentia actualis distinguitur ab ipsa entitate formæ accidentalis. Tertia quæstio est, quomodo subsistentia creata distinguatur ab existentia ipsius naturæ substantialis, vt sic. Et dicendum est consequenter iuxta definitionem præcedentis quæstionis, subsistentiam esse modum naturæ existentis, vt existens est, atque adeo existentiæ ipsius. Nam ex vi existentiæ solùm intelligitur natura esse extra causas suas, & apta, vt in se, & per se sit; per subsistentiam verò actu terminatur, & quasi formaliter constituitur in modo per se essendi, sicut proportione seruata intelligitur in exemplo dato de inhærentia accidentis, quæ est modus existentiæ accidentalis. Nam ex vi illius solùm constituitur forma accidentalis extra causas suas apta ad existendum in alio; per modum autem inhærentiæ terminatur, vt actualiter in alio existat.

Ex his ergo ad difficultatem propositam respondetur, negando existentiam naturæ, vt natura est, esse omnino idem cum subsistentia, quia licet existentia naturæ substantialis sit; non tamen includit in suo formali, & essentiali C conceptu modum illum, quo actualiter per se existit; sed solùm petit illum ex natura sua, seu constituit naturam aptam ad per se existendum, ita vt, si miraculosè non impediatur, statim ab illa manet, vel illi coniunctus sit ille modus per se existendi, qui subsistentia dicitur, & in hoc consistit, quòd existentia naturæ substantialis sit. Sicut è contrario in accidenti, quod existentia eius accidentalis sit, non consistit in hoc, quod per illam existentiam actualiter inhæreat; sed in hoc, quod per illam taliter existat, vt illi debeatur actualiter inhærentia, qui est modus ab illa distinctus. Et iuxta hoc intelligendus est
7. Synod. Epiphan. difficilis locus, qui habetur in septima Synodo, act. 6. tom. 3. circa finem, vbi Epiphanius inquit: *Ideo errasse hæreticos in hoc mysterio, quia nihil aliud agunt, quàm vt ostendant naturam, & hypostasim idem esse, quæ sanè inter se differre veri Ecclesiæ Catholicæ alumni cognoscunt*, & subdit, *Hypostasim enim cum proprietatibus subsistentiam dicimus ab eo, quod est* ὑφίστασθαι, *hoc est subsistere*, ὑφιστὰν verò, *id est*, *na-*

A *turam, rem per se existentem, non indigentem altera, vt subsistat*. Cum enim dicit naturam esse *rem per se existentem*, exponendus est iuxta dicta, *per se*, id est, non in alio tanquam in subiecto inhæsionis, vel *per se*, id est, substantialiter in sensu explicato: vel denique *perse*, non actu, sed aptitudine, & quasi radicaliter. Et eodem sensu intelligendum est, quod subditur, *Non indigere altera re, vt subsistat*, quia natura substantialis de se non postulat, vt sustentetur ab alia; sed secundùm se affert suam subsistentiam, quamuis hæc sit modus ab illa distinctus. Et hinc fit, vt sicut in accidente potest conseruari existentia accidentalis sine modo actualiter inhærendi: ita in natura substantiali possit conseruari actualis entitas ipsius naturæ, seu (quod idem est) existentia substantialis ipsius naturæ sine subsistentia actuali, & ita factum est in hoc mysterio. Et ita intelliguntur alia obscura verba Concilij Francford. in epistola ad Episcopos Con. Frãc. Hispan. satis post medium, sumpta ex Paschasio libro. 1. de Spiritu sancto, cap. 4. quæ sic Paschas. habent. *In Deo homine gemina substantia est, non gemina persona. Nam persona personam consumere* B *potest, non substantia substantiam: quia persona, res iuris est, substantia res naturæ*. Vbi nomen substantiæ pro essentia, vel natura sumptum est. Et hoc modo dicitur vnam substantiam non consumere aliam, quia vna non repugnat alteri, nec necessario excludit illam ab eodem supposito, & ita vocat substantiam *rem naturæ*, non eo modo, quo suppositum solet *res naturæ* vocari, vt constat ex D. Thom. 1. par. quæst. 29. D. Thom. artic. 1. dicitur enim suppositum *res naturæ*, quatenus supponitur communi, & specificæ naturæ, seu quasi habens naturam. Substantia verò eo loco dicta est *res naturæ*, id est, res, quæ est natura, seu entitas naturæ. Persona verò dicitur ibi, *Rei iuris sui*, quia per se est, & non initur alteri: Dicitur autem persona consumere personam, non quia in altera natura priùs fuerit aliqua persona, quæ postea consumpta fuerit; sed quia impedita est illa natura, ne in propria persona subsisteret, & ita dicitur consumi persona, non quoad totum compositum ex natura, & personalitate; sed quo ad formale constitutiuũ personæ, quod est subsistentia, seu personalitas. Et ad hunc modum exponit D. Thomas simile dictum Innocent. infrà quæst. 4. artic. 2. ad tertium. Innocent.

Ad primam confirmationem respõdetur, subsistentiam non esse accidens: sed substantialem Resp. ad 1. quendam modum, vt dictum est, qui quidè pertinet ad complemẽtum hominis in ratione suppositi, & personæ; non tamen ad complementũ humanæ naturæ, nec hominis, vt homo est, formaliter enim constituitur & essentialiter, humanitate: Vnde fateor deesse humanitati modum hunc; non tamẽ Christo deesse aliquid, vt sit perfectus homo, quia perfectam habet humanitatẽ, & altiori subsistentia subsistit, & hoc modo dicunt Damasc. 3. defide c. 6. & alij patres, *Verbum* Damasc. *assumpsisse totum, quod in nostra natura plantauit, quia quod inassumptibile est, est incurabile*, quia perfectissimam humanitatem sibi vniuit, non tamen illum modum, qui non est de essentia hominis, vt homo est.

Ad

Responsio ad secundam. Ad secundam confirmationem, negatur assũ A ptum, pendet enim humanitas à Verbo in subsistendo, quo modo non pendet à Patre, & ab Spiritu sancto, quia illo modo non pendet à Verbo tanquam ab efficiente. Omnis enim efficietia est per voluntatem seu naturam diuinam; hæc verò dependentia formaliter terminatur ad ipsam relationem seu subsistentiam Verbi. Non ergo vt ad principium efficiens; sed vt ad subsistantialem terminum intimè coniunctum illi naturæ. Non oportet autem intelligere humanitatem ita pendere à Verbo in suo esse simpliciter, vt si ab illo dimitteretur, statim corrumpenda foret; sed satis est, quod mutaret modum essẽdi, & propriã subsistentiam statim acquireret.

Dubium. Solent vero hic obiter multa inquiri, primùm an illa natura separata à Verbo inciperet habere nouam subsistentiam per nouam efficientiam, vel sine illa. Non enim desunt, qui negant requiri nouam efficientiam, quia sufficere putant, vt Deus auferat impedimentum, non conseruando vnionem ad Verbum; illo enim ablato ex vi B prioris generationis, quã illa humanitas producta fuit, incipiat habere suam subsistentiam, quia si in principio non fuisset positum impedimentũ, illa prior generatio fuisset sufficiens ad conferẽdam hanc subsistentiam, ergo & postea sufficit ablato impedimento, neque est necessaria noua aliqua efficientia. Sed hæc sententia impossibilis est, nisi fortasse in modo loquendi differat. Nam subsistentia humanitatis est aliquis modus realis qui nunc non est in humanitate Christi, & si separaretur à Verbo, inciperet esse in illa; sed impossibile est nouam rem, vel nouum modum rei realem & positiuum incipere esse in re sine aliqua causa efficiente, ergo. Et confirmatur primò quia ibi esset noua mutatio, nõ tantum priuatiua, sed positiua, ergo noua actio, ergo noua efficiẽtia. Cõfirmatur secundò, quia impossibile est accidens semel separatum à subiecto sine noua actione iterum vniri, ergo impossibile est naturam substantialem separatam à propria subsistentia incipere habere illam sine noua actione, non enim minus intrinseca est inhærentia actualis formæ accidẽtali, quam subsistentia naturæ substantiali. Denique fundamentum contrariæ sententiæ nihil probat. Primò quia actio generatiua præterita, quamuis per accidens fuerit impedita; tamẽ iam non est, ergo non poterit per seipsam iam efficere, etiam si tollatur impedimẽtum. Deinde quia si perspicacius res consideretur, generatio naturalis quæ non impeditur: sed attingit vsque ad productionem proprij suppositi vel subsistentiæ, reuera habet aliquem modum, quem non habuit generatio, quæ impedita est, ne per illam propria subsistentia fieret, quia subsistẽtia facta per priorem generationem, etiam habuit suum fieri, & manauit ab aliquo agente, ergo illud ipsum habuit rationem actionis, quia naturaliter totum id coniunctum fuit cum generatione, licet non cẽseatur actio distincta: sed modus ipsius generationis, quando ergo hic modus impeditur in prima generatione, ibi deest aliquid actionis. Vnde si postea tollatur impedimentum, necesse est denuò poni illum influxum actiuum, qui iam ponitur per modum nouæ actionis distinctæ, quia separatus fuit, & non vnitus cum priori generatio

Humanitas à Verbo separata non inciperet habere nouã subsistentiam sine noua efficientia.

ne. Exemplum esse potest (quo etiam autores cõtrariæ sententiæ vtuntur, quamuis non sit omnino simile) nam quando ignis generatur, ex vi ipsius generationis substantialis censetur fieri caliduũ, & ibi dicitur esse vna actio, non quia fieri caloris distinctum non sit à fieri substãtiæ, sed quia per se vna est actio, ad quam per se cætera consequuntur. Si autem intelligamus produci ignem, & impediri emanationem caloris, postea verò auferri impedimentum, intelligeremus per se requiri nouam actionem & productionem caloris; quòd si hæc negetur esse noua, solum quia ablato impedimento, naturaliter manat à principio posito per priorem actionem, hoc dico pertinere solum ad diuersitatem in modo loquendi, atq; hunc à communi omnium esse satis alienũ. Quis enim neget esse nouam actionem vbi est noua passio, noua mutatio, & nouus modus aliter se habendi? Et præsertim quia non est ita certũ subsistentiam sic se habere ad humanitatem, vt iam dicemus in quæstiuncula tertia huius difficultatis.

Secundo enim hic quæri solet, an separatam humanitatem à Verbo necessarium omnino sit statim per se subsistere, an verò possit manere priuata tam propria subsistentia, quàm omni vnione ad alienam subsistentiam. Sed hoc dubium tractaui sufficienter in dicto opusculo de subsistentia. Et ideo illud omitto, sentio enim fieri nõ posse, vt natura careat omni modo subsistendi in se, vel in alio: quia isti modi inuoluunt immediatam contradictionem, sicut rectum & obliquũ respectu lineæ, & hæc vel illa figura respectu quãtitatis, aut hoc vel illud vbi, respectu corporis.

Tertiò quæri hic solet circa eandem difficultatem, an separata humanitate à Verbo, statim actiue resultaret propria subsistentia ab ipso humanitate, an verò necessariò esset conferenda per extrinsecam effectionem primæ causæ. Videtur enim hoc secundum dici probabilius, quia subsistentia est modus intrinsecus ipsius existentiæ, sed in natura non est principium intrinsecum, à quo possit manare propria existentia, quia omnis efficientia, vel naturalis emanatio, supponit existentiam sui principij, quia supponit in illo aliquam entitatem actualem. Vnde ipsa rei productio per se primo terminatur ad existentiam, & ideo immediate est à causa extrinseca agẽte, & non medio aliquo principio intrinseco ipsius rei, vt rectè dixit D. Tho. q. 17. de verita. artic. 1. ad 3. & clarius opusc. de ente, & essentia cap. 3. ergo idem dicendum est de subsistentia, nam licet hæc videatur esse posterior natura, quã existentia, & ideo posse manare ab illa; tamen hoc non videtur necessarium, nec consentaneum naturis rerum: quia cum res naturali modo producitur, non videtur prius produci in existentia à solo agente, & posterius natura recipere subsistẽtiam tanquam manantem à propria existentia: sed immediatè recipere vtrumque ab agente, à quo res ipsa cum modo sibi connaturali fit. Quẽadmodum cum fit accidens in subiecto, non intelligitur habere ab agente extrinseco immediate solam existentiam, & ab hac manare actitiè inhærentiam actualem: sed vtrumque esse proximè & immediatè ab ipso agente. Vnde sumitur cõfirmatio, nam si intelligamus accidens semel separatum à subiecto, licet Deus tolleret ab illo mo-

Dubium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum per se essendi, nō intelligeremus statim ma A
nare ab illo inhærentiam ad subiectum, sed non
oportere ab aliquo agente extrinseco vniri, ergo simi
liter. Quin potius hoc exemplo declaratur non
posse alterum horum modorum, scilicet existen
di per se, vel in alio, auferri, nisi posito alio forma-
liter incompossibili. Itaque si accidens est separa
tum diuina virtute, & per se existit, non potest
conservatu existentia illius priuari illo modo, ni-
si iterum subiecto vniatur, ita vt per actualem in
hærentiā excludatur modus per se essendi, quia
isti modi sunt ita immediate oppositi, vt vnus
non possit nisi per alium excludi, ergo idem di-
cendum est è contrario de humanitate semel vni
ta Verbo, quod non possit illo modo vnionis pri
vari, nisi formaliter per propriam subsistentiam
illi datam. Vnde sicut non potest ipsa humanitas
effectiue concurrere, vt separetur à Verbo: ita ne
que vt suam recuperet subsistentiam. Quod si hoc
verum est, ipsa quæstiuncula proposita falsitate,
& repugnantiam inuoluit, scilicet quod prius au
feratur impedimentū vnionis, & postea fiat sub-
sistentia, nam potius causa velut formalis, & in- B
trinseca dissoluens vnionem deberet esse subsi-
stentia, & ideo non videtur esse posse ab intrinse
co principio: sed tantum ab extrinseco agente.

Separata humanitate à Verbo statim actiue resultaret propria subsistentia ab ipsa humanitate.

D. Thom.

Contrariam nihilominus sententiam viden-
tur communiter sequi, & docere discipuli D. Th.
quibus ipse fauere videtur infra quæst. 16. art. 12.
in corpore, & ad primum vbi docet propriam, &
recentem personalitatem humanæ naturæ causari
ex principijs extrinsecis eiusdem naturæ, quod
non videtur posse intelligi, nisi de causalitate per
modum principij actiui, seu quali actiui per natu
ralem quandam resultantiam. Quod etiam indi-
cat in hac quæstione arti. 5. ad 1. Et potest ratio-
ne confirmari, quia hic modus subsistentiæ ha-
bet intrinsecam connexionem cum ipsa natura
multo magis, quam propriæ passiones cum for-
ma vel essentia, ergo potius natura, naturaliter ab
illa resultat hic modus multo magis, quam pro-
prietas dimanet ab essentia. Et confirmatur, quia
nullo alio signo melius intelligimus hanc natu-
ralem resultantiam vnius ex alio, quam ex natu-
rali connexione, quæ est inter rem & intrinsecū
modum eius, seu inter essentiam & proprietatē,
ergo, &c. Deinde non est simile, quod supra de
accidente obiiciebatur, quia actualis inhærentia
accidentis pendet a subiecto, & ideo non potest
dimanare ab ipso accidente nisi subiectum con-
curratur: si tamen fingamus accidens semel separa
tum ita applicari subiecto, vt ablato impedimen
to extrinseco statim possit illud informare, tunc
non videretur necessaria alia extrinseca efficien
tia, vt inhæreat. Sicut in Eucharistia, quando ex
hostia consecrata generatur vermis, in instanti
generationis, in quo materia supponitur accidēn
tibus, vt intelligatur illa quantitas iteram vniri
materiæ, solum oportet intelligere, vt Deus sus-
pendat illum peculiarem concursum, quo quan-
titatem separatam conseruabat, statim enim illa
quantitas ex naturali aptitudine, & impetu suæ
naturæ vnitur materiæ sibi sufficienter applica-
tæ. Et ita potest reperiri argumentum, quod
cum subsistentia naturæ substantialis sit modus
omnino absolutus, & independens à subiecto, &
alias sit intrinsecus & connaturalis, & ad eum
natura intrinsecam aptitudinem & propensio-
nem, ablato impedimento ab illa naturaliter re-
sultat. Vnde falsum etiam est non posse Deum
auferre illud impedimentum, cùm possit suspen
dere illum specialem concursum, quo conseruat
vnionem humanitatis cum Verbo, quia enim il
le concursus potentior est, illo stante impeditur
natura, ne ab illa resultet propria subsistentia, &
ita illo suspenso tollitur impedimentum. Et ita
hoc posterius videtur in hac quæstiuncula asse-
rendum. Quanquam enim non sufficienter con-
uincatur (possent enim non difficulter solui, quę
pro hac parte adducta sunt) est tamē magis phi-
losophicum, magisque tam rationi quàm aliorū
sententijs consentaneum.

Dubium. Vtrum humanitas Christi violenter sit in diuino supposito.

Sed hinc oritur quarta quæstiuncula, quæ po-
test esse noua difficultas circa hoc mysterium,
nam ex præcedenti sequitur humanitatem Chri
sti violenter esse in diuino supposito, vtpote pri-
uatā propria personalitate, ad quam habet natu
ralem appetitū. Quam difficultatem late tractat
Caietan. infra q. 4. arti. 2. & attigit Scotus quod-
lib. 19. quæst. 3. qui inter se distentiunt. Scotus e-
nim concedit humanitatem retinere appetitum
naturalem ad suam personalitatem, quia hic ap-
petitus nihil aliud est, quam ipsa naturalis capa-
citas connaturalis, & debitæ perfectionis. Nam
quia hæc capacitas natura sua est ordinata ad suā
perfectionem, metaphoricè dicitur amare illam,
& quasi quiescere & gaudere sub illa, si eam ha-
bet, vel si non habet, appetere: at in humanitate
Christi manet naturalis capacitas respectu pro-
priæ personalitatis, hæc enim auferri non potest
à natura, ipsa manente: sicut forma actuando ma
teriam non potest tollere capacitatem naturalē
eius ad alias formas. Et quanuis maxime perfe-
cta sit, non tollet priuationes aliarum, quia non
confert formales effectus earum. Sic etiam huma
nitas Christi caret connaturali personalitate, &
illa capacitas manet priuata termino proprio.
Personalitas enim Verbi alterius rationis cùm
sit, hanc priuationem auferre non potest: manet
igitur appetitus, qui nihil aliud est (vt dixi) quā
hæc naturalis capacitas perfectionis non obten-
tæ. Nec refert quod personalitas Verbi sit excel- C
lentior, vt tollatur hic appetitus. Quia naturalis
appetitus tendit ad perfectionem proportiona-
tam naturæ, & personalitas Verbi, licet sit excel-
lentior, non tamen terminat, nec reddit illam per
se subsistentē eo modo, quo propria & connatu-
ralis personalitas, vt inferiùs etiam latiùs dice-
mus. Quod explicatur à simili, quia intellectus
licet habeat supernaturalem scientiam, & visio-
nem beatam, quæ excellentior est, nihilominus
habet naturaliter scientiam sibi connaturalem.

Caietan. Scotus.

Dices non esse simile, quia in intellectu pos-
sunt illæ scientiæ esse simul: in humanitate verò
non possunt simul esse personalitas diuina, & hu
mana, vt dicemus. Sed cōtra: Nā hoc conferre ali
quid in appetitu elicito, qui excognitione oritur
& variari potest: at verò in appetitu naturę id ni-
hil refert, quia nihil discernit, neque mutatur;
sed est immutabilis proprietas naturæ, quandiu
natura manet. Et ideo non refert, quod nobiliori
actu terminetur, quia illud est secundum po-
tentiam obedientialem, non naturalem, & quia
hoc non obstante illa humanitas nunc habet
modum

modum essendi in alio, & non in se. Hoc autem A
posito ad difficultatem responderi potest negā-
do sequelam, scilicet, quod humanitas nunc ma-
neat violenter in Verbo. Cuius ratio primò red-
di posset, si teneremus naturam non habere vim
actiuam respectu suæ personalitatis, quia ad sta-
tum violentum non satis est carere perfectione
connaturali debita potentiæ, seu capacitari pas-
siuæ; sed necesse est priuari propria perfectione,
vel actione contra internum impetum actiuum,
vt indicat Arist. 3. Ethi. c. 1. & lib. 2. ad Eudem.
post medium. Sed hæc responsio procedit ex duo
bus principijs vel falsis vel valde incertis, quia in
primis ostensum est aut verum, aut probabilius
esse humanitatem habere impetum etiam actiu-
um respectu propriæ personalitatis. Et deinde
Arist. nunquam dixit talem appetitum requiri
ad violentiam; sed solum quod sit à principio ex
trinseco passo non conferente vim: non confert
autem vim, si sit contra appetitum eius tam acti
uum quàm passiuum, vt si ponamus cælo esse
naturalem motum ab Oriente in Occidens pro-
pter principium passiuum, quanuis non actiuū, B
certè si moueretur motu contrario, violenter mo
ueretur, quanuis non moueretur contra appetitū
actiuum, sed passiuum.

Aristo. 3. Ethic.

Violentū quid.

Humanitas Christi nō manet violēter in Verbo.

Aliter ergo responderi potest solam carentiā
alicuius naturalis perfectionis non sufficere ad
violentiam, sed vlterius requiri, vt id proueniat
ex actione contraria, & repugnante ipsi appeti-
tui naturali: at vero in hoc mysterio, quanuis hu
manitas priuetur aliquo modo, vel perfectione
naturali: non tamen per formam contrariam ipsi
naturæ: sed per supernaturalem modum existen
di, cum quo nec natura habet repugnātiam, nec
connaturalem proportionem: sed dicitur esse in
potentia obedientiali respectu illius. Hoc exem
plis declaratur, nam inprimis materia, cùm priua
tur aliqua forma sibi connaturali non patitur vio
lentiam, quia priuatur per aliam formam sibi e-
tiam connaturalem, & manus hominis, licet gra
uis sit, non patitur violentiam, cùm sursum mo-
netur ab anima, quia aliunde ille motus est ma-
gis connaturalis. Econtrario vero, cùm aqua cale
fit, patitur violentiam, siue habeat principium a-
ctiuum suæ frigiditatis, siue non, quia priuatur
sua connaturali dispositione per formam eiusdē
ordinis sibi disconuenientem, & disproportiona
tam. At vero si contingeret subiectum afici qua
dā forma superioris ordinis, quæ melius ipsum
disponeret, & conseruaret in esse suo, licet conse
quenter priuaretur aliqua naturali dispositione
inferiori, non posset propriè dici pati violentiā:
sed eleuari ad aliquem statū supernaturalem, vel
perfectiorem, quia licet secundum quid, scilicet
ex parte priuationis, esset contra appetitum na-
turæ; non tamen simpliciter scilicet ex parte po-
sitiuæ formæ, quæ non est contra, sed supra natu
ram.

obiectio.

Dices esse per se, & vnir alteri sunt modi in-
trinsecè, & formaliter repugnantes, ergo, si ca-
rentia vnius est contra appetitum naturæ, presen
tia alterius erit etiam repugnans eidem appeti-
tui, & ita ipsamet vnio erit non solum supra, sed
etiam contra appetitum naturæ. Nec satis est di-
cere non esse contra naturam, quia est ex poten
tia obedientiali, aut non esse violentum, quia est
à solo Deo. Quia violentia non attenditur ex cau A
sa extrinseca, quod scilicet sit hæc vel illa: sed ex
repugnantia quæ est in passo, quod licet interdū
obediat actioni Dei: tamen hæc ipsa obedientia
potest esse contra impetū naturæ, & ex hac par-
te violenta. Respondetur tamen, quod licet subsi
stentia propria, & modus vnionis habeant intrin
secam repugnantiam, vt non possint simul esse
in eadem natura, tamen in ordine ad perficien-
dam ipsam naturam non propriè repugnāt, quia
vterque perficit naturam, & ipsa vnio licet super
naturalis sit, magis perficit, quàm propria subsi-
stentia, & ex hac parte dicitur non esse forma cō
traria, nec repugnans ipsi naturæ, & ideo neque
esse violenta, sed supernaturalis.

Respon.

At vero Cajet. quem fere alij discipuli D. Th.
sequuntur, ex his eisdem principijs docet huma-
nitatem assumptam non appetere propriam per
sonalitatem: sed perfectissimo modo quiescere
in Verbo, quia licet non habeat formaliter suam
personalitatem naturalem, habet illius perfectio-
nem in ipso Verbo eminentiori modo, & ideo
nobiliori termino & actu contenta est. Et confir
mari ac explicari potest ista sententia hoc modo.
Nam hæc denominatio appetitus naturalis meta
phorica est, & ideo non significat capacitatem in
quocunque statu; sed significat illam ita vacuam
sua perfectione, vt neque illam habeat, nec loco
illius aliam eminentiorem, quæ vicem eius sup-
plere possit: hæc enim metaphora sumpta est ex
appetitu elicito recte instituto, cui proportionari
censetur appetitus naturæ; appetitus autem elici
tus, & recte ordinatus non desiderat perfectionē
inferiorem, quando loco illius habet altiorem, &
vtramq; simul habere non potest. Vnde sumitur
etiam confirmatio, quia non est dicēdum huma-
nitatem Christi appetere separationem a verbo,
appeteret autem illam, si suam personalitate ap-
peteret.

Respons. ad dubiū.

Et placet mihi consentire cū Thomistis in hoc
modo loquendi, quia videtur satis accommoda-
tus rationi, & communi modo loquendi, nam in
re non video hic esse posse differentiam vllam,
nam sine dubio in humanitate eadem capacitas
manet, & eadem proportio connaturalis cum
sua propria personalitate. An vero hæc dicenda
sit appetitus, necne pro eo statu, quæstio est de
nomine. Et fortasse vocari posset appetitus per
modum simplicis affectus vel amoris, qui non re
spicit absentiam vel præsentiam rei, sed bonitatē
in quam simpliciter tendit, etiam si non affectet
consecutionem eius. Negari autem potest appe-
titus per modum desiderij, quod respicit consē-
cutionem boni non habiti, nam hic pugnare vi
detur cum quieta possessione alterius boni alteri
repugnantis, & illud virtute continentis, illiusq;
vicem supplentis.

Humanitas Christi habet naturalē capacitatē ad propriā personalitatem nō tamen appetitum.

Secūdum caput difficultatis est ex parte Ver
bi, quia non videtur potuisse vniri humanitati si
ne sui mutatione. Quod ita explicatur primo,
quia nunc est homo, & antea non erat homo, er-
go aliter se habet, nam hæc denominatio nō est
extrinseca, vt possit denuo aduenire per solam
mutationem alterius. Secundo, quia vt humani-
tas constituat Verbum hominem, oportet vt af-
ficiat ipsum per modum formæ totius suppositi,
alias concipi non potest, quo modo humanitas
det

Secunda obiectio ex parte Verbi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

det Verbo esse hominem, si illud in aliquo gene A
re causæ non afficit. Tertio, quia econtrario non
potest Verbum per seipsum dare humanitati, vt
subsistat, quin ipsam etiam afficiat, & informet,
vel certe per modum materiæ, & subiecti sustentet illam. Quæ omnia videntur includere imperfectionem, nec posse fieri sine aliqua ipsius Verbi mutatione. Denique si Deus vniret hypostatice humanitatem angelo, necessarium esset nō solum humanitatem, sed etiam angelum mutari, ergo similiter, &c.

Responsio Respondetur hanc esse potissimam difficultatem huius mysterij, quæ vix potest humano ingenio satis explicari, quanuis possint argumenta vtcumque dissolui. Dicimus ergo Verbum nullo modo fuisse mutatum, quia nihil noui in seipso suscepit quasi inhærenter, cum ipsum talis impressionis capax non sit. Deinde sine hac mutatione potest intelligi vnio per mutationem humanitatis, quia nec Verbum de se ordinatū est ad hanc vnionem, nec ipsa vnio ad Verbi perfectionem, sed totum id, & in humanitate factum B
est, & propter commodum humanitatis. Præterea humanitas nō intelligenda est informare Verbum aut aliam causalitatem circa illud exercere, quod totū perfectionem Verbi prorsus repugnat. Imo ad hoc ipsa etiam humanitas improportionata est, quæ neque inhærere potest, cum sit substantia, nec proprie informare, cum ipsa ex materia & forma componatur, & licet integra natura dicatur metaphyticè forma totius, non est, quia verè informet: sed quod tota essentia sit, per quā res in tali specie constituitur. Est igitur humanitas in Verbo solum, quia in illo subsistit, & ab illo terminatur, & quasi sustentatur, & hinc etiam Verbum denominatur homo, quia terminat dependentiam eius, & in illa subsistit. Ad difficultatem ergo negatur assumptum, sed tota mutatio circa humanitatem facta est, quæ veluti est in fita Verbo, ipso quidem manente vnito, sed immutato. Nec valet argumentum, quod vnitur mutatur, Verbū vnitur, ergo mutatur. Maior enim
C
neganda est, si vniuersaliter sumatur, vel distinguenda. Est enim vera de illo, quod per se primo vnitur per proprium modum vnionis: non vero de illo, quod solum vnitur, quia alterum sibi coniungit, quod fortasse in nulla alia vnione reperitur. Sed non refert quia hoc mysterium singulare est & admirabile, extrema enim aliarum mutationum, vel eiusdem ordinis sunt, & naturalem proportionem habent, mutuamque habitudinē, vel ad inuicem se perficiunt, aliquod proprium causalitatis genus ad inuicem exercendo; at vero in hac vnione Verbum omnino est alterius ordinis, & nullo modo perficitur, neque exercet aliquam propriam causalitatem.

Ad. 1. Ad primam vero probationem, seu explicationem difficultatis respondetur, hanc denominationem hominis respectu Verbi, non posse dici intrinsecam eo modo, quo in creaturis denominatio à forma inhærente, vel à modo intrinseco, & quasi identificato ipsi rei solet dici intrinseca. Nec vero potest dici extrinseca, quia reuera sumpta est à quadam natura intimè & substantialiter Verbo coniuncta, est ergo veluti media, nam quia est à natura realiter distincta, videtur extrinseca, quia vero est à natura intime commu-

nota remutatæ quæ acq?

na videtur intrinseca, & ita potius est appellanda. Quia vero vnio ex qua oritur hæc denominatio, sine mutatione Verbi facta est, ideo potuit Verbum incipere sic denominari sine sui mutatione. Sed hic incidebat quæstio, an saltem per cō municationem idiomatum possit Verbum dici mutari ratione mutationis, quæ fit in humanitate. Sed hoc disputandum est in quæst. 16. nunc solum dicitur ex vi huius mutationis, quæ tendit ad vnionem, non posse sic denominari, quia mutatio, quæ fit in humanitate, antecedit ordine naturæ terminum vnionis, vt circa literam articuli 8. indicatum est, & in citato loco latius dicetur. *Dubium.* *Responsio*

Ad secūdam rationem dubij iam dictum est quo modo humanitas constituat Verbum homi nem, non informando, nec causalitatem aliquā in ipsum exercendo: sed potius econtrario, quia Verbum ipsum terminat humanitatem, & in illa subsistit. *Ad. 2.*

Ad tertiam vero similiter negatur Verbum formam esse vel subiectum humanitatis: sed purum terminum, sicut nec subsistentia propria habet rationem materiæ aut formæ, compositio enim hæc ex natura & subsistentia alterius rationis est à compositione ex materia & forma, & subiecto & accidēte. Natura enim iam plene cōposita ex materia, & forma per subsistentiam terminatur. Neque refert, quod in modo denominā di subsistentia imitetur formam. Dicitur enim quis per subsistentiam subsistere, sicut per scientiam scire, quia sæpe modus causæ, vel actus in re est diuersus, licet similibus vocibus explicetur. Dicitur enim homo mortalis, seu materialis à materia, & rationalis ab anima, licet modus causæ diuersus sit. Quo circa ratio actus, vel termini latius patet, quam ratio formæ: sicut econtrario capacitas vel aptitudo generalius quiddam est, quam propria potentia passiua, est enim de ratione formæ, vt sit ens incompletum, natura sua ordinatum ad complendum vnam essentiam integram, vel perficiendum aliquod subiectum, cum quo postulat vniri, vt existat modo suæ naturæ accommodato. Vnde etiam fit, vt sit principium per quod res operatur, præcipuè si forma perfecta sit; at vero ratio actus vel subsistentiæ, in suo conceptu non includit huiusmodi imperfectiones. Quanuis enim subsistētia creata imperfecta sit: tamen hæc imperfectio non est de formali conceptu subsistentiæ vt sic, sicut aliæ imperfectiones sunt de conceptu formæ, vt sic. Cuius signum est, quod in Deo reperitur formalis subsistentia, non vero propria forma. Denique informare, vt sic, dicit aliquo modo esse in alio, quod imperfectionem dicit: terminare autem naturā, vel subsistere in illa, potius est quasi sustentare illam, quod perfectionem indicat secluſa imperfectione subiecti. Non ergo hic interuenit aliquod proprium causalitatis genus, neque enim omnis dependentia postulat veram causalitatem, vt patet in relatione pendente à suo termino; reductiuè vero potest hæc terminatio reuocari ad aliquod genus causæ, vel materialis, quia est per modum sustentantis, vel formalis, quod magis placet, quia est per modum actus perficientis. Et ex his facile improbari potest error Ioan. de Ripa, qui dixit essentiam diuinam posse vere ac proprie

prie informare naturam, vel materiam creatam, A
& in hoc mysterio diuinitatem esse veram formam humanitatis, quod Eutychianam hæresim sapit. Refert istius autoris plura argumenta, & soluit Capreol. in 3. dist. 5. q. 2.

Ad. 4. Ad quartam respondetur primum procedere ex hypothesi impossibili, vt infra dicam. Secundo illa data potest negari assumptum, dicendo posse Deum ponere humanitatem in Angelo sine Angeli mutatione, quia etiam ibi non requireretur informatio, nec perfectio Angeli noua. Vltimo tamen negatur similitudo, quia suppositum Angeli, cum finitum sit & in se, & in omni modo essendi suo est intrinsecè terminatū ad suam naturam, & ad modum subsistendi sub illa, & ideo si vniretur alteri naturæ, acquireret alium nouum essendi modum, vel relationem realem vnionis, quia est res eiusdem ordinis, & capax illius. At vero Verbum propter suam infinitatem de se, & intrinsece ita est dispositum, vt ex vi suæ naturalis modi essendi sine vlla additione, vel mutatione possit esse sub quacunque natura, quæ illi vniatur, & ideo sine nouo modo, vel B
relatione reali potest vniri.

Tertia objectio ex parte totius compositi. Tertium caput difficultatis sumitur ex parte totius compositi, seu ex improportione, & infinita distantia rerum tam diuersarum, vt sunt Deus & creatura. Si enim ex substantia & qualitate nō potest fieri vnum per se, quia genere distant, quo modo fiet ex Deo & creatura, inter quæ infinitè maior distantia est? Sed hæc difficultas tacta est à D. Thom. supra artic. 1. huius materiæ, & inter explicandum eius literam sufficienter expedita.

Responsio Et ideo dicitur breuiter distantiam in genere entis inter extrema non impedire vnionem eorū, si aliunde habeant sufficientem proportionem: inter Verbum autem & naturam humanam, est quidem aliqua proportio, non naturalis, sed obedientialis, seu non repugnantiæ. Quia in Verbo reperitur ratio subsistentiæ, & in humanitate capacitas naturæ, & ideo major est proportio inter hæc extrema ad componendum vnum per se, quàm inter substantiam, & qualitatem, quia licet in perfectione magis distent: tamen in ratione C
ne substantiæ, atque adeo in ordine ad vnionem substantialem maiorem conuenientiam habent.

Dubium. Vnum vero superest circa hunc punctum difficile, quia ipsamet realis distinctio Verbi & humanitatis videtur repugnare compositioni ex natura & subsistentia, quia hæc compositio tantum est ex re & modo: compositio autem quæ talis est ex re & potentia absoluta ex rebus distinctis fieri non potest. Quod ita explicatur, quia modus rei nunquam potest suppleri per aliquem actum, vel formam omnino realiter distinctam, quia hoc repugnat naturæ modi, vt inductione etiam constare potest, nam quia figura est modus quantitatis, impossibile est figurari quantitatem per realitatem distinctam, & idē est de sessione respectu sedentis & de similibus.

Responsio Respondetur in nostra sententia verum esse naturalem compositionem ex natura & subsistētia esse tanquam ex re & modo. Negatur autem inde fieri non potuisse in hoc mysterio ex rebus omnino distinctis consurgere vnam personam compositam per veram & ineffabilem compositionē ex natura & supposito, quia licet hæc vnio in hac generali ratione conueniat cum naturali compositione ex natura & subsistentia; non est tamen eiusdem rationis & modi, vt in præcedenti sectione dictum est, & nunc amplius explicabitur. Ad aliam enim partem, in qua sumitur modum rei nunquam posse suppleri per entitatem omnino distinctam. Respondetur in primis non esse eandem rationem de subsistentia, & de aliis imperfectis modis, quales sunt illi qui in argumento sumuntur, quia subsistentia dicit perfectionē simpliciter, quæ formaliter in Deo est ita, vt ipsa personalis subsistentia Verbi sit per se ens perfectissimum, & ipsa persona quæ subsistit: vnde fit vt possit per se ipsam vniri naturæ creatæ; & illā in se sustinere. Alij vero modi semper adhærent alicui entitati, quam consequuntur, & ideo effectus, vel quasi effectus eorum formalis, non potest fieri per distinctam realitatem. Secundo, potest dari modum non expelli formaliter nisi per modum, vel per priuationem; & ita in præsenti mysterio modus per se essendi, quam deberet habere humanitas Christi, non expellitur formaliter per Verbum sed per modum adhæsionis, vel vnionis, quem humanitas illa habet in Verbo, vt iam dictum est. Similiter verum est, modum nō posse suppleri per rem diu in tam ita, vt maneat effectus, vel quasi effectus modi omnino eiusdē rationis: si autem diuersa ratione fiat, potest suppleri, vt in proposito humanitas sibi relicta realiter per se, & in se subsisteret; nunc autem ita subsistit, vt sit in alio, scilicet Verbo, cum quo suo modo componit vnam personam, & ita nisi haber illa humanitas modū omnino diuersum ab eo, quem haberet separata, inter quos modos est differentia, quod ille, qui est connaturalis scilicet personalitatis propriæ, est omnino absolutus, & quasi in se manens: ille autem, quem nunc habet est veluti respectiuus, & innitens alteri rei distinctæ, scilicet Verbo, & inde fit, quod naturalis cōpositio ex natura & personalitate propria tantū est ex re & modo: compositio autem quæ nunc est in persona Christi, potuit esse ex rebus distinctis medio illo modo, quo aliter se habet nunc humanitas, neq; oportet compositionem hanc esse omnino similem compositioni naturali in distinctione, vel qualitate componentium: sed in hoc solum quod ex ea resultat quiddam incōmunicabiliter subsistens in tali natura. Aliquale exēplum est in accidente, v. g. in quantitate dum inhæret, habet modum proprium in re distincta, s. substantia, cum qua vnum componit: tamen eo separata habet alium modum in se existendi sine actuali inhærentia ad rem distinctam.

Modus rei non potest suppleri per realitatem distinctam.

Dices ergo nunc humanitas Christi non subsistit proprie, quia non est in se sed in alio. Respōdetur non subsistere tanquam id quod subsistit; sed proprie Verbum in illa subsistit, & illa dicitur in verbo subsistere, quia illius subsistētia terminatur, & quasi sustentatur.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum vnio duarum naturarum in Christo sit maxima vnionum.

AD nonum sic proceditur. Videtur quòd vnio duarum naturarum in Christo

Universidad de Deusto
Biblioteca

15. 3.d.5.q.1. arti.1.q.1. & 4. con tra.c.41.

Christo non sit maxima vnionum. Vnitum enim deficit in ratione vnitatis ab eo, quod est vnum: eo quod vnitum dicitur per participationem, vnũ autem per essentiam: Sed in rebus creatis aliquid dicitur simpliciter esse vnũ: sicut præcipuè patet de vnitate ipsa, quæ est principium numeri. Ergo huiusmodi vnio, de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

¶ 2. Præterea, Quantò ea, quę vniũtur, magis distant, tãtò minor est vnio: Sed ea quæ secundum hanc vnionem vniuntur, maximè distant, scilicet natura diuina & humana: distant enim in infinitum. Ergo huiusmodi est minima vnio.

B ¶ 3. Præterea, Per vnionem fit aliquid vnum: Sed ex vnione animæ & corporis in nobis fit aliquid vnum in persona & natura; ex vnione autem diuinę & humanæ naturæ fit aliquid vnũ solum in persona. Ergo maior est vnio animæ ad corpus, quàm diuinæ naturæ ad humanam: Et sic vnio de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

Sed contra est, quòd Augustinus dicit primo de Trin. quòd homo potius est in Filio Dei, quàm Filius in Patre: Filius autem est in Patre per vnitatem essentiæ, homo vero est in Filio per vnionem Incarnationis. Ergo maior est vnio incarnationis, quàm vnitas diuinæ essentiæ, quæ tamen est maxima vnionum. Et sic per consequens vnio Incarnationis importat maximã vnitatem.

Lib.1.c 10 ante medium. to.3

C

b Respondeo dicendum, quòd vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Potest ergo vnio incarnationis dupliciter accipi. Vno modo, ex parte eorum, quæ coniunguntur: Alio modo ex parte eius, in quo coniunguntur. Et ex hac parte, huiusmodi vnio habet præeminentiam inter alias vniones: nam vnitas personæ diuinæ, in qua vniuntur duæ naturæ, A est maxima. Non autem habet præeminentiam ex parte eorum, quæ coninnguntur.

c Ad primum ergo dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior, quã vnitas numeralis, quæ scilicet est principium numeri. Nam vnitas diuinæ personæ, est vnitas increata, per se subsistens, non recepta in aliquo per participationem. Est etiam in se completa, habens in se quicquid pertinet ad rationem vnitatis: & ideo non competit sibi ratio partis, sicut vnitati numerali, quæ est pars numeri, & quæ participatur in rebus numeratis. Et ideo quantum ad hoc, vnio incarnationis præeminet vnitati numerali, ratione scilicet vnitatis diuinæ personæ, nõ autem ratione naturæ humanæ, quæ non est ipsa vnitas diuinę personæ, sed est ei vnita.

d Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte coniunctorum, non autem ex parte personæ, in qua est facta vnio.

e Ad tertium dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior vnitas, quàm sit vnitas & personæ & naturæ in nobis. Et ideo vnio incarnationis est maior quàm vnio animæ & corporis in nobis.

f Quia verò illud quod in contrariũ objcitur, falsum supponit, scilicet, quòd maior sit vnio incarnationis quã vnitas personarum diuinarum in essentia: dicendum est ad autoritatem Augustini, quòd humana natura non est magis in Filio Dei, quàm Filius Dei in Patre, sed multo minus; Sed ipse homo quantum ad aliquid, est in Filio magis, quàm Filius in Patre: in quantum scilicet idem supponitur in hoc quod dico homo, prout sumitur pro Christo, & in hoc quod dico, Filius Dei: non autem est idem suppositum Patris & Filij.

Posita in arg. sed cõtra.

COM-

COMMENTARIVS.

a

QVæstio hæc non videtur propriè intelligi posse de relatione vnionis, quia non potest in illam conuenire, vt maxima sit, nisi fortassè dicatur maxima, idest maxime perfecta inter relationes vnionis: quod licet verum quidem sit, non tamen videtur hic proprius illorum verborum sensus, & ideo Caietanus exponit hic sumi vnionem pro ipsa coniunctione substantiali, quod videtur consentaneum D. Thom. quia licet in præcedentibus articulis vnionem tantum pro relatione sumpserit: in principio tamen præsentis articuli declarat vnionem significare coniunctionem, vel ad æquiuocationem vitandam dici posset diuum Thomam mouere quidem quæstionem de relatione, non tamen ratione ipsius, sed ratione fundamenti. Nam quod relatio vnionis, vel vnitatis, aut similitudinis sit maior vel minor, tantum potest illi conuenire ratione fundamenti, & sic res eodem reuoluitur, licet verba sint diuersa. Dicitur autem maxima vnio, quantum ex corpore articuli, & solutione ad primum licet colligere, illa quæ ad vnitatem maximam terminatur, est enim vnio quasi via quædam tendens ad vnitatem, seu modus ex quo aliqua vnitas resultat, & ideo formaliter ac proprie maxima erit vnio illa, qua maximè vnum fit. Obseruare autem oportet varijs modis aliqua posse vniri, primo inter se & immediatè. Secundo, in aliquo tertio resultante ex illis, sicut anima & corpus dicuntur vel inter se vniri, vel in humanitate, quæ ex eis resultat, vnde hi duo modi in eundem coincidunt.

Vnio maximaquæ.

B

Aliter vero possunt duo aliqua vniri non inter se immediate, sed in aliquo tertio, vt duo rami eiusdem arboris in trunco. In Christo ergo omnes hi modi vnionum considerari possunt. Vniuntur enim proximè inter se Verbum & humanitas, & ex eis resultat hic homo, in quo etiã illa duo extrema vniuntur. Duæ etiam naturæ diuinitas & humanitas copulantur in subsistentia Verbi, tanquam in termino aliquo modo ab eis distincto realiter, scilicet ab humanitate, & ratione à diuinitate. Et hoc vltimo modo considerauit D. Thomas hanc coniunctionem in hoc articulo, vt ex titulo & ex corpore satis constat. Obiter tamen omnia definit, quia non potest vnus modus vnionis sine alio in Christo explicari, vt ex dicendis patebit.

C

b Non videtur D. Thomas absolutè respondere quæstioni, sed sub disiunctione. *Coniunctio enim* inquit, *duorum in aliquo vno considerari potest, vel ex parte eorum quæ vniuntur, vel ex parte eius in quo vniuntur.* Et deinde addit hanc vnionem esse maximam ex parte personæ, in qua duæ naturæ vniuntur, quia illa persona est maximè vna, vbi licet obiter notare, considerare D. Thomã illam personam, vt est veluti quoddã tertium, in quo duæ naturæ vniuntur, sic enim illa est simplicissima, & maximè vna: non verò loqui de illa persona, vt est cõposita resultans ex vnione, sic enim non est maximè vna. Et licet inter personas compositas fortasse sit maximè vna, vt infra explicabitur, tamen hoc D. Thomas non assumeret, A vt per se notum sine explicatione, vel probatione. At vero ex parte ipsarum naturarum dicit D. Thomas hanc vnionem non esse maximam, quod sine probatione relinquit, vt per se notum quia illæ naturæ sunt inter se valdè distinctæ, & vt naturæ sunt, non vniuntur inter se. Propter quod idem D. Thomas in 3. distin. 5. q. 1. arti. 1. quæstiuncula 1. dicit, inter naturas, vt sic, non solum non esse maximam vnionem: sed neque vnionem esse, quia vt sic, nõ componunt aliquid: sed potius maximè inter se distant, vt hic etiam ad secundum dicitur.

D. Thom. in 3.

Obiectio.

Sed obijcitur contra distinctionem, & responsionem D. Tho. quia vt vnio duorum in tertio sit maxima aliquo modo, non satis est illud tertium in se esse maximè vnum; sed oportet vlterius cõsiderare modum coniunctionis, quod D. Tho. facere omisit, & ideo insufficienter distinxisse videtur, & non rectè collegisse; alias eodem modo posset colligere tantam esse vnionem duarum naturarum in vna persona Verbi, quãta est vnio trium personarum in vna natura, quia tanta est vnitas illius personæ, in qua fit vnio duarum naturarum, quanta est vnitas essentiæ, in qua vniũtur tres personæ. Et similiter vnio iustorum omnium per gratiam, vel per affectum, quo in Deo vniuntur esset maxima, quia Deus in quo vniũtur, est maximè vnus. Rectè ergo potest aliquid in se esse maximè vnum: & tamen non maximè vnire ea, quæ in ipso vniuntur. Respondetur ex Caiet sensum distinctionis dictę non esse, quem obiectio indicat, scilicet vnionem posse considerari, vel ex parte extremorum quæ vniuntur, vel ex parte eius in quo vniuntur secundum se, & prout in se vnum est; nam hoc nõ est satis ad colligendam vnionem extremorum, vt rectè probat obiectio: sed sensus est debere hæc considerari, prout concurrunt ad vnionem & coniunctionẽ ita vt considerare vnionem ex parte extremorũ sit considerare illa, non prout in se talia sunt, sed prout apta sunt coniungi, & actu coniunguntur. Et similiter illud vnum, in quo coniunguntur, non solum debet considerari, prout in se vnũ est: sed prout coniungit & copulat extrema. Et quanuis D. Thomas non hæc omnia tam apertè distinxerit: tamen iuxta subiectam materiam ea subintelligenda putauit. Supponit enim qualitatem, & naturam huius vnionis superioribus articulis explicatam, quibus ostensum est illam esse substantialem ac personalem ex duabus naturis in quadam simplicissima subsistentia. Supposito enim hoc genere vnionis rectè ex maxima vnitate illius personæ colligit D. Thomas coniunctionem illarum naturarum in illa persona esse maximam, quia cum altera natura non solum vnitur: sed omnino idem est: cum altera vero intimè & substantialiter vnitur. Quæ omnia ex dicendis in sequenti disputatione melius intelligentur.

Responsio.

C

c Argumentum primum ad formam redactum tale est. Hæc vnio non infert maximam vnitatem, ergo non est maxima vnio. Antecedens patet, quia magis vnum est quod per se est vnum ratione suæ vnitatis, quàm quod est vnum ex eo solum, quod multa in illo coniuncta sunt, quia esse vnitum deficit à ratione vnius. Quia vnitum dicitur per participationem: vnum verò per se, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

se,& quasi per essentiam, sed in rebus creatis est aliquid per se vnum, scilicet ipsa vnitas, quæ est principium numeri,ergo. D.Thomas in solutione videtur in forma distinguere primum antecedens, ex parte enim humanæ naturæ concedit hanc vnionem non esse maximam,nec superare vnitatem numeralem. Quia humana natura nõ est,inquit,vnitas diuinæ personæ: sed est ei vnita,ex parte autem personæ Verbi dicit hanc vnionem esse maximam, quia diuina persona est simplicissima,& multo magis per se vna, quam sit ipsa vnitas,quæ quidem est principium & caput totius numeri.

Sed hæc responsio videtur incidere in difficultatem tactam circa literam corporis articuli, non enim satis est,vt ipsa persona in qua fit vnio sit maxime vna;sed vlterius oportet, vt coniunctio in illa sit maxima,atque adeo vt id,quod resultat: ex tali coniunctione sit maxime vnum. Hoc autem in proposito non est persona simplicissima vt sic,& vt per se vna, sed vt composita, & solum vna, quatenus in ea multa vnita sunt. Vnde mihi concedendum videtur non solum vnitatem personæ Verbi secundum se, & vt simplicissima est, esse maiorem vnitate numerali:sed etiam vnitatem personæ compositæ Christi Dei & hominis resultantem ex vnione,esse maiorem vnitate numerali. Nec existimare possum D. Thomam hoc voluisse negare, sed solum designasse primam radicem & causam excellentiæ huius vnionis, quæ ex simplicissima Verbi vnitate, & non ex humanæ naturæ conditione sumenda est.

Hoc autem,quod dicimus verum esse, præter ea quæ sequenti disputatione dicemus,facile ostendi potest. Quia sicut hæc vnitas Christi resultat ex rebus distinctis vnitis,& non est per se omnino simplex; ita vnitas quæ est principium numeri,ex partibus continui vnitis resultat,hanc enim vocamus vnitatem, quæ est principium numeri,non est ergo omnino simplex, neque in hoc excedit hanc vnionem, vel vnitatem Christi: aliunde vero hæc vnio in multis superat, quia est substantialis, & altioris ordinis, & fit in re, vel cum re simplicissima per intimam coniunctionem sine vllo medio.

Obiectio. *Responsio*

Quod si vrgeatur argumentum in vnitate transcendentali puncti verbi gratia, vel alterius rei simplicis. Respondetur,illam non esse vnitatem resultantem ex vnione; sed(vt ita dicam) ex simplici identitate: hic autem loquimur de vnione, & de vnitate, quæ ex illa resultat, & hanc dicimus superare omnes vniones,atque adeo omnes vnitates ex vnionibus resultantes, non vero ipsam identitatem, seu vnitatem rei simplicis.

d Secundum argumentum D. Thomæ est inter ea,quæ maxime distant, non est maxima vnio, sed natura diuina & humana maxime distant,ergo. Cui argumento solum respondet D.Thomas probare quidem ex parte naturarum quæ vniuntur, non esse vnionem maximã, non vero ex parte personæ,in qua vniuntur. Sed contra,nam de ipsa diuina persona,& natura humana potest fieri idem argumentum. Quia etiam illa inter se maxime distant, ergo vnio inter illa non est maxima,etiam si vnitas ipsius personæ secundum se maxima sit. Respondetur distinguendo illam argumenti propositionem, *Quæ maxime distant non maxime vniuntur.* Si enim sit sermo de sola distantia in perfectione, seu in genere entis, falsa est. Potest enim Deus huiusmodi res ita distantes, quæ aliunde inter se habent proportionem, vel non repugnantiam maximo quodam vinculo copulare, vt in fine disputationis præcedentis,& supra quæstione prima articulo primo dicebamus. Si autem sit sermo de distantia non tantum in perfectione, sed etiam in proportione, seu(vt ita dicam)in ratione vnibilium:sic admitti potest illa propositio,& in eodem sensu verum est naturas diuinam & humanam, vt naturæ sunt, maximè distare, quia vt sic omnino improportionatæ sunt, vt ex eis fiat vnum. Et in hoc sensu procedit solutio D. Thomæ hoc autem modo natura humana,& persona Verbi non maximè distant, quia licet in perfectione distent; quandam tamen proportionem seruant quasi actus, & potentia, seu termini,& terminabilis; & ideo hæc possunt inter se maximè vniri.

Responsio.

e Tertium argumentum sumitur ex vnione animæ & corporis,quæ videtur maior,quia ex illa resultat non tantum vna persona, sed etiam vna natura. Solutio autem est, solum inde probari terminum illius vnionis esse pluribus modis vnum,non vero esse magis vnum. Vbi considerare oportet in homine aliam esse naturæ vnitatẽ, & aliam personæ propriæ & creatæ: hæ namque vnitates ita distinctæ sunt, vt vna sit separabilis ab alia,vt in Christi humanitate videre licet. Ibi enim reperitur vnitas naturæ humanæ sine vnitate personæ creatæ. Et hinc aperte colligitur, quando ex anima & corpore resultat homo vnus in natura & in persona, licet in specie videatur esse vna vnio, re tamen vera esse duas, quarum altera est inter partes naturæ, vt sic, quæ inter se conueniunt ad componendam vnam naturam, quæ vnio inuenta est inter animam & corpus Christi domini, altera vero est totius naturæ cũ sua subsistentia, vel fortasse etiam singularum partium essentialium cum suis partialibus subsistentijs. Vnde recte intelligitur hãc compositionem,seu vnitatem hominis extensiue (vt ita dicam)excedere hãc vnionem incarnationis,quia hæc est tantum vna,ille vero sunt duæ;& hoc est quod D.Thomas dixit illud esse pluribus modis vnum. Hoc tamen non obstante fieri potest,vt illa vnica incarnationis vnio intensiue sit maior quacunque alia. Quomodo autem hoc verum sit,tractabitur iam disputatione sequenti.

Coniunctio trium personarum in essentiã non vnio, sed vnitas est.

f Vltimò tandem in argumento, *Sed contra*, & solutione eius comparat diuus Thomas hanc vnionem cum vnione trium personarum in diuina essentia, & dicit hanc posteriorem esse longé maiorem quod per se euidens est, quin potius dicendum videtur, comparationem esse impropriam, & abusiuam, quia illa Trinitatis non est vnio: sed vnitas & identitas. Vnde licet absolute diceremus hanc vnionem incarnationis esse maximam, hoc non esset contra supremam coniunctionem trium personarum in vna essentia, quia licet illa reuera sit maior, non tamen vnio sed vnitas est.

Obiectio.

Obijcit tamen diuus Thomas ex Augustino lib.1.

Augustin. Respon.

lib. 1.de Trinit.cap. 10.dicente,hominem potius esse in Filio,quam Filium in Patre.Et respõdet, si hoc dictum de humanitate intelligatur, falsum esse,quia magis est Filius in Patre, quam humanitas in Filio,hic enim est in Patre simplicissimo modo per vnitatem essentiæ, humanitas autem est in Filio solum per vnionem,& compositionem, si autem hoc dictum intelligatur de hoc homine,illud est verum ratione suppositi,nam hic homo dicit personam Filij,qui magis in seipso est,quam in Patre. Vbi primum circa rem ipsam oportet hunc colligere, quod licet vnitas,,per quam Filius est in Patre, sit maxima quædam,& simplicissima vnitas, est enim vnitas ipsius essentiæ diuinæ,quatenus in re omnino est idem cum personis, nihilominus vnitas, per quam persona diuina intelligitur esse in se ipsa,vel potius idem sibi,censetur maior, vnitas enim ex propria ratione vnitatis excludit distinctionem,& si simplicissima sit,excludit compositionem,qua ratione igitur vnitas essentiæ diuinæ simplicissima est, nulla potest esse maior, qua vero ratione vnitas personarum in essentia admittit distinctionem ipsarum personarum inter se,ex hac parte vnitas vnius cuiusq; personæ ad seipsam est maior, quia nullam in ipsa persona admittit distinctionem respectu sui ipsius, & hoc modo dicitur vna persona diuina magis esse in se, quàm in alia, ad quem modum dici etiam potest, vnamquamq; relationem magis esse idem sibi ipsi, quam essentiæ, non quia in re ipsa aliquo modo distinguatur ab essentia: sed quia non ita adæquate est illi sicut sibi ipsi, ita enim est idem sibi, vt non possit distingui ab aliquo, quod cum ipsamet identificetur,ita vero est idem essentiæ, vt tamen possit realiter distingui ab alia persona, quæ identificatur cum essentia. Deinde quoad mẽtem Augustini ob seruari potest, videri potius ipsum loqui de humanitate,quam de homine,sic enim ait: *Cum filius sit Deus,& homo,alia substantia Deus, alia substantia homo,* & subdit,*Homo potius in Filio, quam Filius in Patre*, videtur igitur loqui de natura ipsa,nam si de suppositio loqueretur, falsò diceret, *Alia substantia Deus, alia substantia homo.* Quod si admittatur hic sensus,ad huc exponi possit humanitatem dici potius esse in Filio,quam Filium in Patre, non propter maiorem, nec æqualem vnitatem: sed, quia humanitas quodammodo immediatius est in Filio, & cum illo componit vnum hominem: Filius autem est in Patre tantum ratione naturæ,vnde ex vnione eorum inter se non resultat aliquid vnum: sed solum ex vnitate,quam habent cum natura,& ad hoc videtur tendere exemplum, quod statim subdit Augustinus.scilicet, quod anima mea magis videtur esse vna cum anima alterius,quàm cum corpore meo,& tamen magis est in corpore meo, quàm in anima alterius. Recte tamen,& fortasse melius exponitur Aug.cum D.Tho.vt de persona huius hominis,& Filij loquatur,cũ autẽ dicit,*Alia substantia Deus,& alia substantia homo*,sensus est,quod licet idẽ sit Deus,& homo,alterius tamen essentiæ sit, inquantum Deus, & alterius, inquantum homo,sicut licet caro,& anima sint vna persona, tamen alia substantia est anima,& alia corpus:tamen quia vnus, & idem Filius,est vtriusque substantiæ humanæ,& diuinæ, ideo homo dicitur magis esse in Filio, quam Filius in patre.

Vnitas,vt sic distinctionẽ excludit.

Quomodo relatio in diuinis magis sit idem sibi ipsi, quam essentiæ.

Dictũ Augustini.

DISPVTATIO IX.
in duas Sectiones distributa.

De excellentia, & perfectione huius vnionis, quæ est Incarnatio.

POst explicatam essentiã, seu quiditate huius vnionis conuenienti ordine sequitur,vt gradũ perfectionis eius explicemus, quod dupliciter fieri potest. Primo,cõsiderando formaliter perfectionẽ vnionis in ratione vnionis. Alio modo considerando perfectionem huius vnionis in genere entis, vel in perfectione gratiæ,recte enim fieri potest,vt vnio sit imperfecta in genere entis, quia ex imperfectis rebus fit,& quod ex illa resultat, est imperfectum ens:& tamen,quod in genere vnionis sit perfecta,quia videlicet perfecte vnit extrema ita, vt vnum per se,ac perfecte componant, quomodo vnio, verbi gratia,inter materiam,& formam cæli in genere entis minus perfecta est,quàm vnio animæ rationalis,& corporis, quanuis in genere vnionis perfectior sit, & idem e conuerso accidere potest,& interdũ etiam potest vnio vtroque modo esse perfectior,vel minus perfecta, vt facile potest exemplis demonstrari. Vtrumque igitur de hac vnione sigillatim,ac breuiter inquirendum est.

SECTIO. I.

Vtrum hæc vnio in ratione vnionis sit omnium maxima.

INquemur in hoc dubio de vnione, quæ proxime fit inter humanitatem, & subsistentiã Verbi,nam illa cognita,& perfectione eius, facilè constabit,quid de vnione duarum naturarum in vna persona dicendum sit. Durandus ergo in 3. distinct. 5.quæstio. 3 negat hanc vnionem esse maximam, putat enim vnionem materiæ, & formæ,seu animæ,& corporis esse maiorem. Primo, quia maior est vnitas essentiæ, quam vnitas personæ,ex materia autem, & forma fit vna essentia, non autem ex Verbo,& humanitate. Secundò,quia materia, & forma ita vniuntur,vt non possint separari salua vtriusque consistentia, Verbum autem, & humanitas ita vniuntur,vt etiam si separentur, optimè possint consistere. Tertiò addi potest materiam,& formam natura sua coaptari per modũ actus,& potentiæ,& ideo maiorem habere proportionẽ,vt intimius,ac perfectius vniri possint, quàm verbum, & humanitas. Quarto denique ex materia, & forma, seu anima,& corpore resultat duplex vnio naturæ,& personæ,quæ non solum extensiue, sed etiam intensiue videntur excedere,tum ex parte vnitatis essentiæ propter dicta, tum ex parte vnitatis personæ creatæ, quæ inde resultat, cum enim illa non compo-

Durand.

Universidad de Deusto
Biblioteca

natur ex rebus distinctis, sicut persona Christi A
vt humana, sed tantum ex re & modo, videtur
esse magis vna, ergo omni ratione illa vnio videtur maior.

Nihilominus dicendum est cum communi sententia, hanc vnionem esse maximam formaliter, & in ratione vnionis, intelligendum verò est comparationem fieri, inter proprias vniones, seu compositiones ex rebus realiter distinctis, quod inferius explicabitur. Hanc verò sententiam docuit D. Tho. hic, & clarius in. 3. d. 5. q. 1. art. 3. q. 2. quem ibi sequitur Palud. q. 3. art. 3. Capreol. q. 1. conclus. 3. & in illius defensione. In eâdem inclinat Scot. d. 6. q. 1. ad argumenta. & Bonau. q. vlt. qui tamen variis vtitur distinctionibus, & multum confundit comparationem in dignitate, & in vinculo vnionis: clarius id docuit Alens. 3. p. q. 7. m. 2. art. 3. & Marsil. in. 3. q. 2. art. 1. conclus. 4. clarius. q. 3. art. 2. p. 4. vbi tamen non bene explicat D. Thom. sententiam. Citatur pro hac sententia Bernard. lib. 5. de consideral. ad Eugen. post medium vbi solam vnitatem trium personarum in diuina essentia dicit superare hanc vnionem, sed Durandus illum B
explicat de dignitate vnionis propter perfectionem personæ, non propter perfectionem vinculi & coniunctionis. Sed Bernardus aperte de coniunctione loquitur, ideo enim dicit vnitatem Trinitatis esse maiorem, non quia natura diuina dignior est, sed quia personæ, sunt ipsa natura. Et hanc vnionem probat esse maiorem cæteris, non quia persona Verbi dignior est, sed quia est maxime vna, & simplex. Citari etiam potest Leo Pap. serm. 17. de passione domini. Vbi tamen solum habet hæc verba. *In tantam vnitatem, Dei & hominis natura conuenit, vt nec supplicio potuerit diuini, nec morte disiungi.* His tamen verbis tacitè indicat, hanc vnionem maiorem esse vnione animæ & corporis, quæ morte dissolui potuit, quo argumento frequenter vtuntur Theologi, & quanuis non videatur omnino vrgens, quia id fieri potuit ex omnipotente voluntate Dei, quanuis vnio in se non esset maxima. Et interdum fieri potest, vt vnio dissolui non possit, quia forma caret contrario actiuo, C
quanuis vnio in se non sit maior, vt vnio caloris cum suo subiecto non est minor, quam vnio alterius accidentis, licet propter oppositionem contrarij facilius dissoluatur eius vnio, nihilominus non est contemnenda illa ratio, quia cum aliis coniuncta, potest ad excellentiam huius vnionis explicandam conferre, præsertim hoc modo explicata, quod hæc vnio, quia est superioris, & excellentioris ordinis, requirit infinitam virtutem, & influxum causæ agentis adeò perfectum, vt á nullo alio vinci, aut superari possit, & hinc fit, vt non habeat formam contrariam, aut repugnantem sibi, per quam dissolui possit, atq; adeò, vt natura sua, & non solum ex beneplacito Dei sit indissolubilis, & perpetua, quod multum refert ad perfectionem vnionis, vt sic. Potest etiam pro hac sententia citari Cyril. lib. de Incarnat. vnigeniti. c. 7. Vbi hanc vnionem præfert vnioni animæ & corporis, quanquam non de propria ratione vnionis, sed de eminentia, & supernaturali modo eius loqui videatur. Ratio vero potest esse, quia illud compositum, quod resultat ex hac vnione, est magis vnum, quàm omne aliud compositum ex rebus realiter distinctis, ergo & vnio est maxima, consequentia patet ex dictis, & antecedens declaratur, quia in primis illud est magis vnum, quàm omne compositum ex substantia, & accidente, quia illud tantum est vnũ per accidens, terminus verò resultans ex hac vnione est vnus per se. Deinde hic terminus est quid simplicius, seu minus compositum, quàm omne aliud compositum substantiale ex rebus distinctis, cuius modi est vel natura constans ex materia, & forma, vel totum constans ex partibus integralibus, & de hoc posteriori non videtur posse esse dubium, quia compositio ex partibus integralibus, vel est quantitatiua, vel valde similis illi, vnde non fit sine aliquo medio vniente extrema, & quodammodo includit quandaminfinitam compositionem partium, quæ tantum copulantur secundum aliquem extremum terminum, & non secundum se totas. De priori verò, scilicet natura composita ex materia, & forma ita declaratur primo quia tam materia, quàm forma est minus simplex, quàm Verbum diuinum, & actus minus perfectus, at verò actus, quo perfectior, & simplicior, eò potest perfectius, & intimius coniungi alteri extremo, & cæteris paribus maior vnitas, & simplicitas componentis cõfert sine dubio ad maiorem vnitatem compositi. Secundo vnitas suppositi, quæ resultat ex compositione naturę cum subsistentia, ex suo genere maior est, quam vnitas, quæ resultat ex materia, & forma, cuius signum est; tùm quia illa vnitas, & compositio suppositi, reperitur etiã in angelis, tũ etiã quia illa cõpositio in rebus creatis tãtũ est ex re, & modo intrinseco, quæ ex suo genere minor est, quã ex rebus distinctis: at vero hæc vnio pertinet ad compositionem ex natura & subsistentia, ergo ex hac parte etiam est maior. Quod etiam ex eo declarari potest, quia cùm subsistentia creata tantum sit modus naturæ, diuina subsistentia tam intimè copulatur illi naturæ, vt impediat illum modum, & quodammodo vicem eius suppleat, vt dictum est. Et confirmari potest ex locutionibus, quæ ex hac vnione sequuntur, nam per eam factum est, vt Verbum sit homo propriè, ac substantialiter, quod in nulla alia vnione simile reperitur, illud enim, quod Auerroi tribui solet, *Ex intellectu, & intelligibili fieri maximè vnum, quia intellectus sit ipsum intelligibile*, magis per metaphoram, quam ex re ipsa, & veritate dictum est: hic autem verissimè, & propriissimè Verbum factum est homo per intimam humanitatis coniunctionem.

Et ex his apertè concluditur vnionem duarum naturarum in persona Verbi esse maximam omnium inter omnes vniones duarum rerum in aliquo tertio. Probatur ex dictis, quia illud vnum, in quo vniuntur istæ naturæ, est in se maximè vnum, & indiuisibile, & alteri naturæ non solum vnitur: sed est vnum cum ipsa, alteri verò maximè vnitur, vt ostensum est, ergo.

Ad fundamenta Durand. facile respondetur. Ad primum nego vnitatem essentiæ compositæ ex materia, & forma, esse maiorem vnitate personæ formaliter, ac præcisè loquendo, quod ideo addo

Vnio hypostatica in ratione vnionis omnium maxima. D. Thom. Palud. Capreol. Scot. Bonauen. Alens, Marsil.

Bernar.

Leo Pap.

Cyril.

Cõpositio ex partibus integralibus qualis.

Auerroi.

Respon.

addo, quia, si sumatur vnitas, vel compositio A
personæ, quatenus supponit, vel interdum includit compositionem naturæ, sic potest dici quodammodo minor, quia includit in se plures compositiones: sic autem non rectè sit comparatio, vt per se constat, si autem præcisè fiat, ostẽ sum est compositionem personæ, vt sic esse minorem, seu e conuerso vnitatem in de resultantem esse maiorem.

Ad secundũ respondetur. In primis illud esse posse accidentarium, nam quod extrema separata non possint conseruari, potest esse ex imperfectione eorum, & mutua dependentia, non verò ex maiori vnione. Forta sse enim magis potest conseruari vna pars integralis separata ab alia, quàm sine vltima dispositione sua, & tamen inde non fit maiorem vnionem intercedere inter substantiam, & dispositionem accidentalem, quàm inter partes substantiales inter se, & deinde non constat materiam, & formam posse consistere dissoluta vnione, materia enim, si ab vna forma separatur, indiget alia, vt permaneat in esse, & in hoc par est ratio de humanitate, nam si separaretur à Verbo, indigeret alia B
subsistentia, vt consisteret, forma verò separata à materia naturaliter conseruari non potest, nisi sola rationalis, cui hoc singulare est, quia est forma subsistens. Et ita etiam est singulare in Verbo diuino, vt licet sit vnitum humanitati, habeat nihilominus subsistentiam omnino ab illa independentem, quod non refert, vt propterea vnio minus perfecta censenda sit, sicut anima rationalis non minus perfectè vnitur materiæ, quàm aliæ formæ, quanuis separata consistat.

Ad tertium respondetur inter materiam, & formam esse maiorem proportionem naturalem, quam respicit naturalis vnio, at verò humanitas habet proportionem obedientialem respectu subsistentiæ Verbi, quam respicit supernaturalis vnio, quæ altioris ordinis est, & hoc sufficit, vt vnio posit esse maior.

Ad vltimum partim respõsum est, partim dicitur, compositionem creatam ex humanitate, & subsistentia propria, ex ea parte, qua extrema non distinguuntur omnino realiter: sed C
tanquam res & modus, includere quandã identitatem inter extrema, & quoad hoc non debere, nec posse comparari cum hac vnione, quia vt sic non est vnio, sed vnitas, & propterea dixi hanc comparationem debere fieri cum vnionibus ex rebus distinctis, quatenus vero illa subsistentia creata est quidam modus distinctus à propria natura, sic exceditur in simplicitate, & vnitate, & in aptitudine, seu potius virtute terminandi quancunque naturam tàm propriam, quàm alienam, à substantia Verbi, quæ infinitè perfecta est, tàm in genere subsistentiæ, quàm in ratione actus purissimi, & ex hac parte superat hæc vnio etiam ipsam compositionem ex natura, & subsistentia creata, sicut vnio formæ substantialis ad materiam, ex ea parte, qua substantialis est, superat vnionem modi accidentalis, verbi gratia sessionis cum subiecto suo, quanuis in ratione realis identitatis maior possit esse vnitas inter modum, & subiectum, quàm sit inter materiam, & formam.

SECTIO II.

Vtrum vnio Incarnationis in genere entis, seu donũ à Deo collati sit omnium maxima.

IN hoc dubio vnum est, de quo à nemine dubitatur, nec dubitari potest, videlicet terminum adæquatum resultantem per hanc vnionem esse rem perfectiorem quacunq; alia creata, est enim hic terminus (vt supra ostendimus) hic homo Christus constans ex persona Verbi, & humanitate, includit ergo in se infinitam perfectionem Verbi, superat ergo omnia alia, quæ finita sunt. Dices hoc argumento probaretur hunc terminum esse tam perfectum, sicut Verbum ipsum secundum se, atque adeò sicut Patrem ipsum, vel Spiritum sanctum, quod videtur contra Verba Christi Ioan. 14. dicentis, *Pater maior me est*, vbi loquitur de se ipso, vt homine, atque adeo, vt termino huius vnionis. Respondetur, si in hoc termino consideretur totum id, quod includit, verum est esse simpliciter infinitè perfectum, quia includit totam perfectionem Verbi, & humanitatis, sicut omne compositum includit totam perfectionem componentium, si autem hic terminus consideretur formaliter, ac præcisè, vt constituitur per humanitatem, sic dicitur minor Patre.

Obiectio.

Ioan. 14.

Respon.

Quod ergo in quæstionem venire potest, solum est, an considerando id, quod per hanc vnionem confertur humanæ naturæ, illud sit maius, & excellentius quocunque alio ente creato, vel quocunque dono Dei. Durandus enim in. 3. distinct. 2. quæst. 1. dicit perfectiorem esse, & dignioremvnionem beatitudinis, atque adeò esse excellentius Dei donum, quia reddit formaliter beatum, & explet omne desiderium. Idem Richard. ibi art. 2. quæst. vltim. ad fin. Gabr. distin. 1. quæst. 2. artic. 3. dubit. 4. ad secundum videtur magis sentire hanc gratiam vnionis pertinere ad maiorem dignitatem, tamen quæst. 2. artic. 1. ad secũdum ad finem in contrariam potius partem inclinat. Idem Marsil. quæst. 3. arti. 2. ad secundũ Scot. vero distinct. 2. quæst. 1. dicit hanc vnionem esse perfectiorem in ratione actus primi, illam verò, quæ est in visione beata, esse perfectioré per modum actus secũdi, simpliciter verò negat esse comparabiles, quia sunt diuersarum rationũ. Sed cum in ratione doni, & perfectionis conueniant in ea comparari poterunt, imo non solum cũ perfectione rationis: sed etiam cum perfectione gratiæ habitualis potest comparari. Et potest fundari hoc modo hæc opinio, quia per hanc vnionem duo possunt intelligi conferri humanitati, scilicet modus ille creatus, qui fit in humanitate, & persona Verbi (omitto enim prædicamentalem relationem vnionis, hæc enim & paruam perfectionem affert, & ex suo fundamento iudicanda est,) modus autem vnionis videtur in se esse quid valde imperfectum, quia realiter, seu identice est idem cum ipsa humanitate, & ita ex hac parte non videtur excedere ordinem naturæ in entitate sua, immo videtur esse quid minus perfectum, quàm ipsa substantia humanitatis, gratia verò, vel visio beata est res omnino supernaturalis in entitate,

Durand.

Richard. Gabr.

Marsil. Scot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& substantia sua, Verbum autem est quidem in se infinitè perfectum, tamen persona Verbi donatur aliquo modo humanitati per hanc vnionem, ita persona Spiritus sancti, & tota Trinitas donatur homini per gratiam, ergo in hoc æquales sunt, omnibus ergo pensatis perfectior, vel dignior videtur illa vnio. Et confirmatur primo, quia donum communicabile indifferenter naturis rationalibus, & irrationalibus, minoris excellentiæ, & dignitatis esse videtur, quam donum, quod solis rationalibus creaturis communicari potest: sed hæc vnio est prioris generis, vt patebit infra. quæst. 4. visio autem beata, & etiam gratia habitualis est posterioris generis, ergo. Secundo confirmatur, quia gratia habitualis sanctificat animam, & visio Dei replet omni gaudio. Ac deniq; ipse amor Dei est summum bonum animæ præferendum cuiuis alij, ergo nō videtur hæc vnio cum his omnibus bonis comparanda, nec præillis eligenda. Tertio confirmatur, quia per mysterium Eucharistiæ confert nobis Deus ipsummet Christum, qui est infinitum bonum, ergo ex hac parte non minus beneficiū, B seu donum est, quam ipsa Incarnatio: aliunde vero superat, quia non vni tantum humanitati, sed omnibus datur, & non semel tantum, sed sæpissime, ergo, &c.

Vnio hypostatica perfectissimum opus gratiæ, et donū Dei excellētissimum.

Nihilominus dicendum est cum cōmuni sententia, hanc vnionem esse supremum ac perfectissimum opus gratiæ per quod Deus communicat creaturæ aliquid excellentius, & melius, quam per omnem aliam actionē communicet. Hæc est sententia D. Thom. art. sequenti, ad. 1. & artic. 11. in corpore, & infra. q. 4. artic. 1. ad. 1. vbi Caiet. & alij, idem supposuit D. Thom. supra. q. 1. artic. 1. vbi latè explicuimus, quomodo communicatio bonitatis diuinæ sit maior in hoc opere, quàm in omni alio, quod idem ferè docet Albert. in. 3. dist. 1. & Bonauent. ibi, artic. 1. q. 1. in prioribus argumentis, quorum conclusionem postea concedit. Idem sumitur ex Alexand. Alen. 3. p. quæst. 11. & 12. artic. 1. mēb. 1. & ex Henri. quodlib. 6. quæst. 6. & quodlib. 13. quæst. 5. & alij autores infra citandi, qui negāt gratiam vnionis posse communicari creaturæ irrationali, hanc sententiam tanquam manifestam supponunt. Denique Scot. hoc tandem docuit in. 4. distinct. 49. quæst. 1. §. ad istam secundam quæst. & probari primo potest ex August. lib. 13. de Trinit. c. 9. & 13. dicente Deum factum esse participem nostræ mortalitatis, vt nobis, persuaderet fururos participes immortalitatis eius, & gloriæ, & ideo Ioannem Euangelistam. c. 1. cum dixisset, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, statim addidisse, *Et Verbum caro factum est*, vt à cōtrario suaderetur quod incredibile videbatur. Itaque censet multo maiorem esse gratiam Deum hominem fieri, quàm homines per gratiam adoptionis fieri Dei filios, & hæredes, quo argumento ferè vsus est Paul. ad Roman. 8. dicens, *Qui proprio filio suo non pepercit, quomodo cum illo non omnia nobis donabit?* eodem modo loquitur August. tractat. 1. in Ioan. & ideo lib. de prædestinat. sanct. cap. 15. hanc gratiam vnionis vocat, *Excellentissimam, tantamq; naturæ humanæ subuectionem, vt quò altius attolleretur, non haberet.* Idem sumi potest ex Chrysost. homil. 10. in Ioan. Ratione breuiter declaratur primò,

D. Tho. Albert. Bonauen. Alens. Henric. Scot. August. Ioan. 1. Roman. 8 August. Chrysost.

A quia, si consideremus omnia, quæ in hac vnione interueniunt, non tantum collatum est humanitati aliquod donum creatum, sed ipsamet persona increata filij Dei, quæ est infinitum bonum. Nec verò cum hoc dono conferri potest, quod ipsis iustis datur per gratiam ipsa persona Spiritus sancti, aut Beatis ipsa essentia diuina, quia in illis vnionibus accidentalibus non datur ipse Deus, vt per se ipsum quasi formaliter perficiat, vel actuet, seu terminet ipsum esse creaturæ suæ, neque vt cum illa vnum eius verè componat: sed dicitur dari speciali modo, quia singulari ratione censetur esse præsens, aut per modum obiecti, aut per modum principij supernaturaliter efficientis, & perficientis animam, aut certe secundum quandam præsentiam, vel vnionem ex speciali amicitia profectam. At verò per hanc vnionem ipsamet persona Verbi per se se coniungitur humanitati, illamque deificat, & terminat dependentiam eius. Ac denique cum illa vnam substantiam verè, ac ineffabiliter componit, quanto ergo maior est persona diuina, quàm eius participatio, & filiatio naturalis, quàm adoptiua: tantum donum collatum per hanc vnionem cuncta alia videtur superare. Quod argumentum totum fundamētum habet in Paulo ad Heb. 1. dicente de Christo, *Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit*, & infra id confirmat ex illo Psal. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis*, quæ de Christo Deo & homine, intelliguntur, in quo humanitas diuinitate vncta est, vt sancti exponunt, quos infra. quæst. 7. 8. & 15. afferemus. Quod à signo confirmari potest, tùm quia humanæ naturæ ratione huius vnionis debetur maior reuerentia, & honor, quàm debeatur vili personæ creatæ propter quancunque excellentiam gratiæ, aut gloriæ, ergo signum est, hanc dignitatem esse maiorem, sic enim colligere videtur Paul. ad Hebræ. 1. cum ait, *& adorent eum omnes Angeli eius*: tum etiam quia ipsi humanitati ratione huius vnionis debetur omnis excellentia gratiæ, & gloriæ, & vt sit prorsus impeccabilis, vt infra dicetur, nonnullum etiam signum est, quod hoc bonum, quò est præstantius, eò est rarius, vnde soli vni naturæ communicatum est. Secundò confirmatur, seu explicatur exemplo, quia sicut corpus humanum per substantialem coniunctionem cum anima rationali, efficitur veluti organum coniunctum illius, & participat quodammodo spiritualem & rationalem perfectionem eius, qui status est maior perfectio corporis quam omnis alia creata: ita humanitas per hanc vnionem substantialem fit verè, ac propriè natura ipsius Verbi diuini, & instrumentum coniunctum illius, & ideo illi debitum est, vt participet perfectiones ipsius Verbi, & vt ab illo dirigatur, & gubernetur tanquam à propria hypostasi, est ergo hoc bonum sine vlla comparatione, maior perfectio illius humanitatis, quam omnis alia perfectio creata aut creabilis, ergo.

Differētia inter vnionem hypostaticam, & beatificam, & vnionē per gratiam.

Hebr. 1.

Psal. 44.

Secundò si cōsideremus ipsum modum vnionis, imprimis excedit in hoc omnia alia entia creata, quod est in altiori ordine rerum, quam reliqua omnia: sicut enim gratia quanuis compara-

ta

A ta ad substantiam animæ, sit fortasse in esse physico, & in entitate minus perfecta, quia est accidens, anima vero substantia, tamen secundum gradus, vel ordinem rerum, constituitur in altiori ordine diuino, quia est quædam participatio diuinitatis eiusque perfectionum, seu operationum: eo modo, quo sunt propriæ Dei, & non possunt esse connaturales substantiæ creatæ: ita hæc vnio licet in se tantum sit quidam modus creatus, tamen quatenus attingit Deum ipsum in se, & illi intime, & substantialiter coniungit naturam creatam, & facit vt illi qui est verus homo sit etiam verus Deus, non per participationem, sed personaliter, & per essentiam, hac ratione pertinet ad quendam altiorem ordinem rerum, quam sit ordo naturæ, vel gratiæ adoptionis, cuius signum etiam est, quia hæc vnio non debetur naturæ, nec secundum se, neque etiam vt habenti gratiam creatam quantumcunq; perfectam, at vero gratia habitualis, & beatitudo ipsa, licet non debeatur naturæ secundum se, debetur tamen naturæ, vt habenti hunc modum vnionis ad Verbū. Et hoc docuit optimè D. Tho. infra. q. 7. artic. 13. ad. 3. vbi dicit, gratiam vnionis nō esse in genere gratiæ habitualis, sed esse supra omne genus sicut ipsa diuina persona, quod satis est, vt illa vnio sit excellentius donum Dei, quàm omne aliud creatum, quanuis fortasse in entitate sua non excedat ipsam substantiam humanitatis, sicut etiam donum sanctificationis per gratiam, est maius quàm ipsa creatio substantiæ, quanuis fortasse ipsa entitas gratiæ physicè non sit perfectior, quia excellentia horum donorum, magis pensanda est ex modo, quo per illa Deus ipse communicatur, quàm ex physica tantum entitate. Et confirmatur, quia hic modus non solum est supernaturalis, vt supra ostendimus, verum etiam est maius opus Dei, quam opus creationis, vel glorificationis, quia vt supra quæst. 1. latè dictum est diuina omnipotentia atque alia attributa, in illo magis ostenduntur.

B

Et ex his facilè est fundamentis contrariæ sententiæ respondere, quoad principale enim fundamentum iam declaratum est, quomodo Incarnatio, tam ratione vnionis, quam Verbi vniti excedat omnia alia dona Dei. Vnde solum addendum est, hunc modum vnionis simpliciter dicendum esse supernaturalem, multo magis quā gratiam, vel visionem beatam, quia multo minus potest esse connaturalis creaturæ, & altiori modo coniungit illam Deo, supra totum debitum illius, ac denique magis in eo agitur supra omnes leges naturæ. Nec refert quod hic modus non sit entitas distincta omnino realiter à substantia humanitatis, satis enim est, totum illud esse, quod habet, vt est modus, esse omnino supernaturale, non tantum quia supernaturaliter fit, sed quia in se est quid supernaturale. Quod vero gratia aut visio habeant proprias entitates supernaturales distinctas omnino ab entitate substantiæ, non arguit in eis maiorem supernaturalitatem, sed in hoc modo maiorem quandam perfectionem, quia non pertinet ad modum accidentis, sed substantiæ. Et inde etiam colligi potest, hunc modum esse magis supernaturalem, immo constitui (vt ita dicam) in supremo gradu

Solutio argumen.

C

A supernaturalitatis, substantia enim omnino supernaturalis, si esset possibilis, altior esset, quam accidens supernaturale, quia vero talis substantia omnino creata esse non potuit, solū mediante hoc modo vnionis potuit aliquo modo constitui, illa enim substantia compositа ex Verbo & humanitate maximè supernaturalis censenda est.

Ad primam confirmationem negatur assumptum, ratio enim substantiæ perfectior est, quam ratio sensibilis, quanuis illa communicari possit inanimatis, hæc vero solis animantibus, immo ex illa ratione sequeretur maiorem perfectionem esse, habere sensum, quā sit vnio hypostatica, quia hæc communicari potest lapidi, illa vero non, illud ergo vt Caiet. notauit ad summū procedit in perfectionibus connaturalibus, quæ oriuntur ex proprijs rerum principijs, immo addendum est, oportere vt sint perfectiones eiusdem ordinis, & maximè in ijs quæ non sunt perfectiones simpliciter, sed includunt imperfectionem, generaliter autem loquendo, sæpe vniuersalior perfectio est maior ex suo genere, quia est simpliciter simplex: ita vero est in proposito, quia constitutio suppositi est perfectio simpliciter, & substantialis, & ideo ex suo genere maior est, licet possit pluribus rebus communicari, quam visio, quæ accidentalis perfectio est. Concedi tamen potest visionem ex ea parte, qua est actus vitæ actusque secundus, quoad modum, esse secundum quid magis perfectam, quam vnio hypostatica, per se sumpta, & ex hac parte solum posse communicari creaturæ rationali, sicut nutritio simpliciter non est perfectior, quam ratio substantiæ vel suppositi, & tamen propter modum non potest esse nisi à principio vitæ.

Ad 1. confirmat.

Ad secundam confirmationem respondetur posse potius retorqueri in confirmationem veritatis, quia per hanc vnionem excellentiori modo sanctificatur anima, & Deificatur, quam per omne aliud donum creatum, immo non solum anima, sed etiam corpus, quæ est alia excellentia huius vnionis, quæ animam, & carnem immediatè coniungit Deo, vnde sine dubio est bonum præ omnibus eligendum. Quod verò ex illa præcisè non sequatur gaudium nisi media aliqua cognitione, hoc pertinet ad excessum secundum quia prouenit ex modo vitaliter operandi, & hinc etiam posset obiter solui dictum August. quod hic afferri solet, quod *Matri Dei felicior fuit concipiendo mente quam ventre*, non est enim comparabilis illa conceptio, cum hac vnione, quia non fuit ita formaliter sanctificata, & Deificata, Beata Virgo per conceptionem corporalem filij Dei, sicut ipsa humanitas per vnionem, quanquā dictum illud suam habeat intelligentiam, infra suo loco tractandam. Et hinc ad vltimam confirmationem dicitur, nullam esse illam comparationem sumptam ex mysterio Eucharistiæ, quia ibi non datur Christus secundum vnionem personalem, sed solum secundum quandam realem præsentiam, & vnionem accidentalem ad effectus gratiæ creatæ, & accidentalis ordinatam.

Ad 2. cō firmat.

August.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. X.

a Vtrum vnio duarum naturarum in Christo sit facta per gratiam.

16. *Inf. q.6. ar.6. Et veri. q.29. art.2. Et 3.d.13.q.3. ar.1.*

AD decimum sic proceditur. Videtur quòd vnio Incarnationis nõ sit facta per gratiã. Gratia enim est accidẽs quoddã: vt in secunda parte habitum est*. Sed humanæ naturæ vnio ad diuinam, non est facta per accidens: vt suprà ostensum est. † Ergo videtur quod vnio Incarnationis non sit facta per gratiam.

P. 3cc. q. 110. ar. 2. & 3.

Ar.6. huius quæst.

B

¶ 2. Præterea, Gratiæ subiectum est anima: Sed sicut dicitur Col. 2. in Christo inhabitauit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: ergo videtur quòd illa vnio non sit facta per gratiam.

¶ 3. Præterea, Quilibet Sanctus Deo vnitur per gratiam. Si igitur vnio Incarnationis fuit per gratiã, videtur quod non aliter dicatur Christus esse Deus, quàm alij Sancti homines.

Sed contra est, quòd Augustin. dicit in lib. 2. de Prædest. Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: Sed homo ille factus est Christus per vnionẽ ad diuinam naturam. Ergo vnio illa fuit per gratiam.

C.15. antè med. to.7.

C

b Respondeo dicendum, quòd sicut in secunda parte dictum est*, gratia dupliciter dicitur. Vno modo ipsa voluntas Dei gratis aliquid dantis: Alio modo ipsum gratuitum donum Dei. Indiget autẽ humana natura gratuita Dei voluntate ad hoc, quod eleuetur in Deum, cùm hoc sit suprafacultatem suæ naturæ. Eleuatur autem humana natura in Deum dupliciter. Vno modo per operationem, qua scilicet Sancti cognoscunt & amant Deum. Alio modo per esse personale. Qui quidem modus est singularis Christo: in quo humana natura assumpta est ad hoc, quod sit in persona filij Dei. Manifestum est autem quod ad perfectionem operationis requiritur quòd potentia sit perfecta per habitum: sed quòd natura habeat esse in suppesito suo, non fit mediante aliquo habitu.

3.d.13.q.3. ar 1.

1.2.q.110. arti.1.

Sic ergo dicendum est, quòd si gratia accipiatur ipsa Dei voluntas gratis aliquid faciens, vel gratum seu acceptum aliquem habens, vnio Incarnationis facta est per gratiam: sicut & vnio Sanctorum, ad Deum per cognitionem & amorem: Si verò gratia dicatur ipsum gratuitum Dei donum, sic ipsum quod est humanã naturam, esse vnitam personæ diuinæ, potest dici quædam gratia, inquantum nullis præcedentibus meritis hoc est factum, non autem ita quod sit aliqua gratia habitualis, qua mediante talis vnio fiat.

c Ad primum ergo dicendum, quòd gratia, quæ est accidens, est quædam similitudo diuinitatis participata in homine. Per Incarnationem autem, humana natura non dicitur participasse similitudinem aliquam diuinæ naturæ, sed dicitur esse coniuncta ipsi diuinæ naturæ in persona filij: Maius autem est ipsa res, quàm similitudo eius participata.

d Ad secundum dicendum, quòd gratia habitualis est solum in anima: Sed gratia, id est, gratuitum Dei donũ quod est vniri diuinæ personæ, pertinet ad totam naturam humanã, quæ componitur ex anima & corpore. Et per hunc modum dicitur plenitudo diuinitatis in Christo corporaliter habitasse: quia est vnita diuina natura non solùm animæ, sed etiam corpori: Quãuis etiam possit dici, quòd dicitur habitasse in Christo corporaliter, id est nõ vmbraliter, sicut habitauit in sacramẽtis veteris legis, de quibus ibidem subditur,

3.d.4.q.3. ar.2. & q. 2. Et col. lo.2.col.3.

A ditur, quòd sunt vmbra futurorũ, corpus autem est Christus: prout scilicet corpus contra vmbram diuiditur. Dicunt etiam quidam, quòd diuinitas dicitur in Christo habitasse corporaliter, id est, tribus modis, sicut corpus habet tres dimensiones. Vno modo, per essentiam, præsentiam, & potentiam: sicut in cæteris creaturis: Alio modo, per gratiam gratum facientem: sicut in sanctis: Tertio modo, per vnionem personalem: quod est proprium sibi.

Vnde patet respõsio ad tertiũ: quia scilicet vnio Incarnationis nõ est facta solũm per gratiam habitualẽ, sicut alij sancti vniuntur Deo, sed secundũ subsistentiam siue personam.

B

COMMENTARIVS.

EXplicuit hactenus D. Thom. perfectionem essentialẽ huius vnionis, & veluti physicam naturam ejus. In his autem tribus vltimis articulis docet, quid sit hæc vnio in genere gratiæ, seu, quomodo sit hoc opus gratiæ gratuito collatæ humanæ naturæ, & obiter declarat nonnullas causas, præsertim extrinsecas Incarnationis. Ad intelligendum ergo titulũ præsentis articuli aduertẽdũ est, tribus modis posse existimari, hãc vnionẽ factã esse per gratiã, scilicet effectiue dispositiue, & formaliter, alia enim genera causarum in præsenti locum non habens, vt per se constat. Ruri us gratiam distinguit D. Thom. in corpore articuli vno modo significare gratuitam Dei voluntatem, alio vero quodlibet gratuitum donum Dei. Vnde fit etiam, vt hæc gratia in increatam, & creatam distinguatur, & iuxta varias significationes, variæ quæstiones sub hoc vno titulo comprehendi possunt, quas omnes videtur D. Thom. complexus, omnibus enim illis satisfacit.

C

b Dicit ergo primò, hanc vnionem factam esse per gratiam, quæ est gratuita Dei voluntas, quia est supra facultatem totius naturæ, & supra omnia merita, in qua conclusione assignat causam efficientem, quam dicit esse solam diuinam voluntatem, non vtcunque operantem, sed vt eleuantem naturam, supra totum debitum, & meritum suum, sub qua ratione illa voluntas gratia vocatur, & in hoc genere causæ dici potest vnio hæc facta per gratiam increatam.

1. Conclu. D. Thom.

Dicit secundo, non esse factam hanc vnionem per aliquam gratiam habitualem, & inhærentem ipsi humanitati, ratio est, quia hæc vnio non est aliqua operatio, sed est communicatio ipsius esse personalis filij Dei: at vero gratia habitualis ordinatur ad operationem ergo. In qua conclusione intendit D. Thom. excludere hanc gratiam, quo ad omne genus causæ, pro certo enim supponit, non posse esse formalem, quia est accidens, quod supra etiam disputatione sexta probatum est, quod vero non sit efficiens, vel disponens, optimè probat ratione adducta, quia habitus solum ad operationem disponit, & solam illam efficit. Et confirmat hoc argumento proportionali, nam in nobis natura non est in supposito suo, medio aliquo habitu, ergo neque in Christo. Quod argumentum videri potest non omnino efficax, quia hæc vnio in Christo non fit eodem prorsus modo, ac in nobis. Sed quomodo in hoc teneat propositio in sequenti disputatione latius ostendemus. Vltimo est in hac conclusione aduertendum, quanuis D. Thom. specialiter locutus fuerit de gratia habituali, sub ea tamen comprehendisse, non solum habitum existentem in essentia animæ, sed etiam habitus potentiarum, immo addo extendi hoc debere ad actus, & ad omne auxiliũ creatum ad operationem ordinatum, de his enim omnibus ratio D. Thom. procedit, quia hæc omnia ordinantur ad operationem, vt dispositiones vel principia earum, vel si sint operationes ipsæ, multo minus possunt ipsæ, concurrere ad constitutionem suppositi, cum ab illo procedãt, vt in nobis etiam videre est.

Dicit tertio, hanc vnionem esse gratuitum Dei donum, seu quandam gratiam, inquantum gratis à Deo facta est, nullis præcedentibus meritis, quo sensu, vel etiam iuxta primam conclusionem locutus videtur August. lib. de prædestinat. sanct. cap. 15. quem hic affert D. Thom. in argumento sed contra. In qua conclusione Caiet. aduertit non dixisse D. Thom. vnionem factam esse per gratiam, sed ipsam esse gratiam, quod verissimum est, loquendo de ipsa substantiali vnione, quæ vt supra diximus est modus supernaturalis omnino gratis collatus humanæ naturæ, non per aliam gratiam, ipsa enim vnio est veluti formalis ratio coniunctionis humanitatis cum Verbo, vnde si loquamur de humanitate, dici potest vnita Verbo per gratiam, non dispositiue, sed quasi formaliter, scilicet per ipsam vnionem, quæ gratia quædam est. Addo relationem etiam vnionis posse dici gratiam factam per ipsam coniunctionem substantialem, tanquam per fundamentum suum, quanquam relatio non debeat censeri distincta gratia ab ipso fundamento, ex quo naturaliter resultat. Denique Verbum ipsum potest dici gratia collata humanitati, quia vt supra dictum est, illi est datum, vt terminus substantialis dependentiæ illius, vnde per seipsum illam sanctificat: & hoc modo potest dici facta hæc vnio per gratiam, nõ tanquam per formam, aut per aliam causam propriam, sed tanquam per terminum ipsius vnionis, quanquam verum sit, illam particulam, per, non propriè ad hanc significationem accommodari.

3. Conclu. D. Thom. August. Caiet.

Sed contra hanc conclusionem sic expositam potest obijci ratio illa facta pro secunda conclusione, quia in nobis non vnitur natura suo supposito, per aliquid quod mediet inter ipsam & suam subsistentiam, neque etiam per modum medium, ergo neque in hac vnione requiritur. Sed hæc obiectio supra exposita est, negando consequentiã, quia in nobis subsistentia, nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

est res distincta, sed modus intrinsecus naturæ, at vero in hac vnione, subsistentia Verbi, est res omnino distincta à natura, & ideo necesse est, vt modus vnionis inter illa intercedat. Itaque ratio illa fuit efficax ad secundam conclusionem, quia ibi excludebatur gratia accidentalis, non vero vrget contra hanc tertiã, quia gratia de qua ipse loquitur est substantialis.

c Argumentum primum D.Thom. est facilé, & rectè concludit vnionem hanc non esse factam per aliquam gratiam, quæ sit accidens animæ. D. Thom. autem in solutione, non est contentus hoc concedendo, sed voluit etiam illud probare, quia per gratiam accidentalem solum communicatur homini quædã participata similitudo diuinæ naturæ: per Incarnationem vero confertur ipsa persona filij Dei. Vnde concludit hanc gratiam esse altioris ordinis ab omni gratia accidentali, & consequenter non fieri per illam.

Paulus. d In secundo argumento explicat D.Thom. illum locum Pauli ad Colos. 2. *In quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, & tres adhibet expositiones, quarum tertiam non affirmat, sed refert tantum, quia non est expositio, sed metaphorica quædam accõmodatio, illo enim modo etiã posset dici Deus habitare in rebus omnibus corporaliter, quia sicut corpus habet tres dimensiones, ita Deus est in omnibus rebus, per essentiã, præsentiam, & potentiam, duæ vero priores expositiones, sunt optimæ, & literales. Prima, vt corporaliter significet, id est, veré, & non per figuras, aut vmbram. Secunda vt illa voce significatum sit, Verbum non tantum in anima, sed etiam in carne Christi habitasse per hanc vnionem, &

August. vtraq; est August. epist. 57. ad Dardanum circa finem, vbi posteriorem magis probare videtur, & mihi maximè placet, si ita explicetur, quod plenitudo diuinitatis dicatur fuisse in Christo corporaliter, quia ex Verbo diuino, & humana natura corporea, vna ineffabilis substantia corporalis composita sit, sicut anima potest dici habitare corporaliter in homine, non quia in corpus conuersa sit, sed quia ita est vnita corpori, vt cum illo, vnam personam corpoream componat, & hoc modo dicit August. per illud corporaliter, idem significatũ esse, quod illis verbis *Verbum caro factum est*, &

Theodo. C Theodoret. ibi, *Corporaliter inquit, id est tanquam in proprio corpore, non enim singularem aliquam gratiam accepit, vt Moyses, Deus enim est, & homo, & id quod videtur vnitam habet vnigeniti diuinitatem*, &

Theophyl. Theophylact. *Habitauit inquit in eo corporaliter, & vna substantia cum eo, quod assumpsit*, quod explicat exemplo animæ, & corporis, quod ex Cyril. refert, & hoc testimonio in hoc sensu vtitur Gelas. Pap. lib. de duabus naturis circa medium. Aliá vero expositionem seu potius amplificationem primæ expositionis supra positæ habet Prosper. lib. sententiarum August. sen-

Gela. Pa Prosper. tentia. 193. vbi inquit diuinitatem dici habitare in Christo corporaliter, quia in illo implentur omnia, quæ in antiquis vmbris figurata sunt, *Vt sic quodammodo* (inquit) *vmbrarum præcedentium ipse sit corpus*, id est figurarum illarum ipse sit veritas.

A

ARTICVLVS XI.

a Vtrùm vnionem Verbi Incarnati aliqua merita præcesserint.

17 1.2.q.98. ar.4.c & 3.dis 4.q.3.art 1.& Rom.1.l.3. co.2.fi. & Heb.1 le. 4. col.3.* innuitur in glos. in ter lineari, ibid.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur quòd vnio Incarnationis fuerit aliqua merita subsecuta: Quia super illud Psal. 32. Fiat misericordia tua super nos, quemadmodum, &c. dicit glos*. Hic insinuatur desiderium Prophetæ de Incarnatione, & meritum impletionis. Ergo incarnatio cadit sub merito.

B ¶ 2. Præterea, Quicunque meretur aliquid, meretur illud, sine quo illud haberi non potest: Sed antiqui Patres merebantur vitam æternam, ad quam peruenire non poterant, nisi per Incarnationem, dicit enim Greg.* in li. 13. mor. Hi qui ante Christi aduentum in hũc mundum venerunt, quãtamlibet iustitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti, in sinum cælestis patriæ statim recipi nullo modo poterant: quia nondum ille venerat, qui iustorum animas in perpetua sede collocaret. Ergo videtur quòd meruerint Incarnationem.

* lib.13.c. 20.circa fi nem.

C ¶ 3. Præterea. De beata Virgine cantatur, quòd Dominum omniũ meruit portare. Quod quidem factum est per Incarnationem. Ergo Incarnatio cadit sub merito.

* in effe. illius ad mat.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in libro* de Prædestin. Sanctorum. Quisquis in capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis inuenerit, ipse in nobis præcedentia merita multiplicatæ regenerationis inquirat: Sed nulla merita præcesserunt regenerationem nostram: secũdum illud ad Titum. 3. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secũdum suam misericordiam saluos nos fecit

* c.35.non procul à fin. to.7.

fecit per lauacrum regenerationis. Ergo nec illam Christi generationem aliqua merita præcesserunt.

A

Art. præceden. b Respondeo dicendum, quòd quantum ad ipsum Christum, manifestum est * ex præmissis, quòd nulla eius merita potuerunt præcedere vnionem. Non enim ponimus, quòd ante fuerit purus homo, & postea per meritum bonæ vitæ, obtinuerit esse filius Dei, sicut posuit Photinus: sed ponimus quòd à principio conceptionis ille homo verè fuerit filius Dei, vtpote non habens aliam hypostasim, quàm filij Dei: secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur, vocabitur filius Dei. Et ideo omnis operatio illius hominis

B subsecuta est vnionẽ. Ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis.

C c Sed neque etiam opera alterius cuiuscunque hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Primò quidem: quia opera meritoria hominis propiè ordinantur ad beatitudinem, quæ est virtutis præmiũ, & consistit in plena Dei fruitione. Vnio autẽ Incarnationis cum sit in esse personali, transcendit vnionem beatæ mentis ad Deum, quæ est per actum fruentis. Et ideo non potest cadere sub merito.

Secundò, quia gratia nõ potest cadere sub merito: quia est merendi principiũ. Vnde multo minus incarnatio cadit sub merito, quæ est principium gratiæ: secundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Tertiò, quia incarnatio Christi est reformatiua totius humanæ naturæ: Et ideo non cadit sub merito alicuius hominis singularis: quia bonum alicuius puri hominis non potest esse causa boni totius naturæ.

d Ex congruo tamen meruerũt sancti Patres Incarnationem, desiderãdo & petendo: cõgruũ enim erat vt Deus exaudiret eos, qui ei obediebant.

Et per hoc patet responsio ad primum.

A Ad secundum dicendum, quòd hoc est falsum, quòd sub merito cadit omne illud, sine quo præmium esse nõ potest: quædam enim sunt, quę non solũ requiruntur ad præmium, sed etiam præexiguntur ad meritum, sicut diuina bonitas, & eius gratia, & ipsa humanis natura. Et similiter Incarnationis mysterium est principium merendi: quia de plenitudine Christi omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1.

c Ad tertium dicendum, quòd beata Virgo dicitur meruisse portare Dominum omnium: non quia meruit ipsum incarnari, sed quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congruè posset esse mater Dei.

COMMENTARIVS.

QVoniam dictum est vnionem hãc esse gratiam, id est gratuitum donum, quod merita excludit, ideo D.Thom. quæstionem hanc hoc loco mouet, quæ de omni merito tam de condigno, quam de congruo, & tam ipsius Christi, quàm cuiuscunq; alterius intelligitur. Quod autem D.Thom. interrogat an præcesserint merita, non intelligit de tempore, aut duratione, sed an præcesserint tanquam ratio, & causa huius vnionis.

1.Conclus. D. Thom. b Respondet autem tribus assertionibus, prima est, non potuisse Christum mereri Incarnationem suam, ratio est, quia operatio meritorum Christi subsecuta est vnionem, ergo non præcessit illam vt meritum eius. Quæ ratio supponit vnum principium fidei, scilicet, humanitatem Christi non prius tempore fuisse cõceptã, quam vnitam, quod inferius tractandum est, supponit etiam meritum debere antecedere præmium, de quo dicemus latè disputationis sequenti.

2. Conc. D. Thom. c Secunda conclusio est, nullum alium hominem potuisse mereri de condigno hanc vnionẽ. Primo, quia meritum hominis ex se solum ordinatur ad beatitudinem, hæc vero vnio est bonã alterius ordinis. Secundò, quia omne tale meritũ fundatur in gratia, cuius principium, & fons est Incarnatio. Tertiò, quia nullus homo potuit mereri de condigno reparationem totius generis humani, & consequẽter nec Incarnationem, per quam ipsum reparatur. Ex quibus rationibus prima & tertia sunt perspicuæ, & habent locũ etiã respectu Angelorum, ad quos hæc conclusio extendenda est, & mea sententia etiam principia in quibus fundatur secũda ratio, communia sunt Angelis, habet vero specialem difficultatem ratio illa quam in sequenti disputat. commodius tractabo.

3. Conclu. D. Thom. d Tertia conclusio est, de congruo sanctos Patres

Universidad de Deusto
Biblioteca

tres meruisse Incarnationem desiderando,& pe A
tendo illam,quia congruum erat vt Deus exaudiret homines sibi amicos,& obedientes, & iuxta hanc conclusionem explicat in solutione ad primum glossam super id Psal.32. *Fiat misericordia tua Domine super nos,sicut speravimus in te*, dicētem ibi insinuari desiderium Prophetę de Incarnatione,& meritum impletionis, quod non inuenio expresse in aliqua glossa:sumi vero potest ex Glossa Ordinaria coniuncta cū interlineali, quæ ex August. desumpta est super illum psalmum. *Augusti.*

c In solutionibus argumentorum sola solutio ad tertiū est valde notanda, nam specialiter de Virgine inquirit an meruerit incarnationē, vel concipere deum. Et respondet D. Tho. non meruisse Virginē, vt Deus fieret homo, sed meruisse illum puritatis,& sanctitatis gradum, vt congrue posset esse mater Dei. Quę responsio indiget longa expositione, & disputatione statim tractanda. *cl.ff.*

ARTICVLVS. XII. B

a Vtrum Gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

19 *Inf.q.7. ar.13.2.& q.34.ar.3. 2.& 3.di. 4.q.3.ar. 2.q.1.ar.1. & 2. huius q.*

AD duodecimum sic proceditur. Videtur quod gratia vnionis non fuerit homini Christo naturalis. Vnio enim Incarnationis non est facta in natura,sed in persona: vt dictum est: sed vnumquodque denominatur à termino. Ergo gratia illa magis debet dici personalis, quàm naturalis. C

¶ 2. Præterea,Gratia diuiditur cōtra naturam: sicut gratuita quę sunt à Deo, distinguuntur contra naturalia, quę sunt à principio intrinseco. Sed eorum, quę ex opposito diuiduntur, vnum non denominatur ab alio: Ergo gratia Christi non est ei naturalis.

¶ 3. Præterea,Naturale dicitur quod est secundum naturā:Sed gratia Vnionis non est naturalis Christo secundū naturam diuinam (quia sic conueniret etiam aliis personis) nec etiam naturalis est ei secūdum naturam humanam: quia sic conueniret omnibus hominibus, qui sunt eiusdem naturę cū ipso, igitur videtur, quod nullo modo gratia vnionis sic Christo naturalis

Sed contra est, quod Augu. dicit in Enchir. in humanę naturę susceptione fit quodāmodo ipsa gratia illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatum. *c.40 post med. to.3.*

b Respondeo dicendum,quòd secundū Philosophū in quinto Metaphy. natura vno modo dicitur ipsa natiuitas,alio modo essentia rei. Vnde naturale potest aliquid dici dupliciter: Vno modo, quod est tantum ex principijs essentialibus rei: sicut igni naturale est sursum ferri: Alio modo dicitur esse homini naturale, quod ab ipsa natiuitate habet: secundum illud Eph.2. Eramus natura filij iræ. Et Sap. 12. Nequā est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum. *li.5. met. tex.5.to.3*

c Gratia igitur Christi siue vnionis, siue habitualis non potest dici naturalis,quasi causata ex principijs humanę naturæ in Christo, *d* quanuis possit dici naturalis,quasi proueniens in naturam humanam Christi,causante diuina natura ipsius.

e Dicitur autē naturalis vtraque gratia in Christo, inquantum eam à natiuitate habuit:quia ab initio conceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & anima eius fuit munere gratiæ repleta.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet vnio non sit facta in natura, est tamen causata ex virtute diuinæ naturæ, quæ est verè natura Christi: Et etiam conuenit Christo à principio suę natiuitatis.

Ad secundum dicendum, quòd non secundum idem dicitur gratia & naturalis: sed gratia quidem dicitur, inquantum non est ex merito: naturalis autem dicitur, inquantum est ex virtute diuinæ naturæ in humanitate Christi ab eius natiuitate.

Ad tertium dicendum, quòd gratia vnionis non est naturalis Christo secundum humanam naturam, quasi ex

ex principijs humanæ naturæ causata: A
& ideo non oportet quòd conueniat omnibus hominibus. Est tamen naturalis ei secundum humanam naturam propter proprietatē natiuitatis ipsius, prout sic conceptus est ex Spiritu sancto, vt esset idem naturalis filius Dei & hominis. Secundum verò diuinam naturam est ei naturalis, inquantum diuina natura est principium actiuum huius gratiæ. Et hoc conuenit toti Trinitati,scilicet huius gratiæ esse actiuū principium.

COMMENTARIVS.

QVoniam esse gratiam, & esse naturalem vnionem videntur inter se pugnātia,cum dictum sit, vnionem hanc esse gratiam, omnino gratis concessam, ideo D. Thom.inquirit,an hoc non obstante possit hæc gratia esse Christo naturalis. Notandi vero sunt singuli termini in titulo positi. Primò enim gratia vnionis varijs modis sumi potest,primo extrinsece potest dici gratia vnionis,quæ effectiue facit vnionem,scilicet diuina voluntas, quæ acceptio non est propria,neque vsitata. Secundo potest etiam extrinsece dici gratia vnionis, omnis gratia resultans ex vnione,seu debita ratione vnionis,& hoc modo ipsa gratia habitualis Christi,quatenus illi data est ratione vnionis,posset gratia vnionis appellari, tamen hoc etiam improprium est,& præter cōsuetudinem, vnde nec de hac gratia mouetur hæc quæstio, quanquam propter connexionem doctrinæ D. Thom.etiam de illa respōderit. Tertiò ergo gratia vnionis propriè, & intrinsecè dicitur ipsa vnio substantialis,quia vero in hac vnione interueniunt,seu donātur humanæ naturæ,& modus vnionis,quo ipsa est in Verbo,& subsistentia increata Verbi,quæ terminat dependentiam eius, ideo hoc nomen gratia vnionis vtrique solet accommodari:nam & ipsa Verbi persona potest dici gratia vnionis, quia est donum gratuitum humanitati concessum, vt sumitur ex D. Thom.infra.q.6.art.6.& quæst.7.art. 11. & ex hac parte solet interdum gratia vnionis dici infinita,& increata, ipsa etiam vnio, seu modus vnionis propriè vocatur gratia vnionis, vt constat ex eodem D.Thom.infra.quæst.7.artic. 13. & hoc modo potissimum sumitur in hoc artic. vt constat ex corpore eius,& solutione ad tertium vbi dicitur gratiā vnionis esse actiuē à tota Trinitate. B C

Gratia vnionis multipliciter dicitur.

Alius terminus in titulo positus est,Christus homo,de quo Caiet.aduertit,non sine causa quę situm esse de Christo homine, & non de Christo absolutè,vt denotetur sermonem esse de supposito diuino,non secundum se, sed subsistente in humanitate, Christus enim non existit simpliciter per vnionem, sed per eam constitutus est Deus homo,& de illo sic constituto quæritur an sit illi hæc vnio naturalis.

b Et hic est tertius terminus huius tituli,quem D.Thom.in corpore distinguit,dicitur enim aliquid naturale,quia manat ex principijs naturæ, sub quo membro comprehendi potest quidquid est naturæ debitum,aut quidquid est consentaneum,aut proportionatum viribus naturæ, siue semper conueniat siue non. Alio vero modo dicitur naturale,quod à principio natiuitatis inest, quod posterius membrū Caieta. subdiuidit,nam interdū aliquid conuenit à natiuitate solum concomitanter secundum durationem, quomodo gratia dicitur concreata angelis,vel Adæ, vel cæcitas dicitur coniuncta cæco à natiuitate,aliquādo vero cōuenit aliquid à natiuitate,ex vi ipsius natiuitatis,quomodo dicitur homo nasci in peccato originali,& esse natura filius iræ, ad Ephes. 2. D.Tho.autem in articulo indifferenter videtur vti hac voce,& ita simpliciter quærit an vnio sit aliquo modo naturalis Christo homini. *Naturale multiplicit er dicitur.* *Caiet.* *Paulus.*

c Respondet tribus assertionibus, prima est gratia vnionis non potest dici naturalis homini Christo,tanquam proueniens ex principijs humanæ naturæ Hanc non probat D. Thom. quia per se nota est ex supra dictis,intelligit autem nō prouenire ex principijs humanæ naturæ,non solum quia ab illis non causatur,sed etiā quia nullo modo illi debita est. *1.Conclus. D. Thom.*

d Secunda conclusio est.Hæc vnio dici potest naturalis Christo homini, tanquam proueniens in humanam naturam, causata à diuina natura ipsius Christi,dicitur enim naturale alicui,quod per proprias vires suæ naturæ facit.Et hāc conclusionem extendit D.Thom.ad gratiam etiam habitualem Christi Domini.Est vero notanda non nulla differentia inter gratiam vnionis, & habitualem,gratia enim vnionis cum sit prima omnium in Christo, licet in dicto sensu possit dici naturalis,quia virtute naturali diuinatis fit, non tamen potest dici naturalis,tanquam aliquo modo debita homini Christo,quia nec debetur humanæ naturæ,nec diuinæ,vt per se constat: at vero gratia habitualis, quia in Christo supponit aliam,non solum est naturalis dicto modo, sed etiam quia debetur humanitati iam vnitæ,& idē est de omnibus gratijs,quæ supponūt Christum constitutum Deum hominem. *2. Conc. D. Thom.*

Tertia conclusio est, hanc gratiam posse dici naturalem,quia ab initio conceptionis fuit collata humanitati,quæ etiam extenditur ad habitualem gratiam Sed circa hanc cōclusionem est aduertendum,aliud esse loqui de Christo homine, aliud de humanitate ipsa,si enim de Christo homine loquamur,potest dici illi connaturalis hæc gratia,non solum concomitanter,sicut potest dici connaturalis gratia angelis,sed etiam quia ex vi illius actionis,per quam fuit homo productus habet hanc gratiam. Et ratio est quia hæc gratia vnionis non supponit Christum in esse Dei hominis,sed constituit illū tanquā terminū suū proprium,& intrinsecū: vnde sicut vnaquæq; res dicitur habere ex vi suæ generationis,id quod habet per illam quatenus per illā producitur: ita Christus dicitur habere hanc vnionem ex vi suæ conceptionis: at vero oportet distinguere in ipsa conceptione Christi,ipsam actionem effectiuam humani- *3. Conclu. D. Thom.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

manitatis, ab actione vnitiua, nam ex vi prioris actionis, etiam si intelligatur esse ab spiritu sancto, & ex Virgine, non habet Christus gratiam vnionis, nisi tantum concomitanter, quia data est simul cum illa, non ex vi illius, neq; ex debito illius, alias humanitati sic formatæ seu effectæ, ex vi talis productionis debita esset vnio, quod est omnino falsum, quia ille duæ actiones non habent inter se naturalem colligantiam, ita vt prior debeatur posteriori, sed de facto habuerunt ex voluntate Dei. Vnde fit, vt respectu humanitatis non possit dici hæc vnio illi connaturalis, eo quod à principio conceptionis illi data sit, nisi tantum concomitanter, eo modo, quo gratia fuit connaturalis Adæ vel angelis, qui est modus satis improprius, at vero gratia habitualis, & Christo homini, & humanitati ipsi vnitæ potest dici connaturalis tanquam vtriq; debita ex vi talis conceptionis totalis, & iuste gratiæ, vt includit duplicem actionem supra dictam.

Dubium. Sed quæres, quomodo simpliciter loquendum sit, tota enim hæc quæstio videtur esse de modo loquendi, nam res ipsa constat, & D. Tho. nō B
Durand. respondit simpliciter sed tantum sub distinctionibus, & Dur. in 3. d. 4. q. 3. tam gratiam vnionis quam habitualem, negat proprie dici posse naturalem Christo. Et fortasse ad tollendam æquivocationem esset melius, non loqui simpliciter, sed cum aliquo addito, vel explicatione. In rigore tamen dicendum videtur, aliquid dici posse
Solutio. naturale, vel simpliciter & absolutè, quia est in se ens pertinens ad ordinem naturæ, vel relatiuè, seu respectu alicuius, quomodo gloria potest dici naturalis gratiæ: vnio ergo, seu gratia vnionis non potest simpliciter, & absolute dici naturalis, sed supernaturalis vt supra sæpe demostratum est. Neq; vt dicatur simpliciter naturalis sufficit vt Deo sit connaturale efficere illam, alias etiam iustificatio, vel gratia ipsa posset dici res naturalis, at vero relatiue, seu respectu Christi potest dici hæc gratia illi naturalis, duplici illo modo à D. Tho. explicato, ex quibus prior solum tribuitur huic homini secundum quandam communicationem idiomatum, quia enim hic homo est Deus, & Deus per vires naturæ suæ facit hanc vnionem, ideo dicitur connaturalis huic homi- C
ni. Posterior autem modus propriè conuenit Christo Deo homini, vt est terminus resultans per hanc vnionem.

DISPVTATIO. X.
in octo sectiones distributa.

De causis Incarnationis præsertim meritoria.

Diximus de essentia & excellentia huius mysterij, vbi etiā ostēdimus quomodo supernaturale sit, & ad ordinem gratiæ superiori quodam modo pertineat: sequitur iam, vt de illius causis dicamus. Ex quatuor autem causis, quæ ad effectum aliquem cōcurrere possunt, materialis, & formalis propriè non habent locum in hac vnione, quia non fit in ea compositio materiæ & formæ vt dictum est, quanquam extrema compositionis, scilicet hu-

manitas, & Verbum possint tanquam causæ, vel principia eius cōsiderari, vt Verbum sit tanquam actus, & forma, humanitas vero tanquam subiectum seu materia, quæ actuatur de quibus agendum est cum D. Tho. q. 3. & 4. De causa autem finali huius mysterij, latissimè dictum est supra in. q. 1. Solum ergo superest dicendum de efficiēte, quæ in physicam, seu propriè efficientem causam, & meritoriam distingui potest, & de vtraq; dicemus. Et ademus etiam aliquid de causa dispositiua, tùm quia coniuncta quodam modo est cū causa meritoria: tùm quia D. Tho. in his articulis præsertim. 10. & 11. has tres causas indicauit.

SECTIO. I.

Quæ sit, vel esse possit causa efficiens huius mysterij.

Dico primo Deus, & tota Trinitas est causa principalis efficiens hoc mysterium, est conclusio de fide definita in Concil. Lateran. sub Mart. primo can. 1. & in Concil. Lateran. sub Innoc. 3. & habetur in c. firmiter de summa Trini. & fide cathol. & in concil. Toler. 6. & 11. in confessionibus fidei, & tradit illam frequenter Aug. 1. de Trin. c. 4. & in enchirid. c. 38. tractat. 10. & 11. in Ioan. & passim alij patres de hoc mysteno disputantes: & sumitur ex scriptura sacra, in qua ipsi filio tribuitur humanæ naturæ assumptio, ad Heb. 2. *Non angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Ad Philip. 2. *formam serui accipiens*, assumere autē includit efficere vnionem, vt supra dictum est. Patri, propter efficientiam tribuitur, quod miserit filium suum, ad Gal. 4. *misit filium suum factum ex muliere.* Deniq; spiritui sancto appropriatur hoc opus Luc. 1. & Matth. 1. Ratio vero est, quia omnia opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, procedunt enim à tribus personis, vt sunt vnum in natura, & voluntate, atq; adeo in actione & operatione, iuxta illud Ioa. 5. *pater meus vsq; modo operatur & ego operor*, & Ioa. 10. *quæ pater facit, hæc & filius similiter facit*, vt bene explicat Damasc. lib. 3. fidei. c. 14. & 15. At vero hoc mysterium, vt effectiuè procedit a Deo, est vnum ex operibus, quæ ad extra fiunt, ergo.

1. *Concla.* *Conc. Lateran.* *Conc. Toleta. 6.* *Paulus.* *Aug.* *Lucas.* *Matth.* *Ioannes Damasc.*

Dico secundo Deus solus est proxima causa principalis huius mysterij, nec potuit creatura vlla ad illud concurrere per modum causæ principalis proximæ. Voco autem principalem causam proximam, eam quæ per propriam virtutem intrinsecam operatur, etiam si sit causa secunda dependens à Deo. Et ita est conclusio certa, & loquendo de facto videtur de fide, ex illis locis Luc. 1. *Spiritus sanctus superueniet in te*, & Matth. 1. *Quod enim in ea natum est ex Spiritu sancto est*, vbi solus Deus assignatur, vt causa proxima, & immediata huius mysterij. Et idem sumitur ex modo loquendi Conciliorum omnium, & patrum de hoc mysterio tractantiū. Ratione vero, etiā de possibili conuinci potest, aliter fieri non potuisse, primo quidem quia hæc vnio facta est ad personam diuinam, nulla autem creatura potest habere virtutem principalē, & propriā, vt faciat Deum subsistere in aliena natura: nā hoc esset quo-

2. *Concla.* *Lucas.* *Matth.*

quodammodo subijcere Deum virtuti creaturæ. A
Et confirmatur, quia nulli naturæ creatæ potest esse connaturale esse vnitam hypostatice personæ diuinæ, ergo multo minus potest esse naturalis virtus efficiendi hanc vnionem. Dices posset esse virtus supernaturalis, tamen sufficiens, & principalis. Sed contra, quia talis virtus deberet esse superaddita, & infusa substantiæ creatæ, quia substantia creata per se ipsam nihil habet super naturale, esset ergo virtus accidentaria, ergo non posset esse principalis virtus, ad efficiendam hanc vnionem substantialem, quæ est altioris ordinis, quam omnis qualitas supernaturalis, vt supra ostensum est.

Et his rationibus concluditur, si per impossibile posset persona creata terminare alienam naturam, nihilominus tamen vnionem inter illa, etiam non posse fieri ab illa creatura, vt à causa efficienti, & principali quia talis vnio esset supra omnem naturalem ordinem rerum, nulla autem creatura potest sua virtute, vt principalis causa B
immutare hunc ordinem, sicut non potest fingi creatura, quę virtute sua principali separet accidens à subiecto, illudq; ita separatum conseruet. Vel sicut etiam non potest persona creata, per solam vim naturalem suæ subsistentiæ terminare alienam naturam, quia non minus est efficere hanc vnionem quam terminare illam, vel separare accidens à subiecto.

Sed quæri hic potest, an saltem per modum instrumenti diuini possit creatura efficere hanc vnionem, vel an de facto illam effecerit. Quoad priorem partem nonnulli negant id esse possibile, vnde à fortiori negant factum esse. Ratio est, quia creatura non potest esse instrumentum creationis, ergo neq; huius vnionis: patet consequentia, quia sicut per creationem communicatur rei ipsum esse existentiæ, ita per hanc vnionem communicatum est ipsum esse existentiæ diuinæ, quod altius est. Sed hæc ratio & sumit antecedens dubium, & fortasse falsum, vt suo loco dicetur: & male infert, tum quia falsum etiam C
est, per hanc vnionem communicari naturæ, ipsum esse existentiæ, nam potius supponitur, & naturę existenti communicatur subsistentia diuina, tum etiam, quia esto id concederetur, nihilominus negandum non esset, animā Christi fuisse vere creatam, prius natura quam assumptam, vel humanitatem eius fuisse prius natura formatam, vel conceptam, quàm vnitam. Et ita iuxta hanc sententiam creatio non per se primo terminatur ad esse existentiæ, sed ad esse essentiæ, quod iuxta hanc opinionem est aliqua entitas actualis distincta ab existentia, & prior natura quam illa: hæc ergo entitas supponitur huic vnioni iuxta hanc sententiam, illa ergo esset subiectum illius actionis, vel mutationis per quam fit hæc vnio, & consequenter non esset actio ex nihilo posset ergo creatura esse instrumentum illius, quanuis non posset esse instrumentum creationis, quia cessat ratio propter quam D. Thom. docuit creaturam non posse esse instrumentum creationis, scilicet, quia est actio ex nihilo.

Alij vero propter aliam rationem negant etiam hoc esse possibile, scilicet, quia virtus A
vnitiua etiam instrumentalis debet habere virtutem super vtrumque extremum, vt vtrumque coniungat: sed impossibile est, vt creatura habeat virtutem etiam instrumentalem supra diuinam personam, ergo neque vt efficiat hanc vnionem. Quæ ratio non probat de vnione ad personam creatam, si ex parte termini illa esset possibilis. Sed neque de præsenti vnione ad Verbum mihi videtur efficax ratio, quia hæc vnio non fit per actionem, vel mutationem circa vtrumque extremum, sed circa alterum tantum, scilicet humanitatem, ergo non est necesse, vt instrumentum habeat directè, & per se virtutem supra ipsam personam diuinam, sed solum supra humanitatem, ipsa diuina persona concurrente principaliter, &, vt ita dicam, admittente ad se fieri vnionem extrinsecæ naturæ. Quod ita declaratur & confirmatur, quia loquendo de virtute effectiua, nec Pater, nec Spiritus sanctus habent *nota* virtutem supra personam Verbi, immo neque B
ipsum Verbum supra seipsum, sed solum habet voluntatem liberam, vt efficiat in humanitate vnionem ad se ipsum, & quia est eadem voluntas Patris, & Spiritus sancti, eadem est in eis potestas, ergo pari ratione potest esse liberum Deo, vti creatura, vt instrumento ad efficiendam vnionem alicuius naturæ ad seipsum: nec enim per hoc subditur Deus virtuti instrumenti, quando quidem tota eius actio versatur circa extrinsecam naturam, & vsus, vel eleuatio eius pendet ex voluntate assumentis.

Et in hoc est maxima differentia, inter instrumentum, & causam principalem, hæc enim agit per virtutem sibi connaturalem, quæ natura sua est definita, & determinata, & ideo impossibile est, vt sit talis virtus potens vnire creaturam Deo, quia hoc esset quodammodo subijcere Deum suæ actioni naturali, non quia posset agere in ipsum, sed quia posset, naturam quandam in ipso ponere, vt ita dicam, non ex determinatione voluntatis eius, sed ex naturali efficacia, & determinatione virtutis suæ, quod repugnat diuinæ excellentiæ. At vero instrumentum diuinum, agit tantum per potentiam obedientialem, & influxus eius, vel actio definitur iuxta voluntatem Dei liberè eleuantis, & vtentis tali instrumento: & ideo nihil repugnat quod Deus illo vtatur ad huiusmodi vnionem, eo modo terminando actionem sui instrumenti, sicut terminat actionem suam, actio enim instrumenti, & principalis agentis, vna & eadem est.

Quæritca loquendo de possibili, existimo non repugnare Deum eo modo sumere creaturam, vt instrumentum ad hanc vnionem, sicut ad alios effectus supernaturales, verbi gratia trāsubstantiationem, vel iustificationem, quia neque ex parte modi, neque ex parte termini actionis est maior repugnantia. Et quanquam opus hoc sit altius, & excellentius, tamen instrumentaria virtus creaturæ, quodammodo infinita est, quia non est naturalis potentia, sed obedientialis, cuius efficacia possibilis, non mensuratur ex naturali perfectione creaturæ, sed ex infinita virtute omnipotentiæ Dei, supposita non repugnan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pugnantia ex parte actionis, vel effectus. At vero loquendo de facto, & de hoc mysterio, quatenus primo factum est in vtero Virginis, vnum est certum scilicet nullam creaturam à Virgine distinctam sumptam fuisse vt instrumentum ad hanc vnionem, quia de nulla suspicari potest, quod Christum effecerit hominem: nulli enim Scriptura, vel sancti hoc tribuunt, & temerarium, ac erroneum esset, de aliquo alio hoc affirmare, nam etiam ipsius angeli Gabrielis præsentia, in sola annunciatione, & propositione mysterij, & petitione virginei consensus terminata est.

Num Beata Virgo effectiue attigerit Incarnationē ipsam.

De ipsa autem virgine, quę Deum concepit, ac peperit, dubitari non immerito potest, an effectiue attigerit ipsam vnionem hypostaticam humanitatis ad verbum: videri enim potest hoc probabile. Primo, quia non repugnat, vt dictum est: & pertinet ad quandam maiorem Virginis dignitatem, & vt verius, ac proprius dicatur concepisse Deum. Secundo quia Deus vti solet suis creaturis, vt instrumentis, quando commode potest, & præsertim quando instrumentum est tam accommodatum, & quasi propinquum effectui intento, pertinet enim hoc ad suam Dei prouidentiam, maioremq; diuinæ omnipotentiæ manifestationem. Tertio, quia hoc consentaneum est locutionibus sanctorum, Etichius enim homil. 1. de Beata Virgine, tomo. 7. Bibliothec. sanct. Virginem vocat instrumentum Incarnationis eius, qui omnia produxit,

Eſichius.

Ambroſ.

& Ambros. epist. 81. *Per hominem*, inquit, *& mulierem caro electa est de paradiso, per virginem iumenta est Deo.* Et oratione de obitu Theodosij, *ille fecit*, inquit, *vt inter homines Deus videretur*, & adeò dem modum loquitur Bernard. homil. 4. in Miſ sus est, & lib. 5. de considerat. circa finem Virgi nem dicit fuisse mulierem illam, quæ tria illa sata Euangelica, carnem scilicet animam, & diui nitatem tam bene fermentauit, vt nec diuisione quidem facta carnis, & animæ, caro vel anima à Verbo diuideretur. Est quidem hoc pium, & probabile, non tamen necessarium, præsertim si verum est, vt infra dicemus quæst. 6. hāc vnionem prius natura factam esse in anima, & materia secundum se, quam vnitis, seu quam in eota humanitate vt sic. De qua re, quia speciale C lem difficultatem attingit ad illum locum pertinentem, ibi dicemus ex illo tamen principio videtur fieri valde probabile, non fuisse Virginem assumptam vt instrumentum ad hanc efficientiam, sicut nec fuit assumpta, vt instrumentum ad creationem ipsius animæ Christi; etiam si concedamus id fuisse possibile, quia illa creatio antecedit informationem, circa quam versatur maternus concursus, sic enim etiam anima; vt subsistens antecedit vnionem ad corpus, ergo ad illam sic subsistentem non concurrit Beata Virgo, subsistebat autem anima Christi in illo priori per subsistentiam Verbi, ergo Beata Virgo non concurrit ad vnionem illius animæ cum subsistentia Verbi. Et simile argumentum proportionaliter fieri potest ex parte corporis, seu materiæ. Vnde confirmatur, quia aliæ matres non attingunt per specialem efficientiam ad ipsam subsistentiam vt sic, sed supponunt animam prius natura creatam, & subsistentem,

Bernard.

& similiter materiam, & illarum vnionem efficiunt, & ita producitur homo, ergo similiter dicendum est de Beata Virgine, quia nec Scriptura, nec sancti illi tribuunt maiorem concursum, quam necessarius sit, vt sit vere mater Dei, & hominis, ad quod hæc instrumentalis efficientia, necessaria non est, immo neque aliquid confert, vt Beata Virgo fuerit vere mater Dei, quia concursus matris non est instrumentalis, sed principalis in suo genere. Quocirca loquendo de prima effectione huius mysterij, verisimilius est à solo Deo fuisse factam, nulla media creatura, quæ principaliter, vel instrumentaliter attingeret ipsam actionem supernaturalem, qua facta est vnio humanitatis ad Verbum, & Beatam Virginem solum concurrisse ad vnionem naturalem animæ, & corporis, & hac ratione esse matrem Dei, & hominis, vt infra suo loco dicetur latius.

Dixi semper, sermonem esse de prima effectione huius mysterij, propter duo dubia, quæ hic incidere possunt. Primum est de vnione partium materiæ ad subsistentiam Verbi, quæ per nutritionem facta est à principio Conceptionis Christi Domini, vsque ad finem vitæ mortalis illius, illa enim vnio hypostatica erat, quamuis partialis, ex parte rei assumptæ, nam ex parte Verbi tota subsistentia diuina cuilibet parti materiæ vnita est, vnde de illa quasi continua vnione, & successiua dubitari non immerito potest, an fieret immediatè à Deo, an per humanitatem tanquam instrumentum. In quo nihil certum definire possum, video enim vtrumque modum esse possibilem, & nullum habeo principium, quo alterutram partem satis definiam, quia quod humanitas habuerit hanc instrumentalem actionem absolutè non est necessarium, vt Christus potuerit se modo naturali, & vitali nutrire, & augere, quia ad hoc satis est, quod propria virtute sua disponebat materiam alimenti, & conuertebat illam in substantiam suam, quamuis in instanti conuersionis, & fortasse prius natura, quàm materia alimenti informaretur anima, per actionem solius Trinitatis illa materia vniretur hypostaticè subsistentiæ Verbi, inquam Christus statim in eodem instanti inducebat formam suam, quanquam vero hoc necessarium non sit, cum tamen non repugnet, hanc instrumentalem vim communicatam esse humanitati Christi, non est improbabile illam habuisse, cum in hoc genere habuerit summam quandam participationem diuinæ omnipotentiæ, vt infra quæst. 13. dicemus.

Num Christi humanitas in sua nutritione effectiuè attigerit vnionem partium materiæ ad Verbi subsistentiam.

Alterum dubium erat, propter verba consecrationis, suppono enim vt probabilem sententiam, verba illa habere vim instrumentariam ad efficiendum corpus Christi, non tantum quoad præsentiam, sed etiam quoad ipsam substantiam corporis. Ex hac enim sententia sequitur per illa verba fieri ipsum corpus prout est in rerum natura, atque adeo prout vnitum est Verbo, vnde fit, per illa verba etiam fieri ipsam vnionem, non quidem primo sed secundo, quia iuxta hanc sententiam nō repugnat idem semel factum etiam si existat, iterum fieri. Quod ita etiam declaratur, quia ex vi verborum, ita

Num verba consecrationis poſſint habere, efficientia ca vnionē hypoſtaticam.

fit

fit corpus subspeciebus, vt per concomitantiam specialiter ibi etiam existat persona Verbi, vt subsistens in tali corpore; ergo ex vi verborum ponitur ibi corpus, vt vnitum personæ Verbi, ergo ex vi verborum efficitur ipsa vnio, eo modo quo efficitur ipsum corpus. Et ita mihi videtur esse consequenter in ea sententia dicendum, quam vero illa probabilis sit in materia de Eucharistia dicemus.

SECTIO. II.

Vtrùm fuerit aliqua causa huius vnionis in genere dispositionis, seu causæ dispositiuæ.

Dispositio ad vnionē triplex.

TRipliciter intelligi potest aliquam dispositionem ad vnionem concurrere: vno modo tanquam ex natura rei ita necessariam, vt vnio habeat cum illa naturalem connexionem, scilicet, vt posita tali sufficienti dispositione, statim veluti necessario, & ex natura rei vnio consequatur, quomodo intelligere possumus, vltimā dispositionem humani corporis concurrere ad B vnionem animæ cum ipso, atque ita referuntur quidam dicentes, fuisse necessariam aliquam dispositionem in humanitate, vt Verbo iungeretur indicat Gabr. in. 3. distinct. 1. imo opinio eius supra tractata disputatione. 6. sectione. 1. videtur ad hoc alludere. Sed in hoc sensu est hæc sententia omnino improbabilis, quanquam non posit, vt hæretica vel erronea damnari, quia etiā illa posita, posset saluari vera vnio substantialis, & quidquid fides docet de hoc mysterio. Ratio vero contrà illam est, quia in genere loquendo, ad compositionem ex natura, & suppposito, nulla concurrit dispositio huiusmodi, vt per se euidens est, nec specialiter in hac vnione potest, vel reddi ratio cur talis dispositio necessaria sit, vel fingi qualis sit, quia talis dispositio deberet esse accidentalis, & consequenter inferioris ordinis, quam sit hæc vnio. Deinde, quando forma, & dispositio ita se habent, vt ad ipsam dispositionem vnio formæ naturaliter consequatur, necesse est, vt & forma, & dispositio sint aliquo modo eiusdem ordinis, & vt for- C mæ ipsi connaturalis sit vnio ad subiectum sic dispositum, vt patet discurrendo per omnes vniones ac similes dispositiones: at vero in proposito Verbum est alterius rationis in ratione subsistendi, ab omni forma accidentali, & non postulat ex natura sua hanc vnionem cum natura creata, quomodocunque illa disposita sit ergo. Denique multa ex argumentis supra factis contra Gabr. possunt hic applicari: quia scilicet nulla accidētalis forma inhærens humanitati potest necessitare Verbū ad hāc vnionē, vt per se videtur euidens, neque etiam humanitatem ipsam, quia talis forma non habet repugnantiam cum subsistentia creata ipsius humanitatis, vnde quantum est de se manere posset in humanitate existēte in proprio supposito ergo ex natura sua non infert hanc vnionem.

Gabr.

Alio modo intelligi potest hæc dispositio, tanquam omnino necessaria ad vnionem, non quia ex illa necessario sequatur, sed quia illam necessario præsupponat, & hoc modo videtur A asserere hanc sententiam Alens. 3. part. quæst. 7. memb. 2. artic. 1. quæst. 11. memb. vltim. quæst. 12. memb. 1. & eandem tribuit supra Gabriel illis autoribus, qui tenent, solam naturam rationalem, esse capacem huius vnionis, sed immerito, quia non necessario vnum sequitur ex alio. Fundamentum huius sententię esse potest, quia natura de se non est apta ad hanc vnionem, ergo debet eleuari, & fieri apta per aliquam dispositionem, quam Alens. vocat gratiam vnionis: & interdum indicat esse gratiam habitualem, vt ordinatam ad vnionem, interdum vero esse aliquam aliam superiorem qualitatem. Sed hæc sententia etiam est improbabilis, & sine fundamento, quia nulla qualitas accidentalis potest reddere naturam capacem huius vnionis, si capax ipsa de se non sit. Primò, quia subsistentia diuina vniri debet immediatè, cum ipsa substantia humanitatis, ergo in illa secundum se debet esse capacitas ad vnionē. Deinde, quia vnio non fit immediatè tantum cum anima, sed etiā cum ipsa carne, nulla autem gratia fingi potest, quæ sit forma accidentalis, & materiæ inhærens, quę conferat illi hanc capacitatē. Deniq;, quia vt dictum est nulla forma accidentalis excludit propriam subsistentiam ipsius humanitatis, ergo nulla constituit illam capacem alterius subsistentiæ, & hinc possunt accommodari aliæ rationes supra factæ, quod hæc compositio ex natura & suppposito, neque ex communi ratione sua, fit per dispositionem vel capacitatem accidentalem, neque ex speciali ratione, & perfectione huius vnionis ad Verbum, potest medio accidenti hæc capacitas dari. Sicut ergo ipsa vnio substantialis est, ita capacitas ad illam est immediatè in ipsa natura substantiali per se ipsam, est tamen obedientialis, & non naturalis, sicut etiā capacitas animæ ad gratiam est immediatè in ipsa substantia animæ, vel ad charitatem in ipsa voluntate.

Tertio modo potest hæc dispositio poni, solum vt congruum ornamentū humanitatis Verbo vniendæ, iuxta quem modum, talis dispositio non est propriè physicè attingens ipsam vnionem, sed est quasi ex decentia quadam præ requisita, & hoc modo ponunt hanc dispositionem quam dicunt esse ipsam gratiam habitualem perfectissimam graues Theologi in. 3. distinct. 1. D. Thom. quæst. 1. artic. 1. Bonauent. artic. 3. quæst. 1. Palud. quæst. 1. artic. 3. Gab. quęst. vnica artic. 1. Chartus. quæst. 5. Marsil. quæst. 10. artic. 1. ad primum dubium & eandem indicat Alens. 3. part. quæst. 4. memb. 5. Eundamentum esse potest, quia optimè fieri potuit, vt humana natura, prius natura quam assumeretur, per gratiam, vel alias bonas qualitates ornaretur, & hoc decuit, ergo ita factum est, quia de se ac nude sumpta, videtur non esse decenter præparata ad tam excellentem vnionem. Propter quam causam licet in proprio supposito, cui per se est proportionata, illam non requirat, hic tamen est specialis ratio, propter excellentiam diuini suppositi. Maior probatur, quia humanitas prius natura extitit quam assumeretur, & fuit capax actionis, & passionis seu mutationis in ordine ad hanc vnionem, ergo & dispositionis. Et confirmatur primò, quia ex parte corporis

D. Tho. D. Bond. Paludan. Gabr. Chartus. Marsil. Alens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

poris possumus intelligere pulchritudinem, vel optimam eius formationem antecessisse permodum congruæ dispositionis, ergo ex parte animæ idem intelligi potest de pulchritudine spirituali, quæ per gratiam fit. Confirmatur secundo quia gratia præsertim quæ est in essentia animæ, non ordinatur immediate ad operationem, sed ad conferendum animæ quoddam esse diuinum, simile diuinæ naturæ, cuius ipsa est participatio, sed per esse naturæ, seu per participationem eius optime disponitur res ad esse personale ergo, &c.

Vnio hypostatica sine media dispositione facta est. D. Thom. Scotus Richard. Durand. Capreolus Caiet.

Nihilominus dicendum est, hanc vnionem non esse factam media aliqua dispositione propriè dicta, quæ fuerit causa illius. Hæc sententia sumitur ex D. Tho. hic art. 10. & infra q. 6. art. 6. & quæst. 7. art. 13. Scoto in 3. distinct. 1. quæst. 2. Richar. art. 1. quæst. 3. Dur. quæst. 3. Et eadem tenent Capreol. Caiet. & omnes Thomistæ. Et probatur primo hæc conclusio, quia hæc dispositio, vel debuit præcedere in anima, vel in corpore, neutrum dici potest, ergo, consequentia probatur, quia licet aliqua dispositio possit præintelligi in humanitate, tamen necessario debet in esse, vel ratione animæ, vel ratione corporis, & ita omnis dispositio, quæ fingi potest sub illo duplici membro comprehenditur, præsertim cum supponamus, vnionem prius naturaliter factam esse ad partes, quam ad totum, seu ad totum mediis partibus. Probatur ergo minor, & de anima quidem probatur primo, quia talis dispositio non potuit esse nisi aliquis habitus infusus, vel essentiæ, vel potentijs animæ, sed hoc esse non potuit, quia habitus cum sit accidens supponit esse simpliciter, illa autem anima ante assumptionem non habuit esse simpliciter, cum per vnionem fuerit ad hoc esse assumpta. Hac ratione vtuntur Thomistæ, sed iuxta eorum opinionem non videtur multum efficax, quia ipsi concedunt, dispositiones prius naturaliter præparare materiam ad formam, quamuis per formam detur materiæ esse simpliciter, ergo similiter dici posset in præsentia. Deinde iuxta nostram sententiam, videri potest infirma hæc ratio, quia ponimus per creationem prius naturaliter habuisse animam illam existentiam substantialem, quam fuerit vnita ad subsistentiam, ergo per illam existentiam potuit esse capax huius dispositionis.

Nihilominus hæc ratio videtur mihi sufficiens, quam ita explico, quia anima rationalis ex natura sua prius natura subsistit, quam accidentaliter perficiatur ergo etiam anima Christi prius natura subsistit in Verbo, quam accidentaliter perficiatur, ergo per nullam accidentalem formam potest disponi, & præparari ad illam vnionem, antecedens patet, tum quia subsistentia est modus magis intrinsecus formæ subsistentis, quam omne accidens eius, vnde si ab illa resultat, vt supra diximus, prius natura resultat, quam omnis passio, vel perfectio accidentalis, quia pertinet ad complementum ipsius substantiæ. Si vero fit ab ipso agente generante vel creante, etiam illius actio non intelligitur omnino completa, & terminata, donec attingat ipsam subsistentiam, quia illa actio tendit, primo ad producendam subsistantiam suo A modo completam in suo genere, tum etiam quia nulla dispositio accidentalis est causa ipsius subsistentiæ, seu naturalis compositionis ex natura, & subsistentia, quia cum talis subsistentia solum sit modus intrinsecus ipsius naturæ, qui per se intime illi coniungitur, nullo mediante alio modo vnionis, non potest magis intelligi dispositio medians inter naturam, & subsistentiam, quam inter quantitatem, & figuram suam. Iam ergo ex hac parte nulla dispositio est prior ipsa subsistentia. Assumtde vero subsistentia est aliquo modo causa accidentalium perfectionum quatenus substantia est subiectum earum, & subsistentia est complementum substantiæ, atq; adeo conditio prærequisita in tali subiecto. Prima vero consequentia probatur, tum quia cum per hanc vnionem anima sit assumpta ad subsistendum, debuit eo ordine naturæ vniri, & assumi, quo de se deberet subsistere proprio termino, nam sicut modus propriæ subsistentiæ est maximè intrinsecus, ita modus existendi in alieno supposito, est maxime intrinsecus, & substantialis, tum etiam, quia prius natura est impedita subsistentia propria in anima Christi, quam intelligatur perfecta per gratiam accidentalem, quia cum illa subsistentia ex natura sua sit prior, si non fuisset impedita etiam de facto antecessisset, sed non impeditur nisi per vnionē ad Verbū, ergo hæc vnio in eodem signo naturæ facta est, in quo deberet esse propria subsistentia, & ideo impossibile est, vt aliqua dispositio accidentalis ordine naturæ antecesserit. Et confirmatur quia si habitualis dispositio potuisset præcedere, eadem ratione etiam potuisset actualis, quæ est per operationem, ergo posset illa anima mereri saltem de congruo suam vnionem, quod statim ostendemus esse falsum.

B

C

Secundo principaliter probatur hæc sententia, quia si aliqua potuisset esse hæc dispositio maximè gratia habitualis, nulla enim est excellentior qualitas, nec magis ornans animam, sed hæc non, quia data est ratione vnionis, vt proprietas consequēs illam iuxta illud Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre, plenum gratiæ, & veritatis.* Quod dupliciter declaratur primo, ex modo loquendi per causales propositiones, Christi enim humanitas non ideo fuit assumpta, quia fuit tam grata, sed potius è contrario, quia assumpta fuit, ideo tanta gratia ornata est. Secundo propter hanc causam gratia habitualis Christi non est gratia adoptionis, quia datur ratione vnionis, non tanquam extranea, & extrinseca, sed tanquam proprietas debita ratione vnionis.

Obiectio.

Dices, non repugnat eandem qualitatem esse proprietatem manantem ex forma, & disponentem ad illam, atque adeo posteriorem in genere causæ efficientis, & priorem in genere causæ materialis: ita ergo posset dici in proposito. Respondent aliqui antecedens esse verum in qualitatibus quæ simul sunt proprietates, & passibiles qualitates, vt est calor v. g. gratiam vero non esse passibilem qualitatem. Sed hæc nisi fallor est petitio principij, nam gratia de se etiam non est proprietas manans ex aliqua forma, seu ex aliqua priori gratia, vnde quatenus per propiam actionem perse primo fieri

fieri potest, potius habet modum passibilis qualitatis, quam proprietatis, quando vero coniungitur cum gratia vnionis dicitur proprietas eius, quia ratione illius datur, cur ergo negatur esse passibilis qualitas? certè si ratio huius redditur, solum quia non disponit ad vnionem, principium petitur, nā hoc est quod agimus. Si vero ratio detur, quia est proprietas contra hoc procedit ratio facta. Respondeo ergo, duplicem esse dispositionem formæ, alteram aptantem subiectum ad formam, & prius tempore vel natura præparantem illud, & de hac dispositione hic agimus, quam nego esse posse proprietatē consequentem formā, quod D. Tho. dicta q. 7. arti. 13. ad 1. indicauit dicens. In ijs quæ in instanti fiunt, proprietates cōsequentes formam non intelligi natura illam antecedere. Hoc ergo modo gratia habitualis est proprietas gratiæ vnionis, & non dispositio ad illam. Alio tamen modo potest dici dispositio, nō præparans subiectum ad formam, sed omās subiectum informatum, & perficiens, vel vt melius se habeat, vel vt melius operetur, & hoc modo potest proprietas manans ex forma dici dispositio, & sic etiam gratia habitualis potest quodammodo dici dispositio humanitatis vnitæ Verbo, nō ad vnionem sed ex vnione, quo modo D. Th. infra q. 7. art. 11. in corpore & ad 2. dicit hāc gratiam in Christo ordinari ad vnionem, vt ad finē, non cuius gratia (sic enim ordinatur ad operationem) sed vt ad finē cui, quia scilicet deseruit, & congruit vnioni, quo modo etiam q. 8. artic. 5. ad 3. dicit gratiam habitualem efficere congruitatem ad vnionem, non antecedēter sed consequēter, sicut si Rex ducat vxorem vilis conditionis, & ideo illam ornet cultu regio, vel sicut pulchritudo est dispositio corporis humani perficiens, & ornans, non præparans. Idem habet D. Thom. q. 29. de verita. arti. 1.

Responsio.

Vltimo probatur, quod neque ex parte corporis potuerit præcedere propria aliqua dispositio ad vnionem. Primo quidem propter rationem factam de subsistentia, quæ ordine naturæ antecedit formas accidentales, illa enim etiam in materia locum habet. Secundo quia omnis dispositio quæ potuit antecedere in corpore Christi, præsertim passibili (quale fuit assumptum) est inferioris ordinis, & mere naturalis, vnde non proprie potuit esse dispositio proxima ad vnionem. Dices saltem potuit esse dispositio ad talem formā rationalē. Constat enim corpus seu materiam, ex qua humanitas Christi concepta fuit, non fuisse vnitam Verbo, nisi quatenus erat corpus humanum, id est, organicum, & vltimò dispositum ad talem animam rationalem, ergo necesse est in illa materia, vel corpore antecessisse aliquas dispositiones, non quidem præparantes proxime illam materiam ad vnionem hypostaticam: sed ad formam rationalem, quia non propter se assumebatur materia vt sic, sed vt pars humanitatis, quæ includit prædictas dispositiones. Si autem ratio illa sumpta ex parte subsistentiæ, quod debeat ordine naturæ antecedere dispositiones accidentales esset efficax, etiam istæ dispositiones materiæ ad formam non potuissent natura antecedere vnionem.

Respondetur, si loquamur de accidēribus, seu qualitatibus, quæ toto tempore antecedunt ante A instans generationis, illæ optimè potuerunt præcedere in materia, ex qua formatum fuit corpus Christi, quia toto illo tempore subsistebat subsistentia creata sub forma sanguinis: si vero loquamur de dispositionibus vltimis, quæ sunt in instā ti generationis, iuxta varias sentētias philosophicas varie respondendum est. Nam si ille non sunt eædem numero qualitates cum præcedentibus: sed priores omnino perierunt simul cum forma præexistente, & aliæ omnino nouæ cum anima venerunt, sic loquendo consequenter, & magis philosophicè dicendum esset has dispositiones simpliciter non præcessisse in materia corporis Christi ante vnionem, sed illam materiam in illo instāti fuisse assumptā, vt in eodem personā rationalem etiam Verbo vnitam informaretur, ad quam statim ordine naturæ consequentur dispositiones vltimæ conseruantes (seu perficientes) compositum ex materia & forma: & hoc satis esse, vt dicatur corpus illud assumptum, vt humanum. Si autem (quod verius existimo) dispositiones vltimæ sunt eędem numero qualitates cum præcedentibus, quæ ad certum graduni perueniunt, & manent inhærentes ipsi materiæ, sic dicendum est in eis esse specialem rationem. Quia cùm illæ iam antea inhærerent materiæ in proprio aliquo supposito creato subsistenti, & postea nunquam fuerint corruptæ, necesse est, vt in eadem materia manserint etiam pro illo instanti, quo assumpta est à Verbo, & pro quolibet signo naturæ, in quo intelligitur illa materia existens, priusquam vniatur. Non tamen præintelligentur illæ dispositiones inhærere illi materiæ secundum totam intensionem vsque ad vltimū terminum, quem in instanti generationis acquirunt, quia quo ad illos gradus intensionis eadem est ratio, quæ de quolibet accidente, vt rectè probat obiectio facta. De qua re dicemus fortasse plura infra q. 6.

B

C

Ad fundamentum tertiæ sententiæ ex dictis facilis est responsio. Nam quia humana natura nude sumpta non est per se sufficienter ornata, prout decet personam Verbi, ideo congruentissimum fuit, vt haberet optimas dispositiones, & perfectiones consequentes vnionem. Quod autem illæ ordine naturæ in humanitate præcesserint, & vix fieri potuit (vt ostendimus) & non oportuit, nam potius decuit, vt substantialis coniunctio Verbi ad humanitatem antecederet omnem accidentalem influxum, vt ipsum Verbum esset fons totius boni manans in humanitatem illā. Nec refert, quòd prius natura humanitas, seu anima extiterit, quia oportet vt subsistētia prius natura antecedat, vt ostensum est. Neque etiam est argumentum simile de actione, vel mutatione, qua fit ipsa vnio, quia hæc est velut via ad subsistendum in alieno supposito, & ad impediendam propriam subsistētiam, & ideo propter hūc intrinsecum ordinem, necesse est, vt ratione, vel natura sit prior, quàm vnio in facto esse. Et ad hunc modum se habet etiam actio illa, per quā materia disponitur, vt sit capax rationalis animæ. Aliæ vero actiones, vel qualitates accidentales non habent hunc ordinem ad vnionem, vel subsistentiam, sed potius ex natura sua illam supponunt, & propter hanc causam non potest esse similis ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad primã confirmationem, iam explicatum est, quomodo ex parte corporis possit antecedere aliqua dispositio: pulchritudo vero, de qua ibi est sermo, potius est dispositio consequens, & ornans, quam præparans, nisi forte, quatenus fundamentũ habet in perfecta corporis complexione, & organizatione quæ antecedit, vt dispositio ad ipsam animam, vt dictum est.

Ad secundam confirmationem respondetur, etiam gratiam habitualem ordinari aliquo modo ad operationem, vt principium quasi principale, & primum: & deinde etiam, vt cõfert esse participatum diuinæ naturæ, non est congrua dispositio præparans ad vnionem subsãtialem in subsistentia diuina, non participata: sed vera & increata. Quia illud esse, quod confert, accidentale est, quod supponit esse substantiale: & in Christo supponit ipsam vnionem tanquam radicem à qua suo modo dimanat.

SECTIO. III.

Vtrum humanitas Christi vnionem suam ad Verbum mereri potuerit.

EXpeditis breuiter aliis causis, dicendum iã est de causa meritoria, in qua potissimũ hęc disputatio versatur. Hæc autem causa intelligi potest, aut intra ipsum Christum existens, aut extra, & de vtraq; dicendum est. In ipso autẽ Christo distinguimus humanitatem (sub qua animã comprehendimus, vt natura antecedit vnionẽ) ab ipsomet Christo, quoniam in singulis est specialis difficultas. Supponimus autem humanitatẽ Christi non prius tempore extitisse in rerum natura, quam fuerit vnita Verbo, atq; adeo Christum ipsum non prius fuisse hominẽ quãDeum, ne modò disputare cum illis hæreticis necesse sit, qui dixerunt Christum prius fuisse purum hominem, & deinde meruisse suam vnionem ad Deũ, illi enim non veram Incarnationem: sed vnionẽ tantum accidentalem meruisse dicebant. Quod iam refutatum est, & eorum fundamentum infra disput. 16. ex prof: illo improbabitur, vbi hoc quod nunc supponimus, ostendemus.

In hac ergo quæstione varij dicendi modi esse possunt. Primus est, quod Christi anima, seu humanitas de condigno, vel saltem de congruo meruerit assumptionẽ suam. Quem modum videntur consequẽter debuisse asserere autores præcedẽti sectione citati, qui dicebant præcessisse in anima vel humanitate dispositionem gratiæ habitualis. Nam inde fit potuisse etiam præcedere operationem talis gratiæ, ergo per illam potuit illa anima se præparare ad vnionem, quod si potuit ita factum est, quia perfectissimus modus recipiendi dona Dei est per propriam recipientis dispositionem, & credendũ est omnia dona gratiæ, etiam ipsam vnionem perfectissimo modo collata fuisse Christi humanitati. Rursus, omnis dispositio per actum supernaturalem, & procedens à subiecto informato gratia est aliquo modo meritoria, saltem de congruo, illius boni, ad quod est dispositio, etiam si statim in eodem instanti conferendum sit, quia non est de ratione meriti, vt tempore, sed natura tantum antecedat præmium, vt in merito de congruo patet in vltima dispositione ad primam gratiam, & in merito de condigno in augmento gratiæ, & eius merito. Et confirmatur, quia non est necesse omnes operationes esse suppositorum, vel subsistentiũ; possunt enim esse à quacunq; re, seu forma indiuidua existente. Aristo enim 1. Metaph. c. 1. non dixit actiones esse suppositorum, sed singulariũ. Et forma caloris, si intelligatur existens, intelligitur sufficiens ad calefaciendum, etiam si neque inhærens, vel subsistẽs intelligatur: sed anima rationalis Christi singularis & individua prius natura existit quàm vniatur. Potuit ergo etiã prius natura operari, & per illam operationem suam vnionem mereri. Imo etiam si secundum Thomistas supponeretur prius natura, tantum secundum esse essentiæ, verum tamẽ & reale, ac actuale, potest contra eos procedere argumentum, nã ipsi concedunt animam secundum illud esse, esse sufficiens principium, à quo manat existentia, ergo etiam esse potest sufficiens principium operationum. In nostra vero sententia fortius vrget argumentum, tum quia anima, vt existens est sufficiens principium suæ subsistentiæ, vt supra dictum est: tum etiam quia ipsa subsistentia non videtur per se requisita ad operationem, vt necessario prius natura supponenda sit.

Aristo. 1. Metaphy. Actio nõ necessario est suppositorum.

Secundus modus dicendi sit de potentia quidem absoluta potuisse humanitatem, vel animã Christi mereri vnionem suam, non tamen de potentia ordinaria, atque adeo nec de facto meruisse. Fundamentum esse videtur, quia de potentia ordinaria operatio supponit constitutionem personæ, vel rei subsistentis: non tamen de potentia absoluta. Hunc modum tenet Caieta. hic articu. 11. cuius fundamentum fortasse aliud fuit, existimat enim ille ex natura rei, naturam prius personalitate terminari, quam existat, quem ordinem dicit esse seruatum in humanitate Christi, & illo stante non existimo diceret Caietanus potuisse etiam de potentia absoluta antecedere meritum in illa humanitate. Dicit tamen idem Caietanus infra quæstio. 4. artic. 1. de potẽtia absoluta posse inuerti hunc ordinem, atque adeo humanitatem, vt sic posse existere prius non solum natura sed etiam tẽpore, quàm aliqua personalitate terminetur, illam ergo humanitatem sic existentẽ videtur dicere potuisse mereri de potentia absoluta suam vnionem.

Caiet.

In hac re distinguamus in primis inter ipsam vnionem & diuinam electionem, seu prædestinationem, qua illa humanitas vel anima præordinata fuit ab æterno ad hanc vnionem. Est enim de his diuersa ratio, quia difficilius multo est mereri prædestinationem, quàm effectũ eius: imo potest hic cadere sub meritũ quanuis illa nõ cadat.

Supponamus deinde nos loqui de Incarnatione, prout facta est simul tempore cum creatione ipsius animæ, & compositione seu formatione humanitatis, vt omittamus errorem Photini & aliorum qui dixerunt Christum prius tempore extitisse, & per sua merita meruisse vnionem illam quam illi ponebant, scilicet accidentalem. Qui error tribuitur etiã Origeni 1. Periarc. c. 6. quod scilicet dixerit animam Christi prius fuisse creatam, & per bona opera moralia meruisse Incarnationem: quod tamen ego apud illum nõ inuenio, vt latius infra q. 6. dicam.

Error Photini.

Vltimò

Vltimò suppono duplicem hic posse esse quæstionem, scilicet, vel de merito fundato in operibus quæ natura antecedant vnionem, vel de merito fundato in operibus, natura vel tempore posterioribus vnione (meritum enim fundatum in operibus illius animæ & tempore prioribus vnione, nullum esse potuit, vt constat ex secunda suppositione) hic totũ agimus de merito priori modo fundato in opere antecedenti; nam si quod fundari posset in opere subsequenti, illud non iam esset meritum solius humanitatis, sed Christi, & ita de illo erit sermo in sectione sequenti.

Dico primo, Christi anima vel humanitas nec meruit, nec mereri potuit prædestinationem, seu electionem suam ad hypostaticam vnionem. Hæc est certa & communis omnium, quos in sequenti assertione citabo, & à fortiori probatur, quia nulla persona angelica, vel humana potest mereri totam suam prædestinationem ad gloriã, ergo multo minus potuit hæc anima mereri prædestinationem ad vnionem hanc. Patet consequentia, quia ex parte termini est multo maior repugnantia, quia est multo perfectior, & altior; ex parte vero ipsius prædestinationis est eadem ratio, quia sicut in cæteris prædestinatio est ratio omnis boni supernaturalis, à quo meritum proficiscitur: ita & in Christi anima vel humanitate. Confirmatur, & à priori explicatur ratio, quia meritum necesse est, vt antecedat præmium, vel in reipsa secundum existẽtiam, vel saltem in præscientia Dei, secundum præscientiam obiectionem, seu (vt alij volunt) secundum coexistentiã in æternitate. Cùm enim meritum sit causa, vel ratio præmij, necesse est, vt aliquo modo illud antecedat: non potest autem intelligi, nisi alterutro ex dictis modis: sed non potuit meritum in anima Christi antecedere electionem suam: secundum realem durationem, vt per se constat, quia illa electio fuit æterna, & meritum in tempore fit: neque etiam potuit antecedere secundũ præscientiam, quia præscientiam talis meriti antecedit voluntas dandi gratiam, qua fit tale meritum, quæ gratia in anima Christi, vel est gratia vnionis, vel saltem manans ex vnione, vel ordinata ad vnionem iuxta varias sententias. Vnde illa voluntas vel est electio ad vnionem, vel supponit illam, ergo est ante præscientiam meritorum, ergo illa merita nullo modo antecedunt, & consequenter neque possunt esse ratio talis electionis. Et hoc sensu explicanda est illa vulgaris ratio in hac materia, vt sit efficax, scilicet, electio Dei est increata, & æterna, ergo non potest cadere sub meritum. Vniuersaliter enim hæc consequentia non est bona, quia aliqua electio Dei, licet sit increata & æterna, tamen quia est actus liber, & terminatus ad creaturam, vt sic potest interdum habere aliquam rationem ex parte alicuius meriti ab æterno præuisi, vt infra quæstione decima nona latius dicam. Solum ergo tenet in electione, & merito respectu eiusdem, quia ipsa electio est radix ipsius meriti tam vt existentis, quam vt præuisi ab æterno.

Meritum necessario est ante præmium.

Obiectio.

Dices quanuis absoluta præscientia meriti in tali humanitate non antecesserit electionem eiusdem: tamen præscientia conditionata antecessit, præsciit enim Deus, quòd si assumeret humanitatem, in illa futura erant magna merita.

Responsio D. Thom.

Quod argumentum magis de ipso Christo, quã de humanitate procedit. Respondetur hanc præscientiam sufficere ad rationem causæ finalis: nõ vero ad causam meritoriam, vt sumitur ex D. Thoma quæstio. 19. de verit. artic. 6. Quod à posteriori patet in omnibus prædestinatis. Nam de omnibus præuidet Deus, quid sint acturi, si hanc vel illam gratiam conferat, vnde si vult conferre, non ideo est, quia habituri sunt illa merita, quod significat habitudinem causæ meritoriæ: sed vt illa habeant, quod significat habitudinem causæ finalis. Signum etiam huius est: quia de omni humanitate possibili habuit Deus illam conditionalem scientiam, quæcunque enim assumerentur, in illa habere posset infinita merita. Ratio vero est, quia causa finalis mouere potest vt fiat, & ideo non supponit necessario suum esse, vt absolutè existens in se, vel in præscientia; sed solum supponit esse cognitum, vt possibile, vel vt futurum sub conditione, id est, si hæc, vel illa merita applicetur: at vero causa meritoria mouet, vt existens saltem in præscientia præmiantis, quæ moraliter æquiualeat reali existentiæ, quia participat aliquo modo rationem causæ efficientis saltem moralis, & ideo requirit aliquam existentiam. Causa enim meritoria censetur aliquid conferre ad effectum, & quasi de suo aliquid ponere, & est quasi medium ad comparandum finem. Adde illam etiam conditionatam præscientiam non haberi de humanitate ipsa: sed de homine ex illa constante, quia (vt iam dicam) humanitas meriti capax non est, atq; ita nõ præsciuit Deus, si assumeret humanitatem merita ipsam habituram, sed Christum in humanitate, & per humanitatem meriturum.

Obiectio.

Et hinc facile soluitur alia obiectio, scilicet, quia potuit humanitas Christi prædestinari pri? ad gratiam & gloriam creatam, & in illa sic prædestinata potuerunt præuideri merita, propter quæ ad vnionem hypostaticam prædestinaretur.

Respon.

Respondetur enim argumentum primo supponere humanitatem esse capacem meriti, quod falsum est. Deinde prædestinatio illius animæ ad gloriam non antecedit prædestinationem ad vnionem personalem: sed potius subsequitur. Nã sicut illa gloria est velut proprietas huius vnionis: ita prædestinatio Christi vel eius animæ ad illam gloriam est tanquam ad proprietatem consequentem Incarnationem, vnde supponit prædestinationem Incarnationis. Ac denique meritum Incarnationis, præsertim in pura creatura intelligi non potest, nisi supposita ordinatione, & prædestinatione talis vnionis, quia ex natura rei nullum tale meritum esse potest (vt infra ostendam) sed tantum supposita ordinatione diuina, omne ergo meritũ huiusmodi necessario supponit voluntatem Dei de Incarnatione futura, & propterea volentis talia merita. Et consequenter non potest tale meritum esse de tota Incarnationis prædestinatione. An vero illa voluntas quæ supponitur ad prædestinationem, debeat esse efficax, & beneplaciti, vel possit sufficere voluntas inefficax, & antecedens, non est huius loci explicare: satis est in proposito Incarnationem, & merita quæ in Christo, & eius humanitate fuerunt, supposuisse absolutam & efficacem Dei voluntatem, tam Incarnationem ipsam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm Christi merita prædefinientem, vt infra quæstione decima octaua, & decima nona, & vigesima quarta explicabimus.

Dico secundo. Anima Christi, vel humanitas non meruit suam vnionem, seu assumptionem. *D. Thom. Caieta. Alensis. Scotus. Durand.* Conclusio est diui Thomæ hic, & in ea conueniunt Caietanus & omnes Thomistæ. Alensis 3. par. quæstio. 8. mem. 3. articu. 1. Scotus, Durandus & alij præcedenti sectione citati, qui negant in humanitate dispositionem aliquam ad vnionis gratiam præcessisse, consequenter, & à fortiori meritum omne negare debent, tum quia si in humanitate non potuit antecedere habitus, multo minus actus: tum quia si non antecessit gratia, non fuit vllum meriti fundamentum. Et probatur primò ex scriptura sacra, in qua mysterium hoc, & beneficium Incarnationis soli diuinæ misericordiæ, & charitati tribuitur. *Ioan. 3.* Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum*, &c. *Lucæ. 1.* Lucæ. 1. *Per viscera misericordiæ Dei*, &c. *Ephes. 2.* Ephes. 2. ad Timotheum. 3. dicitur *Magnum pietatis sacramentum*. *Tit. 3.* Et ad Titum 2. *Apparuit gratia Dei*, &c. & cap. 3. *Apparuit benignitas & humanitas*, &c. Quæ testimonia non satis probant hanc conclusionem de fide (vt quidam censent) quia reuera non loquuntur de Incarnatione respectu humanitatis Christi, sed respectu nostri, vt est beneficium nobis collatum ad nostram redemptionē, sic enim datum est sine meritis nostris, vt probant dicta testimonia: quod verò respectu humanitatis Christi nullum ibi interuenerit meritum, non satis ex illis locis colligi potest: sed solum probabile argumentum: cùm enim semper scriptura istud beneficium simpliciter & absolute reuocet in Dei misericordiam & liberalitatem videntur omnia merita simpliciter exclusa. Sumi etiam hoc potest ex illo Psalm 8. *Quid est homo quod memor es eius*, &c. vsque ad illud. *Constituisti eum super opera manuum tuarum.* Quibus verbis satis indicatur id factum esse sine merito hominis sic exaltati; ea tamen verba de Christo interpretatur Apostolus ad Hebræos. 1. vbi inter alia ait, *Eum autem qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum*: Vbi indicatur illam exaltationem humanitatis supra omnes Angelos ante omne meritum esse: at vero gloriam & honorem quem postea per passionem adeptus est, ex merito fuisse consequutum. Hinc etiam Ioan. 1. hoc mysterium *gratia* vocatur, non nobis tantum facta, sed simpliciter, quia non ex operibus data est.

Vnio hypostatica respectu Christi & hominū mera Dei gratia. *Psalm. 8.* *Hebræ. 2.* *Ioan. 1.*

Secundò, hāc veritatem expressius, quàm alij patres, docuit Augustinus de prædestinatione sanct. cap. 15. vbi primum de natura ipsa humana expresse interrogat, quibus meritis hoc sibi compararit? Deinde de ipso homine Christo, & tandem concludit in hoc esse similem illam gratiam vnionis in Christo primæ gratiæ, quæ nobis cōfertur, quod sicut illa ex nullis præcedentibus meritis Christi hominis, & humanitatis eius collata est: ita hæc sine nostris meritis datur. Idē repetit de bono perseuerātiæ c. vlt. & de correptione & gratia c. 11. videtur dicere hoc esse de fide: *Neque enim quisquā*, ait, *tanta rei huius & fidei earum est ignorantia*, &c. Sed ibi planè loquitur contra Photinū & alios, asserentes Christum iustum hominem, ac sanctum prius extitisse, atque bonis suis operibus meruisse coniunctionem specialem cum Deo: qui in duobus errarunt contra fidem, tum quod incarnationem negabant factam à principio conceptionis Christi, ex quo inferebant eum dixisse sub meritum; tum quòd illam Incarnationem nonveram hypostaticam vnionem cū Deo, sed accidentalem dicebant, vt Nestoriani. Et ex quolibet horum principiorum asserere Christū, vel humanitatem eius meruisse suam Incarnationem, est sine dubio contra fidem. At vero Aug. solum ex eo colligit humanitatem non fuisse assumptam ex meritis, quia non prius tempore extitit, quàm fuerit assumpta. Quæ consequentia licet bona sit ratione materie (vt statim dicam) nō tamen per se sufficit ad faciendam conclusionē de fide. Eandem tamen sententiam repetit Augusti. in Enchirid. c. 36. & 40. & 13. de Trinitate, c. 17. & tractat. 115 in Ioan.

Augustin.

Vltimo arguitur ratione illa communi, quæ ita explicatur. Quia meritum debet antecedere præmium saltem ordine naturæ: sed in Christi humanitate nō præcessit ordine naturæ aliquod opus meritorium ante assumptionem, ergo. Maior supponitur ex materia de merito, & ex supra dictis explicando sensum huius dubij, in quo versamur. Minor probanda est ex dictis in sectione præcedenti, quia operatio animæ est quoddam accidens eius; sed ostensum est, nullam formam accidentalem præsertim extrinsecam, seu non habentem intrinsecam & necessariam connexionem cum ipsa substantia, antecedere ordine naturæ propriam subsistentiam, atque adeò neque hanc hypostaticam vnionem, ergo idem dicendum est de operatione, atque adeo de merito, quod in operatione fundatur. Et hoc sensu optimè procedit illa ratio, quæ in eandem coincidit: quia scilicet actiones sunt suppositorum, seu subsistentium: sed humanitas, seu anima prius natura, quàm vniretur non fuit suppositum, nec subsistens, ergo neque capax operationis, nec meriti. Maior habetur ex communi consensu Philosophorum, & ex Arist. in citato loco Metaphy. qui (vt ego existimo) pro eodem duxit naturam singularem, & suppositum, & ex dictis ita explicanda est, & probanda, quia licet subsistentia non sit formale principium operandi; tamē est conditio ex natura rei prærequisita in operante propter illam rationem, quia complementum rei in proprio esse substantiali secundum naturæ ordinem operationem antecedit: quod à simili explicatur in forma accidentali, in qua etiam ex natura rei distinguitur actualis inhærentia ab ipsa existentia, & tamen ex natura rei loquendo, accidēs prius natura intelligi debet non solum existens, sed etiam inhærens, quàm actu operās, quia prius constitui debet in suo naturali modo essendi, quā operetur. Et hinc etiam fit, quòd si per Dei potentiam accidens sine subiecto conseruetur, prius intelligetur esse suo modo per se existens, quàm operans, quia cum inhærentia sit magis intrinseca accidenti, quàm actio, & ex natura rei prius illi conueniat, ea impedita per alium modum per se existendi, necesse est vt talis etiam modus actionem antecedat, atque vniuersaliter, vt forma in re prius habeat vnum, vel alium determinatum modum essendi, quàm agat: sic ergo in proposito subsistentia propria, tanquam modus

Subsistentia conditio requisita ad operationem.

modus maximè intrinsecus naturæ, ex natura rei antecedit operationem, & ideo quando per hanc hypostaticam vnionem impeditur, etiam talem vnionem antecedere operationem necesse est.

Et hac ratione soluitur facile fundamentum prioris sententiæ. Concedo enim consequenter loquendo ita potuisse probabiliter, imò & probabilius dici in illa opinione, quæ ponebat dispositionem gratiæ antecedentē in ipsa humanitate. Sed propterea illam reiecimus, & ab inconuenienti, hoc eodem argumento illam impugnauimus.

Ad confirmationem, sunt, qui propter illam conredant potuisse in humanitate præcedere aliquam operationem liberam ordine naturæ ante vnionem: sed hanc non potuisse esse meritoriam, quia non procedebat ex gratia. Hoc verò mea sententia inconstanter dicitur. Quia si operatio libera & moralis, seu virtutis acquisitæ, potuit in humanitate antecedere vnionem, cur nō etiam supernaturalis? vel cur non etiam habitus infusus? vel saltem operatio supernaturalis procedens ab auxilio? Si enim dicatur hæc dona supernaturalia ratione vnionis conferri, principiū petitur. Hoc enim controuertitur, nam quanuis vnio semel habita sufficiens ratio sit, vt hæc omnia auxilia præbeantur: tamen etiam possunt ex voluntate Dei per se concedi cuicunque naturæ illorum capaci, atque adeo possent dari naturæ humanæ, vt per illa se actualiter disponeret ad vnionem & aliquo modo mereretur illam, si illorum esset capax. Aliter ergo ex dictis respondendum est, etiam si prius natura anima suppo natur existens: non tamen potuisse prius natura operari, quàm subsistat propria subsistentia, vel subsistentia Verbi, cuius ratio satis explicata est.

Ex quibus tandem dico tertio, etiam de potentia absoluta fieri non potuisse, vt humanitas mereretur suam Incarnationem eo modo, quo nunc agimus. Nam in primis suppono humanitatem separatam ab omni supposito proprio & alieno non posse existere in rerum natura, & cōsequenter in illa vt sic, huiusmodi meritum esse non posse. Deinde cùm ex natura rei sit prior subsistentia, quàm operatio, nulla ratione potest hic ordo immutari, quia est prorsus intrinsecus, & quasi essentialis. Quod ita declaro, quia non potuit Deus facere, vt humanitas in proprio supposito prius natura operaretur, quam subsisteret, quia non potest facere, quin subsistentia sit magis intrinseca, & ex natura sua anterior operatione. Deinde non potuit hæc subsistentia propria impedri per vnionem ad Verbum alio modo, quam de facto impedita est, ergo, si de facto non intelligitur talis ordo naturæ, quo operatio humanitatis præcedat vnionem, nulla ratione est illa posibilis. Et sanè rationes in hac, & in præcedenti sectione factæ, si quid de facto probant, absolutè, & in omni casu posibili procedunt.

SECTIO. IIII.

Vtrum Christus Dominus mereri potuerit Incarnationem suam.

A HAec quæstio non habet locum, vt ex supra dictis constat in merito fundato in operibus tempore vel natura præcedentibus ipsam vnionem. Quia Christus solum antecedit vnionem, vt Deus, vt sic autem meriti capax non est, (vt supponō) sed vt Deus homo, & vt sic resultat per vnionem, vt posterius saltem natura sequitur operatio. Quamobrem instituitur tota ista quæstio de merito in posterioribus operibus fundato.

De quibus secundo certum est, non potuisse per illa Christum dominum mereri prædestinationem Incarnationis, per quam ipse vt homo, prædestinatus est, vt esset filius Dei naturalis. Hoc enim probant adducta omnia superiori sectione pro prima conclusione, quia scilicet illa merita neque in duratione, neque in præscientia potuerunt antecedere hanc prædestinationem, cum ab illa proficiscantur.

Difficultas ergo superest, an ipsa Incarnatio potuerit in reipsa fieri propter merita præuisa ipsius Christi iam prædestinati. Et ratio dubij est, quia gratia antiquorum patrum propter merita Christi præuisa, multo ante tempore illis data est, ergo quanuis Incarnatio ordine temporis vel naturæ eadem merita præcesserit, nihilominus propter illa præuisa potuit exhiberi. Si enim in genere loquendo ad rationem meriti satis est, vt in præmiantis scientia præmium antecedat, cur non hic etiam sufficiet? Dicetur fortasse ratione esse, quia ipsa Incarnatio totius meriti principiū est: non autem gratia patrum antiquorum. Sed contra, primò, quia Incarnatio non vt exhibita, sed tantum præuisa meriti etiam præuisi principium intelligitur, ergo licet Incarnatio illa, vt prædestinata non potuerit cadere sub tale meritum; tamen vt reipsa facta optimè potuit. Quod ita explicatur, quia postquam Deus prædestinauit & præuidit Christum habiturum infinita merita, potuit non exequi illam Incarnationem nisi intuitu illorum meritorum, quia libere operatur: & potest prout vult, sua dona conferre. Nam ex eisdem meritis eodem modo præuisis parauit viam Incarnationi exequendæ, & dedit gratiam Virgini, qua esset condigna mater incarnati Dei.

In hac quæstione nemo dubitat, quin in operibus Christi domini fuerit sufficiens valor, vt gratiā vnionis mererentur in genere de illa loquendo, quia (vt supra quæstione prima, articulo secundo demonstratum est) illa valorem infinitum habuerunt. Vnde si ordinasset merita, vt Pater, vel Spiritus sanctus incarnaretur, vel si assumpsisset prius naturam angelicam, & per illam operaretur ordinādo merita ad assumptionem huius humanitatis sine dubio illam mereri de toto rigore iustitiæ potuisset, de quo nullus dubitat, quia nulla conditio ad meritum necessaria illi deesset. Difficultas ergo tantum est de hac numero Incarnatione, vt obtinenda per opera & merita exequenda per humanitatem assumptam per eādem Incarnationem. Et hoc modo malè unum opinio est, implicare contradictionem Christum meruisse hanc Incarnationem, propter illam rationem, quia impossibile est principium meriti sub meritum cadere. Quæ variis modis confirmatur: primo quia alias quilibet homo pri-

Sufficiens valor in operib⁹ Christi ad merendam hypostaticā vnionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mã gratiam mereri sibi posset per opera, scilicet, A ab ipsamet prima gratia procedentia. Secundo, quia alias idem esset causa sui ipsius in eodem genere, Incarnatio enim in genere efficientis est causa meriti, & meritum causa Incarnationis, quod genus causæ ad efficientem quoque reuocatur, ergo & Incarnatio erit causa sui ipsius, & duo erunt sibi inuicem causæ in genere efficientis, quæ est aperta repugnantia. Tertio quia aliàs posset cadere sub meritum, ipsumetiam esse, & creari, quæ videntur absurda & contra omnium sententiam.

Hæc sententia est probabilis: Nihilominus tamen de potentia absoluta loquendo, fateor me non videre tam apertam contradictionem, & ideo valde probabile existimare hoc fieri potuisse. Quod ratio dubitandi in principio posita multum persuadet, cum replicis etiam adhibitis. Quæ amplius confirmantur, quia non implicat contradictionem velle Deum ita conferre humanitati gratiam vnionis, vt nõ omnino absolute doneret, sed quasi sub conditione & dependenter à futuris operibus, & in præmium eorum, atque adeo, B vt licet tempore, vel natura antecedat vnio, non sit per modum gratiæ gratis datæ, sed per modũ anticipatæ solutionis, vt si Rex tribuat militi arma, & equum in stipendium futuri laboris, & militiæ, & quasi in præmium meritorum, eodem equo & armis futurorum. Quod exemplum varijs modis vitatur ab ijs, qui tuentur contrarium, sed vix vnquam satisfaciunt. Deinde, quia argumenta in contrarium non cogunt; quod in his quæstionibus quæ pertinent ad potentiam Dei absoluta, satis fere est, vt non existimetur impossibile, quod non probatur.

Ad fundamentum enim respondetur, principium meriti ex natura rei, & prout de facto confertur non posse cadere sub meritum, vt statim explicabimus; secus vero de potentia absoluta.

Et hoc ipsum dicimus ad confirmationem de prima gratia, & de creatione, existentia, & similibus. In quibus illud considerandum est, hæc omnia nunquam posse (etiam de potentia absoluta) ita conferri intuitu meriti futuri, quin aliqua liberalitas interueniat, quia hoc ipsum dare aliquid per modum præmij ante exhibitum meritum liberalitas est: tamen quia hæc liberalitas non repugnat cum ratione iustitiæ, & meriti, ideo non videtur simpliciter implicare contradictionem, quod hæc omnia dentur propter futura merita præuisa, sicut supradictum est de gratia data antiquis Patribus propter merita Christi, & de omni pacto iustitiæ, in quo datur anticipata solutio ante merces exhibitas, vel acceptas. Ex quo patet ad primam & tertiam confirmationem.

Ad secundam vero simpliciter negatur sequela, sicut non sequitur, meritum est causa finalis Incarnationis, & Incarnatio est causa efficiẽs meriti, ergo est causa sui ipsius, quia sicut hic mutatur genus causæ, ita ibi: causa enim meritoria, & finalis licet in aliis differant (vt dictum est) tamen in hoc conueniunt, quod sicut finis causat, antequam sit: ita causa meritoria, potest suo modo causare, antequam in reipsa existat, si sit in mente eius, qui collaturus est præmium. Et hu-

Analegia inter causam finalem, & meritoriã.

ius ratio est, quia sicut finis causat mouendo causam agentem: ita meritum non causat immediate influendo in præmium: sed mouendo voluntatem alterius ad reddendum illud. Et hinc est, quod sicut finis interdum mouet ad productionem, vel consecutionem sui ipsius, ita meritum possit mouere, seu esse ratio propter quam Deus conferat id, quod ipsius meriti principium est: ita vt idem simul sit eiusdem meriti solutio, & satisfactio. Incarnatio ergo est causa suo modo efficiens physica operis meritorij; meritum autem est causa moralis, & quodammodo metaphorica præmij, & ideo non videtur implicare, quod sint sibi inuicem causæ, nec propterea sequeretur idem esse causam sui ipsius genere causæ mutato.

Sed quidquid opinemur de implicatione contradictionis, de facto tamen sine vllo dubio dicendum est, Christum Dominum non meruisse Incarnationem suam. Hæc est enim sententia Theologorum omnium in 3. distinctio. 4. & expresse diui Augustini in locis citatis sectione præcedenti: quibus testimonia ex sacra scriptura ibidem citata multum fauent. Ratio vero reddi potest primò, quia meritum natura sua postulat, vt antecedat præmium ad quod, vt via ad terminum comparatur: vel vt medium ad finem, & ideo hic ordo in vno, & eodem nunquam immutatur, imo neque in diuersis, nisi quando congruenti ratione alio modo fieri non potest, vt contigit in gratia antiquorum patrum, in qua etiam suo modo hic ordo seruatus est, nam saltem in præuisione Dei fuit prius meritum Christi, propter quod illa data est, quam ipsa gratia: at vero idem Christi meritum non potuit etiam in præuisione Dei esse prius quam Incarnatio.

Christum nõ meruit Incarnationẽ suã.

Theologi in 3. Augusti.

Secundò, si admittamus esse possibile principium meriti sub meritum cadere, vt id fieri possit, necesse est, vt illud à principio non absolutè, & simpliciter detur, sed quasi sub conditione futurorum meritorum, & dependenter ab illis, sicut necessariò dicendum est de gratia antiquorum patrum, quia alias non posset ibi intercedere ratio iustitiæ, atque adeo neque ratio meriti: at vero hic modus est imperfectus, neque in Christo domino locum habuit: sed à principio habuit gratiam vnionis, perfectissimè & simpliciter, & ideo neque in illo talis modus meriti locum habuit. Vnde confirmatur tertio, nam propter hanc causam gratia simpliciter prima sub meritum non cadit, quia non datur imperfecto modo & dependenter à futuro opere: sed absolutè & simpliciter, alias non perfectè haberet rationem gratiæ. Dico autem gratia simpliciter prima, quia prima gratia habitualis, sicut est prima in ordine ad meritum de condigno, ita non cadit sub illud: tamen, quia non est simpliciter prima, sed supponit aliam excitantem, & adiuuantem, quæ (vt est probabile) potest esse principium meriti de congruo, ideo gratia prima habitualis potest fortasse cadere sub hoc meritum, non vt consequens illam, sed vt antecedens: tamen ipsa prima gratia excitans vel adiuuans, quæ est simpliciter prima sub nullum meritum cadit: perrinuit enim ad conuenientem, & liberalem prouidentiam Dei, & consentaneam natu-

naturis rerum, gratis dona e principia operandi, A ipsa vero bona opera, ad alia congruentia præmia ordinare: sed gratia vnionis in Christo est omnium prima, & radix omnis meriti, ergo. Denique quia maxime decens fuit, vt sum mũ Dei opus, & quod est fundamentum totius meriti, non fuerit fundatum in merito, sed in sola Dei liberalitate.

Obiectio. *Apoc. 5.* Sed contra, primo, nam Apocal. 5. dicitur, *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem*, &c. Illa autem particula, *Qui occisus est*, habet vim notæ causalis, id est, quia occisus est. Sicut paulo antea dicitur. *Dignus es Domine aperire librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es.* Et Psalm. 44. dicitur, *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Propterea vnxit te Deus*, &c. Quod de vnctione humanitatis per diuinitatem exponit ibi Augusti. & Anselm. ac Beda ad Hebræ 1. Respondetur ad primum testimonium ibi esse sermonem de manifestatione diuinitatis, quam Christus sua passione meruit. ita Ruper. S. Thom. Chartus. Lyra, & alij. Secundum vero testimonium primo exponi B potest de vnctione gratiæ gratum facientis, vt videtur exponere Athanasius oratio 1. contra Arianos. 4 fol ante finem, vbi hoc exponit de sanctificatione per Spiritum sanctũ, qua ipse Christus seipsum, vt homine sanctificauit iuxta illud Ioa. 17. *Ego sanctifico meipsum*, quam sanctificationem dicit fuisse in fordane quoad nos, quia scilicet tunc nobis manifestata est, & propter nos in eo descendisse Spiritum sanctum declaratum est. Quam expositionem secutus Hilar. lib. 15. de Trinitate circa medium expresse dicit hanc vnctionem fuisse in Christo ex merito, & ita exponit illam particulã, *Dilexisti iustitiam, propterea*, &c. Sed hæc expositio tangit quæstionem aliam, scilicet, an Christus meruerit suam gratiam habitualem, de quo infra.

Ioan. 17.

Hilar.

Secundo, ergo Hieronymus in 3. to. epist. 140 ad principiam, particulam *propter*, de causa meritoria exponit: tamen vnctionem illam intelligit de *oleo exultationis*, qua in resurrectione vnctus est & de exaltatione, & regno quod suis meritis obtinuit. Et hæc expositio habetur nomine eiusdẽ Hierony. super Psalm. 44. Nec multum ab ea distat Ambrosius ad Hebræos. 1. C

Hieron. Ambros.

Tertio tamen, si per vnctionem intelligamus ipsam vnionem ad Verbum, vt multi patres intelligunt, vt dicemus infra quæst. 7. illa particula *propter*, non de causa meritoria, sed de finali intelligenda est, ita vt sensus sit, quia alij homines declinauerunt, & defecerunt, vt tu odisses iniquitatem, & iustitiam in omnibus diligeres: *Propterea vnxit te Deus Deus tuus*. Et ita exponunt supra citati Augustinus, Anselmus, & Beda, & Cyrillus Alexandrinus libro. 8. thesau. capit. 1. circa finem.

Augusti. Anselm. Beda.

Sed quæret aliquis, esto nõ meruerit Christus incarnationem suam, vt in principio facta est, an saltem meruerit, vel continuationem & perseuerantiam illius vnionis, vel quasi extẽsionem eius ad omnes partes materiæ, quas paulatim per nutritionem acquirebat, vel quasi restitutionẽ eius quæ in resurrectione facta est. Cùm enim in triduo non fuerit humanitas, nec fuit vnio ad humanitatem, & in resurrectione iterum restituta est, hæc enim omnia videntur esse posteriora in-

Cyril. Alexand.

Dubium.

carnatione, vt in principio facta, atque adeo respectu illorum posse saluari omnes conditiones ad meritum necessarias, & cessare omnes rationes supra factas.

Dici tamen potest ad primam interrogationẽ hanc gratiam vnionis de se esse perpetuam, & vt talem à principio dari, & ideo in illa nõ esse quid distinctum continuationem à prima donatione, præsertim cum dona Dei ex parte eius irreuocabilia sint, quandiu creatura non ponit impedimentum, quod in hoc mysterio locum non habeat quia humanitas semel vnita, non potest diuinæ gratiæ impedimẽtum ponere: quod simile est in beatitudine, & ideo in illa idem est mereri beatitudinem, & mereri propriam eius conseruationem; sic ergo in hac gratia vnionis idem fuit gratiam ipsam gratis dari, & perpetuam durationẽ eius. Et quamuis fortasse non implicet contradictionem hanc gratiam solum, prout intelligitur coexistere vni instanti, gratis dari, & vt perseuerans & durans esse præmium meritorum; tamen id nec videtur consentaneum naturæ eius, cum de se perpetua sit, nec modo communicationis diuinæ gratiæ, cuius dona (vt diximus) sunt sine pœnitentia.

Hinc ad secundam interrogationem dici potest, non oportere ponere meritum illius quasi extensionis, quia illa vnio partium materiæ quodammodo sequitur ex vi primæ vnionis, qua Deus factus est homo integer & perfectus. Nam hæc vnio requirit, vt omnes partes humanæ naturæ eidem Verbi subsistentia subsistant.

Ad tertium vero interrogationem dici potest, meruisse quidem Christum resurrectionem suã, atque adeo vnionem animæ ad corpus; non tamen propterea necesse est, vt meruerit aliquam vnionem humanitatis ad Verbum, quia hæc in reipsa non fuit dissoluta; sed mansit in anima & corpore, quæ licet inter se separata fuerint per mortem, non tamen à Verbo. Vnde postea eo ipso quod inter se vnita fuerunt, mansit tota humanitas ad Verbum vnita non per nouam vnionẽ, C sed per solas vniones partium quasi inter se conjunctas & vnitas. Quod clarius patebit infra quæstione. 6.

Hæc responsio probabilis est, & quidem quod attinet ad tertium punctum, id pendet ex hoc, quid addat vnio totius humanitatis ad Verbum supra vniones partiales animæ & corporis simul sumptas. Si enim nihil addit præter vnionem animæ & corporis inter se, recte responsum est: si autem aliquid addit, illud sine dubio fuit Christo restitutum propter merita eius, quia non est maior ratio de resurrectione ipsa, quam de hac vnione, si aliquid addit, & quia totum hoc pertinet ad exaltationem Christo debitam propter mortem suam; an vero aliquid addat, infra quæstione sexta dicendum est. Quoad secundum vero punctum licet verum sit illam vnionem partium materiæ, quæ per nutritionẽ acquirebatur, fuisse debitam Christo ex vi vnionis: non video tamen, cur negari debeat etiam ratione meriti potuisse deberi, & fuisse debitam, sicut de gloria corporis dicimus, nam hoc ipso, quod aliquod donũ obtinendum sit post aliqua merita, quæ possunt esse digna illo præmio, potest cadere sub meritũ, etiam si alio titulo debitum sit, vt iam non solũ

Responsio

Universidad de Deusto
Biblioteca

per modum proprietatis naturalis, sed etiam ex iustitia debeatur. Et hinc in primo puncto, non est impossibile (quanuis hæc res sit mihi magis dubia) meruisse Christum perpetuam conseruationem huius vnionis, sicut Gabr. in 3. distin. 18. dub. 3. circa finem dixit meruisse Christum perpetuitatem fruitionis animæ suæ, quantus ipsam fruitionem non meruerit. Quanquam enim hæc duo physicè non distinguantur, quia per conseruationem nulla res additur rei permanenti, & de se æternæ, tamen moraliter considerata, & in ordine ad libertatem causæ conseruantis multum distant, vt per se constat. Et ita etiam explicatur quia si perpetua conseruatio non debetur ex merito, sicut Deus gratis dedit vnionem, ita ex mera libertate sua posset illam non conseruare sine læsione iustitiæ, vel alterius virtutis: at vero si intercedat meritum, iam ex iustitia illam conseruat, nec potest magis eam tollere, quàm negare seipsum. Et confirmatur quia, cur non potuit mereri Christus, vt post mortem suam anima & corpus Verbo vnita permanerent? Aut cur negabimus hoc meruisse, cùm sub valore operum eius, hoc totum contineri possit, & non videatur à Deo debitũ alijs titulis? Quanquam licet esset debitum, non esset negandum meritum propter eã causam, vt dictum est. Item Christus meruit, vt perpetuò glorificaretur tanquam Deus homo, hoc enim sensu dicitur dignus diuinitate Apoca lyp. 5. (vt dictum est) ergo etiam meruit, vt ea dignitas perpetuò conseruaretur in humanitate sua. Itaque hæc pars mihi videtur probabilior. *Apoc. 5.*

Vltimò tandem addendum est, etiã meruisse Christum, vt hæc vnio hypostatica non quidem multiplicaretur, sed vt eadem quasi iterum atque iterum in rerum natura poneretur, quod per mysterium Eucharistiæ supra fieri diximus. Quod quidem mysterium ex meritis Christi profectum esse, & in virtute illorum quotidie perfici certissimum est.

SECTIO. V.

Vtrum homines iusti, qui præcesserunt, de condigno mereri potuerint Incarnationem.

HAec quæstio de omni pura creatura Angelica & humana generaliter procedit, sed claritatis gratia de antiquis patribus tractatur à doctoribus, quia in eis potest esse aliqua ratio dubitandi, & resolutio quæstionis, & ratio eius eadem est de omnibus alijs. Ratio autem dubitandi esse potest, quia in illis hominibus videntur fuisse omnes conditiones ad meritum de condigno requisitæ. Nam primum erat gratia sanctificans, deinde erat oratio procedens ex fide & spe huius mysterij, & ex charitate ad Deum, & ad genus humanum, denique erat motio Spiritus sancti, & ordinatio diuina, ad hoc enim illis conferebantur gratia & auxilia, vt se disponerent ad hoc mysterium suscipiendum, atque impetrandum. Breuiter tamen hæc quæstio tam de facto, quàm de possibili definiri potest.

Dico ergo primo, Nullus hominum meruit de condigno Incarnationem filij Dei. Est certa & communis Theologorum quos sequenti sectione referam. Et ex scriptura & Patribus probanda est testimonijs in tertia sectione adductis. Illa enim non tantum ipsius Christi: sed simpliciter omnia merita de condigno, & ex iustitia excludunt. Quibus addi potest Irenæ. lib. 5. contra hæ resc. 1. vbi inquit respectu peccati redemisse nos Christum summa iustitia, respectu vero nostri summa benignitate, quia nihil illi antea dederamus. Rationes quibus ad hoc probandũ D. Tho. vtitur præsertim prima & tertia sunt efficacissimæ, quas in sequenti conclusione magis vrgebimus. Et confirmari potest primo, quia merita antiquorum patrum, habuerunt condignum præmium in gloria, & gratiæ augmento illis respondente, ergo non merebantur de cõdigno altius præmium, quale est Incarnatio. Antecedens patet, quia respectu nostrorum meritorum hoc est condignissimum præmium, sed non erant altioris ordinis merita priorum hominum, neque enim ex perfectiori gratia operabantur. Secundo, confirmatur, quia vnus homo non meretur alteri homini primam gratiam de condigno, ergo multo minus potuerunt homines mereri Christo gratiam vnionis, quæ prima in illo fuit. Tertiò quis dicat aliquid altius, & maius meruisse primos homines quàm ipsum Christum? Si ergo ipse Christus non meruit de condigno Incarnationem, multo minus alij homines. Et hæ rationes conuincunt, antiquos patres, non tantum nõ meruisse incarnationẽ de condigno quoad substantiam eius: verum neque quoad accelerationem eius, seu alias circunstantias, vt patebit faciles applicando rationes factas. Quanquam cõtrarium huius illationis sentiant Richardus, Bonauentura, Gabriel, Marsilius, Alexander Alensis, statim sectione sequenti citandi. Sed sine fundamento, quia etiã acceleratio (si tamen illa potest cadere sub meritum) & aliæ circunstantiæ Incarnationis ad altiorem gratiæ ordinem pertinent, qui non debetur operibus procedẽtibus à gratia creata, sed hæc in suo ordine habent condignũ præmium, & ideo nihil extra illum, vel supra illum de condigno merentur. *Irenæus.*

Dico secundo, nulla pura creatura potuit de condigno propriè & perfectè mereri Incarnationem, etiam si intercederet Dei promissio, quanuis illa posita esset aliqualis ratio meriti aliquam similitudinem habens cum merito de cõdigno. Hæc conclusio est solum probabilis, & est cõsentanea D. Tho. & alijs Theologis citatis. Et explicatur breuiter & probatur, quia primo si consideretur gratia creata, & opera quæ ab illa procedũt secundum se tantum, & intrinsecam eius naturã, solum habet naturalem proportionem, & condignitatem cum gloria, cuius semen est: cum vnione autem hypostatica, nec proportionem habẽt, nec condignitatem, cum nec semen eius sit, sed inferioris cuiusdam ordinis, neque ex natura sua ad illam ordinetur. Secundo, si cõstituamus huic gratiæ superaddi diuinam promissionem sub cõditione operis, tunc esset quidem aliquod vestigium meriti de condigno, quia homini sic operãti sub tali promissione debitum esset præmium Incarnationis. & quia illa opera ex diuina ordinatione, & facta sub fide, & spe illius promissionis antecedentis haberẽt quendam maiorem valorẽ pertinentem quodammodo ad ordinem vnionis hypostaticæ. *Pura creatura non potuit mereri Incarnationem de condigno mereri non potuit.*

Tertio

Tertiò, quòd posita hac promissione adhuc non esset in illis operibus meritum propriè, ac simpliciter de condigno habens, seu inducens veram rationẽ iustitiæ, ita declaro. Quia quanuis promissio sub conditione operis ad perfectum meritum de condigno necessaria sit: non tamen sufficit, nisi opus, sub quo fit promissio pensatis omnibus sufficientẽ valorem habeat, & respectu præmij moraliter condignum: ac vero meritum puræ creaturæ, quantunuis in se perfectum, & factum sub illa promissione, semper est omnino inæquale in valore respectu præmij Incarnationis, quia semper illud meritum manet finiti valoris intentiue; Incarnatio autem est præmium infiniti valoris simpliciter: sunt ergo prorsus inæqualia, imo illud meritum est quasi nihil respectu tanti præmij, & ideo promissio sub conditione illius non inducit veram, ac propriam iustitiam. Neq; contra has assertiones alicuius momenti difficultatem inuenio vllam, pro qua dissoluenda oporteat immorari. *Dubium.*

Ex dictis tamen obiter expediri potest quæstiuncula incidens, an homo purus posit de condigno mereri assumptionem suę propriæ naturæ, scilicet existens prius tempore in proprio supposito, habensq; gratiam, & diuinã promissionem, ad assumẽdam inquam naturam suam, dũmodo hoc, vel illud operetur. Quidam enim existimant tale meritũ impossibile esse: tum, quia, qui meretur, sibi meretur; at vero tale suppositũ sibi mereri vnionem non posset, cùm non posit suppositum assumi: tum etiam, quia tale suppositum suam potiùs destructionem mereretur, nam si eius assumatur natura, suppositũ ipsum creatum è medio tolli necesse est. *Respon.*

Mihi tamen videtur, hoc meritum de condigno proprium, & inducens veram rationem iustitiæ, non esse possibile propter rationem factam; tamen eo modo imperfecto, quo dixi posse vnum hominẽ mereri Incarnationem in alia natura, existimo etiam posse in propria, quia opus alterius nõ est minus efficax ad merendum bonum alterius naturæ, quàm propriæ. Neque Incarnatio facta in propria natura est maioris valoris, quàm facta in aliena, & promissio Dei potuisset eodem modo intercedere. Nec ratio facta de destructione proprij suppositi efficax est: nam licet suppositum sit, quod operatur, & meretur; tamen tota ratio operandi est ipsa natura, cuius bonum potest suppositum per talem operationem intendere. Præsertim, quia solùm dicitur destrui suppositum quo ad modum subsistendi; tota verò natura, & simpliciter idem homo maneret sub meliori modo subsistendi, & ideo destructio illius modi nihil obstat, quominus hoc meritum possibile sit.

SECTIO. VI.

Vtrùm homines iusti, qui Christum præcesserunt, de congruo meruerint Incarnationem, vel eius accelerationem.

QVatuor dicendi modos inuenio esse posse circa quæstionem istam. Primus est, affirmans antiquos Patres meruisse de congruo accelerationem Incarnationis, vel alias circunstantias; vt v. g. quod ab ipsis descenderet Christus, non verò ipsam Incarnationem. Ita opinantur Bonauen. in 3. dist. 4. artic. 2. q. 1. Gabr. artic. 3. dub. 3. Ricard. artic. 3. q. 1. Almain. q. 1. dub. 3. Marsil. q. 5. artic. 1. concl. 3. & 4. artic. 3. dub. 1. concl. 1. & Alex. Alensi 3. p. q. 8 memb. 3 artic. 2. Verum est tamen aliquos ex his magis videri loqui de merito de condigno, quàm de cõgruo, & ideo negare illud respectu Incarnationis, admittere verò respectu circunstantiarum, vt sectione præcedenti tetigi. In hanc verò sententiã de merito congrui inclinant D. Thom. in 3. d. 4. q. 3. ar. 1 ad. 4. Scot. in 4. d. 2. q. 1. ad. 3. Soto. lib. 2. de iust. & iur. q. 1. art 3. concl. 3. Et probatur prima pars, affirmatis, quia Patres antiqui erãt iusti, & amici Dei, & postulabant non quidem Incarnationem ipsam (iam enim erant certi futuram illam) sed accelerationem eius; vt patet ex illo Psal 78. *Cito anticipent nos misericordiæ tuæ*, & ideo Psalm. 11. dicitur, *Propterea ieiuauimus inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam*: vbi per particulam illam, *Nunc*, ci constantia temporis, & acceleratio significatur: illi ergo Patres merebantur exaudiri saltem de congruo, quia congruum est, vt Deus amicos suos exaudiat iusta petentes: & ideo, quasi satisfaciens Deus eorum desiderijs, interdum accelerationem hanc promittebat, vt Isai 51. *Cito veniet salus tua*, & Abac. 2. *Veniens veniet & non tardabit*, & Daniel 9 *Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ sunt, &c.* vbi illud verbum præmittitur, *Quia vere desiderium meum est.* *Psalm. 11. & 78. Isai. 51. Abac. 2. Daniel. 9.*

Altera pars negans huius opinionis probatur ratione secunda D. Thom. hic art. 11. quia principium meriti non cadit sub illud meritum, cuius est principium, vt est cõmune axioma Theologorum, quod & in merito de condigno, & de congruo proportionaliter verum est, si vtrunque cum suo principio conferatur: in vtroque enim est eadẽ ratio proportionalis, scilicet, quia vnumquodque meritum in suo genere supponit principium suum; sed Incarnatio est principium, & radix totius meriti antiquorum Patrum, tam de congruo, quàm de condigno, sicut ergo hac ratione inulit D. Thom. illos Patres non potuisse mereri de condigno Incarnationem, eadem ratione cõcluditur, nec de cõgruo mereri potuisse. Et confirmari hoc potest varijs modis, quos infra in tertia sententia, & respondendo argumentis commodiori loco proponemus.

Secundus modus huic contrarius esse potest, meruisse antiquos Patres de congruo Incarnationem; non tamen temporis accelerationem. Fundamentum prioris partis est, quia illi Patres non postulabant à Deo solam acceleratione; sed ipsam etiam executionem Incarnationis, vt constat ex eorum verbis Isai. 45. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum*, cap. 64. *Vtinam diuumperes cælos & descenderes*, Psalm. 84. *Saluatare tuum da nobis*, & in. 105. *Visita nos Domine in saluatari tuo*, Gen 49. *Expectabo saluatare tuum Domine.* Hæc autem oratio meritoria erat saltem de congruo, vt patet ex ratione facta pro superiori sententia: congruũ est enim, vt Deus cooperetur hominibus iustis, faciẽtibus quod in se est, præsertim ad ea bona consequenda, quæ ad salutẽ necessaria sunt. Nec verò huic orationi obstabat (quod Alexand. & Ricar. supra insinuabant) illos Patres fuisse certos de tu- *Isai. 45. & 64. Psal. 84. & 105. Gen. 49.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tura Incarnatione, quia sæpe Deus prædestinat aliquid fieri, quod vult per hominum orationes impetrari, vt recte tractat Greg. 1. dialog. cap. 8. & explicari potest in ipsomet Christo, qui orabat pro salute electorum, quos sciebat fore saluandos ex vi diuinæ prædestinationis, per media tamen conuenientia, & à Deo definita; quorum vnum erat illa oratio: sic ergo illi antiqui Patres, licet fidem certam haberent de Christo venturo; meritò tamen intelligebant Deum etiam velle, vt ipsi aliquid facerent, & se disponerent ad tantum beneficium recipiendum; atq; adeò, vt suis orationibus, & desiderijs illud obtinerent. Fundamentum posterioris partis negantis est, quia illi Patres antiqui non potuerunt impetrare, atq; mereri accelerationem Incarnationis, quia impossibile fuit talem accelerationem fieri. Deus enim prædefiniendo ab æterno Incarnationem, simul prædefiniuit, quo tempore esset futura, illud autem tempus expleri potuit iuxta illud ad Galat. 4. Galat. 4. *Quando venit plenitudo temporis, &c.* ad quod non fuerunt necessariæ orationes, quia ipsum tempus natura sua fluit: at verò immutari, seu accelerari, aut differri non potuit, quia decretum Dei est immutabile; & contrarium huius à Deo peteré esset imetum, ergo non potuit hoc cadere sub meritum; sed solùm, vt illud ipsum, quod à Deo prædefinitum fuerat, eodem tempore, & modo, quo fuerat dispositum, propter merita, & orationes iustorum mandaretur executioni.

Greg. Dap.

Tertius modus esse potest, negans simpliciter antiquos Patres meruisse tam accelerationē Incarnationis, quàm ipsam Incarnationem. Fundamentum est, quia nulla operatio procedens à gratia creata potest mereri etiam de congruo vnionem hypostaticam, nec circunstantias, seu accelerationem eius: quia sunt diuersorum ordinum: quod ita proportionaliter explicatur, quia magis distat ordo gratiæ creatæ ab ordine vnionis hypostaticæ, quàm ordo naturæ ab ordine gratiæ; sed non potest homo purus per opera facta viribus naturæ mereri etiam de congruo gratiam, vel auxilium, vel vt citius vocetur, neque aliquid simile, ergo nec potest homo iustus per opera procedentia à gratia creata mereri etiam de congruo Incarnationem, vel accelerationem: quā proportionē optimè confirmant verba Aug. de prædestin. Sanct. c. 15. *Ea gratia fit omnis homo Christianus, qua ab initio ille homo factus est Christus;* sicut ergo non potuit homo mereri de congruo, vt Christianus fieret, neque vt citius fieret; ita neque, vt Christus fieret homo. Et confirmatur omnibus supra citatis testimonijs, quibus Incarnationis meritum absolutè negatur. Quibus adiungi potest glossa in id Psal. 73. *Respice in testamentum tuum*, dicens, *meruerunt promissionem, quia mercedem deseruerunt*; aliàs exhibitio Incarnationis nō fuisset simpliciter gratiā respectu antiquorū Patrum, quia non esset omnino gratis data; sed ex operibus saltem meritorijs de congruo, sic enim Aug. & concilia damnant Pelag. dicentem, primum gratiæ auxilium dari ex bono vsu liberi arbitrij, quia iam non esset gratia, sed ex operibus, cùm tamen ille non diceret dari ex iustitia, sed ex quadam congruitate, & bona dispositione. Denique addi potest pro hac sententia, testimonia Scripturæ, quæ in contrarium citantur non

Aug.

Gloss.

sufficere ad probandum meritum: nam licet antiqui Patres facerent, quod in ipsis erat, vt impetrarent à Deo remedium peccati; nam tamen inde meritum infertur, quod seperari potest ab impetratione, vt D. Tho. docet. 1. 2. q. 114. art. 9. ad. 1. quia plus requiritur ad meritum, quod aliquali iustitiæ operantis innititur, quàm ad impetrationem, quæ nititur bonitate, & promissione Dei. Vnde impetratio non requirit certam proportionem inter opus petētis, & rem impetrandam; meritum verò illam requirit, & hæc deest in proposito, vt declaratum est. Illud verò quod ex Psal. 11. afferri solet: *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus*, & similia, facilè expediuntur in hac sententia, vt illud *propter*, nō dicat causam meritoriam, sed finalem, miseria enim obiectum est misericordiæ, & mouet ad beneficium conferendum: & ita Augustin. illo loco dicit, *Patrem misisse filium ad consolandos gemitus pauperum.*

D. Thom.

Psal. 11.

Aug.

Quartus modus dicendi esse potest affirmans vtrumque, scilicet antiquos Patres meruisse de congruo, & Incarnationem, & (quod fere idem est) temporis circūstantiam, seu accelerationem; & hæc sententia bene explicata mihi videtur amplectenda: sed notandum prius (vt supra in simili dixi) aliud esse loqui de prædestinatione, seu prædefinitione Incarnationis, aut circunstantiarum eius, aliud loqui de ipsa executione.

Dico ergo primo, Antiqui Patres non potuerunt mereri de cōgruo prædestinationem Incarnationis. Hæc est communis, & certissima, & conuincitur fundamento secundæ sententiæ, seu ratione secunda D. Thom. in art. 11. nam prædestinatio Incarnationis est prior omni gratia, & bono motu antiquorum Patrum, & est radix illius, ergo non potest esse ex illorum meritis vllo modo. Confirmatur primo, quia omne meritum antiquorum Patrum fundabatur in fide Christi venturi; ergo supponebat venturum Christum, ergo prædestinatum. Denique ipsi non petebant, vt prædestinaret Christū; sed vt prædestinatum exhiberet.

Dico secundo, Non potuerunt antiqui Patres mereri de congruo prædestinationem Incarnationis, quō ad circunstantias eius. Loquor autem de potentia ordinaria, non absoluta: & explicatur; dupliciter enim intelligere possumus Deum prædefinisse, seu prædestinasse has circunstantias. Primo, ex meritis præuisis antiquorum Patrum ita, vt prius secundum rationem prædestinauerit mysterium ipsum à circunstantijs abstrahendo: deinde verò præuiderit in hominibus iustis talem dispositionē, vel orationem, & propter eam voluerit mittere Christum potiùs hoc tempore, quàm alio, vel ex hominibus his, potiùs quàm ex alijs, & iuxta hunc ordinem essent homines causa meritoria de congruo talium circunstantiarum, non solùm ordine executionis, sed etiam ordine prædestinationis. Sed hic modus mihi videtur falsus, & improbabilis. Vnde potius è contrario dicēdum est, Deum ante præuisa omnium hominum merita prædestinasse, & Incarnationem fieri, & tali tēpore, & ex tali genē fieri, & ideo ita res dispōsuisse, vt illo tēpore, & in illa gēte esset opportuna dispositio ad tale mysteriū suscipiendum. Et probatur, nam quis dicat, meruisse

ruisse Beatam Virginem etiam de cōgruo suam electionem, vt esset Mater Dei, vel Ioannem Baptistam, vt esset præcursor, vel Abraham, & Dauid, vt essent Christi progenitores? Si hoc enim dicere licet, pari ratione de populo Hebræorum dici posset, meruisse, vt Deus ipsum eligeret in populū peculiarem contra illud Deut. 9. *Neque enim propter iustitias tuas, &c.* Deinde hoc constat ex ipsis effectibus gratiæ: nam Abraham v.g. aut Ioannes Baptista, aut B. Virgo fuerunt antè omnia merita vocatione quadam, aut gratia specialissima præuēti, quæ sine dubio ex speciali eorum electione processit, ergo illa electio antecessit omnia merita, & fuit causa ipsorum meritorum. Rursus, per illam specialem gratiam ordinabantur, vt congruè se disponerent ad Incarnationem, id est, Abraham, vt illi fieret specialis promissio Christi, & B. Virgo, vt congruè disponeretur ad concipiendū Deum, ergo illa gratia supponebat electionem ad hæc munera, quæ sunt circūstantiæ Incarnationis, ergo hæc electio non cecidit sub meritum de congruo; sed potiùs ipsum meritum ab illa processit. Simile autē argumentum fieri potest de temporis circunstantia, nam non se disposuerunt homines ad suscipiendum mysterium Incarnationis tali tempore potiùs, quàm alio, nisi per auxilium gratiæ cūcta merita præcedens; sed quod hoc auxilium tali tempore, & modo datum fuerit potiùs, quàm alio, ex sola Dei voluntate processit; ergo prima temporis prædefinitio, quo Christus Incarnandus fuit, non fuit ex meritis hominum præuisis, sed ex voluntate Dei, vt patet reducēdo electionem mediorum ad intentionem finis: nam Deus contulit hoc tempore, v.g. specialem gratiam Abrahæ, Dauid, vel alijs, vt se disponerent ad Christum suscipiendum, & illum impetrarent, & vt saltem tali tempore veniret, ergo voluntas dandi illam gratiam erat ex intentione, & voluntate Incarnationē tali tempore faciendi; sed illa volūtas antecessit omnia merita, ergo multò magis hæc intentio, seu prædefinitio talis circunstantiæ Incarnationis. Neque enim dici potest, illam circunstantiam tantùm esse prius intentam voluntate antecedenti, & non absoluta, & prædefiniente: tum, quia intentio, & electio sunt proportionata, electio autem mediorum erat efficax, seu media electa erant efficacia, seu infallibilia; ergo intentio etiam erat efficax, & prædefinitiua: tum etiam, quia hæc ratio prouidentiæ est multò perfectior, & conformior diuinæ sapientiæ: alia verò nullo nititur fundamento, nec ratione probabili.

Deut. 9.

Dico tertio, Antiquos Patres meruisse de congruo executionem, seu exhibitionē Incarnationis quo ad substantiam eius. Hæc est sine dubio sententia D. Thom. in hoc art. 11. eodem enim modo affirmat illos Patres meruisse de congruo Incarnationem, quo negat de condigno; hoc autem non solùm negat de circunstantijs Incarnationis, sed etiam de ipsa Incarnatione; illud ergo affirmat de ipsa etiam Incarnatione, & ita eum, & intelligūt, & sequuntur omnes eius discipuli. Et probatur, quod homo iustus sit sufficiens ad meritū hoc, si aliunde nō sit repugnantia, quia licet gratia creata (vt tertia opinio dicebat) sit inferioris ordinis, quàm vnionis gratia, &

D. Thom.

& ex natura sua illam nō petat; tamen supposito, quod illa vnio futura est ex diuina ordinatione, habent inter se aliquam proportionem, quatenus nulla potest esse conuenientior via, aut dispositio ad executionem Incarnationis, quàm per iustitiam coram Deo, & orationes, ac bona opera ab illa procedentia, sicut in ipsomet Christo gratia habitualis fuit cōgruentissima dispositio ad gratiam vnionis, non antecedens, sed consequens, & ornans, vt supra dictum est: in patribus verò, qui Christum præcesserunt, potuit esse tanquàm remota dispositio antecedens, seu tanquam via quædam, vt conuenienti modo obtineretur Incarnatio; bona autem dispositio supernaturalis, & in persona grata ad effectum supernaturalem, meretur illum saltem de congruo, ad quod non requiritur tam exacta proportio, sed sufficit aliqualis partim fundata in ordinatione diuina, partim in ipsis rebus, quatenus ad gratiam vnionis nulla altior dispositio ordinari poterat, vt dictū est, & quatenus per fidem, spem, & petitionem, & supernaturalem amorem huius mysterij eleuatur homo quodāmodo, & vnitur ipsi Christo, in quo differt multum ordo gratiæ creatæ, ab ordine naturæ, quia natura non potest viribus, aut actibus suis attingere perfectō modo supernaturalem ordinem, etiam obiectiuè, id est credendo, & amando: at verò gratia potest saltē hoc modo attingere ipsam vnionē hypostaticā; & hoc sine dubio satis superq; est ad meritum de congruo, præsertim suppositis alijs, scilicet iustitia operantis, & ordinatione diuina.

Secundo, quod hoc meritum esse potuerit in antiquis Patribus, etiam si gratiam habuerint ex meritis Christi præuisis. Probatur, primo, quia nō est minus perfecta, & efficax illa gratia, & opera ab illa procedentia, quam si omnino gratis data esset, & non ex meritis Christi præuisis; sed si huiusmodi esset, posset homo per illam mereri de congruo Incarnationem; ergo. Secundo, quia id, quod est prædestinatum à Deo sine vllo merito, potest non mandari executioni, nisi propter meritum, vt constat in gloria prædestinatorum, ergo quanuis Deus prædestinauerit prius Christum, & propter merita futura, & præuisa in Christo sic prædestinato dederit gratiam antiquis Patribus, potuerunt ipsi nihilominus mereri saltē de congruo Incarnationis executionem. Cuius rationis vis magis infra constabit, cùm soluamus fundamentum primæ sententiæ: nunc verò vel ad hominem, vel ex principijs, quæ nemo negare poterit, ita declaratur; quia negare saltem nō potest, quin Patres antiqui orando impetrauerint à Deo executionem Incarnationis: quia in orationibus eorum supra indicatis, concurrebant omnes conditiones requisitæ ad orationis efficaciam, quod præsertim de orationibus Beatæ Virginis passim in Patribus reperietur, sed non minus habet efficaciam oratio ex Christo, quàm meritum; nam gratia, & auxilium ad digne orandum, & acceptatio orationis, & fides, qua niti debet, vt accepta sit, totum est ex Christo; sicut ergo Christus est principium, & fundamētum omnis merititis & omnis bonæ orationis, & impetrationis; impetrabant ergo illi Patres principium, & fundamentum, quod dabat valorem orationi suæ: quid ergo mirum, quod meruerint de congruo

princi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

principium sui meriti? neque enim vnum, quàm A aliud, aut magis repugnans, aut magis absurdum est. Simile argumentum fit de dispositione: disponebantur enim illi sancti Patres, vt Christum susciperet, & præsertim Beatissima Virgo: & tamen principium, & fundamentum illius dispositionis erat Christus; disponebatur ergo, vt principium suæ dispositionis reipsa susciperent. Sic ergo, & illud de congruo mereri poterant; quia re vera hoc meritum non est nisi per modum cuiusdam conuenientis dispositionis, seu præparationis, vt D. Tho. supra dixit in. 3. d. 4. q. 3. art. 1. in fine corporis.

D. Thom.

Antiqui Patres aliquas circũstantias Incarnationis, de congruo meruerũt.

Dico quarto, Antiqui Patres etiam meruerunt de congruo aliquas circunstantias Incarnationis, & aliquo modo dici possunt meruisse eiusdẽ accelerationem. Hæc conclusio præsertim quo ad priorem partem sequitur à fortiori ex præcedenti; & inductione probatur, quia quod Incarnatio fiat ex tali fœmina, circunstantia quædam est Incarnationis, sed hoc meruit Beata Virgo de congruo merendo maternitatem diuinam, vt in sequentibus dicetur. Et similiter Abraham meruit de congruo, vt ex illo Christus descenderet, quæ est etiam circunstantia Incarnationis, iuxta illud

Genes. 22. Genes. 22. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes,*

Luc. 2. *quia obedisti voci mea.* Deinde de sancto Simeone B insinuatur Luc. 2. propter sua merita obtinuisse, vt *Non videret mortem, nisi prius videret Christum Domini*; quod est aliquo modo mereri circunstantiam temporis Incarnationis. Et similiter Ambr.

Ambr. lib. 1. in Luc. dicit de Anna vidua: *Talibus fuisse moribus, vt digna fuerit Saluatorem omnibus nuntiare.*

Dan. 9. Ac denique Daniel. 9. indicatur, illum suis precibus, & desiderijs obtinuisse, vt tempus redemptionis vltra septuaginta hebdomadas non differretur. Ex quo declaratur vltima pars; cùm enim dicitur Patres meruisse accelerationem Incarnationis, non est sensus, potuisse mereri vt Deus mutaret decretũ suum, quod in prima prædefinitione habuit, hoc enim impossibile est, vt recte probat secunda sententia, sed est sensus ita Deum in sua prædestinatione disposuisse executionem huius mysterij, vt voluerit ipsos homines ita disponi, & præparari ad hoc beneficium suscipiendum, vt per eam dispositionem mererentur de congruo, ne hoc beneficium amplius differretur. Ad hunc enim modum dixit Greg. circa id

Greg. Ma. Psal. 40. *Redde mihi lætitiam salutaris tui*: timuisse C Dauid ne propter peccatum suum impediretur promissio sibi facta de Christo, ex suo semine venturo, & postulasse dictis verbis, ne hæc pœna afficeretur: quod nõ existimo ita intelligendum, vt Dauid dubitauerit de certitudine prioris promissionis; sed quod existimauerit peccatũ suum esse dignum illa pœna, & medium conueniens, vt promissio Dei impleretur, fuisse pœnitentiam, & humilem orationem. Ad eundem etiam modum

Caiet. Caiet. Genes. 25. dicit, propter peccatum filiorum Iacob dilatam fuisse Incarnationem, non quidem per mutationem diuini propositi; sed, quia homines peccando meruerãt illam dilationem, quam Deus iam prædefinierat. Vnde intelligitur explicato hoc modo, hoc meritum accelerationis, in re fere coincidere cum merito exhibitionis eiusdem Incarnationis, & cum merito circunstantiæ temporis; nam totũ hoc nihil aliud est, quàm mereri, vt Incarnatio promissa re ipsa exhibeatur, nam in hoc includitur, vt tali tẽpore fiat, & ampliùs non differatur.

Responsio ad. 1.

Ad fundamenta aliarum opinionum facilè est ex dictis respondere. Ad primum enim dicendi modum, admittimus probationes prioris partis, quibus ostenditur Incarnationis accelerationem Patres meruisse; nam illæ non probant alia excludenda. Ad fundamentum autẽ alterius partis, variè responderi solet. Primo, negatur meritum de cõgruo fundari in meritis Christi, sed in bono vsu liberi arbitrij. Sed hæc responsio, primum falsa vtitur doctrina, nam sine gratia Dei, & Christi

Sine gratia Christi nullũ est meritũ de congruo.

nullum est meritum de congruo, præsertim boni alicuius supernaturalis, & maximè tanti, & tam excellentis boni: & hanc doctrinam, vt omnino veram, & indubitatã suppono in materia de gratia. Deinde malè illã applicat, quia illi actus, quibus antiqui Patres merebantur de congruo Incarnationem, erant sine dubio actus supernaturales, ad quos erat necessarium auxilium gratiæ, quod nulli vnquam datum est, nisi propter Christum. Huiusmodi enim erant actus fidei, spei, & orationis, vel desiderij Incarnationis; definit enim Concil. Araufica. can. 3. & 4. efficax desi-

Concilium Araufic. derium saluris, vel remissionis peccati, aut orationem debito modo factam ad impetrandum aliquod donum gratiæ, non posse haberi sine gratia Christi, multò ergo magis oratio efficax ad impetrandam Incarnationem ipsam haberi non poterat sine gratia. Et confirmatur, quia hoc meritum de congruo Incarnationis, vt minimũ supponebat gratiam sanctificantem; quis enim dicat homines existentes in peccato mortali meruisse de congruo Incarnationẽ? cùm nec ipsum etiam auxilium gratiæ mereantur, nec possint sibi ipsis propriam sanctificantẽ gratiam de congruo mereri, nisi fortasse per vltimam dispositionem, quæ haberi non potest, nisi ex auxilio gratiæ, & eius meritum (si quod est) non se extendit vltra propriam formam, ad quam disponit. Vnde nullus est Theologus, qui hoc meritum de congruo Incarnationis tribuat nisi iustis; at verò gratia sanctificans fundata fuit semper in meritis Christi, ergo & meritum.

Dicent fortasse, illam gratiam fuisse necessariam quasi concomitanter ad excludendum impedimentũ peccati: non verò tanquam proprium meriti principium. Sed hoc est falsum, quia licet daremus illud meritum fuisse fundatum in operibus bonis moraliter factis ex libero arbitrio ab homine grato; tamen valor eorum, seu efficacia, aut congruentia in esse meriti, non esset sumenda ex libero arbitrio, sed ex gratia, quia (vt dictum est) opera pure humana, & naturalia per sese, nullo modo possunt esse meritoria alicuius doni supernaturalis.

Alteralij respondent, ipsamet opera supernaturalia, quæ ex gratia fiunt, posse considerari, vt sunt à gratia, & vt fũt à libero arbitrio, vt in simili

D. Tho. dicit D. Tho. 1. 2. q. 114. art. 6. & priori modo nõ esse meritoria Incarnationis propter argumentum factum; sed tantum posteriori, & vt sic nõ fuisse fundata in Incarnatione. Sed etiam hæc responsio falsa est, quia si quod erat meritũ in his operibus antiquorum Patrum, illud erat, in quantum illi erãt iusti, & fundati in fide Christi, alias nulla

esset proportio, nec sufficiens ratio meriti in illis A operibus, vt supra tractatum est. Non debẽt ergo illa duo principia, gratia, & liberum arbitrium ita sejungi, vt alterũ per se sufficiat ad valorem meritiquia sine libero arbitrio opus nõ esset humanum, & morale, & sine gratia nõ haberet proportionem, vt expresse D. Thom. dicit in citato loco ex. 1. 2. in fine corporis, loquendo de merito de congruo; necesse est ergo fateri omne meritum antiquorum Patrum, & præsertim hoc de Incarnatione, fuisse fundatum in gratia Dei, & consequenter in meritis Christi; quia suppono esse omnino certum, & infra probandum. q. 19. nullum supernaturale bonum fuisse datum hominibus, præsertim post lapsum Adæ, nisi ex meritis Christi, qui enim dicunt Christum fuisse causam finalem gratiæ antiquorum Patrum, & non meritoriam, omnino errant, vt ibi probabitur; & hic D. Thom. supponit art. 11. ratione. 2. Quod verò quidam dicunt, illammet gratiam, quæ per Christum data est antiquis Patribus, posse cõsiderari vel secundum se, vel prout fundatam in merito Christi, & priori modo fuisse principium huius meriti de congruo, & non posteriori: hoc, inquã, B & falsum est, & nullius momenti; quia illa gratia non fuit principiũ meriti, nisi prout in re data est, & similiter opera non fuerunt meritoria, nisi prout in re facta sunt; sed in re illa gratia nõ fuit data nisi propter merita Christi præuisa, & illa opera in re nõ sunt facta, nisi per auxilia data per Christum, ergo totum illud meritum in Christo fundatum est.

Dicendũ est ergo, gratiam, & auxilia data esse antiquis Patribus, propter merita Christi præuisa in diuina prædefinitione, & prædestinatione, nondum autem reipsa exhibita: ipsos autẽ Patres per hanc gratiam non meruisse prædestinationẽ Incarnationis; sed eius exhibitionẽ, & ideo hæc inter se non pugnare: quia licet merita Christi præuisa antecesserint; tamẽ executio Incarnationis subsecuta est gratiam, & opera antiquorũ Patrum, & ideo potuit sub diuersis rationibus esse principium, & aliquo modo præmium illorum meritorũ. Sicut variis exẽplis de dispositione, & impetratione supra ostensum est. Et potest declarari; quia negari non potest, quin bona opera C antiquorũ Patrum, & B. Virginis, vt v. g. consensus, quem præbuit Angelo nuncianti mysterium Incarnationis, fuerint mediũ ad executionẽ ipsius Incarnationis: & tamẽ illemet consensus fuit datus Virgini propter merita Christi præuisa, idẽ ergo actus fuit medium ad executionem sui principij in genere meriti: quid ergo mirũ, quòd fuerit etiam meritũ de cõgruo executionis, seu exhibitionis eiusdẽ principij? Simile etiam est, quòd B. Virgo fuit realis, & physica causa Christi Dei hominis, quatenus fuit vera mater eius; & tamen ex meritis Christi habuit, quòd fuerit condigna mater eius, & quòd debito modo munus illud exercuerit: & si fortasse habuit aliquem supernaturalem cõcursum in filij conceptione, etiam ille datus est ex meritis Christi præuisis: sic ergo fieri potuit in proposito. Vnde principium illud, principium meriti non cadit sub meritum, licet formaliter verũ sit de principio, prout habet rationem principij: tamen claritatis gratia distingui potest: nam principium meriti, quod supponitur actu existens priùs, quàm fundet meritum, illud non cadit sub meritum, & huiusmodi est in nobis prima gratia, vel prima vocatio; quia non solùm est principium quasi morale, sed physicum, quod in re ipsa debet antecedere effectũ: at verò, quando principium meriti est quasi morale, & non causat, vt actu existẽs: sed vt præuisum tantum, potest secundum realem exhibitionem cadere sub meritum, quia vt sic non supponitur, sed subsequitur.

Obiectio.

Sed contra; nam hinc eneruatur secunda ratio D. Tho. in art. 11. & sequitur antiquos Patres potuisse mereri de condigno exhibitionẽ Incarnationis; etiam si habuerint gratiam fundatã in Incarnatione præuisa. Respondetur, argumentum

Respon. probare ex hoc solo capite hoc nõ fuisse impossibile; nihilominus ex natura rei, seu ex lege ordinaria loquẽdo est in hoc dispar ratio inter meritum de condigno, & de cõgruo; quia meritum de condigno per se ordinatur ad præmium, cum quo habet naturalem proportionem, & ad illud natura sua fertur tanquam in terminũ, & ideo ex natura rei, seu secundum legem ordinariam non ordinatur hoc modo ad suum principium, quia non respicit illud tanquã terminum: at verò meritum de congruo non fundatur in naturali proportione inter actum, & terminũ eius, sed adiungitur secundario, & concomitanter, vel ex relatione, & intẽtione operantis, vel ex diuina ordinatione, & hinc fit, vt quodammodo in suũ principium reflecti possit. Quòd declaratur exẽplo, ait enim D. Tho. 1. 2. q. 114. art. 9. per seuerãtiam

Differentia inter meritũ de condigno, & de cõgruo.

D. Thom. non cadere sub meritum de condigno, quia non comparatur ad gratiam, vt terminus; sed potiùs, vt principium; & tamen certum est posse cadere sub meritum de cõgruo. Et hinc etiam est, quòd idem actus, quo meremur de cõdigno proprium, & quasi connaturale præmium, potest concomitanter esse meritorius de congruo alterius rei, ad quam veluti extrinsecè ordinatur.

Obiectio.

Sed adhuc possunt contra solutionem istam multa incommoda obijci. Primò, quia sequitur aliquid excellẽtius meruisse antiquos Patres saltem de congruo, quàm ipse Christus vllo modo meruerit. Secundò, quia sequitur Christũ ipsum C meruisse Incarnationẽ: quia, quod est causa causæ, est causa effectus eius. Tertiò, sequitur in eodem genere causæ meritoriæ fuisse sibi inuicem causas Incarnationem, & gratiam antiquorum Patrum. Quartò, quia alias Christus magnũ beneficium ab antiquis Patribus accepisset, sicut Paulus ab Stephano, qui sibi de congruo vocationem meruit. Quintò, quia alias meruissent antiqui Patres sibi primã gratiam, quia meruerunt principium, & causam eius. Sextò, denique, potiùs sequitur meruisse de congruo totius humani generis reparationem, & omnem gratiam, non tantùm sibi, sed etiam alijs collatam, quæ inconuenientia licet potissimum videantur sequi ex merito ipsius Incarnationis: tamẽ magna ex parte proportionaliter inferri possunt ex merito accelerationis.

Respon.

Respondetur tamen ad primum illud nõ esse inconueniens, quia nõ sequitur ex maiori dignitate operum antiquorum Patrum; sed solùm ex ordine, seu antecessione in temporis duratione, sicut non est inconueniens antiquos Patres impetrasse

Universidad de Deusto
Biblioteca

petrasse Incarnationẽ, quam Christus non impetrauit, vel Virginẽ se præparasse ad suscipiendam Incarnationem, ad quam Christus non se præparauit; hoc enim meritum de congruo nõ est, nisi per modum cuiusdam præparationis, vt D. Tho. dixit. A

Ad secundum negatur sequela, quia meritum Christi nõ antecessit tempore, nec natura Incarnationem, sicut merita antiquorũ Patrum; vnde neque fuit præparatio ad Incarnationem, sicut illud; meritum autem ex natura rei debet antecedere præmium, secluſa dispensatione, quæ semper habet admixtam aliquã imperfectionem, & assereanda nõ est sine aliqua sufficienti causa, vel necessitate, vt supra dictum est: hic autẽ nulla fuit ad mutandũ hunc naturalem ordinem; quin potiùs speciali ratione necessarium fuit, vt hoc meritum de cõgruo re ipsa antecederet Incarnationem, quia erat quasi via, & medium ad eius executionem, & per modum cuiusdam impetrationis, & dispositionis. Illa autem propositio: *Quod est causa causæ, est causa effectus*, non est vera loquẽdo de causa per se, & maximè si mutatur modus causandi, vt hic fit. B

Ad tertiũ ex hoc patet solutio, quia in ijs, quæ habent diuersum modum causandi, id nõ est inconueniens; ita verò est in proposito, nam meritum Christi est causa gratiæ antiquorũ Patrum, vt præuisum tantũ, & fuit veluti principium per se dans valorem illorum operibus. At verò meritum Patrum solùm fuit per modũ cuiusdam dispositionis in ordine ad executionem Incarnationis.

Ad quartum respondetur, nõ tam fuisse Christo collatum beneficium ab antiquis Patribus, quam debitum obsequium, alias idem argumentum fieri posset de B. Virgine: denique quidquid habuerunt gratiæ, & meriti, à Christo, & per Christum habuerunt.

Ad quintum negatur sequela, nam omnino ante hoc meritũ de congruo receperunt primam gratiam, & non meruerunt Incarnationẽ, vt fuit principium eius, id est, vt præuisam; sed solùm quo ad exhibitionem, quæ fuit posterior, vt dictum est.

Ad vltimum respõdetur, in redemptione considerari posse vel sufficientem causam nostræ redemptionis, quæ fuit Christi Incarnatio, & passio, vel operatio; & hoc modo concedo meruisse de congruo illos Patres redemptionem nostram; vel potest considerari redemptio quo ad omnes effectus eius, & sic non potuit tota cadere sub illud meritũ de congruo, quia sub his effectib⁹ ineluditur prima gratia, quam mereri non potuerunt, vt dictũ est; & quia ipsi nõ petebant, nec se disponebant ad omnes effectus redemptionis, sed ad ipsam Incarnationem. C

Ad fundamenta secundæ opinionis, concedimus omnes probationes prioris partis; probant enim tertiam conclusionem nostram. Ad probationes verò secundæ partis iam declaratum est, quomodo intelligendũ est acceleratio Incarnationis cadere sub meritum sine mutatione diuinæ voluntatis.

Ad fundamentum tertiæ opinionis, iam est assignata differetia inter opera meré naturalia cõparata ad ordinẽ gratiæ, & inter opera procedẽtia à gratia sanctificante comparata ad vnionem hypostaticã. Augustini verò cõparatio, seu proportio, sumpta ex lib. de prædest. sanct. in hoc expresse ab ipso ponitur, quod sicut nullus sibi meretur etiã de congruo, vt Christianus fiat: ita nec Christus sibi meruit Incarnationẽ: at verò, sicut vnus potest alteri mereri de congruo fidem, seu primam vocationẽ: ita potuerũt antiqui Patres mereri de congruo Christi Incarnationem. Neq; contra hoc obstant testimonia, in quibus Incarnatio tribuitur gratiæ, vel misericordiæ Dei, quia meritũ de congruo tunc solùm repugnat gratiæ, quando non fundatur in gratia, quomodo procedit Aug. contra Pelag. hoc autem meritum antiquorum Patrum fundatur in gratia, vt dictũ est, imo & aliquo modo in Incarnatione ipsa; & ideo Incarnatio simpliciter ex gratia data est.

SECTIO. VII.

Vtrum Beata Virgo meruerit de condigno esse mater Dei.

HOc dubiũ proponitur hoc loco propter explicandam solutionẽ ad tertium D. Tho. in art. 11. & quia connexionẽ habet cum præcedentibus. Dixerunt ergo quidam B. Virginem meruisse de condigno esse matrẽ Dei; & consequenter, vt in ea, & ex ea Deus homo fieret, & nasceretur. Ita Gab. in 3. d. 4. q. 1. art. 3. dub. 3. Almain. q. 1. dub 3. Maior. q. 4. in fi. Abul. parado. 1. c. 34. & 38. Fundamentũ huius sententiæ sumi potest ex varijs sententijs Patrum, quos infra referã, asserentium fuisse Virginem condignam matrem Dei. Ex quo sic arguitur. Beata Virgo erat sancta, & se disposuit condigne ad dignitatẽ matris Dei, ad quam ex diuina ordinatione, & motione se disponebat, ergo concurrũt in hac dispositione omnia necessaria ad meritũ de condigno, scilicet, gratia ex parte personæ operantis, ordinatio diuina, & proportio. *Gabr. Almain. Mai. Abulens.*

Alij dixerũt, metuisse B. Virginem de digno maternitatẽ diuinam, licet non de condigno. Ita Marsil. in 3. q. 5. art. 3. dub. 1. cõcl. 2. & 3. Bonau. d. 4. art. 2. q. 2. vbi Richard. art. 3. q. 1. idem dicit; quanuis addat hoc meritum digni non distingui à merito de congruo: nec multũ dissentiunt Ric. & Bonau. vt magis ex dicendis patebit. Reliqui ergo autores omnes simpliciter negant hoc meritum D. Tho. dicta solur. ad. 3. & in. 3. d. 4. q. 3. art. 1. ad. 6. & omnes Thomistæ, Sot. lib. 1. de iust. q. 1. art. 3. Vega. q. 4. de iustificat. art. 1. *Marsil. Bonau. Richard. D. Thom. Sot. Vega.*

Aduertendum est, aliud esse mereri de condigno formam, seu dignitatem aliquã; aliud verò mereri dispositionem in subiecto requisitam, vt digné, deceréq; recipiat talem formã, vel dignitatem: possunt enim hæc duo separari, præsertim quando dispositio, & dignitas non sunt inter se necessariò, & quasi physicé connexa; sed solùm secundum quandam decentiam moralem, & proportionem; tunc enim fieri potest, vt licet aliquis sit digné dispositus ad formam, vel dignitatem suscipiendam; nihilominus illi ex iustitia nõ debeatur; atq; adeò, vt neque illam de condigno mereatur, hoc enim meritum, vel non est, vel si est, annexam habet obligationem iustitiæ, vt nunc suppono.

Dico

Virgo condigne disposita, vt esset mater Dei.

Dico ergo primo, Beatissima Virgo fuit condignè dispositа, vt esset mater Dei. Ita docet D. Tho. hic, neq; ab aliquo recte, & pie sententie negari potest. Est enim communis Patrum sententia, Amb. lib. 1. de virginibus, parũm post principium: *Quid*, inquit, *in singulis morer, quæ digna fuit, ex qua filius Dei nasceretur.* Basil. homil. de humana Christi generatione: *Digna*, inquit, *vnigeniti dominitati coniungi fuit*: vbi tamen magis loquitur de carne Christi ex Mariæ sanguinibus formata; sed est eadem proportionalis ratio de Virgine; de cuius condigna dispositione multa etiam ibi loquitur, Chrys. homil. 49. in Genes. *Quomodo*, inquit, *fieret istud, quoniam virum non cognosco? Cuiquã propter hoc ipsum fieretnam si cognouisset virum, non fuisset habita digna, vt huic ministerio deseruiret.* Epiphan. hæres. 78. circa principium: *Quomodo audent impetere impollutam Virginem, quæ digna facta est habitaculum fieri filij Dei, & electa ex multis millibus, quo nas, & habitaculum dignum esset, &c.* vbi de hac dignitate multa persequitur. Damasc. lib 4. c. 15. Mariam; *Sanctum, admirabile, ac Summo Deo dignum templum* appellat. Bernard. serm. 1. de assumpt. *Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, in quo filium Dei Maria suscepit, nec in cœlis regalis solio, in quo Mariam filius eius sublimauit*: & serm. 4. *Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum filij Dei?* & serm. de Natuit. Mariæ: *Plena est gratia, & adhuc gratiam inuenit; digna prorsus inuenire, quod quærit.* Ecclesia deniq; in quadã oratione de Virgine sic ait: *Vt dignum filij tui habitaculum esse mereretur, &c.* & alibi, *Quæ sola digna fuit portare Regem cælorum, & dominum.* Ratio verò per se nota est, quia ad diuinam sapientiam, & bonitatem spectabat conuenienter, digneq; ordinare, ac disponere personam, cui talem dignitatem conferebat, & seipsum in verum, ac proprium filium præbebat. Nisi fortasse quis putet impossibile esse tali dignitati condignam dispositionem inuenire. Sed nunc non loquimur de æqualitate dispositionis cum dignitate matris, de qua suo loco dicemus; sed de proportione, & conuenientia secundum rerum capacitatem, & ordinem diuinæ prouidẽtiæ, sicut Christus homo dicitur. *Plenus gratia, & veritate*, tanquam vnigenitus, & humanitas eius dicitur ornata donis gratiæ, digna Deo, cui erat vnita. A *Amb. Basil. Chrys. Epiph. Damas. Bernar.*

Dico secundo, Beatissima Virgo consecuta est hanc dispositionem, partim ex sola diuina gratia eam præueniente, partim per opera sua, & merita de condigno. Hæc conclusio facile probatur, notando hanc condignam dispositionem matris Dei multa comprehendisse, seu ex varijs donis gratiæ confiatam fuisse. Primum omnium fuit habitualis gratia, & eximia sanctitas, qua præuenta fuit à primo instanti conceptionis suæ eum omnibus donis, & habitibus infusis, & hæc illi gratis data est absolutè loquendo: nam si dicamus illam fuisse sanctificatã per propriam dispositionem, atq; adeò meruisse de congruo illam sanctificationem; tamen ad eam dispositionem præueniri debuit omnino gratis, eximia quædam, & excitante gratia, & adiuuante. Secundo, huc accedunt singularia quædam priuilegia perpetuæ innocentiæ, carentiæ fomitis, & similium, quæ in prima sanctificatione omnino gratis ei collata sunt, quanuis postea in decursu vitæ suæ ad conseruationem, & executionẽ eorum, scilicet perpetuæ innocentiæ, aut virginitatis suis actibus cooperata fuerit. Tertio, considerari potest augmentum gratiæ, & virtutum, quas vsque ad conceptionem filij consecuta est, quo magis, ac magis quotidie disponebatur, & hoc adepta est suis meritis de condigno, vt per se constat; nisi forte gratiam aliquam est consecuta veluti ex opere operato, vel (vt melius loquamur) præter meritum proprium in aliquo sacramento antiquæ legis, illo scilicet, quo iustificabantur fœminæ ab originali, sicut masculi in circumcisione; quod nihil attinet ad propositum. Quarto, ad complendam hanc dispositionem cooperata est Beata Virgo aliquibus actib⁹ suis, præcipuè illis, quo vltimum assensum præbuit Angelo, vt mater Dei fieret; & hanc dispositionem non proprie meruit; sed effecit illam libera sua voluntate, diuina gratia singulariter excitata, & adiuta: & ex hac explicatione etiam probata manet conclusio, cuius breuis ratio mtelligi potest: quia non potuit Beata Virgo suis tantùm viribus mereri totum gratiarum cumulum, qui ad dignitatem Dei matris requirebatur; est enim inferioris naturæ, & de se obnoxia originali culpæ, debuit ergo gratis multis gratijs præueniri, quibus acceptis per sua opera, & merita etiam de condigno potuit cooperari ad complendam hanc condignam dispositionem, & hoc ipsum ad perfectionem illius dispositionis pertinebat. B

Vnde iuxta hanc conclusionẽ, nonnulla Sanctorum dicta rectè intelliguntur; nam propter ea, quæ gratis illi donata sunt, dicit Hieron. dis. log. 1. contra Pelag. circa medium. *Aduerte, quod beatam se sic dicat non proprio merito, atque virtute, sed Dei in se habitantis clementia.* Bernard. serm. de Natuit. Mariæ, colum. 1. *Quærant alia meritum, nos inuenire gratiam studeamus. Maria non præcedit meritum; sed gratiam quærit.* Fulgen. de Incarnat. & grat. cap. 7. in initio inquit: *Ipsum Deum hominem factum, non humanis meritis; sed conceptis, nascentisq; ex ea summi Dei dignitate promeruit*: vbi etiam excludit humana merita sine gratia scilicet facta, & ideo diuinam dignitatem adiungit, & merita ex illa profecta. Vnde Aug. serm. 10. de Natiuit. qui est 24. de tempore. *Talis eligitur Virgo quæ tantum haberet meritum, vt Dei filium in se susciperet*: & Greg. lib. 1. Reg. cap. 1. *Incomparabilibus illi ultra merita, Dei vnigenito, in quo requiescebat, sacrũ præparauit vterum.* Petrus Damian. serm. 1. de assumptione: *Singularis eius sanctitas, & gratia hoc promeruit, quod susceptione Dei singulariter iudicata est digna.* *Hiero. Bernar. Fulgent. Aug. Greg. Ma. Petrus Damianus.*

Dico tertio, Beata Virgo non meruit de condigno esse mater Dei. Hæc sententia est communior inter Theologos, & fundamentum eius sumi debet ex prima ratione D. Tho. in artic. 11. nam gratia creata, & opera, quæ ab illa manant, natura sua tolùm tendunt ad consummationem ipsius gratiæ, vsque ad consecutionem beatitudinis; quam respiciunt, vt condignum, & proportionatum præmium; sed hæc proportio est requisita, quasi ex natura rei ad meritum de condigno. *Virgo non meruit de condigno dignitatẽ matris.*

Dices posset tamen hoc suppleri per diuinam ordinationem, opera autem Virginis ordinata sunt ad hunc finem, vt digno modo consequeretur *Obiectio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Respon. tatur esse mater Dei. Respondetur, aliud est A *Simon Ioannis diligis me?* & nihilominus dici non
quærere, an Beata Virgo potuerit mereri de con- potest illum de condigno meruisse Ecclesiæ pri-
digno hanc dignitatem de potentia absoluta lo- matum. Et ratio horum omnium est, quia hæc
quendo, aliud an ex vi intrinseca ipsius gratiæ, dispositio, quâuis sit ex ordinatione diuina; non
& quasi ex natura ipsius gratiæ, atque adeò ex tamen est per modum proprij meriti, & præmij,
lege ordinaria possit esse hoc meritum: loquen- quia non supponit promissionem sub cõditione
do de potentia absoluta (quidquid alij sentiant) operis, in qua fundetur, & consequenter, neque
ego nõ dubito, quin possit intercedere hoc meri inducit rationem iustitiæ, quam dicit meritum
tũ de condigno, si intercederet pactũ, seu pro- de condigno. Solùm ergo est hæc ordinatio per
missio de tali præmio conferendo, hoc, vel illud modum cuiusdam cõuenientis prouidentiæ ap-
operanti: quia quamuis opera gratiæ creatæ, ex tantis, & disponentis vnanquanq; rem ad eum
natura sua non tendant ad hoc præmiũ; tamen finem, ad quem ordinatur. Confirmatur tertiò,
re vera habere possunt valoré sufficientem, & quia merita Virginis habuerunt cõdignum præ-
dignitatem proportionatam tali præmio, nam mium gratiæ, & gloriæ, ergo non respondebat il-
hæc dignitas matris non est tam infinita, sicut lis etiam de condigno aliquid nullo modo per se
Augnſt. ipsa vnio hypostatica; imo aliquibus videtur ordinatum ad gratiam, & gloriam; maternitas
minoris æstimationis moralis, quàm filiatio ado- autem diuina est alterius omnino rationis, & per
ptiua, vt indicatur ab August. lib. de sancta vir- se connexa non est cum gratia, & gloria, ergo.
ginitate; ergo si Deus faceret illâ promissionem Et ex hoc retorqueri potest contra Gabrielé ar-
sub conditione operis, intercederet in eo merito gumentũ, quo ipse vtitur. Sic enim arguit. Beata
vera ratio iustitiæ; esset ergo de condigno: neque Virgo meruit de condigno aliquid excellentius
enim est essentiale huic merito, vt opus, in quo maternitate diuina, ergo, & ipsam maternitatẽ:
fundatur, ex natura sua tendat in præmium; sed quæ consequentia inualida est per se, & formaliter,
sufficit quæcunque proportio, & condignitas in B quia in ijs, quæ sunt diuersarũ rationũ, potest
æstimatione morali suppositis alijs condicioni- aliqua facultas in id, quod est perfectius, quan-
bus, & præsertim illa promissione, & lege, quod uis non possit in id, quod est minus perfectum,
etiam in humanis præmijs, seu brauijs videre est, & in simili materia patet; nam potest quis me-
& latius trahitur in materia de merito. Sed licet reri de condigno augmentum gratiæ, & non
hoc sit possibile de potentia absoluta; tamen non scientiæ, licet illud sit maius. Sed præter hoc re-
est connaturale ipsi gratiæ, & operibus eius, & torqueo argumentum; quia maius quid est hoc
ideo secundum legem ordinariam merita proce- totum simul, gloria & maternitas diuina, quàm
dentia ab hac gratia non ordinantur ad hoc præ- gloria sola, ergo licet B. Virgo meruerit gloriam,
mium, neque illis facta est hæc promissio: non est non inde fit, vt meruerit vtrunque; imo, quia me-
ergo hoc allerendum de Beata Virgine, nisi spe- ritum Virginis erat finitũ, illi respondebat vnum
ciale pactum, vel promissio illi facta ostendatur adæquatum, & cõdignum præmium ex iustitia;
nulla verò talis est; nam licet in Scriptura sæpe hoc autem fuit gratia, & gloria, ergo.
facta sit reuelatio absoluta, quod Beata Virgo fu- Ad fundamentum primæ sententiæ iam re- *Responſio ad.1. ſent.*
Iſai.7. & 11. tura esset mater Dei; vt Isai. 7. & 11. & alias; ta- sponsum est, defuisse operibus Virginis promis-
men, quod hoc sit promissum sub conditione ali- sionem, & pactum, & connaturalem proportio-
cuius operis nullibi ostẽdi potest. Et cõfirmatur, nem cum diuina maternitate, & diuinam ordi-
Geneſ. 12. quia Abrahæ facta est expressior promissio, Gene. nationem nõ esse eiusdem rationis respectu om-
12. *Benedicetur in te omnes cognationes terræ*, &c. & c. 15. nium operum; sed aliam esse ad modum dispo-
Pſal. 131. 17. & c. 22. Et Dauidi etiam est facta Psalm. 131. sitionis, & aliam per modum meriti, & hanc in
Iurauit Dominus, &c. & isti Sancti suo modo sese operibus Virginis fuisse priori modo, & non po-
condigne disposuerunt, vt essent condigni pro- steriori: qua verò ratione hi modi differant, iam
genitores Christi: & tamen nullus audebit dice- explicatum est. Ad alios autores ponentes meri-
re eos meruisse de condigno, vt ex illis Christus C tum de condigno, non est, quòd respondeamus,
descenderet. Confirmatur secundo, quia, quòd nam fortasse in modo loquendi differunt ab ijs,
aliqua gratia, vel opera eius ordinentur à Deo, vt qui ponunt meritum de congruo, vt sequenti
sint, seu efficiant conuenientem dispositionem sectione dicemus. Et quia, vt ex materia de me-
ad aliquam dignitatem, non satis est, vt talia rito constat, in re nullum est medium inter meri-
opera sint meritoria de condigno illius dignita- tum de congruo, & de condigno. Si enim induc-
tatis, quia etiam Ioãnes Baptista prædictus sæpe it obligationem iustitiæ, & habet meritũ pro-
Iſai. 40. fuerat futurus præcursor Dñi, Isai. 40. & Malac. 3. portionem æqualitatis cum præmio, est meritum
Malac. 3. vt exponitur Ioannes. 1. & Mat. 11. & ille præ- de condigno; si verò hæc desint, erit meritum
Ioan. 1. uentus erit magna gratia, vt digne ministerium de congruo, si tamen aliquod meritum sit.
Matth. 11. illud impleret, & postea ipse per propria merita Sed quæret aliquis primo, qua certitudine te- *Dubium.*
ab illa gratia procedentia, veluti consummauit nendũ sit Beatã Virginem nõ meruisse de con-
condignam dispositionem requisitam in præcur digno vnionem hypostaticam? Quidam existi-
sore Christi; & tamen nullus dicet meruisse de mant ita certum, vt contrariam sententiam tan-
condigno hanc dignitatem. Simile argumentum quam erroneam, vel temerariam damnent, pro-
sumitur ex D. Petro, qui etiam fuit electus, vt pterea quod Scriptura semper in solam diuinam
primus Christi Vicarius, & supremus pastor Ec- gratiam, & benignitatem refert beneficium In-
clesiæ constitueretur, & ad hoc munus magnam carnationis, & promissionem Christi, non tan-
gratiam suscepit, tanquam conuenientem dispo- tum secundum se simpliciter; sed etiam vt ven-
sitionem, quam ipse propijs etiam actibus per- turi ex semine Abrahæ, vt constat ex ad Rom. 3. *Rom. 3. &*
Ioan. 21. fecit, & consummauit, vt sumitur ex illo Ioa. 21. & 4. nam eadem est ratio de Christo, vt nasci- *4.*

turo

Respon. turo ex vtero Virginis. Respondetur tamen A quàm alterius domum diuertat, rectè intelligi-
conclusionem à nobis positam, esse quidem tur, non mereri aduentum simpliciter, & nihilo
magis probabilem, & simpliciter veram, con- minus mereri circunstantiam, quæ illum neces-
trariam verò sententiam nulla nota esse dignam, sario præsupponit.
præterquam minoris probabilitatis, & falsitatis,
quia neque ex Scriptura, vel Patribus conuin- ## SECTIO VIII.
ci satis potest, imo non est omnino aliena à
modo loquendi Patrum, & eam tenent autores *Vtrum saltem de congruo meruerit Beata Virgo dignitatem matris Dei.*
graues, non sine probabili coniectura illa
vero testimonia ex epistola ad Roman. sum- RAtio dubij esse potest, quia soli gratiæ, & be-
pta primo solum inducuntur à paritate ratio- neuolentiæ diuinæ tribui solet à patribus,
nis, cùm tamen hæc facilè negari possint, quia Beatam Virginem potius, quàm aliam fœminam
multo fuerunt excellentiora gratia, & opera sibi in matrem delegisse, quòd ipsamet Virgo
Virginis, quàm Abrahæ, Dauid, & aliorum. confessa est Luc. 1. dicens, *Quia respexit humilita-* *Luc. 1.*
Deinde ex illis locis potissimum probatur, ele- *tem ancillæ suæ, &, quia fecit mihi magna, qui po-*
ctionem Abrahæ, & illius populi fuisse ex di- *tens est, &c.*
uina gratia, an verò supposita electione, & Resolutio tamen est facilis, distinguendo (vt
prima gratia interceserit aliquod meritum in supra in simili fecimus) prædestinationem seu
executione diuinæ promissionis, hoc ex illis electionem Virginis ad eam dignitatem, à digni
locis neque definiri potest, nec satis impro- tate ipsa, seu ab illius consecutione.
Dubium. bari. Dico ergo primo Beata Virgo non meruit
Vltimo hic quæri potest, an potuerit Beata etiam de congruo, vt prædestinaretur, seu eli-
Virgo mereri de condigno maternitatem di- B geretur in Dei matrem. Hanc censeo esse cer-
uinam; non merendo de congruo Incarnatio- tam, eamque propterea Theologos omnes sup-
nem. Videtur enim hoc posterius in illo prio- ponere potius, quam disputare. Et probari po-
ri includi necessario, nam si Beata Virgo me- test ex omnibus adductis in sectione sexta, quid
ruit de condigno, vt esset mater Dei, ergo, vt quid enim meriti fuit in Beata Virgine, duxit
Deus ex illa homo fieret, ergo, vt homo fieret, originem ab hac electione supponitque illam,
vel aliter, meruit esse Mater Dei, ergo & Chri- quia ipsa prima gratia Virginis, ex qua om-
stum Deum hominem in rerum natura produ- ne meritum sequutum est, ex hac electione pre-
cere, ergo meruit, vt hoc compositum Christus cessit, ideo enim tanta, & tam excellens gra-
Deus homo, in rerum natura esset. In contra- tia, tamque maturo tempore illi data est, vt
rium verò est, quia supra diximus, potuisse Vir- esset accõmodata dignitati matris ad quam erat
ginem de potentia saltem absoluta mereri de electa. Quin potius ipsa met electio ad gloriam
condigno verè, ac propriè, id est, cum verâ æqua in Virgine supposuit electionem ad dignitatẽ ma
litate, ac iustitia maternitatem diuinam, ne- tris; quia Beata Virgo non prius electa est ad
gauimus autem prius, puram creaturam pos- gloriam, quàm ad tantam, & tam excellentem
se hoc modò mereri Incarnationem, ergo meri- gloriam, ad hanc autem fuit electa, quia de-
tum Incarnationis non includitur necessario in cebat matrem Dei supra omnes puras creaturas
merito maternitatis diuinæ. Deinde, materni- in excelso gloriæ throno collocari, vt infra suo
tas diuina est dignitas distincta ab vnione hy- loco probabitur: ergo cum non potuerit me-
postatica illaque inferior, ergo potest cade- reri de congruo electionem suam ad tãta glo-
re sub aliquod meritum, sub quod illa non ca- riam (vt nunc suppono) multo minus potuit
Respon. dit. mereri electionem suam ad diuinam materni-
Respondetur ergo, dupliciter posse intelli- tatem.
gi hoc meritum, primo absolutè, & simpliciter Potest verò contra hoc obijci dictum Am- *Obiectio. Ambroſ.*
sine illa suppositione, & hoc modo necessario ta C brosij epistola. 81. aliquantulum à principio, *Quid*, inquit, *loquar, quanta sit virginitatis gloria*, *Reſpon.*
le meritũ includit meritum Incarnationis, quia quæ meruit à Christo eligi, vt esset etiam cor-
si Beata Virgo suis meritis posset ex iustitia obli porale Dei templum? Respondetur, vel vti la-
gare Deum, vt ex illa fieret homo, & hoc ab- tè verbo eligendi ad significandum potius ip-
solutè, & nulla facta suppositione, necessario de- sum vsum, vel executionem, quàm ipsam in-
beret illum obligare, vt fieret homo, quia hoc in ternam electionem per modum intentionis, vel
illo contineretur: vnde si non supponitur ante me- certè Ambrosium ibi non agere propriè de me
ritum, necesse est, vt per ipsum meritum efficia- rito, vt est in actione operantis, sed latè, vt dice-
tur: & ideo existimo non esse possibile à pura re posset rei dignitatem, vel perfectionem, lau-
creatura, vt rectè probat argumentum supra fa- dat enim ipsius Virginitatis excellentiam, quam
ctum. Secundo potest intelligi hoc meritum so- inde colligit, quia Deus elegit eam in matrem
lum quasi sub conditione, seu facta suppositio- suã. Itaq; non elegit Mariam in matrẽ, quia Vir-
ne, quòd Deus sit futurus homo, & hoc modo go futura, sed potius elegit eam, vt esset vir- *Virgo de*
præscindi potest meritum maternitatis à merito go, quia puritas virginitatis Dei matrem in pri- *cõgruo me*
Incarnationis, quia præsupponit illam futuram, mis decebat. *ruit eſſe*
& aliunde potest meritum habere æqualitatem Dico secundò, meruit de congruo Beata Vir- *mater Dei*
cum illa dignitate præcisè sumpta, & non cum go, vt esset mater Dei. Hæc conclusio reci-
Incarnatione, vt benè etiam probat argumen- pitur ab omnibus Theologis supra citatis, quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clichtou.

August.

Greg.Pap.

Hieron.

Anſel.

Euſeb. Emiſſ.

Pet.Dam.

Pet. Chry ſol.

Maxent.

Cypria.

Clichtou.libr.1.de veneratione ſanctorum, benè his verbis expreſsit, *Meruit*, inquit, *eſſe digna, & idonea Dei munere, & ſua diſpoſitione*, & ſumitur ex dictis ſanctorum præcedenti ſectione citatis, & præterea ex Auguſtin.lib.de natura, & gratia, capit. 36. *Concepere meruit, & parere, &c.* idem lib.de Sancta Virginitate, & Gregor.1.Regum cap.1. *Meritorum vertices vſque ad ſolium diuinitatis exijt*, licet hæc verba alium poſsint habere ſenſum. Hieronym. tomo. 1. epiſtola. 22. de cuſtodia virginitatis ferè in fine. *Propone tibi Mariam, quæ tanæ extitit puritatis, vt mater domini eſſe mereretur.* Anſelm. de laudibus Virginis. cap. 8. *Sanctiſsima puritas, & puriſsima ſanctitas pectoris eius, omnis creaturæ puritatem, & ſanctitatem tranſcendens incomparabili ſublimitate hoc promeruit, vt reparatrix perditi orbis pleniſsime fieret.* Idem Euſeb. Emiſ. homil.in feriam.4.poſt Dominic.3.Aduent.Petrus Dami. ſermo. 3.de Natiuitate Mariæ. Petrus Chryſol. ſerm. 143. Diuus Maxent.dialog.1,cap.14. in fine, tomo 6. Bibliothec ſanct. *fide plena*, inquit, *Deum concipere meruit*, licet enim nomen meriti interdum impropriè ſumatur, vt ſignificat congruitatem quandam, vel dignitatem, vel neceſsitatem, quo modo dicitur, *Felix culpa, quæ tantum meruit habere Redemptorem*, & gemitus infantis dicantur promereri Dei miſericordiam à Cypria.lib.3. epiſt.8. tamen cùm tribuitur perſonæ ſanctæ, & ſanctis operibus eius, propriam habet ſignificationem. Vbi tandem notandum eſt ſingulare dictum Bernardini Senenſis, ſermone. 51. ait enim, Virginem eo actu, quo conſenſit Angelo nuncianti, plus meruiſſe, quàm omnes Angelos, & homines omnibus ſuis actibus, quod non videtur alia ratione verum, niſi quia illo meruit maternitatem: vnde intelligitur hoc meritum maximè fuiſſe poſitum in illo actu, qui fuit veluti vltima diſpoſitio ad illam formam, quæ cum eſſet proportionata, & à perſona grata, erat meritoria ſaltem de congruo, & hinc ſumitur ratio concluſionis, quia Beatiſsima Virgo perfuos actus digniſsimè ſe diſpoſuit, vt Filium Dei in ſuo vtero ſuſciperet, ergo per eos ſaltem de congruo meruit illam conceptionem. Confirmatur primo, quia ſuppoſita Dei ordinatione de ſumenda carne ex muliere, ex nulla alia poterat, ita congruenter ſuppoſita illius diſpoſitione. Confirmatur ſecundo, quia Abraham meruit ſaltem de congruo, vt Chriſtus ex illo deſcenderet iuxta illud Geneſ. 22. *Quia feciſti rem hanc, &c.* Ergo & Beata Virgo, nam licet modus, quo Chriſtus natus eſt ex Virgine, longè fuerit dignior, quam modus, quo deſcendit ex Abraham, tamen etiam diſpoſitio Virginis fuit longè excellentior, quàm diſpoſitio Abrahæ, & ita ſeruata proportione eadem ferè ratio eſt aut for-

Gene. 22.

A

B

C

Obiectio.

D. Thom.

Reſponſio

Obiectio.

Reſpon

taſſe maior. Denique rationes, quibus ſupra probauimus antiquos Patres meruiſſe de congruo Incarnationem, & aliquas eius circunſtantias, hanc veritatem ſatis confirmant.

Sed obijci poteſt, quia ante omnia merita Virginis non ſolum exiſtentia, ſed etiam præuiſa, fuerunt merita Chriſti præſentia Deo in æternitate, ergo & ipſe Chriſtus fuit prius præuiſus, vt exiſtens, atque adeò, vt conceptus, ſeu vt concipiendus ex Virgine, quam fuerint prædordinata merita Virginis, ergo nullo modo potuit Beata Virgo mereri, vt Chriſtus ex ea naſceretur. Dicunt quidam, ante merita Virginis fuiſſe præuiſum Deum hominem vt ſic, non verò, vt hunc hominem. Sed falſum hoc eſt, quia (vt rectè dixit D.Thom. infra queſt. 4. articulo. 4.) merita non ſunt in humanitate incommuni, ſed in hac, vel illa humanitate, alias Beata Virgo non fuiſſet ſanctificata ex meritis Chriſti præuiſis, ſed ex meritis hominis in communi. Alij dicunt fuiſſe Chriſtum præuiſum, vt eſt hic homo in hac humanitate ſubſiſtens: non tamen, vt naſcituris ex Beata Maria, quia hoc quid poſterius eſt, quia hic homo non pendet eſſentialiter ex hac matre.

Sed melius dicitur illo argumento ad ſummum probari Virginem non fuiſſe electam, vt eſſet mater Dei, propter ſua merita præuiſa: non tamen probari, in executione non potuiſſe mereri illam dignitatem, quia in re prius habuit gratiam, & bona opera quam ex ea Deus incarnaretur quanuis illam met gratiam, & bona opera habuerit ex meritis eiuſdem filij ſui præuiſis in diuina prædefinitione.

Sed vrgebis, quia ſi ante omnia merita Virginis præordinauit Deus Incarnationem in hac humanitate, ergo in corpore ex hac indiuidua materia formato: ſed non meruit Virgo habere illam indiuiduam materiam ita ſibi coniunctam, vt neceſsarium erat ad filij conceptionem, quia hoc potius pertinebat ad ordinem naturalium effectuum, & cauſarum, quàm ad rationem meriti. Reſpondetur primum dici poſſe non fuiſſe neceſsarium hoc mereri, ſed potius præſupponi ad meritum, ſicut natura ſupponitur gratiæ. Itaque omnes cauſæ naturales ita fuerunt diſpoſitæ, vt tandem fieret, quod illa pars materiæ eſſet ſub forma puriſsimi ſanguinis, quo ſuppoſito ipſa promeruit, vt ex ſuis puriſsimis ſanguinibus Deus carnem aſſumeret. Deinde dici poteſt, ſicut temporalia poſſunt cadere ſub meritum in ordine ad ſpiritualia, ita Virginem potuiſſe mereri, vt illa met materia, ex qua Chriſtus erat formandus, prius eſſet materialis pars ſui corporis, ſeu ſanguinis.

QV AE-

QVAESTIO III.

De modo vnionis ex parte perſonæ aſſumentis, in octo articulos diuiſa.

A

DISPVTATIO XI.

In quinq; Sectiones diſtributa.

De diuina exiſtentia, & ſubſiſtentia.

SVpponimus in primis ex ijs, quæ in diſputatione metaphyſica de exiſtentia, & ſubſiſtentia creaturarum diximus, communem rationem, ſeu ſignificationem horum nominum, quia licet analogicè de Deo, & creaturis dicantur, tamen ratio nominum eadé eſt. Itaque nomine exiſtentiæ intelligimus illud eſſe, quod res habet, vt ſit aliquid in actu, ſeu actualis entitas diſtincta ab ente. quod tantũ eſt in potentia obiectiua, actu verò non eſt, ſeu nihil eſt: nomine verò ſubſiſtẽtiæ intelligimus modum per ſe exiſtendi. Supponimus deinde, id quod noſtræ fidei fundamentum eſt, in Deo qui dem tres perſonas, vnam verò naturam, ſeu eſſentiam reperiri, vnde in diſputationem cadit, pertineat ne exiſtẽtia, & ſubſiſtẽtia in Deo ad vnitatem eſſentiæ: an contra ad Trinitatem perſonarum, vel demum ad vtrumq;. Quæ diſputatio quanuis reuera materiæ de Trinitate ſit propria, quia tamen myſtẽrium, de quo agimus, ſine illa intelligi non poteſt, ab hoc loco aliena cenſenda non eſt, cum præſertim à Theologis magna ex parte hoc loco diſcutiatur.

SECTIO. I.

Vtrùm ſit in Deo vnum eſſe exiſtentiæ abſolutum, & eſſentiale.

RAtio dubitandi ſit, quia in natura ſubſtantiali idem eſt formaliter etiam, & ſecundum rationem exiſtentia, & ſubſiſtentia, quia de intrinſeco conceptu exiſtentiæ ſubſtantialis eſt, vt ſit ipſum eſſe per ſe, quod eſt eſſe ſubſiſtentiam, ſed non eſt in Deo vnum eſſe ſubſiſtentiæ abſolutum, vt infra tractabitur, ergo.

Propter hanc rationem noui quidam Theologi de re iſta cœperunt dubitare non quidem, quod eſſentia diuina in re diſtinguatur à ſua exiſtentia ſaltem realiter, eſt enim de fide certum apud Catholicos, & inter Philoſophos euidens in Deo non eſſe compoſitionem ex eſſe, & eſſentia, atque adeo in re eſſentiam Dei eſſe ſuum eſſe, vt in.1 part. latius tractatur: ſed quia cum hac ſimplicitate, ſeu identitate ſtat in Deo vnum eſſe abſolutum, & alterum reſpectiuum, vt patet de eſſentia, & perſona, ideo iſti Theologi auſi ſunt dubitare, an ita ſe habeant diuina eſſentia & exiſtẽtia, imo quidam eorum auſi ſunt ita ſentire, & docere, & conſequenter negare in Deo abſolutũ eſſe exiſtentiæ, & ſolum ponere tres exiſtentias relatiuas, ita vt ſicut aliquorum opinione humanitas in Chriſto non habet propriã exiſtentiam creatam: ſed formaliter exiſtere dicitur per exiſtentiam Verbi diuini: ita diuina natura ſecundum rationem præciſa, & abſtracta à relationibus non intelligatur habere exiſtentiã increatam, ſed in vnaquaq; perſona exiſtere

B

C

EInde conſiderandum eſt de vnione ex parte perſonæ aſſumentis.

¶Et circa hoc quærũtur octo.

¶Primò, vtrùm aſſumere cõueniat perſonæ diuinæ.

¶Secundò, vtrùm conueniat naturæ diuinæ.

¶Tertiò, vtrùm natura poſsit aſſumere abſtracta perſonalitate.

¶Quartò, vtrùm vna perſona poſsit aſſumere ſine alia.

¶Quintò, vtrùm quælibet perſona poſſit aſſumere.

¶Sextò, vtrùm plures perſonæ poſſint aſſumere vnam numero naturam.

¶Septimò, vtrum vna perſona poſsit aſſumere duas numero naturas.

¶Octauò, vtrum magis fuerit conueniens de perſona Filij Dei, quod aſſumpſerit humanam naturã, quàm de alia perſona diuina.

EXplicata eſſentia huius vnionis ſeu Incarnationis, incipit D. Tho. de extremis agere quæ ad hanc mirabilem coniunctionem conuenerunt, & in hac quæſtione tractat de perſona aſſumente, in ſequenti verò de natura aſſumpta. Et quanuis præcipuè intendat explicare myſterium, prout factum eſt, vt perfectius tamen, & exactius ratio eius intelligatur, alios modos inquirit, quibus de potentia abſoluta fieri poſſet, & hæc ſunt duo præcipua capita, de quibus in hac quæſtione diſputandum eſt. Quoniam verò totius materiæ huius intelligentia pendet ex cognitione ſubſiſtentiæ, vel exiſtentiæ diuinæ, quæ formalis eſt terminus huius vnionis, ideo operæpretium duco ante expoſitionem literæ D.Thom. diſputationem præmittere, in qua, quid vtraque harum ſit, breuiter tradamus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per propriam illius relationem. Quæ quidem A sententia non minus est falsa, quam noua.

Dico igitur in Deo esse vnum esse existentiæ absolutum, & essentiale commune tribus personis, quæ veritas tam certa mihi videtur, vt sine temeritate, & fortasse etiam sine errore negari non possit, nam primum in ea conueniunt omnes Theologi, statim sectio. 3. & 4. citandi, & præsertim D. Thom. in ea est frequentissimus, nihil enim frequentius docet, quam ipsum esse, seu existere, esse ipsam essentiam Dei, & loquitur non identice, sed formalissime, vt idem sit dicere esse essentiam, seu esse de essentia, seu esse prædicatum essentiale Dei, quod egregiè probat 1. part. quæst. 3. artic. 4. & ex hac perfectione colligit fere alias diuinas perfectiones, vt videre est eadem. 1. part quæst. 4. artic. 1. quæst. 6. artic. 3. qu est. 7. articulo. 1. & in alijs sequentibus, & in quæst. 13. artic. 11. hinc probat nomen, Qui est, esse maximè proprium Dei, quia formaliter significat ipsum esse, quod est ipsa essentia Dei, & B alia plura testimonia in sequentibus sectionibus citabo simul cum alijs Scholasticis. Nunc sufficienter probatur hæc veritas ex hoc eodem nomine, *Qui est*, seu *Ego sum, Qui sum*, quod Deus sibi imposuit Exod. 3. adiunctis dictis, & expositionibus sanctorum, nam illud nomen, *Qui est*, est nomen essentiale significans tres personas, vt sunt vnus Deus, vt rectè docet Dionys. cap. 1. de diuin. nom. dicens, illud *Ego sum, Qui sum*, de tota Deitate dictum esse, sicut illud, *Tu autem idē ipse es*, Psalm. 101. & illud, *Qui est, Qui erat, & qui ventur us est omnipotens* Apocalyp. 1. Augustl. lib. 3. contra Maximi. episcop. Arianorum cap. 16. & in opusculo circa ea verba, *Ego sum, Qui sum.* to. 6. in fine, & lib. 2. de moribus Manich. cap. 1. quibus locis ait, hoc esse nomen *immutabilitatis*, quia omnia quæ mutantur, aliquo modo desinunt esse, & *æternitatis*, quia illud *est, & sum, idē valet*, inquit, *quod æternus sum*, in quo nihil fuit, nec futurum est, sed tantum est, vnde concludit illo verbo significari naturam diuinam in se incommutabiliter manentem, est ergo nomen C essentiale conueniens personis ratione vnius essentiæ. Vnde rectè Rupert. lib. 1. in Exod. cap. 14. dicit Deum illo loco Exod. 3. duplex sibi imposuisse nomen, alterum naturæ, scilicet, *Qui est*, alterum dignationis, & gratiæ, scilicet, *Deus Abraham, & Deus Isaac, &c.* Ex quo licet colligere argumentum ab hoc posteriori nomine ad illud prius: nam sicut secundo nomine significata est tota Trinitas per ordinem ad effectum, seu gratiam ab illa manantem, vt est vnus Deus, Ita per primum nomen significata est per naturalem & essentialem proprietatem conuenientem illi, ratione vnius naturæ, & essentiæ: sed illud nomen, *Qui est*, perinde significare, ac qui existit, seu existens, tum ex vi ipsius vocis constat, nam est absolutè dictum, seu secundum adiacens (vt Dialectici dicunt) idem significat, quod existit: tum ex omnibus citatis patribus, qui dicunt illo nomine significatam esse Dei æternitatem, quæ semper eodē modo exibit, æternitas enim sine existentia nec mente concipi, aut fingi potest. Dicunt etiam illo nomine significatam esse differentiā inter Deū, & creaturas, nam istæ neque de se, nec semper, ac necessario habent esse, neque in illo sunt immutabiles, sicut Deus, quæ differentia non est, nisi in esse, existentiæ. Vnde August. ex hoc nomine colligit sæpe, ipsum esse, esse quodammodo Deo proprium, nihilq; intimius illi conuenire, nihil deniq; illi esse contrarium magis quam non esse, vnde lib. de vera Relig. cap. 49. *Æternitas*, inquit, *tantum modo est, quæ re ipsa sola dicere potuit, ego sum, qui sum*, idem ferè lib. de fide, & Symbolo cap. 4. sic etiam Gregor. lib. 18. Moral. cap. 33. *Solus*, inquit, *veraciter est, quia solum incommutabilis est*, & Bernard. lib. 5. de considerat. parum post principium. *Nil competentius æternitati, quæ Deus est, quam hoc nomen Qui est, si bonum, si magnum, vel quidquid tale de eo dixeris, in hoc Verbo instauratus, Quod est*, & infra, *per hoc quodammodo solus est ipse, qui suum ipsius est, & omnium esse*. Ambros. etiam epist. 63. idem nomen explicans, inquit, *Hoc est verum nomen Dei, esse semper*, id est existere, & Chrysostom. homil. 14. in Ioan. inquit, *Hoc verbum, Qui est sempiternum, & sine præcipio, & verè, ac proprie esse significat*. & eodem modo interpretatur Euseb. lib. 11. de præparat. capit. 6. & 7. id est, qui necessario, ac eodem modo semper existit, vbi etiam refert sententiam Pythagoræ, & Platonis, qui hoc nomine Deum appellando docuerunt: & ex Plutarcho refert ita explicasse verbum Græcū, quod in templo Delphico erat scriptum, vt qui illuc ingrederentur, eo verbo veluti salutarent, seu cōfiterētur Deū, dicentes, *Es*.

Ex his ergo sic concluditur argumentum, nomen: *Qui est*, est essentiale, ergo significat proprietatem absolutam communem tribus personis, significat autem existere, seu existentiam, ergo existentia est proprietas absoluta, & maxime essentialis. Hanc rationem fecit D. Thom. quæst. 2. de potent. artic. 1. differentiam constituens inter naturam creatam, & diuinam, quod natura creata non est suum esse: sed ipsum esse Dei est eius natura, & quiditas, & inde est, quod proprium nomen eius est, *Qui est*, quia sic denominatur, quasi à propria sua forma. Vnde Basil. apud Lippomanum in catena super Exodum cap. 3. exponens illum nomen, *Ego sum, Qui sum*, rectè dixit, *Illud, Qui sum, vnam eandemq; ac communem essentiam significat*, & Nazianzen. orat. 36 quæ est secunda de Filio, &. 4. de Theologia, dicit, inter omnia nomina Dei, *Ens & Deus*, esse maxime propria, & inter hæc duo proprius esse nomen Entis, *quia nos*, inquit, *naturam eiusmodi exquirimus, quæ ipsum esse per se habet*, & hoc significat illud nomen *Est*, seu *Qui est*, & idem docuit Damasc. lib. 1. de fide cap. 12. & Athanas. epistola ad Orthodoxos de Synodis Arimini, & Seleuciæ, congregatis, versus finem, seu fol. 8. inquit, *Cum audis, ego sum Qui sum, non aliud quippiam, sed ipsum simplicem, & beatam, & incomprehensibilem eius, qui est essentiam intellige*. Et oratione in hoc dictum, Ex *Deo, Deus est Verbum*, inquit, *Quemadmodum vnum principium, & vnus Deus, ita plane vna est essentia, qua dicit: Ego sum, Qui sum*. Et eodem ferè modo Gregor. Nyssen. orat. de infantibus, qui præmature arripiuntur, nullam rem ait præter Deum, ex sese habere essentiam, sed vnā esse Dei

Dei naturam, cui hoc proprium est, nomine A
August. autem essentiæ intelligit naturam existentem, vt aperte constat ex contextu, sic enim Augustin. 5. de Trinitate capit. 1. dicit essentiam Dei dictam esse *Ab esse*, & sumit *esse* pro existere, vt clarè constat ex litera, & eodem modo
Ambro. 11. de Ciuitat. cap. 2. dicit Deum esse, *Summam essentiam, quia summè est*, & Ambros. lib. 1. de
Hilar. fide contra Arianos cap. 4. hinc etiam concludit, *Hoc ipsum, quod est, esse substantiam Dei*, & Hilar. 1. de Trinit. circa princip. tractans illud, *Ego sum qui sum*, inquit, *Admiratus sum planè tam absolutam de Deo significationem, quæ naturæ diuinæ incomprehensibilem cognitionem, aptissimo ad intelligentiam humanam sermone loqueretur, non enim aliud proprium magis Deo, quam esse intelligitur.*
Hieron. Denique Hieronym. tom. 1. epist. 57. ad Damasum, *vna*, inquit, *Est Dei, & sola natura, quæ verè est*, & propterea subdit inferius, *Solum Deum esse, qui essentiæ nomen verè tenet*. Videbor fortasse plura sanctorum testimonia congerere, quam materia postulabat, oportuit tamen initijs obstare, & pullulantem errorem prorsus obruere, illumque non sine sufficienti fundamento, temeritatis, & erroris damnatum ostendere. Reliquum vero est, vt etiam ratione, sententiam ponam demonstremus. Prima sumi potest ex omnibus allegatis testimonijs, quia in Deo vna est
Athana. æternitas absoluta, & essentialis, iuxta illud Athanas. in Symbolo, *Non tres æterni, sed vnus æternus*, ergo similiter est vna existentia absoluta, & essentialis: patet consequentia, quia vt ex 1. part. constat, æternitas est ipsa duratio Dei necessaria, & omnino eodem modo semper permanens, duratio autem, vel idem omnino est cum ipsa existentia, non solum re, sed etiam ratione: vel certè intrinsecè supponit illam, & est tanquam proprietas illius. Secunda ratio huic similis sumitur ex attributo incommutabilitatis, est enim hoc attributum essentiale conueniens Deo ratione suæ naturæ infinitæ, sed esse immutabilem includit essentialiter esse, seu existere: nam secundum rationem necessario existere, supponit existere, immutabilitas autem inter alia dicit necessitatem existendi, quia necessaria permanentia in esse, est primum, ac præ- C cipuum in immutabilitate, si ergo hæc necessitas existendi, formaliter est ex absoluta, & essentiali perfectione Dei, multo magis ipsum existere. Tertiò, quia esse, seu existere, est perfectio simpliciter, vt videtur per se notum, quia sine dubio in qualibet re est melius ipsum, quam non ipsum, sed omnis perfectio simpliciter in Deo est absoluta, & essentialis (vt ex 1 part. constat) tùm quia necessario esse debet communis omnibus personis: tum etiam, quia de ratione entis summe perfecti est, vt includat formaliter omnem huiusmodi perfectionem: Deus autem essentialiter est ens summe perfectum, ergo esse, seu existere est absoluta, & essentialis perfectio Dei. Et confirmatur, nam D. Thom. vbique docet ipsum esse non solum esse perfectionem simpliciter: sed etiam esse omnium perfectissimam, quia est omnium actus, vt pater. 1. part. quæst. 4. artic. 1. ad. 3. & artic. 2. ad. 3. vbi ex Dionys. c. 5. de diuin. nomi. ait ipsum esse, esse perfectius, quàm vitam, vel sapientiam, si consideren-

Dionys. tur, prout ratione distinguuntur, quod idem repetit. 11. quæst. 1. art. 4. ad. 2. quibus locis etiam ait, ipsum esse Dei in sua perfectione includere perfectionem vitæ, sapientiæ, &c. Est ergo sine dubio hæc perfectio maximè absoluta, & essentialis. Quarto potest hoc ita explicari, quia impossibile est, etiam per intellectum nostrum præscindere essentiam Dei ab existentia actuali, ergo talis existentia est de essentia ipsius Dei. Antecedens est tāquam principium per se notum apud Philosophos, & Theologos, quia hæc est prima differentia, quam nos apprehendimus inter essentiam Dei, & creaturæ, quod hæc, quia non essentialiter, ac necessario existit, potest intelligi, abstrahendo ab actuali existentia per modum entis potentialis, seu in potentia obiectiua: essentia vero Dei non potest hoc modo concipi, alias nō est essentia Dei, quia non concipitur, vt purus actus, & quia, quod concipitur, vt ens in potentia, concipitur vt recipiens esse ab alio, quod repugnat Deo.

Dicetur fortasse hinc tantum probari esse Dei *obiectio.* in re non distingui ab essentia eius, quod verum erit, etiam si existentia sit tantum relatiua. Sed B *Respon.* hoc falsum est, quia mens nostra concipit essentiam Dei, etiam præcisis relationibus: non potest autem illā cōcipere existentia præcisa: quod aperte patet, quia quando nos concipimus diuinitatem præcisis relationibus, non concipimus illam tanquam entitatem potentialem: sed tanquam actualem, & purissimum ens ex se existens, qui conceptus non est falsus, sed verissimus: & similiter, quando concipimus, quid Pater communicet per generationem Filio, verè intelligimus illi communicare eandem rem singularem, & in diuiduam, quam in se habet, in qua necesse est includi eandem indiuiduam existentiam, quia illa res, seu natura, quæ communicatur, secundū actualem entitatem, quam habet, cōmunicatur. Quinto declarari hoc potest, quia creaturæ manant à Deo, prout vnus est, vnde propriè participant esse diuinum, prout essentiale est, & absolutum, ac commune tribus personis, sed quod creaturæ primo, & per se participant ex Deo, est ipsum esse existentiæ, ad quod creatio terminatur, propter quod dixit Dionys. cap. 1. de diuin. nomi. versus finem. *Deum ipso esse suo, esse omnium substantiarum eam fore*, & Gregor. loco supra citato, vt *Greg. Nyss.* ergo, inquit, *in participatione illius essentiæ aliquid simus, cognoscamus nos met ipsos, quia propriè nihil sumus*, illud ergo esse diuinum, quod creaturæ per se primo participant, est esse absolutum, & essentiale. Vltimo, quia in naturis creatis verius est, etiam si existentia non dicatur essentialis creaturis, sicut Deo, nihilominus esse de intrinseco conceptu essentiæ, vt est actualis entitas, & ideo in humanitate Christi impossibile est, quin habeat aliquam existentiam distinctam à personalitate Verbi, quia est ipsa actualis entitas distincta à Verbo, ergo multo magis in Deo ipsa natura diuina, sicut est vna actualis entitas absoluta communis tribus relationibus, ita est vna existentia absoluta, quin imo etiam in opinione eorū, qui in creaturis distinguūt realiter existētiā ab entitate essentiæ, non habet locum alia sententia, quia, qui ita sentiunt de creaturis, id faciunt, vt illas distinguant ab essentia Dei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam vere dicunt per se ipsam essentialiter habere illam rationem entitatis actualis, quam essentia creaturæ intelligitur habere per actum existendi: in nulla ergo probabili sententia habet verisimilitudinem ille opinandi modus.

Ad rationē ergo dubitandi respondetur, duo principia falsa assumi, alterum est, existentiam substantialem, & subsistentiam esse idem secundum rationem formalem, seu cōceptum: in creaturis enim hæc ex natura rei distinguuntur (vt sæpe dictum est) & in Deo possunt ratione distingui: alterum est, in Deo nō esse aliquod subsistere essentiale, & absolutum, de quo inferius disputandum est.

SECTIO II.

Vtrum in Deo sit triplex esse existentiæ relatiuum, seu an sint tres existentiæ relatiuæ.

HAnc quæstionem non inuenio ex professo, seu in terminis disputatam ab antiquis Theologis, quanuis obiter videantur eam indicasse Scot. in. 1. distinct. 11. quæst. 1. ad. 1. & Caiet. 1. part. quæst. 28. artic. 2. vbi ante nonnullos annos, dum illam materiam tractarem, fuse illam disputaui circa illum articul. 1. dub. 4. quod sicut multa alia eodem loco nuper inseruit Franciscus Zumel in sua. 1. part. breuiter etiam attigit Bartholom. Medina in hac. 3 part. quæst. 17. artic. 2. dubio. 3.

Scot. Caiet.

Prima igitur sententia esse potest in Deo nullū dari esse existentiæ relatiuum: sed tantum illud vnicum absolutū, de quo hactenus egimus. Quæ videtur esse sententia D. Thom. multis in locis infra quæst. 17. artic. 1. ad. 3. expresse dicit, *In personis diuinis non esse aliud esse personæ præter esse naturæ, & ideo tres personas non habere nisi vnum esse*, & 1. p. q. 30. ar. 1. ad. 1. dicit, *Persona diuina nō dicit esse, in quo subsistunt*, expressius. q. 1. de potent. ar. 1. in corpore, inquit, *Quia essentia diuinæ est suum esse, non accepit esse per supposita*, & art. 6. supponēs, esse existentiæ in Deo tantū esse absolutū dicit, *Non est concedendum, quod aliquid absolutum in diuinis multiplicetur, sicut quidam dicunt, quod in diuinis est duplex esse, essentiale, & personale, omne enim esse in diuinis essentiale est, nec persona est, nisi per esse essentiæ*, & quæst. 9. de potent. art. 3. ad. 19. ait, *Nullo modo concedendum esse, quod in diuinis sit nisi vnum esse, cum esse semper ad essentiam pertineat, cuius esse est sua essentia, relationes vero non addere aliquod esse, quia alias illud esset accidentale, & faceret compositionem*, idem expresse in quæst 8. art. 1. ad. 11. & quæst. 1. de verit. artic. 5. ad. 18. & hanc sententiam videtur vbique defendere Capreol. distin. 1. quæst. vnica artic. 3. ad. 1. contra secundam conclus. & & indicat ad argument. Durand. contra. 4. conclus. & dist. 5. quæst. 1. artic. 3. in fine solutionis, ad. 1. & in solut. ad quintum principale, indicat etiam Caiet. 1. part. quæst. 28. art. 1. vbi differentiam constituit inter relationem, & essentiam diuinam, & existentiam essentiæ, & relationis, nam hanc dicit omnino esse eandem re, & ratione, quanuis illæ ratione distinguantur, vnde concludit vnam esse existentiam omnium relationum, quanuis ipsæ inter se realiter distinctæ sint. Citantur etiam Durand. & alij, qui ponunt in Deo subsistentiam absolutam, & negant relatiuas: sed non est eadem ratio de existentia, & subsistentia, vt ex supra dictis sumi potest, & ex dicendis amplius constabit. Videtur huic sententiæ, fauere August. 7. de Trinit. cap. 4. in fine, vbi esse, & subsistere indicat non posse esse relatiua, vnde sic inquit, *Aliud est Deo, esse, aliud Patrem esse, quod enim est, ad se dicitur, Pater autem ad Filium*, & ibidem ait, quod sicut non dicuntur tres essentiæ Dei: ita nec tria esse, sicut nec dicuntur tres sapientiæ, *Quia vnum est sapere in Deo, quia scilicet in ipso hoc est esse, quod sapere*. Hieronym. etiam nonnihil fauet in illa epistola ad Damasum. 57. 2. tom. inquit enim, *Quisquis tria esse tres hoias dicit, & tres naturas conatur asserere*. Rationes, quæ pro hac sententia afferri possunt, commodius inferius proponentur.

Aug.

Hieronym.

Secunda sententia affirmat esse in Deo tria esse existentiæ relatiua. Hanc secuti sunt moderni commentatores D. Thom. in principio quæstionis citatæ. Sed (vt quemadmodum sentio loquar) ipsi non consequenter loquuntur magisq; constanter procedunt Capreol. Scot. & alij Thomistæ, ipsi enim sentiunt in vnaquaque re substantiali existentiam esse vnicum simplicem actum totius suppositi, & naturæ: quam dicunt in creaturis esse entitatem distinctam ab essentia, cuius est actus. Et ita in vno supposito, tantum ponunt vnum esse, per quod tam suppositum, quām natura exit: vnde ex creaturis ad diuina ascendendo, quanuis esse diuinum differat à creato, quia est ipsa essentia, & natura Dei: tamen in ratione, & (vt ita dicam) in perfectione actus debet excellentiori modo habere, quidquid habet esse creaturæ: ergo sicut vnicum esse simplex est sufficies actus, per quem existit persona creata, & eius natura, ac personalitas, ita illud vnicum esse absolutum, & infinitum Dei, erit sufficiens ratio existendi tam naturæ diuinæ, quam omnibus personis. Deinde in creaturis, quanuis quod quid est relationis sit respectiuum, tamen iuxta horum opinionem, qui distinguunt existentiam realiter ab essentia, existentia relationis non est respectiua: sed est vel existentia ipsius fundamenti, vel est quidam actus, seu terminus essentiæ, quam respicit, & non terminum, ad quem ipsa refertur: sic ergo multo magis intelligi posset in diuinis relationibus, quanuis distinguantur quasi in ratione formali respiciendi terminum, nihilominus posse vnica existentia existere. Denique posito illo fundamento de distinctione essentiæ, & existentiæ non potest ex distinctione entitatum colligi distinctio existentiarum, vt constat, quia etiam in creaturis, anima, & corpus distinguuntur realiter, & tamen dicuntur habere eandem indiuisibilem existentiam. Cuius ratio est, quia iuxta illam sententiā existentia nō est de intrinseco cōceptu cuiuscunq; entitatis, vel modi, aut rationis realis actualis, vnde neq; ex distinctione subsistentiarū relatiuarū potest distinctio existentiarū colligi, quia, sicut in creaturis existentia, & subsistentia ex natura rei distinguuntur, ita in diuinis posunt ratione distingui, & sicut in creaturis, licet subsistentia sit quid distinctum a natura, nihilominus existentia naturæ est existentia ipsius subsistentiæ, & è contrario; ita in diuinis intelligendum esset proportionaliter, vt dictum est. Quia hoc potius pertineret ad perfectionem ipsius esse. Quocirca, si verum esset illud principium, seu ille modus sentiendi de existentia, contraria sententia mihi probabilior videretur, quia tamen existimo, existentiam in omni re tam diuina, quām creata nihil aliud esse, quam vniuscuiusq; rei actualem entitatem, ideo huic sententiæ adhæreo, sicut semper adhæsi. Sed oportet eam conuenienter explicare. Aduertendum est enim dupliciter posse in Deo poni existentiam relatiuam, vno modo, vt natura diuina nostro modo intelligendi per illam existat, alio modo, vt ipsa relatio, seu persona diuina, secundum quod est illi proprium, intelligatur per illam existere.

Deus tantum existit per suum esse absolutū. D. Thom.

Dico ergo primo. Diuina natura tantum existit per suum esse absolutum, neq; potest vllo modo vere dici, existere per existentiam relatiuam, vnde ad hoc non esset necessarium ponere existentias relatiuas in Deo. Hæc conclusio videtur mihi certa, & eam existimo potissimum intendere D. Tho. in multis ex citatis locis, quam præsertim explicuit in illa quæst. 1. de potentia art. 1. dicens. *Quia ipsa essentia est sui esse, non accipit esse per supposita, in quibus est, vnde per vnum & idem esse, est in communicante, & in eo, cui communicatur, & sic manet eadem secundum numerum in vtroq;* Et ratio est clara, tum ex dictis: tum ex posito fundamento primum, quia essentia diuina, vt præcisa à relationibus se ipsa, eo, quod idem est, sua existentia absoluta perfectissime, & essentialiter existit, vnde ad existendū nō indiget alia existentia, etiā ratione distincta. Deinde, quia existere per existentiam nihil aliud est, quam esse actualem entitatem, sed nulla entitas præsertim simplicissima cōstituitur etiam secundum rationem in esse entitatis actualis nisi se ipsa, ergo multo minus diuinitas.

In Deo tres existentiæ relatiuæ realiter inter se, ratione ab existentia absoluta distinctæ. Scot. Richar. Vict.

Dico secundo vnaquaq; relatio diuina, vt sic, existit propria existentia relatiua ratione tantum distincta ab existentia absoluta, vnde fit, vt in tribus personis sint tres existentiæ relatiuæ realiter inter se distinctæ. Hanc conclusionem necessario asserere debent omnes, qui sentiunt existentiam vniuscuiusq; rei nihil aliud esse, quā actum entitatiuum, seu actualem entitatem eius, & ita illam indicauit Scot. in. 1. distinct. 11. quæst. 1. ad primum argumentum. 2. opinionis, ex antiquis vero autoribus, eam inuenio expresse in Richard. de sancto Vict. lib. 4. de Trinit. cap. 16. expresse distinguit in diuina natura esse existentiam, quæ est pluribus communis, & existentiam omnino incommunicabilem, & illam esse vnicam, & propriam diuinæ naturæ, in cap. vero. 17. ostendit existentias incommunicabiles multiplicari iuxta numerum personarum, quod sequentibus capitibus late prosequitur. Ratio vero est, quia vnaquæq; relatio intelligitur habere propriam actualem entitatem relatiuam ratione distinctam ab essentia, & realiter à relatione opposita: sed in cōceptu vniuscuiusq; entitatis actualis includitur existentia, imo in re sunt omnino idem, quanuis nostro modo concipiendi existentia sit formale constitutiuum actualis entitatis, ergo necesse est ita distingui, vel multiplicari existentias, sicut distinguuntur, vel multiplicātur entitates, quia impossibile est aliquid multiplicari, seu distingui secundum aliquam rationem, & non multiplicari, & proportionaliter distingui in proprio constitutiuo illius rationis; ideo enim tres personæ diuinæ non multiplicantur, nec distinguuntur in esse Dei, quia formale constitutiuum Dei, quod est Deitas, in eis non multiplicatur, nec distinguitur. Sicut ergo essentia, & relatio in re sunt vna entitas, ita in re vnica existentia existunt: tamen sicut intelligimus relationem distingui ratione ab essentia; & aliquid entitatis includere, quod essentia non dicit, scilicet realem respectum, qui in re suam actualitatem, & realitatem habet, ita necessario intelligendum est existentiam relationis eodem proportionali modo distingui ab existentia essentiæ. Et pari modo, sicut tres personæ sunt tres res relatiuæ habentes entitates actuales relatiuas realiter distinctas: ita necesse est habere existentias distinctas relatiuas, quę nihil aliud sunt, quam ipsamet entitates. Confirmatur, & explicatur hoc ex creaturis, nam in persona creata, in qua natura, & subsistentia in re distinguuntur, necessario intelligimus aliā esse existentiam naturæ, & aliam subsistentiæ, & sicut persona componitur ex subsistentia, & natura, ita completum esse personæ conflari ex ipso esse, seu existentia naturæ, & subsistentiæ, vnde in humanitate Christi, sicut deest subsistentia creata, ita deest completum esse, seu existere personæ creatæ; quia deest illud esse, seu illa entitas, aut ille realis modus, quem subsistentia creata importat, sic ergo in persona diuina, quanuis natura, & personalitas tantum ratione distinguantur, tamen eodem modo intelligendæ sunt habere existentiam ratione distinctam, quia etiam ibi personalitas saltem secundū rationem intelligitur addere aliquid reale actuale, quod est formale constitutiuum personæ. Secundo idem confirmatur, quia relatio realis in creaturis eo modo, quo est reale aliquid actu ponens aliquid in subiecto, in quo est, ita necesse est, vt includat existentiam actualem eo modo distinctam ab existentia subiecti, seu fundamenti, quo ipsa relatio ab eis distingui tur, cum enim relatio realis perditur, aliquid reale actuale tollitur à subiecto, ergo aliquid existentiæ: quia hæc duo, vt sæpe dictum est, in re sunt idem. Et similiter, cùm relatio aduenit subiecto, & fundamento, dat illi aliquod esse, quia est in illo noua forma realis, & illud esse est existentiæ, quia est actuale, & non est tantum esse essentiæ, prout intelligitur esse in potentia obiectiua, & idem argumentum potest applicari ad diuina, quia paternitas dat esse Patris, quod non dat essentia, vt sic, & illud esse est existentiæ, quia est actuale, & extra nihil: ergo in Patre est esse existentiæ ratione distinctum ab illo esse, quod dat essentia vt sic. Et eodem argumento potest concludi esse in Patre aliquod esse existentię relatiuum realiter distinctum ab opposito esse relatiuo, quod est in Filio.

Relatio in creaturis habet existentiā distinctā ab existentia subiecti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Personæ diuinæ non ita intimè existunt per distincta esse relatiua.

Dico tertio, nihilominus absolutè, & simpliciter dicendum est, tres diuinas personas existere eodem esse, & solum cum addito dicendum est, relatiuè existere per distincta esse relatiua, & simili modo simpliciter dicendum est, esse in Deo vnum esse, triplex autem esse non est nisi cum addito concedendum, scilicet relatiuè. Hæc conclusio licet magis explicet modũ loquẽdi, quàm rem nouam, nihilominus in hac materia est magni momenti, quia in illa facile est ex in ordinatis locutionibus in errorem, vel certè in erroris suspicionem incidere. Ad cõfirmandũ autẽ hũc loquendi modũ multum valet autoritas D. Tho. locis supra citatis, quæ in August. & Hieronym. fundata est, quia modus loquendi in vnaquaq; materia ex sermone sapientum sumẽdus est. Vt vero ratione explicetur, aduertendum est, diuinis personis, seu relationibus tribus modis posse aliquid conuenire. Primò præcisè ratione essentiæ, vt esse Deum, esse intellectualem, esse incomprehensibilem, esse increatum (quæ sunt exempla Greg. Nyssen. lib. de differentia essentiæ, & hypostaseos) & hæc non multiplicantur proprié, & substantiuè loquendo, quia forma, à qua hæc prædicata sumuntur, est omnino eadem in diuinis personis. Alia conueniunt personis præcisè ratione relationis, vt esse incommunicabilem, esse personam, esse ad aliud, & hæc quanuis secundum specificas rationes relatiuas non multiplicentur, quia non sunt plures paternitates, nec plures patres, &c. tamen sub rationibus communibus, in quibus secundum rationem conueniunt, multiplicantur proprié, & substantiuè, quia in re multiplicantur formæ, seu rationes formales, à quibus talia prædicata sumuntur, & hoc modo sunt tres personæ incommunicabiles, tres relationes, &c. Alia denique absolutè quidem, & simpliciter conueniunt personis ratione essentiæ, tamen secundum determinatum modum conueniunt ratione relationum, quod præsertim contingit in prædicatis aliquo modo transcendentalibus, & huiusmodi est, esse, seu habere entitatem, aut realitatem: nam vnicuiq; personæ diuinæ simpliciter, & absolutè conuenit esse ratione essentiæ, ratione autem relationis tantum conuenit esse tali modo, scilicet respiciendo terminũ, quin potius, etiamsi de relatione diuina in abstracto loquamur, non habet esse simpliciter nisi ab essentia, quia entitas relationis intimè, & essentialiter includit entitatem essentiæ ita, vt ab illa præscindi non possit, nec omnino condistingui, vt bene notauit Henri. quodlib. 1. artic. 1. & in materia de Trinit. latius dixi, quia ipsum esse essentiale est de intrinseco conceptu singularũ relationum diuinarum, alias necessario fieret, essentiam, & relationem diuinam formaliter, & essentialiter distingui. Prædicata ergo, quæ sunt huius tertij generis, simpliciter, & absolutè non multiplicantur: sed tantum sub nominibus importãtibus relationem, quia forma, à qua sumuntur, est vna in omnibus personis, & solum multiplicatur quoad determinatum modum incommunicabilem, seu relatiuum. Quia igitur (vt dictum est) esse, seu existere est prædicatum huius tertij generis ideo simpliciter dicendum est vnum, triplex vero non, nisi cum addito relatiuo.

D. Thom. Augustin. Hieron.

Greg. Nyssen.

Henrit.

Ex hac conclusione, & ratione eius, & explicata manent testimonia pro sententia priori adducta, quatenus contra secundam cõclusionem facere possunt, & expediuntur facilè difficultates nonnullæ, quæ ex illa consurgunt. Prima est, quia sequitur in Deo esse tres essentias, quia existentia (iuxta nostrã sentẽtiã) nihil aliud est, quã ipsa essentia rei, vt intelligitur habere entitatem actualem, seu potius est id, quo constituitur in esse entitatis actualis, si ergo sunt tres existentiæ, erunt etiam tres essentiæ. Et cõfirmatur, nam existere est prædicatum essentiale Dei (vt ostensum est sectione præcedenti) ergo nullo modo multiplicatur, aliàs pari ratione multiplicarentur sapientiæ, vel omnipotentiæ, saltem cum illo addito relatiui. Respondetur, argumentum primũ aliquibus visum esse ita difficilé, vt non vereantur propter illud admittere tres essentias, quia essentia, seu quidditas etiam est prædicatũ trãscendens abstrahens ab essentia absoluta, & relatiua, habet enim relatio, vt relatio, suam essentiã, scilicet, *esse ad*, sed relationes diuinę in hac essentia relationis distinguũtur, quia vt sic habent rationes formales, & quasi specificas distinctas, ergo est in Deo distinctio essentiarum, atq; adeo multitudo, vnde D. Thom. in. 1. distinct. 33. quæst. vnica, art. 1. ad. 1. inquit, quòd; *Quatenus esse significat quidditatem, quam explicat definitio, sic essentia, & relatio non vniuntur in esse*, vnde fit, vt in hoc esse personæ distinguãtur, atque adeò in aliqua quid ditate, & essentia. Caiet. etiam. 1. part. quæst. 28. ar. 2. distinguit inter quod quid est relationis, & quod quid est naturæ diuinæ, & idem à fortiori docet Scot. supra, habet ergo relatio suã quidditatem, & essentiam, & hoc modo erunt multæ essentiæ in Deo, sicut multæ existentiæ. Sed hic modus loquendi absolutè, & simpliciter est vitãdus, vt omnino falsus, & erroneus: prima enim confessio fidei est, in Deo tantum esse vnam essentiam, & tres personas vnius esse naturæ, & essentiæ. Et ratio est, quia essentia rei simpliciter dicitur illa, qua res constituitur in suo esse simpliciter, & à posteriori potest à nobis explicari per hoc, quod est principium omnium operationum, vnica est autem natura, qua diuinæ personæ habent suum esse simpliciter, & quæ in eis est principium omnium operationum, vnde Basil. epist. 80. *Operationis similitudo in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, eandem in illis esse naturam manifestè declarat*: dicitur etiam essentia illa, in qua supposita alicuius naturæ conueniunt, vt Greg. Nyssen. supra notauit, inde concludens hanc esse vnam in tribus personis, modus autem incommunicabiliter subsistendi, quanuis in se diuersus sit formaliter non pertinet ad rationem essentiæ indiuidui substantialis, vt in homine, quãuis personalitas creata distinguatur à natura humana in sua ratione formali, & quasi essentiali, nihilominus essentia hominis vna est, & simpliciter tota est posita in ipsa natura, propter quod Christus homo, & alius homo purus sunt indiuidua eiusdem specificæ essentiæ humanæ, quanuis personalitates habeant prorsus distinctas: sic ergo multo magis tres personæ simpliciter sunt vnius naturæ, & essentiæ, imo etiam relationes ipsæ simpliciter dicendæ sunt vnius essentiæ, quia (vt dictum est) in omnibus essentialiter includitur, &

1. obiectio

D. Thom.

Caiet.

Scot.

In Deo nõ sunt tres essentiæ.

Basil.

Greg. Nyss sen.

ab illa magis habent esse simpliciter, quàm ex propriis conceptibus: cum addito autem, & secundum quid possunt dici distingui in formali, & quidditativa ratione relationis.

Respon.

Ad argumentum ergo simpliciter negatur sequela, tum quia iam dictum est, etiam existentias simpliciter, & sine addito non esse dicendas plures: tum etiam quia existentia generatim loquendo non respicit tãtum propriam naturam, & essentiam rei, sed quancunq; entitatem & quencunq; modum rei, ita vt tot sint modi existentiæ, quot sint modi entitatis actualis.

obiectio.

Sed vrgebis interrogando, an saltem cum addito sint concedendæ in Deo tres essentiæ, relatiuæ, sicut tres existentiæ? Respondeo, licet sit quæstio dẽnomine: nam inter Catholicos iam res constat, mihi tamen non videtur illa locutio vsurpanda, quia essentia idem est, quod natura, vnde sicut non dicuntur proprié tres naturæ relatiuæ in Deo: ita nec tres essentiæ, significat enim essentia, vel natura Dei id, quo formaliter constituitur in esse Dei, & hoc nullo modo neque relatiuè etiã multiplicatur, poterunt ergo dici tres rationes reales relatiuæ, non tamen proprié tres essentiæ. Neque est idem de existentia, quia existentia vel magis respicit suppositum, quàm solam naturam, vel certè indifferenter significat quencunq; actum entitatiuum.

Respon.

Ad confirmationem respondetur ex doctrina D. Thom. 1. part. quæst. 39. artic. 3. ad. 3. nomina transcendentalia posse de Deo dici essentialiter, & personaliter, seu absolutè, & relatiuè huiusmodi autem est esse, & ideo non est eadem ratio de illo, & de alijs attributis essentialibus.

D. Thom.

Sed hinc oritur secunda difficultas, quia saltem sequitur esse admittendas in Deo tres durationes realiter distinctas, sicut admittuntur tres existentiæ, patet sequela, quia duratio vel est idẽ form aliter, & secundum rationem, quod existentia, vel certè sequitur ex illa, ergo necesse est multiplicari durationes, sicut multiplicantur existentiæ. Quod confirmatur primò, quia duratio nihil aliud est, quam permanentia ipsius esse, seu ipsius entitatis in esse, sed sicut vnaquæque res per suam entitatem intrinsecé existit, ita per eandẽ intrinsecé, & formaliter, durat, ergo. Confirmatur secundo ex relationibus creatis, quæ sine dubio habent durationem ex natura rei distinctã à suo fundamento, interdum enim finitur duratio relationis, & non fundamenti, ergo in Deo duratio relationis distinguetur saltem ratione à duratione absoluta, ergo & ipsæ durationes relatiuæ distinguentur inter se realiter.

2. obiectio

Respon. In Deo tres durationes relatiuæ.

Videtur sanè ita esse consequenter concedendum, quia hoc prædicatũ videtur quoad hoc esse eiusdem rationis cum transcendentibus, neq; illud consequens videtur aliquid absurdi, vel incommodi posse ferre. Sed oportet idem obseruare in durationibus, quod in existentijs, vt non simpliciter, sed cum addito, & explicatione tres durationes relatiuæ dicantur.

obiectio.

Sed ad hoc oportet difficultatem vrgere, sequitur enim hinc esse admittendas in Deo tres æternitates, quod est contra Athanas. dicentem in Symbolo: *Non tres æterni, sed vnus æternus*, quod *substantiuè* intelligendum est, vt D. Thom. supra dixit: si autem essent tres æternitates, etiam sub

Athana.

stantiuè essent *tres æterni*, sicut sunt tres personæ, propter tres personalitates, sequela patet quia illas tres durationes oportet esse (vt ita dicam) in aliqua specie durationis, & non nisi in ratione æternitatis, quia nulla illarum est instans, aut æuum, aut tempus, vnaquæq; ergo est æternitas, sicut ergo sunt tres durationes, ita tres æternitates.

Respon.

Dici potest primo totum esse verum, loquendo cum illa addito scilicet, *relatiuè*, Athanasium vero locutũ fuisse simpliciter de æternitate, quæ absolutè dicta significat attributum essentiale. Sed quia in hac materia oportet cautissimè loqui, mihi magis placet negare hanc secundam sequelam, quia ratio durationis abstractior est, quam ratio æternitatis, vnde ex vi sui conceptus non dicit tantam perfectionem, quantam dicit æternitas, & ideo intelligi potest multiplicari in ratione relatiuæ durationis, quia vt sic conuenit relationi ex vi proprij conceptus, & propriæ existentiæ relatiuæ: at vero æternitas dicit perfectissimam rationem durationis, quam nulla relatio habet, ex eo quòd relatio est: sed ratione diuinitatis, quam essentialiter includit, & ideo nullo modo recipit illam determinationẽ scilicet æternitatis relatiuæ, nec sub illa multiplicatur, propter hanc enim causam non sunt tres sapientiæ relatiuæ, &c. Quod aperte videtur probari ex attributo immutabilitatis, quod æternitas intimè in se claudit, & tamen dici non possunt esse in Deo tres immutabilitates relatiuæ, quia tota ratio immutabilitatis simpliciter est essentia. Quo circa, licet omnis duratio relationis diuinæ, vt sic, sit æterna essẽtialiter, atq; adeo eternitas, quia est duratio increata, & ab intrinseco necessaria, & immutabilis, tamen hæc ratio æternitatis conuenit illi, inquantum intimè, & secundum proprium etiam conceptum includit ipsum esse per essentiam absolutum, & essentiale à quo habet infinitatem simpliciter, immutabilitatem, æternitatem, &c.

3. obiectio

Tertia difficultas sit, quia existentia absoluta est simpliciter infinita, & perfectissima, ergo per illam quælibet persona, & quidquid in personis est, sufficientissimè existit, sicut, si in Deo tantum esset vna persona absoluta, tantum intelligeretur habere vnum esse simplicissimum secundum rationem, per quod tam natura, quam personalitas eius existeret, ergo etiam nũc non oportet distinguere etiam ratione, esse naturæ diuinæ ab esse relationis, quæ est personalitas eius. Et confirmatur, nam illud esse absolutum est completum, & substantiale, ergo si aliquod esse intelligitur illi addi, etiam secundum rationem, adderetur accidentaliter.

Respon.

Respondetur breuiter, eandem rationem, vt sæpe dictum est, esse de existentia, quæ de entitate actuali, sicut ergo diuinitas, vt præcisa à relationibus, est res infinita simpliciter, & nihilominus secundum hunc præcisum conceptũ non est formaliter relatiua, neq; essentialiter, sed tantum absoluta, quia relatiua perfectio formaliter non pertinet ad infinitatem eius simpliciter, quanuis in ea eminenter contineatur, ita ipsum esse essentiale est quidem infinitum; sed vt sic tantum formaliter absolutum, & ideo quãuis per illud, vt sic perfectissimè existat natura

Universidad de Salamanca Biblioteca

absoluta, non tamen relatio, vt relatio est, & A ideo oportet, vt relatio secundum rationem ad dat aliquod esse, quo formaliter in esse entitatis actualis relatiuæ [constituatur]. Quapropter non est simile quoad hoc, si in Deo tantum esset vna persona, quia illa esset absoluta, & ideo tota entitas eius, & totum esse eius, essent absoluta.

Ad confirmationem respondetur primum esse essentiale esse completum, & perfectum, quantum esse potest esse alicuius naturæ, non verò per se ipsum precisè sumptum vltimo terminatum ad esse personæ, & ideo esse relationis non aduenit accidentaliter, sed personaliter ad constituendam scilicet personam. Deinde quantumcunque intelligeretur persona iam completa, tamen quia in re est omnino idem esse relationis cum esse absoluto, hoc satis est, vt non sit esse accidentale, sicut videre est in spiratione actiua, quæ intelligitur aduenire Patri, & Filio iam personaliter constituris, & non est accidens propter simplicitatem, & indistinctionem.

4. obiect. Vltima difficultas, sumi potest ex relationibus creatis, in quibus existentia relationis non B videtur esse respectiua, sed absoluta, quia est ipsum in esse relationis, quod dicit ordinem ad subiectum, & non ad terminum, relatio autem, vt relatio respicit terminum, & non subiectum, quia non potest bis referri, seu duo simul respicere scilicet fundamentum, & terminum vt Caiet. loco supra citato ex prima parte cõtra Scotum obijcit. Vel potest aliter explicari, quia relatio secundum suam naturam respicit terminum, ergo non secundum existentiam, alias bis respiceret.

Respon. Sed hæc difficultas solum procedit in sententia distinguente realiter essentiam creatam ab existentia, in nostra vero sententia facile ex dictis expeditur, nam existentia relationis nihil aliud est, quam ipsa actualis entitas relationis, vnde tam respectiua est, quam ipsa relatio, quæ secundum se totam, & prout relatio est, respicit subiectum, quod suo modo informat, & terminum, ad quem vltimatè tendit, seu ad quem refert ipsum subiectum, in quo est, & hoc modo non est inconueniens, vt respiciat duo subordinatè, sicut habitus & respicit potentiam, quam informat, & obiectum, ad quod illam inclinat. Neq; hic respectus est distinctus in essentia, & existentia relationis, quia ipsa essentia, & existentia non sunt nisi vna entitas actualis. C

Obiectio. Sed instabit aliquis, quia inhærentia huius relationis creatæ in suo subiecto, vel fundamento tantum est quidam modus vnionis, qui non videtur respectiuus, sed absolutus, vt est inhærentia cuiuscunq; accidentis.

Respon. Respondetur, ipsam relationẽ non inesse, vel vniri subiecto, seu fundamento tanquam entitatem distinctam, sed tanquam modum, & ideo in illa non distingui modum vnionis ab entitate, vel existentia eius, quæ, si existit, necesse est, vt actualiter inexistat, & vniatur suo fundamento, aut subiecto. Et ideo tota illa vnio, seu in existentia relatiua est, sicut ipsa forma.

SECTIO. III.

Vtrùm in Deo sit aliqua subsistentia absoluta, & essentialis.

RAtio dubitandi esse potest, quia subsistentia est vltimus terminus naturæ, constituens personæ, sed in Deo non est vna persona absoluta, ergo neque vna subsistẽtia. Maior constat ex ipso vsu, & significatione ipsius nominis subsistentiæ, vnde apud Græcos idem significatur nomine hypostasis, quod apud nos nomine subsistentiæ. Et in Concilijs hæ voces, *subsistentia, hypostasis, suppositum & persona*, pro eodem sumuntur loquendo in diuina natura. Ad quod alludens D. Thom. infra in hac quæst. 3, artic. 3. ad primum ait, *Quod est subsistens in diuina natura, consequens esse, vt sit persona*, & 1. part. quæst. 29. artic. 2. dicit subsistentiam, & suppositum idem significare, & quæst. 9. de pot. artic. 3. &. 5. dicit ex hoc, quod aliquid est subsistens, habere, vt non possit de pluribus prædicari. Et ratione probari potest ex differentia inter existentiam, & subsistentiam, quæ nulla alia esse potest, nisi quòd existentia præcisè dicit actualitatẽ essendi, subsistentia vero dicit vltimum terminum existentiæ. Deniq;, si daretur hæc subsistentia absoluta: ergo præcisis per intellectum relationibus intelligeretur manere deitas tanquam substantia individua, & singularis habens intellectualem naturam, seu in illa subsistens, esset ergo persona, quia hæc est personæ definitio. *D. Thom.*

In hac re, prima sententia negat esse in Deo subsistentiam essentialem, seu absolutam. Hanc tenet Alexand. Alens. 3. part. quæst. 1. memb. 3. & quæst. 7. memb. 1. art. 3. & idem licet obscure docet in. 1. part. quæst. 57. memb. 2. &. 3. Bonauent. idem sentit in. 3. dist. 1. art. 1. quæst. 3. & distinct. 5. art. 1. quæst. 4. & Marsil. in. 3. quæst. 2. artic. 3. dub. 2. ad finem. Henri. quodlib. 5. quæst. 8. ad finem, licet non sub nomine subsistentiæ, sed sub nomine suppositi absoluti, & communis tribus personis quæstionem hanc disputet, idem in. 1. part. summæ artic. 56. quæst. 6. Richard. etiã in. 3. distin. 5. art. 1, quæst. 2. eandem sententiam supponere videtur quam etiam indicat in. 1. d. 26. art. 1. quæst. 1. ad secundum. Huic opinioni videtur multum fauere modus loquendi Conciliorum, vbiq; enim negãt tres personas esse vnã subsistẽtiam, vnde in. 6. Syn. act. 11. *Sabelliana pravitas docetur tres personas in vnam colligere, vel confundere subsistentiam*, & idem sumi potest ex. 5. Synod. collat. 8. can. 1. & ex alijs, quas infra citabimus, quæ vbiq; definiunt in Deo tres subsistentias, & consequenter negant vnam. Fundamentalis autem ratio huius sententiæ in principio tacta est, quam inferius, & in sectione sequenti magis vrgebimus explicãdo eius difficultatem, quæ sine dubio magna est. *Alens.* *Bonauent.* *Marsil.* *Henric.* *Richar.* *6. Synod.* *5. Synod.*

Contraria sententia est communis ferè omnium Theologorum, qui sentiunt diuinam naturam, sicut essentialiter ex vi suæ perfectionis absolutæ existitutam etiam subsistere, neque emẽdicare (vt ita dicam) subsistentiam à personis. Ita tenet expresse Scot. in. 3. distinct. 1. quæst. 2. §. ad quæstionem igitur, & distinct. 5. quæst. 1. & in 1. d. *Scot.*

1. distinct. 7. quæst. vnica in principio, & in fine, A & distinct. 26. ad. 4. tertiæ viæ. Eandem tenet Dur. distinct. 1. quæst. 1. & Richard. ar. 1. quæst. 2. ad. 1. uncta quæst. 4. Gab. quæst. 1. art. 3. dub. 4. Almain. quæst. 1. art. 3. dub. vlt. & Ocham in 3. quæst. 1. In eadem sententia conueniunt discipuli D. Thom. cum Capreol. in. 3. distinct. 1. art. 3. ad argum. contra. 4. conclus. & Palud. ibi. quæst. 2. in fine illius. & Caiet. supra quæst. 1. art. 2. & in hac quæst. 3, art. 3. &. 1. p. quæst. 3. art. 3. & quæst. 29. art. 4. Qui pro se citant D. Thomistas in locis, præcipui sunt quos citaui sectione precedẽti in principio, quibus addi potest, quod in omnibus locis, vbi ait Deum esse ipsum esse per essentiam, eodem modo dicere, esse ipsum esse subsistens, vt videre est in locis citatis sectione. 1. sentit ergo vtrumq; esse absolutum, & essentiale, &. 1. cõtra Gentil. c. 12. 38. 42. &. 43. item. 1. p. quæst. 39. art. 4. dicit hoc nomen *Deus* supponere pro essentia, nisi ex adiuncto determinetur supponere pro persona, & in hoc ponit B differentiam inter hos terminus *Deus*, & *homo*: nulla autem esset, si diuinitas per se non esset subsistens, etiam vt abstracta à personis, & q. 8. de potent. art. 3. ad. 7. dicit relationes diuinas habere, quod subsistant ab essentia, & non è contrario, quod euidentius repetit quæst. 9. art. 5. ad. 13. est etiam expressus locus in. 1. dist. 21. quæst. 1. art. 1. vbi dicit naturam diuinam in se esse habentem esse subsistens, etiam precisam, & abstractam à tribus personis, atq; adeò Deũ, vt predicatur de tribus personis esse quid subsistens, commune illis. Idem docet in. 3. dist. 6. q. 2. art. 2. ad. 1. citatur etiam pro hac sententia Aug. 7. de Trinit. c. 4. &. 5. vbi dicit, *diuinam naturam ad se subsistere*, id est absolutè, *nam omne*, inquit, *substantia ad seipsam subsistit, quanto magis Deus?* omnis autem substãtia, præter Deum, subsistentia absoluta subsistit, sentit ergo Aug. eodem modo subsistere naturam diuinam. Deniq; huic sententię videtur fauere Agatho Papa in epist. decretali, quæ habetur in. 6. Syn. act. 4. & incipit. Piissimis dominis, vbi non longè à principio sic inquit, *Confitemur Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum non tres Deos, sed vnum Deum, non trium nominum subsistentiam sed trium subsistentiarum, seu personarum* (vt alia litera habet) *vnam subsistentiam*, quæ verba quanuis non contineant fidei definitionem, tamen, cùm a Pontifice cum toto concilio scripta sint, magni ponderis esse videtur præsertim, quia cùm a Latinis sint scripta, videntur in proprietate sermonis Latini scripsisse, atq; subsistentiam propriè, & non tantum pro essentia sumpsisse. Verum est tamen in noua editione conciliorum facta à Surio non legi vnam subsistentiam, sed vnam substantiam, quæ lectio improbari non potest, & videtur certè magis vsitata: quanuis antiquiora Concilia priori modo habeant. *Duran.* *Richar.* *Gabr.* *Almain.* *Ocham.* *Capreol.* *Palud.* *Caiet.* *Thomistæ.* *D. Thom.* *Augustin.* *Agath. Pap.* *Surius.*

Ratione probatur hæc sententia à Caiet. quia tres personæ sunt vnus Deus, ergo hic Deus, ergo datur hic Deus communis tribus personis, sed hic Deus dicit hanc deitatem subsistentem, ergo datur etiam subsistentia communis tribus personis. Et confirmatur primo, quia hæc Deitas est quid absolutum commune tribus personis, ergo & hic Deus, nam in Deo propter summam simplicitatem idem est, quo est, & quod est. Cõfirmatur secũdò, quia in Deo absoluta sunt priora relatiuis, vt sæpe D. Thom. docet, præsertim. 1. part. quæst. 33. art. 3. ad. 1. sed hic Deus est quid absolutum, ergo est prius relationibus, atq; adeò per se subsistit, & non tantum formaliter per solas relationes. Sed hæ rationes non sunt efficaces, vt pateb it ex dicendis in fine dubij.

Vt ergo explicemus veritatem, & aperiamus, in quo posit esse dissensio in re, supponamus, quid nomine subsistentiæ significetur, potest enim hoc nomen sumi vel vt concretum, vel vt abstractum, priori modo significat id, quod per se existit, posteriori vero modo significat illum formalem modum, à quo res habet, vt per se subsistat qui potest dici ratio per se existendi. Rursus subsistentia priori modo significare potest vel simpliciter, & absolute id, quod per se subsistit, vel specialiter id, quod incommunicabiliter, & quasi vltimatè subsistit, in qua vltima significatione communiter sumitur in Concilijs, & significatur nomine *hypostasis*, quæ est quasi fundamentum, quod subest ipsi naturę, & omnibus communibus prædicatis, vt constat ex supra notatis. q. 2. art. 5. & ex Basilio epist. 43. & Greg. Nyss. orat. de different. essentiæ, & hypostaseos. Et sic etiam proportionaliter distingui potest subsistentia sumpta in abstracto, potest enim significare rationem per se essendi simpliciter, vel rationem incommunicabiliter subsistendi. *Basil.* *Greg. Nyss.* *Sen.*

Qua suppositа significatione vocum, quoad *In Deo nõ est subsistentia absoluta incommunicabilis.* præsentem quæstionẽ attinet, duo sunt certa, primum est, non dari in Deo vnam subsistentiam absolutam prout significat in concreto id, quod incommunicabiliter subsistit, & hoc probant concilia citata pro priori sententia, quia tres personæ nec sunt vna persona, nec vnum suppositum, & quia in diuinis nihil absolutum est incommunicabile, & ad hoc etiam valent, quæ supra Henri. citato quodlib. adducit, & Dur. in 1. d. 26. q. 1.

Secundum est, etiam in abstracto non dari in Deo aliquam rationem, seu perfectionem absolutã, quæ sit ratio incommunicabiliter subsistendi, hoc sequitur ex præcedenti, & supponitur ex materia de Trinit. in qua ostenditur personas non constitui proprietatibus absolutis, sed relatiuis. Controuersia ergo nunc superest de re quidem, an sit in Deo subsistentia absoluta in alio sensu, siue in concreto, siue in abstracto sumatur, id est an sit aliqua ratio, & perfectio absoluta, qua constituitur aliquid, vt in se, & per se existens, licet non incommunicabiliter, dico autem in se & per se, non tantum, prout distinguitur ab inhærentia in subiecto, quomodo humanitas potest dici per se existens prius natura, quàm assumatur à Verbo, nam hoc per se nihil addit supra existentiam naturæ substantialis: sed etiam, vt per se & in se, dicit quasi complementum existentiæ substantialis, & modum, quo res intelligitur esse in se, tanquam id, quod est, de modo autem loquendi erit quæstio, si datur hæc per se existentia, an sit illa dicenda subsistentia, nec ne. Hoc suppositо.

Dico primo existentia diuina absoluta, & essentialis ex vi suæ absolutæ perfectionis præcisè sumpta, est nõ tantum ratio existendi, existendi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

existendi in se, & per se, ita vt diuinitas, vt per illam existit, modo perfecto intelligatur per se existere, & non indigere aliquo substentante, neq; aliquo alio modo re, aut ratione distincto, vt in se, ac per se existat. Denique in hoc sensu ipsum esse diuinum absolutum, & essentiale ex vi suæ precisæ perfectionis absolutæ, non solum est, quo aliquid existit, sed etiam quod existit. In sensu huius conclusionis existimo secundam sententiam omnino veram, quam primum ita declaro: In humanitate Christi (iuxta probabilē sententiā) fuit existentia creata, imperfecta tamē, & separata à proprio modo per se existēdi, quia existētia naturæ creatę non includit modū illum in suo conceptu formali, & essentiali, & illo ablato manet imperfecta, & quasi in potentia, vt per modum potius inexistentiæ, quàm per se existentiæ afficiatur, seu terminetur, quanuis ergo existentia absoluta diuinitatis, nō posit re ipsa separari à suis personalitatibus, quia ex natura rei nō est ab illis distincta, sicut existentia naturæ creatæ distinguitur à sua personalitate: tamen etiam quatenus ratione potest præscindi à suis personalitatibus, non est concipienda eo modo imperfecto, quo concipitur existentia naturæ creatæ, vt sic, hoc enim videtur aperte repugnare infinitę perfectioni simpliciter ipsius esse per essentiam. Et hoc esse debet fundamentum huius cōclusionis. Quod breuiter ita concluditur: illud esse vt sic conceptum, est simpliciter, & ingenere entis infinite perfectum, ergo includit in suo formali, & essentiali conceptu non solum existere, sed etiam modum in se, & per se existendi. Antecedens probatur, quia ex vi illius esse habet tota Trinitas, & quælibet persona illius, vt sit ens simpliciter, ac infinite perfectum in tota latitudine entis, nam relationes, vt sic, non addunt perfectionem, quæ formaliter pertineat ad infinitatē simpliciter. Vnde nihil valet responsio dicentiū esse diuinum sic conceptum, esse infinitum in ratione cuiusdam naturæ infinitæ, non tamen simpliciter in ratione substantiæ, vel entis completi, quia vel illa infinitas in ratione naturæ est infinitas simpliciter in tota latitudine, & perfectione entis, vel tantum secundum quid. Hoc secundum est contra infinitatem Dei, nam ex illo infinito secundum quid, & relatione, non fierer infinitum simpliciter, quia relatio vel non addit perfectionem (vt aliqui volunt) vel non perfectionem simpliciter, neq; ex proprio conceptu infinitam, nisi in genere relationis, & ita nulla persona esset simpliciter infinita, vel illa infinitas est infinita simpliciter in tota latitudine, & perfectione entis, & ita non solum est infinitas naturæ, vt sic, sed etiam substantiæ, vt sic, & entis, vt sic, & omnis alterius prædicati similis, quod ex vi sui conceptus dicat perfectionem simpliciter.

Deus ex vi suæ absolutæ existentiæ habet subsistere.

Probatur vero prima consequentia. Primo, quia ens simpliciter infinitum non potest concipi, vt essentialiter quid incompletum, & tanquam quo aliquid est, & non tanquam quod est, & idem est de substantia infinite perfecta in ratione substantiæ, vnde Concilia, quæ definiūt tres personas esse vnam perfectam, & infinitam substantiam, videntur mihi docere sufficienter hanc veritatem, quomodo enim erit substantia simpliciter infinita in genere substantiæ, si non

A est completa substantia? illa autem vna substantia, quæ sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, omnino absoluta est. Secundo, quia si illud esse per essentiam ex se est infinitū ens simpliciter, ergo est Deus, & non tantum deitas, ergo est in se, & per se existens, de natura enim abstracta, nisi intelligatur per se existens, non potest concretum prædicari: hac enim ratione humanitas non est homo, quia non videtur posse negari, quin ille modus in se, & per se existendi sit perfectio simpliciter simplex, & consequenter debere formaliter includi in conceptu essentiali entis simpliciter infiniti, quia formaliter pertinet ad complementum entis, & substantiæ, nam sine illo non intelligitur esse substantia completa, nec quod est, sed tantum quo aliquid est, vt patet in Christi humanitate. Et confirmatur, quia perfectio simpliciter dicitur, quæ in quolibet ente, vt sic melior est ipsa, quam quælibet illi incōposibilis, huiusmodi autem est hic modus, seu potius (vt ita dicam) hoc complementum ipsius esse, scilicet in se, ac per se esse.

Obiectio.

Modus per se existendi perfectio simpliciter simplex in Deo.

Dici potest, hanc perfectionem repugnare cū alia maiori perfectione diuinæ naturæ, quæ est esse communicabilem tribus personis. Sed hæc euasio tangit fundamentum contrariæ sententiæ, quod infra soluemus ostendendo hæc duo non sibi repugnare. Vnde retorquetur argumentum, nam ex dictis saltem conuincimus, si perfectus hic modus per se essendi essentialiter non repugnat cum communicabilitate diuinæ naturæ, non esse illi negandum, ostendemus autem hæc duo non repugnare inter se, ergo. Quin potius addo, si formaliter, ac præcise concipiantur hæc duo, per se esse tanquam ipsum esse per essentiam infinite perfectum, & completum, & esse communicabilem tribus, magis illud pertinere ad infinitatem simpliciter, quā hoc secūdum. Et illud esse veluti quiddam prius, hoc vero esse veluti consequens infinitatem simpliciter, non est ergo verisimile hæc duo inter se pugnare.

Obiectio.

Dicunt, aliqui non pertinere ad perfectionem, & infinitatem simpliciter, vt in formali, & essentiali conceptu ipsius esse includatur hic modus, sed satis esse, vt ipsum esse sit tam perfectum, vt secum afferat personalitates, quæ in re ab ipso nō distinguātur, per quas formaliter habeat hūc modum per se essendi. Hoc vero non satisfacit, quia perfectio simpliciter non tantum identice, sed omnino essentialiter est de ratione entis infinitę simpliciter, vt nunc ex 1. p. suppono, & ex dictis patere potest, & ita explicatur in proposito, quia si diuinitas cum suo esse per essentiam ex vi illius non intelligitur sufficiens ad existendum in se, & per se, ergo nō intelligitur, vt actus omnino perfectus, sed quasi in potentia, & indigens ad suum complementum vlteriori actu, quomodo ergo, vt sic concipi potest tanquam infinite perfecta? pertinet ergo ad perfectionem ipsius esse per essentiam, vt per se, & ex vi sua perfectissimo modo sit, quia est abstractissimū, & purissimum, abstrahens ab omni potentialitate. Quod confirmatur secundo, quia si intelligeremus in Deo vnam tantum personam absolutam, intelligeremus ipsum esse per essentiam cum tota hac actualitate, sed nunc non debet concipi minus perfectum essentialiter.

Respon.

Obiectio.

Respon.

Aliter

Obiectio.

Aliter vitari posset vis harum rationum, concedendo hunc modum per se essendi, esse de essentiali conceptu Dei, nihilominus tamen non conuenire illi nisi per relationes, quatenus conueniunt in ratione communi subsistentiæ, vel quatenus eadem perfectio, quæ in Patre est paternitas, in Filio est filiatio. Sed hoc stare non potest, quia (vt suppono ex 1. p.) licet relationes non distinguantur ab essentia, non tamen sunt de essentiali conceptu eius præcisis, ergo relationibus, & quidquid per eas intelligitur formaliter conferri, intelligitur manere tota perfectio essentialis Dei, ergo, si in illa perfectione includitur hic modus, non confertur formaliter per relationes. Deinde quia quidquid est essentiale in Deo, est idem numero in omnibus personis alias nō esset tota essentia Dei eadem numero in omnibus personis, id autem, quod confertur formaliter per relationem, non est idem numero formaliter in omnibus personis, sicut neq; ipsa relatio, vnde sicut ratio personæ, vt sic non est eadē numero in omnibus personis: sed tantum per rationem communē nostro modo cōcipiendi, ita ille modus per se essendi, si tantum per relationes ipsas formaliter conferretur, non esset idem numero in omnibus personis, atq; ita non esset essentialis.

Respon.

B

Quod vero quidā distinguūt inter subsistētiā, & perfectionē subsistētiæ, vt dicāt, satis esse perfectionē subsistētiæ esse eandē numero in omnibus personis, licet non sit eadē numero subsistentia. Hoc (inquā) intelligi non potest in perfectionibus simpliciter, quæ formaliter esse debent, eadē numero in omnibus personis, sicut enim nō est aliud perfectio sapientiæ, quā ipsa sapientia formalis, & idē de iustitia, & similibus, ita nō est aliud perfectio subsistentiæ, seu per se existentię (de hac enim nunc loquimur) quàm ipse formalis modus per se existendi: tum præterea, quia perfectio, quam formaliter confert relatio, vt sic, non est adem numero formaliter in omnibus personis, quia est perfectio relatiua, vt ex. 1. part. constat necesse est ergo, si perfectio hæc est ntialis per se essendi ese eadem numero communis tribus personis, vt sit absoluta, & consequenter, vt conueniat Deo ex vi essentialis conceptus ipsius esse per essentiam.

C

Obiectio. Diuinitas quomodo ex vi suæ absolutæ subsistentiæ non sit persona.

Sed dicet tandem aliquis, his rationibus probaretur si essent efficaces diuinitatem vt sic, debere esse & constitui personam ex vi sui esse absoluti & essentialis, proportionaliter enim possunt applicari omnia dicta. Respondetur tamen negando sequelam, quia persona dicit modum per se essendi, & quoad hoc pertinet ad cōplementum entis, & substantiæ & ad perfectionem simpliciter, quia esse in se, & per se, est quasi esse independens omnino, & sibi sufficiens ad existendum & sic procedunt omnia dicta. Sed dicit vlterius persona, vt ille modus incommunicabilis sit, & hoc nec pertinet ad perfectionem simpliciter, nec ad complementum substantiæ, sed in personis creatis hoc prouenit ex limitatione, in diuinis vero ex oppositione relatiua, & ideo quoad hoc non procedunt rationes factæ. Ex his

Dico secundo existentia absoluta, & essentia

A lis, quatenus est ratio per se existendi, potest conuenienter dici substantia, & Deitas, vt sic per se existens potest dici subsistens. Hæc conclusio, cùm solum pertineat ad modum loquendi, inde sufficienter probatur, quod omnes Theologi ferè ita loquuntur, & qui admittunt rem ipsam, non alijs vocibus illam explicant, & ex vi ipsius vocis declaratur, vt enim D. Thom. dixit. 1. p. quæst. 29. art. 2. *Res dicitur subsistere ex eo, quod per se existit.* Ergo ex vi huius impositionis incōmunicabilitas non est de ratione subsistentiæ, potest ergo hoc nomen tribui existentię per se, etiam si incommunicabilis sit. Et hoc sensu dixit D. Thom. quæst. 9. de potent. art. 5. ad. 13. *diuinam essentiam esse secundum se subsistentem*, qui modus loquendi etiam apud antiquos patres reperitur Hilar. enim. 7. de Trinitat. ferè in vltimis verbis de Patre, & Filio loquens inquit, *natura virtute vtraq; in se est, & neutra sine altero est*, & infra, *non est corporalium naturarum ipsa conditio, vt insint sibi inuicem, & subsistentiæ naturæ habeant perfectam vnitatem*, & infra, *inesse autem non aliud in alio, vt corpus in corpore, sed ita esse, ac subsistere, vt in subsistente insit, ita verò inesse, vt & ipsa subsistat.* Hieronym. dicta epistol. 57. ad Damasum, *vna est Dei*, inquit, *& sola natura, quæ verè est, id enim, quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est*, vbi quod prius dixerat, *verè esse*, postea vocat *subsistere*, & inde postea concludit in solum Deum essentiæ nomen vere conuenire, aperte ergo sentit essentiam illam, sicut essentialiter est, ita essentialiter subsistere. Vnde infra subdit, *quia illa sola natura est perfecta, & in tribus personis Deitas vna subsistit, quæ vere est*, &c. Augustini verba satis sunt expressa citato loco de Trinitat. dum inquit, *hoc est Deo esse, quod subsistat, sicut hoc est Deo esse, quod sapere.* Fauet etiam Dionys c. 1. de diuin. nomin. versus finem, dum ait, *bonitatis subsistentiam, ipso esse suo, esse omnium subsistentium tanquam*, & infra significat diuinam bonitatem hoc ipso, quod est, subsistere. Et Greg. Nyss. in enarratione vitæ Moysis fol. 6. circa finem, vbi prius inquit. *Deum esse, quod verè est, & quod natura sua est*, & infra hoc declarans inquit, *præter supremā essentiam, nihil verè subsistere, quia per se, & per naturā suam nihil aliud subsistit.* Neq; aliæ locutiones adductę inter referendam primam sententiam, sunt huic conclusioni contrariæ, quia non loquuntur de subsistentia, prout nos loquimur, sed loquuntur de hypostasi, quæ vox vt expresse docet Basil. epist. 43. quæ est eadem cum oratione Greg. Nyss. de differentia essentiæ & hypostaseos & Damasc. lib. 3. de fide. c. 4. imposita est ad significandam personam, prout constitutam per proprietatem, qua ab alia discernitur, & hoc modo includit in suo conceptu incommunicabilitatem, vnde quando Latinus interpres pro hypostasi vertit subsistentiam, sumpsit vocem in hac eadem significatione, loco cuius interdum ponit vocem personæ, interdum verò retinet nomen hypostasis, vt videre est in citato loco ex 6. Synod. act. 11. & in omnibus similibus. Ad rationem vero dubitandi in principio positam dicetur sectionibus sequentibus.

Existētia absoluta in Deo est vere subsistentia.

Hilar.

Basil.

Greg. Nyss.

Damasc.

Dionys.

Greg. Nyss.

August.

SE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO. IIII.

An sint in Deo tres subsistentiæ relatiuæ.

HOc dubium maximè pertinet ad explicandum Incarnationis mysterium, & propter illud feré cætera tractata sunt. Multi ergo ex Theologis negant esse in Deo subsistentias relatiuas, sed vnam tantum absolutam, quanuis enim fateantur tres personas, ac tria suppositа, per relationes cõstituta, & distincta, negãt tamẽ habere, quod subsistant à relationibus, sed ab essentia, cum enim de ratione suppositi duo sint, scilicet, esse subsistens, & incommunicabile,

1. Sententia. Primum dicunt conuenire ratione essentiæ, secundum ratione relationis, ita vt, licet ipsa relatio diuina substantialis sit, & subsistens, tamen hoc ipsum habeat ex essentia quã includit, ex se vero solũ referri. Hanc sententiam sic explicatã tenet Dur. Capre. & Palu. supra citati, & Capre. in distinct. 26. q. 1. art. 1. cõclusi. 3. & art. 3. defendendo eãdem conclusionem, & indicat Scot. citatis locis præsertim in. 3. distinctio. 1. quæst. 2. dum negat essentiã habere aliquod esse à personis, ac fere alij autores citati dubio præcedenti pro secunda sententia, paucis exceptis hoc idem sentiunt. Et fauet multum D. Thom. in aliquibus locis supra citatis, præsertim quæst. 2. de potent. art. 1. vbi dicit *essentiam diuinam non accipere esse per suppositа*, & quæst. 8. art. 3. & 7. vbi distinguit illa duo, quæ sunt de ratione hypostatis, scilicet subsistere, & esse incommunicabilem, & subdit, quòd *relationes, inquantum relationes non habeant, quod subsistere faciant.* Quod repetit in quæst. 9. art. 5. ad. 13. & 1. p. quæst. 40. art. 1. ad. 2. negat personas distingui in esse, in quo subsistunt. & idem sumi potest ex. 1. p. quæst. 28. art. 2. & quæst. 29. art. 4. & ex alijs locis supra citatis. Fundari etiam solet hæc sententia in loco sæpe citato ex Aug. 7. de Trinit. c. 4. 5. vbi revera non videtur agnoscere aliquid posse subsistere, nisi per absolutum, vt sic, & ideo ait, *quidquid subsistit, ad se subsistit*, & ideo. 5. de Trinit. c. 8. sic ait, *illud præcipuè tenemus, quidquid ad se dicitur, præstantissimè illa, & diuinæ sublimitati, substantialiter dici, quod autem ad aliquid, non substantialiter, sed relatiuè*, & infra, *quidquid ad se dicitur, non pluraliter, sed singulariter dici.* Rationes vero pro hac sententia possunt plures sumi ex supra dictis, quas infra attingemus.

Dur. Capreol. Palud. Scot. D. Thom.

August.

2. Sententia. Contrariam sententiam tenẽt necessario omnes, qui negant subsistentiam absolutam, vt Alex. Bonau. &c. Ex his vero, qui ponunt subsistentiam absolutam, tenet hoc Caiet. locis supra citatis, & eam defendunt communiter recentiores Thomistæ, & videtur omnino vera. Supposita ergo varia significatione nominis subsistentiæ supra posita.

Caiet.

Tres in Deo subsistentes. Dico primo. In Deo esse tres subsistentias realiter inter se distinctas, vt subsistentia significat per modum concreti id, quod subsistit. Hæc conclusio est de fide quoad rem ipsam, quia nihil aliud est, quam dicere in Deo esse tres personas, quoad modum autem loquendi reperie-

Cõc. Ephe. tur sæpe in antiquis concilijs, Ephesino, can. 4. Constantinopol. 5. consultat. 8. can. 1. Constan-

A tinopolit. 6. act. 11. & in alijs patribus, tamen (vt iam admonui) in his locis, semper Græce habetur nomen, ὑπόστασις & Latinus interpres interdũ retinet illã vocem, interdum verò vtitur nomine subsistẽtiæ, vel personæ, vel vtriusq; Ex Latinis vero Concilijs vsum est illa locutione Conc. Lateran. sub. Mart. 1. consultat. 4. can. 1. quanuis eã etiam referat ex Concilijs Græcis. Concil. etiam Vormacien. c. 5. *In tribus subsistentijs dicit vnã substantiam esse*, quod refert ex Greg. lib. 1. registri. epist. 41. vbi tamen habetur, *In tribus personis*, vtraq; vero lectio notatur de consecrat. distinct. 4. c. De trinat: in decreto Gregoriano. Hieronymus etiam (si tamen eius est epistola) in tomo 9. epist. 17. quæ continet explanationem Symboli ad Damasum, dicit, *Tres personas, & hypostases*, id est, *subsistentias confitemur.* Et Richard. de sanct. Vict. lib. 1. de Trinit. c. 11. & lib 4. c. 16. 17. & sequentib. Ratione non oportet vti, quoniam suppositо Trinitatis mysterio nominum significatio ex vsu petenda est.

Conc. Constãtinop. c. 6.

Conc. Lateran. Vormacien. Greg. Hieron. Richard.

B Dico secundo in Deo sunt tres subsistentiæ relatiuæ, ea voce in abstracto vtendo, id est, tres rationes subsistendi. Hæc sequitur ex præcedenti & potest aliquo modo sumi ex. 6. Synod. act. 11. vbi dicitur quod *Sanctissimæ Trinitati est Deo ratio numerabilis personalibus subsistentijs*, videtur enim subsistentia sumi pro ipsa relatione, qua distinguntur personæ: similiter in. 7. Synod. act. 3. in epist. Synodali Theodori Patriarchæ Ierosolimitani, quam probat Synodus, dicitur. *Trinitatem diuersum esse numerantij subsistentijs & personalibus alteritatibus numeratam, substantia verò, & naturæ identitate vnitam*, & similis locutio reperietur in edicto Iustiniani Imperatoris de fidei confessione ad Ioannem Papam secundum. Vbi Trinitatem dicit distingui proprietatibus, seu subsistentijs: & quandocunque concilia tam Græca, quam Latina dicunt Incarnationem factam esse, *secundum subsistentiam propriam Verbi*, videntur hac voce in hac significatione vti, ci-

C tauimus illa supra disputat. 5. & plura de hoc dicemus disputat. sequent. Ratione verò arguitur ex precedenti conclusione. Primo quia tres diuinæ personæ sunt tres subsistentes, non tantum adiectiuè, sed etiam substantiuè, & ad hoc denotandum dictæ sunt tres subsistentiæ, ergo habent tres subsistentias distinctas, nam per subsistentias constituuntur formaliter in esse subsistentium, non multiplicantur autem in Trinitate concreta, seu constituta substantiue sumpta nisi multiplicatis formis, quibus constituuntur, & ideo non sunt nisi vnus Deus, quia est vna tantum Deitas, sunt verò tres personæ, quia sunt tres personalitates, vt ait D. Thom. 1. part. quæst. 39. art. 3. & 4. Secundo quia relatio diuina, quæ est proprietas personalis, vel quatenus constituit personam, constituit subsistens, vel supponit subsistens, & quasi adiacet subsistenti ad eum modum, quo spiratio actiua intelligitur se habere ad Patrem & Filium, hoc posterius dici non potest, alias non posset intelligi, quomodo tres relationes constituerent tria suppositа distincta, quia solum se haberent, vt formæ quasi adiacentes eidem subsistenti, debet ergo dici primum, & ideo D. Thom. 1. part. quæst. 40. art. 3. dixit *Proprietates personales non intelligi aduenire hypostasibus diuinis tanquam formes subtectis, sed ferre secum suppositа*, & ad secundum ait, *paternitate non solum Pater, est Pater, sed etiam est, quis, siue hypostasis.* Et de potent. quæst. 9. art. 4. dicit, *personam diuinam significare distinctum subsistens in natura diuina*, & 1. p. quæst. 1. art. 1. dicit, *personam in diuinis significare relationem, vt rem subsistentem in natura diuina, & ideo esse in Deo tres res subsistentes, sicut sunt tres personæ*, non potest autẽ intelligi relatione, vt relationem constituere subsistens distinctum ab alio subsistente, nisi ipsa esset subsistentia distincta ab alia. Tertio (& feré in idem redit) quia si in Deo esset tantum vna subsistentia, & non triplex, esset vnum tantum habens Deitatem, & non triplex quia per subsistentiam naturæ vnitam, seu terminantem naturam intelligimus constitui id, quod dicitur habere naturam, & ideo in Christo est vnicum habens diuinam, & humanam naturam, quia est vna subsistentia vtriusq; naturę, sed hoc repugnat distinctioni personarum, nã quot sunt personæ, tot sunt habentes naturam, tam adiectiuè, quàm substantiuè. Quarto personalitas nihil aliud est, quàm subsistentia incommunicabilis, sed sunt in Deo tres personalitates realiter distinctæ, ergo & tres subsistentiæ.

Tres in Deo rationes subsistendi realiter.

D. Thom.

Obiectio. Dicetur fortasse (& hæc est euasio generalis ad omnes rationes factas) relationes quidem esse subsistentias incommunicabiles, tamen, quidquid est subsistentiæ, habere à subsistentia communi, ex proprijs vero solum incommunicabilitatem, & quia personalitas formaliter dicit hoc vltimum, ideo proprie dici, tres personalitates, & eodem sensu posse dici tres subsistentias, tamen si præcisè loquamur de subsistentia, vt dicit rationem per se existentiæ iuxta tractata sectione precedenti, vt sit totam rationem subsistendi esse ab essentia, & hoc modo non posse dici tres subsistentias, sed vnam, iuxta principia posita in sect. secunda. Et propter hanc euasionem non est hæc conclusio de fide. Mihi tamen nullo modo satisfacit, quia non tatis concipio, quid sit vel in quo sit illa incommunicabilitas, quod pertineat ad rationem, & constitutionem suppositi, si non sit aliqua subsistentia positiua personalis, & propriè quia nihil aliud est vnam personam esse incommunicabilem alteri, nisi habere subsistentiam ab illo distinctam. Quod ita etiam explicatur, nam incommunicabilitas non est mera negatio, aut priuatio, sed est aliquid positiuum ex proprio conceptu distinctum ab alijs terminans naturam, & ita cum illa constituens personam, hæc autem est propria ratio subsistentiæ incommunicabilis. Quod tandem aliter confirmatur & explicatur, quia dictum est supra, relationem addere proprium esse relatiuum, quod licet in se includat esse absolutum, tamen illud quasi modificat, & terminat, hoc autem esse relatiuum, non intelligitur quasi aduenies alteri: sed quasi in se manere, & per se stare, quanuis simul ex se, habeat, vnde ab alio distinguatur, ergo est esse ex proprio conceptu subsistens, seu quod est ratio subsistendi. Quo circa, quanuis essentia sit veluti radix totius subsistentiæ relatiuæ, non tamen est ipsa formalis ratio totius subsistentiæ personalis, quæ est in diuinis personis. Et iuxta priorem sensum possent forsan exponi verba Augustini supra citata, & aliquæ locutiones D. Thom. quanuis (vt existimo) Augustinus illis locis non loquitur de ratione subsistendi, sed de substantia absolute, & essentialiter: sic enim relatio etiam diuina præcisè, & ex proprijs, non tam est substantia, quam modus substantiæ: quod autem ipsa met relatio sit in re ipsa perfectissima, & integra substantia, hoc non habet nisi abipsa essentia, quam includit.

Incommunicabilitas quid sit.

Respon.

Sed obijcitur primo. Qui in diuinis perfectiones simpliciter non multiplicantur in personis, vt patet de sapientia, iustitia, &c. Dictum est autem subsistentiam dicere perfectionem simpliciter. Dices simile argumentum solutum est supra de existentia. Sed contra quia non videtur eadem ratio, quia existentia est prædicatum transcendens, non sic autem subsistentia, debet ergo sequi conditionem perfectionum non transcendẽtium, quæ non multiplicantur. Confirmatur, quia videtur repugnare relationi, vt sic esse rationem subsistendi, quia tota ratio relationis est ad aliud, ratio vero subsistentię est ad se, & in se. Confirmatur secundo, quia alias etiam spiratio actiua, quia intelligitur addere suum proprium esse relatiuum, esset subsistens, seu subsistentia.

1. Obiectio.

Respondetur rationem subsistendi dicere perfectionem simpliciter, rationem verò subsistendi incommunicabiliter non dicere perfectionem simpliciter, sicut ratio substantiæ dicit perfectionem simpliciter, non verò ratio substantiæ creatæ: & ideo rationes subsistendi communicabiliter possunt in Deo multiplicari, licet subsistentia communis vna sit, sicut dictum est de existentia. Nec refert, quod ratio existentiæ videatur esse magis transcendentalis, quàm ratio subsistentiæ, quia respectu personalitatis ratio subsistentiæ est quasi transcendentalis, & omnino intrinseca, omnis enim personalitas non tantum secundum rationem communem, sed etiam secundum propriam includit in suo conceptu rationem subsistentiæ, & ideo quia in Deo sunt tres personalitates, sunt etiam tres subsistentiæ incommunicabiles: at verò nihilominus est vna subsistentia communis, quia hæc ratio subsistentiæ abstracta ab incommunicabilitate includitur non tantum in conceptu personæ, sed etiam in conceptu substantiæ perfectæ, & quæ per se habet esse. Cauendus est tamen loquentium abusus, quæ hanc vocant quartam subsistentiam, ac si tres relatiuę, & vna absoluta essent quatuor subsistentiæ, quod est omnino falsum: quia cum absoluta non distinguantur in re à relatiuis, non auget numerum, sicut, licet essentia sit res absoluta, non est tamen quarta res à personis, sunt ergo tria, quæ vnum sunt, non tamen quatuor.

Respon.

Et hinc obiter intelligitur ratio de modo loquendi, cur magis absolutè, & simpliciter concedamus tres subsistentias, quam tria esse, ratio enim est, quia subsistentia formaliter magis significat modum ipsius esse, & iuxta frequentio-

rem

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem vsum significat rationem incommunicabilē, & quia relationes diuinæ ex proprijs habent esse incommunicabiles, & esse veluti quosdam modos terminantes naturam diuinam, ideo simpliciter dicuntur tres subsistentiæ: at vero existentia absolutè dicta significat totum esse ipsius rei, quod in Deo principaliter est ab essentia.

Sed vrgebis, quia saltem sequitur tres subsistentias esse tres perfectiones distinctas, quia ratio subsistentiæ, prout in vna quaq; reperitur, perfectionem dicit. Neq; obstat quod non dicant rationem subsistentiæ absolutè, sed quasi contractam, seu modificatam ad rationem subsistentiæ incommunicabilis, vt visus est respondere Caiet. 1. p. quæstio. 19. art. 3. quia si subsistentia, vt sic, dicit perfectionem, impossibile est, quin omnis subsistentia, quomodocunque in se contrahat, & modificet illam rationem, non dicat aliquam perfectionem, estò, illa non sit simpliciter simplex, vt sic contracta, vel modificata. Concedo ergo illas tres subsistentias dicere tres perfectiones relatiuas distinctas, atque adeò posse aliquam perfectionē relatiuam esse aliquo B modo in vna persona, quæ non est in alia, quanquam absolutè nihil perfectionis sit in vna persona, quæ non sit in omnibus, quod iam pertinet ad aliam quæstionem de perfectione, quam dicit relatio diuina, quæ in materia de Trinitate disputatur.

Obiectio. *Caiet.* *Responsio.*

Ad primam confirmationem respondetur, sicut relationes accidentales habent inesse, etiam secundum *esse ad*, quia illud *esse in*, est veluti trãscendens intime inclusum in omni modo accidentis (vt supra etiam sectione secunda indicatum est) ita relatio diuina, etiam secundum, *esse ad*, est subsistens, quia quod in creatis est, *inesse*, in illis est subsistere, vnde sicut inesse accidentis non est omnino absolutum, sed abstrahens ab absoluto, & respectiuo: ita ratio subsistendi eodem modo abstracta est, recte enim intelligitur posse rem aliquam omnino esse in se, & per se, & nihilominus respicere alium, vt terminum, non vt subiectum, vel suppositum, quod suum esse sustentet. Alij fortasse responderent distinguendo de relatione concepta, vel vt exercita, C seu de relatione vt refert, aut vt constituit personam. Sed ego explicui rem ipsam, nam reliqua omnia, solum existimo pertinere ad conceptus nostros, & solum explicare eandem rem confuse, vel distincte conceptam. De quo latius. 1. p. quæst. 40.

Ad secundam confirmationem respondetur, primum etiam si id concedatur de spiratione actiua, afferre scilicet secũ suã subsistentiã communicabilem, non esse magnum inconueniens. Melius tamen negatur sequela, non enim est par ratio, relationes enim personales afferunt secum sua suppositа, quæ constituunt: spiratio autem actiua supponit personam constitutam, & aduenit illi per modum adiacentis, & solum substantialis est, quia in re non distinguitur à personis, non quia ex proprio conceptu sit subsistens de quo plura. 1. parte quæstio. 36.

Secundo & difficilius obijcitur, quia non videtur posse intelligi, quomodò inter se cohæreant relatiua subsistentia, & absoluta, salua in vtraq; vera ratione subsistentiæ. Et ratio difficultatis est, quia de ratione subsistentiæ est, vt ipsa sit terminus naturæ, vt natura est, & quasi sustentet illam, seu faciat per se esse, & consequenter, vt ipsa non terminetur ab alio isto modo, quia repugnat id, quod per se est, vt sic, si ex propria ratione tale sit, per aliquid aliud accipere, vt per se sit, propter quod infra dicemus repugnare suppositum vt suppositum assumi, sed repugnat subsistentiam absolutam, & relatiuam coniungi in eadem persona, quin saltem secundum rationem vna intelligatur tanquam terminus alterius, ergo hoc repugnat rationi subsistentiæ, quia illa quæ terminatur, non erit subsistentia, quandoquidem non per se, sed per aliud intelligitur habere rationem per se essendi: hoc enim est terminare, nam hoc addit subsistentia supra existentiam, vt supra dictum est, vel è contrario, illa, quæ terminat, non erit subsistentia, quia non terminat naturam vt naturam, sed quid per se existens, vnde non est ratio per se essendi, nequé se habet ad modum sustentantis, quæ omnia sunt contra rationem subsistentiæ.

Obiectio. Quomodo stet subsistentia absoluta in Deo cum relatiua.

Et hæc difficultas videtur ostendere illa duo repugnare, scilicet subsistentiam esse communicabilem multis subsistentijs, sicut repugnat esse in se, & esse in alio vt in supposito. Et confirmatur, seu explicatur aliter difficultas, quia vel relationes diuinæ intelliguntur aduenire essentiæ, vt subsistenti, & ita non aduenient tanquam subsistentiæ, sed tanquam affectiones rei subsistentis, nec diuinitas intelligitur illis communicari, vt forma, & natura, sed potius per modum subiecti, quod in se existit, & in se illas recipit, vel intelliguntur illę relationes terminare naturam præcisè vt existentem, & quasi per se illã constituere, & si ita est, iam in illa natura non datur subsistentia absoluta, quia relatio diuina intelligitur terminare totum id, quod est absolutũ in Deo, & è contrario quidquid est absolutum, intelligitur includi in ipsa relatione, vt ibi terminatur.

Hæc difficultas procedit, ac si constitutio personæ diuinæ, & terminatio naturæ per relationem esset eodem modo, quo in creaturis fit huiusmodi constitutio, cum tamen sit magna differentia, ex qua difficultatis solutio petenda est, natura enim creata sua personalitate ita terminatur, vt intime in illa non includatur, sed personalitas intelligatur veluti affixa ipsi naturę, & ita ex vtraq; resultare suppositum, vnde fit, vt talis natura ex vi propriæ existentiæ, quam habet vt natura est, non habeat per se esse, sed vt coniuncta, & terminata sua personalitate: cuius signum est, quia præcisa illa personalitate (vt potest non solum mente, sed etiam re ipsa præscindi) natura ipsa manet veluti indifferens, & capax vnionis ad suppositum distinctum. At vero diuina natura ita terminatur sua personalitate, vt in illa intime includatur, quantumuis præcise & abstracte ipsa personalitas consideretur, & ideo personalitas hæc non debet intelligi quasi affixa naturæ, sed quasi intime habens esse per ipsam naturam,

Quid intersit inter constitutionem diuinæ personæ & suppositi creati.

D. Tho. naturam, vt rectè D. Tho. 1. p. q. 18. art. 1. & sæpe A alias. Et propter hanc causam facilè intelligi potest, etiamsi natura diuina ex vi sui esse absoluti in se, & per se sufficiẽter esse posset, nihilominus posse terminari tribus relationibus, seu personalitatibus. Quod enim illa ex vi sua per se sit, præcisis illis relationib⁹, ex cõtrario signo colligi potest, quàm in natura creata, scilicet quia, etiamsi præscindamus relationes, nunquam intelligimus illam naturam, vt capacẽ vnionis ad suppositum à se distinctum, seu alienum, sed cum ea vnione formalem repugnantiam habere, non solùm ratione relationum, sed ex vi perfectionis sui esse absoluti, quia hoc pertinet ad perfectionem illius esse, vt supra explicatum est: quod signum benè declarat, quid addat hæc perseexistentia secundum rationem supra existentiam vt sic, etiam præcisa ratione incommunicabilitatis.

Vnde etiam fit eam naturam non communicari tribus relationibus propter indigentiam (vt ita dicam) vel imperfectionem, scilicet, quia illis egeat, vt per se sit, vel vt ab illis substentetur, quo modo natura creata intelligitur indigere personalitate, vel alieno supposito, sed illis communicatur ex infinitate sua, vt illis det esse. Vnde consequenter fit, vt in illis, aut per illas terminari dicatur, non quia ab illis sustentetur, neq; quia B ab illis, vt sic, primo, & per se accipiat modũ per se essendi, sed quia ipsum esse essentiæ ita includitur in singulis relationibus, vt cum vnaquaq; constituat rem quandam simplicissimam, & incommunicabilem, ac per se subsistentem.

Ad argumentum ergo in forma respondetur, distinguendo minorem, scilicet repugnare subsistentiæ terminari, si enim intelligatur de termino, qui sit prima ratio per se essendi, vel qui se habeat propriè per modum substãtantis naturam, sic concedo, hoc repugnare subsistentiæ: nego tamen de ratione personalitatis esse terminare hoc modo, quia est proprius naturæ creatæ, natura enim increata altiori modo terminatur sua personalitate, vt explicatum est. Si autem sensus argumenti sit, etiam hoc modo repugnare subsistentiæ terminari; respondeo in rebus creatis ita esse, quia repugnat subsistẽtiam, vel naturam creatam intimè includi in rebus, vel suppositis distinctis, quod non repugnat subsistentiæ absolutæ, & increatæ. Quanuis autem subsistentia sit C ratio per se essendi ipsi constituto per ipsam vt sic, non tamen oportet, vt sit prima ratio per se essendi ipsi naturæ, quam terminat, præsertim secundum rationem: quia non terminat illam imperfecto modo, & quasi affixa illi, sed intimè recipiendo esse ab illa: vnde hæc terminatio potiùs intelligenda est per modum cuiusdam modificationis, seu determinationis, quàm per modum substentationis naturæ terminatæ. Et propterea etiam hic modus communicationis non est per modum vnionis ad aliud, nec per modũ essendi in alio, qui repugnet modo essendi per se, sed est per modum intimæ inclusionis, & quasi penetrationis, vt ita dicam, cum summa identitate, ratione cuius quanuis subsistentia absoluta communicetur multis, non tamẽ est in alio, quia illa multa non sunt aliud ab ipsa.

Ad confirmationẽ eadem solutio applicanda est, quia est eadem difficultas, relationes enim diuinæ intelliguntur addi essentiæ vt per se existenti, & in hoc sensu vt subsistenti, & nihilominus intelliguntur addi tanquam rationes subsistendi, non ipsius naturæ primo & per se, sed constituti. Alias difficultates attingemus, & soluemus sectione sequenti.

SECTIO. V.

Vtrum abstractiuis subsistentijs relatiuis intelligatur relinqui tantum hæc deitas, vel etiam hic Deus.

HOc dubium præcedentibus annexum est, sereque in illis explicatum, tamen propter nonnullas difficultates, & opiniones explicãdas, ad ea, quæ de Incarnationis mysterio dicenda sunt, necessarium duxi, seorsum proponere.

Quod ergo tres personæ sint hic Deus, seu indiuiduum deitatis, nullus Catholicorum negat, cùm de fide certum sit tres personas esse vnum Deum, nó in specie seu similitudine naturæ, sed in indiuiduo, & identitate naturæ hunc singularem Deum, iuxta illud, *Non tres dy, sed vnus est Deus*. Duobus autem modis intelligi potest tres personas esse hunc Deum, seu hunc Deum esse in tribus personis, & in singulis earum. Primo, quia hic Deus formaliter significat hanc indiuiduam deitatem, vt subsistentem in vno, vel in pluribus suppositis: & hoc modo hic Deus vt sic, non dicit hanc subsistentiam, sed solùm hanc naturam, subsistentiam verò veluti connotat; vnde ad suam vnitatem nõ requirit vnitatem, seu singularitatem eiusdem subsistentiæ; & hoc modo hic Deus est quid commune tribus personis, realiter quidẽ ratione naturæ formaliter significatæ, secundum rationem autem in personalitate, seu subsistentia connotata, quatenus omnes personæ diuinę conueniunt in ratione subsistendi in hac natura. Secundo modo possumus intelligere hũc Deum esse quid cõmune tribus personis, nõ solùm ratione naturæ, & personalitatis confusè cõceptæ, sed etiam ratione subsistentię communis.

Dico ergo primo: hic Deus ex vi sui cõceptus, seu ad suam vnitatem non requirebat subsistentiam communem, & absolutã. Hoc suppono ex. 1. p. q. 36. & 39. vbi ostenditur ad vnitatem substantiæ sufficere vnitatem formæ, de quo etiam infra disputat. 13. dicemus, ostendendo tres personas fore hunc hominem, si eandem humanitatem assumerent, etiam si immediatè illam per relatiuas subsistentias terminarent, & nõ per absolutã: & idẽ constat in Patre, & Filio, quatenus sunt vnũ principiũ Spiritus sancti, & hic spirator, nõ propter specialem subsistentiam, sed propter eandem virtutem spirandi, & eandẽ relationem.

Et hinc intelligitur, propter quid supra dixerim, rationes Caiet. sumptas ex vnitate Dei, seu ex hoc, quod tres personæ sunt hic Deus, esse inefficaces ad concludendã subsistentiam absolutam, quia in simili forma inuenientur deficere, in similibus exemplis adductis de hoc spiratore, vel hoc homine: & eodẽ defectu peccãt omnes rationes, quæ sumũtur vel ex cõmunibus, seu essentialibus operationibus, vt creare, iustificare, &c. quæ primario dicũtur cõuenire huic Deo, vel ex ratione abstracti, & concreti, quia scilicet cuiuncq; indiuiduæ naturę in abstracto significatæ debet cor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

respondere suum individuum concretum; hæc A
enim & similia solùm probant, vel operationes
primario conuenire personis ratione naturæ com
munis, vel vnam formam constituere vnum in-
diuiduũ, etiamsi in pluribus suppositis subsistat.

Dico secundo: nihilominus verum est, ab-
stractis & præcisis per intellectum subsistentijs
relatiuis, adhuc intelligi manere hunc Deum
realiter existentem, & subsistentem. Intelligo
autem abstractis subsistentijs relatiuis, non tan-
tùm secundum distinctos conceptus earum, sed
etiam secundum communem, & confusam ra-
tionem personalitatis: & hoc sensu sequitur con-
clusio ex dictis in præcedentibus, quia abstra-
ctis relationibus abstractione etiam, vt vocant,
formali, seu præcisiua, adhuc intelligitur manere
deitas, non tantùm existens, sed etiam subsistẽs;
ergo non tantùm intelligitur manere hæc dei-
tas, sed etiam hic Deus: quia Deus vt hic nihil
aliud significat, quam subsistens in hac deitate,
& hoc idem significat habens deitatem, quanuis
alio modo, scilicet adiectiuè, Deus autem sub-
stantiuè. Et hinc intelligitur sibi contradicere,
qui vel admittendo subsistentiam absolutam ne-
gant hunc Deum posse hoc modo abstrahi à B
personis, vel è contrario negando subsistentiam
communem, hunc modum abitractionis admit-
tunt: quia sola existentia naturæ vt sic, si non
includat per se existentiam, atque adeo subsi-
stentiam, sufficiet quidem ad constituendam
naturam abstractã in ratione entitatis actualis, nõ
verò ad constituendũ concretum naturę, vt patet
in humanitate Christi, mente abstracta à Verbo.

Et ratio constat ex dictis, & ex ipsa vocum
significatione, nam cõcretum significat id, quod
est, seu quod habet naturam, in quo conceptu
intrinsecè includitur, vt per se sit: & ideo si non
datur subsistentia, seu per se existentia absoluta,
nullo modo potest concipi hic Deus, nisi rela-
tiones saltem confusè concipiantur: at verò è con
trario si abstractis personalitatibus adhuc intel-
ligitur manere diuinitas per se existens, & sub-
sistens, negari non potest, quin maneat verus
conceptus huius Dei, quia non est de ratione
illius subsistentia incommunicabilis, cùm neque
hæc individua subsistentia relatiua sit de conce- C
ptu illius, vt dictum est, sed solùm in hac diuini-
tate subsistere. Et hanc sententiam sic expositam
tenent Scot. Caiet. & alij supra citati.

Contra eam verò solent multa obijci, quæ in re
difficilia non sunt, sed oportet solùm cautum lo-
quendi modum seruare. Primum sit, quia sequi-
tur dari in Deo vnam personam, seu vnum sup-
positum absolutum, quia suppositum nihil aliud
est, quam substantia individua completa, & sub-
sistens, & si addatur in natura rationali, persona
sit. Secundum, quia D. Tho. infra art. 3. ad 1. di- D Tho.
cit, quidquid est in Deo subsistẽs, esse personam,
sed hic Deus vt abstrahens à relationibus est sub
sistens, ergo persona. Tertium, quia si in Deo
tantùm esset vna persona absoluta, abstracta per-
sonalitate à natura, intelligeretur diuinitas vt sic,
& non vt hic Deus, ergo idem nunc est dicen-
dum: quinimo etiam nunc possumus abstractè
concipere diuinitatem, præscindendo subsistẽ-
tiam absolutam, ergo vt sic concepta non erit
hic Deus, sed eodem modo illam concipimus,
quando abstrahimus relationes, quia non intelli-
gimus magis perfectam, vel infinitam diuinita-
tem vno modo, quàm alio. Quartum, quia si ma-
neret hic Deus abstractis proprietatibus perso-
nalibus, ergo posset intelligi operans per se prius,
quam intelligeremus esse in personis, & conse-
quenter etiam generans, vel hic Deus prius ra-
tione creans, quàm Pater generans. Quinto de-
nique, quia in rebus creatis non reperitur subsi-
stens in natura aliqua, nisi suppositũ vel persona.

Ad primum, olim non defuerunt, qui sequa-
lam admitterent, quorũ errorem rectè Henricus,
& Dur. supra citati impugnarunt. Caietanus verò Caiet.
quãdam adhibita moderatione concedit hunc
Deum vt sic esse suppositum, vel personam in-
completam: sed cauendus est hic loquendi mo-
dus, vt potè alienus à modo loquendi Concilio-
rum, Patrum, & Theologorum, qui nullo modo
admittunt tres personas esse vnam personam, vel
suppositum, quanuis admittant esse vnam sub-
stantiam: negatur ergo sequela, quia vt supra ex
Basil. Greg. Nis. & Damasc. diximus, suppositum
dicit non quodcunque subsistens, sed incommu
nicabile, quodque ita est sub alio positum, vt sub
illo nihil ponatur, & hoc ipsum in natura ratio-
nali dicitur persona, & ita est intelligẽda illa par-
ticula definitionis Boetij, qua persona dicitur,
Individua substantia, quia ergo hic Deus abstractè
conceptus ita subsistit, vt communicetur multis,
qui illi suo modo subsunt, ideo non est suppositi-
tum, neque complete, vt per se constat, neq; in-
complete, cùm desit illi vltimũ, & quasi formale
constitutiuum suppositi, sicut leo quãuis sit ani-
mal, non dicetur incomplete homo.

Ad secundũ respondetur ex illo loco D. Tho.
posse hoc modo nostram sententiam confirmari,
nam, vt ibi videbimus, ipse procedit ex hypo-
thesi impossibili, videlicet, si intelligeremus na-
turam diuinam permanere in re existentem sine
relationibus diuinis, quid esset? vel quid posset?
& inter alia respondet; primũ naturã fore subsi-
stentem, & rationẽ reddit, quia diuinitas ex pro-
prio conceptu, quibuscunq; alijs præcisis est sub-
sistens, & in hoc confirmat nostram sententiam.
Quod verò subdit, consequẽs esse vt sit persona,
intelligitur posita hypothesi, & abstractione re-
lationum, non tantùm in mente, sed etiam in re,
sic enim subsistens iam esset incommunicabilis,
& per consequens persona.

Ad tertium respondetur, diuinitatem dupliciter
posse abstrahi nostro modo intelligendi à
personalitate, seu subsistẽtia, vno modo omnino
ex parte conceptionis nostræ, qua concretũ con-
cipimus per modũ abstracti, quanuis re vera ni-
hil intelligamus includi ex parte rei conceptæ in
ipso concreto, quod non includatur in abstracto,
quo modo concipimus paternitatẽ, vt formã Pa-
tris, & deitatem vt formam Dei, in qua sic con-
cepta essentialiter includitur subsistẽtia, sicut sa-
pientia, vel alia attributa, quanuis in illo modo
concipiendi, vel significandi non exprimatur
& tantùm hoc modo posset abstrahi deitas à sua
personalitate, si intelligeremus habere vnam
tantùm personalitatem absolutam, quia tunc
illa esset de conceptu essentiali eius. Alio verò
modo intelligimus abstrahi nunc essentiam di-
uinam à proprietatibus relatiuis, non solùm in
modo

modò concipiendi, sed aliquo modo ex parte A
rei, abstractione quodammodo negatiua, non
quia in re sit distinctio inter essentiam, & perso-
nalitates, nec quia possit separari ab illis, sed
quia non includit illas in conceptu essentiali,
vnde potest concipi tota perfectio essentialis
Dei, excludendo relationes: & hoc modo potest
concipi non tantùm in abstracto hæc deitas,
sed etiam in concreto hic Deus, abstractis rela-
tionibus.

Ad quartum respõdetur breuiter in hoc Deo,
vt intelligitur prior ratione, quàm persona, posse
etiam præintelligi actus intelligendi, & amandi,
vt essentiales sunt, vt rectè probat argumentum;
actus verò notionales, vt generandi, non possunt
in illo præintelligi, quia connotant relationem,
requirunt enim principium distinctionis inter
generans, & genitum, quod intra Deum non est
nisi relatio. Actus verò liberi, vt sunt creare,
prædestinare, &c. etiam nõ possunt præintelligi
personis secundum veram prioritatem, etiam ra-
tionis, quia constitutio personarum non habet
dependentiam vllam, nec supponit vllo modo
hos actus: alioqui verò, quia ipsæ personæ, & B
relationes quibus constituuntur, & actus notio-
nales, per quos vna ab alia manat, sunt connatu-
rales Deo, ideo secundum rationem supponun-
tur actibus liberis, iuxta supra dicta. q. 1. art. 3.

Ad quintum negatur consequentia, in rebus
enim creatis omnis subsistentia est intrinsecè li-
mitata, & propterea est omnino incommunica-
bilis, & ideo in rebus creatis subsistentia, & per-
sonalitas, & vltimus terminus naturæ semper in
idem incidunt; at verò in diuina subsistentia se-
cus est propter infinitam eius perfectionem, vt
dictum est.

ARTICVLVS. I.

a Vtrum personæ diuinæ conueniat assumere naturam creatam.

3. d. 5. q. 2. art. 1.

AD primum sic proceditur. Vi- C
detur, quòd per
sonę diuinæ nõ conueniat assu-
mere naturam creatam. Per-
sona enim di-
uina significat aliquid maximè perfe-
ctum: Perfectum autem est, cui non po
test fieri additio. Cùm igitur assumere
sit quasi ad se sumere, ita quòd assũ-
ptum addatur assumenti: videtur quod
personæ diuinæ nõ cõueniat assumere
naturam creatam.

¶ 2. Præterea, Illud, ad quod ali-
quid assumitur, communicatur quodã
modo ei, quod in ipsum assumitur: si-
cut dignitas communicatur ei, qui in
dignitatẽ assumitur: Sed de ratione per
sonæ est, quòd sit incommunicabilis;
vt in prima parte dictum est *: Ergo 1. p. q. 29. art. 1.
personæ diuinæ nõ conuenit assumere,
quod est ad se sumere.

¶ 3. Præterea, Persona constituitur
per naturam: Sed inconueniens est,
quòd constitutum assumat constituẽs:
quia effectus non agit in suam causam.
Ergo personæ non conuenit assumere
naturam.

Sed contra est, quòd Augustinus di-
cit de fide ad Petrum *. Formam, id est, * In lib. de fi. ad Pet. c. 2. à pri. to. 3.
naturam serui, in suam accepit Deus,
ille scilicet Vnigenitus, personam: Sed
Deus vnigenitus est persona. Ergo
personæ competit accipere naturam,
quod est assumere.

b Respondeo dicẽdum, quòd in ver-
bo assũptionis duo importantur, vide-
licet principium actus & terminus: di-
citur enim assumere quasi ad se sume-
re. Huius autem sumptionis, persona
est, & principium, & terminus. Prin-
cipium quidem, quia personæ propriè
competit agere: huiusmodi autẽ sum-
ptio carnis per actionem diuinam fa-
cta est. Similiter etiam persona est hu-
ius sumptionis terminus: quia sicut su-
prà dictum est *, Vnio facta est in per- * q. præc. ar. 1. & 2.
sona, non in natura. Et sic patet, quòd
proprijssimè competit personæ assu-
mere naturam.

c Ad primum ergo dicendum, quòd
cùm persona diuina sit infinita, non po
test ei fieri additio. Vnde Cyrillus di-
cit in epist. synodali Ephe*. concil. Nõ * In epist. Synod. Eph. ad Nesto. circa med. illius.
secundum appositionem coniunctio-
nis intelligimus modum. Sicut etiam
in vnione hominis ad Deum, quæ est
per gratiam adoptionis, non additur
aliquid Deo: sed illud, quod diuinum
est, apponitur homini. Vnde nõ Deus,
sed homo perficitur.

d Ad secundum dicẽdum, quòd per-
sona dicitur incõmunicabilis, inquan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum non potest de pluribus suppositis A prædicari: nihil tamen prohibet plura de persona prædicari. Vnde nō est contra rationem personæ sic communicari, vt subsistat in pluribus naturis: quia etiam in personam creatam possunt plures naturæ concurrere accidentaliter: sicut in persona vnius hominis inuenitur quantitas, & qualitas. Hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum: non quidem accidentaliter, sed secundum subsistentiam.

q.2. art.1. c Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est *, natura humana non constituit personam diuinam simpliciter, sed constituit eam secundum, quòd denominatur à tali natura. Non enim ex natura humana habet Filius Dei, quòd sit simpliciter, cùm fuerit ab æterno: sed solùm quòd sit homo: Sed secundum naturam diuinam constituitur persona diuina simpliciter. Vnde persona diuina non dicitur assumere diuinam naturam, sed humanam.

COMMENTARIVS.

SEnsus quæstionis est, non tantùm an possit assumere, sed vtrùm assumpserit, & non quæritur de sola persona, sed indefinite de persona, quia reliqua in sequentibus articulis tractanda sunt.

Respon. b Assertio D. Thom. est: personæ diuinæ propriſsime hoc conuenire. In qua ponderat Caiet. additam esse illam particulam, propriſsimè, quia C alio modo minus proprio, etiam natura potest assumere, vt articulo sequenti D. Thom. ipse exposuit. Ratio autem D. Thom. est facilis, quia persona est principium, & proprius terminus Incarnationis, sed Verbum assumere hanc duplicem habitudinem propriè significat, ergo.

1. Argu. c Primum argumentum D. Thom. est: diuinæ personæ nihil potest addi, quia est infinita, ac summè perfecta, sed quod assumitur additur assumenti, ergo non potest hoc conuenire diuinæ personæ. Quod argumentum D. Thom. in responsione non soluit, sed potiùs confirmat probando illud principium, diuinæ personæ nō posse additionem fieri: tum auctoritate Cyril. tum exemplo filiationis adoptiuæ, quam Deus homini communicat, illum sibi per gratiam vniendo, per quam tamē vnionem nihil additur Deo, sed ipsi homini: quo exemplo videtur indicare D. Tho. idem esse dicendū in præsenti mysterio.

Testimonium Cyril. sumptum videtur ex epistola Concilij Alexandrini, cui ipsi Cyrill. præ- *Cyril.*
fuit ad Nestorium, quæ habetur 3. c. Concil. in Concil. Ephes. & in alio Concil. Ephes. c. 1. c. 14. vbi sic dicitur: *Nec rursus appositione, vel quadam quoq; contiguatione, aut conglutinatione eam vnitatem metimur*; quibus verbis solùm videtur doceri hanc vnionem non fuisse accidentalē, an verò dici possit per hanc vnionē aliquid additum esse Verbo, non vt accidētali modo, sed substātiali illi coniunctum sit, hoc non videtur illo loco negari. Deinde exemplum de filiatione adoptiua non videtur simile, quia cùm Deus vnit sibi hominem per gratiam, non fit Deus homo, sed homo efficitur Deus participatione, & ideo nil mirum est, quod in ea vnione hominis ad Deum nihil Deo addatur, sed homini: at verò in hoc mysterio Deus verè fit homo, & natura humana verè efficitur natura cuiusdam personæ diuinæ, ergo necesse est vt illi addatur. Denique argumentum factum fundatum in vi verbi assumendi solum non est, quia assumere est aliquid ad se sumere, ergo est aliquid sibi adiungere, vel addere.

Dicendum est, quoniam res ipsa satis per se constat, D. Thom. solùm docere voluisse debitum loquendi modum. Primum enim constat B *nota*
aliquid verè, & realiter esse vnitum Verbo, quod ante non erat, & si hoc solum significet Verbum addendi, negandum non est aliquid additū esse Verbo: nihilominus tamen certum est, simpliciter & absolutè nihil perfectionis esse additum Verbo: tum quia ipsum per se eminenter continebat, quidquid est perfectionis in humanitate: tum etiam, quia humanitas non se habuit in hoc mysterio vt forma perficiens Verbum, sed potius (si aliquid habuit modum formæ) Verbum ipsum fuit quasi forma humanitatis: quanquam nec verè forma fuerit, sed solùm terminus, aut actus perfectissimus. Vnde tandem fit, quod ad modum loquendi spectat, potiùs dicendum esse aliquid esse additum humanitati, quàm Verbo, quia Verbum immutatum mansit, humanitas verò est, quæ perficitur, & à Verbo pendet, & in hoc solùm simile est exemplum quod D. Thom. adducit.

d Secundum argumentum D. Thom. est: Persona est incommunicabilis, ergo non potest aliquam naturam ad se sumere, quia non potest illam ad se sumere, nisi se illi communicando. Responsio consistit in discinctione antecedentis, est enim persona incommunicabilis alijs personis, non alijs naturis. Circa quam mouet Caiet. duo dubia. Alterum est circa distinctionem datam, sed non videtur necessarium, quia res est satis clara aduertendo de ratione omnis rei indiuiduæ esse, vt sit aliquo modo incommunicabilis, non tamen simpliciter, & omni ratione, sed accommodatè: vnde de ratione indiuiduæ naturæ est, vt sit incommunicabilis pluribus naturis, quia in hoc consistit eius singularitas, seu determinatio, & ideo contradictionem implicat indiuiduam naturam, etiam diuinam hoc modo communicari; potest tamen esse communis multis suppositis, quia hoc non pugnat cum singulari eius, & indiuidua ratione, sicut repugnat formæ substantiali communicari alteri formæ,

formæ, non verò materiæ. At verò è contrario de A
ratione suppositi est, vt non possit communicari alteri supposito, quia hoc pugnat cum singulari modo ipsius suppositi, quia dicit quiddam vltimo terminatum, sub quo non est aliud huic autem modo non repugnat, vt suppositum communicetur multis naturis, quia licet vltimus terminus non possit vltra terminari, possunt tamen multa eodem termino vltimo terminari, vt in lineis, & puncto videre est. Alterum dubium Caiet. est, an communicari multis naturis possit conuenire supposito creato, quandoquidem non pugnat cum ratione suppositi vt sic. Sed hoc tractabitur infra disputat. 13. sect. vltima.

e Tertium argumentum est: persona constituitur per naturam, ergo non assumit illam, quia effectus non agit in causam suam, nullus enim potest agere in eam formam, per quam constituitur, vt illam veluti trahat ad se cōstituendum. Responsio consistit in distinctione antecedentis, persona enim Verbi simpliciter non constituitur per humanitatem assumptam, sed per propriam diuinam naturam, per humanitatem verò constituitur homo: & hoc est, quod D. Thom. B
ait, solùm constitui secundum quod denominatur à tali natura, hæc enim denominatio non est accidentalis, vel extrinseca, sed substantialis & intrinseca, quanuis non sit Verbo secundum se connaturalis. Quia ergo persona supponitur constituta simpliciter, ideo operari potest, vt se constituat hominem humanam naturam assumendo. Dicitur autem natura constituere personam cōstitutione (vt ita dicam) essentiali, non personali, est enim natura veluti integra forma constituēs indiuiduū in ppria specie, & hoc modo Christus humanitate cōstituitur in specie humana, diuinitate verò est essentialiter Deus: in ratione autem personæ, formaliter ac propriè relatione sua, ac subsistentia incommunicabili constituitur.

ARTICVLVS. II. C

a Vtrum diuina natura conueniat assumere.

3. d. 5. q. 2. art. 2. AD secūdum sic proceditur. Videtur, quòd naturæ diuinæ nō conueniat assumere: Quia, sicut dictū est *, assumere dicitur quasi ad se aliquid sumere: Sed natura diuina non sumpsit ad se humanam naturam, quia non est facta vnio in natura, sed in persona: sicut supra

Art. prec.

dictum est *. Ergo naturæ diuinæ non *q. 2. art. 2. & 2.*
competit assumere naturam humanam.

¶ 2. Præterea, Natura diuina communis est tribus personis. Si ergo naturæ conuenit assumere, sequitur, quòd conueniat tribus personis. Et ita Pater assumpsit naturam humanam, sicut & Filius: quod est erroneum.

¶ 3. Præterea, Assumere est agere. Agere autem conuenit personæ, non naturæ, quæ magis significatur vt principium, quo agens agit. Ergo assumere non conuenit naturæ.

Sed contra est, quòd August. dicit in lib. de Fide ad Pet *. Illa natura quæ *Cap. 2. inter prin. et me. c. 50. 3.*
semper genita manet ex Patre, id. est, B
quæ est per generationem æternam, accepta à Patre, naturā nostram à matre sine peccato suscepit.

b Respondeo dicendum, quòd sicut *Ar. præc.*
dictum est *, in Verbo assumptionis duo significantur, scilicet principium actionis, & terminus eius. Esse autem assumptionis principium, conuenit naturæ diuinæ secundum seipsam, quia eius virtute assumptio facta est. Sed esse terminum assumptionis non conuenit diuinæ naturæ secūdum seipsam: sed ratione personæ, in qua consideratur. Et ideo primò quidem, & proprijsimè persona dicitur assumere: secundariò autem potest dici, quòd etiam natura assumpsit naturam ad sui personam. Et secundum etiam hunc modum dicitur natura incarnata: non quasi sit in carnem conuersa, sed quia naturam carnis assumpsit: Vnde Damascenus dicit *, Dicimus naturā Dei *fid. c. 6. ad Lib. 3. ort. finem.*
incarnatā esse, secundum beatos Athanasium † & Cyrillum *. †*Athan. in symbo. suo fi.*

Ad primum ergo dicendum, quòd *Cyrill. in Cōc. Chal. act. 1. post. epist. Cyr. ad Ioann. Epist. Antioch.*
ly se, est reciprocum, & refert idem suppositum. Natura autem diuina non differt supposito à persona Verbi: & ideo inquantū natura diuina sumit naturam humanam ad personam Verbi, dicitur eam ad se sumere. Sed quanuis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pater sumat naturâ humanâ ad personam Verbi, non tamẽ propter hoc sumit eam ad se: quia nõ est idem suppositum Patris, & Verbi, & ideo non potest dici propriè, quod Pater assumat naturam humanam. A

Ad secundum dicendum, quòd illud quod conuenit naturæ diuinæ secundum se, conuenit tribus personis: sicut bonitas, sapientia, & huiusmodi. Sed assumere conuenit ei ratione personæ Verbi, sicut dictum est *. Et ideo soli illi personæ conuenit. *In cor. ar.*

c Ad tertium dicendum, quòd sicut in Deo idẽ est quod est, & quo est: ita etiã in eo idẽ est quòd agit, & quo agit: quia vnumquodque agit inquãtum est ens. Vnde natura diuina est illud, quo Deus agit, & est ipse Deus agens. B

COMMENTARIVS.

SEnsus quæstionis est de Incarnatione iam facta, sicut articulo præcedẽti diximus, an ratione illius, prout facta est, posit verè dici diuina natura humanam assumpsisse: & quanuis Caiet. intelligat quæstionem moueri de diuina natura, tam significata nomine abstracto deitatis, quàm significata nomine huius Dei; existimo tamen D. Thomam præcipuè intendere quæstionem priori sensu tradere, nam de hoc Deo, vt abstrahit à personis modo supra explicato, nihil D. Thom. dissertuit, vt verò supponere potest pro personis, nulla restabat difficultas, cùm constet, quidquid conuenit personæ, conuenire huic Deo supponẽti pro personis: quia verò diuinitas hoc modo significata, ex modo significandi non videtur supponere pro persona, ideo de illa sub hac ratione est specialis difficultas, quam D. Tho. explicare intendit.

Fulgent. b Responsio est, naturæ diuinæ conuenire assumere, non primario, sed secundario: ad quam confirmandam affert D. Thom. in argumento sed cõtra: testimonium Aug seu potius Fulgent. lib. de fide ad Pet. c. 1. vbi sic ait. *Natura, quæ semper genita ex Patre, naturam nostram à Matre sine peccato susceperit*; cuius locutionis prior pars est improprissima, & in rigore falsa, quia diuinitas non est genita: & ideo D. Thom. illam pie explicat hoc modo, natura per generationem accepta, quæ expositio vera est: sed illa, vel alia simili admissa, fit inefficax hoc testimonium ad posterior em partem confirmandam, nam pari ratione exponi poterit in sensu improprio: dici enim potest nũ naturam genitam sumptam esse improprie pro persona, vt littera etiam contextus indicare videtur.

Omissa ergo autoritate, ratio, qua D. Thom. confirmat conclusionem, est euidens. Quia ex duabus habitudinibus, quas verbum assumendi includit, altera, quæ est habitudo principij, conuenit primo & per se naturæ, cuius illius est virtus agendi; altera verò, scilicet habitudo termini, quanuis per se primo non conueniat naturæ, quia non est natura immediatè alteri naturæ copulata, conuenit tamen ratione personæ, in qua sibi naturam coniunxit. Hinc ergo concludit D. Thom. non solum posse dici naturam diuinam humanam assumpsisse, sed etiam fuisse incarnatam, id est carni coniunctam, quanuis non in illam conuersam.

Et hanc locutionem fuisse ab antiquis Patribus vsitatam constat ex ijs, quæ supra adduximus disputatione 7. sect. 2. in fine, quibus addi possunt Fulgent. quæst. 1. ad Ferrandum, & Pet. Diacon. lib. de Incarnat. c. 1. & Aug. 1. de Trinit. cap. 7. & 11. vbi dicit formam Dei assumpsisse formam serui, & in Enchir. cap. 34. dicit corpus fuisse à diuinitate susceptum, & epist. 57. dicit diuinitatem fuisse participẽ factam nostræ mortalitatis: & eodem sensu Nazian. orat. 1. dicit diuinitatem fuisse exinanitam, & orat. 51. corpus esse cum diuinitate, à qua susceptum est: & fere eodem modo loquitur Leo Pap. epist. 10. & alia sumi possunt ex Niceta lib. 3. Thes. cap. 34. & 35. *Fulgent. Pet. Diac. Augustin. Nazian. Leo Pap. Niceta.*

Solum est obseruandum D. Damasc. lib. 3. Fidei, cap. 11. non videri admittere illam locutionem simpliciter, sed cum addito aliquo quasi restringente, vel definiente illam ad personam Verbi, negat enim diuinitatem esse incarnatam, quanuis concedat naturam Verbi esse incarnatam, quia cùm diuinitas ex modo significandi non supponat pro persona, si absolutè incarnata dicatur, significatur ipsam primario, & adæquate, atque adeò in omnibus personis fuisse incarnatam, quod falsum est: addendo verò naturam Verbi, seu diuinitatem in Verbo fuisse incarnatam, iam significatur non secundum se, sed in vna persona fuisse carni vnitam. Propter quod Nicet. lib. 3. the sau. c. 11. absolutè dicit: *Errore non caret, si' naturam diuinam incarnatam esse dicamus, vel si carnem à natura diuina assumptam fuisse dixerimus.* Gab. verò in 3. d. 5. conc. 4. & 5. admittit naturam diuinam esse incarnatam, & vniuisse sibi naturam humanam, non tamen eam assumpsisse. Sed cùm res constet, & modus loquendi D. Thom. sit communis sanctorum, nõ est quod in illo immoremur: & Damascen. quidem admonitio non displicet, tamen vbi iam non est erroris periculum, non est adeò necessaria, præsertim quia in rigore sermonis, sicut diuinitas simpliciter dici potest vnita carni, ita dici potest incarnata, tam idem est sensus. Notetur tamen obiter ex D. Thom. discursu, incarnatum esse, vel assumpsisse humanitatem non eodem modo dici de Verbo, & de diuinitate: de Verbo enim dicitur, vt de proprio termino ad quem vnio facta est, de diuinitate verò solum, quia eidem termino vnionis, seu Verbo coniuncta est. Sed de hac locutione, & de alijs, quæ ex illa sequuntur, dicemus latius infra q. 16. art. 5. rem verò ipsam magis disput. sequenti explicabimus. *Damasc. Nicet. Gab.*

c Solu

Solutiones ad primum, & secundum satis ex dictis sunt expositæ. Solutio etiam ad tertium clara est: quia vero in illa dicit D. Tho. naturam diuinam esse, & qua Deus agit, & Deum ipsum agentem; inde colligit Caiet. D. Tho. non solùm hic quæstionem tractare de deitate, sed etiam de hoc Deo: colligit deinde hunc Deum, prout abstrahit à personis esse primarium principium assumptionis, licet non sit primarius terminus. Sed neutrum colligitur ex D. Thom. quia potuis supponit ipsi Deo conuenire efficere, vt inde concludat propter summã simplicitatẽ etiam posse tribui deitati, quia in Deo idem est quo est, & quod est: quod est verum de essentia, & persona, etiam si non admitteretur hic Deus abstractus à personis, vt Caiet. opinatur: & ideo nihil quod ad illam quæstionẽ pertineat ex hac solutione sumi potest, quidquid de re ipsa sit. A

DISPVTATIO. XII.

In duas sectiones distributa.

De personæ assumẽte, & humanitati vnita per Incarnationem, prout facta est.

TOta huius quæstionis materia in duas partes supra diuisa est, & ita duabus disputationibus illis partibus respondentibus eam comprehendemus: quarum altera pertinebit ad Incarnationem iam factam; altera ad possibilem. In præsenti disputatione de priori parte agendum est, in qua duo tãtum occurrunt consideranda. Primum est, quasi materiale, scilicet quæ persona diuina fuerit incarnata: alterum est quæ persona diuina fuerit incarnata: alterum est quasi formale, scilicet quæ fuerit ratio terminãdi naturam assumptam. B

SECTIO. I.

Vtrum sola persona Filij fuerit incarnata, & humanitatem assumpserit.

QVod persona Filij incarnata fuerit, nullus hæreticorum vnquam negauit, & satis in superioribus ostẽsum est, cùm Christi diuinitatem, & humanitatem probaremus. Quod verò non tantùm Filius, sed etiam Pater, & Spiritus sanctus incarnati fuerint, affirmarunt in primis Sabellianis, cùm enim personarum distinctionem negarent, consequens illis fuit, vt Filium sine Patre incarnari posse negarent, quia non ille, sed nomine tantùm illos distinguebant, vt ex August. sumitur lib. de hæres. in 36. & 41. Petrus enim Gnaphæus fertur in hunc incidisse errorem; de quo satis in disputatione septima, sect. 1. & 3. diximus. Refert item Socrates lib. 1. hist. cap. 19. fuisse coactum Concilium quoddam contra hæreticos dictos Patripassianos, qui totam Trinitatem incarnatam fuisse dicebant. Denique tempore D. Ansel. hic error excitatus est, & in Concilio quodam Rhemensi damnatus, vt ipse refert lib. de Incarnat. Verbi, quem contra illum errorem scripsit. C *Sabellianí Aug. Pet. Gnaphæus. Socrates. Patripass. Ansel.*

Dico tamen primo: ex diuinis personis sola persona Filij incarnata est, & humanitatem assumpsit. Est de fide definita in quinta Synodo, collat. 8. can. 4. & 10. & Concil. Lateran. sub Mart. 1. consul. 5. can. 3. & 10. & Concil. Later. sub Innocent. III. & habetur in capit. Firmiter. de summa Trinit. & Fide Cathol. & in Concil. Tolet. 6. & 11. in confessione Fidei, & Carthag. 4. cap. 1. & Vormatiens. in professione Fidei. Et sumitur ex omnibus Scripturæ locis, in quibus Filius Dei specialiter dicitur incarnatus, quod nunquam de Patre, vel Spiritu sancto asseritur eodem modo dicitur Patrem dedisse nobis Filium, & tradidisse in mortem, & alia similia. Item ex illis, quibus dicitur Filius minor Patre ratione assumptæ naturæ, hoc enim verum non esset, si Pater etiam esset homo. Præterea, quia Scriptura sacra, ita distinguit Christum a Patre, & ab Spiritu sancto, sicut Filium, seu Verbum, ergo sentit Christum, vt subsistentem in humanitate, & diuinitate (hoc enim, nomen Christi significat) personaliter distingui à Patre, & ab Spiritu sancto: denique arguit Felix. I. epistol. 1. decretali, quia Filius specialiter dicitur visibilis, seu visus in terris propter mysterium Incarnationis. *5. Synod. Conc. Lat. Cont. Tol. Con. Cart. Conc. Vor. Felix.*

Traditionem sanctorum Patrum referre non oportet, quia est notissima, statim vero tam in hac, quàm in sectione sequenti varia illorum testimonia necessario indicabimus.

Ratione nõ potest simpliciter demostrari hæc veritas, cùm ex diuina pendeat voluntate, traduntur tamẽ à Patribus variæ rationes cõgruentes, propter quas cõueniens fuit Filij personam, potius quàm alias incarnari. Prima, vt idiomata essent quãtum fieri possunt similia, id est, vt qui ab æterno erat Filius Dei, in tempore fieret filius hominis, & nomen Filij Patri, vel Spiritui sancto nullo modo communicaretur. Ita Damas. lib. 4. cap. 4. Ansel. dicto lib. de Incarnat. Verbi cap. 4. & lib. 1. Cur Deus ho. c. 9. Secunda, quia Verbum est exemplar, & sapientia, per quam facta sunt omnia, & ideo decuit, vt per eandem sapientiam incarnatam omnia instaurarentur, & ad excellentiorem quandam dignitatem prouherentur, iuxta illud Pau. ad Eph. 1. *Instaurare omnia, &c.* Ita Damas. supra, & indicat Aug. tract. 17. in Ioan. circa illa verba: *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* Tertia, vt naturalis Filius filios adoptiuos honoraret, & sibi faceret similes. Quarta, pertinuit ad Filium Patris iniuriam vindicare, & filios adoptiuos reparare. Quinta, quia homines perierant appetendo scientiam, & similitudinem Dei, conueniens fuit, vt per ipsum Verbũ, quod est sapientia, & imago Patris, à quo quodãmodo fuerat sumpta occasio humanæ ruinæ, redimerẽtur, vt late Bernard. serm. in Domin. 1. Aduent. Sexta, quoniam dæmon primatum appeterat, qui Filio debetur, decuit vt per ipsum Filium expugnaretur, August. lib. Quæstionum veteris, & noui testamẽti. q. 113. Septima, quia persona incarnata oratura erat ad Patrem pro hominibus; optimè hoc munus accommodatum est personæ Filij. Ita Ansel. supra. Octaua, Filius est quasi persona media inter Patrem, & Spiritum sanctum, procedit enim à Patre, & producit cum illo Spiritum sanctum, ideo decuit, vt etiam esset mediator inter Deum & homines. Aliæ rationes similes facile sumi possunt ex Athan. libris de Incarna- *Damas. Ansel. Ephes. 1. Aug. Bernar. Aust. Ansel. Athans.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

carnatione Verbi, & de Corporali eius aduent. A
Richard. de Sanct. Vict. lib. de Incarn. Verbi c. 9.
Richard. Vict. D. Tho. Alexan. Alens. & D. Thom. infra hac q. art. 8. & 4. contra gent. cap. 42. & Alex. Alens. 3. p. q. 2. memb. 5. & alij Theologis in 3. d. 1. & 5.

Sed obijcitur, quia impossibile est vnum personam operari Incarnatione sine alia; ergo, & incarnari sine alia: probatur consequentia, quia non est maior ratio in vno, quam in alio; nam per Incarnationem duplicē dependentiam intelligitur habere humanitas à persona: altera est vt a causa efficiente, & conseruante vnionem; altera est vt a termino, seu a supposito vnionem terminante: sed quanuis personæ distinguantur realiter, nihilominus prima dependentia, seu relatio non potest esse ad vnam personam sine alia, ergo nec secunda. Confirmatur, quia non potest vna persona obiectiuè terminare visionē claram sui sine alia, ergo nec potest terminare humanitatem.

Ad argumentum solutio pender ex dicendis sect. sequent. ideo breuiter negatur sequela; & ratio est, quia ratio essendi Incarnationem est vna, & eadem in omnibus personis, quæ nihil efficiunt vt distinctæ, sed vt vnum, & ideo nihil potest vna efficere, quod non faciat alia: ratio verò terminandi est relatio, quæ realiter distinguitur ab alijs, & ita vna persona terminat, vt dicit insita ab alijs, & ideo potest terminare sine illis. B

Gabriel. Sed vrget Gabr. in 3. d. 14. q. 1. art. 3. dub. 2. inquirendo cur relatio vt sic, non possit esse ratio efficiendi, sicut terminandi: quia etiam vt relatio habet propriam perfectionem, quæ est maior, quàm omnis perfectio creaturæ, ergo per illam vt sic, erit sufficiens principium agendi sicut terminandi. Respondet primo ex aliorū opinione, relationem, vt relationem nullam dicere perfectionem, & ideo non posse esse rationem agēdi quam solutione ipse meritò improbat: tum, quia relatio diuina re vera dicit propriam perfectionem relatiuā infinitam in suo genere: tum etiam, quia si illa ratio esset vera, nec posset esse ratio terminādi, quia ad hoc requiritur magna perfectio subsistentiæ, vt ex supra dictis patet. Ideo ipse respondet, nullam à nobis posse reddi rationem, ob quam possit relatio diuina esse ratio terminādi vnionē, & non efficiendi, sed hoc sola fide teneri. C

Non est tamen adeo difficile huius rei rationem reddere, in omni enim re principiū agendi, & operandi est ipsa natura, & in re intellectuali, qualis est Deus, omnis operatio procedit aliquo modo ab intellectu, & volūtate: quia ergo in tribus personis vna est natura, idemq; intellectus, & volūtas, ideo vna est illius omnipotentia, cum ergo Incarnatio sit maximū omnipotētiæ opus, non potest relatio ex precisa ratione relationis esse principium eius, sed ex omnipotentia, quæ illi conuenit ratione essentiæ: & eadem ratione omnis alia effectio est communis omnibus personis, sicut voluntas & intellectus. Quo circa quanuis relatio, vt relatio, dicat aliquam perfectionem, tamen quia illa non pertinet ad perfectionem naturæ, ideo non habet ex propriis, vt sit principium, seu ratio agendi, sed vt constituat suppositum, à quo actio procedit: habet tamen ex propriis, vt possit esse ratio terminandi, quia ex se est incommunicabilis subsistentia, vt supra dictum est.

Ad confirmationem primo respondet, visione Dei per se primo terminari ad essentiam, & ideo non posse non consequēter terminari ad omnes personas. Sed hoc non omnino satisfacit, cur enim persona diuina per suam relationem non poterit per se primo terminare visionem sui ipsius, cum ipsa relatio vt sic, & ex propriis immaterialis sit, atq; adeo actu intelligibilis, & visibilis? Quod si dicatur, posse quidem per se primo videri, tamen quia essentialiter includit essentiam, ideo vita vna persona necessariò essentiam videri, & consequēter alias personas. Contra hoc replicabitur argumentum, cur non idem sit in vnione hypostatica? Respondetur ergo ea, quæ inter se habent mutuam habitudinem, maiorem connexionē inter se habere in ordine ad claram, seu quidditatiuam cognitionem, quàm in ordine ad realem vnionem, seu physicam. Exemplis hoc patet in rebus creatis, relatio enim accidentalis paternitatis non potest cognosci sine filiatione, & tamen potest realiter vnus alteri subiecto, cui non vnitur filiatio: & similiter scientia nō potest cognosci sine obiecto scibili, & tamen in reali coniunctione vel vnione, potest ab illo separari: quia ergo hæc vnio hypostatica est realis, & physica, vt supra explicatū est, & relationes diuinę inter se realiter distingūtur, potuit hoc genere vnionis relatio Filij vnitiui humanitati, non vnitis alijs relationibus: obijci autem visioni nō potest sine alia relatione, quia cùm illam respicit vt terminum, nostro modo loquendi ex hac habitudine speciem sumit, & non potest res clare videri, & quidditatiuè cognosci sine his cum quibus habet intrinsecam connexionem in sua specificatione. Quod ita potest amplius explicari, nam cùm relatio realiter vnitur, solùm coniungitur secūdum quod in se est, atq; adeo ad modū absoluti (sicut dici solet in materia de constitutione diuinarum personarum) at verò cùm relatio videtur, cognoscitur secundum quod exercet habitudinem ad suum terminum, & ideo videri non potest sine illo.

Dico secundo: per Incarnationem, prout facta est, diuina natura fuit verè, & realiter vnita naturæ humanæ in persona Verbi. Hęc est æque certa ac præcedens, & sumitur ex eisdē testimonijs Scripturarum, & Conciliorum. Et sunt optima verba illa Pauli ad Colo. 2. *In quo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter*, quæ supra q. 1. art. 10. ad 2. in hoc sensu explicata sunt: & illa 2. ad Cor. 5. *Erat Deus in Christo mundum reconcilians sibi.* Omnia etiam, quæ supra diximus de compositione Christi ex duabus naturis, hanc veritatem confirmāt: docent enim Concilia, & Patres ibi citati hanc compositionem cōsistere in substantiali vnione duarum naturarum in vna subsistentia. Denique hoc ipsum confirmant, quæ circa literam art. 1. huius quæst. & supra disput. 7. sect. 1. adduximus de illa propositione, diuinitas est incarnata.

Ratione declaratur, quia natura diuina intimè, & essentialiter includitur in proprietate personali Filij Dei, cum perfecta simplicitate & vnitate, quàm cum illa habet, ergo non potuit illa proprietate vniri naturæ humanæ, quin ipsi etiam diuinitas illi maneret coniuncta. Et confirmatur quia coniunctio duarū naturarum in vno supposito substantialis est, natura autē humana vnitur diuinæ

diuinæ in eodem supposito, ergo. Sed in hoc est A
aduertenda differentia inter diuinam naturam, & quamcunque aliam, nam si Verbum assumeret naturam angelicam, & humanam, illæ essent quidem substantialiter coniunctæ in eodem supposito, non tamen ita proximè & intimè, sicut nunc diuinitas & humanitas copulantur: vtraq; enim illarum naturarum esset distincta à Verbo, natura autem diuina, quia est idem cum persona Verbi, & in illa intimè includitur, intimè ac proximè vnitur humanæ naturæ, per proprietatem Verbi personalem. Sumitur ex D. Thom. in fra art. 7. ad 3.

D. Thom.

Dices ergo pari ratione persona Patris, & Spiritus sancti erunt vnitæ substantialiter, & realiter humanæ naturæ Christi, ratione diuinitatis, à qua in re non distinguuntur. Respondetur negando sequelam, certum enim de fide est personas Patris, & Spiritus sancti nullo modo fuisse incarnatas, nec per se, nec per aliud re aut ratione distinctum, cum tamen diuinitas in aliquo sensu vere dicatur incarnata, vt supra circa literam explicatum est. Ratio verò huius explicabitur melius sectione sequenti: nunc solum dicitur ea quæ conueniunt naturæ ratione vnius personæ, alijs personis non necessario communicari, huiusmodi autem esse vnionem hanc. Et hæc sufficiunt de re ipsa, nam de modo loquendi satis dictum est circa literam D. Thomæ & plura dicentur quæstione. 16. B

An Pater & Spiritus sanctus specialiter desint in Christo.

Sed occurrit hic grauis difficultas, an Pater & Spiritus sanctus ratione huius vnionis habeant specialem modum existendi in humanitate vniti, quanquā illi vniti non sint. Quod dubium nō inuenio in terminis tractatū à Theologis in hoc mysterio, sed contenti sunt absolutè negando vnionem fictam esse ad has personas, quo videntur significare negante partem, potius quam affirmante. Primo D. Tho. 1. p. q. 43. arti. 3. dicit Deū non existere nouo modo in aliqua natura rationali, præter illos tres vniuersales, per essentiam, præsentiam, & potentiam, nisi per gratiam gratum facientem. Hugo verò Cardinalis, qui agens de mysterio Eucharistiæ simile dubium tetigit in tractatu, qui inscribitur Speculū Ecclesiæ, in 6. qui incipit: Post hæc igitur incipit sexta pars: definit Patrem vel Spiritum sanctum nullo speciali modo esse sub speciebus sacramentalibus, etiam per concomitantiam: quod non posset esse verum, si speciali modo essent in humanitate Christi. Vnde à posteriori sumi potest argumentum, nam si illæ personæ essent speciali modo in Christi humanitate, essent per concomitantiam sub speciebus consecratis, consequens videtur falsum, nam Concilium Tridentinum sessione. 13. can. 3. soli diuinitati hoc tribuit, scilicet inter res diuinas, propter hypostaticam vnionem, quæ ad alias personas non extenditur.

D. Thom. Hugo Cardinalis. C

Respondetur affirmatiuè.

Nihilominus dicendum mihi videtur sine vlla dubitatione, Patrem, & Spiritum sanctum esse in illa humanitate ratione huius vnionis, singulari & altiori modo, quam in omnibus creaturis sint, quam sententiam necessariò supponam, qui dicunt has personas esse speciali modo sub speciebus panis & vini consecratis, nam illud non potest esse verum ex vi illius mysterij solius, nisi in quantum hoc supponit, vt per se constat: re-

net autem illam sententiam Gabr. lect. 42. super Cano. conclu. 1. & Viguer. in instit. Theologi. c. 16. 3. versic. 4. Et eam mihi sumo ex Augustino sermo. 3. de tempore, vbi sic ait: *Filius suscepit carnem & non defuit Patrem, nec se diuisit à Patre suscepit in quam Filius carnem in proprietate sed tamen Pater & Spiritus sanctus non defuit maiestate: in diuinitate aqualitas in natura sola Filij proprietas, non tamen ab eo Patris, aut Spiritus sancti recessit aliquando diuinitas. Cum ergo vna sit deitas, vna sit diuinitas, impleuit quidem carnem Christi, & Pater, & Spiritus sanctus sed maiestate, non suscepcione. Vis scire quare ea eo sint & Pater' no sum, inquit Dominus IESVS Christus, solus sed Pater mecum est. Audi de Spiritu sancto quia cum eo erat, Euangelista refert quia IESVS plenus Spiritu sancto regressus est a Iordane, ecce sic solus IESVS Christus suscepit carnem, & tamen Pater, & Spiritus sanctus non defuit maiestate.* Gabriel. Viguerius. August.

Neque obscurius indicauit eandem sententiam Cyril. Alexan. lib. 9. in Ioan. c. 47. vbi exponens verba illa Ioan. 14. *In illo die vos cognoscetis, quia ego in Patre meo, & vos in me & ego in vobis*, Dicit hæc verba esse impleta per mysterium Incarnationis, quo factum est, vt nos simus in Verbo, quia naturam nostram assumpsit, & consequenter, vt ipsum Filium in nobis habeamus, & Patrem per Filium. Tertul. etiam lib contra Praxeā, c. 19. & 30. impugnans eos, qui dicunt Patrem esse passum aut compassum cum Filio, dicit non potuisse quidē Filium pati, nisi Pater esset in natura, in qua Filius patiebatur, nō tamē propterea ipsum passum, vel compassum fuisse: *sicut & nos*, inquit, *pate pro Deo non possumus, nisi Spiritus Dei sit in nobis, non tamen ipse patiens, sed pati posse præstans.* Quod autem hi patres non loquantur de communi modo, quo Deus existit in rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam constat, quia nō fundantur in sola immensitate diuina: tum persona rum, sed in speciali connexione, quam habet propter vnitatem naturæ, & operationis. Cyri. Alexandri. Tertullia.

Vnde duplici ratione, aut modo potest explicari, & probari quod dicimus, primo ex connexione, quæ est inter diuinas personas, quo ad præsentiam realem propter vnitatem in natura, quā recte explicuit Basilius epist. 47. *Quemadmodum*, inquit, *in eatenus qui vnius tantum summitatem apprehendit, hoc ipso simul alterum illorum attrahit: ita & hic, qui Spiritum trahit, per ipsum Filium & Patrem una simul attraxit: & siquis vere Filium apprehenderit, habebit & ipsum vtique, hinc Patrem illum, illinc Spiritū sanctum vna compactum cuique cum à Patre abscindi potuerit, qui simul est cum Patre, neque a proprio Spiritu iam geniti vnquam, qui in ipso omnia operatur.* Et potest hæc connexio per hanc conditionalem explicari; quia si per impossibile intelligeremus Patrem, Filium, & Spiritum sanctum non esse in omnibus rebus per essentiam, præsentiam, & potentiam, & fieret vnio hypostatica inter Verbū & humanitatem, ex vi illius necessarium esset Patrem & Spiritum sanctum intime fieri præsentes humanitati, quanuis illi hypostatice non vniuntur, quia non possunt à Filio diuidi, vel seiungi. Basilius.

Dices, possunt distiungi in hypostatica vnione, quia hæc fieri potest cum Verbo, & non cum aliis, cur ergo non poterunt distiungi etiam in præsentia, quantum ex vi talis vnionis? Respondetur, obiectio. Respons.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur,quia necessaria connexio in præsentia præci A
se sequitur ex vnitate naturæ, ex qua fit, vt licet
vna persona non sit alia,tamen necessario vna sit
in alia,& vbicunque est alia, & ideo non potest
vna persona fieri præsens alicui naturæ, ex vi ali-
cuius vinculi, vel vnionis cum illa, quin omnes
personæ fiant illi præsentes, licet non vnitæ illo
genere vnionis. Exemplum est facile in anima
nostra, quæ per vnionem ad corpus fit præsens
omnibus partibus eius:vnde fit consequenter, vt
intellectus qui comitatur animam, sit præsens
vbicunque est anima, quanuis non habeat illam
vnionem cum partibus corporis,quam habet a-
nima:sic ergo in humanitate, cui vnitur Verbũ,
ex vi talis vnionis intimè adest Pater & Spiritus
sanctus,licet non vniatur illi hypostatice,& hoc
vocauit Augustinus implere carnem Christi Pa-
trem & Spiritum sanctum maiestate non suscepti-
one.

Secunda ratio seu modus explicandi est, quã
Augustinus eodem loco explicuit ab illis verbis
Adhuc vtrũque respice, &c. Quia vbi Deus singula
ri modo operatur,dicitur etiam esse singulari mo B
do, propter quod dicitur esse speciali modo in
justis, & habitare in illis tãquam in templo suo:
sed in Christi humanitate singulari modo ope-
ratur tota Trinitas, & eam sanctificat, & efficit
templum suum excellentiori modo, quam per
gratiam habitualem, ergo.

Obiectio. Dices hoc argumento probaretur per hanc vnionem vnius humanitatem Patri & Spiritui san
cto,quia in vnione per gratiam, vel alia simili in
qua Deus dicitur singulariter adesse propter sin-
gularem modum operandi,omnes personæ vniũ
tur.*Respondetur* negando consequentiam,quia
Respon. in omni alio effectu, vnio creaturæ ad Deum est
accidentalis, & sicut effectus æqualiter fit à tota
Trinitate,ita dicit eandem habitudinem ad Deũ
vel vt ad obiectum,vel vt ad vltimum finem,cu-
ius naturam participat,vel alio simili modo:at ve
ro in hoc effectu, quia est vnio substantialis ad
vnam personam,quanuis efficientia sit commu-
nis toti Trinitati, & ideo præsentia quæ requiri-
tur præcise ex vi efficientiæ, eadem sit in omni-
bus personis,tamen ipsa vnio dicit specialem ha
bitudinem ad personam Filij,tanquam ad termi
num suum,cum quo solo fit,licet concomitanter
requirat præsentiam Patris & Spiritus sancti du-
plici ratione explicata.

Obiectio. Sed quæres tandem, quidnam sit hæc præsen
tia,vel quid addat ipsi humanitati, aut personis
diuinis:*Respondeo*,certum est nihil reale adde-
Responsio. re ipsis personis,neque humanitati præter ipsam
vnionem ad Verbum, quia personæ immutabi-
les sunt, & nihil eis addi potest: in humanitate
vero præter ipsam vnionem, & relationes quæ
inde consequuntur, nihil fingi aut excogitari po
test. Solum ergo explicatur per hunc specialem
modum,quo dicuntur Pater & Spiritus sanctus
esse in humanitate,natura & vis illius vnionis ad
Verbum,quæ ex se postulat speciali titulo inti-
mam præsentiam aliarum personarum,quæ pro-
pter talem vnionem denuo fieret,si non suppo-
neretur ratione immensitatis.

SECTIO. II.

Vtrum Verbum diuinum terminauerit hanc vnionem ratione alicuius proprietatis absolu ta,vel ratione relationis.

DVrandus in 3.dist.in.1.affirmat primam ra *Durand.*
tionem terminandi vnionem hanc esse ali-
quid absolutum,scilicet subsistentiam essentialẽ,
& absolutam diuinæ naturæ. Fundamẽtum eius
est,quia in Trinitate est vna tantum subsistentia
absoluta,qua & diuina natura, & omnes diuinæ
personæ subsistunt, sed prima ratio terminandi
humanitatem est subsistẽtia diuina,nam assum-
pta est ad subsistendum,ergo prima ratio termi-
nandi est aliquid absolutum. Vnde fatetur Du-
randus hanc vnionẽ factam esse perse primo ad
deitatem,seu hunc Deum vt sic:ne vero cogatur
dicere inde sequi omnes tres personas fuisse in-
carnatas,addit secundo ex vi huius vnionis præ-
cise nullam personam esse incarnatam, aut ho-
minem.Et probat quia ex vi vnionis naturæ hu-
manæ cum subsistentia essentiali, non necessa-
rio sequitur vnio cum proprietatibus personali-
bus,ergo nec sequitur Incarnatio omnium per-
sonarum,atque adeo neque quod sint homines,
seu homo:antecedens patet, quia paternitas v.g.
subsistit:ergo illa subsistentia absoluta, & inde non se
quitur quod sit vnita personaliter filiationi, vel ẽ
contrario,alias sequeretur confusio personarum,
ergo ex vi vnionis cum subsistentia essentialinõ
sequitur vnio cum omnibus personis, ergo nec
cum aliqua determinata. Addit ergo tertio Du-
randus,vt Filius specialiter fuerit incarnatus, fa-
ctam esse,specialem vnionẽ humanitatis ad per-
sonalitatem Verbi,ratione cuius Verbum factũ
est homo,& non Pater,nec Spiritus sanctus.

Hanc opinionem Durandi impugnant vehe- *Capreoli*
menter Thomistæ,& merito:multi tamen reip- C
sa in eandem incidunt, verbis tantùm differunt.
Capreol.dist.1.concl.4.dicit contra Durandum
rationem terminandi fuisse proprietatem Verbi.
Postea vero soluendo argumenta Durandi po-
nit quasi duplicem dependentiam humanitatis
à Verbo,aliam in subsistendo, aliam in existen-
do,illam dicit esse priorem secundum rationem,
& formaliter terminari personalitate Verbi, hãc
vero per existentiam & subsistentiam essentia-
lem:quod necessario fateri tenentur omnes Tho
mistæ,qui in Trinitate tantum agnoscunt vnicũ
esse existentiæ absolutum,& essentiale, & dicũt
humanitatem Christi non existere existẽtia crea
ta,sed diuina. Vnde solum possunt differre à Du
rando,vel in ordine vnionis,seu dependẽtiæ hu
manitatis à proprietate relativa,& absoluta, vel
in nominibus, quia hi vocant dependentiam in
existendo,illi in subsistendo.

Est vero secunda sententia, quæ negat ratio- *Ocham.*
nem terminãdi esse proprietatem relativam, vel *Gabriel.*
absolutam,sed vt ita dicam,totam entitatẽ Ver- *Gregorius*
bi secundum se totam, quæ vtramque rationem
includit.Tenet Ocham in 3.q.1.art.1.nec displi-
cet Gab.d.1.notab.5.Sunt etiam potest ex opi-
nione Gregorij dicentis personas diuinas seipsis
& non aliquibus proprietatibus constitui: ratio
enim est eadem, quia scilicet persona diuina est
simpli-

simplicissima,& in ea non distinguuntur in reip A
sa relatio & essentia. Nec multum ab hac opinio
ne differt, quæ dicitur fuisse multorum Thomi-
starum, scilicet proximam rationem terminandi
fuisse subsistentiam Verbi: & quoniam putabant
in Trinitate tantùm esse vnam subsistentiam es-
sentialem,quã omnes tres personæ subsistunt,aie
bant consequenter rationem terminandi esse illã
subsistentiam,non secundum se,& vt communẽ,
sed vt accommodatam Verbo per relationem,
ita vt proxima ratio terminandi sit ipsa personali
tas Verbi,in quantum est ratio incommunicabi-
liter subsistendi,in cuius conceptu formali inclu
ditur id,quod absolutum est,& quod relativum:
& supposito illo principio;quod subsistentia in
Deo est tantum absoluta,hi autores optime om-
nium loquebantur.

Formalis ratio termi nandi vnionem. D.Thom. Dico primò,formalis ratio,per quam Verbum
primo ac per se terminat humanitatem, est pro-
prietas eius relativa. Hæc est sententia D.Thom.
hic in his duobus articulis,id.o enim dixit pro-
prissime conuenire personæ assumere, naturæ au B
tem nõ nisi ratione personæ,quoad rationem ter
minanditita cum eo sentit tota eius schola.Idem
docet Alex.Alens.3.p.q.4.mẽ.1. Bonau. in 3.d.
1.art.1.q.1.& d.5.art.1.q.1. & ibidem etiã Scot.
Alensis. Bonauen. Scot. q.1.& d.1.q.5.§.in ista q.& in solucion. ad.1.& ibi Gabriel q.vnica,art.1. Richar.ar.1.q.1.Palud.
Gabr. Richar. Palud. q.1.arti.3.& 4.& Marsil.q.1.art.1.in fine,cui ali
Marsilius. Conc.Tol. qui Thomistæ falsò tribuunt vltimam opinionẽ
supra citatam. Et est sententia ita certa,vt contra
ria nullo modo probabilis existimanda sit,primò
quia fere expressè habetur in Concil.Tolet.6 &
11.in principio,vbi sic dicitur; *Solus Filius assum-*
psit humanitatem in eo,quod proprium est Filij,non quod commune est Trinitati. Quid clarius?alterum enim
6.Synod. affirmant,& alterum aperte negant.Hinc etiam
in sexta Synodo act. 8. sub finem dicitur solum
Verbum esse incarnatum, *Quia Pater, & Spiritus*
sanctus vbiil in incarnatione habent commune,nisi beni
gnissimam voluntatem. Quorum verborum sensus
manifestus est, effectionem Incarnationis esse
communem tribus personis,quia per aliquid om C
nibus commune illam efficiunt,scilicet per volũ
tatem, incarnari vero non esse commune, quia
non ad aliquid commune terminatur. Et ad hoc
confirmandum citatur dictum Dionys.quod ha
Dionys. Damasce. Nicetas. Elias Cretensis. Anselm. betur c.2.de Diuin.nom.p.1. post medium, vbi
mysterium hoc ad discretam Theologiam perti
nere dicit,quod eodem modo tractat Damascẽ.
lib.3.de fide, c.6.& Nicet lib.3.thesau.c.34. &
Elias Cretensis in orationem 41.Nazian.§. At in-
quit.Et simili modo Ansel.lib.de Incarnat.Ver-
bi,c.4.vnionem probat non esse communẽ,quia
non est facta in natura communi,quæ ratione v-
titur etiam D.Tho.infra art.4.

Et hinc sumitur prima ratio, qua potissimum
solet impugnari sententia Dur. quia si hæc vnio
per se primo terminata est ad subsistentiam es-
sentialem, ergo qui primo factus est homo,fuit
hic Deus vt sic,vt abstrahit à personis,& est quid
commune illis,ergo ex vi huius vnionis tam Pa-
ter quàm Spiritus sanctus est homo.

Respondet primò Dur.simpliciter non sequi, *Contra Dur.*
quia ex vi illius vnionis proprietates Patris,& Spi
ritus sancti humanitati vnitæ non sunt,vnde ne-
que ex vi illius vnionis solius Verbum est homo,
tamen cum addito addit in q.4 posse concedi Pa
trem in quantum hunc Deum, esse hominem.
Quæ responsio primo duo admittit omnino alie
na à modo sentiendi Conciliorum & Sanctorũ,
primum est factum esse à Deo aliquam vnionẽ
hypostaticam,ex vi cuius Deus factus sit homo,
& non Verbum, neque enim agnoscunt Patres
aliam vnionem præter illam; quia primo & per se
Verbum caro factum est:secundum est, Patrem
posse vlla ratione dici hominem,etiam cum quo
cunque addito.

Secundo non satisfacit, quia quanuis propter
specialem vnionem ad propriam relationem pos
set dici Verbum,speciali modo factum esse ho-
minem,tamen prior vnio ad hunc Deum, etiam
sufficiet,vt quælibet persona simpliciter homo di
catur,primo quia quidquid conuenit Patri,vt est
Deus,conuenit simpliciter,quia illa non est con-
ditio diminuens, sic enim creare conuenit Patri
in quantum est Deus, id est ratione diuinitatis,
tota enim ratio per quam creat est diuinitas, &
non relatio, & nihilominus simpliciter verũ est
Patrem creare:ergo similiter si per subsistentiam
essentialem terminat humanitatem, simpliciter
ipse terminat, ergo simpliciter est incarnatus &
est homo. Secundo id ostenditur arguendo hoc
modo:hic Deus,est hic homo,tam secundum se,
quam in omni persona in qua existit, sed Pater
est hic Deus,ergo Pater est hic homo. Tertio ex
plicatur vis huius consequentiæ, nam posita illa
vnione,tam quid commune esset hic homo, quã
hic Deus,ergo cuicunq; communicatur hic Deus,
communicatur hic homo, ergo sicut Pater ratio
ne huius communicationis est hic Deus,etiam
est hic homo.

Quarto, Pater est hic Deus, quia est hoc subsi
stens in hac diuinitate, sed etiam est hoc subsi-
stens in hac humanitate;ergo etiam est hic ho-
mo. Quinto,quia si ratio terminandi est subsistẽ-
tia essentialis,ergo persona Patris & humana na
tura substantialiter vniuntur illa communi subsi
stentia,tanquam substantiali nexu, sicut nos di-
cimus cum omnibus Patribus duas naturas esse
vnitas proprietate relativa Filij,quia nihil aliud est
subsistantialiter vniri, nisi habere terminum subsitã
tialem communem,& vtrique extremo,substan
tialiter coniunctum:sed incarnari nihil aliud est,
quam subsistantialiter vniri carni; ergo saltem eo
modo,quo diuinitas dicitur incarnata, quia vni-
ta carni in persona Verbi; ita Pater potest dici
incarnatus, quia vnitus carni saltem in hoc Deo.

Vltimo arguitur ratione, ostensiue, quia hæc
vnio facta est per modum compositionis vnius
personæ humanæ ex humana natura, & persona
litate increata;ve supra ostensum est, ergo quod
ex parte Verbi formaliter terminauit dependen
tiam humanæ naturæ, & cum illa coniuncta est
ad hanc mirabilem compositionem, fuit perso-
nalitas Verbi,per quam impedita est in humani-
tate propria personalitas. Et confirmatur, nã hæc
personalitas est sufficientissima ad hoc munus
terminandi,cum sit infinita subsistentia relativa,
vt supra ostensum est:est etiam accommodatis-
sima,quia sicut Incarnatio fuit propria Verbi,ita
fieri debuit in eo quod est proprium Verbi,sicut
à contrario,quia creare est commune, ratio seu
principium creandi commune est. Confirmatur
secun

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundò, nam in Christo persona diuinæ & humanæ est vna, & eadem, ergo eadem proprietate constituitur in ratione personæ sub vtraque natura, sed illa proprietas, per quam cõstituitur in ratione personæ, est ad quam formaliter terminatur humanitas vnita, quia hæc vnio per se tendit ad constitutionem personæ. Ex his.

Dico secundo, hæc vnio per se primo in nullo absoluto facta est, sed tantum in relatiuo, in absolutovero solum quatenus includitur in relatiuo. Hæc conclusio fere sequitur ex dictis, & ad eam confirmandam possunt accommodari rationes factæ. Ex illa vero excluditur primo sententia asserentium factam esse vnionem in existentia cõmuni, & absoluta vt sic, quia vitari non potest quin ratione talis vnionis Pater habeat substantiale vinculum, & nexum cum carne, atque adeò vt aliquo modo incarnatus sit. Sequitur etiam vel illam vnionem esse hypostaticam, quod est in Durandi opinionem coincidere, vel certe esse vnionem substantialem inter naturam creatam & diuinam in absoluta existẽtia ipsius naturæ, quæ non sit hypostatica, sed alterius modi, quod inauditum est in concilijs loquentibus de Incarnatione, vt facta est, talis enim vnio esset potius in natura, quam in persona. De qua sententia plura infra quæstio. 17.

Secundo excluditur sententia Gabrielis & Ocham, quia licet in Deo absoluta, & relatiua in re non distinguantur, nihilominus tamen absolutum est ratio creandi, & non relatiuum: & ecõtrario relatio constituit personam, & non absolutum, & in absoluto, personæ sunt vnum, & in relatiuo distinguuntur, ergo simili modo in hoc mysterio potuit fieri vnio in relatiuo, & non æque primo in absoluto, sed solum prout in relatiuo includitur: præsertim quia, si æquè primo fieret in absoluto, vix posset vitari quin ex eo capite vnio esset communis. Tertio excluditur alia Thomistarum sententia, quatenus falsò fundamẽto nititur negando subsistentiam relatiuam: & reuera, si id quod est incommunicabile in relatione Filij, non esset subsistentia nec ratio subsistendi, vix posset intelligi, quo modo secundum propria, posset vniri hypostatice humanitati, quia illa non potest vniri, vt referat humanitatem, ergo tantum potest vniri in ratione subsistendi, ergo si hoc modo vnitur, illa vt sic, est primarius terminus vnionis, vel si hoc modo non vnitur, nullo modo vnitur. Et hæc ratio contra Durandum oprime accommodari potest: & ex eadem solutum relinquitur fundamentum Dur. & aliarum opinionum.

Obiectio. Sed supersunt breues difficultates, prima est contra præcipuam rationem factam contra Dur. quia in patre tota ratio, seu principium generandi est essentia, & tamen non sequitur generare esse commune omnibus personis, quia paternitas est conditio necessaria ad generandum: ergo simili modo, quanuis ratio terminandi vnionẽ, in Filio esset essentia, posset vnio nõ esse cõmunis quia est etiam necessaria vnio cum relatione. Et confirmatur, quia quanuis dicamus naturam diuinam esse vnitam humanæ media relatione, tamen reuera fuit tota vnita, & nihilominus non sequitur Patrem esse vnitum, ergo idem intelligi posset, etiam si ipsa diuina natura immediate per suam subsistentiam essentialem esset vnita. Re-

Responsio. Discrimẽ inter act. notionales & vnionẽ. spondetur non esse simile, quod in argumento affertur, nam generatio est actus notionalis connotans relationem necessariam in principio generante; at vero illa vnio quam ponit Duran. est quasi essentialis, seu ex vi proprietatis essentialis tantum, nec requirit vnionem cum proprietate, vt conditionem necessariam, sed potius eam ponit vt secundario, & quasi per accidens adiunctam. Deinde hic Deus, vt abstrahit à personis, non generat, sed solum vt est Pater; at vero Durponit hunc Deum, vt abstrahit à personis per se vniri. Adde actum notionalem ideo esse proprium personæ producentis, & non productæ, quia est ab vna persona, vt origine antecedit aliam, & ideo requiritur vt conditio necessaria in persona producente, relatio quæ importet hanc prioritatem originis: at vero omnis communicatio diuini esse, quæ est extra Deum, supponit personas constitutas, & per se non requirit ordinem originis, & ideo si talis communicatio fiat per essentiam, & non per relationem, non est cur requirat relationem vt conditionem necessariam, vel cur non se habeat indifferenter ad omnes, quia alias pari ratione dici posset vnam personam posse efficere Incarnationem sine alia, gratis fingendo relationem esse conditionem necessariam ad illam effectionem. Deniq; in generatione æterna ideo essentia est principium generandi, quia illa est quæ per generationem communicatur, ergo si in hac vnione illa est principium terminandi, illa erit quæ communicatur, omnis autem communicatio essentiæ diuinæ est ab omnibus personis diuinis, quæ supponuntur constitutæ ante talem communicationem, ergo. Ad cõfirmationem respondetur negando consequentiam, quia nunc vinculum vnionis est proprium Verbi, & non commune, & subsistentia absoluta vt sic, non terminat naturam humanam, sed tantum vt inclusa & modificata in relatiua: & ideo sicut subsistẽtia relatiua Filij terminat naturam diuinam, & non terminat personas alias; ita vnit illam naturæ humanæ, & non alias personas. At vero si vnio fieret in aliquo essentiali, iam vinculum vnionis esset commune, & in illo vniretur humana natura cum omnibus personis.

Obiect. 2. Scotus. Secunda difficultas est, quia relatio diuina vt sic, non dicit perfectionem, ergo nõ continet eminenter personalitatem creatam, ergo non potest supplere vicem illius, ergo nõ potest esse terminus huius vnionis. Sco. supra q. 1. & 4. propter argumentum cõcedit personalitatem diuinam, quam putat secundum propriam rationem nullã dicere perfectionem, non continere eminenter personalitatem creatam, repugnat enim hic modus continendi sine aliqua perfectione: vnde ad argumentum negat hoc esse necessarium, vt vna personalitas suppleat vicem alterius. Quam sententiam impugnat *Caieta.* hic art. 1. sed cum ipse cum Scoto sentiat relationem vt sic, nullam dicere perfectionem, vix potest vitare, quin vel relatio habeat vim terminandi formaliter à perfectione absoluta, quã habet ratione essentiæ, quod videtur incidere in opinionem Durandi, vel certe quin relatio terminet, prout nullam perfectionem dicit, quod Scotus intendit. *Caietanus* Respõdetur ergo negando maiorem, nam vt supra dixi, relatio diui-

Gabriel. diuina ex proprio conceptu includit subsistẽtiam relatiuam, quæ ex proprio conceptu dicit infinitam perfectionem, etiam relatiuam, vt docet etiam Gab. in 3. d. 1. q. 1. art. 3. dub. 2. Minimum est enim, quod personalitas creata dicat aliquam perfectionem, & tamen quod personalitas diuina, in quantum personalitas est, nullam dicat. Nõ igitur ita est, sed dicit infinitam, ratione cuius habet vim, vt possit supplere vicem subsistẽtiæ creatæ; & hoc modo potest dici continere illam eminenter, quia continet quidquid perfectionis est in illa, & in ratione termini potest vicem eius supplere, quanuis in ratione principij actiui, non cõtineat illam, nisi ratione essentiæ, quod nihil refert ad rationem terminandi, de qua agimus.

Obiect. 3. Tertia difficultas est quia nõ videtur, quomodo humanitas Christi possit terminari per relationem, quin Christus vt homo referatur ad Patrẽ per illam relationem. Et confirmatur, nam sequitur Christum esse analogicè personam cum aliis hominibus. *Responsio* Respondetur, Christum vt subsistentem in humanitate esse personam relatiuam, formaliter loquendo de ratione personæ, quatenus vt est indiuiduum quoddam humanæ naturæ, sit aliquid absolutum: & ideo ex hac vnione nõ sequitur humanitatem, vel hunc hominem referri ad Patrem, sed solum id sequitur de hac persona. Sicut quanuis relatio terminet deitatem, non tamen refert deitatem ipsam, nec hunc Deum, vt sic ad Patrem, sed personam illam, vt secundum se talis est. Deniq; illa relatio non vnitur per modum formæ informantis, sed solum per modum termini quasi sustentantis naturam, & ideo non oportet, vt referat ipsam naturam ad aliud. Ad confirmationem respondetur Christum esse vnicè hominem nobiscum, quia in ratione hominis humanitate constituitur, vt iterum dicetur q. 17. at vero in ratione personæ reperitur inter eius personam, & personas creatas analogia, tum quia eius persona relatiua est, aliæ sunt absolutæ: tum maxime quia eius persona est infinita, & increata, aliæ vero sunt creatæ & infinitæ.

ARTICVLVS. III.

Vtrum abstracta personalitate per intellectum, natura possit assumere.

21. 3. dist. 5. q. 2. arti. 3. *Art. præcedent.*

A D tertiũ sic proceditur. Videtur quod abstracta personalitate per intellectum, natura non possit assumere. Dictũ est enim, quod naturæ conuenit assumere ratione personæ: sed quod conuenit alicui ratione alicuius, remoto eo non potest ei conuenire: sicut corpus, quod est visibile ratione coloris, sine colore videri non potest. Ergo abstracta personalitate per intellectum, natura assumere non potest.

Ar. 1. huius quæst. ¶ 2. Præterea, Assumptio importat terminum vnionis, vt dictum est. Sed vnio non potest fieri in natura, sed solùm in persona. Ergo abstracta personalitate, natura diuina nõ potest assumere.

1. p. q. 40. art. 3. ¶ 3. Præterea, In prima parte dictũ est, quòd in diuinis abstracta personalitate nihil maner: Sed assumens est aliquid. Ergo abstracta personalitate, nõ potest diuina natura assumere.

Sed contra est quod in diuinis personalitas dicitur proprietas personalis quæ triplex est, scilicet paternitas, filiatio, & processio: vt in prima parte dictum est. *1. p. q. 30. arti. 3.* Sed remotis his per intellectum, adhuc remanet Dei omnipotentia, per quam est facta Incarnatio: sicut Angelus dicit Lucæ. 1. Non erit impossibile apud Deum omne Verbum. Ergo videtur quod remota personalitate, natura diuina possit assumere.

b. Respondeo dicendum, quod intellectus dupliciter se habet ad diuina. Vno modo vt cognoscat Deum sicuti est: & sic impossibile est, quòd circũscribatur per intellectum aliquid à Deo, & quòd aliud remaneat: quia totũ, quod est in Deo, est vnum, salua distinctione personarum: Quarum tamen vna tollitur sublata alia, quia distinguuntur solis relationibus, quas oportet esse simul. Alio modo se habet intellectus ad diuina nõ quidẽ quasi cognoscẽs Deum vt est, sed per modum suum, scilicet multipliciter & diuisim, id quod in Deo est vnum. Et per hunc modum potest intellectus noster intelligere bonitatem & sapientiam diuinam, & alia huiusmodi, quæ dicuntur essentialia attributa, non intellecta paternitate vel filiatione, quæ dicuntur personalitates. Et secundum hoc abstracta personalitate per intellectum, possumus adhuc intelligere naturam assumentem.

c. Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

c. Ad primum ergo dicendum, quòd quia in diuinis idem est quo est, & quod est, quicquid eorum, quæ attribuuntur Deo in abstracto, secundum se considereturalijs circunscriptis, erit aliquid subsistens, & per consequens persona: cum sit in natura intellectuali. Sicut igitur nunc positis proprietatibus personalibus in Deo dicimus tres personas: ita exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in consideratione nostra, natura diuina, vt subsistens, & vt persona. Et per hunc modum potest intelligi, quòd assumat naturam humanam ratione suæ subsistentiæ vel personalitatis.

Ad secundum dicendum, quod etiã circunscriptis per intellectum personalitatibus triũ personarum, remanebit in intellectu vna personalitas Dei, vt Iudæi intelligunt, ad quam poterit terminari assumptio, sicut nũc dicimus eam terminari ad personam Verbi.

d Ad tertium dicendum, quod abstracta personalitate per intellectum, dicitur nihil remanere per modum resolutionis: quasi aliud sit quod subijcitur relationi, & aliud ipsa relatio: quia quicquid consideratur in Deo, consideratur vt suppositum subsistens. Potest tamen aliquid eorum, quæ dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modum resolutionis, sed per modum iam dictum.

In corpore articu.

COMMENTARIVS.

Titulus articuli.

DVplex potest esse sensus huius quæstionis, prior est conditionatus ex hypothesi impossibili, per quam abstrahuntur relationes, nõ tantum ab actu Incarnationis, sed etiam ab ipsa diuinitate, vt Caietã. dicit: vt quæstio sit, an si in re ipsa intelligatur diuina natura esse sine relationib", possit assumere. Et hoc modo licet abstractio hæc fiat per intellectum, tamẽ ex hypothesi ponitur in re ipsa ad modum abstractionis negatiõis vnum ab alio, & nõ tantum præscindentis.

Secundus sensus esse potest absolutus, abstrahendo relationes ab actu Incarnationis, & non à diuinitate, vt sensus sit, an nunc existente natura diuina coniuncta relationibus, possit nihilominus assumere per ea, quæ præcisè illi conueniunt, vt à relationibus abstrahitur. Et quidem si titulũ articuli nudè consideremus, potius videtur indicare posteriorem sensum, in quo natura abstrahitur ab omni personalitate: cui fauet verbum illud, *An natura possit assumere*, quod indicat sensum absolutum, nam in quæstione conditionata potius esset dicendum, an posset assumere posita hypothesi. Et ratio argumentum Sed contra, quã corpus articuli optime quadrant cum hoc sensu: in solutionibus autem argumentorum, satis explicuit D. Thom. se loqui in priori sensu, vt videbimus.

Respon.

b Respondet D. Thom. affirmans posse naturam assumere abstractis personalitatibus, quod in corpore non probat, sed tantum explicat, dicens abstractionem hanc non habere locum in cognitione, qua videtur Deus prout in se est, sed solum in nobis, qui cognoscimus Deum ad modum nostrum, scilicet multipliciter & diuisim apprehendentes id, quod in Deo vnum est: & hoc modo, inquit, abstrahendo naturam à relatio nibus, adhuc intelligimus illam vt aptam & potentem ad assumendum. Quod non amplius probat, vtpote in solutione primi & secundi propriã rationem redditurus.

Videtur autem animaduersione dignum, distinctionem illam D. Thom. de cognoscentibus Deum prout in se est, aut solum imperfecto modo, esse quidem veram quoad hoc, quod in illa visione clara nõ potest videri aliquid in Deo, quin omnia videantur, quæ in illo formaliter sunt, in cognitione autem abstractiua potest vnum ab alio secundum rationem separari. Quod vero ad præsentem quæstionem attinet, non videtur multum referre hæc differentia, nam qui videt Deũ, & Deus ipse se comprehendens cognoscit veritatem illius conditionalis: si natura diuina existeret sine relationibus posset assumere: vnde etiam in vidente Deum potest esse sufficiens abstractio ad præsentem quæstionem necessaria, quia hæc non requirit cognitionem vnius sine alio, sed cognitione propriam huius vnionis, & eius termini formalissimo etiam quod attinet ad priorẽ sensum quæstionis, licet non videat naturam sine personis, videt tamen quid sit proprium naturæ, quid personæ, sicut etiam videt nunc Verbum terminare naturam per relatiuum, non per absolutum, eodem modo possunt videre, an natura possit terminare per absolutum, non terminando per relationem: & hoc modo potest dici esse in eis sufficiẽs abstractio, etiam ad priorem sensum quæstionis, quia illa etiam non consistit in cognitione vnius sine alio, sed in distincta cognitione absoluti, & relatiui. Nihilominus tamẽ existimo D. Tho. non sine causa hanc distinctionem hoc loco præmisisse, vt in solutione ad tertium explicabo.

Primum argumentum.

4 Primum argumentum D. Tho. est, naturæ cõuenit assumere ratione personæ, ergo abstracta persona non posset assumere natura. Respondet negando consequentiam, quia si abstraherentur à natura diuina relationes, iam id, quod maneret in Deo, esset persona, quia esset subsistens. Vnde etiam potest applicari solutio distinguendo antecedens, nunc enim conuenit naturæ assumere ratione personæ relatiuæ, si autem abstraherentur relationes, maneret persona absoluta, & ita ratio ne illius fieri posset assumptio.

In qua solutione considerandum est, id quod D. Tho. ait, quod Deo in abstracto tribuitur, si secundum se consideretur, aliquid esse subsistens, applicatum ad præsentem quæstionem dupliciter intelligi potest: vno modo, quod si natura diuina intelligeretur existere sine relationibus, cõsequenter intelligeretur habere aliquam subsistẽtiam, quam nunc non habet, per quam esset subsistens, & per consequens persona: sicut dicere solemus de humanitate Christi, si separaretur à Verbo, fore subsistentem, non quidem per subsistentiam quam nũc habet, sed quia propriam statim reciperet, non enim potest separata, omni subsistentia carere. Et hic sensus sufficit sine dubio ad soluendum argumentum: sed non videtur adeo consentaneus rationi, quam reddit D. Tho. scilicet quia in Deo idem est, quod est, & quo est.

Vnde est alius sensus, quod si natura diuina intelligeretur existere sine relationibus, intelligeretur manere subsistens ex se, & ex vi modi essendi, quem nunc habet, etiam si non intellige remus illi addi subsistentiam in quo superat humanitatem à Verbo separatam. Ratio est, quia si humanitas separaretur à Verbo fieret subsistens per naturalem consecutionem (quippe in rerum natura sine aliquo existendi modo consistere nõ potest) non quia formaliter ex vi sui conceptus subsistens sit: at vero natura diuina, non solum hac ratione maneret subsistens, sed quia ex se nõ tantum est, quo est, sed etiam, quod est: quæ ratio à D. Tho. reddita, in hoc sensu fauet multum supra tractatæ opinioni de essentiali subsistẽtia. Quod vero addit naturam sic subsistentem fore personam, ideo dixit, quia ponit illam in re ipsa abstracte subsistentem sine alijs personalitatibus, atque adeo incommunicabilem. Et ex his explicata manet solutio ad secundum, quæ eandem cõtinet doctrinam.

Tertium.

d Tertium argumentum est, abstracta personalitate nihil manet, ergo nihil esset quod posset assumere. Respondet breuiter, & obscure antecedens esse verum de abstractione per modum resolutionis, non tamen de abstractione secundum modum iam dictum. In qua solutione explicanda multum laborat Caietã. inquirẽdo quid sit abstractio per modum resolutionis. Sed ne immoremur in re no admodum necessaria, mihi breuiter videtur abstractionem per modum resolutionis vocasse D. Tho. illam, qua vere vnum ab alio separatur, vel distinguitur, & hanc dicit non habere locum inter essentiam, & relationes diuinas, vt patet ex distinctione data in corpore articuli, quam ad hunc finem D. Thomas præmisit. Ex quo fit, vt simpliciter & absolute impossibile sit, naturam diuinam abstractam, ideo à proprietatibus relatiuis assumere posse, quia simpliciter impossibile est, naturam sic esse abstractam, & esse eandem naturam, quæ nunc est, vt recte probat hoc tertium argumentum. Nihilominus tamen ex hypothesi posita per intellectum, qui fingit vnum manere sine alio, etiam si in re non distinguantur, vera est illa conditionalis propositio, quod si natura esset sic abstracta, posset assumere, & hoc modo est facilis argumenti solutio.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum vna persona possit sine alia naturam creatam assumere.

22. 3. dist. 1. q. 2. artic. 1.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd vna persona nõ possit assumere naturã creatam, alia nõ assumente. Indiuisa enim sunt opera Trinitatis, vt dicit Aug. in Enchir. sicut autẽ triũ personarum est vna essentia, ita & vna operatio: Sed assumere est operatio quædã. Ergo non potest conuenire vni personæ diuinæ, quin conueniat alij.

Enchir. c. 38. à medio to. 3.

¶ 2. Præterea, Sicut dicimus personã Filij incarnatã, ita & naturã: tota enim diuina natura in vna suarũ hypostasum incarnata est: vt dicit Dam. in 3. li. Sed natura communis est tribus personis: ergo & assumptio.

li. 3. orth. fidei, c. 6.

¶ 3. Præterea, Sicut humana natura in Christo assumpta est à Deo, ita etiam & homines per gratiam assumuntur ab ipso, secundum illud Rom. 14. Deus illum assumpsit: Sed hæc assumptio communiter pertinet ad omnes personas: ergo & prima.

c. 2. p. 1 à medio & ante medium.

Sed contra est, quòd Dionys. 2. cap. de Diui. no. Incarnationis mysterium dicit pertinere ad discretã Theologiã: secundum quam scilicet aliquid distinctim dicitur de diuinis personis.

Ar. 1. huius quæst.

a Respondeo dicendum, quòd (sicut dictum est) assumptio duo importat, scilicet actum assumentis, & terminum assumptionis. Actus autem assumentis procedit ex diuina virtute, quæ communis est tribus personis, sed terminus assumptionis est persona, sicut dictum est: Et ideo id quod est actionis in assumptione, commune est tribus personis: sed id quod pertinet ad rationem termini, conuenit ita vni personæ, quod non alij. Tres enim perso

Ar. 1. huius quæst.

næ

Universidad de Deusto
Biblioteca

næ fecerunt, vt humana natura vniretur vni personæ Filij. A

b Ad primum ego dicendum, quod ratio illa procedit ex parte operationis. Et sequeretur conclusio, si solam illam operationem importaret absque termino, qui est persona.

Ad secundum dicendum quòd natura dicitur incarnata, sicut & assumens, ratione personæ, ad quam terminata est vnio (sicut dictum * est) non autem prout est communis tribus personis. Dicitur autem tota natura diuina incarnata: non quia sit incarnata in omnibus personis, sed quia nihil deest de perfectione diuinæ naturæ personæ incarnatæ. B

Ad tertium dicendum, quòd assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ secundum quãdam assimilationem ad bonitatem illius: secundum illud 2. Pet. 1. Vt diuinæ consortes naturæ, &c. Et ideo huiusmodi assumptio communis est tribus personis, & ex parte principij, & ex parte termini: Sed assumptio, quæ est per gratiam vnionis, est communis ex parte principij, non autem ex parte termini, vt dictum est*.

Art.1. huius quæst.

Ar 2 huius quæst.

COMMENTARIVS.

Hic articulus potest intelligi non solum de possibili vt sonat, sed etiã de facto, vt D. Tho. respondet Incarnationem factam esse: optimè etiam & à fortiori concludens esse possibile, quandoquidem factum est. Et ita hic articulus est sufficienter expositus ex supra tractatis.

b In responsione ad primum, quoniam D. Thomas ait in verbo assumptionis importari nunc terminum vnionis, qui est persona, colligit Caietanus (entire D. Thomam posse dari aliquem terminum huius vnionis, qui non sit persona, quia non sine causa addidit illam restrictionem, *qui est persona*. Sed reuera D. Thom. hoc loco nihil illi sententiæ fauet, quia illud non est additum per modum restrictionis, sed ad explicandum, cur ex parte termini posit vnio esse propria, & non communis omnibus personis, videlicet, quia ille terminus est persona. Cætera clara sunt.

Artic. V.

ARTICVLVS. V.

Vtrum quælibet persona diuina potuerit humanam naturam assumere.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod nulla alia persona diuina potuerit humanam naturam assumere, præter personã Filij. Per huiusmodi enim assumptionem factum est, quod Deus sit filius hominis. Sed inconueniens esset, quod esse Filium hominis conueniret Patri vel Spiritui sancto: hoc enim vergeret in confusionem diuinarum personarum. Ergo Pater vel Spiritus sanctus carnem assumere non potuit. 23. 3. di. 1 q. 2 arti. 3.

¶ 2. Præterea per Incarnationem diuinam, homines assecuti sunt adoptionem filiorum, secundum illud Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorũ: Sed filiatio adoptiua est participata similitudo filiationis naturalis quæ non conuenit nec Patri nec Spiritui sancto: vnde dicitur Ro. 8. Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui. Ergo videtur, quòd C nulla alia persona potuerit incarnari, præter personam Filij.

¶ 3. Præterea, Filius dicitur missus & genitus natiuitate temporali, secundũ quod incarnatus est: Sed Patri non conuenit mitti, qui etiam est innascibilis: vt in Prima parte habitum est*. ergo saltẽ persona Patris non potuit incarnari. 1. p q. 43. art. 4 & q. 32. ar. 3.

Sed contra est, quod quicquid potest Filius, potest Pater & Spiritus sanctus: alioquin non esset eadem potentia trium personarum: sed Filius potuit incarnari. Ergo similiter Pater & Spiritus sanctus.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictum * est, assumptio duo importat, scilicet ipsum actum assumentis & terminum *Art.1. huius quæst.*

minum assumptionis: principium autẽ actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autẽ diuina cõmuniter & indifferenter se habet ad omnes personas: eadem etiam est cõmunis ratio personalitatis in tribus personis, licet proprietates personales sint differentes. Quandocunque autẽ virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet eorum suã actionem terminare: sicut patet in potentijs rationalibus, quæ se habent ad opposita, quorum vtrũque agere possunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanã vnire personæ Patris vel Spiritus sancti, sicut vniuit eã personæ Filij. Et ideo dicendũ, quòd Pater vel Spiritus sanctus potuit carnem assumere, sicut & Filius. A B

Ad primum ergo dicendum, quòd filiatio tẽporalis, qua Christus dicitur filius hominis, non constituit personã ipsius, sicut filiatio ẽterna: sed est quiddam consequens natiuitatem temporalem. Vnde si per hunc modũ nomen Filiationis ad Patrem vel Spiritũ sanctũ transferretur, nulla sequeretur cõfusio diuinarum personarum.

Ad secundum dicendum, quòd filiatio ad opposita est quedã participata similitudo filiationis naturalis: Sed fit in nobis appropriatè à Patre, quæ est principium naturalis filiationis: & per donum Spiritus sancti, qui est amor Patris & Filij: secundum illud Gal. 4. Misit Deus Spiritum Filij sui in corda nostra clamantem, Abba pater. Et ideo sicut filio incarnato, adoptiuã filiationẽ accepimus ad similitudinem filiationis naturalis eius: ita Patre incarnato adoptiuam filiationem reciperemus ab eo, tanquam à principio naturalis filiationis, & à Spiritu sancto tanquam à nexu communi Patris & Filij.

Ad tertium dicendum, quòd Patri conuenit esse innascibilem secundum natiuitatem ẽternam: quod non excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius Dei secundum Incarnationem, eo quòd est ab alio, sine quo Incarnatio non sufficeret ad rationem missionis. A

Tam quæstio ipsa, quam litera D. Tho. perspicua est, neque aliquid addendum occurrit.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum plures personæ diuinæ possint assumere vnam numero naturam.

AD sextum sic proceditur. Videtur quòd duę personę diuinę non possint assumere vnam & eandem numero naturam. Hoc enim supposito, aut essent vnus homo vel plures: Sed non plures: sicut enim vna natura diuina in personis pluribus non patitur esse plures Deos, ita vna natura humana in pluribus personis non patitur esse plures homines. Similiter etiam non possent esse vnus homo: quia vnus homo est iste homo, qui demõstrat vnam personam: & sic tolleretur distinctio trium personarum diuinarum: quod est inconueniens. Non ergo duę aut tres personę possunt accipere vnã naturã humanã. 24. 3 di. 1 q. 2. ar. 4.

¶ 2. Præterea, Assumptio terminatur ad vnitatem personæ: vt dictũ est*. Sed non est vna persona Patris & Filij & Spiritus sancti. Ergo non possunt tres personę assumere vnam naturam humanam. C *art. 2. huius q.*

¶ 3. Præterea, Damascen* dicit in 3. li & Augusti. in 1. de Trinit*. quod ex Incarnatione Filij Dei consequitur, quod quicquid dicitur de filio Dei, dicitur de filio hominis, & è conuerso. Si ergo tres personæ assumerent vnam naturam humanam, sequeretur quòd quicquid dicitur de qualibet trium personarum, diceretur de illo homine: & è conuerso, quę dicerentur de illo homine, *Dama. li. 3. c. 3. & 4.* * *li. 1. ex ca. 11. 12. & 13. collig. to. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mine, possent dici de qualibet trium personarum. Sic ergo id quod est proprium Patris, scilicet generare filium ab æterno, diceretur de illo homine: & per consequens diceretur de Filio Dei, quod est inconueniens. Non ergo est possibile: quòd tres personæ diuinæ assumant vnam naturam humanã.

Sed contra persona incarnata subsistit in duabus naturis, diuina scilicet & humana: Sed tres personæ possunt subsistere in vna natura diuina. Ergo etiam possunt subsistere in vna natura humana, ita scilicet, quòd sit vna natura humana à tribus personis assumpta.

b Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est, ex vnione animæ & corporis in Christo, non fit neque noua persona, neque noua hypostasis: sed fit vna natura assumpta in personã vel hypostasim diuinã. Quod quidẽ nõ fit per potentiã naturæ humanæ, sed per potentiam diuinæ personæ. Est autẽ talis diuinarum personarũ conditio, quòd vna earum non excludit aliam à communione eiusdem naturæ, sed solùm à communione eiusdem personæ. Quia igitur in mysterio Incarnationis tota ratio facti, est potentia facientis (vt Augustinus dicit in Epistola ad Volusianum) magis circa hoc est iudicandum secundum conditionem diuinæ personæ assumentis, quam secundum conditionem naturę humanæ assumptæ. Sic ergo non est impossibile diuinis personis, vt duę vel tres assumant vnam naturam humanam. Esset tamen impossibile vt assumerent, vnam hypostasim, vel vnam personam humanam: sicut & Anselmus dicit in lib. cur Deus homo, quod plures personæ nõ possunt assumere vnum eundemq; hominem: scilicet in vnitatem personæ.

c Ad primum ergo dicendum, quòd hac positione facta scilicet quòd tres personę assumerent vnam humanam naturam, verum esset dicere quòd tres personæ essent vnus homo, propter vnam naturam humanam. Sicut enim nunc verum est dicere, quòd tres personæ sunt vnus Deus propter vnam diuinam natutam, sic verum esset dicere quod essent vnus homo propter vnam naturam humanam. Nec, ly vnus, importaret vnitatem personæ, sed vnitatem in natura humana. Non enim posset argui ex hoc, quod tres personæ sunt vnus homo, quod essent vnus simpliciter: nihil enim prohibet dicere, quod homines, qui sunt plures simpliciter, sint vnus quantum ad aliquid: puta vnus populus. Et sicut Aug. dicit. 6. de Trin. diuersum est natura Spiritus Dei & spiritus hominis, sed inhærendo fit vnus Spiritus: secundum illud. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est.

d Ad secundum dicendum, quòd illa positione facta, humana natura esset assumpta in vnitate, non vnius personæ, sed in vnitatem singularum personarum: ita scilicet quòd sicut diuina natura habet naturalem vnitatem cum singulis personis. ita natura humana haberet vnitatem cum singulis per assumptionem.

e Ad tertium dicendum, quòd circa mysterium Incarnationis fit communicatio proprietatũ pertinentiũ ad naturã: quia quæcunq; cõueniunt naturæ, possunt prædicari de persona subsistente in natura illa, cuiuscunq; naturæ nomine significetur. Prædicta igitur positione facta, de persona Patris poterũt prædicari, & ea quæ sunt humanæ naturæ, & ea quæ sunt diuinæ, & similiter de persona Filij & Spiritus sancti. Non autem id quod conueniret personæ Patris ratione proprię personę, posset attribui personæ Filij aut Spiritus sancti, propter distinctionem personarum, quæ remaneret. Posset ergo dici, quod sicut Pater est ingenitus, ita homo esset ingenitus, secundum quod ly homo supponeret pro persona Patris. Si quis autẽ vlteriùs procederet, Homo est ingenitus, Filius est homo, ergo Filius est ingenitus: esset fallacia figuræ dictionis vel accidentis: Sicut & nunc dicimus Deum esse ingenitũ, quia Pater est ingenitus: nec tamẽ possumus concludere, quòd Filius sit ingenitus, quanuis sit Deus.

q. 2. ar. 5. ad. 1. — *Est epist. 3. non multum ante med. to. 2.* — *Lib 2. cur Deus homo cap. 9. circa principium.* — *Lib. 9. c. 3. ante med. to. 3.*

COMMENTARIVS.

Titulus artic.

DVobus modis intelligi potest plures personas assumere vnam naturam, primo terminando illam per aliquam communem, & absolutam proprietatem, secundo terminando proximè, & immediatè per propriam relationes, hunc posteriorem sensum disputat D. Thom. priorem nunquam expresse attigit, nos postea expressius attingemus.

Respon.

b Affirmat igitur primo D. Tho. posse duas, vel tres personas eandem numero naturam simul assumere. Ratio est, quia ex parte diuinarum personarum, non est repugnantia, cum ab eiusdem naturæ consortio, nõ se excludãt necessario, neq; ex parte naturæ assumendę, cum hæc assumptio non fiat iuxta conditionem, seu capacitatem naturalem illius, sed iuxta omnipotentiam facientis, & capacitatem obedientię in natura assumenda. Secundo addit D. Thom. in fine articuli, non posse plures personas diuinas assumere vnam personam, vel hypostasim humanam, quia diuinæ personæ excludunt se à communione eiusdem personæ. Et iuxta hanc conclusionem explicat D. Thom. Anselmum, qui lib. 2. Cur Deus homo. c. 9. visus est priorem conclusionem negare, dicens non posse plures personas vnum, eundemque hominem assumere.

Ansel.

In qua secunda assertione, quod ad rem attinet, nihil est difficultatis, quod vero attinet ad Anselmum, difficultatem patitur D. Thom. ex positio: vt enim Durandus in. 3. distin. 1 quæst. 3. objicit, ita negat Anselmus eo loco plures personas vnum, eundemque hominem assumere posse, vt tamen affirmet posse vnam personam illum assumere, loquitur ergo de assumptione naturæ, & non personæ, quia si esset sermo de assumptione personæ, neque in vna persona fieri posset. Quod vero Caiet. respondet, aliud esse assumere hominem, aliud assumere vnum, eundemque hominem, non video quid ad rem, vel ad literam Anselmi faciat, cum ille sermonem non variet, sed eodem omnino modo de vna, & de omnibus personis loquatur, concedendo vni, quod pluribus negat. Quin potius impertinens videri posset hoc specialiter negare pluribus personis, si sermo esset de assumptione personæ, hoc enim si pluribus repugnat, sane ideo est, quia repugnat singulis, seu quia persona creata assumptibilis non est: vnde si per impossibile persona diuina creatam posset assumere, plures quidem personas eádem assumere nihil repugnaret, propter rationem prioris conclusionis, quæ tunc pari modo conuinceret: atque illa hypothesi constituta, quanuis tres personæ à consortio eiusdem increatæ personæ excludant seſe, quippe cum illa non sit assumptibilis, tamen ab eiusdem creatæ personæ communione haud sanè excluderentur, cum illa è contra assumptibilis fingatur: si ergo nunc se excludunt, ideo est, quia singulæ personæ excluduntur à eó munione, seu terminatione.

Durand.

Quocirca existimo mentem Ansel. non obscure colligi posse ex eius verbis: quærit enim ibi in qua persona Deus hominẽ assumpserit, id est homo factus fuerit, & subdit rationem dubitandi dicens: *Pluses enim persona nequeunt vnum, eundemq; hominem assumere in vnitatem personæ, quare in vna persona tantum id fieri necesse est*, loquitur ergo Anselmus supposita fide Incarnationis iam factæ, qua credimus Christum vnum, eundemq; hominem personaliter fuisse, & inde infert eius humanitatem non pluribus, sed vni tantum personæ fuisse coniunctam: & ideo non simpliciter, sed cum addito negauit tres personas posse eandem humanitatem assumere, scilicet in vnitatem personæ: hoc autem modo bene potest vna persona assumere humanitatem in vnitatem personæ, iuxta quam expositionem autoritas Ansel. nihil obstat priori conclusioni D. Thom. Et ita intellexit Bonuen. in. 3. dist. 1. art. 1. quæst. 3. & Richard. art. 1. q. 4. & expositio D. Tho. fortasse nõ est ab hoc sensu aliena, nam quia tres personæ non possent assumere hominem in vnitatẽ personæ, nisi assumendo personam ipsam, cum ipsæ personæ inter se confundi non possint, ideo pro eodem duxit vno, vel alio modo Anselmum exponere, vt Caiet. etiam indicauit. *Bonauen. Richar.*

In solutione ad primum tangit D. Thom. quæstionem, si tres personæ assumerent vnam naturam, an essent vnus homo, quam postea versabimus, nunc solũ est explicanda sententia D. Tho. quoniam Caiet. illam detorquet. Primum enim affirmat D. Thom. in eo casu tres personas tam absolutè, & simpliciter vnum hominem fore propter vnam humanam naturam, sicut sunt vnus Deus propter vnam diuinitatem, subiungit vero deinde, in eo casu non fore tres personas vnum simpliciter, vnde Caiet. colligit non fore tũe simpliciter vnum hominem, quod si verum esset, D. Thom. paucis verbis sibi repugnaret, vel certè sentiret tres personas non esse simpliciter vnum Deum, sed secundum quid. Deinde est apertè contra mentem eius, sic enim dicit: *Nec posset argui ex hoc, quod tres personæ sunt vnus homo, quod essent vnus simpliciter*, vbi non negat esse vnum hominem simpliciter, sed quod essent vnus absolute, & sine addito, & ratio (quam D. Thom. etiam tetigit) est, quia vnus homo etiam absolutè, & simpliciter dictus, non dicit vnitatem personæ, sed naturę: at vero vnus absolutè dictus dicit vnitatem personæ, sicut tres personæ dicuntur vnus Deus, non tamen vnus absolutè, aliud est ergo esse vnum hominem simpliciter, aliud esse vnũ simpliciter. Primum affirmat D. Thom. Secundum negat, & ita facilè patet tota litera huius solutionis, & exemplum, quod adducit acõmodatè intelligendum est, quantum ad hoc explicandum conferre potest, non quia in omnibus sit simile, vt facilè cuicunq; considerãti patebit.

d Secundum argumentũ D.Tho. est, assumptio terminatur ad vnitatem personæ, sed in eo casu non ita posset terminare, vt dictum est, ergo. Respondet D.Thom. in eo casu assumptionem, in singulis personis ad vnitatem personæ terminari, seu naturam humanam in vnitatem, assumi non vnius personæ tantum, sed singularum personarum: sensus est, in eo casu esse tres assumptiones, tresq; vniones atque earum singulas ad vnitatem personæ terminari: ideò hoc tantum esse de ratione assumptionis, vel vnionis.

e In solutione ad tertium explicat D.Tho. quàlis esset in eo casu idiomatum cõmunicatio, tã inter Deum & hominem, quam inter personas inter se. Et litera est satis clara, pendet vero ex iis, quæ traduntur in 1.p. quæst. 39. & quæ infra dicemus quæst. 16. itaque in communibus & essentialibus esset communicatio idiomatum, tam inter hunc Deum & hunc hominem, quam inter personas: in notionalibus vero, seu personalibus esse posset inter hunc hominem, & singulas personas, quia pro singulis posset hic homo supponere, non tamen inter personas inter se, quia nunquam vna pro alia supponit.

ARTICVLVS. VII.

á Vtrùm vna persona diuina possit assumere duas naturas humanas.

3 dist. 1. q. 2. art. 5.

AD Septimũ sic proceditur. Videtur, quòd vna persona diuina non possit assumere duas naturas humanas. Natura enim assumpta in mysterio Incarnationis non habet aliud suppositum præter suppositum personę diuinæ: vt ex supradictis patet*. Si ergo ponatur esse vna persona diuina assumẽs duas humanas naturas, esset vnum suppositum duarum naturarum eiusdem speciei, quod videtur implicare contradictionem: non enim natura vnius speciei multiplicatur, nisi secundum distinctionem suppositorum.

Ar. præc. & 3. q. 1. ar. huius. q. & art. 2. 2. & 3.

¶ 2. Præterea, Hac suppositione facta, non posset dici, quòd persona diuina incarnata, esset vnus homo: quia non haberet vnam naturam humanam. Similiter etiam non posset dici, quòd esset plures: quia plures homines sunt suppositò distincti, & ibi esset tantum vnum suppositum. Ergo prædicta positio est omnino impossibilis.

¶ 3. Prętereà, In incarnationis mysterio tota natura diuina est vnita totì naturæ assumptæ, id est, cuilibet parti eius: est enim Christus perfectus Deus & perfectus homo, totus Deus, & totus homo: vt Dam*. dicit in. 3. lib. Sed duę humanæ naturæ non possent totaliter sibi inuicem vniri: quia oporteret quòd anima vnius esset vnita corpori alterius: & quòd etiam duo corpora essent simul, quod confusionem induceret naturarum. Non ergo est possibile, quòd vna persona diuina duas humanas naturas assumat.

li. 3. orth. fi. cap. 7.

Sed contra est quòd quicquid potest Pater, potest Filius: Sed Pater post Incarnationem Filij potest assumere naturam humanam aliam numero ab ea, quã Filius assumpsit: in nullo enim per Incarnationem Filij est diminuta potentia Patris vel Filij. Ergo videtur quòd Filius post Incarnationem possit aliam humanam naturam assumere præter eam, quam assumpsit.

b Respondeo dicendum, quòd illud quod potest in vnum, & non in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum. Potentia autem diuinæ personæ est infinita: nec potest limitari ad aliquid creatum. Vnde non est dicendũ, quòd persona diuina ita assumpserit vnam naturam humanam, quòd nõ potuerit assumere aliam. Videretur enim ex hoc sequi quod personalitas diuinæ naturæ esset ita comprehensa per vnam naturam humanam, quòd ad eius personalitatem alia assumi nõ possit, quod est impossibile: non enim increatum à creato comprehendi potest. Patet ergo quòd siue cõsideremus personam diuinam secundum virtutẽ, quę est principium vnionis, siue secundum suam personalitatẽ, quæ est terminus vnionis, oportet dicere quòd persona diuina

diuina præter naturam humanam, quã assumpsit, possit aliam numero naturã humanam assumere.

Ad primum ergo dicendum, quòd natura creata perficitur in sua ratione per formam, quæ multiplicatur secundum diuisionem materiæ. Et ideo si compositio materiæ & formæ constituat nouum suppositum, consequens est quòd natura multiplicetur secundum multiplicationem suppositorum: Sed in mysterio Incarnationis vnio formæ & materiæ, id est, animæ & corporis, non constituit nouum suppositum, vt suprà dictum est*. & ideo posset esse multitudo secundum numerum ex parte naturæ propter diuisionem materiæ absq; distinctione suppositorum.

Art. præc.

c Ad secundum dicendum, quòd posset videri dicendum, quod prædicta positione facta sequeretur, quòd essent duo homines propter duas naturas absque hoc, quòd essent ibi duo suppositа: sicut è conuerso tres personæ dicerentur vnus homo, propter vnam naturam humanam assumptam, vt suprà dictum est*. Sed hoc non videtur esse verum: quia nominibus est vtendum secundum quòd sunt ad significandum* imposita: quod quidem est ex consideratione eorum, quę apud nos sunt. Et ideo oportet circa modum significandi & cõsignificandi cõsiderare ea, quæ apud nos sunt: in quibus nunquam nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum. Homo enim, qui est duobus vestimentis indutus, non dicitur duo vestiti, sed vnus vestitus duobus vestimentis: & qui habet duas qualitates, dicitur singulariter aliqualis secũdum duas qualitates. Natura autem assumpta quantum ad aliquid, se habet per modum indumenti licet non sit similitudo, quantum ad omnia: vt suprà dictum est*: Et ideo si persona diuina assumeret duas naturas humanas, propter vnitatem suppositi, diceretur vnus homo, habens duas naturas humanas. Contingit autem quòd plures homines dicuntur vnus populus, propter hoc quòd conueniunt in aliquo vno: non autem propter vnitatem suppositi. Et similiter si duæ personę diuinæ assumerent vnam numero humanã naturam, dicerentur vnus homo (vt suprà dictum est*) non vnitate suppositi, sed in quantum conueniunt in aliquo vno.

Art. præce. ad. 1.

q. 2. ar. 6. ad. 1.

d Ad tertium dicendum, quòd diuina & humana natura non eodem ordine se habent ad vnam personam diuinam, sed per prius comparatur ad ipsam diuina natura, vt pote quæ est vnum cum ea ab æterno: Sed natura humana comparatur ad personam diuinam per posterius vt pote assumpta ex tempore a diuina persona: non quidem ad hoc quod natura sit ipsa persona, sed quod persona Dei in humana natura subsistat: filius enim Dei est sua deitas, sed non est sua humanitas. Et ideo ad hoc, quòd natura humana assumatur à diuina persona, requiritur quòd diuina natura vnione personali vniatur toti naturæ assumptæ, id est secundum omnes partes eius: Sed duarum naturarum assumptarum esset vniformis habitudo ad personam diuinam, nec vna assumeret aliam. Vnde non oporteret quòd vna earum totaliter alteri vniretur, id est omnes partes vnius omnibus partibus alterius.

COMMENTARIVS.

Titulus articuli.

TItulus est clarus, & quanuis in litera limitetur ad humanas naturas, tamen sensus ad quascunque naturas assumptibiles extenditur, siue sint eiusdem siue diuersę speciei, nam eadem est ratio de omnibus, & sensus est, an possint ita assumi, vt simul maneant vnitæ.

b Affirmat igitur D.Thom. posse vnam diuinam personam duas naturas assumere, atq; cum non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non limitet numerum, intelligit planè in quo- A
tus numero finito hoc posse fieri, etiam si in infinitum augeatur, quod totum probat illius ratio, scilicet quia persona diuina tam vt principium efficiens, quam vt terminus huius vnionis est simpliciter infinita, & ad hunc effectum sufficientissima: supponit vero D. Thom. vt per se notum ex parte naturarum repugnantiam esse non posse quia licet secundum naturalem capacitatem sese excludant à consortio eiusdem personæ propriæ, & connaturalis, tamen secundum capacitatem obedientialem non se excluderent à consortio eiusdem personæ infinitæ, & superioris ordinis: si enim nunc natura diuina, & humana, quæ multo magis inter se distant, quam omnes creatæ naturæ, non se excludunt à communione eiusdem diuinæ personalitatis, multo minus se excluderent naturæ creatæ inter se. Et hoc docuit etiam in solutione ad primum quæ ex dictis sufficienter expositæ est.

c In solutione ad secundum definit, in eo casu vnam personam habentem plures humanitates vnum hominem fore, quod solum ex vsu, & sig- B
nificatione nominum colligit, de qua re infernus disputabimus.

d Solutio ad tertium nonnulla continet notatione digna, primum enim quærit D. Thom. an in eo casu naturæ assumptæ ita essent inter se vnitæ, vti nunc humana diuinaq; & respondet multo esse maiorem vnionem inter naturam diuinam, & quancunq; assumptam, quam inter assumptas inter se, propter maiorem vnitatem diuinæ naturæ cum Verbi personalitate, quæ doctrina sufficienter explicata est superiori disputatione sect. secunda conclus. secunda. Quærit secundo an in eo casu posset dici vna humanitas prius assumpta aliam assumere, sicut nunc dicitur diuina natura assumere humanitatem. Et respondet optime negando, tum quia vna humanitas non esset principium assumendi aliã, tum quia non esset terminus assumptionis eius, nunc enim diuina natura propter summam vnitatem, quam habet cum Verbo dicitur ad se sumere, quia sumit ad personam Verbi, quæ est idem quod ipsa: at vero humanitas, licet esset C
vnita Verbo, non tamen est ipsum Verbum, & ideo quod assumitur ad Verbum ipsum, non potest dici assumi ad humanitatem, præsertim cum dictum sit, vnam naturam assumptam non vniri alteri, sicut diuinitatem ipsam.

Addit tertiam quæstiunculam Caiet. an esset tunc communicatio idiomatum inter naturas assumptas, verbi gratia, inter angelum & hominem, & respondet negando: itaq; si ille homo moreretur, non esset verum dicere angelum mori, sicut nunc est verum dicere Deum mori. Sed hæc sententia mihi videtur falsa, loquendo de propria communicatione idiomatum inter naturas in concreto significatas, quia hæc communicatio non fundatur nunc (vt ipse putat) in hoc, quod diuinitas & persona Verbi sunt omnino idem, sed in hoc, quod vna & eadem persona sub vtraq; natura subsistit, & pro ea supponunt nomina naturam ipsam in concreto significantia, vt videre etiam est inter duas formas accidentales existentes in eodem supposito, & expositorio syllogismo conuinci potest, recte enim

Communicatio idiomatum esset inter naturas assumptas

sequitur, hic homo patitur, ergo Verbum patitur: rursus sed Verbum est hic angelus (suppono enim simul assumpsisse naturam angelicam) ergo hic angelus patitur. Medina negat vltimam consequentiam, quia si significatur, inquit in illo consequenti hunc angelum pati in propria natura, sed contra, quia subiecta præsertim in concreto significata, pro materiali accipi solent, alias hec esset falsa in illo casu, hic Angelus creat, vel hic homo est genitus ab æterno, & ideo merito D. Thom. admittit hanc communicationem idiomatum in eo casu, in 3. dist. 1. quæst. 2. art. 5. quem sequuntur Gab. ibi quæst. 2. art. 3. dub. 4. Marsil. in. 3. quæst. 1 art. 3. dub. 3. *D. Thom. Gabriel. Marsil.*

Dixi loquendo de propria communicatione in concreto, nam aliquæ prædicationes, quæ interdum fiunt in abstracto respectu diuinæ naturæ, propter vnitatem eius cum sua persona, non possent extendi ad naturas assumptas, vt verbi gratia, hic homo dicitur esse sua diuinitas, non tamen posset dici esse sua Angelica natura, vel quid simile.

An vero sicut dicitur natura diuina Incarnata, ita etiam posset dici natura Angelica, vel è contrario natura humana angelizata (si ita loqui licet) controuerti potest. Dicendum vero est, non posse dici naturam Angelicam Incarnatam, eodem modo quo diuinitas, quia vt dictum est, non esset eodem modo vnita carni, posset tamen alio modo dici, quatenus vnita esset carni in eodem supposito.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum fuerit magis conueniens, quod persona Filij assumeret humanam naturam, quã alia persona diuina.

AD octauum sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit magis conueniens filium Dei incarnari, quàm Patrem, vel Spiritum sanctum. Per mysterium enim Incarnationis, homines ad veram Dei cognitionem sunt perducti: secũdum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum. vt testim. perhib. veritati. Sed ex hoc, quòd persona filij Dei est incarnata, multi impediti fuerunt à vera Dei cognitione, ea quæ dicuntur de Filio secundum humanam naturam referentes ad ipsam Filij personam sicut Arius, qui posuit inæqualitatem personarum propter hoc,

26. *Infra. q. 39. art. 8. ad. 3. & 3. d. 1. q. 2. art. 2. & 4 contra. c. 39. fi. & 42.*

hoc, quod dicitur Ioannis. 14. Pater maior me est. Qui quidem error non prouenisset, si persona Patris incarnata fuisset: nullus enim æstimasset Patrem Filio minorem. Magis ergo videtur fuisse conueniens, quòd persona Patris incarnaretur quã persona Filij. A

¶ 2. Præterea, Incarnationis effectus videtur esse recreatio quædam humanæ naturæ: secundum illud Gal. vlt. In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, nec præputium, sed noua creatura: Sed potẽtia creandi appropriatur Patri. Ergo magis decuisset Patrem incarnari, quàm Filium.

¶ 3. Præterea, Incarnatio ordinatur ad remissionem peccatorum: secundũ illud Matth. 1. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluũ faciet populum suum à peccatis eorum. Remissio autẽ peccatorũ attribuitur Spiritui sancto, secundum illud Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctũ, quorũ remis. pec. re. eis. Ergo magis congruebat personã Spiritus sancti incarnari, quam personam Filij. B

Lib. 3. ca. 1. Sed contra est, quòd Damas. dicit in. 3. lib*. In mysterio Incarnationis manifestata est sapiẽtia & virtus Dei: sapientia quidem, quia inuenit difficilimi solutionem pretij quam decentissimam: virtus autem, quia victum fecit rursus victorem: Sed virtus & sapientia appropiantur Filio: secundum illud. 1. Cor. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiã. Ergo conueniens fuit personam Filij incarnari. C

Respondeo dicendũ, quòd conuenientissimum fuit, personam Filij incarnari: Primo quidem ex parte vnionis. Conuenienter enim ea, quæ sunt similia, vniuntur: Ipsius autem personæ Filij, qui est Verbum Dei, attẽditur vno quidem modo communis conuenientia ad totam creaturam, quia verbũ artificis, id est conceptus eius, est similitudo exemplaris eorum, quæ ab artifice fiunt. Vnde Verbũ Dei, quod est æternus conceptus eius, est similitudo exẽplaris totius creaturæ. Et ideo sicut per participationẽ huius similitudinis creaturæ sunt in propijs speciebus instítutæ, sed mobiliter: ita per vnionem Verbi ad creaturam, non participatã, sed personalẽ, cõueniens fuit reparari creaturã in ordine ad æternã & immobilẽ perfectionẽ. Nã & artifex per formã artis conceptã, qua artificiatũ condidit, ipsum si collapsum fuerit, restaurat. Alio modo habet cõuenientiã specialiter cũ humana natura, ex eo quòd Verbũ est conceptus æternæ Sapiẽtiæ, à qua omnis sapientia hominũ deriuatur. Et ideo per hoc homo in sapiẽtia perficitur, quæ est propria eius perfectio, prout est rationalis, quòd participat Verbũ Dei: sicut discipulus instruitur per hoc quod recipit verbũ magistri: vnde Eccl. 1. dicitur, Fons sapiẽtiæ verbũ Dei in excelsis. Et ideo ad consum matã hominis perfectionẽ conueniens fuit, vt ipsum Verbũ Dei humanæ naturæ personaliter vniretur.

Secũdò potest accipi ratio huius cõgruentiæ ex fine vnionis, qui est impletio prædestinationis, eorũ scilicet, qui præordinati sunt ad hæreditatem cæleste, quæ non debetur nisi filijs: secundum illud Ro. 8. Si filij, & hæredes. Et ideo congruum fuit, vt per eum, qui est filius naturalis, homines participarent similitudinem huius filiationis secundum adoptionem: sicut Apostolus ibidẽ dicit, Quos præscíuit, & prędest. confor. fieri ima. fi. sui. Tertiò potest accipi ratio huius congruentiæ ex peccato primi parentis, cui per incarnationem remedium adhibetur. Peccauerat enim primus homo, appetendo scientiam: vt patet ex verbis Serpentis promittentis homini scientiam boni & mali. Vnde conueniens fuit, vt per Verbũ veræ sapientiæ homo reduceretur in Deum, qui per inordinatum appetitũ scientiæ recesserat à Deo. C

Ad primum ergo dicendum, quòd nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil est, quo humana malitia non possit abuti: quando etiam ipsa Dei bonitate abutitur, secũdum illud Ro. 2. An diuitias bonitatis eius contemnis? Vnde etiam si persona Patris fuisset incarnata, potuisset ex hoc homo alicuius erroris occasionẽ sumere: quasi Filius sufficere non potuisset ad humanã naturam reparandam.

Ad secundum dicendum, quòd prima rerum creatio facta est à potentia Dei Patris per Verbum. Vnde & recreatio per Verbum fieri debuit à potentia Dei patris, vt recreatio creationi responderet: secũdũ illud. 2. Cor. 5. Deus erat in Christo, mundum recõcilians sibi.

Ad tertium dicendum, quòd Spiritui sancto proprium est quòd sit donũ Patris & Filij. Remissio autem peccatorum fit per Spiritum sanctum tanquam per donum Dei: Et ideo conuenientius fuit ad iustificationem hominum, quòd incarnaretur Filius, cuius Spiritus sanctus est donum.

DE hac re iam disputatum est, & litera nulla indiget expositione.

DISPVTATIO XIII. in quatuor Sectiones distributa.

De termino assumptionis ex parte personæ assumentis, in quauis Incarnatione possibili.

AD tria capita potest reuocari disputatio, scilicet ad naturam diuinam, ad personas diuinas, & ad personas creatas, de natura enim creata, suppositis ijs, quæ de natura diuina dicemus, nihil dicendum supererit. Rursus personæ assumentes comparari possunt, vel plures personæ ad vnam naturam, vel vna persona ad plures naturas, præter has vero nulla comparatio aut quæstio videtur possibilis.

SECTIO I.

Vtrùm hic Deus, vt abstrahit à personis diuinis possit naturam creatam assumere.

HAEC quæstio non eo modo pertractanda est, quo à D. Thom. disputatur artic. 3. in sensu conditionato ex hypothesi impossibili; nã illa nullam habet difficultatem, & sufficiunt, quæ sanctus ibi docuit, sed versabitur in alio sensu in litera subnotato, scilicet, an hic Deus prout nunc est diuinis personis quiddam commune, naturam creatam per proprietatem absolutam, & communem terminare possit. Dupliciter autem intelligo, fieri id posse vno modo, vt vnio fiat primo & per se ad hunc Deum, ita præcise, vt non fiat ad proprietates relatiuas vt sic, nisi tantum ratione absoluti, ad eum modum quo nunc tres personæ diuinæ vniuntur in subsistentia absoluta, & non in relatiuis. Secundo modo, vt licet vnio primo fiat in absoluto, consequenter tamen fiat etiam in omnibus personalitatibus relatiuis: hoc secundum pender ex alia quæstione infra tractanda vbi decidetur. De prio ri igitur instituitur disputatio.

In qua est prima sententia negans esse possibilem talem modum vnionis. Ita Alens. 3. part. quæst. 2. memb. 3. &. quæst. 7. memb. 1. art. 3. Bonauent. in 3. distinct. 1. art. 1. quæst. 3. & dist. 5. art. 1. quæst. 4. Fundantur in hoc, quòd ipsi negant subsistentiam absolutam in Deo: non potest autem intelligi vnio naturæ humanæ ad diuinam, nisi in aliqua subsistentia. Quæ opinio supposito illo fundamento optime procedit, atq; in Concilijs, & Patribus fundamentum habet, qui non agnoscunt aliam vnionem substantialem inter naturã diuinã, & creatam, nisi secundũ subsistentiam, quia in vnam naturam coniungi non possunt, vt supra ostensum est: aliud autem genus vnionis substantialis, nec á sanctis Patribus est cognitum, nec facile fingi potest. Vetuntamen absoluta subsistentia immerito negatur Deo, vt supra latè probatum est, sed Capreol. in 3. distinct. 1. quæstio. 1. ad argumenta contra quartam conclusionem, quanuis admittat subsistentiam absolutam, negat tamen hanc vnionem esse possibilem: existimat enim illam subsistentiam vt sic, non posse esse sufficientem rationem terminandi naturam creatam, sed oportere, vt sit quasi modificata, & constituta in esse incommunicabili per relationem, & in hoc est probabilis hæc sententia, cuius fundamenta infra videbimus. Et fauet illi D. Thom. indicans naturæ diuinæ non conuenire assumere nisi ratione personæ, vt videre est hic artic. 1. & artic. 3. ad primum & secũdum, & quæstione sequenti articulo. 5. ad primum. In alio tamen videtur Capreol. non satis consequenter loqui, ponit enim, vt supra vidimus duplicem dependentiam naturæ creatæ assumptæ à persona diuina, alteram quatenus per eius personalitatem subsistit, alteram quatenus per illius existentiam essentialem, & absolutam existit, quanquam ergo prior dependentia terminari non possit, nisi ad relationem immediatè, cur non posset fieri secunda sine illa priori? Atque adeo assumi natura humana, non ad subsistendum, sed ad existendum per ipsum esse essentiæ diuinæ? Et hæc obiectio procedit contra omnes Thomistas, qui dicũt humanitatem assumi, non tantum ad subsistendum, sed etiam ad existendum. Sed fortasse aliquo modo respondere possent, vt iam dicam.

Dico ergo primò, natura diuina abstracta à relationibus, si præcise consideretur, vt natura, seu tanquam forma nullam habens propriam, & singularem subsistentiam, non potest, vt sic intelligi assumere naturam creatam. In hac omnes fere Theologi conueniunt, & eã conuincunt Alexand. & Bonauen. tum, quia talis vnio naturarum non possit esse, nisi in natura, quia ex naturis vt sic, immediate inter se vnitis, & non in aliqua natura, vel subsistentia, quid posset resultare, nisi natura? cum non posset resultare persona, nec aliquid subsistens? tum etiã, quia nihil posset natura diuina, vt sic communicare humanæ naturæ, quia non posset illam informare, neque essentialiter constituere inesse entis talis speciei, vel rationis, quod est munus naturæ vt sic.

Obiectio.

Respon. 1.

Dices natura diuina sic concepta intelligitur habere esse existentiæ, ergo posset illud communicare naturæ creatæ, & trahere illam ad existendum suo esse. Ego facilè respondeo hoc genus vnionis omnino implicare contradictionẽ, quia impossibile est, vt aliqua entitas realis existat per existentiam, vel entitatẽ realiter á se distinctam, sicut impossibile est, vt aliqua entitas per entitatem á se distinctam, in esse entitatis constituatur; quia, vt sæpe dixi, nihil aliud est per existentiam constitui, quàm formaliter fieri entitatem actualem. Thomistæ vero respondere possent, vel sequendo opinionem Caiet. dicentis constitutionem suppositi esse priorẽ existentia, quia per personalitatem fit persona capax existentiæ: hinc enim fieri videtur naturam creatam non esse capacem existentiæ diuinæ, nisi præintelligatur persona personalitate diuina, alias deberet præintelligi persona personalitate propria, & consequenter inassumptibilis, & incapax existentiæ alienæ, vel sequendo opinionem Capreoli, scilicet in creaturis personalitatem esse existentiam ipsam substantialem, nam inde fieri videtur, non posse impediri sub ratione existentiæ, nisi impediatur sub ratione personalitatis, atq; adeo nec posse trahi naturam creatam ad existentiam alienam, nisi simul trahatur ad aliquam personalitatem.

Obiectio. 2

Dico secundo, natura diuina, vt intelligitur abstracta à tribus personis, & esse hunc Deum subsistentem propria, & singulari subsistentia absoluta, & essentiali, potest immediatè assumere naturam creatam, illam terminando per subsistentiam essentialem præcise. Hæc est communior sententia Theologorum in 3. distin. 1. Scot. quæst. 1. §. Ad quæstionem igitur. Duran. quæst. 2. Richard. art. 1. quæst. 4. Gabr. quæst. 1. artic. 3. dub. 4. Ocham. quæst. 1. Caiet. hic ar. 3. quem recentiores Thomistæ sequuntur. Ratio vero est, quia posita illa subsistentia, quam supra esse probauimus, nulla est ratio, cur non possit esse sufficiens terminus assumptionis, quia in ratione subsistendi non est minus perfecta, quàm subsistentia relatiua, neque est vlla ratio, ob quam necessariò requiratur incommunicabilitatem, vt possit esse ratio terminandi, vel sustentandi naturam creatam, vt constabit soluendo omnẽ apparentem repugnantiã, quæ hic posset cõfingi.

Deus per subsistentiam absolutam potest assumere.

Scotus. Duran. Richard. Gabr. Ocham. Caiet.

Obiectio. 1

Prima est, quia cum hæc subsistentia absoluta sit omnino idem cum relatiuis, non videtur posse communicari, & vniri humanæ naturæ, quin vniantur relatiuæ, sicut si in Deo esset vna tantum persona, non posset assumere naturam ad

subsistentiam, quin assumeret ad personalitatem, quia essent omnino idem, sed non sunt nũe minus idem, sicut etiam è contrario, non potuit nunc vniri subsistentia relatiua Verbi humanæ naturæ, quin consequenter fuerit vnita natura, quæ est idem cum illa. Sed ex hoc capite nulla fine dubio ostenditur repugnantia, nam quanuis esse absolutum, & relatiuum in Deo, & in vnaquaq; persona Trinitatis sint idem in re ipsa, nihilominus communicat Pater, Filio esse absolutum, & non suum proprium esse relatiuum, & similiter Pater, & Filius, Spiritui sancto, ergo simili modo non repugnabit tres personas communicare suam subsistentiam absolutam naturæ assumptæ, non communicando relatiuas, vt sic. Vnde non esset eadem ratio, si intelligeremus in Deo esse tantum vnam personam, quia tunc subsistentia ipsa esset essentialiter incommunicabilis alicui personæ, & ideo non posset communicari naturæ assumptæ, nisi prout in re esset, scilicet vt incommunicabilis: at verò nunc reuera datur in re ipsa subsistentia communis multis personis, quæ in suo essentiali conceptu non includit incommunicabilitatem, & ideo vt sic potest communicari naturæ creatæ.

ex identitate subsistentiarũ.

Respon.

Quocirca licet nunc hæc subsistentia, & relatio ita idem sint, quemadmodum essent, si persona Dei tantum vna, & absoluta reperiretur: tamen non eodem modo, tũc enim essent adæquate idem, & conuertibiliter, quia cum quocunq; esset idem natura, esset idem persona, & è contrario, nunc verò non ita est, sed cum aliquo est idem natura, & non persona, & ideo alicui potest etiam communicari subsistentia communis naturæ, cui non communicetur persona. Denique ex mysterio Incarnationis prout factum est, potius confirmari potest, quod dicimus, quia licet subsistentia absoluta, & relatiua sint idẽ, nihilominus relatiua est ratio terminandi, & nõ absoluta vt sic, sed solũ vt includitur in relatiua. In quo etiã est inter illas notãda differẽtia deseruiẽs proposito, nã absoluta includũtur essentialiter in relatiuis, relatiua autẽ, nõ ita essẽtialiter includũtur, in cõceptu absoluti, & ideo facilius intelligi potest subsistẽtiam absolutã vniri naturæ creatæ, non vnitis relatiuis, vt sic, quam è contrario.

Obiectio. 2 excommunicabilitate.

Secunda ratio repugnantiæ sumi potest ex parte subsistentiæ absolutæ, quatenus communicabilis est, videtur enim impossibile, esse naturam à parte rei subsistentem, & non esse vltimo terminatam per subsistentiam incommunicabilem: tum quia alias daretur hic homo à parte rei, qui non esset persona, quod non videtur intelligi posse, tum etiam quia talis subsistentia, cum personalitas non sit propriam personalitatem humanæ naturæ impedire non posset, tum præterea, quia humana natura tantum videtur capax personalitatis, vt sic, quia tota dependentia eius est in subsistendo personaliter, & incommunicabiliter, tum denique quia alias daretur vnio media inter vnionem in natura, vel in persona, quod non solum est contra D. Thom. in tota hac materia, sed etiam contra communem modum loquendi Patrum, & Conciliorum, vt videre est in Concilijs Toletan. 6. & 11. in principio, & alijs supra citatis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Anſel. vnde Anſel. lib.de Incarnat. Verbi.c.4. arguens contra eos,qui aſſerebant,ſi Verbum Incarnatũ eſſet neceſſario ſequi alias perſonas eſſe incarnatas,dicit eos neceſſario ponere vnionem factam eſſe in natura,ſentiens nõ poſſe eſſe aliam vnionem tribus perſonis communem.

Reſponſio Sed hæc omnia nullam repugnantiam ſufficienter oſtendunt,quia cum illa ſubſiſtentia abſoluta vera ſit,& realis,imo perfectiori modo includat modum eſſendi in ſe & per ſe,quam omnis alia ſubſiſtentia,non eſt cur negetur ex propria ratione abſoluta ſine conſortio relatiui, ad terminandum & ſubſtentandam alienam naturam ſufficiẽté eſſe,nam licet ipſa non ſit incommunicabilis,tamẽ in re ſemper ac neceſſario eſt communicata perſonis incommunicabiliter ſubſiſtentibus,& ideo ſicut non repugnat hũc Deũ realiter communicabilem multis perſonis,ſubſiſtere a parte rei cõmunicabili ſubſiſtentia, in re tamen non diſtincta a perſona incommunicabiliter ſubſiſtente, ita non eſt cur repugnet hunc hominem eſſe à parte rei ſubſiſtentem per communicabilem ſubſiſtentiam, exiſtentem tamen in eiſdem perſonis incommunicabiliter ſubſiſtentibus.

Vnde ad primam difficultatem reſpondetur, hunc hominem in eo caſu,non eſſe quidem perſonam ex vi illius ſubſiſtentiæ,qua præciſe humanitas terminatur,ſicut neque hic Deus,vt ſic,eſt perſona,vt ſupra dictum eſt,tamen in re ipſa eſſet Pater,& Filius,& Spiritus ſanctus, & quælibet harum perſonarum ex vi huius vnionis eſſet homo(vt præcedẽti diſputatione contra Dur.dictum eſt)quia illa ſubſiſtentia communis intimè includitur in omni perſona, & ita in rigore nullum daretur indiuiduum humanum, quod non eſſet perſona.

Ad ſecundam difficultatem reſpondetur, per vnionem humanitatis terminatam ad huiuſmodi ſubſiſtentiam,neceſſario impediri ſeu excludi formaliter perſonalitatem propriam,quia hic modus exiſtendi in alio,tanquam in ſuſtentante,formaliter repugnat cum propria ſubſiſtẽtia. Neq; ad hoc refert,quod ſubſiſtentia illa,ad quã terminatur hic modus vnionis,ſit cõmunicabilis aut incommunicabilis:quia illa repugnantia nõ prouenit ex incommunicabilitate ſubſiſtentiæ, ad quam ſit vnio,ſed ex ipſo modo vnionis, & veluti exiſtẽtiæ in alio, præſertim quia ratio ſubſiſtendi prior eſt,quam ratio perſonæ, ſeu quam ratio incommunicabiliter ſubſiſtẽdi,& ideo impedita ſubſiſtentia creata ſub priori ratione ſubſiſtentiæ, conſequenter impeditur ſub ratione perſonalitatis,& prout in re ipſa exiſtit.

Vnde ad tertiam difficultatem reſpondetur, verum eſſe humanitatem natura ſua, ſeu ſecundum capacitatem naturalem non eſſe capacem ſubſiſtentiæ communicabilis, tamen inde non ſit,per potentiam obedientialem non eſſe capacem illius,quia aliàs nullius ſubſiſtentiæ diuinæ eſſet capax,quia naturaliter illam non poſtulat, eum ergo humanitas per capacitatem obedientialem terminabilis ſit ſubſiſtentia infinita, & hic non appareat ſpecialis repugnantia, erit etiã terminabilis hac ſubſiſtentia, quæ dicetur ſupplere vicem propriæ perſonalitatis,quoad rationem ſubſiſtendi, non vero quoad modum incommunicabilem,ſed altiori modo,intimè ſcilicet ſe communicando tribus perſonis incommunicabiliter ſubſiſtentibus.

Ad quartam dificultatem reſpondetur hanc vnionem eſſe ad modum illius,quam vocãt Sancti in perſona,quia eſt in ſubſiſtentia,vt ipſi etiã loquuntur,& quia per illam qualibet perſona diuina fieret homo,& ſubſiſteret in duplici natura,hanc enim vocant ſanctã,vnionem in perſona, quia loquuntur de hoc modo vnionis, prout factus eſt:factus eſt autẽ in ſubſiſtentia incõmuni cãbili. Deniq; hęc vnio nõ fit ad cõponendã vnã naturam, ſed potius ad componendum vnum aliquid cum ſingulis perſonis, licet non ſecundum perſonalia,ſed ſecundum ſubſiſtentiã communem illis. Ad Anſel.vero ſpecialiter reſpõdetur(quanquam non oporteat omnes rationes eſſe formales,& efficaces)vim tamen illius rationis eſſe hanc,ex vnione in ſubſiſtentia nõ poſſe inferri eſſe communem omnibus perſonis, quia talis vnio ex genere ſuo fieri poteſt in propriata perſonali,& ideo non poſſe ex eo ſolũ, quod vnio ſit ſubſtantialis,inferri eſſe communẽ omnibus perſonis,niſi ſupponatur talis vnio eſſe eſſentialis,ſeu in natura,& hoc ſenſu rectẽ Anſel. contra hæreticos concludit.

Alia difficultas offerebat ſe hic ex eo, quod eſſentia non poteſt videri ſine perſonis. Sed hæc expedienda eſt eodem modo,quo ſimilem reſolumus diſputat.præced.ſect.1.

SECTIO. II.

Vtrum plures perſonæ diuinæ poſſint ſimul aſſumere eandem naturam.

SVppono quamlibet perſonam poſſe aſſumere naturam creatam,de hoc enim nulla poteſt inter Catholicos eſſe controuerſia, ſuppoſita fide Incarnationis, quia non eſt maior ratio de vna perſona,quàm de alijs. Deinde ſumo ex præcedenti ſectione tres perſonas poſſe aſſumere eandem naturam,terminando illam aliquo termino,ſeu ſubſiſtentia communi, quia nõ poſſet hic Deus aſſumere,quin omnes tres perſonæ ſaltem hoc modo aſſumerent,vt oſtenſum eſt.quæſtio ergo ſupereſt,an tres perſonæ poſſint aſſumere eandem naturam,terminando illam proximè,& immediatè per ſubſiſtentias relatiuas,ſiue illam ſimul terminent per ſubſiſtentiam abſolutam,ſiue non:hoc enim nihil poteſt variare quæſtionẽ,ſuppoſitis quæ in ſuperioribus dubijs dicta ſunt.

Eſt ergo prima ſentẽtia negans poſſe hoc modo eandem naturã aſſumi à pluribus perſonis. Tenet Scot.d.1.q.2.§.Ad quæſtionẽ igitur.Ric.ar. 1.q.3.Albert.q.1.ar.10.Palu.vero.q.3.ar.2.eque probabilem eſſe putat hanc & contrariam ſententiam,& citatur pro hac ſententia Anſel.de cuius ſenſu circa literã D.Tho.ſatis dictum eſt, citatur etiam Bonau.in.3.d.1.ar.2.q.3.Sed vt cõſtat ex fine illius quæſtionis,potius ibi docet contrariũ, & in reliqua parte queſtionis ſolũ explicat, & cõfirmat ſenſum Anſelmi.Fũdamentũ huius ſententiæ eſſe debet,quia implicat contradictionẽ,quæ vero eſſe poſſit hęc cõtradictio,infra videbimus.

Scot. Richar. Albert. Palud. Bonau.

Dicen-

D.Thom. Alenſ. Henric. Marſil. Ocham. Gabriel. Almain. Duran. Dicendum tamen eſt, poſſe plures perſonas aſſumere eandem naturam, & terminare illam proprijs ſubſiſtentijs relatiuis. Hæc eſt communior ſententia Theologorum cum D.Thom.hic Alenſ.3.part.quæſt.1.membr.4. Henric.quodlib.7.Marſil in.3,quæſt.1.artic.3. Ocham quæſt. 1.artic.3.Gabr.diſtin.1.quæſt.1.artic.3.dub.3. Almai.quæſt.1.artic.3.conſentiunt Capreol.Cajet.& omnes Thomiſtæ.Duran.etiam diſtin.1. quæſt.3,eandem tenet ſententiam, quam bene tractat, & confirmat: ſed in hoc ſingularis eſt, quod affirmat, non poſſe tres perſonas aſſumere hoc modo eandem naturam,niſi prius intelligatur aſſumere illam hic Deus,vt abſtrahit à perſonis: ſed nititur falſo fundamento, nam idem putat dicẽdum de quacunq; vnione, facta etiam in vna perſona tantum, & ideo vt ſupra vidimus,idem affirmat de Incarnatione, prout facta eſt.Sed hoc ſufficienter in ſuperioribus eſt confutatum. Illo ergo omiſſo, fundamentum huius ſententiæ eſt illud,quod D.Thom. attulit in artic.6.quod ſufficientiſſimum eſt, & ibi ſatis explicatum,ſed attingo breuiter: tres enim perſonalitates diuinæ,quantum eſt ex parte earum poſſunt terminare eandem naturam, vt patet in natura diuina, ſed ex parte naturæ aſſumendæ, nulla eſt ſpecialis repugnantia,ergo.

Obiectio.1 Dicetur fortaſſe eſſe repugnantiã ex parte naturæ humanæ,quia finita eſt: nã diuina propter infinitatẽ,eſt capax trium ſubſiſtẽtiarũ, & ideo natura finita nõ videt habere tantã capacitatẽ, ſicut perſonalitas diuina poteſt terminare plures naturas,tamen quia hoc cõuenit illi ex infinitate ſua, creatæ perſonalitati conuenire non poteſt,vt infra dicetur.

Reſpon. Reſpondetur, diuinam eſſentiam ex ſe,& ex natura ſua tria ſuppoſita poſtulare,hocq; illi ex infinitate conuenire: ſimiliter ita eſſe in illis, vt cum ſingulis eorum omnino idem ſit cum perfectiſſima vnitate, & ſimplicitate, & ideo neutrum horum poſſe conuenire naturæ creatæ. Si autem tres perſonæ aſſumerent eandem naturam creatam, neque illa natura eſſet idem cum perſonis aſſumentibus, ſed ſubſtantialiter coniungeretur illis? nec ille modus ſubſiſtendi eſſet illi connaturalis,ſed per gratiam, & omnipotentiam aſſumentis communicatus, ipſa natura non repugnante, quia cum ipſa ſit in potentia obedientiali ad quancunque perſonalitatem diuinam, & alioqui inter ipſas perſonalitates diuinas in ordine ad ſubſiſtendum, vel terminandum naturam,formalis repugnantia non ſit, aut oppoſitio, eadem ratione erit in potentia obedientiali ad omnes illas perſonalitates, etiam ſimul terminantes: neque eſt vlla ratio,cur ad hoc infinita perfectio, ſeu capacitas requiratur. De illo vero exemplo, quod adducitur de perſonalitate finita, & infinita ſuo loco dicemus,nunc paritas negatur, tum quia cum perſonalitas ſit actus naturæ, maior perfectio requiritur ex parte perſonalitatis, vt terminare poſsit, quam ex parte naturæ, vt poſsit terminari:tum etiam quia ex parte perſonalitatis creatæ eſt ſpecialis repugnãtia,vt nõ poſsit eſſe terminus alienæ naturæ, vt infra videbimus. Vnde perſonæ infinitæ proprium eſt,non ſolum terminare plures naturas, quia plures ſunt, ſed etiam, quia proprium illius eſt naturam extraneam terminare.

Obiectio.2 Sed objicit ſecundo Scot.quia repugnat eiſdem effectus dari plures cauſas totales, ſimul concurrentes,ergo repugnat eandem naturam ſimul dependere à multis perſonis, quia dependeret ab vnaquaque, tanquam à toto, & adæquato termino. Reſpondet Caietan. negando conſequentiam, quia dependentia à termino alterius eſt rationis, quam dependentia effectus à cauſa: & hæc eſt prioris generis,& non poſterioris, in illo autem genere dependentiæ à termino,non repugnat vnum eque dependere à multis, ſic enim vna relatio interdum reſpicit plures terminos. Sed hæc reſponſio fundatur in opinione quadam ſatis dubia, nam fortaſſe magis repugnat vnam relationem, pendere, ſeu reſpicere plures terminos, quam vnum effectum pẽdere à multis cauſis totalibus, quia illa dependentia eſt magis intrinſeca & eſſentialis,& quaſi formalis: magis autẽ repugnat eundẽ effectũ conſtitui pluribus formis adequatis,& eiuſdem rationis,quam pendere à multis efficientibus.

Natura à tribus perſonis neceſſario tres vniones aſſumeretur. Deinde quod ad præſentem quæſtionem attinet,conſtat non poſſe eandem naturam creatam ita aſſumi à tribus perſonis proximè, & immediatè, vt nunc loquimur,vt per eandem indiuiſibilem vnionem omnibus vniatur, aut per eandem relationem vnionis ad omnes referatur, quod probatur apertè, quia vnio ad vnam perſonam non penderet ab vnione ad aliam, neque è conuerſo, & vnaquæq; earum intrinſecè penderet à ſuo termino, eſſent ergo diuerſæ. Item ſi nunc Pater aſſumeret eandem humanitatem, quæ eſt in Verbo,neceſſarium eſſet humanitatem illam mutari, quia non poteſt fieri noua vnio ſine noua alicuius extremi mutatione,ſed humanitas non mutaretur, niſi quia reciperet nouum modum vnionis, & conſequenter nouam relationem,quæ ſequitur poſito nouo fundamento:quia nullum aliud genus mutationis ibi interuenire poteſt, neque eſt neceſſarium ad effectum intentum. Denique non poteſt vnum corpus cõſtitui in duobus locis, quia in eis habeat diuerſos modos exiſtendi, ſeu diuerſas præſentias, vel relationes, nec poteſt vna anima vniri diſtinctis corporibus,quin ad illa habeat diuerſas vniones,ergo ſimiliter,&c.

Reſpon. Ex hoc ergo petenda eſt propria ſolutio argumenti,quidquid enim ſit de antecedenti(de quo diſputare nolo, quia philoſophicum eſt, quanquam ego falſum illud eſſe exiſtimo de potentia abſoluta loquendo) male tamen propoſito applicatur, quia humanitas aſſumpta, in ſua entitate non pendet proprie à perſona aſſumente, ſed ſolum in vnione,& ſubſiſtentia, vnde ſi eadem humanitas aſſumeretur à multis,licet natura eſſet vna,tamen proprius effectus aſſumptionis, & dependentia quæ inde oritur, non eſſet vna,ſed multipl ex, eſſent enim tres vniones diuerſæ,quarum vna quæq;à ſuo termino pẽderet. In quo eſt etiã magna differẽtia inter cauſam efficiẽté reſpectu ſui effectus,& terminũ huius aſſumptionis, nã ſi tres cauſas totales efficerẽt eundem effectum,darent illi idem eſſe,& ideo proprie eſſet vnus effectus à tribus cauſis: hic autem tres perſonæ aſſumentes communicarent eidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

eidem humanitati tria esse, seu tres subsistentias diuersas, mediis tribus vnionibus distinctis, & ideo in hoc reuera non est simile, quod assertum magis vero simile esset, si Deus eandem albedinem in diuersis subiectis poneret, in quibus haberet diuersas vniones, & diuersas inhærentias quod sane non videtur magis repugnare, quam constituere duo corpora in eodē loco, vbi quanuis locus sufficiēter repleatur vno corpore, Deus tamen facit, vt simul, & æque sufficienter repleatur ab alio, vbi non proprie est idem effectus ab vtroque corpore, quia proprius modus existendi in tali loco, seu replendi tale spatium, distinctus est in vnoquoque corpore.

A

Et ex hac solutione obiter colligitur primo, quod si humanitas assumeretur ab hoc Deo præcise, iuxta modum dictum in præcedenti sectione, modus vnionis existens in humanitate esset distinctus a modo vnionis, quem nunc habet humanitas in persona Verbi, & ab omni modo, quem haberet vnita cuilibet personæ. Hoc patet ex dictis, quia isti modi vnionis sunt re ipsa seperabiles inter se, nunc enim habet humanitas vnionem ad verbum, & non propriam illam vnionem ad hunc Deum, vt supra contra Durand. ostendimus, & è contrario si hic Deus præcise assumeret humanitatem, non esset in illa ille modus vnionis ad Verbū, qui nūc est in humanitate Christi, quia vnio esset indifferens, & æque communis omnibus personis, cuius signū est, quia relationes habent terminos diuersos, quia alia terminatur ad vnam personam, vt sic, alia vero ad omnes vt sunt, vnus Deus. Ex quo fit, secundo, quod si vna humanitas assumeretur immediate, & proximè a tribus personis, non necessario haberet illum specialem modū vnionis, quem potest habere ad hunc Deum secundum se, quia hic modus non necessario sequitur ex vnione ad personam, vt nunc patet in persona Verbi, neque ergo sequitur ex vnione, seu potius ex vnionibus ad omnes tres personas, quia omnes sunt eiusdem rationis. Tertiò tandem licet ex dictis colligere, quanuis hoc non sit necessarium, posse tamen ita fieri, quia sicut vna humanitas potest simul terminari a tribus personis, ita etiam ab hoc Deo, vt sic simul cum ipsis personis, quia non magis, imo minus repugnat eandem naturam terminari subsistentia absoluta, & relatiua, quam terminari pluribus relatiuis.

B

C

Tertia & maior difficultas in hac sententia est, quia ex illa sequi videtur humanitatem semel terminatam, posse iterum assumi, priori termino conseruato, vnde fiet consequens, vt possit etiam assumi humanitas existens in propria persona. Sed hæc difficultas tractanda est infra disputat. sequenti in propria disputatione de hac re, & ideo hic solum respondeo, humanitatem terminatam vt sic, non posse iterum assumi, quod est dicere, personam ipsam non posse assumi, seu terminum vltimum naturæ non posse iterum terminari, quod est per se clarum, vt infra etiam dicemus: at vero humanitas semel terminata, potest secundum se iterum assumi, & terminari, præsertim quando ille terminus est extrinsecus, quia licet sit per vnionem coniunctus, semper tamen manet omnino distinctus à natura, & ita potest ipsa natura assumi, non assumpto termino. An vero in hoc sit specialis repugnantia, quando terminus est intrinsecus, seu personalitas connaturalis, dicemus, citato loco.

Obiectio.

Responsio

Dices ex parte ipsius vnionis, videri esse repugnantia, quia cum vnio sit modus naturæ in illa existens, non videtur posse assumi natura vnita alteri personæ, conseruata vnione, quin assumatur ipsa vnio, quod aperte repugnat, vnde inter ipsas vniones ad terminos distinctos videtur esse repugnantia formalis. Respondetur, licet vnio sit modus naturæ, tamen ex natura rei ab illa distingui, & ideo non oportere, vt assumendo naturam assumatur ipsa vnio, & ideo non est tanta repugnantia formalis inter ipsas vniones, vt contradictionem involuat in eandem naturam simul conuenire, sicut si corpus existens in vno loco constituatur in alio, licet modus existendi in vno loco sit in ipso corpore, nihilominus ille met modus non constituitur in alio loco, sed ipsum tantum corpus: quod etiam videre est in modo Sacramentali, quem corpus Christi habet in Eucharistia, nam licet idem numero corpus Christi constituatur sub diuersis speciebus consecratis, non tamen idem numero modus existendi, quem habet sub his speciebus, sub alijs ponitur.

Quarta difficultas est, quia in eo casu tres personæ nec essent plures homines propter vnitatem humanæ naturæ, neque vnus propter Trinitatem personarum. Ad hoc quidam vtrunq; concedunt, vt Richard. in 3. distinct. 1. artic. 1. quæst. 4. ad. 2. Durand. quæst. 3. ad. 3. sed essent, inquiunt, vtrunq; secundum quid. Sed non placet, quia cum vnum, & multa adæquate diuidant ens, potest quodlibet ens sub quacunq; ratione, aut vnum aut multa simpliciter appellari. Alij dicunt in eo casu fore tres personas tres homines. Ita tenent nominales, & Marsil. in 3. quæst. 1. artic. 3. dub. 2. & Gabr. supra, quos Caiet. hoc loco artic. 6. imitatur, malè interpretans D. Thom. vt ibi notaui. Sed hoc magis displiceat, alias tres personæ non essent simpliciter dicendæ vnus Deus. Respondent nominales, non esse eandem rationem, quia diuinitas ita est vna in tribus personis, vt sit omnino idem cum singulis, humanitas vero, quanuis esset in tribus personis, non esset idem cum ipsis. Sed hoc licet referat ad prædicationes in abstracto, vt videlicet possint tres personæ dici vna diuinitas, non tamen vna humanitas, ad prædicationem tamen in concreto, parum videtur referre: quia vnaquæq; persona non est Deus præcise ac formaliter, quia est sua deitas, sed quia habet deitatem, sicut Verbum est homo, quia habet humanitatem, licet non sit sua humanitas, ille ergo modus prædicationis per se ac formaliter non requirit illam identitatem, sic ergo tres personæ sunt vnus Deus, non quia sunt vna Deitas formaliter ac præcise loquendo, sed quia habent vnā deitatem, ergo similiter essent vnus homo, si haberent vnam humanitatem.

Obiect. 4.

Richar. Durand.

Marsilius Gabriel. Caiet.

nota bene

Aliter respondet Caiet. tres personas esse vnū Deum, non propter quancunq; vnitatem Deitatis, vt natura est, sed propter vnitatem subsisten-

sistentię communis, id est, quia sunt vnum, & idem habens hanc Deitatem. Sed in primis responsio non procedit, si constituamus vnionem eiusdem humanitatis factam esse, & in hoc Deo, & in tribus personis, tunc enim tres personæ essent vnum, & idem habens humanitatem. Dein de quod tres personæ sint vnus Deus, non pendet ex illa opinione de subsistentia communi, sed ex vi vnius naturæ sunt vnus Deus, vt omnes Patres loquuntur: aliàs si vnitas naturæ non sufficeret, quanquam posita subsistentia essentiali possent dici vnus Deus, quatenus sunt vnū habens Deitatem, sub alia ratione possent dici tres dij, quatenus sunt plures habentes deitatem, sicut dicuntur fore tres homines in dicto casu. Denique Pater, & Filius, sunt vnus spirator, & vnum principium Spiritus sancti, vt constat ex. 1. part. q. 36. art. 4. idque propter vnam virtutem, & vnam relationem spirandi, quanuis sub ea ratione non habeant vnam subsistētiam communem.

A

Dicendum est ergo in eo casu fore tres personas vnum hominem, ita tenet expresse D. Tho. hic artic. 6. ad primum, vt ibi notaui, & in. 3. distinct. 1. quæst. 2. artic. 4. ad. 6. & in hoc magis inclinat Durand. supra, & Bonauent. Alens. & alij supra citati, & Altisiod. lib. 3. Summæ tract. 1. cap. 1. quæstio. 6. & ratio est quia ad vnitatem termini substantiui sufficit vnitas formæ, vt optimè docuit D. Thom. 1. part. quæstio. 36. artic. 4. & quæst. 39. artic. 3. quia terminus substantiuus, vt homo, formaliter significat formam seu naturam, vt in habente illam, & ideo vt simpliciter dicatur vnus homo, sufficit vnitas naturæ. Nec refert, quod illa natura sit intrinseca, & connaturalis, vel aduentitia, vt est humanitas respectu Verbi, quia hoc non variat rationem nominis, nec modum significandi illius. Et confirmatur, nam Christus absolutè est vnus homo specie cum alijs hominibus, propter vnitatem specificam naturæ, quanuis supposita plusquam genere differant, ergo pari ratione tres personæ erunt vnus homo numero, propter vnitatem numericam naturæ etiam si personæ distinctæ sint. Contra hanc vero sententiam fiunt hic à Thomistis multa argumenta, quæ sophistica mihi videntur, & parui momenti, ideo prætermitto, tum quia si quid in eis est difficultatis, in sequenti sectione fortasis attingetur.

Respon. D. Thom. Duran. Bonau. Alens. Altisiod.

B

C

SECTIO. III.

Vtrum vna persona diuina possit assumere plures naturas.

IN hoc dubio, quod ad quæstionem de re pertinet, facillime expediri potest, sine controuersia enim conueniunt Theologi omnes, hoc esse possibile, quia neque ex parte naturarum est repugnantia, cum vtraque supponatur assumptibilis, & inter eas non sit formalis repugnantia respectu eiusdē personæ, nulla enim potest fingi ratio huius repugnantiæ, vel contra dictionis, etiam si alioqui ipsæ naturæ fingantur habere formas contrarias, vel repugnantes, quia illa repugnantia formarum est respectu eiusdem subiecti, at vero si diuersæ naturæ assumerentur ab vna persona, formæ talium naturarum manerent in diuersis materijs, & subiectis, vt omittam posse Deum etiam contrarias formas simul in eodem subiecto collocare: nec vero potest esse repugnantia, vel insufficientia ex parte personæ, cum illa infinita sit, atque adeo vim habeat infinitam terminandi.

nota bene

Dices Pater æternus habet infinitam vim generandi, & tamen non potest generare nisi vnā personam, ergo. Respondetur illam potentiam veluti expleri vno actu perfecto, & adæquato, cui etiam vnus terminus totus, & adæquatus respondet: at vero Verbum assumens, infinite naturas assumptas excedit. Sed contra, nam ex hac responsione fieret, Verbum nullam naturam posse terminare præter diuinam, quia in hoc habet actum perfectum, & adæquatum, quo videtur virtus eius expleri. Respondetur negando consequentiam, sed solum sit, vt non possit terminare aliam naturam illo modo, scilicet vt adæquatam, connaturalem, & secum habentem necessariam coniunctionem seu vnitatem: non vero impeditur, quin possit libere se communicare modo minus perfecto inferioribus naturis, sicut voluntas diuina amando se ipsam, amat bonum sibi adequatum naturali quadam necessitate, & nihilominus libere potest alia amare, & se illis communicare: & eodem modo essentia diuina, quæ in Patre est principium naturalis generationis, est in omnibus personis virtus seu potentia creandi: Deus enim, quia est simpliciter & omni ratione infinitus, & intra se habet omnem perfectionem, & virtutem sibi connaturalem, omni modo completam, & perfectam, & simul habet infinitam vim communicandi se creaturis omnimodo communicationis possibilis. Et hactenus de quæstione de re.

Obiectio.

Respon.

Richar.

Maior controuersia est in quæstione fere de modo loquendi, an in eo casu illa persona subsistens in pluribus humanitatibus, vnus homo, vel plures diceretur. Richard. enim in. 3. distin. 1. artic. 1. quæst. 5. idem dicit, quod in simili dubio, præcedenti sectione tractato, scilicet simpliciter neque esse vnum, neque plures homines, sed vtrunque secundum quid. Aliorum vero sententia est, in eo casu simpliciter dicendum esse, vnam personam habentem plures humanitates simpliciter esse plures homines. Ita tenuit D. Thom, in. 3. distinct. 1. quæst. 1. artic. 5. ad. 2. & 3. Scot. quæst. 3. & in. 1. dist. 12. quæst. vnica circa finem, & Durand. supra. Altisiod. lib. 4. Summæ tractat. 1. cap. 1. quæst. 5. Fundamentum sumitur ex dictis sectione præcedenti, quia ad vnitatem substantiui sufficit vnitas formæ, ergo & ad pluralitatem sufficit pluralitas, nam oppositorum eadem est ratio. Item quia tres personæ dicuntur vnus homo propter viam humanitatem, quia homo significat humanitatem, in habente ipsam, & ita cum dicitur vnus homo, solum numeratur vna humanitas in habente, ergo habens plures humanitates non potest dici vnus homo, quia etiam tunc formaliter numeraretur humanitas, & significaretur, tantum habere vnam humanitatem: è contrario vero possunt dici plures

D. Thom. Scot. Duran. Altisio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

plures homines, quia in hoc modo dicendi solum numerantur tres humanitates in habente ipsas. Dices non solum numerantur humanitates, sed etiam habétes humanitates. Sed contra, nam per terminum vnitatis non numerantur habentes, sed sola humanitas in habente, siue illud sit vnum, siue plura, ergo & simili modo per terminum multitudinis numeratur formæ, & non supposita seu habentes ipsas. Denique indiuiduum humanæ naturæ constituitur per indiuidua naturam, sicut homo in specie constituitur per speciãcam naturam, ergo vbi sunt plures indiuiduæ naturæ humanę, erunt plura indiuidua, atq; adeo plures homines. Hæc sententia est valde probabilis.

obiectio. Responsio

D. Thom. Marsilius Almain. Gabriel. Caiet.

Nihilominus D. Thom. hoc loco art. 7. sententiam retractauit, & docuit in eo casu huiusmodi personam esse vnum hominem, sequitur Marsil. in 3. q. 1. art. 3. dub. 3. Almai. d. 1. q. 1. dub. 3. Gabr. quæst. 1. art. 3. dub. 4. Caiet. hic & omnes Thomistæ, & quoniam hæc controuersia magis est de modo loquẽdi, quam de re, & hæc vltima sententia magis consentanea est communi modo loquendi, ideo simpliciter mihi magis probatur: in eo enim casu ex omnibus illis naturis constitueretur vna persona humana, vt per se constat, & vnum suppositum: at vero iuxta communem modum loquendi, nullum suppositũ dicitur simpliciter plures sub aliqua appellatione, seu forma, etiam si habeat plures formas, seu rationes, à quibus posit illa denominatio sumi. Antecedés inductione constat, nam vnus homo est vnus artifex, vel vnus pater, etiamsi habeat plures artes, vel paternitates: & æternus Pater est vnum principium Filij, & Spiritus sancti, quamuis habeat plures proprietates seu relationes, vt docuit D. 1. part. quæst. 36. artic. 4. ad 2. Denique Christus Dominus quamuis habeat duas naturas substantiales, simpliciter est vna substantia, & non plures: ex qua inductione colligimus, iuxta communem modum concipiendi, & loquendi, has voces numerales, quæ significant multitudinem, applicatas terminis concretis, semper implicite dicere multitudinem suppositorum, vt D. Thom. supra dixit, de termino autem significante vnitatẽ non ita est, sed potius licet suppolita sint plura, dicuntur aliquid vnũm, quatenus in aliqua forma, vel ratione cõueniunt, & ita licet plures personæ dicantur vnus homo, propter conuenientiam in vna humanitate, vna tamen persona non poterit dici plures homines propter plures humanitates.

In concretis, quid vnum, & quæ plura dicantur.

Ratio vero aliqua ex re ipsa reddi potest, quia multitudo diuisionem significat, diuisio autem significat negationẽ vnionis, seu vnitatis, é contrario vero vnitas formaliter significat vnionem, seu indiuisionem, vnde vt aliqua sit vnum sub aliqua ratione, sufficit vt sub illa ratione vnianturr, at vero vt sint plura, requiritur, vt absolutè & simpliciter diuidantur, & non vnianturad cõponendum vnum, quia ergo plures humanitates assumptæ ab eadem persona, coniunguntur in illa ad componendum vnum, ideo non possunt dici ex illis resultare tres homines, sed vnus homo. Quod confirmatur, quia plures homines illi sunt quorum vnus non est alius, sed si Verbum assumeret duas humanitates, & sub vna vocaretur Iesus, & sub alia Ioannes, verum esse dicere, Iesus est Ioannes, sicut est verum dicere, Verbum est Iesus, ergo hic homo non esset alius ab illo, quia vnus esset alius, ergo non essent plures. Et hoc argumentum ostendit per hanc vocem *plures* significari, non tantum plures formas, sed etiam plura suppolita, quia illa vox simpliciter distinguit vnum hominem ab alio. Et confirmatur denique, quia illa persona subsistens in pluribus naturis, est vnus simpliciter & sine addito, & vnum ens per se absolute & sine addito, ergo & vnus homo. Vnde ad argumentum in contrarium respondetur, hunc terminum vnitatis non semper numerare vnam formam solam, seu excludendo aliam, vt patet in exemplis supra adductis de vno artifice, &c. Requirit ergo vel vnitatem formæ, vel saltem vnionem formarum in eodem suppolito.

Et ex his facile intelligitur, quid dicendum sit si omnes tres personæ assumerent tres humanitates ita, vt quælibet earũ assumeretur ab omnibus, tunc enim diuersis respectibus essent tres homines, cõparando scilicet distinctas personas ad distinctas humanitates, & vnus homo, cõparãdo tres personas ad eandé humanitatẽ, vel plures humanitates ad eandem personam. Secundo sequitur, quod si Verbum dimitteret humanitatem, quam nunc habet, & eam assumeret Pater, nihilominus maneret idem homo, quia licet non maneret eadem persona humana, maneret tamen subsistens in eadem humanitate: é contrario vero, si Verbum dimitteret nanc humanitatem, & assumeret aliam, nihilominus maneret idem homo, sicut etiam si Petrus acquirat vnam albedinem, & amittat quam habebat, manet idem album, & idem est in omnibus mutationibus, quæ fingi possunt: quia ratio eadem est, siue intelligantur plures naturæ seu formæ simul esse in eodem suppolito, siue successiue. Tertiò sequitur fieri posse, vt hic homo dicatur quiescere & moueri, generare & generari, & similia, quæ per communicationem idiomatum nullum est inconueniens dici de eodem suppolito propter diuersas naturas. Et aliqua etiã possent interdum dici de eodem indiuiduo naturæ, propter diuersas personas, vt hic Deus dicitur generare & generari, & ex his principijs facile soluentur omnia sophismata, quæ hic fieri solent.

SECTIO. IIII.

Vtrùm personæ creatæ possit hypostatice vniri alteri naturæ.

NOn est quæstio de vnione quoad vim efficiendi illam, de hoc enim satis dictum est disput. 10. Sect. 1. sed solum de ratione terminandi, an possit Deus vnire hypostaticé suppositum creatum cum aliena natura. Prima sententia affirmat hoc fieri posse, quam tenet Ocham in 3. q. 1. dub. vlt. ad. 14. vt refert Gab. dist. 1. q. 1. dub. 5. qui dubiam reliquit sententiã suam, sicut etiam Scot. quæst. 4. licet in hanc partem magis inclinet, quam tenuit ibi. Mai. quæst. 5. Basol. quæst. 6. fundamentum est, quia id non implicat contradictionem, non enim ex parte naturæ, cum illa separabilis sit á proprio suppolito, & consequenter de se sit in potentia obedientiali, vt vniatur cuiuis potenti illam terminare: nec vero ex parte suppositi creati, ad hoc enim virtus aut perfectio infinita minime requiritur, cur enim nam nec adeo nobilis est hic effectus terminandi: quam rationem melius vrgebimus examinando implicationem, quam affert contraria sententia. Posset vero opinio hæc confirmari authoritate eorum, qui putarunt, non solum hoc esse posibile, sed etiam esse factum: refert enim Hieronymus Aggæi primo circa illud, *& dixit Aggæus nuntius Domini*, aliquos sensisse Malachiam, Aggæum, & Ioannem fuisse Angelos in assumptis corporibus, eo modo quo Christus est Verbum in corpore assumpto, & subdit Hieronym. *Nec mirum hoc de Angelis credas, cum pro salute nostra Filius Dei corpus nostrum assumpserit*. Maior etiam in 3. dist. 1. quæst. 1. art. 2. refert sanctos aliquos dixisse, Antichristum futurum dæmonem incarnatum. Tertul. lib. de Carne Christi cap. 4. &. 6. & lib. 3. contra Marcionem. c. 9. Angelos dicit verã carnem assumpsisse, cum apparuerunt Abrahæ, & sæpe alias, & indicat assumpsisse hypostatice, nam ex ea assumptione probat fuisse posibilem Verbi Incarnationem. Denique interdum Sancti dicũt, potuisse Deum redimere homines per Angelum, & non cõsent id fuisse posibile tantum per naturam Angelicam, sed per naturam humanam, quod non posset esse sine vnione hypostatica humanitatis ad Angelum, sentiũt ergo illã fuisse posibilem.

Hieronym. Maior. Tertullia.

Ocham. Gabriel. Scotus. Maior. Basolis.

Secunda opinio negat vlla ratione fieri posse, vt suppositum creatum alienam naturam terminet, seu hypostaticé sustineat. Hæc censetur esse D. Tho. supra art. 1. ad. 2. vbi dicit esse proprium diuinæ personæ propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum secundum subsistentiam, vbi Caieta. & alij Thomistæ hoc tenent, & Duran. dist. 1. quæst. 5. Palud. quæst. 1. art. 2. Sot. in 4. d. 9. quæst. 2. ar. 2. Henri. quodlib. 11. quæst. 10. Sed fundamentum, & implicatio contradictionis non facilé assignatur. Durandus supra ita arguit: quia vt subsistentia aliqua terminet aliquas naturas, indiget aliqua perfectione & virtute, nam licet actu terminare, non sit noua perfectio suppositi assumentis naturam tamen posse terminare perfectionem dicit: sed subsistentia creata nec habet vim naturalem ad terminandam aliam naturam, quam sibi connaturalem, nec capax est illius, vt scilicet supernaturaliter illam accipiat à Deo, ergo. Probatur prima pars minoris. Primo, quia vnaquæque subsistentia creata cum limitata sit, & finita, est adæquata suæ naturæ, ad quam solam terminandam ex natura sua ordinata est, ergo ad hunc tantum effectum habet naturalem vim: sicut é contrario natura creata, ad propriam subsistentiam tantum creatam, habet naturalem aptitudinem. Secundo, quia si potestas terminandi alienam naturam esset naturalis suppolito creato, etiam actus terminandi esset illi naturalis, & ordo naturalis postularet agens, quo illa potentia posset in actum reuocari, esset ergo tota illa vnio hypostatica naturalis, & non miraculosa.

D. Thom. Caiet. Durand. Palud. Sotus. Henricus. Ratio Durandi ex eo quod virtus subsistentiæ creatæ non possit augeri.

Secunda pars minoris probatur, quia vis & potestas suppositi creati nullo modo augeri potest virtute diuina, neque enim per intensionẽ, quia cum personalitas sit vltimus & indiuisibilis terminus substantialis, non est intensibilis: neque per additionem alicuius entitatis, quia talis entitas non posset esse nisi accidentalis, quæ nihil refert ad suppositandum, quia hic est proprius actus substantiæ, vt substantia est: nec vero posset suppositalitas creata in se immutata eleuari ad terminandam naturam, quam naturaliter non potest terminare, nam licet hoc intelligatur esse posibile in instrumento causæ efficientis, quia ibi principalis causa est, quæ primario agit, & eleuat instrumentum, tamen in hac suppositione non videtur posse intelligi, quia hic principalis ratio istius effectus, vel quasi effectus, scilicet sustentationis naturæ assumptæ, esse debet ipsa suppositalitas, neque in eo munere potest se gerere, vt instrumentum, quod nullum aliud sit ibi, quod principaliter in hoc genere concurrat, & in hac ratione videtur niti illa, qua Caiet. hic vtitur, scilicet, quia si suppositum creatum posset eleuari ad sustentandas duas naturas, ergo & ad tertiam & plures in infinitum, hoc autem videtur perfectionem infinitam, in illo requirere.

aliquas esse via dicit Sabet

Sed hæc ratio, vt verum fatear, non conuincit, quia sicut sustentare vel terminare naturam est alicuius perfectionis, ita é cõtrario informare subiectum est alicuius perfectionis in forma ipsa, vt viuificare corpus in anima, & sustentare accidés in substantia: sed non augendo substantiam animæ potest facere Deus, vt informet maius corpus, quam naturaliter posset, vel etiam duo corpora, & vt eadem albedo immutata formaliter reddat alba duo corpora, & vt idem corpus sustineat in se duo & plura accidentia, quæ naturaliter non posset recipere, nec sustentare. Item potest ponere in cælo accidens, cuius naturaliter nõ est capax, & idem corpus in duobus locis, & in his omnibus non proprie vtitur Deus his rebus, vt instrumentis, sed vtitur potentia obedientiali earum ad dictos effectus, constituendo virtute sua rem tali modo, vt possit illum effectum efficere, vt v. g. non separando à me meam albedinem, eam realiter coniungit Petro, & tamen, quia informare nihil aliud requirit quam coniunctionem illam, suppolita alias naturali aptitudine formæ ad informandum, ideo statim etiam informat illum sine augumento virtutis: quia ibi non augetur effectus intensiuè, sed extensiuè, & ad hoc satis est multiplicatio seu positio eiusdem formæ in diuersis subiectis, quia ille effectus nihil aliud est, quam dare seipsam, & hac ratione non videtur difficilé intellectu, quod idem numero punctum terminet plures lineas loco etiam distantes, si in omnibus illis constituatur: sic ergo posset Deus subsistentiam vnius naturæ vnire etiam alteri naturæ, & tunc per se ipsam terminaret illam sine vlla additione, & eadem ratione posset vniri tribus & pluribus in infinitum, quia ad hoc non requirit in se maiorem virtutem, sed eandem pluries vnitam. Et iuxta hanc responsionem diceretur personalitatem creatam de se, & natura sua esse limitatam & propriam na-

Reijcitur.

obiectio. Responsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam,& ad eam tantum terminandam habere veluti capacitatem & inclinationem naturalem: nihilominus posse diuina virtute vniri alijs naturis,& consequenter ipsam esse veluti in potentia obedientiali ad eam vnionem, quæ propterea est supra naturam rerum & miraculosa: recte enim intelligi potest duas entitates esse naturales,& tamen earum vnionem esse supernaturalem,& ita ad illam,tantum esse in potentia obediętiali,vt si calor vniretur cælo, vel quid simile.

Implicat vno modo plura modificari.

Quocirca si personalitas creata est entitas realiter à natura distincta,vt res à re, fateor me nullam inuenire rationem,quæ hanc sententiam persuadeat: suppositò tamen personalitatem tantum esse modum naturæ,videtur hæc satis sufficiens ratio,quia scilicet modus vnius rei ab illa realiter indistinctus,non potest nisi rem illà modificare,minime vero rem aliam distinctà. Quod primum inductione patet, nã vna figura impossibile est,vt aliam quantitatem afficiat præter eã, cum qua identificatur, nec sessio nisi sedentem ipsum,à quo non distinguitur,vt res à re, nec relatio,&c. Ex qua inductione colligitur hanc esse conditionem essentialẽ modi, vt realiter sit ipsa res,quam modificat,& cum ea habeat intrinsecam adæquationem in præstãdo suo effectu, vel quasi effectu formali,quia reuera modus ipse nihil est aliud,quam res ipsa cuius est modus, taliter se habens vel sic terminata, quod etiam illo exemplo valde confirmatur, nam intelligi non potest,inhærentiam vnius accidentis, esse alteri accidenti rationem formalem inhærendi,seu modum inhæsionis,præterquam illi cum quo identificatur,cuius nulla alia ratio reddi potest, nisi quia inhærentia tantum est modus.

obiectio.

Dices hanc rationem nimium probare, videtur enim idem concludere de persona increata.

Responsio.

Respondetur,non ita esse,vt ex supra dictis.q.1. patet,nam personalitas diuina non tantũ est modus,sed est etiam per seipsam perfectissima res & actus purissimus, & hinc habet quod possit terminare alienam naturam: & quia hoc conuenit illi ratione suæ infinitatis,merito D. Thom. dixit, ea ratione hoc esse proprium illius,& hoc modo verum etiam est requiri infinitam perfectionem ad terminandum alienam naturam. Confirmatur & declaratur hęc sententia,nam si personalitas creata esset entitas distincta à sua natura,posset certè conseruari à Deo separata ab eadem natura,nulla enim potest reddi ratio implicationis: nam ex fide constat,quod potest separari,ergo si est res distincta,cur non etiam separata poterit conseruari? Rursus ergo posset Deus eam ponere in alia natura,v. g. personalitatem,quæ deberet esse in humanitate Christi,in natura Ioannis,impediendo ibi personalitatẽ Ioannis: sic ergo non posset negari in illa sententia,quin natura creata possit terminari personalitate creata aliena,saltem per separationẽ à propria natura,vt dictum est: tunc enim non procedit ratio de augmento virtutis,vel similes, quia effectus ille non esset maior,quod si hoc concedatur,facilè fiet credibile etiam sine separatione à propria natura, id fieri potuisse. At vero vt nos procedimus,facilè intelligitur id esse impossibile, quia modus nunquam potest ita separari à re,cuius est modus,vt sine illa cõseruetur in esse. Alia etiam explicatio est,quia si personalitas esset res distincta,facilè intelligi posset affixa diuersis naturis,etiam si illæ loco distẽt, solum per hoc,quod eadem entitas diuersis in locis constituatur tota in toto, & tota in qualibet parte, quod facilè etiam intelligitur non implicare. Si vero est tantum modus,nequit intelligi, quod rem distinctam modificet,nisi illa prorsus penetret rem aliam,imo nisi idem cum illa fiat: & per hæc patet ad fundamentũ prioris sententiæ.

Illa vero quæ de facto afferuntur, improbabiliora sunt,certissimum enim est de facto nullam aliam vnionem hypostaticam factam esse præter Verbi Incarnationem. Cum vero Patres dicunt potuisse Deum redimere per Angelũ, nunquam dicunt id fuisse possibile redimendo per humanam naturam,sed per angelicam: similiter homines illi,qui dicuntur interdum Angeli in scriptura sacra,vel ab officio nuncij, vel à puritate vitæ,sic appellantur,non à substantia. De Antichristo verò certissimum est non futurum dæmonem,nam esto Deus posset facere illã vnionem, non illam faceret ad tam prauũ finem,dæmon autem ipse non potest eam facere, nec vidi sanctum aliquẽ,qui aliud dicat, Ambrosius enim 2.ad Thessalon.2. qui aliud indicat, tantum dicit Antichristum futurum instrumentum dæmonis,vt hunc pædagogum illius,& eodem modo est intelligendus Theodo. in epitome diuino de. cret.c.de Antichrist. Tertul. deniq; ibi citatus, licet interdum indicet, Angelos cum apparebant in forma humana,verum corpus carneum assumpsisse,nunquam tamen explicuit modum illius assumptionis,nec de hypostatica vnione quidquam dixit: imo nec priorem sententiã constanter affirmat,quod illa fuerit vera caro, sed quasi per exaggerationem interdum ita loquitur,cum alijs locis id neget,vt annotauit Pamel. in principio operum Tertul. paradox.1.&.19.

Ambros. Theodor. Tertull. Pamelius.

QVAESTIO. IIII.
De modo vnionis ex parte naturæ assumptæ,in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de vnione ex parte assumpti. Circa quod primò considerandum occurrit de his, quæ sunt à Verbo Dei assumpta. Secũdò, de coassumptis, quæ sunt perfectiones & defectus. Assumpsit autem Dei Filius humanam naturam & partes eius.

¶ Vn-

¶ Vnde circa primum triplex considerațio occurrit. Prima est quãtum ad ipsam naturam humanam. Secunda est quantum ad partes ipsius. Tertia quantum ad ordinem assumptionis.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm humana natura fuerit magis assumptibilis à Filio Dei, quã aliqua alia natura.

¶ Secundò, vtrũ assumpserit personã.

¶ Tertiò, vtrũ assumpserit hominem.

¶ Quartò, vtrùm fuisset conueniens, quòd assumpsisset naturã humanam à singularibus separatam.

¶ Quintò, vtrùm fuisset conueniens, quòd assumpsisset humanam naturam in omnibus eius singularibus.

¶ Sextò, vtrũm fuerit conueniẽs, quòd assumeret humanam naturã in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

AGit D. Thomas in hac quæstione de altero extremo huius vnionis, scilicet de natura assumpta,& fere in tota quæstione solum tractat de mysterio prout factum est, obiter tamen indicat aliquid de possibili, in quas duas partes hãc & sequentem quæstionem diuidemus, sicut in præcedenti quæstione fecimus. Præmittenda verò esset hoc loco disputatio de subsistentia, seu personalitate creata, quam Caieta. art. 1. latissimè tractat, nisi de hac re, vt in superioribus dixi, in disputationibus Metaphysicis tractatum esset.

ARTICVLVS. I.
Vtrum natura humana fuerit magis assumptibilis à Filio Dei, quam aliqua alia natura.

27. 3.d.2.q.1. ar.1. & 4 contra. 1.53 tertiũ & 4.

AD primũ sic proceditur. Videtur quòd humana natura non fuerit magis assumptibilis à Filio Dei, quàm quælibet alia natura. Dicit enim Aug. in Epist.* ad Volusianũ, In rebus mirabiliter factis, tota ratio facti est potentia facientis: sed potentia Dei facientis Incarnationem, quæ est opus maximè mirabile, non limitatur ad vnam naturam: cùm potẽtia Dei sit infinita. Ergo natura humana non est magis assumptibilis à Deo, quàm aliqua alia creatura.

In epist. 3. non mul. tum ante medium to. 2.

¶ 2. Præterea, Similitudo est ratio faciens ad congruitatẽ Incarnationis diuinæ personæ: vt suprà dictum est,: sed sicut in creatura rationali inuenitur similitudo imaginis, ita in creatura irrationali inuenitur similitudo vestigij. Ergo creatura irrationalis assumptibilis fuit, sicut humana natura.

q. præced. arti. 8.

¶ 3. Prętera, in natura angelica inuenitur expressior Dei similitudo, quàm in natura humana: sicut Grego. dicit in hom. de centum ouibus introducens illud Ezech. 28. Tu signaculũ similitudinis: inuenitur enim in angelo peccatum, sicut in homine: secundum illud Iob. 4. In angelis suis reperit prauitatẽ: ergo natura angelica fuit ita assumptibilis, sicut natura hominis.

Est hom. 34. in Euang. ante mediũ illius.

¶ 4. Præterea, Cùm Deo competat summa perfectio, tantò magis est Deo aliquid simile, quantò est magis perfectum: sed totum vniuersum est magis perfectum, quã partes eius, inter quas est humana natura, ergo totum vniuersum est magis assumptibile, quàm humana natura.

Sed cõtra est, quod dicitur Prou. 8. ex ore Sapientiæ genitæ: Deliciæ meæ sunt esse cum filijs hominum. Et ita videtur esse quædam congruentia vnionis filij Dei ad humanam naturam.

b

Respõdeo dicendum, quòd aliquid assumptibile dicitur quasi aptum assumi à diuina persona. Quæ quidem aptitudo non potest intelligi secundum potentiam passiuam naturalem: quæ non se extendit ad id quod transcendit ordinem naturalem, quem transcẽdit vnio personalis creaturæ ad Deũ. Vnde relinquitur quòd assumptibile aliquid dicatur, secundum congruentiam ad vnionem prædictã. Quæ quidẽ congruẽtia attenditur secundum duo in humana natura, scilicet secundũ eius dignitatẽ & necessitatem. Secundũ dignitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem quidem, quia humana natura, in quãtum est rationalis & intellectualis, nata est attingere aliqualiter ipsum Verbum per suã operationẽ, cognoscendo scilicet, & amando ipsum. Secundũ necessitatem autem, quia indigebat reparatione, cùm subiaceret originali peccato. Hæc autẽ duo soli humanæ naturæ conueniunt: nam creaturæ irrationali deest cõgruitas dignitatis: naturæ autẽ angelicæ deest congruitas prędictę necessitatis. Vnde relinquitur quòd sola natura humana sit assumptibilis.

A

Ad primum ergo dicendum, quòd creaturæ denominantur aliquales ex eo quod competit eis secundum proprias causas: non autem ex eo quod cõuenit eis secundũ causas primas & vniuersales: sicut dicimus aliquem morbũ esse incurabilem, non quia non potest curari à Deo, sed quia per propria principia subiecti curari nõ potest. Sic ergo dicitur aliqua creatura non esse assumptibilis, nõ ad subtrahendũ aliquid potentiæ diuinæ, sed ad ostendendum cõditionem creaturæ, quæ ad hoc aptitudinem non habet.

B

c Ad secundum dicendum, quòd similitudo imaginis attenditur in natura humana secundum quod est capax Dei, scilicet ipsum attingendo propria operatione cognitionis & amoris. Similitudo autem vestigij attenditur solùm secundùm repręsentationem aliquam, ex impressione diuina in creatura existentem: non autem ex eo quod creatura irrationalis, in qua est sola talis similitudo, possit Deũ attingere per solam suam operationem. Quod autẽ deficit à minori, non habet congruitatem ad id quod est maius: sicut corpus quod non est aptum perfici anima sensitiua, multò minus est aptum perfici anima intellectiua. Multò autem maior & perfectior est vnio ad Deum secundum esse personale, quã quæ est secundum operationem. Et ideo creatura irrationalis, quæ deficit ab vnione ad Deum per operationem, non habet congruitatem, vt vniatur ei secundum esse personale.

C

Ad tertium dicendum, quòd quidam dicunt Angelum non esse assumptibilẽ: quia à principio suæ creationis est in sua personalitate perfectus, cùm non subiaceat generationi & corruptioni. Vnde non posset in vnitatem diuinæ personæ assumi, nisi eius personalitas destrueretur: quod neq; conuenit incorruptibilitati naturæ eius, neque bonitati assumentis: ad quam non pertinet, quod aliquid perfectionis in creatura assumpta corrumpat. Sed hoc non videtur excludere totaliter congruitatem assumptionis angelicæ naturæ: potest enim Deus producẽdo nouam angelicam naturam, copulare eam sibi in vnitate personæ. & sic nihil præexistẽs ibi corrumperetur: Sed, sicut dictum est *, deest congruitas ex parte necessitatis: quia etsi natura angelica in aliquibus peccato subiacet, est tamẽ eius peccatum irremediabile, vt in prima parte habitum est *.

In corpore artic.

1.p. q. 64. ar. 2.

Ad quartum dicendum, quòd perfectio vniuersi, non est perfectio vnius personę, vel suppositi, sed eius quod est vnum positione vel ordine, cuius plurimæ partes non sunt assumptibiles, vt dictum est *. Vnde relinquitur, quòd sola natura humana sit assumptibilis.

In corpore arti.

COMMENTARIVS.

4

Duob. modis dicitur natura assumptibilis.

AD intelligendam mentẽ D. Thoo portet aduertere dupliciter naturam aliquam assumptibilẽ denominari posse, primo denominatione extrinseca ab omnipotentia Dei, cui ex parte creaturam solum respondet potentia obedientialis, seu non repugnantia: de qua ratione assumptibilis, D. Tho. nec quæstionẽ mouit, nec mentionem fecit in toto articulo, vt ex sequentibus constabit.

Alio modo potest hæc denominatio esse intrinseca aliquo modo, id est, sumpta ex aliqua intrinseca proprietate rei; & hoc modo sumitur in hoc titulo, & eodem sensu dicitur in corpore articuli, dupliciter posse naturam dici assumptibilem, scilicet vel secundum potentiam passiuam naturalem, vel secundum aliquam congruentiã fundatam in aliqua proprietate, vel conditione ipsius rei, quæ diuisio non esset sufficiens, nisi D. Thom. in dicto sensu loqueretur. Et eodem sensu negat D. Thomas solutione ad primum naturam irrationalem esse assumptibilem, scilicet secundum intrinsecam congruentiam, & propterea in eadem solutione præmittit creaturam denominari talem, ex eo quod competit ei secundũ propriam causam, & non ex denominatione ab omni potentia Dei, quando ex huiusmodi causis diuersis, sumi possunt denominationes aliquo modo oppositæ, vt Cajetanus adnotauit, & D. Thomas optime explicuit exemplo morbi, qui dicitur curabilis vel incurabilis, non per denominationem ab omnipotentia Dei, sed secundum aliquam intrinsecam conditionem eius. Et eodẽ modo in solutione ad quartũ negat totũ vniuersum fuisse assumptibile, scilicet secundum intrinsecam congruentiam, nam secundum extrinsecam omnipotentiam Dei, licèt totum vniuersum non sit vnum suppositum, non tamen repugnaret assumi in vno supposito Verbi, vt patet ex dictis disputat. præcedenti.

B

b Respondet ergo D. Thomas humanam naturam fuisse maxime assumptibilem, non quidem secundũ capacitatem naturalem (hoc enim modo nulla natura assumptibilis est) sed secundum congruentiam ad vnionem, quæ ex duplici capite consurgit, primum ex dignitate intellectualis seu rationalis naturæ, quæ sit capax ipsius Dei, & per operationem ipsum attingat: deinde ex necessitate & indigentia redemptionis, quæ duo in sola humana natura ita concurrunt, vt reddant eam maxime assumptibilem.

Obiectio.

Sed dubitabit aliquis, quia ad congruentiam simpliciter huius assumptionis sufficit dignitas intellectualis naturæ, quia indigentia redemptionis non est simpliciter necessaria, vt supra quæst. 1. art. 3. dictum est, sed illa dignitas multo maior reperitur in angelica, quam in humana natura, adeo vt licet necessitas redemptionis aliquid conferat ad hanc congruentiam, magis conferre videatur excessus perfectionis, & dignitatis angelicæ naturæ, quia hæc dignitas per se magis cõfert ad hanc congruentiam. Et confirmatur quia in angelis etiam reperitur necessitas, & indigentia ex peccato contracta. Sed hoc vltimum facile expeditur, peccatum enim angelicum non facit congruentiam ad vnionem, quia iuxta modũ prouidentiæ consentaneum illi naturæ, & considerata intrinseca conditione eius, peccatum illius est irreparabile. Ad priorem vero partem respondetur D. Thomas in hoc discursu supponere hanc congruentiam ad vnionem, consurgere ex vtroque illo capite simul sumpto, præsertim loquendo de congruẽtia, quæ mouit Deum ad perficiendum hoc mysterium, & ideo deficiente altera conditione, negat esse congruentiam simpliciter, etiam si alia in suo genere maior sit.

C

Responsio

Obiect. 2.

Dices ergo iuxta sententiam D. Thom. sic explicatam, natura angelica simpliciter dicenda est inassumptibilis, sicut irrationalis natura, in vtraque enim absolute loquendo deest intrinseca cõgruentia, quanquam in altera tantum ex vno capite, in altera vero ex duobus. Respondetur ex D. Tho. solutione ad tertium (& est explicatio solutionis prius datæ) ad cõgruentiam simpliciter, non esse omnino necessarium, vt duplex illa ratio congruitatis supra posita simul cõcurrat, quia vtraque per se confert aliquam congruitatem, diuersæ tamen rationis: nam dignitas naturæ præcise confert congruitatem quandam, indigentia vero redemptionis confert quodammodo congruẽtiam necessitatis; quia ergo prior ratio conuenit angelicæ naturæ, ideo potest simpliciter denominari assumptibilis, in quo differt à natura irrationali: humana vero natura dicitur simpliciter assumptibilior, id est, pluribus titulis & rationibus quam aliqua alia natura. Qui tituli cum sint diuersarum rationum, vt dictum est, non sunt proprièinter se comparabiles, neque excessus in vno potest exæquare alium, & ita facile procedit discursus D. Tho. de ipsa vero re latius infra dicemus. Solutiones ad primum, tertium, & quartum argumentum ex dictis explicatæ sunt.

c Argumentum secundum difficultatem non habet, quod vero D. Tho. occasione illius respondet, explicatione indiget: probat enim in creatura irrationali non esse congruentiam ad hanc vnionem, quia quod deficit à minori, non habet congruitatem ad id quod maius est, sed creatura irrationalis deficit ab vnione ad Deum per operationem, quæ minor est quàm per vnionem personalem, ergo non potest habere congruitatem ad hanc vnionem. Ex quo discursu statim insurgit difficultas, nam eadem forma, & proportione applicando argumentum, concluderetur in natura irrationali non esse capacitatem, nec obedientialem ad hanc vnionem, quia quod deficit à minori sicut non habet congruitatem ad id quod maius est: ita nec capacitatẽ, nulla enim est maior ratio de vna, quam de alia. Vnde exemplum quo D. Thomas confirmat hoc principium, non solum de congruitate, sed de capacitate procedit, *sicut corpus*, inquit, *quod non est aptum perfici anima sensitiua, multo minus aptum est perfici anima intellectiua.*

Obiect. 3.

Responsio.

Respondetur illud principium, quod non potest ro minus, nec potest in maius, solum habere locum in ijs quæ sunt subordinata non vero in reliquis, vt constat ex Philosophia, & potest breuiter exemplis declarari: materia enim elementaria non est capax formæ cœlestis; & tamen est capax superioris formæ, scilicet rationalis, & homo non potest generare leonem, potest tamen generare hominem, quod maius est. Fieri autem potest, vt quædam sint per se subordinata quoad capacitatem, alia vero solum quoad congruitatem, vt cognitio & amor sunt per se subordinata quo ad capacitatem, quia nullus est capax vnius, qui non sit alterius: at vero visio Dei & vnio personalis sunt per se ordinata quoad congruitatem, non quoad capacitatem, & ideo qui deficit à minore vnione, quæ est per operationem, non habet congruitatem ad maiorem vnionem, scilicet personalem, vt D. Th. arguit. Nec in obiectione facta de capacitate est eadẽ proportio, quia illa duo non sunt per se ordinata quoad capacitatem, sed tantum quoad congruitatem, sæpe enim accidit defectum minoris perfectionis, facere incongruitatem quandam ad maiorẽ perfectionem suscipiendam, quanuis nõ faciat incapacitatem, vt mulier ignobilis non habet congruitatẽ, vt fiat vxor Regis, non tamen propterea habet incapacitatem.

Duplex ratio subordinationis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. II.

Vtrum Filius Dei assumpserit personam.

28. *Locis art. sequenti notatis.*

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Filius Dei assumpserit personã. Dicit enim Damasc. a in 3. lib. quòd Filius Dei assumpsit humanam naturam in atomo, id est, in individuo: Sed individuũ rationalis naturæ est persona: vt patet per Boet. in lib. de Dua. natu. Ergo Filius Dei, personam assumpsit.

Lib. 3. ort. fid. c. 11.

In 3. pag. à princ. lib.

Lib. 3 c. 6. circa me.

¶ 2. Præterea, Damasc. a dicit quòd Filius Dei assumpsit ea, quæ in naturã nostra plantauit: Plantauit autem ibi personalitatem. Ergo Filius Dei assumpsit personam.

¶ 3. Præterea, nihil consumitur nisi quod est: Sed Innocentius tertius dicit in quadam Decret. quòd persona Dei consumpsit personam hominis. Ergo videtur quod persona hominis fuerit prius assumpta.

Sed contra est quod Augustinus dicit in libro, de fide ad Petrum, quòd Deus naturam hominis assumpsit, non personam.

cap. 2. lib. 3

b Respondeo dicẽdum, quòd aliquid dicitur assumi ex eo, quod ad aliquid sumitur. Vnde illud quod assumitur, oportet prẽintelligi assumptioni, sicut illud quod mouetur localiter, prẽintelligitur ipsi motui. Persona autem non prẽintelligitur in humana natura assumptioni, sed magis se habet vt terminus assumptionis, vt suprà dictum est a. Si enim prẽintelligeretur, vel oporteret quod corrumperetur: & sic frustra esset assumpta: vel quod remaneret post vnionem, & sic essent duæ personæ, vna assumẽs, & alia assumpta, quod est erroneum, vt supra ostensum est a. Vnde relinquitur, quod nullo modo Filius Dei assumpsit humanam personam.

q. praced. ar. 1. & 2.

q. 2 art. 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd naturam humanam assumpsit Filius in atomo, id est, in indiuiduo: quod non est aliud à suppposito increato, quod est persona Filij Dei. Vnde non sequitur, quòd persona sit assumpta.

Ad secundum dicendum, quòd naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectum alicuius, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat: sed propter additionem alicuius, quod est supra humanam naturam, quod est vnio ad diuinam personam.

Ad tertium dicendũ, quod consumptio ibi non importat destructionem alicuius, quod prius fuerat, sed impeditionem eius, quod aliter esse posset. Si enim humana natura non esset assumpta à diuina persona, natura humana propriam personalitatem haberet: & pro tanto dicitur persona cõsumpsisse personam, licet improprie: quia persona diuina sua vnione impediuit, ne humana natura propriam personalitatem haberet.

COMMENTARIVS.

TRibus modis dici potest assumi, persona, primò, proprie & formaliter, vt si ipsamet personalitas, atque adeo persona vt persona intelligatur assumi, atque iterum terminari. Secundò, minus proprie, & tantum cõcomitanter, vt si assumatur natura existẽs in propria persona, conseruata propria eius personalitate.

Tertiò adhuc minus proprie, & solum quasi extrinsecè, vt si assumatur natura existens in propria persona, ita tamen vt per assumptionem, in illa esse desineret, & propriam personalitatem amitteret, tunc dici posset assumi persona quasi extrinsecè, quia esset terminus à quo præexistẽs assumptioni: sicut per transubstantiationem dicitur panis vel vinum consecrari, tanquam materia, ex qua fit transubstantiatio. In hoc ergo titulo omnes hos sensus videtur D. Thomas complecti, omnibus enim in corpore articuli satisfacit, quanuis primus sensus tanquam magis proprius potissimum intendi videatur.

b Respondet ergo D. Thomas Filium Dei nõ assumpsisse personam, Probat, quia hæc assumptio

ptio non supponit personam, sed ad illam potius terminata est, ergo non fuit assumpta persona. Antecedens probat, quia si in Christi humanitate præcederet persona creata ante assumptionẽ, vel illam personalitatẽ amitteret per assumptionem, vel eam retineret si primum dicatur, sequitur non potuisse humanitatem illam in eodem instanti assumi, in quo fuit creata, quia non potuit in eodem instanti habere personalitatem propriam, & illa carere, si vero dicatur secundum sequitur in Christo esse duas personas creatam, & increatam, quod est contra fidem: quæ ratio probat personam creatam nec formaliter, nec cõcomitanter mansisse facta assumptione. Primam vero consequentiam argumenti probat D. Thomas quoniam id quod assumitur, supponitur assumptioni: quæ propositio est valde notanda in hac materia, quam adeo per se notam D. Thom. existimauit, vt nulla probatione, sed sola terminorum explicatione indigere putauerit, sicut quod mouetur, inquit, prẽintelligitur motui, est enim assumptio mutatio quædam eius naturæ, quæ assumitur, & ideo eam supponit, sicut mobile motus.

In solutionibus argumentorum nihil notandum occurrit, tum quia per se clarè sunt, tũ quia similia argumenta sæpe in superioribus tractauimus.

ARTICVLVS. III.

Vtrum persona diuina assumpserit hominem.

29. *3. d. 6. q. 1. ar. 2. & opus. 1. cap. 21. & op. 3 ca. 215. & Ro. 1. lect. 3. col fi. & Phil. 2. co. 4 fin. & glo. ordi. & interli. † c. 11. ante mediũ, tom. 3.*

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd persona diuina assumpserit hominem. Dicitur enim in Psalmo 64. Beatus, quẽ elegisti & assumpsisti. Quod glossa exponit de Christo. Et Augustinus dicit in libro † de Agone Christi, quod Filius Dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est.

¶ 2. Præterea, hoc nomen homo, significat naturam humanam: sed Filius Dei assumpsit humanam naturam. Ergo assumpsit hominem.

¶ 3. Præterea, Filius Dei est homo: sed non est homo, quẽ non assumpsit: quia sic esset pari ratione Petrus, vel quilibet alius homo. Ergo est homo, quem assumpsit.

Sed contra est autoritas Felicis Papæ & martyris, quæ introducitur in Ephesina Synodo. * Credimus in dominum nostrum IESVM Christum de Virgine Maria natum: quia ipse est Dei sempiternus filius & verbum: & non homo à Deo assumptus, vt alter sit præter illum; neque enim hominem assumpsit Dei Filius, vt alter sit præter ipsum.

Ex Ephesi. Synodo refertur in Chalcedonen. act. 1. & dum Niceæ synodi fides legitur.

b Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est *, illud quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed assumptioni prẽintelligitur. Dictum est autem †, quod individuum, in quo assumitur humana natura, non est aliud quàm diuina persona, quæ est terminus assumptionis. Hoc autem nomen homo, significat humanam naturam, prout nata est in supposito esse: quia, vt dicit Damascenus, * sicut hoc nomen Deus significat eum, qui habet diuinam naturam: ita hoc nomen homo significat eum, qui habet naturam humanam: Et ideo non est propriè dictum, quod Filius Dei assumpsit hominem supponendo, (sicut rei veritas se habet) quòd in Christo sit tantùm vnum suppositum, & vna hypostasis: Sed secundum illos, qui ponunt in Christo duas hypostases, vel duo supposita, cõuenienter & propriè dici posset, quod Filius Dei hominem assumpsisset. Vnde & prima opinio quæ ponitur in sexta distinct. tertij lib. * Senten. concedit hominem esse assumptum: sed illa opinio erronea est, vt supra dictum est. †

Art. præced.

q. 3. artt. 1. & 2.

Lib. 3. c. 4. in princi. & clarius .11. circa finem.

Dist. 6. pa ragrap. 2.

q. 2 art. 6.

c Ad primum ergo dicendum, quòd huiusmodi locutiones non sunt extendendæ tanquam propriæ: sed piè sunt exponendæ vbicunque à sacris Doctoribus ponuntur: vt dicamus hominem assumptum, quia eius natura est assumpta, & quia assumptio terminata est ad hoc, vt Filius Dei sit homo.

d Ad secundum dicẽdum, quòd hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomen, homo, significat naturam humanam in concreto, prout scilicet est in aliquo suppositō: & ideo sicut non possumus dicere, quòd suppositum sit assumptum: ita non possumus dicere, quod homo sit assumptus.

Ad tertium dicendum, quòd Filius Dei nō est homo, quem assumpsit, sed cuius naturam assumpsit.

COMMENTARIVS.

A

IN hoc articulo nō inquirit D. Thom. rem nouā, sed illum proposuit ad explicandas nonnullas Sanctorum locutiones, quæ interdum nō adeo ꝓpriæ & rigorosæ inueniūtur.

Respon. b Respondet igitur, non proprie dici Deum assumpsisse hominem, quam assertionem in argumento Sed contra, probat testimonio Felicis Papæ, quod habetur, inquit, in Concilio Ephesino: vbi notandum est, neque in Concilio Ephesino, quod habetur 1.to. Conciliorum, neq; in alio Cōcilio Ephesino nuper edito reperiri hoc testimonium Felicis, tamen in Concilio Chalcedonensi Act. 1. pag. 81. post fidem Synodi Nicenæ, referri varia Patrū testimonia, quæ recitata fuisse dicuntur in Concilio Ephesino, & octauo loco ponitur hoc testimonium. In quo tamen est vlterius obseruandum, illum non simpliciter negare Verbum assumpsisse hominem, sed verba eius sunt, *Credimus in dominum nostrum IESVM Christum ex Maria Virgine natum, quoniam ipse est æternus Dei Filius & Verbum, & non homo à Deo susceptus, vt alter esset præter ipsum: neque enim hominem assumpsit Dei Filius, vt esset alter præter ipsum.* Quibus verbis nō videtur simpliciter negare illam propositionē, sed cū illo addito, vt esset alter præter ipsum: quā quam dici possit, hoc verbum non esse additum ad limitandam illam locutionem, sed potius ad indicandam rationem, quare Christus non possit dici homo assumptus, quia in hac locutione significatur Christum esse alterum ab assumente, quia assumptus est alter ab assumente.

Felix Papa. *Conciliū Chalcedo.*

Conc. Ephesi.

Quam rationem indicauit Cyril. anathematismo. 8. recepto in Concilio Ephesi. can. 8. vbi damnantur, qui hominem assumptum, vnā cum Dei Verbo adorandum dicunt, tanquam alterum in altero existentem. Et defendendo illum anathematismum ab obiectione Orientalium, dicit idē Cyrillus non esse factam connexionem hominis cum Deo: & in defensione eiusdem cōtra Theodoret. dicit: *Non hominem assumptum dicimus à Deo Verbo, & copulatum illi secundum habitudinem quādam, quæ extrinsecus intelligatur, sed hominem factum esse dicimus.* Et eandem rationem indicat B. Ioannes Maxentius dialog. 1. cōtra Nestorium to. 5. Bibliot. circa finem dicens, *Ego à Deo susceptum hominem nullatenus dicere audeo, sed Deum factum hominem fateor, ne si susceptum a Deo hominem dixero, duas videar prædicare personas.* Et ad hanc tendit etiam ratio D. Th. in articulo, quia homo significat humanitatem vt subsistentem, sed Christus non assumpsit humanitatem vt subsistentem, ergo neque hominem: minorem probat, quia quod assumitur, supponitur assumptioni, sed humanitas vt subsistens non supponitur assumptioni, sed potius per assumptionem trahitur ad subsistendū, ergo. Quæ ratio ita etiam explicatur, quia quod assumitur, terminatur subsistentia Verbi, non terminatur autem homo, sed humanitas, quia homo significatur vt subsistens, & vt persona.

Ioan. Maxentius.

Augustin.

Concil. Toletanum. *Anselmus.*

Irenæus. *Damasc.*

Ludouicus Vives Valentinus.

Alensis.

c In primo argumento obiicit D. Thomas testimonium Augustini ex lib. de Agone Christiano c. 11. vbi ita loquitur, *Filius Dei hominem assumpsit*, quæ locutio frequens est apud illum, vt videre est lib. 9. de ciuit. c. 17. & 21. & lib. 10. c. 21. & 29. & epist. 66. & enarratione in Psal. 4. & 29. & sæpe aliàs, quem imitata sunt Concil. Toletan. 6. & 11. in confessionibus fidei, & Anselm. lib. de Incarnat. c. 5. citari etiam solet hæc locutio ex Concilio Ephes. & ex 6. Syno. Act. 11. sed malè, in illis enim locis non reperitur. Indicat autem eam locutionem Irenæus lib. 5. contra hæres. c. 18. & Damasc. lib. 3. c. 6. Ac denique in Cantico, Te Deū laudamus, quod ab vniuersa Ecclesia receptum est, dicitur, *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis vterum.*

Propter quæ nonnulli & inter eos Ludouicus Vives 9. de ciuit. c. 17. reprehendunt D. Thom. qui negat eam locutionem in rigore, & proprietate sermonis esse veram. Sed D. Tho. sententia communis est Theologorum in 3. d. 6. & eandem sequitur Alens. 3. p. q. 4. mem. 7. ad finem, & sufficientissimè probata est, & ideo ad Augustin. (& idem est de alijs Patribus) respondet D. Tho. in hac solutione, eam locutionem, vbi inuenta fuerit, non esse extendendam, sed piè explicandam. Adhibet vero duas explicationes, prima est vt homo dicatur assumptus, quia eius natura assumpta est, & hanc indicauit supra Anselm. qui tamen addit hanc esse veram, Deus assumpsit hominem, quia terminus communis solam naturā significat: hanc vero falsam, Deus assumpsit hūc hominem, quia iam designatur persona. Quæ tamen differentia non videtur admodum necessaria, quia in proprietate sermonis etiam homo significat naturam, vt subsistentem, si autem impropriè loquamur, etiam hic homo potest significare hanc humanitatem. Secunda explicatio D. Thom. est, vt Deus dicatur assumpsisse hominē quia assumptio terminata est, vt Deus sit homo: in qua significatione verbum assumendi non significat actionem, vt est mutatio rei assumptæ, sed vt est veluti productio termini resultantis ex vnione. Aliæ expositiones adhiberi solent, sed illas omitto, vtpote non ita proprias.

d Alia argumenta, & solutiones eorum claræ sunt, & à Caieta. sufficienter explicantur. Colligetamen obiter ex solutione ad secundum cum ex positione Caieta. magis impropriam esse hanc locutionem, homo assumptus est à Verbo, quam hanc, Verbum assumpsit hominem, quia subiecta magis stant materialiter, quam prædicata, & ideo magis in priori locutione significatur suppositum, vel personam hominis esse assumptam, quam in posteriori: quanquam etiam in posteriori hoc indicetur, si propriè verbo assumptionis vtamur, quod in rigore supponit vt subiectum, totum id quod assumi dicitur.

AR-

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm filius Dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis.

30. *Supr. q. 2. art. 2. ad 3. & 5. ad 2. & q. 4. ar. 2. ad 1. & 2. & 3 dist. 5. q. 3. art. 3. ad 1. & dist. 6. q. 1. ar. 1 q. 3. ad 1.*

AD quartū sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei debuerit assumere humanā naturam abstractam ab omnibus indiuiduis. Assumptio enim humanæ naturæ facta est ad communem omnium hominum salutem: vnde dicitur primæ ad Tim. 4. de Christo, quòd est Saluator omnium hominum, maxime fidelium Sed natura prout est in indiuiduis, recedit à sua communitate. Ergo filius Dei debuit humanam naturam assumere, prout est ab omnibus indiuiduis abstracta.

¶ 2. Præterea, in omnibus id, quod est nobilissimum, est Deo attribuendum: sed in vnoquoque genere illud, quod est per se, potissimum est. Ergo filius Dei debuit assumere hominem per se. Qui quidem secundum Platonicos * est ipsa humana natura ab indiuiduis separata. Hanc igitur debuit filius Dei assumere.

Vt patet ex Arist. 2. metaph. tex. 6. & 25.

Ar. præced.

Art. præceden.

Li. 3. ort. si. c. 11. circa princip.

¶ 3. Præterea, Humana natura non est assumpta à filio Dei, prout significatur in concreto per hoc nomen homo, vt dictum est. * Sic autem significatur, prout est in singularibus, vt exdictis patet. Ergo filius Dei assumpsit naturam humanam, prout est ab indiuiduis separata.

Sed contra est quod dicit Dam., in 3. lib. Deus Verbum incarnatum non eam, quæ nuda contemplatione considerātur naturam, assumpsit: non enim Incarnatio hoc, sed deceptio & fictio Incarnationis esset. Sed humana natura, prout est ab indiuiduis separata vel abstracta, in nuda contemplatione cogitatur: quia secundum seipsam non subsistit, vt ibidem Damas. dicit. Ergo Filius Dei non assumpsit humanam naturam, secundùm quod est à singularibus separata.

Loco nunc citato.

b Respondeo dicendum, quod natura hominis vel cuiuscūque alterius rei sensibilis, præter esse, quod in singularibus habet, dupliciter potest intelligi. Vno modo quasi per seipsam esse habeat præter materiam, sicut Platonici posuerunt. Alio modo sicut in intellectu existens, vel humano vel diuino. Per se quidem subsistere non potest, vt Philosophus probat in 7. Metaphys. † quia ad naturam speciei rerum sensibilium, pertinet materia sensibilis, quæ ponitur in eius definitione: sicut carnes & ossa in definitione hominis. Vnde non potest esse, quod natura humana sit præter materiam sensibilem.

† Lib. 7. metaph. tex. 26 & 27. to. 3.

Si tamen esset hoc modo subsistens natura humana, nō fuisset conueniens, vt à Verbo Dei assumeretur. Primò quidem, quia assumptio ista terminatur ad personam: hoc autem est contra rationem formæ communis, vt sit in persona: quia in persona indiuiduatur. Secundo, quia naturæ communi non possunt attribui nisi operationes communes & vniuersales: secundum quas homo non meretur, nec demeretur. Cùm tamen illa assumptio ad hoc facta sit, vt Filius Dei natura assumpta nō bis mereretur. Tertio: quia natura sic existens non est sensibilis, sed intelligibilis. Filius autē Dei assumpsit humanam naturam, vt hominibus in ea visibilis appareret secūdum illud Baruch. 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Similiter etiā non potuit assumi humana natura à filio Dei, secundum quòd est in intellectu diuino: quia sic nihil aliud est, quam natura diuina, & per hunc modum ab æterno esset in filio Dei humana natura. Similiter non conuenit dicere, quod filius Dei assumpsit humanā naturam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

prout est in intellectu humano: quia A hoc nihil aliud esset quàm quod intelligeretur assumere naturam humanã. Et sic si non assumeret eam in rerum natura, esset intellectus falsus. Nec esset aliud ista naturæ humanæ assumptio, quàm fictio quædam Incarnationis: vt Damasc. dicit.

circa prin. li. 3. ca. 11.

Ad primum ergo dicendum, quòd Filius Dei incarnatus, est cõmunis omnium Saluator, non communitate generis, vel speciei quæ attribuitur naturæ ab indiuiduis separatæ: sed communitate causæ: prout Filius Dei incarnatus, est vniuersalis causa salutis humanæ.

Ad secundum dicendum, quòd per B se homo, non inuenitur in rerum natura ita quod sit præter singularia, vt Platonici posuerunt. Quanuis quidam dicant, quòd Plato non intellexit hominem separatum esse, nisi in intellectu diuino. Et sic non oportuit quod assumeretur à Verbo, cùm ab æterno sibi affuerit.

Apud. Arist lib. 1. Met. tex. 6. & 25.

Ad tertium dicendum, quòd quanuis natura humana non sit assumpta in concreto, vt suppositum præintelligatur assumptioni: sic tamen assumpta est in indiuiduo, quia assumpta est, vt sit in indiuiduo.

C

COMMENTARIVS.

CAietanus exponit, in hoc titulo non quæri, an hoc fieri potuerit, sed an fuerit expediens, vnde explicando literam articuli dicit, propterea D. Tho. non tãtum docuisse, fuisse impossibile humanitatem sic abstractam assumi, sed etiam non debuisse ita assumi, etiam si fuisset possibile. Sed ego existimo D. Thomam voluisse docere illum modum Incarnationis, & secundum se fuisse impossibilem, & ad finem Incarnationis, qui est redemptio nostra esse ineptum, & disconuenientem, & ideo titulum articuli sub illis Verbis proposuisse.

b Ex qua tituli intelligentia, tam clara relinquitur responsio D. Thomæ, vt fere nulla indigeat expolitione. Quoniam vero Caietanus quædam circa illam commentatur parum vera, minus vtilia, valde autem obscura, vt ea intelligantur, & nõ sit deceptionis occasio, pauca notanda sunt, præsertim circa primam eius dubitationem. Probat enim D. Thomas hanc conditionalem propositionem, etiam si natura humana esset separata ab indiuiduis, non esset conueniens, vt à Verbo assumeretur, quia assumptio terminatur ad personam, est autem contra rationem formæ communis, vt in persona sit. Sed contra inquit Caiet. quia si talis forma existeret, necessario esset indiuidua, & non esset vniuersalis in essendo, sed in causando, seu in ratione causæ exemplaris, ergo nõ esset contra rationem eius, vt assumeretur in persona. Quod confirmat exemplo formæ angelicę, quæ licet sit forma separata, nihilominus est in persona. In quo dubio & solutione eius supponit Caiet. in naturis perfectis seu completis & spiritualibus, existere naturam specificam quasi separatam, & abstractam, & nihilominus esse terminatam per subsistentiam, seu personalitatẽ, quod dicit repugnare materiali naturæ: fortasse quia existimat in rebus materialibus indiuiduam naturam addere aliquid supra naturam specificam, non vero in spiritualibus. Vnde concludit rationem D. Tho. non probare esse impossibile, formã separatam assumi in persona, sed solum non esse conueniens quanquam statim videatur contrarium docere, constituit enim differentiam inter naturam humanam abstractam; & naturam angelicam, quia in angelis, inquit, licet natura sit abstracta, tamen in eis non tantum est natura, sed etiam habens naturam, si autem humanitas esset abstracta, esset solum natura & humanitas, & nõ posset respectu illius esse aliquod habens naturã, & ideo esset impossibile assumi. Quæ responsio, vt dixi, videtur contraria priori, & omnino volũtaria, nam qui fingit speciem humanam existere abstractam ab indiuiduis, non tantum fingeret humanitatem, sed etiam hominem abstracte existere.

Dicendum est ergo D. Thom. in hac parte articuli voluisse ostendere, impossibilem esse assũptionem talis naturæ abstractæ, non solum quia impossibile est, naturam illam sic existere (hoc enim iam egerat in prima parte articuli) sed etiã quia haberet specialem repugnantiam cum assũptione, quia natura in communi, etiamsi fingatur existens, tantum posset esse subsistens subsistentia in communi, & non certa & determinata personalitate, vt quia in persona indiuidua non potest esse nisi natura indiuidua, assumptio autem terminata est ad certam & determinatam personã. Neque contra hunc sensum procedit dubitatio Caiet. nam posita hypothesi, illa natura esset vniuersalis, non tantũ in causando, sed etiam in essendo, & prædicando, & consequẽter, licet sequatur fore indiuiduam, quia existentem, tamen etiam sequitur non fore indiuiduam, quia abstractam, & vniuersalem, hęc enim implicatio sequitur ex illa hypothesi: & ex posteriori membro sequitur, illam naturam vt sic non esse assumptibilem, nec personabilem, nec principium operationum particularium, &c. Denique contra hoc nihil facit obiectio de angelica natura, supponit enim falsam doctrinam, cum illa reuera non existat separata seu abstracta à singularibus, sed sit quædam indiuidua, & singularis natura, non minus quam hæc humanitas, quoad hoc enim nulla est differentia inter naturam spiritualem, & materialem, vt in alio loco latius disputandum est.

A R-

ARTICVLVS. V.

Vtrùm filius Dei naturam humanam assumere debuerit in omnibus indiuiduis.

Sup q. 2. ar 5. ad. 1 & 3. d. 2. q. 1. art. 2. q 1.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd Filius Dei humanam naturã assumere debuerit in omnibus indiuiduis. Illud enim, quod primo & per se assumptũ est, est natura humana: Sed quod conuenit per se alicui naturæ, conuenit omnibus in eadem natura existentibus: ergo conueniens fuit vt natura humana assumeretur à Dei verbo in omnibus suis suppositis.

¶ 2. Præterea, Incarnatio diuina processit ex diuina charitate, vnde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: Sed charitas facit vt aliquis se communicet amicis, quantum est possibile. Possibile autem fuit Filio Dei, vt plures naturas hominum assumeret (vt supra dictum est *) & eadem ratione omnes. Ergo conueniens fuit, quòd Filius Dei assumeret naturam humanam in omnibus suis suppositis.

*3. art. 7.

¶ 3. Præterea, Sapiẽs operator perficit opus suum breuiori via, qua potest. Sed breuior via fuisset, si omnes homines assumpti fuissent ad naturalem filiationem, quàm quòd per vnum filium naturalẽ multi in adoptionem filiorũ adducantur: vt dicitur Gala. 4. Ergo humana natura debuit à Filio Dei assumi in omnibus suppositis.

Lib. 3. c. 11. in. princ.

Sed contra est quod Damasc. * dicit in. 3. lib. quòd Filius Dei non assumpsit humanam naturam, quæ in specie consideratur: neq; enim omnes hypostases eius assumpsit.

Respondeo dicendum, quòd non fuit conueniens, quòd humana natura A in omnibus suis suppositis à Verbo assumeretur. Primò, quia tolleretur multitudo suppositorum humanæ naturæ, quæ est ei connaturalis. Cùm enim in natura assũpta non sit cõsiderare aliud suppositum præter personã assumentem (vt supra dictũ est) si non esset humana natura, nisi assumpta, sequeretur, quòd nõ esset nisi vnũ suppositum humanæ naturæ, quod est persona assumens. Secundò, quia hoc derogaret dignitati Filij Dei incarnati, prout est primogenitus in multis fratribus secũdum humanã naturam, sicut est primogenitus omnis creaturæ secundũ diuinam: essent enim tũc omnes homines æqualis dignitatis. Tertiò, quia conueniens est, quòd sicut vnum suppositum diuinum est incarnatum: ita vnam solam naturam humanam assumeret, vt ex vtraq; parte vnitas inueniatur.

art. 3. huius. q.

Ad primum ergo dicendum, quòd assumi conuenit secundum se humanæ naturæ, quia scilicet non conuenit ei ratione personæ, sicut naturæ diuinæ conuenit assumere ratione personæ. Non autem conuenit ei secundum se, sicut pertinens ad principia essentialia eius, vel sicut naturalis eius proprietas per quem modum conueniret omnibus eius suppositis.

Ad secũdum dicendum, quòd dilectio Dei ad homines manifestatur nõ solùm in ipsa assumptione humanæ naturæ, sed præcipuè per ea, quæ passus est in humana natura pro alijs hominibus: secundũ illud Ro. 5. Commendat autem Deus suã charitatem in nobis: quia cùm inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est: quod locũ non haberet, si in omnibus hominibus naturam humanam assumpsisset.

C

Ad tertium dicendũ, quòd ad breuitatem viæ, quã sapiens operator obseruat, pertinet, quod nõ faciat per multa quod sufficienter potest fieri per vnũ. Et ideo conuenientissimum fuit, quòd per vnũ hominẽ omnes alij saluarẽtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARIVS.

A Litera non eget explicatione, de ipsa verò re sufficienter dictum est suprà, disputatione prima.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum conueniens fuerit quod Filius Dei humanam naturam assumeret ex stirpe Adæ.

Infra q.31 art 1.et.3. dis 2. q.1. art.2.q.2. & opus.3. cap.224.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd non fuerit conueniens, vt Filius Dei naturam humanã assumeret ex stirpe Adę. Dicit enim Apostol. ad Heb.7. Talis decebat, vt esset nobis Pontifex segregatus à peccatoribus: Sed magis esset à peccatoribus segregatus, si non assumpsisset naturam humanam ex stirpe Adæ. Ergo videtur, quòd non debuerit de stirpe Adæ naturam humanam assumere. B

¶ 2. Præterea, In quolibet genere principium nobilius est eo, quod est à principio. Si igitur assumere voluit humanam naturã, magis debuit eam assumere in ipso Adam.

¶ 3 Præterea, Gentiles fuerunt magis peccatores, quàm Iudæi, vt dicit

glos. inter li. glos.* ad Gal.2.super illud, Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturam humanam assumere voluit, debuit eam magis assumere ex Gentibus, quàm ex stirpe Abrahæ, qui fuit iustus.

Sed contra est, quod Luc.3. Generatio Domini reducitur vsq; ad Adam. C

Respondeo dicendum, quòd sicut

li.13.c.18 in princip tom 3. Augustin. dicit in.13. de Trinit.* Poterat Deus hominem aliunde suscipere, non de genere istius Adæ, qui suo peccato obligauit genus humanum: sed melius iudicauit, vt de ipso, quod victum fuerat genere, assumeret hominem Deus, per quem generis humani vinceret inimicum.

Et hoc propter tria. Primò quidem, quia hoc videtur ad iustitiã pertinere, vt illi satisfaciat qui peccauit: & ideo A de natura per peccatum corrupta debuit assumi id, per quod satisfactio erat implenda pro tota natura. Secundò, quia hoc etiam pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dùm ex illo genere victor diaboli nascitur, quòd per diabolum fuerat victum. Tertiò, quia per hoc etiã Dei potentia magis ostenditur, dùm de natura corrupta & infirma assumpsit id, quod in tantam virtutem & dignitatem est promotum.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus debuit esse à peccatoribus segregatus quãtum ad culpam, quam venerat destruere: non quãtum ad naturam, quam venerat saluare: secundum quam debuit per omnia fratribus assimilari, vt idem Apostol. dicit ad Heb.2. Et in hoc etiam mirabilior est eius innocentia, quòd de massa peccato subiecta, natura assumptã tantam habuit puritatem. B

Ad secundum dicendum, quòd (sicut dictum est*) oportuit eum, qui pec- *In solut. præc.*
cata venerat tollere, esse à peccatoribus segregatum, quantum ad culpam, cui Adam subiacuit, & quem Christus à suo delicto eduxit: vt dicitur Sapien. 10. Oportebat autem eum, qui mũdare omnes venerat, non esse mundandum, sicut & in quolibet genere motus, primum mouens est immobile secundum illum motum, sicut primum alterans est inalterabile. Et ideo non fuit conueniens, vt assumeret humanam naturam in ipso Adam. C

Ad tertium dicendum, quòd quia Christus maximè debebat esse à peccatoribus segregatus, quantum ad culpam quasi summam innocentiæ obtinens, conueniens fuit, vt à primo peccatore vsque ad Christum perueniretur, mediantibus quibusdam iustis, in quibus præfulgerent quædam insignia futuræ sanctitatis. Et propter hoc etiã in populo, ex quo Christus erat nasciturus, instituit Deus quædam sanctitatis signa, quæ inceperunt in Abraham,

ham, qui primus promissionem acceA pit de Christo, & circuncisionem in signum fœderis cõsummandi: vt dicitur Genes.17.

COMMENTARIVS.

RESpondet D.Tho. affirmando, & congruentiæ quas adducit, sunt optimæ. Argumenta autẽ in contrarium facilia sunt, & ideo nihil in explicãda litera immorari oportet. Rem verò ipsam tractabimus infra.q.31.vbi de Christi genealogia, eiusq; conceptione disseritur.

DISPVTATIO. XIIII.
In quatuor sectiones distributa.

Quid potuerit à Deo assumi per quancunque vnionem hypostaticam possibilem.

B QVoniam ea, quæ pertinent ad naturam assumptam per Incarnationem iam factam, & facilia sunt, & cum his connexa, quæ sequenti quæstione tractat D.Tho. Ideo illorum disputationem differimus, & hãc de possibili præmittimus, quæ non nihil etiam confert ad intelligẽdum ea, quæ iam facta sunt. Quatuor verò sunt, quæ hic possunt in disputationem venire. Primò, suppositum creatum, seu natura in proprio supposito existens. Secundò, natura integra substantialis. Tertiò, partes eius. Quartò, accidentia, præter hæc enim nihil est in rebus creatis, de quo hic disputari possit. De natura autem, vel persona increata nihil dicendum est, cùm per se notum sit non posse assumi.

SECTIO. I.

Vtrùm natura existens in propria persona potuerit assumi. C

SVppositis varijs sensibus huius quæstionis, quos circa articulum secundum D. Tho. explicuimus, duo sunt certa. Primum est, personam creatam formaliter, & vt persona est, non esse assumptibilem, in quo conueniunt omnes Doctores in.3.d.1.& 5. Est enim clara implicatio cõtradictionis, quia vel persona in suo conceptu formaliter includit negationem existendi in alio, vt in supposito, vt Scot. & alij volunt, vel certe includit modum per se existendi incommunicabiliter, ex quo modo immediatè oritur illa negatio: & ideo illi modo directè repugnat in alio esse, seu ab alio terminari: est enim manifesta implicatio contradictionis: sicut in accidenti, quamuis possit Deus accidens per se constituere, tamen quòd ipsa actualis inhærentia accidentis in subiecto per se sit, est manifesta repugnantia, quia ille modus inhærentiæ includit formaliter, vel radicaliter negationem modi essendi per se, & hac ratione dicitur personalitas vltimus termiA nus naturæ, quia in suo conceptu includit, vt persona per illam constituta in se, & per se sit, cui directè repugnat, quod ab alio sustentetur, vel assumatur. Denique hac ratione non potest esse vnio substantialis inter duas personas, quia nõ potest fieri ex illis vna persona, & ideo etiam natura potest assumere.

Secundò est certum, naturam præexistentem in propria persona posse assumi, si per assũptionem, & vnionem ad aliam personam, priuetur propria personalitate: hoc videtur per se euidẽs, quia non inuoluit maiorem repugnantiam, si assumatur natura præexistens in propria persona, & priuetur personalitate propria, quàm quod à principio assumatur, impediendo personalitatem propriam; illa enim vnio, quæ impedit personalitatem propriam, potest etiam formaliter expellere præexistentem: virtus autem Dei, cùm sit infinita, non minus potest effectiuè expellere præexistentem personalitatem, quam ne sequatur impedire. Et confirmatur, nam potest Deus accidẽs prius inhærens in subiecto priuare modo inhærentiæ, & per se constituere, & humanitatem iam existentẽ in Verbo, posset priuare modo vnionis, & propriam personalitatẽ illi conferre, ergo & è contrario. Neq; vllam rationem video, quare possit de hoc dubitari, quãquam D. Tho. *D.Tho.* 4.contra gent.c.43. videtur cõtrarium indicare, dicens non posse naturam humanam in propria persona præexistẽtem assumi, nisi per corruptionem talis personæ, & ideo, inquit, oportuisset illum hominem corrumpi, qui vnioni præextitisset, &-per consequens humanam naturam in eo existentem. Sed hæc ratio parum concludit, oportuisset enim personã corrumpi, seu desinere esse formaliter quo ad modũ personalitatis, inde tamen non fit, ipsam humanitatem quo ad substantiam suam corrũpi, sed mutare tantum modum existẽdi: sicut è contrario, si Verbum nunc dimitteret humanitatem, destrueretur in humanitate modus vnionis, nõ tamen substantia ipsius naturæ. Vnde etiam proprie, & in rigore non sequitur necessarium fore, tunc corrumpi hunc hominem, sed tantum hanc personam humanam, vt ex suprà dictis disput. 13. constat. Et ita existimo D.Tho. hic art.1. mutasse sententiam, non enim dixit impossibile esse humanitatem præexistere in propria persona, sed dicit frustra id futurum fuisse.

aliud est hic loqui de alia persona humana

Tertium ergo disputandum relinquitur, vtrùm natura terminata propria personalitate possit assumi conseruata propria personalitate, ita vt nec personalitas assumatur, sed sola natura, nec tamẽ corrumpatur, sed concomitanter maneat terminans eandem naturam. Sicut natura diuina, cùm per æternam generationem cõmunicatur Filio, in illo terminatur propria Filij personalitate, non amittendo personalitatem Patris: vel sicut si eadem humanitas, quæ nunc est assumpta à Verbo, conseruata vnione assumeretur etiam à Patre. Et hoc exemplum est, quod difficilem reddit hanc quæstionem, quia eadem natura existens in vna persona aliena, potest assumi & terminari in alia, non amittẽdo priorem personalitatem, ergo eadem ratione natura existens in propria persona, potest assumi, & terminari ab aliena persona, cõseruata propria personalitate. Quam illationem

ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scot.

ita constantem existimauit Scot. in 3. d. 1. q. 2. A
vt ne concederet consequens, negauerit antecedens, & ex contradictorio antecedentis intulerit contradictorium consequentis. Alij verò, qui nullam etiam sufficientem rationem differentiæ assignari posse existimant, de præsenti quæstione opinantur, nõ esse impossibile eandem naturam simul esse in supposito proprio & alieno, sicut non repugnat simul esse in duobus alienis, vel sicut eadē natura diuina simul esse potest in tribus proprijs, nulla enim hic specialis cõtradictio assignari potest. Quam sententiam non inuenio apud aliquem autorem, solùm audiui doctos aliquos viros ita sentientes, & publicè docentes, & re vera vix possunt ratione conuinci.

Scot. Duran. Palud. Marsil Capreol. Caiet.

Contraria verò sententia est communis Theologorũ, supponẽtium magis, quam probantium, vt videre est in Scoto supra, & Durand. d. 1. q. 3. ad 2. Palud. q. 3. art. 2. Marsil. in 3. q. 2. art. 3. dub. 1. ad. 5. Capreol. d. 1. ad. 2. Scoti contra secundam conclus. Caiet. supra q. 3. artic. 6. qui tamen in assignanda ratione & implicatione cõtradictionis multũ inter se discrepant. Prima sumitur ex Scot. quia natura creata non potest simul esse in multis personis, vel quia finita est, vel quia pendet à personis in quibus existit, & non potest simul pendere à multis. Sed hæc ratio supponit falsum, & supra soluta est, cùm definiuimus eandem humanitatem posse simul assumi à duabus personis diuinis, cuius contrarium illa ratio probaret, si efficax esset. Et ideo alij autores conantur repugnantiam ostendere, assignando differentiam inter naturam terminatã propria personalitate, & assumptam à Verbo.

Secũda ergo ratio ex Caiet. sit, quia natura assumpta terminatur ab aliena persona intẽsiuè, nõ tamen extensiuè: at verò per propriam personalitatẽ terminatur intensiuè, & extẽsiuè, & ideo hæc personalitas propria nõ admittit consortium alterius personalitatis. Sed hæc ratio nisi aliud addatur, potiùs est petitio principij, quã probatio, per illa enim verba nihil aliud fit, quam obscurius repetere ipsam conclusionẽ: dicere enim naturã terminari personalitate propria intensiuè, & extensiuè, nihil aliud est, quàm dicere ita terminari, vt non possit simul ab alia persona terminari, hæc autem est assertio, cuius rationem indagamus. Addit ergo Caiet. naturam existẽtem in propria persona, constituere illam vi sua, quia secũ affert propriam personalitatem, velut à se manantem, & ideo non potest hoc modo constituere, nisi vnam personam: vnde fit consequens, vt dum ita subsistit, non possit ab alia persona assumi, quia sequitur implicatio contradictionis, nimirum, quod esset vna persona, & non esset vna persona cum assumente. Sed neque vim huius rationis satis percipio, quia ex illa solùm habetur, naturam creatam solùm posse cõstituere vnam personam, tanquam proprium, & connaturale principium, atque adeo vt sibi intrinsecam, & connaturalem. Quod verò natura constituens hoc modo vnam personam, non possit assumi vt alio modo componat cum assumente vnã personam humanam, non potest illa ratione concludi: quia hoc posito non sequitur illa contradictio, sed tunc esset vna persona cõnaturalis, & alia assumens, & persona assumens esset vna & eadem cum persona com-

B posita resultãte ex vnione, seu assumptione, quod solùm est de intrinseca ratione vnionis hypostaticæ, non tamẽ esset vna & eadem cum persona, quæ concomitanter tantùm supponitur assumptioni, quod non videtur esse contra rationem vnionis hypostaticæ: vt suo modo patet in casu supra posito de natura assumpta à duabus personis.

Et ideo addit vlterius Caiet. ex illo modo, quo humanitas terminatur propria personalitate, sequi vt dum sic terminata est, non possit assumi, quin assumatur talis personalitas, propter naturalem connexionem, quam inter se habent: hoc tamen non sequitur, quãdo natura est terminata in aliena persona, quæ est quodammodo extrinseca, & non connexa cum ipsa natura. Sed adhuc non cogit ratio, quia cùm personalitas sit, vel res, vel modus ex natura rei distinctus, nihil videtur repugnare humanitatem assumi, quæ est capax assumptionis, manẽte personalitate in assumpta, quia est incapax talis assumptionis: sicut supra dicebamus naturam vnitam vni personæ posse assumi ab alia, non assumpto modo vnionis cum priori persona, quia ille modus est inassumptibilis, & licet sit in ipsa natura, tamen distinguitur ab illa ex natura rei. In Trinitate etiam videmus, eandem naturam vltimo terminatam in persona Patris, rursus terminari per relationẽ Filij, quamuis vna personalitas non terminet personaliter aliam: ad hunc ergo modum potest facilius intelligi, Verbum assumere, & terminare naturã personatam, & non personalitatem eius, cùm inter hæc sit distinctio ex natura rei, quæ non reperitur inter essentiam, & personalitates diuinas. Denique addit Caiet. personam diuinam esse infinitam, & supra capacitatem naturæ humanæ, personalitatem autem creatam esse finitam, & quasi adæquatam ipsi humanitati. Sed hoc nihil ad præsentem quæstionem referre video, quamquam enim humana natura existens in propria persona, sufficienter, & adæquatè terminetur, ita vt neque natura sua appetat aliam personalitatem, neque habeat naturalem capacitatem eius: non verò inde fit, implicare contradictionem, vt supra naturam excellentiorem modo terminetur per infinitam personam Verbi. Cur enim nõ dicemus hoc posse Verbum propter infinitatem suam? Etenim cùm persona Verbi non solùm adæquatè, sed etiam excellenter terminet naturam humanam, & nihilominus possit simul terminari ab alia persona, cur eadem natura licet adæquatè terminetur propria personalitate, non poterit simul terminari ab excellentiori persona?

C

Tertia ergo ratio sumitur ex Dur. & Capreol. scilicet, quia vna natura non potest simul terminari duabus personalitatibus, quæ non tantum in propria ratione personalitatis, & incommunicabilitatis, sed etiam in ratione subsistendi distinguantur, quia non potest vna natura, nisi vnica subsistentia subsistere: & ideo natura diuina potest tribus relationibus terminari, qui illæ nõ distinguntur in ratione subsistendi, sed in sola incommunicabilitate, & propter eandem causam potest eadem natura creata eisdem relationibus diuinis simul terminari, non verò potest simul terminari propria personalitate, & diuina, quia illæ nõ solùm in incommunicabilitate, sed in ratione

subsistendi distinguntur. Sed hæc ratio primum supponit falsum, quia relationes diuinæ re vera distinguntur in propria ratione subsistendi, & quamuis conueniant in communi, & absoluta subsistentia, possunt tamen proximè & immediatè assumere eandem naturam, & terminare illam, solùm per proprias subsistentias. Deinde non ostendit repugnantiam, cur non posset eadem natura pluribus subsistentijs subsistere, vel proprijs, vel alienis, vel altera propria, & altera aliena, sicut potest ignis simul esse calidus duplici calore, altero innato, altero aduentitio.

A

Quarta ratio sit, quia natura existens in propria persona, existit existentia creata, in persona autem Verbi existit existẽtia increata, repugnat autem eandem naturam simul existere per creatam, & increatam existentiam. Sed hæc ratio, & falsum supponit, quia natura nunquam existit extra causas, nisi per existentiam creatam: & illo admisso non ostendit, cur repugnet, eandem naturam illis duabus existentijs simul existere, vel enim repugnaret solùm, quia duæ sunt, & hoc nõ, aliàs nec posset eadem natura simul existere duabus existentijs relatiuis increatis: vel repugnat, quia vna est creata, & altera increata, & oporteret ostẽdere specialem implicationem, quæ hinc sequatur, nulla enim apparet.

B

Quinta ratio sumitur ex Palud. & Durand. quia personalitas relatiua non excludit consortium alterius personalitatis relatiuæ ab eadem natura; at verò personalitas absoluta excludit cõiunctionem, seu consortium cuiuscunque alterius personalitatis: quia ergo personalitas propria est absoluta, ideo natura, quæ per illam terminata est, non potest per aliam personalitatem simul terminari, quia verò natura assumpta ab vna persona diuina, solùm per relatiuam personalitatem terminata est, ideo potest simul ab alia persona diuina assumi. Hæc ratio est probabilis, tamen non satis ostendit, cur implicet contradictionem, personalitatem absolutam simul coniungi in eadem natura cum relatiua: quia licet verum sit personalitatem absolutam esse limitatam, & natura sua non admittere aliam, non tamen inde sequitur, hoc non posse fieri virtute diuina. Nam etiam vna forma natura sua non admittit aliam in eodem subiecto, & tamen Deus potest facere, vt simul existant. Et confirmatur: quia si fieri posset, vt suppositum creatum, v. g. Angelicum, terminaret humanam naturam, illo posito, natura humana terminata ab Angelo, posset simul assumi à Verbo, & tamen personalitas Angeli absoluta est. Antecedens quamuis à Palud. consequenter negetur, videtur per se satis clarum, & contrarium non esse verisimile, supposito quod eadem natura potest esse in duplici supposito alieno, quia non potest ibi ostendi specialis repugnantia.

C

Vltima ergo ratio, quæ mihi maximè satisfacit, est, quia propria, & creata subsistentia solùm est modus quidam intrinsecus per se existendi, hic autem modus habet formalem, & immediatam repugnãtiam cum illo modo vnionis, quem habet natura assumpta in alieno supposito, quia esse per se, & in alio sunt modi ita repugnantes inter se, vt vnus proximè includat negationem alterius. Quod exemplo sumpto ex alijs modis similibus, bene explicari potest: fieri enim non potest, quod eadẽ virga simul sit recta, & curua; quia illi modi licet positiui sint, includunt immediatam repugnantiam. Et simili ratione idem accidens non potest simul per se esse, & actualiter inhærere, & sic de aliis. Et ex hac ratione facilè sumitur ratio differentiæ, cur eadem natura possit simul esse in duabus personis extra necis, non verò in propria & aliena: quia scilicet magis repugnant inter se modus existendi per se & in alio, quàm duo modi existendi in alio, quia illi duo modi ita se habent, vt vnus includat negationem alterius, isti verò minimè, sed sunt prorsus disparati, sicut idem accidens potest simul esse in duobus subiectis, non tamen simul per se, & in alio. Et eadem ratione intelligitur facilè, cur possit eadẽ natura diuina esse in tribus personis, scilicet, quia in omnibus illis est per se, & omnes illæ personalitates sunt velut modi per se existendi, & non dicunt vnionem ad extrinsecam personam: modi autem per se existendi inter se comparati, non includunt illam repugnantiam, & negationem mutuam, quam includunt modus per se, & in alio.

Potest denique hæc ratio, & simul communis hæc Theologorum sententia confirmari ex doctrina, & modo loquendi Conciliorum, & Sanctorũ de hoc mysterio: quia enim in Christo Domino facta est substantialis vnio hypostatica inter humanam naturam, & diuinam personam, definiunt omnes esse in Christi humanitate vnieam tantùm personam increatam, & diuinam, illamq; solam in illa humanitate subsistere: sentiunt ergo illum modum vnionis humanitatis ad Verbum, repugnare cum persona creata, illamq; formaliter excludere: quomodo interdum Sancti dicunt, personam consumptisse personam, vt supra vidimus. Dicetur fortasse, ex natura rei verum esse illos duos modos inter se repugnare, & hoc satis esse, vt in Christi humanitate non permanserit personalitas creata, non tamen necessarium esse, vt contradictionem implicet. Sed hoc mihi nõ satisfacit, quia cùm hoc mysterium omnino sit supernaturale, & in eo tota ratio facti sit potentia facientis, si de potentia absoluta fieri potuit, vt humanitas assumeretur sine priuatione suæ personalitatis, non esset ratio sufficiens ad negandum ita factum esse, cùm illud non repugnet alicui perfectioni Christi, vel huius vnionis. Et deinde, quia si illi duo modi ex natura rei repugnant, inde fit (non ratione formæ, sed saltem ratione naturæ) vt simpliciter, & de potentia absoluta repugnent; scilicet, quia illi duo modi non repugnant vt formæ contrariæ, sed vt modi proximè includentes negationem mutuam, seu contradictionem, vt explicatum est.

Obiectio.

Responsio.

Dub.

Vna verò superest difficultas, quia hæc ratio facta summum probat humanitatem in vno, & eodem loco existentem, non posse simul habere illos duos modos existendi: tamen si constituamus humanitatem esse in duobus distinctis locis, nulla videtur repugnantia, quod in vno habeat personalitatem propriam, & per se existat, in alio verò illa careat, & existat in Verbo. Dici posset primo, humanitatem ita vnitã Verbo, vt ex vi illius vnionis necessariò maneat illi vnita, vbi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vbicunque existit, idque propter summam Verbi simplicitatem, & ineffabilem modum illius vnionis, quæ abstrahit ab hoc & illo loco, & fit ad ipsum Verbum secundum se: propter hanc enim causam, quamuis Christus secundum humanitatem localiter moueatur, ipso Verbo secundum se immutato manente, semper humanitas, vbicunque existit, manet eodem modo vnita Verbo ex vi eiusdé vnionis. Et in mysterio Eucharistię, per quod humanitas Christi quodammodo in multis locis constituitur, in omnibus est vnita Verbo, ex vi eiusdem vnionis.

Sed nihilominus hoc mihi non satisfacit, quia licet ex natura rei verum sit, humanitatem vnitam Verbo, vbicunque constituatur ferre secum suam vnionem, quia est intrinsecus modus eius, & a loco non pendens: tamen cùm hic modus ex natura rei ab ipsa humanitate distinguatur, non videtur implicare contradictionem, vt existente humanitate vnita in vno loco, constituatur in alio quo ad substantiam suam, & non quo ad modum vnionis: sicut non videtur contradictionem inuoluere, quod eadem anima, quæ in vno loco est vnita corpori, in alio ponatur sine corpore, & sine modo vnionis: & similiter quod idem accidens alicubi inhæreat subiecto, alibi vero sine subiecto sit. Admisso ergo hoc casu, vt possibili, non videtur inconueniens concedere totum id, quod argumentum intendit: quia illi duo modi non repugnant, nisi respectu eiusdem subiecti, vt habet rationem vnius; at verò humanitas constituta in duobus locis, habet vicem, seu modum duplicis subiecti. Deinde contradictio, seu repugnantia, quæ includitur in illis modis, solùm est seruatis omnibus circunstantijs ad contradictionem requisitis, & consequenter requiritur, vt sit in eodem tempore, & loco: vnde sicut pro diuersis temporibus non sibi repugnant, ita nec pro diuersis locis videntur pugnare. Quod denique exemplis supra positis declaratur, quia vnum accidens potest in vno loco inhærere, & in alio per se esse, & vna linea in vno loco esse recta, & in alio curua. Neque contra hoc video, quod obijci possit, argumentum enim supra factũ ex vnitate personæ Christi, & locutionibus Sanctorum, contra hoc non procedit, loquuntur enim de mysterio, vt factum est, nunc autem humanitas Christi, vbicunque est, est vnita Verbo, non quia contrarium implicet contradictionem, sed quia vbicunque est hic homo, est verus Deus: & quia facta vnione hoc est illi debitum, & connaturale, & maximè pertinens ad perfectionem eius. Sicut etiam vbicunque nunc est caro Christi, est vnita animæ, non quia contrarium implicet contradictionem, sed quia hoc pertinet ad maiorem perfectionem, & est magis connaturale.

SECTIO. II.

Vtrùm alia substantialis natura præter humanam sit assumptibilis a persona diuina.

Hic non agimus de natura assumptibili solùm ex intrinseca congruentia, sed simpliciter de potentia obedientiali, seu non repugnantia: neque agimus de humana natura, satis enim ex mysterio facto constat, assumptibilem esse. *Vvicleph. Valden.* Neque audiendus est error Vvielephi, quem refert Vvaldens. lib. 1. Doctrinalis Fidei antiquæ, cap. 44. qui asseruit, nullam aliam humanitatem fuisse a Verbo assumptibilem, præter eam singularem, & individuam, quam assumpsit. Est enim hoc plane absurdum, & sine fundamento dictum, quia non est maior ratio, vel repugnantia in vna, quàm in alia, cùm in substantia, & specie eiusdem rationis sint, & consequenter eandem capacitatem habeant substantialem, vt Verbo vniantur. Et ideo *Augus.* August. 13. de Trinit. cap. 18. vt per se notum supponit, potuisse Verbum assumere humanitatem aliunde, quàm ex stirpe Adæ, & ideo de Prædestinat. Sanct. c. 15. dicit, ex sola Dei gratuita electione, & non ex alicuius meritis factum esse, vt illa potiùs humanitas, quàm alia Verbo iungeretur. Itaque in hoc nullus vnquam Catholicus dubitare potuit.

Omissa ergo humana natura, quæstio esse potest, vel de natura superiori, vt est Angelica, vel de inferiori, vt est irrationalis, vel insensibilis natura.

Prima sententia esse potest, negans, Angelicam, seu Spiritualem naturam esse assumptibilem: tribuitur Alberto in 3. distinct. 2. attic. 2. Et *Alberto.* fundamentum esse potest, quia in natura immateriali suppositum nihil addit supra naturam ipsam, sed ipsa natura per se ipsam formaliter est quo est, & quod est: inde enim fit, non esse magis assumptibilem talem naturam, quàm suppositum. Quod fundamentum videtur doceri à D. Thom. 4. contra gent. cap. 55. ad. 4. & 1. p. q. 3. *D. Tho.* ad. 3. vbi generaliter dicit, in separatis à materia non distingui suppositum à natura.

Secunda sententia negat, irrationalem naturam esse assumptibilem, nisi aliquem ordinem habeat ad rationalem. Hæc tribuitur Alex. Alen. 3. p. quæst. 2. memb. 7. & Bonauen. in 3. dist. 1. *Alensi. Bonau.* artic. 1. quæst. 1. Sed his locis non agunt de possibili simpliciter, sed de eo quod maximè decet. Magis hoc insinuat idem Alens. q. 11. memb. 1. & quæst. 12. memb. 1. artic. 1. Et sequitur ex alia eius doctrina in quæst. 7 memb. 2 artic. 1. scilicet naturam non esse assumptibilem, nisi mediante gratia habituali, cuius cùm irrationalis natura capax non sit, sequitur neque huius vnionis esse capacem. Expressiùs tenuit hanc sententiam Henr. quodlib. 13. quæst. 4. Charthus. d. 1. q. 1. art. 3. Picus Mirandulan. in Apolog. concl. 4. & eam vt probabilem defendunt Richar. d. 1. art. 1. quæst. 4. Gab. dist. 1. quæst. 1. Fundamenta infra videbimus. *Henri. Charthus Pic. Mirã. Richard. Gabriel.*

Dico primò, potuisse Deum assumere, sibiq; hypostaticè vnire naturam Angelicam. Hæc est D. Thom. hic artic. 1. ad. 3. & 4. contra gent. cap. 55. ad. 3. & 4. quibus locis Caiet. Ferrar. & alij Thomistæ id docent: & est communior sententia Doctorum in 3. dist. 1. & sumi potest ex verbis Pauli ad Heb. 1. *Nusquam Angelos apprehendit; sed semen Abrahæ apprehendit*; quæ verba clarè supponunt, vtrunque fuisse possibile, gratiâ verò Dei erga humanum genus in hoc commendari, quod in hac vnione humanam naturam Angelicæ *D. Tho. Caiet. Ferrar. Hebr.*

licæ prætulerit: & hoc modo expositores omnes, & Sancti hæc verba interpretantur. Et confirmatur, quia anima separata, mansit vnita Verbo hypostaticè, ergo pari ratione, &c. Ratio verò à priori sumenda est ex fundamento illi contrario, quod prima sententia sumebat, scilicet etiam in naturis spiritualibus suppositum ex natura rei à natura distingui; quod in disputatione metaphysica de natura, & supposito sufficienter disputatum est. Vnde quod Ferrar. citato loco dicit, quamuis in Angelis non sit distinctio naturæ à persona, non sequi esse impossibile assumi naturam Angelicam, & priuari sua personalitate, sed solùm non esse congruum, non video quo modo intelligi possit. Nam si persona Angeli non distinguitur à natura, ergo personalitas Angeli nihil est præter ipsam naturam, quomodo ergo illa priuari potest? Denique si ad hanc assumptionem non esset necessaria distinctio suppositi a natura, nunquâ propter hoc mysterium sancti Patres, & Theologi hanc distinctionem docuissent, & quo ad hoc non est maior ratio de natura Angelica, quàm humana: & ideo melius Caiet. hinc colligit etiam in Angelis personalitatem distingui à natura.

Obiectio. Dices ergo posset nunc Deus assumere naturam Angeli corrumpendo personam eius: quod videtur repugnare, quia natura Angeli est incorruptibilis. *Responsio.* Respondetur, cõcedendo primum posse Deum assumere naturam Angeli præexistentem in propria persona, iuxta supra dicta sectione præcedenti. Secundo necessarium esse, talem naturam priuari personalitate, & consequenter eandem personalitatem, seu personam vt sic, desinere esse, iuxta dicta etiam sectione præcedenti. An verò illa desitio dicenda sit corruptio, quæstio est de nomine, magis verò propriè diceretur mutatio quædam in modo existendi, salua substãtia ipsius naturæ: sicut quando accidens separatur à subiecto, mutat modum existendi, non tamen propriè corrumpitur: quod si inhærentia ipsa, vel in nostro proposito ipsa personalitas corrumpi dicatur, nõ propterea persona Angelica dicenda est corruptibilis, quia ex natura sua non est subiecta huic mutationi, sed solùm per diuinam potentiam, illam potest fusci pere.

Dico secundo simpliciter loquendo, non implicat contradictionem, naturam irrationalem, vel insensibilem vniri Deo hypostaticè. Hæc est sententia communior Theologorum in 3. d. 1. vbi D. Thom. quæst. 1. art. 1. & Scot. q. 1. artic. 1. Palud. quæst. 1. Durand. quæst. 1. Almai. quæst. 2. Marsil. quæst. 3. art. 1. Ocham. quæst. 1. art. 3. & 9. Capreol. Caiet. & omnes Thomistæ. Et videtur aperta sententia August. lib. de vera relig. c. 16. tom. 1. vbi ait, per hoc mysterium demonstrasse Deum, quàm excelsum locum inter creaturas habeat humana natura: quod non solùm visibiliter: *Nam id*, inquit, *poterat & in aliquo æthereo corpore, ad nostrorum aspectuum tolerantiam temperato, sed etiam hominibus in vero homine apparuit: ipsa enim natura suscipienda erat, quæ liberanda*. Et ex his, quæ facta sunt, potest hæc sententia suaderi primo, quia corpus humanum, & terrenum Verbo vnitum fuit. Dices fuisse vnitum mediante anima, sine qua vniri non posset, vt expresse affirmat Orig. 1. Periarc. cap. 6. dicens: *Non enim possibile erat Dei naturam corpori sine medio*, scilicet anima, *misceri*. Sed contra, nam licet anima dicatur medium vt quo, seu in ordine intentionis, non tamen fuit medium physicè, vt ita dicam, seu in ordine executionis, vt quæst. 6. explicabitur: Verbum enim ipsum immediatè fuit vnitum corpori, & materiæ secundum se, quamuis in ordine ad animam, & propter animam. Deinde in triduo mansit corpus sine anima, & tamen verè ac substantialiter mansit vnitum hypostaticè Verbo, ergo informatio animæ non erat simpliciter necessaria ad hanc vnionem. Vnde illa verba Origenis, vel reijcienda sunt, vel piè explicanda secundum quãdam congruitatem. Sed respondent aliqui, etiam corpus fuisse vnitum mediante anima, per dispositionem, quæ in illo mansit. Sed hoc nihil refert, quia in corpore non manent, nisi vel accidentia, quæ per se non referunt ad vnionem hypostaticam, vt ex supra dictis patet, vel ordo aut habitudo ad animam, quæ in corpore fuit, & postea iterum futura erat per resurrectionem, quæ potiùs est habitudo rationis, vel denominatio extrinseca, quàm aliquid intrinsecum ipsi corpori; ergo intrinsecè ipsum corpus ratione suæ substantiæ fuit capax huius vnionis, ergo pari ratione quælibet natura substantialis habet eandem capacitatem. Tertio hoc suaderur, quia sanguis, & alij humores, vt infra dicetur, sunt vniti Verbo hypostaticè, cùm non informẽtur anima iuxta probabiliorem sententiam, ergo eodem modo poterat assumi quælibet alia substãtialis natura inanimis. Quod si dicatur, sanguinem esse assumptum, vt partem pertinentem ad veritatem humanæ naturæ: hoc quidem referre potest ad congruitatem, seu decentiam vnionis, non verò ad capacitatem simpliciter, quia hæc est intrinseca ipsi substantiæ, quæ vnitur, & proximè oritur ex hoc, quod est natura capax subsistentiæ. Vnde arguitur quarto (& hæc est propria ratio conclusionis) quia vnio hypostatica proximè, & per se terminatur ad subsistentiam, sed quælibet natura substantialis est capax subsistentiæ, ergo est capax huius vnionis. Denique nulla contradictio, vel repugnantia potest vel probabiliter ostendi, vt patebit obiectionibus satisfaciendo.

Origenes.

Obiectio. Prima obiectio est, quia irrationalis natura non est apta ad constituendam personam, ergo non potest in diuina persona subsistere. *Responsio.* Respondetur, personam & suppositum non differre in modo incommunicabiliter subsistendi, sed solùm differre in dignitate naturæ, quia persona dicit illum modum subsistendi, quasi extrinsecè limitatum, & contractum ad naturam rationalem. Quocirca respectu huius vnionis hypostaticæ nihil refert, quod terminus per illam resultans denominetur suppositum, vel persona, hoc enim pendet ex conditione tantùm naturæ assumptæ: per se verò solùm necessarium est, vt sit vnio in subsistentia: & ideo omnis natura capax subsistentiæ, est capax huius vnionis. Ex quo expeditur facilè, quod à quibusdam quæri solet, si Verbum vniretur naturæ irrationali, an vniretur in ratione personæ, vt Ocham supra contendit, vel tantùm in ratione suppositi, vt alij volunt. Dicendum est enim, quod Verbum

Ocham.

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in eo casu vniretur tali naturæ per suam perso- A
nalitatem, sicut nunc vnitur sanguini, vel sicut
vniebatur cadaueri in triduo: compositum ta-
men resultans ex illa vnione, licet esset suppo-
situm talis naturæ, vt sic tamen non denomina-
retur persona, quia illa natura non esset ratio-
nalis, sicut cadauer Christi, vt sic non erat per-
sona, quanquam illud idem suppositum, vt sub-
sistit in natura diuina, persona sit.

obiectio. Secunda, & communis obiectio est: quia na-
tura irrationalis non est capax vnionis diuinæ,
neque alicuius operationis diuinæ, ergo nec di-
ui ni esse, quod per hanc vnionem communica-
tur: cùm enim esse sit propter operari, teste
Aristotele, quod est incapax operationis alicu-
ius naturæ, est etiam incapax esse, seu subsisten-
tiæ talis naturæ. Vnde Damascenus lib. 3. de
Fide, cap. 17. dicit, carnem Christi simul cum
diuina substantia actiones diuinas participasse.
Et cap. 18. *Mens, inquit, sapientia, & operatione*
destituta, nulla vnquam esse queat: nam si torpida,
atque immobilis est, nec quidem omnino est. Respon-
Responsio. detur negando consequentiam, quia visio bea-
ta non est propria operatio consequens hanc
vnionem, communicatur enim sine illa, & per
se, ac ex natura sua solùm in gratia fundatur:
est enim gratia participatio diuinæ naturæ, cui
respondet participatio diuinæ operationis. Vnio B
vero hypostatica, si proprié ac physicé loquā-
mur, non habet operationem hoc modo pro-
priam, quia gratia vnionis non est formalis com-
municatio ipsius naturæ diuinæ, quæ est prin-
cipium operationum diuinarum; sed est com-
municatio subsistentiæ diuinæ, quæ constituit
personam operantem, non verò est principium
formale operandi. Debetur autem naturæ as-
sumptæ ratione huius vnionis, perfectus mo-
dus operandi iuxta ipsius naturæ capacitatem,
& consequenter debetur gratia creata, & visio
Dei, si natura sit capax eius: non tamen sunt
hæ perfectiones accidentariæ, simpliciter ne-
cessariæ ad hanc vnionem, vt supra quæst. 1. di-
ctum est: & in sequentibus sæpius dicetur. Cùm
ergo dicitur, esse communicari propter opera-
tionem, proprié, & formaliter intelligendum
est de esse naturæ, seu essentiali, & de esse exi- C
stentiæ, quod est proprium operationis naturæ:
esse autem subsistentiæ, proximé, & intrinsecè
solùm est propter subsistendum, remotè verò,
& extrinsecè potest ordinari ad operandum,
iuxta naturæ capacitatem: & ita posset Deus,
si assumeret irrationalem naturam, illam ele-
uare ad actiones miraculosas, quas Diony-
sius, & Damascenus diuinas vocant: quanuis
hoc etiam extrinsecum sit ipsi vnioni, & ex vo-
luntate Dei pendeat. Cur autem irrationalis na-
tura sit capax huius vnionis, non autem visio-
nis beatæ, cùm tamen illa sit maior perfectio,
quam hæc: tractatum est supra disputatione. 9. sec-
tione. 1. Ratio enim est, quia hæc vnio ordi-
natur ad quandam subsistentiæ, seu subsistentiæ
compositionem, & ideo capacitas eius solùm
fundatur in communi ratione naturæ substan-
tialis: visio verò est operatio vitæ, cuius sola na-
tura intellectualis est capax per facultatem, quæ
non consequitur naturam substantialem vt sic,
sed certum gradum eius.

obiectio. Tertia obiectio est, quin natura irrationalis
est incapax sanctificationis, propter quod est
etiam incapax gratiæ habitualis. Respondetur,
Responsio. in hac voce sanctificandi posse multa includi,
quæ faciunt sensum ambiguum, & æquiuo-
cum, vt infra quæst. 7. latiùs exponam. Si er-
go nomine sanctificationis intelligatur rectitu-
do aliqua, & perfectio in actibus studiosis, vel
meritorijs, seu liberis: non est de ratione hu-
ius vnionis, vt conferat hanc sanctificationem
cuicunque naturæ, sed solùm naturæ liberæ,
& capaci illius: non est enim hic effectus quasi
formalis huius vnionis, sed solùm ex illa resul-
tat iuxta naturæ capacitatem. Si autem nomine
sanctificationis intelligitur deificatio quædam
naturæ assumptæ, per intimam vnionem, &
præsentiam diuinæ personæ, sic omnis natura
vnita Verbo Dei, etiam si irrationalis sit, est
deificata, & sanctificata: vnde & speciali ado-
ratione digna est ratione vnionis, & vt dictum
est, illi debetur perfecta operatio iuxta suam ca-
pacitatem.

obiectio. Quarta obiectio, quia videtur per se indig-
num, & indecens diuinam personam, vt his im-
perfectis, & inferioribus naturis vniatur: quod
autem huiusmodi est absolutè repugnat fieri à
Deo, qui summa prudentia, & sapientia om-
nia operatur. Quæ ratio fundata est in Ansel-
Ansel. mo lib. 2. Cur Deus homo, cap. 4. & 5. Respon-
Responsio. detur primò, solùm probari hoc argumento,
quod D. Thomas supra dixit, non esse in na-
tura irrationali intrinsecam congruentiam, vt
assumatur, & ideo Deus nunquam aliquid hu-
iusmodi assumpsit, nisi in ordine ad rationalem
naturam. Secundò verò dicitur, quanuis na-
turæ irrationali desit hæc congruentia, non ta-
men propterea esse vere, ac proprie indecens,
vt assumatur, quia si Deus hoc faceret, contra
nullam virtutem faceret, nec deesset illi modus
& ratio, propter quam decenter, & sapienter id
faceret: ad ostendendam v.g. potentiam suam,
& sapientiam humanam confundendam, vt in
Tertul. simili dixit Tertullianus in lib. de Carne Chri-
sti, cap. 4. arguens contra Martion. qui Deo
indignum iudicabat, vt de fœmina carnem as-
sumeret: *Hoc enim, inquit Tertullianus, ita vide-*
bitur, si ves humano sensu ponderetur, non autem si
diuino, quia stultæ mundi elegit Deus, vt confundat
sapientes. Et idem esset, inquit, si de lupa, seu de vac-
ca prodire voluerit. Et ad eundem modum loqui-
Greg. Nyss. tur Gregorius Nyssen. in oratione magna cate-
chetica, cap. 17. vbi inquit, posse Deum sine in-
decentia, quancunque naturam sumere; quia
omnes à Deo infinitè distant, vnde respectu il-
lius ferè nihil inter se distant. Quanuis negan-
dum non sit, in vna natura maiorem congruen-
tiam reperiri, quàm in alia; vt diligenter consi-
deranti non apparet obscurum.

Vltima, & obscurior difficultas in hac senten-
tia est, an hæc vnio ad irrationalem naturam,
sit possibilis ratione solius materiæ, vel etiam
ratione formæ, seu totius naturæ compositæ
ex materia, & forma. Et est ratio dubitandi,
quia forma huiusmodi naturæ non est forma
subsistens, cùm in suo esse pendeat à materia,
tanquam à sustentante: ergo illa non est capax
huius vnionis, quę tantùm est ad subsistendum,
ergo

ergo vnio solùm potest fieri in materia, ratio- A
ne cuius istæ res materiales subsistunt, vt sumi-
D. Tho. tur ex D. Thom. infra quæst. 6. artic. 1. ad secun-
dum, & clarius. quæst. 2. de Potent. Dei artic. 1.
Hæc dubitatio pendet ex Metaphysica quæstione
de modo subsistentiæ harum naturarum, quæ
ex materia & forma materiali constant, an sit
idem cum sola materia, seu illam tantum pro-
ximè, & immediatè afficiat, & ab illa denomine-
tur totum compositum; an verò sit idem cum
tota natura constante materia & forma, & illam
adæquatè afficiat, atque adeò veluti partialiter
identificetur realiter cum materia, & forma, &
vtranque afficiat. De qua re diximus in dispu-
Responsio tatione metaphysica de natura & supposito, &
infra in quæst. 6. iterum occurret. Supponendo
ergo posteriorem modum, tanquam probabilio-
rem, dicendum consequenter est, naturam ir-
rationalem ita esse assumptibilem à Verbo, vt
per vnionem Verbum proximè, & immediatè
vniatur & toti naturæ, & materiæ, & formæ ip-
si: quanuis formæ non vniatur secundum se,
sed solum vt componit totam naturam. Ita enim
omnino censendum est fuisse vnitum sanguini, B
& de cadauere Christi in triduo est id probabi-
lius, quanuis non sit ita certum, quod pertinet ad
vnionem ipsius formæ cadaueris: ratio verò est,
quia tota natura est, quæ trahitur ad subsistendū,
& non tantum materia.

Neque obstat quod forma huius naturæ non
sit subsistens, inde enim solùm habetur, non
vniri secundum se, sed prout componit vnam
naturam aptam ad subsistendum, differt au-
tem inter formam vnitam secundum se, vel so-
lùm ratione totius naturæ, quod quando prio-
ri modo vnitur, ex vi illius vnionis manebit vni-
ta Verbo, etiamsi intelligatur non componere
totam naturam: quomodo dicemus infra vni-
ri animam rationalem, quia est subsistens: at
verò quando vnitur ratione totius, habet mo-
dum vnionis pendentem à toto, & ideo non
vnitur, vt quod subsistit, sed solùm, vt quo
tota natura constituitur, & est apta ad subsi-
stendum.

SECTIO III.

Vtrùm partes substantiales possint hypostaticè vniri diuinæ personæ.

QVæstio hæc intelligi debet de partibus præ
cisè sumptis, an assumi possint absque
vnione totius naturæ, nam de vnione ipsarum in
toto, satis dictum est in præcedenti sectione.
Versari autem potest quæstio de partibus inte-
gralibus, vel essentialibus Physicis: Metaphy-
sicæ enim partes nihil ad rem pertinent, quia
cum illæ in re non habeant distinctam entita-
tem, nec inter se, nec à toto non aliter possunt
assumi quam in tota natura.

Materia prima dupliciter per se assumptibilis sine forma. Dico primo, materia prima per se assumpti-
bilis est sine forma, atque adeò sine natura in-
tegra, & completa. Duobus modis potest in-
telligi hoc fieri, primo conseruando materiam
existentem in rerum natura sine vlla forma, &
hoc modo vniendo illam Verbo: & hic mo-
dus supponit illam quæstionem physicam, an
materia possit conseruari sine forma, in qua
ego sentio, multo probabilius esse, posse hoc
fieri: quia reuera nulla est repugnantia, nec
probabilis contradictio, quod breuiter declaro:
quia materia prima omni forma substantiali ca-
rens, licet non habeat actum formalem, & hoc
sensu dicatur pura potentia, habet tamen suum
actum entitatiuum, & partialem existentiam,
in qua potest conseruari sine forma, quia li-
cet fortasse secundum ordinem naturæ à for-
ma pendeat, non tamen pendet ab ipsa, vt à
causa intrinsecè, ac formaliter constituente enti-
tatem eius. Et ideo potest Deus effectiuè supple-
re illam dependentiam, sicut supplet in acciden-
te dependentiam à subiecto, quando separatum
illud conseruat. Posito autem hoc casu, per se
euidens est, materiam sic existentem posse vni-
ri hypostaticè Verbo, quia talis materia esset
subsistens, quanuis subsistentia partiali: hoc au-
tem satis est, vt possit hypostaticè assumi, sicut
anima rationalis separata assumi potuit, quia
subsistens est, licet per modum partis. Imo non
desunt, qui putèt ita factum esse in corpore Chri-
sti in triduo, quod ego non probo, vt suo loco
dicam.

Secùdo modo posset intelligi casus huius con
clusionis de ipsa materia existente in toto, & actu
informata per formā, ita vt quanuis materia sit
actu liter pars alicuius naturæ, nihilominus Deus
vniatur soli materiæ, & nō immediatè ipsi formę,
nec toti nature, vt sic, sed tārum ratione materiæ.
Et hoc etiā existimo esse possibile, quia materia
etiam cum actu componit totum, & informatur
forma, est entitas subsistens propria subsistentia
partiali, quam semper retinet, quanuis forma va-
rietur sicut retinet suam partialem existentiam,
quæ non est existentia in alio sustentante, sed
in se & per se, talis enim modus existendi fuit
necessarius ipsi materiæ, vt posset eadem substa-
re transmutationi formarum, cum ergo materia
sit distincta à forma, etiam si sit alli coniuncta,
nulla est repugnantia, quod Deus solam mate-
riā assumat ad subsistendum, non assumpta for-
ma, & consequenter non assumpta tota natura.
Quin potius in corpore Christi in triduo existi-
mant aliqui non improbabiliter, ita factum esse:
quia non videtur illis necessarium, vt forma ca-
daueris imperfectissima, & quæ statim abiicien-
da erat, immediatè vniretur hypostasi Verbi
Dei, sed tantum ratione materiæ, de quo infra
dicetur.

De assumptione formæ sine materia. Dico secundo, Forma substantialis separata
à materia, vniri potest hypostaticè Verbo Dei.
Hæc conclusio explicari potest illis duobus mo-
dis, quibus præcedens explicata est. Primo vt for-
ma substantialis actu informans materiam præ-
cisè assumatur, nō assumpta materia proxime, &
immediate, & consequenter nec tota natura: &
hic modus est quidem possibilis in anima ratio-
nali, quia est forma subsistens, etiam cum actu
informat corpus, vt infra dicam, & ita procedit
illa ratio superius facta de materia: at verò
in alijs formis materialibus est res difficilior,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& videtur certè probabile, non posse ita assumi, quia, cum non sint per se subsistentes, non possunt per se assumi ad subsistendum, nisi per se constituantur separatæ à materia, vt infra dicam: quandiu autem sunt vnitæ materiæ, non videntur capaces subsistentiæ, quia ille modus vnionis, & informationis intrinsecæ, & essentialiter includit dependentiam formæ informantis à materia, tanquam à sustentante, & ideo non potest forma materialis, simul ita informare materiã, & per se subsistere, sicut supra dicebam non posse accidens simul per se esse, & inhærere: pari ergo ratione hæc forma actu informans, non videtur per se capax propriæ vnionis hypostaticæ, sed tantum in toto, seu ratione totius naturæ. Et hæc sententia est satis probabilis, quanuis opposita etiam possit probabiliter defendi, eo modo, quem statim subijciam.

Secundo ergo potest conclusio intelligi de forma substantiali, separata à materia, & per se constituta, & sic de anima rationali omnino certum, & de fide est, separatam posse vniri hypostaticè Verbo: ita enim in triduo factum est, quia illa, natura sua est per se subsistens, quod vero illa non subsistat, vt perfecta natura, sed vt pars tantum, & consequenter quod eius subsistentia naturalis imperfecta sit, & quasi partialis, non impedit quin Verbo vniri possit, quia illa imperfectio est per accidens ad rationem subsistendi, vt sic, & solum se tenet ex parte ipsius naturæ. Et hinc probabilius concluditur, idem fieri posse de potentia absoluta in quacunq; forma substantiali, si per se conseruetur extra materiam, vt omnes fieri posse concedunt, multo facilius quàm accidentia conseruantur extra subiectum. Et ratio est, quia forma substantialis sic separata, haberet modum per se existendi, qui modus substantialis esset, atque adeò eiusdem rationis cum subsistẽtia: quanuis ergo hæc forma natura sua non sit subsistens, tamen de potentia absoluta, separata, est capax veræ subsistentiæ, ergo eadem ratione posset vniri hypostaticè Verbo. Et hinc fit, si eadem forma in diuersis locis constituatur, posse in vno actu informare materiam, in alio verò per se esse, vel hypostaticè assumi. Addo denique, quia forma vel natura assumpta non omnino per se est, sed habet modum vnionis ad persõam assumentem, ideo probabile esse, hanc vnionem non ita repugnare cum actuali informatione materiæ, sicut repugnat modus per se essendi, & ideo probabile est hanc formam, hoc ipso quod capax est huius vnionis hypostaticæ, posse ad illam assumi, etiam si actu informet, quanuis fortasse propriam subsistentiam habere non possit, dum actu informat, in eodem scilicet tempore, & loco, &c. sic enim supra dicebamus, non posse eandem naturam simul per se esse, & vniri alteri personæ, quanuis possit simul duabus personis vniri: & hoc modo potest facile defendi prior sensus huius conclusionis.

Dico tertio, pars integralis, vt cor, caput, &c. assumi potest sine alijs partibus. Hæc conclusio intelligi debet de parte actu vnita, nam si sit actu diuisa, iam non est pars, sed aliqua completa natura, vnde non est dubium quin possit assumi. Probatur ergo conclusio, quia hæc pars subsistit in toto, saltem partialiter, habet enim suum partialem modum per se essendi, qui solum propter continuationem cum alia parte, non est integra subsistentia, ergo potest illa pars vniri Verbo, & amittere illum partialem modum per se essendi: & Verbum poterit terminare, & quasi sustentare partem illam, non terminando reliquas. Neque propterea Verbum esset pars, sicut nec dicitur esse anima, aut sanguis, quia denominatio partis non est denominatio suppositi, sed naturæ incompletæ. Neque etiam subsistentia Verbi denominaretur partialis, quia ipsa non continuaretur, nec per se vniretur cum subsistentia aliarum partium; sed solum esset subsistentia vnius partis, quæ continuaretur, & vniretur cum alijs partibus, ad componendam vnam naturam, non ad componendam vnam subsistentiam.

Contra has cõclusiones nullas video obiectiones alicuius momenti, & ideo prætermitto nonnulla, quæ hic inculcari possent: sunt enim parum vtilia, & non difficile expediri possunt perceptis his, quæ dicta sunt.

SECTIO IIII.

Vtrùm forma accidentalis possit vniri Verbo hypostaticè.

DVobus modis intelligi possunt accidentia assumi, vno modo proximè, & per se, ita vt vel immediatè existant per ipsam met existentiam personæ assumentis, vel saltem ipsum Verbum per se terminet, aliquo modo immediatè, & proximè existentiam ipsorum accidentium. Secundo modo possunt assumi tantum mediatè, quia videlicet insunt in natura assumpta, quanuis non habeant immediatam aliquam vnionem cum Verbo: & hic modus vocari potest, vt supra quæstio. 2. dicebamus, vnio in hypostasi, prior verò secundum hypostasim, de vnione ergo in hypostasi non est dubium, quin sit possibilis, quia de facto ita fuit in Christo, vt infra dicetur: quæstio ergo hic est de vnione secundum hypostasim, & communiter tractatur de accidente separato à subiecto, & hoc sensu prius definietur, & inde facile constabit, quid dicendum sit de accidente actu inhærente.

Duplex ratio vnionis, secundum hypostasim, & in hypostasi.

Prima ergo sententia affirmat, posse Deum sibi hypostaticè vnire accidens separatum à subiecto. Ita tenet Marsil. in 3. quæstio. 3. artic. 1. quanuis sub dubio. Idem Almain. distinctio. 2. quæstio. 1. Gabriel. distinctio. 1. quæstio. 2. artic. 2. ad. 7. dicit, si Deus potest assumere irrationalem naturam, posse etiam assumere accidentalem. Fundamentum est, quia accidens separatum habet modum per se essendi, similem subsistentiæ, ergo potest Deus accidens sibi vnire ad supplendum illum modum, non per inhærentiam, sed per modum hypostaticæ vnionis, sic enim sustentare accidens, nullam imperfectionem dicit in sustentante, sed supponit potius

Marsil. Almai. Gabr.

potius perfectionem. Nec potest facile assignari repugnantia, vel implicatio, quam hic modus inuoluat. Et confirmari hoc potest in opinione eorum, qui existimant hanc vnionẽ fieri ad existendũ: si enim Deus facit, vt anima existat existentia increata, cur non poterit facere, vt albedo eadem existentia existat? Neq; enim propterea existentia diuina fieret accidentalis, sicut neque fit existentia creata, aut materialis, etiam si formam creatam, vel materialem assumeret. Nec sequitur in eo casu Deum denominari album, vel quid simile, sicut nec denominatur animatus, etiam si animam hypostaticè vnitã habeat: quia illa denominatio sumitur a forma, vt informante, vel in hærente, non vt subsistente. Neq; etiam diceretur albedo, quia hoc est nomen naturæ, non suppositi, sicut supra in simili dicebamus.

Basolis. Palatius.

Nihilominus probabilius mihi videtur, formam accidentalem non posse vniri hypostaticè Verbo. Hanc sententiam tenet Basolis in. 3. dist. 1. quæst. 1. art. 2. & Palatius quæst. 1. qui afferunt plures rationes, quibus omissis, ita breuiter illam probo, quia in primis non potest forma accidentalis assumi ad existendum existentia Verbi, quia hic modus vnionis omni naturæ repugnat, tam accidentali, quam substantiali, vt infra quæst. 17. late probabitur: quanquam fortasse quoad hoc non sit specialis repugnantia in forma accidentali, vt quædam confirmatio supra facta probabiliter ostendit. Deinde accidens existens, non potest quoad modum existendi terminari subsistentia diuina: quia quãuis accidẽs separatũ per se aliquo modo cõstituatur, tamen ille modus per se essendi, non est vera subsistentia, sed est modus in se accidẽtalis, quia entitas accidentalis nõ est capax modi substãtialis, ergo forma accidentalis est omnino incapax subsistentiæ, & consequẽter etiã est incapax substantialis vnionis, ergo non potest ad illam fieri vnio secundum subsistentiam, quæ intrinsecè, & essentialiter substantialis est. Et confirmatur, & explicatur variis modis. Primo, quia accidẽs non potest vniri ad cõponendũ vnũ per se, & multo minus ad componendam vnam personam: at vero vnio cuiuscunque naturæ creatæ cum Deo, tantum esse potest per modum vnius subsistentiæ, vel personæ. Secundo, quia substantia non potest vlla ratione poni in alio per modum in hærentis, quia hoc pugnat cum natura substantiæ, quæ omnino est incapax talis modi essendi (& ideo licet humanitas sit in Verbo diuino, non tamen inhærendo, sed alio modo accommodato substantiæ) ergo pari ratione natura accidentalis non potest trahi ad subsistendum. Tertio intelligi non potest punctum immediate terminare corpus, & superficiem, quia non est proportio, nec capacitas, ergo simili modo, &c. Et per hæc satisfactum est fundamento contrariæ sententiæ, iam enim ostensum est hypostaticam vnionẽ repugnare accidenti, quia non est capax substãtialis vnionis. Quod aurẽ ibi dicitur sustẽtare pertinere ad perfectionẽ: respõdetur hoc esse quoddã cõmune, & analogũ, quod in re poni non potest, nisi in aliqua specie, seu particulari modo sustentandi: si ergo vnum sustentet aliud per modum subiecti, imperfectum quid, & potentiale esse necesse est, & ideo non potest hic modus conuenire diuinæ personæ: si autem sustentet per modum suppositi, est quidem hic perfectus modus, excedit tamen imperfectam naturam accidentis, quæ non est capax illius: alius autem modus sustentandi, qui sit per veram vnionem, & intrinsecam, nec intelligi, nec fingi potest.

Accidens separatũ quãuis per se sit, non subsistit, neque assumi potest.

Et ex his à fortiori colligitur, accidens actu inhærens subiecto multo minus posse immediatè vniri personæ diuinæ, quia & ratione imperfectæ naturæ, non est capax huius vnionis, vt dictum est, & ratione actualis inhærentiæ, habet maiorem quandam repugnantiam cum huiusmodi vnione.

QVAESTIO V.

De modo vnionis ex parte partium humanę naturę, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de assumptione partiũ humanæ naturæ.

¶ Et circa hoc quęrũtur quatuor.

¶ Primò, vtrùm filius Dei debuerit assumere verum corpus.

¶ Secundò, vtrùm assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

¶ Tertiò, vtrùm assumpserit animam.

¶ Quartò, vtrũ assumere debuerit intellectum.

RES tota quam in hac quæstione D. Tho. tractat, fere explicata fuerat quæstione præcedenti, solum enim ostendit partes physicas, & essentiales humanę naturæ assumptas fuisse à Verbo, quod fere ex superioribus constabat: quia non poterat humana natura assumi, nisi constas ex partibus essentialibus, ramen D. Thom. ad refellendos aliquos errores, & vniuscuiusq; rei propriam rationem reddẽdam, hanc quæstionem mouet: quæ adeò clara est, vt circa literam nihil fere commentari oporteat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. I.

Vtrum Dei filius debuerit assumere verum corpus.

33 *Infr.ar.2. c.& q.14. art.1.c.& 3.dist.2.q. 1.ar.3.q.1. c.et.q.2.c. & 4. contra.c.29. 30.& 34. princ.& 35. fi.& po.q.6.ar. 7.cor.co.1. & opus.3. cap.213.& 227.*

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei non assumpserit verũ corpus. Dicitur enim Phil. 2. quòd in similitudinem hominũ factus est: Sed quod est secundum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. Ergo filius Dei non assumpsit verum corpus. B

¶ 2. Præterea, Assumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in sermone de Natiuit., quòd nec inferiorem natu ram consumpsit glorificatio, nec supe riorem minuit assumptio: Sed hoc ad dignitatem Dei pertinet, quòd sit omnino à corpore separatus. Ergo videtur quòd per assumptionem non fuerit Deus corpori vnitus.

in sermo 1. post med. illius incipit hic ser. saluator noſt.

¶ 3. Præterea, Signa debent respondere signatis: Sed apparitiones vet. Testamen. quę fuerunt signa apparitionis Christi, non fuerunt secundum corporis veritatem, sed secundum imaginariam visionem: sicut patet Isa. 6. Vidi Dominum sedentẽ, &c. Ergo videtur quòd etiam apparitio filij Dei in mundo, non fuerit secundum corporis veritatem, sed solùm secundum imaginationem.

Sed contra est quod dicit Augustinus * in libro. 83. quæst. Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus: Et si fefellit, veritas non est. Est autem veritas Christus. Ergo non fuit phantasma corpus eius. Et sic patet, quòd verum corpus assumpsit.

l. 83. q.q. 14. in pri. tom. 4.

c.2. à med. habetur in ter opera Aug to.3

Respondeo dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Ecclesiasticis* dogmatibus, natus est Dei filius, nõ putatiuè, quasi imaginatum corpus habens, sed corpus verum.

Et huius ratio potest triplex assignari. Quarum prima est ex ratione humanæ naturæ, ad quam pertinet verũ corpus habere. Supposito igitur ex præmissis, quòd conueniens fuerit filium Dei assumere humanam naturã, consequens est quòd verum corpus assumpserit. Secunda ratio sumi potest ex his, quę in mysterio Incarnationis sunt acta. Si enim non fuit verum corpus eius, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit, nec aliquid eorum, quæ Euangelistæ de eo narrãt secundum veritatem gesit, sed solum secundum apparentiam quandam. Et sic etiam sequeretur, quòd non fuerit vera salus hominis subsecuta: oportet enim effectum causæ proportionari. Tertia ratio potest sumi ex ipsa dignitate personæ assumentis: quæ cum sit veritas: non decuit, vt in eius opere aliqua fictio esset. Vnde & dominus hũc errorem per seipsum excludere dignatus est, Lucæ vltimo, cùm Discipuli cõturbati & conterriti, putabãt se spiritũ videre, & nõ verum corpus: & ideo se eis palpandum prębuit, dicens, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

Ad primum ergo dicendum, quòd similitudo illa exprimit veritatem humanæ naturæ in Christo, per modum, quo omnes qui verè in natura humana existunt, similes specie esse dicuntur: non autem intelligitur similitudo phãtastica. Ad cuius euidentiam Apostolus subiungit, quòd factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, quod fieri non potuisset, si esset sola similitudo phantastica.

Ad secundum dicendum, quòd per hoc, quod filius Dei verum corpus assumpsit, in nullo est eius dignitas diminuta. Vnde Augus.* dicit in lib. de fi. ad Pe. Exinaniuit se ipsum, formam serui accipiens, vt fieret seruus: sed formæ Dei plenitudinem non amisit. Nõ enim filius Dei sic assumpsit verum corpus, vt forma corporis fieret, quod repugnat diuinæ simplicitati & puritati. Hoc enim esset assumere corpus in vnitatem naturę, quod est impossibile, vt ex supra dictis patet. Sed salua distinctione naturæ assumpsit corpus in vnitatem personæ.

c.2. decim. ad fin. to.3

q.2. art.1.

q.1.arti.1.

Ad tertium dicendum, quòd figura debet respondere rei quantum ad similitudinem, non quantum ad rei veritatem. Si enim secundum omnia esset similitudo, iam nõ esset signum, sed ipsa res: vt Damasc.* dicit in 3. lib. Cõueniens ergo fuit, vt apparitiones vet. Testament. essent secundum apparentiam, quasi figuræ: apparitio autem filij Dei in mundo esset secundum corporis veritatẽ, quasi res figurata per illas figuras. Vnde dicit Apostolus. 2. Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorũ, corpus autem Christi.

lib.3.c.26. circa fi.

Hic articulus clarus est, & nulla expositione indiget.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Dei filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

43. *Infr.q.35 ar.3.c. & q.37.ar.1. c.& q.54 art.3.c.& 3.distin.2. q.31.ar.3. q.1.c.& q. 2.c.& 4. contra.c. 30.& 34. & opus.c.3 c.214.*

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non habuerit corpus carnale siue terrestre, sed cæleste: dicit enim Apostolus primæ ad Corint. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis: Sed primus homo, scilicet Adam fuit de terra, quantum ad corpus, vt patet Genes. 1. Ergo etiam secundus homo scilicet Christus fuit de cælo, quantum ad corpus.

¶ 2. Preterea, Primæ ad Corinth. 15. dicitur, Caro & sanguis regnũ Dei non possidebunt: Sed regnum Dei principaliter est in Christo. Non ergo in ipso est caro & sanguis, sed magis corpus cæleste.

¶ 3. Præterea, Omne quod est optimum, est Deo attribuendum: Sed inter omnia corpora nobilissimum est corpus cæleste. Ergo tale corpus debuit Christus assumere.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Lucæ vltimo. Spiritus carnẽ & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem & ossa non sunt ex materia cælestis corporis, sed ex inferioribus elementis. Ergo corpus Christi non fuit corpus cæleste, sed carneum & terrenum.

Respondeo dicendum, quòd eisdem rationibus apparet: quare corpus Christi non debuit esse cæleste, quibus ostensum est, quod non debuit esse phantasticum.

ar. præc.

Primò enim, quia sicut veritas humanæ naturæ non saluaretur in Christo, si corpus eius esset phantasticum (vt posuit Manichæus) ita etiam non saluaretur si poneretur cæleste: sicut posuit Valentinus. Cùm enim forma hominis sit quædam res naturalis, requirit determinatam materiam, scilicet, carnes & ossa, quæ in hominis diffinitione poni oportet: vt patet per Philosophum. 7. Metaph.

li.7. text. 39. tom.3.

Secundò, quia hoc etiam derogaret veritati eorum, quæ Christus in corpore gesit. Cùm enim corpus cæleste sit impassibile & incorruptibile (vt probatur in* primo de Cælo) si filius Dei corpus cæleste assumpsisset, non verè esuriisset, nec sitiisset, nec etiã passionem, & mortem sustinuisset. Tertiò etiam hoc derogaret veritati diuinæ. Cùm enim filius Dei se hominibus ostenderit, quasi corpus carneum & terrenum habentem, fuisset falsa demostratio, si corpus cæleste habuisset. Et ideo in libro de Eccle-

lib.1. text 20. tom.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cleſiaſticis* dogmatibus dicitur, Natus eſt Dei filius carnē ex Virginis corpore trahens,& non de cælo ſecum afferens.

ca. 1. amed. to. 3. inter opera Auguſt.

Ad primum ergo dicendum, quòd Chriſtus dicitur de cælo deſcendiſſe dupliciter. Vno modo ratione diuinæ naturæ, non ita, quod natura diuina in cælo eſſe deſierit, ſed quia in infimis nouo modo eſſe cœpit, ſcilicet ſecundum naturam aſſumptam: ſecundum illud Ioannis tertio. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo Filius hominis, qui eſt in cælo. Alio modo ratione corporis: non quia ipſum corpus Chriſti ſecundum ſuam ſubſtantiam de cælo deſcenderit, ſed quia virtute cæleſti, id eſt, Spiritu ſancto, eſt eius corpus formatum. Vnde Auguſtin.* dicit ad Oroſium, exponens autoritatem inductam, Cæleſtem dico Chriſtum: quia non ex humano conceptus eſt ſemine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in libro de Trinit.

In dialogo 65. qq. q. 4 à med. illius tom. 4.

li. 10. de Trini. ante me. ad ſenſum.

Ad ſecundum dicendum, quòd caro & ſanguis non accipiuntur ibi pro ſubſtantia carnis & ſanguinis, ſed pro corruptione carnis & ſanguinis. Quæ quidem in Chriſto non fuit quantum ad culpam: fuit tamen ad tempus quantum ad pœnam, vt opus noſtræ redẽptionis expleret.

C Ad tertium dicendum, quòd hoc ipſum ad maximam Dei gloriam pertinet, quòd corpus infirmum & terrenum ad tantam ſublimitatem prouexit. Vnde in Epheſina ſynodo legitur verbum ſancti Theophili dicentis, Qualiter artificum optimi non in pretioſis tantum materiebus artem oſtendentes, in admiratione ſunt, ſed viliſsimum lutum & terram diſſolutam plerumque aſſumentes, ſuę diſciplinæ demoſtrantes virtutem, multò magis laudãtur: ita omnium optimus artifex Dei Verbum, nõ aliquã pretioſam materiam corporis cęleſtis apprehendẽs, A ad nos aduenit, ſed in luto, magnitudinem ſuę artis oſtendit.

COMMENTARIVS.

TOta litera D. Thom, eſt perſpicua. Solum ſunt duo breuiter obſeruanda. Primum eſt D. Thomas ſuis rationibus directe concludere, corpus Chriſti Domini non fuiſſe confectum ex materia, ſeu ſubſtantia cæleſti: ſed ex illa materia, qua cætera corpora humana conſtare ſolent conſequenter verò, quanuis id diſerte non dicat, conuincit corpus Chriſti fuiſſe miſtum, & ex quatuor elementis coagmẽtatum: hoc enim intellexit in titulo, nomine terreni corporis pari etiam ratione concludit habuiſſe corpus illud quatuor humores, quos in titulo, nomine ſanguinis indicauit, in rationibus vero articuli, ſub nomine corporis carnei illos complexus eſt, quia non eſt vera ac viua caro ſine ſanguine, cui alij humores admiſti ſunt. B Secundo eſt obſeruandum, rationibus D. Thomas recte quidem effici, Chriſti humanitatem conſtitiſſe huiuſmodi corpore, & in illo fuiſſe ſanguinem, & alios humores: quomodo autem hæc omnia fuerint vnita Verbo, an ſcilicet immediate & proxime, ſeu ſecundum hypoſtaſim, an vero tãtum mediate, ſeu in hypoſtaſi, ex his, quæ D. Thom. tradit, ſolum hoc poteſt conuinci, hæc omnia ita fuiſſe vnita Verbo, vt neceſſarium eſt ad hoc, vt Verbum vere factum ſit caro, & homo ex quo recte concluditur fuiſſe proxime & immediate vnita, vt diſputatione ſequenti latius explicandum eſt: & ibidem tractabimus locum primæ ad Corinth. 15. quem in ſolutione ad primum D. Thom. explicauit.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm filius Dei aſſumpſerit animam.

C AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei animã non aſſumpſerit. Ioannes enim Incarnationis myſterium tradens, dixit, Verbum caro factũ eſt, nulla facta de anima mẽtione. Nõ autẽ dicitur caro factũ, eo quòd ſit in carnem conuerſum, ſed quia carnem aſſumpſit. Non ergo videtur aſſumpſiſſe animam.

3. diſt. 2. q. 1. ar. 3. q. 2. & 4. contra ca. 32. 34 princi. 35. col. 2. ſ. 37. ſi. & 41. co. 1. & Veri. q. 20. art. 1. co. et vnit. art. 1 co. et opuſc. 3. cap. 211.

¶ 2. Prætereà, Anima neceſſaria eſt corpori ad hoc, quod per eam viuificetur: Sed ad hoc non fuit neceſſaria corpori Chriſti, vt videtur: quia ipſum Verbum Dei eſt, de quo dicitur in Pſalmo. 35. Domine apud te eſt fons vitæ. Superfluum ergo fuiſſet animam adeſſe, Verbo præſente. Deus autem & natura nihil fruſtra faciunt: vt etiam Philoſophus dicit in primo de Cæ*. Ergo videtur quod filius Dei animam nõ aſſumpſerit.

li. 1. de cæl. tex. 52. & li. 2. tex. 59. tom. 2.

¶ 3. Prætereà, Ex vnione animæ ad corpus, conſtituitur natura communis, quę eſt ſpecies humana. In Domino autem Ieſu Chriſto non eſt communem ſpeciem accipere, vt Damaſc*. dicit in. 3. libro. Non igitur aſſumpſit animam.

li 3. cap. 1. & 11.

B Sed contra eſt, quòd Auguſtinus dicit in lib. † de Agone Chriſtiano, Non eos audiamus, qui ſolum humanũ corpus dicũt eſſe ſuſceptum à Verbo Dei: & ſic audiunt quod dictum eſt, Verbũ caro factum eſt, vt negent illum hominem, vel animam, vel aliquid hominis habuiſſe, niſi carnem ſolam.

Ca. 21. in princ. to. 3.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut dicit Aug*. in lib. de hæreſibus, opinio fuit primò quidem Arrij, & poſtea Apollinaris, quòd filius Dei ſolam carnem aſſumpſit abſque anima, ponentes quòd Verbum fuerit carni loco animę. Ex quo ſequebatur, quòd in Chriſto non fuerint duæ naturæ, ſed vna tantũ: ex anima enim & carne, vna natura humana conſtituitur.

li. de hæreſ. c. 49. & 55. to. mo. 6.

C Sed hæc poſitio ſtare nõ poteſt propter tria. Primò quidẽ: quia repugnat autoritati Scripturæ, in qua Dominus de ſua anima facit mentionem Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. & Ioannis. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam. Sed ad hoc reſpondebat Apollinaris, quòd in his verbis anima metaphoricè ſumitur: per quem modum in vet. Teſtam. Dei anima commemoratur, Iſai. 1. Calendas veſtras & ſolennitates veſtras odiuit anima mea. Sed ſicut dicit Auguſt. † in lib. 83. q. Euangeliſtæ in euãgelica narratione narrant, quòd miratus eſt Ieſus, & iratus & cõtriſtatus, & quòd eſurijt. Quæ quidem ita demoſtrant eum veram animam habuiſſe, ſicut ex hoc, quòd comedit, & dormiuit, & fatigatus eſt, demoſtratur eum habuiſſe verum corpus humanum: Alioquin ſi & hæc ad metaphorã referantur, cùm ſimilia legãtur in vet. Teſt. de Deo, peribit fides Euãgelicę narrationis. Aliud enim eſt quod Propheticè nunciatur in figuris, aliud quod ſecundum rerum proprietatem ab euangeliſtis hiſtoricè ſcribitur. Secundò derogat prædictus error vtilitati Incarnationis, quæ eſt liberatio hominis. Vt enim argumentatur Aug. in lib † cõtra Felicianum: Cur accepta carne animam diſpenſatio mediatoris omiſit? Niſi forte aut innoxiã ſciens, medicinæ indigentem eſſe non credidit, aut à ſe alienam putans redemtionis beneficio non donauit, aut ex toto inſanabilem iudicans, curare nequiuit, aut vt vilem, & quæ nullis vſibus aptа videretur, abiecit. Horum duo blaſphemiam important in Deum, quomodo enim diceretur Omnipotẽs, ſi curare nõ potuit deſparatam? aut quomodo omnium Deus, ſi non ipſe fecit animam noſtram? Duobus autem alijs, C in vno animæ cauſa neſcitur, in altero meritum non tenetur. An intelligere cauſam putandus eſt animæ, qui eã ad accipiẽdã legem, habitu inſitæ rationis inſtructam, à peccato voluntariæ tranſgreſsionis nititur ſeparare? Aut quomodo eius generoſitatem nouit, qui ignobilitatis vitio dicit eſſe deſpectam? Si originem attendas, pretioſior eſt animæ ſubſtantia: ſi tranſgreſsionis culpã, propter intelligentiam, peior eſt cauſa. Ego autem Chriſtum, & perfectam ſapientiam dico & ſcio, & pijſsimum eſſe non dubito, quorum primò meliorẽ & prudentiæ capacem non deſpexit: ſecundò, eam, quæ magis fuerat vulnerata, ſuſcepit. Tertio verò hæc poſitio eſt

lib. 13 q. q. 80. à medio tom. 4.

c. 13. poſt. medium tom. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra ipſam incarnationis veritatem: caro enim & cęterę partes hominis per animam ſpeciem ſortiuntur: Vnde recedente anima nō eſt os, aut caro, niſi ęquiuocé, vt patet per Philoſophū in 2. de Anima, & 7. Metaphy*.

Li 2. de anima tex 9 l.7. meta.tex.35. circa medium to. 2. & 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm dicitur. Verbum caro factum eſt, caro ponitur pro toto homine: ac ſi diceretur, Verbum homo factum eſt: ſicut & Iſa. 40. Videbit omnis caro pariter, quod os Domini loquutū eſt. Ideo autem totus homo per carnem ſignificatur: quia, vt dicitur in autoritate inducta †, per carnem filius Dei viſibilis apparuit. Vnde ſubditur, Et vidimus gloriā eius. Vel ideo: quia vt Auguſt*. dicit in lib. 83. quæſt. in tota illa vnitate ſuſceptionis principale Verbum eſt, extrema autem atque vltima caro. Volēs itaque Euangeliſta commendare pronobis dilectionem humilitatis Dei, Verbum & carnem nominauit, omittens animam, quæ eſt Verbo inferior, carne pręſtantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem: quæ propter hoc, quòd magis diſtat à Verbo, minus aſſumptibilis videbatur.

In huius ſ. lut. prin. 2. l 83. qq q.80 paulo poſt prin ci. tom. 4.

Ad ſecundum dicendum, quòd verbum eſt fons vitę, ſicut prima cauſa vitæ effectiua: Sed anima eſt principium vitæ corporis tanquam forma ipſius: C forma autem eſt effectus agētis. Vnde ex preſentia Verbi magis concludi poſſet, quòd corpus eſſet animatum: ſicut ex pręſentia ignis poteſt cōcludi, quòd corpus cui ignis adhæret, ſit calidum.

Ad tertium dicendum, quod non eſt inconueniens, imò neceſſarium dicere, quòd in Chriſto fuerit natura, quæ conſtituitur per animam corpori aduenientem. Damaſcen*. autem negat, in Domino Ieſu Chriſto eſſe communem ſpeciem, quaſi aliquid tertium reſultans ex vnione diuinitatis & humanitatis.

loco in.ar. citato.

alibi e ſ. phiat. ſ. Do na v. inſ. 3. p. q. 3.

Littera huius articuli eſt facilis atque ideo illū explicare neceſſarium non eſt.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum Filius Dei aſſumere debuerit intellectum.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei non aſſumpſerit mentem humanam ſiue intellectū. Vbi enim eſt prædentia rei, non requiritur eius imago: Sed homo ſecundum mentem eſt ad imaginem Dei, vt Auguſt*. dicit in lib. de Trin. Cùm ergo in Chriſto fuerit præſentia ipſius diuini Verbi, non oportuit ibi eſſe mentem humanam.

3. diſ. 2. q 1. ar. 3. q 2. c. & 4. to. c. 33. & vi q. 20. ar. 1. cap. & op. 3 c. 22.

l. 14. c. 3 & 6. to. 3.

¶ 2. Prætereà, Maior lux offuſcat minorem. Sed verbum Dei, quod eſt lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Ioan. 1.) comparatur ad mentem, ſicut lux maior ad minorem: quia & ipſa mens lux quædam eſt, quaſi lucerna illuminata à prima luce. Prouerb. 20. Lucerna Domini ſpiraculum hominis. Ergo in Chriſto, quia eſt Verbum Dei, non fuit neceſſarium eſſe mentem humanam.

¶ 3. Prætereà, Aſſumptio humanæ naturæ à Dei verbo, dicitur incarnatio eius: Sed intellectus ſiue mens humana neque eſt caro, neque eſt actus carnis, quia nullius coporis actus eſt, vt probatur in 3. de* Anima. Ergo videtur quòd filius Dei humanam mentem nō aſſumpſerit.

l 3. ex tex. 6. & 12.

Sed contra eſt, quòd Auguſtin*. dicit in lib. de fid. ad Pe. Firmiſsimé tene, & nullatenus dubites, Chriſtum filium Dei habere veram noſtri generis carnem & animam rationalem, qui de carne ſua dicit, Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Luc. vltimo. Animam quoque ſe habere oſtendit dicēs.

Cap 14. in princ. to. 3.

Ego

Ego pono animam meam, & iterum ſumo eam. Ioan. 10. Intellectum quoque animæ oſtendit ſe habere dicens: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Matth. 11. Et de ipſo per Prophetam Deus dicit, Ecce intelliget puer meus. Iſa. 52.

Cap. 55. in prin. to. 6.

Reſpondeo dicendum, quòd ſicut Auguſtinus, dicit in lib. de hæreſibus, Apollinariſtæ de anima Chriſti à Catholica Eccleſia diſſenſerunt, dicentes, ſicut Ariani, Deum Chriſtum carnem ſolam ſine anima ſuſcepiſſe: In qua quæſtione teſtimonijs Euangelicis victi, mentē defuiſſe animæ Chriſti, ſed pro hac ipſum verbum in ea fuiſſe dixerunt. Sed hæc poſitio eiſdem rationibus conuincitur, ſicut & prædicta. Primò enim, hoc aduerſatur narrationi Euangelicæ, quæ cōmemorat eum fuiſſe miratum, vt patet Matth. octauo. Admiratio autem abſque ratione eſſe non poteſt: quia importat collationem effectus ad cauſam: dum ſcilicet aliquis videt effectum, cuius cauſam ignorat, & quęrit: vt dicitur in principio Metaphyſicæ*. Secundò repugnat veritati Incarnationis, quæ eſt iuſtificatio hominis à peccato. Anima enim humana non eſt capax peccati, nec gratiæ iuſtificantis, niſi per mentem. Vnde præcipuè oportuit mentem humanam aſſumi. Vnde dicit Damaſce*. in 3. libro, quòd Dei verbum aſſumpſit corpus & animam intellectualem & rationalem. Et poſtea ſubdit†, Totus toti vnitus eſt, vt toti mihi ſalutem largiretur: quod enim inaſſumptum eſt, incurabile eſt. Tertiò hoc repugnat veritati Incarnationis: cum enim corpus proportionetur animæ ſicut materia propriæ formæ, non eſt verè caro humana, quæ non eſt perfecta anima humana, ſcilicet rationali. Et ideo ſi Chriſtus animam ſine mente habuiſſet, non habuiſſet veram carnem humanam, ſed beſtialem: quia per ſolam mentem anima noſtra differt ab anima beſtiali.

l. 1. met c. 2. in med. tom. 3.

l 3. ort. fid. c. 9. cir. medium.

tod li etc. nūc dictis

Vnde dicit Auguſt., in lib. 83. q. quòd ſecundum hunc errorem ſequeretur, quòd filius Dei belluam quandam cum figura humani corporis ſuſcepiſſet: Quòd iterū repugnat veritati diuinæ, quæ nullam patitur fictionis falſitatem.

lib. 83. q. q. 80. non procul à princ. to. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd vbi eſt ipſa res per ſui præſentiam, non requiritur eius imago ad hoc, quod ſuppleat locum rei: ſicut vbi eſt imperator, milites non venerantur eius imaginem. Sed tamen requiritur cum præſentia rei imago ipſius, vt perficiatur ex ipſa rei præſentia, ſicut imago in cera perficitur per impreſsionem ſigilli, & imago hominis reſultat in ſpeculo per eius præſentiam. Vnde ad perficiendam mentem humanam, neceſſarium fuit, quòd eam ſibi verbum Dei vniuerit.

Ad ſecundum dicendum, quòd lux maior euacuat lucem minorē alterius corporis illuminantis, non tamen euacuat ſed perficit lucem corporis illuminati: ad præſentiam enim ſolis, ſtellarū lux obſcuratur, ſed aeris lumen perficitur. Intellectus autem ſeu mens hominis eſt quaſi lux illuminata à luce diuini Verbi: & ideo per præſentiam Verbi non euacuatur mens hominis, ſed magis perficitur.

Inf q. 9. ar. 1 ad 2. & 3. diſt. 13. q. 1. art. 1. ad 3. & diſ. 14. ar. 1. q 1. ad 2.

Ad tertium dicendum, quòd licet potentia intellectiua non ſit alicuius corporis actus: ipſa tamen eſſentia animæ humanæ, quæ eſt forma corporis, requiritur quòd ſit nobilior ad hoc quòd habeat potentiā intelligendi: & ideo neceſſe eſt vt corpus melius diſpoſitum ei reſpondeat.

COMMENTARIVS.

D Thom.

HVius articuli titulus intelligi poteſt, vel de potentia ipſa intellectiua, quæ eſt accidēs animæ ſuperadditum, vel de ipſa ſubſtantiali anima, prout attingit gradū rationalem, ſeu intellectualem, & interdum nomine intellectus ſignificatur, vt idem D. Thom. docuit. 1. part. quæſt. 79. artic. 1. qui non ſatis explicat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicat,quo sensu hanc quæstionem moueat: nec de errore Apollinaris satis cõstat,quo sensu mentem seu intellectum Christo negauerit. Ea verò quæ D. Thom. adducit in corpore articuli, ad vtrunq; sensum facile applicari possunt: nã duæ primæ rationes,quibus probat in Christo fuisse intellectum,scilicet quia admirabatur, & quia fuit capax meriti,de potentia intellectiua immediatè procedunt. Tertia verò ratio scilicet, quia aliàs caro Christi non esset vere humana,sed bestialis,solum probat de substantia,& essentia animæ rationalis. Quocirca videtur D.Thom. hoc potissimum intendisse in hoc articulo, præsertim cum hoc loco non tam de accidentibus, quã de substantia naturæ assumptæ sermo sit: quanquam quoniam substantia rei ex accidentibus, & operationibus rectè cognoscitur, merito in prima & secunda ratione,ex operationibus colligit facultatem,vt ex facultate etiam ipsa substantia animæ rationalis Christo non defuisse intelligatur,quod argumentum,præsertim ex operationibus vitæ,efficacissimũ sumitur: quia hęc operatio inseparabilis est à suo principio intrinseco,tam proximo,quod est potentia,quàm principali,quod est ipsa animæ subsistãtia. Cætera clara sunt.

Ansel.

Responsio

A

B

DISPVTATIO. XV.

In octo Sectiones distributa.

Quid Verbum assumpserit per Incarnationem, prout facta est.

EX præcedenti disputatione diximus,quid sit assumptibile per quãcunq; vnionem hypostaticam possibilem, hic dicendum sequitur, quid assumpserit Verbum diuinum per vnionem hypostaticam, quæ facta est. Possumus autem ex his quę ibi dicta sunt, hic sine noua disputatione sumere, quid Verbũ non assumpserit. Primum est Verbum non assumpsisse aliquam aliam naturam præter humanam, & partes eius,quod certũ de fide est, quia Deus factus est homo,& non aliud. Vnde in Scriptura sacra hoc prędicatur,tanquam singulare beneficium humanæ naturæ collatum: & de solo Christo dicitur,esse Principem & caput omniũ,constitutum super opera manuum Dei,quia soli humanitati eius concessa est tam ineffabilis gratia: vnde nullus alius subsistẽs in creata natura, potest secundum fidem dici verus, & naturalis Deus,nisi solus Christus. Denique de Angelicis naturis expresse dicitur ad Heb.1. *Non Angelos apprehendit*,quod tanquam manifestius, & clarius supponitur de inferioribus naturis. Huius vero rei supra tradidimus congruentias disputat. 3. Secundò certum est, Verbum non assumpsisse personam creatam,nec naturam habentem personalitatem creatam. Hoc etiam est de fide, vt sufficienter explicatum est circa literam D. Tho. & disputatione.7.late contra Nestorium probatum est: dictum etiam est disputat. præcedenti, huiusmodi assumptionem vel vnionem esse impossibilem, satis ergo constat non esse factam.

Hebr.2.

C

Supereſt ergo dicamus,quid Verbum assumpserit: & prius dicemus de tota natura, deinde de partibus eius,tam essentialibus, quàm integrantibus.

SECTIO. I.

Vtrum Verbum assumpserit veram hominis naturam.

OMissis erroribus tam supra disputat. 7. tractatis,quam statim sectionibus sequentibus tractandis. Dico primo Verbum diuinum assumpsisse veram,& essentialiter perfectam humanã naturam. Est de fide, quæ sufficienter probatur ex illo principio,supra disputat. 1. latè probato, Christum esse verum Deum,& verum hominẽ: ex quo disputat. 7. conclusimus, in Christo esse duas naturas,veram scilicet diuinitatem, & veram humanitatem,ex quibus,& in quibus subsistit, & hinc tandem concluditur, veram assumpsisse humanitatem,quia per hanc assumptionem factum est,vt in illa subsistat.

Damasc.

Dico secundò,hæc humanitas à Verbo assumpta est vnica,indiuidua,& singularis. Ita docent omnes Theologi cum Damascen.lib.3. cap. 11. & est de fide certum, quatenus de fide certum est,Christum esse quendam singularem hominẽ ab alijs numero distinctum,non tantum ratione personæ,sed etiam ratione naturæ humanæ. Ratio vero est facilis, quia humanitas abstracta ab indiuiduis,vt sic,non est res apta ad existendũ, debuit ergo necessario assumi in indiuidua natura: quòd autem in vna tantum, & non in omnibus,neque in multis facta fuerit hæc vnio, constat de fide ex ijs,quæ in principio huius disputationis diximus.

Obiectio.

Sed contra primò,quia fructus huius vnionis futurus erat communis omnibus hominibus, ergo debuit natura cõmunis omnibus sumi. Propter hoc fertur,quendam Doctorem Parisiẽsem asseruisse,assumptam esse humanitatem in communi. Sed est hæretica, & inintelligibilis sententia,& fundamentum eius friuolum: ex quo potius concludi potest contrarium,nam fructus huius vnionis,qui est gratia,& gloria, & remissio peccatorum,fuit vniuersalis causalitate, & operatione,& ideo fuit necessaria singularis,& indiuidua natura,quæ talium operationum principiũ esse posset.

Responsio

Sed contra secundò, quia suppositum supra naturam specificam, & communem non addit nisi principia indiuiduantia,sed indiuidua natura includit hæc principia,si ergo Christus assumpsit indiuiduam naturam, assumpsit suppositũ. Qui maiorem propositionem admittunt, dicũt humanitatem Christi per assumptionem factã esse hanc,seu indiuiduam. Sed hoc est impossibile,tum quia quod assumitur,supponitur assumptioni,assumitur autem hæc natura: tum etiam, quia si dimitteretur à Verbo,eadem numero maneret: tum deniq; quia nulla res potest formaliter constitui hæc,seu iudiuidua,per aliam rem à se distinctam,vt ex metaphysica suppono, quia non potest esse res vera,& actualis,nisi sit singularis & indiuidua. Respondetur ergo negando maio-

Obiectio.2

Responsio.

maiorem,nam principia indiuiduãtia potius pertinent ad constitutionem huius naturæ, suppositum verò addit specialem modum per se existendi. Hic verò sese offerebat quæstio, an propter assumptionem humanitatis posit etiam Verbũ dici hominem assumpsisse: sed hæc sufficienter circa literam D.Tho. explicata est.

A

Dico tertio,Verbum assumpsit hanc humanitatem,non omnino denuo creatam, sed ex ipsis hominibus à stirpe Adæ descendentibus. Est de fide,vt constat ex Matth. 1. & Luc. 3. & de illa tractat D.Thom.infra.q.31.&.32. nonnullæ verò congruentiæ illius supra disputat.3.&.4. adductæ sunt,& alias adduxit D.Thom.qnæst.4.ar.6. summa omnium est,quia expediens fuit, vt per eandem naturam dæmonem vinceret,quam ipse in Adam vicerat.

Matth. 1. Luc.3. D.Thom.

Obiectio. Respon.

Dices hac ratione probaretur, debuisse ipsam Adæ singularem naturam sumere. Respondetur, id non fuisse conueniens, tum quia illa natura iam fuerat peccato maculata, tũ etiam quia iam erat terminata,in propria persona: ac denique quia ex Adamo generandi erãt homines secundum carnem,quod non decebat Christum, maximè cum ab eodem Adamo originalem maculam tracturi essent lege D.Thom.in.3.dist.1.quæst.1. artic. 2. quæst.3.

B

D. Thom.

SECTIO II.

Vtrum Verbum assumpserit veram animam rationalem.

Ariani. Epiphan. August. Nazian. Cyril. Alexand. 7. Synod. Apollin. Epiphan. Athanas. August. Vincen. Lyrinen. Nazian. Cyrillus. Ruffinus. Tripartita

PRima hæresis fuit Arianorũ negantium in Christo fuisse veram animam, dicebãt enim Verbum illi fuisse loco animæ. Ita refert Epipha. hæres.69.& August.in.49.Nazian.orat.51. post medium,Cyril.Alexand.epist.9.&.19.& in.7.Synod.act.6.tom.5.non longè à fine,idem error tribuitur Eusebio Cæsarienſi,& alijs Arianis.

Secundus error fuit Apollinaris, qui in principio dicitur sensisse cum Arianis,postea vero quibusdam scripturæ testimonijs coactus, dixit in Christo esse animam sentientem, non tamẽ mentem. Ita refert Epipha.hæres.77.vbi Epistolã Athanasij ad Epictetum contra hãc hæresim citat. August.hæres.55. Vincent.Lyrinen.in suo libel.contra hæres.cap.17. Nazian.orat.46.quæ est epistola ad Nectar. Cyril.homil.5.Ephes. dicta, Ruffinus lib.11.historiæ c.20.& Tripartita lib. 5. cap. 44. Quid autem nomine mentis Apollinaris intellexerit,an scilicet potẽtiam intellectiuam, vel ipsam substantiã rationalis animæ,non satis aperte explicant dicti autores: quanquam August. & ferè Epiphanius, & Ruffinus non obscure indicent,eum non de sola accidentali facultate, sed de substantia ipsius animæ fuisse locutũ: sic enim August.ait,*Negauit mentem, quæ est rationalis anima hominis*. Epiphan. vero refert,se interrogasse,quid nomine mentis intelligerent, ipsosq; respondisse, esse substantiam,seu spiritum,alij verò dicunt negasse quandam partem humanæ naturæ.

C

Dico tamen Christus Dominus assumpsit veram animam rationalem, eiusdem speciei cum animabus aliorum hominum. Est de fide,quæ sufficienter probari posset ex principio posito sectione præcedenti,quia sine vera anima rationali,vera humanitas esse non potest, nec verus homo, cum per illam formaliter,& essentialiter constituatur. Probari etiam potest sufficienter ex principio posito supra disputat.7.sect.2. vbi ostendimus,vnionem hanc nõ esse factam in natura. Sed præterea probatur ex proprijs. Primo, ex Scriptura,Ioan.enim.12.dicit Christus, *Nunc anima mea turbata est*,& Matth.26.*triſtis est anima mea*, vbi nõ potest nomine animæ Verbum intelligi,tũ propter verborum proprietatem, tum quia illi affectus non possunt ipsum Verbum afficere, sicut solent afficere animum: alias oporteret Verbum ipsum esse passibile,quod Ariani facilè concederent,quia negabant esse verum Deum: contra quos sufficienter supra disputatum est,& quæst. 2. ostendimus,Christum nõ esse passum,nec mutatum in sua diuinitate. Deinde non possunt illa testimonia exponi de anima sentiente tantum. Primò,quia non est sermo de quacunq; passione tristitię,sed de tristitia rationali,& voluntaria, vt patet ex Verbo illo,*Non mea voluntas, sed tua fiat*: & ex eo,quod ex voluntaria consideratione, & meditatione excitauit in se illam tristitiam, vt argumentatur.6.Synod.act.18. in edicto Constantini,in quo antiqui Græci Patres contra hunc errorem referuntur. Denique Ioan. 10. ait Christus, *Ego pono animam meam,vt iterum sumam eam: nemo tollit eam à me,sed potestatem habeo ponendi animã meã, & iterum sumendi eam*, ex quibus verbis satis constat,illam Christi animam habuisse libertatem arbitrij,& fuisse immortalem: vnde de illa dictum est Psalm.15. *Non derelinques animam meam in inferno*,vt ab Apostolo Petro explicatur Act. 2. & ideo Matth.26.& Luc.23. eadem anima *Spiritus* dicitur. Ex quibus locis etiam constat, in Christi morte hanc animam fuisse à corpore separatam, cum tamen Verbum nunquam fuerit à corpore disiunctum.

Ioan.12. Matth.26

Ioan. 10.

6. Synod.

Psal.15. Actor 2. Matth 26 Luc.23.

Secundo principaliter definita est hæc veritas à Damaſo Pap.cum Concil.Romano,in professione fidei,quæ habetur inter decreta eius, & refert etiam Theodoret. lib.5.historiæ.cap.9.10. & 11.& lib.9. Tripartit.cap. 15. & Niceph. lib. 11.hist.cap.18 idem habetur in Conc.Ephes. in epist.Cyril.ad Nest.quæ ibidem can.3. approbatur: idẽ Cõc.Chalced.act.1. 5.Synod. Sess.8.can. 4.&.11.6.Syno.act.11.in epist.Sophronij,& Sess. 18.in citato edicto Constantini,& Concil. Carthag.4. cap.1.& Concil.Toletan.1. 6.&. 11. in cõfessionibus fidei. Tradit etiam Leo Pap. epist. 11.81.&.95. Cyril.supra & lib.de fide ad Theodos. August.lib.de agone Christiano.c.19.&.21. & optime libro contra Felicianum Arianum. c. 13.vbi dicit,prætermissis scripturis,se velle rationẽ cõtendere: & prima ac potissima,qua vtitur sumitur ex fine Incarnationis,tũ quia sine rationali anima nõ potuisset Christus orare,mereri, nec satisfacere: tum etiam,quia cum incarnatus fuerit ad redimendum hominem lapsum,assumere debuit id,quod potissimum in homine ceciderat, quodq; maximè redemptione indigebat,hoc autem est rationalis anima. Quæ ratio frequens est apud Patres,vt patet ex citato edicto Constantini,& ex Nazian.orat.51.&.52. Damasc.lib.3.c. 6.& Ambros. lib. de Incarnationis Domin. sacram.cap.7.

Damasus Papa. Theodoret. Tripartit. Niceph. Conc.Ephesin. Cõc. Chalcedon. 5. Synod. 6. Synod. Conc.Carthag. Concil.Toletan. Leo Pap. Cyril. August. Nazian. Damasc. Ambros.

Vlti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vltimo asseri possunt rationes philosophicæ. Prima, quia non potest Deus fieri forma corporis, vt supra etiam disputat. 7. declaratum est. Secunda, quia estò posset aliquo modo informare, tamen natura composita ex tali forma, non esset humanitas, & ita nec Christus esset verus homo, quia non potest Deus supplere effectum causæ formalis. Tertia specialis contra Apollin. quia in homine non est anima sensitiua distincta à rationali: vnde si Christus assumpsisset animâ sensitiuam sine rationali, necessario assumpsisset naturam alicuius bruti, aut embrionis. Neque contra hanc veritatem aliquid ex Scriptura, vel Patribus obijci potest. Vnde fundamentum hæreticorum solum erat, vt Athanas. refert lib. de Incarnat. Verbi prope finem, & Ambros. supra, quia si Christus habuisset animam rationalem, peccati capax extitisset, sed dicendum, illam animam, quæ sibi relicta fuisset capax peccati, per vnionem impeccabilem euasisse, vt quæst. 15. explicabitur.

Athana

SECTIO. III.

Vtrum Christus assumpserit verum humanum corpus.

PRimus error negauit Christum verum corpus assumpsisse, sed solù phantasticù, & apparens. Ita errauit Martion, contra quem, multa scripsit Tertul. libris cõtra illũ, & lib. de Carne Christi: referunt etiã Iustinus Martyr. apolog. 1. pro Christianis, non longe à fine, Epiphan. hæres. 42. & August. hæres. 12. Ireneus. lib. 2. cap. 19. qui ait propterea hunc hæreticum prima capita Lucæ, quæ sunt de humana Christi generatione expunxisse. Eundé errorem secutus est Lucanus quidam, & Cerdon, vt refert Tertul. lib. de Præscript. hæret. circa finem, & Epiphan. hæres. 41. August. in. 11. item Manichæi, vt constat ex Epiphan. hæres. 66. & August. in. 46. item Proclianitæ apud August. hæres. 60. seu Prodianitæ, vt est apud Philastrium lib. de hæresibus: ac denique Priscilianistæ, vt refert Leo Pap. epist. 93. cap. 4. & 17.

Martion. Tertull. Iustinus Martyr. Epiphan. August. Irenæ. Lucanus. Cerdon. Tertull. Epiphan. August. Manich. Epiphan. August. Prodianita. August. Philastri. Priscilianista. Leo Pap. Apelles. August. Valentin. August. Tertul. Gnostici. Irenæus. Apollin. Iustinus Martyr.

Secundus error fuit, habuisse Christum verum corpus, sed non eiusdem rationis cum nostro, in quo fuit varietas, quidam enim dixerunt fuisse formatum ex elementis, vt Apelles apud August. hæres. 23. Alij habuisse corpus cæleste, vt Valentinus, teste August. hæres. 11. & Tertul. lib. de Præscript. hæreti. & Gnostici apud Irenæ. lib. 1. cap. 5. Alij denique dixerunt habuisse corpus diuinum, consubstantiale diuinitati, vel certé ex ipsa formatũ, vt Apollinar. referente Iustino Martyr. apolog. 2. ad fi. de quo satis multa dicta sunt supra. disput. 7. sect. 2.

Dico primo Verbum diuinum assumpsit verum corpus. Est de fide, quæ sufficienter probatur ex veritate Incarnationis, supra latè probata, & simul cum sequenti euidenter ostenditur infra etiam quæst. 14. ex professo probandum est, Christum assumpsisse verum corpus passibile, & non tantum apparenter. Nunc sufficit illa ratio, quia si Christus non habuit verum corpus, nulla est veritas in mysterijs vitæ eius: quia nec vere mortuus est, nec vere resurrexit, vana erit ergo fides nostra, vt aliàs Paul. argumentatur. 1. ad Corint. 16. & in hũc finem, persequitur August. lib. 38. quæst. 14. 1. Cor. 16. August.

Dico secundo assumpsisse Verbum corpus humanum eiusdem materiæ, & rationis cum nostro. Est de fide, & probari potest illis principijs generalibus, quod Christus est verus homo, conceptus ex muliere, de quo dicetur suo loco. Nũc probatur ex proprijs primo ex Scriptura, Ioan. 1. *Verbum caro factum est*; scilicet per assumptionem & vnionem, iuxta illud ad Heb. 1. *Semen Abrahæ apprehendit*, & cap. 2. *Quia pueri communicauerunt carni, & sanguini, & filius Dei participauit eisdem*, ad Roman. 1. *Qui factus est ex semine Dauid secundum carnem*. 1. Petri. 4. *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini*. Secundo definiunt hoc omnia Concilia citata sect. præcedenti, & specialiter traduntur circa hoc multa in Concil. Hispalen. 1. cap. 13. & in Bracharen. 1. cap. 4. & in decretis Eutychiani, Liberij, & Damasi Pontificum, & à Leone Pap. in citatis epistolis, & alijs Patribus citatis, præsertim Tertul. lib. de Carne Christi, & Ambros. lib. de Incarnationis Dominicæ sacram. cap. 7. & August. epist. 146. vbi ponderat verba, quæ Christus post resurrectionem dixit Luc. 24. *Videte, quia Spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*. Vltimo sunt rationes. Prima, quia etiam corpus humanum de essentia hominis est. Secunda, quia tale corpus fuit necessarium ad finem redemptionis, quia in nostro corpore pati debuit, & exempla virtutum nobis ostendere, & quia corpus nostrum debet configurari corpori claritatis eius. Vnde sumitur. Tertia ratio, quia Verbum non tantũ erat redemptura animas, sed etiam corpora. Quarta denique, quia alias non fuisset Christus vere cõceptus ex Virgine, nec verus filius hominis, contra Euangelicam historiam.

Ioan. 1. Heb. 2. Rom. 1. 1. Pet. 4. Cone. 8. Chalcedon. Eutychianus Papa. Liberius Dama. Papa. Tertullian. Ambros. August. Luca. 24. 7. Synod.

Fundamentum Manichæorum fuit, quia putabant corpora esse mala ex natura sua, & à malo principio. Sed hoc processit ex stulto errore, qui in. 1. part. ex professo refutatur, & videri potest Athanas. lib. 3. de Incarnat. Christi, aliquantulum à principio, Irenæo lib. 1. cap. 19. lib. 3. cap. 18. & 32. & D. Tho. 4. contra gent. c. 30. Athanas. Irenæ. D. Thom. obiectio. 1. 2. Cor. 5. Faustus Manich.

Fundamentum aliorum hæreticorum sumitur ex aliquibus Pauli testimonijs. Primum est illud. 2. ad Corinth. 5. *Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus*, quæ Faustus Manichæus ita exposuit, vt diceret, Paulum in principio existimasse Christum habuisse veram carnem, postea vero mutasse sententiam: Et adiungebant illud ad Philip. 2. *In similitudinem hominum factus*, id est, non in veritate. Respondetur, impiam esse illam Fausti expositionem, si enim ita licet sentire de Paulo nihil est firmum in verbis eius. Sensus ergo duplex esse potest. Primus, vt Paul. de se loquatur pro eo tempore, quo Christum persequebatur, & dicat: & si aliquando *Secundum carnem*, id est, carnaliter iudicantes, indignam æstimationem habuimus de Christo, sed iam non ita nouimus, seu existimamus. Vel secundo, vt loquatur de conditione carnis passibilis, in qua cognouimus Christum dum hic viueret, sed nunc iam non nouimus: quæ expositio traditur in. 7. Synod. act. 6. tomo. 4. ad finem. Et confirmatur autoritate Philip. 2. Respon. 7. Synod.

Chry-

Chrysost. Cyril. August. Chryssost. & Cyril. & est etiam August. lib. 11. contra Faust. à principio, & est consentanea verbis, quæ Paulus postea subiungit, *Vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro illis mortuus est, & resurrexit*, de illo vero testimonio ad Philip. 2. iam supra. q. 1. diximus, illam particulam, *In similitudinem*, non excludere veritatem: sicut patet Genes. 5. cum dicitur, *De Adam genuit filium ad imaginem & similitudinem suam*: & ad hunc modum dixit Clemens Alexand. lib. 1. Pædagogi cap. 1. vnisse Filium Dei in figura hominis, vel si gratis demus illam similitudinem excludere veritatẽ, referenda est non ad homines, vt homines, sed ad homines, vt peccatores, vt Chrysost. ibi & alij notarunt: quomodo de Christo dicitur ad Romanos. 8. habuisse in carnem, *In similitudinem carnis peccati*, quanuis non habuerit carnem peccati.

Gen. 5. Clemẽs Alexand. Chrysost. Rom. 8.

Secundò obijcitur illud. 1. ad Cor. 15. *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis*, volunt enim Christum dici cælestem hominem, propter cæleste corpus. Sed non ita intelligit Paul. qui statim, etiam eos vocat homines cælestes, qui Christum imitantur. Primo ergo exponunt Patres, Christum dici cælestem hominem, quia cælestem vitam vixit, seu quia impeccabilis fuit: Adam vero dicitur terrenus, vtpote subditus peccato, cui quadrat, quod statim Paul. subiungit, *Qualis terrenus, tales & terreni, qualis cælestis, tales & cælestes*, Ita Tertul. lib. de Carne Christi cap. 8. & Beda in eum locum referens Augustin. Christus quo pacto dicatur cælestis homo. Tertul. Beda. August.

Secundo dicitur Christus homo cælestis propter gloriã, quã à principio habuit, quanuis enim in corpore illam non habuerit, vsque ad resurrectionem, illi tamen erat debita, & connaturalis, primus vero homo dicitur terrenus, propter mortalitatem ex peccato contractam. Ita ferè Chrysost. homil. 41. in. 1. ad Corint. & August. 13. de Ciuit. cap. 13. Tertul. lib. de Resurrectione carnis. c. 49. & sequentibus. Tertio dicitur Christus homo cælestis, ratione diuini & cælestis suppositi, qua ratione etiam solet dici homo, qui de cælo descẽdit, Ioan. 3. & 6. ita ferè Nazian. dicta orat. 51. circa medium, & indicat August. epist. 57. ad Dardanum quæst. 1. Quartò dicitur cælestis propter ineffabilem modum conceptionis, supra totum naturæ ordinem, cælesti quadam virtute effectæ, ita Ambros. 1. ad Corinth. 15. & Hilar. lib. 10. de Trinitate non longe à principio, August. dialogo. 65. quæstionum ad Orosium quæst. 4. Chrysost. August. Tertul. Ioan. 3. & 6. Nazian. August. Ambros. Hilarius August.

Dices, hac ratione etiam Adam dicendus esset homo cælestis, quia ab ipso Deo immediatè creatus fuit. Respondetur primum, Adam fuisse productum eo naturali modo quo species humana in primo suo individuo produci poterat, Christum verò modo omnino supernaturali fuisse genitum. Secundò in Christi conceptione non solum, neque præcipuè considerari corporis formationem, sed multo magis assumptionem, & inde vocari cælestem, vnde August. supra, *Cælestem dico, quia non ex humano conceptus est semine, sed ex Maria Virgine pro nostra salute assumptus à Filio Dei.*

SECTIO IIII.

Vtrum assumpserit Christus Corpus, & animã inter se vnita.

HAnc breuem dubitationem supra quæst. 2. artic. 5. hùc remisimus, quoniam præcedentes supponit, & de illa fuit olim inter scholasticos dubitatum, quibusdam negantibus assumpsisse Christum has duas partes inter se vnitas, quia necessario consequi videbatur, ex vnione earum resultare personam humanam creatam: quam sententiam tanquam Scholasticam opinionem refert Magist. in. 3. dist. 6. & Hugo de Sanct. Vict. lib. 1. de Sacramentis part. 1. & Scot. in illa dist. 6. q. 3. dicit non fuisse hæreticam, donec ab Alexand. 3. damnata est in. c. Cum Christus, extra. de hæreticis. Magist. Hugo Vict. Scot. Alex. 3.

Dicendum vero est, Christum Dominum assumpsisse corpus & animam inter se vnita ad componendam vnam humanitatem. Est de fide, & contraria sententia semper fuit hæretica, tanquam directè repugnans substantiæ mysterij Incarnationis. Vnde in. 6. Synod. act. 11. definitur, Christum assumpsisse carnem animatam anima rationali, quod perinde est ac dicere sumpsisse carnem vnitam animæ: & eodem modo loquuntur Concilia supra citata, & alia, quæ docẽt Christum assumpsisse carnem mediante anima, quæ disputatione. 17. tractabimus. Et ita sentit aperte de certitudine huius veritatis Damasc. lib. 3. de Fide, c. 2. August. epist. 3. D. Tho. 4. contra gent. cap. 37. & loco supra citato. Ratio autẽ est, quia vnio animæ, & corporis est de essentia humanitatis, & hominis. Verbum autem, & veram humanitatem assumpsit, & verè factus est homo. Deinde nisi corpus & anima fuissent vnita, non potuissent per mortem separari, vnde nec Christus vere mortuus fuisset: & simili ratione, nec vere resurrexisset, nisi post mortem iterum coniuncta fuissent. Ad fundamentum autem contrarij erroris iam ex supra dictis patet responsio, per vnionem enim animæ & corporis, immediatè resultat hæc natura, & per hypostaticam vnionem impediri potest, ne resultet hæc persona. 6. Synod. Damasc. August. D. Tho. 3.

Occurrebat hoc loco difficultas, an corpus & anima aliter fuerint vnita Verbo ratione totius humanitatis, seu quatenus vnitæ erant ad illam componendam, aliter verò secundũ se, seu secundum entitates suas. Sed hæc dubitatio supponit nonnulla tractanda disputat. 17. & ideo vsq; in illum locum differenda est.

Ex dictis vero expeditur facilè aliud dubium, quod ad modum loquendi pertinet, an Christus dicendus sit compositus ex tribus naturis, diuinitate, anima, & carne, an vero ex duabus tantum, diuinitate scilicet, & humanitate: nam Damasc. lib. 3. cap. 16. ita posteriorem hunc modum loquendi eligit, vt posteriorem non probet, quem imitatur Paulinus Aquileiensis in libel. Sacro Syllabo, qui refertur in Concilio Francfordiensi, & habetur etiam in. 5. tom. Biblioth. sanct. quoniam videtur illo modo loquendi significari, ita fuisse disiuncta inter se animam, & corpus, sicut à diuinitate, seu non magis fuisse vnita inter se ad componendum vnam naturam, quam cum diuinitate. Item quia anima & corpus non sunt An Christus dicendus sit ex tribus naturis compositus. Damasc. Paulinus Aquileiẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt propriè duæ naturæ, cum sint partes vnius naturæ. Nihilominus prior loquendi modus est valde á Patribus vsitatus, illo enim vtitur Gelas. Pap. lib. de Duab. natur. circa finem, & Concil. Tolet. 11. ex August. 13. de Trinit. cap. 17. vbi vtranque locutionem coniungit dicens, *Ex duabus subsistentijs vna persona, ac per hoc iam ex tribus, Deo anima, & carne,* & Bernard. serm. 3. in vigilia Natiuit. Domi. & lib. 5. de Considerat. ad Eugen. vbi ait, sicut in Trinitate sunt tres personæ in vna natura, ita per hoc mysterium factum esse, vt sint tres naturæ in vna persona. Indicat etiam Leo Pap. epist. 11. dicens, Verbum carnem, & animam vnum esse Christum. Et quanuis magis propriè dicatur Christus constare ex duabus naturis, tamen etiam alius modus loquendi non est reijciendus, nam est in rigore verus, & introductus est ad explicandum verum corpus, & veram animam Christum assumpsisse: si enim purus homo dicitur ex duplici natura constare, corporali scilicet, & spirituali, cur non poterit dici Christus constare ex tribus?

Gelas. Pa. Cōc. Tole. August. Bernard. Leo Pap.

SECTIO. V.

Vtrùm assumpserit Christus partes omnes, quæ sunt de integritate corporis humani.

Dico primo Verbum diuinũ assumpsisse corpus integrum, & omnibus suis partibus constans. Hæc conclusio est omnino certa, & in ea conueniunt omnes Theologi & Patres, qui de hac materia loquuntur, & fundamẽtum est, quia Christus non est tantum homo verus, sed etiam perfectus & integer, & neque mancus, aut mutilus, neque monstrosus, quanquam enim hoc vltimum non habeatur expressè in Scriptura, tamen cum fides doceat Verbum factum fuisse hominem, assumendo nostram naturam, quam in Adamo plantauit, satis indicat, & docet, sicut creauit Adam integrum quoad omnes partes, ita etiam perfectam, & integram humanitatem assumpsisse: vt bene explicuit Leo Pap. serm. 7. de Natiuit. cap. 2. & Damasc. lib. 3. de Fide cap. 3. & 6. & idem est communis sensus omnium Patrũ, & totius Ecclesiæ: ac denique hoc intendunt definire Concilia supra citata, cum statuunt assumpsisse Verbum nostrum corpus perfectum, quale creauit in Adam. Ratio vero facilis est, quia ita decebat, & maiestatem Verbi Dei, cuius illud corpus erat futurum, & omnipotentiam Spiritus sancti, cuius virtute corpus illud fabricatum est, & excellentiam ipsius operis, quod sicut est maximum omniũ, quæ à Deo perfecta sunt, ita debuit integro ac perfecto modo fieri.

Leo Pap. Damasc.

Dico secundo Verbum diuinũ assumpsit omnes partes corporis humani, eas præsertim quæ anima rationali informantur, non tantum mediatè, & in hypostasi: sed etiam immediatè, & secundum hypostasim. Explicatio horum terminorũ iam supra tradita est. Conclusio verò communis est, & certa, vt vero explicetur, & probetur, aduertendum est, in corpore humano multa ad illius integritatem cõcurrere, vt ossa, carnem, sanguinẽ, & alios humores, dentes, vngues, capillos, barbam, &c. quæ omnia fuisse in corpore Christi, indubitatum est ex dictis in præcedenti conclusione: quia corpus illud erat perfectum, & integrum, & naturali modo viuebat, & nutriebatur, &c. Vnde consequenter fit, hæc omnia fuisse assumpta in hypostasi Verbi, de quo iam quæstio esse non potest: an vero fuerint etiam assumpta secundum hypostasim, illud potest in quæstionem venire. Secundo obseruandum est ex philosophia, quedam esse inter hæc, quæ integrant corpus humanum: de quibus certum est informari ipsa anima rationali, vt sunt partes omnes organicæ, & ossa, caro, &c. Alia vero sunt, de quibus dubitatur, vt sunt dentes, vngues, capilli, humores. De hoc posteriori genere partium nunc non agimus, postulant enim longiorem disputationem. De priori ergo partium genere probatur conclusio, quia corpus humanum vnitum fuit Verbo immediatè, & secundum hypostasim, neque enim sola anima immediatè assumpta est, sed tota humanitas, sicut in propria humana persona, non sola anima subsistit, sed totus homo, seu tota humanitas: Verbum enim diuinum totam subsistentiam creatam humanitatis impediuit, & per se ipsum illam terminauit: sicut ergo assumpsit animam immediatè, & secundum hypostasim, ita & corpus, vt magis quæst. 6. declarabitur: sed non potuit assumere corpus secundum hypostasim, nisi assumendo partes, ex quibus corpus constat, quia ipsum corpus non est quiddam aliud à suis partibus, ergo assumpsit saltem illas partes, quæ informantur anima rationali: tum quia hæ sunt ex quibus maximè substantialiter, & quasi essentialiter componitur humanitas, tum etiam quia omnes hæ partes in propria persona subsistere solent: subsistentia totius naturæ, quę in Christi humanitate fuit ipsa subsistentia Verbi: ac denique quia anima, qua informantur omnes hæ partes, assumpta est, ergo & omnes huiusmodi partes corporis, quia ferè eadem est ratio de omnibus, neque vlla probabilis ratio dubitandi hic occurrit.

SECTIO. VI.

Vtrùm Verbum diuinum immediatè, & secundum hypostasim assumpserit sanguinem, ad subsistendum in sua persona.

Ratio dubitandi est, quia sanguis nõ est pars corporis humani, neque anima rationali informatur, vt est communis Theologorũ, & multorum philosophorum sententia, quæ fundamentum habet in Arist. lib. 1. de Part. animal. c. 3. vbi sanguinem dicit esse alimentum vltimum, & esse in venis tanquam in vase. & lib. 3. cap. 5. vbi dicit sanguinem esse materiam totius corporis, & esse quasi irriguum per venas, constat autem ex eodem Arist. libi 1. de Generat. text. 17. &. 38. & lib. 3. de Anima tex. 45. alimentum esse alterius substantiæ à viuente, quia nutritio est substantialis conuersio, quæ non habet locum inter res eiusdem formæ: vnde cum alimentum incipit informari anima viuentis, iam desinit esse alimẽtum, & incipit esse pars, cum ergo sanguis sit vltimum alimentum, non informatur anima, sed ex illo fit proxima conuersio, & animæ informatio: quo modo intelligi possunt verba, quæ ex Arist. citari solent. 3. historia animal. c. 19. vbi dicit, sanguinem semper animari, & feruere, quanquam hæc in codicibus Græcis non habeantur. Habet etiam hæc sententia fundamentum in D. Thom. infra quæst. 31. art. 5. ad. 1. vbi dicit, sanguinem non esse actu partem, & ideo quanuis corpus Christi fuerit ex sanguine Virginis formatum, nihil fuisse ablatum ex corpore Virginis, quod actu esset pars eius. Et 1. part. quæst. 109. art. 1. ad. 3. dicit sanguinem nondum accepisse naturam speciei, sed adhuc esse in via, vt viuat: & alia similia testimonia refert Capreol. qui hanc defendit sententiam in 2. distinct. 15. art. 3. ad. 3. contra. 3. concluſi. & in 4. distinct. 10. quæstio. 1. articulo. 3. ad. 4. Scoti contra. 1. concl. vbi etiam Scot. quæstio. 1. articul. 2. idem affirmat & Soto quæst. 1. articul. 2. & distinct. 44. articulo. 3. vbi etiam Bonau. art. 1. quæst. 1. ad. 1. & Richar. art. 1. quæst. 2. Dur. quæst. 2. ad. 2. Palud. quæst. 1. art. 2. num. 18. Alens. 2. part. quæst. 29. m. 7. & medici etiam in eandem conueniunt sententiam cum Galeno lib. 4. de vsu partium. Rationes omitto, tum quia facile ex dictis sumi possunt, tum quia res est aliena.

Arist. D. Thom. Capreol. Scot. Soto, Bonau. Richard. Dur. Palud. Alens. Galen.

Ex hoc vero principio sequi videtur, Verbum non fuisse immediatè sanguini vnitum, primo quia Verbum non assumpsit corpus, nisi mediãte anima, vt infra q. 6. cum D. Tho. & antiquioribus Patribus dicemus, ergo, &c. Secundo quia Verbum tãtum assumpsit vnam naturam, vna autem natura constat vna materia, & forma vltima: nam cum sanguis habeat suam propriam formam, ad gradum inanimatorum pertinentem, distincta natura est à natura animata, assumpsit ergo Verbum duas naturas. Tertio quia in alijs hominibus, subsistentia creata humanitatis tantum terminat eas partes corporis, quæ informantur anima rationali: neque enim potest sanguis illa subsistentia terminari, cum sit substantia re ipsa prorsus distincta ab humanitate. Quarto, quia partes, quæ non informantur anima, nõ sunt de integritate humanitatis, ergo nec assumptæ sunt á Verbo immediatè: antecedens patet, quia humanitas est subsistantia per se vna, ergo vnicam habet formam, ergo. Quinto, quia nunc in cælo non habet Verbum sibi vnitas, nisi eas partes corporis, quæ informantur anima rationali, ergo signum est eas tantum à principio assumpsisse: patet antecedens, quia solas eas partes corporis assumpsit in resurrectione, cuius signum est, quod sanguinem non assumpsit, dicitur enim ad huc manere separatum à Verbo. Sexto alias sequerentur incommoda, scilicet Verbum esse sanguinem, & per communicationem idiomatum sanguinem esse hominem: quia Verbum est homo, & Verbum est sanguis, ergo sanguis est homo, sicut dicebamus, quod si Verbum assumpsisset duas naturas, esset inter illas in concreto communicatio idiomatum: vnde vterius dici posset, Verbum, vel Christum effusum in passione, & adhærens cruci, &c.

Duran. Franc. de Mai.

Propter hæc est prima quorundam Theologorum sententia, quæ simpliciter negat, sanguinem Christi fuisse immediatè vnitum hypostaticè Verbo. Ita tenet Durand. in. 4. distinct. 10. quæst. 1. num. 19. Franciscus de Maironis dist. 43. & serm. qui incipit, Memoriam fecit, &c. Gab. in Canonem lect. 53. & Supplem. Gab. in. 4. distin. 44. quæst. 1. circa finem, indicat Richar. in. 3. distinct. 2. art. 1. quæst. 1. vbi negat sanguinem Christi in triduo fuisse adorandum latria, *Quia non est*, inquit, *essentialis pars corporis*, & Abulens. paradox. 2. cap. 1. 40. & sequentibus dicit, in triduo non fuisse sanguinem vnitum Verbo de sanguine vero existente in corpore viuo, non expressè id negat, sed potius dicit fuisse consequenter assumptum, quomodo etiam loquitur de omnibus partibus humanitatis.

Gabriel: Supplem. Richar. Abulens.

Secunda sententia distinguit duplicem sanguinem, alterum nutrimentalem: qui non informatur anima, neque est plene decoctus, aut dispositus, nec per se requiritur ad componendum integrum corpus, sed solum ad alendum illud: alterum perfectum, & per se requisitum ad integritatem humani corporis, & non solum, vt sit alimentum quanuis etiam possit ad hoc deseruire secundum quandam accidentalem transmutationem, per condensationem, vel alio simili modo: nam substantialiter, totus hic sanguis dicitur informari anima, quæ distinctio fundamentum habet in D. Thom. quodlibet. 5. art. 5. & ea vtitur Cajet. infra quæst. 54. art. 1. & Sylvest. in Rosa aurea quæst. 31. Qua distinctione supposita dicit hæc sententia, Christum non assumpsisse hypostatice priorem sanguinem, scilicet nutrimentalem, propter fundamenta primæ sententiæ: assumpsisse vero posteriorem, ac perfectum sanguinem, propter generales rationes sectione præcedenti factas, & propter multa alia, quæ statim afferemus. Et hæc videtur esse sententia Caietani hic quæst. 5. art. 2. iuncto alio loco supra citato, & Sylvest. supra, qui consequenter duplicem in Christo sanguinem distingunt, & alium vocant salubrem, quia ex vi propriæ vnionis habet infinitum valorem: alium tantum salubriter effusum, quia licet ex se non sit ità efficax, quia non est vnitus, tamen effusio eius propter dignitatem suppositi fuit eiusdem valoris, sicut lachrymarum effusio.

Caiet. Sylvest. Caiet.

Tertia sententia affirmat, sanguinem Christi fuisse assumptum proximè, & immediatè, propter testimonia Sanctorum statim citanda: dicit tamen non fuisse assumptum ex vi assumptionis humanæ naturæ integræ, & perfectæ, idque propter fundamenta primæ sententiæ, vnde concludit hoc factum esse ex peculiari Dei ordinatione, vt esset condignum pretium nostræ redemptionis. Pro hac sententia nullum inuenio autorem, quanuis in multorum ore feratur.

Dico primo sanguis Christi Domini proximè, & immediatè fuit vnitus Verbo Dei. Hæc conclusio est hoc tempore ita certa, vt contraria non possit sine errore defendi. Eam sentit D. Thom. hic art. 2. in corpore, iuncta solutione ad. 2. vbi eodem modo loquitur de assumptione carnis, & sanguinis. Clarius id docet dicto quod libet. 5. art. 5. Capreol. supra & in. 4. distinct. 11. quæst. 1. art. 3. ad. 5. contra. 1. conclus. Soto

D. Thom. Capreol. Soto. Maior.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maior. Albert. Magn. Turrecre. Syluest. Dominic. de Domi. Clemēs.6. Pius.2.

distinct. 10.quæst. 1.art. 2. Maior. in 3. distinct. 3.quæst. 2. Albert. Mag. tract. de Sacrific. Missæ. Turrecremat.in.capit. inuitat,de Consecrat. distinct.2. late Syl. in rosa aurea, tract.3. quæst. 30. & sequentibus, Dominicus de Dominicis in lib. de Sanguine Christi, & in Directorio Inquisitorum.1.part. quæst.10. refertur mandato Clementis Sexti fuisse retractatam, vt hæreticam sententiam cuiusdam, qui Barcinone asserebat, intriduo non fuisse sanguinem Christi vnitum Verbo, ipsumque assertorem fuisse ab Inquisitoribus damnatum quæ historia à Syluestro, & Dominico de Dominicis latè refertur, qui referunt etiam Pium Secundum illam sententiam damnasse. Et primo probari solet hæc sententia ex illis locis Scripturæ, in quibus nostra redemptio tribuitur sanguini Christi, tanquam condigno pretio, ad Ephes. 1. ad Colos. 1. ad Roman. 3. *Per fidem in sanguine ipsius*, Ad Heb. 9. *Quanto magis sanguis Christi*, 1. Pet. *Non corruptibilibus auro, & argento, sed pretioso sanguine, &c.* 1. Ioann. 1. *Sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ad omne peccatum*, & Apocaly. 7. dicuntur Sancti dealbasse stolas suas in sanguine Agni, & Luc. 22. ait Christus, *Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effundetur.*

Ephes.1. Colos.1. Rom.3. Heb.9. 1.Pet.1. Apoc. 7. 1.Ioan.1.

Obiect. Luc.22.

Sed responderi potest, sanguinem Christi habuisse hanc efficaciam, quia effusus fuit à persona infinita, & consequenter dicentur eandem vim habuisse lachrymæ, & quæcunque alia opera Christi tamen specialiter redemptionem tribui sanguini, sicut tribuitur passioni: quia statuit Deus redemptionem nostram passione sua, & effusione sui sanguinis consummare, sicut si statuisset fiendo tantum nos redimere, dici possent de lachrymis Christi omnia, quæ de sanguine dicta sunt vnde Augustin. 13. de Trinit. capit. 15. in dignitatem suppositi hoc refert dicens, *Sanguis ille, quoniam eius erat, qui nullum habuit omnino peccatum, ad remissionem nostrorum fusus est peccatorum*, & Leo Papa. ser. 12. de Passione. capit. 3. *Effusio sanguinis iusti, tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium, &c.* & eodem fere modo loquitur Bernard. serm. 3. de Circuncis. Sed quanuis hæc testimonia nude sumpta, possent hoc modo vitari, tamen adiunctis alijs, & consideratis omnibus circunstantijs, satis in eis indicatur, non solam effusionem, propter dignitatem patientis, sed ipsum met sanguinem, propter personam illi immediate coniunctam, fuisse infiniti valoris: præsertim cum Christus Dominus, eodem modo suo corpori, & sanguini tribuat, quod data sint in remissionem peccatorum. Vnde Augustin. enarrat. in psal. 65. circa id, *Terribilis est super omnes Deos, Quæritis*, inquit, *quid emerit? Videte, quid dederit, & inuenitis quid emerit, sanguis Christi pretium est, tanti quid valet, quid, nisi totus orbis, quia nisi omnes gentes?* & serm. 128. de Tempore, *Pretium vitæ nostræ sanguis est Domini, & totius mundi incolumitas scripturæ: pecunia illa, totius mundi copiosa possessio est.* Sed optimum testimonium ad hoc confirmandum est illud ad Heb. 2. *quia ergo pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem*, Loquitur autem de Filio Dei, & de carne, & sanguine, vt significant substantiã humanitatis: iuxta id Matth. 16. *Caro, & sanguis nõ reuelauit tibi*, nã corruptio culpæ, quæ interdũ nomine carnis, & sanguinis significari solet, vt 1. ad Corint. 15. *Caro & sanguis Regnum Dei nõ possidebunt*, in Christo locum non habuit: quanuis si illa corruptio significet solam pœnam, seu corporis passibilitatem, sic etiam de Filio Dei dici potest, sumpsisse carnem, & sanguinem, id est naturam humanam, non in quocunque statu, sed in statu passibili, & mortali, & hic est sensus Paulj, vt patet ex verbis subiunctis, *Vt per mortem destrueret, &c.* ait ergo Paul. Filium Dei participasse, seu communicasse carni, & sanguini, per vnionem scilicet hypostaticam, quia Verbũ nullo alio modo communicauit nostræ naturæ, & tamen hoc modo æque dicit, *Carni & sanguini participasse*: sicut ergo carnem proximè sibi vnuit: ita & sanguinem. Et ita intellexisse videtur hunc locum Cyril. lib. de Incarnat. vnigen. circa finem, & lib. 1. de Fide ad Reginas, longe post medium, vbi hæc verba tractans, inquit *Verbum ex Deo, participe factũ est carnis, & sanguinis*, & lib. de Fide ad Theodos. circa princip. & epistol. 8. ad Nestor. circa finem, ita exponit illud Ioan. 1. *Verbum caro factum est: Nihil aliud est*, inquit, *quam quod in carne, & sanguine nobiscum communicauerit.* Ex quo licet colligere, vbicunq; Scriptura dicit, Verbum sumpsisse humanitatem: carnem, & sanguinem complecti, ex quibus constat humanitas.

1.Cor.15.

Cyril.

Ioan.1.

Secundo principaliter probatur conclusio auctoritate Conciliorum. nam Concil. Ephesi. can. 5. dicit, Verbum æque, ac nos communicasse carni, & sanguini: & in epist. Cyril. cum Concil. Alexand. quæ habetur, & probatur in Ephesi. tom. 1. cap. 14. dicitur, verum, naturalemq; Deum carnem, & sanguinem assumpsisse: & hæc omnia referuntur, & confirmantur in. 5. Synodo. generali act. 6. longè à medio: & in Concil. Chalcedon. act. 1. pag. 33. ad finem, refertur, & approbatur illa explicatio Cyrilli, *Verbum caro factum est*, id est, *Carnem & sanguinem sumpsit*, &. 6. Synod. act. 16. damnatur quidam hæreticus, qui dicebat carnem, & sanguinem in cruce fuisse dimissa, vbi Patres omnes illius Concilij satis sentire indicant, vtrunque fuisse eodem modo assumptum: & in act. 8. eiusdem Synod. habentur hæc verba in professione fidei cuiusdam Macharij. *Factus est in assumptione carnis, & sanguinis, manste tamen quod erat*, Verum est illum Macharium fuisse hæreticum, quia negabat duas in Christo voluntates, eius tamen professio in hoc solùm reijcitur, non in alijs. Et confirmatur ex definitione Clementis Sexti in extrauagan. Vnigenitus, de Pœnitent. & remiss. vbi dicit, vnam guttam sanguinis Christi fuisse sufficiens pretium redemptionis nostræ, propter vnionem ad Verbum: & loquitur aperte de vnione ipsius sanguinis, non corporis, ita vt pretium fuerit infinitum ex parte rei oblatæ, & non tantum ex dignitate offerentis vnde in principio illius Extrauagantis præmittitur, *Dei Filium nostræ mortalitatis substantiam dignitati suæ coniunxisse*, vt haberet vnde hominem redimeret, & Deo satisfaceret: vbi per, *substantiam nostræ mortalitatis*, carnem, & sanguinem plane intelligit.

Cõc.Ephesin. Conc. Alexand. Cõc.Ephesin. 5. Synod. Cõc.Chalcedon. Clemẽs.6.

Tertio afferri possunt testimonia Sanctorum præter citatos Leo Pap. epist. 10. capit. 5. multa dicit de infinito valore sanguinis Christi, & postea

1.Ioan.5. Nazian. Beda. Act.20. Cyril.

stea exponens illud. 1. Ioann. 5. *Hic est, qui venit in aqua, & sanguine Iesus Christus*, dicit, per hæc significare diuinitatem, quæ ab humanitate non separatur: & Nazianz. orat. 50. *Verbum*, inquit, *carne factum est, non putatiuè, sed verè*, quod explicans subdit rationem, *Quia assumpsit corpus ex carne, ossibus, & sanguine constans.* Beda explicans illud Act. 20. *Quam acquisiuit sanguine suo*, dicit, sanguinem Dei dici propter vnionem duarum naturarum in vna persona: expressiora sunt verba Cyril. hom. 5. Ephesi dicta, vbi ait, Verbum carnem, & sanguinem assumpsisse.

Quartò, confirmari hoc potest ex mysterio Eucharistiæ, nam Verbum diuinum non minus est per cõcomitantiam sub speciebus vini, quàm sub speciebus panis, ergo non minus est vnitum sanguini, quàm corpori: patet consequentia, quia aliàs, cùm ex vi verborum consecrationis calicis, tantùm sit sanguis sub speciebus vini, si sanguis ille non esset immediatè vnitus Verbo, non esset Verbum sub illis speciebus per concomitantiam, saltè immediate, sed ad summùm media carne, & anima. Atque adeò si in triduo consecraretur sanguis, non esset ibi Verbum per concomitantiam: quod videtur omnino falsum, nam Christus Ioan. 6. æque de carne, & sanguine dixit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo*; ergo quandocunque ex vi consecrationis sanguis est sub illis speciebus, ibi est suppositum diuinum: & ideo semper est idem, qui offert, & quod offertur, quod totum est propter immediatam vnionem ad Verbum.

Ioan.6.

Quintò, reddenda est ratio propria, quam statim in concl. 3. melius proponemus.

Dico ergo secundo, omnis sanguis, qui fuit in corpore Christi, quique ab illo pro nobis effusus est, fuit immediatè vnitus Verbo hypostaticè. Hæc conclusio non est tam certa, sicut præcedens, sed mihi videtur omnino vera: & contraria, neque pia, neque sécura est. Primum, quia Scriptura sacra, Concilia, & Patres citati, indefinitè loquuntur de sanguine Christi, & in doctrinalibus locutionibus, indefinita æquiualet vniuersali. Deinde, quia si non totus sanguis, qui fuit in corpore Christi fuit vnitus, scilicet sanguis nutrimentalis, ergo neque totus sanguis, qui fuit effusus fuit vnitus: nam sine dubio magna, vel maior pars eius fuit nutrimentalis: & ita Caiet. faterur de sanguine effuso in horto, & idem dicere posset de sanguine Circuncisionis, & de alijs effusionibus: nam primus sanguis, qui videtur egredi e corpore, quando fit diuisio, est sanguis nutrimentalis. Consequens autem est valde falsum, tum quia totus sanguis effusus à Christo eiusdem valoris censetur in Scriptura, & Patribus omnibus: tum etiam, quia Clemens Sextus definit, quanlibet guttam sanguinis effusi fuisse infiniti valoris propter vnionem. Confirmatur, nam ex vi verborum consecrationis calicis, totus sanguis Christi ponitur sub speciebus: nam verbum illud, *Sanguis meus*, totum includit, sed vbicunque est sanguis Christi, vel aliqua pars eius, ibi est per concomitantiam totum suppositum Christi, vt probatum est.

Denique illa secunda sententia, quæ cõtrarium asserebat, falso nititur fundamento, etiam philosophico: quia non est verisimile, esse in sanguine ipso substantialem varietatem, quanuis quo ad accidentalem perfectionem, possit esse magis, vel minus purus: quia illa substantialis distinctio nullo probabili signo colligi, aut discerni potest: quia quo ad exteriora accidentia, totus sanguis est eiusdem modi, & rationis; totus etiam est in corpore cõtinuus, nullus est etiam vsus, ad quem vnus sanguis possit deseruire, cui non videatur vtilis etiam alius: nam sanguis nutrimentalis, & nutritionis, & actionibus animalis vitæ deseruit, & eò melius, quo purior est. Deniq; cùm Scriptura, & Sancti de sanguine Christi loquuntur, certè nomine sanguinis significãt id, quod omnes homines generaliter hac voce intelligunt: omnes autem nomine sanguinis intelligunt nutrimentalem sanguinẽ, qui est in venis, tanquam in vase, hic ergo sanguis fuit vnitus Verbo Dei hypostaticè: sicut cùm dicitur Christus conceptus ex purissimis sanguinibus Beatissimæ Virginis, de sanguine utrimentali id intelligũt, vt ex D. Thom. supra manifestè colligitur: vnde D. Thom. nunquam in partibus ea distinctione duplicis sanguinis vsus est.

D.Tho. Cõc.Trid. Arist. Seneca. Leuit.17. Augustin.

Dico tertiò, Verbum assumpsisse sanguinem, non solùm ob extrinsecam rationem, scilicet, vt esset pretium condignum, sed etiam ob intrinsecam rationem, pertinentem ad perfectam, & integram assumptionem totius humanitatis. Hæc conclusio est cõtra vltimam sententiam supra citatam, & explicat propriam, & intrinsecã rationem huius assumptionis: quæ non est fundanda in hoc, quod sanguis est actu pars rationali animæ informata, illa enim sententia philosophica, vel est falsa, vel certè valde dubia, vnde non videtur certa fidei veritas ad illas angustias redigenda. Fundatur ergo in hoc, quod sanguis verè ac propriè pertinet ad veritatem, & integritatem humanæ naturæ, vt docet D. Thom. infra. q. 54. art. 1. ad. 3. & in. 4. d. 44. quæst. 1. art. 1. q. 1. ad. 3. vbi omnes Thologi propter hanc causam docent, sanguinem futurum esse in corporibus resurgentium: imo Concil. Trident. sess. 13. cap. 3. videtur vocare sanguinem partem corporis, dum dicit, sanguinem Christi esse sub speciebus panis, *Ex vi illius connexionis, qua partes corporis inter se copulantur*: quin etiam Aristotel. lib. 1. de Partib. animal. cap. 1. sanguinem inter partes animalis numerat: & Seneca lib. 1. Quæst. natural. vocat illum quasi partem, quia pertinet ad veritatem humanæ naturæ, quia sine sanguine, non solùm integer homo esse non potest, sed neq; omnino naturaliter esse potest: propter quod Leuit. 17. dicitur anima esse in sanguine, id est, vita, quæ ab illo pendet, vt Augustin. exposuit quæst. 17. in Leuit. Ex quo signo intelligitur, sanguinem non solùm requiri per modum nutrimenti conuertendi in substantiam aliti, sic enim posset animal, saltem breui aliquo tempore conseruari sine sanguine: non autem ita est, sed simpliciter requiritur ad consistentiam corporis, & quasi ad fouendum omnia membra, & conseruandum naturalem calorem, maximè vitæ necessarium. Deinde est veluti quoddam generale organum ad operationes animæ præstandas, præsertim ad affectus, vt sunt ira, audacia: & ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

conseruationem spirituum vitalium; & animalium, qui ad vitæ conseruationem, & vsum sensuum maximè necessarij sunt. Et hæc omnia procedunt, siue sanguis informetur anima, siue non.

Quoniam ergo Verbum diuinum factum est homo, quantum ad naturam spectat eiusdem perfectionis, veritatis, & integritatis qua nos sumus, ideo assumpsit sanguinem ex vi huius perfectæ, & integræ sumptionis humanæ naturæ. Et hoc significauit Paul. cùm dixit, ideo Filium Dei assumpsisse carnem, & sanguinem; quia alij homines ex carne, & sanguine constant: & idem significat Conc. Ephesi. cum Cyril. & alijs Patribus, cùm dicit in Scriptura sacra, quòdo dicit (Verbũ carnem factum esse) nomine carnis sanguinem comprehendi, quia significatur tota humanitas, quæ vtrunque complectitur. Non ergo ex sola ratione extrinseca, seu quasi ex priuilegio, sed quasi naturali concomitantia assumptus est sanguis, simul cum alijs partibus humanitatis. Quod ita explicatur, quia sicut hoc ipso, quod de aliquo dicitur esse verum homine, dicitur habere carnem, & sanguinem: ita cùm dicitur Verbũ assumpsisse humanitatem, hoc ipso dicitur sanguinem assumpsisse. Denique si tantum ex priuilegio esset sanguis assumptus, sequitur factas esse duas vniones hypostaticas, physicè non connexas, sed tantùm subordinatas ex intentione agentis: sicut si Verbum assumpsisset lachrimas, vel aliquid simile: quod esset sine ratione, & fundamẽto dictum, nam ad solam dignitatem, seu valorẽ pretij sufficeret vnio mediata, seu in hypostasi, nisi intrinseca ratio perfectæ assumptionis aliud requireret. Et rationes etiam pro prima sententia factæ vrgent contra has duas vniones, hoc modo explicatas, quæ tamen in nostra sententia facile solui possunt.

Ad primum respõdetur, Verbum assumpsisse carnem mediante anima, sub came autem sanguis comprehenditur, vt dictum est: intelligendum autem est illud axioma, corpus assumptum esse ratione animæ, vt infra dicetur, siue talis anima informet omnes partes assumptas, siue nõ. Et hoc modo etiam sanguis est assumptus mediante anima, quia licet concedamus non informari ab ipsa, tamen est propter ipsam, quæ in corpore conseruari non potest sine sanguine: & sanguis etiam ipse natura sua postulat coniunctionem aliquam ad animam, seu ad corpus humanum, sine quo esse, aut diu conseruari non potest.

Ad secundum respondetur, sanguinis naturam esse veluti incompletam, & ex natura sua ordinatam ad complementum humani corporis, cuius aliquo modo est: & ideo Verbum assumendo carnem, & sanguinem, non est dicendum assumpsisse duas naturas, sed vnam completam.

Ad tertium respondetur, in puris hominibus, eo modo quo natura est vna, ita & subsistentiam esse vnam, natura vero ita vna est, vt non sit omnino simplex, sed multa complectatur ad sui veritatem, & integritatem pertinentia. Eodem ergo modo subsistentia illius naturæ est vna, & subsistentia sanguinis respectu illius est veluti partialis. Verbum ergo diuinum in humanitate Christi, totã illius subsistentiam suppleuit ablata, imperfectione, & compositione ipsius subsistentiæ: quidquid enim creata subsistentia, composita ex multis partibus intelligitur terminare, perfectiori modo terminauit Verbũ sua simplici subsistentia.

Ad quartum respondetur, sanguinem esse de integritate humanitatis, siue informetur anima, siue non: qui autem negant informari, consequenter dicent, corpus humanum esse per se vnum, non mathematico modo, per continuationem perfectam, sed modo physico, & per quandam quasi continuationem physicam, quatenus omnes illæ partes sunt ita coniunctæ, & subordinatæ, prout ad earum conseruationem necessarium est, & prout expedit, vt anima possit illis vti, ad sua munera exercenda.

Ad quintum respondetur, certissimum esse, in resurrectione sanguinem iterum fuisse coniunctum corpori, & nunc etiam esse in Christi corpore glorioso: quia verò sanguis, quem Christus habuit in toro vitæ tempore, potuit excedere quantitatem sanguinis, quæ simul necessaria est ad conseruationem, & veritatem corporis humani, ideo fieri potuit, vt nõ omnem sanguinem, quem in vita habuit, & quem aliquando effudit, in resurrectione iterum assumpserit, vt infra in materia de Resurrectione Christi latiùs dicetur. Vbi etiam constabit sanguinem in passione effusum, & in resurrectione recuperatum, nũquam fuisse a Verbo dimissum, & ita quo ad vnionem hypostaticam, nõ fuisse verè reassumptum, cùm nunquam fuerit a Verbo disiunctum: solùm igitur quo ad coniunctionem cum corpore, dici potest, iterum in resurrectione esse sumptum.

Ad sextum, quanquam illa incommoda sint magis de modo loquendi, quàm de re: negatur tamen eorum consecutio, quia sanguis est pars, & ideo ab illo non sumitur communicatio idiomatum.

SECTIO. VII.

Vtrùm Verbum diuinum assumpserit alios humores, vngues, dentes, & capillos immediatè, & secundum hypostasim.

IN hoc dubio omnia sunt minus certa, quàm in præcedenti. Dico tamen primò, probabilius mihi videri, alios etiam tres humores immediate fuisse vnitos Verbo Dei, vt multi ex autoribus citatis sentiunt, præsertim Caiet. Sylu. Soto. & sumi potest ex Innoc. III. in cap. In quadam, extra. de Celebrat. Missar. vbi dicit, de latere Christi exisse sanguinem, & aquam, vt esset signum, corpus illud constare ex quatuor elementis, & habere quatuor humores, quod est de ratione, & compositione veri corporis humani, quale Verbum assumpsit. Damascen. etiam lib. 2. de Fide, cap. 12. dicit, corpora animalium ex quatuor humoribus constare, & ita solent hi omnes humores nomine sanguinis comprehendi, quia in corpore humano feré semper sunt mixti, & sese mutuò iuuant, ad conseruationem corporis, & vitæ operationes. Et hinc sumitur ratio cõclusionis; nam isti humores sunt etiam de veritate humanæ naturæ, & per se requisiti ad cõuenientem statum corporis humani; & ideo etiam in corporibus resurgẽtium permanebunt. Nec refert, quod Arist. interdum hos humores excrementa vocat, sic enim de bile loquitur lib. 4. de Partib. animal. cap. 1. & de pituita primo de Generat. animal. cap. 18. non enim vocantur excremẽta, quia per se non sint necessarij corpori humano, sed quia non per se ordinantur ad nutritionem, sicut sanguis. Vel certe, quia magna ex parte solent esse superflui, & tanquam excrementa: per se vero necessarij sunt ad debitum temperamentum ipsius corporis, & vt sanguis ipse sit liquidus, fluens, & humidus, ac debitè temperatus.

Dices, ergo pari ratione spiritus vitales, & animales fuissent assumpti, pertinent enim ad veritatem humanæ naturæ, cum necessarij sint ad operationes vitæ, & ad naturalem statum, & conseruationem humani corporis: vnde etiam erunt in corporibus resurgentium. Respondetur primo, non esse omnino eandem rationem, quia humores habent substantiam magis stabilem, & consistentem, atque adeo magis intrinsecè necessariam corpori humano: spiritus autem sunt quasi in continua successione, & facillimè transmutantur, & ita magis videntur esse extra humanæ naturæ integritatem. Secundò responderi potest satis pié, & probabiliter concedendo sequelam, quia nullum habet incommodum, & quia veritas, & integritas humani corporis hos spiritus requirit: vnde non desunt, qui putent, eos esse animatos. Ac denique, licet in vita mortali varientur per continuam actionem, & reactionem, tamen in corpore glorioso iidem perpetuò manebunt incorruptibiles. Sed quid de illis substantijs medijs inter cibum, seu alimentum, & sanguinem, quæ vocantur Ros, & Cambium? cibus enim prius quàm in sanguinem, vel in gluten conuertatur, in has substantias conuertitur; per quas paulatim trãsmutatio fit. Respondetur, has substantias non fuisse assumptas, quia non sunt de veritate humanæ naturæ, nec per se requisitæ ad perfectamm consistentiam eius, & vitæ operationes. Et maiori ratione non fuerunt assumptæ lachrymæ, saliua, sudor, & similia excrementa, quæ nullo modo ad humanæ naturæ integritatem spectant.

Dico secundo probabilius etiam videtur, vngues, dentes, & capillos assumptos fuisse secundum hypostasim Verbi Dei. Et quidem de dentibus, & vnguibus feré nihil dubito: tum, quia valdè probabile est, informari anima rationali, & augeri vitali modo: tum etiam, quia sunt de integritate humani corporis, & per se necessarij, non solùm ad ornamentũ, sed etiam ad nonnullas actiones humanas. De capillis verò res est magis dubia, sumitur tamen ex Ambros. lib. de Incarnat. Domini, sactam. c. 6. & Athanas. epist. ad Epictet. quam refert Epiphan. hæres. 77. qui dicit, eos hæreticos, qui affirmabant diuinitatẽ, & carnem Christi esse eiusdem substantiæ, consequenter fuisse dicturos, Verbum in carnem, capillos, sanguinem, & alia conuersum esse. In quibus verbis manifestè supponunt, Verbum eodem modo fuisse vnitum capillis, quo carni, sanguini, & ossibus. Præterea pertinent capilli ad quoddam complementum, & ornamentum corporis humani, propter quod futuri sunt in corporibus resurgentium, teste Aug. 22. de Ciuit. cap. 19. & in Enchirid. cap. 88. cum quo sentiunt omnes Theologi in 4. d. 44. vbi D. Thom. q. 1. art. 2. q. 3. ad. 3. etiam sentit illos informari anima rationali, quod etiam indicat. 1. p. q. 27. art. 2. ergo eadem ratione credibile est, vnitos esse Verbo Dei: præsertim cùm in hoc nullum sit incommodum, & ad maiorem quãdam Christi dignitatem, & maiorem perfectionẽ huius vnionis pertineat. Dices hæc omnia facillimè transmutari, & resolui, vnde fit, feré continuè factã esse nouã vnionem ad Verbũ, & nouã separationem: atq; adeo magnam materiæ quantitatem fuisse temporis successione Verbo vnitam, & postea omnino dimissam. Quod videtur inconueniens, & contra illud commune axioma: quod semel assumpsit, nunquam dimisit, quod ex Damasc. sumptum est lib. 3. c. 17. Respondetur hoc nullum esse incommodum, ita enim necessariò dicendum est accidisse in continua nutritione, & resolutione partium omnium, etiam perfectarum, & præsertim ipsius sanguinis. Illa ergo, quæ per se fuerunt sumpta, scilicet anima, & corpus, nunquam fuerunt dimissa: partes verò corporis materiales, quæ continuè resoluuntur, dimitti potuerunt, præsertim quo ad illam materiã, quæ in corpore Christi resurgentis futura non erat necessaria, vt latiùs in materia de Resurrectione Christi dicemus.

SECTIO. VIII.

Vtrùm Verbum diuinum in humanitate assumpserit accidentia.

SVpposita distinctione supra data, de assumptione in hypostasi, vel secundùm hypostasim.

Dico primò assumpsisse Verbum in sua hypostasi, media humanitate formas accidentales. Est certa sumitur ex illis locis Scripturæ, quæ dicunt Christum fuisse hominem visibilem oculis corporeis, manducasse, bibisse, tristem fuisse: ac denique ex illis, in quibus dicitur habitu inuentus vt homo. Ex quibus sumũt Concilia assumpsisse naturam nostram perfectam, & quidquid in ea plantauit, & per omnia fuisse nobis similem sine sorde peccati, vt loquitur Concil. Chalced. act. 5. in. 2. definitione Fidei. & 9. Synod. act. 4. & 11. & frequentissimè sancti Patres, Nazian. orat. 51. & 52. Damasc. lib. 1. de Fide. c. 14. & lib. 3. cap. 6. 21. 23. Ambros. de Incarnat. Domi. sacram. c. 6. & 7. Fulgent. lib. de Incarnat. & grat. c. 6. Ex quibus sumitur ratio, quia habere formas accidentales pertinet ad naturalem statum, conseruationem, & perfectionem humanæ naturæ, vt per se euidens est: sed Christus assumpsit perfectam humanitatem, verumque corpus humanum, quod naturaliter posset esse, operari, videri, pati, &c. ergo. Et hæc conclusio, quæ hic tantùm in generali posita est inferius euidentius constabit, tùm agemus in specie de omnibus perfectionibus, & defectibus in humanitate assumptis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dico secundò: Verbum non assumpsit accidentia immediatè, & secundum hypostasim, sed tantùm in hypostasi mediante natura. De hac conclusione nihil ferè dicunt expressè Theologi, omnes tamen eam, vt manifestam supponunt. Probatur autem ex principio posito disput. præcedenti, sect. vltima; quia accidens non est immediatè assumptibile, & præsertim dum actu inhæret, & non subsistit: formæ autem accidentales, quæ erant in Christo, actu inhærebant corpori, vel animæ eius, nō ergo immediatè terminabantur subsistentia Verbi. Sed contra, quia Concilia eodem modo & contextu, dicunt assumpsisse Verbum animam, & operationes, ergo intelligunt omnia immediatè assumpsisse: alias etiam cùm dicunt assumpsisse sanguinem, possent intelligi mediatè, & in hypostasi.

Obiectio.

Responsio. Respondetur necessario intelligendum esse, assumptionem esse factam accommodatè, iuxta capacitatem vnuscuiusq; rei, & ideo tota substantia, quæ capax est subsistentiæ, intelligitur immediatè assumpta, accidentia verò, vt afficientia substantiam. Sed contra secundò, nam accidentia in Christo existunt ipsa existētia increata Verbi Dei, ergo sunt illi immediatè vnita. Antecedens patet; quia in alijs hominibus accidentia existunt eadem existētia, qua existit ipsa natura cuius sunt, ergo & in Christo: sed natura eius existit existentia Verbi, ergo & accidentia.

Obiectio.

Responsio. Respondetur, argumētum procedere ex duobus falsis principijs; quia neq; in Christo humanitas existit existentia increata Verbi, neque in ipso, aut in alijs hominibus accidentia existunt eadem existentia, qua existit substantia, sed habent propriam existentiam accidentalem.

QVAESTIO. VI.

De modo assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandū est de ordine assumptionis prædictæ.

¶ Circa quod, quęrūtur sex.

¶ Primò, vtrùm Filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

¶ Secundò, vtrùm assumpserit animā mediante spiritu, siue mente.

¶ Tertiò, vtrùm anima Christi fuerit priùs assumpta à Verbo, quàm caro.

¶ Quartò, vtrùm caro Christi fuerit priùs à Verbo assumpta, quàm anima vnita.

¶ Quintò, vtrùm tota humana natura sit assumpta mediantibus partibus.

¶ Sextò, vtrùm sit assumpta mediante gratia.

QVoniam humana natura ex multis partibus constat, quæ & perfectione inæquales sunt, & in ratione causæ, quendam inter se ordinem seruāt: ideo Theologi in hac humanæ naturæ assumptione, quēdam ordinem considerarūt, cuius cognitio confert, tum ad perfectius intelligēdum modum huius vnionis cum tota natura, & singulis partibus eius; tum ad assignandam propriam rationem, propter quam vnumquodque assumptum est. De hoc igitur ordine D. Tho. disputat in hac quæstione, quæ ad duo capita reuocari potest: vt vnum sit de ordine temporis, seu durationis: aliud de ordine naturæ: & in vtroque comparari possunt partes, vel ad totum, vel inter se. Agitur verò præcipuè de partibus essentialibus, vt sunt corpus, & anima; nam integrales in hoc ordine fere nihil speciale habēt, & si quid occurrerit, obiter attingetur.

ARTICVLVS. I.

a Vtrùm Filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

ADprimū sic proceditur. Videtur quòd Filius Dei non assumpserit carnē mediante anima. Perfectior enim est modus, quo Filius Dei vnitur humanæ naturę, & partibus eius, quàm quo est in omnibus creaturis: Sed in creaturis est immediatè per essentiam, potentiam, & præsentiam. Ergo multò magis Filius Dei immediatè vnitur carni, & non mediante anima.

37 3.d.2.q.1. ar.1. et d. 3.q.5.ar.3 corp. & d. cōt.c 44. & spiritu art.3.5.

¶ 2. Præterea, Anima, & caro vnitæ sunt Dei Verbo in vnitate hypostasis, seu personæ. Sed corpus immediatè pertinet ad personam, siue hypostasim hominis, sicut & anima: quinimò magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim hominis corpus, quod est materia, quàm anima, quæ est forma: quia

quia principium individuationis, quæ importatur in nomine Hypostasis, videtur esse materia. Ergo Filius Dei nō assumpsit carnem mediante anima.

¶ 3. Præterea, Remoto medio separantur ea, quæ per medium coniungun tur: sicut remota superficie, cessaret color à corpore, qui ineſt corpori per superficiem: Sed separata per mortē anima, adhuc remanet vnio Verbi ad carnem: quod infra patebit*. Ergo Verbū nō coniungitur carni mediante anima.

q.50.ar.2. infr. ar.3. et q.51.ar. 2. & 3.d. q.2. art 3. † in epist. 3. ante me. illius to.2.

Sed contra est, quòd Aug. dicit † in Epist. ad Volusianum: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animā sibi rationalem, & per eandē corpus humanū, totumq; omnino hominem in melius mutādum coaptauit.

b Respondeo dicendum, quòd mediū dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis important ordinem quēdam, ita & medium. Est autem duplex ordo: Vnus quidem temporis; alius autē naturæ. Secūdum autem ordinem temporis non dicitur in mysterio Incarnationis aliquid medium: quia totam humanam naturam simul sibi Verbum Dei vniuit: vt infra* patebit. Ordo autem naturæ inter aliqua potest attēdi dupliciter. Vno modo secundum gradum dignitatis, sicut dicimus Angelos esse medios inter homines & Deum. Alio modo secundum rationem causalitatis: sicut dicitur media causa existere inter primā causam, & vltimum effectum. Et hic secundus ordo aliquo modo consequitur primū: sicut enim dicit Dionys. 13.c. de Diuin. nom. * Deus per substantias magis sibi propinquas agit in ea, quæ sunt magis remota. Sicut ergo, si attendamus gradum dignitatis, anima media inuenitur inter Deum & carnē, & secundum hoc potest dici, quòd Filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima. Sed & secundum ordinē causalitatis ipsa anima est aliqualiter causa carnis vniendæ Filio Dei: non enim esset assumptibilis, nisi

¶ 33. art. 3.

c.15. et 4 nō remotè à princ.

per ordinē, quem habet ad animam rationalem, secundum quam habet quòd sit caro humana. Dictū est enim supra*, quòd natura humana præ cæteris est assumptibilis. *q.4 art.1.*

c Ad primum ergo dicendum, quòd duplex ordo considerari potest inter creaturam & Deum: Vnus quidem secundū quòd creaturę causantur à Deo, & dependent ab ipso, sicut à principio sui esse: & sic propter infinitatē suę virtutis Deus immediatè attingit quamlibet rem, causando, & conseruando. Et ad hoc pertinet, quòd Deus immediatè est in omnibus per essentiam, præsentiam, & potentiam: Alius autem ordo est, secundum quem res reducuntur in Deum, sicut in finem. Et quantum ad hoc inuenitur medium inter creaturā, & Deum: quia inferiores creaturæ reducuntur in Deum per superiores: vt dicit Dionys. in lib. Cæle. hierar. Et ad hunc ordinem pertinet assumptio humanæ naturæ à Verbo Dei, quod est terminus assumptionis: & ideo per animam vnitur carni.

d Ad secundū dicendum, quòd si hypostasis Verbi Dei constitueretur simpliciter per humanam naturam, sequeretur quòd corpus esset ei vicinius: cū sit materia, quæ est individuationis principium: sicut & anima, quæ est forma specifica, propinquiùs se habet ad naturā humanam. Sed quia hypostasis Verbi est prior & altior, quàm humana natura, tantò id, quod est in humana natura, propinquiùs ad eam se habet, quantò est altius: & ideo propinquior est Verbo Dei anima, quàm corpus.

e Ad tertium dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid esse causam alicuius quantum ad aptitudinem & congruitatem, quo tamen remoto, illud non tollitur: quia etsi fieri alicuius dependet ex aliquo, postquàm tamen est in facto esse, ab eo non dependet. Sicut si inter aliquos amicitia causatur aliquo mediante, eo recedēte adhuc amicitia remanet:

Universidad de Deusto
Biblioteca

manet. & si aliqua in matrimonium du A
citur propter pulchritudinem (quæ facit congruitatem in mulliere ad copulam coniugalem) tamen pulchritudine cessante, adhuc durat copula coniugalis. Et similiter separata anima remanet vnio Verbi Dei ad carnem.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo cõparantur anima, & corpus secundum ordinem naturæ, sic enim distinguendus est hic articulus à tertio; vnde licet in principio huius articuli D.Thom. distinguat de ordine temporis, vel naturæ, id tamen fecit ad maiorem doctrinæ perfectionẽ, sensus enim tituli sine dubio est de ordine naturæ, vt explicatum est.

b Respondet ergo D.Tho. carnem esse assumptam mediante anima, atque adeo animam prius natura esse assumptam, quàm corpus. Probat, quia ordo naturæ attendi potest, vel in maiori perfectione, vel in ratione causæ: anima vero, & perfectione excedit corpus, & est ratio propter B
quam corpus assumatur, quod nisi ratione animæ non esset assumptibile, ergo. Ex qua ratione colligitur, mentem D.Tho. solùm esse, animam esse rationem, seu vt alij loquuntur, esse mediũ quo, & suo modo esse finem, propter quẽ assumptum est corpus, & hoc sensu esse prius natura assumptam: an verò fuerit medium prius natura assumptum, etiam vt quod assumitur, D. Tho. hic nihil dicit, videbimus autem postea.

c Primum argumentum D. Tho. est; Deus immediatè est in anima, & in carne, per essentiam. præsentiam, & potentiam, & nõ in vna mediante alia, ergo similiter Verbũ est vnitum immediatè vtrique, & non vni media alia: patet consequentia, quia perfectiori modo est Verbum in his partibus per vnionem, quàm sit per essennam, &c. Respondet creaturã habere duplicem ordinem ad Deum. Primò, vt ad principium à quo manat, & quia omnis creatura immediatè pẽdet à Deo, ideo in hoc ordine non reperitur medium: & ad hunc ordinẽ spectat ille communis modus, quo C
Deus est in creatura per essentiam, præsentiam, & potentiam. Secundò, quatenus omnes creaturę reducũtur in Deum, sicut in finem, & hoc modo est mediũ inter creaturam, & Deum, quia Deus reducit ad se inferiores creaturas p superiores: & ad hunc ordinem pertinet hæc assumptio animæ & corporis; & ideo meritò dicitur assumpsisse Verbum partem inferiorem, media superiori. Itaque in forma videtur D. Thom. concedere *obiectio.* antecedens, & negare consequentiam. Sed difficultatem patitur hæc responsio; quia vt diximus, hic solùm est sermo de medio quo, quatenus videlicet vnum est ratio alterius, nulla ergo potest assignari differentia inter corpus, & animam, comparatã ad creationem, vel assumptionem, sub hac cõsideratione: quia etiam in ordine ad creationem anima est dignior corpore, & est ratio propter quam corpus creatur, seu formatur, vt sit illius organum, ergo hoc modo dici potest corpus creari mediante anima, sicut assumi. Rursus sicut hæc ratio medij non obstat, vt Deus in ratione primi principij sit per seipsum immediate in anima, & corpore, quia vtriq; per se, & immediate dat esse: ita in hac vnione, nõ obstante illa ratione medij, Verbum proximè, & immediate vnitur corpori, sicut animæ, nulla ergo videtur esse differentia. Et sanè quo ad rem mihi *Responsio.* ita esse videtur, & hoc modo satis claré solui argumentum, tamen D.Thom. responsio non propterea improbanda est, optimã enim doctrinam cõtinet: & specialiter videtur voluisse insinuare, hunc modum loquendi de medio, melius acommodari præsenti mysterio, quàm creationi, quia tota hæc ratio medij videtur pertinere ad ordinẽ finis, seu dignitatis, & agens non dicitur propriè efficere vnam rem mediante alia, solùm quia sit dignior, vel quia vnam efficiat propter aliam: at verò hoc mysterium pertinet ad coniunctionem creaturæ cum Deo, sub speciali ratione subsistentiæ, seu personæ, in qua maximè attenditur id, ex quo habet natura, vt sit assumptibilis ad talem vnionem.

d Secundum argumentum D. Tho. est, materia in proprio supposito æque proximè, vel certè propinquius se habet ad hypostasim, quàm anima, quia est principium indiuiduationis, quæ nomine hypostasis importatur, ergo etiam in hac vnione caro fuit æque, vel magis propinquè vnita, quam anima, ergo non est vnita mediante anima. Respondet D.Tho. negando primã consequẽtiam, quia propria persona simpliciter constituitur per humanã naturã, persona autẽ Verbi, non ita, sed est altior, & dignior, & ideo in hac vnione, illud propinquius vnitur, quod est etiam dignius. In quo argumento primum obscura est illa propositio, quàm D.Thom. admittit: propria hypostasis propinquior est materiæ, quàm formæ in rebus materialibus: quæ duplici ratione explicari potest. Primò, quia in materiali natura subsistentia vel omnino, vel primariò videtur conuenire ratione materiæ, quæ cùm subsitet formæ, videtur esse prima ratio, seu radix per se essendi: & hoc sensu est satis verisimilis hæc propositio in alijs hypostasibus præter humanam, in humana enim non haberi locum dicta ratio, quia anima de se est subsistens perfectius, quàm materia, quicquid Caiet. hic dicat. Vnde non videtur D. Tho. hoc sensu loqui, & ideo solùm fundatur in hoc, quod materia est indiuiduationis principiũ. Secundò, ergo explicari potest illa propositio, quod hypostasis materialis naturæ includit rationem indiuidui talis naturæ: vnde personalitas, seu subsistẽtia oritur ex hac natura, vt indiuidua est; quia ergo materia est indiuiduationis principium, & radix, ideo dicitur propinquius se habere ad propriam hypostasim, quàm forma. Quod si quis negaret materiam esse magis indiuiduationis principium, quàm formam, posset aliter expedire argumentum dicendo, ordine executionis, & in re ipsa tam materiam, quàm formam immediatè, & proximè vniri supposito, præsertim in homine, quia vtraque terminatur subsistentia: at verò ordine dignitatis, & in ratione causæ, formam esse simpliciter priorem, quia & est perfectior, & quia materia est propter formam, & si aliquo modo subsistit, solùm est, vt sit subiectum formæ: & hoc

hoc sensu dici etiam posset in proprio supposito A
materiam vniri illi mediante forma.

Ex hac vero solutione colligit Caiet. in hac assumptione humanæ naturæ, partes nõ seruasse eundem ordinem ad hypostasim Verbi, quem habuissent in proprio supposito ad subsistentiam propriam: & idem dicit infra artic. 5. in responsione ad vltimam rationem Scoti, hoc extendens non tantùm ad ordinem intentionis, sed etiam executionis. Sed hoc ex D.Thom. hic sumi non potest, quia non loquitur de ordine executionis nec de medio, quod prius assumptum sit, sed de ordine perfectionis, & de medio quo, seu quod est ratio assumendi: & differentiam inter propriam hypostasim, & alienam, solùm in hoc ponit, quod vna oritur ex principijs naturæ, & non alia. Neque doctrina Caiet. in se vera est, supra enim disput. 8. sect. 3. ostendi, cum propria subsistentia non impediatur, nisi per vnionem ad alienam, necesse esse eodem ordine naturæ assumi naturam ad alienam subsistẽtiam: quod principium verisimũ existimo, præsertim de ordine executionis.

e Ex solutione ad tertium duo principia colliguntur, quæ postea magno vsui futura nobis B
sunt. Primum est, ita fuisse Verbum vnitum animæ, & corpori inter se vnitis, vt dissoluta vnione eorum inter se, manserit eadem omnino vnio eorum ad Verbum. Hoc enim sensu procedit argumentum, & in eodem illud admittit D.Tho. vt bene Caiet. intellexit: inde etiam rectè colligens, animam non ita fuisse medium ad assumendam carnem, vt non fuerit caro ipsa secundum se proximè, & immediate vnita, independenter ab animæ informatione, sed esse medium tantùm vt quo, seu vt ratio, sicut diximus. Secundum principium est, animam fuisse medium congruitatis ad sumendam carnem: quod intelligendum est de anima actu informante, nam si sit sermo de anima prout terminat habitudinem corporis humani ad ipsam, sic potest quodammodo dici medium necessitatis. Quo sensu etiam in triduo potuit corpus dici assumptum mediante anima, quia propter habitudinẽ, quam ad ipsam retinuit, fuit assumptibile.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Dei Filius assumpserit animã mediante spiritu, siue mente.

Locis sup. ar. 1. notatis.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd Filius Dei non assumpserit animã mediãte spiritu. Idem enim non cadit mediũ inter seipsum & aliquid aliud: Sed spiritus, siue mens non est aliud in essentia ab ipsa anima: vt in prima parte habitũ est*. Ergo Filius Dei non assumpsit animam mediante spiritu, siue mente. *1.p.q.77. ar.1. ad.1.*

¶ 2. Præterea, Illud, quo mediante facta est assumptio videtur esse magis assumptibile: Sed spiritus siue mens nõ est magis assumptibilis, quàm anima: quod patet ex hoc, quòd spiritus Angelici non sunt assumptibiles: vt supra dictum est*. Ergo videtur, quòd Filius *q.4. ar.1.* Dei nõ assumpserit animam mediante spiritu.

¶ 3. Præterea, Posterius assumitur à primo mediante priori: Sed anima nominat ipsam essentiam, quæ est prior naturaliter, quàm ipsa potentia eius, quæ est mens. Ergo videtur, quòd Filius Dei assumpserit animã mediante spiritu siue mente.

Sed cõtra est, quod Aug. dicit in lib. de Agone Christiano†. Inuisibilis & in *Ex.ca.18. 19. 20. & 21 colligitur tom.3.* communicabilis veritas, per spiritum animam, & per animã corpus accepit.

b Respondeo dicẽdum, quòd sicut dictũ est*, Filius Dei dicitur assumpsisse *art. prace.* carnem anima mediante; tum propter ordinem dignitatis; tum etiam propter congruitatem assumptionis. Vtrunq; autem horũ inuenitur, si comparemus intellectũ, qui spiritus dicitur, ad cæteras animæ partes: non enim anima est assumptibilis secũdum congruitatem, nisi per hoc, quòd est capax Dei ad imaC
ginem eius existens: quod est secũdum mentem, quæ spiritus dicitur: secundũ illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mẽtis vestræ. Similiter etiam intellectus inter cæteras partes animæ, est superior, & dignior, & Deo similior. Et ideo Damas. dicit in. 3. lib.* vnitum est *Li.3.ort fi. ca.6. ante medium.* carni per medium intellectus Verbum Dei: intellectus enim est quid animæ purissimũ, sed & Deus est intellectus.

c Ad primum ergo dicendum, quòd etsi intellectus non sit aliud ab anima secundum essentiam, distinguitur tamẽ ab alijs partibus animæ secundum rationem potentiæ. Et secundum hoc competit sibi ratio medij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad secundum dicendum, quòd spiritui Angelico non deest congruitas ad assumptionem propter defectũ dignitatis: sed propter irreparabilitatem casus, quod non potest dici de spiritu humano: vt patet ex his, quæ in prima parte* dicta sunt. A

1.p.q.64. art.2.

Ad tertium dicendum, quòd anima (inter quam, & Dei Verbum ponitur, medium intellectus) non accipitur pro essentia animæ, quæ est omnibus potentijs communis: sed pro potentijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes.

COMMENTARIVS.

IN hoc Articulo est eadem ambiguitas, quæ præcedenti quæstione, artic. 4. notata est, an scilicet per mentem intelligatur potentia intellectiua, vel ipsa substantia animæ rationalis: nam D. Thom. in corpore articuli videtur de potentia intellectiua loqui; in solutione verò ad primum, & secundum potiùs de substantia, in solutione autem ad tertium significat, per animam intelligi potentias sensitiuas, & per mentem potentias intellectiuas, & hunc sensum amplectitur Caietanus. Et potest quidem quæstio omnibus his modis tractari, & definiri, & in re sunt ita connexi, vt vnus ferè sequatur ex alio: si tamen sanctorum Patrum sensum attendamus, qui hanc locutionem contra Apollinarem introduxerunt, existimo propriè moueri quæstionem de ipsa substantia animæ rationalis, quæ vt confert gradum sentiendi, vocatur anima, vt autem confert gradum rationalem, vocatur mens, seu spiritus. Hoc enim sensu, vt supra dixi, negauit Apollinaris, Christum assumpsisse mentem. Quanquam enim hæc vox interdum potentiam, vel etiam actionem ipsam intelligentis significet, vt Epiph. notauit hæres. 77. & Cyril lib. 10. in Ioan. cap. 1. tamen etiam sumi solet pro ipsa anima: quo modo Augustinus seu autor libri de Spiritu, & anima, cap. 9. & 10. dicit, eandem rem esse in homine animam, seu spiritum, seu mentem; vocari verò animam, prout vinificat corpus, spiritum autem aut mentem, quatenus est intelligentiæ capax, &. 9. de Trinit. cap. 4. aperte dicit Augustinus mentem substantiam esse: sic igitur sensus quæstionis erit, an Verbum assumpserit animam sensitiuam, seu gradum sensibilem, medio rationali: quanquam verò sensus quæstionis hic sit, interdum tamen explicatur à posteriori per potentias, quia cùm hæ duæ animæ in homine re non distinguantur, horum graduum distinctio, per ordinem ad diuersas actiones, vel potentias explicatur. Et ad hunc sensum facilè possunt accommodari omnia, quæ dicit D. Thom.

b Respondet igitur, Verbum assumpsisse animam mediante spiritu. Quæ assertio facilè iuxta dicta declaratur hoc modo: quia licet eadem res sit in homine anima, & spiritus, seu anima sensitiua, & rationalis, tamen per se primo assumpta fuit illa anima, quia rationalis est, vt sensitiua verò, solùm quia hic gradus necessariò erat cum alio coniunctus. Ac si diceremus, Verbum factum esse animal mediante homine, quia per se primo factus est homo, animal verò solùm prout continetur in homine. Et ex definitione quæstionis in hoc sensu, facilè definitur in alijs: si enim potentias inter se comparemus, etiam potest dici sensus assumptus medio intellectu, quia propter illum assumptus est, & ex coniunctione ad intellectum habet, quod sit aliquo modo assumptibilis. Comparando verò totam substantiam animæ ad potentiam intellectiuam, non adeò propriè dicitur anima assumi medio intellectu, nisi fortasse præintelligatur intellectus in anima, tãquam congrua dispositio ad vnionem: quod tamen ego verum non existimo, vt infra dicam. Solùm ergo posset hoc dici aliquo modo in ratione finis, quatenus anima assumpta est propter propriam operationem intellectiuam, atque adeo quatenus capax est facultatis ad intelligendum, qui sensus ferè cum primo coincidit.

c In solutione ad primum dicit D. Thom. intellectum non esse aliud ab anima, & videtur loqui de potentia, nam subdit, distingui ab alijs partibus animæ secundum rationem potentiæ: hoc autem videtur esse contrarium ipsi D. Tho. qui vbique distinguit intellectum ab anima. Sed sensus D. Tho. sumendus est, vel ex eodem. 1.p.q.77 art. 1. ad. 1. vel ex q.79. art. 1. ad. 1. in priori enim loco ait, animam respectu suarum potentiarum esse totum potestatiuum, quod secũdum totam suam essentiam adest cuilibet parti, seu potentiæ: & hoc sensu interdum dici intellectum non esse aliud essentialiter ab anima, quia tota anima secundũ totam essentiam adest intellectui. Quo modo loquitur interdum Augustinus. vt lib. 10. de Trinit. cap. 11. & alibi sæpe. In posteriori autem dicit, intellectus nomine interdum significari ipsam substantiam animæ, & hoc modo dicere aliquando Augustinus mentem esse spiritum, vel essentiam: & hoc modo verissimũ est, intellectum non esse aliud ab anima secũdum essentiam. Dicitur autem distingui ab alijs partibus, seu gradibus animæ, secundum rationem potentiæ, id est, secũdum gradum, seu differentiam, quæ per ordinem ad potentias explicatur.

D.Tho.

Aug.

ARTICVLVS. III.

Vtrum anima à Dei Filio prius fuerit assumpta quam caro.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi fuerit prius assumpta à Verbo, quàm caro. Filius enim Dei assumpsit

Inf. ar. 4. & q. 33. ar. 1. ad. 2. & 3. & q. 35. ar. 4. Et 3. d. 2. q. 2. a. 3. & d. 3. q. 5. art. 2. Et 4. dist. 33. 44. & 45.

carnem mediante anima: vt dictum est*: Sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. Ergo Filius Dei assumpsit prius animam, quàm corpus. A

*art. 1. huius quæst.

¶ 2. Præterea, Anima Christi est dignior angelis, secundum illud Psal. 96. Adorate eum omnes angeli eius: Sed Angeli creati sunt à principio: vt in primo habitum est. + Ergo & anima Christi, quæ non fuit ante creata, quàm assumpta: dicit enim Damasce. in 3. lib*. quòd nunquam neque anima neq; corpus Christi propriam habuerunt hypostasim, præter Verbi hypostasim. Ergo videtur quod anima fuerit ante assumpta, quàm caro, quæ est concepta in vtero Virginis.

1.p.q.46. art.3.

Lib.3.c.2.

¶ 3. Præterea, Ioan. 1. dicitur, Vidimus eum plenum gratię & veritatis: & postea subditur, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus, id est, omnes fideles quocũq; tempore: vt Chrysost. exponit,. Hoc autem non esset nisi anima Christi habuisset plenitudinẽ gratiæ & veritatis ante omnes sanctos, qui fuerũt ab origine mundi: quia causa non est posterior causato. Cùm igitur plenitudo gratiæ & veritatis fuerit in anima Christi ex vnione ad Verbum, secundum illud quod ibidem dicitur, Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis: consequens videtur, quòd à principio mundi anima Christi fuerit à Verbo Dei assumpta. B

Hom. 13. in Ioan. aliquantulũ à prin. to mo. 3.

Sed contra est quod Damasce. dicit in 4. lib. † Non, vt quidam mentiuntur, ante eam, quæ est ex Virgine Incarnationem, intellectus est vnitus Deo Verbo, & extunc vocatus est Christus.

Lib. 4. c. 6 in princi.

Respondeo dicendum, quòd Origenes posuit in suo Periarchon*, omnes animas à principio fuisse creatas, inter quas etiam posuit animam Christi creatam. Sed hoc quidem est inconueniens, si ponatur quòd fuerit tunc creata, sed nõ statim Verbo vnita: quia sequeretur quòd anima illa aliquando habuisset propriam subsistentiam sine Verbo: & sic cùm fuisset à Verbo assumpta, vel non esset facta vnio secundum subsistentiam, vel corrupta fuisset subsistentia animæ præexistens. Similiter etiam est inconueniens, si ponatur quòd anima illa fuerit à principio Verbo vnita, & postmodũ in vtero virginis incarnata: quia sic eius anima videretur esse non eiusdem naturę cum nostris: quæ simul creantur, dum corporibus infunduntur. Vnde Leo Papa dicit in Epistola ad † Iulianum, quòd non alterius naturæ erat caro Christi, quàm nostra: nec alia illi quàm cæteris hominibus anima est à principio inspirata.

Lib. 1. c. 7. & 8. to. 4

Est epist. 11 ad Iulia. epist. Coenjem non multũ ante finem.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut suprà dictum est*, anima Christi dicitur esse medium in vnione carnis ad Verbum secundũ ordinem naturæ: non autem oportet ex hoc, quòd fuerit medium ex ordine temporis.

Art. 1. huius quæst.

Ad secundum dicẽdum, quòd sicut Leo Papa in eadem Epistola dicit†, anima Christi excellit nostras animas non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis: est enim eiusdem generis cum nostris animabus, sed excellit etiam angelos secundum plenitudinem gratiæ & veritatis. Modus autẽ creationis respõdet animæ secũdum proprietatem sui generis, ex quo habet, cùm sit corporis forma, vt creetur simul, dum corpori infunditur & vnitur. Quod non competit angelis, qui sunt substantiæ omnino à corporibus absolutæ. C

Ad Iulia. num epist. non multum ante fin. illius, & est epist. 11.

Ad tertium dicendum, quòd de plenitudine Christi omnes homines accipiunt secundum fidem, quam habent in ipsum: dicitur enim Rom. 3. quòd iustitia Dei est per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt in ipsum. Sicut autem nos in ipsum credimus vt in iam natum: ita antiqui crediderunt in ipsum vt in nasciturum: habẽtes enim eundem spiritum fidei credimus:

Inf. q. 68. ar. 1. ad. 1. Et 3. d. 14. ar. 1. q. 2. 1. & 2. & veri. q. 29. ar. 4. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus: vt dicitur 2. ad Cor. 4. Habet autẽ A fides quæ est in Christum, virtutem iustificandi ex proposito gratiæ Dei: secundum illud Roman. 4. Ei, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, fides reputatur ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. Vnde quia hoc propositum est æternum, nihil prohibet per fidem Iesu Christi aliquos iustificari, etiam antequam eius anima esset plena gratia & veritate.

COMMENTARIVS.

TItulus huius articuli de ordine tẽporis, seu durationis intelligendus est, vt ex corpore, & ex supra B dictis arti. 1. constat. Et sic intellectus non indiget expositione, nã quæ Caietanus in fine tractat circa efficaciam rationis D. Thomæ, & per se clara sunt, & sufficienter ab eo dicuntur. Quæ vero notat de subsistentia animæ rationalis, inferius disputabuntur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum caro Christi fuerit prius à Verbo assumpta, quàm anima vnita.

40. *Locis sup. art. 3. citatis.*

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd caro Christi fuerit prius à Verbo assũpta, quã animę vnita. Dicit enim Augu. C

Cap. 18. in princ. to. 3. in lib. de Fide ad Petr. Firmissimè tene, & nulla tenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priusquam susciperetur à Verbo: Sed caro Christi videtur prius fuisse concepta, quàm animæ rationali vnita: quia materia vel dispositio prior est in via generationis, quàm forma completiua. Ergo prius fuit caro Christi assumpta, quàm animæ vnita.

¶ 2. Præterea, Sicut anima est pars naturæ humanæ, ita & corpus: sed anima humana non habuit aliud principium sui esse in Christo, quàm in alijs hominibus, vt patet ex autoritate Leonis Papæ supra inducta*. Ergo videtur quòd nec corpus Christi aliter habuerit principium essendi, quàm in nobis. Sed in nobis ante concipitur caro, quã adueniat anima rationalis, ergo etiam ita fuit in Christo. Et sic caro prius fuit à verbo assumpta, quàm animæ vnita.

** In ar. præced. in fin. corp.*

¶ 3. Præterea, sicut dicitur in libro de Causis*, causa prima plus influit in causatum, & prius vnitur ei, quàm causa secunda: sed anima Christi comparatur ad Verbum, sicut causa secunda ad primam. Prius ergo verbum est vnitũ carni, quàm anima.

** In propo. habetur hic liber inter opera Aristo. to. 3.*

Sed contra est, quòd Damas. dicit in 3. lib.* Simul Dei Verbi caro, simul animata caro rationalis & intellectiua. Non ergo vnio Verbi ad carnem, præcessit vnionem ad animam.

** Lib. 3. ortho fid. ca.*

b Respondeo dicendum, quòd caro humana est assumptibilis à Verbo, secũdum ordinem, quem habet ad animã rationalem, sicut ad propriam formã. Hunc autem ordinem non habet ante quã anima rationalis ei adueniat: quia simul dum aliqua materia fit propria alicuius formæ, recipit illam formam: vnde in eodem instanti terminatur alteratio, in quo introducitur forma substantialis. Et inde est quod caro non debuit ante assumi, quàm esset caro humana, quod factum est anima rationali adueniente. Sicut igitur anima non est prius assumpta, quàm caro, quia cõtra naturam animæ est, vt prius sit quã corpori vniatur: ita caro non debuit prius assumi quã anima: quia non prius est caro humana, quàm habeat animã rationalem.

Ad primum ergo dicendum, quòd caro humana sortitur esse per animã. Et ideo ante aduentum animæ, non est caro humana, sed potest esse dispositio ad carnem humanam. In conceptione tamen Christi, Spiritus sanctus qui est agens

agens infinitæ virtutis, simul & materiam disposuit & ad perfectum perduxit.

c Ad secundum dicendum, quòd forma actu dat speciem: materia autem quantum est de se, est in potentia ad speciem. Et ideo contra rationem formæ esset, quòd præexisteret naturę speciei, quæ perficitur per vnionem eius ad materiam: non autem est contra naturam materiæ, quod præexistat naturæ speciei. Et ideo dissimilitudo, quæ est inter originem nostram, & originem Christi secundum hoc, quòd caro nostra prius concipitur, quàm animetur, non autem caro Christi, est secundum illud, quod præcedit naturæ complementum, sicut & quòd nos concipimur ex semine viri, non autem Christus. Sed differentia, quę esset quantum ad originem animæ, redundaret in diuersitatem naturæ.

d Ad tertium dicendum, quòd verbũ Dei per prius intelligitur vnitum carni, quàm anima per modum communem, quo est in cęteris creaturis per essentiam, potentiam, & præsentiam. Prius tamen dico, non tempore, sed natura: prius enim intelligitur caro, vt quoddam ens, quod à verbo habet, quã vt animata, quod habet ab anima. Sed C vnione personali prius secundum intellectum oportet, quòd caro vniatur animæ, quàm verbo: quia ex vnione ad animam, habet quod sit vnibilis verbo in persona: præsertim quia persona nõ inuenitur nisi in rationali natura.

COMMENTARIVS.

HIc articulus etiam de ordine temporis est interpretandus, vt Caietanus notat, & ex toto progressu S. Tho. satis colligi potest. Quæstio vero hic proposita, videtur aliam supponere, scilicet an caro Christi fuerit prius tempore concepta, seu formata, saltem secundum remotas dispositiones, quàm fuerit animæ vnita, hinc enim pendet alia quæstio proposita. Nam si aliquo tempore caro Christi fuit prius concepta, quam animata, consequens videtur esse vt fuerit etiam prius Verbo vnita. Hanc vero posteriorẽ

A quæstionem D. Thom non tractat, pertinet enim ad materiam de Conceptione Christi ex Virgine, infra quæst. 33. disputandam. Supponit tamẽ in solutione ad primum, carnem Christi eodem momento fuisse conceptam, & perfectè formatã ac dispositam, & animatam: quia non successiu tẽporis, sed subito, infinita Spiritus sancti virtute fabricata & consummata est.

b Responsio est, non prius tempore carnẽ Christi fuisse vnitam Verbo, quam animæ rationali, quia non prius fuit assumpta, quam fuerit humana caro, non est autem prius caro humana quam vniatur animæ rationali. Sed obijcit primo Caietan. quia materia prius efficitur propria alicuius formæ, quam informetur illa: quia non informatur vsque ad instans intrinsecum generationis, & tamen in tempore immediato ante illud instans, est propria effecta.

Respondetur primum, hoc non habere locum in carne Christi, quia vt suppositum est, corpus eius non fuit successiue dispositum, sed in instanti, vnde in tempore immediato ante illud instãs, B nõ poterat materia esse propria animæ, cum nullo modo esset disposita. Secundo dicitur, in tempore immediato ante instans generationis, materiam verè nondum esse propriam effectam formæ introducendæ, cùm nondum abiecerit aliam repugnantem, nec sit consummatè disposita ad subsequentem formam: & hoc sensu dixit Caietanus esse propriam in fieri, non in facto esse. Secundo dubitat Caiet. nam caro illa post mortem Christi, tam non erat caro humana, nec propria animæ rationalis, cùm non esset proximè ad illã dispositа, & nihilominus fuit vnita Verbo, cur ergo non potuit idẽm fieri, antequam anima informaretur? Respõdetur, caro illa semel facta propria per cõceptionem, & generationem, semper, etiam post mortem, mansit propria in ordine ad resurrectionem, & ideo debuit manere vnita: at vero ante ipsam conceptionem, nullo modo erat propria, & ideo non est eadem ratio.

c Secundum argumentum est huiusmodi. Anima non fuit prius tempore assumpta, quam vnita carni, quia naturale est illi nõ prius esse, quàm vniri corpori, & ita fit in alijs hominibus: ergo è contrario caro prius debuit concipi, quam informari anima, quia hoc naturale est carni humanæ, ita enim fit in omnibus alijs hominibus: ergo prius etiã debuit vniri Verbo quàm animæ, quia simul ac fuit concepta, fuit vnita.

Respondet D. Thomas negando primam consequentiam, est enim alia ratio animæ, & alia carnis: anima enim est actus constituens speciem, & ideo contra rationem eius est, vt existat ante speciem, at vero caro habet rationem materiæ, cui naturale est præexistere ante formã. Ex quo infert D. Thom. differentiam inter modum conceptionis carnis Christi, & aliorum hominum, non arguere naturæ diuersitatem, quia tantum est in aliquo, quod præcedit constitutionem naturæ: differentiam autem in origine animæ, redũ daturam in naturæ diuersitatem. Sed non caret *obiectio.* hoc difficultate, quia vel est sermo de origine cõnaturali, vel de miraculosa, & præternaturali. Si primum sicut argueret diuersitatem naturæ, si animæ Christi naturale esset habere esse ante corpus, & non animabus aliorum hominum: ita sine dubio

Universidad de Deusto
Biblioteca

duhio argueret naturæ diuersitatem, si carni Christi naturale esset subito concipi sine semine viri sola Spiritus sancti virtute, corporibus vero aliorum hominum esse naturale concipi in tempore, ex semine viri, &c. Si autem sit sermo de origine miraculosa, & præternaturali, sicut non argueret diuersitatem naturæ, quod caro Christi fuerit illo modo concepta: ita non redundaret in naturæ differentiam, si Deus vellet ex speciali priuilegio animam Christi ante corpus condere, nulla ergo est differentia à Diuo Thoma assignata.

Responsio. Hanc obiectionem videtur vidisse Caietan. cum dixit, differentiam D. Tho. solum adduci ad ostendendum, quid fuerit conueniens, non vero quid fuerit possibile: concludit enim obiectio facta vtrunque fieri potuisse miraculose absque naturæ diuersitate, neutrum vero animæ, aut carni humanæ connaturale esse potuisse: at vero quia anima intrinsecè pertinet ad constitutionem naturæ, non fuit conueniens ante ipsam naturam fieri, sicut nec fuit conueniens carnem Christi humanam perfectè dispositam, prius fieri, quàm animari, quia vt sic pertinet intrinsecè ad naturæ cõstitutionem: & propterea si ita factum esset, vt anima prius crearetur, id solum fuisset, quia hoc esset illi connaturale, & hoc modo talis productio argueret naturæ diuersitatem. At vero illa dispositio remota, quæ solet præcedere in corpore humano naturali modo concepto, non pertinet ad intrinsecam constitutionem naturæ, sed ad imperfectum modũ productionis eius: & ideo fuit expediens, illum modum conceptionis mutari in carnis Christi formatione.

d In solutione ad tertium duo à D. Thoma dicta notanda sunt. Primum est, carnem prius naturaliter vniri Verbo, vt effectus suæ primæ causæ, quam animæ: quia prius intelligitur esse quoddãdens, quam animari. Ex quo obiter sumi potest, prius natura habere materiam esse à causa prima quam informetur forma: illud autem esse, non potest esse nisi existentiæ, quia hoc esse est, quod per efficientiam communicat causa prima suæ creaturæ, est enim eadẽ ratio, & proportio, prius est enim esse, quam informari. Vnde materia supponitur formæ, & vt supponitur, est effect⁹ Dei. Sed de hoc latius alibi. Secundo dicit D. Thom. carnem Christi prius secundũ intellectum fuisse vnitam animæ, quàm Verbo: quæ assertio est difficilis, de qua infra disputat. 17.

DISPVTATIO. XVI.
In tres sectiones distributa.

De ordine assumptionis secundum realem durationem, seu temporis successionem.

COmparatio hæc fieri potest, vel inter existentiam humanitatis, & animæ, & carnis, & vnionem earũ ad Verbum: vel inter vnionem animæ, & corporis inter se, & vnionem eorumdem ad Verbũ: an scilicet hæc omnia simul tempore facta fuerint, vel aliquid eorum duratione præcesserit.

SECTIO PRIMA.

Vtrum humanitas Christi simul ac cæpit existere in rerũ natura, fuerit Verbo vnita absque vlla successione durationis.

ANtiqui hæretici, qui posuerunt vnionem Incarnationis accidentalem, & non veram, & hypostaticam, consequenter dixerunt illam vniõnẽ non fuisse factam à principio, sed Christum prius extitisse purum hominem, & postea suis meritis illam vnionem fuisse assecutum. Ita sensit Cherint. vt refert Irenæus lib. 1. c. 25. & Nestoriani, vt referunt Vincentius Lirinens. & Cassian. lib. 1. & 2. de Incarnat. quorum errorem infra agentes de Christi conceptione fusius tractabimus. Nunc breuiter hoc loco dicendum est, humanitatem Christi non prius tempore extitisse in rerum natura, quam fuerit vnita Verbo, atque adeo hunc hominem Christum, nunquam fuisse purum hominem, sed à principio suæ conceptionis fuisse hominem Deum. Ista res certa de fide, & probatur primò ex illis verbis ad Hebræ. 1. *Et cum iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: & adorent eum omnes Angeli eius.* Vbi Paulus de Christo loquitur, dicit autem Patrem iterum introduxisse Primogenitum in orbem terrarum, cùm Christum factum hominem ad nos misit in vtero Virginis: ex tunc ergo fuit adoratus ab Angelis, vt verus Deus, quemadmodum exponunt hunc locum Patres, præsertim Cyril. lib. de fide ad Theodos. circa finẽ, & lib. de fide ad Reg. in probationibus, quod Christus sit Deus, ex epistola ad Hebræos, qui etiam inferius probando Christi mortem mũdo salutarem ex eadem epistola, ponderat verba illa cap. 10. *Ideo ingrediens mundum dicit, hostiam, & oblationẽ noluisti, corpus autem adaptasti mihi.* Ingressus enim, dicitur, Christus in mundum, quando homo factus est, extũc ergo fuit etiam Deus, potens ad redimendum homines, & placandum Deum. Hoc etiam colligi potest ex illis verbis Angeli Lucæ. 1. *Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei.* Et ex aliis, quibus infra probandum est, ipsum Filium Dei conceptum esse ex Virgine: quæ omitto, ne sæpius eadem repetere necesse sit.

Secundò definiunt hoc Concil. Ephesi. 1. can. 13. qui sumptus est ex Epistola Cyrilli ad Nestorium, vbi dicitur, *Ideo Deum natum esse ex Virgine, & conceptum, quia in vtero Virginis, & in ipsa conceptione hominis Deus carni vnitus est.* Quæ epistola legitur etiam, & probatur in Concil. Chalcedonen. Act. 1. pag. 31. & infra pag. 80. multa ex Patribus referuntur, ex quibus euidenter hæc veritas elicitur: hoc enim sensu sæpe dicunt, Verbum in vulua Virginis coniunctum esse carni. Idem sumitur ex 5. Synod. collat. 8. can. 6. clarius vero 6. Synod. Act. 11. Vbi Sophronius in sua epistola sic ait. *Incarnatus Verbum Deus, non præfacta carni copulatus, vel anima præexistenti coniunctus, sed tunc his ad subsistendum venientibus, quando ex ipsum Verbum, & Deus naturaliter copulatus est.* Et infra. *Et non ante veritissimum ipsius Verbi conuentum, in seipsis exitauit.* Et infra. *Nec quantum in illo oculi, hanc quam videbant priorem habentia: simul quippe caro, simul Dei Verbi caro, simul caro animata rationalis, simul Dei caro ani-*

mata rationalis. Idem in 7. Synod. Act. 3. in Epistola Synodica Theodoti Ierosolymitani, quam omnes Patres recipiunt, & in Concilio Francofordiensi, in epistola ad Episcopos Hispaniæ, circa finem referuntur hæc verba ex Gregorio in epist. ad Quirin. *Non prius in vtero Virginis, caro concepta est, & postmodum diuinitas venit in carnem,* &c. Ac denique Concilium Tolet. 11. in profess. fidei inter alia inquit: *In quo mirabili conceptu, adsistente sibi sapientia domum, Verbum caro factum est.*

Tertio ex Patribus Ignatius in epist. ad Trallianos, inter alia inquit. *Vere genuit Maria corpus habens in se Deum habitantem, vere natus est Deus Verbũ ex Virgine, vestitus corpore vere natæ ex vulua, qui corpue sibi fabricauit ex sanguinibus Virginis.* Idem sæpè docet Leo Papa in Epistolis, præsertim in 10. 11. & 97. vbi hoc argumento confutat Euthychem dicẽtem, Christum subsistere ex duabus naturis, non vero in duabus, quia inde fieret, illas duas naturas prius extitisse, quam facta esset earum vnio. Idem latè persequitur Vigilius lib. 3. contra Euthych. in principio, vbi vtitur illo testimonio Angeli, *Quod ex te nascetur sanctum.* Et August. lib. contra sermonem Arianorum, c. 8. *Vnus,* inquit, *Christus est, & Dei Filius semper natura, & hominis filius quia ex tempore assumptus, non vt prius creatus, post assumeretur, sed vt ipsa assumptione crearetur.* Et cap. 18. ad hoc propositum accommodat illud Psal. 21. *De ventre matris meæ Deus meus es tu,* dicens, *de vtre quippe matris eius, in quo hominem sumpsit, Deus eius est.* Idem August. sermo. 98. de verbis Domini, *Aduenient,* inquit, *diuinitas in vterum Virginis Mariæ, autoritate illa, quæ in paradiso Adam de limo formauit, carnem sibi ex substantia ipsius Mariæ fabricauit: quam pro salute nostra suscipiens, & sibi coadunans, natus est Deus, & homo.* Idem Fulgentius de fide ad Petrum c. 13. & sequentibus. Damasc. lib. 3. de fide cap. 11. & Bernardus hom. 4. in Missus est. Ruper. lib. 1. de operib. Spiritus sancti c. 9. Theophy. super cap. 9. Ioan. in fine.

Quarto arguitur ratione primo à posteriori, seu ab inconuenienti: quia nisi hæc vnio facta esset in eodem momento, in quo humanitas facta est in vtero Virginis, non concepisset B. Virgo Deum, sed purum hominem, contra illud ad Galat. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere.* Sequela manifesta est, quia si in eo momento non fuit humanitas in persona Verbi, necesse est vt fuerit subsistens in propria creata persona, ergo conceptio terminata esset ad personam creatam, & nullo modo ad Deum: ergo non posset verè dici Deus conceptus ex Virgine, etiam si postea humanitatem illius personæ assumpsisset. Sicut si tempore, quo Christus fuit mortuus, non fuisset humanitas vnita Verbo, non potuisset Deus dici mortuus, etiã si post resurrectionem illam humanitatem assumpsisset. Et hac ratione vtuntur ferè omnes Patres citati, & præsertim Cyrillus sæpe illam inculcat in variis operibus, quæ habẽtur in 1. to. Concilij Ephesi. & eam etiam tetigit Athanasius in serm. de sanctissima Deipara. Secundò, ratio à priori est, quoniam ita voluit Deus fieri, quia ita expediebat: cũ enim assumpturus esset illam humanitatem, & nullum esset impedimentum, nec deesset illi virtus ad perficiendum statim hoc mysterium, decuit vt statim sine vlla dilatione fieret. Hoc enim, & ad dignitatem, & perfectionem illius humanitatis pertinebat, & ad perfectionem diuini operis: superuacaneũ enim fuisset, vt prius illa humanitas existeret in proprio supposito, quod statim per vnionem fuisset destruendum. Neque contra veritatem hanc aliquid, vel ex autoritate, vel ex ratione probabili obiici potest.

Dico secũdò, Vnio animæ & corporis in Christo non fuit prius tempore facta, quàm vnio totius humanitatis ad Verbum. Est æquè certa ac præcedens, sequitur enim euidenter ex illa: quia humanitas nihil aliud est, quam totum quoddã ex vnione corporis & animæ resultans. Vnde in eodem momẽto incipit existere humanitas, quo fit vnio animæ & corporis: si ergo humanitas nõ prius extitit, quam fuerit vnita Verbo, neque etiam vnio illarum partium prius facta est, quàm vnio humanitatis ad Verbum.

SECTIO. II.

Vtrum anima Christi prius extiterit, quàm fuerit vnita Verbo: vel an prius fuerit vnita Verbo, quàm corpori.

ORigenes 2. Periarc. c. 6. docet animam Christi à principio mundi fuisse creatam, sicut de omnibus animabus dixerat lib. 1. c. 7. an vero dixerit in illo principio fuisse vnitã Verbo prius quam corpori, D. Thomas hic articul. 3. nihil dicit, tamen lect. 4. super ad Hebræ. 1. ita explicat sententiam Origenis, vt dixerit, à principio non esse vnitam Verbo hypostaticè, sed solum per amorem, per quem meruit, vt postea vniretur secundũ subsistẽtiam, prius tempore, quàm anima illa fuerit corpori vnita. Sed ego in Origene nullam mentionem meriti inuenio, sed solùm ab initio fuisse creatam, & ex tunc *Inseparabiliter, atque indissociabiliter.* Hæc enim sunt verba eius, *Inhærente sapientiæ ac Verbo fuisse.* Quæ verba potius indicãt hypostaticam vnionem: præsertim cum addat, sic fuisse vnitam, *vt omnino non caderet,* quia aliæ creaturæ suæ libertati commissæ facile deficiebant. Vnde magis explicans hanc vnionem, subdit, per illam, *Totam Christi animam, totum recepisse Verbum, atque in eius lucem, splendoremque cessisse.* Et inferius dicit. *Per hanc animam fuisse sumptam carnẽ, & quia ipsa tota erat in Filio, & totum in se capiebat Filium, ideo ipsam cum carne quam assumpserat, Dei Filium appellari.* Et ita refert hunc errorem Origenis Damasc. lib. 4. c. 6. Hiero. apolog. 1. contra Rufinum lib. 2. non longè à principio, & Nicephorus lib. 17. ca. 28. Prateol. verbo Origenist: quan quam idem Hierony. tom. 1. epist. 61. & Epiphanius hæres. 64. referentes errores Origenis, hunc tacuerint.

Origenes. D. Thom. Damas. Hieron. Nicephor Prateol. Hierony. Epipha.

Dico tamen primò, animam Christi Domini non prius tempore fuisse creatam, seu existentẽ, quam corpori vnitam. Hæc conclusio est de fide, primum quia in genere de anima humana id de fide est, vt ex 1. p. suppono, & eleganter probat contra Orig. Cyril. lib. 1. in Ioan. c. 9. & Nicepho. lib. 17. Hist. c. 28. refert Canonem 5. Synodi, vbi hoc expresse definitur, nõ tantum in genere, sed etiam specialiter de anima Christi. Et in 6. Synodo, Act. 11. id satis aperte docetur. Et à Leone Papa, epistola 11. vbi contra Eutychem sic ait:

Cyril. Nicephor. 5. Synod. 6. Synod. Leo Pap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arbitror enim talia proloquentem, hoc habere persuassum, quod anima quam Saluator assumpsit, prius in cælis sit commorata, quam de Maria Virgine nasceretur, eamq; sibi Verbum in vtero copularit: sed hoc catholica mentes, auresq; non tolerant. Et infra subdit, hunc errorem damnatum esse in Orig. & infra loquês de Christo, ait: *Non alterius tamen naturæ erat eius caro, quam nostra, nec alio illi, quam cæteris hominibus, anima est inspirata principio.* Idem bene confirmat Damasc. lib. 4. de fide, c. 6. Ratio verò est, quam supra in litera D. Thom. explicuimus, quia anima cum sit forma corporis, natura sua postulat, vt in ipso corpore, & informando illud incipiat: anima vero Christi fuit vera anima, & eiusdem rationis cum alijs animabus humanis, ergo natura sua postulabat hûc modum inceptionis. Asserere autem ex speciali priuilegio, & præter naturam fuisse antea creatam, quam corpori vnitam: & sine fundamẽto dicitur, quia nulla est autoritas, aut probabilis ratio ad hoc asserendum, & hæreticum est, quia repugnat communi sensui, traditioni, & definitioni Ecclesiæ; & modo loquendi Scripturæ, quæ eodem modo dicit, incepisse Christum vt hominem in vtero, & ex vtero Virginis, sicut alios homines.

Dico secundo, animam non prius tẽpore fuisse vnitam corpori, quam Verbo, neque è conuerso: atque adeò neq; prius tempore extitisse, quã fuerit vnita Verbo. Est hæc conclusio æque certa ac præcedens, eisdem enim testimonijs, & definitionibus probatur, & euidenter sequitur ex illa, suppositis quæ dicta sunt sectione præcedenti: quia ibi ostensum est, partes humanitatis nõ prius fuisse inter se vnitas, quam tota humanitas fuerit vnita Verbo. Vnde fit, neque prius fuisse animã vnitam corpori, quam Verbo, quia nõ potuit humanitas vniri Verbo, quin eidem vniretur anima. Rursus anima non prius tempore habuit existẽtiam, quam fuerit vnita corpori, & composuerit humanitatem existentem, ergo nec prius habuit existentiam quam vnionem ad Verbum. Ac denique neque prius habere potuit vnionẽ ad Verbum, quàm ad corpus, cùm sine existentia non potuerit habere vnionem ad Verbum, & nõ habuerit existẽtiam ante vnionem ad corpus. Hæc ergo tria simul tẽpore facta sunt, creatio seu existentia animæ, assumptio & coniunctio cum corpore.

SECTIO. III.

Vtrum caro Christi prius fuerit concepta, quam assumpta, vel an prius fuerit assumpta, quam animæ vnita.

PRæter hæreticos, qui posuerunt animã Christi prius fuisse conceptam, quam assumptam, quos sect. 1. confutauimus: alij contraria via erarunt, asserentes illam carnẽ prius tempore fuisse assumptam, quam animæ vnitam. Quem errorem in antiquis hæreticis non inuenio, nisi fortasse illis tribuatur, qui animam rationalem Christo negarunt. Solùm inuenio referri Caluinum hunc errorem asseruisse, vt videre est in Canisio lib. 3. de B. Maria, c. 11. quanuis Prateol. & alij recentiores, qui Caluini hæreses referunt, hanc præ

Caluinus. Canisius. Prateol.

termittunt: cuius erroris nullum inuenio fundamentum, & ideo breuiter.

Dico primo, caro Christi, seu corpus Christi humanum non prius fuit conceptum, quam assumptum, nec prius assumptum, quam animæ vnitum. Loquor formaliter de carne, seu corpore humano, quia materia illa ex qua fuit formatum Christi corpus, sine dubio prius extitit in rerum natura, quam fuerit vnita Verbo, vel animæ Christi, vt per se constat: quia prius fuit vnita hypostasi Virginis, sub forma sanguinis eius. Conclusio ergo sic exposita est de fide, definita in 5. Syno. apud Nicepho. supra, & expresse in 6. Syno. Act. 11. in epistola Sophronij quæ in Act. 13. approbatur, & in Concil. Ephesi. can. 13. quibus locis dicitur, illam carnem simul fuisse carnem, & carnem Verbi, & Verbum non assumpsisse carnem, nisi animatam anima rationali. Et idem habetur in edicto fidei Iustiniani Imperatoris, & in Leone Papa dicta epistola. 11. Optimè Damascen. lib. 3. c. 2. inquit: *Neque enim Deus Verbum præexistens seorsim carnis vnitus est.* Et infra. *Carnem anima rationali, atque intellectuali animatam condidit, & eius hypostasis factum est: ac proinde simul vt caro extitit, simul quoq; Dei Verbi caro extitit simul caro animata rationis atque intellectus particeps.* Idem Augustin. epist. 3. Ambr. de Incarnat. c. 6. & 7. Theod. dialog. 2. Ac denique optime Fulgen. lib. de Incarnat. c. 3. circa finem, *Ipsa*, inquit, *accepto exordio, facta est conceptio virginalis:* Et infra. *Nec caro sine Verbi Dei vnitione potuit aliquæ retrò, nullius viri coitu semmata, in intimo vulue virginalis inuolui. Non est igitur aliquod internallum temporis æstimandum inter conceptæ carnis initium, & concipiendæ maiestatis aduentum.* Et lib. de fide ad Petrum, c. 18. *Firmissime tene & nullatenus dubites.*

5. Synod. Nicepho. 6. Synod. Sophro. Concilium Ephesi. Iustin. Imperator. Leo Papa. Damasc. Augustin. Ambr. Theodor. Fulgent.

Ratio vero est, quia carnis conceptio nihil aliud est, quam eius formatio, per quam fuit suis organis, & membris conformata, & disposita, vt apta esset ad animam rationalem suscipiendam: hæc autem caro non prius tempore existit perfecte, & vltimò disposita, quam vniatur animæ rationali: hoc enim naturale est tali corpori, & ita fit in conceptione cuiuscunque hominis, quod vltima dispositio non antecedat tempore introductionem formæ ergo ita factum est in Christo. Nam sine causa fingeretur aliqua præternaturalis mora seu temporis distantia inter perfectã conceptionem carnis, & introductionem animæ. Rursus illa caro non fuit prius imperfecte, vt ita dicam, concepta, quam fuerit perfecte formata, & disposita, vt nunc suppono ex dicendis infra q. 33. ergo simpliciter, & absolute, nullo modo nec perfecte, nec imperfecte fuit prius concepta, quam vnita animæ: ergo nec potuit prius esse assumpta, quam animæ vnita, cum non potuerit prius esse assumpta, quam concepta. Neq; ecõtrario potuit prius esse concepta, quam assumpta, cùm nõ prius fuerit animata quam assumpta, & simul fuerit concepta & animata. Quin potius etiam si quis fingeret, illam carnem prius fuisse imperfecte conceptam, seu dispositam, quam fuerit perfecte disposita & animata, nullo modo deberet asserere, fuisse vnitam Verbo illo priori tempore, in quo imperfecte disponebatur, & nondum erat animata: quia nondum componebat humanitatem, neq; erat corpus verè ac perfecte humanum. Verbũ autem non prius tempore vnitum est alicui naturæ,

turæ, quam humanitati. Quanquam illud suppositum falsum sit, vt dixi.

Dico secundo, Verbum assumendo corpus, simul tempore assumpsit omnes partes integrales corporis humani formales, non materiales. Quã partium distinctionem suppono ex Arist. lib. 1. de generat. c. 5. & ex illa facile declaratur tota cõclusio: nam Verbum simul assumpsit totum corpus perfectum, & organicum, constans ex omnibus membris, seu partibus organicis, ergo has omnes partes simul assumpsit. Quod intelligendum est modo accommodato humanæ naturæ, idest, de partibus illis, quas homo requirit, prout est in statu suæ conceptionis perfectæ: sunt enim quædam partes, quæ postea acquiruntur, vt v. g. dentes, &c. quas habere in principio cõceptionis esset monstrosum, & præternaturale, & has non assumpsit Verbum, sed postea, tempore accommodato. Et similiter non assumpsit à principio partes organicas in perfecta quantitate, sed successa temporis acquisiuit, & assumpsit partes materiæ, vsque ad quantitatem perfectam: & hoc modo non assumpsit simul omnes materiales partes.

ARTICVLVS. V.

Vtrum tota humana natura sit assumpta mediãtibus partibus.

41. 3. d. 2. q. 2. arti. 1. q. 3. & ar. 3. q. 2. c. & di. 3. q. 5. art. 2. c. & di. 5. q. 2. ar. 3

AD quintum sic proceditur. Videtur quòd Filius Dei assumpserit totam naturam humanã mediãtibus partibus eius. Dicit enim Augustin. in libro de Agone Christiano, * quòd inuisibilis & incommutabilis veritas per spiritum animam, & per animam corpus, & sic totum hominem assumpsit: Sed spiritus, anima, & corpus sunt partes totius hominis. Ergo totum assumpsit mediantibus partibus.

* colligitur ex ca. 18. 19. 20. 21. e. 3.

¶ 2. Præterea, ideo Filius Dei carnem assumpsit mediante anima, quia anima est Deo similior, quàm corpus: sed partes humanæ naturæ, cũ sint simpliciores, quàm corpus, videntur esse similiores Deo, qui est simplicissimus, quàm totum. Ergo assumpsit totum mediantibus partibus.

¶ 3. Præterea, Totum resultat ex vnione partium: Sed vnio intelligitur vt terminus assumptionis, partes autẽ præintelligũtur assumptioni. Ergo assumpsit totum per partes.

Sed contra est quod Damas. dicit in 3. lib. * in Domino nostro Iesu Christo non partes partium intuemur, sed quæ proximè componuntur, id est, deitatem & humanitatem. Humanitas autem est quoddam totum, quod componitur ex anima & corpore sicut ex partibus. Ergo Filius Dei assumpsit partes mediante toto.

* 3. c. 16. circa finẽ.

Respondeo dicendum, quòd cùm dicitur aliquid medium in assumptione Incarnationis, non designatur ordo temporis: quia simul facta est assumptio totius & omnium partium: ostensum * est enim quòd simul anima & corpus sunt adinuicem vnita ad constituendam naturam humanam in Verbo: Designatur autem ibi ordo naturæ, vnde per id, quod est prius in natura, assumitur id quod est posterius. Est autem aliquid prius in natura dupliciter: Vno modo ex parte agentis: alio modo ex parte materiæ: hæ enim duæ causæ præexistunt rei. Ex parte quidem agentis est simpliciter primum illud, quod primo cadit in eius intentione: sed secundum quid prius est illud à quo incipit eius operatio. Et hoc ideo, quia intentio est prior operatione. Ex parte verò materiæ est primum illud, quod prius existit in transmutatione materiæ. In Incarnatione autem oportet maximè attendere ordinem, qui est ex parte agentis: quia vt Augustinus dicit in Epist. ad Volusianum, † in talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis. Manifestũ autem est, quòd secundum intentionem facientis prius est completum, quàm incompletum, & per consequẽs totum, quàm partes. Et ideò dicẽdum est, quòd verbum Dei assumpsit partes humanæ naturæ, mediante toto: sicut enim assumpsit corpus propter ordinem,

Ar. 1. huius quæst. & ar. 2.

Non multum remotè ante medium: est epist. 3. to. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem,quem habet ad animam rationalem, ita assumpsit corpus & animam, propter ordinem, quem habet ad humanam naturam. A

Ad primum ergo dicendum, quòd ex verbis illis nihil aliud datur intelligi,nisi quòd Verbum, assumendo partes humanæ naturæ, assumpsit totam humanam naturã:& sic assumptio partium est prior in via operationis, intellectu,non tempore: Assumptio autem naturæ est prior, in via intentionis: quod est esse prius simpliciter, vt dictum est*.

In corpor. articuli.

Ad secundum dicẽdum, quòd Deus ita est simplex,quód etiã est perfectissimus: & ideo totum est magis simile Deo,quàm partes,in quantum est perfectius. B

Ad tertium dicendum, quòd vnio personalis est ad quam terminatur assumptio:non autem vnio naturæ, quæ resultat ex coniunctione partium.

COMMENTARIVS.

HAec quæstio procedit de ordine naturæ,seu causalitatis,sicut in 1.&2. artic.diximus. Cui D.Thomas respondet, Verbum assumpsisse partes humanæ naturæ mediante tota humanitate,quia ex parte agentis, assumptio totius est prius intenta,quam partium. Addit vero in solutione ad primũ ordine operationis, seu executionis,prius natura esse assumptas partes, C quàm totam humanitatem: quæ omnia in sequẽti disputatione examinanda & declaranda sunt, litera enim huius articuli longiori expositione non indiget.

ARTICLVS. VI.

Vtrùm humana natura sit assumpta mediante gratia.

42. 3.dist.2.q.2 art.2. & dist.13 q.3. ar.1.c. Et Veri.q.29 arti.2. Et opu.3. ca. 222.

D sextũ sic proceditur. Videtur quòd Filius Dei assumpserit humanam naturã mediante gratia. Per gratiam enim vnimur Deo: Sed humana natura in Christo maximè fuit Deo vnita. Ergò illa vnio facta fuit per gratiam.

¶2.Præterea,Sicut corpus viuit per animam,quæ est eius perfectio, ita anima per gratiam : Sed humana natura redditur cõgrua ad assumptionem per animam,vt dictum est : ergo & anima congrua redditur ad assumptionẽ per gratiam.Ergo Filius Dei assumpsit animam mediante gratia.

¶3.Præterea. Aug.in 15. de Trin*. dicit,quòd Verbũ incarnatum est sicut verbũ nostrum in voce:Sed verbũ nostrũ vnitur voci mediãte spiritu, ergo Verbum Dei vnitur carni mediãte Spiritu sancto,& ita mediante gratia, quæ Spiritui sancto attribuitur:secundum illud primæ ad Cor.12. Diuisiones gratiarum sunt,idem autem Spiritus. *Lib.15.c. 11. tom.9*

Sed cõtra est,quòd gratia est quoddam accidens animæ,vt in secunda parte habitum est*. Vnio autem Verbi ad humanam naturam est facta secundũ subsistentiam, & non secundum accidens,vt ex supra dictis patet †. Ergo natura humana non est assumpta, mediante gratia. *1.2.q.110 art.2.* *q.2 ar.6.*

Respondeo dicendũ,quòd in Christo ponitur gratia vnionis & gratia habitualis. Gratia ergo non potest intelligi,vt medium in assumptione humanæ natutæ, siue loquamur de gratia vnionis,siue de gratia habituali. Gratia enim vnionis est ipsum esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturę in persona Verbi:quod quidem est terminus assumptionis. Gratia autem habitualis pertinẽs ad spiritualem sanctitatem illius hominis,est effectus quidam consequens vnionem : secundum illud Ioan.1. Vidimus gloriã eius quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ,& veritatis. Per quod datur intelligi,quòd ex hoc ipso, quòd ille homo est vnigenitus à Patre, quod habet per vnionem, habet plenitudinem gratiæ & veritatis.Si vero intelligatur gratia,

gratia, voluntas Dei,aliquid gratis faciens vel donans,sic vnio facta est per gratiam,non sicut per medium, sed sicut per causam efficientem. A

Ad primum ergo dicendum, quòd vnio nostra ad Deum est per operationem,in quantum,scilicet, eum cognoscimus & amamus, &ideo talis vnio est per gratiam habitualem, in quantum operatio perfecta procedit ab habitu: Sed vnio naturæ humanæ ad Verbum Dei,est secundum esse personale:quod non dependet ab aliquo habitu, sed immediatè ab ipsa natura.

Ad secundum dicendum, quòd anima est perfectio substantialis corporis, gratia verò est perfectio animæ accidentalis. Et ideo gratia non potest ordinare animam ad vnionem personalem(quæ non est accidentalis) sicut anima & corpus. B

Ad tertium dicendum, quòd verbum nostrum vnitur voci mediante spiritu : non quidem sicut medio formali, sed sicut per medium mouens. Nam ex verbo concepto interiùs procedit spiritus, ex quo formatur vox. Et similiter ex Verbo æterno procedit Spiritus sanctus, qui formauit corpus Christi: vt infrà patebit.* Non autem ex hoc sequitur, quòd gratia Spiritus sancti sit formale medium in vnione prędicta. *Q.32.ar.1.* C

HIc articulus supra explicatus est disputat. 10.sect.1.circa articulum. 10. quæst.1. D. Thom.vbi eandem materiam tractat.

DISPVTATIO. XVII. in sex sectiones distributa.

De ordine naturæ in hac assumptione seruato.

VT distincte in hac disputatione procedam , quæ aliàs implicita esse solet, & obscura, tres faciam comparationes, prima erit in singulis partibus , inter vniuscuiusque partis vnionem ad Verbum,vel ad aliam partem, vtra fuerit natura prior. Secunda erit ipsarum partium inter se, quę fuerit prius natura vnita Verbo . Tertia erit totius humanitatis cũ suis partibus. De comparatione vero totius naturæ, vel partium eius secundum existentiam suam, cum vnione ad Verbum , nihil hoc loco dicam, sed vt probabilius suppono tam animam , quam corpus , & humanitatem prius natura extitisse, quam fuerint Verbo vnita:quia vt quæst. 4.ar.2. D.Thom.dixit, & ibi explicatum est , quod assumitur, præintelligitur assumptioni,supponitur enim esse aliquid , atq; adeo existere , vt assumi possit:de quare late dicendum est infra . q.17. *D. Thom.*

SECTIO. I.

Vtrum anima rationalis fuerit prius natura vnita Verbo,quam carni.

RAtio dubitandi esse potest , quia ordo seu prioritas naturæ, solum est inter causam & effectum,sed vnio animæ ad Verbum,nullo modo est ratio,vel causa vnionis eiusdem animæ ad corpus: neque enim illa anima vnita fuit corpori, quia assumpta fuit à Verbo , cum vniri corpori conueniat illi natura sua , & commune sit omni animæ , non vero vnio ad Verbum , ergo nulla ratio est, propter quam illa vnio sit natura prior. E contrario vero potius videtur prior vnio ad corpus,quia est aliquomodo ratio , & causa alterius vnionis: anima enim assumpta est , quia est pars humanitatis, cuius assumptio est primo & per se intenta, sed anima est pars,quia est forma informans corpus, ergo ideo assumpta est, quia est forma corporis , ergo quia vnita est corpori , ergo hæc vnio est natura prior. Et confirmari potest hęc ratio,quia vnio ad Verbum est ad subsistendum , sed anima hominis prius natura informat corpus , quam intelligatur alioquomodo subsistens, quia quandiu est in corpore, non subsistit vt quod , sed est ratio subsistendi toti humanitati : ergo non potuit anima Christi prius natura trahi ad subsistendum,per vnionem ad Verbum, quam fuerit corpori vnita.

Omissa opinione Duran.qui nullum naturę ordinem in hac assumptione admittit, quam infrà tractabimus : aliquorum sententia est , animam prius natura fuisse vnitam corpori,quam Verbo. Ita aperte sentit Scot.distinct.1. quæst.1. §. Ideo quantum,&c. Et Palud.quæst.1. in solutionibus argumentorum:isti enim asserunt humanitatem prius assumptam esse, quam animam , vnde necessario sequitur , animam prius natura compositam fuisse humanitatem informando corpus : sed ipsorum fundamentum infra in propria quæstione tractabimus. Caiet.etiam , qui hac quæstione art. 3.negat animam,dum informat corruptibile corpus, subsistere,videtur consequenter eodem modo debere opinari:nisi forsan aliter in hoc sentiat de Christi anima,quam de alijs,quod eo loco ipse non explicat. Vt breuiter respondeam,distinguo illum duplicem ordinem , quem D. Thom. art.5. attigit,scilicet intentionis, & executionis: dicitur enim prius in intẽtione id, quod primario intenditur, & propter quod aliud fit, in executione vero illud est prius, à quo incipit operatio agentis. *Scot. Palud.* *Caiet.* *Sed vtrum?*

Dico ergo primo. Ordine intentionis, vnionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem animæ ad corpus esse aliquo modo naturaliorem vnione eiusdem ad Verbum. In hac nō videtur esse posse controuersia, quia vt infra dicemus, assumptio totius humanitatis est primario intenta, in ea verò continetur vnio partium inter se: vnde anima est à Verbo assumpta propter vnionem ad corpus, vt illa mediante assumeret totam humanitatem, ergo vnio ad corpus fuit sub hac consideratione, intentione prior.

Dico secundo ordine executionis, prius natura anima est vnita Verbo, quam corpori. Hæc sumitur ex D. Thom. Cai. Rich. Gab. Altisiod. & alijs, quos infra citabimus, qui sentiunt animam prius natura esse assumptam, quam humanitatem totam: hoc enim verum esse non potest, nisi anima prius sit vnita Verbo, quam corpori, quia si anima prius esset vnita corpori, prius esset composita tota humanitas, quam anima assumpta, ergo in subsequēte signo naturæ, prius assumpta esset tota humanitas, quam anima: nam postquam intelligitur existens tota humanitas, nihil intelligitur prius assumi, quam illa, vt ex sequentibus magis constabit. Videtur etiam ita insinuare August. epist. 99. ad Euod. quæstio. 2. dum ait, *Verbum creasse sibi animam, & illam immiscuisse corpori mortali.* Ratione declaratur primo, quia vnio animæ ad Verbū non pendet ab actua li vnione eiusdem animæ ad corpus, ergo non est posterior illa, etiam ordine naturæ, patet consequentia, nam id proprie est posterius natura alio, quod ab illo pendet: ordo enim naturæ non est sine ordine causæ, & effectus (sub nomine causæ comprehendendo omne id, quod in causa præsupponitur, vt ab illa fluat effectus) ordo autem causæ, & effectus neque intelligi potest sine dependentia: antecedens patet, quia dissoluta vnione animæ ad corpus, manet integra vnio animæ ad Verbum, ergo signum est, hanc non dependisse ab illa.

Obiect. 1. Dicetur fortasse, illam vnionem animæ ad Verbum, quæ in principio facta est, non mansisse eādem numero, sed illa dissoluta aliam in eodem
Responsio. instanti factam esse. Sed hoc omnino alienum est a mente Sanctorum, præsertim Leonis Papæ
Leo. Papa. D. Tho. serm. 17. de Passione Domi. vt supra tractauimus dispu. 9. sect. 1. & D. Thom. vt hac quæst. 6. art. 1. ad. 3. notauimus, in hoc enim volunt vnionem animæ ad Verbum, esse maiorem & excellentiorem quam ad corpus, quia hæc dissolui potuit, non illa: si autem prima vnio esset dissoluta, & alia facta, nulla esset excellentia, nec perfe-
Obiect. 2. ctio. Aliter responderi potest, hanc vnionem animæ ad Verbum, dependisse in fieri ab vnione ad corpus, quanuis non in conseruari, & ita in-
Responsio. fieri fuisse naturā posteriorem. Sed hoc etiam non placet, quia si in fieri fuisset illa dependentia: maxime quia anima non fuit vnita Verbo in principio, nisi ratione totius humanitatis: nulla enim alia causa esse potest, propter quam oporteat supponi ordine naturæ vnionem animæ ad corpus, ante vnionem eiusdem ad Verbum, sed hoc dici non potest consequenter, nam si anima in illa prima vnione, tantum esset vnita ratione totius humanitatis, soluta humanitate, & consequenter ablata vnione ad illam, non potuisset manere eadem numerò vnio ad animam: si ergo fuisset dependentia in fieri, necessario fuisset in conseruari, quod ex sequentibus euidentius patebit, & ex supra dictis disputat. 14. de assumptione formæ materialis in natura irrationali, idem constare potest: diximus enim ibi, huiusmodi formam ita vniri hypostatice media tota natura, si assumatur, vt ex vi illius assumptionis non possit manere vnita, si tota natura dissoluatur, & separetur à persona.

Vnde sumitur secunda ratio, ad quam explicandam suppono id quod de fide existimo certum, animam Christi Domini factam esse per creationem, sicut animas aliorum hominum: vt expresse, & eleganter docet Hiero. lib. 1. apologiæ. 1. contra Ruffin. circa princip. & August. dicta epist. 99. & Leo Papa. epist. 11. quorum verba supra citaui, quia sicut illa anima est eiusdem naturæ cum nostra, ita habuit eandem naturalem originem, & productionis modum: vnde fit, illam animam fuisse per se productam, & non tantum comproductam cum tota natura, quia hoc est proprium materialis formæ: ex his ergo formatur secunda ratio huius sententiæ, quia anima humana natura sua, prius natura subsistit, quam vniatur corpori: ergo in Christi humanitate, prius natura assumpta est, quam vniretur corpori, consequentia, quanuis eneruari possit ex doctrina Caiet. hic art. 1. circa ad secundum, negat enim oportere, in hac assumptione seruari ordinem subsistendi, qui in propria persona seruatur: mihi tamen videtur euidens, vt ibi etiam notaui: & probatur aperte in præsenti materia, quia si in alijs hominibus anima prius natura subsistit, quam vniatur corpori, ergo vt in Christo non habeat propriam subsistentiam, prius natura quam vnionem ad corpus, necesse est, vt supernaturaliter impediatur: non impeditur autem propria subsistentia, nisi per assumptionem, vt supra quæst. 1. ostensum est, ergo necesse est, vt in illo priori naturæ assumatur. Quam rationem simili discursu latius persecuti sumus supra disputat. 10. sect. 1. Antecedens huius rationis philosophicum est, & ideo non tam est disputandum hoc loco, quam supponendum. Sumitur autem ex D. Thom. 1. part. quæst. 76. art. 1. ad. 5. vbi Caiet. id aperte docet, & ex eodem D. Tho. 1. part. quæst. 45. art. 4. vbi ait, creari esse proprium subsistentium: sicut ergo anima prius natura creatur, quam vniatur corpori, ita etiam prius natura subsistit, actio enim, per quam anima vnitur corpori, distincta est à creatione, & quasi extrinseca illi, vnde illam supponit perfecte terminatam, quoad omnem efficaciam eius, neque illam potest impedire.

Augustin. Euod.

Hieronym. Augustin. Leo Pap.

Quo ordine res subsistūt, cū assumi oportet.

Caiet.

D. Thom. Caiet.

Obiectio.

Dicetur fortasse, hoc argumento solum probari, prius natura existere, sicut etiam anima Christi prius natura creata est, quam vniretur Verbo, & tamen non fuit prius natura subsistens. Respondetur, aliud est loqui de creatione secundum naturalem modum, & efficaciam suam, aliud prout aliquo modo impedita, seu præuenta per assumptionem supernaturalem, creatio enim de se, & ex natura sua, sicut postulat, vt fiat ex nullo subiecto, ita ex naturali sua efficacia habet, vt vltimo terminetur ad rem subsistentem per se, nisi præueniatur, quod ita etiam declaratur, quia licet subsistentia sit etiam ex natura rei distincta ab existentia, tamen est modus intrinsecus, & quasi

Responsio.

quasi complementum eius: & ideo creatio, per quam res producitur, vt existat eo modo, quem intrinsece, & ex natura sua postulat, de se terminatur ad rem subsistentem, & non tantum existentem. Et ideo non est simile de creatione animæ Christi comparata ad assumptionem, quia per assumptionem præuenitur, & impeditur creatio, ne vsque ad subsistentiam perueniat: & ideo ipsa vnio ad Verbum est quasi complementum quoddam creationis, altiori tamen modo, quam per creationem fieret, & ideo dixit Leo Pap. epist. 11. & August. præcedenti disputatione citatus, animam Christi ita fuisse assumptam, vt ipsa assumptione crearetur, at verò vnio ad corpus, vt dixi, est magis extrinseca, & posterior, & supponit creationem completam, & terminatam, quantum natura sua potest, & ideo supponit terminum eius, non solum existentem, sed etiam subsistentem. Adde in opinione asserentium, in humanitate Christi, & anima eius non esse existentiam creatam, magis necessario dicendum esse, animam Christi prius natura esse vnitam Verbo, quam corpori: quia negari non potest, quin anima rationalis prius natura existat, quam corpori vniatur.

Leo Pap. August.

Ordo naturæ ex duplici capite.

Ad rationem ergo dubitandi in principio positam respondetur, quanquam inter has vniones non intercedat propria ratio causæ per se, intercedere tamen quandam rationem naturalis ordinis, quatenus vnus modus existendi, natura sua supponitur alteri, sicut enim in causa efficienti, subsistentia supponitur ordine naturæ operationi, non quia sit formale, & principium per se illius, sed quia est connaturalis modus essendi ipsius principij, qui prior est in vnaquaque re, & magis intrinsecus quam operatio: ita in anima rationali, quæ est perfectissima forma, quanuis subsistentia non sit ratio informandi, tamen quia est modus connaturalis, & maxime intrinsecus ipsius animæ, præsupponitur ordine naturæ causalitati etiam formali ipsius animæ: & propterea vnio, per quam impedira est illa subsistentia, eodem ordine naturæ antecedit vnionem ad corpus. Vnde ad aliam argumenti partem, nego actualem vnionem ad corpus esse in ordine executionis rationem assumendi animam, sed tantum in ordine intentionis: in executione vero sicut anima creatur, & subsistit, vt vnitur corpori, ita etiam eodem ordine assumpta est.

Caiet.

Ad confirmationem, negatur animam humanam in corpore non subsistere, in quo certè Caiet. non loquitur consequenter. Primo, quia si anima prius natura subsistit, vt probatum est, quam vniatur corpori, necesse est, vt in eodem instanti sit subsistens, in quo vnitur, & consequenter eodem modo manebit semper in corpore: quia non magis repugnat subsistentiæ vnio ad corpus in sequenti tempore, quam in primo instanti: prima vero consequentia probatur, quia impossibile est, vt forma habet prius natura aliquem positiuum, & realem modum subsistendi in aliquo instanti, & tamen quod in eodem instanti illo priuetur, est enim hæc manifesta implicatio contradictionis: & ideo anima Christi in primo instanti suæ creationis non habuit subsistentiam creatam, quia in illo instanti illa priuata fuerit. Secundo, quia post resurrectionem anima vere informabit corpus, & nihilominus manebit subsistens, ergo & nunc est subsistens in corpore: quam consequentiam immerito Caietanus negat: nam si modus vnionis ad corpus per modum formæ, non repugnat formaliter cum subsistentia, ergo vtrunque habebit anima, quia de se est apta ad subsistendum, & ideo separata á corpore subsistit, ergo si in corpore non habet impedimentum, etiam ibi subsistet: si autem illa vnio ad corpus formaliter repugnaret cum subsistentia, neque in corpore glorioso posset anima esse subsistens. Neque enim dici potest, in eo statu ex speciali miraculo fore animam subsistentem, & informantem: tum quia si anima ex natura sua hunc modum existendi non requirit, dum est in corpore, sine ratione & fundamento tale miraculum ponitur: tum etiam, quia si est aliqua repuguantia naturalis inter illos modos, vnus includet proximam negationem alterius, sicut modus existendi per se, & in alio, & ita nulla ratione poterunt coniungi: quod si non ita opponuntur, nec naturaliter repugnabunt, & ita reuera est, vt iam explicabo. Quod vero Caiet. dicit, animam rationalem in principio suæ creationis indiuiduari à corpore, in resurrectione vero indiuiduare corpus, commentitium est, ex falsa Metaphysica profectum, & introducens in Theologia falsam de resurrectione doctrinam: sed non possumus hoc loco omnia persequi.

Tertiò ratio propria huius est, quia modus, quo anima rationalis informat materiam, non repugnat formaliter cum subsistentia, quia anima rationalis non ita informat, vt illius esse seu existentia terminetur, sustentetur, aut pendeat à materia, in quo differt ab alijs formis materialibus, & ideo potest simul informare, & subsistere, quia modo subsistendi non repugnat, quælibet vnio substantialis cum alio, sed solum vnio ad terminum ipsius existentiæ à quo ipsa aliquo modo pendeat, vt à sustentante: sic enim vt statim dicam, ipsa materia est suo modo subsistens, quanuis coniuncta sit formæ, & natura diuina, seu Verbum non definit esse subsistens, propter vnionem ad humanitatem, quia vnitur illi vt sustentans illam, sic enim anima cum vnitur materiæ, potius continet, & quasi terminat ipsam, quam sustentetur ab illa. Et hoc maxime necessarium est dicere in opinione Thomistarum, asserentium, ipsum esse, prius natura conuenire animæ rationali, & ab illa communicari corpori, & toti homini: quæ est sententia D. Thom. 1. part. quæst. 76. artic. 1. ad. 5. & 1. contra Gent. capit. 68. quibus locis Caiet. & Ferrar. Late hoc docent, illud enim, *Esse*, in eorum sententia, vel est ipsa subsistentia, vel supponit illam. Ac denique hanc sententiam tenet aperte D. Thom. 1. part. quæst. 75. art. 1. vbi definit animam esse subsistentem, & clare loquitur de anima actu informante corpus, & ideo in solutione ad primum dicit, subsistens vt sic, excludere inhærentiam accidentis, & formæ materialis, non tamen imperfectionem partis, vnde concludit, animam humanam esse subsistentem, vt quiddam incompletum, ad eum

Quomodo stet in anima rationali subsistentia, cum informatione.

D. Thom.

Caiet. Ferrar.

D. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modum, quo pars integralis subsistit in toto: A
nam illa reuera habet suam partialem subsistentiam, quam retinet cum diuiditur à toto.

Sed hæc sufficiant de physica quæstione. Aliqui enim volunt, etiam si in alijs hominibus anima actu informans, non habeat modum subsistendi proprium, nihilominus in Christo esse proprie vnitam ad subsistendum, eodem modo, quo fuit in triduo, quando erat separata à corpore: quia subsistere in alio minus repugnat cum actuali informatione corporis, quam in se, & per se subsistere per propriam subsistentiam, sicut supra dicebamus minus repugnare vnam naturam subsistere in duabus alienis personis, quam in aliena, & propria. Sed hoc sicut improbari non potest sufficienter, ita nec probari, sine fundamento enim videtur talis modus vnionis tribui animæ Christi, si non
De formæ sanguinis assumptione. est illi naturale in corpore subsistere. Ex quo obiter infero, si verum est sanguinem non informari anima rationali, in ea vnione quasi partiali, qua intelligimus sanguinem esse vnitum Verbo, non posse conuenienter dici, formam sanguinis prius natura esse vnitam Verbo, quam suæ materiæ: quia illa non est forma subsistens, & ita ex natura sua non est capax talis vnionis, nisi ratione totius, quod satis manifestat ordo resolutionis, quia illa forma non potest separari à sua materia, quin etiam separetur à Verbo, quia per separationem à materia desinit esse simpliciter, cum sit materialis forma.

SECTIO II.

Vtrùm caro Christi fuerit prius natura vnita Verbo, quam anima rationali.

RAtio dubitandi est eadem, quæ in præcedenti, scilicet quia vnio carnis ad Verbum non videtur vllo modo fuisse causa vnionis ad animam, ergo non est, cur sit prius natura: alio qui vero caro, seu materia non est capax subsistentiæ nisi ratione animæ: quia anima est, quæ suam subsistentiam communicat corpori, vt paulo antea ex D. Thom. referebamus, ergo per vnionem ad animam fit caro capax subsistentiæ, ergo illa vnio est natura prior, quam vnio ad Verbum, quæ est ad subsistendum. Et ita hanc
D. Thom. sententiam videtur tenere et D. Tho. hic art. 4. ad tertium, vbi inquit, *Vnione personali, prius secundum intellectum oportet quod caro vniatur animæ, quam Verbo, quia ex vnione ad animam habet quod sit vnibilis Verbo in persona*, & idem indicat articul.
Caiet. 1. ad tertium vbi Caietanus idem sentit, & inter
Scot. Thomistas videtur frequens hæc sententia, & eandem sentit Scotus supra dum ait, humanitatem prius esse assumptam, quam carnem: assumptio enim totius humanitatis, supponit coniunctionem carnis ad animam. Nihilominus supposita distinctione supra data de duplici ordine intentionis, & executionis.

Dico primo, ordine intentionis prior est vnio
D. Thom. carnis ad animam, quam ad Verbum. Hoc sensit intelligendum puto citatum locum D. Tho. quoniam alias non satis sibi constaret, vt statim patebit: constat etiam hæc conclusio ex illa communi locutione Patrum, corpus esse assumptum mediante anima, quam infra late explicabimus. Ratio vero est, quia corpus non est assumptum, nisi propter animam, seu proter totam humanitatem, quæ resultat ex vnione corporis ad animam, ergo hæc vnio intelligitur ordine intentionis antecedere.

Dico secundo ordine executionis caro est prius vnita Verbo, quam anima. Hæc conclusionē sumo ex D. Thom. hic art. 5. ad 1. vbi dicit, ordine executionis partes prius natura esse assumptas, quā totam humanitatem: ex hoc enim aperte sequitur, secundum eundem ordine executionis carnem prius natura esse assumptam, quam informatam anima, quia si prius deberet informari, & media hac informatione assumi, cum per illam informationem constituatur humanitas tota, necessario prius natura, esset assumenda humanitas tota, quā caro, eandem sententiam significat Altisiod. lib. 3. Summæ tracta. 1. capit. 1. quæst. 2. vbi ponit duas vniones partiales animæ & carnis ad Verbum, per quas sumpta est tota humanitas. Eandem significat Richard. in. 3. dist. 2. art. 1. quæst. 2. ad 1. & Abul. paradoxo. 2. cap. 41. dicens prius natura fuisse assumptas animam & carnem, & consequenter humanitatem. Rationes vero sunt fere eædē, quæ tactæ sunt sectione præcedenti. Prima, quia hæc vnio ad carnem, quatenus substantialis vnio est cum materia ipsa, non pendet ex vnione ad animam: mansit enim immutata post separationem animæ, sicut de vnione animæ probatum est, nam est eadem ratio. Dices, hoc argumento probaretur, illam carnem fuisse assumptam, etiam ante vltimam dispositionem ad animam, quia etiam illa vnio fuit conseruata ablata illa dispositione, hoc autem falsum est, quia licet illa dispositio non fuerit quasi vinculum intrinsece cōiungens carnem cum Verbo, fuit tamen dispositio prequia requisita, saltem secundum ordinationem diuinam, quia illa materia non erat assumptibilis secundum se, sed prout humana, & proxime disposita ad formā hominis: & ideo potuit illa vnio prærequiri ordine naturæ ad fieri illius vnionis, quanuis illa vnio semel facta conseruari potuerit, ablata illa dispositione, ergo idem dici posset de actuali animæ informatione. Sed in primis C
Responsio. iam hinc habetur, illam vnionem partialem materiæ esse factam in ipsa entitate materiæ secundum se, independenter ab actuali vnione ad animam rationalem. Deinde quod hæc actualis vnio ad animam ordine naturæ antecesserit per modum congruæ dispositionis, posset quidem Theologice sustineri, si cum veris philosophiæ, & metaphysicæ principijs constaret: & idem dico de vltima dispositione, seu organizatione corporis, vt infra explicabo.

Quod autem id repugnet, ostenditur secun-
Materia ex se, non à forma subsistit. da ratione, quia materia prius natura, quam vniatur formæ est subsistens propria partiali subsistentia, quam ex se habet, ergo & in Christo prius natura debet intelligi illa materia vnita Verbo, quam vniatur animæ rationali. Antecedens supponendum est ex philosophia, nunc solum indicatur breuiter fundamentum eius: materia enim, vt vniatur formæ, supponitur tanquam

tanquam substantiale, & reale subiectum gene- A
rationis, atque adeo vt habens aliquam entitatem realem actualem, sine qua neque concipi potest reale subiectum: & consequenter, vt ex se habens suam partialem subsistentiam, vt etiam ex litera D. Thom. notauimus art. 4. ad 3. nam existentia est, qua constituitur entitas actualis, & quæ per realem efficientiam communicatur rursus hæc existentia materiæ naturā sua talis est, vt non innitatur alteri, tanquam subiecto, vel sustentanti, & ideo natura sua secum affert suum partialem terminum subsistentiæ, quem materia conseruat sub quacunque forma, sicut & existentiam: sicut enim materia subsistat vtrique termino generationis, vt quid existens: ita etiam vt quid subsistens, quia re vera supponitur, vt existens ex se, & per se: hic enim modus existendi videtur quidem intrinsece includi in conceptu, & ratione primi subiecti naturalis generationis: & ideo sicut materia retinet sub quacunque forma eandem numero entitatem actualem, & partialem existentiam, ita & partialem subsistentiam, B
sicut ergo materia prius natura existit, quam subijciatur generationi, vel quam vniatur formæ, ita & prius natura subsistit. Iam vero prima rationis huius consequentia probanda est eodem modo, quo alia similis in sectio. præcedenti probata est: tum quia eo ordine intelliguntur istæ partes humanitatis assumptæ à Verbo ad subsistendum, quo in propria hypostasi subsisterent: tum etiam quia ex natura rei in generatione humana, materia ordine naturæ præintelligitur subsistens introductioni formæ per propriam partialem subsistentiam creatam, ergo eodem modo fuisset in humana Christi generatione, nisi impedita esset illa materia, ne haberet propriam subsistentiam, non est autem impedita, nisi per assumptionem, ergo intelligenda est assumpta in eodem signo, & ordine naturæ, quo per propriam subsistentiam esset terminanda. Quod accommodate explicari potest, sumpto exemplo ab instanti mortis Christi, in quo recedente anima rationali, intelligimus formam cadaueris introduci in illam materiam, cui introductioni intelligimus etiam supponi eandem materiam vnitam Verbo, & subsistentem in illo: ita enim fuit vnita toto tempore præcedente illud instans, & illa vnio immutata permansit, vt dictum est, ad hunc ergo modum intelligendum est, accidere in materia terminata propria subsistentia, in alijs naturalibus generationibus: in generatione autem humana Christi fuisse ordine naturæ præuentam per assumptionem, ne propria subsistentia subsisteret.

Ad rationem ergo in principio positam patet solutio ex dictis, sicut enim materia subsistens, ordine naturæ, & causæ materialis antecedit vnionem ad formam: ita in hoc mysterio vnio ad Verbum, per quam impedita, seu suppleta fuit propria subsistentia, antecesit ordine naturæ, & participauit eandem rationem causæ, respectu alterius vnionis. Negatur autem, materiam non esse capacem suæ partialis subsistentiæ, nisi ratione formæ informantis: per suam enim entitatem intrinsece est ca-

SECTIO III.

Verum caro sit prius natura vnita Verbo, quam anima, vel é contrario.

COmparauimus in singulis partibus supra dictas duas vniones, nunc superest, vt partes ipsas conferamus in ordine, quo vnitæ sunt Verbo, in ordine enim, quo vnitæ sunt inter se, non sunt comparabiles: sic enim mutuam habitudinem dicunt, & simul ad inuicem vnitæ sunt, in ordine vero ad Verbum comparabiles sunt, quia distinctas habent partiales vniones. Videtur autem nullus esse ordo naturæ inter illas, quia neque vna est ratio alterius, neque altera pendet ab altera. Et hanc sententiam videtur sequi Richar. in. 3. distinct. 2. quæstione. 2. *Richard.* & eandem à fortiori tenet Duran. ibi quæst. 2. *Dur.* Aliunde autem videtur, animam prius natura assumptam fuisse, quam carnem, quia caro assumpta est mediante anima. Breuiter tamen, suppositā distinctione de ordine intentionis, & executionis.

Dico primo, Ordine intentionis anima prius C
natura assumpta est, quam caro. Sumitur ex D. Thom. art. 1. & ex illa locutione communi, animam fuisse medium ad carnem assumendam, quam in sect. sequenti latius explicabo. Et ratio est, quia licet primaria intentio fuerit ad totam humanitatem, tamen comparando partes inter se, corpus assumptum est propter animam, quæ principalior est, & quasi finis eius: est ergo animæ vnio prior in hoc ordine.

Dico secundo. Ordine executionis vtraque
Simpliciter loquendo, corpus animæ præ assumptū pars potest dici prius assumpta, quam alia, in suo genere causæ: simpliciter tamen assumptio corporis videtur antecedere, hoc ordine naturæ. Explicatur prior pars, nam quatenus corpus non potest subsistere in rerum natura, nisi dependenter ab anima informante: ideo potest aliquo modo dici anima prius natura assumpta, in genere causæ formalis tamen quia creatio animæ supponit corpus dispositum, in quo creetur, quod corpus, vt supra dictum est, includit materiam subsistentem: ideo ingenere causæ materialis supponi dicitur assumptio carnis. Et hinc declaratur vltima pars, nam materia simpliciter supponitur creationi animæ, & est fundamentum totius generationis: supponitur au-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem subsistens, & in eo instanti non potuit subsistere nisi subsistentia Verbi, ergo supponitur etiam assumpta ad sic subsistendum. Et confirmatur, quia in quacunque generatione humana ita accidit, quod materia proximè disposita, simpliciter supponitur ordine naturæ creationi animæ: supponitur autem existens, & subsistens, vt declaratum est, ergo idem ordo seruatus est in Christi conceptione, iuxta discursum in superioribus sæpius, inculcatum. Denique confirmatur, quia optime quadrat, vt ordo executionis sit contrarius ordini intentionis: quia licet perfectiora sint magis intenta, tamen executio à minus perfectis, vti à fundamentis inchoari solet. Et ad hoc explicandum confertè potest exemplum Caiet. de ædificante domum, in qua fundamentum aliis partibus supponitur, & ideo cum succesiue fit domus, prius tempore iacitur fundamentum: ac proinde, etiam si quis haberet vim ædificandi domum in instanti, intelligeretur ordine naturæ prius esse iactum fundamentum: ita ergo in hac assumptione intelligimus, prius natura esse assumptum id, quod est tanquam fundamentum cæterorum.

SECTIO. IIII.

Vtrùm caro sit assumpta mediante anima, & anima mediante spiritu.

QVidquid in hoc titulo ad quæstionem de re pertinet, in superioribus explicatum est, solum proponitur ad explicandas has locutiones Patrum, & quomodo doctrina tradita, illis accommodetur. Quòd enim caro assumpta sit per animam, aut mediante anima, omnino certum est, ita enim loquitur. 6. Synod. act. 18, in confes. fid. Constantini, missâ ad Leonem. 1. & ab eodem per epistolam decretalem, quæ ibi habetur, approbata. Sic etiam Nazianzen. orat. 35. circa finem, & orat. 41. post medium, & orat. 51. Damascen. lib. 3 capit. 6. & August. de Agone Christiano. capit. 18. & in epistola. 3. & Ruffinus in expositione Symboli, circa illa Verba, *Qui natus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine*, & eodem modo dicunt hi Patres, animam fuisse assumptam per mentem, seu mediante spiritu, vt explicuimus circa literam articul. 1.

6. Synod.
Nazian. Damasc. August. Ruffin.

Vt autem huius locutionis sensus intelligatur, aduertendum est, variis modis existimari posse, animam fuisse medium ad assumendam carnem. Primo, vt sit quasi vinculum inter Verbum, & carnem: sicut punctum est medium, quo vnitur vna pars lineæ alteri. Secundo, vt anima tantum sit, quæ immediate assumitur, corpus vero dicatur assumi tantum ratione animæ: quomodo accidentia dici possunt assumi media substantia. Tertio dici potest medium, quia in re ipsa prius natura assumitur, & est quasi via, vt aliud assumatur: vt in ædificatione domus, erectio parietum potest dici medium, quo peruenitur ad tectum, & hoc vocarunt, *medium quod*, Scot. supra, & Caietan.

Multiplex ratio medij ad assumēdū

Scot. Caiet.

A art. 1. & 5. & huiusmodi medium pertinet proprie ad ordinem executionis, quia via est hoc modo medium perueniendi ad terminum, & potest hoc medium dupliciter intelligi. Primo, quia per vnum pertransitur ad alterum, vt in exemplo posito. Secundo, quia vnum quasi necessario secum trahit aliud, vt cum mouetur vas, per illud trahitur aqua. Quarto modo dicitur medium, quod est ratio assumendi aliud, vel tanquam finis, vel tanquam dispositio accommodans assumptibile ad assumptionem: quanuis ipsum in se non prius natura assumatur, & hoc vocarunt Scotus & Caietan. *Medium quo.*

Dico ergo primo. Anima non fuit medium ad assumendam carnem, tanquam vinculum vniens ipsam ad Verbum. Ita docet rectè Bonauent. in 3. distin. 1 art. 3. quæst. 1. Richar. art. 1. quæst. 2. & est per se euidens, supra enim disputat. 8. ostendimus, in hac vnione hypostatica, vt sit vera vnio, & secundum hypostasim, nullum posse intercedere medium, quod coniungat extrema, sed per se immediate vniri, solo modo vnionis intercedente. Neque intelligi posset, animam hoc modo esse medium, quo caro vnitur, nisi negando veram vnionem hypostaticam inter carnem, & Verbum, & ponendo solam coniunctionem mediatam, & in hypostasi: quod quam sit falsum, iam explico.

Bonauen. Richar.

Dico secundo. Anima non fuit tale medium ad assumendam carnem, vt ad illam solam sit vnio immediate terminata, ad corpus vero solum mediate, quatenus animæ vnitum est, sed hoc sensu tam corpus, quam anima immediate assumpta sunt. Hæc conclusio est omnino certa, quanquam Gab. in. 3. distinct. 1. quæst. 1. art. 3. dub. 1. probabile existimet contrarium, quia probabile putat, nullam naturam materialē posse Verbo immediate vniri. Idem distinct. 2. quæst. vnica. art. 1. neque improbabile hoc iudicat Almai. distinct. 1. quæst. 1. art. 1. & dist. 1. quæst. 1. licet simpliciter iudicet probabilius contrarium. Dico tamen cum omnibus alijs Theologis, esse omnino certum, & doctrinam Gabr. esse periculosam, & erroneam, contra illud, *Verbum caro factum est*, & illud *in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, ac denique contra illa omnia, quibus supra probauimus. Verbum non tantum assumpsisse animam, sed etiam corpus, & quibus probatum est assumpsisse proxime, & immediate sanguinem: inde enim constat potuisse immediate assumere partem materialem, & à fortiori potius sumpsisse hoc modo corpus, quod informatur anima, quam sanguinem. Confirmatur primo, quia alias corpus Christi haberet suâ partialem subsistentiam creatam, & Verbum non terminasset humanitatem, sed animam solam. Et confir. secundo, quia in triduo non potuisset corpus manere vnitum Verbo. Respondet Gabr. distinct. 1. quæst. 1. art. 1. ad. 8. mansisse vnitum, non per vnionem sibi inhærentem, sed per gratiam vnionis existentem in anima. Sed falsissimum hoc est, dicere re ipsa non mansisse vnitum, sed aliqua fortasse denominatione extrinseca ita denominari: nam vel ipsum corpus

Gabr.

Almai.

Gabr.

pus habebat intrinsecam, & creatam subsistentiam, & ita vere non erat hypostatice vnitum, vel non habebat, & tunc necesse est, vt haberet in se modum vnionis ad Verbum, & vt Verbum immediatè, & per se supplieret eius subsistentiam. Sed arguit, nam sequitur, corpus non dici assumptum mediante anima. Almain. supra concedit. Sed immerito, quia licet illa locutio non verificetur de hoc medio, potest alio sensu verificari, vt dicetur.

Almay.

Dico tertio. Vnio verbi ad animam, non fuit medium ad assumendam carnem, tanquam via ad illam, nec quia ex illa necessario consecuta sit carnis assumptio. Hæc conclusio constat ex dictis sect. præcedenti, quia ordine executionis, non est simpliciter prius natura assumpta anima, quam caro: at vero, quod est medium hoc modo, necesse est, vt saltem prius natura assumatur. Vnde si inter corpus, & animam est aliqua ratio huius medij, potius corpus dici potest medium ad assumendam animam: non quia ad illius vnionem necessario sequatur vnio animæ, saltem physicè, & proprie loquendo (nulla enim ratio talis consecutionis fingi potest) sed quia hæc vnio ordine naturæ per assumptionem carnis quasi inchoata est, & ad assumptionem animæ terminata.

B

Corpus assumptum mediante anima quoniam vatione animæ fuit assumptibile D. Thom. Richard. Bonau. Alens.

Dico quarto, Corpus dicitur assumi mediante anima, quia corpus non fuit assumptibile, nisi ratione animæ, & in ordine ad animam: non quia necesse sit, vt actualis vnio ad animam, ordine naturæ præcesserit, nec quia ipsa anima ordine executionis prius natura assumpta sit propter habitudinem ad animam, & ratione illius, ita exponit D. Thom. art. 1. & infra quæst. 50. art. 2. ad. 2. Richard. Bonau. & alij dist. 1. & Alens. 3. part. quæst. 4. membro. 5. & ex dictis satis patet, hic enim sensus, & in re ipsa verus est, & sufficiens ad veritatem, & proprietatem illius locutionis: in nullo autem alio sensu potest commode explicari, aut vere intelligi. Quod etiam patet ex alia simili locutione, animam esse assumptam medio spiritu, aut mente: sensus enim eius similis est, animam scilicet, inquantum viuificantem corpus, vel vt est principium sentiendi, fuisse assumptam per gradum intellectualem, quatenus ratione illius tota anima assumptibilis fuit, vbi non oportet, vt illa locutio vera sit, fingere aut realem distinctionem inter animam, & mentem, aut talem ordinem assumptionis, vt prius natura sit assumpta mens, quam anima: hæc enim necessaria non sunt, illi enim gradus solum ratione formali Metaphysica distinguuntur, assumptio vero, quæ est actio Physica, per se primo versatur circa ipsam animam, vt in re vnicam essentiam Physicam habet, & ideo non potuit in aliquo signo naturæ assumi, vt rationalis est, quia secundum totam suam essentiam assumeretur, hæc ergo ratio medij tantum est, vt formalis ratio, quæ constituit rem assumptibilem, non vt res, quæ prius natura assumatur. Aduertendum vero est, cum sæpe dicimus, per huiusmodi medium rem assumptibilem constitui, intelligendum potissimum esse ex quadam decentia, seu congruitate, si absolute in-

C

Quo sensu anima assumpta mediō spiritu seu mente.

nota

telligatur de vnione hypostatica: si vero sit sermo de Incarnatione ad nostram redemptionem ordinata in ordine ad talem finem potest interdum esse medium necessarium, vt notauimus circa solutionem ad secundum. artic. 1. D. Thom.

Sed dicet aliquis, hoc sensu etiam dici posset, animam sumptam esse medio corpore, nam etiam corpus fuit alioquo modo ratio assumendi animam, assumpta enim est, vt illud informet, & per illud patiatur, & satisfaciat. Vnde supra diximus, ipsam animæ assumptionem factam esse propter vnionem ad corpus, & propterea hanc esse quodammodo intentione priorem. Respondent aliqui, ita posse hoc totum concedi in genere causæ materialis: tamen quia genus causæ formalis simpliciter perfectius est, ideo absolutè potius dici, corpus sumi mediante anima, quam è contrario. Et potest hoc facile sustineri, quanquam modus loquendi non admodum mihi probetur: quia licet materia sit aliquo modo causa formæ in genere causæ materialis, tamen non est propria ratio, propter quam est forma, quia hoc magis pertinet ad rationem causæ finalis, quam materialis, & forma non est propriè propter materiam, sed propter compositum, ratione cuius vnitur materiæ: materia vero & est propter compositum, & propter ipsam formam, quæ perfectior est.

Obiectio.

Responsio.

SECTIO. V.

Vtrum Tota humanitas sit prius natura assumpta, quam partes eius, & consequenter, an assumptæ sit mediantibus illis, vel è contrario.

IN hac re est prima sententia Dur. in. 3. dist. 1. quæst. 2. qui negat esse realem ordinem naturæ inter assumptionem totius, & partium: & eodem modo loquitur de partibus inter se comparatis, de quibus iam diximus, hanc vero opinionem Duran. hùc tractandam remisimus. Fundamentum eius est, quia assumptio fuit vnica, vnde ex parte eius nullus est ordo: partes verò non sunt assumptæ, nisi vt coniunctæ, & vnitæ in tota natura, quæ per se primo assumpta est, & vt sic non distinguuntur ab illa, & ideo neque hac ratione potest ex parte rei assumptæ esse ordo, cum ordo realis non sit, nisi inter distincta. Addit vero, secundum rationem posse considerari quendam ordinem, quo humanitas dicatur prius assumpta, & esse medium ad assumptionem partium, quatenus ipsa perfectior est, & fructum Incarnationis perfectius participat, & eodem modo loquitur de anima cum corpore comparata.

Dur.

C

Secunda opinio est, humanitatem fuisse assumptam prius natura simpliciter, & absolutè quam corpus, vel animam. Ita Scot. distinct. 1. quæst. 2. & Palud. distinct. 2. quæst. 2. Fundamentum est, quia vnio personalis per se primo facta est in humanitate, & ratione illius in partibus, nam per se primo conuenit humanitati, vt subsistat,

Scot. Palud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sistat, partibus vero ratione illius, ergo quod per se primo assumitur, est humanitas. Et confir. Nam Verbum primario factum est homo, ergo primo assumpsit humanitatē, illa est ergo prius natura assumpta, quam partes. Vnde infert hæc sententia, partes non posse dici medium, vt quod, seu tanquam rem prius natura assumptam, quam totum: posse autem dici medium quo, seu rationem constituentem totam naturam assumptibilem.

D. Thom.

Tertia sententia esse potest, animam quidem esse prius natura assumptam, quam humanitatem, quia prius existit, quam tota humanitas: carnem vero esse posterius assumptam, quia solum existit per animam, atque supponit totam humanitatem constitutam, prius quam assumatur, ergo supponit etiam assumptionem totius humanitatis, & per illam assumitur, seu potius coassumitur. Suppositā tamen distinctione supra posita de ordine intentionis, & executionis, aduertendum vlterius est, partes humanitatis, animam scilicet, & corpus dupliciter intelligi posse Verbo vnitas esse. Primo secundum se, seu secundum suas entitates, quatenus existere possunt, etiam si inter se vnitæ non sint, quomodo manserunt vnitæ in triduo: quem modum vnionis habuerunt à principio, & toto tempore quo fuerunt inter se vnitæ. Secundo modo intelligi possunt vnitæ Verbo, non solū secundum se, sed etiā vt inter se vnitæ sunt: hic enim modus vnionis aliquid addit priori, vt ex dicendis cōstabit.

Dico iā primo, Ordine intētionis tota humanitas fuit prius natura assumpta, quam partes, & eodem sensu potest dici medium, seu ratio partes assumendi. Ita D. Thom. art. 5. & perspicuum est, quodque argumenta Scoti satis etiam conuincunt: in hoc enim mysterio per se primo intentum fuit, vt Verbum fieret homo, ergo totius humanitatis assumptio per se primo fuit intenta, partes vero ideo assumptæ sunt, quia ad componendam humanitatem sunt institutæ.

Ordine executionis partes secūdum se totī humanitatī præassumptæ.

Dico secundo. Ordine executionis, tam anima, quam caro secundum se, sunt prius natura assumptæ, quam tota humanitas: & hoc sensu dici possunt medium ad assumendam humanitatem. Prior pars est aperta sententia D. Thom. art. 5. ad. 1. quam Caiet. ibi & art. 1. defendit: & Rich. in. 3. art. 1. q. 1. & Gab. q. 1. ar. 1. Altisi. 3. lib. Summæ tract. 1. capit. 1. q. 1. & suppositis, quæ diximus in sect. 1. & 1. sequitur euidenter, quia anima, & caro prius natura sumptæ sunt, quam fuerint inter se vnitæ, ergo sunt prius natura assumptæ, quam sit constituta humanitas, constituitur enim per ipsarum vnionem inter se: ergo à fortiori sunt prius natura assumptæ secundum se, quam ipsa humanitas, quia necesse est humanitatem prius constitui, quam assumi. Deinde de anima id peculariter probari potest, quia in homine prius natura existit, & subsistit, quam tota humanitas, & qui hoc principium non admittunt, vix possunt hanc sententiam defendere: & idem est suo modo, & seruata proportione, de carne seu materia. Posterior pars conclusionis constat, quia ille modus loquendi: Humanitas est assumpta mediis partibus, seu (quod idem est) per animam, & carnem, reperitur apud August. locis præcedenti sect. citatis, vnde immerito à Dur. supra negatur, & quatenus in sensu à Scoto explicato verus sit, quia hę partes, quatenus constituunt humanitatem, possunt dici ratio, seu medium quo assumptionis illius: tamen etiam hoc sensu vere dicuntur medium tertio modo supra explicato, scilicet quia earum assumptio fuit quasi via ad assumendam totam humanitatem, in eodem instanti temporis, posterius tamen natura.

D. Thom. Caiet. Richard. Gabr. Altisiod.

Angust.

Dupliciter partes assumptæ sunt, & secundum se, & prout vnitæ.

Dico tertio. Per hanc vnionem, seu assumptionem non solum assumptæ sunt partes secundum se, sed etiam vt inter se vnitæ, seu assumptæ etiam est tota humanitas, vt constans ex his partibus inter se vnitis. Ad intelligendam, & probandam hanc cōclusionem, aduertendū est, duobus modis intelligi posse, assumptā esse totā humanitatē mediis partibus: primo, vt prius natura intelligātur assumptæ partes secundū se, vt explicuim⁹, deinde vero vniātur inter se illæ partes ad vnā naturā cōponēdā, & ex hoc precise intelligantur, inter se coniungi partiales vniones animæ, & carnis ad Verbum, & tota humanitas ab illis vt sic denominetur assumpta, nullo in tellecto alio modo vnionis ad Verbum, quem dicendi modum aperte sequitur Altisiod. supra, & ex his, quæ ordine temporis acciderunt potest ita explicari, quando enim in morte Christi, anima à corpore separata fuit, nulla vnio ad Verbum vi detur immutata, sed facta separatione partiū inter se, mansit vnio ad Verbum in ipsis partibus, quasi diuisa tamen, seu distuncta: è contrario vero, quando in resurrectione anima, & corpus iterum coniuncta sunt, non videtur facta noua vnio hypostatica, nec nouus modus illius, sed tantum vnio animæ & corporis, per quam factum est, vt partiales vniones animæ, & corporis ita quasi componerent vnam vnionem hypostaticā, vt per eam tota humanitas dicatur assumpta. Exēplis etiam à natura sumptis, id potest intelligi: in creata enim persona humana, subsistentia totius naturæ, nihil aliud esse videtur, quam partiales subsistentiæ animæ & corporis inter se vnitæ, quæ non videntur aliter vniri, nisi per ipsam vnionem animæ, & corporis. Et similiter in toto integrali, subsistentia totius, non est aliud, quam subsistentiæ partium inter se vnitarum: vnde cum continuum diuiditur, eadem subsistentia manet in partibus, diuisa tamen, & quę antea erat pars, fit totum, solum quia natura quā terminat, est ab alijs disiuncta, & in se proprijs terminis clausa. Denique hic modus potest ratione suaderi, quia illæ vniones partium inter se coniunctæ, sufficiunt ad vnionē totius, ergo superfluum est fingere aliam vnionem totius, nam per hanc iterum deberent assumi partes: cum enim totum nō distinguatur á partibus simul sumptis, fieri nō potest, vt partes assumātur nō assumpto toto, neq; è cōuerso. Nec vero dici potest, illas partiales vniones hypostaticas inter se vniri per aliā vnionē hypostaticā, tū quia hoc modo posset in infinitum procedi, si vnio indigeret noua vnione: tum etiā quia vnio hypostatica nō vnitur hypostatice, sed tantum est ratio, qua aliud vnitur.

Altisiod.

Secundo modo intelligi potest, ita assumptam esse totam humanitatem mediis suis partibus, vt præter partiales vniones ipsarum partium secundum se, intelligatur assumptio terminari ad totam

totam humanitatem, quatenus natura quædam est integra, includens partes, non vtcunque sed vt vnitas inter se, & illam vt sic vniat Verbo speciali modo vnionis, constante ex vnionibus ipsarum partium, sed aliquid præter illas addens, quod ad rationem integræ vnionis hypostaticæ veré pertineat. Et hunc modum indicasse videntur Gabr. in. 3. distinct. 1. quæst. 2. artic. 3. dubio. 1. in. 2. respons. Capreol. quæst. vnica artic. 1. conclus. 2. & artic. 3. ad argumenta contra illam conclusionem, & videtur sanè probabilior, primo, quia alias non fuisset vnita hypostaticè tota humanitas, vt est vna naturaitum, quia hęc humanitas distinguitur in re ipsa ab entitatibus suarum partium, collectiuè etiam sumptis, vt per se constat, vnde in triduo, vtraque pars mansit vnita Verbo, & non mānsit vnita humanitas: tum etiam, quia ex vi vnionis animæ & corporis secundum se, non manet vnita humanitas, vt sic, nam potest manere tota illa vnio, etiam si humanitas non maneat vnita, vt prima sententia concedebat.

Gabr. Capreol.

Obiectio.

Respon.

Dicetur fortasse, si humanitas existat in rerū natura, necessario manere vnitam stante vnione partium, & hoc satis esse. Sed contra, nam licet maneat vnita mediatè, seu remote ratione partium, non tamen proximè, & secundum se, prout in re ipsa est quid distinctum à partibus. Nec refert, quod humanitas solum addit præter entitates partium, vnionem earum inter se: quia hęc vnio aliquid substantiale est, pertinens ad constitutionem totius humanæ naturæ, assumta est autem proximè, & immediatè tota humana natura, & quidquid pertinet ad substantiam eius, ergo non solum est facta vnio in anima, & corpore secūdum se, sed etiā in humanitate ipsa, vt sic, & in partibus eius, vt vnitis.

Et confirmatur, primò, quia in assumptione naturæ constantis ex forma omnino materiali, vt verbi gratia in vnione ad sanguinem, necesse est Verbum vniri formæ, non secundum se, quia non est forma subsistens, sed vt vnitæ materiæ, & cum ea vnam naturam integram componenti: ergo quanuis in anima rationali, quia est forma subsistens, locum habeat vnio ad ipsam secundum se, non tamen est illi negandus ille modus vnionis, quem potest habere forma, vt coniuncta materiæ, cum non sit minus propriè forma ipsa, quā reliquæ, nec sit tota humanitas, vt sic, minus proximè ac immediatè assumpta, quam esset quælibet alia natura. Denique confirmatur, quia in proprio supposito humano, sicut natura integra est vna, ita habet vnam subsistentiam, siue simplicem, siue compositam ex partialibus subsistentijs ita tamen, vt ipsa vere sit vna, saltem per compositionem, ergo in præsenti etiam mysterio, subsistentia Verbi fuit proximè vnita totī naturæ, vt sic, vnde fit consequens, in illa etiam natura esse specialem modum vnionis, veluti integrum & completum, coniungens in se incompletas vniones partium. Neque inde sequitur processus in infinitum, quia licet vnio inter duo extrema, non coniungatur illis per aliam vnionem, quia est modus illorum, & quia inde sequeretur processus in infinitum: tamen partiales vniones bene possunt inter se vniri, addendo modum vnionis, quia vna nō est modus alterius, sed sunt quasi distincta extrema alterius vnionis, & ideo nō proceditur in infinitū. Ex his ergo cōclusio posita, satis explicata est, satisq; probata.

Licet partiales vniones vniantur, non sequitur processus in infinitum

Neque contra conclusionem vrgent, quæ ad explicandum priorem modum afferebamus: nam omnia exempla ibi adducta, potius credimus posse contrarium ostendere: non videtur enim verisimile, in Christi resurrectione non aliter fuisse vnitam totam humanitatem, & partes eius Verbo, quam in triduo fuerint. Et idem est in alijs. Ad rationem vero iam responsum est, totam naturam in re ipsa distingui aliquo modo à partibus, & ideo speciali modo vnionis indigere, declaratū est etiā, quomodo partiales vniones vniri inter se possint sine processu in infinitum. Nec vero dicimus, vnā vnionē vniri alteri hypostaticè, sed inter se coniungi ad componendam vnam vnionem hypostaticam totius naturæ ad Verbum. Quocirca quanuis ad explicandum ordiné naturæ seruatum in hac vnione, distinguamus vniones partium, & totius naturæ, non tamen propterea dicendum est, esse plures vniones, sed vnam perfectam, & completam, quę ordine executionis, & naturæ ab incompletis inchoatur, & tandem completè consummatur, & perficitur, ne cesse est enim vnionem accōmodari naturæ vnitæ, vnde sicut natura est vna, apta ad complete subsistendum, constans tamen ex partibus, quæ incomplete subsistunt, ita vnio in illa facta est vna, proportione seruata.

Hypostatica vnio cōpleta, vnica est.

Dico quarto, licet anima, & caro secūdum se, prius natura fuerint assumptæ, tamen vt inter se vnitæ, fuerunt assumptæ media humanitate, quæ per hanc vnionem, vt perfectam, & completam, fuit per se primo vnita. Hæc conclusio facile constat ex dictis, & explicatur facilè in resurrectione, in qua anima & caro secundum se, præexistebant vnitæ Verbo: cum primum vero coniunctæ sunt ad componendam vnam naturam, tota illa natura est, quę manet vnita Verbo, & id, quod intelligitur addi, vt modus vnionis hypostaticę, immediatè intelligitur addi toti naturæ, vt sic, quia illa est, quæ in illo termino proximè vnitur, ergo per illā vniuntur partes, vt inter se copulatæ: quin potiō hoc modo partes assumūtur, vel potius coassumuntur eadem vnione cum toto, ita vt totū ipsum sit quasi medium, secum necessario afferens vnionem partium sub hac ratione, adeò vt non possint partes, sub hac ratione manere vnitæ ad Verbum nisi tota natura maneat vnita, sicut supra in natura omnino materiali explicatum est. Neque contra hanc, vel alias conclusiones obstat fundamentum Dur. tum quia licet assumptio sit vna, tamen non est omnino simplex, sed composita, & ex hac parte potest in ea intelligi quidam ordo naturæ: tū etiā, quia licet partes simul sumptæ, & prout inter se vnitæ, non distinguantur à toto, tamen secundū se distinguntur, & quælibet seorsum sumpta, etiam vt vnita distinguitur à toto, & hoc modo etiam ex parte rei assumptę, naturæ ordo, atque ratio medij potest reperiri: quod si fundamentū Dur. validū esset, fere eodē modo cōcluderet nullū ordinē rationis, in re ipsa fundatū esse admittendū, vt facilè patebit, illud proportionaliter applicādo. Ad fundamentū autem Scot. satis per primam & quartam conclusiō nē responsum est, illas enim probat, & non aliud,

Anima, et caro prout vnitæ, media humanitate assumptæ sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO VI.

Vtrum humanitas prius natura sit assumpta, quam accidentibus informata.

EXplicato ordine seruato in assumptione substantiæ, & partium eius, superest, vt breuissime de accidentibus dicamus, facilè enim ex tractatis in superioribus colligi potest, quid de illis sentiendum sit. Primo enim certum est, substantiam fuisse medium, per quod, vel potius in quo, sumpta sunt accidentia: quia, vt supra dictum est, non sunt immediatè assumpta, sed tantum in hypostasi, ratione naturæ, in qua sunt. Vnde secundo constat, prius saltem naturam assumi substantiam, quam accidens, non tam ex parte vnionis, quæ vnica est, proximè terminata in substantia, remote vero, & quasi extrinsecè denominans accidens assumptum: quam ex parte ipsarum rerum, quarum vna non assumitur, nisi mediante alia, intelligendum est autem de substantia naturæ totius, aut partis, sæpe enim accidens tantum ineſt parti, vt animæ. v. g. & per illam intelligitur assumi.

Solum ergo potest hic comparari vnio accidentis ad substantiam, cum vnione hypostatica ipsius substantiæ ad Verbum, vtra fuerit natura prior, vt verbi gratia, in instanti creationis animæ Christi, quid in illa intelligatur esse prius natura, vnio ad Verbum, vel habere intellectum, & voluntatem. Et videtur quidem hoc secundum, præsertim in ijs proprietatibus, quæ intrinsecè manant ab essentia existente: quia natura existens præintelligitur assumptioni, ergo etiam præintelligitur habens omnia, quæ ab illa manant necessario, nam ad hoc sufficit existentia, assumptio enim veluti quid extrinsecum est. Adde relationem creaturæ, vel similes necessario præintelligi in natura existente, atque in materia præintelligi accidentia, quibus disponitur ad formam. Aliunde autem videri potest, inter illa duo nullum esse ordinem naturæ, quia accidens neque est ratio, vel causa, vel dispositio per se vnionis hypostaticæ: nec vero assumptio est ratio talium accidentium, aut inhærentiæ eorum in suo subiecto, quia est quasi extrinseca respectu illorum. Vnde ab illa non pendent, variata enim assumptione, vel vnione, eadem accidentia in eadem natura remanerent.

Prius natura assumitur substantia, quam recipiat aliquod accident.

Nihilominus si consequenter loquendum est ijs, quæ hactenus dicta sunt, probabilius videtur, prius natura assumi substantiam, quam adueniat ei aliquod accidens, quod in eodem instanti fiat in illa substantia: vt verbi gratia, animam, quam intellectus, humanitas, quam sensus, & sic de alijs, seruata proportione. Ratio est, quia in propria hypostasi, subsistentia prius natura conuenit naturæ substantiali, quam quodlibet accidens, in hoc vero mysterio, assumptio intelligitur facta in eo signo naturæ, quo propria subsistentia esset futura, vt sæpe in superioribus probatum est, præsertim disputat. 10. sect. 2. & ex ibi dictis probari potest maior, propositio hic assumpta: tum, quia modus subsistentiæ est magis intrinsecus naturæ, quam quodlibet accidens: tum etiam, quia ad complementum ipsius substantiæ pertinet: tum præterea, quia ipsa subsistentia est quasi conditio, ordine naturæ requisita ad sustentanda accidentia, prius enim est, rem esse in se, & per se completam, quam intelligatur apta ad sustentandum aliud. Confirmari potest exemplis, quia in accidente existente modo sibi connaturali, nullus modus intelligitur prior, quam actualis inhærentia, ergo similiter, &c. Dixi, sermonem esse de accidenti, quod fit in eodem instanti in natura, vel in parte assumpta: quia si sit aliquod accidens, quod prius tempore fuerit in entitate assumpta, & in eadem maneat in instanti assumptionis, illud poterit præintelligi inhærens: non propriè propter ordinem naturæ, sed quia duratione præcessit, vt verbi gratia, si verum est, eandem numero quantitatem, quæ præcessit in materia, ex qua formatur proles, manere in eadem post conceptam prolem: materia, quæ assumpta fuit in corpore Christi, prius intelligetur affecta quãtitate, quam assumpta, quia secum affert quantitatem, quæ illi antea inhærebat, & idem est in similibus, si fortasse aliqua alia accidentia manent eadem numero in genito, & in corrupto, non est autem eadé ratio de accidẽtibus, quæ in eodé instanti fiũt, quia tunc ordine naturæ præintelligitur subiectũ subsistens ea subsistentia, quam in eodem instãti habet. Rationes vero dubitandi, ex fundamento posito expeditæ sunt.

QVAESTIO VII.

De Gratia Christi, prout quidam singularis est homo, in tredecim articulos diuisa.

DEinde considerandum est de coassumptis à Filio Dei in humana natura. Et primò de his, quæ pertinẽt ad perfectionẽ. Secundo de his, quæ pertinent ad defectum.

¶ Circa primum considerandæ sunt tria: Primo, de gratia Christi: secundò, de scientia eius: tertiò, de potentia ipsius.

De Gratia autem Christi considerandum est dupliciter. Primò quidem de gratia eius, secundum quòd est quidam singularis homo. Secundò, de gratia eius, secundum quod est caput Ecclesiæ. nam de gratia vnionis iam dictum est.

In. q. 2.

Circa primum queruntur tredecim.

¶ Primò, vtrùm in anima Christi fuerit aliqua gratia habitualis.

¶ Secundò, vtrùm in Christo fuerint virtutes.

¶ Tertiò, vtrùm in eo fuerit fides.

¶ Quartò, vtrùm fuerit in eo spes.

¶ Quintò, vtrùm in Christo fuerint dona.

¶ Sextò, vtrùm in Christo fuerit timoris donum.

¶ Septimo, vtrùm in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ Octauo, vtrùm in Christo fuerit prophetia.

¶ Nono, vtrùm in eo fuerit plenitudo gratiæ.

¶ Decimo, vtrùm talis plenitudo sit propria Christi.

¶ Vndecimo, vtrùm Christi gratia sit infinita.

¶ Duodecimo, vtrùm potuerit augeri.

¶ Decimo tertio, qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem.

EXplicauit hactenus D. Thom. ipsum Incarnationis mysterium, nũc tractare incipit de perfectionibus, quæ in humana natura à Verbo assumptæ sunt. Et quoniam gratia creata, inter omnes perfectiones animæ, & maior est, & ipsi gratiæ vnionis propinquior, ideo de illa primò loco disputat: quoniam vero Christi gratia, non solum illius naturam perfecit, sed principium etiam fuit perficiendi alios: ideò prius in hac quæstione agit de hac gratia, prout singularis, seu personalis perfectio animæ Christi est, in sequenti vero quæstione, agit de illa, prout est gratia capitis, seu prout est principium influendi in alios. In præsenti vero quæstione prius inquirit, an hęc gratia fuerit in Christo, quod persequitur per octo articulos primos, agens prius de ipsa gratia sanctificante, quæ est veluti fons, & origo aliorum donorum, deinde vero de virtutibus, donis, & alijs gratijs: vltimo vero loco de perfectione huius gratiæ disputat artic. 9. & sequentibus.

ARTICVLVS. I.

Vtrum in anima Christi fuerit aliqua gratia habitualis.

DIprimum sic proceditur. Videtur, quòd in anima assumpta à Verbo nõ fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quædam participatio diuinitatis in creatura rationali secundum illud. 2. Petr. primo: Per quem maxima & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ. Christus autem est Deus, non participatiuè, sed secundum veritatem. Ergo in eo nõ fuit gratia habitualis.

43 *3. dist. 13. q. 1. ar. 1. et veri. q. 27 ar. 1. et op. 3. c. 221. et Ioan. 3. l. 6. co. 2.*

¶ 2 Præterea, Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eam benè operetur (secundum illud. 1. Cor. 15. Abundantius omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum) & etiam ad hoc, quòd homo consequatur vitam æternam secundum illud Roman. 6. Gratia Dei vita æterna: Sed Christo ex hoc solo, quòd erat naturalis filius Dei, debebatur hæreditas vitæ æternæ, ex hoc etiam quòd erat Verbum, per quod facta sunt omnia, aderat ei facultas omnia bene operandi. Non ergo secundũ humanam naturam indigebat alia gratia nisi vnione ad Verbũ.

¶ 3. Præterea, Illud, quòd operatur per modum instrumenti, non indiget habitu ad proprias operationes, quia habitus fundatur in principali agente. Humana autem natura in Christo fuit sicut instrumentum diuinitatis vt dicit Damasc. 3. in. 3. lib. Ergo non debuit in Christo esse aliqua gratia habitualis.

Lib. 3. orthod. fid. cap. 15. à med.

Sed contra est, quòd dicitur Isa. 11. Requieſcet super eum spiritus Domini. Quiquidem in homine esse dicitur, per gratiam habitualem, vt in prima parte

Universidad de Deusto
Biblioteca

parte dictum est. † Ergo in Christo A
gratia habitualis.

1.p.q.43. art.6. *b* Respondeo dicendum, quòd necesse est ponere in Christo gratiã habitualem, propter tria. Primò quidem propter vnionem animæ illius ad Verbũ Dei: Quãto enim aliquod receptiuum est propinquius causæ influenti, tanto magis participat de influentia ipsius. Influxus autem gratiæ est à Deo, secũdum illud Psal. 83. Gratiam, & gloriam dabit Dominus'. Et ideò maximè fuit conueniens, ut anima illa reciperet influxum diuinæ gratiæ. Secundò, propter nobilitatẽ illius animæ, cuius operationes oportebat propinquissimè attingere ad Deũ per cognitionẽ & amorem: ad quòd necesse est eleuari humanam naturam per gratiam. Tertiò, propter habitudinem ipsius Christi ad genus humanum. Christus enim, inquantum homo, est mediator Dei, & hominum, vt dicitur. 1. ad Timot. 2. & ideo oportebat, quòd haberet gratiã etiam in alios redundantem, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

c Ad primum ergo dicendum, quòd Christus est verus Deus secundũ personam, & naturam diuinam: sed quia cum vnitate personæ remanet distinctio naturarũ (vt ex supradictis patet) C
q.2. art.1. anima Christi non est per suam essentiam diuina: vnde oportet quòd fiat diuina per participationem, quæ est secũdum gratiam.

d Ad secundũ dicendum, quòd Christo, inquantum est naturalis filius Dei, debetur hæreditas æterna, quæ est ipsa beatitudo increata, per increatum actũ cognitionis, & amoris Dei, eundem scilicet, quo Pater cognoscit, & amat seipsum, cuius actus anima capax non erat propter differentiã naturæ. Vnde oportebat, quòd attingeret ad Deum per actum fruitionis creatum: qui quidem esse non potest nisi per gratiã. Similiter etiam, inquantum est Verbum Dei, habuit facultatẽ omnia bene operãdi operatione diuina: sed quia præter operationẽ diuinã oportet poni in eo operationẽ humanã (vt infra patebit) * oportuitin eo esse habitualẽ gratiã, per quã huiusmodi operatio in eo esset pfecta. q.19.art.1. conc.2.

e Ad tertium dicendum, quòd humanitas Christi est instrumentum diuinitatis, non quidem sicut instrumentum inanimatum, quod nullo modo agit, sed solum agitur, sed tanquam instrumentum animatum anima rationali, quod ita agitur, quod etiã agit. Et ideo ad conuenientiam actionis oportuit eũ habere gratiam habitualem.

COMMENTARIVS.

HAEC quæstio formaliter intelligitur de gratia sanctificante, quæ in nobis dicitur iustitia inhærens, siue illa sit in essentia animæ, siue in potentijs. Sed quia D. Thom. supponit suam veram sententiam, scilicet, hanc gratiam quoad suum primarium, & essentialem habitum, inhærere proximè in animæ substantia: ideo de hac gratia videtur potissimum proponere præsentem articulum, nam in sequẽtibus agit de virtutibus, donis, &c.

b Respondet ergo D. Thom. necessarium esse ponere in Christo gratiam habitualem, intelligit autem non de necessitate simpliciter, seu secundum absolutam potentiam Dei, sed secundum legem ordinariam, & quasi connaturalem animæ Deo vnitæ, & hoc sensu conclusio optimè probatur rationibus D. Thom. Primo, quia Christi anima est propinquior Verbo, & ideo maiorem gratiæ influxum ab illo recipit. Secundo, quia ad supernaturales operationes indigebat hac gratia. Tertio, quia illa anima potest influere illam gratiam in alios, multo ergo magis eam in se suscipit. In qua ratione dubitat Caietan. quia videtur D. Thom. diuertere à gratia personali ad gratiam capitis. Sed nulla erat occasio dubitandi, propriè enim sumpta est hæc ratio ab effectu ad causam, & est satis acommodata, perfectio enim, quæ communicatur effectui, præexistit in causa, præsertim si sit perfectio simpliciter nullã significans imperfectionem, & causa etiam perfecta sit. Respons.

In solutione ad primum dicit Diuus Thomas animam Christi fuisse diuinam per participationem, & ideo habuisse gratiam, quæ est diuinitatis participatio. Sed aduertendum est, illam animam prius ordine naturæ fuisse deificatam per vnionem personalem: sed quia per illam vnionem anima non est facta diuina per essentiam, vel naturam, sed solum per assumptionem, ideo potuit illa anima vnita, in se suscipere participationem diuinæ naturæ, & hoc modo dicitur facta diuina per gratiam: & quod dicitur 1. arg. *Anima christiqua modo ex gratia habeat, vt sit diuina per participationem.*

dicitur de anima, potest dici de humanitate ratione animæ: de Christo vero non potest simpliciter dici, quod sit Deus per participationem, vel quod sit factus diuinus per participationem, & ideo D. Thom. cum argumentum factum esset de Christo, in responsione, ad distinctionem naturarum recurrit, indicans non esse de ratione gratiæ creatæ, vt per ipsam deificetur suppositum secundum se, sed satis esse deificari naturam: an verò id concedi possit de persona vt subsistente in tali natura, seu de Christo cum illa adiectione, vt est homo, inferius quæstione. 16. & 23. dicetur.

d Argumentum secundum est huiusmodi Christo debetur vita æterna, & omnis bona operatio propter vnionem, ergo propter operationem non indigebat gratia habituali. Responsio vero in forma est, Christo homini necessarias fuisse operationes creatas, quibus vel Deo frueretur, vel rectè operaretur in humana natura: ad perfectionem vero harum operationum indiguisse gratia, & ideo ratione vnionis vtrunq; fuisse debitum, & operationem, & gratiam. Quæ solutio B
est valde notanda pro ijs, quæ inferius dicemus de actuali gratia Christo homini necessaria: nam licet D. Thom. hic de habituali loquatur, doctrina verò eius euidentius procedit de actuali.

e Solutio ad tertium clara est, sed valde notanda pro materia de gratia.

DISPVTATIO. XVIII.

De Gratia sanctificante, seu iustitia creata animæ Christi.

SVpponimus hoc loco gratiam, de qua agimus, esse aliquid inhærens in anima: nam licet extrinseca beneuolentia, seu voluntas Dei soleat interdum gratia appellari, vt D. Thom. supra quæst. 1. art. 10. & q. 6. artic. 6. notauit, hic vero nihil est, quod de huiusmodi gratia differamus, non quod animæ Christi collata non fuerit, sed potius quia euidentissimum est, vberrime fuisse collatam: tum etiam, quia ratio, & mensura huius gratiæ, in donis & effectibus eius relucet. Gratia vero inhærens, in habitualem, & actualem distingui solet: de priori tantum disputauit hic D. Thom. non videbitur autem extra rem, aliquid dicere de posteriori, ita tamen, vt solum, quæ ad Christum pertinent, attingamus: supponendo vniuersalia principia, quę ad doctrinam de gratia pertinent, & quomodo in homine Christo locum habeant, explicando. D.Tho. C

SECTIO. I.

Vtrum, Ad suam sanctificationem, & iustificationem indiguerit anima Christi gratia creata sanctificante.

CONstat inter Catholicos, Christum Dominum ab initio suæ conceptionis fuisse gratum Deo, sanctum, innocentem, iuxta illud Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis*, quæ verba inferius expendemus, & illud Luc. 1. *Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei*, vt eleganter ponderat Bernard. homil. 4. in Missus est. Et illud Ioan. 10. *Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum.* Quanquam enim August. tract. 48. in Ioan. & Beda ibidem, Filium secundum diuinitatem intelligant, dici sanctificatum à Patre per æternam generationem, quatenus ab illo accipit ipsam sanctitatem per essentiam: non tamen videtur posse negari, Christum eo loco de se, vt homine fuisse locutum, cum se sanctificatum à Patre dixit, vt exponit Hilar. lib. 7. de Trinitat. & Athanas. in lib. de Natura humana susceptа, propè initium, & Chrysostom. homil. 60. in Ioan. est ergo Christus sanctus, & sanctificatus à Patre, cui sanctitati Pater testimonium præbuit, cum dixit, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*, Matth. 3. & 17. Ioan. 1. Luc. 1. Bernard. Ioan. 10. August. Beda. Hilar. Athanas. Chrysost. Matth. 3. & 17.

Hoc ergo firmo fundamento supposito, difficultas est, an indiguerit Christus gratia accidentali, vt fuerit sanctus, & gratus Deo. Primam sententiam affirmantem hoc, tenet Paludan. in 3. distinct. 13. quæst. 2. opinione. 4. conclusione. 1. vnde infert indiguisse Christum hac gratia, etiã ad meritum, quia meritum supponit hominem perfectè gratum. Idem sentit Marsilius in 3. quæstione. 10. artic. 1. Et fundamentum eorum esse potest, quia hic est effectus formalis gratiæ habitualis, qui sine sua forma esse non potest. Et ex hac radice ortæ videntur duæ aliæ extremæ sententiæ, quarum autores pro hac parte citari possunt. Altera est quorundam, qui dixerunt, non posse Verbum assumere naturam humanam sine gratia habituali: nam quia videbant non posse Deum fieri hominem, quin ille homo esset sanctus, & existimarent non posse esse sanctum sine hac gratia, ideo concludebant hanc gratiam necessario coniunctam esse cum vnione hypostatica. Ita refert & late tractat Henricus quodlib. 13. quæstione. 5. nec multum ab hac opinione discrepat Bonauent. in. 3. distinctione. 13. articul. 1. quæstione. 1. quanquam non loquatur aperte de necessitate absoluta. Indicat etiam Alens. 3. par. quæstione. 11. mem. 1. & 3. Et Gabriel. in. 3. distinct. 1. quæstione. 1. & dist. 2. quæstione. 2. quanuis ex alio fundamento supra impugnato disputat. 8. sect. 2. Altera extrema sententia est, posse fieri, vt Deus sit homo, & tamen quod ille vt homo, non sit sanctus, nec gratus Deo, cum enim gratia creata sit res omnino distincta à natura humana, & persona diuina, potest Deus assumere naturam sine illa gratia: vnde fit consequens, si per solam hanc gratiam fit homo sanctus, posse esse hominem Deum, & tamen vt hominem non esse sanctum, nec gratum Deo. Quam sententiam videntur defendere aliqui ex discipulis Diui Thom. & aperte Durandus in tertio, distinctione 11. quæst. 1. Henri. Bonau. Alens. Gab. Dur.

Secunda principalis sententia est, non indiguisse Christum gratia aliqua creata, vt esset sanctus, & gratus Deo, etiam secundum humanitatem. Hanc sententiam pauci ex scholasticis Theologis attingunt, videtur autem sumi ex communi sententia Sanctorum, asserentium per gra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratiam vnionis sanctificari animam, & corpus Christi, quos statim referam: ex hoc enim fundamento concludi videtur, propter sanctificationem non fuisse Christo habitualem gratiam necessariam. Et hæc sententia est sine dubio vera.

Quid sit esse sanctum, gratum et iustum.

Ne tamen in æquiuoco laboremus, aperiamus, quæ vis sit in his vocibus, scilicet esse sanctum, gratum, iustum: multa enim in his prædicatis includuntur, primum, vt is, qui gratus dicitur, diligatur à Deo secundum præsentem iustitiam, dilectione supernaturali, id est ordinata ad communicationem supernaturalium bonorum, nam esse gratum aliquid addit supra naturam, profectum ex diuina dilectione. Secundò esse sanctum includit carentiam culpæ, vel mortalis, vel etiam venialis, si sit purissima, & perfectissima sanctitas, hæc enim est vis illius vocis, vt constat. Tertiò esse perfectè iustum, & sanctum includit, vt anima & facultates eius sint bene dispositæ, & ordinatæ ad finem, & ad omne id, quod honestum est: &, si iustitia sit supernaturalis, vt nunc loquimur, vt hæc bona habitudo, & proportio sit in ordine ad finem, & media supernaturalia. Et hinc consequenter fit, vt persona sic sancta, & grata, sit de se accepta ad gloriam, & apta ad merendum.

Christus ex vi gratiæ vnionis formaliter, sanctus, & gratus est Psal. 44. Isai. 6. Luc. 4. Dan 9. Act. 4. et 10. Nazian. Cyril. Damas. Nizet. Dionys. Turrian. August. Fulgent. Ansel.

Dico ergo primo, humanitatem Christi, seu Christum vt hominem, formaliter ex vi ipsius gratiæ vnionis fuisse absolutè, & simpliciter sanctum, & Deo gratum. Probatur primò ex sanctis Patribus, qui explicantes verba illa Psal. 44. *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ*, & Isai. 61. ac Luc. 4. *Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me*, illa etiam Daniel. 9. *Et vngetur Sanctus Sanctorum*, & Actorum. 4. &. 10. *Vnxit eum Spiritu sancto, & virtute*, dicunt hanc vnctionem, qua Christus homo fuit vnctus, & à qua Christus est appellatus, esse ipsam diuinitatem, seu Verbum, per cuius præsentiam humanitas sanctificatur. Ita Nazian. orat. 36. num. 7. &. 93. & orat. 42. vbi humanitatem dicit deliburam, vnctam, Deificatam ipsa vnione ad Verbum. Vnde Cyril. lib. 4. in Ioan. cap. 29. dicit Christum vocari vnctum, non sicut alios Reges, aut sanctos, sed quia, *Verbum caro factum est*, & ideo lib. de Fide ad Theodos. prope finem, *Cum Verbum*, inquit, *antea non esset Christus, in ipsa carnis assumptione dictus est Christus*, quos Patres imitatus est Damasc. orat. 1. de Imaginibus, ante medium, & lib. 3. de Fide. cap. 3. 4. &. 17. & lib. 4. cap. 6. & Nicer. lib. 3. Thesau. cap. 3. *Ipse*, inquit, *se ipsum vnxit, diuinitas enim humanitatis vnctio est*, quod ferè eisdem Verbis antea dixerat Dionys. Alexand. in epist. contra Paul. Samosat. in princip, quem refert Turrian. in Oplotheca, dicens Christum non indiguisse vnctione externa, vt sit res quam nomen eius præ se fert, id est vnctus, *Quia per se vnctus est, & sibi ipsi, ipse est vnctio*. Ex Latinis vero August. de Trinitate cap. 26. *Tunc*, ait, *vnctam fuisse inuisibili Deo humanam naturam, quando diuinæ est iuncta persona*, & idem ferè scribit lib. 3. contra Maximin. cap. 16. & Fulgent. de Incarnatio. & grat. cap. 10. vnde optime Anselm. in cap. ad Hebræ. 1. *Non ante conceptus & postmodum vnctus, sed hoc ipsum de Spiritu sancto & carne Virginis concipi, Spiritu sancto vngi fuit*, quæ Verba A sumpta sunt ex Gregor. lib. 9. regist. epistol 61. & multa similia afferemus infra quæstione. 15. &. 16. *Gregor.*

Obiectio.

Dicet aliquis, hæc omnia exponi posse non formaliter, sed causaliter, id est, non quia ipsum Verbum per se sit forma sanctificans humanitatem, seu hunc hominem, sed quia fuit radix & fons, à quo sanctitas in illam animam manauit, sic enim dicit ijdem sancti, animam Christi per ipsam vnionem factam esse impeccabilem, quod hoc modo necessario exponendum est infra quæstio. 15. ostendemus, & Gregor. Nazian. orat. 51. post medium dicit etiam totum humanum genus fuisse per humanitatis susceptionem sanctificatum. Sed in primis, si verba Sanctorum ponderentur, solutio non satisfacit, dicentes enim vnctionem humanitatis fuisse diuinitatem ipsam, non potuerunt clarius rationem formalem explicare, præsertim cum expresse dicant per ipsammet vnionem qua Christus constituitur, esse diuinitate vnctum: & Hilar. 7. lib. de Trinitate, & Chrysost. homil. 60. in Ioan. exponentes vt supra citaui verba illa Ioan. 10. *Quem pater sanctificauit*, de sanctificatione Christi in humanitate, dicunt, sanctificatum esse Christum à patre, non vt alios homines, sed ipsa diuinitate, in persona Filij humanitati vnita, & ideo dicitur Pater sanctificasse, & misisse, quia ipsa missio, quæ per incarnationem facta est, fuit humanitatis sanctificatio. Deinde ex illamet sanctorum interpretatione rectè intellecta, & accommodata etiam efficitur quod intendimus. *Gregor. Nazian. Respon. Hilar. Chrysost.*

Quod ita declaro, explicando simul rationem conclusionis, nam primum necesse est humanitatem assumptam, seu hunc hominem maximo amore supernaturali à Deo diligi, quia maximum supernaturale donum in sua humanitate à Deo suscipit, quod est effectus, vel obiectum diuinæ dilectionis, totum naturæ ordinem superantis: ergo illa vnio præcisè per se ipsam reddit illam naturam maximè Deo gratam, & dilectam, non quatenus hæc denominatio dilecti esse potest extrinseca ab actu diligentis, sed quatenus dicit obiectum dilectionis, quod amor diuinus, & efficax, non tam supponit quàm constituit, per donum illud, quod amando confert. Rursus hoc donum gratiæ vnionis tale est, vt nullam secum admittat peccati maculam in natura vnita, vnde per se habet constituere hunc hominem innocentem, constituit ergo sanctum, & gratum Deo, id est supernaturaliter dilectum tali dilectione, quæ necessario omne odium excludat, & constituat obiectum intrinsecè dignum tali amore. Ad hæc hoc donum tale est, vt ratione illius debeantur humanitati omnes supernaturales perfectiones, quibus ad vitam beatam, & rectam operationem bene disponitur, vt inferius ostendemus, de ratione autem doni formaliter sanctificantis non est vt præcisè per seipsum conferat omnem perfectionem, sed satis est, vt ipsum per se reddat animam dilectam, & gratam, & secum afferat alia dona, vt in gratia ipsa habituali, quæ est in essentia animæ necessario dicendum est. Vnde sit tandem hunc hominem Deum ex vi vnionis hypostaticæ habere in se, & in

sua natura sufficientem dignitatem, & quandam gratiam, ob quam illi debeatur beatitudo æterna, ergo verisimum est hunc hominem constitui iustum, & sanctum formaliter ex vi ipsius gratiæ vnionis.

humanitas non potest vniri verbo quin hic homo constituatur gratus

Ex quo infertur primo, nõ potuisse humanitatẽ vniri Verbo hypostaticè, quin hic homo etiam secundum humanitatẽ constituatur gratus Deo & sanctus. Probatur ex ratione facta, quia non potest non esse supernaturaliter dilectus, & innocẽs, & dignus omni dono gratiæ, & gloriæ, hoc autem satis, superq; est ad veram sanctitatem, & iustitiam, nam licet posset Deus non acceptare illam animam ad gloriam, id est statuere illam nunquam et conferre, hoc tamen non excludit internam sanctitatem, sufficit enim, vt homo in se habeat vnde sit dignus illa gloria, siue Deus illam velit dare siue non: similiter enim homini habenti gratiam habitualem posset statuere Deus nunquam conferre gloriam, & nihilominus ipsa gratia retineret suam dignitatem, & proportionẽ cum gloria, hanc vero dignitatem multo altiori modo confert gratia vnionis. Et confirmatur hoc quia fieri non potest, vt operationes humanæ talis hominis non sint moraliter infiniti valoris, & dignitatis, & de se maximè gratæ Deo, vt supra quæst. 1. art. 2. latè dictum est, & infra quæst. 19. iterum dicemus, contra eos, qui falsò existimant gratiam creatam fuisse Christo necessariam ad meritum: sed hunc valorẽ habent opera ex dignitate personæ operantis, & propter coniunctionẽ, quam cum illa habent media natura, ergo multo magis ipsa natura assumpta, seu persona, vt in illa subsistens est grata, & iusta, &c.

Dubium.

Dices etiam si humana natura vniretur personæ angelicæ sanctæ, & iustæ, non esset necessarium ipsam humanitatem esse iustam. Respondetur. exemplum esse in multis dissimile. Primo, quia cum persona angeli nõ sit per se sancta, sed per accidens, non vniretur humanitati, vt sancta, quia solum vniretur secundum suam personalitatem, at vero persona Verbi, vt sic, per se ipsam est ipsa sanctitas: deinde persona angeli non necessario excluderet culpam, seu malitiam à natura assumpta non solum de potentia absoluta, sed neque ex natura rei, at vero persona Verbi excludit illam, non solum ex natura rei, sed etiam de potentia absoluta.

Solutio.

Deus potuit assumere humanitatẽ, sine gratia habituali.

Secundo infertur potuisse Deum assumere naturam humanam sine gratia habituali, quanuis non possit eam assumere, quia sibi gratam eam reddat. Probatur prior pars, quia cum illa gratia sit qualitas omnino distincta ab anima, & à gratia vnionis, & formaliter non concurrat ad vnionem, vt supra dictum est, nec sit dispositio ad illã, sed veluti effectus illam consequens nihil repugnat, si Deus sustineat influxum illius, conseruando vnionem: nullam enim vel physicam contradictionem, vel moralem indecentiam alicui virtuti contrariam hoc includit, sicut etiam posset Deus assumere naturam, & per eam nullas supernaturales operationes exercere, vel certe illas efficere per auxilia, & non per habitus, quid enim repugnat? Posterior verò pars iam probata est, potest enim ille effectus, scilicet esse gratum, ab alia gratia formaliter fieri præter habitualem, scilicet, à gratia vnionis. Qui vero dicunt potuisse A assumi humanam naturam in puris naturalibus, atque adeo nec gratam, nec ingraram Deo, non satis animaduertere videntur quid dicant, nam si humanitas assumitur necessario suscipit donũ superans non tantum naturam, sed etiam omne aliud donum gratiæ, quomodo ergo dicetur assumi in puris naturalibus? Nisi forsasse dicatur sumi in puris naturalibus quoad operationes, vel alias naturæ perfectiones: sed hoc non obstat, vt dixi quin homo ille esset gratus. Dices, tamen nõ esset amicus, quia non haberet vinculum mutui amoris. Respondetur, ipse homo esset gratus & dilectus, & ita ex parte Dei non deesset vinculum amoris, ipse vero homo etiam amaret Deum vel dilectione supernaturali, si daretur illi auxilium etiam sine habitu, vel saltem dilectione naturali, & prout posset, & hoc satis est.

Dico secundò. Gratia vnionis præcisè ac formaliter per se ipsam non confert humanæ naturæ omnem iustitiæ ac sanctitatis perfectionem, quæ in homine iusto & sancto necessaria est, vt sit omni ex parte bene affectus & præparatus ad B beatitudinem, & omnem rectam operationem. Hæc conclusio non solum est communis Theologorum, sed per se ita clara, vt tantum indigeat terminorum expositione, quia sola vnio hypostatica solum confert dignitatem personalem, non vero confert animæ illam pulchritudinem, & quasi naturam ac formam proportionatam gloriæ, quam confert gratia habitualis, neque illam propensionem, & proximam facultatem bene operandi, quam conferunt virtutes, nam isti omnes sunt effectus formales & physici horum habituum, quos Verbum non potest per se ipsum formaliter supplere, tantum enim per se confert ipsum subsistere. Confirmatur & declaratur primo, quia ad perfectam sanctitatem per essentiam Verbi diuini, vt Deus est, pertinet non tantum personalis dignitas Verbi, sed etiam naturalis, & essentialis virtus ac perfectio, quam habet in ipsa natura diuina, ergo ad consummatam perfectionem & sanctitatem Christi hominis pertinet, non tantum dignitas personæ, sed etiam optima dispositio & affectio ipsius naturæ humanæ, quæ sanctitas quædam est ipsius naturæ, cum in ordine ad vltimum finem, & ad omne id, quod est honestum conuenienter illam disponit. Confirmatur secundò, quia corpus humanum propriè sanctificari dicitur quando redditur aptum, & accommodatum ad opera sanctitatis, quod non fit sine aliqua interna dispositione bona quæ moderetur affectus, & promptitudinem conferat ad honestum operandum: ergo quanuis caro Christi per ipsam vnionem possit dici formaliter sanctificata, quia est caro Dei effecta, tamen vt omni ex parte iuxta capacitatem suam sit perfectè sanctificata, requirit illam internam bonam dispositionem, & quasi ordinatum concentum facultatum omnium, quam Verbum per se ipsum formaliter conferre non potest.

Dices cur subsistentia Verbi, sicut per se ipsam dicitur facere formaliter gratum & sanctum, non poterit etiam eodem modo conferre omnem aliam bonam affectionem & dispositionem ad perfectam sanctitatem pertinentem? Respondetur, quia denominatio illa grati aut sancti præter subsistantialem perfectionem subsistendi, quã C

Vel-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verbum per se ipsum confert humanæ naturæ, non addit aliquem alium effectum physicũ, sed solum explicat, vel dignitatem & excellentiam illius personæ, vel singularem Dei dilectionem à qua donum illud proficiscitur, vel moralem quandam dignitatem, quæ ratione illius doni conuenit humanæ naturæ, qua singulari modo est consecrata, & coniuncta Deo, & ita dilecta, vt non possit esse in ea aliquid, quod illi displiceat, nec declinet ab eo, quod rectum est: at vero illa bona dispositio & affectio naturæ, dicit peculiarem effectum physicum & formalem, qui propriam formam requirit, quam Verbum ipsum supplere non potest.

Obiectio. Dices secundo, quomodo hæ duæ assertiones inter se cohærent: nam si aliquæ aliæ perfectiones præter ipsam subsistentiam Verbi necessariæ sunt ad perfectam sanctificationem, ergo Verbum per se ipsum non perfectè sanctificat. *Responsio. Vnio hypostatica quomodo sanctificet Damasc.* Respondetur primum sanctificare perfectè in suo genere, seu substantialiter, vt Damasc. dixit, non tamen omni modo seu accidentaliter: & quia perfectio creaturæ qualis est anima Christi per accidentia cõsummatur, ideo præter substãtialẽ vnionem indiget illa anima ad consummatam perfectionem suæ sanctitatis formis accidentalibus, vt sunt operationes rectæ, & principia earum. Vnde dici etiam potest, Verbum per se sanctificare perfectè intensiuè, quia confert sanctitatẽ, quæ eminenter continet hæc omnia, & illa secum affert iuxta naturæ assumptæ capacitatem, & ideo vt supra diximus disputat. 14. sectio. 2. quanuis subsistentia Verbi & dignitas in se vna sit, aliter tamẽ dicitur sanctificasse humanitatem, quam naturam irrationalem si illam assumeret, quia illa non esset capax moralis dignitatis, neque honestæ operationis & beatitudinis, sicut est humanitas.

Ex quibus tandẽ vt in forma quæstioni respondeam. Dico tertiò, quanuis Christus vt homo Deus, non indiguerit gratia creata, vt esset gratus Deo & sanctus, fuit tamen illi necessaria ad consummatam perfectionem & statum sanctitatis. Vtraque pars conclusionis patet ex duabus conclusionibus positis. Fundamentum vero primæ sententiæ nihil obstat, quia esse gratum vt sic, non est effectus formalis adæquatus gratiæ creatæ, sed esse gratum tali modo, scilicet per participationem diuinæ naturę. Quæri vero hic solet an ad meritum indiguerit Christus Dominus hac gratia creata habituali. Sed hæc quæstio ad hunc locum non pertinet, & supra. q. 1. art. 2. ferè 4 nobis expedita est, & inferius. q. 19. in proprio loco tractabitur.

SECTIO II.

Qua certitudine tenendum sit animam Christi habuisse gratiam habitualem.

FVit prima quorundam Theologorum opinio (si tamen opinio dicenda est) qui negarunt animam Christi habere hanc gratiam, nam esset in illo superuacua, quia solum confertur ad sanctificandum, & sine illa est anima Christi sanctificata. Ita refert Palud. in. 3. distinct. 13. quæst. 1. *Palud.* qui non admodum hanc sententiam reprehẽdit.

Secunda sententia licet fateatur esse in Christo hanc gratiam, non tamen existimat hoc ita certum, sicut de alijs hominibus, quia alij simpliciter illa indigent ad suam sanctificationem, præsertim paruuli qui nullam aliam inhærentem formam habere possunt, qua sanctificentur, Christus autem non ita illa indiguit. Tum etiam quia de alijs hominibus hoc definitũ videtur in Trident. Sess. 6. cap. 7. iuncto canon. 11. de Christo autem nusquam. *Trident.*

Dico primo, Christi animam habuisse donum gratiæ habitualis. Ita docent omnes Doctores. d. 13. & probatur ex Scriptura simul & patribus, dicitur enim Psalm. 44. *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*, quanuis enim hunc locum supra de gratia vnionis exposuerimus, & interdum alijs modis à sanctis exponatur, tamen de gratia etiam habituali illum intelligit Athanas. serm. 2. contra Arianos. circa finem, dicit enim oleum illud esse sanctificationem, qua Verbum homo factum se ipsum sanctificauit, cuius etiam est Dominus, & qua nobiscum cõmunicauit, & infra, *Ipse est*, inquit, *qui dat, & accipit Spiritum sanctum, dat vt Verbum, accipit vt homo*, & infra *ex eo quod ipse vt homo eam gratiam Spiritus accepit, factũ est vt nos, illam ex plenitudine dimanantem acceperimus*. Quam sententiam aliquãtulum verbis mutatis docet aperte Cyril. tom. 1. Concil. Ephes. c. 1. in epistola ad solitariam vitam agentes, vbi ait nomen Christi propriè tribui iustis, quia Spiritus sancti gratia delibuti sunt iuxta illud. 1. Ioan. 2. *Et vos vnctionem habetis à sancto*, quam vnctionem inquit certum est fuisse in Christo, scriptum est enim Psalm. 44. *Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ*, & Act. 10. *Vnxit illum Deus Spiritu sancto & virtute*. Addit vero singulare fuisse Christo, non solum fuisse Christum, sed etiam Deum, vnde concludit, *Si quis propter hanc solam vnctionem dicat appellari Christum Deum & adorari, eadem ratione dicturum esse nos esse Deos, & adorandos æque ac Christum*, vbi euidenter supponit illam gratiam Spiritus sancti esse eiusdem rationis in Christo, & in nobis, vnde tom. 5. eiusdem Concil. c. 1. in declaratione septimi anathemat. expresse dicit tractans eundem locum: Christum secundum humanam naturam perinde ac vnum ex nobis inunctum esse, quia licet Spiritum sanctum largiatur, tamen vt homo est dispensatorie inunctus est. Similia habet Chrysost. homil. de sancto & venerando Spiritu post med. & Euseb. lib. 4. de demonstrat. cap. 25. & lib. 1. hist. cap. 1. & Hieronym. in id Abac. 3. *Egressus es in salutem populi tui*, inquit, *super omnia vnguentorum genera est vnguentum spirituale, quod vocatur oleum exultationis, quo vngitur Saluator*, & infra, *Participes autem eos puto, ad quos loquitur Ioannes, & vos vnctionem habetis à sancto*, quam vnctionem infra dicit dari in baptismo, & si amittatur, posse per pœnitentiam reparari. Idem sentit Ambros. 1. de Spirit. sanct. cap. 8. & super ad Heb. 1. vbi hoc vnguentum dicit esse gratiam, quæ communis est Christo & nobis quanuis in illo sit excellentiori modo tanquam in capite. Et ad hoc acommodat illud Psal. 28. *Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron quod descendit in oram vestimenti eius, &c.* Neque aliud ibidem sentit Anselm. qui animaduerterit Deum hominem factum esse, quã vngi dicitur, oleum vero esse gratiam seu donum Spiritus sancti, quod eius, inquit, conscientiam exhilararet. Denique Bernardus sermo. 16. in Cãtic. idem oleum explicat esse septem Spiritus sancti dona, quibus Christum replendum fore Isai. prædixerat. Ex quo sumi potest secundum testimonium ad hanc veritatem confirmandam, ex verbis Isaiæ. 11. *Requieuit super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ*, &c. Quem locum de donis etiã gratiæ habitualis exponit aperte Cyril. ibi præ dixisse Prophetam, dicens requieturũ Spiritum Dei multis virtutibus & viribus pollentem: subdit vero, *Prophetam ita artificium suum temperasse, vt non hominem nouum nobis inducat Iesum, deinde Spiritu afflatum, & quasi nostri ordinis esset, charismatum diuinorum participem factum: sed potius Dei Verbum humanam naturam assumpsisse declarat, cumulatum bonis omnibus quatenus ad ipsum naturam pertinet, ac etiam cum humanitate, quæ ad eam spectant, velut sua ac propria sibi vendicantem*. Quibus verbis & rationem explicat propter quam Spiritus sancti charismata humanitati Christi communicata fuerint, scilicet quia ad illius perfectionẽ pertinebãt, & modum, quo illa habuit videlicet vt sibi propria & connaturalia. Ad eundem modum Gregorius. 29. Moral. cap. 3. vel iuxta aliam diuisionem 16. eundem locum tractans, inquit *Redemptor noster, Spiritus operationes simul in se & cunctas & manentes habuit*. Sic etiam Tertullianus libro contra Iudæos cap. 9. numer. 119. *Requieuerat*, inquit, *super illum Spiritus Dei, ideest, vniuersitas spiritualium documentorum, quæ in solum Christum competebat*. Et libro 3. cõtra Marcio. cap. 17. dicit hanc esse pulchritudinem gratiæ spiritualis, & interiorem eius qualitatem, propter quam dictus est, *Speciosus forma præ filijs hominum*. Similia habet libro quinto contra Marcio. cap. 8. numero 126. Et fere Irenæus lib. 3. cap. 19. *Bernard.* *Isai 11.* *Cyril.* *Gregor.* *Tertul.* *Irenæus.*

Tertio probari hoc potest ex verbis Angeli, Lucæ 1. *Quod ex te nascetur sanctum*: Vt de sanctitate omni ex parte perfecta, atque adeo non tantum gratiam vnionis, sed etiam habitualem includente intelligatur, iuxtà id quod Bernard. ait hom. 4. in Missus est, *Singulariter sanctum fuit, quid quod Virgo concepit, & per Spiritus sanctificationem & per Verbi assumptionem*. *Luc. 1.* *Bernard.*

Quarto denique probari hoc potest ex illo Ioã. 1. *Vidimus gloriam eius plenum gratiæ & veritatis*: quo testimonio Scholastici omnes ad hoc probandũ vtuntur, nec sine causa, nam plenitudo gratiæ Christi, hæc omnia complectitur. Sed de hoc testimonio dicam plura infra disputatio. 21. nunc sufficiant ad confirmandam hanc expositionem verba Augu. 15. de Trinita. c. 26. Vbi loquens de donatione Spiritus sancti per gratiam sanctificantem inquit: *Dominus ipse Iesus non solum Spiritum sanctum dedit vt Deus, sed etiam accepit vt homo, & propterea est plenus gratia, quia vnxit eum Deus Spiritu sancto, nõ vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnguento, quo baptizatos vngit Ecclesia*. Vbi sermo est aperte de dono gratiæ creatæ. Vltimo argumentari possumus ratione, quæ ex dictis sect. preced. facilè desumitur, quoniam hæc gratia cũ Christi hominis perfectione maximè congruebat, & suo modo illi necessaria erat, quod magis ex sequenti conclusione constabit. *August.*

Dico secundo, secundum fidem certum existimo, hanc habitualem gratiã esse in anima Christi, esseque donum creatum illi inhærens. Probatur primò, quia communis consensus Sanctorum & Scholasticorum consurgentium in assertionem alicuius veritatis, vt indubitatam & in scripturis contentam, facit certitudinem fidei ita vero est in proposito, vt ostensum est. Secundò quia de fide est Christi animæ fuisse charitatem infusam, hoc enim donũ commune esse omnibus iustis, quorum princeps Christus est, Scriptura passim docet, & Paulus vniuersè dicit, sine charitate nihil cætera valere: quis ergo sine nota hæresis negare potest charitatis donum infusum fuisse animę Christi? Hoc autem donum non est solum operatio quæ transit, sed aliquid permanens per modum habitus, sic enim intelligunt Patres & Concilia Scripturas, quæ de hoc dono loquuntur. Et non minus Christum hominem, quam alios iustos comprehendunt, vt est illud ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Multo ergo magis diffusa est in corde Christi, de quo Paulus ait ad Ephesios 3. *In charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum, scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi*. Vnde idem Christus dominus Ioan. 15. quoad hoc donum, eodem modo de se & alijs iustis loquitur, cum dicit: *si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione*. Hoc autem loco per gratiam habitualem solum intelligimus creatum donum, quo mediante Spiritus sanctus inhabitat animã iusti, siue illud sit gratia in essentia animæ, siue charitas in potentia, siue hæc re, siue ratione distinguantur: hæc enim sub opinionem cadunt. Vnde arguitur tertiò, quia licet speciatim de Christo non sit hoc definitum, tamen generatim de iustis definitum est, iustificari per infusionem gratiæ & charitatis, vt constat ex Triden. sess. 6. c. 7. & can. 11. vbi constat nomine gratiæ & charitatis nõ intelligi operationem, nam illa doctrina generalis est de iustificatione, tam adultorũ, quam paruulorum, constat autem donum hoc in paruulis non posse esse operationem. *Charitas animæ Christi infusa est. Paulus.* *Cõc. Trid.*

Neque etiam dici potest Concilium loqui de dono abstrahente ab operatione, vel habitu, tũ quia loquitur de iustitia, quæ eiusdem rationis est in omnibus hominibus iustis: tum etiam, quia explicando causam formalem illius iustificationis, illam distinguit ab operatione, & dicit esse vnicam, & infundi secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem, & effici per sacramenta: tum præterea quia de fide est, baptismum non minus conferre gratiam adultis, quam paruulis, cùm tamen non conferat operationem: imo fieri possit, vt dum adulti baptizantur & iustificantur, actu non operentur. Propter quod idem Concilium sessio. 6. cap. 14. & sessio. 14. cap. 1. & 4. definit gratiam comparatam per baptismum, & amissam per peccatum, posse iterum per pœnitentiam reparari, quod dici non potest, nisi de gratia habituali & permanente. *Paulus.* *De fide est gratiam, & charitatẽ in iustu esse quid permanens.*

Est ergo de fide ex hac definitione, gratiã & charitatem non tantum per modum operationis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis, sed etiam per modum formæ permanentis, & inhærentis, infundi iustis: hæc ergo definitio etiam Christum hominem comprehendit, quia vt ostensum est, Scriptura, & Patres non minus docent habitare Spiritum sanctũ in anima Christi per hæc dona, imo multo perfectius, quam in alijs iustis. Concilium autem generaliter explicuit hanc doctrinam Sãctorum, de donis quæ permanent & inhærent: & quanuis non vsus fuerit nomine habitus in genere, tamen cum in specie vtatur nomine gratiæ & charitatis, perinde esse existimo: quanuis in rigore certior sit res his nominibus, quam illis explicata.

Ob quam causã Christo dona gratiæ collata sint.

Vltimo tandem ratio iam tacta est, quia licet hæc dona non fuerint necessaria animæ Christi ad excludendum peccatum, sicut sunt homini lapso, neque etiam ad primam seu primariam eius sanctificationem, sicut fuerunt necessaria Angelis, vel Adæ in statu innocentiæ, quia Christus habuit aliam priorem, & excellentiorem sanctificationem: tamen ad debitam illius animæ pulchritudinem, & dispositionem, & ad connaturalem modum operandi, atque adeo ad perfectam participationem diuinitatis, & consummatam iustificationem, tam necessaria fuit hæc gratia animæ Christi, sicut alija, vt bene indicauit D. Tho. hic ad primum, & infra art. 9. ad 1. Aliũde vero hæc optima dispositio erat illi animæ multo maiori ratione conferenda, propter dignitatem personæ Verbi, & diuinæ naturæ, cui erat coniunctissima: nam inde etiam habuit, vt esset quasi quoddam vniuersale principium, & perfectissimum exemplar gratiæ alijs conferendæ. Habuit etiam inde perfectissima dona sapientiæ, & scientiæ, ac visionis Dei: cum tamen non minus opportuna, & necessaria sint hæc dona sanctificantis gratiæ. Denique corpori etiam ipsi, quanuis vnito Verbo, imo quia vnitũ est Verbo, data sunt creata dona gloriæ tempore conuenienti: quod non minus certum est, quam sit de alijs hominibus, quorũ corpora futura sunt cõformia corpori claritatis eius. Cur ergo non idem existimandum est de donis animæ? Vnde non immeritò existimari potest, hanc veritatem doceri ab omnibus Patribus, & Conciliis, tradentibus vtranque naturam diuinã, & humanam fuisse in Christo perfectam omnibus proprietatibus, & perfectionibus ad vtranq; pertinentibus. Sed hanc rem elegantibus Ambrosij verbis concludamus, ille enim libro de Spiritu sancto c. 11. cum dixisset, Christum de Spiritu sancto natum esse, & renatum, subdit, *Quem natum de Spiritu sancto cõsitemini, quia negare non potestis, si tacuerit negatis: magna insipientia est, vt quod singulare est hominum, cõsitearmini, quod commune est hominum, denegetis.*

Ambr.

Gratia habitualis eiusdem rationis est in Christo & in nobis. Richar. Caiet.

Ex quibus colligo & dico tertio, hanc gratiam habitualem in Christo, & in alijs hominibus iustis esse eiusdem speciei, & rationis essentialis. Quod notauit Richar. d. 13. art. 1. q. 1. & Caieta. infra art. 11. circa ad tertium, & assumitur ex omnibus adductis testimonijs, & rationibus, quę vel expresse hoc affirmant, & probant, vel certe manifestè supponunt. Et ratione patet, quia charitas animæ Christi eiusdem rationis est cum nostra, habet enim obiectum formale, & modum tendẽdi eiusdem rationis: similiter etiam visio beata, & lumen gloriæ sunt eiusdem rationis specificæ in Christo, & alijs beatis, vt infra ostendemus. Deinde gratia sanctificans, quæ in nobis est, est suprema quædã participatio diuinæ naturæ, qua fortasse nulla potest esse maior per qualitatẽ creatam, cum non possit habere operationes connaturales meliores, quam sint visio, & amor supernaturalis Dei. Denique nullum est fundamentũ ad fingendam hanc distinctionem, cùm tamen Scriptura, & Patres, vt dixi, eodem modo loquantur de hac Christi gratia, & nostra. Et potest hoc inde confirmari, quod Christi anima, sicut est exẽplar nostræ gloriæ, ita & nostræ iustitiæ, iuxta illud ad Roman. 8. *Quos prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui.* Oportuit autem vt perfectissimũ exemplar esset eiusdem rationis, quoad fieri posset.

Rom. 8.

Sunt vero quidam discipuli D. Thomæ, qui licet propter nonnulla ex adductis fateantur, gratiam habitualem Christi, & nostram, secundum absolutam essentiam suam cõsideratas, esse eiusdem speciei: tamen secundum modum essendi, & ex parte subiecti dicant gratiam Christi esse alterius rationis & essentiæ. Sed hoc existimo tãtum ad quendam loquendi modum pertinere, qui non admodum mihi placet, quia in ipsa Christi gratia reuera nihil est specie differens à gratia nostra: solum est in illa singularis coniunctio ad Verbum, & ad gratiam vnionis, ad quam ordinata est, ex qua coniunctione habet, vt aliquos esse eius possit efficere, quos non potest priuata gratia aliorum hominum. Sed hæc omnia nullam in illa indicant differentiam specificam, sed solum habitudines quasdam pertinẽtes ad moralem dignitatem. Quis enim dicat, humanitatem Christi & aliorum hominum secundum se esse eiusdem speciei, quatenus vero sunt in hoc, vel illo supposito differre specie, quia humanitas Christi habet dignitatem quandam, vel quia potest esse principium aliquorum effectuum, quos alij homines efficere non possunt? Sed cum de re constet, de modo loquendi non admodum laboro.

D. Thom.

SECTIO. III.

Quãdo & quomodo data est animæ Christi hæc gratia habitualis.

Dico primo, hæc gratia data est Christi animæ simul tempore cum ipsa gratia vnionis. Hæc est communis Scholasticorum sententia, qui non solum hoc docent, sed etiam ab illo instanti habuisse omnem gratiam habitualem, omnemque intensionem eius, quam perpetuo erat habiturus, absque vllo illius augmento, vel mutatione. Et hoc sensu intelligitur conclusio posita, & asseritur à Diuo Thoma infra, articulo duodecimo, & decimo tertio, & in quæstione trigesima quarta, articulo primo & quarto, & in tertio, distinctione decima tertia, quæstione prima, articulo secundo, quæstiuncula secunda. Vbi reliqui Doctores consentiunt, & colligitur ex verbis Isai. 11. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini.* In eodem ergo momento, quo beata Virgo fioruit (vt ita dicã) concipiendo Filiũ, requieuit super eũ Spũs Dñi: & hoc magis cõfirmabimus infra, agentes de Scientia beata animæ Christi.

D. Thor.

Isai. 11.

Ratio vero est, quia hæc gratia data est Christo ratione vnionis personalis, vt dictũ est, & iterum statim dicetur, ergo habuit illam simul cum ipsa vnione, quã rationem insinuare videtur Damascen. lib. 3. de fid. c. 11. cum ait, eos qui dicunt vẽ in gratia profecisse Christum, non existimare, vnionem esse factã à principio cõceptionis. Colligi etiam potest ex Aug. 15. de Trin. c. 16. Secũdo ostendemus infra, animam Christi ab instanti suæ creationis esse beatã, vnde necessariò fit, ab eodem instanti habuisse gratiam consummatã. Tertio, quia Christi animæ omnis gratiæ perfectio tribuenda est, magna autem perfectio est, habere à principio totam gratiam. Contra hanc veram conclusionem hoc sensu expositam, obijci potest locus ille Luc. 2. *Puer autem crescebat ætate, sapientia, & gratia.* Sed hunc locum exponit D. Th. infra art. 12. ad 3. vbi aliquid addemus.

Gratia habitualis per se fieret naturæ, quã gratia vnionis. D. Thom. Caiet. Soto. Alensis. Concilium Francof. Psal. 44.

Dico secundo, quanquam hæc gratia simul tẽpore fuerit cũ gratia vnionis, ordine tamen naturæ fuit posterior, ad modũ proprietatis connaturalis, quasi resultantis ab illa. Hæc cõclusio partim in superioribus probata est disput. 10. sect. 1. vbi ostendimus gratiam habitualem non antecessisse ordine naturæ gratiam vnionis: quod vero subsecuta sit, affirmat supra D. Th. quem Caiet. & alij Thomistæ sequũtur, & Soto in 4. d. 19. q. 1. ar. 1. Tenet etiam Alex. Alens. 3. p. q. 8. mẽ. 3. art. 4. §. vlt. Et colligi potest ex Concil. Francofordẽ. epist. ad Episcop. Hispan. col. 7. vbi tractans locum illum Psal. 44. *Propterea vnxit te Deus Deus tuus.* Differentiam constituit inter nos & Christum, quod nos per gratiam, ille vero vnctus est per naturã, quia in illo plene fuit diuinitas. Nec videtur solũ loqui de vnctione, quæ formaliter est ab ipsa diuinitate, nam paulo antea illam vnctionem explicauerat per dona creata. Præterea probari hoc solet ex Augu. in Enchir. c. 40. vbi dicit, gratiam quodammodo factam esse Christo naturalem ratione vnionis: quæ verba de gratia habituali intelligit D. Tho. infra art. 13. ad 1. & satis cõgruè, quia licet exponi possẽt de gratia vnionis, tamẽ ipse Augu. videtur distinguere hanc gratiam ab ipsa susceptione humanæ naturæ, ratione cuius illa gratia facta est naturalis. Sicut esse impeccabilem naturale est Christo ratione vnionis, vt ibidem dicit, cũ tamen esse impeccabilem, aliquod donum includat distinctũ ab vnione. Tertio, idẽ sensit Cyril. loco supra citato Isai. 11. cum dixit, Christum habuisse hæc charismata Spiritus sancti, non ad modum aliorum hominum, quasi ad uentitia, sed vt sua & propria. Et lib. 1. in Ioan. c. 17. eodem sensu dixit, alios sanctos, non sua, sed superiori virtute signa & miracula effecisse: Christum vero, vt virtutum omnium dominum, & ratio est de gratia habituali. Quarto, Basilius in id Psalm. 44. *Propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ.* Intelligens per hoc oleum Spiritum sanctum, quatenus spirituale gaudium confert, & consequenter cætera dona, & virtutes, quæ gaudium illud secũ afferunt: differentiam constituit inter Christum & alios homines, quod alij *Labore & exercitatione hæc assequuntur, Christo autem naturalis est ad boni prosecutionem proprietas, & ad iniquitatis fugam perquam familiaris alienatio.* Et fere similia verba habet Dionysius Alexandrinus in supra citata epist. contra Paulum Samosat. Ad hanc denique sententiam accommodari solent illa Scripturæ testimonia, Isai. 42. *Suscipiam eum, dedi Spiritum meum super eum.* Et Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis:* Quibus significari videtur, hæc dona manasse ex susceptione humanitatis, & Christum habere hanc gratiam, quia est vnigenitus: sicut etiam Ioan. 3. dicitur, *Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu eius.* Vltimo probatur ratione, ex eisdem locis desumpta: nam cum per vnionem natura humana sit effecta natura Filij Dei, hoc titulo illi debetur maxima perfectio & participatio optimorum donorum Dei, qualia sunt gratia & gloria. Item debentur illi optimæ operationes, proportionatæ diuinæ personæ subsistenti, ergo & accommodatæ facultates, seu principia operandi: hæc ergo omnia data sunt ratione vnionis, & consequenter ordine naturæ sunt posteriora quam illa.

Dionys. Alexan. Isai. 42. Ioan. 1. Ioan. 3.

Et hinc colligitur, hanc gratiam habitualem posse dici connaturalem Christo, quanuis in modo loquendi contradicere videantur Bonau. in 3. d. 4. art. 1. q. 3. Richar. art. 3. q. 1. Duran. q. 3. quia illa gratia simpliciter est supernaturalis humanitati, & libere illi datur, supposita vnione. Sed in re non potest esse dissensio, certum enim videtur, hanc gratiam habitualem non dimanare ab vnione hypostatica, per modũ proprietatis physicæ, ac necessariò ab illa dimanarist: hoc enim verisimile non est, quia ipsa subsistẽtia Verbi vt sic, non est proprium & formale principium agendi, vt supra dictum est, vnde per seipsam, & immediate, quatenus subsistentia est, non habet efficiẽtem influxum in hanc gratiam, sed solum ratione voluntatis, & omnipotentiæ communis Patri & Spiritui sancto: voluntas autem diuina libere, sine dubio, confert hanc gratiam animæ Christi, etiam supposita vnione: quod per se manifestũ, & certum existimo, quia nihil est, quod talẽ necessitatem imponat diuinæ voluntati, vt supra etiam diximus. Cuius etiam signum est, quod ex sola sua sapientia, & libertate cõtulit illi tantam gratiam & non maiorem, nec minorem, vt in sequentibus dicemus. Non ergo dicitur hæc gratia cõnaturalis, quia physicè profluit, sed quia ex natura rei, & ex dignitate talis vnionis debetur, ita vt illam non conferre, sit præter ordinem connaturalem, & proportionatum tali vnioni.

Bonauen. Richar. Duran. Gratia habitualis cõ naturalis Christo, quo sensu.

SECTIO. IIII.

Vtrum præter gratiam habitualem fuerit animæ Christi necessaria aliqua actualis gratia.

Supponо ex materia de gratia duplicem esse gratiam, scilicet habitualem, de qua hactenus diximus, & dicemus plura in sequentibus: & actualem, quæ in excitantem, & adiuuantem diuiditur. Sub qua diuisione omnes alias comprehendimus, & nomine adiuuantis intelligimus illud auxilium, quo Deus actu, & intime influit in opera gratiæ: nomine vero excitantis, omnia, alia auxilia supernaturalia comprehendimus quibus Deus præuenit, vel excitat semper ad bonum, vel à malo liberat, & custodit. Aduer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tendum enim secundo est, hanc gratiam actualẽ propter hæc duo esse posse necessariam, scilicet, vel ad operandum supernaturale bonum, vel ad vitandum malum, seu peccatum, vt ex doctrina de gratia cõstat. Ex qua etiam sumo gratiam adiuuantem propriè explicatam dicto modo, ad actus naturales non requiri, quia illi cum concursu naturali efficiuntur: ad actus vero supernaturales in nobis est necessaria, quia ad illos indigemus altiori concursu; at vero gratia excitans ad vtrosque actus potest esse aliquo modo necessaria, vel vtilis iuxta varietatem, vel perfectionem, vel multitudinem actuum.

Dico ergo primò, tam necessaria fuit animæ Christi ad supernaturales actus efficiendos gratia actualis adiuuans, sicut nobis. Hæc conclusio quamuis non asseratur a Theologis, quia de hac re nihil expresse disputarunt; tamen suppositis principijs de gratia, est certa: & primo patet inductione, quis enim dubitet indiguisse intellectum animæ Christi actuali auxilio supernaturali ad videndum Deum, & voluntatem ad amandũ ex charitate? hoc autem auxilium vocamus gratiam adiuuantem. Ratio vero est, quia isti actus in se sunt supernaturales, & respectu animæ Christi & potentiarum eius, etiam sunt supra illarum vires naturales, ergo concursus necessarius ad illos actus est supernaturalis, tam secũdum se, quã respectu illius, cui datur, hic autem concursus supernaturalis dicitur gratia adiuuans. Dicetur forte per Verbi præsentiam, cui anima Christi & potentiæ eius coniunctæ sunt, satis suppleri & adnuari naturalem defectum harum potẽtiarum, & ideo non ita esse necessariam illi animæ gratiam adiuuantem. Sed contra, quia, vt sæpè dictũ est, vnio hæc Verbi per se ac formaliter, præcisè terminata est ad subsistendum, & non est forma le principium, vel ratio efficiendi aliquid, ergo non potest per se supplere defectum, quem natura assumpta habet ad aliquid efficiendum. Sicut si calor existens in hoc vel illo subiecto nihil ab illis, vel eorum formis adiuuetur ad agendum, nõ poterit plus agere in vno quã in alio propter nobilitatem subiecti. Et cõfirmatur primo, nam potentia naturalis non potest adiuuari a Verbo ad actum supernaturalem, nisi quatenus Verbum ipsum per se actu influit in illum actum, seu mouet & eleuat potentiam ad illum, sed hic influxus & motio cum sit effectio quædam, necessario debet esse communis Patri & Spiritui sancto, non ergo est a Verbo, vt peculiariter vnito hypostatice, sed vt a causa prima & principali adiuuante, ergo totum illud auxilium pertinet ad adiuuantem gratiam, & est eiusdem rationis cum auxilio, quod datur alijs hominibus ad similes actus. Et confirmatur secundo, quia propter similem rationem ad actus naturales indigebat anima Christi a eodẽ concursu naturali, quo indigent aliæ animæ: & similiter ad miracula facienda indiguit gratia miraculorum, & sic de alijs. Solum ergo est differentia, quæ ex fine præcedentis sectionis sumitur, quod hæc gratia quamuis in se sit verè gratia & supernaturalis animæ Christi, tamẽ respectu animæ vnitæ est veluti naturalis cõcursus illi debitus ratione vnionis modo ibi explicato. Et hæc sufficiunt de gratia adiuuante.

Obiectio.

Responsio.

Dico secũdo, Anima Christi Verbo vnita etiam indiget gratia excitãte a dsupernaturales actus, accommodata tamẽ statui, in quo est constituta. Ad explicandam & probandã hanc conclusionem aduertendum est primo, hãc gratiam excitantem posse intelligi vel in intellectu per aliquam reuelationem, vel præuenientem cogitationem, aut in voluntate per motiones aliquas, seu actus, vt constat ex doctrina de gratia. Aduertendum est secundo, animam Christi vnitam Verbo posse considerari, vel vt constitutam in statu beatitudinis, & ornatam scientia infusa, & alijs similibus perfectionibus, vel præcisè vt vnitam Verbo absq; visione beata, posset enim assumi & relinqui in statu viatorum: si primo modo considerur, sicut de facto semper fuit, nulla gratia excitante indiget ad supernaturalia opera, neq; in intellectu præter visionem beatã, & scientiam infusam, quã semper habuit: neq; in voluntate præter amorem, quo necessario Deum semper dilexit, ipsa enim visio fuit illi sufficiens principium, vt per seipsam posset veluti se excitare, & applicare ad considerandum, quidquid ad omnem rectam & supernaturalem operationẽ necessarium est: amor vero satis etiam mouit & impulit illam voluntatẽ ad omnem huiusmodi actũ. At vero si fingamus illam animam esse assumptam in statu viatoris, sine dubio non obstante vnione indigeret ad dictos actus supernaturales eadẽ gratia excitante, qua indiget quælibet alia anima non vnita Verbo, in eode proportionali statu constituta, ita vt tantũ in vnione differant, quod mihi tã certum est sicut 1. conclusio posita, & eodem modo proportionaliter probandũ est, non n. posset anima vnita magis concipere fidẽ seu cognitionem supernaturalẽ sine præuia inspiratione aliqua & motione diuina, quam quælibet alia anima non vnita, & sic de alijs. Ratio vero est eadem, scilicet quia necessitas huius gratiæ est ex eo, quod totus ordo horũ supernaturalium actuũ, est supra naturalem capacitatẽ animæ humanæ, ergo eodẽ modo est supra capacitatẽ naturalẽ animæ Christi etiam vnitæ, quia vnio non immutat capacitatem naturalem, neq; per seipsam formaliter eleuat potentias, nec confert illis supernaturalia obiecta, vt ex ratione supra facta constat, ergo.

Animæ Christi vt beatæ, nõ indiguit gratia excitante, indiguit tamen vt viatrix.

Dico tertio, Anima Verbo vnita etiã indiget speciali auxilio excitante vel adiuuante ad seruãda præcepta & vitandũ omne malũ iuxta rationẽ status, in quo est constituta. Suppono animã vnitam Verbo, nec posse peccare, nec esse in peccato, quod infra q. 15. est demonstrandũ: vnde fit, Christum seu hominẽ Deum, esse non posse, etiã de potentia absoluta, in statu (quẽ vocãt) naturæ lapsæ, quia ille status culpã includit. Præter hunc vero statũ potest huiusmodi homo in alijs statibus considerari, seu de potentia absoluta constitui, qui cões sunt puris etiam hominibus. Primus est status gloriæ seu beatitudinis, qui maximè cõnaturalis est homini Deo, & propterea in illo fuit semper Christus dũs secundum animam, & in hoc statu nulla alia indiguit speciali gratia ad seruãda præcepta & vitandũ omne malũ, quia ipsa beatitudo intrinsecũs ac necessario hoc secũ affert, vnde præter illam solũ est necessarius cõcursus ad operandũ ipsis actibus, seu operibus præceptis accõmodatus. Secundus vero status huius hominis Dei esse posset status puri viatoris ad consequendam supernaturalem beatitudinem tendentis, hic enim status quanuis de facto nunquã fuerit possibilis, tamen est de potentia absoluta, & in eo indigeret Christus eisdem auxilijs gratiæ excitantis vel adiuuãtis, ad seruanda omnia præcepta, & semper sine vllo defectu honestè operandum, quibus indigeret purus homo peccato carens, & in simili statu constitutus, solum interueniente differentia inter eos in vnione: ratio est eadẽ, quæ in superioribus tacta est, quia Deus homo, quod ad facultatem operandi attinet præcise ac formaliter, ratione solius vnionis, non habet maiores vires, quam sint connaturales ipsi humanitati, & ideo oportet, vt quæcunque ratione eleuandus sit ad operandum aliquid, vltra naturales vires humanitatis, indigeat auxilio gratiæ non minus quam si talis natura in proprio supposito subsisteret, cæteris paribus, cum ergo purus homo etiam sine peccato constitutus, indigeat auxilio gratiæ excitantis, & adiuuantis, ad hunc effectum seruandi omnia præcepta absque vllo defectu, quia superat naturales vires humanæ naturæ, eodem auxilio indigeret Christus in simili statu constitutus. Et idem omnino eadem ratione & proportione dicendum esset de tertio statu possibili, scilicet si Verbum assumeret naturã humanam in puris naturalibus, quoad præcepta & operationes, & finem ad quem renderet, ita vt solum illi addederetur vnio, tunc enim idem auxilium esset necessarium Christo ad hunc effectũ, quod fuisset necessarium puro homini in simili statu constituto sine peccato, vt facilè patet ex diãs applicando rationem factam. Solum est aduertendum, probabile esse non posse naturam humanam a Verbo assumi, nisi in statu quem vocant integræ naturæ saltem quoad perfectam subiectionem appetitus inferioris ad superiorem, & superioris ad rationem, quo posito solum indigebit natura assumpta in vnoquoque statũ illis auxilijs, quibus purus homo integer in simili statu constitutus egeret, tamen illamet naturæ integritas, seu subiectio & perfecta subordinatio appetituum, cum non sit connaturalis homini, nõ potest conuenire naturæ assumptæ præcise ac formaliter ex sola assumptione, sed necessarium est superaddi peculiare auxilium Dei, seu specialem prouidentiam, qua id fiat propter rationem sæpè repetitam, quod sola vnio, vt sic nihil confert potentijs, quod operandi facultatem aut vires præstet, aut immutet. Quod si admitteremus posse naturam humanam a Verbo assumi omnino pura sine hac subiectione perfecta & subordinatione potentiarũ (id enim probabile est vt infra dicemus) tũc clarius procedit quod dictum est de comparatione cum puro homine in simili statu constituto.

Obiectio.

Vna tantum obiectio superest contra hanc vltimam conclusionem, vt a nobis explicata est, videtur enim repugnare eum impeccabilitate, quã Christus habet ex vi vnionis, si enim Christus ab intrinseco & ex natura rei est ita impeccabilis ex vi vnionis, vt de potentia etiam absoluta peccatum in eo esse nõ posset, quo modo potest indigere auxilio, vel prouidẽtia speciali, vt seruet præcepta, & immunem se a peccato custodiat, in quocunque statu constituatur? Propter hoc non nulli videntur negare conclusionem positam, di

centes sufficere solam vnionem præcisè, & formaliter sumptam ad hũc effectum, quia ex vi illius ipsa voluntas creata Christi, est voluntas Dei, & hoc satis est, vt deficere non possit, etiam si nullũ aliud auxilium, vel singularem prouidentiam recipiat. Sed hoc) vt infra q. 15. latius patebit) intelligi non potest, vt ratio facta conuincat, quia vnio sola non est principium operandi, sicut si in intellectu vel sensibus Christi nihil aliud intelligeremus, quàm quod essent facultates cuiusdam naturæ assumptæ a Deo, non posset intelligi quin illæ potentiæ essent subiectæ errori vel deceptioni, non minus quam similes potentiæ alterius hominis. Illa enim denominatio scilicet quod illa voluntas esset voluntas Dei, quanuis, vt iam dicam, sit sufficiens ratio, & origo huius effectus, sola tamen ipsa per se sumpta ad illum non sufficit, quia solum est quædam denominatio quasi extrinseca, quæ in ipsa volũtate nihil reuera ponit, nec facit illam esse regulam suorum actuum, sed relinquit in suo ordine, quia naturæ & proprietates earum inconfusæ manent post vnionem: Dicendum est ergo ad obiectionem factam, Christum quidem in omni statu ab intrinseco esse impeccabilem, quia ab intrinseco habet totum illud auxilium necessarium ad hunc effectum pro ratione status: ita vt nõ possit illo carere, vt infra dicam suo loco. Quo circa inter Christum & purum hominem non est differentia in necessitate auxilij, neque in substantia eius, si cætera sint paria, & solum sit diuersitas in vnione, tamẽ est differentia in hoc quod respectu puri hominis tale auxilium est quasi extrinsecum, & supra debitũ tam naturæ, quàm personæ ad ditum: vnde fit vt negari illi possit, vel de potentia ordinaria, vel de absoluta: at vero respectu Christi, hoc auxiliũ est quasi ab intrinseco, & ita debitum ratione vnionis, vt negari non possit etiam de potẽtia absoluta. Cuius rei rationem magis infra q. 15. explicabimus.

Verũ solutio.

ARTICLVS. II.

Vtrum in Christo fuerint virtutes.

ADsecundum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo nõ fuerint virtutes. Christus enim habuit abundãtiam gratiæ: sed gratia sufficit ad omnia rectè agendũ, secundum illud 2. ad Corin. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Christo non fuerunt virtutes.

44. Infra art. 3. ad 1. & 2. Et q. 15. art. 2. c. Et 3. dist. 13. q. 1. arti. 1. c.

¶ 2. Præterea, Secundũm Philosophum 7. Ethi., virtus diuiditur contra quendam heroicum siue diuinum habitum, qui attribuitur hominibus diui-

Li. 7. Eth. in prin. to. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis: Hic autem maximè conuenit Chri A sto. Ergo Christus nō habuit virtutes, sed aliquid altius virtute.

1.2.q.65. ar.1.&2.

¶ 3. Prætereà, Sicut in secunda parte dictum est*, virtutes omnes simul habentur: Sed Christo non fuit conueniens habere omnes virtutes, sicut patet de liberalitate & magnificentia, quę habent actum suum circa diuitias, quas Christus contempsit, secundum illud Matthæi. 8. Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. Temperantia etiam & continentia sunt circa concupiscentias prauas, quæ in Christo non fuerunt. Ergo Christus non habuit virtutes.

Gloss. ordina. ibi ex Cassiodoro.

Sed contra est, quòd super illud B Psalm. 1. Sed in lege Domini voluntas eius, dicit Glos.* Hic ostenditur Christus plenus omni bono: Sed bona qualitas mentis est virtus. Ergo Christus fuit plenus omni virtute.

P.2.q.110 ar.2. & 3

Respondeo dicendū, quòd sicut in secunda parte dictū est*, sicut gratia respicit essentiam animæ, ita virtus respicit potentiam eius. Vnde oportet quòd sicut potentiæ animæ deriuantur ab eius essentia, ita virtutes sint quædam deriuationes gratiæ. Quantò autem aliquod principium est perfectius, tanto magis imprimit suos effectus. Vnde cùm gratia Christi fuerit C perfectissima, consequens est quòd ex ipsa processerint virtutes ad perficiendum singulas potentias animæ, quantum ad omnes animæ actus. Et ita Christus habuit omnes virtutes.

Ad primum ergo dicendum, quòd gratia sufficit homini, quantum ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinem: Horum autem quædam perficit gratia immediatè per seipsam, sicut gratum facere Deo, & alia huiusmodi: quædam autem mediantibus virtutibus, quæ ex gratia procedunt.

Ad secundum dicendum, quòd habitus ille heroicus vel diuinus: non differt à virtute communiter dicta, nisi secundum perfectiorem modum: in quantum scilicet aliquis est dispositus ad bonum quodam altiori modo, quā communiter omnibus competat. Vnde per hoc non ostenditur, quòd Christus non habuerit virtutes, sed quòd habuerit eas perfectissimè vltra communem modum. Sicut etiam Plotinus posuit quendam sublimem modum virtutum, quas esse dixit animi purgati.

Ad tertium dicendum, quòd liberalitas & magnificentia commendantur circa diuitias, in quantum aliquis non tantùm appretiatur diuitias, quòd velit eas retinere, prætermittendo id quod fieri oportet. Ille autem minimè diuitias appretiatur, qui penitus eas cōtemnit, & abijcit ptopter perfectionis amorē. Et ideo in hoc ipso, quòd Christus omnes diuitias contempsit, ostendit in se summum gradum liberalitatis & magnificentiæ. Licet etiam liberalitatis actum exercuerit, secundum quod sibi conueniens erat, faciendo pauperibus erogari quæ sibi dabantur. Vnde cùm Dominus Iudæ dixit, Ioannis 13. Quod facis, fac citiùs, discipuli intellexerunt Dominum mandasse, quod egenis aliquid daret. Concupiscentias autem prauas Christus omnino non habuit, sicut infra patebit*: nec propter hoc tamen excluditur quin habuerit temperantiam, quę tantò perfectior est in homine, quantò magis prauis concupiscentijs caret. Vnde secundum Philosophum, 7. Ethi.* temperatus in hoc differt à continente, quòd temperatus non habet prauas concupiscentias, quas continens patitur. Vnde sic accipiendo continentiam, sicut Philosophus accipit, ex hoc ipso quod Christus habuit omnem virtutem, non habuit continentiam, quæ non est virtus, sed aliquid minus virtute.

q.15.ar.1. & 2.

Lib.7. Ethico.c.9. non remotè à fin. tex.5.

COM-

COMMENTARIVS.

DIuus Thomas solùm tractat hāc quæstionem de virtutibus per se infusis, vt cōstat aperte ex discursu articuli, & non agit de virtutibus pure intellectualibus, de his enim infra quæstione nona sermonem instituit, sed de pertinentibus aliquo modo ad appetitum: dico autem aliquo modo, vt prudentiam, quæ à moralibus virtutibus non separatur, complectar.

Responsio. A fortiori ergo S. Thomas in Christo fuisse omnes virtutes, quoniam cum gratia simul confunduntur. Vbi statim occurrit dubitatio, quo modo D. Thom. vniuersè hoc affirmet, cùm in sequentibus articulis neget aliquas virtutes fuisse in Christo. Responderi potest D. Thomā locutū esse de virtutibus, quæ sunt virtutes simpliciter, quæve nullam imperfectionem includunt statui beatitudinis repugnantem. Et fortasse verum est nullam virtutem voluntatis secundum totam ho B nestatem suam & latitudinem obiecti, & multitudinem actuum repugnare statui beatitudinis, quanuis sub denominatione aliqua, vel habitudine ad actum imperfectū cum illo pugnet, quod ex dicendis melius constabit.

Solutiones argumentorum faciles sunt, notan dæ tamen pro materia de virtutibus & pro ijs, quæ in sequentibus dicemus, præsertim illud, quod ex solutione ad secundum & tertium colligitur, scilicet sicut virtus heroica non differt essentia à virtute communi, sed solum statu, & eximio gradu perfectionis, quem connotat ista continentiam, de qua Arist. locutus est, non differre essentia à virtute simpliciter, sed statu imperfecto, qui voce illa denotatur. Quod ita breuiter declaratur, propterea enim virtus heroica non differt essentia à virtute communi, quia in eadem materia & sub eadem ratione formali, seu motiuo versantur, & perfectio, quam addit virtus heroica, solum est, vt parum aut nihil habeat admistum vitij contrarij, & facilis & expedita sit ad feruentem & perfectum actum virtutis eliciendum, quæ perfectio accidentaria manifestè est: at vero proportionali modo, quanuis opposito, cōtinentia, v.g. & temperantia, quæ est virtus simpliciter in eadem materia, & sub eadem ratione honesti versantur, & ad idem medium constituē dum tendunt, solum est differentia in imperfectione accidentali, quia continentia dicit virtutē in eo statu, in quo & multum habet admistum de contrario vitio, & affectiones patitur immoderatas: virtus verò simpliciter dicta requirit perfectiorem statum, quæ tamen differentia similiter accidentaria est.

Et iuxta hoc intelligendum est, quod D. Thomas in solutione ad tertium dicit, continentiam non esse virtutem, sed aliquid minus virtute, est enim quasi inchoata virtus, ac si dicas infantem non esse virum, & eodem sensu negatur continentia in Christo, non quod aliqua virtus secundum essentiam illi defuerit, sed quia non fuit in illo imperfectio, quam nomen continentiæ de notat.

C

ARTICVLVS. III.

Verum in Christo fuerit fides.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit fides. Fides enim est nobilior virtus, quàm virtutes morales: puta temperantia & liberalitas. Huiusmodi autem virtutes fuerunt in Christo, vt dictum est*. Multò ergo magis fuit in eo fides.

45. Infra art. 4. ca. & arti 8. ad 2. & art. 9. ad 1. & 1.2.q.65. art.5. ad 3 & 3. di 13 q.1. ar.2. q.1. ad 1. & di.362 ar.2. ad 3. Et veri. q. 29. art. 4. ad 15. & veri. q. 4. ar.1. ad 11. * Art. præcedent.

¶ 2. Prætereà, Christus non docuit virtutes, quas ipse non habuit, secundum illud Actorum primo. Cœpit facere & docere: Sed de Christo dicitur Hebræo. 12. quòd est autor & consummator fidei. Ergo in eo maximè fuit fides.

¶ 3. Prætereà, Quicquid est imperfectionis, excluditur à beatis: Sed in beatis est fides: nam super illud Romanorū. 1. Iustitia Dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit Glos.* de fide verborum & spei, in fidem rerum & speciei. Ergo videtur quòd etiam in Christo fuerit fides, cùm nihil imperfectionis importet.

Gloss. ordinar. ibid.

Sed cōtra est, quod dicitur Heb. 11. quòd fides est argumentum non apparentium: sed Christo nihil fuit non apparens: secundum illud quod dixit ei Petrus Ioan. vlt. Tu omnia nosti. Ergo in Christo non fuit fides.

Respondeo dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est*, obiectū fidei est res diuina non visa. Habitus autem virtutis sicut & quilibet alius recipit speciem ab obiecto. Et ideo excluso, quòd res diuina sit non visa, excluditur ratio fidei. Christus autem à primo instanti suæ conceptionis plenè vidit Deum per essentiam, vt infrà dicetur. Vnde in eo fides esse nō potuit.

2.2.q.1.art.1.

q.34. art. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad primum ergo dicendum, quòd fides est nobilior virtus virtutibus moralibus: quia est circa nobiliorem materiam, sed tamen importat quendam defectum in comparatione ad illā materiam, qui defectus in Christo non fuit. Et ideo nō potuit in eo esse fides, licet fuerint in eo virtutes morales, quæ in sui ratione huiusmodi defectū non important per comparationem ad suas materias.

Ad secundum dicendum, quòd meritum fidei consistit in hoc, quòd homo ex obedientia Dei assentit illis, quę non videt: secundum illud Roman. 1. Ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius. Obedientiam autem ad Deum plenissimè habuit Christus: secundum illud Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem. Et sic nihil ad meritū pertinens docuit quod ipse excellentius non impleret.

Augu. in lib. 2. q. Evang q. 39 in princi. tom. 4.

Ad tertium dicendum, quod sicut glossa ibidem dicit, * fides propriè est, qua creduntur quæ non videntur: Sed fides, quæ est rerum visarū, impropriè dicitur, & secundum quandam similitudinem, quantum ad certitudinem, aut firmitatem adhæsionis.

COMMENTARIVS.

C NEgat D. Thomas in Christo fuisse fidē, quia fuit semper beatus, quæ est communis sententia Scholasticorum in 3. dist. 26. cum Augusti. 14. de Trinita. c. 2. qui generatim de omnibus beatis loquuntur, vnde quo ad hoc eadem est ratio de Christo, & de alijs, & ideo de hac re nihil amplius in hac materia dicam. Solum aduerto sermonem esse de fide Theologica, prout dicit credulitatem intellectus, nam fides moralis, quæ fidelitatem significat, seu constantiam, & veritatem in promissis seruandis in Christo fuit perfectissima, de hac enim loquitur Isai. c. 11. cùm de Christo dicit, *Erit fides cinctorium renum eius* ἀλήθειαν enim vocat, non πίστιν, vt Cyril. & Hieronymus exponunt. An vero potuerit in intellectu Christi esse actus fidei humanæ, infra q. 9. dicetur. Quomodo vero in illo fuerit fides, quæ est gratia gratis data, statim disput. 11.

Cyril. Hierony.

Ad fidem requiritur actus, & habitus vt lūtatis, et intellect⁹. Concilū Arausi.

Circa solutionem ad secundum (alijs omissis) aduertēdum est ex 1. 2. q. 4. art. 1. ad fidem duos actus concurrere, alterum voluntatis, alterum intellectus, & vtrunque supernaturalē, & infusum, vt in Concil. Arausi. 2. definitum est, ex quo colligere soleo duos habitus ad credendum esse necessarios: vnum in voluntate, alium in intellectu, nam ad eliciendum omnem actum supernaturalem, & infusum modo perfecto & connaturali est necessarius habitus proportionatus & infusus: sicut ergo in intellectu necessarius est habitus, qui sit principium eliciēs assensum fidei, ita in voluntate est necessarius habitus infusus, à quo eliciatur voluntas illa supernaturalis seu debita affectio ad fidem, siue ille habitus sit charitas siue religio, vt quidam volunt, siue sit specialis & ab omni alia virtute distinctus, vt ego existimo.

In Christo nunquam fuit assensus fidei.

Aduertendum deinde est, in intellectu Christi, nunquam fuisse assensum fidei diuinæ, quia nunquam habuit reuelationē obscuram, sed semper visionem claram: ex quo fit in voluntate etiā non habuisse voluntatem illam efficacem, quæ est per modum vsus, seu executionis, qua intellectus mouetur seu applicatur ad credendum, potuit tamē habere ipsum affectum bene dispositum ad illammet honestatem, quæ est in credendo, & ad obediendum fidei, si oporteret, vel si Deus in tali statu ipsum constituere. Ex quo vlterius probabiliter sequitur, quod licet in Christo non fuerit habitus fidei, ille enim proprie, & simpliciter dictus est habitus intellectus: habitus tamen quo voluntas bene disponitur ad obediendum fidei, in illo esse potuit: quia huiusmodi habitus nullā imperfectionē supponit, cùm solùm bene disponat, & præparet affectum, potest enim aliquis, etiam si nunquam opus aliquod executurus sit, habere affectum bene dispositū ad honestē exercendum illud opus, si oporteret, præsertim quando ex natura sua subiectum est capax talis actus, & solum ratione status, vel ex defectu materiæ illum non efficit. Exemplum esse potest apud D. Tho. 1. p. q. 95. art. 3. vbi hoc modo constituit pœnitentiam, & misericordiam in Adamo in statu innocentiæ, vt eius affectus esset bene dispositus ad honestatem harum virtutū, quanuis non posset in eo statu exequi actus illarum, vt ibidem dicit: simile est in virtute magnificentiæ, de qua bene Caieta. artic. 2. loquitur, & infra aliquid dicemus, actus enim exterior huius virtutis est effusio magnarum diuitiarū, & nihilominus potest aliquis habere hanc virtutem, licet non possit habere illum actum exteriorem, quia potest bene disponere interiorem affectum circa honestatē, & obiectum talis virtutis: eodem autem modo assensus fidei, qui est in intellectu, comparatur ad voluntatem per modum actus exterioris, & ideo licet in intellectu desit materia talis actus, potest tamē simplex affectus esse bene dispositus ad honestatem, seu obedientiam, quæ est in illo actu, & ideo potest in voluntate esse habitus, qui hāc bonam dispositionem conferat, & hoc sensu videtur recte intelligi, quòd D. Thomas in hac solutione dicit, licet in Christo non fuerit fides, fuisse tamen ex parte voluntatis, quidquid, ad obedientiam vel meritum fidei pertinet. Et eodē modo intelligo quod infra dicit artic. 9. ad primum, licet in Christo non fuerit fides, fuisse tamen quidquid est perfectionis in fide.

Habitus piæ affectionis ad fidem in Christo fuit.

AR-

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum in Christo fuerit spes.

46. Inf art. 6. ad. 1. & ar. 1. ad 2 & art. 9. ad. 1. Et. 1. 2. q. 65. ar. 5. ad. 3. Et 2. 2. q. 18. ar. 2. ad 1. Et. 3. d. 26 q. 2. art. 5. q. 1. & d. 30. art. 2. ad. 3. 2. 2. q. 17 ar. 5. ad. 3.

ADquartū sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit spes. Dicitur enim Psal. 30. ex persona Christi. In te Domine speraui: Sed virtus spei est, qua homo sperat in Deum. Ergo virtus spei fuit in Christo.

¶ 2. Præterea, Spes est expectatio futuræ beatitudinis, vt in secunda parte habitum est *. Sed Christus aliquid expectabat ad beatitudinem pertinēs, B videlicet gloriam corporis. Ergo videtur, quòd in eo fuerit spes.

¶ 3. Præterea, Vnusquisque potest sperare illud, quod ad eius perfectionem pertinet, si sit futurum: Sed aliquid erat futurum, quod ad perfectionem Christi pertinet: secundum illud Ephes. 4. Ad consummationē Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Ergo videtur, quòd Christo competebat habere spem.

Sed contra est, quòd dicitur Rom. 8. Quod videt quis, quid sperat? Et sic patet, quòd sicut fides est de non vi- C *Ar. præc.* sis, ita & spes: Sed fides non fuit in Christo, sicut dictum est *: ergo nec spes.

Respondeo dicendum, quòd sicut de ratione fidei est, quòd aliquis assentiat ijs, quæ non videt: ita de ratione spei est, quòd aliquis expectet id, quod nondum habet. Et sicut fides, in quantum est virtus Theologica, non est de quocunque non viso, sed solùm de Deo: ita etiam spes, in quantum est virtus Theologica, habet pro obiecto ipsum Deum, cuius fruitionem homo A principaliter expectat per spei virtutem. Sed ex consequenti ille, qui habet virtutem spei, potest etiam in alijs diuinum auxilium expectare: sicut & ille, qui habet virtutem fidei, non solùm credit Deo de rebus diuinis, sed etiam de quibuscunque alijs diuinitus sibi reuelatis: Christus autem à principio suæ conceptionis plenè habuit fruitionem diuinam (vt infra dicetur) *q. 34. ar. 4.* & ideo virtutem spei non habuit: Habuit tamen spem respectu aliquorum, quæ nondum erat adeptus: licet non habuerit fidē respectu quorumcunq;: quia licet plenè cognosceret omnia, per quod totaliter fides excludebatur ab eo: non tamen adhuc plenè habebat omnia, quæ ad eius perfectionem pertinebant, putà immortalitatem, & gloriam corporis, quam poterat sperare.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc non dicitur de Christo secundum spem, quæ est virtus Theologica, sed eo quòd quædam alia sperauit nondum habita, sicut dictum est *. *In corp. ar.*

Ad secundum dicendum, quòd gloria corporis non pertinet ad beatitudinem, sicut in quo principaliter beatitudo consistat, sed per quandam redundantiam à gloria animæ, vt in secunda parte dictum est †. Vnde spes, se- *1. 2. q. 4. ar 6. & q 67. ar. 4.* cundum quòd est virtus Theologica, non respicit beatitudinem corporis: C sed beatitudinem animæ, quæ in diuina fruitione consistit.

Ad tertium dicendum, quòd ædificatio Ecclesiæ per conuersionem fidelium, non pertinet ad perfectionem Christi, qua in se perfectus est: sed secundum quod alios ad participationem suæ perfectionis inducit. Et quia spes dicitur propriè respectu alicuius, quod expectatur ab ipso sperante habendum, non propriè potest dici, quòd virtus spei Christo ratione inducta † conueniat. *In corp. ar.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARIVS.

QVæstio huius articuli communis est omnibus beatis, & ideo non est hoc loco ex professo disputãda, sicut dictum est articulo præcedenti. Quoniam verò ea, quæ D.Thom. hic dicit, non nihil difficultatis habẽt, vt intelligantur aliquid breuiter notandum est. Duo enim D.Thom. dicit, prius enim simpliciter negat in Christo fuisse virtutem spei, quia spes vt est virtus Theologica habet pro obiecto Deũ, seu fruitionem Dei, quam Christus sperare non potuit, quia semper eam habuit, spes autem est de re nondum possessa: quæ ratio manifestè probat, nẽ fuisse in Christo actum spei circa Deum, seu de animæ beatitudine, quia sicut motus requirit, vt mobile non sit in termino: ita spes, quæ veluti motus quidã est animi in rem consequendam, requirit in subiecto carentiam rei speratæ. Addit verò secundo D. Tho. habuisse Christum spem respectu aliquorum, quæ nondum erat adeptus, vt est gloria corporis, vel quid simile; quam spem in solutione ad primum & secũdum dicit non fuisse illam, quæ est virtus Theologica.

Vbi statim occurrit difficultas, cuius virtutis sit hic actus? cùm enim honestus sit, ad virtutem aliquam pertinere necesse est, nõ pertinet autem ad charitatem, quia nõ est actus amicitiæ diuinæ, sed proprij commodi, quod respicit tanquam obiectum proprium.

Caiet. Caiet. hic, quem omnes sequuntur, dicit illum actum ad nullum virtutis habitũ pertinere, quia non est propriè spes, cùm nõ tendat in obiectum arduum, vt sic: vnde Durand. in. 3. dist. 26. q. 3. dicit illum actũ potiùs esse desiderij, quàm spei, quod etiam Caiet. hic dicit, quanquam enim gloria corporis ad humanam naturam comparata sit quid arduum, tamen respectu animæ iam beatæ, non est ardua, sed quasi cõnaturalis, & quasi præsens: & quanuis respectu Christi Domini posit obiectum illud videri aliquo modo arduũ, quia comparanda erat illa gloria per passionẽ, & mortem, tamen difficultas, quæ in hoc medio erat, potiùs per fortitudinẽ, obedientiam, & charitatem erat superanda, respectu verò spei non reddebat C obiectum arduum, quia iam erat quasi præsens, & maximè debitum, ratione vnionis, non ergo pertinuit ille actus ad virtutem spei. Nec verò ad aliquam aliam, vt per se constat, & probatum est, ad nullum ergo habitum pertinet. Neque immeritò (inquit Caiet.) quia, qui videt Deum, & illo fruitur, per ipsam fruitionem est melius dispositus ad illum actum eliciendum, quam per habitum, non ergo indiget habitu.

Caiet.

Duran.

Sed doctrina hæc mihi non satisfacit: & primum (vt omittam) an illa ratio ardui, vel non ardui, quæ pendet ex causa extrinseca, vel statu personæ efficiat diuersitatem specificam in actibus voluntatis (hoc enim magnam quæstionem habet, sed non possumus hic omnia disputare) negari non potest, quin actus ille expectandi, vel desiderandi gloriam corporis sit in se supernaturalis, cùm sit de obiecto supernaturali, & illi proportionatus; suppono enim esse actũ perfectum, & maximè accõmodatum obiecto, qualem oportuit esse in Christo, ergo necesse est illum actum A effici ab aliquo habitu infuso; propria enim, & adæquata ratio propter quam necessarius est habitus infusus, est actus supernaturalis, etiam si fingatur non esse aliunde difficilis neque arduus, ex hoc enim solo quod supnaturalis est, est satis difficilis, quia est improportionatus potẽtiæ, & ideo oportet illam per habitum eleuari, vt perfectè, & connaturali modo possit elicere talem actum. Neque ad expediendam hanc difficultatem sufficit illa melior dispositio per visionem, & fruitionem, quã Caiet. inuenit, quia illi actus nõ sunt principium eliciens hunc, de quo agimus; nos autem quærimus principium eliciens proximè eleuans potentiam, & quod sit veluti facultas intrinseca ad illum actum, sicut per visionem beatam optimè disponitur beatus ad amandum Deum; nihilominus tamen necessarius est habitus, á quo hic amor elicitur, quia licet visio bene disponat ex parte obiecti, non tamen dat potentiæ propriam facultatem ad illum actum, & eadem ratione quanuis per amorem Dei bene disponatur beatus ad amorem proximi, nihilominus requiritur habitus ad talem actum, & idem fere est de omnibus alijs actibus virtutum, ad quos potest B beatus dici aliquo modo bene disponi per visionem, & fruitionem. Propter hanc ergo rationem videtur mihi dicendum, necessarium esse habitum infusum, ad quem propriè talis actus pertineat.

Vt verò breuiter explicemus, quis ille sit, aduertendum est ex. 1. 1. circa Deum, vt est bonum nostrum nobis amabile amore concupiscentiæ, quo amamus nostram supernaturalem beatitudinem, plures actus versari posse, scilicet amoris, desiderij, spei, & delectationis, seu gaudij, ex quibus actibus amor fertur in obiectum secundum se, & ex illo sequitur desiderium, si obiectum sit absens, & spes, si etiam sit arduum; si verò sit præsens, & possessum, sequitur gaudium, & isti actus omnes sunt supernaturales, respectu supernaturalis beatitudinis, & Theologici, cũ Deũ ipsum attingant, & ex illis licet spes, & desiderium non maneant in beatitudine; amor tamen, & gaudium manent, quia isti non requirunt imperfectionem, seu carentiam boni; vnde fit manere etiam in patria aliquem habitum, á quo isti actus eliciantur, vt satis probat discursus supra factus: ab illo ergo habitu eliciuntur hi actus, manet etiam actus ille expectandi, vel desiderãdi gloriam corporis, de quo agimus, sunt enim isti actus inter se connexi, sicut enim anima appetit corpus: ita habitus ille, quo amamus, & gaudemus de beatitudine animæ, tanquam de bono nostro desideramus beatitudinẽ corporis.

Dubium. Quod si tandem quæras, quis sit ille habitus, á quo tam ille amor, & gaudium, quàm hæc expectatio eliciuntur? Respondent aliqui esse charitatem: sed non verè, potest enim charitas sub propria ratione beneuolentiæ Dei in seipso amare illa bona, potest etiam imperare, vel referre omnem alium amorẽ ad Deum; tamen elicere proprium amorem cõcupiscentiæ, & alios actus, qui cum illo connexi sunt, nõ potest, differunt enim isti amores essentialiter, habent enim motiua, honestates, & difficultates diuersarum rationum. Propter quod dixit etiam hic D. Thomas ad. 3. (quod

(quod valde notãdum est) sperare alijs bona, scilicet propter illorum beneuolentiam non pertinere ad virtutem spei, sed ad aliam, quæ non potest esse nisi charitas. Vt ergo, quod sentio tandem dicam: existimo, omnes hos actus reipsa ad eundem pertinere, qui prout est in via dicitur spes, denominatione sumpta ab actu difficiliori, & maximè arduo, & necessario viatori; idẽ verò habitus, est habitualis amor cõcupiscentiæ propriæ beatitudinis, licet ergo ille habitus, vt connotat imperfectionem spei nõ maneat in beatis, tamen prout potest esse principium amãdi; & consequenter etiam fruendi propria beatitudine supernaturali manere potest. Et hoc modo intelligendum est virtutem spei non manere in beatis, seu nõ fuisse in Christo, scilicet quo ad imperfectionem quã connotat, sicut articulo præcedenti dictum est de continentia, & statim de alijs dicetur. Et hoc etiam modo intelligi potest, quod D.Tho. infra art. 9. ad. 1. dicit, licet in Christo nõ fuerit spes quo ad defectum, fuisse tamen quidquid est perfectionis in spe: sic etiam Alex. Alen. 3. p. quæst. 12. mem. 3. ad. 1. dicit in Christo non fuisse spem in ratione spei, quod infra exponens ait, fuisse in illo, quod est perfectionis in spe, scilicet adhæsionem cum bono, sed nõ cum illa imperfectione, quæ est expectatio boni, quæ nõ habetur: & hoc etiam tantùm probat ratio, qua hic concludit spem non fuisse in Christo, quia spes respicit Deum, vt obiectum nondũ habitum: hoc enim est verum de primario actu spei, & de habitu prout illum respicit; at verò vt respicit actum amoris, respicit Deum vt summum bonum proprium abstrahendo ab absentia, & vt sic potest manere in patria, gaudium etiam efficiendo, qui actus etiam sunt principales, & primarij respectu illius habitus secundum se.

Alens.

DISPVTATIO. XIX.

In duas sectiones distributa.

De virtutibus moralibus animæ Christi.

DE Theologicis virtutibus nihil superest dicendum: etenim de charitate, quia cum gratia omnino coniuncta est, tractatum est cùm de gratia disputaremus. De fide autem, & spe præter ea, quæ dicta sunt inter exponendos articulos D. Tho. nihil dicendum superest, quod ad hunc locum pertineat. Reliquum ergo est, vt de virtutibus moralibus dicamus, quæ duplices sunt; vt ex. 1. 1. suppono, aliæ per se infusæ, aliæ verò suo genere acquisitæ, quæ per accidens interdum infundi possunt. De vtroq; ergo virtutum genere breuiter disserendum est. C

Duplex genus virtutum moralium.

SECTIO. I.

Vtrum omnes virtutes morales, & supernaturales fuerint infusæ animæ Christi, simul cũ gratia.

RESpondeo: omnes huiusmodi virtutes fuisse animæ Christi infusas á principio suæ creationis, & cõceptionis, sine imperfectionibus tamen, quæ vel peccatũ supponunt, vel statui beatitudinis repugnant. Prior pars non est magis certa, quàm certum sit infundi iustis huiusmodi virtutes, quod tamen nõ est certum, sed sub opinione, tamen supposita illa sententia, quæ sine dubio verior est, nullus, qui bene de Christo sentiat, dubitare potest in conclusione posita: erroneum enim esset dicere posse alios iustos habere actus virtutum moralium perfectiores, quam potuerint esse in anima Christi: si ergo in alijs possunt esse isti actus supernaturales, & propter eos infunduntur habitus virtutum moralium supernaturales; multò magis asserendum est, hos habitus fuisse infusos animæ Christi. Et hinc etiam constat fuisse infusos á principio; quia huiusmodi virtutes simul cum gratia infunduntur, & ideo Greg. 2. moral. cap. vlt. inter dona, quæ omnibus iustis ab Spiritu sancto dantur, tam ponit virtutes Morales, quàm Theologales. Secunda pars conclusionis in genere sumpta euidens est, quia cùm Christus a principio fuerit beatus, & incapax fuerit peccati, certum est nõ potuisse habere virtutes, quæ requirunt, vel supponũt in subiecto hanc imperfectionem, sicut supra diximus de continentia, illa enim dicit virtutem cõnotando imperfectionem repugnantem beato, & simile est de pœnitentia, quæ simpliciter dicta supponit peccatum, vel saltem capacitatẽ peccati, & ideo fere omnes Theologi in. 4. d. 14. negant habuisse Christum hanc virtutem, vt videre est in D.Tho. d. 14. q. 1. art. 3. q 1. Palud. q 4. Soto. q 1. art. 1. ad finem, & alijs. A B

Dubium. Dubitari verò de hac virtute potest, an habitus ille, qui in nobis est pœnitentia nullo modo fuerit in Christo, an verò habitus ipse sub alia ratione esse potuerit, quanuis non fuerit sub ea imperfectione, quam nomen pœnitentiæ denotat. Respondetur hoc pendere ex varijs opinionibus circa hãc virtutem, quas hoc loco tractare ex professo non possumus. Quidam enim existimant pœnitentiam esse singularẽ habitum virtutis ab omnibus alijs distinctũ, cuius vnicus, & adæquatus actꝰ est satisfacere Deo pro iniuria in ipsum commissa ab ipso pœnitente. Et iuxta hanc sententiam omnino negandum est, habuisse Christum talem habitum, quia habere non potuit aliquem actum ad talem habitum pertinentem. Aliorum verò sententia, & fortasse probabilior, est, habitum illum, qui in nobis est pœnitentiæ licet ita denominetur ex habitudine ad illum actum detestandi proprium peccatum, tamen secundum se non limitari ad illum actum solum, sed posse habere alios, qui non supponũt in operante aliquod peccatum, imo nec potentiam peccandi: vt est simplex odium peccati propter vitandam diuinam iniuriam, & propositum vitãdi diuinam iniuriam, non in satisfactionem præteritæ, sed per se propter turpitudinem eius, seu propter honestatẽ, quæ est in contrario obiecto. Item voluntas, seu bonus affectus ad recompensationem diuinæ offensæ, á quocunque illata sit. Addunt etiam alij, hunc habitum pœnitentiæ, re ipsa non esse virtutẽ distinctam ab omnibus alijs virtutibus moralibus: sed vel esse charitatem, vel iustitiam, vel certè religionem, quod ego cum Caiet. valde probabile existimo.

Et hac sententia nunc suppositа, vt probabiliori, consequenter dicendum est, sicut in Christo fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuit iustitia, seu religio eiusdem rationis cum virtute religionis, quæ infunditur alijs hominibus iustis: ita in illo fuisse illum eundem habitū virtutis, qui in nobis est pœnitentia, quanuis in illo non habuerit rationem pœnitentiæ, quia in illo non fuit illa imperfectio, quam pœnitentia deno tat: & ita tenet expresse Marsil. in. 4. q. 20. ad. 6. argumentum: & idem sumitur ex Alex. Alens. 3. p. q. 12. memb. 3. ad. 1. vbi eodem modo loquitur de pœnitentia, & spe, & ita dicit fuisse in Christo, quidquid perfectionis est in pœnitentia, scilicet detestationem mali: non verò quod est imperfectionis, scilicet, vt illa detestatio sit mali commissi: & eodem fere modo loquitur D. Tho. in. 3. d. 13. q. 1. art. 2. ad. 1.

Marsil.
Alens.
D. Thom.

Neq; video obiectionem, neq; incommodum alicuius momenti, quod possit contra hoc obijci: & præter exempla supra posita, potest hoc ipsum alijs modis explicari. Simpliciter enim loquendo, in Christo nō fuit potentia peccandi, cùm tamen in illo fuerit eadem voluntas, seu liberum arbitrium, quod in alijs hominibus, & in illamet humanitate, si in propria persona existeret, esset potentia peccandi, quia potentia peccandi, præter voluntatem ipsam quo ad substantiam ipsius potentiæ (vt ita dicam) denotat imperfectionē personæ creatæ. Quid ergo mirū, quod similiter eadem virtus, quæ in alijs hominibus est pœnitētia, quia est facultas detestandi proprium peccatum, in Christo non sit pœnitentia, quo ad imperfectionem hoc nomine importatā, quanuis sit idem habitus? Et certe, si humanitas Christi prius existeret in propria persona, & in illa haberet omnes virtutes, & inter eas habitum pœnitentiæ, & assumeretur, non videtur verisimile, ex vi solius assumptionis corrumpendum esse talem habitum, quo ad substantiam eius, licet non maneret, quo ad imperfectionem pœnitentiæ: sicut nec mutaretur voluntas, quo ad substantiam eius, & tamen non maneret, quo ad imperfectionem potentiæ peccandi. Denique possumus a contrario argumentari, nam eadē virtus iustitiæ, aut religionis existens in Christo, habet rationem perfectæ iustitiæ ad Deum, quam denominationem non potest suscipere in persona creata: non quia quo ad substantiam habitus sit aliqua virtus moralis in Christo, quæ non possit esse in puro homine, sed quia connotat circunstantiam talis personæ, quæ possit efficere actū perfectæ iustitiæ circa Deum, vt supra disput. 4. sect. 5. dictum est: ergo simili modo dici potest in præsenti, seruata proportione.

A

B

C

D. Thom.

Obiectio.

Dicet aliquis, ergo pari ratione negandū esset, Christum habuisse virtutem magnificentiæ, vel similes, quarum materiam non assumpsit, vt posset earum actus exercere. Respondetur, non esse simile. Primo, quia hæc virtus de se nullam imperfectionem connotat, aut includit, quia licet concedamus, Christum non assumpsisse vsum diuitiarum temporalium, potuisset tamen sine imperfectione. Deinde, quia exercere potuit pios proprios actus talis virtutis, vel meliores, habendo debitum affectū circa medium talis virtutis, vel contemnendo magnas diuitias, & honores: vel certe interdum vtendo externa materia talis virtutis, vt cum pauit quinq; millia hominum. Nam quod hæc, & similia fecerit sine sumptu diuitiarum, sed potestate diuinitus accepta, non refert, neque impedit, quin potuerit talis actus esse ab hac virtute.

Responsio.

SECTIO. II.

Vtrum virtutes suo genere acquisitæ, fuerint Christi animæ infusæ, simul cum gratia.

ANtiqui Theologi nihil ferè de quæstione hac in specie dicunt, sed de virtutibus Christi disputant, vel in genere, vel de infusis tantùm. Ratio verò dubitandi esse potest, quia virtutes acquisitæ adeò sunt imperfectæ, vt in beatis non maneant, vt docet D. Tho. in. 3. d. 33. q. 1. art. 4. vbi simul docet, has virtutes non esse in beatis, & omnes virtutes morales esse in Christo, vnde videtur hoc secundum tantum intelligese de infusis. Et idem videtur sentire Capreol. ibi concl. 4. nam licet de virtutibus simpliciter loquatur, rationes tamen affert solùm de infusis. Ricar. etiam ibidem artic. 1. q. 6. cùm absolutè quæsiuisset, an virtutes morales maneant in beatis. Respondet infusas manere, de acquisitis verò nihil dicit. Et de Christo potest esse singularis ratio. Primo, quia ex vi vnionis, non solùm peccare non poterat, verum etiam neque inordinatum pati animi motum: habebat enim moderatissimos omnes animi affectus, ad quos bene disponēdos potissimum requiritur hæ virtutes. Secundò, quia verisimile est, Christum nunquam fuisse operatum ex motiuo mere naturali: operabatur enim semper perfectissimè, atque adeo ex motiuo, & fine super naturali, ergo nunquam operatus est actus virtutum acquisitarū, ergo neq; habitibus indiguit. Tertiò, quia Verbum ipsum per se conferre poterat, quidquid perfectionis conferunt isti habitus.

D. Thom.
Capreol.
Ricard.

Dico primò, Christum Dominum habere potuisse has virtutes morales, suo genere acquisitas. Hæc cōclusio videtur clara, & certa, quia istæ virtutes nec repugnant vnioni, nec beatitudini. Primum per se manifestum est, sunt enim perfectiones quædam humanitatis, quæ diuino suppposito non repugnāt, potuisset enim Verbum assumere humanam naturam, etiam cum his solis virtutibus: scientiæ etiā acquisitæ nō repugnant vnioni; cur ergo repugnabunt virtutes, quæ simpliciter meliores sunt? Secundum colligitur ex D. Thom. 1. 2. q. 67. art. 1. vbi (vt ego existimo) retractauit sententiam, quam in. 3. docuerat, simpliciter enim ibi definit, virtutes morales manere in beatis, nihil distinguendo inter acquisitas, & infusas: cùm tamen ibi generatim de vtrisque loquatur, & hanc methodum in illis quæstionibus obseruet, vt doctrinam communē vtrisque virtutibus simpliciter, & sine distinctione tradat, vbi verò est diuersa ratio de moralibus, & infusis, ibi distinguat, vt videri potest ibidem. q. 64. ar. 1. & 2. cum ergo hic nihil distinguat, intendit sine dubio idē de vtrisq; docere. Vnde cùm in argumēto primo obiecisset autoritatem Arist. qui tantùm virtutes acquisitas cognoscere potuit; illi ita respondet, vt defendat, illas easdem virtutes morales, de quibus Aristot. locutus est, manere in beatis. Hanc etiam

D. Tho.

Gabr.
Scot.
Bonau.
Alens.

etiam sententiam tenent Gab. in. 3. d. 33. art. 3. dub. 3. Scot. q. vnica. Bonau. q. 6. & alij, qui cùm nullas admittant virtutes morales per se infusas, nihilominus dicunt, virtutes morales manere in beatis, quod necesse est de acquisitis intelligi: idē Alex. Alens. 4. p. q. 98. memb. 3. artic. 3. q. 1. ad. 3. Ratio verò est, quia istæ virtutes perfectionem dicunt ipsius naturę, & nullam includunt imperfectionem cum beatitudine pugnantem. Sicut enim vti naturali ratione clara, & euidenti, quanuis sit perfectio inferioris ordinis, simul esse potest cum beatitudine, quia non habet conditionē illi repugnantem, & gratia per se nō destruit perfectiones naturæ, sed superaddit alias: ita operari secūdum rectam rationem naturalem, & habere affectum illi conformem, de se perfectio quædam est naturalis, quam beatitudo non excludit.

A

D. Tho.

Dico secundo, Christum Dominum habuisse has virtutes perfectissimas in suo genere, sine vlla imperfectione repugnante beatitudini, sicut dictum est de infusis. Hæc conclusio videtur mihi certa, & communis Theologorum, quorum sine dubio hic est sensus, quanuis non omnes hoc distinguant. Ratio verò est, quia hæ virtutes sunt magna perfectio humanæ naturæ: imo D. Tho. q vnica. de virtutib. art. 9. ad. 7. dicit, esse maximum bonum in genere humanorum bonorum, ideo. 1. p. q. 95. art. 3. docet, has virtutes datas esse Adæ, etiam si datæ illi simul fuerint aliæ per se infusæ valdè perfectæ: sed Christus assumpsit in humana natura, quidquid perfectionis in illa plātauit, vt Concilia loquuntur: habuit enim animæ potentias optimè dispositas in ordine ad omne bonum, & finem, seu beatitudinem, tam naturalem, quàm supernaturalem, hoc enim totum debetur illi naturæ ratione vnionis. Vnde cōfirmatur primo, satisfaciendo simul obiectionib⁹, quia licet perfecta moderatio affectuum sit debita illi naturæ ratione vnionis; tamen oportuit, vt hic effectus fieret per propriam, & accomodatam causam: hæc autem est virtus acquisita, ad quam pertinet conferre maiorem propensionē ad obediendum rectæ rationi naturali, & consequenter moderari affectū huic rationi repugnantem, quia effectus iste est ita proprius huius virtutis, vt in virtutē per se infusam non cōueniat: sicut D. Tho. docuit. 1. 2. quæst. 65. art. 3. ad. 1. hæc enim virtus eleuat potētiam ad alium ordinem, per se tamen non disponit illam intra ordinem naturæ. Confirmatur secundo, quia nō est cur negemus Christum sæpe fuisse operatū actus naturales harum virtutum, sunt enim simpliciter boni, & non excludunt actus virtutum infusarum, præsertim in Christi anima, quæ illos exercere poterat independenter a corpore: poterant etiam referri ad supernaturalem finem, atque adeo esse meritorij, & satisfactorij, non est ergo cur eos nō habuerit, & consequēter etiam habitus. Quæ omnia aperte confirmantur illo exēplo scientię acquisitæ, cuius actum, & habitum fuisse in Christo, nullus cordatus Theologus dubitat. Denique, quāuis Verbum vt prima causa efficiēs, potuisset miraculosè supplere quidquid est efficacitatis in his habitibus, ex illo principio, quod Deus potest supplere genus cause efficientis: Verbum tamen præcisè cōsideratum, vt hypostasis humanæ naturæ, non poterat per solam vnionē supplere hanc efficien-

D. Tho.

B

C

tiam, vt supra in similibus probatum est. Perfectio autem formalis, quam conferunt isti habitus, bene disponendo, & inclinando potentias ad bonum, non poterat sine illis a Deo conferri: & consequēter passiones, & affectus Christi, quāuis sine his habitib⁹ possent impediri, ne exirent in aliquem actum secundum, vel motum inordinatum: non tamen poterant sine illis intrinsecè quasi frenari, & tēperari in actu primo, quia hic est effectus formalis, qui sine propria forma fieri non potest. Non ergo potuit Verbum per seipsum conferre omnem perfectionem, quam conferunt isti habitus: & ideo nullo modo negandum est illos fuisse in Christo, magis quàm supernaturales, & infusos, de quibus quo ad hoc eadem est ratio.

Dico tertiò. Istæ virtutes infusæ fuerūt animæ Christi Dominiab instāti suæ creationis in summo quodam gradu perfectionis. Hæc sequitur ex præcedenti, quia hæc perfectio debita erat illi naturæ ratione vnionis, & quod aliquo tēpore illa careret, neq, ad finem redemptionis, neq; ad aliquem alium erat necessarium: Christus autem a principio habuit omnē perfectionē vnioni debitā, cuius carētia redēptioni necessaria non erat, vt partim ex præcedentibus constare potest, partim dicetur sæpius in sequētibns quæstionibus. Confirmatur primo, quia Adæ fuerunt infusæ hæ virtutes a principio creationis, multò ergo magis Christo. Confirmatur secundo, quia Christus habuit a principio omnes affectus optimè dispositos, & moderatos, & rectæ rationi subiectos, & optimo modo, scilicet per internam affectionem, & dispositionem.

Dices primò, maior perfectio esset, has virtutes propriis actibus acquirere, quia perfectius est aliquid a se habere, quàm ab alio, & ab intrinseco, quàm ab extrinseco. Respondetur, melius simpliciter fuisse nunquam ca ere virtute, quia in hoc genere boni honesti, melius est semper esse in vltimo termino perfectionis, quam paulatim illam acquirere. Dices, potuisset illas omnes virtutes habere in primo instanti, & tamen per proprios actus illas comparare: potuit enim in primo instāti habere perfectissimos actus omnium virtutum, & per eos illas sibi acquirere. Respondetur (quidquid aliqui dicāt) hoc nec necessarium, nec verisimile videri: oportuisset enim, vt anima Christi in eo instāti, simul habuisset cogitatione præsentes materias omnium virtutum, & per naturalem prudentiam iudicaret de omnibus agendis in omnibus illis materijs, atq; ita habere actus perfectissimos circa illas: hoc verò totum, quāuis non implicet contradictionē, non est tamē tantū miraculū sine fundamēto asserendum: præsertim, quia quomodocunque Christus habuerit hos habitus, verisimile dicitur habuisse a se, & ab intrinseco, & connaturaliter; & perfectus illi fuit, quidquid operatus est in primo instanti, ex habitu operatum esse, quàm ad acquirendum habitum, nō ergo indiguit exercitio virtutum ad has virtutes obtinendas.

Obiectio.
Responsio.
Obiectio.
Responsio.

Sed vrgebis tandem, quia sequitur Christum Dominum per actus harum virtutum, quos exercebat, nihil sibi acquisiuisse. Dicunt aliqui, acquisiuisse augmētum harum virtutum. Sed hoc nec verè, nec satis considerate dictū est, nam rationes, quæ

Obiectio.
Responsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ probant habuisse Christum hos habitus à principio, probat similiter habuisse illos in gradu heroico, vt hic dixit D.Thom. vel vt clarius dicamus, habuisse in summa perfectione, quã habere possunt, vel secũdum legem Dei ordinariam, vel secũdum naturalem capacitatem, & facultatem hominis, cui hi habitus, & eorum actus accommodantur: vel denique in summa perfectione, quam in ipso Christo vnquam habituri erant. Ratio est, quia hoc totum debitum erat vnioni, vt ostensum est. Et confirmatur, nam modò in beatitudine non augentur hi habitus in Christo per actus, sed à principio conceptionis fuit tam perfectè beatus, & cõstitutus in vltimo termino in ijs, quæ pertinent ad virtutem, & perfectionem animi, sicut nunc est. Confirmatur secundo, quia Christus non reddebatur promptior, vel facilior ad operandum studiosè, per exercitium actuum: vt eleganter dixerunt Basil. & Diony. præcedẽti disputat. sect. 3. citati, quia omnis hæc perfectio est naturalis Christo. Vnde neque ad vnam virtutem fuit vnquam promptior, quàm ad aliam, sed in summa proportione omnes semper habuit. Concedo ergo per hos actus, neque habitus, neque augmentum eorundem Christum acquisiuisse: quia actus non intendit habitum, nisi sit intensior illo, Christus autem à principio habuit habitus, vel magis, vel æque intensos, quàm futuri essent actus. Non verò negandum est, potuisse passibile corpus Christi Domini, per externos actus habilius reddi ad externos labores perferendos, vt peregrinationes, vigilias, &c. hoc enim sæpe pendet ex qualitatibus, seu dispositionibus materialibus, quæ non spectant ad perfectionem virtutis.

D. Thom. — *Basil. Diony.* — *Responsio.*

ARTICVLVS. V.

Vtrum in Christo fuerint dona.

47. *Isa.11.lib.2.col.2.*

AD quintũ sic proceditur. Videtur, quòd in Christo nõ fuerint dona. Sicut enim communiter dicitur, dona dãtur in adiutorium virtutum: Sed id quod est in se perfectũ, non indiget exteriori auxilio. Cùm igitur in Christo fuerint virtutes perfectæ, videtur, quòd in eo non fuerint dona.

¶ 2. Præterea, Non videtur esse eiusdem dare dona, & recipere: quia dare est habentis, accipere autẽ non habentis: Sed Christo conuenit dare dona, secundum illud Psal. 57. Dedit dona hominibus. Ergo Christo non conuenit accipere dona Spiritus sancti.

¶ 3. Præterea, Quatuor dona videntur pertinere ad contemplationẽ viæ, scilicet sapientia, scientia, intellectus, & consilium, quod pertinet ad prudentiã: vnde & Philosophus in. 6. Ethic*. numerat ista inter virtutes intellectuales: Sed Christus habuit cõtemplationem patriæ. Ergo non habuit huiusmodi dona. *Lib.6.ethic.3.& sup. tom.5.*

Sed contra est, quod dicitur Isaiæ. 4. Apprehẽdent septem mulieres virum vnum. Gloss.* id est, septem dona Spiritus sancti Christum. *Gloss. ordin. ibidem.*

Respondeo dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictũ est*, dona propriè sunt perfectiones quædam potẽtiarum animę, secundũ quod sunt natę moueri à Spiritu sancto. Manifestũ est autem, quòd anima Christi perfectissimè à Spiritu sancto mouebatur: secundum illud Luc. 4. Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane, & agebatur à Spiritu in desertum. Vnde manifestũ est, quòd in Christo fuerunt excellentissimè dona. *1.2.q.68. art.1.*

Ad primũ ergo dicendũ, quòd illud quod est perfectum secundũ ordinem suæ naturæ, indiget adiuuari ab eo, quòd est altioris naturæ: sicut homo quantũcunq; perfectus indiget adiuuari à Deo. Et hoc modo virtutes, quæ perficiunt potẽtias animæ, secundũ quod ducũtur ratione, quantũcunq; sint perfectæ, indigent adiuuari per dona, quæ perficiunt potentias animæ, secundum quod sunt motæ à Spiritu sancto.

Ad secundũ dicendũ, quòd Christus non secundũ idem est recipiens, & dãs, dona Spiritus sancti: sed dat, secundum quod Deus; & accipit, secundum quod homo. Vnde Greg. dicit in. 2. Moral.* quòd Spiritus sanctus humanitatem Christi nunquam deseruit, ex cuius diuinitate procedit. *Li.2.c.4. à med. Iin.*

Ad tertium dicendũ, quòd in Christo non solùm fuit cognitio patriæ, sed etiã cognitio viæ: vt infra dicetur†. Et tamẽ etiam in patria sunt per aliquẽ modum dona

Spiritus sancti, vt in Secũda parte dictum est.* *1.2.q.68. art.6.*

IN hoc articulo nihil occurrit notandũ, præter ea, quæ dicemus disputatione sequenti.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum in Christo fuerit donum timoris.

48. *Infr.q.15. ar.7.& 3.di 15.q.2. art.2.q.3.*

ADextũ sic proceditur. Videtur, quòd in Christo nõ fuerit donũ timoris. Spes enim videtur potior, quã timor: nam spei obiectum est bonum, timoris verò malum: vt in Secũda parte habitũ est.* sed in Christo non fuit virtus spei, vt suprà habitum est.* Ergo etiam non fuit in eo donum timoris. *2.2.q.19.& 17.ar.1.* *Ar.4.huius.quæst.*

¶ 2. Præterea, Dono timoris timet aliquis, vel separationem à Deo, quod pertinet ad timorem castum: vel puniri ab ipso, quod pertinet ad timorem seruilem: vt Aug. dicit* super Cano. Ioã. Sed Christus nõ timuit separari à Deo per peccatum, neq; etiam puniri ab eo propter culpam, quia impossibile erat ei peccare: vt infrà dicetur†. Timor autem non est de impossibili. Ergo in Christo non fuit donum timoris. *Augu. in Can. Ioan. trac.9.circ. med. to.9.* *q.15.art.1.& 2.*

¶ 3. Præterea, Primę Ioan. 4. dicitur, quòd perfecta charitas foras mittit timorem. Sed in Christo fuit perfectissima charitas, secundum illud Ephes. 3. Supereminentem scientiæ charitatem Christi. Ergo in Christo nõ fuit donum timoris.

Sed contra est, quòd dicitur Isai. 11. Replebit eum Spiritus timoris Domini.

Respondeo dicẽdum, quòd sicut in Secunda parte dictũ est*, timor respicit duo obiecta, quorum vnum est malum terribile, aliud est illud, cuius potestate malũ potest inferri: sicut aliquis timet Regem, in quantum habet occidẽdi potestatem. Non autem timeretur ille, qui potest nocere, nisi haberet quandam eminentiam potestatis, cui de facili resisti non possit: ea enim quæ in prõptu habemus repellere, nõ timemus. Et sic patet, quòd aliquis non timeretur nisi propter suam eminẽtiam. Sic igitur dicendum est, quòd in Christo fuit timor Dei: non quidem secundum quod respicit malum separationis à Deo per culpam, neq; etiam secũdum quòd respicit malum punitionis pro culpa, sed secũdum quod respicit ipsam diuinam eminentiam: prout scilicet anima Christi quodam affectu reuerentiæ mouebatur in Deum, à Spiritu sancto acta. Vnde Hebr. 5. dicitur, quòd in omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hũc enim affectum reuerentiæ ad Deum, Christus secundum quòd homo, præcæteris habuit pleniorẽ. Et ideo ei attribuit Scriptura plenitudinẽ timoris Domini. *1.2.q.19.art.1.*

Ad primum ergo dicendum, quòd habitus virtutum, & donorum, propriè & per se respiciunt bonum: malum autem ex consequenti. Pertinet enim ad rationem virtutis, vt opus bonum reddat, vt in. 2. Eth.* dicitur. Et ideo de ratione doni timoris non est illud malũ, quod respicit timor, sed eminentia illius boni, scilicet diuini, cuius potestate aliquod malum infligi potest: Sed spes, secundum quod virtus est, respicit nõ solùm autorẽ boni, sed etiam ipsum bonum, in quantum est non habitum. Et ideo Christo, qui iam habebat perfectum beatitudinis bonum, non attribuitur virtus spei, sed donum timoris. *Li.2.Ethi. cap.6.in prin. to.5.*

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de timore, secundũ quòd respicit obiectum, quod est malum.

Ad tertium dicẽdum, quòd perfecta charitas foras mittit timorẽ seruilem, qui respicit principaliter pœnam: Sic autem timor non fuit in Christo.

HIc articulus etiam in disputatione sequenti explicabitur.

DIS-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISPVTATIO. XX.

In duas sectiones distributa.

De donis Spiritus sancti animæ Christi collatis.

QVOnam Spiritus sancti generali ratione dici possunt omnia bona gratiæ gratũ facientis, quomodo virtutes infusæ sunt dona Spiritus sancti, quidam habitus, quibus homo bene disponitur, vt sit facilè mobilis ad operãdum ex peculiari motione Spiritus sancti. De quibus, an distinguantur à virtutibus, nec ne, res est controuersa inter Theologos, & sub opinione existens, nos vero supponimus cum D. Thom. esse distincta, & hoc sensu de illis disputamus. Ex his verò donis (quæ septem ab Isaï. numerantur cap. 11.) quatuor ad intellectum pertinent, scilicet intellectus, sapientia, scientia, & consilium: tres ad voluntatem, timor, pietas, & fortitudo. De quibus in. 1.2. ex professo disputatur, hic solùm attingemus breuiter, quæ ad Christum pertinent.

Isai. 11.

SECTIO. I.

Vtrum dona Spiritus sancti intellectum perficientia fuerint in Christo.

Duran.

DVrand. in 3. dist. 34. quæst. 3. negat donum consilij manere in beatis quantũ ad actum; vnde consequens esse videtur, vt etiam in Christo negare illud debeat. Ratio eius est, quia in beatis non reperitur obiectum huius doni, neque erit dubitatio de aliquo agendo, ergo. De alijs verò tribus donis magis videtur posse dubitari, quia illa dona, prout dantur hominibus viatoribus, dantur ad iuuandam, vel fulciendam fidem; vnde vel obscuritatem aliquam includunt, vel certè imperfectionem, quæ fidem supponat, ergo cùm Christus non habuerit fidem, non videtur his donis indiguisse. Et confirmo, nam per scientiam beatam, & infusam perfectissimè omnia nouit, ad quid ergo indiguit alijs donis, intellectus, sapientiæ, & scientiæ?

Breuiter tamen dicendum est, simpliciter, & absolutè hæc dona fuisse in Christo: quod sub his nominibus sapientiæ, scientiæ, &c. de fide certum est ex illis verbis Isaï. 11. *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus, &c.* quem locum de Christo interpretantur omnes Sancti. Cyril. & Hieron. ibi, quorum testimonia supra tractani, & Orig. hom. 6. in Numer. Irenæ. lib. 5. contra hæreses cap. 10. Athanas. lib. de Fide sunt ex quibus Patribus adiunctis alijs, Aug. 12. contra Faust. c. 15. Basil. serm. 5. contra Eunom. c. 14. Hilar. can. 15. in Matth. & Ambr. serm. 5. in psal. 118. colligitur, hæc dona ita fuisse in Christo, vt sint communia omnibus iustis. Vnde sit probabile, hæc dona non solùm fuisse ipsam scientiam beatam, vel infusam, propter aliquos respectus his vocibus nominatas: sed esse peculiaria dona ab his scientijs distincta; quia alias nõ possent hæc dona esse eiusdem rationis in Christo, & in nobis. Deinde hæc dona in alijs iustis comitantur gratiam gratum facientem, & ita distinguntur à fide, vt amittantur amissa gratia, & manente fide, & maneant in patria fide sublata, vt Theologi communiter docent, ergo.

Isai. 11. Cyril. Hieron. Orig. Irenæ. Athan. August. Basil. Hilar. Ambr.

Præterea de dono cõsilij nulla maior ratio dubitandi est, quod fuerit in Christo, quam de prudentia infusa, vel acquisitæ, vel quam de alijs virtutibus moralibus. Ratio enim Durand. si quid valeret, æque in omnibus procederet, quia hæc omnia versantur aliquo modo in actione, & quodammodo circa eãdem materiam, diuerso modõ: si ergo in Christo fuit materia prudentiæ, & aliarum virtutum moralium, fuit etiam obiectum, seu materia consilij. Modus autem iudicandi per modum doni consilij, non potuit illi repugnare, quia non requirit dubitationem, sed absolutum iudicium de agendis, ex speciali instinctu Spiritus sancti: hic autem modus, cùm perfectissimus sit, multo magis in Christum conuenit, quàm in alios. Vnde Durand. ipse supra dictæ quæstione solut. ad. 1. concedit Christum in via habuisse actus huius doni, quia aliquo modo exercuit vitam actiuam; sed in patria negat, non habitum, sed actum, quia ibi cessat exercitium vitæ actiuæ. Sed tamen, quãuis cesset exterior vsus huius vitæ, tamen non omnino cessant, vel exerceri ibi non possunt interiores actus circa materiam, vel honestatem virtutum moralium; vnde neque omnino cessant actus prudentiæ, vel consilij. Vltimo de alijs tribus donis ita explicari breuiter potest, non includere imperfectionem Christo, aut beatitudini repugnantem: quia in primis hæc dona nullam includunt obscuritatem, sed eo modo, quo sapientia, & scientia iudicant de diuinis mysterijs, quod sint creditu digna, vel Deo consentanea, vel aliquid huiusmodi, certo, & euidenter iudicant. Intellectus verò, si est ad iudicandum, aliquem modum claritatis, & euidentiæ habet: vel, si tantum est ad perfectè concipiendum, seu apprehendendum supernaturalia mysteria, proprie nec claritatem, nec obscuritatem habet, sed perfectionem quãdam, quæ has conditiones non requirit. Actus verò istorum donorum, quanuis fidelibus iustis cõferantur in adiumentum fidei, non tamen propter hunc solùm finem vtilia sunt, sed per se etiam perfectionem afferunt, propter se appetibilem, & ad quancunque abstractiuam cognitionem, quæ de Deo habeatur, iuuare etiam possunt: in Christo autẽ non solum fuit cognitio intuitiua supernaturalium mysteriorum fidei, sed etiam abstractiua.

Quo modo in Christo fuerint dona Spiritus sancti intellectum perficientia, & alia.

SECTIO. II.

Vtrum in Christo fuerint dona Spiritus sancti, pertinentia ad voluntatem, præsertim donum timoris.

DE his donis dubitari potest, vel propter rationem aliquam omnibus illis communem, vel de aliquo in particulari, propter propriam aliquam difficultatem, ex speciali eius ratione, seu conditione ortam. Priori modo ratio dubitandi esse potest, vel quia modus operandi horum donorum, videtur repugnare perfectioni Christi: quando enim homo operatur actus horum donorum, ab alio potius, scilicet ab Spiritu sancto mouetur, quam à se, ita vt ipse non satis capiat, quomodo, aut qua ratione moueatur: hic autem modus, licet ex parte mouentis, scilicet Spiritus sancti, sit perfectus: tamen ex parte modi valde imperfectus videtur, & Christo repugnans: qui in omnibus suis actibus se perfectè mouebat, perspiciendo, qua ratione & propter quid moueretur. Vel secundo potest in hoc dubitari, quia materiæ, circa quas versari solent actus horum donorum, non habent locũ in beatitudine. Propter quam rationem Duran. in 3. distinct. 34. q. 3. quanuis non negat actus horum donorum fuisse in Christo viatore, negat tamen esse in Christo iam ex omni parte beato. Posteriori modo, seu in speciali tractan hic solet difficultas de dono timoris, cuius actus ex peculiari sua ratione maxime videtur repugnare Christo, timor enim est fuga mali imminentis, qui propterea solet esse cum animi tristitia, & anxietate teste Arist. 1. Rhet. cap. 5. & D. Thom. 1.2. quæst. 19. art. 11. sed Christus nullum malum pertinens ad donum timoris potuit hoc modo timere, quia tale malum solum est aut culpe, aut propter culpam propriam, hoc autem malum in Christo esse non potuit. Propter quam difficultatem Abailardus hæreticus negauit in Christo, & beatis hoc donum timoris esse: à qua sententia non multo discrepat Dur. qui licet non neget habitum, negat tamen omnes eius actus in beatis reperiri, cum tamen, si quæ sunt testimonia Scripturæ, quæ de hoc timore beatorum loquantur, potius de actu, quam de habitu intelligenda videantur.

Dur. *Arist.* *D. Thom.* *Abailar.*

Dicendum est ergo, dona hæc pertinentia ad voluntatem fuisse in Christo perfectissima. Hæc assertio est eodem modo certa, sicut sectionis præcedentis, quia sub his nominibus fortitudinis, pietatis, & timoris de fide certum est fuisse in Christo, propter locum Isaï. supra citatum, adiuncta Patrum expositione. Quod verò hæc dona sint distincta à virtutibus, & quod in Christo fuerint eiusdem rationis cum similibus donijs, viatoribus iustis infusis, est solum probabilius, propter rationem fere supra tractatam. Quæ ita explicatur, nam hæc dona sunt perfectiones simpliciter, & non includunt imperfectionem repugnantem vnioni, aut beatitudini, ergo. Probatur minor, quia in primis modus operandi horum donorum, quanuis essentialiter consistat in hoc, quod sit ex peculiari motione, & instinctu Spiritus sancti: non tamen ita requirit, vt is qui mouetur, non intelligat, & percipiat distincte, & clare, à quo & ad quid & propter quid moueatur: quanquam enim hęc imperfectio in nobis reperiatur, qui per fidem ambulamus, & non satis possumus capere omnes interiores motiones Spiritus sancti: non est tamen hæc imperfectio de essentia horum donorum, potuit ergo esse in Christo, quidquid est perfectionis in modo operandi talium donorum, sine dicta imperfectione. Quod ita confirmatur, & declaratur, nam per actum doni mouetur homo ab Spiritu sancto interdum ad operandum præter ordinarias regulas naturales, tàm naturales, quàm supernaturales, per quas prudentia acquisita, vel infusa regi solet: Christus autem poterat moueri ad operandum hoc modo, hoc ergo satis erat, vt operatio eius pertineret ad donum, quanuis per scientiam beatam, vel infusam clare perciperet illam motionem, & principium ac terminum eius. Neque vero repugnabat animæ Christi sic moueri à supremo principio, scilicet Spiritu sancto, quia cum sit creatura illi subiecta, potius hac motione valde perficitur: & non excluditur cooperatio eius, quia per hanc motionem Spiritus sancti, ita mouetur voluntas, vt tamen ipsa consentiat, & libere operetur.

Quomodo fuerint in Christo dona ad voluntatem pertinentia, & alius cerũ.

Deinde neque ex defectu materiæ caruit Christus actibus horum donorum, & primo de dono pietatis nulla videtur esse posse dubitandi ratio (quod miror Durandum non aduertisse) quia hoc donum potissimum versatur circa materiam religionis, & cultus diuini, qui perfectissimus manet in beatis. Secundo de dono fortitudinis est quidem hoc ad intelligendum difficilius, sed nõ habet maiorem difficultatem, quam sit in virtute acquisita, vel infusa fortitudinis: quia vt supra dicebam de dono consilij, hæc dona, & virtutes: quibus respondent, in eadem materia versantur, quod ergo in via exercere potuerit Christus actus huius doni, facillimum est, sicut potuit exercere actum virtutis fortitudinis: in patria vero solum intelligi potest actus per modum simplicis affectus, vel gaudij circa honestatem fortitudinis, seu de honestè factis fortiter ex instinctu Spiritus sancti, & ita quoad hæc dona satis factum est primæ dubitationi propositæ.

De dono timoris. *Isai. 11.* *Psal. 18.* *Bern.* *Abailar.* *Inno. III.* *Castro.* *Sander.*

Vltimo de timore maior est difficultas. Sed simpliciter tanquam in re de fide certa fatendum est, timorem Dei esse in Christo, & in beatis, iuxta illud, *Et replebit eum spiritus timoris Domini*, Isaï. 11. & illud Psal. 18. *Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi*, vnde Bernard. epist. 190. contrarium numerat inter errores Abailardi quos generatim damnat Innoc. 3. in epist. quæ est. 194. inter epistolas Bernardi, & inter hæreses ponunt Castro, verbo Christus, hæres. 9. Sander. lib. 7. de visib. monar. hæres. 146. Quanquam autem non sit certum, actum timoris Dei esse actum doni distincti à virtutibus, potest enim aliquis timor Dei elici à Charitate, & aliquis à virtute Spei tamen quacunque ratione constet, actum & materiam timoris Dei habere locum in beatis, facile ex principijs positis, tanquam probabilius concludetur, posse in eisdem esse timorem aliquem, etiam per modum doni. Quis autem sit hic actus timoris in beatis, & quod habeat obiectum, & quomodo fiat, varijs modis explicatur, qui tractantur latè in. 1.2. quæst. 19. & à Theolog. in. 3. distinct. 14. quos breuissimè attingam, quantum necessarium fuerit ad explicandum hunc art. 6. D. Thom.

D. Thom.

Primus modus est D. Tho. hic dicentis hunc timorẽ consistere in quodam affectu reuerentię ad Deũ, propter eminentiam eius, quę affectũ pertinere ad timorem, ita D. Tho. explicat: nam timor respicit malum, quod ab alio infligi potest, necesse est autem eum, qui potest infligere malum, habere quandam eminentem potestatem super alium, a quo timetur: & ideo, quanuis interdum nullum timeatur malum ab eo, qui eminet potestate, tamen affectus reuerentiæ ad aliquem propter eminentiam eius, timor appellatur. Hanc

Universidad de Deusto
Biblioteca

sententiam docuit idem D.Tho.1.2. quæst.19. artic.11.& quæst.81.artic.1.ad.1.& Alens.2.p. quæst.118.membr.3.artic.6.& quæst.175.mem. 1.Bonauent.in 3.distin.34.art.1.quæst.3. Gabr. quæst.vnica.art.3.dub.2.& Iansenius super cap. 1.Prouerb. & videtur hæc expositio consentanea modo loquendi Scripturæ,Luc. 7. *Accepit autem omnes timor,& magnificabant Deum*,vbi timor nō videtur significare fugam alicuius mali: sed reuerentiam conceptam ad Christum, quoniam videbant eum mira facientem, vnde cap. 5. dicitur, *Repleti sunt timore dicentes quia vidimus mirabilia hodie*,& eodem sensu dicitur ad Rom. 13. *Reddite omnibus debita, cui timorem, &c.* vt ibi Chrysost. & Theophy. intelligūt. Quod si obijcias, quia de ratione timoris est,vt sit fuga mali, & causæ ipsius mali,solum quatenus potens est illud infligere. Respondet hic Caie. late: sed eius sententiam statim explicabo: nam licet in se probabilis sit,nō videtur tamen mihi esse sensus D.Tho. Respondetur ergo ex eodem D.Thom. hic ad.1.&.1.1. quæst.67.artic.4.ad.1.donum timoris non solum respicere malum, sed etiam bonum imo inquit, D.Th.(quod valde notandū est)omnē virtutē & omne donū per se respicere bonū,malū autem & cōsequēti, & ideo donū timoris nō solū posse habere actū circa malū,fugiēdo illud,sed etiā circa eminētē potestatē quę bonū quoddā est,illi reuerentiam exhibendo. Sed in hac responsione illud semper manet difficile,quia iuxta illam solū defenditur esse in Christo habitum doni timoris & aliquem actū eius,qui non est verus timor,quod facillimum est,nā etiā gaudere,quoniā à Deo,separari nō potest per peccatū, est actus ab eodem habitu elicitus,a quo timor filialis,vt bene Rich. in.3.dist.34.artic.1.qui st.4. imo & bonus affectus ad honestatem,qui est in diuino timore potest dici actus illius habitus,quæ est donum timoris:hæc autem omnia nō satis esse videtur, vt dicatur timor esse in Christo, vt à simili sumi potest ex ijs,quæ supra de Spe dicebamus.

Quocirca,vt hæc sententia melius intelligatur, oportet explicare quis sit hic actus reuerentiæ ad Deum propter eminentiam eius. Et primum constat non esse actum solius intellectus, supponit quidem cognitionē seu iudicium de diuina omnipotentia & maiestate,ille autem non est reuerentiæ actus, sed aliquis motus resultans in voluntate. Deinde in voluntate ipsa possumus intelligere per modum reuerentiæ ad Deum voluntatem parēdi illi,vt supremo Domino,vel colendi illum,vt supremum principium,qui actus proprie pertinent ad religionem,vel obedientiam,& si fiant per modum doni pertinēt ad donum pietatis. Possumus præterea intelligere voluntatem quandam subdendi se Deo,præferendo in omnibus honorem diuinum proprio,qui actus videtur proprie ad humilitatem pertinere,atque adeo ad donum timoris,si fiat ex speciali instinctu Spiritus sancti,nam hoc donum humilitati respondet, vt Augustt. dicit in lib. de sermone Domini in monte: & ideo Gregor. 1. Moral. capit. 26. alias 36. dicit donum timoris dari contra superbiam, ex hoc vero affectu intelligi potest sequi in voluntate quidam affectus, qui sit per modum fugæ, quo creatura in conspectu diuinæ eminentiæ ita se habeat, vt veluti non audeat ad illam accedere, & omnino caueat vsurpare in aliquo excellentiam eius,seu quo formidat, & fugit inuestigare,vel comprehendere mirabilia eius, & hic actus videtur vocari à Patribus timor reuerentiæ,seu admirationis,vt videre est in Greg.17.lib. Moralic.15.alias.17. & Dionys.c.13.de cœlest. Hierar.vbi exponens visionem Isai.c.6.vbi Seraphim velabant pedes & terga,inquit, significati, *Sacram illam ac plenam honoris venerationem, quæ sanctis celsiora mysteriorum indagatrices perhorrescunt*,quod fere eodem modo habet Chrysost.enarrat.in.c.6. Isai.quomodo Apocal.15. dicitur beatos cantare,*Magna & mirabilia sunt opera tua Domine*,& statim subdit,*Quis non timebit te Domine,& magnificabit nomen tuum*. Et hoc modo explicato hoc actu reuerentię includit,non tantū voluntatē alicuius boni,sed etiam fugam alicuius mali, nō quidē imminētis,seu quod formidetur futurū,sed quod secundū se malū est,& repugnās diuinæ excellentiæ,& hoc satis est ad rationem & denominationem timoris perfecti,vt iam amplius dicam.

Secunda ergo explicatio huius timoris sumitur ex Auguit.14.de ciuit.c.9.dicentis, *Timoris casti nomine ea voluntas significata est, qua nos metuit esse nolle peccare, non sollicitudine necessitatis, sed tranquillitate charitatis*. Itaque fuga,quam beatus habet omnis peccati,quatenus à Deo separat, timor castus dici potest, & hunc etiam potuit habere Christus: tum,quia,licet ipse peccare non potuerit, tamen natura eius secundum se capax erat peccati, & ita potuit voluntate sua fugere hoc malum,tanquam possibile simpliciter suæ naturæ; hic vero actus proprie ad charitatem pertinet.

Tertia expositio colligitur ex Caie. hic,scilicet hunc timorem esse de malo,quod Deus de absoluta potentia sua potest inferre creaturę suæ,quia licet anima Christi,& cuiuscunq; beati, considerando Dei omnipotentiam,vt coniunctam voluntati & promissioni eius,securissima sit,nec timere possit aliquod malum: tamen præcise considerando diuinam potentiam secundum se potest voluntas refugere malum illud, quod ab ea prouenire posset: & iuxta hunc modum explicat D. Tho. dicens,Deū esse obiectum huius timoris, vt potentem infligere malum, tamen quia non respicit illud malum vt futurum, sed tantūm vt possibile, nec diuinam potentiam, vt effectuam aliquod malum, sed tantūm vt potentem secundum se,ideo dicitur habere pro obiecto diuinam eminentiam. Quæ explicatio probabilis est,& non dubito,quin ille actus sit possibilis,existimo tamen illum non pertinere ad donum timoris,sed potius ad habitum illum, quo beatus amat Deum & propriam beatitudinem amore concupiscentiæ: nam ex hoc amore nascitur hic timor, sicut ex amore Dei nascitur timor vel fuga mali culpæ quatenus à Deo separat: Vnde nec D. Thom. nec Scripturæ, quæ loquuntur de timore sancto & perfectissimo, qui in beatis manet, de hoc timore loquuntur, qui omnium imperfectissimus est inter eos, qui in beatis esse possunt, imo quibusdam videtur hunc actum non habere locum in beatis,qui videtur esse quidam timor seruilis. Quod bene probat non ita esse beatis, vt propter huiusmodi timorem fugiant culpam, aut honeste operentur,

Alens. Bonan. Gabr. Iansenius Luc 7. — *Luc.5.* — *Roman.13. Chrysost. Theophyl.* — *Obiectio.* — *Caiet.* — *D.Thom.* — *Responsio.* — *Actus doni timoris in Christo,& beatis, est actus humiliandi se coram Deo.* — *Augustt. Gregor.* — *Gregor. Dionys. Chrysost.* — *Caiet.* — *D. Thom.* — *Timor mali quod Deus possit inferre creaturæ sua, non spem ponit.*

tur, hoc enim aliquo modo seruile esset, tamen simpliciter habere illum affectum consentaneū proprio amori ordinato & supernaturali,non repugnat beato,& consequenter nec Christo, qui potest totum illud obiectum considerare in ordine ad suam naturam secundum se sumptam.

Ad difficultatem ergo in principio positā,quę contra omnes hos modos æque procedit, & in hoc consistit, quod hæc fuga magis videtur ad simplex quoddam odium,quam ad proprium timorem pertinere,quia magis respicit malum secundum se,quam malum futurum vel imminēs. Castro supra, nescio quam differentiam inuenit in Christo viatore vel omnino iam beato: quasi in via potuerit magis proprie esse capax huius timoris. Sed hic non agimus de timore naturali mortis,de quo infra dicetur,sed de dono timoris Dei,& in hoc nulla est differentia, quia tam securus & alienus erat ab omni malo vel culpę,vel pœnæ aut alterius mali possibilis in via, sicut in patria. Dico ergo illum actum non esse omnino idem cum odio,aliter enim Deus ipse odio haberet peccatum,& aliter beatus, quia Deus tātūm considerat peccatum,vt secundum se malum,& simplici odio illud auersatur,beatus autem considerat illud vt malum sibi seu naturæ suæ secundum se simpliciter possibile (& idem est de quolibet alio malo) & fugit illud per actum quendā respicientem executionem,possibilem, et sic talis actus quoad substantiam suam eiusdem rationis est cum timore,qui est de malo futuro, vel imminente, quanuis non habeat omnem modum eius,& consequenter neque effectus, qui imperfectionem supponunt.

Castr. — *Fuga mali propria, ab solute possibilis, a-limi veri timoris est.*

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

49 3.col.354. fin.& veri.q.27.artic.1.et 5. cor. Et opusc.3.ca. 221.& Roma.1.lib. 3.col.2.& Ephe 1.li. 2.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerint gratiæ gratis datę. Ei enim qui habet aliquid secundum plenitudinem, non competit illud habere secundum participationem. Sed Christus habuit gratiam secūdum plenitudinem: secundum illud Ioan. 1. Plenum gratiæ & veritatis. Gratiæ autem gratis datæ videntur esse quædam participationes diuinæ diuisim, & particulariter diuersis attributæ: secundum illud. 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt. Ergo videtur, quòd in Christo nō fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ 2. Præterea. Quod debetur alicui, non videtur esse gratis ei datum: Sed debitū erat homini Christo, quod sermone sapientiæ & scientiæ abundaret,& potens esset in virtutibus faciendis,& in alijs huiusmodi,quę pertinent ad gratis gratias datas: cùm ipse sit Dei virtus & Dei sapientia, vt dicitur. 1. ad Corint. 1. Ergo Christo non fuit cōueniens habere gratias gratis datas.

3. Præterea, Gratiæ gratis datæ ordinantur ad vtilitatem fidelium: secundum illud. 1. ad Corinth. 12. Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem. Non autem videtur ad vtilitatem aliorum pertinere habitus aut quęcunque dispositio, si homo non vtatur: secundum illud Eccl. 20. Sapientia abscōdita & thesaurus inuisus,quæ vtilitas in vtrisque? Christus autem non legitur vsus omnibus gratijs gratis datis, præsertim quantum ad genera linguarum. Non ergo in Christo fuerunt omnes gratiæ gratis datæ.

Sed contra est, quòd Augustinus dicit in epistola ad Dardanum,. quòd sicut in capite sunt omnes sensus,ita in Christo fuerunt omnes gratiæ. *Epist. 57. declinādo ad fi.tu.2.*

Respondeo dicendum, quòd sicut in secunda parte habitum est,. gratiæ gratis datæ ordinantur ad fidei,& spiritualis doctrinæ manifestationem: oportet enim eum, qui docet, habere ea, per quæ sua doctrina manifestetur: aliàs sua doctrina esset inutilis. Spiritualis autem doctrinæ & fidei primus, & principalis doctor est Christus: secundum illud Hebræ. 2. Cùm initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis,& portentis,&c. Vnde manifestum est, quòd in Christo excellentissimè fuerunt omnes gratiæ gratis datæ sicut in primo & principali fideidoctore. *1.2.q.111.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad primum ergo dicendum, quòd A sicut gratia gratum faciens, ordinatur ad actus meritorios tã interiores quàm exteriores, ita gratia gratis data ordinatur ad quosdam actus exteriores, fidei manifestatiuos: sicut est operatio miraculorum & alia huiusmodi. In vtraque autem gratia Christus plenitudinẽ habuit: in quantum enim diuinitati vnita erat eius anima, plenam efficaciam habebat ad omnes prædictos actus perficiendos: Sed alij Sancti, qui mouentur à Deo sicut instrumenta non vnita, sed separata, particulariter efficaciam recipiunt ad hos vel ad illos actus perficiendos. Et ideo in alijs Sanctis huiusmodi gratiæ diuiduntur, non autem in B Christo.

Ad secundum dicendũ, quòd Christus dicitur Dei virtus & Dei sapientia, in quantum est æternus Dei filius: Sic autem nõ competit sibi habere gratiã, sed esse potius datorem gratiæ. Competit autem sibi habere gratiam secundum humanam naturam.

Ad tertium dicendum, quòd donum linguarum datum est Apostolis, quia mittebantur ad docendas omnes gentes. Christus autem in vna sola gente Iudæorum voluit personaliter prædicare, secundum quod ipse dicit Matth. 18. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Et Apostolus dicit Roman. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis. C Et ideo non oportuit, quòd loqueretur pluribus linguis: Nec tamen defuit ei omnium linguarũ notitia: cùm etiã occulta cordium ei non essent abscondita (vt infrà dicetur *) quorum voces quæcunque sunt signa: Nec tamen inutiliter hanc notitiam habuit: sicut non inutiliter habet habitum, qui eo non vtitur quando non est opportunum.

quæst. 10. artic. 2.

HVnc articulum exponemus disputatione sequenti.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm in Christo fuerit prophetia.

AD octauum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit Prophetia. Prophetia enim importat quandam obscuram & imperfectam notitiam: secundum illud Numer. 12. Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, per somnium aut in visione loquar ad eũ: Sed Christus habuit plenam & apertam notitiam multò magis quàm Moyses, de quo ibi subditur, quod palàm & non per ænigmata videt Deum. Non ergo in Christo debet poni Prophetia. 50

Infr. quæst. 2. art. 2. et. 3. 2. q. 174. artic. 5 & Psal. 44. co. 2. & Matth. 1. col. 2. & Ioã. 4. li. 6. col. fin. & 1. Cor. 13. lib. 1. col. 1.

¶ 2. Præterea, Sicut fides est eorũ, quæ non videntur & Spes eorum, quæ non habentur, ita Prophetia est eorum, quæ non sunt præsentia, sed distant: nam Propheta dicitur quasi procul fans: Sed in Christo nõ ponitur Fides nec Spes, vt suprà dictum est. + Ergo prophetia etiam non debet poni in Christo.

+ Art. 3. & 4. huius quæst.

¶ 3. Præterea, Propheta est inferioris ordinis, quàm Angelus: vnde & de Moyse, qui fuit supremus Prophetarum (vt in secũda parte dictum est *) dicitur Act. 7. quòd locutus est cum Angelo in solitudine: Sed Christus nõ est minoratus ab Angelis secundũ notitiam animæ, sed solum secundum corporis passionem, vt habetur Hebræ. 2. Ergo videtur quòd Christus non fuit Propheta.

2. 2. q. 174. art. 4.

Sed contra est, quòd de eo prædicitur Deute. 18. Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris. Et ipse de se dicit Matt. 13. & Ioã. 4. Non est Propheta sine honore nisi in patria sua.

Respondeo dicendum, quòd Propheta dicitur quasi procul fans, vel procul

cul videns: inquantum scilicet cognoscit & loquitur ea, quæ sunt procul ab hominum sensibus: sicut etiam August. dicit. 16. contra Faustum. * Est autem considerandum, quòd non potest dici aliquis Propheta ex hoc quòd cognoscit & annuntiat ea quæ sunt alijs procul, cum quibus ipse non est. Et hoc manifestum est secundum locum, & secundum tempus: si enim aliquis in Gallia existens, cognosceret & annuntiaret alijs in Gallia existentibus ea, quæ tunc in Syria agerentur, propheticum esset: sicut Helisæus ad Giezi dixit. 4. Regum. 5. quomodo vir descenderat de curru, & occurrerat ei. Si verò aliquis in Syria existens, ea, quæ sunt ibi annuntiaret, non esset propheticum. Et idem apparet secundum tempus. Propheticum enim fuit quod Isaias prænuntiauit, quòd Cyrus Rex Persarum templum Dei esset reædificaturus, vt patet Isai. 44. Non autem fuit propheticum, quòd Esdras hoc scripsit, cuius tempore factum est. Si igitur Deus aut Angeli vel etiam Beati cognoscunt & annuntiant ea, quæ sunt procul à nostra notitia, hoc non pertinet ad prophetiam: quia in nullo nostrum statum attingunt. Christus autem ante passionem nostrum statum attingebat, inquantum non solùm erat comprehensor, sed etiam viator. Et ideo propheticum erat, quòd ea, quæ erant procul ab aliorum viatorum notitia, & cognoscebat & annuntiabat. Et hac ratione dicitur in eo fuisse prophetia.

lib. 16. c. 18. tom. 6

Ad primum ergo dicendum, quòd per illa verba non ostenditur esse de ratione prophetiæ ænigmatica cognitio, quæ scilicet est per somnium, & in visione: sed ostenditur comparatio aliorum Prophetarum, qui per somnium & in visione perceperunt diuina, ad Moysen, qui palàm & non per ænigmata Deum vidit. Qui Propheta est dictus: secundum illud Deuteronom. vlt. Non surrexit vltrà Propheta in Israel, sicut Moyses. Potest tamen dici, quòd etsi Christus habuit plenam & apertam notitiam, quantum ad partem intellectiuam habuit tamẽ in parte imaginatiua quasdam similitudines, in quibus etiam poterat speculari diuina: inquantum non solum erat comprehensor, sed etiam viator. A

Ad secundum dicendum, quòd fides est eorum, quæ non vidẽtur ab ipso credente, & similiter Spes est eorum, quæ non habentur ab ipso sperante: sed prophetia est eorum, quæ sunt procul á cõmuni hominũ sensu, cum quibus propheta conuersatur, & communicat in statu viæ. Et ideò Fides &, Spes repugnant perfectioni beatitudinis Christi: non autem prophetia. B

Ad tertium dicendum, quòd Angelus cùm sit cõprehensor, est supra Prophetam, qui est purus viator: non autẽ supra Christum, qui fuit simul viator & comprehensor.

GVAE ad hunc articulum spectant trademus in disputatione, quia in litera D. Thom. nihil occurrit notandum præter ea, quæ ibi dicentur.

DISPVTATIO XXI.

De gratijs gratis datis Animæ Christi. C

GRatiæ gratis datæ dicuntur, quædam operationes, seu actus, qui supra naturam sunt, & diuina virtute fiunt ad confirmationem fidei vel aliorum profectum, potius quàm ad operantis vtilitatem: & ad has gratias pertinent omnia auxilia vel principia, quæ ad hæc opera perficienda ab Spiritu sancto tribuuntur, ex quibus gratijs (quæ nouem numerantur, primæ ad Corinth. 12.) duæ, scilicet operatio virtutum, & gratia sanitatum, ad operationem pertinent, & ad potestatem faciendi miracula, de qua in quæst. 13. dicendum est, & ideo de illis ibi, tractabitur. Aliæ vero partim ad cognitionem, vt prophetia & discretio spirituum, &c. partim ad formonem pertinent, vt donum linguarum, &c. de quibus breuiter dicendum est. *1. Cor. 12.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO I.

Vtrum in Christo fuerit prophetia, etsi quæ alia gratia gratis data ad cognitionẽ spectat.

PRima sententia est Christum non habuisse verum donum prophetiæ, sed vocari prophetã existimatione, & appellatione vulgi. Ita sentit *Abulens.* Abulen. in cap. 11. Numer. quæst. 64. & potest *1. Cor. 13.* fundari in illo. 1. ad Corinth. 13. *Sine prophetiæ evacuabuntur sive linguæ cessabunt*, & infra, *ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, cum autem venerit quod perfectum est evacuabitur quod ex parte est*, ex quo colligitur visionem beatã excludere propheticam cognitionem, sed Christus habuit semper visionem beatam ergo non fuit capax prophetiæ. Et confirmatur primo, quia de ratione pro- *D. Thom.* phetiæ est, vt sit obscura cognitio autore D. Tho. 2. 2. quæst. 174. artic. 1. ad. 3. sed in Christo non habuit locum obscuritas, hac enim ratione non habuit fidem. Confirmatur secundò, quia nunc Christus non est Propheta, neque habet propheticam cognitionem, aliàs omnes beati possent esse prophetæ: sed Christus nunc habet omne genus cognitionis supernaturalis quod in via habuit, quia in hoc anima eius nõ est mutata. Denique argumentatur, quia Ioannes Baptista fuit plusquam Propheta, multo ergo magis Christus, *Tertul.* qui est Deus. Et huic opinioni videtur fauere Tertul. lib. 4. contra Marcion. cap. 12. nu. 33. vbi inquit, *Deum à principio prædixisse populo Israël, vt audiret Christum sub nomine Prophetæ, quoniam Prophetæ existimandus erat a populo*, significat ergo non fuisse, sed existimatum fuisse Prophetã. Sed hanc *Christus vere, & proprie Propheta.* sententiam existimo esse valde falsam.

Dico ergo primo, Christum Dominum vere & proprie fuisse Prophetam, atque adeo veram ac propriam & omnino perfectam habuisse gratiam prophetiæ. Probatur primo, quia ita appella- *Deut. 18.* tur in scriptura, quæ proprie intelligenda est, cùm commodè possit. Assumptum patet Deutero. 18. Prophetam sicut me, &c. quem locum de Christo exponunt Petrus & Stephanus Act. 3. & c. 7. vt notarunt Iustin. Mart. quæst. 101. ad gentes Irinæ. *Act. 3. et 7.* lib. 3. c. 11. Clemens Alexand. lib. 1. pædago. c. 7. Cyril. lib. 3. in Ioan. cap. 9. Cypr. lib. 1. contra Iudæos cap. 18. & alij. Deinde in Euangelijs sæpe *Iustl. Martyr.* ita vocatur, tàm à vulgaribus hominibus, quàm à discipulis, immo & à se ipso, qui Luc. 4. de se dixit, *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua*, vt *Irenæ.* Augustin. notauit tractat. 15. in Ioan. inde probans non male sensisse Samaritanam de Christo, cùm ad illum dixit Ioan. 4. *Domine vt video Propheta es tu*, in quibus locis ex contextu, & ex re, de qua agitur constat aperte Prophetam dici non in *Clem. Alexand. Cyril. Cypr. Luc. 4. Auguſt. Ioan. 4.* aliis significationibus, quas interdum habere potest, sed vt significat eum qui diuinitus agnoscit ea, quæ longè distant à communi sensu hominũ, & potens est ea prædicere.

Secundo hæc est communis sentẽtia omnium Patrum, præsertim vbicunq; exponunt locum citatum Deuteronom. 18. quam tractans Augustin. 16. contra Faust. cap. 18. hæreticam, vanitatem appellat, negare de Christo esse intelligendum, & subdit, *An quia Propheta dictus est, qui & homo esse dignatus est, & tam multa futura prædixit, nisi forte aliud est Propheta quam homo vltra humanas coniecturas futura prædicens, &c.* *Auguſt.*

Secundo, Ambrosius serm. 8. in Psalm. 118. citea id, *Participes ego sum, habet*, inquit, *Christus participes suos, habet participes carnis, habet & prophetiæ, quia Propheta*, inquit, *suscitabit vobis Dominus, &c.* & infra, *ipse est verus Propheta, qui sine alterius munere futura cognouit.* Tertio, Cyrillus lib. 8. contra Iulianum in principio dicit, *Christum vocari Prophetam à dono prophetiæ, quod in ordine summarum dignitatum humanitatis recenseatur, oportebat enim demittentem se ad humiliationem, humanitatis subire mensuram.* Quarto rectè Chrysost. homil. 15. in Ioan. notat, quando Pharisæi interrogauerunt Ioannem Baptistam, *Propheta es tu?* non de quocunque, sed de illo excellentissimo à Moyse prædicto interrogasse, & ideo Græcè addi articulum habentem illam vim, scilicet, *Es ne tu ille Propheta?* & ideo Ioannem negasse, & in demonstratione, quod Christus sit Deus, probat contra Iudæos Christum esse prophetam à Moyse prædictum, & homil. 7. in 2. ad Corinth. dicit Christum esse Prophetam secundum carnem. Quinto, Isidorus libr. 7. originum capit. de Filio Dei, vnum ex nominibus, quæ in Scriptura sacra verè tribuuntur Christo Domino, dicit esse nomen Prophetæ, quia futura reuelauit, & libr. 6. cap. de prophetis dicit Christum esse finem omnium prophetarum, cui dictum est à Patre, *Et Prophetam in gentibus dedi te*, Ieremi. 1. Sextò, Hieronym. tractans hæc verba Ierem. 1. ait, *Quidam hunc locum super Saluatore intelligunt qui propriè Propheta gentium fuit*, quàm expositionem, licet more suo sub aliorum nomine referat, tamen reuera eam probat & confirmat. Denique Diuus Thom. hic eandem tenet sententiam, & eisdem Verbis Moysis illam confirmat incredibile enim est, tam grauem, tamque insignem prophetiam de Christo dictam esse sub nomine significante, proprietatem, quæ vere in ipsum non conueniat.

Ambros. *Cyril.* *Chrysost.* *Isidor.* *Ierem. 1.* *Hieronym. Ierem. 1.* *D. Thom.*

Tertiò principaliter probatur cõclusio ratione, quia licet cognitio Prophetæ interdũ possit esse obscura, non est autẽ hoc de ratione prophetiæ, quia nõ oportet quod cognitio prophetica sit fides, vel in illa fundetur, quin potius sæpe tribuitur prophetis, vt ea videant, quæ prædicunt, vnde & in scriptura videntes vocãtur: & Basil. præfatione in Isai. & Cyril. lib. 3. in Isai. in principio dicũt Prophetas videre futurum tẽpus tanquã instans, citatur etiam Augustin. 5. de Ciuitate cap. 9. quod dicat prophetiam esse luce clariorem. Sed eo loco potius videtur dicere luce clarius esse dari prophetiam veram, quam ipsam prophetiam esse luce clariorem, tamen D. Thom. 2. 2. quæst. 171. artic. 1. ad. 4. ait per prophetiam tolli obscuritatis & ignorantiæ velamen, & art. 3. ad. 2. distinguit prophetiam à fide, quia fides non dat cognitionem rerum, sed tantùm certitudinem, prophetia verò etiam cognitionem tribuit, quod non nisi propter aliquam claritatem, & euidentiam videtur dici potuisse. Denique hoc art. 8. ad 1. clare negat ænigmaticam cognitionem esse de ratione prophetiæ. Nec vero dicimus euidentiam aut claritatẽ esse semper necessariã in cognitione prophetica, quia neq; hoc verũ est, vt ex 2. 2. supponо: sed hoc solũ dicimus, prophetiã de se, neq; obscuritatem neque claritatẽ, requirere in cogni- *Basil. Cyril. Auguſt. D. Thom.*

Obscuritas non est de ratione prophetiæ.

tione ipsius Prophetæ, sed sufficere, vt cognitio eorum, quæ longe distant à sensibus hominum, & omnino ab ordinaria cognitione viatorum, vt hic dicit D. Thom. qui eodem sensu dixit citato loco. 2. 2. nomen Prophetæ de se indicare remotionem ab intelligibili veritate, non quidem in ipso actu cognitionis, nam potius ibidem subdit prophetiam perfectissimam esse, quæ fit per intellectualem visionẽ: sed indicat illam elongatio nẽ in subiecto ipso, seu in persona, quæ secũdum statum suum longè distat ab ijs, quæ præuidet, vel dicit: dicitur enim propheta (inquit D. Tho.) quasi procul fans, aut videns: tota autem hæc ratio prophetiæ seu prophetæ propriſsimè conuenit in Christum pro statu viæ, qui præuidebat & prædicebat ea, quæ longè distant à cognitione hominum, in huiusmodi statu constitutorum, ergo.

Ratio prophetiæ, quæ D. Thom.

Et ex hac conclusione colligitur, primo hanc cognitionem propheticam in anima Christi re ipsa non fuisse distinctam à cognitione supernaturali, quam per visionem beatam, vel per se infusam de diuinis rebus habuit, quia, vt infra dicemus, non fuit in intellectu humano Christi aliqua supernaturalis cognitio præter has duas. Sed quæres quæ istarum posit hanc denominationem prophetiæ recipere? Quidam sentiunt, solam cognitionem scientiæ infusæ posse propriè *D. Thom.* vocari prophetiam: tum, quia D. Tho. 2. 2. quæst. 174. articulo. 5. ad. 3. dicit Christum simul fuisse comprehensorem & viatorem, & rationem prophetiæ non conuenire illi, vt erat comprehensor, sed vt viator erat, & quæst. 10. de verit. artic. 6. reddit rationem, quia prophetia est imperfecta participatio visionis beatæ: tum etiam quia ad rationem prophetiæ pertinet, vt possit coniungi *D. Thom.* phantasmatibus, seu imaginibus sensibilibus, per quas res distantes præsentes fiunt, vt hic D. Tho. significat in secunda responsione ad primum argumentum, & idem sentit super. 6. cap. Ioannis lect. 1. in princip. vbi dicit Christum non fuisse similem Prophetis in cognitione intellectiua, sed in sensitiua: at verò scientia beata non potest coniungi phantasmatibus, infusa autem potest. Respondetur tamen, verum quidem esse cognitionem scientiæ infusæ posse satis accommodatè hanc denominationem prophetiæ recipere: nihilominus tamen etiam visionem beatam coniunctam statui viatoris sufficere ad rationem prophe- C tiæ, quod planè sentit D. Thom. hic, qui solum requirit in vero Propheta, vt ea annuncier, & supernaturaliter cognoscat, quæ tam ab ipso secundum statum suum, quàm ab alijs longè distant: vnde concludit in Christo fuisse prophetiam inquantum simul erat comprehensor & viator: & idem planè sentit in solutionibus argumentorum, & ratio supra facta idem probat: quia scilicet prophetia nullam obscuritatem, vel imperfectionem in ipso actu cognitionis requirit. Nec D. Tho. in. 2. 2. docet contrarium, sed dicit Christum non fuisse Prophetam, vt comprehensorem, sed vt viatorem, quod hic magis explicuit dicens fuisse Prophetam, vt comprehensorem simul & viatorem, quia licet, dum existebat in via, per ipsammet visionem comprehensoris posset prophetare, tamen illa non habebat rationem prophetiæ, nisi prout existebat in viatore. Illa verò

Prius bonum in eo, qui simul est viator, sufficit ad rationem prophetiæ. D. Thom.

A coniunctio ad sensibiles imagines non est de ratione prophetiæ, nã potius eò perfectior est cognitio prophetica, quo est magis abstracta à sensibus & puré intellectualis, vt D. Thom. docuit in. 2. 2. locis citatis: vt verò hic explicaret habuisse locum in Christo, etiam illum modum prophetiæ addidit de sensibilibus similitudinibus.

Secundo sequitur hoc donum prophetiæ fuisse in Christo permanenter, ita vt ad nutum voluntatis suæ posset illo vti, in quo inter alia multum reliquos prophetas superauit. Patet, quia vt dictum est, fundatum fuit in scientia infusa, vel beata, notauit hoc Hieronym. 3. tom. Epist. 125. *Hieronym.* ad Damasum, de tribus quæstionibus sacræ scripturæ in. q. 3.

Tertiò sequitur etiam fuisse in Christo illam gratiam, quæ dicitur discretio spirituum, quæ veluti quædam prophetiæ pars est: quia vel significat vim cognoscendi & manifestandi interiores cogitationes mentium, vel saltem discernendi, & dijudicandi ex instinctu Spiritus sancti inter motionem boni, & mali spiritus. Vtroque autem modo potuit Christus per suam scientiam creatam discernere spiritus, vt per se constat, & dicetur in ferius quæst. 10. & 11. & eadem ratione constat quancunque aliam gratiam explicatam in ordine ad cognitionem, quæ obscuritatem non includat perfectissimè in Christum conuenire, vt si interpretatio sermonum explicetur, vt fit vis quædam & lux Spiritus sancti ad penetrandos veros & intimos scripturarum sensus, & idem est de dono scientiæ & sapientiæ, si aliquo modo ad cognitionẽ referatur. De gratia autẽ fidei statim dicetur.

Discretio spirituum in Christo

Ad fundamentum Abulensis respondetur primo, in illo loco. 1. ad Cor. 13. prophetiã non significare donum prædicendi futura, sed interpretandi sermones, seu scripturam sacram, vt patet ex toto contextu capitis. 14. Sed esto hoc ita sit, eadem manebit difficultas de hac gratia interpretandi sermones, quæ etiã fuit in Christo. Respondetur ergo vtramque gratiam euacuari in patria quantum ad imperfectionem quam includunt, & quantum ad necessitatem: quia hæc munera sunt accommodata statui viæ, sicut ibidem dicitur siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur, & tamen non propterea negandum est Christum habuisse donum linguarum, illud vero quod ibi dicitur, scilicet nunc ex parte nos prophetare, verum quidem est regulariter in hominibus, non est tamen illa imperfectio de ratione prophetiæ. Ad primam confirmationem respõsum iam est, negando obscuritatem esse de ratione prophetiæ. Ad secundam confirmationem respondetur prophetiæ donum dicere cognitionem supernaturalem eorum, quæ distant secundum statum cognoscentis, & ideo eandem cognitionem in statu viæ, in quo Christus secundum conditionem corporis passibilis distabat ab ijs, quæ diuinitus cognoscebat, habuisse rationẽ prophetiæ, in statu vero patriæ non habere hanc rationẽ, quia deficit illi imperfectio connotata ex parte subiecti, ita D. Thom. 2. 2. quæstio. 174. artic. 5. in corpore, & ad. 3. Et hoc potest esse aliud exemplum eorum, quæ supra dicebamus, scilicet eundem habitum, qui secundum se eiusdem rationis est, posse in vno statu recipere vnam denominationem quam nõ recipit in alio propter

Quo sensu prophetiæ in patria euacuabũtur.

nota

D. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

imperfectionem connotatam. Ad vltimã respondetur, etiam Christum fuisse plusquam Prophetam multo altiori modo quam Ioannem Baptistam, sed non ideo non fuit etiam Propheta, sicut etiam Ioannes Baptista fuit Propheta, licet etiam fuerit plusquam Propheta.

SECTIO. II.

Vtrum aliæ gratiæ gratis datæ, quæ ad sermonẽ spectant, fuerint in Christo.

RAtio dubij esse potest, quia vna ex his gratijs vocatur fides, quæ in Christo non fuit. Alia gratia est donum linguarum, quo Christum nunquam fuisse vsum docet D.Thom. hic art. 7. ad. 3. & 11. q. 176. ar. 1. ad. 3. quem Duran. sequitur in. 3. d. 13. q. 1. ad. 1. cum autem hæ gratiæ potissimum consistant in vsu, perinde videtur esse negare Christum habuisse hanc gratiam, & negare habuisse vsum illius.

D.Tho. Durand.

Omnes gratia gratis datæ fuerunt in Christo. D.Tho. Augustin. Chrysost.

Dico tamẽ primo, Christum dominũ habuisse omnes gratias gratis datas, quæ alijs hominibus communicantur. Ita docet hic D.Tho. & reliqui Theologi cum Magistro in. 3. dist. 13. & id colligunt ex August. epist. 57. circa finem, vbi dicit, sicut in capite omnes sensus, ita in Christo vigere omnem gratiam. Et ad hunc modum videtur exponere plenitudinem gratiæ Christi Chrysost. homil. 11. in Ioan. & potest rectè inde concludi: quia ad plenitudinem gratiæ Christi hæc omnia spectant, omnia enim hæc debentur illi humanitati, ob gratiam vnionis. Pertinuit etiam hoc ad dignitatẽ seu munera Christi obeunda, est enim ipse quasi vniuersalis dispensator harum gratiarum omniũ in Ecclesia sua, vt dicitur ad Ephes. 4. debuit ergo in se habere omnes gratias, quas alijs communicat. Deinde fuit vniuersalis ac perfectissimus Doctor, & Euangelij prædicator: hæ autem gratiæ sunt vel necessariæ, vel certè conuenientissima ornamenta in perfecto doctore requisita, in quo præter exactam rerum intelligentiam facultas ad explicanda, & clarè ac distinctè proponenda mysteria, eaq; suadenda, & confirmanda necessaria est, & ad hunc finem ordinantur hæ gratiæ.

Ephes. 4.

Sermo scientiæ, & sapientiæ.

Vnde secundò probatur conclusio discurrẽdo breuiter per alias quatuor, vel quinq; gratias, quæ explicandæ superiunt. Duæ illarum sunt, *Sermo scientiæ & sapientiæ*, quæ ad sermonem applicatæ nihil aliud sunt, quàm facilitas quædam ex speciali Spiritus sancti auxilio data ad proponendas seu explicandas res fidei, vel delectando, vel persuadendo, eas per superiores aut inferiores causas, aut per effectus, & similia exempla confirmando & declarando, quæ dona fuisse in Christo perfectissima dubitari non potest, cum imperfectionem nullam includant, & ad perfectionem & statum eius maxime pertineant: tum etiam, quia in verbis, & doctrina eius maximè relucent, vt non immerito homines mirarentur, *De his, quæ procedebant de ore ipsius*, Luc. 4. & ideo Ioan. 6. Petrus dixerit. *Quo ibimus? Verba vitæ æternæ habes.*

Luc. 4. Ioan. 6.

Gratia fidei.

Tertia est gratia fidei, quæ interdũ solet referri ad operationem, quomodo magis videtur pertinere ad potestatem faciendi miracula, dicitur enim hæc fides miraculorum, quæ vt dicit assensum obscurum, non fuit in Christo, tamen fuit in illo ex parte intellectus clarus, & indubitatus assensus, speciale Dei auxilium non fuisse defuturum suæ humanitati ad omnia miracula, quæ faciebat, & de eadem re habebat perfectissimam fiduciam ex parte voluntatis. Vnde Ioan. 11. dicebat ad Patrem, *Gratias ago tibi, quoniam audisti me; ego autem sciebam, quia semper me audis*, hoc ergo modo fuit in illo hæc gratia. Secundo solet hæc gratia referri ad cognitionem, vt scilicet significet singularem certitudinem & intelligentiam rerum fidei, quam Spiritus sanctus præbet Doctoribus Euangelico, vt possit conuenienter docere, & vt hoc modo hæc gratia locum habeat in Christo, subtrahenda est ab obscuritate, ita vt de ratione eius tantùm sit perfectio, & firmitas in assensu, siue ille clarus sit, siue obscurus. Tertiò vero modo explicatur hæc gratia in ordine ad sermonem seu locutionem, & est facilitas quædam data dono Spiritus sancti ad proponendas res fidei simpliciter & accommodatè, ita vt etiam a rudibus & ignorantibus percipi possint, & in hoc sensu multo facilius constat habuisse Christũ hãc gratiam.

Ioan. 11.

Donũ linguarum. D. Thom.

Quarta gratia est donum linguarum, ad quam primum pertinere potest habere notitiam lingua rum omnium, & quoad hoc fuisse in Christo D. Thom. supra docet, nec dubitari potest, cùm per scientiam infusam & beatam habuerit notitiam rerum omnium, quanquam hoc iuxta aliorum sententiam magis pertineat ad quintam gratiam, quæ dicitur, *Interpretatio sermonum*, Deinde pertinet ad donum linguarum potestas vtendi linguis omnibus, quæ diuersa aliquo modo est a priori notitia, multi enim intelligunt linguam aliquam qui illa vti non possunt: hæc ergo potestas sine dubio etiam fuit in Christo, quia scientia linguarum, quam habebat, erat perfectissima, & ipsum organum, vel facultas naturalis ad loquendum, etiam erat in illo perfecta, & expedita. Ex his autem duobus principijs oritur illa potestas. Tertiò pertinet ad hanc gratiam vsus ipse diuersarum linguarum, & de hoc nihil videtur esse certum: verisimile tamen est publicè, & pro concione non fuisse vsum hoc dono, quia ex Euangelio hoc non colligitur, sed potiùs oppositum, tum quia hoc donum omnino nouum visum est in prædicatione Apostolorum: tum etiam quia ipse Christus de se dixit, *Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël*, cùm ergo solis Iudæis per se ipsum prædicaturus esset, solum lingua pro concione vsus creditur, qua ipsi tunc vtebantur, quæ dicitur fuisse Syriaca, si aliqua autem erat varietas in illis partibus vel ciuitatibus quas perambulabat, omnibus se accommodabat Christus, ita vt posset intelligi, hoc enim erat necessarium. In priuatis autem colloquijs fortasse interdum se se obtulit opportunitas vtendi varijs linguis, vt cũ peregrinatus est in Aegyptum, vel cùm ad Gentiles loquebatur, vel si fortasse scripsit Epistolam ad aliquem alienæ linguæ, vt de Abgaro fertur.

Interpretatio sermonum.

Hinc cõstat, quid dicendũ sit de quinta gratia, scilicet interpretatione sermonũ ad sermonẽ relata, hoc enim modo vel est intelligẽtia variarũ lin-

guarũ, de qua dictũ est, vel est singulare Spiritus sancti auxilium, vel ad condendã diuinam scripturam; vel etiam ad transferendum ab vna lingua in aliam, nihil omnino a vero sensu discrepando, & hoc donum quoad facultatem & potestatem non est dubium, quin in Christo fuerit, tum propter scientiæ plenitudinem & voluntatis rectitudinem, quæ ad malum vel falsum inclinari non poterat, tum etiam quia in omnibus operibus & actionibus suis ab Spiritu sancto regebatur, vnde omnia verba eius verba sacra sunt, an vero vsus fuerit hac gratia aliquid scribendo dicetur fortasse infrà quæst. 42.

Omnes hæ gratiæ fuerunt in Christo per manẽter. Isai. 11. Ioan. 1. Orig.

Dico secundò. Has gratias fuisse in Christo permanenter & per modum habitus, ita vt illis vti posset suo arbitrio, in quo alios homines superauit. Ita colligitur ex Theologis & Patribus supra citatis præsertim exponentibus verba Isai. 11. *Requieuit super eum spiritus Domini*, & Ioan. 1. *Super quem videris spiritum descendentem, & manentem*, circa quẽ locũ videri potest Orig. hom. 6. in Numer. Ratio vero facile reddi potest, tum quia totum hoc personali dignitati Christi, & muneri eximij doctoris debebatur, tum etiam quia ad vsum harum gratiarum fere nihil aliud requirebatur præter perfectam scientiam rerum omniũ, verborum & signorum, cum perfecta & expedita facultate vtendi organo vocis & lingua, vtrũque autem horum fuit in Christo perfectissimũ.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum in Christo fuerit plenitudo gratiæ.

*51 Infr. art. 10. & 12. & 3. di. 13. q. 1. art. 2. q. 1. & dist. 15. q. 1. art. 2. 5. Et Ephes. 3. lect. 2. 1. Et Ephes. 60. c. 3. col. 9. * P. 2. q. 110. artic. 4. ad. 1. † Ar. 3. & 4. * P. 2. q. 111. art. 2.*

AD nonum sic proceditur. Videtur quòd non fuerit in Christo gratiæ plenitudo. A gratia enim deriuãtur virtutes, vt in Secunda parte dictum est. * Sed in Christo non fuerunt omnes virtutes: non enim fuit in eo fides neque spes, vt ostensum est. † ergo in Christo non fuit gratiæ plenitudo.

¶ 2. Præterea, Sicut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt, * gratia diuiditur in operantem & cooperantem: Operans autem gratia dicitur, per quam iustificatur impius. Quod quidem non habuit locũm in Christo, qui nunquam subiacuit alicui peccato. ergo in Christo non fuit plenitudo gratiæ.

¶ 3. Præterea, Iac. 1. dicitur, Omne datum optimum, & omne donum perfectũ, desursum est descendens à Patre luminum: Sed quod descendit, habetur particulariter & non plenè. Ergo nulla creatura, nec etiam anima Christi potest habere plenitudinem donorum gratiæ.

Sed contra est quod dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

b Respondeo dicendum, quòd plenè dicitur haberi quod perfectè & totaliter habetur. Totalitas autem & perfectio potest attendi dupliciter. Vno modo quantum ad quantitatem eius intensiuam: puta si dicam aliquem plenè habere albedinem, si habet eam, quantũcunq; nata est haberi. Alio modo secundum virtutem: puta si aliquis dicatur plenè habere vitam: quia habet eam secundum omnes effectus vel opera vitæ, & sic habet plenè vitam homo, non autem brutum animal, vel planta. Vtroq; autem modo Christus habuit gratiæ plenitudinem. Primò quidem, quia habuit eam in summo secundum perfectissimum modum, quo haberi potest. Et hoc quidem apparet, primò ex propinquitate animæ Christi ad causam gratiæ, dictum est * enim quòd quantò aliquod receptiuum propinquius est causæ influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quæ propinquiùs coniungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiæ eius. Secundò ex comparatione eius ad effectum. Sic enim recipiebat anima Christi gratiam, vt ex ea quodammodo trãsfunderetur in alios. Et ideo oportuit quòd haberet maximam gratiam, sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, est maximè calidus. Similiter etiam quantum ad virtutem gratiæ plenè habuit gratiam: quia habuit eam ad omnes operationes vel effectus gratiæ. Et hoc ideo, quia conferebatur ei gratia tanquam cuidam vniuersali principio

** art. 1. huius quæst.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipio in genere habentium gratiam. A Virtus autem primi principij alicuius generis vniuersaliter se extẽdit ad omnes effectus illius generis: sicut sol, qui est vniuersalis causa generationis (vt Diony. dicit. 4. cap. de Diui. no.) eius virtus se extẽdit ad omnia, quæ sub generatione cadunt. Et sic secunda plenitudo gratiæ attenditur in Christo, in quantum se extendit eius gratia ad omnes gratiæ effectus, qui sunt virtutes & dona, & alia huiusmodi.

Ad primũ ergo dicẽdum, quòd fides & spes no minãt effectus gratiæ in quo dã defectu, qui est ex parte recipientis gratiã, in quantũ scilicet, fides est de nõ visis, & spes de non habitis. Vnde non B oportet, quod in Christo, qui est autor gratiæ, fuerint defectus, quos important fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multò perfectius: Sicut in igne non sunt omnes modi caloris defectiui ex defectu subiecti, sed quidquid pertinet ad perfectionem caloris.

Ad secundum dicendum, quòd ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum: sed quòd iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi igitur iustificata est per gratiã operantem, in quantum per eam facta C est iusta & sancta à principio suæ conceptionis, non quòd ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

c Ad tertium dicendum, quòd plenitudo gratiæ atribuitur animæ Christi secundum capacitatem creaturæ: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ.

COMMENTARIVS.

TItulus articuli sufficiẽter à D. Tho. explicatur, cauendus tamen est Caietanus qui in hoc articulo & sequentibus conatur accommodare D. Thom. ad suam sententiam de tali plenitudine & intensione gratiæ Christi, vt etiam de potentia absoluta non potuerit esse maior, quod quam sit à D. Thom. alienum constabit ex sequentibus. Nunc supponatur D. Thom. loqui de plenitudine gratiæ simpliciter, tam in perfectione intensiua, quàm extensiua, in ordine tamen ad potentiam Dei ordinariam, non absolutam.

b Hoc supposito affirmat D. Thom. in Christo fuisse plenitudinem gratiæ simpliciter, quam assertionem tam perspicue declarat & confirmat, vt nihil hoc loco addere oporteat. De solutione ad primum multa in superioribus dicta sunt. In solutione ad secundum notetur primo quod D. Thom. ait animam Christi fuisse iustificatam per gratiam operantem: gratia enim operans apud D. Thom. significare potest vel motionem & auxilium Dei quo primo mouetur homo, vt se disponat ad iustificationem, vel infusionem, ipsius gratiæ habitualis, per quam iustificatur. Et hoc posteriori sensu hic loquitur D. Thom. nam argumentum, cui respondet, de gratia habituali procedebat. De priori vero sensu, seu quomodo anima Christi fuerit iustificata per propriam dispositionem tractat infra quæst. 34. art. 4. & non nihil dicemus quæst. 19. agentes de merito Christi. Notetur secundo quod D. Thom. ait animam Christi ita fuisse iustificatam per gratiam habitualem, vt nec fuerit antea peccatrix, neq; non iusta, & de priori quidem parte nihil est quod dicamus: posterior vero intelligenda videtur de priori tempore seu duratione, nam secundum naturæ ordinem necessario videtur dicendum fuisse factam iustam ex non iusta, quia in omni mutatione vel productione necesse est terminum à quo, natura antecedere terminum ad quem, & ita loqui solemus de angelis & de homine in sua creatione iustificatis. Addi vero hic potest, quoniam sermo præsens est de iustificatione per gratiam habitualem, animam Christi non fuisse per illam gratiam factam iustam ex non iusta, quia ordine naturæ in illa anima iam præcesserat altior gratia per quam erat sanctificata, vt supra dictum est, in quo superauit anima Christi angelos & Adam: vnde terminus à quo huius iustificationis animæ Christi non fuit carentia sanctitatis simpliciter sed creatæ, & hanc solam verum est ordine naturæ antecessisse. *Obiectio.*

In solutione ad tertium ait D. Thom. plenitudinem gratiæ attribui animæ Christi secundum capacitatem creaturæ, quod videtur difficile quia vel loquitur de capacitate naturali, & hoc non, quia nulla est respectu gratiæ: vel de obedientiali, & hæc non potest impleri, quia in infinitum progredi potest. Respondetur sermonem esse de capacitate obedientiali, & de plenitudine eius secundum potentiam ordinariam, non absolutã, vt in titulo explicatum est, accommodanda vero est hæc doctrina intentioni argumenti, procedebat enim argumentum de donis gratiæ secundũ se, id est (vt bene Caiet. notauit) nõ vt sunt qualitates creatæ, sed absolute vt sunt formales quædam perfectiones, vt sunt Charitas, Sapiẽtia, &c. In his vero donis sic abstractè consideratis duplex plenitudo intelligi potest, alia vocari potest per essentiam, & huius non est capax creatura, sed solus Deus: & ideo ait D. Thom. non tribui hanc plenitudinem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ: alia vero *Respon.*

vero dici potest accidentalis accõmodata perfectioni creaturæ iuxtà capacitatem suam, & de hac plenitudine explicatur plenitudo gratiæ Christi in sensu iam dicto.

ARTICVLVS. X.

à Vtrum plenitudo gratiæ sit propria Christi.

52 3. dist. 13. q. 1. art. 2. q. 2.

AD decimum sic proceditur. Videtur quòd plenitudo gratiæ non sit propria Christi. Quod enim est proprium alicuius, sibi soli conuenit: Sed esse plenum gratia, quibusdam alijs attribuitur: dicitur B enim Luc. 1. beatæ Virgini, Aue gratia plena, dicitur enim Act. 6. Stephanus plenus gratia & fortitudine. Ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 2. Præterea, Illud quod potest cõmunicari alijs per Christum, non videtur esse proprium Christo: Sed plenitudo gratiæ potest communicari per Christum alijs: dicit enim Apost. Eph. 3. Vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 3. Præterea, Status viæ proportionari videtur statui patriæ: Sed in statu C patriæ erit quædam plenitudo: quia in illa cælesti patria, vbi plenitudo est omnis boni, licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter, vt patet per Greg. in homi. a de centum ouibus. Ergo in statu vię habetur gratiæ plenitudo á singulis hominibus: Et ita plenitudo gratiæ nõ est propria Christi. a Hom. 34. in Euang.

Sed contra est quod plenitudò gratiæ attribuitur Christo, in quantum est vnigenitus à Patre: secundum illud Ioã. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis. Sed esse vnigenitum à Patre, est propium Christo. Ergo & sibi proprium est, esse plenum gratiæ & veritatis.

A b Respondeo dicendum, quòd plenitudo gratiæ potest attendi dupliciter. Vno modo ex parte ipsius gratiæ, alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipsius gratię dicitur esse plenitudo gratiæ ex eo quod aliquis pertingit ad summum gratiæ, & quantum ad essentiam, & quantum ad virtutem, quia scilicet habet gratiam & in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus, & talis gratiæ plenitudo est propria Christo. Ex parte verò subiecti gratiam habentis, esse dicitur gratiæ plenitudo, quando quis habet plenè gratiam secundum suam conditionem, siue secundum intensionem, prout in eo est intensa gratia vsq; ad terminum præfixum ei à Deo: secundum illud Eph. 4. Vnicuiq; nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi: Siue etiam secũdum virtutem: in quantum scilicet habet facultatem gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad suum officium siue statum, sicut Apostolus dicebat Eph. 3. Mihi omnium Sãctorum minimo data est gratia hæc illuminare omnes, &c. Et talis gratiæ plenitudo non est propria Christo, sed cõmunicatur alijs per Christum.

Ad primum ergo dicendum, quòd beata Virgo dicta est plena gratia, non ex parte ipsius gratiæ: quia non habuit gratiam in summa excellentia, qua potest haberi: nec ad omnes effectus gratiæ, sed dicitur fuisse plena gratia per comparationem ad ipsam: quia scilicet habebat gratiam sufficientem ad statũ illum, ad quem erat electa à Deo, vt esset scilicet mater Vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratia: quia habebat gratiam sufficientem ad hoc, quòd esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Et idẽ dicendum est de alijs. Harũ tamen plenitudinum vna est plenior altera, secũdũ quòd aliquis est diuinitus præordinatus ad altiorẽ, vel inferiorẽ statum.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad secundum dicendum, quòd Apo A
stolus ibi loquitur de illa plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subiecti, in comparatione ad id, ad quod homo est diuinitus præordinatus. Quod quidem est vel aliquid commune, ad quod præordinantur omnes Sancti: vel aliquid speciale, quòd pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratię est omnibus sanctis communis, vt scilicet habeant gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, quæ in plena Dei fruitione consistit: & hanc plenitudinem optat Apost. fidelibus, quibus scribit.

Ad tertium dicendum, quòd illa do- B
na, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehensio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quędam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt cõmunia omnibus Sanctis: Sunt tamen quædam prærogatiuæ Sãctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

COMMENTARIVS.

PRoprium vno modo distingui potest ab extraneo vel aduentitio, & hoc modo sensus quæstionis esset, an gratia conueniat Christo ex se seu exproprijs, & hoc sensu non tractatur hic à D. Thom. sed infra art. 13. & à nobis sæpe iam dictum est: alio ergo modo proprium distinguitur contra commune, & hoc modo hic quæritur an plenitudo gratiæ conueniat Christo & non alijs. C

b Responsio D. Thom. est, plenitudinem simpliciter tam intensiuam quàm extensiuam esse propriam Christi, quia gratiam habuit cum maxima excellentia & virtute, quę conuenire potest ipsi gratiæ secundum se, plenitudinem autem secundum quid seu ex parte subiecti aliis communicari. Quæ posterior pars per se clara est & satis a D. Thom. tractatur, prior vero intelligenda est, secundum potentiam Dei ordinariam iuxta dicta in principio articuli præcedentis, & sic non habet difficultatem.

Solutiones argumentorum nulla expositione indigent. Sed præsertim obseruatione digna est solutio ad primum, propter ea quæ in sequenti tomo de plenitudine gratiæ Beatissimæ Virginis explicabuntur.

ARTICVLVS. XI.

à Vtrum Christi gratia sit infinita.

53
3.d.13.q.1. ar.2.q.2. & di.14. a.1.q.1.ti. Et Veri. q. 29.ar.3.fi & op.3.c.211. Et op. 60. ca.3.col.9. & Ioan.3. lec.6. col. 2.&3.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi sit infinita. Omne enim immẽsum, est infinitum: Sed gratia Christi est immẽsa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum Filio scilicet Christo. Ergo gratia Christi est infinita.

¶ 2. Prætereà, Effectus infinitus demõstrat virtutem infinitam, quæ non potest fundari, nisi in essentia infinita: Sed effectus gratiæ Christi est infinitus: extendit enim se ad salutem totius humani generis: ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris & totius mundi: vt dicitur primæ Ioan. 2. ergo gratia Christi est infinita.

¶ 3. Prætereà, Omne finitum, per additionem finiti potest peruenire ad quantitatem cuiuscunq; finiti. Si igitur gratia Christi esset finita, posset alterius hominis gratia tantum crescere, quòd peruenire ad æqualitatem gratiæ Christi. cõtra quod dicitur Iob. 28. Non adæquabitur ei aurum vel vitrũ: secundum quod Gregorius ibi exponit. Ergo gratia Christi est infinita. C

Sed contra est, quod gratia est quiddam creatum in anima. Sed omne creatum est finitum: secundum illud Sap. 11. Omnia in numero & pondere & mẽsura disposuisti. Ergo gratia Christi nõ est infinita.

b Respondeo dicendum, quòd sicut ex suprà dictis patet, *in Christo potest duplex gratia considerari. Vna quidem est gratia vnionis: quæ sicut suprà dictum est, † est ipsum vniri personaliter Filio Dei, quod est gratis cõcessum humanę naturæ: & hanc gratiam constat esse infinitam, secundum quod ipsa perso- *q.2.a.10.c. † q.6.a.6.

persona Verbi est infinita. Alia verò est A
gratia habitualis, quæ quidem potest dupliciter considerari. Vno modo: secundum quod est quoddam ens. Et sic necesse est quòd sit ens finitũ: est enim in anima Christi sicut in subiectio: Anima autem Christi est creatura quædam habens capacitatem finitam: vnde esse gratiæ cùm non excedat suum subiectum, non potest esse infinitum. Alio modo potest considerari secundũ propriam rationẽ gratiæ. Et sic gratia Christi potest dici infinita, eo quòd non limitatur: quia scilicet habet quicquid potest pertinere ad rationem gratiæ: & non datur ei secundum aliquam certã mensuram id, quod ad rationem gra- B
tiæ pertinet: eo quòd secundum propositum Dei, cuius est gratiam mensurare, gratia confertur animæ Christi, sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in humana natura: secundum illud Eph. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo: Sicut si dicamus lucem solis esse infinitam: non quidem secundum suum esse, sed secundum rationẽ lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere potest.

c Ad primum ergo dicendum, quòd id quod dicitur, Pater non ad mensuram dat Spiritum filio, vno modo exponitur de dono quod Deus pater ab C
æterno dedit Filio, scilicet diuinam naturam, quæ est donum infinitum. Vnde quędam glos. dicit ibidem, Vt tantus sit filius, quantus & Pater. Alio modo potest referri ad donum, quod datum est humanæ naturæ, vt vniatur diuinæ personę: quod etiam est donum infinitum. Vnde glos. dicit ibidem, Sicut Pater plenum & perfectum genuit Verbum, sic & plenum & perfectum est vnitum humanæ naturę. Tertio modo potest referri ad gratiam habitualem, in quantum gratia Christi se extendit ad omnia quæ sunt gratię. Vnde Aug. hoc exponens dicit, Mensura diuina, diuisio quędam donorum est: alij enim A
datur per Spiritum sermo sapietię, alij sermo scientię: sed Christus, qui dat non ad mensuram accepit.

Ad secundum dicendum, quòd gratia Christi habet infinitum effectum: tum propter infinitatem prędictã gratię, tum propter vnitatem diuinæ personę, cui anima Christi vnita est.

d Ad tertium dicendum, quòd minus per augmentum potest peruenire ad quantitatem maioris, in his, quæ habent quantitatem vnius rationis: sed gratia alterius hominis comparatur ad gratiam Christi, sicut quędam virtus particularis ad vniuersalem. Vnde sicut virtus ignis, quantumcumque crescat, non potest adęquare virtutem solis: ita gratia alterius hominis, quantumcunque crescat, non potest adęquare gratiam Christi.

COMMENTARIVS.

HIc titulus si materiam de qua agimus spectemus de habituali gratia sine dubio intelligendus est D. autem Thom. in corpore articuli ad quandam doctrinæ amplificationem de gratia etiam vnionis sermonem facit. Vnde tribus assertionibus respondet. *Titulus articuli.*

b Prima est. Gratiam vnionis esse infinitã, quatenus ipsa persona Verbi infinita est, videantur supra dicta quæst. 2. art. 11. nihil enim addendum occurrit.

Secunda assertio est, Gratia habitualis Christi prout est quoddam ens est finita simpliciter. Probatur quia est in anima Christi, quæ cum sit creatura, solum est capax finitæ perfectionis. Hæc vero assertio ambiguum habet sensum, potest enim gratia, dici simpliciter finita vt est quoddam ens, primo quia habet finitam essentiam, quomodo quantitas etiam infinita, vt est quoddã ens, posset dici finita simpliciter. Et videtur certe D. Thom. hoc tantùm sensu locutus, quia ratio eius nihil aliud probare videtur. Secũdo vero modo potest dici gratia finita vt est quoddam ens, quia vt est quædam qualitas habet finitam essentiam & finitos gradus intensionis, & hoc sensu est etiam vera conclusio vt infra dicetur: difficile tamen est illam cõuincere ratione D. Thom. quia capacitas animæ ad recipiendam intensionem gratiæ videtur esse infinita, cum possit intensiorem gratiam in infinitum suscipere. Dicendum tamen est D. Thom. vocasse hanc capacitatem simpliciter finitam, quia non potest recipere perfectionem actu infinitam quacunque ratione, hoc vero non amplius probauit hoc loco, quia supponit generatim

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratim tractatum & probatum. 1. part. quæst. 47.

Tertia assertio est. Gratiã Christi secundũ propriã rationẽ gratiæ esse infinitã. Quã ita explicat D.Th. vt planè doceat nõ esse sermonẽ de infinito simpliciter, sed secũdũ quid: cõparat enim hãc gratiã cũ luce Solis, quã dicit posse vocari infinitam nõ in esse suo, sed quia habẽt quidquid ad rationẽ lucis pertinere potest, sed hæc lõgiori indiget expositione, quã trademus sequẽti disputatione.

Ioan. 3. c In solutione ad primũ tractat D.Tho. locũ illum Ioan. 3. *Deus nõ ad mẽsura dat spiritũ Filio*, ita enim D.Th. citat & in hoc fundat argumentũ, cũ tamẽ in textu nõ habeatur illa particula, *Filio*, vt de quasi per paraphrasim, vel expositione illã addidisse videatur: tũ, quia in toto cõtextu est sermo de Filio seu Christo, tũ etiam, quia Patres omnes aut qui ita exponũt, Patre scilicet sine mẽsura dedisse spiritum Filio, vt Aug. tract. 14. in Ioan. qui

August. hoc probat ex verbis sequentibus, ita enim subiũgitur. *Pater enim diligit Filium, & omnia dedit in mãnu eius.* Idẽ Cyrill. lib. 1. in Ioã. c. 72. qui intelligit,

Cyril. B hoc esse dictũ de Filio secundũ diuinitatem, quia subsistentialiter spiritum possidet, vt ait Cyrill. vel quia ei datum est per æternam generationem, vt sit tantus, quãtus pater: Greg. etiã Nazianz. orat. 36

Greg. Nazian. nu. 49. de Filio, secundũ diuinitatẽ, hoc intelligens multo aliter interpretatur, dicẽs ideo Patre nõ dare spiritũ ad mẽsurã Filio, quia omnino non dat, eo scilicet modo, quo illũ dat hominibus, vt sanctificet eos per adoptionẽ, & liberalẽ donationem, filius enim nõ indiget huiusmodi adoptione, cum sit filius naturalis, quã expositionẽ etiã Theophy-

Theophyl. Chrysost. Euthym. Cyril. tetigit. Chrys. vero super Ioan. quẽ Theophy. Euthy. & alij sequũtur, eundẽ locũ de filio intelligentes, de Christo, vt homine illũ interpretantur, cui dicitur dari spiritus sine mensura, vel ratione gratiæ vnionis, quæ suo modo est infinita, vt Cyrill. indicat lib. 2. in Ioan. c. 3. & ad eundẽ sensum possunt accõmodari alia verba ex eodem citata, vel ratione donorum gratiæ, quę aliis dantur sub certa mensura, iuxta illud, *Vnicuique datur gratia, secundum mensuram donationis Christi*, & illud, *diuisiones gratiarum sunt*, at verò Christo data est omnis virtus, & operatio gratiæ, cũ omni plenitudine, & perfectione, & hũc sensum magis indicat Chrys.

Chrysost. August. & Græci, nec dissentit August. Itaque antiqui patres omnes intelligunt hoc testimonium de Christo Filio Dei, cui Pater dedit spiritũ sine mẽsura.

At verò recentiores expositores, quia Euangelista non addidit expressè illam particulam, *Filio*, non putant de illo esse dictum datum esse ei spiritum sine mensura, sed simpliciter dictũ esse, Deũ non dare spiritum ad mensuram. Vel vt his verbis tolli significetur Deũ non habere definitã mensurã cõmunicãdi gratiã suã, sed alijs maiorẽ, alijs minorẽ, arbitrio suo cõmunicare, vel certe, vt illis verbis significetur Deũ dedisse mũdo, & hominibus donũ sine mensura, quando Filiũ suũ misit, qui verba Dei loqueretur hominibus.

Sed mihi multo magis probatur patrum expositio, multoque magis videtur textui consentaneum, vt de Christo verba illa intelligantur: in illis enim redditur ratio eius, quod immediate præcesserat, vt patet ex illa particula *enim* sic enim habetur in textu, *Quem misit Deus verba Dei loquitur, non enim ad mensuram dat Deus spiritum*, vt sensus sit, ideo Christum semper verba Dei loqui, ne

A que aliud verbum posse ab ore eius audiri, quia Deus non ad mẽsuram dat spiritum, certe nõ alteri, nisi ei qui verba Dei loquitur, aliàs ratio non quadraret, quod etiam sequẽtia verba manifestãt *Pater diligit filium, &c.* vt Aug. etiam notauit. Placet autem esse sermonẽ de Christo homine, nã de illo loquitur Ioã. Baptista in illis verbis, *Et ille est qui verba Dei loquitur, quia illi datus est spiritus sine mẽsura*, quod ideo dictũ cẽseo, quia ita est homo, vt sit etiã Deus, vnde fit vt carere nõ possit omni perfectione, & ideo necesse sit eũ verba Dei loquiAugust.

d Tertium argumẽtũ (omisso secũdo de quo in superioribus multa dicta sunt) est, quia si gratia 3. Argum.
Christi est finita, gratia puri hominis crescendo posset ad illius quãtitatẽ, & æqualitatẽ peruenire. Respõdeo est id nõ sequi, quia habẽt quãtitates diuersarũ rationũ gratia eam Christi est veluti vniuersalis virtus, in homine autẽ puro, est solũ particularis gratia. Quã solutionẽ fusè explicat Caiet. Sed breuiter iã supra dixi, gratiã Christi in nulla physica perfectione sibi inhærẽte esse diuersę speciei à gratia aliorũ hominũ, vnde loquẽdo de quãtitate physica, nõ potest habere quãtitatẽ diuersæ rationis, quia hæc quãtitas in qualitate nihil aliud est, quã intensio vel perfectio eius: at verò secũdũ mõrales quosdã respectus verũ est gratiã Christi habere perfectionẽ, & quantitatẽ alterius rationis, vt sequenti disputatione amplius explicabam*.

Caiet. Gratia Christi non est diuersæ speciei à gratia puri hominis

Dices ergo nõ satis dissoluit argumẽtũ D.Thomã licet verò sit, gratiã puri hominis nõ posse peruenire ad eã dignitatẽ, quã in esse gratiæ habere dicitur gratia Christi per cõiunctionem ad gratiã vnionis: videtur tamẽ argumentum probare, quod peruenire possit ad æqualem perfectionẽ in intensione, & gradibus qualitatis, quia hæc quãtitas in vtraq; gratia eiusdẽ rationis est. Respõdetur argumentũ cõcludere, nõ implicare cõtradictionẽ, vt possit dari gratia in puro homine, tã intẽsa in gradibus qualitatis, quã est gratia Christi: nihilominus tamẽ certũ est fieri nõ posse, secundũ legẽ Dei ordinariã, vt aliquis crescẽdo in gratia, perueniat ad intẽsionẽ gratiæ Christi, quia facultas, auxilia & periodus viæ, & alia necessaria ad augmẽtũ gratię, ita sunt cõcessa, & cõmẽsurata hominibus, & angelis, vt nullus possit, neq; vnquã potuerit tã excellẽtium terminũ gratiæ attingere. Quia verò hæc excellẽtia concessa est Christo propter vnionẽ ad Verbũ, & quia est vniuersale principiũ gratiæ ideo D.Th. rationẽ hãc, vt primariã, & aliarum fundamentũ tetigit, quã hoc loco amplius non explicuit, quia sequenti articulo ostensurus erat, mensuram gratiæ ex ordine diuinæ sapientiæ sumendam esse.

Obiectio.

Solutio. Non implicat in puram creaturam dari gratiam habitualem æqualem, aut maiorem fuisse in Christo.

ARTICVLVS. XII.

An Vtrum gratia Christi potuerit augeri. 54

1. d. 35. q. 1. ar. 1. q. 2. & d. 17. q. 2. ar. 2. ad 3. & ad 4. & d. 13. q. 1. ar. 2. q. 3. & d. 18. ar. 5. in 1. sa. 11. 13 principio.

DUodecimum sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi potuerit augeri. Omni enim finito potest fieri additio: Sed gratia Christi

Ar. præc. Christi fuit finita: vt dictum est. Ergo A potuit augeri.

¶ 2. Præterea, Augmentũ gratiæ fit per virtutem diuinam: secundum illud. 2. ad Cor. 9. Potẽs est autem Deus omnẽ gratiã abũdare facere in vobis: Sed virtus diuina, cùm sit infinita, nullo termino coarctatur. Ergo videtur, quòd gratia Christi potuerit esse maior.

¶ 3. Præterea, Luc. 2. dicitur, quòd puer Iesus proficiebat sapiẽtia & ętate, & gratia apud Deum & homines. Ergo gratia Christi potuit augeri.

Sed contra est quod dicitur Ioã. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre, plenũ gratiæ & veritatis. Sed nihil potest esse aut intelligi maius, quam quòd B aliquis sit vnigenitus à Patre: ergo etiã non potest esse vel intelligi maior gratia, quàm illa, qua Christus fuit plenus.

b Respondeo dicẽdũ, quòd aliquã formã nõ posse augeri, cõtingit dupliciter. Vno modo ex parte ipsius subiecti: alio modo ex parte ipsius formæ. Ex parte quidẽ subiecti, quãdo subiectũ attingit ad vltimum gradũ in participatione illius formę secundũ suũ modum: sicut si dicatur, quòd aẽr non potest crescere in in caliditate, quãdo pertingit ad vltimũ gradũ caloris, qui potest saluari in natura aẽris, licet possit esse maior calor in rerũ natura, quia est calor ignis. Ex parte autẽ formæ excluditur possibilitas augmẽti, quãdo aliquod subiectũ attingit ad vltimã perfectionem, quã potest talis forma habere in natura: sicut si dicamus, quòd calor ignis nõ potest augeri, quia nõ potest esse perfectior gradus caloris quã ille, ad quẽ pertingit ignis. Sicut autẽ aliarũ formarũ est ex diuinę sapiẽtia determinata propria mensura, ita & gratię: secũdũ illud Sapiẽ. 11. Omnia in numero & põdere & mẽsura disposuisti. Mensura autẽ vnicuiq; formæ præfigitur per comparationẽ ad suũ finem: sicut non est maior grauitas quã grauitas terræ, quia nõ potest esse inferior locus loco terræ. Finis autẽ gratię

ar. prec. est vnio creaturæ rationalis ad Deũ: nõ potest autẽ esse nec intelligi maior vnio creaturæ rationalis ad Deũ, quam quę est in persona: & ideo gratia Christi pertingit ad summã mẽsurã gratiæ. Sic igitur manifestum est, quòd gratia Christi nõ potest augeri ex parte ipsi* gratię: Sed nec etiam ex parte subiecti: quia Christus, secũdũ quod homo à primo instãti suæ conceptionis fuit verus & plenus cõprehensor. Vnde in eo nõ potuit esse gratiæ augmentũ, sicut nec in alijs Beatis: quorum gratia augeri non potest, eo quòd sunt in termino. Hominum verò qui sunt purè viatores, gratia potest augeri, & ex parte formæ, quia non attingunt summum gratiæ gradum: & ex parte subiecti, quia nondũ peruenerũt ad termimum.

c Ad primum ergo dicendum, quòd si loquamur de quantitatibus mathematicis, cuilibet finitæ quantitati potest fieri additio: quia ex parte quantitatis finitæ, non est aliquid quod repugnet additioni. Si vero loquamur de de quantitate naturali, sic potest esse repugnantia ex parte formę, cui debetur determinata quãtitas, sicut & alia accidẽtia determinata. Vnde Philosophus

** l. 2. de anĩ ma, tex. 41. to. 2.* * dicit in secũdo de anima, quòd omniũ natura constantiũ est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Et inde est, C quòd quantitati totius cæli non potest fieri additio. Multò igitur magis in ipsis formis cõsideratur aliquis terminus vltra quẽ nõ progrediũtur. Et propter hoc nõ oportet, quòd gratiæ Christi possit fieri additio, quamuis sit finita secundum sui essentiam.

Ad secundum dicendũ, quòd virtus diuina licet possit facere aliquid maius & melius, quã sit habitualis gratia Christi: nõ tamẽ posset facere, quòd ordinaretur ad aliquid maius, quã sit vnio personalis ad Filiũ vnigenitũ à Patre. Cui vnioni sufficienter correspondet talis mensura gratię, secũdum diffinitionem diuinæ sapientiæ.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

d Ad tertiũ dicendũ, quòd in ſapiẽtia & gratia aliquis poteſt proficere dupliciter. Vno modo ſecũdũ ipſos habitus ſapiẽtiæ & gratiæ augmentatos: & ſic Chriſtus in eis nõ proficiebat. Alio modo ſecũdũ effectus: in quãtũ ſcilicet aliquis ſapiẽtiora & virtuoſiora opera facit. Et ſic Chriſtus proficiebat ſapiẽtia & gratia, ſicut & ętate: quia ſecũdũ proceſſum ætatis perfectiora opera faciebat: vt ſe verũ hominem demõſtraret, & in his quæ ſunt ad Deum, & in his, quæ ſunt ad homines.

A

COMMENTARIVS.

Titulus articuli. TItulus huius articuli intelligẽdus eſt de potẽtia ordinaria, ſeu ſtãte ordine à diuina ſapientia præfixo, vt ex corpore articuli non obſcure colligitur.

B

Reſponſio. b Reſpõdet igitur in dicto ſenſu, gratiã, neq; ex parte ſua, neq; ex parte ſuſcipientis augeri poſſe. Ratio prioris partis eſt, quia illa gratia in Chriſto fuit ad vnionẽ ordinata, ſed illa vnio eſt ſumma, quę poteſt eſſe in creatura, ergo & gratia illa habuit in Chriſto ſummũ gradũ, quẽ habere poteſt ſecũdum diuinæ ſapiẽtiæ meſurã, & lege. Dicitur autẽ gratia ordinari ad vnionẽ, non vt diſpoſitio antecedẽs, ſed vt ornamentũ conſequẽs, & facultas operandi, vt ſupra dictũ eſt, & art. etiã ſequẽti D.Th. dicit. Ratio poſterioris partis eſt, quia Chriſtus à principio fuit beatus, gratia autẽ beati propter ſtatum ſuſcipientis augeri nõ poteſt. De qua ratione infra quæſt. 10. & 11.

1. argum. c Primũ argumentũ eſt omni finito poteſt fieri additio, gratia Chriſti eſt finita ergo. Reſpõdet ſi in gratia finita conſideretur quantitas eius veluti mathematice, ſic poſſe ei fieri additionẽ: ſi vero cõſideretur, vt eſt veluti naturalis quãtitas, ſic nõ poſſe fieri additionẽ illi, quia formæ ſibi determinãt certos terminos, vltra quos nõ progredi ſitur. Potuiſſet quidẽ D.Th. clarius dicere argumẽtum concludere poſſe illi gratię fieri additionẽ in gradibus intẽſionis de potẽtia abſoluta, nõ tamẽ de ordinaria: hoc tamen ipſum ſignificauit illis verbis, vt vtriuſq; partis rationẽ attingeret: ideo cũ gratia illa de potẽtia abſoluta poſſet augeri ſeu intendi, quia nullã inuoluit repugnãtiã, aut cõtradictionẽ, magis quã quod finita quãtitas ſecũdũ ſe, & mathematicè cõſiderata augeatur, tamen quia ex ordinatione diuina, gratia illa quaſi coaptata eſt gratiæ vnionis, & nõ poteſt ad altiorẽ finẽ ordinari, ad illũ vero ſufficit quãtitas gratiæ, quę ex diſpoſitione diuinæ ſapiẽtiæ Chriſto data eſt, vt in ſolutione ad ſecũdum aperte dicit D.Th. ideo ſub hac cõſideratione hæc gratia habet rationem cõnaturalis formę, & ideo augeri nõ poteſt ſecundum potentiam ordinariam, vt dictum eſt.

C

d In ſolutione ad 3. (nã de ſecũdo iã ſatis dictũ eſt) explicat D.Th. locũ illũ Luc. 2. *Puer autẽ erescebat ſapiẽtia, ætate & gratia*, & exponit intelligẽdũ eſſe, nõ de augmẽto ipſius gratię in ſe, ſed in oſtẽſione, & manifeſtatione ſua, quæ eſt cõmunis Patrũ expoſitio, Greg. Naz. orat. 20. in laudẽ Baſilij nu. 65. quẽ locũ citauit Euthy. Luc. 2. & D.Th. ibi in catena. Cano vero li. 11. de locis. c. 14. quia fortaſſe locũ nõ inuenit exiſtimauit falſo allegari. Eãdẽ expoſitionẽ habet idẽ Naz. orat. 51. Athan. orat. 4. cõtra Ariũ. Cyril. li. in Ioan. c. 17. & li. 1. c. 71. & li. 10. theſau. c. 7. Hiero. in id Iſai. 7. *Vt ſciat reprobare malũ*, & in id Ierem. 31. *Fœmina circũdabit virũ*. Bernar. hom. 2. in Miſſus eſt. Bed. hom. 1. in Dñicam primã poſt Epiphaniã circa fi. to. 7. Hugo de Sancto Vict. li. de Incarn. verb. c. 6. Damaſ. lib. 3. de fide. c. 22. vbi aliam refert expoſitionẽ, ſcilicet, vt Chriſtus dicatur creſcere in gratia in ſuis mẽbris, quę vt per ſe cõſtat, literalẽ ſenſum non cõtinet.

Nazian. Euthym. D.Thom. Caiet. Athan. Hieron. Bernard. Beda. Hug. Vict. Damaſc.

Sed de priori dubitari poteſt, quia ita dicitur de Chriſto creuiſſe in gratia ſicut in ætate, ſed in ętate nõ ſolũ oſtẽdit augmẽtũ, ſed vere cõparauit illud, ergo & in gratia, vnde & ibidẽ dicitur creuiſſe coram Deo, & hominibus. Reſpondetur, ideo D.Tho. hic nõ ſolum dixit creuiſſe, oſtendendo gratiam ſuã, ſed creuiſſe in effectibus, faciẽdo excellẽtiora opera ipſius gratię, & hoc modo reuera creſcebat, quia re ipſa efficiebat opera gratiæ excellentiora, per quæ licet ipſe non fieret ſanctior, aut iuſtior, nec plus aliquid mereretur propter infinitam dignitatem perſonæ ſuæ, & quia à principio habuit gratiam conſummatam: nihilominus illa opera de ſe erant ſufficientia ad augendam gratiam, quatenus nouum meritum continebant.

Obiectio.

Solutio.

ARTICVLVS. XIII.

Qualiter gratia Chriſti habitualis ſe habeat ad vnionem.

AD tertiũdecimũ ſic proceditur. Videtur quòd gratia habitualis in Chriſto nõ ſub ſequatur vnionem, Idẽ enim non ſequitur ad ſeipſum. Sed hæc gratia habitualis videtur eadem eſſe cum gratia vnionis: dicit enim Auguſtinus in lib. de Prædeſtinat. * Sanctorum: Ea gratia fit ab initio fidei ſuæ homo quicunq; Chriſtianus, qua gratia homo ille ab initio ſuo factus eſt Chriſtus. Quorum duorũ primum pertinet ad gratiam habitualẽ: ſecundum ad gratiã vnionis. Ergo videtur, quòd gratia habitualis non ſubſequatur vnionem.

55

3. d. 13. q. 1. art. 2. q. 3. & q. 3. ca. 22. & q. 6. cap. 3. ca. 2.

cap. 15. in fine tom. 7.

¶ 2. Prætereà, Diſpoſitio præcedit perfectionem tempore, vel ſaltẽ intellectu. Sed gratia habitualis videtur eſſe, ſicut quædã diſpoſitio humanæ naturæ ad vnionem perſonalem. Ergo videtur, quòd gratia habitualis non ſubſequatur vnionem, ſed magis præcedat.

A

¶ 3. Prætereà, Commune eſt prius proprio: Sed gratia habitualis eſt communis Chriſto, & aliis hominibus: gratia autem vnionis eſt propria Chriſto. Ergo prior eſt ſecundum intellectum gratia habitualis, quàm ipſa vnio. Non ergo ſequitur eam.

Sed contra eſt, quod dicitur Iſai. 42. Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eũ: & poſtea ſequitur, Dedi Spiritum meum ſuper eum, quod quidem pertinet ad dõdum gratiæ habitualis. Vnde relinquitur, quòd ſuſceptio naturæ humanæ in vnitatem perſonæ, præcedat gratiam habitualem in Chriſto.

Reſpondeo dicendum, quòd vnio humanæ naturæ ad diuinam perſonam (quam ſuprà * diximus eſſe ipſam gratiam vnionis) præcedit gratiam habitualem in Chriſto: non ordine temporis, ſed naturæ & intellectus.

q. 2. ar. 10. & q. 6. art. 6.

B

Et hoc triplici ratione: primò quidẽ ſecundũ ordine principiorũ vtriuſq;. Principium enim vnionis eſt perſona Filij aſſumens humanam naturam, quę ſecundũ hoc dicitur miſſa eſſe in mundum, quòd humanã naturã aſſumpſit. Principium autẽ gratiæ habitualis, quæ cum charitate datur, eſt Spiritus ſanctus, qui ſecundum hoc dicitur mitti, quòd per charitatẽ mentẽ inhabitat. Miſſio autem Filij ſecũdum ordinem naturæ, prior eſt miſſione Spiritus ſancti, ſicut ordine naturæ Spiritus ſanctus procedit à Filio, & à ſapientia dilectio. Vnde & vnio perſonalis, ſecundum quam intelligitur miſſio Filij, eſt prior ordine naturæ, habituali gratia, ſecundũ quam intelligitur miſſio Spiritus ſancti. Secundo, accipitur ratio huius ordinis ex habitudine gratiæ ad ſuã cauſam. Gratia enim cauſatur in homine ex præſentia diuinitatis, ſicut lumen in aëre ex præſentia ſolis: vnde dicitur Ezech. 43. Gloria Dei Iſrael ingrediebatur per viam Orientalem, & terra ſplendebat à maieſtate eius. Præſentia autem Dei

C

in Chriſto intelligitur ſecundum vnionem humanæ naturæ ad diuinam perſonam: vnde gratia habitualis Chriſti intelligitur, vt conſequens hanc vnionem, ſicut ſplendor ſolem.

Tertiò, ratio huius ordinis ſumi poteſt ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bẽnè agendum. Actiones autem ſunt ſuppoſitorum: & indiuiduorum. Vnde actio, & per conſequẽs gratia ad ipſam ordinãs, preſupponit hypoſtaſim operantem. Hypoſtaſis autem nõ præſupponitur in humana natura ante vnionem: vt ex ſuprà dictis patet *. Et ideo gratia vnionis ſecundum intellectum præcedit gratiam habitualem.

q. 4. ar. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd Aug. * ibi gratiam nominat gratuitam Dei voluntatẽ, gratis beneficia largientem. Et propter hoc eadem gratia dicit hominẽ quemcunq; fieri Chriſtianum, qua gratia factus eſt homo Chriſtus: quia vtrunque gratuita Dei voluntate abſque meritis factum eſt.

Loco citato in arg.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut diſpoſitio in via generationis præcedit perfectionem, ad quam diſponit in his, quæ ſucceſsiuè perficiuntur: ita naturaliter perfectionem ſequitur, quam aliquis iam conſecutus eſt: ſicut calor, qui fuit diſpoſitio ad formã ignis, eſt effectus profluens à forma ignis iam præexiſtentis. Humana autem natura in Chriſto vnita eſt perſonę Verbi à principio, abſq; ſucceſsione. Vnde gratia habitualis non intelligitur, vt præcedens vnionem, ſed vt conſequens eam, ſicut quædam proprietas naturalis. Vnde & Aug. dicit in Ench. quòd gratia eſt quodammodo Chriſto homini naturalis.

Enchi. cap. 40. to. 3.

Ad tertium dicendum, quòd commune eſt prius proprio, ſi vtrunque ſit vnius generis. Sed in his, quæ ſunt diuerſorum generũ, nihil prohibet proprium eſſe prius communi. Gratia autem vnionis non eſt in genere gratiæ habitualis: ſed eſt ſuprà omne genus, ſicut & ipſa diuina perſona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde hoc proprium nihil prohibet esse prius communi: quia non se habet per additionem ad commune, sed potius est principium, & origo eius, quod est commune.

Litera D. Thom. clara est, res verò ipsa, iam est in superioribus explicata.

DISPVTATIO. XXII.

In duas sectiones distributa.

De perfectione habitualis gratiæ Christi.

HIc nō est sermo de perfectione essentiali, seu specifica, de hac enim satis in superioribus diximus disput. 18. agitur ergo in præsenti de perfectione accidentali; & præsertim de ea, quæ est per modum intēsionis, nam de extensione huius gratiæ, multa etiam tractata sunt, & alia dicenda suut in q. sequen. diximus enim in Christo fuisse omnes habitus, & omnes operationes gratiæ, quæ ad perfectionem pertinēt; dicemus verò inferius hanc gratiā esse principium sanctificandi alios, quæ omnia ad extensiua perfectionem pertinēt. Nonnulla verò alia hic obiter attingemus.

SECTIO. I.

Vtrum gratia Christi sit infinita.

SOlet gratia distingui in ratione qualitatis, vel in esse gratiæ, iuxta quam distinctionem tres esse possunt opiniones. Prima, vt hæc gratia sub vtraq; ratione sit infinita. Hanc tenet Maior in 3. d. 13. q. 3. vbi Almain. eam probabilem reputat. Fundamentū eius est, quia non implicat contradictionem fieri gratiam in esse qualitatis intensiue infinitam, ergo data est Christo. Antecedēs supponitur ex materia de infinito, nūc solum ita declaratur, quia Deus potest gratiam in infinitū intensiorē facere, ergo tota latitudo gratiæ, quam Deus comprehendit vt possibilem, complectitur infinitos gradus gratiæ, nam si essent finiti, ad illos posset terminari augmentum gratiæ, ergo infinita illa gratia possibilis est, ergo non repugnat quod illam Deus conferat creaturæ. Prima verò consequētia probatur, quia Christo debetur gratia habitualis perfectissima propter vnionem, & non debetur in aliquo gradu finito; quia cum gratia vnionis sit infinita, & altioris ordinis, excedit quēcunq; gradū finitū habitualis gratiæ, & ideo ex parte illius nō potest signari terminꝰ in gratia habituali, ergo si hęc gratia infinita possibilis est, nulla ratione negari potest, datam esse Christo.

1. Opinio. Maior. Almain.

Secunda opinio omnino contraria est, gratiam Christi esse omnino finitā, tam in qualitate ipsa, quām in esse gratiæ. Hanc tenet Scot. & Durand. d. 13. q. 1. & Albertus art. 7. Fundamētum esse potest, quia in gratia nō distinguūtur esse qualitatis, & esse gratiæ, quia illa qualitas ex sua specifica, & essentiali ratione est gratia. Nec fingi ibi potest aliquod esse gratiæ, nisi quōd illa qualitas confert subiecto in quo inest, ergo si qualitas illa finita est, etiā ipsum esse, quod ipsa habet, vel subiecto confert, finitum esse necesse est. Et confirmatur, nam illa qualitas existēs in anima Christi, tam in esse qualitatis quām in esse gratiæ potest esse perfectior, potest enim intendi in gradibus ipsius qualitatis; si autē intendatur necessario redderet pulchriorem ipsam animam, & proportionatam, & acceptā ad maiorē gloriam, ergo faceret animā magis gratā, ergo augeretur ipsa in esse gratiæ, sicut in esse qualitatis, est ergo vtraq; ratione finita.

2. Opinio. Scot. Alber.

Tertia sententia est: gratiam illam in entitate, & gradibus intēsionis esse finitā, tamē in ratione gratiæ esse aliquo modo infinitam. Hæc videtur esse opinio D. Tho. in his articulis, vt illum exposuimus, & videtur esse comunior sententia & vera, oportet tamen eam cōuenienter exponere, præsertim quo ad posteriorem partem.

3. Opinio.

Dico ergo primò: gratia habitualis in Christo est finita in entitate sua, & intēsione quā in subiecto habet. Ita D. Tho. & tota eius schola. Palud. in 3. d. 13. q. 1. ar. 2. & art. 4. concl. 2. Capreol. q. 1. concl. 2. & soluens argumēta contra illam, Bonau. & Ric. art. 1. q. 2. Almay. q. 1. Scot. Dur. & Alber. supra citati. Hæc verò assertio non potest (vt ego existimo) ex propriis principiis probari, fundāda est enim in hoc, quod impossibile sit fieri gratiam actu infinitam: quia si hæc esset possibilis probari nullo modo potest non esse data animæ Christi: quin potius ego existimare contrarium esse probabilius dæta illa hypothesi, propter rationē supra factam inter referendam primam sententiam.

1. Concl. D. Thom. Palud. Capreol. Bonau. Richard. Almayn. Durand. Alberti. Scot.

Quod verò gratia esse non possit actu infinita, probari potest primo ex propria ratione ipsius gratiæ, quæ est facere gratū aut sanctū; creatura autē nūnquā potest ita esse grata, & sancta, quin per opera fieri possit gratior, & sanctior, ergo signū est non esse capacem infinitæ gratiæ. Sed ad hoc facile responderi potest negando assumptionem: anima enim Christi per gratiā vnionis est ita grata, vt gratior esse non possit; nec ergo dici posset in suo genere de anima infinitē grata per gratiā actu infinitā. Nec refert quod talis anima posset opera sanctitatis multiplicare, quia per ea nō fieret sanctior, vt etiā patet in anima Christi, & suo modo in beatis, qui non fiunt sanctiores, etiam si varia opera virtutis operentur; sicut enim illi rationē status nō sunt capaces augmenti: ita si quis haberet gratiam actu infinitā, esset etiam illius incapax ratione infinitæ perfectionis talis formæ. Aliter D. Tho. hoc probat ex subiecti incapacitate, quia anima cū sit creatuta non est capax infinitæ perfectionis: quæ ratio & ipse difficilis est, & supponit rationes aliās propter quas repugnat creaturæ infinita perfectio intensiua; vt supra exponēdo D. Tho. diximus. Vnde qui dicunt gratiam secundū se & separatā posse esse infinitam, non verò inhærentem in subiecto, sine vlla probabilitate loquūtur, vt recte docet Greg. in 1. d. 17. q. 6. concl. 3. in fine, & Gab. ibi q. 8. cōcl. 3. & 4. & in 3. d. 13. cum quia fieri nō potest, vt accidēs separatū, sit capax maioris intēsionis quam inhærens, cum essentialiter dicat ordinē ad subiectū secundum omnes gradus suos, si ergo est infinite intensum secundū se totū est aptum inhærere subiecto: tum etiam, quia si gratia actu infinita est possibilis, cum gradus eius inter se formaliter non repugnent, neque in eodem subiecto simul esse repugnabūt. Et propterea dixi difficile esse ex incapacitate subiecti ostēdere, talem gratiam infinitā esse impossibilē, quia anima de se capax est cuiuscunq; gradus gratiæ, & omnium simul, si aliunde non repugnat infinitos gradus gratiæ simul producti; vnde incapacitas animæ ad gratiam actu infinitam, videtur supponere talem formā actu infinitā de se esse impossibilem. Quocirca nullā inuenio propriam rationē, qua hoc ostēdam, sed generalibus rationibus, vtendum cēseo, per quas ostēdi solet, repugnare creaturam esse actu infinitā, tam in essentia, quām in quāntate, vel intensione, quæ potissimum sumi solet ex incōmodis, & repugnantibus rebus, quæ posito infinito sequi videntur: tum etiam ex ipsa ratione infiniti, quod cùm sit quid confusum & indeterminatum, non videtur posse cadere sub certā & determinatā intensionē agentis, vt D. Tho. 1. p. q. 7. argumentatur.

Greg. Gab.

D. Thom. 1. p. q. 7.

Potest etiā adiungi ratio Theologica à posteriori: quia si gratia Christi esset actu infinita, etiā lumen gloriæ, & visio beata essent actu infinitæ: vnde fieret consequens, animam Christi videre Deum, quantum visibilis est ex parte obiecti videndo in illo quidquid ab eo fieri potest. Consequens autē esse falsum ostendemus infra q. 10. Sequela verò patet, quia gratiæ respondet gloria.

Obiectio.

Dicet fortasse aliquis, magis repugnare actualem visionē esse infinitam, quā habitū gratiæ, vel ipsum lumen gloriæ, quia ad visionem requiritur conatus actiuus potentiæ, potētia autē finita non potest infinitū conatum adhibere: at verò in suscipienda gratia, vel lumine gloriæ, passiue tantum concurrit anima; & ideo nō videtur similis ratio. Sed hoc non rectè dicitur, quia si habitui gratiæ, vel lumini gloriæ non repugnat intensio actu infinita, neq; etiam repugnabit actu videdi quantum est ex parte illius, neq; ergo repugnabit potentiam humanā eleuari ad eliciendū illum per habitum, seu principium infinitum, per auxilium proportionatū, quia intellectus non concurrit ad illam visionem, iuxta mensuram naturalis perfectionis, sed iuxta mēsuram auxilij, & formæ, per quam eleuatur, & ideo verius & propriùs dicitur non concurrere per potētiam, & efficacitatē naturalem vt sic, sed vt habet in se potentiam obedientialem, quæ de se extenditur ad omne id, quod contradictionem non implicat.

Soluti.

Dici secūdo potest, fieri posse, vt lumē, & visio animæ Christi sint infinita, & nihilominus nō videat Deum quantū visibilis est, neq; omnia, quæ in eo videri possūt; quia potest cognitio circa eādem omnino rem esse magis, vel minus intēsa, per maiorem, vel minorē conatū potentiæ, etiam si ex parte obiecti nihil amplius per vnam visionem, quām per aliā videatur, sicut in amoris actibus euidēter apparet. Respondetur, quidquid de hoc sit, de quo nunc disputare nolo, tamē si gratia potest esse infinita simpliciter, & talis fuit gratia Christi, etiam erit possibile lumen gloriæ simpliciter infinitū in omni intensione sibi possibili, id est, vt attingere potest totū Deum, & omnia, quæ in ipso, & per ipsum videri possunt: quia nō magis repugnabit dari huiusmodi lumen infinitum, quā gratiam simpliciter infinitam; imo tali gratiæ proportionaliter respondet tale lumen, ex tali autem lumine sequitur visio infinita, non solum secundū quid per ea natū potentiæ circa aliquod particulare obiectū, sed simpliciter circa totum obiectum primarium illius visionis, quod est Deus ipse, & circa omnia quæ in illo continētur, & in illo videri possunt, huiusmodi autem visionem existimo esse impossibilem sine cōprehensione Dei: quam repugnat facere intellectū creatum, vt infra latiùs q. 10. dicetur.

2. Obiect.

Dico secundo: gratia Christi Domini, secundū quandam rationem, & dignitatē gratiæ dici potest infinita: ita D. Thom. hic, & q. 19. de Verit. art. 3. & cæteri autores præcedēti assert. citati, & Marsil. in 3. q. 10. art. 1. in 1. p. illius, post. 1. concl. & Altisiod. lib. 3. sum. tract. 1. c. 5. in fine. Marsil. Altisiod.

Potest autē dupliciter explicari hæc conclusio. Primo, vt illa gratia non dicatur simpliciter infinita vlla ratione, sed solùm secundū quid, quia habet quidquid pertinet ad bonum vsum, & operationē gratiæ, & quia se extendit ad omnes effectus gratiæ, cùm omnes hi effectus sint finiti intensiue, nō potest ex hoc capite vocari hæc gratia infinita simpliciter, sed summū secundū quid. Secundò, potest hæc infinitas explicari solum per quandā acceptationē, vel relationem extrinsecā, quatenus scilicet hæc gratia habitualis in Christo ad ipsam vnionem ordinatur, vt D. Tho. dicit art. 11. ad. 1. D. Thomas

Sed in hoc considerādum est, ex sola acceptatione extrinseca, vt sic nō conferri gratiæ propriā aliquam dignitatē, physicam, vel moralē, ratione cuius possit dici infinita: tamē si hæc acceptatio, vel ordinatio nō considereturr, vt mere extrinseca, sed quatenus per eā fit, vt illo gratia coniuncta sit aliquo modo diuinæ personæ, dici potest ex hac coniunctione habere hanc gratiā quendā infinitū valorem, & dignitatē, non quia illi addatur aliquid physicum, vel reale distinctū ab ipsa, & a persona diuina, seu ab vnione humanitatis ad ipsam; nihil enim huiusmodi fingi, aut excogitari potest, sed quia secundū moralem estimationem quandam dignitatē, & excellentiam habet ex hac cōiunctione, sicut humanitas ipsa infinitā dignitatem habet ex vnione, vt D. Tho. loquitur. 1. p. q. 15. art. 6. ad. 4. & sicut operationes Christi ex eadem radice, seu coniunctione habēt infinitum valorem in esse meriti, vt in superioribus dictū est; illa enim vnio ad Verbum quasi eleuat, & nobilitat quidquid illi cōiungitur iuxta vniuscuiusq; modum, & capacitatē. Vnde, quia opus bonū est meritorium, dat illi infinitū valorē in illo ordine; & quia opus pœnale est satisfactoriū dat illi infinitē in genere satisfactionis: quia ergo gratia ex propria ratione habet facere gratū, & dilectū, ideo per hanc vnionē accipit quandā dignitatē & valorem, ratione cuius cēsetur facere infinitē gratū, & hoc est habere quandam infinitatē in esse gratiæ in ordine ad vnionē. Quod rectè per effectus declaratur, nam hinc habet quod sit proximum principium infiniti meriti; quamuis enim gratia vnionis sit principalis radix huius quantitatis in merito, gratia tamen habitualis est veluti proximum principium eius. Et hinc etiam habet, vt possit influere in infinitos homines, nam ad omnes potest extendi fructus eius, etiam si in infinitum multiplicarentur.

D. Tho.

Dices, implicat contradictionē creaturam esse infinitē gratā Deo, aliās esset tā grata, sicut diuinitas, ergo multò min⁹ ipsa gratia potest esse infinita in ratione gratiæ. Respondetur negādo antecedēs, sicut supra dicebamus de merito Christi

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse, scilicet infinitũ in ratione meriti; & vt sic infinita quadã ratione placere Deo, nõ tamen propterea æque placet, ac ipsa diuinitas, quia vna est infinita secũdum quid, & alia simpliciter, sic igitur gratia vnionis est suo genere infinita, & reddit humanitatem infinitè gratam, licet nõ æque, atq; est grata diuinitas ipsa, quia hæc est grata p essentiam, illa per vnionem; vnde illa est infinita simpliciter, hæc secundũ quid, si cum illa comparetur, quãuis in suo genere sit absolutè infinita: & eodem modo gratia habitualis, vt coniuncta gratiæ vnionis, inde habet quandam infinitatẽ inferioris quidẽ rationis, in suo tamen genere infinitã.

A

Ad fundamentum primæ sententiæ, negatur gratiam actu infinitã fieri posse. Ratio autem ibi indicata attingit difficultatẽ tractãdam sect. seq. Admittendo tamen, quod argumentũ supponit, scilicet gratiam posse in infinitũ augeri. Respondetur, totam gratiæ latitudinem, quam Deus comprehendit vt possibilem, non esse vnam aliquam certã gratiam, sed esse infinitas, seu in infinitum multiplicabiles gratias; quarum vna potest esse intensior alia, nulla autem earũ cognoscitur, quæ esse possit actu infinita. Et similiter respectu eiusdem gratiæ cognoscitur illi posse additione fieri in infinitum, nõ tamen illi posse fieri additionem simpliciter infinitã, sicut de quantitate continua, vel discreta dicere necesse est. Quod si vrgeas de tota illa latitudine simul sumpta respectu eiusdẽ numero gratiæ. Respondetur illam vere non esse cathegorematicè, seu actu infinitã, sed syncathegorematicè, seu in potentia, vt latius in simili explicabo, infra. q. 10. Et hinc fit, vt non possit tota simul actu conuenire in reipsa alicui gratiæ, quia repugnat hoc rationi infiniti in potentia, & quia tota illa latitudo simul sumpta est quasi quid indeterminatum, quod nõ potest cadere, vt sic sub actionem, & intentionem agentis.

Ad fundamentum secundæ sententiæ respondetur, esse æquiuocationem in illo termino, gratia in esse gratiæ; nam si sit sermo de esse reali, & inhærente, quod ipsa gratia confert animæ, fatemur hanc gratiam etiam in se gratiæ esse finitam, & eodem modo conferre animæ finitam pulchritudinem, & reddere illam proportionatam finitæ gloriæ: non autem ita loquimur de gratia quãdo dicimus illam esse infinitam. Alio ergo modo loquimur de esse gratiæ pertinente ad dignitatem eius, prout ordinatur ad vnionem hypostaticam, illiq; coniuncta est, & hoc non habet gratia habitualis ex natura sua, sed ex cõiunctione ad vnionem: & ita distinguitur aliquo modo ab ipsa gratia in esse qualitatis, & ideo sub hac ratione potest esse infinita, quãuis qualitas ipsa finita sit.

Dubium. Indicatur autẽ in cõfirmatione illius opinionis breue dubiũ, scilicet an hæc gratia sub ea ratione qua infinita dicitur, possit augeri.

Responsio. Respondetur breuiter intensiuè nõ posse proprie augeri sub ea ratione qua infinita est, est enim cõtra rationem infiniti, vt crescere possit quatenus infinitum est, sicut supra dicebamus, vnũ opus Christi non habere intensiuè maius meritum quàm aliud, quia omnia sunt simpliciter infinita in ratione meriti: vnde si animæ Christi data esset intensior gratia, vt argumentũ proponebat, esset quidem illa gratia maior ex ea parte qua finita est: tamẽ dignitas, quam habet gratia ex ordine ad vnionem, nõ esset maior in vna quàm in alia, & ex ea parte habet infinitatem, & ideo non cresceret, neq; augeretur quatenus infinita est. Quod à posteriori etiam declaratur, quia nõ esset illa gratia principium maioris meriti, neq; efficacior ad sanctificãdum alios, vel ad satisfaciendũ pro peccatis, etiã si in infinitum multiplicẽtur, quam nunc sit gratia, quam habet Christus. Dico autẽ non posse augeri intensiuè, & propriè, quia extensiuè quodammodo augeri posset, vt si ordinaretur ad vnionẽ non tantum cum persona Verbi, sed cum omnibus personis: & similiter quo ad effectũ, licet non posset esse principium maioris meriti quo ad valorem, quam nunc sit gratia Christi: posset tamen meritum ab illa procedẽs ordinari, vt in plures haberet effectum, vel quo ad efficaciam, vel etiam quo ad sufficientiam: posset enim ordinare meritum, etiam ad salutẽ, seu remedium malorũ Angelorum, quod nunc factum nõ est, sed hæc omnia sunt extrinseca, nam dignitas ipsius gratiæ in se vere non augeretur, vt ex dictis satis patet; & ita loquitur D. Tho. q. 19. de Verit. art. 3. & in. 3. d. 13. q. 1. art. 1. q. 1. & 3.

B

Dubium. Vltimo tamẽ quæret hic aliquis, an sicut gratia Christi dicitur infinita modo supra explicato, posit etiã charitas, vel alia similis virtus infinita appellari? nonnulli enim Thomistæ hoc recusant concedere, quia charitas, seu virtus ordinatur ad operationes, & non ad ipsum esse personale, sicut gratia habitualis; operatio autẽ est finita, esse verò personale est infinitum. Dico tamẽ etiam charitatem, & alias virtutes Christi, præsertim morales habere in suo genere infinitatem quandam ex vnione ad Verbum, quia ex illa etiam habent infinitam quandam dignitatem, quia re vera etiam ordinantur ad vnionẽ, vt sint videlicet ornamẽta & bonę dispositiones Verbi incarnati, sunt etiam principia infiniti meriti, & discurrẽdo per singulas id facile etiam suaderi potest; nam iustitia, vel religio in Christo propter vnionẽ ad Verbum, habet vt sit perfecta iustitia respectu Dei, & perfecta gratitudo, seu gratiarũ actio æqualis beneficijs acceptis; hæc autẽ est infinita quædã dignitas talis virtutis: simili modo humilitas, vel obedientia, eo quod sunt Verbi Dei, recipiunt quandam inæstimabilem dignitatẽ, quod enim intelligimus in ipsis operationibus, proportionali modo accommodandũ est ipsis habitibus, seu virtutibus; & eadẽ ratio est de reliquis omnibus. Dices ergo eadem ratione omnia accidẽtia humanitatis Christi ratione vnionis habent aliquã infinitatem. Respondetur cõcedendo habere aliquã, sed non eodem modo, sicut enim supra dicebamus, si Verbum assumeret irrationalem naturam, illã habituram quidẽ ratione vnionis quandã excellentiã, quatenus vere esset natura Verbi diuini: quãquam illa dignitas non pertineret ad moralem, & propriam sanctificationẽ talis naturæ, quia nõ est capax illius, sicut est natura rationalis: ita in proposito, accidentia omnia, quatenus sunt aliquo modo coniuncta Verbo, habent inde singularem dignitatẽ, ratione cuius singulari reuerẽtia, & veneratione tractãda sunt, quæ dignitas suo modo est infinita; tamẽ hæc nõ in omnibus accidẽtibus pertinet ad dignitatẽ moralẽ, quæ cõfert ad meritum, & ad valorẽ moralẽ honestarũ operationũ, quia non omnia sunt capacia huius valoris, sed solùm

C

Obiectio.

Solutio.

solùm operationes liberæ, vel principia earum, quatenus talia sunt.

A

SECTIO. II.

Vtrum gratia Christi fuerit tam intensa, & perfecta, vt non posit fieri intensior, & ideo Christus plenus gratia esse dicatur.

DVo sunt in quibus omnes Theologi conueniunt. Primũ est gratiam Christi fuisse tam intensam, vt neque in hominibus, neq; in Angelis aliqua illi æqualis reperiatur, nec reperiri possit, secundum potentiam ordinariam, & legem à Deo staturam. Hoc enim de fide certum est, & sufficienter probatur testimonijs Scripturæ, & Patrum, quibus supra ostensum est, hanc gratiam fuisse in anima Christi, & alia statim afferemus. Ratio etiam id conuincit, quia cum Christus sit naturalis Filius Dei, & caput hominum, & Angelorum, decuit, vt haberet animã suam perfectiori gratia & gloria ornatã, quàm omnis alia creatura; iuxta illud Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre*; vbi Cyril. Aug. & alij hunc locum ita interpretantur.

Ioan. 1. Cyrill. & August. D. Tho. Richard. Durand. Palud. Alens.

B

Secundum est, soli animæ Christi dari esse plenitudinẽ gratiæ simpliciter, quod etiam docet D. Tho. his articulis, & alij Theologi in. 3. d. 13. Richar. 2. art. 1. q. 3. Durand. q. 2. Palud. q. 1. Gabr. dub. 1. Alens. 3. p. q. 12. mem. 3. Et videtur etiam de fide certum, vt colligitur ex verbis illis Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*: quo loco Erasmus, & Caietanus illam plenitudinem non ad Christum, sed ad Ioannem referunt, ita constituentes litteram, vt sermo de Christo finiatur in illis verbis: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre*, & posteà incipiat sermo de Ioanne hoc modo: *Plenus gratia & veritatis Ioannes testimonium perhibet de ipso, &c.* qui solùm moti sunt, quix in Græco nomen πλήρης masculinum est, & in nominativo ponitur, & ideo non videtur posse construi cum antecedentibus, sed cum sequentibus. Sed est plus quam temeraria expositio contra communẽ vsum, & sensum totius Ecclesiæ, & contra omnes antiquos Patres, & contra contextum, statim enim subditur Ioannẽ Baptistam testificatũ esse de Christo, de plenitudine eius omnes accepimus. Vnde videtur Ioannes Euangelista, in confirmationem eius quod dixerat, Verbũ carnem factũ fuisse plenum gratiæ & veritatis, Ioannis Baptistæ testimonium adduxisse. Quod autem nomen πλήρης masculinum sit non refert, quia nomen λόγος, cum quo Græcè construitur, etiam est masculinum: quod verò nominativi casus in Græco sit nõ constat, varia enim in Græcis exemplaribus habetur lectio; & Cyril. lib. 1. in Ioan. c. 17. & Chrys. hom. 11. in Ioan. & Orig. hom. 1. in Matth. circa finem in accusatiuo casu legisse videntur. Si autem in recto legatur (vt frequentius fit) coniungenda est lectio hoc modo, habitauit sermo in nobis plenus gratiæ & veritatis; reliqua autẽ verba per parenthesim sunt interponenda, scilicet, *Et vidimus gloriam eius, &c.* non est ergo dubiũ, quin plenitudo gratiæ hoc loco Christo tribuatur, & talis plenitudo, quæ omnes alias superat, cùm reliqui ex plenitudine eius accepisse dicantur.

Erasm. & Caiet.

Cyr. Chrys & Orig.

C

Quæ autẽ fuerit illa plenitudo gratiæ, nõ omnes eodem modo exponunt, nam Cyril. & Orig. supra ad plenitudinem diuinitatis, quæ in carne apparuit per mira opera, & facta diuinitatis, hoc referre videntur, à quo sensu non multum distat Athanas. in epist. de Synodo Arimin. non lõge à fine, & lib. de humana natura suscepta, propè à principio. Chrys. etiam dicta hom. 11. hanc plenitudinem refert ad opera gratiæ, tam miraculorũ, quam passionis, mortis, & aliarum virtutum, quæ operatus est. August. verò 13. de Ciuit. cap. 19. hãc plenitudine gratiæ refert ad ipsam vnionem, tractatu autẽ 3. in Ioan. dicit, ipsam redemptionem, & mortẽ Christi esse gratiam, & veritatem nobis promissam, seu potius effectum eius, seu gratiam, quæ nobis communicetur, esse illam, qua plenus dicitur Christus, quia illam nobis promeruit, & in se continet, quæ omnia vera sunt, & in plenitudine gratiæ Christi continentur: non est tamen dubiũ, quin in hac etiam plenitudine contineatur summa abundantia, & perfectio gratiæ habitualis, quæ illi data est ratione vnionis, quo modo dixit Aug. 15. de Trin. c. 26. Christum dictum esse plenum gratia, quia plenus erat Spiritu sancto, & ad hũc modum dicere videtur tract. 3. in Ioan. *Ille dedit legem, qui dedit gratiam, sed legem per seruum misit, cum gratia ipse venit*, quod etiam tractat lib. 3. contra Maximi. c. 16. & Damasc. lib. 3. de Fide. c. 21. *Dicta est*, inquit, *illa humanitas propter vnionem ad Verbum omni sapientia, & gratia*; & Orig. hom. 2. ex varijs ad finem, dicit hanc plenitudinem, de plenitudine deificationis, & sanctificationis esse intelligendam; quod exponens, subdit: *Deificationis dico, quia bonus & Deus in vnitatem vnius substantiæ adunati sunt. Sanctificationis verò, quia non solùm de Spiritu sancto conceptus, verumetiam plenitudine donationis eius repletus est: ac veluti in summitate mystici Ecclesiæ candelabri, gratiarum lampades in ipso, & de ipso fulsere.* Quod etiam confirmari potest ex illo ad Colos. 1. *In eo complacuit omnem plenitudinẽ inhabitare, vt sit ipse in omnibus primatũ tenens.* Si ergo omnis plenitudo in Christo inhabitauit, ergo & gratiæ plenitudo, quæ post gratiã vnionis dignissima est, cuiq; plenitudo gratiæ respondet; & hoc confirmant etiam illa testimonia, in quibus dicitur plenus Spiritu sancto, vt Luc. 4. *Et singulariter dilectus à Patre*, in quo sibi bene complacuit Matth. 3. vnde Ioann. 1. singulariter dicitur descendisse, & manisse super eum Spiritus sanctus: quæ omnia nõ solùm de sanctificatione per gratiam vnionis, sed etiam per habitualem à sanctis exponuntur, & satis indicant singularem, & propriam plenitudinẽ gratiæ Christi, quam etiam confirmant addusta in principio huius sectionis, & latius supra dissput. 18. & fere omnibus sequẽtibus. Neq; in hoc difficultas alicuius momenti occurrit, quæ inter explicandos articulos D. Tho. soluta non sit.

Chrys. & orig.

Athanas.

Chrys.

August.

Aug.

Damas.

orig.

Paul.

Luc. 4. Matth. 3. Ioan. 1.

Solùm est aduertendum, quod D. Tho. art. 10. notauit, interdum in Scriptura sacra tribui plenitudinem Spiritus sancti, seu gratiæ alijs Sanctis, vt Beatæ Virgini, Ioanni Baptistæ, &c. non tamen eodem sensu, aliquando enim hoc genere locutionis, non significatur in Scriptura certa aliqua dignitas, vel excellentia gratiæ, sed solùm confuse, seu in genere magna abundantia, seu perfectio sanctitatis, quomodo intelligi potest illud ad Ephe. 3. *Vt impleamini omni plenitudine, &c.* & illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc 1. & illud Luc. 1. vbi dicitur, *Repleta Spiritu sancto Elisabeth.* Sicut in eodem sensu interdum dicitur aliquis repletus ira, aut malitia; vt Luc. 4. *Repleti sunt omnes in Synagoga ira hæc audientes*; & cap. 6. *Repleti sunt insipientia*, ad Rom. 1. *Repletos omni iniquitate, &c.* & in communi, seu vulgari sermone hoc modo loquēdi vtimur ad significandum aliquem re aliqua, vel perfectione abundare.

Luc. 4.

Paul.

Aliquando verò plenitudo significat eximiam aliquam perfectionem gratiæ, quæ adæquet statum, vel munus, aut dignitatem suscipientis, plenum enim proprie dicitur, quod tantum habet, quantum capere potest, & ad hunc modū plenus gratia dicitur, qui habet eximiam aliquam gratiam proportionatā dignitati, vel muneri, in quo à Deo constitutus est, & hæc plenitudo cùm respectiua sit potest esse multiplex, & maior, vel minor iuxta varietatē statuum, vel dignitatum, cum quibus fit comparatio, & hoc modo alia est plenitudo Virginis, alia Ioan. Baptistæ, &c. omnis verò hæc plenitudo est respectiua, & secundum quid, Christi verò plenitudo, est plenitudo simpliciter, quia licet gratiæ Christi plenitudo etiam fuerit proportionata dignitati personæ, & vnionis; tamē quia illa dignitas personæ erat suprema omnium, & eminenter omnes alias continens, ideo talis plenitudo respectiua in plenitudinem simpliciter redundauit; vt bene notauit Orig. hom. 9. in Lucam, & Caiet hic art. 10. ad. 1. Et hinc etiam factum est, vt hæc plenitudo sit quanta esse potest, non tantum ex parte obiecti, sed etiam ex parte formæ, quia scilicet in Christo peruenit gratia ad totam intensionem, & perfectionem, quam secūdum se habere potest; saltem secundum legem ordinariam, & hoc modo dixit Chryf. hom. 7. ad Colos. Christum habere plenitudinem, quia habet totum.

Origen. & Caiet.

Chryf.

Dubium. His ergo existētibus certis, vnum est, quòd inter Scholasticos controuertitur, an scilicet hæc Christi gratia de potentia saltē absoluta potuerit esse intensior, & sermo est de qualitate ipsa, & de esse physico, & reali eius, in quo diximus esse finitam; nam de alia ratione sub qua infinita est, iam supra satis diximus. In qua re variæ sunt sententiæ. Prima est, nō posse gratiam Christi esse in tensiorem, neq; in anima Christi, neq; in vlla alia creatura. Ita tenet Scot. in 3. d. 13. §. ad. 1. q. Dur. q. 1. Marsil. q. 10. ar. 1. in 3. p. illius concl. 1. Caiet. hic art. 9. 10. & 11. & infra. q. 10. art. 4. & 1. 1. q. 24. art. 7. & inclinat Palud. in 3. d. 13. q. 1. idem Dur. in 1. d. 17. q. 9. Pro hac vero sententia nullum fere inuenio fundamētum, quod negotium possit facessere. Solùm enim fundari potest in hoc, quòd gratia cùm sit forma creata intrinsecè limitata est, ergo tantū est capax finitæ perfectionis; ergo si ad illā perueniat, nō potest vltra progredi. Et confirmari potest, quia gratia data est Christo ratione vnionis, ergo dari debuit summa quæ esse potest, cùm dignitas vnionis sit summa propter quam dari potest.

1. Senten.

Scot. Duran. Marsil. Caiet. Palud. Durand.

2. Senten. Secunda sententia est: illam gratiam nō posse esse maiorē in anima Christi, non quia gratia ipsa de se ita sit terminata, vt non possit vlla ratione crescere, seu esse maior, sed quia capacitas animæ ita est finita, vt non possit nisi tantam gratiam suscipere; vnde in subiecto capaciori, v. g. in Angelo non repugnaret esse maiorem. Ita opinatur A Bonau. in. 1. d. 17. 2. p. dist. art. 1. q. 4. & Ric. ibidē art. 1. q. 4. quanuis hi duo autores in 3. aliter de anima Christi sentiant, vt statim dicam. Tenet verò eam opinionem Dried. tract. 2. de Captiuit. & redempt. gen. hum. c. 2. p. 6. sect. 8. Sed si considerentur, quæ præced. sect. dicta sunt, parū probabilis est hæc sententia; tum quia capacitas hæc gratiæ æqualis est in omni creatura intellectuali, loquendo de capacitate remota, quę est in ipsa natura secundū se, quia est capacitas obedientialis, quæ non mensuratur ex perfectione naturali subiecti, sed de se indifferens est ad recipiendum omne id, quod nō repugnat; & ideo licet hæc capacitas sit finita, quatenus infinitam formam suscipere non potest, vt supra diximus circa art. 11. D. Tho. tamen quodammodo etiam est infinita obedientialis; vt loquitur idem D. Tho. q. 19. de verit. art. 2. ad. 3. & cum eo Capreol. in. 3. d. 13. ad. 3. Aureol. item etiam, quia, vt supra diximus, & colligitur ex Scoto loco supra citato, potentia capax alicuius formę sibi non contrariæ, sed potius accommodatæ, & perficientis ipsam, de se capax est ad recipiendā talem formam in quocunq; gradu, saltē ex parte eius nō est repugnantia, neq; vlla ratio aut fundamētum eius assignari potest.

Bonau. in. 1. d. 17. 2. p. dist. art. 1. q. 4. Ricard.

Dried.

D. Thom. Capreol.

B Minus verò probabile est, quod Bonau. & Ric. affirmant in 3. d. 13. ille in. 2. p. dist. art. 1. q. 1. hic verò q. 1. ad. 1. scilicet quamcunq; puram creaturam, siue Angelum, siue rationalem animam esse capacem gratiæ, vsq; ad certum gradum: ita vt de potentia absoluta nō possit recipere maiorem, & nihilominus animam Christi vnitam Verbo factam esse capaciorem intensioris gratiæ, quam esse possit in aliqua pura creatura, & in ipsamet anima Christi, si non esset vnita Verbo, hoc enim & sine fundamēto dictum est, & nullo modo intelligi potest, nam licet congruentia ad recipiendam maiorem gratiam possit esse maior ratione vnionis, sicut & capacitas proxima, quæ est per actum vel dispositionem propriam augeri possit (vt loquitur D. Tho. 1. 2. q. 14. art. 7.) tamē capacitas remota, & quasi fundamentalis, quæ est in natura ipsa, nec crescere potest, nec mutari, quia hæc nihil aliud est quam entitas naturæ, cui talis perfectio non repugnat. Et deinde multò minus intelligi potest, quod per vnionē augeatur, cùm Verbum ipsum, nec possit concurrere per modum potentiæ passiuæ ad suscipiendam gratiam, nec aliquo modo immutet ipsam animam secundum entitatem naturalem eius, vt capaciorem illam faciat, & gratia hæc non aliter inhæreat illi animæ, quam si per se esset separata. Adde quod si illa anima capacior fieret per vnionē, sicut vnio est infinita, ita illa capacitas infinitè augeretur, ergo vel haberet illa anima infinitam gratiam, vel certè posset in illa gratia in infinitū augeri, quod isti autores non concedunt.

Bonau. & Ricard.

C Tertia sententia referri hoc loco potest, quæ affirmat habitum gratiæ, aut charitatis potuisse esse intensiorem, quam sit in anima Christi, non verò actum, quia hic habet terminum in vnaquaque creatura rationali iuxta capacitatem eius, vnde fit vt ipse habitus quatenus proportionatus actui augeri non possit. Ita Almai. & Pet. de Aliaco in. 3. dist. 13. q. 1. quod non displicet Gabrieli, ibidem art. 1. Fundamētum horū est, quia ad recipiendū gratiam anima tantum passiuè concurrit, & ideo potest

3. Senten.

D. Thō.

Almai. Aliac. Gabr.

potest recipere quantam voluerit Deus facere; at vero ad actum concurrit actiuè, conatus autem ad efficiendum in potentia finita habet terminum, Sed hoc fundamentum supra sect. præced. reiectum est, quia vis actiua istarū potentiarum ad supernaturales actus, non mensuratur ex naturali perfectione subiecti, sed ex virtute infusa, & motione diuina, per quam potentia eleuatur, vt supra naturales vires operetur, ergo efficientia istorum actuum non terminatur per naturalem conatum potentiæ aliis omnino non posset naturalis potentia efficere huiusmodi actus, quia conatus naturalis secundum se ad illos non extenditur. Sicut ergo per habitum, & auxilium eleuatur potentia ad substātiam talium actuum efficiendam, ita per habitum intensiorem, & maius auxilium poterit efficere intensiorem actum, & si non datur terminus in intensione habitus, & augmento auxilij, nec dabitur in eleuāda potentia non solùm ad recipiendum, sed etiam ad agendum.

A concl. 5. & 4. & Greg. q. 6. concluſ. 3. & Ocham q. 8. concl. 1. & in. 3. q. 7. Grego. & Ocham.

Fundamentum huius conclusionis iam indicatum est, & explicatur breuiter, quia huiusmodi augmentum in infinitum, nūn repugnat gratiæ, hoc solo quod forma accidentalis est essentialiter finita, quia non omnis progressus in infinitum repugnat formæ finitæ, vt patet in quātitate, quæ in infinitū augeri potest, neq; enim in augmento intensionis est specialis aliqua repugnātia quando alioquin forma intensibilis est, quia neq; per talem intensionem mutatur species, aut essentia finita, neque forma ipsa in re habet aliquando infinitam perfectionem, sed semper finitam. Rursus, neque hoc augmentū repugnat gratiæ, quatenus talis forma est, quin potius ex hac parte habet omnia principia accommodata huic augmento, quia est participatio infinitæ naturæ, quæ solùm ab infinito agente, tanquam à principali causa cōmunicari potest, & per se, vel facultates suas in infinitum obiectū, prout in se est tendit, & illi nunquam adæquatur, ergo. Et cōfirmatur, quia visio Dei finita semper augeri potest, vt infrà dicetur, gratia verò est quædam forma, cui est connaturalis illa visio, propter quod dici solet, gratiam esse acceptationem ad gloriam, potest ergo ipsa gratia in infinitum crescere, sicut & ipsa gloria. Confirmatur secundo, quia nulla potest assignari ratio propter quam repugnet hominem habentem huiusmodi gratiam, quantumuis perfectam, mereri augmentum illius & beatitudinis. Dices eodē argumēto probaretur potuisse Christum mereri augmentum suæ gratiæ, & gloriæ. Respondetur. De absoluta potentia cōcedo, nec videtur posse in hoc dubitari: quia opera eius dignissima erant, & poterant ad hunc effectum ordinari, tamen de facto & secundum legem ordinariam nō fuit hoc expediens, quia secundum ordinem diuinæ sapientiæ conueniens fuit definiri aliquem gradum gratiæ & gloriæ, quem illa anima perpetuò haberet, quia nō decuit vt esset quasi in perpetuo motu, vel augmēto, hoc enim est præter statum beatitudini connaturalem, debuit ergo definiri aliqua certa intensio, seu perfectio, in qua perpetuò quiesceret, quæ cùm ex natura rei definita nō sit, vt diximus, & infinita simpliciter esse nō possit, vt etiam dictum est, debuit per diuinam sapientiam definiri: fuit autē multò conuenientius, vt totam illam perfectionem gratiæ, quam perpetuò habitura erat simul à principio haberet consummatam, & perfectam.

Objectio.

Responsio.

Ad fundamenta omnium opinionum, partim inter referendum ipsas opiniones, partim confirmando nostrā sententiam satis responsum est.

Sed quæres primo, quanta sit hæc intensio gratiæ Christi, quantūq; excesserit aliorum hominum, vel Angelorum gratias? Respondeo, hoc minimè posse constare verisimilę tamē esse, tantam esse hanc vnicam gratiam animæ Christi, vt omnes alias in se complectatur, & excedat, ita vt si concipiamus ex omnibus aliorum hominum, & Angelorum gratijs inter se coniunctis vnam consurgere habentem omnes illos gradus intensionis, intensio gratiæ Christi totam illam vel æquat, vel superat. Ratio est, quia si dignitas animæ Christi Verbo vnitæ secundū se consideretur, digna erat summæ gratiæ, si esset

Objectio.

Responsio.

Vera sent.

4. Senten.

D. Thom.

Capreol.

B

C

Magist. Gabr. & Capreol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

possibilis, quia verò hæc impossibilis est, definita est per diuinam sapientiam summa quædam gratia, quæ maximè esset consentanea dignitati, & muneribus Christi, tota verò illa intentio optima ratione conuenit Christo, tum propter dignitatē personalem, tum quia est vniuersalis fons gratiæ, in quo tota debuit congregari, quæ in alios erat diffundenda, ergo credibile est ita factum esse, quia iuxta regulam August. lib. 3. de lib. arb. c. 5. id quod vera ratione melius esse occurrerit, id credendum est fecisse Deum: & ideo Bernard. serm. de Natiuit. Mariæ, dicit Christū fuisse plenum vt fontem, Mariam vt aquæ ductum, alios vt riuulos, & ad hoc solet accommodari illud Psal. 132. *Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbā Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius*; hoc enim vnguentum gratiam significare satis in superioribus ostensum est. De hac verò re redibit latior sermo cùm inferius similē quæstionem de gratia Virginis disputabimus.

August. *Bernard.* *Psal.* *Obiectio.* *Responsio.*

Sed quæres secundò, an quod dictum est de intensione gratiæ intelligēdum etiam sit de donis, & virtutibus, quæ illam comitantur? Respondetur idem omnino esse de illis sentiendum, est enim eadem ratio de illis omnibus, cùm sint eiusdem ordinis, & gratiam ipsam comitentur quodammodo vt proprietates, vel facultates illi proportionatæ, vnde cùm in Christo sint omnia hæc dona supernaturalia in summa proportione, sicut gratia est summa; ita & charitas, & reliquæ virtutes omnes.

QVAESTIO. VIII.

De gratia Christi, secundum quod est caput Ecclesiæ, in octo Articulos diuisa.

DEinde considerādum est de gratia Christi, secundum quod est caput Ecclesiæ.

¶ Et circa hoc quęruntur octo.

¶ Primò, vtrùm Christus sit caput Ecclesiæ.

¶ Secundò, vtrùm sit caput hominum, quantū ad corpora: vel solùm quantum ad animas.

¶ Tertiò, vtrùm sit caput omnium hominum.

¶ Quartò, vtrùm sit caput Angelorum.

¶ Quintò, vtrùm gratia Christi, secundum quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali eius, secundū quod est quidam homo singularis.

¶ Sextò, vtrùm esse caput Ecclesiæ, sit proprium Christo.

¶ Septimò, vtrùm diabolus sit caput omnium malorum.

¶ Octauo, vtrùm Antichristus etiam possit dici caput omnium malorū.

DIsputauit D. Tho. de gratia Christi, prout est formalis perfectio eius, nūc de illa tractat, prout est principium gratificandi alios, & quoniam hæc efficacitas conuenit Christo quatenus est caput Ecclesiæ; ideo duo D. Tho. inquirit in hac quæstione. Primum est, an hæc dignitas capitis cōueniat Christo, & quoniam caput dicit respectum ad membra; simul inquirit quorum sit caput. Secundum est, quæ sit gratia, per quā influit, seu operatur vt caput, hæc enim propriè gratia capitis dicitur.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm Christus sit caput Ecclesiæ.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd Christo secundum quod est homo, nō competat esse caput Ecclesię. Caput enim influit sensum, & motum in membra. Sensus autem, & motus spiritualis, qui est per gratiam, non influitur nobis à Christo homine: quia sicut Aug. dicit in lib. de Trinit. * nec etiam Christus, secundum quod est homo, dat Spiritū sanctum, sed solùm in quantū est Deus. Ergo ei, secūdum quod est homo, non competit esse caput Ecclesiæ.

56. Inf. q. 48. art. 1. & q. 49. ar. 3 cor. & 3. di. 13. q. 2. artic. 1. & Veri. q. 29. art. 3. c. fi. & art. 4. & art. 5. co. & opu. 3 c. 223. & opu. 60. c. 3. col. 9. & cor. 11. li. 2. col. 2. & Ephes. 1. fi. & 2 li. 3. de Trin. c. 12. ante med. rem. 3.

¶ 2. Præterea, Capitis non videtur esse aliud caput: Sed Christi, secundum quòd est homo, est caput Deus: secundum illud primæ ad Corinth. 11. Caput Christi Deus. Ergo ipse Christus non est caput.

¶ 3. Præ-

¶ 3. Præterea, Caput in homine est quoddam particulare membrum, influentiam recipiens à corde: Sed Christus est vniuersale principiū totius Ecclesiæ. Ergo non est Ecclesiæ caput.

Sed contra est, quod dicitur Ephes. 1. Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam.

b Respondeo dicendum, quòd sicut tota Ecclesia dicitur vnum corpus mysticum per similitudinem ad naturale corpus hominis, quod secundum diuersa membra habet diuersos actus (vt Apostolus docet Rom. 12. & 1. ad Corin. 12.) ita Christus dicitur caput Ecclesiæ, secundum similitudinem humani capitis. In quo tria possumus considerare, scilicet, ordinem, perfectionē, & virtutem. Ordinem quidem: quia caput est prima pars hominis, incipiendo à superiori. Et inde est, quòd omne principium consueuit vocare caput, secundum illud Ezechie. 16. Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: Perfectionem autem: quia in capite vigent omnes sensus & interiores & exteriores, cùm in cæteris membris sit solus tactus: & inde est quod dicitur Isai. 9. Senex & longæuus ipse est caput. Virtutem vero: quia virtus & motus cæterorum membrorum, & gubernatio eorum in suis actibus, est à capite, propter vim sensitiuam & motiuam ibi dominantem: vnde & rector dicitur caput populi, secundum illud 1. Reg. 15. Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Hæc autem tria competunt Christo spiritualiter. Primò enim secūdum propinquitatem ad Deum gratia eius altior est & prior, etsi non tempore: quia omnes alij receperūt gratiam per respectum ad gratiam ipsius: secundum illud Roman. 8. Quos præscíuit, hos & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Secundò verò perfectionem habet quantum ad plenitudinem omnium gratiarum: secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenū gratiæ & veritatis: vt etiam supra ostē sum est*. Tertiò virtutem habet influēdi gratiam in omnia membra Ecclesię: secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et sic patet, quòd Christus conuenienter dicitur Ecclesiæ caput.

q. præced. ar. 9.

c Ad primum ergo dicendum, quòd dare gratiam aut Spiritum sanctum cōuenit Christo secundum quòd Deus, autoritatiuè: sed instrumentaliter conuenit etiam ei, secundum quòd homo, in quantum scilicet eius humanitas instrumentum fuit diuinitatis eius. Et ita actiones ipsius ex virtute diuinitatis fuerunt salutiferæ: vtpote gratiam in nobis causantes, & per meritum & per efficientiam quandam. Augu. * autem negat Christum, secundum quòd homo est, dare Spiritum sanctum per autoritatem: instrumentaliter autem, siue ministerialiter etiam alij Sancti dicuntur dare Spiritum sanctum: secundùm illud Galat. 3. Qui tribuit vobis Spiritum, &c.

Loco citato in arg.

Ad secundum dicendum, quòd in metaphoricis locutionibus non oportet attendi similitudinem quantum ad omnia: sic enim non esset similitudo, sed rei veritas. Capitis igitur naturalis non est caput aliud, quia corpus humanum non est pars alterius corporis: sed corpus similitudinariè dictum, id est, aliqua multitudo ordinata, est pars alterius multitudinis: sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis: & ideo paterfamiliàs, qui est caput multitudinis domesticæ, habet supra se caput, rectorem ciuitatis. Et per hunc modum nihil prohibet, caput Christi esse Deum, cùm tamen ipse Christus sit caput Ecclesiæ.

Ad tertium dicendum, quòd caput habet manifestam eminentiam respectu cæterorum exteriorum membrorum: sed cor habet quandam influen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam occultam. Et ideo cordi comparatur Spiritus sanctus, qui inuisibiliter Ecclesiam viuificat & vnit, capiti autem comparatur ipse Christus secundum visibilem naturam, secũdum quã homo hominibus præfertur.

COMMENTARIVS.

QVonia hæc capitis appellatio metaphorica est, non potest propriè de ea disputari, nisi prius constet, quid per illam metaphoram significetur, & ideo merito D. Thomas in hoc articulo ad tres conditiones reduxit rationem capitis, in quibus hoc caput mysticum naturale caput imitatur, scilicet vt sit aliquo modo primũ in ordine, & excedat perfectione, & in alia membra influat: quærere ergo an Christus sit caput nihil aliud est quam quærere, an habeat has tres conditiones, & præcipua difficultas est de tertia, tum quia illa est quæ præcipuè attenditur in capite præsertim mystico seu morali: tum etiam quia de alijs duabus conditionibus satis ex superioribus constat in Christo reperiri. Quid vero nomine Ecclesiæ in hoc titulo D. Thom. intelligat non satis manifestum est, an scilicet intelligat solam Ecclesiam militantem in hominibus, an vero simpliciter totam Ecclesiam, vt ex angelis & hominibus constat, & partim militat, partim triumphat: doctrina enim articuli in vtroque sensu vera est, & ad vtrumque accommodari posse videtur, si tamen D. Thom. attente legatur in hoc, & sequentibus articulis non obscurè intelligi poterit, eum de Ecclesia in posteriori sensu fuisse locutũ, ex hoc enim principio hic stabilito, scilicet, quod Christus est caput Ecclesiæ, infert in sequentibus esse caput hominum & angelorum, vt expresse videri potest in artic. 4. & hoc modo loquitur Paulus de Ecclesia loco hic citato in argumento Sed contra ex ad Ephes. 1. cùm inquit, *Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam*, præmiserat enim Christum esse constitutum supra omnes principatus, &c.

Quid D. Thom. nomine Ecclesiæ intelligat in hoc articulo.

Nota

b Explicato titulo respõsio est facilis. Christum scilicet esse caput totius Ecclesiæ, cuius assertionis probatio in articulo clara est. Solum in prima conditione aduertere oportet quod D. Thom. ait gratiam Christi esse priorem non tempore, sed secundum propinquitatem ad Deum, per quam propinquitatẽ non videtur intelligere specialem coniunctionẽ per gratiam vnionis, sed prioritatẽ in ordine intentionis, quia scilicet gratia Christi in mente, & intentione diuina fuit prior, hoc enim probat ratio, quam statim subdit, quia omnes alij nimirum Angeli & homines (iuxta expositionem datam) receperunt gratiam per respectum ad gratiam ipsius. Vnde sit etiam tertiam conditionem, scilicet, quod haberet virtutem influendi in omnia membra Ecclesiæ eodem modo esse intelligendam, quanquam testimonia, quibus D. Thom. vtitur, de solis hominibus sufficienter exponi posse videatur, scilicet ad Rom. 8. *quos præscivit & prædestinavit*, & Ioan. 1. *de plenitudine eius omnes accepimus*. Sed primum testimonium D. Thom. intelligere videtur de omnibus prædestinatis, in posteriori vero intelligi potest Ioannem loqui non vt hominem tantũ, sed vt membrum Ecclesiæ, quæ tota ex plenitudine Christi sanctificatur.

c De solutione ad primum dicendum est late infra q. 13. & q. 63. quomodo scilicet Christus vel per humanitatem suam, vel per sacramenta gratiam influat.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, vel solum quantum ad animas.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ sit caput hominum, quoad corpora. Christus enim dicitur caput Ecclesiæ, in quantum influit spiritualem sensum & motum gratiæ in Ecclesiam: Sed huius spiritualis sensus & motus capax non est corpus, ergo Christus non est caput hominum secũdum corpora.

57. 3. dist. 13. q. 2. ar. 2. q. 3. Et vers. 29. art. 4. 1. Et op. 60 c. 3. col. 7.

¶ 2. Præterea, Secundum corpora communicamus cum brutis, Si ergo Christus esset caput hominum quãtum ad corpora, sequeretur quod etiã esset caput brutorum animaliũ: quod est inconueniens.

¶ 3. Præterea, Christus corpus suum ab alijs hominibus traxit: vt patet Mat. 1. & Lucæ 3. Sed caput est primum inter cætera membra, vt dictum est.: ergo Christus non est caput Ecclesiæ quãtum ad corpora.

Ar. præc. ad 3. etiã.

Sed contra est, quod dicitur Philip. 3. Reformauit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

b Respondeo dicendum, quòd corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rationale, quæ est propria forma eius & motor. Et in quantum quidem est forma eius, recipit ab ãnima vitam & cæteras proprietates conue-

nientes humano corpori secundum suam speciem: in quantum vero anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit animæ. Sic ergo dicendum est, quod habet vim influendi humanitas Christi, in quantum est coniuncta Dei Verbo, cui corpus vnitur per animam, vt supra dictum est*.

9. 6. ar. 1.

Vnde tota Christi humanitas, secundũ scilicet animam & corpus, influit in homines, & quantum ad animam, & quãtum ad corpus: sed principaliter quantum ad animam, secundariò quantum ad corpus. Vno modo in quantum membra corporis exhibentur arma iustitiæ in anima existenti per Christum, vt Apostolus dicit Rom. 6. Alio modo in quantum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Christũ Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.

Ad primum ergo dicendum, quòd sensus spiritualis gratiæ non peruenit quidem ad corpus primò & principaliter: sed secundariò & instrumẽtaliter, vt dictum est*.

Incorp. ar.

Ad secundum dicendum, quod corpus animalis bruti nullam habitudinẽ habet ad animam rationalem: sicut habet corpus humanum. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd licet Christus traxerit materiam corporis ab alijs hominibus: vitam tamen immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipso, secundum illud 1. ad Corin. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.

COMMENTARIVS.

SEnsus huius quæstio. iuxta dicta in præcedenti articulo, est, an Christus vt autor gratiæ aliquid influat in corpora nostra.

b Et respondet affirmando, nam quandiu hic viuimus influit virtutem, & auxiliũ, vt corpora nostra iustitiæ organa efficiantur, & vt non solum cor, sed etiam caro in ipsum exultet, vt sic facilius, & virtutẽ operetur, & passiones, vel crucem sustineat, denique omnia bona corporis quæ sunt media vtilia ad salutem gratiam propter Christum dantur, & ad hunc influxum pertinent, in futura autem vita influet corporum resurrectionem, & vitam immortalem, & alias dotes corporis glorioſi, est ergo Christus caput etiam corporum quanuis secũdario, quia bonagratiæ quibus corpus est capax, secũdaria sunt, & minus principalia in illo ordine. Vnde etiam sic Christum secundum corpus suum habere rationem capitis, quia per corpus suum nos redemit, & sanguine suo nos lauit, & in statu gloriæ per corpus suum beatificabit corpora nostra, & per modum efficientis, & per modum obiecti, non est tamen necesse, vt semper per actionem corporis influat in corpora, & per actionem animæ in animas, nam etiam per actionem corporis potest influere in animam, & per actum animæ in corpus, quod quidem de influxu morali manifestum est, nam per passionem corporis satisfecit & liberauit animas à pœna, & per actus animæ meruit ipsis corporibus gloriam. De influxu vero physico dicetur infra quæst. 13. & hæc videtur sufficere ad huius articuli expositionem.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Christus sit caput omnium hominum.

58. *Infra q. 13. ar. 3. c & q. 19. ar 4. co. & 1. & 3 dist 13. q. 2. ar 1. q. 2. & 3.*

DE tertiũ sic proceditur. Videtur quod Christus nõ sit caput omniũ hominum, caput enim non habet relationem, nisi ad mẽbra sui corporis. Infideles autẽ nullo modo sunt membra Ecclesiæ, quæ est corpus Christi, vt dicitur Ephes. 1. Ergo Christus non est caput omnium hominum.

¶ 2. Præterea, Apostolus dicit ad Ephe. 5. Quod Christus tradidit semet ipsum pro Ecclesia, vt ipse exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, nõ habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Sed multi sunt etiam fideles in quibus inuenitur macula aut ruga peccati. Ergo nec etiam omnium fidelium Christus est caput.

¶ 3. Præterea, Sacramenta veteris legis comparãtur ad Christum, sicut vmbra ad corpus: vt dicitur Colos. 2. Sed patres veteris Testameti sacramẽtis illis suo

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis suo tempore seruiebant: secundum illud Hebræ.8. Qui exemplari & vmbræ deseruiunt cœlestium. Non ergo pertinebant ad corpus Christi, & ita Christus non est caput omnium hominum.

Sed contra est, quod dicitur 1. Timoth.4. Est Saluator omnium hominum, & maximè fidelium. Et 1. Ioannis.2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum. sed etiam pro totius mundi. Saluare autem homines, & propitiationem esse pro peccatis eorum, competit Christo, secundum quod est caput. Ergo Christus est caput omnium hominum.

a Respondeo dicendum, quod hæc est differentia inter corpus hominis naturale, & corpus Ecclesiæ mysticum, quod membra corporis naturalis sunt omnia simul, membra autem corporis mystici non sunt omnia simul, neque quantum ad esse naturæ, quia corpus Ecclesiæ constituitur ex hominibus, qui fuerunt à principio mundi vsque ad finem ipsius. Neque etiam quãtum ad esse gratiæ: quia eorum etiam qui sunt in vno tempore, quidam gratia carent, postmodum habituri, alijs eam iam habentibus. Sic igitur membra corporis mystici accipiuntur, non solùm secundum quod sunt in actu, sed etiam secũ- C dum quòd sunt in potentia. Quædam tamen sunt in potentia, quæ nunquam reducuntur ad actum. Quædam vero sunt, quæ quandoque reducuntur ad actum. Et hoc secundum triplicem gradum, quorum primus est per fidem, secundus per charitatem viæ, tertius per fruitionem patriæ. Sic ergo dicendum est, quòd accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi, Christus est caput omnium hominum: sed secundum diuersos gradus. Primò enim & principaliter est caput eorum qui actu vniuntur sibi per gloriam. secundò, eorum qui actu vniuntur sibi per charitatem. tertiò eorum qui actu vniuntur sibi per fidem: quartò vero eorum, qui sibi vniuntur solum in potentia nondũ reducta ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda secundum diuinã præ destinationem: quintò vero eorum qui in potentia sunt sibi vniti, quæ nunquã reducetur ad actum: sicut homines in hoc mundo viuentes, qui non sunt præ destinati, qui tamen ex hoc sæculo recedentes, totaliter desinunt esse membra Christi, quia iam nec sunt in potentia, vt Christo vniantur.

Ad primũ ergo dicendum, quòd illi qui sunt infideles, etsi actu non sint de Ecclesia, sunt tamen de Ecclesia in potentia. Quæ quidem potentia in duobus fundatur. Primò quidem & principaliter in virtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis: secundariò in arbitrij libertate.

Ad secundum dicendum, quòd esse Ecclesiam gloriosam non habentem maculam neque rugam, est vltimus finis, ad quem perducimur per passionẽ Christi. Vnde hoc erit in statu patriæ, non autem in statu viæ: in quo si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, vt dicitur primæ Ioannis primo. Sunt tamen quædam scilicet mortalia, quibus carent illi, qui sunt membra Christi per actualem vnionem charitatis. Qui verò his subduntur peccatis, nõ sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi fortè imperfectè, per fidem informem: quæ vnit Christo secundum quid, & non simpliciter, vt scilicet per Christum homo consequatur, vitam gratiæ. Fides enim sine operibus mortua est, vt dicitur Iacob. 2. Percipiunt tamen tales à Christo quendam actum vitæ qui est credere: sicut si membrum mortificatum moueatur aliqualiter ab homine.

Ad tertium dicendum, quòd sancti Patres non insistebant sacramentis legalibus tanquam quibusdam rebus, sed sicut imaginibus & vmbris futurorũ.

Idem

Idem autem est motus in imaginem, in quantum est imago, & in rem, vt patet per Philosophum in libro de Memo. & remi. Et ideò antiqui Patres seruando legalia sacramenta, ferebantur in Christum per fidem & dilectionem eandem, qua & nos in ipsum ferimur. Et ita Patres antiqui pertinebant ad idem corpus Ecclesiæ, ad quod nos pertinemus.

Cap. 2. in medio, tomo. 2.

COMMENTARIVS.

a DIstinguit D. Thomas omnes homines, qui à principio mũdi vsque ad finem futuri sunt, in tres ordines, beatorum, viatorum, & damnatorum.

Et respondet Christũ esse caput beatorũ, & viatorũ omnium in quocunq; statu sint, non tamen dãnatorum. Caieta. beatorum nomine comprehendi putat antiquos Patres, qui in sinu Abrahę existebant. Sed melius eos intelligimus sub nomine viatorum, quia per fidem adhuc ambulabant, & temporalem pœnam damni, seu carentiã visionis Dei, saltem propter culpam totius naturæ sustinebant, & in eodem ordine comprehenduntur sine vllo dubio animæ purgatorij, & omnes, qui in hac vita mortali viuunt, siue sint prædestinati siue reprobi, siue iusti, siue iniusti, fideles, vel infideles, omnes enim, dum hic viuũt, possunt saluari, & Christi influxum suscipere. Dices, qui fide carent non sunt membra, sunt enim bis mortui, vt Iudas dicit in sua Canonica, quia neque spiritualem vitam, neque aliquem illius motum participant. Dicetur fortasse hæc esse membra in potentia, sicut ea, quæ fidem habent, & non charitatem sunt membra mortua actu, viua autem in potentia. Sed contra, nam ergo Christus erit caput illorum in potentia, non in actu. Respondetur negando consequentiam, duo enim in capite considerari possunt, aliud est ipsum esse capitis; aliud est actualis vnio membrorum ad ipsum, Christus igitur actu habet quidquid ad esse, seu constitutionem capitis pertinet, & de se potẽs est ad influẽdum in omnia mẽbra, & sine vlla sui mutatione omnibus vniri potest, si ipsa illi coniungi velint, interdum etiam habet aliquam influentiam in eos, qui tantum sunt membra in potentia, immittendo aliquas illustrationes, seu inspirationes, vt eos paulatim ad suam fidem & amorem trahat, est enim hoc caput ita efficax vt possit agere in membrum separatum, seu in potentia tantum, vt illud sibi tandem coniungat.

Christus est caput beatorum & viatorũ omniũ

In tertio ordine constituuntur damnati, & in eo comprehenduntur, tam illi qui propter actuale quam, qui propter solum originale peccatum à regno cælorum excluſi sunt, & horum omnium negatur Christum esse caput, quia nullum gratiæ influxum illis tribuit, neque illi sunt in statu, quo possint illum participare, quia pro illis vt in eo statu existentibus, Christus, nec sua merita, nec satisfactionem obtulit. Dices, damnati in inferno pu-

Obiectio. Iudas.

Responsio.

Obiectio. Respon.

Christus non est caput damnatorum.

Obiectio.

B

C

njuntur citra cõdignum, sed hoc beneficium confertur illis propter Christi merita, ergo iam sentiunt aliquem influxum à Christo. Pueri etiam, qui in solo originali mortui sunt, recipiunt aliquando (vt credibile est) aliquam Dei cognitionem & amorem, & aliquem modum fœlicitatis, sed hoc totum non immerito in Christum reuocari potest. Respondetur, hos omnes nullum beneficiũ sentire aut recipere ex meritis Christi profectũ, quia meritum Christi non communicatur alicui nisi per fidem, vel saltem remote propter dispositionem aliquam ad fidem obtinendam ordinatam, quæ omnia tandem ad charitatem & gloriã consequendam referũtur. illi autem omnes sunt iam incapaces fidei, & aliorum supernaturalium bonorum, quæ in illa fundantur, vel per eam obtinentur: illa ergo si quæ est remissior pœna in damnatis, non est ex meritis Christi, sed ex quadam generali prouidentia, & benignitate Dei: & simili modo, si bonum aliquod cõferendum est ijs, qui in solo originali decedunt, illud solum erit naturalis ordinis, & ad generalem prouidentiam pertinebit.

Responsio.

Nota de quare originaliter peccantibus

Reliqua quæ hoc loco à D. Thoma insinuantur de membris Christi & Ecclesiæ, quæ sint & per quid constituãtur, non sunt hic disputanda, cùm ad materiam de Ecclesia pertineant, de qua in 1.2.q.1. differendum est.

ARTICLVS. IIII.

Verum Christus sit caput Angelorum.

59. 3 di. 13 q. 2. art. q 1. & dist 14 art 3 q.2. & 6.c. Et ver. q.2.9. arti.4 & 5. Et opu. 3.c.223 Et 1. Cor. 11. col. 2. & Ephe.1. in fin.

AD quartum sic proceditur. Videtur, q Christus, secundum quod homo, nõ sit caput Angelorum. Caput enim & membra sunt vnius naturæ: sed Christus, secundum quod est homo, non est cõformis in natura cum angelis, sed solùm cum hominibus: quia vt dicitur Hebræo.2. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Ergo Christus, secundum quod homo, non est caput Angelorum.

¶2. Præterea, Illorum Christus est caput, qui pertinent ad Ecclesiam, quæ est corpus eius, vt dicitur Ephes.1. Sed Angeli non pertinent ad Ecclesiam: nam Ecclesia est congregatio fidelium: fides autem non est in Angelis: non enim ambulant per fidem, sed per speciem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciem: alioquin peregrinarentur à Domino: secundum quod Apostolus argumentatur 2. ad Corint. 5. Ergo Christus, secundum quòd homo, non est caput Angelorum.

Tract. 23. ante medium. & 19 tract. à medio to. 9.

¶ 3. Præterea, Augustinus dicit super Ioan. * quòd sicut Verbum, quod erat in principio apud Patrem, viuificat animas: ita Verbum caro factum viuificat corpora, quibus Angeli carent. Sed Verbum caro factum, est Christus secundum quod homo. Ergo Christus secundum quod homo, non influit vitam Angelis. Et ita secundum quòd homo, non est caput Angelorum.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Colossens. secundo. Qui est caput omnis principatus & potestatis. Et eadem ratio est de Angelis aliorum ordinum. Est ergo Christus caput Angelorum.

Art. 1. ad 2.

a Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, † vbi est vnum corpus, necesse est ponere vnum caput. Vnum autem corpus similitudinarie dicitur vna multitudo ordinata in vnum secũdum distinctos actus siue officia. Manifestum est autem, quod ad vnum finem qui est gloria diuinæ fruitionis, ordinantur & homines & Angeli. Vnde corpus Ecclesiæ mysticum, non solùm consistit ex hominibus, sed etiam ex Angelis. Totius autem huius multitudinis Christus est caput: quia propinquius se habet ad Deum, & perfectius participat dona ipsius, non solùm quã homines, sed etiam quàm Angeli: & de eius influentia non solùm homines recipiunt, sed etiam Angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quod constituit eum, scilicet Christum Deus pater ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem potestatem, & principatum, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius. Et ideo Christus non solùm est caput hominum, sed etiam Angelorum: vnde & Matthæi. 4. legitur, quòd accesserunt Angeli & ministrabant ei.

Ad primum ergo dicendum, quod influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secundum quas homines conueniunt cum Angelis in natura generis, licet non in natura speciei. Et ratione huius cõformitatis Christus potest dici caput Angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpus.

Ad secundum dicendum, quod Ecclesia secundum statum viæ est congregatio fidelium: sed secundum statum patriæ est congregatio comprehendentium. Christus autem non solum fuit viator, sed etiam comprehensor. Et ideo non solùm fidelium, sed etiam comprehendentium est caput: vtpote plenissimè habens gratiam & gloriam.

Ad tertium dicendum, quod Augustinus * ibi loquitur secundum quandam similationem causæ ad effectum: prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales. Tamen humanitas Christi ex virtute spiritualis naturæ, scilicet diuinæ, potest aliquid causare non solùm in spiritibus hominum, sed etiam in spiritibus Angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad Deum, scilicet secundum vnionem personalem.

Loco citato in arg.

COMMENTARIVS.

Affirmat D. Thomas & tota litera perspicua est. Solũ aduerto si doctrina huius articuli cum doctrina articuli primi conferatur, satis ex mente D. Thomæ constare Christum habere influentiam gratiæ in Angelos, nihil enim aliud hic facit, quàm respectu Angelorum applicare Christo tres conditiones capitis, quas artic. 1. posuerat. Cùm ergo hic concludit de influentia Christi non tantum homines, sed etiã Angelos recipere, nisi valde ambigue & æquiuoce loquatur, de influentia gratiæ eum loqui necesse est. Ne vero quis existimet eum locutũ esse de influentia pertinente ad ordinem gratiæ, non tamen de primaria influentia ipsius gratiæ, sed de secundaria alicuius accidentalis perfectionis, hoc

hoc excludit D. Thomas solutione ad primum, vbi ve ostendat Christum secundum humanam naturam esse caput Angelorum, etiam si natura humana corporea sit, inquit, primariam influentiam huius capitis super homines, esse quantum ad animas, in quibus sunt aliquo modo similes Angelis, & ideo posse Christum eandem influentiam in illos habere, atque adeo esse illorum caput: certum autem est, illam influentiam principalem, quam habet Christus super homines quãtum ad animas, esse ipsius gratiæ influxum seu donationem. Et hæc quantum attinet ad mentẽ D. Thom. nam de re ipsa non est animus disputã diuisq; ad q. 19. vbi de Christi merito agendũ est.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm gratia Christi, secundum quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali eius secundum quod est quidam homo singularis.

6o. 3 di. 13. q. 3 art. 2. q. 1. & 2. Et 4 dist. 5. q. 1. art. 3. q. 2. ad 3. Et Ver. q. 29. art. 2. c. fin. & 6. & 1 part. 3. c. 222. et 223 & Ioan. 3. li. 6. col. 2.

ADquintum sic proceditur. Videtur, quod nõ sit eadem gratia, qua Christus est caput Ecclesiæ, cum gratia singulari illius hominis. Dicit enim Apostolus Roman. 5. Si vnius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Sed aliud est peccatum actuale ipsius Adæ, & aliud est peccatum originale, quod traduxit in posteros. Ergo alia est gratia personalis, quæ est propria ipsius Christi, & alia est gratia eius, in quantum est caput Ecclesiæ, quę ab ipso ad alios deriuatur.

¶ 2. Præterea, Habitus distinguntur secundum actus. Sed ad alium actum ordinatur in Christo gratia eius personalis, scilicet ad sanctificationem illius animæ: & ad alium actum ordinatur gratia capitis, scilicet ad sanctificandum alios. Ergo alia est gratia personalis ipsius Christi, & alia est gratia eius, in quãtũ est caput Ecclesię.

9. 6. art. 6.

¶ 3. Præterea, Sicut supra dictum est †, in Christo distinguitur triplex gratia, scilicet gratia vnionis, gratia capitis, & gratia singularis illius hominis: sed gratia singularis Christi est alia à gratia vnionis: ergo etiam est alia à gratia capitis.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Secundum hoc autem est caput nostrum quod ab eo accipimus. Ergo secundum hoc, quòd habuit plenitudinem gratiæ, est caput nostrum. Plenitudinem autem gratiæ habuit, secundum quod perfectè fuit in illo gratia personalis, vt supra dictum est *. Ergo secundum gratiam personalem est caput nostrum, & ita non est alia gratia capitis, & alia gratia personalis.

3. 7. ar. 9.

4 Respondeo dicendum, quòd quia vnumquodque agit, in quantum est ens actu, oportet quòd idem sit actus, quo aliquid est actu, & quo agit, sicut idem est calor, quo ignis est calidus, & quo calefacit. Non tamen omnis actus, quo aliquid est actu, sufficit ad hoc, quòd sit principium agendi in alia: cùm enim agens sit præstantius patiente (vt Augustinus dicit 12. super Gen. ad literam *: & Philosophus in 3. de anima †) oportet quod agens in alia, habeat actum secundum eminentiã quandam. Dictum est autem suprà *, quòd in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam: & ideò ex illa eminentia gratię, quam accepit, competit sibi quòd gratia illa ad alios deriuetur: quod pertinet ad rationem capitis. Et ideo eadem est secundum essentiam gratia personalis, qua anima Christi est iustificata, & gratia eius, secundum quam est caput Ecclesię, iustificans alios: differt tamen secundum rationem.

Aug. li. 12. c. 16. circa med. to. 3.

† Aristot. de anima, lib. 3. tex. 19.

** art. 1. huius q. & q. 7. art. 9.*

Ad primum ergo dicendum, quòd peccatum originale in Adam, quod est peccatum naturæ, deriuatum est à peccato actuali ipsius, quod est peccatum personale: quia in eo persona corrupit naturam: qua corruptione mediante, peccatum primi hominis deriuatur ad posteros, secundum quòd natura corrupta corrumpit personã. Sed

gratia

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratia non deriuatur à Christo in nos, A mediãte natura humana, sed persolam personalem actionẽ ipsius Christi. Vnde non oportet in Christo distinguere duplicem gratiam: quarum vna respondeat naturæ, alia psonæ, sicut in Adã distinguitur peccatũ naturæ & personæ.

Ad secundum dicendum, quòd diuersi actus, quorum vnus est ratio, & causa alterius, non diuersificant habitum: actus autem personalis gratiæ, qui est sanctum facere formaliter habentem, est ratio iustificationis aliorum quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde est quod per huiusmodi differentiã non diuersificatur essentia habitus.

Ad tertium dicendum, quòd gratia personalis & gratia capitis ordinantur B ad aliquem actum: gratia autem vnionis non ordinatur ad actum, sed ad esse personale. Et ideo gratia personalis & gratia capitis conueniũt in essentia habitus, non autem gratia vnionis. Quanuis personalis gratia posit quodammodo dici gratia vnionis: prout facit congruitatem quandam ad vnionem. Et secundum hoc vna per essentiam est gratia vnionis, & gratia capitis, & gratia singularis personę, sed differens sola ratione.

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Thomas, quia eadem est forma, qua agens in se perficitur, & agit in alios: & litera corporis articuli clara est.

Solum argumentum primum eum solutione indiget aliqua explicatione. Est ergo argumentum, quia in Adamo aliud est peccatum actuale ipsius Adæ, aliud peccatum originale, quod traduxit in posteros, ergo & in Christo alia est gratia capitis & alia gratia personæ. Respondet D. Tho. negando consequentiam. Sed in antecedenti aduerto peccatũ originale propriè nõ fuisse in Adamo, sed in filijs ad quos peccatũ primi parẽtis per originẽ deriuatur, & hoc modo sicut distinguitur peccatũ originale à personali Adę ita distinguitur iustitia baptismalis seu Christiana, quæ per Christũ ad nos deriuatur à, ppria gratia & iustitia quæ est in ipso Christo capite, sed non hoc sensu procedebat argumentum, quãquam enim in Adamo non fuerit peccatum originale, idest per originem contractum, fuit tamẽ peccatum quasi habituale, cui simile est originale peccatum, quod nos ab illo trahimus, & hoc vo-

Peccatum originale propriè nõ fuit in Adamo, sed in filijs.

cauit D. Th. peccatũ originale in Adamo, quod tamen etiã dici potest personale, quia per actum proprium ipsius personæ fuit contractũ, & ita in hoc proportionaliter conuenit cum gratia Christi, quia sicut gratia capitalis in Christo necessario est etiam personalis: ita peccatum illud simul & capitale fuit & personale: tamen D. Th. ipsum actuale peccatũ Adæ videtur proprie vocare personale, & hoc distinguit ab ipso actuali peccato, & hoc modo constituit differentiam inter Adamũ & Christum, quod in Adamo peccatum ipsum habituale, quod fuit veluti totius naturæ ordinatio, orcum est ex peccato actuali, & ita corrupta est natura per actionem personę: natura vero sic corrupta cõicatur filijs Adæ, & cum natura cõicatur etiã culpa, & hoc modo distinguitur in Adamo peccatũ naturæ à peccato personæ: at vero in Christo gratia cõicatur humanæ naturæ assumptæ, non per aliquã actionem ipsius naturæ, sed immediatè à Deo propter dignitatem personæ ipse vero Christus cõicat nobis gratiam, non per actionẽ seu cõicationem naturæ. sed per propriam personalẽ actionem suam: & ideo in eo nõ distinguitur personalis gratia à capitali. Potest etiam alia differentia inter Adamũ & Christum excogitari, quia in Adamo solum vnum peccatũ f. eius ibi prohibiti fuit, vt ita dicã, capitale, alia vero, si quæ cõmissa, fuerunt tantũ personalia; at vero in Christo tanta gratia personalis fuit etiã capitalis, & omne opus ab illa procedens fuit non solũ in se bonum, sed etiam vtile ac meritorium alijs, quo sensu dici potest omne op⁹ Christi fuisse opus capitis. Ratio vero huius differentiæ est, quia Christus per se propter excellentiã personæ suæ est caput hominũ, & ideo omnis gratia illius est gratia capitis, quia est diffusiua suæ virtutis ad alios. Et similiter omnis actio illius est sufficiẽs ad perficiendũ alios; at vero Adã non habuit ex intrinseca suæ personę cõditione, vt peccatũ eius esset peccatũ totius naturę, sed quatenus ex peculiari lege & pacto Dei acceperat illud peculiare præceptũ veluti nomine totius naturæ: & tanquã principium totam illã in se continens, & ideo illa transgressio fuit, vt ita dicam capitalis, non tamẽ omnis alia. Reliqua argumenta clara sunt.

ARTICLVS. VI.

Vtrum esse caput Ecclesiæ sit proprium Christo.

ADsextum sic proceditur. Videtur, quòd esse caput Ecclesiæ non sit proprũ Christo. Dicitur enim primo Regum 15. Cùm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Sed vna est Ecclesia in nouo & vetteri Testamento. Ergo videtur quòd eadem ratione aliquis alius homo præter Christum poterit esse caput Ecclesiæ.

6ti Infra q. 7. c. Et ri. q. 29. ar. ti. 4. c. 1. Cor. 11. c. 3.

¶ 2. Præ-

¶ 2. Præterea, Ex hoc Christus dicitur esse caput Ecclesiæ, quòd gratiam influit Ecclesiæ membris. Sed etiam ad alios pertinet gratiam alijs præbere: secundum illud Eph. 4. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Ergo videtur quòd etiam alij quàm Christo competat esse Ecclesiæ caput.

¶ 3. Præterea, Christus ex eo quòd præest Ecclesiæ, non solùm dicitur caput, sed etiam Pastor & fundamentum Ecclesiæ. Sed non sibi solum Christus retinuit nomen Pastoris, secundũ illud 1. Petri. 5. Cùm apparuerit princeps pastorũ, percipietis immarcessibilẽ gloriæ coronam. Nec etiam nomen Fundamenti: secũdum illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamẽta duodecim: ergo videtur quòd nec etiam nomen capitis sibi soli retinuerit.

Sed contra est quòd dicitur Coloss. 2. Caput Ecclesię est, ex quo corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Sed hoc soli Christo cõuenit. Ergo solus Christus est caput Ecclesiæ.

b Respondeo dicendum, quòd caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo, quodam intrinseco influxu: prout scilicet, virtus motiua & sensitiua, à capite deriuatur ad cætera mẽbra. Alio modo secundum quandam exteriorem gubernationem: prout scilicet secundum visum & alios sensus, qui in capite radicãtur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non est ab aliquo, nisi à solo Christo: cuius humanitas ex hoc, quòd est diuinitati coniuncta, habet virtutem iustificandi. Sed influxus in membra Ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem potest alijs conuenire. Et secũdum hoc aliqui alij possunt dici capita Ecclesiæ: secundum illud Amos. 6. Optimates capita populorum. Differenter tamen à Christo: primò quidem quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad Ecclesiam pertinent, secundum omnem locum & tempus & statum: alij autem homines dicuntur capita secũdum quædam specialia loca, sicut Episcopi suarum Ecclesiarum: vel etiam secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus: & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput Ecclesiæ propria virtute & auctoritate. Alij vero dicuntur capita, in quantum vicem gerunt Christi: secundum illud. 2. Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi: & secũdum illud secundæ ad Corint. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur ex exteriori gubernatione: prout dicitur Rex caput regni sui.

Ad secundum dicendum, quòd homo non dat grattiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quę sunt gratiæ.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug. dicit super Ioan. Si præpositi Ecclesiæ Pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alij possunt dici fundamenta & capita, in quantum sunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut Augustꝰ. ibidem dicit, †pastorem esse dedit membris suis, ostium verò nemo nostrum se dicit: hoc sibi ipse proprium tenuit. Et hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, in quantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum: & ipse solus Christus est, per quem accessum habemus in gratiam istã, in qua stamus. Per alia verò nomi-

Trac. 46. in med il lius, to. 9.

†Trac. 47 in to. n in ter prin. et med. to. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

na prædicta potest importari auctoritas, non solùm principalis, sed etiam secundaria. A

COMMENTARIVS.

Titulus articuli.

HAEC quæstio, vt ex superioribus constat, solum mouetur de influentia capitis; nam de duabus alijs cõditionibus, satis ex superioribus constat inuentas esse in Christo proprio quodam & singulari modo: & ita D. Th. in hoc articulo solum de influentia respondet.

Responsio. b Dicit igitur internam gratiæ influentiam esse propriam Christi capitis, externam vero, quæ est per gubernationem seu iurisdictionem interdum communicari alijs secundum quandam capitis participationem. Quæ distinctio difficultate non caret, nam si est sermo de influxu externo, eiusdem perfectionis, & excellentiæ cum influxu ipsius Christi, hoc modo nullus habet influxum capitis, nisi Christus: si vero sit sermo de influxu participato, & dependente à Christo, sic B etiam internus influxus gratiæ communicatur alijs, nam remissio peccatorum ad hunc influxum pertinet, & hæc sacerdotibus communicatur. Respondetur primo, sermonem D. Thom. esse præcipuè de influxu gratiæ, quæ est per modum meriti, & redemptionis, hic enim est, qui propriè conuenit in Christum, vt est caput ecclesiæ, & hic non communicatur alijs, qui aliquam rationem capitis participant. Deinde potestas regendi Ecclesiam, quæ communicatur alijs, qui aliquo modo sunt capita, licet sit inferior potestate Christi, & ab illa manans, tamen in suo genere est propria, & quasi principalis, sicut potestas, aut virtus causæ secundæ, vel sicut potestas regia & dominatiua, est in suo ordine propria, & principalis quamuis à Deo deriuetur: & ideo per hãc potestatem vere constituuntur Pastores ecclesiæ, superiores, & veluti capita in suo genere, quoad hunc influxum externum: at vero potestas influẽdi gratiam, vel dandi remissionem peccati, omnino est quasi instrumentaria, & ideo non censetur propriè exercere à ministro vt à capite, sed C
Nota vt ab instrumento ipsius capitis: Christus vero habet potestatem hanc tanquam caput, quia licet eius humanitas non possit gratiam efficere nisi vt instrumentum Verbi, tamen nihilominus hoc illi est debitum ratione suæ excellentiæ personalis, & propter suum infinitum meritum: & ideo est veluti causa principalis huius influxus, vt q. 13. explicabitur

DISPVTATIO. XXIII.

De dignitate & gratia capitis quæ est in Christo.

SI hoc loco tractanda essent omnia, quæ sub hac metaphora capitis comprehendi possunt, oporteret quæstiones multas, quas D. Tho. in sequentibus tractat huc reuocare: quia vt diximus hoc nomine præcipuè indicatur potestas superioris ad influendum in omnes eos, qui sunt veluti partes eiusdem corporis mystici seu politici, vnde in præsenti materia ad dignitatem capitis Christi pertinere potest potestas ferendi leges, condendi ecclesiam, illuminandi, sanctificandi, &c. Et ita sub dignitate capitis continetur nõ tantum dignitas Redemptoris & sanctificatoris, sed etiam dignitas sacerdotis summi, Regis, Legislatoris, Doctoris, & si quæ sunt aliæ similes. Hoc vero loco non agimus de dignitate capitis Christi sub tota hac amplitudine, sed solum in ratione sanctificatoris, seu iustificatoris, quia solum agimus de hac dignitate in ordine ad gratiam Christi explicandã. Quia vero hæc quæstio hoc sensu explicata omnino pendet ex cognitione meritorum Christi, ideo ne materias confundamus breuissimè illam expediemus, duo tantum explicando: scilicet hanc dignitatem cõuenire Christo respectu omniũ creaturarũ, eo modo quo illæ sunt capaces effectus huius potestatis: & quæ sit gratia, quæ Christo vt capiti conueniat.

SECTIO. I.

Vtrùm Christus sit totius vniuersi caput præsertim hominum & Angelorum.

SEnsus quæstionis est de Christo homine, vt homo est, seu secundum humanitatem specificatiue vt aiunt, id est an in ipsa humanitate habeat hanc dignitatem, & per eam munus capitis exerceat, de qua tres sententiæ referri possunt. Prima affirmat Christum esse caput hominum tantum, non Angelorum nec aliarum creaturarum, ita Alensis. lib. 3. sum. tract. 1. cap. 4. quæst. 2. Gab. indicat in. 3. distinct. 13. art. 3. dub. 2. vbi dicit Christum, vt hominem non esse caput angelorũ nisi quoad excellentiam & perfectionem gratiæ. Idem tenet Driedo tract. 1. de Capti. & redemp. gene. hum. cap. 1. p. 3. art. 5. propos. 4. fol. 51. Soto in. 4. distinct. 49. quæst. 4. art. 1. in fine. cui sententiæ videntur fauere multi patres, qui vbicunque Paul. dicit Christum esse caput hominum & angelorum, explicant, hominum esse caput secundum humanitatem, angelorum vero secundum diuinitatem, quos infra adducam. Fundamentum vero huius sententiæ potest esse duplex: Primum, quia Christus vt homo non est eiusdem naturæ cum angelis, caput autem debet esse homogeneum. Secundum, quia Christus non meruit gratiam angelis. Secunda sententia est Christum esse caput omnium hominum & angelorũ, quia in omnes potest influere gratiam vel supernaturale aliquod donum: non vero aliarum creaturarũ, quia illæ non sunt capaces huius influxus. Hæc videtur esse D. Tho. sententia in his articulis, nã primam illius partem aperte docet, secundam vero satis indicat art. 1. ad. 1. Idem Alexãd. Alẽs. 3. p quæst. 12. m. 2. art. 1. & alij doctores in. 3. dist. 13. Bonau. & Richar. art. 1. quæst. 3. Palud. quæst. 1. ar. 3. Dur. quæst. 2. Turrecrem. lib. 1. sum. ecclesiast. c. 45. & sequentibus. Tertia sentẽtia est, Christum esse caput non solum hominum & angelorum, sed etiam creaturarum omnium. Hanc late tractat Galatin. lib. 7. de arcanis catholicæ veritatis c. 2. & sequentib. & Catherin. lib. de eximia Christi prædestinat. quibus fauere videtur Orig. hom. 2. in psal. 36. col. 2. dicens Christus cuius omne hominum genus immo fortasse totius creaturæ vniuersitas corpus est, &c. Et Hila. in lib. de Synodis

Alexand. Alens. Bonauen. Richard. Palud. Durand. Turrecr. Galatin. Catherin. Orig. Hilar.

nodis vbi ex Concilio Sirmiensi refert Christum A esse caput omnium, caput autem Christi esse Deum. Quod necessario videtur intelligendum de Christo homine, nam Christus, vt Deus licet habeat principium scilicet patrem, non tamen potest dici caput eius cum non sit perfectius.

1. Coclus. Dico primo Christũ esse caput totius Ecclesiæ, quæ ex hominibus constat, siue in terra militantis, siue in cælo regnantis. Hæc conclusio est de fide, probatur ex Paul. ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*, Vbi constat sermonem esse de Christo homine, præmittit enim, *Suscitans eũ à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, & omnia subiecit sub pedibus eius*, Christus enim nõ vt Deus, sed vt homo susceptus est, & illi non tantum vt Deo (quod iam per se habebat) sed etiã vt homini omnia subiecta sunt. Vnde Anselmus non incõmode, inquit ibi significatã esse humanitatem, quia sicut pes inferior pars corporis est: ita humanitas est inferior Christi natura. Ac deniq; Ecclesia non dicitur corpus Christi vt Dei, sed vt hominis, ergo B similiter Christus est caput eius, non tantum vt Deus, sed vt homo, vnde. c. 4. *Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus*, &. c. 5. *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse Saluator corporis eius*, &c. Et ita interpretantur hæc loca Chrys. Hieron. Ambros. Theodor. Theophy. & alij patres. Simile est illud ad Colos. 1. *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ*, quem locũ tractans Hilar. 8. de Trinit. sub fine inquit, *Ob dispensationem corporis nostri ipse est caput*, & idem docet Basil. libr. de Spirit. sanct. cap. 5. Augustin. optime præfatione ad enarrationem Psal. 29. & serm. 50. de Verbis Dom. & epistol. 50. in fine, & 57. in fi. vbi ait: aliter habitare Deum in Christo vt in capite, & aliter in cæteris membris, & lib. 1. de Trinit. c. 11. dicit Christum secundum formã serui esse caput Ecclesiæ. Ratio vero est quam supra circa art. 1. D. Tho. explicatam reliquimus. Et potest confirmari ex Paul. 1. ad Cor. 12. & alijs locis vbi Ecclesiam dicit esse vnũ corpus habens diuersa membra, quorum diuersa sunt munera seu ministeria: ergo oportet, vt hoc corpus vnum habeat caput, non tantum quasi extrinsecum, quod C est Deus, sed etiam veluti intrinsecũ, & quasi homogeneum, hoc autem non potest esse nisi Christus, qui inter omnia huius ecclesiæ membra eminet, & in omnia influit. Dices pari ratione posset dici cor Ecclesiæ, quia etiam cor influit, & est mẽbrum principale. Respondetur, quanquam concederetur totum non esset magnum inconueniens, negatur tamen consequentia cum D. Tho. art. 1. ad. 3. quia cordis influentia est occulta & inuisibilis, & ideo in Ecclesia potius Spiritui sancto ac commodatur, caput autem habet eminentiam inter alia membra & influentiam magis visibilẽ: & ideo hæc metaphora magis accõmodatur Christo homini, qui in natura assumpta est caput visibile.

Et ex hac conclusione infertur Christum esse caput omnium hominum qui recipiunt, vel possunt recipere influxum eius, vt circa art. 3. satis explicatum est, & quia omnes homines pro aliquo saltem tempore sunt in statu in quo possunt recipere hũc Christi influxũ, ideo simpliciter omniũ illorum caput est: aliquorum quidẽ solum ad tẽpus, quandiu in hac vita degunt, scilicet reprobo-

obiectio.

solutio.

Nota quare Christus dicatur cor Ecclesiæ

Esse caput Ecclesiæ proprius accommodatur Christo quam cor illius.

Christus solum in hac vita

rum, aliorum vero perpetuo, scilicet prædestinatorum, quanuis ipsi non semper illi eodem modo coniungantur: aliquando enim sunt membra illius viua, aliquando mortua, donec ad statũ patriæ perueniũt, vbi perfectissime illi cõiũgentur.

est caput, reproborũ perpetuo in prædesti natorum.

Sed dubitari hic potest primo de infantibus, qui in vteris maternis moriuntur, quia illi hunquam videntur esse membra Christi, non enim postquam moriuntur, vt supradictum est, nec vero dum viuunt in vtero materno, quia etiam ibi non possunt recipere influxum à Christo capite. Hoc dubium tangit grauem difficultatem, alienam vero ab hoc loco, & in materia de baptismo vel prædestinatione disputandam. Ideo breuiter dico statim ac homo incipit viuere etiam in vtero materno, posse dici mẽbrũ Christi, quia per se loquendo potest recipere influxum eius, quanuis per accidens interdum impediatur: aliqui etiam in vtero sanctificati sunt per merita Christi, & aliqui etiam, præsertim prædestinati, recipiunt aliquod auxilium per specialem prouidentiam saltem medijs parentibus, hoc ergo satis est, vt Christus vere sit eorum caput.

in vtero materno nie sentem Bapt.

Secũdo dubitari potest an Christus sit vel fuerit caput Adæ pro statu innocentiæ. Nonnulli enim Thomistæ negãt. D. Tho. antè ar. 3. expresse dicit Christũ esse caput omniũ hominũ accipiẽdo generaliter secundũ totum tẽpus mũdi, sub hoc vero tempore includitur etiam Adam in statu innocentiæ, & est expressa sententia August. cuius verba statim referam. Dico igitur etiam in eo statu fuisse Adam membrum Christi, quia tunc habuit fidẽ eius, vt supra quæst. 1. art. 3. late ostẽdi. *August.*

Dico secundo Christus vt homo etiã est caput angelorũ. Hãc docet Theologi supra in opinione secũda citati. Et probatur primo eisdem testimonijs citatis ex Paul. præsertim ad Ephes. 1. vbi dicit Christũ esse constitutũ caput super omnẽ Ecclesiã, ergo super angelicã, & humanã, vel super totã vniuersalẽ ecclesiã ex angelis & hominibus constantem, vt manifeste ibi exponit Hieronym. & August. in enchiri. c. 56. Præterea ad Colos. 1. *Hieron. August.* *Estis*, inquit, *in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis*, &c. Vbi aperte loquitur de Christo homine. Tertio est hæc communis sententia patrum August. cõcione tertia in psal. 36. inquit. *Caput nostrum Christus est, corpus capitis illius nos sumus, numquid soli nos? Et non etiam illi, qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio sæculi fuerunt iusti, adiun Ris etiam legionibus, & exercitibus angelorum, vt illa vna ciuitas sit sub vno Rege, & vna prouincia sub vno Imperatore.* Hilar. psal. 139. circa illa verba, *Caput circuitus eorum, vt in omnibus*, inquit, *Sanctis caput Christus est ita omnibus iniqui caput diabolus est*, Et si milia habet Augu. in expositione eiusdem psal. circa illa verba, *Qui cogitauerunt supplantare gressus meos*, &c. Vnde potest sumi confirmatio, nam dæmon, eo modo quo est caput malorum, non tantum est caput malorum angelorum, sed etiã malorum hominum, ergo multo magis Christus nõ tantum est caput bonorum hominum, sed etiam angelorum. *Hilari. August.*

Ratio vero est, quia ex angelis & hominibus vna Ecclesia, quæ est veluti vna spiritualis respublica constituitur, sed huic Ecclesiæ tori Christus præest, & potestatem habet super omnia membra illius, ergo est caput hominum. Et declara- *2. Conclu.* *Paul.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur specialiter minor respectu angelorum: nam in primis angeli obediunt Christo, & sunt ministri eius, vnde in Euágelio legimus illi ministrasse, & Paul. ait, *Omnes esse administratorios spiritus propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, in hoc autem ministerio Christo homini parent, qui est nostræ salutis autor, & totius Ecclesiæ gubernator. Vnde D.Th. infra quæst. 69. art. 6. dicit Christum iudicaturum angelos, saltem quoad ea quæ pertinent ad gubernationem Ecclesiæ. Deinde Christus homo illuminat angelos, vt Theologi fatentur cum Diony. 7. cap. de cæl. hierar. Denique quod illis meruerit gratiam & gloriam, & consequenter quod in illis habeat perfectum influxum capitis in genere gratiæ ostendemus infra q. 19.

Sed contra nam Auguſt. in inchirid. c. 56. solũ dicit Christum esse caput Ecclesiæ, quæ est in hominibus. Sed hoc difficultatem non habet, quia licet Auguſt. ibi hoc tantum affirmauerit, nõ tamen aliud negauit, quod alijs locis expresse asseruit, vt videmus. Maior difficultas est in Chryſ. homil. 1. super ad Ephes. 1. circa finem, quem Theophy. sequitur qui exponunt Christum esse caput hominum, & angelorum: hominum secundum carnem, angelorum vero, vt est Deus Verbum. Vnde quod ibi dicit Paul. Christum datum esse caput super omnem Ecclesiam, intelligunt de Ecclesia hominũ, quæ omnis Ecclesia dicitur, vel propter partiales Ecclesias, vel propter illam, quæ ex Gentibus, & Iudæis congregatur. Quanquã alij non legant super omnem Ecclesiam, sed super omnia Ecclesiæ, id est, super omnia ecclesiæ membra: vel certe dicitur datum caput Ecclesiæ super omnia, id est, vt omnibus bonis eã repleat, vt Anſel. exponit. Denique quod ad Coloſ. 1. dicitur Christum esse caput principatuum, &c. De Christo, vt Deo ab eisdẽ Græcis exponitur. Respondetur propter huiusmodi testimonia, & expositiones conclusio nostra non est de fide, est tamen multo probabilior propter ea, quæ adduximus. Et fortasse Chryſo. nõ intendit negare Christum esse caput angelorum, in humanitate ipsa, sed assignare causam propter quam est eorum caput, scilicet, quia est Deus, hominum enim posset esse caput etiam si tantũ homo esset, quanuis non tam perfectè, & propriè sicut modo est: respectu vero angelorum cum natura humana sit inferior illis, eleuata est ad dignitatem capitis solũ ratione diuinæ naturæ, seu personæ infinitæ illi coniunctæ.

Dico tertio, Christus aliquo modo dici potest caput creaturarum omnium, non vero eo modo quo angelorum, & hominum. Prior pars declaratur breuiter ex illo ad Coloſ. 1. vbi Christus dicitur, *Primogenitus omnis creaturæ*, quia dignitate, & propinquitate ad Deum antecedit omnes, nam & in mente, & voluntate Dei fuit primus omnium, vt supra quæst. 1. art. 3. ostendimus, & perfectione etiam ac dignitate primus est, vt per se constat. Quod vero ad influentiam attinet, quidam existimant Deum per humanitatem Christi influere in res omnes ipsum esse, & naturalem perfectionem. Sed non est hoc verisimile, nec probabili fundamẽto niti potest: quia si intelligatur de influxu physico, non est cur fingamus Deum per humanitatem conseruare res omnes, aut ad omnium actiones concurrere, quia hoc nec pertinet ad dignitatem assumptæ humanitatis, nec est necessarium ad manifestationem nominis Christi, vt dicetur. q. 13. Si vero sit sermo de influxu per modum meriti, solum meruit, quæ ad sanctitatem, vel beatitudinem pertinẽt, aut conferunt: nam hæc sunt bona, ad quæ merita ordinantur, non ad naturalia bona, vt talia sunt, vnde Augu. epiſt. 105. circa med. *Meruit*, inquit, *nobis Christus, vt iusti essemus, non vt homines, vel liberi essemus.*

Solum ergo potest dici Christus influere in res omnes & omnium esse caput, vel quatenus omnibus dominatur, & omnia subiecta sunt sub pedibus eius, vt Psal. 8. dicitur, & de Christo exponitur à Paul. ad Epheſ. 1. & ad Heb. 1. & hoc modo dixit Hierony. ad Epheſ. 1. Christum esse caput etiam dæmonum, quia est illorum Dominus, & princeps, & illis potest imperare: vel quatenus per Christi Incarnationem res omnes quandã dignitatẽ, aut nobilitatem suscipiunt, vt supra. q. 1. explicatum est, vel certe quatenus omnibus vti potest ad bonorũ salutem: & præsertim quia postdiem iudicij per Christum omnia renouabuntur & quendam splendorem, & incorruptionem accipient, propter quod dicitur ad Rom. 8. quod. *Expectatio creaturæ, reuelationem filiorum Dei spectat, nã liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Propter quod Theodoret. & Aecum. exponentes illud, ad Heb. 2. *Vt pro omnibus gustaret mortem*, dicunt Christi mortem, omnibus creaturis attulisse emolumentum.

Et ex his facilis est secunda pars conclusionis, nam influxus quem habet Christus increaturas rationales, multo est alterius rationis, & excellentior, quãsit influxus increaturas irrationales. Deinde Ecclesia tantum ex angelis, & hominibus cõstans dicitur propriè corpus mysticum Christi, ad quod non pertinent res aliæ inferiores tanquam membra, vel partes eius, quia non viuunt spiritualiter vita huius corporis, nec ad finem vltimum huius reipublicæ ordinantur, quia reuera non sunt capaces eius, sed sunt quasi res, vel bona externa huic corpori seu Reipublicæ deseruiẽtia. Propriè ergo Christus est caput huius Ecclesiæ, aliarũ vero rerum, dicetur Dominus aut princeps magis quã caput, sicut Rex in regno, vel pater familias in domo propriè dicitur caput hominũ, regni, vel familiæ, aliarũ autem rerum quibus illi homines vtũtur potius dicetur Dominus, vel gubernator.

Sed hoc loco non immerito dubitabit aliquis, an sicut Christus dicitur caput huius corporis, ita etiam possit dici membrum eius? Soler enim caput esse membrum totius corporis. Quidã Theologi ita loquuntur, quia considerando totam Ecclesiam, vt constantem ex omnibus alijs membris, & suo capite, nihil obstare videtur, quin Christus vocetur membrum huius corporis primum, & principale, sic enim videtur loqui Paul. 1. ad Corint. 12. dicens, *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro*, id est, de principali membro quod est Christus. Ita D. Tho. ibi & in 4. dist. 49. q. 4. art. 3. ad 4. Altisio. lib. 3. tract. 1. c. 4. q. 6. Turrecre. lib. 1. sum. Ecclesiast. c. 47.

Alijs autẽ nõ placet ille modus loquendi, quia ratio membri videtur quandam imperfectionem includere, quam non includit ratio capitis, nimirum dependentiam aliquam ab alijs membris, & participationem alicuius virtutis seu influxus, sicut naturale caput recipit ab alijs membris alimentum, & alia subsidia, Christus vero ita est caput, vt nihil a suis membris recipiat, neq; ab illis vllo modo pendeat, neque est incõueniens in his metaphoricis locutionibus accommodari vnum nomen quod imperfectionem non includit, non vero aliud propter imperfectionem importatam: & hic modus loquendi mihi magis probatur cũ D. Thom. in 3. distinct. 13. quæst. 2. articulo. 1. ad vltimum.

Nec Paul. alio modo loquitur in illo loco ad Corinth. tribus enim alijs modis exponitur primo, *Estis membra Christi de membro*, id est, per ministerium alterius membri, scilicet ipsius Pauli, per quem Christo vniti fuerant. Ita Anſelm. ibi quanuis non ad literam. Alia ergo & magis literalis expositio est, *Vos estis corpus Christi & membra ad inuicem*, seu vicissim, hanc enim vim habet vox Græca ἐκ μέρους, ita indicant ibi Ambroſ. & Hieronym. Claud. & Gagne. & consonant verba sequentia, scilicet, *Et quosdam posuit Apostolos, &c.* Tertia expositio & satis etiam consentanea literæ est, *Estis corpus Christi, & membra ex parte*, id est, non integrum corpus, neque omnia membra, sed ex parte: ecclesia enim Corinthiorum non erat integrum corpus Christi, nec continebat omnia Christi membra, sed ex parte, & hoc significat magis proprie vox Græca ἐκ μέρους. Et ita etiã vertit vulgata, vt in margine notatur, sicut ad Rom. 15. si vobis ex parte fruitus fuero, Græce habetur, ἀπὸ μέρους, & ita exponũt hic Chryſoſt. Theophy. & Græci, quos Caiet. sequitur.

Ad duo fundamenta prioris sententiæ respondetur breuiter ad primum dicitur, non oportere caput mysticum esse omnino eiusdem speciei cũ omnibus membris: nam dæmon caput est malorum hominum, & Deus, vt Deus est caput Christi hominis, & angelorum, nõ ergo oportet, vt caput mysticum sit eiusdem naturæ specificæ, sed satis est, vt in gradu intellectuali conueniant, & in fine seu beatitudine ad quam tenduntur: ita vero conueniunt natura humana, & angelica, quæ in ordine ad supernaturalia bona quasi eiusdem naturæ sunt: & ideo dicuntur homines futuri in beatitudine sicut angeli, hoc ergo satis est, vt verisimè Christus sit caput angelorum.

Ad secundam quod est de merito Christi respectu angelorum, primo negatur assumptum, de quo infra dicetur. Secundo etiam qui hoc negãt non propterea negabunt Christum esse caput: dicent enim sufficere quod influat aliquid pertinẽs ad accidẽtalem gloriam, vel supernaturale cognitionem. Hi vero, qui ita opinantur nõ dicent fortasse angelos fuisse membra Christi etiam ante Incarnationem eius, quia pro eo tempore nihil in eos influebat, quia tunc tantum influere poterat ratione meriti: hoc autem mihi non probatur, quia tota Ecclesia in omnibus membris suis semper fuit Christo coniuncta per fidem vel charitatem, & illius influxum participauit.

SECTIO. II.

Quæ fuerit in Christo gratia capitis.

EX dictis in præcedenti sectione constat, hãc dignitatem capitis, nõ esse distinctã a dignitate Redemptoris, vel Sanctificatoris, quia solum consideramus nunc rationem capitis, quoad influxum gratiæ, qui conuenit Christo prout est alio rum sanctificator. Duplex autem influxus gratiæ intelligi potest in Christo, primus est proprie, ac physice effectiuus, qui pertinet ad potestatem faciendi opera supernaturalia, de qua dicemus. q. 13. alius est per modum meriti, & qui per se, ac propriè pertinet ad rationem huius capitis, vnde quia principiũ omnis meriti est gratia, ideo gratia Christi, quæ est principium huius meriti dicitur gratia capitis: quam propterea omnes Theologi supponunt esse in Christo, tanquam certum, quia necessario sequitur ex dignitate capitis, & ex dicto merito, si tantum vocis significatio, vt iam explicata est intelligatur.

Dubitant vero quid sit ista gratia, in quo triplex potest esse dicendi modus. Primus est hanc gratiam esse formam seu rem aliquam distinctã a gratia vnionis, & gratia habituali. Sed hic modus neque vllum habet autorem, nec probabile fundamentum: & ideo omnino reijciendus est: gratia enim quæ est principium meriti non est alia, ab illa per quam homo sanctificatur, & operatur: imo ideo requiritur gratia ad meritũ, quia requiritur ad sanctificandam personam, quod necessarium est, vt sit capax meriti, vel ad operandum, ergo in Christo eadem gratia per quam humanitas eius sanctificatur, & operatur est principium merendi, illa vero est gratia vnionis, vel habitualis, vt in superioribus ostensum est, eadem ergo fuit principium merendi, ergo illa fuit gratia capitis, (quia vt dixi) nihil aliud est gratia capitis, quam gratia, quæ est principium merendi alijs, & in Christo eadem gratia fuit principium merendi sibi, & alijs, quia quodlibet meritum Christi habuit valorem, & efficaciam ad vtrumq;.

Secũdus modus dicendi est, hanc gratiam capitis esse ipsammet gratiam habitualem, quę secundum essentiam suam, & prout sanctificat animam Christi, & est principium operandi, dicitur gratia habitualis seu personalis: prout vero fuit principium sanctificandi alios dicitur gratia capitis. Hæc est communis sententia Theologorum D. Thom. hic art. 5. & aliorum in. 3. d. 13. vbi Bonauent. art. 1. quæst. 1. Richar. ar. 3. q. 1. Gab. ar. 3. in fine Almai. q. 1. in fine, Marſil. q. 10. art. 1. dub. 3. Alenſ. 3. p. quæst. 11. memb. 3. & fundamentũ est supra tactum, quia eadẽ est gratia sanctificãs, & quæ est principium meriti.

Tertia vero sententia esse potest, gratiam capitis esse ipsam gratiam vnionis. Quæ sumi videtur ex D. Thom. artic. 6. vbi dicit proprium esse Christi esse caput Ecclesiæ simpliciter, & propriè secundum influxum gratiæ, quia eius humanitas, ex hoc quod est diuinitati coniuncta habet virtutem iustificandi: & videtur etiã sequi ex his, quæ supra diximus, animã Christi per gratiã vnionis perfectissime sanctificari, sed gratia illa est principium meriti quæ est forma sanctificans, imo vt D. Tho. dixit art. 4. sicut nõ quælibet forma, quæ dat esse, est principium perficiendi alios, sed illa quę est forma excellẽs, & perfectaita nõ quælibet gratia sanctificans personã, est principiũ merẽdi alijs, seu iustificãdi alios, sed illa quę est excellẽs, & perfectissima, sed huiusmodi est in Christo

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratia vnionis,potius quam habitualis, vnde confirmatur,nam gratia habitualis secundum se quãtunuis sit intensa,& perfecta ex suo genere, non est principium merendi alijs,neque ad hoc ex natura sua ordinatur,si autem in Christo habet hãc vim,est propter coniunctionem ad gratiam vnionis,& propter dignitatem,quam in esse gratiæ in de accipit,vt supra declaratum est,& videtur intellexisse Caiet.in art.5.ergo, &c.

Inter has opiniones non inuenio differentiam, quæ ad disputationem de re ipsa pertineat,rationes enim factæ in fauorem vltimæ sententiæ concludunt hanc dignitatem capitis potissimum deberi Christo ratione vnionis,atque adeò gratiam vnionis per se,& ratione excellentiæ, quam de se habet,esse sufficiens principũ sanctificandi alios, *Gratia capitis quid sit.* gratiam vero habitualem participare hãc virtutẽ ex cõiunctione ad vnionẽ. Vnde non immerito dici potest gratia vnionis quasi principiũ principale meriti,nã ab illa oritur præcipuus, & infinitus valor, ac efficacia, & influxus in alios, vt ex dictis in.4.disputat.satis constat,gratia autem habitualis est quasi principium proximum eiusdẽ meriti, vnde fit vtraq; in suo ordine posse dici B gratiam capitis, vnanquamq; in suo ordine. Vnde posset etiam distingui gratia,qua caput ipsum constituitur in esse capitis, à gratia,quæ datur capiti, vt eliciat actiones capitis,per quas influat in alios:prior est gratia vnionis, quæ sine dubio potest hoc modo vocari gratia capitis:posterior vero est gratia habitualis, quæ propriè etiam vocatur in sua ratione gratia capitis, & de hac potissimè loquuntur D.Tho.& alij Theologi. supponũt enim tanquam clarum, Christum ex visuæ vnionis esse & singularem hominem, & caput aliorũ hominum: & inde inferunt indigere accidentali gratia,quæ & naturam eius bene disponat,& perficiat, & sit principium operandi ad sanctificationem aliorum,quia gratia vnionis(vt supra dictum est) non est principium proximum,seu ratio operandi,& hoc sensu recte concludunt eandem gratiam habitualem esse personalem, & capitis,loquimur autem generatim de gratia habituali,vt includit totam animę iustitiam, & habitus etiam potentiarum.

Gratia capitis Christo propria C Ex his intelligitur gratiam, & dignitatem capitis ita esse Christo propriam, vt nulli alteri cõmunicata sit, imo nec communicari possit puræ creaturæ, saltem quoad perfectionem, & modum influendi gratiam in alios ex perfecta iustitia, quia hoc non conuenit nisi ratione gratiæ vnionis vt dicta dispur.4.latè dictum est.Quoad alia etiam, quę ad potestatem excellentiæ pertinent,vt est sacramentorum institutio, &c. Nemini etiam communicata fuit hæc dignitas, vt infra q.11.latius explicabimus.

Quod vero hic aliqui disputant, an alius præter Christum possit dici caput ecclesiæ, ad hunc locum nõ pertinet,cõstat enim eo modo,quo est Christus,nullum aliud esse caput, tamẽ sub Christo, & dependenter ab illo Vicarius eius potest dici caput ecclesię militantis,tanquam supremus gubernator, & dispensator mysteriorum Dei ab eodem Christo constitutus.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm diabolus sit caput omnium malorum.

AD septimum sic proceditur. Videtur quòd diabolus non sit caput malorũ. Ad rationẽ enim capitis pertinet, quod influat sensum & motũ in membra:vt dicit quędã glo.super illud ad Ephe.1.Ipsum dedit caput,&c.Sed diabolus nõ habet virtutẽ influendi malitiã peccati, quod ex voluntate peccantis procedit.Ergo diabolus nõ potest dici caput malorum. *Inf. ar.8. cap.*

¶2. Præterea, Per quodlibet peccatum fit homo malus. Sed non omnia peccata sunt à diabolo. Quod quidem manifestum est de peccatis dęmonum, qui non ex persuasione alterius peccauerunt. Similiter etiam nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit:dicitur enim in libro de Ecclesiasticis* dogmatibus.Non omnes cogitationes nostræ malæ,semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrij nostri emergunt. ergo diabolus non est caput omnium malorum. *c.82.habetur inter opera Aug. q.ult.*

¶3. Præterea, Vnum caput vni corpori præficitur.Sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniatur:quia malum malo contingit esse contrarium: contingit etiã ex diuersis defectibus, vt Diony. dicit.4. cap.de Diuinis nominibus.* Non ergo diabolus potest dici caput omniũ malorum. *c.4.par.2 inter mdiũ & fi.*

Sed contra est,quod super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra. dicit glos.*De vnoquoque iniquo dicitur, vt ad caput, id est diabolum reuertatur. *Est Greg. li.14.moral.cap.11. circ.prin.*

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, caput non solum interius *ar.præced.*

terius influit membris, sed etiam exterius gubernat, eorum actus dirigendo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicuius multitudinis, vel secundum vtrumque, scilicet secundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem: & sic est Christus caput Ecclesiæ,vt dictum est.* Vel secundum solam exteriorem gubernationem:& sic quilibet princeps vel prælatus est caput multitudinis sibi subiectæ.Et per hunc modum dicitur diabolus caput omnium malorum: nam vt dicitur Iob.41.ipse est Rex super vniuersos filios superbię.Pertinet autem ad gubernatorem, vt eos quos gubernat, ad suum finem adducat: finis autem diaboli est auersio rationalis creaturæ à Deo:vnde & à principio hominem ab obedientia diuini, præcepti remouere tentauit. Ipsa autem auersio à Deo,habet rationem finis,in quantum appetitur sub specie libertatis: secundum illud Hiere.2. A seculo confregisti iugum,rupisti vincula,& dixisti,non seruiam. In quantum igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccando,sub diaboli regimine & gubernatione cadunt: & ex hoc dicitur eorum caput. *Art. præced.*

Ad primum ergo dicendum, quòd licet diabolus interius non influat rationali menti:tamen suggerendo inducit C ad malum.

Ad secundum dicendum, quòd gubernator non semper suggerit singulis subiectis, vt suæ voluntati obediant, sed proponit omnibus signum suæ voluntatis: ad cuius sequelam aliqui excitantur inducti, alij propria sponte. Sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites,etiã nullo persuadente. Sic igitur primum peccatum diaboli (qui ab initio peccat,vt dicitur.1.Ioannis.3.)propositum est omnibus ad sequendum: quod quidam imitantur per suggestionem ipsius,quidam propria sponte absque vlA la suggestione: Et secundum hoc omnium malorum caput est diabolus, in quantum ipsum imitantur: secundum illud Sapien.2.Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

Ad tertium dicendum, quòd omnia peccata conueniũt in auersione à Deo, licet ad inuicem differant, secundũ conuersionẽ ad diuersa cõmutabilia bona.

COMMENTARIVS.

HIc, & sequens articulus tantum per occasionem à D.Thom.positi sunt, & ideo præter ea, quæ ad mentem eius intelligendam pertinent, nihil de re ipsa disputabo. Caiet.ergo circa finem articuli sequẽtis non bene exponit hũc titulum, dicit enim nomine diaboli hoc loco nõ intelligi aliquem singularem angelum malum scilicet Luciferum, sed totum ordinem diabolicum, & consequẽter nomine omnium malorũ tantum intelligi homines malos, quia articulus sequens ita necessario intelligendus videtur, & de eisdem malis est sermo in vtroque, vt ex contextu patet.

Sed mihi non videtur hoc verisimile, sed D. Tho.loqui de principe dæmoniorum,qui per antonomasiã solet in scriptura vocari,*diabolus*,cumque comparare ad omnes malos tam dæmones, quàm homines: omnium enim est caput, quia omnes superat malitia, & omnes aliquo modo ad peccatum induxit,vel per se vel per alios, vt traditur partim in.1.p. quæst.63.art.8. & quæst. 109.& 114.partim in.1.2.quæst.80.propter quòd *Princeps huius mundi*,dicitur Ioan.12.& 14.& hic sensus apertè colligitur ex argumento secundo cum solutione, vbi D.Thom.declarat, quomodo diabolus fuerit causa peccandi & dæmonibus,& hominibus. Cætera,quæ hic dici possent de modo,quo dæmon est causa peccandi alijs, in citatis locis tractãda sunt, & videri potest Greg.31.moral.c.14.& 15.& Cassian.collat.8. *Quid nomine diaboli Dns Tho. intelligat* *Ioa.12.& 14.* *Greg. Cassian.*

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm Antichristus possit etiam dici caput omnium malorum. 63

DOctauũ sic proceditur. Videtur quòd Antichristus nõ sit caput malorum.Vnius enim corporis non sunt diuersa capita. Sed diabolus

1.2.q.84. ar.3.et.4. Et 3.di.13. q.2.ar.1.c. Et veri q. 29.art.4. c. & mal. q.8.ar.1. co.et opusc. 3 cap.223. et 1.co.11. col 3.et.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bolus est caput multitudinis malorũ: A Non ergo Antichristus est eorũ caput.

¶ 2. Præterea, Antichristus est membrum diaboli. Sed caput distinguitur à membris. Ergo Antichristus non est caput malorum.

¶ 3. Præterea, Caput habet influentiam in membra. Sed Antichristus nullam habet influentiam in malos, qui eũ præcesserunt. Ergo Antichristus nõ est caput malorum.

Sed contra est, quod Iob. 21. super illud, Interrogate quẽlibet de viatoribus, dicit glos. *Dum de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad omnium iniquorum caput Antichristũ verba conuertit. B

Est gloß. Greg. li. 15 Mor. c. 28. in princ.

ar. 1. huius quæst.

¶ Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, *in capite naturali tria inueniuntur, scilicet ordo, perfectio & virtus influendi. Quantùm igitur ad ordinem temporis, non dicitur Antichristus esse malorum caput, quasi eius peccatum præcesserit, sicut præcessit peccatum diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorum propter virtutem influendi: & si enim aliquos sui temporis ad malum sit conuersurus, exterius inducendo: non tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam sunt imitati, vnde secundum hoc non posset dici caput omniũ malorum, sed aliquorum. Relinquitur ergo, quòd dicatur caput omnium malorum propter malitiæ perfectionem. Vnde super illud secundæ ad Thessa. 2. Ostendens se tanquam sit Deus, dicit glos.* Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichristo omnis malitiæ plenitudo: non quidem ita quòd humanitas eius sit assumpta à diabolo in vnitatem personę, sicut humanitas Christi à filio Dei: sed quia diabolus suam malitiam eminentius ei influet suggerendo, quàm omnibus alijs. Et secundum hoc omnes alij mali qui præcesserunt, sunt quasi quædam figura Antichristi, secundum illud. 2. ad Thess. 2. Mysterium iam operatur iniquitatis.

glo. ord. ibid.

Ad primum ergo dicendum, quòd diabolus & Antichristus non sunt duo capita, sed vnum, quia Antichristus dicitur esse caput, in quantum plenissimè inuenitur in eo impressa malitia diaboli. Vnde super illud secũdæ ad Thes salo. secundo: Ostendens se tanquam sit Deus: dicit glos.* In ipso erit caput omnium malorum, scilicet diabolus, qui est Rex super omnes filios superbiæ. Non autem dicitur in eo esse per vnionem personalem: nec per intrinsecam inhabitationem (quia sola Trinitas menti illabitur, vt dicitur in libro de Eccles. dogm.) sed per malitiæ effectum.

Glo. ord. ibid.

Ad secundum dicendum, quòd sicut caput Christi est Deus, & tamen ipse est caput Ecclesiæ (vt suprà dictum est*) ita Antichristus est membrũ diaboli, & tamen est caput malorum.

**ca. 83. in ter opera Aug. sub.*

Ad tertium dicendum, quòd Antichristus non dicitur caput omnium malorum propter similitudinem influentiæ, sed propter similitudinem perfectionis: In eo enim diabolus quasi malitiam suam ducet ad caput, per modum, quo dicitur aliquis, ad caput suum propositũ ducere, cùm illud perfecerit. C

COMMENTARIVS.

2

REspondet D. Th. Antichristũ posse dici caput solũ quoad perfectionẽ, & abundantiã malitiæ. Vbi statim occurrit interrogare, quomodo possit hoc esse verum respectu dæmonũ. Propterea Caiet. dicit in hoc titulo nomine omnium malorũ intelligẽdos esse solos homines, quia fieri, inquit, non potest, vt Antichristus malitia superet dæmones, cùm illi sint ita obstinati in malo, vt nec conuerti, possint, nec benè operari, Antichristus autem futurus sit viator. Quæ ratio (si quid valet) etiã probat, neque omnes malos homines posse in hoc titulo intelligi, quia etiã damnati homines habent volũtates obstinatas, sicut dæmones. Ratio ergo inefficax est, quia licet probet ratione status excedi in malitia

Dubium.

malitia statũ damnatorũ ab statu cuiuslibet viatoris: tamen in intensione, vel multitudine malitiæ superare interdum potest viator damnatum. Et ideo probabile videtur hunc articulum intelligi de omnibus malis, etiam cõprehendendo dæmones præter Luciferum, vt titulus huius articuli, & præcedẽtis eodem modo intelligantur: tum etiam quia ita D. Thom. insinuat in solutionibus argumẽtorum, vbi dicit Antichristum esse quasi primarium membrum diaboli, & caput aliorum malorum. An verò hoc ita sit, incerta res est. Sed de Antichristo integra disputatio tradẽda est infra in fine huius materiæ, vbi de secundo Christi aduentu disputabimus. A

Responsio

Quæri verò hic potest, an Adam possit etiam vocari caput malorum hominũ: sed non oportet in hoc immorari, nõ est tamẽ ita vocandus, quia nec malitia superat alios, nec ex directa intentione sua alios ad malum inducit, sicut dæmon.

QVAESTIO. IX.

De sciẽtia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de scientia Christi. Circa quã duo considerãda sunt. Primò, quã scientiam Christus habuerit: secũdò, de vnaquaq; scientiarum ipsius. C

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primó, vtrùm Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

¶ Secundò, vtrùm habuerit scientiam, quam habent Beati, vel comprehensores.

¶ Tertiò, vtrùm habuerit scientiam inditam vel infusam.

¶ Quartò, vtrùm habuerit aliquã scientiam acquisitam.

POst tractatum de gratia aggreditur D. Thom. tractatum de scientia animæ Christi, quem ab hac vsque ad quæstionem. 11. prosequitur, & in hac quæstione, agere proponit in cõmuni de hac scientia, tamen in discursu eius tractat quæstionem, an est de huiusmodi scientia tàm in communi quàm in particulari, in sequentibus vero quæstionibus, de singularum scientiarum perfectione disputat.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

AD primũ sic proceditur. Videtur quòd in Christo nõ fuerit aliqua scientia præter diuinam. Ad hoc enim necessaria est sciẽtia, vt per eam aliqua cognoscãtur. Sed Christus per sciẽtiam diuinam cognoscebat omnia: superfluum igitur fuisset, quòd in eo esset alia scientia. B

6. 3. d. 14. art. 1. q. 1. & Ver. q. 20. art. 2. & op. 3. c. 223.

¶ 2. Præterea, Lux minor per maiorem offuscatur: Sed omnis scientia creata comparatur ad scientiam Dei in creatam, sicut lux minor ad maiorem. Ergo in Christo non refulsit alia scientia, quàm diuina.

¶ 3. Præterea, Vnio humanæ naturæ ad diuinam, facta est in persona, vt ex supra dictis patet. Ponitur autẽ in Christo secundum quosdam quædam scientia vnionis: per quam scilicet Christus ea, quæ ad mysterium Incarnationis pertinent, plenius sciuit, quam aliquis alius. Cùm ergo vnio personalis contineat duas naturas, videtur quòd in Christo non sunt duæ scientiæ, sed vna tantum scientia pertinens ad vtrãque naturam.

q. 2. art. 2.

Sed contra est, quod Ambrosius dicit in lib. de Incarnat. * Deus in carne perfectionẽ naturę assumpsit humanę, suscepit sensum hominis, sed non sensum carnis inflatum. Sed ad sensum hominis pertinet scientia creata. Ergo in Christo fuit scientia creata.

In lib. de Incarnat. dom. fac. c. 7. à medio tu. 2.

a Respondeo dicendum, quòd sicut ex supradictis patet, * Filius Dei humanam naturam integrã assumpsit, id est,

quæst. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non solùm corpus, sed etiam animam: non solùm sensitiuam, sed etiam rationalem. Et ideo oportuit, quòd haberet scientiam creatam propter tria. Primò quidem propter animæ perfectionem. Anima enim secundum se considerata est in potentia ad intelligibilia cognoscenda: est enim sicut tabula, in qua nihil est scriptum, & tamen possibile est in ea scribi per intellectum possibilem, in quo est omnia fieri, vt dicitur in tertio de Anima. * Quod autem est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur ad actum. Non autem fuit conueniens, quòd Filius Dei humanam naturã imperfectam assumeret, sed perfectam, vt pote qua mediante, totum humanum genus ad perfectum erat reducendum. Et ideo oportuit, quòd anima Christi esset perfecta per aliquam scientiã, quę esset propria perfectio eius. Et ideo oportuit in Christo esse aliquam scientiam præter scientiam diuinam, alioquin anima Christi esset imperfectior animabus aliorum hominum. Secũdò, quia cùm quælibet res sit propter suam operationem, vt dicitur in secundo de Cæl. * frustra haberet Christus animã intellectiuam si non intelligeret secundum illam, quod pertinet ad scientiam creatam. Tertiò, quia aliqua scientia creata pertinet ad animæ humanæ naturam, scilicet illa, per quam naturaliter cognoscimus prima principia: scientiam enim hic largè accipimus pro qualibet cognitione intellectus humani.

lib. 3. de anima tex. 18. tom. 2.

lib. 2. de Cæl. text. 37. tom. 2.

Nihil autem naturaliũ Christo defuit: quia totam humanam naturam suscepit, vt suprà dictum est. * Et ideo in sexta Synodo damnata est positio negantium in Christo esse duas scientias, vel duas sapientias.

q. 5. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus cognouit omnia per sciẽtiam diuinam operatione increata, quæ est ipsa Dei essentia: Dei enim intelligere est sua substantia, vt probat * Philosophus. 12. Meta. Vnde hic actus non potuit esse animæ humanæ Christi cùm sit alterius naturæ. Si igitur non fuisset in anima Christi aliqua alia sciẽtia præter diuinam, nihil cognouisset: & ita fuisset frustra assumpta, cùm omnis res sit propter suam operationem.

lib 12. Meta text. 39 tom. 3.

Ad secundum dicendum, quòd si duo lumina accipiantur eiusdem ordinis, minus offuscatur per maius, sicut lumen solis offuscat lumen candelæ: quorum vtrumque accipitur in ordine illuminantis. Si verò accipiantur duo lumina, ita quòd maius sit in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati, minus lumen non offuscatur per maius, sed magis augetur: sicut lumen aëris per lumen solis. Et hoc modo lumen scientiæ non offuscatur, sed magis clarescit in anima Christi per lumen scientiæ diuinæ, quæ est lux vera illuminans omnẽ hominem venientẽ in hunc mundũ, vt dicitur Ioãnis primo.

Ad tertium dicendum, quòd ex parte vnitorum ponitur scientia in Christo, & quãtum ad naturam diuinam, & quantum ad humanam: ita quod propter vnionem, secundum quam est eadẽ hypostasis Dei & hominis, id quod est Dei, attribuitur homini: & id quod est hominis, attribuitur Deo, vt suprà dictum est. * Sed ex parte ipsius vnionis non potest poni in Christo aliqua scientia: nam vnio illa est ad esse personale, scientia autem non conuenit personæ nisi ratione alicuius naturæ.

q. 3. art. 5. arg. & resp.

pon.

COMMENTARIVS.

DIuus Thom. nomen scientiæ pro nomine cognitionis vsurpat, vt ipse in articulo exponit, & generatim agit de cognitione, vt actũ primum, & secundum comprehendit, vnde cùm respondet in Christo esse sciẽtiam creatam, vtrumq; affirmat, scilicet esse in illo cognitionem creatam, & principia ad illam necessaria. Et ita ex tribus rationibus, quas affert, prima, quæ fundatur in perfectione animæ Christi, generalis est, & vtrumq; probat, scilicet tam actum, quàm habitum, seu facultatem intelligendi. Secunda verò tãtum procedit de operatione, & consequenter de facultate ad illam necessaria.

Tertia

Tertia autem, quæ in hoc fundatur, quod habitus principiorum est homini naturalis, non tam de actu, vel habitu propriè dicto, quam de ipso natũrali lumine intellectus concludit, & ita est tota litera perspicua. Solutiones verò argumentorum faciles sunt, nam difficultas, quæ tangitur in solutione ad primum, in sequẽti disputatione tractanda est. De opinione verò, quæ ponebat in Christo specialem scientiam vnionis, quam D. Thom. tangit in solutione ad. 3. dicemus commodius disput. 26. super quæstionem. 10. D. Tho.

DISPVTATIO. XXIIII.

In quatuor sectiones distributa.

De intellectu creato animæ Christi, & eius actibus.

TRia occurrunt hoc loco disputanda scilicet de intellectiua potentia animæ Christi, & de actibus eius, & habitibus in cõmuni, omnia enim hæc D. Thom. in hoc articulo attigit, & supra. q. 5. art. 4. quæsiuit, an Verbum assumpserit intellectum, quam quæstionem ibi diximus pertinere ad hunc locum, prout intellectus significat ipsam potentiã intelligendi.

SECTIO. I.

An in anima Christi sit intellectus creatus; & quanta perfectionis sit.

PRæter errorem Apollinaris, & Arij, & aliorum; qui negarunt esse in Christo animam rationalẽ, non inuenio aliquem, posuisse in Christo substantiam animæ rationalis, & negasse potentiam intellectiuã, quanquam aliqui voluntatem creatã negasse videantur, de qua eadẽ fere est ratio. Sed de eorũ sensu, & errore infra. q. 18. dicemus.

In anima Christi intellectus creatus.

Dico ergo de fide certum esse habere animam Christi intellectum creatum. Probatur primo ex scripturæ testimonijs, & conciliorum definitionibus, quibus supra probatum est, assumpsisse Verbum mentem, seu animam rationalem; quãquam enim subtilitate metaphysica anima rationalis distingui possit, & præscindi ab intelligendi facultate, tamen communi loquendi modo, prout loquuntur scripturæ, Concilia, & sancti, anima rationalis vocatur illa, quæ proxime est apta ad ratiocinandum, atque adeo, quæ facultatem habet intelligendi. Secundo probatur ex generalibus definitionibus Conciliorum, quæ licet in particulari non loquantur de intellectu, tamen in generali definitione illum comprehendunt, dicit enim Agatho Pap. in epist. Synodali (quæ. 6. Synod. act. 4. refertur, & in. 8. suscipitur) *Confitemur in Christo omnia duplicia, quæ ad naturas pertinent, duas naturas eius prædicamus, & vnamquamq; proprietates naturales habere confitemur: diuinam, omnia quæ diuina, humanam omnia quæ humana sunt, absq; vllo peccato.* Et idem inferius repetit, & refert in eandem sententiam Concilium Chalcedonen. act. 5. dicens Christum, *Rationalem animam perfectam assumpsisse, salua omni eius proprietate, & per omnia nobis similem, absque peccato*, &c. 5. Synod. collat. 8. can. 7. vbi eodem modo loquitur. Idem Sophronius in epist. quæ refertur eadem. 6. Synodo act. 11. vbi expresse videtur loqui de intellectu, dicit enim, *Assumpsisse Verbum animam rationalem, animabus nostris contribulem, & mentem nostræ menti comparem*, & ideo D. Thom. hic dixit in. 6. Synodo damnatam esse positionem negantium in Christo duas sciẽtias, vel duas sapientias. Similis deniq; definitio habetur in Concil. Lateran. sub Mart. 1. can. 9. vbi dicitur *Fuisse proprietates humanitatis in Christo induminute, & sine diminutione.* Tertiò omnia testimonia, quibus statim probabimus in Christo fuisse actum intelligendi, hoc à fortiori cõuincunt, nam actus præsertim vitalis supponit potẽtiam. Idem etiam conuincitur illis testimonijs, quibus infra probaturi sumus in Christo fuisse liberum arbitrium, quo argumento vtitur Damascen. lib. 3. de fid. c. 14. *Quoniam βλησις*, inquit, *appetitus est cum ratione coniuncta*, & Theologi definiunt liberum arbitrũ esse, *Facultatem voluntatis, & rationis*, vt constat ex 12. quæst. 1. art. 1. Vltimo ratio est, quia est euidens verum hominem necessario habere intellectum creatum, seu proximam intelligendi facultatem, quæ cum substantia animæ rationalis necessario coniuncta est.

C. Chalcedon. 5 Synod. Sophron. 6. Synod. D. Thom. Conc. Lateran. Damasc.

Obiectio.

Dices non est tamen euidens, non posse separari de potentia absoluta. Respondetur tamen, ex dictis est certum non fuisse separatum, imo & euidens ferè est, quia assumere animam sine potentia intellectiua, nec dignitatem Verbi Dei decebat, quia illo posito non esset capax in humanitate assumpta visionis diuinæ, nec rationalis cognitionis, sed esset quasi brutum, vnde contra finem Incarnationis hoc fuisset, quia tunc nec mereri, nec satisfacere potuisset.

Respon.

Sed quæres, quantæ perfectionis naturalis fuerit hic Christi intellectus? Respondetur, si cum intellectibus angelicis cõferatur, non dubium est, quin fuerit inferior illis in naturali perfectione, quia intellectus Christi in naturali perfectione non transcendit speciem humani intellectus, vt probant fere omnia, quæ in confirmationem positæ assertionis adducta sunt: intellectus autem humanus essentialiter est minus perfectus, quàm angelicus: si autem intellectibus aliorum hominum comparetur, pendet comparatio ex quæst. physica, an vnus intellectus sit perfectior alio secundum se, quam ego nũc neque tractare, neque definire intendo: si tamen cum Caiet. & alijs id affirmetur, sine vllo dubio est consequenter dicendũ intellectum Christi esse perfectissimũ inter omnes creatos in hominibus, atque adeo superare etiam intellectum Adæ, quem credibile est inter alios homines optimam animam fuisse fortitũ, eò, quòd fuerit totius naturæ parens ab ipso Deo solo immediatè productus. Quod verò Christus illum superauerit suaderi potest, tum ex dignitate personæ, tum ex fine altiori, ad quem anima Christi creabatur, & assumebatur. Dico autem inter intellectus creatos, quia si comparatio fiat cum omnibus intellectibus humanis, qui creari possunt, non est necesse, vt intellectus Christi sit omnium possibilium perfectissimus, quia iuxta hanc

Dubium. Respon.

Perfectio naturalis intellectus Christi quanta.

Intellectus Adæ inter humanos perfectissimus excepto intellectu Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc præsertim sententiam, sicut vna anima, vel vnus intellectus est in sua entitate indiuidua perfectior alio: ita in hac perfectionis inæqualitate, seu varietate potest in infinitum procedi: & ita semper Deus potest facere in hac specie perfectionem intellectum, in hoc enim nulla potest assignari repugnantia supposita illa sententia, & est maximè consentaneum diuinæ omnipotentiæ, vt constare potest ex his, quæ. 1. p. quæst. 25. de hac materia tractantur. Si autem quis contendat vnũ intellectum humanum non esse perfectiorem alio secundum se, cessat hęc quæstio: non est tamen negandum, quin eo modo, quo experimur vnum hominem excedere alterum in facultate intelligendi, siue id proueniat ex ipsis animabus, siue ex sola corporis dispositione, hoc (inquam) modo Christum superasse reliquos homines propter rationes easdẽ supra tactas, & quia (vt infra ostendemus) corpus Christi fuit optimè dispositum ad rationalem animam suscipiendam.

SECTIO. II.

Vtrum fuerit in Christo homine actus intelligendi creatus, & ex quo tempore.

COnstat in Christo esse scientiam increatam, est enim verus, & perfectus Deus, vnde fit per communicationem idiomatum vere dici, hunc hominem omnia scire per increatã scientiam, vt bene exponit D. Thom. quæstione sequẽti. art. 1. ad. 3. nũc vero inquirimus, an in humanitate, & anima, & intellectu creato habuerit actualem scientiam, & quæ illa fuerit. *D. Thom.*

In quo primus error esse potest negans Christum per humanitatem aliquid actu cognouisse, & huiusmodi existimant aliqui fuisse Monotelitarum errorem, qui vnam tantum dicebant esse in Christo operationem, eamque esse diuinã: quòd precipue intelligebant de operatione interna voluntatis, atq; adeò intellectus. Sed de hac hęresi infra quæst. 19. dicendum est.

Secunda sententia affirmat Christum per animam suam actu intellexisse, non tamen actu creato, sed ipsa scientia increata vnita intellectui creato Christi in ratione actus intelligendi. Hanc sententiam ex parte tenet Hug. de Sanct. Vict. opus. de anima Christi, & eius scientia, & lib. 1. de sacrament. c. p. 6. cap. 1. dico autem ex parte, quia hic autor quanuis affirmet animam Christi cognouisse per scientiam increatam, non tamen expresse negat esse in illa anima aliquẽ actũ creatum, & in eandẽ sententiã citat hic Caietanus Ioan. de Ripa, & Capreolus in. 3. distinct. 14. q. 1. art. 1. in argumentis contra. 1. conclu. & Gregorius in. 1. d. 7. q. 1. refert aliquos ita sensisse de omnibus beatis. Fundamentum in præsenti esse potest, quia hoc non implicat contradictionem, & pertinet ad maximam Christi perfectionem, ergo non est illi negandum, præsertim cum Paul. ad Colos. 1. dicat in Christo esse, *Omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ Dei*: maior probatur, quia essentia diuina tam vere, ac formaliter est actus intelligendi, sicut est obiectum actu intelligibile, ergo sicut per se ipsam vniri potest in ratione obiecti, seu speciei intelligibilis, ita & in ratione actus. Idem *Hug. Vict.* *Ioan. Rip.* *Caiet.* *Capreol.* *Gregor.* *Colos. 2.*

argumentum, & difficilius sumitur ex ratione subsistentiæ, quia sicut anima formaliter intelligit per actum intelligendi, ita subsistit per actum subsistendi: & Verbum, quia est formalis subsistentia, potest per se ipsum vniri, & supplere vicem subsistentiæ creatæ, ergo similiter, &c.

Dico primo eorum de fide est Christum, vt hominem per intellectum creatum habuisse actualem scientiam, seu cognitionem. Probatur primo ex scriptura Ioan. 8. *Scio, vnde veni*, & infra, *scio eum, & sermonem eius seruo*, sicut ergo obseruabat mandata, in quantum homo, ita & sciebat, in quantum homo. Simile est illud Ioan. 13. *Sciens Iesus, quia venit hora eius*, Matth. 12. *Cognita Iesus cogitationibus eorum*, & similia, quę passim habentur in Euangelio. Secundo in scriptura tribuuntur Christo oratio, meritum, & similes actiones, quæ vel sunt actus intellectus, vel voluntatis, quæ supponit actum intellectus eiusdem animæ, cuius est voluntas, quia non excitatur anima ad amandum nisi ea, quæ cognoscit. Tertio confirmatur ex sermone & doctrina Christi, docebat enim, quæ intelligebat (loquebatur enim, vt homo rationalis) sicut ergo docebat, & loquebatur vt homo, ita etiam intelligebat: vnde Ioan. 1. *Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit*, & Ioan. 8. *quod vidi, loquor*, & Agatho Pap. in citata epistola dicit in Christo fuisse locutionem humanam habentem humanas proprietates, quarum vna est, vt ab humana intelligentia procedat. Quocirca definitiones supra adductæ, ad hoc ipsum confirmandum adduci possunt. Vltimo vti possumus ratione, & optima est illa D. Tho. quia potentia est propter operationem (frustra enim assumpsisset Verbum rationalem animam, & intellectum, nisi illa esset intellecturum) quare hoc esset contra finem Incarnationis, & præter dignitatem Verbi incarnati. *Ioan. 8.* *Matt. 12.* *Ioã. 1. et 8.* *Agatho Pap.*

Dico secũdo, in intellectu Christi fuit actus creatus intelligendi. Hanc etiam conclusionem existimo de fide certam & definitam in. 6. Synod. & alijs concilijs, quæ definiunt in Christo esse duas operationes diuinã, & humanã est enim vniuersalis definitio, quæ nõ minus locũ habet in actu intellectus, quã volũtatis. Item ex supracitatis generalibus locutionibus, quibus affirmãt concilia fuisse in Christo vtramq; naturã perfectam cũ omnibus proprietatibus. Probatur autẽ breuiter Scriptura Isai. 11. *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, intellectus scientiæ, & consilij*, quod esse intelligendum de donis creatis supra ostendimus ex sanctis, qui magis de actibus, quam de habitibus loquuntur. Item Luc. 2. *Proficiebat sapientia, &c.* Nam licet hic locus à multis sanctis exponatur de demonstratione, & ostensione sapientię (sicut supra diximus agentes de gratia) tamẽ, sicut ibi diximus hanc ostensionem non esse sine aliquo augmento in ipsis actibus gratiæ: ita nec fuit sine actibus scientiæ, præsertim quia infra. q. 11. referemus multos patres, qui locum hunc intelligunt de vero augmento scientiæ creatæ per proprios actus eius. Ac deniq; ex contextu constat, sicut est semo de ætate, & gratia hominis, ita & de sapientia hominis, vt expresse docuit Ambr. lib. de Incarna. dom. sacramẽt. c. 7. Vltimo ratio sumpta ex proprietate, & perfectione humanæ naturę, quæ est in Christo hoc satis confirmat. *6. Synod.* *Isai. 11.* *Luc. 2.* *Ambros.*

Dico

Dico tertio anima Christi Domini neq; Deum ipsum, neque quidquam aliud formaliter intellexit per ipsam scientiam increatam diuinitatis. Hæc est sententia communis Theologorum D. Thom. hic & in. 3. quæst. 1. artic. 1. & quæst. 10. de verit. artic. 1. Caiet. & aliorum Thomistarum. Capreol. supra dicta distinct. 14. vbi Bonauent. quæst. 1. Marsil. quæst. 10. artic. 2. Gregor. supra, & colligi potest ex Agathone Pap. dict. epist. inde enim probat in Christo non posse vnam esse operationem vtriusq; naturæ, quia impossibile est propriam operationem vnius naturę fieri operationem alterius. Et in hac sententia citat Augustinum. 5. contra Iulian. vbi nihil inuenio, in lib. tamen de duab. anim. ab. contra Manichæos. c. 10. multa habet, ex quibus illud deduci potest, & Ambros. lib. 1. de fide. c. 4. apertè dicit operationem vnius potestatis non posse esse alterius, *Nam vbi est*, inquit, *substantia diuersa, nequit esse operatio vna*. Et ad eundem modum argumentatur Damasc. lib. 3. c. 13. 14. & 15. & Leo Pap. epist. 10. ad Flauian. & 96. ad Leonem Augustum. Ratio vero peculiaris ex hoc mysterio reddi potest, quia, si scientia increata diuinitatis per se ipsam esset ita vnita intellectui creato animæ Christi, vt redderet illum actu intelligentem, iam esset vnio facta in natura, & esset communis toti Trinitati. Sed hæc ratio non cogit, diceretur enim hãc vnionem non esse hypostaticam, sed beatificã, & vel esse, vel saltem posse esse communem omnibus beatis, atque adeò non esse substantialem vnionem, sed accidentalem, seu potius intelligibilem, sicut multi loquuntur de vnione diuinitatis in ratione speciei intelligibilis. Ratio ergo propria est, quia actus intelligendi intellectus creati essentialiter dicit duplicem respectum ad intellectum, quem constituit intelligentem, ratione cuius repugnat actui increato, vt per se ipsum constituat talem intellectum actu intelligentem. Primus respectus est actionis: nam quia intelligere est actus vitæ, oportet, vt sit actio intelligentis, nam actualis vita consistit in actione, vt ex prima parte, seu materia de anima constat. Alius respectus est formæ, est enim intellectio actus formalis intelligentis, cum sit actus secundus, & immanens, & ideo per formalem vnionem sui ad intellectum constituit illum intelligentem. Quod duobus modis fieri potest scilicet, vel per summam identitatem, vt contingit in Deo, qui est ipsum intelligere per essentiam, vel per informationem propriam, vt est in omni intellectione, quæ ab intellectu distinguitur, quia ergo intellectio increata, nec fieri potest ipse intellectus creatus, neque ab illo effici, neque illum informare, ideo per se ipsam non potest constituere illum actu intelligentem. *D. Tho.* *Caiet.* *Capreol.* *Bonau.* *Marsil.* *Gregor.* *Agatho Pap.* *August.* *Ambros.* *Damas.* *Leo Pap.* *Anima Christi nihil formaliter intellexit per scientiam increatam diuinitatis.* *Actio vitalis immanẽs cur necessario posuit esse a potentia sui subiecti.*

Et hæc ratio soluit fundamentum secundæ sententiæ, ad priorem enim partem de specie, seu obiecto intelligibili respondet hic Caietan. speciem esse formam ineffe intelligibili, intellectionem vero ineffe naturali: essentiam autem diuinam posse informare intellectum creatum, vt intelligibilem formam, non verò naturalem. Quod si interroges, cur actus intelligendi creatus magis sit forma naturalis, quàm species intelligibilis? Caietan. nullam rationem reddit, sed solum inductione probat intellectionem esse formam naturalem, quia ita reperimus in omnibus intellectionibus creatis, cùm tamen eadem ferè fieri possit in speciebus creatis. Quare gratis mihi videtur conficta illa distinctio, vt omittam vix posse intelligi, si de vera forma sit sermo: nam illa, quæ dicitur forma in esse intelligibili, vel formaliter dat aliquod esse reale, vel nullum confert: si hoc posterius dicatur, verè, non est forma realis, cùm non habeat realem causalitatem formæ, quæ est dare formaliter aliquod esse reale componendo vnum aliquod reale ens. Si autem dicatur primum fieri non posse, vt essentia diuina ita informet intellectum creatum, quia nec potest dare illi esse substantiale, quia intellectus non est capax illius: nec accidentale, cùm ipsa formaliter non sit accidens: neque posset altero ex his modis vniri, quin esset vera forma substantialis, vel accidentalis, atque adeò forma physica, seu naturalis. Et hæc ratio applicari optimè potest ad confirmandam conclusionem positam, quia quanuis diuina essentia sit formalis intellectio, est tamen intellectio substantialis, cuius nõ est capax intellectus creatus, qui solum accidentaliter, non substantialiter est intelligens. *Respon. ad fundamentum.*

Ad exemplum ergo de specie intelligibili respondetur, speciem intelligibilem creatam per se non poni, vt informet, sed vt efficiat, nam per se tantum est quasi semen obiecti, vt suppleat absentiam, vel efficacitatem eius: vt enim intellectus intelligat requirit concursum sui obiecti, qui non est concursus formæ intrinsecè informantis, sed efficientis, aut termini specificantis: species vero ponitur, vt suppleat vicem eius, præsertim in ratione principij coefficientis: quod vero inhæreat, conuenit speciei accidentali eo quod accidens est, non ex vi concursus necessarij ad intellectionem: essentia ergo diuina, cùm dicitur per se ipsam supplere vicem speciei, non est, quia vere informet, sed solum, quia intimè adest intellectui, & cum illo concurrit ad visionem sui, tam in ratione principij efficientis, quàm obiecti terminantis illam, vt latius. 1. part. quæst. 12. *Essentia diuina cur vniri possit intellectui creato per se ipsam in ratione speciei intelligibilis, & non actus.*

Ad aliud verò exemplum de subsistentia, negatur similitudo propter multa. Primo, quia subsistere non consistit in actione, quæ sit ab intrinseco principio vitæ, sicut intelligere, quæ ratio etiam de specie intelligibili dari poterat. Secundo, quia subsistentia non est vera forma: sed tantum terminus naturæ, vt supra dictum est. Tertiò, quia subsistentia etiam creata est actus substantialis, & ideo suppleri potest per subsistentiam increatam etiam substantialem: at verò intellectio creata est actus accidentalis, & ideo intellectio substantialis non potest vicem eius subire. Et confirmatur hæc responsio & conclusio, nam si fundamentum illud aliquid valeret, sequeretur, quia essentia diuina est formaliter sua misericordia, & iustitia, & aliæ perfectiones similes, posse per se ipsam reddere formaliter iustũ, misericordem, &c. animam humanam, quod est absurdum, alias posset etiam iustificari homo formaliter per ipsam iustitiam increatam Dei, quod est plusquam falsum, vt constat ex doctrina de iustificatione. *Subsistentia creata cur supplere non potest per increatã, & non intellectio creata per diuinam.*

Ex quibus exemplis licet intelligere nullam per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectionem formaliter existentē in Deo, posse per se ipsam formaliter cōunicari, seu vniri creaturæ præter subsistentiam, quia omnis alia perfectio, vt est in Deo, pertinet ad ipsius naturæ (vt ita dicam) constitutionem: Deus autem non potest vniri creaturæ in natura, vt supra ostensum est. Vt vero talis perfectio esse potest in creatura vel est essentialis, vt est perfectio substātiæ, prout de natura dicitur, & ita non potest conferri per ipsam essentiam Dei, quia non potest illa essentia liter constituere essentiam creatam: vel est accidentalis, & ita etiam non potest formaliter dari per substantialem perfectionem ipsius diuinitatis propter rationem factam.

Nulla perfectio existens in Deo potest per se vniri creaturæ præter subsistentiam.

Dubium.1

Sed quæres primo, quām sit certa hæc postrema conclusio? Quidam enim eam putant esse de fide, & contrariam hæreticam. Alij periculosam, & temerariam sententiam Ripæ appellant, quia ex illa sequitur animam Christi comprehendere Deum, quia viderit Deum eadem visione, qua ipse se videt. Sequitur etiam animam Christi non indigere lumine creato ad videndum Deū, quod est damnatum in Concilio Viennensi, Clementina. Ad nostrum, de hæreticis. Sequitur denique, animam Christi amare Deum ipso amore increato, quo Deus se amat, & non per charitatem creatam illi infusam, quod supra hæreticum esse diximus. Denique in Concil. Basilien. Sess. 12. damnatur hæc propositio Augustini de Roma, *Animæ Christi tam clarè, ac intensè videt Deum, sicut Verbum ipsum.*

Conc. Vienn.

Conc. Basilien.

Responsio.

Respondeo, ita asserere animā Christi cognoscere omnia, quæ intelligit per ipsam increatam scientiam, vt nullum habeat creatum actum intelligendi, est planè hæreticum: tamen, si non negetur habere actus creatos, asserere etiā cognoscere per increatum, non est hæreticum, quia neque conclusio nostra est definita in aliquo concilio, neque aperte colligitur ex Scriptura, vel ex alijs principijs fidei, neque enim ex cōtraria sententia sequitur aperte comprehensio Dei: dici enim posset illam scientiam increatam non totaliter vniri intellectui creato, sed iuxta capacitatem eius, & eadem ratione dici posset lumen gloriæ esse necessarium, non ad agendum, sed ad suscipiendam illam visionem, & vt intellectus fiat capax illius. Merito tamen temerarius censendus esset, qui contrariam sententiā vellet defendere, quam Theologi ferè omnes, vt absurdam, & improbabilem reliquerunt, cuique Agatho Pap. & alij Patres citati ferè aperte contradicunt, quæ denique licet non aperte repugnet: parum tamen consentanea est principijs fidei.

Sententia Ioa. Ripæ qualis. Dub. ii. 2o.

Quæres secundo, quo tempore inceperit anima Christi habere hos actus intelligendi, seu ratione vti? Respondeo, ex communi doctrina Theologorum in. 3. distinct. 14. à primo instanti conceptionis suæ vsum fuisse ratione, & habuisse actus intelligendi. Hæc est aperta sententia August. lib. 1. de peccat. merit. cap. 19. & iuxta illam intelligenda sunt, quæ idem tractauerat, lib. 1. cap. 37. idem docet Ansel. lib. 2. Cur Deus hom. cap. 13. Probatur ex illo Ierem. 31. *Mulier circundabit virum*, id est, virgo Christum, qui vir dicitur, non ætate, sed sapientia: vt ibi Hierony. & alij patres exponunt, & eleganter Bernard. homil. 2. in Missus est: deinde ex illo Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis*, id est, scientiæ, vt August. & alij exponunt: sicut ergo à primo instanti Conceptionis fuit *Vnigenitus à Patre*, ita etiam fuit plenus scientiæ, ita enim decebat tantæ personæ dignitatem, vt in simili argumentatur August. 15. de Trinitat. cap. 26. & indicat Cypr. lib. de Cardinalib. Christ. operib. cap. de Natiuit. Christi. & melius Anselm lib. 2. Cur Deus ho. cap. 13. Ex quibus confirmatur, nam Verbum in natura nostra, eas tātum imperfectiones assumpsit, quæ ita sunt connaturales naturæ nostræ mortali, vt possent etiam ad nostram redemptionem condu cere: at vero carentia actus intelligendi, seu vsus rationis, nihil nobis prodesse poterat, non ergo assumpsit hanc imperfectionem: sed veritas hæc magis ex sequentibus disputationibus constabit, & explicabitur. Sed obijci potest contra hoc illud Isai. 8. *Antequam sciat puer vocare Patrem, &c.* cuius proprius sensus esse videtur, antea quam habeat vsum rationis, cui consonat illud Luc. 2. *Proficiebat sapientia*, Respondetur Hieronymum ita exponere primum locum, *Antequam sciat vocare Patrem*, id est, antequam fiat homo, & habeat Patrem, quem vocare possit, Ambros. vero lib. de Incarnat. cap. 7. & August. serm. 32. de temp. exponunt, *Antequam sciat*, id est, antequam propter infantiam possit vocare Patrem: exponi etiā potest de scientia experimentali, sicut testimonium Luc. de quo. q. 12.

Conc. Basilien.

Augustin. Anselm. Ierem. 31. Hierony. Bernard. Ioan. 1.

Aug. Cypr. Anselm.

Isai. 8.

Luc. 2.

Ambros. Augustin.

SECTIO. III.

Verum omnis actus intelligendi animæ Christi fuerit verus, certus, & euidens.

NOnnulli antiqui hæretici docuerunt habuisse animam Christi cognitionem creatam admixtam ignorantiæ, atque adeo ex aliqua parte incertam, & ineuidentem. Ita sensisse Gnosticos colligitur ex Iræn. 1. contra hæres. cap. 17. de Arianis idem indicat Ambros. 5. lib. de fid. cap. 7. & idem docuit Themistius quidā, à quo Themistiani, vt refert Sophronius in epist. quę habetur. 6. Synod. act. 11. & Liberatus in Breuiario c. 19. Idem denique Agnoitæ, vt refert Gregor. lib. 1. regist. cap. 42. & Isidor. lib. 8. Ethymolog. cap. 5.

Trend. Ambros. Sophron. Liberat. Gregor. Isidor.

Fundamenta horum errorum sunt quædā loca Scripturæ, quæ in sequentibus quæstionibus à nobis explicanda sunt.

Suppono ergo in intellectu animæ Christi fuisse actus, rum naturales, tū etiam supernaturales. Hoc ex sequentibus quæstionibus futius constabit, nūc breuiter explicatur, quia in Christo fuit perfecta natura humana cum omnibus suis proprietatibus naturalibus, vt Concilia definiūt, ergo habuit suos actus naturales, nā licet hi actus non sint ad modū proprietatū manātiū à natura: sed pēdere possint ex volūtate operātis, tamen sunt proprietates, seu perfectiones, maximè consentaneę ipsi naturæ, quibus priuari non debet natura omni ex parte perfecta: quin potius seruato naturali ordine impossibile est, vt homo vtens sensibus non interdum eliciat aliquem actum natu-

naturalem intellectus, vnde, vt anima Christi caruisset, vel fuisse intuitiue omnem huiusmodi actū, oportuisset præternaturali, & miraculoso modo hoc facere: quod tamen sine fructu, & sine causa fieret, quia neq; ad perfectionē eius, neq; ad vtilitatem nostrā conferebat, vnde censeo hanc partē certam esse de fide, eamq; colligo ex definitionibus conciliorum supra citatis, & ex alijs quibus tradūt esse in Christo duas operationes, & ex modo, quo Scriptura de Christo loquitur, vt de homine sentiente, & intelligente naturali modo.

Altera pars de actu supernaturali etiam est de fide, quia si de fide certum est in alijs iustis, & beatis esse supernaturalem cognitionem, multo magis de anima Christi, de qua infra ostendemus esse beatam, & cognoscere omnia diuina mysteria, quæ non nisi supernaturaliter cognosci possunt.

obiectio.

Responsio

Dices quanuis hæc cognitio alijs sit supernaturalis, tamen animæ Christi erit naturalis propter vnionem. Respondetur, si sit sensus ipsum actum in se esse naturalem, vel animam vnitam non indigere altiori lumine, & auxilio ad illum eliciendum, quam ad alios actus naturales, falsum omnino est: quia sicut vnio non immutat, nec confundit naturas, ita nec proprietates earum, neque ipsa vnio per se formaliter dat vires ad operandum, vt supra disputat. 18. latè dictum est, si vero sit sensus, illum actum esse cōnaturalem animę vnitæ, quia ratione vnionis debita est illi tam perfecta cognitio, verum est quidem: non tamen est contra id, quod dicimus, loquimur enim de ipsis actibus secundum se: sicut habere dicitur anima Christi amorem Dei naturalem, & supernaturalem, quanuis vterq; posset dici aliquo modo connaturalis animæ vnitæ, & hoc exemplum confirmat positionem factam.

D. Thom.

Dico primo omnis actus supernaturalis, qui fuit in intellectu animæ Christi, est verus, certus, & euidens. Hæc conclusio est omnino certa, nā primum de ratione omnis actus supernaturalis est, vt sit verus: quia cùm huiusmodi actus sit ex speciali Dei reuelatione & influxu, non potest non esse verus, quia si falsus esset, eius falsitas in Deū redunderet. Quod explicatur, & cōfirmatur, quia vel talis actus est euidens, vel obscurus: si euidēs, hoc ipso necessario est verus, si obscurus, & supernaturalis, necessario est actus fidei infusę, cui non potest subesse falsum. Denique rationes omnes, quibus hoc solet probari de actu fidei infusę, euidentius procedunt de omni actu supernaturalis cognitionis. Ex his vero planè efficitur omnem huiusmodi actum debere esse certum, ostensum est enim necessario esse infallibilem, certitudo autem ibi est, vbi non potest esse falsitas. Quod vero etiam euidens sit facile declaratur, suppositis ijs, quę dicta sunt quæst. 7. ostendimus enim ibi nunquam fuisse fidem infusam in anima Christi, quia non fuit capax cognitionis obscurę, ergo.

Dico secundo, omnis actus naturalis intellectus Christi fuit etiam verus, certus, & euidens. Hæc conclusio etiam colligitur ex communi doctrina Theologorum in. 3. distinct. 14. &. 17. & ex D. Thom. infra quæstio. 15. artic. 3. & est omnino certa, Scriptura enim sacra ita loquitur de Christo, sicut de homine habente infallibilem autoritatem, qui in ijs, quæ loquebatur, decipere alios non potuit, & consequenter neque ipse decipi: & in hoc fundatur maxima certitudo nostrę fidei, ergo omne iudicium, quod fuit in anima Christi fuit verum, & infallibile, atque adeo certum, & euidens: quia in actibus naturalibus certa veritas, & infallibilitas assensus fundatur in euidētia, nec potest dari actus obscurus omni ex parte, verus & certus, hoc enim est proprium fidei infusę. Et cōfirmatur, quia error, seu falsus assensus est magna imperfectio, quæ per se vtilitatem afferre non posset ad nostram redemptionem, quin potius posset obesse, valde enim imminueret loquentis Christi autoritatem: ergo non assumpsit Verbum talem imperfectionem, neque eius maiestatem, aut dignitatem decebat, vt illam assumeret. Confirmatur tandem, quia omne iudiciū etiam naturale, quod est in intellectu beati, est verum, & infallibile, multo ergo magis in intellectu Christi, qui non solum beatus erat, sed etiam Deus.

Omne iudicium naturale animæ Christi fuit infallibile.

Sequitur primo non fuisse in intellectu Christi actum opinionis, vel fidei humanæ de se fallibilis: quia his actibus potest subesse falsum, vnde si illos exerceret, potuisset interdum habere actū falsum. Item hi actus sunt de se incerti, actus autem incertus non habuit locum in Christo, vt dictum est, quia incertitudo includit dubium, seu formidinem de veritate iudicij, & ideo, qui assensum incertum habet, ex vi illius exponit se periculo falsitatis.

In intellectu Christi nullus actus opinionis.

Sequitur secundo omnem actum intellectus Christi fuisse aliquo modo actum scientiæ, quia generali quadam ratione omnis actus euidens actus scientię dicitur: & propter hanc fortasse causam D. Thom. hic, & alij Theologi solum sub nomine scientiæ agunt de cognitione creata intellectus Christi.

Sed contra primo, quia Christus per intellectū creatum multa ignorauit, ergo eadem ratione potuit in multis errare, quia non est maior ratio de ignorantia priuationis, quām prauæ dispositionis. Antecedens patet ex Damasc. lib. 3. de fid. c. 21. dicente, *Verbum assumpsisse naturam ignorantem*, & Ambros. 2. de fid. videtur tribuere Christo dubitationem ex ignorantia profectā propter Verba illa Matth. 26. *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*, & idem significat August. exponēs verba illa Psalm. 21. *Quare me dereliquisti, &c.* Et confirmatur primo, quia oportuit, *Christum per omnia fratribus assimilari* ad Hebr. 2. *Pro similitudine absque peccato*, ad Hebr. 4. Sed error non est peccatum, ergo. Et confirmatur secundo, quia error intellectus sæpe nascitur ex errore in sensu, sed in sensibus Christi sæpe potuit esse deceptio: nam interdū à longe potuit res apparere minor, quàm erat, vel aliquid simile.

1. obiectio

Damasc. Ambros.

Matt. 26. August. Psal. 21.

Hebr. 2. et 4.

Ad argumentum respondetur in primis non esse eandem rationem de ignorātia priuationis, & de errore, quia hæc multo maior imperfectio est, magisq; contraria perfectioni virtutis, & infallibili autoritati, quę in Christo esse debuit. Secundo dicitur, antecedens proprie, & in rigore loquendo esse falsum, quia Christi anima nihil eorum nescit, quæ in aliqua temporis differentia existentiam habitura sunt: & quanuis demus ex rebus, quæ in sola diuinæ potentia

Respon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentia continentur,& ab ea fieri possunt aliquas non cognouisse(de quo infra dicetur)tamẽ illa carentia,seu negatio scientiæ non potest dici vera ignorantia, quia ignorantia non significat quancunque negationem cognitionis,sed priuationem illius scientiæ, quæ inesse deberet iuxta conditionem,vel statum propriæ naturæ, vt non dicitur homo ignorans, eo quod careat scientia angelica,cognoscere autem omnia possibilia fortasse non pertinet ad statum,vel conditionem intellectus creati,& ita Christus nihil eorum nescisset,seu ignorauit, quæ oportuit scire consideratis dignitate personæ,conditione naturæ, & ratione status,seu officij,& ita simpliciter loquendo ignorantiam non habuit, sed plenitudinem scientiæ, vt dicitur Ioan. 1. *Et thesauros sapientiæ Dei*, ad Colossen. 1. & hoc magis constabit ex quæstionibus sequentibus. Ad Damascen. ergo respondetur,sensum eius esse assumpsisse Christum naturam,quæ de se ignorans esset,nisi in assumptione ipsa impleta esset sapientia, vt ipse postea exponit,ibidem,& optime lib.1. de fide cap. 21. Ambros. vero non dicit Christum dubitasse, vel ignorasse:sed ita se gessisse,ac si dubitaret, vel ignoraret. Et eodẽ modo potest exponi August. quanuis ipse addat Christum ibi locutum esse in persona suorum membrorum.

Ista Christus nullam habuit ignorantiam.

Ioan.1. Coloss.

Ad primam confirmat. respondetur oportuisse Christum esse similem hominibus peccatoribus in natura passibili,& mortali, & hanc esse Pauli intentionem:non tamen decuisse illum fieri similem in culpa,vel in alijs defectibus, qui ita sunt cum culpa coniuncti, vt ad medendum illi prodesse non possint:& huiusmodi est error, & ideo nullo modo potuit esse neque expediens,neque decens,vt illum assumeret:vnde Paul. nunquam dixit oportuisse,vt Christus esset nobis similis in omnibus præter peccatum:alias etiam in modo natiuitatis,& in alijs rebus omnibus debuisset esse similis: sed prius dixit debuisse, *Per omnia fratribus assimilari,vt misericors fieret,&c.* Itaq; in ijs,quæ conferebant ad opus nostræ redẽptionis quo factus est nobis misericors, oportuit, vt nobis esset similis, in alio vero loco solum dicit fuisse,*Tentatum per omnia*,absque vllo peccato.

Ad secundam cõfirmat. respondetur, primum non recte inferre, quia Christus per sapientiã intellectus præuenire poterat,& corrigere sensum, ne saltem intellectui deceptionem pareret. Deinde negatur etiam minor, quia licet deceptio sensus minor esset imperfectio: potuit tamen Christus Dominus,sua diuina virtute, ita confortare sensus,vt semper viderent, seu apprehenderent res, prout verè sunt, siue prope essent, siue distantes,& siue hoc, siue illo modo applicarẽtur.

Alij addunt etiam per superiorem rationem potuisse præuenire sensus,ne deciperentur. Sed non placet, quia sola ratio superior non poterat præcauere,ne obiectum immutaret sensum modo sibi proportionato. Vnde neque etiam potuit præuenire,ne sensus sentiret, & apprehenderet iuxta qualitatem speciei ab obiecto receptæ, & ideo quanuis ratio per superiorem scientiam possit præueniri,ne ipsa sequatur apparentem cognitionem sensus, non tamen,ne sensus ipse tali modo apprehendat obiectum, & ideo oportuit hoc fieri alia superiori virtute, & potestate.

A Sed contra secundo, quia Christus Dominus intelligebat omnes rationes probabiles omnium opinionũ,& credebat hominibus, qui sibi aliqua narrabant,ergò poterat habere assensus opinionis,& fidei humanæ,qui sunt incerti. Confirmatur primo,quia huiusmodi actus sunt connaturales homini:sed Christus assumpsit naturam cum omnibus proprietatibus naturalibus,alias neque potuisset per discursum cognoscere,quia hic modus est imperfectus. Præterea,quia licet ita assentiret,posset vitare periculum falsitatis, ita per superiorem aliquam scientiam dirigendo hec iudicia, vt nunquam nisi in vera materia versarentur.

Obiectio.

Responsio.

Respõdetur Christũ euidenter semper cognouisse res omnes,quæ vel ab hominibus narrari poterant, vel rationibus probabilibus confirmari:& ita nunquam vtebatur testimonio humano ad assentiendum,sed per suam euidentiam iudicabat de vniuscuiusq; testimonio, per rationes autem probabiles,non iudicabat de veritate:sed tantum de singularum opinionum probabilitate, de qua B euidentiam habere poterat.

Ad confirmat. respondetur, oportuisse quidẽ, vt intellectus Christi haberet actus sibi connaturales,non tamen omnes,præsertim illos,qui magnam imperfectionem includũt, vt sunt isti actus obscuri,& incerti,quia (vt dictum est) habere hos actus,neque suæ naturę perfectionem, neque nobis vtilitatem afferret. Quod ita etiam declaratur,quia in voluntate nullum actum habuit Christus,qui non sit actus virtutis ipsius voluntatis,ergo neque in intellectu habuit actus, nisi virtutis intellectualis,fides autem humana, & opinio nõ sunt intellectuales virtutes, & ideo neque sancti angeli neque beati huiusmodi actus exercent.

Quando Christus habuit fidem.

Vnde ad vltimam confirmationem respondetur,potuisse quidem Christum modo ibi indicato vitare omnem assensum falsum,etiam si huiusmodi assensus præstare vellet:tamen non propter solam falsitatem,vitandam non decuit illos exercere,sed etiam,quia ex vi obiecti formalis incerti sunt,& falsitati expositi,& ideo ad perfectionẽ intellectus non pertinent. Non deerat etiam,qui dicatur,non potuisse vllo modo habere hos actus C supposita euidenti cognitione, quam de eisdem rebus aliunde habebat. Sed quam verum hoc sit, alibi est disputandum.

Dubium.

Sed quæres vltimo,an saltem de potentia absoluta,posset Verbum in humanitate assumere, vel permittere assensum falsum, vel erroneum? Quibusdam enim, ita videtur, nec sine probabili coniectura: posset enim Verbum assumere humanam naturam, nullum donum, vel speciale auxilium intellectus illi præbendo, quo posito ille homo non posset certius, aut verius iudicare de rebus, quam posset purus homo cum eodẽ ingenio,& eisdẽ sensibus,vt supra disputat. 18. demonstratum est,posset ergo decipi,sicut purus homo. Primum antecedens probatur, quia illud neque physicam repugnantiam inuoluit,neque est contra aliquam moralem virtutem, neque contra sapientiam,aut aliud attributum ipsius Dei, vt Deus est: sicut ergo non repugnat, Deum in assumpta natura mori, ita neque errare, neque falsum materialiter proferre, hoc enim nec peccatum esset, & ideo neque esset con-

contra diuinam bonitatem, quia Deus non vellet tale materiale mendacium,vel errorem: sed tantum permitteret,neque etiam esset contra veritatem,vel auctoritatem Dei, quia ille homo tũc non sentiret, nec loqueretur autoritate diuina, sed humana.

Responsio

Anselm.

Difficile quidem est implicationem contradictionis in hoc ostendere: nihilominus tamen nõ possum ita de Christo, seu Deo homine sentire, vt existimem potuisse vel in intellectu eius cadere errorem,vel in sermone mendacium etiam materiale,& sine culpa: quæ videtur esse sententia Anselmi lib.1 cur Deus homo,cap.15. & potest suaderi primo,quia licet hoc nude consideratum in ordine ad solam potentiã quasi physicam non videatur contradictionem inuoluere, consideratum tamen in ordine ad potentiam coniunctam diuinæ sapientiæ,& prudentię, videtur sane repugnare. Quia ad prudẽtem prouidentiam rationalis personæ pertinet,non admittere falsitatem,& deceptionem in propria natura, quãdo facile preueniri,& caueri potest,per vnionem autem facta est humanitas vere ac proprie natura VerbiDei, & Verbum,quod est persona illius naturæ, potest illam ita dirigere & gubernare, vt nunquam decipiatur,ergo. Secundo,quia in errore aut falsitate nulla potest esse ratio boni honesti, neq; ad illud potest conferre:sed Deus non potest in propria natura admittere, nisi quod honestum est, vel ad honestum confert: qua ratione vtitur Anselmus supra. Tertio quia talis error,si esset possibilis in diuina persona ratione assumptæ naturæ, nullum diminueret autoritatem talis personæ, per assumptam naturam loquentis. Si enim ex hoc solum,quod is qui loquitur, est persona diuina, nõ intrinsece sequitur ipsum nec decipi posse,nec decipere etiam sine peccato, fere nõ haberet Deus homo maiorem autoritatem in loquendo,quam homo purus, quia vterque decipi posset,nisi ex diuina reuelatione loqueretur,& vterque posset illa carere,& decipi, etiam sine culpa, existimando verum esse,quod nõ est, seu à Deo reuelari, quod vera reuelatione ostensum non est. Consequens autem videtur valde absurdum.

Christus de potentia etiam absoluta fidei,erraue nõ potuit.

SECTIO. IIII.

Vtrum in anima Christi fuerint habitus intellectuales.

HAec quęstio ex dictis facile definiri potest, nam ex actibus facile est habitus colligere: sicut ergo actum in naturalem, & supernaturalem distinximus:ita pari ratione potest distingui habitus.

Habitus naturales in intellectu Christi

Dico ergo primò in Christi intellectu fuisse habitus naturales. Hæc conclusio certa est apud Theologos in 3. dist.14. & patebit etiam ex dicendis disputatione sequenti,& infra etiam quæstione duodecima. Nunc solum aduerto primo, simpliciter loquendo,non esse certius esse habitus naturales in intellectu Christi,quam aliorum hominum, quia hoc nullo modo reuelatum est de Christo,& pendet ex principio generali omnibus hominibus non omnino certo. Si quis tamen hos habitus in alijs hominibus admitteret, A in Christo autem negaret,certe & temerarius esset, & suspectus in fide: & hoc modo intelligo cõclusionem esse certam,supposito scilicet principio philosophico,non solum probabiliori, sed fere euidenti. Secundo aduerto nomine habituũ comprehẽdi hoc loco tam species intelligibiles, quam habitus scientiarum,atque omne id, quod quid illud est,quod in intellectu manet per modum actus primi, & est principium recordationis,seu memoriæ,& reddit illum facilem,& prõpeum ad naturales actus scientiæ. Quanquam enim de his variæ versentur opiniones: tamen in genere quod aliquid sit in intellectu permanens per modum habitus,quo intellectualis memoria generetur,fere nullus dubitat:negari autem non potest,quin in anima Christi fuerit memoria intellectiua. Est enim hæc naturalis proprietas,& facultas animæ rationalis,& ostensum est ex definitionibus fidei fuisse in anima Christi omnes proprietates naturales humanitatis: sic ergo in genere omnino constat esse in intellectu Christi aliquid permanens per modum habitus naturalis. In particulari vero, quid illud fuerit, pendet ex opinionibus. In eis tamen ita loquendum est de Christo,sicut de alijs hominibus, vt supra dictum est:quia hoc pertinet ad cõsummatam humanæ naturæ perfectionem,& ita constat probabilius esse habere species intelligibiles naturales & habitus ab speciebus distinctos, &c.

Habitus infusus in intellectu Christi.

Dico secundo, etiam est in intellectu Christi habitus infusus intellectualis nomine habitus intelligo quodcunque principium actus, quod sit qualitas infusa intellectui,& in eo permanens, siue sit per modum luminis,siue per modum speciei,& siue habeat actum secundum semper coniunctum,siue non. Et hoc sensu existimo conclusionem esse ita certam, vt sit fidei proxima, neque negari posse sine nota erroris. Probatur ex dictis supra de habituali gratia Christi. Illa enim æque fere generalia sunt perfectionibus intellectus,siue voluntaris,vnde in locis Scripturæ, quæ de hoc loquuntur,ambæ coniunguntur, vt Isai.11. *Requiescet super eum Spiritus domini,spiritus sapientiæ & intellectus.* Vbi verbum,*requiescet*, indicat permanentiam per modum habitus. Et Ioannis.1. *Vidimus gloriam eius, plenum gratiæ & veritatis.* Item quia tam certum est lumen gloriæ datum esse animæ Christi ad videndum Deum,sicut alijs beatis.

Isai.11.

Ioan.1.

Denique ostensum est fuisse in anima Christi actus supernaturalis cognitionis,sed ad eliciẽdos huius modi actus connaturali, & perfecto modo requiritur habitus, ergo. Confirmatur, nam hac ratione in quocunque sancto est aliqua virtus intellectualis infusa, cur igitur non erit in CHRISTO? nulla sane est dubitandi ratio,neque aliquid inuenio, quod contra has veritates obijciam, quod responsione dignum sit,quanquam Paludan. in 3. distinct.13. quæstione secunda, multa in vtramque partem obijciat. An vero hic habitus sit vnus vel multiplex,in sequentibus disputabitur.

Palud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christus habuerit scientiam, quam habent beati vel comprehensores.

65. *Inf art 3. co. Et opu. 3. cap 223.*

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit scientia beatorum vel comprehensorum. Scientia enim beatorum est per participationem diuini luminis: secundum illud Psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen. Sed Christus B non habuit lumen diuinum tanquam participatum, sed ipsam diuinitatem in se habuit substantialiter manentem: secundum illud Coloss. 2. In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Ergo in Christo non fuit scientia beatorum.

¶ 2. Præterea, Sciẽtia beatorum eos beatos facit secundum illud Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum: & quem misisti Iesum Christum. Sed homo ille fuit beatus ex hoc ipso, quòd fuit Deo vnitus in persona: secundum illud Psal. 64. Beatus quem elegisti & assumpsisti. C Non ergo oportet ponere in ipso sciẽtiam beatorum.

¶ 3. Præterea, Sciẽtia duplex homini competit, vna secundum suam naturam, alia supra naturam. Scientia autẽ beatorum, quæ in diuina visione consistit, non est secundum naturam hominis, sed supra eius naturam. In Christo autem fuit alia supernaturalis scientia multò altior, scilicet sciẽtia diuina. Nõ ergo oportuit in Christo esse scientiam beatorum.

Sed contra, Sciẽtia beatorum in Dei cognitione consistit. Sed ipse plene cognouit Deum, etiam secundum quòd homo: secundum illud Ioannis. 8. Scio eum, & sermonem eius seruo. Ergo A in Christo fuit scientia beatorum.

a Respondeo dicendum, quòd illud, quod est in potentia, reducitur in actum per id, quod est actu: oportet enim esse calidum id, per quod alia calefiunt. Homo autem est in potentia ad scientiam beatorum (quæ in Dei visione consistit) & ad eam ordinatur sicut ad finem: est enim creatura rationalis capax illius beatæ cognitionis, in quantum est ad imaginem Dei. Ad hunc autem finem beatitudinis homines reducuntur per Christi humanitatem, secundum illud Hebræorum 2. Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari. Et ideo oportuit quòd cognitio beata in Dei visione consistens excellentissimè Christo homini conueniret: quia semper causam oportet esse potiorem causato.

Ad primum ergo dicendum, quod diuinitas vnita est humanitati Christi secundum personam, non secundum essentiam vel naturam: sed cum vnitate personæ remanet distinctio naturarũ. Et ideo anima Christi, quæ est pars humanæ naturæ, per aliquod lumẽ participatum à natura diuina, perfecta est ad scientiam beatam, qua Deus per essentiam videtur.

Ad secundum dicendum, quod ex ipsa vnione homo ille est beatus beatitudine increata, sicut ex vnione est Deus. Sed præter beatitudinem increatam oportuit in natura humana Christi esse quandam beatitudinem creatã, per quam anima eius in vltimo fine humanæ naturæ constitueretur.

Ad tertium dicendum, quòd visio seu scientia beata est quodammodo supra naturam animæ rationalis, in quantũ, scilicet propria virtute ad eam peruenire non potest. Alio vero modo est secundum naturam ipsius, in quantum scilicet secundum naturam suam est capax

In corp. artic. pax eius, prout scilicet est ad imaginẽ Dei facta: vt supradictum est. Sed sciẽtia increata, est omnibus modis supra naturam animæ humanæ.

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Thomas & probat, quia Christus est alijs beatitudinis causa, multo ergo magis eam habuit. Quæ ratio, est moralis demonstratio, non Metaphysica: & ideo difficultas, quam Caietanus mouet, necessaria non est, quãuis quæ occasione illius dicit, & quæ notat in solutione ad tertium vtilia sint, omnia tamen clara.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Christus habuerit scientiam inditam vel B infusam.

66. *Infra q 12 art 1. cor. & 3 d. 14 art. 1 q. 5. Et veri. q. 20. ar 2. c. fin. & ar. 3. & opu. 9. c 223. et ejusc 2. q. 8.*

DE tertiũ sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sit alia scientia indita, vel infusa præter scientiam beatã. Omnis enim alia sciẽtia comparatur ad scientiam beatam, sicut imperfectum ad perfectũ. Sed præsente cognitione perfecta excluditur cognitio imperfecta, sicut manifesta visio faciei excludit ænigmaticam visionem fidei, vt patet 1. Cor. 13. Cùm igitur in Christo fuerit scientia beata (vt dictum est:) videtur quod non potuerit in eo esse alia scientia indita.

Art. præcedent.

¶ 2. Præterea, Imperfectior modus cognitionis disponit ad perfectiorẽ: sicut opinio quæ est per syllogismũ dialecticum, disponit ad scientiam, quę est per syllogismum demonstratiuum. Habita autem perfectione non est vlterius necessaria dispositio: sicut habito termino, non est necessarius motus. Cũ ergo cognitio quæcunq; alia creata comparetur ad cognitionem beatam, sicut imperfectum ad perfectum, & sicut dispositio ad terminum: videtur quòd cum Christus habuerit cognitionem C beatam, quòd non fuerit ei necessariũ habere aliam cognitionem.

¶ 3. Præterea, Sicut materia corporalis est in potentia ad formam sensibilem, ita intellectus possibilis, est in potentia ad formam intelligibilem. Sed materia corporalis nõ potest simul recipere duas formas sensibiles, vnã perfectiorem, & aliam minus perfectam, ergo neque anima potest simul recipere duplicem scientiam, vnam perfectiorem, & aliam minus perfectam: & sic idem quod prius.

Sed contra est quod dicitur Colo. 2. quòd in Christo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.

b Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est*. decebat vt natura humana assumpta à Verbo Dei, imperfecta non esset. Omne autem, quod est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur ad actum. Intellectus autem possibilis humanus est in potentia ad omnia intelligibilia. Reducitur autem in actũ per species intelligibiles, quæ sunt quædam formæ cõpletiuæ ipsius, vt patet ex his, quæ dicuntur in tertio de Anima*. Et ideo oportet in Christo ponere scientiam inditam, in quantum per Verbum Dei, animę Christi sibi personaliter vnitæ, impressæ sunt species intelligibiles ad omnia, ad quæ intellectus possibilis est in potẽtia. Sicut etiã per Verbum Dei impressæ sunt species intelligibiles menti angelicæ in principio creationis rerum: vt patet per Augustin*. 2. super Genes. ad literam. Et ideo sicut in Angelis secundum eundẽ Augustin*. ponitur duplex cognitio (vna scilicet matutina, per quam cognoscũt res in verbo: & alia vespertina, per quam cognoscũt res in propria natura per species sibi inditas) ita præter scientiam diuinam & increatam, est in Christo secundum eius animam scientia beata, qua cognoscit Verbum & res in Verbo: & scientia infusa siue indita, per quã cognoscit res in propria natura per

Art. 1. huius quæst.

Lib. 3. text 32. & 38. tom. 2.

Li. 2. c. 8. tom. 3.

Li. 12. decima. Dei. c. 7. d medio tom. 5 Et lib. 4. super Genes. c. 24. tom 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta per ſpecies intelligibiles humanæ A
menti proportionatas.

Ad primum ergo dicendum, quòd viſio imperfecta fidei, in ſui ratione includit oppoſitum manifeſtæ viſionis, eoquòd de ratione fidei eſt, vt ſit de nõ viſis, vt in Secunda parte dictum eſt*. Sed cognitio quæ eſt per ſpecies inditas non includit aliquid oppoſitũ cognitioni beatæ. Et ideò non eſt eadem ratio vtrobique.

2.2.q.1.ar.4.

c Ad ſecundum dicendum, quod diſpoſitio ſe habet ad perfectionem dupliciter. Vno modo ſicut via ducens ad perfectionem, alio modo ſicut effectus à perfectione procedens. Per calorem enim diſponitur materia ad ſuſcipiendam formam ignis, qua tamen aduenient e, calor non ceſſat, ſed remanet quaſi quidam effectus talis formæ. Et ſimiliter opinio ex ſyllogiſmo dialectico cauſata, eſt via ad ſcientiam, quæ per demonſtrationem acquiritur: qua tamen acquiſita, poteſt remanere cognitio, quæ eſt per ſyllogiſmum dialecticum, quaſi conſequens ſcientiam demonſtratiuam, quę eſt per cauſam. Quia ille, qui cognoſcit cauſam, ex hoc etiam magis poteſt cognoſcere ſigna probabilia, ex quibus procedit dialecticus ſyllogiſmus. Et ſimiliter in Chriſto, ſimul cum ſciẽtia beatitudinis manet ſcientia indita, non quaſi via ad beatitudinem, ſed quaſi per beatitudinem confirmata.

Ad tertium dicendum, quod cognitio beata non fit per ſpeciem, quæ ſit ſimilitudo diuinę eſſentiæ, vel eorum quæ in diuina eſſentia cognoſcuntur: vt patet ex his, quæ in Prima parte dicta ſunt*: ſed talis cognitio eſt ipſius diuinæ eſſentiæ immediatè per hoc, quòd ipſa eſſentia diuina vnitur menti beatę, ſicut intelligibile intelligẽti, quę quidem eſſentia diuina eſt forma excedens proportionem cuiuſlibet creaturæ. Vnde nihil prohibet, quin cum hac forma ſuperexcedente, ſimul inſint rationali menti ſpecies intelligibiles proportionatæ ſuæ naturæ. B

1.p.q.12.art.2.

COMMENTARIVS.

DVpliciter poteſt aliqua ſciẽtia eſſe infuſa, vel per ſe, quia natura ſua poſtulat illum productionis modum, vel per accidens, quia licet acquiri poſsit, ex accidẽte infunditur. D. Tho. ergo de ſcientia per ſe infuſa loquitur, vt conſtat ex tota quæſtione ſequenti, præſertim arti. 4. Caietanus vero, neſcio quam differentiam inuenit inter nomen ſcientiæ *inditæ*, vel *infuſæ*. Ait enim ſcientiam dici infuſam, quando datur ſupra naturæ debitum, atque adeo diuerſa actione, qua illius ſubiectum creatum eſt, qualẽ dicit (& bene) fuiſſe ſcientiã infuſam animę Chriſti: inditam autem ſcientiam vocari dicit, quæ datur alicui ſimul cum ipſa natura, quia eſt connaturalis, & quaſi debita ipſi naturæ, atq; adeo quæ imprimitur eadem actione, qua ipſa natura creatur, vt eſt, inquit, ſcientia angelica. Sed quod ad verba attinet non immoror, quanquam exiſtimẽ has voces apud Theologos fere ſemper pro eadem vſurpari, & Latinè idem ſignificare, ſi tamẽ vox *indita*, Latina eſt. Quod vero ad rem attinet illud ſolum de productione ſcientię inditę per eandem actionem, qua producitur ſubiectum exiſtimo eſſe falſum, quia cum ſit qualitas à ſubiecto diſtincta, & ab illo effectiuè non reſultet, vt in materia de angelis oſtendi, etiam ſi connaturalis ſit ſubiecto, neceſſe eſt, vt ab agente diſtincta actione producatur. Vera ergo differentia ſolum eſt, quod ſcientia cum natura concreata ſiue infuſa, ſiue indita dicatur, interdũ eſt ſupra naturalem capacitatem, & debitum naturæ interdum vero eſt illi conſentanea.

b Reſpondet D. Tho. eſſe in Chriſto ſcientiam infuſam præter beatam. Probat, quia intellectus Chriſti eſt in potentia ad ſpecies intelligibiles, ergo, vt eſſet perfectus, debuit habere actum.

obiectio.

Sed contra, nam vel eſt ſermo de potentia naturali, & ſic non concluditur intentum, quia ad ſcientiam per ſe infuſam non eſt intellectus humanus in potentia naturali. Vel eſt ſermo de obedientiali, & hanc potentiam non oportet habere ſemper actum, quia neque eſt debitus, nec poteſt dari omnino adæquatus. Reſpondetur ex eodem D. Tho. q. 11. art. 1. ſermonem eſſe de potentia obedientiali. Sed (vt bene Caiet. hic, & ibi notat) non eſt intelligẽdum de potentia obedientiali in tota ſua latitudine, prout ad abſolutã Dei potentiam comparari poteſt, ſic enim recte procedit argumentum factum; ſed intelligendum eſt de hac potentia, vt pertinente ad perfectum ſtatum gratiæ, ſeu prout in eo ſtatu ſecundum legem Dei ordinariam reduci ſolet in actum, ac ſi diceremus animam eſſe in potentia ad gratiam, vel ad charitatem infuſam, eodem enim modo per intellectum eſt in potentia, vt in aliquo ſtatu perfecte cognoſcat res in proprio genere, ſeu per proprias ſpecies, & ita optimè procedit ratio D. Tho. & multo magis in Chriſto, quã in alijs, cui ratione vnionis poteſt hæc capacitas dici quodã modo naturalis.

Reſpondet D. Thom. Caietan.

c In

c In argumentis tractat D. Tho. an cum ſcientia beata poſsit eſſe ſimul alia ſcientia de eiſdem rebus per beatã cognitis, quæ quæſtio facilis eſt, & communis alijs beatis, & ita argumenta omnia clara ſunt, & non indigent expoſitione. Notanda vero eſt ſolutio ad ſecundum, vbi D. Thomas ſentit actum opinionis eſſe poſſe ſimul cum ſcientia, & Caietanus in re idem affirmare videtur, quãuis in modo loquendi neget. Sed de hoc alias. A

ARTICLVS. IIII.

Vtrum Chriſtus habuerit aliquam ſcientiam acquiſitam.

67. *Infr. q.12. art.12. & q.15. ar.8. & ſupr. 3. d.25. q.1 3 diſt.14. ar.3. q.5.3 & diſt. 8. ar.3.5. & Verit. q.20 ar.3.1.*

AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd in Chriſto non fuerit aliqua ſcientia experimentalis acquiſita. Quicquid enim Chriſto conueniens fuit, excellẽtiſsimè habuit: Sed Chriſtus non habuit excellentiſsimè ſcientiam: acquiſitam nõ enim inſtitit ſtudio literarum, quo perfectiſsimè ſcientia acquiritur: dicitur enim Ioan. 7. Mirabãtur Iudęi dicentes, Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit? Ergo videtur quod in Chriſto nõ fuerit aliqua ſcientia acquiſita. B

¶ 2. Præterea, Ei quod eſt plenum, non poteſt aliquid ſuperaddi. Sed potentia animæ Chriſti fuit impleta per ſpecies intelligibiles diuinitus inditas, vt dictum eſt*. Ergo non potuerunt ſuperuenire eius animæ aliquę ſpecies acquiſitæ. C

Ant. præced.

¶ 3. Prętereá, In eo qui iam habet habitum ſcientiæ, per eà, quæ à ſenſu accipit, non acquiritur nouus habitus (quia ſic duæ formæ eiuſdem ſpeciei ſimul eſſent in eodem) ſed habitus qui prius inerat, confirmatur & augetur. Ergo cùm Chriſtus habuerit habitũ ſcientiæ inditæ, nõ videtur quod per ea, quæ ſenſu percepit, aliquam aliam ſcientiã acquiſierit.

Sed contra eſt, quòd Hebræo. 5. dicitur: Cùm eſſet Filius Dei, didicit ex his, quæ paſſus eſt obedientiam. Gloſ. id eſt, expertus eſt. Fuit ergo in Chriſto aliqua experimentalis ſcientia, quę eſt ſcientia acquiſita. A

Gloſſ. interlin. ibidem.

b Reſpondeo dicendum, quòd vt ex ſupradictis* patet, nihil eorum, quæ Deus in noſtra natura plantauit, defuit humanæ naturæ aſſumptæ à Dei Verbo. Manifeſtum eſt autem, quod in humana natura Deus plantauit non ſolum intellectum poſsibilem: ſed etiam intellectum agentem. Vnde neceſſe eſt dicere, quòd in anima Chriſti fuit non ſolum intellectus poſsibilis, ſed etiam intellectus agens. Si autẽ in alijs Deus & natura nihil fruſtra faciunt (vt Philoſophus dicit in. 1. de Cęl.) multò minus in anima Chriſti aliquid fuit fruſtra. Fruſtra autem eſt quod non habet propriam operationẽ, cùm omnis res ſit propter ſuam operationem: vt dicitur in 2. de cœlo. Propria autem operatio intellectus agentis, eſt facere ſpecies intelligibiles actu, abſtrahendo eas à phantaſmatibus: vnde dicitur in 3. de Anima, quòd intellectus agens eſt, quo eſt omnia facere. Sic igitur neceſſe eſt dicere quòd in Chriſto fuerint aliquæ ſpecies intelligibiles, per actionem intellectus agentis in intellectu poſsibili eius receptæ: quod eſt eſſe in ipſo ſcientiam acquiſitam, quam quidam experimentalem nominant.

art.1. huius q. & q.5.

Lib.1. de cæl.12. & lib.2 tex. 59.to.2.

Libr.2. de cœlo, tex. 17.tom.1.

Li.3. de anima tex. 18.tom.2.

Et ideo quanuis aliter alibi ſcripſerim* dicendum eſt, in Chriſto fuiſſe ſcientiam acquiſitam: quę propriè eſt ſcientia ſecundum modum humanum, non ſolum ex parte ſubiecti recipientis; ſed etiam ex parte cauſæ agentis. Nam talis ſcientia ponitur in Chriſto ſecundum lumen intellectus agentis: quod eſt animæ humanæ connaturale. Scientia autem infuſa attribuitur animæ humanæ ſecundum lumen deſuper infuſum: qui modus cognoſcendi eſt proportionatus naturæ angelicæ. Scientia vero beata, per quam ipſa Dei eſſentia videtur, eſt propria & connatu

3. ſententi. di.14.q.3. art.3.

Universidad de Deusto. Biblioteca

1 p. q 12. art. 4.

ralis soli Deo, vt in prima Parte dictum est*.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm duplex sit modus acquirendi scientiam, scilicet inueniendo & addiscendo, modus qui est per inuentionem, est præcipuus: modus autem, qui est per disciplinam, est secundarius. Vnde dicitur in primo Ethicor*. Ille quidem est optimus, qui omnia per seipsum intelligit: bonus autem rursus est ille, qui bene dicenti obedit. Et ideo Christo magis competebat habere scientiam acquisitam per inuentionem, quàm per disciplinam, præsertim cùm ipse daretur à Deo omnibus in doctorem: secundum illud Ioel 2. Lætamini in domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem iustitiæ.

lib. 1. c. 4 in fi. to. 5.

Ad secundum dicendum, quòd humana mēs duplicem habet respectum. Vnum quidem ad superiora: & secundum hunc respectum, anima Christi fuit plena per scientiam inditam. Alius autem respectus eius est ad inferiora, id est, ad phantasmata, quæ sunt nata mouere mentem humanam per virtutem intellectus agentis. Oportuit autem, quòd etiam secundum hunc respectum anima Christi, scientia impleretur: non quin prima plenitudo menti humanæ sufficeret secundum seipsam: sed oportebat eam perfici etiā secundum comparationem ad phantasmata.

C

Ad tertium dicendum, quòd alia ratio est de habitu acquisito, & de habitu infuso. Nam habitus scientiæ acquiritur per comparationem humanæ mentis ad phantasmata: vnde secundum eandem rationem non potest alius habitus iteratò acquiri. Sed habitus scientiæ infusæ est alterius rationis: vt pote à superiori descendens in animam non secundum proportionē phantasmatum. Et ideo non est eadem ratio de vtroque habitu.

COMMENTARIVS.

DVplex potest esse sensus quæstionis huius, prior, an in Christo fuerit scientia natura sua acquisita, siue ab ipso acquisita fuerit, siue aliunde habita, vt fuit in Adam. Posterior est, an in illo fuerit talis scientia, & tali modo, scilicet per proprios actus paulatim comparata, & hic posterior est manifestus sensus D. Thom. vt patet ex corpore articuli. Quid autem nomine scientiæ intelligat non satis constat, potest enim intelligere vel proprium habitū scientiæ in rigore sumptum (vt Caieta. illum intelligit, & videtur sane mens eius) vel generaliter quencunque habitum in intellectu acquisitum, siue sit species, siue quiduis aliud, de quo magis videntur procedere probationes D. Thomæ.

b Assertio ergo est, fuisse in anima Christi huiusmodi scientiam acquisitam, ne intellectus agens in Christo fuerit otiosus. Quæ ratio, vt constat, summum probat comparasse Christum aliquas species intelligibiles per actionem intellectus agentis, eadem enim potest ad Adamum applicari. Sed de hac re infra disputandū est latius.

B

Argumenta D. Thomæ solum procedunt contra priorem sensum quæstionis, & ideo difficultatem non habent.

DISPVTATIO. XXV. in tres sectiones distributa.

De triplici scientia animæ Christi quoad quæsitionem, an est.

OStendimus disputatione præcedēti in Christo esse scientiam creatam. Sequitur, vt videamus quotuplex illa sit, tractaturi postea, quid vnaquæq; sit, ordinem D. Thom. sequentes. In hac vero quæstione non distinguemus actum, & habitum scientiæ supponentes eā dem esse de vtraque rationem, vt ex fine præcedentis disputationis constat.

SECTIO. I.

Vtrùm anima Christi à principio creationis suæ fuerit beata.

DIfficultas huius q. posita est in tēpore, quo Christus dūs cœpit habere hanc scientiam. Nam quod nunc illam habeat, & saltēm à tempore mortis suæ illam habuerit, de fide certum est, neque aliquem qui in Christum credat, inuenio in hoc dubitasse, cum per mortem Christi aliis etiam iustis aperta sit ianua cœli, vt infra ostendetur, & cum Latroni ipse promiserit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Et cum gloriosa Resurrectio corporis fuerit euidens testimonium gloriæ ipsius animæ. Quod ergo in quæstionem verti possit solū est, an in tēpore vitæ mortalis hac eadē scientia potius fuerit. Hæretici enim, qui Christo ignorantiam tribuūt multarum rerum, quas prius non cognouit, & postea paulatim didicit, consequenter negant habuisse semper hanc scientiam beatā, in quem errorem multi ex hæreticis huius tēporis lapsi sunt, præsertim Lutherus, Caluinus, & Zuin-

glius. Fundamenta eorum (si quæ esse possunt) statim attingemus.

Dico ergo primo, Animam Christi dñi, etiam eo tempore quo fuit coniuncta corpori mortali, habuisse scientiam beatam. Ita sentiunt Theologi statim citādi. Et probatur testimonijs Scripturæ sacræ, quæ licet per se singula non cogant, tamen simul sumpta, & adiunctis Patrum testimonijs magnam fidem faciunt. Ioan. 1. *Deum nemo vidit vnquam. Vnigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarrauit.* Ac si apertius diceret, *Vnigenitus*, qui videt *ipse enarrauit*: Et sicut per humanitatem, & dum in mortali vita viueret, enarrauit: ita per eandem humanitatem, & eodem tempore vidit. Ita fere Ioan. 1.

Augustin. Cyril. Chrysost.

Augustin. tract. 3. in Ioan. & colligitur etiam ex Cyril lib. 1. in Ioan. c. 11. & Chrys. hom. 14. in Ioan. cui consonant verba Christi Ioan. 3. *Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur*, Vbi aperte loquitur de se homine, & ad eundem sensum exponitur, quod statim subdit, *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo.* Vbi verbū *ascendit*, nō est præsentis temporis, sed præteriti, vt constat ex verbo Græco, ἀναβέβηκεν, dicitur ergo Christus secundum humanitatem ascendisse, & esse in cœlo non corporeo ascensu sed visione beata, quia priori modo nondum ascenderat, neque ille ascensus potuit conuenire Christo secundum diuinitatem, quia in illam non cadit ascensus ratione sui. Simile est illud Ioan. 8. *Ego quæ vidi apud Patrem, loquor.* Et Ioan. 12. *Vbi ego sum, illic & minister meus erit*, id est in gloria. Et c. 14. *Vt vbi ego sum, & vos sitis.* Accommodatur etiā illud Psalm 40. *Beatum faciet illum in terra*: nā Psalmus ille de Christo exponitur Ioan. 13. Et confirmari potest: nam gloria Transfigurationis signū fuit gloriæ latētis in anima, vt Patres omnes tradunt, exponentes illud mysterium, vt infra suo loco videbimus. Ex dictis etiam testimonijs sumitur bona ratio, nam Christus futurus erat autor diuinæ doctrinæ, & doctor præcipuus mysteriorum Dei, ergo oportuit, vt nō tantum audita, sed à se visa narraret. Sed hæc assertio magis cum sequenti confirmabitur.

Ioan. 1. Ioan. 8. et 12. & 14. Psalm. 40 Ioan. 13

Dico ergo secundo, Anima Christi vidit Deū à primo instanti creationis suæ. Ita docent Theologi omnes in 3. d. 14. D. Tho. hic, & infra q. 15. art. 10. 3 4. art. 4. Canus latè lib. 12. de locis, c. 14. & sequitur fere ex præcedenti conclusione, quia non est maior ratio de vno tempore vitæ mortalis, quam de alio. Nam visio beata non magis impediri poterat infantili corpore, quam passibili, cum supra vtriusq; statum sit, & à neutro statu corporis pendeat. Alioqui vero fons & primaria

C

Christus à primo suæ conceptionis instanti scientiā & visionē habuit beatam.

corporis pendeat. Alioqui vero fons & primaria ratio illius visionis eadem fuit semper in Christo à principio conceptionis, scilicet vnio hypostatica. Et ita probatur optimè hæc conclusio ex illo eā. Et ita probatur optimè hæc conclusio ex illo Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis.* Vbi indicatur (vt supra cum D. Tho. & Theologis) gloriam & plenitudinem gratiæ & veritatis datam esse Christo homini, quia est vnigenitus Patris, & ita esse veluti proprietatem manantem ab vnione: ergo sicut à primo instanti conceptionis ille homo fuit vnigenitus Patris: ita ex tunc habuit gloriam, & gratiam consummatam in gloria & visione Dei. Ita colligitur ex Athanas. oratio. 4. contra Arian. & in libro de salutari Christi aduentu, & de humanitate Verbi; clarius & breuius ex Damasce-

D. Thom. Canus. Ioan. 1. Athanas. Damasce.

A no libro 3. de fide, c. 21. Vbi *propterea*, inquit, *eos qui dicunt Christum vetum incrementum in sapientia accepisse, consequenter negare vnionem factam esse à primo illo carnis ortus momento: tunc*, inquit, *facta est, quid tandē afferri potest quin omnibus prorsus sapientiæ, gratiæque opibus affluxerit* &c. Confirmari potest ex illo Ieremiæ 31. *Fœmina circundabit virum*, scilicet sapietia, vt supra cum Hieronymo exposuimus: in Scripturis autem non dicitur hoc modo vir, nisi qui videt Deum, reliqui enim, vt paruuli existimantur, iuxta illud 1. Corinth. 13. *Postquam autem factus sum vir, euacuaui, quæ erant paruuli.* Confirmatur secundo ex illo Psalmo. 21. *In te proiectus sum ex vtero.* Quæ verba de Christo intelligit Eusebius libro 10. de demonstrat. Euangel. cap. vltimo. Et introducit Christum dicentem ad Patrem, *Ex tunc te Deum meum iam videbam.* Denique accommodatur illud Psalm. 65. *Beatus quem elegisti & assumpsisti.* Quod de humanitate Christi intelligit Augustinus indicans in ipsa assumptione, plenā fuisse gloria & beatitudine. Idem sentit lib. 83. quæstio. q. 65. & lib. 4. de consensu Euangelist. capite vltimo in fine. Vbi cum dixisset, nullum mortalem hominem posse in hac vita videre Deum, subdit, *Quia maxime proprietate differt à cæteris homo, cuius suscepione Verbum caro factum est.* Denique Richardus de sancto Victore libro secundo de Emanuel, cap. 21. *Quod nos*, inquit, *expectamus in consummatione, illi datum est in sua conceptione.* Ad hoc etiam confirmandum afferri possunt omnia, quæ supra adduximus super articulum duodecimum quæstionis septimæ diui Thomæ, ex Patribus exponentibus locum Lucæ. 2. *Proficiebat sapientia.* Et docentibus non ita in se proficisse, vt aliquid denuo didicerit, de quo testimonio dicemus plura infra q. 12. Afferri etiam possunt, quæ disputat. 18. & 21. de plenitudine gratiæ Christi attulimus, quam à principio conceptionis obtinuisse probauimus. Denique afferri possunt, quæ statim q. 10. ar. 2. D. Tho. dicemus de illo testimonio Mat. 13. *De illa die nemo scit, neq; filius.*

Damasce. Ieremi. 31. 1. Cor. 13. Psalm. 21. Eusebius. Psalm. 65 Augustin. Richard. Luc. 2.

Vltimo addere possumus rationes, prima quę ex dictis testimonijs Scripturæ sumitur, est quia Christus semper fuit Filius Dei naturalis, ergo hæres, ergo possessor, neque enim tempore indigebat ad fruendum hæreditate: neque interuentura erat mors patris, vt filius in possessione mitteretur, neque propter ætatem impediri poterat, vt supra ostensum est. Secunda, quia non est credibile diuinam personam non statim ditasse naturam suam omnibus donis gratiæ & gloriæ, & omnem contrariam imperfectionem ab anima sua abiecisse: carere autem felicitate, magna est imperfectio, quæ nec nobis erat necessaria, nec diuinam personam decebat.

Dices, imo fuit nobis & ipsi necessaria propter maiorem perfectionem, scilicet, vt sibi, & nobis mereri posset, & pro nobis dolere & tristari. Respōdetur, quod ad ipsum attinet, melius ipsi fuit se semper fuisse beatum, quam beatitudinem mereri, præsertim cum beatitudinem quodammodo sibi connaturalem haberet ratione vnionis. Adde si oportuisset sibi mereri beatitudinē, potuisset hoc facere, etiamsi nullo tempore ea caruisset, vt inferius quæstio. 19. ostendemus: vnde quod ad nos pertinet, potuit simul esse viator, &

obiectio. Responsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

comprehensor,& ita pro nobis mereri,& pro nobis satisfacere, & veram tristitiã & dolorem pro nobis suscipere absque carẽtia beatitudinis. Tertia ratio sumitur ex D.Tho.hic,quia Christus est caput influens in omnes gratiam & gloriam,ergo debuit ipse multo magis esse ornatus gratia, & gloria. Cui adde, quod à principio conceptionis fuit caput etiam Angelorum,quod statim ipsi iussi sunt adorare,vt dicitur ad Hebræ. 1. ergo non est credibile fuisse caput in inferiori statu gratiæ aut gloriæ,quam Angeli erant. Vnde cõfirmam nam Angeli sancti patrum post creationem suam acceperunt gloriam,in tertio,vel(vt alij volunt)in secundo instanti, ergo anima Christi illos superauit, & à primo instanti Deum vidit. Tandem coniectura quæ ex D. Thoma hic colligitur,optima est, quia Christus de iustitia meruit alijs gratiam,& gloriã. Ergo decuit vt à principio ipse haberet gratiam & gloriam, quia licet visio Dei proprie & per se non requiratur ad meritum:tamen in eo qui est perfectissimum principium omnis meriti,quique ad suam sanctificationem non indigebat merito,conuenientissimum fuit, vt gratia consummata esset illi principium meriti. Vnde cõfirmatur, quia Adam eo quod futurus erat naturale principium generis humani, creatus fuit a principio perfectus in naturalibus, ergo Christus, qui est supremus autor gratiæ, & gloriæ,debuit à principio suæ conceptionis habere gratiam & gloriam summe perfectam.

Hebr.1.

Dubium.

Sed quæres qua certitudine hæc doctrina tenenda sit. Aliqui existimant simpliciter esse de fide. Sed nõ videtur, quia Scripturæ testimonia nõ sunt adeo expressa,quin alijs modis explicari possint,& nulla etiam extat de hac re Ecclesiæ definitio,neque etiam traditio est satis aperta,nam licet Theologi in hac veritate asserenda consentiant:non tamen illam affirmant,vt dogma fidei, & ferè eodem modo loquuntur sancti Patres: & ideò alij solum dicunt esse opinionem ita veram, vt contrarium opinari temerarium sit. Et hæc cẽsura est mitissima omnium,quæ dari possunt:existimo enim contrariam sententiam etiam erroneam,& proximam hæresi esse, quia Scripturæ testimonia adiunctis expositionibus,& testimonijs Patrum,& consensu Doctorum omnium Catholicorum sufficiunt ad hanc certitudinem præstandam.

Responsio.

Sed contra hanc veritatem obijci solent varia loca Scripturarum,quæ partim tractata sunt, cũ de gratia ageremus, partim attingentur in sequẽtibus. Nunc solum obijcitur illud Luc.22. *Nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Ergo ante passionem non intrauit in gloria. Vnde Ioan.7.dicitur: *Nondum erat Spiritus datus, quia nondum erat Iesus glorificatus.* et ideo Ioan.17. orat ipse Christus. *Clarifica me Pater,* &c. Respondetur hæc testimonia intelligi de gloria Resurrectionis,& Ascensionis,& de manifestatione & exaltatione nominis Christi,vt Patres omnes intelligunt.

Obiectio.

Luc.22.

Ioan.7. & 17.

Respon.

Dices gloria corporis & animæ coniuncta nec cessatio sunt,si corpus & anima inter se sint coniuncta,manat enim gloria corporis ex gloria animæ, vt Theologi docent cum Augu. Epistola 56. Respondetur tunc quidem debitã gloriam corpori Christi a principio conceptionis: non tamen

Obiectio.

August. Respon.

A ratione gloriæ animæ,sed etiam ratione vnionis tamẽ propter nostram redemptionem, diuina dispensatione,illa ad tempus caruisse,cuius rei significationem quandam in Transfiguratione tradidit,vt dictum est.

SECTIO. II.

Vtrum in anima Christi sit scientia connaturalis animæ humanæ.

IN hac quæstione,sicut in præcedenti dixi,nulla est difficultas de hac scientia secundum se, seu absolute consideratã,sed solum in tempore & modo,quo Christi anima cœpit habere hanc scientiam. De qua re nihil hoc loco dicam,quia pẽdet ex multis,quæ circa q.11. D.Tho.tractãda sunt, vbi hoc melius expedietur: & ideo hic breuissimè dicendum est, certum omnino esse Christũ dum habere scientiam connaturalem animæ humanæ. Ita docent omnes Theologi in 3.d.13.& 14. Quanuis Bonau.& Richard. soleant in contrarium citari,quia negant fuisse in Christo scientiam acquisitam. Sed non est credibile eos esse locutos de substantia ipsius scientiæ(vt ita dicam) sed de modo acquirendi illam,vt ex sequenti sectione,& magis ex disputat.18.constabit. Vnde sine magno errore negari hæc veritas nõ potest, quia(vt supra late citatũ est)in Christo est scientia humana cũ omni proprietate, & perfectione illi connaturali: sed scientia humana est vna ex maximis perfectionibus humanæ naturæ,ergo. Deinde supra ostendimus fuisse in intellectu Christi actus intellectus naturales, ergo maxime actus scientiæ,ergo. Tertio,quia habuit virtutes morales connaturales homini, ergo & prudentiam naturalem,ergo pari ratione alias scientias. Deniq; Angeli habent scientiam sibi connaturalem, eandem habent beati, habuit etiam Adam in statu innocentiæ, & in vniuersum perfectio gratiæ nõ destruit perfectionem naturæ,ergo. Neque contra hoc occurrit noua obiectio præter eas,quæ fieri solent de beatis,quas tetigit D.Tho. supra artic.1.huius quæstionis.

In anima Christi scientia acquisita, seu connaturalis.

Sed obseruandum est primo,nomine scientiæ hic intelligi omnes virtutes intellectuales, scilicet intellectum,seu habitum principiorũ,de quo nulla potest esse dubitandi ratio,cũ assensus principiorum sint maxime euidentes, & connaturales homini:sapientiam deinde,ac scientiam. De quibus solum potest dubitari,quia in hominibus non sunt sine admixtione opinionum,& incertitudinis. Dicendũ vero est in Christo fuisse quoad conclusiones euidentes,quæ per lumen naturæ certæ esse possunt;in ijs vero rebus,de quibus lumen naturæ consequi nõ potest euidentem cognitionem,assecutus est,quidquid ratio naturalis consequi potest,& omnes rationes probabiles, aut verisimilia iudicia opinionum omnium:non tamen per hæc de veritate ipsa iudicabat,sed vel sustinebat assensum,vel de probabilitate,quæ eui dens esse poterat,iudicium ferebat. Præterea cõprehendi etiam potest prudentia,de qua iam dictum est. Et vltimo etiam artem complectimur, quæ vt est intellectualis virtus, etiam pertinet ad absolutam perfectionem intellectus, & fortasse à scien

Quid nomine scientiæ connaturalis intelligatur.

In Christi arsfactibilium fuit.

In Christo scientia ex perimẽtalis.

tia non multum distinguitur, nisi in materia factibili,ait autem D.Tho.infra q.13.artic.2. ad 3. fuisse in Christo scientiam omnium factibilium. Nec refert,quod ars videtur esse coniuncta cum vsu,nam licet ipsa dirigat vsum:non tamen ab illo essentialiter pendet, tota enim perfectio artis,quæ ad intellectum spectat, sine vsu haberi potest.

Obseruandũ secundò est,scientiam hanc connaturalem generaliter dictam, prout cõprehendit omnem naturalem cognitionem euidentem, duplicẽ distingui posse; est enim quædã cognitio, quæ vocatur experimentalis, & potissimum versatur circa singularia,quæ per sensum experimur, ex quo intellectus accipit euidentẽ cognitionem in ipsa experientia fundatam. Alia est cognitio euidens conclusionum ex propijs principijs naturali lumine euidentibus, quæ proprie vocatur, seu merctur nomen scientiæ, hic verò vtrunque genus cognitionis sub hac voce comprehendimus: nam cum vtraque harum cognitionum naturalis sit homini, & perfectionem afferat sine imperfectione, vnioni aut beatitudini repugnanti; dubium non est,quin vtraque fuerit in Christo, vt latiùs.q.12.tractabitur.

SECTIO. III.

Vtrum fuerit semper in anima Christi scientia rerum in proprio genere supernaturalis, & per se infusa.

TRactaui prius de scientia naturali, quam de hac infusa,vt ratio dubitandi,& opinionum varietas, quæ hic esse potest, melius intelligatur. Ratio enim difficultatis est, quia per scientiam beatam, & naturalem habet anima Christi omnem cognitionem, & perfectionem, quæ vel ex Scripturis,vel ex dignitate personæ, vel ex munere Redemptoris,vel ex capacitate intellectus humani,vel deniq; ex quouis alio indicio,vel signo colligi potest. Habet enim per illas duas cognitiones perfectionem naturæ debitam, & gratiæ, & consequenter habet actum respondentem capacitati naturali intellectus, & obedientiali, habet cognitionem rerum omnium naturalium, & supernaturalium, contingentium, & liberarum: quorsum ergo necessaria est alia scientia?

Bonau. Richard. Alenf. Almayn. Gab.

Propter hoc quidam Theologi videtur apertè negare habuisse animam Christi hanc scientiam. Ita sentiunt Bonau. & Richard.in 3.d.14.art 3. q.1. &.2.quanquam enim concedant habuisse Christum scientiam infusam: aperte tamen sentiunt illam fuisse naturalem, & infusam per accidens: propterea enim negant ibidem Christum aliam scientiam sibi acquisiuisse; & idem sentit Alens.3.p.q.13.mem.1.&.2. quia non aliter ponit scientiã infusam in Christo, quàm in Adamo, & ferè eodem modo loquuntur alij Nominales, vt Almai.Gab & alij in 3.d.14

Scot. Durand.

Scot. verò ibi.q.3.& Duran.q.3.&.4. mediam quandam videntur habere opinandi rationem, nam circa res naturales,quę per naturalem scientiam humanã cognosci possunt, non putant habuisse Christum aliam scientiam per se infusam: circa alias verò res,quæ naturaleni capacitatẽ humani intellectus superant,illam videntur admittere fortasse, vt non tantum in Verbo, sed etiam in proprio genere cognoscãtur. Sed hoc iam pertinet ad quæstionem de obiecto huius scientiæ infusæ,quæ infra.q.11.tractanda est:omissis ergo his opinionibus.

Anima Christi habuit scientiam infusam. D.Thom. Caiet. Capreol. Palud. Marsil.

Dico primo, Christi animæ datam esse scientiam per se infusam distinctã à beata, & à naturali. Hæc est sententia D.Thom.hic, & tota.q.11. quam ita intelligunt,& sequũtur Thomistæ omnes, Caiet. Capreol.in.3.d.14.q.1.art.1. concl.1. & art.3. ad argumenta contra illam. Palud. ibi q.1.idem Marsil.q.10.art.1.& alij. Ex Scriptura, & Patribus non potest hæc conclusio efficaciter probari, vt ostendit ratio dubitandi in principio posita. Nam licet ex Scriptura constet Christum sapientissimum sapientia plusquam humana, & infusa,quia cognoscebat cogitationes hominũ, & reuelabat diuina, & supernaturalia mysteria, & futura contingẽtia,& Luc.2. Adhuc Infans,*sedebat in medio Doctorum,& stupebant omnes super prudentia,& responsis eius.* Vnde Ioann.7 quidam interrogabant: *Vnde hic literas scit, cum non didicerit?* quanuis hoc (inquam) ita sit:quia tamen omnes hi effectus, vel demonstrationes sapientiæ proficisci potuerunt ex sola scientia beata, ideo non potest ex illis efficaciter cõcludi alia scientia per se infusa. Arguitur ergo ratione probabili, & pro materiæ qualitate sufficienti. Primo, quia Christus non solùm erat comprehensor,sed etiam viator:ergo etiam,vt viator debuit habere cognitionem aliquam supernaturalem,quia visio est propria scientia comprehensoris. Secundo,quia hæc scientia possibilis est, & expedit pluribus modis cognoscere creaturas,atque adeo non tantùm in Verbo,sed etiam in ipsis per proprias earum species. Propter quam causam August.4. Genes. ad lit.c.23.&.24. duplicem scientiam in Angelis distinguit:*Matutinam, & vespertinam:* & huc etiam tendit ratio D. Tho.in art.3. pertinere ad perfectionem proportionatam intellectui creato, tam secundum se,quàm eleuato per gratiam, vt cognoscat res per proprias species, vt ibi exposuimus. Et hæc conclusio magis cum sequenti confirmabitur.

Luc 2. Ioan.7. August.

Scientia infusa Christi ab instanti conceptionis. Hebr. 10. Psalm.39. Isai.7.

Dico ergo secundò, Christi anima habuit hãc scientiam à primo instãti suæ creationis. Ita sentit D.Tho.& omnes,qui illam ponũt. Et probari potest ex præcedenti, addito testimonio Paul.ad Heb.10. vbi de Christo dicit: *Ingrediens mundum dicit,hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi,&c.* Ex Psal.39. & infra subdit *In qua voluntate sanctificati sumus,* satis significans in ipso ingressu, atque adeo in primo momento conceptionis suæ cognouisse Christi animam voluntatem Patris, & mysteria nostræ redemptionis, & voluntariè obtulisse vitam pro hominibus,& per illam voluntatem,nostram sanctificationem meruisse. Hinc ergo satis probabiliter colligitur illã cognitionem ad hanc scientiam per se infusam pertinuisse, fuit enim sine dubio supernaturalis cognitio, cùm esset de supernaturalibus mysterijs, & cum illa fuerit fundamentum meriti, credibile est non fuisse tantum visionem comprehensoris; sed cognitionem aliam scientiæ infusæ. Facit etiam illud Isai.7. *Butyrum, & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum,* vbi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hiero. Hiero. id est: *Adhuc puer hæc sciet*, quæ scientia electiua melius accommodatur scientiæ infusæ. Denique faciunt illa communia testimonia Isai. 11. *Egredietur virga, &c. & requiescet super illum, &c.* Et
Isai. 11. ad Colos. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, &*
Coloss. 2. *scientiæ Dei.* Ratio verò est sæpe iam tacta. Primo, quia tota hæc sapientia data est Christo ratione vnionis, quam à principio habuit, & neque illi fuit necessarium, nec nobis vtile illa carere aliquo tempore. Secundò, quia hæc scientia aliquo modo pertinet ad perfectum statum beatificum animæ Christi, non quidem, vt essentialis; sed quasi accidentalis perfectio, quæ, cùm non pendeat à corpore, statim dari debuit. Imò addit Marsil. suprà hãc scientiam infusam manare à beata, vt à causa efficiente: quod videtur gratis, & sine fundamento dictum: quia actus secundus alterius, vel cognitionis non efficit aliquid, nisi fortasse interdum habitum; qui similes actus producat. Satis ergo est, si dicamus hanc scientiam esse conuenientem dispositionem, vel perfectionem intellectus beati. Tertiò argumentari possumus, quia in Christo etiam pertinuit hæc scientia ad perfectum statũ viatoris; quia, licet sit etiam perfectio comprehensoris: tamen quatenus respectu Dei, est abstractiua cognitio, est magis accõmodata ad statum viatoris; Christus autem à primo instanti suæ conceptionis fuit perfectè viator, & comprehensor. Deniq; Angelis in primo instanti suæ creationis infusa est scientia illis connaturalis, sed hæc scientia est etiam cõnaturalis Christo ratione vnionis, ergo.

Dubium. Ratio dubitãdi in principio posita ex dictis satis est expedita. Quæret verò fortasse aliquis, quo gradu certitudinis tenenda sit doctrina posita. Nonnulli enim Theologi temerarium esse dicũt negare hãc scientiam. Sed vereor ne hoc temerè dictum sit, quia vbi nulla est autoritas Scripturæ, vel Patrum, quæ multum vrgeat, & graues Theologi inter se dissident, solumq; coniecturis vtuntur, non video, cur temeritatis nota inurenda sit.

Responsio. Negare igitur omnẽ scientiam infusam in anima Christi esset plusquam temerarium, & erroneum, quia scientia beata etiam est infusa: negare verò scientiam supernaturalem, & per se inusam distinctam à beatâ, est quidẽ falsum, & minus probabile; nullam verò meretur grauiorem cẽsuram, præsertim in eorum opinione, qui asserunt habuisse Christum ab initianti conceptionis scientiam per se infusam. Nam si quis negando hanc scientiam per accidens infusam, negaret etiam aliam, multo minus probabiliter loqueretur, & non sine temeritate, quia nullus Theologorum ausus est ita opinari: multum enim derogat ille modus dicendi perfectioni debitæ animæ Christi, & eam in hoc facit inferiorem Angelis, quod nec veritati, nec pietati consentaneum est, nec Paulo dicenti minoratum quidem esse ab Angelis propter passibile corpus, non propter defectum perfectionis, quæ ad animam pertinet.

Dubium. Vltimò dubitari hic poterat, an præter has tres scientias habeat aliam Christi anima. Alexand. enim 3. p. quæst. 13. mem. 1. & 2. videtur addere quandam aliam scientiam, quam vocat vnionis, & indicat esse distinctam à beata, & perfectiorẽ illa. Sed, vt rectè dixit D. Tho. in hac q. art. 1. ad 3.
Responsio. D. Thom. quatenus ipsa scientia beata, vel infusa posita denominari scientia vnionis, quatenus per ipsam scitur, & cognoscitur ipsa vnio, vel quatenus ratione vnionis data est: tamen fingere distinctam scientiam à prædictis, omnino superfluũ, & præter rationem est: quia scientia conuenit Christo ratione naturæ, id est, in aliqua natura; vnde necesse est, vel creatam esse, vel increatam; si sit increata, non pertinet ad scientiam humanitatis, de qua agimus: si autem creata sit, vel est clara visio Dei in seipso, & hæc est scientia beata, vel est scientia creaturarum per proprias species, & Dei tantùm abstractiua; & hæc esse potest, vel naturalis, vel supernaturaliter infusa, non est ergo in anima Christi alia scientia præter dictas.

QVAESTIO. X.

De scientia beata animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de qualibet prædictarum scientiarum. Sed quia de scientia diuina dictum est * in Prima parte, restat nunc dicendum de alijs tribus: primò, de scientia beata: secundò, de scientia indita: tertiò, de scientia acquisita. *Quæst. 14.*

¶ Sed quia etiam de scientia beata, quæ in Dei visione cõsistit, plura dicta sunt in Prima parte*: hic illa sola videtur dicenda, quæ propriè pertinent ad animam Christi. *Quæst. 12.*

¶ Circa hoc ergo quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm anima Christi comprehenderit Verbum, siue diuinam essentiam.

¶ Secundò, vtrùm in Verbo cognouerit omnia.

¶ Tertiò, vtrùm anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

¶ Quartò, vtrùm videat Verbum, siue diuinam essentiam clariùs qualibet alia creatura.

CONnexio huius quæstionis cum præcedẽti satis ex suprà dictis constat.

ARTI-

ARTICVLVS. I.

Vtrùm anima Christi comprehenderit Verbum, siue diuinam essentiam.

68. 3. d. 14. ar. 2. q. 1. cr. 2. & 1. cr. q. 20. art. 4. & 5. c. & quod 3. q. 2. ar. 1. c. 223. & 1. Tim. 6. lectio 3. ea. 2. *Lib. 3. de sum. bono cap. 3.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi cõprehenderit, & comprehendat Verbũ, siue diuinã essentiam. Dicit enim Isido. * quòd Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto. Igitur homo assumptus cõmunicat cum sancta Trinitate in illa notitia sui, quæ est sanctę Trinitati propria. Huiusmodi autem est notitia comprehensionis. Ergo anima Christi comprehendit diuinam essentiam.

*1. 3. orth. fid. cap. 6.

¶ 2. Præterea, Magis est vniri Deo secundum esse personale, quàm secundum visionem. Sed sicut Damasc. † dicit in 3. lib. Tota diuinitas in vna personarum est vnita humanæ naturæ in Christo. Multo ergo magis tota natura diuina videtur ab anima Christi: & ita videtur, quòd anima Christi comprehenderit diuinam essentiam.

*Lib. 1. c. 13. tom. 3.

¶ 3. Præterea, Illud quod conuenit Filio Dei per naturam, conuenit filio hominis per gratiam: vt Aug. * dicit in primo de Trinit. Sed comprehendere diuinam essentiam, competit Filio Dei per naturam. Ergo filio hominis competit per gratiam. Et ita videtur, quòd anima Christi per gratiam Verbum comprehenderit.

b Sed contra est quod Aug. dicit in lib. 83. q. * Quod se comprehendit, finitum est sibi. Sed essentia diuina non est finita in comparatione ad animã Christi, cùm in infinitũ eam excedat. Ergo anima Christi nõ cõprehendit Verbũ.

*Lib. 23. q. q. 14. in prin. to. 4.

Respondeo dicendum, quòd sicut ex suprà * dictis patet, sic facta est vnio naturarum in persona Christi, quòd tamen proprietas vtriusq; naturæ inconfusa permãserit, ita scilicet quod increatum manserit increatũ, & creatũ manserit infra limites creaturę: sicut Dam. † dicit in. 3. lib. Est autem impossibile, quòd aliqua creatura comprehẽdat diuinam essentiam (sicut in Prima parte ostensum est †) eo quòd infinitum non comprehẽditur à finito. Et ideo dicendum, quòd anima Christi nullo modo comprehendit diuinam essentiam.

Q. 2. art. 1. et q. 6. ar. 6.

Lib. 3. c. 13. & 4.

1. p. q. 12. art. 7.

c Ad primum ergo dicendum, quòd homo assumptus cõnumeratur diuinæ Trinitati in sui cognitione, nõ ratione comprehensionis, sed ratione cuiusdã excellentissimæ cognitionis præ cęteris creaturis.

Ad secundum dicendum, quòd nec etiam in vnione, quæ est secũdum esse personale, natura humana comprehendit Dei Verbum, siue naturã diuinam. Quæ quãuis tota vnita fuerit humanæ naturæ in vna persona Filij, nõ tamen fuit tota virtus diuinitatis ab humana natura quasi circũscripta. Vnde Aug. * dicit in Epistola ad Volusianum, Scire te volo, nõ hoc Christianã habere doctrinã, quòd ita Deus infusus sit carni, vt curam gubernandę vniuersitatis, vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculum quasi contractam, collectamq; transtulerit. Et similiter anima Christi totam Dei essentiam videt, non tamẽ eam comprehendit: quia non totaliter eam vider, id est, non ita perfectè, sicut visibilis est: vt in Prima parte † expositum est.

*Epist. 3. nõ multum remotè à princ. tom. 2.

1 p. q. 12. art. 7.

Ad tertium dicendum, quòd verbũ illud Aug. est intelligendum de gratia vnionis, secundũ quam omnia, quæ dicuntur de Filio Dei secundũ diuinam naturã, etiam dicuntur de Filio hominis, propter identitatẽ suppositi. Et secundum hoc verè potest dici, quòd Filius hominis est comprehensor diuinæ essentiæ: non quidè secundũ animam, sed secundum diuinam naturam. Per quem etiam modum potest dici, quòd Filius hominis est creator.

COM-

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARIVS.

1. Cor. 9.

COmprehesio interdum significat vltimi finis consecutionem, quæ est spei, seu viæ terminus: iuxta illud Paul. 1. ad Corint. 9. *Sic currite, vt comprehendatis.* Alio modo accipitur comprehensio pro adæquata, & exacta rei cognitione, qua videlicet cognoscitur, quantũ cognoscibilis est; & hoc posteriori sensu mouetur quæstio, nam in priori constat, non solum animam Christi, verumetiam omnes beatos Deum comprehendere.

Infinitum duplex.

b Negat ergo D. Tho. animam Christi comprehendere Deum, & probat: quia infinitum nõ potest adæquari finito, ergo neque ab illo comprehendi; anima autẽ Christi finita est, diuina verò essentia infinita, ergo. In qua ratione solum est aduertendum dupliciter posse intelligi. Primo, vt sit sensus de re finita tantum in essentia. Secundo, de re finita etiam in intensione: si hoc posteriori modo intelligatur, nulla est difficultas, quia per se notum videtur virtute omni ex parte finitam, scilicet in essentia, & intensione nõ posse comprehendere obiectum simpliciter infinitum: tamen in hoc sensu antecedens non est euidens: quia licet anima Christi finita sit in essentia, non tamẽ constat omne virtute eius esse finitam in eius: si autẽ priori modo intelligatur, antecedens quidem euidens est, tamen ratio nõ est ita euidens: quia licet anima sit finita, si tamen haberet lumen gloriæ infinite intensum, posset comprehendere diuinam essentiam: vt ex eodem D. Tho. colligitur 1. p. quæst. 12. art. 7. Quocirca D. Thom. in hac ratione videtur supponere ex præced. q. 7. animam Christi hoc ipso, quod finita est, non esse capace alicuius perfectionis, vel virtutis infinitæ in essentia, aut intensione. Sed de hac re plura in sequenti disputatione.

D. Tho.

Isidori testimonij.

c Argumentum primum D. Tho. fundatur in testimonio Isidori, quod D. Tho. his verbis citat. *Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto*; quod nõ videtur posse intelligi, nisi de notitia comprehensiua: nam alio modo etiam clare, & quidditatiue, alijs etiam nota est. Respondet D. Tho. illud esse intelligendum nõ ratione comprehensionis, sed ratione excellentissimæ cognitionis, quam habet Christus præ cæteris creaturis. Sed hæc pia expositio nõ omnino quadrare videtur literæ, & contextui Isidori, sumptum enim est hoc testimonium ex lib. 1. Sentent. seu de Summo bono. c. 3. vbi prius ait, Trinitatẽ esse *inuisibilem* omni creaturæ, etiam Angelis beatis: vbi necesse est *inuisibilem* accipi pro incomprehẽsibili, quod etiam ipse latis explicuit dicens: *Videre tamen eius essentiam plane nõ valet, quamuis ipsa perfectio Angelica attingi forte in totum*, hæc enim particula *in totum* comprehensionem indicat: vnde consequẽter subdit. *Sola enim Trinitas sibi integrè nota est*, vbi illa particula *integrè* idem significat. Addit vero obscura verba, & in quib⁹ tota est difficultas: *sola*, inquit, *Trinitas sibi tantùm est nota est, & humanitas à Christo suscepta, quæ tertia est in Trinitate persona*; totus ergo sermo videtur esse de comprehensione. Non videtur tamen Isidorus dicere Trinitatem sibi, & humanitati esse integrè notam; sed potius tam Trinitatem ipsam, quam humanitatem assumptam soli Trinitati esse notam, ac si diceret, non solum mysterium Trinitatis, sed etiam Incarnationis esse soli Deo comprehensibile, quia Christus est tertia in Trinitate persona. Vnde non existimo esse legendum illud relatiuum, *Qua*, prout habetur in aliquibus exemplaribus, sed, *Qui*, ne referat humanitatem, sed Christum: ille enim, non humanitas est tertia in Trinitate persona.

Alia argumenta facilia sunt.

ARTICVLVS. II.

a Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit omnia.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi in Verbo non cognoscat omnia. Dicitur enim Marci. 13. De die autem illa nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater. Non ergo omnia scit in Verbo.

3. d. q. 14. art. 2. q. 1. & 4. ad 3. & 4. q. 3. ad vlt. q. 1. & 2. art. 4. & 5. et quæst. 3. q. 2. ar. 1. c. & opusc. 3. c. 22. & opusc. 94. 81.

¶ 2. Præterea, Quanto aliquis perfectius cognoscit aliquod principium: tantò plura in illo principio cognoscit. Sed Deus perfectius videt essentiam suam, quàm anima Christi. Ergo plura cognoscit in Verbo, quàm anima Christi. Non ergo anima Christi in Verbo cognoscit omnia.

¶ 3. Præterea, Quãtitas scientiæ attenditur secundum quantitatem scibilium. Si ergo anima Christi, sciret in Verbo omnia, quæ scit Verbũ, sequeretur, quòd scientia animæ Christi æquaretur scientiæ diuinæ, creatũ videlicet increato: quod est impossibile.

Sed contra est, quod super illud Apocal. 5. Dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem, & sapientiam. Glos.* dicit, id est, omnium cognitionem.

Glos. ord. ibi.

b Respondeo dicendum, quòd cùm quæritur an Christus cognoscat omnia in Verbo, ly omnia, potest dupliciter accipi. Vno modo propriè, vt distribuat pro omnibus, quæ quocunque modo

modo sunt, vel erunt, vel fuerunt, vel facta, vel dicta, vel cogitata à quocunq; secundum quodcunque tempus. Et sic dicendum est, quod anima Christi in Verbo cognoscit omnia. Vnusquisque enim intellectus creatus, in Verbo cognoscit, non quidem omnia simpliciter, sed tantò plura, quantò perfectius videt Verbum. Nulli tamen intellectui beato deest, quin cognoscat in Verbo omnia, quæ ad ipsum spectant. Ad Christum autẽ, & ad eius dignitatem spectant quodãmodo omnia, in quantum ei subiecta sunt omnia. Ipse etiam est omnium iudex constitutus à Deo, quia Filius hominis est: vt dicitur Ioan. 5. Et ideo anima Christi in Verbo cognoscit omnia existentia, secundum quodcunque tempus, & etiam hominum cogitatus, quorum est iudex: ita vt quod de eo dicitur Ioan. 2. Ipse enim sciebat quid esset in homine, potest intelligi non solùm quantum ad scientiam diuinam, sed etiam quantum ad scientiam animæ eius, quam habet in Verbo. Alio modo, ly omnia, potest accipi magis largè, vt extendatur non solùm ad omnia, quæ sunt actu secundum quodcunque tempus, sed etiam ad omnia quæcunque sunt in potentia nunquam reducenda, vel reducta ad actum. Horum autem quædam sunt in sola potentia diuina: & huiusmodi non omnia cognoscit in Verbo anima Christi. Hoc enim esset comprehendere omnia, quæ Deus potest facere: quod esset comprehendere diuinam virtutem, & per consequens diuinam essentiam. Virtus enim quælibet cognoscitur per cognitionem omnium, in quæ potest. Quædam verò sunt non solùm in potentia diuina, sed etiam in potentia creaturæ: & huiusmodi omnia scit anima Christi in Verbo. Comprehendit enim in Verbo omnis creaturæ essentiam, & per consequens potentiam, & virtutem, & omnia quæ sunt in potentia creaturæ.

c Ad primum ergo dicendum, quòd illud Verbum intellexerunt Arrius, & Eunomius, non quantùm ad scientiam animæ, quam in Christo non ponebant (vt suprà dictum est*) sed quantum ad diuinam cognitionem Filij, quem ponebant esse minorem Patre, quantùm ad scientiam. Sed illud stare nõ potest: quia per Verbũ Dei facta sunt omnia, vt dicitur Ioann. 1. Et inter alia facta sunt etiam per ipsum omnia tempora. Nihil autẽ per ipsum factum est, quod ab eo ignoretur. Dicitur, ergo nescire diem, & horam Iudicij, quia non facit scire: Interrogatus enim super hoc ab Apostolis Actor. 1. hoc eis noluit reuelare, Sicut è contrario legitur Gene. 22. Nunc cognoui, quod timeas Deũ, id est, nunc cognoscere te feci. Dicitur autem Pater scire: quia huiusmodi cognitionem tradidit Filio. Vnde in hoc ipso, quòd dicitur, Nisi Pater, datur intelligi, quòd Filius cognoscit, & non solùm quantùm ad diuinam naturam, sed etiam quantùm ad humanam: quia vt Chrysostomus * argumentatur, si Christo homini datũ est, vt sciat, qualiter oporteat iudicare quod est maius, multò magis datum est ei scire quod minus est, scilicet tempus Iudicij. Origenes tamen † hoc exponit de Christo secundum corpus eius, quod est Ecclesia, quæ hoc tempus ignorat. Quidam autem dicunt hoc esse intelligendum de Filio Dei adoptiuo, non de Filio naturali.

1. p. q. 9. art. 1.

Hom. 72. in Matth. tom. 2. & hom. 14. in Marc. idẽ innuit tom. 2. Homil. 30 in Mat. in vlt. fol. illius hom. tom. 2.

Ad secundum dicẽdum, quòd Deus in tantùm perfectius cognoscit suam essentiam, quàm anima Christi, quod eam comprehendit, & ideo cognoscit omnia non solùm, quæ sunt in actu, secundum quodcunque tempus, quæ dicitur cognoscere scientia visionis: sed etiam omnia quæcunq; ipse facere potest, quæ dicitur cognoscere per simplicem intelligentiam, vt in primo habitum est*. Scit ergo anima Christi omnia, quæ Deus in seipso cognoscit per

1. p. q. 14. art. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per scientiam visionis: non tamen omnia, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam simplicis intelligentiæ. Et ita plura scit Deus in seipso, quàm anima Christi.

Ad tertium dicendum, quòd quantitas scientiæ non solùm attenditur secundum numerum scibilium, sed etiam secũdum claritatẽ cognitionis. Quanuis igitur scientia animæ Christi, quam habet in Verbo, parificetur scientię visionis, quã Deus habet in seipso, quantùm ad numerum scibilium: scientia tamen Dei excedit in infinitum, quãtum ad claritatem cognitionis, scientiam animæ Christi: quia lumen increatum diuini intellectus, in infinitum excedit lumen creatum quodcunq; receptum in anima Christi. Licet absolutè loquendo, scientia diuina excedat scientiam animæ Christi, non solùm quantùm ad modum cognoscẽdi, sed etiam quantùm ad numerum scibilium, vt dictum est *.

In cor. ar.

COMMENTARIVS.

Titul. art.

TItulus hic de omnibus, quæ eminenter in Deo continentur intelligẽdus est, vt ex corpore articuli aperte colligitur, de ijs enim, quæ formaliter in Deo sunt, supponit D. Tho. non solùm ab anima Christi, sed à quolibet beato omnia videri: ex ijs verò, quæ sunt tantùm eminenter in Deo, quædam interdum actu futura sunt, quædam nunquam, ex quibus aliqua in potentia creatnræ, alia in sola Dei virtute, & omnipotentia continentur. Iuxta hæc ergo tria membra respondet D. Tho. tribus assertionibus. *b* Prima assertio est: anima Christi videt in Verbo omnia, quæ in aliqua differẽtia temporis existunt, vel aliquando existẽt, quià hæc omnia pertinent ad statum eius.

Secunda: non videt anima Christi in Verbo omnia, quæ in omnipotentia Dei continentur: quia aliàs comprehenderet omnipotentiam Dei, & Deum ipsum.

Tertia est: videt anima Christi in Verbo omnia, quæ continentur in potentia, seu virtute creaturarum, quas in Verbo intuetur; comprehendit enim illas, & virtutem earum, & ideo omnia cognoscit, quæ effiecre possunt. Et potest tam de speciebus, quàm de individuis intelligi hæc conclusio, vt magis ex articulo sequenti patebit. Sed hæc omnia statim latius discutienda sunt.

Marc. 13.

1 In argumẽto primo tractat D. Tho. locum illum Marc. 13. *De die autem illa nemo scit, neq; Angeli in cœlo, neq; Filius, nisi Pater.* In quo primo aduertendum est, quosdam dubitasse cum Ambr. 5. de Fide c. 7. an illa particula *neq; Filius* ad rextũ pertineat, vel ab Arianis malitiosè addita sit: nam Hieron. Matth. 24. dicit in codicibus quibusdam deesse. Sed iam nullo modo licet hoc in dubium reuocare: imo Sot. in 4. d. 43. q. 1. art. 1. hæreticũ dicit esse in hoc dubitare; satis verò est, si dicamus id iam esse omnino certum, præsertim post Conc. Trid. & quia licet in Matthæo sit nonnulla varietas in codicibus Græcis; tamẽ in Marco nulla est, neq; Hieronymus, neq; vllus antiquorum illam notat; vnde neq; Ambros. in illa sententia persistit.

Ambr. *Hieron.* *Sot.*

Illa ergo supposita est prima expositio hæretica, hoc esse intelligendum, vt sonat de Filio secundum diuinitatem, cui Ariani ignorantiam tribuebant. Sed contra hos disputant Patres agẽtes de mysterio Trinitatis, & ostẽdentes Filij diuinitatem: & ex dicendis a fortiori patebit huius expositionis falsitas.

1. Expositio in loco Marc.13.

Secũdo ergo exponitur de Filio etiam secundũ diuinitate, ita tamen, vt non dicatur nescire illum die quia vere ignoret; sed quia non scit ad manifestandum alijs: Pater autem dicitur illum scire, quia communicat Filio eam scientiam per generationem æternam. Quæ expositio non videtur displicere D. Tho. hic. Sed nõ inuenio illam apud antiquos Patres, omnes enim agentes contra Arium, nolũt hoc intelligi de Filio, vt Deus est: quos statim referam. Deinde, quia illo modo potius Spiritus sanctus debuisset excludi, quàm Filius, nam etiam Filius ita scit, vt cõmunicet eam scientiam Spiritui sancto, imo, cùm omnes tres personæ cõmunicent eam scientiam Christo homini, nulla earum dici potest, etiam in eo sensu nescire illum diem: vnde particula illa *nisi solus Pater*, nõ excludit alias personas, vt sunt vnus Deus; vt constat ex generali regula, quæ de Trinitate dari soleat, quia particula exclusiua, non excludit concomitantiam.

2. Expositio.

Tertiò ergo exponitur hic locus de Christo secundum humanitatem, vt est apud Cyril. lib. 9. thesau. c. 4. & lib. 2. de Fide ad Regin. & in defensione. 4. anathematismi, in cuius impugnatione Theodo. idem dixerat. Idem Athanas. serm. 4. cõtra Arian. & Orig. hom. 30. in Matth. Nazian. orat. 36. num. 60. & orat. 35. nu. 77. vbi videtur in Christo ponere ignorãtiam, vt ibi Elias notat. Idem Basil. epist. 1. ad Amphilo. Iuxta hanc verò expositionem potest adhuc varijs modis intelligi verbum illud.

Cyril. *Theodor.* *Athanas.* *Orig.* *Greg. Nazianz.*

Tertia ergo expositio sit, Christum vt hominẽ verè ignorasse illum diem saltem eo tẽpore, quo verba illa prolulit, & hic fuit error hæreticorum, qui Agnoitæ dicuntur, quos refert Græg. lib. 8. regist. epist. 42. & Iud. 8. ethymologiarum. c. 5. & Damas. lib. de hæresib. & Niceph. lib. 18 histor. c. 50. & idem sentit Themistius quidam, qui autor huius hæresis fuisse dicitur, vt colligitur ex Liberato in Breuiario. c. 19. & ex epist. Sophronij. 6. Synod. act. 11. vbi hęc sententia damnatur, vt erronea, & hæretica, & Iustinus martyr. q. 58. ad orthodox. impium esse dicit hanc ignorãtiam Christo tribuere, & meritò, quia repugnat testimonijs Scripturæ, quæ Christo tribunt *scientiæ plenitudinem*, & *Thesauros sapientiæ, & scientiæ Dei*, repugnat etiam dignitati personali Christi Domini,

3. Expositio. *Gregor. Mag.* *Isidor.* *Damas.* *Niceph.* *Liberat.* *Sophron.* *Iust. Mart.*

mini, & muneri supremi iudicis, ac deniq; pugnat cum reuelationib' ab ipso Christo Domino factis; tum quia vt Ambros. & Hieron. & alij argumentãtur, Christus prædixit omnia signa diei Iudicij, & quæ ante, & post illũ futura sunt, quomodo ergo illum ignorabat: tum etiam, vt argumentatur Hilar. 9. lib. de Trinit. sub finem; quia Christus præsciuit, quid alij essent facturi, scilicet, qui essent crediturí in ipsum Ioann. 6. quis esset eum traditurus Ioan. 13. &c. quomodo ergo ignorauit, quid ipse esset facturus?

Ambr. *Hiero.* *Hilar.* *Ioan. 6. et 13.*

Quarta ergo expositio est Christum vt hominem dici nescire diem Iudicij, nõ quia in humanitate nesciuit; sed quia non ex humanitate, seu humana scientia, sed diuina, & singulari reuelatione. Hic est sine dubio sensus Greg. Nazianz. qui hoc sensu tribuit ignorantiã Christo homini, nõ quam habuit, sed quam de se habuisset, quantum est ex cõditione humanitatis, nisi esset Deo coniuncta, vt recte exposuit Damasc. lib. 3. de Fide. c. 21. & Nicet. 3. thesau. cap. 38. & idem est sensus Basilij, qui ita expositionẽ concludit: *Nemo scit, neque Angeli, neque Filius sciret, nisi Pater ei reuelasset.* Neque aliud sentit Athanas. qui hoc explicat exẽplo Pauli, qui dixit: *Siue in corpore, siue extra corpus, nescio*; quod ipse ita intelligit Paulũ re vera non id ignorasse; sed quia superiori quadam scientia cognouerat, ideo se nescire dixisse: hoc ergo accõmodat Athanas. ad dictũ verbum Christi, quem ibidem dicit plenum fuisse scientia, neque vnquam in illa creuisse. Cyril. etiam sine dubio iuxta hunc sensum aliorum Græcorum locutus est; nam aliàs etiam ipse sæpe docet Christum, vt hominem semper fuisse plenum scientia, & non acquisiuisse augmentum eius, vt patet lib. 1. in Ioan. c. 17. & lib. 10. thesau. c. 7. Vnde in loco citato ex lib. 9. hanc expositionem declarat exemplo verborum Christi, Ioan. 11. quando interrogabat: *Vbi posuistis eum?* & Matth. 16. *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* quibus interrogationibus inquit fuisse Christum vsum ad ostendendam ignorãtiam humanæ naturæ, scilicet secundum se, & secundũ vires sibi naturales: quomodo etiam dixit Basil. epist. 141. in Euangelio voluisse interdum Christum *Cum ignorantibus numerari propter infirmos.* Denique eadem videtur esse expositio Ambrosij super. c. 17. Luc. Quæ expositio *p*babilis est: sed nõ satis circũstantiæ loci consentanea, quia Christus ideo dixit se nescire, vt Apostoli intelligerent, ideo eos de illo die non docuisse, sicut desiderabant; si autem sciebat ex diuina reuelatione, quanuis nesciret humana scientia, eorum petitioni non satisfacerer.

Ioan. 11. *Matth. 16* *Basil.* *Ambr.*

5. Expos. *Orig.* *Chrys.* *Epiphan.* *Bernard.*

Et propter eandem rationem minus placet. Quinta expositio Origenis supra & Chrys. hom. de Trinit. t. 3. & Epiphan. in Ancorato, & hæres. 69. & Bernard. lib. de 12. gradib. humilit. qui aiunt Christum locutũ esse de scientia practica: quia nondum exercuerat iudicium, & ita non sciebat practicè illum diem: sed hoc etiam non erat ad rem, imo nec Pater sciebat proprié illo modo.

6. Expos. *Orig.* *Hiero.* *Gregor.*

Displicet etiam propter eandem causam. Sexta expositio dicens Christum ibi fuisse locutum non in persona propria, sed suorum membrorum, quam etiam habet Origen. supra, Hierony. & Gregor.

Vltima ergo, & vera expositio est Christum negasse se scire, quia veluti sub secreto illud sciebat, & non ad dicendum alijs. Quæ optimè quãdrat contextui, & respõsioni Christi Domini, & phrasi Scripturæ, in qua interdum Deus dicitur scire, quia alios facit scire, vt Genes. 22. *Nunc cognouí, &c.* é contrario verò dicitur nescire, quia nõ facit scire, & Ioan. 15. dicit Christus Apostolis: *Omnia, quæ audiui a Patre meo, nota feci vobis*: cùm tamen non omnia simpliciter illis reuelasset, statim enim dixit: *Multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modo*: non ergo illis dixerat omnia, quæ à Patre audierat; sed quę audierat illis reuelanda: & tamen illa vocat omnia simpliciter. Consonat etiam hæc expositio communi, & prudenti loquendi modo, quo ea, quæ sub secreto accipimus, nescire dicimus. Et hæc est communior expositio Patrum in illo loco Matth. Hiero. Chrys. Theophyl. & aliorum, quam habet etiam August. 1. de Trinit. cap. 11. Et 1. Genes. ad lit. cap. 12. Ambros. Athanas. Hil. locis citatis, Basil. lib. 4. contra Eunominm, & Scholastici frequentiùs.

7. Expos. vera. *Genes. 22.* *Ioan. 15.* *Hilar.* *Athan.* *Hiero.* *Chrysost.* *Theophyl.* *August.* *Ambros.* *Basil.*

Solùm potest obijci, quia iuxta hanc expositionem etiam Pater nescit. Sed hoc facile ex dictis expeditur negando sequelam, quia Pater ita sciebat, vt saltem homini Christo reuelaret. Sed vrgebis, nam é contrario sequitur Angelos scire diem Iudicij, quanuis ad reuelandum nesciant. Respondetur, ex hoc loco tantum in rigore colligi eos nescire ad dicendum, an verò omnino nesciant, ex hoc loco nõ colligi; sicut neq; oppositum. Vnde Abulens. in. 24. cap. Matth. q. 209. affirmat eos scire diem Iudicij. Sotus verò suprà omnino negat: vterq; autem diuinat, quanquam opinio Soti maiori coniectura niti videtur, quia necesse non est Angelos scire diem Iudicij, cùm neque sint iudices, neq; sciant omnia, sicut Christus, & aliunde nulla est ratio, vel autoritas, quæ ad id asserendum cogat.

Obiectio. *Responsio.* *Abulens.* *Sotus.*

Alia argumenta attingunt difficultatem seq. disputatione tractandam.

ARTICVLVS. III.

a Vtrùm anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

C

ADtertiũ sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi nõ possit cognoscere infinita in Verbo. Quod enim infinitum cognoscatur, repugnat definitioni infiniti, prout dicitur in. 3. Physic. † quod infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere.

7ª. 1. q. 14. ar. 12. et 3. d. 14. art. 2. q. 2. ad. 2. & veri. q. 20. ar. 4. cor. & ad 1. 2. & 5. & quodl. 3 q. 2. ar. 1 & opu. 9. q. 81.

† *Lib. 3. Phys tex. 63. to. 2.*

cipere. Impossibile autem est definitionem à definito separari: quia hoc esset contradictoria esse simul. Ergo impossibile est, quòd anima Christi sciat infinita.

¶ 2. Præterea, Infinitorum scientia est infinita. Sed scientia animæ Christi non potest esse infinita: est enim capacitas eius finita, cùm sit creata. Non ergo anima Christi potest cognoscere infinita.

¶ 3. Præterea, Infinito non potest esse aliquid maius. Sed plura continentur in scientia diuina, absolutè loquendo, quàm in scientia animæ Christi, vt dictum est *. Ergo anima Christi non cognoscit infinita.

q præced. art. 1. & sequen.

Sed contra, Anima Christi cognoscit totam suam potentiam, & omnia in quæ potest. Potest autem in emundationem infinitorũ peccatorum: secundum illud. 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nõ autem pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi. Ergo anima Christi cognoscit infinita.

b Respondeo dicendum, quòd scientia non est nisi entis, eò quòd ens, & verum conuertuntur. Dupliciter autem dicitur aliquid ens. Vno modo simpliciter, quod scilicet est ens actu: alio modo secundum quid, quod scilicet est ens in potentia. Et quia, vt dicitur in. 9. Metaphysc. * vnumquodque cognoscitur, secundum quòd est actu: non autem, secundum quòd est in potentia: scientia primò, & principaliter respicit ens actu: secundariò autem respicit ens in potentia, quod quidem non secundum seipsum cognoscibile est, sed secundum quòd cognoscitur illud, in cuius potentia existit. Quantùm igitur ad primum modum scientiæ, anima Christi non scit infinita, quia non sunt infinita in actu, etiam si accipiantur omnia quæcunque sunt in actu, secundum quodcunque tempus, eò quòd status generationis, & corruptionis non durat in infinitum. Vnde est certus numerus non solùm eorum, quæ sunt absque generatione, & corruptione: sed etiam generabilium, & corruptibilium. Quantùm verò ad alium modum sciendi, anima Christi in Verbo scit infinita: scit enim, vt dictum est *, omnia quæ sunt in potentia creaturæ. Vnde cùm in potentia creaturæ sint infinita, per hunc modum scit infinita, quasi quadam scientia simplicis intelligentiæ, non autem scientia visionis.

Li. 9. Met. tex. 20. tom. 3.

Art. præc.

Ad primum ergo dicendum, quòd infinitum (sicut in Prima parte dictum est *) dupliciter dicitur. Vno modo secundum rationem formæ. Et sic dicitur infinitum negatiuè, scilicet id quod est forma, vel actus non limitatus per materiam, vel subiectum in quo recipiatur. Et huiusmodi infinitum, quantùm est de se, est maximè cognoscibile, propter perfectionem actus, licet non sit comprehensibile à potentia finita creaturæ: sic enim dicitur Deus infinitus. Et tale infinitũ anima Christi cognoscit, licet non comprehendat. Alio modo dicitur infinitum secũdum rationem materiæ: quod quidem dicitur priuatiuè, ex hoc scilicet, quòd non habet formam, quam natum est habere: & per hunc modum dicitur infinitum in quantitate. Tale autem infinitum ex sui ratione est ignotum: quia scilicet est quasi materia cum priuatione formæ (vt dicitur. 3. Physic. †) omnis autem cognitio est per formam vel actum. Sic ergo si huiusmodi infinitum cognosci debeat secundum modum ipsius cogniti, impossibile est, quòd cognoscatur: est enim modus ipsius, vt accipiatur pars eius post partem: vt dicitur in. 3. Physic † Et hoc modo verum est, quod eius quantitatem accipientibus, scilicet parte accepta post partem, semper est aliquid extra accipere. Sed sicut materialia possunt accipi ab intellectu immaterialiter,

1. p. q. 7. art. 1.

Lib. 3. tex. 67. tom. 2.

Li. 3. Phy. tex. 63. & 92. tom. 2.

rialiter, & multa vnitè: ita infinita possunt accipi ab intellectu non per modum infiniti, sed quasi finitè: vt sic ea, quæ sunt in seipsis infinita, sint in intellectu cognoscentis finita. Et hoc modo anima Christi scit infinita: in quantum scilicet, scit ea non discurrendo per singula, sed in aliquo vno, puta in aliqua creatura, in cuius potentia existunt infinita, & principaliter in ipso Verbo.

Ad secundum dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse infinitum vno modo, quod est alio modo finitum: sicut si imaginemur in quantitatibus superficiem, quæ sit secundum longitudinem infinita, secundum latitudinem autem finita: Sic igitur si essent infiniti homines numero, haberent quidem infinitatem secundum aliquid, scilicet secundum multitudinem, secundum tamen essentiæ rationem haberent finitatem, eo quòd omnium essentia esset limitata sub ratione vnius speciei. Sed id quod est simpliciter infinitum secũdum essentiæ rationem, est Deus: vt in prima parte dictum est *. Proprium autem obiectum intellectus est quod quid est (vt dicitur 3. † de Anima) ad quod pertinet ratio speciei. Sic igitur anima Christi propter hoc, quod habet capacitatem finitam, id quod est simpliciter infinitum secundũ essentiam, scilicet Deũ, attingit quidem: sed non comprehendit, vt dictum est *. Id autem infinitum, quod in creaturis est in potentia, potest comprehendi ab anima Christi: quia comparatur ad ipsam secundum essentiæ rationem: ex qua parte infinitatem non habet. Nam etiam intellectus noster intelligit vniuersale, puta naturam generis vel speciei: quod quodammodo habet infinitatem, in quantum potest de infinitis prædicari.

1. p. q. 7. ar. 2.

† lib. 3. de ani. text. 26. tom. 2.

Art. 1. huius quæst.

Ad tertium dicẽdum, quòd id quod est infinitum omnibus modis, non potest esse nisi vnum. Vnde & Philosophus dicit in primo de Cæl *. quòd quia corpus est ad omnem partem dimensionatum, impossibile est esse plura corpora infinita. Si tamen aliquid esset infinitum vno modo tantum, nihil prohiberet esse plura talia infinita: sicut si intelligeremus plures lineas infinitas secundum longitudinem, protractas in aliqua superficie finita secundum latitudinem.

Lib. 1 tex. 2. tom. 2.

Quia igitur infinitum non est substantia quædam, sed accidit rebus, quæ dicuntur infinitæ (vt dicitur. 3. Physic.) sicut infinitum multiplicatur secundum diuersa subiecta, ita necesse est, quòd proprietas infiniti multiplicetur: ita quòd conueniat vnicuique illorum, secundum illud subiectum. Est autem quædam proprietas infiniti, quod infinito non sit aliquid maius. Sic igitur si accipiamus vnam lineam infinitam, in illa non est aliquid maius infinito. Et similiter si accipiamus quancunque aliarum linearum infinitarum, manifestum est, quòd vniuscuiusque earum partes sunt infinitæ: oportet ergo quod omnibus illis partibus infinitis non sit aliquid maius in illa linea: tamen in alia linea, & in tertia erunt plures partes etiam infinitæ præter istas. Et hoc etiam videmus in numeris accidere: nam species numerorum parium sunt infinitæ, & similiter species numerorum impariũ: & tamen numeri pares & impares sunt plures quam pares. Sic igitur dicendum est, quòd infinito simpliciter quo ad omnia, simpliciter nihil est maius: infinito autem secundum aliquid determinatum, non est aliquid maius in illo ordine: potest tamen accipi aliquid aliud maius extra illum ordinem. Per hunc igitur modum infinita sunt in potentia creaturæ, & tamen plura sunt in potentia Dei, quàm in potentia creaturę: & similiter anima Christi scit infinita scientia simplicis intelli-

Lib. 3 tex. 37. & 38. tom. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gentiæ, plura tamẽ scit Deus secũdum hunc scientiæ modum.

COMMENTARIVS.

HIC articulus de infinita multitudine substantiarum intelligendus est, quia licet D. Thom. in toto articulo hoc non declaret, tamen responsio, & doctrina eius cogit, vt de substantijs, & non de accidentibus intelligatur, supponit enim D. Thom. in hac scientia beata animæ Christi, distinguendam esse scientiam visionis, qua videntur res futuræ in aliqua differentia temporis, à scientia simplicis intelligentiæ, qua videntur ea, quæ fieri possunt: sed nunquam erunt, & duplici assertione respondet.

b Prima est scientia visionis non videt anima Christi in Verbo infinita. Probat, quia res futuræ finitæ sunt, nam successio generationum aliquando terminabitur, quæ ratio aperte ostendit, illum de solis substantijs esse locutum. Præterquam quod expositio hæc necessaria est, ne dicamus D. Thom. secum pugnare, nam. 1. parte quæstio. 14. artic. 12. docuit Deum ipsum videre scientia visionis infinita: & hic etiam docuit articulo præcedenti animam Christi videre in Verbo omnia, quæ Deus videt scientia visionis, ergo necesse est, vt etiam ipsa videat infinita. Sed in prima part. locutus est D. Thom. de accidentibus, scilicet de actibus intellectuum, & voluntatum, quorum successio perpetua erit: hic vero de substantijs, vt etiam Caietan. notauit. Cur autem hic mutauerit modum loquendi, & tractandi hanc quæstionem, quem in. 1. parte tenuerit: cur etiam hic nullam mentionem fecerit accidentium, & sine vlla declaratione vsus fuerit modo loquendi opinionis, quam ibi reiecerat, hactenus non sum rationem assecutus. Nullus tamen hinc sumat occasionem suspicandi D. Thom. opinatum fuisse, animam Christi non videre in Verbo cogitationes, nam expresse contrarium docuit artic præcedenti.

Posset tamen quis dicere D. Thom. ibi solum dixisse cognoscere Christum etiam hominũ cogitationes, quorum est iudex, quasi indicans non cognoscere cogitationes futuras post diem iudicij, quarum iudex futurus non est: & ita non cognoscere infinitas cogitationes in æternum futuras. Sed hæc expositio improbabilis omnino est, nam D. Thom. ibi aperte loquitur vniuersaliter de omnibus, quæ aliquando habitura sunt esse: & solutione ad. 2. & 3. expresse dicit scientiam beatam animæ Christi æquari scientiæ diuinæ, in numero scibilium, quæ sub scientiam visionis cadunt.

Secunda assertio est, Animam Christi scire infinita in Verbo, per scientiam simplicis intelligentiæ. Probat, quia per hanc scientiam scit omnia, quæ continentur in potentia creaturæ: sed illa sunt infinita, ergo. Vbi aduertendum est, tam rationem, quàm conclusionem intelligendam esse de substantijs, sicut præcedentem, quia est idem contextus sine vlla variatione: potest autem intelligi, vel de infinita multitudine specierum substantialium, vel tantum de infinita multitudine individuorum. Si priori modo exponatur, videtur aliquantulum esse creditu difficile in potentia creaturæ contineri infinitas species substantiales, cum creatura sit finitæ virtutis, & perfectionis. Potest autem hoc ita fieri verisimile, nam species rerũ, quæ in causis naturalibus continentur, solum sunt species mistorum (simplicia enim cum sint quasi prima elementa generationum naturalium, non possunt secũdum speciem multiplicari per causas naturales) mistio verò simplicium infinitis modis fieri potest interueniente præcipuè influxu cælorum: quæ cum sint superioris ordinis, possunt concurrere ad generationes varias inferioris ordinis in infinitum, quas omnes cognoscit anima Christi in Verbo, totam essentiam, & virtutem vniuersi comprehendens. Si autem posteriori modo exponatur conclusio scilicet de individuis, sic facile intelligitur in potentia creaturæ contineri individua, quæ in infinitum multiplicari possunt, tamen non constat animam Christi cõprehendẽdo potentiam creaturæ, cognoscere hæc omnia individua, quia virtus creata nõ per se respicit individua, sed speciem: vnde nec sola sua virtute potest illa efficere, nisi aliæ causæ, & circunstantiæ concurrant, in quo maximè differt ab omnipotentia Dei, quæ per se omnia potest, & à nulla circunstantia, vel causa dependet. Dici vero posset, quanquam in vna sola causa creata nõ possint distinctè cognosci omnia individua, quæ ab illa in infinitũ prodire possunt alijs concurrentibus, vt ratio facta conclusio: tamen cognito toto ordine causarum vniuersi, & omnibus circunstantijs, & infinitis modis, quibus ad producendos varios effectus conuenire possunt, cum concursu primæ causæ ad illos, necessario cognosci consequenter omnia eiũ individua, quæ à talibus causis fieri possunt: & hoc modo est verisimile videre animam Christi in Verbo infinita individua substãtialia per modum simplicis intelligentiæ.

Alij addunt, quanuis in scientia, quæ est in proprio genere, non sit necessarium, vt comprehensa causa creata cognoscantur omnia individua, quæ ab illa fieri possunt: tamen in scientia, quæ est in Verbo, id necessario sequi, quia illa scientia fit per ideas diuinas, quæ non tantum speciem: sed etiam individua repræsentant. Quæ ratio minus efficax mihi videtur: tum, quia, licet in ideis diuinis repræsententur omnia individua, & species, tamen cum illæ ideæ non comprehendantur, potest in eis cognosci vnum individuũ, & non omnia, vel species, & non individua: tum, quia hic non tam agitur de cognitione individuorum per proprias ideas, quam in causa proxima, & creata:

Ex argumentis D. Thom. primum est facilè, secundum verò ita difficile, vt specialem quæstionem requirat, infra disputandam: in tertio verò solum est notandum, quomodo D. Thom. illam propositionem explicet, *Infinito non esse aliquid maius*, dicit enim intelligendam esse in eodem subiecto, & sub ea ratione, & ordine, quo infinitum dicitur, quod optimè declarat,

neque aliquid addere
oportet.

Nota.

Infinitum substãtiarum.

ARTI-

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum anima Christi videat Verbum siue diuinam essentiam, clarius qualibet alia creatura.

71 *Sup. q. 9. art. 2. c. et inf. q. 11. ar. 3. ad. 2.*

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi non perfectius videat Verbum quàm quælibet alia creatura. Perfectio enim cognitionis est secundum medium cognoscendi: sicut perfectior est cognitio, quæ habetur per medium syllogismi demonstratiui, quàm quæ habetur per medium syllogismi dialectici. Sed omnes Beati vident Verbum immediatè per ipsam diuinam essentiam, vt in prima parte dictum est. *a* Ergo anima Christi non perfectius videt Verbum, quam quælibet alia creatura.

1. p. q. 12. art. 2.

¶ 2. Præterea, Perfectio visionis non excedit potentiam visiuam. Sed potentia rationalis animæ, qualis est anima Christi, est infra potentiam intellectiuã Angeli: vt patet per Dionys. 4. cap. Cæle. hier. Ergo anima Christi non perfectius videt Verbum, quàm Angeli.

c. 4. à me dicto illius.

¶ 3. Præterea, Deus in infinitum perfectius videt Verbum suum quàm anima Christi. Sunt ergo infiniti gradus medij posibiles, inter modum, quo Deus videt Verbum suum, & inter modum, quo anima Christi videt ipsum. Ergo non est asserendum, quòd anima Christi perfectius videat Verbum vel essentiam diuinã, quàm quælibet alia creatura.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit ad Ephes. 1. quòd Deus constituit Christum ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro. Sed in illa cælesti gloria tantò aliquis est superior, quantò perfectius cognoscit Deum. Ergo anima Christi perfectius videt Deum, quàm quæuis alia creatura.

a Respondeo dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ conuenit omnibus Beatis, secundum participationem luminis deriuati in eos à fonte Verbi Dei: secundum illud Eccles. 1. Fons sapientiæ, Verbum Dei in excelsis. Huic autem Verbo Dei propinquius coniũgitur anima Christi, quæ est vnita Verbo in persona, quàm quæuis alia creatura. Et ideo plenius recipit influentiam luminis, in quo Deus videtur ab ipso Verbo, quàm quæcunque alia creatura. Et ideo præ cæteris creaturis perfectius videt ipsam primam veritatem, quæ est Dei essentia. Vnde dicitur Ioann. 1. Vidimus gloriam eius, quasi Vnigeniti à Patre, plenum non solùm gratiæ, sed etiam veritatis.

Ad primum ergo dicendum, quòd perfectio cognitionis, quantum est ex parte cogniti, attenditur secundum medium: sed quantum est ex parte cognoscentis, attenditur secundum potentiam vel habitum. Et inde est, quòd etiam inter homines per vnum mediũ, vnus perfectius cognoscit aliquã conclusionem, quàm alius. Et per hunc modum, anima Christi, quæ abundantiori repletur lumine, perfectius cognoscit diuinam essentiam, quàm alij Beati: licet omnes ipsam Dei essentiam videant per seipsam.

b Ad secundum dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ excedit naturalem potentiam cuiuslibet creaturæ: vt in prima parte dictum est. Et ideo gradus in ipso attenduntur magis secundum ordinem gratiæ, in quo Christus est excellentissimus, quàm se-

1. p. q. 12. art. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundum ordinem naturæ, secundum quem natura Angelica præfertur humanæ.

c Ad tertium dicendum, quòd sicut 9.7.ar.11. supra dictum est * de gratia: quòd non potest esse maior gratia, quàm gratia Christi, per respectũ ad vnionem Verbi: idem etiam dicendum est,& de perfectione diuinæ visionis,licet absolutè considerãdo, possit esse aliquis gradus altior sublimiorq; secundum infinitatem diuinæ potentiæ.

COMMENTARIVS.

a

IN superioribus articulis explicuit D. Thom. perfectionem scientiæ beatæ Christi ex parte obiecti: nunc ostendit illius excellentiam ex parte luminis, seu potentiæ,& hoc modo docet animam Christi clarius videre Deum omni alia creatura. Et tota litera articuli clarissima est.

b Quæ Caietanus notat in solut. ad secundum & tertium cauenda sunt,& corrigenda: non solum enim falsa sunt,sed etiam contra expressam mentem D. Thom. in solutione enim ad. 2. ait D.Thom.gradus perfectionis in diuina visione magis attendendos esse,secundum ordinem gratiæ,quàm secundum ordinem naturæ, vnde infert Caietan.ex vtroque capite oriri posse,vt vna visio sit perfectior alia,atque adeo perfectiorem intellectum cum eodem lumine perfectius videre Deum. Sed quidquid sit de re(quam ego sine dubio falsam existimo)in hac litera D. Tho. nullum habet fundamentum: sed ex illa potius contrarium non obscure colligitur, si argumenti intentio considereturr,& recte applicetur solutio: argumentum enim contendebat Angelum perfectius videre Deum,quàm animam Christi, quia habet perfectiorem intellectum.Respondet D.Thom. negando consequentiam,& rationem reddit,quia illa visio est supra naturalem perfectionem potentiæ creatæ, intendit ergo concludere perfectionem visionis non esse ex naturali perfectione potentiæ:sed ex supra naturali, vnde illa particula *Magis* non sumitur in illo sensu comparatiuo,vt Caietan.exponit:sed vt idem valeat quod *Potius*, & ita non affirmat vtrunque extremum, sed alterum affirmat, alterum negat.

c In solutione vero ad tertium ait D.Thom. absolutè loquendo posse esse sublimiorem gradum visionis Dei,quàm sit visio animæ Christi, quod bene Caietan. exponit de sublimiori gradu,non in essentia, sed in intensione: malè verò addit id non esse verum in eodem subiecto, seu in ipsamet anima Christi, sed in alio perfectiori, verbi gratia,in Angelo,putat enim ille (sicut supra de gratia vidimus)ita lumen gloriæ non posse esse A intensius de potentia absoluta, quàm sit in anima Christi, vnde infert nec visionem posse esse intensiorem in eadem anima, quia tamen existimat perfectiorem potentiam cum eodem lumine perfectiorem visionem elicere, ideo dicit in Angelo posse esse perfectiorem visionem,quia potest esse æquale lumen, quæ doctrina & duobus nititur falsis fundamentis (vt visum est) & non sibi constat,quia nullam potest reddere rationem, cur visio Dei,quæ est quædam qualitas posit in infinitum intendi,vel in vno, vel in diuersis subiectis,& non lumen gloriæ: ostensum est autem supra, si in diuersis potest, etiam in eodem posse.Sed quidquid de re sit, constat totum esse contra mentem D.Thom. hic, qui non loquitur de diuersis subiectis, sed de eodem, & ideo nó tribuit hoc perfectioni subiectorum, sed infinitati diuinæ potentiæ.

DISPVTATIO. XXVI. in tres sectiones distributa.

De perfectione scientiæ beatæ animæ Christi.

TRiplex perfectio in hac scientia, sicut in alijs considerari potest, scilicet essentialis, seu specifica, intensiua, seu in claritate maiori intra eandem speciem,tertia quasi extensiua, seu ex parte obiecti. De prima,seu essentiali perfectione, nihil oportet in præsenti dicere.Suppono enim esse in Theologia certum, hanc scientiam in anima Christi esse eiusdem speciei cum visione beata aliorum beatorum, nam sacra Scriptura promittit nobis consortium eiusdem beatitudinis cum Christo homine,vnde dicimur, *Hæredes Dei, cohæredes autem Christi*, ad Romanos. 8. & ideo Ioann. 8. dixit ipse Christus, *Vbi ego sum, illic & minister meus erit*, & apertius, capit. 14. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, & infra, *vado parare vobis locum, vt vbi ego sum,& vos sitis*, & similia habet cap. 17. & ex ijs,quæ dicta sunt de gratia animæ Christi, hoc etiam concludi potest: ostendimus enim ibi, gratiam habitualem Christi, esse eiusdem speciei cum nostra, eadem autem est ratio de gloria, seu visione beata, quæ est vltimus finis connaturalis ipsi gratiæ.Et confirmatur,præterea, quia Christus est caput Ecclesiæ homogeneum, & ideo sicut est nobis simile in natura, ita & in gloria. Denique valde probabile existimo, quod Caietanus hic etiam indicauit, nullam visionem, vel scientiam beatam Dei posse esse perfectioris speciei, & essentiæ, quàm sit illa visio, qua Angeli, vel homines vident Deum, quia nec potest propinquius attingere Deum: neque ab ipso procedere immediatius, ergo visio animæ Christi quantis perfectissima sit, non est tamen specie diuersa, Et in hoc videntur Theologi omnes, tanquam in re certa conuenire fere sine disputatione. Ex quo infertur ita sentiendum esse de lumine gloriæ,Sede specie intelligibili,& de alijs proprietatibus huius scientiæ, quæ illi conueniunt, quatenus est clara visio Dei, & vltima beatitudo intellectualis naturæ, sicut de visione beata secundum se Theologi sentiunt,& tractatur in. 1. parte quæst. 12.

Scientia beata animæ Christi eiusdẽ speciei cum visione beata aliorum beatorum. Roman.8. Ioã.14. & 17.

Omnis visio Dei cum sit de perfectionis essentialis

De secunda, seu intensiua perfectione illud etiam tanquã certum supponimus, hanc scientiam esse perfectiorem, & clariorem anima Christi, quam in omnibus alijs tàm hominibus, quàm Angelis,quod est sine dubio de fide certum ex communi consensu, & perpetua traditione totius Ecclesiæ, & ex illo Pauli ad Ephes. 1. *Constituens eum super omnes principatus, &c.* & ex alijs locis supra sæpe citatis, in quibus dicitur, *Plenus gratiæ, & scientiæ, & in eo esse omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ Dei*, & quia in hoc sensu dicitur Christus, vt homo, *Sedere ad dexteram Dei*, vt infra suo loco exponimus. Denique ratio facilè sumitur ex illis verbis ad Hebræ. 1. *Tanto melior Angelis effectus,quanto differentius præ illis nomen hæreditauit*, ipse enim est filius naturalis, illi adoptiui, ergo illi sine dubio data est perfectior, & maior hæreditas.Et confirmatur, nam ipse est principium, & fons gloriæ omnium beatorum, ergo superat omnes in gloria. Quanta verò sit hæc perfectio in anima Christi, eodem modo iudicandum est, sicut supra in simili dubio de perfectione gratiæ respondimus: est enim summa, quæ de potentia ordinaria esse potest,quanuis de potentia absoluta posit esse maior, vt hic etiam circa articulum quartum cum D.Tho.notatum est,& magis ex sequenti disputatione patebit.

Ephes.1.

Hebr.2.

De tertia igitur perfectione superest nobis disputatio, scilicet ex parte obiecti, in quo distinguendum est obiectum primarium, quod est Deus claré visus,ab obiecto secũdario,quod sunt creaturæ visæ in Deo, & de vtroque sigillatim dicendum est.

SECTIO. I.

Vtrùm secundum fidem anima Christi non comprehendat diuinam essentiam.

HAEc quæstio communis est alijs beatis, & ita tractatur à D.Thom.1. part. quæst. 12. articulo.7. tamen, quia video nonnullos specialiter de anima Christi dubitare propter singularem dignitatem eius, & vnionem ad Verbum, ideo cogor exactè hic inquirere, quàm sit certum Deum esse incomprehensibilem ab intellectu creato,atque adeo ab anima Christi.Quanquam enim de fide certum sit hominem in hac vita non posse comprehendere Deum, neque etiam Angelum,aut quemliber intellectum creatum suis naturalibus viribus:tamen, quòd neque per diuinam virtutem possit intellectus creatus ita eleuari,vt possit Deum comprehendere, non videtur vnde sit certum:quia neque ex Scriptura, neque ex patribus id satis probari potest. Illud enim testimonium Ieremi. 32. quo præcipue solerá Theologis hoc probari, *Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu*, nihil probare vi-

Ieremi. 32.

deturtum, quia rectè exponi potest de cogitatione humana, & quacunque cognitione viribus naturæ habitæ: tum etiam, quia septuaginta interpretes non ita legunt, sed,*Magnus consilio, & potens viribus*, & ad hunc modum fere exponi possunt reliqua testimonia Scripturæ sacræ, vbi de Dei incomprehensibilitate sermo est, vt est illud Ecclesiastici. 43. *Ne laboretis,non enim comprehendetis*, id est, non defatigemini, viribus enim vestris illum comprehendere non poteritis: quanquam ibi non tam de cognitione, quam de perfecta Dei laude sermo sit. Fit augetur difficultas, quia in Scriptura tam appellatur Deus,*Inuisibilis*,quàm *incomprehensibilis* intellectui creato, vt primæ ad Timoth. 1. *Inuisibili soli Deo honor & gloria*,ad Colossens. 1. *Qui est imago Dei inuisibilis*,& primæ ad Timoth. 6. *Quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest*. Sed hæc necessario interpretanda sunt, vel respectu hominis in vita mortali, vel respectu intellectus creati, solis suis viribus naturalibus operantis, ergo eodem modo intelligi potest,cùm dicitur, *Incomprehensibilis*. Quæ intelligentia confirmatur, tum ex Scriptura sacra, quæ interdum incomprehensibiles vocat etiam ipsos effectus Dei, vt Iob. 9. *Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus*, & capit. 11. *Forsitan vestigia eius comprehendes*, cum tamen certum sit opera Dei posse saltem supernaturaliter comprehendi, tum etiam ex Patribus, qui dicunt non posse nos comprehendere Deum, donec ad patriam perueniamus, vt Irenæ. libr.4. contra hæres. capit.37. Nazianzen. oratione. 15. & 27. numero. 16. & 34. & orat. 41. qui etiam orat. 20. 34.36.numero. 66. ita exponit Deum esse incomprehensibilem, vt non possit ab homine mortali comprehendi, donec ad patriam perueniat. Et eodem loquitur Origen. 1.Periarc. cap. 1. & Cypri. in principio operis de cardinalibus Christi operibus. Ratione possumus argumentari, quia si Christi anima habeat lumen infinitum, quo videat omnia, quæ in Deo sunt tàm eminenter, quàm formaliter, comprehendet ipsum: vt aperte docet D.Thom. in hac quæstione articulo. 2. & colligitur ex eodem. 1. parte quæst. 12.artic.7.& 8. Sed non est de fide animam Christi non habere lumẽ infinitum, nec videre omnia in Verbo,sed probabilis est opinio hoc affirmans,ergo etiam est probabile comprehendere Deum.

Eccl.ias.43.

Coloss.1. 1.Timo.1. & 6.

Iob.9.

Iren. Nazian. Origen. Cypriã.

D.Thom.

Deus omni creaturæ incomprehensibilis.

Nihilominus dico primo,de fide est Deum esse incomprehensibilem omni creata cognitione. Ita docent omnes Theologi, D. Thom. citatis locis,& tertio contra gent. cap. 55. alij in 3. distinct. 14. Bonauent.artic.1.quæstio.2. Richard.quæstio.4. Durand. Scot. Gabr. Paluda. quæst.1.& alij in.4.distinct.49.vbi Sotus quæst. 3.articulo.1. Et probatur primo ex Scripturis Ieremi. 32. *Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu*, quod enim ita legendum sit, constat ex vulgata editione, quam in re tam grauí hoc tempore reijcere manifestè esset contra Concilium Tridentinum:præsertim cum Hebraica veritas cum illa consentiat, quod vero ita intelligendum sit, est sententia Hieronymi & glossæ ibi (alij Patres hunc locum non attigerunt) & Theologi omnes hunc sensum

D.Thom. Bonauent. Richar. Durand. Scot. Gabr. Palud. Sot.

Ieremi. 32.

Hieronym. Glossa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secuti sunt, quibus omnibus contradicere plus esset, quàm temerarium, præsertim quia iuxta planum contextum illa particula, *Cogitatu*, non tam videtur referenda ad hominum, vel Angelorum cogitationes, quàm ipsius Dei, vel (vt ita dicam) non tam actiuè, quàm passiuè sumitur, nam sicut *Psal.91.* dicitur Deus *Magnus consilio*, quia consilia eius altissima sunt, ita dicitur, *Incomprehensibilis cogitatu*, quia in suis cogitationibus est incomprehensibilis, iuxta illud, *Nimis profunda factæ sunt cogitationes tuæ*, Psalm. 91. & illud Pauli ad Roman. 11. *Quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius*, & infra, *quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?* Quod *Iob.11.* si Deus in consilijs, & in iudicijs suis incomprehensibilis est, multo magis in substantia sua. Et eodem modo dicuntur interdum opera, seu vestigia Dei incomprehensibilia, quatenus scilicet cadunt sub diuinam pronidentiam, & sapientiam, vnde in citato loco Iob. 11. postquam dixit, *Forsitan vestigia Dei comprehendes*, subdit, *Et vsque ad perfectum omnipotentem reperies, &c.* Denique ex communi phrasi Scripturæ, & ex modo, quo de immensitate Dei loquitur, eiusque incomprehensibilitatem exaggerat, variisque figuris, & metaphoris illam sæpius proponit, satis significat altiori modo esse Deum incompre- *Deus quo modo dicatur incomprehensibilis.* hensibilem creaturæ, quàm sit vlla creatura: non ergo vocatur incomprehensibilis solum, quia à mortali homine cognosci non potest, prout in se est, hoc enim modo etiam Angelum non potest mortalis homo comprehendere: neq; etiam dicitur incomprehensibilis solum, quia ab intellectu creato solis naturæ viribus videri non potest, prout in se est, hoc enim modo, etiam gratia, quæ est in essentia animæ, dici posset incomprehensibilis. Sed quia Scripturæ per se nudè sumptæ non videntur omnino conuincere, adiungamus communem sensum, & traditionem Patrum, apud quos illa sunt præcipuè notanda testimonia, in quibus comparando Deum etiam ad Angelos, vel beatos ipsum videntes, affirmant tanquam indubitatum dogma fidei, Deum esse incomprehensibilem.

Secundò ergo arguitur testimonijs Patrum Latinorum primo. Gregor. 10. moral. cap. 7. di- *Greg.Pap.* cit, *Claritatem Dei posse videri, non tamen comprehendi*, & lib. 18. cap. 28. alias. 37. & sequentibus, explicat illam claritatem Dei esse ipsam substantiam Dei, quia in eo non distinguitur claritas à substantia, & ibidem ait, *Longè dispariliter videre creaturam creatorem, quàm ipse se ipsum videat, nam quantum ad immensitatem Dei*, inquit, *modus nobis figitur contemplationis, quia eo ipso ponderè concipimur, quo creaturæ sumus.* Secundo Ambros. lib. 1. in Luc. tractans illud Ioan. 1. *Ambros. Ioan.1.* *Deum nemo vidit vnquam*, ad Angelos extendit, & declarat dictum esse ratione incomprehensibilitatis. Tertiò idem docet August. citans dictum locum Ambros. in epistol. 112. cap. 8. & *August.* 9. vbi bene distinguit visionem à comprehensione, clarius sermo. 190. de tempore & .38. de Verbis domini, & libr. de cognitione veræ vitæ cap. 31. etiam beatis dicit Deum *Incomprehensibilem*, vnde in quæstiunculis de Trinitate tom. 3. optimè exponit, quomodo dicatur in Scriptura Deus, *Incomprehensibilis*, seu *inuisibilis*, his verbis, *Videri potest Deus per dona gratiæ suæ ab Angelis, sine ab animabus Sanctorum, plenam verò diuinitatis naturam, nec Angelus quilibet, nec Sanctorum aliquis perfectè videre potest, ideo incomprehensibilis dicitur Deus.* Quartò Beda circa illud. 1. Ioan. 3. *Videbimus eum, sicuti est, promittitur*, inquit, *nobis videre Deum, non comprehendere concedi non potest.* *Beda.* Quinto idem optimè tractat Hilar. 2. de Trinitate circa principium, & libro. 10. sub finem. *Hilar.* Sexto. Anselm. in lectionibus super Euangelia, lectione in Matthæ. 17. quæ est de Transfiguratione Domini, & super primam ad Timotheum cap. 2. vno sensu explicat Deum dici, *Anselm.* *Inuisibilem*, quia licet à beatis videri possit, non tamen comprehendi. Septimò, ex patribus Græcis Chrysostomus multus est in hac sententia asserenda in enarratione super cap. 6. Isai, vbi ita *Chrysost.* exponit visionem illam de Domino sedente in throno excelso, & Seraphin, qui velabant facies suas, ad indicandam Dei incomprehensibilitatem, & homil. 2. de eadem visione, contra eos, qui contrarium sentiunt, ita exclamat. *Horrescite calum, obstupesce terra*, idem latissimè persequitur quinque homilijs de incomprehensibili Dei natura, vbi contrariam sententiam hæresim vocat: cautè tamen legendus est, ita enim adhæret huic veritati, vt in errorem extremè contrarium inclinare videatur, scilicet, Deum à nulla creatura in substantia sua videri posse: sed explicandus est ex aliquibus locis, in quibus addit particulam *Exactè*, seu *perfectè*, quod perinde est, ac comprehendere, sicut supra Augustin. Scripturarum sacram vocantem Deum, *Inuisibilem* exponebat. Octauo eodem sensu Theo- *Theodor.* doret. Psalm. 103. dicit Deum minimè conspici posse, accommodans verba illa, *Amictus lumine, sicut vestimento.* Nono idem Cyril. Alexand. *Cyri. Alexand.* lib. 11. thesaur. cap. 1. accommodans illud Isai. 40. *Quis metitus est manu aquas, & cælum palmo.* *Irenæ.* Decimo eodem loco ad hoc propositum vtitur Irenæ. libr. 4. contr. hæres. cap. 36. Vndecimo, Cyril. etiam Ierosolymitan, catechesi. 6. eodem *Cyril. Ierosolym.* sensu dicit Deum esse incomprehensibilem, & hoc modo subdit. *Vident sanè Angeli, sed non ita, vt est, sed secundum quod est, & ipsi capiunt, ipse enim Iesus dixit, quod Patrem nemo vidit, nisi qui est de cælo, hic vidit Patrem*, quem locum aperte intelligit de Christo, vt est Deus, & de visione comprehensiua, subdit enim, *Vident Angeli, ita vt capiunt, & Archangeli, ita vt possunt, throni verò, & dominationes plus quidem, quàm illi, sed minus tamen, quàm pro Dei benignitate: solus autem Spiritus sanctus, ita vt oportet, vidit; ille enim scrutatur omnia, etiam profunda Dei, & vnigenitus Dei filius, ita vt oportet etiam cognouit, quoniam Deitatis paternæ est particeps Filius tanquam vnigenitus.* Duodecimo Epiphan. libr. 3. contra hæres. in. 70. *Epiphan.* *Deus*, inquit, *infinitis modis, & adhuc amplius incomprehensibilis est*, & infra, *Omnia, quæ ab illo facta sunt, infra ipsius gloriam sunt, sola autem Trinitas incomprehensibilis est, & in gloria incomparabili, &c.* Decimotertio, Damasc. lib. 1. de fid. cap. 1. *Damasc.* & 4. Deum vocat, *Omnibus modis incomprehensibilem*, *Echius.* vbi Echius hoc benè explicat, & confirmat. Decimoquarto, Gregor. Nazian. orat. 1. sæpe hanc veri *Grego. Nazian.* tatem inculcat, & ad illâ accommodat illud Psal. *Psal. 119.* 119. *Posuit tenebras latibulum suum*, & illud Psal. 103. *& 103.*

Amictus lumine, sicut vestimento, & illud, Abyssus, sicut vestimentum amictus eius, Vbi etiam Basil. hoc notat, & oratione. 34. numero. 9. de Angelis beatis loquens dicit, *Eleuari ad conspiciendum Deum, si non prorsus, saltem melius, quàm nos.* Denique definita est hæc veritas in Concil. Lateranens. *Con. Late.* de Summa Trinitate & fid. Cathol. cap. firmiter, *Credimus, & simpliciter confitemur vnum esse Deum infinitum, incommutabilem, incomprehensibilem*, vbi tam absolutè, & simpliciter definit esse Deum, *Incomprehensibilem*, sicut *immutabilem*, sicut ergo ita immutabilis est, vt etiam de potentia absoluta mutari non possit: ita incomprehensibilis est, vt nulla ratione à creatura comprehendi possit, hoc enim sensu Theologi, & Catholici omnes loquûtur de Dei incomprehensibilitate, & ita illam intelligunt, vnde dubium non est, quin Concilium eodem sensu de illa locutum sit.

Vltimo arguitur ratione, quia Deus est immensus, & infinitus, ergo non potest à creatura finita comprehendi, quæ consequentia visa est à Theologis per se nota ex terminis, quanuis rationem eius non omnes eandem reddant: explicabitur vero melius sectione sequenti, ex qua veluti a signo confirmabitur hæc veritas, quia intellectus creatus non potest in Deo videre omnia, quæ in eo sunt, quod est signum non posse comprehendere omnipotentiam eius. Et hæ rationes probant conclusionem quoad veritatem ipsam, quoad gradum autem certitudinis fidei, satis probata videtur omnibus regulis fidei, scilicet Scriptura, traditione, & definitione Ecclesiæ.

Dico secùdo, eodé modo certũ est animã Chri- *Anima Christi nõ comprehẽdit essentiam Dei.* sti non comprehendere diuinam essentiam. Ita docent Theologi omnes supra citati, & sequitur aperte ex dictis, nam anima Christi, intellectus eius, & actus, quo videt Deum, creata sunt, & finita: sed Deus est incomprehensibilis per actum creatum, & finitum, ergo. Confirmatur, quia si anima Christi videndo Deum comprehenderet ipsum, vel id esset ex communi ratione visionis, scilicet, quia claré videt totum Deum, prout in se est: & hoc non est satis, aliàs quilibet beatus comprehenderet Deum, quod esse hæreticum, ostensum est: non ergo satis est videre totum, nisi *Nota Deo* videat totaliter, vt explicatur latè in prima part. quæst. 12. & sectione sequenti nonnihil attingemus: vel hoc conuenit animæ Christi ex singulari ratione vnionis: & hoc etiam dici non potest, quia Verbum vnitum neque est principium formale videndi, nec per se ipsum, ac formaliter dat intellectui virtutem, seu efficaciam ad videndum, neque etiam ratione illius datur intellectui Christi infinita aliqua virtus cognoscendi, ergo non potest magis illa anima cõprehendere Deũ, quàm si esset separata, & haberet idem lumen gloriæ, &c. Et confirmatur, quia comprehendere diuinam essentiam est proprium attributum ipsius diuinæ naturæ, sed post hanc vnionem, naturę manent inconfusæ, & attributa vnius non communicantur alteri, ergo, quanuis anima sit vnita, non propterea est potens ad comprehendendam diuinam naturam.

Respõs. ad argumẽta Ad difficultatem in principio positam feré respondetur est, iam enim ostendimus, quomodo ex Scriptura hæc veritas colligatur, & quid propriè significat attributum hoc, scilicet Deum esse incomprehensibilem. Ad illud vero simile, quod afferebatur de *Inuisibili*, respondetur communiter à patribus interpretari, Deum simpliciter, & per omnem potentiam esse inuisibilem à creatura, dicitur enim inuisibilis oculis corporis, vel exacta, & adæquata visione intellectus. Patres verò ibi citati aperte loquuntur in illis locis de comprehensione, vt significat assecutionẽ, & non vt significat perfectam cognitionem, iuxta distinctionem explicatam in principio articuli primi D. Thom. In alijs verò locis à nobis citatis pro conclusione, euidenter loquuntur de comprehensione in ea significatione, qua nunc vtimur, vt legenti omnia loca aperte constabit.

Ad rationem respondetur sæpe veritatem aliquam esse de fide certam, modum autem explicandi, vel defendendi illam cadere sub opinionem, & ideo non licet ex eo, quod aliquod principium in opinione positum sit, inde inferre conclusionem etiam esse opinabilem, nisi illatio sit ita euidens, vt omnino necessario sequatur, in proposito ergo omnes Theologi sine controuersia fatentur, vt veritatem fidei, Deum esse incomprehensibilem, & in alijs opinionibus ita procedunt, vt nihil huic veritati contrarium admittere audeant: & ita, qui existimant lumen gloriæ posse esse infinitum, vel intellectum creatum posse videre in Deo omnia, quæ in eo sunt eminenter, negant inde sequi comprehensionem Dei, qui verò hoc sequi existimant, assumptionem negant. Vnde ex his opinionibus illa semper eligenda est, cum qua melius veritas fidei cõsistere possit.

SECTIO. II.

Vtrum anima Christi videat in Verbo omnia possibilia, quæ in Deo eminenter continentur.

PRima sententia affirmat, videre animam Christi in Verbo omnia, quæ Deus potest facere de sua potentia absoluta. Ita tenuit Hugo in lib. de scientia animæ Christi, qui falsò fundamento nititur, scilicet, quia anima Christi videt Verbum visione increata. Quod supra rectum est, & ex hic dictis intelligi potest etiam posito illo fundamento hoc non sequi, quia posset intelligi visionem illam magis, vel minus communicari pro capacitate suscipientis. Hanc vero sententiam tenet Magist. in. 4. distin. 14. & ibi Al- *Magist. Alber.* bert. & probabilem censet Scot. quæst. 1. cuius argumenta parum vrgentia sunt, & ex parte idem tenuit Alensis. 3. part. quæst. 13. memb. *Scot. Alens.* 7. Durand quæstio. 1. dicit enim videre animam *Durand.* Christi in Verbo omnia, quæ in Deo sunt eminenter, saltem quatenus possibilia sunt: consentit etiam ex parte Henric. quodlibet. 7. quæst. 4. *Henric.* & 5. qui hoc affirmat de speciebus possibilibus, *Coloss. 2.* non tamen de indiuiduis. Fundamentum Magistri sumitur ex quibusdam testimonijs ad Colos sens. 1. *In eo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei*, vbi Chrysost. homilia. 5. affirmat *Chrysost.* Christum, *Omnia scire, & nihil ignorare*, si autem non omnia videret, aliqua nesciret, & ignoraret. Propter quod hanc sententiam videtur *Fulgen.* etiam tenere Fulgent. in lib. ad Ferrãdum, respon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sione ad tertiam quæstionem. Et confirmari ratione potest, quia non implicat cõtradictionẽ, hãc perfectionem cõmunicatam esse intellectui Christi, ergo non est, cur negemus fuisse illi datam: imo Durand. & Henric. putant id, quod ipsi affirmant, necessario sequi ex visione Dei, vnde non tribuunt hoc Christo, tanquam singulare illi, sed tanquam omnibus beatis commune.

Bonauen. Marsil. Scot.

Secunda sententia affirmat animam Christi per lumen gloriæ scire in habitu omnia, quæ sunt in Deo, tamen in actu secundo non posse simul videre omnia, sed hæc, vel illa suo arbitratu. Ita tenet Bonauent. dist. inst. 14. articul. 1. quæstio. 3. & Marsil. quæst. 10. artic. 1. Scotus autem ibi quæst. 2. Primum improbat hanc opinionem, deinde vero in illam fere incidit, alio modo minus probabili. Objicit ergo contra illam primo, quia omnis habitus potest habere actum sibi adæquatũ. Quæ ratio non est efficax, si sensus sit (vt reuera esse oportet ad efficaciam argumenti) habitum habere vnum actum adæquatum circa totam materiam suam. Contrarium enim fere reperitur in omnibus habitibus, & in potentijs animæ, quibus suo modo simile est lumen gloriæ. Deinde subdit opinionem suam dicens; animam Christi in actu primo videre omnia, non in actu secundo: illum autem actum primum dicit esse, non per lumen gloriæ, sed per ipsammet visionem, quam dicit interdum actuare per modum actus secundi circa aliqua obiecta, ad quæ ipse intellectus attendit: interdum vero tantum per modum actus primi, si intellectus non attendat: contra quam sententiam vrgentius procedit argumentum ipsius Scoti, quia visio essentialiter est actus secundus, & vltimus, & actuat potentiam non actiuè, sed formaliter, vnde si actu est, non solum potest habere effectũ formalem sibi adæquatum, sed etiam necessario illum habet, quia necessario inhæret subiecto secundum totam suam entitatem, & rationem: fieri autem non potest, vt qualitas actu inhærens subiecto, non habeat in illo suum effectum formalem adæquatum, est ergo illa distinctio actus primi, & secundi omnino repugnans ipsi visioni.

Vt respondeamus quæstioni suppono ex sententia August. & omnium Theologorum, paucis nominalibus exceptis, posse beatum videtem Deum videre in ipso creaturas, quæ in Deo eminenter continentur, non tantũ effectiuè, seu causaliter, vt quidam dicunt, id est, quòd ex visione Dei resultet alia cognitio creaturarum per propriam speciem, hoc enim non est proprie videre in Verbo, sed potius in proprio genere: neque cognitio hæc esset Matutina, sed Vespertina, & in Christo talis cognitio ad scientiã infusam pertinet, non ad beatã, intelligitur ergo formaliter, quia per ipsammet visionem, qua videtur Deus videntur creaturæ in ipso, cum enim ipse sit prima causa omnium, eminenter omnia continens, in ipso tanquam in causa possunt effectus videri: sicut enim Deus videndo seipsum videt omnia, quæ in ipso sunt, ita potest participationem illius scientiæ creaturæ communicare.

Circa hoc vero duo obseruare oportet, primũ est, vt creaturæ dicantur videri in Deo, non satis esse, vt eodẽ actu videantur, quo Deus, sed oportere, vt Deus ipse sit ratio videndi creaturam. Dupliciter enim intelligi potest duas res vno actu intellectus cognosci, primo tantum concomitanter, ita vt neutra sit ratio cognoscendi alteram. Exemplum esse potest in Angelo, qui habet speciem vniuersalem representantem duas naturas, vt g. hominis, & equi, & consequenter habet vnũ actum adæquatũ illi speciei, quo simul cognoscit hominem, & equum & neque homo est ratio cognoscendi equum, neque è contrario, & ideo dico illa duo tantum concomitanter cognosci illo actu, per quem non magis dici potest equus cognosci in homine, quam è contrario, quia nulla est maior ratio in vno, quàm in alio: imo, si in illo actu consideretur extensio ad illa duo obiecta, posset esse, aut manere secũdum eam partem, qua terminatur ad vnum obiectum, v. g. hominem, & remitti, seu minus secundum aliam, quæ terminatur ad equum, vel è contrario, quia neq; vna supponit aliam magis, quam è conuerso, neque talis species intelligibilis necessario habet actum sibi adæquatum. Secundo intelliguntur duo aliqua cognosci vno actu intellectus, nõ tantum concomitãter, sed quia vnũ est ratio cognoscendi aliud, exemplum est in Angelo, qui videndo, & penetrando essentiam hominis, consequenter intuetur, & videt proprietates, non solũ enim vno actu vtrumque videt, sed etiam videndo vnum, ratione illius videt aliud, & tunc propriè dicitur videri vnum in alio: & signum à posteriore esse potest, quia quãdo hoc modo cognoscuntur duo eodem actu, non potest actus terminari ad obiectum in alio cognitum, nisi mediante illo. Cum ergo creaturæ dicuntur videri in Deo, non est sensus videri tantum priori modo, & quasi concomitanter: sed posteriori modo, scilicet quia visio Dei est ratio cognoscendi creaturas, quod patet, tum ex ipso modo loquendi; nam si tantum concomitanter se haberent, non magis cognoscerentur creaturæ in Deo, quàm Deus in creaturis, quia non haberent inter se ordinem respectu actus cognoscendi: tum etiam quia considerando illa duo obiecta, quasi per accidens esset cognitio vnius ad cognitionem alterius, quandoquidem vnum eorum nullo modo esset ratio cognoscendi alterum: vnde etiam fit, considerata natura talis actus, quantum est de se, posse manere secundum eam partem, qua terminatur ad creaturas, etiam si non esset secundum eam, quæ terminatur ad Deum, propter eandem causam, sicut exemplo cognitionis Angelicæ declaratum est.

Visio Dei ratio cognoscendi creaturas

Quomodo Deus, & creaturæ eodẽ actu videantur.

Nec refert si dicatur de facto non eleuari intellectum ad videndas creaturas tali genere cognitionis, nisi prius eleuetur ad videndum Deũ, nam si hoc postulat natura talis actus, vt vere postulat, & non est solum ex ordinatione Dei extrinseca, inde infertur illa duo obiecta non tantum concomitanter se habere: sed vnum esse rationem, & quasi medium attingendi per talẽ actum: si autẽ illud non est ex natura talis actus, sed ex sola extrinseca Dei ordinatione, euidenter infertur per illum actum non videri creaturas in Deo, quandoquidem ex natura sua posset manere, vt est cognitio creaturarum, etiãsi remitteretur, vel diminueretur, vt est visio Dei. Quin potius addo si illa duo obiecta nõ ita se habent, vt vnũ sit ratio cognoscẽdi aliud, gratis omnino

nino dici cognosci, aut videri Deũ, & creaturas eodẽ actu, quia plura obiecta non attinguuntur vno, & eodem actu, nisi quia vel in ratione obiecti cogniti habent inter se connexionem, & ordinem alicuius causalitatis respectu talis cognitionis, vel quia per eandem speciem intelligibilem representantur; essentia autem diuina, licèt respectu sui ipsius suppleat vicem speciei; tamẽ respectu creaturarum non habet vicem speciei intelligibilis immediate inducens, vel efficiens cognitionem earum in seipsis tanquam ratio, seu medium incognitum (vt philosophi loquũtur) quia hic modus concurrendi ad cognitionem alterius est imperfectus; Deus autẽ non continet creaturas illo imperfecto modo, sed eminenter tanquam perfecta causa earum; vnde licet Deus possit supplere sua infinita virtute efficientiam cuiuslibet speciei intelligibilis; non tamen hoc potest per modũ obiecti nisi respectu sui ipsius; respectu vero aliorum tantum per modum causæ supremæ, quæ per suam voluntatem supplere potest efficientiam particularis causæ, & ita potest facere, vt visus videat sine specie, supplendo per omnipotentiam suam efficacitatem speciei, & hoc modo potest idem facere in intellectu; hoc tamen nihil refert ad visionem beatam, neque ad visionem creaturarum in Deo, non ergo se habet diuina essentia per modum vnius speciei intelligibilis immediatè representans Deum, & creaturas: ergo ex hac parte non est ratio, vt cognoscantur Deus, & creatura eodem actu, ergo si aliũ de non esset connexio inter obiecta, ita vt vnum esset ratio, seu medium cognitum ad cognoscendum aliud, nulla esset causa, propter quã illa duo eodem actu cognoscerentur: videntur ergo creaturæ in Deo, quia Deus cognitus, est ratio cognoscendi illas. Et hoc sensu vere dicit sæpe D. Thom. videri creaturas in Deo ex vi visionis ipsius Dei, sicut Deus videt illas in se ipso, tanquam in causa, & primo principio, hic autem modus cognoscendi nõ solum non repugnat, sed potius pertinet ad perfectum genus cognoscendi: illa autem visio Dei in se ipso, & creaturam in ipso est altissima participatio scientiæ Dei, supremi ordinis, & rationis, cuius esse potest.

D. Thom.

obiectio.

Dices inde fieri, visa vna creatura videri necessario omnes, quia non est maior ratio de vna, quàm de alia. Negatur tamen cõsequentia, quia, cùm lumen sit finitum, ex parte illius prouenire potest, vt aliqui effectus videãtur, & non omnes, & hi potius, quàm illi, vel quia ipsum lumen est determinatum ad hos effectus potius, quàm ad illos, vel quia concursus necessarius ex parte diuinæ essentiæ datur ad cognoscendam diuinam essentiam, vt continentem hos effectus potius, quã illos: sic enim sæpe contingit in vno principio videri aliquam cõclusionem, & non alias, vel ex defectu specierum vel luminis.

Responsio.

Et hinc vlterius sequitur cæteris paribus eo perfectius videri Deum, quo plures, vel perfectiores effectus videntur in ipso, quia cum Deus visus, sit ratio videndi creaturas, necessario videntur in ipso omnes creaturæ, quæ ex vi visionis perfectè vsque ad talem gradum videri possunt, & ideo, vt plura videantur, necesse est, vt perficiatur eadem visio non solum quasi extensiuè respectu creaturarum, sed quasi intensiuè respectu ipsius Dei: alioqui tales creaturæ non viderentur ex vi visionis Dei, sed immediatè, & quasi concomitanter simũl cum Deo, & ideo quidquid sit, an ex perfectiori visione Dei, necessario sequatur visio plurium, vel melioram effectuum (de hoc enim modo non disputo) tamen è contrario, si plures effectus videntur, cæteris paribus, rectè à posteriori infertur Deum ipsum perfectius videri.

Vltimo eandem obseruandum est, cùm dicimus creaturas videri in Deo, non esse sensum, quòd videantur solum secundum esse, quod in ipso Deo habent: hoc enim non esset cognoscere formaliter ipsas creaturas, sed solum ipsum esse diuinum, quod eminenter continet illas, quod omnes beati necessario vident. Videt ergo beatus creaturas secundum esse proprium, quod habent, seu habere possunt in se ipsis, & secundum proprias perfectiones formales earum, dicuntur tamen videri in Deo, quia (vt dictum est) Deus visus est ratio videndi illas, seu quia intimè penetrando eminentem perfectionem Dei, eodem indiuisibili actu videtur formalis perfectio creaturæ, quæ in Deo eminenter continetur, & est quasi obiectum omnipotentiæ eius, & hoc modo dici potest creatura videri in Deo, vt in causa, & in seipsa, vt in obiecto cognito in sua causa.

Et hinc cessat quæstio, quæ inter aliquos Theologos versatur, an per visionem beatam possint dici creaturæ videri in proprio genere, quidam enim affirmant, vt Marsil. in. 3. quæst. 10. art. 1. Alij vero negant, sed intellectis nominibus non potest esse quæstio de re: nam, si cognitio in proprio genere nihil aliud significet, quam cognitionem rei, prout in se est, vel esse potest, hoc reuera conuenit visioni beatæ respectu creaturarum, quæ per illam videntur: si autem cognitio in proprio genere significet cognitionem rei per propriam speciem, quæ immediatè, & primario terminatur ad rem in se cognitam, & non in alio, hoc modo illa visio non dicitur esse cognitio in proprio genere, & is est communior vsus huius vocis, & ita sine dubio loquendum est, vt colligere licet ex D. Thom. 1. p. quæst. 12. art. 9. & quæst. 14. art. 5. Scoto & alijs in. 3. dist. 14. his positis.

Dubium.

Respon.

D. Thom. Scot.

Dico primo anima Christi Domini non videt actu in Verbo omnia, quæ absolutè in omnipotentia Dei continentur. Hæc conclusio est communior Theologorum D. Thom. hic & generaliter 1. p. quæst. 12. art. 8. & omnium Thomist. Caiet. Capreol. & Palud. in. 3. distinct. 14. quæst. 1. & ibi Bona. ar. 1. quæst. 2. ar. 2. quæst. 3. & Richard. art. 1. quæst. 4. art. 2. quæst. 3. & ex parte consentit Henric. supra citatus, & in directorio Inquisitorum q. 11. refertur, contrariam sententiam Tarracone fuisse, vt erroneam ab Inquisitoribus damnatam, & quendam Arnaldum coactum esse illam retractare. Sed ille Arnaldus videtur in eam sententiam incidisse ex principio erroneo, & quia male sentiret de distinctione naturarum in Christo: vt colligi potest ex alijs quæ ibi referuntur, alioqui verò hæc sententia per se sumpta tantum est probabilior theologica opinio, & ad fidei dogmata non pertinet, quia neque extat Ecclesiæ definitio, neque scriptura, & patres aliquid de hac re loquuntur, neque ex reuelatis euidenter sequitur, sed solum probabilius. Ratio ergo

D. Thom. Caiet. Capreol. Palud. Bonauen. Richard. Henric.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D.Thom. qua conclusionem hanc probat, est, quia, si anima Christi omnia possibilia videret in Deo, comprehenderet Deum. Quæ ratio late examinari solet in citato loco primæ partis. Nũc breuiter explicatur eius vis, quia teste Augustin. epistola.111. capit. 8. *Tunc aliquid comprehenditur, quando ita videtur, vt nihil omnino eorum, quæ in ipso sunt, videntem lateat*. Et propterea inquit, idem Augustin. lib.83. quæstionum quæst. 14. *Quod comprehenditur finitè à comprehendente*, sicut in materialibus quantitatibus, à quibus sumpta est metaphora, tunc vna quantitas dicitur comprehendi ab alia, quando intra illam tota clauditur, & finitur: sed si anima Christi videret, quidquid in Deo est, formaliter & eminenter, nihil, quod in Deo est, lateret animam videntem ipsum, & tota (vt ita dicam) cognoscibilitas Dei finiretur intra cognitionem illius animæ.

Augustin.

Anima Christi cur Deum non possit comprehẽdere.

Hæc verò ratio sic explicata varijs modis, vel impugnatur, vel eneruatur. Primus est Nominalium, qui negant sufficere ad comprehensionem id, quod ratio assumit, sed præterea requiri, vt tanta sit perfectio in cognoscente, quanta est in obiecto cognito, & ideo Nominales varias distinguunt acceptiones comprehensionis gratis, & sine fundamento, aut probatione confictas. Et ideo illas prætereo, refert illas, & impugnat Sotus in.4. distinct.49. quæst.3.

Sed interrogo, quo sensu intelligant requiri ad comprehensionem, vt sit tanta perfectio in cognoscente, quanta in re cognita? Primo enim intelligi potest de æqualitate simpliciter in perfectione entis inter cognitionem, & obiectum, & hic sensus est plane falsus. Primo, quia alias angelus vnus non posset comprehendere substantiam alterius, etiam inferioris, quia cognitio angeli cum sit accidens, non est tam perfectum ens, sicut substantia cognita. Secundo, quia formalis ratio comprehensionis (vt ex metaphora ipsius vocis, & ex communi conceptione omnium constat) per se consistit in totali penetratione, & cognitione obiecti cogniti: quòd autem hæc fiat per ens, hoc vel illo modo perfectum, materiale quid est, & in tantum potest esse necessarium, in quantum ad illum modum totalis cognitionis, potest esse necessaria tanta perfectio in genere entis, si autem cognitio habere potest illum modum, etiam si in genere entis non sit tam perfecta, non propterea non erit comprehensio, cùm id habeat, quod est de ratione formali eius: sicut in corporibus, vt vnum comprehendat aliud, impertinens est, quod in genere entis sit magis, vel minus perfectum, modo vnum intra aliud omnino claudatur.

Inter cognitionẽ, et obiectum non requiritur æqualitas in perfectione entis.

Secundo intelligi potest illa conditio requisita ad comprehẽsionẽ de æqualitate inter cognitionem, & obiectum in perfectione entis, non simpliciter, sed proportionaliter hoc modo, quod si obiectum cognitum est perfectissimum ens, comprehensio eius esse non potest nisi perfectissima cognitio, quæ esse possit in genere cognitionis, atque adeo summe clara, &c. Et hæc conditio (sicut de præcedenti dicebamus) in tantum esse potest necessaria, in quantum tota illa perfectio necessaria esse potest ad id, quod diximus esse de ratione formali comprehensionis: si autem concedatur posse dari cognitionem talis obiecti summe perfecti penetrantem, & circunscribentẽ quidquid in ipso omni modo cognoscibile est, etiam si ipsa non sit summè perfecta in genere cognitionis, sine dubio consequenter dicendum est, & illam conditionem non esse requisitam ad comprehensionem, quandoquidem sine illa conuenit alicui cognitioni formalis ratio comprehensionis: vt quamuis fingamus calorem esse qualitatem summè intensam v.g. vt centum, si per actum remissum intellectus posset cognosci, quantum in se cognoscibilis est, illa sine dubio esset comprehensio, quamuis non seruaret cum obiecto proportionem cum intensione, alias si ad libitum assignantur conditiones requisitæ ad comprehensionem, solum ad argumenta vitanda, nihil potest esse certum: nam pari ratione posset dici, non posse Angelum comprehendere cælum, aut aliquid simile. Igitur ad comprehẽsionem solum requiritur æqualitas proportionis inter actum, & rem cognitam in ratione intelligibilis, vt scilicet tanta sit vis intelligendi, quanta est intelligibilitas in obiecto; hæc vero proportio seruatur, quandocunque quidquid est intelligibile in obiecto, & omnis modus eius, totum est in ipsa intellectione in esse repræsentatiuo, & hoc totum haberet visio Dei, qua videretur omnia possibilia in ipso, nam illa referret cognoscenti, quidquid est intelligibile in Deo, & omnem modum, & habitudinem eius, nihil ergo illi deesset ad rationem comprehensionis.

Ratio comprehensionis qua.

obiectio.

Sed potest esse tertia euasio, quod de ratione comprehensionis sit, vt sit perfectissima cognitio, quæ de tali obiecto esse potest, ita vt non solum per illam cognoscantur omnia, quæ sunt in obiecto, & omnimodo possibile ex parte obiecti, sed etiam perfectissimo modo ex parte ipsius cognitionis; at vero anima Christi, etiam si videret inde omnia possibilia, non tamen modo tam perfecto, ac Deus ipse se cognoscit, & ideo non comprehenderet ipsum. Sed hæc euasio eadem fere ratione reijcitur, qua superiores: nam si ille modus perfectionis, qui est ex parte cognoscentis, vel quasi ex materiali entitate ipsius actus, nõ confert ad cognoscendum obiectum meliori modo ex parte illius, materialiter se habet, & non variat rationem formalem comprehensionis: alias nulla creatura esset comprehensibilis nisi à solo Deo, quia à nullo alio cognosci potest perfectissimo modo ex parte cognoscentis.

Responsio.

obiectio

Sed dici potest, non esse eandem rationem, quia modus cognoscendi creaturę potest esse adæquatus cognoscibilitati creaturæ, & ideo illa erit comprehensiua cognitio, quia licet cognitio Dei eiusdem creaturæ habeat perfectiorem modum ex parte ipsius Dei, tamen ille modus non redundat vllo modo in obiectum, ita vt perfectiori modo ex parte obiecti cognoscatur talis res à Deo, quã à creatura: at vero modus cognoscendi creaturæ, etiam si sit per visionem infinitam rerum omnium in Deo, non est adæquatus cognoscibilitati Dei, quia non est illa cognitio tam infinita in ratione cognitionis, sicut est Deus in ratione cognoscibilis, & ideo illa non esset comprehensio, sicut est scientia, quam Deus habet de se ipso, quæ tam infinita est in ratione cognitionis, quam Deus ipse in ratione cognoscibilis: vnde ille perfectior modus, quo Deus cognoscit se ipsum

ipsum, non tantum tenet se ex parte cognoscentis, sed etiam aliquo modo se tenet ex parte obiecti, quatenus obiectum cognoscitur modo sibi adæquato, & proprio.

Sed hæc euasio inuoluit repugnantiam in dictis suis, & ex ea bene ostendi potest, quare repugnet per visionem creatam, quantumuis perfectam, videri Deũ omni modo, quo ex parte sua videri potest atque adeo videri in eo omnia, quæ in ipso sunt formaliter, & eminenter. Probatur vtrumq; quia qua ratione visio creata nõ adequatur cognoscibilitati infinitæ Dei, recte sequitur non posse ipsum cognoscere omni modo possibili ex parte obiecti, vt benè admittit dicta responsio: at verò è contrario, si admittitur visio, qua cognoscitur, quidquid est in Deo formaliter, & eminenter, & omnis possibilis habitudo, seu modus eius, necessario talis visio esset adæquata cognoscibilitati Dei, quia reuera in Deo non est maior cognoscibilitas, quàm in illa visione continetur, repugnantia ergo est quod talis visio sit; tamen illa posita æqualis repugnantia est negare illam esse comprehensionem. Vnde fit, vt posita illa visione dici non possit à visione increata superari, qua Deus se cognoscit, in modo se tenente ex parte obiecti: sed solum ex parte cognoscentis, quia nullus est modus, qui sit quasi pars obiecti, & cognitus vt quod, respectu vnius visionis, & non alterius: quia (vt supponitur) per visionem illam creatam cognoscitur omnis modus possibilis tenens se ex parte obiecti, & illemet perfectior modus, quo ex parte cognoscentis Deus videt se ipsum per modum obiecti cognoscereturper talem visionem creatam, ergo in modo (vt ita dicam) obiectiuo illæ visiones essent æquales, ergo, &c.

Visio creatarũ omnium possibiliũ in Deo requirit lumen actu infinitum.

Alijs modis eneruatur hæc ratio iuxta opinionem Henrici, & Durandi supra citatas, de quibus dicemus respondendo ad eorum fundamenta. Ac denique negari posset videri Deum perfectius, eò quod omnes creaturæ in ipso videantur. Sed hoc reiectum satis est in ijs, quæ ante conclusionem positam præmissimus, præterquam quod hoc modo, vix explicari posset, cur omnis visio Dei non sit cognitio comprehensiua eius, vt latius 1. p. quæst. 12. tractatur.

Bonau. Marsil.

Vltimo addi potest in confirmationem huius conclusionis, quia ad videndum in Deo omnes creaturas possibiles necessarium esset lumen gloriæ actu infinitum, quod anima Christi non habuit, sicut neque gratiam infinitè intensam: seque la declaratur, quia ad videndum in Deo creaturas tantæ perfectionis, requiritur tantum lumen, & ad videndum perfectiores effectus, perfectius lumen, ergo ad videndum omnes possibiles requiritur infinitum lumen. Quæ consequentia quantus formalis non sit, tamen in præsenti materia videtur efficax propter duo, quæ concurrunt. Primum est, quia processus in infinitum fit non infra aliquem terminum finitum, sed in tota latitudine entis creabilis. Secundum est, quia augmentum semper fit intra eandem speciem luminis, seu visionis, & (vt supra diximus) lumen gloriæ, & visio beata animæ Christi eiusdem speciei est, ac in alijs beatis. Vnde Henric. supra & alij (vt Bonau. & Marsil. referunt) ad vitandam huius rationis efficaciam dixerunt res possibiles, quæ in Deo videntur, esse numero finitas. Sed hoc, quàm falsum sit, constat ex 1.p.q.25.

obiectio.

Sed contra, nam plus est videre Deum, quam videre omnes creaturas possibiles, quia maior est perfectio solius Dei, quàm omnium creaturarum simul sumptarum, sed potest Deus ipse videri lumine finito, ergo multo magis creaturæ. Respondetur creaturas non videri in Deo nisi viso Deo, & ideo magis esse videre Deum videndo creaturas in ipso, quàm præcise videre Deum ipsum: & ideo, si viderentur omnes creaturæ possibiles, ne cessarium esset infinitum lumen non tam propter creaturas ipsas, quàm quia infinitè videretur ipse Deus.

Responsio.

Dico secundo. Anima Christi neque in actu primo, seu habitu videt omnia possibilia in Deo. Hæc conclusio videtur mihi necessario sequi ex præcedenti suppositа perfecta natura huius scientiæ beatæ, de cuius ratione est, vt semper sit in actu secundo, quia est perfectissima scientia & immutabilis. Et confirmatur, seu declaratur hoc modo, quia vel actus ille primus potest interdum reduci ad actum secundum saltem successiuè cognoscendo nunc has creaturas in Deo, nunc alias, vel nunquam potest omnino variare actum secundum: si hoc posterius dicatur, gratis fingitur talis actus primus, & reddi non potest ratio, cur intellectus habens sufficientem actum primum, nõ ponit per voluntatem applicari ad actum secundũ, nisi fortasse ab extrinseco à Deo impediatur: quòd si perpetuo impediendus erat, super fluit illi datus esset talis primus actus. Si verò dicatur primum, sequitur in ipsa visione, & beatitudine animæ Christi esse posse varietatem ita vt nunc sit beatior, postea minus beata vel è contrario.

Neque enim dici potest hanc varietatem esse in solo obiecto secundario non in primario, quia, cum creaturæ non videantur illa visione nisi in Deo ipso, non potest variari circa creaturas, quin varietur circa Deum. Neque etiam refert, si dicatur variari quidem circa Deum, semper tamen cum æquali perfectione, quanuis in ordine ad diuersas creaturas: tum quia hoc ipsum esset magna imperfectio in tali visione: tum etiã quia qua ratione posset hoc modo variari, posset etiam intendi, & remitti: cur enim quoad vnum subijcere tur voluntati videntis, & non quoad aliud?

Quod verò quidam dicunt posse visionem illam successiue variari ex parte obiecti, seu creaturarum cognitarum nulla facta mutatione in ipsa, intelligi nõ potest: quia, vt variæ creaturæ cognoscantur, necessaria est varia repræsentatio, varius effectus formalis, atque adeo varia perfectio cognitionis: ac denique, quia sine mutatione alicuius extremi non potest intelligi varia habitudo, & cognitio. Vltimo confirmatur, quia hic actus primus, quo anima Christi dicitur cognoscere omnia, vel est ipsa visio (vt dicebat Scot) & hoc non, vt efficaciter videtur probatum referendo eius opinionem, quia visio ipsa essentialiter est actus secundus: vnde quandiu eadem omnino immutata manet, eodem modo constituit videntem in actu secundo, & respectu eiusdem, quod si aliquid per eam denuo videndum est, aliquid ei addi oportet, vt nuper probatum est. Vel hic actus primus est ipsum lumen gloriæ, & hoc

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non satis est, quia licet demus eodem lumine gloriæ, quo anima Christi nunc videt aliquas creaturas in Deo, potuisse videre alias, & non istas, & sic in infinitum (id quod etiam incertum est, & sub opinione) tamen hoc neque arguit singularem perfectionem in illa scientia, sed commune fere est omnibus beatis, neque satis est, vt dicatur omnia scire in actu primo, sicut licet eodem lumine intellectuali possit quis quæcúq; res cognoscere, non tamen omnes scit in actu primo, quia non omnium habet species, neque est in potentia proxima, vt possit, cum velit, has, vel illas res contemplari: at vero intellectus animæ Christi informatus hoc lumine non est ita proxime dispositus ad cognoscendum in actu secúdo omnia possibilia etiam successiuè, quia non habet propriè species rerum omnium in ordine ad hanc scientiam, neque essentiam diuinam per modum speciei vnitam, nisi in ordine ad talem modum videndi ipsam: vnde nec potest suo arbitrio res alias per illam visionem contemplari, ergo.

Dico tertio, Anima Christi videt in Verbo aliqua ex rebus possibilibus, quę nunquā erunt. Videtur certa, & communis conclusio: & eam expresse affirmat D. Thom. hic art. 2. & potest aliquo modo probari ex illo Matth. 11. & Luc. 10. *Si in Tyro, & Sydone facta essent virtutes, &c.* vbi Christus reuelat aliquid possibile, quod fuisset futurum in eo casu: quod tamen absolute futurum nunquam fuit, facit illud Matth. 26. *Possem rogare Patrem, &c.* Ex quibus locis colligitur animam Christi hæc possibilia cognouisse: sed non contincitur vidisse illa in Verbo, potuisset enim illa scire scientia infusa, fit tamen probabilis coniectura, etiam scientia beata, quæ perfectissima est, illa cognouisse. Ex articulo etiam secundo D. Thom. sumitur hæc ratio, quia multa possunt fieri à creatura, quæ nunquam fient, sed anima Christi videbat in Verbo omnia, quæ sunt in potentia creaturę, quia comprehendebat ipsam, ergo. Denique verisimile est etiam alios beatos videre nō nullas res possibiles, quæ nunquam fient, vt constat. 1. p. quæst. 12.

D. Thom. *Matth. 11.* *Luc. 10.* *Matth. 26.*

Respon. ad argumenta. Ad fundamentum Magistri, quod ex quibusdam testimonijs sumebatur respondet D. Thom. Christum cognouisse omnia, quæ habent rationem entis in aliqua differentia temporis, de quibus fit propriè illa, distributio. Dici etiam potest in eo fuisse omnem scientiam, quæ secundum potentiam ordinatam à Deo communicatur alicui intellectui creato, sicut in simili supra de gratia dictum est: & hoc satis esse, vt dicatur habere, *Omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ*, & nihil ignorare. Deinde disputatione sequenti videbimus, an saltem per scientiam infusam omnia possibilia sciat.

Ad Henricum, & Durand. negatur cum visione Dei esse necessario coniunctam cognitionem omnium rerum, vel quidditatum, quæ in pso emi nenter continentur, cùm enim illa visio non sit comprehensiua Dei, & possit esse magis, vel minus perfecta, possunt per illam plura, vel pauciora videri in Verbo. Neque Durandus satis consequenter loquitur, quia posita determinatione diuinæ voluntatis, vel scientiæ ad talia obiecta futura, fere eadem est ratio cognoscendi tales res futuras in Verbo quæ est cognoscēdi res possibiles, nec potest etiam vitare comprehensionem, tum quia ad comprehendendam potentiam non oportet cognoscere, quid factura sit, sed satis est comprehendere, quidquid potest facere: tum etiam, quia anima Christi videt in Verbo, quidquid futurum est in qualibet differentia temporis, vt iam dicam. Et eædem rationes vrgent contra Henric. quia nulla est ratio, cur magis necessario videantur omnes species rerum in Deo viso, quàm omnia individua, cùm tam individua, quàm species contineantur eminenter in Deo, & repræsententur in diuinis ideis.

Verum tamen est rationem sumptam ex comprehensione non ita conuincere contra Henric. quod sit impossibile videre in Deo omnes rerum species possibiles, estò, non sit necessarium: nam si viderentur species non visis omnibus individuis, non videretur certè comprehendi Deus, quia omnipotentia Dei per se, primo respicit nō tantum species, sed etiam individua, & infinita eius perfectio eminenter omnia continet. Sed quanuis illa ratio directè non ita conuincat, tamē ratio facta de lumine infinito optime contra hāc sententiam procedit, & inde consequenter effici videtur, tale lumen non solum ad cognoscendas omnes species, sed etiam ad omnia individua sufficere.

Vltimo ex dictis in hac, & sectione præcedenti aperte colligitur, quàm sit verum, quod D. Th. dixit art. 4. ad. 3. hanc scientiam beatam Christi, licet perfectissima sit omnium, quę de potentia ordinaria esse possunt: tamen de absoluta potentia posse esse perfectiorem, imo semper in infinitum posse augeri, quia nunquam potest adęquari suo obiecto primario, neque illud comprehendere, neque omnia cognoscere, quæ in illo continentur: ergo semper potest perfectius tendere in obiectum suum, & plura in illo videre, atq; adeò visionem ipsam increatam Dei perfectius participare, quod non tolum in diuersis subiectis: sed etiam in eodem verum est, vt satis contra Caiet. in superioribus diximus.

SECTIO. III.

Vtrùm anima Christi videat in Verbo omnia, quæ Deus videt scientia visionis, atque adeò infinita.

Gab. Richard. Scot. Bonau. MVlti ex Theologis negant animam Christi videre in Verbo hæc omnia. Ita Gab. & Richard. Scot. & Bonau. Locis supra citatis in. 3. distinct. 14. quanuis quidam eorū distinguant de cognitione in actu primo, vel secundo: quæ distinctio iam à nobis reiecta est, quia in hac scientia eadem est ratio de vtroque. Fundamentum eorum est, quia non potest intellectus creatus actu attendere ad contemplanda distinctè, & clarè infinita, quia ad hoc requiritur infinita, virtus, & attentio, & consequenter infinitus actus: sed quæ Deus videt scientia visionis sunt actu infinita, & visio Christi necessario est finita, ergo.

D. Thom. Dico tamē primo, Animā Christi videre in Verbo simul, & in actu secundo omnia, quæ Deus videt scientia visionis. Ita D. Thom. hic, & communiter

Magist. Albert. Paul. Capreol. Alens. Marsil. Henric. muniter Theologis in. 3. distinct. 14. Magist. Albert. Magn. Palud. Capreol. & alij Alens. & Marsil. & Henri. locis præcedenti sectione citatis: ex Scriptura, & patribus nihil habemus ad hoc probandum, solum ex eis colligi potest animā Christi cognoscere hæc omnia, vnde verisimile sit ea cognoscere per scientiam beatam, quia indicāt semper actu illa omnia intueri, quod non sit nisi per beatam scientiam. Fundamentum vero D. Thom. est, quia omnis beatus videt in Verbo omnia, quæ ad statum suum pertinent, quod supponit ex. 1. p. quæst. 12. art. 8. sed ad statum, & dignitatem animæ Christi pertinēt omnia, quæ Deus videt scientia visionis. Primo propter dignitatem personæ suę. Secūdo, quia est caput omnium hominum, & angelorum, præsertim iustorum, & prædestinatorum, propter quos omnia creata sunt. 1. ad Timoth. 1. Tertio, quia iudex omniū est constitutus. Addo quarto, quia illi subiecta sunt omnia, & propter eius gloriam, & honorem suo modo omnia creata sunt.

2. Tim. 2.

Dubium. Caiet. Sed circa fundamentum huius rationis dubitat Caietanus hic art. 2. quia ex illo sequitur aliquem minus beatum plura videre in Verbo, quàm beatiorem, quia possunt pertinere plura ad statum eius: consequens est falsum, quia qui plura videt in Deo, perfectius videt Deum, ergo est beatior. Et in summa respondet beatum videre in Verbo formaliter ea, quæ pertinent ad statum eo tempore, quo ingreditur beatitudinem, cætera verò, quæ postea fiunt, tantum causaliter. Sed hæc responsio primum non expedit difficultatem, quia etiam accidere potest, vt plura pertineant ad statum beati inferioris, etiam pro illo tempore, quo ingreditur beatitudinem, vt si constituamus Beatum Dominicum esse minus perfecte beatum, quam beatum Paulum primum heremitam, quod non repugnat, vt per se notum est, & tamen constat plura ad statum sancti Dominici, quam sancti Pauli potuisse pertinere: etiam si solum comparentur pro eo momento, quo mortui sunt. Deinde non est necessaria illa responsio, quia non semper necesse est, vt qui plura videt in Deo, perfectius videat Deum, nisi cætera omnia paria sint: fieri autem potest, vt aliquis videat plura intra inferuis genus, vel speciem, & alius excedat alibi, vel clarius quidem, & perfectius res alias, vel aliquid superius, & perfectionis rationis intuendo. Quid verò dicendum sit de alijs beatis an scilicet videant hæc omnia causaliter, vel formaliter in Verbo, non est huius loci examinare.

Responsio.

Visio plurium in Deo non necessario semper perfectior est.

Breuiter tamen, vt intelligatur vis rationis factæ, ego in hoc ita sentio perfectionem beatitudinis primo omnium esse commensurandā vnius cuiusque meritis, deinde vnumquemque beatum videre formaliter in Verbo omnia illa, quæ pertinent ad suum statum, quantum sub quantitatem perfectionis diuinæ visionis suis meritis debitæ cadere possunt: non si fortasse ad videnda illa omnia necessaria esset perfectior visio, quam suis meritis deberetur, nō posse ne omnia illa formaliter in Verbo videre, sed videre præcipua, seu quę sufficerent iuxta ordinem diuinæ iustitiæ, & prouidentiæ, reliqua autem videret causaliter. Christus autem Dominus non habuit beatitudinem per sua merita, sed altiori titulo sufficientissimo ad totam hanc perfectionem visionis: & si habuisset per merita, illis esset debita tota hæc perfectio, & multo maior, si ad illam referrentur, & ideo rectè concluditur omnia hæc vidisse formaliter in Verbo. Vnde accipi potest confirmatio similis illi, quam supra tetigimus, cùm de gratia Christi ageremus, quia si infinita visio Dei esset possibilis, tota illa Christi animæ ratione vnionis deberetur: quia vero illa anima non est capax tantæ visionis, perfectissima quædam iuxta ordinem diuinæ sapientiæ data est, ac per inde quædam eius statui maximè acommodata: cuiusmodi est illa, de qua agimus, nam quod anima Christi sit capax illius, dubitandum non est, cum tota illa finitæ perfectionis sit, vt magis patebit ex dicendis sequenti assertione. Quod autem illa optimè quadret cum Christi dignitate, & muneribus, iam explicatum est. Confirmatur vltimo, quia verisimile est omnes beatos simul sumptos videre in Verbo omnia, quæ Deus videt scientia visionis præterea, quæ specialiter pertinent ad ipsam animam Christi, quia omnia sunt propter electos, vnde omnia pertinent aliquo modo ad statum eorum, sed verisimum est animam Christi & videre omnia, quæ sibi sunt propria, & præterea videre omnia simul, quæ omnes alij videntium, quia gratia animæ Christi (vt supra dictum est) superat gratias omnium beatorum etiam simul sumptas, sicut dignitas animæ Christi exuperat omnium dignitates, etiam si in vnum conferantur, tum etiam quia merita Christi infinitè superant omnia aliorum merita etiā simul sumpta: quanquam enim visio non sit animæ Christi data ex meritis, data est tamen tam perfecta, quātum per merita secundum legem ordinariam comparare posse.

Sed obijci potest, nam sequitur animam Christi comprehendere scientiam visionis Dei, cùm nihil eam lateat eorum, quæ sub tali scientia continentur. Aliqui concedunt sequelam, nec putant esse inconueniens, quia non propterea comprehenditur Deus. Alij renuunt hoc concedere, quia scientia visionis est ipsemet Deus, vnde comprehendi non potest ipso non comprehenso. Sed distinctione vti possumus, nam scientia sumi potest, vel pro obiecto ipsius scientiæ, vel pro formali scientia, quæ est in Deo. Rursus oportet considerare in obiecto scientiæ visionis, non solum contineri res creatas, sed etiam ipsum Deum, & liberam voluntatem eius. Animā ergo Christi dici potest comprehendere illam scientiam solum quantum ad obiecta creata, quę per illam videntur, & hoc ad summum probat argumentum factum: non verò comprehendit illam scientiam quantum ad obiectum increatum, cùm non comprehendat Deum ipsum, nec generationem æternam, & similia. Vnde fit etiam, vt non comprehendat illam scientiam, prout est formalis actus ipsius Dei, quia vt sic est perfectio simpliciter infinita, & eadem omnino cum scientia simplicis intelligentiæ, & comprehendi non potest illa non comprehensa.

Obiectio.

Responsio.

Dico secūdo, Anima Christi videt in Verbo infinita. Hæc conclusio sequitur ex præcedenti, & explicanda est, & probanda modo dicto circa articulum tertium D. Thom. neque aliquid addendum occurrit. Solum super est soluendum fundā-

Christus videt infinita in Verbo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fundamentum Scoti, & aliorum. Ad quod breuiter dicitur hæc infinita contineri infra terminum finitum, quia solum sunt vel plura individua sub eadem specie finita contenta, vt plures cogitationes, &c. Vel certè plures species sub aliquo inferiori genere, vt v. g. plures species motorum, quæ omnes non transcendunt perfectionem cæli. Deinde omnia hęc videntur per vnum simplex principium, & ideo omnia illa videri possunt simul, & per actum, & lumen finitum. Nam visis omnibus illis in Verbo adhuc videtur Verbum finitè & limitatè, cum non comprehendatur totum obiectum omnipotentiæ eius, ergo actus, & lumè sunt finita, quia eorũ perfectio ex primario obiecto, & ex modo, quo ipsum cognoscitur, pensanda est potius, quàm ex obiecto secundario.

obiectio.

Sed supereſt molesta difficultas, & supputatio quia sumendo numerum finitum rerum contentarum in eodem ordine, & specie, ad videndum illum in Verbo requiritur aliquod lumen, & ad videndum maiorem numerum earundem rerum cæteris paribus requiritur maius lumen, & sic in infinitum, ergo ad videndum infinita erit necessarium lumen infinitum. Responderi solet cum Caiet. hic art. 3. hinc solum inferri, visionem animæ Christi esse infinitam secundum quid eo modo, quo vna res ordinis superioris dici potest infinita secundum quid, quatenus sub se continere potest res infinitas inferioris ordinis. Quæ responsio non videtur satisfacere, quia argumẽtum semper procedit in rebus eiusdem ordinis, scilicet in lumine gloriæ, & visione beata: procedit etiam de augmento intensiuo intra eundem ordinem, in quo intelligi non potest medium inter qualitatem finitè intensam, vel actu infinitam in intensione, cùm sit sermo de eadem qualitate, & de perfectione intensiue, quam actu habet à parte rei; hæc autem intensio non videtur esse posse actu finita in visione, vel lumine gloriæ animæ Christi, vt videtur probare argumentum factum, ergo colligitur infinita intensio illius luminis, seu visionis. Quod etiam hoc modo explicatur, quia illa visio ex parte obiecti habet infinitam extensionem, sed tantum augetur intensio ipsius qualitatis luminis, vel visionis, quantum augetur extensio obiecti, nam tota illa scientia respicit hoc obiectum, & per vnum gradum intelligitur respicere vnam partem obiecti, & per alium, aliam, nam illi duo gradus distincti sunt inter se, posset enim vnus separari ab alio & è contrario. Et idem est de omnibus alijs partialibus obiectis, quæ infinita sunt. Ergo respondent illis in ipsa scientia infiniti gradus intensionis.

Respon.

Respondetur propter hoc argumentum necessario dicendum videri lumen gloriæ, & visionem beatam sufficere ad videndum infinita in Verbo sub aliquo genere, vel specie ex vi alicuius gradus veluti indiuisibilis, ita vt ex vi eiusdem perfectionis, qua cognoscit totam aliquam multitudinem infinitam, cognoscat omnia, & singula sub illa multitudine contenta: neque intelligatur in ipsa visione aliquid respondere vni rei visæ, & aliud alteri, sed eundem gradum perfectionis quasi indiuisibiliter respondere omnibus, & toti multitudini: alia enim via non potest vitari infinita intensio, vt argumentum bene probat. Quomodo autem hoc verum sit, ita declarari potest ex doctrina D. Thom. hic, quia hæc infinita non videntur in Verbo, nisi prout connexionem habent cum aliqua causa creata, qua comprehensa comprehenduntur: quia ergo causa illa finita est, ad comprehendendum illam finitum lumen sufficit, & illud idem satis est ad cognoscenda omnia, quæ in illa continentur, licet sint infinita, quia tota illa infinitas comprehẽditur sub finito gradu perfectionis. Vn de quando ita videntur plura inter se connexa, & radicata in vno principio finito, vnũ, & idem lumen indiuisibiliter sumptũ, quod sufficit ad videndũ quędã ex his sufficit ad videndum plura, & omnia, quę in illo principio cõprehenso continentur, quod nõ est creditu difficile, cùm omnia illa à virtute finita proceda, & præsertim, si tantum numero differãt, cùm hęc sint tã inter se similia, vt idẽ fere sit cognoscere vnũ, vel plura, quæ succesiuè à tali causa fieri possunt. Vnde ad argumẽtũ in forma distinguitur illa propositio, ad videndum res distinctas in Verbo requitur maior, seu distincta perfectio luminis aut visionis: si enim illæ res sint inter se omnino distinctæ, & vt sic cognoscantur, non inter se connexæ, vel cum aliqua causa finita, sic concedo assumptum: & consequenter admitto non posse videri in Verbo huiusmodi res infinitas, nisi per visionem habentem infinitos gradus intensionis. Si vero tales res cognoscantur, vt connexę in vno principio finito, sic negatur assumptum propter rationem iam explicatam, & hoc modo videt anima Christi infinita in Verbo: & fortasse etiã quilibet beatus, quamuis non æque, neque sub omni genere, vel specie, in qua Christus videt infinita.

Visio infinitorũ esse actuum in Verbo quo modo non requirit lumen infinitum.

Dubium

Quæret aliquis ad huius materiæ complementum, an hæc infinita, quę videt anima Christi (& idem est de scientia Dei) dicenda sint *Categorematicè*, vel *Syncategorematicè* infinita, seu actu aut potentia? Videtur enim primum, quia illa omnia simul videntur, ergo vt sit actu sunt simul, ergo actu infinita: hoc enim differt infinitum actu ab infinito in potentia, quod illud est totum actu simul, hoc partim actu, partim potentia, vt constat ex 3. Physic. c. 6. Et confirmatur, nam si illa omnia, quæ simul cognoscuntur, simul essent in re, esset multitudo *Categorematicè* infinita, sed eadem sunt siue in cognitione, ergo.

Incontrarium verò est, quia licet omnia illa simul sint cognita: tamen non aliter sunt infinita, quàm si re esse possint, quia cognitio accommodatur rebus ipsis, sed in re non possunt esse, nisi *Syncategorematicè* infinita, quia non potest tota illa multitudo in re existere simul. Vnde nihil refert videtur, quòd in cognitione sint simul, si in re tantum fieri possunt successiuè, quia modus cognoscendi non variat modum quantitatis ipsius rei, nec res habet magnitudinẽ, aut multitudinẽ suã: atq; adeò, quòd sit finita, aut infinita hoc, vel illo modo, ex ordine ad cognitionẽ, quæ illi extrinseca est, sed in ordine ad existentiã, quãiuxta naturam suam habere potest. Nec videtur rectè dici posse illa esse infinita, *Categorematicè*, in esse cognito & à parte rei esse infinita, *Syncategorematicè*, quia non habet res aliam quantitatem in esse

esse cognito, quàm à parte rei, alias non esset vera cognitio. Et confirmatur, quia Deus ipse non videt aliud infinitum, quàm sit possibile, vel futurum, sed non est possibile, aut futurum infinitũ, *Categorematicè*, sed, *Syncategorematicè*, ergo. D. Tho. in hoc nihil aperte dicit, tamen eius discipuli videntur frequentius loqui priori modo. Gabriel autem, Almain. & alij in. 3. distinct. 14. magis eligunt posteriorem modum.

D. Thom. Gabr.

Almain.

Sed in re non videtur esse posse magna diuersitas, nam omnes conueniunt, in his. Primo illa, quæ videntur, non esse in certo aliquo numero finito, nec posse peruenire ad finem eorum numerando vnum post aliud. Secundo illa omnia simul cognosci, & ita esse simul aliquo modo, scilicet obiectiue. Tertio totã illam collectionem non posse actu poni in re. Quibus positis fere de modo loquendi videtur controuersia.

Responsio.

Mihi tamen placet posterior modus loquendi, quia illa multitudo quamuis simul cognita, talem habitudinem habet ad suam existentiam, vt ex intrinseca natura sua petat non posse exhaurirj, cùm sit: vnde in sua intrinseca ratione includit hanc veluti potentialitatem, vt semper scilicet aliquid illius restet efficiendum. Et in hac potentialitate consistit ratio infiniti syncategorematicè, sicut, quanuis tempus totum simul cognoscatur, ipsum tamen etiam cognitum, ens successiuum est, quia talem habitudinem habet ad existenciam, vt non possit totum simul existere, sed pars post partẽ: similis enim ratio est de hoc infinito in potentia, includit enim in conceptu suo successionem quandam in existentia, seu productione sua: & hoc modo saluantur facile multa, quę tractari solent de infinito, vt est in cognitione diuina. De quibus agitur 1. parte quæstio. 7. 14. & 25.

Anima Christi nõ videt infinita categorematicè.

QVAESTIO. XI.

De scientia indita, vel infusa animę Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de scientia indita vel infusa animæ Christi.

¶ Et circa hoc quærũtur sex.

¶ Primò, vtrùm secundum hanc scientiam Christus sciat omnia.

¶ Secundò, vtrùm hac scientia vti potuerit non conuertendo se ad phantasmata.

¶ Tertiò, vtrùm hæc scientia fuerit collatiua.

¶ Quartò, de comparatione huius sciẽtiæ ad scientiam Angelicam.

¶ Quintò, vtrùm fuerit scientia habitualis.

¶ Sextò, vtrùm fuerit distincta per diuersos habitus.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm secundum scientiam inditam vel infusam Christus omnia sciat.

72 *Infra q. 12. ar. 1. c. & ad 3. & 3. d. 14. ar. q. 1. & q. 4. c. & q. 5. ad. 2. & ver. q. 20. art. 6. & opusc. 3. c. 223.*

Ad primum sic proceditur. Videtur, quòd secundum hanc scientiam Christus non cognouerit omnia. Hæc enim scientia indita est Christo ad perfectionem possibilis intellectus eius. Sed intellectus possibilis animæ humanæ non videtur esse in potentia ad omnia simpliciter, sed ad illa sola, in quæ potest reduci in actum per intellectum agentẽ, qui est proprium actiuum ipsius, quæ quidem sunt cognoscibilia secundum rationem naturalem. Ergo secundum hanc scientiam non cognouit Christus ea, quæ naturalem rationem excedunt.

¶ 2. Præterea, Phantasmata se habẽt ad intellectũ humanum, sicut colores ad visum: vt dicitur tertio de Anima. Sed non pertinet ad perfectionem visiuæ potentiæ cognoscere ea, quæ sunt omnino absque colore. Ergo neque ad perfectionem intellectus humani pertinet cognoscere ea, quorum nõ possunt esse phantasmata, sicut sunt substantiæ separatæ. Sic ergo cùm huiusmodi sciẽtia fuerit in Christo ad perfectionẽ animæ intellectiuæ ipsius, videtur quòd per huiusmodi scientiam non cognouerit substantias separatas.

Ex. lib 3. tex. 3. 18. & 39. to. 2.

¶ 3. Præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶3. Præterea, Ad perfectionẽ intellectus nõ pertinet cognoscere singularia. Videtur ergo quòd per huiusmodi scientiam anima Christi singularia non cognouerit.

Sed contra est, quod dicitur Isa. 11. quòd repleuit eum Spiritus sapiẽtiæ & intellectus, scientiæ & cõsilij. Sub quibus comprehenduntur omnia cognoscibilia: nam ad sapientiã pertinet cognitio omnium diuinorum: ad intellectum autem pertinet cognitio omniũ immaterialium: ad scientiam autem pertinet cognitio omnium cõclusionum: ad consilium autem cognitio omnium agibilium. Ergo videtur quòd Christus secundum scientiam inditam sibi per Spiritum sanctum, habuerit omnium cognitionem.

Respondeo dicendum, quòd sicut prius dictum est * conueniens fuit, vt anima Christi omnino esset perfecta per hoc quòd omnis eius potentialitas sit reducta ad actum. Est autem considerãdum, quòd in anima humana, sicut in qualibet creatura, consideratur duplex potentia passiua. Vna quidem per comparationem ad agens naturale. Alia vero per comparationem ad agens primum: quod potest quamlibet creaturã reducere in actum aliquem altiorem actu, in quem reducitur per agens naturale: & hæc consueuit vocari potentia obedientię in creatura. Vtraque autem potentia animę Christi fuit reducta in actum, secundum hanc scientiam diuinitus inditam. Et ideo secundum eam anima Christi primò quidem cognouit qnæcunq; ab homine cognosci possunt per virtutem luminis intellectus agentis: sicut sunt quæcunque pertinẽt ad scientias humanas. Secũdò verò per hanc scientiam cognouit Christus omnia illa, quę per reuelationem diuinam hominibus innotescunt: siue pertineãt ad donum sapientiæ, siue ad donũ prophetiæ, siue ad quodcunque donũ Spiritus sancti. Omnia enim ista abundantius & plenius cæteris, cognouit anima Christi. Ipsam tamẽ Dei essentiam per hanc scientiam non cognouit, sed solùm per primam, de qua suprà dictum est. *

q. 9. art. 1.

q. prælim. art. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de potentia naturali animæ intellectiuæ, quæ scilicet est per comparationẽ ad agens naturale, quod est intellectus agens.

Ad secundum dicendum, quòd humana anima in statu huius vitæ, quia quodammodo est ad corpus obligata, vt sine phantasmate intelligere nõ possit, non potest intelligere substãtias separatas. Sed post statum huius vitæ, anima separata poterit aliqualiter substãtias separatas per seipsam cognoscere. vt in Prima parte dictum est. * Et hoc præcipuè manifestum est, circa animas Beatorum. Christus autem ante passionem non solùm fuit viator, sed etiã comprehensor: vnde anima eius poterat cognoscere substantias separatas per modum, quo cognoscit anima separata.

1. p. q. 89. artic.

Ad tertium dicendum, quòd cognitio singularium non pertinet ad perfectionem animæ intellectiuæ secundum cognitionem speculatiuam. Pertinet tamen ad perfectionem eius secundum cognitionem practicam, quæ non perficitur absque cognitione singulariũ, in quibus est operatio: vt dicitur in sexto Ethico. * Vnde ad prudẽtiam requiritur memoria præteritorum, cognitio præsentium, & prouidentia futurorum vt Tullius dicit in sua Rhetorica. * Quia igitur Christus habuit plenitudinem prudentiæ secundum donum cõsilij, consequens est, quòd cognouerit omnia singularia præsentia, præterita & futura.

lib. 6. Ethic. cap. 11. mo. 5.

lib. 2. de inuention. in fol. ante fin.

HIC articulus explicandus est diffuse disputatione sequenti: & ideo circa literæ expositionem nihil notare oportet, cõmodius enim mens D. Thom. simul cum re ipsa explicabitur.

DIS-

DISPVTATIO. XXVII.

In quinq; sectiones distributa.

De obiecto scientiæ infusæ animæ Christi.

DE hac scientia tria consideranda occurrunt, quæ ad exactam cuiuslibet scientiæ cognitionẽ necessaria sunt, scilicet obiectum, actus, & habitus; de quibus D. Th. in discursu quæst. disputat: prius verò de obiecto tractat, quoniam ab illo ratio, seu species actus, & habitus sumi solet. Duplex verò distinguitur obiectum scientiæ, materiale, & formale: materiale dicitur res illa, de qua scientia tractat: formale verò est ratio, sub qua talis res à scientia considerãtur, quæ sæpius sumitur ex parte medij, vel luminis, sub quo talis scientia versatur. In hac ergo disputatione præsertim agimus de materiali obiecto, seu de rebus, quas anima Christi per hanc scientiam cognouit: de obiecto enim formali nihil dicẽdum occurrit, præter ea, quę de speciebus intelligibilibus, & lumine inferius dicemus.

SECTIO. I.

Vtrùm res pertinentes ad ordinem naturæ cognoscantur per hanc scientiam, infusam.

RAtio dubitandi esse potest: quia huiusmodi res sunt obiectum scientiæ naturalis, siue illa acquisita sit, siue infusa per accidens. Sed hæc scientia infusa est altioris ordinis, ergo non versatur circa has res inferiores, sed circa res tantùm ordinis superioris. Et confirmatur, quia eiusdem obiecti sufficit vna scientia in proprio genere, sed harum rerũ naturalium habuit Christus scientiam propriam, & connaturalem, ergo.

Propter hæc est prima sententia, negans huiusmodi res contineri sub obiecto scientiæ per se infusæ: quam tenet apertè Scot. d. 14. q. 3. & Dur. q. 3. & 4. nam licet affirmẽt animã Christi cognouisse res naturales per scientiam infusam: docent tamẽ illam esse eiusdẽ rationis cum acquisita, solũmq; differre per ordinem ad causas efficiẽtes; sicut visus comparatus per naturalẽ generationem, vel per miraculum restitutus. Vnde infert Scot. quẽ Gabr. & alij sequuntur, sub hanc scientiam non cadere singularia omnia, quia illa possunt in infinitũ procedere: vnde oportuisset habere infinitas species intelligibiles simul infusas, quia vnumquodq; singulare per propriam speciẽ cognoscitur naturali cognitione: & hoc ex parte sentit D. Thom. dist. 14. quæst. 1. art. 2. Secundò infert Scotus, non posse per hanc scientiam cognosci res existentes, vt sic: quia species infusa indifferenter repræsentat rem existentem, & non existentem; nõ ergo potest esse principium cognoscendi, seu intuendi rem existentem.

Scot. Duran.

Gabr.

D. Tho.

Dico tamen primò: animam Christi per hanc scientiam cognouisse omnes res naturales, quas Angeli cognoscunt per species inditas, vnde res illæ sub obiecto huius scientiæ comprehenduntur. Hæc est sententia D. Tho. hic, & ferè omnũ, qui admittũt hanc scientiam per se infusam, quos disputat. 15. sect. 3. citaui. Congruentia esse potest; quia decebat animam Christi non solùm in Verbo, sed etiam in proprio genere altiori modo cognoscere res omnes naturales, quàm ipsos Angelos, si autem solùm per scientiam acquisitam, seu infusam per accidẽs illa cognouisset, sine dubio imperfectiorem scientiam illorum habuisset, quia illa scientia non transgrederetur perfectionem scientiæ, quæ per vires naturales humani ingenij acquiri potest: hæc autẽ, quantũuis perfecta sit in sua specie, inferior est naturali scientia Angelica, sicut intellectus naturalis Christi, minus perfectus est omni intellectu Angelico, ergo. Ratio verò propria, & quasi physica est, quia licet lumen inferioris ordinis terminetur ad res inferiores, nec possit ad superiora extẽdi, quia perfectionem eius superant; tamẽ lumẽ superioris ordinis, non solùm superiora, sed etiam inferiora sub obiecto suo complecti potest, quia virtus, quò superior, eò vniuersalior, & quia inferiora nõ excedũt virtutẽ superioris, & possunt nobiliori modo attingi. Exẽplum est in intellectu, & sensu; ergo lumen scientiæ infusæ, quod est ordinis superioris (vt infra dicetur) potest sub obiecto suo, non solùm res supernaturales, sed etiam naturales comprehendere attingendo illas nobiliori modo.

Dubium.

Et hinc facilè dissoluitur fundamentum Scot. & Durand. qui ex eo solùm, quòd obiectum materiale idem est, inferunt scientiam eius esse eiusdem rationis, quæ consecutio nullius momenti est, potest enim eadẽ res cognosci altiori, & inferiori modo sub diuersis luminibus, sicut ab intellectu Angelico, & humano cognoscitur eadẽ res, per scientias specie differentes, nam eodem modo cognosci potest ab humano intellectu per scientiam humanam, & diuinitus infusam. Vnde falsum est, quod dicunt, hanc scientiam infusam animæ Christi, prout versatur circa res naturales, tantùm differre ab acquisita, sicut visum datum congenitum à natura, vel per miraculum restitutum, quia visus est idem in obiecto formali, & modo attingendi illud, & ille modus productionis per miraculum est accidentarius illi: at verò hæ scientiæ differunt in modo attingendi obiectum, qui transit in obiectũ formale, vnde etiam differunt in naturali modo productionis. Hæc enim scientia natura sua postulat fieri per infusionem; scientia autem naturalis, vel acquisita, minimè: quæ differentia arguit in ipsis scientijs diuersitatem specificam, vt per se constat.

Ex hinc obiter infertur sine causa Scotum suprà d. 14. q. 4. dubitare, an Christus per hanc scientiam perfectiùs cognoscat has res naturales cognitione abstractiua, quàm Angeli simili cognitione. Nam si species (inquit) intelligibiles infusæ Christo ad cognoscẽdas has res, sunt minus perfectæ, quàm species Angelicæ, minus etiam perfecta erit cognitio animæ Christi: si autẽ illę species sunt multò perfectiores, adeò vt magis superent in perfectione speciei Angelicas, quàm intellectus Angelicus superet intellectũ humanũ, hoc posito poterit cognitio animæ Christi esse perfectior, quia quod deest perfectionis in natura li lumine intellectus Christi, cõpensari potest ex perfectione speciei. Sed in primis nõ consequenter loquitur, quia, si hæc scientia, vt versatur circa res naturales, est tantum per accidens infusa, dubitari non potest, quin species cum illa infusæ, sint minus perfectæ, quàm Angelicæ, vt probatũ est, quia essent inferioris ordinis, & commensuratæ naturali perfectioni ingenij humani.

Responsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S rautem admittit esse posse in intellectu humano A
species intelligibiles rerum naturalium per se
infusas, & superioris ordinis, quam sint species
connaturales homini, vel Angelo (vt re vera
possibile est) sicut ratione facta declaratum est,
neque esse potest vlla ratio, ob quam hoc videri
debeat impossibile: si hoc, inquam, admittit, ne-
cesse est, vt admittat etiam scientiam per se in-
fusam rerum naturalium perfectiorem Angelica,
& possibilem intellectui humano: hæc enim
duo, vel idem sunt, vel necessario coniuncta, vt
proportionem debitam seruent, vt disputat. 19.
dicetur. Non est ergo cur dubitet hanc esse da-
tam animæ Christi, cùm tota hæc perfectio de-
bita sit illi animæ ratione vnionis; neque enim
decebat in hoc superari ab Angelis, neque æqua-
ri. Vnde hæc scientia, prout data est animæ
Christi, non procedebat a Deo, vt autore natu-
ræ, sicut scientia naturalis Angelorum, sed vt
autore gratiæ, & beatitudinis, & quodammo-
do, vt ab autore vnionis hypostaticæ, nam in-
fudit illam, vt proprietatem consequentem
vnionem: & tanquam ornamentum eius, & ideo
perfectiorem, quam sit omnis scientia naturalis
Angelica, vel humana.

Dico secundò: cognouisse Christum per hanc
scientiam, singularia etiam intuendo eorũ exi-
stentias. Et intelligitur conclusio tam de rebus
materialibus, quam immaterialibus, & tam de
accidentibus, quàm de substantijs, & eam tenent
D. Thomas hic, Capreol. in 3. dist. 14. quæst. 1.
art. 3. Durand. quæst. 3. Marsil. quæst. 10. art. 1.
& alij autores, qui tenent præcedentem conclu-
sionem: sequitur enim manifestè ex illa. Primò,
quia Angeli per suam scientiam inditam, hæc
omnia cognoscunt, & intuentur, non fuit autem
anima Christi inferior Angelis in aliqua perfe-
ctione ad scientiam infusam pertinente. Secun-
dò, quia lumen superius hæc omnia sub se com-
plectitur, & illi respondent species infusæ repræ-
sentantes hæc omnia. Tertiò, addit hic D. Thom.
optimam rationem in solutione ad tertium, quia
cognoscere singularia pertinet ad perfectionem
prudentiæ: Christi autem anima habuit perfe-
ctam prudentiam. Nec dici potest habuisse illa-
lam tantùm per scientiam beatam; quia, sicut
præter illam visionem habere debuit perfectam
cognitionem speculatiuam in proprio genere re-
rum omnium: ita debuit etiam habere perfectam
cognitionem practicam, atque adeò perfectam
prudentiam quasi in proprio genere.

D. Thom. *Capreol.* *Durand.* *Marsil.*

Obiectio.

Sed ait Scot. ad prudentiam perfectam neces-
sarium esse, & sufficere cognoscere singularia
agibilia; non verò omnia singularia naturalia,
quarum plurima nihil ad humanas actiones per-
tinent. Respondetur illo argumento in primis
satis ostendi cognoscere Christũ per hanc scien-
tiam aliqua singularia, tam existentia, quàm fu-
tura, vel præsentia, quorum cognitio ad pruden-
tiam necessaria est. Et hinc colligimus etiam ad
omnia singularia se extendere scientiam hanc,
quia saltem alijs titulis est debita Christo eorum
cognitio, & non repugnat haberi per hanc scien-
tiam. Vnde dicitur secundo, Christum non tan-
tùm habuisse prudentiam perfectam commen-
suratam humanæ potestati, & facultati naturali;
sed commensuratam potestati excellentiæ, &

Respon.

supremo dominio, quod habuit in humanitate
sua ratione vnionis, nam omnia subiecta sunt ei,
vt dicitur. 1. ad Corint. 15. & ad Hebr. 1. om- *1. Cor. 15.*
nium̃que potestas ei data est Matth. vltim. Et *Hebr. 2.*
ideo, sicut vti potuit rebus omnibus naturalibus, *Matth. 28*
ita prudentiam habuit, quæ ad vsum omnium
se extenderet, quæ dici potest monarchica &, re-
galis; & ideo omnium singularium etiam natu-
ralium cognitionem habere debuit.

Et ex hac conclusione colligitur (sicut in præ-
cedenti diximus) cognouisse Christum hæc sin-
gularia altiori modo, & sub altiori lumine, quam
possint naturaliter cognosci ab homine, vel etiã
ab Angelo. Videt enim per hanc scientiam non
solùm singularia materialia; sed etiam ipsos An-
gelos clare, & perfectè comprehendendo eorum
naturas, & intuendo eorum existentias melius,
quàm ab anima separata, vel ab ipsis Angelis
cognoscantur: quæ omnia eisdem rationibus, &
coniecturis ostenduntur. Quod verò Scotus su- *Obiectio.*
prà dicta quæst. 4. obijcit, non posse cognitionem
intuitiuam harum rerum quo ad existentias ea-
rum pertinere ad scientiam per se infusam, atque
adeò neque esse perfectionem in anima Christi,
quàm in Angelis: quia hæc cognitio fit imme-
diatè ex præsentia obiecti concurrente intelle- *Respons.*
B ctu sua propria virtute, hæc, inquam, obiectio
supponit falsum fundamentum, scilicet cogni-
tionem intuitiuam non fieri mediante specie,
quod falsum est; vt in sensibus etiam externis
patet. Et deinde, etiam si species non esset ne-
cessaria ex parte luminis infusi, posset intelle-
ctus Christi altiori modo intueri hæc ipsa obie-
cta præsentia per hanc scientiam, quàm posset
homo, vel Angelus per naturale lumen: hoc igi-
tur modo possunt hæ res singulares etiam in or-
dine ad cognitionem intuitiuam ad obiectum
huius scientiæ pertinere.

Ad rationem ergo dubitandi in principio po-
sitam, negatur consequentia; quia lumen, seu
scientia superioris ordinis potest habere vniuer-
sale obiectum, quod non solùm res superiores,
sed etiam inferiores complectatur. Ad confir-
mationem, negatur sufficere animæ Christi scien
tiam harum rerum connaturalem animæ humanæ, quia illa est imperfecta, & ideo habere de-
buit aliam altioris ordinis.

Ad fundamentum verò Scoti quo ad primam *Respons.*
C eius partem respondetur, primo non oportuisse, *ad argu-*
vt de singulis indiuiduis haberet singulas species *menta.*
intelligibiles, hoc enim ad summum habet lo-
cum in scientia naturali suo genere acquisita:
at verò species infusa, potest vna repræsentare,
& totam specificam naturam, & omnia eius in-
diuidua; vt bené Caiet. hic, & art. 6. Deinde indi-
uidua substantialia futura, finita sunt, & per spe-
ciem perfectam vnius indiuidui, possunt cog-
nosci ab anima Christi accidentia eius, vt v. g.
per speciem vnius Angeli omnes cognitiones
eius, licet in infinitum multiplicentur. Quod si
fortasse potuit Christus cognoscere per hanc
scientiam omnia indiuidua substantialia conten
ta in potentia creaturæ, etiam si nunquam futura
sint, illa cognoscere potuit per species causarum,
quas comprehendebat, & ita potuit per species
finitas cognoscere omnia indiuidua etiã infinita.
Quo ad alterum verò partem respondetur, spe-
ciem

Caiet.

ciem infusam posse dici indifferentem ad repræ- A
sentandum rem esse, vel non esse, non negatiuè,
scilicet, quia neutrum repræsentare potest: sed
positiuè, quia potest esse principium cognoscen-
di vtrumque in obiecto iuxta illius statum, seu
exigentiam: quia, quando res existit, potest in-
tellectus per speciem repræsentantem illam, &
quidquid in illa est &, ad ipsam conuerti, & illam
intueri, prout in se est actu existens, & secun-
dum omnes conditiones existentiæ, quod est il-
lam intueri.

SECTIO. II.

Vtrùm actus liberi, & contingentia futura cadant sub obiecto huius scientiæ.

PRæter res naturales sunt in rebus creatis duo
ordines rerum, quæ neque ab homine, neque
ab Angelo possunt naturaliter cognosci, scilicet
actus liberi, & mysteria gratiæ; de quibus con-
sequenter dicendũ est, quomodo sub hanc scien
tiam cadant. Actus verò liberi, de quibus est B
præsens quæstio, considerari possunt, vel vt præ-
sentes, vel vt futuri, vel vt præteriti; nam si tan-
tum considerentur vt possibiles, pertinent po-
tius ad ordinem rerum naturalium, quatenus vt
sic habent necessarium ordinem cum ipsa poten-
tia: loquimur enim de actibus connaturalibus
ipsi potentiæ; eadem verò erit ratio de superna-
turalibus, si ad potentiam eleuatam comparen-
tur. Hi ergo actus, vt præsentes dici solent co-
gitationes cordium: cùm enim in quæstionem
vertitur, an aliquis possit cognoscere cogitatio-
nes cordium, sub hac voce comprehenduntur
omnes actus liberi intellectus, & voluntatis actu
existentes. Vt futuri verò dicuntur futura con-
tingentia, nam propriſsima contingentia futu-
rorum ex his actibus pendẽt, reliqua enim fu-
tura, quæ ex vario concursu rerum naturalium
contingentiam habent, licet respectu vnius cau-
sæ proximæ contingentia sint; tamen respectu
totius ordinis causarum naturalium necessariò
eueniunt; & ita dubium non est, quin anima
Christi illa cognouerit per hanc scientiam, quia
simpliciter pertinent ad ordinem rerum natu-
ralium; de præteritis actibus liberis nihil dici so-
let; pauca tamen in fine subijciam.

De actibus ergo liberis, & præsertim de futu-
ris est quædam sententia negans, animam Chri-
sti cognoscere illa per hanc scientiam, & con-
sequenter illa pertinere ad obiectum huius scien
tiæ. Ita sentit D. Thom. in 3. dist. 14. quæst.
vnica, artic. 3. & clarius quæst. 10. de verit. art. 6.
Quod solet ex illis testimonijs Scripturæ pro-
bari; quibus dicitur cognitionem harum rerum
esse propriam Dei: vt illud Isai. 41. *Annunciate nobis futura, & dicemus, quia Dij estis vos*: vnde
neque Angeli per species infusas, hæc cognos-
cere possunt. Sed difficilius fundamentum hu-
ius sententiæ infrà tractabitur; hoc enim constat
nullius esse momenti, quia licet sit proprium Dei
hæc cognoscere propria, & naturali scientia: tamẽ
certum est per lumen, & scientiam supernatu-
ralem posse á creatura cognosci: aliàs neque
per scientiam beatã cognouisset hæc omnia ani-

D. Thom.

Isai. 41.

ma Christi, neque per lumen propheticum cog- A
nosci possent. Vnde nullum etiam sumitur argu-
mentum ex naturali scientia Angelorum, quia
lumen, & species huius scientiæ per se infusæ su-
perioris ordinis sunt.

Dico ergo primò: anima Christi cognouit
per hanc scientiam cogitationes cordium, seu
actus liberos existentes. Hæc est sententia Diui
Thomæ hic, & omnium Thomistarum, quam
communiter sequuntur Theologi in 3. dist. 14.
& potest ex Scriptura, & Patribus probabiliter
colligi: constat enim Christum hominem reua-
lasse hominibus has cogitationes, cognoscebat
ergo illas, & quanuis referri possit hæc cognitio
ad scientiam beatam: conuenienter tamen tri-
buitur etiam infusæ, quia hæc etiam scientia in
suo ordine perfecta fuit, & Christus non tan-
tùm, vt beatus, sed etiam, vt viator fuit perfectis-
simè dispositus ad docendam, & confirmandam
fidem: vnum autem testimonium, quo illam
confirmauit, fuit reuelatio cogitationum cor-
dium. Et confirmatur, quia hæc cognitio co-
gitationum cordium maximè spectat ad digni-
tatem Christi, & ad munus supremi Iudicis, qui
de his cogitationibus potissimum iudicaturus
est; vnde non decebat, quòd in perfecta illarum
cognitione, & intuitione ab ipsius cogitantis
voluntate, seu locutione penderet etiam quo ad
scientiam, & cognitionem harum rerum in pro-
prio genere. Denique in cognitione istorum
actuum iam existentium fere nulla est difficul-
tas, quia, cùm actu existant, de se iam habent
sufficiens fundamentum, vt intuitiuè videri pos-
sint, si ex parte cognoscentis sit sufficiens prin-
cipium; sed hoc facilè dari potuit animæ Christi
per lumen intellectuale, & species intelligibiles
perfectè repræsentantes hos actus, prout in se
sunt.

Dices, hi actus occultari possunt ab operante *Obiectio.*
per solam voluntatem liberam, seu quandiu per
illam non manifestantur, hac enim ratione oc-
cultantur Angelis, etiam si habeant species, lu-
menque sufficiens ad illos cognoscendos. Re- *Responsio.*
spondetur primum fortasse non esse verum per-
solam voluntatem posse hos actus occultari, vel
reuelari, nisi quatenus ab hac voluntate pendet C
spiritualis locutio, quæ non fit sine impressione
alicuius, vel speciei, vel modi, seu immutationis
factæ in aliqua specie intelligibili eius, ad quem
ordinatur locutio, qua immutatione indigent
Angeli, vt possint hos actus cognoscere; non ta-
men anima Christi. Deinde, quanuis sola volun-
tas agentis liberi posset occultare hos actus re-
spectu luminis, seu cognitionis naturalis, non
verò respectu luminis diuinitus infusi, per quod
participatur vis quædam diuina ad intuendos
hos actus, sine dependentia à voluntate ipsius
operantis.

Dico secundò: etiam cognoscit anima Christi
per hanc scientiam actus liberos futuros, seu fu-
tura contingentia, ita D. Thom. hic ad. 3. & om- *D. Thom.*
nes Thomistæ. Scot. dist. 14. quæst. 3. Durand. *Scot.*
quæst. 3. num. 6. Marsil. q. 10. artic. 2. Et funda- *Durand.*
mentum est idem, quod in præcedenti conclu- *Marsil.*
sione, & in 1. sect. variis modis explicatum est:
nam si supponamus fieri posse, vt hæc futura cog
noscantur aliqua scientia infusa extra visionẽ ip-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sius diuinitatis, facile probari potest huiusmodi cognitionem debitam fuisse Christi animæ, est enim necessaria ad perfectissimam prudentiam, & prouidentiam. Deinde pertinet ad consummatum donum prophetiæ, atque adeo ad perfecte exercendum munus Doctoris; & ita sæpè Christus Dominus vsus est hoc dono prædicendi futura.

Dubium. Solùm ergo superest obscura difficultas circa id, quod hæc conclusio, & ratio supponunt, scilicet, quomodo potuerit anima Christi hæc futura cognoscere per hanc scientiam? non enim cognouit illa obscurè (vt supponimus) quia non habuit fidem. Vnde fit non cognouisse illa per testimonium alicuius dicentis: nam omnis cognitio huiusmodi, obscura est, cùm per illam non videatur res, & ad fidem pertinet, cùm autoritate alterius nitatur. Nec verò esse potuit euidens, & clara cognitio: quia vel esset intuitiua, & hoc non, quia intuitiua cognitio est rei existentis; hæc autem futura, vt sic nondum existunt. Quod si dicantur existere in æternitate, nihil iuuat. Primum, quia actus huius scientiæ infusæ non mensurantur æternitate, cùm sint variabiles, & mutabiles. Deinde, quia hæc existentia in æternitate, si intelligatur de vera, & reali existentia, quæ possit fundare veram relationem realem coexistentiæ ad Deum existentem in eadem mensura æternitatis; est falsa sententia, & impossibilis, quia nulla res potest verè existere in superiori mensura, nisi ratione existentiæ, quam habet in propria, quidquid Caiet. & alij Thomistæ opinentur: vt latius in 1. p. quæst. 14. ostensum est. Si verò illa existentia in æternitate intelligatur solùm secundum præsentiam obiectiuam, sic videtur peti principium: nam rem esse obiectiuè præsentem, nihil aliud est, quàm cognosci, seu esse obiectum cognitionis, quod idem est. Dicere ergo hæc futura videri propter præsentiam obiectiuam, nihil est aliud, quam dicere, videri, quia videntur, quæ est clara petitio principij. Vel hæc cognitio esset abstractiua, & hæc etiam intelligi non potest: quia nulla veritas, quæ non sit per se nota ex terminis, potest euidenter, & abstractiuè cognosci, nisi per aliquod medium, quod illam euidenter ostendat: sed hæc veritas futurorum contingentium non est per se nota ex terminis, vt constat, neque est aliquod medium, quo euidenter demonstrari possit, quia neque per causam, cùm illa sit indifferens, neque per effectum, quia vel ille effectus est etiam futurus, & de illo erit eadem quæstio, vel est iam factus, & ita non potest esse propriè effectus rei futuræ, vt sic.

quid sit esse obiectiuè in intellectu

1. Respon. Hæc difficultas duobus modis expediri potest. Primus est, quem Caietanus hic sequi videtur, hanc cognitionem futurorum contingentium esse per modum intuitiuæ cognitionis, ad eum modum, quo Deus illa cognoscit; quia nulla videtur esse implicatio contradictionis, cùm Deus hæc futura intueatur, quòd intellectui creato participationem illius scientiæ communicet. Quod confirmari potest primo, quia per visionē beatam communicatur intellectui creato intuitiua cognitio horum futurorum, cur ergo repugnabit communicari etiam in proprio genere.

A Dicunt aliqui, Deum solum cognoscere hæc futura in determinatione suæ diuinæ voluntatis, & quia hæc determinatio non potest clarè videri à creatura, nisi per visionem ipsius Dei, ideo non posse illi concedi claram cognitionem futurorum contingentium, nisi per claram visionem. Sed hæc responsio supponit fundamentum valde falsum: quanquam enim Deus possit nonnulla ex his futuris, quæ honesta sunt, & diuinæ voluntati consentanea, sua efficaci voluntate prædefinire, eaque in illa cognoscere: tamen affirmare hoc tantùm modo posse Deum cognoscere hæc futura, vel omnia, etiam peccata posse hoc modo cognosci; improbabile mihi videtur, & à diuina sapientia, & bonitate alienum. Præsertim, quia Deus non tantùm cognoscit contingentia, quæ aliquando futura sunt: sed etiam, quæ nunquam erunt; futura tamen essent, si causæ liberæ hoc, vel illo modo ad operandum essent dispositæ, vt in singulari tractatu de hac re probatum est. Vbi etiam ostendi non posse hanc scientiam in determinationem diuinæ voluntatis reuocari: tum, quia antecedit secundum rationem omnem liberam determinationem diuinæ voluntatis: tum etiam, quia aliàs B intelligi non potest, quomodo non esset Deus autor omnis malæ voluntatis, & lædaret libertatem voluntatis creatæ, vt latiùs eo loco declaratum est. Habet ergo Deus alium modum intuendi hæc futura, quin potius illa cognitio futurorum in determinatione suæ voluntatis, vt sic, non est intuitiua, poterit igitur participatio illius intuitionis per hanc scientiam communicari. Quod ita confirmatur, & explicatur: quia ad cognoscendum hæc futura duo intelligimus in Deo requiri: alterum est ex parte cognoscentis, quod habeat lumen sufficiens ad perfectè cõprehendendã rẽ, & omnes causas eius, & quidquid potest illas, vel impedire, vel impellere ad operãdum, atque adeò, vt penetrare valeat, non solùm quid talis causa agere possit, sed quid actura sit, cum quo lumine necessaria etiam est eminens repræsentatio diuinæ essentiæ, quæ ratione suæ infinitæ perfectionis potest habere vim speciei intelligibilis, seu supplere vicem eius ad repræsentandum id, quod futurum est, prout in se futurum est: alterum ad hanc cognitionem requisitum est ex parte obiecti, scilicet, quòd illud sit cognoscibile, seu scibile, quod habet futurum contingens, non quia iam in re actu existat in seipso (vt supra probatum est) nec quia existat in aliqua imagine repræsentatum tanquam in obiecto, in quo cognoscatur, quia talis imago obiectiua, nec satis concipi potest, nisi in se habeat formaliter formam eiusdem rationis cum re repræsentata, neque per illam repræsentari posset rem esse futuram, quanuis simplex obiectum repræsentari possit abstrahendo ab omni actuali existentia præsenti, vel futura, sicut videmus imaginem repræsentare suum exemplar. Cuius ratio esse videtur, quia rem esse futuram nihil reale ponit in re possibili, quod sit repræsentabile per huiusmodi imaginem. Deniq; si talis imago danda esset in scientia, quã Deus habet de futuris contingentibus, non esset nisi ipsamet essentia Dei: at verò in diuina essentia nõ potest esse talis repræsentatio, quia oporteret esse aliquid in

Obiectio.

Responsio.

in ipsa essentia, quod necessariò, ac naturaliter A deberet illi conuenire: at verò diuina essentia nõ repræsentat naturaliter aliquid esse futurum (vt constat) quia quod aliquid sit futurum, pendet ex voluntate eius, naturalis autem repræsentatio diuinitatis non pendet ex voluntate eius. Solùm ergo requiritur ex parte obiecti, quòd res ipsa verè futura sit, nam hoc ipso hanc rem esse futuram est quædam veritas; omnis autem veritas de se cognoscibilis est ab eo, qui sufficientem vim habet cognoscendi.

Ex his autem duobus, quæ in Deo concurrũt ad hanc scientiam id, quod tenet se ex parte obiecti de se non magis repugnat obijci huic scientiæ infusæ creatæ, quàm ipsi scientiæ diuinæ, si aliàs ex parte cognoscentis, seu ipsius scientiæ sit sufficiens virtus: quia nulla potest fingi maior repugnantia; & difficultas in principio tacta quo ad hoc soluta est, quia æquè procedit in ipsa met scientia Dei. Id autem, quod se tenet ex parte cognoscentis, videtur posse participari à Deo per species intelligibiles, & lumẽ supernaturaliter infusum: nam per species datas ad quandã imitationẽ diuinæ essentiæ potest repræsentari res futura quo ad omnes cõditiones suas: per lumẽ verò supernaturaliter infusum potest participari illa vis diuini luminis ad penetrandum, & iudicandum de re cognita non solùm, quid possit; sed B etiam quid factura sit per modum cuiusdam simplicis intuitionis veritatis, quæ verè habeat rationem cognitionis intuitiuæ, quia attingit rem ipsam futuram secundũ omnes conditiones existentiæ tam distinctè, ac perspicuè, ac si esset realiter existens, quod est habere illam obiectiuè præsentem.

Et hic modus dicendi est valde probabilis, quia licet directè probari non possit esse possibilem creaturæ; non tamen potest satis ostendi esse impossibilem. Quanquam (vt verum fatear) mihi difficile creditu sit. Primò, quia licet Deus illo modo intueatur hæc futura; tamẽ hoc ipsum non capit humana mens, quomodo fiat; sed solùm id credit propter infinitam vim diuini intellectus, & propter singularem modum, quo se, & in se cætera omnia comprehendit, ergo satis est, si credamus posse hunc modum videndi futura communicari creaturæ per supremã scientiam creatam, & visionem ipsius Dei, & non per C aliquam inferiorem. Secundò, quia aliàs dici posset etiam Angelum per species inditas, & lumen suum posse dicto modo intueri hæc futura, quia ipsa sunt aliquo modo cognoscibilia, & ipse per species, & lumen suum participat à Deo hanc vim; consequẽs est falsum. Tertiò, quia ad videndum dicto modo futuras determinationes causarum liberarum, oportet perfectè intueri omnia, quæ tam ex parte Dei, quàm ex parte causæ proximæ, possunt vel ad effectum concurrere, vel illum impedire; sed hæc omnia non cognoscuntur perfectè extra visionem Dei, ergo. Quocirca, quanuis nõ audeam iudicare hunc modum esse in vniuersum falsum, vel impossibilem; existimo tamen esse valde dubium, & incertum, & quo ad aliqua futura contingentia, etiam impossibilem, scilicet, quo ad illos actus liberos, qui specialiter pendent ex singulari, & extraordinaria gratia, quæ interdum datur ex sola libera Dei vo-

luntate: cùm enim tales effectus sint contingentes non tantùm respectu voluntatis creatæ liberæ; sed etiam respectu voluntatis diuinæ, quæ *Nota* per hanc scientiam infusam, vt in se est, non cognoscitur, neque ipsi effectus possunt per eandem cognosci. Neque enim fieri potest, vt per aliquam scientiam intuitiuè videatur effectus contingens futurus, per quam videri non potest causa libera, & interna eius determinatio, seu voluntas, a qua per se proximè pendet, quòd talis effectus futurus sit. Quod ex his, quæ infra de cognitione præteritorum dicentur, euidentius constabit.

Secundus ergo modus explicandi hanc scien- *2. Respon.* tiam est, vt per eam solùm abstractiuè cognoscantur hæc futura; ad hunc autem scientiæ modum præter species repræsentantes ipsum effectum, quæ per se solæ potius ad apprehensionem seruiunt, quàm ad iudicium, necessarium est aliquod medium, quod euidenter veritatem ostendat, vt difficultas supra tacta, in qua versamur, satis ostendit; hoc autem medium, cùm non possit esse causa, vel effectus, vel aliquod aliud signum ex ipsa sumptum, vt ibidem etiam ostensum est, necessario esse debet ipsamet reuelatio diuina in se includens diuinam autoritatem, & testificationem, euidenter per lumen huius scientiæ manifestatam, nullum enim aliud medium superest, vt ex dictis constat: quod autem hoc possibile sit, facilè persuaderi potest, quia nullam inuoluit repugnantiam, & quia lumine prophetico sæpe hoc modo ostenduntur futura.

Quomodo futura cõtingẽtia sint obiectũ scientiæ infusæ Christi.

Sed triplex occurrit in hoc difficultas. Prima *1. obiect.* est, quia hæc cognitio videtur ad fidem pertinere: nititur enim testimonio reuelantis. Nec refert, quòd illud euidenter cognoscatur, quia euidentia in testificante nõ excludit fidẽ. Respondent aliqui assensum euidentẽ in attestante separatũ à visione esse fidẽ; coniunctũ autem cum visione non esse fidem: sed hoc est dicere fidem quo ad substantiam, & intrinsecũ modum ipsius actus esse in anima Christi, licet non quo ad denominationem; quod tamen falsum est. Respon- *Responsio.* detur ergo, negando assumptum, est enim de essentia fidei infusæ, vt nitatur diuina autoritate credita, & non euidenter cognita per ipsam reuelationem. Vnde, quanuis fortasse fides non necessario excludat cognitionẽ euidentem Dei testificantis à subiecto, seu persona credente, & præsertim quãdo euidentia illa est inferioris ordinis, sumpta ex aliquibus naturalibus signis, vel effectibus; tamen necessariò excludit euidentiam ab ipso assensu, & medio, quo diuino testimonio fidem præbet, est enim de ratione assensus fidei, vt ita sit certus; vt tamẽ eius certitudo non fundetur in euidentia, sed in solo diuino testimonio credito, & obscurè cognito: at verò hæc cognitio scientiæ infusæ est in se euidens supernaturali claritate, & euidentia orta ex ipsomet lumine talis scientiæ, in qua certitudo iudicij, & assensus eius fundatur, & ideo talis cognitio non est fidei; sed perfectioris rationis supernaturalis, & dicitur scientia, quia est in se euidens, & certa.

Sed occurrit secũda difficultas, quomodo fieri *Dub.* possit, vt intellectus habeat supernaturalem euidentiam Dei testificantis per cognitionem, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Responsio. non sit clara visio ipsius Dei. Respondetur, ad hoc intelligendū duo oportet explicare: alterum est, quomodo Deus interius loquatur intellectui, non ostendendo clarè, & intuitiuè seipsum, neq; rem, de qua loquitur; est enim hoc obscurū, cùm Deus non loquatur per signa, aut verba ad placitum significantia, sed solum per conceptus intellectuales naturaliter repræsentantes: quod tamen sæpe hoc modo loquatur dubitari nō potest, per huiusmodi enim locutionis modū reuelauit Angelis fidem, cùm eos creauit, & fortasse etiam Adæ, & aliquibus Prophetis. Potest autem hoc ita explicari, quod Deus interius loquatur, formando in intellectu conceptum, seu actualem apprehensionē illius rei, quam manifestare vult, quod facere potest, vel dando species nouas, vel mouendo intellectū talibus speciebus informatum ad formandam talem rei conceptionem potius, quàm aliam, vt v. g. ad concipiendum Deum, vt trinum & vnum, vel quippiam simile. Sed tunc oportet alterum explicare, scilicet quomodo, cùm Deus ita loquitur, possit euidenter ostendere se esse, qui loquitur non manifestando clare seipsum: quod hoc modo intelligi potest, quia cùm Deus animæ loquitur, potest simul dare vim, & lumen supernaturale ad intuendum, & quidditatiue cognoscendum quæ, & qualis sit illa locutio: ex quo euidenter intelligetur illam esse talis rationis, vt non possit esse nisi à Deo ipso immutante intellectū. Exemplis explicari potest primo in supernaturalibus: nam si quis euidenter videat actum, vel habitum fidei infusæ, & quidditatiuè illum cognoscat, clare videbit illam esse entitatem supernaturalem, quæ ab alio, quàm à Deo esse non potest. Secundò, ex rebus humanis: nam si satis perspectam habeam vocem alicuius, illa audita euidenter intelligam eum esse, qui loquitur, quanuis personam non videam. Sic ergo intelligitur Deus habere proprium modum loquendi, seu supernaturaliter immutandi intellectum: sicut enim proprium est Dei illabi mentī; ita habere potest proprium modum loquendi illi, quo modo clare euidēter cognito, vt facilè diuino lumine cognosci potest, euidenter constabit eodem lumine Deum esse, qui loquitur, & consequenter erit euidens ita rem se habere, sicut mente concipitur, seu auditur.

Deus animæ quomodo loquitur.

Euidentia Dei testificātis quo modo haberi possit.

Obiectio. Sed tunc est tertia difficultas, quia huiusmodi cognitio imperfecta videtur, & superflua animæ Christi, quę omnia videbat in Verbo. Quid enim attinet per testimonium, etiam euidens audire aliquid esse futurū, quod quis clarè videt, prout in se futurum est? *Responsio.* Respondetur hunc modum cognitionis posse dici imperfectum *negatiue*, id est, minus perfectū, quàm sit ipsa visio intuitiua; non tamen *priuatiuè*, quia nullam maiorem perfectionem excludit, & in suo genere perfectionem magnā continet, includit enim distinctā cognitionem rerum singularium, quæ futuræ sunt, & eo modo, quo futuræ sunt, & continet etiam aliquam euidentiam illius veritatis, scilicet, quòd tales res futuræ sunt, & potest talis cognitio ad plura esse vtilis, scilicet ad perfectam prudētiam, & prouidentiam, & alia, quæ supra dicta sunt.

Ex his, quæ de futuris dicta sunt, intelligi potest, quomodo per hāc scientiam cognoscat anima Christi res præteritas tali tempore, & modo fuisse. Dupliciter enim potest huiusmodi præteritum cognosci. Vno modo per modū memoriæ relictæ ex præcedenti cognitione. Et hic modus in præsenti difficultate primum non potest esse vniuersalis, quia non omnia præterita actu fuerūt cognita, vel considerata ab anima Christi, quādo fuerūt præsentia, quod in ijs præsertim, quæ fuerunt ante, quàm illa anima crearetur, est manifestissimum, & inde hic motus memoriæ (vt ego opinor) non pertinet purè ad scientiam infusam, vt sic. Necessarium est enim, vt quis possit recordari præteritorum ex vi præcedentis cognitionis, vt ex illa aliquid in memoria relictum sit, quod sit principium illius recordationis, & quo ad hoc miscetur aliquid scientiæ acquisitę, seu experientiæ saltem intellectualis, quanuis illud, quod per hanc memoriam acquiritur, possit esse supernaturale, si a supernaturali actu relictum sit. Alio ergo modo potest præteritum cognosci in se, vel in sua causa ex vi solius luminis, & specierum infusarum, & hoc modo existimo eandē esse difficultatem in cognoscendis præteritis effectibus liberis, seu contingentibus, quæ est in futuris, & ita nō minus pertinet ad donum prophetiæ hæc prædicere, quàm illa. Et ratio est, quia postquam res præterijt, iam non magis habet esse, quàm res futura, & sicut propositio de præterito est determinatè vera, quia res aliquando iam fuit, ita propositio de futuro est etiā determinatè vera, quia res aliquando erit: cognouit ergo anima Christi, hæc præterita altero ex duobus modis, quibus diximus cognouisse futura; qui facile possunt applicari seruata proportione, & posterior videtur vniuersalior, nam quod mundus: v. g. tali die incepent, cùm ex sola Dei voluntate dependerit, non videtur posse in se intuitiuè videri per solam scientiam infusam, qua non videtur ipsa voluntas Dei. Et ideo saltem in huiusmodi effectibus videtur necessaria euidentia testificantis.

SECTIO. III.

Vtrùm res supernaturales, seu mysteria gratia contineantur sub obiecto huius scientiæ.

IN hac re explicanda ferè nulla est difficultas, nam propter has res cognoscendas videtur, præsertim posita hæc scientia, vnde illæ videntur esse quasi obiectum maximè proprium, & accommodatum tali scientiæ.

Dicendum est ergo cognouisse animā Christi per hanc scientiam quidditatiuè, & intuitiuè res creatas supernaturales in subsistātia, aut modo suo per proprias earum species, & in proprio genere. Ita sentit D. Tho. hic, & Doctores. 3. d. 14. neq; in hoc inuenio contradicentem; & ratio est, quia istæ res sunt finitæ perfectionis, ergo possunt repræsentari, prout in se sunt, per species creatas eiusdem ordinis; ergo possunt etiam lumine finito eiusdē ordinis clarè, & quidditatiuè cognosci, ergo potuit communicari animæ Christi huiusmodi scientia harum rerū, ergo cōmunicata est: probatur hæc vltima consequentia. Primò, quia (vt ostensum est) decuit, vt hæc omnia perfectè cognosceret, non tantùm in Verbo, sed etiam in proprio genere. Secundò, quia, cùm ipse sit autor gratiæ, & supernaturalium mysteriorum, debuit habere perfectam scientiam eorum. Tertiò, quia lumen huius scientiæ, fuit superioris ordinis (vt supra dictum est) & habuit species intelligiles proportionatas, ergo.

1. obiect. Sed obijciet primo aliquis de gratia, quę essentialiter est participatio quædam diuinæ naturæ; vnde non videtur posse quidditatiuè cognosci, nisi cognita eodem modo diuina natura, quod *Responsio.* non fit nisi per beatam visionem. Respondetur tamen negādo consequentiam, quia etiam omne ens est participatio primi entis, & omnis intellectus creatus est participatio increati intellectus: & tamen possunt in proprio genere cognosci: dicitur ergo gratia participatio diuinæ naturæ, non quia eius essentia consistat in aliqua habitudine diuinæ naturæ, vt ratione illius habitudinis cognosci non possit sine clara cognitione diuinæ naturæ; sed vel quia à diuina natura, vt à propria causa efficiente, & exemplari procedit: vel simul etiam, quia majorem quandam similitudinem, & singularem conuenientiam habet cum diuina natura, quia est superioris, & diuini ordinis. Sicut lumen solis est participatio lucis; & tamē videri, & cognosci potest non visa luce.

2. obiect. Secundo tamen obijci, aut quæri potest de ipsa visione beata, quæ res est creata, & supernaturalis: & tamē videri non potest per hanc scientiam, sed solum per visionem Dei, atque adeò seipsa: quia, cùm essentialiter terminetur ad Deū, vt præsentem, non videtur posse exactè cognosci *Responsio.* nisi illo actu, quo simul videatur Deus. Respondetur, fermonem esse posse, vel de visionibus aliorum beatorum, vel de propria visione ipsius animæ Christi. Primò ergo, quo ad visiones aliorum probabile mihi videtur potuisse in proprio genere cognosci per hanc scientiam per proprias species, atque adeò per propriam cognitionem distinctam à visione ipsius Dei. Cùm enim illa visio sit qualitas creata distincta à Deo, & in se finita, nihil repugnat in seipsa videri, & cognosci per propriam speciem, & cognitionem, distinctam à cognitione Dei, quia licet illa visio habeat quandam habitudinem transcendentalem ad Deum, non propterea necesse est videre clarè Deum, ad videndam hanc visionem, & habitudinem eius, satis enim erit quasi abstractiuè cognosci in illa, & per illam Deum ipsum, cùm Deus solum sit terminus quasi extrinsecus illius habitudinis.

Obiectio. Dices, illa visio est similitudo Dei, & repræsentat illum, ergo visa illa necessarium est in illa videri Deum. *Responsio.* Respondetur negando consequentiam, quia illa visio non est similitudo obiectiua; sed solùm est ratio cognoscendi informans intellectum, vnde licet obiectiuè cognoscatur; si tamen ipsa non informat intellectum, non constituit videntem: vnde non est necesse videre Deum, prout in se est, sicut potest clarè videri aliqua species intelligibilis, nō clarè visa re, quam repræsentat; vel sicut actus charitatis, quanuis tendat in Deum, vt in se est, videri tamen potest, non viso Deo; idem maiori ratione dicēdum est de habitu, vel de ipso lumine gloriæ, quod non tam proximè, & actualiter respicit Deum, sicut ipsa visio.

A Secundò, quo ad propriam visionē ipsiusmet animæ Christi, dicendum est, non fuisse necessarium alium actum, sed per ipsummet illum clarè cognoscere, & intueri, quia ille actus est perfectissimus, & maximè immaterialis, & in seipsum reflectitur: sicut etiam non videtur ille actus per speciem intelligibilem à se distinctam, sed se ipso. Possumus tamē distinguere illum actum, vel quatenus directè terminatur ad Verbū, vel quatenus quasi cōcomitanter est visio sui ipsius: nam sub hac secunda ratione est cognitio sui, non in Verbo; sed in seipso, & sub hac ratione dici potest quodammodo visio sui in proprio genere. Vnde est etiam probabile per illam visionē posse ad eundem modum videri visiones aliorum beatorum: quia & habent inter se magnam similitudinem, & illa visio, cùm sit altioris ordinis, videtur habere vim, vt per idē principium cognoscat & seipsam, & ratione suam specificā, & reliqua indiuidua sub illa contēta. Probabilior tamen videtur prior modus, & ad intelligendum facilior.

Tertiò tandem queret aliquis de mysterio Incarnationis, an cadat etiam sub obiectum huius scientiæ, & possit per illam cognosci? Et quidem si loquamur de mysterio, vt includit totum integrum terminum suum, sic certum est non posse clarè videri, aut sciri per hanc scientiam, nam includit ipsam personam Verbi, quæ non nisi per visionem beatam videri potest. Difficultas ergo solùm potest esse de modo vnionis, qui est in humanitate, an possit per hanc scientiam clarè videri; videtur enim non posse: tum quia est quasi actualis inexistentia, & adhæsio humanitatis ad Verbum: non ergo videri potest nisi in Verbo: tum etiam, quia est superioris ordinis, quàm gratia, vel omnes res aliæ supernaturales. Nihilominus probabilius videtur etiam hunc modū contineri sub obiecto huius scientiæ, quia simpliciter est res creata, & ideo non repugnat cognosci per scientiam in proprio genere. Deinde, quia sicut hic modus est actualis coniunctio cum Verbo: ita visio est actualis coniunctio in suo ordine cū Deo: & respectu vtriusque Verbum, seu Deus se habet, vt terminus cuiusdam habitudinis transcendentalis, ergo est eadem ratio de vtroq; Denique non videtur repugnare, vt videatur clarè aliquod accidens, & modus inhærentiæ eius, non videndo clarè subiectum, cui inhæret: sic ergo esse potest in proposito. Verum est tamen hæc omnia, quæ dicunt intrinsecam habitudinem ad Deum, prout in se est, non ita exactè, & perfectè cognosci, quàtum ex parte sua cognosci possunt, extra visionem claram ipsius Dei: quia habitudo ad aliquem terminum, tanto perfectius cognoscitur cæteris paribus, quanto & ipse terminus perfectius videtur, & ideo, licet hæc omnia videri possint, & quidditatiuè cognosci per hanc scientiam, non tamen comprehensiuè. Et in hoc potest constitui differentia inter hūc modum vnionis, & modum existendi, quē habet corpus Christi in Eucharistia: hic enim, cùm sit quasi absolutus, & non pendens per se loquendo in suo esse, vel in cognitione à diuina persona, tanquam à termino; potest per hāc scientiam non solùm videri, prout in se est, sed etiam comprehendi. Et ex his facilè iudicari potest de alijs supernaturalibus rebus, seu mysterijs creatis.

Dubium 2.

Responsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO. IIII.

Vtrùm omnes effectus possibiles diuinæ omnipotentiæ cadant sub hanc scientiam.

PArs negatiua huius quæstionis, quanuis non expresse dicatur; videtur tamen supponi à D.Tho. Caiet. & alijs hoc loco. Duran. Richard. & alijs d. 14. Marsil. q. 10. sentiunt enim Christũ non cognouisse plura per scientiam infusam, quàm per beatam, & August. vbique significat scientiam *matutinam*, & *vespertinam* circa easdem res versari. Et probari potest, quia videtur impossibile scientiam finitam hæc omnia possibilia actu sub se comprehendere. Primò, quia oporteret lumen talis scientiæ habere infinitum augmentum intensionis: probo, quia illud lumen non ex vi solius perfectionis specificæ, & indiuisibilis extenditur ad omnia illa obiecta; tum, quia est qualitas quædam intensibilis, & remissibilis, ergo, quò fuerit perfectior, vel minus perfecta, eò poterit ad plura, vel pauciora obiecta extendi: tum etiam, quia alias quicunque haberet lumen talis speciei, cognoscere posset hęc omnia possibilia, ergo potest dari lumen huius scientiæ, tam paruum, seu remissum, vt non se extendat ad cognoscendos omnes effectus possibiles, ergo illud lumen sufficiet ad tot effectus cognoscendos, & non plures, ergo, vt se extendat ad plures, necesse est augeri, seu intendi, ergo, vt extendatur ad omnes possibiles, necesse est, vt augmentum eius in infinitum simpliciter procedat, persistendo semper intra eandem speciem scientiæ, & luminis; atque adeò, si anima Christi iam habet totum hoc lumen, necesse est, esse infinitum.

D. Thom. Caiet. Durand. Richard. Marsil. August.

Quod si dicatur hoc lumen qualecunque sit, de se sufficere ad omnia hæc possibilia cognoscenda, si omnium habeat species, sicut lumen intellectus sufficit ad omnia naturalia. Contra hoc ferè eodem modo obiici potest, quia oportebit ad repræsentandas omnes res possibiles, infinitas species intelligibiles infundi, quia non possunt res tam variæ, tamque diuersæ, quæ non in vno aliquo obiecto superiori; sed in seipsis repræsentantur, per vnam speciem, nec per finitum numerum specierum repræsentari. Et augetur difficultas, quia si Christus per hanc scientiam cognosceret hæc omnia, comprehenderet essentiam Dei, quandoquidem cognoscit totum eius obiectum, illudque comprehendit. Quod confirmatur, quia multi sunt effectus possibiles, qui pendent ex sola efficacia diuinæ omnipotentiæ, & in creaturis nihil supponunt præter non repugnantiam, seu obedientialem potentiam.

Mag. Alens.

Contrariam sententiam tueri videntur Magister, Alexand. Alens. & alij, qui dicunt animam Christi habuisse scientiam horum omnium possibilium. Non enim hoc limitant ad scientiam beatam, & videtur multò verisimilius in hac scientia infusa, quia, quod per hanc scientiam hæc omnia cognoscantur, nullam inuoluit repugnantiam: non est ergo hæc perfectio animæ Christi neganda, cùm alioqui consentanea videatur his, quæ in Scriptura, & Patribus dicuntur de Christo, scilicet, quòd omnia cognoscat, & quòd in eo sint, *Omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei*, & similia; & quia hoc modo tota capacitas intellectus Christi, tam naturalis, quàm obedientialis venus dicetur habere actum suum perfectum, & adæquatum. Antecedens autem ostenditur, quia in primis ex hac scientia non sequitur comprehensio Dei, seu diuinæ omnipotentiæ, quia per hanc scientiam non videtur Deus, prout est in se; sed ad summum per effectus suos à posteriori cognoscitur; vt sequenti sectione dicam, & ideo per hanc scientiam comprehendi non poterit. Neque etiam per visionem beatam, quia illa non perficitur in se propter coniunctionem huius scientiæ, sed concomitanter solùm se habet, &, si vna perficeret aliam, potius scientia beata perficeret infusam, quàm e contrario, quia hæc est inferior. Et ratio est clara, quia per hanc scientiam non videntur effectus Dei in Deo, sed in proprio genere, & ideo ex sola cognitione ipsorum effectuum non augetur visio Dei in se, & ideo non comprehenditur. Deinde nec ad hanc scientiam requiritur infinita intensio ex parte luminis, sed idem lumen indiuisibile ex vi suæ speciei potest intelligi ad hoc sufficiens, vt benè referendo primam opinionem responsum est. Et confirmari potest, nam datur lumen, quod ex vi suæ speciei in quocunque gradu sufficiet ad videndum Deum, prout in se est: cur ergo non poterit dari sufficiens ad videndam collectionem omnium creaturarum possibilium, quæ ipso Deo inferior est? Denique neque infinita multitudo specierum intelligibilium est ad hoc necessaria, quia potest vna species intelligibilis esse principium cognoscendi res infinitas numero, vel specie differentes sub aliquo certo genere, vt in speciebus Angelicis frequentius docent Theologi: ergo cum genera, & gradus rerum sint finita, poterunt per finitas species repræsentari. Quin imo non videtur impossibile, vnam solam speciem intelligibilem repræsentare omnes creaturas possibiles, quia (vt est probabilis opinio) potest dari species creata repræsentans Deum, prout in se est, sed magis est repræsentare Deum, quam omnes creaturas, ergo.

Anima Christi nõ habuit scientiam infusam omnium creaturarum possibilium.

In hac re nihil certum definire possum: fateor tamen nullam esse efficacem, aut valde probabilem rationem, quæ ostendat huiusmodi scientiam non posse communicari creaturæ per lumen aliquod superioris ordinis, & per species perfectas, & valde vniuersales, vt argumenta secundo loco facta, satis probare videntur. An verò de facto communicata sit hæc scientia animæ Christi incertum est: placet tamen sentire, & loqui cum communiori sententia, quæ etiam D.Tho. est: præsertim infra quæst. 13. art. 1. ad. 1. Ratio verò non est, quia hoc sit impossibile (vt dixi) sed quia non est necessarium, neque est vllum sufficiens fundamentum ad id asserendum: & quia non oportet plura scire per scientiam inferiorem, quàm per superiorem. Ac denique, quia non omne id, quod non videtur apertam contradictionem implicare, statim tribuendum est animæ Christi, præsertim in his rebus, quæ neq; ad maiorem perfectionem, nec sanctitatem multum conferunt.

SE-

SECTIO V.

Vtrum Deus vt trinus & vnus cadat sub obiectum huius scientiæ.

DIctum est de creaturis, superest, vt breuiter de Deo ipso dicamus, de quo D. Tho. hic inquit Christum per hanc scientiam omnia cognouisse præter Dei essentiam, eodem fere modo loquitur Duran. in 3. dist. 14. q. 3. num. 6.

Dico tamen 1. Animam Christi per hanc scientiam cognouisse Deum quo ad vnitatem eius, & omnia attributa essentialia, solum *scientia quæ*, seu à posteriori, quatenus per creaturas cognosci possunt. Hæc conclusio est certa, & à nemine negari potest, quia per effectus Dei cognoscitur ipse Deus tanto perfectius, quanto & effectus perfectiores sunt, & melius cognoscuntur, & comprehenduntur: sed Christus per hanc scientiam optime cognouit perfectissimos effectus Dei, ergo. Et confirmatur, nam Angeli cognoscunt Deum vnum, & attributa eius per scientiã inditam, & per effectus, ergo multo magis anima Christi per hanc scientiam. In quo est differentia notanda inter Christum, & Angelos, Deus enim considerari potest, vt autor naturæ, & gratiæ, & vt finis naturalis, vel supernaturalis, priori modo manifestatur per naturales effectus, & ita cognoscitur ab Angelis per scientiam inditam, & connaturalem; posteriori verò modo cognosci potest per effectus supernaturales, quos Angeli per illam scientiam attingere non possunt: anima verò Christi sub vtraq; ratione eum cognoscit per hãc scientiam. Quia lumen illius est superioris ordinis, quod non tantum naturales, sed etiam supernaturales effectus intuetur, vt ostensum est. Vnde fit cognitionem Dei, quam Christus habuit per hãc scientiam, esse sufficientem ad amandum Deum amore infuso, & supernaturali, quia eius cognitio simpliciter est ordinis diuini, & supernaturalis. Et iuxta hanc conclusionem exponendus est D.Tho. hic, negat enim cognosci Dei essentiam per hanc scientiã, quia non quidditatiue cognoscitur, cognitionem enim imperfectam, & à posteriori, negare non potuit, & eandẽ confitetur Dur. sup. citato loco.

Trinitas obiectum scientiæ infusæ Christi.

Dico 2. Verisimilius est etiam cognoscere animam Christi per hanc scientiam mysterium Trinitatis, quantum ad an est, magis tamen distincte, & expresse, quam per fidem cognoscatur. Probatur primo quia inconueniens est dicere cognitionem Dei, quam Christus extra Verbum, vt viator habuit, fuisse minus perfectam saltem ex parte obiecti, & quoad ea, quæ de Deo cognouit, quã sit nostra fides. Secundo, quia alias sequitur aperte Christum vt viatorem non potuisse orare ad Patrem, quantum erat ex vi huius scientiæ, quia vt sic nõ cognosceret illum: & eadem ratione sequitur, nõ potuisse amare distincte tres personas diuinas, ac denique sequitur non potuisse loqui de mysterio Trinitatis, nisi vtendo scientia beata: cùm tamẽ eodem modo de hoc mysterio fuerit locutus, sicut de futuris seontingentibus, & cogitationibus cordium. Tandem non est impossibile cognoscere hoc mysterium per hanc scientiam, vt latè in genere disputant Doctores in Prologlib. 1. sententiarũ, præsertim Dionysius Chartusattigit etiam Caieta. 2. 1. q. 171. a 5. Duran. d. 23. & hanc conclusionem tenet Caietanus hic, & alij Thomistæ.

Dionysius Chartus. Caieta. Duran.

Sed difficultas est in explicando modo, quo potuit anima Christi cognoscere Trinitatem per hanc scientiam, debuit enim illa cognitio esse euidens, & clara, aliàs fuisset cognitio fidei: & non potest esse cognitio intuitiua, vt cõstat, quia hæc est visio beata: neque etiã videtur posse esse abstractiua, quia neque per causam, quia Trinitas nullam habet, neque per effectũ, quia nullus effectus procedit à Deo, vt Trinus est.

Primus modus dicendi esse potest, vt cognoscatur hæc veritas, *Deus est Trinus & vnus*, Solum ex vi luminis, & alicuius speciei, quibus euidenter ostendatur id esse verum per modum simplicis cognitionis, qua cognoscatur veritas, licet nõ videatur res ipsa in se. Hic modus dici quidẽ potest, & fortasse non potest ita impugnari, vt proteruus aliquis conuincatur; fateor tamen, me nõ posse concipere, quo modo id fiat, quia non potest aliqua veritas cognosci ab intellectu euidenter, nisi vel per aliquod medium, vel per tam euidẽtem cognitionem extremorum, vt ex vi illius simul cognoscat connexionem extremorum: hęc autem cognitio sic explicata non fit per mediũ aliquod, vt cõstat (loquor enim de medio cognito, non de ratione cognoscendi, qualis est species intelligibilis) neq; per illã ita cognoscitur Deus, & Trinitas in se, vt quidditatiue & clare cognoscatur, prout in se est, hoc enim pertinet ad visionem beatam, quia cognitio quidditatiua Dei, non potest esse nisi intuitiua, quia ipsum existere est de quidditate Dei, & est per se ipsum præsens intellectui, & ideo fieri non potest, vt videatur prout in se est actu existens, & non intuitiue & eadem ratione non potest illo simplici modo cognosci euidenter hæc veritas, & tamen cognosci abstractiue. Confirmatur & explicatur exemplo, quia non potest intelligi, vt aliquis habeat euidens iudicium abstractiuum de numero stellarum nisi per aliquod medium, quo modo enim concipi potest, vt aliquis euidenter iudicet astra esse paria non videndo ipsa in se ipsis, neque vtẽdo aliquo medio ad illud iudicium ferendum?

Secundus modus dicendi esse potest, vt anima Christi cognoscat hoc mysterium per aliquos effectus. Sed hic reijcitur ab omnibus Theologis, vt tractatur 1. p. q. 32. quia opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, vnde procedunt à Deo, vt vnus est, & Trinitas personarum quoad illos efficiendos se habet quasi per accidens. Dices, relatio creaturæ respicit creatorem vt sic, ergo Deũ vt subsistentem cum potestate creandi, sed non subsistit nisi in tribus personis, ergo respicit tres personas, ergo comprehensa hac relatione trẽs personæ cognoscentur. Respondetur facile primum Deum non subsistere tantum per relationes, sed etiam per suam essentiam, vt supra ostensum est. Deinde esto, subsisteret per solas relationes: tamen relationem creaturæ non terminari formaliter ad relationes, nisi vt vnum sunt in essentia, potentia, & actione creandi, & si velis etiam, vt in ratione subsistendi cõueniunt, nõ verò vt plures sunt. Adde relationem nunquam esse medium ad cognoscendũ terminum, sed potius sup-

rius supponere cognitionem sui termini, vt ipsa cognosci possit. Sed de hac materia latius in proprio loco dicendum est. Solum de duobus potest esse difficultas, scilicet devisione beata, & de modo vnionis, qui est in humana Christi natura, quos diximus per hanc scientiam cognosci ab anima Christi, visio enim terminatur ad personas & repræsentat illas, & similiter vnio terminatur ad Verbum: ergo per hos effectus cognosci possunt proprietates personales. Non desunt qui verisimile existiment non solum ex his, sed ex omnibus supernaturalibus effectibus, gratia, charitate, & similibus clare cognitis, posse Trinitatē cognosci, sed existimo hāc sententiam falsam esse, & eodem modo posse prædicta ratione conuinci, nisi loquatur de cognitione, quæ ad euidentiam testificantis reuocetur, vt iam explicabo. Dicendum est ergo visionem beatam per se primo terminari ad Deum vt sic, & consequenter ad personas, & ita cognita ipsa visione, solum cognosci illam esse visionem Dei, prout in se est, non tamen cognosci, quomodo Deus in se ipso sit, & videatur, præsertim quia dictum est, illam visionem non perfectè comprehendi extra visionem Dei. Et idem dicendum est de modo vnionis, nam licet in se terminetur ad solam personam Verbi: tamen quantum est ex ratione sua, solum requirit terminum, qui sit subsistentia incommunicabilis, & ita ex vi cognitionis illius vnionis solum confusè cognoscitur esse in Deo subsistentiam, quæ possit terminare illam vnionem, non tamen videtur, qualis sit an se, neque an sit relatiua, vel absoluta.

Tertius ergo modus est, vt hæc cognitio sit euidens in testificante ex vi proprij luminis & reuelationis supernaturalis, sicut diximus de futuris contingentibus. Et ad illum possunt applicari quæ ibi dicta sunt. Dupliciter vero intelligi potest hæc euidentia, primo quasi indirecte, & per reuelationes alijs factas, anima enim Christi per hanc scientiam euidenter intuetur actum fidei, quo viator aliquis credit hoc mysterium, ergo euidenter videt illum actum esse infallibilem, & fundatum in reuelatione facta ab ipso Deo: & cō sequenter videt obiectum illius verum esse, quæ euidentia licet procedat ex cognitione alicuius effectus supernaturalis, tamen quia ille effectus supponit testimonium Dei, & ab illo sumit suā rationem & essentiam, ideo tota hæc euidentia vltimò ad testificantem reuocatur. Secundò, intelligi potest hæc euidētia per reuelationem propriam factam ipsi animæ Christi. Nam per species infusas concipere potest Deum trinum, & vnum imperfecto quidem modo, sicut re ipsa conferatur perfectiori tamen, quàm possit per naturales vires alicuius intellectus creati concipi, quam conceptionem, seu Dei locutionem distincte, & euidenter intuetur, & ita euidenter videt esse à solo Deo quæ cognitio nō excludit altiorem cognitionem per visionem claram: quia licet aliqua res in se videatur, potest simul videri in imagine, & vterque modus perfectionē aliquam affert, & ideo verum habuit anima Christi, vt dictum est.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christus hac scientia vti potuerit, non conuertendo se ad phantasmata.

AD secūdum sic proceditur. Videtur quòd anima Christi non potuerit intelligere secundum hāc scientiam, nisi conuertendo se ad phantasmata. Quia, vt dicitur in tertio de Anima, phantasmata comparantur ad animam intellectiuam humanam, sicut colores ad visum. Sed potentia visiua Christi non potuit exire in actum, nisi conuertendo se ad colores. Ergo etiam neque anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶ 2. Præterea, Anima Christi est eiusdem naturæ cum animabus nostris: alioquin ipse non esset eiusdem speciei nobiscum: contra id quod Apostolus dicit Philippen. 2. quòd est in similitudinem hominum factus. Sed anima nostra non potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata. Ergo etiam neque anima Christi.

¶ 3. Præterea, Sensus dati sunt homini, vt deseruiant intellectui. Si igitur anima Christi intelligere potuit absq; conuersione ad phantasmata, quæ per sensus accipiuntur, sequeretur quòd sensus frustra fuissent in anima Christi: quod est inconueniens. Videtur igitur quòd anima Christi non potuerit intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

Sed contra est, quòd anima Christi cognouit quædam, quæ per phantasmata cognosci nō possunt, scilicet substantias separatas. Potuit igitur intelligere non conuertendo se ad phantasmata.

Respondeo dicendum, quòd Christus in

73. *Inf. ar. 4. s. & q. 34. ar. 2. 3. & 3. dist. 14. q. 1. art. 2. 2. & di. 14. art. 3. q. 2. & 3. c. & veri. q. 20. ar. 3. ad 1.*

9. 15. ar. 10

stus in statu ante passionem, fuit simul viator & comprehensor: vt infra magis patebit. Et præcipuè quidem conditiones viatoris habuit ex parte corporis in quantum fuit passibile: conditiones vero comprehensoris maximè habuit ex parte animæ intellectiuæ. Est autem hæc conditio animæ comprehensoris, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat, sed totaliter ei dominetur. Vnde & post resurrectionem, ex anima, gloria redūdabit ad corpus. Ex hoc autem anima hominis viatoris indiget ad phantasmata conuerti, quod est corpori obligata, & quodammodo ei subiecta, & ab eo dependens. Et ideo animæ beatæ, & ante resurrectionem & post, intelligere possunt absque conuersione ad phātasmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Christi, quæ plenè habuit facultatem comprehensoris.

Ad primum ergo dicendum, quòd similitudo illa, quam Philosophus ponit, non attenditur quantū ad omnia Manifestum est enim, quòd finis potentiæ visiuæ est cognoscere colores: finis autem potentię intellectiuæ non est cognoscere phantasmata, sed cognoscere species intelligibiles, quas apprehendit à phantasmatibus & in phantasmatibus secundum statum præsentis vitæ. Est igitur similitudo, quantum ad hoc, ad quod aspicit vtraque potentia: non autem quantum ad hoc, in quod vtriusque potentiæ conditio terminatur. Nihil autem prohibet, secūdum diuersos status ex diuersis rem aliquam ad suum finem tendere: finis tamē proprius alicuius rei semper est vnus. Et ideo licet visus nihil cognoscat absq; colore, intellectus tamen secundum aliquem statum potest cognoscere absque phantasmate, sed non absque specie intelligibili.

Ad secundum dicendum, quod licet anima Christi fuerit eiusdem naturæ cum animabus nostris: habuit tamen aliquem statum, quem animæ nostræ non habent nūc in re, sed solum in spe, scilicet statum comprehensoris.

Ad tertium dicendum, quòd licet anima Christi potuerit intelligere, non conuertendo se ad phantasmata: poterat tamen intelligere, se ad phantasmata conuertendo. Et ideo sensus nō fuerunt frustra in ipsa, præsertim cùm sensus non dentur homini solùm ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatem vitæ animalis.

COMMENTARIVS.

EXpositio huius articuli ex libris de anima supponenda est, nihil enim aliud est *Conuerti ad phantasmata*, quàm quod Arist. dixit: *Necessarium esse intelligentem phantasmata speculari.* Et hanc necessitatē negat D. Thomas habuisse animam Christi in vsu huius scientiæ, etiam dum erat in corpore mortali, quia tunc etiam erat beata, & ideo non erat subdita corpori in actionibus mentis. Addit vero D. Thomas in solutione ad tertium potuisse animam Christi in vsu huius scientiæ conuerti ad phātasmata, quod infra in disputatione explicabitur.

ARTICLVS. III.

Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.

74. *3. di. 14. art. 1. q. 3. & veri. q. 20. arti. 3. ad 1.*

AD tertium sic proceditur. Videtur quod anima Christi hanc scientiam non habuerit per modum collationis. Dicit enim Damascen. in 3. lib.* In Christo non dicimus consilium neque electionem. Nō autem remouentur hæc à Christo, nisi in quantum important collationem & discursum. Ergo videtur quod in Christo non fuerit sciētia collatiua vel discursiua.

Li. 3. c. 14. nō procul à fin. & libro. 2. c. 22.

¶ 2. Præterea, Homo indiget collatione & discursu rationis, ad inquirenda ea, quæ ignorat. Sed anima Christi cognouit omnia, vt supra dictum est*. Non ergo in ea fuit scientia discursiua vel collatiua.

q. præced. art. 2.

¶ 3. Pręc

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 3. Præterea, Scientia animæ Christi se habuit per modum, comprehensorum, qui Angelis conformantur: vt dicitur Matthæi. 22. Sed in Angelis non est scientia discursiua, seu collatiua: vt patet per Dionys. 7. cap. de Diuinis nominibus. Ergo nec etiam in anima Christi fuit scientia discursiua, seu collatiua.

Cap. 7. in ter princi. & mediũ.

Sed contra est, quòd Christus habuit animam rationalem, vt supra dictum est. a Propria autem operatio animæ rationalis est conferre & discurrere de vno in aliud. Ergo in Christo fuit scientia discursiua vel collatiua.

q. 5. ar. 3.

a Respondeo dicendum, quòd aliqua scientia potest esse discursiua vel collatiua dupliciter. Vno modo quantum ad scientiæ acquisitionem: sicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoscendum vnum per aliud, sicut effectus per causas, vel ecõuerso. Et hoc modo scientia animæ Christi non fuit discursiua vel collatiua: quia hæc scientia, de qua nunc loquimur, fuit sibi diuinitus indita, non per inuestigationem rationis acquisita. Alio modo potest dici aliqua scientia discursiua vel collatiua, quantùm ad vsum: sicut interdum sciẽtes, ex causis concludunt effectus: non vt de nouo addiscant, sed volentes vti scientia, quam iam habent. Et hoc modo scientia animæ Christi poterat esse collatiua & discursiua: poterat enim ex vno aliud concludere, sicut sibi placebat. Sicut Matthæi 17. Cùm Dominus quæsisset à Petro, à quibus Reges terræ tributum acciperent, à filijs suis, an ab alienis, Petro respondente, quòd ab alienis. concluſit, Ergo liberi sunt filij.

Ad primum ergo dicendum, quòd à Christo excluditur consilium, quod est cum dubitatione: & per consequens electio, quæ in sui ratione tale consilium includit. Non autem à CHRISTO excluditur vsus consiliandi.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de discursu & collatione, prout ordinantur ad scientiam acquirendam.

Ad tertium dicendum, quòd Beati conformantur Angelis, quantum ad dona gratiarum: manet tamen differentia, quæ est secundum naturam. Et ideo vti collatione & discursu, est connaturale animabus Beatorum, non autem Angelis.

COMMENTARIVS.

B ISensus quæstionis est, an cognitio huius scientiæ fiat per discursum. Et respondet D. Thomas cõparatam esse hanc scientiam sine discursu, quia à Deo infusa est: tamen vtum eius potuisse esse cũ discursu, vt Matthæi 17. ex eo quod Reges accipiunt tributum ab alienis, & non à filijs, concluſit Christus, *Ergo liberi sunt filij*. Quod sane testimonium, quo D. Thomas vtitur, est quidem probabile: non tamen vrgens, tum quia poterat per modum discursus explicari, quod sine discursu concipiebatur: tum etiam quia licet discursus vocis à discursu mentis procederet, poterat ad cognitionem naturalem, seu acquisitam pertinere. Ratio vero D. Thomæ solum est, quia poterat anima Christi ex vno aliud concludere, sicut sibi placebat. Vbi est aduertendum diuum Thomã solum docere in conclusione, potuisse Christum discurrere per hanc scientiam: non vero indiguisse tali discursu. In solutione vero ad secundum, si attente cum argumento conferatur, videtur hoc addere. Sed exponendus videtur iuxta ea, quæ dixerat in corpore. Quid vero de reipsa sentiendum sit, infra dicam.

Matt. 17.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum hæc scientia fuerit maior scientia Angelorum.

75.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd huiusmodi scientia in Christo fuerit minor, quam in Angelis. Perfectio enim proportionatur perfectibili. Sed anima humana secundum ordinem naturæ est infra naturam Angelicam. Cum igitur scientia, de qua nunc loquimur, sit indita animæ Christi ad perfectionem ipsius, videtur quod huiusmodi scientia fuerit infra scientiam, qua perficitur natura angelica.

Sup. q. 10. arti. 4. & infra arti. 6. 1. & q. 34. ar. 4. c. & q. 59 ar. 6. c. & 3. dist. 14. art. 1. q. 2. 1. & ar. 2.

q. 2. c. & ar. 3. q. 2. c. & veri. q. 20. art. 3. c. & ar. 4. c. & 6. c. & opu. 3. c 123.

¶ 2. Præterea, Scientia animæ Christi fuit aliquo modo collatiua & discursiua: quod non potest dici de scientia angelica. Ergo scientia animæ Christi fuit inferior scientia Angelorum.

¶ 2. Præterea, Quantò aliqua sciẽtia est magis immaterialis, tanto est potior. Sed scientia Angelorum est immaterialior, quàm scientia animæ Christi: quia anima Christi est actus corporis, & habet conuersionem ad phantasmata: quod de Angelis dici nõ potest. Ergo scientia Angelorum est potior, quàm scientia animæ Christi.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Hebræorum. 2. Eum autem qui modico quam Angeli minoratus est, videmus IESVM propter passionem mortis, gloria & honore coronatum. Ex quo apparet, quod propter solam passionem mortis dicatur Christus ab Angelis minoratus: non ergo propter scientiam.

a Respondeo dicendum, quod scientia indita animæ Christi, potest dupliciter considerari. Vno modo secundum illud, quod habuit à causa influente: alio modo secundum id, quod habuit ex subiecto recipiente. Quantum igitur ad primum, scientia indita animæ Christi, fuit multo excellẽtior quã Angelorum scientia, & quãtum ad multitudinem cognitorum, & quantum ad scientiæ certitudinem: quia lumen spiritualis gratiæ, quod est inditum animę Christi, est multo excellẽtius, quam lumen, quod pertinet ad naturam Angelicam. Quantum autem ad secundum, scientia indita animæ Christi, est infra A scientiam angelicam, scilicet quantum ad modum cognoscendi, qui est naturalis animæ humanę qui scilicet est per conuersionem ad phantasmata, & per collationem & discursum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

COMMENTARIVS.

TItulus huius articuli à D. Th. in corpore explicatur, vbi docet hanc scientiam animę Christi quoad obiectum, claritatem, & certitudinem, fuisse excellentiorem scientia angelica; tamẽ ex parte subiecti fuisse secundum quid minus perfectam, quantum ad modum cognoscendi per conuersionem ad phantasmata, & per discursum. Quæ doctrina quo ad priorem partem ex dictis præcedenti disputatione satis est manifesta, & patebit amplius ex disputationibus sequentibus: quo ad posteriorem vero partem est valde difficilis, vt infra videbimus disputatione sequenti.

ARTICVLVS. V.

Vtrum hæc scientia fuerit habitualis.

76. 3. dist. 14. art 1. q. 2. & 3. & veri q. 20. ar. 2. q. 9. ar. 1.

ADquintũ sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit habitualis scientia. Dictum est enim, quòd animam Christi decuit maxima perfectio scientiæ. Sed maior est perfectio scientiæ existentis in actu, quam existentis in potentia vel habitu. Ergo conueniens fuisse videtur, quod omnia sciret in actu. Non ergo habuit habitualem scientiam.

C

¶ 2. Præterea, Cùm habitus ordinetur ad actum, frustra videtur esse habitualis scientia, quæ nunquam in actum reducitur. Cùm autem Christus sciuerit omnia (sicut iam dictum est) non potuisset actu omnia illa considerare, vnum post aliud cogitando: quia infinita non est enumerando pertransire. Frustra igitur fuisset in eo quorundã scientia habitualis: quod est inconueniens. Habuit ergo actualem scientiam

q. 10. ar. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

riam omnium, quæ ſciuit, & non habitualem. A

¶ 3. Præterea, Sciẽtia habitualis eſt quædam perfectio ſcientis. Perfectio autem eſt nobilior perfectibili. Si igitur in anima Chriſti fuiſſet aliquis habitus ſcientiæ creatus, ſequeretur quòd aliquid creatum eſſet nobilius, quã anima Chriſti. Non igitur in anima Chriſti fuit ſcientia habitualis.

Sed contra, Scientia Chriſti, de qua nunc loquimur, vniuoca fuit ſcientiæ noſtræ: ſicut anima eius fuit vnius ſpeciei cum anima noſtra. Sed ſcientia noſtra eſt in genere habitus. Ergo & ſciẽtia Chriſti fuit habitualis.

b Reſpondeo dicendum, quòd ſicut B
Art. præced. ſupra dictum eſt, modus huius ſcientiæ inditæ animæ Chriſti fuit conueniens ipſi ſubiecto recipienti: nam receptum eſt in recipiente per modum recipientis. Eſt autem hic modus connaturalis animæ humanæ, vt quandoque ſit intelligens actu, quandoque in potẽtia: medium autem inter puram potentiam & actum completum, eſt habitus: eiuſdem autem generis eſt medium & extrema: & ſic patet quòd modus connaturalis animæ humanæ eſt, vt recipiat ſcientiam per modum habitus. Et ideo dicendum eſt, quòd ſcientia indita animæ Chriſti fuit habitualis, & poterat ea vti, quando volebat.

c Ad primum ergo dicendum, quòd C
in anima Chriſti fuit duplex cognitio, & vtraq. ſuo modo perfectiſsima. Vna quidem excedens modum naturæ humanæ: qua ſcilicet vidit Dei eſſentiam, & alia in ipſa: & hæc fuit perfectiſsima ſimpliciter: & talis cognitio non fuit habitualis, ſed actualis reſpectu omniũ, quæ hoc modo cognouit. Alia autem cognitio fuit in Chriſto ſecundum modum proportionatum humanæ naturæ: prout ſcilicet cognouit res per ſpecies ſibi diuinitus inditas, de qua cognitione nunc loquimur. Et hæc cognitio non fuit ſimpliciter perfectiſsima, ſed perfectiſsima in genere humanę cognitionis: vnde non oportuit, quòd eſſet ſemper in actu.

d Ad ſecundum dicendum, quòd habitus reducitur in actum ad imperium voluntatis: nam habitus eſt, quo quis agit, cùm voluerit. Voluntas autem indeterminatè ſe habet ad infinita. Nec tamen hoc eſt fruſtra, licet non in omnia actualiter tendat, dummodo tẽdat actualiter in id, quod conuenit loco & tempori. Et ideo etiam habitus non eſt fruſtra, licet non omnia reducantur in actum, quæ habitui ſubiacent, dummodò reducatur in actum id, quod congruit ad debitum finem voluntatis, ſecundum exigentiam negotiorum & temporis.

Ad tertium dicendum, quòd bonũ, ſicut & ens, dupliciter dicitur. Vno modo ſimpliciter: & ſic bonum & ens dicitur ſubſtantia, quæ in ſuo eſſe & in ſua bonitate ſubſiſtit. Alio modo dicitur ens & bonum ſecũdum quid: & hoc modo dicitur ens & bonum accidens: non quia ipſum habeat eſſe & bonitatem, ſed quia eius ſubiectum eſt ens & bonum. Sic igitur ſcientia habitualis non eſt ſimpliciter melior, aut dignior, quam anima Chriſti, ſed ſecũdum quid: cum tota bonitas habitualis ſcientię cedat in bonitatem ſubiecti.

COMMENTARIVS.

NOmine habitus ſignificari poteſt quodlibet lumen, vel ſpecies, quod eſt principium actus ſecũdi. Et hoc modo nõ tam diſputat D. Tho. quã ſupponit in hac ſcientia dari habitum, ſeu aliquid, quod ſit principium actus ſecundi, de quo principio magis diſputat articulo ſequenti. Tribus autem modis poteſt infundi aliqua ſcientia, vno modo ſolum quaſi tranſeunter, quia ſcilicet tantum durat aliquo breui tempore, quo durat actus, & tunc non dicitur eſſe habitualis, quia non infunditur permanẽter per modum habitus, ſed per modum diſpoſitionis. Secundo modo poteſt infundi ſcientia, & lumen eius permanenter, ita tamẽ, vt ſemper ſit in actu ſecundo, vt ſcientia beata; & hæc non tam vocatur habitualis, quã actualis. Tertio modo infunditur ita, vt maneat in operante ſaltem quoad actum primum

mum, & in voluntate eius ſit vti illa, vel ceſſare ab actu ſecundo. Et hoc ſenſu tractat D. Thomas an hæc ſcientia infuſa habitualis ſit.

b Reſpondet affirmando eſſe habitualem. Ratio eius eſt, quia hæc ſcientia data eſt iuxta proportionem animæ humanæ, ſed hic modus habitualis ſcientiæ eſt connaturalis animæ humanæ, ergo. Quam rationem magis explicãs in ſolutione ad primum differentiam conſtituit inter ſciẽtiam beatam, & hanc infuſam, quod illa excedit modũ humanæ naturæ, & eſt perfectiſsima ſimpliciter, & ideo ſemper eſt in actu ſecundo: hæc vero eſt ſecundum modum proportionatum humanæ naturæ, & ſolum eſt perfectiſsima in genere humanæ cognitionis, & ideo non oportet, vt ſemper ſit in actu ſecundo.

Dubium. In qua doctrina ſtatim occurrit difficultas, quia videtur D. Thomas euertere omnia, quæ de hac ſcientia diximus, & ſentire non eſſe per ſe, ſed per accidẽs infuſam: nam ſi per ſe infuſa eſt, ergo eſt ſupernaturalis, & excedẽs naturalem capacitatem humanæ naturæ, cur ergo dicitur dari ſecundum modum connaturalem humanę naturæ? Et confirmatur, quia ſpecies & lumen huius ſcientiæ non ſunt connaturalia humanæ naturæ, ergo neque quoad modum exiſtendi in actu, vel in habitu oportebit, vt ſit connaturalis humanæ naturæ. Vnde ſecũdo difficile eſt quod D. Tho. ait, hanc ſcientiam eſſe perfectiſsimam, non ſimpliciter, ſed in genere *humanæ cognitionis*: Interrogo enim, quid nomine humanæ cognitionis intelligat? Si enim loquatur de cognitione connaturali ipſi homini, ſupponit aperte hanc ſcientiã eſſe per accidens infuſam, & falſum eſt, quod dixit, quia hæc ſcientia perfectior eſt omni angelica cognitione tam naturali, quàm ſupernaturali excepta ſcientia beata: ſi autem per cognitionem humanam intelligit omnem cognitionem, quæ poteſt eſſe in homine etiã ſupernaturaliter, hoc modo etiam ſcientia beata poteſt dici humana, & ita etiam propoſitio falſa erit.

Reſponſio. Reſpondetur breuiter ſcientiam rerũ ſeu creaturarum in proprio genere vocaſſe D. Thom. ſciẽtiam accõmodatam modo cognoſcendi humanæ naturę, eſt enim propriũ Dei cognoſcere creaturas per ſuam eſſentiam, quia proprium eſt eius illas omnes continere tanquam propriam omniũ cauſam, & ideo modus cognoſcendi res in Verbo dicitur ſingulariter à D. Thoma modus excedens conditionem naturæ humanæ, non quia nõ excedat etiã conditionem angelicæ naturæ, ſed quia nunc de humana natura erat ſermo. Dicitur ergo hæc ſcientia dari modo connaturali animæ humanæ, non quia non ſit per ſe infuſa, & ſupernaturalis, ſed quia data eſt per infuſionem ſpecierum repræſentantium res in proprio genere; & quia ſupernaturalia infundi ſolent, quantum fieri poteſt, modo accõmodato naturæ, & cognitio, quę fit per intelligibiles ſpecies, ſoleat eſſe ſubiecta arbitrio operantis quo ad vſum earum in actu ſecundo, inde probabiliter intulit D. Tho. hanc ſciẽtiã hoc modo infuſam eſſe animæ Chriſti, & ita eſſe habitualem, & per hoc ſit ſatis primæ difficultati.

c Ad ſecundam vero reſpondetur, diſtinguere D. Tho. ſcientiam humanam à ſcientia diuina, quæ habetur per ipſammet eſſentiam Dei, vnde A cum dicit hanc ſcientiam eſſe perfectiſsimam in genere cognitionis humanæ, non ſolum intelligit de cognitione naturali, ſed de omni cognitione, quæ per ſpecies inditas fieri poteſt, ſaltem de potentia ordinaria, quidquid ſit de abſoluta. Vnde ſub hac cognitione humana comprehendit cognitionem omniũ, quæ extra Verbum eſſe poteſt in anima humana tam coniuncta corpori, quàm ſeparata, & tam per naturam, quàm per infuſionem Dei: & hoc modo ſciẽtia perfectiſsima in hoc genere excedere poteſt non ſolum ſcientiam hominum, ſed etiam Angelorum. Et ita ſolui tur ſecunda difficultas, & expoſita eſt ſolutio ad primum.

d Secundum argumentum D. Thomæ eſt huiuſmodi. Per hanc ſcientiã cognoſcit anima Chriſti infinita, ergo vel ſimul omnia illa intelligit, vel nunquam poterit per ſucceſsionem actuum, illa omnia conſiderare. Reſpondet D. Tho. cõcedẽdo, & res cognitas per hãc ſciẽtiam in actu primo eſſe infinitas, & ita nunquã poſſe oẽs actu cõſiderari ab anima Chriſti, nec ſimul, nec ſucceſsiuè: neq; tamen propterea ſuperfluum eſſe talẽ primum actum, quia ſatis eſt, vt pro loco & tempore poſsit anima Chriſti actu conſiderare quamlibet ex illis infinitis rebus. In qua ſolutione difficile creditu eſt nunquam poſſe animam Chriſti per actus ab hac ſcientia elicitos exhaurire totũ materiale obiectum huius ſcientiæ. Melius ergo videtur ſolui argumentum (vt Caiet. hic notauit) dicendo poſſe animam Chriſti per finitum numerum actuũ, actu contemplari omnia, quæ ſub hãc ſcientiam cadunt, etiam ſi infinita ſint: quia illa per finitum numerum ſpecierum repræſentãtur, & per quamlibet ſpeciẽ poteſt habere actum illi adæquatum. Vnde fit conſequenter dicendũ eſſe poſſe interdum animam Chriſti actu conſiderare infinita per hanc ſcientiam ſub aliquo genere, vel ſpecie, quia alias non poſſet totum obiectũ infinita cõplectens finitis actibus pertranſire; hoc vero nullum eſt incommodum, cum talis cognitionis modus, etiam Angelis poſsibilis ſit.

DISPVTATIO XXVIII.
in duas ſectiones diſtributa.

De actibus ſcientiæ infuſæ animæ Chriſti.

DE his actibus in præcedenti diſputatione tacta ſunt multa, quæ hic breuiter ſupponi poſſunt, videlicet illos eſſe certos, & euidentes, eſſe ſupernaturalis ordinis, atque adeo perfectiores, quàm ſint actus cuiuſcunque ſcientiæ humanæ, vel angelicæ præter viſionem beatam. Hic ergo duo tantum ſuperſunt diſputanda, quę D. Th. his articulis tetigit: vnum eſt, an hi actus ſint multiplices, vel ſit vnus tantũ cõtinuus vel interruptus; cum qua q. coniuncta eſt alia, an ſiue ſciẽtia vel neceſſario ſit, vel ſaltem eſſe poſſit ſemper in actu ſecundo. Alterum eſt, an actus huius ſcientiæ ſit per modum ſimplicis intelligentiæ, vel per modum compoſitionis, & diſcurſus.

SE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO. I.

Vtrum anima Christi potuerit semper esse in actu secundo huius scientiæ.

Scientia beata non impedit in Christo actum scientiæ infusæ

DIco primò, Christus dñs non impeditur per scientiam beatam, quominus possit actum huius scientiæ circa res easdem exercere. Hæc cõclusio est contra Gabr. qui in 3. d. 14. q. vnica. ar. 3. dub. 1. dixit non posse animam Christi simul easdem res per hanc scientiam, & per beatam cõtemplari. Sed est sententia sine fundamento, nã inde fit vel non cognoscere animã Christi in Verbo eas res, quas per hanc scientiam cognoscit, quod supra improbatum est, vel nõ posse vti hac scientia, nisi mutando, seu auertendo considerationem scientiæ beatæ, quod tamen facere & præter naturam est illius visionis, & contra debitum ordinem esset; quis enim diuinã scientiã propter vsum inferioris scientiæ, vel ad momentum omitteret? Deinde actus harũ scientiarum procedunt ex diuersis virtutibus, & principijs. Nam de speciebus intelligibilibus id constat: de lumine vero intellectuali est satis probabile (vt infra disputabitur) & licet fortasse sit idem lumen vtriusque scientiæ; tamen actus visionis est ita connaturalis illi, vt quasi naturaliter manet ab illo: actus vero per inferiores species circa creaturas sunt liberi, & ideo non repugnat habere actum aliquem ex his inferioribus, simul cum illo superiori, sicut intellectus angelicus habet hoc modo actualem sui cognitionem veluti connaturalem, & vsum liberum alicuius speciei intelligibilis. Tandem quanuis vnus & idem sit intellectus per vtramque scientiam operans, tamen ad vtramque potest perfecte attendere, quia non propria natura li virtute operatur, sed diuino lumine, & auxilio confortatus, & eleuatus.

Dico secundo, Anima Christi potuit semper, & à principio creationis suæ esse in actuali vsu, & consideratione huius scientiæ sine impedimẽto sensuum, vel corporis corruptibilis. Hæc sumitur ex D. Thoma hic, & ostendi potest sufficienter, animã Christi à principio suæ creationis, seu conceptionis, habuisse vsum rationis, non tantũ in visione beata, sed etiam extra illam, & statim habuisse actum meritorium fundatum in cognitione huius scientiæ: qui modus operandi supponit independentiam à corpore & phantasia, nam in illa ætate saltem ex natura rei non sunt apta organa sensuũ, vt rationi deseruiãt. Propria vero ratio sumitur ex duplici capite, primo ex statu & perfectione animæ Christi. Nam licet informaret corpus corruptibile, erat tamen beata, & ideo ita dominabatur corpori, vt in suis spiritualibus actibus, ab illo non impediretur, hæc enim potestas & perfectio, ad perfectionem beatitudinis animæ spectat; anima autem Christi, licet caruerit illis perfectionib⁹ status beatifici, quæ ad corpus pertinent, seu repugnant cum conditione corporis passibilis, eas tamẽ quæ ad animam spectant, qualis est illa, de qua agimus, semper retinuit. Secundò probari potest ex parte ipsius scientiæ per se infusæ, quæ superioris est ordinis, & ita abstracta à sensibilibus, vt ab illis per se nulla ratione pendeat, ex quo etiã fit, vt potuerit Christus vti hac

Scientia infusa Christi indepẽdens à phãtasmatib⁹

A scientia sine dependentia, seu conuersione ad phantasmata.

Sed obijcit Durandus in 3. d. 14. q. 3. quia viator vt sic pendet in suis actionibus à phantasia, hæc autem scientia data est Christo tanquã viatori, ergo in illius vsu pendebat à phantasmatibus. Sed hæc ratio nullius est momenti, primum quia licet maior sit vera in homine puro viatore: non tamen in eo, qui simul est viator, & comprehensor. Secundo quanuis hęc scientia dicatur data Christo vt viatori, quia erat cognitio extra Verbum, & ita magis accommodata ad actiones meritorias: tamen etiam pertinet ad quandã perfectionem & ornamentum animæ beatæ, & ideo habuit modum operandi consentaneum animæ beatæ, & per se non repugnantem rationi meriti, aut satisfactionis, quæ sunt actiones viatoris.

obiectio.

Responsio.

Vnde dicitur tertiò, interdum per diuinam gratiam eleuari hominem puré viatorem ad intelligendum aliquid sine phantasmatibus, vt in altissima contemplatione, vel prophetica reuelatione: hæc autem perfectio, quæ interdum communicatur homini viatori quasi in transitu, habuit anima Christi permanenter quasi per modum habitus.

B

Addit quartò diuus Thomas articulo secundo ad tertium, potuisse Christum vti hac scientia cũ conuersione ad phantasmata, quod solum potest habere locũ in his obiectis, quorum Christus habebat phantasmata, non vero in rebus spiritualibus, quas prout in se sunt, cognoscebat, vt per se constat. Et hoc argumento à cognitione harum rerum desumpto, conuincitur etiam potest conclusio posita. Cùm contemplabatur vero res sensibiles, quarum habebat phantasmata, poterat mouere, & applicare phantasiam ad cogitandum de eisdem rebus modo sibi accommodato. Non video tamen, cur hoc reddet in imperfectionem huius scientiæ, quanuis hoc D. Thomas indicet articulo quarto, quia hæc conuersio non dicit vllam dependentiam talis scientiæ à phantasmatibus, sed solum dicit efficaciam, & motionem quãdam, quæ potius spectat ad perfectionem eius

C

accommodatam subiecto, in quo existit. Vnde solum potest hæc existimari imperfectio, quasi per extrinsecam denominationem, quia scilicet est in subiecto inferioris naturæ.

Dico tertiò, verisimile est animam Christi semper fuisse in aliquo actu secundo huius scientiæ. Probatur primo, quia hoc erat in potestate ipsius Christi, & est maior perfectio, non repugnans alteri perfectioni, quia melius est esse in actu secundo, quam tantum in primo, & ille actus secũdus (vt diximus) non repugnabat visioni beatæ, neque etiam repugnabat cognitioni naturali propter eandem rationem, quia sunt actus diuersorum ordinum ex diuersis principijs, & virtutibus procedentes: ergo verisimile est semper Christum vsum fuisse hac perfectione. Et confirmatur, nam Angeli semper sunt in aliquo actu secundo, ergo multo magis anima Christi.

Sed obijcies, nam diuus Thomas hic articulo quinto significat contrarium, scilicet hanc scientiam fuisse in Christo interdum tantum in actu primo, hoc enim sensu (vt diximus) vocat illam *habitualem*.

obiectio.

Respon

Respon. Respondeo primum D. Thom. præsertim intendere, docere non esse quasi intrinsecum, & connaturale huic scientiæ esse in actu secundo, sicut est scientiæ beatæ, sed vsum eius fuisse liberum animæ Christi, quod est sine dubio verũ, quia actus huius scientiæ non est immutabilis natura sua, neq; est aliquid, quod necessitatem simpliciter imponat animę Christi, vt sit semper in actuali vsu, & consideratione huius scientiæ, & hoc est satis, vt dicatur scientia habitualis. Et propterea etiam non dixi esse certum, sed tantum verisimilius animam Christi fuisse semper in actuali vsu huius scientiæ, quia hoc est illi possibile, perfectius, & à voluntate illius pendens. Nescio fortasse etiam intendit D. Thom. non esse hanc scientiam semper in eodem actu secundo, vt iam dicam.

Dubiũ. 1. Queri enim hic potest, primo, quomodo hæc scientia esse semper potuerit in actu secundo? an in eodem actu adæquato toti scientiæ, an vero in diuersis actibus inadęquatis quasi per successionem, seu transitum ab vno ad alium? Nonnulli censent probabile, potuisse animam Christi vno, & eodem actu contemplari omnia materialia obiecta huius scientiæ, quod censet probabile Marsil. in. 3. q. 10. art. 2. quia hæc perfectio neque est impossibilis, nec excedit Christi meritũ, seu dignitatem: & hinc fit probabile, vt in hoc actu perfectissimo, & adæquato huic scientiæ, semper actu perseueret. Sed id, quod hæc sententia supponit, difficile creditu est, considerata natura huius scientiæ, & ita fere reliqui Theologi sentiunt varios, & multiplices esse actus huius scientiæ, quod non obscure colligitur ex D. Thom. his articulis, & idem sentiunt Richard. & Bonau. & alij in. 3. d. 14. Primo propter rerum multitudinem diuersorum generum, & ordinum, quæ sub hanc scientiam cadunt, & non in aliquo primario obiecto, sed per proprias species cognoscuntur. Secundo propter varios modos cognoscendi, quædam enim res cognoscuntur per hanc scientiam à priori, quędam à posteriori, quædam intuitiue, aliæ abstractiuè, quædam per euidentiam ipsarum rerum, quædam per solam euidentiam in testificante, sed tanta diuersitas non videtur posse cadere in vnum, & eundem actum. Deniq; ferè nullus est habitus habens plura obiecta materialia, qui vno actu complectatur omnia illa, verisimilius etiam est (vt infra dicam) species inteligibiles huius scientiæ esse plures, non vnam tantum, actus autem alicuius scientiæ multiplicari solent vt minimùm, iuxta numerum specierum intelligibilium, & hinc consequenter fit animam Christi non permanere semper in vno, & eodem actu huius scientiæ.

Marsil.

Respondeo. D. Tho. Richard. Bonau.

Quomodo Christus semper fuerit in actu secundo scientiæ infusæ.

A

B

C

Sed tunc occurrit secunda dubitatio, an Christi anima potuerit simul elicere omnes actus huius scientiæ, seu actu considerare omnia materialia obiecta eius, licet diuersis actibus, & consequenter, an in huiusmodi actuali, & veluti adæquata consideratione huius scientiæ possit semper durare, videtur enim id posse, quia ratione vnionis poterat vti intellectu suo, & qualibet scientia vltra vires naturales, ergo poterat simul elicere omnes illos actus: & videtur decuisse, vt id faceret, alias multo tempore aliqua obiecta huius scientię ignorasset. Respondetur tamen aliud esse

Dubiũ. 2.

Respondeo.

loqui de potentia absoluta, & de modo operandi miraculoso, & præter naturali huic scientiæ, aliud verò de modo illi connaturali, priori enim modo poterat anima Christi eleuari ad eliciendos simul plures actus, non solum huius scientiæ, sed etiam inferioris: tamen posteriori, seu connaturali modo non poterat per hanc scientiam habere nisi vnum actum adæquatum vni speciei intelligibili, quia huiusmodi species semper infunduntur proportionatæ, & adęquatę virtuti intelligendi, quę finita est, vt ex materia de angelis latius constat: verisimilius autẽ est Christum vsum esse hac scientia modo connaturali, quia cùm per scientiam beatam omnia actu consideraret, non oportuit in hoc, extraordinario miraculo vti, neq; enim propterea ignorasse aliquid dici potest, nõ enim ignorat, qui habitualem scientiam habet, & suo arbitrio vti illa potest ad considerandum id, quod voluerit, quanuis non semper omnia actu consideret, ita verò erat disposita anima Christi: vnde concluditur animam Christi fuisse semper in actu secundo huius scientiæ per successionem, seu transitum ab vno actu ad alium, angelorum more.

Et hinc obiter expeditur aliud dubium, an scilicet anima Christi per hanc scientiam potuerit simul actu multa cognoscere. Quidam enim simpliciter negant, vt Ricard. d. 14. art. 4. q. 1. & Marsil. q. 10. art. 2. p. 4. concluſ. 4. qui addit, quò anima Christi plura simul actu cognoscit per hanc scientiam, eò minus perfecte attendere ad singula, quia vis intelligendi eius finita est. Dicendum est tamen iuxta dicta, hoc esse verum de multitudine rerum, quæ per diuersas species repræsentantur vtendo adæquate, & connaturali modo singulis speciebus: secus vero est de multis rebus per vnã speciem repræsentatis, nam illæ possunt simul, & vno actu perfecte considerari, sicut de angelis dici solet propter rationem factam, quia virtus luminis est quasi commensurata speciei intelligibili, & ideo omnia, quæ per vnam speciem representantur, dicuntur cognosci per modum vnius.

Dubiũ. 3.

Ricard. Marsil.

Respon.

Animæ xpi multa simul actu potuit cognoscere scientia infusa.

Sed vltimo quæret hic aliquis, quomodo possit anima Christi per voluntatem suam reducere, seu applicare hanc scientiam ad actum secundũ, seu ad vsum huius speciei potius, quàm illius. Et est ratio dubij, quia voluntas non fertur in incognitum, ergo voluntas vtendi hac specie, seu considerandi hoc obiectum supponit cognitionẽ eius, quæ est repugnantia. Hæc difficultas, sicut & aliæ multæ, quæ hic tactæ sunt, in materia de angelis fusè tractantur, nam fere est eadem proportionalis ratio. Et ideo breuiter altero ex duobus modis expediri potest. Primo dicendo animam Christi iuuari posse cognitione scientiæ beatæ, per quam actu semper omnia considerat, ad applicandam per voluntatem suam hanc scientiam inferiorem ad actum secundum. Vel secundo dicendo animam Christi semper considerare aliquo modo per lumen huius scientiæ ipsummet lumẽ, & species intelligibiles eius, tanquam perfectiones sibi inhærentes, sicut enim illa anima semper actu considerat seipsam, ita etiam considerat omnes facultates suas, & perfectiones earum, & hæc cognitio est sufficiens, vt antecedat illam voluntatem, per quam se applicat ad actus secundos huius scientiæ.

Respon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO. II.

Vtrum actus huius scientiæ sit per modum simplicis intelligentiæ, vel compositionis & discursus.

TRiplex potest esse dicendi modus, primus est modum operandi huius scientiæ esse eundem, qui est homini connaturalis, atq; adeò per modum compositionis, & discursus: Ita tenet Alex. Alens. 3. part. q. 13. art. 5. Durand. in. 3. d. 14. q. 3. Fundamentum Alens. esse videtur quia non ponit hanc scientiam nisi per accidens infusam, sed hoc iam reiectum est. Fundamentum autem Durandi est, quia anima Christi non simul omnia per hanc scientiam considerat, ergo ex cognitione vnius peruenit in cognitionem alterius, quod est discurrere. Quæ consequentia nullius est momenti, aliud est enim cognoscere vnum post aliud, aliud cognoscere vnum ex alio, quod est discurrere: alias eodem modo probaretur angelos indigere discursu.

Alens.

Durand.

Secundus modus dicendi est proprium actum huius scientiæ esse per modum simplicis intelligentiæ cognoscendo prædicatum in subiecto, & conclusionem in principio, effectum in causa, & causam in effectu: nihilominus tamen potuisse Christum vti hac scientia componendo, vel discurrendo. Hæc est sententia omnium Thomistarum, videtur enim docuisse illam D. Thom. hic artic. 3.

B

Bonau. Richard.

Tertia vero sententia est, actum huius scientiæ semper, ac necessario esse simplicem, nec posse fieri cum vera compositione, & & discursu. Ita tenet Bona. in. 3. di. 14. art. 3. q. 2. & Richar. art. 4. q. 3. Quæ sententia mihi verisimilior videtur Ad quam explicandam.

Dico primo. Hæc scientia natura sua non est discursiua, sed est ad cognoscendum per modum simplicis intelligentiæ. Probatur primo, quia lumen huius scientiæ perfectissimum est excedens lumen angelicum, & D. Thom. etiam art. 4. docuit. Rursus species perfecte repræsentant res, prout in se sunt, sunt etiam vniuersales, vt infra ostendemus, ergo natura sua præbent vim ad cognoscendum perfecte res repræsentatas cognoscendo, & intuendo proprietates, vel effectus in suis principijs. Et cõfirmatur primo, quia per vnũ actum huius scientiæ possunt interdum simul videri res variæ, etiam si inter se aliam connexionem non habeant, nisi quòd per eandem speciem repræsentantur: ergo multo magis cognoscentur vno actu simplici ea, quæ inter se connectuntur vt proprietas, & principium, vel vt causa, & effectus, aut alio simili modo. Tandem confirmatur, quia ostensum est, & infra iterũ dicetur, hanc scientiam esse perfectiorem angelica: sed actus scientiæ angelicæ est per modum simplicis intelligentiæ, ergo. Et in hac conclusione conueniunt autores primæ, & secundæ sententiæ.

Aſſ. ſcientiæ infuſæ Chriſti per modũ ſimplicis intelligẽtiæ

C

obiectio.

Sed obijci potest, nam per hanc scientiam cognoscitur Deus per effectus suos, vt dictum est, alio ergo actu cognoscitur Deus, & alio effectus eius, & vnus actus ex alio oritur, ergo talis cognitio necessario fit per discursum. Antecedens patet, quia cum cognitio effectus sit intuitiua, A cognitio autem Dei abstractiua, & vna sit cognitio propria, & à priori, & alia à posteriori, non videntur posse, in eundem actum coincidere. *Respon.* Respondeti potest primo eodem actu, quo effectus perfecte cognoscitur, cognosci causam in effectu, tunc enim illa cognitio causæ, quia veluti consequeter se habet ad illum actum, & quia causa non per se primo cognoscitur, sed quatenus connexa est cum effectu, ideo per se non dat nouam speciem actui. Et hoc modo cognitio intuitiua, & abstractiua à priori, & à posteriori, respectu diuersarum rerum, potest per eundem simplicem actum fieri: quamuis, quando primo, & per se versantur circa eãdem rem, videantur sem per esse diuersi actus, vt cognitio Dei intuitiua, & abstractiua. Secundo dicitur probabile esse, quando Deus cognoscitur in effectu, formari aliũ conceptum Dei, & alium ipsius effectus: quia effectus cõcipitur perfecte, & prout in se est, Deus autem imperfecto modo, & quodam conceptu aut negatiuo, aut respectiuo, vel alio simili: non tamen propterea intercedit proprie discursus, tum quia illi duo actus simul habentur, & vnus resultat ex alio tanquam simplex effectus à causa simplici: tum maximè, quia connexio, quæ est inter causam, & effectum, cognoscitur eodem actu, quo cognoscitur effectus. Discursus autẽ in hoc maxime perfici videtur, quòd distincto actu cognoscitur principium ab eo, quo cognoscitur connexio, quam habet cum alia re, quæ per illum cognoscitur.

Sciẽtia infuſa Chriſti non poteſt eſſe diſcurſiua.

Dico secundo. Anima Christi nunquam vsa est hac scientia componendo, aut discurrẽdo, nec talis modus cognoscendi potest in illa habere locum. Probatur, quia proprius, & connaturalis modus cognoscendi per hanc scientiam est per simplicem intuitum, seu cognitionem: sed huiusmodi modus operandi natura sua opponitur discursui, seu compositioni, ergo ex natura rei nũquam hæc scientia operatur alio modo: sicut fieri non potest, vt per habitum principiorum cognoscantur principia per discursum, quia ille habitus intuetur veritatem principiorum simpliciter, prout in se est. Et confirmatur, quia quamuis posit anima Christi vti aliqua specie per se infusa inadæquatè, & postea paulatim perficere illum actum: non tamen propterea erit ille discursus, sed solũ erit cognitio vnius rei post aliam, sicut contingit etiam in angelo: ergo nulla ratione intelligi potest, quomodo per hanc scientiam fiat discursus saltem loquendo iuxta naturam huius scientiæ, & secludẽdo miracula, nec necessaria, nec vtilia.

obiectio.

Dices, quamuis ipsa scientia secundum se nõ postuler discursum: tamen ex parte subiecti poterit ad illum modum operandi accommodari, sicut supra dicebamus de conuersione ad phantasmata. Respondetur non esse simile, quia conuersio ad phantasmata non dicit aliquid intrinsecum ipsi scientiæ, quæ est in intellectu, sed tantum dicit concomitantiam quãdam inferioris potentiæ ex motione superioris, quę motio fieri potest per scientiam superiorẽ, & perfectam: at verò discursus dicit intrinsecam imperfectionem, & limitationem in actibus, per quos fit discursus: fieri autem non potest, vt scientia, quæ ex natura sua habet efficere actus perfectos, & superioris ordinis, trahatur ad efficiẽdos actus ordinis inferioris.

Reſpon.

ARTI-

ARTICVLVS. VI.

Vtrum hæc scientia fuerit distincta per diuersos habitus.

77 3.d.14.ar. 3.q.3.

AD sextũ sic proceditur. Videtur quòd in anima Christi non fuerit nisi vnus habitus scientiæ. Quãtò enim sciẽtia est perfectior tantò est magis vnita: vnde & Angeli superiores per formas magis vniuersales cognoscunt, vt in Prima parte dictum est. Sed scientia Christi fuit perfectissima: ergo fuit maximè vna. Non ergo fuit distincta per plures habitus.

1.p.q. 55. ar.3.

B

¶ 2. Præterea, Fides nostra deriuatur à sciẽtia Christi: vnde dicitur Heb. 12. Aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum. Sed vnus est habitus fidei de omnibus credibilibus, vt in Secunda parte dictum est. Ergo multò magis in Christo non fuit nisi vnus habitus scientiæ.

2.2.q.4. a.6.

¶ 3. Præterea, Scientiæ distinguũtur secundum diuersas rationes scibilium. Sed anima Christi omnia sciuit secundum vnam rationem, scilicet secũdum lumen diuinitus infusum. Ergo in Christo fuit tantùm vnus habitus scientię.

C

Sed contra est, quod Zachariæ 3. dicitur, quòd super lapidem vnum, id est Christum, sunt septem ọculi: Per oculum autem scientia intelligitur. Ergo videtur, quòd in Christo fuerint plures habitus scientiæ.

Reſpondeo.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, scientia indita animę Christi habuit modum connaturalem animæ humanæ. Est autem connaturale animę humanę, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quàm Angeli, ita scilicet, quòd diuersas naturas specificas, per diuersas species inteligibiles cognoscat. Ex hoc autem contingit, quòd in nobis sint diuersi habitus scientiarũ, quia sunt diuersa scibilium genera: in quantum scilicet, ea quę reducuntur in vnũ genus, eodẽ habitu sciẽtiæ cognoscuntur. Sicut dicitur in primo Poste. quod vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti. Et ideo sciẽtia indita animæ Christi, fuit distincta secundum diuersos habitus.

Ar.4. huius quæſt.

li. 1. poſte. tex. 43. 10.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, scientia animæ Christi est perfectissima, & excedens Angelorum scientiam, quantum ad id quod cõsideratur in ea ex parte Dei influentis: est tamen infra scientiam angelicam, quantum ad modum recipiẽtis. Et ad huiusmodi modũ pertinet, quod scientia illa per multos habitus distinguatur, quasi per species magis particulares existens.

Ad secundum dicẽdum, quòd fides nostra innititur primę veritati: & ideo Christus est autor fidei nostræ secundum diuinam scientiam, quæ est simpliciter vna.

Ad tertium dicendum, quòd lumen diuinitus infusum, est communis ratio intelligendi ea, quæ diuinitus reuelantur: sicut & lumen intellectus agentis eorum, quæ naturaliter cognoscuntur. Et ideo oportuit esse in anima Christi proprias species singularum rerum, ad cognoscendũ cognitione propria vnũquodque. Et secundum hoc oportuit esse diuersos habitus scientię in anima Christi: vt dictum est.

In cor. ar.

COMMENTARIVS.

HAbitus scientiæ includit tam species intelligibiles repræsentãtes obiecta, quàm lumen, vel habitum, qui potentiam facilem reddat ad exercendum actum, & præsertim ad iudicium ferendum. D. Thom. ergo hoc loco, quãtum ex solutione ad tertium colligere licet, potissimum loquitur de habitu huius scientiæ ratione specierum intelligibilium, & hoc modo dicit hanc scientiam esse diuisam per plures habitus, & addit huiusmodi habitus, seu species intelligibiles esse in hac scientia Christi minus vniuersales,

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersales,quam species angelicas. Quæ sententia statim disputanda est,est enim mihi difficilis, & valde dubia.

DISPVTATIO. XXIX.
in quatuor sectiones distributa.

De habitu scientiæ infusæ animæ Christi.

DVO in hac disputatione tractanda sunt,primum de speciebus, deinde de lumine, supponimus autem ex Philosophia, & communi sententia Theologorum,ad intellectualem scientiam necessarias esse species intelligibiles,quando obiectum per se non vnitur potentiæ,neq; in verbo cognoscitur , sed in se ipso, & quia hoc modo fit cognitio per hanc scientiã, certum est eam includere species per se infusas. Deinde supponimus , has species esse perfectas quoad vim repræsentandi obiecta, ita vt per illas perfecte cognosci possint,in quo dubium nõ est quin etiam angelorum species superet, quia sunt altioris ordinis,& perfectiorem cognitionem efficiant,solum ergo inquirẽdum de illis superest, quam sint vniuersales,vel limitatæ.

SECTIO I.

Vtrum species per se infusæ animæ Christi fuerint vniuersaliores,quam angelicæ.

VAriæ sunt sententiæ,& valde contrariæ. Prima affirmat,solum esse infusam animæ Christi vnam speciem vniuersalissimam, quæ sufficiet principium est ad cognoscenda omnia , quæ cadunt sub hanc scientiam. Ita tenet Marsil. in 3. *Marsil.* quæst. 10. artic. 2. Fundamentum esse potest,quia hoc non est impossibile,vt ex dictis disputatione præcedenti sect. 1. colligi facile potest,tum quia nulla implicatio contradictionis in hoc assignari potest : tum etiam quia minus est representari hæc omnia per vnam speciem,quam ipsam essentiam Dei:tum denique, quia (vt constat ex doctrina de angelis) quacumq; specie vniuersali facta,potest fieri alia vniuersalior , ergo potest esse aliqua tam vniuersalis,vt repræsentet hæc omnia, est ergo hæc perfectio possibilis,& est maior,quia virtus,quo simplicior, & magis vnita , eò perfectior est,non est ergo cur animæ Christi denegetur hæc perfectio.

Secunda sententia dicit species huius scientiæ esse minus vniuersales, quam omnes angelicas, ita vt singularum rerum datæ sint singulæ species. Ita D. Thom. hic,in corpore,& ad tertium *D. Tho.* quem Thomistæ sequuntur: explicant tamen de naturis specificis,non de indiuiduis. Scotus vero, *Scot.* vt supra disputat. 17. sect. 1. visum est , etiam singulas individuas dicit respondere singulas species intelligibiles. Fundamentum huius sententiæ est, quia hæc scientia data est Christo modo proportionato,& connaturali animæ humanæ : est autem connaturale huic animæ cognoscere per species limitatas,& minus vniuersales,quam sint angelicæ. Quæ sententia est probabilis propter au- A toritatem D. Tho. fundamentum enim eius parum suadet,& ideo media via incedendum mihi videtur.

Dico ergo primo species intelligibiles infusas in hac scientia esse plures,& non vnam tantum, Hæc sententia est communis, & opinio Marsilij est singularis,& ideo non videtur tenenda,quanquam euidenter improbari non possit,quia reuera non videtur impossibile,quod affirmat, vt probatum est. Si autem impossibile non est,cum factum pendeat ex voluntate Dei, quæ non auroritate aliqua,sed coniecturis colligenda est , constat neutrum partem sufficienter posse conuinci, tamen non quidquid impossibile non est, statim tribuendum est animæ Christi, præsertim quando nulla est necessitas , & alioqui valde difficile intellectu est, res distinctissimas,& diuersorũ ordinum naturales , & supernaturales etiam per eandem speciem in proprio genere repræsentari. Denique , cum hæc scientia minus perfecta sit, quam beata,minus simplex,& vnita est, non ergo per vnam speciem , sed per plures cognoscet obiecta sua.

Dico secundo. Hæ species vniuersaliores sunt, quam sint species connaturales intellectui humano. Hæc conclusio colligitur ex doctrina Caie- *Cajet.* B tani hic,quam admittunt omnes Thomistæ, docent enim vnam harum specierum, minimum repræsentare vnam naturam specificam , & omnia individua sub illa contenta, huiusmodi autem vniuersalis representatio speciei,non est connaturalis intellectui humano , vt constat. Deinde docent per has species huius scientiæ repræsentari infinita,vt aperte tradit etiam D. Thom. art. 5. ad. 1. sed non possunt repræsentari infinita per species intelligibiles multitudine finitas, nisi aliqua earum repræsentet infinita, vt per se constat , ergo necesse est , vt hæ species tantam habeant vniuersalitatem , vt vna species valeat repræsentare res infinitas , quæ maxima sine dubio est,& quæ non solum capacitatem naturalem humani intellectus excedat, sed angelicis etiam intellectibus vix concedatur. Ratio deniq; est,quia istæ species sunt superioris ordinis , & non sunt C quasi coarctatæ , & limitatæ ad imperfectionem sensuum,ex qua oritur tanta limitatio,quanta est in speciebus,quas humanum ingenium per sensus acquirit : sicut ergo anima Christi per hanc scientiam eleuata est ad altiorem modum cognoscendi,ita & ad vniuersaliores species. Et hæc conclusio magis ex sequenti patebit.

Vniuersalitas specierum infusarum Christi.

Contra illam vero obijci potest fundamentum *Obiectio.* D. Thom. quia species infusæ sunt modo connaturali animæ humanæ. Sed necesse est , vt ipsi Thomistæ, illud soluant dicendo , hanc scientiã non esse infusam iuxta capacitatem tantum naturalem,sed iuxta obediẽtialem , & ideo modum eius non esse mensurandum ex naturali modo operandi ipsius potentiæ , sed ex perfectione debita ipsi scientiæ , ad quam potentia eleuatur,sicut in visione beata eleuatur potentia ad vnionem cum ipsa essentia diuina per modum perfectissimæ , & vniuersalissimæ speciei , & ibi non attenditur naturalis conditio potentiæ , sed perfectio luminis. *Respon.*

Dico tertio, has species fuisse vniuersaliores, quam sint species angelorum. Ita sensit D. Tho. in

Richard. Scot. in 3. distin. 14. art. 3. Richar. artic. 4. quæst. 1. Scot. q. 4. quia licet ipse neq; in angelis, neq; in anima Christi admittat vniuersales species , dicit tamen has species animæ Christi fuisse perfectiores angelicis , imo sentit esse perfectissimas, quæ de potentia absoluta esse possunt , quod necessarium non est. Probatur ergo conclusio primo quia in omnibus alijs perfectionibus gratiæ, & scientiæ anima Christi superauit angelos , cur non etiam in ista? Respondet Thomistæ,non esse eandem rationẽ,quia species infusæ sunt connaturales animæ humanæ , & anima Christi superauit angelos in perfectionibus gratiæ,non natu- *Species infusæ animæ Christi perfectibus angelicis vniuersalibus. obiectio. Respon.* rę. Sed hoc non est constanter dictum,nam ipsi concedunt lumen huius scientiæ non esse connaturale animæ humanæ,sed esse supra naturam etiam angelicam : quod euidenter patet ex obiecto eius,nam se extendit ad cognoscenda omnia supernaturalia : at verò species infunduntur proportionatæ lumini,& intellectui , non secundum se,sed prout eleuatur per lumen, quia obiectũ vnitur potentiæ,vt eleuatæ:vt exemplo patet in visione beata, in qua (vt ita dicam) vniuersaliori modo vnitur obiecta diuina intellectui Chri- B sti,quam angelorum ; propter perfectius lumen, sic ergo in proposito. Vnde retorqueri potest argumentum,quia perfectiones supernaturales altiori modo datæ sunt Christo,quam angelis, sed hæc scientia est supernaturalis animæ Christi, ergo. Et confirmatur,nã licet Christus per naturales vires humanitatis non possit præstare aliqua, quæ angeli possunt per naturales vires : tamen eleuatus eius intellectus potest perfectius hoc præstare,quàm angeli,& ita perfectius comprehendit angelum, vel dictat de omnibus agendis, quàm angelus:ergo pari ratione,quanuis per vires naturæ non possit tam vniuersaliter intelligere, sicut angeli ; tamen eleuatus lumine diuino hoc poterit, non solum in cognitione in Verbo, sed etiam in proprio genere. Cõfirmatur secundo,quia istæ species in sua entitate, & substantia sunt perfectiores , quàm angelicæ , vt sentit D. Thom. in art. 4. & patet ex ratione facta , quia proportionantur lumini,ergo etiam erunt vniuersaliores, quia est eadem ratio. Vltimo quia alias non posset anima Christi vno actu tam multa simul intelligere,quàm angeli possunt,quia (vt supra dicebamus ex doctrina D. Thom.) solum potest ea intelligere simul , quæ per vnam speciem representantur,consequens autem per se satis absurdum videtur. Deniq; contra hanc sententiam nulla difficultas occurrit, quia fundamentum D. Thom. iam solutum est,& in re pia, & probabili , & quæ maiorem perfectionem Christo tribuit,non mirum esse debet,quod à sententia D. Tho. discedamus.

SECTIO. II.

Sectio valde notanda de beatitudine ex angelis?

An præter species intelligibiles requiratur in hac scientia lumen , seu habitus infusus.

IN hac quæstione etiam sunt duæ extremæ sententiæ , prima præter species requirit duas qualitates distinctas , quas vocat habitum, A & lumen,vt habitus det facilitatem potentiæ,lumen obiectum illuminet. Hæc verò opinio improbabilis mihi semper visa est,quia multiplicare,seu distinguere illas duas qualitates & superuacaneum est,& sine vllo fundamento : quia lumen intellectuale nõ aliter manifestat obiectum, quam præbendo vim,& facultatem cognoscendi,seu intelligendi illud,& habitus similiter non aliter reddit facilem potentiam, quam inclinando illam,& augendo virtutem,& facilitatem operandi:ergo in intellectu eadem qualitas , quæ est habitus , & dat facilitatem potentiæ , manifestat etiam obiectum,& vt sic appellatur lumen , non est ergo realis distinctio inter illa duo , sed tantum rationis,& denominationis,neq; ex effectibus eorum aliud colligi potest. Deniq; exemplis id potest facile explicari, & confirmari habitus enim fidei, non requirit lumen à se distinctũ, sed ipsemet dicitur lumen fidei quatenus aliquo modo manifestat veritatem obiecti, & simili modo lumen gloriæ nõ requirit habitum distinctũ, sed ipsummet est habitus , quatenus immobiliter inhæret potentiæ , & dat illi facultatem , seu facilitatem operandi. *Inter habitum, & lumen infusum nulla distinctio.*

Secunda sententia negat esse necessarium in hac scientia lumen , seu habitum distinctum ab speciebus. Quam nonnulli etiam Thomistæ sequi videntur. Fundamentum eorum est,quia intellectus constitutus in actu primo per speciem intelligibilem repræsentãtem perfecte obiectum suum,est sufficiens principium actus intelligendi secundum omnem rationem eius,ergo superfluus est alius habitus. Antecedens patet primo inductione nam angelus , quia per scientiam in ditam recipit species perfectas rerum ad actus talis scientiæ,non indiget alio habitu. Secundo ratione,quia in actu intelligendi duo sunt , scilicet ratio intellectionis , & species talis intellectionis : intellectus de se habet vim sufficientem ad efficiendam intellectionem,vt intellectio est:per speciem verò sufficienter determinatur ad intellectionem talis speciei, ergo. Contraria sententia est communior inter antiquos Theologos , & videtur mihi longè verior,& ad eam explicandam.

C Suppono primo ex Philosophia , intellectum specie formatũ , ita cõcurrere per modum vniusquod completi principij ad actum intelligendi , vt intellectus ipse secundum se habeat aliquam vim actiuam,& non sit species ipsa , tota ratio efficiendi actum. Imo sunt nonnulli Philosophi, qui simpliciter negent,speciem intelligibilem habere aliquam efficacitatem,seu concurrere actiuè ad actum intelligendi: quorum sententia ad probandum id , quod intendimus , euidentius deseruire posset. Sed quia illa nec certa est, nec vera (vt ego existimo) ideo sumimus id, quod certum est , quamuis species habeat suam veluti partialem vim , & actiuitatem , intellectum tamen esse , qui præcipue influit in actum per propriam,& intrinsecam vim actiuam suam, hoc enim est de intrinseca ratione actus vitæ. Non est autem hæc efficientia ita intellectui, & speciei attribuenda , vt credatur intellectus efficere in actu intelligendi quasi rationem genericam intellectionis , speciem verò intelligibilem efficere differentiam vltimam in ip- *Intellect⁹, & species intelligibilis quomodo concurrant ad intellectionẽ*

Universidad de Deusto
Biblioteca

so actu, est enim hæc distributio commentitia, & impossibilis. Primo quia hęc distinctio gradus generici, & specifici in actu intelligendi est secundum rationem, & conceptum, efficientia verò est Physica circa rem, vt est à parte rei: sicut ergo actus intelligendi est à parte rei vnica simplex forma, in qua ratio distinguit illos duos gradus, ita totus actus sit ab intellectu, & totus ab specie. Secundo quia totus actus etiam secũdum differentiam vltimam est vitalis, & informat potentiam, & constituit intelligentem, ergo etiam sub specifica ratione procedit à potentia: & eadẽ ratione species efficit totum actum non tantum secundum specificam rationem, sed etiam, vt intellectio est, quia virtus actiua potentiæ est quasi incompleta, & partialis, completur autem per speciem in ordine ad totum actum. Quo circa vulgaris illa distinctio de intellectione, vt intellectio est, vel vt talis est, & quod priori ratione procedit ab intellectu, posteriori vero ab specie, vel reijcienda est, vel solum secundum quandam accõmodationem explicanda. Quia enim intellectus est quasi vniuersale principium omnium intellectionum, ideo tribuitur illi vis efficiendi intellectionem vt sic, non quasi præscindẽdo gradũ generieum, sed assignando effectum adæquatum, & sumendo rationem intellectionis quasi transcedentalem, & vt comprehendit omnes rationes, & species intellectionum: è contrario verò species intelligibiles, quia solũ potest efficere intellectionem talis speciei, ideo dicitur illam efficere, vt talis est, licet in illa consequẽter efficiat gradum genericum, & quidquid in illo actu intelligendi reperitur.

Ex his infertur primo in ordine ad naturales actus intelligendi intellectum de se habere totam vim actiuam ex parte potentiæ necessariam ad efficiendum actum intelligendi, solumq; illi deesse cõcursum obiecti, qui media specie tribuitur: at verò in ordine ad actus supernaturales non solum deest intellectui humano concursus obiecti: sed etiam deest illamet actiuitas partialis, seu incompleta, quæ ex parte potẽtiæ necessaria est. Quod patet, quia nulla potẽtia habet ex se, & ex natura sua virtutem actiuam in suo ordine seu ex parte potentiæ sufficientem ad actus supernaturales, seu superioris ordinis: quia potentia naturalis per se tantum ordinatur ad actus naturales, & sibi proportionatos, vt in volũtate constat, ergo erit idem in intellectu.

Intellectꝰ de se insufficiens ad actus supernaturales.

Obiectio.

Dices assumptum esse verum de actibus supernaturalibus, vt supernaturales sunt, non vt intellectiones sunt: quia vt sic conueniunt cum naturalibus, & ideo sunt proportionati virtuti naturali. Sed hęc euasio explosa iam est, si recte considerentur, quæ diximus, tum quia non satis est intellectum per virtutem suam actiuam attingere in actu intelligendi rationem communem, sed oportet, vt efficiat specificam, & propriam, atq; adeo, vt efficiat actum, etiam vt supernaturalis est: tũ etiam quia ipsa quoque communis ratio intellectionis, contracta iam ad talem actum, supernaturalis est, & ideo fieri non potest à potentia in tali actu per solam naturalem virtutem ipsius potentis: quanuis enim ratio intellectionis vt sic à naturali & supernaturali abstrahat, & ideo intellectio vt sic nec naturalis, nec supernaturalis necessario sit: tamen hæc ipsa ratio in re ipsa contracta per differentiam supernaturalem, ad eundem ordinem eleuata est, & in re supernaturalis est. Sicut ratio substantiæ de se abstrahit à materiali, & spirituali, contracta tamen ad angelum, in illo spiritualis inuenitur: per vim autem actiuam (vt diximus) attingitur res, prout à parte rei inuenitur, & ideo fieri non potest, vt potentia per solam vim naturalem habeat vim efficiendi rationem intellectionis in actu supernaturali. Quę omnia confirmantur, nam si intellectus de se haberet vim connaturalem sufficientem ex parte potentiæ ad actus supernaturales, & solum indigeret coniunctione cum obiecto, quę per speciem fieri solet, eodem modo compararetur ad actus naturales, & supernaturales, & vtrorumq; esset æque capax, & ad vtrosq; haberet eandem propensionem: ac deniq; æque assent illi debitæ species requisitæ ad tales actus, patet sequela, quia de se sufficientem habet vim connaturalem ad omnes illos actus, & ad omnes requirit species, sent coniunctionem cum obiecto. Dicetur fortasse differentiam esse, quia ad quosdam actus requiruntur species naturales, ad alios verò supernaturales. Sed hęc est quædam petitio principij, contrarium enim videtur conuincere ratio facta, nam si potentia de se est æquè capax, seu æquè effectiua vtrorumq; actuum, cur magis hæ species, quã illæ sunt ipsi potẽtiæ supernaturales, vel cur sunt minus debitæ hæ, quam illæ? Nam etiam si dicatur quasdam species à solo Deo infundi posse, hoc non est satis, vt sint supernaturales, si alias sunt proportionatæ naturali virtuti ipsius potentiæ, vt manifeste patet in speciebus angelicis, vel in ijs, quæ animæ separatæ infunduntur.

Obiectũ.

Respon.

Secundo infertur ex dictis, intellectum animæ Christi non habere sufficientem virtutem actiuam naturalem requisitam ex parte potentiæ ad actus huius scientiæ: probatur ex dictis, quia actus huius scientię sunt supernaturales, vt ex supra dictis constat, & facile intelligitur de actibus, qui versantur circa obiecta supernaturalia, aut circa futura contingentia, & similibus. Et ex his potest idem concludi de actibus, qui versantur circa res naturales, nam licet materiale obiectũ naturale sit; tamen modus cognoscendi est altior, & diuinior superans naturalem modum cognoscendi non tantum hominis, sed etiam angeli. At verò intellectus animæ Christi de se non habet vim actiuam naturalem ex parte potentię necessariam ad supernaturales actus efficiendos, vt ostensum etiam est: nam quoad hoc eadem est ratio de intellectu Christi, & quolibet alio intellectu humano, ergo.

Et ex his vlterius concluditur tertio, intellectũ animæ Christi, non eleuari sufficienter ad efficiendos actus huius scientiæ per solas species infusas, sed indigere aliqua virtute, vel auxilio, quo eleuetur ad conferendam efficaciam necessariam ex parte potentiæ ad illos actus. Hoc etiam aperte sequitur ex dictis: & declaratur primo quia actiuitas potentiæ, & speciei sunt distinctæ, & diuersarum rationum, & in suo ordine vtraque debet esse completa, & sufficiens: sed species tantum confert actiuitatẽ requisitam ex parte obiecti, & intellectus de se nõ habet actiuitatẽ sufficiẽtem, requisitã ex parte potentiæ, ergo oportet aliunde suppleri.

Secundo quia ad actus naturales species solum confert actiuitatem sufficientem ex parte obiecti, supponit vero in ipsa potentia totam vim ex parte illius necessariam ad efficiendum talem actum, & vtendũ ipsa specie quam vim conferre non potest ipsamet species, ergo similiter in his actibus supernaturalibus species non confert hanc vim, sed supponit. Cum ergo non supponat illam tanquam naturalem, vt ostensum est, necesse est, vt per aliud supernaturale principium cõferatur. Tertio si obiectum ipsum vniretur potentiæ ad intelligẽdum tantum conferret ad actum efficaciam ex parte obiecti necessariam, ergo species tantum hanc confert, est enim veluti semen obiecti, vt illius suppleat efficientiam: ergo si deest potentiæ vis agendi ex parte sua necessaria, aliunde suppleri necesse est. Quod argumentum exemplo visionis beatæ aperte declaratur in illa enim visione essentia diuina coniungitur potentiæ in ratione obiecti, & confert totam effectionem, quam obiectum conferre potest, vel quam species in absentia obiecti contulisset: nihilominus tamen ex parte potentiæ lumen ad illã visionẽ, necessarium est, quia intellectus ex natura sua nõ habet naturalem vim ad conferendã actiuitatem ex parte potẽtiæ necessariam ad illum actũ: solum ergo obiectum, vel species nõ potest illam supplere. Cuius rationis vis nullo modo vitari potest, nisi vel negando lumen gloriæ creatum à visione distinctum, quod absurdissimũ in Theologia est, vel dicendo videri Deum per speciẽ creatam, & præter illam non dari lumen gloriæ, sed illam vocari lumẽ, quia manifestat obiectũ. Quæ euasio duo falsa continet: alterum, Deum videri per speciem creatam, contra receptam D. Thom. sententiam, & contra rationem, quia vbi obiectũ ipsum est actu intelligibile, & perse ipsum adest potentiæ, & potest cum illa concurrere, species necessaria non est: alterum, non dari aliud lumen beatis præter illam speciem, quod est abuti termini præter communem vsum Theologorum, solum ad explicanda concilia, quæ de lumine gloriæ loquuntur, quod est conciliorum definitiones eneruare, & occasionem præbere, eas ad falsos sensus detorquẽdi. Omnes enim Theologi, qui de lumine gloriæ loquuntur, siue præter illud admittant speciem, siue negent, per lumen intelligunt rem ab specie distinctam, neq; vllus est, qui speciem intelligibilem vocet lumen intellectuale, sicut nec sensibilis species lumen sensibile vocatur. Cum enim species habeat vicem obiecti tanquam vnum cum illo reputatur, lumen autem dicitur quoddã aliud medium, quod obiectum manifestat. Et præterea contra hanc sententiam vrget argumentum factum, nam etiam si obiectum ipsum per se concurrat cum potentia, requiritur lumen, seu virtus ex parte potentiæ, ergo idem erit necessarium, etiamsi concurrat mediante specie. Quarto arguitur nam experimur duos intellectus inæquales in perfectione per eadem species inæqualiter intelligere; cuius ratio est quia species non supplet defectum potentiæ, & quia vsus speciei multum pendet ex virtute actiua ipsius potentiæ: ergo quando potentia de se est insufficiens, ad efficiendum actum, non potest sola species illam supplere. Quinto id explicatur ex subordinatione instrumentorum, quæ ita se habent, vt vnumquodq; requirat propriam virtutem, seu formam, & dispositionem, vt sunt calamus, & manus, quanuis enim calamus bene aptus sit, nisi manui virtus sufficiens insit ad mouendum, & menti etiam ars dirigẽs, & ordinans talem motum, ineptus erit effectus. Similiter si species angelica, & vniuersalis tribuatur intellectui humano, non poterit ea vti sua naturali virtute, quemadmodum vtitur angelus, quia est impropitionatum instrumentum: multo autem magis improportionatę sunt supernaturales species. Vnde confirmatur obiter, quia alias sine causa vni intellectui, vel angelo darentur vniuersaliores species, vel perfectiores, quam alteri, si quilibet eorum æque posset illis vti, ac alius. Vltimo arguitur, quia in hac scientia infusa cognitio (vt dictum est) fit per simplicem modum cognoscendo effectum in causa, & proprietatem in essentia: sed ad perfectam hanc cognitionem non videtur posse sufficere sola species, nisi ex parte intellectus, & luminis sit sufficiens vis tum ad intelligendum perfecto modo, tum ad obiectum penetrandum, ergo.

Intellectꝰ non sufficiẽter eleuatur ad actus supernaturales per solas species infusas.

Et ex his vltimo tandem concluditur in hac scientia præter species intelligibiles dari habitum per se infusum eleuantem intellectum ad illius actus. Ita sensit aperte D. Tho. hic ad tertium, vbi distinguit lumẽ diuinitus infusum ab speciebus, & illud significat esse vnum, species plures. Et idẽ docet in 3. d. 14. art. 3. quæst. 4. & hic etiam art. 4. dicit hanc scientiam esse perfectiorem angelica quantum ad lumen. Idem sentit Richar. dist. 14. art. 3. q. 4. & Bonau. art. 3. q. 1. Probatur aperte ex dictis, quia virtus actiua intellectus de se est insufficiens ad actus huius scientiæ, & non eleuatur per solas species: ergo aliqua alia re, ergo aliquo habitu infuso, quia, vt connaturali modo eleuetur, debet per intrinsecam, & inhærentem, ac permanentem virtutem eleuari, & hanc habitum vocamus. Et confirmatur primo exemplo voluntatis, conueniunt enim hæ duæ potentiæ in hoc, quod præter virtutem actiuam potentiæ, vtraq; indiget concursu obiecti ad operandum: quanuis fortasse concursus obiecti non sit eiusdem rationis in vtraq; potentia, quod nihil ad præsentem disputationẽ attinet. Hinc igitur formatur argumentum, nam voluntas, postquam illi propositum est obiectum supernaturale, & supernaturali modo cognitum, quia non habet naturalem virtutem ad efficiendum actum illi obiecto proportionatum, indiget habitu per se infuso, vt eleuetur ad illum connaturali modo efficiendum: ergo similiter intellectus indigebit huiusmodi habitu, quandoquidem posita specie, per quam veluti applicatur obiectum, ipse in suo ordine est insufficiens, & non habet naturalem virtutem ad efficiendum actum tali speciei proportionatum.

Per habitum infusum eleuatur intellectus Christi ad actũ scientiæ infusæ.

Obiectio.

Et ex hoc exemplo soluitur obiectio quædam, quæ fieri potest, scilicet intellectum informatum specie sufficienter eleuari per auxilium, nam etiã posito habitu indiget auxilio. Respondetur enim de potentia absoluta posse ita eleuari: non tamen modo perfecto, & rerum naturis magis consentaneo. Sicut etiam voluntas posset eodem modo eleuari, tamen perfectior modus, & magis connaturalis est, vt per intrinsecum principium, & habitualem virtutem eleuetur.

Respon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec refert, quòd posito habitu requiratur auxilium, nam illud est debitum tanquam concursus primæ causæ in suo ordine necessarius: si autem non daretur habitus, maioris auxilium, & alterius generis deberet conferri. Vltimo tandem confirmatur hæc sententia, quia in scientijs naturalibus, præter species requiritur habitus, & similiter in fide, & in prophetica cognitione, ergo & in hac scientia. Respondetur potest in his omnibus requiri habitus, quia species sunt imperfectæ, vnde obijci potest, scientia infusa Angelorũ, in qua non datur habitus distinctus ab speciebus, quia species sunt perfectæ. Sed contra primo, nam hæc responsio locum nõ habet in visione beata, à qua etiam supra argumentum sumpsimus. Secundo, quia, si in alijs requiritur habitus propter imperfectionem specierum, multo magis hic erit necessarius propter imperfectionem potentiæ. Vnde non est simile, quod ex scientia Angelorum affertur, quia in illa non solum species perfectæ sunt: sed etiam virtus potentiæ est in suo ordine sufficiens, & accommodata ad actus tales scientiæ; ad quos naturalem propensionem habet absque vllo impedimẽto, & ideo non indiget habitu: secus verò est in intellectu animæ Christi ad actus huius scientiæ comparato, vt satis explicatum est. Et ex his expeditum relinquitur fundamentum secundæ sententiæ suprapositæ.

obiect.

Respon.

SECTIO III.

Vtrum hic habitus, vel lumen scientiæ infusa sit in se vnum tantum.

PRima sententia est hunc non esse vnum habitum, sed plures. Ita Bonauen. in 3. dist. 14. art. 3. quæst. 2. Caietan. 1. 2. quæst. 54. artic. 4. non longe à fine, & tribuit D. Thom. hic sine causa tamen, nam hoc loco non ponit plures habitus in hac scientia infusa, nisi ratione specierum: non verò ratione luminis infusi, vt in solutione ad 3. satis explicuit, & ita cum intellexit Petrus Bergomensis in cõcordantijs D. Tho. dub. 12. & 16. & Caiet. hic videtur etiam, aliter sentire, non explicat autem hæc opinio, quot sint hi habitus. Videtur tamen, duobus modis in ea procedi posse, iuxta duplex eius fundamentum. Primum est, vt quia species intelligibiles huius scientiæ sunt plures, ideo etiã habitus, vel lumina multiplicentur: & ita primus modus dicendi in hac sententia esse potest tot multiplicari habitus, vel lumina, quot quot multiplicatur species intelligibiles. Sed fundamentum hoc parum est efficax, quia ferè omnibus habitibus scientiarum cõmune est, vt vnus habitus scientiæ varijs vtatur speciebus intelligibilibus: vnde verisimile non est in hac scientia, de qua agimus, tot multiplicari habitus, vel lumina, quot sunt species intelligibiles: & ratio generalis est, quia cum habitus, vel lumen teneat se ex parte potentiæ, ex suo genere vniuersalius principiũ est, quàm species, quæ supplet vicẽ obiecti, & ad talem actum potentiam determinat.

Bonau. Caiet.

Petr. Bergom.

Secundum fundamentum sumi potest ex diuersitate rerum, in quibus hæc scientia versatur, cum enim sint diuersorum ordinum, non videntur omnes ad eundem habitum pertinere: vnde secundus modus in hac sententia esse potest, duos esse habitus huius scientiæ, quorum alter circa res naturales, alter circa supernaturales versatur: cum enim in hæc obiecta sint omnino diuersorum ordinum, & per hanc scientiam in proprio genere, & per proprias species cognoscantur, videtur requiri diuersa principia, & habitus, scilicet ad cognoscendas res, supernaturales, prout in se sunt, habitus ordinis diuini, & supernaturalis: ad cognoscendas autem res naturales etiam altiori modo, quàm humano; alius inferior, & quasi Angelici ordinis. Quod verò non sit necessarium hos habitus in plures diuidere facile videtur posse suaderi, quia res omnes naturales cognoscuntur ab Angelo eodem lumine, quanuis per diuersas species; ergo & in hac scientia poterunt cognosci eodem lumine infuso, cum sit perfectius, quam Angelicũ: & pari ratione aliud lumen sufficit ad cognoscendas omnes res supernaturales: tum, quia illæ res non minorem inter se conuenientiam habent, quàm res naturales inter se: tum etiam, quia illud lumen est altius, & perfectius. Solũ in hoc dubitari posset de modo vnionis hypostaticæ, qui inter omnes res supernaturales videtur esse altioris ordinis: tamen non oportet propter illum ponere specialem habitum etiam in hac sententia, quia licet in genere gratiæ, & ex parte personæ diuinæ, quæ cõmunicatur humanitati, illa vnio merito dicatur specialem ordinem gratiæ constituere: tamen, quatenus ille modus vnionis creatũ quid est, & supra naturalem capacitatem naturæ creatæ, cadere potest simul cum alijs supernaturalibus operibus sub idem lumen supernaturale huius scientiæ. Et hæc opinio ita explicata est probabilis.

D. Thom. Richard. Marsil.

Nihilominus dicendum videtur lumen huius scientiæ esse vnum tantum habitum, seu qualitatem simplicem, vt sentit D. Thom. hic ad 3. & in 3. d. 14. art. 3. quæst. 4. & Richard. art. 3. quæst. 4. Marsil. q. 10. art. 1. part. 4. Et fundamentum huius sententiæ sumendum est fere ex dictis inter explicandam præcedentem sententiam, adiunctis ijs, quæ superius diximus de modo, quo res naturales per hanc scientiam cognoscuntur altius, & perfectius, quàm per naturale lumen alicuius intellectus creati cognosci possunt. Ex quibus ita argumentari possumus, nam lumen huius scientiæ est, sicut potentia quædam altioris ordinis, quam sit lumen Angelicum, est ergo de se vniuersalius principium, ergo complectitur sub obiecto suo ea omnia, quæ lumen Angelicum attingere potest, & præterea ea, quæ sunt supra Angelicum ordinem, & pertinent ad supernaturalem, in quo lumen huius scientiæ collocatur: sicut lumen intellectuale, quod superioris ordinis est quàm sensus, comprehendit sub se omnia, quæ sub sensum cadunt, & præterea res etiam sui ordinis sibi proportionatas. Et cõfirmatur quia idem lumẽ fidei hac ratione versari potest circa res omnes, tam naturales, quàm supernaturales, quatenus altiori modo per illud lumen manifestantur, charitas etiam amat bonitatem naturæ sub aliqua habitudine, vel ratione supernaturali. Et cõfirmatur præterea, quia res supernaturales ita sunt, connexæ cum naturalibus, vt vix possint perfectè, & , vt in se sunt, videri sine illis, vt gratia inhærens animæ, non videtur sine anima, & sic de alijs.

Lumẽ scientiæ infusæ Christi vnus tantũ est habitus.

Deniq; confirmatur, quia non oportet distinctionem ponere sine necessitate, hic autem nullum est sufficiens fundamentum, nam ex sola distinctione materialium obiectorum non potest colligi distinctio habituum: & modus cognoscendi naturales res per hanc scientiam, non solum excedit humanam cognitionẽ, sed etiam angelicam.

SECTIO. IIII.

Vtrum lumen huius scientiæ distinctum sit à lumine gloriæ.

NOn inuenio quæstionem hanc à Theologis disputatã, sed habet non cõtemnẽdã difficultate. Tres enim modi dicendi mihi occurrũt, qui in dubitatione hac esse possunt, primus est supponendo opinionem supra tactam, quod in hac scientia sit duplex habitus, quorum vnus circa naturalia, alius circa supernaturalia versetur. Quo supposito dici potest, habitum seu lumen, quod versatur circa supernaturalia nõ distingui ab ipso lumine gloriæ propter ea, quæ statim in modo tertio dicemus: habitum verò, qui versatur circa naturalia, distingui ab illo lumine propter suppositionem factam: & si illa suppositio vera esset, ego hunc modum tanquam veriorem etiam eligerem. Sed (vt videmus) fundamentum, quod hæc sententia supponit, minus probabile est.

Secundus ergo modus dicendi est, lumen huius scientiæ esse in se vnum, & omnino distinctum à lumine gloriæ, & hunc modum videntur supponere omnes Theologi: distinguunt enim absolutè, & simpliciter hanc scientiam à beata, vnde videntur illas distinguere non tantum in speciebus, sed etiam in luminibus. Et ratio esse potest, quia lumen gloriæ respicit essentiam diuinam, vt obiectum adæquatum suum, ita vt non possit circa creaturas versari, nisi prout in Deo, & per diuinam essentiam manifestantur, hic enim modus cognoscendi creaturas est longe altior, & excellentior, quàm sit cognitio creaturarum in se ipsis. Propter quod August. illam cognitionem, *Matutinam*, hanc verò *vespertinam* vocauit, ergo lumina, quæ sunt principia talium cognitionũ sunt distincta. Et cõfirmatur, quia lumen gloriæ creatum, est altissima participatio luminis increati, & ad eũdem ordinem quodammodo spectans, imitatur ergo modum cognitionis eius: sicut ergo Deus est quasi adæquatum obiectum sui luminis increati, & nihil per illud videt nisi ipse, & per se ipsum, ita suo modo se habet lumen gloriæ creatum, atque adeò lumen huius scientiæ inferioris rationis est, ab illoq; distinctum.

August.

Tertius tamẽ modus dicendi esse potest lumẽ huius scientiæ esse ipsum lumen gloriæ, atque adeò scientiã infusam quoad habitũ, solũ addere intellectui lumine gloriæ informato species per se infusas, ad quarũ vsum satis eodẽ lumine gloriæ intellectus eleuatur. Quæ sententia non videtur omnino aliena à D. Tho. in his articulis, nam in hoc sexto solum distinguit habitus huius scientiæ ratione specierum intelligibilium, & solut. ad 3. dicit lumen diuinitus infusum esse communem rationem intelligendi ea, quæ diuinitus reuelantur, quod art. 4. vocauerat, *Lumen Spiritualis gratiæ*. Et ratione potest ita explicari, quia lumen per quod hæc scientia infusa versatur circa res supernaturales, quoad substantiam, cognoscendo illas in se ipsis per proprias species, non est aliud à lumine gloriæ. Ergo absolute, & simpliciter lumen huius scientiæ nõ est aliud à lumine gloriæ. Consequentia euidens est ex supra dictis, ostensum est enim vnum, & idem esse lumen huius scientiæ, quo cognoscuntur res supernaturales: & Deus, vt autor, & causa illarum, & consequenter omnia mysteria supernaturalia, atque adeo res etiam inferiores, & naturales, quia intellectuale lumen vnius ordinis, quanuis per se primo versetur circa res sui ordinis, tamen etiam secundo complectitur res inferioris ordinis, quas superiori, & excellentiori modo attingit, vt patet in lumine immaterialis, quod primò circa immaterialia versatur, tamen etiam attingit materialia modo immaterialì. Antecedens verò declaratur, & probatur, quia lumen gloriæ est sufficiens principiũ ad cognoscendum se ipsum, & alia lumina sibi similia per se ipsum, seu per propriã speciẽ: ergo est etiam sufficiens principium ad cognoscendum gratiam sanctificatem perfectè, & quidditatiue, atque adeò ad cognoscendas omnes qualitates supernaturales, vt sunt charitas, dona supernaturalia, & similia, quæ eiusdem ordinis sunt, & ad gratiam sicut potentiæ ad formam principalem comparantur, vnde idem lumen sufficiens est ad hæc omnia cognoscenda. Antecedens assumptum de ipso lumine gloriæ videtur sanè per se clarum, quia nullum intellectuale lumen videtur esse ita accõmodatum ad habendam perfectã scientiam in proprio genere, sicut est ipsum lumẽ gloriæ, quia nullũ inferius videtur esse posse ita sufficies, cum non sit tam perfectum: perfectius autem lumen, vel omnino esse non potest, vel sine causa requiretur ad tale lumen cognoscendum, cum lumen intellectus angelici natura sua sufficiens sit ad cognoscendum se ipsum, & sibi similia. Et in vniuersum omne lumen intellectuale clarum, & euidens est sufficiens principium, se ipsum manifestandi consequentia verò, quod ad gratiam sanctificantem attinet, facilis etiam videtur: tum, quia gratia, & lumen sunt res eiusdẽ ordinis, vnde eandem videntur habere rationem obiecti scibilis: tum etiam, quia in Angelo idem naturale lumen est sufficiens principium, non tantum se ipsum cognoscendi, sed etiam substantiam ipsius Angeli, cuius est proprietas: sed hoc lumen gloriæ etiam comparatur ad gratiam præsertim consummatam sicut proprietas ad naturã, cum qua habet proportionem, ergo erit principium sufficiens cognoscendi illam, & eadem ratio probat de alijs qualitatibus, & virtutibus supernaturalibus, cum neque illæ perfectiores sint, neque ad illas cognoscendas maior virtus requiratur. Et confirmari potest hic discursus, quia virtus, quæ potens est per se primo versari circa aliquod obiectum, quod est tale per essentiam, potest etiam attingere participationes illius obiecti ad eundem ordinem pertinentes: vt potẽtia, quæ est principium videndi lumen, est etiam sufficiens ad videndos colores: & charitas, quæ amat Deũ propter bonitatem increatam, est sufficiens principium amandi se ipsam, & sibi similes, & proximum, propter supernaturalem creatam sanctita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem. Confirmatur secundò hæc sententia, exemplo intellectus Angelici, cuius lumen vnum est, quod respicit propriam essentiam ipsius Angeli, à qua manat tanquam obiectum maximè proprium, & proportionatum, quod semper actu naturaliter intuetur, & nihilominus simul extenditur ad res alias per proprias species cognoscendas: sic igitur lumen gloriæ, quanuis essentiam diuinã respiciat, vt obiectum maximè proprium, & connaturale, & ita actu quasi connaturali perpetuò circa ipsam versetur; poterit tamen versari circa res alias per proprias earum species altiori, & excellentiori modo, quàm omne aliud lumen: intellectuale quippe lumẽ, quo excellentius est, eo habet obiectum vniuersalius. Neque oportet in omnibus seruari similitudinem inter hoc lumẽ creatum, & lumen increatum Dei, hoc enim, quia est purissimus actus, non tantum est lumen, sed etiã visio, & obiectum ipsum intelligibile. Vnde nullo principio à se distincto vti potest ad intelligendum: lumen verò gloriæ hoc ipso quod creatum est, habet admistam potẽtiam, & potest vti principio, seu specie à se distincta, sicut etiam efficit actum distinctum à se, & ideo mirum non est, quod vti possit speciebus ad cognoscendas res, non tantum in Deo, sed etiam in proprio genere. Et hæc sententia, videtur mihi valde probabilis, & verisimilis propter discursum factum, qui non facile solui potest, cum tamen in contrarium nec autoritas aliqua occurrat, neque ratio, quæ probabilem ingerat difficultatẽ. Nihilominus tamẽ, quia res noua est, nolo eam omnino definire, sed difficultatem eius insinuasse sufficiat.

Differentia inter lumen gloriæ creatũ & increatum Dei.

QVAESTIO XII.
De scientia animę Christi acquisita, in quatuor articulos diuisa.

Einde considerãdum est de sciẽtia animæ Christi acquisita vel experimentali.

¶ Et circa hoc quęrũtur quatuor.

¶ Primò, vtrùm secundum hanc scientiam Christus cognouerit omnia.

¶ Secundò, vtrùm in hac scientia profecerit.

¶ Tertiò, vtrùm aliquid ab homine didicerit.

¶ Quartò, vtrùm acceperit aliquid ab Angelis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm secundum hanc scientiã Christus cognouerit omnia.

D primum sic proceditur. Videtur, quòd secundũ hãc sciẽtiã Christus nõ omnia cognouerit. Huiusmodi enim scientia per experientiam acquiritur. Sed Christus non omnia expertus est. Non igitur omnia secundum hanc scientiam sciuit. 78

¶ 2. Præterea, Homo scientiam per sensum acquirit. Sed non omnia sensibilia sensibus corporalibus Christi fuerunt subiecta. Non igitur secundum hanc scientiam omnia cognouit Christus.

¶ 3. Præterea, Quantitas scientiæ attenditur secundum scibilia. Si igitur secundum hanc scientiam Christus omnia sciuisset, esset in eo scientia acquisita æqualis scientiæ infusæ, & scientiæ beatæ: quod est inconueniens: Non ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

Sed contra est, quòd nihil imperfectum fuit in Christo quantum ad animam. Fuisset autẽ imperfecta hæc eius scientia, si secundum eam non sciuisset omnia: quia imperfectũ est, cui potest fieri additio. Ergo secundũ hanc scientiam Christus omnia sciuit.

Respondeo dicendum, quòd scientia acquisita ponitur in anima Christi (vt suprà dictum est*) propter conuenientiam intellectus agentis, ne eius actio sit otiosa, quæ facit intelligibilia in actu: sicut & scientia indita vel infusa ponitur in anima Christi ad perfectionem intellectus possibilis. Sicut autem intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, ita intellectus agẽs est quo omnia

*q.9.ar.4.

omnia est facere: vt dicitur in tertio de Anima. Et ideo sicut per scientiam inditam sciuit anima Christi omnia illa, ad quæ intellectus possibilis est quocunq; modo in potentia: ita per scientiam acquisitam sciuit omnia illa, quæ possunt sciri per actionem intellectus agentis. A

Li.3.de anima tex. 18.to.2.

Ad primum ergo dicendum, quòd scientia rerum acquiri potest non solum per experientiam ipsarum, sed etiam per experientiam quarundã aliarum rerum: cùm ex virtute luminis intellectus agentis possit homo procedere ad intelligendum effectus per causas, & causas per effectus, & similia per similia, & contraria per contraria. Sic igitur licet Christus non fuerit omnia expertus: ex his tamen, quæ expertus est, in omnium deuenit notitiam. B

Ad secundum dicendum, quòd licet sensibus corporalibus Christi non fuerint subiecta omnia sensibilia: fuerunt tamen sensibus eius subiecta aliqua sensibilia, ex quibus propter excellentissimã vim rationis eius potuit in aliorum notitiam deuenire, per modũ prædictum*: sicut videndo corpora cęlestia, potuit comprehendere eorũ virtutes & effectus, quos habent in istis inferioribus, qui eius sensibus non subiacebant. Et eadem ratione ex quibuscunq; alijs, in aliorum notitiam deuenire potuit. C

In corpor. artic.

Ad tertium dicendum, quòd secundum istam scientiam anima Christi non simpliciter cognouit omnia: sed illa omnia, quæ per lumen intellectus agentis homini sunt cognoscibilia. Vnde per hanc scientiam non cognouit essentias substantiarum separatarum, nec etiam singularia præterita, præsentia, & futura, quæ tamen cognouit per scientiam inditam: vt suprà dictum est.*

In corp. ar. & q. præc. et q.9.ar.3.& 4.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo explicat D. Thom. materiale obiectum huius sciẽtiæ, & supponit sententiam, quam supra docuit, nimirum Christum nõ habuisse hanc scientiam à Deo infusam, sed propria industria & exercitatione, seu actione intellectus agentis comparatam. Vnde concludit cognouisse Christum per hanc scientiam omnia, quæ per actionem intellectus agentis ab homine sciri possunt, non verò subsistantias separatas, nec singularia præterita, præsentia, aut futura, vt dicit in solutio. ad. 3. contra quam doctrinam obijcit D. Thom. argumenta nõ facilia. Sed quę in solutione eorum dicit, & tota hæc sententia, indiget prolixiori examine, vt videbimus disputatione sequenti.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Christus in hac scientia profecerit.

D secundum sic proceditur. Videtur, quòd secundũ hanc sciẽtiã Christus nõ profecerit. Sicut enim secundum scientiam beatitudinis, & secundum sciẽtiam infusam Christus cognouit omnia: ita & secundum hanc scientiam acquisitam, vt ex dictis patet. Sed secundum illas scientias non profecit: ergo nec secundum istam. 79

sup.q.7. artic.12. 3.& inf.art.3. 3.& q.15. ar.8.et.3. d.13.lit.in fi.& dist. 14.ar.3.q. 5.& veri. q.20.ar.6 3.& opusc. 3.c.223.& lect. 1. l. 10. col.1. fi.& Heb. 5. col.6.

¶ 2. Præterea, Proficere est imperfecti: quia perfectum additionem non recipit. Sed in Christo non est ponere scientiam imperfectam. Ergo secundum hanc scientiam Christus non profecit.

** ar.præced.en.*

¶ 3. Præterea, Damas.* dicit, Qui proficere dicunt Christum sapientia & gratia, vt additamentum sensus susciperentem, non venerantur vnionem, quæ est secũdum hypostasim. Sed impium est, illam vnionem non venerari. Ergo impium est dicere, quòd scientia eius, additamentum acceperit.

Lib 3.c.21 orthod. fi. paulò à princip.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 2. quod Iesus proficiebat sapientia & ætate &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib. de Incarna. Domini. Sac. c. 7. a medio tom. 2

te & gratia, apud Deum & homines. Et Ambros*. dicit, quòd proficiebat secũdum sapientiam humanam. Humana autem sapiẽtia est, quæ humano modo acquiritur, scilicet per lumẽ intellectus agentis. Ergo Christus secundum hanc scientiam profecit.

Respondeo dicendum, quòd duplex est profectus scientiæ. Vnus quidem secundum essentiam: prout scilicet ipse habitus scientiæ augetur. Alius autem secundum effectum: puta si aliquis secundum eundem & æqualem scientiæ habitum, primò mimora alijs demonstret, & postea maiora & subtiliora. Hoc autem, secũdò modo manifestum est, quòd Christus in scientia & gratia profecit, sicut & in ætate: quia scilicet secundum augmẽtum ætatis opera maiora faciebat, quæ scilicet maiorẽ scientiam & gratiã demõstrabant. Sed quantum ad ipsum habitum scientiæ, manifestum est, quòd habitus scientiæ infusæ in eo non est augmentatus, cũm à principio plenariè fuerit sibi omniũ scientia infusa: & multò minus scientia beata in eo augeri potuit. De scientia enim diuina quod non possit augeri, suprà in prima parte dictum est*. Si igitur præter habitum scientiæ infusum, non sit in anima Christi aliquis habitus scientiæ acquisitæ (vt quibusdam videtur*, & mihi aliquando visum est) nulla scientia in Christo augmentata fuit secundum essentiã, sed solùm per experientiam, id est conuersionem, specierum intelligibilium inditorum ad phantasmata. Et secundum hoc dicunt, quod scientia Christi profecit secundum experientiam: conuertendo scilicet species intelligibiles inditas ad ea, quæ de nouo per sensum accepit. Sed quia inconueniens videtur, quod aliqua naturalis actio intelligibilis, Christo deesset, cùm extrahere species intelligibiles à phantasmatibus, sit quædam naturalis actio hominis secundum intellectum agentẽ, conueniens videtur hanc etiam actionem in Christo ponere. Et ex hoc sequitur, quòd in anima Christi aliquis habitus scientiæ fuerit, qui per huiusmodi abstractionem specierũ potuerit augmẽtari: ex hoc scilicet, quòd intellectus agens post primas species intelligibiles abstractas à phãtasmatibus poterat etiam alias & alias abstrahere.

1 p. q. 14. ar. 15.

3. Senten. d. 14. q. 3. ar. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd tam scientia infusa animæ Christi, quã scientia beata, fuit effectus agentis infinitæ virtutis, qui potest simul totum operari: & ita in neutra scientia Christus profecit, sed à principio eam perfectam habuit. Sed scientia acquisita causatur ab intellectu agente, qui non simul totum operatur, sed successiuè. Et ideo secundum hanc scientiam Christus non à principio sciuit omnia, sed paulatim, & post aliquod tempus, scilicet in perfecta ætate. Quod patet ex hoc, quòd Euangelista simul dicit eum profeciss̃e scientiã & ætate.

Ad secundum dicendum, quòd hæc etiam scientia in Christo semper fuit perfecta secundum tempus: licet non semper fuerit perfecta simpliciter & secundum naturam. Et ideo potuit habere augmentum.

Ad tertium dicendum, quod verbũ Damasce.* intelligitur quantum ad illos, qui dicunt simpliciter fuisse factam additionem scientiæ Christi, scilicet secundum quancunque eius scientiam: & præcipuè secundum infusam, quæ causatur in anima Christi ex vnione ad Verbum. Non autem intelligitur de augmento scientiæ, quæ ex naturali agente causatur.

COMMENTARIVS.

QVoniam in articulo præcedenti docuit D. Thom. aliquo modo cognouisse Christum omnia per hanc scientiam, in hoc explicat, quo tempore ætatis suæ, hæc omnia sciuerit. Et docet non à principio conceptionis, sed paulatim hanc vniuersalem scientiam acquisiuisse, quia intellectus agẽs, cuius actione ad comparandam hanc scientiam vsus est, nõ simul omnia, sed paulatim in tẽporis successione operatur. Quod si interroges, quãdo incepit Christus hanc scientiam acquirere, & quo tempore ad vltimam eius perfectionem peruẽnit. Respondet D. Thom. solutione ad. 1. & 2. in singulis ætatibus habuisse Christum hanc scientiam cum tota perfectione vnicuiq; ætati accommodata, vnde cum primum cœpit vti ratione, modo connaturali homini, statim videtur incepisse hanc scientiam acquirere (iuxta hunc dicendi modum) postmodum verò intra breue tempus illam consummauit, quam cito potuit ingenio, & industria humana fieri, & iuxta hunc sensum intelligendum censeo, quod D. Thom. dixit in perfecta ætate habuisse Christum hanc scientiam consummatam.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm Christus aliquid ab homine didicerit.

80

DEtertiũ sic proceditur. Videtur, quòd Christus aliquid ab hominibus didicerit. Dicitur enim Lucæ. 2. quod inuenerunt eum in templo in medio Doctorum, interrogantẽ illos, & respondentem: interrogare verò & respondere est addiscentis. Ergo Christus aliquid didicit ab hominibus.

¶ 2. Præterea, Acquirere scientiam ab homine docente, videtur esse nõbilius, quàm acquirere à rebus sensibilibus: quia in anima hominis docentis sunt species intelligibiles in actu, in rẽbus autem sensibilibus sunt species intelligibiles solùm in potẽtia. Sed Christus accipiebat scientiam experimentalem ex rebus sensibilibus, vt dictum est*. Ergo multò magis poterat accipere scientiam, addiscendo ab hominibus.

Art. præcedent.

¶ 3. Præterea, Christus secundum scientiam experimentalem non omnia à principio sciuit, sed in ea profecit, vt dictum est. * Sed quilibet audiens sermonem significatiuum alicuius, potest addiscere quod nescit. Ergo Christus potuit ab hominibus aliqua addiscere, quæ secundum hanc scientiam nesciebat.

Ar. præcedent.

Sed cõtra est, quod dicitur Isaiæ. 55. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus. Præceptoris autem non est doceri, sed docere. Ergo Christus non accepit aliquam scientiam per doctrinam alicuius hominis.

Respondeo dicendũ, quòd in quolibet genere id quod est primum mouens, non mouetur secundum illam speciem motus: sicut primum alterans non alteratur. Christus autem constitutus est à Deo caput Ecclesiæ, quinimo omnium hominum (vt suprà dictum est)* vt non solum omnes per ipsum gratiam acciperent: sed etiam vt omnes ab eo doctrinam veritatis reciperent. Vnde ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Et ideo non fuit conueniens eius dignitati, vt à quocunque homine doceretur.

q. 8. art. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Origen.* dicit super Luc. Dominus interrogabat, non vt aliquid addisceret: sed vt interrogatus erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat, & interrogare, & respondere sapienter. Vnde & ibidem in Euangelio sequitur, quod stupebant omnes, qui eũ audiebant, super prudentia, & respõsis eius.

Homil. 19. in fi. to. 3.

Ad secundum dicendum, quòd ille qui addiscit ab homine, non accipit immediatè scientiam à speciebus intelligibilibus, quæ sunt in mente ipsius, sed mediantibus vocibus sensibilibus, tanquam signis intelligibilium conceptionum. Sicut autem voces ab homine formatæ sunt signa intellectualia scientiæ ipsius, ita creaturæ à Deo conditæ sunt signa sapientiæ eius. Vnde dicitur Eccles. 1. quòd Deus effudit sapientiam super omnia opera sua. Sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

cut igitur dignius est doceri à Deo, quã ab homine: ita dignius est accipere sciẽtiam per sensibiles creaturas, quàm per hominis doctrinam.

Art. præced.n. Ad tertium dicendum, quòd Iesus proficiebat in scientia experimentali, sicut & in ætate: vt dictum est. * Sicut autem ætas opportuna requiritur, ad hoc, quod homo accipiat scientiam per inuẽtionem: ita etiam ad hoc quod accipiat scientiam per disciplinam. Dominus autem nihil fecit quod non congrueret eius ætati: & ideo audiendis doctrinæ sermonibus, non accommodauit auditum, nisi illo tempore, quo poterat etiam per viam experientiæ talem scientiæ gradum attigisse. Vn- B
Hom.2. pa rũ à prin. de Gregor. * dicit super Ezech. Duodecimo anno ætatis suæ interrogare dignatus est homines in terra: quia iuxta rationis vsum doctrinæ sermo non suppetit nisi in ætate perfecta.

COMMENTARIVS.

DVplex est modus acquirendi scientiam, scilicet per inuentionem, & disciplinam, in qua Magister, & doctor esse potest homo, aut Angelus: quamuis ergo D. Thom. articulo. 1. soluendo argumenta, obiter dixerit Christum inuentione propria hanc scientiam acquisiuisse, in hoc, & sequenti articulo exponit. an etiã per disciplinã aliquid ab homine, vel Angelo didicerit, & hic negat aliquid didicisse ab homine, quia non decuit supremũ Do- C
Isai. 55. ctorẽ à discipulis doceri, Christus autẽ est supremus Doctor hominum Isai. 55. & Ioan. 1. Sed
Ioan. 18. dici posset Christum esse datum hominibus, vt eos doceret, & illuminaret in doctrina, & veritatibus fidei ad salutem animæ pertinentibus, non vero in alijs scientijs, & doctrinis, nunquam enim homines docuit physicam, aut mathematicam, &c. Non est autem inconueniens Doctorem in vno supremo genere scientiæ, doceri à discipulo de aliquibus inferioribus rebus. Nihilominus conclusio D. Thom. recepta est
Christus nihil ab homine di dicit. ab omnibus Theologis, & eam indicant Patres omnes, vbicunque de scientia animæ Christi loquuntur, quia quamuis illud, quod in contrarium obijcitur non repugnauerit, hoc tamen magis decuit, præsertim propter dignitatem personæ Christi, quæ cum sit æterna Dei sapientia, non debuit ab hominibus doceri, vnde
Ioan.7. Ioan. 7. dicebant Iudæi, *Quomodo hic literas scit, cum non didicerit.*

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm Christus aliquid acceperit ab Angelis.

AD quartũ sic procedi tur. Videtur, quòd Christus ab Angelis scientiam acceperit. Dicitur enim Lucæ. 22. quod apparuit Christo Angelus de cælo, confortans eum. Sed confortatio fit per Verba confortatoria docentis: secũdum illud Iob. 4. Ecce docuisti plurimos, & manus lassas roborasti: vacillantes confirmauerunt sermones tui. Ergo Christus ab Angelis edoctus est.

¶ 2. Præterea, Diony., dicit. 4. Cæl. hier. Video enim quòd & ipse Iesus, supercælestium substantiarum supersubstantialis substantia, ad nostram intrãsmutabiliter veniens, obedienter subijcitur Patris & Dei per Angelos formationibus. Videtur igitur quòd ipse Christus ordinationi legis diuinæ subijci voluerit, per quam homines mediantibus Angelis eruditur.

¶ 3. Præterea, Sicut corpus humanum naturali ordine subijcitur corporibus cælestibus: ita etiã humana mens Angelicis mentibus. Sed corpus Christi subiectum fuit impressionibus cælestium corporum. passus est enim calorem in æstate, & in hyeme frigus, sicut & alias humanas passiones. Ergo etiam eius mens humana subiacebat illuminationibus supercælestium spirituum.

Sed contra est quod Dion*. dicit. 7. ca. Cæl. hierar. quòd supremi Angeli ad ipsum Iesum quæstionem faciunt, diuinique illius operis, & pro nobis assumptæ carnis scientiam discunt, & eos ipse Iesus sine medio docet. Non est autem eiusdem docere & doceri. Ergo Christus non accepit scientiam ab Angelis.

4 Re-

a Respondeo dicendum, quòd sicut A anima humana media est inter spirituales substãtias & res corporales: ita duobus modis nata est perfici. Vno quidẽ modo per sciẽtiam acceptam ex rebus sensibilibus: alio modo per scientiam inditã, siue impressam ex illuminatione spiritualium substantiarum. Vtroq; autem modo anima Christi fuit perfecta: ex sensibilibus quidem secundũ scientiam experimẽtalem, ad quam quidem non requiritur lumen Angelicum, sed sufficit lumen intellectus agentis: ex impressione verò superiori secundum scientiam infusam: quam est immediatè adeptus à Deo. Sicut enim supra cõmunem modũ creaturæ anima illa vnita est Verbo in vnitate personæ: ita supra communem modum hominum, immediatè ab ipso Dei Verbo repleta est scientia & gratia. Non autem mediantibus Angelis, qui etiam ex influentia Verbi, rerum scientiam in sui principio acceperunt, sicut in. 2. super Gen. ad literam Augustin. * dicit.

lib. 2. c. 8. tom. 3. b Ad primum ergo dicendum, quòd illa confortatio Angeli nõ fuit per modum instructionis, sed ad demonstrandam proprietatẽ humanæ naturæ. Vn-
Beda de sua tub. spiritu passione. de Beda dicit super Luc.* In documento vtriusque naturæ, & Angeli ei ministrasse, & eum confortasse dicuntur. Creator enim creaturæ suæ non eguit C
lib. 6. in Luc. c. 92. secundum ord. Bedæ, ante med. tom. 2. præsidio: sed homo factus, sicut propter nos tristis est, ita propter nos confortatur, vt scilicet in nobis fides Incarnationis ipsius confirmetur.

Ad secundum dicendum, quòd Dionys. dicit Christum fuisse formationibus Angelicis subiectum: non ratione sui ipsius, sed ratione eorum, quæ circa eius Incarnationem agebantur, & circa ministrationem eius in infantili ætate constituti. Vnde ibidem subdit, quòd per medios Angelos nuntiatur Ioseph à Patre, dispẽsata Iesu ad Aegyptum recessio, & rursum ad Iudæã de Aegypto traductio.

Ad tertium dicendum, quòd Filius Dei assumpsit corpus passibile (vt infrà dicetur,*) sed animam perfectam scien- *quæst. 14. art. 1.*
tia & gratia. Et ideo corpus eius conuenienter fuit subiectum impressioni cælestium corporum: anima verò eius non fuit subiecta impressioni cælestiũ spirituum.

COMMENTARIVS.

NEgat D. Thom. Christum ab Angelis aliquid didicisse, & optima vtitur cõiectura, quia neq; quoad naturalem cognitionem indiguit lumine Angelico, propriũ enim illi sufficiebat: neque ad supernaturalem, seu infusam cognitionem, quia sicut illa anima proxime fuit Verbo coniuncta, ita per illius immediatum influxum huiusmodi scientiam accepit. Adde, ratione præcedentis articuli etiam ad hãc conclusionem applicari posse: quoniam Christus non solum hominum, sed Angelorum etiam Doctor exiitit.

b In solutione ad primum tractat D. Thom. locum illum Luc. 22. *Apparuit autem illi Angelus de cælo confortans eum*, qui dupliciter à Patribus exponitur. Primo minus propriè, & quasi per quandam meraphoram, vt scilicet illud *Confortare*, non significet, animare, seu ad fortiter agendum excitare, sed potius fortitudinem Christi prædicare: sicut nos dicimur magnificare Deum, cum magnitudinem eius prædicamus. Ita exponit Chrysost. tom. 5. homil. de Trinitate. Epiphan. hæ- *Chrysost. Epiphan.*
res. 69. qui dicit Angelum confortasse Christum, quasi admirando fortitudinem eius, & laudando, & dicendo, *Tua est potentia Dñe, tua est fortitudo*, &c. sequitur Theophyl. Lucæ. 22. Secundò pro- *Theophyl.*
prius, & (vt ego existimo) magis ad rem exponitur, Angelum confortasse Christum proponendo rationes, quæ possent tristitiam eius lenire, *Angelus qualiter in horto Christum confortat.*
& inferiorem portionem confortare: vnde non C
fit Angelum docuisse Christum, non enim propterea ad illum eum sermonem habuit, quia Christus eas rationes ignoraret, vel illas per se considerare non posset: sed quia ita per rationem superiorem illas considerabat, vt nullum inde solatium communicari permitteret inferiori parti, & vt magis constaret veritas passionis eius, voluit Angelico ministerio rationes illas proponi, & quasi in memoriam reuocari. Et hoc modo dicitur Angelus, quantum in se erat, confortasse Christum, quanquam ipse neque illud consolationis genus acceptare visus sit, statim enim *Factus in agonia prolixius orabat.* Et hanc expo- *D. Thom.*
sitionem magis indicat D. Thom. hic, quam ex *Beda.*
Beda refert Lucæ. 22. sed est etiam Hieronym. *Hieron.*
dialogo secundo contra Pelagianos Hilar. lib. *Hilar.*
10. de Trinitate Cyril. Alexand. epist. 9. Da- *Cyril.*
mascen. lib. 3. de fid. c. 20. & Bernard. *Damasc.*
sermone. 1. de Sancto *Bernar.*
Andræa.

DIS-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISPVTATIO. XXX.

in duas sectiones distributa.

De perfectione scientiæ acquisitæ animæ Christi, & modo, quo illam obtinuit.

PRiusquam inquiramus modum, quo scientiam hanc anima Christi comparauit, explicandum est, in quo perfectionis gradu illam habuerit, nam ex hoc principio, illud maxima ex parte pendet. In perfectione autem huius scientiæ explicanda, possemus eundé ordinem tenere, quē in disputationibus de scientia infusa secuti sumus, sed quia præsens materia clarior est, breuius illam expediemus. Supponimus enim hanc scientiam esse eiusdem rationis essentialis, & specificæ cum scientia connaturali animæ humanæ, vt ex ipsis terminis constat, & ex supra tractatis disputatione. 15. sectione. 1. vn de fit eodem modo philosophandum esse de obiecto, actibus, speciebus, & habitibus huius scientiæ in Christo, ac in alijs hominibus, quod ad essentialem perfectionem attinet, secluſa imperfectione opinionum, & iudiciorum incertorum, quæ in anima Christi locum non habuerunt, vt supra diximus, solum ergo superest, vt inquiramus perfectionem huius scientiæ secundum extensionem ad plura, vel pauciora obiecta materialia, & secundum dependentiam à corpore corruptibili.

SECTIO I.

Vtrùm Christus per hanc scientiam cognouerit omnia, quæ naturaliter cognosci possunt ab anima humana tàm coniuncta, quàm separata.

QVæstio hæc procedit de Christo in statu viæ, nunc enim dubium non est, quin hæc omnia per hanc scientiā cognoscat, quia anima propter coniunctioné ad corpus gloriosum non impeditur, quo minus perfectè cognoscere possit omnia, quæ cognoscit separata. De statu autem viæ est clara sententia D.Thom. in his articulis Christum solum cognouisse per hanc scientiā ea, quæ ex sensibilibus obiectis per abstractionem, & efficientiam intellectus agentis cognosci possunt, & loquitur cōsequēter, quia supponit Christū solum propria inuentione hanc scientiam acquisiuisse. Et confirmari potest, quia Christus depēdebat in vsu huius scientiæ á phantasmatibus: nam hic est naturalis modus operandi scientię naturalis seu acquisitę, ergo solum per hanc scientiam cognoscere poterat, quæ in phantasmatibus repræsentantur, vel ex illis cognosci possunt.

Dico tamen primo, Christum per hanc scientiam cognouisse omnes res naturales, tàm materiales, quàm immateriales, & tàm substantias, quàm accidentia, ea perfectione, qua ab anima tàm coniuncta, quàm separata naturaliter cognosci possunt. Hanc conclusionem intelligo de ijs rebus, quæ propriè sub scientiam cadunt (vt omitta mus singularia materialia, & cōtingentia, de quibus sectione sequēti dicam quam tamen non inuenio ita distinctè explicatam à Theologis loquentibus de hac scientia sumitur tamen apertè ex illis autoribus, qui cùm negent habuisse Christum scientiam per se infusam respectu rerum naturalium, affirmant tamē à principio illas omnes perfectè cognouisse per scientiam hanc per accidens infusam. Ratione vero, primo generatim suadetur, quia anima Christi á principio habuit omnem perfectionem sibi debitam ratione vnionis, vel beatitudinis, cuius carentia necessaria, aut vtilis nō fuit ad nostram redemptionem, sed tota hæc perfectio scientiæ est illi debita ratione beatitudinis, & vnionis, vt per se constat, & eius carentia redemptioni hominum nihil conferebat, neque necessario sequebatur ex eo, quòd anima illa informaret corpus corruptibile, nam (vt D.Thom. docuit quæst. 11. artic. 1. ad. 2. & art. 2.) anima Christi, quamuis esset in corpore corruptibili, in hoc tamen retinuit conditionem animæ beatæ, quod non fuit ita subdita suo corpori, vt ab eo dependeret, sed illi omnino dominata est, ergo etiam dum erat in illo corpore, fuit capax omnis prædictæ perfectionis huius scientiæ, ergo illam habuit. Secundo in particulari hoc declaratur, & probatur tali discursu, nam primo negari non potest, quin Christus per hanc sciētiam cognouerit materialem substantiā proprio, & absoluto cōceptu, prout in se est, nā etiam D. Tho. hic artic. 1. ad. 2. dicit, Christum per hanc scientiam comprehendisse virtutes corporum cælestium, & effectus, quos habent in istis inferioribus: impossibile autem est comprehendere virtutem cæli, substantia eius non plene perspecta. Et confirmatur hoc, quia alias valde imperfectè cognouisset anima Christi substantias rerum materialium cognitione naturali, quandiu fuit in via, quod videtur satis absurdum: at verò propria cognitio substantiæ, etiam materialis, non potest cōparari ab anima coniuncta corpori corruptibili ex vi sensibilium phantasmatum, vt ex scientia de anima, & ex metaphysica suppono. habuit ergo anima Christi etiam existens in corpore corruptibili illam cognitionem naturalem substantiæ materialis, quam anima separata, vel coniuncta corpori glorioso habere potest. Secundo non videtur posse dubitari, quin anima Christi in statu viæ se per seipsam cognoscere, & intueri poterit eo modo, quo anima separata, vel Angelus suam substantiam per ipsammet naturaliter intuetur, probatur ex eodē principio, quia anima Christi etiam in statu viæ non erat subiecta, nec pendens á corpore, sed naturale est animæ, non impeditæ á corpore se intueri, & cognoscere hoc modo, ergo. Tertiò hinc fit valde verisimile potuisse etiam animam Christi in statu viæ intueri omnes substantias separatas, prout in se ipsis sunt, eo naturali modo, quo ab anima separata cognosci possunt: probatur, quia est eadem ratio, anima enim, quæ est capax cognitionis suæ propriæ substantiæ spiritualis, prout in se est, est etiam capax similis cognitionis aliarum creatarum substātiarū spiritualiū, anima autē Christi fuit á principio perfecta secundum totam capacitatem suam naturalem. Ex his ergo omnibus satis concluditur, cognouisse animam Christi in statu

Christus per scientiā acquisitā nouit res omnes naturales.

statu viæ omnia, quorum naturaliter capax est anima humana in quocunque statu constituta.

Dico secundo, Anima Christi in corpore corruptibili potuit habere naturalem cognitionem, seu scientiam intellectiuam, sine conuersione ad phantasmata. Hæc conclusio sequitur apertè ex præcedenti, non enim potuisset illa anima in eo statu cognoscere se ipsā, aut alias substantias præsertim spirituales, prout in se sunt, si in ea cognitione omnino á phantasia dependeret. Hac enim ratione animæ aliorum hominum non possunt intueri se ipsas, quia cognoscere non possunt sine conuersione ad phantasmata. Ratio vero sumenda est ex supra dictis, quiā hæc dependentia oritur ex quadam subiectione, seu quasi alligatione animæ ad corpus: at vero anima Christi tum ratione vnionis, tum ratione beatitudinis, quamuis informaret corpus corruptibile, non tamen illi fuit alligata, neque subiecta, & ideo etiam in eo statu retinuit vim operandi actus intellectus & voluntatis etiam naturalis sine corporis consortio aut dependentia. Et confirmatur, quia non repugnat animam Christi habuisse hanc perfectionem, & alioqui illi debita erat ratione vnionis, & beatitudinis, & illius carentia non erat nobis necessaria, ergo.

Obiectio. Dices, videri nos confundere scientiam per se infusam cum hac acquisita, nam cognoscere substantias separatas, prout in seipsis sunt, & operari sine conuersione ad phantasmata videtur esse proprium scientiæ per se infusæ. *Responsio* Respondetur, non confundi has scientias, quamuis in aliqua cōditione aliquo modo conuenire possint: scientia enim per se infusa dicta est á nobis quædam sciētia diuini & supernaturalis ordinis, per quam nō solùm res supernaturales, sed etiam naturales supernaturali modo cognoscuntur: vnde illa scientia dicitur per se infusa, non solum ratione specierum, sed etiam ratione luminis, & quia omnino est supra conditionem animæ humanæ, tam coniunctæ quam separatæ. At vero hæc scientia, de qua modo agimus, est connaturalis humanæ naturæ, & licèt attingat res spirituales eo modo, quo anima humana potest illas naturaliter cognoscere; tamen etiam quoad hoc est inferioris rationis, quàm scientia per se infusa: vnde ad hāc cognitionem non requiritur aliud lumen præter illud, quod naturale est animæ humanæ. Requiruntur autem species per se quidem infusæ, tamen ordinis naturalis, quales infunduntur animæ separatæ, iuxta naturalem conditionem eius, quæ omnino diuersæ sunt ab speciebus alterius scientiæ, vt ex supradictis facile constat. Et hinc etiam possunt hæ duæ scientiæ in hoc conuenire, quod Christus potuit vtraque vti sine conuersione ad phantasmata: quia hæc conditio non solùm oriri potest ex propria & specifica conditione scientiæ infusæ, & supernaturalis; sed etiam ex conditione, seu statu ipsius subiecti, seu animæ beatę, perfectè dominantis corpori suo, vt ex doctrina etiam diui Thomæ, satis declaratum est.

SECTIO. II.

Vtrùm anima Christi habuerit hanc naturalem scientiam infusam à Deo á primo instanti creationis suæ.

PRima sententia negat habuisse animam Christi hanc scientiam á principio, seu infusam, sed discursu temporis eam propria inuentione acquisiuisse absque hominis magisterio, seu doctrina, est enim inter hos duos modos differētia, quia in inuentione obiecta solum ministrant species, quibus habitis homo per se discurrit, & propriam virtutem exercet, & se ipsum perficit, & quasi docet, & illuminat; at vero in disciplina illuminatur homo ab alio, & quasi dirigitur in discursu, seu cognitione, quod quādam dicit imperfectionem: cum tamen illud primū ad perfectionem spectet. Hæc est sententia D.Thom. supra q. 9. arti. 4. & tota hac quæstione quibus locis, Caietanus & alij Thomistæ hanc sententiam defendunt. Et Capreolus in 3. d. 14. & ibi eam secuti sunt Maior in q. 5. Marsilius q. 10. Fundamentū D.Thomæ est, quia alias intellectus agens frustra fuisset in Christi anima, caruisset enim propria operatione, scilicet abstractione specierum, si anima Christi á principio illas infusas habuisset. Et confirmari potest primo quia perfectius est á se ipso, & per propriam actionem habere perfectionem propriam, quam ab alio eam recipere. Dicūt aliqui potuisse á principio habere hanc scientiā, & per proprios actus. Sed hoc verisimile non est, vt supra in simili diximus de virtutibus moralibus acquisitis. Confirmo secundo, quia alias Christus infans non vere sed simulatè operatus esset, vt infans, & vt puer, quod est contra huius mysterij veritatem. Confirmatur tertiò, testimonio illo Luc. 2. vbi Christus dicitur profeciſſe sapientia, quod cum non potuerit vere dici ratione scientiæ beatæ, vel infusæ, necessariò videtur secundū hanc scientiam intelligendum. Præsertim cum ita videantur exponere sancti Patres, Ambros. libro de Incarnationis Domini sacramēto cap. 7. & lib. 5. de fide. c. 7. & Cyrillus libro 2. de fide ad Regin. capit. 3. Theodor. in epitome diuinorum decret. c. Quod suscepit animam cum corpore. Richardus de sancto Victore 1. lib. de Emanuel, cap. 15. & 16. & lib. 2. cap. 18. Laurentius Iustinianus lib. de sacro connub. Verbi & animæ c. 10. Quod si contra hanc sententiam obijciatur, quia ex illa sequi videtur Christum aliquo tempore habuisse humanam ignorantiam, quatenus excludit naturalem scientiam humanam; respōdendum est, quamuis non omni tempore omnia sciuerit, quę per hanc scientiam sciri possunt; propriè tamen nullam habuisse vnquam ignorantiam: quia singulis temporibus, & ætatibus omnia sciuit, quæ pro illo tempore vel ætate scire naturaliter poterat, & debebat, vt supra circa textū diui Thomæ explicatum est. Et hæc sententia sic exposita est probabilis. Si tamen quæ sectione præcedenti dicta sunt, cōsiderentur, consequenter defendi non potest, & ideo in memoriam reuocādum est, quod supra Disputatione 15. Sect. 1. dixi, sub hac scientia naturali comprehēdi posse, & experimentalem cognitionem, & propriā

D.Thom. Caiet. Capreol. Maior. Marsil.

Ambros. Cyril. Richard. Theodor. Laurētius Iustinia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scientiam ex proprijs principijs procedentem.

Dico ergo primo, Christi animam à principio conceptionis suæ habuisse perfectos omnes habitus scientiarum, & virtutum intellectualium, cũ speciebus ad vsum eorum necessarijs. Hæc est cõmunior sententia, quam etiam tenuit D.Tho.q. 10.de verita.artic.2.& in 3.di.14.artic.3. quæstiuncula tertia. Et Palud.q.2. Bonau. & Richar. artic.3.quæst.1. Gabriel, Scotus, Durandus, & Alensis, 3.p.q.13.& alij, qui in Christi anima ponunt scientiam per accidens infusam, similem illi, quam Adam habuit. Et possunt pro hac sententia referri sancti Patres illis locis, quibus simpliciter negant Christum humana scientia profeciisse, vt Damasce.lib.3.de fid.c.22.& in oratione, seu libro: *Quo modo ad imaginem Dei facti sumus*, Vbi negat Christum profecisse tam in scientia diuina, quam humana, & per scientiam diuinam videtur intelligere scientiam supernaturalem, loquitur enim de scientia creata: per humanam vero scientiam, consequenter intelliget scientiam naturalem. Et eodem modo loquitur Bernardus hom.2 in Missus est, & Beda tom.7.hom.Dominicę primæ post Epiphaniam, Theophy. Euthy. Lyranus & alij Luc.1.& alios statim referã. Ratione probatur primo ex dictis in præcedenti sectione, nã in primis, si anima Christi in statu viæ potuit seipsam propria cognitione naturali per propriam substantiam cognoscere, ergo à primo instanti creationis suæ hoc potuit: quia cum in ea cognitione non penderet à corpore, ætas, aut organorum dispositio nihil ad eam referebat, ergo ab eodem primo instanti hãc cognitionem, seu sciẽtiam habuit, nam substantia spiritualis potens se cognoscere, & non impedita, actu se intuetur, & considerat naturali cognitione. Et simili fere argumento concludi potest ab eodem instanti habuisse infusas species ad cognoscendas substantias angelicas eiusdem rationis cum illis, quæ veluti naturaliter infunduntur alijs animabus, cũ à corporibus separantur. Ostensum est enim habuisse animam Christi hanc scientiam in statu viæ, sed non est maior ratio de quodam tempore illius status, quàm de alio, neque cur aliquo tẽpore differretur infusio talium specierum, cùm neque illæ, neque illarum vsus à dispositione corporis pendeat. Et hinc fit vlterius etiam à principio habuisse proprias species aliarum etiam substantiarum materialium propter easdem rationes, quæ simili proportione applicari possunt. Vnde tandem fit omnium etiam aliarum rerum naturalium scientiam ab eo instanti fuisse illi datã, tum quia fere est eadem ratio: tum etiam quia cognitis substantijs propria, & perfecta cognitione facile cognoscuntur accidentia. Secundo arguitur illa ratione sæpe inculcata: quia licet hæc scientia non debeatur animæ, seu naturæ humanæ secundum se, tamen ratione vnionis debetur naturæ assumptæ, postulat enim personæ assumẽtis dignitas, vt natura assumpta sit omnino perfecta, non solum supernaturali, sed etiam naturali perfectione, & præsertim intellectus, quæ est potissima facultas talis naturæ: & carere ad tempus hac perfectione, non fuit ad finem redemptionis necessarium, ergo.

Dices fuisse necessarium, vt propter maiorem perfectionem illius animæ, scilicet vt per se ipsam talem scientiam acquireret. Sed hoc falsum est primo, quia melius est nunquam carere aliqua perfectione, etiam si á Deo solo recipienda sit, quam carere illa aliquo tempore, vt per proprios actus obtineatur, quia hoc fere nihil perfectionis addit: vt in simili dixit diuus Thomas infra quæstione decima nona, articulo tertio. Præsertim quia quacunque ratione Christus hanc scientiam infusam habuerit, á se illam habere dicendus est, non tanquam aduentitiam, sed tanquam proprietatem connaturalem ratione vnionis, sicut de grãtia & alijs donis in superioribus dictum est. Quod secundo ita declaratur, & confirmatur, quia si Christus assumpsisset humanam naturam in statu per se debito vnioni, sine defectibus, quos propter nostram redemptionẽ in corpore assumpsit, sine dubio assumpsisset illam perfectam hac scientia, sicut reliquis perfectionibus: ergo & nunc de facto ita illam assumpsit cum hac perfectione ex illo principio, quod carentia huius scientiæ neque est necessario coniuncta cum corpore passibili, nec per se confert ad finem redemptionis. Tertio hac ratione habuit virtutes morales naturalis ordinis, non acquisitas proprijs actibus, sed à principio infusas, & hoc fuit illi simpliciter melius, vt supra ostensum est, ergo similiter, &c. Vnde arguitur quarto, quia si habuit virtutes morales perfectas, ergo & prudentiam, quæ est auriga reliquarum virtutum: sed prudentia perfecta cum consistat in practica cognitione, supponit perfectam cognitionem speculatiuam, non tantum primorum principiorum, sed etiam vniuersalium conclusionũ, á quibus iudicium in singulis euentibus pendet, ergo habuit moralem scientiam horum omniũ: ergo & habuit cæteras scientias, non enim ad alias erat magis impeditus, neque vna scientia potest sine consortio aliarũ esse omni ex parte perfecta, sunt enim quodam modo connexæ, sicut virtutes. Quinto, quia Christus á principio potuit vti ratione, non tantum in supernaturalibus actibus, sed etiam in naturalibus, vt ex omnibus dictis in hac disputatione facile intelligi potest. Et ex ijs etiam quæ supra quæstione nona, articulo primo tractauimus ex Augustino 2. de peccat. meritis, capite. 29. vbi docet in Christo infante non fuisse illud impedimentum vsus rationis, quod est in alijs paruulis, quia est magna imperfectio, redemptioni nostræ minime necessaria; illud autem impedimentum in alijs infantibus est in vsu rationis naturalis. Fuit ergo anima Christi á principio expedita ad huiusmodi vsum, ergo oportuit, vt ad illum fuerit etiam perfecte disposita per habitus scientiarum naturalium. Vltimo tandem quia alias non potuisset Christus habere has sciẽtias omni ex parte perfectas, vt omittam non admodum decuisse Christum, inueniendis, & inquirendis huiusmodi scientijs operam dedisse.

Antecedens patet primo, quia discursus humanus in huiusmodi scientijs, quodammodo in infinitum procedit, vt in Mathematicis constat. Secundo, quia non potuit Christus breui tempore vitæ, proprio discursu inuenire omnia, quæ sub humanam scientiam cadere possunt, quia non poterant omnia experimento dignosci, á quibus hæc scientia realiter accipi potest.

Marsi-

D.Tho. Palud. Bonan. Richard. Gabr. Scot. Durand. Alens. Damasc. Bernar. Beda. Theophy. Euthym. Lyra.

Oẽs scientiæ in Christo ab instanti conceptionis.

Prudentia auriga virtutum.

Augus.

Marsilius. Marsilius 3.quæst.10. artic.3. non dubitauit propter hæc concedere hanc scientiam in Christo non fuisse omni ex parte perfectam, sed non recte, tum quia Adam habuit illam perfectã. Quidni igitur Christus: tum etiam quia hæc est perfectio simpliciter humanæ naturæ, tum denique quia alias habuisset anima Christi aliquam naturalem ignorantiam. Aliter ergo respondet Diuus Thomas viso vno indiuiduo potuisse Christum propter excellentiam ingenij sui ex illo alia cognoscere, vel contraria, vel similia, & viso eo posse illud comprehendere, & omnem eius virtutem. Sed hoc excedit naturales vires ingenij humani, etiam si sit sermo de visione experimentali (vt Caietanus exponit) quia tota cognitio, quæ hinc elici potest, non excedit virtutem, & efficaciam earum specierum intelligibilium, quæ ex sensibilibus, & phantasmatibus elici possunt: sed per his nunquam potest deuenire ingenium humanum ad comprehendendũ totam virtutem corporis cœlestis, quia nec potest experiri omnes eius effectus, neque aliquos, in quibus alij virtute contineantur: quia fere in infinitum procedere possunt, & sunt valde dissimiles; ac denique in ipsis motibus cœlorum multa possunt, quæ humana inuentione nullus assequi potest, nisi diuturni temporis obseruatione, quæ in Christo homine locum non habet. Addit vero Caiet. ministerio Angelorum applicata esse sensibus Christi omnia sensibilia obiecta, necessaria ad perfectam inuentionem harum scientiarum. Sed hoc nec satis fundatũ est, nec sufficit ad salem tam cognitionem, & species intelligibiles ad illam necessarias, quas á principio non habuit: & hoc modo etiam est vera conclusio, quæ ita explicatur. Nã hęc experientia est repetita memoria earum rerum, quæ per sensum perceptæ sunt: & prout perceptæ sunt, vnde ad hanc experientiam non satis est habere species rerum, quæ sub experientiam cadere possunt: sed oportet, vt species repræsentent illas res, quatenus aliquando sub sensum ceciderũt, seu vt sint principium cognoscendi ipsas esse sensu perceptas. Vnde fit potuisse infundi scientiam naturalium rerum sine propria experientia, quia licet experientia ex natura rei conferat ad acquirendam scientiam naturalem; tamen ab illa non omnino, ac per se pendet: quia non in illa nititur tanquam in proprio principio, sed solum est veluti quædam via, qua naturaliter proceditur ab imperfecto ad perfectum: & ita accidit in Adamo, qui in statu innocẽtiæ multarum rerum scientiam habuit, quas pro eo statu experiri non potuit. Quin potius ex dictis fieri videtur huiusmodi experimentalem cognitionẽ, non potuisse infundi, sed solum per ipsam experientiam acquiri: tum quia species quæ ad experientiam deseruiunt, pertinẽt ad memoriam rei præteritæ seu iam cognitæ vt sic: hæ autem species, vt verè repræsentent, non possunt esse omnino infusæ, sed debẽt esse aliquo modo relictæ ex præcedenti cognitione, vt in superioribus ostensum est. Quod maximè verum est in cognitione, de qua agimus, quia nullum est medium naturale, quod ostendat euidenter rem fuisse, præter ipsam experientiam sensus media specie ab illa relicta; tum etiam quia alias species infusa posset ducere in falsam cognitionem, repræsentando aliquid, vt per sensum perceptum, quod nunquam reuera sensu cognitum fit. Ex his ergo satis aperte constat ratio conclusionis, est enim huiusmodi cognitionis omnino intrinsecũ, & ex parte obiecti quasi essentiale, vt per sensum acquiratur, & ideo mirum non est, quod á principio infusa nõ fuerit. Addo experientiã proprie versari circa singularia, & non fuisse necessarium, vt anima Christi á principio habuerit infusas species naturales omnium indiuiduorum materialium, & effectuũ contingentium, qui sub sensum cadunt, quia hoc neque ad perfectionem scientiæ, nec naturalis prudentiæ videtur necessarium; potuit ergo acquirere species aliquorum singularium, & ita eorum experimentum comparare. Quæ ratio supponit posse esse in intellectu speciem acquisitam repræsentantem directe rem singularem. De qua re alio loco disputandum est.

Capreol.

Hebr.5.

Scientia experimentalis.

Dico secundo animam Christi non habuisse á principio creationis suæ eam humanã cognitionem, quæ in experientia rerum consistit, atque adeo successione temporis in hac profecisse. Hęc conclusio dupliciter intelligi potest, vno modo de ipso sensuum experimento, siue inde noua cognitio in intellectu generetur, siue præexistens tantum exerceatur, & quodammodo applicetur ad operandum simul cum sensu. Et hoc modo est indubitata veritas, quia constat discursu temporis Christũ multa vidisse, & audiuisse, gustasse, &c. quæ illis sensibus anteà non perceperat. Et ad hunc modum dicitur ad Hebr.5. *Didicit ex ijs quæ passus est obedientiam*, Non quia denuo virtutem obedientiæ didicerit, aut acquisuerit; sed quia illam nouo modo exercuit, & illius effectũ expertus est. Secundo modo intelligi potest conclusio, quod etiam in intellectu acquisuerit Christus medijs sensibus nouam aliquam experimentalem cognitionem, & species intelligibiles ad illam necessarias, quas á principio non habuit: & hoc modo etiam est vera conclusio, quæ ita explicatur. Nã hęc experientia est repetita memoria earum rerum, quæ per sensum perceptæ sunt: & prout perceptæ sunt, vnde ad hanc experientiam non satis est habere species rerum, quæ sub experientiam cadere possunt: sed oportet, vt species repræsentent illas res, quatenus aliquando sub sensum ceciderũt, seu vt sint principium cognoscendi ipsas esse sensu perceptas. Vnde fit potuisse infundi scientiam naturalium rerum sine propria experientia, quia licet experientia ex natura rei conferat ad acquirendam scientiam naturalem; tamen ab illa non omnino, ac per se pendet: quia non in illa nititur tanquam in proprio principio, sed solum est veluti quædam via, qua naturaliter proceditur ab imperfecto ad perfectum: & ita accidit in Adamo, qui in statu innocẽtiæ multarum rerum scientiam habuit, quas pro eo statu experiri non potuit. Quin potius ex dictis fieri videtur huiusmodi experimentalem cognitionẽ, non potuisse infundi, sed solum per ipsam experientiam acquiri: tum quia species quæ ad experientiam deseruiunt, pertinẽt ad memoriam rei præteritæ seu iam cognitæ vt sic: hæ autem species, vt verè repræsentent, non possunt esse omnino infusæ, sed debẽt esse aliquo modo relictæ ex præcedenti cognitione, vt in superioribus ostensum est. Quod maximè verum est in cognitione, de qua agimus, quia nullum est medium naturale, quod ostendat euidenter rem fuisse, præter ipsam experientiam sensus media specie ab illa relicta; tum etiam quia alias species infusa posset ducere in falsam cognitionem, repræsentando aliquid, vt per sensum perceptum, quod nunquam reuera sensu cognitum fit. Ex his ergo satis aperte constat ratio conclusionis, est enim huiusmodi cognitionis omnino intrinsecũ, & ex parte obiecti quasi essentiale, vt per sensum acquiratur, & ideo mirum non est, quod á principio infusa nõ fuerit. Addo experientiã proprie versari circa singularia, & non fuisse necessarium, vt anima Christi á principio habuerit infusas species naturales omnium indiuiduorum materialium, & effectuũ contingentium, qui sub sensum cadunt, quia hoc neque ad perfectionem scientiæ, nec naturalis prudentiæ videtur necessarium; potuit ergo acquirere species aliquorum singularium, & ita eorum experimentum comparare. Quæ ratio supponit posse esse in intellectu speciem acquisitam repræsentantem directe rem singularem. De qua re alio loco disputandum est.

Scientia experimentalis non potest esse infusa.

Scientia ex perimenta lis in Christo qualis.

Responsio ad argumenta.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur idem argumentum fieri posse in Adamo, qui á principio habuit omnes scientias, & virtutes naturales per se infusas, & tamen nõ propter ea dicendus est frustra habuisse intellectum agentem: & ratio multiplex reddi potest. Primo, quia non omnino caruit intellectus agens sua operatione in Christo, vel Adamo, quia (vt dictum est) potuit efficere species aliquorum singularium, & quæ sunt principium experientiæ; Caiet. addit habere aliã operationem s. illustrãdi prima principia per se nota. Sed (vt ego existimo) hoc nõ pertinet ad intellectũ agentẽ, nisi quatenus elicit species

Intellect⁹ agens in Christo nõ fuit otiosus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

repræsentantes terminos, seu res ipsas, nam reliqua cognitio fit ex virtute cognoscitiua ipsius intellectus possibilis. Secundo probabile est intellectum agentem re ipsa non distingui a possibili, qui exercebat operationes suas, & ideo non potest illa potentia dici frustra, sicut potentia generandi, vel ridendi, quanuis in Christo non habuerint actus proprios, vt sub his nominibus concipiuntur, & significantur (si verum est Christum nunquam risisse) in re tamen non distinguuntur ab alijs, quæ habuerunt actus suos, vt potẽtia generatiua à nutritiua, & potentia risiua ab ipso appetitu, & potentia motiua secundum locum. Tertio neutrum horum est necessarium, vt potẽtia aliqua non dicatur frustra esse, satis enim est, quod ex natura sua sit connaturalis alicui formę, & ad perfectum statum, & integritatem naturæ requisita, licet ex accidenti contingat, vt nunquã exerceat operationes, quia aliunde præuenitur. Quod maximè verum est, quando talis operatio ad perfectionem simpliciter non pertinet, & effectus eius potest aliunde melius suppleri.

Ad primam confirmationem iam responsum est & explicatum, quomodo sit maior perfectio habuisse semper hanc scientiam, quàm proprijs actibus illam acquisisse.

Ad secundam negatur, hinc sequi simulationem in actibus Christi infantis, nam vere habuit infantilia membra, & organa sensuum eo modo dispositа, quem illa ætas postulabat. Vnde quod erat ex parte virium humanæ naturæ, vere operabatur, vt infans, quãuis supernaturali virtute posset operari, vt vir.

Ad tertiam confirmationem respondetur, primum illud testimonium Lucæ. 2. à multis patribus exponi eodem modo de scientia, sicut de gratia, scilicet de augmento quoad ostensionem, & operationem, quos late citauimus supra q. 7. circa arti. 12. D. Tho. Secundò exponi potest iuxta secundam conclusionem supra positam, iuxta quã loquuntur Patres in eadem confirmatione citati.

QVAESTIO XIII.
De potentia animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de potentia animæ Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm habuerit omnipotentiã simpliciter.

¶ Secundò, vtrum habuerit omnipotentiã respectu immutationis creaturarum.

¶ Tertiò, vtrùm habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis.

¶ Quartò, vtrùm habuerit omnipotentiam respectu executionis suæ voluntatis.

IN hac quæstione agit D. Thomas de potentia operatiua, vt distinguitur ab intellectu, & voluntate, & est facultas exterius operandi aliqua actione transeunti, & præsertim agit de potentia communicata Christi humanitati ad supernaturales actiones, quanuis de potentia naturali non nihil attingat.

ARTICVLVS. I.
Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam simpliciter.

AD primũ sic proceditur. Videtur quod anima Christi habuerit omnipotentiam. Dicit enim Ambr. super Luc. Potẽtiã, quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tẽpore accepturus. Sed hoc præcipuè videtur esse secundum animam, quæ est potior pars hominis. Cùm ergo Filius Dei ab æterno omnipotentiam habuerit, videtur quod anima Christi ex tẽpore omnipotentiam acceperit.

¶ 2. Præterea, Sicut potẽtia Dei est infinita, ita etiam & eius sciẽtia. Sed anima Christi habet omnium scientiã quę scit Deus, quodammodo: vt supra dictum est†. Ergo etiam habet omnium potentiam, & ita est omnipotens.

¶ 3. Præterea, Anima Christi habet omnẽ scientiam. Sed scientiarũ quædã est practica, quędã speculatiua. Ergo habet eorum, quę scit, scientiam practicã, vt scilicet sciat facere ea, quæ scit. Et sic videtur quod omnia facere possit.

Sed contra, illud quod est propriũ Dei, non potest alicui creaturæ conuenire. Sed propriũ est Dei esse omnipotentem: secundum illud Exod. 15. Iste Deus meus, & glorificabo eum. Et posteà subditur, Omnipotens nomẽ eius.

Ergo

Ergo anima Christi cum sit creatura nõ habet omnipotentiam.

*Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, in mysterio incarnationis ita facta est vnio in persona, quòd tamen remansit distinctio naturarum, vtraq; scilicet natura retinente idquòd sibi est proprium. Potentia autem actiua cuiuslibet rei sequitur formã ipsius, quæ est principium agendi. Forma autem vel est ipsa natura rei, sicut in simplicibus: vel est constituens ipsam rei naturam, in his scilicet, quæ sunt composita ex materia & forma. Vnde manifestum est, quòd potẽtia actiua cuiuslibet rei, consequitur naturam ipsius. Et per hunc modum, omnipotentia consequenter se habet ad diuinam naturã. Quia enim natura diuina est ipsum esse Dei incircũscriptũ (vt patet per Dion. 5. cap. de Diu. no.) inde est, quod habet potentiam actiuam respectu omnium, quę possunt habere rationẽ entis: quod est habere omnipotentiã. Sicut & quælibet alia res habet potentiam actiuam respectu eorum, ad quæ se extẽdit perfectio suæ naturæ: sicut calidum ad calefaciẽdum. Cùm igitur anima Christi sit pars humanæ naturæ, impossibile est, quod omnipotentiam habeat.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo accepit ex tempore omnipotentiam, quam filius Dei habuit ab æterno, per ipsam vnionem personæ: ex qua factum est, vt sicut homo dicitur Deus, ita dicatur omnipotens. Non quasi sit alia omnipotentia hominis, quàm filij Dei, sicut nec alia deitas: sed eo quod est vna persona Dei, & hominis.

*Ad secundum dicendum, quòd alia ratio est de scientia & de potentia actiua: sicut quidam dicunt. Nam potentia actiua consequitur ipsam naturam rei, eo quòd actio cõsideratur vt egrediẽs ab agente. Scientia autem non semper habetur per ipsam essentiã vel formam scientis, sed potest haberi per assimilationem scientis ad res scitas, secũdum similitudines susceptas. Sed hæc ratio non videtur sufficere: quia sicut aliquis potest cognoscere per similitudinem susceptã ab alio, ita etiam potest agere per formam ab alio susceptam: sicut aqua vel ferrum calefacit per calorem susceptum ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin sicut anima Christi per similitudines omnium rerum sibi à Deo inditas, potest omnia cognoscere, ita per easdem similitudines possit ea facere.

Est igitur vlterius considerandum, quòd id quod à superiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorẽ modum, non enim calor in eadem perfectione & virtute recipitur ab aqua, qua est in igne. Quia igitur anima Christi inferioris naturæ est, quàm natura diuina, similitudines rerum non recipiuntur in ipsa anima Christi secũdum eandem perfectionem & virtutem, secundum quam sunt in natura diuina. Et inde est, quòd sciẽtia anima Christi est inferior sciẽtia diuina, quantùm ad modum cognoscendi, quia Deus perfectius cognoscit res, quàm anima Christi: & quantum etiam ad numerum scitorum, quia anima Christi non cognoscit omnia quæ Deus potest facere, quę tamen Deus cognoscit scientia simplicis intelligẽtiæ, licet cognoscat omnia præsentia, præterita, & futura, quę Deus cognoscit scientia visionis. Et similiter similitudines rerum animæ Christi inditæ, non adęquant virtutem diuinam in agendo, vt scilicet possint omnia agere, quæ Deus potest, vel etiã eo modo agere, sicut Deus agit: qui agit infinita virtute, cuius creatura non est capax. Nulla autem res est, ad cuius cognitionem aliqualiter habendam requiratur virtus infinita, licet aliquis modus cognoscendi sit virtutis infinitæ, quædam tamen sunt quæ non possunt fieri nisi à virtute infinita, sicut creatio & alia huiusmodi: vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt*. Et ideo anima Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti, quæ cùm sit creatura, est virtutis finitæ, potest quidem omnia cognoscere, sed non per omnem modum: nō autem potest omnia facere: quod pertinet ad rationem omnipotentiæ: Et inter cætera manifestum est, quòd nō potest creare seipsam.

Ad tertium dicendum, quòd anima Christi habuit & scientiam practicam & speculatiuam: non tamen oportet, quòd omnium illorum habeat scientiā practicam, quorum habuit scientiam speculatiuam. Ad scientiam enim speculatiuam habendam sufficit sola conformitas vel assimilatio scientis ad rē scitam: ad scientiam autem practicam requiritur, quòd formæ rerum, quæ sunt in intellectu, sint factiuæ. Plus autem est habere formam, & imprimere formam habitam in alterum, quàm solùm habere formam: sicut plus est lucere & illuminare, quā solùm lucere. Et inde est, quòd anima Christi habet quidem speculatiuam scientiam creandi (scit enim qualiter Deus creat) sed non habet huius rei scientiam practicam: quia non habet scientiam creationis factiuam.

A manitati Christi communicari scientia creationis suæ; non tamen potētia. Cuius ratio redditur à D. Thoma, quia ad cognoscendum aliquo modo aliquam rem non requiritur virtus infinita; at vero ad efficiendum aliquid v.g. ad creandum requiritur virtus infinita. Quæ ratio difficultatem habet: sed eā omitto, quia ad materiam de creatione pertinet, summum enim probat de virtute principali creandi, non de instrumētaria. De propria vero creatione sui ipsius euidentior ratio redditur, quia productio rei simpliciter, supponit necessario ipsum non esse rei tanquam terminum à quo; potestas vero creandi, quæcunque illa sit, supponit rem habentem talem potestatem habere etiam esse, & ideo implicationem inuoluit alicui communicari potestatem creandi se ipsum: tamen scientia rei, & productionis eius, non supponit rem illam non esse, & ideo potest aliquis scire se ipsum, aut suam creationem: non tamen potest illam facere. Adde ad cognoscēdam rem satis esse participare aliquam similitudinem intentionalem, vel lumen. Nam per cognitionem quasi extrinsecè attingitur obiectum cognitum: at vero ad producendam rem requiritur virtus, quæ valeat ipsum esse illi conferre: ex quo fit, vt possit creatura accipere scientiam, non solum earum rerum, quas producere nō potest, sed etiam ipsius Dei.

B

COMMENTARIVS.

C

NEgat D. Thomas omnipotentiam potuisse humanæ naturæ communicari, quia est proprietas naturæ diuinæ, & per vnionem non est facta naturarum confusio, sed vtraq; natura suas proprietates retinuit. Et tota litera & sententia D. Thom. clara est.

b Solum est notanda solutio ad secundum, in qua D. Thomas explicat conuenientiam & differentiam inter diuinam scientiam, & omnipotentiam, ex quarum comparatione argumētum procedebat assumendo totam diuinam scientiam esse communicatam naturæ humanæ, & inde inferendo esse communicatam omnipotentiam. Respondet autem D. Thomas negando assumptionem, in hoc enim scientia, & potentia diuina conueniunt, quòd neutra potuit communicari naturæ creatæ secundum totam perfectionem, quam in Deo habet. Addit vero differentiam inter eas, scilicet scientiam aliquarum rerum posse communicari naturæ creatæ, ad quas efficiendas non potest communicari potentia. Exemplum ponit D. Tho. in creatione, quod saltem in creatione sui ipsius est indubitatum, potuit enim humanitati Christi communicari scientia creationis suæ; non tamen potētia. Cuius ratio redditur à D. Thoma, quia ad cognoscendum aliquo modo aliquam rem non requiritur virtus infinita; at vero ad efficiendum aliquid v.g. ad creandum requiritur virtus infinita. Quæ ratio difficultatem habet: sed eā omitto, quia ad materiam de creatione pertinet, summum enim probat de virtute principali creandi, non de instrumētaria. De propria vero creatione sui ipsius euidentior ratio redditur, quia productio rei simpliciter, supponit necessario ipsum non esse rei tanquam terminum à quo; potestas vero creandi, quæcunque illa sit, supponit rem habentem talem potestatem habere etiam esse, & ideo implicationem inuoluit alicui communicari potestatem creandi se ipsum: tamen scientia rei, & productionis eius, non supponit rem illam non esse, & ideo potest aliquis scire se ipsum, aut suam creationem: non tamen potest illam facere. Adde ad cognoscēdam rem satis esse participare aliquam similitudinem intentionalem, vel lumen. Nam per cognitionem quasi extrinsecè attingitur obiectum cognitum: at vero ad producendam rem requiritur virtus, quæ valeat ipsum esse illi conferre: ex quo fit, vt possit creatura accipere scientiam, non solum earum rerum, quas producere nō potest, sed etiam ipsius Dei.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm anima Christi habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

DEcundum sic procedi-
tur. Videtur quòd anima Christi habeat omnipotētiā respectu immutationis creaturarum. Dicit enim ipse Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: sed nomine cœli & terræ intelligitur omnis creatura, vt patet cùm dicitur Gene. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram. Ergo videtur quòd anima Christi habeat omnipotētiam respectu immutationis creaturarum.

¶ 2. Præterea, Anima Christi est perfectior qualibet creatura: sed quælibet creatura potest moueri ab aliqua creatura: dicit enim Aug. in 3. de Trin. quod sicut corpora crassiora & inferiora, per subtiliora & potētiora quodam ordi-

Lib. 3. c. 4. non procul à prin. to. 3

ordine regūtur: ita omnia corpora per spiritum vitæ, & spiritus vitæ irrationalis per spiritum vitæ rationalem, & spiritus vitę rationalis desertor atque peccator, per spiritum vitę rationalem, pium & iustum. Anima autem Christi etiam ipsos supremos spiritus mouet, illuminando eos: vt dicit Dionys. c. 7. Cæl. hier. Ergo videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturam.

ca. 7. post medium.

¶ 3. Præterea, Anima Christi habuit plenissime gratiam miraculorum seu virtutū, sicut & cæteras gratias: sed omnis immutatio creaturæ potest ad gratiā miraculorū pertinere, cum etiā miraculose cælestia corpora à suo ordine immutata fuerint: sicut Dionysius probat in Epist. ad Polycarpum. Ergo anima Christi habuit omnipotētiam respectu immutationis creaturam.

Per totam epistolam.

Sed cōtra est, quod eiusdem est transmutare creaturas, cuius est eas conseruare. Sed hoc est solius Dei, secundum illud Hebræ. 1. Portans omnia verbo virtutis suæ. Ergo solius Dei est habere omnipotentiam respectu immutationis creaturarum. Non ergo hoc conuenit animæ Christi.

b Respondeo dicendū, quod hic duplici distinctione est opus. Quarū prima est ex parte transmutationis creaturarū: quæ triplex est. Vna quidē est naturalis, quæ scilicet fit à proprio agente secundū ordinem naturę. Alia vero est miraculosa: quæ fit ab agente supernaturali, supra consuetū ordinē & cursum naturæ sicut resuscitatio mortuorum. Tertia autem est, secundū quod omnis creatura vertibilis est in nihil. Secunda autem distinctio est accipienda ex parte animæ Christi, quæ dupliciter considerari potest. Vno modo secundum propriam naturam & virtutem, siue naturalem siue gratuitam, alio modo prout est instrumentum Verbi Dei, sibi personaliter vniti. Si ergo loquamur de anima Christi secundum propriam naturam & virtutem siue naturalem, siue gratuitam, potētiam habuit ad illos effectus faciendos, qui sunt animæ conuenientes: puta ad gubernandum corpus, & ad disponendos humanos actus, & etiam ad illuminandum per gratiæ, & scientiæ plenitudinem, omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, per modum, quo hoc est conueniens creaturæ rationali. Si autem loquamur de anima Christi secūdū quod est instrumentum Verbi sibi vniti, sic habuit instrumentalem virtutem ad oēs immutationes miraculosas faciēdas, ordinabiles ad incarnationis finē: qui est instaurare omnia, siue quæ in cęlis, siue quę in terris sunt. Immutationes vero creaturarū, secūdum quod sunt vertibiles in nihil, correspondent creationi rerum: prout scilicet producuntur ex nihilo. Et ideo sicut solus Deus potest creaturas in nihilum redigere: qui etiam solus eas in esse conseruat, ne in nihilum decidant. Sic ergo dicendum est quod anima Christi non habet omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

A

B

C

c Ad primum ergo dicendum, quod sicut Hiero. dicit, Illi potestas data est, qui paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit, id est Christo, secundum quod homo. Dicitur autem sibi omnis potestas data, ratione vnionis: per quam factum est, vt homo esset omnipotens: vt supra dictum est †. Et quanuis hoc ante resurrectionem innotuerit Angelis, post resurrectionem tamen innotuit omnibus hominibus: vt Remigius dicit. Tunc autem dicuntur res fieri, quando innotescunt: & ideo post resurrectionem dicit Dominus sibi datam omnem potestatem in cœlo & in terra.

super illud Matt. 28. Data est mihi omnis potestas, tom. 9

Art. praced. ad 1.

Ad secundum dicendum, quod licet omniscreatura, sit mutabilis ab alia creatura præter supremum Angelum, qui tamen potest illuminari ab anima, Christi, non tamen immutatio omnis, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ potest fieri circa creaturam potest fieri à creatura: sed quædam immutationes possunt fieri à solo Deo. Quæcunque tamen immutationes possunt fieri per creaturas, possunt etiam fieri per animam Christi, secundum quod est instrumentum Verbi: non autem secundum propriam naturam & virtutem: quia quædam huiusmodi immutationum non pertinent ad animam, neque quantum ad ordinem naturæ, neq. quantum ad ordinem gratiæ.

Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictum est in secunda parte) gratia virtutum seu miraculorum datur animæ alicuius Sancti, non vt propria virtute ei conueniat miracula facere, sed vt per virtutem diuinam huiusmodi miracula fiant. Et hæc quidem gratia excellentissimè data est animæ Christi, vt scilicet non solum ipse miracula faceret, sed etiam vt hanc gratiam in alios transfunderet. Vnde dicitur Matthæi 10. quod conuocatis duodecim Discipulis, dedit eis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.

2. p. q. 111. art. 1.

COMMENTARIVS.

HIc articulus differt à præcedenti solum, quia in præcedenti sub omni potentia comprehenditur ipsum opus creationis: hic vero solum agitur de immutationibus, quæ fieri possunt circa creatas res. Deinde in articulo præcedenti agitur de omnipotentia simpliciter, vt includit modum operandi propriu Dei independentem ab omni causa superiori: hic vero non agitur de omnipotentia hoc modo: sed solum quoad numerum, vel multitudinem effectuum, vt ex discursu diui Tho. constat aperte.

b Respondet ergo tribus assertionibus, suppositis duabus distinctionib⁹, quę in litera claræ sunt, & ex ipsis conclusionibus satis intelligentur. Prima assertio est. Animam Christi per se, & secundum propriam naturam habuisse virtutem, & potentiam ad omnes effectus, qui sunt connaturales animæ humanæ, tam secundum potétiam naturalem, quàm secundum gratuitam. In qua conclusione solum est aduertendum D. Thom. in ea loqui de effectibus, seu actibus, quos anima humana operatur, vt principale principium, in quo ordine in primis sunt actus vitę proprij, & connaturales, siue sint actus intellectus, & voluntatis, siue actus sensuum, siue actus, qui ad corpus transeunt, vt nutritio & motus localis, &c. de quibus hic præcipuè agitur. Et de omnibus est res certa, quia (vt sæpe dictum est) Christus habuit humanam naturam integram & perfectam quoad omnes naturales facultates, & consequenter quoad actiones & effectus earum. Secundo pertinere possunt ad hunc ordinem, & sub hac conclusione comprehendi actus supernaturales intellectus & voluntatis animæ Christi, ostensum enim in superioribus est, actus scientiæ & gratiæ fuisse in anima Christi perfectos, & modo perfecto & connaturali elicitos per internam, & proportionatâ virtutem, hoc autem sensu dicimus animâ Christi habuisse virtutem efficiendi hos actus per modum agentis principalis, ratione habituum gratiæ & scientiæ, à quibus hi actus efficiuntur, quãquam anima per se ipsam, & suas potentias non habeat propriam, & connaturalem vim ad illos efficiendos. Tertiò ponit D. Thom. in hoc ordine potestatem illuminãdi rationales creaturas, quia hæc potestas, licet ratione vnionis data sit, non tamen est distincta à plenitudine gratiæ, & scientiæ, quæ de se est sufficiens principium huius effectus. Hæc enim illuminatio (vt ex doctrina de Angelis sumo) solũ fit per spiritualem quandam locutionem, per quam is, qui sciẽtia superior est, inferiorem docet: hæc autem spiritualis locutio fieri potest ab anima Christi ad eum modũ, quo actus intellectus & voluntatis efficiuntur, fit enim illa locutio per voluntatem, qua propij actus, vel conceptus ad alium ordinantur, & quanuis sit locutio illuminans; non tamen per eam necessariò fit productio alicuius intellectualis luminis in eo qui illuminatur; sed si fortasse fit productio aliquarum specierum intelligibilium, hæc fieri potuit ab anima Christi illuminante alios per proprios actus suos tanquam per obiecta actu intelligibilia, quæ propriam sui speciem possunt alteri communicare. Quod si interdum anima Christi ita illuminat Angelos vt lumen aliquid illis infundat, id non facit, nisi vt instrumentum Dei, sicut de alijs supernaturalibus effectibus statim dicemus.

Potestas faciendi miracula in Christo qualis.

Secunda assertio D. Tho. est, habuisse animam Christi vt instrumentum Verbi, virtutem ad omnes immutationes miraculosas, quæ ad finem incarnationis ordinari possunt præter eã, qua creaturæ in nihilum redigi possunt. Conclusionem non probat D. Tho. sed vt notam relinquit ex ipso fine incarnationis, supponendo vt aliàs probatũ in 1. 1. hanc potestatem faciendi miracula esse communicabilem creaturæ. Exceptionem vero probat D. Tho. quia annihilatio respondet creationi, vnde sicut potestas creandi repugnat creaturæ, ita & annihilandi.

Matt. 28.

c In solutione ad primum tractat D. Tho. locũ illum Matth. vlti *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Et exponit hæc verba intelligenda esse de omnipotentia simpliciter, quæ communicata dicitur homini Christo per communicationem idiomatum, sicut articulo præcedenti exposuerat Ambrosium Luc. 1. dicentem accepisse hominem in tempore omnipotentiam, quam Filius Dei habet ab æterno, vnde consequenter ait, illã potestatam datam esse à principio, post resurrectionem vero, dici datam esse quoad manifestationem. Quam expositionem indicasse videtur Tertul. lib. contra Praxeam. c. 16. vbi dicit Christum ab initio, seu ab æterno accepisse potestatem omnem in cælo, & in terra: & Gregor. Nyss. orat. 1. de Resurrect. circa finem: *Quæ naturaliter*, inquit, *habebat tanquam Deus, hæc dicitur accipere tanquam homo.* Iuxta quam expositionem, etiam si Christus in humanitate nullam specialem potestatem accepisset per ipsam humanitatem exercendam, posset dicere sibi datam esse omnem potestatem in cælo, & in terra, sicut dicitur Christus, seu hic homo simpliciter omnipotens, etiam si omnipotentia simpliciter humanitati communicata non sit. Propter quod non videtur mihi hæc expositio textui consentanea; loquitur enim Christus de singulari quadam, & suprema potestate sibi vt homini, seu humanitati suę tributa, ita vt per ipsam esset exercenda, ratione cuius mittebat Apostolos ad prædicandum omnibus gentibus: non est ergo ibi sermo de omnipotentia simpliciter; sed de excellenti quadam potestate communicabili creaturæ: & ita intelligunt locum illum expositores communiter Anselm. Theophy. Euthym. & D. Thom. in catena, vbi refert Remigium Rabanum, & Seuerum. Indicat etiam Cyp. lib. 1. contra Iudæos. c. 16. & Athan. orat. quadam contra Arianos, in hoc dictum: *Ex Deo, Deus Verbum*, non longè à principio: & optime Greg. Nyss. lib. de cognitione Dei cap. ex Daniele, habetur t. 1. Bibliot. sanct. & sanctus Vigilius lib. 5. contra Eutych. colum. 7. Existimo tamen ibi non esse præcipue sermonem de potestate faciendi miracula, de qua nũc agimus; hæc enim, & antea data erat, & satis fuerat hominib⁹ nota; sed de potestate dominandi, & imperandi omnibus creaturis, & regendi omnes homines suprema quadã Pontificali, & Regia potestate excellentiæ: de qua infra. q. 12. dicturi sumus, vt egregiè exposuit Vigil. citato loco: ad hãc enim potestatem pertinet actus ille, quẽ Christus statim exercuit dicẽs: *Euntes ergo docete omnes gentes.* Dixit autem Christus post Resurrectionem datam sibi esse hanc potestatem, vel quia tunc cœpit innotescere hominibus, quod iam erat notum Angelis, vt Remigius supra dicit, vel, vt addit Anselm. quia ex tunc videtur Christus, & imperandi, & dominandi statum accepisse, antea enim fuerat in statu passibili: *Paulò ab Angelis minoratus*: vel denique, quia tunc accepit plenũ, & expeditum vsum huius potestatis; nam licet antea haberet illam veluti quo ad proprietatem ratione vnionis, non tamen quo ad plenam possessionem, & vsum, ratione status viatoris.

Tertul. Greg. Nyss. Anselm. Theophy. Euthym. D. Thom. Rabanus. Seuer. Cyprian. Athanas. Greg. Nis. Vigil.

Matth. 10 Luc. 10. Marc. 16.

d In solutione vero ad tertium notandum est, quod D. Thom. dicit, non tantum accepisse Christum potestatem faciendi miracula, vt ea vti posset; sed etiam, vt eam posset alijs communicare, iuxta illud Matth. 10. & Luc. 10. *Ecce ego mitto vos*, & infra: *Curate infirmos*, & infra: *Etiam dæmonia subijciuntur nobis*, & infra: *Ecce dedi vobis potestatem*, &c. & Matth. 16. *Signa autem eos, qui credideriut, hæc sequentur*, &c. Et huc pertinet, quod Christus dedit alijs potestatem conferendi, remittendi peccata, &c. Tota enim hæc excellentia debetur dignitati Christi, & meritis eius, & pertinuit ad eam, quam Theologi vocant, *Potestatem excellentiæ*, qua potuit instituere sacramenta Euangelica, & ordinare perfectos sacerdotes, & creare Apostolos, & prædicatores Euangelicos conuenienti virtute, & potestate instructos ad fidem confirmandam.

ARTICVLVS. III.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum proprij corporis.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi habuit omnipotentiã respectu proprij corporis. Dicit Damasc. in 3. lib. quòd omnia naturalia fuerũt Christo voluntaria: volens enim esurijit, volens sitiuit, volens timuit, volens mortuus est, &c. Sed ex hoc Deus dicitur omnipotens, quia omnia quęcũq; voluit fecit. Ergo videtur, quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum proprij corporis. 84.

l. 3. orth. fid. ca. 20. & 23.

¶ 2. Præterea, In Christo fuit perfectius humana natura, quàm in Adam, in quo secundum originalem iustitiam quam habuit in innocentiæ statu, corpus habebat omnino subiectũ animæ, vt nihil in corpore posset accidere contra animæ voluntatem. Ergo multò magis anima Christi habuit omnipotentiam respectu sui corporis.

¶ 3. Præterea, Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tantò magis, quantò magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in Prima parte habitum est. Sed anima Christi habuit virtutem perfectissimam, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. Etgo anima Christi fuit omnipotens in respectu ad corpus proprium.

Sed contra est, quòd dicitur Heb. 2. quod debuit per omnia fratribus assimilari, & præcipuè in his, quæ pertinent ad conditionem naturæ humanæ. Sed ad conditionem humanæ naturæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

pertinet, quòd valetudo corporis, & A eius nutritio, & augmentum, imperio rationis, seu voluntatis non subdantur: quia naturalia soli Deo, qui est autor naturę, subduntur. Ergo nec in Christo subdebantur. Non igitur anima Christi fuit omnipotens respectu proprij corporis.

Respondeo dicendum, quòd sicut *Art. præc.* dictum est*, anima Christi potest dupliciter considerari. Vno modo secundum propriam naturam, & virtutem. Et hoc modo sicut non poterat immutare exteriora corpora à cursu, & ordine naturæ, ita etiam non poterat immutare proprium corpus à naturali dispositione: quia anima Christi secundum propriam naturam, habet determinatam proportionem ad suum corpus. Alio modo potest considerari B anima Christi, secundum quòd est instrumentum vnitum Verbo Dei in persona. Et sic subdebatur eius potestati totaliter omnis dispositio proprij corporis. Quia tamen virtus actionis non proprię attribuitur instrumento, sed principali agenti, talis omnipotentia magis attribuitur ipsi Verbo Dei, quã animæ Christi.

Ad primum ergo dicendum, quòd *Citatum in argum. Li. 3. c.15. à med. & cap.14.* Verbum Damasc. * est intelligendum quantum ad voluntatem Christi diuinam: quia sicut ipse in præcedenti cap.* dicit, beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni pati, & operari C quæ propria.

Ad secundum dicendum, quòd non pertinebat hoc ad originalẽ iustitiam, quam Adam habuit in statu innocentiæ, quòd anima hominis haberet virtutem transmutandi proprium corpus in quamcunq; formam: sed quod posset ipsum conseruare absque omni nocumento. Et hanc etiam virtutẽ Christus assumere potuisset, si voluisset. Sed cùm sint tres status hominum, scilicet innocentiæ, culpæ, & gloriæ, sicut de statu gloriæ assumpsit compre- hensionem, & de statu innocentiæ immunitatem à peccato, ita & de statu culpæ assumpsit necessitatẽ subiacendi pœnalitatibus huius vitæ: vt infrà * dicetur. *Q. 14. ar. 2.*

Ad tertium dicendum, quòd imaginationi, si fuerit fortis, naturaliter obedit corpus quantum ad aliqua: putà quantum ad casum de trabe in altò posita: quia imaginatio nata est esse principium motus localis: vt dicitur 3. de Anima. * Similiter etiam quantum ad alterationem, quæ est secundum calorem, & frigus, & alia consequentia: eò quòd ex imaginatione consequenter natæ sunt consequi animæ passiones, secundum quas mouetur cor, & sic per commotionem spirituum, totum corpus alteratur. Aliæ verò dispositiones corporales, quę non habent naturalem ordinem ad imaginationem, nõ transmutantur ab imaginatione, quantumcunq; sit fortis: putà figura manus, vel pedis, vel aliquid simile. *3. de anima, text. 48. & seq. text.*

COMMENTARIVS.

DOctrina huius articuli eadem est cum doctrina articuli præcedentis, solùm quod ibi generatim dictum est, hic ad ipsum corpus Christi applicatur. Et hoc sensu docet D. Tho. animam Christi propriæ naturali virtute non habuisse omnipotentiam circa corpus proprium: tamen vt instrumentum Verbi, habuisse in sua potestate omnium dispositionẽ, & proprij corporis immutationem.

C ARTICVLVS. IIII.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu exequutionis suæ voluntatis.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd anima Christi non habuerit omnipotentiã respectu exequutionis propriæ voluntatis. Dicitur enim Marc. 7. quòd ingressus domũ, neminem voluit scire, & non 89.

& non potuit latere. Non ergo potuit A in omnibus exequi propositum suæ voluntatis.

¶ 2. Præterea, Præceptũ est signum *3. p. q. 19. art. 12.* volũtatis: vt in Prima parte dictũ est*, Sed Dominus quædam facienda præcipit, quorum contraria acciderunt: dicitur enim Matt. 9. quòd cœcis illuminatis, comminatus est Iesus dicẽs, Videte ne quis sciat, illi autem exeuntes, diffamauerunt illum per totã terram illam. Non ergo in omnibus potuit exequi propositum suæ voluntatis.

¶ 3. Præterea, Id quod potest aliquis facere, non petit ab alio. Sed Dominus petiuit à Patre, orando illud quod fieri volebat: dicitur enim Lucæ. 6. quod exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Ergo non potuit B exequi in omnibus propositum suæ voluntatis.

Sed contra est, quòd dicit Aug.* in ** In lib. q. ex nouo Test. sam. qui incipit: Deus quidem perfectus est. q. 77. in prin. to. 4.* lib. de Quæstionibus veteris, & noui Testamenti: Impossibile est, vt Saluatoris voluntas non impleatur: nec potest velle, quod scit fieri non debere.

Respondeo dicendum, quòd anima Christi dupliciter aliquid voluit. Vno modo quasi per se implendum. Et sic dicendum est, quòd quicquid voluit, potuit: non enim conueniret sapientiæ eius, vt aliquid vellet p̃ se facere, quod suæ virtuti non subiaceret. Alio modo voluit aliquid, vt implendum virtute diuina: sicut resuscitationem proprij C corporis, & alia huiusmodi miraculosa opera. Quæ quidem non poterat propria virtute, sed secundũ quod erat instrumentum diuinitatis: vt dictum est.* *Ar. 1. huius. q. Lib. & c. citatis in argu. sed contra.*

Ad primũ ergo dicendũ, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamẽti. Quod factum est, hoc voluisse dicendus est Christus. Aduertendum est enim, quòd illud infinibus gestum est Gentilium, quibus adhuc tempus prædicandi non erat: vtrò tamen venientes ad fidem, non suscipere, inuidiæ erat. A suis ergo noluit prædicari, requiri autem se voluit: & ita factum est. Vel potest dici, quod hæc voluntas Christi non fuit de eo, quod per eam fiendum erat, sed de eo, quod erat fiendum per alios: quod non subiacebat humanæ volũtati ipsius. Vnde in Epistola * Agathonis Papæ, quæ est recepta in sexta Synodo, legitur*, Ergo ne ille omnium Conditor, ac Redemptor, in terris latere volens nõ potuit, nisi hoc ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter est dignatus assumere, redigatur? *Quæ habetur in. 6. Syn. gene. Constant. à medio illius in actione. 4. * Recepta est in. 8. actione 6. Syn. gene. & lecta fuit in actione. 4. * Lib. 19. c. 18. post medium.*

Ad secundum dicendum, quòd sicut Gregor.* dicit. 19. Mor. per hoc, quòd Dominus præcepit taceri virtutes suas, seruis suis se sequentibus, exemplũ dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultare desiderent: & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. Sic ergo præceptũ illud designabat volũtatem ipsius, qui humanã gloriam refugiebat: secundum illud Ioannis. 8. Ego gloriam meam non quæro. Volebat tamen absolutè præsertim secundum diuinam voluntatem, vt publicaretur miraculum factum, propter aliorum vtilitatem.

Ad tertium dicendum, quòd Christus orabat, & pro his, quæ virtute diuina fienda erant, & pro his etiam, quæ humana voluntate erat facturus, quia virtus, & operatio animæ Christi dependebant à Deo, qui operatur in nobis velle, & perficere: vt dicitur Philip. C secundo.

COMMENTARIVS.

DOctrina huius articuli difficilis est: pendet tamẽ ex ijs, quæ. 18. q. de voluntate Christi, ac eius actibus dicenda sunt.

DISPVTATIO. XXXI.

In octo sectiones distributa.

De gratia, seu potestate animæ Christi data ad miracula, vel supernaturalia opera facienda.

IN hac disputatione nihil de facultatibus naturalibus animæ Christi dicendum est; est enim res, & per se clara, & satis in superioribus tractata, agendum ergo est solùm de super-

Universidad de Deusto
Biblioteca

supernaturali potestate ad supernaturales actiones: & quia de actibus vitalibus supernaturalibus, & de illuminationibus, quæ per illos fieri potest, in superioribus etiam satis dictū est, nihil de eis hoc loco dicemus; sed solū de alijs miraculosis actionibus, & de virtute ad illas efficiendas; ad quam pertinent illæ duæ gratiæ gratis datæ: quarum disputationem supra huc remisimus, scilicet, *Gratia sanitatum, & operatio virtutū.* Quoniam verò actiones supernaturales, & miraculosæ quamplures sunt; quarum præcipua esse videtur animarū iustificatio, seu gratiæ productio, non oportebit de singulis earum dicere, sed incommuni res disputanda est, & si quid in particulari dicere oportebit, id frequentius explicabimus in gratiæ productione, nisi alicubi alia occurrerit specialis difficultas.

SECTIO. I.

Vtrùm omnipotentia Dei tota sit humanitati assumptæ communicata.

HOc loco referri posset error Hæreticorum huius temporis, qui dicunt per vnionē hypostaticam factum esse, vt attributa diuinæ naturæ, vere, ac secundum se, humanæ fuerint communicata; ita vt non solum per communicationem idiomatū, Christus sit omnipotēs, sed etiam ipsa humanitas, & cum reduplicatione Christus in quantum homo. Sed hic error reipsa coincidit cum errore Euthychetis, & simul cum illo satis explosus est, & iterum impugnabitur inferius, cùm generatim de communicatione idiomatum agemus.

Dico ergo primò: omnipotentiam Dei simpliciter, & secūdum totam perfectionem suam, nec fuisse communicatā, nec potuisse communicari Christi humanitati, atq; adeo Christū vt hominem non fuisse omnipotentē. Ita præter D. Tho. hic docent Theologi cum Magistro in. 3. d. 14. Bonau. art. 3. Richar. art. 1. Durand. q. 5. Palud. q. 3. Gab. q. 1. art. 3. dub. 1. Alens. 3. p. q. 14. Et est res omnino certa, euidēter enim sequitur ex certis principijs fidei; definiunt enim Concilia (vt supra vidimus) naturas post vnionem mansisse inconfusas, suasq; proprietates, facultates, & operationes duplices retinuisse: vt constat ex Conc. Chalcedon. act. 5. 6. Synodo, act. 4. 11. & 17. & Concil. Lateran. sub Martino, consultat. vlt. can. 9. 10. 11. & 12. & ex Leone Pap. epist. 20. & alijs, quæ supra allegata sunt. Ex quo cōstat aliam esse potentiam humanitatis à potentia diuinitatis, nam potentia actiua est proprietas naturæ, sicut ergo manſit duplex natura, ita duplex potentia, ergo potentia humanitatis non est ipsamet potentia diuinitatis: & consequēter nec potest esse omnipotentia simpliciter, quia hæc tantum est vna, & multiplicari non potest. Quod secundò ita explicatur, nam potentia humanitatis est distincta ab ipsa diuinitate, ergo est potētia creata, ergo finita, ergo non est omnipotentia. Vnde arguitur tertiò, quia vel intelligitur omnipotentia communicata humanitati formaliter, & per seipsam, vel per donum creatum. Primum intelligi non potest, nisi vel per confusionem naturarum, vel quia ipsamet omnipotentia increata vnita est humanitati, tāquam forma illam informans, & constituens omnipotentem, quod repugnat, & ipsi diuinæ naturæ, vt supra ostensum est, & vnioni, quia talis esset vnio in natura, quādoquidem omnipotentia, quæ est ipsamet natura Dei, informaret humanam naturam, & communicaret illi suum esse. Si verò dicatur secundum, constat tale donum creatum quodcunque illud sit, non posse esse omnipotentiam simpliciter, nam & perfectione, & entitate esset inferius omnipotentia Dei, ergo & in virtute, & efficacitate, quæ in perfectione fundatur. Quartò tandem hoc demonstratur, quia ad omnipotentiam duo necessaria sunt. Primum, vt in obiecto omnia factibilia comprehendat. Secundò, vt in modo agendi sit virtus principalis eminenter continēs omnia, & indepēdens à concursu superioris agentis: neutrum autem horum communicatum est, aut cōmunicari potuit Christi humanitati, quia nec potest esse principium producendi omnia, saltem seipsam: neque etiam potest esse causa creationis, saltem principalis, quia ad hoc requiritur virtus infinita. Vnde nec producere potest res perfectiores se, per modum principalis agētis. Denique neque in actione sua est independens, indiget enim diuino concursu. Quæ ratio probat circa nullum effectum habere potuisse Christi humanitatem omnipotentiam simpliciter.

D. Thom. Magist. Bonauen. Richar. Durand. Palud. Gabr. Alens. Coc. Chal. 6. Synod. Conc Lat. Leo Pap.

Obiectio.

Neque contra hanc veritatem aliquid obijci potest, quod difficultatem habeat. Solum videntur Patres interdū ita loqui, scilicet, omnipotentiam Dei esse communicatam Christo homini, vel eius humanitati, vt constat ex Damasc. lib. 3. c. 18. & ex Nicet. lib. 3. thesau. c. 38. Respondetur hæc, & similia testimonia altero ex duobus modis debere exponi, prout interim, & contextus literæ postulauerit. Primus est, quem attingit D. Tho. hic art. 1. ad. 1. per hanc vnionem ita esse coniunctam humanitatem Verbo Dei, vt ratione illius possit hic homo dici omnipotens per communicationem idiomatum. Secundus est per hāc vnionem cōmunicatam esse Christi humanitati specialē vim operandi supra naturam, opera quæ Dei sunt propria, saltem vt diuinitatis organo, & instrumento, de qua re videri potest Leo Pap. epist. 81. aliàs 83. ad Episcopos Palestinos. Aug. lib. contra Felicianum Arianum. c. 11. & Cyril. Alex. lib. 10. thesau. c. 9. & lib. 11. c. 15. & lib. 4. in Ioan. c. 24. & lib. de Incarnat. vnigen. c. 1. & 2. Theodor. dialog. 2.

Damasc. Nicet Responsio Leo Pap. Aug. Cyril. Theod.

Dico secundò: humanitas Christi ex vi solius vnionis ad Verbum formaliter, ac præcisè sumpta, non est facta potentior ad operandum, quàm ex natura sua esset. Conclusio hæc intelligitur. Primum de potestate ad reales, & physicos effectus efficiendos, non enim agimus de effectibus moralibus meriti, & satisfactionis: nam ad hos multum confert ipsa vnio per se, ac præcisè considerata, vt supra disputat. 4. latè dictum est. Deinde intelligitur, vt in ipsa cōclusione dicitur, de vnione precisè, nam licet ipsa vnio sit ratio, ob quam humanitati supernaturalis virtus, seu potestas donatur, non est tamen ipsa, qua humanitas potentior efficitur: vt recte Duran. docet supra distinct. d. 14. q. 5. & colligitur satis aperte ex D. Tho. tota hac. q. præsertim art. 1. & 3. Et probari sufficienter potest ex dictis supra disputat. 18. sect. 4. vbi ostēdimus in actibus gratiæ vnionē non esse principium formale, quod humanitatē reddat pōtentem ad ipsos efficiendos: est autē eadem ratio de quocunque supernaturali effectu, quia in omni actione principium agendi est natura; subsistentia verò tantum est quasi cōditio requisita; humanitas autem vnita retinuit eādem omnino naturam, & eandem formam, ergo de se retinuit etiam eandem virtutem, & potētiam agendi. Et confirmatur: quia Verbum vnitum vt sic, nō habet ratione vnionis specialem influxū physicum in actiones humanitatis, quia huiusmodi influxus ad extra, communis est tribus personis.

Duran. D. Thom.

Obiectio.

Sed contra nam perfectior existentia cōducit ad perfectiorē operationem, sed humanitas Christi ratione vnionis habet perfectiorem existentiam; ergo per vnionē formaliter potentior facta est. Propter hoc argumentū Richar. d. 14. art. 1. q. 2. contra hanc conclusionem opinari videtur.

Richard.

Responsio.

Sed procedit ex falso fundamento: humanitas enim ex vi vnionis non habet perfectiorem existentiam, sed subsistentiam, quæ non confert per seipsam, ac formaliter ad perfectiorem effectum physicum, vt dictum est. Deinde si essentia creata esset distincta entitas ab existentia, vt Richard. videtur supponere, sic negandum esset existentiam per se conferre ad actionem, vt principium formale operandi, sed solum esse conditionē requisitam: & ideo quanuis iuxta illam sententiam humanitas Christi existeret existentia increata, non propterea dicendū esset per ipsam vnionem formaliter factam esse potentiorem ad agendum.

SECTIO. II.

An ratione vnionis data sit animæ Christi supernaturalis gratia, seu virtus ad facienda supernaturalia opera, seu miracula.

IN hac re ferè nulla est cōtrouersia inter Theologos, & ideo breuiter.

Dico primò: Christum Dominum per humanitatem suā vera miracula fuisse operatum, vnde necessariò fit, illi humanitati communicatam esse virtutem supernaturalem ad miracula faciēda. Conclusio est de fide, vt ex vniuersa Euangelica historia constat, & specialiter Matth. 9. inquit Christus: *Vt autem sciatis, quia Filius hominis habet in terra potestatem remittendi peccata, dicit paralytico, surge, &c.* vbi ex vno effectu supernaturali potestatem ad alium efficiendum confirmat: nō quia effectus ille maior esset, sed quia euidentior, & ideo, vt Euangelista concludit: *Homines glorificabant Deum, qui dedit potestatē talem hominibus.* Plura testimonia afferemus in sequentibus. Ratio verò prima, & præcipua est diuina voluntas, à qua omnis hæc gratia dimanat. Congruentia verò est: prima, dignitas ipsius personæ: secunda, officium doctoris; nam, cùm Christus doceret nouam, & supernaturalem legem, oportuit, vt doctrinam suam diuinis signis cōfirmaret, & præsertim cum se Deum, & Filium Dei esse diceret, debuit hoc operibus ostendere. Vnde Ioan. 5. inquit Christus: *Opera quæ dedit mihi Pater, vt faciam, ipsa sunt, quæ testimonium perhibent de me:* & cap. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite:* & cap. 15. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent:* & ideo vnum ex signis, quod dederat Deus ad cognoscēdum Messiam, fuit, quòd mira opera esset facturus, vt constat Isai. 35. & Matth. 11. *Ite, & renunciate Ioanni, quæ audistis, & vidistis, cæci vident, claudi ambulant, &c.* Sed quæret aliquis an hæc conclusio non solùm certa sit, sed etiam euidens, suppositis iis, quæ de Christo narrantur. Et est ratio dubij, quia ipsi Iudæi, qui ipsius Christi opera videbant, calumniabantur non fuisse vera miracula, sed apparentia signa virtute dæmonum facta. Nec defuerunt alij qui dicerēt illa opera fieri potuisse, vel ex virtute, & efficacitate optimi temperamenti corporis Christi Domini, vel virtutis imaginatiuæ animæ eius, vt Richard. hic refert. d. 14. art. 1. q. 3. & latius Castro contra hæres. verbo miracula, & Michael Medina lib. 1. de recta in Deum fide c. 7. vbi latissimè hunc errorem impugnat, quod superfluum duco, quia per se est incredibilis, & prorsus absurdus. Respondetur ergo sermonem esse posse, aut de ijs, qui opera Christi intuebantur hominibus, aut Angelis, aut de ijs, qui solùm audiuerunt ea esse facta: Angeli ergo euidentissimè cognouerunt illa esse vera miracula diuina virtute facta, & de bonis quidem Angelis res est clara; de dæmonibus autem declaratur; quia euidentiet experiebantur vim, & efficaciam humanitatis Christi in ipsos. Deinde intuebantur animam v. g. Lazari verè fuisse à corpore seperatam, atque iterum eidem corpori coniunctam per veram informationem, similiter visum fuisse restitutum ei, qui illo caruerat: cùm enim hi effectus, licet supernaturali modo fierent; in se tamen, seu in termino sint naturales, euidenter videntur ab Angelis, prout in se sunt, cognitione naturali. Est autem eisdem Angelis euidens huiusmodi effectus illo modo non posse fieri naturali virtute, & ideo etiam mali Angeli tergiuersari non poterant. Homines verò non potuerunt habere tam claram euidentiam, quia nō possunt tam intimè effectus in se ipsis intueri, sed solùm quantū per externa signa apparent. Nihilominus habere potuerunt tantam euidētiam saltem moralē, vt sine magna temeritate, & insigni malitia repugnare nō possint, vt ipse Dominus Ioā. 15. & 14. testatus est: Et breuiter declaratur, nam de ratione miraculi duo sunt. Primū, vt sit insolitum opus, & extraordinarium, vel in effectu, vel in modo. Secūdum, vt opus sit tale, quod per naturales causas fieri non possit, huiusmodi autem fuisse opera, quæ Christus faciebat, per se notum est, tum ex ipsis effectibus, quales sunt suscitatio mortuorum, restitutio visus, &c. tum ex modo, quia subito sine vlla resistentia solo imperio hæc faciebat, & morbos etiam incurabiles ad quamcunque distantiam, sine impedimento interiecti corporis, & non ad modum agentium naturalium, sed imperio suo sanabat.

Matth. 9.

Ioan. 5. 10 & 15.

Richard. Castr. Mich. Medin. Responsio.

Ioan. 15. & 14.

Quod autē illa opera re vera talia essent, qualia apparebant, euidēs etiam esse potuit, humana quadam, & naturali euidentia. Primò ex multitudine talium operum, quorum effectus erant diuturni, & perseuerantes, & in nullo eorum inuenta est fallacia, vel deceptio, cuius euidens signum est, quod cùm sæpius, & multo tempore, & inter hostes suos, qui maximo odio illum prosequē-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequebantur, hæc fuerit Christus operatus, nunquam tamen illi obiecerunt deceptionem, aut fallitatem in huiusmodi operibus, neque enim vnquam ausi sunt negare, vel Lazarū veré fuisse suscitatum, vel cœco à natiuitate visum veré restitutum: quanquam interdum ignoranter, & impudenter calumniarentur hæc fieri ex pacto cum dæmonibus, quasi verò ipsi dæmones talium operum autores esse possent. Secundo id constare poterat fere euidenti experientia. Quis enim dubitare posit, eum, qui 38. annis in lecto iacebat, verè fuisse infirmum? aut eum, qui subitò visus est lectum suum portare, veré fuisse sanatum? Similiter erat euidens hominem cœcum à natiuitate veré caruisse visu: & similiter manifestè constare poterat ipsum postea veré vidisse. Tertiò, hanc veritatem maximè cōprobabat ipsius Christi vita innocentissima, & rerum temporalium contemptus. Quartò, id conijci poterat ex fine, & effectu talium operum, ideo enim illa faciebat, vt homines ad veri Dei cognitionem, & amorem, & ad virtutem, & honestatem prosequendam traheret: quo argumento vsus est ipse Matth. 12. vt ostenderet se non operari ex pacto dæmonum, quia: *Omne regnum*, inquit, *in se diuisum desolabitur, &c.* His ergo modis potuit esse euidens iis, qui Christi opera viderunt, & experti sunt, illum ex supernaturali, & diuina virtute fuisse operatum. At verò ijs, qui ea non viderunt, sed audierunt, non potest hoc esse tam euidens (vt per se constat) tamen est tam certum, quantum esse potest res aliqua, quæ non solùm fide diuina comitat, sed etiam fide humana, tantæ certitudinis, vt ab homine cordato in dubium reuocari non possint. In qua non immeritò dici potest in esse quoddam genus humanæ euidentiæ, vt v. g. quod à Tito, & Vespasiano Ierosolyma vastata fuerint, & similia: tam certum enim, & euidens humano modo est, & Christum hominem fuisse in mundo, & ea, quæ de illo narrantur, operatum esse, omnibus ergo constat illum habuisse hoc miraculorum donum. De quare plura dicentur in materia de Fide.

1 Dico secundò: hæc virtus miraculorum fuit in Christo homine permanenter per modum habitus, in quo alios Prophetas seu homines sanctos superauit: alij enim non habent hanc potestatem quasi habitualem, vt illa, cùm voluerint, vti possint; sed solùm per modum cuiusdam actionis transeuntis interdum illam recipiunt, vt Gregor. tractat lib. 2. dialog. cap. 33. & latiùs D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. at verò Christus dicitur habere hanc potestatem permanentem, & per modum habitus, quia sicut habitibus vtimur, cū volumus: ita ipse arbitrio suo, & ad nutum suæ voluntatis poterat miracula facere iuxta illud Matth. 8. *Domine si vis, potes me mundare*: nam licet illud fuerit à leproso dictum, quod autem ex vera fide fuerit profectum, ipse Dominus ostendit dicens: *Volo, mundare*. Vnde Ioan. 11. cum ad suscitandum Lazarum Christus orationem præmisisset, propter eos, qui aderant, dixit, se id fecisse, non quod ipse indigeret. Ratio verò est, quia hæc virtus data est humanitati quasi proprietas consequens vnionem, sed ipsa vnio est permanens, & perpetua, ergo. Secundo, quia voluntas Christi humanis etiam si humana sit, est tamen voluntas

A diuinæ personæ, ergo oportuit, vt semper esset efficax, quantum absolutè vellet: atque adeò, vt haberet potestatem operandi miracula suæ voluntati subiectam. Tertiò probari potest, quia supra ostendimus alias gratias gratis datas, animæ Christi permaneter, & per modum habitus fuisse concessas.

Obiectio. Sed contra nam D. Tho. citato loco. 11. indicat fieri non posse, vt gratia miraculorum communicetur creaturæ per modum habitus. *Respondetur.* D. Thom. solum significare non posse hanc gratiam esse qualitatem aliquam permanentem, & habitum intrinsecè inhærentem, qui sit principium omnium harum operationum, quod verum est, vt ego existimo, & infra latiùs dicam. Neq. in hoc sensu assero hanc gratiam esse permanentem, & per modum habitus in Christi humanitate, sed solùm quia semper, ac perpetuò habuit paratum Dei concursum, vel motionem necessariam ad miracula efficienda, quotiescunq; vellet: sicut nunc veré dicitur sacerdos habere potestatem consecrandi permanentem, & per modum habitus, quanuis necesse non sit eam facultatem esse habitum aliquem inhærentem, qui sit proprium principium illius actionis. Et B hanc conclusionem bene docuit Vega lib. 7. in Trident. c. 14. dub. 1.

Dub. 1. Sed quæres primò: quando fuerit hæc virtus data humanitati Christi? *Respondetur* breuiter: ipsam facultatem quasi in actu primo datam esse ab instanti Incarnationis, quia (vt dixi) est quasi proprietas consequens vnionem, & nullum fuit impedimentum, quominus à principio dari posset: & ita docuit Anselm. lib. 1. Cur Deus homo. c. 13. in fine: at verò quo ad vsum non constat, quando hæc potestate vti inceperit, quanquam enim Ioan. 2. dicatur miraculum illud conuertendi aquam in vinum fuisse initium signorum Iesu, tamen non inde certò constat illud fuisse omnino primum opus miraculosum, quod Christus in hac vita operatus est, sed solùm fuisse primum publicum miraculum, quo cœpit gloriam suam manifestare, & doctrinam suam confirmare, vt rectè D. Thom. infra quæst. 43. art. 3. An verò ante illud tempus aliqua miracula priuatim fecerit, non constat, quidquid enim de hac re scriptum est de infantia Saluatoris, apocryphum est, vt Gelasius Pap. docet in cap. sancta C Romana 15. dist. & Chrys. hom. 16. in Ioan. Et Euthym. ac Theophyl. super Ioannem, absolutè reijciunt, vt falsam sententiam asserentem Christum in infantia mirabilia opera patrasse: quanquam Chrys. omnia mirabilia signa, quæ facta sunt in Christi natiuitate, vt de stella, quæ Magis apparuit, & similia huic potestati, & virtuti attribuat. Sed fortasse hoc intelligit de Christo, vt Deo, potius, quàm vt homine. Contra hoc verò referri posset hoc loco eorum sententia, qui asserunt Christi animæ fuisse communicatam vim effectricem gratiæ ante creationem suam, & vnionem ad Verbum, quæ vis pertinet ad hãc potentiam operatricem supernaturalium operum, vt supra dictum est: hæc verò sententia infra commodiori loco impugnabitur, est enim (vt opinor) improbabilis.

Dub. 2. Quæres secundò: quandiu duraverit hæc gratia, seu potestas in Christi humanitate? *Respondetur*

Matth. 12. *Greg. Mag. D. Tho.* *Matth. 8.* *Ioan. 11.* *Vega.* *Dub. 1.* *Respon.* *Ansel.* *Ioan. 2.* *D. Tho.* *Gel. Pap.* *Chryssost.* *Euthym.* *Theophyl.* *Dub. 2.* *Respon.*

detur ex quo illam accepit, nunquam esse illa A priuatam: tum, quia dona Dei sunt sine pœnitentia: tum etiam, quia (vt dictum est) illa est proprietas consequens vnionem, quæ semper perseuerat: tum etiam, quia pertinet ad perfectionem illius humanitatis, & non includit imperfectionem statui beatitudinis repugnantem.

Obiectio. *Respondetur.* Dices: postquam Christus ad cœlum ascendit, non potest habere vsum huius potestatis. Respondetur falsum hoc esse. Primo, quia si aliquod lumen supernaturale, vel simile donum pertinens ad accidentariam beatitudinem communicatur beatis, credibile est per Christi humanitatem fieri. Imo probabile est omne lumen gloriæ, quod factum est, & fit in animabus beatis *D. Tho.* per Christi humanitatem fieri, vt D. Thom. sentit infra quæst. 52. art. 1. vbi de animabus sanctorum Patrum in limbo existentibus loquitur; est autem eadem ratio de omnibus alijs, quæ postea beatæ sunt, & est hoc valde consentaneum dignitati Christi. Secundò, verisimile etiam est, ipsam mortuorum resurrectionem, præsertim beatorum efficiendam esse per Christi humanitatem tanquam per instrumentum, nam totum hoc debetur ejus dignitati, & meritis. 11 ad hoc *Ioan. 5.* non incommodè applicari potest illud Ioan. 5. *Sicut Pater suscitat mortuos, & viuificat, sic & Filius, quos vult, viuificat*: quanuis enim hoc præcipue intelligatur de Christo vt Deo, qui equalem cum Patre habet potestatem: tamen satis accommodatè exponi potest de potestate communicata Filio etiam vt homini, vt per carnem suam suscitare posset mortuos: sicut statim dicitur, *Patrem omne iudicium dedisse Filio*, quod rectè de Christo homine intelligitur, vt infra suo loco dicetur, *August. D. Tho.* & ita hoc quod intendimus, docuit August. tract. 19. & 26. & sequentibus: & D. Thom. infra quæst. 56. Tertiò, omnes gratiæ, vel supernaturalia dona, quæ in Ecclesia conferuntur, per Christi humanitatem conferri, satis pié, & probabiliter credi potest, nam ille est, qui principaliter baptizat, qui consecrat, qui sanctificat, hi autem effectus ad vsum huius potestatis pertinent. Nam licet istæ actiones iam non dicantur propriè miraculosæ: quia non sunt insolitæ, & fiunt secundum ordinariam legem gratiæ, simpliciter tamen supernaturales sunt, & ad potestatem supernaturalem efficientem pertinent. Denique sicut Christus nunc retinet, & perfectissimè exercet dignitatem capitis: ita & perfecto modo influit gratiam per vsum huius potestatis.

Tertiò quæri posset, quod sit adæquatum obiectum huius potestatis, quod est quærere, ad quos effectus se extendat. Sed hoc explicabitur commodius post sectionem 5. quia pendet ex modo, quo hæc potestas operatur.

SECTIO. III.

An hæc potestas sit veré, & physicè effectiua gratiæ, & supernaturalium operum.

SVppono per potentiam physicè actiuam, nos intelligere illam, quæ per realem, & veram

actionem operatur, & á qua effectus reipsa pendet in suo esse. Multi ergo autores negant humanitatem Christi potuisse hoc modo eleuari, vt esset principium efficiens opera supernaturalia, & præsertim gratiam, de qua frequentius autores loquuntur: quanquam eorum fundamentum generale sit. Ita tenet Alex. Alens. 3. p. q. 13. mem. 3. art. 3. Altisiod. 3. p. summ. tract. 1. cap. 4. quæst. 2. Bonau. & Richar. in 3. d. 13. art. 1. q. 3. & ibi Gab. dub. 3. Durand. d. 14. q. 5. & in 4. d. 1. q. 4. & ibi Scot. q. 1. circa finem, agens de instrumento creationis, & q. 4. & 5. agens de vi effectiue sacramentorum: & ibidem Bonau. & Ric. & multi Nominales, de eadem re disputantes. Fundamentum horū est, quia humanitas Christi, vt veré, ac physicè efficiat, oportet vt in se suscipiat aliquam virtutem agendi: hæc verò nulla esse potest, quia nec potest esse qualitas aliqua, neque motus, neque aliquid huiusmodi, ergo. Maior constat, quia actus secundus essentialiter supponit primum, non ergo potest aliquid agere sine virtute agendi. Secundo: nam eadem res in se immutata manens nō potest aliquid efficere, ad quod efficiendum de se virtutem nō habeat; sed humanitas de se non habet virtutem ad hæc opera, ergo oportet, vt illam recipiat per aliquam sui mutationem, & alicuius rei receptionem, intelligi enim non potest fieri potentiorem manentem, sicut antea. Tertiò, quia intelligi non potest, vt diuæ res, quæ ex natura sua non habent connexionem, nec dependentiam causæ, & effectus, incipiant illam habere eodem modo, vt raq; permanente absque additione vlla, quæ conferat virtutem agendi, & sit principium, & ratio huius dependentiæ. Vnde infert hæc sententia hanc potestatem efficiendi miracula, solùm in hoc esse positam, quod infallibiliter ad tactum, aut verbum, seu voluntatem humanitatis Christi statim adest diuina virtus ad opus conficiendum, quod Christus vt homo fieri vult, & quia hoc pactum est firmum, & infallibile, ac perpetuum, ideo morali quadam ratione dicitur Christus ad perpetranda miracula habere permanentem potestatem. Nec à sensu sanctorū Patrum hæc expositio videtur aliena: Damasc. enim lib. *Quomodo ad imaginem Dei facti sumus*, circa finem, cùm dixisset vim diuinam per tactum corporis sanasse infirmos, & diuinam voluntatem per humanam effecisse miracula, explanans hunc effectionis modum dicit singulas naturas diuinam, & humanā effecisse sibi propria cum consortio alterius, duabus tamen actionibus interuenientibus. Sicut quando serra ignita scinditur vrit: altera est actio secandi, altera vrendi à diuersis principijs procedentes. *Sic*, inquit, *quando diuinitas tactu canis sanabat infirmum, alia erat propria actio diuinitatis, altera humanitatis; & finis humanæ actionis in manus extensione, & tactu positus erat; diuinæ autem naturæ in excitatione puellæ, &c.* Nec dissimilia sunt verba Athanas. serm. 4. contra Arianos; *Humano*, inquit, *more manum extendit, diuinitas autem morbum compescuit*. Et Sophronius in epistola synodica, quæ habetur in sexta Synodo, act. 11. *Vnus*, inquit, *duarum naturarum secundum aliam diuina signa operabatur, secundum alium humilia recipiebat*. Et ferè eodem modo Leo Pap. epist. 10. cap. 4. *Agit*, inquit, *vtraque forma cum alterius*

Alens. Altisiod. Bonauen. Richar. Gabr. Durand. Scot. *Damasc.* *Athanas.* *Sophron.* *Leo Pap.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

August. *rius communione, quod proprium est; Verbo scilicet operante, quod Verbi est; & carne exequente, quod carnis est: vnum horum euasisset miraculis, aliud succumbit iniurijs.* Denique August. 22. de Ciuit. cap 9. quanquam dubius in hac re sit: satis tamen indicat hunc modum efficiendi sufficere ad intelligenda ea, quæ de miraculis Christi Scriptura docet. Quod tandem ita confirmo, nam in multis operibus necesse est fateri non interuenisse actionem physicam, ergo pari ratione in nullo opere miraculoso oportet illam concedere, quia omnia eodem modo Christo tribuuntur, & ita eodem sensu vera esse debent. Antecedens probatur, nam quando eijciebat dæmones nihil physice in illis effecit, neq; in animam Lazari, quando illam à sinu Abrahæ ad sepulchrum reuocauit: & similiter cũ solidauit aquas

Dionys. ambulans in eis, vt Dionys. loquitur. 1. cap. de diuin.nominib. nihil physicum in illis impressit, sed vel sustinuit corpus ne illas diuideret, vel certe illas diffluere non permisit, & sic de alijs, ergo.

Nihilominus dicendum est Christum hominem per actiones suæ humanitatis, non solùm morali modo, sed etiam reali, & physico operatum esse opera miraculosa, & iustificasse animas conferendo gratiam, & similia. Hæc est aperta

D. Thom. sententia D.Thom. hic artic. 1. & 2. ita enim concedit Christi animam potuisse efficere miracula, sicut negat potuisse assumi ad creandum, vel annihilandum. Constat autem, si sermo esset solùm de concursu morali, vel de conditione, sine qua non, sed ad cuius præsentiam operatur Deus ex pacto certo, & infallibili potuisse animam Christi concurrere ad annihilationem, & creationem, loquitur ergo D Thom. de vera, & physica effectione. Idem sentit infra. q.48.art.6. q.51.art.1.& 2.q.56.artic.5.q.61.art.1.& 2.q. 111.art.1.ad.2. Palud.in.4.d.1.q.1.nu.3 2.q.1.& sequentibus. Soto.q.3.art.5. Capreol.q.1.art.3.ad

Palud. *Sot.* *Capreol.* argumenta contra quartam conclusionem, & dist. 13. q.1. ad argument. contra primam conclusionem: & in.3.d.15.q.vnic.art. 3.ad argumenta contra primam conclusionem. Ferrar. 3. contra Gent cap.56. Vega lib.7 in Trident.c.11. Dried tract.1.de captiuit.& redemp gene.hum. cap.1.p.3. artic.6. Probatur: quia Scriptura sacra simpliciter ita loquitur dicens Christum hominem habuisse potestatem, & virtutem ad miracula facienda, & simpliciter loquendo sanasse infirmos, &c. vt patet ex testimonijs sect. præced. citatis. Et præterea Luc.6. *Virtus de illo exibat, &*

Ferrar. *Vega.* *Dried.* *Luc.6. & 8.* *sanabat omnes:* & cap.8. *Ego sensi virtutem de me exijsse:* vbi ipsum miraculosum opus *virtus* vocatur, & manasse dicitur à Christo homine Ioan. 1. *Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.* Sed hæ

Ioan.1. locutiones possunt proprie intelligi de physica effectione, hoc enim non repugnare infra ostendemus, & est sensus magis consentaneus proprietati ipsorum verborum, & alias pertinet ad perfectionem, & dignitatem humanitatis maximè accommodatam personali vnioni. Deinde quadrat optimè cum modo, quo Christus efficiebat hæc miracula per actiones humanitatis tangendo, imperando, Matth.8. *Imperauit ventis:* &

Matth.8. *Ioan.11.* *Isai.52.* *& 53.* infra: *Volo mundare:* & infra: *Tetigit eos &c.* Ioã.11. *Lazare, veni foras,* & Isai.51.42.53. & sæpe alibi Christus dicitur *brachium Dominj,* quia per eũ mira

A opera efficit, vt Sancti exponunt. Denique locutiones Sanctorum, quæ ex Scriptura sacra sumptæ sunt, multum huic sensui fauent. Concilium *Cone.Eph.* Ephes. can. 11. dicit carnẽ Christi propter vnionem ad Verbum fuisse *Viuificatricem,* & in.6. Synodo, act.11. dicit Sophronius in citata epist. à *Sophron.* Synodo recepta, Verbum per carnem suam effecisse opera, quæ erãt diuinitatis indicia. Diony. *Dionys.* epist.4.ad Caium, præter actiones humanas, & diuinas ponit in Christo alias quasi mistas, quas *Damasc.* vocat *Theandricas,* de quibus agens Damas. lib.3. c.19. duobus modis dicit aliquam operationem Christi vocari *Theandricam.* Primò, quia non solùm erat actio hominis, sed etiam Dei, & hoc modo omnis operatio Christi potest dici Dei virilis. Secundò, quia Verbum per humanitatem tanquam per instrumentum diuinas actiones efficiebat, & hoc peculiari modo actiones miraculosæ humanitatis Christi dicuntur *Theandricæ.* Præterea Cyril.in exagesi ad Valerian. Episcopum, quę *Cyril.*

B habetur in Concil. Ephes.t.6. c.17. dicit carnem Christi, quia viuificantis Verbi propria effecta est, actionem eius participasse, & epist. ad Monachos Aegypti, quæ habetur.t.1.c.2. dicit venisse Christum hominem cæsti virtute instructũ, & perfectiori modo, quã Moysem, miracula fuisse operatũ, & lib.1.in Ioan.c.5. & lib.4.c.14. aduertit Christũ interdum tactu carnis effecisse miracula, vt ostenderet ipsam carnẽ fuisse cooperatricẽ. Plura alia habet lib.1. de fide ad Regin. & dialog.6.de Trinit. *Greg. Naz* carmine de mi-

Greg. Naz. raculis Christi, sæpe ad eundem modũ loquitur, & præsertim in miraculis ex Marco sic inquit: *Viribus ejectur Christi cum dæmone febris.* Arhanas.

Athan. serm.4 contra Arian. ante medium, sæpe dicit Christum per humanitatem effecisse miracula. Optimè Chrys.hom.16 in Matth. ponderans verba illa: *Domine si vis, potes me mundare:* aduertit non dixisse si orauerit, sed, *si vis, omnia,* inquit, *eius arbitrio, & potestati committens,* quod Christus ipse, &

Chrys. assensione, & operatione confirmauit dicens, *Volo mundare,* & voluntatem statim sanitatis donum cõsecutum est. Idem indicat hom.31.in Ioan. & hom.1. in Acta Greg. Nyss. orat. in Greg. Thaumaturg. Euthymi. Luc.7. suo. cap. 19. sic inquit,

Greg. Nyss. *Euthym.* C *Quemadmodum ferrum, quod in igne aliquo tempore permansit, habet ignis operationes, ita quoq; Sanctæ ipsius carnis diuinitati vnitæ, quæ diuinitatis sunt, operabatur. Ideo manus quidem mortuum, at de fertum corpus contigit, vox autem recedentem animam reuocauit.* Amb. *Ambr.* serm.90.& 91. Euseb.4.lib. de demonst. Euãgel. *Euseb.* c.13. hoc sensu vocat humanitatem *Organũ diuinitatis:* & eodem modo loquitur Theodoret. in *Theodor.* dialog.Immutabilis. Aug.tract.24.in Ioan. dicit *Aug.* potestatem multiplicandi panes fuisse *in manibus Christi.* Lib.autem.22.de Ciuit.cap.9. quanuis subdubio relinquat, an hic modus faciendi miracula communicatus sit sanctis: tamen aperte supponit illum esse possibilem, & psal.76. circa illud: *Mirabilia opera tua,* in hoc magis inclinat, quod sancti etiã hoc modo miracula efficiant, & super psal. 130. dicit hoc in maiorẽ gloriam Christi cedere, à quo sancti hanc virtutẽ accipiunt, vnde excellentiori modo ipse illam habet. Vnde & Greg.2. *Gregor.* dialog.c.30. duob⁹ modis dicit sanctos miracula facere, scilicet *impetratione,* quod pertinet ad genus causæ moralis, & *potestate,* quod ad genus causæ physi-

physicæ spectat, vt D.Thom. exposuit quæst. A 6.de potentia artic. 4. & bene attigit Canisi. lib. 5.de Deipara.cap.18.

Solum superest, vt probemus hunc sensum Scripturæ & sanctorum, posse esse verum, atque adeo non repugnare hanc physicam efficientiam communicari humanitati. Sed hoc potissimum ostendendum est soluendo difficultates, quæ in hac sententia occurrere possunt, & explicando modum quo hæc effectio intelligenda est: quod Sectione quinta, & sequentibus copiosè præstabimus. Nunc solum ita suadetur, quia nulla ratione asserendum est, nihil posse Deum per creaturam efficere, quod creatura per suæ naturæ vires efficere non possit, ergo non repugnat creaturam eleuari ad efficiendum aliquid supra naturam suam, ergo nec repugnabit humanitatem Christi eleuari ad supernaturalia opera: est enim eadem ratio, & si fundamentum contrariæ sententiæ aliquid probaret, in vniuersum excluderet omnem efficientiam creaturæ super naturam suam. Antecedens varijs exemplis ostendi solet, sed tria sunt potissima. Primum est, de actione ignis inferni, de quo alibi latius. Secundum est, de B Sacramentis nouæ legis, quæ physicè efficiunt

Trident. gratiam, vt infra quæstione. 61. latè tractabitur: nunc sufficiant verba Concilij Tridentini Sessione. 6. capit. 7. vbi Baptismum vocat, *Causam instrumentalem gratiæ.* Tertium est, de intellectu, & voluntate, has enim potentias Deus eleuat ad efficiendos actus, totam virtutem naturæ superantes, interdum per inhærentem habitum, interdum vero sine illo, vt ex doctrina de gratia constat.

obiectio. Dices, ideo has potentias posse eleuari ad hos actus, quia cùm per vires suæ naturæ possint efficere actus intelligendi, & amandi in genere, mirum non est, quod eleuari possint

Respon. ad perfectiores actus in eodem genere. Sed hoc non eneruat argumentum factum: tum, quia (vt supra dicebam disputatione. 29.) quanuis potentiæ istæ viribus suis possint efficere rationem intellectionis, & amoris, vt abstractè considerantur, possunt in qualibet specie saluari: tamen, prout in re ipsa sunt contractæ ad actus supernaturales, non possunt attingi ab his potentijs viribus naturæ, quia in illis sunt eleuatæ ad superiorem ordinem: sicut ratio qualitatis vt sic, fieri interdum potest à calore: non tamen, prout contracta est ad esse gratiæ: tum etiam, quia in hoc eadem est ratio de effectione gratiæ, vel de alio opere supernaturali. Nam cùm humanitas Christi natura sua possit efficere aliquam qualitatem, atque adeò attingere rationem qualitatis, vt sic, eadem ratione eleuari poterit, vt efficiat superiorem qualitatem nempe gratiam, quamuis naturaliter illam efficere non valeat.

Respõ. ad argumen. Ad fundamentum contrariæ sententiæ respondendum est ex professo in sectione quinta, nunc breuiter dicitur humanitatem eleuari per potentiam obedientialem adhibito concursu illi proportionato. Ad illud vero, quod ibi dicitur, de causalitate morali, aut de conditione, ad cuius præsentiam Deus operatur, respondetur, hoc non satis esse ad veram, & propriam efficien-

tiam, quam Scriptura sacra, & sancti Patres humanitati Christi tribuere videntur. Nec testimonia sanctorum ibi citata aliquid iuuant, nam in alijs locis satis docuerunt, quid de hac virtute, & & efficientia sentirent: in illis vero locis solum intendunt docere, quid conueniat humanitati ex virtute propria, & quid ex virtute diuinitatis. Et ita distinguunt actionem quasi præuiam humanitatis, vt est tactus, vel locutio, in qua virtus humanitatis secundum se terminatur, à principali effectu, verbi gratia, suscitatione mortui, qui principaliter fit ex virtute diuinitatis: non tamen solius, sed medio tactu, vel voce, aut alio simili actu humanitatis. Et hunc esse verum sensum præter citata constat ex Damascen. tertio de fide cap. 15. vbi dicit aliter passiones humanitatis tribui Christo Deo, *Damas.* & opera diuinitatis Christo homini. Primum enim verum est propter solam communicationem idiomatum, non quia illæ passiones ad diuinitatem transeant, secundum verò, non propter solam communicationem idiomatum, sed etiam quia interdum illa opera per ipsam humanitatem perfecta sunt.

Ad vltimam confirmationem, quæ sumebatur ex quibusdam effectibus, in quibus non videtur habere locum efficientia physica, respondetur primum, satis esse humanitatem Christi habuisse hanc physicam efficientiam circa illos effectus, ad quos est necessaria: nam si ad aliquos necessaria non est, non ideo in alijs est negãda, cùm enim dicitur Christus efficere aliquod miraculosum opus, verè, ac proprie intelligitur illum efficere modo necessario, vel tali effectui accommodato, & ita effectus physicos, efficiebat physicè, morales moraliter. Sicut cum dicitur satisfecisse perfectè per humanitatẽ, quia effectus ille moralis est, optimè intelligitur de morali perfectione, seu efficacia: & cum permisit Dominus dæmonibus, vt in porcos intrarent, non est necesse interuenisse physicam efficiaciam, sed tantum permissionem, & ad eundem modum dici potest in similibus. Addo verò in omnibus effectibus in confirmatione illa numeratis, posse intelligi physicam efficientiam: C potuit enim, vt expelleret dæmones, effectiuè loco mouere etiam repugnantes, vel potuit etiam necessitatem physicam illis inferre, vt ipsi consentirent, & se mouerent. Et simili modo potuit reuocare animam Lazari, quantum ad motum eius localem pertinet: nam de vnione illius ad corpus non est dubium, quin per physicam efficientiam fieri debuerit. Denique, cum ambulabat super aquas, poterat vel effectiue sustinere pondus corporis sui, vel continere aquas, ne loco cederent. Et sic de alijs similibus.

SECTIO IIII.

Vtrum hæc virtus efficiendi miracula, seu gratiam fuerit communicata humanitati tanquam principali agenti, vel tanquam instrumento.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOn agimus de causa prima, quæ in actione sua à superioris in fluxu non pendet. Hoc enim modo non solum gratiam, vel supernaturalia opera, verum nec naturales ipsas actiones, poterat Christus per humanitatem operari: quia (vt supra dictum est, & per se constat) in illis operabatur, vt causa secunda indigens influxu primæ causæ. Agimus ergo de causa principali, eo modo, quo causa secunda habet in suo ordine sufficientem virtutem ad effectum producendum, & præsertim esse potest difficultas de effectione gratiæ: nam in Scriptura sacra Christus Dominus dicitur fons, & autor gratiæ iuxta illud Ioan. 1. *Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est*, & ad Ephe. 1. *Gratificauit nos in dilecto filio suo*, ergo est principalis causa gratiæ. Secundo, quia Christus est per se gratus per essentiam, alij per participationem: ipse habet à se gratiam, alij ab ipso, ipse est exemplar, cui alij per gratiam efficiuntur similes, sed hæ sunt proprietates causæ principalis, ergo. Tertio, quia si humanitas Christi tantum esset instrumentum gratiæ, haberet gratiam modo minus perfecto, quam sit in effectu, quia instrumentum nec formaliter, neque eminenter continet formam, quam effectui communicat, sed inferiori, & minus perfecto modo. Quartò, quia Sacramenta, vel ministri sacramentorum sunt instrumenta Christi ad producendam gratiam. Christus igitur altiori modo illam producit, atq; adeò vt principalis causa. Propter hæc, & similia argumenta nonnulli ausi sunt dicere Christum efficere gratiam per humanitatem tanquã per causam principalem, quæ sententia habet speciem pietatis aliquam, veritatis autem, aut probabilitatis nullam: quin potius loquendo de causa proprié, & physicé efficiente, vt nunc loquimur, existimo esse omnino falsam, & temerariam. Nam loquendo de causa meritoria posset in eo genere dici Christus causa principalis, vt loquitur D. Thom. in. 4. distinct. 5, quæst. 2. artic. 2. quæstiuncula. 2. quia propria virtute, & dignitate potuit perfectissimè mereri, & meritum eius plus valuit, quàm omnis gratia creata, nunc verò non de hac causa agimus, sed de causa proprié efficiente.

Ioan. 1. Ephes. 1.

Humanitas Christi in miraculis efficiendis solùm se habet vt instrumentum Verbi

Dico ergo primò, humanitatem Christi Domini non fuisse principium principale proximum ad efficienda miracula, sed solum organum, seu instrumentum Verbi diuini. Ita sentiunt omnes Theologi præcedenti sectione citati pro vtra que sententia ibi tractata, qui potissimum conueniunt in parte negatiua huius conclusionis. Patres etiam ibi citati summum tribuunt humanitati Christi, quod sit Verbi instrumentum ad hos effectus efficiendos. Ratione facilè demonstrari potest, quia si humanitas posset concurrere, vt principale principium, ad has actiones, vel id esset per se ipsam, vel per aliquam virtutem illi superadditam: primum dici non potest, quia cum humanitas de se non habeat intrinsecam virtutem sufficientem ad hunc effectum, si nihil ei superadditur, nullo modo operari potest, vt principalis causa, de cuius ratione est, vt habeat intrinsecam virtutem, & sufficientem ad effectum, & vt possit illum producere vi sua, & ex concursu primæ causæ sibi debito: & ideo ad hoc non satis est obedientialis potentia, quæ pertinet ad rationem diuini instrumenti, vt infra dicetur, aliàs omnia Sacramenta essent causæ principales, quia eleuantur ad agendum per potentiam obedientialem. Secundum etiam dici non potest, quia illa virtus superaddita non posset esse nisi aliqua qualitas inhærens humanitati. Neque enim esse potest aliqua forma substantialis, quia nec posset esse in humanitate Christi, nec per se ipsam pertinere ad ordinẽ supernaturalẽ, imo nec transcendere gradum angelicum: oportet ergo, vt sit forma accidentalis, & consequenter qualitas, quæ sola est principium operandi, non potest autem fingi neque intelligi qualitas aliqua, quæ ex natura sua habeat sufficientem virtutem ad efficienda hæc opera cum solo Dei concursu sibi cõnaturali. Primo, quia talis forma non posset hoc modo esse principium creationis: nam ille modus agendi requirit saltem in principali agente infinitam virtutem, vt demõstratur. 1. part. quæst. 45. artic. 5. neque etiam posset esse principium miraculosæ transmutationis rei iam existentis: quia hæc non fit iuxta naturalem capacitatem subiecti, sed iuxta obedientialem, & ideo fieri non potest ex connaturali virtute formæ creatæ, vt rectè D. Thom. sentit. 1. part. quæst. 115. artic. 2. ad quartum. Quia vnaquaq; res creata in hoc genere solum respectu sui autoris, & creatoris habet hanc obedientialem potentiam: tum, quia hæc capacitas obedientialis habet quasi pro obiecto adæquato, quidquid non repugnat, & ideo solum dicit ordinem ad illud agens, quod efficere potest, quidquid nõ repugnat: quod si sit principale, necesse est, vt virtutem habeat infinitam: tum etiam, quia natura non obedit ad nutum, ni si autori suo, solus enim autor naturæ potestatem habet supra totam naturam. Cum ergo in omni opere miraculoso quasi abrogentur, & rumpantur naturæ leges, nulla virtus creata potest hoc modo, vt principale agens operari, sed solus ille, qui est supra omnes leges naturæ creatæ. Secundo, quia vel hæc qualitas, seu forma esset vna, & eadem sufficiens ad omnes actiones miraculosas, & hoc certè incredibile est: nam illę operationes infinitis modis fieri possunt, & in diuersis generibus, & ordinibus, excedit ergo perfectionem cuiuscunque qualitatis, quam necessario finitam esse oportet, vt de se habeat sufficientem, & principalem vim ad hæc omnia efficienda: vel ad singula miracula specie distincta oporteret singulas qualitates, aut formas ponere, & hoc etiam stare non potest. Primo, quia oporteret huiusmodi formas ferè in infinitum multiplicari. Secundò, quia si talis forma in vno opere, vel effectu posset operari præter, & supra ordinem, legemq; naturæ, cur non in quolibet? Tertiò, quia sæpe opus miraculosum non consistit in productione alicuius rei, vel formæ supernaturalis, sed in modo agendi, vt patet in illuminatione cæci à natiuitate, qui modus agendi proprié oritur ex suprema potestate autoris naturæ: vnde intelligi non potest forma creata, finita, cui naturale sit illo modo operari. Quartò, quia huiusmodi miraculosa actio sæpe est substantialis mutatio, quomodo ergo qualitas erit proprium, & principale principium illius? Quintò qualitas finita habet terminum, & modum in agendo,

agẽdo, nam potest impediri à medio, vel ex resistentia subiecti retardari, quæ non conueniunt in hanc virtutem miraculorum operatricem. Sexto, si fingatur illa qualitas esse ordinis naturalis, non posset sua propria virtute efficere transmutationes supernaturales: si verò sit ordinis supernaturalis, vel erit principium agẽdi solum actione transeunti, ad modum naturalium formarum: & hic modus, cum sit valde imperfectus, arguit imperfectam naturam, & ideo non conuenit huic gratiæ miraculorum, vel erit principium actuum immanentium, & vitalium, & ita oportet, vt sit habitus intellectus, aut voluntatis. Talis autẽ qualitas, & non videtur posse esse perfectior, quàm charitas, vel lumen gloriæ, quæ non habent hanc virtutem, & non posset proximè efficere nisi actum intellectus, aut voluntatis, per quos oporteret facere effectum miraculosum solum per modum imperij, aut efficacis voluntatis. Producere autem formas hoc modo, vel transmutare res in qualitatibus, vel substantijs earum est proprium voluntatis diuinæ, quæ supremum habet dominium, & potestatem in res omnes: cuius signum est, quia nulla voluntas creata potest solum volendo, vel imperando naturali virtute producere aliquam formam etiam naturalem, neque transmutare res nisi ad motum tãtum localem.

D. Thom.

Dicd. Triden.

Dico secundo, humaniras Christi non habet virtutem producendi gratiam, seu supernaturalem iustitiam tanquam principalis causa eius, sed solum vt precipuum instrumentum Verbo consiunctum. Hæc etiam est communis sententia Theologorum in. 4. distinct. 1. & D. Thom. 12. quæst. 111. artic. 1. qui falso in contrarium citari solet in hac quæstione artic. 2. nam hic non agit de productione gratiæ, seu gratificatione, sed tantum de illuminatione, de qua alia ratio est, vt declarabimus. Docuit etiam hanc sentẽtiam Dried. de capt. & redempt. gen. hum. tract. 2. cap. 1. par. 1. membr. 1. & sumi potest ex Concil. Trident. Sess. 6. cap. 7. vbi solum Deum ponit causam efficientem gratiæ, & loquitur de propria, & principali: nam inferius de instrumentali loquitur, eam causalitatem Baptismo tribuens. Et similiter fauent omnes Scripturæ, quæ proprium Dei esse dicunt gratiam, & gloriam conferre Psal. 83. Ioh. 14. Marc. 1. quod necesse est intelligi de causa principali quacunque: nam si solum esset sermo de causa prima, hoc modo etiam est proprium Dei quemcunque aliũ effectum producere, vt supra dicebamus. Ratione hoc ipsum probari potest, & primum applicari possunt ferè omnes factæ pro conclusione præcedenti: quia gratia, & iustitia producuntur in anima, non iuxta capacitatem naturalem, sed obedientialem, quæ solum Deo subditur, vt principali agenti, vt ibidem probatum est.

Psal 83. Ioh. 14. Marc. 1.

Humanitas Christi nõ est principalis causa gratiæ.

Obiectio.

Dices hac ratione probaretur non posse animam Christi efficere proprios actus supernaturales, vel supernaturaliter illuminare alios per modum principalis agentis, cuius contrarium supra dictum est: sequela patet, quia etiam isti actus sunt qualitates supernaturales, & consequenter recipiuntur in subiecto iuxta capacitatem obedientialem eius. Respondetur, quando hi actus fiunt à potentia carente habitu supernaturali, verum est non fieri ab illa, vt à principali principio, sed vt ab instrumento moto, & eleuato diuino auxilio, quanquam sit instrumentum vitale, & libetum motum, & eleuatum modo sibi proportionato. Christi autem anima non sic operabatur vnquam, sed per habitus infusos, qui in suo ordine sunt principia principalia, & proportionata actibus eiusdem ordinis: & eleuant potentiam, vt sit non solum proportionatum principium, sed etiam quasi connaturale subiectum talium actuum, & ideo de illis est specialis ratio. Et ad eundem modum dicendum est de illuminatione, vt supra diximus, nam vel per eam nihil vere producitur in eum, qui illuminatur (vt multi volunt) sed solum illi speciali modo proponitur veritas, circa quam illuminatur per modum obiecti: vel, si aliquid producitur, illud est sola species, quæ supponit potentiam habere lumen tali speciei proportionatum, per quod est quasi connaturale subiectum susceptiuum illius: vel, si oportet ipsum etiam lumen produci, oportet, vt illud fiat ab humanitate Christi tanquam ab instrumento Verbi, & non vt à principali principio, vt supra dictum est, & ratio facta probat. Vnde arguitur secundo, quia si anima Christi posset efficere, vt principale agens gratiam in alios, vel hoc faceret per gratiam, quam in sua anima habet tanquam per formale principium agendi, vel per aliquam aliam qualitatem. Hoc posterius dici non potest: tum, quia fortasse nulla potest esse perfectior qualitas, per quam melius participatur diuina natura, quam sit gratia: tum etiam, quia nulla ratio est, cur alia qualitas posit natura sua esse effectiua gratiæ, quam gratia ipsa: imo rationes, quibus ostendemus per gratiam hoc fieri, non posse, applicari ferè possunt ad quancunq; qualitatem. Probatur ergo, quod nec primum dici posit. Primo, quia gratia non est qualitas actiua sui similis, vt à posteriori ostendi potest: alias vnus Angelus, vel anima in gratia constituta posset sanctificare, & producere similem gratiam in alio. Neque habitus operatiui, qui hanc gratiam comitantur, vt charitas, & aliæ virtutes infusæ possunt per se producere sibi similes, eadem autem ratio est de gratia, & de his habitibus. Et ratio reddi potest, quia hæc est communis ratio habitus operatiui, vt scilicet non sit productiuus alterius habitus, sed solum actuum: quod si de gratia loquamur, quæ communiter non censetur habitus operatiuus, dicemus illam esse in hoc eiusdem rationis cum alijs habitibus supernaturalibus, quibus accommodatur tanquam præcipua forma. Vel certè dici potest gratiam esse eminentem quandam participationem diuinæ naturæ, quæ propterea postulat, vt solum per influxum diuinitatis natura sua participari possit, & ideo non est qualitas actiua sui similis, sed à solo Deo, vt à principali causa producibilis: sicut quia natura angelica talis est, vt ex se postulet produci per creationem, inde fit, vt non sit productiua sui similis: sed à solo Deo creari possit. Et confirmatur nam si gratia creata existẽs in anima Christi posset esse proprium principium producendi aliam simi-

Habitus operatiuus cur non sit productiuus alterius habitus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lem, vel hoc faceret veluti actione transeunti ad modum formæ naturalis: & hic modus agendi est imperfectus, & non conuenit gratiæ, quæ est quasi quædam natura spiritualis ordinata ad operandum per actus vitales, & immanentes. Vel efficeret talem gratiam per aliquem actum vitalem, & immanentem, & hoc etiam dici non potest, nam isti habitus infusi non producuntur, neque augentur effectiuè per proprios actus etiam in proprio subiecto, ergo multo minus produci poterunt in subiectis extrinsecis, seu diuersis. Denique nulla pura creatura potest esse principalis causa gratiæ: ergo nec Christi humanitas, quia sola vnio per se non auget, seu confert virtutem agendi, vt supra ostensum est.

Respon. ad argum. Ad rationes vero in principio positas facilè potest responderi. Ad primam dicitur Christum in genere causæ meritoriæ esse fontem, & autorem gratiæ, non tamen propriè in ratione efficientis physicè, si in rigore loquamur: comparando enim Christi humanitatem ad alia instrumenta gratiæ, vt ad sacramenta, & sacramentorum ministros, dici quodammodo potest Christus principale agens, vt etiam D. Thom. *D. Thom.* loquitur in 4. distinct. 5. quæstio. 1. artic. 1. quæstiuncula. 1. ad primum: quia omnium aliorum virtus ab ipso manat, & pender, & ad humanitatem Christi reliqua comparantur tanquam instrumenta separata ad coniunctum. Nihilominus tamen propriè, & in rigore non est principalis causa physica, quia non habet virtutem propriam ad producendam gratiam, vt ostensum est. Quinimò, etiam si in iustificatione peccatoris consideremus id, quod est veluti morale quid, & consistit in condonatione, vel remissione peccati, quæ simul cum productione physica gratiæ coniuncta est: quoad hoc etiam remissio peccati non est à Christo homine, vt operante per voluntatem humanam, vt à causa principali: sed à solo Deo, qui per peccatum præcipuè offensus est. Et hoc modo dixit D. Thom. *D. Thom.* infra quæstione. 16. artic. 11. ad secundum, potestatem dimittendi peccata esse in natura diuina, *Per autoritatem*, in humana autem natura Christi, *Instrumentaliter & per ministerium.*

Ad secundam rationem respondetur illa omnia, de quibus ibi fit mentio, quanuis per se non sint requisita ad causalitatem instrumentalem: tamen ad perfectam causam meritoriam, vel necessario, & per se requiri, vel saltem multum conferre: & etiam esse aptissima ornamenta humanitatis, quæ est instrumentum coniunctum Verbi, licet ad causalitatem instrumentalem, non essent simpliciter necessaria. Christus ergo dicitur per se gratus, per gratiam vnionis, ratione cuius etiã ipsam gratiam accidentalem à se habere dicitur. Alij vero sanctificatur per gratiam participatam ab alio, quæ tamen physicè loquendo non est proprtia participatio gratiæ Christi, sed diuinitatis, quæ sola est principale principium eius, atque adeo primarium etiam exemplar ex parte causæ efficientis sufficientissimum. In genere autem causæ meritoriæ dici potest nostra gratia participatio iustitiæ Christi, in quantum illa fuit principium merendi nobis iustitiam: & eodem modo gratia Christi potest dici exemplar nostræ gratiæ ex parte nostra, quia oportet, vt illi in gratia conformemur: vt in simili dixit D. Thom. infra quæst. 56. artic. 1. ad tertium, quæ omnia respectu physicæ causalitatis instrumentalis quasi concomitanter se habent. Et per hæc responsum est ad alias rationes, quæ difficultatem non habent.

Gratia homiñ quo modo sit participatio gratiæ Christi.

SECTIO. V.

Quid sit in humanitate Christi hæc virtus, seu potẽtia, per quam operatur miraculose, vt instrumentum Verbi.

IN hoc dubio explicandus est modus, quo humana natura eleuari potuit ad hos effectus miraculosè producendos, & simul expedietur difficultas, in qua hærebat illa sententia, quæ hanc physicam efficiẽtiam negabat. Sunt autem inter Theologos varij modi explicandi hãc rem. Primus est, humanitati Christi datam esse qualitatem aliquam superioris ordinis, quæ esset virtus instrumentaria ad has actiones efficiendas: sicut à multis philosophis dicitur calor datus igni, vt sit illi instrumentum ad formam substantialem producendam. Ita opinantur Paludan Ca- *Palud. Capreol. Ferrar.* preol. & Ferrar. locis supra citatis & D. Thom. tribuunt, qui de humanitate Christi loquens nunquam hoc significauit: quanquam agens de sacramentis, interdum obscure loquebatur, vt suo loco videbimus. Scotus etiam in 4. distin. 1. quæst. 4. & 5. & distinct. 6. quæst. 5. & Richard. distin. *Scoti Richar.* 1. artic. 4. quæst. 3. quanuis hanc efficientiam negent, tamen, si admittatur, necessarium putant fieri media aliqua qualitate. Fundamentum est illud supra tactum, quia humanitas non potest fieri potentior, nisi aliqua virtus ei addatur, non potest autem addi, nisi per aliquam qualitatem.

Hæc tamen opinio mihi non probatur, sicut nec Caietano, Soto, & alijs discipulis D. Thom. quam contra illius doctrinam esse existimo: nam in 2. 1. quæst. 178. artic. 1. ad primum, impossibile existimat principium operandi miracula esse aliqua qualitate habitualiter manenti in anima: si autem in Christo esset hæc virtus, esset aliqua qualitas permanẽs per modum habitus, quia hoc modo communicata est illi hæc potestas faciendi miracula. Adde, si non potest dari talis qualitas permanens, à fortiori nec dari posse per modum transeuntis, quidquid Capreol. & alij dicant: tum, quia qualitas permanens perfectior est, quàm transiens, saltem in modo existendi: tum etiam, quia nulla intelligi potest huiusmodi qualitas, quæ sit transiens ad modum rei successiuæ, quia non habebit vnam partem post aliam, sed tota simul erit cum omnibus suis partibus pro aliquo instanti, aut tempore, & solum dicetur transiens, quia breui tempore duratura est: omnis autem huiusmodi qualitas cum natura sua non pendeat à causa successiua, sicut conseruatur à Deo ad breue tempus: ita potest per longum conseruari. Si ergo potest esse per modum transeuntis, etiam poterit esse permanens per modum habitus, est ergo eadem ratio de vtraque,

& ita

Virtus faciendi miracula in Christo nõ est qualitas humanitati superaddita

& ita rationes, quas faciemus, æquè de vtroque procedent. Probatur ergo primo hanc virtutem humanitatis Christi non esse aliquam qualitatem illi superadditam, quia vel qualitas illa potest natura sua facere hæc opera, vel non, si non, non est ergo virtus miraculorum, & sine causa ponitur: nam oportebit de eadem quærere, quomodo eleuetur ad agendum vltra terminos naturæ suæ: si verò dicatur natura sua hoc posse, contra hoc procedunt feré omnes rationes factæ præcedenti sectione, quibus ostendimus superare naturalem perfectionem qualitatis finitæ, habere naturalem vim ad efficienda opera supra totam legem naturæ, solum quia non implicant contradictionem. Quod si dicatur eas rationes procedere de principio principali agendi, non vero de instrumento, fateor ad hoc probandum habere maiorem vim: tamen, si proportionaliter applicentur saltem multæ ex illis satis probabiliter ostendunt excedere perfectionem cuiusdam accidentis, & qualitatis finitæ habere connaturalem vim etiam instrumentalem ad tot effectus, tamque supernaturales, & admirabiles. Secundò, quia omnis qualitas, quę operatur ad efficiendum perfectius opus per modum instrumenti, semper illud facit media aliqua actione magis proportionata, cuius ipsa sit veluti proprium, & principale principium: vt si calor est instrumentum ad faciendam formam substantialem, hoc facit præuia calefactione, quæ est actio sibi accommodata tanquam proprio, & principali principio, & idem est de reliquis. Et hoc principium docuit D. Thom. prima part. quæst. 45. articulo. 5. & rationem eius reddidit, quia si hæc instrumenta connaturalia agerent aliquid proprium, quo attingerent effectum principalis agentis, nulla esset ratio assignandi determinata instrumenta, ad determinatas actiones: at vero in huiusmodi qualitate non potest intelligi talis actio connaturalis, quæ natura sua tendat, & quasi viam præparet ad actionem principalis agentis. Responderi potest ex Capreol. & alijs hanc qualitatem efficere quandam præuiam dispositionem, per quam attingit effectum principalis agentis. Sed in primis nec ipsi explicant, nec facilè concipi potest, quæ dispositio sit ista, quæ paret viam ad consecrationem, vel restitutionem visus, vel alias similes actiones. Et deinde interrogo, an illa dispositio sit aliqua naturalis qualitas, vel supernaturalis, si naturalis, impertinens est, neque ex natura sua disponere potest ad effectum supernaturalem: si supernaturalis, illa non poterit fieri ab alia qualitate, vt à principio principali, siet ergo instrumentaliter: ergo oportebit fieri alia actione præuia, & sic procedemus in infinitum, vel argumentum suam vim retinebit. Et confirmatur: nam si hæc qualitas miraculorum effectrix haberet propriam aliquam operationem præuiam, cuius ipsa esset veluti proprium, & principale principium, dependeret in illa à distantia loci, à dispositione, seu resistentia medij, seu subiecti, quod est contra modum operandi talis virtutis. Quæ ratio etiam probat actionem hanc instrumentalem faciendi miracula, non esse ex naturali virtute alicuius qualitatis finitæ: nam omnis huiusmodi qualitas pendet in omni actione sua naturali à supra dictis circunstantijs. Terrio rogo an illa qualitas sit corporea, vel spiritualis. Primum affirmat Paludan. sed non videtur verisimile, quo modo enim corporea qualitas, potest virtute sua naturali efficere formas spirituales, & supernaturales, & miraculosos effectus? Secundum affirmat Capreol. sed est difficile ad intelligendum: nam caro Christi erat effectiua miraculorum, & per vocem materialem producebat gratiam in anima, ergo oporteret illam qualitatem esse in ipsa carne, vel voce Christi, non potest autem qualitas spiritualis esse in subiecto corporeo: nam vel esset extensa, quod est contra rationem eius, vel tota esset in toto, & tota in singulis partibus, quod videtur repugnare formæ dependenti à subiecto in fieri, & in esse, qualis est omnis forma accidentalis. Et præterea, quia qualitas spiritualis non habet naturalem habitudinem ad corpus, nec proportionem cum illo: ergo non potest informare illud, quia forma non potest informare subiectum, nisi sit suæ naturæ proportionatum, ergo nec potest recipi in illo, quia forma tantum recipitur in eo subiecto, quod informat: vnde propter similem rationem, non potest fides recipi in voluntate, nec charitas in intellectu. Quod vero Capreolus distinguit dicens, spiritualem qualitatem non posse recipi in corpore permanenter, posse tamen transeunter, nihil ad rem pertinet, quia rationes factæ æquè de vtroque modo procedunt: & (vt supra dicebam) illa differentia solum potest consistere in maiori quadam duratione, quæ parum, aut nihil refert ad minuendam, vel augendam hanc repugnantiam. Quarto argumentor, quia vix concipi potest, quomodo aliqua qualitas sit ex natura sua potens ad expellendos dæmones, & curandos omnes morbos vno momento sine resistentia, & non per alterationem aliquam, sed per modum imperij, neque naturali necessitate, sed ad nutum humanæ voluntatis. Hæc enim, & similia, quæ supra de virtute principali dicebamus, eodem modo procedunt de instrumentali. Vnde formari potest vltima ratio, quia si hæc qualitas inhærebat in carne Christi, sicut ab alijs corporibus expellebat quancunque ægritudinem: ita posset in corpore Christi impedire omnem contrariam alterationem seu passionem, vnde fieret carnem Christi esse intrinsecè impassibilem.

Nec satisfacier, si quis dicat noluisse Christum vti illa qualitate ad hunc effectum, quia si talis effectus est connaturalis illi qualitati, non poterat impediri per voluntatem Christi, vt operantem per suas vires naturales, sed vt instrumentum Verbi: ergo vel hoc efficiebat per ipsammet qualitatem, quod planè repugnat, vel quærenda erit alia qualitas, per quam hic effectus fiat, quod etiam improbabile est. Sic enim facilè poterit procedi in infinitũ, & illud inconueniens nunquam satis expeditur, quia iuxta hunc modum, necessario videtur sequi, carnem Christi iuxta intrinsecam dispositionem suam fuisse impassibilem, miraculosè autem, & quasi ex diuina virtute pati potuisse. Vltimo tandem Christus interdum operabatur miracula per vocem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cem interdum tactu, sputo, vnctione luti, quomodo, ergo illa qualitas in hæc omnia diffundebatur?

Secũdus modus dicendi est, hanc virtutẽ miraculorum non esse rẽ aliquã, vel qualitatẽ inherentem humanitati, & permanentem in illa: sed esse quendam artificiosum motum, quem Deus imprimebat actionibus illius humanitatis, per quem illas eleuabat ad supernaturales effectus: & hunc motum vocant instrumentariam virtutẽ. Ita docet Sotus, & multi ex Thomistis adducti verbis D. Thom. locis citatis, qui interdum ita loquitur: hi vero autores non probant suam sententiam, sed explicant exemplo instrumentorum artis, quæ ab artifice humano eleuantur per motum artificiosum ad proprium effectum perficiendum, non repugnat autem Deum simili modo operari. *Sotus.*

Sed hæc sententia vel rem non explicat, vel falsa est, minusq; intelligi potest, quam præcedès: rogo enim, quid sit hic motus artificiosus. Si enim nihil reale est receptum in humanitate Christi, aut verbo, vel tactu eius, quod sit veluti principiũ actionis mira culosæ, sed solũ sit supernaturalis efficientia, & concursus Dei, hoc modo, neque explicatur nec soluitur posita difficultas, quia per illum motum modo explicatum intelligi potest Deum efficere effectum tanquam per actionem, vel concursum suum, non tamen potest intelligi, quid per illum efficiat humanitas, quandoquidem neque est actio, neque aliquid illius. Si autẽ per motum artificiosum intelligat hæc opinio aliquid impressum, & inhærens humanitati, sic est falsa, & minus intelligi potest: quia talis motus, vel esset alteratio, & hoc non, quia oporteret per illum aliquam qualitatem produci, quod iam explosum est, vel esset motus localis, & hoc etiam dici non potest: tum, quia sæpe operari potest anima Christi effectum miraculosum per voluntatem suam absque motu locali, aut per vocem absque alio artificioso motu præter illum, qui ex natura rei necessarius est ad formandam vocem, in quo nullum est artificium in ordine ad supernaturalem effectum producendum, motus ergo ille non potest esse virtus instrumẽtalis. Tum etiã, quia quidquid esse fingatur huiusmodi motus, est quid imperfectius, quam quælibet qualitas, ergo natura sua, non potest esse virtus ad agendũ supernaturalem effectum, ergo nec per illum eleuari potest humanitas ad hos effectus supernaturales efficiendos. Exemplum autem illud sumptũ ex instrumentis rerum artificialium, nihil ad rem hanc explicandam iuuat: quia hæc instrumenta artis mota ab artifice reuera nihil efficiunt proprié, & per se, quod illorum formas, & virtutem superet. Quia per se primo per huiusmodi instrumenta solum fit applicatio, vel expulsio alicuius corporis ab hoc, vel illo loco, & motus instrumenti directus, seu gubernatus ab arte solum ad hoc deseruit, vt hæc introductio, vel expulsio corporis in loco ordinate fiat, vt inde resultent diuersæ figuræ, per quas res artificiosæ constituuntur. Vnde fit, vt hic motus non sit proprié ratio, & principium agendi, sed tantum applicatio, & conditio requisita, vt posit per instrumentum, aliud corpus, hoc vel illo modo mouere: & ideo ex his instrumentis, & ex modo eorum, non potest sumi argumentum ad instrumenta supernaturalia, nec ad virtutem eorum explicandam, in qua difficultate nunc versamur.

Terti modo explicari solet hæc difficultas ex Caietan. & Ferrar. supra, humanitatem, & in vniuersum omnem rem creatam eleuari ad efficiendum aliquid, vt instrumentum Dei: non per aliquam rem, vel qualitatem, vel physicum motum, qui humanitati, vel instrumento superaddatur: sed solum quia ita subordinatur diuinæ voluntati, vt per se ipsam, vel per suam actionem intimet diuinum imperium, per quod res omnis, vel effectus fieri potest. Sed hæc sententia vel rem non explicat, vel tollit veram, & propriam efficientiam istorum instrumentorum. Interrogo enim, quid sit intimare diuinum imperium, præsertim circa res, quæ cognitione carent, vel circa effectus denuo producendos? Vel enim solum est ad præsentiam talis rei, vel actionis naturalis Deum imperio suo rem efficere, & hunc esse ordinem infallibilem ex Dei pacto, vel promissione, & hoc modo negatur his instrumentis vera actio, & efficientia: & inciditur in opinionem asserentem esse conditiones sine quibus non fit effectus, & ad quarum præsentiã statim fit, Deo ita disponente, & ordinante: quod tandem concesit Ferrar. 3. contra gent. cap. 102. Vel intimare imperium est verè exequi, & efficere supernaturalẽ opus iuxta diuinum imperium, & in hoc sensu non explicatur res, sed petitur principium per hunc dicendi modum, hoc enim est, quod inquirimus, quomodo efficiant absque superaddita virtute. *Caiet. Ferrar.*

Dicendũ ergo videtur, hanc virtutem instrumentalem in Christi humanitate non esse rem, vel entitatem aliquam, aut intrinsecum modum humanitati additum, illique inhærentem, vt bene probant, quæ contra primam sententiam, & secundam dicta sunt: sed esse potentiam obedientialem actiuam in rebus ipsis existentem, per quam efficere possunt supernaturalia opera, vt instrumenta Dei, ipso concurrente per auxilium, vel concursum proportionatum effectui, & excedens concursum debitum naturali virtuti creaturæ. Huc modum dicendi indicauit D. Thom. 4. distinct. 8. quæst. 1. artic. 3. ad quartum vbi sic inquit, *Sicut creatura inest obedientia potentia, vt in ea fiat, quidquid creator disposuerit, ita etiam, vt ea mediante fiat, quæ est ratio instrumenti:* Eandem rem docuit Caietan. infra quæst. 78. artic. 4. & indicauit Alexand. Alens. 4. parte quæstione. 34. membr. 5. articulo. 1. vbi soluens quoddam argument. inter alia, sic inquit, *Cum ergo obijcitur, quod virtus creata, non potest in aliquid, quod est supra communem naturam, dicendum, quod hoc forte verum est per se, habet tamen, vt adiuta à virtute increata.* Hæc autem sententia non aliter probatur nisi, quia nullam repugnantiam inuoluit, & per se est verisimilis, & credibilis, & illo posito non admodum difficile expediuntur difficultates, quæ in hoc negotio occurrunt. Primum enim cum Christi humanitas sit res creata, & participatio primi entis, & illi subordinata, mirũ non est, quod sit in potentia obedientiali actiua ad agendum omne id, ad quod fuerit per diuinam voluntatem applicata. Et quod illud verè, ac proprié efficiat adiuta, seu eleuata ad *Instrumẽtalis virtus miraculorũ in Christi humanitate quid sit.* *D. Thom.* *Caiet.* *Alens.*

ad agendum per concursum specialem, & supernaturalem accommodatũ huiusmodi potentiæ obediẽtiali, & hæc applicatio cum illo concursu speciali dici potest motio, seu eleuatio primi ágẽtis. Deinde constat in rebus creatis reperiri potẽtiã obedientialem receptiuã, vt in eis, vel ex eis Deus faciat, quidquid non implicat cõtradictionem. Cur ergo non reperietur etiam potẽtia obedientialis actiua, vt efficiant, vel Deus per eas efficiat, quidquid non repugnauerit ita fieri? Non enim inuoluit hoc vllam cõtradictionem, vt nõ potuerit Deus hoc modo creaturas instituere, & est maior perfectio, sic enim magis, ac perfectius subijcitur omnis creatura Deo, non tantũ ad recipiendum, sed etiam ad agendum. Tertio, quia vnum corpus sua quãtitate non potest nisi vnum locum replere, & tamen per potentiam Dei fieri potest, vt repleat duo loca, nulla illi addita quantitate, & é contrario, cùm duo corpora naturaliter simul esse non possint in eodem loco, facit Deus, vt simul esse possint non mutatis eorum quantitatibus, nec raritate aut densitate, vel alia eorum dispositione. Similiter licet anima natura sua informare non possit nisi corpus tantę quantitatis, facere potest Deus, vt det vitam corpori maiori, & similiter vt vna albedo informet duo subiecta: si ergo ad hæc omnia est potentia obedientialis in rebus ipsis, cur ergo nõerit, vt vltra naturæ terminos agant? Vltimo iuxta hanc obedientialem potentiam eliciunt nostræ potentiæ, intellectus scilicet & voluntas actus supernaturalem quo ad substantiam, & interdum sine habitibus cum diuino auxilio, vt ex materia de gratia suppono. Et similiter iuxta hunc modum intelligitur, quomodo non sit actio sine virtute agendi, nam virtus agendi est hæc potentia obedientialis actiua applicata ad agendum cum proportionato concursu: si enim calor, iuxta probabilem multorum philosophorum sentẽtiam est virtus ignis, & suo modo instrumentum ad producendam formam ignis, ex eo solum, quod est facultas eius connaturalis, quanquam hoc neque augeat, neque immutet caloris perfectionem, quid mirum, quòd humanitas sit virtus, & instrumentum Dei ad efficienda diuina opera, quatenus illi per hanc potentiam obedientialem subordinata est, & per cõcursum proportionatũ ad has actiones eleuatur? Intelligitur etiam iuxta hunc modum, quomodo duæ res, quæ ex natura sua non habent connexionem causæ, & effectus: possint illam habere, etiam si nihil addatur causæ, seu instrumẽto, quia videlicet secundum obedientialem potentiã capaces sunt illius dependentiæ, & habitudinis, & per diuinam voluntatem, & cõcursum altera eleuatur, vt sit instrumentum ad aliam efficiẽdam.

Dubium. Quod si inquiratur, quid sit in rebus hæc potentia obedientialis actiua, & quod obiectum habeat, quasi actiones. *Respondetur* non esse aliquid à rebus distinctũ, sed in vnaquaque re creata ipsammet entitatem per se ipsam esse hãc obedientialem virtutem, seu potẽtiam ad agendum, vt instrumentum Dei, ita vt sicut calor per se est virtus naturalis ad calefaciendum, ita etiam per se est virtus obedientialis ad agendum, v. g. in spiritum: quæ ratio obedientialis potentiæ nihil addit entitati rei, sed includitur in essentiali cõceptu entis creati. Extenditur autem ad omne id, quod non implicat contractionem, vt tali modo fiat, & hoc est quasi adæquatum obiectum eius, cum enim hæc virtus instrumentaria sit, & non agat nisi in virtute principalis agentis, pro obiecto habet ipsummet effectum agentis principalis, ex cuius virtute, & perfectione mensuranda est perfectio talis effectus, seu obiecti, & non ex perfectione instrumenti. Actio vero talis potentiæ obedientialis est ipsamet productio supernaturalis effectus, per quam pendet à tali instrumento, quæ actio eadem est cum actione principalis agentis, quatenus per tale instrumentum operatur, vt infra explicabo. *Respon.* *Potentia obediẽtialis quid sit.*

Sed dicet aliquis, ergo vnaquæq; res creata habet hanc potentiam innatã ad efficiendas actiones miraculosas, ergo est absolutè potens ad illas agendas. *Respondetur* hanc potentiam secũdum se, esse quidem innatam, quia non est, nisi ipsa entitas rei: tamen quia modus agendi per illam, & cõcursus ad hoc necessarius nec naturalis est, nec rei debitus, ideo illa potentia secundũ se sumpta est tantum remota, nec constituit rem ex natura sua simpliciter potentem ad sic operandum, sed proprié constituit capacé, vt eleuari possit à Deo ad huiusmodi operandi modum. Et ideo sicut potentia obediẽtialis passiua nõ denominat rem absolutè, sed in ordine ad Deum, nõ enim dicemus simpliciter materiam cæli posse separari à sua formã, licet in ordine ad Deum sit in potentia obediẽtiali ad hunc effectũ sic etiam ab hac potentia obedientiali actiua non denominatur res simpliciter potẽs, sed in ordine ad Deum. Vnde etiã obiter intelligitur, quomodo humanitas, vel simile instrumentũ fiat potens ad miraculosè operandum sine sui muratione, vel additione vlla, solum quia per Dei voluntatem ita ad hoc ordinatur, vt habeat paratum specialem concursum, vel auxilium, per quod eleuatur, & quasi applicatur ad agendum per hanc potentiam, quæ in re supponitur. Et quanuis nude sumpta non denominet rem potentem ad operandum, tamen vt iam applicata à primo agente, & habens paratũ proportionatum concursum, præbet dictam denominationẽ, quia vt sic iam est veluti potentia proxima habens omnia necessaria ad operandum. *Obiectio.* *Responsio.*

SECTIO. VI.

Vtrum hæc virtus miraculorum Christi se extendat ad effectus loco distantes.

EXplicuimus, quid sit hæc gratia miraculorũ, & quomodo attingat effectus suos, nunc oportet nonullas difficultates circa hoc occurrentes, & præcipuè eres grauiores sigillatim tractare, vbi obiter explicabimus, ad quos effectus se extẽdat hæc virtus.

Prima ergo difficultas est, an indigeat humanitas Christi contactu physico, seu propinquitate locali ad rem aliam, vt circa illam possit miraculosè operari. Et ratio dubij esse potest, quia propinquitas, seu contactus est in omni agente physico necessaria conditio ad agendum, adeò, vt Deus ipse illam requirat ad agendum per diuinitatem suam, operari enim non potest nisi vbi est, vt in prima part. quæstio. 8. D. Thom. docet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Act.17. & sumitur ex Paul. Act. 17. vbi inde colligit Deũ Nõ lõge abesse ab vnoquoq; nostrũ, *quia in ipso vivimus, mouemur, & sumus*, est ergo cõditio omnino intrinseca, & necessaria omni agenti physico, seu omni causæ propriæ efficienti. Et confirmatur, nã diuinitas operari non potest, nisi vbi est præsens, idq; non propter solam immensitatẽ, sed propter ipsum effectionem, ergo nec potest communicare humanitati, vt operetur vbi non est. Et confirmatur, quia non potest operari humanitas, quando non existit, seu in res tempore distantes, ergo neque vbi non existit, seu circa res loco distantes.

In hac difficultate, quidam propter rationes factas existimãt Christum per humanitatem suam tantum potuisse efficere miracula per contactũ physicum, vel intra illam sphæram, per quam diffundi poterat vox eius, vel alia similis actio: vnde si interdum vltra hanc distantiam fiebat effectus, negant per veram efficiẽtiam humanitatis fuisse factum, sed solum per moralem concursum, nisi fingamus aliquam realem qualitatem diffusam esse ab humanitate, vsque ad locum, vbi fiebat effectus, per quam instrumentaria virtus applicabatur. Quod tamen omnino gratis, & sine fundaméto diceretur, & non difficile impugnari posset ex supra dictis contra opinionẽ, quę virtutẽ hanc ponit in qualitate inhærente.

Contraria tamen sententia mihi videtur probabilior, nimirum humanitatem Christi posse operari miraculose, vbi non est localiter præsens: etiam si illud non attingat per se, nec per vllam virtutem realiter diffusam: sed solum per actionẽ, qua ibi effectus fit, depẽdenter ab humanitate ali bi existente. Quam sententiam tenent communiter Thomistæ hic, & Vega lib. 7. in Trid. cap. 14. dub. 1. & colligitur ex S. Tho. q. 56. ar. 1. ad. 3. vbi ait contactum virtualem sufficere ad hanc efficientiam propter infinitam virtutem diuinitatis. Et probari potest, quia Christus Dominus eodẽ modo operabatur hæc miracula in locis distantibus, sicut in propinquis. Deinde, quia nulla ostenditur repugnantia in hoc modo operandi, quia illa conditio scilicet, vt agens, & passum sint simul, etiam iuxta probabilem sententiam graviũ autorũ non est simpliciter necessaria ad agendum, etiam in agentibus naturalibus. Et quanuis demus ex natura rei esse necessariam, tamen cùm non sit per se, neque intrinsece requisita in ipso principio agendi, neque in actione, nulla est ratio, cur etiam de potentia absoluta necessaria sit. Quod ita confirmatur, nam Christus tangendo, v. g. infirmum sanabat illum, sed ille contactus nullam virtutem, seu efficaciam addebat humanitati Christi, ergo poterat etiam sine illo eundem effectum facere. Dicere enim illum contactum esse conditionem de potentia absoluta ita necessariam, vt sine illa non possit fieri effectus, incredibile est, cùm nulla repugnantia, aut cõtradictio in hoc appareat, & simile est de voce Christi, quando per illam operabatur miracula, quis enim credat oportuisse, vt realiter perueniret vsque ad infernum, seu sinum Abrahæ, vt inde animam Lazari reuocaret? aut cum dixit Ioan. 4. *Vade, filius tuus viuit*, fuisse necessarium, vt vox illa perueniret vsque ad locum, in quo erat filius reguli, vt per illã, sanitatem ei præstare posset? Vnde Gregor. homil. 28. in Euangel. notat, regulum illum imperfectam fidem habuisse eo, quod corpo ralem præsentiam Domini requireret, vt filium suum sanare posset.

Veg. D. Tho.

Virtus miraculorum Christi ad effectus loco distantes extensa.

Ioan. 4. Gregor. Mag.

Ad rationem ergo dubitandi in principio posita respondeti solet ad agendum necessarium esse, vt principale principium actionis attingat esse ctum vel per se ipsum, vel per instrumentũ: quia ergo diuinitas Christi est principale principium harum actionum, & illa est vbique, ideo per humanitatem potest illas efficere, etiam vbi humanitas non est. Sed contra hanc responsionem vrgeri potest, quia actio, quæ fit per instrumentum, proximè ab illo pendet, aliàs instrumentum nihil efficeret, ergo, si contactus necessarius est, maximè in ipso instrumento, aliàs pari modo dici posset causas secundas naturales non requirere hunc contactum, quia Deus, qui cum illis concurrit, & suo modo per illas operatur, vbique est. Respondetur tamen hanc conditionem non esse essentialem actioni, seu virtuti agendi, sed requiri interdum iuxta proportionem virtutis actiuæ: agentia enim naturalia, quia habent finitam virtutem, & imperfectum ac determinatũ agendi modum, illam conditionem fortasse requirũt. Deus verò, nõ ex indigentia virtutis agendi, sed ex immensitate sua, & ex infinita perfectione habet, vt non operetur, nisi vbi est: tum, quia nõ potest non vbiq; esse: tum etiam, quia sicut inesse, ita & in operari perfectissimum modum sibi vendicat. At vero instrumenta Dei, neque agunt per potentiam naturalem, vt inde limitentur ad agẽdum per contactum, neque habent tam perfectũ modum existendi, vel operandi, vt ex hac parte illis repugnet operari, vbi non sunt, & ideo hoc illis communicari potest per infinitam Dei virtutem, cui obediunt, & in qua principaliter nituntur in actione sua. Et per hanc patet ad primam confirmationem: ad secundam vero dicetur sectione sequenti.

respons. ad argum.

simultas localis agentis, & passi quomodo necessaria sit ad actionem.

SECTIO. VII.

Vtrùm hæc gratia miraculorum se extendat ad operandum effectus tempore distantes, seu ad efficiendũ per instrumentũ actu non existẽs.

HAEC est secunda difficultas huius materiæ, & oritur ex duplici capite, primum est de effectibus gratiæ, qui tempore antecesserunt Christi humanitatem, seu Incarnationem, quos certum est manasse à Christo homine, vt à causa meritoria: difficultas vero est, an ab illo etiã manauerint, vt a causa efficienti, ita vt humanitas Christi fuerit physicum instrumentum, per quod Deus effecerit gratiam in hominibus, qui ipsum præcesserunt. Quidam enim Theologi hoc affirmare voluerunt, inter quos est Capreol. in 4. dist. 13. quæst. vnica, art. 3. ad argumenta contra primam conclusionem circa finem, & Sotus in 4. d. 1. q. 1. art. 3. & in fine totius. 4. qui nullo fundamento nituntur. Sotus enim solum allegat quædã testimonia Pauli ad Roman. 3. & sæpe alias docentis antiquos patres fuisse iustificatos in fide Christi: ex quo non potest colligi efficientia physica, sed solum, quod propter merita Christi præ-

Capreol. Sot. Roman. 3.

uisa gratia antiquis patribus, collata sit, & ideo fides eius fuerit semper necessaria ad illam iustitiam consequendam: repugnat autem hæc sententia cum D. Thom. doctrina infra. q. 62. arti. 5. & 6. vbi negat passionem Christi, ante quam facta esset, potuisse efficienter operari per sacramẽta veteris legis, quia causa efficiens non potest esse durationeposterior, quam effectus, & reliqui omnes discipuli D. Tho. in hoc illi consentiunt. Et ratio clara est, quam ipse D. Tho. tetigit, quia causa efficiens requirit realem existentiam, vt efficere possit, sicut enim causa finalis requirit saltem esse aprehensam, vt in suo genere causet, & implicat finem causare, nisi saltem apprehensus sit: ita causa efficiens requirit esse actualis existentiæ, vt efficere possit. Quod in primis patet ex cõmuni omnium Philosophorum consensu, imo ex communi conceptione omnium hominum, nam cum efficere, sit dare esse reale per veram actionẽ, & influxum realem, nec mente concipi potest, quomodo talis actio manet, & pẽdeat ab eo, quod nondũ est. Vnde arguitur secundo quia efficere aliquid includit dependentiam realem effectus à causa, dependere autem realiter intrinsece includit, vt id, quod dependet, existere non possit sine alio, id enim, quod existere potest, etiã si aliud non existat, non potest dici verè dependere ab illo, in quo enim consistet hæc dependentia? implicat ergo dicere effectum dependere á causa, sine qua esse potest, & existere, ante quam illa existat loquendo de propria, & physica dependentia in genere causæ efficientis. Tertio hic habet locum argumentum illud, quod causa, vel instrumentũ agere non potest sine virtute agendi, res autem, quæ non existit, nullam virtutem agendi habet: quia nihil est: vnde nec potentiam naturalem habet, nec obedientialem, quia hæc fundari debet saltem in entitate rei, vnde neq; eleuari potest, neq; moueri à primo agente, nec concursum recipere: quomodo enim hæc cadere possunt in id, quod est nihil? Quarto deniq; ab inconuenienti, nam aliàs sequitur posse creaturam assumi, vt reale, & physicum instrumentum ad sui creationẽ, vel productionem: nam si aliqua specialis repugnantia in hoc intercedit, maxime quod suppone retur existens, antequam esset producta: sed hoc non sequitur iuxta hanc sententiam, quæ affirmat potuisse humanitatem Christi esse Physicum instrumentum, ante quam existeret, consequens autem est planè falsum, & contra omnes, & expresse contra D. Tho. in hac. q. art. 2.

D. Thom. Humanitat Christi efficiẽter operari non potuit ante existentiã suam.

Causa efficiens requirit realem existentiã ad agendum.

Sed dicunt aliqui Christi humanitatem nõ potuisse efficere gratiam antiquorum patrum secundum suum esse reale, quia illud nõdum habebat, vt bene probant argumenta facta: effecisse tamen illam secundum esse apprehensum, quod habebat in fide credentium, sicut nonnulli Philosophi dicunt obiectum apprehensum mouere efficienter voluntatem. Sed hæc sententia, si eius sensus tãtum sit, Deum vsum fuisse fide Christi tanquam instrumento Physico ad efficiendam gratiam in anima, nõ est quidem impossibilis, vt per se constat: nõ est tamen vera, neq; admodum probabilis, tum quia nullo fundamento probabili nititur, sed prorsus diuinat: tum etiam, quia nunc quando homo iustificatur per dispositionem propriam sine sacramento, gratia non fit efficienter ab actu fidei, vel charitatis vt constat ex materia de actu, & de charitate, & tamen etiam nunc iustificatur homo per fidem Christi, & perfectius, quàm antea.

Quod ergo ad hanc primam partem huius difficultatis attinet, dicendum est Christi humanitatem non fuisse instrumentum physicum ad aliquod opus efficiendum prius, quàm existeret, & vnita esset Verbo, quia hoc implicat apertam cõtradictionem, vt ostensum est. Nec mirum est, quòd sicut illa humanitas ante quam existeret, non habuit gratiam prophetiæ, nec gratiam linguarum, vel aliam quancumq; gratis datam, aut gratum facientem: ita nec habuerit gratiam sanitatum vel operationum, eadem enim est ratio de omnibus, quia existentia est omnium fundamentum, vnde non magis pertinet ad talis humanitatis perfectionem habere talẽ gratiam antequàm existat, quàm existere, ante quam existat.

Quod verò Sotus supra significat, Christi humanitatem iam existentem effecisse omnem gratiam, quæ prius data erat antiquis patribus, licet aliquo sensu possibile sit: est tamen incertum, & ad præsentem disputationem nõ pertinẽs. Quod enim illa gratia iam semel facta per Christi humanitatem denuo fiat illamet actione, qua primo producta fuit, impossibile est: quia illa gratia, & actio, per quam fuit producta, independens fuit à Christi humanitate toto anteriori tempore. Impossibile autem est, vt res prius existens sine dependentia ab aliqua causa incipiat ab illa dependere, sine aliqua mutatione saltẽ in ipsa actione, quia si pendere incipit, mutatur secundum dependentiam, quæ est per actionem, ergo necesse est saltem actionem esse diuersam. Deniq; si iam res semel producta est, & existit, simpliciter impossibile est denuo produci per aliam causam. Non est autem impossibile, vt tota gratia, antea producta sine Christi humanitate, inceperit effectiue cõseruari per humanitatẽ iã existentẽ: & nouã actione cõseruantẽ qualitatẽ alia actione prius productã, quia in hoc nulla est repugnantia: tunc enim nõ causaret humanitas ante, quã existeret, neq; effectus, vt ab illa est, tempore antecederet, sed comitaretur tantũ, & ideo dixi huiusmodi efficiẽtiam ad præsentẽ difficultatẽ nihil pertinere. Est tamen incerta hæc efficientia, quia, cùm illa gratia iam esset producta, & sufficienter conseruetur per eandem permanentem actionem, per quam producta est, non videtur necessarium ponere illam mutationem actionis, & nouam conseruationem, præsertim quia etiam de tota gratia, quæ in legẽ nouã cõmunicatur, etiam si per Christi humanitatem, & eius sacramẽta fiat, incertum valdè est, an semper in conseruari pendeat ab efficientia physica humanitatis. Et fortasse non est necessarium, quia nõ oportet gratiam illam quasi miraculoso modo semper existere, neq; habere aliam dependentiam præter illi connaturalem.

Secundum caput huius difficultatis est de humanitate Christi iam quidem existente, operante tamen per actiones, vel passiones, quæ in ea aliquando fuerunt, sed iam non sunt, vt fuerunt passio, mors, resurrectio, ascẽsio, & similes. Sunt enim quidam Theologi, qui volunt non solum humanitatem Christi secundum se habere virtutem ad efficiendam in nobis gratiam, resurrectionem, vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

similes effectus, sed etiã posse vti actionibus, vel passionibus suis iam præteritis tanquam physicis instrumentis ad eosdem effectus, quam sententiam defendunt Capreol. & Sot. locis supra citatis, & Capreol. etiam in. 3. distinct. 14. quæst. 1. & Sot. in. 4. distinct. 1. quæst. 5. art. 4. quibus videtur fauere D. Thom. multis in locis agens de passione, & alijs mysterijs Christi infra q. 48. art. 6. & quæst. 50. art. 6. & quæst. 15. art. 1. ad. 2. quæst. 52. art. 1. ad. 1. quæst. 56. art. 1. quæst. 57. art. 6. quibus locis ait passionem Christi, resurrectionem, &c. efficienter causare nostram iustificationem, resurrectionem, &c. Et ad eundem modum loquitur Alex. Alens. 3. p. quæst. 20. m. 1. art. 1. &. 6. & quæst. 23. m. 7. art. 1. Et confirmari potest, primo, quia resurrectioni Christi in Scriptura tribuitur, quòd sit causa nostræ iustificationis ad Rom. 4. *Resurrexit propter iustificationem nostram.* Et quod sit causa nostræ resurrectionis ad Ephes. 2. *Conresuscitauit nos, & consedere fecit*, vbi simile quid indicatur de ascensione, & de sepultura idem significatur ad Rom. 6. *Consepulti sumus, &c.* Sed resurrectio, ascensio & sepultura non sunt causæ meritoriæ nostræ iustitiæ, aut resurrectionis, vt infra dicetur, ergo solum potest hoc pertinere ad causalitatem efficientem. Et confirm. nam humanitas per vnionem ad Verbum sortita est vim efficiẽdi hæc diuina opera. Ergo communicauit suis actionibus, & passionibus hanc virtutem propter eãdem vnionem, quod significauit Ambros. super psal. 36. tractans illum locum Ioan. 1. *Quod factũ est, in ipso vita erat*, vbi sic inquit, *caro facta est, in ipso vita est: mors facta est, in ipso vita est: resurrectio facta est, in ipso vita est*: & sic de alijs. Et tandem concludit. *Vide, quanta in ipso facta sunt, quibus vita nostræ conuersio facta est, vt quæ perierat, redderetur.* Quomodo autem intelligenda sit hæc efficientia, no nulli ex Thomistis dicunt esse mysteriũ reconditæ theologiæ, vnde in eo explicando varij sunt, nec inter se consentiunt. Ego vero nullum fere mysterium in hac difficultate inuenio, sed clarè, & simpliciter existimo explicari debere, nulla fingendo mysteria, quę nec fundari possunt, nec intelligi possunt, si tamen ea, quæ impossibilia sunt, mysteria appellare licet.

Dico ergo Christum Dominum per quãcunq; actionem, vel passionem suam eo tempore, quo illam patiebatur, seu quo actio illa existebat, potuisse vel gratiam, vel alios effectus supernaturales efficere: sicut enim per contactum carnis suę, cum actu fiebat, vel per vocem aliquã, quãdo illã emittebat faciebat, miracula, ita per quanuis aliã actionem, vel passionem suam, suo tempore existentem, poterat idem efficere, quia non est maior ratio de vna, quàm de alia. At verò actio, vel passio, quæ præterijt, vt reuera fuit mutatio quędam, vel quoddam fieri, quod pertransijt, non potest nunc esse instrumentum, vel actio physica vere ac proprie efficiens supernaturalem effectũ, qui nunc fit. Quam sententiam bene docuit Vega lib. 7. in Trident c. 18. cum D. Bonau. in. 3. distinct. 19. art. 1. quæst. 1. & (vt existimo) est sententia Caier. quem statim referam. Et probatur aperte ex supra dictis, quia res, quæ non existit, non potest esse instrumentum physicum ad aliquid efficiendum, vt satis probatum est.

Respondent aliqui hoc verum esse de re, quæ nunquam extitit, secus vero esse de re, quæ iam semel fuit, quæ cum iam habuerit entitatem, per illam potest esse instrumentum. Et addunt alij ré, quæ esse desijt, per proprietatẽ suæ naturæ nõ posse aliquid efficere: tamen per virtutem occultam, quæ in illa mansit ex merito, & valore quem habuit propter dignitatem personæ, posse vere efficere. Alij vero addunt, quando agens principale adhuc existit, non necessario requiri, vt instrumentum etiam actu existat, sicut supra dicebamus Deum vbiq; existentem posse vti instrumento ad agendum, vbi ipsum instrumentum non existit. Sed hæc neq; rem explicant, neque aliquid probabilitatis afferunt: nam primum, quid refert ad efficientiam quod res fuerit, si iam non est, neque aliquid vice sui reliquit, per quod dici possit efficere? Si hoc enim reliquisset, iam non esset instrumentum id, quod præterijt, vt sic, sed id, quod perseuerat, in quo aliud quodammodo, seu virtute manet: si autem res, quæ fuit, omnino iam non est, non magis est apta ad agendum, quam si nunquam fuisset, quia nihil prorsus entitatis habet, vnde nec est capax virtutis, vel potentię ad agendum: nam illam rem fuisse, solum est relatio rationis, quæ nihil ad efficientiam realem potest deseruire, sicut etiam rem esse futuram est relatio rationis, quæ non satis est, vt res futura agat, antequam existat. Quod vero additur de virtute occulta, quæ mansit ex tali actione, vel passione propter meritum eius, nihil ad rem explicandam confert, quia illa virtus vel est aliqua res, quæ verè, & realiter manet in humanitate, & hoc non est contra id, quod intendimus: quia iam non est instrumentum, quod pertransijt vt sic, sed quod manet, siue talis res manens, verè aut falsò confingatur, quod nihil refert ad præsentem difficultatem. Vel illa virtus occulta nihil in re ipsa est præter actum, qui præterijt, qui ratione sui meriti, & valoris potest dici semper manere in acceptatione diuina, & vt sic habere virtutẽ ad causandam gratiam: & hoc sensu rectè quidẽ intelligitur, quomodo actus præteritus in genere meriti possit habere rationem causæ, non tamen in ratione proprij principij efficientis: quia (vt dictum est) ad efficiendum physice requiritur existentia, seu realis entitas rei, & non satis est, esse in acceptatione, vel in apprehensione. Quod deniq; additur sufficere, vt principale agẽs existat, omnino falsum est, quia etiam instrumẽtum (si tamen verum, & physicum instrumentũ est) vere & realiter agit, & effectus ab illo pendet, media actione reali, & ideo nõ solum in principali agenti, sed etiam in instrumento requiritur actuale esse, & hoc probant rationes factę in primo puncto huius sectionis, scilicet, quia alias etiam res, quæ neq; habet, neque vnquam habuit esse, esse posset instrumentum physicum: quia satis esset quod principale agens actu existat, & cõsequẽter posset esse instrumentũ ad productionẽ sui, aut certe ad reproductionẽ, si res, quæ aliquãdo fuit, esset, in nihilum redacta, quod non minus absurdum est. Quocirca non est eadem ratio de præsentia locali, & de actuali existentia, quia existentia, vel est ipsa actualis, & realis entitas rei, vel certe sine illa esse non potest, effectus autem pendet intrinsecè, & essentialiter à sua causa, prout habet entitatem realem, per quam agit, & ideo,

Capreol. Sot. D. Thom. — *Ansel.* — *Roman. 4* — *Ephes. 2.* — *Roman. 6* — *Ambros.* — *Christus per actiones, et passiones suas quomodo operetur.* — *Vega. Bonau. Caiet.* — *Obiectio.* — *Nihil confert ad agendum, quod res extiterit.*

& ideo, si tollitur existentia, omnino tollitur virtus, seu ratio agendi: at verò præsentia localis est accidentaria conditio rei supperaddita, à qua nõ pendet essentialiter virtus, seu ratio agendi, & ideo non est similis ratio.

D. Thom. sententia. Nec existimo D. Thom. voluisse docere contrarium aliquid huic sententiæ, prout explicata est, cum enim ait Christum per passionem, vel resurrectionem suam efficere in nobis iustitiam, vel resurrectionem, &c. Non loquitur (vt existimo) de passione, & resurrectione, vt fuit quidam motus, vel actio, quæ pertransijt, sed vt aliquo modo intelliguntur hæc manere in ipsa humanitate, in qua passio, & resurrectio facta est. Et secundum quandam accommodationem humanitas, prout passioni, vel morti subiecta fuit, dicitur esse instrumentum ad liberandum nos à morte peccati: vt vero resurrexit dicitur accommodatum principium nostræ resurrectionis, & sic de alijs. Et hunc sensum indicauit satis D. Thom. quæst. 56. art. 1. ad. 3. vbi dicit resurrectionem Christi esse efficientẽ causam, inquantũ humanitas Christi, secundum quam resurrexit, est quodammodo instrumentũ diuinitatis, & operatur in virtute eius, *vt supra*, inquit, *dictum est*, citans locum huius quæstionis, in quo versamur, vbi Caiet. ad hunc modum, hanc D. Thom. sententiam intellexit. Et eundem sensum indicauit idem D. Tho. quæst. 50. art. 6. & quanuis Vega supra, hunc etiã D. Thom. sensum impugnet, non est tamẽ, quod in eius impugnationibus immoremur, quia (vt dixi) non tam in rigore metaphysico, quàm secundum quandam accommodationem, & proportionem intelligendus est.

Mors, & resurrectio Christi quo modo sint instrumenta iustificationis, & resurrectionis nostra.

Nec ex locis Scripturæ, quæ in confirmationẽ primæ sententiæ citantur, aliquid aliud colligi potest, est enim resurrectio Christi causa nostræ resurrectionis, & in genere causæ exemplaris, & ratione sui termini: quia Christus resuscitatus, est causa efficiens nostram resurrectionem: & quia resurrectio nostra ita pendet à resurrectione illius, quòd si ille non resurgeret, nec nos resurgeremus. Et idem est de ascensione, & similibus, vt latius in sequentibus agentes de his mysterijs explicabimus. Et idem est sensus Ambros. in citato loco, verissimum enim est omnes Christi actiones, & passiones esse nobis salutares, & propter nostrum bonum aliquo modo factas esse: non est tamen necessarium, nec verisimile (etiam si id non repugnaret) omnes illas per se, ac proprie effectiue concurrere ad productionem omnis gratiæ, quæ in nobis fit, esset enim hoc superfluum, & impertinens tam ad dignitatem Christi quàm ad nostram vtilitatem. Vnde ad vltimam confirmationem respondetur: quod sicut humanitas Christi ratione vnionis habet, vt sit instrumentum diuinitatis ad miracula facienda: ita actiones humanitatis sunt veluti media, per quæ humanitas hanc virtutem exercet: tamen quia vsus huius potestatis, seu gratiæ nõ est necessarius, sed voluntarius, non oportet, vt per omnem actionem suæ humanitatis Christus hanc virtutem exerceat, sed prout ipse voluerit. Et sicut illa humanitas non habuit hanc gratiam ante quam existeret, nec retineret illam, si esse desineret, & amitteret simul cum existẽtia actualem vnionem ad Verbum: ita quando iuxta hãc gratiam operatur, vtitur aliqua actione sua actu existente, & sibi vnita, non verò actione vel futura, & nondum existente, vel præterita, quæ iã neque est sibi vnita, neque existens, quia illa non est capax talis efficientiæ, vt dictum est.

Statim vero occurrebat hic difficultas quomodo Christus interdũ efficiebat miracula per verba, quæ prius finiuntur, quàm operantur. Sed hęc difficultas proprie pertinet ad formas sacramentorum, & ideo vsque ad quæstionem. 62, differenda est.

SECTIO. VIII.

Vtrum Christi humanitas efficere possit miracula absque præuia actione, & consequenter an potuerit esse instrumentum creationis, aut annihilationis.

HAEC est vltima difficultas huius materiæ, quæ plures inuoluit inter se connexas. Ratio autem dubitandi in illa est, quia (vt supra dicebamus ex doctrina D. Thom. 1. p. quæst. 45. art. 5. & 2. lib. contra gent. c. 21. ratione. 6.) instrumentum non potest eleuari ad efficiendum effectum principalis agentis, nisi per aliquam actionẽ præuiã sibi proportionatã: sed Christi humanitas nõ poterat habere actionẽ præuiã ad effectionẽ miraculorũ, nã licet posset aut verbũ proferre aut tangere mortuum, aut aliam similem propriã actionem exercere, tamen hæ non possunt dici actiones præuiæ ad effectum principalis agentis, quia ad illum nihil conferunt, vel disponunt: atque adeò perinde se habent ad talem effectum, ac si non fierent: si enim tactus, vel vox Christi per se, & natura sua nihil cõfert ad suscitandum, v. g. mortuum, quid attinet ad talem effectum efficiẽdum? In instrumentis enim artis, vel naturæ, quæ nos experimur, & ex quibus colligimus necessariam esse actionem præuiam, talis actio de se aliquid confert ad effectum principalis agentis, saltem disponendo, & ideo tale instrumentũ habet proportionem cum tali effectu, & tali agente, & non cum alio. Ergo si actio propria instrumenti nihil confert ad effectum principalis agentis, illa non est sufficiens ad actionem instrumenti: aliàs, si illa sufficeret, certe non esset necessaria, cur enim dicemus, eam actionem, quæ nihil ad effectum confert, necessariam esse ad illum? Et confirmatur, nam actio præuia instrumẽti semper versatur circa subiectum, in quod operaturũ est agens principale, vt v. g. calor ignis circa lignum, ex quo ignis producẽdus est, & sic de alijs: at vero sæpe actio Christi, per quam faciebat miraculum, non versabatur circa subiectum susceptiuum effectus miraculosi, sed vel circa medium, vt vox, vel interdum manere poterat in ipsa anima Christi, vt si per actum voluntatis faceret miraculum.

Hæc difficultas præsertim vrgere videtur in doctrina D. Thom. qui etiam in diuinis instrumentis, quæ tantum per obedientialem potentiam ad agendum assumũtur, existimauit necessariũ, vt per propriam actionem præuiam eleuentur ad efficiendum proprium effectum principalis agentis: & ita omnes discipuli eius conantur defendere

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere hanc actionem præuiam fuisse etiam necessariam in miraculis, quæ Christus Dominus per humanitatem suam operatus est: fatentur tamen non esse necessarium hanc actionem versari, aut recipi in subiecto, in quo fit miraculosus effectus, hoc enim conuincit argumentum factum: fatentur etiam hanc actionem non esse propriam dispositionem, neque natura sua aliquid conferre ad effectum principalis agentis: nihilominus tamen aiunt esse necessariam, fortasse ne instrumentum nihil omnino agere videatur, si ex se nihil confert, & quidam eorum dicunt esse necessariam talem actionem, vt per eam intimetur diuinum imperium. Sed hæc (vt verum fatear) mihi non satisfaciunt, non enim intelligo, cur, sicut humanitas Christi manu contingendo mortuum potuit illum resuscitare, non etiam id posset facere sine tali contactu. Præsertim cum supra ostensum sit localem propinquitatem non esse necessariam in huiusmodi instrumento. Deinde quanuis in manu, v.g. Christi non intelligatur esse actio præuia, potest recte intelligi, quod ipse effectus procedat, & pendeat ab ipsa carne Christi: nam quando efficiebat talem effectum tangendo, effectus reuera immediate procedebat ad ipsa carne, & tactus solum erat conditio quasi voluntarie adhibita, non tamen simpliciter necessaria, vnde interdum faciebat miraculum sine tali contactu, ergo præcise propter efficiétiam non erat necessaria illa actio præuia. Tandem illud, quod dicitur de intimatione imperij, iam reiectum est, nam si solum dicit conditionem, ad cuius præsentiam Deus operatur, hæc nihil refert ad rationé veri instrumenti, & præterea sicut ad præsentiam actionis creaturæ, ponitur diuinum imperium, ita ad præsentiam ipsius substantiæ, vel carnis creatæ sine alia actione eius, posset poni diuinum imperium. Si vero illa intimatio diuini imperij sit vera effectio, & executio ipsius supernaturalis effectus, peritur principium: nam hoc inquirimus, cur ad hoc sit omnino necessaria actio, quæ alias nihil de se confert ad effectum.

Primũ genus instrumentorum naturaliũ, & artificialium.

Vt ergo axioma illud, & tota hæc materia raditus intelligatur, incipiendum est ab instrumentis naturę, vel artis, quæ omnia ad tria genera reuocari possunt. Primum genus instrumentorum est, quæ per actionem sibi connaturalem efficiunt aliquem effectum, qui est dispositio, seu via quædam ad effectum principalis agentis: ad quem tamen in se ipsum non attingit instrumentum per nouam actionem, sed vel naturaliter resultat posita priori actione, vel sola virtute, & actione noua principalis agentis efficitur. Exemplum dari potest in naturalibus instrumentis, iuxta multorum probabilem opinionem in calore ignis, vel viuentis, quo dispositio efficitur in materia ad introductionem formæ ignis, vel carnis, ipsa verò forma substantialis proximè, & in se non attingitur, seu introducitur per calorem. Iuxta hanc enim sententiam calor solum dicitur instrumentum, quia illo vtitur principale agens, vt suũ tandem effectum perficiat, quanuis proximè, & immediate non attingat calor illam actionẽ, qua principale agens introducit vltimam, & principalem formam in effectu intentam. Aliud, & magis indubitatum exemplum horum instrumẽtorum est in artificialibus, nam tota actio instrumentorum artis per se terminatur in motu locali, & termino eius, ex quo resultat forma artis sine noua actione instrumenti. Quod facile intelligetur discurrendo per singula, quædam enim ex his instrumentis deseruiunt ad expellendum aliud corpus à loco suo, vt in serra videre licet: dum enim ipsa introducitur inter partes ligni, quod per eam secatur, & occupat locum illum medium, ab eo expellit partes ligni, quę illum replebant: expellit autem non tantũ in genere causæ formalis, vt putauit Scotus, sed etiam in genere causę efficientis, & impellentis, quia per illam actionem non solum fit, vt corpus expulsum careat suo loco, sed etiam vt ad alium locum impelatur, quod non sit sine motione efficiente.

Terminus actionis instrumenti artificialis est motus localis, & terminus eius.

Alia sunt instrumenta artis, quæ solum deseruiunt ad defcrendum corpus, & quasi in varia loca distribuendum, vt calamus, vel penicillus: alia denique per contactum, vel collisionem corporum motum efficiunt, vt patet in lyra, vel cymbalo, & idem est de cæteris. Constat ergo inductione facta actionem horum instrumentorum totam consistere in motu locali, & termino eius, & inde resultare effectum intentum sine noua actione instrumenti: vt figura ex tali situ partium corporis, vel sonus ex tali naturali qualitate corporum se tangentium, & sic de reliquis. Et ratio generalis reddi potest, quia hæc instrumenta solum operantur, quatenus substant motioni humanæ virtutis, homo autem in corporibus solum potest efficere motum localem, vel imprimere impetum, qui sit principium eius, & ideo solum ad hunc effectum potest immediate mouere hæc instrumenta, vt inde forma aliqua artificialis, seu figura resultet. Quocirca de hoc toto genere instrumentorũ vere dicitur non assumi ad efficiendum effectum à principali agente intentum, nisi per propriam actionem præuiam: quin potius verum etiam est, talia instrumenta nullam aliam habere actionem circa huiusmodi effectum nisi hãc propriam, respectu cuius non tàm sunt instrumenta, quàm principales virtutes, sicut est calor ad calefaciendum, & serra ad scindendum, seu expellendum aliud corpus à suo loco. In ordine verò ad effectũ principalis agentis dicuntur hæc instrumenta per quandam habitudinem, & sub ordinationem ad principale agens, quæ non addit nouam efficientiam, sed relationem quandã, vel exterinsecam denominationem. Diuina autẽ instrumenta non possunt in hoc genere collocari, quia nullam dispositionem attingunt, ex qua resultet effectus principalis agentis ex vi talis dispositionis: vt per se manifestum est, & constat satis ex ratione dubitandi in principio huius sectionis posita, quia si talis dispositio naturalis est, non potest ex ea necessario resultare effectus supernaturalis ex natura rei loquendo: si autem dispositio ipsa supernaturalis est, non potest fieri ab instrumento ex propria naturali virtute & efficacia. Ex hoc ergo capite in his instrumentis actio præuia nec requiritur nec intelligi potest.

Secundum genus instrumẽtorum est, quę per realem actionem immediate attingant vltimum effectum principalis agentis sine alio influxu, vel concursu proprio ipsius agẽtis principalis, sed solum per actionem propriam ipsius instrumenti, quod

Secundum genus instrumentorum.

quod vel à principali agente sustentatur, vel qua si substituitur, vt vice illius agat. Exépla sunt in calore ignis, vel semine viuentis, vt iam explicabo, in hoc enim genere adhuc possunt hæc instrumenta distingui, vt quædam sint, quę attingunt effectum se nobiliorem, vt multi opinantur de calore ignis: quia substantialis forma ignis generantis alium ignem per se, & immediate non influit in actionem, per quam producitur forma substantialis ignis geniti, sed solum per calorem, ita vt calor per se solus, & separatus possit totam illam actionem efficere. Cuius simile exemplum, & clarius est in semine, quod est instrumentum ad generandum animal, cum tamen sit minus perfectum, & cum operatur, nullum habeat influxũ, nec cõcursum agẽtis principalis, sed tota actio sit á virtute, quam primum agens reliquit, seu impressit in ipso semine. Huiusmodi autem modus naturalium instrumentorum valde dubius est, si tamen est verus (hoc enim nũc examinandũ nõ est, eũ ad præsentẽ quæstionem non referat) illo, inquam, supposito, verissimum est talia instrumenta non attingere effectum agentis principalis, nisi præmittendo actionem præuiam: assumuntur enim ad actionem agentis principalis propter naturalem connexionem, quæ est inter illam, & propriam actionem præuiam, quæ ratio in diuinis instrumentis locum non habet.

Alia vero sunt in hoc genere instrumenta, quæ sua quidem actione immediate attingũt effectũ principalis agẽtis, quia ille effectus non excedit naturalẽ virtutẽ, & perfectionẽ talis instrumẽtorum, quomodo dicitur à multis, calor esse instrumentũ ignis ad calefaciendũ, & grauitas lapidis dicitur instrumentũ, quo mouetur à generãte: ac deniq; impetus impressus lapidi proiecto dicitur instrumentum proijcientis ad efficiendum illum motum. In quibus, & similibus exemplis satis constat ex illas qualitates, quæ dicuntur instrumenta, habere sufficientem vim, & perfectionem ad efficiendos illos effectus, quos reuera efficiunt propria virtute sine nouo influxu, aut concursu alterius agentis. Quapropter hæc non sunt proprie instrumenta, sed virtutes, vel potentiæ, vocantur autem interdum instrumenta, vel quia supplent locum principalis suppositi operantis: vel certe solum generali quadam ratione, quatenus omnia accidentia dici possunt instrumenta, per quę substantia operatur. Et ideo etiam in efficientia horum instrumentorum nulla est proprie actio præuia, quanuis habeant actionem propriam, & connaturalem, quia hæc non subordinatur alteri actioni, sed est vnica, per quam totus effectus fit. Ex quo etiam certum est, hunc modum operandi non posse conuenire diuinis instrumentis: cum enim eleuentur ad operandum supra naturam suam, non habent in se propriã, & sufficientem virturem ad talem effectum, nec possint circa illum aliquid efficere sine proprio, & singulari influxu principalis agẽtis.

Tertium genus instrumentorum.

Tertium genus instrumentorum est, quæ immediate attingunt actione sua proprium effectum principalis agentis, non tamen sine proprio influxu ipsius principalis agentis per suam propriam formam, & virtutem concurrentis ita, vt vnica, & eadem actione effectus simul fiat ab instrumento, & principali forma. Exemplum in naturalibus accommodatum (si tamen est verum) esse potest in phantasmate, quod esse dicitur instrumentum intellectus agentis ad producendam speciem intelligibilem, quæ tamen non à solo phantasmate fit, sed simul cum illo influit intellectus agens, vt virtus principalis. Aliud esse potest de intellectu operante per speciem intelligibilem influentem in actum intelligendi simul cum potentia, nam species quodam modo est instrumentum potentię, quæ per ipsam operatur, & illi præbet veluti influxum, & concursum vitalem. Et de huiusmodi instrumentorum genere facile intelligitur, quomodo eriam in ordine naturali possint attingere effectum se perfectiorem, quia videlicet non solum instrumentum immediate efficit, sed simul influit causa, seu virtus principalis, & ex vtroque veluti conflatur vnum integrum agens perfectius effectu: vnde huiusmodi instrumentum quodammodo simile est causæ partiali, tamen, quia imperfectius est, & subordinatum principaliori virtuti ideo instrumentum appellatur. Vnde etiam fit in hoc genere instrumenti, non oportere intercedere actionem præuiam propriam ipsius instrumenti distinctam ab actione principalis agentis: quia vnus, & idem effectus per eandem indiuisibilem actionem, est simul ab instrumento, & á virtute principali, vt clare videri potest in exemplis supra positis.

Species intelligibilis quomodo sit instrumentũ intellectus ad intelligendum.

Solet tamen in huiusmodi effectu, vel actione distingui duplex ratio, vt secundum alteram intelligatur actio esse accomodata instrumento, secundum alteram verò principali virtuti: vt in exemplo posito actus intelligendi, vt est actus vitæ, dicitur esse ab intellectu, vt vero est repræsentatio talis obiecti, dicitur esse ab specie. Sed (vt supra dixi, agens de lumine scientiæ infusæ) hoc solum secundum quandam accommodationem intelligi potest, ad assignandas rationes, sub quibus effectus procedit à diuersis principijs, seu rationes, propter quas talia principia necessaria sunt. Nam loquendo de effectu, prout in re ipsa fit, nihil in ipso est, quod nõ ab vtroque principio procedat, quia in re ipsa est vnus, & indiuisibilis effectus, vt in exemplo dato facile patet, & in superioribus declaratum est. Diuina igitur instrumenta maxime similia sunt his, quæ in hoc tertio genere collocantur, immediate enim attingunt ipsum effectum principalis agentis, vt verbi gratia, suscitationem mortui, productionem gratiæ, &c. Attingunt autem hos effectus, non ex vi naturalis suæ virtutis, & perfectionis, quæ inferior est, & natura sua non postulat talem agendi modum, neque ad illum habent concursum debitum, sed indigent concursu, & influxu principalis agentis, qui specialiori, & superiori quodammodo exhiberi debet, & ideo merito hæc instrumenta in hoc tertio ordine collocantur.

Diuina instrumẽta qualia.

Ex quo discursu tandem concluditur in his instrumentis non esse per se, & intrinsece necessariam actionem præuiam propriam, & connaturalem ipsi instrumento, vt posit attingere effectum principalis agentis: primo quidem, quia hoc non est de ratione instrumenti vt sic, con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

constat enim ex discursu facto, etiam in naturalibus instrumentis non semper hoc esse necessarium, & præsertim in ijs, quæ ad vltimum ordinem pertinent, quibus diuina instrumenta similiora sunt. Deinde quia licet hoc esset necessarium in naturalibus instrumentis, quæ natu-

In diuinis instrumẽtis non est necessaria actio prænia ad effectũ principalis agentis.

li virtute, & iuxta naturalem ordinem operantur, non propterea esset eadem necessitas in instrumentis diuinis, quæ solum secundum potentiam obedientialem assumuntur, non quia ex natura rei necessaria sint ad effectum, sed quia Deus illis vti vult. Cuius signum est, quod huiusmodi instrumenta non sunt determinata ad determinatos effectus, sed simpliciter vti potest Deus, vt instrumento quacunque creatura ad quoscunque effectus non implicantes contradictionem. Adde nihilominus, Christum semper operatum esse miracula per aliquam propriam actionem humanitatis, vel vt concursus

Cyrill.

ipsius humanitatis notior esset, vt supra ex Cyril. dicebamus, vel vt humanitas perfecto modo, scilicet humano, & libero posset ad hæc miracula facienda applicari, quod fieri oportebat per actionem voluntatis humanæ vel imperatam, vel elicitam. Illa vero actio humanitatis, per quam faciebat miraculum, non proprie erat actio prænia ad actionem principalis agentis, sed interdum erat veluti applicatio ipsius instrumenti ad passum: vt quando per contactum carnis suæ vitificatricis sanabat ægrotum, vel suscitabat mortuum: nam effectus ille reuera immediate erat ab ipsa carne, contactus autem solum erat, vt applicatio, & conditio, non quidem necessaria, sed voluntaria, & ad melius esse. Interdum vero ipsemet actus humanitatis erat proximum instrumentum, quo fiebat miraculum, vt verbi gratia, si per actum voluntatis, vel per verbum, aliquod faciebat miraculum, ipsamet vox non tam erat actio prænia, quam proximum instrumentum, à quo actio miraculosa dependebat, sicut inferius in simili dicemus latius agentes de sacramentis.

In miraculis Christi vna, et eadem actio diuinitatis, vt principalis agentis, & humanitatis, vt instrumẽti.

Ex quo tandem fit in huiusmodi operatione miraculosa humanitatis, vnam & eandem fuisse actionem, qua immediate fiebat effectus ab humanitate, vt ab instrumento, & à diuinitate, vt principali virtute, ante quam actionem, non est necessarium intelligere aliam propriam ipsius instrumenti. Quod si velimus proportionem in omnibus seruare cum instrumentis naturalibus, quanquam id necessarium non sit, cum hæc instrumenta non habeant naturalem proportionem, & connexionem cum effectu, sicut illa: fieri tamen aliquo modo potest distinguendo in hac actione, & effectu duplicem rationem: quatenus enim effectus ille est, verbi gratia, participatio quædam diuinæ naturæ, scilicet gratia, vel aliquid huiusmodi, est à Deo, quatenus vero est res quædã finita, quæ ab alia finita pendere potest, sic intelligitur esse ab instrumẽto creato. Et ex his facile expeditur difficultas in principio huius sectionis tacta, cui magis ex dicẽdis satis fiet.

Obiectio.

Ex dictis enim oritur alia difficultas, nam si vera sunt, quę dicimus, sequitur potuisse humanitati communicari, vt esset instrumentum creationis. Probatur sequela, quia si non posset maximè, quia ad operandum instrumentaliter necessaria esset actio præuia, quæ in creatione habere locum non potest, sed hoc principiũ non est necessarium in diuinis instrumentis, vt diximus, ergo. Respondeo breuiter, argumentum apud me conuincere, ex illa ratione sumpta ab actione præuia, non satis probari creaturam, atque adeo humanitatem non posse esse instrumentum creationis: tum, quia illa actio præuia non est simpliciter necessaria, vt supra dictum est: tum etiam quia licet esset necessaria, non tamen in extrinseca materia, ex qua effectum fieri operteret, sed posset esse actus immanens, aut vox ipsius humanitatis per quam non magis repugnaret creationem fieri, quam iustificationem, vel transubstantiationem, & alia similia opera. Quia huiusmodi actus, qui manet in agente, & solum quoad efficaciam, & virtutem suam est transiens, per se non requirit, vt effectus fiat ex præsuppositio subiecto, ergo ex vi talis actionis non repugnaret fieri etiã ex nihilo, nam etiã transubstantiationis effectus proprie non fit ex subiecto tanquam ex causa materiali, quæ maneat in effectu, & nihilominus fieri potest per instrumentum creatum.

Responsio.

Creatura potest esse instrumentum creationis.

Quam difficultatem attingens Medina infra quæst. 48. art. 6. in fine, respondet, creaturas habere inter se ordinem, ratione cuius fieri potest, vt mota vna, virtute diuina moueantur aliæ: at vero creaturæ non habent ordinem ad id, quod est nihil, & ideo non possunt sumi, vt instrumentum creationis. Sed in primis D. Thom. nunquam est hac ratione vsus, sed illa, quæ sumitur ex actione præuia, quam ipse non tuetur, nec defendit. Deinde illa ratio magis videtur in verbis, quam in re consistere, nam creaturæ non habent inter se alium ordinẽ necessarium, in quo possit fundari instrumẽtaria actio, nisi quod sunt entia participata à primo ente, & illi subordinata vt primo agenti, & imperanti. Vnde fit, vt vna possit efficere aliam saltẽ per potentiã obedientialem, & alia pendere ab alia, hic autem ordo etiam intercedere potest inter vnam creaturam iam factam, & aliam creandam: non enim necesse est, vt creatura habeat dictum ordinem ad nihil, quod est terminus à quo, creationis, sed ad ipsam creaturam, ad quam creatio terminatur: nam etiam Deus ipse, qui est primum principium creationis, non habet proprie loquendo ordinem ad id, quod est nihil, vt sic, sed habet virtutem, vt faciat esse aliquid, id quod de se nihil est.

Medina.

Aliter dicunt alij creationem consistere in essentiali dependentia creaturæ à Deo, quæ omnino immutabilis est, & inuariabilis, quia non tam est per actionem mediam, quàm per ipsammet entitatem, & essentiam creaturæ, & ideo fieri non potest, vt hoc modo pendeat vna creatura ab alia: quia omnis dependentia ab alia creata causa efficiente variari potest, & conseruari creatura per solam dependentiam, quam habet à Deo, & ita per hanc solam creari potest.

Dices, Si hæc ratio aliquid valeret, etiam probaret non posse vnam creaturam produci, vel generari ab alia, quia etiam forma, quæ educitur de potentia subiecti, pendet essentialiter à Deo, & à solo illo, quia per solam actionem illius conseruatur, & sola illa dependentia est omnino

omnino inuariabilis, & simpliciter necessaria, vt talis res existat. Respondetur simpliciter negando sequelam, concedendo tamen non posse vnam formam creatam ita manare ab alia etiã per generationem, quin simul sufficienter fiat per solum influxum, quem Deus habet in tali creatura: non solum quatenus concurrit cum causa secunda, sed etiam quatenus alia via, & modo ipse solus eadem rem creat in eodem instanti, ratione dictę essentialis dependentiæ creaturæ à Deo. Quinimo, licet hic influxus Dei simul tempore sit cum actione causæ secundæ, tamen ordine naturæ antecedit, quia est maxime essentialis, & necessario supponitur alteri. Sed non est hic locus tractandi quæstionem hanc, quæ latissima est, & postulabat, vt explicaremus modum, quo causæ secundæ operantur, & Deus cum illis concurrit.

Dico ergo breuiter doctrinam, quæ in hoc modo dicendi supponitur, & falsam esse, & improbabilem, & in præsenti quæstione non satisfacere. Primum patet, quia illa doctrina supponit omnem effectum causæ secundæ prius natura creari à solo Deo, & deinde fieri à creatura. Quod in philosophia absurdum est: nam re ipsa hoc est tollere efficientiam causarum secundarum, & solum verbis illam concedere: & in Theologia potest id esse periculosum præsertim in actibus liberis, & maxime in malis, & peccatis. Secundum patet, quia, esto concedamus hanc quasi priorem Dei creationem, tamen sicut potest Deus calorem, vel gratiam quam prius natura ipse creauit solus, alio modo efficere per ignem vel per sacramentum, eadem ratione posset efficere angelum, verbi gratia, vel cælum per humanitatem Christi, quantuis prius natura ipse solus easdem res alio modo crearet. Patet sequela argumentis supra factis, quæ probant eo modo, quo vna creatura potest pendere instrumentaliter ab alia, non minus posse hoc fieri in creaturis, quæ fiunt in subiecto, quam in ijs, quæ per se, & ex nihilo fiunt: ergo illa efficiẽtia angeli per humanitatem esset creatio, quia esset productio ex nihilo, & quia angelus non potest alio modo produci. Quanuis fortasse secundum illam falsam doctrinam, non esset illa dicenda prima creatio angeli, sed secunda, sicut generatio ignis, verbi gratia, non est in hac sententia prima productio ignis, sed secunda: solumque erit differentia, quod in igne, prima productio est creatio, secunda generatio, in angelo vero vtraque esset creatio. Nisi forte dicatur illam secundum actionem, seu effectionem angeli non esse creationem, quia non est omnino ex nihilo, cum supponatur iam angelus creatus, alio genere actionis, seu dependentiæ. Sed hoc non rectè, neque consequenter dicitur, quia vel illa actio est productio angeli, vel non, si non, ergo neque aliæ formæ producuntur à causis secundis, quia iam supponuntur productæ alia via à prima causa, iuxta hanc sententiam: si vero est productio angeli, illa non est ex præsuppositio subiecto, ergo est creatio. Deinde, quia si non est creatio, quid aliud esse potest, cum angelus producibilis non sit nisi per creationem? Sed totus hic discursus est ad hominem, veritas enim est formas, quæ educuntur de potentia materiæ, non fieri prius à Deo per creationem, nec per aliam actionem, quam per illam, qua concurrit cum causa secunda ad talem eductionem. Vnde fit, vt licet creatura ad hunc sensum pendeat essentialiter à Deo, vt non possit existere, aut conseruari sine actuali influxu Dei, non tamen sit de essentia alicuius creaturæ, vt à solo Deo pendeat, neque vt habeat inuariabilem, & immutabilem dependentiam sine vlla actione media. Sed ille Dei influxus dari potest nunc per vnam actionem, nunc per aliam: nunc media creatura, nunc sine illa, aut iuxta diuersas rerum naturas, aut pro Dei voluntate, & arbitrio in operibus supernaturalibus, & miraculosis. Sic igitur non repugnat dependentiæ essentiali, quam creatura habet à Deo, vt per aliam creaturam creetur, quia nihilominus dependebit à Deo, quanuis non per eandem actionem, per quam penderet, si à solo Deo crearetur.

Ad difficultatem ergo propositam, quod ad potestatem attinet, concedo me hactenus non inuenisse, cur sit impossibile, aut quam contradictionem implicet, vt creatura assumatur à Deo vt sit instrumentum creationis; An verò communicata fuerit hæc potestas humanitati Christi, & an illa fuerit aliquando vsus mihi non constat, neque facile affirmandum censeo: quia illa humanitas non est eleuata ad omnes actiones, & omnia opera, quæ de potentia absoluta per illam fieri possunt, hoc enim à nemine asseritur, & immeritò gratis diceretur sine fundamento, aut ratione sufficienti. Assumpta ergo est ad illa opera, quæ secundum ordinem diuinæ sapientiæ oportuit per illam humanitatem fieri, hæc autem (vt rectè D. Thom. dixit) videntur esse illa, quæ ad finem Incarnationis conferre possunt, quia (vt supra dictum est) hæc potestas non fundatur in aliqua qualitate, neque in sola potentia obedientiali secundum se sumpta, sed vt habente paratum concursum iuxta diuinam ordinationem, quæ cum per potentiam absolutam regulanda non sit, non potest commodius ex alio principio, quàm ex fine Incarnationis definiri, & assignari, vt rectè etiam notauit Durand. in. 3. distinct. 13. quæst. 5. Ad hunc autem finem non videtur necessarium, vt assumpserit potentiam creandi, quia nec per opus creationis manifestari commode poterat opus Incarnationis, quia non potest esse manifestum, an actio fiat ex nihilo: neque oportebat nouas res in vniuerso creari præter animas rationales, quę modo sibi connaturali fiunt. Solum videri posset probabile materiam primam, quę ponitur sub speciebus Eucharistiæ, quando ex illis aliquid aliud generatur, fieri per creationem media Christi humanitate, vt instrumento. Sed de hac speciali difficultate suo erit loco dicendum.

Fuerit in Christo potestas creãdi.

D. Thom.

Ad quod nam miraculorũ genus humanitas Christi assũpta. Durand.

Et ex his constat, quid dicendum sit de annihilatione, hęc enim; cum ad non ens simpliciter terminetur, non potest fieri per positiuam actionem: quia necesse est omnem actionem huiusmodi ad aliquem terminum positiuum tendere, quod est contra rationem annihilationis, & ideo hoc modo repugnat aliquid esse instrumentum annihilationis. Quia vero annihilatio fit per subtractionem influxus, si Deus communicaret hu-

Instrumẽtum annihilationis quomodo esse possit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

humanitati potestatem creandi rem aliquam, & A
conseruandi illam, posset etiam in voluntate eius ponere, vt posset suum concursum subtrahere, & hoc modo in nihilum redigere rem, quæ ab illo concursu in suo esse penderet: ideoq; recte dixit D.Th. potestatem annihilandi pendere ex potestate creandi, & per illam esse cognoscendam, seu iudicãdam, sicut priuationẽ per habitum suũ.

Obiectum potestatis faciendi miracula, in Christo quale.

Vltimo tandem ex dictis constat, quale sit obiectum huius potestatis faciendi miracula, seu ad quas res se extendat. Dicendum est enim, cum hæc potestas non sit qualitas aliqua, vel potestas naturalis non habere certam, & determinatam materiam, sed pendere ex diuina ordinatione, & concursu, vt dictũ est, loquendo propriẽ de potentia proxima, & ad agendum expedita: si enim esset sermo depotẽtia remota, illa ad omnia quæ contradictionẽ non implicãt, extẽdi potest.

QVAESTIO XIIII.
De defectibus corporis assumptis à Filio Dei, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit. Et primò de defectibus corporis, secundò de defectibus animæ.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶ Secundò, vtrùm assumpserit necessitatem his defectibus subiacendi. C

¶ Tertiò, vtrũ hos defectus cõtraxerit.

¶ Quartò, vtrũ omnes huiusmodi defectus assumpserit.

Postquã disseruit D. Tho. de perfectionibus humanitatis assumptæ, disputare aggreditur de defectibus eius, tum in corpore, quod in hac quæstione agit, tũ in animo, quòd expedit quæstione sequenti. Dici autem videntur hoc loco defectus corporis, nõ omnes, qui in corpore fiunt, seu recipiuntur: hoc enim modo omnes defectus sensibiles ad corpus pertinent, & tamen quæstione sequenti inter defectus animæ numerantur, sunt ergo defectus corporis, qui de se corpori conueniunt, & non per animam, nec per proprias potentias eius, eas præsertim, quæ ad cognoscendum, & amandum deseruiunt.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd Filius Dei non debuerit assumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita est personaliter Verbo Dei, ita & corpus. Sed anima Christi habuit omnimodam perfectionem & quantum ad gratiam, & quantum ad scientiam: vt suprà dictum est.* Ergo etiam corpus eius debuit esse omnibus modis perfectum, nullum in se habens defectum. B

*86 3.dist.18 q.1.art.1.& dist.22.q.1.art.1.q.1.c.& 4.17 tra.c.5. 11.et opus. 3.cap.42. 47.

*4.7.art.9. q.9.art.2.

¶ 2. Præterea, Anima Christi videbat Verbum Dei ea visione, qua beati vident (vt suprà dictum est.) & sic anima Christi erat beata. Sed ex beatitudine animæ glorificatur corpus: dicit enim Augustinus, in Epistola ad Dioscorum. Tam potẽti natura Deus fecit animã, vt ex eius plenissima beatitudine redũdet etiam in inferiorem naturã, quod est corpus: nõ beatitudo, quę fruẽtis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor. Corpus igitur Christi fuit incorruptibile, & absque omni defectu.

*et q.9.a.1.

*Epist.56.ad multũ ante medium tom.2.

¶ 3. Præterea, Pœna consequitur culpam: sed in Christo non fuit aliqua culpa: secũdum illud primę Pet.2. Qui peccatum non fecit. Ergo nec defectus corporales, qui sunt pœnales, in eo esse debuerunt.

¶ 4. Præterea, Nullus sapiens assumit id, quod impedit ipsum à proprio fine. Sed per huiusmodi defectus corporales, multipliciter videtur impediri finis Incarnationis. Primò quidem, quia propter huiusmodi infirmitates, homines ab eius cognitione impediebantur: secundum illud Isa. 53. Desiderauimus eũ despectũ, & nouissimũ virorum, virũ dolorum, & scientẽ infirmitatẽ, & quasi absconditus est vultus eius, & despectus: vnde nec reputauimus eum. Secundò, quia sanctorũ Patrum desideriũ non videtur impleri: ex quorum persona dicitur Isai. 51. Consurge, consurge, induere fortitudinem, brachium Domini. Tertiò, quia congruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatẽ, videbatur, & potestas diaboli posse superari, & humana infirmitas posse sanari. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd Filius Dei humanam naturã assumpserit cum corporalibus infirmitatibus, siue defectibus. A

Sed contra est, quod dicitur Heb.2. In eo, in quo passus ipse est, & tentatus, potens est & eis, qui tentãtur, auxiliari. Sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in mõtes, vnde veniet auxilium mihi. Ergo conueniens fuit, vt Filius Dei carnẽ assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentẽ, vt in ea posit pati, & tentari: & sic auxiliũ nobis ferre. B

Respondeo dicendum, conueniens fuisse, corpus assumptũ à Filio Dei humanis infirmitatibus, & defectibus subiacere, & præcipuè, propter tria. Primò quidẽ, quia ad hoc Filius Dei carne assumpta, venit in mundũ, vt pro peccato humani generis satisfaceret. Vnus autẽ pro peccato alterius satisfacit, dũ pœnã pro peccato alterius debitam, in se suscipit. Huiusmodi autem defectus corporales, scilicet, mors, fames, sitis, & huiusmodi, sunt pœna peccati, quod est in mundũ per Adam introductũ secundũ illud Ro.5. Per vnũ hominẽ peccatum intrauit in mundũ, & per peccatum mors. Vnde cõueniens fuit quantum ad finem Incarnationis, quòd huiusmodi pœnalitates in nostra natura susciperet vice nostra secundum illud Isai.55. Verè lãguores nostros ipse tulit. Secundò, propter fidẽ Incarnationis astruendam. Cùm enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout huiusmodi corporalibus defectibus subiacet, si sine his defectibus Filius Dei humanam naturã assumpsisset, videretur non fuisse verus homo, nec veram carnem habuisse, sed phantasticam, vt Manichæi posuerunt. Et ideo, vt dicitur Philip.2. Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde & beatus Thomas per aspectũ vulnerum est ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioan.20. Tertiò, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, passiones, & defectus humanos fortiter tolerãdo: vnde dicitur Heb.12. Sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes. C

Ad primũ ergo dicendum, quòd satisfactio p peccatis alterius, habet quidem quasi materiã pœnas quas aliquis pro peccato alterius sustinet: sed pro principio habet habitũ animæ, ex quo inclinatur ad volendũ satisfacere pro alio, & ex quo satisfactio efficaciã habet. Non enim esset efficax satisfactio, nisi ex charitate procederet: vt infra dicetur*. Et ideo oportuit animã Christi & perfectam esse, quantum ad habitus scientiarum & virtutum, vt haberet facultatem satisfaciendi: & quòd corpus eius esset subiectum infirmitatibus, vt ei satisfactionis materia non deesset.

*In materia de satisfactione id erat facturus non compleuit.

Ad secundum dicendum, quòd secundum naturalẽ habitudinẽ, quæ est inter animam, & corpus, ex gloria animæ, redũdat gloria ad corpus. Sed hæc naturalis habitudo in Christo subiacebat voluntati diuinitatis ipsius: ex qua factum est, quòd beatitudo remaneret in anima, & nõ deriuaretur ad corpus, sed caro pateretur: quæ conueniunt naturæ passibili, secundum illud quod Dama.* dicit, quòd beneplacitò diuinæ voluntatis, permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

*Li.3.c.15. à med. & c.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad tertium dicendum, quòd pœna semper sequitur culpam actualem, vel originalem: quandoq; quidem eius qui punitur: quandoq; autem alterius, pro quo ille, qui pœnas patitur, satisfacit. Et ita accidit in Christo, secũdum illud Isai. 53. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

Ad quartum dicendum, quòd infirmitas assumpta à Christo nõ impediuit finẽ Incarnationis, sed maximè pro
In cor. ar. mouit, vt dictum est *. Et quanuis per huiusmodi infirmitates absconderetur eius diuinitas: manifestabatur tamẽ humanitas, quæ est via ad diuinitatẽ perueniendi: secundum illud Rom. 5. Accessum habemus per Iesum Christum ad Deum. Desiderabant autem antiqui B Patres in Christo, non quidem fortitudinem corporalẽ, sed spiritualem, per quam & diabolum vicit, & humanam infirmitatem sanauit.

COMMENTARIVS.

A Ffirmat D. Thomas assumpsisse Christum hos defectus, cuius assertionis tres rationes assignat, ex fine ipsius Incarnationis desumptas. Primam, ex fine satisfaciendi pro nobis. Secundam, ex fine confirmãdi, & ostendendi magis veritatem Incarnationis. Tertiam, vt nobis esset exemplum, quæ omnes claræ sunt. Solùm circa primam dubitare potest aliquis, quia enim hi defectus corporis sunt in nobis pœnæ peccati, infert D. Thom. fuisse conueniens, vt Christus in se assumeret eas pœnas, quæ nobis erant debitæ. Quo argumento posset etiam concludere, fuisse conueniens, vt assumeret pœ- C nam purgatorij, vel inferni, vt quidam huius temporis hæretici blasphemant: quia etiam hæ pœnæ
Responsio. sunt debitæ hominibus peccatoribus, & pro illis omnibus Christus satisfecit. Respondetur tamen non esse eandem rationem: tum quia illæ pœnæ non decebant sanctissimam Christi animam, vt suo loco dicetur: tum etiam, quia illæ pœnæ non sunt propriè ordinatæ ad eum modum satisfactionis voluntariæ, qui viatorum est proprius, & exercetur per modum condignæ recompensationis, sed sunt ad propriam vindictã ipsius peccati, quæ ab ipso iudice sumitur, seu imperatur: pœnæ autem huius vitæ, quales sustinẽtur per defectus, & infirmitates corporis, sunt accommodatissimè ad proprium modum satisfaciendi per voluntariam recompensationem, quam Christus viator exhibere debuit. Tum deniq;, quia pœna inferni, vel purgatorij non est necessariò subeunda peccatoribus, sed solùm quasi sub conditione, scilicet si mortalis peccati veniam nõ fuerint in hac vita consecuti, quo ad pœnã infernĩ: vel si pro peccato non plenè satisfecerint in hac vita, loquendo quo ad pœnam purgatorij. At verò corporis defectus, seu pœnalitates omnino sustinendæ sunt hominibus à Christo redemptis, neque per aliquam satisfactionẽ propriam possunt illas vitare, quanuis illis vti possint ad satisfaciendum pro peccatis, & ideo maximè decuit, vt Christus in his pœnis fieret similis hominibus peccatoribus, & per eas pro illis satisfaceret.

Sed in hac ratione cauendum est aliud extremum, quidam enim existimant, supposito hoc fine Incarnationis, scilicet satisfaciendi pro hominibus, non solùm conueniens, sed omnino necessarium fuisse, Christum assumere hos corporis defectus. Ita indicat Bonauent. in. 3. dist. 16. artic. 1. quæst. 3. Durand. in. 3. d. 15. q. 1. num. 6. qui in eam sententiam citant Anselm. in libris Cur Deus homo. Sed tamen re vera hoc non sequitur necessariò ex fine redemptionis. Primò quidem, quia vno solo actu amoris posset nos per modum meriti sufficienter redimere, vt constat ex supra tractatis quæst. 1. art. 1. potuisset autem exercere hunc actũ in corpore impassibili, etiam si corporis defectus non assumpsisset. Et simili modo potuisset pro culpa, & iniuria in Deum commissa satisfacere per actum reuerentiæ, & obsequij ad Deum, & veniam hominibus deprecando, & per alios similes actus diuini cultus. Ac denique per actum doloris, vel tristitiæ in sola anima conceptæ, absque passione corporali potuisset satisfacere pro qualibet pœna hominibus debita: quãquam præter naturalem ordinem rerum esset, habere animam passibilem in corpore impassibili. Simpliciter tamen non fuerunt necessarij defectus corporis ad satisfaciendum pro nobis, fuerunt tamen aptissimi, & accommodatissimi propter rationes dictas.

Bonauent. Durand. Ansel.

Solutiones argumẽtorum claræ sunt, sed valdè notandæ.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Christus necessitatem his defectibus subiacendi assumpserit.

AD secũdum sic proceditur. Videt, quòd Christus non ex necessitate his defectib⁹ subiacuerit. Dicit enim Isa. 53. Oblatus est quia ipse voluit, & loquitur de oblatione ad passionem. Sed voluntas opponitur necessitati. Ergo Christus non ex necessitate subiacuit corporalibus defectibus.

87. Infr. q. 15. ar. 5. 1. & 3. d. 3. q. 1. art. 2. q. 2. c. fin.

¶ 2. Præ-

Li. 3. c. 20. in fine. ¶ 2. Præterea Damasc.* dicit in. 3. A lib. Nihil coactum in Christo consideratur, sed omnia voluntaria. Sed quod est voluntarium, non est necessarium. Ergo huiusmodi defectus non fuerunt ex necessitate in Christo.

¶ 3. Præterea, Necessitas infertur ab aliquo potentiori. Sed nulla creatura est potentior, quàm anima Christi, ad quam pertinebat propriũ corpus conseruare. Ergo huiusmodi defectus, seu infirmitates non fuerunt in Christo ex necessitate.

Sed contra est, quod Apostol. dicit Rom. 8. Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati. Sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi, & sustinẽdi alias huiusmodi passiones. Ergo talis necessitas sustinendi hos defectus fuit B in carne Christi.

* Respondeo dicendũ, quòd duplex est necessitas. Vna quidem coactionis, quæ fit ab agente extrinseco. Et hæc quidem necessitas contrariatur, & naturæ, & voluntati: quorum vtrunq; est principium intrinsecum. Alia autẽ est necessitas naturalis, quæ consequitur principia naturalia, putà formam, sicut necessarium est ignem calefacere: vel materiam, sicut necessarium est corpus ex contrarijs compositum dissolui. Secundum igitur hanc necessitatem, quæ consequitur materiam, corpus Christi subiectũ fuit necessitati mortis, & alio- C rum huiusmodi defectuum: quia sicut
Ar. præc. ad. 2. dictum est *, beneplacito diuinæ voluntatis, carni Christi permittebatur agere & pati quæ propria. Hæc autem necessitas causatur ex principijs humanæ
In ipso ar. naturæ, vt dictum est *. Si autem loquamur de necessitate coactionis, secundum quidem quod repugnat naturæ corporali, sic, iterum corpus Christi, secundum conditionem propriæ naturæ, necessitati subiacuit, & claui perforantis, & flagelli percutientis. Secundum verò quod necessitas talis repugnat voluntati, manifestũ est, quòd in Christo non fuit necessitas horum defectuum, neq; per respectum ad diuinam voluntatem humanã Christi absolutè, prout sequitur rationem deliberantem, sed solùm secundũ naturalem motum voluntatis, prout scilicet naturaliter refugit mortẽ, & etiam corporis nocumenta.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus dicitur oblatus, quia voluit & voluntate diuina, & voluntate humana deliberata: licet mors esset contra naturalem motum volũtatis humanæ, vt Damasc.* dicit.

**Li. 3. c. 23. & c. 24.* Ad secũdum patet responsio ex dictis †.

In corpore art. Ad tertium dicendũ, quòd nihil fuit potentius, quàm anima Christi absolutè: nihil tamen prohibet aliquid fuisse potentius, quantum ad hunc effectum: sicut clauus ad perforandũ. Et hoc dico, secundum quod anima Christi consideratur secũdum propriam naturam & virtutem.

COMMENTARIVS.

DEfectus corporis, de quibus hic agit D. Thom. cõsiderari possunt vel in actu primo, vt esse passibilem, mortalem, vel quasi in actu secundo, vt pati, mori. D. Thom. ergo in corpore articuli præcipue tractat quæstionem de his defectibus posteriori modo considerationis, scilicet quatenus in actuali aliqua passione positi sunt, vt ex illis explicet ipsam dispositionem, & quasi potentiam, quam in suo corpore susceperit ad has passiones sustinendas. Vnde proprius sensus huius quæstionis est, an Verbum in tali dispositione assumpserit corpus, vt ex illa necessariò consecuti fuerint hi defectus, qui sunt per modum actus secundi, seu passionis actualis. Et hoc sensu respondet D. Thom. assumpsisse Christum necessitatem naturalem his defectibus subiacẽdi, quia assumpsit corpus ita dispositum, & carens superiori dono gloriæ, vt suæ naturæ relictum nõ posset non subiacere his defectibus, supposita intrinseca cõpositione, & naturã corporis humani, & extrinsecis agentibus: & hoc sensu dixit Damasc. lib. 3. cap. 15. corpus Christi *Damasc.* permissum esse à diuinitate agere, & pati, quæ propria. Ex quo infert vlterius D. Thom. assumpsisse Christum necessitatem coactionis, quæ naturali appetitui opponitur: multa enim contra naturalẽ corporis propensionem ex quadam naturali necessitate patiebatur, quæ tamẽ absolutæ, & deliberatæ voluntati coacta nõ erant. Reliqua clara sunt in textu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. III.

Vtrùm Christus defectus corporales contraxerit.

88. 3. d 15. q. 1 artic. 3. & d. 21. q. 1. ar 2 c. & opusc. 3. c. 223.

AD tertiũ sic proceditur. Videtur, quòd Christus defectꝰ corporales cõtraxerit. Illud enim cõtrahere dicimur, quod simul cum natura ex origine trahimus. Sed Christus simul cũ natura humana defectus, & infirmitates corporales per suam originẽ traxit à matre, cuius caro huiusmodi defectibus subiacebat. Ergo videtur, quòd hos defectus contraxerit.

¶ 2. Præterea, Id quod ex principijs naturæ causatur, simul cum natura trahitur, & ita cõtrahitur. Sed huiusmodi pœnalitates causantur ex principijs naturæ humanæ. Ergo eas Christus contraxit.

¶ 3. Præterea, Secundũ huiusmodi defectus Christus alijs hominibus similatur: vt dicitur Hebr. 2. Sed alij homines huiusmodi defectus contraxerunt: ergo videtur, quòd etiam Christus huiusmodi defectus contraxerit.

Sed contra est, quòd huiusmodi defectus cõtrahuntur ex peccato: secundum illud Rom. 5. Per vnũ hominem peccatum intrauit in hunc mũdum, & per peccatũ mors. Sed in Christo non habuit locum peccatum. Ergo huiusmodi defectus Christus nõ contraxit.

* Respondeo dicendũ, quòd in verbo contrahendi, intelligitur ordo effectus ad causam: vt scilicet illud dicatur contrahi, quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur. Causa autem mortis, & horum defectuũ in humana natura est peccatũ, quia per peccatum mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Rom. 5. Et ideo illi propriè dicun A tur hos defectus contrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Christus autem hos defectus non habuit ex debito peccati: quia vt Aug.* dicit exponens illud Ioan. 3. Qui de sursum venit, supra omnes est: de sursum venit Christus, id est, de altitudine naturæ humanæ, quã habuit ante peccatum primi hominis. Accepit enim naturam humanam absque peccato, in illa puritate, in qua erat in statu innocentiæ: & simili modo potuisset assumere humanam naturam absque defectibus. Sic igitur patet, quòd Christus non contraxit hos defectus, quasi ex debito peccati eos suscipiens, sed ex propria voluntate. B

Ad primum ergo dicendum, quòd caro Virginis cõcepta fuit in originali peccato: & ideo hos defectus contraxit. Sed Christus naturam ex Virgine assumpsit absque culpa. Et similiter potuisset naturam assumere absq; pœna: sed voluit suscipere pœnam propter opus nostræ redẽptionis implendum: vt dictum est*. Et ideo habuit huiusmodi defectus, non contrahendo, sed voluntariè assumendo.

Ad secundum dicendum, quòd causa mortis, & aliorum corporalium defectuum in humana natura, est duplex. Vna quidem remota, quæ accipitur ex C parte principiorũ materialiũ humani corporis, in quantum est ex contrarijs compositum, sed hæc causa impediebatur per originalẽ iustitiam. Et ideo proxima causa mortis, & aliorum defectuum, est peccatũ: per quod subtracta est originalis iustitia. Et propter hoc, quia Christus fuit sine peccato, dicitur non contraxisse huiusmodi defectus: sed voluntariè assumpsisse.

Ad tertium dicendũ, quòd Christus in huiusmodi defectibus, assimilatus est alijs hominibus, quantum ad qualitatem defectuũ: non autem quantum ad causam. Et ideo Christus non contraxit huiusmodi defectus, sicut alij.

COM-

Referun. 3. sentent. d 16. & habetur in gloss. super hũc locum.

Art. 1. huius quæst.

COMMENTARIVS.

Titulus artic. HAec tota quæstio posita est in significatione Verbi contrahendi, hi enim defectus, si nudam hominis naturam consideremus, necessario consequuntur ad humanam generationem, & naturalem hominis conditionem, *Durand.* & compositionem: & hoc modo dixit Durand. in 3. d. 15. quæst. 1. num. 8. (vt illi imponi solet) Christum contraxisse hos defectus, quanuis re vera ipse non dicat contraxisse, sed ex necessitate quadam naturali illos habuisse: quanquam neque hic modus loquendi placeat, vt statim dicam, licet res, quam ipse intendit, vera sit. Si autem consideremus humanam naturam, prout à Deo est condita, non habuit hos defectus, neque habuisset vnquam, nisi interuenisset peccatum, propter quod dono iustitiæ priuata est, quod illam ab his defectibus immunem reddebat: & ideo in his hominibus, qui ab Adamo naturali generatione descendunt, non dicuntur absolute hi defectus esse ex naturali necessitate, sed ex peccato contracti: & hoc sensu certissimum, & de fide est, non contraxisse Christũ hos defectus, quia non est conceptus ex semine viri, sed Spiritus sancti B opera, & ideo nec peccato originali obnoxius fuit, neque defectus ab illo manantes contraxit. Nec; etiam simpliciter dicendum est, ex necessitate naturali subditũ fuisse his defectibus, quia propter conditionem, & dignitatem personæ, debita illi erat talis naturæ perfectio, quæ omnes hos defectus impediret: & ideo nec contracti, nec simpliciter naturales dicendi sunt, sed voluntariè assumpti. Quæ tota doctrina sumpta est ex *August. Damasc. Ansel.* Aug. lib. 5. contra Iulian. cap. 9. versus finem, & Damasc. lib. 3. de Fid. cap. 20. & Ansel. lib. 1. Cur Deus homo, cap. 10. & lib. 1. cap. 10. 11. & sequentibus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm Christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit.

89. *Supr. q. 12. ar. 4 3. et infr q. 15. 1. c. & q 46. ar. 4. 3. & 3. d. 1. q. 2. 1. & d. 15 q. 1. ar 1. et d. 22. q 2. ar. 2. q. 1 & 4. contra c. 55. 11. et opus. 3. & 238. *Li 3. c. 6. & 18. † Art. 1.*

AD quartum sic C proceditur. Videtur, quòd Christus omnes defectus corporales hominũ assumere debuerit. Dicit enim Damasc.* Quod est inassumptibile, est incurabile. Sed Christus venerat omnes defectus nostros curare. Ergo omnes defectus nostros assumere debuit.

¶ 2. Præterea, Dictum est †, quòd ad hoc quòd Christus pro nobis satisA faceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima, & defectus in corpore. Sed Christus ex parte animæ assumpsit plenitudinem omnis gratiæ. Ergo ex parte corporis debuit assumere omnes defectus.

¶ 3. Præterea, Inter omnes defectus corporales, præcipuum locum tenet mors. Sed Christus mortem assumpsit. Ergo multò magis omnes alios defectus assumere debuit.

* Sed contra est, quòd contraria non possunt simul fieri in eodem. Sed quædam infirmitates sunt sibiipsis contrariæ, vt potè ex contrarijs principijs causatæ. Ergo non potuit esse, quòd Christus omnes infirmitates humanas assumeret.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, * Christus defectus humaB nos assumpsit, ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ: ad quod requirebatur, quòd haberet perfectionẽ scientiæ, & gratiæ in anima. Illos ergo defectus Christus assumere debuit, qui consequuntur ex peccato cõmuni totius naturæ, nec tamen repugnat perfectioni scientiæ, & gratiæ. Sic igitur non fuit cõueniens, vt omnes defectus, seu infirmitates humanas assumeret. Sunt enim quidã defectus, qui repugnant perfectioni sciẽtiæ & gratiæ: sicut ignorantia, pronitas ad malum, & difficultas ad bonũ. Quidam autẽ defectus sunt, qui non consequuntur cõmuniter C totam humanam naturã, propter peccatum primi parentis, sed causantur in aliquibus hominibus ex quibusdã particularibꝰ causis: sicut lepra, & morbus caduc us, & alia huiusmodi. Qui quidẽ defectus, quandoque causantur ex culpa hominis, putà ex inordinato victu: quandoque autem ex defectu virtutis formatiuæ. Quorum neutrũ conuenit Christo: quia & caro eius de Spiritu sancto concepta est, qui est infinitæ sapientiæ & virtutis, errare & deficere non potens: & ipse nihil inordinatũ in

Art. 1. & 2. huius q.

Universidad de Deusto
Biblioteca

regimine suæ vitæ exercuit. Sunt autem tertij defectus, qui in omnibus hominibus communiter inueniuntur, ex peccato primi parentis: sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi. Et hos defectus omnes Christus suscepit, quos vocat Damasc.* naturales, & indetractibiles passiones: naturales quidem, quia consequuntur communiter totam naturam humanam: indetractibiles autem, quia defectum scientiæ, & gratiæ non important.

Li. 1. orth. fi. c. 14. in fine: et lib. 3. c. 20.

Ad primum ergo dicendum, quòd omnes particulares defectus hominũ, causantur ex corruptibilitate, & passibilitate corporis, superadditis quibusdam particularibus causis. Et ideò cùm Christus curauerit passibilitatẽ, & corruptibilitatem corporis nostri, per hoc quod eam assumpsit, ex consequenti omnes alios defectus curauit.

Ad secundum dicendum, quòd plenitudo omnis gratię, & scientiæ, animæ Christi secundum se debebatur ex hoc ipso, quòd erat à Verbo Dei assumpta: & ideo absolutè omnẽ plenitudinem sapientiæ, & gratię Christus assumpsit. Sed defectus nostros dispensatiuè assumpsit, vt pro peccato nostro satisfaceret, non quia ei secundum se competerent. Et ideo non oportuit, quòd omnes assumeret, sed solùm illos, qui sufficiebant ad satisfaciendum pro peccato totius humanæ naturæ.

Ad tertium dicendum, quòd mors in omnes homines deuenit ex peccato primi parentis: non autem quidam alij defectus, licet sint morte minores. Vnde non est similis ratio.

COMMENTARIVS.

TRibus assertionibus D. Thom. respondet. Prima est, non assumpsisse Christũ illos defectus, qui cum scientiæ, & gratiæ perfectione pugnant. Hæc satis constat ex ijs, quæ supra de gratia, & scientia Christi dicta sunt, & ex parte tractanda est latè quæstione sequenti. Non immeritò tamen percontatur Caiet. quare D. Thom. horum defectuum mentionem hic fecerit, qui ad animam potius, quàm ad corpus pertinent, vt sunt ignorantia, propensio ad malum, difficultas in bono. Responderi tamen potest, obiter tantùm hæc attigisse D. Thom. vt illam generalem regulam statueret, scilicet præter eos defectus, qui ad veritatem humanæ naturæ pertinent, illos tantùm defectus assumpsisse, qui ad finem Incarnationis vtiles esse poterant, non verò, qui ad hunc finem nihil conferunt, vt sunt ignorantia, &c. Vel certè dici potest, non loqui hic D. Thom. de his defectibus, prout formaliter ad animam pertinent, sed prout ex dispositione corporis originem trahunt, vt sensus sit, non assumpsisse Christum corpus ita dispositum, vel ita prædominans animæ, vt perfectionem scientiæ, & gratiæ posset impedire.

Ignorãtia.

obiectio.

Secunda assertio: non assumpsisse Christum particulares defectus corporis, qui non sunt toti naturæ communes, vt sunt ægritudo, deformitas. Ratio est, quia in Christo non sunt inuentæ causæ, ex quibus hi defectus oriri solent, quæ sunt, aut imperfecta virtus formans corpus, aut imperfectum regimen ipsiusmet corporis.

Tertia est: assumpsisse Christũ defectus communes omnibus hominibus, quos Damasc. vocat naturales, & irreprehensibiles hominis affectiones. Circa quam conclusionem, & cæteras nihil notandum occurrit, præter ea, quæ statim disputabimus. Solùm est obseruandum illud principium positum à D. Thom. in principio corporis articuli, & in solutione ad secundum repetitum, scilicet perfectionem omnem humanæ naturæ conuenientem, per se debitam esse humanitati ratione vnionis; defectus verò tantùm esse assumptos propter nos. Hoc enim principium, & pro qualitate materiæ per se notum est, & illo in superioribus sæpe vsi sumus, & in sequentibus vtemur.

DISPVTTIO. XXXII.

In quatuor sectiones distributa.

De perfectionibus, & defectibus corporis Christi.

QVoniam defectus, carẽtiam quandam perfectionis indicat, idem enim defectus nomine, quod voce imperfectionis significari videtur: ideo ad explicandum quos defectus Christus in corpore suo assumpserit, à perfectionibus assumptis inchoandum est, vt, per habitum priuatio facilius cognoscatur. Aduertendum autem est, duplices esse posse perfectiones in corpore humano, quædam sunt connaturales, & debitæ tali corpori secundum debitum statum eius, vt sunt pulchritudo, sanitas, & similes: aliæ sunt supra debitum naturæ, vt sunt dotes, quas corpus habebit in gloria, & ad has reuocari possunt perfectiones, quas haberet in statu innocentiæ, in quo esset aliquo modo impassibile, & immortale: quarum quidem perfectionum carentia, defectus quidam est, qui si solùm consideretur secundum id, quod naturæ humanæ de se debitum est, solùm est veluti negatio quædam, seu negatiua imperfectio: tamen respectu naturæ humanæ eleuatæ ad superiorem quendam statum, & præsertim ad vnionem hypostaticam, cui omnis illa perfectio debita est, magis habet rationem priuationis, & proprij defectus, seu imperfectionis. Præter hos verò considerari possunt in humano corpore alij defectus omnino connaturales illi, qui non priuant illud aliqua perfectione, in aliquo statu sibi debita: sed solùm negant perfectionem propriam alicuius naturæ superioris, vt sunt circumscribi loco, & esse loco mutabilem, & alij similes, de quibus breuiter sigillatim dicendum est.

SECTIO. I.

Vtrum Verbum assumpserit in corpore humano perfectiones corporis glorioſi, vel potius defectus illis repugnantes, vt esse passibile, mortale, &c.

SEnsus huius dubij est de principio temporis, quo facta est assumptio, & de toto tẽpore viæ. Nam quod post Resurrectionem habuerit Christus in corpore suo omnes has perfectiones, & caruerit omnibus his defectibus, dubium nò est de qua re infra in proprio loco disputauimus. Est ergo primus error eorum, qui negarunt assumpsisse Christum corpus passibile, etiam si nõ negarent assumpsisse verum corpus humanum. Autor huius fuit Iulianus Halicarnassæus, & Caianus, vt refert Damasc. hæres. 84. & Nicephor. lib. 17. hist. cap. 19. & in eundem errorem dicitur incidisse Iustinianus Imperator: vt est apud Euagrium lib. 4 hist. cap. 19. & Nicephor. supra cap. 31. qui tamẽ excusat Imperatorem, eo quod per ignorantiam lapsus fuerit, vt non propterea sit inter hæreticos reputandus: præsertim, quia in 6. Synod. in præfatione eius, & alijs locis, in quibus fit mentio Iustiniani Imperatoris, inter Catholicos, & iustos numeratur. Fundamentum huius erroris solùm fuit: quia non existimabant isti hæretici Verbum Diuinum corpus passibile decuisse. In quorum fauorem adiungi potest illud Psalm. 15. & Actor. 2. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Secundus error hic referri potest quorundam, qui negarunt assumpsisse Christum corpus graue, quod natura sua deorsum ferretur. Ita sentit Theodorus quidam, vt refert Beda lib. 2. in Marc. cap. 28. & D. Thom. in Catena. Matth. 14. Clicthou. super Damasc. lib. 3. cap. 15. Fundamentum fortasse fuit, quia Christus super aquas ambulabat.

Iulianus Halicar. Caianus. Damasc. Niceph. Euagrius. Iust. Imp. Niceph. 6. Synod.

Psal. 15. Actor. 2.

Theodor. D. Tho. Clicth.

Dico tamen primò: assumpsisse Verbum corpus humanum verè passibile, ac mortale, atque adeò carens dotibus, seu perfectionibus gloriosi. Est de fide, quæ satis constat ex illo Luc. 12. *Non ne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* constat etiam ex toto Euangelij discursu, in quo affirmatur Christũ passum fuisse famẽ. Matth. 4. Sitim Matth. 27. corporis defatigationẽ Ioan. 4. quæ vera esse non possunt, si corpus verè passibile non habuit. Dicere autem, specie solùm, & non veritate hæc passum esse, contra fidem Scripturæ est, præsertim cum Isai. 53. dicatur, *Verè languores nostros ipse tulit*: est etiam contra veritatem redemptionis, & fidei nostræ, quia si non verè mortuus est, nec verè nos redemit, nec verè resurrexit: vana esset ergo fides nostra, vt in simili argumentatur Paul. 1. ad Corinth. 15. Denique Paul. ad Heb. 2. propter corpus passibile dicit, Christum paulò fuisse minoratum ab Angelis, & causam reddit dicens: *Quia filij communicauerunt carni, & sanguini* (per quæ corpus passibile significatur) oportuisse Filium Dei, eisdem participasse, & fieri fratribus similem, vt misericors fieret: & cap. 12. aliam reddit rationem, quam etiam docuit Petrus prima canonica. c. 2. dicens: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, &c.* Denique contra hos hæreticos faciunt omnes Scripturæ, quæ supra contra Manichæos, & alios adductæ sunt. Illud enim inter hos hæreticos conuenit, quod solũ specie, & apparentia Christum passum esse dicebant, propter quod Phantasiastæ dicti sunt, vt Nicephor. refert lib. 18. cap. 45. Secundò, definita est hæc veritas in toto Concilio Ephesino, Chalced. actione. 5. 6. Synodo, act. 8. 6. Synodo, act. 11. 13. & 18. Later. sub Mart. 1. & alijs: & tradit Damasus Pap. in epist. & in professione suæ fidei ad Paulinum: & Euthychianus Pap. epist. 1. Leo Pap. epist. 11. Ambros. lib. 2. de Fide, cap. 4. & lib. de Incarnat. Domi. sacram. c. 6. & 7. Aug. epist. 146. Damasc. lib. 3. cap. 18. & Tertul. lib. de Carne Christi, & alios in sequentibus referam. Tertiò, ratio potissima sumenda est ex fine redemptionis: nam licet corpus passibile non fuerit cõueniens Christo secundum se, propter vnionem ad Verbum, & propter animæ gloriam: tamen supposito lapsu humanæ naturæ, & necessitate redemptionis nostræ, expediens omnino fuit, Christum huiusmodi corpus suscipere, vt exponendo textum Diui Thomæ satis declaratum est, & supra etiam quæst. 1. artic. 2. & dicetur infra quæst. 46. & 47. Vtuntur etiam Patres interdum illa ratione, quia aliàs corpus Christi non esset eiusdem naturæ cum nostro, vt constat ex Damasceno, Nicephoro, & alijs supra citatis. Quæ ratio per se sumpta non videtur efficax, quia potuit esse corpus Christi Domini eiusdem naturæ specificæ cum corporibus aliorum hominum, & tamen non habere eandem conditionem, seu statum corruptionis. Solùm ergo potest procedere illa ratio, supponendo ex fide Christum à principio, dotes gloriæ suo corpori non communicasse. Vnde sit, si corpus illud fuit impassibile, id non habuisse ex dono superiori, sed ex natura sua: quo pacto rectè sequeretur, esse alterius naturæ à corporibus aliorum hominum.

1. Cor. 15. Hebr. 2. Hebr. 12. 1. Pet. 2. Phantasi. Niceph. Conc. Eph. Conc. Ch. 5. Synodo. 6. Synodo. Conc. Lat. Damasus Pap. Euthychi. Pap. Leo Pap. Ambros. Damasc. Tertul.

Dico secundò: assumpsisse Verbum in corpore humano illos defectus, qui sunt veluti naturales proprietates, comitantes conditionem corporis mortalis, seu passibilis. Est certa conclusio, quæ ex Diuo Thoma hic colligitur, & ex alijs Scholasticis in 3. d. 15. & sequitur apertè ex præcedẽti, & ex tractatis supra. q. 5. & 6. vbi probatum est assumpsisse Christum omnes proprietates humanæ naturæ, & quidquid in illa plantauit: & in specie declaratur contra secundũ errorẽ supra citatũ; quia sicut corpus Christi carnis gloriæ immortalitate, & impassibilitate, ita etiam carnis claritate, & agilitate, fuit ergo corpus eius graue, sicut sunt nostra. Sequitur enim hæc proprietas naturaliter ex humani corporis cõpositione, nisi supernaturaliter impediatur, nec est autẽ

D. Tho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

impedita in corpore passibili, cuius signum certissimum est, quia corpus illud ambulando fatigabatur, vt constat Ioan. 4. illa enim defatigatio ex grauitate, & corporis corruptione prouenit. Eadem autem ratio est de similibus proprietatibus. *Ioan. 4.*

Ad fundamentum primi erroris ex dictis patet responsio, quid enim Deum deceat non ex humano sensu, sed ex diuina sapientia, & bonitate iudicandum est: passibile ergo corpus, quantus de se nō esset conueniens Deo, tamen neque per se fuit indecens, & ad redemptionē nostram, virtutisque exemplum fuit maximè decens. In verbis autem illis: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*, non est sermo de passione, aut morte humani corporis, sed de corruptione corporis iam emortui, per putrefactionem, vel resolutionem in elementa: hæc enim corruptio in corpore Christi locum non habuit.

Ad fundamentum secundi erroris respondetur, sicut in transfiguratione communicata fuit ad breue tempus humanitati Christi quædā claritas, vel eiusdem rationis, vel aliquo modo similis claritati corporis glorioſi, vt infra suo loco dicemus: non tamen propterea putandū est, Christum habuisse illam claritatem toto tēpore vitæ suæ: ita cùm aliquando ambulauit super aquas, communicauit corpori suo quoddam vestigium agilitatis corporis glorioſi, non tamen propterea existimandum est, toto tempore vitæ suæ illam dotem habuisse. An verò pro illo paruo tempore communicata sit illi corpori, propria agilitas corporis glorioſi, quanquam Abulens. Matth. 14. q 153. id affirmet; incertum est tamen, disputatione enim præcedēti assignauimus duos alios modos, quibus id fieri potuit absque qualitate alia, vel mutatione facta in ipso corpore Christi: qui eō probabiliores videtur, quō faciliores sunt. An verò effectus ille dicendus sit miraculosus, vel potius connaturalis illi corpori ratione vnionis, vel ratione gloriæ ipsius animæ, dicemus latius infra. q. 45. de Transfiguratione tractantes. Nunc breuiter dicitur, suppositā dispositione illius corporis, & priori miraculo, quo factum erat, vt ex gloria animæ gloria ad corpus non redundaret, illud fuisse simpliciter miraculosum opus, & præter naturalem conditionem talis corporis, vt loquuntur Hieron. Chrysost. & alij Matth. 14. & Diony. 1. c. de Diuin. nominib. & epistola. 4. ad Caium, & August. serm. 185. de tempore, & Hilar. lib. 10. de Trinit. *Abulens. Hieron. Chrysost. Dionys. August. Hilar.*

SECTIO. II.

Vtrùm assumpserit Verbum omnes perfectiones connaturales humano corpori, vel potius defectus aliquos illis repugnantes.

DVplex potest esse hæc perfectio, aut defectus, scilicet aut per modum actus primi, seu permanentis formæ, vel habitus, vel passibilis qualitatis: aut per modum actus secundi, seu actionis, & passionis transeuntis.

Dico ergo primò: assumpsisse Christum corpus humanum, perfectum, & benè dispositum A iuxta conditionem, & statum ex natura rei debitum tali corpori: vnde non assumpsit defectus huic dispositioni, & perfectioni repugnantes. Hæc est mens D. Thom. hic artic. 4. & aliorum Theologorum in. 3. dist. 15. & Bonau. art. 1. q. 1. & 2. Richard. quæst. 2. & 3. Durand. quæst. 1. Et ratio generalis reddi potest, quia hæ perfectiones cùm pertineant ad debitam compositionem humani corporis, per se decebant, & conueniebant corpori humano perfecto: aliunde verò defectus repugnantes huic perfectioni, cùm non consistant in aliqua actione, vel passione, non conferebant ad meritum, vel satisfactionem, non ergo oportebat illos assumi. Sed in particulari hoc melius explicatur, sequitur enim ex hac cōclusione, assumpsisse Christum optimū temperamentum, seu complexionem humani corporis, vt ex ratione facta constat. Et præterea, quia tale corpus debetur perfectissimæ animæ, habenti perfectam intelligendi vim, huiusmodi autem erat anima Christi, vt supra ostensum est: ac denique, quia defectus huius perfectionis nihil ad redemptionem nostram deseruire poterat. *D. Tho. Bonau. Richard. Durand.*

Secundò, ex eadem conclusione colligitur assumpsisse Christum perfectam corporis pulchritudinem, quæ in corpore humano, ac vitili esse oportebat: quod sine causa, ac temere negare ausus est Michael Medina lib. 2. de Recta in Deum fide, cap. 7. Est enim hæc communis sententia Sanctorum, ad quam accommodari potest illud Psalm. 44. *Speciosus forma præ filijs hominum*: nam licet Basil. ibi, & Cyrillus lib. 5. super. 53. cap. Isai. de pulchritudine diuinitatis hunc locum intelligant, Theodoret. verò, Remig. & Arnobius ibi, & Gregor. lib. 1. Regum, cap. 1. de pulchritudine gratiæ exponant: tamen de pulchritudine corporis interpretantur August. & Cassiodor. ibi, & Bernard. serm. 1. de Omnib. Sanct. Chrys. homil. 18. in Matth. vbi de hac Christi pulchritudine pulchrè loquens, inter alia inquit: *Sicut in signis perficiendis mirabilis fuit: ita visu gratiosissimus fuisse dicitur*: infertus verò tractans illud Isai. 53. *Non erat ei species, neque decor*, dictum esse exponit, vel quia pulchritudo diuinitatis sub mortali corpore occultabatur, vt etiam Cyrillus supra citatus exponit. Vel quia ipsa corporis pulchritudo, per eiusdem macerationem, passionem, & tormenta quasi deformata, & abolita fuit, vel potius occultata, iuxta id, quod statim subiungitur: *Et quasi absconditus vultus eius*. Quam expositionem probauit etiam Tertul. lib. contra Iudæos cap. de claritate gentium, &. 3. libro contra Marcion. & Vigilius lib. 1. contra Euthychem, & in eundem sensum tractat vtrunque locum Hieron. tom. 3. epist. 160. ad Principiam, vbi inquit: *Absq; passionibus corporis, vniuersis pulchrior est, virgo de Virgine, qui non ex sanguinibus, sed ex Deo natus est.* Et ad eundem sensum dicit Nazianzen. orat. 1. Paschæ, in Resurrectione fuisse Christo Domino pulchritudinem restitutam, non quod naturalis corporis forma, membrorum proportio, & nativus color mutata fuerint: sed quia perfectum statum suum habuere, & per corporis gloriam quasi illustrata sunt, vt D. Thom. infra dicit. q. 54. art. 1. ad. 3. In hac denique sententia est Clemens Alexand. 3. lib. Pædag. cap. 1. & Abulens. paradoxa. 1. *Basil. Cyril. Theodor. Remig. Arnob. Greg. August. Cassiodor. Bernard. Chrys. Isai. 53. Tertul. Vigilius. Hieron. Nazian. D. Tho. Clemens Alex. Abulens.*

Ratione

D. Tho. Dionys. August. Pulchritudo ex tribus consurgit.

Ratione ita declaratur, quia vt D. Tho. docet 1. p. q. 39. arti. 8. & 2. 2. q. 145. arti. 2. Ex Dionys. c. 4. de diuin. nomin. b. & August. 12. de ciuit. c. 19. pulchritudo ex tribus consurgit: primo ex omnium membrorū integritate, quam fuisse in corpore Christi domini certissimum est, non enim accepit corpus mutilum, aut monstrosum, sed in naturali sua integritate, sic enim docent Patres assumpsisse omnia, quæ in nostra natura plantauit. Secundo ex eorundem membrorum debita proportione, & hanc fuisse etiam in corpore Christi facile persuaderi potest, tū quia tale corpus debebatur perfectissimæ animæ eius: tum etiam, quia oportuit vt corpus illud esset aptissimum ad omnia opera vitæ exercenda, quæ aptitudo multum ex dicta proportione pendet: deinde hoc facile colligitur ex forma eius, quam describit Nicephor. lib. 1. hist. c. vlti. Tertio requiritur ad pulchritudinem conueniēs color nativus, qui oritur ex optimo temperamento, & complexione: sicut ergo hæc fuit optima in Christi corpore, ita illi erat connaturalis perfectus color, & ad pulchritudinem corporis humani maximè accommodatus. Et confirmatur primo, quia corpus Christi domini Spiritus sancti virtute fabricatū est, sed opera quæ Deus per se ipsum facit, sunt pulcherrima & perfecta, ergo. Confirmatur secūdo, quia Adam, eo quod ab ipso Deo immediate effectus est, fuit pulcherrimus & optime dispositus, multo ergo magis Christus. Confirmatur tertio quia corpus Christi futurum est veluti obiectum beatitudinis corporis nostri, vt supra disputat. 5. cum Augustino & Cypriano dicebamus: est etiam futurum exemplar pulchritudinis omnium corporum beatorū, ergo est ipsum pulcherrimum. Tandem confirmatur, quia nec per se fuit expetibile, vt Christus hac perfectione careret, nec defectus illius nostræ deseruiebat redēptioni. *Nicepho.*

Obiectio.

Dices, imo per se decuisse, & ad quandam reuerentiam Deo debitam pertinuisse, ne pulchritudinem affectaret: quia quanuis neque oportuerit illum esse deformem, tamen virum religiosum, & Euangelij prædicatorem nec pulchritudo decebat, sed quædam mediocris, grauisq; venustas. *Responsio.* Respondetur naturalis & virilis pulchritudo cum summa virtute, & modestia coniuncta, maximè decet, & ornat quemcunque sanctū virum, & incitat ad reuerentiam, & dilectionem, præsertim quando propter labores, & afflictiones corporis ita est moderata, vt per se ostendat, solū ab ipsa naturali compositione, & formatione per fecta proficiscī, non ex humana curiositate, seu affectatione.

Dico secundo, non assumpsisse Christum omnes perfectiones naturales, commodas corpori humano, quæ in actione aliqua, vel passione, seu in actuali dispositione consistunt: sed potius assumpsit defectus contrarios, cuiusmodi sunt fames, sitis, defatigatio corporis, & similes. Hæc cō clusio hoc sensu explicata, est certa secundum fidem, & probatur satis ex testimonijs Scripturæ citatis sectione præcedēti. Et ratio est, qua D. Th. est visus, quia hi defectus sunt pœnæ accommodatæ ad satisfaciendum pro nobis, & prebenda exēpla virtutis. Solum superest explicandum, quos ex his defectibus assumpserit: constat enim non assumpsisse omnes possibiles humano corpori, quia neque oportuit, neque conuenienter fieri potuit. In quo breuiter dicendum est primo, suscepisse passiones illas, quæ intrinsecè oriuntur ex corpore mortali, & toti naturæ communes sunt: pertinebat enim hoc ad veritatem corporis mortalis, & ad fidem eius comprobandam. Suscepit deinde aliquas passiones, vel defectus ab extrinseca causa naturali, vel violenta prouenientes, sic enim interdum passus est frigus vel calorem, flagella, & crucem. Regula autem, seu mensura hārum passionum fuit æterna Dei sapientia, qua definitum fuit, quid in hoc genere expediret, suscipere. Vnde tandem dicitur, non accepisse quosdam defectus, qui vel indecentiam aliquam continent, vel communes non sunt toti naturæ, sed ex aliqua speciali imperfectione oriuntur, vt hic D. Thomas, & cum illo omnes Theologi docent. *D. Thom.*

Ex quo expeditur commune dubium, an in Christo fuerit morbus aliquis, vt febris, aut morbus caducus, non enim defuerunt qui assererent Christum assumpsisse huiusmodi ægritudines, vt in omnibus fratribus assimilaretur. Sed est tententia temeraria, & piarum aurium offensiua, eò magis, quò ægritudo Christo attributa maiorem imperfectionem, vel indecentiam continuerit. Dicendum ergo est, neque morbum, neque ægritudinem assumpsisse, vt sensit D. Thomas hic, & alij in 3. d. 15. & 16. & docuit etiam Abul. paradoxa 3. c. 21. Caieta. 1. tom. opusc. opusculo 13. Glossæ, Lyra, & alij expositores Matth. 8. vbi citatur illud Isai. 53. *Vere languores nostros ipse tulit*, qui exponunt id est, non in se accepit, sed à nobis abstulit, & depulit: quod multi referunt ad virtutem miraculorum, per quam morbos hominum sanabat, vt videre est in D. Hierony. super Isai. & August. tractat. 91. in Ioan. & Basilio in regulis breuioribus in 177. quanuis locus ille Isa. alium etiam literalem sensum habere possit, vt constat ex 1. epist. Petri cap. 2. iuxta prædictum vero sensum videtur dixisse Athanasius libro de Incarnat. ante medium non decuisse, vt is qui ad tollendas infirmitates nostras veniebat, ægritudines susciperet. vnde cum Isaias, Christum vocat virum dolorum, & scientem infirmitatem, in firmitatem vocat ipsam passionem, & corporis afflictionem, vt omnes Patres exponunt, non aliquem morbum, vel corporis ægritudinem. Ratio redditur à D. Thoma, quia morbus vel ægritudo non oritur nisi vel ex imperfecta corporis formatione, quæ in Christo locum non habuit, vt constat, vel ex aliqua immoderatione in cibo & potu, aut ex alia simili causa, quæ quam longissimè etiam à Christo abfuit. Dices interdum potest etiam prouenire ex causa extrinseca, vt ex inclementia aeris, vel ex influentia cœli. Respondetur corpus optimè temperatum, quale fuit corpus Christi, facile resistere & superare huiusmodi iniuriam, vel intemperiē cœli, præsertim quia huiusmodi causæ nimium violentæ facile poterant ab ipso Christo vitari, quod & expediens fuit, cum huiusmodi defectus, nec per se diuinā personam decerent, neque nobis essent necessarij, vel vtiles. *Nullum morbum neq; ægritudinem assūpsit Christus. D. Thom. Abulens. Caietan. Glossæ. Lyra. Isai. 53. Hierony. August. Basilius. 1. Pet. 2. Athan.*

Obiectio. 2.

Sed dicet aliquis, ergo si Christus non fuisset per vim interfectus, nunquam fuisset mortuus, *Responsio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod repugnat conditioni corporis mortalis. Sequela vero patet, quia nunquam cõtraheret morbum, aut ægritudinem, ex sententia autem medicorum, non potest homo senio confici, aut naturaliter mori, nisi in illo aliqua ægritudo intercedat. *Responsio.* Respondetur, nos tantum fuisse locutos de facto, nam de possibili, si Christus vsque ad senilem, & decrepitam ætatem viueret, fortasse non repugnaret, vt in aliquam ægritudinem incidere posset leuem, & ad breue tempus, qualem eam Medici describunt accidere in ijs, qui naturaliter senio confecti, quasi sponte sua occidunt. Secundo vero dici potest, esse disparem rationem de morte, & ægritudine, mors enim habet intrinsecam, & sufficientem causam in ipsa naturali compositione, & conseruatione humani corporis, ex qua fit, vt naturalis calor, & humidum radicale paulatim remittantur, & debilitentur, & tandem deficiant: morbus autem vel ægritudo nõ habet sufficiens principium intrinsecum in ipsa natura, si corpus ipsum bene formatum sit, & conuenienter gubernatum. Illa enim remissio vel debilitas, quæ paulatim fit in ipsa naturali virtute, nõ habet rationem ægritudinis, sed naturalis dispositionis, in tali ætate conuenientis humano corpori. Quocirca sententia illa Medicorum, si vera est iuxta communem vsum vitæ humanæ interpretanda est, per se autem & intrinsece non repugnat corpori humano vsque ad mortem peruenire per actionem mutuam caloris naturalis, & alimenti, & c. absque propria ægritudine intercedente. Nam dispositio naturalis, in qua potest humanum corpus conseruari, habet certum terminum saltem extrinsecum, & statim ac illum attingit, deficit, & vnio corporis & animæ dissoluitur. Potest autem remissio naturalis caloris vsque ad illum terminum paulatim peruenire absque ægritudine, quia in singulis ætatibus potest corpus illud in conuenienti dispositione conseruari. Nam sicut puritiæ conueniens est talis dispositio, sic etiam senectuti, & alijs ætatibus: morbus autem proprie consistit in defectu naturalis & conuenientis dispositionis corpori humano in tali statu vel ætate debitæ. Poterat autem corpus Christi nunquam carere huiusmodi dispositione, & nihilominus naturaliter mori, vt explicatum est.

Christus absque vlla ægritudine tandem moretur, si per vim nõ esset interfectus.

SECTIO. III.

An hi defectus fuerint necessarij, vel voluntarij Christo domino.

DVbium solum habet locum proprie loquendo in his defectibus, qui in aliqua actione, vel passione consistunt. Et ratio dubij sumi potest ex Damas. lib. de hæresib. in 84. vbi inter hæreses Iuliani, & aliorum ponit, quòd dicerent has passiones non fuisse in Christo sicut in nobis, quia in nobis necessarias, in Christo autem voluntarias extiterunt. In contrarium vero est, quia ipse Damas. lib. 3. de fid. cap. 20. dicit has passiones fuisse in Christo voluntarias, imo & supernaturales eas vocat, quia non præueniebant voluntatẽ: quamuis etiam appellet illas naturales, quia sunt secundum naturam.

Damasc. Iulianus.

Damasc.

Supponendum vero est, sermonem esse de voluntario, prout ab actu voluntatis humanæ denominatio hæc sumi potest, nam secundum voluntatem diuinam constat, hos defectus fuisse volũtarios, tum in ipsa assumptione voluntaria corporis passibilis, tum etiam in se ipsis: quia dum Christus patiebatur, hoc ipsum diuina voluntas volebat & efficiebat, loquimur enim de innoxijs & pœnalibus defectibus, vt erãt omnes Christi passiones. Respectu vero volitatis humanæ, dupliciter potest aliquid dici voluntarium, scilicet vel vt effectus seu actus, cuius principium est voluntas, vel vt obiectum tantum, quod voluntas ipsa amat, seu acceptat, quamuis illius principium nõ sit. Denique voluntas humana Christi considerari potest, vel secundum naturales vires suas, vel vt instrumentum Verbi, habens vim ad efficienda opera, quæ naturam superant.

Hi defectus, quomodo Christo necessarij fuerint.

Dico ergo primo, supposita dispositione naturali, in qua corpus Christi passibile formatũ est, & positis etiam alijs naturalibus causis, necessitate quadam naturali patiebatur Christus hos defectus, vt famem, sitim, &c. nec poterat eos per vires naturales humanæ voluntatis impedire: & hoc modo dicitur Christus assumpsisse necessitatem subiacẽdi his defectibus, & eodem sensu dicuntur necessarij. Hic est sensus D. Thomæ hic, artic. 4. & præcedenti quæst. arti. 3. in quo consentiunt Theologi in 3. dist. 15. & 16. Marsil. q. 11. Alexan. Alens. 3. p. q. 17. mem. 1. & hoc sensu videtur Damas. contrariam sententiam, vt hæreticam damnare: videntur enim illi hæretici dixisse, tale fuisse corpus Christi, taliterque dispositũ, vt etiam ab igne sibi applicato nõ necessario calefieret, etiam secluso miraculo, & ideo dicebant non paruisse naturæ legibus. Quæ sententia eò hæretica est, quod in re negat corpus Christi vere fuisse passibile, vnde ex contrario principio fidei, sufficienter probatur conclusio. Quæ confirmatur, nam corpus Christi vere & naturaliter indiguit cibo, & potu: quando ergo hæc deerãt, famem, & sitim naturali necessitate sentiebat. Quare quod quadraginta diebus fuerit sine cibo, in miraculis eius à patribus numeratur. Vnde etiam confirmatur, nam augmẽtum, & decrementum, & diuersarum ætatum successio ex naturali necessitate inuenta est in corpore Christi, ergo alteratio ex calore naturali, vel ex alimento, & aliæ similes naturali necessitate fuerunt in ipso: ergo & naturales defectus, qui hinc sequuntur, vt fames, sitis, defatigatio, & denique mors naturaliter esset sequuta, nisi per violentiam anticipata fuisset, vt August. docuit libro 2. de peccatorum merit. & remis. c. 29. & D. Thom. in 3. d. 16. q. 1. artic. 1.

D. Thom. Marsil. Alens.

August. D. Thom.

Dico secundo, nihilominus hi defectus fuerũt Christo homini volũtarij: primo per modum obiecti voluntarie acceptati, & amati, vel in ipsamet assumptione corporis passibilis, iuxta illud: *Corpus autem adaptasti mihi, tunc dixi ecce venio, in capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuã, Deus meus volui:* Vel in singulis occasionibus, cum se offerebat opportunitas, vel necessitas sustinẽdi huiusmodi defectus. Secundo, per modum effectus, aliquo modo procedentis ab ipsamet volũtate Christi, vel quia occasiones, & causas huiusmodi defectuum voluntarie assumebat, vt ieiunabat, & vsque ad defatigationem ambulabat:

Quomodo fuerint voluntarij.

bat: vel quia saltem vt instrumentum Verbi poterat has passiones impedire, & nolebat, & hic est sensus Damasc. secundo loco supra citato, & Sophronij in Epistola Synodali, quæ refertur sexta Synodo Act. 11. D. Tho. hic & aliorum. Quæ doctrina & per se satis probata est, & confirmari potest, quia Christus assumpsit hos defectus, vt per eos pro nobis satisfaceret, oportuit ergo, vt essent voluntarij, alias non fuissent ad satisfaciendum idonei.

Sophron. 6. Synod. D. Thom.

Et ex his sequitur primo, huiusmodi defectus, seu passiones non fuisse Christo simpliciter coactas, quia licet essent contra appetitum naturæ, & interdum contra naturalem aliquam displicentiam voluntatis, vt natura est: fuerunt tamen cõsentanei deliberatæ, atque absolutæ, & efficaci voluntati, à qua habet actio, vt sit voluntaria simpliciter, quanuis sit inuoluntaria, aut violenta secũdum quid, vt cõstat ex 3. Ethic. cap. 1. & 1. 2. q. 6. arti. 6. de qua re plura dicemus infrà in quæst. 18. Secundo ex his intelligi & conciliari possunt varia Theologorum dicta, affirmant enim aliqui, Christum dominum non fuisse ita subiectum necessitati harum affectionum, quin fuerit in eius voluntate positum, illas non sentire, etiam si contraria agentia essent sufficienter applicata, quo modo loquitur Abulensis supra. Alij vero omnes contrario modo loquuntur: sed primum est verum, considerata Christi voluntate, vt Verbi instrumentum est: Secundum vero consideratis solum naturalibus viribus humanæ voluntatis. Deinde dicunt aliqui passiones has fuisse Christo voluntarias, solum voluntate cõcomitanti, vt Bonau. Almay. & alij loquuntur, quod quidem est verum in aliquibus passionibus, & cõsiderata voluntate Christi, solùm iuxta vires naturales: nihilominus tamen considerata illa voluntate, vt instrumẽto Verbi, omnes defectus possunt dici voluntarij, etiam antecedenter, & multi eorum fuerunt eodem modo voluntarij, etiam respectu voluntatis per vires suas naturales operantis, vt explicatum est.

Aristot. D. Thom.

Abulen.

Bonau. Almay.

Iacobus Faber.

SECTIO. IIII.

Vtrùm assumpserit Christus sui corporis localem circunscriptionem, & mutationem.

HAec quæstio in superioribus est virtute definita, & ideo fortasse à D. Thoma & alijs antiquis Scholasticis prætermissa est, quia eo tempore non erat in dubium reuocata: nũc vero propter nouos nostri temporis hæreticos necessariò disputanda est, breuiter tamen iuxta scholasticũ institutum. Dicunt ergo isti hæretici non assumpsisse Christum dominum corporis sui circunscriptionem, seu definitionem ad vnum locum, sed ex vi vnionis illi communicatum esse, vt sit vbique sicut ipsa diuinitas, quanuis non in omnibus locis visibili modo apparuerit. Vnde fit, consequenter eos esse dicturos, illud corpus nunquã fuisse verè, & in re ipsa localiter motum, quandoquidem enim in hoc loco interdum se ostenderit, & in alio occultauerit, nunquam tamen vel priorem locum reliquit, vel nouum occupauit. Huius erroris primus autor censetur fuisse Iacobus Faber Stapulensis super 1. ad Corinth. 12. vbi dicit corpus Christi replere cœlum & terram, & idem habet in cap. 14. Ioan. Et ab hoc creditur hausisse hũc errorem Lutherus, quem sequutus est Brentius, Kemnitius, & alij huiusmodi, vt refert Prateolus, sub eorum nominibus, Lindanus Dialog. 2. Sanderus lib. 7. de visib. Monarch. hæres. 105. & 655. & Claudius Sanctius in lib. de Eucharistia, repetitione 4. & ex nostris optime, & nuperrime Robertus Bellarminius lib. 3. de Incarnat. cap. 1. Fundamentum horum hæreticorum fuit, quia ex vnione hypostatica consequi necessario putant, vt proprietates vnius naturæ, alteri communicatæ sint, non solum in concreto respectu personæ, per communicationem idiomatum, sed etiam in abstracto, per realem communicationẽ proprietatum, & naturarum inter se. Sed obseruãdum est, hæreticos non eodem modo, neq; constanter hunc errorem asseruisse: principio enim dixisse videntur, Christi humanitatem ab ipsa Incarnatione, & ex vi vnionis habuisse hanc, quã vbiquitatem vocant: postea vero, quia videbatur hoc Scripturis repugnare, distinxerunt hanc vbiquitatem dupliciter haberi posse, primo quasi in radice, vel in actu primo, & hoc modo habuisse illam abinitio Incarnationis: quod nihil aliud esse videtur, quam fuisse illi debitam hanc perfectionem ratione vnionis, quanquam propter statum corporis passibilis re ipsa non statim communicata fuerit. Secundo ergo modo haberi potest hæc proprietas actu, & in se ipsa, quod vocãt ipsi, illã habere in actu secundo, nõ enim possunt hi termini in proposito habere aliũ sensum: quia in attributis, quę nõ cõsistunt in operatione, neq; in principio illius, sed in aliqua formali perfectione, vt est hoc, de quo agimus, scilicet immẽsitas, vel vbiquitas, actus secũdus nihil aliud esse potest, quam ipsum esse actuale, & formale talis perfectionis: hoc ergo modo dixerunt postea, vbiquitatem non esse communicatam humanitati Christi, vsq; ad Resurrectionem, vel vt alij tandem dixerunt, vsq; ad Ascensionem.

Lutherus. Brentius. Kemnitius. Prateolus. Lindanus Sanderus. Claud. Sanct. Rob. Bellarmi.

Vbiquitas.

Dico tamen primo Christi humanitatem non esse nunc, neq; vnquam fuisse vbique, atque adeo corpus eius loco circunscribi, sicut alia. Quę veritas simpliciter loquendo de fide est, & probatur primo, nam de tempore, quo fuit viator, dicitur Ioann. 6. *Cum vidisset turba, quod Iesus non esset ibi*, & cap. 11. *Vt sciatis, quia non est eum ibi.* De tempore vero post mortem, & Resurrectionem dicitur Ioann. 16. *Relinquo mundum, & vado ad Patrem*, Marc. 16. *Surrexit, non est hic.* & Act. 1. *Assumptus est in cœlum*, & infra. *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.* Quod testimonium etiam de tempore post Ascensionem procedit, & Act. 1. dicitur, animam Christi aliquando fuisse in inferno, non tamen semper ibi mansisse, non ergo erat vbique: & eodem modo dicitur in Euangelijs, corpus depositum esse de Cruce, & positum in Sepulchro, & satis significatur, tũc alibi non fuisse. Respondent hæretici, in his locis sermonem esse de existentia visibili corporis Christi in loco, & ideo negatum, fuisse alicubi, quia ibi non erat localiter, seu visibiliter: & eodẽ modo exponunt ascendisse, vel descendisse &c. Sed hæc fuga primo est contra vim & proprietatem verborum: secundo contra communem expositionem, & tradi-

Ioann. 6. & 11.

Ioan. 16. Marc. 16. Act. 1. Act. 2.

Hæreticorum respõsio cõfutatur.

tionẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditionē patrum: tertio contra veritatem mysterij Incarnationis Christi, sequitur enim non vere, sed secundum apparentiam quandam fuisse factam, vt v. g. sequitur, non vere fuisse inclusum Christi corpus in vtero Virginis, neq; vere ex illo per humanam Natiuitatem exiuisse, neq; vere fuisse ingressum ad discipulos ianuis clausis: & alia similia, que sine vera loci mutatione, & reali existentia in vno, & non in alio, proprie ac vere intelligi non possunt. Quarto est in rigore contra veritatem illarum locutionum, non enim vere dici potest, Christum non esse hic, signata hostia consecrata, solum quia ibi non est visibiliter, seu localiter. Sed retorquent hoc argumentum hæretici, nam Ioann. 16. dicit Christus, se relinquere mundum, & ire ad Patrem, quanuis reuera manserit in Eucharistia, ergo dicitur relinquere, solū quia visibiliter in mundo non mansit. Respondetur, illa verba proprie, & vere, & cum toto rigore intelligi, nam Christus ascendendo in cœlum, vere reliquit mundum, illi auferens suam realem præsentiam, non solum secundum visibilem apparentiam, sed secundum realem existentiam in mundo: reliquit autem Christus mundum, seu existentiam in mundo quod erat ex vi illius motus, & Ascensionis: quod vero aliunde, scilicet per aliud mysterium, & alio modo in mũdo manserit, est accidentarium ad illorum verborum veritatem, & fortasse, quãdo Christus ascendit, pro illo tempore in nullo inferiori loco mansit, quia nulla tunc erat hostia consecrata: quanquam etiam hoc sit per accidens. Adde, illa verba satis proprie intelligi de morte, per quam Christus proprie ita reliquit mundum, vt in eo non manserit secundum humanitatem.

Hæretic. Resp. 2. Ioan. 16. Cõfutatur

Secundo argumentor traditione Conciliorũ, & Patrum, in sexta enim Synod. act. 11. expresse dicitur, assumpsisse Christũ corporis circumscriptionem, & in 7. Synod. act. 6. tom. 6. vbi damnatur nonus canon Concliabuli Constantinopolitani, & anathemate feriuntur, qui hoc negãt: & in Concil. Lateranens. sub Mart. primo can. 4. *Si quis non confitetur Christum circunscriptum corpore, & incircunscriptum deitate, condemnatus sit.* Præterea ex Græcis Patribus Athanas. contra Arium, disputatione coram Probo, tomo. 4. ex hac proprietate, corporis Christi veritatem confirmat, Cyril. Alex. hb. 9. in Ioan. cap. 11. dicit Christũ corpore nobis abesse, & diuinitate esse præsentẽ. Idem repetit lib. 11. cap. 11. & similia habet Cyril. Ierosoli. catechesi. 14. & Theodoret. dialog. 1. qui refert in eandem sententiam Greg. Nyssen. orat. contra Eunomium: & Damascenus tertio lib. de fide cap. 7. *Carne*, inquit, *minuitur, & contrahitur, nam secundum diuinitatem omnem refugit circunscriptionem: neq; enim corpus vnà cum diuinitate, quæ incircunscripta est, se porrigit, & extendit.* Ex Latinis August. serm. 58. de Verbis Domini, circa illud Ioan. 14. *Vado ad eum, qui misit me, ibat*, inquit, *per id, quod in vno loco erat, manebat per id, quod vbiq; erat*, & tractat. 50. in Ioann. dicit, Christum nũc nobis esse absentem, & præsentem, *quia suum*, inquit, *corpus intulit in cœlum, maiestatem non abstulit mundo*: Idem epist. 57. ad Dardanum, & Ambros. lib. 1. de fide cap. 4. in principio, Hironym.: tom. epistol. 148. ad Marcellam, quæ incipit Magnis nos prouocas quæstionibus, & Gregor. hom. 18.

6 Synod. 7. Synod. Concil. Lateran. Athana. Cyril. Alex. Cyril. Ierosol. Theodore. Greg. Nyss. Damasce. Aug. Ioan. 14. Ambros. Hieron. Greg.

in Euangelia, tractans illud Ioann. 4. *Erat quidam regulus* &c. *corporalem*, inquit, *præsentiam Domini quærebat, qui per spiritũ nusquam deerat: minus itaq; in illũ credidit, quẽ non putauit posse salutem dare, nisi præsens esset & corpore.* Idem docet Fulgen. lib. 1. ad Trasimundum. cap. 17. & Vigilius lib. 1. & 4. contra Euthichem, & alij Patres frequenter, tractantes de Ascensione Christi Domini, & descensu ad inferos, & alijs similibus mysterijs.

Fulg. Vigilius.

Vltimo arguitur ratione, quia vel hęc proprietas communicata esset humanitati necessario ex vi vnionis, vel voluntarie: neutrum dici potest, primum probatur primo quia vnio hypostatica non requirit, vt proprietates vnius naturæ communicentur alteri, nam hoc esset confundere naturas, & in errorem Eutycheris incidere, vt patet ex dictis quæst. 1. disput. 7. & in q. præcedenti disp. 31. in principio. Et probatur aperte, quia alias ex vi vnionis humanitas etiam esset æterna sicut dicitur esse immensa: & necessario existeret in omnibus temporibus præteritis, & futuris, sicut dicitur esse in omnibus locis, similiter esset omnipotens, & alia, quæ plane sunt impossibilia. Secundo quia alias fatendum esset hæreticis, humanitatem à principio conceptionis esse vbiq;, non tãtum aptitudine, sed actu, quod multi eorum non audent concedere, quia repugnat veritati mysteriorum ad humanitatem pertinẽtium: quo modo enim vere mortuus esset, & descendisset ad infernum secundum animam, & non secundum corpus? iacuisset vero in sepulchro secundum corpus, & non secundum animam, nisi secundum eas partes circunscriberetur, aut definiretur loco, ita vt partes illæ inter se loco distarent. Tertio declaratur exemplo naturali, nam licet materia capitis v. g. sit subsantialiter coniũcta toti animæ, non inde necessario sequitur, illam esse, vbicunq; est anima. Secundum de voluntaria communicatione, facile excluditur, primo quia communicatio huius vbiquitatis, prout ab ipsis hæreticis intelligi videtur, & contradictionem inuoluit, & ipsi mysterio Incarnationis repugnat, vt sunt enim ipsammet immensitatem diuinitatis, formaliter communicari humanitati, & per se ipsam ita illam perficere, vt faciat illam vbiq; existere: quod plane intelligi non potest sine naturarum confusione, taliq; vnione, vt ex eis vna natura resultet. Quod si intelligant, humanitatem constitui vbiq; per quandam participationem creatã immensitatis Dei, ita tamen, vt æque sit vbiq; ac ipse Deus: adhuc mihi videtur omnino impossibile, quod affirmant, nam Deus ita est vbiq;, vt substantia eius sit quasi infinite diffusa, quod à nobis explicatur, vel in ordine ad spatia imaginaria, vel ad corpora, quæ in maiori, & maiori quantitate in infinitum creari possunt, in quibus omnibus Deus esse potest sine vlla sui mutatione: hinc enim aperte constat, ipsam diuinam substantiam ita in se esse, vt ita dicam, dispositam, seu immensam, vt sit actu veluti infinite diffusa: hic autem modus immensitatis, & existendi vbiqué cum in suo ordine sit actu infinitus, non minus repugnat corpori, quam infinita quantitas, vel intensio.

Vbiquitas vt ab hæreticis ponitur, repugnat rei creatæ.

Quod si tandem intelligant, humanitatem Christi ex speciali, & voluntario dono Dei esse vbiqué, id est, in omnibus rebus creatis, quæ intra finitum

finitum spacium terminantur: non intelligo hoc esse impossibile, aut implicare contradictionem, vt aperte ostendit Eucharistiæ mysterium: sicut enim nunc Christi humanitas realiter est præsens multis locis, ita potuisset toti vniuerso fieri præsens: nullam enim maiorem repugnantiam inuoluit: imo ex vi illius mysterij, posset in vniuerso orbe existere, si in omnibus partibus vniuersi esset materia, ex qua illud mysterium conficitur, & à debito ministro, conuenienti intentione forma applicaretur. Dicere autem de facto ita esse, non solum est temerarium, quia est contra Patrum autoritatem, & Theologorum omnium, & sine fundamento, sed etiam hæreticum, quia est contra Scripturam, & contra alia mysteria fidei, vt explicatum est, & specialiter contra mysterium Eucharistiæ, prout ab vniuersa Ecclesia intelligitur, quia posita illa vbiquitate, non magis esset præsens corpus Christi in speciebus panis, quam in alijs rebus: neque quoad realem præsentiam magis sumeretur à nobis in Eucharistia, quam in communi cibo: vnde ad illam efficiendam, nulla esset necessaria conuersio, seu transubstantiatio, quæ omnia sunt contra fidem. Vnde cõcludo, Christi corpus tãtum esse in cęlo, & in Eucharistia, seclusa Eucharistiæ mysterio, non solum non esse corpus Christi vbiq;, sed neq; etiam esse alibi, quam in cœlo: & contrarium asserere esset magna temeritas, sine fundamento, & contra omnes Theologos in 3. d. 22. D. Thom. infra quæst. 52. artic. 3. & 4. contra gent. cap. 49.

Vbiquitas, prout dicitur esse in omnibus creatu ris, humanitati Christi tribuere hæreticum est.

D. Thom.

Sed contra primo Verbum est vbique, ergo & Christus est vbiq; per communicationem idiomatum, vt Patres communiter loquuntur, Aug. serm. 14. de Verb. Apostoli, & Chrys. homil. 17. in ad Hebræ. Ambros. lib. 7. in Luc. Hieronym. contra Vigilantium, & alij communiter, ergo & ipsa humanitas est vbiquè: probatur hæc consequentia vltima, quia Christus vbiq; est homo. Respondetur ex S. Tho. distinct. 11. quæst. 1. arti. 1. & alijs Theologis ibi, vt Christus dicatur esse vbiq; per idiomatum communicationẽ, satis esse, vt ipsa persona sit vbique, sicut vt dicatur æternus, satis est vt ipsa persona æterna sit. De illa autem propositione, Christus vbiq; est homo, si illud *Vbiquè*, cadat supra prædicatum *Homo*, D. Thom. dicit in rigore esse falsam, quia prædicata formaliter tenentur: & ideó illud *Vbiquè* cadit supra humanitatem ipsam, & significat, illam esse vbiquè, seu vbique copulari tali supposito. Sicut hæc etiam est falsa propositio, Christus ab æterno est homo, propter eandem rationem: & hæc similiter, anima vbicunq; est informat manum: & si vnus homo esset in pluribus locis, & in eis haberet proprietates diuersas, v. g. in vno albedinem, & in alio nigredinem, falsum esset dicere, illum vbiq; esse albus: & nunc falsum est dicere, corpus Christi vbicunq; est, esse extensum in ordine ad locum. Quæ omnia vera sunt, intellecta propositione in illo sensu, qui videtur maxime formalis, & rigoro sus: si tamen aduerbium, precise coniũgatur cum subiecto, admitti potest illa locutio: sensus enim erit, hoc suppositum quod est vbiquè, esse hominem, & de illo vbiq; existente vere, dici posse esse hominem.

Obiectio. Aug. Chrys. Ambros. Hieron.

Respon.

D. Thom. Hæc propositio, Christus vbiq; est homo, quomodo intelligenda.

Obiectio. 2 Matth. 28

Sed contra secundo quia Matth. vlt. dicit Dominus, *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra*, ergo saltem ex tunc accepit hãc vbiquitatem, seu presentiam in cœlo, & in terra. Respondetur, iam supra diximus, illam potestatem humanitati Christi communicatam, non esse ipsammet omnipotentiam Dei, sed quandam potestatem excellentiæ in omnes creaturas, quæ non requirit realem præsentiam in omnibus creaturis: existẽs enim in cœlo potest omnibus imperare, easq; immutare, vt supra declaratum est.

Responsio.

Obiectio. 3. Ephes. 4. Responsio.

Sed cõtra tertio nam ad Ephes. 4. dicitur Christus ascendisse in cœlum, vt adimpleret omnia, ergo saltem ex tunc cœpit esse in omnibus rebus. Respondetur, satis ineptum esse exponere hunc locum de corporali præsentia, ita vt Christus dicatur omnia impleuisse, quia omnibus rebus cœpit esse localiter præsens. Vt quid enim Christus ascendisset in cœlum, vt inde veluti localiter se diffunderet, omniaq; repleret? vel si iã hoc modo replet omnia, non vere postea descendet ad iudicium, vt dicitur Act. 1. Ascendit ergo Christus, vt adimpleret omnia, id est, vt suam peregrinationem concluderet, ac terminaret, vt ait S. Thom. Vel vt adimpleret omnia, quæ de illo prædicta erant, vt Chrys. & Hieronym. exponunt, iuxta communem phrasim Scripturæ, vt Luc. 14. *Necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt de me.* Vel tertio vt rerum omnium testimonio se dominum vniuersorum ostenderet, vt exponit Bernard. serm. 3 de Ascẽsione. Vel quarto vt inde impleret Ecclesiam donis gratiæ, & Spiritus sancti, vt dicit Ambros. epist. 36. Vel denique, si velimus hoc ad localem præsent am referre, exponi potest, vt impleret omnia, non simul sed successiue, neq; existendo in omnibus indiuiduis locis, sed in omnibus partibus mundi, nunc in terra, postea in aere, ac tandem in cœlo, vt videtur Oecumenius exponere.

Act. 1. D. Thom. Chrys. Hieron. Luc. 24. Bernard. Ambros. Oecumen.

Dico secundo Christum secundum corpus vere fuisse localiter motum. Hæc conclusio habetur in terminis in 6. Synod. Act. 11. & sequitur euidenter ex præcedenti, & eisdem testimonijs, & rationibus probanda est: solum eam distinguo, vt exponam difficultatem hic occurrentem, scilicet quomodo potuerit Christus secundum humanitatem substãtialiter vnitam Verbo mutare locum, nulla facta in Verbo mutatione. Dicetur fortasse, hoc ideo fieri potuisse, quia Verbum est vbique, non autem humanitas. Sed in hoc est difficultas, quia cum humanitas sit subsistantialiter vnita Verbo existenti in hoc loco, non videtur fieri posse, vt hæc humanitas transferatur ab vno loco in alium, nisi vel simul secum quasi deferat Verbũ sibi vnitum, & consequenter Verbum ipsum per accidens moueatur: vel ipsa vnio ad Verbum quasi continue dissoluatur ab ipso Verbo, prout est in illo loco, & iterum fiat in eodem Verbo, prout est in alio. Exemplo res explicatur, nã licet tota anima sit in singulis partibus corporis, si tamen intelligamus partem vnam moueri ad locum alterius per penetrationem, nihilominus intelligeremus animam per accidens moueri simul cum parte mota, propter vnionem substantialem indissolutam quamuis in alia parte tota anima existeret. Aliud exemplum est, nam si hostia consecrata circulari motu intra suam sphæ-

6. Synodo. Dub. quomodo Christus motus fuerit localiter, nulla facta in Verbo mutatione.

ram

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram mouetur, corpus Christi per accidens mouetur, propter vnionem cum speciebus, quanuis totus sit præsens in toto illo loco, & totus in qualibet parte. *Respondetur.* Respondetur, sicut Verbum Diuinũ vbiq; est vnum, & indiuisibile, ita vnionem humanitatis ad ipsum vbicunq; existat eandẽ omnino esse: vnde sicut corpus, vel humanitas mutat locum, ita secum defert illam vnionẽ ad Verbum, & ita manente prorsus eadem vnione, intelligitur fieri mutatio in humanitate, nulla facta mutatione in Verbo. Et exempla adducta potius valẽt ad hoc confirmandum, quam ad impugnandũ, quia anima non potest moueri ad locum in quo antea erat, cum non intelligatur in eodem loco bis esse: etiam si fortasse in eodem loco informet duas materias, se penetrantes secundum locum. Et eodem modo corpus Christi Domini, in casu posito non mouetur per accidens, quia semper retinet eandem præsentiam secundum se totum, & secundum omnes partes suas ad species, & ad omnes partes earum, & eandem relationem distantiæ, & propinquitatis ad cætera corpora.

Obiectio. Dices ergo per communicationem idiomatũ B concedi posset Verbum, aut Deum esse mutatũ, quando Christus mutatus est. Aliqui respondent, hoc posse, & debere concedi in determinatis, seu specificis mutationibus: sic enim dicimus Deum ambulasse, passum esse, ascendisse, &c. quia istæ locutiones nihil inuoluunt, aut requirunt ad suã veritatem, quod repugnet Verbo secundum se: quia satis est, vt illa prædicata conueniant personæ ratione alicuius naturæ, & ex ipsis terminis satis indicatur, illa non dici de Verbo secundum se, sed ratione naturæ assumptæ: at vero sub generali nomine mutationis, negant illam locutionem, quia non est vsitata à Patribus, & Concilijs.

Responsio. Mihi tamen videtur esse ambiguam, & distinguẽdam, ne videatur significare Deum in se ipso mutatum esse ratione huius mysterij: nã in hoc sensu falsa est, & negatur a Patribus, si tamen sit sermo de sola communicatione idiomatum, propter mutationem factam in humanitate iam vnita Verbo: vera est propositio, vt argumentum probat, nec; habet maius inconuenies, quam quod C Deus sit mortuus, vel genitus ex Virgine.

QVAESTIO XV.

De defectibus animæ, à Christo assumptis, in decem articulos diuisa.

Einde considerãdum est, de defectibus pertinẽtibus ad animam.

¶ Et circa hoc quærũtur decẽ.

¶ Primò, vtrum in Christo fuerit peccatum.

A ¶ Secundò, vtrum in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertiò, vtrum in eo fuerit ignorãtia.

¶ Quartò, vtrũ anima eius fuerit passibilis.

¶ Quintò, vtrum in eo fuerit dolor sensibilis.

¶ Sextò, vtrum in eo fuerit tristitia.

¶ Septimò, vtrum in eo fuerit timor.

¶ Octauo, vtrũ in eo fuerit admiratio.

¶ Nonò, vtrum in eo fuerit ira.

¶ Decimò, vtrum simul fuerit viator & comprehensor.

ARTICVLVS. I.

Vtrum in Christe fuerit peccatum.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo fuerit peccatũ. Dicitur enim in Psal. 21. Deus Deus meus respice in me quare me dereliquisti, longè à salute mea verba delictorum meorum. Sed hæc verba dicuntur ex persona ipsius Christi: vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. Ergo videtur quòd in Christo fuerint delicta.

90. Infr. q. 32. arti. 7. & 3. dist. 3. q. 1. c. si. & dist. 12. q. 1. c. et quod. q. 11. artic. 3.

¶ 2. Præterea, Roma. 5. dicit Apostolus, quòd in Adam omnes peccauerunt: quia scilicet in eo originaliter fuerunt. Sed Christus etiã originaliter fuit in Adam. Ergo in eo peccauit.

¶ 3. Præterea, Apostolus dicit Heb. 2. quòd in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tẽtantur auxiliari. Sed maximè indigebamus auxilio eius contra peccatũ. Ergo videtur quòd in eo fuerit peccatum.

¶ 4. Præterea, Secundę ad Cor. 15. dicitur, quòd Deus eum, qui non nouerat peccatum: scilicet Christum, pro nobis peccatum fecit. Sed illud verè est, quòd à Deo factum est. Ergo in Christo vere fuit peccatum.

¶ 5. Præ-

c. 11. infin. tom. 3. ¶ 5. Præterea, Sicut Aug⁹. dicit in A libr. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exemplũ vitę præbuit Filius Dei, Sed homo indiget exẽplo non solùm ad rectè viuendum, sed etiam ad hoc, quod pœniteat de peccatis. Ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatum, vt de peccatis pœnitendo, pœnitentiæ nobis daret exemplum.

Sed cõtra est, quod ipse dicit Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?

Art 1. & 2. huius q. Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est⁹, Christus suscepit defectus nostros, vt pro nobis satisfaceret, & vt veritatem humanæ naturæ cõpro B baret: & vt nobis fieret exemplũ virtutis. Secũdum quę tria manifestum est, quòd defectum peccati assumere non debuit. primò quidem, quia peccatũ nihil operatur ad satisfactionẽ: quinimò virtutem satisfactionis impedit: quia vt dicitur Eccle. 34. dona iniquorũ nõ probat Altissimus. Similiter etiã ex peccato non demonstratur veritas humanę naturę: quia peccatũ nõ pertinet ad humanam naturã, cuius Deus est causa: sed magis est contra naturã, per seminationẽ diaboli introductũ: vt Dam⁹. dicit. *lib. 2. c. 30 & lib. 3. c. 20.* Tertiò quia peccãdo exemplũ virtutis prębere nõ potuit: cum peccatũ contra C rietur virtuti. Et ideo Christus nullo modo assumpsit defectum peccati, nec originalis nec actualis: secundum illud quod dicitur 1. Pet. 2. Qui peccatũ non fecit nec inuẽtus est dolus in ore eius.

b Ad primũ ergo dicendũ, quòd sicut Dam⁹. dicit in 3. lib. dupliciter dicitur aliquid de Christo. Vno modo secũdũ proprietatẽ naturalem & hypostaticã: sicut dicitur quòd Deus factus est homo, & quòd passus est pro nobis. Alio modo secũdum proprietatẽ personalẽ & habitudinalẽ, prout scilicet aliqua dicuntur de ipso in persona nostra, quæ sibi secundũ se nullo modo cõueniunt. *lib. 3. orth. fi. cap. 25.* Vnde & inter septem regulas Ticonij, quas Aug⁹. ponit in 3. de Doctr. Christ. *lib. 3. c. 31. tom. 3.*

prima ponitur de Domino & eius corpore: cum scilicet Christi & Ecclesiæ vna persona æstimatur. Et secundum hoc Christus ex persona membrorum suorum loquens dicit, Verba delictorũ meorum, non quòd in ipso capite delicta fuerint.

Ad secundum dicendũ, quòd sicut dicit Aug⁹. 10. super Gen. ad literam, *lib. 10. c. 19 & 20. tom. 3.* non eodem omni modo Christus fuit in Adã & in alijs Patribus, quo nos ibi fuimus. Nos enim fuimus in Adam secundum seminalem rationem, & secundum corpulentam substantiã: quia scilicet (vt ipse ibidem dicit) cùm sit in semine & visibilis corpulentia, & inuisibilis ratio, vtrunq; currit ex Adã. Sed Christus visibilem carnis substantiã de carne Virginis sumpsit: ratio vero Cõceptionis eius non à semine virili, sed longè aliter, ac desuper venit. Vnde non fuit in Adam secundum seminalem rationem, sed solùm secundum corpulentam substantiam. Et ideo Christus non accepit actiuè ab Adã humanam naturam, sed solùm materialiter: actiuè verò à Spiritu sancto. Sicut & ipse Adam materialiter sumpsit corpus ex limo terræ, actiuè autem à Deo. Et propter hoc Christus non peccauit in Adam, in quo fuit solum secundum materiam.

Ad tertiũ dicẽdũ, quòd Christus ex sua tẽtatione & passione nobis auxilia tus est, pro nobis satisfaciẽdo: sed peccatũ non cooperatur ad satisfactionẽ: sed magis ipsam impedit: vt dictũ est⁹. Et *In corp. ar. & q. 4. arti. 6. ad 2.* ideo non oportuit, quòd peccatũ in se haberet, sed quod omnino esset purus à peccato: alioquin pœna, quam sustinuit fuisset sibi debita pro proprio peccato.

Ad quartum dicendũ, quòd Deus fecit Christum peccatum: nõ quidẽ vt in se peccatum haberet, sed quia fecit eũ hostiam pro peccato. Sicut & Oseæ. 4. dicitur, Peccata populi mei comedent scilicet Sacerdotes, qui secundum legẽ comedebant hostias pro peccato oblatas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tas. Et secundum hunc modum dicitur Isa. 53. quòd Dominus posuit in eo iniquitatem omniũ: quia scilicet eũ tradidit, vt esset hostia pro peccatis omniũ hominum, vel fecit eum peccatum, id est, fiabétem similitudinem carnis peccati: vt dicitur Roman. 8. & hoc propter corpus passibile & mortale, quod assumpsit.

Ad quintũ dicendum, quòd pœnitens laudabile exemplum dare potest, non ex eo quòd peccauit: sed in hoc, quòd voluntariè pœnam sustinet pro peccato. Vnde Christus dedit maximũ exemplum pœnitentibus: dum nõ pro peccato proprio, sed pro peccatis aliorum voluit pœnam subire.

COMMENTARIVS.

Titulus articuli.

HAEC quæstio simpliciter de peccato intelligenda est, vtram originale, quam actuale mortale, & venia le comprehendat. Tractatur autem a D. Thom. de facto, non de possibili: quo sensu nullam difficultatem habet littera articuli. *Responsio.* Respondet enim D. Thom. in Christo nullum fuisse peccatum, quòd optimis, & perspicuis rationibus confirmat.

Psal. 21. *b* In solutione ad primum tractat locum illum Psal. 21. *Longe a salute mea verba delictorum meorum.* In quo obseruandum est, iuxta veritatem Hebraicam non legi delictorum meorum, sed *Verba rugitus mei*, seu *Fremitus mei*: iuxta quam lectionem sensus est apertus, scilicet cur Deus ita me derelinquisti, vt verba, quibus ad te clamo, longe sint ab impetranda salute mea. Sed quoniam lectio vulgata, quæ eadem est cum lectione Septuaginta, retinenda est, ideo communis expositio illius loci est, quam D. Thom. hic attulit, illa scilicet verba dicta esse de Christo in persona suorum membrorum, vt sicut dixit Saulo Act. 9. *Cur me persequeris?* Cum non illum in persona sua, sed in membris suis persequeretur: ita hic delicta suorum mẽbrorum appellet sua, quia illa in se susceperat, vt pro illis pateretur. Ita Aug. epist. 120. de Gratia noui testamenti cap. 6. & sequentibus, quem alij expositores secuti sunt, ide Aug. 5. de doct. Christ. cap. 31. & Nazian. orat. 36. in principio & Damasc. lib. 3. c. 25. & lib. 4. cap. 19. Nec multum ab hac expositione discrepat, quòd ibi notat Theodoret. Sicut dicitur Christus pro nobis factus peccatum, quia factus est hostia pro alienis peccatis, ita eundem Christum vocare delicta sua, nõ propter culpas, quas in se habuerit, sed propter obligationem, quam suscepit satisfaciendi pro alienis culpis: quomodo Isai. 53. dicitur Deus posuisse in illo *iniquitates omnium nostrum*. Alia expositio esse posset, vt Christus delicta sua voces, non quæ reuera habebat, sed quæ illi falso imponebantur, sicut exponit Ruffinus, verba illa Psal. 68. *Deus tu scis insipientiam meam.* Id est, passionem meam, quæ ab hominibus insipientia reputata est, vt etiam Augustin. & Hilar. exponunt: *Et delicta mea a te non sunt abscondita*, Id est, delicta, quæ mihi homines imputant, tu scis qualia sint, quia reuera nulla sunt. Et ad eundem modum exponi possunt verba illa Psal. 39. *Comprehenderunt me iniquitates mea.* Si ad Christum referantur, nam de illo exponit hunc Psalmum Paul. ad Hebr. 10. Aliter verò Euthym. negatiue interpretandum putat, *Verba delictorum meorum*, Id est, delicta mea longe sunt à salute mea, id est, longe sunt à me, seu longe absunt, vt saluti meæ nocere possint, cũ re vera nulla sint. Quem sensum fere secutus est Iansenius, per interrogationem legens hunc locum, scilicet, nunquid verba delictorum meorum longe me faciunt à salute mea? quasi dicat, nullo modo: qui omnes sensus pij sunt, & probabiles: facilius tamen est adhærere communi lectioni, & expositioni. Aliorum argumentorum solutiones optimam doctrinam continent, non indigent tamen expositione.

Ruffin. Psal. 68. August. Hilar.

Ipsal. 39. Hebr. 10. Euthym.

Iansen.

ARTICVLVS. II.

Vtrum in Christo fuerit fomes peccati.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati. Ab eodẽ enim principio deriuatur fomes peccati & passibilitas corporis siue mortalitas, scilicet ex subtractione originalis iustitiæ: per quam simul inferiores vires animæ subdebantur rationi, & corpus animæ. Sed in Christo fuit passibilitas corporis & mortalitas. Ergo etiam in eo fuit fomes peccati.

Infr. q. 27. ar. 3. c. & 1. c. 3. dist. 17. art. 1. q. 2. 4. & opus. 3. c. 231.

¶ 2. Præterea, Sicut Dam. dicit in 3. libr. Beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni Christi pati & operari quæ propria. Sed proprium est carni, vt cõcupiscat delectabilia sibi. Cùm igitur nihil aliud sit fomes, quàm concupiscentia, vt dicitur in Glos. Rom. 7. videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati.

lib. 3. orth. fid. c. 15. & 20. med. & c. 14.

Glos. ord. super illud Rom. 7. Vt obediatis.

¶ 3. Præterea, Ratione fomitis peccati, caro cõcupiscit aduersus spiritũ: vt dicitur

dicitur Gal. 5. Sed tantò spiritus ostẽditur fortior & magis dignus corona, quãtò magis superat hostẽ, scilicet cõcupiscentiam carnis: secundum illud. 2. ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. Christus autem habuit fortissimum & victoriosissimum spiritum, & maxima dignũ corona secundum illud Apoc. 6. Data est ei corona & exiuit vincens, vt vinceret: Videtur ergo quòd in Christo maximè debuerit esse fomes peccati.

Sed contra est quod dicitur Matt. 1. Quod in ea natũ est, de Spiritu sancto est. Sed Spiritus sanctus excludit peccatum & inclinationem peccati, quę importatur nomine fomitis. Ergo in Christo non fuit fomes peccati.

17. art. 1. & 3.

1. 2. q. 56. art. 4.

li. 7. eth. c. ult. tom. 5.

Arist.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut suprà dictum est, Christus perfectissimè habuit gratiã & omnes virtutes. Virtus autẽ moralis, quæ est in rationali parte animę, eam facit esse rationi subiectam: & tãto magis, quantò perfectior fuerit virtus: sicut tẽperantia cõcupiscibilẽ, & fortitudo & mãsuetudo irascibilẽ: vt in Secunda parte dictũ est, ad rationẽ autem fomitis pertinet inclinatio sensualis appetitus in id, quod est cõtra rationem. Sic igitur patet, quòd quantò virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tantò magis in eo debilitatur vis fomitis. Cùm igitur in Christo fuerit virtus secundum perfectissimum gradum, cõsequens est, quòd in eo fomes peccati nonfuerit, cùm etiam iste defectus non sit ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinet ad contrarium satisfactioni.

Ad primum ergo dicendũ, quòd inferiores vires pertinẽtes ad sensibilem appetitum, naturaliter sunt obedibiles rationi: nõ autem vires corporales, vel humorũ corporaliũ, vel etiã ipsius animę vegetabilis. vt patet in primo Ethi.* Et ideo perfectio virtutis, quæ est secũdum rationẽ rectam, non excludit passibilitatẽ corporis: excludit autẽ fomitem peccati: cuius ratio consistit in resistentia sensualis appetitus ad rationem.

Ad secundum dicendum, quòd caro naturaliter concupiscit id, quod est sibi delectabile concupiscentia appetitus sensitiui: sed caro hominis (qui est animal rationale) hoc concupiscit secundum modum & ordinem rationis. Et hoc modo caro Christi concupiscẽtia appetitus sensitiui, naturaliter apperebat escam & potum & somnum, & alia, quæ secundum rectam rationẽ appetũtur: vt patet per Dam. in 3. lib. Ex hoc autem non sequitur, quòd in Christo fuerit fomes peccati, qui importat concupiscentiam delectabilium, præter ordinem rationis.

li. 3. ortho. fid. cap. 14

Ad tertium dicendum, quòd fortitudo spiritus aliqualis ostẽditur, ex hoc quòd resistit concupiscentiæ carnis sibi contrariantis, sed maior fortitudo spiritus ostenditur, si per eius virtutem tota liter caro comprimatur, ne contra spiritum concupiscere possit. Et ideo hoc competebat Christo: cuius spiritus summum fortitudinis gradum attigerat. Et licet non sustinuerit impugnationem interiorem ex parte fomitis: sustinuit tamen exteriorem impugnationem ex parte mundi & diaboli: quos superãdo victoriæ coronam promeruit.

COMMENTARIVS.

Titulus articuli.

QVanuis peccatum proprie sit in voluntate, fomes autem in appetitu sensitiuo, quia tamen fomes ad peccatum inclinat, ideo D. Thom. hunc articulum præcedenti coniungit: quanquam effectus fomitis aliquo modo in voluntatem redundet, quatenus appetitui coniuncta est, per illius motus, & affectiones præuenitur, & interdum trahitur, vt rationem præueniat, & contra illam insurgat. Potest autem fomes peccati vel in actu secundo, vel in actu primo considerari, & in actu secundo significat motum aliquem appetitus, qui rationem & voluntatem liberam anteuertit, & ad peccatum inclinat: at vero in actu primo significat ipsum appetitum, seu naturalem inclinationem eius, ita in ordinatam, vt interdum possit præuenire voluntatem, & contra rationem insurgere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Responsio. Negat ergo D. Thom. in Christo fuisse fomitem, quod duplici ratione confirmat, prior est, quia habuit omes virtutes morales omni ex parte perfectas: sed per has virtutes subijcitur appetitus inferior superiori, & frænatur fomes, & quò hæ virtutes sunt perfectiores, eò est maior hæc subiectio: ergo in Christo, in quo virtutes fuerunt perfectissimæ, ista subiectio integra, & perfecta fuit. Quæ ratio in primis intelligenda videtur de virtutibus, non tantum per se infusis, sed etiam de ijs, quæ suo genere acquisitæ sunt, quia hæ sunt maxime accommodatæ ad moderãdos affectus, & subijciendum appetitum inferiorem superiori.

Obiectio. Sed adhuc difficile est, quomodo hæc perfecta subiectio fieri possit per solos inhærentes habitus, ita vt per solos illos omnino auferatur fomes. Respondet Cajet. hic animã Christi quoad perfectionem virtutis habuisse statum, quẽ haberent animæ in statu innocentiæ, & ideo habitus virtutum perfectos, potuisse omnino extinguere fomitẽ in Christi humanitate, quanquã in Ioãne Baptista, vel in quolibet alio habente naturam vulneratam, non fuerint sufficientes ad præstandum hunc effectum. Sed hoc non sufficit ad explicandam rem, interrogo enim quæ sit illa perfectio, in qua Christi anima, vel humanitas similis fuit homini existenti in statu innocentiæ? Nam vel est aliqua intrinseca perfectio ipsi animæ, vel potentijs eius inhærens, & sic esse non potest, nisi qualitas, & consequenter, vel actus, vel habitus virtutum, qui eiusdem rationis, & perfectionis conferri possunt cuilibet homini lapso: sed omnes illi renera non sufficiunt ad omnino extinguendum fomitem, & ita frenandum, vt nunquam rationem præueniat, quia appetitus sæpe excitatur ab obiecto non applicato per rationem, sed aliunde, antequam ratio aduertere possit, qua excitatione facta, ipse naturaliter moueri potest, antequam ratio possit aduertere: quæ naturalis operatio non potest per solos habitus corrigi, vel frænari. Vnde etiam in statu innocentiæ, ad tollendum fomitem, præter habitus inhærentes, fuit necessaria (vt ego existimo) aliqua alia perfectio, seu specialis Dei prouidentia, qua ita custoditetur homo, vt non permitteretur appetitus eius moueri, aut excitari, antequam ratio aduerteret: vt in 1. p. latius tractaui. Vel ergo Caietanus loquitur de hac perfectione status innocentiæ, & sic potius deberet concedere, hunc effectum non fieri per solos inhærentes habitus virtutum. Et ita ego existimo, virtutes perfectas fuisse ex natura rei necessarias, & conuenientissimas ad hunc effectum, non tamen illas sufficere secundum habitualem tantum perfectionem, sed coniungendam esse, vel actualem aliquam perfectionem, per quam anima sic ita semper actualiter disposita, vt præuenire possit motiones obiectorum sensibilium: vel certè diuinum auxilium, & præuenientem gratiam, qua hoc donum conferatur, vt latius statim in disputatione explicabo. Et propterea D. Thom. non contentus hac ratione, vt concluderet virtutes habuisse in Christo hunc perfectissimum statum, & omnia requisita ad extinguendum fomitem, addidit rationem secundam sumptam ex fine Incarnationis, ad quem fomes nihil posset conferre. Vnde cum alias non sit consentaneus personæ Christi, recte concluditur in illo non fuisse.

Responsio.

Solutiones argumentorum claræ sunt.

DISPVTATIO. XXXIII.

in duas sectiones distributa.

De defectibus gratiæ, & virtuti contrarijs à Christo non assumptis.

DEfectus animæ, de quibus in hac quæstione agit D. Thom. intelligi possunt, vel in ipsa animæ essentia, vel in potentijs eius. Rursus pertinere possunt, vel ad malum culpæ, vel ad malũ pœnæ, sub quo omnes imperfectiones, tàm intellectus, quàm sensus comprehendo. In essentia autem animæ potest intelligi defectus pertinens ad malum culpæ, quatenus priuatio gratiæ, quæ ad hoc genus mali reuocatur, in essentia ipsius animæ esse intelligitur, proprie vero malum culpæ in voluntate consummatur. Et ideo in hac disputatione agendum est de hoc defectu, pertinente ad animam ratione ipsius voluntatis, postea vero de alijs defectibus dicemus: ad malum autem culpæ reuocari potest omnis defectus animæ, qui vel ad peccatum inclinat, vel est quasi proprius, & intrinsecus peccati effectus, vt sunt peccati fomes, & habitus vitiorum, qui peccando acquiruntur, de quibus omnibus in hac disputatione dicemus.

SECTIO. I.

Vtrum in Christo fuerit peccatum, vel secundum ordinariam potentiam esse potuerit.

NOn defuerunt hæretici, qui Christo Domino maculam, aut peccatum imponere ausi sunt, referunt enim Lindan. dialog. 2. & Osius lib. 1. de hæresib. nostri temporis, Prateol. verbo Antichrist. & verbo Premostratẽsis, & alij, quosdam hæreticos huius temporis asserere, in cruce in quosdam impatientiæ, ac desperationis motus incidisse, quos significasse dicunt illis verbis, *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Caluinus etiam asseruisse fertur, Christum in horto ita fuisse turbatum, & tentationibus agitatũ, vt sine spiritu orauerit, dicens, *Pater si possibile est, transeat à me calix iste*, & propterea quasi ad se rediens, inordinatam petitionem statim correxerit, suamque voluntatem Patris voluntati subdiderit. Refertur etiam in Concil. Basilien. Sess. 22. quendam Augustinum de Roma Episcopum Nazarenum dixisse (quanuis longe alio sensu) Christum quotidie peccare, quia membra eius quotidie peccant, & ipse vocat delicta sua, peccata suorum membrorum.

Lindan. Osius. Prateol.

Caluinus.

Conc. Basil. Aug. de Roma.

Dico primo. In Christo Domino nullum vnquam fuisse peccatum. Est de fide, & de originali probatur Luc. 1. *Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Est enim ibi sermo de natiuitate in vtero: fuit ergo Christus ab ipsa conceptione sanctus: Ad quod confirmandum adduci possunt omnia, quibus supra probauimus Christum ab instanti suæ conceptionis gratia plenum extitisse. Et ratio est, non solum quia ab illo instanti ille homo fuit verus Deus, sed etiam, quia conceptus fuit de Spiritu sancto, neque ab Adamo per seminalem rationem descendit, vt recte D. Thom. his. ad. 1. ex August. lib. 10. Genes. ad literam. cap. 19. & in Enchirid. cap. 41. & lib. 5. contra Iulian. cap. 9. De actuali, quod in Christo locum non habuerit, sunt expressa testimonia, Ioan. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* & ad Hebr. 4. *Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato.* & cap. 9. *Semel ipsum obtulit immaculatum Deo, &c.* 1. Petri. 2. *Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Ex quo loco colligit etiam August. supra in Christo non fuisse originale peccatum. Denique. 2. ad Corint. 5. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit*, vt cum Ambrosio exponit hic D. Thom. citans illud Oseæ. 4. *Peccata populi mei comedent*, id est, oblationes pro peccatis, vel aliter, *Pro nobis peccatum fecit*, id est, induit illud Christus similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum, vt dicitur ad Roman. 8. exponente Augustin. 14. contra Faust. capit. 4. & 5. Secundo definitur hoc in Concil. Ephes. canon. 10. vbi tradit Christum obtulisse sacrificium pro peccatis nostris, non pro suis, quia illa non habuit: idem Concil. Lateran. sub Martino. 1. can. 5. & alia Concilia quæstione præcedenti citata, sicut affirmant Christum assumpsisse naturales, & irreprehensibiles defectus corporis: ita negant assumpsisse culpabiles animæ defectus vnde August. epist. 99. dicit, animam Christi nec mortificatam peccato, nec damnatione punitam fuisse. Alia vero testimonia Sanctorum in sequenti sectione referam. Tertio sunt rationes euidentes, ex dignitate personæ, ex plenitudine gratiæ, ex statu beatitudinis, quem in anima habuit à principio conceptionis. Tandem ex fine Incarnationis, qui est destructio peccati, vnde ad Hebr. 7. dicitur, *Oportebat, vt nobis esset Pontifex sanctus, innocens, impollutus segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus.* Deinde fuit etiam finis Incarnationis, veram & supernaturalem doctrinam, ipsique peccato contrariam tum verbo, tum exemplo persuadere: & ita maximè oportuit, talis doctrinæ prædicatorem esse summa innocentia, & virtute præditum, & ideo ipsemet Christus, vt concluderet, *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* præmisit, *quis ex vobis arguet me de peccato?* Et Petrus, cum dixisset, *vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius*, addidit, *Qui peccatum non fecit.* Dices, etiam debuisse dare exemplum pœnitentiæ peccatoribus. Respondet bene D. Thom. hic ad. 4. Christum dedisse peccatoribus perfectissimum pœnitentiæ exemplum, voluntariè pœnam pro peccatoribus sustinendo, & pro illis satisfaciendo: Adde etiam dolendo de alienis peccatis propter syncerum, & perfectum Dei amorem, eaque detestando, vtpote Dei iniurias, atque offensiones. Ita enim præbuit exemplum pœnitentiæ, secundum id, quod in ea perfectissimum est sine respectu ad proprium peccatum, quod pertinet ad imperfectionem.

D. Thom. August.

Ioan. 8.

Hebr. 4. 9.

1. Pet. 2.

August. 2. Cor. 5. Ambros. D. Thom. Osee. 4.

Rom. 8. August. Cor. Eph. Conc. Lat.

August.

Hebr. 7.

Obiectio. Responsio. D. Thom.

Dico secundo, secundum legem ordinariam non potuisse in Christo esse peccatum. Est etiam certa sine controuersia inter Catholicos, & sequitur ex præcedenti: tum, quia secundum legem ordinariam non potuit Christus non esse plenus gratia, & beatus secundum animam: tum etiam, quia constat fuisse legem Dei statutam, vt in Christo nullum permitteretur peccatum, quod donum connaturale illi est, & debitum ratione vnionis, vt saltem secundum ordinariam potentiam illi negari non potuerit.

Ad hæreticos ergo respondetur, primum stultissimum esse impatientiam, vel desperationem colligere ex verbis illis, *Deus Deus meus vt quid dereliquisti me?* quomodo enim esset impatiens, qui summa voluntate, & charitate patiebatur? aut quomodo desperaret, qui Deo fruebatur, certusque erat de sua gloria, & resurrectione, quam sæpe prædixerat, nullíusque peccati conscius erat? Duobus ergo modis verba illa à Patribus exponuntur, primo vt Christus in persona suorum membrorum locutus sit: vsurpauit enim Christus verba Psal. 21. qui incipit, *Deus Deus meus respice in me*, cuius verba supra circa textum D. Thom. in hunc modum ex Patribus expenebamus, & hunc sensum habet Damasc. lib. 3. de Fid. cap. 34. & Leo Papa. serm. 16. de passione circa finem, & toto serm. 17. August. dicta epist. 120. cap. 6. Secundo rectè intelligi potest, Christum quoad hæc verba in sua propria persona esse locutum, ipsum autem derelinqui à Patre, vt Leo etiam exponit, nihil aliud est, quam non fuisse exauditum, cum in horto orauerat: vel derelinqui fuit priuari omni consolatione in inferiori portione, ita vt sicut peccator derelinquitur quoad culpam, quando priuatur auxilio ad resistendum culpæ, ita Dominus derelictus dicatur quoad pœnam, quia destitutus fuit omni ope ad illam leniendam. Ita ferè Orig. homil. 35. in Matth. & Cyril. Alexand. lib. 1. de Fid. ad reginas circa princip. qui rectè aduertit, verbum illud, *Vt quid* non fuisse dubitantis, sed dolentis: sicut Exod. 32. *Quare transferis Dominè?* & Psal. 42. *Quare me repulisti?* Quo sensu facilè constat, non fuisse verba illa dicta ex aliqua inordinata, vel in deliberata affectione, vel impatientia: sed summa potius sapientia, & virtute, qua Christus permisit naturæ inferiori, vt suum dolorem ostenderet, tum ad naturæ veritatem, tum etiam ad doloris acerbitatem demonstrandam. Addit etiam Tertul. lib. contra Praxe. num. 21. illa verba esse dicta ad ostendendam diuinitatem ipsam immunem, ac liberam omni pœna permansisse. Omitto Hilarium, & Ambros. interdum indicare, in eo momento corpus Christi esse separatum à diuinitate, atque ita derelictum: hoc enim intolerabilem continet errorem, quem infra suo loco confutabimus, & illos Patres pie exponemus.

Psal. 21.

Damasc. Leo Pap. August. 7

1 Orig. Cyril. Alex. Exod. 32. Psal 42.

Tertul.

Hilarius. Ambros.

Deinde non minus stulte, & impie errant hi hæretici: defectum aliquem, vel inordinationem ex oratione in horto facta colligentes: nam, vt infra quæst. 18. dicemus, eis verbis solũ osten-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit Christus naturalem affectum suum, quod A per se malum non est. Nec vero verba ipsa aliquid inordinatum præ se ferunt, cum nihil aliud contineant, quam subiectionem, & conformitatem ad Patris voluntatem: hoc enim significat verbum illud, *si possibile est*, scilicet secundum diuinum beneplacitum, quod alius Euangelista dixit, *Pater si vis, transfer calicem hunc à me, &c.* Quapropter recte dixit Iustinus Martyr. dialog. contra Thriphonem, in illa oratione impletam esse prophetiam Dauid Psal. 21. *Clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi*, nam licet Christus ita tunc oraverit, vt exauditus non fuerit, quia non efficaciter volebat, quod orabat: nihilominus non ad insipientiam illi imputata est illa oratio, quæ ex summa potius sapientia, & perfecta ratione profecta est. Ad quod propositum optime explicat figurâ de Iephte, & filia virgine ab illo immolata Prosper lib. de Promissionib. & prædictionibus Dei, part. 2. cap. 10.

Iustin. Mart.

Prosper.

Ad aliam denique locutionem illius Episcopi Nazareni, quanquam re ipsa contraria non sit veritati à nobis positæ, tamen scandalosa est, & merito damnata in dicto Concil. Basilien si: cum enim membra Christi non peccent, vt membra eius, neque iuxta consilium eius, sed potius ab illo recedendo: non potest Christus dici peccare, quia illa peccant. Et quanuis per quandam metaphoram dicantur peccata membrorum esse Christi, quoad obligationem satisfaciendi pro illis, non tamen quoad commissionem, seu perpetrationem eorum, & ideo nullo modo potest dici Christus in membris suis peccare, sed potius expellere, & abolere peccata. B

SECTIO. II.

Vtrùm de Absoluta potentia Dei possit esse peccatum in Christo, seu in humana natura Verbo vnita.

ARius, cum errauerit asserendo Verbum Dei esse creaturam, consequenter errare potuit, faciendo Christum capacem peccati, etiam vt est Verbum Patris, vt refert Necephor. lib. 4. hist. cap. 5. Nos autem supponimus esse verum Deũ, in quem peccatum non cadit, & ideo non dubitamus de voluntate diuina Christi, sed de humana. Quam etiam supponimus secundum se esse capacem peccati, si Verbo non esset vnita, vel certè si ab illo dimitteretur, & donis gratiæ, & beatitudinis priuaretur. Est ergo quæstio de illa voluntate vnita Verbo, an perseuerante vnione, ex vi illius impeccabilis sit. C

Nicephor.

In qua est quorundam Theologorum sententia, non repugnare Deum peccare per assumptam naturam, cuius præcipuus autor est Durand. in 3. distinct. 12. quæst. 2. Tribuitur etiam Scoto ibidem, & distinct. 2. quæst. 1. Quatenus dicit, Christum ratione beatitudinis non potuisse peccare, non tamen ex vi solius vnionis vnde cum aliàs sentiat posse humanam naturam assumi sine beatitudine, consequenter videtur sentire, non implicare contradictionem, naturam assumptam manere peccabilem. Et idem sentit Gab. distinct. 2. & 31. quæst. 1. Quanuis in modo loquendi differat, quia negat in eo casu esse concedendum, Deum peccare, quod quam constanter dictum sit, infra videbimus. Argumenta pro hac sententia solent multa congeri: sed vnum est, in quo tota difficultas consistit, scilicet quod humanitas ex vi solius formalis vnionis non redditur sapientior, nec potentior, vt supra ostensum est: posset autem illa humanitas assumi sine vllo dono superaddito præter vnionem, ergo tunc ille homo esset non minus ignorans, quam cæteri, nec minus fragilis ad operandum ex ignorantia, vel ex inconsideratione, aut passione per liberam voluntatem humanam, ergo posset peccare: nam tota radix seu potentia peccandi posita est in illis imperfectionibus.

Dur. Scotus. Gab.

Dico tamen primo, impossibile est Christum Dominum, seu Deum per assumptam humanitatem, aut quancunque aliam creaturam intellectualem Verbo hypostaticè vnitam, aliquod actuale peccatum committere. Hanc conclusionem adeo veram existimo, vt contraria neque sine temeritate, neque sine quadam impietatis specie defendi posse videatur. Primum enim alij omnes Theologi, tanquam fere certam illam affirmãt cum Magistro in. 3. distinct. 12. vbi D. Thoquæst. 1. art. 1. Bonau. & Richar. art. 1. quæst. 1. & 2. Palud. quæst. 2. Capreol. quæst. 1. Almay. distinct. 1. quæst. 2. Dionys. Cistercien. in. 3. q. 3. art. 1. Hug. de san. Vict. lib. 2. de Sacrament. part. 1. cap. 7. Citari etiam possunt Alens. quæst. 7. memb. 2. quæst. 11. & 12. memb. 1. Henri. quod lib. 6. quæst. 6. & Marsil. in. 3. quæst. 3. art. 2. in. 4. part. & quæst. 9. art. 3. & Picus Mirand. in Apologia quæst. 4. quatenus dicunt, de potentia absoluta non potuisse assumi humanitatem sine gratia habituali, & beatitudine animæ: quanquam enim hoc falsum sit, tamen ex illo principio consequenter in præsenti quæstione sentire tenentur, Deum hominem peccare non posse.

Magistr. D. Thom. Bonau. Richard. Palud. Capreol. Almay. Dionys. Cister. Hugo. Vict. Alens. Henri. Marsil. picus. Mirand.

Quod secundo, & præcipue probatur ex communi Patrum traditione, asserentium voluntatem humanam per vnionem ad Verbum factam esse impeccabilem. Primo indicatur in. 6. Synod. act. 8. vbi refertur Athanas. serm. 2. contra Apollina. & habetur in lib. de Incarnat. satis post med. cum enim Apollinaris negaret esse in Christo animam, & voluntatem humanam, ne concedere cogeretur illum esse capacem peccati: respondet Athanas. nihil esse timendum, quia per ipsam assumptionem illa voluntas impeccabilis facta est, vnde idem Athanas. serm. 2. contra Arianos satis post med. vocat Christum per se sanctum, & Dominum sanctificationis: & natura sua iustum, & immutabilem ad malum, & in hoc dicit superasse primum hominẽ, & angelos: & ad hoc accommodat verba illa Psal. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*, intelligens per illam vnctionem, ipsam vnionem hypostaticam: & illam particulam, *Propterea*, significare habitudinẽ causæ finalis, vt sensus sit. Ideo te vnxit Deus hoc singulari, & ineffabili modo, vt omnino diligeres iustitiam, & odio haberes iniquitatem, nec posses ad hac virtutis rectitudine declinare. Secũdo eadẽ. 6. Synod. act. 17. citatur Greg. Nazianz. ex orat. 36. num. 46. qui dicit, voluntatem humanam

6. Synod. Athan. Psal. 44. 6. Synod. Greg. Nazianz.

nam Christi ita fuisse deificatam per vnionem ad A Verbum, vt non posset diuinæ repugnare. Tertio Cyril. Alexand. dialog. 6. de Trinit. vocat Christum incapacem peccati, & lib. de Fide ad Theodos. non longe à princip. dicit animam Christi per vnionem ad Verbũ factam esse superiorẽ omni peccato, & immutabilẽ. Quarto, Chrys. enarrat. in. cap. 7. Isaiæ tractans verbum illud. *Antequam sciat puerulus, &c.* inquit, *qui aliorum tollit peccata, vtique immunis est omnis peccati, nec peccare potest.* infra dicit, Paulũ tribuere Christo, *τὸ ἀναμάρτητον* hoc est liberrimam immunitatem omnis peccati, seu impeccabilitatem, quam dicit esse propriam Dei. & Hierony. dialog. 2. contra Pelagianos, solum Deum dicit esse *ἀναμάρτητον* id est impeccabilem, quanquam etiam hæc vox, interdum personam innocentem significare soleat, constat ex Damas. lib. 2. de Fid. c. 11. Quinto, Basil. epist. 65. dicit Christum abiecisse omnes prauas affectiones, tãquam diuina maiestate indignas. Quæ ratio de omni peccato, & in omni possibili statu procedit. Sexto, clarius Epiph. in Ancorato nõ longe à fine, dicit, contra Apollinar. *Christum in se assumpsisse animam, & carnem, quæ ipse in se continuit non diuisa ad malitiam*, & infra dicit, *si Christus supereminet*, id est, secundum diuinitatem, *est perfectus, & verax, etiam infirmo*, id est in humanitate. Vnde infert, si in humanitate inuenta esset culpa, vel in diuinitatem ipsam esse refundendum, vel certè diuinitatem non perfectè in humanitate habitare. Septimo Origen. 2. Periar. cap. 6. ita veritatem hanc explicat, *Ferrum natura sua capax est caloris, & frigoris, si tamen semper intra fornacem ignis continetur, dicit posterit incapax frigoris: sic*, inquit, *beatissima Christi anima in Deo semper existens, quidquid agit, quidquid intelligit, Deus est, & ideo inconuertibilis est, & immutabilis, quæ inconuertibilitatem ex Dei Verbi vnione indefinenter ignita possedit.* Octauo indicauit hoc ipsum Irenæ. lib. 3. cap. 5. dicens, Christum non potuisse mentiri, quia erat ipsa veritas quæ ratio seruata proportione, in omni peccato procedit. Nono, referri potest Dionys. cap. 3. de Cælesti. hierar. par. 3. circa finem, vbi dicit, oportere nos diuinam Christi in carne vitam intueri assidue, & sanctam ipsius impeccantiam, seu impeccabilitatem imitari. Decimo, Dionys. Alexandrinus in epist. contra Paul. Samosat. circa finem, de Christo dicit, *Nisi esset Deus, non posset esse alienus à potestate peccandi*, sentit ergo quia est Deus, ideo illam potestatem peccandi, quæ potius impotentia dicenda est) ab illo esse alienam: vnde infra dicet, naturalem illi esse virtutem, & iustitiam, & non aduentitiam, sicut aliis hominibus. Meminit huius epistolæ Euseb. lib. 7. Hist. cap. 24. & eam refert Turrian. in Oplotheca, in principio, Damascen. & Niceram infra referam. Vndecimo ex Latinis August. libr. de Corrept. & grat. cap. 11. *Neque metuendum erat*, inquit, *ne ipso ineffabili modo diuinitatem persona à Verbo Deo humana natura susceptæ, per liberam voluntatem peccaret arbitrium: cum ipsa susceptio talis esset, vt natura hominis à Deo ita susceptæ, nullum in se motum malæ voluntatis admitteret.* & lib. 1. contra duas epist. Pelagianor. *Non ob aliud factus est inter Deum, & hominem mediator, nisi quia ex hominibus non potuit esse peccator*, & lib. 2. de Peccat. merit. cap. 11. *mente*, inquit, *consipiens Christi iustitiam, in cuius non tantum diuinitate, sed neque in anima, neque in carne vllum potuit esse peccatum*, & lib. 1. de Prædestinat. Sanct. cap. 15. *nunquid metuendum fuit, ne accedente ætate homo ille libero peccaret arbitrio? an ideo in illo non libera voluntas erat, ac non tanto magis erat, quanto magis peccato seruire non poterat.* Et tandem in Enchirid. cap. 36. dicit, per gratiam vnionis factum esse, vt Christus homo, nullam posset habere peccatum. & cap. 40. dicit in naturæ humanæ susceptione factam esse illi homini gratiam quodammodo naturalem, quæ nullum peccatum posset admittere. Duodecimo, Ambros. lib. de Incarn. Domin. Sacramen. cap. 7. Apollinari respondens, eandem sententiam habet, quam ex Athanas. supra retulimus, scilicet non esse timendum, ne anima Christi capax esset peccati, quia per vnionem facta est impeccabilis, & principium sufficiens ad aliorum tollenda peccata. Decimotertio, Hieron. tom. 2. epist. ad Ctesiphontẽ contra Pelagianos, dicit propriũ esse Christi, esse impeccabilem. Decimoquarto, Hilar. lib. 10. de Trinitat. multa in hanc sententiam habet, & inter alia dicit, ita repugnare Christo peccatũ, sicut repugnat Christum non esse Christum. Decimoquinto, Cypria. lib. de Cardinalib. Christi operibus cap. de ieiunio, & tentatione Christi, sentit Christum ex vi vnionis caruisse omni sensu, & consensu peccati. Decimosexto: Anselm. lib. 2. Cur Deus homo. cap. 10. dicit Christum non potuisse peccare, quia Deus erat. Decimoseptimo, Boetius lib. de duabus nat. circa finem dicit, assumpsisse Christum in humanitate sua, vt nec peccaret, nec peccare posset. Decimo octauo, Tertul. lib. de Carne Christi, ita sibi obijcit, *Vt nostram induit carnem, peccatrix fuit caro Christi*, respondet, *nostram induit, suam fecit, & suam faciens, non peccatricem effecit.* Decimonono, Anselm. lib. 2. Cur Deus homo. cap. 10. *Primus*, inquit, *Adam peccare potuit, quia purus homo: secundus Adam peccare non potuit, quia est Deus.* Vigesimo, hoc ipsum latè docet Fulgent. lib. de Incarnat. & grat. cap. 7. & 8.

Cyril. Hieron. Damas. Basil. Epiphan. Orig. Irenæ. Dionys. Dionys. Alexan. Euseb. Turrian. August. Ambros. Hieron. Hilarius. Cyprian. Anselm. Boëtius. Tertul. Anselm. Fulgent.

Ratione probari potest, primo hæc veritas, quia humanitas Christi per ipsam gratiam vnionis formaliter sanctificatur. Sed hæc ratio, quanquam satis probabilis sit, melius in sequenti conclusione à nobis explicabitur, habet enim inter alias illam specialem difficultatem in principio sectionis tactam: quia licet concedamus ipsam gratiam vnionis per se, & formaliter sanctificare, nihilominus non videtur per se ipsam posse formaliter excludere potestatem peccandi: nam in primis hoc non est de ratione formæ, formaliter sanctificantis: quia licet gratia habitualis sit forma sanctificans, & licet daremus ita sanctificare, vt nec de potentia absoluta posset esse cum peccato, nihilominus non facit hominem impeccabilem. Deinde hoc minus videtur conuenire in gratiam vnionis, quia ipsa per se non est formaliter operatiua: non ergo potest per se solam immutare naturalem modum operandi humanarum virium, atque adeo nec reddere per seipsam animam impeccabilẽ. Et ideo aliquid aliud huic ratione addere oportet, videlicet, cum dicitur, voluntatem humanam fieri impeccabilem ex vi vnionis, non excludi omne donum, seu omne diuinum auxilium, seu diuinam directionem, & protectionem, qua Deus ita gubernat voluntatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem humanam sibi vnitam, vt illa stante peccare nullo modo possit: nam sine aliquo huiusmodi dono, impossibile est intelligere, quo modo per solam vnionem talis voluntas maneat in bono confirmata, vt ratio facta demonstrat: dicitur ergo voluntas humana fieri impeccabilis per vnionem, quia impossibile est, Deum non ita dirigere, & custodire voluntatem sibi vnitam, vt ad malum declinare non possit. Hoc ergo est, quod vltimo probandum superest, quod fiet in sequéti ratione.

Secunda ergo ratio, & in hac materia præcipua est, quia si Christus peccaret per humanitatem, Deus peccaret, consequens est impossibile, ergo. Respondet tamen primo Marsil. si humanitas Verbo vnita peccaret, solam ipsam humanitatem esse, quæ peccaret, non Christum, & consequenter neque Deum, & non reddit aliam rationem, nisi quia peccatum repugnat Deo. Sed vel Marsil. ad rem non loquitur, vel Nestorianum errorem sapit eius responsio: nam vel loquitur in eo casu, in quo humanitas illa in eodem instanti in quo peccat, iam nõ est vnita Verbo, vel in quo vnita peccat, si primum non est ad rem, quia nos loquimur de operatione humanitatis vnitæ, vt sic, quæ non est tam proprie operatio humanitatis, quam diuini suppositi per humanitatem operantis. In eo autem casu, nec sola humanitas operatur, nec diuinum suppositum per illam, cum iam non sit illi vnitum, sed aliud suppositũ proprium, in quo necesse est, vt in tali instanti humanitas iam subsistat. Nisi forte dicatur, humanitatem illam prius natura peccare, & ideo in eodem instãti separari a Verbo, quod statim probabimus esse impossibile. Vel intelligit Marsil. humanitatẽ, conseruata vnione ad Verbũ posse peccare, & nihilominus illam operationem non esse huius hominis, & Verbi, quem sensum ipse magis indicat. Sed est falsissimus, & sapit Nestorianismũ: hoc est multiplicare suppositа. Deinde eadem ratione nulla passio, vel operatio humanitatis esset Deo, aut Verbo tribuenda: nam cum ipse ait peccatum illud nõ tribui Deo, quia repugnat ipsi, vel intelligit, quia repugnat Deo, vt Deus est, & hac ratione nec mors esset illi tribuenda: vel quia repugnat Deo in assumpta natura, & hoc est dicere, repugnare ipsi naturæ vnitæ Deo, & hoc intendimus.

Quapropter Durand. non censet inconueniens concedere, Deum peccare, per communicationem idiomatum, quia non minus, inquit, Deo (qui vita ipsa est) repugnat mors, quam diuinæ bonitati malitia: sed ea repugnantia non obstante, Deus dicitur mori in assumpta natura, quid ni ergo dici poterit peccare? Sed hæc responsio pias omnium Theologorum aures offendit. Primo, quia absurdissimum putant (etiam per solam communicationem idiomatum) concedere Deum peccare: quia quod per hanc communicationem de Deo dicitur, peculiari modo ab ipso assumitur, & approbatur, & quasi deificatur: repugnat autem bonitati diuinæ, hanc tam singularem dignitatem culpæ conferre, quæ simpliciter mala est in quo multum differt a malo pœnæ, quod simpliciter bonum est, & ideo potest rectè amari, & assumi, sicut a Christo domino assumptum fuit, & per assumptionem honoratum, & quasi deificatum. Secundo, non solum sequitur ex contraria sententia Deum per communicationem idiomatũ peccare, sed etiam culpam, & defectum in ipsam diuinam voluntatem redundare: quia quando plures naturæ, & voluntates eandem personam componunt, ad officium superioris voluntatis spectat, inferiorem appetitum, seu voluntatem, in officio continere atque ad id quod honestum est dirigere, si potest: hoc igitur negligere, seu prætermittere, defectus esset ipsius superioris voluntatis. Cum ergo natura diuina, & humana vnam personam Christi, componãt ad diuinã voluntatem, quæ suprema est, & potest inferiorem, scilicet, humanam ita dirigere, vt semper, & sine defectu honestè operetur, pertinet hoc munus præstare, & ad rectitudinẽ eius spectat ita facere: & ideo si aliquis defectus in hoc committeretur, in illam redundaret.

Quæ ratio indicata est à D. Thom. in tertio distinct. 12. quæstio. 2. artic. 1. vbi ait, Christum peccare non potuisse, quia anima, & corpus eius fuerunt quasi organum Deitatis, & deitas regebat animam, & anima corpus. Et eandem habent ibi Capreol. ad secundum, & Paludan. quæst. 2. & colligitur ex multis Patribus citatis: Cyprianus enim, cum dixisset Christum esse impeccabilem, addidit, Christum exemplo suo docuisse, liberum hominis arbitrium fieri posse insuperabile a peccato, si libertas eius libero moderamine dirigatur. Ambros. postquam respondit Apollinari, non esse timendum, ne anima humana in Verbo peccaret, rationem reddens, inquit, *Nam qui alios regebat, multo melius sese regere poterat.* Epiphan. cum dixisset humanitatem per vnionem factam esse incapacem peccati, rationem reddens inquit, *Quia Verbum virtute sua frenabat inferiorem naturam ab omni inutili cæmali turba, & remittebat ad decentes ipsius deitatem corporales necessitates*, & infra, *animam*, inquit, *vere humanam, & mentem, & si quid est aliud, ipse in se se habens vniuersa continuit, Deus existens non dimissa ad malitiam.* Et eundem sensum habent illa verba, *Si superne perfectus est, etiam inferne, quod si inferne imperfectus esset, etiam superne*, quasi apertius diceret, imperfectionem, vel defectum inferioris voluntatis, redundare in imperfectionem, & defectum superioris. Huc etiam accedit, quod Damasc. lib. 3. cap. 19. & alij Patres dicunt, humanitatem esse instrumẽtum coniunctum Verbi, non tantum ad actiones miraculosas, sed simpliciter ad actiones humanas, sicut corpus dicitur organum animæ: ergo ad illud, tanquam ad principale operans pertinebat, humanam voluntatem in actibus suis gubernare, vt idem Damascen. latè prosequitur dict. lib. 3. cap. 14. 15. & sequentibus vsque ad. 22. vbi tradit, licet in Christo sint duæ voluntates, & duæ operationes, sicut & duæ naturæ: tamen sicut naturæ coniunctæ sunt, ita & voluntates, & operationes esse connexas, &c. multa similia habet Nicetas lib. 3. Thesau. cap. 17. & lib. 2. cap. 31. Quod exemplo hominis recte declaratur, sunt enim in homine duo appetitus, inferior, & superior, & ad superiorem pertinet moderari inferiorem: vnde si aliquis defectus moralis est in inferiori appetitu, qui possit a superiori præueniri, & vitari, & non fiat imputatur ipsi voluntati. Nec refert, quod isti appetitus in homine non tantum sint vnius suppositi, sed etiam vnius naturæ, quia non oportet esse exemplum in omnibus simile: satis est, vt similitudo teneat in ordine ad idem suppositum, quia ratio fere eadem est, quæ ita explicari potest. Quia ex hac duplici natura diuina, & humana sit vnum ens simpliciter, tam vere ac per se vnum, sicut fit ex anima & corpore: ergo oportet, vt in illo composito sit vnum veluti primum mouens, ad quod pertineat operationes huius personæ dirigere, & gubernare: hoc enim per se postulare videtur rectæ rationis ordo, quia alias compositum illud non esset bene institutum, neque operationes huius personæ essent debito, & conuenienti modo ordinatæ.

Superior imputatur, quod inferior peccat, si cum possit, negligit cohibere.

D. Thom.

Capreol. Palud. Cyprian.

Ambr.

Epiphan.

Damasc.

Damasc.

Nicetas. Sicut natura in Christo vnita sunt, ita & operationes inter se connexa.

Deus sine obligatione legis, naturæ sua determinatur ad bonum

obiectio. Dices primo, si Angelus assumeret humanam naturam hypostatice, quamuis per humanam voluntatem peccaret, non tribueretur peccatum voluntati angelicæ, sed soli humanę, quæ per se libera est, ergo. *Responsio.* Respondetur data hypothesi impossibili, in aliqua re esse exemplum dissimile, in alia vero esse simile: Angelica enim voluntas non haberet eam vim, vt suo arbitrio posset in rebus omnibus dirigere voluntatem humanam, eamque mouere, & trahere, quo vellet: quia non habet eam efficacitatem super voluntatem humanam, quam habet diuina voluntas, & ideo posset interdum illud suppositum per voluntatem humanam peccare, sine defectu angelicæ voluntatis: & in hoc est dissimilitudo. Similitudo autem est in hoc, quia teneretur tunc Angelus facere, quod per angelicam voluntatem posset, vt in officio continere voluntatem humanam, quæ sua iam esset ratione hypostaticæ vnionis, vnde si hoc facere negligeret, illi etiam tale peccatum imputaretur. Quod aliis exemplis explicatur, nam ex coniunctione quadam humana multo minori, qualis est inter filium, & patrem, vxorem, & maritum, quia in ea fit aliquo modo vnum, oritur similis obligatio, vt ad superiorem voluntatem spectet inferiorem regere, ad honestumq; dirigere. Quid ergo mirum quod ex hac substantiali, & intima vnione, qua vna vera persona componitur, oriatur in superiori voluntate prædicta obligatio, seu cura regendi inferiorem.

Minor Vnitas, quam personalis inducit obligationẽ in superiori, inferiora gubernandi.

Obiect. 2. Dices, in diuinam voluntatem non cadit obligatio, cum non sit capax præcepti, & legis, non ergo potest teneri ad regendam dicto modo vnitam creatam, etiam sibi hypostatice vnitam: ergo quamuis illud non faciat, non imputabitur illi lapsus humanæ voluntatis, cum non teneatur illum vitare, quia non se haberet, vt cooperans, sed tantum vt permittens. Vnde confirmatur, nam permittere peccatum etiam in assumpta natura, non est intrinsece malum, potest enim ex bono, & honesto fine permitti, vel ad ostendendam assumptæ naturæ veritatem, & humani arbitrij libertatem, vel ad diuinæ gratiæ commendationem, vel denique ad perfectionem laudem virtutis, si videlicet cum potuerit transgredi, non fuerit transgressus. *Respon.* Respondetur hanc obligationem consideratam in voluntate creata, oriri quidem ex lege, non positiua, sed naturali, orta ex intrinseca rectitudine, quam obiectum ipsum requirit, vt operatio honesta sit: in suprema autem, & diuina voluntate non oportet intelligere legis obligationem, sed solam naturam ipsius voluntatis, quæ per se recta est, nec potest ab eo, quod honestum est, deuiare. Sicut etiam, Deus mentiri non potest, non quia lege obligetur, sed quia verum dicere, est per se & intrinsece necessarium ad honeste operandum, & ideo omnis voluntas, quæ est capax præcepti, ad hoc obligatur, diuina autem, quæ est supra omnem legem, natura sua ad hoc determinata est. Vnde ad confirmationem respondetur, quod licet permittere peccatum in alienis voluntatibus, sit de se bonum, vel indifferens, tamen illud permittere in voluntate naturæ assumptæ, quæ iam est voluntas ipsius Dei per vnionem, est ex obiecto intrinsecè malum, vnde non potest ex fine honestè fieri, magis quam mentiri. Et ideo considerandum valde est differentia inter voluntatem Christi, & alias voluntates: nam respectu aliarum se gerit Deus, vt causa vniuersalis per generalem prouidentiam, ad quam pertinet permissio peccati: respectu autem voluntatis Christi habet singularem habitudinem proprij suppositi, & ideo peculiari modo illam gubernat, ejusq; rectitudini, & honestati consulit.

obiect. 3. Sed vrgebis tandem, quia voluntas diuina communis est Patri, & Spiritui sancto, qui nullo titulo, seu ratione tenentur, vt ita dicam, illo speciali modo custodire, & regere humanam voluntatem, ergo nec Verbum. *Responsio.* Respondetur negando consequentiam, quia voluntas diuina ita est communis tribus personis, vt sit etiam propria singularum, non minus perfecte, quam si vnius cuiusq; tantum esset: & ideo hæc cura regendæ voluntatis assumptæ, per se primo pertinet ad Verbum, cuius humana natura suo modo propria facta est per assumptionem: Pater autem, & Spiritus sanctus discordare non possunt a Filij voluntate, in quam etiam consenserunt, quando humanam naturam personæ Verbi vnire voluerunt. Manet ergo ratio facta solida, quæ fundamentalis est in hac materia. Aliam vero post sequentem conclusionem subijciemus.

In natura à Verbo assumpta, ne per modũ quidẽ habitus, peccatum aliquod posse.

Dico ergo secundo, non potest in humana natura a Verbo assumpta esse peccatum aliquod per modum habitus, quale est originale, aut macula, quæ ex actuali peccato relinquitur. Hæc conclusio differt a præcedenti, & quamuis sit vera, minus tamen certa, ex conclusione enim præcedenti recte sequitur, non posse esse in humanitate assumpta maculam aliquam ex proprio actuali peccato post vnionem commissio relictam: posset autem intelligi, Verbum assumere naturam per seminalem generationem conceptam, contrahendo in illa originalem culpam, quæ non ex proprio actu, sed ex infecta radice originem trahit. Posset etiam intelligi, Verbum assumere naturam, quæ prius tempore ex proprio suppositо subsistisset, & in eo esset maculis peccatorũ infecta, quibus etiam post vnionem subiacere permitteretur. Hoc enim esse impossibile, non videtur probari rationi facta pro conclusione præcedenti, nihilominus ta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

men dicimus, hoc esse impossibile. Et in primis, quod ad peccatum originale attinet, constat in Christo non potuisse habere locum, supposito modo conceptionis suæ: quia non traxit originem ab infecta radice. Deinde, etiam si per seminalem propagationem conciperetur, si supponamus factam esse vnionem à primo instanti conceptionis eius, etiam non posset ex vi talis conceptionis peccatum originale contrahere, vt bené tractat Anselm. libr. 2. Cur Deus homo cap. 16. & lib. de Conceptu virginali cap. 18. & 19. Et potest hoc modo ex supra dictis explicari, quia anima rationalis non prius inficitur peccato originali, quam informet corpus: sed potius è contrario, prius natura informat corpus, quam peccato originali maculetur, & similiter tota humana natura, prius natura intelligitur subsistere in proprio supposito, quam contrahere originale peccatum: ostensum autem in superioribus est, humanam naturam assumptam in sua conceptione, vniri Verbo veluti eodem signo naturæ, quo subsisteret in proprio supposito, atque adeo animam prius natura vniri Verbo, quam corpori, ergo etiam in casu, in quo loquimur, prius natura esset anima assumpta, quam peccato originali maculata: ergo post illam vnionem non posset ex vi conceptionis contrahere originale peccatum, quia per talem vnionem intelligitur ablatum omne debitum contrahendi tale peccatum.

Anſel.

Sed iam afferamus vniuersalem, & efficacem rationem, quæ probet de omni macula peccati, etiam præexistente in tali natura, quæ ex casu supponitur prius tempore in proprio supposito subsitisse. Ratio vero est, quia necesse est, adueniente gratia vnionis quancunque culpam expelli à tali natura: probatur, quia per illam vnionem talis natura perfectissimè sanctificatur, & deificatur, ergo impossibile est, vt simul hæc natura peccato maneat maculata. Quod aliter explicatur: nam ex vi vnionis, hic homo est Deo gratissimus, illique debetur gratia, & gloria: ergo impossibile est, vt Deo simul inuisus maneat, & dignus æterna pœna.

Obiectio.

Dices, non implicare, eandem naturam simul esse dilectam à Deo vno titulo, scilicet quatenus ab illo recipit summum beneficium vnionis hypostaticæ, & nihilominus alio titulo, scilicet, quatenus subiacet peccato, esse inuisam, & odio dignam, sicut enim non omne malum est contrarium omni bono, & ideo potest aliqua res aliquid boni, & mali simul habere: ita etiam potest diuersis rationibus amari, & odio haberi, gratia autem vnionis, & culpa non videntur formaliter contraria, vel priuatiuè opposita, & ideo non videtur contradictionem implicare, vt simul sint, & habeant effectus, diuersos quidem, non tamen repugnantes. Nam licet in eo casu ille homo titulo vnionis esset dignus gloria, tamen ratione peccati posset esse indignus, sicut inter homines contingit, filium ratione filiationis esse dignum paterna hæreditate, & tamen ratione culpæ factum esse indignum. Eodem dicunt in habituali gratia, qui dicunt, non implicare contradictionem, eam conseruari in homine existente in peccato. Quocirca cum dicitur gratia vnionis per se, & formaliter naturam sanctificare, seu hunc hominem: si per Verbum sanctificandi intelligatur, facere immunem omnis peccati, videtur peti principium: id enim quærimus, an gratia vnionis id per se habeat, aut vnde habeat. Si vero solum significet, efficere gratum, & quasi constituere obiectum singularis dilectionis Dei, hoc verissimum est, tamen, vt argumentabamur, hinc non videtur necessario sequi, vt natura illa omni culpa libera reddatur. Et præsertim vrget difficultas in culpa veniali, quæ non reddit hominem inimicum Deo, nec simpliciter odio dignum.

Responsio, quomodo gratia vnionis repugnet cum peccati macula, etiã veniali.

Respondetur nihilominus rationem esse optimam, quia licet inter gratiam vnionis, & peccatum non sit proprio, & formalis oppositio, immediata, & physica, qualis est inter duo contraria, vel inter priuationem, & habitum (tum quia peccatum formaliter non consistit in priuatione gratiæ vnionis: tum etiam, quia peccatum consistit in morali quadam deordinatione, seu macula, gratia vero vnionis est res suo modo physica, & substantialis) nihilominus tamen illa gratia vnionis talis ac tanta est, vt repugnantiam habeat cum ipsa formali deformitate peccati: & ratio supra indicata est, quia hæc gratia quodammodo deificat naturam, cui fit, & quidquid in ea est, vt frequenter Patres loquuntur. Præsertim Damascen. lib. 3. cap. 17. repugnat autem malitiam ipsius peccati per vnionem ad Verbum ita extolli, ac deificari. Deinde, quia communicatio huius gratiæ est summa dilectio Dei ad naturam creatam, & per illam intrinsecè fit illa natura digna omni bono, & omni rectitudine. Ac denique ille homo est simpliciter Filius Dei naturalis, repugnat autem cum tanto Dei amore, & cum tali gratia, & dignitate permanere naturam illam, seu personam ratione illius esse propter culpam dignam odio, & Deo inimicam: per se enim statim apparet hoc indecens, & indignum tali persona. Denique ratio in præcedenti conclusione facta, hic etiã aliquo modo potest applicari: quia ad perfectam sanctitatem alicuius suppositi, vel personæ spectat, non admittere in propria natura aliquam maculam culpæ, sed eam statim expellere, si potest: talis enim macula, nec per se amabilis est, nec ad honestũ finem referri potest, cum sit intrinsecè mala. Et hæc ratio sic exposita probat, non solum de culpa mortali, sed etiam de veniali: quam etiam repugnat deificari, & honorari à Deo: & ad infinitam sanctitatem diuinæ personæ pertinet, omnem vel minimam maculam naturæ, quam assumit, consumere, etiam si in illa antea præexitisset.

Damasc.

Et ex hac conclusione, & ratione eius, potest amplius prima conclusio confirmari, quia si natura semel assumpta peccasset, vel manerent simul vnio, & peccatum, & hoc est impossibile, vt probatum est: vel per ipsum peccatum dissolueretur vnio, ita vt primum esse peccati, intelligatur esse primum non esse vnionis, sicut in habituali gratia contingit, in eodem instanti amitti, in quo quis peccat, quanuis simul cum illa esse non possit. Hoc enim modo finxerunt aliqui, posse in humanitate assumpta esse peccatum, quod si verum esset, non fieret humanitas ex vi vnionis impeccabilis. Sed hic modus etiam est impossibilis, primo,

Cur gratia vnionis per peccatum expelli non possit.

mo quidem, quia gratia vnionis nostris operibus neque comparatur, neque augetur, ergo nec iisdem corrumpi potest: gratia enim habitualis ideo per opera potest corrumpi, quia per eadem potest comparari, saltem dispositiuè, & meritorié augeri. Quæ tamen ratio ex rebus extrinsecis sumitur, & ita rem non explicat: quod enim gratia vnionis augeri non possit per opera, ideo est, quia ipsa in se indiuisibilis est, & incapax augmenti, obtineri autem per opera præcedentia in proprio supposito, simpliciter non repugnaret, quanuis repugnet obtineri per opera, vel dispositionem præcedentem ordine naturæ, in sola ipsa natura assumenda, vt suprà probatum est.

Et inde sumi potest proportionale argumentum, cuius proprium fundamentum statim explicabitur. Secundo ergo probatur hoc esse impossibile, quia natura assumpta, ex vi vnionis manet confirmata in bono, propter rationem suprà factam in prima conclusione: & in hoc multum excedit gratia vnionis gratiam habitualé, quia multo altiori modo deificat naturam, cui datur. Tertio id magis proprié explicatur ex differentia inter gratiam habitualem, & vnionis: illa enim non constituit suppositum, & ideo non omnis operatio, procedens à supposito habente gratiam, procedit à gratia: ex quo fit, vt tale suppositum efficere possit operationem, quæ gratiam ipsam expellat, sicut in alijs formis, vel habitibus contingit: at verò gratia vnionis constituit ipsum suppositum operans, & ideo omnis operatio procedens à natura habente hanc gratiam, necessario procedit ab ipso supposito, quod illi vnitum est, ab illo enim præcipuè est omnis operatio: & ideo fieri non potest, vt per operationem procedentem à natura, quæ prius habet hanc gratiam vnionis, vnio dissoluatur. Quod ita vlterius declaratur, & confirmatur: nam operatio procedit à supposito, ergo vel proprio, vel alieno: si à proprio, ergo prius natura, quam intelligatur facta operatio, intelligitur vnio dissoluta, & natura subsistens in proprio supposito, & ideo minum non est, quod peccare iam possit, cum vnione priuata sit, nos enim loquimur de natura vnita: si autem operatio procedit à supposito alieno, impossibile est, vt in eodem instanti in quo ab illo procedit, desinat vnio naturæ ad tale suppositum, quia impossibile est, vt simul sit, & non sit vnio: vt autem operatio in hoc instanti procedat à diuino supposito, necesse est, vt in hoc instanti duret vnio ad tale suppositum, non ergo potest in eodem instanti desinere esse per primum non esse: sicut impossibile est, vt si opus procedit è gratia habituali, desinat in eodem instanti gratia habitualis: & idem est in calore, & alijs similibus.

Obiectio.

Neque dici potest, tale opus peccati procedere à natura humana secundum se sine ordine ad suppositum, & per illud mereri separationem à tali supposito, in eodem instanti perficiendam: sicut dicunt aliqui potuisse naturam humanam secundum se existentem, prius natura operari, & mereri vnionem, & obtinere illam in eodem instanti. Hoc enim inquam dici non potest, primo quidem, quia supra ostendimus, illud demerito esse falsum, & impossibile: hoc autem impossibilius est, nam in via generationis, cum humanitas prius natura supponatur existens, quam vnita, posset aliquo modo intelligi prius natura operans, quam intelligatur suppositum per illam operari. At vero postquam iam vnita est, fieri nó potest, vt aliqua operatio sit ab illa natura, quin ab eius etiam supposito sit, nisi prius supponatur vnio dissoluta: quia non alia ratione operatio est suppositi, nisi quia natura est etiam ipsius suppositi, neque alia ratione omnes actiones, & passiones humanitatis Christi dicuntur esse suppositi diuini. Denique saltem hoc sensu notum est, actiones esse suppositorum, quorum sunt naturæ. Relinquitur ergo impossibile esse, vt per peccatum naturæ vnitę dissoluatur ipsa vnio: atque cum etiam impossibile sit, peccatum esse simul cum vnione, fit, omnibus modis esse impossibile, vt peccatum cadat in naturam Verbo conIunctam.

Non repugnat Deũ assumere naturam, quæ immediate ante fuerit in peccato.

Ex dictis vero sequitur, non esse impossibile, Deum assumere naturam, quæ toto priori tempore fuerit in proprio supposito, peccato subiecta, quia in ipso instanti assumptionis potest, ita illam mundare, vt nihil omnino culpæ relinquatur. Quod autem prius in peccatis fuerit, licet non sit admodum decens, neque congruum ad hanc vnionem, & ideo nec factum sit, nec secundum ordinariam potentiam fieri expediat: tamen neq; est ita indecens, aut á diuina bonitate alienum, vt fieri repugnet, quia neque inde fit, vt Deus sibi culpam assumat, sed potius, vt per suã vnionem illam expellat, neque in eo opere aliquid inuenitur, quod sit contra virtutem aliquã, seu honestatem: quin potius posset ad misericordiam pertinere, quatenus bonitatis diuinę est hominum peccatorũ misereri, eosq; à peccatis mundando spiritualibus bonis afficere.

Obiectio.

Dices, inde fieret, verum esse dicere, Deum aliquando peccauisse, seu fuisse in peccato, quia hic homo aliquando in peccato fuit, sicut nunc verum est dicere, hunc hominem Christum creasse mundum. Respondetur tamen negando sequelam, neque exemplum est simile, quia Christus est idem suppositum, quod mundum creauit: at vero in illo casu suppositum, quod peccauit in illa natura, fuit diuersum ab illo, quod post assumptionem in illa subsistit: vnde multi etiam negarent, esse eundem hominem, quia non est idem suppositum: sed quidquid de hoc sit, certum tamen est, inter suppositа eiusdem naturæ non esse idiomatum communicationem, præsertim quoad operationem, quæ omnino requirit talis suppositi proprietatem: sicut non dicitur Filius generare, etiam si in eadem natura subsistat, & sit idem Deus, communicatio ergo idiomatũ propria, est respectu eiusdem suppositi subsistentis in pluribus naturis, vt quæst. 16. dicetur.

Responsio.

De reatu pœnæ.

Sed inquiri obiter potest, an in eo casu posset Verbum assumere naturam, culpam quidem expellens, non tamen omnem reatũ pœnæ. Respondetur, nullam in hoc esse implicationem contradictionis, quia reatus pœnæ non est culpa, neque macula, sed ad malum pœnæ pertinet: quanquam ergo non potuerit Verbum per suas actiones contrahere hunc reatum, quia hoc modo essentialiter supponit actionem illã per quam cõtrahitur, esse culpabilem: tamẽ postquã supponitur iam cõtractus per actiones huius naturę in alio supposito,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulla repugnãtia est,quod possit manere in eadẽ A
natura assumpta à Verbo, ablata culpa, à qua ille reatus inesse,seu conseruari nõ pendet:vnde fit hoc propriè intelligendum esse de reatu pœnæ temporalis, nam reatus pœnæ æternę simul cum culpa remittitur,nec potest propriè sine illa manere, & præsertim in persona Verbi,in qua omnis pœna assumpta, etiam minimo tempore durans, necessario est sufficientissima ad satisfaciendum pro quacunque culpa, seu reatu ex illa relicto.Ex quibus vlterius,infero si reatus inuoluat respectum ad propria opera ipsius debitoris, id est,si significet debitum pœnę resultãs ex operibus ipsius debitoris, sic propriè illud debitum, quod intelligeretur manere in Christo, respectu illius non esse reatum,sicut illud debitum, quòd defacto assumpsit satisfaciendi pro hominibus, non est propriè reatus, sed debitum voluntariè assumptum: quanquam respectu naturæ assumptæ, in casu de quo loquimur, habet illud debitum rationem reatus, quia contractum est per opera eiusdem naturæ in alio supposito.

obiectio de habitibus vitiorum.

Sed tunc nascitur aliud dubium, nam ex hoc B
fieri videtur, posse Deum assumere in humana natura habitus vitiorum, vt si supponamus illos antea fuisse in tali natura, sequela patet, quia etiam isti habitus non habent rationem mali culpæ, ablata enim omni culpa, imo & omni reatu pœnæ, possunt manere hi habitus, vt patet in renatis, quibus omnis culpa, & pœna perfectè remittitur, & tamen si habebant antea habitus vitiorum, non propterea per baptismum auferuntur. Quidam non putant inconueniens totum hoc concedere, & reuera in hoc non apparet tam aperta implicatio contradictionis. Ni-

Responsio

hilominus tamen mihi non placet, non enim videtur diuinæ bonitati consentaneum vt vitiosam naturam suam faciat, & nihilominus eam vitiosam relinquat. Item, quia hæc vitia magis detestanda sunt, & fugienda, quam omnis error, vel falsitas: ostendimus autem suprà, non posse Deum assumere errorem, vel falsitatem, multo ergo minus hæc vitia. Præterea, quia quilibet prudens debet vitare hæc vitia in sua natura, quantum potest, quia nec per C
se amabilia sunt, neque ad honestum finem possunt per se conferre. Denique indigna sunt,quæ per vnionem hypostaticam deificentur, sicut suprà de culpa ipsa dicebamus. Negatur ergo sequela, non est enim eadem ratio de his, & reatu pœnæ, quia reatus pœnæ quanuis in sua causa supponat deordinationem, tamen in se postquam contractus est, nullam dicit deordinationem, nec prauam inclinationem, sed solam obligationem ad id, quod bonum est, scilicet ad satisfaciendum Deo pro culpa: at vero hæc vitia, quanuis culpæ non sint, tamen in se retinent inordinationem quandam, quatenus rectæ rationi repugnant, & inclinant ad ipsam culpam, & ideo magis huic assumptioni repugnant.

Aliud dubium, quod hic tractandum suprà proposui, scilicet de fomite peccati, quod cum præcedentibus videtur connexum,quia ad appetitum sensitiuum propriè pertinet, in sequenti disputatione commodius tractabitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm in Christo fuerit ignorantia.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd in Christo fuerit ignorantia. Illud enim verè fuit in Christo, quod sibi competit secundum humanam naturam, licet ei non competat secundum diuinam, sicut passio & mors. Sed ignorantia conuenit Christo, secundum humanam naturam: dicit enim Dam. in 3.lib.quòd ignorantem & seruilem assumpsit naturam, ergo ignorantia verè fuit in Christo.

¶2. Præterea, Aliquis dicitur ignorans per notitiæ defectum. Sed aliqua notitia defuit Christo.dicit enim Apostolus,2.ad Cor.5.Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit. ergo in Christo fuit ignorantia.

¶3.Præterea,Isa.8.dicitur,Antequã sciat puer vocare patrem suum & matrẽ suã, auferetur fortitudo Damasci.* Puer autem ille est Christus. ergo in Christo fuit aliquarũ rerũ ignorantia.

Sed contra,Ignorantia per ignorantiam non tollitur.Christus autẽ ad hoc venit, vt ignorantias nostras auferret: venit enim vt illuminaret his,qui in tenebris & in vmbra mortis sedent.ergo in Christo ignorantia non fuit.

Respondeo dicẽdum, quòd sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis,ita in ipso fuit plenitudo omnis sciẽtiæ vt ex præmissis* patet. Sicut autem in Christo plenitudo gratiæ & virtutis excludit fomitem peccati, ita plenitudo scientiæ excludit ignorantiam,quæ scientiæ opponitur.Vnde sicut in Christo non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

92
3.dist.17.a.1.q.2.5.

lib.3.ext.fi.ca.21.in princ.

q.7.ar.9. & q.6. art.1.

Ad primum ergo dicendum, quòd A
natura à Christo assumpta potest dupliciter considerari. Vno modo, secũdum rationem suæ speciei: & secundum hoc dicit Damas. eam esse ignorantem & seruilem. Vnde subdit, Nam serua quidem est hominis natura eius, qui fecit ipsam, Dei scilicet, & nõ habet futurorum cognitionem. Alio modo potest considerari secundum id, quod habet ex vnione ad hypostasim diuinam, ex qua habet plenitudinem scientiæ & gratiæ: secũdũ illud Ioan.1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Et hoc modo natura humana in Christo ignorantiam non habuit.

Loco citato in argu. pri.

Ad secundum dicendũ, quod Christus dicitur non nouisse peccatũ, quia nescivit per experientiam,sciuit autem per simplicem notitiam.

Ad tertium dicendum, quòd loquitur ibi Propheta de scientia humana Christi.Dicit enim: Antequã sciat puer scilicet secundum humanitatem,vocare patrem suum,scilicet Ioseph(qui pater eius fuit putatiuus) & matrẽ suam, scilicet Mariã,auferetur fortitudo Damasci.Quod non est sic intelligendum, quasi aliquando fuerit homo, & hoc nescivĕrit:sed antequam sciat,id est, antequam fiat homo sciẽtiam habens humanam,auferetur: vel ad literam, fortitudo Damasci & spolia Samariæ, per regem Assyriorũ: vel spiritualiter, quia nondum natus,populum suum sola inuocatione saluabit, vt glos. Hier. ibi exponit.August.tamen in sermo. † de Epi.dicit,hoc esse completum in adoratione Magorum.Ait enim, Antequam per humanam carnem humana verba proferret,accepit virtutẽ Damasci,scilicet diuitias,in quibus Damascus præsumebat:in diuitijs autem principatus auro defertur. Spolia verò Samarię idem ipsi erant quia eam incolebãt. Samaria namque pro idololatria ponitur: illic enim populus Israel auersus à Domino,ad idola colenda conuersus est. Hęc igitur prima spolia puer idolatriæ dominationi detraxit. Et secundum hoc intelligitur,antequam sciat,id est,ante quam ostendat se scire.

Hier. ibi to.5.

† Aug. in ser.4.qui est.32. in ordine ante mediũ. tomo.10.

C

NEgat D. Thom. materiam vero hanc satis suprà disputauimus in quæst.9.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm anima Christi fuerit passibilis.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd anima Christi non fuerit passibilis. Nihil enim patitur nisi à fortiori: quia agens præstantius est patiente,vt patet per Augusti.12.super Gen.* ad literam,& per Philos.3.de Anima.* Sed nulla creatura fuit præstantior, quàm anima Christi. Ergo anima Christi non potuit ab aliqua creatura pati:& ita non fuit passibilis:frustrà enim in ea fuisset potentia patiendi,si à nullo pati potuisset.

93
3.dist.13.q.1.ar.2.q.1.2.et dist.15.q.2.a.1.q.1.&.2.& dist.33.li.Et ep.3.c.48. Et ep.60. cap.3.co.5.

*Aug.li.12.c.16.in medio to.3

*Arist.3.de ani.tex.19.tom.2.

li.4.in fo.3.a prin.li. et sequẽs.

¶2. Præterea, Tullius in libro* de Tusculanis quæstionibus dicit, quòd passiones animæ sunt quędam ęgritudines. Sed in anima Christi non fuit aliqua ægritudo: nam ægritudo animæ sequitur peccatum: vt patet per illud Psal.40. Sana animam meam,quia peccaui tibi. Ergo in Christo non fuerunt animæ passiones.

¶3. Præterea, Passiones animæ videntur idem esse cum fomite peccati: vnde & Apostolus Roman.7.vocat eas passiones peccatorum. Sed in Christo non fuit fomes peccati,vt suprà dictum est.* Ergo videtur:quòd non fuerint in eo animæ passiones:& ita anima Christi non fuit passibilis.

a.2.huius quæst.

Sed contra est,quod in Psal.87.dicitur ex persona Christi: Repleta est ma-

lis

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis anima mea: nõ quidem peccatis, sed humanis malis, id est, doloribus: vt gloss., ibi exponit. Sic ergo anima Christi fuit passibilis.

Est glossa ord. ex Augus. in hoc loco. Psal. 87.

Respondeo dicendum, quòd animã in corpore constitutam dupliciter contingit pati. Vno modo passione corporali: alio modo passione animali. Passione quidem corporali patitur per corporis læsionem. Cùm enim anima sit forma corporis, consequens est, quód vnũ sit esse animæ & corporis: & ideo corpore perturbato per aliquã corporeã passionem, necesse est quòd anima per accidens perturbetur, scilicet quantum ad esse, quod habet in corpore.

Quia igitur corpus Christi fuit passibile & mortale (vt suprà habitum est,) necesse fuit, vt etiam eius anima hoc modo passibilis esset. Passione autem animali pati dicitur anima secundum operationem, quæ vel est propria animæ, vel principalius est animę, quàm corporis. Et quanuis etiam secundum intelligere & sentire dicatur hoc modo anima aliquid pati: tamen sicut in secunda parte dictũ est, proprijssimè dicuntur passiones animæ, affectiones appetitus sensitiui: quæ in Christo fuerunt, sicut & cætera, quæ ad naturam hominis pertinent. Vnde Augustin. dicit in. 14. de Ciuit. Dei, Ipse Dominus in forma serui vitam agere dignatus humanam, adhibuit eas, vbi adhibendas esse iudicauit: neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Sciendũ tamen est, quòd huiusmodi passiones aliter fuerunt in Christo, quàm in nobis, quantum ad tria: primò quidem quantum ad obiectum: quia in nobis plerumque huiusmodi passiones feruntur ad illicita: quod in Christo non fuit. Secundò, quantum ad principium: quia huiusmodi passiones frequenter in nobis præueniunt iudicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitiui appetitus oriebantur secundum dispositionem rationis. Vnde Aug. dicit. 14. de Ciuit. Dei, quòd hos motus certæ dispẽsationis gratia, ita cũ voluit Christus suscepit animo humano, vt cùm voluit, factus est homo. Tertiò, quantũ ad effectum: quia in nobis quandoque huiusmodi motus non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahunt rationem: quod in Christo non fuit: quia motus naturaliter humanæ carni conuenientes, sic ex eius dispositione in appetitu sensitiuo manebant, quòd ratio ex his nullo modo impediebatur facere quæ conueniebãt. Vnde Hiero. dicit super Mat. quòd Dominus noster, vt veritatẽ assumpti hominis probaret, verè quidẽ contristatus est: sed ne passio in animo illius dominaretur per propassionẽ dicitur, quòd cœpit cõtristari & mœstus esse. vt passio perfecta intelligatur, quãdo animo, id est, rationi dominatur: propassio autem, quãdo est inchoata in appetitu sensitiuo, sed vlteriùs non se extendit.

1.2.q.22. ar.2.& 3.

lib. 14. c. 9. parũ ante mediũ to.5.

cap. 26. in Mat. super illud. Cœpit trista. to.9.

Ad primum ergo dicendum, quòd anima Christi poterat quidem resistere passionibus, vt ei nõ superuenirẽt, præsertim virtute diuina: sed propria volũtate se passionibus subijciebat tam corporalibus, quàm animalibus.

Ad secundum dicendum, quòd Tullius ibi loquitur secundum opinionem Stoicorum, qui non vocabant passiones quoscunque motus appetitus sensitiui. sed solum inordinatos: tales autem passiones manifestũ est in Christo non fuisse.

loco citato in arg.2.

Ad tertium dicendum, quòd passiones peccatorum, sunt motus appetitus sensitiui in illicita tendentes: quod non fuit in Christo, sicut nec fomes peccati.

COMMENTARIVS.

DVobus modis potest anima dici passibilis, vno modo secundum essentiam, alio modo secundum potentias: & quidem priori modo naturaliter loquẽdo, anima nõ est passibilis, nisi quatenus forma corporis, & quatenus per alterationem eius separari ab eo potest, & à suo statu naturali immutari, & hanc vocauit D. Thom. passionem corporalem, de qua recte docet animam Christi fuisse passibilẽ pro statu viæ, quod nihil aliud est, quam dicere corpus passibile informasse. Posteriori autem modo, scilicet secundum potentias, dicitur anima passibilis passione animali, quatenus per affectum doloris, & tristitiæ, & alios similes pati potest. Et hoc etiã modo docet D. Th. in. 1. particuli animã Christi fuisse passibilẽ, quam denominationẽ magis propriè sumi dicit ab actibus appetitus sensitiui, quam voluntatis, quia illi propriè fiunt cum motione, & alteratione corporis, & ideo nomẽ passionum sibi propriè vendicarunt: quia vero huiusmodi passiones fuerunt in Christo omnino moderatæ, & rationi subiectæ, vt artic. 1. dictum est, ideo addit D. Thom. ex doctrina Hieronymi, non fuisse hos affectus in Christo per modum passionum, sed propassionum. Quam doctrinam statim in sequenti disputatione explicabimus, prior enim pars huius articuli, quæ ad passionem corporalẽ pertinet, nulla disputatione indiget, quia coincidit cum doctrina de corpore passibili Christi supra tractata: posterior ergo pars, quæ est de passione animali, fusius à nobis explicanda est.

DISPVTATIO. XXXIIII.
in tres sectiones distributa.

De appetitu sensitiuo, & perfectionibus, vel defectibus conuenientibus animæ Christi ratione illius.

DE intellectu animæ Christi, & perfectionibus, vel defectibus eius, dictum latè est supra. quæst. 9. & sequentibus, vbi obiter etiam de sensibus diximus, id quod sufficere visum est: De voluntate autem Christi agit D. Thom. infra. q. 18. quanquàm de præcipuis eius perfectionibus supra dixit. q. 7. & in artic. 1. huius quæstionis ab illa excluserit, primum & maximum defectũ, vt visum est: sed de cæteris, quæ de volũtate supersunt, dicemus. q. 18. ne D. Thom. ordinem inuertamus. Solum ergo superest dicẽdum de appetitu sensitiuo animæ Christi, eiusq; actibus, vnde etiam constabit, quos defectus media hac potentia assumpserit.

SECTIO I.

An in Christo fuerit appetitus sensitiuus, & actus eius.

D. Tho.

DIco primo esse in Christo dominoverũ appetitum sensitiuum. Ita supponit D. Thom. hic, & docet infra quæst. 18. artic. 1. & reliqui Theologi in. 3. dist. 17. & est censenda res certa de fide, quia licet sub his terminis non sit in specie definita, tamen continetur in generalibus definitionibus Conciliorũ, quibus assumpsisse Christum humanam naturam, cum suis omnibus facultatibus traditur, quæ supra. q. 9. ostensæ sunt. Est autem ex his vna appetitus sensitiuus, nõ quidem, vt hoc nomine intelligã, qualitatem aliquã ab anima distinctã (hoc enim sub opinione est) sed proximam facultatem necessariam ad actus, seu affectiones sensibiles, & animales eliciendos, vnde etiam ex illis locis Scripturæ, in quibus hi actus tribuuntur Christo, euidenter hæc veritas colligitur. Cuius ratio patet ex dictis, est enim, hic appetitus de perfectione, & integritate humanæ naturæ, qui etiã maximè necessarius fuit ad finẽ redemptionis, scilicet, vt pro nobis Christus pati posset.

Dico secũdo fuisse in Christo veros, & proprios actus huius appetitus. Conclusio est æquè certa, ac præcedẽs: testimonia vero quibus probãda est, afferemus infra, de singulis actibus in particulari disputãtes. Ratione declaratur primo, quia potentia est propter actus, secus otiosa esset, præsertim quando actus sunt immanentes, qui per se pertinent ad connaturalem individui perfectionem. Secũdo, quia, vt dicebamus, isti actus fuerunt accommodatissimi ad finem redemptionis, & ad veritatem humanæ naturæ demõstrandã. Tertio, quia in Christo fuerũt actus sensuũ externorũ, & internorũ, ergo & appetitus sensitiui. Quarto denique, quia voluntas Christi operabatur modo naturali, & accommodato animæ informãti corpus: est autẽ naturalis cõsentio inter huiusmodi facultates, vt volũtas excitare possit, & mouere appetitũ ad simile, seu proportionale actũ, & hic modus pertinet ad perfectionẽ humanæ operationis, & nihil habet indecens, vel Christo repugnãs, ergo.

Appetitus sensitiuus in Christo se patiendis obediens. August.

Dico tertio, isti actus semper fuerũt in Christo ex consensione rationis, & voluntatis, quã nũquã præuenire potuerunt. Est cõmunis sententia non solum Theologorum, sed etiam sanctorũ Patrũ. Leo Pap. epist. 11. circa fi. inquit, *Animam Christi excellere, non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis, nihil enim carnis suæ habebat aduersum, nec discordia desideriorũ gignebant compugnantiam voluntatum: sensus corporei vigebant sine lege peccati, & veritas affectionũ, sub moderamine deitatis, & mentis.* August. lib. 1. contra duas epist. Pelagianor. dicit fuisse proprium Christo non sentire repugnantiam carnis, & concupiscentiæ. Intelligendum vero est per se, & ex vi suæ conceptionis hoc fuisse proprium illius: alio enim modo communicatum fuit Virgini, vt infra dicemus: similiter lib. 2. de Peccator. merit. & remiss. cap. 29. & lib. de Correp. & grat. c. 11. dicit in Christo non fuisse illam pugnam carnis, & spiritus, quã describit Apostolus ad Rom. 7. idem lib. 4. hypognost. circa fin. vbi indicat Pelagianos contrarium sensisse. Cyprian. hoc sensu dicit in sermone de ieiunio, & tẽtationibus Christi, ipsum caruisse, & sensu, & cõsensu peccati. Probat etiã hoc latè Damas. lib. 3. de Fid. c. 20. & 23. vbi dicit hos affectus fuisse in Christo volũtarios, quia nihil in illo coactũ fuit. Deniq; in. 5. Synod. collat. 8. can. 11. damnatur quidã Theodor. qui docebat, Christũ aliquo tẽpore vitæ suæ rebellionẽ huius appetitus passum esse, & virtutis exercitio illã superasse. Rationes faciles sunt, prima, quia appetitũ inferiorẽ moueri contra, vel præter superioris cõsensum, est quidã defectus humanæ naturæ, qui in aliis hominibus ex peccato originali contractus est: sed in Christo esse nõ potuit ex hac radice, nec vero oportuit, aut decuit volũtarie assumi, quia neq; ad finẽ Incarnationis, seu nostrã veritatem conducebat, nec per se erat expetibilis, aut

Cyprian.

Damas.

5. Synodo. Theodor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aur Christo conueniens, ergo assumptus nõ est. Secunda, quia hic defectus, neque fuit in statu innocentiæ, neq; erit in statu gloriæ, Christus vero Dominus, vtriusque status perfectione assumpsit, excepto corpore impassibili. Tertia, Christus sem per fuit in actuali vsu rationis, quo potuit præuenire, & cõsiderare, quidquid appetitum suum excitare poterat, quod per voluntatem potuit, vel admittere, vel vitare. Rursus habuit saltem per su pernaturalem virtutem perfectum dominium om nium suarum potẽtiarum, ergo & appetitus sui, & omnium actuum, & motionum eius.

Dubium, quomodo voluntas Christi in regẽdo appetitu se habuerit.

Sed quæres, an huiusmodi actus appetitus fuerint semper in Christo profecti ex positiuo cõsen su, & motione volũtatis, an vero interdũ fuerint præuisi, & permissi. Respondetur, sæpe fuisse Chri stũ vsum priori modo positiuæ motionis, vt con stat ex illo Ioan. 11. *Turbauit semetipsum*, vt ibi nota runt Chrysost. homil. 62. Cyril. lib. 7. in Ioan. cap. 10. August. tract. 49. Theophyl. Euthy. &c. & forsasse fere semper hoc modo operatus est, quia & perfectior est, & illi facillimus. Quãquam in rigore non sit necessarius, vt illi motus, seu af fectus dicantur voluntarij, & ex ratione profecti absque vllo defectu virtutis, satis enim esse potuit sset, vt præeunte aduertentia rationis, portio supe rior permitteret inferiori operari, quæ illius sunt propria, vt loquitur Damasc. lib. 3. cap. 14. & 20. vt enim quæst. 14. dicebamus, naturales Christi facultates non impeditæ, & habentes applicata obiecta, naturaliter operabatur, vt si flagellabatur, naturaliter dolebat, &c.

Responsio. Ioan. 11. Chrysost. Cyril. August. Theophyl. Euthy. Damasc.

Passiones sensibiles an fuerint in Christo.

Et ex his facile definitur illa quæstio, an in Christo fuerint passiones sensibiles: si enim sit sermo de re ipsa, cõstat in illo fuisse affectus, qui in nobis dicuntur passiones, quia hi affectus, seu passiones in nobis nihil aliud sunt, quam predicti actus appetitus sensitiui, quatenus sunt cum cor poris motione, & alteratione. Constat etiam non habuisse hos actus cũ illis imperfectionibus, quæ in nobis sunt, & perfecto statui virtutis repu gnant: quia in nobis, & præueniunt rationem, & illam interim perturbant, & ad peccatum incli nant, quæ omnia in Christo non fuerunt. Si au tem sermo sit de modo loquendi, an scilicet isti af fectus in Christo simpliciter vocandi sint passio nes: D. Thom. hoc artic. 4. ita loqui videtur, ideo enim simpliciter concedit Christum fuisse passi bilem passione animali, quomodo etiam loqui videtur Cyril. lib. 10. Thesau. cap. 3. & Ambros. lib. 2. de Fide. c. 3. Damasc. lib. 3. cap. 20. imo etiã in. 6. Synod. act. 4. &. 11. videtur sæpe vsurpari hæc locutio. Et ratio esse potest, quia hi affectus, non dicuntur passiones, eo quod præueniant ra tionem, aut propter aliquam imperfectionẽ vir tutis, sed quia fiunt cum motione, & alteratione corporis, quem effectum habẽt, etiam si maximẽ moderati, & rationabiles sint: & ita ilium habue runt in Christo, quia ille est naturalis modus ope randi horũ affectuũ, & nullam habet indecẽtiã, præsertim in corpore passibili. Quæ omnia sunt sine dubio vera, & inter sapientes possumus sine scrupulo ita loqui. Nihilominus, tamen Hieron. Matt. 5 &. 16. & 20. 1. epist. 22. ad Eustoc. de Cu stod. virginit. refugit in Christo admittere nomẽ passionum simpliciter dictum, quia nomen illud videtur frequentius in malam partem vsurpari, &

D. Thom. Cyril. Ambros. Damasc. 6. Synod.

Hieron.

A effrænem quandam ac inordinatam concupiscen tiam significare: & ideo ipse propassiones vo cat, qui loquendi modus, propter maiorem reue rentiam Christo debitam, nõ displicet. Obiectio nes vero, quæ hic occurrere poterant, attingemus sectione sequenti.

SECTIO. II.

An in appetitu sensitiuo Christi fuerit fomes peccati.

RAtio dubitãdi est, quia hic fomes nihil aliud est, quam naturalis inclinatio ipsius appe titus sensitiui ad obiecta sensibilia: sed in Christo non potuit esse hic appetitus sine hac inclinatio ne, quia est illi intrinseca, & essentialis, ergo nõ fuit sine fomite. Maior constat, quia hic fomes non est aliquis habitus, vt constat: neque actus, quia infans, cum primum concipitur, habet fomitem B antequam habeat vllum actum. Et similiter homo dum dormit, habet fomitem, etiam si nihil opere tur, ergo non potest esse aliud, quam ipsa inclina tio appetitus, quæ indifferenter fertur ad sentibi lia, siue illa contra rationem sint, siue nõ. Propter hæc Durand. in. 3. dist. 3. quæst. 3. negat fieri pos se, vt manente appetitu sensitiuo, non sit fomes, sed tãtum, vt ligetur, vel impediatur. Vnde fit, vt consequenter cõcedere cogatur, fomitem, & fuis se in Christo, & nunc esse, & a fortiori fuisse in Adamo in statu innocentiæ, & futurum esse in corporibus resurgentium, quãquam non audeat *Durand.* Durand. talem loquendi modum simpliciter con cedere: est enim reuera falsus, & absurdus, ex illo enim vlterius sequitur, fomitem non esse in no bis effectum originalis peccati, sed ipsam natura appetitus sensitiui. Sequitur etiam non manere in renatis ad agonem, sed quia nulla ratione se parari ab illis potuit, manente appetitu: quæ om nia aliena sunt a sensu, & doctrina Conciliorum, sanctorũ Patrũ, & Theologorum, vt constat ex materia de peccato originali, & ex Concil. Trid. *Cõc. Trid.* Sess. 5. in Decreto de peccato originali. Propter C quæ dixerunt aliqui, fomitem esse morbidam quandam qualitatem additam appetitui, quę ma nat ex originali peccato, & auget inclinationem appetitus ad sensibilia, & quasi fouet eius concu piscentiã: quo posito facile intelligetur, Christũ caruisse fomite, si caruit hac qualitate. Sed hæc sententia antiquata iam est, & ab omnibus Theo logis, qui bene sentiunt reiecta. Est enim impro babile, huiusmodi qualitatem fingere, quæ intelligi non potest, quid sit, nisi fortasse aliquis vitio sus habitus, qui non potest cum anima ipsa con creari, oporteret enim ab ipso Deo infundi, quia aliunde originem trahere non potest, cum neque ab ipsa anima naturaliter manet: hoc enim etiam in iniuriam ipsius autoris naturæ redundaret, nec posit é peccato Adæ, quod iam diu præterijt, physicé produci. De qua re latius in pri ma secundæ.

Aduertendum igitur est, quod supra dixi, fo mitẽ dupliciter posse considerari, scilicet in actu primo vel secundo in actu secundo est actua lis motio, seu vitalis, & sensibilis affectio ipsius appetitus

appetitus ad obiectum sensibile rationi contra- A rium, ipsam rationem præueniens, & ad peccatũ trahens. Inactu autem primo dicit quidem natu ralem inclinationem appetitus, neque solam om nimo, neque morbidæ qualitati subiectam, sed vt coniunctam priuationi illius rectitudinis, & debi ti ordinis, ac subiectionis, quam per originalẽ iu stitiam in statu innocentiæ habebat ad rationẽ superiorem: vnde fomes significat ipsum appeti tum expeditum, & quasi proximé dispositum, vt præuenire possit rationem, & contra illam mo ueri.

Dico ergo primo, in Christo Domino nõ fuis se fomitem quoad actum secundum. Hæc conclu sio certa est, in qua omnes Theologi sine dubita tione conueniunt, & satis patet ex testimonijs ci tatis sect. præcedenti, præter quæ videri potest Cy ril. lib. 3. in Leuit. circa med. Et ratio est euidens ex dictis, quia ostensum est nullum motum appe titus fuisse in Christo, nisi voluntarium: si ergo talis motus esset de obiecto praui, esset peccа- *Cyril.* tum, sicut ergo in Christo non fuit peccatum, ita neque esse potuit motus appetitus inclinans ad peccandum.

Obiectio. 1

Ex qua ratione soluitur obiectio, quæ hic fieri solet, scilicet, oportuisse Christum esse tentatum omnibus modis, vt omnibus esset exemplo: sed vnus modus tentationis, & maximus est per hu iusmodi motus concupiscentiæ, & fomitis. Cui *D. Thom.* obiectioni D. Thom. infra respondet quæst. 41. artic. 1. ad 3. hoc genus tentationis nunquam es se sine peccato, saltem veniali, & ideo non po tuisse esse in Christo, quem oportuit quidem es se, *Tentatum per omnia pro similitudine, absque peccato* *Hebr. 4.* *remen*, vt dicitur ad Hebr. 4. Quæ responsio intelli genda videtur iuxta rationem factam, nõ enim vniuerse in omnibus hominibus hi tentationum motus semper sunt venialia peccata, possũt enim interdum esse omnino inuoluntarij, & tantũ mo tus, qui primo primi appellãtur, in quibus nec mo ralis malitia est, nec ratio culpæ: in Christo autẽ, qui poterat omnes hos motus præuenire, & co hibere, aliqualis culpa esset, illos in se permittere. Addo præterea hos motus per se se indecentes es se, quia turpes, & ad peccatum inclinantes, vn de & modesti homines erubescunt, cum illos pa C tiuntur: & ideo omnino alienus a Christo fuit hu iusmodi tentationis modus, qui per interiorem suggestionem esse dicitur, vt rectè docuit Greg. *Gregor.* 3. moral. cap. 10. & Abulens. Matth. 4. quæst. 10. *Responsio.* Vnde ad obiectionem respondetur, ad exemplũ *Abulen.* nostrum non oportuisse, Christum hoc genus ten tationis in se suscipere: tum, quia erat indecens, & cum peccato coniunctum: tum etiam, quia cũ sit internum, & occultum, non potuit per illius victoriam conuenienter dari nobis exemplũ vin cendi tentationes: tum denique, quia superan do tentationes externas, & patienter sustinendo iniurias, ignominias, & dolores: ac denique puris simam, ac sanctissimam vitam ducendo, & per fectissimum, ac sufficientissimum exemplum no bis tribuit, ad quascunq; tentationes superandas.

Obiect. 2. Cyril.

Sed contra, nam Cyril. lib. 10. Thesauri. c. 3. di cit in Christo fuisse commotas passiones appeti tus, non vt illum superarent, sed vt vincerentur virtute inhabitantis Verbi. Vbi ergo necessaria fuit victoria, supponitur pugna, ergo fomes, seu affectio contra rationẽ. Confirmatur primo, nam Christus præter visibiles dæmonis tentationes, passus est alias inuisibiles, vt Beda sentit Marci. 1. *Beda.* & D. Thom. infra quæst. 41. artic. 3. ad. 1. sed inui *D. Thom.* sibiles tentationes non sunt nisi internæ per mo tionem fomitis. Confirmatur secundo, nam Chri stus per appetitum sensitiuum appetebat nõ mo ri, quod erat contra rationem, & præceptum Dei, ergo per appetitum suum inclinabatur ad ma lum, & consequenter retardabatur ab honesto exequendo: ergo erat in illo pugna, quæ ad actũ fomitis pertinet. Respondetur Cyril. aperte lo- *Respons.* qui de naturalibus, & innoxijs affectibus, vt sunt tristitia, vel timor mortis: dicit autem Christum vicisse has passiones, vel quoad nos, quia sicut morte sua destruxit mortem nostram, ita timo re suo, meruit nobis fortitudinem, ad mortem pro virtute obeundam, & sic de alijs: vel quoad se ipsum, quia ita in se admisit hos affectus, vt summa voluntate eos superauerit, nihilque illis ab implenda Patris voluntate retardatus sit: il los ergo vincere fuit, ita illos permittere, ac mo derari, vt naturæ affectum ostenderent, & ta- B men, neque ad malum inclinarent, neque à bono retraherent.

Ad primam confirmationem respondetur, non vocari ab illis Patribus inuisibiles tẽtationes eas, quæ mere interius excitantur in imaginatione, vel appetitu: non enim permissum est dæmoni hoc modo Christi potentias attingere, seu exci- *quæ tentatæ dicantur in Domino inuisibiles* tare: dicuntur ergo tentationes inuisibiles illæ, in quibus tentator non apparet visibiliter, quan uis per externa signa temere, aut perturbare tentet. De quibus adhuc incertum est, an in Christo fuerint, quod attingemus infra quæ stione. 41.

Ad secundam confirmationem respondetur, *De fuga & horrore mortis in appetitu Christi.* horrere, ac fugere mortem, quatenus malum na turæ est, per displicentiam, & fugam naturalem non esse malum: quia illud obiectum, vt sic, se cundum rectam rationẽ formidabile est, & actus ille conformis est inclinationi naturæ, quæ bona est: præsertim quia, cum ille actus non sit omni no absolutus, sed simplex affectus, cum illo simul esse potest actus appetendi, & aggrediendi mor tem obediendo superiori rationi, hoc præcipien ti: quo sensu August. lib. 10. confessionum. cap. *August.* 18. de pœnis loquens dixit, *Tolerare eas iubes, non amare, nemo autem, quod tolerat, amat, quamuis tolera re amat.* Deinde huiusmodi affectus non fuit in Christo voluntarius, sed prudenter admissus ex dictamine rationis superioris, & ita nullam ha bebat rationem fomitis, nec specialem ingere bat difficultatem voluntati Christi, præter eã, quę intrinseca erat obiecto talis virtutis. Tũ, quia, vt dictũ est, ipsemet affectus huiusmodi ex Christi voluntate pendebat, & solum explicabat propen sionem naturæ: tum etiam, quia virtus, & effica cia rationis tanta erat in Christo, vt non posset cõ moueri, nec retardari à quouis simplici affectu inferioris appetitus.

obiect. 3.

Dices ergo idẽmet appetitus sensitiuus Christi, & refugiebat mortem ex impetu naturæ, & ap petebat illam ex imperio voluntatis: quæ duo videntur repugnare in appetitu sensitiuo, qui non videntur esse capax actus conditionati, sicut voluntas: videtur enim pendere ex quadam

collia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Responsio. collatione,& discursu.Respondetur, reuera ita esse,& illos actus non esse repugnates, quia vnus est tanquam appetitio efficax, mouens efficaciter ad opus,alius vero solum per modum simplicis complacentiæ,seu displicentiæ:quia non tendit in obiectum absolute,& simpliciter consideratum,vt hic & nunc exequendum, vel fugiendum,pensata omni ratione boni & mali; quam habet,sed tantum consideratum secundum aliquam rationem boni,aut mali precisse sumptam, ac si esset sola,& ab alijs disiuncta. Et ideo dicitur ille actus conditionatus,quia virtute includit conditionem,& per eam explicatur,quanuis formaliter illam conditionalem propositionem non includat:quemmodum appetendi etiam in brutis interdum videre licet,appetunt enim aliquod obiectum,& metu continentur, ne ad illud moueantur,quod est signum illum esse appetitum simplicem, & inefficacem.

Dico secundo,non fuisse in Christo fomitem etiam quoad actum primũ.Hic est sensus D. Th. *D.Tho.* hic,& aliorum Theologorum in.3. distinct. 15. qui etiam in Beatissima Virgine dicunt fuisse extinctum fomitem,saltem à tempore Incarnationis,& loquuntur de actu primo:nam actum secũdum,seu motum fomitis,nunquam omnino habuit.Et probari potest hæc conclusio ex supra dictis inter referendam Durandi opinionem:& explicatur tandem hoc fuisse possibile, quia fomes dicit appetitum,non vtcunque,sed proxime dispositum,& expeditum,atq; adeo sibi relictum, vt possit exire in actum contra rationem,& inclinare ad peccatum:potest autem manere appetitus sensitiuus,& non ita dispositus, sed quasi correctus omnino,& frænatus, ergo potest in illo ratio fomitis extingui.Quod autem, si hoc est possibile,ita factum fuerit in Christo,nullus dubitare potest:tum,quia in Christo non fuit origo fomitis,quæ est originale peccatum, & cũ alias ad peccatum ineliner,non decuit Christum: tum etiam,quia Christus venit,vt nos liberaret à lege *Rom.7.8. Gala.3.4.* peccati,& fomitis,ad Roman.7 &.8.ad Galat.3. &.3.ad hunc autem finem non fuit expediens, vt ipse subderetur legi fomitis,sed potius,vt omnino esset à peccatoribus segregatus.Quod si inquiratur, per quid fomes in Christo fuerit extinctus,iam hoc ferè explicatum est circa articulum secundum D.Thom.primum enim supponuntur perfectissimi habitus virtutum moderantium appetitum.Deinde erat rario perpetuo vigilans, & potens præuenire obiecta, omnia,quæ appetitũ, aut excitare possunt,aut mouere. Præterea voluntas habebat perfectum dominium super omnes potentias suas,vel propter vnionem ad Verbum,vel propter perfectissimam gratiam,& virtutem animæ beatæ,quæ suo arbitrio potest inferiores potentias per superiores gubernare.

Fomes nullo modo potuit assumi à Christo etiam quoad actũ primum. Sed quæri tandem potest,an de potentia absoluta potuerit Christus fomitem assumere? Videtur enim in hoc nullam esse apertam repugnantiam,sicut supra in similibus dubijs de errore, & habitibus vitiorum diximus. Proprie tamen loquendo de fomite,prout dicit actum inordinatũ, vt sine peccato voluntarie haberi non possit, probabilius existimo nõ potuisse assumi talem actũ, quia est per se indecens: nec potest vlla esse ratio honesta ad illum admittendum in propria natura,cum tamen,vt supra dictum est, ad suppositum naturæ pertineat,similes indecentes motus impedire in propria natura,si potest. At vero de alijs imperfectionibus, seu defectibus, qui nõ sunt ita cum culpa coniuncti,facilius admitti potest,potuisse assumi de potentia absoluta, etiam si de facto propter maiorem perfectionem, magisq; congruentem rationem assumpti non sint: vt verbi gratia,quod appetitus inferior saltem ad obiectum bonum potuerit interdum moueri preueniendo rationem,vel aliquid huiusmodi.

SECTIO III.

An in Christo fuerint omnes actus, seu passiones appetitus sensitiui.

D.Tho. Diuus Thom in.1.2. agens de his passionibus à.q.22.vsque ad.48.ad vndecim capita eas reuocat,quæ sunt,amor,concupiscentia,delectatio,odium,fuga,tristitia,spes,audacia,desperatio,timor,& ira.De his ergo vndecim affectibus generatim quærimus, an omnes in Christo fuerint,non vero de omnibus speciebus, quæ sub singulis eorum contineri possunt. Constat enim non assumpsisse Christum omnes species amoris, vel doloris sensibilis,quoniam aliquis amor potest esse malus,& aliquis dolor, verbi gratia, ex ægritudine corporis profectus,non decebat Christum:& idem est de cæteris actibus,quorum obiecta, vel erant à Christo aliena,vel nunquam illi oblata sunt,neq; enim necessarium erat,vt omnia obiecta sensibilia caderent sub sensus eius. *D.Thom.* Quæstio igitur,vt dixi,esse potest de illis vndecim affectibus,quam tractat D.Thom.ab artic. 5. vsque ad.9.in quibus tamen solum de tribus affectibus disputat,scilicet de dolore,& tristitia,quos duos actus sub eadem ratione complexus est in 1.1.quia vterque est de malo præsenti apprehenso,vel sola imaginatione, vel etiam sensu externo,vt hic docuit etiam S.Thom.ex August. 14. *August.* de ciuitat.cap.7.&.15. Secundo agit de timore, & de admiratione,quæ,vt videbimus, ad timorem,vel concupiscẽtiam reuocatur.Et tertio agit de ira,isti enim tres affectus potissimum includere videntur defectum aliquem: & quoniam hic D.Thom.agit de defectibus,de illis specialiter disputat:alios vero prætermisit,quia per se nullum defectum includere,aut præsupponere videntur. Sed ad materiæ complementum discurramus breuiter per singulos.

Primo ergo certum videtur, fuisse in Christi appetitu amorem sensibilem, quia hic actus est maxime connaturalis huic appetitui,& per se versatur circa bonum,& conueniens, & est fundamentum aliorum actuum,& per se nullam requirit imperfectionem,vnde & in statu beatitudinis reperietur.Quis enim dubitat,in sensibilibus corporibus beatorũ futurum esse nexum, & vinculum amoris sensibilis?aut quis potest cogitare, quin Christus Dominus,tum in terra, tum etiam nunc in cælo summo affectu sensibili Matrem suam dilexerit,sicut ab illa dilectus est? Et quoniam contrariorum eadem est ratio, hinc facilè constat,etiam actum odij in appetitu Christi esse potuisse:versatur enim circa malum naturæ,aut bono amato contrarium, qui autem ad vnum terminum accedit, necesse est, vt ab alio contrario termino recedat. Et eędem rationes ad hunc actum applicari possunt, quia nullum defectum, vel imperfectionem importat.

Secundo,certum est, fuisse in Christo actum desiderij,seu concupiscentiæ sanctæ & honestæ: hic enim actus versatur circa bonum amatum, quod absens est,& tendit ad illud inquirendum, & obtinendum:vnde tam honestus, & conformis rationi esse potest,sicut ipse amor.Solum supponit quandam imperfectionem, scilicet carentiam boni amati; hæc autem habere potuit locũ in Christo,etiam respectu sui corporis in statu vitæ passibilis,vt per se constat:respectu vero aliorum,quibus etiam desiderare potuit sensibilia bona:facile etiam constat potuisse in eis cognoscere indigentiam,seu carentiam talium bonorum. Et hinc facile etiam colligitur,fugam mali contrarij bono amato,& desiderato facile in appetitu Christi esse potuisse,est enim eadem ratio.

Tertiò certum est,actum delectationis seu voluptatis sensibilis interdum in appetitu Christi esse potuisse: hæc enim interdum necessario,ac naturaliter sequitur ex aliquibus obiectis,& non est per se mala,sed sæpe est honesta, vt quando ad conseruationem corporis necessaria est,vel ex actibus honestis resultat:vnde & in statu beatitudinis erit sine dubio hic actus, & in statu viæ reperitur sæpe in rebus spiritualibus,& diuinis,iuxta illud,*Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

Quartò,de spe dubitari potest, quatenus versatur circa bonum arduum consequendum,quia Christo domino nullius boni consecutio sibi cõuenientis videtur ardua fuisse, propter eximiam eius potentiam:sed dicendum sine dubio est, etiam hũc actum habuisse locum in Christo, quia respectu naturalium virium suæ humanitatis, sæpe potuit illi esse ardua, & difficilis consecutio alicuius boni: vt constat de ipsa gloria corporis, quam per labores & passionem obtenturus erat. Spes vero sensibilis,de qua loquimur,cum naturalis sit,tendit in bonum & consecutionem eius, prout naturalibus viribus commensuratam. Vnde fit etiam,vt circa aliquod bonum sensibile,vel circa malum vitandum potuerit esse in appetitu Christi desperatio,quia potuit apprehendi,vt insuperabile per vires naturæ,vt cõstat de ipsa morte vitanda:qui actus videtur quidem supponere aliquem defectum,sed est idem cum defectu timoris,de quo statim dicemus.

Quintò de actu audaciæ nulla est difficultas, quin potuerit esse in Christo in statu vitæ passibilis: hoc enim actu aggredimur pericula propter vitandum malum, vel consequendum bonum: Christus autem in maximis periculis vitæ, & honoris versatus est,& ideo supposito illo statu,hic actus audaciæ prudenter elicitus ad perfectionem & fortitudinem eius pertinuit. De his ergo actibus nulla est difficultas. De alijs vero dicemus,sequentes articulos D.Thomæ explicantes.

ARTICVLVS. V.

Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis.

94. *Inf.q.46 ar.6.c. Et 3.dist.15. q.2.ar.3. q.1. Et ve. q.26. artt 8. cor. fi. & 8.ca. 239. Et habilib. 10.in 2.f. à princip. libri. libr.10. de Trinit. ante me. lib.*

DUbitatur,sic procedit. Videtur, quòd in Christo nõ fuerit verus dolor sensibilis. Dicit enim Hilarius in.10.de Trinit. Cùm pro Christo mori sit vita,quid ipse in mortis sacramẽto doluisse existimandus est,qui pro se morientibus vitam rependit?Et infra dicit, Vnigenitus Deus hominem verum, non deficiens à se Deo sumpsit: in quem quamuis aut ictus incideret,aut vulnus descenderet,aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret,afferrent quidem hæc imperum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent, vt telum aliquod aquam perforans. Non igitur in Christo fuit verus dolor.

¶ 2.Præterea, Hoc proprium videtur esse carni in peccato cõcepte,quòd necessitati doloris subiaceat. Sed caro Christi non est cum peccato concepta, sed ex Spiritu sancto in vtero virginali. Non ergo subiacuit necessitati patiendi dolorem.

¶ 3.Præterea, Delectatio contemplationis diuinorum diminuit sensum doloris: vnde & martyres in passionibus suis tolerabilius sustinuerunt, ex consideratione diuini amoris. Sed anima Christi summè delectabatur in contemplatione Dei, quem per essentiam videbat: vt supra dictum est. Non ergo poterat sentire aliquem dolorem. *q.9. ar.2.*

Sed contra est, quod Isa.53. dicitur, verè languores nostros ipse tulit,& dolores nostros ipse portauit.

p.2.q.35. Respondeo dicendum,quòd (sicut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt) ad veritatẽ doloris sensibilis, requiritur læsio corporis & sensus læsionis.Corpus autem Christi læsi potu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rat: quia erat passibile & mortale: vt supra habitum est*. Nec defuit ei sensus læsionis: cũ anima Christi perfectè haberet omnes potẽtias naturales. Vnde nulli dubium debet esse, quin in Christo fuerit verus dolor.

q. 14. ar. 1

b Ad primum ergo dicendum, quòd in omnibus illis verbis & similibus, Hilarius à carne Christi non veritatẽ doloris, sed necessitatem excludere intendit. Vnde post præmissa verba subdit. Neque enim tum, cum sitiuit, aut esurijt, aut fleuit, bibisse Dominus aut manducasse, aut doluisse monstratus est: sed ad demonstrandam corporis veritatẽ; corporis consuetudo suscepta est: ita vt naturæ nostræ consuetudine, confuetudini sit corporis satisfactum, vel cum potum & cibum accepit, non se necessitati corporis, sed consuetudini tribuit. Quia non accepit necessitatem per cõparationem ad causam primam horum defectuum, quæ est peccatum: vt supra dictum est*. vt scilicet ea ratione dicatur caro Christi non subiacuisse necessitati horum defectuum, quia non fuit in ea peccatũ. Vnde subdit*. Habuit enim s. Christus, corpus, sed originis suæ proprium, neque ex vitijs humanæ cõceptionis existens, sed in formam corporis nostri, virtutis suæ potestate subsistens. Quantum tamen ad causam propinquam horum defectuum, quæ est compositio cõtrariorum, caro Christi subiacuit necessitati horũ defectuũ: vt supra dictum est*.

Loco citato in arg.

q. 14. ar. 2 & arti. 3. ad 2.

Li. 10. de trinit. ante med. illius.

q. 14. ar. 2

Ad secundum dicendum, quod caro in peccato concepta subiacet dolori, non solum ex necessitate naturalium principiorũ, sed etiã ex necessitate rei tus peccati. Quæ quidem necessitas in Christo non fuit: sed solum necessitas naturalium principiorum.

q. 14. art. 1. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod sicut supra dictum est*, virtute diuinitatis Christi, dispensatiue sic beatitudo in anima continebatur, quod non deriuabatur ad corpus ne eius passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadẽ ratione delectatio contemplationis, sic retinebatur in mente, quod non deriuabatur ad vires sensibiles, ne per hoc dolor sensibilis excluderetur.

COMMENTARIVS.

a

MAgnum declaret D. Thom. in Christo fuisse dolorem sensibilem, aduertit ad huiusmodi dolorem duo requiri, scilicet læsionem corporis, & sensũ doloris: quæ duo in Christo esse potuerunt, cum & habuerit corpus passibile, & animam perfectissimè sentientem. Consi derandum vero est, non asserere D. Thom. in illis duobus dolorem formaliter consistere, sed requiri ad verum dolorem, ita vt illis positis naturaliter resultet, nisi miraculosè impediatur. Læsio enim corporis habet rationem obiecti respectu doloris, quia vel ipsa læsio, vel aliqua qualitas discõueniens corpori, quæ per illam resultat, est obiectum, circa quod dolor versatur: sensus vero læsionis est veluti applicatio obiecti doloriferi, ex qua dolor in appetitu resultat, sicut inuniuersum cognitiui obiecti prosequẽdi, vel fugiendi per appetitum, est applicatio, seu conditio necessaria, vt appetitus moueri possit. Dolor ergo formaliter consistit in quodam actu ipsius appetitus, quo veluti contristatur, & fugit corporis læsionem, sensu perceptam. Sicut ergo in Christo fuit vera læsio corporis, & verus sensus læsionis, ita & verus dolor. Quæ conclusio de fide certa est, vt constat ex modo loquendi Scripturæ, & communi sensu totius Ecclesiæ, Isai. 53. *Vere dolores nostros ipse tulit.* Et Psal. 87. *Repleta est malis anima mea.* Vbi Augustinus, *Nõ vitijs, sed humanis malis, id est, doloribus.* Et plura alia ex Scriptura, Concilijs, & Patribus supra q. 14. adduximus, quibus ostendimus Christum habuisse corpus vere passibile, & in eo vere pro nobis passum esse: vera autem passio talis corporis non est sine vero dolore: vnde etiam ex fine Incarnationis hoc cõfirmari potest, quia hic affectus est maxime pœnalis, & ab omni culpa alienus, & ideo accommodatissimus est ad satisfaciendum pro culpis. Quin potius infra agentes de passione Christi, ostendemus cum D. Thom. hunc dolorem in Christo fuisse maximum, seu acerbissimum.

Isai. 53. Psal. 78. Augus.

b In argumento primo obijcit D. Thomæ testimonium Hilarij lib. 10. de Trinita. parum à principio, & circa medium. Qui disertis fere verbis videtur negare, Christum passum esse verum sensibilem dolorem, & eodem modo loquitur Canone 31. in Matth. & super Psalm. 53. & 68. propter quæ Claudius Vienensis lib. 1. de statu animæ, cap. 11. in 6. tom. Bibliot. Sancto. dicit, Hilarium reuera in ea sententia fuisse, & Bonauentura in 3. dist. 16. artic. 1. q. 1. ad primum sentit Hilarium in dictis locis errasse, postea vero sententiam retractasse. Dicit enim se audiuisse Guilielmum Parisiensem referentem, se vidisse, & legisse librum Hilarij, in quo illam sententiam retractauit: quanquam ipse Doctor Bonauentura in hac solutione non persistat, sed alias assignet.

Hilarius. Claudius Vien. Bonau. Guilielm. Parisien.

gget. Et mihi quidem incredibile est, Hilarium A ipsum esse in hunc errorem, primo, quia a nullo antiquorum Patrum de hac re notatur, cum ad fundamenta nostræ fidei valde pertineat. Quin potius Hieron. to. 1. epist. 7. ad Lætam, *Libros*, inquit, *Hilarij in offensa deruitat pudicitiam inuitatibus, illorum declarans ingenium, in quorum libris pietas fidei non vacillet.* Et 3. tom. epist. 141. ad Marcellam de expositione Psalm. 126. dicit, se non audere reprehendere tantum virum, suis temporibus eruditissimum. Secundo, quia alijs locis idem Hilarius rẽ vere, & propriè tribuit Christo hos affectus, famem, sitim, &c. sicut crucifixo lobem, & mortem: vbi dicto Psal. 53. circa medium, sic inquit. Ex *communi infirmitate nostra salutem est deprecatus a Patre, vt intelligeremus naturitatem nostram cum ipse infirmitatis nostræ officia illi inesse. Hinc illud ille quod esurijt, sitiuit, lassatus fuit, pertæsus fuit & fleuit, &c. Passus, & mortuus est.* Et simili multa ibidem subiungit, & ferè similia habet lib. 3. de Trini. col. 5. Xisti, inquit, *ex Virgine assumpta, atque infirmitate vsque ad consummationem virtutis vera, ea, per nominum, famem, sitim, lassitudinem, lachrymas hominem egerat: etiam nu conspuendus, flagellandus, crucifigendus erat.* Propterea ergo merito D. Tho. hic sentit, Hilarium minime errasse, & ideo illi* dicta interpretatur. Quod etiam faciunt alij doctores cum Magistro in 3. dist. 16. Alex. Alens. 3. p. q. 17. mem. 1. Primo ergo intendit Hilarius Christum ita passum esse, vt tamen Verbum ipsum dolores, & similes affectus non senserit, cuius contrarium Ariani sentiebant, contra quos Hilarius libros de Trinitate cõscripsit. Quæ expositio est Bonauenturæ, & aliorum, & fundari potest in verbis eiusdem Hilarij, lib. 10. de Trinit. vbi de Ananis sic inquit, *Quia ex nullis Filium creatum esse dicunt, ideo in eo dolorem anxietatem, ideo ipsius passionem cum corporis passione ponunt.* Et Psalm. 53. circa finem, cùm dixisset, passionem fuisse à Christo assumptam subdit, *Officio quidem ipsa satisfacturæ pœnali, non tamen pœnæ sensu læsuræ patientem: non quod illa non habuerit ex data di naturam, pro ipsius passionis qualitate, sed quod dolorem, diuinitatis natura non senserit.* Et eundem sensum prosequitur Psalm. 138. in principio, & libro de Synodis in duodecimo Canone ex Concilio Sardicensi.

Hilar.

Bierony.

Magister, Alens.

Secundo hinc vlterius voluit docere Hilarius, vt hic D. Thom. exponit, in Christo non fuisse necessitatem illam subiacendi doloribus, contractã ex peccato, quæ in nobis est: sed potius ratione vnionis illi fuisse debitum, & quasi connaturale, ne dolores sustineret, quanquam voluntarie illos assumpserit. Vnde nunquam negat Hilarius in Christo fuisse dolorem sed *naturam doloris*, id est, ex cõditione sua subiectam dolori. Quod ita esse constat ex illo lib. 10. de Trinit. à colum. 11. vsque ad 21. vbi inter alia dicit, in Christo fuisse affectiones sitis, famis, &c. *Ita tamen*, inquit, *vt passiones non confunderetur miseriæ.* Quod exponens addit, *Quia flens, non fibi flebat, &c.* Et infra. *Non se necessitati corporis, sed consuetudini tribuit, habebat enim corpus, sed originis suæ proprium, & non ex vitijs humanæ conceptionis existens.* Et propterea ibidem dicit, Christum habuisse corpus talis cõditionis, vt calcare posset aquas, & ingredi clausis ianuis, & vt posset non dolere: quæ omnia dicuntur de illo corpore ratione vnionis, non secundum intrinsecum & naturalem eius constitutionem. Quod clarius exponens idem Hilarius Psal. 68. dicit, infirmitates nostras fuisse in Christo, non naturales, sed assumptas. Et in principio Psalm. ita loquitur. *Vniuersarum humanarum passionum forte societatem secundum infirmitatem nostræ loquitur, & dolet ipse qui demeretur necessitatem: tamen & timoris posuit, & doloris, sed quatenus, quæ susceperit, accommodauit.* Et circa illa verba. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt*, iterũ videtur Christũ doluisse. Quod sane de vero dolore loquatur, atque adeo quod nõ negaret eam necessitatem dolendi, quæ ex dispositione corporis passibilis oritur, sed eam tantum, quæ est ex peccato: cõstat ex principio eiusdem Psal. vbi sic ait, *Infirmitatem nostram suscipiens, pertæsque peccatis, se somno & lassitudini se committit, etiam usque ad fati & exsuitionis necessitatem.* Præterea vero etiam intercum voluit docere Hilarius, Christum non fuisse perturbatum his passionibus, vt artic. 7. iterum dicetur.

Hilar.

Hilar.

Hilar.

Iuxta hæc vero quæ de Hilario diximus, exponenda sunt obscura verba Clementis Alexandrini lib. 6. Stromat. fol. 134. alias pag. 301. vbi inquit, ridiculum esse existimare corpus Christi indiguisse cibo & potu, vt permaneret: *Sancta enim*, inquit, *virtute continebatur, & tantum cum debuit, vt phantasticum putaretur: per se autem, vt semel dicam, impassibilis erat, quem nulla subiit motus affectione nec voluptas, nec doloris.* Quæ verba, si piè exponenda sunt, hunc sensum habere debent: Christi corpus diuina virtute & ratione vnionis potuisse conseruari sine cibo & potu: vsumtamen illis fuisse ad veritatem corporis comprobandam. Et simili modo potuisse ratione vnionis esse omni passione liberum, voluntarie tamen illas assumpsisse: vel certè vocat impatibilem, eo sensu sumpta passione, quo significare solet affectionem sensibilẽ preuenientem rationem: in sequentibus enim dicit participasse hanc Christi impatibilitatem, & nos debere illam imitari.

Clemens Alex.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm in Christo fuerit tristitia.

95. Inf. q. 46. a. 2 & 3. di. 15 q. 2. art 3. q 3. c. & ad 5. Et opus. 3. c. 23.

AD sextũ sic proceditur. Videtur quod in Christo nõ fuerit tristitia. Dicitur enim de Christo Isa. 42. Non erit tristis nec turbulentus.

¶ 2. Præterea, Prouerb. 12. dicitur, Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Et huius rationem Stoici assignabant, quia nullus tristatur nisi de omissione suorum bonorum: iustus autem non reputat bona sua nisi

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiam & virtutem, quas non potest amittere: alioquin subijceretur iustus fortunę, si pro amissione bonorum fortunę tristaretur. Sed Christus fuit maximè iustus: secundum illud Hierem. 23. Hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. Ergo in eo non fuit tristitia.

li. 7. Eth. ca. 13. & 14. to. 5.

¶ 3. Præterea, Philos. dicit in 7. †Ethi. quòd omnis tristitia est malum & fugiendum. Sed nullum malum fugiendum fuit in Christo. Ergo in Christo non fuit tristitia.

li. 14. c. 6. in med. to. 5.

¶ 4. Præterea, sicut Augustin. dicit 14. de ciui. Dei, tristitia est de his quæ nobis nolentibus accidunt. Sed nihil passus est Christus contra suam voluntatem: dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit. Non ergo in Christo fuit tristitia.

Sed contra est, quod dicit Dominus Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et Ambros. dicit in 3. de Trinitat. Vt homo tristitiam habuit: suscepit enim tristitiam meam confidenter: tristitiam nomino qui crucem prædico.

li 2. de fide ad Gra. cap 2. post medium to. 2.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, delectatio diuinæ contemplationis, ita per dispensationem diuinę virtutis retinebatur in mente Christi, quòd non deriuabatur ad vires sensitiuas, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur. Sicut autem dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo, ita & tristitia. Sed est differentia secundum motiuum siue obiectum: nam obiectum & motiuum doloris, est læsio sensu tactus percepta: sicut cum aliquis vulneratur. Obiectum autem & motiuum tristitiæ, est nociuum seu malum interius apprehensum siue per rationem, siue per imaginationem (vt in Secunda parte habitum est,) sicut cùm aliquis tristatur de amissione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Christi interius apprehendere aliquid vt nociuum, & quantum ad se, sicut passio & mors eius fuit: & quantum ad alios, sicut peccatum Discipulorum, vel etiam Iudęorum occidentium ipsum. Et ideo sicut in Christo potuit esse verus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia. Alio tamen modo quàm in nobis: secundum illa tria quę suprà assignata sunt, cùm cõmuniter de passionibus animę Christi loqueremur.

P. 2. q. 35. ar. 2.

Ar. 4. huius quæst.

Ad primum ergo dicendum, quòd tristitia remouetur à Christo secũdum passionem perfectam, fuit tamen in eo initiata secundum propassionem. Vnde dicitur Matth. 26 Cœpit contristari & mœstus esse. Aliud enim est contristari, aliud incipere contristari, vt Hieron. ibidem dicit.

Hieron in Matth 26 tom. 9.

Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 14. de ciui. Dei, pro tribus perturbationibus, scilicet, cupiditate, lætitia & timore, Stoici tres eupathias, id est, bonas passiones, in animo sapientis posuerunt, scilicet pro cupiditate voluptatem, pro letitia gaudium, pro metu cautionem: sed pro tristitia negauerũt esse posse aliquid in animo sapientis: quia tristitia de malo est, quod iam accidit: nullum autem malũ existimãt posse accidere sapiẽti. Et hoc ideo est: quia non credebant aliquid esse bonum nisi honestum, quod homines bonos facit: nec aliquid esse malum nisi inhonestũ, per quod homines mali fiunt. Quantuis autem honestum sit principale hominis bonum, & in honestũ principale hominis malum (quia hæc pertinent ad ipsam rationem, quæ est principalis in homine) sunt tamen quædam secundaria hominis bona, quæ pertinent ad ipsum corpus: vel ad exteriores res corpori deseruientes. Et secundum hoc potest in animo sapientis esse tristitia, quantum ad appetitum sensitiuum, secundum apprehensionem huiusmodi malorum: non tamen ita quòd ista tristitia perturbet rationem. Et secundum hoc etiam intelligitur, quòd non contristabit iustũ quicquid ei acciderit:

Aug. li. 14 cap. 8. in prin. to. 5.

quia scilicet ex nullo accidente eius ratio perturbatur. Et secundum hoc tristitia fuit in Christo secundũ propassionem, non autem secundũ passionem.

Ad tertium dicendum, quòd omnis tristitia est malum pœnę, non autẽ est semper malum culpæ: sed solùm quando ex inordinato affectu procedit. Vnde Aug. dicit 14 de ciuit. Dei: Cùm recta ratio sequitur istę affectiones, & quando, & vbi oportet: adhibentur, quis eas tũc morbidas seu vitiosas passiones audeat dicere?

lib. 14. c. 9. ante med. to. 5.

Ad quartum dicendũ, quòd nihil prohibet, aliquid esse contrariũ voluntati secundũ se, quod tamen est volitum ratione finis, ad quem ordinatur: sicut medicina amara non est secundum se volita, sed solùm secundũ quod ordinatur ad sanitatẽ. Et hoc modo mors Christi & eius passio fuit secundum se considerata inuoluntaria, & tristitiam causans: licet fuerit volũtaria in ordine ad finẽ, qui est redemptio humani generis.

COMMENTARIVS.

Titulus articuli. Responsio. Matth. Luc. 22.

SEnsus quæstionis est de tristitia sensibili, de his enim affectibus nunc agimus, vt dictum est: & aperte D. Tho. explicat in corpore articuli. Qui respõdet, in Christo fuisse hãc tristitiã: cuius assertio de fide certa est ex Matth. 26. & Luc. 22. & ex dictis in art. præcedenti. Eam vero optime declarat D. Tho. ex duobus, primũ quia in Christo potuit esse obiectum huius tristitię, sicut est obiectum doloris: hoc enim obiectũ, est malũ aliquod sensibile, quod, licet realiter corpus non lædat, neq; exteriori sensu sentiatur (hoc enim ad dolorem spectat) sensu tamen interno, seu imaginatione vt præsens apprehenditur: in Christo autẽ esse potuit apprehẽsio huius mali, vt mortis, aut iniuriarũ, vel peccatorũ ipsorum hominũ, &c. potuit ergo esse tristitia sensibilis, quæ ex tali obiecto naturaliter sequitur in appetitu, si modo sibi connaturali permittatur operari. Quia vero non satis est ad habendã tristitiam representatio obiecti, nisi etiã appetitus careat dispositione cõtraria, & repugnãte ipsi tristitiæ, qualis esse posset magna delectatio: ideo addit. 1. D. Tho. diuina dispẽsatione factum esse, vt talis dispositio non esset in appetitu Christi. Quãquam enim ex diuina contemplatione, quæ erat in anima Christi, redũdare posset hæc delectatio in appetitum sensitiuum, diuina tamen virtute impedita est, ne dolorem, vel tristitiam sensibilem impediret: quã doctrinã docuerat D. Tho. art. præcedenti ad tertium solues difficultatem, quomodo anima Christi beata, fuerit capax doloris, & tristitiæ. Circa quam doctrinã supererat difficultas, quia in illa videtur sequi, in voluntate Christi nullam fuisse tristitiam, quia in illa fuit summum gaudiũ ex diuina contemplatione & visione manans. Sequela patet, quia si appetitus sensitiuus priuatus est delectatione, quæ in ipsum deriuari posset in fruitione beata, ne fieret ut capax tristitiæ: ergo voluntas, in qua per se primo fuit gaudium illud beatificũ, per illud effecta est omnino incapax tristitiæ. Respondet, D. Tho. eo loco, ea tantum doctrinæ, quæ ad præsentem difficultatem soluendam sufficiebant, & assignasse modum, quo euidentius constare poterat, appetitum sensitiuum Christi fuisse capacem tristitiæ: an vero alio modo potuerit voluntas esse capax tristitiæ simul cum gaudio. D. Tho. hoc loco nec negauit, nec asseruit, quia ad rẽ non spectabat. Adde, D. Tho. non tantum voluisse ostendere, appetitum sensitiuum Christi fuisse capacem tristitiæ secundum quid, seu secundum aliquam rationem: sed absolute, & simpliciter ita potuisse tristitiam pati, vt omnis delectationis et voluptatis expers aliquãdo fuerit. Quod in voluntate locum habere non potuit, quia licet secũdum aliquam rationẽ potuerit tristari, tamẽ quia secundum potiorem, seu superiorem rationẽ semper fuit beata, non potuit omni gaudio priuari; appetitus autem sensitiuus simpliciter fuit in statu passibili, & carnis ante statu beatifico, & ideo fuit capax talis tristitiæ, quæ omnem voluptatem excluderet. Cætera, quæ ad hanc difficultatem pertinent, tractabimus infra. q. 18.

Responsio.

Insolutione ad primum explicat D. Tho. illud Isai. 42. vbi de Christo dicitur, *Non erit tristis, neque turbulentus*, Vbi Septuaginta legunt, *splendebit, & non conteretur*. Quod de Christi Resurrectione dictum esse constat ex Hierony. Cyril. & aliis, qui eam lectionem ibi interpretantur: & ex eodẽ Hierony. tom. 3. epist. 151. ad Algasiam. q. 2. & Aug. lib. 20. de Ciuitat. c. vlt. & lib. de vnitate Ecclesiæ. c. 7. Christus enim, licet occisus fuerit, non tamen fuit contritus, & quasi in nihilũ redactus, sed statim amplius per Resurrectionem splenduit. Quod verbum in Hebræo per negationem legitur, & ad literam verti potest, *Non fumigabit*, Quo verbo intelligi potest significatum esse, ita fuisse Christum hominem per mortem extinguendum, vt tamen fumigaturus non esset, sed statim per Resurrectionem fuisse accẽdendum, vt singularem splendorem emitteret. Sequendo vero vulgatam lectionem, verbum illud, *Non erit tristis*, Exponẽdum est ex illo Prouerbiorum. 12. *Iustum quidquid ei acciderit, non contristabit eum*, Nõ enim est sensus, nullam tristitiam illum esse sensurum, hoc enim ad iustitiam non pertinet: sed quod tristitia nõ dominabitur ei, nec pacem, vel tranquillitatẽ animæ eius immutabit, vt Hieron. ibi exponit. Et hæc sufficiũt etiã de solutionibus ad 2. & 3. Quod vero in solutione ad quartũ D. Tho. attigit, quomodo aliquod malũ potuerit esse Christo inuoluntariũ, vt in de tristitia oriretur: tractabitur latius q. 18. nunc satis est, potuisse accidere Christo aliquod malum contra naturalẽ affectũ appetitus, vt inde tristitia, de qua loquimur, nasci potuerit.

obiectio.

Isai. 42.

Hieronym. Cyril. Hieronym. Aug.

Prouer. 12.

Hieronym.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. VII.

Verum in Christo fuerit timor.

96. *sup. q. 7. ar. 6. Et 3. d 15. q 2. art. 2. q. 3.*

AD septimum sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit timor. Dicitur enim Prou. 28. Iustus quasi leo cõfidens, alsque terrore erit. Sed Cristus fuit maxime iustus. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

li 10. in 2. fo. à prin. lib.

¶ 2. Prætereà, Hilarius dicit. 10. de Trinita. Interrogo eos, qui hoc ita existimant, an ratione subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab Apostolis mortis timorem expellens, ad gloriã eos sit martyrij adhortatus. Non ergo in Christo rationabile est fuisse timorẽ.

¶ 3. Prætereà, Timor non videtur esse nisi de malo, quod non potest homo vitare. Sed Christus poterat vitare & malum pœnæ, quod passus est, & malum culpæ, quod alijs accidit. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

Sed contra est, quòd dicitur Mar. 14 Cœpit Iesus pauere & tædere.

a Respondeo dicendum, quòd sicut tristitia causatur ex apprehensione mali præsentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorẽ. *li 2. Rhe. c. 5. circa med.* vnde Philosophus dicit in 2. Rhetor., quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum vt præsens: & sic magis causat tristitiam: quàm timorem.

b Sic ergo timor potest cõsiderari quãtum ad duo. Vno modo, quantum, ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit corporis læsionem: & per tristitiam, si sit præsens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut quãdo nescimus ex aliquo signitu, quasi ignorãtes, quid hoc sit. Et quantum ad hoc timor non fuit in Christo, vt Dama. dicit in 3. lib. *li 3. orth. fid. cap. 23*

Ad primum ergo dicendum, quòd iustus dicitur esse absque terrore, secundum quod terror importat perfectam passionem auertentem hominem ab eo, quod est rationis. Et sic timor non fuit in Christo, sed solum secũdum propassionem. Et ideo dicitur quòd Iesus cœpit rẽdere & pauere, quasi secundum propassionem, vt Hiero. exponit. *Hier in c. 26. Matt. tom. 9.*

Ad secundum dicendum, quòd Hilarius eo modo à Christo excludit timorem, quo excludit tristitiam, scilicet, quo ad necessitatem timendi. Sed tamen ad comprobandam veritatẽ humanæ naturæ, voluntarie timorem assumpsit, sicut etiam & tristitiam.

Ad tertium dicendum, quòd licet Christus potuerit vitare mala futura secundum virtutem diuinitatis: erant tamen ineuitabilia vel nõ de facili vitabilia, secundum infirmitatem.

COMMENTARIVS.

Obiectio ex D. Tho. & Arist.

REsolutio D. Tho. subobscura est, vix enim colligi ex litera potest, quid simpliciter affirmet, vel neget: nam in principio articuli cum Arist. docet, de ratione timoris esse incertitudinẽ futuri mali: deinde vero subdit, in Christo nõ fuisse timorẽ secundũ incertitudinem futuri euentus, ex quo videtur absolute sequi, in Christo non fuisse timorem. Addit vero nihilominus, in Christo fuisse timorem quoad fugã mali futuri: quam fugã à tristitia distinguit, quæ est de malo præsenti, in quo significat, illam esse verum timorem, quanuis hoc videatur principio articuli repugnare.

b Dicendum tamen est, simpliciter & absolute in Christo fuisse verũ & proprium sensibilem timorem: & hanc existimo esse mentem D. Tho. hic, & cõmunem sententiam Theologorum in 3. d. 15. quæ satis conuincitur ex illo Marci. 14. *Cœpit pauere, & tædere*: Quod eum proprietate intelligendum est, & maxime potest esse verum de timore sensibili: præsertim cũ statim addatur, *Spiritus quidẽ promptus est, caro autem infirma*. Quod vero cũ proprietate hoc sit intelligendũ, constat ex generali regula exponendi Scripturam propriè, & præsertim *Marci. 14.*

præsertim in historiæ narratione, vbi maximè seruari solet verborum proprietas, cum hoc sine incommodo fieri possit: alias nihil firmũ, aut certum esse posset in his, quæ de passionibus Christi narrantur, vt recte dixit August. circa illud Psalm. 93. *Quo ad vsque iustitia conuertatur in iudicium*. Et ideo sancti Patres ita de hoc timore Christi senserunt, vt constat ex Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 1. cum enim dixisset Verbum nihil timere, subdit: *Caro autem factum, permittit carni suæ, vt propria patiatur: & ideo tanquam verus homo, mortem in tanuis existentem pertimescit*. Idem fere Chrysost. homil. 24. in Matth. & Damasc. lib. 3. de fide cap. 23. referens Athanasium, qui hoc habet lib. de Incarnatione, idẽ Leo Pap. serm. 7. de passione Domini, & Cyprian. serm. de passio. Ambro. lib. 2. de Fide c. 3. Ratio vero est, quia hic affectus est naturalis homini passibili, cui imminet aliquod malum, & est innoxius, & pœna ipsa, & accõmodatus ad veritatem naturæ, & pœnæ demonstrandam: nõ est ergo, cur assumi non potuerit, & debuerit.

Aug. Cyril. Chrys. Damasc. Athan. Leo. Pap. Cyprian. Ambros.

Responsio Caietani

Ad Obiectionem autem factam ex corpore articuli D. Tho. respondet Caiet. aliud esse loqui de Christo simpliciter, aliud vero secũdum quid, id est, secundum inferiorem portionem, in Christo enim simpliciter non potuit esse incertitudo futuri euentus, quia saltem per rationem superiorem omnia sciebat: tamen in parte inferiori, seu cogitatiua potuit esse apprehensio mali futuri, abstrahendo ab hac certitudine, quia potuit ratio superior non communicare illam inferiori & ita, licet in Christo simpliciter, & absolute non potuerit esse timor, quoad incertitudinem euentus: tamen in portione inferiori Christi potuit esse huiusmodi timor, quod satis est, vt in eo fuerit verus timor sensibilis: quã sententiam videtur prius docuisse Richar. in. 3. d. 15. art. 3. q. 4. ad 4. Sed hæc responsio in primis aliena est à sensu D. Tho. aperta enim hic loquitur de appetitu sensitiuo, vt patet, tum ex art. 4. & sequentibus, tum quia expresse in litera ita dicit: *Timor potest considerari quantum ad actum, vnde quantum ad hoc quod appetitus sensitiuus naturaliter refugit corporis læsionem, &c.* Vnde in vtroq; membro sue distinctionis, euidenter loquitur de Christo secundum eandem rationem, & potentiam. Deinde hi autores videtur supponere, in Christi voluntate non esse timorem, sed tantũ in appetitu sensitiuo, quod falsum esse ostendam infra q. 18. Quod si fortasse in ipsa voluntate distinguant portionẽ superiorem, & inferiorem, & in hac dicant fuisse timorem, non in illa: redit eadem difficultas, quia voluntas non mouetur, nisi a iudicio intellectus, in intellectu autem Christi nullum fuit iudicium nisi certum, & infallibile, vt supra ostendi: cum ergo iudicabat mortem sibi imminere, iudicio illud erat omnino certũ, præsertim quia ex sciẽtia infusa procedebat. Vnde fit tertio etiã in cogitatiua facultate animæ Christi non satis intelligi illam apprehensionem mali futuri, eum abstractione à certitudine, quia cogitatiua non apprehendebat, vel iudicabat de futuro malo, nisi ex cõmunicatione, & consortio intellectus: sed, vt ex dictis patet illa cognitio existens in cogitatiua oriri non poterat, nisi ex certo iudicio intellectus, ergo non poterat esse nisi certa eo modo, quo hæc inferior potẽtia participare potest certitudinẽ, seu apprehendere obiectum, vt

Richard. Cofutatur

A certũ, & infallibile. Et confirmatur: nã sicut Arist. dixit secundo Rheto. c. 5. timorẽ esse de malo incerto, ita dixit, non posse esse timorẽ, nisi vbi potest esse euadendi spes: sed nõ potuit Christus, etiã per appetitũ sensitiuũ habere spem euadendi mortem, ergo nec potuit habere illum timorẽ, qui cũ incertitudine futuri euentus coniunctus est. *Arist.*

Vera responsio, quid sit de ratione timoris.

Respondetur ergo aliter, negando hanc incertitudinem mali futuri, seu spẽ euadendi esse de ratione omnis timoris veri: fuga enim mali absentis, seu nondũ in re ipsa existentis, aliquando tamen futuri, est verus timor, etiam si illud malum euitari non possit: hoc enim non minuit rationẽ mali, sed potius auget: vndè ex hac parte non impedit timorem, sed constituit potius quendam specialem gradum eius, quẽ videntur vocasse ipsum Damas. lib. 2. de Fide c. 15. & Greg. Nyss. lib. 4. Philosoph. c. 4. Neq; obstat, quod tale malũ propter suam certitudinem existimetur, vt præsens, & iam ingerat tristitiam: quia cum re ipsa sit absens, adhuc reliquit locum aliquem timori, cum quo illa tristitia cõiuncta esse potest, imo quodammodo in illa fundari. Quod videtur satis posse suaderi argumento à contrario sumpto, cõtrariorum enim est eadem proportionalis ratio: constat autem bonum futurum, etiam si omnino certum, seu inamissibile apprehendatur, nõ ideo excludere spem, vt aperte constat in animabus Purgatorij, in quibus vera est spes consequendi beatitudinẽ, quia nondum illam consecutæ sunt, quanuis certissime cognoscant se illam consecuturas, absq; vllo impedimento. Ex qua certitudine & spe consequitur in illis magna consolatio, & gaudium, & excluditur omnis timor amittendi illam beatitudinem: ergo idem proportionaliter dicendum est de timore, nã sicut se habet spes ad futurum bonum arduum, ita timor ad malum.

Duplex actus timoris.

Ad explicandam vero sententiam Arist., quem D. Tho. est secutus, distinguere possumus actum timoris, sicut alios actus appetitus. Dupliciter enim haberi potest, primo per modum actus absoluti, & efficacis. Secundo per modum cuiusdã actus imperfecti, seu simplicis displicentiæ, quæ nolleitas dici solet, quando priori modo fit, tunc requiritur vt malum futurũ apprehendatur, vt euitabile, & consequenter, vt aliquam spem euadendi relinquat: quia talis actus efficax versatur circa obiectum, quod pensatis omnibus, simpliciter existimatur possibile. De hoc ergo timoris modo loquitus est Arist. vt colligi potest ex ratione, quam subiungit dicens, *Timet enim ad consulendum: inducis autem de se consulit, de qua nulla est spes*. Et quia hic timor supponit ignorantiam mali futuri, ideo vocat illum Damasc. *Aratione vacuum*. Et negat illum in Christo fuisse: & eundem vocat D. Thom. timorem secundum incertitudinem futuri euentus. At vero alter timor per modum actus simplicis, & imperfecti, potest esse circa malum iudicatũ ineuitabile: quia huiusmodi actus imperfectus, versari potest circa rem impossibilem: sicut enim potest quis desiderare vitam actu imperfecto, etiam si alias iudicet non posse hic, & nunc fugere mortem: ita potest fugere, vel formidare mortem etiam si illam, vt ineuitabilem apprehendat. Et hic timor fuit in Christo, quem Damascen. libr. 3. cap. 23. dicit esse naturalem, quia est quasi coarctans, *Aris.* *Damas.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& retrahens animum à naturali incommodo, & oritur ex concupiscentia commodi naturalis, huc etiam vocauit D. Thom. *Simplicem fugam mali futuri*, Quam sentit esse verum, ac proprium timorem, & affectionem ab odio, & tristitia distinctã.

Primum argumentum D. Thom. facile est. De testimonio vero Hieronymi ibi citato dicemus statim.

Hilar. Secundũ argumentum sumptum est ex testimonio Hilarij. 10. de Trinit. col. 6. cuius verba D. Tho. refert, & similia habet Canone. 31. in Matth. quem imitatus Hieronymus Matth. 26. negare videtur Christum habuisse timorem patiendi. *Ad hoc enim*, inquit, *venerat, & Petrum timiditatis arguerat.* Et similiter Augustinus enarrat. 2. in Psalm. 21, indicat verba illa, *Transeat à me calix iste*, Non fuisse indicium timoris; *Quia non est*, inquit, *Fortior miles quam dux.* Denique Epiphan. in Ancorato, significat, Christum non vere timuisse, sed dissimulasse fortitudinem ad prouocandum aduersarium. Respondetur, primum Hilarium eo sensu locutum esse de timore Christi, sicut de tristitia. Ita respondet D. Thom. Addo tamen Hieronymum, & Hilarium aperte posuisse timorem in Christo, sed de obiecto illius timoris videntur illis locis disputare, & singulari modo sentire: indicant enim illum timorem non fuisse de malo, seu incommodo naturæ, quod est in morte, atque adeo non fuisse naturalem affectum timoris: sed potius fuisse profectum ex charitate ad populum Iudaicum, & obiectum illius fuisse ruinam, & destructionem illius populi futuram ex occasione mortis Christi & eodem fere modo loquitur Hierony. de tristitia Christi, & ponderat, non dixisse Euangelistã, Christum fuisse contristatum propter mortem, sed *Vsq; ad mortem.* Quam sententiam indicat etiã Basil. lib. 4. contra Eunomium, sub finem. Sed, vt verum sit, potuisse Christum etiam hoc malum formidare, negandum tamen non est, quin etiam permiserit naturæ suæ, explicare suum bonum affectum, atque adeò timere mortem vt erat malum naturæ, & naturali inclinationi contrarium, quod satis indicant illa verba Christi, *Transeat à me calix iste*, Illud enim verbum, *Ame*, Satis ostendit, eum formidasse bibere illum Calicem, vt erat malum suum. Quod enim Hilarius exponit, Christum non orasse, vt à se transiret Calix, ita vt ipse non biberet: sed etiam, vt post illum alij sectatores eius illum biberent, scilicet Martyres: hoc inquam, mysticum potius est, quam literale, vt satis constat ex verbis à Christo subiunctis, *Si fieri non potest, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Nec dissimile est, quod Hieronym. ait, Christum non orasse simpliciter, vt calix transiret, sed *calix iste*, Id est, propinandus à Iudæis: quod enim simpliciter formidauerit mortem, satis constat ex verbo illo, *Spiritus promptus est, caro autem infirma*, Et ex Marco dicente, absolute orasse Christum, vt transiret ab illo hora, timuit ergo Christus mortem, non quidem ex absoluta voluntate, & desiderio non moriendi, voluntarie enim passus est, atque in ea voluntate fortior fuit omnibus martyribus: sed ex rationabili voluntate, qua permittebat naturæ suæ, vt affectum suum ostenderet, ad naturæ veritatem, & passionis acerbitatem demonstrandam: & hoc vocauit Epiphan. *Dissimulare fortitudinem*, Non fingendo falsum, sed occultando dæmoni veram fortitudinem, & diuinitatem, sub vera humanitate latentem: & ideo dixit Augustinus citato loco, portasse tunc Christum infirmitatem nostram: & ideo super Psal. 93. dicit, tunc dedisse Christũ futuris Sanctis exemplum patientiæ, cum orant, & petunt liberari à malis, & tribulationibus suis, & non exaudiuntur. Addit præterea Cyril. lib. 10. Thesau. c. 3. Christum illo suo timore fortitudinẽ martyribus meruisse. De qua re optime loquitur Damasc. lib. 3. de Fide c. 18. Bernar. serm. 1. de S. Andrea.

Basil. *Epiphan.* *Aug.* *Hierony.* *Hilar.* *Cyril.* *Damasc.* *Bernard.*

Tertium argumentum D. Tho. est quia timor est de malo, quod facile vitari nõ potest, Christus autem facile poterat omne malum suæ naturæ superare, ad quam rationem alludens supra Hilar. inquit, *Quem dolorem mortis sua timeret, potestatis sua libertate moriturus?* Respondet optime D. Thom. Christum per inferiores vires naturæ suæ non potuisse facile vitare futura mala, & hoc satis fuisse, vt per apperitum sensitiuum timere posset. Secũdo addi potest, non satis esse, posse vitari malum, nisi honeste id fieri possit, & conuenienti ratione: propter quod martyres, poterãt quidẽ vitare mortem contendendo tyrannis, non tamen sancte & honeste: vnde etiam fit, nihil referre illã potestatem ad excludendum timorem, si quis habeat firmum propositũ non vtẽdi tali potestate: & ideo fieri recte potest, vt quis voluntarie assumat aliquod malũ, vel dolorem, & tamen quod per apperitum sensitiuum illud fugiat, & timeat, vt ipsa experientia satis compertum est, notauit hoc Richard. in. 3. d. 15. art. 4. q. 3. ad. 4.

3. argum. *Malũ facile, sed non honeste vitabile, obiectũ timoris esse potest.* *Richard.*

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm in Christo fuerit admiratio.

90. 4. 3. con. 33. fi. & Matt. 7. co. 5. fin.

ADoctauum sic proceditur. Videtur quòd in Christo nõ fuerit admiratio. Dicit enim Philosophus in primo Metaphysi. quòd admiratio causatur ex hoc, quod aliquis videt effectũ, & ignorat causam. Et sic admirari non est nisi ignorantis. Sed in Christo non fuit ignorantia, vt dictum est†. Ergo in Christo non fuit admiratio.

lib. 1. Met. c. 2. in me. to. 3.

Art. 3. huius quæst. li. 2. c. 15.

¶ 2. Præterea. Damasc. dicit in 2. lib†. quòd admiratio est timor ex magna imaginatione: & ideo Philosophus dicit in 4. Ethic†. quòd magnanimus nõ est admirativus: Sed Christus fuit maximè magnanimus. Ergo in Christo nõ fuit admiratio.

lib. 4. Ethic 3. de cli. ad fi. to. 3.

¶ 3. Præterea,

¶ 3. Præterea, Nullus admiratur de eo, quod ipse facere potest. Sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. Ergo videtur, quòd de nullo admirabatur.

Sed contra est, quod dicitur Matt. 8. Audiens Iesus (scilicet verba Centurionis) miratus est.

Respondeo dicendum, quòd admiratio propriè est de aliquo nouo, & insolito. In Christo autem non poterat esse aliquid nouum, & insolitum, quantum ad scientiam diuinam, qua cognoscebat res in Verbo: neque etiam quantum ad scientiam humanam, qua cognoscebat res per species inditas; potuit tamen aliquid esse sibi nouum, & insolitum secundum scientiam experimentalem, secundum quam, sibi poterant quotidie aliqua noua occurrere.

Et ideo si loquamur de ipso, quantum ad scientiam diuinam, & scientiam beatam; vel etiam infusam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantum ad scientiam experimentalem, sic admiratio in eo esse potuit. Et assumpsit hunc defectum ad nostram instructionem, vt scilicet doceat esse mirandum, quod etiam ipse mirabatur. Vnde dicit Augustinus in primo super Gen.* contra Manichæos. Quòd mirabatur Dominus, nobis mirandum esse significat: quibus adhuc opus est sic moueri. Omnes ergo tales motus eius nõ perturbati animi signa sunt, sed docentis magistri.

li. 1. c. 8. nõ procul à fin. to. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet Christus nihil ignoraret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere experimentali eius scientiæ, ex quo admiratio causaretur.

Ad secundũ dicendum, quòd Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd esset magna quãtum ad ipsum: sed quia erat magna quantum ad alios.

Ad tertium dicendum, quòd ipse poterat facere omnia secundum virtutem diuinam: secundum quam in eo admiratio non erat, sed solùm secundũ humanam scientiam experimentalem, vt dictum est*. *In cor. arg.*

COMMENTARIVS.

DVo sunt in hoc articulo difficilia. Primum est, an propria, & vera admiratio sit in Christo ponenda. Secundo, esto illa fuerit in Christo, an illa pertineat ad appetitum sentientem, de cuius actibus nunc disputamus. Ratio prioris difficultatis est, quam hic tetigit D. Tho. argumento. 1. quia admiratio ex ignorantia procedit: est enim admiratio, vt idem D. Tho. dicit. 1. 2. q. 31. art. 8. desiderium sciendi, ortum ex visione effectus, & ignoratione causæ, quod ex Arist. etiam colligitur. 1. Metaph. cap. 2. sed in Christo non habuit locum ignorantia, ergo nec admiratio. Et augetur difficultas, quia nulla est ratio, seu fundamẽtum sufficiens, vt affectum hunc Christo tribuamus: quia licet semel in Euangelio dicatur Matth. 8. & Luc. 7. *Admiratus est Iesus*, non constat autem, an id dictum sit, quia in se passus est aliquem admirationis affectum, an vero, quia signis ostendit, fidem illam Centurionis fuisse hominibus admirandã: in hunc enim sensum videtur interpretari locum illum Aug. lib. 1. de Genes. contra Manich. c. 8. & lib. 1. contra aduersar. legis, & Prophet. c. 7. & lib. 22. contra Faust. cap. 13. quem imitati sunt Ansel. Matth. 8. & Bed. lib. 2. in Matth. cap. 8. & lib. 2. in Luc. cap. 15. Alij verò Patres nihil fere dicunt, nam Chrys. hom. 27. in Matth. & Hilar. can. 7. tantum simpliciter dicũt, Christum fuisse miratum.

D. Thom. *Aristot.* *Matth. 8.* *Luc. 7.* *Augustin.* *Ansel.* *Beda.* *Chrysost.* *Hilar.*

Nihilominus responsio D. Tho. est, in Christo fuisse propriè admirationem, quia secundũ scientiam experimẽtalem potuit illi occurrere aliquid nouum, & insolitum, ex quo propria admiratio nascitur. Quod confirmat, quia hic affectus Christi potuit ad nostram instructionem deseruire; & ita explicat Augustinum supra citatum. Nam licet dicat, Christum fuisse admiratum propter nostram instructionẽ, non tamen dicit fuisse admiratum, solùm secundum speciem, & signa externa, sed verè: ita enim se gessit exterius, sicut interius erat dispositus per verã admirationem: *Qua fuit*, inquit Augustinus, *motus animi Christi, non perturbãti, sed voluntarie operantis propter nos.* Et confirmatur tandem ex illa generali regula, quia verba Euangelij, si eo modo possunt, proprie sunt intelligenda, & facta Christi, non ficte, sed verè interpretanda. Et hanc sententiam ita expositã sectantur discipuli D. Tho. & recentiores Euangelij expositores, vt Caiet. Iansen. & alij. Et mihi vera esse videtur.

Caiet. *Iansen.*

Vt verò explicemus, & rationem D. Tho. & modum huius admirationis, & in quo ipsa consistat: aduertendum est, admirationem aliquid in appetitu & in cognitione requirere, & aliquid in appetitu ponere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Augusti. ponere. Sed quoniam varij sunt admirationis modi, vt Augustin. tractat epist. 101. non omnis admiratio eandem cognitionem supponit, neq; eundem affectum importat. Primo ergo admiratio oritur interdum ex ignorantia causæ viso effectu, & consistit in desiderio sciendi, vt supra obijciebamus. & hæc admiratio non videtur posse tribui Christo, etiam secundum naturalem scientiam, quia viso effectu, etiam per hanc scientiam cognoscebat omnes causas eius, quantum per hanc scientiam cognosci possunt. Cum autem desiderium eius ordinatum esset, non appetebat scire per hanc scientiam, nisi quod sub illam cadere

Obiectio. posset. Dicere tamen forte quis posset, habere posse locum hanc admirationem respectu cognitionis experimentalis, potuit enim Christus interdum experiri effectum, & non causam, & desiderare experimento cognoscere causam illam.

Responsio. Sed hoc mihi nõ satis placet: tum quia causæ non cognoscuntur experimento distincto ab experientia effectuum, qui ab illis procedunt, sed ex hoc experimento ad scientiam proceditur: tum etiam, quia admiratio Christi, præsertim illa, quam in Euangelio legimus, erat de effectu, cuius causa sub sensuum experimento cadere non poterat, scilicet de fide Centurionis. Secundo ergo B admiratio oritur ex apprehensione rei magnæ, & singularis, etiam si alias cognita sit, vt Aug. supra dicit, & hæc requirit in intellectu iudicium de rei magnitudine, vel simpliciter, vel in ordine ad aliquem: vt cum admiramur scientiam pueri, quæ licet in se magna non sit, est tamen magna, & insolita respectu illius ætatis. Præter hoc tamen necessarium est, vt res huiusmodi nouo aliquo modo cognoscatur, alias non excitat admirationem, & propterea in Deo non habet locum admiratio: tum quia illi nihil est magnum, etiam in ordine ad alios, quia quidquid ab alijs fit, ab illo fit, & facilè illi est etiã per alios magna operari: tum etiam, quia nihil nouo modo cognoscit. In appetitu autem oritur ex hac cognitione affectus, qui admiratio dicitur: qui tamen non semper est eiusdem modi, sed accommodatur obiecto. Nam si res illa, quæ magna æstimatur, sit bona, & conueniens, oritur in appetitu complacentia quædam, & desiderium laudandi illam. Et de

Arist. hoc genere admirationis dixit Aristot. 4. Ethic. c. 3. magnanimum non esse procliuem ad admirationem, nec esse nimium in laudando, quia nõ facilè æstimat aliquid esse magnum. Si verò res illa, quæ magna æstimatur, sit incommoda, & malum aliquod afferat, quod difficile vitari possit, infert genus quoddam timoris, quem Damas. & Nyss. supra terrorem, vel stuporem vocarunt, &

D. Thom. in eo cõsistit tunc admiratio, vt notauit D. Tho. 1. 2. q. 41. art. 4. & omnes hi modi admirationis potuerunt esse in Christo. Nam in illo esse potuit nouus modus cognoscendi rem aliquam, quæ & magna æstimari potuit, vel simpliciter, vel sub aliquo respectu. Potuit etiam esse affectus consequens hanc cognitionem, & accommodatus rei cognitæ, vt patet ex ijs, quæ de alijs actibus appetitus Christi dicta sunt, ergo. Tertiò addi potest

D. Thom. alius modus admirationis ex D. Tho. 1. 2. q. 41. art. 4. ad 4. & 5. Fieri enim potest, vel licet effectus & causa cognoscantur, non tamen comprehendantur, nec perfectè videri possit modus emana-

A tionis à tali causa: & ex hac cognitione oriri potest, aut complacentia in re cognita, si iucunda sit, aut timor quidam ferendi iudicium, aut amplius perscrutandi rem illam. Et hic modus, cùm non supponat ignorantiam, sed solùm quandam cognitionem inferioris ordinis, seu minus perfectam, constat etiam potuisse habere locũ in anima Christi, secundum aliquam rationem, seu inferiorem scientiam. Et ex his satis expedita est prima difficultas proposita.

Ad secundam etiam ex dictis facilè respondetur, hunc affectum admirationis, posse quidem ad voluntatem pertinere, tamen circa obiectum proportionatũ etiam posse in appetitu sensitiuo reperiri: quia formaliter non consistit, nisi in aliquo affectu timoris, vel desiderij, vt explicatum est. Supponit autem cognitionem, quæ non excedit ordinem cognitionis sensibilis, nam etiam potest cogitatiua aliquem sensibilem effectum denuo apprehendere, tanquam magnum, & insolitum, in qua cognitione affectus admirationis fundatur.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum in Christo fuerit ira.

98. 3 d. 15. q. 2. artic. 3. q. 2.

DEcimũ sic proceditur. Videtur, quòd in Christo nõ fuerit ira: Dicitur enim Iac. 1. Ira viri, iustitiam Dei non operatur. Sed quicquid fuit in Christo, ad iustitiam Dei pertinuit: ipse enim factus est nobis iustitia à Deo: vt dicitur. 1. Cor. 1. Ergo videtur, quòd in Christo non fuerit ira.

¶ 2. Præterea, Ira mansuetudini opponitur: vt patet in 4. Ethic. Sed Chri C stus fuit maximè mansuetus. Ergo in eo non fuit ira. *Li. 4. Eth. c. 5. to. 5.*

¶ 3. Præterea Greg. dicit in. 5. Moral. quòd ira per vitium, excæcat oculum mentis, ira verò per zelum, ipsum turbat. Sed in Christo mentis oculus non fuit excæcatus nec turbatus. Ergo in Christo non fuit, nec ira per vitium, nec ira per zelum. *Li. 5. Mor. ca. 33. non procul à prin.*

Sed contra est, quod Ioan. 2. de eo dicitur esse impletum, quod in Psalm. 68. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

Respon-

1. 2. q. 46. ar. 3. ad 3. Et 2. 2. q. 158. ar 1. 2. & 3. Et Mal q. 12. ar. 1. ar. 2.

Respondeo dicendum, quòd sicut A in Secunda parte dictum est *, ira est effectus tristitiæ. Ex tristitia enim alicuius illata, consequitur in eo circa sensitiuam partem, appetitus repellendi illatam iniuriam, vel sibi, vel alijs. Et sic ira est passio composita ex tristitia, & appetitu vindictæ. Dictũ est autem, quòd in Christo tristitia esse potuit. Appetitus etiam vindictæ, quandoque est cum peccato, quãdo scilicet aliquis vindictam quærit sibi absq; ordine rationis, & sic ira in Christo esse non potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque verò talis appetitus est sine peccato, imò est laudabilis: puta cùm aliquis appetit vindictam secundum ordinem iustitiæ: & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enim Aug. super Ioann. * quòd zelo domus Dei comeditur, qui omnia, quę ibi peruersa videt, satagit emendare: & si emendare non potest, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo.

1. 2. q. 46. ar. 1. et ar. 6. hu 3 ad 3. ius. quæst.

Trac. 10. in Ioã. super illud: Zelus domus tuæ comedit me, to. 9.

Li. 5. Mor. c. 33.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Grego. dicit. 5. Moral. * ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam secum ad operandum, & tunc propriè ira dicitur operari: nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc intelligitur, quòd ira viri iustitiam Dei non operatur. Quandoque verò C ira sequitur ipsam rationẽ, & est quasi instrumentum ipsius: & tunc operatio, quæ est iustitiæ, non attribuitur iræ, sed rationi.

Ad secundum dicendum, quòd ira quæ transgreditur ordinẽ rationis, opponitur mansuetudini, non autem ira, quæ est moderata, & ad medium reducta per rationẽ: nam mansuetudo medium tenet in ira.

Ad tertium dicendum, quòd in nobis secundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuò se impediunt, ita scilicet, quòd cùm vnius potentiæ operatio fuerit intensa, alterius operatio B debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus iræ etiam si sit secundum rationem moderatus, vtcunq; impedit oculum animæ contẽplantis. Sed in Christo per moderationem diuinæ virtutis, vnicuiq; potentiæ permittebatur agere quod erat ei proprium: ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo sicut delectatio mentis contemplantis non impediebat tristitiam, vel dolorem inferioris partis, ita etiam è conuerso passiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo nulla est difficultas, certũ est enim, quod D. Tho. affirmat, potuisse in Christo esse iustum iræ affectũ, nam hic actus honestus esse potest, si sit seruato ordine iustitiæ, & charitatis, & non excedit vires appetitus sensitiui: nèque Christus aliqua alia ratione fuit incapax eius, imo vt rectè D. Thom. ait, si Christus fuit capax tristitiæ, fuit etiam iræ, quæ est effectus tristitiæ. Et in hac doctrina consentiunt reliqui Theologi in. 3. d. 15. Bonauent. art. 1. q. 3. Richar. art. 3. q. 4. Durand. q. 2. & alij, & est omnino certa, quam etiam Sancti colligũt ex Ioã. 2. vbi Christo accõmodatur illud Psal. 68. *Zelus domus tuæ comedit me.* Zelus enim propriè quandam speciem iræ significat. Vnde Chrys. homi. 22. in Ioan. dicit, Christum fuisse indignatum. Cyril. verò lib. 2. c. 28. dicit fuisse cõmotum, & non tantùm verbis, sed etiam signis ostẽdisse se indigne ferre. Aug. etiam enarrat. 2. in Psal. 68. ita exponit: *Id est, non patienter tuli, quos sic corripui.* Verum est, hæc omnia potius intelligi de hoc affectu, prout esse potest in voluntate: cõcomitantur verò etiã de passione appetitus intelligi possunt, nam Christus operabatur modo humano in ijs, quæ nec indecentiam, neque peccatum in-clu dunt, cuiusmodi, vt dixi, est hic effectus iræ. De quo Psal. 4. dicitur: *Irascimini, & nolite peccare,* vbi Basil. inquit, iram esse vtilem contra eos, qui iniustè agunt. Neque hic occurrit alia difficultas.

Bonau. Richard. Dur. Ioan. 2. Psal. 68. Chrys. Cyril. Augusti.

Psal 4. Basil.

ARTICVLVS. X.

Vtrum Christus simul fuerit viator, & comprehensor.

99. 3 dist. 14. art. 2. & d. 18. art. 2. Et ver. q. 26. art. 10. & q. 29. art. 6. Et quodli. 11. q. 2 ar. 1. Et opus. 3. c. 238. et opus. 18. c. 7.

DEcimũ sic proceditur. Videtur, quòd Christus nõ fuerit simul viator & comprehensor. Viatori enim competit moueri ad finem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem beatitudinis; comprehensori autem cōpetit in fine quiescere. Sed non potest eidem simul conuenire, quòd moueatur ad finem, & quòd quiescat in fine. Ergo non potuit simul esse, quòd Christus esset viator, & comprehensor.

¶ 2. Præterea, Moueri ad beatitudinem, aut eam obtinere, non competit homini secundum corpus, sed secundum animam: vnde Augustinus dicit in epistola * ad Dioscorum, quòd ad inferiorem naturam, quæ est corpus, redundat ab anima, nō beatitudo, quæ propria est fruentis, & intelligentis, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor. Sed Christus, licet haberet corpus passibile, tamen secundū mentem plene Deo fruebatur. Non igitur Christus fuit viator, sed purus comprehensor.

Epist. 56. ante med. tom. 2.

¶ 3. Præterea, Sancti, quorum animæ sunt in cœlo, & corpora in sepulchris, fruuntur quidem beatitudine secundum animam, quanuis eorum corpora mortui subiaceant: tamen non dicuntur viatores, sed solùm comprehensores. Ergo pari ratione licet corpus Christi fuerit mortale: quia tamē mens eius Deo fruebatur, videtur, quòd fuerit purus comprehensor, & nullo modo viator.

Sed cōtra est, quod dicitur Hier. 14. Quare colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum.

Respondeo dicendum, quòd aliquis dicitur viator, ex eo quòd tēdit in beatitudinem: comprehensor autem dicitur ex hoc, quòd iam beatitudinē obtinet, secundum illud 1. Cor. 9. Sic currite, vt comprehendatis, & Phil. 3. Sequor autem, si quo modo comprehendam. Hominis autem beatitudo perfecta consistit in anima, & corpore: vt in secunda parte habitum est *. In anima quidem quātum ad id, quod est ei proprium secundum quod mens videt, & fruitur Deo. In corpore verò secūdum quod corpus resurget spirituale, & in virtute, & gloria, & in incorruptione: vt dicitur 1. Cor. 15. Christus autem ante passionē secundum mētem plenè videbat Deum: & sic habebat beatitudinem, quantum ad id quod est propriū animæ; sed quantū ad alia deerat ei beatitudo: quia & anima eius erat passibilis, & corpus passibile, & mortale: vt ex supra dictis patet *. Et ideò simul erat comprehensor, in quantum habebat beatitudinē propriam animæ: & simul viator, in quantum tendebat in beatitudinem, secundum id quòd ei de beatitudine deerat.

1. 2 q. 4. art. 6.

Ar. 4. hu. ius. q. & q. 14. arti. 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd impossibile est moueri ad finem, & quiescere in fine secundum idem. Sed secundum diuersa nihil hoc prohibet: sicut aliquis homo simul est sciens, quantum ad ea, quæ iam nouit: & addiscens, quantum ad ea, quæ nondum nouit.

Ad secundum dicendum, quòd beatitudo principaliter, & propriè cōsistit in anima, & secundum mentem: secundariò tamen, & quasi instrumentaliter requiruntur ad beatitudinem corporis bona. Sicut etiam Philosophus dicit in 1. Ethic. * quòd exteriora bona organicè deseruiunt beatitudini.

Li. 1. Ethi. c. 8. circa fi. tom. 5.

Ad tertium dicendum, quòd non est eadem ratio de animabus Sanctorum, & de Christo, propter duo. Primò quidem, quia animæ Sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi. Secundò, quia corpora non agunt aliquid per quod in beatitudinē tendant, sicut Christus secūdum corporis passiones, in beatitudinem tendebat, quantum ad beatitudinem corporis.

COMMENTARIVS.

QVanquam D. Thomas duo in hoc articulo complectatur; quorum alterum, scilicet esse comprehensorem, ad perfectionem pertinet; alterum verò, scilicet esse viatorem, potius videtur supponere defectum, vel imperfectionem: tamen hoc posterius solum est, quod ad præsentem quæstionem attinet, vbi de defectibus agimus. Vtrumque verò conditionem coniunxit D. Thom. quia alterius difficultas ex altera nascitur.

Respondet ergo, Christum fuisse comprehensorem secundum animam, viatorē verò in quantum illi deerat corporis beatitudo. Circa quam veritatem nihil nobis disputādum superest, quod enim Christi anima viderit Deum à principio suæ creationis, supra late ostendimus. q. 10. quod autem Christi corpus fuerit passibile, & debitibus glorię caruerit, in. q. 14. demonstratum est. Et ex his duobus constat, fuisse comprehensorem, & viatorem. Infra etiam ostendemus, fuisse in statu merendi sibi, & alijs, quod est proprium munus viatoris. Cætera legantur in D. Thom. nam litera eius expositione: non indiget solùm in argumento sed contra, notetur testimonium Ieremiæ 14. *Quare colonus factus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum.* In sensu enim omnino proprio, & literali non satis probat cōclusionem: quia vel non est sermo de Christo Domino, sed de Deo, vt sic, qui per metaphoram colonus, vel viator dicitur, quatenus suum populum deserebat; vel certè, si de Christo intelligatur, vt Hiero. indicat, non est ibi sermo de viatore eo modo, quo Theologi loquuntur, sed in propria & communi significatione. Significat enim, vt dicit Hieronymus, Christum futurum fuisse peregrinum in terra, & parum tempore terræ vsurum hospitio. Ex hoc verò sensu sumpserunt Theologi probabile argumentum, ille enim est viator in ordine ad meritum, qui hoc modo peregrinatur super terram, vt ad Heb. 11. Paul. indicauit.

Ier. 14.

Hieron.

Hebr. 11.

¶ Circa primum duplex consideratio occurrit. Prima quidem de his, quæ conueniunt Christo, secundum esse, & fieri. Secunda de his, quæ conueniunt Christo secundum rationem vnitatis.

¶ Circa primum quærūtur duodecim:

¶ Primò, vtrùm hæc sit vera, Deus est homo.

¶ Secundò, vtrùm hæc sit vera, Homo est Deus.

¶ Tertiò, vtrùm Christus possit dici homo Dominicus.

¶ Quartò, vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prædicari de Filio Dei, & è contrario.

¶ Sextò, vtrùm hæc sit vera, Filius Dei factus est homo.

¶ Septimò, vtrùm hæc sit vera, Homo factus est Deus.

¶ Octauò, vtrùm hęc sit vera. Christus est creatura.

¶ Nonò, vtrùm hęc sit vera, Iste homo, demonstrato Christo, incepit esse, vel fuerit semper.

¶ Decimò, vtrùm hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est creatura.

¶ Vndecimò, vtrùm hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est Deus.

¶ Duodecimò, vtrū hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est hypostasis, vel persona.

QVAESTIO. XVI.

De consequentibus vnionem, quantū ad ea, quæ conueniunt Christo secūdum esse & fieri, in duodecim articulos diuisa.

DEinde considerandū est de his, quæ consequuntur vnionem. Et primò quantum ad ea, quæ conueniūt Christo secundum se. Secundò, de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad Deū Patrem. Tertiò, de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad nos.

TRactat D. Thomas in hac quæstione de modo verè, & propriè, ac sine periculo erroris loquendi in hac materia, quòd per duodecim articulos prosequitur, in quibus de variis locutionibus, seu propositionibus in particulari disputat. Vt autem, & doctrina eius facilius intelligatur, & tota hæc doctrina ad certa aliqua principia, seu capita rediga-tur, expediens visum est, disputationem quandam præmittere, in qua de communicatione idiomatum, & de generalibus regulis in ea seruandis disseramus. Illis enim cognitis, facile erit de singulis propositionibus iudicare.

DISPV-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISPVTATIO. XXXV.

In quatuor sectiones distributa.

De communicatione idiomatum.

COmmunicatio idiomatum vox est à Græcis Patribus desumpta, quæ Latinè idè significat, quod proprietatum, seu attributorum diuinorum, & humanorum, inter Deum, & hominem mutua prædicatio: quia enim in hoc mysterio natura diuina, & humana in vnam conueniere personam, inde consequenter effectum est, vt diuina de homine, & humana de Deo prædicentur. De hac igitur idiomatum communicatione primò videndum est, quæ, & qualis sit. Deinde quomodo sit exercenda.

SECTIO. I.

Quæ, & qualis idiomatum communicatio, ex mysterio Incarnationis consecuta sit.

HAereticis, sicut in fundamento, id est, in ipso mysterio explicando errarunt: ita consequenter in communicatione idiomatum exponenda decepti sunt. Nestoriani enim negantes veram, & subsistentialem vnionem inter Deum, & humanam naturam factam esse, consequenter negarunt veram, & propriam cõmunicationem idiomatum ex illa esse secutam: & ideo, vel illam omnino reijciebant, vel certè impropriè, & abusiuè illam explicabant: à quibus non longè distant nonnulli scholastici, qui (vt Bonau. in 3. d. 7. art. 1. q. 1. & Scot. q. 1. referunt) dixerũt, Deum non propriè dici hominẽ in recto, sed in obliquo, vt ipsi aiebant, id est, non est homo, sed habet hominem: quod est reipsa negare veram communicationem idiomatum, quia inde euidenter fit, non posse vere dici, Deus est homo, sicut non potest dici, Deus est humanitas, licet habeat humanitatem, neque homo potest dici vestis, licet habeat vestem. Si autem illud non verè dicitur, ruit tota communicatio idiomatum, quia in illa veritate fundatur. In quo malè etiam audit Duran. sed quia ille nec veritatem, nec proprietatem negat, commodius illius sententiam tractabimus, explicantes primum articulum D. Tho. Secundò Eutyches, & alij omnes, qui confundunt naturas, variis modis in hoc errare potuerunt, iuxta diuersos modos sentiendi in illo errore, vt facile ex ijs, quę supra. q. 2. relata sunt intelligi potest: & ideo inutile censeo in illis referendis immorari. Error verò hæreticorum huius temporis prætermitti hoc loco non potest. Illi enim ita exponunt hanc communicationem idiomatum, vt consistere dicant in reali communicatione attributorum naturæ diuinæ, factæ humanæ naturæ: imo in hac dicunt consistere totum Incarnationis mysterium. Vnde infertur, per hanc communicationem, non solùm prædicari diuina attributa de homine, sed etiam de ipsa humanitate, quam vocant omnipotentem, omniscientem, omnipræsentem, vt supra etiam. q. 14. indicauimus. Non explicant autem hi hæretici, an hæc communicatio mutua sit, id est, an similiter proprietates humanitatis cõmunicentur realiter naturæ diuinæ: quanquam ex ijs, quæ dicunt, potius hoc negare, quàm affirmare videantur. Neq; etiam latiùs explicant, qualis esse possit illa realis communicatio attributorum Dei ad humanam naturam. Illis ergo omissis.

Dico primò: ex mysterio Incarnationis consecuta est vera, ac propria communicatio idiomatum inter Deum, & hominem. Hæc conclusio simpliciter loquendo est de fide, vt docent omnes Theologi in 3. d. 4. & 7. & constat ex supra dictis de hoc mysterio, ostendimus enim verè, ac propriè Deum esse hominẽ factum, & vnum, & eundem esse Deum, & hominem: & ex dictis statim in conclusione tertia hoc amplius constabit.

Dico secundò hæc communicatio idiomatum non cõsistit in reali communicatione attributorum diuinitatis facta humanitati: vnde multò minus mysterium ipsum Incarnationis potest in illa communicatione consistere. Hanc conclusionem etiam censeo esse de fide. Primò, quia vel hæc communicatio attributorum intelligitur esse per aliqua dona accidentalia, vel quia, ipsimet substantialia attributa Dei, per se formaliter communicantur humanitati. Si primum dicatur, primum incidituran errorem Nestorij, quia iam non ponitur subsistentialis, sed accidentalis vnio. Secundò, falsum est dicere ipsamet attributa Dei verè prædicari de humanitate, quia non prædicabuntur, nisi participationes quædam illorum attributorum: nam per creatam participationem omnipotentiæ, non potest verè dici humanitas omnipotens eo modo, quo Deus ipse omnipotens est, vt aperte constat, quia neque ab æquali perfectione sumpta erit illa denominatio. Et simile est de alijs attributis. Quocirca, quanuis secundum veram, & catholicã doctrinam ex vnione subsistãtiali humanitatis ad Deum, in qua hoc mysterium consistit, secuta sint in humanitate eximia dona, per quæ diuinæ perfectiones participat: tamen communicatio idiomatum propria, ac vera, quam fides docet, nõ consistit in his donis, neque in prædicationibus ab illis desumptis, quia illa sunt dona creata, & non sunt ipsa essentialia, & increata attributa Dei, quæ tamen prædicari debent de homine in vera idiomatum communicatione: aliàs homo non esset verus Deus, sed tantùm per participationem.

Si autem dicatur secundum, scilicet communicationem hanc esse diuinorum attributorum, prout in se sunt increata, & per essentiam: hoc etiam potest duobus modis explicari. Primò, vt solùm dicantur communicari humanitati, quia illi vniuntur tanquam instrumento, per quod diuinitas omnia operatur, & in quo eius sapientia, iustitia, & alia attributa singulari modo relucẽt. Et hoc totum nec transcendit errorem Nestorij, qui damnatus est, eo quòd diceret hãc vnionem factam esse per energiam, seu dignitatẽ: nec sufficit, vt verè ac propriè dici possit humanitas omnipotens, & similia. Quia licet principale agens vtatur instrumento, non propterea propria perfectio principalis agentis potest vere ac propriè de ipso instrumento prædicari. Secundò, modò posset hoc ita intelligi, vt ipsa essentialia attributa diuinitatis ita vniantur humanitati, vt illam con-

constituãt formaliter sapientẽ, omnipotentẽ, &c. Et hoc in primis est incidere in errorẽ Eutychetis, quia esset vnio in natura, cũ diuinitas vniretur humanitati per modũ formæ. Deinde est planè impossibile: tum, quia generaliter impossibile est, diuinã perfectionẽ prout in se est, informare naturam creatam: tum etiam, quia quibusdam diuinis attributis specialiter repugnat, hoc modo formaliter communicari, aut prædicari de humanitate: quomodo enim dici potest humanitas actus purus, aut æterna sine principio? Corpus etiam Christi mortuum manse hypostaticè vnitum, & tamen tunc non erat capax sapientiæ, iustitiæ, aut similium attributorum: & tempore vitæ mortalis non fuit illi communicata impassibilitas, immortalitas, & similia, non ergo requirit vnio hypostatica hanc communicationem omnium attributorum Dei, ergo neque aliquorum, vel vnius tantùm. Cum enim, Diuina attributa in se idem sint, & vnum sit de essentia alterius, fieri non potest, vt vnum formaliter communicetur sine alijs, dicto genere communicationis: sicut non potest humanitas esse omnipotens, nisi etiam sit infinitè perfecta, infinitè sapiẽs, &c. Et confirmatur primo, quia si vnio hypostatica consisteret in hac communicatione attributorum, potius facta esset vnio in natura, quã in persona, quia hæc attributa diuina ad naturam, & essentiam Dei pertinent. Vnde fit vlterius, non magis vnam personam esse incarnatam, quàm aliàs: fit etiam, omnes tres personas diuinas inter se hypostaticè vniri, quia omnia attributa diuina illis tribus personis formaliter cõmunicantur, quæ omnia sunt absurda, & hæretica. Cõfirmatur secundo, quia cum hæc vnio naturarum, & communicatio idiomatum mutua sit, sequitur, etiam naturam humanam formaliter communicare suas proprietates naturæ diuinæ: atque adeò diuinitatem per hanc vnionem factam esse mutabilem, mortalem, finitam, &c. Quæ etiam hæretica sunt, vnde *Augustin.* Augustin. serm. 195. de tempore, dicit nullam vnquam hæresim ausam esse dicere, omnia quę erant diuinitatis, in humanitatem, & quæ humanitatis erant, in diuinitatem esse transfusa: nam hoc modo exinanita esset vtraque substantia, & in aliud esset mutata. Quod si forsan dicant, diuinitatem esse formam humanitatis, non verò è contrario, & ideo attributa diuina denominare humanitatem, non verò è contrario: iam plane concedunt compositionem vnius naturæ ex vtraque. Sequitur etiam ex illa euasione, Deum non esse hominem, neque mortuum, quandoquidem dicunt naturam humanam non communicare Deo sua attributa, vel necesse est, vt fateantur alium modum communicationis idiomatum, qui non sit ipsarum naturarum inter se, sed respectu eiusdem personæ, quod verisimium est.

Dico ergo tertio. Vera communicatio idiomatum, quæ ex mysterio Incarnationis secuta est, tantùm in hoc consistit, vt ratione illius vnionis diuinæ, & humana prædicata de eadem persona vere prædicentur. Conclusio hæc in re est de fide certa, duas vero habet partes, altera est affirmãs, hunc modum communicationis idiomatum consecutum esse ex hoc mysterio. Et hæc pars constat ex doctrina Conciliorũ omnium, & Sanctorum, quos in superioribus, præsertim disputat. 7. & 8. explicando ipsum mysterium latè retulimus: & in Concilio præsertim Ephesino frequenter docetur, & à Cyrillo multis opusculis, & epistolis, quæ de hac materia in eodem Concilio referuntur, præsertim in anathematismis, & in defensionibus eorum, & lib. 10. Thesau. c. 1. Leone Pap. dicta epistola. 10. & sermonib. de Natiuit. & Passione, frequenter. Augustin. 1. de Trinit. c. 13. & sæpe alias, Ambr. 1. lib. de Fid. c. 4. & lib. 5. c. 8. Damasc. lib. 3. de Fide. cap. 4. c. & 11. & constat ex illis scripturis, quibus supra ostendimus, eundem esse verum Deum, & verum hominem. Et alia testimonia in sequentibus afferemus. Ratio verò est, quia quando duæ formæ, vel naturæ in eodem supposito, realiter vniuntur, de eodem possunt vere prædicari. Vnde fit, vt in ordine ad idem suppositum, seu sub nominibus connotantibus idem suppositum, possint proprietates vnius naturæ de individuo, seu supposito alterius naturæ prædicari. Vt in formis accidentalibus constat, color enim & albedo, si eidem supposito, v. g. Petro insint, de eodem prædicantur: vnde fit, vt hoc album dicatur calidum, & è conuerso. Sed in hoc mysterio duæ naturæ vniuntur substantialiter eidem supposito, ergo nomina significantia illas naturas in ordine ad suppositũ, vt sunt *Homo* & *Deus*, verè prædicabuntur de illo supposito, cui naturas ipsas applicant, ipsumque in illis subsistere significant: vnde etiam fit, vt vnum de altero inter se verè prædicetur. Quod per syllogismũ expositorium facile colligi potest, nam si Christus est homo, & Christus est Deus, ergo homo est Deus.

Coc. Epher. Cyril. Leo Pap. Augusta. Ambr. Damas.

Sed duo obijci possunt contra hanc rationem, quia licet nomen significans formam accidentalem, vere prædicetur de supposito, seu subiecto talis formæ, quia prædicatur denominatiuè: tamen nomen substantiale, vt est *Homo*, non prædicatur nisi de supposito, quod intrinsecè, & essentialiter constituitur per illam naturam: quomodo prædicatur homo de Petro: Verbum autem non ita constituitur per humanitatem, vt constat. *Obiect. 1.*

Secunda obiectio est, quia in hac materia collectio syllogismi expositorij non est formalis, vt patet in simili: hic Deus est homo, hic Deus est Pater, ergo Pater est homo. Quæ illatio nulla est, quia syllogismus nõ est re vera expositorius, quia medium nõ est perfectè singulare, ex parte omni suppositorum, pro quibus supponit, est cõmune multis. Idem autem defectus videtur esse in proposito, nam sicut hic Deus, dicit hanc naturam in multis suppositis, ita Christus dicit idem suppositum sub multis naturis. *Obiect. 2.*

Ad primam respondetur, antecedens esse verum in supposito connaturali, & proprio naturæ substantialis, quod non supponitur naturæ, sed ex illa, & subsistentia constituitur tale suppositum: at verò in hoc mysterio, suppositum ipsum est per se perfectum, & supponitur humanæ naturæ, per quam non constituitur in esse simpliciter, sed tantùm in esse hominis, & hoc satis est, vt possit homo de illo supposito verè prædicari: quia ratio hominis in hoc consistit, vt per humanitatem substantialiter constituatur, illa verò differentia non variat hominis rationem. Exemplum esse potest, quia & substantia corporea, *Respon. 2.*

& quan-

Nestoriani

Bòndu. Scot.

Durand.

Eutyches.

Hæretici huius temporis.

quid sit communicatio idiomatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quantitas eius, vere dicitur quanta, quanta quantitas per seipsum, substantia verò per quantitatem, illam denominationem suscipiat. A

Respon. 2. Ad secundam respondetur factam argumentationem expositoriam, esse optimam, & formalem, & exemplum adductum nō esse similis formæ; quia licet Christus sit suppositum multarum naturarum, non tamen supponit pro illis, sed prō eodem indiuisibili supposito, quod in vtraq; natura subsistit, & de illo verè prædicantur termini vtriusque naturæ, & propterea etiam prædicantur inter se: at verò hic Deus, licet vnā naturam significet, tamen supponit pro distinctis suppositis illius naturæ, de quibus distincta prædicata dici possunt, quę inter se prædicari non possunt.

Obiectio. Secunda pars conclusionis excludit, & negat alium modum communicationis idiomatum: & hæc satis probata est ex ijs, quæ contra hæreticos dicta sunt, quæ amplius in sequentibus sectionibus confirmabuntur, & explicabuntur. Adde in sanctis Scripturis, & Patribus non doceri alium modum communicationis idiomatum; quia ex ipso mysterio, vt fides illum docet, non potest aliud genus communicationis idiomatum colligi. Sed obijciunt Hæretici, Sanctos B interdum dicere maiestatem, & gloriam diuinitatis, aut efficaciam, vel similia attributa communicata esse humanitati. Ita loquitur Leo Papa serm. 1. de Natiuit. Augustin. lib. contra Felicianum, cap. 11. Rufinus in expositione Symboli, Cyrill. lib. de Incarnat. Vnig. n. 1 & 2. & lib. 10. Thesau. c. 9. Basil. Psalm. 11. Gregor. Nyss. lib. de Anima. Athanas. in Euangelio, seu concione de Sanctissima Deipara, & alij frequenter. Et confirmatur, quia aliàs hæc communicatio idiomatum non esset vera, & realis, sed solùm in quadam verborum denominatione consisteret. *Responsio.* Respondetur tria velle docere Sanctos in illis locis, non omnia in singulis, sed modo vnum; modo aliud pro locorum varietate. Primum est, humanitatem per hanc vnionem esse eleuatam ad tale consortium diuinitatis in eadem persona, vt ratione illius verè dicatur de homine, quidquid ad Dei gloriam, & maiestatem spectat: & hæc est vera communicatio idiomatum, quæ à nobis explicata est. Secundum est, illam humanitatem ratione huius vnionis esse dignam summa gloria, & honore, & diuina quadam adoratione. Tertium est, ratione huius vnionis communicatas esse humanitati diuinas perfectiones, per eximia quædam dona. Et hunc esse sensum sanctorum Patrum facilè constare potest ex citatis testimonijs, & ex Leone Pap. epist. 83. ad Episcopos Palæstinos, & Cyril. 11. Thesau. c. 14. & lib. 4. in Ioan. c. 14. Damasc. lib. 1. c. 11. & Theod. dialog. 1. vbi refert Gregorium Nyss. & alios. Ad confirmationem negatur sequela, quia cùm per illas locutiones significetur vtranque naturam verè, & realiter esse coniunctam eidem supposito, & vnam ac eandem esse personam, quæ per vtranque naturam operaturinon potest hæc communicatio dici in solis verbis consistere, sed indicare potius veram, & realem vnionem, in qua mysterium ipsum positum est.

Leo Pap. Augustin. Rufinus. Cyril. Basil. Greg. Nyss. Athan. Respons. Leo Pap. Damasc. Theodor. Greg. Nyss.

SECTIO. II.

An hæc communicatio idiomatum possit interdum fieri inter abstracta, vel tantum inter concreta.

EX dictis in sectione præcedenti colligitur primò, vnam naturā non posse de alia verè prædicari in abstracto, quod est de fide certum: quia aliàs sequeretur confusio naturarum; si enim confusæ non sunt, manent duæ, ergo vna non est alia: ergo cùm per terminos abstractos significentur duæ, vt diximus; & non quatenus vniuntur in eodem supposito, non potest vna prædicari de alia.

Et hinc sequitur secundò, proprietates, seu attributa diuinitatis, siue in concreto, siue in abstracto, non posse de humanitate prædicari. Hic de fide, & sumitur ex illis Conciliis, in quibus definitur, proprietates vtriusq; naturæ mansisse distinctas, & inconfusas, & incommunicabiles alteri naturæ: quæ supra suis locis late adducta sunt ex Concil. Chalcedon. act. 5. & Ephesin canonibus, seu anathematismis Cyrilli, & ex 6. Synod. act. 4. 11. & 17. & ex Concilio Lateran. sub Mart. 1. canone. 9. & sequētibus; Leone epist. 81. & alijs. Et ratio colligitur aperte ex dictis: quia humanitas nec est diuinitas, nec Deus, ergo nec; est omnipotentia Dei, neque immensitas, neque etiam omnipotens, neque immensa: quia cùm hæc sint propria, & essentialia Dei, & Deitatis, non possunt vere dici, nisi de re, quæ sit Deus, & diuinitas. Intelligitur autem hoc de prædicatione propriorum attributorum Dei, prout sunt in forma, si loquamur de participationibus illorum attributorum communicatis humanitati per dona creata, ab illis rectè potest humanitas denominari, & interdum hæc denominatio fit eisdem nominibus, quæ Deo tribuuntur. Quo modo aliquando dicitur anima Christi omnipotens, vel sciens omnia, seu infinita, vt videre licet apud Nicetam lib. 3. Thesau. c. 38. quæ omnia intelligenda sunt secundum analogiam quandam, & singularem excellentiam.

Cōc. Chal. Conc. Eph. Cyril. 6. Synod. Conc. Lat. Leo Pap.

Nicet.

Sed contrà nam Christi humanitas dicitur esse deificata, ergo etiam potest dici Deus: sicut aqua, quæ calefacta dicitur, etiam denominatur calida. C Antecedens constat ex modo loquendi Sanctorum, Sophronij in illa epist. quæ habetur in sexta Synod. act. 11. Nazian. orat. 42. vbi dicit, *Christum esse perfectum, non modo propter diuinitatem, sed etiam propter humanitatem diuinitate deliberatam, idemque effectum, quod id, à quo vnctus est, & vt audacter dicam, θεὸν, id est, simul Deum:* & oratione. 51. dicit, imaginem Dei, quæ est in homine fuisse deificatam in Christo. Idem Damasc. lib. 3. cap. 19. Respondetur ex D. Thom. infra art. 5. & ex Damasc. lib. 3. c. 17. & lib. 4. c. 19. per illam locutionem non significari mutationem humanitatis in Deum, seu humanitatem factam esse Deum, sed solùm esse deitati vnitā in persona Verbi, & ideo concesso in hoc sensu antecedenti, negatur consequentia. Nec; est simile, quod affertur, quia non eodem sensu dicitur humanitas deificata, quo aqua dicitur calefacta: aqua enim formaliter afficitur calore, à quo denominatur calida, humanitas vero non formaliter afficitur deitate, sed solum ratione *Dispensationis*, vt ait Damasc. id est vnionis personalis, dei ficata dicitur. Illa vero locutio Nazianzeni, qua inquit humanitatem esse factam id, à quo vncta est, sano modo interpretanda est in sensu causali: quia scilicet ita est vnita diuinitati, vt idem, qui est Deus, sit etiam homo ratione illius vnionis.

Sophron. Damasc. Respons. D. Thom. Damasc.

Sophron. 6. Synod. Nazian.

Obiectio.

Tertio colligitur ex dictis in eadem sectione præcedenti proprietates humanitatis neque in abstracto, neque in concreto posse proprie prædicari de diuinitate in abstracto sumpta. Est conclusio eodē modo certa, & ex eisdem principijs, & testimonijs probanda, quibus præcedens: nam hæc duo mutuo se consequuntur, & ita simul traduntur semper à Patribus. Et ratio est eadē, quia diuinitas non est humanitas, ergo licet humanitas sit passibilis, creata, & finita, &c. non propterea potest diuinitas passibilis, creata, finita, &c. denominari: similiter diuinitas non est homo, ergo proprietates, quæ conueniunt homini in concreto, non possunt de diuinitate ipsa prædicari: antecedens est communis Theologorum sententia in 3. distinct. 8. vbi specialiter Bonauent. & Richard. art. 1. quæst. 3. & colligitur etiam ex D. Thom. infra artic. 5. & expressius ex Damasc. lib. 3. cap. 11. & Nicet. lib. 3. Thesau. cap. 38. Et ratio est, quia diuinitas in abstracto significata, ex vi modo significandi non supponit pro persona, ergo in illa propositione, *Diuinitas est homo*, ex modo significandi non indicatur coniunctio naturarum in vna persona, sed potius cōfusio illarum inter se: præsertim, quia prædicatum, *Homo*, applicat suum formale significatum ad ipsam diuinitatem secundum se: consequentia verò per se clara est, quia proprietates hominis, solum possunt de illa re, vere & proprie dici, quæ verè & proprie est, & dicitur homo. Et confirmatur inductione, nam omnes istæ locutiones falsæ sunt, diuinitas est risibilis, seu est mortalis, vel passa est, aut mortua, vt aperte docent Damasc. supra, & c. 4. 6. & 10. & Nicet. supra & cap. 33. D. Thom. & alij Theologi citatis locis, in his enim omnibus, in C proprio sensu significatur, ipsi diuinitati secundum se, & ratione sui, illa omnia conuenire, quod tamen hæreticum est. Antecedens cōstat ex modo significandi, & supponendi termini abstracti, & præsertim quando ex parte prædicati ponitur terminus connotatiuus. Propter quam rationem hæc est falsa, & hæretica, *Deitas generat*, quia generatio tribuitur ipsi diuinitati secundum se.

Bonauen. Richar. D. Thom. Damasc. Nicet.

Damasc. Nicet. D. Thom.

Obiectio.

Sed contra, quia verè dicitur, Deitas est incarnata, ergo vere dicitur, est homo: ideo enim Verbum est homo, quia est incarnatum. Antecedens verò latè tractatum est supra disputatione. 7. sectione. 1. in fine ex varijs Patribus, & Concilijs, & eandem locutionem habet Sophron. sæpe citata epistola, & Fulgent. quæst. 1. ad Ferrandum Diaconum, & Petrus Diaconus lib. de Incarnat. cap. 1. Simile argumentum sumitur ex hac locutione, diuinitas assumpsit humanitatem, ideo enim Verbum est homo, quia humanitatem assumpsit: illam vero locutionem admittit D. Thom. supra quæst. 3. artic. 1. ad primū & alij Theologi cum Magistro in 3. distinct. 5. & super dictum articulum D. Thom. citauimus plura loca Sanctorum ita loquentium. Confirmatur primo, quia Fulgent. dicta responsio. 1. ad Ferrandum ex professo defendit hanc locutionem, *Deitas est passa, quia deitas*, inquit, *est Deus*, & Ecclesia etiam canit, *Mors mortua tunc est in ligno, quando mortua vita fuit* Confirmatur secundo, ratione insinuata à Fulgentio, quia Deus est mortuus, & Deus est deitas, ergo deitas est mortua. Similiter, Verbum est homo, & Verbum est diuinitas, ergo diuinitas est homo. Simili enim syllogismo expositorio supra concludebamus, vere dici Deum esse hominem, & fuisse mortuum. Respondetur ad principale argumentum, illas propositiones, diuinitas est incarnata, vel assumpsit humanitatem, iam suprà à nobis esse expositas, solum significare diuinitatem subsistentialiter esse coniunctam humanitati, non tanquam suppositum, seu proprium terminum illius, sed tanquam naturam ejusdem suppositi: & ideo negatur consequentia; non enim, quidquid vnitur humanitati, fit homo, sed quod vnitur per modum suppositi illius, & ideo non sunt similes consequentiæ, quæ ibi afferuntur, quia non eodem sensu dicitur incarnari, vel assumere de Verbo, & de diuinitate, vt explicatum est. Ad primam confirmationem respondetur, illam locutionem Fulgentij in rigore non esse veram, ipse vero locutus est in sensu identico, & semper addit aliquam determinationem, scilicet, diuinitas secundum carnem passa est. Illa vero locutio, *Mors mortua tunc est in ligno, quando mortua vita fuit*; metaphorica etiam est: nomine enim vitæ significatum est Verbum ipsum, seu Deus. Ad secundam confirmationem negantur illæ illationes, nam licet Deus dicatur sua deitas propter summam identitatem, tamen in ratione, & modo significandi, & supponendi distinguuntur: & hoc satis est, vt in illis argumentis varietur sensus identicus in formalem, & muretur appellatio, vt dialectici dicunt: & ideo neganda est vtraq; consequentia, sicut in simili forma manifestè patet, non enim sequitur, Pater, vel Deus generat, Pater, vel Deus est deitas, ergo deitas generat, propter eundem defectum.

Fulgen.

Respon.

Quarto sequitur, diuinitatem in abstracto non prædicari propriè, & formaliter de homine, atque adeò nec proprietates eius, etiam in abstracto, seu formaliter sumptas: quanquam in sensu identico, illa propositio, *Christus, vel hic homo est Deitas*, admitti possit. Ratio prioris partis constat ex præcedentibus, quia cum abstracta ex modo suæ significationis non supponant pro supposito, neque etiam propriè significent coniunctionem naturarum in eodem supposito, quæ est fundamentum huius communicationis idiomatum, ideo, &c. Posterior verò pars ita colligi potest: nam Verbum est deitas, & Verbum est Christus, seu hic homo, ergo Christus, seu hic homo est deitas. Hoc enim consequens potest optimè in sensu identico verificari, sicut antecedens: cuius ratio est, quia subiecta solent stare materialiter, & ideo Christus, seu hic homo ex parte subiecti, sumitur pro ipso supposito Verbi, de quo verè dicitur, quod sit sua deitas, & propter hanc causam magis concedi po

Universidad de Deusto
Biblioteca

test hæc,homo est Deitas,quâ, deitas est homo. Veruntamen,quia hæc locutio non est propria, nec formalis,non est extendenda,neque assumẽda ad concludendas alias propositiones, quæ sensum formalem faciant,& ideo falsæ sunt,vt in simili dictum est.

Vltimo tandem sequitur,humanitatẽ, & eius proprietates in abstracto sumptas,non posse verè prædicari de Deo.Hoc constat ex dictis, quia neque in sensu formali,neque in identico, Deus, aut Christus est humanitas:vnde fit etiam, in rigore has locutiones esse falsas, Christus est anima,vel est caro,vel est anima,& caro, etiam simul sumptæ,propter eandem rationem. Quod si aliquãdo huiusmodi locutiones inueniũtur apud Patres,vt verbi gratia,apud August. tractat. 47. in Ioan.& alios,sunt locutiones figuratæ, & per Synedochen pars sumitur pro toto, iuxta illud Ioan. 1. *Verbum caro factum est*,& notat idem Aug. 1.de Trinitat.cap.6. Fit etiam ex eodem principio,nec partes integrales posse prædicari de Deo, aut Christo,vt si dicas,est caput,est manus, &c. Tum,quia hæ significant in rigore per modũ abstractorum:tum etiam,quia huiusmodi partes nõ solent verè prædicari de toto suppposito, nisi denominatiue.In quo erranit VVicleph, introducens in hoc mysterio absurdas locutiones,vt tractat VValdens.lib. 1. Doctrinalis fidei antiquæ cap.40.&.41.

August. Ioan.1. August.

VVicleph. VValden.

Solet vero hic peculiariter dubitari,an hæc locutio in rigore vera sit,*Christus est diuinitas, & humanitas simul sumptæ*:nam sigillatim,seu diuisim, iã ex dictis satis constat,non posse vtranque naturam verè prædicari de Christo:& in hoc sensu refertur illa propositio inter errores VVicleph, & Ioan.Hus,in Concilio Constantiensi,sess. 12.& 15.in hoc enim sensu illi asserebant illam propositionem,vt VValdens.supra refert cap.41. Malè ergo nonnulli propter huius Concilij testimoniũ damnant illam propositionem,vt erroneam, etiã in sensu coniuncto,seu complexiue,vt aiũt, quia Concilium nihil de hoc dixit,& á Catholicis illa propositio admittitur,vt à Greg.in.1.d.18.quæst. 1.ad.18.& VValens.supra,& in Patribus reperiuntur locutiones non admodũ dissimiles. Et in Concilio Arelatensi.4.can.1.haberur hæc locutio,*Duæ naturæ in Christo,sunt Deus,& homo*:Leo Papa epist.11 dicit.*Verbum caro, & anima sunt vnus Christus*:& August.in enchirid.cap.38.*Vtraq; substantia,diuina scilicet, & humana sunt vnicus Filius Dei*.Et eodem modo loquitur Damasc. libr. 3.c. 19.& Bernard.lib.5.de Considerat. ad Eugen. imo &.6.Synod.act.18.

VVicleph. Ioan.Hus. Conc. Constant. VValden. Gregor. VValden. Conc. Arelat. Leo.Pap. August. Damas. Bernard. 6. Synod.

Dices, hos Sanctos debere explicari in sensu causali,scilicet,Christus est duæ naturæ, id est, constat duabus naturis.Sed contra primo, quia eadem ratione posset Christus dici sua humanitas,in sensu causali,quia constituitur humanitare.Secundo,quia,si illa admittitur in sensu causali,cur non etiam in identico?quia de quolibet homine verè dici potest in sensu identico, quod sit sua humanitas,& subsistentia simul sumptæ: & vniuerse constat, nullum compositum distingui á componentibus simul sumptis.Christus autem est compositum quoddam ex diuinitate, & humanitate.Dicendum est ergo,si Christus sumatur pro solo supposito,illam propositionem non

Obiectio. Respons.

A esse veram,sed omnino falsam,vt per se constat, quia illud suppositum est distinctum ab humanitate, quam in se,& per se non includit, si autem Christus sumatur pro toto composito ex natura diuina,& humana,sic licet locutio illa sit impropria,tamen in sensu identico,non esse falsam. Neque enim ex illa inferri possunt propositiones, quas aliqui inferunt,scilicet,quod Christus non sit diuinitas,& similes: scilicet hoc modo argumentando,diuinitas non est diuinitas & humanitas,Christus est diuinitas & humanitas, ergo Christus nõ est diuinitas. Huiusmodi enim argumentationes nihil valent,quia variatur acceptio, & suppositio illius termini,*Christus*,& pater defectus in simili forma,diuinitas non est persona cõposita,Christus est persona composita,ergo Christus non est diuinitas, quæ consecutio nulla est, cuius ratio latius patebit ex dicendis sect.4. Nihilominus tamen illa locutio etiam in hoc sensu,non est simpliciter vsurpanda: nõ solum,quia impropria est,sed etiam,quia est valde ambigua, & in aliquo sensu potest errorem generare: vel

B ergo vitetur,vel non sine sufficienti explicatione proferatur.

SECTIO. III.

Quomodo diuina attributa in concreto prædicanda sint de Christo, seu de homine.

HAEc quæstio expediri facilè potest ex principio, & fundamento posito in sectione prima, ex quo colligendæ sunt regulæ vniuersales, quæ in huiusmodi locutionibus seruandæ sunt.

Dico ergo primo,Deum,& attributa eius simpliciter prædicari de Christo,& de homine,absoluta,seu substantiali prædicatione, vera, ac propria.Hæc conclusio in re ipsa est de fide, quia de fide est hunc hominem Christum,esse Deum, & consequenter esse omnipotentem,æternum, &c. Videantur dicta sectione prima,& ibi citata, &

C circa articulum secundum D.Thom.nonnulla ad demus de proprietate,& qualitate harum locutionum.

1. Regula. Communicationis idiomatũ.

Et hinc colligitur secunda vniuersalis regula. Quidquid essentialiter dicitur de Deo, & quidquid essentialiter,vel personaliter dicitur de Filio,seu Verbo Dei,simpliciter,& absolutè prædicatur verè de hoc homine Christo.Est etiam in re ipsa de fide:nam continetur in precedẽti,& in illis locis Scripturæ,in quibus Christo tribuitur, quæ sunt Filij Dei naturalis propria, vt patet ad Heb.1.&.2.&Ioan.8.vbi Christus dicit,*Antequã Abrahã fieret,ego sum*,& in alijs,quæ latè citauimus supra,agentes de Christi diuinitate,& tradũt Patres omnes supra citati,Concil.Ephes.can.4.6.Synodus act.11.&.18.Lateran.sub Mart.1.consultatione.5.can.4.Leo Pap.epist.10.11.&.83. Augustlib.1.de Trinit.c.7.& sequent.Fulg. de Fide ad Petrum.c.2.Naz.orat.51.&.52.Cyril.lib.12. Thesau.cap.15.Damasc.lib.3.cap.4.6.&.11.Et ratio est supra tacta, quia Christus est Deus,ergo necesse est, vt quidquid essentialiter dicitur de Deo,dicatur etiã de Christo,& eadẽ ratio est de

2. Regula. Heb.1. & 2. Ioan.8. Cõc.Ephe. 6. Synod. Cõc. Lat. Leo. Pap. August. Fulgen. Nazian. Cyril. Damas.

de personalibus Verbi Dei, quia Christus est A Verbũ Dei, secus vero est de proprijs prædicatis personalibus Patris,vel Spiritus sancti, quia cum Verbum nõ sit Pater,nec Spiritus sanctus: etiam Christus,seu hic homo non est Pater,nec Spiritus sanctus:& consequẽter neque illa notionalia prædicata,quę ita sunt propria Patris,vel Spiritus sancti,vt non conueniant Verbo, possunt verè de Christo,aut homine prædicari.

3. Regula.

Dico tertio,diuinitas, seu attributa eius non possunt prædicari de Christo,seu homine denominatiuè, propria denominatione accidentali. Hanc etiam regulam quoad rem ipsam existimo certam,& de fide,directè enim excludit errorem Nestorij, qui solum ponebat vnionem accidentalem.Et explicatur in particularibus locutionibus,in cõcilio enim Ephesino damnatur hæc vox θεοτόκος,id est Deifer,tanquam propria Nestorianorum,quia per illam denominatiuè tantùm prædicatur Deus de homine:& significatur supponi hominem constitutũ,& subsistentem, qui in se ferat Deum,vnde indicat distinctionem suppositorum,& vnionem accidentalem, & ideo Damasc.lib.3.cap.11.& Athanas.in serm.de sanctiss. B Deip.circa finem,*Non vocamus*,inquit,*hominem Dei Verum,sed Deum carniferum*,quia vere Deus carnem assumpsit, & illam in se sustentat: homo autem non posset in se sustentare,aut substantialiter terminare diuinam naturam,& ideo non potest dici homo Deifer,nisi ratione accidẽtalis vnionis. Verum est Basilium in psal.59.sic loqui, *Diuinitas calceamentum est caro Deum ferens,quia habet Deũ in se subsistentialiter inhabitantem*:magis vero proprie diceretur ferri ab ipso Deo,vbi obiter etiam obseruãdum est ex Nazian.orat.51. Apollinaristas abusos fuisse illa voce,*Carniferum*, ad significandum,Verbum assumpsisse carnem, & non animam:& hoc sensu dicit ipse,potius dicendum esse Verbum ferens humanitatem, quam carnem: in vero autem sensu vtrunq; dici potest, quia caro non excludit animam,sed pars pro toto sumitur. Præterea propter hanc regulam non potest dici Christus homo Deificatus, vt rectè docuit Cyril. Alexandrin.lib.de Incarnat.c.11. vbi sentit illam locutionem esse Nestorianam,quia significat supponi hominem,& illum sibi vnire diuinitatem:quod non posset esse verum, nisi de vnione accidentali. Idem docet Damasc.lib.3.de Fid. cap.1.vnde si illa locutio interdum reperitur in Patribus,vt apud Sophronium,sæpe citata epistola,& Nicetam lib.3 Thesau.cap.19.qui citat Gregor.Nazian.pie explicanda est,vel enim est sermo de humanitate, quæ deificara dici potest per substantialem vnionem,cui ipsa supponitur: vel si est sermo de homine.intelligitur formaliter,ac simpliciter abstrahẽdo a determinato supposito, iuxta ea,quæ circa artic.7.in simili dicemus.Tertio propter hanc etiam regulam non dicitur proprie Christus homo dominicus,vt latius circa articulum.3.dicetur.

Nazianz. contra Apollinaristas. Basil. Cyril. Alexand. Damas. Sophron. Nicet. Nazian.

Sed contra,nam Christus dici potest homo diuinus,vt art.3.ad.3.D.Tho.concedit ex Dionys. cap.4.de Eccles.iarti. hierar. part. 3. circa finem, vbi iuxta translationem Perionij,vocat, *Diuinissimum Iesum*: Ambrosius enim Florentinus non ita vertit, sed *summum Deum*, quod magis vox Græca significat, διαφανώτατον,id est supremum

Obiect.1. D.Thom. Dionys. Perioni. Ambros. Florent.

numen,ita vero appellat August. lib. 83. quæst. in.57. Respondetur,hanc denominationem non esse accidentalem, sed substantialem, & essentialem: nam & natura Dei, essentia diuina dicitur, & secunda persona dicitur Verbum diuinum.Hæc enim denominatio sumi potest ab ipsa Dei natura, concepta per modum formæ, vel differentiæ essentialis: sicut dicitur natura humana: sed in hac ipsa denominatione cauenda est æquiuocatio: nam illa denominatio, *Diuinus*, addita diuinis rebus habet dictam significationem iuxta communem vsum: addita vero rebus creatis, significare solet accidentalem participationem diuinæ perfectionis, vt cum dicitur homo diuinus, & ideo non videtur ita simpliciter appellandus Christus Dominus,sine sufficienti explicatione,& determinatione.

August. Respon.

Sed vrgebit aliquis, nam Christus Dominus dicitur sanctificatus a Patre, cum verè sit sanctus per essentiam. Respondetur, iuxta Augustini expositionem, Christum vt Deum dici sanctificatum à Patre per æternam generationem, & hoc sensu, illa denominatio non est accidentalis, seu per participationem, sed est essentialis coniuncta cum notionali: sumpta est enim ab ipsa sanctitate per essentiam, vt communicata Filio per æternam generationem, in alio vero sensu dicitur Christus, vt homo sanctificatus, vel per ipsam vnionem, vel per accidentalem sanctitatem.In quo obseruãdum est, quædam esse prædicata, quæ licet Christo, vt Deo per essentiam conueniant,eidem tamen, vt homini insunt per quandam participationem accidentalem : vt esse bonum, sapientem, sanctum,&c. & hæc vtroque modo dici possunt de Christo per communicationem idiomatũ: quanquam simpliciter illi semper tribuenda est maxima perfectio, quæ imperfectionem non includat.

Obiectio. Respon. August.

Dico quarto,diuina attributa licet absolutè,& simpliciter dicantur de Christo homine, non tamen cum reduplicatione humanitatis.Itaque hæ propositiones,& similes non sunt veræ: Christus in quantum homo est Deus,est æternus, immensus,&c. Hæc est certa doctrina,quam hæretici huius temporis satis ignoranter negant: si tamen ipsa significatio terminorum intelligatur,constat negari non posse, nisi incidendo in errorem Eutychetis : nam si naturæ manent distinctæ post vnionem, vt vere manent, non possunt attributa diuina, & increata conuenire homini ratione naturæ creatæ,hoc autem per illam locutionem significatur,vt etiam ex dialectica constat:sunt ergo illæ locutiones falsæ in proprio sensu,an vero in aliquo improprio possint ad verum sensum reuocari, dicemus circa articulum. 11. D.Thom.

4. Regula. Hæretici huius temporis. Eutyches.

SECTIO. IIII.

Quomodo proprietates humanæ, seu creatæ dicantur de Deo, seu Filio Dei in concreto.

SOlum hic modus loquendi nobis superest explicandus, quod breuiter fieri potest, colligendo

Universidad de Deusto
Biblioteca

gendo generales regulas ex principio posito in A
sectione prima, sicut in alijs fecimus.

5. Regula. Dico ergo primo, homo, & quidquid essentialiter de homine dicitur, absoluta & substantiali prædicatione, vere & propriè dici potest de Deo, & Filio Dei: & idem intelligendum est de omnibus prædicatis, quæ simpliciter dici possunt de hoc homine Christo ratione humanæ naturæ. Tota conclusio est certa, & in re ipsa continet doctrinam fidei, nam quod Deus, seu Verbum verè sit, & dicatur homo, articulus est fidei, sæpe in superioribus probatus: de quo plura statim dicemus in artic. 1. & hinc euidenter sequitur, essentialia prædicata hominis eodem modo dici posse de Deo, quia cui conuenit esse hominem, necesse est, vt etiam cõueniant omnia, quæ sunt de essentia hominis: & hinc etiam fit, vt actiones & passiones tales hominis de Deo vere prædicentur: quo modo dicitur Act. 20. Deus redimisse Ecclesiam sanguine suo, &. 1. ad Corinth. 1. Dominus gloriæ dicitur Crucifixus, & Psalm. 67. dicitur Deus ascendisse in altum, quod ad Ephes. 4. de Christo explicatur, & Baruch. 3. *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Concilia, & Patres satis in superioribus citata sunt. Et ratio est eadem, quia cum sit idem suppositum subsistens in vtraque natura, de illo absolutè dici possunt, quæ ratione vtriusque naturæ illi conueniunt, etiam si nominibus ab vtraq; natura sumptis significetur. Solum est in hac regula obseruandum, sermonem in ea esse tantum de illis prædicatis, quæ præcisè conueniunt homini ratione humanæ naturæ, ita vt non inuoluant imperfectionem suppositi creati, nã de his alia ratio est, vt statim dicetur.

Act. 20. 1. Cor. 2. Psal. 67. Ephes. 4. Baruch. 3.

obiect. Sed contra, nam sequitur simul dici de Christo prædicata opposita, vt esse corporeum, & incorporeum, mortalem, & immortalem: consequens videtur falsum: nam inde facilè possunt inferri contradictoria, si enim est incorporeus, ergo non est corporeus. Propter hoc dicunt quidam, hæc prædicata, quæ videntur priuationem inuoluere, non esse simpliciter dicenda de Christo, sed cum additione, scilicet, vt Christus est incorporeus, secundum diuinitatem. Ita significat D. Thom. artic. 8. ad secundum. Sed intelligendum est, illud esse prudens consilium ad tollendam ambiguitatem: alioqui enim constat, locutiones illas simpliciter esse in Concilijs vsitatas, vt in Chalcedone. act. 1. vbi Nazianzen. citatur, & 6. Synod. act. 11. & 18. & in Leone Pap. & alijs Patribus supra citatis, qui frequenter Christo tribuunt hæc opposita prædicata: & in ipsorum coniunctione satis explicant verum sensum, scilicet secundum diuersas naturas Christo tribui, & ideo nec vere esse opposita, neque ex illis contradictionem inferri: tum, quia illi termini, qui videntur priuatiui, vsurpantur à nobis ad significandas positiuas perfectiones diuinitatis: tum etiam, quia licet secundum vnam naturam affirmetur priuatio, non potest inde inferri negatio simpliciter, quia omnia destruit, atque adeò significat, secundum nullam naturam tale prædicatum huic supposito conuenire.

D. Thom. Responsio. C

Cõc. Chalcedon. Nazjã. 6. Synod. Leo Pap.

6. Regula. Dico secundo, hæc prædicata dicũtur de Deo absolutè, non cum reduplicatione diuinitatis, quia non in quantum Deus est homo. Hæc est certa, vt in sectione præcedenti in simili propositione satis dictũ est. Et in præsenti est hoc euidẽtius, quia nec ratione diuinæ naturæ, nec ratione ipsius suppositi diuini, vt sic conuenit Deo, vt sit homo: & consequenter neque aliæ proprietates, vel actiones hominis. Sed contra, nam verè dicitur Christus in quantum Deus mereri, & satisfacere pro nobis, quanquam hæc prædicata, & similia non conueniant Christo, nisi mediante humana natura. Circa hanc obiectionem aduertendum est, quædam esse prædicata, quæ non possunt quidem conuenire Deo secundum se, quia requirunt naturam finitam, & quæ superiorem aliquam voluntatem recognoscat, vt sunt orare, mereri, satisfacere: possunt tamen illi conuenire, vt subsistenti in natura humana: & ideo absolutè, & simpliciter non possunt talia prædicata dici de Deo cum reduplicatione solius diuinitatis, vt non verè dicitur Christus orare in quantum Deus, sed in quantum homo: habent tamen interdum huiusmodi prædicata perfectionem aliquam in Christo, ratione diuini suppositi, quam sine illo habere non possunt in supposito creato, vt quod meritum sit infinitum, & satisfactio de rigore iustitiæ: & hæc prædicata propriè dicuntur de Christo cum reduplicatione diuinitatis, non solius, sed cum coniunctione humanitatis. Et hoc modo verè dicitur Christus meruisse, & satisfecisse, vt Deus homo, quia operatio meritoria erat humanitatis, valor autem & iustitia potissimum erat ex diuino supposito, vt latè superius disputatione. 4. diximus, quę doctrina consentanea est Cyrillo, epist. ad Acacium, quæ refertur in Concil. Ephes. tom. 5. cap. 7. vbi triplicia attributa Christi distinguit, quædam quę illi conueniunt ratione diuinitatis, alia ratione humanitatis, alia ratione vtriusque. Exemplum est de attributo, seu prædicato mediatoris, quod perfectè conuenit Christo, in quantum est Deus homo, quia neque sola humanitas est in persona creata, nec sola persona diuina sine humanitate sufficeret, ad cõstituendũ nobis perfectũ mediatorem, & redemptorem, vt ex dictis in eadem. 4. disputatione constat: & ex August. in Enchirid. cap. 108. & homil. de centum ouibus. cap. 12. Fulgen. de Fide ad Petrum cap. 2. Basil. in Psalm. 48. & Cyril. lib. 12. Thesaur. cap. 10. & plura afferemus infra quæst. 26.

obiectio. Respon. quædã conueniũt Christo ratione vtriusq; naturæ. Cyril. Conc. Ephesin. August. Fulgent. Basil. Cyril.

7. Regula. Dico tertio, prædicata concreta ab humanitate sumpta, non solum dicuntur de Deo absolutè, sed etiam denominatiuè. Est certa cõclusio, quia non solum dicitur Deus homo, sed etiam humanatus, sicut dicitur incarnatus. Et ratio est, quia in Christo suppositum, quod est homo, non constituitur simpliciter in suo esse per humanitatẽ, sed supponitur constitutum, & per humanitatẽ sibi vnitam constituitur in esse hominis: suppositum autem, quod supponitur alicui formæ, vel naturæ, quæ illi postea vnitur, non solum absolutè, sed etiam denominatiuè potest à tali forma denominari: sed hæc Con. latius explicabitur artic. 1. dubitat. 3. pendet enim ex ibi dicendis.

Dico ergo quartò, quædã sunt prædicata, quæ ita cõueniũt homini, vt requirant suppositũ creatum, & hæc nec Christo, nec Verbo, aut Deo possunt verè attribui. Hæc regula est de fide, cùm fides

8. Regula. fides doceat, tale suppositum creatum, non esse A
in Christo. Exemplum est, v. g. si dicatur purus homo, ibi enim excluditur diuinũ suppositum: simile est hoc prædicatum, esse peccabilem, de quo suprà dictũ est, item hoc esse Filium adoptiuum, esse alium à Deo, & similia, de quibus in sequentibus dicemus; nam interdum difficile est discernere huiusmodi prædicata. Illud verò in vniuersum obseruãdum est, quandocunq; significatio est ambigua, & in vno sensu potest prædicatum habere dictam significationem, & inducere errorem, quãuis in alio posit efficere verum sensum, non esse simpliciter asserendum sine sufficienti explicatione, vt vitetur scandalum, & erroris periculum. Et ex hac regula intelligitur alia, quæ à multis assignari solet, scilicet, ea prædicata, quæ conueniunt homini, & repugnant personæ diuinæ, non posse de Deo, aut de Christo affirmari; huiusmodi enim prædicata non sunt talia, nisi quæ inuoluunt suppositum creatum, quæ dicuntur repugnare personæ diuinæ, non solùm quia non possunt illi conuenire secundum propriam naturam suam, hoc enim modo omnia prædicata creata repugnant personæ diuinæ; sed quia non possunt illi conuenire, etiam in assumpta natura, quia non potest persona diuina fieri persona creata, etiam si in natura creata subsistat. Et hinc vlterius colligo hæc prædicata, quæ hanc imperfectionem inuoluunt, non posse dici de Christo, etiam cum reduplicatione humanitatis, quia neq; in quantum homo est persona creata, nec purus homo, nec Filius adoptiuus, vt infrà dicetur. Quod tamen limitandũ est, nisi addendo talem determinationem, ita limitetur significatio, aut suppositio terminorum, vt iam non requiratur suppositum creatum ad talem propositionem verificandã, vt contingit in hac, Christus in quantum homo incepit esse, & in alijs similibus, vt circa articulos D. Thom. magis explicabimus, & soluemus nonnullas difficultates occurrentes.

An quidquid simpliciter dicitur de Christo, dicatur de Verbo. Damasc. Cyril.

Vnum solum superest hîc dubium necessariò expediendum, quia multa ex suprà dictis ab illo pendent, scilicet, an quidquid simpliciter dicitur de Christo, possit etiam simpliciter dici de Verbo, aut Filio Dei? Et ratio dubij est, quia in omnibus suprà dictis semper hoc supponi videtur, quia sunt idem suppositum. In contrarium verò est, quia Christus significat totum compositum ex duabus naturis, vt passim ex Damas. & Cyril. cõstat, & sæpè in superioribus diximus, Verbum autem, vel Deus non dicit huiusmodi compositum, sed tantùm personam Verbi secundum se, aliquid ergo dici poterit de Christo ratione suæ compositionis, quod non possit dici de Verbo: vt hoc ipsum, esse personam compositam, constare ex diuinitate, & humanitate, esse terminum resultantem ex vnione duarum naturarum in vna persona, & similia. Respondetur, hoc dubium ex regulis dialecticorum definiendum esse. Dicunt enim illi subiecta frequentius stare materialiter, interdum verò definiri à prædicatis, vt stent formaliter, quia ipsa ratio prædicati, hoc ex propria significatione requirit, vt cum dicitur calidum esse dulce, materialiter stat subiectum. Si verò dicas calidum esse terminum alterationis stabit formaliter, neque enim suppositum ipsum est terminus alterationis, neque illi materialiter sumpto, hoc vere tribui potest, sed tantum vt subest calori, seu potius composito ex subiecto, & calore. Sic ergo dicendum est, regulariter loquendo, prædicata, quæ simpliciter dicuntur de Christo, dici etiam de Verbo, quia subiectum illud stat materialiter pro supposito: interdum verò ratione prædicati determinari, vt stet pro toto composito, vt sic: & tunc prædicatum non communicatur Verbo, quia variatur suppositio, & appellatio terminorum, & huiusmodi sunt illa prædicata, quæ in ratione dubitandi sunt adducta, & si quæ fortasse sunt similia. Et hæc notanda sunt pro his, quæ circa articulos D. Thom. dicemus, ad quorum explicationem iam accedere oportet, & ex generalibus regulis assignatis, de singulis propositionibus ferre iudicium.

ARTICVLVS. I.

Vtrum hæc sit vera, Deus est homo.

B

100 *3. dist. 7. q. 1. artic. 1. & vni. ar. 4. c. fin.*

DE primum sic proceditur. Videtur, quòd hæc sit falsa, Deus est homo. Omnis enim propositio affirmatiua in materia remota est falsa. Sed hæc propositio, Deus est homo, est in materia remota: quia formæ significatæ per subiectum & prædicatum, sunt maximè distantes. Cùm ergo propositio prædicta sit affirmatiua, videtur quòd sit falsa.

C ¶ 2. Præterea, Magis cõueniunt tres personæ diuinæ adinuicem, quàm humana natura & diuina. Sed in mysterio Trinitatis vna persona non prædicatur de alia: non enim dicimus, quòd pater est Filius, vel è contrario. Ergo videtur, quòd nec humana natura possit prædicari de Deo, vt dicatur quòd Deus est homo.

In suo fidei Symbolo. 3. Præterea, Athanasius dicit *, quòd sicut anima & caro vnus est homo: ita Deus & homo, vnus est Christus. Sed hæc est falsa, Anima est corpus: ergo etiam hæc est falsa, Deus est homo.

4. Præterea, sicut in Prima parte ha

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.p.q.39. art.3. bitum est, quod prædicatur de Deo A non relatiuè, sed absolutè, conuenit totiTrinitati & singulis personis. Sed hoc nomen, homo, non est relatiuum, sed absolutum. Si ergo verè prædicatur de Deo, sequeretur quòd tota Trinitas & quælibet persona sit homo, quod patet esse falsum.

Sed contra est quod dicitur Philip. 2. Qui cùm in forma Dei esset, exinaniuit semetipsum, formã serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuẽtus vt homo. Et sic ille qui est in forma Dei, est homo, sed ille, qui est in forma Dei est Deus. Ergo Deus est homo.

Respondeo dicendum, quòd ista B propositio, Deus est homo, ab omnibus Christianis conceditur: non tamen ab omnibus secundum eandem rationem. Quidam enim hanc propositionem concedunt, non secundum propriam acceptionem horum terminorum. Nam Manichæi Verbum Dei, dicunt esse hominem, nõ quidem verum, sed similitudinarium, in quantum dicunt Filium Dei corpus phantasticum assumpsisse: vt sic dicatur Deus homo, sicut cuprum figuratum dicitur homo, quia habet similitudinem hominis. Similiter etiam illi, qui posuerunt, quòd in Christo anima & corpus nõ fuerũt vnita, non possunt dicere quòd Deus C sit verus homo: sed quòd dicatur homo figuratiuè ratione partiũ. Sed vtra que harum opinionum suprà improbata est,. Alij verò è conuerso ponunt q.5.ar.1. & 2. veritatem ex parte hominis: sed negant veritatem ex parte Dei. Dicunt enim Christum, qui est Deus & homo, esse Deum non naturaliter, sed participatiuè, scilicet per gratiam: sicut & omnes sancti viri dicuntur dij: excellentius tamen Christus præ alijs propter gratiam abundantiorem. Et secundum hoc, cùm dicitur, Deus est homo, ly Deus, non supponit verum & naturalem Deum. Et hæc est hæresis Photini, quæ suprà improbata est†. Alij verò concedunt hanc propositionem cũ veritate vtriusque termini, ponentes Christum & verum Deum esse, & verum hominem: sed tamen veritatem prædicationis non saluãt. Dicunt enim quòd homo prædicatur de Deo per quandam coniunctionem vel dignitatis, vel autoritatis, vel etiam affectionis aut inhabitationis. Et sic posuit Nestorius Deum hominem esse: vt per hoc nihil aliud significetur, quàm quòd Deus est homini coniunctus tali coniunctione, quòd homo inhabitetur à Deo, & vniatur ei secundum affectum & secundum participationem autoritatis & honoris diuini. Et in similem errorem incidunt quicunque ponunt duas hypostases vel duo suppositа in Christo: quia non est possibile intelligi quòd duorum, quæ sunt secundum suppositum vel hypostasim distincta, vnum propriè prædicetur de alio, sed solum secundum quandam figuratiuã locutionem, in quantum in aliquo coniunguntur: puta si dicamus Petrum esse Ioannem, quia habent aliquam coniunctionem adinuicem. Et hæ opiniones suprà improbatæ sunt*. Vnde sup- q.2.ar.6. ponendo secundum veritatem Catholicæ fidei, quòd vera natura diuina, vnita est cum vera natura humana non solùm in persona, sed etiam in supposito vel hypostasi, dicimus hanc propositionem esse verã & propriam, Deus est homo, non solùm propter veritatem terminorum (quia scilicet Christus est verus Deus, & verus homo) sed etiã propter veritatem prædicationis. Nomen enim significans naturam communem in concreto, potest supponere pro quolibet contentorum sub natura communi: sicut hoc nomen homo, potest supponere pro quolibet homine singulari. Et ita hoc nomen Deus, ex ipso modo suæ significationis potest supponere pro persona Filij Dei, vt etiam in Prima parte habi-

1.p.q.39. art.4.ad.3. habitum est*. De quolibet autem su- A posito alicuius naturæ, potest verè & propriè prædicari nomen significans illam naturam in concreto: sicut de Sorte & Platone propriè & verè prædicatur homo. Quia ergo persona Filij Dei (pro qua supponit hoc nomen Deus) est suppositum naturæ humanæ, verè & propriè hoc nomen homo, potest prædicari de hoc nomine Deus, secundum quod supponit pro persona filij Dei.

b Ad primum ergo dicendum, quòd quando formæ diuersæ non possunt cõ uenire in vnum suppositum, tunc oportet quod propositio sit in materia re- B mota, cuius subiectum significat vnam illarum formarum & prædicatũ aliam. Sed quando duæ formæ possunt conuenire in vnum suppositum, nõ est materia remota, sed naturalis vel contingens: sicut cùm dico, album esse musicum: Natura autem diuina & humana, quanuis sint maximè distantes: tamen conueniunt per Incarnationis mysterium in vno supposito: cui neutra illarũ inest per accidẽs, sed per se. Et ideo hęc propositio, Deus est homo, nõ est neq; in materia remota, neque in materia contingenti sed in materia naturali. Et prædicatur homo de Deo, non per accidẽs, sed per se, sicut species de sua hy- C postasi: non quidẽ ratione formę significatæ per hoc nomen Deus, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanæ naturæ.

Ad secundum dicendum, quòd tres personæ diuinæ conueniunt in natura, distinguntur tamen in supposito, & ideo non prædicantur de inuicem. In mysterio autem Incarnationis, naturæ quidem, quia distinctæ sunt, de inuicem non prædicantur, secũdum quòd significantur in abstracto (non enim natura diuina est humana) sed quia cõueniunt in supposito, prædicantur de se inuicem in concreto.

Ad tertium dicendum, quòd anima & caro significantur vt in abstracto, sicut diuinitas & humanitas. In concreto verò dicuntur animatum & carneũ, siue corporeum, sicut & ex alia parte Deus & homo. Vnde vtrobique abstractum non prædicatur de abstracto: sed solùm concretum de concreto.

c Ad quartum dicendum, quòd hoc nomen, homo, prædicatur de Deo, ratione vnionis in persona, quæ quidem vnio relationem importat. Et ideo nõ sequitur, regulam eorum nominum quæ absolutè prædicantur de Deo ab æterno.

COMMENTARIVS.

Affirmat D. Thom. illam propositionem esse veram, & propriam, tam ex parte extremorum quam ex parte copulæ seu prædicationis, quod satis clarè explicat refellendo contrarios errores, & confirmando doctrinam fidei, de qua nullus relinquitur dubitandi locus: neq; est, quod in illius confirmationem plura hoc loco afferamus, cum & supra q.2. & disputatione præcedenti satis multa allata sint. Nonnulla verò leuiora dubia breuiter expedire oportet, vt littera D. Thom. clarior sit.

Primum dubium est, an in ea propositione, *De subiecto huius propositionis, Deus est homo.* Deus supponat indefinitè pro hoc Deo, & quolibet eius supposito, vel tantum pro persona Verbi. Et ratio dubij est, quia nomen Deus, ex se habet illam indefinitam suppositionem, ergo non est cur dicamus, in ea propositione mutui, cum ad veritatem propositionis hoc necessarium non sit: quia ad veritatem propositionis indefinitæ satis est, vt prædicatum verè conueniat vni supposito subiecti, quanuis subiectum pro alijs multis supponat, vt constat in hac propositione, homo est albus, vel homo est Deus. In contrarium verò est, quia D. Thom. hic & in simili, *D. Thom.* artic. sequent. ad secundum, & 1. par. quæst. 39. artic. 4. indicat illud subiectum determinari à prædicato, vt tantum supponat pro persona Verbi, quod etiam indicat Damascenus lib. 3. cap. 4. & Nicet. lib. 5. Thesau. cap. 16. Et quanuis parũ referat hoc vel illo modo loqui, quia in vtroq; dicendi modo, constat de veritate & proprietate propositionis. Nihilominus posterior modus loquendi videtur magis vsurpandus, quia si in illa propositione subiectum quasi indefinitè supponeret: pari ratione etiam in hac propositione negatiua, Deus non est homo, haberet eundem modum suppositionis, quia sola negatio adiecta verbo, non variat suppositionem extremorum. Esset ergo illa propositio negatiua, vera, quia prædicatum verè negatur de aliquo supposito pro quo subiectum supponit, scilicet de Petro, quod satis est ad propositionis indefinitæ veritatẽ, consequens autem est falsum & contra communem

Universidad de Deusto
Biblioteca

modum concipiendi & sentiendi, non solũ Theologorum, sed etiam Christianorum omnium: ex quo colligimus in huiusmodi locutionibus & propositionibus, communem sensum esse loqui de Deo ratione illius personę, in quam potest prędicatum conuenire, & hac ratione determinari prædicatum a subiecto, vt pro illa tantum supponat; sicut etiã dicimus in hac propositione, Deus generat, Deum supponere pro Patre, & ideo negatiuam, Deus non generat, falsam esse. Et ratio addi potest, quia cum Deus sit terminus singularis semper supponit pro determinato supposito iuxta exigentiam prædicati, & nunquam habet indefinitam suppositionem, sed determinatam, siue illa sit pro vna tantum persona, vt in dicta propositione, siue pro pluribus, quatenus in eadẽ singulari forma per prædicatum formaliter significata conueniunt, vt in hac, Deus est sapiens, & similibus.

De prædicato.

Secundum dubium est circa prædicatum illius propositionis, an homo dicatur vniuoce de Christo, seu Deo, & nobis, nonnulli enim Theologi, præsertim Nominales in. 3. distinct. 4. ausi sunt hoc negare, quibus consentire videtur Marsil. q. 6. & Scot. distinct. 7. quæst. 1. dicit aliud esse prædicatum vniuocum, aliud prædicari vniuocé, hoc ergo prædicatum, homo, dictum de Deo, & de nobis, dicit esse vniuocum, quia est in se vnum in specie, & in conceptu & ratione sua, negat vero prædicari vniuoce, quia de Deo prædicatur denominatiue cum supponat pro supposito, cui potest conuenire, & non conuenire esse hominem: de aliis vero hominibus dicitur intrinsecè & essentialiter, qua ratione vtuntur etiam Nominales. Sed ex ea vlterius concludunt, etiam ipsum prædicatum non esse vniuocum, quia homo non tantum significat naturam, sed etiam suppositum: at vero Christus & alij homines non conueniunt vniuocé in ratione suppositi & personæ.

Marsil. Scotus.

Dicendũ vero est primo homine dictũ de Christo seu Deo, & alijs hominibus esse quid vniuocum. Ita docuit D. Thom. supra. q. 1. artic. 4. & nõ videtur posse cadere in dubium apud Catholicos, in Symbolo etiã Athanasij dicitur Christus perfectus Deus, & perfectus homo, & in Conciliis sæpe suprà citatis, vel eisdem, vel æquivalentibus verbis sæpe id docetur, vt patet ex 5. Synod. can. 8. vbi Christus dicitur consubstantialis Patri secundum diuinitatem & consubstantialis nobis secundum humanitatem, & in Concil. Lateran. sub Martin. 1. can. 4. dicitur verus Deus, & verus homo consubstantialis nobis. Idem in. 6. Synod. act. 11. & alij sancti suprà citati. Ratio vero est, quia homo significat subsistens in humana natura ex corpore & anima rationali composita, ergo ratio huius nominis dicti de Deo, & de nobis vna est, quia natura humana in Christo, & in nobis eiusdem rationis est, propter quod dicitur à Paulo ad Philip. 2. *in similitudine hominum factus*; in similitudinem scilicet specificam, atque adeo vniuocam. Et confirmatur, nam Christus tam vere proprie & vniuocé, est Filius Virginis, sicut quilibet homo est filius matris suæ, ergo est tam vere & simpliciter homo, sicut alij homines, quia de ratione filij est, vt sit eiusdem rationis vniuocé cũ eo à quo procedit. Et hinc vlterius infero, hoc prædicatum non solum in se esse vniuocum, sed

Symbolũ Athana. 5. Synod. Conc. Lat. 6. Synod. Philip. 2. Homo vniuoce dicitur de Christo, et de nobis.

etiam vniuocé dici de Christo & de nobis: tum, quia ratio prædicati vniuoci consistit in habitudine ad multa de quibus eadẽ ratione dicitur: tum etiam, quia rationes factæ, non solũ probant prædicatum in se esse quid vniuocum, sed etiam vniuocé conuenire Christo, quia sub eadem omnino ratione dicitur homo, scilicet, quia est verum animal rationale, & verum individuum humanæ naturæ. Neque contra hoc obstat argumentum Nominalium: nam homo non significat formaliter subsistentiam, sed constitutum per humanam naturam, & ideo si natura est eiusdem speciei & rationis, etiam homo erit eiusdem speciei & rationis, etiam homo erit ejusdem speciei & rationis, atque adeo vniuocé homo. Ad rationem vero Scoti respondetur, in primis non procedere de hoc prædicato, vt dicitur formaliter de hoc homine, prout significatur hoc nomine, Iesus: nam ille tam per se & essentialiter est homo, sicut Petrus, & quilibet alius, & idem est de hoc homine prout significatur hac voce, Christus, quia etiam Christus, significat constitutum per humanã naturã, vt constat ex Damasc. lib. 3. c. 3. Cyril. de Incarnat. c. 1. & ex communi vsu: ergo, vt sic per se & essentialiter est homo. Nec refert, quod sub nomine Christi vtraq; natura includatur, quia hoc non impedit, quin simul sit perfecte & essentialiter Deus, vt in natura diuina subsistit, & homo vt subsistit in humana: ad rationẽ enim vniuocæ prædicationis satis est, quod sub eadem ratione & habitudine dicatur prædicatum de subiecto quanuis in subiecto plura includantur, quam per prædicatũ significetur. At vero si cõparetur hoc prædicatum homo ad Christum, vt significatur nominibus diuinis: id est, ad Verbũ, Filium Dei, seu Deum, sic nonnullam dubitationem ingerit argumentum Scoti, supponit tamen ea, quæ in dubio quarto tractãda sunt, & ibi commodè expedietur.

Damasc. Cyril.

De propria tate huius propositionis: Deus est homo. Durand.

Tertium dubium est circa totam ipsam prædicationem Deus est homo, an sit omnino propria? In quo non est nobis disputandum cum hæreticis, cum quibus jam satis actum est, sed solũ proponitur dubium propter Durandum, qui dist. 11. tione. 4. quæst. 1. nonnulla dicit correctione digna. Primum enim, inquit, si quis credat mysterium Incarnationis, non referre, etiam si hunc modum loquendi neget, Deus est homo, quia eũ rem non negat, sed locutionem, non erravit in fide. In quo valde ipse erratnam ex verbis inordinatè prolatis hæresis incurritur, & si quis vllo modo neget veritatem fidei, licet alia via rem fidei confiteatur, in hæresim nihilominus labitur: nam licet per ignorantiam sibi ipsi contradicat, tamen a ratione formali fidei discedit, cum aliquid reuelatum a Deo falsum esse dicat, vt si quis confitens tres personas vnius essentiæ, neget illas esse vnum Deum, hæreticus est: ita ergo dicendum est in præsenti, & ideo Durand. non negat hanc propositionem esse veram, & propriã, Deus est homo. Dicit tamen secundo non esse tam propriam, sicut hanc Petrus est homo, vnde addit etiam, non esse omnino propriam. De quo etiã a cæteris Theologis grauiter reprehenditur & merito, quia Scriptura docet, & Concilia definiunt, & sancti Patres tradunt Deum vel Christum esse hominem, cum omni veritate & proprietate, & Beatam Virginem propriissime & verissime

me esse matrem Dei & hominis: cum enim veritas propositionis ex illius significatione pendeat, sicut illa propositio omnino vera est, ita etiam in significatione terminorum omnino propria, veritatem habet. Rursus in modo predicationis nullam habet improprietatem: nam postquam Deus assumpsit humanam naturam, illud prædicatum formaliter significat id, quod est veluti forma subiecti, ergo omnino proprie prædicatur de illo. Denique cum dicimus Petrum esse suppositum naturæ humanæ, sed hoc ide significamus in illa, Deus est homo, scilicet Deũ esse suppositum, naturæ humanæ, quod æque verum est.

Obiectio. 1 Sed obijcie Dur. nam de Petro dicitur, homo, per se & essentialiter, de Deo autẽ quasi denominative, ergo nõ ita proprie. *Respondetur* (quidquid sit de antecedenti de quo statim) negando consequentiã, potest enim propositio esse omnino propria in quacunq; materia & in quacunq; qualitate propositionis, si tamen seruet propriam significationem terminorum, & debitam habitudinem eorum. Sicut tam propria est hæc, homo est albus, sicut hæc, homo est animal, quanuis alter sit denominatiua & in materia contingenti, altera essentialis & in materia naturali. Sed vrget Durand. quia in terminis substantialibus significantibus diuersas naturas, non potest fieri propria prædicatio vnius de alio, præsertim si sint termini absoluti & non connotatiui, & significẽt naturas perfectas & specificas vt sunt, Deus, & homo. Respondetur negatiuas propositiones fieri omnino proprias ex huiusmodi terminis, vt cum dicitur, homo nõ est equus, quia propriissime significatur, suppositum vnius naturæ, non esse suppositum alterius. Et propterea naturaliter loquendo, affirmatiuæ propositiones ex similibus terminis cõpositæ, non possunt esse veræ, quia non potest esse idem suppositum vtriusque naturæ, tamen si veritatem propositionis a significatione propria distinguamus, etiam hæc propositio affirmatiua, homo est equus, proprie significat, idẽ esse suppositum naturæ humanæ & equinæ, quanquam hoc falsum sit. Ac propterea supposito mysterio Incarnationis absque mutatione vlla facta in significationibus terminorum, illa propositio, Deus est homo, & propria est, & vera, quia per illam proprie significatur, idẽ esse suppositũ vtriusque naturæ, quod verum est.

Obiectio. 2 *Respons.*

Obiectio. 3 Sed vrget tandem Durand. quia Deus dicitur proprie humanatus, ergo non ita proprie dicitur homo, quia idem terminus substantialis, non potest vtroque modo & æque proprie prædicari de eodem subiecto. *Respondetur* negando consequentiam & probationem eius: quia licet illa procedat in subiecto vel supposito, quod per formã simpliciter constituitur in suo esse, non tamen in subiecto seu supposito, quod in suo esse simpliciter constituitur forma seu naturæ formaliter significatæ per prædicatum, & per illam solum constituitur in tali esse specifico. Nam tunc licet natura & vnio sint substantiales, modus prædicationis & denominationis est tanquam a forma aduentitia & extranea, & ideo sicut aqua non solum dicitur calida, sed etiã calefacta: ita Verbũ non tantum dicitur homo, sed etiam humanatum. Adde hanc denominationẽ non proprie sumi ab ipsa humanitate vt sic, sed ab vnione à qua optime denominatur suppositum cui humanitas vnitur, non vero quod per ipsam simpliciter in esse constituitur: & ideo Petrus non dicitur humanatus, quod tamen proprie dicitur de Filio, Dei: ab ipsa vero humanitate vtrunque suppositum proprie denominatur homo. Propriũ vero prædicatum denominatiuũ ab humanitate sumptum, esset humanum: & hoc est ambiguum, nam interdum non sumitur hæc denominatio a substantiali natura, sed ab accidentali perfectione, & idem significat quod benignus, &c. Interdum vero significat essentialem differentiam, vt cum dicitur natura humana, interdum vero significat substantialem denominationem personæ constitutæ per naturam, vt cum dicitur persona humana: quæ etiam denominatio æquiuoca esse potest, significare enim potest personam propriam & connaturalem humanitatis, sicut persona angelica, & hoc modo non potest hæc denominatio Christo tribui. Alio modo significare potest personam subsistentem in humanitate, & hoc modo interdum appellatur Christus persona humana, sicut Ambros. epist. 40. dicit in Christo esse personam hominis, & Damasc. lib. 3. cap. 11. dicit esse hypostasim carnis, & Deum & hominem esse eundem propter personę vnitatem, sic enim ex Græco vertendum est, & non propter personarum vnionem, vt male vertit Billius: & ita loquũtur interdum Theologi, vt patet ex Caiet. supra q. 2. art. 5. & Marsil. in. 3. q. 6. art. 3. dub. 3. & alijs quos infra referam art. 12. & hæc circa corpus articuli.

Respons.

Ambros. Damasc. Billius. Caiet. Marsil.

De qualitate eiusdem propositionis.

D. Thom. Caiet. Ferrar. Richard.

Bonau. Scotus. Gabr. Dur. Capreol. Marsil.

*Ad primum argumentum D. Tho. occurrit quartum dubium de qualitate & materia huius propositionis, Deus est homo. An scilicet sit per se vel per accidens, necessaria vel cõtingens, nam D. Thom. hic docet, esse in materia naturali & per se. Idem in. 3. d. 7. q. 1. art. 1. Idem Caiet. hic latissime & Ferrar. 4. lib. contra Gent. c. 45. Richard. in. 3. d. 7. art. 1. quæst. 1. ad. 3. Fundamẽtum D. Thom. est, quia homo dicitur de Deo tanquam de supposito humanæ naturæ, ergo dicitur sicut species de individuo, ergo per se & quidditatiue, est ergo propositio in materia naturali. Et confirmatur, quia illa propositio est vera ratione vnionis duarum naturarum in eodem supposito, sed neutra conungitur illi per accidẽs, sed per se. Addit vero D. Th. illã propositionem esse per se non ratione formę significatæ per hoc nomẽ *Deus*, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanæ naturæ, sub intelligendum autem est, subiectum illud, Deus, per prædicatum determinari, vt supponat pro illo supposito non vtcunque, sed vt coniuncto humanæ naturæ, quod vt sic sub specie humana constituitur.*

Contrariam sententiam sequuntur communius Theologi in. 3. d. 4. & 7. Bonau. d. 7. art. 1. quæst. 1. Scot. quæst. 1. Gab. dub. 3. Dur. q. 1. ad. 2. & in. d. 4. q. 1. vbi idem sentit Capreol. ad argumenta Scoti contra. 1. conclus. Marsil. in. 3. q. 6. ad. 5. qui multas congerunt rationes, & sane difficiles. Prima quia propositio affirmatiua in materia naturali ita est vera, vt non possit esse falsa, hæc autẽ, Deus est homo, potest esse falsa, est ergo in materia contingenti, seu libera in ordine ad diuinam potentiam, nam in ordine ad naturalem potentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam est in materia remota. Secundo, quia propositio per se est vera formaliter, etiam cum reduplicatione, illa autem de qua est quæstio non est huiusmodi: nam si dicas, Deus, in quantũ Deus, est homo, est falsa. Alias rationes omitto, quia diffensio est parui momenti, pendens ex vsu, vel acceptione vocum, res enim ipsa constat. Dubitari enim non potest, quin sumptis illis terminis in propria significatione & suppositione, propositio illa per se non sit, neque in materia naturali, vt rationes factæ probant: quia prædicatum non est de ratione subiecti, neque ex natura sua cum illo connexum, non solum formaliter, sed neque etiã materialiter: humanitas enim, nec Deo nec supposito diuino est necessario, & ex natura rei vnita: sed hoc pendet ex vnione libere facta à Deo. Sicut ergo in hoc sensu potest illa vnio dici libera, & suo modo contingens: ita in eodem sensu posset illa propositio dici esse in materia contingenti, seu libera.

Vlterius vero addendum est, etiam considerata illa propositione in hoc sensu, non esse dicendam prædicationem accidentalem, sed substantialem: tum ad vitandos errores: tum, quia quod prædicatur est substantia, & veritas prædicationis in substantiali vnione fundata est. Et fere eodem sensu post factum mysterium potest dici aliquo modo per se, quia prædicatum est vnum per se cum subiecto, & non per accidens, & similiter dici potest necessaria, quia eius veritas fundatur in vnione ex natura sua indissolubili, & immutabili. Quæ omnia sunt vera, loquendo in rigoro sa, & propria suppositione terminorum: at vero si ex communi vsu intelligatur subiectum illud, Deus, trahi à prædicato ad supponendum pro persona Filij composita, & coniuncta humanæ naturæ: sic concedi potest propositionem illam esse per se, & in materia naturali, & ita locutus est D. Tho. magis pie exponendo, & Theologice, quã in rigore dialectico, vnde fit hanc propositionem, Iesus est homo, esse proprissime in materia naturali, & per se, quia per illud nomen formaliter significatur individuum humanæ naturæ: & idem est censendum de hac, Christus est homo, quidquid Scotus & Gab. dicant, quia etiam hoc nomen formaliter dicit humanitatem. Et licet etiam dicat diuinitatem, inde solum fit Christum per se & essentialiter dici Deum, & hominem: quia nomen illud formaliter dicit individuum, & suppositum vtriusque naturæ. Et ex his facile expeditur difficultas ex dub. 1. huc remissa, scilicet, quomodo homo dicatur vniuoce de Deo & de nobis, cũ de nobis dicatur per se & formaliter nõ tamẽ de Deo, sequendo enim modum loquendi D. Tho. facile respondetur negando assumptum. Considerando autem precisam & rigorosam significationem, & suppositionem terminorum, dicendũ est id non esse contra rationem termini vniuoci, quia forma, quæ prædicatur seu applicatur subiecto eiusdem rationis est, quamuis modus prædicationis sit diuersus. Et si in hoc sensu dicatur prædicatio non esse vniuoca, quia modus seu qualitas prædicationis non est eadem, non est multum in verbis immorãdum, quamuis cauté, & sine offensione loqui oporteat.

Quarum argumentum D. Thom. (omissis 1. & 3. quæ expositione non indigent) est hoc, absolutum prædicatum conueniens Deo est commune toti Trinitati, sed homo est absolutum prædicatum, ergo si dicitur de Deo, dicetur de tota Trinitate, quod omnino falsum est. Respondet D. Thom. obscurissime, hoc nomen, homo, nõ sequi regulam absoluti, sed relatiui prædicati respectu Dei, quia dicitur de Deo ratione vnionis in persona, quæ est relatio. Quæ responsio Caietano & alijs Thomistis negotium facessit. Sed res est clara, solutio enim argumenti facilis esse posset, prædicata absoluta, quæ conueniunt Deo ab æterno, & sunt illi intrinseca & connaturalia, esse communia toti Trinitati, non vero prædicatum absolutũ quod conuenit Deo ex tempore, ratione assumptæ naturæ. Et hoc ipsum explicuit D. Thom. illis verbis, quibus simul declarare voluit, quomodo potuerit aliquod prædicatum absolutum conuenire vni personæ ex tempore, & non alijs: quia vnio, quæ est fundamentum huius prædicationis, est vnio in persona, & consequenter relationem dicit ad illam personam, & non ad alias nã licet per hãc propositionem, Deus est homo. Nõ prædicetur illa relatio, sed substantia absoluta: tamen per relationem optime explicatur, cum prædicatum illud alijs personis incommunicabile sit.

ARTICVLVS. II.

Vtrum hæc sit vera, Homo est Deus.

101 *Lucis sup. art. 1. inde lis.*

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod hæc sit falsa, homo est Deus. Deus enim est nomen incommunicabile: secundum quod Sapient. 13. reprehenduntur idololatræ, de hoc quòd hoc nomen Deus, quod est incommunicabile, lignis & lapidibus imposuerunt. Ergo pari ratione videtur esse inconueniens, quòd hoc nomen Deus, prædicetur de homine.

¶ 2. Prætereà, Quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto. Sed hæc est vera, Deus est Pater, vel Deus est Trinitas. Si ergo hæc sit vera, Homo est Deus, videtur quòd hæc etiam sit vera, homo est Pater, vel homo est Trinitas. Quas quidem patet esse falsas. ergo & primam.

¶ 3. Prætereà, In Psalm. 80. dicitur: Non erit in te Deus recens. Sed homo est

est quiddam recens: non enim Christus semper fuit homo, Ergo hæc est falsa, Homo est Deus.

Sed cõtra est, quod dicitur Rom. 6. Ex quibus est Christus secundum carnem qui est super omnia Deus benedictus in secula. Sed Christus secundum carnem est homo. Ergo hæc est vera, Homo est Deus.

Respondeo dicendum, quòd supposita veritate vtriusq; naturæ, diuinæ scilicet, & humanæ, & vnione in persona & hypostasi; hæc est vera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo. Hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ: & ita potest supponere pro persona Filij Dei, quam dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestũ est autem, quòd de persona Filij Dei verè & propriè prædicatur hoc nomen Deus, vt in prima parte habitum est.* Vnde relinquitur quòd hæc sit vera, & propria, Homo est Deus.

1. P. ¶ 39. art. 3 et 4.

Ad primum ergo dicendum, quòd idololatræ attribuebant nomen Deitatis lapidibus & lignis, secundum quod in sua natura considerantur: quia putabant in illis aliquid numinis esse. Nos autem non attribuimus nomen Deitatis Christo homini secundum humanam naturam: sed secundum suppositum æternum, quod est etiam per vnionem suppositum humanæ naturæ: vt dictum est.*

In ter. ar.

Ad secundum dicendum, quòd hoc nomen Pater, prædicatur de hoc nomine Deus, secundum quod hoc nomen Deus, supponit pro persona Patris: sic autem non prædicatur de persona Filij quia persona Filij non est persona Patris: Et per consequens non oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus: in quantum ly homo supponit pro persona Filij.

Ad tertium dicendum, quòd licet humana natura in Christo sit quiddam recens: tamen suppositum humanæ naturæ non est recens, sed æternum: Et quia hoc nomen Deus, non prædicatur de homine, ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi, non sequitur quòd ponamus Deum recentem. Sequeretur autem, si poneremus, quòd homo supponit suppositum creatum, secundũ quòd oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo supposita.

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Tho. & est res certa, & satis in superioribus confirmata. Et tota litera articuli est perspicua. Possunt tamen hic moueri fere eadem dubia, quæ in præcedenti articulo tractata sunt. Sed hic nimirum habent controuersiam, nam de suppositione illius subiecto, *Homo*, parum refert siue dicatur supponere indefinite, siue trahi à prædicato ad supponendum pro tali supposito, vt Caiet. hic docet: vtroque enim modo propositio est æque vera, & prior modus videtur magis consentaneus communi vsui talium terminorum. De illo autem prædicato *Deus*, non est dubium apud Catholicos quin omnino proprie de homine Christo dicatur, & facilius de hac propositione concedi potest esse per se, saltem ratione suppositi: quia illud suppositum humanæ naturæ ratione cuius verũ est dicere hominem esse Deum, per se & essentialiter est Deus, natura enim diuina est illi intrinseca, & connaturalis, & non aduentitia, & assumpta, sicut humana.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Christus possit dici homo dominicus.

102 *3. dist. 7. q. 1. ar. 2*

AD tertiũ sic proceditur. Videtur quòd Christus possit dici homo dominicus. Dicit enim Aug. in lib. 83. quæst. Monendum est, vt illa bona expectentur, quæ fuerunt in illo homine dominico. Loquitur autem de Christo. Ergo videtur, quòd Christus sit homo dominicus.

q. 36. circa medium, tom 4.

¶ 2. Prætereà, Sicut dominium conuenit Christo, ratione diuinæ naturæ, ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita etiam humanitas pertinet ad humanam naturam. Sed Deus dicitur humanatus: vt patet per Damas. in. 3. lib. † vbi dicit quòd humanatio eam, quæ ad hominem, copulationem demostrat. Ergo pari ratione potest dici denominatiuè, quòd homo ille sit Dominicus.

li. 3. ortho. fid. cap. 11.

¶ 3. Præterea, Sicut dominicus denominatiuè dicitur à Domino, ita diuinus denominatiuè dicitur à Deo. Sed Dion. † Christum nominat diuinissimum Iesum. Ergo pari ratione potest dici quòd Christus sit homo dominicus.

ca. 4. Eccle. hier. par. 3 in ti tu. Contẽ in prin.

Sed contra est, quod Aug. dicit in li. Retract. † Non video vtrum rectè dicatur, homo dominicus Iesus Christus, cùm sit vtique dominus.

lib. 1. retract. ca. 19. nõ procul à fin. tom. 1. ar præced. ad. 3.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, * cùm dicitur homo Christus Iesus, designatur suppositum æternum, quod est persona Filij Dei: propter hoc, quòd est vnum suppositũ vtriusque naturæ. De persona autem filij Dei prædicatur Deus & Dominus essentialiter, & ideo non debet prædicari denominatiuè: quia hoc derogat veritati vnionis. Vnde cùm Dominicus dicatur denominatiuè à Domino, non potest verè & propriè dici, quòd homo ille sit dominicus, sed magis quòd sit dominus. Si autem per hoc, quod dicitur, homo Christus Iesus, designaretur suppositum aliquod creatum, secundũ illos, qui ponunt in Christo duo suppositа, posset dici homo ille dominicus, in quantum assumitur ad participationem honoris diuini: sicut Nestoriani posuerunt. Et hoc etiã modo humana natura non dicitur essentialiter Dea, sed deificata: non quidem per conuersionem ipsius in diuinam naturam, sed per coniunctionem ad diuinam naturam in vna hypostasi, vt patet per Dama. in. lib. 3.

li. 3 orth. fi. ca. 2. 4. 15. & 17.

Ad primum ergo dicendum, quòd Augusti. verba illa & similia retractat in lib. Retractat. Vnde post verba prẽmissa in lib. Retracta. * subdit, Vbicunque hoc dixi, scilicet quòd Christus Iesus sit homo dominicus, dixisse me nollem: postea quippe vidi non esse dicendum. Quanuis nonnulla possit ratione defendi, quia scilicet posset aliquis dicere, quòd dicitur homo dominicus ratione humanæ naturæ, quam significat hoc nomen homo: non autẽ ratione suppositi.

lib. 1. retra. c. 19. decli. ad fin to. 1.

Ad secundum dicendum, quòd illud vnum suppositum, quod est humanæ & diuinæ naturæ, primò quidem fuit diuinæ naturæ, scilicet ab ęterno: postea autem ex tempore per incarnatio B nem factum est suppositum humanæ naturę. Et hac ratione dicitur humanatum: non quia assumpserit hominem, sed quia assumpsit humanam naturam. Non autem sic est è cõuerso, quòd suppositum humanæ naturæ assumpserit diuinam naturam: vnde nõ potest dici homo deificatus vel dominicus.

Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen diuinum, consueuit prędicari etiam de his, de quibus prædicatur essentialiter hoc nomen Deus. Dicimus enim, quòd diuina essentia est Deus, ratione identitatis: & quòd essentia est Dei siue diuina, propter diuersum modum significandi, & Verbum diuinum, cùm tamẽ Verbum sit Deus. C Et similiter dicimus personam diuinam, sicut & personam Platonis, propter diuersum modum significandi. Sed dominicus non dicitur de his, de quibus dñs prædicatur. non enim cõsueuit dici, quod aliquis homo, qui est dominus, sit dominicus. Sed illud quod qua litercunq; est domini, dominicũ dicitur: sicut dominica voluntas, vel dominica manus, vel dominica passio. Et ideo ipse homo Christus, qui est dominus, non potest dici dominicus: sed potest caro eius dici caro dominica, & passio eius potest dici passio dominica.

COM-

A

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prædicari de Filio Dei, & è conuerso.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd ea, quæ sunt humanæ naturæ, non possunt dici de Deo. Impossibile enim est oppo sita de eodẽ prædicari. Sed ea, quæ sunt humanæ naturæ, sunt cõtraria his, quæ sunt propria Dei: Deus enim est increatus, immutabilis, & ęternus: ad humanã autẽ naturã pertinet, vt sit creata, tẽporalis & mutabilis. Ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, nõ possunt dici de Deo.

¶ 2. Præterea, Attribuere Deo ea, quæ ad defectum pertinent, videtur derogare diuino honori, & ad blasphemiam pertinere. Sed ea, quę sunt humanæ naturæ, defectum quendã cõtinẽt, sicut pati, mori & alia huiusmodi. Ergo videtur, quòd nullo, modo ea quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de Deo.

¶ 3. Præterea, Assumi conuenit humanæ naturę. Non autem hoc conuenit Deo. Non ergo ea, quæ sunt humanæ naturæ, de Deo dici possunt.

Sed contra est quod Damasc. * dicit in. 3. lib. quòd Deus susćepit ea quæ sunt carnis idiomata, id est, proprietates: dum Deus passibilis nominatur: & Deus gloriæ crucifixus est.

li. 3. orth. fid. c. 6. in medio.

Respondeo dicendum, quòd circa hanc quæstionem diuersitas fuit inter Nestorianos & Catholicos. Nestorianis enim voces, quæ dicuntur de Christo, diuidere volebant hoc modo, vt ea quæ pertinent ad humanam naturam, non dicerentur de Deo: nec ea quæ pertinent ad diuinam naturam, dicerentur de homine. Vnde Nestorius dixit: Si quis Dei Verbo tẽtãt passiones tribue re, anathema sit. Si qua verò nomina sunt,

COMMENTARIVS.

2

DIuus Thom. videtur mouisse quæstionem hanc propter Aug. qui interdũ hac locutione vsus est, & postea illam retractauit, vt D. Thom. refert in articulo & constat etiam ex lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 10. Sed non Augusti. ea locutione interdum vsus est, sed etiam Athanas. in expositione fidei, quæ habetur in tom. 1. & Chrys. homil. de Cruce Domini in tom. 3. & Epiphan. hæres. 69. & in libro Ancorato post medium. & Dydimus lib. 3. de Spiritu sanct. col. 4. in. 6. tom. Bibliot. sanct. Nihilominus D. Thom. sequens retractationem Augustini, negat simpliciter hanc locutionem, quia Dominicus dicitur denominatiue à Domino, vnde cum Christus sit ipse Dominus, non potest verè dici Dominicus, quia per hoc importatur solum quædam habitudo ad Dominum. Circa quam rationem, & sententiam obseruanda est regula supra posita, de B prædicationibus denominatiuis, non enim omnis prædicatio denominatiua repugnat huic mysterio, sed illa quæ indicat distinctionem suppositorum, atque adeò vnionem accidentalem, hoc vero prædicatum, *Dominicus* significat sine vllo dubio habitudinem ad Dominum, & consequenter importat distinctionem rei sic denominatæ ab ipso Domino, vnde fit, vt humanitas Christi vere possit denominari Dominica, quæ est distincta, à supposito. Et hoc fortasse modo loquuti sunt patres Græci & Aug. in prioribus locis, frequens enim apud illos est humanitatem hominem appellare. Et idem est de passione & aliis similibus: at vero homo Christus cum non distinguatur à supposito quod est Dominus, nõ potest Dominicus appellari, quia indicatur Nestorianus error & distinctio suppositorũ. Vnde etiã Nazian. orat. 51. refert etiam Apollinarem illa voce vsum esse: ipse vero subdit, *Nos vero rectius Deũ, & Dominum nostrum appellamus, non enim hominem à Domino separamus.* Addi vero potest, hæc omnia esse vera, si intelligamus hoc nomen, *Dominicus* dicere habitudinem ad ipsummet Verbum: vt reuera contingit in illa propositione iuxta communẽ vsum terminorũ: intelligi tamen posset hanc denominationem etiam sumi per habitudinẽ ad Patrem: sicut enim dicitur Christus filius Dei propter habitudinẽ ad Patrem, ita etiam potest dici Filius, seu Verbũ Domini, quomodo in Scriptura interdum appellatur: ergo ratione huius habitudinis potest dici Verbũ Dñicum, & Filius Dominicus, & per communicationem idiomatum homo Dominicus. Sed quia vocibus vtendum est iuxta communem vsum, cui sensus hic non est consentaneus, ideo hæc locutio introducenda nõ est. Posset vero hic habere locum quæstio, an saltem cum hac determinatione, *In quantum homo* possit hoc prędicatum dici de Christo, sed hæc quæstio coincidit cum illa, an Christus in quantum homo possit dici seruus, quæ infra quæst. 20. tractanda est.

Augusti. Athanas. Chrys. Epiph. Dydimus.

Nazianz. Apollin.

C

Solutio ad primum simul cum articulo explicata est. Solutiones vero ad. 2. & 3. in disputatione præcedenti sect. 3. tractatę sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt,quę pertinere possunt ad vtrãque A
naturã, de talibus prædicabant ea,quæ
sunt vtriusque naturæ:sicut hoc nomẽ
Christus vel Dominus.Vnde concedebant Christum esse natum de Virgine & fuisse ab æterno:non tamen dicebãt vel Deum natum de Virgine, vel hominem ab æterno fuisse. Catholici verò posuerunt huiusmodi, quæ dicuntur de Christo(siue secundũ diuinam naturam,siue secundum humanã) dici posse tam de Deo quàm de homine.Vnde
* In con. Ephe.1.cui præfuit Cyril.can.4. to.1.cõc. Cyrillus dicit,*Si quis duabus personis seu substantijs,id est hypostasibus, eas, quæ in Euangelijs & Apostolicis conscriptionibus sunt,diuidit voces, vel ea quæ de Christo à Sanctis dicuntur, vel B
ab ipso Christo de semetipso: & aliquas quidem ex his homini applicandas crediderit, aliquas verò soli Verbo deputauerit, anathema sit.Et huius ratio est: quia cùm sit eadem hypostasis vtriusque naturę,eadem hypostasis supponitur nomine vtriusque naturæ: siue ergo dicatur homo,siue Deus, supponitur hypostasis diuinæ & humanæ naturę. Et ideo de homine possunt dici ea, quæ sunt diuinæ naturæ, tanquam de hypostasi diuinæ naturæ: & de Deo possunt dici ea,quæ sunt humanæ naturæ,tanquam de hypostasi humanæ naturæ. Sciendum tamen,quòd in propositione, in qua aliquid de aliquo prædi C
catur, non solum attenditur quid sit illud, de quo prædicatur prædicatum: sed etiam secundum quid de illo prædicetur.Quanuis ergo nõ distinguãtur ea,quæ prædicantur de Christo: distinguuntur tamen secundum id, secundũ quod vtrunq; prædicatur.Nam ea,quæ sunt diuinæ naturæ,prædicãtur de Christo secundum diuinam naturam:ea autem quæ sunt humanæ naturæ, prædicãtur de eo secũdum humanam naturam.
li.1.c.11. in prin.tomo 3. Vnde Aug. dicit in primo de Trinit. Distinguamus quid in Scripturis sonet, secundũ formã Dei, in qua æqualis est Patri & quid secundũ formam seruiquã accepit,in qua minor est Patre.Et infrà quid & propter quid,& quid secundum quid dicatur,prudẽs & diligens & pius lector intelliget.

Ad primum ergo dicendum, quòd opposita prædicari de eodem secundũ idem,est impossibile: sed secundum diuersa nihil prohibet.Et hoc modo oppositа prædicantur de Christo, non secundũ idẽ:sed secũdũ diuersas naturas.

Ad secundum dicendum, quòd si ea, quæ ad defectum pertinent,Deo attribuerentur secundum diuinam naturã, esset blasphemia,quasi pertinens ad diminutionem honoris ipsius: nõ autem pertinet ad Dei iniuriam, si attribuantur ei secundũ naturam assumptam.Vnde in quodam sermone Ephesini Concilij dicitur,Nihil putat Deus iniuriam, quod est occasio salutis hominibus,nihil enim abiectorum, quæ elegit propter nos,iniuriam facit illi naturæ, quæ nõ potest esse subiecta iniurijs, propria verò facit inferiora,vt saluet naturã nostrã.Quando ergo abiecta & vilia sunt, diuinam naturam non iniuriantur, sed salutem hominibus operantur. Quomodo dicis ea,quæ causa nostræ salutis sunt,iniuriæ occasionem Deo fuisse?

Ad tertium dicendum, quòd assumi conuenit humanę naturę, non ratione suppositi,sed ratione sui ipsius: & ideo non conuenit Deo.

AFfirmat D.Tho.& litera & doctrina eius est satis clara. Nihil vero addendũ occurrit ijs, quę in disputat. præcedẽti sect.3.&.4.dicta sunt.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ea, quæ conueniunt Filio hominis,possint prædicari de diuina natura: & de humana ea,quæ conueniunt filio Dei.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quòd quæ sunt humanę naturę, possunt dici de natura diuina. Ea enim quæ sunt humanæ naturæ, prędicantur de Filio Dei & de Deo. Sed Deus est sua natura. Ergo ea quę sunt naturæ humanę, possunt prædicari de diuina natura.

¶2. Prętereà, Caro pertinet ad natu
l.3. orth. fid.c.6.circa fi. et. c. 7. à medio. ram humanam.Sed sicut dicit Damas. in.3.lib.dicimus naturam Verbi incarnatam esse,secundum beatos Athanasium & Cyrillũ. Ergo videtur quòd pari ratione ea quæ sunt humanę naturæ, possint dici de diuina natura.

¶3. Prætereà, Ea quæ sunt diuinæ naturę, conueniunt humanę naturę in Christo: sicut cognoscere futura, & habere salutiferam virtutem. Ergo videB
tur quòd pari ratione ea, quæ sunt humanæ naturę, possunt dici de diuina natura.

li 3.c.4. Sed contra est quod Damasc. dicit in.3.libro Deitatem quidem dicentes non nominamus de ea, quę humanitatis idiomata sunt, id est proprietates: non enim dicimus deitatem passibilẽ, vel creabilem. Deitas autem est diuina natura.Ergo ea,quæ sunt humanę naturę propria, non possunt dici de diuina natura.

Respondeo dicendum,quòd ea, quę sunt propria vnius, non possunt verè de alio prædicari, nisi de eo quod est idem illi:sicut risibile nón conuenit nisi ei,quod est homo. In mysterio autem Incarnationis non est eadẽ natura diuina & humana,sed eadem est hypostasis vtriusque naturę, & ideo ea, quæ sunt vnius naturæ,non possunt de alia prædicari, secundum quod in abstracto significantur. Nomina verò concreta supponunt hypostasim naturæ,& ideo indifferenter prędicari possunt ea quę ad vtranque naturam pertinent,de nominibus concretis. Siue illud nomen de quo dicuntur, det intelligere vtranque naturam:sicut hoc nomen Christus: in quo intelligitur & diuinitas vngens,& humanitas vncta. Siue solùm diuinam naturam:sicut hoc nomẽ Deus vel Fi-

A lius Dei.Siue solum naturam humanã, sicut hoc nomen homo vel Iesus. Vnde Leo Papa dicit in Epistola ad Palestinos.*Nõ interest,ex qua Christus *Est Epist. substantia nominetur,cùm inseparabili 83. inter ter manente vnitate personę, idem sit med. & & totus hominis filius, propter carnẽ, fin.illius. & totus Dei filius, propter vnam cum Patre deitatem.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd in diuinis realiter est idem persona cum natura:& ratione huius identitatis diuina natura prędicatur de Filio Dei.Non tamen est idem modus significandi: & ideo quædam dicũtur de Filio Dei,quæ non dicuntur de diuina natura:sicut dicimus quòd filius Dei est genitus, non B
tamen dicimus quòd natura diuina sit genita:vt in Prima parte habitum est.* 1 P. q 39. Et similiter in mysterio Incarnationis arti.5. dicimus,quòd Filius Dei passus est,non autem dicimus, quòd diuina natura sit passa.

Ad secundum dicendum, quòd Incarnatio magis importat vnionem ad carnem, quàm carnis proprietatem. Vtraque autem natura in Christo, est vnita alteri in persona, ratione cuius vnionis & diuina natura dicitur incarnata,& humana natura deificata.vt supra dictum est.† 3.3. art. 2.

Ad tertium dicendum, quòd ea quæ sunt diuinæ naturæ, dicuntur de C
humana natura, non secundum quod essentialiter competunt diuinæ naturæ: sed secundum quod participatiuè deriuantur ad humanam naturam.Vnde ea, quæ participari non possunt à natura humana (sicut esse increatum, aut omnipotentem) nullo modo de humana natura dicuntur: Diuina autem natura nihil participatiuè recipit abhumana natura:& ideo ea quæ sunt humanæ naturæ: nullo modo possunt dici de diuina natura.

HIc articulus etiam expositus est in disputatione præcedenti sectione secunda.

ARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. VI.

Vtrum hæc sit vera, Deus factus est homo.

105 *Infra q. 35. ar. 3. c. Et 3. dist. 3 q. 5. art. 3. co. & dist. 7 q. 2. Et opu. 1. ca. 18. & op. 2. c. 6. & Ro. 1. l. 2. co. 3.*

AD sextũ sic proceditur. Videtur, quòd hæc sit falsa, Deus factus est homo. Cùm enim homo significet sub stantiã, fieri hominem, est fieri simpliciter. Sed hæc est falsa, Deus factus est simpliciter. Ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

¶ 2. Præterea, Fieri hominem est mutari. Sed Deus non potest esse subiectum mutationis: secundũ illud Malach. 3. Ego dominus, & non mutor. Ergo videtur, quòd hæc sit falsa, Deus factus est homo.

¶ 3. Præterea, Homo secũdum quod de Christo dicitur, supponit personam filij Dei. Sed hæc est falsa, Deus factus est persona filij Dei. Ergo hęc est falsa, Deus factus est homo.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factum est. Et sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epictetum quod dixit, Verbum caro factum est, simile est ac si diceretur, quòd Deus homo factus est.

a Respondeo dicendũ, quòd vnumquodq; dicitur esse factum illud, quod de nouo incipit prædicari de ipso. Esse autẽ hominẽ, veré prædicatur de Deo (sicut dictũ est†) ita tamen quòd non cõuenit Deo esse hominem ab æterno, sed ex tẽpore per assumptionẽ humanæ naturę. Et ideo hæc est vera, Deus factus est homo. Diuersimodè tamen intelligitur à diuersis, sicut & hęc, Deus est homo, vt suprà dictum est.*

†art. 1 huius quæst.

*art. 1. huius quæst.

Ad primũ ergo dicendum, quòd fieri hominem, est fieri simpliciter in omnibus his, in quibus humana natura incipit esse in supposito de nouo creato. Deus autem dicitur factus homo: eo quòd humana natura incepit esse in supposito diuinę naturæ, ab æterno prę existente. Et ideo Deum fieri hominẽ, non est Deum fieri simpliciter.

Ad secundũ dicendum, quòd sicut dictum est, fieri importat, quòd aliquid prædicetur de nouo de altero. Vnde quandocunque aliquid de nouo prædicatur de altero cum mutatione eius, de quo dicitur, tunc fieri est mutari. Et hoc contingit in omnibus, quæ absolutè dicuntur: non enim potest albedo aut nigredo de nouo aduenire alicui, nisi per hoc quòd de nouo mutatur ad albedinem vel nigredinem. Ea verò, quæ relatiuè dicuntur, possunt de nouo prædicari de aliquo absque eius mutatione: sicut homo de nouo fit dexter absque sui mutatione, per motũ illius, qui fit ei siniſter. Vnde in talibus non oportet omne quod dicitur fieri, esse mutatum, quia hoc potest accidere per mutationem alterius. Et per hunc modum ad Deum dicimus, Domine refugium factus es nobis. Esse autem hominem, conuenit Deo ratione vnionis, quæ est relatio quędã, & ideo esse hominem prædicatur de nouo de Deo absque eius mutatione per mutationem humanæ naturę, quæ assumitur in diuinam personam. Et ideo cùm dicitur, Deus factus est homo, non intelligitur aliqua mutatio ex parte Dei, sed solùm ex parte humanæ naturæ.

Ad tertium dicendum, quòd homo supponit personam Filij Dei, non nudam, sed prout subsistit in humana natura. Et ideo quanuis hæc sit falsa, Deus factus est persona Filij Dei: est tamen hæc vera, Deus factus est homo, ex eo quòd est vnitus humanæ naturæ.

COMMENTARIVS.

a Respondet D. Thom. simpliciter & sine distinctione vlla, illam propositionem esse veram, quanquam enim in aliquo sensu, scilicet, si participium, *Factus*, sit pars subiecti, & non prædicati sit falsa, quia Christus non est Deus factus, sed Deus verus, iuxta ea, quæ in simili docet D. Tho. art. sequenti: tamẽ quia ille sensus impropriſsimus est, & in ea propositione nũquam vſitatus, ideo merito D. Tho. distinctionem illam prætermittit, & similiter affirmauit quod in proprio sensu de fide catholica certum est: iuxta illud Ioan. 1. *Verbum caro factum est*, & ad Rom. 1. *Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem*, & ad Galat. 4. *Factum ex muliere*, ad Philip. 2. *In similitudinem hominum factus*, ac denique in Symbolo, *Et homo factus est*, & reliqua Concilia, & Patres omnes loquẽtes de hoc mysterio his ferè, vel similibus verbis illud explicant. Ratio verò est, quia suppositum, quod prius simpliciter subsistit, & non est homo, vel aliquid huiusmodi, si postea est homo, vel aliquid tale, nẽcesse est, vt factum sit tale: sed ita est in præsenti, nam suppositũ Verbi antea erat, & non erat homo, & nunc est homo, ergo necesse est vt factum sit homo, & ita ratione illius verum erit dicere Deum factum esse hominẽ. Et confirmatur, quia Deus nunc est homo, & antea non erat homo, ergo vel homo factus est Deus, vel Deus homo: non primum vt statim dicetur; ergo secundum.

Ioan. 1. Rom. 1. Galat. 4. Philip. 2.

Sed quæres primò, an illa locutio sit omnino propria. Diuus enim Bonauent. in 3. d. 7. art. 1. q. 1. ne gat esse propriam, quia ille modus locutionis in rigore sermonis indicat subiectum illud, quod dicitur factum esse tale, mutatum esse, vt patet inductione in omnibus similibus: sed Deus non est mutatus, cùm est incarnatus, ergo non propriè dicitur factus homo. Dicendum tamen est, illam propositionẽ tàm propriam esse, quàm veram, sicut enim Deus nunc est propriſsime homo, licet antea non fuisset: ita propriſsime dicitur factus homo: quia per hanc locutionem in tota eius proprietate nihil aliud significatur, quàm acquisiuisse esse hominem, quod antea non habebat per aliquam veram actionem, seu effectionem, siue per illam fiat mutatio in subiecto, quod dicitur fieri tale, siue in alio ex cuius mutatione resultet, vt tale subiectum de nouo sit tale. Quanquam enim in creaturis, fere semper fiat priori modo, in hoc tamen mysterio posteriori modo, scilicet per mutationẽ solius humanitatis, Deus factus est homo: vt supra diſsputatum fuse tractatum est, & hic D. Tho. in solut. ad secundum explicat exemplo relatiuorum in quibus dicitur aliquis factus dexter, aut similis sine mutatione sui, per alterius extremi mutationem. Quod exemplum optimum est ad explicandum propriam vim, & significationem illius verbi, factum, quod ex vi suæ non importat mutationem in subiecto, cui attribuitur. Tenet etiam illud exemplum, in hoc, quod per hoc mysterium nihil additum est Deo in actu ipsi, per quod mutari potuerit, quia solatio vnionis in eo tantum est rationis. Quo ad alia vero non oportet exemplum in omnibus esse simile, vt in supra citata diſsputatione latius tractatum est.

Benau.

Obiectio.

Dices saltem per communicationem idiomatum necesse est fateri, Deum mutari, si fit homo, quia illa mutatio, quæ fit in humanitate, per communicationem idiomatum tribui poterit Verbo & Deo. Respondent aliqui negando sequelam, quia ex vi illius propositionis significatur, Deum esse mutatum. Sed nulla ratio redditur, cur hoc magis per illam propositionem significetur, quam per hanc Deus est mortuus, vel similes? Alij ergo existimant in rigore illam propositionem esse veram in dicto sensu catholico, quamuis propter ambiguitatem distinguẽda sit, quod in alijs motibus factis in Christo homine, ego supra dixi in fine diſsputationis. 3 2. tamen de hac mutatione, per quam humanitas iuncta est Verbo, existimo id non esse verum in propria, & riguroſa communicatione idiomatum: quia per illam mutationem non mutatur homo, sed sola humanitas, communicatio autem idiomatum, non sumitur à proprietatibus, vel actionibus humanitatis, vt sic. Et ratio huius est, quia hæc mutatio non supponit vnionem, sed est via ad vnionẽ, & ideo sicut humanitas dicitur vniri & non homo, ita & mutari, & propterea ratione huius mutationis non potest dici Verbum mutari etiam per communicationem idiomatum.

Responsio.

Obiectio.

Dices ergo, nec poterit dici Deus genitus ex Virgine per communicationẽ idiomatum, quia generatio, à qua illa denominatio sumitur, fit in humanitate prius natura, quam vniatur Verbo, tanquam in subiecto. Respondetur negando consequentiam, primò quidem, quia generatio substantialis non denominat subiectum, sed terminum, qui est suppositum ipsum. Deinde, quia hæc generatio nihil aliud est, quam vnio formæ cum materia naturali modo facta, & hæc ordine naturæ supponit vnionem ipsius animæ, & corporis, ad Verbum, vt in superioribus dictũ est, vt inferius latè dicemus agentes de Beata Virgine.

Responsio.

Secundo dubitari potest, an hæc propositio etiam vera sit, Deus factus est hic homo. Respondetur breuiter affirmãdo, sequitur enim ex præcedenti, Deus enim non fit homo in communi, sed in particulari, nec assumpsit humanitatem, in communi, sed hanc humanitatẽ, vnde ideo factus est homo, quia factus est hic homo. Et cõfirmatur, quia Deus factus est Filius Virginis, ergo factus est Iesus, & hic homo, illa enim tria nomina idem indiuiduũ significant, quanuis diuerso modo. Præterea, quia fieri hominem significat actionẽ, quæ non versatur nisi circa singulare, & ratione illius dicitur dà vniuersali, ergo fit Deus homo, quia fit hic homo. Deniq; cũ dicitur Deus factus homo, ibi homo non supponit simpliciter aut immobiliter, vt sophistæ dicunt, ergo licet sub illo prædicato descendere, & designare hunc vel illum hominem, ratione cuius vera sit propositio. Sed contra. Hic homo designat suppositum, sed Deus non est factus hoc suppositu, ergo non est factus hic homo. Respondetur primum negando maiorem, sed hic homo formaliter designat hanc humanitatem, vt subsistentem, seu subsistens in hac humanitate: quia de ratione huius hominis, non est hoc suppositum, sed tantum subsistens in hac humanitate, & ita hic homo ex vi suæ significationis hoc tantum designat, præsertim positus à parte prædicati, quod sumi solet formaliter. Deinde quanuis hic homo diceret hoc suppositum, non tamen vtcunque, sed vt compositum ex humanitate, & ita potest Deus dici fieri hic homo, non quia ipsum suppositum fiat, sed quia ex supposito diuino, & humanitate fit hic homo.

Obiect. 1.

Responsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obiectio.2 Sed contra secundò, nam sequitur per communicationem idiomatum, posse dici, Verbum factum est Deus, nam hic homo est Deus, & Verbum factum est hic homo, ergo Verbum factum est Deus: videtur enim hic syllogismus expositorius. Consequens autem est omnino falsum, significat enim Verbum per aliquam effectionem acquisiuisse diuinitatem, quod nullo sensu potest esse verum. *Responsio. Scot.* Respondetur negando consequentiam, rationem reddit Scot. in. 3. d. 7. q. 2. ad. 3. quia communicatio idiomatum non fit in ijs, quæ significant vnionem: sed hoc vt dixi dubio præcedenti, verum est in terminis significantibus mutationem naturæ vnitæ, non verò in ijs, quæ significant productionem ipsius termini, & ipsum denominant, vt sunt generari, nasci, & fieri hominem. Ratio ergo faciliùs redditur, quia in illo syllogismo variatur appellatio, & proceditur in quatuor terminis: aliud est enim fieri hominem, quod in antecedenti sumitur, aliud fieri Deum, quod in conclusione concluditur, in qua aliquid additur maiori extremitati, quod in minori non erat positum. Sed *Obiectio.3* cõtra, nam saltem sequitur Christum factum esse hominem, quod videtur falsum, quia Christus potius est terminus huius effectionis, terminus autem vt sic non potest dici fieri talem per actionem, propter quod non dicimus proprie Petrum factum esse hominem, sed factum esse simpliciter. Cuius ratio est, quia quod dicitur fieri tale, supponitur actioni, vt articulo sequenti dicetur. Sequela verò probatur expositorie arguendo, Verbum factum est homo, & Christus est Verbum, ergo Christus factus est homo. *Responsio.* Respondetur concedendo sequelam, est enim illa conclusio vera ratione suppositi, pro quo Christus in subiecto illius propositionis supponit: & ideo quanuis totum compositum, quod est Christus, non supponatur actioni, tamen ipsum suppositum Christi illi supponitur. Et hoc satis est vt illa propositio sit vera, & ex his sufficienter est exposita litera D. Tho. cum solutionibus argumentorum.

ARTICVLVS. VII.

Vtrum hæc sit vera, Homo factus est Deus.

106 *Lectis sup. ar. 6. citatis.*

AD septimum sic proceditur. Videtur, quòd hæc sit vera, Homo factus est Deus. Dicitur enim Rom. 1. Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis, de Filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Sed Christus, secundum quòd homo, est ex semine Dauid secundum carnem. Ergo homo factus est Filius Dei.

¶ 2. Præterea, Aug. dicit in primo de Trin.* Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Sed ratione illius susceptionis hæc est vera, Deus factus est homo. Ergo similiter hæc est vera, Homo factus est Deus. *Li. 1. c. 13. circa prin. tom. 3.*

¶ 3. Præterea, Gregorius Nazianzenus dicit in Epistola ad Clidonium †, Deus quidem humanatus est, homo autem deificatus, vel quomodolibet aliter nominauerit. Sed Deus ea ratione dicitur humanatus, qua est homo factus. Ergo homo ea ratione dicitur, deificatus, qua est factus Deus. Et ita hæc est vera, Homo factus est Deus. † *In epist. 1. ad Clidoniũ inter princ. & med.*

¶ 4. Præterea, Cùm dicitur, Deus factus est homo, subiectum factionis, vel mutationis non est Deus: sed humana natura, quam significat hoc nomen homo. Sed illud videtur esse subiectum factionis, cui factio attribuitur. Ergo hæc magis est vera, Homo factus est Deus, quàm ista, Deus factus est homo.

Sed contra est, quòd Damasc. dicit in. 3. lib. * Non hominem deificatum dicimus, sed Deum humanatum. Idem autè est fieri Deũ, quod deificari. Ergo hæc est falsa, Homo factus est Deus. *Lib. 3. c. 2. non longè à fine.*

Respondeo dicendum, quòd ista propositio, Homo factus est Deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita quòd participium, Factus, determinet absolutè, vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo Deus prædicatur, est factus, neque Deus est factus, vt infra dicetur *. Et sub eodem sensu hæc est falsa, Deus factus est homo. Sed sub hoc sensu non quæritur hic de istis suppositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus, determinet compositionem, vt sit sensus, Homo factus est Deus, id est, factũ est, vt homo sit Deus. Et sub hoc sensu vtrq; est vera. Et *Ar. 8. & 9. huius quæst.*

ra. Et homo factus est Deus, & Deus factus est homo. Sed hic nõ est proprius sensus harum loquutionum: nisi fortè intelligatur secundum quòd ly homo, non habet personalem suppositionem, sed simplicem. Licet enim hic homo non sit factus Deus, quia hoc suppositum, scilicet persona Filij Dei, ab æterno fuit Deus: tamen homo, communiter loquendo, non semper fuit Deus. Tertio modo propriè intelligitur, secundum quod hoc participium factus, ponit fieri circa hominem in respectu ad Deum, sicut ad terminum factionis. Et in hoc sensu, supposito quòd in Christo sit eadem persona, & hypostasis, & suppositum Dei, & hominis (vt suprà ostensum est*) ista propositio est falsa: quia cùm dicitur, Homo factus est Deus, ly homo, habet personalem suppositionem. Non enim esse Deum, verificatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi sui: suppositum autem illud humanæ naturæ, de quo verificatur esse Deum, est idem quòd hypostasis, seu persona Filij Dei, quæ semper fuit Deus. Vnde non potest dici, quòd iste homo incepit esse Deus, vel quòd fiat Deus, aut quòd factus sit Deus. Si verò esset alia persona, vel hypostasis Dei, & hominis, ita quòd esse Deum, prædicaretur de homine, & è conuerso, per quandam coniunctionem suppositorum, vel dignitatis personalis, vel affectionis, vel inhabitationis (vt Nestoriani dixerunt) tunc pari ratione posset dici, quòd homo fact' est Deus, id est, coniunctus Deo, sicut & quòd Deus factus est homo, id est, coniunctus homini. *Q. 3. art. 3.*

Ad primum ergo dicendum, quòd in verbis illis Apostoli hoc relatiuum Qui, quod refert personam Filij Dei, non debet intelligi ex parte prædicati: quasi aliquis existens ex semine Dauid secũdum carnem sit factus Filius Dei: in quo sensu obiectio procedebat: sed debet intelligi ex parte subiecti: vt sit sensus, quòd Filius Dei factus est, scilicet homo, ad honorem Patris (vt Gloss. * exponit) existens ex semine Dauid secundum carnem. Ac si diceret, Filius Dei factus est habens carnem ex semine Dauid, ad honorẽ Dei. *Gloss. int. super illa verba Ro. 1.*

Ad secundum dicendum, quòd illud verbum Augustini est intelligendum in illo sensu, secũdum quod ex illa susceptione Incarnationis factũ est, vt homo esset Deus, & Deus esset homo. In quo sensu ambæ loquutiones sunt veræ: vt dictum est. † *In cor. art.*

Et similiter dicendum est ad tertium: nam deificari idem est quod fieri Deum.

Ad quartum dicendum, quòd terminus in subiecto positus tenetur materialiter, id est, pro supposito: positus verò in prædicato, tenetur formaliter, id est, pro natura significata. Et ideo cùm dicitur, Homo factus est Deus, ipsum fieri, non attribuitur humanæ naturæ, sed supposito humanæ naturæ, quod est ab æterno Deus, & ideo non conuenit ei fieri Deum. Cùm autem dicitur, Deus factus est homo, factio intelligitur terminari ad ipsam humanam naturã. Et ideo propriè loquendo, hæc est vera, Deus factus est homo: sed hæc est falsa, Homo factus est Deus. Sicut si Sortes cùm fuerit homo: postea factus est albus, demonstrato Sorte, hæc est vera, Hic homo hodie factus est albus: hæc tamen est falsa, Hoc album hodie factum est homo. Si tamen ex parte subiecti poneretur aliquod nomen significans naturam humanam in abstracto, posset hoc modo significari vt subiectum factionis: putà si dicatur, quòd natura humana facta est Filij Dei.

COMMENTARIVS.

DIstinguit D. Thom. tres sensus huius propositionis. Primus est, vt participium illud *factus*, sit pars subiecti, vel prædicati: quo sensu dicit esse propositionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

inusitatam, impropriam, & falsam. Quod est certissimum præcipuè si *factus*, sit pars prædicati absolutè illud determinans, nam tunc sensus est, Christum esse Deum factum, seu per participationem: si verò sit pars subiecti, significat Christum esse hominem factum simpliciter, quod in rigore non est verum, vt infra dicetur. Posset tamen sumi subiectum illud in alio sensu, scilicet vt significet non factum simpliciter, sed factum hominem, ita vt sensus sit, qui factus est homo, est Deus. Et hoc modo esset vera propositio, sed in re est eadem, quæ articulo præcedenti tractata est, aut cum hac: Verbum incarnatum est Deus.

Secundus sensus est, vt participium *factus* cadat in totam propositionem, quæ sicut in tempore cœpit esse vera: ita dici potest facta vera, seu factum esse, vt verè dici possit, homo est Deus. Et hoc sensu ait D. Thom. propositionem esse veram, quia non significat aliquem hominem per actionem aliquam acquisiuisse deitatem, sed solùm simpliciter factum esse hoc totum, hominem esse Deum: & ideo dixit D. Thom. iuxta hunc sensum subiectum illud *homo* supponere simpliciter, seu immobiliter, ita vt nullum suppositum sub illo liceat designare. Propter quod merito dicit, hunc etiam sensum esse improprium: & præter vsitatam suppositionem terminorum, maximè vt notarunt idem D. Thom. & Bonauent. in 3. dist. 7. cùm vox illa *factus* masculini generis sit, sic enim non potest propriè cadere in totam propositionem. Dixi autem subiectum illud *homo* in hoc sensu, ita supponere immobiliter, vt non liceat sub illo designare certum suppositum, quia vt statim dicam, nullum suppositum est, quod factum sit Deus: licebit tamen formaliter designare hunc hominem, quia in eodem sensu etiam factum est, vt verum sit dicere, hunc hominem esse Deum: hoc enim non semper fuit verum, & aliquando incepit esse verum: imo ideo indefinitè cœpit hoc verè dici de homine, quia cœpit verè dici de hoc homine.

Tertius sensus, & propriissimus illius propositionis est, quem ipsa præfert, scilicet aliquem hominem acquisiuisse diuinum esse, seu diuinam naturam, per aliquam effectionem, hoc enim est, quod D. Thomas ait participium *factus* in hoc sensu applicare effectionem homini, tanquam subiecto actionis: respicere verò Deum, tanquam terminũ illius. Et hoc sensu, atque adeò simpliciter & propriè loquendo ait D. Thomas, propositionem illam fallam esse: quæ est sententia communis Theologorum in 3. dist. 7. Bonau. Richard. Durand. Palud. & Marsil. quæst. 6. art. 3. dub. 8. & eius propositionis falsitas ferè ex ipsa explicatione satis constat, quam D. Thom. ita declarat: quia homo in illa propositione supponit personaliter, de nulla autem persona subsistente in humanitate verè dici potest, factum esse Deum verum, de quo loquimur, maximè enim de persona Christi, illa autem non est facta Deus, sed per se & essentialiter est Deus. Vnde si diceretur, homo genitus est Deus, verè diceretur, quia hic homo per generationem habet, vt sit Deus, non per effectionem. Vnde confirmatur primò, nam per illam propositionem

D. Thom. Bonau.

Bonau. Richar. Duran. Palud. Marsil.

significatur, Deum vt sic esse terminum effectionis, ad quem ipsa terminatur, quod repugnat deitati. Confirmatur secundò, quia per illam propositionem significatur hunc hominem supponi illi actioni, per quam talis homo fit Deus, quod etiam repugnat veritati huius mysterij. Antecedens patet ex communi modo significandi illius participij *factus* supponit enim suppositum, cui applicatur: vnde rectè dicimus Petrum factum esse calidum, non verò calidum factum esse Petrum. Confirmatur tertiò, quia alias sequitur Christum factum esse Deum: quia, vt supra dicebam, si hoc verè dici potest de homine, est ratione huius hominis: consequens autem falsum est, alias etiam vlterius sequitur expositorie concludendo, Verbum factum esse Deum. Tandem confirmatur, quia illa propositio neque est vera ratione humanæ naturæ, quia neque illa est homo, neq; fit Deus, neque ratione illius homo est Deus: neq; etiam potest esse vera ratione suppositi, seu personæ, quia illa non fit Deus: neque etiam ratione huius hominis abstrahendo à supposito, quia cùm effectio sit actio realis, versatur circa singulare, & determinatum suppositum, & ideo non potest applicari huic homini abstrahendo à supposito: in quo differt hoc participium *factus* à participio *prædestinatus*, de quo dicetur infrà quæst. 24. Potest denique hæc sententia confirmari ex his, quæ supra diximus disput. præced. sect. 3. hominem nõ posse dici deificatum, sed verum Deum ratione huius mysterij, vbi & Patres pro hac sententia citauimus, & exposuimus aliquos, qui interdum videntur aliter locuti. Sic etiam Fulg. lib. de Incarnat. & Grat. cap. 10. inquit: *Non ipsa caro*, id est, ipse homo, *in se formam diuinitatis accepit, sed Deus formam serui*: & Petrus Diacon. lib. de Incarnat. cap. 5. *Deum dicimus factum esse Christum, non Christum factum esse Deum.* Idem Nicet. lib. 3. Thesau. cap. 21. & Elias Cretensis orat. 1. Nazianzeni. §. *Hæc assumpta caro, &c.*

Fulgent.

Petr. Diac.

Nicet.

Elias Cret.

Contra hanc verò sententiam sentit Scotus in dist. 7. q. 2. Cuius fundamentum solùm est, quia per aliquam actionem factum est, vt homo sit Deus, sed hoc solùm significatur per illã propositionem, ergò. Facilè tamen respondetur, negando minorem, quia etiam significatur illam actionem terminatam esse ad diuinitatem, & supposuisse hominem: & vtrunque falsum est. Sed obijcitur, quia per conuersionem simplicem rectè videtur sequi, Deus factus est homo, ergo homo factus est Deus: quod argumentum eò magis vrget, quòd sancti Patres interdum ita loquuntur, August. 1. lib. de Trinit. cap. 13. *Talis*, inquit, *erat illa susceptio, vt Deum hominem faceret, & hominem Deum*: & ideo in Enchirid. cap. 40. & 41. & de prædestinat. Sanct. cap. 15. dicit hunc hominem fuisse coniunctum in vnitate personæ Filio Dei: quanquam ibi hominem pro humanitate sumpsisse videtur. Simili tamen modo Damasc. lib. 3. cap. 21. *Verbum*, inquit, *caro factum est, & caro Verbum, Deus homo, & homo Deus*: sic etiam Nazian. orat. 37. num. 86. *Hic homo*, inquit, *Deus effectus est, pessquam cum Deo vocatur*: & orat. 52. circa principium dicit, Deum & hominem connexione vnum esse, Deo nimirum humanitatem, & homine diuinitatem suscipiente.

Fulgent.

Obiectio.

Respons.

Obiectio.

August.

Damasc.

Nazian.

Respon-

Respon. Respondetur ad argumentum, illam non esse legitimam conuersionem, quia mutatur suppositio, seu appellatio terminorum, vt per se satis constat: fieri ergo debet conuersio hoc modo, Deus factus est homo, ergo is, qui factus est homo, est Deus: Patres verò citati, quando ex adiunctis, & ex contextu sermonis constat eorum sensus, non tàm dialecticum rigorem, quàm sermonis elegantiam, & ipsius rei veram expositionem obseruant. Vnde in citatis locis loquuntur in secundo sensu à D. Thoma explicato, scilicet per hoc mysterium factum esse, vt homo sit Deus, & vt eadem sit persona hominis & Dei. Sed quæres, si humanitas Christi præextitisset prius tempore in alio supposito, quam assumeretur à Verbo, an posset verè tunc dici homo factus Deus, iam enim illi actioni supponeretur homo, & hic homo. Respondetur, etiã in eo casu non posse id propriè dici, quia etiam tũc nullum esset suppositum, de quo verè dici posset factum esse Deum: nam si præcessisset in illa natura suppositum creatum, illud non solùm non fieret Deus, sed potius desineret esse, in suæ naturæ assumptione: & ita propriè non supponitur actioni, nisi vt terminus à quo. Quod si supponatur suppositum illud esse increatum, scilicet alia diuina persona, illa per se esset Deus, vnde nec fieret Deus, nec Filius Dei, quia vnum suppositum non fit aliud.

Dub.

Respon.

Rom. 1. *b* In solutione ad primum tractat D. Thomas locum illum Paul. ad Rom. 1. vbi loquens de Filio Dei subdit: *qui factus est ex semine Dauid secundum carnem*, vbi videtur dicere Paul. Christũ, qui est ex semine Dauid secundum carnem, factum esse Filium Dei. Circa quem locum Adamus secutus Laurentium Vallam, putat vertendum potius fuisse *genitum*, quàm *factum*, quia vox Græca γενόμενον vtrunq; sensum patitur. Diuus tamen Augustinus quæst. 44. noui testamenti, quanquã fateatur potuisse generationis nomen eo loco poni, vel intelligi: mysterium tamen in hoc inuenit, quod Apostolus nomine *facti*, potius quàm *geniti* vsus est, sicut ad Galat. 4. cùm dixit: *Factum ex muliere. Quoniam enim*, inquit Augustinus, *sine humano semine concreta caro Domini est in vtero Virginis, & corpus effecta, sed effectu, & virtute Sancti Spiritus: ideo se locutus est Apostolus; aliud est enim semine admisto sanguinem coagulare, & generare, & aliud, non permisticne, sed virtute procreare, ideo factum potius dixit, quam genitum.* Vt autem rectè D. Thomas expositum, non Christus dicitur factus Filius Dei, sed potius Filius Dei (illum enim refert participium *qui factus est*) non simpliciter, sed secundum carnem, vt rectè ibi notauit Chrysost. *Nam de homine*, inquit, *est sermo, propterea adiecit iuxta carnem, & ex semine Dauid, id est, ex Virgine à Dauid descendente.* Vnde sensus planus est, Filium Dei factum esse hominem ex Maria Virgine, vt rectè ibi

Adamus. Laur. Val.

August.

Gala. 4.

Chrys.

Anselm. August.

Anselm. & alij ferè omnes exponunt, & August. sermone. 193. de tempore.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum hæc sit vera, Christus est creatura.

107 *Inf. q. 20. ar. 1. ad. 1. Et 1. q. 41. art. 3. c. & 4. Et 3. d. 4 q 2. ar. 2. ad. 4. et d. 11. q. 1. ar. 2. & d 11. q. 1. ar. 3. ad. 2. Et 4. con. ca 48. et ver. c. 19. ar. 1. ad. 1. & op. 3. c. 223. Et 1. Cor. 15. l. 2. col. 1 fi.* * *Art. 5. huius. q.*

AD octauũ sic proceditur. Videtur, quòd hæc sit vera, Christus est creatura. Dicit enim Leo Papa, Noua & inaudita conuentio: Deus qui est & erat, fit creatura. Sed illud potest prædicari de Christo, quòd Filius Dei factus est per Incarnationẽ. Ergo hæc est vera, Christ' est creatura.

¶ 2. Præterea, Proprietates vtriusq; naturæ, possunt prędicari de hypostasi communi vtriusq; naturæ quocunque nomine significetur, vt suprà dictum est *, Sed proprietas humanæ naturæ, est esse creaturam: sicut & proprietas diuinæ naturę est esse creatorem. Ergo vtrunque potest dici de Christo, scilicet quòd sit creatura, & quòd sit increatus, & creator.

¶ 3. Præterea, Principalior pars hominis est anima, quã corpus. Sed Christus ratione corporis, quod de Virgine traxit, dicitur esse simpliciter natus de Virgine. Ergo ratione animę, quę creata est à Deo, debet simpliciter dici, quòd Christus sit creatura.

Sed contra est, quod Ambros. dicit *In li. 1. de fide. c. 7. circa med. tom. 2.* in lib. de Trin. † Nunquid dicto factus est Christus? nunquid mandato creatus est Christus? quasi dicat, nõ. Vnde subdit, Quomodo autem creatura in Deo esse potest? erenim Deus naturæ simplicis est, nõ coniunctæ. Ergo hæc non est concedenda, Christus est creatura.

a Respondeo dicendum, quòd sicut Hier. dicit, ex verbis, inordinatè prolatis incurritur hæresis. Vnde cum hæreticis nec nomina debemus habere cõmunia, ne eorum errori fauere videamur. Ariani autem hæretici Christum dixerunt esse creaturam, & minorem Patre, non solùm ratione humanæ naturæ, sed etiã ratione diuinæ personæ.

Refer. in 4. sent. d. 13. in. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et ideo non est absolutè dicendum, A quòd Christus sit creatura, vel minor Patre, sed cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Ea verò, de quibus suspicari non potest, quòd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturæ, sicut simpliciter dicimus Christum esse passum, mortuum, & sepultum. Sicut etiam in rebus corporalibus, & humanis, ea quæ in dubitationem venire possunt, an conueniãt toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuimus toti simpliciter, id est, sine determinatione: non enim dicimus, quòd Aethiops est albus, sed quòd est albus secundum dentes. Dicimus autē absq; determinatione, quòd est crispus: quia B hoc non potest ei conuenire, nisi secundum capillos.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliquãdo sancti Doctores causa breuitatis determinatione omissa, nomine creaturæ vtuntur circa Christum: est tamen in eorum dictis subintelligenda determinatio, inquantum homo.

Ad secundum dicendum, quòd omnes proprietates humanæ naturæ, sicut & diuinæ, possunt aliqualiter dici de
li. 3. c. 4. in fi. & c. 3. a medio. Christo. Vnde, & Damasc. * dicit in 3. libro, quòd Christus, qui Deus est, & homo, dicitur & creatus & increatus, passibilis & impassibilis. Sed tamen illa, quæ dubitationem habent circa C alterutram naturam, non sunt dicenda absque determinatione. Vnde ipse poste
li. 4. c. 5. a medio. à alibi subdit *, Ipsa vna hypostasis, scilicet Christi, & increata est deitate, & creata est humanitate. Sicut & è conuerso non esset dicendum sine determinatione, Christus est incorporeus, vel impassibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui posuit Christum verum corpus non habuisse, nec verè passum esse: sed dicendum est cum determinatione, quòd Christus secundum deitatem est incorporeus, & impassibilis.

Ad tertium dicendũ, quòd de natiuitate ex Virgine, nulla dubitatio potest esse, quòd cõueniat personæ Filij Dei, sicut potest esse de creatione. Et ideo non est similis ratio vtrobiq;.

COMMENTARIVS.

QVanquam D. Thom. negat, simpliciter Christum appellandum esse creaturam, an verò id consulat propter vitandum periculum erroris, an verò id doceat, quia in proprietate sermonis falsa est propositio, obscurum, & incertum est. Quo factum est, vt non solùm de ipsa, sed etiam de sententia, & mente D. Thom. variæ sint opiniones. Prima ergo est, eam propositionem in rigore, & proprietate sermonis verum habere sensum: tamẽ, quia est ambigua, & potest ad Arianum sensum facilè trahi, simpliciter asserendam non esse, sed cum aliqua determinatione, & explicatione. Ita exponit D. Thom. Caietanus hic, & habet fundamentum *Caiet.* in principio corporis articuli, vbi solùm dicit, non esse ita absolutè loquendũ, ne Arianorum errori fauere videamur. Deinde expressiùs in solutione ad secũdum idem iudicium facit de hac propositione, Christus est creatura, quod de hac, Christus est impassibilis, & incorporeus: quod negat simpliciter esse dicendum, ne errori Manichæorum fauere videamur. Constat autem illas locutiones, & in proprietate sermonis, & in rigore veras esse. Deinde infra. q. 29. art. 1. ad. 1. similiter iudicat de hac, Christus est creatura, ac de hac, Christus est subiectus Patri, & solum ait conuenientius esse, addere determinationem. Et eandem sententiam tenet Bonau. in. 3. d. 11. art. *Bonau.* 2. quæst. 1. præsertim in solutionibus argumentorum, quanquam male in contrarium citari soleat. Et Scot ibidem probabile hoc censet. Tenet *Scot.* etiam Vvaldens. lib. 1. doctrinalis fidei, vbi. c. 40. *Vvald.* & 41. latè probat Christum secundum se non esse creaturam, tamen. c. 42. tandem concludit per communicationem idiomatum posse ita appellari. Et huic sententiæ fauet vsitatus modus loquendi Sanctorum, Sophronius enim in illa *Sophron.* epistola, quæ habetur in. 6. Synod. act. 11. sæpe *6. Synod.* vocat Christum creatum, & increatum. Leo Pap. *Leo Pap.* serm. 3. Pentecost. *si homo*, inquit, *ad imaginem Dei factus, legem Dei seruasset, creator hominum creatura non fieret.* Naz. orat. 34. *O nouam missionem, & admirandam temperationem, qui est fit, & qui non est creatus, creatur.* Aug. de Fid. & Symb. c. 4. *Quando* *Nazian.* *Verbum caro factum est, eadem sapientia, quæ de Deo genita est, dignata est in hominibus creari,* & in Ench. *August.* c. 38. *Illam creaturam, quam Virgo concepit, &c.* & epist. 57. *Quod ad Verbum attinet, creator est Christus, quod verò ad hominem, creatura est Christus*: lib. 4. de Trinit. c. 19. ita inquit: *Factum quippe creaturam, per quem facta est omnis creatura, omnem creaturam testem habere oportebat,* & serm. 16. de tempore: *Propter nos creatus est creator,* & serm. 15. *Creatur ex Maire, quam creauit,* & ser. 17. *Creator cœli creatus sub cælo.* Similia habet Fulgent. de Fide ad Petrum, cap. 1. *Fulgent.* & 45. & lib. de Incarnat. cap. 1. quanuis hic determinationem addat. Damasc. lib. 3. cap. 4. & *Damasc.* lib. 4.

Ambr. lib. 4. cap. 5. & 19. *Verbum caro factum, creatura* A *& nouissimus appellatur.* Ambro. lib. 3. de Fid. c. 4. *Eundem dicit creatum esse ex Virgine, creatum ex homine, creatum ad causam, qui est generatus ante sæcula.*

Greg. Nec dissimiliter Gregor. lib. 5. Moral. cap. 25. *Redemptor noster, quia diuinitatis eius status capi ab humana mente non potuit, hunc se nobis ad nos veniens, creatus, natus, mortuus, & c. quasi transeundo monstrauit.*

Sed quoniam ad hos Patres respondeti potest, vel latè vsos esse nomine creationis, pro nomine conceptionis, vel generationis, aut subintellexisse determinationem illam, inquantum homo, & ferè semper aliquid illi æquiualens addidisse coniungendo creatorem cum creatura, vel aliquid simile: affero Hierony. qui non videtur hanc expositionem pati posse: tractans enim

Hierony. hanc quæstionem fere in terminis super epistolam ad Ephes. cap. 2. circa illa verba: *Ipsius enim*

Ephes. 2. *factura sumus*, & lib. 3. in Isaiam in principio, circa

Isai. 45. illa verba capitis. 45. *Ego Dominus creaui eum*, & referens quosdam dubitasse, Christum vocare creaturam: *Nos*, inquit, *libere proclamamus, non esse periculum illum dicere creaturam. Nam creari in Scriptura*, inquit, *interdum significat fieri, quod non erat, interdum, id quod erat, transferri in aliud esse, vt Psal.*

Psal. 50. *Ephes. 2.* 50. *Cor mundum crea in me Deus*, & ad Ephes. 2. B *Creati in operibus bonis*: quam doctrinam videtur

Hilar. sumpsisse ex Hilario lib. 12. de Trinit. vbi circa finem dicit, Christum esse facturam, vel creaturam: de Christo intelligens illud ad Ephes. 4.

Ephes. 4. *Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est*, id est Christum, de quo dicitur etiam ad

Rom. 13. Roman. 13. *Induimini Dominum Iesum Christum*: &

Cyril. eandem ferè doctrinam habet Cyril. Alexand.

Alex. lib. 5. thesau. cap. 4. de Christo exponens illud

Prou. 8. Prouerb. 8. *Dominus possedit me*: & in epistola ad

Coc. Eph. Anastasium circa finem, quæ habetur in Concil. Ephes. 1. t. cap. vltimo.

Rationes adduci solent multæ: tres videntur potissimæ. Prima, quia non videtur maius incommodum vocare Christum creaturam, quam tribuere illi proprietates creaturæ, quæ eandem imperfectionem includere videntur, vt esse mutabilem, finitum, passibilem, &c. sed hæc tribuuntur Christo, ergo. Secunda, quia esse creaturam est de essentia hominis, sed omnia, quæ sunt de essentia hominis dicuntur de Christo, vt suprà C dictum est, ergo. Tertia, quia in humanitate Christi est relatio creaturæ ad Deum, nam humanitas sine controuersia creatura est, sed relationes, quæ sunt in humanitate, tribuuntur Christo in concreto: sic enim dicitur Christus similis, æqualis, ergo.

Secunda opinio negat illam propositionem esse veram in rigore, & proprietate sermonis. Hæc videtur esse sententia Magistri in. 3. d. 11.

Magister. *D. Thom.* *Duran.* *Palud.* *Capreol.* *Richar.* *D. Tho.* *Ferrar.* quam ibi D. Thom. quæst. 1. art. 1. secutus est, & Durand. Paludan. & Capreol. quæst. 1. Richard. art. 1. quæst. 1. idem S. Thom. lib. 4. contra Gent. cap. 48. vbi Ferrar. idem etiam D. Tho. q. 29. de verit. art. 1. ad. 3. & hic in fine corporis articuli, non videtur ab hac sententia alienus, tam falsum enim existimat vocare Christũ simpliciter creaturam, sicut nigrum hominẽ appellare simpliciter album, solum quia habet dentes albos. Et hanc opinionem sequuntur ferè moderni Thomistæ, vt Cano lib. 12. de locis, cap. 11. & alij. *Cano.* Et pro illa referuntur Sancti, Basil. lib. 2. contra *Basil.* Eunom. vbi ex professo probat Christum non posse dici creaturam. Ambros. lib. 1. de Fid. c. 6. *Ambr.* & 7. lib. 3. cap. 7. Chrys. homil. 3. in Ioan. & c. 5. *Chrysost.* homil. *Quod Christus sit Deus*. August. lib. 83. *August.* quæst. in. 67. Sed hi Sancti, & alij, qui sæpe hoc confirmant, aperte loquuntur de Christo secundum diuinitatem, & contra Arianos, & ideo nihil ad præsentem causam ex eis afferri potest. Rationes pro hac sententia affert quatuor Medina, quas euidentes vocat. Prima, quia omnis *Medina.* creatura aliquando non fuit, sed Christus semper fuit, ergo. Secunda, quæ eadem est, omnis creatura incipit esse, Christus non incepit esse, ergo. Tertia, similiter eadem, creatura includit negationem præcedentis esse, quæ Christo repugnat. Quarta, quia sequitur Verbum esse creaturam, quod est hæreticum. Sequela patet, expositorie arguẽdo, Christus est creatura, & Christus est Verbum, ergo Verbum est creatura.

Hæc controuersia pendet ex illa regula suprà posita disputatione præcedenti, sectione vltima, scilicet, prædicata, quæ inuoluunt suppositum creatum nõ posse simpliciter prædicari de Christo, & difficultas est an hoc prædicatum *creatura* inuoluat huiusmodi suppositum, quod magis pendet ex vsu, & acceptione vocis; quam aliunde. Aduertendum ergo est, hanc vocem proprie & in rigore sumptam significare posse rem ex nihilo productam, creatio enim significat productionem ex nihilo, & creatura propriè significat terminum creationis. Alio modo sumitur hæc vox ad significandam quancunque rem in corpore productam per aliquam actionem, vel effectionem, omne enim, quod increatum non est, creatura dici potest, vt supra tractatũ etiam est disput. 7. sect. 5.

Dico ergo primò: Christum non posse dici *obiectio.* creaturam, si hæc vox in priori, & rigoroso sensu sumatur. Hæc conclusio certa est, quia Christus non est ex nihilo productus, includit enim suppositum diuinum, quod non est ex nihilo productum. Dices hoc sensu, etiam Petrus non potest dici creatura, quia non est productus ex nihilo, nulla ergo est in hoc differentia inter Christum, & alios homines. Respondetur, esse *Responsio.* maximam. Primò quidem, quia Petrus, licet immediatè non sit productus ex nihilo, sed per generationem, tamen mediatè est productus ex nihilo, quia tota materia, ex qua productus est, facta est ex nihilo: at verò Christus includit rem aliquam, scilicet personam, quæ non est facta ex nihilo, & ideo totus Christus nec proximè, nec remotè factus est ex nihilo. Vnde fit secundò, vt Petrus, vel alius similis homo licet actu non sit productus ex nihilo, tamen producibilis sit, & hoc est quod per se pertinet ad rationem creaturæ, quæ magis consistit in intrinseca aptitudine, quam in actuali denominatione extrinseca: at verò Christus, neque est productus, neque produci potuit ex nihilo. Cõponitur enim Christus ex natura humana & persona diuina, hoc autem compositum, nõ est producibile per creationẽ, sed per solã assumptionẽ humanitatis, quia necessariò supponit personã, quæ ex nihilo produci nõ potest, quod à cõtrario manifestè patet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam Petrus, qui est creatura dicto modo annihilari potest à Deo, Christus autem annihilari non potest, cùm enim necessario semper mansura sit persona, non potest totus Christus in nihilum redigi.

Dico secundò: si creatura sumatur posteriori modo, vt idem significet, quod factura, seu quid factum, illa locutio potest habere sensum proprium, & verum: tamen quia est ambigua, & suspicionem erroris ingerere potest, vsurpanda non est, sine sufficienti expositione, seu determinatione. Hæc conclusio videtur esse iuxta mentem D. Thom. hic, & tota sumitur ex Patribus citatis, ita enim approbant illam locutionem, vt satis semper explicet sermonem esse de Christo, vt ex humanitate componitur. Ratio verò est, quia Christus significat compositum ex diuinitate, & humanitate, sed hoc cõpositum est quid creatum in dicto sensu, vt supra dicta sectione. 5. disputat. 7. late ostensum est, ergo Christus eadem ratione poterit dici quid creatum, atq; adeò creatura. *D. Thom.*

obiectio. Dices, Christus positus ex parte subiecti, simpliciter & sine determinatione, non stat seu supponit pro toto composito, vt sic, sed pro supposito tantùm, subiecta enim stant materialiter, vt dicunt dialectici; at verò de supposito non potest verè dici esse quid creatum, seu esse creaturam.

Responsio. Respondetur primò, supra dictum esse subiecta interdum determinari à prædicatis, vt stent formaliter, vt constat in his locutionibus, album est quale, calidum est terminus calefactionis: sic ergo dici poterit Christus terminus effectionis cuiusdam, & tunc stabit formaliter ratione prædicati: ergo eadem ratione dici poterit factura, atque adeò creatura, quia his vocibus idem terminus effectionis significatur. Quandocunque enim prædicatum accommodatur subiecto formaliter sumpto, & per se illi conuenit, potest illud determinare, vt ita accipiatur: ita verò est in præsenti. Non est ergo cur negetur hunc sensum esse proprium & verum, supposita illa propria, & vsitata significatione terminorum. Nihilominus reliquæ partes conclusionis per se notæ sunt, vitanda est enim omnis suspicio erroris, & ideo cum hæreticis, nec in vocibus conuenire debemus, quando sensus est ambiguus, sed catholicus sensus sufficienter explicari debet.

Argumenta primæ opinionis probant hanc secundam conclusionem. Si verò contra primam fiant. Respondetur, omnia illa Sanctorum testimonia iuxta secundam conclusionem intelligenda esse.

Ad primam verò rationem respondetur primò: attributa creaturarum conuenire Christo ratione naturæ creatæ; quando illa non includunt suppositum creatũ, & simpliciter ex nihilo productum, & ideo ex illis solùm inferri potest Christum posse dici creaturam posteriori modo dicto, non verò priori. Secundò dicitur, quædam esse prædicata creaturarum, quæ per se statim indicant dici de Christo ratione humanæ naturæ, de quibus inter nos, & hæreticos nulla est controuersia, vt esse mortulem, passibilem, &c. Alia verò sunt prædicata, de quibus dubium esse potest, an tribuantur Christo ratione naturæ humanæ, vel etiam ratione suppositi, & de quibus est controuersia inter nos, & hæreticos, vt esse mutabilem, esse finitum, esse minorem Patre. Et hæc licet in proprietate, & rigore dici possent de Christo ratione humanæ naturæ, simpliciter tamen asserenda non sunt sine sufficienti determinatione, propter rationes factas. *Prædicata creaturarum, duplicia respectu Christi.*

Ad secundam rationem respõdetur: esse creaturam priori modo non esse de essentia hominis, sed tantùm posteriori modo, quia nõ est de essentia hominis, vt sit persona creata, sed tantùm, vt per naturam creatam constituatur.

Ad tertiam respondetur, quòd licet humanitas sit facta ex nihilo mediate, vel immediatè, vt supra dictum est, & sub hac ratione sit in illa relatio creaturæ ad Deum, inde non fit, vt totus Christus per se primo, seu ratione totius compositi referatur ad Deum illa relatione: sed solùm, vt in se habeat naturam, in qua est illa relatio, totum verò compositum, vt sic, non refertur ad Deum illa relatione fundata in creatione, sed alia fundata in actione vnitiua, à qua Christus denominatur creatura, secundo modo suprà explicato.

Argumenta secundæ opinionis probant primam conclusionem. Si verò contra secundam fiant, nihil vrgent; ad Patres enim ibi responsum est. Ad tres verò rationes primas, quæ vna sunt, respondetur creaturam in hac significatione, non includere negationem totius esse simpliciter, sed solùm illius esse, sub quo denominatur creatura. Vnde, vt Christus sit creatura, non oportet, vt aliquando non fuerit, sed vt aliquando non fuerit Christus: neque vt inceperit esse simpliciter, sed vt inceperit esse Christus. Ad vltimam. Primò negatur sequela, scilicet Verbum posse dici creaturam. Et ad probationem negatur consequentia, quia mutatur suppositio, & appellatio terminorum: quia cùm Christus dicitur creatura, subiectum non stat materialiter pro supposito, sed formaliter pro toto composito. Cùm verò Christus dicitur esse Verbum, aut Verbum creatura, subiectum sumitur pro solo supposito. Secundò respondetur: in catholico sensu posse dici Verbum creaturam, eo modo, quo dicitur homo: est enim homo, quia terminat humanitatem, dicetur ergo creatura, quia terminat naturam creatam. Sicut enim per humanitatem constituitur in esse hominis, ita per naturam creatam in esse creaturæ: sic enim dixit Leo Pap. creatorem fieri creaturam in hoc mysterio. Et Hieronymus dixit creare in quodam sensu in Scriptura vsitato non significare fieri simpliciter, quod non erat, sed quod erat fieri tale. Quomodo dixit Augustinus de Fide, & Symbolo, cap. 4. *Quando Verbum caro factum est, eadem sapientia, quæ à Deo genita est, dignata est in hominibus creari.* Sed quanquam hoc verum sit, istæ locutiones multò magis sunt vitandæ, quia est maior æquiuocatio, & maius periculum erroris, Verbum enim simpliciter est persona increata, & ideo absolutè nullo modo dici debet creatura. *An Verbum possit dici creatura.*

ARTI-

ARTICVLVS. IX.

Vtrum hæc sit vera, Iste homo, demonstrato Christo, incepit esse.

108. 3. dist. 12. q. 1. ar. vnic.

AD nonũ sic proceditur. Videtur quòd ille homo, demonstrato Christo inceperit esse. Dicit enim Augustinus super Ioã*. Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus. Sed illud quod non semper fuit, incepit esse. Ergo ille homo, demonstrato Christo, incepit esse. *Tract. 105 a medio, tom. 9.*

¶ 2. Præterea, Christus incepit esse homo. Sed esse hominem, est esse simpliciter. Ergo ille homo incepit esse simpliciter.

¶ 3. Præterea: Homo importat suppositum humanæ naturæ. Sed Christus non semper fuit suppositum humanæ naturæ. Ergo ille homo incepit esse.

Sed contra est, quod dicitur Hebr. vltimo. Iesus Christus heri & hodie, ipse & in sęcula.

Respondeo dicendum, quòd non est dicendum, quòd ille homo, demonstrato Christo, inceperit esse, si nihil adderatur, & hoc duplici ratione. Primò quidem: quia hæc locutio est simpliciter falsa, secundum sententiam Catholicæ fidei, qua ponimus in Christo vnũ suppositum & vnam hypostasim, sicut & vnam personam. Secundum hoc enim oportet, quod in hoc quod dicitur, iste homo, demonstrato Christo, designetur suppositum æternum, cuius ęternitati repugnat incipere esse. Vnde hæc est falsa, hic homo incepit esse. Nec obstat quòd incipere esse conuenit humanæ naturæ, quæ significatur per hoc nomen, homo: quia terminus in subiecto positus nõ tenetur formaliter pro natura, sed magis materialiter pro supposito, vt supra dictum est*. Secundò, quia etiam si esset vera, non tamen esset ea vtẽdum absque determinatione, ad euitandum hæresim Arij: quia sicut personę Filij Dei attribuit, quòd esset creatura, & quòd esset minor Patre, ita attribuit ei quod esse inceperit, dicens quod erat, quando nõ erat. *art. 7. huius q. ad 3.*

Ad primum ergo dicendum, quòd autoritas ista est intelligenda cum determinatione: vt scilicet dicamus, quod homo Iesus Christus non fuit antequam mundus esset, secundum humanitatem.

Ad secundum dicendum, quòd cum hoc verbo, Incipit, non sequitur argumentum ab inferiori ad superius: non enim sequitur, hoc incipit esse album, ergo incipit esse coloratum. Et hoc ideo, quia incipere, importat nunc esse, & non prius: nõ autem sequitur, hoc non erat prius album, ergo non erat prius coloratum. Esse autem simpliciter, est superius ad esse hominem: vnde non sequitur, Christus incepit esse homo: ergo incepit esse.

Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen homo, secundum quod accipitur pro Christo, licet significet humanam naturam quæ incepit esse, tamen supponit suppositum æternum, quod esse non incepit. Et ideo quia secundum quod ponitur in subiecto, tenetur pro supposito, secundum autem quod ponitur in prædicato: refertur ad naturã: ideo hęc est falsa; homo Christus esse incepit: sed hęc est vera: Christus incepit esse homo.

COMMENTARIVS.

DIuus Thomas aliter huic quæstioni respondet, quam præcedẽti, hanc enim locutionem, Christus incepit esse, dicit esse falsam in proprietate, & rigore sermonis. Et ratio eius est, quia significat personã Christi simpliciter incepisse, quod illius æternitati repugnat. Antecedens probat, quia subiecta tenen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur materialiter pro suppositis, vnde cum dicitur Christus incepit esse, inceptio tribuitur ipsi supposito. Quæ ratio, atque adeo tota hæc doctrina magnam patitur difficultatem, præsertim suppositis iis, quæ articulo precedenti dicta sunt.

Primo quidem quia subiecta interdum etiam stant formaliter, si determinentur à prædicatis, vt ibi dictum est, ergo hoc subiectū *Christus* potest determinari ab illo prædicato *incepit*, vt stet formaliter pro toto composito, quod est Christus: sed illud compositum vere dicitur incepisse, ergo. Confirmatur ad hominem, nam in hac propositione, Deus est homo, dicunt Thomistæ, subiectum determinari à prædicato, vt stet pro supposito, quatenus subsistat humanitati, vt illa propositio sit per se: cum tamen illa suppositio multo magis sit aliena à significatione illius termini *Deus*, qui nullo modo humanitatem significat. Vnde illa sententia probabilior est, si propositio fiat sub nomine Christi, scilicet, Christus est homo, illa enim est per se, & formalis prædicatio, quia prædicatum determinat subiectum, ergo idem dici poterit de hac, Christus incepit esse. Confirmatur secundo, ex communi modo concipiendi, cum enim dicimus, hoc album incepit hodie, non significamus ipsum subiectum incepisse simpliciter, sed incepisse esse album.

Scot. Propter hæc & similia argumenta, Scotus in 3. dist. 11. q. 3. dicit illam propositionem in rigore sermonis esse veram. A qua sententia parum discrepat Bonauentura art. 1. q. 1. quanuis variis distinctionibus vtatur. Et Durand. d. 12. q. 1. qui dicit illam esse æquiuocam & distinguendam. *Bonau. Durand.* Hi tamen omnes simpliciter negant hanc, Verbum incepit esse, quia hæc repugnat æternitati Verbi: nec sequitur per communicationem idiomatum ex illa, Christus incepit esse, quia mutatur formalis suppositio in materialem, atq; adeò variatur appellatio; nam in vna tribuitur inceptio Christo vt sic, in alia autem Verbo. Nec modus loquendi Sanctorum videtur ab hac sententia alienus. Augustinus enim tractat. 105. in Ioan. ait: *Antequam mundus fieret, nec nos eramus, nec ipse mediator Christus*, si ergo non erat, incepit esse. Deinde Nazian. orati. 35. numero 72. dicit Christum esse factum, quod perinde est. Denique Leo Papa in dicto serm. 3. Pētecost. c. 1. dicit Christum esse *temporalem*, quod est dicere incepisse. *Augustin.* *Nazian.* *Leo Pap.*

Nihilominus sententia diui Thomæ est communior Doctorum cum Magistro in 3. dist. 11. & 12. vbi Palud. Heruæus, Capreolus, & alij, Marsil. q. 9. in fine, Caietanus late hic, qui refert varia argumenta Scoti & Durandi, & illa soluit. Ratio vero D. Thomę, quæ est fundamentum huius sententiæ, ita explicanda est. Nam licet illa propositio, Christus incepit esse, affirmatiua videatur, tamen includit hanc negatiuam, Christus aliquando non fuit: hæc vero est falsa, quia eius cōtradictoria est de fide, quia Christus semper fuit, est enim æternus, iuxta illud Ioan. 8. *Antequam Abraham fieret ego sum.* Et ad Hebræ. 13. *IESVS Christus heri & hodie ipse & in sæcula*, non possunt autem de Christo verificari contradictoriæ, etiam per communicationem idiomatum, quia negatio simpliciter omnia negat, vt nos etiam supra dicebamus. *Magist.* *Palud.* *Heruæus* *Capreolus* *Marsil.* *Caietanus* *Ioan. 8.* *Heb. 13.*

A Vnde licet Christus possit vocari spiritualis, & materialis, non potest negari quod sit spiritualis, vel omnipotens, vnde sicut hæc simpliciter est falsa, Christus non est omnipotens, ita & hæc, Christus non est æternus, ergo & illa Christus incepit esse, quæ hanc includit. Confirmatur primo, quia hæc simpliciter est falsa, Christus habuit ex matre suum esse simpliciter, sed hoc significatur per illam propositionem, nam esse absolutè dictum seu secundum adiacens, vt Dialectici dicūt, significat esse simpliciter illius rei cui tribuitur.

Inter has sententias, quod ad rem attinet nulla esse potest differentia, quam Fulgentius libr. de Incarnat. cap. 10. optime his verbis complexus est. *Verbum incepit esse Christus, Verbum tamen mansit æternum, & caro in ipso sumpsit initium.* Quod ad modum vero loquendi attinet, quanquam prior sententia sit probabilis, quia ille vsus vocum, & sensus illius locutionis non est omnino alienus à significatione terminorum, neque à communi modo loquendi hominum: nihilominus tamen simpliciter & in rigore sententia D. Thom. verior est & securior, quia non dicitur aliquis simpliciter & absolutè incipere esse, nisi denuò acquirat præcipuum ac principale esse suum. Christus autem non acquisiuit denuò illud esse, quod in ipso est primarium, atque adeò esse simpliciter, & ideo huic prædicato non potest conuenire, vt determinet subiectum illo modo, quo prima sententia asserebat, quia prædicatum significans inceptionem, cadit super esse absolute dictū, atque adeò super esse simpliciter: non ergo potest determinare subiectum in ordine ad esse secundū quid, respectu suppositi, pro quo supponit. Tum etiam quia prædicatum negatiuum nō determinat subiectum, sed simpliciter negat: propter quod hæc est falsa, Christus non est omnipotens, quia reuera non significat, non esse omnipotentem secundum humanam naturam, sed simpliciter & absolutè: propter quod etiam hæc est falsa, Christus non fuit ab æterno. Illa vero propositio, Incepit esse, includit hanc negationem, & per illam exponitur, vt dictum est, & constat ex Dialectica. Et per hoc satisfactum est argumentis primę sententiæ. *Fulgent.*

B Vnde à fortiori constat hanc esse falsam, Christus incepit esse Deus, tum quia includit illam negatiuam, aliquando non fuit Deus: tum quia quod incipit esse tale, supponitur actioni, per quā incipit esse tale, quod hic dici non potest, vt art. 7. tractatum est. De hac vero propositione, Christus est factus, idē iudicat D. Thom. quod de hac Christus incipit esse, quia fieri simpliciter dictū, refertur ad esse simpliciter illius subiecti cui tribuitur, vnde includit eandem negationem, quā verbum, *incipit*. Non est autem idem de his prædicatis *Natus ex Virgine*, seu *mortuus*, quia hæc ex vi suæ negationis solum referuntur ad esse humanum, secundum quod natus est Christus, vel mortuus.

A R-

ARTICVLVS. X.

Vtrùm hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est creatura.

110. 3. di. 4. q. 1. arti. 2. q. 1. c. & q. 2. ad 2. Et 3. dist. 10. q. 1. ar. 1. q. 2. & di. 11. art. 3.

AD decimum sic proceditur. Videtur quòd hęc sit falsa, Christus, secundum quòd homo, est creatura, vel incepit esse. Nihil enim in Christo est creatum nisi humana natura. Sed hæc est falsa, Christus, secundum quod homo, est humana natura. Ergo hæc etiam est falsa, Christus B secundum quod homo, est creatura.

¶ 2. Præterea, Prædicatū magis prædicatur de termino in reduplicatione posito, quàm de ipso subiecto propositionis: sicut si dicam, corpus, secundū quòd coloratum, est visibile, sequitur quòd coloratum sit visibile. Sed hæc non est absolutè (sicut dictum est*) concedenda, homo Christus est creatura. Ergo neque hæc, Christus, secundum quod homo, est creatura. *Ar. prec.*

¶ 3. Præterea. Quicquid prædicatur de quocunq, homine, secundum quod homo prędicatur de eo per se & simpliciter: idem enim est per se, & secun- C dum quod ipsum vt dicitur 5. Metap*. Sed hæc est falsa, Christus est per se & simpliciter creatura. Ergo etiam hæc est falsa, Christus, secundum quod homo est creatura. *Lib. 5. Metap. text. 28. to. 3.*

Sed contra, omne quod est, vel est creator vel creatura. Sed hæc est falsa, Christus secundū quod homo est creator. Ergo hæc est vera, Christus secundum quod homo est creatura.

a Respondeo dicendum, quòd cum dicitur, Christus secundum quod homo, hoc nomen, homo, potest resumi in reduplicatione, vel ratione suppositi, vel ratione naturę. Si quidem resumatur ratione suppositi, cum suppositū humanę naturæ in Christo sit æternum & increatum, hæc erit falsa, Christus secundum quod homo, est creatura. Si vero resumatur tatione humanæ naturæ, sic est vera: quia ratione humanę naturæ, siue secundum humanam naturam, conuenit sibi esse creaturam, vt supra dictum est*. Sciendum tamen quod nomen sic resumptum in reduplicatione, magis proprie tenetur pro natura, quam pro supposito: resumitur enim in vi prędicati, quod tenetur formaliter. Idem enim est dictu, Christus secundum quod homo, ac si diceretur, Christus secundum quod est homo. Et ideo hæc magis est concedenda quam neganda, Christus, secundum quod homo, est creatura. Si tamē adderetur aliquid, per quod traheretur ad suppositum, esset propositio magis neganda, quā concedenda: puta si diceretur, Christus, secundum quod hic homo, est creatura. *Ar. 8. huius quæst.*

Ad primum ergo dicendum, quod licet Christus non sit humana natura: est tamen habens humanam naturam. Nomē autem creaturæ, natum est prædicari non solum de abstractis, sed etiā de concretis: dicimus enim quod humanitas est creatura, & quod homo est creatura.

Ad secundum dicendum, quod ly homo secundum quod ponitur in subiecto, magis respicit suppositum: secundum autem quod ponitur in reduplicatione, magis respicit naturam, vt dictū est*. Et quia natura est creata, suppositum vero increatum: ideo licet non cōcedatur ista simpliciter. Homo Christus est creatura: conceditur tamen ista, Christus secundum quod homo, est creatura. *In corp. articuli.*

Ad tertium dicendum, quod cuilibet homini, qui est suppositum solius naturæ humanæ, competit quod non habeat esse, nisi secundum humanam naturam: & ideo de quolibet tali supposito sequitur, si secundum quod homo est creatura, quod sit creatura simpliciter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter. Sed Christus non solum est suppo A
situm humanæ naturæ, sed etiam diuinæ, secundum quam habet esse increa
tum: & ideo non sequitur, si secundum quod homo est creatura, quod sit simpliciter creatura.

COMMENTARIVS.

a

QVanuis D. Thom. distinctionem præmittat, tamen absolutè docet, illam propositionem debere concedi, quia per illam determinationem positam à parte subiecti, si proprie vtaperetur, determinatur subiectum, vt non accipiatur pro supposito absolutè & secundum se, sed prout substat humanitati, constat autem ex dictis Christum hoc modo vere posse dici creaturam. Et ex hoc facile soluitur obiectio, quam hic refert Caietanus ex Scoto in 3. d. 1. B
q. 1. qui primum dicit non magis hanc propositionem esse veram, Christus in quantum homo est creatura, quam illam, Christus est creatura, quia cum illud, *in quantum*, non sit conditio diminuens, illa propositio reduplicata includit propositionem de inesse, seu præiacentem. Respondetur tamen quidquid sit de veritate illius propositionis, Christus est creatura, de qua iam dictum est, tamen quod ad formam locutionis attinet, non esse eandem rationem, vt ex dictis facile patet, quia quando subiectum est sine determinatione, solet supponere pro supposito, quasi materialiter, per determinationem autem fit, vt stet formaliter: illa enim determinatio in hac propositione, non sumitur reduplicatiue, sed specificatiué, & ideo non oportet, vt possit simpliciter resolui in suum de inesse, quia poterit facile mutari suppositio & acceptio terminorum. Et hoc modo dici potest illa particula *in quantum* aliquo modo non quidem diminuens significationem, aut proprietatem terminorum, sed quasi limitans & determinans suppositionem subiecti. Et hac etiam ratione vt D. Thom. hic indicauit & Caiet. explicauit, quamuis hæc non sit vera simpliciter, Christus incepit esse, cum prædicta vero limitatione, in quantum homo, est vera quia Christus in quantum homo non est æternus, sicut neque in quantum homo est Deus, ergo in quatum homo est creatura, & incepit esse.

Obiectio. Scotus.

Responsio.

Secundo vero addit Scotus. Etiam si huiusmodi modus loquendi verus sit, tamen esse impropriū, quia huiusmodi determinatio specificans, deberet potius poni in subiecto, quam in prædicato, vt si dicamus Christum incepisse secundum esse humanum. Et confirmatur hoc, quia alias in rigore est falsa hæc propositio, Christus in quantum homo incepit esse, quia illud prædicatum significat esse simpliciter ipsius Christi, vt supra dictum est. Christus autem non incepit in suo esse simpliciter, etiam in quantum homo. Respondetur tamen proprietatem sermonis ex communi vsu esse accipiendam; at vero iuxta communem & proprium modum loquendi nō solum in prædicato, sed etiam in subiecto poni solet determinatio; & merito, quia per illam indicatur propria ratio secundū quam conuenit subiecto tale prædicatum. Vnde fit vt consequenter etiam prædicatum accommodetur tali subiecto, vt cū dicitur, Christus in quantum homo incepit esse, hoc ipso quod limitatur subiectū, vt stet pro supposito humano vt sic, limitatur etiam prædicatū, vt solum tribuat illi subiecto vt sic inceptionem essendi, scilicet in esse humano. Et ita soluitur cōfirmatio, nam licet esse absolutè dictum, & applicatum subiecto, simpliciter etiam sumpto, & sine addito significet esse simpliciter illius suppositi: tamen quando applicatur subiecto sub determinatione aliqua, tantum significat esse quod supposito sub tali determinatione conuenit. Et ita facile concordat hæc doctrina cum ijs quæ dicta sunt disputatione præcedenti, sectione 4. regula 4. nam hoc prædicatum significans incipiendo absolute dictum de supposito requirit suppositū creatum, non vero, si dicatur de subiecto cū prædicta determinatione. Vnde etiam intelligitur, cum Christus in quantum homo dicitur creatura, ibi creaturam non significare aliquid omnino ex nihilo productum, sed aliquid effectum & productum per actionem aliquam, quia Christus in quantum homo non est ex nihilo productus, quia illud, *in quantum*, non designat solam humanitatem, sed totum compositum vt sic, quod nō est factum ex nihilo, vt cōstat. Vnde ad hoc magis explicandum obseruare oportet, nō omnino esse idem dicere, *secundum humanitatem*, & *in quantum homo*, nam prior particula videtur solam designare humanitatem, quæ omnino est creatura producibilis ex nihilo: posterior vero particula, *in quantum homo*, totum compositum designat, vt dictum est.

Et ex his tandem facile intelligitur quod vltimo loco addidit D. Tho. si addatur ex parte subiecti articulus demonstratiuus, vt dicendo, Christus in quantum hic homo est creatura, propositionem esse magis ambiguam: erit enim falsa, si demonstretur ipsum suppositum. Tamen in rigore & ex proprietate sermonis, etiam potest admitere sensum verum: quia hic homo & formaliter non designat suppositum, sed subsistētem in hac humanitate vt sic, & licet designet illud, non tamen absolutè & secundum se, sed vt cum hac humanitate componit hunc hominem, qui sub hac ratione dici potest creatura, vt explicatum est. C

ARTICVLVS. XI.

Vtrum hæc sit vera, Christus secundum quod homo, est Deus.

Obiectio 2.

Responsio.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur quod Christus, secundum quod homo, sit Deus. Christus enim est Deus per gratiam vnionis. Sed Christus secundum quod homo, habet gratiam vnionis. Ergo Christus secundum quod homo, est Deus. III. 3. *di.* 10. *q.* 1. *ar.* 1. *q.* 1 & *q.* 3. *c.*

¶ 1. Præ-

¶ 2. Præterea, Dimittere peccata, est A
proprium Dei, secundum illud Isa. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed Christus secundū quod homo dimittit peccata: secundū illud Matth. 16. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. Ergo Christus secundum quod homo, est Deus.

¶ 3. Præterea, Christus non est homo communis, sed est homo iste particularis. Sed Christus secundum quod est iste homo est Deus: quia in isto homine designatur suppositum æternū, quòd naturaliter est Deus. Ergo Christus secundum quod homo est Deus. B

Sed contra, illud quod cōuenit Christo, secundum quod homo, conuenit cuilibet homini. Si ergo Christus secū dum quod homo est Deus, sequitur quod omnis homo sit Deus: quod patet esse falsum.

Art. præced. in cor. & ad 2.

Durand. Bonau.

C Respondeo dicendū, quod iste terminus, homo, in reduplicatione positus, potest dupliciter accipi. Vno modo quantum ad naturam: & sic non est verum, quòd Christus secundum quod homo sit Deus: quia humana natura est distincta à diuina secundum differē tiam naturæ. Alio modo potest accipi ratione suppositi: & sic cum suppositū naturæ humanæ in Christo, sit persona Filij Dei, cui per se conuenit esse Deū, verum est quòd Christus, secundum quod homo sit Deus. Quia tamen terminus in reduplicatione positus magis propriè tenetur pro natura, quam pro supposito (vt supra dictum est) ideo magis est ista neganda, Christus, secūdum quod homo, est Deus quàm sit affirmanda.

Ad primum ergo dicendum, quòd non secundum idem cōuenit alicui moueri ad aliquid, & esse illud: nam mouet conuenit alicui ratione materiæ vel subiecti, esse autem in actu ratione formæ. Et similiter non secundum idem conuenit Christo ordinari ad hoc, quòd sit Deus per gratiam vnionis, & esse Deum. Sed primum conuenit sibi secundùm humanam naturam, secundum verò secundùm diuinam. Et ideo hæc est vera, Christus secundum quod homo, habet gratiam vnionis: non tamen ista, Christus secundum quod homo est Deus.

Ad secundum dicendum, quod filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata, non virtute humanæ naturæ, sed virtute naturæ diuinæ. In qua quidem natura diuina consistit potestas dimittendi peccata per autoritatem: in humana autem natura consistit instrumentaliter & per ministerium. Vnde Chrysostomus super Matthæum *, hoc exponens dicit: Signanter dixit, In terra dimittendi peccata: vt offenderet, quòd humanæ naturæ potestatem diuinitatis vniuit iudiuisibili vnione: quia etsi factus est homo, tamen Dei Verbum permansit.

Hemil. 30. in Matth. circa med. tom. 2.

Ad tertium dicendum, quod cùm dicitur, iste homo, pronomen demonstratiuum, hoc nomen homo, trahit ad suppositum. Et ideo magis est hæc vera, Christus secundum quod iste homo est Deus: quam ista, Christus, secundum quod homo est Deus.

COMMENTARIVS.

DIuus Tho. hic eadem distinctione vtitur, qua in articulo præcedenti, scilicet si dictio, *in quantum* reduplicet suppositum, propositionem esse veram, si autem naturam, esse falsam. Quia vero prior sensus est valde improprius, & contra vim illius reduplicationis, quæ in illo sensu superflue & sine fructu fieret, sequitur propositionem illā simpliciter & in rigore falsam esse, quia significat, esse Deum conuenire Christo formaliter, vt subsistenti in humanitate, quod falsum est. Addit vero D. Tho. hanc propositionem magis posse concedi, Christus, in quantum hic homo, est Deus, quia ille articulus facit, vt prior sensus melius hic applicari possit, designando suppositum per dictionem illam, *in quantum*: quam sententiam non probat Dur. in 3. d. 10. q. 1. nu. 11. & Bonau. art. 1. q. 1. & 2. in eandem sententiam inclinare videtur. Et est probabilis sententia propter ea quæ dixi in simili, circa articulum præcedentem, sed res est parui momē ti

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti: & reuera videtur etiam hoc modo impropria propositio, atque adeo ambigua & distinguenda. Hinc vero fit, hanc esse magis falsam, Christus in quantum Deus, est homo, quia nec ratione naturæ, nec ratione suppositi potest habere vnum verum sensum. Videatur generales regulæ supra positæ disput. præced. sect. 3. & 4.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm hæc sit vera Christus secundum quod homo, est hypostasis, vel persona.

112. 3. d. 10. q. 1. arti. 2. Et Ro. 1. le. 3. col.

AD duodecimum sic proceditur. Videtur, quod Christus secundum quod homo sit hypostasis vel persona. Illud enim quod cõuenit cuilibet homini, cõuenit Christo, secũdum quod est homo: est enim alijs hominibus similis: secũdum illud Philip. 2. In similitudinem hominũ factus: sed omnis homo est persona. Ergo Christus secundum quod homo est persona.

¶ 2. Præterea, Christus secundum quod homo, est subsistãtia rationalis naturæ, nõ autem substantia vniuersalis: ergo substantia indiuidua. Sed nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia, vt Boetius dicit in libro de duabus naturis. Ergo Christus secũdum quod homo, est persona.

Aliquantulum à princ. s. in 3. pagina.

¶ 3. Præterea, Christus secundum quod homo, est res humanæ naturæ, & suppositum & hypostasis eiusdem naturæ. Sed omnis hypostasis & suppositum & res humanæ naturæ, est persona. Ergo Christus secundũ quod homo est persona.

Sed contra, Christus secũdum quod homo, non est persona æterna. Si ergo Christus secundum quod homo, sit persona, sequeretur quòd in Christo sint duæ personæ, vna temporalis & alia æterna. Quod est erroneum, vt supra dictum est*.

q. 2. art. 2. & 6.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est*, iste terminus homo, in reduplicatione positus, potest accipi vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Cùm ergo dicitur, Christus secundum quod homo, est persona si accipiatur ratione suppositi, manifestum est, quod Christus secundum quod homo est persona, quia suppositum humanæ naturæ nihil aliud est, quã persona Filij Dei. Si autem accipiatur ratione naturæ, sic potest intelligi dupliciter. Vno modo vt intelligatur, quòd naturæ humanæ competat esse in aliqua persona. Et hoc etiam modo verum est: omne enim quod subsistit in humana natura, est persona. Alio modo potest intelligi, vt naturæ humanæ in Christo propria personalitas debeatur, causata ex principijs humanæ naturæ. Et sic Christus secundum quod homo, nõ est persona, quia humana natura non est per se seorsum subsistens à diuina natura, quod requirit ratio personæ.

art. 10. huius quæst.

Ad primum ergo dicendum, quòd omni homini conuenit esse personam, secundum quod omne subsistens in humana natura est persona. Sed hoc est proprium homini Christo, quòd persona subsistẽs in humana natura eius, nõ sit causata ex principijs humanæ naturæ, sed sit æterna. Et ideo vno modo est persona, secundũ quod homo, alio mõdo non, sicut dictum est.

In corpore articuli.

Ad secundum dicendum, quòd substantia indiuidua, quæ ponitur in definitione personæ, importat substantiam completam per se subsistentem separatam ab alijs, alioquin manus hominis posset dici persona, cùm sit substantia quædam indiuidua: quia tamen est substantia indiuidua, sicut in alio existens, non potest dici persona. Et eadem ratione, nec humana natura in Christo: quæ tamẽ potest dici indiuiduum, vel singulare quoddam.

Ad tertium dicendũ, quod sicut persona significat quid completum, & per se subsistens in natura rationali, ita hypostasis, suppositum & res naturæ in genere substantiæ significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum à persona Filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositum vel res naturæ. Et ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quod homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias.

COMMENTARIVS.

Altisiod.

DIuus Thomas fere sub eadem distinctione respondet, & in summa sentit, illam propositionem esse ambiguam & distinguendam. Aduertendum autem videtur ex Altisiod. lib. 3. summæ tract. 1. c. 1. q. 8. distinctionem illam, *inquantum*, non debere applicari homini, vel humanitati in communi, quia vt sic abstrahit à personis, debet ergo applicari homini, seu humanitati vt subsistenti in re ipsa: & hoc modo fere idem est dicere, Christum in quãtum hominem, vel inquantum hunc hominem esse personam. Hoc autem modo duplex videtur esse posse sensus non improprius huius propositionis. Primus est, Christum ab humanitate habere, quod sit persona, quo modo sumitur, *inquantum*, reduplicatiuè: & sic est plane falsa propositio, quia significat Christum esse personam creatam, cuius veluti causa & radix est humanitas. Secundus sensus est, Christum etiam vt subsistentem in humana natura esse personam, quomodo sumitur, *inquantum*, specificatiuè: & ita est propositio verissima, vt per se constat, & hic est sensus D. Thomæ in hoc articulo, & aliorum Theologorum in 3. d. 10. Bonau. Richard. & Dur. & Alens. 3 p. q. 6. mem. 1. articu. 4. Neque in hoc occurrit difficultas explicatione digna.

Bona uen. Richar. Durand. Alens.

Solùm quæri potest an saltem concedi possit, Christum in quantum hominem esse personam humanam, eo sensu quo supra art. 1. dictum est, esse personam humanam. Respõdetur, illam propositionem concedi posse & debere in vtroque sensu supra posito, vt colligitur ex S. Tho. 4. contra gent. c. 49. ad 6. 7. & 10. & Caieta. supra q. 11. art. 5. & Richar. d. 10. art. 1. q. 1. ad vltim. & ratio est, quia Christus, vt est sub humanitate, & est persona composita, vt Patres loquũtur: ergo est persona humana. Item licet ab humanitate non habeat, vt persona sit, habet tamẽ quod humana sit.

D. Thom. Caiet. Richard.

Et cum hoc optime consonat, quod definit Alexander III. c. Cùm Christus, de hæreticis, Christũ vt hominem esse aliquid, id est, primam substantiam humanam. Nec sequitur, Christus in quantum homo est persona humana, ergo inquantũ homo est persona in sensu causali: quia respectu Christi est argumentum à secũdum quid ad simpliciter. Et hactenus de ista quæstione.

Alexander. III.

QVAESTIO. XVII.

De pertinentibus ad vnitatem in Christo quantum ad esse, in duos articulos diuisa.

DEinde considerandum est de his quę pertinẽt ad vnitatem in Christo in communi. Nam de his, quę pertinẽt ad vnitatem vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut supra determinatum est, quòd in Christo non est vna tãtum scientia, & infra, determinabitur quòd in Christo non est vna tantum natiuitas.

quæst. 8.

quæst. 35.

Considerandum est ergo primò de vnitate Christi quantum ad esse, secundò quantum ad velle, tertiò, quantum ad operari.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Christus sit vnum vel duo.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sit tantũ vnum esse.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm Christus sit vnum, vel duo.

112. 3. d. 6. q. 2. arti. 1. & di. 21 q. 1. art 1. q 2. ad 6. Et 4. contra. c. 38. fin. Et vnio. arti. 2. & 7. & art. 3. & 4. per totũ, & art. 5. ad 14.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod Christus nõ sit vnum, sed duo. Dicit enim Augustinus in primo de Trinita*. quia forma Dei, accepit formam serui, vtrumque Deus propter accipientem Deum: vtrumque autem homo propter acceptum hominem. Sed vtrumque dici nõ potest, nisi vbi sunt duo. Ergo Christus est duo.

¶ 2. Præ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib. 1. de Trini. c. 7 in fin. to. 3 Enchi. ca. 35. á med. tom. 3.

¶ 2. Præterea, Vbicunque est aliud, & aliud, ibi sunt duo. Sed Christus est aliud & aliud: dicit enim Augustin. in Enchi. Cùm in forma Dei esset, formam serui accepit, vtrumque vnus, sed est aliud propter Verbum, aliud propter hominem. Ergo Christus est duo.

¶ 3. Præterea, Christus non est tantùm homo: quia sic purus homo esset. Ergo est aliquid aliud, quàm homo: & ita in Christo est aliud & aliud. Ergo Christus est duo.

¶ 4. Præterea, Christus est aliquid, quod est Pater, & est aliquid, quod nō est Pater. Ergo Christus est aliquid & aliquid. Ergo Christus est duo.

¶ 5. Præterea, Sicut in mysterio Trinitatis sunt tres personæ in vna natura: ita in mysterio Incarnationis sunt duæ naturæ in vna persona. Sed propter vnitatem naturæ, non obstante distinctione personæ, Pater, & Filius sunt vnum: secundum illud Ioan. 10. Ego & Pater vnum sumus. Ergo non obstante vnitate personæ, propter dualitatem naturarum, Christus est duo.

L 3. text. 18. tom. 2.

¶ 6. Præterea, Philosophus dicit in 3. Physi. * quod vnum & duo denominatiuè dicuntur. Sed Christus habet dualitatem naturarum. Ergo Christus est duo.

In prædic. in c. de diffe. to. 1 inter opera Arist.

¶ 7. Præterea, Sicut forma accidentalis facit alterum, ita forma substantialis aliud: vt Porphyrius dicit *. Sed in Christo sunt duæ naturæ substantiales, humana scilicet & diuina. Ergo Christus est aliud & aliud. Ergo Christus est duo.

In lib. an omne quod est bonum sit.

Sed contra est, quod Boetius dicit in lib. de duab. natu. * Omne quod est in quantum est, vnum est. Sed Christum esse cōfitemur. Ergo Christus est vnum.

Respondeo dicendum, quod natura secundum se cōsiderata prout in abstracto significatur, non verè potest prædicari de suppositō, seu persona nisi in Deo, in quo nō differt quod est, & quo est: vt in prima parte habitum est. * In Christo autem cùm sint duæ naturæ, diuina scilicet & humana, altera earum, scilicet diuina, potest de eo prædicari, & in abstracto & in concreto: dicimus enim quòd Filius Dei, qui supponitur in hoc nomine Christus, & est diuina natura, & est Deus. Sed humana natura non potest prædicari de Christo secundum se in abstracto, sed solum in cōcreto, prout scilicet significatur in suppositō. Nō enim verè potest dici, quòd Christus sit humana natura: quia natura humana non est nata prædicari de suo suppositō. Dicitur, autem quod Christus est homo, sicut & quod Christus est homo. Deus autem significat habentem deitatem: & homo significat habentem humanitatem. Aliter tamen habens humanitatem significatur per hoc nomen homo, & aliter per hoc nomen Iesus vel Petrus. Nam hoc nomen homo, importat habentem humanitatem indistinctè, sicut & hoc nomen Deus, indistinctè importat habentem deitatem: hoc autem nomen Petrus vel Iesus, importat distinctè habentem humanitatem, scilicet sub determinatis indiuidualibus proprietatibus: sicut & hoc nomen Filius Dei, importat habentem deitatem sub determinata proprietate personali: Numerus autem dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, & ideo si ambæ naturæ in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur quod Christus esset duo. Sed quia duæ naturæ non prædicantur de Christo, nisi prout significantur in suppositō, oportet secundum rationem suppositi prædicari de Christo vnum vel duo. Quidam autem posuerunt in Christo duo suppositā, sed vnam personam, quæ quidem videtur se habere secundum eorum opinionem tanquam suppositum completum vltima completione.

1. p. q. 3. ar. 3. & 4.

Et

Et ideo quia ponebant in Christo duo, suppositā, dicebant Christum esse duo neutraliter, sed quia ponebant vnam personam, dicebant Christum vnum masculinè: Nam neutrum genus designat quiddam informe, & imperfectum: genus autem masculinum designat quiddam formatum & perfectū. Nestoriani autem ponentes in Christo duas personas, dicebant Christū non solum esse duo neutraliter, sed etiam duo masculinè. Quia verò nos ponimus in Christo vnam personam & vnum suppositum (vt ex suprà dictis patet *) sequitur quòd dicamus, quòd non solùm Christus est vnus masculinè, sed etiam, quòd est vnum neutraliter.

q. 2. ar. 2. & 6.

citatum in argum.

¶ Ad primum ergo dicendū, quòd verbum illud Augustī. non est sic intelligendum, quòd ly, vtrumq;, teneatur ex parte prædicati, quasi dicat, quod Christus sit vtrumque, sed tenetur ex parte subiecti. Et tunc ly, vtrumque, ponitur non quasi pro duobus suppositis, sed pro duobus nominibus significantibus duas naturas in concreto. Possum enim dicere, quòd vtrumque, scilicet Deus & homo, est Deus propter accipientem Deum: & vtrumque, scilicet Deus & homo, est homo, propter acceptum hominem.

cap. 11. in fi. tom. 6.

Ad Clidonium epist. 1 inter prin. & medium incipit: Honorādissimo.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd cùm dicitur, Christus est aliud & aliud, locutio est exponenda, vt sit sensus, habens aliam & aliam naturam. Et hoc modo exponit Augustī. in libr. contra Felicianum. Vbi cùm dixisset, In mediatore Dei & hominū, aliud Dei Filius, aliud hominis Filius, subdit. Aliud in quam, pro discretione substantiæ, non alius pro vnitate personæ. Vnde Gregor. Nazianzenus in Epistola ad Clidonium dicit *. Si oportet compendiosè dicere, aliud quidem & aliud, ea, ex quibus Saluator est: siquidē non idem est inuisibile visibili, & quòd absque tempore, et, quod sub tempore, nō autem alius & alius, absit, hæc enim amb o vnum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc est falsa, Christus est tantum homo: quia non excludit aliud suppositum, sed aliam naturam: eo quòd termini in prædicato positi, formaliter tenentur. Si verò adderetur aliquid per quod traheretur ad suppositum, esset vera locutio: puta Christus est tantum id, quod est homo. Non tamen sequitur, quod sit aliquid aliud, quàm homo: quia ly, aliud, cùm sit relatiuum diuersitatis substantiæ, propriè refertur ad suppositum (sicut & omnia relatiua facientia personalem relationem) sequitur autem, ergo habet aliam naturam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cùm dicitur, Christus est aliquid, quod est Pater, ly aliquid, tenetur pro natura diuina: quæ etiam in abstracto prædicatur de Patre & Filio. Sed cùm dicitur, Christus est aliquid, quod non est Pater, ly aliquid, tenetur, non pro ipsa natura humana, secūdum quod significatur in abstracto, sed secūdum quod significatur in concreto: non quidem secundum suppositum distinctum, sed secundum suppositum indistinctum, prout scilicet, substat naturæ, non autem proprietatibus indiuiduantibus. Et ideo non sequitur, quòd Christus sit aliud, & aliud, vel quòd sit duo: quia suppositum humanæ naturæ in Christo, quod est persona Filij Dei, non ponit in numerū cum natura diuina, quæ prædicatur de Patre & Filio.

¶ Ad quintum dicendum, quòd in mysterio diuinæ Trinitatis natura diuina prædicatur etiam in abstracto de tribus personis: & ideo simpliciter potest dici, quòd tres personæ sint vnum. Sed in mysterio Incarnationis non prædicantur ambæ naturæ in abstracto de Christo: & ideo non potest simpliciter dici, quòd Christus sit duo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad sextum dicendum, quòd duo A dicitur, quasi habens dualitatem: non quidem in aliquo alio, sed in ipso, de quo duo prædicantur. Fit autem prædicatio de suppositо, quod importatur per hoc nomen Christus. Quanuis igitur Christus habeat dualitatem naturarum: quia tamen non habet dualitatem suppositorum, non potest dici Christus esse duo.

¶Ad septimum dicendum, quòd alterum importat diuersitatem accidentis: & ideo diuersitas accidentis sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicatur alterum. Sed, aliud, importat diuersitatem substantiæ: substantia autem dicitur non solùm natura, sed etiã B suppositum: vt dicitur in. 5. Metaph.* & ideo diuersitas naturæ non sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicatur aliud, nisi adsit diuersitas secũdum suppositum. Sed diuersitas naturæ facit aliud secundum quid, scilicet secundùm naturam, si non adsit diuersitas suppositi.

Lib.5. metaph tex. 15. tom.3.

COMMENTARIVS.

a

MIdetur magis D.Thom. tractare hoc loco modum loquẽdi in hac quæstione, quam rem ipsam, res enim ipsa satis in quæstione secũda tractata, & explicata, videtur: ibi enim ostensum est, Christum esse vnam personam ex duabus naturis compositam, non accidentaliter, sed per se ac substantialiter. Hic ergo inquiritur an hoc satis sit, vt Christus simpliciter dicatur vnus, vel vnum: nã licet D. Tho. in titulo tantum proponat, an Christus sit vnum, vel duo in neutro genere, vt Caiet. aduertit, tamen in articulo tãm in neutro genere, quàm in masculino satisfacit quæstioni. C

b Respondet ergo D.Thom. duplici assertione, prima est, Christus est vnus, etiam si hoc prædicatum masculine sumatur. In qua conueniunt cum D.Thom. Scholastici in. 3. distinct. 6. vbi benè Scotus quæst. 1. & res est certa de fide. Quæ probari potest primo, omnibus Scripturæ testimonijs, quibus in superioribus ostẽsum est, vnum & eundem esse Deum & hominem primæ ad Timoth. 1. *Vnus Mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus.* Secundo ita docent Concilia omnia, quæ de hoc mysterio loquuntur, Ephesinum in confessione fidei, & canon. 1. & 3. vbi damnantur, qui Christum in duo diuidunt, Chalcedon. act. 1. 5. Synod. act. 8. 6. Synod. act. 11. & 18. Concil. Lateranen. sub Martin. 1. Et denique vbicunque agitur contra Nestorium, definitur Christum esse vnam personam compositam, & in Symbolo Athanasij, *Non duo tamen, sed vnus est Christus*, & infra, *nam sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus*, & infra, *vnus omnino, nõ confusione substantiæ, sed in vnitate personæ*, & in Symbolo Niceno, *Et in vnum Dñm Iesum Christum*, & Eutychianus Pap. de Christo loquens inquit, *Vtrumque vnus existens, dum ipse ex vnitis in id ipsum naturis, natura vtrumque res eadem est*, & Leo Pap. epistola. 95. alias. 97. ad Leonem Augustum cap. 2. *Cum ergo*, inquit, *vnus sit Dominus Iesus Christus, & verè Deitatis, verèque humanitatis in ipso vna prorsus eademque persona sit, &c.* & infrà, *inseparabiliter vnus, atque idem est, & totus hominis Filius propter carnem: & totus Dei Filius propter vnam cum Patre Deitatem*: & ibidem multa congerit Patrum testimonia in huius veritatis confirmationem. Idem Ambros. lib. 2. de Fide cap. 4. Augus. in Enchirid. cap. 38. & tractat. 78. in Ioan. dicit, *Vtrumque simul, scilicet Deus, & homo, non duo, sed vnus Christus*. Fulgent. libr. de Incarnatio. cap. 11. in huius confirmationem adducit illud Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, adiungens, quod Act. 2. & ad Roman. 6. dicitur, Baptismus dari in nomine Christi: *nam quia omnino vnus, inquit, est Filius & Christus Deus homo: quod datur in nomine Filij, dari dicitur in nomine Christi*, similia habet Petr. Diacon. lib. de Incarnat. cap. 3. & ex professo probat Damasc. lib. 3. de Fid. cap. 5. 7. & 11. & Cyril. Alexand. lib. de fid. ad Theodosi. dicit, post vnionem non posse intelligi Christum esse duo, *Quia licet mens in eo intelligat duas naturas, hæc tamen contemplatio*, inquit, *vtrumque in vnitatem concursum non excludit, vnus itaque ad numerum est Christus*. Ratio vero est, quia *Vnus*, masculine, & simpliciter dictus, indicat vnitatem suppositi, seu personæ, vt ex communi modo loquendi constat: vnde in Trinitate tres personæ, licet dicantur vnum in neutro, & vnus Deus: non tamen vnus simpliciter, ne significetur vnitas personæ. Vnus enim hoc modo sumptus, adiectiuus terminus est, & ideo simpliciter positus á parte prædicati, suum significatum applicat supra suppositum subiecti. Tandè Christus est vnus homo, & vnus Deus, & vnus Deus homo, ergo.

Scotus.

1. Timot. 2. Coc. Ephesin. Chalcedõ. 5. Synod. 6. Synod.

Conc. Lateran. Symbol. Athanas. Symbol. Nicen. Eutychia. Pap. Leo Pap. Ambr. Augus. Fulgen. Matt. 28. Act. 2. Rom. 6. Fet. Diac. Damasc. Cyril. Alex. Nicet. Marsil.

Secunda assertio D. Thom. est Christum etiam esse vnum simpliciter, & absolutè, quanuis illud prædicatum in neutro genere sumatur. Consentiunt etiam Theologi supra citati Marsil. quæstione. 6. articulo. 3. dub. 1. ad quartum dicit, in Christo esse plura indiuidua, licet ipse non sit plura, sed illud primum dixit propter plures naturas. Et hæc conclusio etiam sumitur ex omnibus testimonijs citatis: nam hoc etiam intendunt, vt benè notauit Nicetas libro. 3. Thesaur. capit. 38. & constat, quia hoc sensu definiunt in Christo esse veram vnitatem per propriam compositionem, & vnitionem sine imperfectione. Et hinc sumitur ratio conclusionis, quia vnum cum substantiuè dicatur significat, vel vnum suppositum, vel vnum indiuiduum, vel vnum ens: sed Christus est vnum suppositum, & vnum indiuiduũ vtriusq;

vtriusque naturæ, & vnum ens, non simplex A sed compositum: quia compositio ex multis rebus, præsertim si substantialis sit, & ex eis resultet vnum per se, non tollit vnitatem simpliciter: at vero licet in Christo sint plures naturæ, tamen illæ substantialiter coniunguntur, ad constituendum per se vnum. Alia ratione hoc probat D.Thom. quia in Christo non sunt aliqua duo, quæ de ipso prædicari possint, quia licet in illo sint duæ naturæ humanitas & diuinitas, tamen illæ in abstracto, & vt duæ sunt, non possunt prædicari de Christo, ergo Christus simpliciter non est duo, ergo est vnum, sicut humanitas, licet ex anima & corpore constet, quæ duo sunt: tamen quia anima & corpus non prædicantur de humanitate, sed compositum ex illis, ideo simpliciter non est duo, sed vnum.

Durand. Contra hanc D.Thom. doctrinam sentit Durand. in. 3. distinct. 6. quæst. 1. art. 2. qui dicit Christum simpliciter non esse dicendum vnum, neq; plura, sed cum addito, esse vnum suppositum, & habere duas naturas. Sed multum errat in modo loquendi, neque affert probabile fundamentum, cui oporteat satisfacere. B

D.Thom. Solet vero hic disputari circa rationẽ D. Tho. quanuis Christus non sit duæ naturæ diuisiuè, an complexiuè possit dici, quod sit duæ naturæ, siue humanitas, & diuinitas. Sed de hoc dubio satis dictum est disputatione præcedenti sectio. 1. in fine.

1. Argu. August. c Argumentum primum D. Thom. fundatur in testimonio August. lib. de Trinitate. c. 7 circa finẽ, vbi sic inquit, *Quia forma Dei accepit formã serui vtrumq; Deus & vtrumq; homo: sed vtrumq; Deus propter accipientem Deum, vtrumque autem homo propter acceptum hominem*: vbi verbum illud, *Vtrumque* videtur indicare Christum esse plura: exponit autem D.Thom. Augustinum potuisse nomen illud *Vtrumque*, non pro duobus suppositis, sed pro duobus nominibus significantibus idem suppositum sub diuersis naturis, scilicet Deus, & homo. Aliter exponi posset mens Augustini ex alio eius loco supra citato tractat. 78. in Ioan. vt scilicet nomen illud *Vtrumque*, propter duas naturas positum sit, ita vt sensus sit, vtranque simul vnum esse, seu componere Christum, qui sensus ex verbis eius colligi videtur, sic enim inquit, *Agnoscamus geminam substantiam Christi, diuinam scilicet, qua æqualis est Patri, humanam, qua maior est Pater, vtrumque autem simul non duo, sed vnus est Christus, ne sit quaternitas, non trinitas Deus: sicut enim vnus est homo, anima rationalis & caro, sic vnus est Christus Deus, & homo: ac per hoc Christus est Deus, anima rationalis, & caro*. Vbi ex contextu constat, illud Verbum: *Vtrumque* ad vtranque naturam referri: & eundem esse sensum alterius loci, patet ex verbis sequentibus: cum enim dixisset, *Vtrumque Deus & homo*, subdit, *Neque enim illa susceptione alterum eorum in alterum conuersum est, nec diuinitas in creaturam, nec creatura in diuinitatem*. In hoc autem sensu exponi potest hæc propositio in sensu captali, iuxta supra dicta disputat. præcedẽt. sect. 1. C

August.

d In secundo, tertio, & septimo argumento, insinuat D.Thom. dubium, an Christus possit dici aliud & aliud, & quidem D.Thom. hic simpliciter videtur negare hanc locutionem, & rationẽ reddit ad. 3. quia cum (aliud) sit relatiuũ diuersitatis substantiæ, propriè refertur ad suppositum, & hanc sententiam sequitur Scotus distin. 6. At vero idem D.Thom. supra. q. 1. artic. 3. ad. 1. expresse docuit contrariam sententiam dicens, *Sicut alterum & alterum in creaturis non significant diuersitatem suppositorum, sed formarum accidentalium: ita aliud & aliud in Christo, non significare distinctã suppositã, sed diuersas naturas substantiales*: quam sententiam sequuntur Palud. & Richard. dicta dist. in. 6. & VValdens. lib. 1. Doctrin. fid. antiq. cap. 22. & videtur esse expressa sententia Damasc. lib. 3. de Fid. cap. 7. dicentis, *Aliud personam indicat, aliud naturam*: vnde August. lib. contra Felician. cap. 11. *In homine*, inquit, *non alius homo anima, alius homo corpus, sed aliud anima, aliud corpus: sic in Mediatore aliud Dei Filius, aliud hominis Filius, sed non alius, & alius, sed vnus & idem*, idem ferè in enchirid. cap. 35. & 36. Et confirmari potest, nam si aliud & aliud diceret diuersitatem suppositorum, in Trinitate Pater, & Filius possent dici aliud & aliud, quod est contra omnes sanctos Augustinum & Damasc. supra, Nazian. & alios quos statim referã. Quod si respondeatur relatiuũ, (aliud) dicere diuersitatem suppositi & naturæ, & ex secundo capite, illam locutionem in Trinitate esse falsam. Contra hoc est ratio, quæ ex D. Thom. supra desumitur, quia alterum & alterum non dicunt diuersitatem suppositi, nam idem dicitur alter à seipso, si accidentaliter mutatus sit, ergo neque aliud & aliud necessario dicit diuersitatem suppositorum: nam licet sit relatiuum substantiæ, solum dicit diuersitatem essentialem in natura substantiali.

Scot. D.Thom. Palud. Ricard. VVald. Damasc. August. Nazian.

In hac re primo certum est Christum non posse dici alium & alium. Ita docent Patres citati, quia sicut vnus masculine proprie refertur ad vnitatem personæ: ita alius ad eiusdem distinctionem, & ideo in Trinitate Pater dicitur alius à Filio. Secundo est certum in Christo esse aliud & aliud, quia natura diuina est aliud ab humana & è conuerso, quo modo Nazian. *Aliud*, inquit, *& aliud sunt ex quibus est Saluator, non tamen alius. neq; alius, ambo enim hæc connexione vnum sunt*, cuius contrarium dicit esse in Trinitate, vbi Pater est alius à Filio, non aliud. Quæ doctrina Nazianzeni refertur & probatur in Concilio Chalcedon. act. 4. & similem habet Athanas. epist. ad Epictet. sub finem. Cyril lib. de Incarnat. c. 2 6. vbi dicit Christum esse Deum & hominem, secũdum aliud & aliud. Leo Pap. epist. 10. cap 4. *Quanuis in Domino Iesu Christo Dei & hominis vna persona sit, aliud tamen est vnde contumelia in vtroq; communis, aliud vnde communis est gloria*. Tertio illa propositio, Christus est aliud, & aliud, neganda potius est, quam concedenda, quia iuxta communem significationẽ & sensum eius, significando diuersitatem in natura substantiali, significat etiam diuersitatem in supposito: quia significat diuersitatem simpliciter, quæ includit vtranque distinctionem, in quo differt ab illo relatiuo *Alterum*, quod tantum dicit diuersitatem secundum quid. Et licet fortasse contrarium probabiliter defendi posset, tamen cum propositio sit ambigua, & possit facere erroneum sensum, simpliciter admittenda non est: dicatur ergo Christus habere aliud & aliud, & esse Deum & hominem secun-

Christus non potest dici alius, & alius. An possit dici aliud & aliud. Coc. Chal. Athana. Cyril. Leo Pap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum aliud,& aliud,& componi ex his, quæ sunt aliud & aliud: non vero simpliciter esse aliud, & aliud.

c In solutione ad.3.docet D.Tho.hanc propositionem esse falsam, Christus est tantum homo, quia illa dictio exclusiua posita in prædicato cadit supra formale eius:vnde excludit aliam naturam,non aliud suppositum,vnde eadem ratione hæc etiam est falsa,Christus est tantum Deus, & constat quia est vtrumque, ergo non est tantum alterum illorum.

Obiect. Quod si obijciatur, quia illa dictio exclusiua ita resoluēda est,quia Christus est homo, & non est aliud quam homo:sed vtraque est vera, quia iuxta dicta,Christus non est aliud,& aliud. *Respon.* Respondet D.Thom.illam propositionem exclusiuā non ita esse exponendam: sed hoc modo, Christus est homo,& non habet aliud esse quam hominis,et hæc posterior falsa est.Quam doctrinam admittunt Scotus,& ferè alij Theologi in. 3.dist. 6.& est consentanea Damasceno lib. 3. de Fid. cap.7.qui addit,hanc locutionem posse admitti. *Scot. Damas.* Totus Christus est homo, & totus Christus est Deus,& Christus est totus homo,& Christus est totus Deus.Et quidem in his posterioribus locutionibus,cum particula,*Totus*, est pars prædicati, nulla est difficultas,quia vt bene Damasc. inquit, in eis solum significatur Christum esse perfectū Deum,& perfectum hominem, & habere in se totam Dei naturam,& totam hominis naturam: at vero in prioribus locutionibus, vbi particula, *Totus*, est pars subiecti,& coniungitur cum Christo,cauenda est ambiguitas, significari enim per illas potest, totam personam Christi esse Deum, & totam esse hominem, & ita sunt veræ,vt rectè Damasc.explicuit: significari etiam potest,Christum totaliter; vt ita dicam,constitui humanitate, vel diuinitate, atque adeo vel diuinitatem solam,vel humanitatem esse totam formam, qua Christus constituitur: & hic sensus esset falsus,& ideo non videtur esse loquendum sine sufficienti expositione. Sic enim dixit Augustinus *August.* sermo. 30. de verbis Apostoli, *Qui Iesum Christum plusquam hominem non nouerunt, Iesum Christum vtique non nouerunt: si enim tantummodo homo est,& nihil amplius, non est ipse Iesus Christus.*

Reliqua argumenta D.Thom.alia expositione non indigent.

ARTICVLVS. II.

Vtrum in Christo sit tantum vnum esse.

114 *3.d q.1.artic.2.q.1. col fin. & dist. 6. q. 2.ar.2.& vnio.ar.4 & quodl. 9.q.2.a.2. et opus.3.c. 210.et.219 * li.3.c.13*

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non sit tantum vnum esse,sed duo. Dicit enim Damascē. * in.3. libro, quòd ea quæ consequuntur naturam,in Christo duplicantur. Sed esse consequitur naturam,esse enim est à forma. Ergo in Christo sunt duo esse.

¶ 2. Præterea, Esse Filij Dei est ipsa natura diuina, & est æternum. Esse autem hominis Christi non est diuina natura: sed est esse temporale. Ergo in Christo non est tantum vnum esse.

¶ 3. Præterea, In Trinitate quanuis sint tres personæ,est tamen vnum esse propter vnitatem naturæ. Sed in Christo sunt duæ naturæ,quanuis sit vna persona.Ergo in Christo non est tantum vnum esse,sed duo.

¶ 4. Præterea, In Christo anima dat aliquod esse corpori, cùm sit forma eius. Sed non dat sibi esse diuinum, cùm sit increatum.Ergo in Christo est aliud esse, præter esse diuinum: & sic in Christo non est tantum vnum esse.

¶ Sed contra, Vnumquodquè secundum hoc dicitur ens, secundum quod dicitur vnum: quia vnum & ens conuertūtur: Si ergo in Christo essent duo esse,& non tantum vnum, Christus esset duo,& non vnum.

¶ Respondeo dicendū,quod quia in Christo sunt duæ naturæ & vna hypostasis, necesse est,quòd ea quæ ad naturā pertinēt in Christo,sint duo: quæ autē pertinent ad hypostasim in Christo, sint vnum tantū. Esse autem pertinet & ad naturam & ad hypostasim. Ad hypostasim quidem, sicut ad id,quod habet esse:ad naturam autem, sicut ad id, quo aliquid habet esse. Natura enim significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo, quòd ea aliquid est, sicut albedine est aliquis homo. Est autem considerandum,quòd si est aliqua forma vel natura, quæ non pertineat ad esse personale hypostasis subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse album,est esse Sortis, non in quantum est Sortes, sed in quātum est albus.Et huiusmodi esse nihil prohibet multiplicari in vna hypostasi vel persona:aliud enim est esse,quo Sortes est albus,& quo Sortes est musicus.Sed illud esse,quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personam, secundum se impossibile est in vna hypostasi vel persona multiplicari: quia impossibile est, quòd vnius rei non sit vnum esse.Si igitur humana natura aduenīret Filio Dei nō hypostaticè vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidam posuerunt) oporteret ponere in Christo duo esse: vnum quidem, secundum quod est Deus,aliud autem,secundum quod est homo.Sicut in Sorte ponitur aliud esse,secundum quod est albus,& aliud,secundum quod est homo, quia esse album,non pertinet ad ipsum esse personale Sortis.Esse autem capitatum, & esse corporeum,& esse animatum,totum pertinet ad vnam personam Sortis: & ideo ex omnibus his non fit nisi vnum esse in Sorte. Et si contingeret, quòd post constitutionem personę Sortis,adueniret Sorti manus,vel pedes,vel oculi(sicut accidit in cęco nato)ex his non accresceret Sorti aliud esse, sed solum relatio quædam ad huiusmodi, quia scilicet,diceretur esse non solùm secundum ea, quæ prius habebat, sed etiam secundum ea, quæ sibi postmodum aduenerunt. Sic igitur cum humana natura coniungatur Filio Dei hypostaticè vel personaliter (vt suprà dictum est,) & non accidentaliter, consequens est, quod secundum humanam naturam non aduenīat sibi nouum esse personale, sed solùm noua habitudo esse personalis prę existentis ad naturam humanam, vt scilicet persona illa iam dicatur subsistere, non solum secundum diuinam naturam, sed etiam secundum humanam. *3.2. ar.6.*

Ad primum ergo dicendum, quòd esse consequitur naturam:non sicut habentem esse, sed sicut qua aliquid est: personam autem siue hypostasim consequitur, sicut habentem esse. Et ideo magis retinet vnitatem secundum vnitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturæ.

¶ Ad secūdum dicēdum, quòd illud esse æternum Filij Dei,quod est diuina natura,fit esse hominis,in quantum humana natura assumitur à Filio Dei in vnitatem personæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut in Prima parte dictum est, quia natura diuina est idem cum natura, in personis diuinis non est aliud esse personę præter esse naturæ: & ideo tres personæ non habent nisi vnum esse.Haberēt autem triplex esse, si in eis esset aliud esse personæ,& aliud esse naturæ. *1.p.q.3 ar. 3.& 4.*

¶ Ad quartum dicendū,quòd anima in Christo dat esse corpori,in quantum facit ipsum actu animatum: quod est dare ei complementum naturæ & speciei. Sed si intelligatur corpus perfectum per animam absque hypostasi habente vtrumque, hoc totum compositum ex anima & corpore (prout significatur nomine humanitatis) nō significatur,vt quod est, sed vt quo aliquid est.Et ideo ipsum esse est personę subsistentis, secundum quòd habet habitudinem ad talem naturam: cuius habitudinis causa est anima, in quantum perficit humanā naturam,informando corpus.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo, nō solum est quęstio de modo loquendi,sed etiam de re ipsa. Et quoniam mens D. Thom. in toto articulo obscura est, prius res ipsa disputanda videtur, & deinde sensus D. Thom. & vera eius mens ac sententia explicanda: ipse enim simpliciter docet,in Christo esse tantum vnum esse personale. Quid autem intelligat nomine esse personalis, quo modo etiam illud affirmet esse vnum, non satis declarat, neque etiam exponit, quomodo per illud esse humanitas ipsa existat, omnia ergo hæc ex sequenti disputatione constabunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISPVTATIO. XXXVI. in duas sectiones distributa.

De esse existentiæ Christi, & humanitatis eius.

DVo breuiter in hac disputatione tractanda sunt primum est, per quam existentiam humanitas Christi in rerum natura existat, alterum vero est, an & quomodo esse existentiæ Christi vnum sit, quæ distinctio, quod ad rem ipsam attinet, & præsertim, quoad primam eius partem ad quæstionem sequentem D.Thom. pertinebat, vbi mysterium vnionis & vnio Incarnationis explicata est. Ibi enim videndum erat an hæc vnio sit in ipsa existentia increata necne: tamen in hunc locum remissa est, vt hoc consuetudini daremus, & quia maxime videtur hæc disputatio necessaria ad ea intelligenda, quæ D. Thom. in hoc articulo tradit.

SECTIO. I.

An humanitas Christi formaliter, & intrinsece existat in rerum natura per existentiam increatam, vel per propriam & creatam.

PRima sententia negat in Christi humanitate esse aliquam existentiam creatam, sed per vnionem assumptam esse ad existendum per ipsam existentiam increatam Verbi diuini. Hæc est sententia communis Thomistarum. Caietani hic, Capreol. in 3. dist. 6. Ferrar. 4. contra gent. c. 35. & 41. tenet etiam Henri. quodlib. 3. quæst. 1. & communiter censetur esse D. Thom. Quæ sententia supponit vnum metaphysicũ fundamentũ, scilicet, existentiã & essentiã in rebus creatis realiter, seu ex natura rei, ita distingui, vt possit natura creata in essentia sua conseruari & priuari sua existentia, & per aliena terminari: Nã ex hoc fundamento sequitur possibile esse humanitatem Christi, esse priuatam propria existentia creata, & per existentiam Verbi ita esse terminatam, vt per eam formaliter existat. Sicut enim suprà dicebamus, Verbum potuisse assumere naturam ad suam subsistentiam, quia ex parte naturæ est distinctio sufficiens, & ex parte Verbi nulla est imperfectio, seu defectus perfectionis vnde hoc possit impediri: ita dicimus posita distinctione existentiæ creatæ ab essentia, est ex parte naturæ sufficiens fundamentum, vt possit priuari propria existentia, & assumi ad existendum existentia aliena, ex parte autem Verbi est sufficiens perfectio, vt possit supplere existentiam alienam, quia est suum esse perfectissimum, & infinitum, eminenter continens omne esse creaturæ, & sine imperfectione hoc facere potest per mutationem creaturæ, sine mutatione sui. Quod si hoc fieri potest, non est negandum, quin factum sit in hoc mysterio: primo quidem, quia ita insinuant sancti Patres Sophronius, Damasc. D. Thom. Et deinde, quia hoc modo melius intelligitur substantialis vnio ac per se, quę alia ratione vix potest intelligi. Quæ omnia commodius proponemus infra, cum illis satisfaciendum erit, nunc solum insinuata sunt ad explicandum fundamentum huius sententiæ.

Caiet. Capreol. Ferrar. Henri.

Impossibile est humanitatem existere existentia increata.

Dico primo, Impossibile est humanitatem existere in rerum natura per existentiam increatam Dei, seu diuini Verbi, vnde necesse est, vt existat per existentiam propriam & creatam. Hæc est communior sententia Theologorum. Altisiod. lib. 3. summ. tract. 1. cap. 1. quæst. 8. Albert. in 3. d. 6. quæst. 2. artic. 4. & ibi Scot. Durand. Gabr. Almay. Bonauent. distinct. 5. artic. 1. quæst. 1. ad argumenta: & ex Thomistis, Heruæus distinct. 9. quæst. 1. artic. 3. Paludan. quæst. 3. qui latè defendit hanc sententiam nõ esse contrariam D. Thomi sed potius illius doctrinæ consentaneam. In concilijs vel sanctis Patribus pauca reperientur quibus satis possit hæc conclusio confirmari, in hoc vero fauet huic assertioni quod loquẽtes de hoc mysterio semper supponũt humanitatem Christi habere in se intrinsecam entitatem actualem creatam distinctam ab entitate & actualitate Verbi, & prærequisitam ad ipsam vnionẽ. Ex quo principio potissimum confirmanda nobis est hæc conclusio. Deinde in. 7. Synod. act. 6. tom. 3. col. 8. quidam Epiphanius Episcopus, ita distinguit naturã ab hypostasi, quod natura dicit tantũ humanitatem existentem, hypostasis vero addit subsistentiam. Præterea Damasc. lib. 3. c. 3. dicit Verbũ assumpsisse humanitatem, *Nec substantia nec existentia priuatam*, Sic enim vertit Faber, aliter enim vertit Billius, scilicet, *Assumpsit humanitatẽ non redactã in nihilum*, id est, non priuatam existentia. Hoc enim ad literam significat vox Græca, ac si idem sit priuari existentia, quod redigi in nihilum. Et capite. 11. & 12. dicit Damasc. humanitatem habuisse existẽtiam in Verbo, non per Verbum: & ibidem distinguit existentiam humanitatis ab assumptione.

Imposſibile est humanitatẽ existere existentia increata. *Altisiod. Albert. Scot. Durand. Gabr. Almay. Bonaue. Heruæus. Palud.* *7. Synod.* *Damasc.* *Faber. Billius.*

Vt ratione probemus hanc conclusionẽ, oportet, vt in æquinoco non laboremus, & inter autores vtriusq; opinionis cõueniat, quid nomine existentiæ significetur. Ego enim per existentiam intelligo id, quo vnaquæq; res formaliter habet, vt sit actualis entitas in rerum natura, & extra nihil, seu extra causas suas: vt verbi gratia, animæ Christi vel humanitas prius quam crearetur actu nihil erat, sed solum in potentia, cum primum ergo intelligitur exire ex illa potentia in actum, & desinere esse nihil, intelligitur actu existẽs, & existẽtia illius erit, ille modus vel illa actualitas, quo intrinsece, & formaliter constituitur extra nihil. Quod autem iste sit proprius & præcisus conceptus existentiæ, latè ostẽsum est in propria disputatione metaphysica de hac re. Nunc breuiter declaratur primo, quia res, quæ actu est extra nihil, & extra causas hoc ipso intelligitur actu existẽs, quid enim aliud significare potest hoc verbum existẽdi? Sed existẽtia est id quo res existit formaliter, ergo. Secundo omnis res cũ primũ intelligit producta à sua causa, & esse extra nihil, intelligit habere aliquod esse, quod ab æterno nõ habuit, ergo illud esse est esse existentiæ. Antecedẽs per se notũ est, quia habet aliquod esse, quod est terminus actionis nouæ, quæ ab æterno non fuit. Consequentia vero probatur, quia illud esse non est esse essentiæ, vt sic, quia esse essentiæ, quod à D. Thom. aliquando distinguitur ab esse existentię increaturis, dicitur esse æternum, & immutabile, & inseparabile ab essentia & propterea distingui dicitur ab ipsa existẽtia: at vero hoc esse nouum, quod habet res cum primo producitur, seu per ipsam productionem, est temporale & separabile ab essentia: potest enim res amittere hoc esse, quã uis rei essentia semper eadẽ maneat, nõ est ergo hoc esse essentiæ, sed existentiæ. Tertio, quia si ex hoc quod res intelligitur actu esse in rerũ natura extra causas suas, nõ intelligitur actu existẽs, quæro, quid illi addat existẽtia postea aduenies? Certe, non potest illi tribuere, vt actu sit, hoc enim apertè supponitur ex viprioris conceptus: tribuet ergo, quod hoc vel illo modo sit: at vero hoc iam non pertinet ad rationem existendi absolutè, sed ad determinationem quandam & modificationem ipsius existentiæ, vnde hoc potius pertinet ad rationem subsistentiæ vel inhærentiæ. Quod si quis contendat, hunc modum determinandi, vt ita dicam, entitatem actualem, vt sic, vel aliter sit, vocari existentiam, & non illud ipsum esse quo constituitur res in esse entitatis actualis de significatione vocis potius quam de re contendit, & contra communem modum concipiendi, non solum sapientum, sed etiam omnium hominum vtetur nominibus: quanuis enim quantitas, vel vi gratia, in Sacramento Eucharistiæ maneat, modum existendi, nullus tamen dicet mutare ipsam existentiam, quæ eadem est in quantitate, siue inhæreat, siue à subiecto separetur.

Existẽtia est de formali conceptu entis in actu.

Ex ratione vero existentiæ sic explicata colligitur, primo fieri non posse, vt aliquid sit ens in actu, seu vt concipiatur tanquam actualis entitas, quin in suo conceptu formaliter & intrinsece includat existentiam, ita vt nec per abstractionem præcisiuam intellectus possit vnum ab altero separari, manente vero conceptu vtriusque. Quod patet ex dictis addito generali principio, impossibile esse concipere effectum aliquem formaliter cõstitutum per aliquam formam, aut per actum intrinsecum similem formæ, quin in illo includatur talis forma. Exemplis res fit manifesta, non enim potest concipi album constitutum in ratione albi, quin in illo conceptu intrinsece includatur albedo: & in hoc mysterio impossibile est concipere Christum constitutum hominem, quin ibi includatur humanitas, quæ est forma constituens hominem. Et pari ratione impossibile est concipere eundem Christum constitutum in ratione huius personæ compositæ, quin ibi includatur subsistentia Verbi, tanquam intrinsecus terminus quasi formaliter constituẽs Christum in esse personæ. Et ratio generalis est, quia causa formalis vel actus quasi formalis concurrit ad suum effectum, vel quasi effectum, intrinsece, & per se ipsum illum constituendo, & ideo intime includitur in conceptu constituti: constat autem ex dictis, entitatem actualem, vt sic intrinsece, & quasi formaliter constitui in esse entitatis actualis per existentiam, ergo impossibile est concipere entitatem actualem vt sic, quin in illa intrinsece includatur existentia. Vnde mea sententia valde decipiuntur, qui dicunt essentiam creatam intrinsecè cõstitui in esse entitatis actualis, non per existẽtiam ipsam, sed per habitudinem ad existentiam, seu per capacitatem existentiæ, ita vt rem esse entitatem actualem, sit esse proximè capacem existentiæ, ipsa vero existentia sit quædam conditio, seu quidam vltimus terminus & actus illius entitatis, seu capacitatis. Est enim hoc repugnans veræ ac propriæ rationi existentiæ, à nobis explicatæ: & improbatur facile, quia essentia secundum se, vt dicitur esse æterna in potentia suæ causæ est capax existentiæ secundum potentiam obiectiuam, seu per extrinsecam denominationem a potẽtia suæ causæ, entitas ergo actualis non constituit in hac capacitate, vt sic.

Dicetur fortasse hanc esse capacitatem [illegible] *Obiectio.*

tam, rationem vero entitatis actualis in capacitate proxima. Sed cons[illegible] *Respon.*

capacitas proxima, est obiectiua [illegible] non est extra latitudinem entis [illegible] que est, realitas actu produc[illegible] capacitas subiectiua fundata in [illegible] tate iam producta, & sic necesse est, vt illa entitas, in qua fundatur, habeat aliquod esse intrinsecum nouum & productum, quod necesse est, vt sit esse existentiæ, vt probatum est: ergo talis entitas non constituitur per capacitatem existentiæ, sed intrinsece per existentiam ipsam. Quin potius, vt supra dicebam, si res iam habet hoc esse actualis entitatis, non intelligitur quomodo sit in potentia, vel capacitate, vt vlterius terminetur per existentiam: sed rectè intelligitur esse in potentia, vt terminetur per inhærentiam, vel per subsistentiam: nam vt rectè dixit Damasc. lib. 3. capit. 5. *Subsistentia est modus existendi.* Vnde etiam obiter intelligitur, essentiam non vere neque propriè comparati ad existentiam per modum subiecti, vel potentiæ receptiuæ: quia in subiecto, vel receptiua potentia necesse est præintelligi actualitatem aliquam, vt possit alium actum suscipere, ipsi vero existentiæ nulla actualitas, seu actualis entitas supponitur, sed per illam intime & formaliter constituitur. Et eadem ratione obiter colligitur essentiam non comparari ad existentiam per modum principij effectiui, neque per propriam actionem, neque per naturalem resultantiam: quia in omni principio effectiuo supponi debet aliquod actuale esse, vt ab illo possit aliquid fieri, vel manare. Quod enim actualiter nihil est, nullo modo potest aliquid efficere: at vero essentia, vt præintelligitur existentiæ, non est actualis entitas, sed in potentia tantum: nihil ergo potest efficere, nisi prius per ipsam existentiam constituatur in esse actualis entitatis, ergo impossibile est, vt sit principium efficiens ipsam existentiam.

Damasc.

Humanitas Christi, vt constituta à Verbo, est actualis entitas

Ex his principijs metaphysicis demonstratur Theologica conclusio à nobis posita, quia humanitas Christi, vt constituta à Verbo intelligitur esse quædam actualis entitas, quam ipsi secum affert, & illam à Verbo formaliter non recipit: ergo intelligitur esse existens per existentiam propriam, & creatam, omnino à Verbo distinctam. Consequentia patet ex dictis, quia idem est esse entitatem existentem, quod entitatem actualem, & quia in intrinseco conceptu entitatis actualis includitur existentia, in in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

trinseco autem conceptu humanitatis, vt est A
vnitas actualis, non includitur Verbum. Quod
simul cum antecedenti probatur primum, ex
modo, quo Concilia & sancti explicant hoc my-
sterium, dicunt enim factum esse per ineffabilem
compositionem vnius personæ ex duabus naturis
realibus, & actualibus; & vt sic inter se distinctis:
vnde plane significant, sicut diuinitas seu Verbum
habet suam actualem entitatem, in cuius in-
trinseco conceptu non includitur humanitas: ita
e conuerso, humanitatem habere etiam suam
entitatem actualem in qua intrinsece non includi-
tur Verbum, neque aliquid increatum: necesse
est ergo, vt ibi includatur existentia creata. Pter-
ea per se incredibile est, humanitatem, quæ vt
[illegible] entitas tota est creata, formaliter con-
[illegible]is entitatis per diuinitatem, seu
V[illegible]creatum, quod argumentum infra am-
pli[illegible]mus.

Secun[illegible]declaratur, nam Angelus bonus
vel malus vi[illegible]naturali intuitiue videt humani-
tatem Christi, & totam actualem entitatem
eius: ergo videt id, quo illa humanitas intrinsece B
& formaliter constituitur in esse talis entitatis
actualis. Fieri enim non potest, neque intelligi,
vt aliquis intuitiue videat album, vt album, &
non videat albedinem ipsam: sed Angelus vir-
tute naturali non poterat intueri Verbum, vel
diuinitatem vnitam humanitati, ergo signum
euidens est humanitatem constitui in esse
actualis entitatis per hanc vnionem, nec per rem
increatam, sed per existentiam propriam, &
creatam, quam Angelus intueri potest. Quod
ex eodem mysterio ita confirmatur, nam quia hu-
manitas Christi in ratione subsistentis constitui-
tur per ipsam subsistentiam increatam, quam de-
mon intueri non potest, fit, vt ipse non possit il-
lam intueri & clare videre in ratione subsisten-
tis: ergo si per existentiam diuinam constituere-
tur esse actualis entitatis, non posset illam sub
hac ratione clare intueri non visa ipsa existentia
diuina, quod est euidenter falsum.

Tertio, humanitas, vt actualis entitas, ordine
naturæ supponitur assumptioni, ergo non con-
stituitur in esse actualis entitatis per ipsam assu
ptionem, & consequenter nec per existentiam
increatam, nam terminus assumptionis non po-
test illi supponi. Antecedens, primum est D.Tho, C
D. Thom. supra quæst. 4. artic. 1. & 3. vbi inquit, quod as-
sumitur, non esse terminū assumptionis, sed præ-
intelligi assumptioni: vult autem præintelligi, se-
cundum esse existentiæ actualis, nam secundum
esse in potentia, etiam quod creatur, præintelligi-
tur creationi, & terminus resultās per assumptio
nem, præintelligitur, vt possibilis: & ideo aper-
tius quæstio. 6. artic. 4. ad. 3. dicit carnem Christi
non prius natura esse eius, quam sit à Verbo ef-
fecta, prius autem natura esse ens, quam sit Ver-
bo personaliter vnita. Ratione vero probatur pri-
mo, quia quod assumitur, oportet, vt sit aliquod
ens in actu, quia Verbum non assumit essen-
tiam humanitatis, prout intelligitur esse in poten-
tia obiectiua, sed prout intelligitur esse in actu.
Secundo quia esse, ordine naturæ prius est quam
vniri, quia quod assumitur in hac vnione est sub-
iectum vnitionis, & ideo supponitur illi, vt actua-
le ens.

Dices interdum aliquid non prius natura fit obiectio.
quam vniatur, quia si fit in alio vt accidens, si-
mul fit & vnitur, quia in ipso subiecto fit, vnde ac-
cidens non prius natura est, quam insit: idem or-
go dici poterit de humanitate Christi, scilicet ne-
ri in ipso supposito Verbi, & ideo non prius na-
tura existere quam vniri. Respondetur non esse
simile exemplum, quod affertur; nam quando Responsio.
forma fit in subiecto per mutationem ipsius sub-
iecti, & per actionem in ipso suscipiantur, & cum
concursu materiæ ipsius subiecti, ex quo educi-
tur forma: tunc recte intelligitur illamet actione
& concursu formam fieri & vniri subiecto. At ve-
ro eum in præsenti mysterio actio vnitiua & mu-
tatio non recipiatur in supposito Verbi tanquam
in subiecto, sed in ipsa humanitate, necesse est, vt
humanitas ipsa supponatur vnioni sicut subie-
ctum eius, non potest autem supponi, vt subie-
ctum nisi supponatur in ratione actualis entis in
produci. Quod ita confirmatur, nam modus rei
præsertim extraneus supponit ordine naturæ rem
cuius est modus, vnio autem vel assumptio est
modus ipsius humanitatis extra naturam eius, er-
go ordine naturæ supponit illam in ratione entis
actualis, & consequenter non habet humanitas
per hanc vnionem ipsam rationem actualis entis,
neque adeo neque existentiam ipsam.

Vnde augetur quarta ratio creatio animæ Chri
sti, & vnio illius ad Verbum sunt actiones distin
ctæ, quarum prima, secunda supponitur, sicut
creatio eiusdem animæ distincta est ab vnione
ad corpus & illi supponitur, sed per creationem
recipit anima aliquod esse, ergo existentia crea-
tam: maior supra probata esse disputatione. 6. se-
ctio. 3 tum rationibus, tum autoritate D. Thom.
& aliorum Theologorum. Nunc breuiter decla-
ratur tum, quia creatio animæ est productio ex
nihilo, vnio vero est mutatio vel actio ex præsup
posito subiecto: tum etiam, quia creatio animæ
Christi est actio naturalis eiusdem ordinis & ra-
tionis cum creatione alterius animæ: at vero vni
tio est actio supernaturalis distinctæ rationis &
ordinis. Tum etiam, quia vt supra dicebam, non
potest intelligi Verbum terminare animam, vt
erat ab æterno in potentia, sed vt est aliquid iam
factum, ergo alia est actio per quam anima fit, &
alia per quam vnitur, vt terminetur à Verbo, &
idem proportionaliter est de tota humanitate.
Prima vero & secunda consequentia probantur,
quia per illam creationem fit aliquod esse in ipsa
anima, & non fit esse essentiæ, vt condistinguitur
ab esse existentiæ, quia vt sic non est esse nouum,
sed æternum, quia reuera tantum est esse in po-
tentia: est ergo esse existentiæ creatum, cum per
creationem fiat, quod manet in ipsa anima Ver-
bo vnita, non enim potest perdere per assumptio
nem illud esse, quod per creationem habuit, alias
non possent creatio & assumptio simul esse in eo
dem instanti.

Quinto, eadem numero entitas actualis huma-
nitatis, quæ nunc est vnita Verbo posset in re-
rum natura conseruari separata à Verbo, ergo in
vtroq; statu constitueretur in esse actualis entis
per eundem numero actum, atque adeo per ean-
dem numero existentiam: sed separata constitu-
itur in esse entis per existentiam creatam vt per
se notum est, ergo & vnita antecedens euidens
est

est ex iis quæ supra diximus de hac vnione, vn- A
de dubium in dubium reuocatur. Prima vero
consequentia probatur, quia impossibile est effe-
ctum formalem, seu rem constitutam per aliquē
intrinsecum actum seu formam esse eandem nu
mero, quam actus seu forma qua constituitur ea-
dem numero sit, vt in hoc eodem mysterio sepa-
rata humanitate non maneret eadem numero
persona, quia non constitueretur in esse per-
sonæ per eandem numero personalitatem increatam:
si ergo humanitas vnita constitueretur in esse en-
tis actualis per ipsam existentiam increatam, dis-
soluta vnione, non posset conseruari eadem nu-
mero entitas actualis: vnde cum sit dissoluta vnio
ne humanitatem corrumpi; quia amitteret suū
esse existentiæ, & hoc est corrumpi, & eadem
ratione si maneret sub alia existentia produce-
retur de nouo, quia acquireret nouum esse exi-
stentiæ, quod est proprius terminus productio-
nis, vt ostensum est: esse ergo entitas numero
distincta, vel maneret eadem numero entitas in
eodem instanti producta & corrupta, quod in
telligibile est.

Sexto, in Christo Domino sunt duæ naturæ ha- B
bētes distinctas entitates actuales creatam & in-
creatam, ergo constituuntur in suis entitatibus
per existentias distinctas creatam & increatam.
Patet consequentia, tum ex ratione facta quod nō
possunt effectus, seu res constitutæ per aliquem
actum esse distinctæ, vt constituuntur per aliū,
& tamen actus quo constituuntur esse omnino
idemtum etiam, quia si existentia est qua forma
liter constituitur actualis entitas, intelligi non
potest per existentiam increatam constitui enti-
tatem aliquam in esse entitatis creatæ: sicut, quia
personalitas est formale constitutiuum personæ
intelligi non potest per increatam personalitatē
constitui personam creatam, formalis enim effe-
ctus, vel quasi effectus debet esse proportionatus
actui intrinseco seu formæ per quam constituitur.
Scio multa ex his argumentis posse iuxta contra-
riam sententiam nonnullis exemplis metaphy-
sicis eneruari, vt v.g. de materia, quæ iuxta mul-
torum opinionem nullam habet propriam exi-
stentiam, & sub diuersis formis per diuersas exi-
stentias eadem numero existit. Sed hæc & simi-
lia non solum non impediunt rationes factas, ve-
rum eisdem, aut similibus conuincuntur illa exē-
pla esse falsa.

Vltimo, tandem arguitur ex propriis princi- C
pijs theologicis, quia si humanitas Christi existit
per increatam existentiam, sequitur vnionem in
carnationis factā esse in aliquo essentiali, quod est
omnino falsum, vt supra contra Durand. visum
est ex sententia etiam D.Thom. & totius scholæ
eius. Sequela patet, quia esse existentiæ in Deo
D. Thom. est absolutum & essentiale, vt supra visum est, &
hic ad. 3. docet S.Thom. Ex quo vlterius sequi-
tur, hanc vnionem factam esse in natura, quia cō
positio in esse, & essentia, est compositio vnius na
turæ existentis: vel certe sequitur hic esse duas
vniones, alteram ratione distinctas, alteram essen-
tiæ humanitatis ad existentiam Dei, alteram hu-
manitatis existentis ad suppositum, & illam ter-
minari ad absolutum, hanc vero ad relatiuum,
atque adeo illam per hanc determinari ad vnam
tantum personam, quę tamen omnia seu similia
grauiter in Durando reprehenduntur. Ad hanc
vero rationem responderi potest, primo existen-
tiam naturę creatæ, nihil aliud esse, quam perso-
nalitatem eius, & ideo vnica assumptione, & vnio
ne assumptam esse humanitatem ad existentiam
& personalitatem alteriam. Sed hæc responsio in
primis fundatur in opinione Capreoli, quam pau-
ciores Thomistæ sequūtur, scilicet, subsistentiam
seu personalitatem naturæ creatæ esse illius exi-
stentiam, quæ opinio falsa est, vt in disputat. me-
taphysica de hac re latius tractaui, & ex dictis su-
pra circa quæstionem. 1. D.Thō. & hic non ob-
scure intelligi potest quia naturam substantia-
lem existere, nihil aliud est quam esse actuari,
extra nihil, & extra causas suas: subsistere
aut personari pertinet ad modum pe-
plete existendi. Deinde suppositis i-
pra
disputat. 1. diximus negari non pot-
exi
stentia absoluta in Deo à personalitate verbi, sal
tem ratione distinguntur. Sed videri potest
secundo, in Trinitate dari in singulis personis
existentias relatiuas ratione distinctas ab absolu
ta; quæ in singulis personis non distinguuntur à
propriis relationibus, & ita vnica vnione huma-
nitatis terminata ad proprietatem Verbi assumi
potuisse humanitatem, tam ad existendum quā
ad subsistendum, quia illa proprietas, & subsisten
tia est, & existentia relatiua. Sed quanquam hęc
videri possit apparens fuga vel euasio, tamē non
sibi constat neque consequenter loquitur: nam
ex eodem fundamento, ex quo cogimur ponere
in Trinitate existētiam absolutam, & relatiuam,
cogimur ponere in duabus Christi naturis exi-
stentiam creatam & increatam, & ideo vel vtrū-
que affirmandum esset, vel vtrunque negandum.
Quod ita declaratur, quia si in Deo est existentia
absoluta & relatiua; ideo est, quia existentia ni-
hil aliud intrinsecè est, quam ipsa actualis entitas
rei, & ideo quot sunt modi entitatum, tot ne
cesse est esse modos existentiarum: & hinc con-
cluditur, quia in Deo est entitas absoluta & re-
latiua ratione distinctæ, esse etiam proportiona-
lem existentiam: ergo pari ratione, quia in Christo
sunt duæ naturæ, quæ sunt duæ entitates actua-
les, altera creata, altera increata proportionaliter
erunt existentia creata & increata. Vel è contra-
rio confirmatur, quia si in persona creata existen
tia est vnicus actus indiuisibilis, per quem & per
sona & natura existit, multo magis in personis di
uinis ipsum esse absolutum naturæ, erit etiam exi
stentia omniū relationū, & existentia erit tantū
absoluta, & in ea facta erit vnio, & procedet ratio
facta. Si autē in Deo sicut persona & natura ratio
ne distinguuntur, ita etiā esse naturæ & esse per-
sonæ, ergo multo magis in natura & persona crea
ta distinguetur esse naturæ ab esse personæ, & in
Christo homine distinguetur esse naturæ creatæ,
quod creatum est, ab esse personæ increato. Et cō
firmatur tandem, quia humanitas Christi est res
absoluta, ergo constituitur vt sit, per aliquod esse
absolutum, & non per relatiuum: sicut è contra-
rio persona Christi non est absoluta, sed rela-
tiua, quia in ratione personæ non constituitur
per terminum absolutum sed per relatiuum.

Dico secundo, Creata existentia humanitatis
Christi, non est omnino perfecta & completa in-
genere substantiæ, & ideo habet potius ratione

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qualis sit existentia creata animæ Christi.

inexistentiæ, quam existentiæ simpliciter. Hæc conclusio colligitur ex autoribus supra citatis, & ex ipso mysterio, nam per hanc existentiam non habet humanitas Christi, vt in se existat seu per se, & in dependenter ab alio, existit enim in Verbo à quo pendet, vnde caret vltimo termino & complemento suo, & habet modum existendi in alio, sicut supra disputatione. 8. explicatum est, habet ergo rationem inexistentiæ.

Obiectio.

Dices hinc solũ colligitur deesse illi humanitati & existentiæ eius, vltimum & connaturalem terminum, qui est propria subsistentia seu personalitas, quæ ex natura rei distinguitur ab existentia naturæ, non tamen inde fit ipsum existentiam na[illegible] se in se minus perfectam, & completam, o[illegible]cunque alia humana natura. Respõ[illegible]cipijs positis, quidquid actu est, eo mo[illegible] est, habere aliquid existẽtię: vnde fit, vt peri[illegible]tas creata eo modo quo est aliquid distinctũ à natura, ita suo modo habeat propriã existentiam, qua conjuncta cum existentia naturæ extraque constatur vna absoluta, & completa substantialis existentia. Existentia igitur solius naturæ comparata cum hac completa existentia, dicitur imperfecta & incompleta: nam sicut ipsa natura seu humanitas præcisa à persona est incompleta substantia, ita eius existentia præcise sumpta incompleta est, & hoc modo dicimus existentiam humanitatis Christi esse incompletam & capacem modi in existẽdi in Verbo: quia licet nihil illi desit de existentia naturæ, tamen hoc totum est de se incompletum præcise sumptum, & carens vltimo suo termino, vt explicatum est. Fundamentum contrariæ sententiæ fere ex dictis euersum est. Ostensum est enim, existentiam non ita distingui ab essentia, vt possit res aliqua existere per existentiam alterius, sicut non potest esse entitas per entitate alterius: quia sicut nihil est magis intrinsecum, & vt ita dicam, magis idem cum vnaquaque re, quam ipsa eius entitas: ita nullus quasi effectus formalis requirit actum magis intrinsecum, & proprium ipsius rei quam ipsum existere: & propterea illa compositio ex essentia creata & existentia increata & in vniuersum ex essentia propria, & existẽtia aliena impossibilis est. Sed ne videamur difficultatem subterfugere, oportet in particulari dissolvere, quæ in contrarium objici solent.

Respons.

Obiect. Sophroni 6. Synod. Damas. Medina.

Objicitur enim primo autoritas Sophronij sexta Synod. act. 11. vbi de Christi humanitate loquens inquit, *In ipso*, id est, in Verbo, *Et non in se habuit existentiam vnam cum Verbo.* Secundo objicitur autoritas Damasc. lib. 3. cap. 11. vbi dicit humanitatem Christi existere per existentiam Verbi. Hæc duo testimonia affert Medina hic, his eisdem verbis, idcirco ita illa proposui. Addunt etiam autoritatem D. Thom. quam nunc omitto, quia de illius mente latius sect. sequenti dicturus sum. Adiungi vero potest testimonium Leonis Pap. epist. 11. dicẽtis, humanitatem Christi ipsa assumptione fuisse creatam, & Fulgent. lib. de Incarnat. cap. 3. vbi sic ait, *Ipsa acceptio carnis fuit conceptio Virginalis.* Ad Sophronium respondetur primum illam particulam vltimam scilicet, *Cum Verbo*, additam esse ab arguente, non enim ita habetur in textu: qua sublata reliqua verba simpliciter intellecta, vt sonant, nostram

Leo Pap. Fulg. Responsio.

A sententiam potius confirmant, quia non est sermo de Christo, sed de humanitate, vt patet aperte ex verbis antecedentibus, *Simul*, inquit, *caro fuit simul Dei Verbi caro, simul caro anima rationalis, simul Dei Verbi caro anima rationalis, in illo itaque & non in semetipsa habuit existentiam vnam*, de humanitate autem verissime dicitur habere tantum vnicam existentiam, eamque non in se, sed in Verbo. Verus tamen sensus Sophronij, eiusque intentio est, docere contra hæreticos, humanitatem in eodem instanti temporis, in quo incepit esse in rerum natura, fuisse Verbo vniram: & hoc modo dicit, semper habuisse vnam existentiam, inuariatam & eiusdem modi, quia non prius per se extitit, postea in Verbo, sed semper in Verbo. Qui sensus facile patet ex verbis citatis, & ex omnibus quæ antecedunt ab illo loco, *Incarnatur ergo Verbum Deus, quod nostrum est, non præfacta carne copulatus, præformatoue atque in sese pro subsistenti aliquando corpori continuato, vel animæ præexistenti coniunctus: sed tunc ipse ad subsistendum venientibus, quando eis ipsum Verbum & Deus natus dicitur copulatus est, contemporalem habens vnitionem atque subsistentiam, & non ante verissimum ipsius Verbi conuentum in se ipso vnquam extiterunt, vel exinspiratione secundum nos alterius hominis penitus extiterunt: sed cum Verbi ipsius naturali connexu, subsistentiæ eo habituæ concurrerunt, & nec quantum in ipsis occulti, hanc quam illa priorem habentia, sicut Paulus Samosatenus perstrepit, atque Nestorius: sicut quippe, &c.* Vt supra: & postea subiungit rationem, qua id ipsum declarat dicens, *Cum conceptu quippe Verbi hæc ad subsistendum prolata sunt, &c.* Difficiliora videri possunt verba, quæ post tres fere columnas subiunxit dicens, *Quæ enim extat persona composita ex inconfuso consistentemque temperamento partitionem conuenientium nescit, sed esse vnum, & permanere vnum indiuisum fortitur*, & infra, *est vnum & duo, vnum secundum subsistentiam atque personam, duæ vero secundum ipsas naturas, atque earum proprietates, ex quibus esse vnum fortitur natura duplex, & vnum permanere seruauit.* Respondetur tamen eundem sensum per hæc omnia verba intendere, scilicet illas naturas semper fuisse vnitas, & hoc modo habuisse semper vnum esse personale, in quo semper permanserunt indiuisæ & indissolutæ, componendo semper vnam personam Christi. Possunt etiã hæc verba vltima explicari iuxta doctrinam statim sect. sequenti tradendam, quæ illis poterit confirmari.

B

C

Testimonium Damasceni falso confictum est, quia nec illa verba, nec alia similia, vel in citato capite, vel in toto 3. libro de Fide reperiuntur, sed in illo cap. 11. dicit, *Carnem ab vltimo ortu Deo Verbo vnitam esse, imo potius in ipso extitisse, ac personalem cum eo identitatem habuisse.* Quæ verba aliter vertit Faber dicens, *Verbum fuisse vnitum carni extremæ existentiæ.* Ex quo verbo aliqui nituntur nostram sententiam cõfirmare, quia indicat Verbum fuisse vnitũ carni existenti, *extremæ*, id est imperfectæ existentia. Sed melius vertit Billius in citatis verbis, quorum verus sensus est, *Carnem ab vltimo ortu*, id est, à sui initio & primo ortu, seu conceptione, *Fuisse Verbo vnitam & in eo extitisse*, vbi non dicit, *per illud*, sed *in illo extitisse*, quia Verbum non est ipsa existentia humanitatis, sed terminus existentiæ eius.

Faber.

Billius.

Ad Leonem Papam & Fulgent. respondetur, sensum

A sensum eorum esse eundem, qui Sophronij scilicet in eodem instanti fuisse animam seu humanitatem creatam & assumptam. Sic enim ait Leo, *Natura nostra non sic assumpta est vt prius creata, postea assumeretur, sed vt ipsa*, id est in ipsa, *assumptione crearetur*, vbi illud prius, & posterius ad temporis successionem manifeste referuntur. Fulgentius vero ita rem exposuit, *Hanc carnem tunc ex se naturæ Virginis concipientis exhibuit, cum in eodem Deus conspiendus aduenit: non est igitur aliquod intercullum existimandum inter nitorem carnis, & aduentum maiestatis.* Addi potest, per creationem ex natura sua produci rem subsistentem, & ideo quodammodo dici potest, creatio non esse consummata, donec res ad subsistendum perducta sit. Quia ergo productio animæ vel humanitatis Christi non fuit terminata ad subsistentiam, nisi ratione assumptionis, ideo quodammodo dici potest, ipsa assumptione fuisse creatam.

Obiectio. 2

Secũdo objiciũtur rationes metaphysicæ prima, quæ supra insinuata est, quia esse existentiæ increaturis distinguitur ex natura rei ab essentia, ergo potest Deus separare essentiam ab existentia B & per propriam existẽtiam increatam illam supplere, sicut de subsistentia dicimus, ergo ita factum est. Secundo, quia vel existentia substantiæ nihil est aliud quam subsistentia ipsa, quia est existentia per se, vel si aliquo modo distinguuntur subsistentia & existentia substãtialis sunt ita per se ordinatæ, vt existentia propria necessario supponat propriam subsistentiam: quia existentia est proprius actus suppositi, nã id, quod est, & quod fit, est suppositum: ergo neutro modo poni potest in Christi humanitate existentia creata. Nam si prior dicendi modus asseratur, sicut in illa humanitate non potest poni secundum fidem subsistentia creata: ita nec creata existentia substantialis, quia ponuntur esse omnino idem: si autem affirmetur posterior modus, constat in his quæ sunt per se subordinata ablato priori consequenter tolli id, quod posterius est, atque adeo ablato proprio susceptiuo existentiæ, quod est suppositum, auferri existentiam. Neque enim potest existentia creata recipi in persona increata, vel esse actus eius: alias Verbum existeret per existen- C tiam increatam, & existentia creata esset perfectio personalitatis Verbi, quæ impossibilia sunt.

Responsio.

Essentia ab existẽtia increaturis quomodo distinguatur.

Ad primam rationem respondetur, essentiam creaturæ vt abstrahit ab actuali existentia solum significare rem possibilem, quæ vt sic nihil actu est, neque habet entitatem actualem, sed in potentia tantum obiectiua, vnde vt sic distinguitur ab actuali existentia seu entitate, sicut res in potentia à re in actu: at vero essentia creaturæ vt iam facta, seu vt actualis entitas, vel formaliter est ipsamet actualis existentia, vel ita illam includit, vt nulla ratione possit ab illa præscindi vel separari. Et ideo impossibile est, vt essentia creata sua propria existentia priuata assumptibilis maneat, quia non assumitur ens in potentia, sed ens in actu, vnde non est eadem ratio de subsistentia seu personalitate, quia personalitas creata non constituit naturam in ratione actualis entitatis, sed supponit in illa entitatem & terminat illam tanquam modus illius: & ideo separata personalitate intelligitur natura manere assumptibilis, & terminabilis personalitate aliena, at vero ablata existentia nihil manet in re quod assumi possit. Dices, esset verum si res priuaretur omni existentia, nõ vero si ablata propria assumatur ad alienã, sic enim id, quod assumitur erit aliquid in actu saltẽ per alienam existentiam. Sed hoc iam reiectum est, ostensum est enim, id quod assumitur debere esse aliquid in actu vt supponitur assumptioni, ostẽsum est etiam nullam entitatem actualem posse constitui in esse talis entitatis per existentiam, aut entitatem alienam.

Obiectio.

Responsio.

Existẽtia à subsistẽtia quomodo distinguatur.

Ad secundam rationem respond. ad priorem partem, subsistentiam ex natura rei distingui ab existentia substantiali naturæ creatæ, nam licet illa existentia dicatur esse per se, vt distinguitur contra esse in alio per modum accidentis, quia ex natura sua est apta vt terminetur per subsistentiam: tamen in suo formali conceptu non includit actualem modum per se essendi, in quo subsistentia consistit. Et hoc sensu subsistẽtia est modus existentiæ, vt recte Damasc. dixit, sicut in accidentibus, existentia accidentalis potest dici esse in alio, non quia actualis inhærentia sit de cõceptu eius, sed quia natura sua apta est per illam terminari, ipsa vero actualis inhærentia modus est ab illa distinctus, & de potentia absoluta ab illa separabilis: sic igitur ab humanitate Christi separabilis fuit subsistẽtia creata, seruata existentia ipsius humanitatis. Ad alteram vero partem respondetur, existentiam substantialem completam & integram ex omni parte in creaturis tantũ reperiri in suppposito seu persona, & ideo dixi supra, existentiam creatam humanitatis Christi, nõ esse hoc modo completam: at vero generatim & absolute loquendo, existentia non est actus suppositi, sed est actus cuiuscunque entis, seu potius est ipsa actualis entitas cuiuscunque rei. Et hoc modo existẽtia naturæ est actus vel entitas ipsius met naturæ, quæ in omnia natura creata prior natura est, quàm subsistentia, vnde potius natura per suam existentiam constituitur capax personalitatis, quàm è contrario, quanuis totum suppositum compleatur in suo esse per personalitatem, & ideo illud dicatur simpliciter esse & fieri. Quo circa ablata personalitate creata ab humanitate Christi, licet non permanserit esse completum personale & creatum, potuit tamen manere esse ipsius naturæ, quod non est posterius, sed prius quam personalitas. Et ideo non sequitur Verbum simpliciter existere per existẽtiam creatam, quia vt supra quæst. 16. art. 9. dicebamus existere absolute dictum & secundum adiacens, significat esse simpliciter eius, cui tribuitur, at vero esse simpliciter Verbi non est creatum, vere autem dici potest, quod Verbum existit homo per existentiam creatam & humanam, non quia illa existentia sit actus suppositi secundum se, sed vt est homo, seu quia est actus humanitatis in eo existentis.

Tertio objiciunt rationes Theologicas. Prima & præcipua est, quia sequitur vnionem humanitatis ad Verbum esse accidentalem, non enim potest intelligi inter aliqua duo subsistantialis vnio, nisi in quantum vnum trahitur ad esse alterius: vnde si anima & corpus haberent proprias existentias, non posset intelligi inter ea substantialis vnio, præsertim quia existentia humanitatis est completa, & existentia Verbi similiter, er-

Universidad de Deusto
Biblioteca

go non potest vna alteri aduenire nisi accidentaliter. Secunda, quia alias sequitur humanitatem Christi habere existentiam a matre per generationem, terminus ergo illius generationis erit hoc esse creatum humanitatis, erit ergo Beata Virgo mater humanitatis, & non Dei. Tertio addi potest, quia id quod est simpliciter vnum tantum habet vnum esse. Sed de hoc dicemus sectione sequenti. Ad primam ergo rationem respondetur, negando sequelam: quia vnio naturæ cũ suppposito substantialis est, & huiusmodi est hæc vnio, vt Concilia tradunt, quę nunquam dixerũt hanc vnionem esse essentiæ cum existentia, sed naturę realis cum supposito increato: cui vnioni tantum abest, vt repugnet existentia creata ipsius naturæ, vt sine illa potius nec intelligi possit: quia sine illa non esset natura realis in actu, & consequenter neque assumptibilis. Neq; est verũ vnionem substantialem duarum rerum in hoc consistere, quod vna trahat aliam ad suum esse existentiæ: nam etiam anima & corpus reuera habent partiales existentias suas, incõpletas quandẽ in suo genere, substantialiter tamen vniuntur per modum actus & potentiæ ad cõstituendã vnam completam naturam eiusdem generis substantiæ: tota vero humanitas licet in ratione naturæ completa sit, tamen in ratione substantiæ adhuc est incompleta & caret vltimo termino, & ideo substantialiter vniri potest subsistentiæ Verbi, vt cum illa cõponat vnum suppositum ac personã humanam. Ad secundam concedo primam sequelam, imo non video, qua ratione id negari possit, quia si Christus non habuit à matre existentiam humanitatis, nihil ab illa habuit, quia ab illa non habuit existentiam increatam, neque vnionem ad Verbum, essentiam autem nudam ab illa habere non potuit, quia illa nihil est, nisi tantum quædam res in potentia. Negatur vero vltima consequentia, quia licet formalis terminus illius generationis sit humanitas cum sua existentia, tamen vltimus terminus, qui generatur non est humanitas, sed hic homo: quia illa humanitas & existentia eius non in se fit, sed in Verbo, & ideo Verbum vere dicitur generari & nasci ex Virgine. Sicut interfectores Christi vere priuarunt humanitatem existentia sua, nõ enim extitit humanitas in illo triduo: tamen, quia humanitas non est passa, nec priuata existentia secundum se, sed vt in hoc supposito existens, ideo vere dicitur hic homo interfectus, & Deus mortuus. Vnde hoc argumentum multo magis retorqueri potest contra Thomistas, quia si humanitas Christi non habet existentiam creatam, vix intelligi potest quid habuerit Christus à matre, vt sit filius eius. Et quanuis ipsi dicant, habuisse esse essentiæ ipsius humanitatis, hoc præterquam quod repugnantiam inuoluit in ipsis terminis, vt ostensum est, quia esse essentiæ non fit nisi ratione existentiæ: euidenter ostendit quam sit inualidum dictum argumentum, nam si hoc illis satis esse videtur, vt Beata Virgo sit mater Dei & hominis, multo magis videri debet sufficiens quod nos dicimus, habuisse scilicet Verbum & Christum à matre non solum essentiam, sed existentiam humanitatis.

Respon.

Christus per generationem habuit à matre existentiam humanitatis.

SECTIO. II.

Vtrũm simpliciter dicendum sit, Christum habere vnum esse, vel plura.

IN hoc dubio fere iam non relinquitur quæstio in re ipsa, sed in modo loquendi, & enunciandi propositiones: nam in re constat suppositis quæ diximus, sicut natura humana & diuina in Christo distinctæ res sunt: ita etiam habere existentias distinctas prout ad naturas pertinent. Constat autem ex fide illas naturas ita esse distinctas, vt tamen substantialiter vnitæ sint & coniunctæ in vno Christo. Solum ergo videtur relinqui quæstio de propositionibus ipsis, an simpliciter loquendo Christus dicendus sit habere plura esse propter naturas, vel vnum esse propter suppositum, & hunc existimo esse sensum quæstionis à D.Thom. hic propositę, quidquid Caiet. dicat. quod ex sequentibus constabit.

Scotus. Durand.

Scotus ergo Durand. & fere alij autores citati sect. præced. pro nostra sententia simpliciter ita loquuntur: sicut in Christo sunt plures naturæ, & plures formæ, ita etiam esse plures existentias, sicut etiam dicuntur esse in illo plures voluntates, seu plures operationes, quarum formalia principia sunt ipsæ naturæ, quãuis suppositum volens, & operans sit vnum & idem. Advero D.Thomhic expresse docet in Christo tantum esse vnum esse. Cuius sententiam sequũtur omnes eius discipuli, qui modus loquendi mihi magis probatur, vnde breuiter.

D. Thom.

Dico primo, simpliciter dicendum est esse in Christo tantum vnum esse substantiale, completum & perfectum. Hanc existimo esse mentem D.Thom. hic, & potest cõfirmari verbis Sophronij supra citatis. Et optime probatur ratione D. Thom. nam ens in actu constituitur per ipsum esse, vt ostensum est, ergo quod est simpliciter vnum ens, simpliciter habet vnum esse, quo constituatur: sed Christus est simpliciter vnum ens, vt dictũ est articulo primo, ergo & habet vnũ esse. Et confirmatur rationibus Thomistarum sectione præcedenti allatis, quæ in bono sensu ad hanc conclusionem confirmandam accõmodari possunt hoc modo: quia omnis substantialis vnio, sicut terminatur ad vnam substantiam, ita & ad vnum ens per se, ergo & ad vnum esse simpliciter. Et hoc sensu necesse est ea, quæ substantialiter vniuntur conuenire aliquo modo in vno esse totius, cum ergo in Christo sit substantialis vnio, necesse est, vt in Christo sit tantum vnum esse.

D. Thom. Sophron.

Esse vnum in Christo, sed nõ omnino simplex.

Dico secundo, Hoc esse Christi Domini, quatenus Deus & homo est, non est vnum per omnimodam simpliciratem, sed per admirabilem cõpositionem & substantialem vnionem naturæ humanæ cum persona Verbi & naturalis existentię humanitatis cum personali existentia, seu subsistentia Verbi Dei. Hæc conclusio sequitur euidenter ex dictis, constat enim esse existẽtiæ Verbi Dei secundum se, esse vnum omnino simplex: diximus autem præter hoc esse increatum, esse in humanitate Christi suum esse existentię creatum, non omnino perfectum, sed quale esse potest esse solius naturæ: & rursus addidimus in Christo Deo homine simpliciter dari vnum esse, ergo

ergo necesse est e[illegible]num compositione, non simplicitate. Et ratio etiam hoc suadet, omne enim ens ita habet vnum esse, sicut ipsum est vnum, sicut ergo Christus Deus homo, non est vnus simplicitate, sed compositione: ita proportionali modo habebit vnum esse. Quod exemplo substantiæ corporeæ explicari, & confirmari potest: sicut enim homo constat ex anima rationali & corpore, ita habet vnum esse, non quidẽ omnino simplex, quia aliud est esse partiale animæ, & aliud corporis, sed per compositionem ex vtroque, & idem est in tota substantia quatenus ex partibus integrantibus constat. Et ex hac conclusione intelligitur ratio, propter quam in Christo Deo & homine, sicut fatemur duas naturas, ita & duas voluntates, & operationes, & non simpliciter vnam, & tamen simpliciter fatemur vnum esse, & non duo, nisi cum addito & secundum quid. Ratio enim est, quia duæ naturæ non vniuntur in vnam naturam, sed tantum in vnam personam, & ita in ratione naturarum semper manent duæ & distinctæ: & similiter duæ voluntates non vniuntur in vnam voluntatem, ned duæ operationes in vnam operationem, sed omnino distinctæ manẽt istæ proprietates, sicut ipsæ naturæ, quibus mediantibus solum vniũtur in vna persona. At vero natura & persona simpliciter vniuntur in vno esse, quia vt sæpe dixi existentia est ipsa actualis entitas rei, vel intrinsecus actus eius vnde non potest fieri vnio inter ipsas entitates vt sic, quin fiat inter ipsa esse, & ideo sicut ex vnione substantiæ resultat simpliciter vnum ens, ita vnum esse, nõ simplex, sed compositum.

Quid senserit D. Th. de existentia humanitatis Christi.

Iuxta doctrinam hanc existimo posse conuenienter explicari sententiam D.Thom. in hoc articulo. Primo quidem, quia nunquam ipse docuit humanitatem Christi existere per existentiam increatam Verbi, sed solum esse in Christo vnum esse personale. Quod iuxta doctrinam positam optimè intelligi potest. Secundo, quia ex principijs ab eodem D.Thom. positis alijs locis aperte intulimus nostram sententiam de existentia creata humanitatis. Tertio, quia D. Thom. quæst. de vnione Verbi incarnati ar. 4. hoc diserte docuit, & nunquam aperte retractauit. Quarto, quia supra quæst. 2. art. 6. ad 2. dicit humanitatem esse assumptam ad vnum esse, non vt est esse naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animæ, sed prout est hypostasis vel persona: vbi aperte loquitur de esse existentiæ naturæ, sic enim dicitur ab eodem corpus assumi ad esse animæ. 1. part. quæst. 76. artic. 1. Quinto, quia quoties D.Thom. loquitur de hoc vno esse Christi addit aliquidy quo suam sententiam limitet, & explicet: vt hic semper addit illam particulam, *Esse personale*, & simulem addit quodlibeto. 9. art. 3. in. 3. distinct. 6. quæst. 1. art. 1. & supra hac. 3. part. quæst. 9. art. 1. ad. 3. dicit vnionem factam esse ad hoc vnum esse personale. Et infra quæst. 19. art. 1. ad. 4. dicit, esse pertinere ad constitutionem personæ, & ideo vnitatem personæ requirere vnitatem ipsius esse completi, & personalis: non ergo sine causa D.Thom. tam caute semper loquitur, sed vt indicet hoc vnum esse personale, non excludere existentiam ipsius naturæ, quæ ad componendum ipsum esse totius personæ concurrit, quia ita vnitur supposito, vt ex illa vnione resultet vnum esse simpliciter totius personæ compositæ. In quo differt humanitas ab accidentibus, quia accidentia nullo modo pertinet ad constitutionem personæ, sed aduenium illi iam plenè constitutæ, vnde in dicto quodlibeto sic loquitur D.Tho. *Rei substantialis duplex esse tribuitur vnum vt ultimus ex his, ex quibus eius vnitas integratur, quod est esse suppositi. Substantiale, aliud superadditum per accidens: quia ergo in Christo ponimus vnam vem subsistentem tantum, ad cuius integritatem concurrit etiam humanitas, ideo est vnum esse substantiale Christi, habens vnitatem ex parte suppositi, non ex natura.* Sentit ergo hoc vnum esse, coalescere aliquo modo ex esse ipsius naturæ, quanuis vnitatem simpliciter habeat ex coniunctione ad suppositum. Sexto ex discursu huius articuli hoc colligi potest: tum, quia in principio dicit, esse pertinere ad naturam, & ad hypostasim: ad hypostasim vt ad habentem esse, ad naturam vero vt ad id, quo aliquid habet esse, habet ergo natura aliquo modo suum esse, quo cõcurrit ad esse totius suppositi. Neque enim verisimile est, quod Caiet. hic & alij Thomistæ dicunt, naturam esse quo aliquid est, quia est principium ipsius esse: quia vt supra ostensum est nõ potest natura principium esse, nisi ipsa existat. Vnde minus credibile est quod Caiet. ait, & indicat Capreol. in. 3. distinct. 4. quæst. 2. art. 3. ad 4. & 5. principale, vt natura existat, non oportere ipsum actuari per existentiam, sed sufficere, quod ipsa sit qua aliquis existit, quanuis enim natura non sit ens completum, tamen est verum ens, intrinsece includens propriã entitatem suam actualem, quæ sine intrinseca existentia veluti actuante seu constituente ipsam entitatem, nec mente concipi potest: tum etiam, quia aperte D.Thom. explicat vnitatem huius esse personalis per coniunctionem, seu constitutionem vnius ex multis, vnde in exemplo, quo vtitur, sic inquit, *Esse autem capitatum, & esse compositum, & esse animatum, totum pertinet ad vnam personam Sortis: & ideo ex omnibus his non fit nisi vnum esse in Sorte*, & postea adhibet exemplum de parte integrante, quæ aduenit supposito iam constituto quam dicit non afferre nouum esse, sed trahi ad vnum esse suppositi, cum tamen euidentissimum videatur partem integrantem habere suam existentiam partialem, licet ex omnibus his partibus vnitis resultet vnũ esse totius, non simplex, sed compositum. Tum denique, quia discursus & ratio D. Thom. non concludit esse in Christo vnum esse, nisi prædicto modo, nõ est ergo cur asseramus D.Thom. plus intendisse, quam probet.

Caiet.

Capreol.

obiectio.1

Possunt verò contra hanc expositionem D. Tho. nonnulla obijci. Primum est, quia constat in doctrina D.Thom. existentiam realiter distingui ab essentia, ex quo fundamento videtur in hoc articulo procedere. Sed hæc obiectio in præsenti non vrget: tum, quia sensus D. Thom. in illa quæstione metaphysica varijs modis exponitur, etiam a discipulis D.Thom. tum etiam, quia præsens quæstio Theologica non omnino ab illa pendet, vt constat ex rationibus sect. præced. factis. Secundo vero obijcitur, quia D.Thom. nullo alio loco disputauit de propria existentia humanitatis, de vnitate autem personæ Christi, satis in superioribus dixerat, ergo hic non intendit

Responsio.

obiectio.2

agere

Universidad de Deusto
Biblioteca

agere de hoc secundo, sed de primo. Respondetur forte D. Thom. non mouisse specialem quæstionem de creata existentia humanitatis, quia vt euidens suppositum hãc esse actualem, & realem entitatem creatam, quæ sine creata existentia neque mente concipi potest. Ideo vero mouit quæstionem de vnitate ipsius esse Christi, quia hæc consequens erat ad quæstionem de vnitate ipsius Christi. Vnde sicut ex superioribus constare poterat, Christum esse vnum, quia ostensum fuerat, esse vnam personam compositam, & hanc vnionem esse substantialem: & nihilominus, quia vnitas est veluti quid consequens ipsum ens, ideo hic D. Thom. specialiter disseruit, quomodo sentiendum sit de vnitate Christi: ita licet ex dictis de vnitate personæ & substantiali vnione Incarnationis constare posset, esse in Christo vnum esse, nihilominus hoc diserte explicandum fuit propter eandem rationem. Concedo ergo hic esse sermonem de esse existentiæ vt sic, & de vnitate illius, non tamen de vnitate simplici, sed cõposita, nec de existentia solius humanitatis, sed totius Christi Dei & hominis, de quo in præcedenti articulo quæsitum fuerat, an sit vnum vel duo. Et quod hic fuerit sensus huius quæstionis D. Thom. inde etiam confirmari potest, quia hoc modo explicata proprie pertinebat ab hunc locũ: si autem quæstio esset de vnione essentiæ creatæ cum existentia increata, potius pertineret hæc quæstio ad explicationem ipsius mysterij, quæ supra quæstione. 2. tradita est, vt ex ibi etiam dictis facile constare potest. Quam difficultatem vidit Caiet. hic in explicatione tituli, eamque expediuit dicens, omnia, quæ antea tractata sunt, pertinere ad esse vel fieri Incarnationis in se, vel in enunciationibus: nunc vero agi de vnitate quæ sequitur ens. Sed reuera non ita est, nam quæ supra de scientia & gratia, & similibus dicta sunt, nõ pertinẽt ad esse vel fieri Incarnationis, quoad substantiam eius: vnio autem in existentia ipsius naturæ maxime pertineret ad substantiam mysterij, si reuera intercessisset.

Caiet.

Obiect.3. Tertio obijci potest, quia D. Thom. aperte hic dicit, secundum humanam naturam non aduenire Filio Dei nouum esse, sed solum habitudinem esse præexistentis ad naturam humanam. Reſ-

Responsio. pondetur tamen facile ex dictis, non negare simpliciter nouum esse, sed nouum esse personale, aduenit enim humanitas Verbo, tãquam natura supposito, & ideo non affert esse simpliciter, & completum, tanquam id, quod est, sed solum esse naturæ, quod est esse secundum quid, & potius habet rationem inexistentiæ in Verbo. Vnde licet respectu Verbi secundum se, nullum esse illi addatur per vnionẽ humanitatis, sed solum quædam habitudo ad ipsam: tamen respectu Verbi vt hominis, reuera additur esse naturale ipsius humanitatis. Et ad eundem modum facile intelligũtur omnia, quæ D. Thom. dicit in solutionibus argumentorum.

Obiectio.4 Vnum solum, quod in solutione ad tertium dicit, scilicet tres personas diuinas non habere nisi vnum esse, quia in eis idem est esse naturæ, & personę, difficile est. Ostendimus enim in superioribus, esse in Trinitate non tantum vnum esse absolutum, sed etiam tria relatiua. Sed hæc difficultas soluenda est etiam a discipulis D. Thom. qui admittunt tres existe . s relatiuas. Vnde dicendum est, D. Thom. loqui, de esse perfectissimo, quod est esse simpliciter Dei, & omnium personarum, quod secundum se & ex proprio cõceptu est, non solum existentia, sed etiam subsistentia: & ideo ratione illius tres personæ sunt vnum absolute, & habent simpliciter vnum esse, quanuis personaliter distinguantur, & vt sic habeant distincta esse relatiua, & secundum quid.

Respon.

QVAESTIO. XVIII.

De pertinentibus ad vnitatem in Christo quantũ ad voluntatem, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de vnitate quantum ad voluntatem.

¶ Et circa hoc quęrũtur sex.

¶ Primò, vtrùm in Christo sit alia voluntas diuina, & alia humana.

¶ Secundò, vtrùm in humana natura Christi, sit alia voluntas sensualitatis, & alia rationis.

¶ Tertiò, vtrùm ex parte rationis fuerint in Christo plures voluntates.

¶ Quartò, vtrùm in Christo fuerit liberum arbitrium.

¶ Quintò, vtrùm volũtas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.

¶ Sextò, vtrùm in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum.

ARTICVLVS. I.

a Vtrùm in Christo sint duæ voluntates.

ADprimum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo nõ sint duæ volũtates, vna diuina, & alia humana. Volũtas enim est primum mouens & imperans in vnoquoque volente. Sed in Christo primum mouens & imperans fuit voluntas diuina: quia omnia humana in Christo mouebãtur secundum voluntatem diuinã. Ergo videtur quòd in Christo non fuerit nisi vna voluntas, scilicet diuina.

¶ 2. Præterea, Instrumentum non mouetur propria voluntate, sed voluntate mouentis. Sed natura humana fuit in Christo sicut instrumentum diuinitatis eius. Ergo natura humana in Christo non mouebatur propria volũtate, sed diuina.

¶ 3. Præterea, Illud solum multiplicatur in Christo quod pertinet ad naturam. Voluntas autem nõ videtur ad naturam pertinere: quia ea quæ sunt naturalia, sunt ex necessitate. Quod autem est voluntarium, non est necessarium. Ergo voluntas est vna tantum in Christo.

li.3.ortho. fid.cap.14 ¶ 4. Præterea, Damas. * dicit in. 3. lib. quòd aliqualiter velle non est naturæ, sed nostræ intelligentiæ, scilicet personalis. Sed omnis voluntas est aliqualis voluntas: quia nihil est in genere quod non sit in aliqua eius specie. Ergo omnis voluntas ad personam pertinet: sed in Christo fuit, & est vna tantũ persona. Ergo in Christo est vna tantũ voluntas.

¶ Sed cõtra est quòd Dominus dicit Lucæ. 22. Pater, si vis, transfer calicem istum à me: verum tamen non mea volũtas, sed tua fiat. Quod inducẽs Amb. ad Gratianum Imperatorem dicit, * Sicut susceperat voluntatem meam suscepit tristitiam meam. Et super Luc. dicit, † Voluntatem suam ad hominem retulit, Patris ad diuinitatem: voluntas enim hominis est temporalis, voluntas diuinitatis æterna.

li.2.de fid. ad Gratia. c.3.à med. tom.2.

Super illud Luc. Nõ mea voluntas, sed tua fiat, li. 10.in Luc. tomo.5.

b Respondeo dicendum, quòd quidam posuerunt in Christo esse vnam solam voluntatem: sed ad hoc ponendum diuersimodè moti esse videntur. Apollinarius enim non posuit animam

114 3. dist.14. art. 1.q.1. cor. & d. 17.ar.1.q. 1. & 4. cõ c.36.& po q 10.a. 4. 13.& opus.3.cap 218.et 10. 6.l.4.co. 3.s.

intellectualem in Christo: sed quòd Verbum esset loco animę, vel etiam loco intellectus. Vnde cùm voluntas sit in ratione (vt Philosophus dicit in. 3. de Anima,) sequebatur quòd in Christo non esset volũtas humana: & ita in eo non esset nisi vna voluntas. Et similiter Eutiches, & omnes quia posuerũt vnam naturã cõpositam in Christo, cogebantur ponere vnam voluntatem in eo. Nestorius etiam, quia posuit vnionẽ Dei, & hominis esse factam solum secundum affectum & voluntatem, posuit vnam voluntatem in Christo. Postmodum verò Macharius Antiochenus Patriarcha, & * Ciprus Alexandrinus, & Sergius Constantinopolitanus, & quidam eorum sequaces, posuerunt in Christo vnam voluntatem: quanuis ponerent duas naturas in Christo secundum hypostasim vnitas: quia opinabantur quòd humana natura in Christo nunquam mouebatur proprio motu, sed solum secundum quòd erat mota à diuinitate: vt patet ex epistola synodica Agathonis Pap. † Et ideo in sexta Synodo apud Constantinopolim celebrata, determinatum est oportere dici, quòd in Christo sint duæ voluntates. Vbi sic legitur. * Iuxta quod olim Prophetæ de Christo, & ipse nos erudiuit, & sanctorum Patrum nobis traditit Symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus. Et hoc necessarium fuit dici. Manifestum est enim quòd Filius Dei assumpsit humanã naturam perfectam: sicut suprà ostensum est. † Ad perfectionem autem humanę naturę pertinet voluntas, quæ est naturalis eius potentia, sicut & intellectus: vt patet ex his quæ in Prima parte dicta sunt. * Vnde necesse est dicere, quòd Filius Dei humanam volũtatem assumpserit in humana natura. Per assumptionem autem humanæ naturæ, nullam diminutionem passus est Filius Dei in his, quæ pertinẽt ad diuinam naturam, cui

aliàs Cyprus, seu Ty pus.

Hæc epist. missa fuit ad Synodũ lecta in actione. 4. & recepta in. 8.

** Inepist. Agatho. quæ fuit lecta in actio. 4. Synodi. 6. ge ner.*

† q.2. art.5.

1.p.q 79. & 80.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cui competit voluntatem habere, vt in 1.p.q. 80. Prima parte habitũ est.* Vnde necesse est dicere, quòd in Christo sint duę voluntates, vna scilicet diuina, & alia humana.

c ¶Ad primum ergo dicendum, quòd quicquid fuit in humana natura Christi, mouebatur nutu voluntatis diuinæ: non tamen sequitur quòd in Christo nõ fuerit motus voluntatis proprius naturæ humanæ: quia etiam aliorum Sanctorum piæ voluntates mouentur secundum voluntatem Dei, qui operatur in eis velle & perficere: vt dicitur Philip. 2. Licet enim voluntas non possit interius moueri ab aliqua creatura interius tamen mouetur à Deo, vt in Prima parte dictum est.* Et sic etiam Christus secundum voluntatem humanam, sequebatur voluntatem diuinam, secundum illud Psa. 39. Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui. Vnde August. dicit contra Maximinũ,† Vbi dixit Filius Patri, Nõ quod ego volo, sed quod tu vis: quid te adiuuat, quòd tua verba subiũgis & dicis, Ostendit verè suam voluntatem, subiectã suo genitori: quasi nos negemus hominis voluntatẽ, volũtati Dei debere esse subiectam.

1.p.q.105. art.4.

Lib.3.c.20 ante med. tom.6.

¶Ad secundum dicendum, quòd proprium est instrumenti, quòd moueatur à principali agente, diuersimodè tamẽ secundum proprietatem naturæ ipsius. Nam instrumentum inanimatum, sicut securis aut serra, mouetur ab artifice per solum motum corporalem. Instrumentum verò animatũ anima sensibili, mouetur per appetitũ sensitiuum: sicut equus à sessore. Instrumẽtum verò animatum anima rationali, mouetur per volũtatem eius: sicut per imperium domini mouetur seruus ad aliquid agendum, qui quidem seruus est sicut instrumentum animatũ, vt Philosophus dicit in 1. Politi.* Sic ergo humana natura in Christo fuit instrumentum diuinitatis, vt moueretur per propriã volũtatẽ.

Lib.1. politic.c.3. & 4. & li.8 ethic.c.11 tom.5.

¶Ad tertium dicendum, quòd ipsa potentia volũtatis est naturalis, & consequitur naturam ex necessitate. Sed motus vel actus huius potẽtiæ (qui etiã voluntas dicitur) quandoque quidẽ est naturalis & necessarius, puta respectu felicitatis: quandoque autem ex libero arbitrio rationis prouenies, & non necessarius neque naturalis (sicut patet ex his, quæ in Prima parte dicta sunt†) & tamen etiã ipsa ratio, quæ est principiũ huius motus, est naturalis. Et ideo præter voluntatem diuinã, oportet in Christo ponere volũtatem humanam, non solum, prout est potentia naturalis, aut prout est motus naturalis, sed etiam prout est motus rationalis.

1.p.q.5.ar.8. & q.6. art.1.

¶Ad quartũ dicendũ, quòd per hoc quòd dicitur aliqualiter velle, designatur determinatus modus volendi: determinatus autem modus ponitur circa ipsam rẽ, cuius est modus. Vnde cũ voluntas pertineat ad naturam, ipsum etiam quod est aliqualiter velle, pertinet ad naturã: non secundũ quod est absolutè considerata, sed secundum quod est in tali hypostasi. Vnde etiam voluntas humana Christi habuit quendã determinatum modũ, ex eo quòd fuit in hypostasi diuina, vt scilicet moueretur semper secundum nutum diuinę voluntatis.

COMMENTARIVS.

a C Quæstio hæc tam de facultate ipsa, quàm de actu voluntatis intelligi potest: D. Thom. autem propriè videtur illam tractare de ipsa potentia, vt patet ex ratione articuli: quanuis in solutionibus argumentorum præsertim ad. 3. ad motum seu actum voluntatis, responsionem extendat, directe vero de operatione ipsa in sequenti quæstione disputat.

b Antea vero quàm D. Thom. quæstionem definiat refert Hereticos, qui vnam tantum voluntatem in Christo posuerunt, inter quos numerat Apollinarium, Eutychetem, Nestorium, & Macharium Antiochenũ cum illius sectatoribus: ex quibus solum hi postremi, qui Monotelitæ dicti sunt, hunc errorem directe asserent, de quorum sensu infra nonnihil dicemus. Apollinarius verò negando habuisse Christum animam rationalem, consequens est vt etiã negauerit habuisse voluntatem creatam, & eodem modo videtur D. Thom. argumẽtari de Eutychete, sicut posuit in Christo vnam naturam, ita etiam posuisse vnam volun-

voluntatem, & est optima collectio si ille posuit A vnam naturam per conuersionem, seu transmutationem vnius naturæ in alteram, vel vtriusq; in vnam tertiam. Si autem posuisset vnam naturam solum per compositionem, non est necesse, vt posuerit vnam voluntatem, nisi solum vnitate ordinis, seu conformitatis: sicut licet natura hominis vna sit, duplex in ea potest esse appetitus, ita tamen vt vnus alteri subordinatus sit. De Nestorio autem cum ille posuerit in Christo duas personas & duas naturas, mirum videri potest quomodo D. Tho. illi tribuat quod vnam tantum posuerit in Christo voluntatem. Sed considerandum est aliud esse loqui in sententia Nestorij de Deo, & homine, aliud de Christo: ille enim in vero Deo ac vero homine ponebat duas personas, & duas naturas, & consequenter etiam duas voluntates: at vero in Christo, quem à vero Deo ipse distinguebat, vnam tantum personam & naturam creatam, & consequenter vnam tantum voluntatem creatam esse credidit, & hic est sensus D. Tho. vt bene Caiet. indicauit. Vnde hic error Nestorij non est directe contra veritatem, quam hoc loco D. Tho. docere intendit, scilicet esse in Christo homine voluntatem creatam: supponit enim ipsum esse verum Deum, & consequenter habere voluntatem diuinam, & inde concludit habere duas voluntates, quia necesse est vt etiam habeat voluntatem creatam: nam cum hæc pertineat ad perfectionem humanæ naturæ, eamq; necessario consequatur, necesse est fateri illam assumptã esse à Verbo in humana natura.

Nestorius

In solutione ad primum & secundum declarat D. Thom. optime, quomodo humana voluntas Christi posuit esse instrumentum voluntatis diuinæ, & ad nutum illius gubernari, & nihilominus libero & perfecto modo ac connaturali operari. Et significat D. Thom. ita fuisse motam Christi voluntatem à Verbo Diuino, sicut solent voluntates iustæ, & sanctæ ad nutum Diuinæ gratiæ moueri. Quod valde notãdũ est pro ijs, quę sequẽti disputatione trademus. Aliæ solutiones clarę sunt.

B

C

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in Christo fuerit aliqua voluntas sensualitatis, præter rationis voluntatem.

117. Infra ar.5 co. Et 3.di. 17.ar 1.q. 2.et opu.3. c.259. li.3. de anima,tex. 42.tom.2

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo nõ fuerit aliqua volũtas sensualitatis præter rationis voluntatẽ. Dicit enim Philosophus in 3. de Anima, quòd voluntas in ratione est, in sensitiuo autem appetitu est irascibilis & cõcupiscibilis. Sed sensualitas significat appetitum sensitiuum. Ergo nõ fuit in Christo voluntas sensualitatis.

¶2. Præterea, Secundum Aug. 12. de Tri. † sensualitas significatur per serpẽtem. Sed nihil serpentinum fuit in Christo habuit enim similitudinem animalis venenosi sine veneno: vt Aug. dicit* super illud Ioan. 3. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto. Ergo in Christo non fuit voluntas sensualitatis.

li.12.c.13 paulò post prin.to.2.

ex trac.12 à medio po test colligitom.9.

¶3. Præterea, Volũtas sequitur naturã, vt dictũ est.* Sed in Christo nõ fuit nisi vna natura præter diuinã. Ergo in Xpo nõ fuit, nisi vna volũtas humana.

Ar.præc.

Sed contra est, quod Ambr. dicit in 2. ad Gratianum Imp.: Mea est voluntas, quam suam dicit, quia vt homo suscepit tristitiam meam. Ex quo datur intelligi, quòd tristitia pertineat ad humanam voluntatem in Christo. Sed tristitia pertinet ad sensualitatem: vt in Secunda parte habitũ est.* Ergo videtur, quòd in Christo sit voluntas sensualitatis, præter voluntatem rationis.

lib.2.de fi de adGra. cap.3.à me dio to.2.

1.2æ.q.23. ar.1.&3.

Respondeo dicendum, quòd sicut prædictum est,* Filius Dei humanã naturã assumpsit cum omnibus, quæ pertinẽt ad perfectionem ipsius naturę humanæ. In humana autẽ natura includitur etiã natura animalis, sicut in specie includitur genus. Vnde oportet quòd Filius Dei assumpserit cũ humana natura: etiam ea, quę pertinent ad perfectionem naturæ animalis, inter quæ est appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur: & ideo oportet dicere, quòd in Christo fuerit sensualis appetitus siue sensualitas. Sciendum est etiam, quòd sensualitas, siue sensualis appetitus, in quantum est natus obedire rationi, dicitur rationale per participationem, vt pater per Philos. in 1. Eth.* Et quia voluntas est in ratione (vt dictum est†) pari ratione potest dici quòd sensualitas sit voluntas per participationem.

Ar.præc.

li.1.Eth.c. vlt.com 5 Ar.præc.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de volũtate essentialiter dicta, quæ non est nisi in parte intellectiua. Sed volũtas participatiuè di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cta, potest esse in parte sensitiua, in quã A tum obedit rationi.

Ad secundum dicendum, quòd sensualitas signatur per serpentem non quantum ad naturam sensualitatis, quã Christus assumpsit: sed quantũ ad corruptionem fomitis, quæ in Christo nõ fuit.

Ad tertium dicendum, quòd vbi est vnum propter alterum, ibi vnum tantum esse videtur: sicut superficies, quæ est visibilis per colorem, est vnum visibile cum colore. Et similiter quia sensualitas non dicitur voluntas, nisi quia participat volũtatem rationis: sicut est vna natura humana in Xpo ita etiã ponitur vna volũtas humana in Christo. B

COMMENTARIVS.

SVprà hic articulus expositus est à nobis q. 15. vbi de appetitu sensitiuo Christi domini egimus, quia necessarium nobis visum est, ad explicandum motus & actus eius, de quibus D. Tho. ibi disserit. Hic vero propter cõiunctionem quam appetitus cum voluntate habet, sermonem de illo miscuit. Est autem litera eius satis clara. De re vero ipsa, nihil aliud à nobis dicendum occurrit.

ARTICVLVS. III.

Vtrum in Christo fuerint duæ voluntates quantum ad rationem. C

116. *Supr. ead. q. art. 2. 2. Et inf. ar. 4. & 5. cor. Et 3. d. 17 ar. 1. q. 3 Et opu. 3. cap. 239. lib. 2 c. 22. & li. 3. ca. 14. & 18.*

AD tertiũ sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerint duę volũtates quantũ ad rationem. Dicit enim Damas. in 2. lib. quòd duplex est hominis voluntas, scilicet naturalis, quæ vocatur thelisis: & voluntas rationalis, quæ vocatur bulisis. Sed Christus in humana natura habuit quicquid ad perfectionem humanæ naturæ pertinet. Ergo vtraque prædictarũ voluntatum fuit in Christo.

¶ 2. Præterea, Vis appetitiua diuersificatur in homine secundũ diuersitatem virtutis apprehensiuæ: & ideo secundũ differentiam sensus & intellectus diuersificatur in homine appetitus sensitiuus & intellectiuus. Et similiter quantum ad apprehensionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrunque fuit in Christo. Ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rationalis.

¶ 3. Præterea, A quibusdã ponitur in Christo volũtas pietatis, quæ nõ potest poni nisi ex parte rationis. Ergo in Xpo ex parte rationis sunt plures volũtates.

Sed contra est quòd in quolibet ordine est vnum primum mouens, sed volũtas est primũ mouens in genere humanorum actuum. Ergo in vno homine non est nisi vna volũtas propriè dicta, quæ est voluntas rationis: Christus autẽ est vnus homo. Ergo in Christo est vna tantum voluntas humana.

Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est†. voluntas quandoque accipitur pro potẽtia, & quãdoque pro actu. Si ergo volũtas accipiatur pro actu, sic oportet in Christo ex parte rationis ponere duas volũtates, id est, duas species actuum voluntatis. Voluntas enim, vt in Secunda parte dictũ est†, & est finis, & est eorum, quæ sunt ad finem, & alio modo fertur in vtrunque. Nam in finẽ fertur simpliciter & absolutè, sicut in id, quod est secundum se bonum. In id autem, quod est ad finem, fertur cum quadam comparatione, secundũ quod habet bonitatem ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis est actus voluntatis, secundum quod fertur in aliquid, quod est secundum se volitũ: vt sanitas (quod à Damasc. vocatur thelisis, id est, simplex voluntas: & à Magistris vocatur voluntas vt natura) & alterius rationis est actus volũtatis, secundũ quod fertur in aliquid quod est volitum solũ ex ordine ad alterum: sicut est sumptio medicinæ: quem quidẽ voluntatis actũ Damasc†. vocat bulisim, id est, cõsiliatiuam

Ar. 1. huius q. ad. 3

P. 2. q. 8. ar. 2. & 3

Loco citato in arg. 1

Loco citato in arg. 1

tiuam voluntatem, à Magistris autẽ vocatur voluntas vt ratio. Hæc autem diuersitas actus non diuersificat potentiam: quia vterque actus attenditur ad vnam communem rationem obiecti, quod est bonum. Et ideo dicendum est, quòd si loquamur de potentia voluntatis, in Christo est vna sola voluntas humana, essentialiter, & nõ participatiuè dicta. Si verò loquamur de voluntate, quę est actus, sic distinguitur in Christo voluntas, quæ est vna natura, quæ dicitur thelisis. & voluntas, quæ est vt ratio, quæ dicitur bulisis.

Ad primũ ergo dicendum, quòd illę duæ voluntates nõ diuersificantur secundum potentiam, sed solum secundũ differentiam actus, vt dictum est*. B

In corp. ar.

Ad secundum dicendum, quòd etiã intellectus & ratio non sunt diuersæ potentiæ. vt in prima parte dictum est†.

P. p. q 79. artic. 8.

Ad tertium dicendum, quòd voluntas pietatis nõ videtur esse aliud quàm voluntas, quæ consideratur vt natura, in quantum scilicet refugit alienũ malum absolutè consideratum.

COMMENTARIVS.

ARticulus hic solum est positus ad explicandum varios modos operandi eiusdem volũtatis Christi, & diuersa nomina, quæ ab illis sortitur. Et litera est satis clara, docet enim D. Thom. vnam esse voluntatem humanam Christi, quæ interdum operatur vt ratio, interdum vt natura. Quæ doctrina ex 1. p. & 1. 1. constare etiam potest, nam in hoc eadem est ratio de Christo, & alijs hominibus. In sequentibus etiam disputationibus nonnulla addemus. C

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm in Christe fuerit liberum arbitrium.

117 *3. d. 14. ar. 1. q. 1. cor. & dist. 17 ar. 1. q. 3. 5. Et dist. 18. art. 2. 5. lib. 3. c. 14 vbi procul à fine.*

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo non fuerit liberũ arbitrium. Dicit enim Dama. in 3. lib. Gnomen autẽ, id est, sententiã vel mentẽ vel excogitationẽ, & prohæresim, id est, electionẽ, in Domino dicere impossibile est, si propriè loqui volumus. Maximè autẽ in his, quæ sunt fidei, est propriè loquẽdum. Ergo in Christo non fuit electio, & per consequẽs nec liberum arbitriũ, cuius actus est electio.

¶ 2. Præterea. Philosophus dicit in 3. Ethi†. quòd electio est appetitus præcõsiliati. Sed consiliũ nõ videtur fuisse in Christo, quia nõ consiliamur, de quibꝰ certi sumus: Christus autẽ de omnibus certitudinẽ habuit. Ergo in Christo nõ fuit electio, & sic nec liberũ arbitrium.

li. 3. Eth c. 3. circa fi. to. 5.

¶ 3. Præterea, Liberum arbitrium se habet ad vtrunque. Sed voluntas Christi fuit determinata ad bonum, quia nõ potuit peccare, sicut suprà dictum est,. Ergo in Christo non fuit liberum arbitrium.

q. 15 ar. 1. & 2.

Sed contra est, quod dicitur Isai. 7. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonũ: quod est actus liberi arbitrij. Ergo in Christo fuit liberum arbitrium.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est†, in Christo fuit duplex actus voluntatis. Vnus quidem, quo eius voluntas ferebatur in aliquid, sicut secundum se volitũ: quod pertinet ad rationem finis. Alius autem, secundum quã eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinem ad aliud: quod pertinet ad rationem eius, quod est ad finem. Differt autem, vt Philosophus dicit in. 3. Eth*. electio à voluntate in hoc, quòd voluntas, per se loquendo, est ipsius finis: electio autem eorum quæ sunt ad finem. Et sic simpliciter voluntas, est idẽ quod voluntas vt natura. Electio autem est idem quod volũtas vt ratio: & est proprius actus liberi arbitrij: vt in Prima parte dictum est†. Et ideo cùm in Christo ponatur voluntas vt ratio, necesse est etiã ponere electionem, & per cõsequens liberũ arbitriũ, cuius actus est electio: vt in Prima parte habitũ est,.

ar. 1 huius q. ad. 3.

li. 3. Ethi. c. 2. in fin. tom. 5.

P. p. q. 8. 3 art. 4.

P. p. q 8. ar. 3 & p. 2. q. 13. ar. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd Damasc. excludit à Christo electionẽ, secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum quod intelligit in nomine electionis importari dubitationē. Hæc tamen dubitatio non est de necessitate electionis: quia etiam Deo conuenit eligere: secundum illud Ephes. 1. Elegit nos in ipso, &c. cùm tamen in Deo nulla sit dubitatio. Accidit tamen dubitatio electioni, in quantum est in natura ignorante. Et idem dicendum est de alijs, de quibus fit mentio in autoritate prædicta.

Citata in arg. 1.

¶ Ad secundum dicendum, quòd electio præsupponit consilium, non tamē sequitur ex consilio nisi iam determinato per iudicium. Illud enim quod iudicamus agendum, post inquisitionem consilij eligimus, vt in 3. Ethicorum dicitur*. Et ideo si aliquid iudicetur, vt agendum absque dubitatione & inquisitione præcedente, hoc sufficit ad electionem. Et sic patet quod dubitatio siue inquisitio non per se pertinet ad electionem, sed solum secūdum quod est in natura ignorante.

li. 3. ethi. c. 2 & 3. to. 5.

Ad tertium dicendum, quòd voluntas Christi licet sit determinata ad bonum: non tamen est determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad beatos.

DISPVTATIO. XXXVII.

In quinq; sectiones distributa.

De voluntate humana Christi, eiusq; libertate.

DE hac sola facultate animæ Christi superest nobis disputare, quā disputationem in hunc locum distulimus, ne à D. Thom. ordine recederemus, nam alioqui dispuranda fuisset statim post tractatum de intellectu, prius quā de appetitu sensitiuo diceremus. De hac autem potentia duo disputanda videntur primo de ipsa potentia & modo operandi, quem in Christo habuit: deinde de actibus & efficacia eius, nam cætera quæ de eius virtutibus desiderari possunt, supra quæstione septima, satis disputata sunt.

SECTIO I.

Vtrum in Christo fuerit voluntas humana?

ERrores, qui circa quæstionem hāc olim fuerunt satis in expositione textus D. Thom. explicati sunt, ex quibus, qui processerunt ex alijs erroribus, scilicet, quia vel negarūt duas naturas, vel vnā personā Christi, satis in superioribus refutati sunt. Monothelitæ vero, propriè sunt hoc loco refutandi, eorū tamē sensus ambiguus est, quia vt refert Agat. Pap. in epist. quæ refertur 6. Syn. act. 4. tā varie tamq; confuse locuti sunt, vt vix satis cōstet quo sensu errorē suū asseruerint. In primis vero certū est, illos nō negasse habere Christū diuinā voluntatem: cum ergo dicebant Christū tantum habere vnam voluntatem, constat in eū errorem incidisse, quia putabant Christum carere humana voluntate. Sed hoc quatuor modis asserere potuerunt. Primò, negando duas naturas Christi, & ita refert hunc errorem, Prateol. Verbo Monophysitæ. Secundo, non negando duas substantiales naturas, sed tantum ipsam potentiam voluntatis humanæ, & hoc sub dubitatione indicat Castro Verbo Christus hæres. 6. Tertio, non negando potentiam, sed omnem eius actum, vt Caiet. hic interpretari videtur. Quarto, nec potentiam, nec omnem actum simpliciter negando, sed solū propriā determinationem, vel deliberationem voluntatis humanæ, ita vt dixerint voluntatem Christi esse vnam, vnitate motionis liberæ, vt sicut actio eleemosynæ dicitur vna moraliter, quia vnica motione libera fit, licet physice plures actiones vel facultates requirat, ita isti intellexerint voluntatem Christi humanā non potuisse operari se mouendo, & applicando libere ad actus suos sed solum ex determinatione voluntatis diuinæ, & ideo vnam Christi voluntatē vel operationem affirmarūt. Quomodo videtur D. Thom. exponere hunc errorem 4. lib. contra Gent. c. 36. & q. sequenti art. 1. & sumitur ex Agath. Pap. supra. Sed hic postremus sensus pertinet ad sectionē sequentem: nunc cōtra secundū & tertiū breuiter dicendū est, nā de primo in superioribus fuse satis dictum est, quid autem Monothelitæ senserint incertū est vt dixi.

Monothelitæ.

D. Thom. Agath. Pap.

Dico primo, In Christo domino fuisse humanam, seu creatam voluntatem. Conclusio est de fide definita in 6. Syn. act. 4. 8. 11. & 18. vbi traditur esse in Christo duas voluntates. Idem in 7. Synod. act. 7. in definitione fidei, & in Latera. sub Matt. 1. can. 11. quibus locis multa ex sacra Scriptura & Patribus referuntur in confirmationē huius veritatis, præsertim illa in quibus Christus dominus suam voluntatem à Patris volūtate distinguit, vt Matth. 26. *Non sicut ego volo sed sicut tu*, & Luc. 22. *Non mea voluntas sed tua fiat*, & Ioan. 5. *Nō quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me*, & cap. 6. *Descendi de cælo non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Et illa, in quibus Christo tribuitur obedientia, quæ cadere non potest nisi in voluntatē creatā, ad Philip. 2. *Factus obediens vsq; ad mortē*, & Ioan. 4. *Cibus meus est vt faciam voluntatem eius, qui misit me.* Et similia multa cōgerit eo Pap. epist. 10. 81. & 19. Cai. Pap. epist. ad Felicē, Agap. Pap. epist. ad Ant. Rationes etiā sunt

6. Synod. 7. Synod. Conc. Lat. Matth. 26. Ioan. 5. & 6. Luc. 22. Philip. 2. Ioan. 4. Leo. Pap. Cains Pap. Agapit. Pap.

Agat. Papa Damas.

sunt euidentes prima est Agat. Papa supra dicta epistola, qua etiam sæpe vtitur Damascenus lib. 3. c. 14. *Quia voluntas*, inquit, *est naturalis nō per sonalis*, id est, sequitur naturam, non personā. Vnde in Deo est vna voluntas omnium personarum propter vnitatem naturæ, non triplex propter distinctionem suppositorum: ergo è contrario in Christo domino sunt duæ voluntates propter duas naturas, non vna propter personam vnam: ergo præter voluntatem diuinam est in eo voluntas humana. Secunda est D. Thom. hic & explicat præcedentem, quia voluntas est naturalis proprietas, necessario consequens humanam naturam, & pertinet ad magnam perfectionem eius, sed omnia naturalia fuerunt in Christo integra & perfecta, ergo. Tertia sumi potest ex fine Incarnationis qui fuit mereri & satisfacere pro hominibus, sine volūtate autem creata nullo modo esse potest meritum vel satisfactio, ergo. Ex his.

D. Tho.

Dico secundo, in Christo non solum fuisse hāc voluntatem, quoad ipsam facultatem seu actum primum, sed etiam fuisse expeditam ad operandum & eliciendum proprios actus secundos, distinctos ab actu increato diuinæ volūtatis. Quod etiam de fide est, ex eisdem definitionibus, testimonijs & rationibus. Sacra enim Scriptura potissimum de actibus loquitur, & Concilia eodem modo de potentia & actibus loquuntur: & meritò, quia potentia est propter operationem, & præsertim in præsenti materia, quia meritum & satisfactio non consistit in ipsa potentia, sed in actibus ab illa elicitis. Neque hic occurrit specialis difficultas.

SECTIO II.

Vtrum voluntas Christi humana fuerit libera ad operandum.

HAEretici, qui vniuersaliter negant liberum arbitrium in humana natura, consequenter illud in Christo negabunt. Sed non est huius loci generaliter errorem illū refutare, sed potius supponendum est voluntatem humanam ex sua natura esse liberam: & inquirendum an in Christo domino hac libertate priuata fuerit propter aliquam singularem causam, vel perfectionem. In qua re nihil inuenio specialiter ab hæreticis dictum esse, præter ea, quæ de Monotelitis Sectio. præced. explicaui. Inter Scholasticos vero, quanuis omnes consentiant, & simpliciter affirment voluntatem Christi fuisse liberam, vt videre licet in D. Thom. hic Alens. 3. p. quæst. 16. & alijs cum Magist. d. 18. Bonauentura artic. 1. quæst. 1. & quæst. 2. ad secundum. Richardo articu. 1. q. 1. Scoto quæst. 1. Durando quæst. 1. Palud. q. 1 articu. 2. Gabriele artic. 3. dub. 1. Marsilio quæst. 12. artic. 1. concluf. 1. tamen in modo explicandi hanc libertatem est nonnulla diuersitas. Dupliciter enim potest voluntas dici libera, scilicet vel tantum à coactione, quia voluntariè operatur & non coactè: vel etiam à necessitate, quia scilicet aliquo modo habet in sua potestate operari, & nō operari. Quidam ergo voluntatem Christi faciūt liberam priori tantum modo, & non posteriori,

D. Thom. Alens. Magist. Bonan. Richar. Scot. Duran. Palud. Gabr. Marsil.

vt euitent difficultates, quæ sunt in saluāda Christi libertate, quoad indifferentiam, & carentiam necessitatis. A qua sententia non inultum discrepat Gabriel supra, quam nonnulli moderni amplectuntur. Quin potius etiam D. Thom. in 3. d. 18. quæst. 1. artic. 1. ad quintum in secunda solutione illius, hanc sententiam vt probabilem relinquit. Sed nunquam D. Thomas in partibus hoc docuit, sed sæpe contrarium, est enim illa sententia omnino falsa & improbabilis.

D. Thom.

Dico primò, voluntatem humanam Christi fuisse propriè ac perfectè liberam in actibus suis. Conclusio est de fide, quam hic articulo quarto probat D. Thomas in argumento Sed contra, ex illo Isai. 7. *Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum*, Quia electio actus est facultatis liberæ. Et ita exponit illum locum Basil. ibi, vbi comparat libertatem, quam habuit Christus etiam in infantia, cum libertate quam habuit Adam in statu innocentiæ. Et eodem sensu Cyrillus lib. 1. in Isaiā orati. 4. sub finem, dicit, eam facultatem liberè eligendi, quæ alijs hominibus discursu ætatis aduenit, in Christo domino ab infantia fuisse. Secundo hoc probari potest ex illo Isai. 53. *Oblatus est quia ipse voluit.* Illo enim dicendi modo actio, vel passio libera significari solet in Scriptura. Vnde Hieronymus ibi illam voluntatem necessitati opposuit, dicens, *Non necessitate, sed voluntate crucem subijt.* Et infra probat verba illa non esse intelligenda de Christo, solū ratione voluntatis diuinæ, sed ratione humanæ: quia Christus vt homo præcognouit, & prædixit passionem suam, & tempus eius, illique summa ac libera voluntate se obtulit. Quod etiam confirmant verba illa ipsius Christi, Ioan. 10. *Ego pono animam meam: nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso*, &c. vbi Cyril. lib. 7. c. 7. hæc verba confert cū citato loco Isaiæ, latè agens de hac Christi libertate, quanuis liber ille nō sit Cyrilli. Chrysost. vero homil. 59. in Ioan. inde colligit Christum habuisse liberam facultatem vitandi mortem. Tertio in huius veritatis confirmationem afferri possunt omnia testimonia, quæ sunt de Christi obedientia, & præcepto illi à Patre impositò, de quibus quæstione vigesima agemus. Non est enim voluntas capax præcepti, & obedientiæ, nisi sit libera. Quis enim præcipiat alicui necessarium actum, quem non possit non operari? Vnde sancti Patres de nostra libertate disputantes ex hoc potissimum principio illam colligunt, quod sumus capaces præcepti, & obedientiæ, præmij, & meriti, vt videre licet in Irenæo, lib. 4. cap. 71. vbi Franciscus Feuardentius multa alia congerit. Quarto Concilia citata Sectione præcedenti reuera hanc etiam veritatem definire intendunt. Primum quidem, quia generaliter definiunt, in Christo fuisse omnes proprietates naturales, & propriam operationem humanæ naturæ: vna autem ex his proprietatibus est liberum arbitrium, & operatio maximè propria hominis est operatio libera. Deinde quia omnino damnant hæresim Monotelitarum, qui hoc potissimùm sensu negabant esse in Christo duas operationes: non enim negare poterant operationes humanas quasi materialiter, & quoad substantiam earum, sed quoad modum actionis liberæ. Quia existimabant humanam naturam Christi nun-

D. Tho. Ioan. 10. Cyril. Chrysost. Basilius. Cyril. Hieronym. Ioan. 10. Cyril. Chrysost. Irenæus. Franciscus Feuard. Monotelitæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam operari ab intrinseco se mouendo, seu necessario motam, & determinatam à diuina voluntate. Concilia vero in contrario sensu definiunt duas operationes, vt præsertim explicat clarissimè Agat. Papa in citata epistola. Quinto ex Patribus bene hoc tractat & confirmat Anselmus libro 1. Cur Deus homo, à capite octauo, & libro secundo, à capite decimo sexto. Et Gregorius libro 24. Moralium capite. 2. *Omnis*, inquit, *necessitate calcata, enim voluit mortem spõte susscepit.* Et Augustinus libro de prædestinatione sanctorum, cap. 15. inquit: *An ideo non in illa beta voluntas erat, & non tanto magis erat, quanto magis peccato seruire non poterat?* Idem libro quarto de Trinitate capite. 13. Damascenus libro 3. de Fide, cap. 13. 14. & 15. Vbi distinguit in Christo liberratem diuinam & humanam, sicut voluntatem, & scientiam, & alias dupliees proprietates, quæ duas consequuntur naturas. Idem Nicet. lib. 3. thesau. capit. 17. Sexto, rationes iã indicatæ sunt, prima, quia libertas arbitrij est magna perfectio connaturalis homini. Secunda, quia est maxime necessaria ad meritum & satisfactionem. Tertia, quam indicauit hic D. Thom. articu. 4 ad tertium, & articu. 1. ad primum, quia hæc perfectio manet in beatis, licet omnino viatores non sint manet etiam in puris viatoribus, quantumuis iustis & sanctis, & diuina gratia confirmatis, & gubernatis. Cur ergo non manebit in Christo viatore simul & beato?

Agat. Pap. Anſel. Gregor. Auguſt.

Damaſ.

Nicet.

D. Thom.

Ex quibus infero & dico secundo. Hanc libertatem voluntatis humanæ Christi, non solum intelligendam esse oppositam coactioni, sed etiam necessitati, atque adeo includere indifferentiam aliquam, seu potestatem operandi, & non operandi. Non est sensus, Christum in omnibus actibus suæ voluntatis habuisse hanc indifferentiam: nõ est enim hoc necessarium, nam Deum clare visum necessario amabat, & necessario illo fruebatur, sicut alij beati: sed sensus est, habuisse Christum hanc libertatem in aliquibus actibus: & hoc sensu existimo certam hanc secundam conclusionem, cuius contrarium inter errores Ioannis Vvicleph numerat Vvaldẽ. libro primo doctrinal. fid. antiquæ, capite vigesimo quinto. Et probatur, quia Scripturæ citatæ, & Concilia, & Patres hanc libertatem indicant, & Sancti illas Scripturas exponentes expresse distinguunt hanc libertatem contra necessitatem, vt patet ex Hieronymo, Ambrosio, & alijs supra citatis. Et quanuis ipsi non exponerent, ratio ipsa liberi arbitrij cogeret ad hoc asserendum, est enim hæc indifferentia de ratione liberi arbitrij, veri, ac proprij, vt D. Thomas tradit, 1. p. q. 19. artic. 10. 88. artic. 1. ad primum. Et supponit in 41. articul. 2. vbi Caieta. latissimè hoc tradit, & quæst. 10. 82. artic. 1. ad primum. Et à posteriori explicatur, quia si vera libertas arbitrij stare posset cum necessitate, possent omnia ex necessitate, & sine contingentia euenire, salua libertate arbitrij: quod est contra sententiam omnium, qui de libero arbitrio loquuntur. Vnde merito Caluinus damnatur, vt hæreticus, quia libertatem arbitrij negat, quanuis ille solum neget libertatem necessitati oppositam non coactioni. Fatetur enim hominem voluntarié, & libenter operari, quanuis non possit aliter operari. Et Pius quintus, & Gregorius decimus tertius in propriis Bullis contra Michaelem Baium inter alias illius propositiones hanc damnarunt, quæ numero erat trigesima octaua: *Quod voluntarie sit, libere sit, quamuis necessario sit.*

Voluntas humana Christi, libertas, etiã oppoſita neceſſitati, libera fuit.

Caluinus.

Pius V. Greg. XIII

Mich. Baius.

Denique rationes in fine præcedentis conclusionis adductæ, siquid valent, hanc eodem modo conuincunt. Quia hæc libertas seu indifferentia, & dominium propriarum actionum, est naturalis proprietas hominis: & magnam dicit perfectionem: & ad meritum maxime necessaria est. Nam vt recte dixit diuus Hieronymus, libro secundo contra Iouinianum: *Vbi necessitas, ibi nec corona, ideo liberi arbitrij nos condidit Deus.* Quod in materia de gratia latius demonstratur. Solum superest, vt ostendamus nihil fuisse in voluntate Christi, quod ei necessitatem imponeret nam cum hæc necessitas non sit naturalis homini, si aliunde non est illata, euidens est in illo esse non potuisse. Id autem præstabimus soluendo difficultates circa hanc libertatem Christi occurrentes, quæ grauissimæ, & difficillimæ sunt.

Hieronym.

SECTIO. III.

Quomodo voluntas Christi existens impeccabilis ex vnione, potuerit esse libera.

Reſpoſit. D. Thom.

PRima difficultas sumitur præcisè ex ipsa vnione, per quam Christi voluntas intrinsecè facta est impeccabilis, vt supra ostensum est; vnde fit ex vi vnionis voluntatem Christi esse determinatam ad vnum, scilicet ad bonum, & consequenter non esse liberam. Respondet D. Tho. hic ad 3. inde solum fieri Christi voluntatem esse determinatam ad bonum in communi, non tamen ad hoc vel illud bonũ, & ideõ summum sequi, habuisse necessitatẽ quo ad specificationem honesti vt sic, non vero quo ad exercitium, nec quo ad hoc vel illud honestum, quod satis omnino est ad libertatem vt in beatis & in Deo ipso constat: indifferentia enim, seu potestas ad malum non est perfectio, sed imperfectio libertatis, vt recte Aug. supra dixit. Quæ solutio optime satisfacit, quo ad hoc, vt ex hoc solo capite impeccabilitatis Christi, non satis probetur Christum carnisse libertate in omnibus actibus suis: si tamẽ argumentum vrgeatur de speciali actu voluntatis moriendi pro hominibus, non videtur satisfacere respõsio: quia voluntas Christi ex vi suæ impeccabilitatis fuit omnino determinata ad hũc actum, ergo saltem in eo actu non fuit libera, quod est omnino falsum, quia eo actu maxime nobis meruit. Antecedẽs patet, quia ille actus fuit præceptus Christo, ergo nõ potuit illud præceptũ transgredi, quia hoc intrinsece sequitur ex impeccabilitate imo in re videntur esse idem non posse peccare, & non posse transgredi præceptum. Ergo non potuit non habere actum illum præceptum, cum non posset aliter non transgredi illud præceptũ, ergo erat omnino determinatus ad illum actum.

Auguſt.

obiect.

Hæc difficultas vulgaris est, nunquam tamen satis expedita, vnde varijs modis illi responderi solet.

Prima

Confutatur.

Prima responsio est negando Christũ habuisse huiusmodi præceptum. Sed hoc & falsum est, vt ostẽdam quæstione vigesima: & non soluit difficultatem, quę vrgeri eodem modo potest in preceptis naturalibus, quibus nullus negare potest Christum vt hominem fuisse ligatum, seu obligatum.

Reſpon. 2.

Secunda & valde trita responsio est. Verum esse suppositio præcepto Christi voluntatem nõ potuisse non efficere illum actum, atque adeo manisse omnino determinatam ad illum, ac denique in sensu composito necessario habuisse illũ: & nihilominus simpliciter fuisse liberam, quia simpliciter seu ablato præcepto potuisset illum non habere, necesitas enim quæ est ex suppositione, vel tantum in sensu composito, non tollit libertatem.

Confutatur.

Sed hæc responsio ita generatim sumpta, neq; soluit, neque explicat difficultatem: quia vel hęc solutio assumit, vt generale principium: nullam suppositionem factam, qua posita in volũtate necessario sequitur actus in sensu composito, efficere, vt talis actus simpliciter sit necessarius & non liber: vel solum indefinitè sumit nõ omnem suppositionem seu sensum compositum inferre necesitatem simpliciter, vel tollere libertatem. Primum est omnino falsum, primo quia aliàs voluntas nunquam posset necessario, & sine libertate elicere aliquem actum, etiam de potentia absoluta. Patet sequela, quia nullus est actus quem voluntas necessario efficiat, non facta aliqua suppositione, præsertim loquendo de actibus, ad quos voluntas natura sua non est determinata: in his enim, cum voluntas de se sit libera, si necesitatem pati debet, oportet vt aliquid circa illam fiat vel supponatur quo posito sequatur illa necesitas, & ita non posset Deus necesitare voluntatẽ ad huiusmodi actum, quia non potest illam determinare nisi addendo vel efficiendo aliquid ex quo necessario efficiatur talis actus. Consequens autem est contra omnes Theologos docentes, licet Deus non possit cogere voluntatem posse tamen illi necesitatem inferre. Et ratione patet, quia licet naturalis modus operandi voluntatis sit liber, si tamen per suppositionem vel motionem extrinsecam fit (sicut fieri potest) vt non permittatur operari illo modo, sed omnino ab alio determinetur ad eliciendum actum, quid refert naturalis libertas voluntatis, quæ solum est veluti in actu primo, vt talis actus non sit simpliciter necessarius?

Confutatur.

Et confirmatur, quia aliàs neque amor Dei in beatis esset necessarius necesitate oppositа libertati simpliciter, quia solum est necessarius ex suppositione visionis, atque adeo in sensu rantum composito. Si vero dicatur secundum, sci licet non omnem suppositionem tollere libertatem: primum relinquitur explicandum, quæ suo positio tollat illam, & quæ non, & quæ sit ratio differentiæ, & cur suppositio de qua nunc agimus, illam non tollat. Quæ omnia in dicta solutione omittuntur. Deinde videtur suppositio præcepti, de qua nunc est sermo, esse ex illis, quæ tollunt libertatem simpliciter: nam quando suppositio habet has duas conditiones, scilicet, vt illa posita necessario sequatur actus, & illam poni non pendeat ex libertate voluntatis, sed omnino antecedat liberum consensum illius, talis suppositio videtur tollere libertatem, & inducere necesitatem simpliciter: quia tunc neque suppositio est libera, neque dimanatio actus ex tali suppositione, seu ex voluntate sic affecta est libera, & ita nullibi relinquitur libertas circa talem actum. Sicut si intentio finis non esset libera, & electio talis medij vnici necessario sequitur ex intentione, non potest electio esse libera: huiusmodi autem est in præsenti impositio præcepti, quæ non pendet ex voluntate humana CHRISTI, nam ante omnem actum, & liberum consensum eius, impositum est illi tale præceptum, & facta tali suppositione non potest non sequi actus, ergo.

Reſpon. 3.

Propter hæc est tertia responsio. Præceptum illud dependisse ex ipsa humana Christi voluntate, quia Pater æternus non imposuit Christo tale præceptum, nisi quia Christus ita voluit, & petijt. Sed hæc responsio probari nullo modo potest, & primò non generaliter satisfacit, quia non procedit in præceptis, quæ sunt de lege naturæ. Secundo etiam de hoc positiuo præcepto redimendi homines, illud dicitur omnino sine fundamento. Imo est parum consentaneum tum diuinæ prouidentiæ, tum Scripturis, quæ de hoc negotio loquuntur. Primum constat, quia illa responsio ponit totum negotium nostræ redemptionis primo & per se dependisse ab humana Christi voluntate, & ab illa esse definitum. Est autem per se incredibile supremum opus diuinæ prouidentiæ, & prædestinationis quasi primam originem habuisse ab humana Christi voluntate. Non ergo diuina voluntas decreuit, & præcepit, vt Christus nos moriendo redimeret, quia ipse Christus hoc voluit & petijt: sed potius ideo ipse hoc voluit, quia de hac re mandatum accepit à Patre, vt dicit ipse, Ioannis 10. & 14. & infra latius trademus: vnde diuus Paulus ad Hebræos 10. exponens Psalmum 39. indicat, Christi animam statim in sua creatione cognouisse voluntatem, & præceptum Patris de morte obeunda pro hominum redemptione: cui voluntati, & precepto diuino statim, ipse obedit assensum præbens per humanam voluntatem, in qua voluntate (inquit Paulus) sanctificati sumus. Non ergo antecesit in hoc negotio humana Christi voluntas, diuinam, sed obsecuta est. Nec vero fingi potest, ideo Deum in æternitate sua prædefiniuisse imponere Christo hoc præceptum, quia præsciuit ipsum amaturum & petiturum illud, tum quia hoc etiam sine fundamento diceretur: tum quia præteréa, quia Deus non præsciuit, nisi quod reuera futurum fuit, Christus autem nunquam petijt, aut voluit hoc præceptum quasi vt obtineret à Patre tale præceptum, sed solum vt consentiret præcepto impositо, quia in re ipsa semper præceptum & cognitio eius, saltem ordine naturæ antecesit. Denique hæc solutio solum ponit libertatem in ipsa voluntate vel petitione præcepti, non in ipsa obedientia, quæ posito præcepto non erit in se & formaliter libera, nisi dicatur ipsum præceptum semper dependisse à Christi voluntate, quia semper auferretur si Christus voluisset: quod & gratis diceretur, & si vere loquamur, esset tollere præceptum. Quale enim præceptum est, quod positum est

Confutat.

Ioan. 10. & 14.

Hebr. 10.

Pſal. 39.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in voluntare eius, cui imponitur vt sit, vel non sit, & consequenter vt obliget, vel vt obligatio tollatur?

Respon. 4 Ponens libertatem in circunstantijs.

Respondetur ergo quarto generaliter loquendo de præceptis, quibus obligari potuit voluntas Christi, ea, quę negatiua sunt, non inferre necessitatem voluntati ad aliquem actum eliciendum, quia ad obseruationem præcepti negatiui, nullus actus necessarius est, sed potius carentia actus. Et licet admittamus Christum habuisse necessitatem carendi actu malo nulluni esset incommodum, quia necessaria carentia talis actus videtur esse ipsa impeccabilitas, & in ea negatione non est meritum, vnde nec oportet illā esse liberam: quandocunque vero obseruatio talis præcepti fit per actum positiuum voluntatis, facile intelligitur illum esse liberum, cum non sit simpliciter necessarius ad talis præcepti obseruationem. Præceptum autem affirmatiuum, licet obliget ad actus positiuos, nō tamē pro singulis instantibus, nec cum omnibus circunstantijs, id est, cum tali intensione, ex hoc vel illo motiuo, &c. ideo semper voluntas manet aliquo modo indifferens ad executionem talis actus, quia in omni instāti, in quo illum elicit, posset non elicere, aut non, tali vel tali modo. Dices tunc actum non esse liberū simpliciter, & quoad substantiam suam, sed solū quo ad modum vel circunstantias. Respondetur non ita esse, quia licet hæc indifferentia oriatur quodam modo ex circunstantijs, redundat tamen in ipsam substantiam actus, nam reuera hic & nunc ita fit actus, vt posset simpliciter non fieri, etiam quo ad substantiam suam: vel ita fit ex hoc motiuo, vt posset fieri ex alio, quo mutato mutatur tota substantia interioris actus voluntatis. Et iuxta hanc solutionem respondetur in forma ad argumentum, etiam per præceptum non determinari voluntatem Christi ad hunc actum numero, licet forte determinetur ad hoc obiectū materiale, quale est v.g. mors. Et hoc sensu habet hæc responsio fundamentum in dicta solutione ad tertium D. Thom. Quia eadem est ratio de volūtate determinata ad bonum, non tamen ad hoc bonum, & de voluntate determinata ad actum, non tamen ad hunc actum: nam sicut illa indifferentia sufficit ad libertatem simpliciter ipsius actus, non tantum secundum rationem particularem, sed etiam secundum communem rationem, ita & hæc. Et eādem doctrinam indicat D. Tho. in 3.d.18.q.1.art.2.ad 5.in 1.solutione, & q.29 de verit.arti.6.ad primum. Alex. Alens. 3.p. q.16.mem.2.arti.2. Insinuat etiam Soto lib.3.de natu.& grat.cap.7.

Obiectio.

Responsio

D. Thom. Alens. Soto.

Confutatur.

Hæc responsio quanuis satis impugnari non possit, non tamen omnino satisfacit, quia ex illa sequitur, saltem hanc conditionalem esse admittendam: si præceptum volendi mortem impositum est Christo determinatē cum omnibus circunstantijs, v.g. vt statim in primo instanti suæ conceptionis, cum toto affectu, & intensione sibi possibili, per virtutem intrinsecam, ex charitate, vel obedientia mori pro hominibus vellet: tunc actum illum non posse esse liberum, sed necessariiim, & consequenter nec meritorium. Sequela pater, quia posita illa hypothesi tollitur omnis ratio indifferentiæ, in qua dicta solutio fundabatur. Quod si hoc concedatur, vlterius interrogo

A vnde constet, non fuisse Christo impositum præceptum hoc modo, & cum hac determinatione? Certe nulla vel probabili ratione, vel autoritate probari potest. Tota ergo illa responsio diuinat, & sine fundamento procedit. Nisi forte quis dicat, à posteriori colligi præceptum non fuisse illo modo impositum, & cum illa determinatione, vt salua maneret libertas. Et ita multi viri docti non formidant conditionalem illam concedere. In qua ego nihil erroris, aut temeritatis inuenio, neque improbabilem esse censeo: quia & in D. Thom. doctrina habet fundamentum, & in re ob scurissima, verisimili coniectura ducitur. Quanquam nō desint moderni quidam scriptores, qui non tam rationibus vel autoritatibus illam impugnent, quam exaggerationibus & conuicijs exagitent.

Obiectio.

Alij vero ne illam concedant, dicunt, facta illa hypothesi adhuc manere voluntarem indifferentem ad eliciendum potius hunc actum numero, quam illum, & hoc satis esse ad libertatem. Sed hoc mihi non placet, nec satisfacit, tum quia illa indifferentia videtur valde materialis, & nihil referre ad mores humanos, atque adeō nec sufficere ad libertatem studiosam & meritoriam: tum etiam quia alias eodem modo posset actus amoris beatorum esse liber, quia licet obiectum illud inducat necessitatem amandi, non tamen amandi hoc actu in indiuiduo, præsertim iuxta hanc sententiam: tū præterea, quia iuxta veriora principia Philosophiæ, hoc ipso quod potentia creata determinatur ad operandum cum his circunstantijs determinatur ad istam actionem in indiuiduo, & ad hunc actum, vel effectum potius quam ad alium, quia non potest fingi aliud principium huius determinationis. Vnde repugnantia est dicere, voluntatem Christi fuisse determinatam ad operandum hic & nunc circa hoc obiectum, ex hoc motiuo, & cum alijs circunstātijs, & non fuisse determinatam ad hunc actum in indiuiduo, nisi fortasse nouo miraculo, & supernaturali potestati hoc tribuatur. Denique quia vrgeri potest argumentum, vt etiam actus ipse in indiuiduo per præceptum fuerit præscritus: potest enim Deus (vt est probabilior sententia) absoluta & efficaci voluntate sua prædefinire actum liberum voluntatis creatæ in particulari, & cum omnibus circunstantijs, & verisimilius est ita prædefiniuisse, & præordinasse, vel omnes actus voluntatis Christi, vel saltem illum, quo statim in primo instanti conceptionis suæ se obtulit morti pro hominibus. Nam hic est prouidentiæ modus altior & perfectior, & illum magis Scripturæ indicant, & est magis consentaneus nostræ redemptioni, quæ supremum opus est diuinæ prouidentiæ, vt supra argumentabar. Si ergo Deus prædefiniuit hoc modo talem actum, potuit etiam præcipere, quia non magis vnum repugnat libertati, quam aliud. Quæ ratio etiam probat conditionalem supra positam non esse veram, neque admittendam, saltem quantum est ex vi huius difficultatis, in qua nunc versamur, sumptæ ex impeccabilitate Christi.

Responsio

Vltimò ergo respondeo cōcedendo post præceptum impositum voluntati Christi, infallibile esse voluntatem illam efficere, quod præceptum est,

Responsio vltima.

Vt suppositio tollat libertatē, quid requiratur.

est, & impossibile esse, suppositionem illam præcepti cōponi, seu simul poni cum omissione talis actus. Et nihilominus nego ex illa suppositione sequi voluntatem Christi necessario efficere talem actum, hoc solo, quod impeccabilis est. Et ratio est, quia vt tollatur libertas ex aliqua suppositione, non satis est, vt ipsa suppositio antecedat voluntatis consensum, & ab illo nō pendeat, etiam si tali suppositione posita infallibiliter sequatur talis actus: sed præterea necessarium est, vt id, quod per talem suppositionem ponitur, aliquo efficaci, & veluti physico modo determinet volūtatem ad talem actum, nam hoc est propriè necessitatem inferre. Quoniam si id, quod supponitur, non habeat huiusmodi vim, & efficacitatem, nō potest mutare connaturalem modum operandi voluntatis: ergo nec tollet libertatem eius, nam in ea consistit conaturalis modus operandi illius. Præceptum autem, quod in præsenti difficultate supponitur, quanuis sit talis suppositio, vt à voluntate non pendeat, & illa posita infallibiliter sequatur obedientia: non tamē est talis, quæ habeat in ipsam Christi voluntatem efficaciam, vt physice determiner illam: nam præceptum est quid extrinsecum, & potiùs mouet ex parte obiecti, quàm ex parte ipsius potentiæ: per se autem non ponit in obiecto aliquid, quo posit necessitatem inferre volūtati. Et idem dicendum est de prædefinitione, seu decreto diuinæ voluntatis, quod humanam voluntatem antecedit, & illo posito infallibile est humanam voluntatem esse consensuram, vel operaturam: nam huiusmodi decretum solùm præintelligitur in Deo per modum intentionis, non per modum executionis, & ideo non intelligitur Deus per illud vt sic, agere in voluntatem, nec physicè determinare illam ad operandum, & ideo rectè intelligitur non tollere libertatem. Dices, quando suppositio erit huiusmodi, quæ hoc modo physico determinet voluntatem, & libertatem tollat? Respondetur, duobus tantùm modis accidere posse. Primus est, quādo proposito sufficienter obiecto ex vi illius, & ex intrinseca propensione ipsius voluntatis oritur necessitas talis actus, quo modo est necessarius amor Dei in beatitudine. Secundus modus est ab extrinseco, quem solus Deus efficere potest, mouendo voluntatē ipsam, & tam efficaciter prædeterminando illam per actionem, & influxum physicum, & concursum ita determinatum ad vnum actum, vt nec voluntas posit resistere, neque aliud operari: hoc enim modo & non alio potest Deus inferre necessitatem voluntati. Quando autem volūtas altero ex his duobus modis non mouetur, necessitatē non patitur, vt ostensum est.

Duobus tantū modis potest voluntas necessitari.

Obiectio.

Superest tamen in responsione explicandum, quomodo fieri possit, vt actus voluntatis infallibiliter sequatur aliqua suppositione posita, & tamen quod sine necessitate sequatur, & sine physica determinatione ad vnū facta ex vi talis suppositionis. Nam si facta suppositione, voluntas non manet determinata, ergo manet indifferēs, ergo potest operari, & nō operari: quomodo ergo erit infallibile, voluntatem esse operaturam? vel si talis actus habet infallibilem connexionē cum tali suppositione, ratione illius erit voluntas determinata ad vnum. Respondetur, hæc duo con-

Responsio.

A iungenda esse, & concilianda suppositā infinita præscientia diuini intellectus, qua de omnibus creatis voluntatibus cognoscit, non solùm, quid possint operari, aut quid de facto operaturæ sint: sed etiam, quid essent facturæ in omnibus euentis, & opportunitatibus, si hoc vel illo modo apli carentur, vel excitarentur ad operandum. Hac enim scientia suppositā, facile intelligitur posse Deum aliquam voluntatem semper ita regere, & excitare, vt infallibiliter consentiat, quanuis liberè: quia potest illam motionem, vel operandi occasionem illi præstare cum qua infallibiliter præscriit esse operaturam: & ita intelligendum est factum esse cum voluntate Christi, cuius singularem curam, & regimen diuina persona assumpsit, quando illam sibi secūdum hypostasim vniuit, vt supra quæst. 15. tractatum est. Et ideo si Christi voluntas habebat præceptū hic, & nunc operandi talem actum, per diuinam gratiam, & prouidentiam applicabatur, & mouebatur ad illum actum, eo modo quo præscriit Deus, fore infallibile, vt ipsa consentiret. Et ita hæc infallibilis connexio non fundatur in necessitate, seu physica determinatione ipsius potentiæ, sed in sapientissima, & efficacissima Dei prouidētia, qua nouit regere voluntatem creatam modo illi accommodato, vt quanuis liberè, infallibiliter tamē cōsentiat. Et ita facilè soluitur obiectio facta, & omnes similes, præsertim illa communis: quia si suppositio, seu antecedens non est in potestate liberi arbitrij, neque etiam potest esse consequēs, quod bene sequitur ex tali antecedēti. Hoc enim procederet, si consequēs sequeretur, absoluta necessitate ex tali antecedenti, non verò procedit, quando solùm sequitur ex suppositione præscientiæ diuinæ: quia tunc illa connexio non est infallibilis ex intrinseca vi extremorum, sed ab extrinseco ex præscientia, & prouidētia Dei. Vnde etiam dici potest, eo modo, quo consequens sequitur ex antecedenti non esse in potestate liberi arbitrij facere, vt non sequatur, quāuis simpliciter, & secundum se sit in potestate liberi arbitrij. Et iuxta hanc doctrinam expedienda est similis difficultas, quę de cōfirmatis in gratia versari solet, & in vniuersum de gratia præuenienti, & efficaci: nam quo ad hoc eadem est ratio de Christo, & de alijs, vt rectè D. Tho. supra docuit art.1.ad.1.

Positā scientiā conditionalium in Deo, optimè conciliatur indifferētia cum infallibilitate.

D. Thom.

C Sed hinc instari potest cōtra hanc solutionem, nam hinc sequitur Christum simpliciter potuisse peccare, quanuis infallibile esset, ipsum non peccaturum. Patet sequela: tum exemplo aliorum cōfirmatorum in gratia, de quibus ita loquimur: tum etiam ratione ex dictis orta, quia Christus liberè impleuit præceptum, ita vt simpliciter posset implere, & non implere: sed posse nō implere præceptum, est posse peccare, ergo. Respondetur, iam hoc ad modum loquendi pertinere, nam in re cōstat ex dictis, omnibus pensatis absolutè & simpliciter non potuisse in Christo esse peccatum, non ex defectu libertatis, sed ex diuina motione, & regimine ita sibi debito ratione vnionis, vt nullo modo posset illo carere. Et ideo simpliciter neganda est sequela, solùm enim sequitur Christum non esse impeccabilem ex vi modi intrinseci, & proprij operandi suæ voluntatis: cum quo tamen stat, vt ex conditione personæ, & ex

Obiectio.

Responsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo regendi illam voluntatem sit impeccabilis. Et quia Christus simpliciter dictus, includit illam personam, & illud regimen, ideo simpliciter dicendus est impeccabilis. Quapropter non est simile de Christo, & alijs confirmatis, illi enim ab extrinseco habent hanc gratiam, & absolute loquendo possunt illa carere, & ideo absolute semper sunt peccabiles, quanquam in sensu composito, id est, supposita tali gratia, non possint peccare, quia nō possunt componere peccatum cum illa gratia, seu prouidentia Dei. Christus verò absolute dictus, habet illud infallibile regimē, quasi connaturale, & ab intrinseco, & nullo modo potest illo carere, & ideo in ipso nomine Christi includitur sensus compositus, & ideo simpliciter est impeccabilis. Ad rationē verò, quæ in forma difficilis videri potest: respondetur, supposita explicatione iam data, hic applicari optimè distinctionem illam de sensu cōposito, & diuiso. Nam licet simpliciter loquēdo, Christus ita liberè operaretur, vt considerato intrinseco modo operādi suæ voluntatis posset operari, & non operari: tamen ex suppositione diuinæ præscientiæ, & motionis, infallibile erat talem actum esse operaturum, & ita in sensu composito non poterat aliud fieri, quia non poterat diuina præscientia falli, neq; alius actus cōponi cum tali motione diuina.

Ex quo fit, vt loquēdo de Christi libertate simpliciter cōcedi possit, quidquid indicat proprium modum operandi ipsius Christi, & non inuoluit aliquid cōtrarium dictæ suppositioni: & ita simpliciter verū est Christum liberè perfecisse actū, quo implebat præceptum, quia ita illum faciebat, vt per facultatem propriam suæ voluntatis, quæ intrinsecè impedita nō erat, posset illum non facere. Simpliciter autem falsum est, dicere Christum potuisse peccare, aut nō implere præceptū, quia iam includitur sensus compositus, & indicatur potuisse Christi voluntatem carere illa diuina custodia, cum qua nō potuit componi peccatum. Et similiter voluntas Christi secundum se potest dici potentia peccandi, seu capax peccati, non tamē vt est voluntas Christi, quia iam componitur cū illa voluntate coniunctio cum diuina persona, à qua ita gubernatur, & regitur, vt cum illo prouidentiæ genere nō possit simul esse peccatum. Sic igitur expositus sensus diuisus, & cōpositus, sufficienter soluit difficultatem hanc. Et intelligentur melius & facilius omnia dicta, si fingamus Christum Deum hominem, & non habentem scientiam beatam, neque infusam, imo nec cognitionem suæ vnionis hypostaticæ, sed per fidem, vel rationem operantem: tunc enim non minus esset impeccabilis ex vi vnionis, quam modò est, & nihilominus non magis necessitaretur ad operandum, vel seruandum præceptum, quam nunc necessitetur homo per gratiam, vel motionem diuinā: quia nec ex parte intellectus, neq; ex parte voluntatis aliter moueretur: quia hoc necessarium non esset, vt infallibiliter nunquam peccaret, neq; in sensu cōposito peccare posset.

SECTIO. IIII.

Quomodo voluntas Christi ex necessitate diligens Deum, in reliquis actibus potuerit esse libera.

EXpedita .1. difficultate occurrit alia fortassè nō minor, orta ex beatifico amore animæ Christi, qui erat simpliciter necessarius, tā respectu Dei, quam respectu propriæ beatitudinis. Ex quo sic arguiētur. Voluntas Christi necessario amabat Deū, ergo actu necessariò volebat, quidquid ad hunc amorē necessariū erat, ergo in nullo actu habuit libertatem. Prima consequentia constat tum ex .1.2.q.13.&.1.p.q.82. vbi ostenditur voluntatem efficacē finis, necessario inferre voluntatem medij necessarij ad finem, vnde si talis intētio est simpliciter necessaria erit etiam electio: tum etiam, quia si amor Dei est efficax, & perfectus includit formalem, vel virtualē voluntatem placendi Deo in omnibus, & faciendi quidquid ad retinendam, & conseruandam Dei amicitiam fuerit necessarium. Et hinc probatur secūda consequentia, quæ in primis euidētius vrget in actibus præceptis, quia præceptū efficit vt actus præceptus habeat necessariam connexionem cum amore diuino, quia nō potest esse talis amor sine obseruatione mandatorū: & ideo posito amore & præcepto, videtur esse in illo obiecto & potentia intrinseca vis inducens necessitatē ad talem actū. Deinde generaliter extēdi hoc potest ad omnes actus voluntatis Christi, nam ille amor diuinus, qui necessariò erat in tali voluntate, erat perfectissimus, ergo includebat voluntatem volendi, quidquid esset gratius Deo: nam hoc est de intrinseca ratione perfectissimi amoris. Sed in singulis actibus & obiectis cognoscebat Christus, quid esset gratius Deo, ergo tam necessariò illud volebat, quam necessariò amabat Deum.

Respon.1. Propter hanc difficultatē negari in primis posset, actum amoris beatifici esse simpliciter necessarium, vt Scotus, Gab. & alij Nominales docuerunt, partim in 3.d.18. partim in.1.dist.1.&.10. partim in.4.d.49. quibus non videtur repugnare D.Tho. in dicta d.18. art.1. ad.2. &.5. Sed hæc responsio altero é tribus modis potest intelligi. Primò, vt ille amor dicatur liber, solùm quia est perfectissimo modo spontaneus, & voluntarius, atque adeo libertate opposita coactioni non necessitati: quo sensu videtur loqui Scotus, & alij Nominales. Sed est iam à nobis reiectus in principio huius sectionis, & ideo satis nō est ad præsentem difficultatem soluendam. Secundò ergo modo existimari potest ille actus liber, quia re vera de se, & natura sua est indifferens, ita vt in omnibus beatis sit potestas ad sustinēdum illum: & hoc existimo falsum, sed quia non est huius loci illud disputare, id suppono ex.1.2.q.4. &.10.&.1.p.q.82. & in hoc fundatur difficultas posita. Tertio ergo modo potest singulariter tribui Christo hæc libertas in illum actū propter supernaturalem potestatem faciendi miracula. Vnum enim ex his miraculis esse poterat sustinere illū actum, sicut nonnulli dixerunt, sustinuisse aliquando actum fruitionis, quanquam natura sua non sit minus necessarius: & hæc potestas, quantuis miraculosa, satis est vt ille actus sit liber. Sed neque hoc mihi placet, quia non omnis potestas ad omnia miracula possibilia de potentia absoluta cōmunicata est animæ Christi, sed tantùm illa, qua, vel interdum Christus vsurus erat, vel certè qua poterat conuenienter vti in ordine ad finem Incarnationis: at verò Christus Dominus nun-

Respon.1. Scot. Gabr. D.Tho. Confutatur.

nunquàm vsurus erat potestate priuandi se, seu carendi actuali amore Dei, neque vnquam poterat conuenienter, imo neque prudenter vti tali potestate. Non ergo assumpsit illam, neque talis potestas digna videtur, vt ab illo assumeretur.

Respon.2. Responderi ergo secundo potest, amorem finis inferre necessariò voluntatem medij, quando illud medium per se & simpliciter, atque ab intrinseco est necessarium ad talem finem: at verò quando medium solum ab extrinseco, & ex aliqua suppositione facta habet necessitatem, non oportet, vt simpliciter necessariò amet ex amore finis. Huiusmodi autem est actus, qui solum propter extrinsecum præceptum est necessarius, vt fuit mors Christi. Sed hæc responsio minus probabilis est, quacunque enim ratione medium sit necessarium, eius voluntas, seu amor habet necessariam connexionem cum amore finis: quia hæc connexio inter actus sequitur ex necessaria connexione inter obiecta: vnde si re vera in obiecto sit illa necessitas, impertinens est, vt oriatur ex causa intrinseca, vel extrinseca, ex præcepto, vel aliunde. Vt exemplis facilè patet, nam si quis efficaciter vult conseruare vitam, & hic & nunc non habet nisi hoc medium, v.g. vti hoc cibo, aut fugere inuasorem: necesse est, vt velit tale medium, vel rollat priorem voluntatem, quanuis fortasse necessitas illius medij per accidēs, & ab extrinseco orta sit. Et similiter, qui nunc efficaciter vult saluari, necesse est, vt velit baptizari, quanquam hoc medium, solùm ex præcepto necessarium sit, seu ex institutione extrinseca. Denique propter hanc causam efficax amor Dei includit voluntatem obseruādi omnia præcepta, siue naturalia, siue positiua, siue diuina, siue humana, quia omnium obseruatio ad diuinum amorem necessaria est: præceptum enim habet hanc efficaciam, vt efficiat actum necessarium ad honestatem morum, & consequenter ad debitam coniunctionem cum vltimo fine. Et ratio etiam hoc conuincit, quia si voluntas finis hic & nunc est absoluta, virtute includit omne medium, quod hic & nunc est necessarium, vndecunque necessitas illa oriatur, quia tunc discedere à medio, virtute esset recedere ab ipso fine.

Confutatur.

Respon. 3. Tertia responsio colligi potest ex dictis in priori difficultate solutione quarta, nō esse necessarium actus voluntatis Christi illi esse ꝓpositos, vt habentes in individuo, & in particulari illā necessariam connexionem cum amore Dei. Nam in primis multi actus non erant illi præcepti, nec offerebatur semper, & in quolibet instanti aliquis actus maximè bonus, seu maximè placens Deo, sed poterat varij actus offerri moraliter æquales: poterat etiam esse æquè indifferens in ordine ad diuinum amorem, vel in hoc instanti, vel in alio talem actum exercere. Et idem ferè dici posset de actibus præceptis, si non determinant obligationem suam cum omnibus circunstantijs temporis, & modi, &c. Hæc verò responsio easdem ferè difficultates habet, quæ supra tactæ sunt, & præsertim potest obstare, si verum est quod supra diximus, Deum absoluta voluntate prædefiniuisse omnes actus voluntatis Christi, quos habitura erat omnibus temporibus, & momentis: quod possibile esse dubitari nō potest, quod verò ita factum sit, quanquam non sit certum, videtur tamē verisimilius: tum quia de omnibus actibus bonis, præsertim supernaturalibus communiter existimatur probabilius, Deum omnes illos prædefinire: tum etiā, quia hæc est specialior, & perfectior diuinæ ꝓuidētiæ ratio, ac proinde magis cōsentanea dignitati & perfectioni animæ Christi. Hoc autem supposito vrget maximè difficultas proposita, quia Christus Dominus euidenter intuebatur, & cognoscebat hanc prædefinitionē diuinæ voluntatis, quia hæc cognitio pertinet ad scientiam visionis, Christi autem anima intuebatur omnia, quæ sub scientiam visionis cadunt. Ergo in singulis momētis & occasionibus videbat quid esset consentaneum diuinæ voluntati, seu quid vellet Deus ipsum tunc operari: ergo videbat quid esset gratius Deo, & magis consentaneum charitati diuinæ, ergo necessariò illud vō lebat ex argumento facto. Imo simpliciter videtur hæc ratio concludere, quia Christus videbat se non posse resistere efficaci voluntati Dei, ergo necessariò volebat quidquid sciebat esse à diuina voluntate prædefinitum, vt ipse illud vellet.

Et hæc obiectio videtur etiam confutare responsionē aliam, quæ mihi satisfacere solita est, quantum ad necessariam connexionem, quæ ratione præcepti oriri potest inter actum præceptū & amorem Dei, in qua hæc difficultas fundatur.

Respon. 4. Quarto enim responderi potest, actum præceptum dupliciter considerari posse. Primo sub ratione electionis, seu voluntatis medij necessarij ad obtinendum finem, seu conseruandum amorem diuinum. Secundò, prout est actus habens ex obiecto suo intrinsecam aliquam bonitatem, sub ratione obedientiæ, aut misericordiæ, aut alia simili, sub qua ille actus est per se amabilis, & nō habet rationē medij, sed cuiusdam finis proximi: quātis ergo actus præceptus, habet sub priori ratione necessariam connexionem cum amore, nō tamen sub posteriori: vnde fit potuisse Christum considerare singula obiecta proxima secundum proprias & intrinsecas honestates, & vt sic, liberè illa velle. Nihil est enim, quod ad hos actus eliciendos necessitatem illi inferat, quia in illis actibus, non intelligitur operari ex necessaria intentione alterius finis, sed solùm, quia illi secundū se honesti sunt & conuenientes, quanuis non sint necessarij. Ex quo vlterius fieri videtur, neque ipsam obseruationē præcepti esse simpliciter necessariam quo ad exercitium, & specificationem ex vi amoris diuini, quia illud præceptum satis obseruari potest, vel eligendo illud tanquam medium necessarium ad amorem, vel per sese illud volendo propter varia motiua, quæ in ipso reperiri possunt. Ex qua indifferentia nascitur, vt habeat locū libera operatio, quia ex vi ipsius amoris non determinatur ad certū modum operandi, amor enim finis non inducit necessitatē electionis, vt electio est nisi quando ipsa formalis electio proponitur, vt necessaria ad consecutionem talis finis: nam si alius actus sufficiat, nulla est sufficiens causa necessitatis, ita verò est in præsenti, vt explicatū est. Contra hanc verò responsionem videtur vrgere obiectio facta. Primò quidē, quia si verum est, Deum prædefiniuisse omnes actus voluntatis Christi, ergo siue actus fiant per modum electionis, siue per modum intentionis, siue ex hoc motiuo, siue ex illo, denique quomodocunq;

Confutatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunque fiant, ita fuerunt prædefiniti à Deo: & Christo Domino erat patens hæc diuina voluntas, ergo ex vi amoris diuini necessario se illi cõformabat. Et augetur secũdo difficultas, quia voluntas Dei absoluta & efficax, qua vult me aliquid velle, si sit nuhi nota, & sufficienter proposita, videtur habere vim, & efficaciam præcepti, quia tenetur homo parere diuinæ voluntati: ergo maximè parere tenetur voluntati efficaci, & illi præsertim, qua Deus vult hominem velle. Si ergo Deus absoluta voluntate prædefiniuit omnes actus volũtatis Christi, & circunstantias eorum, & hanc voluntatem Christo manifestauit, hoc ipso intimauit illi præceptum de omnibus agendis in particulari hic & nunc, & ex tali motiuo, &c. ergo supposito amore nulla relinquitur indifferentia, vel libertas. Et tertio vrgetur amplius, quia non repugnat præceptum fuisse hoc modo impositum de omnibus actibus, cum omnibus circunstantijs & motiuis eorum: erit ergo illa conditionalis vera, quod si Christo amanti Deum perfectissimo modo ex necessitate simpliciter sine vlla libertate, impositum est hoc modo præceptum, necessario obediuit sine libertate. Redeunt ergo difficultates supra tactæ, scilicet vnde constet, non ita esse propositum præceptum? &c.

Respon. 5. Propter hæc potest excogitari quintus respondendi modus: ad quem suppono Christum non habuisse præceptum proprium charitatis amandi Deum: tum quia cum voluntas eius esset necessario determinata ad hunc amorem, non indigebat tali præcepto: tum etiam, quia hac ratione alij beati non habent huiusmodi præceptum: quia de necessarijs non dantur præcepta. Secundò suppono, præter amorẽ Dei beatificum esse potuisse in anima Christi alium amorem Dei, nam sicut anima Christi duplici supernaturali scientia cognoscebat Deum, beata & infusa: ita potuit duplici actu amoris illum amare, vt infra. q. 19. latiùs dicam. Tertiò suppono, Christum fuisse simul comprehensorẽ & viatorem, ex qua mirabili conjunctione consequẽter effectum est miraculose, vt proprij actus beatifici ita continerentur in suprema parte animæ, vt non redundarent in inferiorem, neq; perfectionem suam cum illa communicarent. Ad hunc ergo modum intelligi potest, ita animam illam amasse Deum necessario vt amor ille sisteret in sola formali coniunctione, & vnione ad Deũ, suo modo ad formalem beatitudinem pertinente, & non se extenderet, nec communicaret (vt ita dicam) alijs operibus & actibus, qui in Christum vt viatorem conueniebant. Cùm enim hæc extẽsio, vel communicatio sit per modum cuiusdam efficientiæ, poterat facilè impediri, sicut fruitio beata impedita est, ne omnem tristitiam expelleret, nec inferiori portioni se communicaret. Hoc ergo supposito facilè intelligitur illum Dei amorem, quem anima Christi habuit veluti consequentẽ scientiam infusam, & non beatam, fuisse liberum, quia neq; ab intrinseco habuit necessitatem, cum non versaretur circa Deum clarè visum vt sic, nec ex præcepto, quia ostensum est Christum non habuisse speciale præceptum amandi Deum. Et vlterius probari potest, quia nec tale præceptũ est veluti connaturale & intrinsecum ipsi charitati, quia illi satis est vnico actu diligere Deum: vnde si habeat vnum actum necessarium dilectionis Dei, ex natura sua non obligat ad alium actum: nec verò est cur fingamus datũ esse Christo speciale præceptum de huiusmodi actu, quia ad hoc asserendum nullum est fundamentum, & positiua præcepta sine fundamento multiplicanda non sunt, erat ergo ille amor liber. Ex quo vlterius facilè intelligitur ab illo amore libero libere etiam processisse actus obedientiæ, charitatis proximi, & aliarum virtutum, quos Christus Dominus vt viator exercuit: tum quia ille amor est sufficiens principium & causa illorum: tum etiam, quia amor beatificus, vt dictum est, veluti contemperatur ne influeret in huiusmodi actus, sed relinqueret volũtatem operari modo accommodato viatori. Et ita videtur fieri satis omnibus difficultatibus positis.

Confutatur. Sed adhuc nõ quieuit animus. Primò quidẽ, quia ea, quæ supponũtur in hac responsione non videntur satis probata, nec satis firma, præsertim illud tertium, quod scilicet amor beatificus veluti frenatus & impeditus fuerit, ne influeret, & moueret ad actus obedientiæ & similes. Deinde, quia ex hac responsione sequi videtur, Christum nunc in patria non habere libertatem, quia ibi amor beatificus nõ impeditur, sed operatur quãtum potest: consequens autẽ videtur absurdum, & contra D. Tho. hic artic. 4. ad. 3. vbi aperte docet eandem esse in hoc rationem de Christo, & alijs beatis, absurdum autem esset dicere omnes beatos carere arbitrij libertate, aut vsu illius. Denique difficultas tacta de prædefinitione diuinæ voluntatis non videtur satis expediri iuxta hanc responsionem: quia etiam ille amor consequens scientiam infusam, si fuit in Christo, fuit prædefinitus à Deo. Quanquam hæc obiectio non concludat, quia si ille amor non ortur necessario ex alio priori actu eiusdem voluntatis, sola prædefinitio diuinæ voluntatis, non imponit illi necessitatem, quia neque ex parte ipsius potentiæ, vt patet ex dictis in prima difficultate, neque ex parte obiecti, vt magis patebit ex dicendis in tertia. Aliæ etiam obiectiones possent fortasse dissolui, sed vt tota hæc difficultas melius dissoluatur, & intelligatur.

D. Thom. *D. Thom.* *Ioan. 8.* *D. Thom.*

Respõ. vlt Aduertendum primò est: Et si concedamus Deum absoluta voluntate prædefiniuisse in particulari, & cum omnibus circunstantijs omnes actus voluntatis Christi. Est enim hoc verisimilius, & sententijs D. Tho. magis consentaneum dicit. n. lib. 4. contra Gent. c. 36. Christum voluntate humana nihil voluisse, nisi secundum quod eum velle voluntas diuina disposuit, secundum illud Ioan. 8. *Quæ placita sunt ei, facio semper*, & infra quæst. 21. art. 4. dicit, Christum secũdum voluntatem rationis nihil voluisse, nisi quod sciuit Deũ velle. Licet hoc, inquam, concedamus, non inde fit Christum habuisse præceptum de omnibus actibus in individuo, & in particulari, quia voluntas, qua superior vult, & veluti intra se dispenit, vt inferior aliquid velit, ex hoc præcisè non habet vim legis & præcepti, etiam si aliunde ipsi inferiori nota sit, vt constat ex doctrina D. Tho. in. 1. 2. q. 90. sed ad obligationẽ præcepti necesse est, vt superior velit & statuat obligare inferiorem ad aliquid faciendum, eamq; voluntatẽ practicè

dicè & imperando intimet inferiori. Quanquam autem superior, aut Deus velit & statuat, vt ego aliquid velim, non ideo vult vt ex obligatione id velim, sed potest velle, vt mere libere, & sine obligatione id velim; aliud ergo est Deũ prædefinire meũ actum volũtatis, aliud velle me obligare ad illum actum. Quanquam ergo Christus Dñs clarè videret voluntatem Dei prædefinientem omnes actus suos, non ideo videbat se teneri ex præcepto ad illos faciendos: quin potius videbat eadẽ diuina voluntate prædefinitum esse, vt quosdam faceret ex obligatione, quosdam, vt ita dicam, faceret ex consilio.

Aduertendum secundo est, quanquam verum sit beatum in patria amare Deum necessario quo ad specificationem & exercitium, eo amore, qui est (vt ita dicam) de substãtia & necessitate charitatis perfectæ, quæ excludit omne peccatum, & omne malum beatitudini repugnans: non tamen videtur necessarium, vt actualiter, & quo ad exercitium amet Deũ necessario quo ad omnem modum, & perfectionem obiectiuam possibilem ipsi charitati: vt v. g. non est necesse, vt semper actu beatus velit honorem Dei, vel gloriam extrinsecam, quã habet ex conuersione hominum, & alia similia, quæ secundaria sunt. Quanquam enim quando beatus operatur circa hæc obiecta, semper operetur ex perfecta charitate: tamẽ non est necesse, vt circa illa semper actu operetur. Et eadem ratione nõ est necesse, vt eo actu, quo necessario amat Deũ, formaliter, explicite, & actualiter semper velit implere diuinam voluntatem, etiam in ijs, quæ præcepta non sunt, neq; sub aliquam obligationem cadunt: quia hoc etiam est secundarium, & non est de absoluta necessitate charitatis, seu beatitudinis, & ideo non est vnde oriatur necessitas quo ad exercitium in tali actu, seu in tali actus extensione, seu perfectione. Et ex hac duplici animaduersione, cessant omnes difficultates, quæ sunt de actibus non præceptis, quia licet sint à Deo prædefiniti, & ideo consentanei diuinæ voluntati, non ideo sunt sub obligatione & necessarij simpliciter, neque in amore beatifico est aliquid, quod ad huiusmodi actus eliciendos necessitatem inferat, vt explicatum est.

Tertiò, de actibus præceptis nihil ferè addendum occurrit ijs, quæ in quarto, & tertio modo respõdendi dicta sunt. Nam si concedamus præceptum determinare, & actum, & modũ, & motiuum, & omnes denique circunstantias: non video quo modo supposita necessitate actus amoris relinquat indifferentia aliqua in obseruatione talis præcepti, nisi quarta vtamur responsione, & dicamus amorem beatificum non influxisse in huiusmodi actus, qui pertinebant ad statum viatoris, quia alias ipse amor est efficax causa necessario inducens obedientiam præcepti. Vnde si alias in ipso præcepto, vel obedientia nulla relinquitur indifferentia, non est in quo possit manere libertas. Potest tamen facilè negari præceptum esse hoc modo impositũ cum tota hac determinatione. Et ratio ex dictis reddi potest, quia cùm hic modus præcipiendi, neque ex natura ipsius præcepti, neque ex Scriptura sacra, aut aliqua ratione colligatur, & alias extraordinarius sit, & minimè vsitatus, non est cur sine fundamento asseratur. Quod maximè declarari potest

optimo est 9

in præcepto illo moriendi pro hominibus, de quo solet præcipuè hæc difficultas versari, nam illud præceptum directè cadit in ipsum actum exteriorem, qui est obiectum interioris actus voluntatis, qui etiam consequenter præcipitur, quatenus cum exteriori componit vnum actum moralem, & liberum. Quia verò ille actus exterior potest liberè fieri per varios actus interiores diuersarum virtutum, & propter diuersa motiua, etiam si præceptum determinaret circunstantias temporis, vel loci, vel alias similes: nõ est necesse, neq; consentaneũ naturæ talis præcepti, vt omnino determinet interiorẽ actum, nec motiuũ, vt in alijs præceptis, quæ dantur hominibus videre licet. Et hoc satis est, vt in executione taliũ præcepti maneat indifferẽtia, & libertas. Addo tamẽ vlterius, si præceptũ esset impositũ determinãdo aliquem interiorem actum, quo ad motiuum, & omnes circunstantias, illum quidem fore necessarium, suppositis efficacia amoris: nihilominus tamen posse voluntatem habere alios actus liberos ex alijs motiuis circa illud idem obiectum, & exteriorem actum. Imo in ipsomet actu sic præcepto, potest ex sua libertate, quasi supra ipsum obiectum reflecti, & præcisè velle illud propter suam honestatem, quasi sub hac cõditione, vel affectu, scilicet, etiam si eum illo non esset coniuncta necessitas præcepti, vel etiam si simpliciter nõ esset necessarius ad diuinum amorem. Et hic vltimus modus exercẽdi libertatem, tam intrinsecus est voluntati, tamque honestus, vt non possit rationabili præcepto impediri: quia nec fingi potest, vt per præceptum agatur voluntas ad efficiendam omnem huiusmodi reflexionem liberam, quam circa actus suos efficere potest: quia in huiusmodi modo operandi habet voluntas infinitatem quandam, vt post quodcunque præceptum sibi impositum possit supra ipsum reflecti, & præscindere in obiecto honestatem à necessitate, & alterã sine altera propter se amarẽ. Non potest autem præcipi voluntati, vt quasi exhauriat hanc totam potentiam suam, est enim quasi infinita, & in ea non datur vltimus actus, sed quocunque dato potest dari alius. Nec verò fingi potest, vt per præceptum impediatur voluntas, ne huiusmodi liberum affectum habeat, est enim intrinsecè honestus, & bonus, & obseruationem aliorum præceptorum minimè impediens, vnde non est cur prudenter prohibeatur. Et hæc videntur sufficere de præsenti difficultate, quæ licet legentium studio satis multa, & prolixa videri possint, mihi tamen pro rei difficultate, & dignitate, pauca esse videntur. Quæ generatim etiam conferte possent ad intelligẽdum, quomodo liberum arbitrium maneat in beatis, non obstante diuina visione, & Dei amore, quo redduntur intrinsecè impeccabiles.

SECTIO. V.

Quomodo Christus videns semper in Verbo omnes actus suos, eos liberè exercere potuerit.

SVpereſt tertia difficultas orta ex beatifica Christi visione, per quam actu semper videbat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat,quid & quomodo in omnibus mométis esset operaturus. Ex hac ergo visione apparet voluntatem eius fuisse omnino determinatã ad operandum, eo modo quo videbat se operaturam: quia videbat se non posse resistere illi cognitioni, ergo nulla relicta fuit indifferentia in illa voluntate. Neque enim hic habet locum vlla indifferentia sumpta ex circunstantijs, vel ex motiuis obiectorum,vel ex reflexione actuum,quia, quid quid in hoc genere futurum erat,totum erat determinatum in illa visione. Et augeri potest hæc difficultas ex supra dictis, quia non solum videbat Christi anima,quid singulis momentis actura erat, sed etiam videbat hoc esse à Deo prædefinitum, & se minimè posse, aut tali decreto Dei repugnare,aut non consentire. Dices,hanc difficultatem coincidere cum illa vulgari de scientia Dei respectu nostrorum actuum. Sed non ita est, scientia enim Dei est nobis extrinseca,vnde licet Deus sciat,quid ego sim acturus,talis scientia non determinat meam voluntatem ad illud agendum. Scientia verò animæ Christi erat intrinseca dispositio ipsius operantis,dispositio autem, vel iudicium existens in alicuius intellectu habet vim mouendi, & applicandi voluntatem: vnde,si tale est,vt voluntas non possit illi repugnare, videtur omnino illã determinare ad vnum, atque adeò tollere libertatem.

Hæc tamen difficultas breuiùs, quàm aliæ expediri potest. Dico enim illam scientiam visionis animæ Christi, prout terminatur ad actus, quos Christi volũtas effectura est, præsupponere illos actus esse futuros: non enim ideo futuri sunt,quia videntur,sed ideo videntur,quia futuri sunt. Ex quo sequitur primo,eam scientiam vt sic non esse ex ijs suppositionibus, quæ omnino antecedunt libertatem,vel vsum eius: sed potius ex ijs,quæ inuoluunt, vel supponunt liberam determinationem potentiæ,vel vt actu existentem,vel vt futuram. Præsupponit enim illa visio voluntatem Christi fore determinandam ad tales actus, & ideo illos intuetur, & quo ad hoc eadem est ratio de illa,& de scientia Dei. Ex quo efficitur secundo, illam scientiam non posse destruere seipsam,vel suum obiectum, & consequenter non posse tollere libertatem actuũ: quia ipsa scientia, vt esse possit,supponit in obiecto hãc libertatem. Quod ita declaro, nam ideo illi actus videntur, quia futuri sunt, ergo secundum rationem prius intelliguntur futuri, quàm visi: ergo secundum eandem rationem prius intelligũtur futuri liberi, quàm visi: quia vt sic futuri, antecedũt visionem, & ideo ab illa nõ possunt haberene cessitatẽ. Sunt ergo futuri liberi, quia, vt supponimus, ex alio capite necessitatem non habent, vt iam tractatum est, ergo ideo videntur, quia futuri sunt liberi: illa igitur scientia non potest destruere libertatem talium actuum, alias destrueret obiectum suum. Vnde concludo tertio, eam scientiam, vt est quædam intuitio futurorum, non influere, neq; habere efficaciam vllam in voluntate, atque adeò neque determinare illam, nec mutare modum operandi eius, saltem quo ad modum exercendi actus, quanquam in specificatione actus semper voluntas sit conformis illi scientiæ: ac propterea illa scientia non tollit libertatem, quia solum est,veluti quædam speculatiua cõtemplatio, & non est ex ijs suppositionibus, quæ habent physicam efficaciam ad determinandam voluntatem. Et ita quo ad hoc eadem est ratio de illa scientia, & de diuina, quia licet vtraq; suppositа, infallibile sit actum esse futurum, hoc non ideo est,quia scientia determinet voluntatem, sed potius quia supponit, talem esse futuram voluntatis determinationem. Et idem dicendum est de illa scientia,quatenus repræsentat diuinæ voluntatis prædeterminationem, quia simul etiam repræsentat,eodem diuinæ voluntatis decreto esse definitum, vt illi actus libere fiant. Repræsentat etiam, illud decretum diuinæ voluntatis nõ immutare proprium modũ operandi ipsius voluntatis: quapropter neq; ipsa scientia illum immutat,quanquam illa omnia contempletur.

ARTICVLVS. V.

Vtrum Voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.

118 *Infr. q.21. art. 3. & 4. Et 3. d. 17. ar. 1. q. 1. Et 4. d. 10. ca. 36. fo.*

D quintũ sic procedi tur. Videtur, quòd volũtas humana in Christo nõ voluerit aliud quàm Deus vult. Dicitur enim in Psal. 39. ex persona Christi, Vt facerem voluntatem tuam Deus meus, volui. Sed ille qui vult voluntatem alicuius facere, vult quod ille vult. Ergo videtur,quòd voluntas humana Christi nihil aliud voluerit,quàm voluntas diuina ipsius.

¶ 2. Præterea, Anima Christi habuit perfectissimam charitatem,quæ etiam comprehensionem nostræ scientiæ excedit: secundum illud Ephes. 3. Supereminentem scientiæ charitatẽ Christi. Sed charitatis est facere, ꝙ homo idem velit quod Deus. Vnde & Philosophus in. 9. Eth.* dicit,quòd vnum de amicabilibus est eadẽ velle & eligere. Ergo volũtas humana in Christo nihil aliud voluit,quàm diuina.

Li. 9. c. 4. tom. 5.

¶ 3. Præterea, Christus fuit verus cõprehensor. Sed Sancti, qui sunt comprehẽsores in patria, nihil alud volũt, quàm quod Deus vult: alioquin nõ essent Beati, quia non haberẽt quicquid vellẽt: Beatus enim est qui habet quæcunq;

cunq; vult, & nihil malè vult: vt Aug. dicit in lib. de Trinit. * Ergo Christus nihil aliud voluit secundum voluntatem humanam, quàm voluit voluntas diuina.

Li 13. c 5. in fin. & c. 6. to. 3.

¶ Sed contra est, quod Augustinus dicit contra Maximinũ †. In hoc quòd Christus ait, Non quod ego volo,sed quod tu,aliud se ostendit voluisse,quàm Pater: quod nisi humano corde nõ posset, cùm infirmitatẽ nostram in suum, non diuinum, sed humanum trasfiguraret affectum.

Lib. 3 con. Max cap. 20 in medio, to. 6.

c Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est *, in Christo secundum humanam naturam ponitur duplex voluntas, scilicet, voluntas sensualitatis, quæ participatiuè voluntas dicitur: & voluntas rationalis, siue consideretur per modum naturæ, siue per modum rationis. Dictum est autẽ suprà *, quòd ex quadã dispensatione Filius Dei ante suam passionẽ permittebat carni agere & pati, quæ sunt ei propria. Et similiter etiã permittebat omnibus viribus animæ agere & pati, quæ propria. Manifestum est autem, quòd voluntas sensualitatis, refugit naturaliter dolores sensibiles,& corporis læsionem. Similiter etiam voluntas, vt natura, repudiat ea, quæ sunt naturæ contraria, & quæ sunt secundum se mala: putà mortem,& alia huiusmodi. Sed hæc tamen voluntas, quandoque per modum rationis eligere potest ex ordine ad finẽ. Sicut etiam in aliquo puro homine sensualitas eius,& etiam volũtas absolutè considerata refugit vstionẽ, quam tamen voluntas secundum rationem eligit propter finem sanitatis. Voluntas autem Dei erat, vt Christus dolores, & passiones, & mortẽ pateretur: non quòd ista essent à Deo volita secundũ se, sed ex ordine ad finem humanæ salutis. Vnde patet, quòd Christus secũdum voluntatẽ sensualitatis, & secundum voluntatem rationis, quæ consideratur per modum naturæ, aliud potest velle, quàm Deus. Sed secundum voluntatem,quæ est per modum rationis, semper idem volebat quod Deus. Quod patet ex hoc ipso quod dicit, Non sicut ego volo,sed sicut tu. Volebat enim secundum rationem, voluntatem diuinam impleri: quanuis aliud dicat se velle secundũ quandam aliam eius voluntatem.

Art. 1. 2. & 3. huius q.

Q. 14. art. 1. ad 2.

b Ad primum ergo dicendum, quòd Christus per voluntatem rationalem voluit vt diuina voluntas impleretur: non autem per voluntatem sensualitatis, cuius motus non se extendit vsque ad voluntatem Dei: neque per voluntatem, quæ consideratur per modum naturæ,quæ fertur in aliqua obiecta absolutè considerata,& non in ordine ad diuinam voluntatem.

Ad secundum dicendum, quòd conformitas voluntatis humanæ ad voluntatem diuinam, attenditur secundum voluntatem rationis, secundum quam etiam voluntates amicorum concordant, in quantum scilicet ratio considerat aliquod volitum in ordine ad voluntatem amici.

Ad tertium dicendum, quòd Christus fuit simul comprehẽsor & viator, in quantum,scilicet, per mentem fruebatur Deo,& habebat carnem passibilem. Et ideo ex parte carnis passibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali voluntati ipsius, & etiam appetitui sensitiuo.

COMMENTARIVS.

a VOluntatem aliquam esse conformem alteri, varijs modis accidit, vt cõstat ex. 1. 2. q. 19. quod verò ad præsentem quæstionem pertinet, duo sunt potissimi. Primus est,quando aliquis vult id,quod alius vult ipsum velle, quæ conformitas dici solet in genere efficientis, vel in ratione regulæ, seu in ipso actu, quia scilicet habet actũ, quẽ alius vult ipsum habere: vt loquitur Dur. 3. d. 17. q. 1. vbi Gab. etiam addit,conformitatẽ in modo actus, vt quãdo aliquis eo modo vult aliquid, quo alius vult ipsum velle. Secundus est,quando aliquis vult id,quod alius vult: & de hoc posteriori modo mouet D. Tho. quæstionem, vt patet ex titulo, qui est de confir-

conformitate in obiecto voliro. De priori autem modo supponit D.Tho. vt manifestum, voluntatem humanam Christi, semper fuisse cõformem diuinæ: illo modo pertinet enim & ad efficaciam diuinæ voluntatis, & ad summam perfectionem humanæ Christi voluntatis, vt in articulo etiam sequenti declaratur. Posterior autem modus distingui potest in conformitatẽ materialem, seu in obiecto materiali, quæ inuenitur, quando duæ voluntates eandem rem volunt: & formalem, seu in obiecto formali, vt quando non solum volunt eandem rem, sed etiam propter eandẽ rationem, seu causam.

De posteriori ergo modo cõformitatis respondet D. Thom. voluntatem Christi operantis per modum naturæ, per actus simplices, quibus fugiebat malum naturæ per se consideratum, non fuisse semper cõformem diuinæ voluntati: sed voluntatem quidem diuinæ voluntatis, vt vero eandem volũtatem, vt deliberatè operantem, seu per modum rationis semper fuisse cõformem diuinæ voluntati: & vtrunque rectè colligit ex illis verbis: *Non sicut ego volo, sed sicut tu*: quæ omnia satis in litera sunt clara, neq; indigent noua expositione.

b In solutione ad primũ animaduersione dignum est, quod D. Tho. loquens de conformitate cum voluntate diuina circa obiecta naturæ repugnantia, in volũtate rationali Christi distinguit, dicens, voluntatem illam vt rationem fuisse conformem diuinæ voluntati circa hæc obiecta, non tamen vt naturam: de appetitu autem sensitiuo non distinguit, sed simpliciter negat. Vnde videtur significare appetitum sensitiuũ nullo modo circa hæc obiecta idem voluisse, quod voluntas diuina. Nihilominus tamen dicendum censeo, etiam appetitum sensitiuum fuisse in hoc aliquo modo conformẽ diuinæ voluntati, consentiendo & appetendo labores & passiones corporis, & ipsam mortem, ex motione portionis superioris. Sicut enim interdum caro ipsa ex superioris partis redundãtia: *Exultat in Deum viuum*: ita ex eadẽ redundantia, & motione potest appetere corporis incommoda, propter eundem Deum viuum. Quando enim homo aggreditur pericula, vel seipsum castigat propter Deum, non solum per voluntatem, sed etiam per appetitum consentit, & mouet membra, vt se affligat, vel periculis obijciat, &c. multo ergo perfectius fuit huiusmodi consensus, & concordia in appetitu Christi. D. Tho. autem exponendus, & intelligendus videtur de appetitu & voluntate, quasi ex proprijs operantibus, & se mouentibus: voluntas enim, quanquam ex impetu naturæ fugiat eiusdem naturæ incommoda, tamen ex propria perfectione & libertate potest contrarium velle, & naturæ impetum moderari & vincere: at verò appetitus sensitiuus sua sola virtute hoc nõ potest, quamuis ex motione superioris rationis possit in huiusmodi affectum inclinari. Et hoc probat ratio D. Tho. scilicet, quia motus huius appetitus non se extendit vsque ad voluntatem Dei: est enim hoc verũ de ipso appetitu sua tantum virtute se mouente, motus enim a voluntate & ratione potest fieri in obiectum corpori disconueniens quo ad sensum, apprehensum sub ratione conuenientis confuse existimata, seu apprehensa ex vi superioris motionis: quanquam ipsa ratio

Etiam appetit⁹ sensitiu⁹ Christi erat cõformis diuinæ volũtati, circa obiecta naturæ repugnantia.

Do fallandicon vnius contra sanctũ.

A conuenientiæ, & modus eius per sensum distincte non apprehendatur, vt latius alijs locis explicatur, tractando de motu charitatis, pœnitentiæ, & similibus.

Solutio ad secundum nõ indiget expositione. De solutione verò ad tertium dicemus disputat. sequenti.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum in Christo fuerit cõtrarietas volũtatum.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo fuerit contrarietas voluntatum. Contrarietas namque voluntatum attenditur secundum contrarietatem obiectorum: sicut etiam contrarietas motuum attenditur secundum contrarietatem terminorum: vt patet per Philos. in 5. Physic.* Sed Christus secundum diuersas voluntates contraria volebat: nam secundum voluntatem diuinam volebat mortem, quam refugiebat secundum voluntatem humanam. Vnde Athanasius dicit in lib. aduersus Apollinarium*, Quando Christus dicit, Pater, si possibile est, transeat à me calix iste: & tamen non mea, sed tua voluntas fiat: & iterũ, Spiritus promptus est, caro autem infirma: duas voluntates hic ostendit: humanam, quæ propter infirmitatem carnis refugiebat passionem, & diuinam eius promptã ad passionem. Ergo in Christo fuit contrarietas voluntatum.

¶ 2. Præterea, Ad Galat. 5. dicitur, quòd caro concupiscit aduersus spiritum: & spiritus aduersus carnem. Est igitur contrarietas voluntatum, quãdo spiritus vnũ concupiscit & caro aliud. Sed hoc fuit in Christo: nam per voluntatem charitatis, quam Spiritus sanctus in eius mente faciebat, volebat passionem: secundum illud Isai. 53. Oblatus est, quia voluit: secũdum autẽ carnem, passionem refugiebat. Ergo erat in eo contrarietas voluntatum.

¶ 3. Præ-

119 3. dist. 17. art. 2. q. 2. & 3. 3 p. opusc. 3. c. 239.

Li. 5. phys. tex. 49. vsq. ad. 52 tom. 3.

In lib. de nat. hum. suscepta, no procul à fin. 10.

3. Præterea, Luc. 22. dicitur, quòd factus in agonia prolixius orabat. Sed agonia videtur importare quandã compugnationem animi in contraria tendentis. Ergo videtur, quòd in Christo fuerit contrarietas voluntatis.

¶ Sed contra est, quod in determinatione sextæ Synodi dicitur, * Prædicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quod impij asserunt hæretici) sed sequentem eius humanã voluntatem, & non resistentem vel reluctantem, sed potius subiectam diuinæ eius atque omnipotenti voluntati.

Habetur in Epist. Agathon. ad. 6. Synod. general. & legitur ibi actione. 4. & recipitur actione. 8.

* Respondeo dicendũ, quòd cõtrarietas non potest esse, nisi oppositio attendatur in eodem, & secundum idem. Si autem secundum diuersa & in diuersis existat diuersitas, non sufficit hoc ad rationem contrarietatis, sicut nec ad rationem contradictionis, putà quòd homo sit pulcher aut sanus secundum manum, & non secundum pedem. Ad hoc ergo, quòd sit contrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primo quidem, quòd secundum idem attendatur diuersitas voluntatum. Si enim vnius voluntas sit de aliquo fiendo secundum quandam rationem vniuersalem, & alterius voluntas sit de eodem non fiendo secundum quandam rationem particularem, non est omnino contrarietas voluntatum. Puta, si Rex vult suspendi latronem propter bonum publicum, & aliquis eius consanguineus nolit eum suspendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis: nisi forte in tantum se extendat voluntas hominis priuati, vt bonum publicum velit impedire, vt conseruetur bonum priuatum: tunc enim circa idem attenditur repugnantia voluntatum. Secundò autem requiritur ad contrarietatẽ voluntatis, quòd sit circa eandem voluntatem. Si enim homo vult vnum secũdum appetitum rationis, & vult aliud secundum appetitum sensituum, nõ est hic aliqua contrarietas: nisi fortè appetitus sensitiuus in tantum præualeat, quòd vel immuret vel retardet appetitum rationis: sic enim iam ad ipsam voluntatem rationis peruenireta liquid de motu contrario appetitus sensitiui. Sic igitur dicendum est, quòd licet voluntas naturalis & voluntas sensualitatis in Christo aliquid aliud voluerit, quàm volũtas diuina & volũtas rationis ipsius: non tamẽ fuit aliqua contrarietas voluntatũ. Primò quidem, quia neque voluntas naturalis, neque voluntas sensualitatis repudiabat illam rationẽ, scilicet qua diuina voluntas, & voluntas rationis humanę in Christo passionẽ volebat. Volebat enim etiã volũtas absoluta in Christo salutẽ humani generis: sed eius nõ erat velle hoc in ordine ad aliud. Motus autem sensualitatis ad hoc se extendere non valebat. Secũdo, quia neq; voluntas diuina, neque voluntas rationis in Christo impediebatur aut retardabatur per voluntatẽ naturalẽ, aut per appetitũ sensualitatis. Similiter etiã nec ẽ contrario voluntas diuina vel voluntas rationis in Christo, refugiebat aut retardabat motũ voluntatis naturalis humanæ, & motũ sensualitatis in Christo. Placebat enim Christo secundũ voluntatem diuinã, & etiã secundũ volũtatem rationis, vt voluntas naturalis in ipso & voluntas sensualitatis, secundũ ordinem suæ naturæ mouerẽtur. Vnde patet, quòd in Christo nulla fuit repugnantia vel contrarietas voluntatum.

Ad Primum ergo dicendum, quòd hoc ipsum, quòd aliqua voluntas humana in Christo aliud volebat, quàm eius volũtas diuina, procedebat ex ipsa voluntate diuina, cuius beneplacito natura humana motibus proprijs mouebatur in Christo, vt Damas. dicit.

lib. 2. cap. tho fi. c. 15 à med.

Ad secundum dicendum, quòd in nobis per concupiscentiam carnis impeditur aut retardatur concupiscentia spiritus, quod in Christo non fuit. Et ideo in Christo non fuit contrarie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tas carnis ad spiritum, sicut in nobis.

¶Ad tertium dicendum, quod agonia non fuit in Christo, quantū ad partem animę rationalem, secūdum quod importat cōcertationem voluntatū ex diuersitate rationum procedentē. Puta cùm aliquis, secūdum quod ratio considerat vnū vult hoc, & secūdū quod cō siderat aliud, vult cōtrarium. Hoc enim cōtingit propter debilitatem rationis, quæ non potest dijudicare quid sit simpliciter melius. Quod in Christo non fuit: quia per suam rationem iudicabat simpliciter esse melius, quòd per eius passionem impleretur voluntas diuina circa salutem generis humani. Fuit tamen in Christo agonia, quātum ad partem sensitiuā, secūdum quòd importat timorem infortunij imminētis: vt dicit Damasc. 3. in. 3. lib.

* lib. 3 c. 18. 30. & 23.

COMMENTARIVS.

VBi titulo huius articuli comprehendit D. Thom. tam voluntatem diuinam Christi, quàm humanā rationalem & sensitiuam: nam, quia præcedenti articulo docuerat secundum aliquam rationem potuisse in his volūtatibus reperiri diuersitatem, & veluti quod dam genus discordiæ: ideo in hoc articulo explicat, hanc diuersitatem non fuisse talem, vt veram oppositionem, vel contrarietatem induceret, aut inter voluntatem diuinam & humanam, aut inter voluntatem humanam & appetitum sensitiuum inter se: quia illi diuersi motus harum volūtatum, quamuis interdum circa eandem materiam versarentur, sub diuersis tamen rationibus: & ita erant moderati & inter se cōpositi, vt vnus alium minimè impediret. Quæ omnia D. Thom. diffuse & satis clarè explicat.

Solutiones argumentorum tractabuntur commodius disputatione sequenti.

DISPVTATIO XXXVIII. in quinque sectiones distributa.

De actibus voluntatis humanæ Christi, eorumq; diuersitate & efficacia.

DIuus Thom. pauca de his actibus voluntatis Christi hoc loco tradit, vel quod reliqua communia sint cuilibet humanæ voluntati, vel quod nonnulla, quæ propria Christi esse videntur, superius, quæst. 13. &. 15. satis ab eo indicata sunt: ad complementum autem doctrinę, ad breuem quandam summam redigemus ea, quæ ad hos actus voluntatis Christi pertinent, & trademus aliqua, quæ in superioribus omissa sunt, vt facilius, & commodius intelligi possint. Primò ergo explicabimus varios actus huius voluntatis. Secundò concordiam eorum cum diuina voluntate. Tertio eorum efficaciam in omnibus, quæ Christus Dominus, sua humana voluntate voluit.

SECTIO. I.

Vtrùm in humana voluntate Christi fuerit omnis varietas actuum, quæ in humana voluntate esse solet.

BReuis resolutio huius dubitationis est: exceptis prauis actibus, qui rectæ rationi cōsentanei nō sunt, fuisse in Christi voluntate fere omnia genera, vel modos actuum, qui in humana voluntate esse solent, accōmodate distributionem intelligendo de omnibus generibus, seu modis actuū, non de singulis individuis, vel speciebus, quod per se constat, & ita breuiter explicari, & probari potest, reuocādo hos actus omnes ad sex capita, seu sex partitiones, sub quibus omnes contineri videntur.

Primò ergo diuidi potest actus humanus in bonum, & malum, seu turpem & honestū, de quibus cōstat, honestos actus fuisse in Christo, & ex quæst. 7. colligi potest, fuisse in omni specie virtutis, quę perfectioni beatitudinis non repugnat, de actibus vero malis q. 15. ostensum est, neque fuisse in Christo, neque esse potuisse.

Secundo diuidi potest actus voluntatis in necessarium, & liberum, & vtrunq; inuentum fuisse in Christi voluntate ex tractatis in disput. præcedenti satis constat.

Tertio diuiditur in naturalem & supernaturalem, & manifestum etiam est, vtrūque genus istorum actuum fuisse in Christi voluntate, quia neque gratia in illo otiosa fuit, neque impediuit naturam, quo minus proprios actus sibi accōmodatos eliceret: vnde superius quæst. 7. ostendimus virtutes supernaturales & infusas, & naturales seu acquisitas, & vtrarunq; actus perfectissimos in Christo Domino fuisse.

Quartò diuidi potest actus voluntatis ex D. Thom. 1. 2. quæst. 8. & sequentibus in simplicem voluntatem, intentionem, electionem, consensum, vsum & fruitionem, & quacunque tatione hi actus inter se distinguantur, certum est, omnes illos tam in naturali ordine, quam in supernaturali potuisse à Christi voluntate exerceri. Ratio est, quia latitudo istorum actuum pertinet ad perfectum modum operandi, & tendendi in finem, libero & rationali modo: Christus autem in vtroque ordine gratiæ & naturæ perfectissimè operatus est propter finem, vel amando illum, & tendendo per media in consecutionem illius, vel fruendo illo iam consecuto.

D. Thom.

Quintò possunt actus voluntatis distingui ad eū modum, quo supra distinximus affectus appetitus sensitiui: quanquam enim illi actus solum, prout sunt in appetitu sentiente, passionum nomen obtinuerint, quia illi proximè fiunt cum motione corporis, & humorum eius: tamen dubiū nō est, similes affectus perfectiori & altiori modo in voluntate reperiri. Quod de Christi Domini voluntate facilè inductione ostendi potest, fuit enim in illo amor Dei & proximi, odium peccati, spes gloriæ corporis sui, & exaltationis sui nominis: desperatio verò vel in illo non fuit, præsertim circa hæc obiecta, quia fuisset rationi contraria: vel certè solum fuit circa aliquod malum corporale propriū, aut spirituale alienū, sic enim desperare potuit, aut fugam mortis seu passionis suæ, aut correctionem hominum damnatorum. Deinde fuit in eo desiderium gloriæ Dei, & redemptionis hominum iuxta illud Luc. 22. *Desiderio desideraui hoc pascha mādere vobiscum, antequam patiar*, & consequenter etiam esse potuit fuga mali contrarij. Fuit etiam audacia, quatenus est voluntas efficax aggrediēdi pericula ob maius malum superandum, vel bonum obtinendum, est enim hic actus fortitudinis, quę est perfectissima virtus: quem actum indicant illa Christi verba, *Surgite eamus hinc, ecce qui me tradet prope est*, Marc. 14. & illa Ioan. 18. *Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super se, processit, & dixit eis, Quem quæritis?* &c. De ira etiam, quatenus esse potest iusta voluntas vindicandi aliquod malum, satis ex dictis supra. q. 15. constat in Christi voluntate fuisse, & per se etiam euidens est in supremo iudice esse valde necessariam. Similiter etiam manifestū est, gaudium seu fruitionem perfectissimam in Christi voluntate semper fuisse, solum ergo de tristitia, & timore nonnihil dubitationis superest, quā post sectionem sequentem commodè explicabimus.

Luc. 22.

Marc. 14. Ioan. 18.

Sexto & vltimo diuidi potest actus voluntatis in efficacem & inefficacē, quos alij absolutos & conditionatos vocant: quia actus efficax absolutus est in ordine ad executionem, est enim talis actus principium operandi, & solet explicari hac voce, *Volo*, actus vero inefficax solum est complacentia quædam, seu displicētia, vt benè explicuit Scotus in. 1. d. 6. quæst. 1. & explicatur hac voce, *Vellem*. Et dicitur actus conditionatus, non quia, vt est in voluntate, cōditionem includat, id enim intelligi non potest, cum sit simplex quædam affectio, re ipsa adhærens voluntati simpliciter & absolutè: sed quia ex parte obiecti conditionem quandam includit, vel implicite, quatenus fertur in obiectum sub vna præcisa ratione consideratum, ac si esset separata ab alijs conditionibus, quæ illius executionem impediunt: vel etiam interdum explicitè per intellectum considerata & apposita conditione ipsi obiecto, vt in. 1. 2. latius explicatur. De hoc ergo duplici genere voluntatis, quo modo fuerit in voluntate Christi, sequentibus sectionibus explicandum est.

Scot.

SECTIO. II.

Vtrùm in voluntate Christi fuerint actus efficaces, & inefficaces.

DE actibus efficacibus volūtatis Christi, quod in illo fuerint perfectissimi nulla est difficultas, aut dubitādi ratio: cōstat enim per hos actus operatum esse omnia virtutis opera, & diuinę voluntati ac iussioni obsecutum esse: ac deniq; mortem ipsam suscepisse, *Oblatus* enim, *est quia ipse voluit*, in qua voluntate, ut Paulus ait, sanctificati sumus, per illam enim nostram redemptionē perfecit. Quod vero etiam interdum actus aliquos inefficaces habuerit, satis probant verba illa Matth. 26. *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste*, quibus suum affectum indicat: illum autē non fuisse efficacem & absolutum ostendunt verba sequentia, *Non sicut ego volo, sed sicut tu*, eum autem affectum non solum in appetitu sensitiuo, sed etiam in voluntate fuisse cōstat ex. 6. Synod. act. 4. &. 11. vbi ex hoc loco probatur humana Christi voluntas, quod etiam probant multa testimonia sanctorū quos statim referam. Hoc etiam confirmant illa verba Matth. 9. *Voluit latere, & non potuit*, quod de voluntate aliquo modo inefficaci necessariò intelligendū est, vt in sectione vltima huius disput. latius dicam.

A

Matth. 26

6. Synod.

Matth. 9.

Vt vero rationem explicemus, propter quam Christus hos actus elicuit vel assumpsit: quæri hoc loco potest, an hi actus fuerint in voluntate Christi, vt natura est, an vero vt est ratio superior, vel inferior, quarū vocū significationē, satis D. Thom. hoc loco indicauit, & latius tradidit. 1. p. q. 41. ar. 2. 79. art. 9. 1. 2. q. 10. art. 1. q. 74. art. 7. & ex dicendis etiam constabit.

D. Thom.

Primò igitur certum est, interdum fuisse hos actus in voluntate Christi, vt natura est: quod aliqui ita explicant, vt dicant hos actus non fuisse verè elicitos, sed tātum esse ipsum naturale pondus voluntatis ad bonū suæ naturæ. Quæ sententia solet tribui Scoto in. 3. d. 15. &. 17. sed falso illi imponitur, oppositum enim docet sicut & cæteri Theologi, & ex loco Euāgelij aperte colligitur, hanc volūtatem fuisse actum elicitum in Christo: quia non dicitur aliquis velle, nisi id, quod per actum elicitū aliquo modo vult, & in nobis constat huiusmodi actus inefficaces esse elicitos, sunt enim vitales actus. Alij existimant hos actus tūc esse elicitos à voluntate vt natura, quando sunt omnino necessarij: quod videtur sentire Marsil. in. 3. q. 11. art. 3. in. 1. part. illius. Sed licet fortasse in nobis sæpe accidat, vt similes actus ex necessitate fiant, non est tamen simpliciter hoc necessarium, vt dicantur procedere à voluntate vt natura. Neq; in Christo Domino habere potuit locum talis necessitas: in nobis enim prouenit ex motione appetitus sensitiui præuenientis considerationem rationis, & secum trahentis voluntatem, antequā libertate sua vti posit: vnde si alias voluntas, & ratio tam perfectè sint dispositæ ad operandum, vt semper perfecta aduertentia rationis antecedat motionem appetitus, non est vnde oriri possit talis necessitas, quando obiectū ipsum necessario non rapit voluntatem, vt est in amore & visione beata. Cum ergo in Christo Domino nunquam appetitus ratione perturbare, aut præuenire potuerit, non est vnde pati potuerit necessitatem quoad exercitium in exercendis his actibus. Dicuntur ergo tunc eliciti à voluntate vt natura, quando procedunt ex sola inclinatione naturali quam voluntas habet ad commodum sum, vel naturæ suæ: & tunc habere possunt, saltem per se loquendo, necessitatem quandam, saltē quoad specificationē, quia cū natura propesa sit ad suū cōmodū, si actus procedūt ab hac naturali inclinatione, necesse est, vt sint illi cōformes: quia ergo Christus habuit verā humanam natu-

Scotus.

Marsilius.

Quomodo actus inefficaces fuerint eliciti à voluntati Christi vt natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram ad illius veritatem ostendendam, permisit interdum voluntati suæ operari ex inclinatione naturæ, quę recta est & honesta, & ideo assūpsit has voluntates procedentes ab ipsa voluntate, vt natura est, quæ doctrina sumitur ex D.Thom. & Caietan. hic & supra quæst. 14. artic. 2. Addit vero potest in ipsa voluntate, vt natura distingui posse superiorem, & inferiorem partem, quia in eadem volūtate, intelligi potest naturalis inclinatio ad vltimū finē suū, & ad alia propter ipsum, quæ est suprema inclinatio volūtatis. Potest etiā intelligi naturalis propensio ad corpus, & ad prosequenda ea, quæ sunt commoda parti sentienti, & sub vtraque ratione verum esse potest, elicuisse voluntatem Christi, vt naturam huiusmodi actus, maximè tamen sub posteriori ratione, vt ex dictis patet.

D. Thom. Caiet.

Etiā vt ratio superior, & inferior potuit elicere volūtas Christi actus ineffi caces. D.Thom. Gabr. Marsil. D.Thom. Scot. Caiet. Matth. 9. Hilarius. Hieron. Orig.

Dico secundò, etiam potuisse voluntatē Christi, vt rationem superiorem, & inferiorem elicere hos actus. Ita sentit D.Th. in 3.d. 17.q.1.ar.1.& ibi Gabr. Marsil. dict.q.1 1.& colligitur etiā ex D.Thom. infra.q.21.ar.1. vbi dicit rationem fuisse in oratione Christi sensualitatis aduocatam, & ex Scoto.d. 15. & ex Caiet. supra.q.13.art.4.ad.1. & in primis ijdem actus, qui sunt à voluntate, vt natura, quatenus aliquo modo liberi sunt, possūt dici esse à voluntate vt ratione. Deinde, interdum potuit habere Christus hos actus circa obiecta, quæ non pertinebant ad proprium commodum, sed vel ad amorem amicitiæ, vel ad alias superiores & honestas rationes: sic enim potuit desiderare omnium salutem ex charitate, quamvis sciret non omnes forè saluandos, sic etiam Matth. 9. voluit latere, non quidem ex impetu naturæ, sed ex humilitate, vt nobis esset exemplum, similiter etiam Hilar. & Hieronym. exponunt appetiuisse Christum fugam mortis, non solum ex naturæ inclinatione, sed etiam propter vitandam ruinam Iudæorum, quæ fuit etiā expositio Origenis lib. 2. contra Celsum: quæ si non excludat affectum naturalem supra explicatum, sed præter illū hunc alium adiungat, neque impossibilis est, neque vllum habet inconueniens. Ratio vero est, quia hi actus sunt honesti, & non repugnant alicui perfectioni Christo Domino debitæ.

Obiect. Caiet. Responsio. Capreolus Mai. Duran. D. Thom.

Scio nōnullos autores nō admittere hos actus imperfectos, nisi in voluntate, vt natura est, quo modo videntur loqui Capreol. & Mai. & Duran. in 3.d.17. quibus fauere videtur D.Thom. in his articulis, & infra.q.21.artic.4. & ratio esse potest, quia propriè non dicitur operari voluntas, vt ratio, nisi quando ex efficaci intētione finis de medijs deliberat: & quando hoc modo non operatur, semper actus procedit ex naturali pondere, vel ipsius voluntatis, vel alicuius virtutis in ea existentis, vt charitatis, vel alterius similis. Et ad hunc modum operatur semper illos actus imperfectos. Sed hæc differentia, vt existimo, tantum est in modi loquendi, nos enim dicimus voluntatem operari magis, vt rationem, quam vt naturam, quando non operatur ex appetitu proprij commodo ipsius naturę: præsertim, quia interdū etiam ex intentione alicuius finis potest quis habere actum inefficacem desiderandi medium secundum se vile, etiamsi hic & nunc non apprehendatur vt possibile, vel eligendum, qui actus potuit esse in Christo, vt ex dictis patet, scio etiā

Cai. infra.q.46 ar.7. specialiter negare hos actus in voluntate Christi, vt est ratio superior. Sed nō video propriam aut singularem rationē, nisi fortasse diuerso modo nominibus vtamur. Fortè enim ipse nō vocat rationem superiorem, nisi & quando operatur per rationes superiores, & versatur circa res æternas, & Deum ipsum, circa quē non videtur Christus habere hos actus imperfectos, sed tantum perfectos. Ego vero existimo rationem superiorem rectè vocari, quotiescunq; per rationes & regulas æternas ad operandum mouetur, etiam si materia circa quam operatur res suprema non sit, quia formalis ratio potentiæ magis ex obiecto mouēte, quàm ex materia, circa quam versatur, sumenda est. Præsertim, quia salus proximorum & gloria Dei res superiores sunt, & suo modo æternæ, circa quas versari poterant dicti actus, vt explicatum est: vnde Medina hic ar. 5. etiam in alijs beatis admittit huiusmodi actus ineficaces, ortos non ex solo impetu naturæ, seu ex incommodo illius: sed ex alijs rationibus superioribus. Christus enim, quia erat in statu passibili potuit vtraque ratione huiusmodi actus seu affectus elicere, beati autem qui omnino sunt extra viam & nullum pati possunt naturæ incommodum non habent huiusmodi actus procedentes illo modo ab impetu naturæ, possunt tamen habere alijs rationibus, vt dictum est: quanquam Caiet. supra dicto loco vtrunque neget, cui videtur fauere D.Thom. hic art.5.ad.3.& 1. 2.q.19. art.10.ad.1. Sed in priori loco exponendus est iuxta dicta de actibus procedentibus ex aliquo incommodo naturæ, seu carnis passibilis, de qua expressè D.Thom. loquitur: in loco autem posteriori loquitur de actu absoluto, & non tantum de inefficaci. Vnde addo etiā in beatis, qui sunt omnino extra viam, posse interdum esse hos actus inefficaces procedentes à voluntate, vt natura est, non quia habeant aliquem dolorem, vel quia timeant aliquod incommodum naturæ, sicut accidebat in Christo, sed ex alijs causis: vt verbi gratia, anima beata appetit corpus suum, & resurrectionem, ac gloriam eius, vt cōstat Apocalyp. 6. illud autem desiderium est per voluntatem ineficacem procedentem ab appetitu naturę, quęali quo modo imperfecta est, donec corpore & animo sit beata.

Medina. Caiet. D. Thom.

SECTIO. III.

Vtrùm in voluntate humana Christi fuerint actus timoris, & tristitiæ.

Oportet distinguere in ipsamet voluntate rationali Christi superiorem, & inferiorē portionem, seu rationem, quoniam in singulis propria & singularis est difficultas.

Primo igitur certum est, actum timoris habuisse locum in suprema portione voluntatis Christi: nā ad illam pertinet filialis timor Dei, quem in Christo fuisse constat ex illo Isai. 11. *Replebit eum spiritus timoris Domini*, & supra.q.7. late hoc declarauimus, agentes de dono timoris.

Secundo certum etiam est, in inferiori parte eiusdem volūtatis habuisse locū verū timorē, vt cōstat ex illo Marc. 14. *Cœpit pauere, & tædere*: Hūc enim

Marc. 14.

enim locum non solum de sensibili timore, sed etiam de naturali timore voluntatis Christi intelligit Damasc. lib. 3. de Fide c. 18. & 23. vbi refert Athanasium, qui hoc habet libro de Incarnatio. post medium, exponēs etiam verba illa Ioan. 12. *Anima mea turbata est*, de rationali parte animæ Christi: Cyril. etiam lib. 4. in Ioan. cap. 1. idem docet, & lib. 10. Thesau. cap. 3. addit, orationē Christi Domini in horto, ex timore mortis esse profectam, & inde colligit fuisse in Christo voluntatem humanam: sentit ergo hunc timorem ad illam volūtatem pertinuisse. Ratio verò facile colligi potest ex dictis supra.quæst.15. desimili passione appetitus sensitiui: nam idem obiectum, quod potest excitare timorem in appetitu sensitiuo, potest etiam excitare in voluntate: imo in his affectibus, qui naturales sunt, & innoxij, sicut voluntas ex natura sua comitatur appetitum, ita in Christo permissa est naturali modo operari, nulla est enim ratio, cur fuerit impedita, neq; cur potius hic affectus admissus fuerit in appetitu sensitiuo, quam in voluntate, cum in vtraque potentia esse potuerit & deseruire ad veritatem naturæ ostendendam, & alioqui naturale sit, vt hæ duæ facultates se inuicem iuuent, seu comitentur.

Damas. Athana. Ioan. 12. Cyril.

Hieron. Hilar.

Dico tertiò, in Christi Domini voluntate secundum portionem inferiorem fuisse verum actum tristitiæ. Est communis sententia & certa, colligiturex D.Thom. hic, clarius supra quæst. 15. ar. 6. ad. 4. tenet Alens. 3. part. quæst. 17. memb. 1. ar. 5. §. 1. &. 3. Henric. quodlib. 8. q. 7. Durand. d. 16. q. 1. Et probatur ex verbis Matth. 26. *Tristis est anima mea*, quæ intelligit de tristitia voluntatis Agath. Pap. in epist. quæ refertur. 6. Synod. act. 4. & Sophron. in epist. quæ habetur eadē Synod. act. 11. habetur etiam in edicto Constantini approbato à Leone Pap. 2. vt refertur in eadem Synodo act. 18. vbi in hāc sententiam referuntur Greg. Nyss. lib. contra Apollinar. Athanasius & Cyril. locis paulò antea citatis, & Epiphan. qui hoc sentit hæresi. 66. dicit enim non potuisse Christum esse capacem huius tristitiæ, nisi haberet animam rationalem: quod videtur ex posse Hieronym. Matth. 26. his verbis: *Qui irrationalem animam sumpsisse Christum suspicantur, dicant, quo modo conturbatur, & perfectè nouerit causas tristitiæ.* Eandē sententiam habet Damasc. lib. 3. de Fide cap. 26. Ratio vero eadem est, quæ in assertione præcedēti tacta fuit, quia hic affectus etiam est naturalis, & innoxius, & habuit in Christo sufficientes causas ex parte obiecti, & apprehēsionis eius, & ex natura rei cōnexus est cum tristitia sensus, & ex natura rei cōnexus est cum tristitia sensus, nisi impediatur: non oportuit autem in Christo impediri, præsertim cum ad satisfaciendum pro nobis accommodatissimus sit, non minus quam tristitia sensibilis.

D.Thom. Alens. Henric. Durand. Bonauen. Marr. 26. Agath. Pap. 6. Synod. Sophron. 6. Synod. Leo Pap. 2 Greg. Nyss. Athana. Cyril. Epiphan. Hieron. Damas.

Etiam in præportione superioris voluntatis Christi tristitiæ actus locū habuit Scotus Bonauen. Gabr.

Dico quarto, etiam in portione superiori voluntatis humanæ Christi tristitiæ actum locum habuisse. Tenet Scot. distinct. 15. Bonauen. d. 16. artic. 1. quæst. 1. &. 3. Gabr. distinct. 15. artic. 2. in 1. part. illius. Et probatur, quia Christus vt homo tristitiam habuit propter peccata hominū: quin potius Sancti explicantes causas sudoris sanguinis Christi, sentiunt magis fuisse ortum ex consideratione peccatorum hominum, & ex tristitia inde concepta, quam ex considerātione propriæ mortis. Sed hæc tristitia pertinet ad rationem superiorem, quia potissimum fundabatur in diuina offensione, quam considerare & pōderare proprium munus est superioris rationis. Similiter tristitiam habuit Christus de perditione Iudæ, & ruina Iudæorum, adeò vt Hieronym. & Hilar. dixerint magis doluisse Christū de morte sua propter ruinam Iudæorum, quam propter suum incommodum: sed hoc etiam pertinet ad portionē superiorem, erat enim opus insignis charitatis. Et ex his exemplis facilè constat ratio huius conclusionis, quia hic etiam affectus est optimus & honestissimus, & valde consentaneus statui Christi in carne passibili, & ad satisfaciendum pro hominibus valde accommodatus.

Obiectio. 1. Henric. Caiet. D. Thom. Respon.

Contra hanc verò vltimam conclusionem sentiunt nonnulli Theologi, inter quos est Henricus supra dicto quodlib. 8. quæst. 7. & Caiet. infra quæst. 46. art. 7. vbi propterea inquit dictam tristitiam à nobis explicatam pertinere ad rationē inferiorem, quia erat de obiectis temporalibus, & inferioris rationis: & ita exponit Diuum Thom. ibi, quanquam ipse fateatur dissensionem potius esse de modo loquēdi, quam de re. Nihilominus tamen puto proprius ac verius dici, illos actus ad rationem superiorem pertinere, quia vt supra dicebam, vniuscuiusq; potentiæ ratio ex formali potius motiuo quam ex materia sumēda est. Deinde, quia commissio mortalis peccati ad rationē superiorem pertinet, quatenus tale peccatum est auersio à Deo: ergo multo magis dolor de peccato, quatenus est offensa Dei, ad superiorem portionem pertiner, ergo & prædicta Christi tristitia. Tandem velle mortem propter redemptionem hominum & obedientiam Patris, erat sine dubio actus rationis superioris, quia licet materia esset humana, tamen motiuum & ratio erat altissima, & suprema, ergo idem erit de tristitia. Nec S. Thom. vnquam oppositum docuit, sed in eo loco solum docet portionem superiorem voluntatis Christi nō esse passam tristitiā ab obiecto suo, quod est Deus, quia illo potius perfectè fruebatur: & hoc modo dici quodāmodo posset, quanuis aliqua tristitia fuerit in superiori portione Christi, quia regulabatur per regulas supremas, & æternas, non tamen fuisse quasi in suprema parte illius portionis, qua attingitur Deus ipse in se. Præsertim, quia illa eadem tristitia, quæ erat in ratione superiori, admittebatur, & eligebatur sub alijs rationibus, etiam supremis, & æternis: & obiectum ipsum contristans, quod sub aliqua superiori ratione displicebat, sub alia magis superiori, vel amabatur, si tantum erat malum pœnæ, vel permittebatur, si culpæ, quia voluntas Christi in ratione volendi semper erat conformis diuinæ, vt dicemus. Et ita constat in re non esse diuersitatem, & facilè posse opiniones conciliari.

Obiect. 2. Respon. Cani.

Vna vero superest hoc loco difficultas, vulgaris quidem, sed grauis, quomodo scilicet in eadem voluntate, & in eadem superiori parte illius potuerit simul tanta esse tristitia, cum perfectissima fruitione beata, qua Christi anima, semper potita est. Propter hanc difficultatem Cano libro. 12. de locis cap. 14. dicit animam Christi sustinuisse interdum gaudium beatificum, vt tristitię locū daret. Quod sine vlla probatione af-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Confutatur. Henric:

firmat,vt euitet vim argumenti, & eam sententiam Henric. suprà dicit esse fidei contrariam; Ego falsam,& temerariam illam existimo. Primo quia est contra omnes Theologos,qui in hac difficultate contrariam sententiam, vt certam ponunt. Secundo,quia supra quæst. 9. ex Scriptura, & Patribus,ostendimus,& certum esse diximus, animam Christi à principio fuisse beatam: beatitudo autem,& fruitionem includit,& perpetuitatem sine intermissione. Quod vero Canus, inquit,potuisse manere fruitionē sine gaudio,contradictionem inuoluit: quia fruitio nihil aliud est,quam gaudium ipsum, vt ex prima secundæ quæst. 11. suppono. Minus malè diceretur, potuisse conseruari visionem,& amorem, in quibus,vel altero eorum,essentialis beatitudo consistit, sine fruitione,quæ solum est beatitudinis proprietas, & perfectio. Sed hoc miraculum quanuis contradictionem non inuoluat,asserendum non est sine magno fundamento,præsertim cum ad perfectionem Christi nihil pertineat,sed potius ad cuiusdam perfectionis defectum: nam sine fruitione beatitudo non manet simpliciter perfecta. Ad de,si hęc assertio Cani permittatur, facilè posse inueniri alium,qui dicat priuatam esse interdum animam Christi etiam ipsa visione beata, vt magis pareretur. Denique vel Canus admittere debet Christi animam toto,aut maiori vitæ mortalis tempore caruisse gaudio beato: quod tamen neque ipse audet dicere,sed summum de passionis tempore: vel certè difficultatem non expedit, quia Christi anima,& voluntas ferè nunquam cauit magna tristitia,vel certè frequentissime illam habuit,considerando peccata hominum,& mortem suam veluti præsentem intuendo, cum tamen gaudium illud de se omnem expelleret tristitiam.

Respon. 2.

Secundo ergo respondetur,quanuis tristitia,& gaudium contraria sint,diuina tamen virtute fieri potuisse,vt in eadem voluntate simul coniungerentur. Ita respondet Palud. in. 3. d. 15. quæst. 2. qui in vniuersum docet posse Deum in eodem subiecto ponere duas contrarias formas in quocunque gradu,sicut in eodem loco potest ponere duo corpora naturaliter repugnantia. Sed licet in alijs qualitatibus,aut formis verisimile hoc sit, tamen in actibus vitæ,si proprię cōtrarij sint,specialem videtur inuoluere repugnantiam: vel quia speciali modo afficiunt subiectum,per intrinsecā quandam emanationem ab illo: vel certè, quia ex parte obiectorum includunt immediatam contradictionem,vt verbi gratia,si intellectus simul assentitur,& dissentitur eidem propositioni, simul ponit in obiecto esse,& non esse: vnde, sicut impossibile est, vt eodem assensu iudicet idem esse,& nō esse,ita est,impossibile simul habere illos duos actus,& idē est de omnibus contrarijs similibus. Quod etiā naturali quodā signo cōfirmari potestinā alia cōtraria, saltem in gradu remisso possunt interdū esse simul, etiā naturali modo: & in ipso intellectu,vel voluntate, habitus cōtrarij possunt simul esse in gradu remisso: at vero actus ipsi non possunt naturaliter simul esse in eodem, si verè contrarij sint,vt experientia satis constat in assensu,& dissensu, & similibus. Quod vero quidam respondent, ex D. Thom. quæst. 16. de veritat. artic. 10. hæc contraria,si per se instant sub

Palud.

Confutatur.

Quæ maior incompossibilitas sit inter actus vitales cōtrarios, quam inter cætera contraria.

Respon. 3. D. Thom.

A iecto, inter se repugnare,non vero si vnum per se, aliud per accidens insit, hoc,inquam,non satisfacit,gaudium enim per se dicitur, inesse voluntati Christi, ob ijs,qui ita respondēt. Interrogo ergo,cur tristitia dicatur inesse per accidens? Si forte,quia non inest ipsi voluntari in se ipsa,sed tantum in appetitu: hoc est falsum, & cōtrarium est satis demonstratum: si vero dicatur per accidens inesse,quia ex passione corporis oriebatur: non est verum de omni tristitia, vt vidimus, neque etiam si ita esset,quidquam ad rem pertineret: quia repugnantia inter formas contrarias, non prouenit ex causis vnde illæ oriuntur,sed consistit in ipsa formali inhæsione respectu eiusdem subiecti. Vt,licet aqua sit aliquo modo per se frigida,nihilominus repugnat, vt simul sit calida, etiam ex accidenti: sic ergo nihil refert, quod tristitia ex corpore,vel ex quacunque alia causa extrinseca oriatur,si formalem repugnantiam,& oppositionem habet cum ipso gaudio.

Confutatur.

Respon. 4.

Aliter dici posset,actus animæ contrarios, qui ita versantur circa idem indiuisibile obiectum, vt vnus destruat formale,& proprium obiectum alterius, non posse simul esse in eodem subiecto: vt mihi quidem videtur de assensu, & dissensu eiusdem propositionis,vel amore, & odio eiusdē secundum idem. At vero, quando actus non ita sunt contrarij, vt vnus prorsus destruat obiectum alterius, quanquam naturaliter interdum repugnent esse simul,non tamen implicabit contradictionem diuina virtute coniungi in eadem potentia: hoc autem modo videtur contigisse in gaudio & tristitia Christi,non enim versata sunt circa idem,neque secundum eandem rationem, vt per se satis constat.

Gaudium & tristitia, nisi circa idē omnino versentur, proprię cōtraria nō sunt.

Aliter dici potest (& fortasse res est eadē,quanuis diuersis verbis explicata) gaudium & tristitiam secundum rationes suas genericas, & modum quo versantur circa obiecta sua, habere magnam diuersitatem,& quandam repugnantiam,non tamen propriam contrarietatem, nisi in particulari versentur circa idem omnino,cuius simile videre licet in assensu & dissensu: nam in communi habent illam diuersitatem,non tamen contrariam oppositionem, nisi sint eiusdem de eodem: quo fit, vt interdum ex assensu vnius propositionis oriatur dissensus alterius, & simili modo ex gaudio de diuino honore oriri potest tristitia de diuina offensione. Sic ergo gaudium & tristitia Christi non erant actus verè contrarij, quia versabantur circa diuersa obiecta: gaudebat enim de bonitate diuina,& sua beatitudine, tristabatur autem de peccatis hominum,& de morte sua. Quam solutionē attigit D. Tho. in. q. disputata de passionibus animæ, art. 10. ad. 7.

D. Thom.

Obiect. 3.

Solum video obijci posse, quia Christus per visionem beatam videbat in Verbo mortem suā, ergo per fruitionem beatam de illa gaudebat: sed de illa eadem tristabatur, ergo habebat simul gaudium,& tristitiam eiusdem obiecti,atq; adeo propriè contraria. Et confirmatur, quia aliàs nullum fuisset miraculum tantam tristitiam coniunctā fuisse cū illo gaudio, neq; beati fierent ex vi illius gaudij naturaliter incapaces omnis tristitię. Ad argumentum respondetur primo, negando prrimam cōsequentiam, quia non est necesse, vt beatus,qui necessario fruitur Deo ipso,necessa

Responsio.

ric

rio etiam gaudeat de omnibus quæ in Deo videt,quia illa non repræsentantur,vt summum bonum,sicut ipse Deus: sicut etiam licet necessario amet Deum,non tamē proximum,& cætera omnia,quæ in Deo videt. Secundo respondetur aliter Christum gauisum fuisse de morte sua,& aliter de eadem tristitiam habuisse, tristitia enim erat de morte,vt est malum naturæ,de quo malo Christus,vt sic non gaudebat,sed de fructu & vtilitate,quam mors sua nobis erat allatura, & de ipsa morte,vt erat medium ad huiusmodi finem: & ita actus illi non erant omnino contrarij, quia nō erant de eodem secundum idem. Ad confirmationem negatur sequela: tum, quia licet gaudiū & tristitia in commnni sumpta,non sint perfectè contraria,tamen propter diuersum modum tendendi in obiectum,si gaudium circa vnum obiectum sit perfectissimum,& intensissimum, non admittit secum vllam tristitiam,etiam circa aliud obiectum,vt partim etiam experientia notū est tum etiam,quia visio & fruitio beata, quæ natura sua constituunt animam in vltimo suæ perfectionis statu,ex natura sua excludunt omnem causam tristitiæ,fuit igitur illud miraculum,speciali dispensatione in Christo factum propter nostram redemptionem.

SECTIO. IIII.

Vtrùm voluntates Christi interdum fuerint inter se contrariæ, vel semper conformes.

Svppositis distinctionibus supra positis de actu efficaci,& inefficaci voluntatis, & de diuersis modis, quibus vna voluntas potest alteri esse conformis, vel difformis, resolutio huius quæstionis facilis est,ac ferè sine controuersia.

Dico enim primo,actum efficacem voluntatis Christi semper fuisse conformem diuinæ voluntati omni modo, scilicet in obiecto formali & materiali. Hæc est communis sententia Theologorum, D. Thom. hic,& supra quæst. 13. artic. 4. infra quæstio. 21. artic. 4. aliorum in. 3. distin. 15. Bonauen art. 1. quæst. 2. Mai. q. 1. conclus. 4. Durquæst. 2. Gabr. distinct. 17. quæst. 1. conclus. 3. & 4. Palud. Capreol. & aliorum. Caiet. locis citatis Ferrar. 4. lib. contra gent. cap. 37. & in aliquo sensu est conclusio de fide, scilicet quatenus Christus semper voluit efficaciter quidquid Deus voluit ipsum velle,& prout Deus voluit, vt apertè colligitur ex Ioan. 4. *Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me*, & cap. 5. 6. & 8. *Non quæro voluntatem meam, sed eius, qui misit me*, & ad Hebr. 10. & Psalm. 39. *In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam, Deus meus volui*: quanquam enim hæc præsertim intelligantur, & exponi possint de voluntate signi, seu præceptiua, tamen generaliter etiam intelligenda sunt de quacunq; absoluta volūtate Dei: tum, quia verba Scripturę generalia sunt: tum etiā, quia ita intelligūtur á Conciliis & sanctis Patribus veritatē hanc definientibus, & docentibus: vt patet ex 6. Synod. act. 4. in epist. Agath. act. 11. in epist. Sophron act. 17. in definitione fidei. Concil. Later. sub Mart. conclus. 4. c. 16. & ex Cyril. lib. 2. in Ioā. c. 146. & lib. 4. c. 1. vbi id optimè declarat, & Damasc. lib. 1. de

D. Thom. Bonau. Mai. Durand. Gabr. Palud. Capreolus Caiet. Ferrar. Ioan. 4. 5. 6. & 8. Hebr 10. Psal 39. 6. Synod. Agat. Sophron. Conc. Lat. Cyril. Damas.

Fid. c. 11. circa fi. & lib. 3. c. 14. 17. & 18. Hieron. in id Matth. 26. *Fiat voluntas tua.*, & Augus. super Ioan. locis citatis, & q. 77. in nouum Testamentum: deniq;, quia si Christi anima aliud efficaciter vellet, quam Deus vellet ipsam velle, esset propria contrarietas & repugnantia inter illas volūtates. Et confirmatur, quia beati semper hoc modo habent voluntatem conformē diuinæ voluntati, ergo multo magis Christus, cui nota erant in omnibus diuina voluntas, & ideo repugnare illi non poterat. Et ex his vlterius colligitur, semper humanam Christi voluntatem in hoc actu efficaci fuisse conformem diuinæ ex parte obiecti, atq; adeo non potuisse actu efficaci nolle, quod Deus volebat, neq; velle, quod Deus nolebat, quia hæc etiam esset cōtrarietas voluntatum. Secūdo, quia Deus vult, vt humana voluntas non opponatur hoc modo diuinæ, præsertim quādo homini constat de diuina voluntate, vt Christo cōstabat. Tertio, quia suppositā hac sciētia animæ Christi, qua sciebat omnem diuinam voluntatem beneplaciti seu consequentem, impossibile erat, aliud efficaciter velle: quia facta illa suppositione, obiectū repræsentabatur, vt impossibile, vnde illa voluntas non solum esset otiosa, & imprudens, sed (vt existimo) etiam fuit impossibilis, & ideo neque beati possunt habere talem actum, quando illis constat de diuina voluntate.

Hieron. August.

Quæres an hoc ita verum sit, vt sit certū, & an contrarium implicet cōtradictionē? Scotus enim dist. 15. q. vnic. ante solutionē argument. & Gab. conclus. 9. opinionem referunt asserentem potuisse Christum per voluntatem humanam efficaciter velle, quod Deus absolutè nolebat: & licet nō approbent, putant tamen esse probabilem & possibilem, quia poterat Christi anima considerare mortem, vt incommodā naturæ præcise, & abstrahendo ab omnibus alijs rationibus, & vt sic, efficaciter eā nolle, etiā si Deus eam vellet. Respondetur tamen, de absoluta Dei potentia non repugnasse humanitatem assumptam carere sciētia beata, vel infusa quam modo habet, atque adeo nō scire in singulis rebus & obiectis, quid de illis Deus efficaciter velit: & tunc rectè poterat per voluntatem humanam actu efficaci ex parte sua intendere aliquod bonum, & honestum, vt verbi gratia, orare vel aliud simile, quanuis fortasse absoluté esset definitum á Deo, ne id fieret. Cuius ratio est, quia hic modus operandi, suppositā illa imperfectione ignorantiæ, seu carentiæ scientiæ, est bonus & honestus, neq; inuoluit imperfectionem aliquam, quæ Christo repugnet etiam de absoluta Dei potētia. At vero suppositā scientia voluntatis diuinæ, quā anima Christi habuit, impossibile fuit habere actū cōtrariū: quis enim potest actu efficaci conari, contra absolutā Dei voluntatem sibi cognitam? aut quis cordatus & prudens id faceret, quanuis posset? Vnde hic accōmodari possunt verba illa Ioan. 5. *Filius à se non potest facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientē*, vt Cyril. exponit lib. 1. cap. 135. & Chrysost. homil. 37. Neque contra hoc vrget ratio Scoti, quia licet anima Christi per aliquam inferiorem scientiam potuerit non semper actu considerare omnem rationem volendi, vel nolendi mortem, neque omnem diuinam voluntatem: tamen simpliciter semper hæc omnia considerauit per ali-

Scot. Gabr. Obiectio. Respon. Qua ratione potuerit Christus habere actum efficacem, non cōformem diuinæ voluntati. Ioan 5. Cyril. Chrysost.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam scientiam,& ideo nunquam potuit in eodem intellectu habere iudicium prudẽs, quo moueret voluntatem ad talem actum efficacem & absolutum:quia iudicium prudentiæ debet esse connexum cum perfecta scientia, & consideratione intellectus, & ideo semper versatur circa id, quod pensatis omnibus est possibile,& expediens. Quocirca ex illa præcisa cõsideratione mortis per inferiorem scientiam,solum sequi poterat actus voluntatis inefficax,vt recte D.Thom. hic docet,& infra quæst.11.art.4.& Caiet. his locis Durand.distin.15.quæst.2.de quo iam dicemus.

Actus inefficax Christi quomodo conformis & nõ conformis diuinæ voluntati esse potuit. Richard. Benauen. Alens.

Dico secundo, peractum inefficacem interdum voluit humana Christi voluntas,quod absolutè & simpliciter Deus nolebat, semper tamen huiusmodi actus erat conformis diuinæ voluntati,tanquam principio,& regulæ,& ideo simpliciter illæ voluntates nunquam fuerunt contrariæ. Tota hæc conclusio est certa & communis Theologorum in.3.distin.17.vbi Richar.& Bonauent.ar.1.quæst.3. Alens.3.par.q.15. memb. 1.art.2.& colligitur ex omnibus Concilijs,& sanctis citatis. Et prima quidem pars cõclusionis de diuersitate in obiecto materiali,satis constat ex illis verbis sæpe citatis,*Non sicut ego volo,sed sicut tu*, & ex dictis supra de his actibus inefficacibus. Secunda vero pars de formali,seu affectiua concordia,facilè etiam patet,quia etiam isti actus inefficaces erant in suo genere honesti,& boni: vnde diuina voluntas volebat,vt humana illos efficeret,& ipsa humana voluntas ex perfecta ratione & deliberatione illos in se admittebat, vt in hoc etiam diuinæ voluntati obsequeretur: & ita non solum in hoc erat conformitas inter diuinam,& humanam voluntatem,sed etiam inter inferiorem & superiorem partem eiusdem humanæ voluntatis.Et hinc facile etiam ostenditur vltima pars,& excluditur contrarietas inter voluntates Christi:nam hæc esse non potest, vbi in ratione volendi est consensio voluntatum, neq; vbi vna voluntas nihil vult,nisi quod alia vult ipsam velle.Ac denique, quia contrarietas saltem requirit, vt quod alteri sub aliqua ratione placet sub eadem alteri displiceat, vel illud idem quod vna voluntas efficaciter vult, altera absolutè nolit, quia nisi adsit hæc repugnantia voluntates non se impediunt,neque vna alteram excludit, quod est de ratione contrariorum: ostensum autem est, non fuisse in Christo actus hoc modo oppositos seu repugnantes. Quæ ratio etiam procedit in actibus eiusdẽ voluntatis humanæ operantis per modum rationis vel naturæ,quia etiam in illis nõ fuit vera contrarietas propter eandem rationem: Christus enim simpliciter amabat mortem,verbi gratia, vt in re ipsa exequendam, fugiebat autem illam, non absolutè vt exequendam,sed solum præcisè consideratam,vt incommodam naturæ;qui actus erat solũ inefficax,& minimè contrarius priori.

Obiect.

Dices hi actus,volo,& nollem,quanuis nõ sine simpliciter contrarij,tamen vt versantur circa idẽ materiale obiectum, sunt aliquo modo repugnantes, & vnus potest aliũ saltem ex parte impedire seu retardare,ergo fuit in Christo saltem aliqualis repugnantia actuũ seu voluntatũ. Respondetur propriè nullã fuisse,huiusmodi enim actus tunc habent illum modum repugnantiæ,quando alter eorum est præter rationem & deliberationem voluntatis,quando vero ipsemet actus inefficax est ab ipsamet voluntate præordinatus & deliberatus,non potest ipsammet voluntatem retardare vel impedire,ex cuius deliberato consensu oritur,vt in simili dictum est supra quæst. 15. de actibus appetitus disputando:præsertim, quia cum omnes isti actus essent ex diuina ordinatione,vt dictũ est,& omnes essent honestissimi, nulla inter eos poterat esse propria contrarietas, aut repugnantia.

Respõsio.

SECTIO. V.

Vtrùm humana Christi voluntas semper fuerit impleta.

HOc dubiũ suprà huc remisimus quæst. 13. art.4. quoniam eius resolutio ex ijs,quę hic dicta sunt de actu efficaci, & inefficaci voluntatis Christi pendebat.

Dicẽdum est enim primo, quidquid Christus Dominus sua humana voluntate absolutè, & efficaciter voluit,effectum esse:atq; hoc sensu Christi voluntatem semper fuisse impletam. Est res certa,colligitur ex suprà citatis Cõcilijs, & Patribus,præsertim ex August.q.77.noui Testamenti & Gregor.lib.19.moral.c.14.& constat etiam ex dictis suprà de potentia animæ Christi,q.13.pertinuit enim hæc potestas ad Christi Domini perfectionem:eũ enim voluntas humana Christi esset voluntas Dei,debuit semper impleri. Et confirmatur primo,nã illa voluntas in suo efficaci actu semper erat conformis volũtati beneplaciti Dei, ergo sicut hæc semper impletur,ita & illa. Confirmatur secũdo,quia Christi anima præsciebat omnia futura,ergo non poterat efficaciter velle, nisi quod sciebat reuera futurum esse. Denique Christus nihil,nisi prudentissime,& honestissime voluit, ergo tantum efficaciter voluit, quod perfici potuit.

August. Greg.

Sed dicunt aliqui,hoc esse verum in his, quæ volebat per se ipsum implenda, non vero in his quæ voluit fieri per alios,quod sentit Caiet.supra q.13.art.4.fundatus in D.Thom. ibi. Sed conclusio posita simpliciter vera est, neque absolutè oportet aliquam exceptionem facere,vt rationes factæ probant: nam licet vltima solum procedat de his quæ per se ipsum erat facturus, aliæ tamen generaliter procedunt.Fuit enim impossibile vel saltem fuisset imprudens,& otiosum velle efficaciter ab alio fieri,quod ipse sciebat efficiendum non fuisse:alias pari ratione posset velle efficaciter aliquos saluari,quos sciebat non esse saluãdos, & similia,quomodo autem ille locus D. Tho. & Caiet.exponendus sit,statim dicam.

Obiect.1. Caiet. Responsio.

Aduertẽda enim est differẽtia,quæ in hac efficacitate est inter volũtatẽ humanã & diuinã Christi:nã volũtas diuina per se,& virtute propria potens est ad perficienda omnia,quę absolutè vult, siue velit per se, siue per alios illa efficere,quia est omnipotens,& ita propria virtute potest vel facere,que per se ipsam vult fieri, vel immutare aliorum voluntates,per quos aliquid fieri decreuit, vel denique vti quibus voluerit instrumentis ad ea perficiẽda,quæ efficaciter vult. At verò humana voluntas Christi per se non est ita potens, semper autẽ impletur vel ex perfecto & prudenti modo volendi scilicet,quia semper est conformis diuinæ voluntati, vel quia participat aliquo modo omnipotentiam Dei tanquam instrumentum diuinitatis.

Aliter humana Christi voluntas, aliter diuina semper impleta.

Obiectio.2

Dices ergo non magis absoluta voluntas Christi semper impletur, quam voluntas beatorum, quæ etiam est conformis diuinæ voluntati, & ideo si aliquid vult efficaciter infallibiliter fit, quia illud idem vult Deus voluntate beneplaciti: quo modo dixit Anselmus lib. de Similitudinib. cap. 51. quemlibet beatum posse transferre montem ab vno loco in alium,si efficaciter velit. &. c. 68. dicit posse facere, quidquid vult, *Quoniam ipsum omnipotentem*, inquit, *sua voluntati concordantem habet.* Respondetur esse quidem inter Christum & alios beatos quandam proportionalem æqualitatem,seu similitudinem potius:non tamen est inter eos æqualitas simpliciter. Primo quidem,quia omnis Dei voluntas beneplaciti, soli animæ Christi est semper nota,& ideo simpliciter nunquam nititur contra hanc Dei voluntatem: at vero alij beati non semper agnoscunt,quid Deus absolute velit fieri,& ideo interdum quantum in ipsis est cupiunt & intendunt aliquid fieri, quod reuera Deus non vult voluntate beneplaciti,vt de angelis beatis colligitur ex Daniel.10. tum etiam,quia voluntas Christi est organum diuinitatis ad exequenda opera mirabilia, quod non habet voluntas aliorum beatorum,& ideo nulla potest absolutè,& efficaciter velle per se ipsam efficere, quæ alij beati non possunt.

Anselm.

Responsio.

Dan. 10.

Dico secundo, Voluntas seu desiderium ineffi-

Matth. 26 Matth. 9. Marc. 7.

cax Christi, non semper habuit effectum, seu impletum fuit. Hoc etiam certum est ex Matth.26. *Transeat à me calix iste*, & Matth.9.& Marc.7. vbi voluit latere, & non potuit. Et ratio ex ipsis terminis constat,quia si actus est inefficax, non est cur semper habeat effectũ imo tunc tantum per huiusmodi actũ Christus aliquid volebat,quando simpliciter nolebat illud fieri, sed potius contrarium.

Obiectio.3 Agat. Pa. 6. Synod.

Sed occurrit hoc loco difficultas ex Agath. Pap.in epist.decret.quæ refertur.6.Synod.act. 4. vbi differentiam constituit inter humanam & diuinam Christi voluntatem, quia humana aliquid interdum voluit, quod non fuit factum, vt patet in citatis locis Matth. 9. & Marc. 7. at vero diuina nihil vult, quod omnino non fiat, quam etiam indicat Damasc.lib.3.c.14. post medium. Quæ differentia nulla esse videtur,si sermo sit de voluntate inefficaci: quia sicut in humana voluntate,hæc non semper impletur,ita nec in diuina, quia voluntas signi vel antecedens Dei,non semper habet effectum, videtur ergo constitui hæc differentia in actu efficaci voluntatis: vnde fit ex sententia Agat. aliquando humanam voluntatẽ Christi efficacem non esse impletam. Hæc difficultas videtur mouisse Caietanum supra quæst. 13.art.4.vt diceret aliquando non fuisse impletam voluntatem efficacem Christi, quando erat de rebus efficiendis per alios.Sed non est intelligendum de volũtate efficaci simpliciter, per quã omnibus pẽsatis aliquis absolutè vult aliquid ab alijs fieri:nam hic actus in Christo esse non potuit circa effectum,quem sciebat non esse efficiendum,vt supra late probatum est.

Caiet.

Intelligi ergo debet de voluntate aliquo modo efficaci,scilicet quantum erat ex potestate,& viribus naturalibus humanitatis: potuit enim Christus per voluntatem humanam, quantum in se erat,desiderare,vt aliquid fieret, & omnia media existentia in sua potestate naturali adhibere, vt id cõsequeretur,& nihilominus id non fieri,quia vires humanę voluntatis ad id non sufficiebant. Et hoc fortasse modo voluit Christus latere,& nõ potuit,quia quidquid per voluntatem humanam vt sic facere poterat,vt lateret, id præstitit, & tamen id assequi non potuit.Et in hunc fortasse sensum dixit Aug.dicta.q.77. nou.testamenti,non simpliciter voluisse Christum latere, sed voluisse ne alij eũ manifestarent, quod tamen dicit fuisse factum, quanuis effectus intẽtus,scilicet ipsum latere,obtentus non fuerit. Clarius Damasc. lib. 3.de fide.c.17.dicit voluntatem humanam Christi fuisse per vnionem deificatam,nõ tamen amissse suum naturalẽ motum seu actionem. Et subdit, *Quo factum est, vt cum sui conspectum subducere vellet, per se id non potuerit,quod nimirum Deo Verbo perspicuum hoc fieri placuisset,vere in se inesse voluntatis humanæ imbecillitatem.* Et hoc sensu clara est differentia inter volũtatem diuinam,& humanam, quia voluntas diuina,quidquid ex parte sua efficaciter vult, applicando omnia media,quæ per se & suis viribus efficere potest,infallibiliter fit,siue per se siue per alios illud fit efficiendum: at vero voluntas humana,per se non habet hanc vim,præsertim in ijs,quæ pendent ex aliorum voluntatibus,quas ipsa per se,& suis naturalibus viribus efficaciter mouere non potest. Alia differentia constitui posset,quia in voluntate humana reperitur proprius & formalis actus imperfectus seu inefficax,ratione cuius dicitur talis voluntas non semper impleri:in voluntate autem diuina non reperitur huiusmodi actus,proprie & formaliter, sed tantum metaphoricè.Sed hæc differẽtia & incerta est,& ad illam examinandam & declarandam oporteret multa repetere ex ijs, quæ de volũtate diuina traduntur 1.p.q.19. & ideo illam omitto, non est enim præsenti loco necessaria.

Responsio.

August.

Damasc.

QVAESTIO. XIX.

De pertinentibus ad virtutem Christi quantũ ad operationẽ,in quatuor articulos diuisa.

DEinde cõsiderãdũ est,de vnitate operationis Christi.

¶ Et circa hoc quęrũtur quatuor.

¶Primò, vtrùm in Christo sit vna operatio diuinitatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis & humanitatis vel plures.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sint plures operationes secundum humanã naturam.

¶ Tertiò, vtrùm Christus secundum humanam operationem aliquid sibi meruerit.

¶ Quartò, vtrùm per eam aliquid meruerit nobis.

HOc modo proponendus est titulus huius quæstionis, quanquam commuiter habeatur, de pertinentibus ad virtutem Christi, D. enim Thom. in his quæstionibus non agit de virtute, sed de vnitate, vt euidenter constat ex quæst. 17. in capite quæstionis, vbi ordinẽ harum quæstionum distincte explicat.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm in Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis.

120 *Infr q 25. ar. 1. et 2. & 3. dist. 10. q. 1. ar. 2. q 1. 3. & dist. 18. ar. 1. et 4. cõtra. c. 36. & veri q. 20 a. 1. ad 2. & 6. et vnio. ar. 1. 16. & ar. 5. & opus. 3. c. 219. ac 2 inter finẽ et medium. c.*

AD primum sic proceditur. Videtur quòd in Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Dion.* in. 2. cap. de Di. no. Discreta autem est benignissima circa nos Dei operatio per hoc, quòd secundum nos ex nobis integrè, vereque humanatum est Verbum, quod est supra substãtiam, & operari & pati quæcunque humanæ eius diuinæque operationi congruunt. Vbi vnam operationem nominat humanã & diuinam, quæ in Græco dicitur Theandrica, id est, Dei virilis. Videtur igitur esse vna operatio cõposita in Christo.

¶ 2. Præterea, Principalis agentis & instrumẽti est vna sola operatio. Sed humana natura in Christo fuit instrumentum diuinæ, vt suprà dictum est.* Ergo eadẽ est diuinę & humanæ naturę in Christo operatio.

q 13. ar. 2. & 4.

¶ 3. Præterea, Cùm in Christo sint duę naturæ in vna hypostasi vel persona, necessarium est vnum, & idem esse, quod pertinet ad hypostasim vel personam. Sed operatio pertinet ad hypostasim vel personam: nihil enim operatur nisi suppositum subsistens: vnde secundum Philosophum actus sunt singularium.* Ergo in Christo est vna & eadẽ operatio diuinitatis & humanitatis.

lib 1 Metaph. c. 1. ante medium. 3t

¶ 4. Præterea, Sicuti esse est hypostasis subsistentis, ita etiam operari. Sed propter vnitatẽ hypostasis est in Christo vnum esse: vt suprà dictum est.* Ergo etiam propter eãdem vnitatem, est in Christo vna operatio.

q. 17. ar 2.

¶ 5. Præterea, Vbi est vnum operatum, ibi est vna operatio. Sed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis: sicut sanatio leprosi, vel suscitatio mortui. Ergo videtur, quod in Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis.

¶ Sed contra est, quod Ambros.* dicit in. 2. lib. ad Gratianum Imperatorem. Quemadmodum eadẽ operatio diuersæ est potestatis, nunquid sic potest minor quemadmodum maior operari, aut vna operatio potest esse vbi diuersa substantia est?

li. 2. de sp. de cap. 4. in. 2. pag. à prin. cãto. 2.

¶ Respondeo dicẽdum, quòd supradicti hæretici, qui posuerunt in Christo vnam voluntatem, posuerunt etiam in Christo vnam operationem. Et vt eorum opinio erronea melius intelligatur, considerandum est, quòd vbicunque sunt plura agentia ordinata, inferius mouetur à superiori: sicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores vires à ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principij sunt magis operata quædã, quã operationes; id autem quod pertinet ad supremum principium, est propriè operatio. Puta, si dicamus in homine, quòd ambulare, quod est pedũ, & palpare, quod est manuum, sunt quædam hominis operata, quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. Et quia est eadem anima operans per vtrumque, ex parte ipsius

q pra. a. 1.

ipsius operantis, quod est primum principium mouens, est vna & indifferens operatio: ex parte autem ipsorum operatorum differentia inuenitur. Sicut autem in homine puro corpus mouetur ab anima, & appetitus sensitiuus à rationali, ita in Domino Iesu Christo humana natura mouebatur & regebatur à diuina. Et ideo dicebant, quòd eadem est operatio & indifferens ex parte ipsius diuinitatis operantis: sunt tamen diuersa operata, in quantum scilicet diuinitas Christi aliud agebat per seipsam, sicut quòd portabat omnia verbo virtutis suæ, aliud autem per humanam naturam, sicut quòd corporaliter ambulabat. Vnde in sexta Synodo inducuntur verba Seueri hæretici, sic dicentis, Ea, quæ agebantur & operabantur ab vno Christo, multum differunt. Quædam enim sunt Deo decibilia, quædam humana: veluti corporaliter vadere super terram, profectò humanum est: cruribus verò vexatis, & ambulare super terram penitus non valentibus, sanum gressum donare, Deo decibile est. Sed vnus, scilicet incarnatum Verbum, hoc & illud operatus est: & nequaquam hoc quidem huius, hoc verò huius est naturæ: neque eo quod diuersa sunt operamenta, ideo duas operatrices naturas atque formas iustè deferimus. Sed in hoc decipiebantur: quia actio eius quod mouetur ab altero: est duplex. Vna quidem, quam habet secundum propriam formam, alia autem, quam habet, secundũ quod mouetur ab alio. Sicut securis operatio secundum propriam formam, est incisio: secundum autem quod mouetur ab artifice, operatio eius est facere scamnum. Operatio igitur, quæ est alicuius rei secundum suam formam, est propria eius: nec pertinet ad mouentem, nisi secundum quod vtitur huiusmodi re ad suam operationẽ. Sicut calefacere est propria operatio ignis, nõ autem fabri, nisi quatenus vtitur igne ad calefaciendum ferrum. Sed illa operatio, quæ est rei solùm secundum quod mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum: sicut facere scamnum, non est seorsum operatio securis ab operatione artificis, sed securis participat instrumentaliter operationem artificis. Et ideo vbicunque mouens & motum habent diuersas formas seu virtutes operatiuas, ibi oportet quòd sit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti: licet motum participet operationem mouẽtis, & mouens vtatur operatione moti, & sic vtrumque agat cum communione alterius. Sic igitur in Christo humana natura habet propriam formam & virtutem, per quam operatur: & similiter diuina. Vnde humana natura habet propriam operationem distinctam ab operatione diuina, & è conuerso. Et tamen diuina natura vtitur operatione naturæ humanæ, sicut operatione sui instrumenti: & similiter humana natura participat operationem diuinæ naturę, sicut instrumentum participat operationem principalis agẽtis. Et hoc est quod dicit Leo Papa in Epistola ad Flauianum:* Agit vtraque forma (scilicet tam natura diuina, quàm humana in Christo) cum alterius communione, quod proprium est: Verbo scilicet operante, quod Verbi est, & carne exequente, quod carnis est. Si verò esset vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis in Christo, oporteret dicere, vel quòd humana natura non haberet propriam formam & virtutẽ (de diuina enim hoc dici est impossibile) ex quo sequeretur, quòd in Christo esset tantùm diuina operatio: vel oporteret dicere, quòd ex diuina virtute & humana esset conflata in Christo vna virtus, quorum vtrumque est impossibile. Nam per primum horum, ponitur natura humana in Christo esse imperfecta: per secundum verò ponitur confusio naturarum. Et ideo rationabiliter in sexta

Sy-

Constã. 3.

Epist epi. 10. c 4. paulò ante med. Incipit. In greditur ergo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Synodo, hæc opinio est condemnata, in cuius determinatione dicitur. Duas naturales operationes indiuisè, inconuertibiliter, inconfusè, inseparabiliter, in eodem domino Iesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est, diuinam operationem, & humanam operationem.

In.6. Syno. generali, actio.4 & S.act.9

Ad primum ergo dicendum, quòd Dion.* ponit in Christo operationem theandricam, id est diuinam virilem, vel diuinam humanam, non per aliquam confusionem operationum seu virtutum vtriusque naturę, sed per hoc quòd diuina operatio eius vtitur humana, & humana eius operatio participat virtutem diuinę operationis. Vnde sicut ipse dicit in quadã Epist. ad Caium* Super hominẽ operabatur ea, quæ sunt hominis: quod monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens gratuitatẽ. Manifestum est enim, quòd cõcipi est humanę naturę, similiter & ambulare, sed vtrũque fuit in Christo supernaturaliter. Et similiter diuina operabatur humanitus: sicut cùm sanauit leprosum tangendo. Vnde in eadẽ Epist. subdit:* Non secundum Deum diuina faciens, non humana secundum hominem, sed Deo homine facto, noua quadam Dei & hominis operatione. Quòd autem intellexerit duas esse operationes in Christo, vnam diuinæ naturæ, aliam autem humanæ, patet ex his, quę dicit in.2. cap. de Diui.* no. vbi dicit, quòd his quæ pertinent ad humanam eius operationem, Pater & Spiritus sanctus nulla ratione communicant: nisi quis dixerit secundum benignissimã & misericordem voluntatem: in quãtum scilicet Pater & Spiritus sanctus ex sua misericordia voluerunt Christum agere & pati humana. Addit autem & omnem sublimissimam & ineffabilem Dei operationẽ, quam homo pro nobis factus adimpleuit, immutabilis profecto Deus & Dei Verbum: Sic igitur patet, quòd alia est operatio humana, in qua Pater & Spiritus sanctus non communicant, nisi secundum acceptationem misericordiæ suæ: & alia est eius operatio, in quantũ est Dei Verbum, in qua cõmunicant Pater, & Spiritus sanctus.

loco citato in argumento.

In epist.4. ad Caiũ, circa medium.

In prædicta epist. in fin.

ca.2. inter finem & med. partis 1.

¶Ad secundum dicendum, quod instrumentum dicitur aliquid agere, ex eo quòd mouetur à principali agente, quod tamen pręter hoc potest habere propriam operationem secundum suã formã, vt de igne dictũ est.* Sic igitur actio instrumẽti, in quantum est instrumentũ, non est alia ab actione principalis agentis: potest tamẽ habere aliã operationẽ, prout est res quædã. Sic igitur operatio, quæ est humanæ naturæ in Christo, in quãtum est instrumentũ diuinitatis, nõ est alia ab operatione diuinitatis: nõ enim est alia saluatio, qua saluat humanitas Christi, & diuinitas eius. Habet tamen humana natura in Christo, in quantum est natura quædã, quãdam propriã operationẽ præter diuinam: vt dictum est.*

In corp. Ar.

In corp. Ar.

¶Ad tertium dicendum, quod operari est hypostasis subsistẽtis, sed secundum formam & naturã, à qua operatio speciem recipit. Et ideo à diuersitate formarum seu naturarum est diuersa species operationum: sed ab vnitate hypostasis est vnitas secundum numerũ, quantum ad operationem speciei. Sicut ignis habet duas operationes specie differentes, scilicet illuminare & calefacere, secundum differentiam lucis & caloris: & tamen est vna numero illuminatio ignis semel illuminantis. Et similiter in Christo oportet, quòd sint duæ operationes specie differentes secundum eius duas naturas, quęlibet tamẽ operationum est vna numero in Christo semel facta, sicut vna ambulatio & vna sanatio.

¶Ad quartum dicendum, quòd esse & operari est personæ à natura, aliter tamen & aliter. Nam esse pertinet ad ipsam constitutionem personæ: & sic quantum ad hoc se habet in ratione termini. Et ideo vnitas personæ requirit vnitatem ipsius esse completi & personalis. Sed operatio est quidam effectus personæ secundum aliquam formam, vel naturam: vnde pluralitas operationum non præiudicat vnitati personali.

¶Ad quintum dicẽdum, quod aliud est proprium operatũ operationis diuinæ & operationis humanę in Christo: sicut operatum proprium diuinæ operationis est sanatio leprosi, operatum autem proprium humanę naturæ, est eius contactus. Concurrunt autem ambæ operationes ad vnum operatum, secundum quod vna natura agit cum communione alterius vt dictum est.*

In cor. ar.

In cor. ar.

COMMENTARIVS.

a

IN explicando sensu huius tituli merito Caietanus immoratur, quoniam si ille intelligatur & res tota facillime intelligetur, & hæresis tribuentiũ Christo vnam tantum operationem, æqua facilitate refelletur. Tribus ergo modis intelligi potest esse in Christo tantum vnam operationem, primo substantialiter seu realiter:, & physice: & hoc sensu nullus potuit in Christo ponere vnam operationem, nisi qui in illo ponit vnam tantum naturam, nam admissa distinctione naturarum, nullus negare potest quin locutio, intellectio, & aliæ similes operationes, quæ per animam vel corpus Christi efficiebãtur, sint distinctæ actiones physicè & realiter. Secundo modo intelligi potest esse in Christo vnam tãtum actionem diuinitatis, & humanitatis, non simpliciter & absolute quoad omnes actiones, sed tantũ quoad actiones miraculosas, in quibus humanitas operabatur vt instrumentum Verbi: & in hoc sensu explicatur ab aliquibus dicta hæresis, & optimè refellitur à D. Tho. Quia licet actio instrumenti qua immediate attingit effectũ principalis agentis, sit vna & eadem cum actione ipsius agentis: tamen actio propria ipsius instrumẽti distincta est ab actione principalis agentis: qualis erat in humanitate Christi tactus carnis suæ, vel locutio, aut aliæ similes. Quę doctrina vera est, sed non existimo hunc fuisse sensum illorum hæreticorum, quia illi non tantum in actionibus miraculosis, sed simpliciter, & absolutè negabãt in Christo duas operationes, & propterea simpliciter damnãtur in Concilijs, si enim solum egerent de illo genere actionis miraculosæ cum non sit certum actionem propriam instrumẽti necessario antecedere actionem principalis agentis, nõ fuissent fortasse propter solam illam causam vt hæretici damnandi, nisi quatenus incidere potest in tertium sensum iam explicandum. Tertio ergo modo dici potest, tantum esse vna operatio diuinitatis, & humanitatis Christi in genere actus moralis, & liberi, quia videlicet tantum est in Christo vna libertas & vna voluntas, in cuius potestate est reliquas omnes potentias ad operãdum applicare. Et hoc sensu existimant aliqui, hæreticos Monothelitas dixisse, tantum esse in Christo vnam operationem & vnam voluntatẽ: sed hoc incertum est, tamen etiam in hoc sensu etiam est apertus error negare in actionibus Christi non fuisse aliam actionem diuinitatis, & humanitatis, quia reuera Christus per proprium actum voluntatis humanæ liberum & in sua potestate existẽte volebat & perficiebat sua opera. Et hoc sensu intelligo, quod D. Tho. hic ait, humanam naturam Christi habuisse propriam formam & virtutem, per quam operabatur, scilicet sua spõte & libertate operando. Et sic est facilis discursus D. Thom. Et omnia, quæ in solutionibus argumentorum dicit quæ magna ex parte exposita etiam sunt in ijs quæ circa. quæst. 17. &. 18. disputata sunt. Quapropter nec de re ipsa, nec de hac litera D. Tho. plura dicenda supersunt.

Vna operatio, quo sensu ab hæreticis Christo tribuatur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in Christo sint plures operationes humanæ.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd in Christo sint plures humanę operationes. Christus enim, in quãtum homo, communicat cum plantis in natura nutritiua, cum animalibus autem in natura sensitiua, cum Angelis verò in natura intellectiua, sicut & cæteri homines. Sed alia est operatio plantæ, inquantum est planta: & alia animalis, inquantum est animal. Ergo Christus, inquantum est homo, habet plures operationes.

¶ 2. Præterea, Potentiæ & habitus distinguuntur secundum actus. Sed in anima Christi fuerunt diuersæ potentiæ & diuersi habitus. Ergo & diuersæ operationes.

¶ 3. Præterea, Instrumenta debent esse proportionata operationibus, Corpus autẽ humanũ habet diuersa membra

Universidad de Deusto
Biblioteca

bra differentia secundum formam. Ergo diuersis operationibus debent esse accommodata. Sunt ergo in Christo diuersæ operationes secundum humanam naturam.

¶ Sed contra est, quòd sicut Damasce. dicit in 3. lib. operatio sequitur naturam. Sed in Christo est tantum vna natura humana. Ergo in Christo fuit vna tantum operatio humana.

li 3. c. 14. ad princ. & ca. 15.

a Respondeo dicendum, quòd quia homo est id, quod est secundum rationem, illa operatio dicitur esse simpliciter humana, quæ à ratione procedit per voluntatem, quæ est rationis appetitus. Si qua autem operatio est in homine, quæ non procedit à ratione & voluntate, non est simpliciter operatio humana: sed conuenit homini secundum aliquam partem humanæ naturæ. Quandoque quidem secundum ipsam naturam elementi corporalis, sicut ferri deorsum: quandoque verò secundum virtutem animæ vegetabilis: sicut nutriri & augeri: quandoque verò secundum partem sensitiuam, sicut videre & audire, imaginari & memorari, cõcupiscere & irasci. Inter quas operationes est differentia. Nam operationes animę sensitiuę sunt aliqualiter obedientes rationi, & ideo sunt aliqualiter rationales & humanæ, in quantum scilicet obediunt rationi, vt patet per Philosophum in 1. Ethicor. Operationes verò, quæ sequuntur animam vegetabilem, vel etiam naturam elementaris corporis, non subijciuntur rationi, vnde nullo modo sunt rationales, nec humanæ simpliciter, sed solùm secundum partem humanæ naturæ. Dictum est autem suprà, quòd quando agens inferius agit per propriam formam, tunc est alia operatio inferioris agentis & superioris: quando verò agens inferius non agit, nisi secundum quod est motum à superiori agente, tunc est eadem operatio superioris agentis & inferioris. Sic igitur in quocunque homine puro alia est operatio elementaris corporis & animæ vegetabilis ab operatione voluntatis, quæ est propriè humana. Et similiter etiam operatio animæ sensitiuæ, quantum ad id, quod non mouetur à ratione: sed quantum ad id, quod mouetur à ratione, est eadem operatio partis sensitiuæ & rationalis. Ipsius autem animæ rationalis est vna operatio, si attendamus ad ipsum principium operationis; quod est ratio vel voluntas. Diuersificatur autẽ secundum respectum ad diuersa obiecta, quam quidem diuersitatem aliqui appellauerunt diuersitatem operatorum magis, quàm operationum, iudicantes de vnitate operationis solùm ex parte operatiui principij. Sic enim nunc quæritur de vnitate vel pluralitate operationum in Christo. Sic igitur in quolibet puro homine est tantùm vna operatio, quæ propriè humana dicitur: præter quam tamen sunt in homine puro quædam aliæ operationes, quę non sunt propriè humanæ, sicut dictum est. * Sed in homine Iesu Christo nullus erat motus sensitiuæ partis, qui non esset ordinatus à ratione. Ipsæ etiam operationes naturales & corporales aliqualiter ad eius voluntatem pertinebant, inquantum voluntatis eius erat, vt caro eius ageret, & pateretur quæ sunt sibi propria, vt dictum est suprà. * Et ideo multo magis est vna operatio in Christo, quàm in quocunque alio homine.

In ipso autem.

q. præced. art. 5.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd operatio partis sensitiuæ & etiam nutritiuæ non est propriè humana: sicut dictum est. * Et tamen in Christo huiusmodi operationes fuerunt magis humanæ, quàm in alijs.

In corp. ar.

¶ Ad secundum dicendum, quòd potentię & habitus diuersificantur per cõparationem ad obiecta. Et ideo diuersitas operationum hoc modo respondet diuersis potentijs & habitibus, sicut etiam respondet diuersis obiectis. Talem autem diuersitatem operationum non intendimus excludere ab humanitate Christi, sicut nec eam, quę est secũdum aliud & aliud instrumentum: sed solùm illam, quę est secundum primũ principium actiuum, vt dictum est. * Vnde patet etiam responsio ad tertium.

In corp. ar.

li 3. c. 14. ad princ. & ca. 15. — *li 1. Ethi. cap. vlti. tom. 5.* — *ar. præced.* — *Vna operatio humana Christi dupliciter intelligi potest.* — *Omnis operatio humanitatis Christi aliquomodo fuit humana.* — *Obiectio 1. de actionibus naturalibus.*

COMMENTARIVS.

IN hoc titulo, *Vna operatio*, eodem sensu sumitur, quo in præcedenti, vt D. Tho. in corpore articuli expresse declarat: vnde quod D. Tho. hic definit in Christo esse tantum vnam operationem humanam, nihil aliud significat, quam secundum humanam naturam esse in Christo vnum principium liberæ operationis, cui omnis actio Christi subiecta & subordinata fuit. Quo fit, vt explicatis terminis nulla hic superstit noua quæstio, quæ ad rem pertineat: iam enim in superioribus disputatum est esse in Christo Domino volũtatem humanam liberam, quod vero illa sit tantũ vna, ex principijs philosophicis, communibus alijs hominibus constat. Et colligi etiam potest ex Concilijs definientibus, in Christo esse duas voluntates, alteram diuinam, alteram humanam: loquuntur enim de voluntatibus rationalibus, & liberis: & ita constat ex parte principij fuisse in Christo vnam humanam operationem. Potest autem hoc in duplici sensu intelligi, primus est, omnem operationem humanam Christi fuisse huiusmodi ex habitudine seu subiectione ad vnum & idem principium humanæ actionis & libertatis. Et hic sensus est clarus & sine vlla difficultate, hoc enim modo in quolibet homine est vna operatio humana ex parte principij, non quia omnis actio hominis, humana, sit ab illo principio (sunt enim in homine multæ actiones naturales, quæ humanæ proprie non dicuntur) sed quia omnis actio hominis, quæ humana est, habet eam rationem ex habitudine ad vnum & idem principium. Secundus sensus est, omnem actionem Christi fuisse humanam, & ita in illo nõ fuisse aliam actionem proprie dictam, præter vnam operationem humanam: & hic sensus videtur esse à D. Thom. intentus.

Difficultatem autem nonnullam habet, quia videntur etiam in Christo fuisse actiones naturales, quæ non subiacent humanæ voluntati seu libertati. Sed hæc etiam difficultas facile potest ex ijs, quę in superioribus tractata sunt expediri, nam de actionibus partis vegetatiuæ & alijs: quę in nobis sunt mere naturales, sum supra quæst. 14. diximus, etiam in Christo fuisse naturales, considerata naturali complexione & constitutione corporis passibilis, neque fuisse subiectas imperio voluntatis, propris naturalibus viribus operantis: nihilominus tamen potuisse ab eadem voluntate, vt Verbi organo seu instrumẽto sustineri, & impediri: & hac ratione dixit hic D. Thom. illas actiones posse dici in Christo aliquo modo humanas. Similiter de actibus partis sentientis supra quæst. 15. ostensum est semper fuisse in Christo ex deliberatione rationis, & consensu voluntatis liberæ: & idem paulo antea diximus de actibus ipsius voluntatis, siue operetur vt ratio, siue vt natura, siue actus sit efficax, siue inefficax, excepto solo amore beatifico, quem supra diximus esse necessarium.

Obiect. 2. de prima intellectione.

Solum de prima intellectione quidam dubitant, quia cum illa necessario antecedat voluntatem etiam in Christo, nõ videtur esse per se actio humana, quia non cadit sub voluntatis motionem, seu electionem. Dici vero potest in Christo non fuisse aliam primam intellectionem præter visionem beatam, quâ supposita omnis alia intellectio, seu consideratio Christi, potuit esse ex motione, seu consensu voluntatis eius, qui modus operandi perfectior est, & ideo Christo Domino tribuendus; & ideo non oportet in eo fuisse aliquam aliam intellectionem mere naturalem.

Respon.

De actibus beatificis.

An vero ipsa visio beata, & amor ac fruitio, quæ illam consequuntur, dici possint actiones humanæ, quæstio fortasse est de modo loquendi: nam in re constat in illis actibus consistere perfectissimum vsum intellectus, & voluntatis humanæ, & illos actus esse perfecto modo voluntarios, & omnino proprios intellectualis naturæ, quod multi satis esse putant, vt actio dicatur humana, vt in prima secundæ in principio disputatur. Quod vero ad libertatem attinet, ego probabilius censeo, vt supra dixi, hos actus non magis esse liberos in anima Christi, quam in alijs beatis, quia non oportuit illi communicari potestatem supernaturalem ad sustinendum illos. Et ideo si sola actio libera dicatur humana, dicendum est illos actus non computari inter actiones humanas Christi, sed esse veluti diuinas quasdam, seu supernaturales actiones illi connaturales ratione vnionis, nec D. Thom. de his actibus loquitur, sed de alijs inferioribus actionibus, vt euidenter patet ex litera, quæ ex ijs, quæ dicta sunt sufficiẽter manet exposita.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria.

122

AD tertiũ sic proceditur. Videtur, quòd actio humana Christi non potuerit esse meritoria. Christus enim ante mortẽ fuit comprehensor, sicut & modo est. Sed comprehensoris non est mereri: charitas enim comprehensoris pertinet ad præmium beatitudinis, cum secundum eam attendatur fruitio: vnde non videtur

3. dist. 18. art. 2. 3. 4. & 5. & veri q. 29. ar. 7. 9. & opus. 3. ca. 238. fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

detur esse principium merendi, cum non sit idem meritum & præmium. Ergo Christus ante passionem non merebatur, sicut nec modo meretur. A

¶ 2. Præterea, Nullus meretur id quod est sibi debitũ. Sed ex hoc, quòd Christus est Filius Dei per naturam, debetur sibi hæreditas æterna, quam alij homines per bona opera merentur. Non ergo Christus aliquid sibi mereri potuit: quia à principio fuit Filius Dei.

¶ 3. Præterea, Quicunque habet id quod est principale, non propriè meretur id, quod ex illo habito sequitur. Sed Christus habuit gloriam animæ, ex qua secundum communem ordinem sequitur gloria corporis: vt Augustinus dicit in Epistola ad Dioscorum: in Christo tamen dispensatiuè factum est, quòd gloria animæ non deriuaretur ad corpus. Non ergo Christus meruit gloriã corporis. *Est epist. 56. nonnulli remotè ante medium to. 2.* B

¶ 4. Præterea, Manifestatio excellentię Christi non est bonum ipsius Christi, sed eorum, qui eum cognoscunt: vnde & pro præmio promittitur dilectoribus Christi, vt eis manifestetur: secundum illud Ioan. 14. Si quis diligit, me diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Ergo Christus non meruit manifestationem suæ altitudinis.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit Phil. 2. Factus est obediens vsque ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediẽdo suã exaltationẽ: & ita aliquid sibi meruit. C

¶ Respondeo dicendum, quòd habere aliquod donum per se, est nobilius, quam habere illud per aliud: semper enim causa, quæ est per se potior est ea, quæ est per aliud: vt dicitur in 8. Phys. Hoc autem dicitur aliquis habere per seipsum, cuius est sibi aliquo modo causa. Prima autẽ causa omnium bonorum nostrorum per autoritatem est Deus. Et per hunc modum nulla creatura habet aliquid boni per se ipsam: secundum illud primæ ad Corin. 4. Quid habes quod non accepisti? Potest tamen secundario aliquis esse causa sibi alicuius boni habendi: in quantum scilicet in hoc ipso Deo cooperatur. Et sic ille, qui habet aliquid per meritum propriũ, habet quodã modo illud per seipsum. Vnde nobilius habetur id, quod habetur per meritum, quam id, quod habetur sine merito. Quia autem omnis perfectio & nobilitas Christo est attribuenda, consequens est, quòd ipse per meritum habuerit illud, quòd alij per meritum habent: nisi sit tale quid, cuius carentia magis dignitati Christi & perfectioni præiudicet, quàm per meritum accrescat: Vnde nec gratiam, nec scientiam, nec beatitudinem animæ, nec diuinitatem meruit. Quia cùm meritum non sit nisi eius quod nondum habetur, oporteret quòd Christus aliquando istis caruisset: quibus carere, magis diminuit dignitatem Christi, quam augeat meritum. Sed gloria corporis, vel si quid aliud huiusmodi est, minus est quam dignitas merẽdi, quę pertinet ad virtutẽ charitatis. Et ideo dicendum est, quòd Christus gloriam corporis, & ea quæ pertinent ad exteriorem eius excellentiam (sicut est ascensio, veneratio, & alia huiusmodi) habuit per meritum. Et sic patet, quòd aliquid sibi mereri potuit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd fruitio, quæ est actus charitatis, pertinet ad gloriam animæ, quam Christus non meruit: & ideo si per charitatem aliquid meruit, non sequitur, quòd idẽ sit meritum & præmium. Nec tamen per charitatem meruit, inquantum erat charitas comprehensoris, sed inquantum erat viatoris: nam ipse fuit simul viator & comprehensor: vt supra habitum est. Et ideo quia nunc non est viator, non est in statu merendi. *1. li. 8. phy. tex. 39. to. 2.* *q. 15. ar. 10.*

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christo, secundum quod est Deus & Dei,

Dei Filius, per naturam debetur gloria diuina, & dominiũ omnium, sicut primo & supremo Domino. Nihilominus tamen debetur ei gloria, sicut homini beato, quam ad quantũ aliquid debuit habere sine merito, & quantum ad aliquid cum merito: vt ex suprà dictis patet. *In cor. ar.* A

Ad tertium dicendum, quòd redundantia gloriæ ex anima ad corpus, est ex diuina ordinatione secundum congruentiam humanorum meritorum, vt scilicet sicut homo meretur per actum animæ, quem exercet in corpore, ita etiam remuneretur per gloriã animæ, redundante ad corpus. Et propter hoc non solùm gloria animæ, sed etiam gloria corporis cadit sub merito, secũdum illud Rom. 8. Viuificabit mortalia corpora nostra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis. Et ita potuit cadere sub merito Christi. B

Ad quartum dicendum, quod manifestatio excellentiæ Christi pertinet ad bonum eius, secũdum esse, quod habet in notitia aliorum: quãuis principalius pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoscunt, secundũ esse quod habent in seipsis. Sed etiam hoc ipsum refertur ad Christum, inquantum sunt membra eius.

COMMENTARIVS.

QVoniam meritũ in actione liberæ voluntatis consistit, ideo D. Tho. huic quæstioni, quæ est de vnitate operationis humanæ Christi, adiunxit disputationem de merito Christi, quam in hoc & articulo sequenti breuissime expedit: supponit enim Christum mereri potuisse, & hic docet quid sibi, in articulo vero sequenti quid nobis meruerit. Hic igitur docet non meruisse sibi eas animæ perfectiones, quas ab initio Incarnationis habuit, scilicet gratiam, gloriam, &c. meruisse tamen gloriam corporis, & alia quæ pertinẽt ad exteriorem exaltationem, quæ à principio non habuit. Et vtrumq; breuiter & clarè probat in articulo; indigent tamen tam assertiones, quam probationes magna examinatione, & declaratione, quam sequentibus disputationibus commodius trademus. C

DISPVTATIO. XXXIX.
In tres sectiones distributa.

De merito Christi Dñi absolutè, & secũdum se.

HAec materia de merito Christi grauissima est & amplissima, quam D. Tho. variis locis attigit in hac materia supra q. 1. art. 1. q. 1. ar. 11. q. 8. art. 1. & sequentibus: & infra. q. 34. art. 3. q. 48. 49. 56. &. 57. art. 6. & 59. art. 3. & in 3. d. 18. vbi alij Theologi eandem rem tractant. Nos verò quidquid ad hãc materiam pertinere videbitur, quod per occasionem aliquam ie superioribus disputatum non sit, hoc loco dicemus, totamq; hanc materiam quatuor disputationibus amplectemur: & in hac prima an, & quale fuerit Christi meritum, & quo tempore, & & quibus actibus perfectũ fuerit explicabimus: in sequentibus verò, quid sibi, quid nobis, quid denique Angelis Christus meruerit, tractandum erit. *D. Tho.*

SECTIO. I.

An in Christo Domino fuerit meritum, seu conditiones omnes ad merendum necessariæ.

QVæstio hæc de proprio, & perfecto merito de condigno ac de iustitia intelligenda est, ac cuius natura & conditionibus ad illud necessarijs in 1. 2. q. 114. tanquam in proprio loco disputatur, ex qua ne materias confundamus, ex solùm sumemus; quæ præsenti negotio fuerint necessaria, & indicabimus, quæ ad hoc meritum requisita sunt, vt ea, atq; adeo perfectũ meritum in Christo fuisse concludamus. Possunt autem aliqua ad meritum requiri ex parte ipsius operis, alia ex parte personæ merentis, alia ex parte eius apud quem meretur. De quibus sigillatim ac breuiter dicendum est.

Prima ergo conditio ex parte actus meritorij est, vt sit honestus, quæ & per se nota est. loquimur enim de merito præmij apud Deũ, & multò notius est inuentum esse in omnibus, & singulis actibus voluntatis Christi, vt ex ijs, quæ de gratia, sanctitate, & innocentia eius in superioribus tractata sunt, satis constat.

Secunda cõditio in opere meritorio necessaria est, vt sit liberum, quoniam per ea, quæ naturalia sunt, & quorũ dominium non habemus, nec meremur nec demeremur. Quam conditionẽ locum etiam habuisse in actibus voluntatis Christi, fusè satis in præcedenti q. 18. disputatum est. Neq; enim probo quorundam Nominalium sententiam, qui conditionẽ hanc solum in puris creaturis dicunt ex lege Dei esse necessariam, illãq; vi legẽ Christum Dominum nõ comprehendisse, ideoq; non fuisse illi necessariam libertatẽ ad merendũ. Hæc enim sententia primũ, nullo nititur fundamento, ostẽdant enim illi, vbi hęc lex pro hominibus puris lata fuerit, non autẽ pro Christo? aut vbi cum Christo Domino in hac lege dispensatum fit? aut quæ fuerit necessitas huius exceptionis, seu dispensationis? Si enim existimant in Christo non fuisse libertatem, & ideo indiguisse hac exemptione à lege communi, valdè errant contra communem doctrinam Scripturæ, Conciliorum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sanctorum: si autem de Christi libertate non dubitant, non est cur hanc dispensationem, seu exemptionem à communi lege cõfingant. Præsertim, quia lex hæc nullam imperfectionem Christo homini repugnantem supponit, sed ad perfectionem potius meriti spectat. Deinde falsò videntur hi autores supponere libertatem requiri ad meritum ex lege extrinseca Dei, & non ex intrinseca natura, & essentia ipsius mentis: sicut enim ad meritum, seu potius demeritum pœnæ, necessaria est libertas, nõ ex lege extrinseca Dei, sed ex intrinseca natura talis meriti, ita vt sine hac conditione omnino esse repugnet: ita verò de vero ac proprio merito præmij sentiendum est, vt latius in materia de merito diputatur.

Tertia conditio in actione etiam meritoria necessaria est, vt sit proportionata præmio, atque adeo vt habeat valorem condignum, & aliquo modo illi æqualem. Cum enim ratio meriti ad iustitiam pertineat, æqualitatem aliquam inter meritum & præmium requirit: hanc verò dignitatem seu valorem fuisse in actibus Christi respectu cuiuscunq; præmij, non est quod denuo probemus, superius enim q. 1 art. 1. latissime ostensum est, opera Christi Domini, & ex se fuisse perfectissima, & dignissima, & ex personæ dignitate habuisse infinitum quendam valorem ad satisfaciendum, & merendum.

Quarta, ex parte personæ merẽtis necessarium est, vt sit persona Deo grata. Quanquam autem certum sit, personam Christi fuisse Deo gratissimam, tam secundum se, quàm vt subsistentem in humanitate, & ratione gratiæ vnionis, & ratione gratiæ habitualis ab illa manantis: disputari verò à Theologis solet, an hæc posterior gratia fuerit Christo necessaria ad meritum, atq; adeò an illa fuerit Christo Domino principium sui meriti. Quidam enim existimant, hanc gratiam etiam in Christo fuisse ad meritum necessariam. Ita tenet Marsil. in 3. q. 10. art. 1. Bonau. dist. 13. art. 1. q. 1. Durand. q. 1. Palud. q. 2. opinione 4. concl. 3. indicant Capreol. ibi q. vnica, art. 3. ad argumeta Scoti contra 1. conclus. & Dried. tract. 1. de Capt. & redemp. gen. hum. c. 1. p. 3. art. 4. ad 3. Fundamentum esse potest, quia si anima Christi careret hac gratia habituali, nõ esset intrinsecè ordinata ad supernaturalem beatitudinem, quæ in visione beata consistit, ergo nec posset actiones suas in illum finem referre, ergo nec mereri. Dicendum verò absolutè & simpliciter est, hãc gratiam non fuisse Christo Domino necessariam ad merendũ: dumbus enim modis intelligi potest hãc gratiam esse necessariam ad meritum. Primò, vt sit principium eleuans potentiam ad eliciendum actum ipsum meritorium. Et hoc sensu diximus suprà cum S. Tho. & alijs autoribus solùm fuisse hanc gratiam Christo necessariam ad supernaturales actus connaturali modo efficiendos. Vnde fit primo hac ratione, neq; ad omnem actum meritorium fuisse necessariam, quia vt infrà dicam, Christus non tantùm meruit per actus supernaturales, sed per naturales etiam. Fit secundo, neq; ad ipsos actus supernaturales fuisse simpliciter, & de potentia absoluta necessaria, sed solùm secundum ordinariam legem, seu ad eliciendum illos perfecto, & connaturali modo. Et existimo nonnullos ex citatis autoribus nihil aliud intendisse

Marsil. Bonau. Duran. Palud. Capreol. Dried.

D. Thom.

A

B

C

& ita etiam esse explicandum D. Tho. suprà q. 7. art. 1. & q. 19. de verit. art. 1. & vbicunq; gratiam habitualem ad hoc meritum Christi requirit. D. Tho.

Secundo potest requiri hæc gratia præcisè propter ipsam rationem meriti, seu vt actus ipse habeat valorem, & condignitate coram Deo. Suppono enim ex materia de merito, hanc dignitatem seu valorem actus nõ solum pendere ex ipsa specificatione, & honestate actus, sed etiam ex conditione & sanctitate personæ operantis: inde enim fit, vt dispositio remota, aut proxima ad gratiam, non sit meritoria de condigno gratiæ, neque augmenti fidei, aut spei, cum tamen similis actus in persona iam grata & digna sit meritorius de condigno augmenti gratiæ, & aliarum virtutum. Ex hoc ergo capite omnino certum & indubitatum existimo, non fuisse Christo necessariam accidentalem gratiam ad perfectum meritum: vt bene docuit Soto in. 4. d. 19. q. 1. art. 2. & lib. 3. de Nat. & grat. c. 6. Vega lib. 7. in Trid. c. 9. Et ratio est euidens ex dictis suprà. q. 7. quia hic homo Christus per se & subsistentialiter ratione ipsius personæ est maximè gratus Deo, & similiter eius humanitas ipsamet vnione ad Deum fuit sanctificata & grata: ergo hæc sola personalis dignitas erat per se sufficiens ad valore meriti, supposito alijs conditionibus ex parte operis necessarijs. Confirmatur, quia nunc opera Christi ex hac dignitate personæ operantis habẽt infinitam quandam rationem meriti, quatenus ipsamet opera ex vi vnionis deificantur quodammodo, vt suprà. q. 1. art. 1. late diximus, ergo multo magis sufficit per se hæc dignitas ad rationem meriti. Ex nullo ergo capite fuit simpliciter requisita gratia habitualis ad Christi meritum. Addo verò vltimo, quamuis illa gratia nõ fuerit simpliciter necessaria, tamen de facto cum Christus illam habuerit etiam ex illo capite habuisse opera Christi valorem & condignitatem ad meritum, quia illa gratia non fuit inferioris conditionis in Christo, quàm in nobis. Quocirca, quod Richard. dixit in 3. d. 13. art. 1. q. 1. ad vltimũ, gratiam habitualem fuisse principium, quo Christi opera essent magis meritoria, si de augmento intensiuo intelligatur falsum est, quia diximus suprà. q. 1. artic. 1. opera Christi ex personali dignitate habuisse infinitum valoré meriti, & ideo sub ea ratione non potuisse intensiue augeri: si autem solùm intelligeretur de augmento quodammodo extensiuo, id est, vt pluribus modis & rationibus illa opera essent condigna & proportionata ad meritum, in hoc sensu verum est illud dictum, vt explicatũ est. Constat igitur hanc quartam conditionem perfectissimo modo inuentam esse in Christo Domino.

Richar.

Soto. Vega.

D. Thom.

Quinta conditio ex parte etiam personæ merentis est, vt sit viator, quam necessariam esse saltem ex lege Dei ordinaria (quidquid sit de absoluta potentia) omnes Theologi docẽt, vt latius videbimus statim sect. 3. vbi simul ostendemus conditionem hanc etiam in Christo Domino fuisse necessariam. Quod enim viator aliquando fuerit, scilicet eo tempore, quo vixit in corpore passibili, demonstrauit D. Thom. suprà quæst. 15. art. 10. & ideo saltem pro eo tempore fuisse Christum in statu merendi, quia cùm haberet corpus passibile, secundum eam rationem aliquo modo tendebat in beatitudinem, & hoc est esse viatorem,

D. Thom.

A

torem, & consequenter habere statum merendi, quia meritũ est via ad præmium. Sicut etiam fuit Christus eo tempore in statu satisfaciendi, propterea enim corpus passibile assumpsit. Vnde fit, licet fuerit miraculosum, & præter legem, Christum simul esse viatorem & comprehensorem, suppositio tamen illo statu, consequens fuit, vt esset capax meriti: nõ ex dispensatione, sed seruata omni propria & rigorosa lege meriti: quia licet esse viatorem miraculosum sit, tamen viatorem mereri non est miraculosum, sed quodammodo naturale. Sicut etiam Deum esse hominem fuit opus miraculosum, seu supernaturale, tamen supposito illo opere, Deum hominem ambulare, videre, & alia opera exercere, naturale fuit. Neque est vllus Theologorum, qui in hoc contradicat quanquam enim Scotò soleat contraria sententia imponi, tamen immerito, nam in. 3. d. 18. eandem habet doctrinam. Dices ergo animæ beatorum erunt nunc in statu merendi, quia carent gloria corporis. Respondetur negando consequentiam: tum quia illæ animæ eo modo, quo existunt, sunt omnino beatæ, & extra statũ viæ: tum maximè, quia terminus viæ ex lege Dei ordinaria positus est in fine mortalis vitæ, & ideo non solùm animæ beatæ, sed etiam animæ Sanctorum Patrum, quæ erãt in limbo, & animæ purgatorij sunt extra statum merendi.

Scotus.

Obiectio.

Responsio.

B

Sexta conditio, quæ ex parte Dei assignari solet, ad quem pertinet & acceptare meritum, & præmium retribuere, est, vt intercedat pactum, seu promissio Dei, vt sit veluti fundamentũ huius meriti, seu obligationis iustitiæ, quæ ex illo nasci potest. In hac verò explicanda conditione duas extremas sententias censeo. Altera est, quæ totum valorem operis meritorij tam in Christo, quàm in alijs hominibus ponit in quadam extrinseca Dei acceptatione: ita vt nõ ideo opus acceptetur ad præmium, quia illo dignum sit, sed è contrario potius, ideo sit dignũ præmio, quia ad illud acceptatur. Vnde fit, quod liber opus posse esse meritorium maioris vel minoris præmij, prout voluerit Deus illud acceptare. Quæ doctrina est Scoti in. 1. d. 17. q. 3. & in. 3. d. 19. & in. 4. d. 15. quam Gab. amplectitur in. 1. d. 17. quæst. vnica, art. 3. dub. 1. & in. 2. d. 27. q. vnica, artic. 3. dub. 1. & in. 3. d. 19. quæst. 1. notab. 3. & concl. 1. Almay. & fere alij Nominales ijsdem locis. Sed est falsa sententia, quæ veram & propriam rationem meriti tollit, vt latius in materia de merito demonstratur. Et indicatur breuiter, quia verum meritum est opus dignum præmio, sola autem extrinseca acceptatio non potest operi conferre hanc dignitatẽ: sicut nec potest per extrinsecam imputationem fieri, vt opus sit dignũ pœna, nisi ipsum in se tale sit. Altera sententia omnino negat promissionem, seu pactum Dei vel necessarium esse, vel posse aliquid ad meritum conferre. Quæ videtur esse sententia Caietani, & Thomistarum in. 1. 2. q. 114. art. 3. Quorum fundamentum esse potest illud, quod paulò antea tetigimus, scilicet promissionem, vel acceptationem Dei nullum valoré vel dignitatẽ conferre operi, cùm sit omnino extrinseca illi: meritum autem fundatur in dignitate & valore operis. Quod præsertim verum est de vero merito ex perfecta iustitia, quale fuit Christi meritum: cùm enim

Scot. Gabr.

Almay.

Caiet.

C

acceptatio seu promissio Dei gratuita sit, quò magis fundatur meritum in huiusmodi acceptatione, eò minus habet de perfectione iustitiæ.

Inter has igitur extremas sententias, media via incedendum censeo, existimo enim de ratione meriti perfecti esse, vt opus ipsum de se, seu moraliter consideratum, prout ab operante fit, habeat sufficientem proportionem, & condignum valorem respectu illius præmij, ad quod ordinatur: quia alias nõ seruaretur æqualitas, quam iustitia postulat: meritum autem, de quo loquimur, esse debet ex propria iustitia, vel etiam ex perfecta, si in speciali sermo sit de Christi merito. Præter hanc autem operis proportionem & dignitatem existimo necessariam etiam esse promissionem sub conditione operis, in quo tale opus nitatur: est enim meritum (vt omnes Theologi fatentur) actus cui debetur ex iustitia merces, vnde non satis est, vt de se sit condignus & proportionatus præmio, sed etiam oportet vt habeat vim inducendi obligationem ex iustitia, ex qua illi debeatur præmium. Nullus autem actus meritorius apud Deum potest respectu illius habere hanc vim, nisi in ipsius promissione, vel pacto fundetur: quia cùm Deus sit absolutus, & supremus Dominus, nullus alius potest per se obligare illum ex iustitia secluſa promissione eius: posita autem tali promissione sub conditione operis, rectè intelligitur opus ipsum factum in virtute talis promissionis, habere vim inducendi huiusmodi obligationem, vt suprà q. 1. artic. 2. latius dixi. Quod verò perfectum meritum hanc vim iustitiæ requirat, variis modis ostẽdi & declarari potest. Primo, ex ipso nomine meriti, quod simpliciter dictum, dicit ordinem ad mercedem: merces autem non est, nisi vbi interuenit iustitiæ debitum, vt constat ex modo loquendi sacræ Scripturæ, ex qua potissimum sumenda est propria ratio meriti apud Deum: in Scriptura autem merces iustorũ vocatur *corona iustitiæ*. 2. ad Rom. 4. & ad Heb. 6. *Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri*: & Matth. 10. fit expressa mentio facti: *Non ne*, inquit, *ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade*. Vnde S. Thom. 1. 2. q. 114. artic. 3. dicit factum Deum contra iustitiam, quàm ipse statuit, si præmium meritò denegaret: & q. 114. art. 6. requirit ad meritum diuinam ordinationem, etiam respectu Christi: hanc verò ordinationem, nos declaramus, esse promissionem sub conditione operis. Quæ insinuatur verbis Isai. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigitur*: & eodem modo exponunt nonnulli Sancti, quos infrà citabo, illud Psal. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam*, & alia similia in hanc sententiam congerit Driedo suprà art. 2. Ex quibus potest hoc secundo confirmari, nam opera, quæ Christus nunc operatur in cœlo, vt v. g. amor Dei, & proximorum, oratio, &c. non sunt minoris dignitatis, quã essent similes actus, quos exercuit in statu viæ: & tamẽ per illos actus meruit in via, & nunc non meretur in patria, quod referri non potest, nisi in promissionem & pactum Dei, quod solùm pro statu viæ fuit constitutum. Quod argumentum fieri etiam potest in animabus Sanctis existentibus in sinu Abrahæ, vel in purgatorio.

C

1. Tim. 4. Hebr. 6. Matth. 20. S. Thom.

Isai. 53.

Psal. 2.

Dried.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obiectio. Dicetur fortassè hoc non solùm prouenire ex pacto Dei, sed etiam ex naturali conditione animæ humanæ, cui veluti cõnaturale est posse proficere, quàdiu est in statu vitæ mortalis. *Responsio.* Respondeo, habere quidem hanc legem aliquod fundamentum & proportionem cum natura hominis: tamen per se non sufficere solam conditionẽ naturæ, nisi promissio Dei intercederet: tũ quia illa circũstantia tẽporis, vel status animæ in corpore, vel extra corpus passibile, aut impassibile, nõ variat dignitatẽ personæ, nec bonitatem operis: tum etiam, quia si Deus cõcederet animæ separatæ tẽpus aliquod ad bene operandum promittẽdo illi præmium, nihil ibi deesset ad perfectionẽ meriti, & e contrario potuisset nõ concedere totũ huius vitæ tempus ad merendum, sed ætatem aliquam definire pro illo tẽpore præmium promittendo. sicut verisimile est Eliam, & Enoch, etiam si adhuc viuant in corpore mortali, nõ semper esse in statu merẽdi tam longo tempore. Quocirca, cùm hæc moralia sint, non possunt in sola rei natura fundari, nisi intercedat ordinatio diuina, signũ ergo est hanc esse necessariam ad iustitiam meriti. Quod etiam tertio declaratur, nam si homo in puris naturalibus crearetur, & Deum amaret, ac bene moraliter viueret, haberet ne opera eius proportionem, & condignitatem cum naturali beatitudine, vel alio naturali præmio: & tamen non haberent illam propriam rationem meriti, quam nunc habent opera iustorum, quia re vera non deberetur illis corona iustitiæ, sicut nunc debetur iustis. Ac denique ex his, quæ inter homines accidunt idem explicari potest, non enim vnus meretur ex iustitia mercedẽ ab alio, nisi aliquod genus pacti intercedat, vt supra citato loco. q. 1. art. 2. expositum reliqui.

Pactũ, seu promissio sub cõditiõe operis nihil derogat perfectæ iustitiæ. Neque conditio hæc aliquid minuit de perfectione iustitiæ, vt secunda sententia supra citata existimauit: aliud est enim loqui de acceptatione: aliud de promissione sub conditione operis, si proprié terminis vtamur. Acceptatio enim intelligitur quasi posterior ipso meritorio opere, & quasi extrinsecè & accidentariè illi aduenire, & ideo nihil confert ad morales effectus, vt ratio supra facta probat: videtur enim hæc acceptatio respicere actum tanquam obiectum, quod supponit, & ideo illum neque physicè nec moraliter mutat, sed talem illum acceptat qualis ipse est: at verò promissio sub conditione operis intelligitur antecedere opus ipsum, quod in tali promissione quodammodo fundatur & nititur, & vt sic conferre multum potest ad moralem æstimationem & efficaciam operis. Exemplum afferri potest ex Adæ peccato, nam si omne peccatum & legem Dei excludamus, illa trãsgressio soli Adamo nocere potuisset, postquam autẽ ex lege Dei constitutus est Adam veluti caput, quod pro se & posteritate sua legem accepit, cuique eodem modo promissio iustitiæ, vel comminatio mortis facta est: per trãsgressionem diuini pacti & legis de condigno meruit non solùm sibi, sed etiam posteris suis odium, & inimicitiam Dei. Et simili modo diximus suprà, potuisse Deum constituere aliquem purum hominem, qui in genere gratiæ esset caput aliorum hominum, & talem promissionem, vel pactum cum illo constituere, vt posset homo in tali dignitate constitutus, verè alijs

A mereri ex iustitia, quia illa conditio personæ, & diuinum pactum, moraliter loquendo multum conferrent ad moralem æstimationem & efficaciam operũ. Sic ergo quando promissio sub conditione operis antecedit, & actio meritoria in illa fundatur, habet vim inducendi debitũ ex iustitia, quã alias non haberet. Et ratio reddi potest, quia morales actus à circunstantijs accipiunt valorem & efficaciam moralem, quod autem opus fiat ex dicta promissione, est quædam circũstantia ratione cuius tale opus ad iustitiam pertinet, & ideo inducere potest obligationem iustitiæ. Quæ fere omnia suprà citato art. 1 indicaui, vbi etiam explicui, quæ differentia sit inter promissionem simplicem, seu absolutã, & onerosam, seu quæ fit sub conditione operis: illa enim per se non inducit obligationem iustitiæ, sed fidelitatis, hæc verò posita conditione, seu expleto opere infert iustitiæ obligationẽ. Explicui etiam eo loco, quo modo huiusmodi promissio nihil diminuat de perfectione iustitiæ: sicut in omni cõtractu, quod contrahentes liberè pacisc antur, non tollit quin obligatio inde orta ad perfectam iustitiam pertineat, maximè cùm opus ipsum proportionatum sit mercedi & præmio, quod sub illius cõditione promittitur.

B Ex his ergo omnibus sufficienter concluditur, omnes conditiones ad perfectum meritũ requisitas, in Christo Domino inuentas esse, atque adeò potuisse mereri, ac deniq; de facto meruisse. Quæ assertio de fide certa est, quã ex Scripturis melius infrà demõstrabimus, quid sibi, & quid alijs mereatur. Nunc sufficiat definitio Concilij Trident. sess. 6. c. 7. docentis, Christum esse causam meritoriam nostræ iustificationis. Ratione etiam patet ex dictis, quia omnis viator gratus Deo, illi obediens, & studiosè operans propter ipsum, & ex gratia eius meretur corã ipso, & hæc est vna ex magnis perfectionibus viatoris: sed Christus assumpsit statũ viatoris, & erat gratissimus Deo, & optimè operabatur, &c. ergo meruit corã Deo: sine causa enim assumpsisset viatoris statum, & hac perfectione seipsum priuasset. *Cõc. Trid.*

Ex hoc verò vlterius infert Alex. Alens. 3. p. q. 16. memb. 2. nõ solùm potuisse Christum mereri & meruisse, sed etiam non potuisse non mereri, quia non potuerunt virtutes eius esse otiosæ. Quæ sententia si de potentia ordinaria intelligatur, & suppositò statu & modo operandi, quem Christus habuit, verissima est: quia supponimus Christum habuisse liberum arbitrium, quod non potuit semper esse otiosum, & libera actione priuatum, esset enim hæc magna inordinatio, præsertim cum habuerit Christus præceptum interdum liberè operandi. Rursus libera Christi operatio non potuit non esse honesta, cùm praua esse non potuerit, nec honesto fine priuata. Deinde talis operatio in Christo non potuit nõ esse proportionata ad merendum propter dignitatẽ personæ, vt magis ex sequenti sectione patebit: non ergo potuerunt opera Christi non placere Deo, & æstimari digna præmio. Ac denique cum ex lege ordinaria supponatur promissio & pactum, consequenter habuerũt necessariò illa opera vim ad obtinendum præmium ex iustitia, atque ita non potuit in eis non esse completa ratio meriti.

Alens. Christus de potẽtia ordinaria nõ potuit nõ mereri, de absoluta potuit.

Ac

At verò si de potẽtia absoluta loquamur, potuisset Christus vt homo priuari libertate, & consequenter potestate merẽdi: potuisset etiam Deus nullum præmium promittere operibus Christi etiã liberis, & consequẽter ad nullũ præmium illa ordinare vel acceptare, quia hoc cõtra nullam est virtutẽ, neq; aliunde implicat contradictionem: & tunc licet opera de se essent digna, & magni valoris, non tamen haberent completã rationem meriti. Sed hoc loco insinuabat se quæstio alia, an potuerit Deus non acceptare Christi opera ad præmium. Hæc tamen dubitatio, & ex dictis facilè expediri potest, & eam sufficienter tractaui suprà q. 1. art. 2. vbi videri potest cum alijs, quæ hic possent desiderari: videlicet an hoc Christi meritum fuerit infinitum: an ex perfecta iustitia & an ex cõmutariua, vel distributiua; & similia, quæ cum cõmunia sint merito, & satisfactioni, ibi prætermitti nõ potuerunt: cùm verò eiusdem rationis sint in vtroq; hic repetenda non sunt.

A

SECTIO. II.

Per quos actus Christus Dominus meruerit.

HAec quæstio solùm tractãda est de actibus B à voluntate elicitis. Suppono enim ex. 1. 2. q. 20. & 21. proprium & formale meritũ esse in actu elicito à voluntate: actus verò externos per se non addere meritum actui voluntatis, neq; esse formaliter & intrinsecè meritorios, sed solùm per extrinsecam denominationem ab actu meritorio voluntatis, à quo imperantur & extrinsecè, seu moraliter informantur, sicut etiam ab illo denominantur liberi & studiosi. Deinde suppono seruonem esse de voluntate humana Christi, nam voluntas diuina non est capax meriti, vt per se constat & sæpe dictum est.

Ratio verò dubitãdi in hac quæstione est, quia radix totius meriti apud Deum est charitas, & amor ipsius Dei, hic autẽ in Christi voluntate nõ potuit esse meritorius, quia non erat liber, sed necessariò consequebatur visionem beatam: caruit ergo voluntas illa potissimo actu meritorio, & consequẽter videtur etiam caruisse merito in omnibus actibus suis, quia destructa radice, & fundamento, cætera quoq; destrui necesse est. Propter hanc difficultatem Theologi variè sentiunt. Quidam enim docuerunt Christum Dominum non meruisse amando ipsum Deum, potuisse autem mereri, amando proximũ, vel alia opera virtutis exercendo. Ita refert Scot. in. 3. d. 18. vbi licet hanc sententiam non omnino sequatur, nec tamen eam improbat. Et ratio esse potest, quam in principio tetigimus, addendo meritum singulorum actuum virtutum, non pendere ex merito ipsius actus amoris Dei: quia singuli actus studiosi, & præsertim supernaturales per se sunt meritorij, dummodo supponant charitatem in operante, etiam si non supponant meritum in proprio actu ipsius charitatis. Hæc sententia facilè defendi potest: tamen imperfectum quendam modum meriti ponit in Christo, & facilè superatur difficultate tacta. Quam si aliter expedire potuerimus, non est cur Christo negemus perfectum meritum in ipso actu amoris Dei exi-

C *Scot.*

stens, quod omnes Theologi statim citandi admittunt.

Secunda ergo sententia dicit Christũ meruisse per actum amoris Dei beatificum vt sic, id est, vt terminatur ad ipsum Deum. Ita tenet Altisiodorens. lib. 3. sum. tract. 1. cap. 7. Gab. d. 18. q. vnic. concl. 1. & idem videtur sentire Scot. ibidem. §. in ista quæstione, quanquam in solutione ad secundum contrarium indicare videatur. Tenet etiam Capreol. ibi in fine quæstionis, & existimat esse sententiam D. Thomæ. Sed hæc sententia niti non potest, nisi alterutro ex duobus fundamentis, scilicet, vel quia ille amor est actus liber & non necessarius, vel quia ad meritum non est necessaria libertas. Vtrumque autem existimo falsum, vt in superioribus dixi, & ideo non video quomodo possit hæc sententia satis probabiliter defendi. *Altisiod. Gabr. Scot. Capreol.*

Dico ergo primò, habuisse Christum actum amoris Dei liberum supernaturalem, & elicitum à charitate, & ab amore beatifico distinctum, & illo actu perfectissimè meruisse. Ita intelligo sententiam D. Tho. hic solutione ad primum dicentis, meruisse Christum per charitatem non in quantum erat charitas comprehensoris, sed in quantum erat viatoris: vbi de charitate loquitur prout terminatur ad Deum. Et non potest exponi de vno, & eodem actu charitatis Dei, vt sub vna ratione sit meritorius, & non sub alia: quia non potest idem actus numero, prout rendit in idem indiuisibile obiectum, atque adeò secundum eandem indiuisibilem entitatem, esse liber & necessarius, quia hæ duæ proprietates includunt contradictionem: ergo non potest idem actus indiuisibilis esse meritorius, vt est comprehensoris, & non vt est viatoris. Præsertim, quia ille actus, licet materialiter, vt ita dicam, potuerit dici viatoris, quia fuit in Christo etiã eo tempore quo fuit viator, formaliter autem propriè non potest dici pertinuisse ad Christum vt viatorem: intelligendus ergo est D. Thom. de charitate operante per diuersos actus, quorum alter consequitur visionem beatam, & vt sic dicitur charitas comprehensoris, alter verò vertitur circa Deum, vt cognitum per scientiam infusam, quæ vt sic dicitur charitas, vt viatoris. Et eandem sententiam indicat D. Tho. infrà. q. 34. artic. 3. vbi inquit, Christũ fuisse sanctificatum secundũ proprium motum liberi arbitrij in Deum, *Qui motus*, inquit, *meritorius est*. Idem colligitur ex quæst. 19. de verit. art. 6. ad. 6, & sequuntur Thomistæ Fer. lib. 3. contra Gent. cap. 61 ad finem, Soto lib. 3. de Nat. & grat. c. 7. Viguerius in Institut. Theol. cap. 10. Medina hic. Idem sentit Alens. 3. p. q. 16. memb. 1. iuncto memb 3. art. 1. & idem indicat Durand. dist. 18. quæst. 2. Et ratio, quæ ex dictis colligitur est, quia Christus meruit amando Deum, vt videtur indicari Ioan. 14. in illis verbis: *Vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio.* Sed non meruit per amorem necessarium, ergo per amorem liberum. Et cõfirmatur, quia Christus potuit habere hunc actum liberum amoris Dei: sicut enim duplici scientia supernaturali illum cognoscebat, ita poterat duplici actu amoris illum amare. *Ferrar. Soto. Viguer. Medina. Alens. Duran. Ioan. 14.*

Dices, non esse eandem rationem scientiæ, & amoris: quia actus scientiæ differunt specie, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

per diuersa media attingunt Deum, actus verò charitatis non videntur posse specie differre, cùm sub eadé ratione summi, & supernaturalis boni attingãt Deum, prout in se est: si autem solo numero differunt, vel non possunt simul esse, vel saltem nõ est cur multiplicentur simul in eadem voluntate, alias eadem ratione possent in infinitum multiplicari. Sed hoc altero ex duobus modis, probabilibus dissolui potest. Primus est, dicedo actus illos differre specie, quia actus amoris beatifici tendit in Deum propter omnem perfectionem, & rationé propter quam amabilis est: nam tota illa per visionem beatam distincte, & clarè videtur, & proponitur voluntati; at verò amor, qui consequitur scientiam infusam, vel tantum fertur in Deum sub speciali aliqua ratione boni, vt iustitiæ, misericordiæ, &c. vel solum sub ratione summi boni, quasi confusè cognita, & non distincte proposita, quatenus in se continet omnem bonitatem, & perfectionem. Quæ diuersitas satis esse videtur ad diuersitatē specificam illorũ actuum. Secũdus modus est, illos actus esse tantũm numero diuersos, quia tendunt in idem obiectum diuersis vijs, seu diuersis modis applicatum, & quia illi modi tantùm sunt duo, ideo illi actus amoris non plures multiplicantur. Quod autẽ duo accidentia solo numero distincta, possint saltem sũ e naturaliter esse in eodem subiecto, nullum est dubium: quin potius etiam naturaliter contingere potest, vt hæc accidentia, quæ respiciunt extrinsecum terminum, vel obiectum possint multiplicari numero in eodem subiecto. Quis autem horum modorum probabilior sit, in materia de charitate ex professo disputandũ est, pendet enim ex illa quæstione, an actus amoris Dei in via, & in patria specie differant.

Responsio.

Not a distinction without a reason

Dico secundo: meruisse Christum per actum charitatis proximorum. Est communis Theologorum & certa, quia in illo actu cõcurrunt omnia necessaria ad meritum. Solùm est notandum, hunc amorem proximi, non solùm potuisse esse meritorium, vt consequentem scientiam infusam, quod indubitatum est, sed etiam vt consequentem scientiam beatam: vt Alexan. Alensis, & Scot. suprà docuerunt, cùm enim anima Christi in Verbo videbat omnia, videbat etiam proximos, & eorum necessitates, &c. Vnde ex vi illius cognitionis potuit amare ex charitate proximos & eorum misereri, qui actus erat bonus, & non necessarius, sed liber, ergo meritorius. Dices eodem actu beatifico, quo anima Christi amabat Deum, amabat etiam proximũ visum in Deo, ergo tam necessariò amabat vnum sicut alium, quia ille actus est immutabilis, ergo non magis merebatur per illum actum, vt terminatum ad proximum, quàm ad Deum. Respondeti potest ex Scoto, negando antecedens, & dicendo illos actus esse distinctos, quod est probabile. Quidquid tamen sit de antecedenti negatur consequentia, quia licet demus eundem actum dilectionis Dei posse extendi ad proximos, non tamen secundũ eandem indiuisibilem entitatem: hoc enim repugnat entitati creatæ & finitæ, cùm obiecta sint diuersa, & inter se non necessariò connexa in ordine ad actualem amorem. Intelligi ergo debet actus ille extendi ad creaturas secundum reale augmentum, seu realem extensionem

Alensis. Scot.

Obiectio. 1

Responsio.

A nem eiusdem actus: & hac ratione fieri potest, vt ille actus, qui secundum se, & vt terminatur ad primarium obiectum est necessarius, habere possit augmentum, seu extensionem liberam ad secundarium obiectum. Propter argumentum autem illud de immutabilitate illius actus, dicũt aliqui posse actũ esse liberum, & immutabilem, sicut videre licet in voluntate Dei, quæ liberè se determinat ad aliquod obiectum, & in ea determinatione immutabilis est. Sic (inquiũt) intelligi potest, animã Christi in primo instanti suæ creationis liberè dilexisse proximos illo actu, & tamen in ea actuali dilectione immutabilem permansisse, solùm quia natura illius actus talis est, vt sit immutabilis.

Nullus actus creatus liber, est immutabilis.

B Sed licet hoc acutè dictum sit, non tamen videtur verum, nec solidè fundatũ. Primò quidem, quia voluntas Christi nõ maiorem necessitatem habuit perseuerandi semper in illa actuali dilectione proximi, quàm habendi illam in primo instanti, quia neque ab obiecto, neque à Deo ipso necessitatem patiebatur: referre autem hanc necessitatem in solam naturam illius actus, est gratis dictum, & est quædam petitio principij: nam cùm ille actus sit quid creatum, ex hac parte non est immutabilis, in quo differt multum ab actu increato diuinæ voluntatis: & cùm aliàs sit actus potentiæ liberæ, & versetur circa obiectum, quod non infert potentiæ necessitatem, neque etiam ex sua specifica ratione immutabilis est, non est ergo natura sua immutabilis. Deinde, quia si Christus in primo instanti liberè dilexit proximos illo actu, ergo potuit non diligere: demus ergo sustinuisse pro aliquo tẽpore illum actum, seu extensionem eius, non ne poterat postea incipere diligere proximos illo actu? certè non videtur id probabiliter posse negari, quia si in principio id potuit, cur non postea cùm ille actus capax sit illius augmenti, & ipsa potentia semper retineat vim & libertatem ad efficiendum illum. Quod si potuit Christus post aliquod tempus incipere proximos diligere per illum actum, ergo ille actus de se mutabilis est secũdum illud augmentum, ergo pari ratione mutari posset per cessationem ab actuali proximorum dilectione. Denique ille actus prout terminatur ad proximos, non pertinet ad essentialem beatitudinem, neq; habet necessariam connexionẽ cum actuali amore Dei, potest enim perfectè amari Deus, quanuis proximus non semper actu ametur, sed interdum tantùm in habitu: non est ergo inconueniens admittere huiusmodi mutationem posibilem in illo actu. Nec sequitur necessariò idem dici posse de visione beata, quia per illam videtur creaturæ in Deo ex vi visionis ipsius Dei, vnde non posset fieri mutatio in ipsa visione, vt terminata ad creaturas, quin fieret in eadẽ vt terminata ad Deum: actus verò amoris nõ extenditur ad creaturas ex necessaria connexione obiectorum, sed ex libertate efficacitate voluntatis, vt dictum est.

Not possible to understand

Obiect. 2.

Sed adhuc obijci potest hoc non esse satis, vt ille actus vt sic sit meritorius, quia non est actus viatoris, vt viator est, cùm fundetur in scientia beata: de ratione enim meriti esse videtur, vt formaliter sit actus viatoris vt sic. Resp. hoc argumẽto barbarismos actus fundatos in scientia infusa non esse meritorios, nec viatoris vt sic: quia scien-

Respon. 1.

ipsa scientia infusa aliquo modo cõsequitur scientiam beatam. Dico igitur, vt actus sit meritorius satis esse, vt sit bonus, liber, & in persona grata in via existente: vnde supposito, eandem personam simul esse comprehensorem, & viatorem, non repugnat merito, vt aliquo modo fundetur in ipsa visione comprehensoris, sed solùm repugnat illi, vt formaliter ac per se pertineat ad statum comprehensoris vt sic. Vnde sicut scientia beata existens in viatore potest esse ratio prophetandi: ita etiam potest esse principium vel fundamentum merendi. Et dici potest ille actus viatoris vt sic: quia ipsa visio non potest ad illum actum, vt meritorius est, deseruire, nisi prout est in viatore.

A illud meruit. Quam sententiam non solùm falsam, sed etiam impossibilem existimat Marsil. & alij. *Marsil.*

Sed an possibile sit actum immanentem, seu meritorium illo modo incipere philosophica potius, quàm theologica controuersia est, & ideo illam pretermitto: quanquà iudico minime repugnare. Quidquid tamen de possibilitate sit, sine vllo tamen fundamento, vel probabilitate tribuitur talis modus inceptionis merito Christi: quia cum actus meritorius in instanti perfici possit, si potuit Christus inchoare suũ meritum statim post conceptionem suã, potuit etiam in ipso instanti conceptionis, non extrinsecè tantùm, sed intrinsecè, efficiendo actum in illo instanti: quia quãdo operatio est momẽtanea, non oportet vt sit tempore, seu durationè posterior quàm sua causa.

Quocirca dicendum est primo, Christum Dominum intrinsecè incepisse mereri à primo instanti Incarnationis suæ, ita vt in illo instanti habuerit perfectum meritum. Ita D. Thom. infra quæst. 34. art. 3. & in 3. dist. 18. q. vnica, artic. 3. vbi Magister idem docet, & communiter Theologi. Bonau. art. 1. quæst. 1. Richar. art. 1. quæst. 2. Scot. Gabr. & alij. Marsil. q. 12. art. 1. conclus. 4. Et colligi potest ex ad Hebr. 10. vbi citantur, & de Christo exponuntur verba Psalmi. 39 *Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi*, vsque ad illud: *In capite libri scriptum est de me, vt faciam Deus voluntatem tuam*: quæ verba inquit Paul. dixisse Christum ingrediente mundum. Et concludit, in ea voluntate nos esse sanctificatos: ingressus autem Christi in mundum esse intelligitur in ipsa carnis assumptione: vt recte Anselm. & D. Thom. exposuerunt, iuxta illud Ioan. 16. *Exiui a Patre, & veni in mundum*, vtique per Incarnationem, per quam dicitur: *Primogenitum inducens in orbem terrarum*: ad Heb. 1. Igitur in ipso ingressu, atque adeo in ipso puncto Incarnationis, habuit Christus voluntatis actum ad nostram sanctificationem sufficientem, atque adeo meritorium. Ratione etiam conuinci potest, quia in primo instanti, sicut habuit actum visionis beatæ: ita potuit habere actum scientiæ infusæ (de quo fine causa dubitat Durand.) quia in vsu illius scientiæ non pendebat à corpore, neq; à phantasmatibus, neque discursu aliquo, neque successione temporis, vt supra. q. 11. late ostensum est: ergo potuit in eodem instanti liberum actum voluntatis elicere circa obiecta per illam scientiam repræsentata. Itaq; si actu consideravit Dei bonitatem, & beneficia suæ humanitati collata potuit illũ ex charitate liberè diligere, eiq; gratias agere, & similiter cognoscendo voluntatẽ Patris, vt se in mortem pro redemptione hominũ offerret, potuit statim obedire acceptando mortem, ac voluntariè se pro hominibus offerendo. Posita enim in intellectu sufficienti scientia & iudicio, voluntas non indiget successione temporis ad liberè amandum, vel eligendum, potuit ergo Christus mereri in primo instanti, ergo meruit. Probatur hæc vltima consequẽtia: tum quia quod perfectius est Christo, est tribuendum, perfectius autem est semper esse in actu secundo, quàm in solo actu primo, vt per se constat: tum etiam, quia habebat summam gratiam impellentem voluntatem eius ad huiusmodi meritũ, & nihil erat, quod eam retardaret: tum denique, quia Angeli hac ratione sese statim

Marsil.
D. Thom.
Magister. Bonauen. Richard. Scot. Gab. Marsil.
Hebr. 11.
Psal. 39.
Anselm. D. Thom.
Ioan. 16.
Hebr. 1.

Philip. 2.

Responsio.

Per omnes actus liberos meruit Christus.

B Dico denique quartò: meruisse Christum per omnes actus liberos suæ voluntatis, etiam si illi fuerint ordinis naturalis, vt sunt amor naturalis Dei, & actus aliarum virtutum moralium acquisitarum. Probatur, quia omnes illi actus erant honesti, & a Christo referebãtur in supernaturalem finem, & quanuis non referrentur, sola dignitas suppositi deificantis illos, satis esset, vt haberent omnem proportionem, & valorem ad meritum. Sicut enim Christi humanitas per ipsam vnionẽ ita deificatur, & sanctificatur, vt ratione illius debeantur illi alia dona (etiam ipsa gloria) tanquam connaturales proprietates: ita omnis actus bonus humanitatis vnitæ, etiam si secundũ se esset ordinis naturalis, tamen ratione vnionis erat Deo gratissimus, & dignus quocunq; præmio supernaturali: quia dignitas illius personæ magis ad hanc dignitatem confert, quã quæuis alia conditio actus, & quam relatio operantis ad extrinsecum finem, quæ simpliciter necessaria non est ad talis actus valorem, & dignitatem.

SECTIO. III.

Quo tempore Christus meruerit.

C TRia in hoc dubio desiderari possunt. Primũ, quando Christus mereri incepit. Secundum, quo tempore durauit in actuali merito. Tertium, quando posuit finem, & terminum merito suo.

Durand. Palud.

Circa primum, ferè omnes Theologi conueniunt Christum incepisse mereri à primo instãti suæ Incarnationis. Quanquam enim Durandus in 3. dist. 18. q. 2. & ex parte Palud. ibidem. q. 2. art. 2. in dubium hoc reuocent, simpliciter tamen negare non audẽt. Et ratio, quæ eos ad dubitandum mouit, difficilis nõ est, vt statim ostendam. In explicando autem modo huius inceptionis, nonnulla est diuersitas: nam Alex. Alens. 3. p. q. 16. memb. 2. art. 1. dicit meritũ Christi incepisse in illo instanti, tantum extrinsecè: quia in illo instanti Christus non meruit, & immediatè post

Alens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in primo instanti creationis suæ conuerterunt in Deum, & per eam cõuersionem gloriam meruerunt, vt frequentius Theologi sentiunt. Et de hominibus docet D. Thom. debere se conuertere in Deum, se & omnia sua in eũ referendo statim ac ratione & libertate vti possunt: quod siue in præceptum cadat siue non; tamen non est dubium, quin sit melius & perfectius: ergo Christus, qui bene omnia fecit, quam primum potuit libere se conuertere in Deum per amorẽ & obedientiam, statim sine mora perfecit, nescit enim tarda molimina Spiritus sancti gratia. Deniq; , quia Christus nunquam profecit in statu virtutis, aut meriti, vt supra. q. 7. late ex Patribus ostendimus, multum autem profecisset, si prius nullum habuisset meritũ, & postea illud habere inciperet.

Christum tota vitæ mortalis tempore, absq; vlla intermissione meruisse. Magist. Alens. Bonaucn. Caiet.

Circa secundum dicẽdum est, Christum Dominum continuè, & sine intermissione vlla meruisse a primo instanti conceptionis suæ, vsq; ad instans mortis. Hanc conclusionẽ indicant Theologi cum Magistro in. 3. dist. 18. & Alens. suprà, Bonau. in Breuiloq. p. 4. cap. 7. Caiet. infra q. 34. art. 1. qui bene explicat, ad perfectionem Christi pertinuisse, vt virtutes eius nunquam fuerint otiosæ, neque in actu primo tantum: quanquam enim non semper in eodem numero actu libero perseuerauerit (id enim dicere non est necesse, nec verisimile) semper tamen transibat ab vno actu ad alium, & nunquã ab actu ad non actum: ad hunc enim modum operantur Angeli, quibus ipse similis fuit in operando per scientiam infusam. Vnde etiam supra ostẽdimus in q. 11. semper fuisse in actuali consideratione huius scientiæ, est autem eadem vel maior ratio de actibus voluntatis, qui magis ad virtutis perfectionem pertinent. Cùm igitur hoc sit magis consentaneũ perfectioni Christi, & nulla sit repugnantia, vel difficultas, ita de illo sentiendum est. Vnde nullum inuenio Theologum, qui cõtrarium docuerit. Occurrebat verò statim quæstio, quia videtur sequi merita Christi aucta fuisse per huiu modi continuationem, seu multiplicationem actuum. Sed hæc quęstio satis tractata est, & expedita suprà. q. 1. art. 1. vbi videri potest, ne eorundẽ rerum prolixa repetitione tædio lectorem afficiamus.

nota

D. Thom.

Dico tertiõ, circa tertium punctum: Christum Dominum ab instanti mortis suæ, nihil amplius vltra meruisse. Hæc conclusio est cõmunis Theologorũ, & ita certa vt sine temeritate in dubium reuocari non possit: eam docet expresse D. Tho. hic ad. 1. vbi inquit, Christum nunc non esse in statu merendi, quia non est viator: idem docet infra. q. 50. art. 6. ad. 2. 56. art. 1. ad. 3. 57. art. 6. ad. 1. & in. 3. d. 18. art. 1. ad. 1. & 3. & in. 4. d. 15. q. 4. art. 6. q. 1. ad. 3. Gab. in. 3. d. 18. q. vnica ad finem. Scot. Durand. Bonau. Richard. Maior, & Marsil. locis supra citatis, qui inter conditiones necessarias ad Christi meritum ponunt statum viatoris. Idem docet Soto in. 4. dist. 1. q. 3. art. 5. vbi in particulari dicit non solum post resurrectionem, sed etiam animam separatam Christi in triduo non meruisse. Ratio autem prima & præcipua huius conclusionis sumenda est ex generali lege à Deo statuta, vt homines quandiu in hac vita viuunt mereri possint, tempus autem merendi cum ipsa vita finitur. Est enim tempus huius vitæ hominibus concessum, vt in eo lucrari

Gabr. Scot. Durand. Bonau. Richard. Mai. Marsil. Soto.

A possint, & quasi in stadio currere, seu in agone contendere, vt postea possint comprehendere, & incorruptam coronam accipere, vt dicitur 1. ad Corint. 9. & ideo Eccles. 9. monet Sapiens: *Quodcunque potest agere manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos, quo tu properas*: quod vt Hieron. exponit intelligẽdum est de opere meritorio, & de scientia, & sapientia, prout illi deseruiunt. Cùm enim loquatur Sapiens (vt idem Hieron. notat) generatim de inferno, qui animas purgatorij, & eo tempore animas sanctorum Patrum continebat, negare non potuit, simpliciter esse in inferno charitatem, & bona opera: necesse est ergo, vt de opere meritorio loquatur. Et ideo ibidem ait mortuos non habere vltra mercedem: & ita exposuit hunc locum etiam Gregor. lib. 4. Dialog. c. 39. Et ideo in Scriptura semper retributio operum dicitur esse in ordine ad opera huius vitæ, vt Eccles. 11. *Facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuiq; secundum vias suas*: & c. 14. *Ante obitum operare iustitiam*: & c. 18. *Ante iudicium*, quod scilicet in morte sit, *para iustitiam tibi*: & ideo inferius subdit: *Ne verearis vsq; ad mortem iustificari*, id est, in iustitia crescere, vt exposuit Concil. Trid. sess. 6. c. 10. nec sine causa additum est: *Vsque ad mortem*, sed vt denotetur illum esse merendi terminum. Et ideo Matth. 25. in parabola de quinq; talentis, vnusquisque recipit prout lucratus fuerat, ante rationem à Domino postulatam, postulatur autem in morte. Et simile videre est in parabola de villico iniquitatis, Luc. 16. vt ibi Theophyl. & Euthy. suo capite. 58. indicarunt: hinc etiam Paul. 2. ad Corint. 5. vnumquemq; ait esse iudicãdum, *Prout gessit in corpore*: vt Aug. notauit lib. de Prædestinat. Sanct. c. 12. & ideo monet ad Galat. 6. vt, *Dum tempus habemus, operemur bonum, quia* vt ibi prædixerat, *Quæ seminauerit homo, hæc & metet*: vt rectè Hieronym. aduertit: & propter hanc fortasse causam vocauit Paul. 1. ad Corin. 6. tempus hoc esse, *Tempus acceptabile, & diem salutis*, quia vt Hieron. inquit, *Tempus sementis est præsens vita, quam viuimus: cum ista vita transierit, operandi*, ad est merendi, *tempus auferetur*. Est ergo sine dubio hæc generalis lex à Deo statuta, vt homines possint in hac vita mereri, & non amplius, vt ex omnibus citatis Scripturæ locis Patres illam exponentes docuerunt.

Tempus merendi cum vita finitur. 1. Cor. 9. Eccles. 9. Hieron. Greg. Eccles. 11. 14. & 18. Cõc. Trid. Matth. 25 Luc. 16. Theophy. Euthy. 2. Cor. 5. August. Galat. 6. Hieron. 1. Cor. 6. Hieron.

Obiectio.

C Dicet verò fortasse aliquis, hanc regulam & legem positã esse pro puris hominibus, non tamen comprehendisse Christum, qui propter excellentiam personæ suæ videtur in omni statu posse mereri. Sed hæc exceptio plus videtur esse, quam temeraria, quia est contra torrentem Theologorum omnium, & cõtra generalem canonẽ Scripturæ, sine vlla Ecclesiæ, vel Patrum autoritate. Quin potius nonnulli Patres exponentes ad hoc propositum verba illa Christi Ioan. 9. *Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari*: per noctẽ, mortem interpretatur, post quã nemo meritorie operari potest: & cùm Christus loqueret de seipso, seipsum sub negatione vniuersali cõprehẽdit. Quæ expositio colligitur ex Chrys. ho. 55. in Ioã. Aug. tract. 44. in Ioã. Hier. sup. Eccle. 9. & ad Gal. 6. lib. 4. Dial. c. 39. Orig. ho. 3. in psal. 37. vbi ad hoc varia Scripturę testimonia in sensu mystico accommodat.

Respensio.

Ioan. 9.

Chrysost. August. Hieron. Greg. Obiectio. Orig.

Aliter

Aliter dici potest, hanc legem, quod status meredi solum duret pro tempore huius vitæ, intelligẽdam esse vt quis possit sibi mereri, non vero vt possit mereri alijs: cuius ratio reddi potest, quia post hanc vitam homo recipit præmium sibi debitum, & ideo non potest vltra sibi mereri, cum sit constitutus in termino. Hoc autem nõ obstat, quin possit mereri alijs, qui nondum in termino constituti sunt: poterit ergo Christus etiam nunc mereri saltem alijs: nam & nonnulli Theologi docuerunt posse beatos mereri saltem de cõgruo, quo modo interdum locutus est D. Thom. in. 4. d. 21. q. 1. art. 3. ad. 4. vbi de animabus purgatorij loquitur. Si ergo alij beati possunt de congruo mereri, poterit Christus de condigno. Sed hæc euasio non est magis probabilis quam pręce dens, quia Scriptura absolute & sine distinctione loquitur de merito, & sancti ac Theologi ita illã interpretantur, præsertim agentes de proprio merito de condigno & de iustitia. Si autem distinctio data admittenda esset, nõ solum de Christo, sed etiam de cæteris beatis concedendum esset, esse nunc in statu in quo possunt mereri alijs, eo modo, quo in via poterant, ergo pari ratione possent sibi mereri de condigno quidquid illis deesset: nam status beatitudinis & termini, solũ posset impedire meritum quoad ipsum terminũ, seu quoad beatitudinem essentialem, nõ verò quoad accidentale complementum nondum comparatum. Sequeretur ergo primo, adhuc posse Christum sibi mereri exaltationem & manifestationem sui nominis, quam nondum est plene assecutus. Sequeretur secundo, posse animas beatas mereri de condigno gloriam accidentalem, & Resurrectionem, & gloriam suorum corporum, his enim bonis adhuc carẽt, & ea petunt ac desiderant. Sequitur tertio, animas existentes in Purgatorio posse per modum meriti consequi remissionem pœnarum: quæ omnia falsa sunt & contra omnes Theologos. Illa autem locutio de merito de cõgruo, impropria est: interdum enim omnis impetratio, meritum de congruo appellatur, propriè tamen meritum non est. Et ita D. Thom. 1. p. q. 62. art. 9. ad. 3. simpliciter negat omne meritum in beatis, & eodem modo loquitur de animabus Purgatorij q. 7. de malo art. 11. Bonauen. Scot. & alij Theologi in 4. d. 21.

Responsio. D. Thom.

D. Tho. Bonau. Scot.

Secundo potest hæc ratio amplius in Christo explicari, quia vt supra dicebamus q. 1. art. 1. cum D. Thom. quodlib. 2. ar. 2. licet quodlibet Christi opus per se sufficiens esset ad omne præmiũ obtinendum: tamen ex diuino pacto & ordinatione factum est, vt tota Christi vita ordinaretur ad integrum ius obtinẽdum quasi per modũ vnius meriti in morte Christi consummandi. Vnde fit in ipsa morte obtinuisse plenum ius & perfectũ ad omnia præmia, quæ secundum legem ordinariam mereri poterat, & ideo non oportuit vt postea mereretur: nã postquam quis acquisiuit perfectum & absolutum ius ad præmium, non est, quod amplius mereatur. Et hæc est ratio ob quã animæ iustorum non merentur vnionem ad corpus gloriosum, quanuis illa careant, quia scilicet ex vi meritorum huius vitæ habent plenum & consummatum ius, propter quod illis ex iustitia debetur. Sicut etiam inter homines mercenarius qui operatus est, quidquid ex pacto tenebatur vt

D. Thom.

nota

A sibi ex iustitia merces deberetur, non est quod illam vlterius mereatur. Quod autem in morte Christi ità fuerit meritum eius consummatum vt plenum ius ad omne præmium acquisiuerit, constat ex modo loquendi scripturæ, quæ meritũ tribuit omnibus Christi actionibus & passionibus huius vitæ: consummationem verò ponit in morte iuxta illud ad Philip. 2. *Factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum*: Cui concinunt verba eiusde Christi Luc. 24. *Non ne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam*. Vbi Patres notant, prius tempus fuisse meriti, posterius præmij. Vnde Cypr. serm. de Ascensione *Hæc*, inquit, *est merces obedientiæ Christi, hæc mortis & crucis stipendia*, & in *Eos, solũ ad hæc quæ dicta sunt restat iudicium: de iudicio & angustia sublatas est Christus, superest vt post misericordia tempora, iustitia sequatur iudicium*. Sic etiam exponitur illud Psalm. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam*, ab August. qui notat, illud, *Postula à me*. Ad totam dispensationem temporalẽ, quæ pro humano genere sumpta est referri. Et ibidem Hilar. *Resurgens*, inquit, *in cælo & in terra ius omne potestatis est, vnde & ipse ait, data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. in eo autem quod data est, profitetur se id quod acceperit obtulit: proposuit autem cum dixit, Clarifica me pater claritate, quam habui priùs quam mundus fieret apud te. & cum dixit, Non pro eis rogo tantum sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me*. Et Sanctus Vigilius lib. 5. contra Eutychem, multa in hanc sententiam edisserens, inter alia attingens hunc locum inquit, *Christus post Resurrectionem suam dicit, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: quam potestatẽ olim Pater pro miserat dicens, Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam: quam petitionem, & largitionem Patris tẽpore passionis fuisse expletam testatur Isa. dicens, in tẽpore placito exaudiui te & c.* cap. 49. & apud eundẽ Isaiam c. 53. vt supra dicebã, est pactum expressum. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semẽ longæuum*. & ideo Paul. ad Heb. 10. sic de Christo loquitur. *Vnam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternũ sedet in dextera Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici sub pedibus eius*. Satis aperte docens, Christum illa oblatione totum negotium suum & meritum consummasse: etiam vero solum expectare veluti possessionem, & executionem, vt c. etiam. 9. prius indicauerat. Quem locum tractãs Cyril. in Exegesi ad Valerian. quæ habetur in Cõcil. Ephes. tom. 6. c. 17. circa medium inquit. *Cum Christus Incarnationis œconomiam consummasset, cælos ascendit, &c.*

Philip. 2. Luc. 24. Cypr. Psalm. 2. August. Hilar. Vigilius Isai. 49. & 53. Heb. 10. Hebr. 9. Cyril. Conc. Eph.

Et tandẽ confirmatur & explicatur, quia Christus vsq; ad mortem & per mortẽ suam nos redemit, iam verò nos non redimit, sed applicat nobis redemptionem suam: & ideo Scriptura sacra semper loquitur de præterito saluatur nos, redemit nos, quia iam redemptio est consummata, ergo & meritum consummatum est, neq; iam amplius Christus meretur: nam si adhuc mereri posset, etiam posset satisfacere, quia sicut oratio meritoria est, ita & satisfactoria, neq; passio aut pœna simpliciter necessaria est ad satisfaciendum, præsertim pro culpa. Si autem adhuc mereretur, & satisfaceret pro nobis, adhuc nos redimeret, quã merendo & satisfaciendo pro nobis. Si autẽ adhuc nos redimit, nondum plene nos redemit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

neq; emit pretio magno sanguinis sui, neque cō summauit meritum suum per mortem: nam sicut ante mortem fecit opera per se condigna & sufficientia ad nostram redemptionem, & tamen illis contentus non est, sed multa alia addidit usq; ad mortem: ita & his non fuit cōtentus, sed multa etiam addidit post mortem, scilicet descensum ad inferos, reditum ad corpus, & post Resurrectionem Apostolos reuocauit & confirmauit in fide, & adhuc interpellat pro nobis: si ergo de toto hoc tempore & omnibus his operibus idē est iudicium quoad meritum & satisfactionem, non magis consummata est redemptio per mortem Christi quam per opera subsequentia: quod non solū falsum, sed etiā hæreticū mihi esse videtur.

Obiectio. 1

Sed contra primō, quia Christus nūc orat pro nobis, & eius oratio est dignissima, & ex lege Dei non potest nō exaudiri ergo per illam meretur.

Responsio.

Respondetur, an & quomodo Christus oret in cœlo infra. q. 21. explicandum est, dato vero ante cedenti negatur consequentia, quæ eiusdem formæ fieri potest, de orationibus aliorum beatorū maxime quādo sibi aliquid postulant vt v. g. resurrectionem suorum corporum. Ratio vero est, quia Christus non erat nunc, vt per ipsam orationem faciat sibi deberi rem, quam postulat: sed potius tanquam exigens, quod alias titulo iustitiæ sibi iā est debitum: itaq; illa oratio nititur præcedentibus meritis, non denuo meretur: sicut inter homines quando mercenarius petit mercedem suam, quam promeruit, nō ideo petit vt illā mereatur, sed vt illā exigat. Quocirca illa lex, in qua fundatur certa, & infallibilis impetratio talis orationis est ipsa promissio, ex qua debetur retributio prioribus meritis, non specialis aliqua lex vel promissio, propter quam illi orationi retributio aliqua debeatur. Hæc est doctrina D. Thom. 22. q. 83. art. 11. ad primum quam indicasse videtur Rupert. Abb. lib. 9. de Diuin. offic. cap. 3. sic inquiens. *Illa interpellatio, Doctorum omnium vera assertione, non submissa est postulatio, sed passionis eius, quæ semel pro nobis in sacrificium oblata est, æterna commemoratio.* Dices ergo cum Christus orabat in terra, *Clarifica me pater, &c.* Non merebatur per illam orationem, sed exigebat rem sibi debitam ratione vnionis. Respondetur negando consequentiam, quia per illam orationem simul cum alijs operibus, & passionem suam acquisiuit ius iustitiæ, quod est propriè mereri: quo modo non debebatur illi claritas, seu gloria ratione vnionis, sed solū iure quodam filiationis, seu proportionis, cuiusdam, at vero per orationem, quam habet in cœlo, nullum nouum ius acquirit, vt dictum est.

Obiect. 2.

Contra secundo, quia vulnus lanceæ inflictum est Christi corpori post mortē eius, & tamen per illud maxime promeruit, sacramenta enim in Christi meritis fundantur, & tamē virtus eorum fluxisse dicitur à latere Christi pendentis in cruce, vt loquitur Leo Pap. epist. 4. c. 6. dicens. *Tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere eius profluxerint sanguis redemptionis, & aqua baptismatis.* Et Aug. tract. 15. & 120. in Ioan. inquit: *O mors vnde mortua es nisi secundum sanguine ipso mundius? quid vulnere ipso salubrius.* Similia habet li. 1. de Symbolo ad catechumenos c. 6. lib. 15. de Ciuit. c. 16. lib. 12. contra Eutich. c. 20. Chrysost. homil. 84. in Ioan. Cyril. lib. 12. c. 39. ac denique Ambr. lib. 10. in Luc. c. de commendatione Mariæ. *Ex illo*, inquit, *incorrupto corpore, sed defuncto omnium vita manabat, aqua enim & sanguis exiuit, illa, quæ diluat, iste, qui vedimat.* Quidam hæretici dixerunt, vulnus illud infictum esse Christo adhuc viuenti. Sed est hæresis contra expressum testimonium Ioann. c. 19. damnata in Concilio Vienensi, Clementina vnica de Summa Trinitate. Respondetur ergo, in illius vulneris susceptione cum ipsum factum est, nullum fuisse nouum meritum, quia neq; ipsum corpus exanime iam erat capax meriti, neque anima separata, quanuis intelligatur voluntarie acceptasse iniuriam illam sibi factam in suo corpore, erat iam in statu merendi: intelligi tamē potest Christum ipsum dum viueret præuidisse, & libere acceptasse, & obtulisse pro nobis vulnus illud, & dedisse etiam in pretium redēptionis nostræ sanguinem, qui de illo exiuit. Et hac ratione posset virtus sacramentorum in hoc merito fundari, quanquam citati patres, non tam de merito, quā de significatione loquuntur, dicentes, aquā & sanguinem significasse sacramenta Ecclesiæ, quibus iustificamur: præsertim baptismum & Eucharistiam, ad quæ tanquam ad ianuam & consummationem omnium sacramentorum cætera reuocantur: dicunt etiam significatum esse, virtutem sacramentorum à Christi morte manasse, ipsumq; Christum fuisse veluti fontem, ex quo sacramenta profluxerunt.

Ioann. 19.

Con. Vien.

Respon.

Obiectio 3.

Tertio obijcitur, nam Christus Dominus per mortem suam nos redemit, ergo meruit in eo instanti, in quo consummata est mors: sed in illo iā anima nō erat in corpore, quia homo moritur per primum sui non esse, ergo. Qui dicunt hominem mori per vltimum sui esse, facile se expediunt ab hac difficultate, & ab alijs similibus, quæ de martyribus tractari solent. Supponendo tamen communiorem philosophorum sententiam, Caietanus 1. p. q. 63. art. 6. dicit in instanti mortis homini esse meritum non tanquam in puta via, sed tanquam in termino viæ, vnde pro illo termino concedit meritum in anima separata: & in speciali loquens de Christi anima infra quæst. 50. art. 6. similiter sentire videtur, quanuis obscurissime loquatur. Sed hæc sententia mihi semper displicuit, quia illud instans mortis, est terminus extrinsecus viæ, vnde sicut in illo iam non est via, ita nec meritum. Eodem ergo modo dicendum est de Christi Domini morte, & merito: & hoc sensit D. Tho. in illa q. 50. art. 6. ad 1. cum dicit, redemisse nos Christum per mortem, vt est in fieri, nō vt est in facto esse, hoc enim est dicere Christum meruisse toto tempore, quo passus est pro nostra redemptione: in instanti autem mortis, cum vita terminatum esse meritum eodem modo, quo ipsam vitam.

Caiet.

Instans mortis sicut vita, et via, ita & merito extrinsecum est D. Thom.

DISPVTATIO. XL.

In tres sectiones distributa.

De ijs, quæ sibi ipsi Christus Dominus meruit.

EXplicato merito Christi Domini secundum se, sequitur explicemus, quid, & quibus meruerit, & ratio doctrinæ postulat, vt prius de ipso dicamus, deinde de alijs. Supponimus autem Christum sibi aliquid meruisse, quam

Caluinus.

quam Caluinus hæreticus id negare ausus est: quem confutabimus commodius sectione secūda, ne eadem sacræ Scripturæ testimonia repetere necessarium sit. Videamus ergo, quid sibi meruerit: vbi statim occurrebat quæstio, an incarnationem suam sibi Christus meruerit. Sed quoniā ordo ac methodus D. Thom. id postulauit, cā disputatam reliquimus q. 2. art. 11. superest ergo, vt de alijs donis, quæ præter Incarnationē Christo collata sunt, breuiter disseramus.

SECTIO. I.

Vtrum Christus meruerit potuerit gloriam animæ Iuæ, & alia dona gratiæ, & Scientiæ.

QVæstionē hanc intelligo de potentia absoluta, nam de potētia ordinaria dicemus sectione sequenti, explicādo an de facto habuerit tale meritū. Procedit autem quæstio supponēdo Christum habuisse gratiam, gloriam & alia similia dona à primo instanti creationis animæ suæ, non enim existimo posse in dubium verti, quin de potentia absoluta potuerit illa anima, etiam vnita Verbo, carere gloria animæ aliquo tēpore, & ita illam de condigno mereri: illud enim prius ostensum est suprà q. 7. & 9. & ex illo cuiderer aliud sequitur, vt per se notum est, & ex dicendis constabit, quanquam cōtrarium videatur posse colligi ex Scoto d. 18. q. vnica. §. hoc viso ad primum: vbi dicit, tantam fuisse gloriam animæ Christi, vt propter excellentiam suam non potuerit cadere sub meritum, etiam ipsius Christi, quē sequitur Gab. ibi art. 3. dub. 1. Ratio enim illa, si vera est, procedit etiam si supponatur Christum aliquando caruisse illa gloria. Sed si intelligant hi autores illam gloriam nō potuisse cadere sub meritum Christi ratione suæ excellentiæ, & perfectionis intensiuæ: est ratio omnino falsa, & indigna, quia Christi meritum de se non solum ad illam gloriam promerendam, sed etiam ad quancunque aliam perfectiorem, etiam si in infinitum procedatur sufficiens fuit, cum fuerit infinitum. Si autem sub illa perfectione gloriæ comprehendant modum habendi illam ab initio: sic non cōtradicunt nobis, sed pertinet eorum opinio ad quæstionem, quam disputandam aggredimur: & ita videntur illi autores intelligendi, qui etiā non loquuntur aperte de potentia absoluta, quanuis hoc magis indicent. Et ad eundem modum dicē dum est de gratia habituali, & alijs donis, potuisse scilicet Christum illa mereri, si eis aliquādo caruisset. Propter eandem causam & rationem: quanquam de habituali gratia nonnulli dubitare videantur, vt Medina quæst. 7. art. 13. dub penult. *Quia principium*, inquit, *meriti non potest cadere sub meritum, gratia autem habitualis est principium meriti.* Quæ ratio si quid probaret, simpliciter & sine vlla suppositione probaret de gratia habituali: tre tamen vera nihil probat, quia vt suprà ostendi gratia vnionis est sufficiens principium meriti, & ideo per illam potuisset Christus mereri habitualem gratiam, si illa caruisset. Quæstio ergo hæc solum procedit ex dicta suppositione, an scilicet hæc duo simul stare potuerint de potentia absoluta, vt scilicet Christus nunquam caruerit gratia & gloria, & nihilominus per propria merita, ea fuerit consecutus.

Scot.

Gab.

Medina.

Prima sententia negat hoc esse posibile, sed implicare cōtradictionem. Hæc existimatur sententia D. Thom. in hoc articulo, & ita videntur interpretari Caiet. & alij Thomistæ: indicant etiam Scot. & Gab. paulo ante citatit tenet etiam Henri. quodlib. 6. q. 6. qui sicut absolute opinatur, nō potuisse etiam de potētia absoluta animam vnitam Verbo carere visione beata, ita simpliciter existimat impossibile meruisse illam. Fundamentū huius sententiæ ita explicari potest, quia implicat contradictionem, eandem gratiam simul esse perfectam & imperfectam, consummatam & nō consummatam: sed gratia, quæ est principiū merendi gloriam, est gratia imperfecta, & non consummata, gratia vero, quæ semper est coniuncta gloriæ, semper est perfecta, & consummata, ergo impossibile est hæc duo simul coniungi. Secundo, impossibile est moueri ad terminū, & esse in termino, sed mereri gloriam est moueri ad gloriam, ergo impossibile est, esse in termino gloriæ, & moueri ad illum. Tertio, quia vel posset, esse tale meritum per opera, quę antecederent ipsam visionem beatam, & hoc nō, quia supponimus animam nunquam caruisse illa visione: vel per opera subsequentia, & hoc est contra rationem ipsius meriti, debet enim antecedere præmium, cū sit illius causa, & aliquo modo efficiens.

D. Thom. Caiet. Scotus. Gab. Henri.

Secunda sententia est non implicare contradictionem, vt Christus beatus existens à primo instanti Incarnationis suæ, beatitudinem animæ & cætera dona gratiæ & scientiæ sibi meruerit. Hæc est communis Theologorum in 3. d. 18. expresse Alb. Mag. art. 4. & 7. Mai. q. 1. Guiliel. de Rubio. q. 1. art. 2. Basol. art. 3. Francis. de Mairo. q. 1. Alij vero tantum indicant, quos sect. sequenti referam. Indicat etiam Alens. 3. p. q. 16. m. primo, tenet aperte Altisiod. lib. 3. Summæ tracta. 1. c. 7. Et mihi videtur vera sententia, quæ duobus modis tractari, & probari potest.

Alb. Mag. Mai. Guiliel. de Rub. Basol. Franc. de Mair. Alens. Altisiod.

Primo ergo posibile fuit Christū mereri hæc bona per aliquod opus, quod prius natura antecederet illa, quanuis simul in eodem instanti darentur propter tale meritum. Quod enim hoc nullam inuoluat cōtradictionem, ita declaratur: quia in genere loquendo non est necesse, vt meritum tempore antecedat præmium, sed solum natura, vt de facto etiam videre licet in merito iustorum & aliquo præmio illius: meretur enim iustus perfecte & de iustitia augmentum gratiæ, habet ergo illud augmētum veram rationem præmij, meritum enim & præmium correlatiua sunt: & tamen in eodem instanti in quo illud meretur, recipit illud, vt est indubitatum apud omnes Theologos. Ratio vero est clara, nam meritum vel comparatur ad præmium, vel ad Deum, qui daturus est præmium: si ad Deum nulla est repugnantia, quia in eodem instanti in quo meritum fit, Deus acceptat illud, & cum sit omnipotens, statim potest reddere præmium, si aliunde non repugnet, si autem cōparetur ad præmium ipsum intelligi facile potest, illam rem, quæ est præmium, esse talem, vt non repugnet simul esse cum illo actu in quo fundatur meritum, vt aperte constat in exēplo posito de actu charitatis, & de eiusdem charitatis

Christus potuit mereri gloriā animæ suæ, etiā per actum naturaliorem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis augmento : ergo ex parte ipsarum rerum in quibus consistunt merita & præmia, nõ sem per est repugnantia. Nec deniq; esse potest ex ordine meriti & præmij, quia vel ille intelligitur esse per modum habitudinis causæ ad effectum: & ex hac parte non est repugnantia, quia vtrumq; potest fieri in instanti, & in his, quæ hoc modo producuntur, si causa est perfecta, simul tempore est cum suo effectu: & eadem ratio est, si habitudo illa intelligatur esse per modum viæ ad terminum, quia quãdo via est momentanea simul etiã est cum suo termino, vt philosophis notum est: & apud Theologos constat, vltimam dispositionem ad gratiam esse aliquo modo causam, & viã ad illam, & nihilominus simul tempore infunditur. Ex quo obiter solutum relinquitur secundũ argumentum primæ sententiæ.

Cõstat ergo ex generali ratione meriti, & præmij non repugnasse Christi animam per aliquem actum prius natura elicitum meruisse gratiam et gloriã sibi, in eodem instanti infundendã: superest vt probemus, non repugnasse ex speciali ratione talis præmij, quod colligi potest ex D. Tho. quodlib. 9. art. 8. & in 1. d. 5. q. 1. artic. 1. & potest ostendi, quia si in hoc est specialis repugnantia necesse est vt oriatur ex ipsis rebus vel actibus, in quibus tale meritum & præmium consistit: ima cum in cæteris omnibus eadem sit ratio de hoc præmio, & alijs, fingi non potest alia radix, ex qua oriatur. Sed hinc etiam nulla repugnantia necessario nascitur, ergo: probatur minor, quia in merito Christi duo considerari possunt, aliud est cognitio intellectus, quæ fundat meritum, & hæc in illo non fuit fides, sed scientia infusa: aliud est actus voluntatis, in quo est formale meritum, qui sit v. g. actus liberi amoris Dei, sed vtrumq; horũ, etiam si prius natura habeatur, potest esse simul cũ visione beata, & cum quibuscunq; alijs donis gratiæ posterius natura infusis, de facto enim hæc omnia habuit Christus simul in eodem instanti, ergo ex parte ipsarum rerum, quæ sunt tale meritum, & tale præmium, nulla est specialis repugnantia. Dicetur fortasse simpliciter nõ repugnare hæc omnia simul fieri & haberi in eodem instanti, repugnare tamen, simul fieri cum illo ordine naturæ, vt actus inferioris scientiæ natura antecedat actum visionis, & actus amoris liberi gratiam ipsam consummatam, quia scientia infusa sequitur ex ipsa visione beata, & actus amoris ex ipsa gratia, quæ proxime nascitur ex vnione. Sed gratis & sine fundamento dicitur hoc esse impossibile, cum nulla vel probabilis contradictio ostendi possit: quia nec necesse est, scientiam infusam sequi ex beata cum possit Deus sua sola virtute proxime & immediate illam donare, neq; necesse etiam est primum actum procedere ab habitu gratiæ, sed potest fieri à sola potentia cum auxilio. Vnde facile explicari potest modus, quo tale meritũ in Christo esse potuit, potuit enim Deus in instanti creationis animæ Christi, primum omnium eleuare intellectum eius ad cognitionẽ aliquam Dei abstractiuam, & per scientiam infusam: & similiter præbere auxilium voluntati, vt per liberum actum se disponeret ad susceptionẽ gratiæ, & aliorum donorum, ad cũ modum, quo nunc eleuat voluntatem hominis in instanti iustificationis, vt se disponat ad gratiam: vnde sicut in iustificatione nostra, dispositio naturã antecedit infusionem gratiæ, ita fieri potuit in prima sanctificatione animæ Christi per gratiam accidentalem. Est tamen differentia, quia nos per dispositionem non meremur de condigno infusionem gratiæ, quia non supponimus gratũ: Christus autem, quia per ipsam vnionem est gratissimus, & perfectissimum principium meriti, ideo per talem dispositionem de condigno ex perfecta iustitia mereretur ipsam infusionem gratiæ: nam respectu Christi, hæc non est prima gratia, sed secũda, quę aliam perfectiorem supponit: nihil autem repugnat per primam gratiam, mereri secundã. Vnde etiam fit, vt per eandem dispositionem potuerit mereri eandem gratiam consummatam, et perfectam, atq; adeò gloriã & cætera dona: quia valor & meritum illius dispositionis maius est, quam hæc omnia, & aliunde nulla est repugnantia, vt declaratũ est. Ex quo discursu intelligitur, solum illum primum actum scientiæ, & primum auxiliũ datũ voluntati Christi ad prædictũ actũ, non potuisse hoc modo cadere sub meritũ eiusdem Christi: quia ante primam cognitionem, & primum actum liberũ impossibile est intelligere, vt in eodem homine antecedat meritum, etiam ordine naturæ, cum meritum necessario supponat cognitionem, & in actu libero fundetur.

Secundo modo intelligi potest fuisse possibile hoc meritum per subsequentia opera, ita vt propter illa præuisa data fuerit prima gratia & beatitudo: & extendi hoc potest ad primum auxiliũ, & primum actum cuiuscunque scientiæ. De hoc tamen modo, quia nunc necessarius non est, plura non dicam, sed iudicẽdum de illo est iuxta ea, quæ de possibili merito Incarnationis diximus supra q. 1. art. 11. & in sequentibus occurret occasio addendi nonnulla.

Ad argumenta primo nõ existimo sensum D. Tho. esse, quem explicat illa sententia, sed posse optime de potentia ordinaria explicari, vt sect. sequenti dicam. Ad primam vero rationẽ respondetur, gratiam quæ esset in Christo principium meriti in dicto casu, non esse gratiam imperfectã, sed ipsam gratiã vnionis. Deinde etiam si demus (vt reuera fieri posset) habitum gratię infundi animæ Christi sine merito, vt per aliquem actum ab illo elicitum mereretur visionem beatam in eodem instanti dandam, adhuc argumentum illud non procederet: nam interrogo, quid intelligatur nomine gratiæ imperfectæ? nã si intelligitur gratia, quæ aliquo tempore non habet coniunctam visionem: sic peritur principium: nego enim esse de ratione gratię, quæ est principium meriti, vt sit hoc modo imperfecta, nulla enim ratione hoc probatur, & contrarium satis à me probatum est. Aut per gratiam imperfectam intelligitur gratia, quę per fidem operatur, & hoc sensu in alijs præter Christum speciali modo repugnat meritum visionis beatę simul esse cum ipsa visione beata, eo modo quo repugnat, fidem & visionem esse simul, siue illa repugnantia sit in ordine ad absolutam Dei potentiam, siue solum ex natura rei aut secundum legem ordinarium, quod fortasse probabilius est: at vero in Christo Domino neque hic modus repugnantiæ reperitur, quia meritum eius non fundatur in fide, vnde neque gratia, quæ fuit principium eius, fuit in illo sensu imperfecta,

D. Thom.

Obiect.

Responsio.

Etiam per subsequentia opera à Deo præmissa, mereri potuit Christus dicta dona.

Gratia, vt sit principium meriti, nõ opus est, vt sit aliquomodo imperfecta.

perfecta. Aut per gratiam imperfectam intelligitur gratia, quæ non haberet totum augmentum seu intensionem, quam habitura est: & hoc sensu etiã facile negari potest hãc imperfectionem esse de ratione illius gratiæ, quæ est principium meriti; nihil enim illa ad meritum confert, neq; vlla ratio assignari potest propter quam requiratur, præsertim cum possit habitus gratiæ esse tam intensus in viatore, quam in comprehensore. Aut denique per gratiam imperfectam intelligitur gratia, quæ est veluti in fieri & in via: & hic sensus vix potest distingui à præcedenti, vnde neq; hæc imperfectio ad meritum est necessaria, posset enim gratia consumata & perfecta in intensione, gratis alicui donari prius natura vel tempore, hac lege & conditione, vt quamprimũ ab illa proflueret operatio libera & meritoria, statim in eodẽ instanti redderetur illi præmium visionis beatæ. Secundum & tertium ex superioribus soluta sunt.

SECTIO. II.

Vtrum Christus meruerit gloriam animæ suæ, et alia dona gratiæ, & scientiæ.

Altisiod. Albert. Mag. Guiliel. de Rub. Basel. Mairo.

PRima sententia affirmat, quam tenent Altisiodoren. Albert. Magn. Guiliel. de Rubion Basolis & Mairo: præcedenti sectione citati. Et suaderi potest nonnullis sacræ Scripturæ testimonijs Psalm. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te, Deus Deus tuus oleo lætitiæ.* Quanquam enim interdum exponatur hic locus de gratia vnionis, multi tamen sancti illum intelligunt de gratia habituali vt supra vidimus: & licet illud, *propterea*, possit denotare causam finalem, satis tamen cõmode videtur intelligi de causa meritoria. Præsertim tamen videtur vrgere illud Isai. 53. *Pro eo quod laborauit, videbit, & saturabitur.* Visio enim quæ satiat, non est nisi visio beata, iuxta illud Psal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Vnde sanctus Vigilius lib. 5. contra Euthychem, hoc testimonio probat Christi animã vidisse lucem & fuisse saturatam scientia propter suum meritum: & ibidem de merito Christi exponit illa verba Ioan. 10. *Propterea me diligit pater, quia animam meam pono*, Meruit ergo Christus dilectioné Patris, atq; adeò gratiã. Deniq; Isai. 62. dicitur. *Ecce saluator tuus venit, & merces eius cum illo.*

Psal. 44. Isai. 53. Psal. 26. Vigili. Ioann. 10. Isai. 62.

Rationibus videtur vrgentius confirmari hæc opinio prima colligitur ex dictis in sect. præced. iuncto principio, quo D. Tho. in hoc art. vtitur: quia si meritum nõ requirit carentiã præmij, melius est habere illud ex merito, quã sine merito, sed requirere carentiam ipsius gloriæ: ergo perfectius fuit habere illam ex merito, quã sine illo, Christo autem tribuẽdum est quod perfectius est. Maior probatur, quia habere aliquid ex merito perfectius est, vnde si non excludat maiorem vel æqualẽ perfectionem, melius erit habere aliquid ex merito quam sine merito, sed nullam maiorẽ perfectionẽ excludit, quia non excludit hanc, scilicet semper esse beatum, & nulla alia excogitari potest quam excludat, nec D. Tho. alterius meminit. Dices excludere aliam, scilicet quod ipsa gloria sit per se debita vt proprietas connaturalis. Sed hoc falsum est, potest enim eadẽ gloria deberi vt proprietas connaturalis ipsi vnioni; & fieri debita ex iustitia per meritum, si aliunde non sit repugnantia, nam illi duo tituli optime inter se coniunguntur, & perfectius est habere aliquid ex vtroq; titulo, quam ex altero tãtum. Vt si regis filius regnum sibi iure hæreditario debitum, suis etiam victorijs, & fortitudinibus mereatur, maior illi erit gloria & perfectio, ita enim sectione sequenti nobis philosophandũ est in merito gloriæ corporis Christi domini. Vnde quod contra hanc sententiam objici solet, quia Christo gratia & gloria est connaturalis, tanquam naturali Filio Dei, iuxta illud Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi Vnigeniti à Patre*, & ad Rom. 8. *si filij & hæredes.* Quod autem connaturale est, non cadit sub meritum. Hæc inquam ratio parum vrgere videtur cõtra hanc sententiam, quia illi duo tituli (vt diximus) nõ repugnant: præsertim quia gloria & gratia non est connaturalis humanitati Christi secundum se; humanitati autẽ vt vnitæ dicitur connaturalis, nõ quia sit proprietas physice manans ab ipsa vnione, sed quia debetur secundũ quandam veluti connaturalem proportionem & congruentiam: huiusmodi autẽ proprietatem multo minus repugnat vt possit simul per meritũ obtineri: sicut nullus negat, quin Christus dominus potuerit obtinere gratiã habitualem per propriam dispositionem liberam, quod esset alienum à proprietate connaturali physice manãti à suo principio, nõ vero à proprietate connaturali modo explicato.

Ioan. 1. Rom. 8.

Ex quo potest secunda ratio fieri pro hac sententia, nã Christus suscepit gratiam habitualem per propriam dispositionẽ, ergo per illam meruit gratiam ipsam. Antecedens videtur esse communiter receptum, præsertim in schola D. Tho. quia ipse docet infra q. 34. ar. 3. Christum sanctificatum esse per proprium motum liberi arbitrij, quia hic modus sanctificationis perfectior est: consequentia vero probatur, quia necesse est, vt illa dispositio fuerit actus supernaturalis ordine naturæ antecedens gratiæ infusionẽ, quia hoc est de ratione dispositionis, cũ esse dispositionem, sit esse causam, id quod docuit etiam D. Tho. 1. p. q. 61. art. 2. ad 3. & 1. 2. q. 109. art. 6. ad 3. sed dispositio ad gratiam est meritoria gratiæ de condigno, si supponat personam gratam: vt in Christo supponebat, ergo in Christo illa dispositio vt prior natura gratia, fuit meritoria gratię, & consequenter etiã gloriæ, quia nullus meretur gratiam, quin mereatur etiam gloriam, quia gratia est prior gloria. Et confirmatur nam ideo dicitur Christus sanctificatus per propriam dispositionem, quia hic modus sanctificationis est perfectior, sed etiam pertinet ad maiorem perfectionẽ, vt illa dispositio simul sit dispositio & meritum, ergo. Tandẽ posito hoc ordine naturæ, quem requirit dispositio, ponũtur omnia quæ necessaria sunt ad hoc meritum, vt euidenter patet ex dictis in sectione præcedenti, nã illa dispositio, necessario includit cum actu voluntatis actum intellectus distinctũ à visione beata, quia visio beata non est dispositio ad gratiã, sed consummatio eius: habuit ergo Christus de facto totum id, quod de possibili requirebamus ad meritum, ergo meruit.

D. Tho.

D. Thom.

Hæc sententia est sine dubio probabilis, cum habeat graues autores, & valde probabiles rationes,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes,& speciem quandam pietatis:vnde,qui illi te meritatis notam inurunt, temere sine dubio loquuntur,præsertim cum nullum solidum fnndamentum afferant,vt videbimus.

Nihilominus contraria sententia, quæ negat Christum hæc dona animæ suæ meruisse,sicut cõmunior Theologorum est,ita simpliciter videtur mihi probabilior. Tenet illam D.Tho. hic, Magister & alij Theologi in 3.d.18.Bonauent. art.2. q.1.Richard.art.1.q.1.Palud.q.2.Durand.q.3.nu. 6.Scot,& Gab.q.vnica,Marsil.q.12.art.1. concl. 3. qui pro hac sententia refert August. sed falsò, quia Aug. non loquitur de merito gratiæ aut gloriæ, sed de merito Incarnationis:refert item cõtra hanc sententiam Alexandrum Alensem, sed male,aperte enim tenet eandem 3.p.q.16.m.3.ar. 1.& Dried.de Capti.& redemp.gen.hum. tract. 2.c.2.p.3.ar.3.Soto in 4.d.21.q.1.ar.2.Cano lib. 12. de locis c. 14.ad. 6. Sclet hęc sententia fundari quibusdam rationibus inualidis, quas breuiter attingere oportet. Prima est illa de proprietate cõnaturali,quæ iã reiecta est. Secũda quia si Christus meruisset gloriã suam,obtinuisset gloriam infinitam,sicut meritum est infinitum. Sed hæc minoris momenti est,idem enim argumentum fieri posset,vt non meruerit nobis gloriam,quia obtinuisset nobis gloriam infinitam, sicut meritũ est infinitum,simili etiam argumento probaretur,nõ habuisse gloriam,vt proprietatem vnionis debitã, quia vnio est infinita,& consequenter illi danda esset gloria infinita:& sine dubio, si sola dignitas eius penseturꝫ gloria perfectior etiam si in infinitum augeretur,esset illi proportionata. Sicut ergo in huiusmodi exemplis dicimus infinitam gloriã non esse possibilem, & ideo datam esse Christo ratione vnionis in certo termino iuxta dispositionem Diuinæ sapientiæ:ita dari potuisset ratione meriti,nam licet meritum in se sit infinitum, tamen ab ipso Christo referri posset ad præmium finitum à Deo præscriptum, sicut de facto retulit sua merita, vt in nobis haberent effectum finitũ. Tertia,ratio est, quia alias Christus non obtinuisset gloriam vsque ad finem vitæ suæ,quia non cõsummauit meritum suum,neq; obtinuit perfectũ ius ad præmium vsq; ad finem vitæ. Sed parum etiam hoc vrget quia nõ oportuit omne præmiũ meritorum Christi ita differri, multa enim petijt & meruit,vt statim fierent. Illa ergo dilatio & cõplementum meriti potissimum locum habuit in ordine ad nostram redemptionem & completã satisfactionem pro reatu totius humanæ naturæ vnde consequenter factum est,vt eo etiam tempore Christus caruerit aliquibus bonis,seu perfectionibus corporis, quarum carentia necessaria erat ad perficiendam nostram redemptionem,& ideo non ordinauit sua merita ad obtinenda ea bona ante mortem: de bonis autem animæ non est eadem ratio, & ideo poterat facile ordinare suum meritum ad illa obtinenda statim,& sine dilatione vlla. Ex quo ruit 4. ratio,qua alij vtuntur,scilicet quia alias habuisset Christus spem beatitudinis animæ suæ:hoc enim non sequitur,quia spes requirit carentiam & dilationẽ præmij,Christus autem si gloriam animæ meruit, in primo instanti Incarnationis illam meruit,& statim,ac sine dilatatione vlla,illud præmium obtinuit.

Quintam rationem addit Scotus, quã ipse aliter formatꝫmelius autem videtur hoc modõ proponi:quia in beatitudine sunt aliqui habentes gloriam sine proprio merito,ex alieno tantum, sicut infantes: alij tantum habent ex proprio merito sicut angeli:alij ex proprio,& alieno simul,vt pueri homines adulti, ergo decuit ad perfectionem illius status,vt esset aliquis habens beatitudinem sine vllo merito. Sed in primis,vnde infertur hũc futurum fuisse Christum? cur enim id quod ipsi habenti perfectio non est,accommodandum est potius Christo, quam alijs, etiam si id ad perfectionem totius communitatis pertinere videatur? Deinde negari potest partitionem illam ad perfectionem, vel complementum status beatis ei pertinere, maior enim perfectio videri potest, vt tota beatitudo omnium beatorum in Christi meritis fundetur:vnde & vnum membrum illius enumerationis falsum est, quia angeli non ita habent gloriam ex merito proprio, quin etiam habeant ex merito Christi,vt infra dicemus. Sexta ratio aliquibus videtur euidentior, quia si Christus meruisset gloriam animæ suæ,propter illam præcipue venisset, & operatus esset potius propter comparãdam sibi gloriam, quam nobis: quod non est modo loquendi Scripturæ consentaneũ. Hoc argumento vtitur Caluinus, vt probet Christum nihil sibi meruisse, *Alioqui*,ait,*frigeret cõsummatio illa amoris,quam Paulus commendat, quod pro nobis mortem subierit*,ad Rom.8. *Vnde ipse quoque seipsum exhibuit, vetum suum meritum ad nos transtulit dicens, Pro illis sanctifico meipsum*, Ioan.17. Sed hoc argumentum friuolum etiam est, quanquam enim sine dubio verissimum est,Deum magis amare gloriam solius animæ Christi,quam omnium hominum, & angelorum, siue illam per se ac primario prædestinauerit, vt nos probabilius existimamus, siue oblata occasione peccatꝰ quia quacunq; ratione prædestinata sit, est maius bonum, magisq; pertinens ad Dei gloriam,quam aliud. Deinde etiam verissimum est,Christum dominum magis amare & velle gloriam suam,quam nostram:quia iuxta charitatis ordinem ita amari debet, quia illud bonum & in se excellentius est, & magis cõsonum Deo,& Christo. Nihilominus tamen verum est,Filium dei non propter suum commodũ, sed propter homines humanitatẽ assumpsisse,quia ipsa Incarnatio fuit humanitatis exaltatio, non diuinæ personæ:quia diuinæ personæ nihil inde vtilitatis accessit,sed potius, *se ipsam exinaniuit*, vt loquitur Paul. ad Phil.2. & in hoc sensu vtitur interdum illa argumentatione cõtra hæreticos Cyril. Alex,lib.3. Theol. c.1. similiter etiam verum est omnia,quæ ad pœnam, dolorem & satisfactionem pertinent, ac deniq; quæ in corpore passibili vt sic, peracta sunt, ratũ propter nos fuisse susceptꝫ ipsi enim Christo propter se nõ fuisset necessariatꝫ vero postquã illa assumpsit,cõsequenter potuit Christus aliquid per ea sibi acquirere in humanitate sua. Neq; inde in aliquo minuitur charitas Christi,sed in eo apparet maxima, quod cum ad gloriam suam non indiguerit morte, vt nos copiose redimeret,voluit pro nobis mori:& ideo in Scriptura passio, & mors, & similia ad nos referũtur, quia occasione nostri peccati assumpta fuerunt. Vt ergo aliquo probabiliori discursu hanc sententiam confirmemus.

Dico primo; Christus dominus nõ meruit sibi gratiã

Neq; beatitudinem animæ suæ meruit sibi Christꝰ.

Primus actus intellectꝰ Christi ordine naturæ fuit visio beatifica.

Christus sibi neque gratiam creatã, neque alios habitꝰ infusos meruit.

gratiã creatã,neq; alios habitus infusos. Probatur quia duobus modis intelligi posset hæc meruisse. Primo,per opera subsequentia tempore vel natura,seu procedentia ab ipsis habitibus: & per hæc non meruit huiusmodi habitus. Primo quia ex natura rei meritum debet antecedere præmium saltem ordine naturę,hoc enim postulat natura ipsius meriti,cum sit causa,& via ad præmiũ. Quod si interdum aliter factum est, ex diuina dispensatione fuit propter aliquam necessariam causam, & suppositа aliqua imperfectione, vt dicemus infra,agentes de gratia data antiquis Patribus ex meritis Christi, & ideo respectu sui ipsius, non oportuit, nec decuit esse in Christo talem modũ meriti. Secundo,quia quod datur propter merita futura,datur dependenter à futuris operibus:Christus autem semper habuit hæc dona, tanquã proprietates sibi connaturales,& vt absolute sua tine aliqua dependentia à futuris,quia ille alius modus habẽdi hęc dona imperfectus esset. Tertio,quia principium meriti de facto non cadit sub meritum, & ideo Christus non meruit Incarnationẽ suam:ergo eadem ratione habitualis gratia non cadit sub meritũ illius operis,cuius ipsa est principium. Quocirca omnes rationes, quibus suprà probauimus, Christum non meruisse Incarnationem, probant non meruisse gratiam per hæc opera subsequentia. Secundo intelligi potest hoc meritum per opera ordine naturæ antecedentia hos habitus:& quod neq; hoc modo possit huiusmodi meritũ conuenienter Christo attribui, probatur,quia talis meritũ primo & per se fundari deberet in actibus supernaturalibus,actus enim naturales non sunt secundũ se proportionati ad merenda supernaturalia dona,Christi autem meritum fuit omni ex parte perfectum,& ideo non solum ex parte personæ operantis,sed etiã ex parte ipsorum operum habuit proportionem & cõdignitatem cũ præmio. Tum præterea, quia Christi anima in primo instanti suæ creationis,vel nõ habuit cognitionem naturalem,vt quidã volunt, quia hæc cognitio pendet à phantasmatibus: vel si habuit,non prius natura illam habuit,quã cognitionem supernaturalẽ, quia naturalis cognitio nullo modo fuit ratio & causa supernaturalis cognitionis. Quin potius, supernaturalis cognitio dici potest ordine naturæ antecessisse,quatenus per illam eleuata est anima Christi ad statum supernaturalem,& beatificum,in quo esse debuit omni ex parte perfecta, & indepẽdens in omni cognitione sua ab vsu phantasmatum:ergo meritum supernaturalium donorum,non potuit fundari in cognitione naturali,neq; in actibus voluntatis, qui illam consequuntur.

Deniq; certum est, omne meritũ de condigno apud Deũ fundari in aliqua cognitione supernaturali: superest ergo vt probemus, non meruisse Christum habitus supernaturales per actus supernaturales, ordine naturæ priores. Quod ita ostenditur,quia actus supernaturalis qui est prior natura suo habitu, nõ elicitur ab illo, vt in materia de gratia late demõstraui, & infra in materia de pœnitentia illud attingam:quia repugnat propriam causam efficiẽtem esse effectum sui effectus ingenere causæ materialis,vel alio simili. At vero anima Christi nunquã operata est actus supernaturales,etiã in primo instanti,nisi ex habitu,quia semper operata est perfecto,& cõnaturali modo,vnde ad eliciendũ primum actũ scientiæ infusę,prę-intelliguntur illi esse indita lumen, & species:& primus actus charitatis intelligitur suponere habitum, à quo eliciatur:ergo Christus non obtinuit hos habitus per meritum horum actuum ordine naturę antecedens,cum ieuera non antecesserit: ergo vlterius nec gratia ipsa data est propter hoc meritum,quia hæc gratia,quę est in essentia animæ,& comparatur ad alios habitus infusos vt forma principalis ad suas potentias, ordine naturæ illi supponitur. Et eadem ratione concluditur,nullum alium habitũ cecidisse sub hoc meritũ, quia non est maior ratio de vno quàm de alijs,& quia infusa gratia omnes alij infunduntur,vt comitantes illã, vnde alij habitus non cadunt sub meritũ, nisi cadat ipsa gratia. Vnde confirmatur,quia isti habitus consequuntur vnionẽ vt proprietates illius,vnio autem hypostatica,cum substãtialis sit, proprie fit in substantia ipsius animæ simul cum corpore: ergo ratione illius primo perficitur anima in essentia sua per gratiã habitualem, ex qua manant habitus ad potentias, & tandem anima sic perfecta in actu primo,intelligitur cõnaturali & perfecto modo prodire in actum secundum. Nõ ergo dati sunt isti habitus animę Christi,quia supernaturaliter operata est,sed dati potius sunt, vt supernaturaliter operaretur,non ergo sunt dati propter meritũ,sed potius ad merendũ. Ex his.

Dico secundo,Non meruisse Christũ beatitudinem animæ suę. Hęc fere sequitur ex præcedenti,& fere eodem modo demõstratur,nam ex dictis satis constat,nõ meruisse illam per actus ordinis naturalis, neq; per supernaturales posteriores vel subsequentes ipsam visionẽ beatam. Quod vero neq; per antecedẽtes,seu priores ordine naturę illam meruerit,probatur primo,quia nullus actus intellectus præcessit ordine naturæ in Christo ipsam visionem beatã: Primo quia est magna perfectio animæ Christi, vt primus intuitus eius ad ipsam diuinã essentiam in se ipsam fuerit terminatus:quo enim illa anima intelligitur effecta similior ipsi diuinæ naturæ,eo perfectior existimanda est: primus autem intuitus Dei intelligentis intelligitur terminatus ad seipsum, ergo anima Christi erit Deo similior,atq; adeo perfectior, si ad hunc modũ visionẽ eius participauit. Secũdo quia nullus alius actus intellectꝰ est causa, vel dispositio ad illã visionẽ,vt significat D. Tho.supra. q.9.ar.3.ad 1.& ratio est,quia non est intelligendus Christus procedere in cognitione ab imperfecto ad perfectum,etiam ordine naturę:sed potius intelligendus est ab optimo,& perfectissimo actu, vt pote sibi intrinseco & maxime cõnaturali statim inchoasse. Tertio,quia lumen gloriæ est quasi prima proprietas consequens gratiã consummatã,seu existentem in eo perfecto statu in quo in fide fundata nõ est: sicut enim intellectus est prima proprietas consequens rationalẽ animam, ita lumen supernaturale, & diuinũ est prima proprietas comitãs supernaturalem gratiã,quæ in statu viæ propter imperfectionẽ eius fide vtitur,ranquã intellectuali virtute sibi proportionata, de se autẽ postulat lumen clarũ & perfectum ad suam consummatã perfectionem. Quo circa,sicut non meruit Christus alias virtutes comitantes gratiã, ita neq; lumen gloriæ quod est virtus quædã per modum

D.Tho. Magist. Bonau. Richard. Palud. Durand. Scot. Gabr. Marsil. August. Alens. Dried. Sot. Cano.

Caluinus.

Rom.8.

Ioan.17.

Philip.2.

Cyril. Alex.

D. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modum potētiæ vel habitus, seu actus primi perficientis & eleuantis intellectus ad perfectissimū actum secundum: quia sicut aliæ virtutes prius natura intelliguntur infusę animæ Christi ante omnem actum secundum, ita & lumē gloriæ. Ex quo vlterius concluditur, non meruisse Christum visionem ipsam beatam, quia prius natura intelligit anima Christi, per hoc lumen quam per vllum aliud, quia est potentissimum & expeditissimum ad agendum, & habet cohiunctam essentiam diuinam per modum speciei, seu obiecti actu intelligibilis perfectissimi: vnde necessario prodit in actum visionis Dei, qui est vel adæquatus illi, vel certe maxime proprius & connaturalis: vnde sicut intellectus angelicus prius natura intelligitur elicere cognitionem propriæ substantiæ, quā cuiuscunq; alterius obiecti: ita intellectus informatus lumine gloriæ, prius natura intelligitur elicere ipsam visionem Dei, quam aliū quemcunq; actum supernaturalem: ergo antecessit ordine naturæ illa visio omnem cognitionem, in qua posses fundari meritum, atq; adeo antecessit omne meritū, non ergo per prius aliquod meritū comparata est. Quæ ratio euidentius concludit, si lumen gloriæ, & scientiæ infusæ est vnum & idem: hoc enim supposito recte concludit illa ratio primum actum illius luminis esse visionem beatam, & consequenter ordine naturæ antecedere omne actum scientię infusæ. Si vero dicamus illa lumina esse distincta, verisimilius diceretur comparari inter se, tanquam perfectum, & imperfectum eodem ordine, & statu beatifico, videtur enim lumen scientię infusæ veluti accidentalis perfectio illius status. Vnde nulla ratione probabili videtur dici posse actum scientię infusæ antecessisse ordine naturæ actum visionis beatæ, neque igitur aliquod meritum illam antecessisse credendum est. Quod tandem confirmatur, quia necesse est fateri aliquem actum cognitionis supernaturalis datū esse animæ Christi ablq; vllo priori merito, ergo maxime hoc verisimile est de visione beata, quæ & natura sua est prior & perfectior actus & maxime debitus ac connaturalis vnioni.

Ratio D. Thomæ.

Et iuxta hæc quę dicta sunt explicanda est vis rationis D. Tho. quæ in hoc fundatur, quod meritum beatitudinis non est simul cum ipsa beatitudine: quod nonnulli discipuli D. Thom. propter primum argumentum primæ sententiæ, de ordine naturæ interpretari conantur. Sed D. Tho. aperte loquitur de duratione temporis: intelligē dus ergo est, nō de quocunq; merito, & præmio, sed de præmio beatitudinis & secundum ordinariam potentiam seu legem huiusmodi enim meritum fundatur in gratia operante per fidē, & hoc sensu dici solet fundari in gratia imperfecta, vt D. Tho. loquitur 1. p. q. 62. ar. 4. illa autem imperfectio repugnat cum tali præmio. Quod si daretur aliquod meritum fundatum in alteriori cognitione, vt fuit Christi meritum, repugnat illud esse simul cum beatitudine & ordinari ad illam, quia supponit illam, vt explicatum est. Et hæc ratio probat etiam de gratia & scientia.

Ad fundamenta vero primæ sententiæ. Testimonia scripturarum facilia sunt, & exponenda iuxta ea, quæ statim sect. sequenti dicemus. Prima item ratio expedita iā est, ostensum est enim non potuisse Christum mereri hæc dona, nisi vel

A carendo illis, vel imperfecto modo illa habendo, vel etiam efficiendo imperfecte & non connaturali modo aliquam operationem: & ita non procedūt reliqua, quæ in illa ratione recte dicuntur, sed non contra nostram sententiam: quia non nitimur fundamento ibi impugnato, scilicet, quod illi duo tituli inesiti & proprietatis connaturalis repugnant: hoc enim nō dicimus, sed solū, quod repugnauerit habere hæc dona cum omni perfectione debita & connaturali, & habere ex merito. *Scot.*

Vt autem recte supra notauit Scotus, quod Christus non meruerit hæc dona, solum quia perfectissimo modo illa præhabuit, nihil minuit perfectionem eius, quia nihilominus vere habuit potestatem merendi hęc omnia, seu quidquid perfectionis est in tali potestate: habuit etiam actuale meritum tanti valoris, vt ad hæc omnia promerenda esset sufficiens. Quod ergo propter solam ampliationem vnum non fuerit ordinatum ad aliud, nihil perfectionis simpliciter minuit. Possumus exemplum adhibere in ipsomet Christo, vt Deus est, cuius perfectionem non minuit quod generare Deum non potuit, quia in se habet quidquid perfectionis est in potentia generandi, & totam perfectionem actus, quo pater generat, & solum non conuenit illi generare, quia secundum ordinē originis quodammodo a Patre præuentus est.

Anima Christi nō fuit sanctificata per propriā dispositionem præparantem. Bonauen. Richard. Sot. Medina. D. Thom.

Ad secundum discipuli D. Tho. vt laborat, vt conciliet has sententias, quas ipsi tribuunt D. Tho. scilicet Christum sanctificatum esse per propriam dispositionē, & nihilominus non meruisse gloriam per talem dispositionem, & qui melius effugiunt, respondent, licet dispositio sit prior in genere causæ materialis, non tamen simpliciter, & ideo non esse meritoriam. Sed hoc non satisfacit, tū quia hæc dispositio simpliciter est prior natura, vt in materia de gratia demonstrauimus: tū etiā quia iuxta doctrinam D. Tho. ipsum meritum ad genus causæ dispositiuæ reuocatur, vt patet ex 1. p. q. 23. ar. 1. Respondeo igitur negādo animam Christi fuisse sanctificatā per dispositionem, quæ ipsam ad gratiam præparauit, vt recte docuerunt Bonau. & Richar. supra, & in eadem sententia fuisse Sotum refert Medina supra q. 7. art. 13. in fine, qui non satis consequenter loquitur, tam in eo loco quam in præsenti: quia reuera est eadem ratio in Christo domino de merito & de dispositione: tum quia vera dispositio ad gratiam præcederet ab auxilio & non ab habitu gratię: tum etiā quia oporteret tale dispositionem fundari in aliqua cognitione, priori visione beatifica. D. Tho. autem in citato loco q. 34. ar. 3. solū dixit Christū esse sanctificatū, secundum proprium actū, quod non necesse est intelligi de actu, qui natura antecedat ipsam infusionē habitus, sed qui consequitur potius per modū liberi consensus, quo anima, quæ sanctificatur, diligit suū sanctificatore, & gratias ei agit, qui actus, & si quis est alius similis, nō est dispositio præparans sed veluti ornans & consummans ipsam sanctificationē, sicut actus secundus perficit primum: hanc enim duplicē dispositionem distinxit D. Tho. supra q. 9. ar. 3. ad 1. significans dispositiones animæ Christi potius esse posteriores, quā priori modo explicandas. Et cōueniens ratio reddi potest, quia cū anima Christi nihil haberet repugnās sanctificationi, imo haberet ratione vnionis veluti intrinsecū principiū sanctificatio- *D. Thom.*

A ficationis cōnaturalis, nō indigebat libera dispositione præparāte ipsam ad gratiā, sed potius ex vi vnionis gratia illi data est, vt per eam modo perfecto & connaturali statim operaretur. Quocirca hæc Christi sanctificatio non in omnibus proprietatibus similis fuit sanctificationi aliorum, etiā ratione vtentium, habuit enim quidquid perfectionis in alijs inuenitur, & ideo simul habuit actum secūdum cum primo. Quod vero in alijs sit dispositio præparans, & natura prior, ad perfectionem non pertinet, sed potius imperfectionē supponit: quia vel sanctificatio fit ad remouendum peccatum, vel saltem ad eleuandam naturam ad supernaturalem ordinem: at vero Christi anima suppo nitur eleuata per gratiā vnionis, quā nulla potuit præcedere dispositio, vt supra demōstratum est. *Hug. Vict.* 1. de Sacrament. part. 1. cap. 6.

SECTIO. III.

Vtrùm Christus meruerit gloriam sui corporis, suiq; nominis exaltationem.

Caluinus. B Caluinus, vt supra retuli negat Christum aliquid sibi meruisse, cuius sophisticum fundamētū supra indicauimus, & dissoluimus: ex Scholasticis vero Guilielmus de Rubion in. 3. d. 18. *Guilielm. de Rubion* non negat simpliciter hoc Christi meritum, dicit tamen esse rem dubiam & incertam, & ideo nō esse simpliciter affirmandum, quia neque ex Scriptura colligitur, neque ex certa aliqua ratione: quia cum Christus sit Dominus omnium non indiguit merito, vt perfectionem quancunque, seu dignitatem obtineret. Scotus vero eadem distin. 18. dicit indirectē meruisse Christum gloriā corporis, quia meruit, vt remoueretur impedimentum talis gloriæ, directē autē non meruisse illam, quia ablato impedimento habebat intrinsecum principium, ex quo illa manaret. Et ad hunc modum videtur loqui Cyril. lib. 3. Thesau. c. 1. *Scot.* *Cyril.*

Dico tamen primo, Christum Dominum meruisse gloriam corporis sui, neq; hoc posse sine temeritate negari. Ita enim docent Theologi omnes cum D. Tho. hic & Magistro in. 3. d. 18. & habet magnum in Scripturis fundamentum. Lucæ enim. 24. dicit ipse Christus, *Non ne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Satis aperte significans per passionē parasse sibi viam ad gloriam, atque adeo illam sibi meruisse, quod magis explicuit Paul. ad Philip. 2. dicens: *Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.* Vbi particula illa, *Propter*, si iuxta vim & proprietatem suam, vt debet, explicetur, non tantum consecutionem vnius post aliud, vt hæretici exponunt, sed etiam vnum fuisse causam alterius significat: nulla autem alia ratio causæ hic intercedere potest, nisi meritoria: & ideo ad Hebr. 2. dicit idem Paul. *Vidimus Iesum propter passionem mortis, gloria, & honore coronatum*, vbi nomen coronæ satis indicat victoriam, & præmium. Vnde Basil. lib. 4. contra Eunom. sub titulo, *Quod Filius creatura non sit*, dicit, propter obedientiam datum esse Christo in humanitate nomen super omne nomen. Idem dicit August. lib. 2. contra Maximi. cap. 5. & lib. 3. cap. 2. Chrysost. Ambros. Anselm. Beda & alij explicantes citata loca Pauli: & late Vigil. lib. 5. contra Eutych. Hugo Victori. lib. *D. Thom.* *Magist.* *Luc. 24.* *Philip. 2.* *Hebr. 2.* *Basil.* *Aug.* *Chrys.* *Ambr.* *Anselm.* *Beda.* *Vigil.*

C Præsertim cum ipse promiserit latroni, *Hodie mecū eris* *Ab instāti mortis animæ Xpi fuit impassibilis, meritis eiusdē Christi. Magist. Palud.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctis in paradiso, ex qua promissione Patres omnes intelligunt, statim illo die animam latronis fuisse post Christi mortẽ in statu beatifico, & impassibili, ergo à fortiori idem sentiendum est de anima Christi. Quod tandem confirmatur, quia cum iam consummasset nostram redẽptionẽ, non indigebat statu viatoris: ergo statim cœpit omnino esse in termino, & extra statum viæ, atq; adeò omnino impassibilis. Hanc ergo indolentiam, seu impassibilitatẽ meruit Christus Dominus sicut meruit gloriam corporis, illam enim merẽtur omnes iusti, qui per sua merita gloriam consequuntur: & rationes supra factæ æquè procedunt de hoc statu & de gloria corporis, & accommodari potest testimonium Isai. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur*, illo enim loco Septuaginta interpretes legunt, *Et vult Dñs auferre de doloribus animam eius*, quæ verba Hieronymus etiam iuxta hanc lectionẽ de Christo exponit, sicut & Aug. lib. 1. de Consen. Euangelist. c. 31.

Propter quæ (vt obiter hoc notetur) non mihi placet, quod Vega dicit lib. 7. in Tridẽt. c. 18. animam Christi vsq; ad resurrectionẽ fuisse propter nos viatricem, non ad merendum, sed ad satisfaciendum: *Quæ anima*, inquit, *separatæ interdum esse possunt viatores, quo ad satisfactionem.* Hoc, inquam, non mihi placet, quia anima separata nullo modo est in statu viatoris nisi sit aliquo modo in statu passibili, & careat visione beata, quã est aliquãdo habitura, vt constat inductione in omnibus alijs: anima autem Christi post separationẽ à corpore non fuit in hoc statu passibilitatis, ergo neque in statu viæ, neque enim oportet fingere nouum modum seu statũ viæ in anima Christi absque vllo testimonio, vel ratione efficaci. Adde, animam separatam nunquam esse in statu satisfaciendi, sed satispatiendi tantum pœnam, quam in hac vita plenè non persoluit: at vero anima Christi in hac vita plenissime soluit, & cõsummauit redemptionem nostrã, vt supra probatum est.

Secundo infertur meruisse Christũ resurrectionẽ suã, & omnes dotes corporis glorioſi, vt rectè docet D. Tho. infra. q. 53. ar. 4. ad. 2. & eisdẽ rationibus & testimonijs supra allatis probari potest: quibus addi potest illud Psal. 109. *De torrẽte in via bibet, propterea exaltabit caput*, quod in hunc sensum Augustin. exponit, sicut & illud Psal. 40. *Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me.* Denique alij iusti merentur resurrectionem suorum corporum, multo ergo magis Christus, quandoquidẽ potuit illam mereri, vnde ad Rom. 8. dicitur nos futuros esse hæredes, *si compatimur, vt & conglorificemur.*

Tertio sequitur meruisse triumphum ascensionis suæ, vt eisdem testimonijs & rationibus comprobari potest, & indicatur ad Ephes. 4. *Qui descendit, ipse est, qui ascendit, quid est quod ascendit, nisi quia & descendit prius?* & Apocalyp. 3. *Ego vici, & sedeo cum Patre meo.*

Dico secundo, Christus Dñs meruit exaltationem nominis sui. Ita D. Tho. hic qui sub hac exaltatione cõprehẽdit omnia, quæ ad externã gloriã (quæ est clara cum laude notitia) pertinent. Quæ probatur, præter citata testimonia ex illa oratione Christi Ioan. 17. *Egote clarifica ui super terrã, opus cõsummaui, quod dedisti mihi vt faciã, & nũc clarifica me tu Pater, &c.* Quæ oratio fuit efficacissima & meritoria: vnde Aug. ibidem tract. 104. *Humilitas*, inquit, *claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium*: cui orationi similis est illa Ioan. 12. *Anima mea turbata est, & quid dicam? Pater saluifica me ex hac hora, & venit vox de cælo dicens: Et clarificaui, & iterũ clarificabo.* Quæ oratio aperte ostendit Christum non fuisse omnino sui oblitũ, vt supra Caluinus dicebat, sed suam etiam gloriam apud Deum desiderasse & petiuisse, eo modo & ordine quem charitas postulabat. Hoc etiam confirmat illud Apocalyp. 5. *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere diuinitatem*, id est, vt ab omnibus cognoscatur, & honoretur tanquam verus Deus. Testimonia etiã citata in principio sectionis præcedentis hãc conclusionem confirmant. Ratio ceniq; est eadem, quia hic concurrunt omnia necessaria: & præterea hæc excellentia & exaltatio merito debebatur eximiæ Christi humilitati.

Sequitur primo, meruisse Christum Dominũ ea testimonia dignitatis, & maiestatis suæ, quæ illi data esse in Euangelio legimus, quale fuit testimonium Patris post baptismum Matt. 3. & post transfigurationem, seu in transfiguratione ipsa Matth. 17. Et idem verisimile est de testimonio, & laudibus Angelorum in die Natiuitatis, & de manifestatione facta Magis per stellam, & similibus: quia licet hæc omnia propter vtilitatem nostram facta sint, tamen ad exaltationem, & gloriã Christi pertinebant: vtraq; ergo causa, scilicet nostra & sua meritis illius debita fuit.

Secundo sequitur, meruisse Christum aliquo modo regnũ & dominiũ in vniuersum orbem: quia hoc etiam pertinet ad externam gloriam, & manifestationem nominis illius: & indicatur ab Aug. lib. de Vnitate Eccles. c. 7. & 8. vbi varia cõgerit scripturarũ testimonia, quale est illud Psal. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*: & illud psal. 21. vbi post narratam Christi passionem subditur. *Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ*, & alia similia ponit; præcipue ex Isai. & Psalmis. Est autem optimum illud ad Roman. 14. *Christus in hoc mortuus est, & resurrexit, vt viuorum & mortuorũ dominetur*, quæ verba imitatus Cyril. lib. 11. in Ioan. c. 17. dicit, *Vnum mori oportuit, sufficientem pro omnium vita redemptionem, vt vinorum & mortuorum imperium acciperet.* Sed contra quia hoc dominium & regnũ habuit Christus a principio conceptionis ex vnionis. Propter hoc Soto in. 4. dist. 47. q. 1. art. 2. videtur negare hanc conclusionem, cum tamen affirmet meruisse dignitatem capitis, & eadem ratio de illa procedat: nam illam etiam habuit à principio conceptionis, imo hæc dignitas illã potestatem includit. Obseruandũ ergo est, si loquamur de titulo supremi regis, & domini, qui est proprius Dei, & per communicationem idiomatum homini cõmunicatur verissime dicitur Christum non meruisse, vt summo Dei imperio potiretur, neq; vt esset caput Angelorũ eo modo, quo est caput inquantum Deus. Hos enim maiestatis titulos non magis mereri potuit, quàm Incarnationẽ ipsam: conclusio ergo loquitur de dominio & regno quod in humanitate assumpsit, vt latius q. 11. explicandum est. De quo vlterius est obseruãdũ, Christũ à principio habuisse hoc dominiũ & regnum, quasi in radice & proprietate, & sic illud nõ meruit: & eodẽ modo habuit dignitatem capi-

capitis, quã similiter non meruit: caruit tamẽ veluti possessione & vsu huius dominij & dignitatis, & hoc modo dicimus, illud postea meruisse, quomodo dixit rectè Bernar. lib. 3. de Considera. Christũ merito redẽptionis vendicasse sibi possessionẽ cæli, & terræ iuxta illud Matth. vlt. *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.*

Tertio sequitur, meruisse Christum Dñm iudiciariam potestatem, vt rectè docet S. Th. infra. q. 59. art. 3. & cõfirmat ex illo Iob. 36. *Causa tua tanquã impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies.* Quæ verba de omnibus iustis iniusta patientibus intelligit Greg. lib. 16. moral. c. 15. D. Tho. autẽ rectè illa Christo accommodat, quia in illum principalius, & quasi per antonomasiam conueniũt, quod etiam confirmat illud Ioan. 5. *Dedit illi iudicium facere, quia Filius hominis est*, vt latè tractat Aug. sermo. vlt. de verbis Dñi, & Vigilius lib. 5. cõtra Eutychem. Sed de hac potestate in vltimis disputationibus huius operis, fusius nobis dicẽdũ est.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm Christus alijs mereri potuerit.

D quartum sic proceditur. Videtur, quòd Christus alijs mereri non potuerit. Dicitur enim Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Ergo pari ratione anima quę meretur, ipsa remunerabitur. Nõ ergo est possibile quòd Christus alijs meruerit.

¶ 2. Præterea, De plenitudine gratiæ Christi omnes accipiũt: vt dicitur Ioã. 1. Sed alij homines habentes gratiam Christi, non possunt alijs mereri: dicitur enim Ezech. 14. quod si fuerint in ciuitate Noe, Daniel & Iob, filium & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. Ergo nec Christus potuit aliquid nobis mereri.

¶ 3. Præterea, Merces, quam quis meretur, debetur secundum iustitiam, & non secundum gratiam: vt patet Roman. 4. Si ergo Christus meruit salutẽ nostram, sequitur quòd salus nostra nõ fit ex gratia Dei, sed ex iustitia: & quod iniustè agat cum eis, quos non saluat, cùm meritum Christi, ad omnes se extendat.

Sed contra est, quod dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condẽnationẽ, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationẽ vitæ, Sed demeritũ Adæ deriuatur ad condemnationem aliorũ. Ergo multò magis meritum Christi ad alios deriuatur.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est †, in Christo non solum fuit gratia, sicut in quodam homine singulari, sed sicut in capite totius Ecclesiæ, cui omnes vniuntur, sicut capiti mẽbra, ex quibus constituitur mysticè vna persona. Et ex inde est, quod meritum Christi se extẽdit ad alios, inquãtũ sunt membra eius, sicut etiam in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra eius: quia non solùm sibi sentit, sed omnibus membris. †Quæst. 8

Ad primum ergo dicendũ, quòd peccatum singularis personæ non nocet nisi sibi ipsi: sed peccatum Adæ, qui constitutus est à Deo principium totius naturæ, ad alios per carnis propagi-nem deriuatur. Et similiter meritum Christi, qui est à Deo constitutus caput omnium hominum, quantùm ad gratiam, se extendit ad omnia eius membra.

¶ Ad secundum dicendum: quòd alij de plenitudine Christi accipiunt, non quidem fontem gratiæ, sed quandam particularem gratiam: & ideo nõ oportet, quòd alij homines possint alijs mereri, sicut Christus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut peccatum Adæ, non deriuatur ad alios, nisi per carnalem generationẽ: ita meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per generationem spiritualem quæ fit in Baptismo, per quam homines Christo incorporantur: secundum illud ad Gala. 3. omnes quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. Et hoc ipsum est gratiæ, quod homini concedi tur regenerari in Christo: & sic salus hominis est ex gratia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ETsi D. Thom. de sola potestate videatur inquirere, respondet tamen Christum Dominum alijs meruisse in quos gratiam influit, sicut caput in membra. Et in litera D. Thom. quæ brevis est, nulla est difficultas, præter quam in solutione ad. 3. quam in sequēti disputatione latius tractabimus.

DISPVTATIO. XLI. in quatuor sectiones distributa.

De ijs, quæ Christus Dominus hominibus meruit.

QVod Christus Dominus hominibus meruerit, non est quod in quæstionem vertamus, quia inter Catholicos, de hac veritate controversia non est: Contra hæreticos vero Pelagianos, Petrum Abailar. & alios satis multa dicta sunt suprà quæst. 1. artic. 1. & in tota hac disputatione, ostendēdo quid nobis meruerit, simul constabit hominibus meruisse. Quatuor ergo sunt de quibus hoc loco disputare possumus, scilicet de prima gratia, & gloria, de dispositionibus & auxilijs, quæ illam antecedūt: de merito & augmento, quæ illam consequuntur vsq; ad gloriæ consecutionem: ac denique de tota hominum prædestinatione, de quibus sigillatim dicemus.

Pelag. Abailar.

SECTIO. I.

An Christus meruerit nobis primam gratiam, & gloriam, & remissionem peccatorum.

MVlta sub hoc titulo comprehendūtur, quæ breuiter expediri possunt, quia non sunt admodum controversa, vt an Christus meruerit hæc omnia hominibus, qui illum subsecuti sunt, & an illis, qui ipsum præcesserunt, & an primis hominibus in statu innocentiæ, vel an simpliciter omnibus hominibus, vel tantum aliquibus.

Dico ergo primo, Christus omnibus hominibus sufficiēter meruit remissionem peccati: tum originalis: tum etiam actualis. Est de fide ad Roman. 5. *Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, &c. Multo magis gratia Dei, & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit*, & infra, *gratia autem ex multis delictis in iustificationē*, & infra *Multo magis abundantiæ gratiæ donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum*, & infrà: *Ita & per vnius obeditionem, iusti constituentur multi*: & ad Colos. 2. *Vos cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, conuiuificauit cum illo donans vobis omnia delicta*, vsq; ad illud: *Expolians principatus & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*: & frequentissime in suis epistolis hoc repetit Paul. præsertim tota epistola ad Roman. ad Galat. & ad Hebræ. & Ioan. 1. Canonica cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*: & plura alia in huius veritatis confirmationem adduximus suprà quæst. 1. art. 2. agentes de satisfactione Christi: sicut enim Christus sufficienter satisfecit pro peccatis omnium hominū, ita omnibus remissionem meruit: est enim eadē vtriusque ratio, quia sicut Christi satisfactio est infinita, ita & meritum, & vtrunque oblatum est pro salute & redemptione hominum: ergo de iustitia illam meruit, quia ratione suæ personalis dignitatis & gratiæ capitis, quæ illam consequitur, non solum sibi sed etiam alijs de iustitia mereri potuit. Et confirmatur nā hoc modo magis ostenditur divina iustitia, & misericordia in remissione peccatorum hominum, vt agentes de satisfactione latè diximus.

Rom. 5. Coloss. 2. 1. Ioan. 2.

Dices, si Christus omnibus meruit remissionē peccatorum, quomodo non omnes illam consequuntur? Respondetur, ideo dixi sufficienter omnibus meruisse, distinguunt enim Theologi duplicem rationem seu considerationem meritorem Christi, scilicet quoad sufficientiam, & quoad efficaciam: & quoad sufficientiam dicunt meruisse Christum omnibus hominibus remissionem peccatorum, quia pro omnibus obtulit sufficiens meritum, quod esset vniuersalis causa, seu generale pretiū, quo omnes vti possent, vt à seruitute peccati, & potestate dæmonis liberarētur: non tamē meruit hanc remissionem omnibus quoad efficaciam, quia non applicuit suum meritū, vt omnes infallibiliter talem effectum consequerentur, sed voluit per ordinata media applicari, media libertate, & volūtate humana, per quā interdum talis applicatio impeditur, & ideo Paul. quanuis. 1. ad Corint. 5. dixisset, *Erat Deus in Christo, mundum reconcilians sibi*, scilicet quoad sufficientiam, addit statim, *Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo*, scilicet quoad efficaciam, hoc enim pendebat ex eorum arbitrio: sic etiam Apocalyp. 1. dicitur Christus, *Lauisse nos à peccatis in sanguine suo*, & tamē. cap. 7. quidam specialiter dicuntur *Lauisse stolas suas in sanguine Agni*, scilicet quoad efficaciam. An vero hanc ipsam efficaciam, & applicationem suorum meritorum Christus illis meruerit, quibus cōfertur, infra dicetur.

obiect. Respon. 2. Cor. 5. Ioan. 1.

Dico secūdo simili modo meruit Christus omnibus hominibus primam gratiā sanantē naturā à lapsu peccati. Est de fide Ioan. 1. *Dedit eis potestatem Filios Dei fieri*, & statim subdit, *Verbum caro factum est*, & concludit, *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est*, quod testimoniū in huius veritatis confirmationem optimè explicat Aug. lib. 13. de Trinit. c. 9. eandem conuincit testimoniū Pauli ad Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiā ipsius, per redēptionem, quæ est in Christo Iesu*, & ad Ephes. 1. *In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem peccatorū, secundum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in nobis*. Et similia habentur ad Colos. 1. 1. ad Timot. 1. ad Tit. 2. & sæpe aliàs, & definita est hæc veritas in Concilijs, fere integris Mileuit. & Arausi. 2. & expresse in Triden. Sess. 6. c. 7. quare superfluum est testimonia sanctorum Patrum referre in re tam perspicua, cum præsertim complures supra retulerimus quæstio. 1. artic. 2. & ex ijs, quæ in sequentibus sectionibus afferemus, hoc à fortiori comprobari possit. Ratio vero eadem est, quæ pro priori assertione, hæc enim conclusio ex illa necessario sequitur: nam remissio peccati tàm originalis, quàm mortalis non confertur homini, nisi per infusione gratiæ & iustitiæ, & ideo Christus vnum sine alio mereri non potuit.

Aug. Rom. 3. Ephes. 1. Coloss. 1. Apocal. 1 & 7. 1. Tim. 2. Tit. 2. Conc. Mileu. Concil. Arausit. Cōc. Trid

obiectio. Sed contra, ergo gratia non datur nobis gratis, sed ex iustitia, quandoquidem iam Christus nobis illam meruit, & pretium dedit, quo illam emeremus, quod repugnare videtur Paulo ad Roman. 3. dicenti, nos esse, *Iustificatos gratis per gratiam ipsius*. Et confirmatur, nam Paul. ibidem cap. 4. ait, *Mortuum esse Christum propter delicta nostra, resurrexisse autem propter iustificationem nostram*, per resurrectionem autem nihil meruit, vt suprà diximus ergo. Ad argumentum respondet hic D. Thom. ad tertium obscure: sed illius sensum infra expendemus: nunc breuiter respondetur aliter, primam gratiam nobis gratis dari respectu nostri, id est sine merito nostro decondigno, & hoc sensu dicere Paulum nos iustificari gratis, vt etiam concilium Trident. exposuit Sessio. 6, cap. 8. respectu vero Christi datur nobis gratia ex iustitia, & ex perfecto merito: vnde quando August. lib. de Prædest. sanct. cap. 15. dicit, tam gratis iustificari hominem, quam gratis Deus factus est homo, non simpliciter: sed respectiuè intelligendus est, id est, tam ex nullo merito peccatoris illi dari gratiam, quam ex nullo merito Christi humanitati eius data est gratia vnionis. Ad confirmationem respondetur Christum per mortem suam tàm remissionem peccatorum, quàm iustificationem & gratiæ infusionem nobis meruisse: quia vt dixi non potest saltem de potentia ordinaria alterum horum cadere sub meritum sine altero: vnde S. Thom. infra quæst. 56. artic. 1. ad citatum locum Pauli respondet, in genere causæ exemplaris mortem Christi dici exemplar destructionis peccati, resurrectionem vero iustificationis, per quam animæ vita acquiritur. Dici etiam potest, Christum esse mortuum, *Propter delicta nostra*, id est, vt pro eis satisfaceret, eorumque remissionem quoad sufficientiam nobis mereretur: resurrexisse vero, *Propter nostram iustificationem*, non quidem vt per suam resurrectionem illam nobis mereretur, quam iam plenè meruerat, sed vt meritum eius posset nobis applicari: nam si Christus non resurgeret, nemo in ipsum crederet, existimaretur enim, *Vana fides eius, & inanis prædicatio eius*, vt dicitur, primæ ad Corinth. 15. si autem in eum non crederemus, non applicaretur nobis meritum eius, nec re ipsa iustificaremur, nemo enim nisi per fidem Christi iustificari potest: ita exposuit hunc locum August. 16. contra Faust. cap. 19. & Fulgent. lib. de Incarnat. & grat. cap. 8.

Rom. 4. Respōsio. Conc. Trident. August. Fulgen. 1. Cor. 15.

Dico tertio, Christus Dominus eodem modo meruit omnibus hominibus gloriam, & æternam vitam. Est de fide, & ex præcedenti conclusione aperte sequitur: nam per gratiam acceptamur ad gloriam, & ideo Christus merendo nobis gratiam, meruit etiam gloriam quam rationem satis indicauit Paul. ad Roman. 5. dicens, *Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deū, per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in quā stamus, & gloriamur in spe gloriæ Filiorum Dei*, & infrà, *Multo magis abundantiam gratiæ donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum*, & infra, *Ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum Dominum nostrum*, & ideo cap. 6. concludit gratiam Dei esse vitam æternam, scilicet in semine, & radice: seu vitam æternam esse gratiam in Christo Iesu Domino nostro, & cap. 8. *Si filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*, &c. 2. ad Timoth. 1. dicit, promissionem æternæ vitæ factam esse in Christo, & ad Tit. 3. *Vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ*, & huiusmodi testimonijs referte sunt scripturæ. Et confirmatur, nam Christus Dominus sua morte aperuit nobis ianuam regni cælorum, quæ antea fuerat hominibus clausa, vt infrà super quæst. 52. D. Thom. latè dicemus, ergo meruit nobis regnū cælorum atque adeò æternam beatitudinem. Ratio iam tacta est, quia meritum gloriæ coniunctum est cū merito gratiæ, nō quia omnis qui meretur gloriā mereatur gratiā, hoc enim necessarium nō est, potest enim gratia gratis dari per quā quis ex iustitia gloriam mereatur: sed quia qui meretur gratiam, etiam meretur gloriam, nam eo modo quo habet gratiam ex merito decondigno, debetur illi ex iustitia gloria. Et hoc modo paruulis in graria decedentibus datur gloria ex meritis Christi, & debita est ex iustitia, non propria, sed Christi. Addi etiam possunt rationes aliæ & congruentiæ, quia hic concurrunt omnes conditiones necessariæ ad meritum, & valor operū Christi non solum condignus est, sed etiam super excedens: pertinet etiam hoc ad dignitatem quandam & excellentiam ipsius Christi, & ad maiorem perfectionem reparationis nostræ: ac denique ad meliorem diuinæ prouidētiæ rationem, ad quam pertinet, vt inferiora per superiora reducantur ad suos fines.

Rom. 5. 2. Tim. 1. Tit. 3.

Ex his sequitur, nulli hominum fuisse vnquam remissum peccatum, præsertim originale aut mortale, nec datam esse gratiam primam aut gloriam, nisi propter merita Christi. Hoc sequitur euidenter ex dictis, quanquam enim meritum Christi dicatur causa sufficiens horum effectuum in nobis, prout causa sufficiens distinguitur à causa efficaci, seu actu efficiente: non tamen dicitur causa sufficiens, prout distinguitur à necessaria, ita enim Christus sufficienter nobis meruit prædicta dona, vt sine eius merito obtineri non possint. Et hoc modo dicitur meritum Christi causa vniuersalis istorum effectuum in omnibus hominibus, quia in quibuscunque fiunt, per illud meritum fiunt, quanuis ex ipsorum hominum defectu non in omnibus fiant. Et hoc conuincunt omnes Scripturæ citatæ, quæ Christo seu fidei eius, tanquam causæ aut medio necessario huiusmodi effectus attribuunt, quia *Non est datum aliud nomen hominibus in quo salui fiant*: & in particulari de hominibus, qui ipsam incarnationē præcesserunt, de quibus nonnulla poterat esse difficultas, hoc latè ostendimus suprà quæst. 1. art. 1.

obiect. 1. Respōsio. D. Thom.

Quod si obijciatur, meritum debere antecedere præmium tempore, vel natura. Respondetur ex natura rei, & nulla interueniente dispensatione fortasse ita est, quia meritum est aliquo modo causa efficiens, seu dispositio, aut via ad præmium (omnibus enim his nominibus illud appellat D. Thom. varijs in locis, vt patet. 1. part. quæst. 23. artic. 5. & quæst. 62. artic. 4. & quæst. 19. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verit. artic. 6.) simpliciter tamen non est semper necessarium, vt in re ipsa meritum antecedat præmium, sed satis est, si præcedat in præscientia eius, qui redditurus est præmium: cum enim meritum non sit causa per se physica præmij, sed moralis, excitans, seu mouens illum, qui daturus est præmium: influere suo modo potest, ante quã realiter existat, si per cognitionem moueat præmiantem, in quo similitudinem quandam habet cum causa finali.

Obiectio. 2 Sed instabit aliquis, quod nec propter merita Christi præuisa potuerit dari gratia antiquis Patribus, nam prius intelligitur præuisis ipsa gratia antiquorum Patrum, quam Christi merita, quia per illam gratiam parata est via ad exequendum Incarnationis mysterium, per illam enim electus, & sanctificatus est peculiaris populus, ex quo Christus nasceretur: per illam impetrabant antiqui Patres Filios, ex quibus Christus descenderet: per illam merebantur aliquo modo exhibitionem tanti mysterij: per illam denique ipsa Beatissima virgo dispositafuit, vt esset digna Dei mater. Hac difficultate superatus Dried. dixit eas præparationes, quas diuina gratia effecit, atque præmisit in populo suo, vt ex illo Christus nasceretur, esse quidem diuinæ gratiæ dona, in Christũ, vt in finem ordinata: non tamẽ propter eius merita collata: sed est intollerabilis sententia, alias nec prima gratia sanctificãs, nec præseruatio Virginis ab originali peccato esset ex meritis Christi, quod erroneum est: sed de sententia Driedonis plura in sectione sequenti. Nũc præsens obiectio, si meminerimus eorum, quæ supra quæst. 1. ar. 3. tractata sunt, facile expediri potest, probat enim, ordine executionis illam gratiam fuisse priorem, quam incarnatio ipsa: atque adeo, si consideremus Dei præscientiam, tantum vt intuentem res prout in executione fiunt, sic merita Christi non fuisse prius secũdum rationem præuisa, quã gratiam antiquorum Patrum: tamen secundum ordinem intentionis & diuinæ prædefinitionis, qua Deus statuit omnes homines redimere per Christi meritum, antecessit præscientia meritorum Christi, propter quæ sic præuisa statuit dare gratiam antiquis Patribus, & merita congruentia, vt sese ad tantum mysterium suscipiendum disponerent, vt quæstione etiam secunda art. 11. explicatum reliquimus.

Dried. Respon. B

obiect. 3. C Sed vlterius dicet aliquis, si gratia data fuit antiquis Patribus ex meritis Christi præuisis, potuisse etiam dari gloriam, ergo nulla est ratio cur expectatus fuerit Christi aduentus, vt illis daretur. *Respon.* Respondetur potuisse quidem id fieri, factum tamen non esse, cuius propria ratio est, quia Deo non placuit: congruentia vero est, quia gratia est simpliciter necessaria ad remissionem peccati & amicitiam Dei, & ideo, ne omnes illi homines, qui Christum præcesserunt perpetuò perirent, conueniens fuit vt Deus prouideret illis modum, quo possent gratiam consequi & remissionem peccati, scilicet, per fidem viuam in Christum venturum, & per merita eius præuisa: at vero respectu gloriæ non occurrebat hæc necessitas, quia illa temporalis carentia, vel dilatio solum erat pœna quædam, quam non oportuit omni ex parte remitti, cum nondum esset pro reatu totius naturæ Deo satisfactum. Quam rationem in

Nota

dicat D. Thom. infra quæst. 49. art. 5. ad primum de qua re ibi, & in quæstione. 51. plura dicemus. *D. Thom.*

Vltimo quæret aliquis, an quod dictum est de gratia data antiquis Patribus ex meritis Christi præuisis, intelligendum sit etiam de prima gratia & iustitia data Adæ in statu innocentiæ? Quidam enim simpliciter negant, vt Soto lib. 1. de natur. & grat. cap. 6. Mihi tamen contraria sententia probabilior supra visa est quæst. 1. artic. 3. explicando solutionem ad quintum D. Thom. vbi ipsius D. Thom. & multorum Patrum autoritate comprobaui, Adam in eo statu habuisse fidem Christi venturi. Ex quo principio iuncta etiã autoritate D. Thom. 1. 2. quæst. 1. artic. 7. probabiliter elicui Adam fuisse iustificatum in fide Christi vẽturi, & in spe meritorum eius. Quæ sententia est etiam valde consentanea ordini prædestinationis Christi, quem ibi explicuimus: pertinet etiam ad Christi honorẽ, & ideo mihi semper magis probanda videtur. *De prima gratia data Adæ in statu innocentiæ. Soto.* *D. Thom.*

SECTIO. II.

Vtrum Meruerit Christus nobis dispositiones ad gratiam, seu suorum meritorum applicationem.

HAEc quæstio propriè est de merito Christi quoad efficaciam, & est valde controuersa inter Catholicos. Duobus enim modis applicantur nobis merita Christi, vno modo ex opere operato, vt paruulo per baptismum: alio modo media dispositione, vel operatione operantis, vt adulto per contritionem. Dicunt ergo aliqui meruisse Christum, vt paruulo baptizato detur gratia, quod autem paruulus baptizetur, non esse ex meritis Christi: & similiter meruisse Christum, vt homini contrito remittatur peccatum, quod autem illi detur auxilium efficax, quo conteratur, hoc non esse ex meritis Christi. Cui sententiæ videtur multum fauere D. Thom. hic solutione ad tertium. Cum enim proposuisset argumentum quod ferè est fundamentum Capreoli & aliorum, qui hanc sententiam sequuntur, scilicet, quia, si Christus meruit nobis salutem, & iustitia nobis daretur gratia, & non gratis, & iniuste fieret cuiu his, quibus non datur: respondet, gratiam non dari nisi iis, qui regenerantur in Christo, hoc autem ipsum esse gratiæ, quod scilicet homini concedatur, regenerari in Christo, & hoc modo salutem hominis esse ex gratia. Cuius solutionis sensus, vt argumento satisfaciat, esse videtur, applicationem sacramenti non dari ex iustitia, sed gratis, & in hoc consistere quod iustificatio nostra gratis fiat, non solum respectu nostri, sed etiam respectu Christi: ergo ex sententia D. Thom. non meruit Christus nobis applicationem suorum meritorum. Eandem doctrinam habet D. Thom. quæstione. 19. de Veritate, articulo. 7. ad quartum, vbi inquit, meritum Christi æqualiter se habere ad omnes quoad sufficientiam, non vero quoad efficaciam, & subdit, *Quod accidit partim ex libero arbitrio, partim ex diui-* *D. Thom.*

næ electione, per quam misericorditer effectus meritorum Christi quibusdam conferitur, quibusdam vero iusto iudicio subtrahitur: quibus verbis totam rationem efficaciæ & applicationis meritorum Christi refert in diuinam misericordiam, & nullo modo in ipsius Christi merita. Et euidenter in solutione ad. 13. inquit hoc ipsum gratis alicui nostrum à Deo conferri, quod efficaciam meriti Christi consequatur, & ideo gratiam nõ euacuari per Christi meritum.

Capreol. Soncin. Dried. Propter quæ testimonia tenuit hanc sententiam Capreol. in 3. d. 18. ad argumenta Scoti contra quartam conclus. quem ibi sequitur Paulus Soncinas in summa. q. vnica conclus. 3. sed latius hoc docuit Dried. de captiuit. & redempt. gen. hum. tract. 2. cap. 2. part. 3. art. 4. vbi negat illa dona gratiæ, quæ ante Christum data sunt, vt præparationes ad ipsam Incarnationem, seu ad Christi aduentum, non fuisse impensa propter merita Christi: quanuis non neget iustificantem gratiã tunc etiam datam esse propter merita Christi futura. Idem docet in tract. 4. cap. 2. par. 8. memb. 3. *Ruard. Ferrar.* & Ruard. art. 6. contra Luther. ante medium. Ferrar. etiam lib. 4. Contr. gent. cap. 55. circa responsionem D. Thom. ad. 7. rationem, quanuis de applicatione sacramentorum vel meritorum Christi nihil expresse dicat: tamen de dispositionibus ad gratiam docet dispositiones remotas non esse ex meritis Christi, de dispositione autem vltima dicit contra Capreol. dari ex Christi meritis, propter quædam D. Thom. testimonia, quæ ad rem præsentem nihil mihi referre videntur. Fundamentum huius sententiæ est duplex. Primũ, quia aliàs iustificatio fieret omnino ex iustitia, & nullo modo ex gratia, saltem respectu Christi, quod illis videtur incõueniens, & contra Paul. vbicunque de gratia iustificationis loquitur, quia iã gratia non esset gratia, sed iustitia. Quod si obijcias, quia idem sequi videtur in eorum opinione, quia ipsi concedunt habenti contritionem, seu ei cui applicatur baptismus, ex iustitia dari gratiam & remissionem peccati respectu Christi. Respondebunt hoc non esse inconueniens, quia sufficienter saluatur ratio gratiæ in ipsa gratuita applicatione, & ita coniunguntur perfectissimo modo C ratio misericordiæ & iustitiæ in iustificatione peccatoris: si autem totum fiat ex meritis Christi, prorsus nulla ratio gratiæ intercederet. Secundum, quia quod huic, potius quam illi applicetur Christi meritum, atque adeo quod hic baptizetur potius quam ille, nõ est ex merito Christi, sed ex sola diuina electione & misericordia, iuxta illud *Ephes. 1.* Pauli ad Ephes. 1. *In quo nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*, & ad Roman. 8. *Rom. 8. & 9.* *Quos præscauit, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui, hos & vocauit, &c.* Quod totum statim in cap. 9. in solam Dei voluntatem & electionem refert, & similia sunt frequentia loca apud Paul. sed præsertim videntur ad præsentem quæstionẽ accommodata illa vltima verba totius epistolæ *Hebr. vlt.* ad Hebr. *Deus autem pacis aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem, faciens in vobis, quod placeat coram se per Iesum Christum*: vbi applicationem videtur referre in beneplacitum Dei, effectum vero in Iesum Christum.

Hæc sententia, quanuis antiquiores Theologi nihil expresse circa illam asserant, quia quæstionẽ hanc in proprijs terminis non attigerunt, mihi tamen nec probanda, neque in Scholis audienda videtur: quia neque veritati, neque pietati consentanea est, impugnat illam late Vega toto lib. 4. super Cõcil. Tridẽt. & lib. 15. c. 9. & 10. Hosius in Confessione fidei. c. 41. & 43. Lindanus lib. 3. Panoplij: cap. 36. & alij qui nostra ætate contra Lutheranos scribunt. Ad explicandam ergo, & definiendam veritatem. *Vega. Hosius. Lindan.*

Dico omne auxilium gratiæ excitantis & adiuuantis, quod datur homini, vt se disponat ad gratiam à prima vocatione vsque ad dispositionem vltimam, est effectus & præmium meritorũ Christi, qui hæc omnia bona hominibus meruit. Hæc vt existimo est aperta sentẽtia D. Tho. supra quæst. 7. art. 9. vbi inquit Christo datam esse gratiam, tanquã cuidam principio vniuersali in genere habentiũ gratiam, cuius virtus se extẽdit ad omnes gratiæ effectus, & operationes, quod artic. 10. repetit & in art. 11. & in q. 8. tot. præsertim art. 3. ad. 2. vbi fidem etiam mortuã dicit esse ex influxu Christi capitis, & ita omnes recentiores discipuli D. Tho. hanc conclusionẽ amplectũtur. Quã satis etiã indicat Scot. in. 3. d. 19. q. vnic. probo ex Scriptura & sanctis Patribus ad Ephes. 1. *Qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo*, vbi inquit Ambros. *Omne donum gratiæ Dei in Christo est, & si quis spreto Christo benedici sibi à Deo putat, errare se sciat*: subiungit Paulus, *In quo sorte vocati sumus*: quo testimonio abutebatur contraria sententia: nam expresse ibi Paulus ait ipsam vocationem dari nobis in Christo, vt notauit Augustin. lib. de dono perseuerant. cap. 9. & eundẽ tius docuit idem Paul. 2. ad Timoth. 1. *Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu*: vbi recte hoc exponit Anselm. quod etiam confirmat Paul. ad Ephes. 2. generatim dicens, *Creati sumus in operibus bonis in Christo Iesu*: vbi totum negotium gratiæ & iustificationis peccatoris, quia ex nullo eius merito aut opere initium sumit, quædã moralis creatio dicitur, quæ tamen tota Christi meritis tribuitur, vt Chrysost. notauit, & cap. 4. inquit Paul. vniuersij dari gratiam, *secundum mensuram donationis Christi*, qui in Ecclesiam suam infuit diuersas gratias, diuersa ministeria, & auxilia ad illa perficienda. Et ad Philip. 1. *Vobis*, inquit, *donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed etiam vt pro ipso patiamini*: Ex quo loco colligit Augustin. tract. 3. in Ioan. etiam ipsum initium fidei, & auxilium patientiæ dari propter Christi merita: & in hunc sensum exponit illud Ioan. 1. *De plenitudine eius nos omnes accepimus*: ita enim censet simpliciter esse legendum, vt sensus sit, ex plenitudine Christi accepisse nos, non hanc, vel illam gratiam, sed simpliciter quidquid boni accipimus, quod ad salutem conferat: postea vero additur, *Et gratiam pro gratia*, id est, secundam pro prima, vt ipse exponit. Et ibidem Chrysost. homil. 15. in eundem sensum exponit sequentia verba, *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est*: dicens illum esse fontem gratiarum omnium. Ac deniq; Hieron. in eundẽ sensum tractat illud Isai. 53. *Si posuerit pro peccato animã suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur, id est*, inquit, *vt quidquid Deus disposuit, illius virtu-* *Omne auxiliũ gratiæ ad iustificationem ordinatum, Christi meritis datur. D. Thom.* *Scot. Ephes. 1. Ambros.* *Augustin.* *2. Timo. 1.* *Anselm.* *Ephes. 2.* *Chrysost.* *Ephes. 4.* *Philip. 1.* *Aug.* *Ioan. 1.* *Hieronym. Isai. 53.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

huc impleatur, quod verbum est valde notandum diluit enim fundamenta contrariæ sententiæ, & indicat punctum & occasionem deceptionis eius.

Secundo probatur eadem conclusio testimonijs Conciliorum, & aliorũ Patrum præsertim Augustini: concilium enim Mileuit. c. 3. & 4. & Concil. Arausic. 1. c. 5. 6. 7. 19. 21. 24. Innoc. 1. rescripto ad Concil. Mileuit. quod est epistola. 26. eiusdem, & 93. inter epistolas Augustini: & Cælestinus Pap. epist. 1. ad Episcop. Galliæ, loquentes de gratia Dei necessaria ad salutem, & ad opera pietatis, sub qua euidenter comprehẽdunt omnia auxilia excitantia & adiuuantia, & vocationes, & dispositiones remotã & vltimam: loquentes, inquam, de hac gratia Dei, eandẽ vocant gratiam Christi, quia per Christum datur, & perinde existimant esse, dicere gratiam Dei, & gratiam Christi esse necessariam ad hęc omnia. In quo imitati sunt hi patres Augustinum lib. de Prædestinat. sanct. c. 2. vbi inimum iustitiæ tribuit gratiæ Dei, & Christi, & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianor. c. 9. eodẽ sensu affirmat totam gratiam Dei per Christũ dari, & similia habet epist. 106. Denique videtur iam hæc expressa definitio Concil. Triden. Sess. 6. cap. 5. vbi sic inquit. *Declarat præterea, ipsius iustificationis exordium in adultis, à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est ab eius vocatione, &c.* Et confirmatur ex vsu & consuetudine Ecclesiæ, quę omnem gratiam etiã præuenientem, & conuersionem ipsam seu vocationem ad fidem, postulabat per Iesum Christũ Dominum nostrum: persuasa, omnia hæc danda esse nobis per Christum, hoc est per meritũ eius: Vnde eleganter August. enarrat. 1. in Psal. 108. *Oratio*, inquit, *quæ non fit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit in peccatum*, & Bernard. serm. 13. in Cant. *Quidquid sapientia, quid quid virtutis te habere confidis, Dei virtutis, Dei sapientiæ deputa Christo: origo fontium & fluminum mare est, virtutum & scientiarum Dominus Iesus Christus.*

Conc. Milchit. Concil. Arausi. Innoc. 1. Cælestin. Pap.

August.

Bernad.

Tertiò, vt hoc ratione ostendatur simulq; fundamentum contrariæ sententię destruatur, distinguendus est in operibus diuinæ gratiæ, ordo intentionis ab ordine executionis, vt suprà latè explicuimus. q. 1. art. 3. quanuis ergo verum sit, vt infrà latius tractabimus, Deum elegisse ad gloriam, vel gratiam, vel fidem hos homines potius quam illos ex sola sua voluntate, & non propter merita Christi: nihilominus voluit conferre illis omnibus necessaria media, & infallibilia, per quæ gratiam vel gloriam consequerentur per ipsum Christum. Quod euidenter docet Paul. locis citatis, & ostendemus iterum inferius, cum explicabimus, quo modo prædestinatio nostra sit ex meritis Christi. Et quod non repugnet per se manifestũ est, quia sicut Deus elegit Iacob, potius quã Esau ad gloriam, sine meritis Iacob, & nihilominus vult, vt Iacob non cõsequatur gloriã sine meritis: ita potest eligere hũc hominem potius quam illum ad gloriam, & consequenter ad omnia, quã necessaria sunt ad gloriam, sine meritis Christi, & nihilominus non conferre illi aliquod mediũ, seu aliquam gratiam qua disponitur ad consequendam gloriam nisi propter merita Christi. Quod autem ita factũ sit probatur, quia ante omnem hanc gratiam præuenientem, & excitantem A collatam hominibus antecessit meritum Christi, vel in re ipsa, vel in præuisione diuina, vt sect. præced. explicatum est: & meritum Christi dignum est omni præmio huiusmodi, imo est maius, & excellentius illo: & huiusmodi ratio prouidentiæ perfectior est, & magis consentanea diuinæ sapientiæ, & cedit in maiorem quandã dignitatem ipsius Christi, & eorum humanæ naturæ, ergo. Et cõfirmatur, quia hoc pertinet ad perfectã Christi redemptionem, si enim non meruisset nobis omnes has gratias, non meruisset perfectè iustificationem nostram, nec gratiam necessariam ad consequendam iustitiam, & remissionem peccati, vt per se constat, & magis ex sequentibus patebit. Vnde conf. 2. con. quia Adam, quod in ipso fuit, meruit nobis carentiam omnis gratię, omnisq; diuini auxilij: ergo Christus, vt perfectissimus redemptor, hæc omnia nobis promeruit, quia non sicut delictum, ita & donum, sed lõgè efficacius, & in suo genere excellentius.

Et ex hac conclusione sequitur primo meruisse Christum omnibus adultis omnes dispositiones ad gratiam, quas de facto recipiũt, tam remotas, B quam vltimam, probatur ex dictis. Primo, quia hi actus sunt aliquo modo supernaturales, ergo sunt dona Dei gratuita, ergo dantur nobis per Christi merita. Secundo hi actus non alia ratione sunt dona Dei, nisi quia per illius gratiam excitantem, & adiuuantem efficiuntur in nobis, ergo eadem ratione sunt dona Christi, & effectus meritorum eius, quia tota illa gratia adiuuans & excitans, est ex illius meritis, vt probatũ est. Tertio specialiter de vltima dispositione, quia cum illa infallibiliter coniuncta est iustificatio, & remissio peccati, ergo si posset homo sine meritis Christi habere hanc dispositionem, posset etiam sine eisdem meritis consequi iustitiam, & remissionẽ peccati, sicut si homo per solas vires naturæ posset habere huiusmodi dispositionem, per easdem posset à se expellere peccatum. Responderi posset, actũ, qui de facto est vltima dispositio ad gratiam posse haberi sine meritis Christi, tamẽ quod illa acceptetur, vt sufficiens dispositio, & habeat secum coniunctam infallibiliter iustitiam, & remissionem peccati, esse ex meritis Christi: cum enim contritio de se sit insufficiens ad satisfaciendum Deo, tamen propter Christi meritum Deus illa contentus est, & habenti illam confert iustitiam & remissionem peccati: sicut in attritione manifestum est, respectu iustificationis per sacramentum comparandæ, illa enim de se non erat sufficiens dispositio, tamen propter Christi meritum acceptatur vt sufficiens. Iuxta quam responsionem dicendum esset, actum contritionis non haberi ex meritis Christi, tamen in esse vltimæ dispositionis esse ex illis, quia ab illis habet, quod illam rationem induat.

Responsio. Aduersa rior.

Sed hæc responsio, & doctrina omnino falsa est: tum propter rationes factas: tum etiam, quia vt verum sit, illum actum vt est ab homine, prius natura, quam iustificetur, non esse condignam satisfactionem pro peccato: tamen ex natura sua est actus maximè proportionatus ipsi iustitiæ & charitati, vnde de se & natura sua est proxima dispositio ad infusionem iustitiæ, præsertim si includat amorem Dei super omnia, sicut actus fidei est proxima dispositio ad habitum fidei: si ergo

Confutatur.

ergo hos actus posset homo habere sine Christi A lis gratia Dei præueniens ipsum, cur ergo hæc nõ
meritis, non fuisset admodum necessaria talia & tanta merita ad remissionem peccati obtinen-
Cõc. Trid. dam: tum etiam quia Concil. Trident. totam iustificationem nostram tribuit Christi meritis, vnũ autem ex præcipuis, & maxime requisitis in iustificatione, est hæc dispositio. Quarto & vltimo, quia perfectum agens non tantum inducit formam, sed ad illam etiam disponit: Christus autem per sua merita perfectissimo modo in nobis operatur, habet enim perfectum influxum capitis, vnde non prærequirit membra coniuncta corpori, vt in illa possit influere: sed efficacitatem habet ad influendum in membra separata, quæ tantum sunt membra in potentia, vt illa coniungat
D. Thom. corpori, suo, vt supra cum D. Thom. quæst. 8. notaui: & hæc ratio tàm de proxima, quàm de remo-
Obiectio. tis dispositionibus procedit. Dices hi actus sunt liberi, si ergo pendent à nostra libertate, quo modo possunt esse dona data ex meritis Christi?
Responsio. Respondetur, sicut sunt dona Dei, ita sunt præmia meritorum Christi, vtrunque autem habent quatenus sunt actus supernaturales procedentes ab auxilijs excitante, & adiuuante, sufficientibus, & efficacibus.

Secũdo sequitur, applicationem omnium mediorum, per quæ homini infunditur prima gratia, & datur remissio peccati, esse ex meritis Christi. Hoc probatur ex dictis primo ratione generali, quia hæc applicatio est maximum donum Dei, & maximè necessarium ad salutem: sed Christus meruit nobis omnia Dei dona, & omnia media necessaria ad salutem, vt ostensum est, ergo. Secundo in speciali explicatur, quia hæc applicatio meritorum Christi, aut fit ex dispositione operantis, vt per contritionem, aut fit ex opere operato vt per sacramenta: si fiat primo modo, iã ostensum est, non solum contrito dari gratiam ex meritis Christi, sed etiam contritionem ipsam, & quidquid gratiæ ad illam habendam confertur propter eadem merita dari: sed merita Christi non applicãtur hoc modo, nisi per ipsam contritionem, ergo talis applicatio etiam est ex meritis Christi. Et confirmatur, quia tunc applicatio fit per fidẽ Christi viuã, sed ostensum est hanc fidẽ esse donum datum propter merita Christi, ergo. C Et ex hoc probatur alia pars, scilicet cum applicatio meritorum Christi fit per sacramentum, ex opere operato etiam dari propter merita Christi, non solum effectum sacramenti, sed etiam ipsum sacramentum: tum, quia nulla est ratio, cur applicatio meritorum Christi, facta vno modo sit effectus meritorum Christi, & non alio modo: tum etiam, quia ipsamet applicatio est donum Dei maximè necessarium ad salutem: tum præterea, quia sicut adultus vocatur ad fidem, & trahitur ad ecclesiam per vocationem Dei efficacem, ita paruulus trahitur per baptismum, qui potest dici veluti quædam efficax vocatio eius: ergo sicut in adulto ipsamet vocatio est ex meritis Christi, ita in paruulo ipse baptismus. Quod ita etiam explicatur, nam in adulto ipsa voluntas suscipiendi baptismum est ex Christi merito, ergo etiam respectu paruuli illa Dei prouidentia qua fit, vt priusquam moriatur baptizetur, & quod parentes, vel aliquis loco eorum habeat voluntatem, & curam, vt ille baptizetur, est specia-

Christus & quoad sufficientiam meruit, & quo ad efficaciam.

B men meruit, vt cum effectu illis applicarentur sua merita, hoc autem est mereri quoad efficaciã. Quod præterea ex modo loquendi sacræ Scripturę cõfirmatur, Ioannis enim. 17. inquit Chri- *Ioan. 17.*
stus, *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro iis, quos dedisti mihi*, & infra. *Pater Sancte Iesus eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos*, & infra, *Non rogo vt tollas eos de mundo, sed vt serues eos a malo*, & infra, *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint*, & infra. *Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum.* Quo loco aliter Christus orat pro Apostolis, & pro electis, quam pro vniuerso mundo, quia pro illis orat, vt efficaciter eis applicetur suum meritum, quo modo nunquam orauit pro omnibus hominibus: vnde in eisdem verbis ostendit absolutam, & efficacem voluntatem salutis illorum, pro quibus orat. Vnde Iustin. Marty. in. quæst. 23. ad orthodoxos, *Iustin. Mart.* aduertit, illam orationem Christi, *Sanctifica eos in veritate*, non esse fusam pro Iuda, quia fuit efficax, sed pro cæteris Apostolis: & Luc. 22. dixit Iesus *Luc. 22.*
Petro, *Ego rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*, quæ oratio C fuit sine dubio efficax: meruit ergo per illã Christus & Petri conuersionem, & infallibilem perseuerantiam in fide. Deinde Luc. 21. dicit Christus *Luc. 21.*
Apostolis, *Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt contradicere, & resistere omnes aduersarij vestri*: sicut ergo Christus est dispensator horum donorum Dei, & quibusdam illa donat & nõ alijs: ita etiam illa meruit nobis, & quibusdam ita applicuit sua merita, vt efficaciter illa consequantur, non vero alijs. Denique paulus ad Heb. 5. sic in- *Heb. 5.*
quit, *Qui in diebus carnis sua preces supplicationesque ad eum, qui posset illum saluum facere a morte, cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia*, & infra, *& consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ*, est ergo oratio Christi efficax & infallibiliter exauditur. si ex voluntate absoluta procedat. Vnde, sicut diuersimode pro hominibus orauit, ita diuersimode etiam meruit, alijs sufficienter, alijs efficaciter: propter quod licet omnium sit vniuersalis redẽptor, & sufficiens causa salutis, speciali tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo est causa efficax salutis eorum, quos sibi facit obedientes. Et confirmatur tandem, quia incredibile est, non aliter obtuliſſe Christum sua merita pro illis, quos sciebat esse electos à Patre, quam pro alijs: cum videret voluntatem Patris esse, vt illi infallibiliter saluarẽtur, & non alij cui voluntati ipse se in omnibus conformabat.

D. Thom. Ad fundamenta contrariæ sententiæ. Ad D. Thom. respondetur male à citatis autoribus referri, & peius explicari, nam in illa quæst. 29. de Verit. art. 7. ad 8. expresse dicit, meritum Christi sufficienter operari salutem humanam vt causam vniuersalem, sed oportere hanc causam applicari singulis per sacramenta, & per fidem formatam, quæ per dilectionem operatur: *Et ideo*, inquit, *Requiritur aliquid aliud ad salutem nostram præter meritum Christi, cuius tamen meritum Christi est causa*: docet ergo aperte D. Thom. meritum Christi esse causam etiam ipsius fidei, vel cuiuscumque alterius medij, per quod ipsum meritum Christi nobis applicatur. Et in hac. 3. p. infra q. 21. art. 4. ad 2. dicit Christum non absolutè orasse pro omnibus, sed pro prædestinatis, vt vitam consequerentur æternam: sentit ergo Christum prædestinatis meruisse efficacem applicationem suorum meritorum. Cum ergo hoc loco ad tertium dicit, regenerari in Christo, esse gratiam homini factam, intelligit respectu ipsius hominis, non respectu Christi, & eodem sensu dicit, salutem hominis fieri ex gratia, & eodem sensu loquitur in locis alijs citatis ex q. 29. de Verit. vt ipse se explicuit in solutione ad. 8. iam citata: imo in eadem solutione ad quartũ ait, meritũ Christi æqualiter se habere ad omnes quoad sufficientiam, non quoad efficaciam: quod intelligendum est non tantum ex parte effectus, qui in vno fit & non in alio, sed etiam ex parte voluntatis, qua ipse Christus meruit, & diuerso modo obtulit sua merita pro diuersis, vt explicatum est. Quia vero prima radix huius diuersitatis fuit electio & voluntas diuina, cui se voluntas humana Christi conformauit, ideo absolutè & simpliciter totum hoc negotium tribuitur gratuitæ voluntati Dei, vt magis in sect. vlt. explicabimus. Et hinc etiam colligitur, quo modo sit intelligenda comparatio inter Christum, & Adamum, quam D. Thom. hic ponit in eadem solutione ad tertium: conueniunt enim in hoc, quod sicut peccatum Adæ fuit prima radix omnis mali culpæ, & pœnæ, ita meritum Christi est prima radix omnis boni, & gratiæ humano generi collatæ: tenet etiam in hoc similitudo, quod sicut generatio carnalis ex peccato Adæ habet (vt ita dicam) vim & efficaciam ad influendum originale peccatum, ita regeneratio in Christo, quæ fit per baptismum, ab ipso Christo habet vim ad influendam iustitiam: differunt tamen, quia peccatum Adę, non est causa ipsius naturalis generationis, nec dispositionis ad illius effectum necessariæ, nec denique est causa, quod iste homo generetur, quanuis sit causa, vt generatus contrahat peccatum: nam illud quod naturale est, est per se bonum & per se ordinatum à Deo, vnde non trahit originem ex peccato: at vero meritum Christi, & est causa ipsius spiritualis regenerationis, & dat illi efficaciam, & influit in effectum eius, & simul etiam causa est, vt hic homo regeneretur, propter quẽ specialiter suum obtulit meritum: quod bene indicauit Scot. dicta dist. 19. dicens, hoc fuisse potissimum in merito Christi, quod meruit non coniunctos coniungi. *Scot.*

Ad rationes ex dictis patet responsio, ad primam enim respondetur, quanuis omne opus gratiæ quod in nobis fit, propter merita Christi fiat, nihilominus verã saluari rationem gratię: tum, quia respectu nostri totum hoc fit mere gratis, tum etiam quia includendo ipsum Christum, & meritum eius, & modum merendi, & offerendi sua merita pro nobis, totum negotium nostræ salutis duxit originem ex sola gratuita diuina voluntate & electione. Ad secundam verò respondetur, cõcedẽdo non esse ex merito Christi hoc totũ, scilicet, vt huic potius quam illi applicetur eius meritum, seu quod hic potius quam ille baptizetur: est tamen ex meritis, vt hic baptizetur, & vt huic applicentur eius merita: in illa enim comparatione includuntur duo, scilicet, vt hic baptizetur & non alius, & hoc posterius Christus non meruit, licet meruerit primum: quia illud non pertinet ad remunerationem, sed potius ad pœnam, vnde non est opus gratiæ sed iustitię, & occulti iudicij Dei. Neque testimonia Pauli ibi adducta aliud ostendunt imo si recte expendantur nostram sententiam confirmant, vt de testimonio ad Ephes. 1. tractatum iam est, & de vltimo testimonio ad Heb. ex ipsis verbis facile cõstare potest: dicitur enim Deus aptare nos in omni bono iuxta beneplacitum suum, hoc tamen facere per Iesum Christum quanquam ergo electio sit ex voluntate Dei, tamen executio est per merita Christi. An vero ipsa etiam electio fundata sit in Christi meritis, dicetur in sect. vlt.

SECTIO. III.

Vtrùm Christus Dominus meruerit nobis omnia dona gratiæ, quæ post primam iustificationem conferuntur.

HAEc quæstio multa cõprehendit, quia hæc dona varia & multiplicia esse possunt: omnia tamen sub vna quæstione comprehendimus, vt prolixitatem vitemus, & quia in omnibus fere eadem est ratio quæstionis. Pinxum tamen omnium hic iã non agimus de habitibus infusis, qui iustificantem gratiam comitantur, vel in illa aliquo modo continentur, vt sunt virtutes Theologicæ & morales, & spiritus sancti dona: quia perfecta iustitia omnes hos habitus complectitur, & ideo vbi probatum est primam iustitiam dari ex meritis Christi, demonstratum relinquitur, omnes hoc habitus infundi nobis propter eadem merita, vnde Concil. Trident. Sess. 6. cap. 7. definit, in iustificatione accipere hominem per Christum, fidem, spem & charitatem, vbi de habitibus loquitur, vt in superioribus tractatum est. Et inferius dicit, Christianam iustitiam, quam prius dixerat includere infusionem gratiæ, & donorum, dari per Christum Iesum. Secundo non tracto de effectibus sacramẽtorum, in quibus variæ includuntur perfectiones, præter primam gratiam iustificantem, vt augmentum gratiæ, remissio veniahum peccatorum, seu pœnarũ temporalium, varia *Cõc. Trid.*

Coc. Trid. naria auxilia, seu gratiæ sacramentales, characteres, seu spirituales potestates: nam hæc omnia, & quidquid per sacramenta ex opere operato cõfertur, certissimum est esse præmium, seu effectũ meritorum Christi: quia sacramenta ex meritis Christi habẽt virtutem, & nihil aliud sunt quam organa per quę merita Christi nobis applicantur, vt constat ex Concil. Triden. Sess. 7. & trademus latius infra agentes de sacramentis. Relinquitur ergo quæstio de alijs donis, quæ extra sacramentum homini cõferuntur post primã iustitiã, quæ ad quatuor capita reuocari possũt, scilicet auxilia excitantia, & adiuuantia, quæ homini dantur ad bene operandum post acceptam primam gratiã. Secundo meritum augmenti gratiæ & gloriæ, atque adeò ipsummet augmentum gratiæ & gloriæ. Tertio satisfactio pro venialibus culpis & temporali. Quarto perseuerantia in gratia vsque ad finem vitæ.

Nullũ auxiliũ gratiæ conferturiustificatis, nisi per merita Christi. Dico ergo primo, Omnia gratiæ auxilia, quæ hominibus iustificatis conferuntur, effectus sunt meritorum Christi. Hæc cõclusio ex eisdẽ principijs probanda est, quibus supra probauimus simile assertionẽ de auxilijs antecedẽtibus iustificationẽ, quia testimonia Scripturæ & sanctorũ generaliter de omnibus loquũtur. Et ratio est eadẽ, quæ hoc modo potest commode explicari: hæc enim auxilia quædam sunt, veluti connaturalia ipsi gratiæ, ad eum modum, quo concursus ad operandum debitus est vnicuique facultati: & hęc auxilia intelliguntur cadere sub idem Christi meritum, sub quo cadit ipsa prima gratia. Sicut enim cum meruit nobis Christus primam gratiam, meruit perpetuam eius conseruationem, quandiu nos peccati impedimentum non obiecerimus: ita etiam meruit illam aptam & expedi tam ad operandum quãtum necesse esset ex parte ipsius gratiæ: quia non tantum meruit illam vt esset in nobis, sed etiam vt per illam operari possemus: meruit ergo auxilium seu supernaturalem concursum simpliciter necessarium ad operandum. Alia vero sunt auxilia extraordinaria & vberiora, & hæc rursus interdum dantur homini iusto ex beneplacito Dei sine merito suscipientis: atque adeo mere gratis respectu illius: & de his etiam est certum semper dari propter merita Christi, vt euidenter probant omnia superius adducta, quæ generaliter loquuntur de omnibus gratiæ donis, hoc autem est speciale donũ gratiæ distinctum omnino ab ipsa prima, & ideo non solum est ex meritis Christi, sed etiam est noua applicatio talium meritorum: & hoc optime confirmant illa verba Christi Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Interdum vero aliquod ex his auxilijs confertur ex merito hominis iustificati, qui orando, operando & bene se disponendo per primam gratiam, & priora auxilia impetrat, & de condigno meretur alia maiora sibi necessaria & valde vtilia, & de his eadem est ratio, quæ de augmento gratiæ, & merito de condigno illius.

Ioan. 15.

Donũ perseuerãtiæ semper est effectus meritorum Christi. Coc. Trid. Ex his tamen obiter infertur, & dico secundo donum perseuerantiæ semper esse effectum meritorum Christi, quia hoc donum includit specialia auxilia, vel specialem Dei prouidentiam, qua homini confertur vt infallibiliter in gratia moriatur: quod est sine dubio magnum donum gratię, vt Concilium Triden. Sess. 6. illud appellauit, & est ita distinctum ab ipsa prima gratia & illi non debitum, vt non possit cadere sub meritum de condigno hominis iustificati: est ergo ex illis donis, quæ de condigno dantur, solum propter merita Christi. Et confirmatur primo, quia hoc donũ est maxime necessarium ad salutem æternam cõsequendam, ergo Christus, qui est autor & perfectissima causa meritoria nostræ salutis, est etiam autor, & causa huius doni. Cõfirmatur secundo, quia, vt infra ostendam, Christus meruit prædestinationem nostram, impossibile autem est mereri prædestinationem, non merendo hoc perseuerantię donum, quod est vnus ex potissimis effectibus prædestinationis, & quasi complementum eius. Item supra ostensum est, meruisse Christum prædestinatis efficacem applicationem suorum meritorum ad primam iustitiam, & remissionem peccati consequendam, quia obtulit sua merita, vt talis applicatio infallibiliter fieret: ergo eodem modo meruit prædestinatis efficacem applicationem suorum meritorum, qua infallibiliter consequerentur vitam æternam: quia pro illis hoc modo obtulit sua merita, quoniam sciebat esse ab æterno patre electos, ergo obtulit sua merita, vt illis daretur perseuerantiæ donum, quod necessarium est ad vitam æternam consequendam. Denique vnus homo potest vel sibi, vel alteri mereri decongruo hoc donum petendo & obsecrando, sed Christus ita orauit pro electis, ergo ipse de condigno & ex perfecta iustitia meruit illis hoc donum. Et iuxta hanc doctrinam & similem traditam sect. precedenti intelligitur optime doctrina Concilij Valentini tempore Lotharij cap. 4. vbi damnat erroris sententiam quorundam asserentium, Christum obtuliſſe sua merita seu effudiſſe suum sanguinem pro impijs, & qui in peccatis moriuntur: ipsum autem concilium definit, hoc pretium datum esse ad multorum exhaurienda peccata, illorum scilicet, qui credendo in Christum non pereunt, sed vitam æternam consequuntur, hoc enim intelligendum est de merito quoad efficaciam, & de illo speciali modo quo pretium sanguinis sui pro prædestinatis obtulit: nam quoad sufficientiam pro omnibus hominibus meruit Christus, & pretium obtulit, vt dictum est. *Conc. Valent.*

Christus nobis meruit augmentũ gratiæ, & gloriæ, & omnes actus, quibus illam meremur. Dico tertio, Christus Dominus meruit nobis augmentum gratiæ & gloriæ, & omnes actus, quibus illam meremur. Probatur primo ex Ioan. 15. vbi Christus se comparat viti, & iustos palmitibus, & subdit, *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.* Et rationem subdit, *Quia sine me nihil potestis facere*, significans, sicut palmes non potest crescere sine influxu viti, ita neque iustus sine influxu meritorum Christi. Vnde Triden. Sess. 6. cap. 16. colligit, Christum influere virtutem in iustos, tanquam caput in membra, & tanquam vitem in palmites: *Quæ virtus*, inquit, *Bona eorum opera antecedit, comitatur, & subsequitur, & sine illa nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent*, & idẽ significat Sess. 14. cap. 8. vt statim ponderabimus. Indicat etiam Concil. Arausi. secundum cap. 14. explicans eundem locum Ioannis. Et confirmari potest ex Paul. ad Ephes. 2. dicente, *Superædificati super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu in quo omnis ædificatio* *Ioan. 15.* *Conc. Arausi.* *Ephes 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

catio constructa creſcit in templum ſanctum in Domino. A
Ephes.4. Et clarius cap.4. *Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactũ, & connexum per omnem iunctũram ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram vnius cuiuſque membri augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate.* Ex quibus teſtimonijs manifeſtè conſtat, omne augmentum ſpirituale & cõſequenter omne meritum eſſe ex influxu meritorum Chriſti. Hoc vero vt ratione declaretur obſeruandum eſt, duobus modis explicari poſſe, primo ratione auxiliorum, quę iuſtis dantur ad bene merendum, & per merita creſcẽdum in gratia: & in hoc modo nulla eſt difficultas, oſtenſum eſt enim hæc auxilia dari propter Chriſtum, declaratum etiam eſt, quod ſicut actus noſtri & merita noſtra dicuntur dona Dei, quia ſunt ſupernaturalia bona, ad quæ operanda nos trahimur & ſubleuamur per ſupernaturalia auxilia: ita etiam poſſunt dici dona Chriſti, quia propter eius merita hæc omnia cõferuntur. Tamen ex vi huiuſmodi ipſum augmentum gratiæ non dicetur dari propter merita Chriſti, niſi in radice, id eſt, in auxilio, quod propter Chriſtum datur ad promerendum tale augmentum.

Duplex ſenſus concluſionis poſitæ.

Secundo modo hoc explicari poteſt ratione valoris & meriti illorum operum, quibus pro meremur tale augmẽtum, ita vt propter Chriſtum, non ſolum nobis conferatur auxilium ad efficiendum opus meritorium, ſed etiam detur ipſi operi valor, propter quem acceptetur, vt condignum meritum talis augmenti gratiæ aut gloriæ. Et hic modus eſt difficilior, quia opus ſupernaturale à gratia procedens intrinſecę & natura ſua habet proportionem & condignitatem cum tali præmio, & valorem ſufficientem ad illud: ergo non eſt quod per Chriſti meritum cõferatur. Imo nec conferri poſſe videtur, quia, vt rectè notauit Durand. in 3. diſtinct. 18. quæſt. 3. nu. 7. quanuis vni poſſit dari præmium propter meritum alterius, tamen meritum vnius non poteſt fieri meritum alterius, quia neque operatio vnius poteſt fieri operatio alterius, conſiſtit enim meritum in propria & ſpontanea operatione: meritum ergo Chriſti non poteſt fieri meritum noſtrum, ergo nec merita noſtra habere poſſunt à merito Chriſti, vt ſint merita, neque vt habeant valorem maiorem quã de ſe nata ſunt habere. Probatur hęc vltima conſequentia, quia neque noſtris operibus aliquid additur intrinſecum, neque inhærens illis propter Chriſti merita, à quo habeant valorem illum, nihil enim huiuſmodi fingi poteſt: neque ipſa Chriſti merita per ſe ac formaliter poſſunt hunc valorem conferre noſtris operibus, vt oſtenſum eſt: neque ſola aliqua de nominatio, vel habitudo extrinſeca ad hoc ſufficit, aliàs noſtra merita non eſſent vera merita, ſed propter Chriſtum acceptarentur vt talia, quanuis reuera talia non ſint. Nihilominus multorum ſententia eſt, etiam hoc poſteriori modo habere Chriſti meritum influxum in noſtra merita, & in omnem effectum eorum, ita vt quidquid nos meremur, non ſolum detur nobis propter noſtrum meritum, ſed etiam propter meritum Chriſti: & noſtra opera non habeant rationem meriti, quam nunc habent, tantum ex ſua bonitate & qualitate, & proxima gratia, à qua procedunt, ſed etiam ex coniunctione

Dur.

ad meritum Chriſti in quo nituntur, & à quo habent vim & efficaciam, vt ex perfecta iuſtitia illis debeatur præmium. Hanc ſententiam latè defendit Hoſius in cõfeſsione Polonica cap. 73. vbi refert Albert. Magn. Bonau. Gab. & alios: multa etiam in eãdem ſententiam congerit Vega lib. 15. in Trident. à cap. 4. vſque ad. 10. & 18. indicant etiam Caiet. tom. 3. opuſcul. tract. 10. cap. 9. Soto in. 4. diſtinct. 19. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 3. & eſt opinio ſatis pia & probabilis, & conſentanea locutionibus ſcripturæ & Sanctorum, quas de hoc Chriſti merito, & de effectu quem in nos influit adduximus: & præſertim videtur illi multum facere Concil. Trident. vt ſtatim adducam.

Hoſius. Albert. Mag. Bonau. Gabr. Vega. Caiet. Soto.

Oportet tamen conuenienter illam explicare, non eſt enim negandum, quin noſtra merita ſint vera merita, ita vt opera iuſtorum ex gratia procedentia ex ſe habeant intrinſecam proportionem, & dignitatem cum præmio, quam haberent etiam ſi intelligeremus hominem eſſe iuſtũ, & bene operari abſque meritis Chriſti: ſicut multi de angelis exiſtimant, & de homine in ſtatu innocentiæ, & hoc bene probant rationes paulò antè poſitę: nihilominus tamẽ quia poſſet Deus, hæc opera quantumuis digna & proportionata præmio, non ordinare ad meritum, nec acceptare ad præmium, quia infinitis aliis titulis ſunt illi debita: ideo ſancti patres diuinæ gratiæ attribuunt, quod voluerit noſtra eſſe merita, quę ſunt ipſius dona, vt Cæleſtinus Pap. loquitur epiſt. 1. cap. 11. & Trident. Seſſ. 6. cap. 16. Hæc autem gratia confertur nobis propter merita Chriſti & in illis fundatur, ipſe enim eſt autor nobis bonorum omnium, & omnis gratiæ, vnde Auguſt. lib. 13. de Trinit. cap. 10. recte ad hoc propoſitum accommodat illud ad Epheſ. 4. *Aſcendit in altum dedit dona hominibus*, dicẽs hæc dona eſſe merita noſtra, per quæ ad ſummam beatitudinem peruenimus. Deinde dictũ eſt ſupra quæſt. 1. art. 2. ad rationem meriti de condigno non requiri tantum proportionem operis, ſed etiam promiſsionem, in qua opus ipſum nitatur, vt habeat vim & efficaciam ad exigendum præmium de iuſtitia: hæc ergo promiſsio facta noſtris operibus referenda eſt in Chriſti merita, vt colligitur ex Paul. 2. ad Timot. 1. dicente, *Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, ſecundum promiſsionem vitæ, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Et Concil. Trident. Seſſ. 6. cap. 16. dicente, *Bene operantibus uſque in finem, & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, tanquam gratia filijs Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſsione bonis ipſorum operibus, & meritis fideliter reddenda.* His ergo modis recte intelligitur, Chriſti merita influere in noſtra merita, vt verã & efficacia merita ſint. Quo ſenſu dixiſſe etiam videtur Concil. Trident. Seſſ. 14. cap. 8. de noſtra ſatisfactione loquens. *Nec vero ita noſtra eſt ſatisfactio hæc, quam pro peccatis noſtris exoluimus, vt non ſit per Chriſtum Ieſum.* Quod infra magis explicans inquit, *Omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt, in quo viuimus, in quo meremur, in quo ſatisfaciemus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habẽt, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre:* quæ vltima verba ſunt valde notanda, videntur enim aperte continere ſenſum à nobis explicatum.

Quo modo intelligenda ſit concluſio in ſecundo ſenſu.

Cæleſtin. Pap. Cõc. Trid. Auguſt. Epheſ. 4.

Cõc. Trid. 2. Tim. 1. Cõc. Trid. Cõc. Trid.

Tertiò

Tertiò addi poteſt, probabile eſſe, nunc opera A
iuſtorum, qui ſunt membra Chriſti, referri ad maius præmium, quam de ſe poſtularent, ex ſola proportione quaſi connaturali, quam habent cum præmio, quo modo multi intelligunt pie illud
Ioan. 10. Ioan. 10. *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Hoc autem verum eſſe poteſt, vel quia nũc iuſtus, quia eſt membrum Chriſti, habet maiorem quandam dignitatem moralẽ apud Deũ, quæ redundat in ipſius opera, & confert illis maiorem quendam valorem & æſtimationem moralem: vel certè, quia propter Chriſti meritum effectum eſt, vt maius præmium ſit illis promiſſum. Vltimo, ſicut ſupra dicebamus Chriſtum meruiſſe peccatori, & vt contritionem habeat, & vt habenti contritionem detur prima gratia & remiſsio peccatorum: ita rectè intelligi poteſt meruiſſe Chriſtum homini iuſto, & vt bene operetur, & vt ipſi bene operanti detur tale augmentum gratiæ & gloriæ: ſicut ergo prima gratia reſpectu peccatoris datur gratis, & ſummum ex aliquo merito de congruo, reſpectu vero Chriſti datur ex perfecta iuſtitia, ita ipſummet augmentum gratiæ reſpectu ipſius iuſti datur ex merito & iuſtitia qualis eſſe poteſt in puro homine: reſpectu vero Chriſti dabitur ex perfecta & rigoroſa iuſtitia. Neq; enim repugnat idem præmium dari ex duplici titulo præſertim reſpectu diuerſorum, & quando illi tituli diuerſarum rationum exiſtunt: quin potius etiam in ipſa prima gloria hoc ipſum neceſſario dicendum videtur: nã quando adultus iuſtificatur per actum contritionis, licet non mereatur primam gratiam, meretur tamen de condigno primam gloriam, & nihilominus illa eadem prima gloria, datur propter merita Chriſti, ſicut & gratia, vt expreſſe dixit Concil. Trident ſupra & ex dictis in ſect. 1. ſatis colligi poteſt: alias non meruiſſet Chriſtus omnibus hominibus gloriam, ſed tantum gratiam, qua ipſi mererentur gloriam, quod falſum eſt: ſed vtrũque ipſe nobis meruit, quanuis nos etiam poſſimus adiungere noſtrum meritum reſpectu gloriæ. Idem ergo dicendum eſt de augmento gratiæ & gloriæ, vt totius ſalutis & vitæ æternæ iuſtorum Chriſtus ſit perfectiſsima cauſa, & omnis Sanctorum beatitudo, merces ſit operum Chriſti: ad quem ſenſum accommodat Hilar. illud Pſal. 126. *Ecce hæreditas Domini Filij merces*, dicens, ipſam hæreditatem ſanctorum eſſe mercedem Filij, id eſt Chriſti, & meritorum eius. His ergo modis præſertim duobus primis & hoc vltimo (nam tertius magis dubius eſt) recte intelligitur meruiſſe Chriſtum nobis augmentum gratiæ, & gloriæ, & ipſa merita, per quę illud conſequimur.

Cõc. Trid. B
Hilar. Pſal. 126. C

Remiſsionem pœnæ tẽporalis, & venialium peccatorũ nobis meruit Chriſtus. Vega. Cõc. Trid. Apoc. 7. 1. Ioan. 2.

Ex quibus infero, & dico quarto meruiſſe nobis Chriſtum remiſsionem pœnę temporalis, etiã quæ nobis datur per ſatisfactiones noſtras. Et idem proportionaliter eſt de remiſsione venialium peccatorum. Ita docet & bene Andreas Vega locis ſupra citatis & lib. 4. cap. 6. & colligitur non obſcure ex verbis Concilij Trident. ſupra citatis ex Seſſ. 14. cap. 8. & ſanctæ ſacra Scriptura, quæ omnem huiſmodi remiſsionem ſanguini Chriſti tribuit vt Apocal. 7. dicuntur Sancti lauiſſe ſtolas ſuas, & dealbaniſſe eas in ſanguine Agni, &. 1. Ioan. 2. *Sanguis eius emundat nos ab omni peccato*, dicimur autem emũdari & dealbari non ſolum per remiſsionem culpæ, ſed etiam pœnæ: ſicut in purgatorio dicuntur animę Sanctorum purgari, etiam ſi interdum ſolum habeant reatum pœnæ temporalis. Explicanda vero eſt hæc concluſio ſicut præcedens, quia etiam ad ſatisfactionem pro pœna, neceſſaria eſt gratia, & promiſsio Dei, & vtrunque eſt ex meritis Chriſti: & quia ſicut ipſe meruit, vt iuſto ſic bene operanti daretur tale præmium, ita meruit, vt iuſto tali modo ſe affligenti aut caſtiganti in hac vita, concederetur remiſsio tantæ pœnæ: totum enim hoc optime cadit in perfectiſsimum Chriſti meritum, & commendat magis charitatem eius erga nos & perfectum influxum, quem in nos habet vt caput in membra, & perfectiorem rationem iuſtitiæ continet, ac denique ſupra citatis ſcripturis & concilijs conſentaneum eſt. Et confirmari etiam poteſt ex tractatis de ſatisfactione Chriſti & noſtra, quæ in illa fundatur ſupra quæſt. 1. art. 1. Sine cauſa ergo Palud. in. 4. diſtinct. 20. quæſt. 4. num. 14. quem Antoni. ſequitur 1. par. tit. 10. cap. 3. §. 1. negat remitti nobis ſemper pœnas temporales ex merito Chriſti, ſed ex liberali remiſsione Dei, *Quia alias*, inquiũt, *In nullo eſſet Deus nobiſcum liberalis.* Quæ ſententia eo abſurdior mihi videtur, quo ipſi loquuntur de remiſsione, quæ fit in ſacramentis: nam certiſsimum eſt, omnem effectum ſacramentorum eſſe ex Chriſti meritis, vt ſupra dixit. Et ratio eorum nullius momenti eſt, nam maior liberalitas Dei eſt dare nobis Chriſti merita, & ſatisfactionem, & propterea remittere nobis pœnã, quam eandem pœnã nobis gratis cõdonare.

Palud. Antoni.

Obiectio.

Dicet aliquis, ſi meritum Chriſti ſimul concurrit cum noſtra ſatisfactione ad eundem effectum, vel vtrunque imperfecto modo concurrit, vel alterum redundat. Reſpondetur, negando conſequentiam, concurrunt enim vt cauſæ diuerſorum generum: meritum enim Chriſti per ſe ſufficiens eſt, tamen in hoc maxime relucet eius ſufficientia & perfectio, quod & ſuum effectum habet, & non excludit noſtra opera, merita, & ſatisfactiones, ſed illis potius vim & efficaciam tribuit, vnde poſſunt dici concurrere vt cauſæ diuerſorum generum vniuerſalis & proxima, quæ in ſuo ordine perfectæ exiſtunt. Errant igitur noſtri temporis hæretici, qui meritum Chriſti dicunt noſtrum excludere, & ſi noſtrum aſſeratur, obſcurari Chriſti meritum: potius enim meritum Chriſti infert noſtrum, tanquam cauſa effectum: & noſtrum, vt Concil. Trident. dixit, manifeſtat, & illuſtrat gloriam meritorum Chriſti.

Reſpon.

De pœna purgatorij remiſsione

Vltimo randem queret aliquis, an remiſsio pœnæ quæ fit in purgatorio, ſit etiam effectus meritorum Chriſti? Reſpondetur quando pœna ibi remittitur per indulgentias vel ſatisfactiones viuorum, ſine dubio eſt effectus meritorum Chriſti, iuxta dicta in concluſione vltima, eſt enim eadem ratio: illa vero, quæ potius eſt ſolutio quam remiſsio pœnæ, quia fit per condignam ſatisfactionem, non eſt cur ſit effectus meritorum Chriſti, quia ibi homo ſoluit Deo quantum pœnæ debet. Addit tamen Vega lib. 15. in Trident. cap. 10. etiam illis animabus prodeſſe meritum Chriſti vt cum illis remiſsius agatur, & citra condignum puniantur. Sed non eſt intelligendum præter illam pœnam, quæ interdum remittitur in

Vega.

purga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

purgatorio per suffragia Ecclesiæ, interdum etiã remitti aliquam pœnam propter merita Christi immediate applicata ex voluntate Dei absque alio medio. Hoc enim neque fundamentum habet, nec verisimile mihi videtur: cur enim Deus postea remitteret illam pœnam, quam non remisit, quando abstulit culpam, cum supponatur nullum aliud medium esse applicatum homini ad remissionem talis pœnæ? Solum ergo intelligi potest in ipsa remissione culpæ, quando reatus pœnæ æternæ mutatur in temporalem, propter merita Christi fieri, vt mutatio fiat in minorem pœnam, quam fieret cæteris paribus, si non esset fundata in meritis Christi. Et hic sensus habet illam probabilitatem, quam dixi explicando conclusionem tertiam, & hoc modo si fortasse pœna purgatorij propter Christum mitior est, non est propter remissionem, quæ ibi fiat, sed propter illam, quæ in hac vita facta supponitur. Et propter similem rationem non video quid difficultatis habeat, vel quid sit quod in eodem loco cap. 11. Vega contendit, postquam anima est perfectè purgata, indigere noua applicatione meritorum Christi, vtin beatitudinem introducatur: si enim contendat, ipsam collationem gloriæ esse effectum meritorum Christi, illud quidem est verum, & a nobis iam probatum: si vero intendat nouam aliam applicationem meritorum esse necessariam, superuacaneum est, & sine fundamento assertum: illa enim aplicatio tunc proprie facta est, quando homini datum est perfectum ius ad gloriam: incipit autem habere effectum, quando beatitudo ipsa confertur.

Vega.

SECTIO. IIII.

Vtrum Christus Dominus meruerit hominum electionem, & prædestinationem.

PRima sentẽtia negat meruisse nobis Christũ prædestinationem, quam necessario defendunt omnes autores supra citati, qui negant meruisse nobis Christum vocationem, seu efficacem applicationem suorum meritorum: quia prædestinatio vt minimum includit omnia particularia media, & propria, per quæ electus infallibiliter perducitur ad vitam æternam: & ideo non potest aliquis mereri prędestinationem, nisi mereatur hæc omnia media: vnde nullus est sibi causa suæ prædestinationis, quia non est causa omnium, licet sit causa multorum: ita ergo illi autores sentiunt de Christo respectu prædestinationis nostræ. Sed omisso hoc fundamento, quod iam reiectum est, eandem sententiam alia via tenet Capreol. in 3. distinct. 1. art. 3. ad 2. Scoti contra primam conclus. scilicet, quia existimat prædestinationem hominum factã esse ante præscientiam meritorum Christi, putat enim factam esse ante præuisum originale peccatum, Christum vero fuisse prædestinatum post peccatum præuisum. Eandem sententiam indicat Scotus distinct. 19. quanuis enim teneat Christum fuisse prędestinatum ante præuisum originale peccatum, significat tamen non fuisse ordinatum ad merendum nobis, nisi post præuisum peccatum. Sed isti autores non distinguunt inter prædestinationem & electionem, tamen reuera de electione loqui videntur quia prædestinatio, cum sit ratio mediorum, non potest intelligi consummata ante præuisum originale peccatum. Eãdem opinionem indicat Adamus super ad Ephes. 1. distinguens ipsos actus dilectionis, electionis, & prædestinationis, & eodem modo de illis loquens. Tenet etiam Somnius lib. 1. demostrationum tract. 3. c. 13. Fundamenta huius sententiæ in sequentibus videbimus.

Capreolus. *Scot.* *Adamus.* *Somnius.*

Secunda sententia, affirmat Christum meruisse nobis prædestinationem, & efficacem ad gloriam electionem. Hanc tenet D. Thom. infra q. 24. art. 4. & in 3. d. 10. q. 3. quæst. 3. clarius super illa verba ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso*, vbi dicit electionem, & prædestinationem esse beneficia nobis collata per Christum. Quod etiam sentit Alens. 3. p. quæst. 3. m. 5. Durand. dist. 10. q. 3. expresius Vega lib. 4. in Trident. cap. 5. Catherin. opuscul. de Eximia Christi prædestinatione, Viguer. c. 10. Institu. §. 4. Et Alber. Pighius lib. 8. de lib. arbit. c. 11. art. 1. & 3. & lib. 10. c. 1. Qui fere omnes nihil distinguunt inter electionem, & prædestinationem. Vt autem veritatem exponamus, distinguamus illa duo, siue prædestinatio ad intellectum pertineat, siue ad voluntatẽ: supponimus autem omnes prædestinatos ante præuisionem omnium meritorum ipsorum, & particularium mediorum fuisse efficaciter dilectos, & electos ad vitam ęternam consequendam. De hac ergo diuina voluntate, & electione primum omnium tractanda est quæstio, deinde de voluntate seu ratione particularium mediorum, quæ prædestinatio dicitur. Præter hanc autem voluntatẽ, qua Deus efficaciter elegit prædestinatos, intelligimus habere voluntatẽ generalem circa humanam naturam, seu circa omnes homines ordinandi illos ad vitam ęternam, & dandi sufficientia media quibus illam consequi possint: quæ voluntas intelligitur antecedere in Deo præscientiam originalis peccati: & illa supposita intelligitur in Deo alia voluntas generalis subleuandi naturam lapsam, & dandi vniuersis hominibus remedia sufficientia cõtra peccatum. De his ergo omnibus sigillatim videndum est, quẽ ordinem, vel respectum habuerint ad merita Christi.

D. Thom. Ephes. 1. Alens. Dur. Vega. Cathet. Albert. Viguer. Pighius.

Dico ergo primo, Generalis volũtas, qua Deus decreuit ordinare omnes homines per sufficientia media ad supernaturalem beatitudinem, non habuit fundamentum in meritis Christi, sed in sola Dei bonitate & beneplacito. Hæc conclusio manifesta est in eorum opinione, qui dicũt Christum fuisse prædestinatum post præscientiam originalis peccati: in nostra vero sententia dupliciter explicari, & probari potest. Primo si teneamus in primo illo signo rationis, quo intelligimus Deũ voluisse Incarnationis mysterium, non solum illud, sed simul totum vniuersum constans ex omnibus rerum ordinibus facere decreuisse: sic enim in prima illa voluntate comprehenditur humana natura ad ordinem gratiæ, & glorię euecta. Sicut ergo illa prima voluntas Dei, nulla merita Christi præuisa supponit, in quibus fundetur, ita nec voluntas generalis ordinandi homines ad gloriã, quia hæc in illa continetur. Et hic modus est probabilis, sed non satis fundatus, quia id, quod assumit, non potest certa ratione probari. Secundo ergo & efficacius probatur, quia priusquam intelligatur Deus præuidere Christum vt merentẽ, seu vt meriturum hominibus, oportet vt voluerit ordinare ipsum Christum ad merendum hominibus, hoc enim est de intrinseca ratione perfecti meriti, vt in prima sect. disput. 39. ostensum est: sed hæc diuina voluntas, qua voluit ordinare Christum ad merendum nobis, supponit generalem voluntatem ordinandi homines ad gloriã & beatitudinem, sicut voluntas medij supponit voluntatem finis: ergo illa voluntas antecessit præscientiam, & præordinationem meritorum Christi, ergo nulla ratione potest in illis fundari.

Aduersus.

obiectio.

Sed contra, nam Christus est causa finalis & exemplaris gloriæ hominum, etiam vt cadit sub illam generalem Dei voluntatem vt supra quæst. 1. art. 3. declaratum est, ergo etiam esse potest causa meritoria. Respondetur negando consequẽtiam, primo quidem, quia ratio finis & exemplaris, non supponit existentiam talis causę, neque in re ipsa, neque in præscientia volentis seu operantis, sed satis est si præsupponatur res illa, quę est finis & exemplar, cognita vt posibilis, & ad summum vt ordinabilis ad existendum, vt sit finis & exemplar aliorum: at vero ratio causæ meritoriæ supponit existentiam saltem in præscientia eius, qui propter meritum alterius aliquid operatur. Secundo & clarius, quia Christus est causa finalis & exemplaris ratione intrinsecæ perfectionis & gratiæ vnionis & aliarum, quæ illam consequuntur, quæ omnia per se habet ex vi suæ prædestinationis: quod autem sit causa meritoria, non est nisi vt specialiter ordinatur ad merendum, sub priori autem ratione, scilicet vt absolutè prædestinatus, vt sit Filius Dei naturalis, antecedit secundũ rationem generalem voluntatem circa gloriam hominum, & ideo potest præintelligi sub ratione finis & exemplaris: at vero sub posteriori ratione subsequitur hanc voluntatem, & ideo non potest esse causa meritoria illius. Tertio propria ratio est, quia Christus, sub ratione finis & exemplaris per se primo amatur ex vi suæ absolutæ perfectionis, at vero Christus vt hominibus merens, habet rationem medij, per quod hominis gloriam consequi possint, & ideo suppo nit voluntatem, seu intentionem eius.

Respõsio.

Aliter est Christus causa finalis, & exemplaris, aliter meritoria.

Dico secundo, Etiam illa voluntas generalis, qua voluit Deus reparare hominem lapsum, non habuit fundamentum in Christi merito, sed in diuina bonitate & voluntate. Hæc conclusio habet fundamentum in Scriptura, quæ semper hãc volũtatem tribuit charitati & misericordiæ Dei, iustitiæ nunquam. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Et ad Ephes. 2. *Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo.* Ed ad Rom. 5. *Commendat autem charitatem suam Deus, quoniam cum adhuc peccatores essemus, &c.* Quem locum tractans Aug. tract. 110. in Ioan. dicit Christum non ita nos reconciliasse Patri vt inciperet amare, quos adorat, sed reconciliauit nos Deo nos diligenti, cum quo propter peccatum inimicitias habebamus: ante quam ergo intelligatur Christus per suum meritum reconciliare nos Deo, præintelligitur Deus nos diligens, etiam sibi inimicos: illa autem dilectio Dei non est alia nisi voluntas ita prouidendi hominibus lapsis, vt possent a peccato liberari. Ratio vero conclusionis per se nota est in sententia asserente, totum Incarnationis mysterium primo & per se ordinatũ esse à Deo in remedium peccati. In nostra vero probandum est, quia saltem Christus vt redemptor, & vt venturus in carne passibili, non fuit præordinatus nisi in remedium peccati præuisi: sed hæc ordinatio non fuit ex Christi meritis, ergo neque illa voluntas dandi remedium hominibus lapsis fuit ex eisdem meritis. Consequentia patet, quia hæc voluntas antecedit illam, quia comparatur ad illam sicut finis ad medium, quia enim voluit Deus subleuare naturam lapsam, ideo voluit Christum venire in carne passibili, & munus redemptoris exercere. Minor autem probatur, tum quia Christus non meruit sibi corpus passibile, sed illud habuit ex sola diuina ordinatione, iuxta illud Psal. 39. & ad Heb. 10. *Corpus autem adaptasti mihi*: tum etiam quia meritum Christi vt ordinatum ad hominum redemptionem, & reparationem supponit diuinam ordinationem, diuina autem ordinatio supponit vel includit voluntatem illam prouidendi remedium hominibus lapsis.

Ioan. 3. *Ephes. 2.* *Rom. 5.* *August.*

Psal 39. *Hebr. 10.*

obiect. 1.

Sed contra, quia ante præuisum originale peccatum intelligimus Deum præordinasse Christũ ad merendum hominibus absolute, & simpliciter, seu generatim media ad vitam æternam consequendam necessaria vnde ante præuisum originale peccatum præscituit hoc meritum Christi: propter quod, vt supra diximus, contulit primam gratiam Adæ, ergo hæc præscientia meritorum Christi fuit sufficiens, vt propter illa voluerit Deus subleuare naturam lapsam. Respondeo argumentum esse probabile, & sine magna difficultate posse hoc defendi. Sed quia contrarium, vt dixi, est magis consentaneum scripturæ, & rationi, ideo dicendum est, ante præuisum peccatum solum fuisse ordinata Christi opera ad merẽdum hominibus iustitiam, & gratiam, & supernaturalem prouidentiam statui innocentiæ consentaneam, non vero, vt essent vniuersale remedium seu medicina peccati totius naturæ: præuiso autẽ peccato, instituit Deus veluti nouum modum prouidendi hominibus lapsis, quod voluit per Christum impleri. Et ideo voluit illum venire in carne passibili ad satisfaciendum pro hominibus & ita hæc voluntas non intelligitur fundata in meritis Christi, vt intelliguntur præuisa ante originale peccatũ: sicut etiam vt infra dicebamus, illa merita in illo signo præuisa fuerunt vt vtilia angelis ad consequendum gratiam & gloriam, non tamen ad remedium peccati obtinendum.

Respõsio.

Dico tertio, Illa singularis beneuolentia, & dilectio, qua Deus ante præuisa hominum merita prædestinatos elegit ad gloriam, vt est electio horum præ illis, non est ex meritis Christi, sed ex libertate diuinæ voluntatis. Probatur ex Paul. ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*, & infra subdit, *Secundum propositum voluntatis suæ*: vbi electionem illam in solum consilium voluntatis diuinæ refert: quia licet Deus electionem illam fecerit in Christo, quatenus eos, quos elegit ad gloriam Christi ordinauit, vel forte etiam, quia propter merita Christi illos dilexit, tamen quod per eam voluntatem hi potius, quam illi fuerint electi, non fuit Christi meritum, sed consilium

Electio æterna horum præ illis, non fuit ex Christi meritis. Ephes. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lium diuinæ voluntatis. Et eodem sensu infra iterum subdit, *In quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis sua*, vt enim significaret Paul. non fuisse hanc electionem ex vllius meritis, nomine sortis vsus est. Propter hoc etiam Christus Ioan. 17. orans pro electis, & prædestinatis, eos appellat datos sibi à patre, scilicet per æternam electionem, vt exponit Adrianus Pap. in epist. 1. ad Episcopos Hispaniæ, & indicant August. tract. 106. in Ioan, & Chrys. homil. 80. in Ioan. cui consonat illud Isai. 8. *Ecce ego & pueri, quos dedisti mihi*, quod in persona Christi dictum esse exponit Paul. ad Heb. 2. & hoc modo cõmode intelligitur illud verbum Christi Matt. 20. *Sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo.*

Ioan. 17.
Adrian. Pap.
August.
Chrys.
Isai. 8.
Heb. 2.
Matt. 20.

Ratione probatur conclusio, quia Deus ab æterno elegit hos præ illis, si ergo hanc electionem & comparationem fecit propter Christi merita, oportebit intelligere præuidisse Deum Christum per humanam voluntatem delecturum fuisse hos potius quam illos, & efficacius oblaturum sua merita pro his, quam pro illis, & ideo elegisse hos, potius quam illos: nam si in meritis & voluntate Christi non præuidebat aliquam differẽtiam, seu personarum electionem, non potest intelligi quomodo propter Christi merita præuisa voluntas Dei fuerit magis determinata ad hos eligendos, potius quàm illos: sed ille ordo, seu modus electionis, neque est verus, nec conueniens, nec satis intelligi potest saltem circa omnes electos. Primum patet, quia non debuit voluntas humana diuinæ conformari, sed potius humana diuinæ, non ergo ideo Deus elegit hos potius quam illos: quia Christus vt homo ita erat electurus, sed potius ideo Christus efficacius obtulit sua merita pro his, quàm pro illis, quia cognouit Patrem suum ita eos elegisse, vt ex omnibus, quæ in sect. 2 adducta sunt, comprobari potest, præsertim ex toto cap. 17. Ioan. Et illo dicto Hierony. exponentis verba Isai. 53. *Voluntas Domini in manu eius dirigetur*, scilicet, quia quidquid pater disposuit, Christi virtutibus impletur. Et in huius etiam confirmationem adduci possunt omnia, quæ supra quæst. 18. tractata sunt de modo, quo diuina voluntas prædefiniuit omnes actus humanæ voluntatis Christi, & quo hæc illi libere conformabatur. Secundum patet quia etiam si in alijs rebus admitteremus, non omnem actum voluntatis humanæ Christi, fuisse à Deo prædefinitum prius ratione, quam esset præscitum, incredibile tamen est, negotium grauissimum diuinæ prouidentiæ, nimirum electionem hominum, primo esse definitum per voluntatem humanam, & nõ per diuinã: præsertim cum Paul. hoc reputet esse vnum ex altissimis mysterijs sapientiæ, & scientiæ Dei. Tertium etiam facile constat, quia saltem circa homines, qui Christi incarnationem præcesserunt, non videtur posse intelligi ille modus electionis in humana Christi voluntate, sed solum conformitas cum diuina electione: quia circa præterita, quæ iam non cadunt sub potestatem hominis, non potest proprie cadere electio, qui enim intelligi potest, vt Christus inquantum homo elegerit sibi matrem, qua nasceretur? Et sic de alijs.

Ioan. 17.
Hierony.

A

B

C

Dico quarto. Pie & probabiliter credi potest, illammet voluntatem, qua Deus præelegit prædestinatos vt est efficax eorum dilectio, habuisse fundamentum & rationem aliquam in meritis Christi præuisis. Quanquam contrarium etiam facile defendi possit. Prior pars declaratur, quia in hac diuina electione duo intelliguntur, alterum absolutum & intrinsecum, quod est velle efficaciter beatitudinem huic prædestinato, qui actus vt sic, dicitur proprie dilectio prædestinati: alterum est respectiuum, & quasi extrinsecum, nimirum quod alius non eodem modo diligatur, & consequenter, quod hic diligatur præ illo, quod includitur, & connotatur in nomine electionis. Quanquam ergo Christus non meruerit electionem, quantum ad hoc connotatum, quia non meruit desertionem, vel vt ita dicam, non dilectionem aliorum, neque quod in particulari hic potius diligeretur, quam alius: potuit tamen Christi meritum esse ratio, propter quam Deus absolute dilexit prædestinatos. Quod probari potest ex citatis verbis Pauli ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti*, vbi aperte loquitur de actu efficaci diuinæ voluntatis, quo ante præuisa electorum opera illos elegit, non quia futuri erant sancti, sed vt essent sancti, vt frequenter August. & Hieronym. ibi, & cum eo alij expositores ponderarunt. Quod vero loquatur de ipsa dilectione, seu voluntate efficaci dandi gloriam prædestinato, constat ex subiunctis verbis, *Vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate*, & ideo statim subiungit, *Qui prædestinauit nos per Iesum Christum in ipsum*, quam totam expositionem indicauit ibi Ambros. & clarius docuerunt Ansel. & D. Tho. & Aug. lib. de Prædestinat. Sanct. c. 17. & 18. Et lib. de Correctione & grat. cap. 7. Certum autem est, cum Paul. dicit nos esse electos in Christo, loqui de hac electione quatenus est dilectio, seu quatenus per illam efficaciter ordinatur prædestinatus ab summum bonum obtinendum: nam sub alia ratione comparatiua nõ poterat in Christum referri, vt satis explicatum est. Quid autem signi ficet illa particula, *In ipso*, non satis constat ex dictis Patribus, & expositoribus. Ansel. tamen indicat significare habitudinem causæ finalis, quod est verissimum, quia omnes electi propter honorem & gloriam Christi, secundum Deum electi sunt: vnde statim Paul. subdit. *Prædestinauit nos per Iesum Christum in ipsum*, vbi particula *per* denotare videtur causam meritoriam, particula vero, *In* causam finalem. Probabiliter vero exponi potest, particulam, *In ipso*, indicare causam meritoriam, nec sine causa prius dixisse, *In ipso*, postea, *In ipsum*: nam hoc posteriori dicendi modo, cum particula *In* accusatiuo adiungitur, recte denotat habitudinem ad finem, adiuncta vero ablatiuo, magis videtur significare fundamẽtum, & rationem illius dilectionis, atque adeo causam meritoriam. Vnde eodem dicendi modo statim subiungit, *In quo habemus redemptionem*, vbi euidenter significat causam meritoriam, sicut etiam inferius cum dicit, *In quo nos sorte vocati sumus*, & infra, *In quo & vos credentes signati estis spiritu promissionis sancto*, quod etiam confirmat illud. 1. ad Timot. 1. *Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed*

Efficax prædestinatorum dilectio, vt Christi merita referri potest.
Ephes. 1.
August. Hieronym.
Ambros. Ansel. D. Thom. August.
2. Tim. 1.

sed secundum propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora seculorum. Vbi dilectionem hanc vocat propositũ, & gratiam nobis in Christo abæterno concessam, vt D. Tho. exponit. Facit etiam illud Ioan. 17. *Dilexisti eos* loquitur de prædestinatis) *sicut*, pro quia *Me dilexisti.* Vt Aug. notauit, & sepsit Hieron. lib. 2. contra Iouinian. dicens: *Ideo nos diligit, quia Filium dilexit Pater.* Deniq; illa vniuersalis propositio Pauli ad Ephes. 1. *Benedixit nos omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo.* etiam dilectionem hanc potest comprehendere, quæ maximum beneficium Dei est, & suprema benedictio, & veluti aliorum omnium fons, & origo: vnde Chrys. homil. 1. super ad Ephes. inquit, *Per quem nos benedixit, per eundem nos elegit.* Ratio vero solum est, quia cõsiderato valore meritorum Christi, sufficientissimus fuit ad hæc omnia nobis promerenda, cõsiderato vero ordine diuinæ præscientiæ & volũtatis, facile etiã intelligi potest, præscientiam meritorum Christi antecessisse hanc electionem prædestinatorum, vt statim explicabo. Non est ergo cur neganda hæc dilectionem habuisse fundamentum in meritis Christi, cum hoc ad maiorem Christi gloriam pertineat, & magis ostendat in diuina prouidentia perfectã iustitiæ, & misericordiæ rationẽ.

D. Thom. Ioan. 17. August. Hieron.
Ephes. 1.
Chrys.

Dices hæc dilectio est actus diuinæ voluntatis, sed non potest dari causa actus diuinæ voluntatis ex parte eius, vt D. Thom. docet. 1. p. q. 19. ergo. Propter hoc argumentum, nonnulli negant conclusionem hanc, quia hæc gratia electionis est gratia increata, cuius nulla potest dari causa, aut ratio. Sed facillime respondeti potest, etiam ipsam gratiam increatam cecidisse sub meritis Christi, & ita concedit sub his terminis, & agens de hac dilectione Gaspar Casalius li. 1. de Quadripartita iustitia cap. 4. neque habet vllum inconueniens, quia licet non possit dari propria causa actus diuinæ voluntatis in se, quod D. Tho. suprà docet, potest tamen ex parte obiecti dari ratio, propter quam diuina volũtas libere ad hoc obiectum terminatur, vt idem D. Thom. docet lib. 1. Contra gent. c. 86. hoc ergo modo potuit esse meritum Christi præuisum, ratio diligendi electos, sicut etiam fuit ratio propter quam voluit Deus dare gratiã antiquis patribus, & peccatum præuisum est ratio, propter quã Deus ab æterno voluerit reprobos à regno excludere: & in vniuersum, quid quid est ratio propter quam Deus aliquid faciat, præsertim immediate per seipsum, est etiam ratio mouens (vt ita dicam) diuinam voluntatem, vt libere terminetur ad illum effectum, quem non facit, nisi volendo illum.

Obiectio. 1.
D. Thom.
Respon.
Casp. Casal.
D. Thom.

Sed contra secundo, quia si Deus dilexit hos prædestinatos propter meritum Christi, ergo ante illam dilectionem supponitur præuisum illud meritum vt ordinandũ, seu offerendum à Christo pro illis electis, potius quam pro alijs. Consequens est falsum & contra dicta. Respondetur negãdo consequentiam, satis est enim quod in illo signo præuiderit merita Christi, vt sufficientem rationẽ diligendi homines. Quod facile potest exemplo declarari, si enim dux aliquis vel miles benemeritus apud regem offerat sua merita, vt alicui ex filijs suis præmium aliquod, vel dignitatem rex conferat: quanuis ipse non designet hunc filium, potius quam illum, sed ex voluntate principis ta-

Obiectio. 2.
Responsio.

A lis electio fiat, nihilominus verissime dicitur regẽ voluisse illi benefacere propter merita patris. Et in reprobatione hominum, iuxta probabilem sententiam Augustini est euidens exemplum, aliquos enim propter solum originale peccatum voluit Deus excludere à regno, quia illa est sufficiens ratio: quanquam comparatione facta non potuerit esse ratio, propter quam iste reprobetur, potius quam alius, habens simile originale peccatum. Sed instabit tandem aliquis, quia merita Christi nullomodo fuerunt præuisa ante electionem prædestinatorum, diximus enim suprà quæst. 1. artic. 3. in primo signo, quo voluit Deus communicare se ad extra, elegisse Christum, non tamen solum, sed simul cum omnibus prædestinatis, angelis, & hominibus, imo & fortasse cum toto vniuerso, vt constante ex omnibus rerum gradibus & ordinibus, ergo nulla præuisio meritorum antecessit electionem prædestinatorii. Respondeo, propter hanc solã rationẽ me dixisse in conclusione posse facile contrariam sententiam defendi, est enim reuera probabilis. Respondetur tamen, electionem Christi & aliorum prædestinatorum non ita fuisse simul, quin aliqua ratione electio Christi antecesserit: electus enim est vt esset caput & fons omnis gratiæ, & benedictionis spiritualis in cæteris hominibus, & ideo prius secundum rationem ipse est electus, & deinde propter merita eius alij electi sunt, qui illius essent cohæredes æterne beatitudinis.

Obiectio.
Responsio.

B Vltimo tamen dicendum est, etiam esse Christum causam meritoriam nostræ prædestinationis. Hæc colligitur ex citato loco Pau. ad Ephes. 1. *Prædestinauit nos per Iesum Christum.* Illa enim particula *per* causam meritoriam designat, vt declaratum est, & colligitur satis ex Concil. Trident. sess. 6. capit. 3. 4. 5. &. 6. loquitur autem Paulus de tota prædestinatione, eo enim modo tribuit prædestinationem meritis Christi, quo tribui non potest meritis ipsius prædestinati: potest autem prædestinatus mereri vnum vel alterum effectum prædestinationis suæ. Christo ergo non tribuitur meritum prædestinationis propter vnum, vel alium effectum, sed propter totam prædestinationem: & ideo addit Paul. hanc prædestinationem factam esse, *Secundum consilium voluntatis Dei.* Quod proprie de integra prædestinatione dicitur, nec Paul. vnquã vsus est voce prædestinationis in alia significatione: quin potius ad Ro. 8. distinguit prædestinationem à singulis effectibus eius: quæ expositio est consentanea Augustino locis suprà citatis, & alijs expositoribus. Ratione probatur ex dictis, quia Christus meruit dilectionem efficacem prædestinatorum, sed tota prædestinatio eorum ex hac dilectione nascitur, ergo meruit etiam prædestinationem. Secundo, quia Christus meruit omnes effectus gratiæ, qui ex particulari Dei prouidentia fiunt circa prædestinatum, sed qui hæc omnia mereretur, meretur totam prædestinationem, & si aliquis posset sibi hæc omnia mereri, mereretur prædestinationem suam, ergo.

Christus fuit causa meritoria nostræ prædestinationis.
Ephes. 1.
Conc. Tri.
Rom. 8.

Sed contra, quia Christus non meruit prædestinatis omnia media, per quæ consequuntur suã salutem, quia non meruit Incarnationem, quæ est potissimum medium, sed mereri prædestinationem est mereri alicui omnia media suæ salutis, &

Obiectio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

confir. quia multa bona naturalia, quatenus ad salutem conferunt, sunt effectus prædestinationis, vt nasci hoc tempore, hoc loco, ex his parentibus, cum hac complexione: sed hæc non oriuntur ex Christi meritis, sed ipsa dispositione, & naturali cursu vniuersi, ergo. Respondetur ad argumentū Incarnationem potius dici causam salutis prædestinati, quam proprie medium, quia Incarnatio non est amata seu electa ex intentione efficaci dandi vitam æternam prædestinato, sed per se fuit primario amata. Et quamuis demus, vel Incarnationem vel passionem esse ordinatam ex intentione generali saluandi genus humanum, non autē ex peculiari dilectione prædestinatorum, media autem prædestinationis dicuntur, quæ ex hac dilectione procedunt. Quocirca illud argumentū solum concludit Christum non meruisse nobis omnes causas nostræ salutis, neq; omnem supernaturalem prouidentiam gratię: non inde tamen fit, non meruisse prędestinationem nostram, quia ad hoc satis est, mereri prædestinato omnem gratiam, quæ illi confertur, & omnia media particularia, per quæ generales causæ vel remedia gratiæ illi applicantur. Prædestinatio enim significat specialem rationem diuinæ prouidentiæ, per quam electus infallibiliter perducitur ad vitam æternā. Quapropter, qui negant, Christum esse causam nostræ prædestinationis, solum quia non fuit causa suæ Incarnationis, non recte loquuntur, quamuis in solo modo loquendi a nobis differre videantur. Ad confirmationem respondetur Christum dominum etiam illa naturalia dona nobis meruisse, quæ ad salutem æternā conferunt, quatenus ex speciali intentione & electione prædestinati conferuntur: sicut enim possumus hæc bona promereri, & impetrare in Christo, & per Christum, ita etiam cum fine merito vel oratione nostra dantur, possunt propter meritum Christi dari quis etiam neget, aut mori in tali tempore, & loco naturale esse, aut non sepe dari propter Christi meritum, cum hoc sepe ad donum perseuerantiæ pertineat: licet ergo effectus naturales ex dispositione causarum naturalium proueniāt, tamē si ad prædestinationem pertinent, illamet dispositio causarum, sicut sub prædestinationem cadit, ita & sub meritum Christi.

Responsio.

Naturalia quæ, & quomodo Christus nobis meruerit.

DISPVTATIO. XLII.
In duas sectiones distributa.

De ijs quæ Christus meruit Angelis.

IN hac disputatione breuius quam in præcedentibus agendū est, quia res est minus certa, & ideo vnica fere sect. examinabimus, an Christus meruerit angelis, & quid illis meruerit: tnā hęc duo vix possunt disput. seiungi deinde tamē occasione hinc sumpta, videndū erit, an possit Christus aliquo modo dici redēptor angelorū vel quod idē est, an pro illis satisfecerit.

SECTIO. I.

An Christus meruerit angelis omnia dona gratiæ, & gloriæ.

A PRima sententia negat Christum dominum angelis aliquid meruisse, præsertim gratiam & gloriam. Ita videtur sentire Bonau. in 3. dist. 13. art. 1. q. 3. dum negat Christum influere gratiam in angelos, Palud. q. 1. art. 3, Durand. q. 2. Alens. 3. p. q. 12. m. 1. art. 3. § 5. dum affirmant Christū habere influxum gloriæ accidentalis, & aliquarum illuminationum in angelos: de alio vero influxu gratię omnino tacuerunt, D. Tho. etiam hac 3. p. q. 8. artic. 4. solum in communi dixit Christum aliquid influere in homines, & angelos & q. 59. art. 6. negat Christum iudicaturum angelos quoad præmium essentiale, sed tantum quoad accidērale: quanquam hic locus parum vr geat, vt patet ex ratione quam ibi subiungit in corpore & ad primum, scilicet quia iudiciū illud consummatum est ante Incarnationem, & nō est iterandum: vnde ad cūdem modum loquitur de iudicijs particularibus hominum, factis ante Incarnationem, vel ante diem iudicij, vt ibidem patet art. 4. ad 3. & art. 5. ad 1. & 2. Expressius tamen in 3. dist. 13., q. 1. art. 2. hanc tenet sententiam, & q. 29. de verit. art. 4. ad. 5. & art. 7. ad 5. & in eandem sententiam inclinat Dried. tract. 2. de Captiuit. & redemp. gen. hum. cap. 2. p. 3. art. 5. fol. 51. quanuis addat Christum non meruisse gratiam angelis remouendo ab illis peccatum. Et probatur primō, quia Scriptura sacra nusquam dicit Christum venisse propter angelos, vt eis gratiam, & gloriam mereretur: quin potius ipsemet Christus dicit, se reliquisse nonaginta nouem oues, & venisse ad quærendam vnam ouem perditam Matth. 18. Luc. 15. quibus locis Ambros. Ansel. Beda Theophy. & alij, & Greg. homil. 34. in Euangelia exponunt de diuino Verbo, quod relictis in cœlo angelis, ad quærendā humanam naturam lapsam descenderit: non ergo venit, vt angelis mereretur, neq; vt eos ad suum ouile aggregaret. Vnde Actor. 4. de hominibus dicit Petrus, & non de angelis, non esse, *Sub cœlo aliud nomen nobis datum, in quo oporteat nos saluos fieri.* 1. ad Timoth. 4. dicit Paul. Christum esse saluatorem omnium hominum maxime fidelū. De angelis vero nihil dicit. Confirmatur ex illo ad Heb. 2. *Qui sanctificat & qui sanctificatur, ex vno omnes: propter quā causam nō confunditur eos fratres vocare*, & infra, *Quia ergo pueri comunicauerint carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem.* Quibus verbis requirit Paul. inter sanctificantē, & sanctificatos vel origine ab eodē parēte Adamo, vel (quod idē est) cōmunicationē in eadem natura, vt exponit Adamus: & similiter inquit, ideo induisse nostrā naturam, quia futuri eramus fratres eius, & spirituales Filij: hoc enim est quod ait, *Quia pueri comunicauerunt carni, & sanguini, &c.* Vnde statim subiungit, *Nusquā angelos apprehendit: sed semen Abrahæ apprehendit.* Ex quo testimonio ita cōcludi potest ratio, nā qui sanctificatur per merita Christi, sunt pueri, & fratres Christi, & cōmunicant cū illo in carne, & sanguine, vt Paul. dicit, sed angeli non sunt hoc modo fratres Christi, non enim habent carnē, & sanguinem, neq; illis assimilatus est Christus: ergo non sunt illius merito sanctificati, & ita Chryst. Theophy. & alij ibi per sanctificatos à Christo solos homines intelligunt.

Bonau. Palud. Dur. Alens. D. Thom.

Dried.

Matth. 28 Luc. 15. Ambros. Ansel. Beda. Theophy. Greg. Act. 4. 1. Timoth. 4. Heb. 2.

Adamus.

Secundo videtur colligi hæc sententia ex modo loquendi Patrum, vbicunque enim explicant, quid profuerit Angelis Christi aduentus, nihil aliud dicunt, nisi per Christum esse reparatas sedes angelorum, hominibus ad illas implendas assumptis, ex quo effectu magnum gaudium accidentarium ad sanctos angelos redundauit, & nouam quandam, ac singularem amicitiam cum hominibus contraxerunt. De merito autem gratiæ, & gloriæ nihil omnino dicunt, vt videre licet in Chrysost. Theodoret. & Theophy. Anselm. Beda, & alijs exponentibus verba illa ad Ephes. 1. *Instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt*, & illa ad Coloss. 1. *In ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ in terris, siue, quæ in cœlis sunt.* Et ad eundem modum loquitur August. in Enchirid. cap. 61. 62. 63. & 64. & Gregor. lib. 28. moral. ca. 6. & 7. alias capit. 14. & Ambros. sermon. 10. in Psalm. 118. pag. 3. qui multum videtur fauere huic sententiæ dicens. *Habemus aliquid, quod fortasse angeli non habeant, vbi enim abundauit peccatum, superabundauit & gratia, nobis est natus Christus ex virgine, legimus enim puer natus est nobis, & Filius datus est nobis, nobis carnem suscepit, imo potius nos in illa came suscepit, quando Filiū hominis in Dei sede constituit: non lego angelos in Dei sede nisi stantes, nisi ministerium deferentes, non lego angelos sed homines consepultos Christo, & in Christo resuscitatos. Denique ait Apostolus, quia conuiuificauit nos in Christo, vnius gratia estis saluificati, & simul suscitauit, simulq; sedere fecit in cœlestibus cum Christo Iesu.*

Ephes. 1. Coloss. 1.

August. Gregor. Ambr.

Tertio possemus argumentari ratione sumpta ex ordine prædestinationis, si verum esset Christi meritum solum fuisse præordinatum, & præuisum post præscitum originale peccatum, quia totum negotium Angelorum intelligitur consummatum ante peccatum Adę præuisum. Nam prius intelligitur preuisum peccatum angelorū, quam Adæ, quia fuit aliquo modo causa illius. Denique gratia, & gloria angelorum independens fuit à peccato hominum, vnde, si Christus prædestinatus fuit post præuisum peccatum hominum, & dependenter ab illo, non potuerunt habere angeli gratiam, & gloriam dependenter à Christo. Quę ratio videtur sanē vrgentissima suppositā illa sententia: quanquam multi discipuli D. Thom. conentur illi respondere, vt concilient illam opinionem D. Tho. cum ea, quam de merito Christi respectu angelorum statim explicabimus. Sed vix possunt id explicare, nec rationi factæ satisfacere: tamen non oportet, vt in examinandis eorum subterfugijs nos immoremur, cum credamus rationē hanc falso niti fundamento, & supponamus Christum & ante præuisum peccatum Adę, & ante ipsos angelos fuisse prædestinatū. Aliter ergo probari potest hæc sententia ab inconuenientibus, nam sequitur primō angelos non fuisse glorificandos ante Christi aduentū, sicut nec hominibus antea gloria data est, quia non decebat prius coronari milites, quam ducem, & vltimū premium prius dari membris, quam capiti, quod est fons, & ratio totius meriti. Secundo quia sequitur Christum redemisse angelos, qui nō peccauerunt, saltem per modum preseruationis, sicut Beata Virgo fuit redēpta: patet sequela, quia per Christum receperunt gratiā, per quam à peccādo præseruati sunt. Tertio sequi

turChristum mortuum esse pro angelis, quod est contra communem modū loquendi Scripturę, in qua dicitur Christus esse mortuus propter delicta nostra. Sequela autem patet, quia merita Christi per passionem cōsummata sunt, si ergo Christus meruit angelis, per passionē meruit illis: vnde in Apocal. 7. soli beati homines dicuntur, *Lauisse, & dealbasse stolas suas in sanguine agni.* Vbi aliqui notant de hominibus dici. *Stare ante thronum Dei, & agni clamantes, & dicentes: salus Deo nostro, sedenti super thronum, & agno.* Tanquam redemptori suo, de angelis vero solum dicit stare ante thronū Dei & adorare eum, nulla facta mentione agni, quia pro illis occisus non est.

Apoc. 7.

Dico tamen primō, Christum dominum meruisse angelis gratiam, & gloriam, quæ illis data fuerat propter merita Christi præuisa. Ita docet expresse D. Tho. expēnens illud Ioan. 1. *De plenitudine eius nos omnes accepimus, scilicet*, inquit, *omnes Apostoli, Patriarchæ, Prophetæ, & iusti, qui fuerūt, sunt, & erunt, & etiam omnes angeli, & infra, quia plenitudo gratiæ, quæ est in Christo, est causa omnium gratiarū, quæ sunt in omnibus intellectualibus creaturis.* In hac vero 3. p. cōsulto videtur noluisse satis expheare sententiam suam, in particulari aliquid affirmando, vel negando: tamen, cum generaliter loquatur, & eodem modo dicat Christum influere in homines, & angelos tanquam caput in membra, multum huic sententiæ patrocinatur, in q. enim 8. art. 1. absolute dicit Christum influere gratiā in omnia membra Ecclesię, statim vero art. 4. dicit hanc Ecclesiam, cuius Christus est caput, & in quam influit, constare ex hominibus, & angelis: nisi ergo magna æquiuocatione vtatur, loquitur in vtroq; loco de influxu gratiæ. Præterea q. 7. ar. 9. dicit, Christo esse datam plenitudinem gratię simpliciter, quia data est illi, vt vniuersali principio in genere habentium gratiam, in quo genere sine dubio angeli comprehenduntur. Vnde et m subdit, *Et vt eam ad alios transmitat.* Angelos etiā complectitur, quod necessario etiam videtur dicēdum, vt ratio eius efficax sit, vtile enim cōcludere in Christo esse plenitudinem gratiæ simpliciter, tam respectu hominum, quam angelorum. Quod probat ex efficacitate eius, scilicet quia est principium vniuersale gratiæ, necesse est ergo, vt hoc intelligat etiā respectu angelorum. Statim tamē ar. 11. videtur hoc limitare dicens Christo datā esse gratiā, *Vt vniuersali principio gratificationis in humana natura.* Sed in primis Caiet. ibi, qui nostram cōclusionem tenet, explicat particulam illam. *In humana natura*, designare subiectum necessitatis, ex quo sumpta est occasio meritorum Christi: tnā vero significat subiectū (vt ipsi dicit) extensionis, quia meritum Christi, licet ex occasione peccati hominum ordinatum sit, extensum tamen est ad angelos. Quod quam consequenter dictum sit, iā inter argumentandum indicaui. Facilius exponi posset D. Tho. *Vt humana natura*, designet principium, in quo, vel per quod Christus est vniuersale principiū gratificationis, non subiectum, seu terminū, cui cōmunicatur illa gratificatio. Denique etiā si intelligatur, vt facit D. Tho. in hoc posteriori loco, solum affirmat particulatem terminum huius gratificationis, non vero negat vniuersalem, quam in articulo priori posuerat. Hanc conclusionem tenet etiam Albert. in 3. distinct.

Christus causa meritoria gratiæ, & gloriæ angelorum.

Caiet.

Albert.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13. artic. 1. vbi dicit Christum esse caput angelorum, quoad influxum gratiæ, & gloriæ. In eandem inclinat Ruardus artic. 2. circa princip. vbi dicit renasci in Christo ex Spiritusancto, nō solum hominibus, sed etiam angelis fuisse necessarium, articulo vero 8. aliquantulum à principio expressius de hoc differens, cunctando quidem, tamen hanc partem amplectitur: ex professo tamen defendunt hanc sententiam Catherinus lib. 1. de eximia Christi prædestinat. Et in opuscul. de gloria & peccato angelorum, Galatinus lib. 3. de arcanis catholicæ veritatis cap. 4. Ioann. Arboreus lib. 3. theosophiæ cap. 13. Vigueri. in institutionib. cap. 20. §. 1. versiculo. 4. Iacobus de Valentia in id Psalmi. 102. *Benedicite Dominum omnia opera eius*; Neclantus super ad Ephes. 1. & in libro cuius titulus est, Medula sacræ Scripturæ in tertia mundi ætate ca. 1. Melchior Flauius lib. de regno Christi, & quanquam (vt verum fatear) neque ex Scripturis sacris, neque ex sanctis Patribus posset hęc sententia efficaciter conuinci, possunt tamen ex illis adduci non contemnendæ coniecturæ, quæ coniunctæ cum ijs, quæ de Christi prædestinatione in superioribus dicta sunt, eam valde probabilem ostendunt. Principio igitur suppono ex materia de angelis, & de gratia generalia principia, quæ traduntur à Conciliis, & ex sacra Scriptura colliguntur de necessitate gratiæ ad supernaturales actus, & ad promerendam vitam æternam, non solum ad homines, sed etiam ad Angelos pertinere. Quod vno exemplo satis declaratur. Dicit Paul. ad Ephes. 2. *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est, ne quis glorietur.* Hęc sententia sine dubio de angelis etiam vera est, quia neq; ipsi gloriari possunt, dono enim Dei, per gratiam, & fidē salui facti sunt, ostensum est autem precedenti disputatione, gratiam Dei necessariam ad salutem, & gratiam Christi, seu à Christi meritis manantem, eandem esse, seu ad conuertentiam dici: sicut ergo Angelis gratia Dei necessaria fuit ad salutem, ita & gratia Christi. In quo sensu optime intelligi potest quod Fulgent, ait, lib. 1. ad Trasimund. capit. 3. *Vna est in vtroq;* (scilicet angelo, & homine) *Gratia operatrix, in hoc, vt surgeret, in illo, ne caderet, in illo, ne vulneraretur, in isto, vt sanaretur, ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmare non sinit, illius esca, istius medicina.* Vnde quod Ioann. 14. absolute, & simpliciter Christus de se pronunciauit. *Ego sum via veritas, & vita, nemo venit ad Patrem nisi per me.* Tam de angelis, quàm de hominibus merito intelligimus, neque enim illa vox, *Nemo*, ita ad homines refertur, quin possit etiam angelos comprehendere, vt cum Marci 10. ait Christus. *Nemo bonus nisi solus Deus.* Non solum homines, sed etiam angelos excludit: & similiter intelligitur, quod ait Ioann. 10. *Et nemo potest rapere de manu Patris mei.* Accōmodari preterea potest illud Ioann. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Eadem enim est vita æterna hominum, & angelorum. Paulus etiam ad Ephes. 4. totum Ecclesiæ corpus dicit habere charitatem, & augmentum eius ex influxu capitis, docuerat autem idem Paul. capit. 1. & 2. & ad Coll. scen. 1. & 2. Christum non solum hominum, sed etiam angelorum esse caput. Illud denique

Ruard. *Catherin.* *Galatin.* *Ioan. Arbor.* *Viguer.* *Iacob Valen.* *Neclant.* *Melchior. Flau.* *Ephes. 2.* *Fulgent.* *Marc. 10.* *Ioan. 10.* *Ioan. 17.* *Ephes. 4.* *Colos 1. & 2.*

A ad Ephes. 1. *Vbi omnia per Christum, & in Christo instaurari dicuntur.* Vbi Hieronym. & alij iuxa lectionem Græcam, *Recapitulari* vertunt, non parum fauet: dicuntur enim, *Omnia recapitulari in Christo*, Vel quia cum inter se essent admodum distincta, sub vno Christo capite vnum quodammodo effecta sunt, vt Chrysost. & Theophyl. exponunt, vel quia in Christo omnia sunt nobilitata, & ad perfectionem deducta, singula iuxta capacitatem suam, vt suprà quæst. 1. artic. 3. explicatum est. Quo fit, vt quæ perfectionis spiritualis vitę capacia sunt, per Christum illam consequantur. Vel denique, quia omnia gratię mysteria, quæ tam in cœlo, quàm in terra facta sunt, in Christo & per Christum complentur, vt Claudianus exponit.

Secundo probatur ex Patribus. Solet autem vulgò hæc sententia tribui Bernardo, serm. 17. & 21. in Cantica, in priori enim loco dicit angelos malos peccasse ob inuidiam hominum. In posteriori vero dicit, Christum redemisse angelos sanctos præseruando illos. Sed (vt quod verum est) fateamur, Bernardi sensus alius omnino est ab hac sententia, nam in priori loco non de inuidia in Christum concepta, sed in homines, eo quod ad eandem beatitudinem cum angelis euecti sunt, loquitur Bernardus: in posteriori vero loco manifestè agit de Christo, vt est Deus, & Verbum Patris, & vt operatus est gratiam, & gloriam in angelis, antè quàm esset homo. Et eodem modo de eadem re loquitur serm. 1. de circuncisione. Afferri etiam solet Cyril. lib. 5. in Isai. tom. 1. in principio vbi dicit, per Dei Verbum, seu sermonem, omnem fructificationem spiritualem, tam in sanctis angelis, quam in hominibus insitam esse, & statim explicat hoc Verbum, esse Christum sponsum Ecclesiæ, cui Ecclesia ex gentibus congregata, per fidem desponsata est. Sed hoc etiam testimonium potest facile de Verbo secundum diuinitatem intelligi: quā quam contemnendum non est. Sunt etiam optima verba Gregor. lib. 1. reg. capit. 1. circa illa verba. *Non est alius extra te*, *subauditur*, inquit, B *sanctus, quia nullus hominum, neque angelorum sanctus est, nisi per Christum.* Et infra dicit, tam angelos, quam homines esse sanctificatos in Filio: rem vero magis declarans addit: *Et quia vnigenitus Dei Deus est extra cum non est aliquis, quia nemo electorum, nisi in ipso est, quod sic referitur ad diuinitatem eius, vt nequaquam intellectum humanitatis euacuet.* Hactenus Gregor. vbi aperte loquitur de omnibus electis hominibus, & angelis, vt patet ex illa causali, & vniuersali locutione. *Quia vnigenitus Deus est, extra illum non est aliquis.* Scilicet neq; homo neq; angelus: quod ergo subdit, ita esse hoc de diuinitate intelligendum, vt humanitas non excludatur, de omnibus etiam intelligit. Quod etiā confirmat ratio, quam subdit, quia sine fide Christi nullus saluatur, quod tam de angelis, quàm de hominibus verum habet. Ad eundem modum loquitur idem Gregor. homil. 14. in Ezechiel. exponens illa verba cap. 40. *Et ecce murus foris secus in circuitu domus vndiq;.* Vbi sic inquit, *Vnigenitus Patris qui sursum est firmitas angelorum, inferius factus est hominum redemptio.* Quod licet exponi possit de Christo secundum diuersas naturas, tamē ipse loquitur de muro extrinseco, quem dixerat esse

Ephes. 1. *Hieron.* *Chrys.* *Theophil.* *Claudian.* *Bernar.* *Cyril.* *Greger.*

Lanr. Inst. esse Verbum Incarnatum. Laurent. etiam Iustinian. serm. de Ascensione dicit Christum factum esse, *Angelorum parietem, & hominum.* Et in serm. de Assumptione Beatæ Virginis de illius eximia gloria verba faciens inter alia sic inquit. *Nemo inuideat illi, quoniam ab eius beneficijs nullus inueniebatur immunis, siquidem quippe ventris eius custodiam illam repleuerat sanctitate.* Rupert. etiam li. 3. de proces. Spirit. sanct. c. 11. cuius sententiam late tractauimus q. 1. art. 3.

Rupert.

Tertio probatur conclusio rationibus, & coniecturis: quia Deus præuidit merita Christi prius, quàm gratiam, vel gloriam angelorum iuxta ordinem prædestinationis Christi suprà à nobis explicatū, ergo credendum est Deū ordinasse Christi merita ad hunc effectum, quandoquidem ipsa habebant valorem & condignitatem ad hunc effectum, & ad honorem Christi pertinebat, vt per merita sua haberet effectum gratiæ & gloriæ, etiam in angelis: ac denique hoc modo magis ostenditur perfecta ratio iustitiæ, & misericordiæ in hoc diuino opere de sanctificatione, & gloria angelorū. Secundo, quia optimus ordo rerum postulat, vt omnia, quę sunt vnius generis, reuocentur in vnam causam in illo genere, quoad fieri possit. Item in vno corpore, quo maior est connexio omnium membrorum cum capite, eo est cōstitutio perfectior, sed angeli, & homines conueniunt in vno genere gratiæ, & sunt membra vnius corporis Ecclesiæ, cuius Christus est caput: ergo erit perfectior, & conuenientior ordo, si totum hoc corpus habeat vnum principium, & vnum caput, per cuius influxum omnia illius membra vitam, & spiritualem sensum parti cipent. Quæ ratio fundamentum habet, vt dixi, in Paulo ad Ephes. 4. Et iuuari potest illis principijs metaphysicis: Quidquid est tale per participatio nē, reuocatur ad id, quod est per se tale, Christus autem solus est per se gratus, angeli verò per participationem, & ideo ad Christum reuocantur, vt ab illo, & per illum gratiam obtineant. Item quia quod est supremum in vno genere, est causa cæterorum eo modo, quo esse potest: Christus autē est supremus in genere gratiæ & ideo est causa gratiæ angelorum finalis, exemplaris, & meritoria, omnibus enim his modis esse potest, & decet. Tertio confício argumentum, quo supra in simili quæstione de iustitia Adæ vsus sum, nam angeli in statu viæ habuerunt fidem Christi dominiergo per eam fidē viuam sanctificati sunt: ergo per Christi merita sanctitatē, & gloriam obtinuerunt. Antecedens est sententia D. Tho. 1. p. q. 64. art. 1. ad 4. & colligitur satis clare ex August. lib. 5. Genes. ad lit. c. 19. & ex Bernard. serm. 17. in Cantica, & significat Rupert. lib. 8. in Ioan. circa finem exponens verba illa Ioan. 8. *Ille homicida erat ab initio.* Et confirmari potest ex dictis suprà q. 1. art. 3. Adam in statu innocentiæ habuisse hanc fidem, eadem enim est omnino ratio. Item quia dubitari non potest, quin sancti angeli viderint in Verbo incarnationis mysterium, vt omnes Theologi docent cum Augustino lib. 9. de Ciuita. cap. 21. ergo verisimilius est illud prius credidisse in via, fidei enim respondet visio, & quodammodo est proportionatum illius meritum, seu accommodata dispositio, aut via ad illam obtinendam. Et ideo docent Theologi, ho-

Angelis in via habuerunt fidem Christi. *D. Thom.* *August.* *Bernard.* *Rupert.* *Ioan. 8.* *August.*

A minēs ea mysteria supernaturalia videre in Verbo, quæ in via crediderunt. Denique apud Augustin. notum est, angelos de his mysteriis habere scientiam, *Matutinam*, De quibus habent, vel aliquando habuerunt cognitionem, *Vespertinam*, lib. 4. Genes. ad lit. capit. 22. si ergo sancti angeli lumine claro vident in Verbo Incarnationis mysterium, non est cur dubitemus, cum essent viatores, cognouisse illud lumine fidei. Consequentiæ autem factæ in principali argumento satis probatæ sunt, cum de iustitia Adami disputaremus, est enim omnino eadem ratio, quia si per fidem est Christus reuelatus angelis ab initio suæ creationis, sine dubio est illis propositus, vt caput eorum cui subijcerentur, & in quo suam spem, & fidem, post Deum collocarent, hoc enim modo, & propter hanc causam, fides Christi in jis requiri solet, qui Deo placent. Ex quo verisimilis valde grauissimorum autorum sententia est malos angelos ex hac reuelatione Christi sibi facta occasionem sumpsisse B peccandi, per superbiam, & inuidiam humanæ naturæ, quod Rupert. suprà indicat, & Hieronym. super ad Ephes. primo dum inquit. *Omnis dissensio, quæ & ante mundum, & postea esse cœpit in mundo, tam visibilium, quàm inuisibilium creaturarum, aduersatum Dei pollicebatur.* Ergo multo magis verisimile est sanctos Angelos in Christo, & per Christum, in quem credebant meruisse.

Rupert. *Hieron.*

Et hac conclusione colligitur secundo, Christum Dominum meruisse sanctis Angelis omnia dona gratiæ, quæ nobis diximus meruisse proportione seruata, exceptis ijs, quæ ad remedium peccati pertinent, de quo infra dicemus. Itaque meruit Christus sanctis angelis electionem, prædestinationem, vocationem, auxilia omnia excitantia, adiuuantia sufficientia, & efficacia, ad denique omne meritum, & augmentum gratiæ, & gloriæ. Quę omnia eisdem modis probanda sunt, quibus de hominibus probata fuerunt. Est enim eadem ratio supposito modo prędestinationis Christi, & supposito etiam illo principio, quod gratia Christi, & Dei eadem est, quia omnis gratia Dei per Christum cōmunicatur.

Quid Christus angelis meruit.

Ad fundamenta contrariæ sententiæ. Ad Scripturæ testimonia respondetur, frequentius loqui C de effectu passionis Christi per modum redemptionis, & liberationis à peccato & ideo frequentius loquitur de illa in ordine ad homines: cum verò loquitur de gratificatione, seu sanctificatione, quæ est per Christum, vel cum ipsum proponit vt vniuersalem authorem gratiæ, & salutis, nunquam excludit angelos: quin potius cùm de gratia angelorum, & causis eius perpauca Scriptura loquatur, intelligendum videtur sub his vniuersalibus locutionibus illos comprehendere, vt dictum est. In particulari verò ad illam parabolam de cētum ouibus in primis dicitur, ea quæ in argumento afferuntur, magis ad spiritualem sensum, quam ad literalem pertinere, nam literalis sensus solum esse videtur, per eam parabolam tantum explicuisse Christum, cur potius cum pœnitentibus, quàm cum iustis versaretur, vt late Iansenn. ibi persequitur capit. 94. concordiæ, & in hoc literali sensu fundatur commode mystica sanctorum expositio, &

Respon. ad argumen. *Iansenn.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc modo rotorqueri potest ex illa parabola argumentum, primum quia Christus vocat angelos, oues suas, æquè ac homines, non ergo minus ad se pertinere cēsuit illorum salutem, quàm hominum, quanuis ro hominibus, qui plus indigebant, plus laborauerit. Deinde sicut relinquere iustos non est, non mereri illis, neq; non operari salutem illorum, sed est, non ita conuersari cum illis, neq; illos tot medijs, & modis quærere, ita relinquere angelos non fuit nō mereri illis, sed fuit ad homines singulari modo descendere, relicto ad tempus angelorum consortio, & statu beatifico.

Ad illud vero testimonium ad Heb. 2. primum quod Paulus ait. *Qui sanctificat, & qui sanctificatur, ex vno omnes.* Primum exponi potest, id est, ex vno Deo, cum Amb. Ansel. D. Tho. Chrys. Theod. & Theophy. & ita nullum ex illa particula sumi potest argumētum, qui sensus maxime quadrat, si in singulari legatur. *Qui sanctificat, & qui sanctificatur.* Vt sensus sit, Christum, qui sanctificat, & sanctificatur esse ex Deo. Additur autem, *Ex vno omnes*, Id est ipse, & nos, quomodo videtur legisse Dionys. c. 4. de Eccles. in fine, vbi iniquit in Scriptura sacra vocari Christū. *Qui sanctificat, & qui sanctificatur.* Non autem appellatur alio loco hoc nomine, nisi in hoc, vt Maximus super Dionys. notauit, & eodē modo legisse videtur Dionys. Alexand. in epist. contra Paul. Samosat. vt refert Turrianus noster in Oplotheca, qui idem refert ex Cyril. lib. 3. Contra Nestor. qui ita etiam legit li. 1. de fide ad Reginas c. *Quod Iesus Christus vnus sit.* Quanuis lib. 2. c. de Christi sanctificatione, in plurali legat. *Qui sanctificantur.* Persistendo tamen in eadem expositione, *Ex vno omnes.* Id est, ex vno conditore Deo. Admittendo tamen alium sensum, *Ex vno omnes.* Id est ex vno Adamo, vel ex vna stirpe, & natura, dicendum est (id quod ex textu cōstat) Paulum non loqui de quauis sanctificatione, sed de illa, qua liberatur, & mūdatur à peccato is, qui sanctificarur: sic enim præmiserat *Decebat eum, per quem omnia, & propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat autorem salutis eorū per passionem consummari.* Propter hoc ergo necessarium fuit non solum, vt esset eiusdem naturæ cū sanctificandis, sed etiam eiusde conditionis mortalis, hoc enim totum sub nomine, *Carnis, & sanguinis*, ibi comprehenditur: & ideo huiusmodi homines sic sanctificati, vocantur specialiter fratres Christi, propter specialē conuenientiam in natura, angeli vero simul cū hominibus sub nomine filiorum cōprehenduntur, quos Christus per merita sua præuisa in gloriam adduxerat, & ita facile omnia expediuntur, & consonant.

Dionys. Arcop. Maxim. Dionys. Alex. Turrianus Cyril.

Secundum fundamentum, quod ex autoritate patrū sumptum erat, difficultatem non habet, quia ferè totum in autoritate negatiua fundatur. Concedimus ergo, sanctos patres in illis locis meminisse illorū effectuum, & non huius, quia forasse in hanc questionē non inciderunt, vel in re dubia noluerunt suam proferre sententiā. Amb. verò, qui nōnihil obstare nobis videtur, primum dubitanter loquitur dicens, *Fortasse*: Deinde exponi potest iuxta ea, quę sequenti sect. dicemus.

Ad rationem ab inconuenientibus sumptam, negatur prima sequela, nā Christus nemini clausit ianuam regni cœlorum, sed quantū in ipso est, omnibus fuit semper patens, neq; enim debuit per sua merita retardare aliquem ab ingressu gloriæ, vel susceptione præmij suis meritis debiti, & ideo, si angeli non habentes gratiam ex Christo habituri erāt gloriam statim post terminum suæ viæ, & meriti, multo magis eā sine mora recipere debuerunt propter Christum, eademq; lex fuisset cum hominibus obseruata, si in statu iustitiæ. Et innocentiæ permansissent: tamen quia peccando ianuam regni cœlestis sibi occluserunt, quæ aperta non fuit, donec plenè fuit pro tota natura, quæ reatum peccati cōtraxerat, satisfactum, ideo ante Christi aduentum nullus hominum ad illam beatitudinem admittebatur, vt latius inferius suo loco dicetur. Aliorum solutio patebit ex sect. sequenti.

Origenis error de Angelis. Hieron.

SECTIO. II.

Vtrùm Christus redemerit angelos, pro illisq; mortuus fuerit.

DVobus modis intelligi potest Christum redemisse angelos, & pro illis mortē obijsse, primò de peccatoribus angelis, vt sensus sit Christum per sua merita, & satisfactionē liberasse, vel aliquando fore liberaturum, ab eo statu, in quem per sua peccata inciderunt. Secundo de angelis sanctis, vt scilicet Christus dicatur eos redemisse, quia per sua merita eos à peccatis præseruauit. Priori modo dicitur errasse Orig. homil. 1. in Ioā. post medium, circa illud. *In principio erat Verbum.* Clarius verò hoc docet hom. 1. in Leuit. & homil. 14. in Numeros. Eiusq; sententiam videtur vsurpasse Hierony. super ad Ephes. 1. vbi inquirit, cur angeli, qui nunquam peccauerunt, dicatur subijci pedibus Christi, & ait. *Potest quidem respondere, quod sine peccato nullus sit, vnde & crux saluatoris, non tantum ea, quæ in terra, sed etiam ea, quæ in cœlis erant, purgasse perhibetur.* Quæ verba exponi possent iuxta alium sensum de præseruatione, quia nulla creatura ex se impeccabilis est, & ideo dici possunt angeli sancti per Christum accepisse, vt peccatum non committerent, quo dicuntur omnino non caruisse, quia illud habere potuerunt: vel certe exponi possent iuxta ea, quę super cap. 2. scribit circa illa verba. *Qui facit vtraq; vnum*, dicens, *Christum pace attulisse cœlestibus, & terrenis, quia in suo sanguine cœlestia & terrestria copulauit, quæ inter se dissidebant, atq; ita factum esse, vt crux Christi nō solum terræ, sed etiam cœlo, nec solis hominibus, sed etiā angelis profuerit, atq; ita omnis creatura Domini sui cruore purgata sit.* Verumtamen, quæ idem Hieronym. c. 4. scribit, exponens illa verba. *Ex quo totum corpus, &c.* non videntur pati posse hāc expositionem, dicit enim, *Christum venisse, vt totum corpus Ecclesiæ sanaret.* Quod infrà explicans ita dicit. *Vt angelus refuga, ad esse incipiat, quod creatus est, & homo, qui de Paradiso fuerat eiectus, ad culturam æternum Paradisi restituatur: ista autē vniuersa sic fient, vt mutuō inter se charitate iungātur.* Videtur ergo Hier. vel secutus Orig. vel (quod verius est) simpliciter retulisse Orig. sententiā, neq; approbādo neq; reprobādo illā, vt in præfatione illius Epistolæ ipse indicat, & in apologia cōtra Ruffin. generaliter se excusat, & in 1. tom. epist. 59. ad Auitum idem met Hieron.

Nicephor. Theophil. Alex.

rony. inter Origenis errores ponit, quod docuerit, damnatos angelos aliquando reuocandos esse ad statum sanctorum angelorum, quem errorem dānatum esse contra Orig. in 5. Synod. refert Niceph. li. 17. hist. c. 27. & 28. & contra eundem videri potest late Theophilus Alexandrinus, in duabus epistolis, quæ referuntur in 1. to. bibliot. sanct. & in alijs locis hic error ex professo impugnatur, ostendendo pœnas inferni esse æternas, & immutabiles, in hoc ergo sensu certissimum est Christum non redemisse angelos, nec mortuū esse pro illis, non quia id fieri nō potuerit, sed quia Deus statuit illis non parcere, nec remedium præstare, cuius potissima ratio est inscrutabilis Dei voluntas, congruētias vero adduximꝰ supra q. 1. ar. 2.

Bernard. Dionys. Theodor. Theophyl.

De posteriori ergo sensu versari potest quæstio inter catholicos, quæ suppositis ijs, quæ in præcedenti sect. dicta sunt, magis ad modum loquēdi, quam ad rem spectat. Oportet tamen proprie, & caste loqui. Bernardus ergo locis citatis sectione præcedenti, videtur probare illam locutionē Christum redemisse angelos sanctos, gratiam præseruationis illis conferendo. Diony. etiam c. 8. de diuinom. in fine dicit redemptionem posse appellari ex eo. *Quod non sinit, quæ vere sunt, ad id cadere, vt non sint.* Præterea Theod. ad Heb. 2. dicit Christū pro creaturis omnibus mortuū fuisse vbi enim nos legimus. *Vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem*, ipse legit, *vt absq; Deo pro omnibus gustaret morte*, & ex ponit, *Deo excepto, pro omnibus gustauit mortem*, Vbi Theophyl. licet lectionem illam non probet, quā à Nestorian. dicit esse inductam, illa tamen supposita, expositionem Theod. approbat.

Augustin. Bernard.

Dicendum verò breuiter est primò Christū proprie loquendo non esse mortuum pro angelis, vt rectè docet Aug. in Enchirid. c. 61. & sequētibus, & eodē sensu dicit Bernar. serm. in fer. 4. hebdo. sanct. passionē Christi, neq; bonis, neq; malis angelis datā esse, sed tātum hominibus, multa etiā, quæ in sectione præcedenti in primo argumento primæ sententiæ adducta sunt, hoc confirmant.

2. Cor. 5.

Quibus addi potest illud 2. ad Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Sed angeli non sunt mortui, ergo nec pro illis Christus mortuus est. Ratio verò est, quia mors vt mors, nō est assumpta propter angelos, sed solum propter homines lapsos, vnde gratia non est data angelis ex prænisione meriti fundati in morte Christi, sed fūdati absolute in charitate, & bonis operib⁹ Christi hominis, ac propterea neq; illis data est gratia dependēter à morte Christi, nā si homo nō peccasset, Christus nō esset mortuus, vt suprà dictū est. Deniq; mors, & aliæ pœnæ per se primo assumptæ sunt ad satisfaciendum, vnde pro illis solis dicitur Christ⁹ mortuus pro quibus satisfecit, nō autē satisfecit pro angelis, licet illis meruerit, sed satisfecit pro hominibus, ad quos expiandū, seipsum obtulit sacrificium. Nec verò, si Christus angelis meruit, propterea sequitur pro illis mortuū esse, primū quia non est necesse, vt per ipsam mortē illis meruerit, sicut nobis, sed per alios act⁹ charitatis, vel religionis, &c. quanquā enim omnes act⁹ Christi de se digni essent quolibet præmio, potuerunt tamen ab ipso, quidam actus ordinari ad vnum effectum, & non ad alios, vt ex supra dictis in hac q. & in q. 1. ar. 1. satis constat. Secūdo & melius, quia quanuis meritum mortis extēsum sit ad angelos, nō inde sit mortuum esse pro angelis, quia non pro illis ordinata, & assumpta est mors. Exēplum euidens est, quia Christus per mortem suā sibi aliquid meruit: & tamen non propterea dici potest pro se mortuus, quin potius Concil. Ephesi. can. 10. dānantur dicentes Christum pro se obtulisse sacrificium, & definitur pro solis hominibus obtulisse.

Christus nō proprie pro angelis mortuus.

Dico secundo, Christum non posse proprie dici redemptore angelorum. Hoc etiam colligitur ex Aug. suprà, & ex communi modo loquendi Theologorum. Ratio est, quia, *Nullus redimitur, nisi is, qui sub peccato seruit*, Vt ex Zozimo Pap. dicit Aug. epist. 157. sed angeli sancti nunquam seruierūt peccato. Nec satis est, quod potuerint peccare, & propter merita Christi præseruati sint, hac enim ratione poterunt dici, diuina virtute, seu propter Christi merita fuisse prænenti, ne peccarent, seu defensi à peccato, vt loquitur Fulgent. lib. 1. ad Trasimund. c. 1 circa finem, non tamen hoc sufficit ad propriam redemptionem, quia *redemptio* dicit iteratam emptionē. Supponit ergo eum, qui redimitur, esse aliquo modo captiuum, & vēnundatum sub peccato vel in se, vel in radice sua, ex qua necessario contrahenda esset seruitus, & captiuitas peccati: angeli autem sancti neutro modo fuerunt captiui, & ideo non fuerunt redempti, neq; à Christo meritorie, neq; à Deo vt principali autore gratiæ, sicut etiam mali angeli non possunt dici quo ad sufficientiā redempti, eo quod illis data est sufficiēs gratia, qua possent vitare peccatum. Adde Christum solum redemisse proprie pro quibus satisfecit, Christi enim redemtio hoc totum, & hoc potissimum includit: certū est autem Christum non satisfeciſſe pro angelis. Potest ergo Christus vere dici sanctificator, iustificator & glorificator angelorum, non vero proprie redēptor. Vnde illæ locutiones Bernard. & Diony. suprà citatæ nō sunt omnino propriæ, & rigorosæ, omnem enim liberationem à peccato, *redemptionem* vocarunt: nos verò hic explicamus propriam, & rigorosam significationem verborū. Et idē ad Theodoretum dicendum est, cuius locutio magis vitanda est, quia magis redolet errorem Orig. quanquam à Theod. in catholico sensus explicetur, dicit enim Christum mortuum esse pro omnibus, quia, *Per ipsum omnia instaurantur*, Vt Paul. alio loco dixit.

Augustin. Zozim. Fulgent. Redemptio, quid sit.

QVAESTIO. XX.

De conueniētibus Christo, secundum quòd Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.

DEinde considerandū est de his, quæ conueniūt Christo per cōparationem ad Patrem. Quorum quædam dicuntur de ipso

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum habitudinem ipsius ad Patrem: puta, quòd est ei subiectus, quòd ipsum orauit, quòd in sacerdotio ministrauit. Quædam verò dicuntur: vel dici possent secundum habitudinem Patris ad ipsum: puta, si Pater eum adoptasset, & quòd eum prædestinauit.

¶ Primò, igitur considerandum est de subiectione Christi ad Patrem. Secundò, de eius oratione. Tertiò, de ipsius sacerdotio. Quartò, de adoptione, an ei conueniat. Quinto, de eius prædestinatione.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Christus sit subiectus Patri. B

¶ Secundò, vtrùm sit subiectus sibi ipsi.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm dicendum sit, Christum esse subiectum Patri.

AD primũ sic proceditur. Videtur, quod nõ sit dicendũ, Christum esse subiectum Patri. Omne enim quod subijcitur Deo Patri est creatura: quia vt dicitur in li. de Ecclesiasticis dogmatibus, in Trinitate nihil est seruiens, neq; subiectum. Sed non est simpliciter dicẽdum quod Christus sit creatura, vt suprà dictum est 1. Ergo etiam non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit Deo Patri subiectus.

124. 1.q.42.ar.4.ad 1. et q.43.ar.7 1. & 3. d. 11.ar.1.1. & di.17. arti.3.q.1. co. & 1. cor.15.lec. 3 fin. ca.4. habetur hic liber inter opera Augst. to.3. q.16.ar.6

lib.3 orth. fid. ca.21. parũ ante med.

¶ 2. Præterea, Ex hoc dicitur aliquid Deo subiectum, quod est eius dominio seruiens. Sed humanæ naturæ in Christo non potest attribui seruitus. Dicit enim Damasc. in.3. libro. Sciendum est quòd neque seruam ipsam, scilicet humanam naturam Christi, dicere possumus: seruitutis enim & dominationis nomina, non naturæ sunt nomina, cognitionisque signa, sed eorũ, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina. Ergo Christus secundum humanam naturam non est subiectus Deo patri.

¶ 3. Præterea, Prioris ad Corinth. 15. dicitur, Cùm autem subiecta illi fuerint omnia, tũc ipse Filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia. Sed sicut dicitur Hebræ. 2. Nunc necdum videmus omnia subiecta ei. Ergo nondum ipse est subiectus Patri, qui ei subiecit omnia.

Sed contra est, quod Dominus dicit Ioan. 14. Pater maior me est. Et Augst. dicit in primo de Trinitate*. Non immeritò Scriptura vtrumq; dicit, & æqualem Patri Filium, & Patrem maiorem Filio: illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam serui, sine vlla confusione intelligitur. Sed minor est subiectus maiori. Ergo Christus secundum formam serui, est Patri subiectus. li.1.de Trinit.ca.7. ante med. to.3.

a Respondeo dicendum, quòd cuilibet habenti aliquam naturam, conueniunt ea, quæ sunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex sui cõditione habet triplicẽ subiectionẽ ad Deũ. Vnam quidem secundum gradum bonitatis: prout scilicet diuina natura est ipsa essentia bonitatis: vt patet per Dionys. primo c. de Diu. nomi. natura autem creata habet quandam participationem diuinæ bonitatis, quasi radijs illius bonitatis subiecta. Secundò, humana natura subijcitur Deo, quantum ad Dei potestatem, prout scilicet natura humana, sicut & qualibet creatura subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertio modo specialiter humana natura Deo subijcitur, quantũ ad proprium suum actum: inquantum scilicet propria voluntate obedit mandatis eius. Et hãc triplicem subiectionem ad Patrem Christus de seipso confitetur. Primam quidem Matth. 19. Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus. Vbi Hieron.* dicit, Qui magistrum vocauerat bonum, & non Deum vel Dei Filium confessus erat, discit, hominem, quanuis sanctum, in comparatione Dei non esse bonum. Per quod dedit intelligere, quod ipse secundum humanam naturam non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. Et quia in his, quæ non mole magna sunt, idem est esse maius quod melius: vt Augst. dicit in.6. de Trinit.* ex hac ratione Pater dicitur maior Christo, secundum humanam naturam. Secunda etiam subiectio Christo attribuitur, in quantum omnia, quæ circa humanitatem Christi acta sunt, diuina dispositione gesta creduntur: vnde Diony.† dicit. 4. cap. Cæl. hierar. quod Christus subijcitur Dei Patris ordinationibus. Et hæc est subiectio seruitutis, secundum quod omnis creatura Deo seruit, eius ordinationi subiecta: secundum illud Sap. 16. Creatura tibi factori deseruiens. Et secundum hoc etiam Filius Dei Philip. 2. dicitur formam serui accepisse. Tertiam etiam subiectionem attribuit sibi ipsi Ioan. 8. dicens, Quæ placita sunt ei, facio semper. Et hæc est subiectio obedientiæ Patris vsque ad mortem. Vnde dicitur Philipp. 2. quod factus est obediens Patri vsq; ad mortem. C 1.ànted. illius.

Super illud Quid me interrogas de bonũ.9

lib.6. de Trin.c.8. circa med. tom.3.

c.4. circa fin. illius

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd sicut non est simpliciter intelligendum, quòd Christus sit creatura: sed solùm secundum humanam naturam, siue apponatur ei determinatio, siue nõ (vt suprà dictum est*) ita etiam non est simpliciter intelligẽdum, quòd Christus sit subiectus Patri: sed solùm secundum humanam naturam, etiam si hæc determinatio non apponatur, quam tamen conuenientiùs est apponere, ad euitandum errorem Arij, qui posuit Filium minorem Patre.

q.16. ar.8

Ad secundum dicendum, quòd relatio seruitutis, & dominij fundatur super actione & passione, inquantum scilicet serui est moueri à domino secundum imperium. Agere non attribuitur naturæ sicut agenti, sed personæ: actus enim suppositorum sunt & singularium, secundum Philosophum*: Attribuitur tamen actio naturæ, sicut ei secundum quam persona vel hypostasis agit. Et ideo quanuis non propriè dicatur, quòd natura sit domina vel serua, potest tamen propriè dici, quòd quælibet hypostasis vel persona sit domina vel serua secundũ hanc vel illam naturam. Et secundum hoc nihil prohiber, Christum dicere Patri subiectum vel seruum secundum humanam naturam. B

Li 1 Met. paulò post princ. to.3.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Augst.* dicit in. 1. de Trinitat. tunc Christus tradet regnum Deo & Patri, quando iustos, in quibus nunc regnat per fidem, perducturus est ad speciem: vt scilicet videant ipsam essentiã communem Patri & Filio. Et tunc totaliter erit Patri subiectus non solùm in se, sed etiam in membris suis, per plenam participationẽ diuinæ bonitatis. Tum etiam omnia erunt plenè ei subiecta per finalem implerionem suæ voluntatis de eis: licet etiam modo sint omnia ei subiecta quantum ad potestatem secundum illud Matth. vltimo, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. C

Lib. 1. de Trin.c.8. ante med. tom.3.

COMMENTARIVS.

a

IN corpore articuli explicat D. Th. tria sub nomine subiectionis, atq; adeò sub hoc titulo comprehẽdi, scilicet inæqualitatem, subiectionem, & seruitutem, vnde hic quæritur an Christus sit inæqualis, aut minor Patre, an sit subiectus illi, & an sit seruus illius, hæc enim tria diuersa sunt, nam esse minorem consistit in inæqualitate, in bonitate, seu perfectione: esse subiectum consistit in obligatione parendi præceptis alterius: esse autem seruum est esse sub dominio alterius, quę omnia cõprehendit D. Th. sub vno titulo, quia eadem ratio quæstionis, vel dubitationis est in omnibus, & quia sub hoc nomine, *subiectus*, omnis inferior comprehendi potest.

Nomẽ subiectionis, quid importet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Affirmat igitur D.Tho. hæc tria in Christum A conuenire, quod satis clarè, & distincte probat testimonijs Scripturarum, & rationibus, quæ expositione nõ indigent. Quoniam verò de re ferè nulla hic est difficultas, supposita catholica Fide, de vera diuinitate, & humanitate personæ Christi: sed tota difficultas est de modo loquẽdi: ideo D.Thom. in solutione ad primum, & secundum hunc explicat. Inquirit enim in illis argumentis, an simpliciter dici possint hæc prædicata de Christo, vel solùm cum illa determinatione, *Inquantum homo*. Et sentire videtur conuenientius esse hanc determinationem adiungere, propter vitandum periculum erroris, simpliciter tamen non esse necessarium, quia etiam si non ponatur determinatio, intelligitur tale prædicatum tribui Christo secundum eam naturam, secundum quam potest illi conuenire: neque in hoc ponit D. Tho. vllam differentiam inter illa tria prædicata: quæ omnia proprias difficultates habent infra tractandas.

1.Cor.15. *b* Tertium argumentum fundatum est in verbis Pauli. 1. ad Corint. 15. *Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc ipse Filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia*: quibus significari videtur Filiũ nondum esse subiectum Patri. Et respondet cum

Augst. Augustin. lib. 1. de Trinit. cap. 8. nunc quidem Filium vt hominẽ (ita enim intelligendum est) in B propria humanitate sua esse perfectè subiectum Patri, tunc autem futurum etiam subiectum in membris suis quia licet nunc omnia sint subiecta Patri quo ad potestatem, non tamen quo ad plenam participationem, & perfectam obedientiam, & conformitatẽ cum illius voluntate, quam subiectionem tunc habebunt. Et hanc expositionem

Greg. Nyss. latissimè persequitur Greg. Nyssen. orat. propria de hac re, vbi circa medium his paucis verbis illam concludit: *Qui Filij dicitur subiectio, per nos fit, quippe cum, ea, quæ in corpore eius perfecta fuerit subiectio, ad eum referatur, qui in nobis gratiam subiectionis effecit.* Eandem habet Ambros. lib. 5. de Fide,

Ambr. cap. 6. vbi interdũ de Christo in humanitate sua pro nobis subiecto, interdũ de corpore mystico, seu de Christo in nobis subiecto Patri locum illum explicare videtur. Clariùs Orig. homil. 1. in

Orig. Damas. Psal. 36. in principio. Ac denique Damasc. lib. 4. de Fide. c. 19. post medium, vbi ita videtur hanc subiectionem ad nos referre, vt videatur negare Christum posse dici subiectum, sic enim inquit: *Nec Patri subijci necesse habet: etenim qua ratione Deus est, Patri æqualis est, non autem aduersarius, nec subiectus: qua autem homo, nunquam Patri contumax fuit, vt ei subiectione sit opus*: sed vt ex ipsa ratione, qua vtitur constat, loquitur de noua subiectione, per quam prior inobedientia, vel contumacia correcta sit: *Talis enim*, inquit, *subiectio non cadit in Christum secundum propriam humanitatem*: & ideo de hac subiectione loquens rectè concludit: *Ex quo intelligitur, eum personam nostram vsurpantem, ac sese in ordinem nostrum aggregantem his verbis vsum esse.* Quæ

August. expositio optima, & facilis est. Addit verò Aug. dicto lib. 1. de Trinit. c. 8. specialiter dixisse Apostolum ipsummet Christum, tunc esse futurum subiectum Patri, ne quisquam putaret, habitum Christi, qui ex humana creatura susceptus est, conuersum iri postea in ipsam diuinitatem: ac si Apostolus diceret, ita fore Christo omnia subijcienda, vt tamẽ ipse semper futurus sit subiectus *ei, qui omnia subiecit*, non quòd denuo sit ei subijciendus; sed quòd in subiectione, quam nunc habet, sem per perseueraturus sit. Deniq; addit idẽ Aug. lib. 83. quæst. q. 69. illam locutionem Pauli intelligi posse iuxta vsitatam phrasim scripturæ, in qua plerunque, quod semper est, tunc fieri dicitur ab aliquo, cùm in eo cognosci ceperit. Tunc ergo erit Christus subiectus Patri, quia tunc perfectè omnibus innotescet, quàm eximia fuerit eius subiectio, & obedientia ad Patrem, ex qua immortalitas, & Sanctorum omnium beatitudo manauit.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christus sit subiectus sibi ipsi.

125 *In Synod. 1. Ephesin. missa ad Nestor. in in medio illius.*

D secundum sic proceditur. Videtur, quòd Christus non sit subiect⁹ sibi ipsi. Dicit enim Cyrillus in Epistola synodica*: quã scilicet synodus Ephesina recepit: Neque ipse Christus sibi seruus est, nec dominus, fatuum enim est, vel potius impium hoc sentire, vel dicere. Et hoc etiam affert Damasc.† in. 3. lib. dicens, Vnum enim ens Christus, non potest seruus esse sui ipsius, & dominus. Sed in tantum Christus dicitur seruus Patris, inquantum est ei subiectus. Ergo Christus non est subiectus sibi ipsi.

Lib. 3. fid. orth. c. 2 ante parum à med.

¶ 2. Præterea seruus refertur ad dominum. Sed relatio non est alicuius ad seipsum: vnde & Hilarius dicit in lib. C de Trin.* quod nihil est sibi simile, aut æquale. Ergo Christus non potest dici seruus sui ipsius, & per consequens nec sibi esse subiectus.

Lib. 3. non multũ remote ante finem.

¶ 3. Præterea, Sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus: vt Athanas.* dicit. Sed homo non dicitur subiectus sibi ipsi, vel seruus sui ipsius, aut maior seipso propter hoc, quod corpus eius subiectum est animæ. Ergo neq; Christus dicitur subiectus sibi ipsi propter hoc, quod eius humanitas subiecta est diuinitati ipsius.

In suo symbolo fidei.

Sed

Lib. 1. c. 7 ante med. tom. 3. Sed contra est, quòd Augustin.* dicit in. 1. de Trinit. Veritas ostendit secundum istum modum quo scilicet Pater maior est Christo secundum humanam naturam, etiam se ipso minorem Filium.

¶ 2. Præterea, Sicut ipse argumentatur ibidem, sic accepta est à Filio Dei forma serui, vt non amitteretur forma Dei, sed secundum formam Dei, quæ est communis Patri, & Filio, Pater est Filio maior secundum humã naturam. Ergo etiam Filius est maior se ipso secundum humanam naturam.

¶ 3. Præterea, Christus secundum humanam naturam est seruus Dei Patris, secundum illud Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum. Sed B quicunque est seruus Patris, est seruus Filij: alioquin non omnia quæ sunt Patris, essent Filij. Ergo Christus est seruus sui ipsius, & sibi subditus.

a Respondeo dicendum, quòd (sicut *Ar. præc. ad 2.* dictum est*) esse dominum, & seruum attribuitur personæ, vel hypostasi secundum aliquam naturam. Cùm ergo dicitur Christus esse dominus, vel seruus sui ipsius, vel quòd Verbum Dei est dominus hominis Christi: hoc potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur hoc esse dictum ratione alterius hypostasis, vel personæ, quasi alia sit persona Verbi Dei dominantis, & alia hominis seruientis: quod pertinet ad hæresim Nestorij. Vnde in con- C demnatione Nestorij dicitur in synodo Ephesina*: Si quis dicit Deum, vel dominum esse Christi, ex Deo Patre Verbum, & non magis eundem ipsum confitetur simul Deum & hominem, vt potè Verbum factum carnẽ, secundum Scripturas, anathema sit. Et hoc

In Conc. 1. Ephes. cui præfuit Cyrillus, can. 6.

Locis in argum. 1. citatis. modo negatur à Cyrillo, & Damasc.* Et sub eodem sensu negandũ est, Christum esse minorem se ipso, vel esse sibi subiectum. Alio modo potest intelligi secundum diuersitatem naturarum in vna persona vel hypostasi. Et sic dicere possumus secundum vnam earum, in qua cum Patre conuenit simul eum cum Patre præesse, & dominari: secundum verò alteram naturam, in qua nobiscum conuenit, ipsum subesse & seruire. Et per hunc modum dicit Aug.* *Lib. 1. de Trin. c. 7. ante med. tom. 3.* Filium esse se ipso minorem. Sciendum tamen, quòd cùm hoc nomen Christus sit nomen personæ, sicut & hoc nomen Filius, illa per se & absolutè possunt dici de Christo, quæ conueniunt ei ratione suæ personæ, quæ est æterna: & maximè huiusmodi relationes, quę magis propriè videntur ad personam vel hypostasim pertinere. Sed ea, quæ conueniunt sibi secundum humanam naturam, sunt ei potius attribuẽda cum determinatione, vt videlicet dicamus Christum esse simpliciter maximum, & dominum, & præsidentem: quod autem sit subiectus, vel seruus, vel minor, est ei atrribuendum cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam.

Locis in argumentis. Ad primum ergo dicendum, quòd Cyrillus, & Damascen. negant Christum esse dominum sui ipsius, secundum quod per hoc importatur pluralitas suppositorum, quæ requiritur ad hoc, quod aliquis simpliciter sit dominus alicuius.

Ad secundum dicendum, quòd simpliciter quidem oportet esse alium dominum, & alium seruum: potest tamen aliqua ratio dominij, & seruitutis seruari, prout idem est dominus & seruus sui ipsius, secundum aliud & aliud.

Li. 5. Ethic. c. vlt. to. 5. Ad tertium dicendum, quòd propter diuersas partes hominis, quarum vna est superior, & alia inferior: dicit etiam Philosophus in. 5. Ethicor. * quòd est hominis ad seipsum iustitia, inquantum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi. Vnde per hunc modum etiam vnus homo potest dici sibi subiectus & seruiens, secundum suas diuersas sui partes.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad alia autem argumenta patet re- A
Lib.1.de Trin.c.7. tom.1. sponsio ex dictis. Nam August.* asserit Filium se ipso minorē esse, vel sibi subiectum, secundum humanam naturam, non secundum diuersitatem suppositorum.

COMMENTARIVS.

QVæstio huius articuli feré eadem est cum quæstione articuli præcedentis, solúmque est à D. Thom. propositatum ad conciliandā diuersa Sanctorum dicta: tum vt doceret maiorem circunspectionē in locutione hac seruandam esse, quoniam hæ relationes *subiecti, minoris, aut serui*, videntur distinctionem suppositorum requirere, & indicare. Et ideo respondet has locutiones simpliciter non esse vsurpandas B
propter dictam causam, & ita exponit Cyrillum, & Damascen. quos citat, cum illo vero addito, *In quantum homo*, dicit esse admittendas, cum Augustino lib. 1. de Trinit. c. 7. & 8.

Dubium. Solùm potest circa literam huius articuli dubitari de sensu cuiusdam regulæ, quam in fine corporis D. Tho. adiungit. Dicit enim relationes, quæ conueniunt Christo ratione suæ personæ, simpliciter, & sine addito esse de illo prædicandas, vt esse dominum, superiorem, &c. relationes vero, quæ illi cōueniunt ratione humanæ naturæ, esse prædicandas cum determinatione prædicta: aut enim D. Tho. hoc intelligit de his prædicatis, quando simpliciter dicuntur sine explicatione alicuius termini: & hoc modo nulla est differētia, quia sicut Christus dicitur simpliciter dominus, ita potest dici simpliciter subiectus iuxta dicta art. præced. aut loquitur de his prædicatis, quādo in illis explicatur terminus, qui sit ipsemet Christus, vt in præsenti articulo tractatur quæstio: & in hoc sensu nulla est differentia, quia sicut Christus nō potest simpliciter dici subiectus sibi sine additione ita nec potest dici dominus sui sine determinatione, est enim eadem ratio, quia nō minus vna relatio, quàm altera indicat distinctionem suppositorū, & ideo necessaria est determinatio naturæ, per quam hic error excludatur. Respondetur cum Caiet. regulam intelligendam esse in priori sensu, nam in posteriori nulla est differentia, vt ratio facta concludit; in priori autem sensu potest variis modis intelligi. Primò, vt illa differentia nō fundetur in necessitate simpliciter, seu in rigore propositionum, sed vt conuenienti modo loquamur ad vitandum periculum erroris, & hoc quidem est verum, sed nō satis rem explicat. Secundò, vt semper, & in omnibus locutionibus necessaria sit illa differentia, seu determinatio, vt propositio in rigore vera sit. Et hoc non videtur necessarium, nec ad mentem D. Tho. vt ex artic. præcedenti colligitur, & ex dicendis constabit. Tertio, sensus esse potest prædicata significantia relationē conuenientē Verbo ratione diuinitatis, seu personæ suæ, semper, & in vniuersum posse dici simpliciter, & absolute de Christo: alia verò, quæ significant subiectionem, vel aliam similem imperfectionem, non semper dicenda esse

Respon.

simpliciter de Christo, siue hoc sit propter rigorem sermonis, siue propter vitandum periculum, vtroq; enim modo cōtingere potest, vt dicemus.

DISPVTATIO. XLIII.
In quatuor sectiones distributa.

De subiectione, & obedientia Christi & præceptis, quorum est capax.

EX tribus illis prædicatis, quę Diuus Tho. in his articulis attigit, scilicet: *Minor, subiectus, seruus.* Primū nullam difficultatem habet, quæ in re posita sit, & ad præsentem disputationē pertineat. Quod enim Christus ratione personæ suæ, & propriæ naturæ diuinæ nō sit minor Patre; sed æqualis illi, non hoc loco, sed in materia de Trinitate ex professo tractandum est, & in disputat. 1. huius materiæ, quæ præsenti negotio sufficere videbantur, diximus: quod autem Christus ratione humanitatis, & secundum illud esse, quod ab illa habet, sit minor Patre, & se ipso, vt Deo, nullus dubitare potest, quandoquidem constat humanam naturam esse inferiorem diuina, vt ipsemet Christus confessus est Ioan. 14. *Pater maior me est*, iuxta veriorem, & communiorem expositionem. Alia enim expositio quorundam Græcorum, qui de persona diuina ratione originis hoc intelligunt, minus propria est, & piè explicanda, vt latiùs in materia de Trinitate dicendum est. Quod verò pertinet ad modum loquendi, existimo illam locutionem Christus est minor Patre, non esse sine sufficienti determinatione vsurpandam, in illo enim loco Ioan. 14. satis ex circunstantijs constabat Christum de se, vt homine loqui: sic enim inquit: *Si diligeretis me, gauderetis vtique quia vado ad Patrem, quia Pater maior me est*: discedebat enim ab eis secundum humanitatem, & secundum illam ad Patrem ibat, & C
eodem sensu, illum, maiorem se appellat: requiritur ergo determinatio nō solùm propter vitandum periculum erroris, sed etiam in rigore sermonis, quia si simpliciter fiat cōparatio, in rigore fit inter personas, vel inter illud totū, quod Christus est, & Patrem, in quo sensu non potest dici simpliciter minor. Item, quia hæc locutio, *Verbum, aut Filius est minor Patre*, simpliciter falsa est, sine vlla dubitatione, ergo nec Christus dicendus est simpliciter minor, quia nulla est ratio, cur dicamus hoc prædicatum *minor*, habere eam vim limitandi subiectum, vt formaliter pro Christo tantùm vt homine supponat. Addatur ergo determinatio, quæ multò magis necessaria erit, si comparatio fiat ad personam Verbi, seu Filij, vt ex dictis circa articulum secundum constat

Christus quomodo minor sit Patre. Ioan. 14.

Omissa ergo relatione *minoris, seu inæqualis*, de alijs duabus, *subiectionis, & seruitutis* sigillatim disputandum est, quia aliquo modo distinguūtur, & proprias difficultates habent, vt videbimus. Quia vero *subiectio* relationem quamdam dicit ad præceptum, & obedientiam, consistit enim subiectio in capacitate præcepti, & ad illum propriè dicit relationem, qui potest præcipere, vnde prius actus personæ subiectæ, vt sic, est obedire, ideo de his omnibus hoc loco dicendum est, & prius

priùs erit res ipsa explicanda, scilicet quo modo A
Christus capax præcepti fuerit, & quibus præceptis fuerit subiectus, & deinde modum loquendi breuiter explicabimus.

SECTIO. I.

Vtrum Christus Dominus fuerit capax præcepti, cui esset subiectus.

RAtio dubitandi est, quia præcepta habent vim coactiuam, vnde illud directè cadit sub præceptum, ad quod lex cogit: vt D. Tho. docet, 1. 2. q. 90. art. 3. ad. 2. & quæst. 100. art. 9. & ideo nullus potest imponere legem, nisi qui potestatem habet coactiuam, vt efficaciter possit inducere ad obseruationem legis, ergo solus ille est capax præcepti, qui subdi potest virtuti coactiuę, hoc autem Christo repugnat, ergo. Confirmatur primo & explicatur, quia obligatio præcepti includit hanc diuinam cōminationem, si hoc non feceris, eris mihi inimicus. Sed hæc moraliter fieri non potest, nisi ad eum, qui potest fieri inimicus, quod Christo repugnat, ergo similiter illi repugnat vera, ac propria obligatio legis, & præcepti. Vnde confirmatur secūdo, quia Christus est impeccabilis ab intrinseco, & ex natura sua, ergo nō est capax præcepti, patet consequentia: quia præ- B
ceptum obligat sub reatu culpæ; hæc verò obligatio non cadit nisi in eum, qui est capax culpæ. Tandē confirm. quia Christus est supremus Dominus, habet ergo potestatem dispēsandi in omni lege, poterat ergo secum dispensare, non ergo obligabatur.

Propter hæc nonnulli opinati sunt, Christum non esse capacem præcepti. Distinguunt tamen inter præceptum, & mādatum, vt præceptum sit vera lex, veram obligationem inducens, cuius transgressio, iustitiæ seu obedientiæ contraria sit: mandatum verò latius patet, & significat nō solùm rigorosum præceptum, sed etiam quancunq; directionem, seu regulam, quæ aliquid mandat, seu potius ordinat, aut commendat tanquā conueniens, seu melius: quæ distinctio fundamētum habet in D. Tho. 1. 2. q. 99. art. 5. vbi ex Hieronymo refert, in præceptis esse iustitiam, in mādatis charitatem: quod dictū habetur in Glossa ordinaria in prœmio in Marcum. Dicitur autē præceptum continere iustitiam, quia continet ius superiori C
debitum, & eius obseruantia ad rectitudinē morum necessaria est: mandatum verò dicitur continere charitatem, quia eius obseruantia, non est in rigore necessaria, nec fundatur in iure superiori debito, sed in quadam amicitia, seu perfectione. Habet etiam hæc distinctio fundamentum in Chrys. Theophy. & alijs sectione vltima citandis. Dicunt igitur Christum non esse capacem propriį præcepti, quia non est capax propriæ obligationis, vt rationes factæ videntur probare: dicunt tamen fuisse capacem mandatii: tum propter testimonia Scripturarum infra citanda: tum quia per modum directionis potuit intelligere, quid Deo esset gratius, vt illud quasi commendatum haberet ad volendum, & exequendum.

Dicendum nihilominus est, Christum hominem propriè, & verè fuisse capacem præcepti quo ad vim directiuam eius, & obligationē faciendi, quod lex præcipit, & vitandi quod prohibet. Hæc est sine dubio sententia D. Thom. hoc loco, *D. Thom.* & infrà. q. 47. & communis vt ex ijs, quæ in sequentibus dicemus, plane constabit: & videtur posse sumi ex 6. Synod. act. 17. in definitione fidei, vbi definiuntur duæ Christi voluntates non contrariæ, quia voluntas humana, non resistebat, nec reluctabatur, sed subiecta erat diuinæ voluntati, *Oportebat enim*, inquit, *carnis voluntatem moueri, subjectique voluntati diuinæ iuxta sapientissimū Athanasium*. Potest etiam ex sacra Scriptura probari: *Christus quomodo capax præcepti.* Psalmo enim 39. de Christo dicitur, vt August. Euthym. & alij, imo & Paul. ad Heb. 10. exponunt, *In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam; Deus meus volui & legem tuam in medio cordis mei*, & alia plura, & vrgentiora afferemus infra agentes de speciali præcepto moriendi pro hominibus. Ratione probatur primo, *Psal. 39. August. Euthym. Hebr. 10.* quia voluntas Christi humana, non erat sibi regula suorum actuum, habebat enim superiorem, à qua poterat dirigi, & gubernari, ergo Christus secundum hanc voluntatem humanam, poterat à superiori recipere talem regulam suorū actuum, vt ad honestatem morum necessarium esset illi se conformare, hæc autem regula est lex, seu præceptum, ergo. Secundo, Christus vt homo, est subiectus Patri, ergo subijci potest legibus eius. Quo argumento tacitè concedit, & concludit D. Tho. 1. 2. q. 93. art. 4. ad. 2. Christum vt hominem esse subiectum legi æternæ: antecedens probatur à D. Tho. hic, & inferius tractabitur. Nunc breuiter declaratur: quia Christus vt homo est creatura, ergo subiecta creatori, illud enim dicitur subiectum, quod est sub potestate alterius, nihil autem magis est sub alterius potestate, quā creatura sub creatore. Rursus, non est quæcunque creatura, sed rationalis, ergo subijcitur vt creatura rationalis, & libera libertate creata, propria autem subiectio huius creaturæ est, vt præcepto superioris subdatur. Tertio, in Christo Domino fuerunt virtutes creatæ, etiam illæ, quæ respiciunt superiorem, habuit enim veram religionem, qua Patrem colebat, & ad illum orabat, verā humilitatem, verum timorem, & similia, vt in superioribus ostensum est: ergo & veram, & propriam obedientiam, est enim eadem ratio, præsertim cùm Scriptura sacra hanc virtutem in illo præsertim commendet, quæ propriè intelligenda est, cum commodè possit: vera autem, ac propria obedientia non est, nisi vbi potest interuenire præceptum.

Neque cōtra veritatem hanc obstant rationes *Responsio ad argum.* factæ. Ad primam enim respondetur primo de ratione præcepti tantùm esse, vt faciat actum necessarium ad rectitudinem, & honestatem virtutis, & hæc propriè dicitur vis directiua præcepti, vis autem coactiua, quæ respicit comminationem personæ, non est per se, ac simpliciter necessaria ad præceptum; sed secundario ad illud *Vis coactiua non est de necessitate præcepti.* pertinet, & accommodari debet iuxta capacitatem eius, cui imponitur præceptum, vnde si ille non est capax transgressionis, nulla coactione, aut comminatione pœnæ indiget, & ideo in eo potest habere locum præceptum quo ad vim directiuam sine coactiua, sit enim interdum princeps obligatur suis legibus quo ad vim directiuam, non tamen quoad coactiuam.

Secundo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundo dicitur ad argumentum, simul cum prima confirmatione, in præcepto præsertim diuino, contineri in virtute illam comminationem, quæ per illam conditionalem explicatur, *Nisi hoc feceris, eris mihi inimicus*: non est tamen necesse, vt formaliter, & directè fiat talis comminatio. Vt autem Christus sit capax præcepti virtute cõtinentis comminationem illam, satis est, vt natura eius humana secundum se considerata, & prout esse posset in proprio supposito, sit capax illius status, & pœnæ, quæ per illam cõditionalem explicatur: vel certè satis est, vt talis natura habeat aliam superiorem, cuius voluntatem respicere debeat tanquam regulam suæ voluntatis. Nam ex hoc fit, vt à superiori illa voluntate præscribi possit aliquid, vt necessarium ad honestatẽ morum, seu ad charitatem conseruãdam, in quo in virtute continetur illa conditionalis: quamuis ipsa ratio præcepti melius, & formalius explicetur per hanc affirmatiuam, & absolutam propositionem, hoc præscribitur per præceptũ tanquam necessarium ad virtutem, seu charitatem, quam per illam conditionalem, seu negatiuam, Si hoc non feceris, nõ eris mihi amicus.

Vnde ad secundam confirmationẽ respondetur, Christum esse impeccabilẽ ratione suppositi, B volũtatem autẽ humanam eius ex se, & ex natura sua non esse impeccabilem, & hoc satis esse, vt sit capax præcepti: quãuis enim sit vnita Verbo, semper tamen manet inferior, & subdita, licet per ipsammet superiorem voluntatem ita gubernetur, vt non possit à bono deficere.

Ad vltimam confirmationem. Primum dicitur quædam præcepta esse omninò indispensabilia: deinde non sequi, potest secum dispensare, ergo non tenetur legibus: Princeps enim suis legibus obligatur: & tamẽ potest secum dispensare sicut cum alijs, imo ex dispensatione possibili, potius infertur obligatio legis, quia non habet locũ dispensatio, nisi vbi intercedit obligatio. Tandem (quod ad rem spectat) licet Christus vt Deus, sit supremus omnium dominus, & ideo vt sic non sit capax præceptitamen Christus vt homo, non habet supremum dominium per voluntatem humanam, imo secundum illam nõ potest non esse sub potestate alterius, & ideo eius legibus subdi potest.

SECTIO. II.

Quibus legibus fuerit Christus subiectus, vel subijci potuerit.

Lex diuina quotuplex.

HAec quæstio præsertim tractanda est de diuinis legibus: nam hoc loco præcipuè agimus de subiectione Christi ad Deum: tamen per occasionem, & ad complementũ materiæ, dicendum etiam erit de legibus humanis: lex autem diuina duplex est: altera naturalis, altera positiua, quæ diuidi vlterius potest in legem communem, seu generaliter Ecclesiæ, aut populo Dei propositam, vt fuit lex vetus, & est nunc lex gratiæ: & in speciale, vt si Christus habuit aliquod speciale præceptũ sibi impositum. De hoc dicemus sect. sequent. cætera hic breuiter expediri possunt.

D. Thom. Dico ergo primo, Christus Dominus subiectus fuit legi Dei æternæ, seu naturali. Ita docet S. Th. A 1.2.q.93.art.4.ad.2. vbi de æterna lege loquitur, sed eit eadem ratio de naturali. Et eam docet latè Ioan. Medina codice de pœnit. tract.3.q.1.vbi licet in alijs multis de merito, & satisfactione Christi minus digne sentiat: in hoc tamen benè loquitur, immerito tamen existimat hanc obligationem repugnare cum perfecta satisfactione de rigore iustitiæ, vt satis dictum est in q.1.artic.2. Probatur ergo cõclusio, quia Christus tenebatur amare Deum, & non mentiri, & vitare alia quæ sunt intrinsecè mala. *Ioã. Med.*

Dices etiam mentiri, vel esse infidelem in promissis seruandis, est intrinsecè malum respectu diuinæ voluntatis, & tamen non propterea Deus obligatur præcepto, sed voluntas eius natura sua abstracta est, & omnino aliena ab omni huiusmodi malo. Respondetur, hinc rectè sequi voluntati Christi ex vi, & natura talium obiectorum necessarium esse ad honestatẽ morum, ea vitare, quę sunt intrinsecè mala, etiam si per intellectum præscindamus omnem legem superioris, quod commune est Christo cum alijs omnibus, qui ratione vtuntur, vt latiùs in 1.2. tractatur. Ex hoc tamen vlterius sequitur voluntatem Christi humanam, eo quòd inferioris ordinis est, & superiorem habet, teneri ex præcepto superioris, quod per naturalem rationẽ illi manifestatur, hæc omnia mala vitare, vel contraria bona facere, quia hæc obligatio est quasi proprietas intrinseca, & connaturalis rationali naturæ, quæ superiorẽ habet, cuius gubernationi, & prouidentiæ subdita sit. Et hæc cõclusio procedit tam de pura lege naturali, quæ consideratur respectu humanæ naturæ præcisè sumptæ, quàm de lege supernaturali, quæ cõnaturalis est gratiæ, seu naturæ vt eleuatæ per gratiam, & supernaturalem cognitionẽ, est enim eadem ratio de vtraque. Nec verò est quod inquiramus, an potuerit Christus non obligari hac lege naturali, vel an potuerit cum eo in hoc dispensari, non enim magis potuit hæc obligatio à Christo homine, quà ab alijs hominibus seiungi, quia (vt dixi) est quasi naturalis proprietas consequens humanam naturam. An verò naturalis lex simpliciter auferri possit, aut dispensari, non est hoc loco disputandum, cum in materia de legibus proprium habeat locum. *obiectio.* *Responsio.*

Dico secundo, Christus Dominus nullis humanis legibus subiectus fuit, quatuis de absoluta C Dei potentia, subiectum esse non repugnauerit. Prior pars probatur optimè illa ratione, quia Christus etiam in humanitate sua habuit dominium, & ius superioris ordinis super omnes homines per potestatem excellentem, vt latiùs infra q.122. dicturi sumus: non ergo magis potuit humanis legibus obligari, quàm possit Rex legelata ab aliquo sibi subdito obligari. Vnde Matth. 17. de legibus tributorum agens ipse concluserit, *Ergo liberi sunt filij*, quem locũ Patres omnes de Christo intelligunt, & ex illo colligit Theologus in 2.d. 44. Christum nõ fuisse subiectũ Regibus temporalibus. De quo videri potest D.Th. hic q.1.art.2. Bonauen. art.3.q.1. Soto. 4.d.25.q.unic.2. Turrecremata lib. 4. sum. p.4. cap.37. vbi refert Ioannem. 22. contrariam sententiam, quæ fuit Marsilij Patauini, erroris damnatæ. Et hæc conclusio magis constabit ex dicendis in cõclusione sequenti. *Christus immunis legum humanarum.* *Matt.17.*

Sed

Obiectio. Responsio. Sed contra, quia Christus tenebatur obedire A Matri, cui erat subditus Luc. 2. Respondetur, sponte sua se illi subdidisse sicut Ioseph iure tamen, & in rigore non fuisse obligatum, quia potestas excellentiæ, & iurisdictio, quam Christus habebat etiam in Matrem suam, erat superior, & altioris ordinis. Dices ergo non tenebatur Christus illa lege naturali, qua obligantur filij colere parentes, & obedire illis, quod est contra præcedentem conclusionem. Respondetur simpliciter negando consequentiam, tenebatur enim Christus pietatem seruare respectu Matris: tamen quia hoc præceptum affirmatiuum est, non semper obligat, neque eodem modo, neque ad eosdem actus, sed iuxta occurrentes circunstantias, & quia hæ in Christo erat multò alterius rationis, quam in alijs hominibus, ideo diuerso modo obligari potuit illo præcepto.

Christus quomodo matri subiectus.

Dico tertio, Christus Dominus non fuit subiectus illis diuinis legibus positiuis, quæ pro vniuer sa Ecclesia, aut Israelitico populo datæ sunt. Declaratur, quia hæc lex tantùm est duplex, noua, & vetus, de noua facile probatur: quia ipsemet Christus fuit autor, & legislator huius legis. Considerandum verò est legislatores humanos interdum obligari legibus suis, quando illæ versantur in materia æque ad ipsos legislatores pertinente, siue hoc sit, quia sub hac conditione cẽsentur accepisse potestatem ferendi leges, siue quia lex naturalis eos subijcit talibus legibus, eo ipso quòd sunt eiusdem status, & conditionis cum alijs, ad quos leges feruntur: in Christo autem Domino hoc non habet locũ respectu legis nouæ à se conditæ: tum quia nõ sub hac conditione accepit potestatem legislatiuam, quę in ipso fuit alterius, & excellentioris rationis: tum quia non habet statum eiusdem rationis cum subditis, vt ad illum talis lex pertinere potuerit. Quod ita etiam declaratur, quia quãdo lex Principis respicit subditos, vt subditi sunt, vt est v.g. lex de soluendis tributis, talis lex non obligat Principẽ, sed ad hunc modũ proportionaliter est in præsenti, nam lex gratiæ à Christo lata respicit homines vt peccatores, seu vt viatores, atq; adeò existẽtes in inferiori statu. *Ioã. Med. Matth.2. Galat. 4. Athanas. Cyril. Alexand.* *Legislator quomodo obligetur lege sua.* *Galat.5.*

Igitur solùm superest, & de veteri lege hanc conclusionem probemus, non enim defuerunt, qui dicerẽt Christũ fuisse legi veteri obnoxium, atq; adeò obligatũ ad seruandam illam. Ita tenet Ioan. de Medina supra, cui videtur fauere verba ipsius Christi Matth.5. de se dicẽtis: *Non veni soluere legem, sed adimplere*, & Paul. ad Galat.4. dicẽs: *Misisse Deũs Filium suum factũ sub lege.* Fauent etiam Athanas. disputatione cum Ario, circa finẽ, quæ habentur tom.4. & Cyril. Alexand. lib.1. de Fide ad Regi. longè post medium, & in epist. ad monachos Aegypti sub finem, quæ habentur in 1.t. Concil. Ephes. c.1. & 5. qui dicunt Christũ fuisse subditum legi. Et probatur ratione, quia illa lex generaliter fuit lata pro omnibus hominibus Israelitici populi, per circuncisionem ad Dei populum aggregatis: vnde est illud Pauli ad Galat.5. *Testificor omni homini circuncidenti se, quia debitor est vniuersæ legis faciendæ*, sed Christus fuit de illo populo, & circuncisus, ergo fuit sub illa lege cõprehensus, nullibi enim legibus illũ fuisse specialiter exemptum, aut cum illo dispensatum, ne illa lege teneretur. B

Nihilominus verissimà censeo assertionem positam, quæ videtur esse sententia D. Tho. infra q. 37.ar.3. & 4. vbi simpliciter negat Christũ fuisse obnoxium veteri legi, & idem dicit de beata Virgine quo ad ea, quæ ad Filium pertinebant, & q. 40.art. 4. licet dicat Christum Dominũ semper seruasse legem veterem: non tamen ex obligatione, sed propter alias cõgruentias, quas ibi adducit. Idem docuit Soto in. 4.d.1.q.1.art.3. In fine, qui optimam rationem indicat, nam illa lex data est populo Iudæorũ prolę, & sua posteritate sub qua solùm comprehenduntur posteri, qui via ordinaria, & per seminalem rationem à progenitoribus descendunt, ergo Christus, qui hoc modo genitus non est, non est sub illa lege comprehensus. Quod explicatur, & cõfirmatur à simili, quia præceptum datum Adæ prolę, & posteritate sua in illo, vt in capite contenta, non comprehendit Christum, sicut nec transgressio eius, quia Christus non continebatur in Adamo secundum seminalem rationem, sed solùm secundum corpulentam substãtiam: ergo similiter præceptum de circuncisione datum Abrahæ, & posteritati eius, non comprehẽdit Christum, quia in lumbis eius non continebatur, secundum seminalem rationem; ergo pari ratione non fuit Christus obnoxius vniuersæ legi Mosaicæ. *D.Tho.* *Christus non subiectus legi veteri.* *Soto.* *Galat.3.* *Rom.6.* *Matth.12* *August.* *Ioan.5.*

Obiectio. Dicet fortasse aliquis, argumentum rectè concludere simpliciter, & absolutè loquendo: nõ tamen supposita circuncisione, quam Christus assumpsit, nam per eã videtur sese obnoxium reddidisse vniuersæ legi faciẽdæ, iuxta testimonium Pauli supra citatum. Respondetur tamen eodem modo posse applicari rationem, quia sicut lex circuncisionis data est Abrahæ, & filijs eius, qui naturaliter ex illo generabãtur; ita lex vetus solùm fuit posita pro hominibus ex eadem stirpe progenitis, vel etiam pro alijs puris hominibus, si circuncidi vellent: præsertim quia cum illa lex esset imperfecta, & ad ostendendam imbecillitatẽ naturæ impositа solùm hominibus imperfectis, & ex origine sua peccato subiectis impositа fuit. Vnde ad Galat.3. ait Paul. legem propter transgressionem esse positam: & infra dicit legẽ fuisse pædagogum in Christo, vt ex fide iustificaretur, qui sub illa tenebantur, & idem colligi potest ex tota epistola ad Rom. & præsertim cap.6. vbi distinguuntur *esse sub lege*, & *esse sub gratia*: multò ergo magis condistinguentur esse sub lege, & esse ipsum autorem gratiæ, non ergo fuit sub lege Christus, qui fuit autor gratiæ. Item cum esset *vmbra futurorum*, & illius finis, & complementum futurus esset Christus, per quem abrogenda erat, non debuit Christo imponi: vnde ad Galat.3. dicitur, illam legem positam esse, *donec veniret semen*, quod est Christus. Deinde Christus erat Dominus legis, & ideo nõ fuit decens, vt etiam secundum humanitatẽ illi subderetur: vnde Matth.12. cum Iudæi illũ calumniarentur, quod sabbatum non seruaret, respondet, *Dominus est Filius hominis, etiam sabbathi.* Quod explicans Aug. hb. quæst. in Matth. q.10. dicit illis verbis ostẽdisse Christum, se non esse subiectũ legi, quia erat Filius Dei naturalis, & Dominus legis. Et ad eundem sensum trahi possunt verba Ioan 5. *Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor*, quibus Christus ad similem calumniam respõdit: quasi diceret se cum Patre omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia feciſſe, & facere, & ideo nō eſſe ſubditum legi, vt indicant Cyrill. lib. 1. in Ioan. cap. 33. & Aug. tract. 17. in Ioan. quanquā D. Tho. aliter, & ſatis bene explicat infra q. 40. art. 4. ad. 1. Aliqui hoc confirmāt ex verbis Paulī ad Gala. 3. dicētis, legem veterem datam eſſe per Angelos in manu mediatoris, id eſt Chriſti, vt ipſi exponūt. Actiſit ſenſus, illā quidem legē ordinatā eſſe per Angelos, tamē totam poſitā eſſe in poteſtate Chriſti, & illū non obligaſſe. Sed eſt expoſitio aliena omnino a ſenſu Pauli, & omnium doctorū interpretatione, mediator enim illo loco appellatur Moyſes, qui inter Deum, & populum internuntius, & ſequester fuit, vt dicitur Deut. 5. dicitur ergo lex data in manu mediatoris, quia Angeli nō immediatē promulgarunt, & dederunt legem populo, ſed Moyſi, per quē lex data eſt, vt dicitur Ioan. 1. ex hoc ergo loco nihil probari poteſt. Alia verō, quæ adduximus, ſatis hanc veritatem confirmāt.

Cyril. Auguſt. D. Tho. *Deut. 5.* *Ioan. 1.*

Reſponſio ad arg.

Argumenta verō contrariæ ſententiæ ex dictis ferē ſoluta ſunt, dicitur enim Chriſtus nō veniſſe ad ſoluendam, ſed ad implendam legem. Primo, quia licet non fuerit legi obnoxius, plene tamen ac perfectē illam ſeruauit, vt eleganter D. Thom. explicuit in illo art. 4. q. 40. Secundo, quia Chriſtus impleuit legē ſicut veritas figuram, vel ſicut donatio promiſſionē, vt bene Aug. lib. 16. contra Fauſt. c. 6. & lib. 18. à princ. & lib. 19. c. 24. Tertio impleuit legē, quia quidquid pfectionis legi deerat, ipſe addidit, & cōpleuit, vt idē dixit Aug. li. 1. de ſer. Dom. in mōte. c. 14. Et ad eundē modū dicit Chryſ. hom. 16. in Matth. Chriſtum impleuiſſe legem dādo gratiam, quā lex dare nō poterat. Deniq; dici poteſt impleuiſſe legem, quia per paſſionem, & mortem ſuam illam conſummauit, vt D. Tho. infra explicat. q. 47. art. 1. ad. 1. Quod verō Paul. ait, Chriſtum factum eſſe ſub lege non ius, ſed factum, non obligationē, ſed vſum ſignificat, vt indicarunt Hieron. Auguſt. & Amb. & clarius Anſel. dicens, *Subditus eſt legi, non quia ipſe legi quidquam debebat, ſed vt nos redimeret.* Ita S. Tho. q. 37. art. 1. *Factum*, inquit *ſub lege, quia pondus legis in ſe ſuſtinuit.* Et idē eſt ſenſus Athanaſij, & Cyrilli locis ſuperius allatis, qui ſimul aſſerūt Chriſtum, & fuiſſe liberum, & ſubditum legi, liberum ſcilicet quo ad obligationem; ſubditum verō quo ad obſeruationem.

Hieron. Auguſt. Ambr. Anſel. D. Tho.

SECTIO. III.

Vtrum habuerit Chriſtus aliquod ſpeciale præceptum diuinum, cui fuerit ſubiectus.

HOc dubium præcipuē tractari ſoles de præcepto moriēdi pro hominibus, an Chriſtus illud habuerit, & quale illud fuerit. Quidā enim Theologi negant Chriſto Dñō impoſitum fuiſſe hoc præceptum. Ita ſentit Palud. in 3. d. 11. q. 1. art. 3. ſolum quia Princeps (vt inquit) ſolutus eſt legibus. Quod fundamentum inſufficiens eſt, vt ex dictis patet. Eandē ſententiam tenet Diony. Cisterciēſ. in 3. q. 3. art. 2. concl. 6. qui exiſtimat obligationem præcepti repugnare cum perfecto merito de cōdigno. Quod tamen in ſuperioribus iam à nobis reiectū eſt. Videtur autem hāc eandem ſententiam docuiſſe Chryſ. hom. 59. & 74. in Ioan. docet enim illud mandatum, quod Chriſtus dicit habuiſſe à Patre, nō fuiſſe verū, & proprium præceptum, ſed ſolum mandatū in illa latiori ſignificatione, in. 1. ſect. explicata: & hom. 7. in epiſt. ad Philip. explicans obedientiam Chriſti contra Arianos, inquit: *O inſenſati, & amentes, nam & amicis nos obedimus, & nihil nos hoc deſcit, vt Filius obediuit Patri, non in ſeruilem conditionē decidens:* ſentit ergo illā obedientiam non fuiſſe in ordine ad præceptum proprie ſumptum, ſed in ordine ad diuinam voluntatem ſibi ſimpliciter inſinuatam, & commendatam, cui Chriſtus per humanā voluntatem maximē conformis fuit. Vnde ſumi poteſt probabilis ratio, quia vt Chriſtus in omnibus exequeretur voluntatē Patris, non indiguit præcepto, ſed ſola volūtatis paternæ cognitione, perfecta enim obedientia, nō expectat præceptum, ſed ad nutum ſuperioris voluntatis mouetur, vt D. Tho. docet. 1. 2. q. 104. art. 1. Vnde Thophyl. exponens verba illa Ioan. 15. *Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego præcepta Patris mei ſeruaui, & maneo in eius dilectione*, inquit, *hoc temperans ſe audientium infirmitati dixit, non enim, qui omnium eſt legislator, mādatis obnoxius, & ſine paternis mandatis viuere non poteſt, hoc enim cogitare fuerit abſurdiſſimū.* & in fine. c. 14. exponit illud: *Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio*, hoc modo: *quod complacitum eſt illi, & decretum ab eo, ſuſcipio, & perficio.* & infra: *Mandatum dedit, hoc eſt, voluit, dixit, approbauit, decreuit.* Et confirmatur primo ex verbis eiuſdem Chriſti Ioan. 10. *Fratres ea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, vt iterum ſumam eam, nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam a meipſo: poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumēdi eam, hoc mandatum accepi a Patre meo.* Vbi in primis eodem modo loquitur Chriſtus de morte ſua, & reſurrectione, vtriuſq; dicit ſe habuiſſe mandatum à Patre: nō poteſt autem dici habuiſſe proprium præceptum reſurgēdi: tum quia illud magis erat opus diuinitatis, quam humanitatis: tum etiam, quia alias ſemper Chriſtus operatus eſſet ex præcepto, quia de omnibus ſciebat Patris voluntatē, ergo neq; moriendi habuit proprium præceptū. Deinde in illis verbis inſinuat Chriſtus, totū hoc negotium poſitum fuiſſe in ſuo arbitrio, & volūtate, quod etiam Chryſ. notauit, homil. 24. ſuper ad Heb. circa verba illa. c. 12. *Aſpicientes in auctorē fidei, & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione contempta.* At verō ſi habuiſſet proprium, & rigoroſum præceptum, non eſſet ſimpliciter poſitū in eius arbitrio, & voluntate, vbi etiam inſinuatur ratio illa ſupra tractata, quia ſi Chriſtus habuiſſet huiuſmodi præceptum non libere, ſed neceſſariō illud impleuiſſet, quia eſt impeccabilis. Tandem confirmatur, quia vix intelligitur, quomodo fuerit poſsibile tale præceptum moriēdi, quia præcepta ſunt de ijs, quæ ſunt in noſtro poteſtate; ſed mors illa nō fuit omnino poſita in voluntate Chriſti, quia profecta eſt ex prāua voluntate Iudæorum, ergo.

Ioan. 10. *Chryſ. Heb. 12.* *D. Tho.*

Dicēdum nihilominus eſt, Chriſtum habuiſſe verum, & proprium præceptum redimēdi genus humanum per paſsionem & mortem ſuam. Ita ſentit D. Tho. infra. q. 47. art. 2. & 1. p. q. 41. art. 6. ad. 1. Et fundamētum eſt, quia Chriſtus vt homo potuit obligari, & ſubijci huic præcepto, vt ex ſupra dictis ſatis conſtat, ſed Scriptura ſacra propriē & iuxta communiorem Patrum ſententiam intellecta, ſignificat habuiſſe hoc præceptum; ergo intel-

intelligēda eſt de vero, & proprio præcepto, cùm facilē poſsit, & ſufficiens congruentia non deſit: minor conſtat ex citatis verbis Ioan. 10. *Hoc mandatum accepi à Patre*, &c. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio*, &c. 15. *Patris mei præcepta ſeruaui*, quæ omnia propriē intelligit Auguſt. tract. 79. in Ioan. lib. 13. de Trinit. cap. 14. & quæſt. 55. ſuper Deuteronom. quibus locis interdum vocat hoc mandatum *Patris voluntatem*, non quia proprium præceptum non ſit, ſed quia ita loqui ſolemus de ſuperioris præcepto, dicentes hanc eſſe ſuperioris voluntatem. Et eodem modo loquitur Chriſtus Ioan. 4. cùm dicit, cibum ſuum eſſe, *Vt faciat voluntatem Patris*, id eſt, vt ſanctificationem noſtrā operaretur, ſicut ſibi erat à Patre præſcriptum, vt exponit Gregor. Nyſſ. lib. de Beatitudinib. circa illud, *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam.* Et de eadem voluntate rectē expoſuit Paul. ad Hebr. 10. illud Pſal. 39. *In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam*, quam voluntatem ſtatim legem appellauit ſubdens, *Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei*, vt notauit Agath. Pap. in epiſt. 1. quæ refertur in. 6. Synod. act. 4. Ac deniq; propter eandem Patris voluntatem ait Chriſtus. Matth. 26. *Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibā illū, fiat voluntas tua*, dicit enim nō poſſe, quia iure non poterat, intelligebat enim neceſsitatem præcepti vrgere, vt indicauit Damaſ. lib. 3. de Fide cap. 24. Secundo principaliter hoc colligitur ex Paulo ad Philip. 2. *Factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*, quod de propria obedientia intelligendum eſt, cum facilē poſsit: propria autem, & vera obedientia non eſt, niſi vbi interuenit præceptum, quod eſt veluti formale obiectum eius, vt conſtat ex. 2. 2. quæſt. 104. Et optimē confirmatur (vt bene notauit Orig. homil. 2. in Cant.) ex illo ad Roman. 5. *Sicut per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per vnius obeditionem, iuſti conſtituentur multi*, obedientia ergo Chriſti, inobedientiæ Adę oppoſita fuit: ſicut ergo illa fuit vera inobedientia præcepto contraria, ita hæc fuit vera obedientia præcepto conformis, quam collationem, ſeu comparationē Chriſti cum Adamo rectē ponderauit Cyril. lib. 10. in Ioan. cap. 11. Tertiò hinc reddi poteſt conueniēs ratio huius præcepti, fuit enim expediens, vt ſicut homines per inobedientiam perditi fuerant, ita per obedientiam reparerentur: item etiam, quia opus ex obedientia factum, cæteris paribus perfectius eſt, & Deo gratius. Præterea potuit hoc expedire, vt Chriſtus nobis eſſet omni ex parte perfectum humilitatis, & obedientiæ exēplar.

Ioan. 10. *14. & 15.* *Auguſt.* *Ioan. 4.* *Greg. Nyſſ.* *Hebr. 10.* *Pſal. 39.* *Agath. Pap.* *Matth. 26* *Damaſ.* *Philip. 2.* *Orig. Roman. 5.* *Cyril.*

Quæri vero non immerito poteſt, quale fuerit hoc præceptum, an mere poſitiuum, vel omnino naturale? Dupliciter enim intelligi poteſt Deum impoſuiſſe Chriſto Domino hanc obligationem, vno modo directē præcipiendo illi, vt per mortem ſuam homines redimeret. Alio modo ſolum reuelando illi hoc eſſe medium neceſsarium ad hominum redemptionem, quia ipſe decreuerat, nullam aliam ſatisfactionem pro hominibus acceptare: multi enim exiſtimant, ex hoc ſolo poſteriori modo, abſque alio poſitiuo præcepto ex ipſa lege naturali charitatis ſtatim ortam eſſe in Chriſto obligationem ſuſtinendi paſsionem, & mortem: quia lex charitatis obligat ad ponendam corporalem vitam pro ſalute ſpirituali proximi, & multo magis obligat ad ponendam illam pro ſalute ſpirituali totius naturæ. Quod ſi dicatur hoc eſſe verum in puris hominibus, quorum vita corporalis non tanti momenti eſt, quāti ſpiritualis vita proximi: at vero in Chriſto non videri eandem rationem, quia eius vita, eo quod eſſet vita Dei, erat infiniti valoris. Certē hoc non videtur multū obſtare, quia quamuis illa eſſet vita Dei, tamen non amittebatur ſimpliciter, ſed ad tempus breue propter æternā proximorum vitā exponebatur. Vnde negari nō poteſt, quin ſecundum ordinem charitatis præferendum fuerit illud bonum ſpirituale proximorum, illi corporali damno proprio, ergo eadem ratione rectē intelligi poteſt, eandem charitatem ex ſe obligaſſe ad ſubueniendum proximis in tanta neceſsitate conſtitutis. Neq; enim refert dicere, potuiſſe Chriſtū alio modo, ſcilicet vnico actu ſuo, ſufficienter ſuccurrere hominibus, ſupponimus enim ex ordinatione diuina, hoc medium fuiſſe neceſsarium ad reparationem hominum. Et cōfirmatur, & declaratur, quia ſi fingamus, Chriſtum cognouiſſe eſſe ſibi medium neceſsarium ad promerendam gloriam, & reſurrectionē ſui corporis, & reſurrectionem ad vitam immortalem, ſuſtinere paſsionem, & alios huius vitæ labores, etiam ſi non haberet aliud præceptum poſitiuum, ex ipſa lege naturali charitatis propriæ, teneretur ea mala ſuſtinere propter tantum bonum ſui corporis, ſeu humanitatis ſuæ: ergo ad eundem modum poteſt intelligi ſimilis obligatio propter æternam gloriam animarum. Nec diſsimile argumetum colligi poteſt ex obligatione charitatis ad Deum, in cuius gloriam, & honorem redundat hominum gloria & redemptio: ipſe igitur Dei amor veluti natura ſua potuit obligare ad ſumenda omnia illa mala propter Dei honorem, & gloriam. Et hoc modo videtur, defendere hanc ſententiam Anſel. lib. 1. cur Deus ho. c. 8. & 9. & videtur mihi valdē probabilis; quāquam in re non ſit magna diuerſitas. Et facilē intelligi poteſt vtrumq; modum præcepti in hoc negotio interueniſſe, cum ſimul eſſe non repugnet, & vtrumq; charitatē Dei, & Chriſti erga homines commendet.

Reſponſio. *Anſel.*

Dubium.

Ad argumenta, ad Chryſoſt. primum dicitur, *Reſpon ad argumen.* C eunt propter vitādos Arianos eo modo fuiſſe locutum, illi enim de Filio, vt Deo intelligebāt habere mandatū à Patre, & eſſe illi obediētē: ipſe vero, vt hunc errorem radicitus euelleret, explicare voluit hæc omnia, & conuenire Chriſto ſecundum aſſumptam naturam, & nō includere imperfectionem repugnantē diuino ſuppoſito. Et ideo (vt D. Tho. ſupra dicta. q. 47. art. 2. ad. 1. notauit) addit Chryſoſt. illa verba, *Non eſt intelligendū, quod prius expectauerit audire, & opus ei fuerit diſcere: ſed voluntariū monſtrauit proceſſum, & contrarietatis ad Patrem ſuſpitionē deſtruxit.* Itaq; non intendit negare præceptū, ſed negat fuiſſe impoſitū Chriſto propter imperfectionē aliquam. Ex quo ſimul reſponſum eſt ad cōiecturam ex verbis Chryſoſt. deſumptā. Secundò dici poteſt Chryſoſt. & Theophyl. docuiſſe Chriſto nō aliter fuiſſe impoſitū hoc præceptum, quām oſtendendo illi diuinā voluntatem, & decretum de ijs omnibus, quæ ad redimēdos homines facere oportebat, nō tamē negāt, hinc ortā eſſe Chriſto obligationē charitatis ad redimēdos homines, quin potius indicāt non indiguiſſe alia

Universidad de Deusto
Biblioteca

positiua lege,& obligatione,vt hoc faceret, quod A per se bonum,& necessarium erat,suppositā Patris voluntate,& ita videtur sentētia eorum coincidere cum sententia Anſel.supra tractata:vel certē volūt Christum propter summam perfectionē suam non indiguisse præcepto expresso, sed tantum tacito,& insinuato in ipsa voluntate Patris.

Ad primam confirmationem ex loco Ioan. 10. respondetur,ex ipso contextu apertē colligi,aliter fieri sermonem de morte,& aliter de resurrectione:sic enim inquit Christus, *Propterea me diligit Pater,quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam*,illud ergo intelligitur esse,vt medium,hoc vt finis:de illo ergo medio intelligitur accepisse mādatum,vt per illud talem finem consequeretur. Quod vero ibidem dicitur, torū negotium mortis,& passionis Christi positum fuisse in eius voluntate,non excludit obligationem,sed ostendit liberam,& spontaneam voluntatē, qua Christus morti se obtulit:ostendit etiam superiorem quandam,& excellentem voluntatem,quam habuit,vt posset,cum vellet morti tradi,non antea. Quomodo autem cum hoc præcepto potuerit hæc libertas coniungi, supra quæst. 18.latissimē tractatum est. B

Ad vltimam confirmationem respondet supra Anſelmus,Christo non fuisse directē præceptum, vt moreretur,sed vt veritatem prædicaret,& in iustitia perseueraret,vsque ad mortē, propter quod aliqui imponunt Anſelmo, quod negauerit hoc præceptum.Sed immerito,ipse enim apertē illud admittit,explicat tamen modum,quo intelligendum est,non enim ibi præceptum est,vt ipse efficeret mortē suam,sed vt illam sibi oblatam sustineret, & amplecteretur, vt bene etiam notauit Scot. in 3. distinct. 16. quæst. 2. ad. 1. Et hoc modo dicit Anſelm. Christo fuisse præceptū, vt non desisteret a seruāda iustitia,& veritate prædicanda,etiam si mortem sustinere oporteret: & quia Deus præuiderat prauas voluntates ludæorum hoc fuisse operaturas,ideo absolutē, & simpliciter dicendum est,habuisse Christum præceptum moriendi pro hominibus, quod his tandem verbis bene exposuit Anſelmus. *Potest tandē dici: quia præcepit illi mori Pater,cùm hoc præcepit, vnde incurreret mortem.*

Scot.

Anſelm.

C

SECTIO. IIII.

An simpliciter dicendus sit Christus subiectus Patri,vel solum cum illa determinatione, vt homo.

Hic iam non est quæstio de re, sed tantum de modo loquendi,nam in re certissimum est ex omnibus dictis, Christum vt hominem esse subiectum Deo,& iure,& factoiure quidē, quia tenetur præceptis eius parēre:facto vero, quia & semper illi obedit,& promptissimam,& paratissimam habet voluntatem ad parendum illi. An verò hæc locutio, *Christus est subiectus Patri*, simpliciter proferenda sit,vel solum cum addito.D.Tho. rectē dicit, melius esse determinationē ponere ad tollendā omnē ambiguitatem,& suspicionem Ariani erroris:quod maximē verum est,si de Verbo,aut Filio,sub his nominibus sermo sit. Simpliciter tamen,& in rigore sermonis non videtur necessaria illa determinatio,vt etiam D. Thom. indicat,quia esse subiectum nihil aliud est, quam habere voluntatem subiectam voluntati alterius: vnde hoc prædicatum conuenit supposito ratione naturæ,& nihil includit repugnant supposito secundum se,ergo in rigore potest absolute, & simpliciter de Christo affirmari,quia sicut simpliciter est homo,ita simpliciter habet voluntatem humanam,quæ natura sua subiecta est voluntati diuinæ.Et confirmatur,quia Christus simpliciter dici potest obediens Patri,sicut dicitur simpliciter mortuus,vnde & Scriptura,ita absolutē loquitur,sed esse obedientem idem est,quod esse subiectum,ergo.

Obiectio.

Dices, qui est subiectus alteri, est minor illo, sed Christus(vt diximus) non potest simpliciter dici minor Patre,sed solum cum addito, inquantum homo,ergo nec poterit dici simpliciter subiectus. Respondetur negando consequentiam, quia per illud prædicatum, *minor*, fit comparatio absolutē,& simpliciter in perfectione, quæ absolutē,& simpliciter æqualis est in Christo,& Deo seu Patre,& solum secundum quid,id est, secundum assumptam naturam est minor: at vero prædicatum, *subiectum*, solum significat proprietatem quandam, seu relationem conuenientem personæ,ratione assumptæ naturæ:vnde non est necesse,vt is,qui est subiectus,sit simpliciter minor,sed solum vt habeat voluntatem aliquam minorem, seu inferiorem alteri.

Responsio.

Aduertendum vero est, hæc omnia potissimū intelligi,si hæc subiectio referatur ad Patrem,vel ad Deum,si autem referatur ad Verbum, seu ad Filium,sic erit simpliciter necessaria determinatio,quia si absolutē Christus diceretur subiectus Verbo,aut Filio,significaretur distinctio suppositorum inter Verbū, & Christum. Et ideo vt hic error caueatur addenda est determinatio,qua sufficienter denotetur hanc subiectionem tantum esse secundum diuersas naturas. Vnde, si locutio fiat per relatiuum reciprocū dicendo, Christum esse subiectū sibi ipsi,minus necessaria videri potest determinatio,quia illudmet relatiuum includit suppositi identitatem.

C

DISPVTATIO. XLIIII.
In duas sectiones distributa.

De seruitute Christi.

QVanquam seruitus subiectionem includere videatur, aliquid tamē importat præter subiectionem: seruus enim relationem dicit ad Dominum, vnde de ratione serui est,vt non solum sit subditus alteri, sed etiam omnino sit sub dominio alterius. Propter hanc ergo rationem disputationem hanc diuersam a præcedenti propono,& quia ex diuersis Patrum locutionibus singularis, & propria difficultas in hac materia orta est, primo ergo rem ipsam, deinde modum loquendi explicabimus.

(*) *Virum*

SECTIO. I.

Vtrum Christus vt homo sit seruus Dei seu Patris.

Adrian. Pap.

RAtio dubitādi est,quia Adrianus primus,epistola ad Episcopos Hispaniæ post medium vehementer inuehitur in eos,qui Christum seruum appellant,*Eosque impios, & ingratos liberatori suo,ac Deo odibiles*,vocat,& infrā dicit,*Etsi in vmbra prophetæ dictus est seruus propter seruilis formæ conditionem,quam sumpsit ex Virgine,sicut scriptum est, confide,et si seruum meum Ioh,&c. nunquid propterea nomen serui ei imponere debemus?* & infra ponderat, *Postquā cessauit vmbra,& manifestata est veritas, quæ sub allegorica silua latebat*,nunquam a Patre vocatum esse seruum,sed Filium, neque ipsum vocasse Patrem,Dominum,sed Patrēiac denique ab Euangelistis & Apostolis,nō seruum, sed Dominum, ac Deum esse appellatū.Similia habentur in Concilio Francfordiensi in epistola ad eosdē Episcopos,eodem modo damnat,dicentes Christum esse seruum,& esse filium adoptiuum,vt videre licet præsertim in fine epistolæ,vbi ratio redditur, quia alia est persona proprij filij,alia serui:& ibi dem interpretatur Scripturam,quæ interdum seruum Christū appellat,non esse intelligendam de cōditione seruitutis,sed de humilitatis obediētia, *Qua factus est Patri obediens vsque ad mortem.* Et quamquam non desint,qui autoritatem horum decretorum suspectam habeant:tum , quia per multos annos latuerunt,& ante paucos inuenta sunt , & non satis cōstat ex proprio,& vero originali fuisse desumpta:tum etiam,quia hæretici huius temporis vtuntur autoritate huius Concilij Francfordiensis ad imagines euertendas,& afferunt quandam illius Concilij partem supposititiam, in qua imagines damnātur,vt.q.15.latius dicemus:tum denique,quia ipse stylus illarum epistolarum non redolet consuetam lenitatem Pontificū,nec temperatum modum loquendi conciliorum. Nihilominus hæc eusio nullatenus admittenda est: nā in primis,certa historia constat Adrianū primū, contra Elipandum scripsisse, & similiter Concilium Francfordiense propter eandē causam congregatum esse,eandemq; doctrinam contra illum tradidisse.Deinde nulla est sufficiens ratio, propter quam suspicemur,hæc decreta,quæ nunc habemus,non esse illa eadē,quæ ab ijs patribus scripta fuere.Præsertim cùm inter cætera Concilia,& Pontificum decreta, summa Catholicorum , & Doctorum virorum consensione recepta sit, qua propter credendum est inuenta esse in aliquo loco,in quo de eorum traditione sufficienti autoritate constitit,& similia manu scripta in Ecclesia Toletana seruari feruntur.Secundo doctrina hæc videtur consentanea antiquis Patribus, Chrysostomus enim homil.13.ad Heb. dicit, Christum fuisse seruum,& ministrum,nunc vero iam non esse,quia serui nō est sedere,sed stare: quibus verbis indicat,quod cōcilium Francford.dixit, Christum instatu viæ assumpsisse ministerū, & humilitatem serui,ipsum tamen verē seruum non esse, cum sedeat ad dexteram Dei. Quod clarius dixit Athanas.serm.3.contra Arianos dicens, Christū interdum appellari seruum, *Appellatione, non veritate, ad eum*,inquit,*modum,quo Filius se nominat seruum*, & infra,differentiam cōstituit cum Paulo ad Hebræ.3. inter Moysem & Christum, quod ille fuit in domo Dei tāquam famulus,Christus vt Filius, & eodem ferè modo August.tract.3.in Ioan.circa illud, *Lex per Moysem data est,&c. Per seruum*, inquit,*lex data est,per Imperatorem indulgentia, seruus egere secundum legem potest,soluere a vectibus non potest*,vnde Matth.21.paterfamilias prius dicitur misisse seruos postea Filium,non est ergo filius seruus,clarius,& copiosius hoc docuit Damasc.lib. 3.de fide.c.11.vbi inquit,*Quamuis natura humana secundum se considerata serua sit:at cum semel personaliter vnita sit Verbo,quomodo iam,in seruilem classem redigetur?* Quomodo etiam dixit Leo Pap. sermo.2. de natiuit. *Assumpsit formam serui,sine conditione serui.* Tertiò possumus argumentari ratione, quia Christus nō est Filius adoptiuus,vt infra dicetur, ergo multo minus est seruus,probatur cōsequentia:tū,quia Adrianus Papa,& Concil. Francford. idem de vtroq; prædicato censent:tum etiā, quia maiorem imperfectionē,magisq; repugnante supposito diuino dicit cōditio serui, quā Filij adoptiui,quia seruus magis significat personā alienā, & extraneam,quam filius adoptiuus:vnde filius adoptiuus potest verē esse amicus,quod magis repugnare videtur conditioni seruipropter quod dixit Christus,*Iam non dicam vos seruos, sed amicos*. Et confirmatur ex Damasc.nam Christus nō est seruus Verbi,seu Filij:nā hoc esset Christū in duos dividere,duasq; personas cū Nestorio introducere,ergo neque est seruus Patris,aliās non quæcunque habet Pater,haberet Filius , ergo nullius est seruus.

Aug.

Matth.21.

Damasc.

Leo.Pap.

Chrysost. Athanas.

A

B

C

In contrarium autem est primo,frequēs Scripturarum locutio,non solum in veteri,sed etiā in nouo testamēto.Et in primis apud Isai.sunt apertissima testimonia.c.42.*Ecce seruus meus, suscipiā eū*, &c. c.43.49.52.&.53.& Zachar.3.*Adducam seruum meum Orientem*:quibus locis Hieronym.nō per figuram,aut metaphoram,sed verē,ac propriē dicta intelligit.Ioan.etiam.20.Christus Patrem vocat Deum suum dicens,*Ascendo ad Patrem meū, & Patrem vestrum,Deum meum, & Deum vestrum*, quod perinde est,ac vocare Dominū,vt hic ait D.Tho. & indicatur in Conc. Ephesino,epist. ad Nestor. & latius Hilar.lib.11.de Trinit.vbi aliquantulum à principio,multa pro hac sententia tractat, & eandem vim habent illa verba Paul.1.ad Cor.3. *Omnia vestra sunt,vos autem Christi,Christus vero Dei*, & Matth.12.de Christo exponuntur illa verba Isai. 42.*Ecce seruus meus*,quanquam in Matth. non legamus,*Ecce seruus*,sed *Ecce puer meus*, & Hieron. epist.ad Algasiā.q.2.in rom.3. dicat in Hebræo, & Septuaginta ita haberi,ipse tamē apud Isaiam vertit *Seruum*& in expositione inquit,*Nec mirum, si seruus vocetur,factus ex muliere factus sub lege*, & ad Titum.1.dicit,in Hebræo esse vocem,quæ significat,*seruum* licet in Græco sit vox ambigua, *παῖς* quæpe in Scriptura solet significare seruū:vnde Aug.lib.10.de Ciuit.c.vlt.& lib.de vnit, Eccles. c.7.in differēter vtraq; voce vtitur,*Pueri*, & *serui*. Secundo sunt innumera Patrum testimonia,quæ hanc partem confirmāt.Præsertim verò Ambros. eam late defendit lib.7.epist.47.vbi de quodam, qui recusabat concedere Christū pro nobis seruitutē suscepisse,dicit,illū Apollinaris errore fuisse

Isai.42.

Zachar.3.

Ioan.20.

D. Thom.

Conc.Ephe sin.

Hilar.

1.Cor.3.

Matth.12.

Hieron.

Tit.1.

Ambros.

Universidad de Deusto
Biblioteca

infectum, & infra exponens illud psalm. 108. *Adiuua me domine Deus meus secundum formam*, inquit, *serui locutus, dominum appellauit, quem patrem nouerat; seruitus enim carnis, Dominatus diuinitatis est*, & lib. 5. de fide cap. 6 inquit, *Non igitur præiudicat, quod subiectus dicitur, cui non præiudicat, quod seruus legitur*, in cap. 4. multa habet similia, & præfatione in psalm. 35. circa titulum Psalmi, qui est, *In finem seruo Domini psalmus Dauid*, dicit, seruum illum esse Christũ, quem dicit ita esse seruũ factũ, sicut pauperem, & doloribus subditum. Augustinus etiam epist. 178. circa finem sic ait, *In qua infirmitate humanitatis non solum subditum, sed etiam seruum euidentissime confitemur ipso dicente, ego seruus tuus*, Psalm. 115. & sermone. 5. de tempore, *Secundum hanc*, inquit, *regulam, modo æqualis, modo minor, modo dominus, modo seruus.* Et Fulgent. de fide ad Petr. cap. 1. *Formam*, inquit, *serui accepit, vt fieret seruus.* Et ad eundem modum loquuntur, Gregor. lib. 2. moral. cap. 16. alias. 21. Vigilius lib. 5. contra Eutychem col. 8. Bernard. sermonib. de passione, Petrus Diacon. de Incarnat. & grat. cap. 6. & Ruper. Abbas in caput. 3. Zachar. præter Hieronym. & alios supra citatos. Ex Græcis præterea Cyril. Alexand. in lib. ad Euoptium in defensione. 6. anathematismi, cum Theodoretus obiecisset Christum vocari seruum a Prophetis, respondet, *Si quis dicat seruum eum appellari propter voces sanctorum prophetarum, nullo modo offendi decet, cognouerunt enim per reuelantem Spiritum sanctum, quod Verbum ex Deo Patre fieret homo*, & in dialog. 6. de Trinitat. ante med. *Suscepit*, inquit, *Seruitutem sicut & mortem*, & lib. 11. Thesau. cap. 15. circa fin. *Serui*, inquit, *Dei nos sumus, secundum naturam: sed seruus factus est, quia vere homo*, & Athanas. serm. 4. contra Arian. fol. 4. inquit, *Quatenus in confesso est, eum hominem esse factum, nihil discriminis attulerit, siue factus, siue seruus, siue hominis filius appelletur, omnes enim istæ vocales inuationem humanitatis verè, & proprie competunt*, similia habet idem Athanas. in epistola pro Nicena Synodo contra Euseb. quæ habetur in. 2. tom. fol. 4. exponens verba Prouerb. 8. *Dominus creauit me*, inquit, *Quemadmodum, cum audimus eum Dominum, & Deum, & lumen verum esse, intelligimus eum ex Patre esse, ita quoque æquum est, dum audimus de eo hanc vocem, Dominus creauit me, & quod seruus factus sit, & passus sit, ex ipsi non imputari diuinitati, cum id minimè conueniat, sed tamen admitti, quam propter nos gestauit, hoc enim propria sunt carnis, eaque ipsa caro non alterius cuiusquam est, sed Verbi Dei.* Gregorius item Nazian orat. 1. circa fin. inter humilia attributa, quæ ratione humanitatis de Christo dicuntur, serui appellationem ponit, vbi Elias Cretensis dicit totum Euangelium, & Paulum proclamare, Christum factum esse seruum, idem orat. 35. numer. 73. Chrysost. tom. 1. homil. circa illa Verba Dauid. 1. Paralip 17. *Quis ego sum Domine Deus*, &c. inquit, *Quid humilius seruo? tamen hoc Dominus fieri dignatus est, vt nos liberos faceret*, & serm. 7. ad Philippenses, dicit accipere formam serui non fuisse facere opus serui, sed naturam serui assumere, vnde concludit, *Sicut in forma Dei perfectus est Deus: ita in forma serui, perfectus est seruus*, & simili modo Theodoret. exponens eadem verba ad Philip. 1. *Forma*, inquit, *Dei est substantia Dei, forma ergo serui est substantia serui.* Tertiò possumus ratione argumentari, quia relatio seruitutis ad Deum, vel

Aug. *Fulgent.* *Greg. Pap.* *Vigil.* *Bernar.* *Fet. Diac.* *Ruper.* *Cyril. Alexand.* *Athana.* *Greg. Nazian.* *Elias Cretens.* *Chrysost.* *Theodore.*

A non est alia à relatione creaturæ, vel certè cum illa est necessario coniuncta, quia Deus creando omnia est Dominus omnium, & consequenter creatura hoc ipso, quod respicit Deum, vt creatorem respicit, vt Dominum propter quod recte dixit Cyril. lib. 4. de Trinitat. colum. 9. *Seruile factum esse, quicquid productum est ex nihilo, Et ideo dixisse Dauid Deo, quia omnia seruiunt tibi*, sed in Christo homine est vera relatio creaturæ ad Deum, ergo est seruus, quia quatenus creatura est, sub dominio Dei est.

Cyril. *Relatio seruitutis.*

Ad dirimendam hanc controuersiam, & explicandas tam varias patrum locutiones (quas credendum non est esse inter se contrarias) aduertendum est, denominationem serui, prout est in communi vsu hominum, legalem esse, & iure humano introductam, & significare vilem quandam hominis conditionem, qui in pœnam delicti, vel ob aliam similem causam, in quandam captiuitatem redactus est: ratione cuius iam non est sui iuris, sed totam suam libertatem, & actiones omnes habet sub dominio, & potestate alterius: vnde fit, vt neque bona propria possideat, nec cum ipso Domino in proprijs eius bonis communicet, nec habere possit ius ad illius hæreditatem obtinendam. Quæ seruitus (vt Augustinus notauit lib. 19. de Ciuit. cap. 9.) naturalis non est, quia vnus homo natura sua seruus non est alterius, sed iure gentium, vel ciuili introducta est, & ideo legalis appellata est. Et ad eundem modo dicitur homo per peccatum contraxisse seruilem quandam conditionem, non sibi connaturalem, sed (vt ita dicam) pœnalem: quia, cùm homo ex natura sua, & secluso peccato capax sit amicitiæ diuinæ, & recipere possit ius ad hæreditatem Dei, & cum illo in æternis eius bonis communicare, si per gratiam ad hunc statum subleuetur, vt subleuari potest, & à Deo euectus est, per peccatum sit incapax omnium horum bonorum, & cõstituitur in statu seruili, quatenus indignus est omnibus bonis: & quantum est ex merito ipsius peccati, in perpetuam captiuitatem redigitur, quo modo videtur sumpsisse Christus vocem serui cum dixit, *Iam non dicam vos seruos, sed amicos.* Alia vero est in homine seruitus respectu Dei, quæ non est vilis conditio, sed naturalis ratione creationis in illum conueniens, quia quidquid est, Dei est, & tota eius libertas, & omnes actiones magis sunt Dei, quam ipsius, vnde merito dici potest, non esse sui iuris, sed diuini.

Augus. *Seruitus humana qualis sit.*

Dicendum est ergo primo, Christum Dominum nullo modo esse seruum legali, seu pœnali seruitute, quæ aliquo modo ex peccato originem ducat. Hoc sensu res est certa, & de fide, quam bene explicat Ambros. serm. 6. in psalm. 118. & constat, quia in Christo, nec fuit, nec potuit esse culpa, nec status aliquis, qui ex propria culpa originem ducat: & in hoc sensu rectè exponuntur Adrianus Pap. & Concil. Francofford. quod non obscure sumitur ex fine ipsius Cõcilij, vbi sic dicitur, *Sed & hoc volumus audire, an Adam, primus generis humani pater, liber sit conditus, an seruus; si seruus, quo modo tunc imago Dei? si liber, cur non magis Christus*, & infrà, *Vnde Adam seruus factus est nisi ex peccato?* Quæ verba manifestè demonstrant Concilium non loqui de seruitute

Ambr. seruitus legalis, seu pœnalis nõ fuit in Christo.

Dei

Dei connaturali homini (hoc enim modo Adam A in creatione sua sine dubitatione vlla seruus Dei fuit) sed de seruitute, vt dicit vilem seruitutẽ ex peccato contractam, vnde ibidem subditur (& similia habentur in epistola Adriani) *Nos per illum adoptiui sumus, non ille nobiscum adoptiuus, nos per illum à seruitute liberati, non ille nobiscum seruus*, non sumus autem nos per Christum liberati à seruitute connaturali Dei, sed à seruitute peccati. De hac ergo concilium loquitur, & de eadem loquuntur Chrysost. & Athanas. cum dicunt Christum non assumpsisse veram seruitutem, sed similitudinem, seu speciem eius, quia non assumpsit, *Carnem peccati, sed similitudinem carnis peccati*, & hoc modo factus est seruus, sicut alij peccatores, *Non veritate, sed appellatione*, vt Athanas. dixit, *Et ministerio*, vt dixit Chrysost. Et eundem existimo fuisse sensum Damasceni, qui etiam docere voluit humanitatem ex vi vnionis carere conditione seruili, non quia sub dominio Dei esse desierit, & eius cultui, & seruitio dicata, sed quia ex vi vnionis facta est incapax illius seruitutis, quæ statum peccati supponit: vel etiam quia ratione vnionis habuit aliquid supra B communem conditionem serui, scilicet connaturale ius ad hæreditatem, & bona propria ipsius Dei, quod alij serui de se non habent. Denique hanc conclusionem confirmant omnia in priori parte adducta, & contra illam non procedunt, quæ secundo loco proposita sunt, vt per se satis constat.

Christus quomodo sit seruus.

Dico vero secundo, Christum vt hominem, verè, ac proprie esse seruum Dei, seruitute illa connaturali humanæ naturæ, quæ non ad seruilẽ conditionem, sed potius ad quandam nobilitatem spectat, supposita imperfectione naturæ creatæ. Hæc est mens D. Thom. in hac quæstione, & existimo conuinci satis ex omnibus, quæ secundo loco adducta sunt, quia hæc seruitus tantum in duobus consistit, quod creatura sit sub dominio Dei, & quia rationalis est, teneatur in omnibus parere Deo, ipsumque reuereri, & colere: quæ omnia verè, & proprie conueniunt in Christum, vt homo est. Et confirmatur, quia Christus, vt homo non est supremus Dominus, vel aliarum rerum, vel suæ humanitatis, vel suarum actionum, ergo vt sic est seruus supremi domini, & sub illius potestate existit. Neque contra conclusionem hanc procedunt testimonia, quæ in principio dubij pro priori parte adducta sunt, quia (vt iam ostendimus) non loquũtur de hoc genere seruitutis, sed de alio inferiori. Ratio vero ibi facta solutionis indiget, videtur enim esse contra rationem serui, vt habeat ius ad bona domini, vnde etiam secundum leges ciuiles hoc ipso, quod seruus adoptatur in filium, desinit esse seruus. §. vltimo instituta de adoptionibus, & Ioan. 8. dicitur, *Seruus non manet in domo in æternum, Filius autem manet in æternum*, si ergo Christus etiam secundum humanitatem specificatur, id est, in humanitate sua habet ius ad hæreditatem paternam, & est filius non adoptiuus, sed naturalis, non erit seruus. Respondetur, hæc omnia rectè procedere de seruitute legali, seu pœnali, quæ vilis est conditio, & excludit illud ius, & consortium in eodem genere bonorum, seruitus autem nobilis, & merè

Ioan. 8.

naturalis, quanuis per se non afferat hoc ius, nec dubitatem Filij, non tamen excludit illam, neque est incompossibilis cum illa. Vnde nunc iusti, etiam si habeant ius adoptionis, & iustitiæ ratione gratiæ, & meritorum, nihilominus verè, ac perfectè sunt serui Dei, vt per se constat, & ex tota Scriptura sacra, quæ hoc modo loquitur de sanctis hominibus, & angelis: vnde quando de iusto dicitur, quod *Iam non est seruus, sed amicus* Ioan. 15. *vel non est seruus, sed Filius*, ad Galat. 4. excluditur vilis seruitus, & pœnalis, non naturalis. Ratio verò differentiæ inter vtranque seruitutem est, quia seruitus pœnalis est extrinseca, & superaddita naturæ, & cũ magna pœna sit, priuat hominem potioribus bonis: & ideo, quando tollitur culpa, & homo acceptatur ad illa bona, verè tollitur talis seruitus: at vero naturalis seruitus est intrinseca proprietas naturæ, & inseparabilis ab illa, & per se non dicit priuationem alicuius superioris boni, ad quod natura possit acceptari, seu subleuari: & ideo & in puris hominibus manet hæc seruitus cum filiatione adoptiua per gratiam, & in Christo, vt homine manet eadem seruitus cum filiatione naturali per gratiam vnionis. Et hac ratione non repugnat Christo homini naturalis seruitus, & filiatio naturalis respectu Dei, quia hæ conditiones, seu relationes conueniunt illi secundum diuersa principia, seruitus quidem ratione naturæ humanæ, vt ex naturali conditione eius, filiatio verò ratione gratiæ vnionis, & relationes ipsæ, quanuis diuersæ sint, non tamen inter se repugnantes, quia non includunt conditiones aliquas contrarias, aut oppositas. Cur autem magis repugnet Christo denominatio filij adoptiui, quàm serui, dicemus commodius in quæst. 13. quia non potest differentia assignari, non cognito vtroque extremo. An vero possit Christus dici aliquo modo seruus sui ipsius, sectione sequenti explicabitur.

Seruitus, & filiatio quomodo repugnẽt.

Ioan 15. *Galat. 4.*

SECTIO. II.

An Christus possit simpliciter dici seruus, vel solum cum determinatione, inquantum homo.

IN hoc dubio iam solum agitur de modo loquendi, res enim ipsa satis in præcedenti sectione explicata est. Et primum quod attinet ad ambiguitatem illius vocis, *Seruus*, constat ex dictis vocem esse æquiuocam, & ideo oportere ita illa vti, vt ex adiunctis, vel ex antecedentibus, & subsequentibus constet in bono, & Catholico sensu vsurpari. Deinde certum ex dictis est Christum cum illa determinatione, vt hominem, seu secundum humanitatem verè dici posse seruum Dei, seu Patris, vt probant omnia tractata in sect. præcedẽ. Nam si verè est seruus, verè poterit hoc de illo prædicari, ergo minimùm cum illa determinatione vera erit illa locutio, & dubium non est, quin consultus sit illam addere.

Difficultas solum superest, an in rigore sermonis possimus simpliciter, & sine illa determinatione dicere Christum esse seruum. D. Tho. enim in

Universidad de Deusto
Biblioteca

parte affirmante inclinat, & multa ex testimonijs A secundo loco suprà allegatis fauere videtur, quia Scriptura, & sancti ita simpliciter loquuntur. Et est hæc sententia probabilis.

In contrarium verò est, quia Christus simpliciter non potest dici creatura, sed solum cum addito, vt suprà dictum est, sed hæc relatio seruitutis est eadem, vel eiusdem rationis cum relatione creaturæ, ergo. Secundò, quia seruus simpliciter dicitur, qui est sub dominio alterius: Christus autem non est simpliciter sub dominio Dei, sed tantum secundum quid, scilicet secundum naturam humanam, id enim, quod est præcipuum in Christo, quòdque simpliciter Christus est, scilicet suppositum ipsum, sub illius dominiũ non cadit. Denique, quia Christus simpliciter dictus, & præsertim positus ex parte subiecti, stat pro suppositio, & conditio serui talis est, vt ponsit suppositio humano conuenire tàm ratione naturæ, quàm ratione sui ipsius, ergo non potest talis conditio simpliciter attribui Christo: quia videretur attribui non tàtum ratione naturæ assumptæ, sed etiam ratione suppositi secundum se.

In hac re idem dicendum censeo, quod de illa B propositione, *Christus est creatura*, quia hæc seruitus (vt dixi) solum est ratione creationis, vnde sicut ibi dixi, posse propositionem illam habere aliquem sensum Catholicum, & verum, nihilominus tamen non esse nobis ita loquendum, quia re uera est ambigua locutio, & potest habere alios sensus falsos, ita dicendum est de hac, *Christus est seruus*. Et hæc est fine dubio mens D. Thom. & hoc probant rationes factæ, & locutiones sanctorum etiam hoc ostendunt, nunquam enim ita loquuntur, nisi vel expresse, vel ex ipso sermonis contextu satis explicando, se loqui de Christo vt homine, seu ratione assumptæ naturæ. Vnde fit multo magis vitandam esse illam locutionem, *Christus est seruus Verbi, aut Filij Dei*, est enim in rigore falsa, quia illa relatio simpliciter dicta indicat distinctionem suppositorum, vt rectè dixit Damasc. supra citatus: propter quod Conc. etiam Ephesin. canon. 6. dicit, Verbum non esse Dominum Christi, quod esse dictum contra Nestor. qui Christum à Verbo personaliter distinguebat, C docuit Cyril. in defensione anathemat. 6. Vnde, si addatur determinatio, quæ illum errorem excludat, vera erit locutio, vt D. Thom. docuit artic. 1. cum Augustin. lib. 1 de Trinitat. cap. 7. Quod bene probat ratio, quam Damasc. suprà indicauit, quia Filius tam est Dominus omnium, sicut Pater, quisquis ergo est seruus Patris, etiam erit seruus Filij, sicut enim Christus, inquantum homo est creatus à Patre, ita est creatus à Filio. Quocirca hæc relatio, quanuis denominet suppositum ratione naturæ: non tamen requirit distinctionem suppositorum, sed naturarum, vt in re ipsa reperiri possit, sicut in superioribus dicebamus de relatione satisfacientis, vel de relatione minoris, seu subiecti: tamen, quia extra hoc mysterium non reperitur propria relatio seruitutis nisi inter distincta suppositа, ideo non est simpliciter asserenda inter Christum & Verbum, sed cum determinatione, quæ hunc errorem excludat, & indicet hanc seruitutem conuenire tantum ratione assumptæ naturæ.

Cùc Ephe. Cyril. D. Thom. August.

QVAESTIO. XXI.

De oratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de oratione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Christo conueniat orare.

¶ Secundò, vtrùm conueniat sibi secundum suam sensualitatem.

¶ Tertiò, vtrùm cõueniat sibi orare pro seipso, an tantùm pro alijs.

¶ Quartò, vtrùm omnis eius oratio sit exaudita.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Christo competat orare.

ADprimũ sic proceditur. Videtur, quòd Christo non competat orare. Nam sicut Damasc. dicit, oratio est petitio decentium à Deo: sed cùm Christus omnia facere posset, non videtur ei conuenire, quòd aliquid ab aliquo peteret: ergo videtur, quòd Christo non conueniat orare. 1:6 3.d.17.a. 3.q.1.c.4 d.15.q.4. art.6.q.2. 1.c.1.le.6.col.2. fin. *li.3.c.24 in princ.

2. Præterea, Nõ oportet orãdo petere illud, quod aliquis scit pro certo esse futurũ (sicut nõ oramus quòd sol oriatur cras) neq; est etiã cõueniẽs quòd aliquis orãdo petat, quod scit nullo modo esse futurũ. Sed Christus sciebat circa omnia quid esset futurũ. Ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

¶ 3. Præ-

Lib. 3. orthod. fid. c. 24. in princip.

¶ 3. Præterea, Damascen* dicit in A lib. 3. quòd oratio est ascensus intellectus in Deum. Sed intellectus Christi non indigebat ascensione in Deũ: quia semper intellectus eius erat Deo coniunctus, non solùm secũdùm vnionem hypostasis, sed etiam secundum fruitionem beatitudinis. Ergo Christo non conueniebat orare.

¶ Sed contra est, quòd dicitur Luc. 6. Factum est, in illis diebus exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

a Respondeo dicendum, quòd (sicut 2.2.q.83. ar.1.c.2. dictum est* in Secunda parte) oratio est quædam explicatio propriæ voluntatis apud Deum, vt eam impleat. Si B igitur in Christo esset vna tantùm voluntas, scilicet diuina, nullo modo cõ peteret sibi orare, quia voluntas diuina per seipsam est effectiua eorũ, quæ vult: secundum illud Psalm. 134. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit. Sed quia in Christo est alia voluntas diuina, & alia humana, & voluntas humana non est per seipsam efficax ad implendum quæ vult, nisi per virtutem diuinam: inde est quòd Christo, secundũ quod est homo, & humanam voluntatem habens, competit orare.

b Ad primum ergo dicendum, quòd Christus poterat perficere omnia quæ volebat, secundum quod Deus, non autem secundum quod homo: quia secundum quod homo, non habuit C omnipotẽtiam, vt suprà habitum est*, Nihilominus tamen ipse idem Deus existens & homo, voluit ad Patrem orationem porrigere: non quasi ipse esset impotens, sed propter nostram instructionem. Primò quidem, vt ostenderet se esse à Patre. Vnde ipse dicit Ioan. 11. propter populum qui circunstat, Dixi, scilicet verba orationis, vt credant, quia tu me misisti. Vnde Hilarius in. 10. de Trinitat*. dicit: Non prece eguit, pro nobis orauit, ne Filius ignoraretur. Secundò, vt nobis exemplum orandi daret. Vnde Ambros. dicit super Lucã*. Noli insidiatrices aperire aures, vt putes Filiũ Dei quasi infirmum rogare, vt impetret, quòd implere non possit, potestatis enim est autor, obedientiæ magister, ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Vnde & Augustinus*. dicit super Ioan. Poterat Dominus in forma serui, si hoc opus esset, orare silentio: sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, vt meminisset nostrum se esse doctorem:

¶ 13. art. 1.

lib. 10. parum ante finem.

lib. 5. in Luc. c. 6. circa tit. illius cap. est, de oratione Iesu in mõte, paulò à princ. to. 5.

Tract. 104. parũ ante med. to. 9.

c ¶ Ad secundum dicendum, quòd inter alia, quæ Christus sciuit futura, sciuit quædam esse fienda propter suam orationem, & huiusmodi non inconuenienter à Deo petijt.

d Ad tertium dicendum, quòd ascensio nihil est aliud, quam motus in id quod est sursum: motus autem vt habetur in. 3. de Anima*, dupliciter dicitur. Vno modo propriè, secundum quod importat exitum de potentia in actum, prout est actus imperfecti: & sic ascendere competit ei, quod est potentia sursum, & non actu. Et hoc modo vt Damasce*. dicit in. 3. libro intellectus humanus Christi non eget ascensione in Deum: cùm sit semper Deo vnitus, & secundum esse personale, & secundum contemplationem beatam. Alio modo dicitur motus qui est actus perfecti: id est, existentis in actu: sicut intelligere & sentire dicuntur quidam motus. Et hoc modo intellectus Christi semper ascendit in Deum: quia semper cõtemplatur ipsum, vt suprà se existentem.

lib. 3. de anima tex. 28. tem. 2.

lib. 3. c. 24. circa prin.

COMMENTARIVS.

EX corpore articuli duæ colliguntur assertiones prima est, si Christus tãtum esset Deus seu (quod idẽ est) si in eo tantum esset voluntas diuina, non esse capacem orationis. Quod est per se euidens, vt idem D. Thom. 2.2. quæstione. 83. articulo. 10. Iarius docuit, quia oratio est actus inferioris deprecantis superiorem, vt se adiuuet, vnde est actus indigentis ope

Universidad de Deusto
Biblioteca

alterius,cui cultum, & reuerentiam exhibet, & ideo ad religionem pertinet: Deus autem neque alterius ope indiget,neque alterum reuereri, aut religione colere potest, cum omnipotens sit, & superiorem non habeat,& ideo orare non potest, neque enim ad seipsum orationem dirigere valet, vt per se constat. Neque ad hoc refert, quod in Deo sit personarum distinctio,omnes enim æquales sunt,& eadem omnipotentia intellectu, & voluntate operantur,& ideo non potest vna magis alteram orare,quàm seipsam.

Secunda assertio D.Thom.est Christum Dominum,vt hominem,quia humanam habet voluntatem,& intellectũ,verè,ac propriè orare posse,humana enim voluntas etiam Christi,non est per se efficax,sed auxilio indiget diuino, quod orando implorare potest,& voluntatem suã apud Deum explicando,in quo ratio orationis cõsistit, vt D.Thom.inquit, quod non est huius loci latius explicare.In quo enim actus orationis consistat,& cuius facultatis actus sit,non facilè(vt existimo)explicari potest:id tamen agendum est in 1.2.quæst.83.Nunc quod præsenti instituto satis est supponamus,actum mentalis orationis,seu petitionis apud Deum(de hoc enim agimus) includere,vel supponere aliquid ad intellectum,& aliquid ad voluntatem pertinens,scilicet voluntatẽ, seu desiderium obtinendi aliquid à Deo,seu ope diuina:quæ voluntas supponit Deum cognosci, vt autorem talis boni,á quo expectandum est,& petendum:deinde includit oratio ordinationem quandam huiusmodi voluntatis, seu desiderij ad Deum, qua homo manifestat Deo suum affectum,cupiens,& sperans obtinere, quod appetit,siue igitur hæc ordinatio, vel explicatio desiderij apud Deum ad intellectum, siue ad voluntatem pertineat:constat tamen Christi animam capacem fuisse omnium istorum actuũ,cùm creata sit,Deoq; subiecta,& inferior.

Ratio orationis quæ sit.

b Solutio ad primum nonnihil difficultatis habet,argumentum enim erat,Christum non indigere oratione,cùm omnia per se posuit.Respondet autem primum D.Thom.Christum vt hominem non potuisse perficere omnia, quæ volebat sine oratione,quia vt homo non erat omnipotẽs: subdit vero deinde voluisse ad Patrem orationẽ porrigere, non quia ipse esset impotens, sed propter nostram instructionem,& exemplum.Quæ duo,non videntur inter se consentanea, quia si propterea fuit capax orationis,quia vt homo non omnia poterat,ergo reuera orauit, quia erat impotens. Et confirmatur, quia si tantum orauit propter instructionem,& exemplum, nec nunc oraret, neque in via oraret, nisi tantum publicè. Respondetur mentem D.Tho.esse cùm Christus sit Deus,assumendo humanitatem, potuisse illi communicare,vt omnia, quæ vellet, operaretur absque orationis,vel petitionis indigentia:& hoc modo dicitur orasse,non quia sit impotens, nimirum ipsa persona Christi ad operandum hoc modo per humanitatem suam:de facto tamẽ noluit communicare hanc efficaciam suæ humanitati, nisi per hoc medium orationis, & petitionis, & ideo rectè etiam dicitur inquantum hominẽ non omnia posse sine oratione.Et hoc sensu etiam potest verè dici Christum, vt hominem interdum orasse,nõ solum propter instructionem,& exemplum,sed quia sine oratione reuera nõ posset perficere,quod volebat:quãquam hoc totum ad nostram instructionem, & exemplum ordinatum sit.Ad confirmationem respõdetur illas esse optimas rationes,sed non adæquatas,nam etiam voluit Deus Christum,vt hominem oratione indigere,vt seruaretur debitus ordo inferioris naturæ ad superiorem,& vt debitum orationis cultum diuinitati præberet.

Christus cur orare uit.

c Secundum argumẽtum duas partes habet, altera est, quo modo Christus petebat orando,quę certo sciebat esse futura? Et hanc facilè dissoluit D.Tho.dicendo,ideo orasse, quia præsciebat per orationem suam fuisse futura. Altera pars erat, quomodo orando petebat interdum, quæ sciebat nullo modo esse futura? Et huic parti nihil respondet D.Thom.fortasse enim omisit in.4. artic. explicandam. Responsio verò est, simpliciter non petijsse res huiusmodi, sed solum interdum sub conditione explicasse affectum suum propter instructionem nostram,vel exemplum, vel alias honestas causas.

d In solutione ad tertiũ videtur sentire D.Tho. Christum orasse Deum per ipsam cõtemplationem beatam:& hoc modo applicat orationi Christi definitionem Damasc.scilicet orationem esse ascensum mentis in Deum, vt scilicet in Christo intelligatur,non de aliquo nouo ascensu,sed de illo, quem perpetuò habet per contemplationem beatam. Et est hoc quidem verum,quia sicut supra diximus) potuit anima Christi , suppositæ visione Dei,exercere circa creaturas in Deo visas actus charitatis proximorum, liberos & meritorios,ita etiam potuit desiderare illis bona, atque adeò ea petere à Deo. Addi vero potest,per actus scientiæ infusæ,potuisse animam Christi habere nouas ascensiones mentis in Deum, nunc per vnum effectum,postea per alium, & hoc modo nouas orationes fundere extra contemplationem beatam. Quæ omnia facilè ex supra tractatis de scientia,& voluntate Christi constare possunt.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Christo conueniat orare,secundum suam sensualitatem.

AD secundum sic proceditur. Videtur,quòd Christo cõueniat orare secundum suã sensualitatem. Dicitur enim in Psalm.83.ex persona Christi. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Sed sensualitas dicitur appetitus carnis. Ergo sensualitas Christi potuit ascendere in Deum

1:7 *Inf ar.4. co. & ad 4. & d.17.ar.3. q.3. & 4. pusc 3.to. 240. & opus 6.7.*

Deum viuum,exultando,& pari modo orando.

¶2.Præterea, Eius videtur esse orare,cuius est desiderare illud quod petitur. Sed Christus petiuit aliquid quod desiderauit eius sensualitas, cùm dixit. Transeat à me calix iste: sicut dicitur Matthæ.26. Ergo sensualitas Christi orauit.

¶3. Præterea, Magis est vniri Deo in persona,quàm ascendere in Deũ per orationem.Sed sensualitas fuit assumpta à Deo in vnitatem personæ,sicut & quælibet pars humanæ naturæ. Ergo multò magis potuit ascẽdere in Deum orando.

¶Sed contra est,quod dicitur Philip.2.quòd Filius Dei secundum naturam, quam assumpsit, in similitudinem hominum factus est. Sed alij homines nõ orant secundum sensualitatem. Ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem.

4 Respondeo dicendum, quòd orare secundum sensualitatem potest intelligi dupliciter.Vno modo sic, quòd ipsa oratio sit actus sensualitatis: & hoc modo Christus secundum sensualitatẽ non orauit:quia eius sensualitas eiusdem naturæ & speciei fuit in Christo & in nobis.In nobis autem non potest sensualitas orare,duplici ratione. Primò quidẽ: quia motus sensualitatis non potest sensibilia trãscendere: & ideo nõ potest in Deum ascendere: quod requiritur ad orationem. Secundò, quia oratio importat quandam ordinationem: prout scilicet aliquis desiderat aliquid quasi à Deo implendum,& hoc est solius rationis.Vnde oratio est actus rationis:vt in 2.2.q.83. art.1. Secunda parte habitum est.* Alio modo potest dici aliquis orare secundum sensualitatem, quia scilicet eius ratio orando Deo proponit quod est in appetitu sensualitatis ipsius, & secundum hoc Christus orauit secundum sensualitatem. inquantum scilicet oratio eius exprimebat sensualitatis affectum tanquam sensualitatis aduocata: & hoc, vt nos de tribus instrueret. Primò, quidem vt ostenderet se veram naturam humanam suscepisse cum omnibus naturalibus affectibus. Secundò,vt ostenderet quòd homini licet secundum naturalem affectum aliquid velle, quod Deus non vult. Tertiò, vt ostendat quòd proprium affectum debet homo diuinæ voluntati subijcere. Vnde Augustin.* in Enchi. dicit.Sed Christus hominem gerens ostendit priuatam quandam hominis voluntatem, cùm dicit. Transeat à me calix iste. Hæc enim erat voluntas humana, proprium aliquid & tanquàm priuatum volens.Sed quia recto corde rectum vult esse hominem, & ad eum dirigi, subdit. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Acsi dicat, videte in me: quia potes aliquid propriũ velle, etsi Deus aliud velit.

Psa 32 concione.1. super illud: Rectos decet collaudatio.to.8

¶Ad primum ergo dicendum,quòd caro exultat in Deum viuum, non per actum carnis ascendẽtem in Deum: sed per redundantiam à corde incarnem, inquantum appetitus sensitiuus sequitur motum appetitus rationalis.

¶Ad secundum dicendum, quòd licet sensualitas hoc voluerit quod ratio petebat: hoc tamen orando petere non erat sensualitatis,sed rationis:vt dictum est.* *In corp. ar.*

¶Ad tertium dicendum, quòd vnio in persona est secundum esse personale: quod pertinet ad quamlibet partem humanæ naturę. Sed ascensio orationis est per actum, qui non conuenit nisi rationi,vt dictum est.* Vnde nõ est similis ratio. *In corp. ar.*

COMMENTARIVS.

QVæstio huius articuli & in se facilis est, & nõ est singularis de Christo Domino,sed communis omnibus hominibus, neque habet in Christo singularem aliquam rationem dubitandi,& ideo circa illam nihil adnotare oportet, pertinet enim ad.1.2.quæst.83. ar.1. hic verò à D. Thom. proposita est ad explican-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum,quomodo,& propter quas causas Christus A interdum orauerit, proponendo,seu representando patri suo sensualitatis affectum. Quod luculenter satis, & distincte docet, neque alia explicatione indiget.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm fuerit conueniens Christum pro se orare.

118 3.d.17.ar. 3.q.2. & opus.7. Et Ioã.12.lec. 4.col.2. & li.10.parũ ante finem. ar.1. huius.q.

AD tertiũ sic proceditur. Videtur,quòd Christo non fuerit conueniens pro se orare. Dicit enim Hilarius* in.10.de Trinitate. Cùm sibi non proficeret deprecationis sermo,ad profectum tamen nostræ fidei loquebatur. Sic ergo videtur, quòd Christus non sibi, sed nobis orauerit. B

l.26.ca.8. in fi.10.6. ¶2. Præterea, Nullus orat nisi pro eo quod vult: quia sicut dictum est,* oratio est quædam explicatio voluntatis per Deum implendæ. Sed Christus volebat pati ea,quæ patiebatur:dicit enim Augustinus.26. contra Faustum, Homo plærunque irascitur, etsi nolit, contristatur, etsi nolit,dormit,etsi nolit,esurit, ac sitit.Ille autem, scilicet Christus,omnia ista habuit,quia voluit. Ergo ei non competebat pro se ipso orare.

aliquantulũ a.princ. incipit. Euangelica præcepta. ¶3. Præterea, Cyprianus dicit in libro* de oratione Dominica: Pacis doctor & vnitatis Magister noluit sigillatim & priuatim preces fieri, vt quis cùm precatur, pro se tantum precetur. Sed Christus illud impleuit quod docuit, secundum illud Actuum primo, Cœpit Iesus facere & docere. Ergo Christus nunquam pro se solo orauit.

¶Sed contra est,quod ipse Dominus orando dicit Ioannis. 17. Clarifica filium tuum.

¶Respondeo dicendum, quòd Christus pro se orauit dupliciter. Vno modo exprimẽdo affectum sensualitatis, (vt suprà dictum est) vel etiam voluntatis simplicis,quæ cõsideratur vt natura,sicut cùm orauit à se calicem passionis transferri. Alio modo, exprimendo affectum voluntatis deliberatæ,quæ consideratur vt ratio: sicut cùm petijt gloriam resurrectionis. Et hoc rationaliter. Sicut enim dictum est,* Christus ad hoc vti voluit oratione ad Patrem, vt nobis daret exemplum orandi, & vt ostenderet, Patrem suum esse autorem, à quo & æternaliter processit secundum diuinam naturam, & secundum naturam humanam ab eo habet quicquid boni habet. Sicut autem in humana natura, quædam bona habebat à Patre iam percepta,ita etiam expectabat ab eo quædam bona, nondum habita,sed percipienda. Et ideo sicut bonis iam perceptis in humana natura gratias agebat Patri, recognoscendo eum autorem(vt patet Matthæ. 26. & Ioannis.11.)ita etiam vt Patrem autorem recognosceret, ab eo orando petebat ea,quæ sibi deerant,secundum humanam naturam, puta gloriam corporis,& alia huiusmodi. Et in hoc etiam nobis dedit exemplum, vt de perceptis à nobis muneribus gratias agamus, & etiam nondum habita orando postulemus. ar.praced.

C ¶Ad primum ergo dicendum, quòd Hilarius* loquitur quantum ad orationem vocalem, quæ non erat ei necessaria propter ipsum, sed solum propter nos. Vnde signanter dicit,quòd sibi nõ proficiebat deprecationis sermo. Si enim desideriũ pauperum exaudit Dominus(vt in Psal. 6. dicitur)multò magis sola voluntas Christi habet vim orationis apud Patrem. Vnde ipse dicebat Ioan.11.Ego sciebam, quoniam semper me audis,sed propter populum qui circunstat dixi,vt credant, quia tu me misisti. Loco in arg. citato.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus volebat quidem pati illa, quæ patiebatur,pro tempore illo: sed nihilominus volebat, vt post passionem, gloriam corporis cõsequeretur, quam nondum habebat. Quam quidem gloriam expectabat à Patre sicut ab autore,& ideo conuenienter ab ipso eam petebat. ar.1. huius q.ad.1.

¶Ad tertium dicendum, quòd ipsa gloria quam Christus orando petebat, pertinebat ad salutem aliorum, secundum illud Rom.4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Et ideo illa etiam oratio, quã pro se faciebat, erat quodammodo pro alijs. Sicut & quicunque homo aliquod bonum à Deo postulat, vt vtatur illo ad vtilitatem B aliorum, non sibi soli, sed etiam alijs orat.

COMMENTARIVS.

Ioan.17. RESpondet D.Thom.Christum pro se orasse, interdum repræsentando simplicem affectum, & efficaciter petendo, quod omnino fieri volebat,vt cùm Ioan.17. orabat:*Pater, venit hora clarifica Filium tuum.*Quæ doctrina de fide certa est, expresse enim habetur in Euangelio, & rationes seu congruentiæ illius optimè à D.Thom. afferuntur.

Hilar. Solutiones argumentorum sunt notandæ,præsertim primi,& tertij,nam in primo explicat dictum Hilarij. lib.10. de Trinit. circa finem dicentis, Christo non profuisse deprecationis sermonem, sed propter nostrum profectum interdum orasse. Quod dicit D. Thom. intelligendum esse de oratione vocali, quæ non erat illi necessaria propter ipsum,sed propter nos. In quo satis indicat D.Thom. orationem mentalem fuisse Christo necessariam propter ipsum,vt super articulum primũ etiam doceamus, fuit enim illi necessaria ad impetrandam, & merendam gloriam corporis,& impetrandam sui nominis claritatem, quia hoc medium erat à Deo præscriptum ad illum effectum consequendum:oratio autem vocalis per se nõ requiritur ad impetrationem, vel meritum sed vel ad excitandam,& colligendam mentem, D. Thom. vel ad augendam satisfactionem,vt D.Thom.docet 1.2. q.83. art.12. Et ideo non fuit Christo propter se necessaria,sed propter nos. Et ad hunc modum explicat D. Thom. in eadem solutione Ioan.11. verba Christi Ioan.11.*Pater,gratias ago tibi,quoniã audisti me, &c.* Quem locum statim fusius in disputatione tractabimus.

Cyprian. In solutione vero ad tertium explicat. D.Tho. verba Cyp in expositione orationis dominicæ in principio totius expositionis post totum præambulum,vbi sic inquit, *Ante omnia pacis doctor, atque vnitatis magister sigillatim noluit, & priuatim precem fieri,vt quis,cum precatur, pro se tãtũ precetur,*& infra, *Publica est nobis, & communis oratio, & quando oramus, non pro vno,sed pro toto populo oramus, quia totus populus vnum sumus,&c,*quæ late prosequitur.Dicit autem D.Thom. Christum Dominum hanc legem orandi seruasse, etiam cùm gloriam suam postulauit:quia eius gloria commune bonum est omnium nostrum, & eandem dicit nos seruare, cùm aliquid nobis priuatim petimus, vt eo in aliorum vtilitate vtamur.Non est autem intelligendum hanc legem, seu conditionem simpliciter, & absolute esse de necessitate orationis,vt recta sit, & honesta, potest enim aliquis interdum sibi, vel alteri in particulari vitam,vel gratiam postulare,nihil pro alijs petendo,nec de eorum vtilitate cogitando:quia neque charitas, neque aliqua virtus obligat ad desiderandum,vel petendũ bonum aliorum, quandocunque nostrum bonũ appetimus,vel postulamus:non est igitur hoc de ratione honestæ,& rectæ orationis,loquendo in particulari de singulis orãdi actibus. Absolute tamen,& vniuersè loquendo ad munus orandi pertinet, vt non solum pro nobis,sed etiam pro alijs oremus,quod Cyprianus in dictis verbis intendit:vnde ceteris paribus tanto erit perfectior oratio,quanto non solum ipsi oranti, sed etiam alijs vtilis fuerit.Et propterea merito D.Thom.explicare voluit, quo modo hæc perfectio etiam in illa oratione, qua Christus pro se orauit, non defuerit.

ARTCVLVS. IIII.

Vtrùm oratio Christi semper fuerit exaudita.

119 3.d.17.ar. 3.q.3.et 4 & opus 3. ca.140.et opus.7.et Psa.20.to. 4.et Ioan. 12.l 4.co. 2.et Hebr. 5.col.5.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quòd oratio Christi non semper fuerit exaudita. Petijt enim à se removeri calicem passionis: vt patet Matth. 26. Qui tamen ab eo non fuit translatus. Ergo videtur,quod non omnis oratio eius fuerit exaudita. C

¶2:Præterea, Ipse orauit, vt peccatum crucifixoribus suis ignosceretur: vt patet Luc.22. Non tamen omnibus peccatum illud fuit dimissum:nam Iudæi fuerunt pro illo peccato puniti.Ergo videtur, quòd non omnis eius oratio sit exaudita.

¶3. Præterea, Dominus orauit pro his qui erant crediturí per verbũ Apostolorũ in ipsum,vt omnes in eo vnum essent,

Universidad de Deusto
Biblioteca

essent, & vt peruenirent ad hoc, quòd essent cum ipso. Sed non omnes ad hoc perueniunt. Ergo non omnis eius oratio est exaudita.

¶ 4. Præterea, In Psalm. 21. dicitur in persona Christi: Clamabo per diem, & non exaudies. Non ergo omnis oratio Christi fuit exaudita.

¶ Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Hebr. 5. Cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.

« Respondeo dicendum, quòd (sicut dictum est,) oratio est quodammodo interpretatiua voluntatis humanæ. Tunc ergo alicuius orantis, exauditur oratio, quando eius voluntas adimpletur. Voluntas autem simpliciter hominis est rationis voluntas: hoc enim absolutè volumus, quod secundum deliberatam rationem volumus. Illud autem quod volumus secundum motum sensualitatis, vel etiam secundum motum voluntatis simplicis, quæ consideratur vt natura, non simpliciter volumus, sed secundum quid, scilicet si aliud non obsistat, quod per deliberationem rationis inuenitur. Vnde talis voluntas magis est dicenda vellei tas, quàm absoluta voluntas, quia scilicet homo hoc vellet, si aliud non obsisteret. Secundum autem voluntatem rationis, Christus nihil aliud voluit, nisi quod sciuit Deum velle. Et ideo omnis absoluta voluntas Christi, etiam humana, fuit impleta, quia fuit Deo conformis: & per consequens omnis eius oratio fuit exaudita. Nam & secũdum hoc aliorum orationes implẽtur, quòd sunt eorum voluntates Deo conformes: secũdum illud Roman. 8. Qui autem scrutatur corda, scit, id est, approbat, quid desideret spiritus, id est, quid faciat Sanctos desiderare: quoniam secundum Deum, id est, secundum conformitatem diuinæ voluntatis, postulat pro Sanctis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd illa petitio de trãslatione calicis, diuersimodè à Sanctis exponitur. Hilarius enim super Matthæum dicit. « Qui autem vt à se transeat, rogat, non vt ipse prætereatur, orat, sed vt in alterum id, quod à se transit accedat: atque ideo pro his orat, qui passuri post se erant: vt sit sensus. Quomodo à me bibetur calix iste passionis: ita ab his bibatur sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Vel secundum Hieronym. « Signanter dicit, Calix iste, hoc est, populi Iudæorum: qui excusationem ignorantiæ habere non potest, si me occiderit habens leges & Prophetas, qui me vaticinantur. Vel secũdum Dionys. Alexandrinũ. Quòd dicit, Transfer calicem istum à me, non hoc est, non adueniat mihi: nisi enim aduenerit, transferri non poterit. Sed sicut quod præterit, nec intactũ est nec permanẽs, sic Saluator leuiter inuadentem tentationem flagitat pelli. Ambros. autem dicit & Origen. & Chrysost. quòd hoc petijt quasi homo, naturali voluntate mortem recusans. Sic ergo si intelligatur quòd petierit per hoc alios Martyres suæ passionis imitatores fieri, secundum Hilar. « vel si petijt quòd timor bibendi calicis eum nõ perturbaret, vel quòd mors eum non deterreret: omnino impletum est quod petiuit. Si verò intelligitur petisse, quòd nõ biberet calicem mortis & passionis, vel quòd non biberet ipsum à Iudæis, non quidem est factum quod petijt: quia ratio quæ petitionem proposuit, nolebat vt hoc impleretur: sed ad instructionem nostram volebat demõstrare nobis suam voluntatem naturalẽ & motum sensualitatis, quem sicut homo habebat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus, qui erant crediturí in eum: sed pro his solum, qui erant prædestinati, vt per ipsum vitam consequerentur æternam.

¶ Vnde

art præced. arg. 2. & ar. 1. huius quæst.

Nota bene

cano. 31. in Mat. paulò à medio

retractatio morte 5. 10 cibi

super illũ locũ Mat. 9. to. 1.

Amb. lib. 10. in Luc.

hom. 15. Origẽ. ho. 35. in Mat. in. 6. fol. 9 princ. Hilarius, to. 2. Chrys. ho. 14. in Matth. to. 2.

* Hilar. ca. non. 31. in Matth.

¶ Vnde patet etiam responsio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cùm dicit, Clamabo, & non exaudies, intelligendum est quantùm ad affectum sensualitatis, quæ mortem refugiebat: exauditur tamen quantum ad affectum rationis, vt dictum est. «

In corp. ar.

COMMENTARIVS.

QVæstio huius articuli coincidit cum quæstione supra tractata de voluntate Christi, an semper fuerit impleta, diximus autem absolutam voluntatẽ semper impletã esse, non tamen simplicem affectum, seu velleitatem: cùm ergo oratio sit explicatio voluntatis, cõstat illam orationem, quæ ex voluntate absoluta proficiscebatur, semper esse exauditam, non verò, quæ ex sola conditionata voluntate, & secundum quid, vt bene D. Thom. respondet, & declarat. Omnia verò, quæ in solutionibus argumentorum attingit, in superioribus etiam tractata sunt, nam in solutione ad primum tractat locum Matth. 26. *Pater, si possibile est, &c.* Cum quo coincidit illud Psal. 21. *Clamabo per diem, & non exaudies*, quod tangit in solutione, ad. 4. quę supra tractauimus partim disputatione. 24. sect. 3. partim disputat. 38. sect. 2. & sequentibus. In solutione vero ad. 2. & 3. declarat D. Thom. quomodo Christus aliter pro prædestinatis, quàm pro reprobis orauerit, de qua re egimus disp. 41. sect. 2.

DISPVTATIO. XLV. in duas sectiones distributa.

De oratione Christi in via, & in patria.

IN præcedentibus disputationibus circa quæstionem. 20. D. Thom. explicuimus quomodo virtus obedientiæ verè, ac proprie in Christo Domino locum habuerit, quatenus vt homo Deo subiectus est: nunc conuenienter explicandum sequitur, quomodo etiam fuerit capax virtutis religionis ad Deum, cum enim dixerimus illum vt hominem, esse nõ solum subiectum, sed etiam seruum, & ad officium serui pertineat cultum, & reuerẽtiam exhibere Domino, consequens necessario fit Christum vt hominem perfectissimè obseruasse hoc officium erga Deum, atque adeò cultum Deo debitum, scilicet latriæ, & religionis illi ex hibuisse: vnde Matth. 4. & Luc. 4. tam de alijs, quam de se ipso generalem sententiam protulit dicens, *Dominum tuum adorabis, & illi soli seruies*, & Ioan. 4. *Vos adoratis, quod nescitis, nos adoramus, quod scimus.* Itaque dubium non est, quin virtus religionis vere ac proprie in Christum conueniat. Cum verò hæc virtus plures habeat actus, duo tamen sunt præcipui, ad quos cæteri reuocantur, scilicet oratio, & sacrificium, & ideo de his duobus specialiter disputatur à D. Thom. in hac, & sequenti quæstione, quia cæteri specialem difficultatem non habent. Quia licet de voto queri possit, an aliquod votum emiserit, & de iuramento, an aliquando verè iurauerit, tamen primum horum in Euangelio fundamentum non habet. De secundo verò disputari solet in materia de iuramento, & quidem de vtroque aliquid infra dicemus in secundo tom. De oratione igitur Christi duo breuiter explicanda sunt, aliud ad statum viatoris, aliud ad statum comprehensoris pertinens.

Religionis actus præcipui.

Matth. 4. Luc. 4. Ioan 4.

SECTIO. I.

An Christus in via statu verè, ac propriè orauerit

ORatio generaliori quadam significatione significat omnem actum interiorem, quo anima in Deum eleuatur per contemplationem, vel meditationem, deuotionẽ, aut similes actus, & si hoc modo sumatur oratio, non est, quod disputetur, an in Christo fuerit, cuius anima perfectissima contemplatione in Deum ferebatur, non solum per beatam fruitionem, sed per scientiam etiam infusam, & liberum charitatis actum, vt in superioribus satis tractatum est. Alio ergo modo magis proprio sumitur oratio, vt significat petitionem, seu postulationem, aut supplicationem, quę includit obsecrationem, & gratiarum actionem, & alios actus similes, vt D. Thom. exponit 2. 2. q. 83. art. 7. & de hoc etiam genere orationis certissimum est Christum Dominum in via existentem sæpissime illã exercuisse. Quod enim gratias egerit Patri, seu Deo frequenter in Euangelio legimus Luc. 22. *Accepto calice, & pane gratias egit*, Ioan. 11. *Pater, gratias ago tibi, quia audisti me*, & Matth. 11. *Confiteor tibi, pater Domine cæli, & terræ*, Ioan vero. 12. petijt Christus. *Pater, clarifica nomen tuum*, & cap. 17. lõgam habuit orationem similem, & postea in horto, ac tandem in cruce. Ac denique Paul. ad Hebr. 5. *In diebus, in quit, Carnis suæ, preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Quæ omnia sicut proprie dictum genus orationis significant: ita propriè intelligenda sunt. sicut ab vniuersa Ecclesia, & omnibus Patribus, & Theologis intelligũtur, & ipsa Scripturæ synceritas, & historiæ veritas postulant. Quomodo autem Christus vt homo capax fuerit huius orationis, satis explicando articulos D. Thom. declaratum est. Cur autem decens fuerit ipsum orare, satis ex honestate ipsiusmet actus orationis perspici potest: continet enim decentissimum Dei cultum, & ideo per se cõueniens fuit, vt Christus vt homo illum Patri exhiberet & mẽte, & corpore. Deinde fuit, hoc expediens, vt Christus omnibus modis operaretur nostram salutem merendo, satisfaciendo, & impetrando. Et vt nobis daret exemplum eisdem modis illam per orationem procurandi, vt late tractat Hilar. lib. 10. de Trinit. à medio & Ambrosius, lib. 5. in Luc. cap. de oratione Iesu in monte, & Damasc. lib. 3. cap. 14. August. epist. 121. cap. 14. Vbi dicit voluisse Christum interdum

Orationis acceptiones D. Thom.

Christus vere orauit. Luc. 22. Ioan. 11. Matth. 11. Ioan. 12. et 17. Hebr. 5.

Hilar. Ambr. Damasc. Aug.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum ita orare, vt non exaudiretur, vt nobis esset exemplum patientiæ, quando non fit, quod petimus.

Dubium.

Solū illud potest hic breuiter dubitari, an reuera Christus in oratione aliquid petierit, quia illud medium erat sibi necessarium vt id fieret, vel solum propter exercitium virtutis, & exemplum nostrum. Et ratio dubitandi sumi potest ex facto Christi Ioan. 11. vbi, cùm Martha illi dixisset, *Scio quia quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus*, respondit ipse Dominus, *Resurget frater tuus*, quasi diceret, tua potestate te id facturum, & non indigere oratione, seu petitione, cùm ipse sit Deus.

Ioan. 11.

Chrys.

Vbi Chrys. homil. 61. notat, Martham non altius sensisse de Christo, quam de puro homine, cum ipsum non nisi media petitione, & oratione posse resuscitare mortuum existimaret, vnde Christus inferius, cùm gratias Patri egisset, subdit, *Ego autem sciebam, quia semper me audis: sed propter populum, qui circumstat, dixi, vt credant, quia tu me misisti*, vbi indicat solum propter exemplum gratias egisse Patri, eò quòd ipsum exaudisset. Vnde Chrysost. ibi homil. 63. & Euthym. ibi & Ambros. lib. 4. de fide. cap. 3. ita exponunt illa verba, quæ Christus subiunxit, *Ego autem sciebam, quia semper me audis*, vt illa ad diuinitatem Christi referant. Vnde ita exponunt, *Gratias tibi ago*, non quia indigeam precibus coram te, scio enim vnam voluntatem me tecum habere, ideoque semper velle, quod ego volo, *sed propter populum, qui circumstat, &c.* Et Theophy. aduertit, Christum, ante quam orasset, vel aliquid petisset, dixisse, *Gratias tibi ago, quia audisti me*, quia enim non opus habebat oratione, non fuit oratio exaudita, sed voluntas impleta, & hoc fuit Christo exaudiri iuxta phrasim Scripturæ, iuxta illud Psal. 9. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus*, & Iob. 31. *Desiderium meum audiat omnipotens.* Et confirmatur ex Damasc. lib. 4. de fide. cap. 19. circa medium, vbi inquit, quædam dici de Christo homine simulationis modo, *Vt cum precatur*, inquit, & subdit, *His enim, & similibus, neque vt Deus, neque vt homo opus habebat, verum ratione humanitati congruenti ad id se conformabat, quod vsus, atque vtilitas poscebat, verbi gratia ob eam causam precabatur vt, se impium quendam, Denique aduersarium minime esse demonstraret, atque vt Patrē, à quo originem ducebat, honore afficeret.*

Oratio quo modo Christo necessaria fuerit.

Theophyl.

Psal. 6.
Iob. 31.
Damasc.

Dicendum tamen est (sicut in articulo primo circa solut. ad primum adnotauimus) primum, Christum vere ac proprie orasse postulando, & supliciter petendo aliquid à Patre, vt ex Euangelio constat. Ex quo fit consequens sæpe ex diuina prouidentia, & ordinatione ita fuisse res dispositas, & prædefinitas, vt multa fuerint à Christo homine per orationem impetranda, quæ sine illius oratione non fierent: sicut enim non redemisset homines, nisi pro illis pateretur, quia ita fuerat à Deo præscriptum, & præordinatum, ita neque sine oratione obtinuisset, quæ non nisi per orationem obtinenda erant, iuxta diuinam præordinationem. Vnde sicut necessarium fuit illi pati, vt ita intraret in gloriam suam, & nos secum in illam introduceret: ita necessarium fuit illi orare ad impetrandum multa, quæ per orationem obtinuit iuxta illud Psal. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam*: at verò sicut necessitas passionis ad redemptionem nostram non fuit ex defectu personæ, aut quia Christus non esset sufficies infinitis alijs modis, vel operibus illam perficere, sed quia propter congruētes rationes Deus illam ordinauit vt necessarium medium ad illum finem: ita hęc necessitas orationis nō fuit ex in digentia ipsius personæ, aut quia per se non sufficeret ad efficiendum per humanitatem absque petitione, quidquid petendo obtinuit, vel effecit, sed quia propter rationes congruentes, & ad diuinum honorem, nostramque vtilitatem pertinentes, ita à Deo fuit ordinatum, & dispositum. Itaque vno verbo dici potest Christum simpliciter non indiguisse oratione, quia propter dignitatē personæ potuisset, quidquid vellet sine oratione perficere, & defacto habuit etiam in humanitate sua potestatem faciendi miracula imperando, & volendo sine necessitate orationis. Nihilominus tamen in sensu composito, id est, suppositā diuina ordinatione multa non potuit inquantum homo sine oratione perficere, vt D. Thom. docuit, quod non negant citati Patres, sed priorem huius doctrinæ partem docere voluerunt: & hic est sensus Chrys. Ambro. Theophy. & Euthy. Qui facile etiam potest ad locum Ioannis accommodari, quanquam quòd Christus dixit. *Ego autem sciebam, quoniam semper me audis*, satis commodè, & fortasse magis ad literam, de Christo vt homine intelligi possunt, cuius oratio absoluta, & efficax semper exaudita est, vt ibi D. Thom. rectè exponit. Quod verò sequitur, *Sed propter populum qui circumstat, dixi, &c.* Optime intelligi potest (sicut D. Tho. in art. 3. exposuit quoddam dictum Hilar.) de gratiarum actione externa, & publica voce facta: huiusmodi enim oratio, & gratiarum actio, propter nostram præcipue ædificationem, & exēplum facta est.

Chrys.
Euthym.
Ambros.

Ad Damasc. respondetur, non negare veritatem orationis Christi, sed necessitatem simpliciter, sicut alios Patres. Vnde non absolutè dicit Christum simulasse, sed habuisse se ad modum simulantis, quia orando occultabat potentiam suam, sicut cum interrogabat, occultabat suam scientiā, & cùm admirabatur similiter, tamen sicut vere admirabatur, & vere interrogabat: ita etiam vere orabat, & orando impetrabat.

SECTIO. II.

Vtrùm Christus Dominus nunc in cælo existens, vere ac propriè pro nobis oret.

DVobus modis (vt est doctrina D. Tho. in. 4. d. 45. q. 3. art. 3. & super caput. 7. ad Heb.) intelligi potest Christum Dominum in cælo existētem pro nobis orare, primo oratione expressa petendo nobis diuinæ pietatis subsidium. Secundo oratione tantum interpretatiua, per sua merita, quæ diuino conspectui præsentia sunt, & ex hibendo etiā se ipsum præsentem, & cicatrices vulnerū, quæ pro nobis sustinuit, re ipsa ostendēdo.

Quomodo Christus pro nobis orat in cælo.

Quod ergo Christus Dominus, altero ex his duobus modis, saltem posteriori pro nobis interpellet, & oret, indubitandum est inter catholicos, sic enim dicit Paul. ad Heb. 9. Christū ingressum esse, *In ipsum cælum vt appareat nunc vultui Dei pro nobis.* & cap. 11. dicit Christi sanguinem melius loqui, 12.

Hebr. 9. et

qui, & clamare ad Deum, quàm Abel. & in eo saltem sensu verum est, quod Ioan. ait. 1. canonica cap. 1. *Aduocatum habemus apud Patrem*, nam licet vox, *Paracletus*, interdum non intercessorem, sed consolatorem significet, vt Ioan. 14. *Alium paraclētum dabit vobis*, id est, consolatorem, exhortatorem, aut doctorem, hæc enim omnia illa voce significari possunt, & conueniunt in personam Spiritus sancti, & possunt etiam in Christum conuenire, vt rectè docent Cyril. lib. 9. in Ioan. c. 44. & Aug lib. contra sermonem Arianor. c. 19. & 20. Nihilominus tamen in illo loco Ioan. 2. obsecratorem, vel intercessorem significat, hæc enim est maxime propria significatio illius vocis, & sola illa Ioannis intentioni quadrat, excitat enim, & animat peccatores, quoniam aduocatum habent, *Apud Patrem Iesum Christū iustum.* Et licet possit per metapheram accommodari Christo, vt Deus est, eo modo, quo ad Rom. 8. dicitur Spiritus sanctus orare pro nobis, quia facit nos orare, vt indicat Nazian. orat. 36. nu. 55. tamen literalis sensus est de Christo homine, vt constat ex proprietate vocum, & ex subiunctis verbis, *Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris*, vt Aug. ibi exponit tract. 1. & D. Thom. super Ioan. 14. & Cyril. lib. 11. in Ioan. c. 9. & 19. & Concilium Francford. colum. 6. dicens, *Aduocatus est, qui pro me iudicem interpellet, qui causam necessitatis meæ, propria tuitione defendat*, vnde ad Rom. 8. dicitur, *Interpellare pro nobis*, & ad Hebr. 7. *Semper viuens ad interpellandā pro nobis.*

Ioan. 2.
Ioan. 14.
Cyril.
Augus.
Rom. 8.
Nazianz.
Aug.
D. Thom.
Cyril.
Concil.
Fracford.
Rom. 8.
Hebr. 7.

Difficultas verò superest, an non solum interpretatiuè, sed etiam expressè petendo, & rogando, pro nobis in cælo oret. Multi enim contendūt minimè conuenire hoc genus orationis in Christum ad dexteram Patris sedentem. Quam sententiam constantissimè defendit Rupert. lib. 9. de diuin. officijs. cap. 3. & in eam videntur inclinare Chrys. homil. 15. in ad Romanos, &. 13. in ad Heb. quem Theophyl. imitatur ad Heb. 7. & ad Rom. 8. qui dicunt, ipsam præsentiā Christi apud Patrem, & amorem feruentem, quo nos prosequitur, & quem pater optimè cognoscit, esse magnā interpellationem pro nobis, & hoc modo Christū esse aduocatum nostrum, non quia denuo petat, vel oret, sed quia præsentia sua placat iudicem, & causam nostram adiuuat. Neque videtur multū ab hac sententia distare Nazian. dicta orat. 36. n. 53. & 54. dicens: *Vnus mediator Dei, & hominum homo Iesus Christus, intercedit enim nūc quoq; vt homo pro mea salute, quoniam cum eo corpore est, quod assumpsit*, & infra, *Aduocatum habemus Iesum, non se nostra causa ad Patris pedes aduoluentem, seruilique modo abiectem, procul sit ista seruilis sane suspicio, spiritumque indignā, neq; enim Patris est hoc exposcere, aut Filij pati, nec de Deo hoc cogitare prum, atque æquum est.* Et Beda. 1. Ioan. 2. *Vnigenito filio*, inquit, *Pro homine interpellare est apud coæternum Patrem, se ipsum demonstrare, ei que pro humana natura vota esse, est eandem naturam in diuinitatis sua celsitudine suscepisse. Interpellat ergo pro nobis Dominus, non voce, sed miseratione, quia quod damnare in electis noluit, suscipiendo seruauit*, & D. Tho. infra q. 57. art. 6. hanc interpellationem explicās dicit, *Ipsa repræsentatio sui ex natura humana quam in cælum intulit, est quædam interpellatio pro nobis*, & in primam canonicam Ioannis. c. 2. inquit, Christū, *In cælo placare ita Patris, repræsentādo Patri naturam humanam cicatricibus signatam, & ita sua merita allegantem, non nostra*, & infra inquit, *Triplicem esse intercessionem Christi pro nobis, primo ante passionem denota oratione, secundo in cruce sanguinis effusione, tertio post ascensionem cicatrum repræsentatione*, & paulò post refert verba Bernardi, quæ statim asseremus. Denique concilij Francford. supra ita exponit hanc interpellation ēdicēs, *Quia cauo, quia pro nobis assumpsit, Patri semper manifestat, ad cuius dexteram sedet. &c.* Hāc sententiā fundat Rupert, in verbis illis Ioan. 16. vbi loquēs Christus de statu gloriæ suæ inquit, *In illo die in nomine meo petetis, & non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis, &c.* Et confirmatur, quia si Christus nūc orat pro nobis, ergo possumus illum rogare, vt pro nobis oret, consequens autem adeò absurdum existimat Rupert. vt nō censeat esse Catholicū, qui hoc modo orat, quia videtur male de Christi diuinitate, & maiestate sentire, & quia contra cōsuetudinem totius ecclesiæ orat, & quia ipse Christus Ion. 16. docuit nos orare Patrem per se ipsum dicens, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, & Ioan. 14. eodem modo docuit orare ad seipsum dicēs, *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam*, nunquā tamen docuit orare ipsum, vt pro nobis oret, quin potius dicendo, *Hoc facium*, ostendit se iam non indigere oratione, sed vsu potestatis suæ. Et hinc potest formari ratio, qui iam Christo, *Data est omnis potestas in cælo, & in terra*, & plenus illius potestatis vsus, ergo iam non indiget oratione ad impetrandum. Nec verò ad merendum, vel satisfaciendum, quia (vt supra vidimus) iam cōsummauit sua merita, & satisfactiones, nō est ergo, quòd pro nobis oret.

Rupert.
Chrys.
Theophil.
Greg. Nazian.
Beda.
D. Thom.
D. Tho.
Christus in cælo ex præsse pro hominib⁹ orat.
Ioan. 16.
Ioan. 14.
Ioan. 16.

Nihilominus & Scripturis, & pietati magis consentaneum videtur sentire Christum non solum tacita, seu interpretatiua insinuatione, sed aperta, & expressa voluntatis suæ repræsentatione, ac manifestatione pro nobis in cælo orare. Hæc est sententia D. Tho. in. 4. d. 15. quæst. 4. art. 1. q. 2. ad. 1. & super ad Roman. 8. lect. 7. vbi duplicem interpellationem Christi distinguit, aliam per orationem, aliam per repræsentationem suæ humanitatis, & expressius lect. 4. super ad Heb. 7. *Interpellat*, inquit, *pro nobis primo, humanitatem suam, quā pro nobis assumpsit, repræsentando: item sanctissimæ animæ suæ desiderium quod de salute nostra habuit exprimendo*, Et. 1. Ioan. 2. dicit Christum in cælo existentem placare Patrem repræsentando naturam suā, cicatricibus signatam, & allegando sua merita, & intercedendo ex officio suo. Eandem sententiam tenet Bonauentu. tom. 1. opuscul. opusculo. 39. de vita Christi. c. 98. de ascensione. Abulens. q. 141. in Matth. 14. & Pater Franciscus Toletus super caput. 16. Ioan. annotat. 35. non solum hanc sententiam sequitur, sed contrariam dicit esse improbabilem. Et probatur primo ex omnibus Scripturarum testimonijs supra citatis, quæ hoc sensu proprius exponuntur, & intelliguntur. Deinde Ioan. 14. dicit ipse Christus, *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclētum dabis vobis*, nam licet Ruper. contendat Christum loqui de statu viæ, tamen, si planus contextus cōsideretur, reuera loquitur de statu post suam resurrectionem, & ascensionem: consolatur enim discipulos, & adhortatur, vt bono animo ferant discessum suum, quia apud Patrem existens rogaturus erat Patrem, vt alium Paraclētum ad eos mitteret, & ex illis inet verbis Christi, Ioan. 16. *In illa die non dico vobis, quòd rogabo Patrem,*

Bonau.
Abul.
Franc.
Tolet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

trem, idem colligi potest, quia vt indicauit Cyril. A
Cyril. lib.11. in Ioan.cap.9.ita exponi potest,*In illo die, non solum exaudiemini in nomine meo petentes, quia ego rogabo Patrem, sed etiam, quia ipse pater amat vos.* Vel vt exposuit Hilari. lib. 6. de trinit. quia
Hilar. Christus non dixit se non rogaturum, sed dixit, *Et non dico vobis,quia ego rogabo Patrem*, subindicãs, se quidem rogaturum,tamen vt intelligant,quantum à Patre discipuli sui amentur, se nolle suam intercessionem commemorare, sed eximiam Patris erga eos charitatem.

Cyprian. Secundo probatur ex patribus.Cyprianus epistol.8.alias lib.4.epist.4.inter alia, *Habemus*, inquit, *Aduocatum, & deprecatorem Iesum Dominum*
August. *Deum nostrum.* August.præfatio.in psal.85. *Orat*, inquit *in forma Dei,orat informa serui,orat pro nobis, orat in nobis,& orat a nobis,vt sacerdos noster orat pro nobis,orat in nobis vt caput nostrum, orat a nobis vt Deus,oramus ad illum,per illum, in illo, & dicimus cũ illo,& dicit nobiscum.* Et in fine eiusdem præfationis dixit Christum,& alios martyres interpellare pro nobis,quam interpellationem dicit esse misericordiæ opus,& tunc cessaturam,cum cessuerit miseria nostra:certum est autem ex eodem Aug. B
lib.de cura pro mortuis agenda.ca.16. martyres, & sanctos orare propriè pro nobis. Idem August. præfatione ad enarrationẽ.1.in Psal. 19. expressè dicit Christum,etiam post resurrectionem per
Ambros. humanitatem suam pro nobis orare.Præterea Ambros.super ad Rom.8. dicit, *Christum semper agere causas nostras apud Patrem, cuius postulatio contemni non potest,quia in dextera Dei est*, & infra dixit ita nunc interpellare pro nobis,sicut rogauit pro Petro,ne deficeret fides eius.Et lib.de Isaac, & ani
Bernard. ma.c.8.post medium, *Ipse*, inquit, *Sit vox nostra, per quam loquamur ad Patrem.* Bernard. etiam in sermone de natiuit.Virg. *Exaudiet*,inquit,*Matrem filius, & filium Pater.* Præterea Iustin.Martyr.q.104.
Iustinus. Mart. ad orthodoxos,*Si superatis*,inquit,*Resurrectione infirmitatibus carnis, vt Pontifex confessionis nostræ Deũ pro nobis interpellat,non ne magis, cum adhuc subiaceret, infirmitati carnis,&c.* In quibus verbis rationem non contemnendam indicat, nam Christus est æternus Pontifex,& ideo,quoad nos indigemus, semper pro nobis munus Pontificis exercet,modo statui suo accõmodato,pertinet autem ad Põtificem pro suis subditis orare, vt ex Paulo ad C
D.Tho. Hebr.5.docuit D. Thom.q. sequenti.art.4. ad.1.
Origen. Multa etiam in hanc sententiam congerit Orig. homil.7.super Leuit. qui interdum per exaggerationem loquitur. Vltimo probatur rationibus. Prima,quia oratio non dedecet Christũ,eò quod Deus est, nã est etiam homo, alias neque in hac vita vnquam orasset:nec quia beatus est,alias neque alij beati orarent,quod nunc omnino falsum esse suppono,oratio ergo nullam includit imperfectionem repugnantem aut diuinitati,aut beatitudini Christi,ergo non est,cur non oret.Secundo nam oratio est cultus religionis Deo debitus, Christus autem in cælo Deum religione colit, adorat,laudat,& gratias agit,cur ergo non etiam postulet. Tertio quia in omni statu operatur pro salute hominum,quidquid commode potest,potest autẽ in statu patriæ orare, & impetrare quia hæc non repugnant cum illo statu. Quarto denique nos,*Habemus accessum ad Patrem per Christum*,vt
Heb.4. ad Heb.4.dicitur, non tantum quia in nomine ipsius petimus,sed etiam(vt supra indicauit Ambros)quia per ipsum nostras orationes offerimus, & ipse,vt exaudiantur,obtinet.

Ad fundamenta contrariæsententiæ.Primũ ad Patres, Rupert. quidem videtur fuisse illius sententiæ,quam non probamus. Vel exponi fortasse posset distinguendo duplicem orationem, iuxta doctrinam supra datam disputat.39.sect.3.altera qua aliquis denuo impetrat,vel petit denuo merendo id,quod petit,altera, qua petit exigendo ius sibi debitum. Christus ergo in via orauit prio ri modo,posteriori autem in patria: fortasse ergo Rupert.solum negare voluit priorem modũ orãdi,qui statui beatitudinis consentaneus non est. Et ad eundem modum exponi possunt Chrys. Theophy. Beda. & alij ibi citati,qui explicarunt hanc orationem Christi per repræsentationẽ suæ carnis,& humanitatis, non quia intelligenda sit (vt ita dicam) per solam obiectiuam præsentiam sine vllo actu,nam ille modus valde imperfectus est: sed quia Christus per proprium actum repræsentat Patri carnem suam, & cicatrices suorum vulnerum,& (vt D.Thom.dixit) *Allegat sua merita*, vt propter ea,hominibus benefaciat.Et fortasse Nazian,hoc sensu negauit Christum nunc fundere seruilem, & supplicem orationem: quanuis etiam indicet, Christum non ita nunc orare, vt habitu,& figura corporis, & quasi per externa signa, se supplicem, & subiectum ostendat. Quod in via faciebat flectẽdo genua.Luc.22.procidendo super terram Marci.14.hic enim modus veluti seruilis orationis, non est consentaneus statui patriæ: non est tamen incredibile, ibi non solum mente,sed etiam corpore Christum orare,quia & voce Deum laudat,& cultum religionis illi præbet. *Respon. ad argumẽta.*

Ad primam confirmationem, in qua petitur, an possimus Christum orare, vt pro nobis oret. D.Tho. in. 4. loco supra citato simpliciter docet, non esse dicendum, *Christe, ora pro nobis*,sed, *Audi nos,vel miserere nostri*, tum ad vitandum errorem Arij,& Nestorij, tum quia oratio simpliciter dicitur ad personam,quę est diuinum suppositum, cuius non est petere,sed donare: tum præterea addi potest,quia in orationibus Ecclesiæ consuetudo seruanda est:tum etiam, quia quãdo aliquã personam alloquimur, & præsertim si aliquid ab illa postulamus,illam alloquimur, modo,aut titulo magis honorifico, & ideo Christũ simpliciter adoramus latria & non hyperdulia:& hoc absolute verum est,præcipue in oratione publica.Siquis autem sciat rationes distinguere, & considerare Christum vt hominem in cælo orãtem, & pro nobis sua merita patri repræsentãtem,non erit illicitum,neq; indecorum ab illo postulare,vt suę orationis nos participes efficiat, & efficacem suorũ meritorum applicationem nobis obtineat. Item vt orationem nostram suæ coniungat, & Patri offerat,vt Ambros. & Aug.clare docuerunt. *notabile.*

Ad vltimam confirmationẽ iam explicatũ est, propter quas causas Christus oret,vt enim D.Th. in hac quæstione,& supra quæst. 14. art.4.ad.3. licet Christus vt homo suo modo omnia posit, tamen dependenter à Deo, atque adeo seruato ordine,& modo diuinæ dispositionis: ille autem est,vt petendo,& honorando Deũ,& merita sua nobis applicet,& virtutem suam exequatur.

QV AB-

QVAESTIO. XXII. A
De sacerdotio Christi, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de sacerdotio Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrũ cõueniat Christo, esse sacerdotem.

¶ Secũdò,de hostia huius sacerdotis.

¶ Tertiò,de effectu huius sacerdotij.

¶ Quartò, vtrùm effectus sacerdotij B
eius pertineat ad ipsum, vel solùm ad alios.

¶ Quintò, de æternitate sacerdotij eius.

¶ Sextò,Vtrùm debeat dici sacerdos secundum ordinem Melchisedec.

ARTICVLVS I.
1. Vtrùm Christo conueniat esse sacerdotem.

130 *Infr.q.31. art.2. cor. et ad.2. et q.59.ar.4. 1. & 4. cont. 76. col.2. & opusc.20. li.3.col.12. fi. et psal. 2.col.6. et 7. et psal. 44.col 10 & Heb.1. lec.4.fi.*

AD primũ sic proceditur. Videtur quòd Christo non conueniat esse sacerdotẽ. Sacerdos enim est minor Angelo: vnde dicitur Zach.3. Ostendit mihi Deus sacerdotẽ magnum stantem coram Angelo Dñi. Sed Christus est maior Angelis:secundum illud Heb.1. Tantò melior Angelis effectus, quantò differẽtius præ illis nomen hæreditauit.Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ 2. Præterea,Ea quæ fuerunt in veteri Testamẽto,fuerunt figuræ Christi, secundũ illud Col.2. Quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi. Sed Christus non traxit carnis originẽ ex sacerdotibus veteris Legis, dicit enim Apostolus ad Hebr.7. Manifestum est, quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ 3 Præterea, In veteri lege,quæ est figura Christi, non fuit idẽ legislator & sacerdos: vnde dicit Dominus ad Moysem legislatorẽ Exod.28. Applica Aaron fratrem tuũ, vt sacerdotio fungatur mihi. Christus autẽ est lator nouæ legis:secundũ illud Hier.31. Dabo legẽ meam in cordibus eorũ. Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

Sed contra est, quod dicitur Heb.4: Habemus Pontificem, qui penetrauit cœlos,Iesum Filium Dei.

b Respondeo dicendũ,quòd propriè officium sacerdotis est, esse mediatorẽ inter Deum & populum:inquantũ scilicet diuina populo tradit(vnde dicitur sacerdos, quasi sacra dans) secundũ illud Malach.2. Legẽ requirent ex ore eius,scilicet sacerdotis:& ireru̇,Inquãtum preces populi Deo offert, & pro eorũ peccatis Deo aliqualiter satisfacit. Vnde Apost.dicit ad Heb.5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus,pro hominibus constituitur in his,quæ sunt ad Deũ,vt offerat dona & sacrificia pro peccatis.Hoc autem maximè conuenit Christo:nam,per ipsum diuina dona hominibus sunt collata:secundũ illud. C
2. Pet.1. Per quę,scilicet Christum maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Ipse etiam humanũ genus Deo reconciliauit: secundum illud Col.1. In ipso,scilicet Christo,complacuit omnem plenitudinẽ inhabitare,& per eũ reconciliare omnia. Vnde Christo maximè conuenit esse sacerdotem.

c Ad primũ ergo dicẽdum,quòd potestas hierarchica cõuenit quidẽ Angelis,inquãtũ & ipsi sunt medij inter Deũ & hominẽ, vt patet per Dionys.* in lib. *C. 6. Eccl. hier. p. 3. à med.*
Cæl.hier. ita quòd ipse sacerdos,inquãtum est medius inter Deũ & populũ, Angeli nomen habet: secundum illud Malach.2.Angelus Dñi exercituũ est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus autē maior Angelis fuit, non solùm secūdum diuinitatem: sed etiam secundum humanitatem, inquantū habuit plenitudinem gratiæ, & gloriæ. Vnde etiam excellētiori modo hierarchicam, seu sacerdotalem potestatem præ Angelis habuit: ita etiam quòd ipsi Angeli fuerūt ministri sacerdotij eius: secundum illud Matth. 4. Accesserunt Angeli, & ministrabant ei; secūdum tamen passibilitatem carnis, modico ab Angelis minoratus est, vt Apostolus dicit Heb. 2. Et secundum hoc, conformis fuit hominibus viatoribus in sacerdotio constitutis.

d Ad secundum dicendū, quòd sicut Damasc.* dicit in. 3. lib. quod in omnibus est simile, idem vtique erit, & non exēplum. Quia igitur sacerdotium veteris legis erat figura sacerdotij Christi, noluit Christus nasci de stirpe figuralium sacerdotum, vt ostenderetur non esse omnino idem sacerdotium: sed differre sicut verum à figurali.

Lib. 3. ort. fid. c. 26. circa fi.

Ad tertium dicendū, quòd sicut suprà * dictum est, alij homines particulatim habēt quasdam gratias, sed Christus tāquam omnium caput habet perfectionem omnium gratiarum. Et ideo quantum ad alios pertinet, alius est Legislator, & alius Sacerdos, & alius Rex: sed hæc omnia concurrunt in Christo tanquam in fonte omnium gratiarum. Vnde dicitur Isa. 33. Dñs iudex noster, Dominus legifer noster, Dñs Rex noster; ipse veniet & saluabit nos.

q 8. ar. 4. & alys eiusdē. q.

COMMENTARIVS.

DOctrina D. Thom. in hoc artic. est, Christum esse verè, & propriè sacerdotē, quod ex actibus propriis sacerdotalis muneris, quos Christus Dominus perfectissimè exercuit, satis dilucidè probat, vnde non indiget maiori expositione.

d Solùm notādæ sunt solutiones ad 1. & 3. nam in priori significat, Christum non duxisse originem ex stirpe sacerdotum legalium, quod infrà suo loco examinādum est. Nunc intelligatur de origine per lineam masculinam, seu paternam beatæ Virginis, nam secundum aliquam lineam maternam, Virginis ortus aliquo modo fuit ex Leuitica tribu. In solutione vero ad. 3. rectè docet D. Tho. Christū non tātum esse sacerdotem; sed etiam Regem, & Legislatorem. Quod infrà propria disputatione explicandum erit.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Christus simul fuerit sacerdos & hostia.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd ipse Christus nō fuerit simul sacerdos & hostia: sacerdotis enim est hostiam occidere. Sed Christus non seipsum occidit. Ergo ipse nec fuit simul sacerdos & hostia.

131 Inf. q. 84. ar. 7. 4. et opu. 69. c. 18. co. 6.

¶ 2. Præterea, Sacerdotium Christi magis est simile sacerdotio Iudæorum, quod erat à Deo institutū, quàm sacerdotio Gentilium, quo dæmones colebantur. In veteri autem lege nunquàm homo in sacrificium offerebatur: quòd maximè reprehēditur in sacrificijs Gētilium: secundum illud Psal. 105. Effuderunt sanguinē innocentē, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. Ergo in sacerdotio Christi non debuit esse homo Christus hostia.

¶ 3. Præterea, Omnis hostia ex hoc quòd Deo offertur, Deo sanctificatur. Sed ipsa Christi humanitas à principio fuit sanctificata, & Deo cōiuncta. Ergo non conuenienter potest dici, q̄ Christus, secundū quod homo fuerit hostia.

Sed contra est, quod Apost. dicit ad Ephes. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis:

a Respondeo dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in. 10. de Ciuit. Dei, omne sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum, est. Inuisibile autē sacrificium est, quo homo Deo spiritū suum offert: secundum illud Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus cōtribulatus. Et ideo omne illud, quod

Lib. 10. c. 5. tom. 5.

quod Deo exhibetur, ad hoc, quòd spiritus hominis feratur in Deum, potest dici sacrificium.

Indiget igitur homo sacrificio propter tria. Vno quidem modo ad remissionem peccati, per quod à Deo auertitur: & ideo Apost. dicit ad Hebr. 5. quòd ad sacerdotem pertinet, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Secundò, vt homo in statu gratiæ conseruetur, semper Deo inhærens, in quo eius pax & salus consistit. Vnde & in veteri lege immolabatur hostia pacifica pro offerentium salute: vt habetur Leuit. 3. Tertiò ad hoc, quòd spiritus hominis perfectè Deo vniatur: quod maximè erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holocaustū quasi totum incensum: vt dicitur Leuit. 1. Hæc autem per humanitatem Christi nobis prouenerunt: Nam primò quidē nostra peccata deleta sunt: secundum illud Rom. 4. traditus est propter delicta nostra. Secundò gratiā nos saluantem per ipsum accepimus: secundum illud Hebr. 5. Factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Tertiò per ipsum perfectionē gloriæ adepti sumus. Hebr. 10. Habemus fiduciam per sanguinem eius in introitum Sanctorum, scilicet in gloriam cælestem. Et ideo ipse Christus inquantum homo, non solùm fuit sacerdos, sed etiam hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus non se occidit, sed seipsum voluntariè morti exposuit: secundum illud Isaiæ. 53. Oblatus est, quia ipse voluit: & ideo dicitur seipsum obtulisse.

b Ad secundum dicendum, quòd hominis Christi occisio potest ad duplicem voluntatem comparari. Vno modo ad voluntatem occidentium. Et sic non habet rationem hostiæ: non enim dicuntur occisores Christi, hostiā Deo obtulisse, sed grauiter deliquisse. Et hoc ius peccati similitudinem gerebāt impia Gentilium sacrificia, quibus homines idolis immolabāt. Alio modo potest cōsiderari occisio Christi per comparationem ad voluntatē patientis, qui volūtariè se obtulit passioni. Et ex hac parte habet rationē hostiæ, in quo non conuenit cum sacrificijs Gentilium.

Ad tertium dicitur, quòd sanctitas humanitatis Christi à principio nō impedit, quin ipsamet humana natura, cum in passione oblata est Deo, sanctificata nouo modo fuerit, scilicet vt hostia actualiter tunc exhibita. Acquisiuit enim actualē hostiæ sanctificationem tūc ex antiqua charitate & gratia vnionis sanctificāte eandem absolutè.

Hic articulus, meditatione potiùs indiget, quàm expositione. De re autem ipsa non nihil postea dicemus.

ARTICVLVS. III.

a Vtrum effectus sacerdotij Christi sit expiatio peccatorum.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd effectus sacerdotij Christi non sit expiatio peccatorum. Solius enim Dei est peccata delere, secundum illud Isai. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed Christus nō est sacerdos, secundum quod Deus, sed secundum quod homo. Ergo sacerdotium Christi non est expiatiuum peccatorum.

130

¶ 2. Præterea, Apost. dicit Heb. 10. quòd hostiæ veteris Testamenti non poterāt perfectos facere: alioquin cessassent offerri, eo quòd nullam haberent cōscientiam peccati cultores sufficienter semel mūdati, sed in ipsis cōmemoratio peccatorum per singulos annos fit. Sed similiter sub sacerdotio Christi fit commemoratio peccatorū, cùm dicitur, Dimitte nobis debita nostra. Matth. 6. offertur etiam continuè

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacrificium in Ecclesia: vnde & ibidem dicitur, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Ergo per sacerdotium Christi non expiantur peccata.

¶ 3. Præterea, In veteri lege maximè immolabatur hircus pro peccato principis, vel capra pro peccato alicuius de populo, vel vitulus pro peccato sacerdotis, vt patet Leuit. 4. Sed Christus nulli horũ comparatur, sed agno, secundum illud Hierem. 11. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. Ergo videtur quòd eius sacerdotium non sit expiatiuum peccatorum.

Sed contra est, quòd Apostol. dicit Heb. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum seipsum obtulit immaculatum Deo emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Opera autem mortua dicuntur peccata. Ergo sacerdotium Christi habet virtutem emundandi peccata.

Respondeo dicendum, quòd ad peccatorum perfectam emundationẽ duo requiruntur, secundum quod duo sunt in peccato, scilicet macula culpæ, & reatus pœnæ. Macula quidem culpæ deletur per gratiam, qua cor peccatoris conuertitur in Deum: reatus autem pœnæ totaliter tollitur per hoc, quòd homo Deo satisfacit. Vtrunque autem horũ efficit sacerdotium Christi. Nam virtute ipsius, gratia nobis datur, qua corda nostra conuertuntur ad Deum: secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu: quẽ proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ipse etiam pro nobis plenariè satisfecit, inquantum ipse languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vnde patet, quòd Christi sacerdotium habet plenã vim expiandi peccata.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet Christus non fuerit sacerdos secundum quod Deus, sed secundũ quod homo: vnus tamen & idem fuit sacerdos & Deus. Vnde in Syno. Ephes. legitur. Si quis Pontificem, & Apostolum nostrum factum dicit, non ipsum ex Deo Verbum, quando factum est caro, & secundum nos homo, sed tanquam alterũ præter eum seorsum hominem ex muliere: anathema sit. Et ideo inquantum eius humanitas operabatur in virtute diuinitatis, illud sacrificium erat efficacissimũ ad delenda peccata. Propter quod Augustinus dicit in 4. de Trin.* Vt quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio, cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur: idem ipse vnus verusque mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat: vnum in se faceret, pro quibus offerebat: vnus ipse esset, qui offerebat, & quod offerebat.

In Syno. 1. Ephes. cui præfuit Cyril. can. 10

Li. 4. c. 14 circa fi. to. 3.

Ad secundum dicendum, quòd peccata non commemorãtur in noua lege, propter inefficaciam sacerdotij Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata: sed commemorantur quantum ad illos, qui vel eius sacrificij nolunt esse participes (sicut sunt infideles) pro quorum peccatis oramus, vt conuertãtur: vel etiam quantũ ad illos, qui post participationem huius sacrificij ab eo deuiant, qualitercunque peccando. Sacrificium autẽ quod quotidie in Ecclesia offertur, non est aliud à sacrificio, quod ipse Christus obtulit, sed eius commemoratio: vnde Aug. dicit in. 10. de Ciuit.* Dei. Sacerdos ipse Christus offerens, ipse & oblatio: cuius rei sacramentum, quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium.

Lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 20. in med. to. 5. Sup. illud Ioan. 1. Ecce agnus Dei, fol. 103 qui lic. 1. in lucem prodyt anno Domini 1555 ex officina Carol. Guillart Parisi.

Ad tertium dicendum, quòd sicut Orig.* dicit super Ioan. Licet diuersa animalia in veteri lege offerrentur, quotidianum tamen sacrificium, quod offerebatur mane & vespere, erat agnus: vt habetur Num. 28. Vnde significabatur, quòd oblatio agni veri, id est, Christi, esset sacrificium consummatiuum omnium aliorũ. Et ideo Ioan. 1. dicitur: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

COMMENTARIVS.

a Recté aduertit Caiet. non quærere D. Thom. an expiatio peccatorum sit adæquatus, seu vnicus effectus sacerdotij Christi, sed quia hic videtur esse præcipuus effectus, ad quem hoc sacerdotium, eiusque sacrificium ordinatum est, ideo de hoc specialiter quæstionem mouet, & definit sacerdotium Christi efficere remissionem peccatorum perfectam, tam quo ad maculam culpæ, quàm quo ad reatum pœnæ. Quæ doctrina re ipsa coincidit cum ea, quæ suprà tractata est de merito, & satisfactione Christi, & ideo nihil illi addendũ superest. Quæ verò Caiet. circa solutionem ad primum notat de physica efficientia humanitatis Christi circa creationem, vel infusionẽ gratiæ, non multũ ad rem pertinẽt: nam D. Thom. hic non agit de hac efficacia sacrificij Christi, sed de valore, & sufficientia eius ad perfectè satisfaciendum, & delendum peccatum, & ad hoc propositum dicit in solutione ad primum, quanuis Christus non fuerit sacerdos secundum quod Deus, sed secundũ quod homo: tamen idem homo, qui est sacerdos, est etiam Deus, inde habet sacrificium eius infinitum valorem, & efficaciam ad delẽdum peccatum, quia valor sacrificij ex dignitate personæ sumptus est vt latè in quæst. 1. art. 1. tractatum est.

b Solutio ad secundum est valdè notanda: in qua D. Thom. ait sacrificium Eucharistiæ nõ esse aliud à sacrificio, quod Christus obtulit, sed esse eius commemorationem, & sacramentum, seu sacrum signum. Non est enim sensus incruẽtum sacrificium non esse verum sacrificium, sed tantùm sacrificij cruenti: vtrunque enim verè est, & sacrificium, & memoriale: dicitur autem esse vnum, & idem cum sacrificio cruento, quantum ad rem oblatam, & quantum ad principalem offerentem, & quantum ad virtutem & valorem: differunt tamen in modo, & proxima actione offerendi, & sacrificandi, & in ratione repræsentantis, & repræsentati, & quia per vnum applicatur satisfactio, quæ per alterum effecta est. Sed de hac re latiùs in propria materia.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum effectus sacerdotij Christi non solùm ad alios pertinuerit, sed etiam ad seipsum.

133 4. d. 4. q. 1. ar. 3. q. 5.

AD quartũ sic proceditur. Videtur quòd effectus sacerdotij Christi non solùm pertinuerit ad alios sed etiam ad ipsum. Ad officiũ enim sacerdotis pertinet pro populo orare: secundum illud. 2. Machab. 1. Orationem faciebant sacerdotes, dum consummaretur sacrificium. Sed Christus non solùm pro alijs orauit, sed etiam pro seipso: secundum quod suprà dictum est* sicut expresè dicitur Hebr. 5. quòd in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad Deum, qui posset illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachymis obtulit. Ergo sacerdotium Christi effectum habuit non solùm in alijs, sed etiam in seipso.

Q. 21. ar. 3.

¶ 2. Præterea, Christus sacrificium obtulit seipsum in sua passione. Sed per passionem suam non solùm alijs meruit, sed etiam sibi: vt suprà habitum est.* Ergo sacerdotiũ Christi non solùm habuit effectũ in alijs, sed etiam in seipso.

Q. 19. ar. 3. & 4.

¶ 3. Præterea, Sacerdotium veteris legis fuit figura sacerdotij Christi. Sed sacerdos veteris legis non solùm pro alijs, sed etiam pro seipso sacrificium offerebat. Dicitur enim Leuit. 16. quòd Pontifex ingreditur Sanctuarium, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cœtu filiorum Israel. Ergo etiam sacerdotium Christi non solùm in alijs, sed in seipso effectum habuit.

Sed contra est, quòd in Ephesina* Synodo legitur: Si quis dicit Christum pro se obtulisse oblationem, & non magis pro nobis solùm (non enim indiguit sacrificio, qui peccatum nescit) anathema sit. Sed in sacrificio offerendo, potissimè sacerdotis consistit officium. Ergo sacerdotium Christi non habuit effectum in ipso Christo.

Canon. 10 Concil. 1. Ephes. cui præfuit Cyril. to. 1 Concil.

a Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est*, sacerdos constituitur medius inter Deum, & populum. Ille autem indiget medio ad Deum, qui per seipsum accedere ad Deum non potest, & talis sacerdotio subijcitur, effectum sacerdotij participans. Hoc autẽ Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sto non competit: dicit enim Apostolus ad Hebr.7. Accedens per semetipsum ad Deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis. Et ideo Christo non conuenit effectum sacerdotij in se suscipere, sed potius ipsum alijs communicare. Primum enim agens in quolibet genere, ita est influens, quod non est recipiens in genere illo: sicut sol illuminat, sed non illuminatur: & ignis calefacit, sed non calefit. Christus autem est fons totius sacerdotij: nam sacerdos legalis erat figura ipsius: sacerdos autem nouæ legis in persona ipsius operatur: secundum illud 2. ad Corint. 2. Nam & ego quod donaui, siquid donaui, propter vos in persona Christi. Et ideo non competit Christo effectum sacerdotij recipere. B

Ad primum ergo dicendum, quòd oratio etsi cõueniat sacerdotibus: non tamẽ est eorum officio propria. Cuilibet enim conuenit & pro se & pro alijs orare: secundũ illud Iac. vlt. Orate pro inuicem, vt saluemini. Et sic posset dici, quòd oratio qua Christus pro se orauit non erat actus sacerdotij eius. Sed hæc respõsio videtur excludi per hoc, quod Apostolus Hebr. 5. cùm dixisset, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec, subdit, Qui in diebus carnis suæ preces, &c. vt suprà*. Et ita videtur, quòd oratio, qua Christus orauit, ad eius sacerdotium pertineat. C Et ideo oportet dicere, quòd alij sacerdotes effectum sacerdotij sui participant: non inquantum sacerdotes, sed inquãtum peccatores, vt infrà dicetur. Christus autem, simpliciter loquendo, peccatum non habuit. Habuit tamẽ similitudinem peccati in carne: vt dicitur Rom. 8. Et ideo non simpliciter dicendum est, quòd ipse effectum sacerdotij participauerit, sed secundum quid, scilicet secundum passibilitatem carnis. Vnde signanter dicit: qui potsit illum saluum facere à morte.

In arg. 1.

A Ad secundum dicendum, quòd in oblatione sacrificij cuiuscunque sacerdotis, duo possunt considerari, scilicet ipsum sacrificium oblatum, & deuotio offerentis. Proprius autem effectus sacerdotij est id, quod sequitur ex sacrificio. Christus autẽ consecutus est per suam passionem, gloriam resurrectionis, non quasi ex vi sacrificij, quod offertur per modum satisfactionis: sed ex ipsa deuotione, qua secundum charitatem humiliter passionem sustinuit.

Ad tertium dicendum, quòd figura non potest adæquare veritatem. Vnde sacerdos figuralis veteris legis non poterat ad hãc perfectionem pertingere, vt sacrificio satisfactorio non indigeret: sed Christus nõ indiguit: vnde non est similis ratio de vtroque. Et hoc est, quod Apostolus dicit, Lex homines constituit sacerdotes, infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

COMMENTARIVS.

HAnc quæstionem mouet D. Tho. de eodem effectu, de quo in precedenti articulo tractauerat, vt patet ex consequentia, & ordine articulorum, & ex toto discursu huius articuli. Et in hoc sensu optima, & facilis est eius responsio, scilicet sacerdotium Christi non ordinari ad ipsum Christum. Et ratio fundamentalis est, quia ipse fuit innocens, impollutus, & segregatus à peccatoribus; & ideo propter se non indiguit sacerdotio expiante peccatum, & hoc modo definitur in Concil. Ephes. Christum non indiguisse sacrificio, quia peccatum nescisuit. Addit verò D. Thom. solutione ad primum, quatenus Christus assumpsit carnem passibilem, similem carni peccati, secundum quid participasse effectum sui sacrificij, immortalitatem, & gloriam sui corporis per illud comparando. Et solutione ad secundum addit Christo non profuisse suum sacrificium ex vi sua, seu quatenus per modum satisfactionis oblatum est: tamen ex deuotione offerentis per modum meriti profuisse ad gloriam sui corporis obtinendam. Quæ doctrina coincidit cum illa, quam supra agentes de merito tradidimus, vbi ostendimus Christum non esse mortuum pro seipso, quamuis moriendo pro hominibus simul, gloriam sui corporis meruerit. Vnde non oportet hoc loco plura addere, sed considerare duntaxat sermonem hic esse de satisfactione pro peccatis, & de sacrificio propitiatorio, quo modo claum est non pertinuisse ad Christum; secus verò est, si loquamur de sacrificio laudis, & satisfactione, seu gratiarum actione pro beneficijs humanæ naturæ collatis; sic eodem sacrificio, quo Christus pro nostris peccatis satisfecit, gratias egit, seu satisfecit pro beneficijs acceptis, debitumq; Deo cultum Latriæ obtulit. De quare multa etiam tractata sunt quæst. 1. artic. 2. A

Cõc. Ephe.

ARTICVLVS V.

a Vtrum Christi sacerdotium permaneat in æternum.

124 Art. seq. cor. & q. 6. 3. ar. 5. cor. & 1. 2. q. 106. ar. 4 et 3. d. 22 q. 1. ad. 4. * ar. præc.

AD quintũ sic proceditur. Videtur, quòd sacerdotiũ Christi non permaneat in æternum. Quia (vt dictum est) illi soli effectu sacerdotij indigent, qui habẽt infirmitatem peccati: quæ per sacerdotis sacrificium expiari potest. Sed hoc nõ erit in æternum: quia in Sanctis nulla erit infirmitas: secundũ illud Isai. 60. Populus tuus omnes iusti. Peccatorum autẽ infirmitas inexpiabilis erit: quia in inferno nulla est redẽptio. Ergo sacerdotium Christi frustra remaneret in æternum. B

¶ 2. Præterea, Sacerdotium Christi præcipuè manifestatum est in eius passione, & morte: quando per proprium sanguinem introiuit in Sancta: vt dicitur Hebr. 9. Sed passio & mors Christi non erit in æternum: secundum illud Rom. 6. Christus resurgens à mortuis, iam non moritur. Ergo sacerdotium Christi non erit in æternum.

¶ 3. Præterea, Christus est sacerdos non secundum quod Deus, sed secundum quod homo. Sed Christus quandoq; non fuit homo, scilicet in triduo mortis. Ergo sacerdotium Christi, non est in æternum.

Sed contra est, quod dicitur in Psal. 109. Tu es sacerdos in æternum.

b Respondeo dicendum, quòd in officio sacerdotis duo possunt considerari. Primò quidẽ ipsa oblatio sacrificij. Secundò, ipsa sacrificij consummatio. Quæ quidem consistit in hoc, quod illi, pro quibus sacrificium offertur, finem sacrificij consequũntur. Finis autem sacrificij, quod Christus obtulit, non fuerunt bona temporalia, sed æterna, quæ per eius mortem adipiscimur (vnde dicitur Heb. 9. quod Christus est asistẽs Pontifex futurorum bonorum) ratione cuius Christi sacerdotium dicitur esse æternum.

Et hæc quidem consummatio sacrificij Christi, præfigurabatur in hoc ipso, quòd Pontifex legalis semel in anno cum sanguine hirci & vituli intrabat in Sancta sanctorũ: vt dicitur Leuit. 16. cùm tamen hircum & vitulum non immolaret in Sanctis sanctorum, sed extra. Et similiter Christus in Sancta sanctorum, id est in ipsum cælum intrauit: & nobis viam parauit intrandi, per virtutem sanguinis sui, quem pro nobis in terra effudit.

Ad primum ergo dicendum, quòd Sancti, qui erunt in patria, non indigebunt vlterius expiari per sacerdotium Christi: sed expiari iam indigebũt consummari per ipsum Christũ, à quo gloria eorũ dependet. Vnde dicitur Apoc. 21. quòd claritas Dei illuminat illam, scilicet ciuitatẽ Sanctorum, & lucerna eius est agnus. C

Ad secundum dicendum, quòd licet passio & mors Christi de cætero non sint iteranda, tamẽ virtus illius hostiæ semel oblatæ, permanet in æternum: quia vt dicitur ad Hebr. 10. vna oblatione cõsummauit in æternum sanctificatos. Et per hoc patet etiam responsio ad tertium. Vnitas autẽ huius oblationis figurabatur in lege, per quod semel in anno legalis Pontifex cum solenni oblatione sanguinis intrabat in Sancta: vt dicitur Leuit. 16. Sed deficiebat figura à veritate in hoc, quòd illa hostia nõ habebat sempiternam virtutem: & ideo annuatim illæ hostiæ reiterabantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARIVS.

HAec quæstio mouetur à D. Thom. propter versiculum illũ Psal. 109. *Tu es sacerdos in æternum.* Sensus autem quæstionis esse videtur, an actus, vel effectus huius sacerdotij sit æternus, dignitas enim, quæ in Christo esse intelligitur, non est dubiũ, quin æterna sit, sicut & ipse Christus Deus, & homo in æternũ manebit.

b Respondet autem D. Tho. non actum, sed effectum huius sacerdotij fore æternum, hoc est enim quod ait esse æternum quo ad consummationem, non quo ad oblationem. Oblatio enim cruenta meritoria, & satisfactoria in morte Christi perfecta, & absoluta est; oblatio autẽ in cruenta repræsentans cruentã, & applicans effectũ eius vsq; ad finẽ mundi durabit, sed ibi finietur: vt Concil. Trident. docuit. sess. 22. c. 1. at verò effectus huius sacrificij, qui est gratia, & gloria perpetuo durabit. Addi etiam potest orationẽ, & impetrationem, quæ etiam est actus, & effectus huius sacerdotij, duraturam tantum esse vsq; ad finẽ mundi; tamẽ orationem per modum gratiarum actionis, iteratamq; oblationem, per quãdam recordationem, & internum affectum in diuinum cultum, & satisfactionem pro susceptis beneficijs perpetuo esse duraturã, quia est actus valde perfectus, & non pendet ex temporis successione, neq; aliquam imperfectionem supponit, quæ perfectissimo, ac perpetuo statui beatitudinis repugnet.

Con. Trid.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum sacerdotium Christi fuerit secundum ordinem Melchisedec.

135 *Infr. q. 61. ar. 3. ad 3. & 4. d. 8 q. 1. art. 2. q. 3.*

AD sextũ sic proceditur. Videtur, quòd sacerdotium Christi nõ fuerit secundum ordinem Melchisedec. Christus enim est fons totius sacerdotij, tanquã principalis sacerdos. Sed illud quod est principale, non sequitur ordinem alterius, sed alia sequuntur ordinem ipsius. Ergo Christus non debet dici sacerdos secundum ordinem Melchisedec.

C

1. 2. q. 2. art. 7.

¶ 2. Præterea, Sacerdotium veteris legis, propinquius fuit sacerdotio Christi, quàm sacerdotium quod fuit ante legem. Sed sacramẽta tantò expressius significabant Christum quantò propinquiora fuerũt Christo: vt patet ex his, quæ in Secunda parte dicta sunt. Ergo sacerdotium Christi magis debet denominari secundũ sacerdotium legale, quàm secundum sacerdotium Melchisedec. quod fuit ante legem.

A

¶ 3. Præterea, Heb 7. dicitur, quòd est Rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque iumerũ dierum neque finem vitæ habẽs Quæ quidem conueniunt soli Filio Dei. Ergo nõ debet dici Christus sacerdos secundũ ordinem Melchisedec, tãquam cuiusdam alterius, sed secundũ ordinẽ sui ipsius.

Sed contra est, quod dicitur in Psal. 109. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, * legale sacerdotium fuit figura sacerdotij Christi: non quidem quasi adæquans veritatẽ, sed multum ab ea deficiens. Tum quia sacerdotium legale non mundabat peccata: tum etiam, quia non erat æternũ, sicut sacerdotium Christi. Ipsa autem excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotiũ Leuiticum fuit figurata in sacerdotio Melchisedec, qui ab Abraham decimas sumpsit, in cuius lumbis decimatus est quodammodo ipse sacerdos legalis. Et ideo sacerdotium Christi dicitur esse secundum ordinem Melchisedec, propter excellentiam veri sacerdotij ad figurale sacerdotium legis.

Ar. 4. huius q. arg. 3.

B

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus non dicitur esse secundũ ordinem Melchisedec, quasi principalioris sacerdotis, sed quasi præfigurãtis excellentiam sacerdotij Christi ad sacerdotium Leuiticum.

C

Ad secundum dicẽdum, quòd in sacerdotio Christi duo possunt considerari: scilicet ipsa obligatio Christi, & participatio eius. Quantùm ad ipsam oblationem, expressius figurabat sacerdotium Cristi sacerdotiũ legale per sanguinis effusionem, quàm sacerdotium Melchisedec, in quo sanguis non effundebatur, sed quantum ad participationẽ huius sacrificij, & eius effectũ (in quo præcipuè attenditur excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotium legale) expressius præfigurabatur per sacerdotium Melchisedec, qui offerebat panem & vinum, significantia (vt Augustinus dicit) Ecclesiasticam vnitatẽ, quam constituit participatio sacrificij Christi, Vnde etiam in noua lege verũ Christi sacrificium communicatur fidelibus sub specie panis & vini.

Refertur de cõsecr. dist. 2. ca. Quia passus.

Ad tertium dicendum, quòd Melchisedec, dictus est sine patre, & sine matre, & sine genealogia, & quod non habet initium dierum neque finem: non quia ista nõ habuerit, sed quia in Scriptura sacra ista de eo non leguntur. Et per hoc ipsum (vt Apostolos ibidem B dicit) assimilatus est Filio Dei: qui in terris est sine patre & in cœlis sine matre, & sine genealogia: secundum illud Isai. 53. Generationem eius quis enarrabit? & secundum diuinitatem neque principiũ neque finem habet dierum.

COMMENTARIVS.

DVO docet D. Tho. quanuis vnũ tantũ interroget. Affirmat enim Christum esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, & negat fuisse secundum Leuiticũ ordinem. Vtrumq; vero fusius in sequenti disputatione tractandum est, vbi simul literam huius articuli explicabimus.

DISPVTATIO. XLVI.

In quatuor sectiones distributa.

C

De summo Christi sacerdotio, & Pontificatu.

QVanuis D. Tho. solum de sacerdotali Christi dignitate in hac quæstione ex professo disputauerit: docuit tamen esse verum, & proprie sacerdotem, & legislatorem & regem, & ideo de his tribus dignitatibus Christi sigillatim disputandum nobis erit, quanquam (vt mihi quidem videtur) munus legislatoris nõ omnino ab alijs duobus separetur, si in perfecto gradu, & dignitate existant, ad regem enim pertinet potestas legislatiua suę dignitati proportionata, & similiter ad summum pontificem, & sacerdotem seruata etiam proportione: quanuis enim non omnis sacerdos possit ferre leges, supremum autem pontificem & in eo ordine perfectã potestatem habentem, hoc munere fungi posse, necesse est. Dicemus ergo primo de supremo Christi sacerdotio. Secundo de potestate excellentiæ illi vt summo Pontifici communicatæ. Tertio, de Christi regno ex temporali dominio. Quoniã verò de effectu sacerdotij Christi, qui idem est cũ effectu meriti, & satisfactionis eius satis in superioribus disputatum est, ideo de hac re nihil amplius dicemus, sed solum de vera eius ratione, & excellentia.

A

SECTIO. I.

An Christus verè, & propriè fuerit sacerdos.

REspondeo Christum dominum esse verè, & propriè sacerdotem. Est de fide, quã ex professo probat Paul. in epistol. ad Heb. à capite. 5. vsq; ad. 10. & definitur in Concil. Ephes. can. 10 & in Trident. sess. 22. can. 1. & 2. Ratione declaratur optimè à D. Thom. ex illo Pauli ad Heb. 5. *Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Quæ verba propriam definitionem sacerdotis continere videntur, & singula perfectissimè in Christum conueniunt vt facilè constare potest, singula intuendo, & applicando: vt verò hæc ratio clarius percipiatur. Aduertendum primò est, sacerdotem dicere habitudinem ad sacrificia tanquam ad actum maximè proprium & quasi adæquatum, quanuis enim sacerdos alias etiam functiones sacras exerceat: omnes tamen quodammodo ad sacrificium referuntur. Vnde licet aliquis habeat potestatem exercendi aliquid sacrum, non tamen est plenè, & consummatè sacerdos, donec potestatem habeat sacrificium offerendi. Quod satis patet ex communi vsu huius vocis, & ex citatis verbis Pauli, & ex ijs, quæ statim subiungit. *Necesse habent sacerdotes pro suis delictis prius hostias offerre, deinde pro populi.* Hinc Iustin. Dialog. cum Tryphon. dicit, *Deum non accipere sacrificium nisi à sacerdotibus.* Et August. epist. 49. q. 3. hæc tria. *Templum, sacrificium, sacerdos,* ponit, vt se se consequentia. Idem apertius lib. 22 de Ciuit. cap. 10. Secundo aduertendum est ex August. lib. 10. de Ciuit. c. 6. sacrificium interdũ sumi generatim pro omni actione, quæ in laudẽ Dei offertur, siue interna sit, siue externa. Quæ acceptio minus propria est, & quasi metaphorica, illiq; respondet similis acceptio sacerdotij, hoc enim modo omnes vere cultores Dei sacerdotes interdum appellantur, 1. Petri. 2. *Et ipsi tanquam lapides viui superædificamini domus spirituales, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum,* & infra, *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta &c.* Et Apocal. 5. *Fecisti nos Deo regnum & sacerdotes.* Proprie tamen sacrificium est oblatio exterior, & sacra, quę Deo offertur, vel tanquam supremus quidam cultus Deo debitus in recognitionem supremi dominij eius, vel in gratiarum actionem, vel in satisfactionem pro peccatis, eorumq; expiationem: oportet autem hanc oblationem esse sacram, ita vt circa illam aliquid sacrum exerceatur, per aliquam immutationem rei oblatæ, vt per hoc sacrificium à simplici oblatione distinguatur, vt Gregor. docuit, & refertur in cap. multi. 1. quæst. 1. & latius D. Thom. in 2. 2. q. 85. artic. 3. & in 3. in materia de Eucharistia latius trademus. Aduertit autem tertio D. Thom. in citato loco, huiusmodi sacrificium interdum esse posse priuatum, quod vnusquisque sua sponte offerre potest, dummodo & positiua lege prohibitum non sit, & conue-

Con. Ephes. Conc. Heb. 5.

Christus verè, ac propriè Sacerdos.

Iustin. August.

1. Petr. 2.

Apocal. 5

Sacrificium in quo consistat.

Gregor. D. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nienti modo fiat. Aliud vero est publicum. & cõmune sacrificium publica, & communi lege institutum, vt nomine totius populi Deo offeratur, & hoc est proprissime sacrificiũ, quod omnes hac voce significari intelligunt, sacerdos autem est proprius hujus sacrificij minister, & ideo ad illũ dicit propriam habitudinem. Et ideo dixit Paul. sacerdotem esse debere personam aliquam ex hominibus assumptam, vt hoc publico, & communi officio inter Deum, & homines fungatur. Ex quibus omnibus concluditur ratio intenta, nam Christus dominus vnus ex hominib⁹ assumptus est, seu electus & constitutus à Deo. *Pro hominibus in ea, quæ sunt ad Deum.* Id est ad reconciliandum homines cum Deo, & sanctificandum illos, seipsum, & vitam suam pro illis Deo offerens, *Sanctam oblationem, & hostiam in odorem suauitatis.* Vnde in nocte cœnæ seipsum obtulit Deo patri, Eucharistiæ sacrificium simul & offerens, & instituens, vt Concil Trident. supra docuit, illudq, vt supremus pontifex, & sacerdos quotidie in Ecclesia offert. *Sacerdotum ministerio,* vt idem Concil. c. 1. dixit cum Aug. lib. 10. de Ciuit. c. 20. & Cypri. lib. 2. epist. 3. Irenæ lib. 4. contra hæres. c. 32. & sequentibus. Deniq; in ara crucis seipsum obtulit in sacrificium pro humano genere, vt tota epistola ad Heb. Paul. tractat, & idem Concil. Trident. supra docet, & D. Thom. hic, & infra q. 48. art. 3. & optime August. lib 4. de Trinit. c. 14. & in id Psalm. 98. *Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius,* & in id Psalm. 64. *Impetrabibus nostris tu propitiaberis, tu,* inquit, *sacerdos, tu victima, tu oblator, tu oblatio.*

Verus sacerdos quilis.
Cont. Tri.
August.
Cypria.
Irenæ.
D. Tho.

Dubium.

Sed circa hoc vltimum rogabit aliquis, quomodo Christus sacrificauerit seipsum tanquã verus sacerdos, cùm neque seipsum interfecerit, neque aliquid sacrum circa se in ara crucis exercuerit. Respondetur vere, & proprie Christum sacrificasse seipsum in cruce, sicut ipse Ioac. 17. testatus est. *Pro eis ego sanctifico me ipsum,* id est in sacrificium, & hostiã offero, vt Cyril. Chrys. Rupert. S. Thom. & omnes exponunt: non est autẽ necesse ipsam hostiæ mactationem, & quidquid circa illam fit, propria physica actione à sacerdote fieri: sed satis est, quod sub morali aliqua consideratione à sacerdote assumatur, & in sacrificiũ offeratur. Sic igitur Christus, licet non se occiderit: voluntarie tamẽ mortem suscepit, & illam in sacrificium Deo obtulit, quo & pro peccatis nostris satisfaceret, & internum affectum suum deuotionis, & reuerentiæ ad Deum manifestaret, et ita vtebatur bene malitia occidentium ipsum, & quem illi iniquè interficiebant, ipse pie, ac religiosè immolabat.

Responsio.
Ioan. 17.
Cyril.
Chrysost.
Rupert.
D. Thom.

Obiectio. Responsio.

Dices ergo, omnes martyres dici possunt sacerdotes & seipsos in sacrificium offerentes. Quidã respondent Christum non solum permisisse, & obtulisse mortem suam, sed etiam actiue fuisse causam illius ei cooperando per animam suam vt instrumentum, Verbi. Sed hoc cum grano salis suscipiendum est, est enim in rigore falsum: nullo enim modo dici potest, Christum seipsum occidisse: occidisset autem, si actiue concurrisset ad mortem suam. Sensus ergo verus est, quem Caietan. ientaculo tertio indicauit, aliter mortem fuisse voluntariam martyribus, & aliter Christo, illis solum per modum acceptationis, Christo etiam per modum oblationis, quia illi, nec potuerant tyrannos impedire, ne tormentis eos afficerent, neque poterant in ipsis tormentis vitam suã tueri, & conseruare, Christus autem vtunque habuit in voluntate sua, & potestate: potuit enim iudæorum vires infringere, vt satis Ioan. 18. ostẽdit, cum ad verbum eius omnes, *Abierunt retrorsum & ceciderunt in terram:* Poterat etiam facere, vt instrumentum Verbi, ne omnia passionis instrumẽta possent corpus suum lædere. Ac deniq; poterat vitam suam retinere, & conseruare, vt suprà disputat 32. late tractatum est. Et propterea peculiari modo dicitur, posuisse animam suam, & neminem eam sibi abstulisse Ioan. 10. *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, nemo tollit eam a me, sed ego pono eam à me ipso.* Propter hanc ergo differentiam oblatio mortis Christi habet rationem sacrificij, non vero aliorum martyrum. Et propterea, quia alij martyres non sunt à Deo constituti, vt se Deo offerret in satisfactionem pro omnibus, sicut fuit Christus, nec sanguis eorum fuit pretium redemptionis, sicut fuit sanguis Christi. Vnde eleganter Leo Pap. epist. 83. c. 4. Dicant, inquit, quo sanguine sunt redempti? dicant, quo sacrificio reconciliati? quis est, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis? aut quod vnquam sacrificium sacratius fuit, quam quod verus pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit? quanuis enim multorum sanctorum in conspectu domini pretiosa mors fuit: nullius tamen innocentis occisio propitiatio fuit mundi.

Ioan. 10.

SECTIO. II.

Vtrum Christus, Deus homo, sit sacerdos inquantum Deus, vel inquantum homo, atque adeo an idem sit sacerdos, & victima.

Dvbium hoc propono propter non nullos ex hæreticis huius temporis, qui (vt refert Robertus Belarminus lib. 5. de Christo medit. tore c. 3.) ita distinguunt inter Christum sacerdotem, & victimam, vt sacerdotem dicant esse Deum, vel diuinitatem: victima vero sit homo, seu humana natura. Vnde inferunt Christum non esse mediatorem vt hominem, sed vt Deum. Cuius erroris nullum verisimile afferunt fundamentum, quod mihi hoc loco proponẽdum videatur, vnde quia res est clara,

Dicendum breuiter est ipsum Deum Verbũ, ac Filium factum esse pro nobis sacerdotem, & pontificem, & pro nobis obtulisse sacrificium. Hoc est certum de fide definitum in Concil. Ephesin. 10. & fundatur in vera idiomatum communicatione. Vnde Acto. 20. dicitur Deus, *Suo sanguine acquisiuisse Ecclesiam,* & 2. ad Corinth. 5. ait Paul. *Erat Deus in Christo, mundum reconcilians sibi.* Ipse ergo Deus Verbum nos redemit, & pro nobis sanguinẽ fudit, ipse ergo est sacerdos noster. Res est clara, de qua legi potest Cyril. epist. ad Nestor. & in defensionib. 10. anathematismi, & Athan. lib. de humanit. Verbi.

Conc. Ephesin.
Actо. 20.
2. Cor. 5.
Cyril.
Athana.

Dicendum secundo est Deum, seu Verbum non nisi in humanitate, seu ratione humanitatis potuisse esse sacerdotem, & per illam munus illud exercuisse, quanquam efficacia, & excellentia

Verbum ratione humanitatis sacerdos fuit.

tia illius sacerdotij, ex dignitate diuini suppositi manauerit. Tota hæc cõclusio est clara, ac fere per se euidens, quia Deus vt Deus non habet superiorem, cui sacrificium offerat, aut apud quem interedat: ergo vt Deus non potest esse sacerdos, neque per ipsam diuinam naturam, seu voluntatem, potest orare, aut sacrificium offerre: ad hoc ergo necessaria illi fuit natura humana. Et ad hoc confirmandum valent omnia, quibus suprà quæs. 1. artic. 2. & tota q. 19. probauimus, formale principium meriti, & satisfactionis esse humanitatem & ad hoc fuisse necessariam Incarnationem, vt Deus haberet naturam, per quam posset mereri, & satisfacere, & ad hoc confirmandum multa ex Patribus adduximus, quib⁹ simul probauimus, necessarium etiam fuisse diuinum suppositum, vt valorem, & efficaciam merito, & satisfactioni tribueret, illud ergo idem suppositum necessarium fuit, vt hic sacerdos esset potens, & efficax ad offerendum sacrificium, quod omni ex parte Deo satisfaceret.

Ambr.

Et hinc colligitur, nullomodo dici posse Christum vt Deum esse sacerdotem, sed vt hominem, vel vt Deum hominem. Hoc constat ex ijs, quæ de communicatione idiomatum dicta sunt, nam prædicatum, quod non conuenit Christo ratione diuinitatis, seu vt subsistenti in sola diuina natura, non potest dici de Christo cum reduplicatione, seu determinatione diuinitatis, sed humanitatis, quia illa reduplicatio designat naturã, in qua seu per quam tale prædicatum illi cõuenit. Vnde recte Ambr. li. 3. de fid. c. 5. *Idẽ,* inquit, *Sacerdos, idẽ & hostia, Sacerdotium tamen, & sacrificium, humanæ cõditionis, officium est,* & subdit postea, *Nemo igitur, vbi ordinem cernit humanæ conditionis, ibi ius diuinitatis ascribat:* & Augu. lib. 5. de consen. Euangelist. c. 3. *Secundum hominem,* inquit, *Christus & rex, & sacerdos effectus est, vt esset ad interpellandum pro nobis mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus.* Et Fulgent. de fid. ad Petr. cap. 2. *Scilus,* inquit, *sacerdos, sacrificium, & templum, & hæc omnia Deus secundum rationem serui.* Idem Cyril. suprà. Potest autẽ etiam dici Christus sacerdos inquantum Deus homo eo modo, quo suprà dximus posse dici mereri, & satisfacere inquantum Deum hominem ita tamen, vt intelligatur sacerdotium esse proprietas conueniens Christo mediante humana natura, à supposito autem diuino habere efficaciam, & excellentiam tale sacerdotium, vt satis explicatum est.

August.
Fulgent.
Cyril.

Vltimo dicendum est, eundem Christum esse victimam, & hostiam sacrificij, atque adeò idem dici posse de Verbo, & Deo, non tamen cum reduplicatione, vt Deus est. Hęc omnia docuit hic D. Thom. artic. 2. & 1. 2. q. 101. art. 3. ad. 8. Et sunt certa de fide, quia non sola humanitas fuit pro nobis oblata, sed Christus & Deus, sicut Deus fuit pro nobis mortuus, & pro nobis fudit sanguinem suum, vnde Paul. ad Ephes. 5. de Christo loquens inquit, *Tradidit semetipsum pro nobis oblationẽ & hostiam Deo in odorem suauitatis.* Et eodem modo loquitur ad Heb. 9. & 10. fuit ergo ipse Christus hostia, & sacrificium, Christus autem nõ est sola humanitas, non ergo sola humanitas fuit hostia, & sacrificium, sed Deus ipse in humanitate subsistens, non quidem inquantum Deus, sed in quantum homo, quia diuinitas non potest esse

Ephes. 5.
Heb. 9. & 10.

ratio, per quam Christo conuenit in sacrificium offerri, nam potius est ratio, secundum quam illi sacrificium offertur. Quæ omnia clara sunt, & sine difficultate. Circa quæ videri potest August. lib. 4. de Trinit. cap. 14. & lib. 10. de Ciuit. ca. 12. & lib. quæstionum in ludicum cap. 54. D. Tho. hic art. 1. & 1. 2. quæst. 102. art. 3.

August.
D. Thom.

SECTIO. III.

Vtrum sacerdotium Christi fuerit eiusdem rationis cum sacerdotio legis naturæ, veteris, aut nouæ.

RAtio difficultatis esse potest, quia Christus dicitur. *Sacerdos secundum ordinem Melchisedec.* Sacerdotium autem Melchisedec fuit sacerdotium legis naturæ, ergo sacerdotium Christi fuit eiusdem rationis cum sacerdotio illius legis. Aliunde autem videtur, quòd Christus fuerit sacerdotis legalis, quia interdum illorum sacerdotũ munera exercuisse videtur, vt Matth. 21. vbi eiecit ementes, & vendentes de templo, quasi vsus potestate sacerdotum. Et Luc. 4. ingressus synagogam Nazareth, sumexit ad legendum, & datus est ei liber Isaię quod non licebat cuilibet Laico, videtur ergo id fecisse quasi ex proprio munere, & tanquam existens in ordine sacerdotali. Vnde August. lib. 1. de peccat. merit. cap. 17. dicit, tũc Christum vsum fuisse munere lectoris. Denique alia ratione apparet, sacerdotium Christi fuisse eiusdem rationis, cũ sacerdotio legis nouæ, quia ordinatum est ad sacrificium eiusdem rationis offerendum, & ad eundem principalem effectum, qui est remissio peccatorum, & animarum sanctificatio.

Matth. 21.
Luc. 4.
August.

Dico primò Christi sacerdotium non fuit omnino eiusdem rationis cum sacerdotio in lege noua ab ipso instituto, sed longè altioris, & perfectioris. Conclusio hęc videtur certa, & colligitur ex D. Tho. infra q. 63. artic. 3. & 5. vbi dicit, characterem, atque adeò sacerdotium legis nouę esse participationem quandam deriuatam à sacerdotio Christi. Ex quo sumitur argumentum, nam Christi sacerdotium comparatur ad sacerdotium legis nouæ, vt vniuersalis causa ad particularem, vel sicut causa principalis ad instrumentalem, ergo est longe altioris rationis ab illo. Deinde ex effectibus, & potestate sacerdotali hoc aperte cõstat, nam sacerdotium legis nouæ, habet potestatem alligatam sacramentis, nec potest aliquis cõsecrare, vel sanctificare, nisi quod à Christo institutum est, & verbis ab ipso præscriptis (loquendo de consecratione, & sanctificatione perfecta) at verò sacerdotium Christi non fuit alligatum sacramentis, imo ab ipso sacramenta manarunt, vt de potuit sine sacramentis, effectus sacramentorum conferre. Præterea sacerdotium Christi tale fuit, vt ordinatum sit ad offerendum sacrificium non solum incruentum, sed etiam cruentum, habens ex vi ipsius proximi offerentis valorem, & virtutem ad sanctificandos illos, pro quibus oblatum est: sacerdotes autem, qui sunt ministri legis nouæ, solum possunt offerre sacrificium vt ministri Christi, & in virtute eius, & ordinatum ad applicandum merita, & satisfactiones eius. Deniq;

Comparatio sacerdotij Christi cum sacerdotio legis nouæ.

sacer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacerdotium hoc legis nouæ per determinatam quandam consecrationem, seu ordinationem cõficitur, & quodãmodo in impressione cuiusdam realis characteris consistit: Christus autem non fuit ordinatus sacerdos per aliquam extrinsecam ordinationem, vel consecrationem: sed ex vi suæ originis, & hypostaticæ vnionis, & diuinæ ordinationis hanc dignitatem habuit: est ergo longè alterius rationis.

Vnde obiter intelligitur, quod omnes Theologi in 4. dist. 4. docent, hoc sacerdotium Christi non ponere in eius humanitate aliquam realem qualitatem, seu characterem, vt docet etiam D. Tho. dicta q. 63. art. 5. sed solum dignitatem, & potestatem conuenientem illi ratione vnionis, per quam eius humanitas, seu potius hic homo Christus est altissimo, ac perfectissimo modo quasi, designatus, & segregatus ab alijs hominibus, & potens ad intercedendum, & offerendum pro illis dignissimum sacrificium, & sanctificandum illos: hæc autem dignitas, & potestas partim includit dignitatem capitis, partim potestatem perfecte merendi, & satisfaciẽdi pro alijs, partim vim effectricem gratiæ, partim deniq; diuinam ordinationem, qua constitutus est Christus, vt esset mediator Dei, & hominum: quæ omnia in superioribus ferè explicata sunt, & non nihil de mediatore addemus infra q. 26.

Sacerdotiũ Christi nec legale, nec secundum ordinẽ Aaron fuit. *Heb. 7. 8. & 9.*

Dico secundo sacerdotium Christi non fuit legale, seu eiusdem rationis cum sacerdotio legis veteris, vnde neq; ipse Christus fuit sacerdos secũdum ordinem Aaron, neq; origine, aut successione, neq; Dei, aut hominum electione. Ita docet Paul. ad Heb. 7. 8. & 9. vbi in primis docet Christum fuisse sacerdotem altioris ordinis, quia Aaronicum sacerdotium erat imperfectum, temporale, & iuxta mandatum legis carnalis, quæ nec iustificare poterat, nec perfectum facere seruientem: Christi autem sacerdotium fuit perfectum, æternum, & secundum mandatum vitæ insolubilis. Deinde probat Christum non fuisse sacerdotem legalem, quia ex Iuda ortus est dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. Quæ ratio optime probat Christum nõ fuisse sacerdotem veteris legis, origine, & successione, quia non descendebat ex tribu Leui secundem paternam lineam. Primò, quidem in re ipsa, quia non fuit genitus ab homine. Secũdo, in existimatione, quia putabatur filius Ioseph de domo Dauid. Tertio, quia etiam Beata Virgo per lineam suam paternam descendebat de tribu Iuda vt ex Paulo suprà colligitur, & infra latius ostendetur. Et quanuis fortasse iuxta aliquam maternã successionem Beatæ Virginis habuerit cognationem aliquã cũ tribu Leui, illud tamen nõ sufficiebat ad sacerdotale munus; quod Leuit. tribui, & familiæ Aarõ reseruatũ erat, vt cõstat Exod. 29. & Leuit. 8. & 1. Reg. 2. vnde Rex Ozias, qui erat de tribu Iuda, quãuis secundũ maternã lineã descenderet ex tribu Leui, grauiter à Deo perculsus est, quoniam sacerdotale munus ausus est vsurpare, & adolere incensum 2. Paralip. 6. Et ratio clara est, quia illæ duæ tribus regiæ, & sacerdotales, à principio fuerunt permistæ, & coniunctæ matrimonijs, vt constat Exo. 6. & 4. Reg. 11. oportuit ergo distingui successiones earum per paternas lineas: alias statim fuissent confusę, & nullus esset de tribu Iuda, qui non posset esse sacerdos, quod aperte falsum est. Constat igitur Christum non fuisse sacerdotem legalem origine, aut successione. Et hinc facile colligitur neq; hominum electione fuisse ad hoc munus assumptum: quia tunc homines non eligebant ad huiusmodi sacerdotium, nisi eos, qui veluti iure hæreditario erãt capaces illius. Quod verò nec Deus illum ad hoc munus elegerit, certissimum est, quia neque traditione, aut Scriptura hoc habetur, sed potius contrarium, nec ad dignitatem, & perfectionẽ Christi hoc pertinebat, quia (vt inquit Aug. lib. 83. q. 61. & super illud verbum Psalm. 109. *Tu es sacerdos in æternum.* Sacerdotium illud erat imperfectũ, temporale, & per sacerdotium Christi abolendũ, & ideo non oportuit Christum in illo ordine sacerdotum constitui. Et hoc confirmant, & à fortiori conuincunt omnia, quę in prima conclusione adducta sunt.

Exod. 29. Leuit. 8. 1. Reg. 2. *2. Paral. 6.* *Exod. 6. 4. Reg. 11.*

Aug.

Vualdens.

Hic verò obseruatione dignum est Vualdensem tom. 1. de sacramentis capit. 116. num. 6. motum nescio qua historia Suidæ, Verbo (Iesus) & ratione dubitandi in principio huius sectionis posita, asseruisse Christum, electione sacerdotum fuisse constitutũ inter Leuitas in gradu, & ordine Lectorum. Sed hęc sententia pluriquam falsa & Apostolo Paulo contraria mihi videtur, & historia illa Suidæ fabula potius Iudaica, quàm historia existimanda est, quia Christus dominus, neq; ex stirpe Aaron, neque ex tota tribu Leui secundum parentam lineam descendit, vt explicatum est. Et ideo neq; ad sacerdotium, neq; ad vllum gradum Leuitarũ eligi potuit. Neq; ex eo, quòd Christus in Synagoga Isaiam interpretatus est, argumentum aliquod ad hanc rem sumi potest. Actorum enim. 13. quiddam simile legimus fecisse Paulum, qui nec sacerdos fuit, nec de tribu Leui, sed Beniamin, si gnum ergo est id licuisse viris doctis in lege, etiam si Leuitæ non essent. Quod verò Christus eiecit vendentes, & ementes de templo, non id fecit, vt sacerdos legalis, sed vt propheta, zelum Dei habens, & excellentiorem potestatẽ. Et ideo Matt. 21. & Ioan. 2. à Pharisæis interrogabatur, in qua potestate id faceret.

Actor. 13. *Matth. 21. Ioan. 2.*

Dico tertio, sacerdotium Christi non fuit omnino eiusdem rationis cum sacerdotio legis naturę, seu multo altioris, & perfectioris. Aduertendum est, sicut in lege naturæ fuit aliquod sacrificiorum genus, quo ritu publico, & solenni colebatur Deus, ita etiam fuisse aliquod genus sacerdotij, quia (vt diximus) hæc duo veluti correlatiua sunt, sacerdos, & sacrificium, tamen sicut, in illo statu non fuerunt sacramenta, aut sacrificia ab ipso Deo determinata, sed humano arbitrio determinabantur: ita nec modus, aut consecratio sacerdotum erat à Deo præscriptus, sed solum ex hominum electione, aut deputatione, aliqui assumebantur ad offerendum Deo sacrificia, & intercedendum pro populo. Et Hieronymo teste, ac Ruperto, & alijs, quos staim in sequenti sect. citabimus, omnes primogeniti ex stirpe Noe procedentes, deputati erant eo tempore, vt sacerdotum munere fungerentur: & ita intelligendum est, quod dixit Anaclet. Pap. epist. 2 decretal. sacerdotiũ sumpsisse initium ab Aaron, *Quia licet aliqui*, inquit, *prius legantur sacrificium obtulisse, vt Melchisedec, & Abraham, hi tamen spontanea voluntate, non tamen*

Quale fuerit sacerdotium in lege naturæ. *Hieron. Rupert.* *Anaclet. Pap.*

men sacerdotali autoritate hoc fecerunt. Intelligendũ enim hoc est, de sacerdotio specialiter à Deo instituto, quod speciali aliqua cæremonia à Deo determinata confertur, atque adeo de peculiari autoritate, & potestate à Deo ipso collata: hoc enim sacerdotij genus, verum est ab Aaron incepisse. Nihilominus tamen certum est antea fuisse sacerdotes, quales explicuimus, nam de Melchisedec ait Paul. ad Heb. 7. fuisse, *Sacerdotem Dei altissimi.* Qui tamen multo tempore Aaron præcessit. Quod necessario intelligendum est de illo sacerdotio, quod in vsu erat, tempore legis naturæ vt indicauit Ambros. epist. 82. ante medium, & Chrys. homil. 35. in Genes. Ex his ergo euidenter concluditur assertio posita, quia sacerdotium Christi altioris ordinis est, & altiorem habet originem, quam sacerdotium Melchisedec: ordinatum etiam est ad offerendum sacrificium multo altioris ordinis, & rationis: habet etiam potestatem excellentiorem, & effectus potest efficere, qui nullo modo poterant cadere sub sacerdotio legis naturæ: ergo sacerdotium Christi infinita quadam ratione superauit legis naturæ sacerdotium. Et confirmatur, quia sacerdotium legis nouæ multo perfectius est, quàm sacerdotium legis naturæ, quia sacrificium, & potestas eius multo perfectiora sunt, vt per se constat, & tamen hoc sacerdotium est inferius sacerdotio Christi, & participatio eius, ergo multo magis excedit sacerdotium Christi, sacerdotium legis naturę.

Heb 7. *Ambros. Chrys.* *Sacerdotiũ Christi excellentius sacerdotio legis naturæ.*

Ex quibus colligitur primo sacerdotium Christi esse, iusdam eminentioris, & altioris ordinis, habens in illo genere infinitam quandam dignitatem, ratione personæ: vnde possibile non est tale genus sacerdotij eodem modo, & cum eadem perfectione alicui puræ creaturæ communicari, sicut in superioribus de dignitate capitis diximus, est enim eadem ratio. Ex quo etiam constat triplex illud genus sacerdotij legis naturæ, veteris, & nouæ, quod puris hominibus communicatur, inferioris ordinis esse à sacerdotio Christi: quanuis omnia illa ad Christum aliquo modo referantur, & aliquam similitudinem cum illius sacrificio habeant: sacrificium enim legis naturæ in hoc habuit proportionem quandam cum sacerdotio Christi, quod primogenitis concedebatur, qui Christum repræsentabant, qui primogenitus est omnis creaturæ: obtinebatur enim sine externa vnctione, aut visibili cęremonia, sicut Christus illud obtinuit, interdum etiam in externa specie rei oblatæ in sacrificium similitudinem habuit cum sacrificio Christi, vt de Melchisedec statim dicemus. At vero sacerdotium legis veteris similitudinem habuit cum sacerdotio Christi, quia illius fuit vmbra, & figura, præsertim quoad sacrificium cruentum, quod Christus obtulit, & quoad sanctificationem nostram, quod suo sanguine perfecit: sic enim per sacerdotium illud legalis sanctificatio per sanguinem fiebat, vt in epistola ad Heb. late tractat Apostolus. Sacerdotium autem legis nouæ simile est sacerdotio Christi in potestate offerendi in sacrificium, eandem rem, quam ipse obtulit, & in potestate conferendi veram sanctitatem, & remissionem peccatorũ: vnde, quo hæc similitudo maior est, eo hoc sacerdotium excedit in perfectione antiqua sacerdotia. Quanto enim lex gratiæ est perfectior lege naturæ, & veteri, & quantum veritas superat figuram, tanto hoc sacerdotium reliqua antecedit. Vnde tandem fit, etiam si sacerdotium particulare Melchisedec, cum sacerdotio legis nouæ comparetur, inferius esse, ac minus perfectum, vt patet tum ex sacrificio oblato, tum ex potestate vtriusque sacerdotij. Vnde si comparetur cum sacerdotio ipsiusmet Christi, inuenietur tanto inferius, quanto Melchisedec inferior est Christo, vt ex sequenti sectione magis constabit, vbi soluemus vltimam rationem dubitandi in principio, huius sectionis positam, reliquis enim satisfactum iam est.

Cõparatio sacerdotij Christi cũ sacerdotio legis naturæ, veteris, & nouæ, et ipsorum inter se.

SECTIO. IIII.

Vtrum Christus sit sacerdos secundum ordinẽ Melchisedec.

AD explicandam quæstionem hanc oportet prius supponere, quis fuerit hic Melchisedec, & quale fuerit sacerdotium eius, quod ve sacrificium Deo obtulerit.

Circa primum varijs modis erratum est, tam circa naturam, quàm circa personam Melchisedec. Quidam enim hæretici negarunt illum fuisse verum aliquem hominem, sed aliquam spiritualem virtutem, quæ assumpto corpore Abrahæ apparuit Genes. 14. Quorum fundamentum esse potuit, quia Paul ad Hebr. 7. cum fuisse dicit, *Sine Patre, sine Matre, & sine genealogia.* Quæ non videntur vero homini posse conuenire, & quia ibidem Paulus addit. *Neque initium, neque finem dierum habuisse.* Ideo addiderunt etiam isti, illum fuisse personam aliquam diuinam, quæ sola neque initium, neque finem habet. Et quia ibidem dicitur Melchisedec, *Assimilatus Filio Dei.* Dixerunt aliqui ex ijs hæreticis, non fuisse personam Filij Dei, sed Spiritus sancti. Quę tota sententia habetur nomine August. in quæst. 109. veter. testam. cùm tamen sine dubio Augustini non sit, ipse enim lib. de hæresib. inter hæreses hanc refert, & est numero. 34. cuius hæresis autor fuit Hierax, vt Epiphan. refert hæres. 67. qui etiam in 55. refert nonnullos hæreticos dixisse Melchisedec fuisse quandam virtutem maiorem Filio Dei, quia non trahit originem ab aliquo Patre, sicut Filius Dei, & quia inter dignitates Christi recensetur, quod fuerit assimilatus Melchisedec in ordine sacerdotij. Alij vero dixerunt fuisse ipsam personam Filij Dei, quæ in vetere testamento sæpe apparere solebat in humana specie, & dicitur apparuisse Abrahæ Genes. 14. & repræsentasse Dei Filium, seipsum oblaturum aliquando in sacrificium in vera humana natura, & ideo dici, *Assimilatum Filio Dei, & sine Patre, & sine Matre, &c.* Alij tandem dixerunt fuisse aliquem angelũ in assumpto corpore humano, quia si esset verus, ac purus homo non potuisset esse maior Abraham, quia eo tempore nullus homo erat in mundo, aut Deo charior, aut maioris dignitatis, & excellentiæ, quàm Abraham. Et huius sententiæ fuerunt Origen. Didymus, & alij vt Hierony. refert, tom. 3. epist. 126. ad Euagrium.

Heb. 7. *Hæresis de orig. Melchis.* *Aug.* *Epiphan.* *Hieron.*

Veritas

Universidad de Deusto
Biblioteca

Melchis. verus, & purus homo. Epiphan. August. Hierony. Ambr. Genes. 14.

Veritas tamen catholica duo docet, primum A Melchisedec fuisse verum hominem. Secundum fuisse purum hominem. Primum docent Epiphan. August. Hierony. locis citatis. Idem Aug. lib. 16. de Ciuitat. capit. 22. & Ambros. lib. 5. de fid. capit. 3. & alij statim citandi: & colligitur aperte ex historia Genes. capit. 14. vbi dicitur Melchisedec, *Rex Salem, & sacerdos Dei altissimi, & exiuisse obuium Abrahæ, & obtulisse panem, & vinum, & accepisse decimas ab Abraham*, Quæ non possunt (seruata historiæ veritate) nisi in verum hominem conuenire. Contra fidem enim historiæ est, metaphoricè, & impropriè illam interpretari, præsertim sine necessitate, & contra communem Patrum expositionem, & sensum. Secundum vero ex hoc primò sequitur, quia secundum veram fidem humana natura neque ante, neque post Incarnationem Filij Dei, alicui personæ diuinæ est hypostatice vnita. Cum ergo Melchisedec fuerit verus homo, & tantò ante Christi Incarnationem extiterit: certum est nullam ex diuinis personis fuisse. Et eadem ratione constat non fuisse angelum quia neque in B persona angelica facta est, imo neque fieri potest hypostatica vnio fuit ergo persona pure humana.

Iren. Hippol. Euseb. Epiphan. Theodor. Theophyl, Oecume.

Quis autem ille fuerit non mirum si ignoretur, cum Paulus, *Sine Patre, sine Matre, & genealogia*, illum fuisse dixerit: Multi tamen ex catholicis scriptoribus existimarunt illum esse hominem Gentilem ex Cananæis ortum, virum iustum, & sanctum, regem Ierusalem (quæ prius Salem, postea Iebus, tandem Ierusalem dicta est) & sacerdotem Dei altissimi: quanquam enim ex Gentilibus ortus esset: fidelis tamen erat, & verum Deum colebat, sicut Iob fecisse legimus. Ita senserunt Irenæus Hippolytus, Euseb. Cæsarien. & Emissen. quos cum alijs refert Hieronym. in dicta epistola ad Euagrium, quos secutus est Epiphan. supra, & Theodoret. quæst. 63. in Genes. Theophyl. & Oecumen. ad Hebreos capit. 7.

Hieron. Isidor. Rupert. Abulens. Lippom. Gloss. Lyr Melchis. quis nam fuerit.

Aliorum vero sententia ex traditione Hebræorum sumpta est, Melchisedec fuisse Sem primo- C genitum Noe, & vnũ ex pro genitoribus Abrahę. Quæ sententia placuit Hieronymo, citato loco, & lib. de quæst. seu traditio. Hebrai. in Genes. & eam secutus est Isidor. lib. de vita, & morte prophetarum, capit. 5. & Rupert. Abbas lib. 5. de Trinit. & operibus eius in Genes. cap. 12. Abulens. Lippom. Glossa, & Lyra Genes. 14. Quod si hæc sententia vera est stare non potest quod Ignatius epist. 9. ad Philadelphios docet, Melchisedec fuisse virginem, constat enim Sem filios genuisse. Quod vero Epiphan. obijcit Sen eo tempore fuisse iam mortuum, ex falsa chronologia processit, constat enim ex Scriptura Sen superuixisse Abrahę triginta quinque annis, nam Sem vixit sexcentis annis, nonaginta octo ante diluuium, & quingentis duobus post diluuium Genes. 11. Abraham verò natus est ducentis nonaginta duobus post diluuium, vt facile constat ex eodem capit. 11. Genes. vnde fit consequens natum esse Abraham trecentesimo nonagesimo anno vitæ Sem, vixit autem centum septuaginta quinque annis Genes. 25. fuit ergo Sem superstes Abrahæ annos triginta quinque.

Genes. 11. & 25.

Obiectio.

At enim dicet aliquis, Sem habuit patrem, & matrem, & initium, & finem dictum tam re ipsa, quàm narratione, & historia Scripturæ sacræ, at Paulus negat Melchisedec omnia hęc habuisse, ergo. Respondetur primum non intelligit Paulus Melchisedec reuera caruisse parentibus, nam sicut verus, & purus homo fuit. Ita communi aliorum hominum more ortus est, & vitæ initium habuit, & finem. Dicitur ergo his caruisse, quod nihil illorum Scriptura de illo memorat, cùm tamen hæc solear diligenter commemorare, præsertim cum insignium personarum mentionem facit, & maxime, quia cùm Scriptura sacra non sine mysterio hęc prętetmiserit, sed in figuram Christi Paulus respiciens ad ipsam figuram, & vt eam explicaret, eum his omnibus carere dixit, non absolutè, vt talis homo erat, sed vt in sacra Scriptura de eo fit mentio, nam vt sic est figura Christi. Et ita cessat obiectio, quæ nomine Augustini proponitur in illa quęst. 109. veteris, & noui Testamenti, quia aliorum etiam fit mentio in Scriptura, quorum parentes, & genealogia in ea non narrantur, & tamen non propterea dicuntur ijs carere. Respondetur enim (quidquid de alijs sit) in nullo tamen ita factum esse in significationem, & repræsentationem Christi, qui Matre caruit vt Deus & Patre vt homo, vt Paul. significauit, & exposuerunt Chrysost. homil. 11. ad Hebr. Nazian. orat. 38. in princip. Ambros. dicta epist. 82. Addit prętereà Epiphan. Melchisedec dici, *Sine genealogia*, In genere sacerdotij, quia scilicet non iure hereditario, nec per successionem carnis sacerdotium habuit, imo neque ex parentum doctrina, aut exemplo, quia ex gentilibus parentibus ortus creditur, quos etiam Epiphan. nominat, nescio ex qua traditione, & patrem dicit vocatum esse Eraclam, matrem verò Astaroth, seu Asteriam, sed hæc admodum incerta sunt. Supponendo verò Melchisedec eundem fuisse, qui Sem. addendum est, licet sub nomine Sem genealogia eius narretur in Scriptura, tamen sub nomine Melchisedec, & regis, ac sacerdotis, sub qua Christum figurabat (vt infra dicemus) nullibi eius historia narratur, sed raptim, & quasi obiter introducitur, nulla prius, vel posterius facta illius mentione, nec parentum, nec factorum eius, neque initij, aut finis illius vsque ad Dauid: qui eo dem fere modo illius meminit Psalm. 109. qui de Christo exponitur Matth. 22. & subindicauit illum Christi figuram fuisse, donec tandem Paul. ad Heb. 7. mysterium declarauit.

Obiectio. *Respons.* *Chrysost. Cyr. Nat. Ambros. Epiphan.* *Psal. 109. Matth. 22 Hebr. 7.*

Secundo loco videndum est, quale fuerit Melchisedec sacerdotium, nam, an sacerdos fuerit, non reliquit dubitandi locum Paulus ad Hebræos. ca. 7. suppositis autem ijs, quę precedenti sectione dicta sunt, nihil fere hic addendum occurrit. Dicendum est enim cum Ambros. Chrysost. & alijs suprà citatis fuisse sacerdotem eo modo, & genere sacerdotij, quod tempore legis naturæ in vsu erat: neque enim visibili aliqua cæremonia consecratus fuit, nec singularem aliquam potestatem, aut dignitatem à Deo obtinuit, vt ex Anacleto Pap. dicta epist. 2. decretali, aperte colligitur, & ex Scriptura sacra aut ex aliqua alia historia, aut traditione nihil aliud cum fundamento affirmari potest, quanquam verisi-

Melchisedec sacerdotium quale. Anaclet. Pap.

quanquam verisimilis sit ex peculiari Dei instinctu, & inspiratione, motum esse Melchisedec ad offerendum Deo certum genus sacrificij, quod iam explicabimus, vt enim suprà dicebam, in lege naturę non erant à Deo determinata sacrificia in Scriptura, sed homines suo arbitrio, vel fortasse etiam communi aliqua consuetudine pro diuersitate regionum illa determinabant. Quod ergo alij faciebant humano arbitrio, potuit Melchisedec facere diuino instinctu, sicut Abraham interdum obtulit sacrificium ex singu- *Genes. 15.* lari Dei reuelatione Genes. 15. quod licet certum non sit, fiet tamen probabile ex ijs, quæ dicemus.

Tertio loco explicandum est, quale fuerit sacrificium, quod Melchisedec obtulit. Catholici enim dicunt illum obtulisse sacrificium panis, & vini, Hæretici autem negant ex Scriptura sacra quidquam colligi posse de hoc sacrificio Melchisedec, quia nec Paulus illius mentionem fecit, nec ex loco Genes. 14. aliquid colligi po- *Genes. 14.* B test: quia ibi non obtulit Melchisedec sacrificium Deo ex pane, & vino, sed tantum protulit panem, & vinum in refectionem eorum, qui ex prælio fatigati veniebant, sic enim etiam vulgata lectio habet. *Melchisedec Rex Salem proferens panem, & vinum.* Id est secum afferens, vt illa daret Abrahamo, & socijs eius, *Benedixit ei, &c.* Quam expositionem videtur indicare Chrysost. *Chrysost. Caiet. Ioseph.* in Genes. & sentit etiam Caiet. fauet Ioseph. lib. 1. antiquit. capit. 18. dicens Melchisedec Abraham conuiuio excepisse. Vnde consequenter negant hæretici in illo facto Melchisedec, intercessisse mysticam figuram, vel significationem sacram incruenti sacrificij Eucharistici à Christo oblati, & institui, quia solum fuit humanum quoddam conuiuium, & beneficentię opus. Quibus non parum videtur fauere Paul. ad Hebr. 7. qui cùm accuratè explicet omnia illa, in quibus Melchisedec videtur præfiguraſſe Christum, de hac similitudine in ritu sacrificandi nihil omnino dixit: quæ tamen, si fuisset, potiss. mum explicanda erat, cùm esset omnium C maxima.

Nihi lominus constans, & certa veritas est, & Melchisedec illo facto adumbrasse Eucharistiæ sacramentum, & sacrificium, & protulisse panem, & vinum non solum in corporalem refectionem, sed in religiosum cultum, & sacrificium, quod Deo obtulit in gratiarum actionem *Sacrificiũ Melchis. typus Eucharistiæ.* pro victoria Abrahæ. Ita sentiunt Patres ferè omnes antiqui, qui inde colligunt ordinarium modum & ritum sacrificandi Melchisedec fuisse per oblationem panis, & vini. Quod primum probari potest ex illa particula causali, quæ interponitur in loco Geneſis, sic enim dicitur. *Melchisedec proferens panem, & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedixit ei, &c.* Quæ causalis inepta esset, nisi illa oblatio panis, & vini esset sacra, & ad munus sacerdotis spectans. Respondent illam causalem non esse coniungendam cum antecedentibus, sed cum sequentibus verbis, vt reddatur causa, non cur panem protulerit, sed cur ei benedixerit. Sed hoc est vim inferre literæ, quia (vt ex omni vsu rectè locutionis constat) particula, *Enim*, in huiusmodi genere narrationis, non reddit causam rei narrandæ, sed iam narratæ, vt ad Ephes. 5. ait Paulus, *Vt filij lucis ambulate.* Et statim subdit, *Fructus enim lucis est in omni bonitate*, Et in illo capite sunt multa exempla similia, & passim in Scriptura, & de se res est manifesta. Adde etiam ad benedicendum non oportuisse esse sacerdotem, nam parentes, aut seniores benedicere possunt.

Difficilius tamen eludi potest hæc litera respondendo in Græcis, & Hebraicis exemplaribus non haberi particulam causalem, *Enim*, Sed copulatiuam, *Et*, vt est in Hebræo: vel, *Autem*, vt est in Græco apud septuaginta. Nobis verò vulgata lectio sufficit ad fidem faciendam, nam particula illa, quæ apud Hebræos est copulatiua, sæpè æquiualet causali, vt notat Sanctes Pagninus *Sanctes Pagn.* lib. 1. institut. capit. 24. & ideo merito interpres vulgatus verum sensum assecutus, vt ambiguitatem tolleret, particulam causalem posuit, quia propter nullam aliam causam ibi interpolita fuit mentio sacerdotij Melchisedec, nisi vt redderetur causa actionis, quam tunc exercuit. Quod secundo probatur veterum expositione, & testimonijs. Clemens Alexand. 4. *Clement. Alex.* stromatum circa finem dicit Melchisedec, *Panem sacrificatum Deo, obtulisse Abrahamo in refectionem.* Quo verbo non satis explicat, an ille panis fuerit antea sacrificatus, vel ibi coram Abraham, quidquid verò horum dicatur, non multum ad præsentem quæstionem refert. Epiphan. *Epiphan. Theodoret.* Hæres. 55. dicit *Abraham obtulisse decimas sacerdoti in præputio sacra celebranti.* Theodoret. quæst. 63. in Genes. inquit. *Melchisedec dedisse Abrahæ panes, & vinum, prout mos erat Deo omnium talia offerre, animaduertebat enim, & in hoc typum præferri.* Damasc. lib. 4. de fide capit. 14. dicit, *Damasc.* *Mensam illam, nostrum adumbrasse.* Idem fere Euseb. lib. 5. demonstrat Euangel. capit. 1. & 3. *Euseb.* Et Cæsarius homil. 5. de Pascha te, tom. 7. bibliot. sanct. & hoc magis sentit Chrysost. homil. 35. in Genes. dicens, *Illum panem, & vinum fuisse figuram Eucharistiæ.* Idem Eucher. ibi. Ex *Cæsari. Chrysost. Eucher.* latinis Cyprian. lib. 1. epist. 3. & serm. de Cæna Domini, dicit, *In oblatione Melchisedec figuratum esse incruentam Christi oblationem.* & Ambros. *Cyprian. Sacrificiũ Melchis. qnale. Ambros.* ad Hebræos cap. 5. dicit, Scripturam, semel tantum fecisse mentionem oblationis Melchisedec ad significandam perfectionem sacrificij Christi, *Qui vna oblatione consummauit sanctificatos.* In nullo autem loco fit eius mentio nisi Genes. 14. & lib. de ijs qui initiantur cap. 8. dicit Melchisedec obtulisse quæ, *Abraham veneratus accepit.* Per verbum illud, *Veneratus*, Satis declarans illa oblationem fuisse sacram: similia habet lib. 4. de sacrament, capit. 3. in lib. autem primo, de Abraham capit. 3. dicit Abraham sacrificasse Deo Genes. 14. intelligi autem debet sacrificasse per Melchisedec, sic enim ipse exposuisse videtur lib. 3. de fide capit. 5. dicens. *Illum Melchisedec, per quem Abraham hostias Deo obtulit non angelum vtique, secundum Iudaica ludibria intelligit Ecclesia, sed virum sanctum, ac sacerdotem Dei, typum gerentē Domini, &c.* In eadem sententia est Hieronym. in citata epistol. ad Euag. & 1. tom. epistol. 17. ad Marcel. vt commigret Bethleem, & Matth. 26. & habetur in cap. Accipite, de consecratio. distinct. 2. Augustinus etiam lib. 1. *Hieron. August.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lib. 1. contra aduersar. leg. & prophet. capit. 10. & lib. 16. de Ciuit. capit. 22. dicit, *Ibi primum apparuisse sacrificium, quod a Christianis offertur Deo, toto orbe terrarum.* Idem fere lib. 17. cap. 17. & conc. 1. in Psalm. 33. & exponens illa verba Psalm. 109. *Tu es sacerdos in æternum*, vbi Cassiodor. & alij antiqui expositores. Idem Isidor. lib. 7. Ethymolog. cap. 6. & lib. Allegoriar. circa princip. Ac demique in Concil. Aquisgranensi tempore Pipini celebrato lib. 1. cap. 17. & 18. dicit, *Melchisedec in eo facto typum gessisse Christi.* Et expressius Tridentinum sess. 22. capit. 1. *Christus*, inquit, *sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, se in æternum constitutum declarauit, corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit.* Quibus verbis satis significauit Concil. obtulisse Melchisedec sacrificium, quod figura fuit incruenti sacrificij, a Christo oblati, nec enim ratione Christus offerendo tale sacrificium declarauit se esse illum sacerdotem æternum, in Melchisedec figuratum, & propterea in Canone Missæ dicitur. *Et quod tibi obtulit summus tuus sacerdos Melchisedec sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.* Et in officio de eucharistia canit Ecclesia. *Sacerdos in æternum Christus dominus secundum ordinem Melchisedec panem, & vinum obtulit.* Denique etiam antiqui Hebræos ita intellexisse locum Geneseos, & oblationem Melchisedec referunt Galatinus lib. 10. de arcanis catholicæ veritatis capit. 4. 5. & 6. & Genebrard. in chronogra. in. 3. ætate, pag. 13. & in tom. 5. bibliot. sanct. Rabbi Samuel, lib. de aduentu Mes. capit. 19. sic inquit, *Melchisedec sacrificium Dei, imposuit in pane, & vino, ex quibus communicauit Abrahæ amicam Dei.* aperte significans simul fuisse illum panem, figuram nostri sacrificij, & sacramenti: Quomodo etiam dixit Rabbi Moyses citatus a dictis autoribus, *Melchisedec comitatus exercitum Abrahamum e bello venientem, pane, & vino de vna gentis solemniter prius oblato.* Etenim cum Abraham tunc victor rediret, & spolia inimicorum secum ferret, coniectare possumus, non admodum indiguisse tunc pane, & vino ad solam corporalem refectionem: sed fuisse illa aliquam religiosam ceremoniam in gratiarum actionem. Alia denique coniectura esse potest, quia cum sacerdotium Melchisedec, & ordo illius adeo sit celebris in Scriptura sacra, non est verisimile ritum illius sacerdotij nullibi esse indicatum.

Galatin. Genebrar. Rabbi Samuel.

Rabb. Moises.

His positis veniamus iam ad propositam quæstionem de Christi sacerdotio secundum ordinem Melchisedec. In qua breuiter dicendum est primo Christum esse sacerdotem in æternum secundum ordinem Melchisedec. Hoc est de fide ex testimonio Psalm. 109. quem de se exponit Christus Matth. 22. quia in primis illis verbis. *Dixit Dominus domino meo.* Dauid introducit Patrem æternum ad Filium, seu Messiam, & Christum loquentem, nullum enim alium, Dauid vocasset Dominum suum neque alicui homini, nisi esset naturalis Filius, diceret Pater, *Sede a dextris meis*, &c. vt ponderauit Paul. ad Heb. 1. & inferius similiter introducit Patrem dicentem Filio. *Ex vtero ante Luciferum genui te.* Statim vero mutata persona, Dauid inquit, *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec.* Nullus enim regnum, vel sacerdotium æternum esse potest, nisi solius Christi. Vnde facile conuincuntur Hebræi, qui de Abraham vel Dauid Psalmum hunc interpretantur, in neutrum enim eorum conuenire possunt omnia, quæ de Domino, ad quem Dominus, loquutus est, in hoc Psalmo dicuntur. Addendum verò est, sacerdotem in eo testimonio proprie sumi, Hæretici enim, & nonnulli ex Hebræis dicunt solum significare Regem, aut Principem: sæpe enim in scriptura vox hec in hac significatione sumitur 1. Reg. 8. Filij Dauid, *sacerdotes* dicuntur, id est, viri principes, vt constat ex simili loco 1. Paralip. 18. neque enim esse poterant proprij sacerdotes, cum non essent de tribu Leui. Vel certè dicunt significare cultorem Dei, quod etiam significare solet illa vox, vt Exod. 19. *Eritis mihi in regnum sacerdotale.* Sed in primis, neutra harum significationum propria est, sed translata, & ideo non est ad illas recurrendum, quando litera non cogit, sed proprietas est tenenda verborum: alias nullum certum sensum in Scriptura habere possumus. Præsertim, quòd nulla illarum significationum quadrat cum loco Genes. 14. ad quem alludit Dauid in dictis verbis. Quod enim ibi non significet regem constat, tum quia iam fuerat dictus, *Rex*, & postea dicitur, *Sacerdos*, sunt ergo duo distincta: tum etiam quia non ita commodè exponi potest *Rex Dei altissimi*, sicut, *sacerdos Dei altissimi*, Nisi recurrendo ad alios metaphoricos sensus, vt *Rex Dei*, Dicatur, id est, Rex magnus, Rex insignis, sicut Genes. 23. Abraham dicitur, *Princeps Dei.* Neque etiam significare potest solum cultorem Dei, quia hæc non fuisset sufficiens ratio aut oblatisacrificij, aut excellentiorꝫ dignitatis, propter quam, & benedixit Abrahæ, & ab illo decimas recepit tanquam maior: cum tamen Abraham etiam esset eximius cultor Dei. Præterea verbum illud Dauid, *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec*, Satis aperte indicat sermonem esse de vero, ac proprio ordine sacerdotali. Ideoque Paul. ad Heb. 7. ita intellexit, & omnes Patres supra citati ita exponunt.

Pſal. 109. Matt. 22. Heb. 1.

Genes. 14.

Exod. 19.

Genes. 23.

Hebr. 7.

Dico secũdo, Christus dicitur sacerdos secũdũ ordinẽ Melchisedec, in ratione repræsentãti, & repræsentãtis. Explicatur, nõ enim potest dici sacerdos secundum illum ordinem, quia habuerit sacerdotium formaliter eiusdem rationis, hoc enim falsum esse, supra ostensum est: nec quia sacerdotium Christi fuerit participatum, vel institutum a Melchisedec, cùm sacerdotium Christi fuerit multo excellentius, & altioris ordinis, & originis: dicitur ergo Christus sacerdos quodam excellentissimo genere sacerdotij æterni, cuius typum, & singularem figuram gessit Melchisedec, & hac ratione dicitur Christus sacerdos secundum illum ordinem. Ita colligitur ex citatis Patribus, & ex Paulo ad Heb. 7. qui hac ratione dixit Melchisedec fuisse assimilatum Filio Dei quia fuit figura eius, explicat autem Paulus multa, in quibus Melchisedec figurauit Christum. Primũ in nominis notatione, dicitur enim *Melchisedec*, id est, *Rex iustitiæ*, Solus enim Christus est verus iustitiæ rex, & effectualiter vt Deus, & secundario inquantũ homo, quia *iudicauit populum in iustitia*, vt dicitur Psal. 71. & quia per eũ facta est iustitia, vt ibidẽ dicitur, ex perfecta enim iustitia

Christus quomodo sacerdos secundum ordinem Melchisedec.

Hebr. 7.

Psal. 17.

iustitia Deo satisfecit. Secundo ex notatione officij, dicitur enim *Rex Salem*, id est, *Rex pacis* Christus enim est vera pax nostra, nam *Per sanguinem suum pacificauit, quæ in cœlis, & in terra sunt*, ad Ephe. 1. & ad Colos. 1. & rex cælestis Ierusalẽ, vbi est vera pax, Psalm. 147. Tertiò, quia Melchisedec introducitur, *Sine Patre, & sine matre*, ad significandum Christi diuinitatem, & humanitatem, quia inquantum Deus matre, in quantum homo vero, patre caret, vt supra cum Nazianze. Chrysost. & alijs Patribus exposuimus. Quarto similiter introducitur Melchisedec, *Neque initium dierum, neque finem vitæ habens*, quia in Scriptura, neq; initium, neque finis eius commemoratur, neque quod aliquis illi in sacerdotio successerit, quo significata est æternitas sacerdotij Christi, cui aliud non successit, sed perpetuum manet, vt supra circa literam D. Thom. explicatum est. Quinto excellentius fore sacerdotium Christi, quàm legale in eo præfiguratum est, quòd Melchisedec benedixit Abrahæ, *Sine vlla vero contradictione*, inquit Paul. *Qui minor est, a maiori benedicitur*, e contrario autem Abrah abstulit decimas Melchisedec tanquã superiori, in Abrahamo autẽ decimata est tribus Leui, quæ in illius lũbis cõtinebatur.

Ephes. 2. Coloss. 1. Psal. 147. Melchisedec figura Xpi quomodo.

Heb. 7.

Vbi obseruandum primo est, Christum non fuisse decimatum, quia non continebatur in lumbis Abrahæ, secundum rationem seminalem, sed tantum *secundum corpulentam substantiam*, vt Aug. loquitur lib. 10. Genes. ad lit. cap. 20. & D. Thom. infra quæst. 31. art. 8. Secundo est obseruandum literam Geneseos videri posse ambiguam (vt Hieronym. supra notauit) sic enim habet, *At verò Melchisedec rex Salem proferens panem, & vinum, &c.* & postea subdit, *Et dedit ei decimas ex omnibus*, non explicat autẽ vter alteri dederit: propter quod nonnulli ex Hebræis contendũt potius Melchisedec dedisse decimas suæ substantiæ Abrahamo, quia hoc magis videtur sonare ordo, & contextus literæ. Sed nihilominus certum est Abraham dedisse decimas Melchisedec ex omnibus spolijs, quæ ex hostibus reportabat, primum quod ita exponat Paul. ad Hebr. 7. qui tamen cum Hebræis scriberet, non eis exponeret Scripturam, nisi iuxta receptum apud antiquos Hebræos sensum. Secũdo quanquam D. Hieronym. supra dicat, etiam apud Septuaginta ambiguam esse literam, tamẽ prout nunc reperitur in Bibliis Cõplutensibus, nulla est ambiguitas sic enim habet, *Et dedit ei Abraham decimas ex omnibus*, quod etiam aperte dixit Ioseph, lib. 1. antiquit. cap. 18. his verbis, *Abraham verò dante ei decimas spoliorum, munus accepit.* Tertio ex ipsa litera potest variis modis colligitum, quia absolute dicit, *Dedisse ei decimas ex omnibus*, vbi cùm absoluto dicat, *ex omnibus*, videtur plane referre res aliquas, de quibus facta fuerat mentio, non dixerat autem Melchisedec attulisse res aliquas, ex quibus decimas solueret, de Abrahamo autem dixerat, reduxisse omnem substantiam Sodomorum, & Loth fratris sui, & hostium: ad hæc ergo spolia fit relatio, cùm dicitur dedisse omniũ decimas: tum etiam, quia prædicitur Melchisedec fuisse sacerdotem: non est autem sacerdotis dare, sed recipere decimas. Deniq; cum Dauid dicat Christum fuisse sacerdotem *secundum ordinem Melchisedec*, constat illum fuisse superiorem, & maiorem, atque adeò illi datas esse decimas.

Aug. D. Thom.

Dubium.

Respon.

Ioseph.

Christus quomodo sacerdos secundum ordinem Melchisedec.

Dices, Abrahã erat sacerdos legis naturæ, quandoquidẽ esset primogenitus, vt colligitur ex Genes. 11. sed omnes primogeniti ex stirpe Noe erãt eo tẽpore sacerdotes (vt supra cũ Hieronymo diximus) erat ergo sacerdos: vnde & sæpe legimus ipsum sacrificiũ obtulisse, ergo in dignitate sacerdotali erat æqualis Melchisedec, cur ergo illum vt superiorem veneratus est: Respõdeo primũ, quia erat sacerdos, & progenitor eius, & credibile est in Ecclesia quę semper vna fuit, seruatũ etiã tunc esse quendã modum ordinis Hierarchici, atq; ita seniorem, & antiquissimum sacerdotẽ, ac primogenitũ Noe fuisse veluti sacerdotẽ summũ, quem omnes vt superiorẽ suspiciebant. Deinde, credibile est Abraham agnouisse figuram, & mysterium, & in Melchisedec Christum ipsum fuisse veneratũ, illumq; scilicet Melchisedec, recognouisse vt maiorem, non solũ propter id, quod erat, sed maximè propter id, quod repræsentabat.

Genes. 11.

Obiectio.

Sexto fuit similitudo hæc, seu figura posita in oblatione panis & vini, per quam & Deo gratias egit, & milites è vita fessos recreauit, post victoriã de inimicis partam, quæ fuit figura sacrificij incruenti corporis Christi sub speciebus panis, & vini, quod & Deo offertur, & fidelibus Christi militibus post partã de peccatis victoriã in alimẽtum spirituale cedit. Et ita sicut cõditionibus personæ suæ præfiguravit Melchisedec Christi personam: ita sua oblatione Christi sacrificiũ adumbrauit: nam eũ præcipuus actus sacerdotis sit sacrificiũ, non fuisset perfecta sacerdotij repræsentatio nisi simul ipsius sacrificij figura intercessisset.

Ad interrogationẽ vero quę suprà obijciebatur, Paulus huius vltimæ similitudinis nõ meminerit: Respõdendũ est Apostolũ nõ sumpsisse munus explicandi omnia, quibus Melchisedec Christũ figurauit, sed solũ persuadẽdi sacerdotiũ Christi esse perfectius Aaronico: & illud esse æternũ, hoc tẽporale, & per illud auferendũ. Et ad hoc probandũ vsus est figura Melchisedec, ac propterea tantũ in illa ponderauit, quæ ad hanc æternitatẽ, & excellẽtia sacerdotij Christi significandũ referre videbãtur, quia igitur similitudo in ritu sacrificãdi nihil ad hoc pertinebat, illã prætermittẽdam cẽsuit, præsertim (inquit Hieron.) *Ne daretur sanctũ canibus*, scribebat enim ad Hebræos nondũ fortasse credentes, & ideo noluit interponere sermonẽ de sacramento Eucharistię creditu difficillimo: ne fortasse sine necessitate, & opportunitate tot mysteria eis proponẽdo, illos obrueret. Vnde & ipse met præmiserat grãde esse de Christo sermonẽ, & eos ad quos scribebat esse imbeciles ad audiẽdũ. Adde vnũ ex signis, quo Paulus ibi ostẽdit sacerdotiũ Christi excellere Aaronicũ esse, quia multa sacrificia legalia nõ potuerunt perfectã sanctitatẽ cõferre: *Christus autẽ vna oblatione cõsummauit sanctificatos*, hoc autẽ discrimẽ maximè cernitur in sacrificio cruẽto. & ideo nõ oportuit tunc mẽtionẽ facere sacrificij incruẽti, quod sæpius in Ecclesia offertur, quanquam illius iterata oblatio nihil deroget perfectioni sacrificij incruẽti, quia in re oblata idẽ est sacrificiũ, quod diuerso modo offerẽdi iteratur, non vt aliquid virtutis ipsi sacrificio accrescat, sed vt illius efficacitas nobis applicetur.

Dubium.

Responsio.

Vna sola superest obiectio, quia si Christus dicitur, *Sacerdos secundum ordinem Melchisedec*, solũ propter repræsentationem, eadem ratione poterit

Obiectio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dici sacerdos secundū ordine Aarō, quia per lega A
Heb. 9. & 13. le sacerdotiū, Christi sacerdotiū, & per sacrificia
legalia, sacrificium Christi cruentum repræsenta-
ta sunt, vt constat ex Paulo ad Heb. 9. & 13. Re-
Respon. sponderur, negando consequentiam, quia nō suf-
ficit quæcunq; præfiguratio, vel repræsentatio, vt
Christus dicatur esse sacerdos secundum illum
ordinem: primo, quia quod ad rem ipsam spectat,
(vt supra dictum est) non potest quis dici sacer-
dos secundum ordinem Aaron, nisi sit de stirpe
eius, & cæremonijs in ea lege statutis ordinatus,
quæ nō possunt in Christum conuenire. Deinde
quod ad repræsentationem attinet, sacerdotium
Aaron erat imperfectum, & temporale, & præfi-
guraut Christum secundum statum vitę passibi
lis: at vero Melchisedec fuit typus Christi secun-
dum omnes perfectiones sacerdotij eius, vnde sa-
crificia legalia tantum figurabant cruētum sacri-
ficium Christi, per quod erant consummanda, &
abolenda, sacrificium vero Melchisedec præfigu-
raut sacrificium Christi, eo modo, quo in æternū
erat duraturum, vel in Ecclesia militante, in qua
semper Christus est principale offerens, & erit B
quādiu mūdus durabit. Propter quod dicit potest,
Sacerdos in æternum, seu in sæculum, vt habet litera
Hebræa. Vel certe, quia etiam in Ecclesia triumphante per æternam commemorationem, & gra-
tiarum actionem officium sacerdotis exercebit.
Quocirca, sicut lex scripta legem gratiæ præfigu
raut, quia tamen imperfecta fuit, & per legē gra-
tiæ abolita, non potest lex gratiæ dici esse secun-
dum ritum legis veteris: ita quanuis sacerdotium
Iegale Christum figurauerit, tamen quia imperfe
ctum fuit, & per Christum abrogatum, nō potest
dici Christus sacerdos secundum illum ordinem:
at vero lex naturalis non fuit abrogata per Chri-
stum, sed confirmata, aucta, & perfecta. Et ita
sacerdotium etiam Melchisedec quatenus erat
legis naturæ non fuit proprie per Christum abla-
tum, sed ad perfectiorem modum elevatum: quæ
tamē perfectio tota in illomet præfigurata fuit, &
ideo optime dicitur Christus sacerdos secundū il
lum ordinē, quia in se habuit, quidquid perfectio
nis in illo fuit, tā formaliter, quā repræsentatiuē. C

DISPVTATIO. XLVII.
In duas sectiones distributa.

De potestate excellentia conueniente Christo ratione Supremi Sacerdotij, riusq; spiritualis regno.

Sacerdotis munus præcipuum quod sit.

CVm teste Paulo sacerdos medius sit inter Deum, & homines, duo præcipuè ad illius munus expectant, alterum per habitudinem ad Deum, alterum per habitudinem ad homines. Debet enim Deū colere orare, & nomine totius populi sacrificiū ei offerre vel in expiationem delictorum, vel in gratiarū actionem, & cultum illi, vt primo principio debitū, vel deniq; ad noua beneficia impetranda. Debet præterea populum de rebus ad cultum Dei, & saluté animæ pertinentibus docere, & instruere, ac sanctificare iuxta modū sacerdotij, & potestatē sibi à Deo datam: & eodem modo ad sacerdotē pertinet gubernare populum sibi commissum, & per

conuenientia media dirigere ad destinatum finē, A
qui est Dei cultus, & animarū salus. Ac deniq; iu-
dicium ferre de rebus ad eūdem spiritualem finē
pertinentibus, iuxta potestatem sibi datam, vt dic-
tum est, quia licet nō omnibus sacerdotibus om
nia hæc conueniant, simpliciter tamen pertinent
ad sacerdotale munus, & præcipue talis potestas
inuenienda est in principali sacerdote, in quo to
ta sacerdotalis virtus eminenter continetur. Quo
niam ergo in præcedenti disputatione, satis dictū
est de sacerdotio Christi per habitudinem ad
Deum, & de modo, ac ritu, quo illi sacrificium ob
tulit, quibus etiam adiungi possunt, quę supra de
oratione Christi dicta sunt, ideo consequenter se-
quitur, vt breuiter aliquid dicamus de hoc sacer
dotio, in ordine ad homines, & de spirituali pote-
state Christi, ad regendam Ecclesiam, vt supremi
illius Pontificis, & spiritualis Regis. Quoniam ve
ro de doctrina Christi, & de potestate ad iudican-
das animas infrà D. Thom. disputat propriis lo-
cis, quanuis illa reuera ad sacerdotem pertineant,
illa nunc omittemus, dicemusque solum de po-
testate, quam Theologi vocant excellentiæ, & de
potestate legislatiua.

SECTIO. I.

Vtrùm Christus tanquam Summus Ecclesiæ Pontifex, & Spiritualis Rex potestatem excellentiæ super illam habeat.

DIco primo, Christus Dominus inquantum
summus sacerdos habuit supernaturalē quā
dam excellentiæ potestatem in vniuersam Eccle-
siam. Hanc conclusionem docent omnes Theolo
gi in. 4. d. 1. & colligitur ex D. Thom. infra tota. q. *D. Thom.*
59. & clarius. 64. art. 3. & 4. & quoad rem ipsam
est de fide, vt patet ex Matth. vltim. *Data est mihi* *Matth. 28*
omnis potestas in cælo, & in terra. Et explicatur bre-
uiter ex vsu, & actibus huius potestatis, nam in pri-
mis ratione illius potuit Christus Dominus spiri- *In Christo*
tualem Rempublicam condere, scilicet Ecclesiā *potestas*
suam, & modum, quo gubernanda, & regenda *excellētiæ*
erat, ordinare, superiores eligere, & iurisdictionē *in vniuer*
illis dare, & similia, quæ omnia constāt ex Euan- *sam Eccle*
gelijs Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram* *siam.*
ædificabo Ecclesiam meā, & portæ inferi non præualebunt *Matth 16*
aduersus eam, & tibi dabo claues regni cælorū, & quod *& 18.*
cunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, &
quodcunq; solueris super terram, erit solutū & in cælis,
quæ omnia verba continent actus supremæ pote-
statis quibus similia sunt in cap. 18. & Ioan. 21. *Ioan. 20.*
Pasce oues meas, & cap. 20. *Sicut misit me Pater, & ego* *& 21.*
mitto vos, &c. vnde Paul. ad Ephes. 4. *Vnicuiq; in-* *Ephes. 4.*
quit, *nostrum data est gratia secundum mensuram dona-*
tionis Christi, & infra, *Et ipse dedit quosdam Apostolos,*
quosdā autē prophetas &c. vsq; ad illud, *In ædificatio-*
nē corporis Christi, id est, ad rectā Ecclesiæ guberna- *1. Cor. 12.*
tionē, & profectū: & similia habet. 1. ad Cor. 12. & *2. Cor. 13.*
2. ad Cor. 13. *An experimentū quæritis eius, qui in me*
loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens
est in vobis: & infrà, *Ideo hæc scribo, absens vt non præ-*
sens durius agam secundū potestatē, quā Dñs dedit mihi in
ædificationē, & non in destructionē. Ac deniq; 1. ad *1. Cor. 4.*
Cor. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispen-*

satores mysteriorū Dei. Deinde pertinuit ad hāc A
potestatē posse instituere sacramenta, vt constat
Matth. 26 & 28. Christū & potuisse, & fecisse ex vulgatis testimo
nijs Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*, & Matth. vlt.
Ite & docete omnes gentes baptizantes eos &c. & Mat
Ioan. 3. & 20. thæ. 26. *Hoc facite in meam commemorationem*, & Ioā.
20. *Quorum remiseritis peccata.* Denique de fide cer
Trident. tum est, & in Concil. Trident. Sess. 7. definitum
omnia sacramenta à Christo esse instituta. Ratio
Heb 7. verò conclusionis est, quia Christus non vtcunq;
est sacerdos, sed excellētissimo, & perfectissimo
modo, nam est supremus Pontifex, *Excelsior cælis*
factus, vt dicitur ad Heb. 7. ergo habere debuit su
premam excellentiæ potestatem: deinde, quia ra
Ioan. 13. tione vnionis, & infiniti meriti, omnis hæc pote-
stas illi debita erat. Ad quod accōmodari potest
illud Ioan. 13. *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in ma-*
nus, id est, quod omnium hominum salus, redem
August. Cyril. ptio, instructio, & gubernatio illi commissa erat,
vt rectè exponūt Aug. tract. 55. in Ioan. & Cyril.
Dan. 7. lib. 9. in Ioan. c. 3. Nec dissimilia sunt verba Da-
niel. 7. *Aspiciebam, & ecce quasi Filius hominis, &c.* & B
infra, *Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, &*
omnes populi, tribus, & lingua ipsi seruient, potestas eius
potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod
non corrumpetur.

Regnum spirituale Christi in Ecclesiam

Et ex hac coclusione sequitur (quod illam ma-
xime confirmat) Christum Dominum simul cum
summo sacerdotio habuisse regnū spirituale, vel
potius de ratione talis sacerdotij fuisse regiā hāc
dignitatem, & potestatem, de qua Psal. 2. dictum
Psal. 2. erat, *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion*
montem sanctum eius, Et vt constet tale regnum esse
spirituale, subdit, *Prædicans præceptum eius*, & infra,
postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, &
possessionem tuam terminos terræ, reges eos in virga ferrea, & statim explicat hoc regimen spirituale esse
dicens, *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tre*
more: apprehendite disciplinā, nequando irascatur Dñs, &
Isai. 9. Isai. 9. *Factus est principatus super humerum eius, & vo*
cabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis,
pater futuri sæculi, princeps pacis, multiplicabitur eius
imperium, & pacis non erit finis, super solium David, &
super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, vt corrobo-
ret in iudicio, & in iustitia: quibus vltimis verbis
regnū hoc spirituale fore declarauit, vt sancti ex- C
Ezech. 21. positores adnotarunt. Et Ezech. 21. est optimū
de eodem regno testimonium ab illis verbis, *Au-*
fer cidarim, tolle coronam, vsque ad illud, *donec veni-*
ret, cuius est iudicium, & tradam ei, & cap. 34. *Et fusci-*
tabo super eas pastorem vnum, qui pascat eas, servum
meum David, ipse pascet eas: & ipse erit eis in pastorem,
ego autem Dominus ero eis in Deum, & servus meus Da-
uid princeps in medio eorum, ego Dominus locutus sum,
& faciam cum eis pactum pacis, &c. Quod tandem
regnum agnouit latro, quando in cruce pendens
Luc. 23. dixit, *Memento mei, Domine, cum veneris in regnum tuū*,
Ioan. 18. Luc. 23. non enim temporale commodum, sed
spirituale remedium postulabat, & ideo Ioan. 18.
Psal. 44. & 109. dixit Christus Pilato, *Regnum meum non est de hoc*
Isai. 49 & 60. *mundo*, id est, non est terrenum, neque habēs car-
August. nalem originem: sed cæleste, & à Deo manans, at
2. Cor. 1. que ad ipsum tendens. De hoc deniq; regno pas-
sim sit in Scriptura mētio, præsertim in psal. 44.
in. 109. & apud Isai. frequentissime præsertim. c. 2.
Venite ascendamus ad montem Domini, &c. & cap. 49.
Dedit te in lucem gentium, &c. & c. 60. *Surge illumina-*
te Ierusalem, sed præcipuè præfiguratum est apud
Daniel. c. 2. in statua illa, quā vidit Nabuchodono
for, & paruo lapide abscisso, *Demonte sine manibus* *Dan. 2.*
qui statuam contriuit, *Et factus est mons magnus, &*
implenit vniuersam terram, de quo postea subdit,
In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cæli
regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnū eius
alteri populo non tradetur. Ratio autē ob quā meri-
to hæc Christi potestas regia appellatur, est illius
dignitas, & excellentia, quæ plurimis modis su-
perat omnium temporalium regum potestatem,
& dignitatem. Primo in fine eius, qui cęlestis est,
& sempiternus: deinde in amplitudine, quia nō
solum terram vniuersam, sed etiam cælum ipsum
complectitur. Præterea, quia nō temporalis est, &
caduca, sed æterna. Ad hæc, non solū corporibus,
sed etiam animis dominatur, eorumq; vtilitatē,
& sanctitatem præcipuè efficit, vnde & ad hunc
finem cæteras res omnes sibi subiectas habet. Est
ergo potestas hæc regia, & Christus, qui illam ha
bet, verus spiritualis Rex, tanto cæteris regibus
præstantior, quanto eis, prudentia, iustitia boni-
tate, ac potentia antecellit.

Potestas excellentia propria Christi, nec alteri omnino cōmunicabilis, vel cōmunicata.

Et hinc sequitur secundo. Hanc potestatem ex
cellentiæ esse propriā, & singulare ipsius Christi,
sicut enim sacerdotium eius singulare est, & om-
nibus alijs superius: ita etiā potestas, quæ illud cō
secuta est, singularis est, & suprema, & ideo pote-
stas excellentię appellata est. Vnde & actus huius
potestatis à solo Christo fieri potuerunt, solus
enim ipse potuit Ecclesiam condere, instituere sa
cramenta, potestatem dare ad remittenda pecca-
ta, & tribunal erigere, in quo peccata in foro ani-
mæ dijudicarentur: solus etiam potuit eo modo,
quo vellet, absque certis verbis, vel signis sanctifi
care animas, & peccata remittere, vt suprà. q. 13.
latè tractatum est. Quocirca quanuis vicario, &
ministris suis, quandam participationē huius po
testatis Christus reliquerit, nemini tamen æqualē
potestatem communicauit: sed certa ratione, &
modo ab ipso præscripto, quē nullus præter ipsum
mutare potest: vnde cęteri, vt vicarij, seu ministri
eius operantur, vt Paul. dixit ad Ephes. 4. & ipse
præcipue in omnibus operatur, vt Aug. colligit
ex illo Ioan. 1, *Hic est qui baptizat*: ac deniq; in no- G
mine, & virtute eius sanctificantur sacramenta, &
remittuntur peccata, iuxta illud. 1. ad Corinth. 1.
Nunquid in nomine Pauli baptizati estis? itaque sicut
nullum est caput Ecclesiæ, quale Christus est, ita
nulli data est potestas influendi, & regendi Eccle
siam æqualis potestati Christi.

Dubium.

Quod si inquiras, an hęc potestas saltem cōmu
nicari potuerit puræ creaturæ? Respōsio huius pe
tenda est ex iis, quę de gratia capitis diximus: est
enim eadē, quoad illos namq; effectus, qui nō in
cludūt intrinsecè respectū ad gratiā vnionis, com
municari potuit puræ creaturæ, vt ad sanctifican-
dum homines, ad regendū illos, & instituēda sa-
cramenta, vt suo loco dicetur, & similia. At vero
quoad aliquos effectus præsertim morales, qui
requirunt necessario personam diuinam operan-
tem, vt est sanctificare iustos ex perfecta iusti-
tia, & ad perfectam æqualitatem pro illis satisfa-
cere. Item quoad modum obtinendi hanc pote-
statem, tanquam sibi propriam, & connatura-
lem non potuit cōmunicari puræ creaturæ, vt per
se constat.

Respon.

Dubium. Vltimò interrogare potest aliquis, quo tempore communicata fuerit Christo homini hæc potestas? Respondetur breuiter potestatem ipsam à primo instanti cõceptionis fuisse illi datam, nam ex tunc incepit esse sacerdos, & mediator Dei, & hominum, & statim cœpit sacrificium patri pro hominibus offerre, tota enim Christi vita fuit veluti quoddam continuatum sacrificium, quod in vtero Virginis inchoatum est, & in cruce cõsummatum: vnde (vt supra vidimus) ab illo primo instanti mereri cœpit hominibus, & pro illis satisfacere, & paulò post per hanc potestatem Ioannem sanctificauit, & Elisabeth Spiritu sancto repleuit, & Zachariæ donum prophetiæ tribuit, & matrem suam auctiori gratia, & maiori prophetiæ dono cumulauit. Denique cum hæc potestas ratione vnionis debita esset, neque vlla esset ratio, vel impedimentum, quod ab illa obtinenda retardaret, statim communicata est: vsus verò eius in discursu vitæ, pro temporũ opportunitate demonstratus est: plenior verò, & integra manifestatio eius, post resurrectionem apparuit, vt multi patres docent, exponentes in hunc sensum verba illa, *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.*

Responsio.

Potestas excellentia quado Christo data.

A

B

SECTIO. II.

Vtrum Christus vt Summus Sacerdos habuerit potestatem ad ferendas leges.

IN hoc dubio duo errores extremi cauẽdi sunt. Alter fuit Pelagianorum, Petri Abailardi, & aliorum hæreticorum, qui Christo negarunt proprium munus redemptoris, & sanctificatoris nostri, solumq; illi tribuebant officium Doctoris, & ad summum legislatoris. Contra quos hæreticos satis in superioribus dictum est. Alter est multorum Lutheranorum, qui ita tribuunt Christo officium redemptoris, & sanctificatoris nostri, vt ferè munus legislatoris negent: dicũt enim legem gratiæ esse legem libertatis, nihilque in ea Christum præcepisse, quod ad salutem necessarium sit, præter solam fidem. Contra quos hæreticos ex professo in materia de legibus, de fide, & de gratia, disserendum est. Nunc breuiter quantum præsens locus postulat, ostendendum est, Christum & potestatem, & vsum ferendarum legum, & spiritualium præceptorum assumpsisse.

C

Christ⁹ legislator mundi.

Cõc. Trid.

Pſal. 2.

Aug. Hilar.

Pſal. 44. Iſai. 33. Ierem. 31.

Dico ergo primo, Christũ Dñm habuisse potestatem iurisdictionis spiritualis ad ferendas leges, quibus homines obligaret. Est de fide definita in Concil. Trident. Sess. 6. can. 21. vbi definitur Christum non solum nobis esse datum in redemptorem, sed etiam in legislatorem, cui pareamus. Et probatur ex sacræ Scripturæ promissionibus, Psalm. 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo*, & infrà, *Reges eos in virga ferrea*, id est, *inflexibili iustitia*, vt exponit Augustin. Hilarius autem aduertit verbum Græcum ποιμαίνειν idem significare, quod pastorum more gubernare, quod inter homines idẽ est, quod regere per doctrinã, & legẽ, quæ ibi per *Virgam* significatur, & quia solidissima, & inflexibilis est, *ferrea* dicitur, de qua Psal. 44. *Virga directionis, seu æquitatis virga regni tui*, vnde Isai. 33. de Christo dicitur, *Dñs Rex noster, Dñs legifer noster*, & Ierem. 31. *Dabo legem meam in cordibus eorum*, quæ Matth. 11. *Iugum suaue*, dicitur, vt exponit Cyril. Alexan. lib. 2. ad Regin. sub titulo, *Quod Christus sit Deus ex Matthæo*, vnde etiam constat hæc veritas ex vsu huius potestatis, nam Ioan. 13. dicit ipse Christus, *Mandatum meum do vobis*, &c. 14. *Si diligitis me, mandata mea seruate, & qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me*, &c. 15. *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea*, & Matthæ. vlti. inquit, *Docentes eos seruare omnia, quæcunq; mandaui vobis*. Idem constat ex illis comminationibus, *Nisi quis renatus fuerit*, Ioan. 3. *Et nisi manducaueritis carnem Filij hominis*, Ioan. 6. quæ, præceptum necessario inuoluunt. Ratio verò est: tum, quia totum hoc debitum est maiestati, & regiæ, ac sacerdotali dignitati Christi, quia verus Rex habet potestatem ferendi leges, atq; adeò & obligandi: tum etiam, quia ad finem illius sacerdotij, & ad salutem, & bonum nostrum erat hoc etiam necessarium.

Matt. 11.

Cyril. Alexan.

Ioan. 13. 14 & 15.

Matt. 28.

Ioan. 3. & 6.

Dices Ioan. 1. dicitur, *Lex data per Moysen, gratia autem, & veritas per Christum*, indicatur ergo Christum nõ fuisse legislatorẽ, sicut Moysen. Respondet Augustin. toto lib. de Spirit. & lit. vnumquodq; denominari ab eo, quod in illo præcipuũ est, lex autem Moysi fuit tantum lex, præcipiebat enim, & non iuuabat, & ideo nomen legis retinuit: lex vero Christi & præcipit, & iuuat, imo pauca præcipit, & plurimum gratiæ confert, vel potius, prout ab ipso Christo immediatè lata est, nihil præcipit, nisi quod ad gratiam augendam cõferre potest, quia in lege noua Christus nulla alia præcepta posuit, nisi fidei, & sacramentorum. Et ideo hæc lex gratiæ nomen obtinuit, *Et iugum suaue*, vocatur, & à Paulo ad Rom. 8. dicitur, *Lex spiritus vitæ in Christo Iesu, quæ liberat à lege peccati, & mortis.* Adde legem veterem non esse datam a Moyse, vt autore, sed à Deo per Moysen: Christus verò fuit autor legis gratiæ, quæ per ipsum facta est.

Obiectio.

Respon. Aug.

Differentia inter legẽ Christi et Moysi.

Dico secundo, hæc potestas legislatiua fuit in Christo cum singulari quadam excellentia cum qua nulli creaturæ communicata est. Est certa, & probatur, & explicatur variis modis, primo ab origine, quia hæc potestas in illo fuit quodammodo diuina, erat enim potestas Dei, & à propria dignitate personali manauit. Propter quod ius per hãc potestatẽ constitutũ, simpliciter diuinũ est, quia licet proximè per humanitatem datũ sit, tamẽ ab ipsomet Deo immediatè datũ est, & per diuinã potestatẽ, & iuxta diuinæ volũtatis beneplacitũ: vnde Deutero. 18. ait Moyses de Christo loquẽs, *Prophetã de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dñs Deus tuus, ipsum audies*, & infrà, *Prophetam suscitabo eis de medio fratrũ suorũ similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loquetur; ad eos omnia, quæ præcepero illi: qui autẽ verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existã.* Secũdo ex perfectione, & excellentia præceptorũ, quę per hanc potestatem posita sunt, omnia enim ad internum bonũ animæ pertinent, & ad maiorẽ cognitionem Dei, maioremq; cum illo cũiunctionẽ, vt latius in materia de sacramentis ostendendũ est: de quibus nũc sufficit dictum illud Aug. lib. 19. contra Faust. c. 13. *Nobis data esse sacramenta, seu præcepta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, quã in iustitia fides reuelata, & in libertatẽ vocatis Filijs Dei.* Tertiò per hãc potestatẽ potuit abrogari lex vetus, etiã si à Deo data esset, nõ solum

Potestas Christi legislatiua nulli creaturæ communicatæ

Deutero. 18

Augustin.

Rom. 12. *Hebr. 7.* *Augustin.* lũ, quia *Cum Christus esset suis legis*, vt dicitur ad Roma. 12. postquã per ipsum cõpleta est, veluti sponte sua euanuit, sed etiã quia, vt dicitur ad Hebr. 7. *Translato sacerdotio necesse est, vt legis translatio fiat.* De quo videri potest Augustin. toto illo lib. 19. cõtra Faust. præsertim à cap. 7. Quarto potestas hæc fuit amplissima in vniuersum orbem iuxta illud, *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuã terminos terræ*, Psal. 2. & ideo Marc. vltim. ipse præcepit Apostolis, *Euntes in mundum vniuersum prædicate, &c.*, & Matth. vltim. dixerat, *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* Quocirca, sicut gratia Christi omnibus communicatur, & Ecclesia eius Catholica est, & vniuersalis, de se omnes complectens, ita & iurisdictio amplissima est, & lex eius ad quaslibet personas extenditur, & ad actus tam internos, quàm externos, & ad omnium virtutũ materias, & ad omnes effectus supremæ potestatis, quales sunt dispensare, abrogare, & similes: est enim perfectissima potestas, & diuina. Quinto denique (vt ex præceden. sect. patet) non solum potuit Christus per hanc potestatem leges conre, sed etiam potuit Vicario suo hanc potestatem impartiri, quam illi communicauit: non quidem cum equali perfectione, tamen cum tota illa, quæ ad perfectè regendam Ecclesiam necessaria fuit, vt latius in proprio loco ostendendum est.

Pſal. 2. *Marc. 16.* *Matth. 28*

Potestas Christi legislatiua excellẽtissima.

B

DISPVTATIO. XLVIII.
In duas sectiones distributa.

De temporali regno Christi Domini.

DIsputatio hæc commodè præcedentibus adiũgitur, quia D. Th. in artic. 1. Christum Regem, sacerdotem, & legislatorem fuisse docuit, & Melchisedech Rex simul, & sacerdos existens vtraq; dignitatem in Christo præfiguauit, vt ergo vtraq; dignitas perfectè maneat explicata, duo à nobis in hac disputatione præstanda sunt. Primum enim videndum est in particulari de regno Iudæorum, an ad Christum pertinuerit aliquo proprio, & humano titulo. Deinde de vniuersali regno, & dominio totius orbis breuiter dicendum erit.

C

SECTIO. I.

An Christus hæreditario iure temporale regnũ Iudæorum obtinuerit.

Armacã. Riuus. 27 & 36.

IN hac re fuit sentẽtia Armacani lib. 4. de quæstionib. Armenor. c. 15. & 16. dicentis Beatam Virginem habuisse ius hæreditarium ad regnum Iudæorum, quia linea recta descendebat ex familia Dauid, & deficiente viro, fœmina in hæreditate succedebat Numer. 27. & 39. neque enim est, cur ab hac generali lege excipiatur regia hæreditas, cùm neque in tota lege cautum sit, neque fœmina sit incapax regni, vt per se manifestum est, cùm ergo parentes Virginis ex stirpe regia directè descenderint, & alium filium non habuerint, ad Virginem deuoluta est hæreditas, & ius, quod ipsi ad regnum habebant; ergo, cùm Christus fuerit vnicus filius Virginis, in illum transfundendum fuit hoc ius. Quam sententiam confirmat nõnullis Scripturæ testimonijs Mich. 5. *Et tu Bethlem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iudã, ex te enim orietur dux, qui regat populum meum Israel*, & Ierem. 23. *Suscitabo Dauid germẽ iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit, &c.* & alijs similibus, quibus suprà probauimus Christum esse Regem. Confirmat secundo, quia pueri Hebræorum cantabant Christo, *Benedictus Rex qui venis in nomine Domini. Benedictum, quod venit regnum patris nostri Dauid*, Marc. 11. Luc. 19. quas voces Christus non cohibuit, sed potius probauit, sicut Pilato interroganti Matth. 27. *Tu es Rex Iudæorum?* quanuis ipse de regno temporali interrogaret, Christus annuendo respondit, *Tu dicis*, vnde Matth. 17. Petro dixit Christus, se esse liberum ab obligatione soluendi tributum, tanquam filius Regis, ad quẽ iure regnum pertinebat. Vltimo confirmari potest ex 1. Machab. 14. vbi cum senatus, & principes Iudæorum Simonem Machabæum, eiusq; successores in ducem, & principem sacerdotum elegissent, vt perpetuo ea dignitas in illa familia duraret, exceptionem addiderunt, *Donec surgat propheta fidelis*, ille scilicet propheta, de quo Moyses prædixerat, *Prophetam sicut me, &c.* Deuterono. 18. id est, vsque ad aduentum Messiæ, quia certo credebãt Messiam futurum esse verum Regem, & hæredem illius regni. Addit tamen hic autor, quanuis Christus iure suo potuerit hoc regnum obtinere: illud tamen repudiasse, ac omnino renuntiasse, paupertatem præferens tẽporali regno: & ita inquit hoc ius non solum non minuere perfectionem Christi, sed potius ad eam magis demonstrandam conferre, quia ea bona temporalia, quæ multis titulis habere poterat, contempsit.

Mich. 5. *Ierem. 23.* *Matt. 11.* *Luc. 19.* *Matth 17 & 27.* *1. Macha. 14.* *Deute. 18*

Dicendum nihilominus est primo, certum esse Christum non fuisse de facto Regem temporalem Iudæorum. Hoc certum est, vt constat ex toto discursu Euangelij, & ex Ioan. 6. vbi, cùm eum vellent facere Regem, abscondit se. Hoc etiam constat, quia ipso viuente fuerunt alij Reges Iudæorum, si non iure, saltem facto, vnde colligitur ipsum non habuisse vsum, seu actuale regimẽ tẽporale illius regni. Quod verò neq; propriũ dominiũ, aut proprietatẽ habuerit, patet; quia neque per electionẽ hominũ habuit, vt per se cõstat, neque iure hæreditario: tum, quia illud non habuit, vt statim dicam: tum, quia licet illud habitu rus fuisset: tamen viuente matre, in illa dominiũ, & proprietas permansisset.

Ioan. 6.

Valden. Victor. Sotus.

Christus nõ habuit ius hæreditariũ ad regnũ temporale Iudæorum.

Dico secũdo Christus Dñs nullũ ius humanũ, seu hæreditariũ habuit ad tẽporale regnũ Iudæorum, ratione carnalis originis ex familia Dauid. Hæc est sentẽtia cõmunis, pro qua multa congerit ex patribus Vvalden. lib. 2. doctrinal. fid. antiq. c. 76. & 77. & eandẽ defendunt Victor. Sot. & alij sect. sequẽti referendi. Et probatur primo, quia existimare regnũ in sacra Scriptura Messiæ promissum, futurum fuisse temporale, Iudaicum redolet sensum, ad quẽ excludẽdũ Scriptura ferè semper variis modis ostẽdit regnũ illud esse spirituale, & ad bonũ animæ pertines, & nõ contineri intra terminos Iudeæ, sed per vniuersum mũdũ extẽdi, & non fuisse futurum super carnales Israelitas, sed super spirituales filios Abrahæ secundum fidem, vt in epistola ad Roman. latius Paulus prosequitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& optimè Auguſt. demonſtrat lib. 17. de ciuit. c. 6. 7. & ſequentib. & tract. 41. in Ioan. & ex adductis in præcedenti quæſt. ſatis conſtat. Denique Scriptura non dicit habiturum ius ad regnũ, ſed verè regnaturum, & futurum Regem, quæ non poſſunt vera eſſe de illo temporali regno, non ergo de illo Scriptura loquitur. Secundò probatur ratione in Scriptura fundata, quia regnũ Dauid iã prius ceſſauerat, & ſucceſsio fuerat interrupta, vt conſtat ex Ierem. 22. vbi de Iechonia dicitur, *Non erit de ſemine eius, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & poteſtatem habeat vltrà in Iuda*, vbi aduertit Hieron. hoc eſſe intelligendum de ſolio Dauid quantum ad temporale regnum, nam quãtum ad ſpirituale, & æternum Chriſtus poſtea ſedit in throno Dauid, ſicut Angelus Mariæ prædixit Luc. 1. Quod etiam notauit Ambro. lib. 5. ſuper Lucam. De qua re multa diximus ſupra diſputat. 1. huius materię, tractantes locum illum Geneſ. 49. *Non auferetur, ſceptrum de Iuda.* Et confirmari poteſt hæc ratio ex loco illo. 1. Machab. 14. vbi cùm iam Regnum Iudæorum ceſſaſſet, & ducatus etiam extinctus eſſet, ſeu tranſlatus à tribu Iuda, totus Iudæorum populus ex communi conſenſu conſtituit ſibi ducem, & ſummum Sacerdotem Simonem Machabæum, vt in eo, & poſteritate eius ea dignitas perpetuò maneret. Cùm ergo tranſlata eſſet omnino dignitas regia à domo Iudã, nõ potuit legitima ſucceſsione, & hæreditario iure ad Virginem peruenire. Nec verò, quia ibi additur conditio illa, *Donec ſurgat Propheta fidelis*, inde colligi poteſt nato Chriſto ſtatim ad illam tranſlatum eſſe hoc ius: primo, quia vel hoc eſſet propter ſucceſsionem, vel propter populi conſenſum. Primum dici non poteſt, quia vt oſtenſum eſt, iam antea extinctum fuerat Regnum Iudeorum: nec ſecundum, tum, quia non conſtat ibi eſſe ſermonem ſpecialiter de Meſsia: ſed de quocunq; propheta fideli, qui Dei voluntatem manifeſtaret: tum etiam, quia licet tunc conſenſerint in conferendo principatu Machabæis vſque ad tempus Meſsiæ, non tamen inde ſit, ex tunc tranſtuliſſe ius, vel dominium in Meſsiam, ita vt in ſuo aduentu ſtatim ſine alio populi conſenſu regnum temporale acciperet, præſertim cùm ipſi poſtea Iudæi acclamauerint, *Non habemus Regem niſi Cæſarem, & noli ſcribere, Rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorum.* Tum deniq; quia etiã ille princeps Machabæorum fuit extinctus ante Chriſti aduentum. Vltimo probatur, quia nullo modo conſtat, nec probari poteſt, Beatam Virginem recta linea deſcendiſſe à Dauid per Salomonẽ, & per omnes ſucceſſores eius primogenitos: quin potius probabilius eſt, paternã lineam Virginis fuiſſe à Dauid per Natham, vt infra oſtendemus. Quod verò quidam dicunt, Ioſeph deſcendiſſe per Salomonem, & ad illum pertinuiſſe regnum, & iure adoptionis tranſlatum eſſe ad Filium, hoc (inquam) voluntarium eſt, quia præter rationem ſecundam ſupra factam, quæ cõtra hoc æque procedit, non conſtat Ioſephum fuiſſe in illa linea primogenitum, ſeu primum ſucceſſorem omnium primogenitorũ precedentium, præterquam quòd ius regni non poteſt transferri per ſolã adoptionem, in præiudicium legitimi ſucceſſoris. Adde incertum eſſe Chriſtum fuiſſe filium adoptiuum Ioſeph, ſed ſolum putatiuum. Fundamenta cõtra riæ ſententiæ ex dictis expedita ſunt, neque oportet aliquid addere, quia difficultatem nõ habent.

Auguſt. *Ierem. 22.* *Hierony.* *Luc. 1.* *Ambr.* *1. Macha. 14.*

SECTIO. II.

Vtrùm Chriſtus Dominus habuerit dominiũ vniuerſale, & directum ſuper vniuerſum orbem.

NOn verſatur quæſtio de Chriſto, vt Deo, de cuius ſupremo, & vniuerſaliſsimo dominio nulla eſt cõtrouerſia. Tractamus ergo de Chriſto vt homine, de quo illud etiam indubitatũ, apud omnes eſt, ratione ſpiritualis regni, & poteſtatis, cõſequenter habuiſſe ius, & poteſtatẽ vtendi omnibus temporalibus rebus, in ordine ad ſpiritualẽ finẽ, & ſalutẽ animarũ. Quia ſicut poteſtates, & regna ex finibus præcipue diſtinguũtur, vt Ariſt. docet lib. 3. politic. cap. 4. & 10. ita in ordine ad ſuum finem vnaquæq; poteſtas vim, & efficaciam habet circa omnia inferiora, quæ poſſunt finem illum impedire, vel conuenienter promouere, quia aliàs poteſtas eſſet imperfecta, & diminuta. Cùm ergo temporalia omnia ad ſpiritualia referantur, illiſq; ſubordinentur, omnia illa, vt ordinem habent ad hunc finem, ſubijci poſſunt huic ſpirituali poteſtati Chriſti: vnde ſaltem hac ratione neceſſe eſt verum eſſe, quod Chriſtus dixit, *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra.* Et ab effectu confirmatur, nam ſicut ab hac ſpirituali poteſtate Chriſti deriuata eſt ſuprema poteſtas ſpiritualis, quam vicarius eius habet in terris, ità ab eadem duxit originẽ poteſtas, quam idem Sũmus Pontifex habet ſuper omnia temporalia regna indirectè, & in ordine ad ſpiritualem finem, vt in proprio loco latius oſtendendum eſt. Deniq; multi arbitrantur ad vſum huius poteſtatis pertinuiſſe, quod ad verbum Chriſti arefacta eſt ſiculnea Matth. 21. & quod eiecerit ementes, & vendẽtes de templo Ioan. 2. Verſatur ergo quæſtio de dominio directo.

Ariſt. li. 3. Polit. *Matth. 21* *Ioan. 2.*

Prima ſententia negat Chriſtũ Dñm habuiſſe aliquod dominiũ directũ rerũ omniũ. Ita tenuit Abulenſ. q. 30. in illud Matth. 21. *Ecce Rex tuus venit tibi.* Vvaldenſ. lib. 1. doctrina. fid. antiq. c. 76. & 77. Victor. relect. 1. de poteſtate Eccleſ. q. 5. quæ eſt, an poteſtas ſpiritualis ſit ſupra ciuilẽ. nu. 15. Sot. lib. 4. de iuſtit. q. 4. ar. 1. Et in eandem ſententiã inclinat Armacan. lib. 4. cõtra Armen. c. 12. & Burgenſ. in ſcrutinio Scripturarum. p. 1. d. 7. & 8. ſequentib. Huic autẽ ſententiæ addidit Marſil. Patauinus hæreticus, Chriſtum non ſolũ non habuiſſe poteſtatem directam ſuper Reges tẽporales: ſed potius fuiſſe illi ſubiectũ, & obligatũ ad ſoluenda tributa. Quem errorem dãnauit Ioãnes. 22. in Extrauag. *Licet iuſtè*, vt refert Turrecrem. lib. 4. ſum. Eccleſ. 2. p. c. 37. pugnat enim cũ dignitate, & diuinitate perſonæ Chriſti, & cũ verbis eius Matth. 17. *Ergo liberi ſunt filij*, Omiſſo ergo hoc errore, de quo ſupra. q. 20. ſatis egimus. Fundamentũ huius ſententię primũ ſumitur ex omnibus illis ſacræ Scripturæ locis, quibus ſupra oſtendimus regnũ Chriſti eſſe ſpirituale: ex eiſdẽ enim colligi videtur nõ eſſe tẽporale, ſunt verba optima Zachar. 9. *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalẽ, ecce rex tuus venit tibi iuſtus, & Saluator, & ipſe pauper, ſedens ſuper aſinam, &c.* ideo enim illa duo cõiunxiſſe videtur Re-

Abulenſ. *Vvalden.* *Victor.* *Sot.* *Armach.* *Ioan. 22.* *Pap.* *Matt. 17.* *Zacha. 9.*

Regem, & pauperem, vt regnum illud non temporale, ſed ſpirituale eſſe ſignificaret: propter quod dixiſſe videtur ipſe Chriſtus, *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Secundò, quia Chriſtus docuit contemnere temporalia regna, & diuitias, ergo neque ad exemplum, neque ad finem redemptionis Chriſto erat vtile hoc dominium, vnde neque illo vnquam vſus eſt, neque poteſtate vlla, ſeu iuriſdictione temporali: vnde Luc. 2. homini petenti ab ipſo, *Magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem*, ipſe reſpondit, *Homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem inter vos?* Tertio denique, quia ſi Chriſtus habuiſſet directum dominiũ, & poteſtatem ſuper omnia regna mundi, reliquiſſet vicario ſuo, quia cum illo communicauit omnem ſuam poteſtatem, conſequens autem eſt falſum.

Luc. 12.

Secunda ſententia affirmat Chriſtum habuiſſe abſolutum, & directum dominium, & poteſtatem ſuper omnia regna tẽporalia, per quam poſſet illa regere, moderari, aut mutare ſuo arbitrio. Hæc eſt ſententia D. Th. lib. 1. de regimine princip. c. 12. & ſequentibus, eandẽ tenet D. Antoni. 3. p. tit. 3. c. 2. & Almai. lib. de poteſtate Eccleſ. c. 8. Turrecrem. lib. 2. ſummæ Eccleſ. c. 116. Nauar. in c. nouit. de iudicijs, notab. 3. nu. 8. & ſequentib. & nu. 130.

D. Thom. *D. Anto.* *Almain.* *Turrecre.* *Nauarr.*

Pro ſolutione aduertendum eſt vnum eſſe ſupremum dominium, quod ſoli Deo conuenit in quantum Deus eſt, & incommunicabile fuit humanitati Chriſti: tum, quia etiam ipſa ſub hoc dominium cadit: tum etiam propter independentiam, quam includit, eſt enim hoc dominium independens ab omni ſuperiori volũtate, & directè cadit in res omnes, etiam prout conſeruantur in eſſe. Aliud vero eſt dominium, quaſi extremè ab hoc diſtans, & infimi ordinis, vt eſt dominiũ humanum, quod magna ex parte in volũtate humana fundamentum habet: ad quod reuocatur iuriſdictio, ſeu poteſtas temporalis, quæ ab hominibus etiam introducta eſt ad ruendam rem publicam, & in iuſtitia, ac pace conſeruandã, & hac ratione in hac quæſtione de dominio, & regno, quòd in quadam poteſtate, & iuriſdictione conſiſtit, indifferenter loquimur. Inter hæc verò duo dominia intelligi poteſt aliud medium, quod qui dem dominium creatum ſit, ſub diuino exiſtens, & ab illo pendens, & increata voluntate, & libertate fundatum, excellens tamen, ac ſuperans omnia dominia, & regna humana. Primum in origine, vt ſi à Deo manet, & nõ ab hominibus. Deinde in eius firmitate, & ſtabilitate, vt ſi non ſit caducum, ſed ſtabile, & æternum. Tertio in materia, ſeu obiecto, vt ſi ad res omnes creatas ſe extendat, etiam ad Angelos, & ad omnẽ vſum tàm naturalem, quàm ſupernaturalẽ. Hoc autẽ genus do minij medij poſsibile eſſe, nõ videtur poſſe dubitari, quia nullam in ſe repugnantiam inuoluit, & Deus, qui eſt ſupremus omnium Dominus, poteſt ſui dominij participationem, prout voluerit, communicare.

Dominiũ quotuplex

Dico ergo primo, quanuis Chriſtus Dominus interdum habuerit, aliquarum rerum humanum, & temporale dominium, non tamẽ aſſumpſit huiuſmodi dominium, vel poteſtatem in toto orbe, neque in aliquo regno temporali. Prior pars ſatis probatur ex definitione Ioannis. 22. in extra

Ioan. Pap.

uag. Cùm inter nonnullos, de verb. ſignifi. de illa enim latius agemus tractantes de vita Chriſti. q. 40. Nunc enim ſolum ſuppoſita eſt, quia in illa inſinuatur, ſecũda pars concluſionis: nisi enim deſinit Pontifex Chriſtum habuiſſe paucarum rerũ dominium, ſentit non habuiſſe illud in toto orbe. Et hoc cõfirmant illa teſtimonia, quibus docetur Chriſtum fuiſſe pauperem, perfecta enim Euangelica paupertas conſiſtit in abdicatione rerum temporalium, non tàm quoad vſum, quàm quoad poteſtatem & dominium.

Dices hæc ſummùm procedere de tempore vitæ mortalis Chriſti Domini. Reſpõdetur ita eſſe, & propoſito ſufficere, nam in vita immortali, & gloriosa caducum, & temporale dominium, nec neceſſarium eſt, nec illi ſtatui accõmodatum, vnde multo certius eſt etiam poſt reſurrectionem non aſſumpſiſſe Chriſtum huiuſmodi dominiũ. Et confirmatur, quia hoc dominium originẽ habet ab hominibus: Chriſtus autem nullo humano titulo illud habuit, vt per ſe eſt manifeſtũ, ijs adiunctis, quæ ſect. præceden. dicta ſunt. Dices habuiſſe hoc dominium immediatè infuſum per accidens à Deo. Sed hoc ſine vllo fundamento dicitur, vt benè probant argumenta prioris ſententiæ, quia hoc dominium, neque ad perfectionem Chriſti pertinet, neq; ad aliquem vſum Chriſtus illo indiguit, vnde rectè Am roſ. lib. 7. in Lucam explicans verba illa, *Quis me conſtituit iudicem inter vos? meritò*, inquit, *terreſtria declinat, qui propter cæleſtia venerat, & auaritia tollenda præbet exemplum.*

Obiectio. *Reſponſio.* *Ambroſ.*

Dico ſecundò habuiſſe Chriſtum Dominũ per ſe, & directè excellens quoddam dominiũ, & poteſtatẽ in res omnes creatas, & ſuper omnes omnium hominum, & angelorũ actiones. Probatur primo ex Scriptura, & Patribus, Apocal. 1. dicitur Chriſtus, *Princeps Regum terræ*, &c. 19. *Habet in femore*, id eſt, in humanitate (vt gloſſa, & alij exponunt) *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Actor. 10. *Annuncians pacem per Ieſum Chriſtum, hic eſt omnium Dominus*, vbi manifeſtè ſermo eſt de Chriſto, vt homine. Vnde ad Hebr. 2. de Chriſto exponitur illud Pſal. 8. *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum*, &c. 1. ad Cor. 15. *Omnia ſubiecta ſunt ei, præter eum, qui ſubiecit ei omnia.* Deniq; Matth. vltim. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra*, qui autem dixit omnem poteſtatem, nullam excluſit, quæ in hominem cadere poſſet. Faciunt etiam verba illa Ioan. 18. *Regnum meum non eſt de hoc mundo*, vbi Chriſtus, & ſe Regem fatetur, & negat ſe Regnum habere ad modum regum temporalium, & optimè de hoc regno, & dominio intelligitur, & non ſolum de poteſtate, & regno ſpirituali: quia Chriſtus eminenter habet omnem poteſtatem, & dominium, quod habent Reges temporales, & ideo non ſolum in ordine ad finem ſpiritualem, ſed etiam directè, & per ſe eſt Rex omnium. Vnde Cyrill. lib. 12. in Ioan. c. 10. hæc verba exponens ait, *Regẽ ſe eſſe non negat: ſed regni Cæſaris ſe nõ eſſe hoſtem oſtendit, quia eius Regnũ terrenum non eſt, ſed cæli, & terræ, cæterarumq; rerum omnium*, ſimilia habet cap. 12. & Chryſoſtomus homil. 82. in Ioan. & Auguſtinus tract. 14. inquit, *Erat quidem Rex, non talis, quales ab hominibus ſit, ſed talis, vt homines Reges faceret*, & tractatu. 115. ponderat, non dixiſſe Chriſtum, *Regnum meum non eſt hic,*

Chriſtus rẽ omniũ dominus. *Apocaly. 1. & 19.* *Act. 10.* *Heb. 2.* *1 Cor. 15.* *Matt. 28.* *Ioan. 18.* *Cyril.* *Cryſoſt.* *Aug.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

seu in hoc mundo, sed non est hinc, nec de hoc mundo. Et in eodem sensu intelligi possunt verba Greg. homil. 8. in Euangelia, vbi cum dixisset Christū natum esse in via, ad indicandum, quod in alieno nascebatur, subdit, *Alienum dico, non secundum potestatem, sed secundum naturam, nam secundum potestatem in propria venit*, vbi non solum distinguit diuinitatem ab humanitate, sed in ipsa etiam humanitate distinguit naturalem conditionem á potestate, quam ratione vnionis habuit, ratione cuius etiam dici potest venisse in propria. Nec videntur hæc omnia satis explicari de indirecta potestate, quæ non est facultas absolutè, & simpliciter, sed limitata ad spiritualem finem, & quasi sub conditione, si vsus temporalium rerum ad illum finem fuerit necessarius: at verò in citatis testimonijs, videtur tribui Christo absolutum dominium, & potestas simpliciter. Quod ita explicatur, & confirmatur, quia si Christus solum habuerit potestatem indirectam, non posset Angelis, verbi gratia, præcipere, nisi quod ad salutem hominum esset necessarium: neque posset vti re aliena ad faciendum miraculum, si commodè posset alio modo id efficere: indignum autem videtur hæc, et similia de Christi potestate sentire. Confirmatur secundo, quia hæc potestas indirecta, nō est distincta á potestate spirituali, quæ cum sacerdotio Christi coniuncta est, vnde neque regnum mere spirituale, distinctum aliquid est ab ipso sacerdotio: at verò Scriptura tribuit Christo dignitatem sacerdotis, & regis tanquam distinctas, vt ex Augustin. cōstat tract. 13. in Ioan. Vnde & Melchisedech, qui figura fuit Christi, vtranq; potestatem habuit directam, & distinctam. Vltima, & propria ratio est, quia Christus est Filius naturalis, & *Hæres vniuersorum*, vt ad Heb. 1. dicitur, ergo ratione vnionis debetur illi hoc dominium & potestas, quę suo etiam modo ratione redemptionis, & infiniti meriti deberi potuit, quia hæc potestas ad quādam exaltationem nominis Christi pertinet, *Vt in nomine Iesu omne genu flectatur*, ad Philip. 2. Philip. 1.

Augustin. *Heb. 1.* *Philip. 2.*

Dubium. Quæres, an habuerit Christus hoc dominium in vita mortali, vel solum post resurrectionem. Quibusdam hoc posterius placet, quia *In hoc mortuus est, & resurrexit vt viuorum, & mortuorum dominetur*, ad Rom. 14. Alijs verius videtur primum, quia ante resurrectionē nouit Christus omnia de quibus sibi Patrē in manus, vt dicit Ioan. 13. debebatur enim hæc dignitas Christo ratione vnionis, & ideo statim data est, quia eius carentia, neque ad nostram redemptionem necessaria erat, neque ad exemplum paupertatis: satis enim fuit priuari dominio terreno, & externo splendore, & abundantia temporalium rerum, in his enim versatur humana paupertas: priuari autem sua potestate excellentiæ, non fuit magis necessarium, quam priuari potestate faciendi miracula, multum enim coniuncta est hæc potestas, cum illo excellenti dominio. Quanquam ergo fuerit egenus in vsu, & humana proprietate temporalium rerum, vt dicitur 2. ad Corinth. 8. diues nihilominus fuit altiori genere potestatis: sicut etiam licet exterius se subdiderit, & interdum tributū soluerit, nihilominus liber fuit, & immunis ab omni tributo, & subiectione humana, hoc enim debitum illi erat ratione vnionis, neque oportuit,

Rom. 14. *Ioan. 13.* *2. Cor. 8.*

A aut decuit hac dignitate priuari. Et hæc posterior sententia mihi magis placet, si in rigore loquamur de proprietate, & potestate excellentiæ, nam si loquamur de quodā absoluto, & perfecto vsu, & quasi de possessione huius regni & dominij, atque adeo de manifestatione eius, hæc post resurrectionem plenè ac perfectè obtenta sunt. *Responsio.*

Fundamenta prioris sententiæ, probant primā conclusionem, & si contra hanc secundam fiant ex dictis soluta sunt præsertim primum & secundum. Circa tertium verò, malè quidam intulerūt summum Pontificem habere dominium temporale totius orbis, quod nullum habet fundamentum, quia Christus non cōmunicauit vicario suo omnem potestatem excellentiæ. Alij intulerunt á primo instanti conceptionis Christi omnes Reges priuatos fuisse suis regnis quoad dominium, & proprietatem: quod vanum est, & sine fundamento, quia hoc excellens dominium, cùm sit superioris ordinis, non excludit priuata dominia, si cut neque excludit dominium Dei. Vnde rectè Augustin. dicto tracta. 115. in Ioan. dicit Christum, in illo verbo, *Regnum meum non est de hoc mundo, tacite dixisse ad omnes Reges terræ, nolite timere, non impedio dominationem vestram*, & Ecclesia canit, *Non eripit mortalia, qui regna dat cælestia.* Aliqui denique hæretici intulerunt omnes Reges terræ esse vicarios Christi hominis, & tā in spiritualibus, quam in temporalibus eius vices habere. Hoc autem secundum hæreticū est, vt ex materia de fide constat primum vero in rigore est falsum: vt satis ex dictis constat. Quocirca cum D. Thom. in dicto lib. de regim. princip. dicit Augustum Cæsarem fuisse *Christi Vicarium*, ab illius natiuitate, exponendus est. Nam quia Christus erat superior Augusto, & potuisset illius imperium occupare, si vellet, ideo dici potest ex tunc imperasse ex quadam liberalitate Christi, & hoc sensu dicitur vicarius eius, non quia proprio dominio, & potestate priuatus fuerit, sic sancti interdum dicunt, Diuites esse *œconomos Dei*, largo quodā modo, qui dominium diuitiarum non excludit. *Solutio ad argum.* *Augustin.* *D. Thom.*

C QVAESTIO. XXIII. De Adoptione Christi in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerādum est, an adoptio Christo cōueniat. ¶ Et circa hoc quærūtur quatuor.

¶Primò, vtrùm Deo conueniat adoptare filios.

¶Secundò, vtrùm hoc conueniat soli Deo Patri.

¶Tertiò,

¶Tertiò, vtrùm sit propriū hominum adoptari in filios Dei.

¶Quartò, vtrùm Christus possit dici filius adoptiuus.

A

ON tribus primis articulis huius quæstionis, disputat D. Thom. in communi, & generatim de diuina adoptione, vt inde in quarto articulo concludat, quomodo de adoptione Christi sentiendum sit. Et ideo tres primos articulos breuiter expediemus, res enim, quę in illis tractari possunt, ad materiā de gratia, & iustificatione spectant; circa quartum vero articulum longiorem disputationem instituemus.

ARTICVLVS I.

a Vtrùm Deo conueniat filios adoptare. B

136 3 d. 10. q. 2. ar. 1. q. 1. et 4. contra. ca. 17. fin.

AD primū sic proceditur. Videtur, quòd Deo non conueniat filios adoptare. Nullus enim adoptat nisi extraneā personam in filium secundum quod Iuristæ dicunt. Sed nulla persona est extranea à Deo, qui est omnium creator. Ergo videtur quòd Deo non conueniat adoptare.

¶2. Præterea, Adoptio videtur esse introducta in defectum filiationis naturalis. Sed in Deo inuenitur naturalis filiatio: vt in Prima parte habitum est. Ergo non conuenit Deo filios adoptare. C 1. par. q. 31. art. 3.

¶3. Præterea, Ad hoc aliquis adoptatur, vt in hæreditate adoptantis succedat. Sed in hæreditate Dei non videtur aliquis posse succedere: quia ipse nunquam deceder. Ergo Deo non conuenit adoptare.

¶Sed contra est, quod dicitur Ephe. primo: Prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei. Sed prædestinatio Dei non est irrita. Ergo Deus aliquos sibi adoptat in filios.

b Respondeo dicendum, quòd aliquis homo adoptat alium sibi in filium, in A quantum ex sua bonitate admittit eum ad participationem suæ hæreditatis. Deus autem est infinitæ bonitatis, ex qua contingit, quòd ad participationem bonorum suorum suas creaturas admittit, et præcipuè rationales creaturas: quæ in quantum sunt ad imaginem Dei factæ, sunt capaces beatitudinis diuinæ. Quæ quidem consistit in fruitione Dei: per quam etiam ipse Deus beatus est, & per seipsum diues, in quantum scilicet seipso fruitur. Hoc autem dicitur hæreditas alicuius, ex quo ipse est diues. Et ideo in quantum Deus ex sua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare. Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quàm humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cælestem percipiendā. Homo autem non facit idoneum eum, quem adoptat, sed potius eum iam idoneum eligit adoptando.

c Ad primum ergo dicendum, quòd homo in sua natura consideratus, non est extraneus à Deo, quantum ab bona naturalia, quæ recipit, est tamen extraneus: quantum ad bona gratiæ & gloriæ, & secundum hoc adoptatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd hominis est operari ad supplendam suam indigentiam: non autem Dei, cui conuenit operari ad cōmunicandam suæ perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis cōmunicatur bonitas diuina omnibus creaturis, secundum quandam similitudinem; ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundum illud Roman. 8. Quos præsciuit conformes fieri imaginis Filij sui.

¶ Ad tertium dicendum quòd bona spiritualia possunt simul à pluribus possideri, non autem bona corporalia. Et ideo hæreditatem corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedenti:

Universidad de Deusto
Biblioteca

denti:hæreditatem autem spiritualem A simul omnes ex integro accipiunt sine detrimẽto Patris semper viuentis. Quã uis posset dici, quòd Deus decedit, secundum quod est in nobis per fidem, & incipiet in nobis esse per speciem: si cut glossa dicit Rom. 8. super illud, Si filij, & hæredes.

gl. ord. ibi.

COMMENTARIVS.

a

ADoptionis nomen, vt D. Thom. hic insinuat, & clarius dixit in ter tio. d. 10. quæst. 1. art. 1. q. 1. & Durand. ibi q. 2. ab humanis ad diuina trãslatũ est, quia licet res hoc nomine significata in adoptione diuina perfectiori, & excellentiori modo inueniatur, tamen locutio ipsa prius in humana adoptione vsurpata est. Potest autem adoptio humana ita describi, B ex D. Thom. hic, vt sit gratuita assumptio, seu acceptatio ad hæreditatem personæ extraneæ, seu ex vi suæ originis non habentis ius ad ipsam. Vn de variæ conditiones ad hanc adoptionem requi sitæ assignari solent à iurisperitis. Prima est, vt per sona, quæ adoptatur, extranea sit, id est, non habens à natura illum modum iuris, seu conditionis ad quem adoptatur, si enim adoptatur in filium necesse est, vt non sit filius naturalis, vel si adoptatur in nepotem, vt illo gradu careat. Inter dum vero potest nepos adoptari in filium, & tunc quodammodo dicitur non esse persona extranea quę adoptatur, vt in. §. Sed hodie, instituta de adoptionibus: formaliter tamen in sensu dicto, semper est persona extranea, quæ adoptatur, id est, carens gradu coniunctionis, ad quem adoptatur, quia filiatio adoptiua, naturali opponitur, vt constat ex lege. 1. ff. de adoptionibus.

Adoptionis natura, & conditiones.

Secunda conditio est, vt ius filij, seu assumptio ad hæreditatem gratis fiat, nã si detur titulo oneroso, non erit adoptio, sed venditio, vel alius simi lis contractus. Et has duas conditiones posuit C Concil. Francfordiense colum. 4 vbi sic inquit, *Adoptiuus non dicitur, nisi qui est alienus, & adoptio non datur ex debito, sed ex indulgentia.*

Concil. Fracford.

Tertia conditio est, vt is, qui adoptatur, consentiat, & velit adoptari, vnde & quædã adoptionis species, *adrogatio*, dicitur, quia is qui adoptat, interrogatur, an velit assumere alium in filium, & is, qui adoptatur, an id fieri patiatur, vt habetur in lege. 2. ff. de adoptionibus dicitur autẽ hæc adrogatio, quando is, qui adoptatur, est sui iuris. Nam si sit sub patria potestate, tũc retinet nomen adoptionis, & requirit consensum vtriusque, scilicet adoptandi, & eius, sub cuius potestate est, vt colligitur ex lege in adoptionibus. ff. eod. tit. Quod si nondũ ratione vtatur adoptãdus, sufficiet consensus parentis, vel tutoris, in cuius potestate est, ex lege Etiã Infantẽ. ff. eode, & lege. impuberem, C. eodẽ tit. Et ratio huius cõditionis est, quia hæc adoptio est veluti quidã humanus contractus, & ideo oportet, vt voluntarius sit. Aliæ conditiones, quæ in humana adoptione interueniunt, accidentariæ sunt ad rationem adoptionis, vt circa solutiones argumentorum commodius explicabimus.

b Ex hac ergo cõmuni ratione seu definitione adoptionis recte colligit D. Th. adoptare aliquos sibi in filios recte Deo attribui, quia ex bonitate sua aliquas creaturas ad participationem suæ æternæ beatitudinis assumit: hæc enim supernaturalis beatitudo merito, *hæreditas Dei* dicitur, quia sicut in hominibus diuitiæ alicuius dicuntur hæreditas eius, ita beatitudo, qua Deus diues est, dici potest hæreditas ipsius. Respectu autẽ huius hæreditatis persona creata extranea reputatur, quia ex vi suæ naturæ, & originis nullum ius ad illam habet, quia nullo modo est naturæ debita. Ad hãc etiam hæreditatem nullus, qui ratione vti possit, assumitur, nisi eo consentiente, & volente, omiũ enim adultorum adoptio, per propriam eorum dispositionem, & consensum fit: in infantibus vero Deus qui eorum est autor & pater, eorum consensum supplet, vel certe per ecclesiam consentiunt, vel per caput suum, qui est Christus. Merito ergo gratuita acceptatio, qua Deus admittit personam creatam ad hanc hæreditatem, adoptio vocatur, in illa enim perfecte inueniuntur tres conditiones supra positæ, vt ex dictis satis manifestum est. Vnde etiam intelligitur, hanc diuinã adoptionem non metaphorice tantum (vt quidã existimarunt) sed vere, ac proprie adoptionem esse, ita enim scriptura loquitur ad Rom. 8. ad Ga lat. 4. & ad Ephes. 1. & potest cum proprietate in telligi. Et ratio facta id ostendit, quia propriè, & quasi essentiales conditiones adoptionis in hac diuina inueniuntur, & nonnullæ aliæ, in quibus differt adoptio diuina ab humana, non pertinent ad veritatem, & proprietatem adoptionis vt sic, sed constituunt forsasse diuersas species adoptionis, inter quas perfectior est diuina, quam humana, vt iam explicabo. Nec D. Thom. aut Durand. in. 3. distinct. 10. contrarium docent, illi enim nũ quam dixerunt adoptionem diuinam tantum metaphoricè esse adoptionem, vt quidam illis attribuunt: sed dixerunt (vt in principio notauimus) nomen adoptionis translatum esse ab humanis ad diuina, intelligi autem debet traslatum non per metaphoram, sed propter similitudinem, & vniuocam conuenientiam.

Rom. 8. Galat. 4. Ephes. 1.

D. Thom. Lyr.

Vnde vlterius colligitur hanc Dei adoptionem nihil aliud esse, quam ipsammet rationalis creaturæ iustificationem, vt docet August. epist. 120. c. 4. & lib. 3. contra Faust. c. 3. est enim iustificatio, voluntaria regeneratio in spem viuam vt sumitur ex. 1. Pet. 1. Iacob. 1. & ad Tit. 3. & ideo Ioan. 1. iustificati dicuntur, *Nati ex Deo*, & omnibus dicitur, *Data potestas filios Dei fieri*, nimirum per fidem viuam, sic enim ait Ioan. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credũt in nomine eius*, ita scilicet, vt consequantur iustificationem. Vnde ad Rom. 8. ait Paul. *Accepistis spiritum adoptionis filiorum*, & ad Ephes. 1. *Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum*, quam adoptionem explicãs subdit. *Gratificauit nos in dilecto filio suo.* Et ratio est, quia homo iustificatus habet ius ad diuinam hæreditatem, est ergo filius, non naturalis, ergo adoptiuus, quam adoptionem in ipsa iustificatione suscepit.

Adoptio quid sit. August. 1. Petr. 1. Iacob. 1. Tit. 3.

Ioan. 1. Rom. 8. Ephes. 1.

Et hinc intelligitur prima differentia, quam D. Thom.

Differentia inter adoptionẽ diuinã, et humanã. 1. Petr. 3. 1. Ioan. 3.

D. Thom. hic posuit inter diuinam adoptionem, A & humanam, nam humana fit per solam extrinsecam acceptationem, & per eam non confertur aliquod esse internum, in quo fundetur ius, vel proportio ad hæreditatem: at vero in diuina adoptione filius accipit inhærentem iustitiam, & gratiam, per quam fit particeps diuinæ naturæ. 1. Petr. 3. & ideo Ioan. 1. Cano. c. 3. inquit, *Videte, qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & simus*, Et hinc sequitur secũda differẽtia, quia ex adoptione humana, non resultat relatio realis, sed rationis tantum. Quia in sola extrinseca denominatione fundatur, ex adoptione autem diuina resultat relatio filiationis realis fundata in reali, & intrinseca iustificatione, quæ est vera generatio, in similitudinem diuinæ naturę, imperfectam quidem & accidentalem, realem tamen. Quæ duæ differentiæ optimè ostendunt hanc adoptionem esse perfectioris ordinis, quamuis propriam rationem adoptionis non transcendat.

c In solutionibus argumentorum, ponit D. Th. alias tres differẽtias inter has adoptiones, prima est, in solutione, ad. 1. quia in adoptione humana persona, quæ adoptatur, non procedit in suo B esse reali ab adoptante, at vero in diuina necesse est, vt saltem per creationem persona ipsa, quæ adoptatur, à Deo procedat, & pendeat. Quæ differentia accidentaria est ad rationem adoptionis, per se enim, & formaliter satis est, quod ratione creationis non habet homo ius ad superna turalem hæreditatem, ad quam postea adoptatur: hac enim ratione respectu illius, censetur persona extranea, sicut nepos aliquo modo procedit ab auo saltem per accidens, & mediate, tamen quia ratione huius processionis non habet proprium ius filij, potest ad illud adoptari.

d Secunda habetur in solutione ad secundum quia inter homines adoptio introducta est ex defectu, vel indigentia naturalis filij: at verò diuina adoptio, non propter indigentiam sed ex infinita perfectione, & bonitate introducta est. Vt similitudo filij naturalis filijs adoptiuis communicetur. Et in hunc modum explicat D. Thom. illud ad Rom. 8. *Quos præscivit, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui.* De quo testimonio plura à nobis in superioribus dicta sunt.

Rom. 8.

e Tertia differentia in solutione ad tertium est C quia adoptio humana ad hoc ordinatur, vt filius succedat patri in hæreditate, de ratione autem successionis est, vt altero decedente, seu deferente hereditatem alius accedat, seu acquirat illam: at vero adoptio diuina non ordinatur ad successionem, sed ad communicationem, vel participationem eiusdem hæreditatis, *Est enim hæc spiritualis hæreditas*, inquit August. tract. 1. in Ioã. *Quæ non sit angusta, simulti eam possederint; illi ipsi certe de ipso possidente, fiunt hæreditas ipsius, & ille vere ipsius sit hæreditas ipsorum.* Neque vero hoc repugnat cũ veritate, & proprietate adoptionis, sed indicat potius infinitum esse illud bonum, ad quod hominus adoptantur.

ARTICVLVS. II.

Vtrum adoptare conueniat toti Trinitati,

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd adoptare non conueniat toti Trinitati. Adoptatio enim dicitur in diuinis ad similitudinem rerum humanarum. Sed in rebus humanis soli illi conuenit adoptare, qui potest filios generare: quod in diuinis conuenit soli Patri. Ergo in diuinis solus Pater potest adoptare.

137 *3. dist. 10. q. 2. a. 1. q. 2. & 3.*

¶2. Præterea, Homines per adoptionem efficiuntur fratres Christi: secundum illud Rom. 8. Vt sit ipse primo genitus in multis fratribus. Fratres autem dicuntur, qui sunt filij vnius patris. vnde & Dominus dicit Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. Ergo solus Pater Christi habet filios adoptiuos.

¶3. Præterea, Gala. 4. dicitur, Misit Deus Filium suum, vt adoptionem filiorum Dei reciperemus: quoniam autem estis filij Dei, misit Deus spiritum Filij sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater. Ergo eius est adoptare, cuius est Filium, & Spiritum sanctum habere. Sed hoc est solius personæ Patris. Ergo adoptare conuenit soli personæ Patris.

¶Sed contra, Eius est adoptare nos in filios, quem nos patrem possumus nominare. vnde dicitur Roma. 8. Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater. Sed cùm Deo dicimus, Pater noster, hoc pertinet ad totam Trinitatem: sicut & cætera nomina, quæ dicuntur de Deo relatiuè ad creaturam, vt in Prima parte habitum est. Ergo adoptare conue nit toti Trinitati.

1. p. q. 39. art. 7.

Respondeo dicendum, quòd hæc est differẽtia inter filium Dei adoptiuum & naturalem, quòd filius Dei naturalis est genitus, non factus: filius autem adoptiuus est factus, secundum illud Ioã. 1.

Dedit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dedit eis potestatem filios Dei fieri. A Dicitur tamen quandoque filius adoptiuus esse genitus propter spiritualem regenerationem: quæ est gratuita, non naturalis: vnde dicitur Iaco. 1. Voluntariè genuit nos verbo veritatis. Quanuis autem generare in diuinis, sit proprium personæ Patris, tamen facere quemcunque effectum in creaturis, est commune toti Trinitati propter vnitatem naturę: quia vbi est vna natura, oportet quòd sit vna virtus & vna operatio. vnde Dominus dicit Ioan. 5. Quæcunque Pater facit, hæc & Filius similiter facit. Et ideo adoptare homines in filios Dei, conuenit toti Trinitati.

Ad primum ergo dicendum, quòd B omnes personæ humanæ nõ sunt vnius naturæ secundum numerum, vt oporteat vnam esse omnium operationem tantum & vnum effectum: sicut accidit in diuinis. Et ideo quantum ad hoc, non potuit attendi similitudo vtrobique.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nos per adoptionem efficimur fratres Christi, quasi eundem patrem habentes cum ipso: qui tamen alio modo est pater Christi, & alio modo est pater noster. Vnde signanter Dominus Ioan. 20. seorsum dixit. Patrem meum: & seorsum dixit, Patrem vestrum: est C enim Pater Christi, naturaliter generando: quod est proprium sibi. Est autem pater noster voluntariè aliquid faciendo, quod est commune sibi & Filio & Spiritui sancto. Et ideo Christus non est filius totius Trinitatis, sicut nos.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dictum est, * filiatio adoptiua est *art. præc.* quædam similitudo filiationis æternæ: sicut omnia quæ in tempore facta sunt, similitudines quædam sunt eorum, quæ ab æterno fuerunt. Assimilatur autem homo splendori æterni filij, per gratiæ claritatem, quæ attribuitur Spiritui sancto. Et ideo adoptatio licet sit communis toti Trinitati: appropriatur tamen Patri vt autori, Filio vt exemplari, Spiritui sancto vt imprimenti in nobis huius similitudinem exemplaris.

COMMENTARIVS.

Hic articulus non indiget expositione, constat enim hâc adoptionẽ esse opus Dei ad extra, & ideo cõmune esse omnibus personis diuinis, vt bene D. Tho. docet, quia omnia opera ad extra indiuisa sunt. Neque in hoc occurrit noua difficultas. Solutiones vero argumentorum D. Thom. notãdæ valde sunt. In prima enim ponit aliam differentiam inter adoptionem diuinam, & humanam, quod in humana solus ille potest adoptare, qui potest generare, at verò in diuina, adoptant Filius, & Spiritus sanctus, etiam si generare non possint. Hæc tamen differentia, videri potest, non habere multum fundamentum in iure ciuili, tam secũdum illud, etiam adoptare possunt, qui generare non possunt. § Sed & illud, Instituta de adoptionibus, lege. 2. ff. eodem, quia verò hæc impotentia generandi in personis humanis est per accidens, & non ex propria conditione ipsius naturæ: in diuinis autem per se, & ex propria perfectione ipsius naturæ prouenit, vt sola prima persona possit generare: ideo D. Tho. etiam in hoc voluit differentiam assignare inter diuinas, & humanas personas. Nã in omnibus diuinis personis est vna indiuidua natura infinita, quæ per vnam tantum generationem communicari potest, & ideo in illa tantum esse potest vnus filius naturalis: at vero in hominibus multiplicaretur naturæ cum personis, & ideo per se loquendo quęlibet posset generare. Reliqua in litera clara sunt.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm adoptari sit proprium rationalis creaturæ.

138 3. d. 10. q. 2. ar. 2. q. 1. & 2. & 4. cõ. 1. 17 fi. & 21. fin.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd adoptari non sit proprium rationalis creaturæ: Non enim dicitur Deus, pater creaturæ rationalis nisi per adoprionem. Dicitur autem pater creaturæ etiam irrationalis: secundum illud Iob. 38. Quis est pluuiæ pater, & stillas roris quis genuit?

nuit? Ergo adoptari non est proprium A rationalis creaturæ.

¶ 2. Præterea, Per adoptionem dicũtur aliqui filij Dei. Sed esse filios Dei, in Scriptura propriè videtur attribui Angelis, secundum illud Iob. 1. Quadam autem die cùm assisterẽt filij Dei coram Domino. Ergo non est propriũ creaturæ rationalis adoptari.

¶ 3. Præterea, Quod est proprium alicui naturæ, conuenit omnibus habentibus naturam illam: sicut risibile conuenit omnibus hominibus. Sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. Ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

¶ Sed contra est, quòd filij adoptati sunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hæreditas B conuenit soli rationali creaturæ. Ergo proprium est creaturæ rationalis adoptari.

art præc. ad 3. & art. 1. *b* ¶ Respondeo dicendum, quòd sicut dictum est, * filiatio adoptionis est quædam similitudo filiationis naturalis. Filius autem Dei naturaliter procedit à Patre, vt verbum intellectuale, vnum cum ipso Patre existens. Huic ergo Verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Vno quidem modo secundum rationem formæ, non autem secundum intellectualitatem ipsius, sicut forma domus exterius constitutæ C assimilatur verbo mentali artificis, secundum speciem formæ, non autem secundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia non est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo Verbo æterno assimilatur quælibet creatura, cùm sit facta per Verbum. Secundo modo assimilatur creatura Verbo non solùm quantum ad rationem formæ, sed etiam quantum ad intellectualitatem ipsius: sicut etiam scientia, quę fit in mente discipuli assimilatur verbo, quod est in mente magistri. Et hoc modo creatura rationalis etiam secundum suam naturam assimilatur Verbo Dei. Tertio modo assimilatur creatura Verbo Dei æterno, secundum vnitatem quam habet ad Patrem, quod quidem fit per gratiam & charitatem: vnde Dominus orat, Ioan. 17. Sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus. Et talis assimilatio perficit rationem adoptionis, quia sic assimilatis debetur hæreditas æterna, Vnde manifestum est, quod adoptari conuenit soli creaturæ rationali, non tamen omni, sed solùm habenti charitatem, quæ est diffusa in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, vt dicitur Romano. 5. Et ideo Romano. 8. Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd Deus dicitur pater creaturę irrationalis, non propriè per adoptionẽ, sed per creationem, secundum primam participationem similitudinis.

c ¶ Ad secundum dicendum, quòd Angeli dicũtur filij Dei, filiatione adoptionis: nõ quia ipsis primò conueniat, sed quia ipsi primò adoptionem filiorum receperunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd adoptio non est proprium consequens naturam, sed consequẽs gratiam cuius natura rationalis est capax. Et ideo non oportet, quòd omni rationali creaturæ conueniat, sed quòd omnis rationalis creatura sit capax adoptionis.

COMMENTARIVS.

c

TItulus huius articuli potest de capacitate, & de actu intelligi, & duo in se includit scilicet, an omnis rationalis creatura sit capax adoptionis, & an sola illa, & non alia hanc habeat capacitatem. Et hæc omnia comprehendit D. Thom. in titulo, & breuissime expedit in discursu articuli. Sub rationali autem creatura comprehendit etiam intellectualem, vt constat ex argumento secundo cum solutione.

b Dicit ergo primo, creaturam irrationalem nõ esse capacem adoptionis, quod est clarum, & certum, quia sola rationalis est capax diuinæ beatitudinis, & fruitionis, vt ex. 1. part. quæst. 11. & ex. 1. 1. quæst. 3. constat. Ex quo infert in solut.

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

-ad primum. Quando creatura insensibilis vocatur in Scriptura interdū nomine filij, vt Iob. 38. *Quis est pluuiæ Pater*, locutionem esse metaphoricam eo modo, quo creatio dici potest generatio: & creator, seu autor alicuius rei, lata significatione dici potest genitor, quo genere locutionis, etiam peccatores possunt interdum vocari filij ratione creationis, vt notauit Iren. lib. 4. cōtr. hæres. c. 79. ita exponens locum Isai. 62. *Si biberint filij alieni, &c.* vnde Deut. 32. *Hæccine reddis Domino populo stulte & insipiens, nonne ipse est Pater tuus, qui possedit te & fecit, & creauit te.* Considerandum vero est, hanc qualemcunque imperfectam, & metaphoricam filiationem, quæ est ratione creationis, non esse adoptiuam, sed connaturalem, ratione illius qualiscunque similitudinis ad Deum, quam vnaquæque res creata habet ratione creationis. Vnde etiam fit hoc ipsum genus filiationis tanto in rationali creatura esse perfectius, quanto ipsa ex vi suæ creationis similior est Deo in ipso gradu intellectuali, vt optimè D. Thom. in articulo explicat.

Iob. 38. Iren. Deut 32.

Secundo dicit D. Thom. Omnem creaturam rationalem de se capacem esse filiationis adoptiuę, quod intelligit de persona creata rationalis naturæ, & sic est manifesta conclusio, quia supernaturalis beatitudo, & gratia, nulli personę creatę connaturalis est aut esse potest, vt ex 1. p. quæst. 12. supponitur. Per gratiam verò quælibet creatura huiusmodi potest ad participationem illius beatitudinis eleuari, vt ex eodem loco manifestum est. Et eleganter tractat August. in lib. soliloqui. cap. 8.

Aug.

Tertio dicit, non omnem creaturam rationalem, sed eam tantum, quæ per gratiam & charitatem iustificata est, actu habere hanc diuinam adoptionem. Quod est etiam euidens ex dictis in art. 1. ostendimus enim hanc adoptionem fieri per ipsam iustificationem. Communicatur ergo his omnibus, qui iustificantur, & non alijs.

Angeli sancti sunt filij Dei. Iob. 1. et 2. Hebr. 1.

Ex qua resolutione infert D. Thom. 1. in solut. ad. 1. etiam angelos sanctos esse Filios Dei adoptiuos, sic enim Iob. 1. & 2. vocatur, *Filij Dei*, non sunt autem filij naturales, de hac enim filiatione loquens Paul. ad Heb. 1. dixit, *Cui enim angelorum dixit aliquando, Filius meus es tu*, Ergo adoptiui, & ratio facta, etiam hoc conuincit, quam optime indicauit Athanas. orat. 2. contra Arian. satis post medium dicens, *Quod secundum naturam ex aliquo gignitur, id vera eius progenies censendum est, qui vero ex virtute, & gratia nomen solummodo filiorum obtinet, non natura, sed gratia sui liberorum habent.* Et post pauca sentit hoc ius filiationis (quam adoptionē ibidem vocat) per Verbū Dei omnibus communicatum esse, tam qui in terris, quam qui in cælis Filij Dei effecti, & nuncupati sunt. Nec refert, quod Chrysost. homil. 12. in Genes. dicat in Scriptura, nunquam angelos vocatos esse filios Dei, constat enim ex citatis testimonijs Iob, ita interdum esse appellatos: & quanuis in Scriptura nunquam hoc nomen illis esset tributum, non referret, quia satis esset rem ipsam in scriptura doceri: docet autem scriptura homines esse futuros similes angelis Matth. 22. & angelos videre faciem Dei Matth. 18. atque adeo esse participes diuinæ hæreditatis, quod est, esse filios adoptiuos.

Athana. Chrysost. Matth. 18 22.

Secundo sequitur, etiam Adam in statu innocentiæ fuisse filium Dei adoptiuum, quia fuit creatus in gratia, & secundum præsentem iustitiam illius status habuit verum, & proprium ius ad æternam hæreditatem. Nec refert, quod postea illud amiserit, quia adoptiuus filius perdere potest filiationem, & ius per adoptionem acquisitum. Neque etiam refert, quod à principio gratiam, simul cum natura susceperit, quia non est de ratione huius diuinæ adoptionis, vt is, qui adoptatur, prius aliquo tempore gratia caruerit, vel fuerit in peccato: vt videntur sensisse Magister sententiarum in. 3. d. 10. & Alens. 3. p. q. 10. m. 4. in fine, quia hoc accidētarium est. Nam licet Deus in eo instāti, in quo creat aliquem, illum iustificet, concurrunt in illa iustificatione omnes tres conditiones, quas supra diximus esse ad veram adoptionē requisitas. Et confir. quia alias nec angeli essent filij adoptiui, neque Beata Virgo.

Adam in statu innocentiæ filius Dei adoptiuus

Magist. Alens.

Tertio sequitur, omnes homines, qui ante Christi aduentum fuerunt iusti, & sancti, fuisse filios adoptiuos Dei. Hoc aperte sequitur ex dicto principio, quia iustificatio ipsa est adoptio, sed illi antiqui patres verè fuerunt iusti, & sancti, vt constat ex tota scriptura veteri, & ex Paulo epistola ad Rom. c. 1. 3. & 4. ad Hebr. 11. & passim. fuerunt ergo vere, ac proprie filij adoptiui. Et ita loquitur Chrys. homil. 12. id Genes. de Patribus, qui in lege naturæ extiterunt, exponens illa verba Genes. 6. *Videntes filij Dei, filias hominum.* De Patribus autem veteris testamenti, est aperta sententia Pauli ad Galat. 4. vbi comparat Patres veteris testamenti filio hæredi sub cura tutorum existenti, & ad Rom. 9. *Quorum est*, inquit, *adoptio.* Et in testamento tam veteri, quam nouo sunt frequentissima testimonia, in quibus Iudæi vocātur, *Filij Dei, & filij regni*, vt notarunt Cyp. in expositione oration. domin. & Athana. dicta orat. 2. contra Arianos, & in sermone de passione, & cruce Domini ferè in fine, & Cyril. lib. 1. in Ioan. c. 14. Chrys. homil. 13. in Ioan. & homil. 14. super ad Rom. & Aug. lib. 3. contra duas epist. Pelag. c. 4.

Rom. 1. & 4. Hebr. 11. Chrys. Galat. 4. Rom. 9. Cyp. Athana. Cyril. Chrys. Aug.

Dubitat autem Cyril. supra, si adoptio filiorū Dei communis fuit Patribus veteris testamenti nobiscum, cur per Christi aduentum dicatur specialiter, *Data potestas hominibus, vt possint filij Dei fieri*, Ioan. 1. & ad Galar. 4. dicatur venisse Christus, *Vt adoptionem filiorum Dei reciperemus?* Et respondet antiquorum Patrum adoptionem, solum fuisse figuram, & typum verę adoptionis nobis conferendæ per Christum, & eandem doctrinā habet late Chrys. in citatis locis. Est tamen accuratè explicanda, nam sicut in illis Patribus fuit vera iustitia eiusdem speciei, & perfectionis essentialis cum nostra, ita etiam fuit vera adoptio, nec de hoc potest aliquis Catholicus dubitare. Tamē est differentia, quod illi patres, vt bene Aug. notauit, ex vi legis veteris non habebant veram iustitiam, & adoptionem, & hoc modo illa legalis adoptio, & iustitia erat figura veræ iustitiæ per Christum dandæ, quam etiam illi consequebātur, per viuam fidem eiusdem Christi venturi, & vt sic magis ad legem nouam quam ad veterem pertinebat. Deinde illi antiqui iusti, licet verè essent filij, tamen non habebant statum filiorum, sed seruorum; quia erant sub lege, & spiritu timoris ducebantur, vnde erant tanquam parvulus, *Qui quandiu sub tutoribus, & tutoribus est, nihil differt*

Dubium.

Ioan. 1. Galat. 4.

Responsio. Patres antiqui quomodo filij Dei adoptiui.

differt à seruo. Denique pro illo statu carebant perfectione gloriæ, vnde non poterant adire perfectam hæreditatem, donec Christus veniret. Erat ergo illa adoptio vera, sed imperfecta: & hoc ferunt citati patres. Cyril. & Chrysost. Et propter has etiam causas merito dicitur adoptio filiorum data per Christum, & ad hunc finem ipsum venisse: tum, quia illamet adoptio antiquorum Patrum per ipsum data est: tum etiam quia per eum à iugo, & seruitute legis liberati sumus, *Et statum filiorum accepimus, & spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba pater*: tum denique, quia per ipsum aperta est ianua regni cælestis, in quo hæc adoptio erit plene consummata, & perfecta. Propter quod Paul. ad Rom. 8. dicit, *Nos adhuc gemere spectantes adoptionem filiorum Dei*, non quia nondum simus filij, si iusti sumus, sed quia nondū consummatam perfectionem huius adoptionis adepti sumus: sicut autem status adoptionis euangelicę cōparatur ad statum patriæ, ita suo modo status adoptionis, quæ erat sub priori testamento, expectabat, & desiderabat perfectionē, & statū legis nouæ, quam omnē perfectionē Christus nobis attulit, & ideo merito venisse dicitur, *Vt per eū adoptionem filiorū reciperemus.* Et ex his facile colligitur cōcordia omnium Scripturarum, & Sanctorum, qui de hac materia loquuntur. Neque occurrit noua difficultas, quę nostra expositione indigeat. Nam licet hoc loco soleant plura argumenta multiplicari, nullum tamen ocurrit, quod difficultate ingerere possit. Quantum verò lex Euangelica, superet in gratiæ perfectione legem veterem, non est in hoc loco tractandum, sed in. 1. 2. q. 107. vbi de hac comparatione D. Thom. disputat. Interim videri possunt Chrysost. & Aug. citatis locis, qui de eadem re copiosè disserunt.

Adoptio filiorū Dei quomodo per Christū data. Rom. 8.

Quarto sequitur ex dicto principio omnes homines iustos, etiam si sint præscit, esse filios Dei adoptiuos: è cōtrario vero, omnes, qui sunt in peccato mortali, vel originali, etiam si prædestinati sint, pro eo tempore, quo gratia carent, non esse filios adoptiuos. Hoc etiam certum est, & colligitur ex omnibus illis Scripturis, quibus supra probauimus hanc adoptionem in ipsa iustificatione cōferri. Et ratione patet facile vtraque pars, quia posito fundamēto, & termino resultat relatio in supposito capaci illius, sed licet homo sit præscitus, tamen quando iustificatur, veram iustitiā, & gratiam recipit, & efficitur viuum Christi membrum, vt de fide certum, vt constat ex materia de gratia & de Ecclesia. Ergo pro tūc est vere particeps diuinæ naturæ, & acceptus ad gloriam, quia habet gratiam, quæ est pignus hæreditatis æternæ, ergo resultat in illo relatio filiationis adoptiuæ, quia habet in se fundamētū talis relationis, & terminus de esse nō potest vnde Paul. ad Rom. 8. generalē regulam statuit, *Quicunque spiritu Dei aguntur hi sunt filij Dei.* Et confirmat. nam cum filiatio adoptiua non sit intrinseca, & connaturalis, sed aduētitia, non est de ratione illius, vt immutabilis sit, ergo, quanuis Deus præsciat hominem amissurum hanc filiationem, tamen quandiu gratiam habet, vere est filius adoptiuus. Sicut verè est homo sapiens, quādiu sapientiam habet, licet Deus præuideat fore, vt illam amittat, & stultus efficiatur: & inter homines vere est filius adoptiuus, qui re ipsa nunc acceptus est ad hæreditatem, licet postea

Homines iusti omnes sunt filij Dei adoptiui. Rom 8.

cōtingat propter sua merita & hæreditate, & adoptione priuari. Et proportionali ratione demonstratur alia pars, quia non posito fundamento nō resultat relatio, sed in homine carente gratia, quā tunuis prædestinatus sit, non est fundamentum huius relationis. Quia (vt diximus) hęc relatio realis est, & fundamentum eius est aliquid intrinsecum, & inhærens & non sola prædestinatio, quæ est actus Dei extrinsece tantum denominans prędestinatum. Confirmatur, & explicatur à simili, nam licet homo habeat voluntatem: & propositum adoptandi alium in filium, tamē quandiu re ipsa illum non adoptauit, nō potest dici filius adoptiuus, ergo simili modo, &c.

Iustus quo pacto dicitur filius Dei ante iustificationem.

Circa hoc autem grauiter lapsus est Gab. in. 3. dist. 30. vbi negat præscitos esse filios adoptiuos, quia non sunt per voluntatem Dei ad hæreditatem prædestinati. Sed est plus quam falsa sententia, & in virtute damnata in Concilio Constantię si Sess. 8. &. 15. vbi contra Ioan. Hus definit præscitos posse aliquando esse iustos, & viua membra Ecclesię. Et è contrario prędestinatū, si in peccato mortali sit pro tunc non esse filium Dei, sed filiū iræ. Vnde. 1. Ioan. 3. generaliter dicitur, *Qui facit peccatum, ex diabolo est*, & è contrario, *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet*, & infra subdit, *In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli.*

Gabr. *Præscit, quandiu iusti filij Dei adoptiui.* Con. Constantien. 1. Ioan. 3.

Ad fundamentum autem Gabrielis respond. reprobum non esse ordinatum ad hæreditatem per voluntatem absolutam, qua illum Deus elegerit ad gloriam, sed per voluntatem antecedentem dandi gloriam: cum qua coniuncta fuit voluntas efficax dandi gratiam, & ius ad gloriā pro aliquo tempore: nam hoc est satis, vt pro illo sit filius, & hæres. Quia reuera, si in eo statu decederet, re ipsa cōsequeretur hæreditatē, iuxta illud. 2. ad Timot. 2. vbi postquam Paul. de prędestinatis, & reprobis, & de vasis aureis, & fictilibus locutus est, concludit: *Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & vtile Domino*, & ideo ad Corint. 10. admonet iustum, dicens, *Qui stat, videat, ne cadat*, & Apocalyp. 3. *Tene, quod habes, vt nemo accipias coronam tuam.* E contrario vero licet prædestinatus sit electus, & præordinatus ad gloriam per absolutam Dei voluntatem, tamē nō est verè filius, donec effectum illius voluntatis recipiat, saltem quaod iustificantem gratiam: sicut nō dicitur esse creatura, donec actu creatur, quanuis ab æterno habuerit Deus volūtatē creandi illam.

2. Tim. 2. 1. Cor. 10. Apocal. 3.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum Christus, secundum quod homo, sit filius Dei adoptiuus.

AD quartū sic proceditur. Videtur, quòd Christus, secundum quod homo, sit filius Dei adoptiuus. Dicit enim Hilar. » de Christo

139 *Infr. q 32. ar. 3 q 43. a. 1. co. 2 et 3. d. 10. q. 2 ar. 2 q 3 et. 4. cotra ca. 4. et ve ri. q 29 a. 2 ad 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christo loquens, Potestatis dignitas non amittitur, dū carnis humanitas adoptatur. Ergo Christus, secundum quod homo, est filius adoptiuus.

lib 2. de Trin. cap. 15. ante medium tom. 7.

¶2. Præterea, Augustin. * dicit in libr. de Prædestinat. Sanctorum, quod ea gratia fit ab initio fidei homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. Sed alij homines sunt Christiani per gratiam adoptionis. Ergo & ille homo est Christus per adoptionem, & ita videtur esse filius adoptiuus.

In li. de incar. dom. sac. c 8. in fin. to. 2.

¶3. Præterea, Christus secundum quod homo est seruus. Sed dignius est esse filium adoptiuum, quàm seruum. Ergo multo magis Christus, secundum quod homo, est filius adoptiuus. B

¶Sed contra est, quod Ambr. * dicit in libro. de Incar. Adoptiuum filium, non dicimus filium esse natura, sed eum dicimus natura esse filiū, qui verus est filius. Christus autem est verus & naturalis Dei filius, secundum illud. 1. Ioan. vlt. Vt simus in vero filio eius Iesu Christo, ergo secundum quod homo, non est filius adoptiuus.

1. p. q. 33. ar. 2. & 3.

¶Respondeo dicendum, quòd filiatio propriè conuenit hypostasi, vel personæ, non autem naturæ: vnde & in Prima parte dictum est, * quòd filiatio est proprietas personalis. In Christo autem non est alia persona vel hypostasis, quàm increata, cui conuenit esse filium per naturam. Dictum est autem suprà, quòd filiatio adoptionis est participata similitudo filiationis naturalis. Non autem recipitur, aliquid dici participatiuè, quod per se dicitur. Et ideo Christus qui est filius Dei naturalis, nullo modo potest dici filius adoptiuus. Secundum autem illos, qui ponunt in Christo duas personas, vel duas hypostases, seu duo suppositа, nihil rationabiliter prohiberet Christum hominem dici filium adoptiuum.

ar praced. in corp. et locis ibi citatis.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd sicut filiatio non propriè conuenit natura, ita nec adoptio. Et ideo cùm dicitur quòd carnis humanitas adoptatur, impropria est locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturæ ad personam filij. A

¶Ad secundum dicendum, quòd similitudo illa Aug. est intelligenda, quātum ad principium: quia scilicet sicut sine meritis quilibet homo habet, vt sit Christianus, ita iste homo sine meritis habuit, vt esset Christus. Est tamen differentia, quantùm ad terminum: quia scilicet Christus per gratiam vnionis est filius naturalis, alius autem per gratiam habitualē est filius adoptiuus. Gratia autem habitualis in Christo non facit de non filio filium adoptiuum, sed est quidam effectus filiationis naturalis in anima Christi, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis.

¶Ad tertium dicendum, quòd esse creaturam & etiam seruitus vel subiectio ad Deum, non solum respicit personam, sed etiam naturam: quod non potest dici de filiatione. Et ideo non est similis ratio.

COMMENTARIVS.

C RESponsio D. Thom. est cùm Christus sit filius Dei naturalis, nullo modo dici posse filium adoptiuū. Quæ assertio, & ratio, qua D. Th. illam probat, difficultatem habet, quæ prolixiori expositione indiget, quam sequenti disputatione trademus.

DISPVTATIO. XLIX. in duas sectiones distributa.

De filiatione Christi in ordine ad Deum.

QVod Christus Dominus, vt est Verbum patris, sit filius Dei naturalis, vt articulum fidei supponimus, contra Arianos hæreticos. Vnde sequitur contra Nestor. & alios, qui duas personas in Christo posuerunt, absolute, & simpliciter Christum hominem esse filium Dei naturalem per communicationem idiomatum iuxta illud. 1. Ioan. 5. *Scimus, quoniam filius* 1. Ioan. 5.

Filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio eius, hic est verus Deus. Et idem colligit Adrian. Pap. in epist. ad Episcop. Hispan. & Concil. Francford. ex variis locis Scripturæ, in quibus Christus dicitur proprius filius Dei Matth. 16. *Tu es Christus filius Dei viui.* Luc. 1. *Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur, & idcirco, & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* & ad Roman. 8. *Proprio Filio suo non pepercit.* Et ideo notant Christum singulariter loqui de Patre suo Ioann. 5. *Pater meus vsque modo operatur.* Ioan. 10. *Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus est.* Ioann. 17. *Pater clarifica Filium tuum.* Ioan. 20. *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum.* Hæc distinctione indicans, aliter esse Patrem suum, aliter nostrum. Vnde etiam aduertunt nunquam commum affectu dixisse nobiscum *Pater*, *noster*, sed *Pater noster*, vel *Pater meus*, vt patet Matth. 5. 6. & 7. Denique ad hoc probandum congerunt varia Sanctorum testimonia, quæ non oportet referre, quia suppositis, quæ de vna persona Christi, & de communicatione idiomatum dicta sunt, nulla in hoc est difficultas. His ergo suppositis duo in hac disputatione examinanda supersunt. Primum an filiatio diuina conueniat Christo homini, nō solum per communicationem idiomatum, sed etiam formaliter, inquantum homo est: & deinde, qualis sit ista filiatio.

Adrian. Pap. Con. Frāc. Matt. 16. Luc. 1. Rom 8. Ioan. 5. 10 16. 20. Matth. 5. 6. 7.

B

SECTIO. I.

An Christus, inquantum homo, verè, ac propriè possit dici Filius Dei.

RAtio dubij est primò, quia Christus inquantum homo non est Deus, vt suprà quæst. 16. dictū est: ergo inquantū homo nō est filius Dei, quia filius Dei est Deus. Secundo quia si in quantū homo est filius Dei ergo inquantum homo habet relationē filiationis ad Deū, sed omnis relatio, quā Christus inquātum homo habet ad Deum, refertur ad totam Trinitatem, ergo Christus inquantum homo erit filius totius Trinitatis, atque adeò Spiritus sancti, & Verbi, quod est absurdissimum: minor probatur, quia Christus inquantum homo est effectus totius Trinitatis. Tertio quia Christus inquantum homo non est filius Dei naturalis, quia non procedit à Patre per æternā generationem inquantum homo. Neque est filius adoptiuus, quia non est persona extranea, ergo non est filius.

C

Propter hæc argumenta nonnulli existimant, licet certum, ac de fide sit dicere Christum simpliciter, & absolute loquendo esse Filium Dei, tamen cum illa determinatione, *Inquantum homo*. Id non posse verè affirmari. Sed hæc sententia est sine dubio falsa. Vnde ad explicandam veritatem aduertendum est. Primum, filiationem ad Deum variis modis accipi posse, primò propriissime pro filiatione naturali, ac personali, qua constituitur secunda persona Trinitatis, quia certum est Christum vt hominem, non referri ad Deum, hac filiatione. Secundo, impropriissime, & valde analogicè pro relatione creaturæ ad Deum, prout dicitur Deus pluuiæ pater & de hac etiam non agimus, quomodo enim Christus vt homo sit creatura supra explicatum est. Tertio pro filiatione fundata in gratia habituali, quæ in puris hominibus est filiatio adoptiua. Quarto pro filiatione si quæ esse potest fundata in gratia vnionis, & de his duabus hoc loco disputamus, & præsertim de vltima. Secundo est aduertendum, illam particulam, *Inquantum*, posse reduplicatiuè, & specificatiuè teneri, hic autem non sumi priori modo: tum quia certum est humanitatem non esse rationem, & causam, obquam Christus est filius Dei: tum etiam, quia alias omnis homo esset filius Dei, quia ex reduplicatiua propositione licet vniuersalem inferre: consequens autem falsum esse constat, quia non agimus de Filio Dei sub ea latissima, & metaphorica significatione, qua omnis creatura, & præsertim rationalis potest dici filius Dei: sed agimus de altiori filiatione diuina, quæ includit communicationem eiusdem beatitudinis, & diuinæ hæreditatis. Sumitur ergo illud, *Inquantum*, specificatiuè, vt sensus sit, an Christus in humanitate subsistens habeat in humanitate ipsa habitudinem aliquam, seu relationem filij ad Deum.

Adrian. Pap. Con. Frāt.

Dico ergo primò, Christus inquantum homo est filius Dei. Hæc conclusio videtur mihi certa & primo colligi potest non obscurè ex Adriano Pap. & Concil. Francford. locis citatis: ex professo enim probare contendunt Christum non solum secundum diuinitatem sed etiam secundum humanitatem esse filium Dei naturalem, ergo multo magis docebunt esse Filium Dei. Vnde Adrian. ponderans verbum illud ad Roman. 8. *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*, inquit, *scimus quia non est traditus secundum diuinitatem, sed secundum id, quod vt homo erat, illum nimirum, qui traditus est, id est hominem ipsum, Apostolus propriū Dei filium protestatur*, & inferius exponens similiter illud Matt. 3. & 17. *Hic est filius meus dilectus*, inquit, *super quem descendit Spiritus sanctus in specie columbæ, super Deum, aut super hominem*, & infra, *Secundum id, quod homo est, Spiritum sanctum super se venientem suscepit: de eo ergo hominis Filio super quem Spiritus sanctus descendit, licet vnus sit Dei & hominis Filius, non Patris intonuit dicens, hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, vt secundum diuinitatem dixisse, neque quam diceret, in quo mihi bene complacui, sed tantum modo, in quo mihi bene placuit, dum ergo dicit complacuit totam simul Trinitatem comprehendit, quia in homine Christo tota complacuit Trinitas. Animaduertite, quæ nihil vobis restat, vt secundum diuinitatem tantummodo credatis dixisse Patrem, hic est Filius meus dilectus, sed potius secundum humanitatem, super quem Spiritus sanctus dicitur descendisse.* Alia multa similia habentur tam in illa epistola, quàm in alia totius Concilij. Video tamen responderi posse id, quod à nonnullis etiam Thomistarum dicitur, in huiusmodi locutionibus huius Concilij, illam particulam, *Inquantum homo*, seu, *Secundum humanitatem*, Non designare formaliter naturam humanam seu Verbum, vt persona humana est, sed solum suppositum Verbi sub natura humana subsistens ita, vt sensus solum sit, illud ipsum suppositum

Universidad de Deusto
Biblioteca

in natura humana subsistens, esse Filium Dei naturalem, quo sensu dixit D. Thom supra quæst. 16. artic. 11. hanc locutionem esse veram. *Christus secundum quod homo est Deus.* Et eodem modo certum est Christum inquantum hominem esse filium Dei per essentiam & naturalem. Sed hęc expositio licet interdum applicari possit multis locutionibus illius Concilij, & Adriani Papæ, non tamen sufficiens est, tum quia illa locutio in illo sensu est valde impropria, & potius neganda, quàm concedenda, vt D. Thom. dixit de illa. *Christus inquantum homo est Deus,* Est enim eadem ratio vtriusque, vt per se manifestum est, & in solutionibus argumentorum latius dicam. Tum etiam, quia multa ex ijs, quæ adduximus, & alia, quæ in dictis epistolis legi possunt, aliud non obscure indicant. Et confirmatur, quia ipse Patres dicunt, *Christum vt Deum, esse vnigenitum Dei, vt hominem vero esse primogenitum in multis fratribus,* vt dicitur ad Rom. 8. seu, *Primogenitum omnis creaturæ.* Vt dicitur ad Colos. 1, & exponitur in Concil. Sardicensi, in epistol. ad omnes fideles, & Hieronymo & Anselm, ibi, & optime à Cyril. Alexand. lib. de fide ad Theodos. & lib. 1. de fide ad Regin. in ostensione, quod Christus sit Deus, ex epistol. ad Hebræos, vbi de Christo vt homine interpretari videtur illud ad Hebræos. 1. *Locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem vniuersorum,* Hoc enim proprie in Christum vt hominem conuenire videtur, quia vt Deus non constituitur hæres, sed natura sua est dominus omnium simul cum Patre. Et hinc tantum formatur ratio, quia Christus inquantum homo, seu in humanitate sua, est particeps diuinæ beatitudinis, seu hæreditatis, ergo in ipsa humanitate habet ius ad hæreditatem illam, ergo secundum illam humanitatem est Filius multo perfectius, & excellentius quam alij. Et confirmatur, quia homines iusti vocantur Filij Dei, & hæredes, ergo multo magis Christus etiam vt homo, nam ipse est primarius hæres, alij vero eius cohæredes, vt ad Rom. 8. dicitur.

D. Thom. *Rom. 8.* *Colos. 1.* *Con. Sard.* *Hieron.* *Anselm.* *Cyril. Alex.* *Hebr. 1.*

Dico secundo, Proprium fundamentum huius relationis, seu filiationis diuinæ, quæ conuenit Christo vt homini, est ipsa gratia vnionis. Hanc conclusionem colligo ex D. Thom. in hoc artic. 4. ad. 1. & ex Magist. & Bonauent. & alijs Doctoribus in 3. distinct. 10. & ex Adriano Papa & Concil. Francford. locis citatis, in quibus sæpe dicunt, & probant Christum vt hominem esse Filium Dei naturalem: & ratione probatur ex ijs, quæ supra q. 7. de sanctificatione Christi per gratiam vnionis dicta sunt.

Rom. 8. *Christus vt homo est Filius Dei ratione vnionis hypostaticæ.* *D. Thom.* *Doctores in 3.*

Sicut enim ille homo, etiá inquantum homo, id est, in humanitate ipsa, est sanctus, & summè gratus Deo, ita ex vi eiusdem vnionis habet ius proprium, & intrinsecum ad diuinam hæreditatem in ipsa humanitate suscipiendam, ergo ex vi illius est etiam filius Dei. Et ex solutionibus argumentorum hæc veritas magis explicabitur & confirmabitur.

Obiectio.

Obijci tamen potest, quia gratia vnionis non potest esse fundamentum alicuius relationis realis, sed relatio filiationis diuinæ oportet vt sit realis, vt supra dictum est de filiatione adoptiua, & magis verum esse oportet de filiatione naturali. Respondetur hanc relationem filiationis fundatam in gratia vnionis non esse realem, sed rationis (vt argumentum recte probat) hęc enim filiatio, cùm conueniat Christo homini, inquantum homo est, seu in humanitate ipsa, temporalis est, conueniens Christo, solum ex eo tempore ex quo homo est, illius autem fundamentum est persona Verbi hypostatice vnita humanitati, & formaliter illam sanctificans, & præbens huic homini vt sic, ius ad diuinam beatitudinem: & ideo non potest esse relatio realis quia relatio immediatè recipitur in proximo fundamento, at verò persona diuina non est capax relationis realis aduentitiæ, & temporalis. Vnde sicut esse sanctum, & gratum per gratiam vnionis, non addit humanitati physicam entitatem præter ipsam personam diuinam vnitam, sed moralem dignitatem: ita etiam esse filium Dei hoc modo non addit realem entitatem, seu relationem præter gratiam vnionis, sed explicat illammet dignitatem, sub alia relatione rationis, quæ explicat ius, quod ille homo habet ex vi vnionis ad æternam beatitudinem, ratione cuius vere dicitur esse debita, & connaturalis illi.

Responsio.

Obiectio.

Sed fortasse inferet aliquis, hac ratione ipsam humanitatem posse dici filiam Dei, sicut potest dici grata, aut beata, aut sancta: & fortasse non deerunt, qui cum Scoto sentiant, hoc non esse inconueniens. Melius tamen negatur sequela, iuxta communem modum loquendi Philosophorum, quem obseruare oportet, relatio enim filiationis non denominat naturam, sed suppositum, quod est vltimus generationis terminus: vnde sicut operationes tribuuntur supposito, & non naturæ, quanuis per naturam, seu in natura conueniant supposito: ita etiam esse hæredem, seu habere ius ad hæreditatem, est propria denominatio suppositi, non naturæ, & idem est de relatione filij.

Responsio.

Dubium.

Sed queres tandem, an ratione gratiæ habitualis possit etiam dici Christus inquantum homo filius Dei? Videtur enim ex dictis sequi, ita esse affirmandum, tum quia licet Christus fuerit sanctificatus per gratiam vnionis: tamen etiam per habitualem habuit veram sanctificationem, & proportionem, & ius ad supernaturalem hæreditatem, & beatitudinem, ergo etiam ratione gratiæ habitualis potest dici filius Dei, non minus, quàm alij iusti: tum etiam, quia secundum eam gratiam fuit suo modo spiritualiter genitus, sicut sunt alij sancti: ergo ad eam generationem consecuta est filiationis relatio. Vnde sicut Christus vt homo dicitur filius Virginis propter humanam generationem ex illa: ita dici poterit filius Dei, propter spiritualem generationem ex illo per gratiam habitualem. Aliúde verò obstare videtur, quia hoc videtur aliquo modo sapere errorem Nestorij, qui dicebat Christum esse filium per gratiam accidentalem. Sed hoc argumentum parui momenti est, quia Nestorius non tam errabat in asserenda filiatione per gratiam habitualem, quam negando veram gratiam vnionis, & filiationem naturalem. difficiliora videntur quæ in principio proposita sunt, sed illa etiam statim dissoluentur.

Nihilo-

Nihilominus tamen dicendum est, hic posse esse quæst. de re, vel de denominatione, & modo loquendi. Quo ad rem certum existimo animam Christi accepisse gratiam habitualem per actionem propriam distinctam ab actione vnionis & eiusdem rationis cum actione, qua gratia producitur in quacumque anima, vel angelo: quia terminus est eiusdem rationis, & modus productionis similiter. Nam licet dicatur illa gratia habitualis debita Christo ratione vnionis, tamen Physice non manauit, seu resultauit ex ipsa personalitate Verbi vnita humanitati, quæ per se, & vt sic actiua non est, sed per propriam actionem fuit effecta: & illud debitum tantum est quoddam morale ius, quatenus consentaneum est, & naturæ rei proportionatum vt habenti priorem gratiam scilicet vnionis, posterior, seu habitualis conferatur. Et hinc fit ex hac actione, qua producta fuit, gratia habitualis in Christi anima resultasse in Christo vt homine relationem realem ad Deum fundatam in ipsa gratia, quæ sit velut relatio effectus ad causam eiusdem rationis cum relatione ad Deum, quę resultat in homine iusto ex vi illius actionis, per quam iustus fit. Nam sicut gratia habitualis in Christo, & in nobis est eiusdem rationis, ita & hæc actio, & relatio, quæ per illam resultat. Neque enim huic relationi obstare potest personalitas increata, quia licet de relatione resultante ex humana Christi generatione substantiali, adhuc sub iudice sit, an possit esse realis, nec ne propter incapacitatem personæ: tamen de relationibus quæ consequuntur actiones, passiones, aut formas accidentales, nemo vnquam dubitauit, quin potuerint in Christo esse reales: quia hæ non attinguunt ipsum suppositum substantiale secundum se, sed tantum mediante natura, sicut & alia accidentia, in quibus ipsæ fundantur. Vnde non videtur dubium, quin relatio similitudinis fundata in albedine fuerit realis in Christo, sicut in alijs hominibus, & similiter relatio patientis, cum patiebatur, vel calefieabat, &c. ergo idem erit de relatione fundata in gratia habituali. Addo tamen nihilominus, quanuis hæc relatio in alijs hominibus habeat rationem filiationis, tamen in Christo, non proprie recipere hanc denominationem, & ideo non proprie posse dici Christum vt hominem filium Dei ratione gratiæ habitualis, sed vnionis tantum. Ratio huius est, quia filiatio proprie significat relationem resultantem ex aliqua actione, qua per se primò producitur is, qui filius nominatur, vel ex non filio efficitur filius: sic enim inter homines filiatio naturalis consequitur physicam generationem, qua per se primo filius producitur: filiatio autem adoptiua consequitur actionem moralem, qua adoptatur in filium is, qui filius nominatur. At verò gratia habitualis Christi & supponit illum esse filium Dei per gratiam vnionis, & licet physicè fiat per propriam actionem, tamen cum illa gratia collata sit ratione gratiæ vnionis, non censetur per se primo fieri, sed veluti consequi aliam formam, & ideo relatio inde resultans non potest proprie filiatio nominari.

Christus vt homo non dicitur proprie filius Dei ratione gratiæ habitualis.

Responsio. ad argumenta.

Ad argumenta in principio posita, ad primum respondetur ex supra dictis, verum esse Christum vt hominem non posse dici filium Dei proprie per essentiam, & æternam generationem, sicut est filius Dei, inquantum est Deus, sumendo proprie formaliter, Et specificatiue particulam illam, *Inquantum,* Vt supra explicatum est, & docuerunt expresse D. Thom. & Caiet. quæst. sequenti. artic. 1. ad 1. & facile conuinci potest, quia Christus vt Deus est Filius naturalis per æternam generationem; & naturæ æqualitatem, & identitatem: at verò vt homo non habet hanc æqualitatem cum Patre, sed est minor illo, neque vt homo procedit à Patre per æternam generationem. Denique Christus vt Deus fruitur beatitudine per essentiam, non tamen vt homo, quia vt sic non videt Deum per increatam visionem, sed illius participationem creatam suscipit. Denique argumentum factum hoc conuincit, quia Christus vt homo non est Deus, ergo neque Filius Dei in hoc sensu: nihilominus tamen alia ratione dicimus Christum vt hominem esse Filium Dei per gratiam vnionis: quia per illam effectum est, vt ipsa humanitas vere, ac proprie sit substantialis natura ipsius Filij Dei naturalis, atque adeo vt huic homini debeatur etiam in sua humanitate diuina hereditas, & beatitudo, & consequenter vt etiam inquantum homo sit filius, & hæres. Quod satis commode explicari potest, si fingamus non personam Filij, sed Patris, vel Spiritus sancti fieri hominem, tunc enim ille homo, nec simpliciter, neque inquantum homo posset dici Filius naturalis Dei per communicationem idiomatum, eo scilicet modo, quo nunc Christus dicitur Verbum, seu filius Dei: quia hęc communicatio idiomatum tantum fit in relatione propria personæ assumentis, vnde tunc diceretur ille homo Pater, seu Spiritus sanctus: nihilominus tamen posset ille homo dici filius Dei secundum humanitatem suam alio modo explicato scilicet; quia ex vi vnionis haberet intrinsecum, & quasi connaturale ius ad participandam, seu capesendam diuinam hæreditatem in ipsa etiam humanitate, quod satis est ad aliquam rationem filiationis. In hoc ergo sensu ad argumentum primum negatur consequentia, quia non dicimus Christum vt hominem esse filium Dei eo modo, quo Verbum est Deus per essentiam, sed eo modo quo inquantum homo est hæres vniuersorum ratione gratiæ vnionis.

Christus inquantũ homo quo modo sit filius Dei.

Ad secundum argumentum respondetur, cõcedendo hanc relationem rationis conuenientem Christo vt homini, esse ad totam Trinitatem, quia à tota illa habet humanitas gratiam vnionis, & toti illi est gratus, & dilectus Christus vt homo, & diuina hereditas, ad quam habet ius, & ab ipsa Trinitate conferenda est, & in visione eiusdem Trinitatis consistit. Et hoc ipsum videtur aperte docuisse Adrianus Papa loco supra citato ponderans verbum illud. *In quo mihi bene complacui,* dicens in verbo illo. *Complacui, totam Trinitatem esse comprehensam, quia in homine Christo tota complacuit Trinitas.* Et idem colligi potest ex verbis Christi Ioann. 20. *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrũ,* Vbi de se vt homine loquitur & eundem vocat Deum, & patrem suum, constat autem nõ

Adrian. Papa. *Ioan. 20.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

solum primam personam, sed totam Trinitatem esse Deum Christi, vt homo est, & similiter eundem vocat patrem suum, quem patrem nostrum, constat autem totam Trinitatem esse Patrem nostrum: & similiter Ioann. 14. dicit se habere præceptum à Patre, quod per appropriationem intelligitur de prima persona, re tamen ipsa præceptum a tota Trinitate manauit. Denique Christus, quatenus vt homo, est creatura, non dicit relationem ad solum Patrem, sed ad totam Trinitatem, quia efficientia humanitatis, & vnionis est à tota Trinitate, ergo similiter quatenus in humanitate habet ius ad diuinam hæreditatem, habet illud à tota Trinitate: ergo vt sic, illa relatio, vel denominatio filij, quam hac ratione habet, respicit totam Trinitatem. Nihilominus tamen simpliciter dicendum non est Christum vt hominem esse Filium Spiritus sancti, vt D. Tho. infra notauit quæst. 32. art. 3. tum quia eo modo loquendi significatur Christum esse Filium Spiritus sancti ratione humanæ generationis, qua virtute Spiritus sancti conceptus est in vtero Virginis, quod tamen falsum est, quia Spiritus sanctus in eo opere non se habuit vt pater generans, sed vt creator & autor supernaturalis, vt docuit Concil. Tolet. 11. in confes. fid. & August. lib. 2. de Trinit. cap. 11. & in Enchirid. cap. 38. Tum etiã quia Christus simpliciter habet perfectam relationem filiationis naturalis ad solam primam personam Trinitatis, & ideo non est tribuenda illi filiatio minus perfecta ad aliam personam, vt tollatur æquiuocatio, & suspicio erroris. Tum denique, quia tota hæc excellentiæ dignitas, quæ est in humanitate vnita, quasi formaliter prouenit à filiatione diuina ipsi humanitati communicata per vnionem, quæ facta est à tota Trinitate, illa autem filiatio solum respicit Patrem æternum, à quo solo Filius habet originem. Et ideo licet vnio humanitatis ad Filium sit à tota Trinitate, tamen simpliciter denominatio filij, non est Christo tribuenda nisi in ordine ad Patrem, quod obseruãdum est propter casum loquendi modum, nam res ipsa, iam explicata est. Solutio ad tertiũ constabit ex sectione sequenti.

Ioann. 14.

D. Thom.

Conc. Tol. Aug.

SECTIO. II.

An Christus inquantum homo sit filius Dei naturalis, an adoptiuus.

Durand.

Richar. Alensis.

INnter scholasticos solus Durandus ausus est simpliciter concedere Christum vt hominem esse Filium Dei adoptiuum, eamque sententiam censuit probabilem Richar. distinct. 10. quæst. 1. Alensis autem 3. part. quæst. 8. memb. 3. art. 4. concedit Christum vt hominem esse filium Dei per creationem, & per gratiam: negat tamen esse filium adoptiuum. Sed de filiatione omnino metaphorica, quæ est per solam creationem, nihil est quod dicamus, quia illa coincidit cum relatione creaturæ, quę non est proprie filiatio: & eo modo, quo est, seu appellatur filiatio, constat non esse adoptiuam, sed connaturalem humanitati. Quæstio ergo est de filiatione per gratiam, & de hac loquitur Durand. Cuius fundamentum est, quia gratia Christi est eiusdem rationis cum nostra, sed nos sumus filij adoptiui ratione huius gratiæ, ergo & Christus inquantum homo. Et confirm. illo argumento tertio, relicto in sectione precedenti, quia Christus in quantum homo non est filius naturalis, quin vt sic non est ab æterno genitus, erit ergo adoptiuus.

Dicendum tamen est Christum Dominum inquantum hominem non posse dici filiũ adoptiuum, sed naturalem Dei. Ita docet D. Thom. hic & infra quæst. 32. art. 3. & quæst. 43. art. 1. & lib. 4. contra gent. capit. 4. Magist. & scholastici in 3. distinct. 10. & nonnulli, distinct. 4. Probatur ex Scriptura, & Patribus, quorum testimonia ex parte citantur in dicto Concilio, vbi inter alia adducitur illud Matth. 16. *Tu es Christus Filius Dei viui*, & illud Ioan. 20. *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Vbi (vt suprà adnotauimus) loquitur Christus inquantum homo, nihilominus non vocat Patrem nostrum, sed distinguit, *Patrem meum*, & *Patrem vestrum*, Vt indicet, se non esse filium adoptiuum, sicut nos. Et cetera testimonia in principio disputationis citata eodem modo accõmodari possunt, præsertim illud ad Hebræos. 1. *Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit.* Vbi loquitur de Christo non tantum vt Deo, sed etiam vt homine, & de nomine filij, cum ergo angeli sint filij adoptiui, altiori modo Christus vt homo dicitur filius. Præterea Chrysost. seu autor imperfecti in Matth. homil. 40. explicans verbum illud. *Reuerebuntur Filium meum*, Ani maduertit Prophetas ante Christum missos, filios fuisse adoptiuos, Christum vero vocari proprium filium, vt Paul. dixit ad Roman. 8. Vnde Ambros. lib. 1. de fid. cap. 9. *Nos*, inquit, *filij per adoptionem, ille per naturam*, Idem lib. de Incarnat. dom. sacram. cap. 8. August. epist. 120. cap. 4. & lib. contra Secundinum Manichæum cap. 5. & lib. 3. contra Faust. capit. 3. vbi illa ratione vtitur, quod filius adoptiuus, prius est, quàm sit filius, quod verum est, saltem ordine naturę: quia filius adoptiuus Dei, non per illam actionem producitur, per quam filius constituitur, sed per aliã priorem, & independentem à tali filiatione, Christus vero etiam vt homo, simul, & per eandem actionem, qua constitutus est in esse huius hominis, seu in esse Christi, habuit esse filij Dei, & lib. 1. de consensu Euangelist. cap. 3. dicit Paulũ fuisse vsum nomine adoptionis, vt inter Christum, & nos distinctionem poneret. Idem docet Irenæ. lib. 3. contra hæres. cap. 21. in verbis illis. *Propter hoc enim Verbum Dei homo, & qui filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei, vt adoptionem percipiens, fiat filius Dei.* Vbi Feuardentius intellexit, Irenæum sensisse contrarium, scilicet Christum iuxta humanam naturam adoptione euasisse filium Dei, vnde ipse, illum pie interpretatur, vt per adoptionem, gratiam vnionis intelligat. Ego vero aliter locũ Irenæi interpretandum existimo, vt, *adoptio*, non ad ipsum Christum sed ad nos referatur, ait enim, *Filiũ Dei factũ esse hominem, vt homo percipiens adoptionem, fiat filius Dei.* Vnde statim subiungit, *Nõ enim poteramus aliter in corruptelam, & immortalitate accipere, nisi adunati fuissemus incorruptelæ, & immortalitati*, & tandem cõcludit, *Vt filiorum adoptionem perciperemus.* Aliorum Patrum sententias refert Magister in 3. dist. 10

D. Thom.

Christus in quantum homo non potest dici filius Dei adoptiuus

Matt. 16.

Ioann. 20.

Heb. 1.

Chrysost.

Rom. 8.

Ambros.

August.

Irenæ.

Ad

Ad probandam hanc veritatem D. Tho. hac vtitur ratione in præsenti articulo. Persona Christi, est naturalis Filius Dei, ergo Christus non potest esse filius adoptiuus. Probatur consequentia: quia filiatio conuenit personæ, non autem naturæ, & ideo, si de illa dicitur filiatio simpliciter, & per se, non potest de eadem dici filiatio secundum se, & per participationem. *Quia non recipitur* (inquit) *Aliquid dici participatiuè, quod per se dicitur*, Quæ ratio optime probat, Christum absolute, & simpliciter non posse dici filium adoptiuum, sed naturalem, quod est certissimum, non tamen videtur conuincere posita determinatione, *Inquantum homo*, Non posse adoptiuum appellari, quia hoc modo optimè recipitur aliquid cum aliqua determinatione dici participatiue quod simpliciter per se dicitur, vt Christus simpliciter est ens per essentiam, quia est Deus: & tamen Christus inquantum homo, rectè dicitur ens per participationem, quia vt sic est creatura. Idem ergo erit in filiatione per se, seu naturali, & per participationem, seu adoptiuam. Neque ad hoc videtur referre, quod filiatio sit proprietas personæ, nam etiam Christus vt homo est persona humana scilicet ex persona diuina, & humanitate composita (vt suprà explicatum est) ergo vt sic erit capax relationis filiationis diuinæ per participationem, ergo & adoptionis. Nec modo disputo, an hæc relatio sit rationis, vel realis, hoc enim controuersia hoc loco necessaria non est, quia non pendet ex illa veritas conclusionis, quidquid aliqui D. Thom. expositores conentur. Quia non est de ratione adoptionis, vt includat relationem realem, & deinde, quia (vt suprà dicebam) non omnis realis relatio repugnat Christo, quia non oportet, vt in hæreat ipsi personæ secundum se, sed solum mediante natura, ita tamen, vt denominet personam: & hoc modo non videtur inconueniens, vt eadem persona, quæ simpliciter denominatur filius per se, & perfectissime, inquantum homo denominetur secundum quid, & per participationem: sicut idem Christus absolute est beatus per essentiam, & inquantum homo est beatus per participationem.

Vt ergo huic rationi D. Thom. vim, & efficatiam tribuamus addamus rationem aliam, qua Adrianus Pappa, & Concil. Francford. vtuntur, & esse debet proprium fundamentum huius veritatis: nam de ratione adoptionis est, vt extranea persona acceptetur liberaliter ad hæreditatem: sed nihil horum habet locum in Christo etiam vt homine. Nã primo Christus vt homo, non est persona extranea, quia non est alia persona à persona filij Dei naturalis, quia etiam si sumatur Christus, vt ex persona composita, intrinsecè includit filiationem Dei naturalem, per quam constituitur in esse huius personæ, & ideo sub nulla ratione potest dici, neque intelligi, neque in duratione temporis, neq; in aliquo signo naturæ, quod sit persona aliena, seu extranea à diuina filiatione & ideo ex hoc principio non est capax adoptionis. Neque etiam ex alio, quia hic homo Christus non aceptatur ad diuinam hæreditatem suscipiendã in humanitate sua acceptatione mere extrinseca, & omnino liberali, sed acceptatione quasi intrinseca, & cõnaturali, ac debita ratione vnionis, ergo ex omni capite est incapax adoptionis.

Dices, saltem humanitatem ipsam posse dici adoptatam à Deo, quia prius natura est, quàm ad filiationem assumatur, & illi non fuit debita hæc gratia: ergo ex parte saltem humanitatis habuit in Christo locum adoptio. Respondetur, Gabriele, & alios in 3. dist. 10. concedere humanitatem esse adoptatam quo modo videntur interdum loqui nonnulli antiqui, vt Hilar. lib. 2. de Trinit. post med. & Marius Victori. lib. 1. contra Arium. Sed hi Patres, vt D. Thom. hic docuit, & Gabr. etiam confitetur, late & improprie vsi sunt nomine adoptionis ad significandum quodcumq; beneficium, seu gratiam liberaliter collatã: sic enim gratiam vnionis humanitati factam adoptionẽ vocant, cùm tamen gratia, aut beneficium latius pateat, quam adoptio. Quãuis enim omnis adoptio, sit gratia, nõ tamẽ è conuerso omnis gratia est adoptio, & præsertim gratia vnionis in hoc superat adoptionem, quod per hãc non cõmunicatur filiatio naturalis, sed quædam eius participatio, per gratiam autem vnionis communicata est humanitati naturalis filiatio Verbi Dei, non ergo habet hæc gratia rationem adoptionis, etiam respectu humanitatis, sed est superioris cuiusdã ordinis. Adde præterea, quod D. Thom. hic dixit, adoptionem proprie respicere personam, non naturam, quia filiatio est proprietas personæ, sicut enim persone est operaritiua & esse hæredem, seu ad hereditatem acceptari, respectu autem Christi non habet locum adoptio (vt dictum est) quia Christus includit subsistentiam, & humanitatẽ: & licet ex vi humanitatis non habeat, quod sit naturalis filius Dei, habet tamen ratione suę personæ, quia ex vi suę subsistentiæ habet connaturale ius ad hæreditatem, etiam in assumpta natura. Et hoc saltem sensu procedit illud principium (quo D. Tho. vtitur) scilicet, *Id, quod est per se tale, non dicit tale per participationem*, Nam si prædicatũ quod per participationem dicitur, requirat in ipsa persona imperfectionem repugnãtem propriæ perfectioni per se conuenienti tali personæ, non poterit de illa dici prædicatum illud, cum quacũque determinatione. Vt Christus non potest dici persona creata seu finita etiam inquantum homo, quia hoc repugnat perfectioni personæ secũdum se, huiusmodi autem est filiatio adoptiua, requirit enim in persona, vt extranea sit, quod repugnat naturali filiationi ipsius personæ, & ideo nullo modo potest tribui Christo, etiam vt homini.

Obiectio.

Hilar. Mar. Victor.

Responsio.

Sed quæres, an sit de fide Christum inquantum hominem, non esse filium adoptiuum? Quidam enim hoc affirmant propter definitionem Adriani, & Concil. Francford. quod nationale fuit recentorum, Episcoporum & in eo legati Adriani Pappæ interfuerint, cum institutione ipsius Adriani.

Dico tamen primum de fide esse Christum absolute loquendo, non esse filium adoptiuum, sed naturalem, hoc enim vt minimum probant illa definitio, & alia, quæ ex Scriptura & Patribus adducta sunt. Deinde si in illa propositione, *Christus inquantum homo est filius adoptiuus*, particula, *Inquantum* designet tantum suppositum: de fide etiam est propositionem illam esse fal-

Dubium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Responsio.

sam, quia hoc saltem sensu damnatur in dicto Concilio, & definitur Christum etiam inquantum hominem esse Filium Dei naturalem: & præterea quia aperte continetur in veritate fidei, quæ docet, illud suppositum esse Filium Dei naturalem. Denique si in illa propositione particula, *Inquantum* sumatur proprie & specificatiue (vt dictum est) licet omnino verum sit Christum in quantum hominem non esse filium adoptiuum, non tamen censeo illud esse de fide, sed ita certum, vt contrarium non sit admodum verisimile, & probabile. Ratio est, quia licet dictum Concilium, & cætera testimonia multum faueant huic veritati, non tamen in hoc sensu illam expresse definiunt: præsertim quia omnes historiæ, quę de Concilio Francford. loquuntur, docent coactum esse contra errorem Elipandi, quem dicunt esse eundem cum errore Nestorij. Ita habet Ionas Aurelianens. lib. 1. de imaginib. in princip. Idem D. Antoni. 2. part. titul. 14. capit. 1. §. 6. & Paulus Aemyl. lib. 2. prope finem. Sabellicus lib. 8. Aeneade. 8. in gestis Adriani & Caroli, Nauclerus generatione. 17. & alij: ergo dicere non videtur damnatus ille error, nisi quatenus introducebat in Christo personam creatam: reliqua, quę ex scholastica disputatione pendent, non videntur definita.

Cõci Frãcford. Ionas Aurel. D. Anto. Paulus Aemyl. Sabellic. Nauclerus.

Responsio ad argumenta.

Ad fundamentum Durandi dicitur in primis gratiam vnionis communicatam humanitati Christi, esse alterius rationis a gratia filiorum adoptiuorum, & ideo non constituere Christum hominem filium adoptiuum, sed potius naturalem, quia personæ sic constitutæ intrinseca, & cõnaturalis est talis gratia, & ratione illius est etiam illi intrinsecum, & connaturale ius ad æternam hæreditatem. Vnde secundo dicitur, licet gratia habitualis sit in Christo, & nobis eiusdem rationis: tamen modum habendi illam non esse eundem, & ideo licet nos per hanc gratiam cõstituamur filij adoptiui, quia non supponimur filij, sed extraneæ personæ, & per talem gratiam omnino liberaliter acceptamur: Christus tamen per illam gratiam non proprie constituitur filius, quia iam supponitur, & gratia illa est quasi proprietas consequens filiationem. Imo licet daremus aliquo modo denominari filium ab illa gratia, & relatione illam consequente: non tamen etiam sub hac ratione dicendus esset filius adoptiuus, sed naturalis, quia (vt supra quæst. 7. dixi) etiam gratia fuit Christo connaturalis, non aduenitia, & extranea, ergo & relatio, quæ in illa fundatur. Vnde sicut idem calor, igni est naturalis, & aquę violentus sita eadem relatio, quæ in nobis est filiatio adoptiua, in Christo non potest hanc rationem inducere, vt recte hic D. Tho. ad secundum dixit, quòd tandem etiam docuit Scot. in 3. d. 10. quanuis non satis connaturalitatem illius gratiæ explicuerit, nec rationem filiationis, quam Christus inquantum homo habet ex vi solius gratiæ vnionis.

D. Thom. Scot.

Ad confirmationem, & tertium argumentum precedenti sectione relictum, respondetur, Christum vt hominem esse filium Dei naturalem, nõ ex vi solius æternæ generationis, quia illa filiatio pertinet ad Christum inquantum Deus est, sed adiuncta gratia vnionis, quę in tempore facta est humanitati, vt satis explicatum est.

A

QVAESTIO. XXIIII.
De prædestinatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de prædestinatione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò vtrùm Christus sit prædestinatus.

¶ Secundò, vtrùm sit prædestinatus, secundum quòd homo. B

¶ Tertiò, vtrùm eius prędestinatio sit exemplar nostræ prædestinationis.

¶ Quartò, vtrùm sit causa prædestinationis nostræ.

SVpponenda sunt hoc loco, quæ de prædestinatione in cõmuni 1. part. quæst. 23. doceri solent, & abstinendo ab alijs opinionibus, certum est, prædestinationem vel supponere, vel includere actum intellectus, & voluntatis, supponit enim voluntatem efficacem Dei, & dicit rationem mediorum, per quæ voluntas illa implenda est. Vnde quia voluntas est quasi radix totius prædestinationis, de illa semper loquemur, & in ea explicabimus doctrinam hanc de prædestinatione Christi.

ARTICVLVS. I.

C *a Vtrum Christo conueniat prædestinatum esse*

ADprimũ sic proceditur. Videtur, quòd Christo, non conueniat prædestinatum esse. Terminus enim prædestinationis videtur esse adoptio filiorũ, secũdum illud Ephe. 1. prædestinauit nos in adoptionẽ filiorũ. Sed Christo nõ cõuenit esse filiũ adoptiuũ: vt dictũ est*. Ergo Christo non conuenit prædestinatum esse.

140. 1. d. 40. q. 2. cor. fin. & ad. 5. & 3. d 7. q. 3. ar. 2. q. 2. & 3. q. 3 arte 2. q. 3. & 4. cont. c. 9. ad. 2. & Ro. 1. li. 3. col. 4. q. precedent. art. 4.

¶ 2. Præ-

¶ 2. Præterea, In Christo duo est cõsiderare, scilicet naturam humanam & personam. Sed non potest dici, quòd Christus sit prędestinatus ratione humanę naturę, quia hęc est falsa, humana natura est filius Dei: Similiter etiam neque ratione personę, quia illa persona non habet ex gratia quòd sit Filius Dei, sed ex natura, prędestinatio autẽ est eorum quę sunt ex gratia: vt in prima patre dictum est*. Ergo Christus nõ est prędestinatus Filius Dei. A

1. p. q. 23. art. 5.

¶ 3. Præterea, Sicut illud quod est factum, non semper fuit: ita & illud quod est prædestinatum, eo quòd prædestinatio antecessionem quãdam importat. Sed quia Christus semper fuit Deus & filius Dei, non propriè dicitur quod homo ille sit factus filius Dei. Ergo pari ratione non debet dici quòd Christus sit prædestinatus filius Dei. B

Sed cõtra est, quod Apostolus dicit Rom. primo de Christo loquens. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute.

Respondeo dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in prima * parte dicta sunt, prædestinatio propriè accepta, est quædam diuina præordinatio ab æterno, de his quæ per gratiam Dei sunt fienda in tempore. Est autem hoc in tempore factum per gratiam vnionis à Deo, vt homo esset Deus & Deus esset homo. Nec potest dici, quòd Deus ab ęterno non pręordinauerit hoc se facturum in tempore: quia sequeretur, quòd diuinæ menti aliquid de nouo accideret. Et ideo oportet dicere, quòd ipsa vnio naturarum in persona Christi cadat sub æterna Dei prædestinatione: & ratione huius Christus dicitur esse prædestinatus.

P. p. q. 23. ar. 1 et. 4

C

Ad primum ergo dicendum, quòd Apost. ibi loquitur de prædestinatione, qua nos prædestinamur vt simus filij adoptiui. Sicut autem Christus singulari modo præ alijs est Dei filius naturalis: ita quodã singulari modo est prędestinatus.

Ad secundum dicendum, quòd sicut dicitur in Gloss.* Roma. 1. quidam dixerunt prædestinationem intelligendam esse de natura, non de persona: quia scilicet humanæ naturæ facta est hæc gratia, vt vniretur filio Dei in vnitate personæ. Sed secundum hoc, locutio Apostoli est impropria, propter duo. Primò quidem ratione cõmuni. Non enim dicimus naturam alicuius prædestinari, sed ipsum suppositũ: quia prędestinari est dirigi in salutem, quod quidem est suppositi agentis propter beatitudinis finem. Secũdò ratione speciali: quia esse filium Dei: non cõuenit humanæ naturæ: est enim hæc falsa, Humana natura est filius Dei: nisi fortè quis velit sic exponere extorta expositione. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, id est, prædestinatũ est, vt humana natura vniretur filio Dei in persona. Relinquitur ergo, quòd prædestinatio attribuatur personæ Christi: non quidem secundum se, vel secundũ quod subsistit in diuina natura, sed secundum quod subsistit in humana natura. Vnde cùm dixisset Apostolus. Qui factus est ei ex semine Dauid secũdum carnem, subiunxit. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, vt daret intelligere, quòd secundum hoc, quòd est factus ex semine Dauid secundum carnem est prædestinatus filius Dei in virtute. Quanuis enim sit naturale illi personæ secundum se cõsideratæ, quod sit filius Dei in virtute: non tamen est ei naturale secundum humanam naturam, secundum quam hoc sibi cõuenit per gratiam vnionis.

Glo. ordi. super illud Qui prædestinatus est filius Dei.

Ad tertium dicendum, quòd Origenes super epist. ad Rom.* dicit hanc esse literã Apost. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, ita quòd non designetur aliqua antecessio: & sic nihil habet difficultatis. Alij verò antecessionem, quæ designatur in hoc participio prædestinatus, referunt, nõ ad id, quod est esse filiũ Dei, sed ad ei' manifestatio

Ad Rom. 1. super illud verbũ Pauli vo. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem:secundum illum consuetum mo-
dum loquendi in Scripturis,quo res di
cuntur fieri,quando innoteſcunt,vt ſit
ſenſus,quòd Christus prædestinatus eſt
manifeſtari Filius Dei. Sed ſic non pro
priè prædeſtinatio accipitur: nam ali-
quis dicitur propriè prædeſtinari ſecũ
dum quod dirigitur in finem beatitu-
dinis:beatitudo autem Chriſti non de-
pendet ex noſtra cognitione. Et ideo
melius dicendum eſt, quòd illa anteceſ
ſio, quam importat hoc participium
prædeſtinatus,non refertur ad perſonã
ſecundum ſeipſam,ſed ratione huma-
næ naturæ:quia ſcilicet perſona illa et-
ſi ab æterno fuerit Filius Dei, hoc ta-
men non fuit ſemper, quòd ſubſiſtens
in natura humana,fuerit Filius Dei. Vn
de Auguſtinus dicit in libro de præde-
ſtinatione Sanctorum*. Prædeſtinatus
cap. 15. à med to.7. eſt Ieſus, vt qui futurus erat ſecundum
carnem filius Dauid,eſſet tamen in vir-
tute Filius Dei. Et eſt conſiderandum,
quòd licet hoc participium prædeſti-
natus, importet anteceſsionem, ſicut
& hoc participium factus: aliter tamen
& aliter. Nã fieri pertinet ad ipſam rẽ,
ſecundum quod in ſe eſt: prædeſtinari
autem pertinet ad aliquem, ſecundum
quod eſt in apprehenſione alicuius præ
ordinãtis. Id autem quod ſubeſt alicui
formæ & naturæ ſecũdum rem, poteſt C
apprehendi,vel prout eſt ſub forma il-
la,vel etiam abſolutè. Et quia abſolutè
non conuenit perſonę Chriſti, quòd in
ceperit eſſe Filius Dei,conuenit autẽ ei,
ſecundum quod intelligitur vel appre-
henditur vt in natura humana exiſtens
(quia ſcilicet hoc aliquando incepit eſ-
ſe,quòd in natura humana exiſtens eſ-
ſet Filius Dei)ideo magis eſt hæc vera,
Chriſtus eſt prædeſtinatus Filius Dei,
quàm iſta,Chriſtus eſt factº Filius Dei.

COMMENTARIVS.

a CIrca titulum, & ad intelligenda omnia,quæ diſputanda ſunt, obſeruare oportet, dupliciter ali-
quem poſſe dici prædeſtinatum. Primo præciſè nõ explicando ter-
minum,ad quem prædeſtinatus eſt. Secundo ad-
dendo, & explicando illum terminũ,vt ſi dicas,
Chriſtum eſſe prædeſtinatum, vel eſſe prædeſti-
natum, vt ſit Filius Dei naturalis. Vnde tria in
hac locutione conſiderari poſſunt. Primum eſt,
actus Dei prædeſtinãtis. Secundum eſt, res, quæ
prædeſtinata dicitur, quæ ſolet eſſe obiectum
prædeſtinationis, & res, ad quam prædeſtinatur,
quæ terminus prædeſtinationis appellatur: &
actus quidem prædeſtinationis ſupponit cog-
nitionem obiecti, & termini prædeſtinationis,
quatenus poſsibilia ſunt,præcedit autem ea,qua-
tenus futura ſunt, quia per ipſum actum præ-
deſtinationis ad exiſtendum ordinantur. Inter
obiectum etiam, & terminum (ſi diſtincta ſint)
quidam ordo reperitur, nam obiectum ſupponi-
tur termino per modum ſubiecti, ordinatur au-
tem ad terminum tanquam ad finem, & tan-
quam ad ſuam perfectionem,aut alio ſimili mo-
do. In hoc ergo titulo preſentis articuli, D. Tho.
priori modo quæſtionem proponit de prædeſti-
natione Chriſti præciſè, non explicato termino
eius. Et eodem modo illam definit quanquam
obiter in ſolutione ad ſecundum & tertium,non
nihil de termino attingat. Et ex his ſatis intelligi
poteſt litera totius articuli, quæ per ſe clara eſt.
De re autem ipſa ſtatim latius diſputãdum erit.

ARTICVLVS. II.

a *Vtrum hæc ſit falſa. Chriſtus ſecundũ quod homo, eſt prædeſtinatus eſſe Filius Dei*

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd hæc ſit falſa, Chriſtus, ſecundũ quod homo,eſt prędeſtinatus eſſe Filius Dei. Hoc enim eſt vnuſquiſque ſecundum aliquod tempus, quod eſt prædeſtinatus eſſe,eo quòd prædeſtinatio Dei nõ fallitur. Si ergo Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt prædeſtinatus eſſe Filius Dei, videtur ſequi quòd ſit Filius Dei,ſecundum quod homo. Hoc autẽ eſt falſum:ergo & primum. 141. 3.d.10.q.1.art.1 q.3. & 4. contra ca. 9.ad.2.

¶ 2. Præterea, illud quod conuenit Chriſto ſecundum quod homo, conue nit cuilibet homini, eo quòd ipſe eſt vnius ſpeciei,cũ alijs hominibus. Si ergo Chriſtus,ſecũdum quod homo, eſt prędeſtinatº eſſe filius Dei,ſequeretur, quòd cuilibet homini hoc conueniat.

Hoc

Hoc autem eſt falſum:ergo & primum. A

¶ 3. Præterea, Hoc ab æterno prædeſtinatur, quod eſt aliquãdo fiendum in tempore. Sed magis hæc eſt vera, Filius Dei factus eſt homo, quàm iſta, Homo factus eſt Filius Dei: vt ſuprà habitum eſt. *Ergo magis hæc eſt vera, Chriſtus, ſecundum quod eſt Filius Dei,prędeſtinatus eſt eſſe homo,quàm è conuerſo, Chriſtus, ſecundum quod eſt homo, eſt prædeſtinatus eſſe Filius Dei. Q.16 art. 6.& 7.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib.de Prædeſt.Sanct. Ipſum Dominum gloriæ, inquantum homo factus eſt Dei Filius, prædeſtinatum eſſe dicimus. Cap.15.in med.to.7.

b Reſpondeo dicẽdum, quòd in prædeſtinatione duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem ex parte ipſius prædeſtinationis æternæ, & ſecundum hoc importat anteceſsionem quandam reſpectu eius, quod ſub prædeſtinatione cadit. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum effectũ temporalem: qui quidem eſt aliquod gratuitũ Dei donum. Dicendum eſt ergo, quòd ſecundum vtrunque iſtorum attribuitur prædeſtinatio Chriſto, ratione ſolius humanæ naturæ. Nam humana natura non ſemper fuit Verbo vnita: & ei etiam hoc per gratiam eſt collatum, vt Filio Dei in perſona vniretur. Et ideo ſolùm ratione humanæ naturæ prædeſtinatio competit Chriſto: vnde Auguſt. dicit C
c.15. poſt med.to.7. in lib.* de Præd.Sanct. prædeſtinata eſt iſta humanæ naturæ tanta & tam celſa, & ſumma ſubuectio, vt quò attolleretur altius non haberet. Hoc autem dicimus conuenire alicui,ſecũdum quod homo, quod ei conuenit ratione humanæ naturæ. Et ideo dicendum eſt, quòd Chriſtus ſecundum quòd homo, eſt prædeſtinatus eſſe Filius Dei.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm dicitur, Chriſtus ſecundum quod homo, eſt prædeſtinatus eſſe Filius Dei,hæc determinatio, ſecũdum quod homo, poteſt referri ad actum ſignificatum per participium dupliciter. Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit ſub prædeſtinatione: & hoc modo eſt falſa. Eſt enim ſenſus,quòd prædeſtinatum ſit, vt Chriſtus, ſecundum quod homo, ſit Filius Dei: & in hoc ſenſu procedit obiectio. Alio modo poteſt referri ad ipſam propriam rationem actus: prout ſcilicet prædeſtinatio importat in ſui ratione anteceſſionem, & effectum gratuitum. Et hoc modo conuenit Chriſto ratione humanæ naturæ: vt dictum eſt. *Et ſecundum hoc dicitur prædeſtinatus, ſecundum quod homo. In cor.art.

Ad ſecundum dicendum, quòd aliquid poteſt conuenire alicui homini ratione humanæ naturæ dupliciter. Vno modo ſic, quòd humana natura ſit cauſa illius,ſicut eſſe riſibile conuenit Sorti ratione humanæ naturæ, ex cuius principijs cauſatur. Et hoc modo prædeſtinari nõ conuenit nec Chriſto nec alteri homini ratione humanę naturæ, & in hoc ſenſu procedit obiectio. Alio modo dicitur conuenire aliquid alicui ratione humanæ naturæ,cuius humana natura eſt ſuſceptiua, & ſic dicimus Chriſtum eſſe prædeſtinatum ratione humanæ naturæ:quia prædeſtinatio re-
refertur ad exaltationem humanæ naturæ in ipſo,vt dictum eſt.* In cor.art.

Ad tertium dicendum, quòd ſicut 3.d.7.q.3. ar.1 et ar. 2.q.2. † C.15. à med.to.7.
Auguſt. dicit in lib. de Præd. †Sanct. C
Ipſa eſt illa ineffabiliter facta hominis à Deo Verbo ſuſceptio ſingularis: vt Filius Dei & hominis ſimul, & filius hominis propter ſuſceptum hominem, & Filius Dei propter ſuſcipientẽ vnigenitum Deũ veraciter & propriè diceretur. Et ideo quia illa ſuſceptio ſub prædeſtinatione cadit, tanquàm gratuita, vtrunq; poteſt dici, ſcilicet quod & Filius Dei prædeſtinatus ſit eſſe homo, & filius hominis prædeſtinatus ſit eſſe Filius Dei. Quia tamen gratia non eſt facta Filio Dei, vt eſſet homo, ſed

Universidad de Deusto
Biblioteca

potius humanæ naturæ, vt Filio Dei vni retur: magis propriè potest dici, quòd Christus secundum quod homo, est prædestinatus esse Filius Dei, quàm quòd Christus secundum quod Filius Dei, sit prædestinatus esse homo.

COMMENTARIVS.

INquirit hic D. Thom. terminum huius prædestinationis, & quæstionem intelligit de Filio Dei naturali propriissimè, & personaliter, eo modo, quo hic homo Christus est Filius Dei naturalis per æternam generationem: ita vt sensus sit an Christus inquantũ homo sit prædestinatus fore ipsum Verbum Dei, quem sensum satis explicuit D. Thom. in argumento primo, cum solutione.

b Respondet autem in corpore, illam locutionem nõ esse falsam, sed veram, Christus inquantum homo est prædestinatus esse Filius Dei, quia hoc conuenit illi ratione humanæ naturæ, cui in tempore, gratia vnionis facta est, quæ ab æterno fuerat prædestinata, & per eam effectum est, vt hic homo esset Filius Dei naturalis. Non explicat autem D. Thom. an hæc locutio tantum sit vera cum illo addito, *Inquantum homo*, vel an etiam simpliciter dici possit, Christus est prædestinatus esse Filius Dei: indicat tamen, solum cum illo addito veram esse propositionẽ illam, dum inquit, solum ratione humanæ naturæ, prædestinationem competere Christo. Sed hoc statim latiùs disputandum est. Vbi etiam explicabuntur solutiones ad. 1. & 3. Solutio verò ad. 2. facilis est.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationis exemplar.

142 3. d 10. q. 3 artic. 3 & Ro. 1. lib. 3. tol. 2. fin.

AD tertiũ sic proceditur. Videtur, quòd prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis: exemplar enim præexistit exemplato. Nihil autẽ præexistit æterno. Cùm igitur prædestinatio nostra sit æterna, videtur quòd prædestinatio Christi nõ sit exemplar nostræ prædestinationis.

¶ 2. Præterea, Exẽplar ducit in cognitionem exemplati. Sed non oportuit quòd Deus duceretur in cognitionem nostræ prædestinationis ex aliquo alio, cùm dicatur Rom. 8. Quos præscíuit, hos prædestinauit. Ergo prædestinatio Christi non est exemplar nostræ prædestinationis.

¶ 3. Præterea, Exemplar est conforme exemplato. Sed alterius rationis videtur esse prędestinatio Christi, quã prędestinatio nostra: quia nos prędestinamur in filios adoptionis: Christus autem est prędestinatus Filius Dei in virtute, vt dicitur Roman. 1. Ergo eius prędestinatio nõ est exemplar nostræ prædestinationis.

Sed contra est, quod August. dicit in lib. de Præd. Sanct. *Est præclarissimum lumen prędestinationis & gratię ipse Saluator, ipse Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Dicitur autem lumen prędestinationis & gratię, inquantum per eius prędestinationem & gratiã manifestatur nostra prędestinatio: quod videtur ad rationem exemplaris pertinere. Ergo prędestinatio Christi est exemplar nostrę prędestinationis. *cap. 15. in prin. to. 7.*

a Respondeo dicendum, quòd prædestinatio dupliciter potest considerari. Vno modo secundũ ipsum actum prædestinantis: & sic prædestinatio Christi non potest dici exemplar nostræ prædestinationis: vno enim modo & eodem actu æterno prædestinauit Deus nos & Christum. Alio modo potest prædestinatio considerari secundũ illud, ad quod aliquis prædestinatur: quod est prædestinationis terminus & effectus. Et secundum hoc prædestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis. & hoc dupliciter. Primò quidem quantum ad bonum ad quod prædestinamur. Ipse enim est prædestinatus ad hoc, quod esset Dei Filius naturalis: nos autem prædestinamur ad filiationẽ adoptionis, quæ est quædam participatia similitudo filiationis naturalis. Vnde dicitur Rom. 8. Quos præscíuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Alio modo quantum ad modum consequendi istud bonum, quod est per gratiam, quod quidem in Christo est manifestíssimum: quia natura humana in Christo nullis suis præcedentibus meritis est vnita Filio Dei. Et de plenitudine gratiæ eius nos omnes accepimus: vt dicitur Ioan. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte illius actus prædestinantis. Et similiter dicendum ad Secundum.

Ad tertium dicendum, quòd non est necessarium, quòd exemplatum exemplari quantum ad omnia conformetur, sed sufficit quod exemplatum aliqualiter imitetur suum exemplar.

COMMENTARIVS.

August. D. Tho. Albert. Durand. Palud. Bonauen.

a AFfirmat D. Thom. cum Aug. lib. de Prædest. Sanct. cap. 15. & de bono perseuerantiæ, cap. vlt. cui consentiunt cæteri Theologi in 3. d. 10. vbi Albert. dub. vlt. Dur. q. 1. Palud. q. 3. Bonau. d. 11. art. 1. q. 1. & Alens. 3. p. q. 3. memb. 5. & in superioribus satis declarata est disput. 5. sect. 1. Neque hoc loco oportet plura addere, quia res est facilis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis.

143 3. d. 10. q. 3. art. 3.

AD quartũ sic proceditur. Videtur, quòd prædestinatio Christi nõ sit causa nostræ prædestinationis: æternũ enim non habet causam. Sed prædestinatio nostra est æterna. Ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ 2. Præterea, Illud quod dependet ex simplici Dei voluntate, non habet aliam causam nisi Dei voluntatem. Sed prædestinatio nostra ex simplici voluntate Dei dependet. Dicitur enim Ephes. 1. prædestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ. Ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ 3. Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed remota prædestinatione Christi, non remouetur nostra prædestinatio: quia etiam si Filius Dei non incarnaretur, erat alius modus possibilis nostræ salutis, vt Aug. dicit in lib. de Trinit. *Prædestinatio ergo Christi non est causa nostræ prædestinationis. *In lib. 13. c. 10. non procul à prin. to. 3.*

Sed contra est, quod dicitur Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.

a Respondeo dicendum, quòd si consideretur prædestinatio secundum ipsum prædestinationis actum, prædestinatio Christi nõ est causa nostræ prædestinationis, cum vno & eodem actu Deus prædestinauerit ipsum & nos. Si autem consideretur prædestinatio secundum terminum prædestinationis, sic prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. Sic enim Deus præordinauit nostram salutẽ, ab æterno prædestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Sub prædestinatione enim æterna non solũ cadit id, quod est fiendum in tempore, sed etiam modus & ordo, secundum quem est complendum in tempore.

Ad primum ergo & secundum dicendum, quòd rationes illę procedunt de prædestinatione secundum prædestinantis actum.

Ad tertium dicẽdum, quòd si Christus non fuisset incarnãdus, Deus præordinasset homines saluari per aliam causam: sed quia præordinauit Incarnationem Christi, simul cum hoc prædinauit, vt esset nostræ salutis causa.

COMMENTARIVS.

a HIc articulus etiam est in superioribus explicatus, nam de duplici genere causæ potest hæc quæstio intelligi, finali, & meritoria, & de finali diximus in disputat. 5. sect. 1.

Christum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christum esse causam finalem nostræ prædestinationis, quod ex modo loquēdi Scripturæ, Conciliorum, & Patrum ostēdimus. De causa autem meritoria in disput. 41. dum esset sermo de Christi merito, fuse satis disputatum est.

DISPVTATIO. L.
In quatuor sectiones distributa.

De modo loquendi, de prædestinatione Christi.

PRopono disputationem hanc sub hoc titulo, quia de prædestinatione Christi quo ad re ipsam nulla mihi superest disputatio, his suppositis, quæ in disput. 5. tradita sunt. Vnum enim certa fide indubitatum est, scilicet subsistentialem vnionem duarum naturarum diuinæ, & humanę in vna persona Filij Dei, fuisse ab æterno prædestinatam à Deo: vt recte hic D. Thom. art. 1. docuit, & colligitur ex Paulo. 1. ad Corint. 2. dicente: *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriam nostram*: & ideo ad Ephes. 1. hoc mysterium vocat *Sacramentum voluntatis Dei*: & c. 3. vocat *Sacramentum absconditum à sæculis in Deo*. Et ratio clara est, quia prædestinatio, quatuis ad omnes effectus diuinæ voluntatis accommodari possit, ex vsu tamen Theologorum potissimum esse dicitur in operibus gratiæ, & gloriæ: sed hæc vnio est maximū opus diuinæ gratiæ, quod Deus absoluta, & efficaci voluntate ab æterno voluit, vt in tēpore fieret, ergo ab æterno fuit hoc opus prædestinatum, & præordinatum a Deo. In quo autem signo rationis nostro modo intelligendi præordinatum fuerit, & propter quam præcipuē rationem, & quem gradum, vel rationem causæ teneat inter alia diuina opera, in citato loco fuse explicatum est. Solum ergo superest, vt dicamus de varijs locutionibus, quibus hæc eadem res explicari potest, vel loquēdo de Christo, seu de hoc homine, aut de Verbo, seu diuino supposito, aut de humana natura, vel in ordine ad prædestinationem præcise dictam, vel cum relatione ad aliquem certum terminum, de quibus sigillatim dicendum est.

1. *Cor.* 2. *Ephes.* 1. et 3.

SECTIO. I.

An simpliciter verum sit, Christum, aut Filium Dei ab æterno esse prædestinatum.

NOnnulli Theologi negāt ita nobis esse simpliciter loquendum. Et ratio reddi potest, quia quod non potest absolute dici de Filio Dei, nec de Christo potest simpliciter dici, sed Verbum, vel Filius Dei non potest simpliciter dici prædestinatus: quia hæc vox *prædestinatus*, prout est in vsu Theologorum, quando de aliquo absolutè dicitur, significat illum per diuinam voluntarem esse ab æterno ordinatum ad aliquod esse diuinum, seu ad suam beatitudinē: hoc autem dici non potest de Filio Dei, qui suam beatitudinem non habet ex prædestinatione, sed per æternam generationem.

A Dico primò, Christus inquantum homo, est ab æterno prædestinatus. Est cōmunis, & certa conclusio. Et probatur facile, quia Christus inquantum homo ab æterno est a Deo dilectus, & ordinatus ad perfectissima dona gratiæ, & gloriæ, quæ illi vt homini ab æterno præparata sunt: propriissimè ergo, & perfectissimè potest dici prædestinatus multo magis, quā alij homines electi. Et confirmatur, quia Christus inquantum homo est Filius Dei naturalis ratione gratiæ vnionis, sicut ergo hæc vnio ab æterno prædestinata est, ita & Christus vt homo est prædestinatus.

Christus ab æterno prædestinatus.

Dico secundò, Christus Dominus absolutè, & sine alia determinatione in subiecto, vel prædicato posita, vere ac proprie dici potest prædestinatus. Hæc est mens D. Tho. hic in art. 1. & aliorum Theologorum in. 3. dist. 7. Alens. 3. p. q. 3. & est fere aperta sententia August. de prædestinat. Sanct. c. 15. & de bono perseuerant. c. vlt. & tractatu. 105. in Ioan. & colligitur ex Pet. 1. Canon. c. 1. vbi hoc sensu vocat Christum *Agnum immaculatum, præcognitum quidem ante mundi constitutionem, manifestatum autē nouissimis temporibus*: & ex Paul. 1. ad Corint. 2. vbi loquēs de sapientia incarnata, *Quam nemo principum huius sæculi cognouit*, dicit, eam prædestinatā Deum, *ante tempora sæcularia*, vt ibi Chrys. & alij exponunt: vnde Conc. Tolet. 11. B sic de Christo loquens, inquit: *Per hoc, quod de Maria Virgine natus est, & prædestinatus esse credendus est.* Ratione probatur, quia Christus significat quid subsistens in duabus naturis diuina, & humana, sed hoc ipsum, vt Christus subsistat in duabus naturis prædestinatū est ab æterno, ergo & Christus simpliciter dici potest ab æterno prædestinatus. Secundò, Christus simpliciter dicitur glorificatus, exaltatus, &c. cur ergo non poterit dici prædestinatus? cùm omnia hæc prædicata dicantur de Christo ratione assumptæ naturæ. Tertiò, cùm aliquis dicitur prædestinatus simpliciter, vel intelligi potest ratione beatitudinis, ad quam est electus, & ordinatus, vel ratione existentiæ, quia scilicet ordinatus est, vt sit in rerum natura, sed Christus maximè est electus ad beatitudinem, & ordinatus est, vt subsistat in duab⁹ naturis, quod est esse Christum, vt dictum est, ergo.

1. *Cor.* 2. *Chrys.* *Cont. Tol.*

Obiectio.

Dices, subsistere in duabus naturis, pertinet quasi ad ipsam Christi constitutionem, & compositionem, sed quæ pertinent ad cōstitutionem C rei, non cadunt sub prædestinationem eius, vt notauit D. Tho. lectione. 3. super ad Rom. 1. ergo.

Responsio.

Respondetur quādo compositio, vel constitutio rei est merè naturalis, illa non propriè cadit sub prædestinationem tanquam terminus eius, quia prædestinatio, vt nunc loquimur, respicit supernaturalia bonitat verò in Christo ipsamet illius constitutio, & quasi compositio non est merè naturalis, & ideo verè, ac propriè prædestinata est, & ab illa potest Christus simpliciter prædestinatus denominari.

Bonau. Richar. Duran. Palud.

Dico Tertiò, Verbum, seu Filius Dei non potest simpliciter dici prædestinatus propriè loquendo. Hanc conclusionem pono propter rationem dubitandi in principio positam, & est communis Theologorum in. 3. d. 7. Bonauent. Richar. Dur. & Palud. quia licet Verbum aliquid in humanitate habeat ex diuina prædestinatione, non tamen ex illa habet ea, quæ pertinent ad esse simpliciter

pliciter, vel beatitudinē simpliciter ipsius Verbi, A sicut per illam locutionē absolutè dictam significatur. Vnde ex principijs Dialecticæ, potest assignari differentia inter has propositiones, *Verbum, aut Christus est prædestinatus*, nam prædestinatio cùm significet actum animæ, applicat suū significatum subiecto formaliter sumpto, vnde, cùm de Christo dicitur, cadit in ipsum, vt subsistens est in duabus naturis, quia vt sic, verè est prædestinatus; cùm verò dicitur de Filio Dei, videtur illi tribui secundum se, & ideo in rigore non est vera locutio, nisi addatur determinatio, *Inquantum homo.*

D. Thom. Alens. Scot.

Dico quartò, Cum relatione ad aliquem terminum dici potest Verbum, seu Filius Dei esse prædestinatus ab æterno, vt in tēpore fiat homo. Ita docet D. Tho. hic art. 1. ad 1. Alens. Scot. & alij supra citati. Et ratio est, quia designādo illum terminum satis explicatur, Verbum non simpliciter ad esse, vel ad beatitudinem Verbi, sed secundum quid esse prædestinatum, vt sit homo, sicut etiam dici potest præordinatum, vt vniatur humanitati. Et confirmatur, nam propriè dicitur Verbum factum homo, ergo & prædestinatum, vt sit homo.

Obiectio.

Sed contra, quia nomen prædestinationis significat, prædestinatum, esse ordinatū ad aliquod B beneficium, vel gratiam suscipiendam; respectu autem Verbi nō est beneficium, aut gratia, quod fiat homo. Propter hoc Durandus dixit illam locutionem in rigore esse falsam. D. Thom. verò solùm dixit esse minus propriam. Vnde respondetur in rigore ad veritatem illius locutionis nō esse necessarium vt gratia fiat ei, qui denominatur prædestinatus, sed satis esse, vt ex gratia, quæ alteri facienda prædestinatur, alius quasi per denominationem extrinsecam prædestinatus ad talem terminū dicatur. Quod exemplo accommodatè declaratur, nam Verbum dicitur factū caro, non per mutationem in ipso factam, sed per mutationem humanitatis, ex qua resultat in Verbo talis denominatio: sic igitur poterit Verbum dici prædestinatum, vt fiat homo, non quia ex vi prædestinationis sit illi aliqua gratia conferenda, sed humanitati, vel huic homini, quatenus obiectum est huius prædestinationis, vt iam explicauimus. Et ideo merito dixit D. Tho. illam locutionē esse minus propriam, quia in illa ponitur Verbum, vt obiectū huius prædestinationis; cùm tamen non C Verbum secundum se, sed vt est Christus, seu hic homo, habeat rationē talis obiecti, vt in sequenti sectione dicetur.

Locus Pauli ad Ro. 1.

SECTIO. II.

An dici possit Christus prædestinatus, vt sit Filius Dei naturalis.

FVndamētum huius quæstionis sumptum est à Theologis ex verbis Pauli ad Romanos. 1. *Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo: qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem: qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri*: & ideo hæc verba Pauli prius diligenter explicanda sunt, & deinde scholastica controuersia terminanda.

1. Exposit.

Est igitur prima sanctorum Græcorum expositio, qui non de Christi prædestinatione, sed de eius manifestatione hunc locum intelligūt: non enim legunt, *qui prædestinatus est*, sed, *qui declaratus est*. Græca enim exemplaria non habent hoc loco verbum προορίζω, quo solet Paulus prædestinandi actum significare, vt constat ad Roman. 8. 1. ad Cor. 2. ad Ephes. 1. sed habet verbum ὁρίζω, quod per verbū declarandi optimè verti potest, id enim propriè significat, & optimè quadrat contextui, & reddit facilem, ac expeditū sensum, videlicet, licet Christus sit factus secūdum carnem; tamen declaratum esse Filium Dei: primò in virtute patrandi miracula: secundò in spiritu sanctificandi homines per doctrinam, per imperium efficax, per meritum, & satisfactionem suam, denique per virtutem mittendi Spiritum sanctum: tertiò per suam resurrectionem ex mortuis. Ita legunt, & exponunt Chrys. Theoph. & Theod. & alij Græci expositores ad Roman. 1. Cyril. lib. 1. de Fide ad Regin. Damas. lib. 4. de Fide. c. 19. Quæ sanè expositio satis probabilis est, suppositā præsertim illa lectione, seu significatione vocis. Non tamen nobis est relinquenda vulgata lectio, sed omnino retinenda. Primò propter illius autoritatem. Secundò, quia antiqui Patres Latini ita legunt, & de propria prædestinatione verbum illud interpretantur, Ambros. Hierony. Ansel. ibi Aug. lib. 12. de Trinit. c. 6. & de prædest. Sanct. cap. 15. de bono perseuerant. cap. vlt. & tract. 105. in Ioan. Hil. lib. 7. de Trinit. Irenæ. (si inter Latinos numerandus est) lib. 3. contra hæres. c. 18. 31. Tertiò, quia verbum ὁρίζω propriissimè significat *animo statuere, proponere*, seu *definire*, vt Actor. 2. vbi ait Petrus, *hunc definito consilio, &c.* Græca lectio habet ὡρισμένῃ βουλῇ, & c. 17. *definiens statuta tempora*, Græcè ὁρίσας. Vnde Tertul. contra Praxeam legit in hoc loco Pauli ad Rom. 1. *Qui definitus est*: Et eodem modo videtur legisse, & interpretatus esse Orig. lib. 1. super ad Rom. vbi licet differentiam constituat inter verbum *definio*, & *prædefinio*: tamen relata ad actum meritis diuinæ, idem prorsus significant, quia ea, quæ Deus fieri definit, etiam prædefinit, cum eius definitio semper antecedat, est enim æterna, res autem definita in tempore fit. Vnde Diony. c. 5. de diuin. nom. circa finem: *Diuinas*, inquit, *voluntates, earum quæ sunt definitiones, prædestinationes theologia vocat.*

Rom 8. 1. Cor. 2. Ephes. 1. Chrys. Theophyl. Theod. Ambr. Hieron. Ansel. Aug. Hilar. Iren. Act 2 & 17. Tertul. Orig. Dionys.

1. Expos.

Retenta igitur vulgata lectione, est secunda lectio, & expositio, quæ affirmat participium, *prædestinatus*, non ex parte prædicati, sed ex parte subiecti constituendum esse, ita vt non dicatur Christus prædestinatus esse Filius Dei, sed potius ille, qui est factus, & prædestinatus secundū carnem, dicatur esse Filius Dei. Iuxta quā lectionem & expositionem Christus in eo loco appellatur prædestinatus absolutè: non tamen explicatur terminus, ad quem prædestinatus est: nam licet ille prædestinatus dicatur esse Filius Dei, non tamen dicitur hoc esse Filij Dei, esse terminum illius prædestinationis. Hanc expositionem refert *Caiet.* hic Caietanus, ex Orig. & non improbat, sed potius ita refert, vt approbare videatur. Sed non placet. Primò, quia est contra omnium Patrum, ac expo-

expositorum lectione, ac sensum. Secundò, quia A
non quadrat contextui; sed illi potius vim infert,
vt latius patet ex textu Græco, qui ad literam
transfertur sic habet: *De Filio suo facto, ex semine*
Dauid secundum carnem, definito Filio Dei in virtute:
ex quo contextu clarè satis constat, illud participium *definito*, seu *prædestinato*, adiectiuè, non substantiuè teneri, atque adeò non habere rationem subiecti, sed prædicati, sicut & participium illud, *factus*, præsertim cum eodem modo dicatur, *qui prædestinatus est*, sicut, *qui factus est*. Denique nisi participium illud, *prædestinatus*, coniungatur cum verbis sequentibus, vix possunt commodè explicari, vt ex sequentibus magis constabit. Concludamus igitur in hoc loco dici Christũ vt hominem esse prædestinatum Filium Dei, seu vt esset Filius Dei: quo autem sensu hoc dicatur non eodem modo ab omnibus exponitur.

3. *Exposit.* Est ergo tertia expositio, quæ hanc prædestinationem refert ad humanitatem, quæ prædestinata dicitur, vt sit vnita Filio Dei, ita Aymo, & Hugo in Paulum. Sed quidquid sit de re ipsa, seu de prædestinatione humanitatis, de qua infra B
eam, tamen (vt rectè D. Thom. hic art. 1. ad. 2. dixit) hæc expositio nullo modo potest verbis Pauli accommodari. Tum quia euidenter cõstare potest ex ipso contextu obiectum huius prædestinationis esse Filium Dei, vel Christum vt hominem, illum enim refert relatiuum illud, *qui*: tum etiam, quia dicitur prædestinatus, vt sit Filius Dei: at verò humanitas neque est Filus Dei, neque prædestinata est, vt sit Filius Dei.

4. *Exposit.* Est igitur quarta expositio, Christum, vel Filium Dei, dici prædestinatum, non tamen absolutè, & simpliciter, vt sit Filius Dei, sed vt esset *in virtute, secundum Spiritum sanctificationis*, id est, vt ad nos descenderet cum potestate, & efficacitate ad sanctificandos homines *ex resurrectione mortuorum*, id est, moriendo, & resurgendo pro hominibus, *quia mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*. Vel *secundum Spiritum sanctificationis*, quem ex mortuis resurgendo ad nos misit, *non enim fuit Spiritus datus, donec Iesus fuit glorificatus*: vel denique, quia prædestinatus est, vt nos sanctificaret sanctificatione perfecta, & consummata, qualè habebunt Sancti, quando in Christo ex mortuis resurgent. Hanc expositionẽ indicauit Cyril. dicto lib. 1. ad Reg. & placuit Augustino in expositione inchoata epistolæ ad Rom. quem sequitur Titelm. in eandem epistolam collat. 1. & Caiet. ibidem. Et est sanè probabilis, nam illud relatiuum, *qui prædestinatus est*, aperte videtur referre ipsum Filium Dei, de quo sermo præcesserat, quia sicut dicitur, *qui factus est*; ita dicitur, *qui prædestinatus est*, sed in priori parte refertur Filius Dei, ergo & in posteriori. Vnde sicut in priori additur illa particula, *secundum carnem* ad limitandum, & explicandum terminum illius effectionis: ita in posteriori additur illa particula, *secundum Spiritum sanctificationis*, ad indicandum, & limitandum terminum illius prædestinationis: Filius enim Dei, cùm sit æternus, & per se beatus, non potest simpliciter dici prædestinatus, vt supra etiam diximus, sed prædestinatus est, vt assumeret humanitatem, in qua virtutem, ac potestatem haberet sanctificandi homines. Demiq; hoc maximè quadrat cum textu Græco, qui non habet relatiuum *qui*, sed per adiectiua dicitur hoc modo facto *secundum carnem, prædestinato Filio Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis*. Solùm potest contra hanc expositionem obijci: quia propria, & perfecta ratio prædestinationis refertur ad illud bonum, quod excellentius est in prædestinato, & ideo in puris creaturis prædestinatio dicitur in ordine ad beatitudinem, quia hoc est perfectissimum bonum earum: at verò respectu Christi Domini, esse sanctificatorem hominum, non est excellentius bonum eius: maius enim est, esse Filium Dei, ergo. Sed hæc obiectio non est magni momenti: tum quia non est necesse Paulum loqui de perfectissimo termino prædestinationis: tum etiam, quia si ipse Filius Dei est obiectum talis prædestinationis, vt dicta expositio supponit, non poterat tam propriè dici prædestinatus, vt sit Filius Dei, quàm vt sit homo habens virtutem ad sanctificãdos homines. Sit igitur hæc expositio probabilis.

Cyril. Aug. Titelm. Caiet.

Obiectio.

Responsio.

Quinta tamen expositio est, vt Christus dicatur prædestinatus esse Filius Dei, non quidem filius naturalis, qualis est per æternam generationem, sed ex resurrectione mortuorum, nam sicut Psalmo. 2. loquitur Pater ad Filium, dicens, *Filius meus es tu: ego hodie genui te*, quod dictum esse ratione resurrectionis exponit Paul. Actor. 13. ita dici potest Christus *prædestinatus Filius Dei ex resurrectione mortuorum*: est enim resurrectio veluti generatio quædam: propter quod etiam ad Ephes. 1. vocatur Christus *primogenitus ex mortuis*. Quæ expositio non displicet Augustino in citata expositione inchoata, & eam indicat Hieron. super ad Romanos. 1. & clarius docent Anselm. & Primas. Mihi tamen non admodum placet: primò, quia Paulus aperte loquitur de Filio Dei naturali per æternam generationem, cùm inquit, *de Filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem*, ergo eodem modo loquitur de Filio Dei, cùm subdit, *qui prædestinatus est Filius Dei*, alias in eodem breui contextu æquiuocè vteretur illa voce: quod sine causa euidenti admittendum non videtur. Deinde, quia iuxta hanc expositionem oportet coniungere illa verba, *qui prædestinatus est Filius Dei*, cum illis, *ex resurrectione mortuorum*, prætermissis interme- C
dijs, scilicet, *in virtute secundum Spiritum sanctificationis*: quæ tamen constructio duriuscula est: propter quod (vt dixi) non omnino placet, quanuis non sit contemnenda hæc interpretatio, præsertim si alias non excludat.

Ephes. 1. August. Hieron. Ansel. Primas.

5. Exposit.

Sexto ergo exponitur, Christum dici esse prædestinatum Filium Dei verum, ac naturalem, non quia sit prædestinatus vt sit, sed vt cognoscatur esse Filius Dei, iuxta vsitatam phrasim Scripturæ, qua interdum dicitur tunc aliquid fieri, cùm manifestatur, vt Apocal. 5. dicitur, *dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem*, non in re, hoc enim non cecidit sub meritum, sed in aliorum cognitione & manifestatione. Ad hunc ergo modum, dici potest prædestinatus Filius Dei, non vt filiationem in re ipsa accipiat, sed illius cognitionem, & manifestationem, quæ facta est, per virtutem miraculorum, per Spiritum sanctificationis, & resurrectionem Christi ex mortuis. Quæ expositio in sensu eadem est cum expositione

6. Exposit.

positione Græcorum, & ad eam accommodat A
verba vulgatæ editionis, illamque amplectuntur
Ambr. Ambros. & Glos. ordinaria, & ex scholasticis,
Gloss. Durand. & Palud. Et est probabilis, solùmque
Duran. illi obstare potest, quia minus propriè interpre-
Palud. tatur verba Pauli, cùm tamen omnis verborum proprietas seruanda sit, quo ad fieri possit.

7. *Exposi. et propria.* Vltimò ergo exponitur hic locus cum omni verborum proprietate, vt ille idem homo, qui factus dicitur secundum carnem, dicatur prædestinatus ab æterno, vt in tempore verè, ac propriè sit Filius Dei naturalis. Hæc est expositio Aug.
Augus. locis in principio citatis: quam indicat etiam
Bernar. Bernardus lib. 5. de considerat. circa finem, di-
Beda. cens: *Diuinitas hominem illum, qui prædestinatus est*
Gloss. *Filius Dei, sibi copulauit*: & eam approbant Beda,
Lyr. & Glossa interlinealis, & Lyra. Chartus. & Ada-
Chartus. mus in Paul. & ibidem D. Thom. & hic, & in 3.
Adam. dist. 7. vbi Magister, & fere alij scholastici eandem sequuntur, Bonauent. artic. 1. quæst. 3. Ri-
D. Thom. char. artic. 2. à quæst. 3. Scotus quæst. 3. Alens. 3.
Magister. p. quæst. 3. memb. 1. &. 3. Marsil. quæst. 7. art. 1.
Bonau. Ad quam sententiam exponendam duo agenda
Richar. sunt. Primò enim explicare oportet, quo sensu
Scotus. illa locutio vera ac propria esse possit. Deinde,
Alens. quomodo accommodari possit ad literam, seu
Marsil. verba Diui Pauli. B

Tota verò difficultas in explicanda hac locutione, *Christus est prædestinatus Filius Dei*, in hoc posita est, quia obiectum prædestinationis non debet includere terminum eiusdem prædestinationis, vt homo dicitur prædestinatus ad gloriã, quia gloria non includitur in conceptu hominis: at verò non dicitur prædestinatus, vt habeat animam rationalem, quia homo vt sic, includit huiusmodi animam: Christus autem Dominus in in suo conceptu includit diuinum suppositum Filij Dei, ergo nullo modo potest dici prædestinatus, vt sit Filius Dei naturalis. Propter simile enim rationem negauimus suprà quæst. 16. Christum, vel hominem factum esse Deum, vel Filium Dei, quia scilicet Christus, vel hic homo, includit diuinum suppositum, ergo eadem ratione negandum est esse prædestinatum Filium
Duran. Dei. Vnde Durand. d. 7. quæst. 3. quem ibidem
Palud. Palud. quæst. etiam. 3. & alij sequuntur, negat illam propositionem esse veram in sensu rigoroso, sed explicandam esse in sensu improprio: ita vt participium illud *prædestinatus* cadat in totam propositionem. Sicut superius dicebamus de hac, *homo factus est Deus*, quia factum est, vt verum sit hominẽ esse Deum, eodem enim modo prædestinatum est hunc hominem esse Filium Dei, prædestinando scilicet ipsam vnionem humanitatis ad Deum.

Alij verò dicunt proprium sensum illius locutionis esse, Verbum incarnatum vt sic prædestinatum esse, vt existens in humanitate sit Filius
Caiet. Dei naturalis. Ita Caietan. hic, qui addit obiectum huius prædestinationis esse Verbum incarnatum, vt abstrahit à vera, & subsantiali Incarnatione, & à ficta Incarnatione, quam hæretici fingunt, terminum verò huius prædestinationis dicit esse, Verbum subsantialiter incarnatum. Sed hæc mihi non probantur: tum quia illud obiectum talis prædestinationis est gratis confictum, & præter mentem Pauli, & Diui Thomæ: tum etiam, quia terminus illius prædestinationis re vera non est hominem esse Filium Dei, sed potius est, Deum esse verum hominem per veram, & subsantialem Incarnationem: tum denique, quia in illo obiecto huius prædestinationis includitur ipse Filius Dei, ergo non prædestinatur, vt sit Filius Dei, sed potius, vt sit verus homo. Et eadem ratione etiam non satisfacit, quod alij dicunt, sequentes ferè eũdem sensum, videlicet obiectum huius prædestinationis esse Filium Dei, & humanitatem, quatenus præintelliguntur vnioni; terminum verò esse Filium Dei ad hoc prædestinatum, vt sub humanitate existens sit Filius Dei. Contra hoc enim procedit eodem modo ratio facta: quia in illo obiecto semper supponitur includi Filius Dei, & ideo non potest verè, ac propriè pertinere ad terminum eiusdem prædestinationis. Quod apertè confirmatur; quia quod Filius Dei sub humanitate existens sit Filius Dei, non habet ex prædestinatione, sed ex natura sua, habet quidem ex prædestinatione, quod sub humanitate existat, quod autem sub illa retineat filiationem diuinam, hoc veluti naturale est. Sicut, licet homo ex prædestinatione habeat quòd beatus sit; tamen quod sub beatitudine, B
seu beatus existens sit etiam homo, hoc non est propriè ex prædestinatione, neque ad terminum eius pertinet. Vnde non dicetur aliquis verè, & propriè prædestinari, vt sub beatitudine sit homo, sed è conuerso, prædestinatur homo, vt beatus sit. Sic ergo Verbum diuinum simul cum humanitate præconceptum ante vnionem, prædestinari dici poterit, vt sub humanitate existat: non tamen propriè, vt sic Filius Dei, loquendo propriissimè de Filio Dei per æternã generationem, vt nunc loquimur.

Christus quomodo sit prædestinatus Filius Dei.

Quocirca verus, ac proprius sensus huius locutionis est; Christum, vt est hic homo, prædestinatum esse, vt sit Filius Dei naturalis. Cuius prædestinationis obiectum est hic homo vt sic, in cuius propriò conceptu non includitur suppositum Filij Dei, sed solùm id, quod subsistit in hac humanitate: quia (vt supra quæst. 3. dictum est) de ratione huius hominis non est hoc suppositum, sed solùm subsistens in hac humanitate vt sic. Terminus autem huius prædestinationis est esse Filij Dei, quia suppositum Filij C
Dei non includitur in prædicto obiecto, seu conceptu huius hominis. Præconcipitur igitur hic homo, vt sic prius ratione, quam concipiatur esse Filius Dei, & per diuinam prædestinationem ordinatur, vt sit ipsemet Filius Dei naturalis, quæ est suprema dignitas huius hominis, quam ex sua ratione, & propriò conceptu non habet, sed ex gratia, & ordinatione diuina: ab æterno enim decreuit Deus, vt subsistens in hac humanitate esset ipse Filius Dei naturalis. Et hic ordo rationis sufficit ad hanc prædestinationem intelligendam, quia non oportet, vt, obiectum prædestinationis in re ipsa prius natura existat, quam habeat illud esse, seu formam, quæ est terminus prædestinationis: sed satis est, vt in ratione sua formali, & conceptu veluti obiectiuo sit prius, quia prædestinatio est actus mentis includens decretum diuinæ voluntatis, vt dictum est.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et hinc facile soluitur difficultas in principio tacta, quia in conceptu huius hominis vt sic, non includitur diuinum suppositum. Quod si vrgeas, quia à parte rei conuenit huic homini, vt sit Filius Dei naturalis per naturam, & ideo non posse ad hoc prædestinari: Respondetur, in hoc homine à parte rei existente, posse considerari id, quod requirit, inquantum hic homo est, & id, quod habet ratione talis subsistentiæ. Si hoc posteriori modo consideretur, ex se habet, quod sit Filius Dei naturalis: tamen consideratus priori modo hoc habet ex prædestinatione, & per gratiam vnionis huic humanitati factam. Quod satis est, vt hic homo vt sic dici possit prædestinatus Filius Dei, quia (vt præcedenti sectione dicebam) licet prædestinatio sit ad opus gratiæ: non tamen oportet, vt gratia fiat illi, qui prædestinatus denominatur secundum omnem rationem, qua sic denominatur: sed satis est, vt gratia fiat naturæ, vt inde possit denominatio in suppositum, seu in quidquid talis naturæ redundare.

Ex quo colligitur primò differentia inter has duas propositiones, *Christus inquantum homo, est prædestinatus Filius Dei naturalis*, Et, *Hic homo factus est Filius Dei naturalis*: nam fieri dicit realem actionem transeuntem, quæ in re ipsa supponit illud subiectum, vel suppositum, quod dicitur fieri tale, & quia in re non potest existere tale subiectum, videlicet hic homo, nisi in determinato supposito, ideo in rigore illa propositio, *Hic homo factus est Deus*, falsa esse, quia in re ipsa, nec ordine temporis, nec naturæ supponitur aliquis homo, qui fiat Deus, vt supra quæst. 16. latè dictum est. At verò prædestinatio est actus mentis, quæ præscindere potest ea, quæ in re coniuncta sunt, & præcise concipere hunc hominem, vt subsistentem in hac humanitate abstrahendo ab hoc, vel illo subsistente, & ordinare, vt sit tale subsistens, scilicet Filius Dei. & ideo illa propositio est in rigore vera, quia ex vi verbi *prædestinandi* non supponitur aliquod suppositum subsistens in hac humanitate, præter suppositum Filij Dei. Vnde, vt hæc prædestinatio in re ipsa mandetur executioni, non oportet, vt hic homo fiat Deus, sed satis est, vt Filius Dei fiat homo, nam hinc consequenter fit, vt hic homo sit Filius Dei naturalis, seu vt subsistens in hac humanitate sit suppositum Filij Dei, quod prædestinatum erat. Et hic est sensus apertus Diui Thomæ, hic artic. 1. ad tertium, quem Caietanus non rectè exponit affirmans etiam illam propositionem esse veram, *Christus est factus Filius Dei*, quod apertè est contra doctrinam D. Thomæ in dicta quæst. 1. & contra rationem iam explicatam.

Secundo colligo ex dictis; Verbum diuinum, seu Filium Dei non posse absolutè, & simpliciter dici prædestinatum Filium Dei naturalem. Hoc bene notauit Alens. supra dicta quæst. 3. Et ratio, quæ ex dictis colligitur, clara est, quia illa locutio significat, Verbum diuinum, seu Filium Dei esse obiectum huius prædestinationis, consequens autem falsum est, quia potius hoc obiectum præsciditur saltem in conceptione intentis à Filio Dei. Et confirmatur, quia prædestinari ad esse Filij Dei, non conuenit A Verbo secundum se, vt ex Fide constat. Nec per communicationem idiomatum, quia prædestinari ad esse Filij Dei dicitur de hoc homine, vt supponitur saltem in conceptione mentis, ante vnionem humanitatis ad Verbum, ergo in hoc prædestinato non potest esse communicatio idiomatum, quod ex sequenti illatione euidentius fiet. Quapropter cùm Diuus Thomas interdum dicit, Verbum, aut Filium ratione humanitatis, seu vt subsistit in humanitate, esse prædestinatum Filium Dei, non intelligit ipsam personam absolutè includi in obiecto talis prædestinationis, vel simpliciter ita denominari, sed solùm quatenus præcisa ratio subsistentis in hac humanitate in ea consideratur, quæ de se indifferens est, & abstrahit à supposito Filij Dei naturalis.

Tertiò sequitur ex dictis, Christum non esse dicendum simpliciter, & absolutè prædestinatum ad esse Filij Dei, sed solùm cum illo addito, *inquantum homo*. Ita colligitur ex duo Thoma in his articulis. Et ratio est, quia Christus supponit pro ipso supposito Filij Dei, & significat compositum ex duabus naturis in vna persona, quæ per se, & natura sua est Filius Dei naturalis, & non ex prædestinatione: ergo Christus simpliciter loquendo, non potest esse obiectum huius prædestinationis, cùm in se intrinsecè intrinsecè includat terminum eius: at verò addendo illam determinationem *inquantum homo*, seu *inquantum hic homo*, præscinditur, & specificatur, seu designatur propria ratio huius hominis, ita vt in hoc obiecto formaliter non includatur persona Filij Dei.

Sed contra, nam in re ipsa Christus vt homo non est Filius Dei naturalis, eo modo, quo nunc loquimur, ergo neque inquantum homo prædestinatus est, vt sit Filius Dei naturalis, quia quod prædestinatur, ita futurum est in re, sicut prædestinatum est. *obiectio.*

Respondetur cum diuo Thoma artic. secundo ad primum, esse æquiuocationem in hoc sophismate, cùm enim dicitur, *Christus inquantum homo, est prædestinatus Filius Dei*, illa particula, *inquantum*, non designat in re prædestinata rationem, secundum quam illi conuenit esse Filium Dei naturalem: sed designat conditionem requisitam ex parte prædestinantis, secundum quam hic homo præcisè, ac formaliter conceptus potest prædestinari ad esse Filij Dei naturalis, non igitur prædestinatur Christus, vt inquantum homo sit Filius Dei naturalis, in quo sensu argumentum procedit: sed Christus præcisè conceptus, vt hic homo prædestinatur, vt sit Filius Dei naturalis. Ad formam ergo argumenti negatur consequentia, nam licet res prædestinata habere debeat illud esse, seu formam illam, ad quam prædestinatur: non tamen oportet, vt in se sit eodem modo, quo est in mente prædestinantis, sicut necesse est rem verè cognitam talem esse, qualis cognoscitur: non tamen oportet, vt habeat in se modum, quem habet in cognoscente. *Respons.*

Vltimò facilè accommodatur hæc locutio, & expositio ad verba Pauli, vt enim diuus Thomas hic artic. primo ad secundum notauit, prius præmisit Paulus, *Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem*, & deinde subiungit, *Qui prædestinatus est Filius Dei*, vbi relatiuum illud, *qui* refert Christum secundum eandem conditionem, seu determinationem, secundum quam factus denominatur, scilicet inquantum hominem, & vt sic dicitur prædestinatus Filius Dei. Additur vero, *In virtute*, id est, in potentia, & maiestate veri Filij Dei, vel alio modo, *In virtute secundum spiritum sanctificationis*, id est, vt haberet virtutem ad sanctificandos homines, ita vt in hoc verbo explicetur non proprius, & intrinsecus terminus illius prædestinationis, sed ratio, & finis eius. Propterea enim hic homo Christus prædestinatus est Filius Dei, vt esset potens ad sanctificandos homines, per mortem, & resurrectionem suam, seu vsq; ad sanctificationem perfectam, & consummatã, qualis erit in ijs, qui in ipso resurgent.

SECTIO. III.

Vtrum Christus possit dici prædestinatus ad gloriam, vel alia supernaturalia dona gratiæ.

PRima sententia est, quorũdam discipulorum D. Thom. qui negant eam locutionem esse veram, ac propriam in rigore sermonis, quia prædestinatio simpliciter esse dicitur ad id, quod est supremum, & præcipuum in prædestinato: sed in Christo suprema eius dignitas nõ est beatitudo, sed naturalis filiatio Dei, nõ ergo propriè dicitur prædestinatus ad beatitudinem, sed solum ad esse Filij Dei naturalis. Et confirmatur primò, quia nullus dicitur prædestinari ad id, quod est sibi cõ naturale, sicut non dicitur homo prædestinari ad naturalem beatitudinem, quia hæc vox (vt diximus) ad opera gratiæ accommodata est: sed visio beata est connaturalis Christo, ergo non propriè dicitur ad illam prædestinari. Confirmatur secundo, quia nemo dicitur propriè prædestinari ad id, quod est veluti proprietas consequens primarij termini suæ prædestinationis, vt non dicuntur homines prædestinati ad gloriã corporis, sed animæ: sed in Christo gloria, & cætera dona sunt proprietates consequentes filiationem diuinam, ad quam Christus, vt homo prædestinatus est, ergo. *Scot. Duran.*

Aliorum vero sententia est, Christum propriè dici posse prædestinatum ad gloriam, & alia supernaturalia dona suscipienda. Ita sentiunt Scot. & Durand. in 3. dist. in. 7. Et probabile fundamentum esse potest, quia Deus ab æterno, & ante omnia merita præuisa absoluta, & efficaci voluntate decreuit, vt Christus æterna eius beatitudine, & gloria frueretur, & illi præparauit gratiam, & gloriam, & alia supernaturalia beneficia, ergo rectè potest dici ad hæc omnia prædestinatus. Tum, quia teste Augustino, prædestinatio nihil aliud est, quam præparatio gratiæ, & gloriæ, & beneficiorum Dei: tum etiam, quia licet hæc dona aliquo modo sint cõiuncta cum vnione hypostatica, tamen in se, supernaturalia sunt, & non resultant quasi physice ex gratia vnionis, sed speciali Dei actione, & influxu conferri debent, ergo necesse etiã est, vt speciali Dei voluntate sint ab æterno prædefinita, & ordinata: cur ergo non denominabitur Christus prædestinatus ad hæc bona suscipienda? Et confirmatur, quia homines non A solum dicuntur prædestinati ad visionem beatã, sed etiam, vt Deo fruantur, & in eo delectentur, quanuis delectatio sit aliquid consequens visionem. Possunt etiam dici prædestinati, non solum ad gloriam animæ, sed etiam ad gloriam corporis. Quin potius Christus prædestinatus dicitur ad gloriam, quam resurgendo habuit, sic enim exponit August. tract. 105. in Ioan. verba illa capitis. 17. *Clarifica me, Pater, claritate, quam habui, priusquã mundus fieret apud te*, petebat enim gloriam resurrectionis suę, quam dicit habuisse apud Deum ante mundi creationem secundum prædestinationẽ, vt Aug. ait. Qui etiã lib. de prædestinat. Sanct. cap. 15. dicit Christũ fuisse prædestinatum, vt sit caput nostrũ: & hoc etiam supponunt Anselm. Ambros. & alij sancti suprà citati in. 4. & 5. expositione testimonij Pauli ad Rom. 1. *Aug.* *Anselm.* *Ambr.*

Hęc dissensio ex parte esse potest de re, & ex parte de modo loquẽdi. Si enim intelligatur Christus primario, ac per se prædestinatus ad beatitudinem animæ, & hac ratione eius animam, & humanitatem esse ordinatam ad vnionem hypostaticam, quem sensum Durandus, & Scot. indicarunt, sic erit dissensio de re, & eorum sententia falsa est, & omnino improbanda: tum, quia procedit ex falso fundamento, scilicet visionem beatam esse maius bonum, quam hypostaticã vnionẽ. Tum etiam, quia ad beatitudinem proprie non ordinatur nisi suppositum, vel persona, non autem natura, quia operatio proprie tribuitur personæ, nõ naturæ: Christi autem persona non potuit per prædestinationem ordinari ad beatitudinem, nisi in assumpta natura, illa ergo ordinatio ad beatitudinem supponit in Christo prædestinationem vnionis hypostaticæ, atque adeo prædestinationẽ huius hominis vt sic, ad esse Filij Dei naturalis. Hæc ergo est propria, & singularis prædestinatio Christi, quæ & dignitate, & ratione seu intentione prima est, & ad eam cętera bona consequuntur. Hoc ergo vero sensu supposito, solũ de modo loquendi potest esse controuersia, an Christus possit dici prædestinatus ad beatitudinem, nec ne: nam in re certũ est ex vi illius volũtatis, qua Deus voluit vnionem hypostaticã fieri in humanitate Christi, consequenter voluisse sanctificari per diuinitatem ipsam, & esse Filiũ Dei naturalẽ per gratiã vnionis, & habere in sua humanitate ius ad beatitudinem supernaturalẽ, & alia dona: & consequenter etiã voluisse hunc hominem esse beatũ, & habere claritatem glorię, & exaltationẽ nominis, & alias similes dignitates, ac denique ordinasse rationem omnium mediorum, per quę Christus hęc omnia bona in tempore erat cõsecuturus. Cũ igitur hæc in re certa sint, solũ de modo loquendi potest esse controuersia, an Christus possit denominari prædestinatus ad beatitudinẽ vel aliquã dignitatẽ, quæ in ipso est secundaria, & minus principalis, quod nõ video cur negandũ sit, cũ necessariũ nõ sit, semper in prędestinatione explicare precipuũ, & primariũ terminũ eius, & cũ Sãcti, Aug. & alij citati ita loquãtur. Imo & Scriptura sacra, Actor. enim. 10. vbi Latina lectio habet, *Ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuorũ & mortuorũ*, Græce est verbũ ὡρισμένος, quod significat prædestinatus. Potest igitur Christus dici prædestinatus ad hęc omnia, quia tota, & perfecta prædestinatio illius, hęc omnia includit, filiationẽ, scilicet diuinã tanquã pri- *Christ⁹ quo modo dici possit prædestinatus ad beatitudinẽ, et alia dona gratia.* *Actor. 10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mariã formam,seu terminũ,gloriam verò,& alias dignitates tanquã proprietates consequentes, & ad illius consummatã perfectionem pertinentes, & ita aliter dicitur Christus prædestinatus ad beatitudinẽ,quàm alij homines: quia in alijs beatitudo est veluti primarius terminus prædestinationis, in Christo verò est secundarius, & proprietas consequens,& ideo prædestinatio Christi singularis est,& inter omnes excellit.

SECTIO. IIII.

An humanitas Christi possit dici prædestinata vel simpliciter, vel ad aliquem terminum.

RAtio dubitandi est,quia D.Thom.hic, art. 1. ad.1.negat naturam prædestinari,sed suppositum,quia prædestinari,inquit,est dirigi in salutem,quod quidem est suppositi agentis propter beatitudinis finem.In contrarium verò est, quia *D. Thom.* idem D.Thom.in.3.dist.10.q.3.quæstiuncula.1. eam locutionem admittit,quam sententiam ibidem amplectitur Bonauent.artic. 1. quæst.1. & *Bonau. Alens. Duran.* Alens.3.part. quæst.3.memb.1.Durand.& Scot. dist.7.quæst.3.

Sed in quæstione de nomine breuiter dicendum videtur,aliud esse loqui de prædestinatione ad beatitudinem, aliud vero de prædestinatione ad vnionem hypostaticam: prior prædestinatio non tribuitur propriæ naturæ, sed supposito, & hoc optimè concludit ratio D.Thom. quia beatitudo in operatione consistit, & operari est suppositi,si proprie loquamur. At vero loquendo de prædestinatione ad vnionem hypostaticam,verè ac satis proprie dici potest humanitas prædestinata ad hanc vnionẽ: primo quidem, quia ita loquũtur graues Theologi citati,imo & Aug. de prædestinat.Sanct.c.15.cum ait,*Prædestinata est ista humana natura tanta subuectio, vt quo attolleretur, altius non haberet*,& eodem modo loquuntur Aymo,& *Augustt. Aymo. Hugo Cardin.* Hugo Cardinal.supra sect.2.in.3.expositione citati. Secũdò,quia hic cessat ratio facta,vnio enim proprie conuenit naturæ non personę,& ad vnionem non assumitur, vel mouetur per operationẽ propriam,sed potius mota seu assumpta ab alio: ergo prædestinatio ad vnionem non potest proprie denominare personam,sed naturam. Et confirmatur, quia hæc vnio prædestinata est à Deo ab æterno,vt supra cum D.Thom.probatum est: ergo aliquid potest proprie dici prædestinatum ad hanc vnionem,quia vnio non est mere absoluta,sed respicit vnibilia,ergo sicut Verbum dicitur prædestinatum, vt vniatur carni,ità caro potest dici prædestinata,vniri Verbo. Imo hoc modo facile,& expeditè explicatur hoc mysterium, nã reuera,quod primò Deus decreuit, nihil aliud fuit,quam humanitatẽ vniri Verbo. Vnde argumentor tertio, quia gratia vnionis in tẽpore humanitati confertur, & ad illam susciendam ab æterno ordinata,seu prędestinata est,non in alio, seu per aliud,sicut pars potest dici ordinari cum toto ad aliquod bonũ,sed in se,& per se, quia gratia per se primo illi fit,ergo optimè potest denominari prædestinata ad hanc vnionem. Immerito ergo Medina hoc loco, scribit in hæc verba, Est etiam quidam nouitius Theologus, qui affirmat *Humanitas quomodo dicatur prædestinata ad vnionem hypostaticã.* *Medina.* prædestinationem ad beatitudinem esse quidem personæ,sed quod prædestinatio ad vnionem hypostaticam,non est personæ,sed naturæ, quæ assumpta est ad vnionem hypostaticam. Sed isti non intelligunt,quæ loquuntur. Hæc ille, qui si antiquos Theologos consuluisset, sententiã hanc non tribuisset alicui nouitio Theologo, neq; eos credo diceret esse locutos,quæ nesciebant. Præsertim cum distinctio illa expresse sit S.Tho.in citato loco. Et quod valde admiror,ipsemet statim docet recte,& verè dici naturam humanam esse prædestinatam,quod nec recte, nec proprie dici potest de prædestinatione ad beatiudinem, vt optimè D.Thom.docuit: intelligendum ergo necessario est de prædestinatione ad vnionem hypostaticam,vt ipse statim declarat. Cur ergo alijs imponit,eos non intelligere,quæ loquuntur, cum verà loquantur,ipso etiam approbante? Quin potius addo iuxta mentem D.Thom.hic humanitatem non esse dicẽdam simpliciter prædestinatam, sed solum cũ illo addito, *Ad vnionem hypostaticam*: quia prædestinatio absolutè dicta, iuxta communem vsum huius vocis, absolutè inquã dicta,supposito tribuitur,non naturę,proprie enim diuina prouidentia versatur circa supposita,vel personas,quas gubernat: circa naturas verò,non nisi ratione suppositorum, & ideo prædestinatio, quæ est pars huius prouidentiæ,absolutè dicta,refertur ad suppositum. Item,quia prædestinatio aliorum hominum,vel Angelorũ absolutè dicta refertur ad beatitudinem,ad quam humanitas non fuit propriè prædestinata,prædestinatio autem Christi immediatè,& per se terminata est ad ipsum Christum, & ideo simpliciter,& absolutè Christus est prędestinatus. Humanitas vero quanuis per eãdem prędestinationem ordinata sit ad vnionem hypostaticam,non tamen fuit simpliciter prædestinata, sed (vt ita dicam) comprædestinata: & ideo non debet denominari prędestinata,nisi adiungendo terminum talis prædestinationis,quo explicetur, illam esse prædestinatam per modum naturæ, & non per modum suppositi.

QVAESTIO. XXV.

De adoratione Christi, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de his quæ pertinẽt ad Christum in cõparatione ad nos. Et primo de adoratione Christi: qua scilicet nos eum adoramus. Secundò,de hoc quod est Mediator noster ad Deũ.

¶ Et circa primum quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm vna & eadem adoratione

ne sit adoranda diuinitas Christi & eius humanitas.

¶Secundò,vtrùm caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.

¶Tertiò,vtrùm adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi.

¶Quartò, vtrùm sit exhibenda cruci Christi.

¶Quintò, vtrùm sit exhibenda matri eius.

¶Sextò,de adoratione reliquiarũ Sanctorum.

QVanquam actus adorationis in genere sumptus,ad totam Trinitatem,& ad Christum Deum hominem,& suo modo ad Sanctos, & ad res alias,de quibus in sequẽtibus dicemus, terminari possit, seu referri, & ideo hæc materia nõ videatur huius loci propria, sed ad tractatũ de virtutibus pertinere, vbi de religione agitur, cuius actus est adoratio, vt cõstat ex.2.2.quæst.81.&.84. autores tamen omnes, qui doctrinam de hoc mysterio tradiderũt, simul de adoratione Christi disputant,quia hæretici,sicut in explicãdo hoc mysterio Incarnationis errarunt,ita de adoratione Christo debita malè senserunt. Propter quod etiam concilia, quæ veritatem huius mysterij definierũt,simul errores damnant circa Christi adorationem, & veram simul de adoratione doctrinam docent. Propter hanc ergo causam D. Thom. cum alijs Theolog. in. 3. d.9.de adoratione hoc loco disseruit: quam nos fusius persequemur, vt melius tota de adoratione doctrina comprehendi possit,& completè, ac perfectè tradi: & nõnulla principia necessario petenda erunt ex citato loco.2.2. fine quibus fieri non potest,vt doctrina hæc rectè intelligatur.

ARTICVVS. I.

Vtrùm vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.

144 *Infrà.q.58 ar.3.c. fin. & ad. 1. Et.3.d. 9. q.1.art.2. q.1.& d. 19.ar. 14. & Veri.q. 29.art. 4. ad.4.*

ADprimum sic proceditur. Videtur, quòd nõ eadẽ adoratione adoranda sit humanitas Christi, & eius diuinitas. Diuinitas enim Christi est adoranda; adoratione quæ est communis Patri,& Filio: vnde dicitur Ioan.5. Omnes honorificent Filium,sicut honorificãt Patrem. Sed humanitas Christi non est communis ei & Patri. Ergo non eadem adoratione adoranda est humanitas Christi & eius diuinitas.

2.Præterea,Honor est propriè præmium virtutis,vt Philosophus dicit in 4.Ethic*. Meretur autem virtus suum *c.3.to.5.* pręmiũ per actum. Cùm igitur in Christo sit alia operatio diuinæ & humanæ naturæ (vt suprà habitum est†) videtur, *q.19.ar.1.* quòd alio honore sit veneranda humanitas Christi & alio eius diuinitas.

¶3.Præterea, Anima Christi si non esset Verbo vnita,esset veneranda propter excellentiam sapientiæ & gratiæ, quam habet. Sed nihil dignitatis est ei subtractum per hoc,quòd est vnita Verbo. Ergo natura humana in Christo est quadam propria adoratione veneranda,præter venerationem,quæ exhibetur diuinitati ipsius.

¶Sed contra est, quod in capitulis quintæ Synodi sic legitur†, Si quis in duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duæ adorationes introducuntur) sed non vna adoratione Deũ Verbum incarnatũ cum propria ipsius carne adorat,sicut ab initio Dei Ecclesiæ traditum est: talis anathema sit. *In Cõc.2. Constãti. quod est.5. generale canon.9.*

Respondeo dicendũ,quòd in eo qui honoratur, duo possumus considerare, scilicet eum, cui honor exhibetur, & causam honoris. Propriè autem honor exhibetur toti rei subsistenti: non enim dicimus,quòd manus hominis honoretur, sed quòd homo honoretur. Et si quandoque contingat, quòd dicatur honorari manus vel pes alicuius, hoc non dicitur ea ratione,quòd huiusmodi partes secundum se honorentur: sed quia in istis partibus honoratur totum, per quem etiam modum aliquis homo potest honorari in aliquo exteriori: puta in veste,aut in imagine,aut in nũtio. Causa autem honoris est id,ex quo ille qui honoratur,habet aliquam excellentiam. Nam honor est reuerentia alicui exhi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

exhibita propter sui excellẽtiam, vt in
2.2. q. 103. art. 1. Secunda parte dictum est*. Et ideo si in vno homine sunt plures causę honoris (puta prælatio, scientia & virtus) erit quidem illius hominis vnus honor ex parte eius qui honoratur, plures tamen secundum causas honoris: homo enim est qui honoratur, & propter scientiam & propter virtutem. Sic ergo cum in Christo sit tantum vna persona diuinæ & humanæ naturæ, & etiam vna hypostasis, & vnum suppositum: est quidem eius vna adoratio & vnus honor ex parte eius qui adoratur. Sed ex parte causæ qua honoratur, possunt dici esse plures adorationes, vt scilicet alio honore honoretur propter sapiẽtiam increatam, & alio propter sapientiam creatam. Si autẽ ponerentur in Christo plures personæ seu hypostases, sequeretur quòd simpliciter essent plures adorationes. Et hoc est quod in Synodis reprobatur. Dicitur enim in capitulis Cyrilli†, Si quis audet dicere assumptum hominem coadorari oportere Deo Verbo, quasi alterum alteri, & non potius vna adoratione honorificat Emanuelẽ, secundum, quòd factum est caro Verbũ: anathema sit.

Habetur in cõcil. 1. Ephes. cano. 8.

¶Ad primũ ergo dicẽdum, quòd in Trinitate sunt tres qui honorantur, sed est vna causa honoris. In mysterio autẽ Incarnationis est è conuerso. Et ideo alio modo est vnus honor Trinitatis, & alio modo est vnus honor Christi.

¶Ad secundum dicendũ, quòd operatio non est quæ honoratur, sed est ratio honoris. Et ideo per hoc quòd in Christo sunt duæ operationes, nõ ostẽditur, quòd sint duæ adorationes, sed quòd sint duæ adorationis causæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd anima Christi, si non esset vnita Dei Verbo, esset id, quod est principalissimum in homine illo: & ideo sibi præcipuè deberetur honor: quia homo est id, quod est potissimum in eo. Sed quia anima Christi est vnita personæ dignio ri, illi personæ præcipuè debetur honor, cui anima Christi vnitur. Nec per hoc tamen diminuitur dignitas animæ Christi, sed augetur, vt etiam suprà dictum est*.

q. 2. art. 2. ad. 2.

ARTICVLVS. II.

Vtrum humanitas Christi adoranda sit adoratione latriæ.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd humanitas Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Quia super Psal. 98. Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, dicit Gloss.* Caro à Verbo Dei assumpta, sine impietate adoratur à nobis: quia nemo carnem eius spiritualiter manducat, nisi prius adoret: non illa dico adoratione quæ latria est, quæ soli Creatori debetur. Caro autem Christi est pars humanitatis. Ergo humanitas Christi non est adoranda adoratione latriæ.

145

3. d. 9. q. 1. arti. 2. q. 1. & quæst. 4. ad. 1.

Gloss. ord. ibi ex August. ibid. tom. 8.

¶2. Præterea, cultus latriæ nulli creaturæ debetur: ex hoc enim reprobãtur Gentiles quòd coluerunt & seruierunt creaturæ: vt dicitur Romanorũ. 1. Sed humanitas Christi est creatura. Ergo non est adoranda adoratione latriæ.

¶3. Præterea, Adoratio latriæ debetur Deo in recognitionem maximi dominij: secundum illud Deuteron. 6. Dominũ Deum tuũ adorabis, & illi soli seruies. Sed Christus secundũ quòd est homo, est minor Patre. Ergo humanitas eius nõ est adoratione latriæ adorãda.

¶Sed contra est, quòd Damasc. dicit in. 3. lib.* Adoratur autem caro Christi incarnato Verbo Deo, non propter seipsam, sed propter vnitum ei secundum hypostasim Verbum Dei. Et super illud Psal. 98. Adorate scabellum pedum

lib. 4. orthod. fidei c. 3. circà princip.

Psal. 98. Est Aug. ibid. to. 8.

pedum eius, dicit Gloss.† Qui adorat corpus Christi, nõ terram intuetur, sed illum potius, cuius scabellum est, cuius in honore scabellũ adorat. Sed Verbum incarnatum adoratur adoratione latriæ. Ergo & corpus eius, siue eius humanitas.

Ar. præce.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est, * honor adorationis propriè debetur hypostasi subsistenti, tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens, propter quod honoratur persona, cui illud inest. Adoratio igitur humanitatis Christi dupliciter potest intelligi. Vno modo, vt sit eius sicut rei adoratæ: & sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quàm adorare Verbum Dei incarnatum, sicut adorare vestem Regis, nihil est aliud quàm adorare Regem vestitum. Et secũdum hoc adoratio humanitatis Christi est adoratio latriæ. Alio modo potest intelligi adoratio humanitatis Christi, quę sit ratione humanitatis Christi perfectæ omni munere gratiarum, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriæ, sed adoratio dulię. Ita scilicet, quòd vna & eadem persona Christi adoretur adoratione latriæ, propter suam diuinitatem, & adoratione dulię propter perfectionem humanitatis.

¶Nec hoc est inconueniens: quia ipsi Deo Patri debetur honor latriæ propter deitatem, & honor dulię propter dominium, quo gubernat creaturam. Vnde super illud Psalm. 7. Dñs Deus meus in te speraui, dicit Gloss.* Dominus omnium, per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationẽ, cui debetur latria.

Psalm. 7. gloss. interlinealis, ibid.

Ad primum ergo dicendum, quòd Gloss.* illa non est sic intelligẽda, quasi seorsum adoretur caro Christi ab eius diuinitate: hoc enim posset contingere solum hoc modo, si esset alia hypostasis Dei & hominis. Sed quia, vt Damascen. † dicit, si diuidas subtilibus

Citata in argum. 1.

li. 4. c. 3. circa prin.

* intelligentijs quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis est vt creatura, scilicet adoratione latriæ. Et tũc sic intellectæ, vt separatę à Dei Verbo, deberetur sibi adoratio dulię: non cuiuscunque (puta, quæ communiter exhibetur alijs creaturis) sed cuiusdã excellentioris, quam hyperduliã vocant.

** Epinœis, id est, cogitationibus seu mentis cõceptibus*

¶Et per hoc etiam patet responsio ad Secundum & Tertium: quia adoratio latriæ nõ exhibetur humanitati Christi ratione sui ipsius, sed ratione diuinitatis, cui vnitur, secũdum quam Christus non est minor Patre.

QVæ circa expositionem horum articulorum notari possent, melius in sequẽtibus disputationibus tradentur.

DISPVTATIO. LI.

In tres sectiones distributa.

De Adoratione, Christo vt Deo debita.

QVoniam Christus Deus, & homo est, ante quã doceamus, qua adoratione adorãdus sit, oportet non nulla de diuina, & humana adoratione dicere, seu de illa, quę Deo debetur, & quæ hominibus communicari potest. Prius tamen, quid adoratio sit, & quotuplex, quibusue nominibus significari soleat, declarare necesse est.

SECTIO. I.

Quid sit adoratio, & cuius virtutis actus sit.

Damasc.

ADoratio, inquit Damascenus oratione prima de imaginibus propè ab initio, *est submissionis, & humiliationis nota*, & oratione. 3. *Est*, inquit, *animi cedentis submissa, atque humilis significatio*, quæ descriptio ex vocis significatione, & cõmuni omniũ hominũ vsu sumpta est: significat ergo adoratio actum, quo vnus alteri se submittit, vel illũ honorat in recognitionem excellentiæ eius. Ad quod amplius explicãdũ oportet has voces discutere, & earum proprias significationes, scilicet, *Honorare, reuereri, venerari, colere, laudare, & glorificare*, hæc enim omnia ad adorationẽ pertinere possunt, & multum cum illa, & inter se conueniunt, quamuis nonnihil etiam differant. Honor ergo, vt

Augustin.

ex Aug. colligitur lib. cõtra sermonẽ Arianorũ. c. 23. latius patet, quã adoratio, *Honorat enim*, inquit, *Omnis qui adorat, nõ autẽ adorat omnis qui honorat*, nã honor potest esse ad æqualẽ iuxta illud ad Ro. 12. *Honore inuicẽ præuenientes*: adoratio vero respicit alũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Thom. vt excellentem, & superiorē, vnde rectè D. Tho. 2.1.q.103.art.1.&2. inquit honorē esse signum excellentiæ, vel virtutis, siue absolutè cōsideretur, siue per cōparationē ad honorantē, siue ad alios, haber autē rationē adorationis, quādo est signū excellentiæ per cōparationē ad honorantē, qui scilicet honorat aliū tanquam superiorem, cui se submittit. Comparantur ergo hæc duo per modum generis, & speciei, quia honor vt sic, tantum est quoddam signum bonitatis eius, qui honoratur, vt indicauit Arist. lib. 4. Ethic. cap. 3. & lib. 8. cap. 8. & ibi clarius D. Thom. explicuit lect. 8. adoratio verò includit honorem, & addit submissionem, & recognitionem excellentiæ eius, qui adoratur, respectu adorantis, vt Damasc. dixit. Quocirca cùm D. Tho. hic art. 1. adorationem videtur cum honore confundere, loquitur iuxta subiectā materiam, quia adoratio quidam honor est, & *Vt iuris emphasis, seu excellentia honoris*, vt dixit Anasta. Episcop. Theopoleos in 7. Synod. act. 4. vnde Aristot. lib. 1. magnorum moral. cap. 11. dixit, *Gloria cupidum eminentiam affectare*, lib. autem. 1. Rhetori. c. 5. dicit, *Honorem esse existimationis benefactiuæ iudicium*, quæ non videtur adæquata definitio honoris, sed cuiusdam speciei illius notioris, & magis vsitatæ, quæ ad adorationem pertinet, statim verò subdit, *Honorantur maximè atque merito, qui beneficia contulerunt, deinde qui conferre queunt*: ad hoc autem posterius membrum possunt omnes studiosi, vel in dignitate constituti reuocari, & hoc modo potest illa definitio facilè ad omnes honores adaptari.

Honor ad quid sit, & quo modo se habeat ad adorationem. *Arist.* *Anastas. Episcop.* *Arist.*

Hæc autem, quæ de honore dicta sunt, eodem ferè modo de cultu, & veneratione intelligi possunt, quia hæ duæ voces, idem ferè, quod honor, significare videntur, *Colere* enim, *venerari*, & *honorare*, Latinè ferè æquualent, vnde fit, vt eandem habitudinem, seu rationem respectu adorationis habeant. Est enim adoratio quædam veneratio, & quidam cultus, addit verò prædictam submissionem, & recognitionem alterius, vt superioris: vnde Aug. lib. 10. de Ciuit. c. 4 circa fi. cum dixisset de hominibus dici posse, quòd sunt colendi, & venerandi, subdit, *Si autem eis multum addideris, & adorandi.*

Veneratio & cultus quid. *Agust.*

Eodē ferè modo de laude, & gloria loquēdū est, laus enim est, quædā species honoris, vt Arist. dixit. 1. Rhetori. c. 5. quanquam enim idem Arist. 1. Ethic. cap. 12. & D. Tho. 1. 1. q. 103. ar. 1. ad. 3. dicant, *Honorari ea, quæ per se bona sunt, laudari verò, quæ ad aliud sunt vtilia*, non intelligunt laudem solum circa vtilia versari, sed ad illa extrēdi, alioqui enim certum est etiam ea, quæ per se maximè bona sunt, maximè posse laudibus extolli, sic enim & sanctos, & Deum ipsum laudamus. Hæc ergo laus honor quidam est, & si cum debita submissione, & recognitione fiat, rationem adorationis habet. Gloria verò idem ferè est, quod honorifica laus, addit enim effectum quendam, quem laus efficit in alijs, scilicet bonam existimationem de re laudata, *Est enim gloria, clara cum laude notitia*, vt Augustē. eam definit lib. 83. quæst. q. 31. vnde glorificare aliquē nihil aliud est, quā eum ita laudare, vt apud alios bona eius existimatio inde oriatur.

Arist. *D. Thom.* *Laus, & gloria qd sint.* *Aug.*

Reuereri deniq; in propria, & rigorosa significatione vocis, genus quoddā timoris significat, vt D. Tho. dixit. 2. 1. q. 19. ar. 9. & 81. ar. 1. ad. 1. & 103. ar. 1. ad. 1. & in. 3. d. 9. q. 1. ar. 1. ad. 3. & ibi Bonauen. artic. 1. q. 1. Iam verò translata est hæc vox (vt idem Sāctus docet) ad significandum non solum timorem, sed honorē, seu adorationem, quā inferior reddit superiori in signum excellentiæ, seu maiestatis eius, siue quia hæc adoratio sæpe ex timore procedit, vt quando Iacob adorauit Esau, & filij eius fratrem suum Ioseph: siue quia ipsemet timor est testimonium quoddam excellentiæ alterius, & ex voluntate colēdi illum sæpe concipitur, vt optimè dixit D. Tho. citato loco. Vnde Tharasius Constantinopolitan. Episcop. in Epistola ad Constantin. & Irenem, quæ habetur in fine. 7. Synodi, adorationem inquit, venerationem & timorem significare. Ex his igitur satis constat, quæ prædictarum vocū significatio, eis tamen in sequentibus disputationibus indifferenter vtemur, sicut alij autores, & præsertim. 7. Synodus, & Damasc. eas frequentius vsurpant: quia suppositā materia, in qua versamur, in idem ferè omnia recidunt.

Reuereri quid sit. *Bonauen.* *Tharasius Episcop.*

Ex hac autē vocis significatione colligitur primo, adorationē esse quendā actū virtutis, quæ ad alterū ordinatur, est enim actus honorādi alterū, se illi tanquam superiori, & excellentiori submittendo. Qui actus, vt per se constat, honestus, & consentaneus rationi esse potest, si circa debitum obiectum versetur. sicut enim vnicuiq; reddere ius suum studiosum est: ita & vnicuiq; reddere cultum illi debitum iuxta conditionem suam: & hoc modo nunc de adoratione loquimur. Vnde etiam fit, hunc actum ad iustitiā pertinere, nomine iustitiæ vtendo, prout sub illa comprehēduntur virtutes omnes, quæ ad alterum ordinantur, si ne sit ipsa propria iustitia commutatiua, aut distributiua, siue religio, pietas, obseruantia, aut aliæ similes, quæ dicuntur partes potentiales iustitiæ: cùm enim adoratio ad alterum rēdat, necesse est, vt ad illud genus virtutis pertineat, cuius munus est operationes circa alterum moderari. Vnde sicut inter prædictas virtutes iustitiæ, quædam versātur circa Deum, quæ dicitur religio, aliæ verò versantur circa homines, quæ variæ sunt, iuxta varias coniunctiones, vel secundum diuersas rationes debiti, quæ inter homines esse possunt: ita & adoratio potest, vel circa Deum versari, qui propter summam excellentiam suā maximè dignus est reuerentia, & honore, & hæc adoratio actus erit religionis, ad quam pertinet cultus Dei, & honestas, quæ in illo reperitur: potest etiam versari adoratio circa homines excellentes. & sic ad inferiores aliquas virtutes pertinere, vt magis in sequentibus explicabimus.

Adoratio quid sit, cuius virtutis actꝰ. *Gabr.*

Secūdo colligitur ex dictis, sicut iustitia virtus est ad voluntate pertinens (vt ex. 2. 1. nunc suppono) ita & adorationē, actum esse eiusdē potētiæ, quia virtus, & proprius actus eius in eadem facultate resident. Ad huius autē actus maiorē explicationē aduertendū est, cū versetur circa alterū, cui rationabilē honorē tribuit, necessario supponere in intellectu bonā existimationē de illius excellētia, cui adoratio exhibenda est. Propter quod quidā existimarūt adorationē esse actū intellectus, quā sententiam indicat Gab. in. 3. d. 9. q. vnica in princ. & eandem tribuūt quidam D. Thom. apud quē nunquā me hoc legisse memini. Docet quidē ille, orationem esse actum intellectus, de adoratione

Adoratio actus volūtatis supponēs actū intellectꝰ.

tione verò, quæ ex suo genere diuersus actus est, nunquam hoc docuit. Neque est verisimile, si formaliter loquamur, illa enim bona existimatio supponitur veræ adorationi: ex illa enim existimatione oritur prudens iudicium dictans aliquem esse colendum, seu honorandum, post quod sequitur voluntas honorandi, ergo non potest adoratio in illa intellectuali existimatione consistere. Vnde fieri potest, vt aliquis habeat veram cognitionem de excellentia alterius, quem tamen debito modo nec colat, neque adoret, vt patet etiam respectu Dei, si quis habeat veram illius fidem, & ipsum adorare, & religione colere nolit: non ergo consistit adoratio in illa veluti speculatiua cognitione alienæ excellentiæ, sed (vt ita dicam) in practica recognitione, & volūtaria submissione. Quanquam ergo adoratio supponat actum intellectus, tamen per voluntatem perficitur, & ideo D. Thom. 1. 1. quæst. 84. artic. 1. dicit adorationē Dei maximè consistere, *In interiori affectu, & deuotione*: dixerat autem quæst. 81. art. 1. deuotionem esse actum voluntatis. Sed elegantius hoc dixit Lactant. lib. 4. diui. institut. cap. 4. in hæc verba: *Non potest neque religio à sapientia separari, nec sapientia a religione secerni: quia idem Deus & intelligi debet, quod est sapientia, & honorari, quod est religionis, sed sapientia præcedit, religio sequitur.*

D. Thom. *Lactan.*

Obseruandū verò vlterius est, in ipsomet actu adorationis distingui posse, actum ipsum à voluntate elicitum, quo aliquis vult alterum adorare, & actum veluti imperatum, quo adorat, & colit, voluntas enim colendi aliquam personam nō verè est proximè, & immediatè circa personam ipsam, sed circa cultum exhibendum tali personæ, qui semper consistit in aliqua actione, qua significatur, & cognoscitur excellēria alterius. Et quanuis ex vtroq; actu veluti componatur vnus actus moralis tanquam ex actu interno, & externo, qui totus potest dici integra adoratio moralis, tamē eos inter se distinguendo, vnus est veluti internus, alius quasi externus: vnus proprie elicitus, alius potius imperatus: vnus deniq; est, veluti affectus adorationis, alius quasi effectus, seu adoratio ipsa: hoc enim nomen magis videtur impositum actui externo, quā interno. Propter quod D. Thom. 1. 2. q. 84. adorationem Dei posuit inter externos actus latriæ, quamuis exterior actus ratione adorationis non habeat, nisi vt est sub interiori, seu vt manat à prædicto affectu, nam si ab illo non oriatur, non est adoratio, sed irrisio potius, seu fictio quædam.

D. Thom.

Adoratio nis obiectū quod sit.

Tertiò tandem intelligitur ex dictis, quod sit obiectum adorationis, si enim loquamur de proprio actu elicito à voluntate, & à virtute eius, scilicet à religione, vel alia simili, duplex obiectum habere intelligitur: aliud vocatur obiectum, quod seu materia, circa quam proximè versatur ipsa virtus, & interior actus eius, & huiusmodi est cultus alteri exhibēdus. Aliud dicitur obiectum cui, scilicet persona, cui adoratio exhibetur. Exemplū huius est in iustitia, & qualibet alia virtute, quæ versatur circa operationes, quę ad alium referuntur. Et hinc obiter intelligitur ratio, propter quā virtus religionis, qua Deū adoramus, non est virtus Theologica, scilicet, quia non versatur circa Deū ipsum, vt materiam proximam, sed solum vt obiectum, cui cultum exhibet, circa quem tamen cultum vt in proxima materia versatur. At verò si loquamur de tota adoratione, & cultu voluntario, proximum obiectum illius est persona, seu res adorabilis. In qua duo distinguere oportet, aliud est, res adorata, quæ dici potest materia adorationis; aliud est ratio, propter quam adoratur, quæ semper est aliqua excellentia, vel dignitas, propter quam secūdum rectam rationem res illa digna est adoratione. Cum enim per adorationis actum aliquis recognoscat alterum, vt excellentiorem, & superiorem, cui se submittit, necesse est, vt ex parte personę adoratę aliqua dignitas, vel excellentia sit huius adorationis fundamentum: alioqui non poterit esse prudens, & honesta adoratio.

Religiocum non sit virtus Theologica.

Vnde obiter etiam intelligetur, quomodo hic actus distinguēdus sit ab actu humilitatis, videtur enim esse valde similes, & si solū in specie externa considerentur, possent facile cōfundi, distinguuntur tamen in proprijs honestatibus, & motiuis, quæ semper in actibus virtutum maximè ob seruāda sunt. Humilitas enim moderatur affectū honoris, & sub hac ratione interdū exercet exteriores actus submissionis, & alios similes: adoratio verò proprie reddit alteri honorē illi debitum ratione suæ dignitatis, vel excellentiæ: sicut pecuniæ elargitio, si fiat solum propter moderandum affectum pecuniarū est actus liberalitatis, si propter soluendum debitum est actus iustitiæ.

Actꝰ adorationis, & humilitatis quomodo differant.

SECTIO. II.

Quotuplex sit adoratio.

PRæter communem, & generalem rationem adorationis a nobis explicatam oportet, vt ea, quæ de Deo, & hominibus dicenda sunt, intelligi possint, nonnullas adorationis partitiones præmittere, & tam singularum vocū communiorē vsum, & significationem, quām proprias singularum rerum rationes diligenter exponere. Et imprimis omitto diuisionem adorationis in fictam, & veram, quia hæc omnia iam à nobis explicata sunt, & nunc de vera adoratione agimus, ficta enim, neq; adorationis nomen meretur. Omitto etiam diuisionē in honestā, & superstitiosam adorationem, quia de honesta tractamus, qua explicata constabit, quænam superstitiosa sit, & præter obiecti dignitatem.

Primo ergo diuidi solet adoratio in internam, & externam. In qua diuisione distingui potest actus voluntatis volentis cultū ab ipso cultu, qui per illū exhiberur, ita vt ille dicatur interior adoratio, hic exterior: in quo sensu adoratio exterior dicetur nō solū quæ fit per mēbra corporis, & sensibus obijci potest, sed etiā quilibet actus interior etiā si sit intellectus, vel ipsius voluntatis, quatenus sub prædicto actum voluntatis cadit, & ab illo imperatur: cultus enim, & adoratio nō solū externis, sed etiam internis actibus exhiberi potest, vt statim dicā, vnde nō est hic proprius, & vsitatus sensus huius diuisionis, quia non voluntas colendi, sed ipse cultus adoratio vocatur. Et hæc distingui tur in internā, & externā, externus cultus dicitur, qui per signa externa, & sensibilia fit, cuius varias partes numerat Aristot. 1. Rhetoric. cap. 5. *Honoris*, inquit, *partes sunt, sacra, memorationes,*

Adoratio nis diuisio in internam, et externā.

Arist.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lecanationes carminum, aut solutæ orationis ad laudem recitatio, præmia, delubra, vel primi consessus, sepulcra, imagines, publici vltus. adhæc etiam barbara, vt inclinari, loco cedere, munera quoque, &c. quæ omnia solum materialiter differre possunt, si eiusdem excellentiæ testimonia existant, & ad eam significandã referantur. Interioris autem cultus Aristoteles nõ meminit, quia de cultu, & honore, qui inter homines exhibetur, sermonem facit; non enim possunt homines se mutuo colere, nisi externo cultu, quia non intuentur cor, nec cognoscunt inter nos actus, nisi per exteriora signa: vnde, cùm adoratio sit quædam testificatio, & recognitio excellentiæ alteri manifestata, non potest ab homine exhiberi homini nisi per exteriores actus. Interior igitur cultus dicitur, qui per interiores actus mentis, scilicet intellectus, & voluntatis exhibetur, qui maximè ad Deum refertur, qui summus spiritus est, & interiores actus mentis videt: extendi autem etiam potest ad creatos spiritus beatos, quatenus interiores actus ad illos relatos cognoscere possunt, vt infrà declarabitur. Et hoc modo dixit Augustinus in Enchirid. cap. 3. &. 6. & lib. 11. de Trinit. cap. 14. *Christianam religionem maximè colere Deum Fide, Spe, & Charitate*, quod duplici ter potest intelligi: primo, quia ex Fide, Spe, & Charitate mouetur homo ad colendũ Deum vero religionis cultu, vt D. Thom. exposuit. 1. 2. q. 81. artic. 5. ad. 1. vel è contrario, quia ipsa virtus religionis ordinat, & refert actus illarum virtutũ, vt per illos Deum colat, vt idem D. Thom. exposuit in 3. d. 9. q. 1. art. 1. quæstiuncul. 3. ad. 1. Quanquam enim religio sit specialis virtus, quia speciale habet obiectum (vt supra explicatum est) vtitur tamen actibus aliarum virtutum, vt per illos cultum Deo exhibeat, & hoc modo potest etiam vti actibus Fidei, Spei, & Charitatis, quia licet per fectiores sint, hoc tamen non obstat, quominus possint ad finẽ religionis ordinari. Hi ergo actus proprie pertinẽt ad cultum internum, & ad eundem etiam spectare potest interior reuerẽtia, seu timor (vt suprà dicebam) detestatio peccati, mentalis oratio, & similes actus, si ex voluntate colendi Deum proficiscãtur. Legatur de hac distinctione D. Thom. 1. 2. quæst. 48. artic. 1. & quæst. 103. artic. 1.

Augustinus. D. Thom.

Quæri autem hic solet, quænam istarum adorationum sit propria adoratio, an interior, vel exterior? In quo breuiter dicendum est, si comparemus adorationes tàm internam, quàm externam, posteriori modo sumptas ad ipsam voluntatem adorandi, neutram earum habere verã rationem adorationis, nisi prout subest tali voluntati procedenti ex tali iudicio, & existimatione rei, qualis per adorationẽ indicatur. Quia si omnino de esset voluntas, non solum non haberet rationem adorationis, sed neq; actionis humanæ: si autem deesset veritas, seu cõformitas cum existimatione rei, non esset vera adoratio, sed fictio adorationis, & irrisio, vt dictum est: vnde, vt sit adoratio honesta, de qua nunc agimus, oportet, vt ex voluntate honesta procedat. At verò è contrario, sola voluntas adorandi, si in nullum actum adorationis prodeat, potest dici interna adoratio, vel magis proprie, adorationis propositum, sicut sola voluntas occidendi potest dici homicidium internum, non tamen simpliciter homicidium, quia hæc vox, externum actum humanum significat. Comparando autem adorationes inter se, quatenus vnaquæq; earum cõiuncta est cum suo actu voluntatis, sic vtraq; est adoratio, & perfecta in sua specie, licet vna possit esse alia perfectior, sicut oratio vocalis, & mentalis in ratione orationis comparari possunt.

Secundo diuidi solet adoratio ex parte Obiecti, & excellentiæ rei adoratæ in latriam, & duliam, & hyperduliam. In qua diuisione, primum explicanda est nominum ratio, & impositio, λατρεύω enim Græcè, idem est, quod Latine, *veneror*, aut *colo*, δουλεύω, verò, idem est, quod *seruio*, vnde hæc duo verba apud Græcos frequenter pro eodem accipiuntur, vt tàm Deo, quàm creaturis communia sunt. Quo fit, vt tàm in Græca, quàm in Latina lingua (& idem est de Hebræa) nullum sit nomen, quod ex propria, & primena significatione sua, singularem Dei cultum, aut honorem creaturis debitũ specialiter significet nisi fortassè componendo vocem ex ipso nomine Dei, vt est in Græco vox θεοσέβεια, cui nulla est similis Latina. Nomina enim *Adorationis, cultus, seruitutis*, & similia ex se communia sunt, quanuis interdum, quasi per antonomasiam ad significandum singularem Dei cultum vsurpentur, vt in sequentibus frequenter videbimus explicando varias locutiones Patrum, quæ ex hac nominum ambiguitate ortæ sunt. Quod certè est valde considerandum, & memoriæ mandandum. Ad hanc ergo ambiguitatem tollendam schola Theologorum communia nomina ad significandas adorationis species accommodauit, & *latriam* appellauit singularem, & excellentem adorationem, quæ Deo propter summam eius excellentiam debetur. Cuius accommodationis fortasse ratio fuit, quia (vt Phauorinus dicit in Lexico) ipsa vox Græca vehemẽtiam quandam timoris significat, aut certè, quia apud sanctos Patres ferè semper hac voce, adoratio Deo propria, significata est: vt patet ex. 7. Synod. ferè tota, & Augustinus lib. 10. de ciuit. cap. 1. & lib. 1. de Trinit. cap. 6. & lib. 20. contra Faust. cap. 21. & quæst. 61. in Genes. vbi aduertit, propterea falsorum deorum cultum *idololatriam* fuisse appellatam, quia *latria* proprium cultum vero Deo debitum significat, & eodem modo vtitur hac voce Damascenus orationibus de imaginibus, Tharasius in dicta epistola ad Constantin. & Irenem, qui notat in illis verbis, Matth. 4. *Illi soli seruies*, Græce esse verbum λατρεύσω, & ideo addi particulam, *soli*, verbum, autem προσκυνήσεις, seu *adorare*, commune esse, & ideo cum dicitur, *Deum tuum adorabis*, non addi *solum*, idem notat Anastasius Episcop. in act. 4. 7. Synod. de eadem re videri potest Basil. exponens. 1. cap. Esai. & alij de hac materia scribentes. Nomine autem *dulia*, significatus est honor, vel cultus, qui creaturis excellẽtibus dari potest, nam quia certum est hos cultus esse diuersos in re ipsa (vt iam dicemus) oportuit etiam diuersis nominibus significari, vt securè, & sine suspicione erroris loqui possemus, & licet nomen *dulia* vno modo significet propriam seruitutem, & subiectionem humanam, vt cõstat ex D. Thom. 1. 2. quæst. 103. art. 1. & 3. & in 3. d. 9. q. 1. art. 1. ad. 1. & Durand. ibi quæst. 3. Proprie tamen, vt nunc illo vtimur, significat sanctorum cultum, sicut enim nomen *latriæ* Deo, ita nomen *duliæ*, sanctis accommodatum est, vt notauit Beda lib. 1. in Lucam exponẽs illud, capitis. 4. *Illi soli seruies*. Signi ficabat enim *dulia* communem seruitutẽ, & ideo accommodata est hæc vox inferiori cultui, seu adorationi, quæ sanctis datur: licet, Ayala in. 3. p. de traditionib. consideratione. 7. dubitet, an huiusmodi officium debuerit *dulia* appellari, quia veneratio, quæ communiter exhibetur sanctis, nõ est in signum seruitutis. Sed non est, quod dubitemus, quia hæc vox non propriam tantum, & vilem seruitutem, sed etiam honorariam subiectionem significat, quomodo dixit Paulus ad Galat. 5. *Per charitatem seruite inuicem*, vbi Græcè habetur verbum δουλεύετε, quod notauit Augustinus lib. 1. de Trinit. c. 6. qui egregie serm. 7. ad frat. in heremo, ait, *Quando duliam damus prælatis & sanctis, Deo vero latriam reseruamus tunc dare nos, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Ex his ergo, quæ de significatione vocum dicta sunt constat ratio, & sensus prædictæ diuisionis, cum enim adoratio alicui exhibeatur propter excellentiam eius, pro diuersitate excellẽtiæ erit etiam adoratio diuersa: quia ergo excellentia alia est increata, alia vero creata, adoratio, quæ exhibetur propter increatam excellentiam *latria* dicitur: quæ vero propter creatã, generali nomine dicitur *dulia*, præsertim quando alia excellentia est gloriæ, vel sanctitatis creatæ. Quod si illa sanctitas sit singulari ratione excellens, adoratio illi respondens *hyperdulia* vocatur. Quæ omnia constant ex vsu Theologor. in. 3. d. 9. & D. Thom. hic, &. 1. 2. q. 103. art. 3. &. 4. Aduertit autem Scotus, ibi. q. vnica cum Bonauent. art. 1. q. 1. has voces, *latriæ*, & *dulia*, nõ solum actibus, sed etiam habitibus tribui, frequentius tamẽ significant actus, & hoc modo illis nunc vtimur, quanuis multa ex ijs, quæ dicemus, possint proportione seruata de habitibus intelligi. Ex his verò constat adorationis nomẽ cõmune esse Deo, & creaturis, vt euidenter constat ex Scripturæ vsu Genes. 23. &. 42. & infinitis alijs locis: vnus vero pro multis sufficit. 1. Paralip. 29. *Inclinauerunt*, inquit, *se & adorauerunt Deum, & deinde Regem.*

Diuisio adorationis in latriã, duliam, et hyperduliam.

Augustinus. Tharasius. Damascenus. Anastasius Basilius. D. Thom. Durandus.

Quæri verò hic potest, sicut in præcedenti diuisione, an hæ quæ adorationes vniuocè, vel tantum analogicè, in ratione adorationis conueniãt. Quod dubium non inuenio a Theologis tractatum, quia reuera parui momenti est, ac ferè de nomine: Petrus tamen Bergomensis in tabula, seu concordantijs D. Thom. verbo adoratio, num. 3. sic inquit, *Ex mente D. Thom. adoratio exhibita Deo, & creaturæ, non dicitur vniuocè: sed analogicè*, & profert tria loca. Primus est in. 1. 2. quæstio. 84. art. 1. ad. 1. vbi solum dicit excellentiam Dei non communicari creaturæ secundum æqualitatem, sed secundum quandam participationem, & ideo aliam venerationem Deo, aliam vero excellentibus tribui creaturis. Secundus locus est in 1. 2. quæst. 94. artic. 1. ad. 1. vbi non comparat latriam cum dulia, sed cum idololatria, quas dicit vniuocè cõuenire in ratione cultus, qui per actũ humanum exhibetur, quanuis in ratione virtutis, & religionis, idololatria æquiuocè dicatur religio, seu latria.

Petr. Bergom. D. Thom.

Tertius locus est in. 3. dist. 9. quæst. 1. artic. 2. quæstiuncula. 7. vbi similiter non comparat latriã nisi cum idololatria. Potest vero hæc sententia sua deri, quia excellentia. vel dominium Dei, & creaturarum non vniuocè, sed analogicè tantum conueniunt in ratione excellentiæ, vel dominij, ergo & cultus exhibiti propter has excellentias, solùm analogicè possunt in ratione adorationis conuenire. Et hanc sententiam sentit Bonauentura in. 3. d. 9. artic. 1. ad. 4. vbi inquit, sicut Dominus dicitur analogicè de Deo, & creatura: ita & dulia in communi sumpta, prout abstrahit ab adoratione Deo, & creaturæ debita, analogicè dici. Et fauent Sancti, qui interdũ loquentes de adoratione simpliciter, negant illam esse exhibẽdam creaturæ, vtentes illa voce quasi analoga, vt conuenit principali analogato, seu diuino cultui. Potest etiam confirmari ex Arist. lib. 2. magnor. moral. c. 11. dicente, amicitiam propter iucundum, vel vtile solum analogicè esse amicitiam, si cum ea, quę est propter honestum, conferatur.

Bonauentura. Aristoteles.

Latria, & dulia vniuocè conueniunt in ratione adorationis. D. Thom.

Nihilominus contrarius loquendi modus, mihi videtur probabilior, qui satis colligitur ex D. Thom. citata quæst. 94. 1. 2. art. 1. ad. 1. vbi dicit, latriam, & idololatriam in ratione actus humani ad cultum pertinentis vniuocè conuenire, sicut solutio tributi (inquit) vniuocè dicitur, siue tribua tur vero Regi siue falsò. Sic ergo adoratio, de qua loquimur, sumpta sub ratione communi actus humani ordinati ad honestum, & rationabilem cultum alterius, vniuocè dicetur, siue talis cultus ad Deum, siue ad creaturam referatur. Et confirmatur manifestis exemplis, nam fides vniuocè dicitur de diuina, & humana, quanuis altera diuina, & increata, altera humana, & creata autoritate nitatur. Amor etiam Dei, & amor proximi vniuocè in ratione amoris conueniunt, quanuis amor Dei sit propter bonitatem increatam, & amor proximi propter creatam. De hoc enim amore sermonem habeo. Præterea oratio, quæ ad Deum, & ad sanctos fit, sine dubio conueniunt vniuocè in ratione communi orationis, cùm tamen oratio ad quendam etiam cultum pertineat. Deinde explicatur ratione, quia actus voluntaris, à quibus adoratio proficiscitur, & habet esse humanũ, seu morale adorationis, vniuocè conueniunt in ratione actus humani, & liberi, & in ratione virtutis, seu actus honesti, & solum differunt in specificis differentijs, quæ per se constituunt illos in hac, vel illa specie virtutis: ergo solum conuenient vniuoce in genere, & differũt specie, & nulla ratio analogiæ inter eos intercedit, ergo idem est dicendũ de adoratione secũdum genericam rationem suã, & de vniuersis illius speciebus. Sicut etiam habitus ipsi vniuocè cõueniunt in ratione virtutis, & differant specificis differentijs, quæ in suo ordine absolutæ sunt, & perfectæ, quanuis vna sit alia perfectior. Tandem (vt rationem in contrarium dissoluamus) obiecta actuum, vel habituum non per se, & intrinsecè illos constituũt, sed habitudo ad obiectum est huiusmodi actibus, vel habitibus intrinseca. Vnde fit, vt licet vnum obiectum increatum sit, aliud verò creatum, & ideo in suo esse vniuocè non conueniant: nihilominus habitudines ad illa, quæ creatę sunt, & actus, ac habitus, qui illas includunt, possint vniuocè rationem aliquam participare. Præsertim, quia interdum habitus, vel potentia, quę in se omnino vna est, potest obiectum respicere, quod secundum analogiam

tantum vnum est, vt in intellectu, & voluntate vi dere licet. Solum in vsu nominum est obseruandum, aliud esse loqui de nominibus significantibus rationes communes, & abstractas, in quibus procedunt omnia, quę diximus, tale enim nomen est, adoratio, talisque est ratio, quam per se primo significat. Aliud verò est loqui de nominibus significantibus rationes specificas, in quibus contingit, vt nomen vnius speciei per attributionem, & analogiam tribuatur alteri, vt cùm homo dicitur leo: sic enim fortasse dici potest sub ratione cultus religiosi adorationem dulię esse analogicè cultum, si cum latria conferatur, quia religio proprie, & per se significat specialem virtutem ad colendum Deum institutam, sicut è contrario interdum indicat D. Tho. religionem dici pietatem, vel duliam per quandam quasi analogiam, qua nomina creaturarum transferuntur ad Deum secundum quandam excellentiam, vt loquitur D. Thom. 1. 2. quæst. 101. artic. 3. ad. 2. & 103. art. 3. ad. 1.

D. Thom.

Adorationis diuisio in absolutã, & respectiuam.

Tertio principaliter diuidi potest adoratio in absolutam, & respectiuam, sicut enim potest volũtas rem aliquam amare, vel per se, quia in se bona est, quæ potest dici absoluta dilectio: vel propter aliud, ad quod est vtilis, quæ potest dici dilectio respectiua, seu electio: ita potest velle rem aliquam adorare, vel propter se, seu propter intrinsecam excellentiam, quam habet, & hæc dicitur adoratio absoluta, vel propter aliud, seu propter excellentiam, quæ est in aliqua persona, ad quam talis res, aliquam habitudinem habet, vel coniunctionem, & hæc dicitur adoratio respectiua. Priori modo tantum est adorabilis res intellectualis, quia sola illa est capax honoris, & excellentiæ propter se honorabilis, seu adorabilis, vt virtutis, sanctitatis, dominij, &c. Præsertim, quia cùm homo sit naturæ intellectualis, non potest prudenter, honestè, ac iuxta dignitatem suam se alteri rei submittere propter eius dignitatem, nisi sit eiusdem, vel excellentioris naturæ, & excellentiam aliquam, vel dignitatem habeat, naturæ intellectuali conuenientem. Posteriori autem modo adorabiles sunt res inferioris ordinis, quia cum non propter se, sed propter alicuius rei dignitatem, & excellentiam colantur, honor illis exhibitus non in illis sistit, sed in ipsas personas, propter quas adorantur, redundat. Quę omnia fusius in sequentibus disputationibus explicanda sunt. Neque oportet iterum hic morosè discutere, an hæc diuisio vniuoca sit, vel analoga, nam de re fere dialectica satis dictum est, & quæ in præcedenti diuisione sunt dicta facile possunt hic accõmodari. Isti enim actus morales in communibus rationibus vniuocè conueniunt, quanuis sub nominibus significantibus speciales aliquas perfectiones, possint interdum per translationem, seu analogiam denominari. Quæ omnia notanda sunt, multum enim conferent ad ea intelligenda, quæ in disputationibus sequentibus tractabimus.

SECTIO. III.

Quomodo Christus vt Deus adorandus sit.

QVæstio hęc de tota Trinitate, & de singulis personis, quatenus sunt vnus Deus, vel sari potest, cùm enim de fide certũ sit, Christum esse verum Deum, vnumque, ac eũdem cum Patre, ac Spiritu sancto, consequens fit, eandem quę Deo, & cæteris personis adorationem, illi esse debitam: agamus igitur simpliciter de Deo, inde enim, quid de Christo vt Deo dicendum sit, facile constabit.

Adoratio Deo debita singularis, & nulli creaturæ communicabilis.

Principio igitur Deum esse adoratione dignũ, per se notum est, neque probatione indiget, cum nomine Dei rem summè excellentem significemus. Vnde etiam fit sicut excellentia Dei singularis est, & omnes creaturas superans: ita cultũ, & venerationem illi debitam singularem esse, omnique creaturę incommunicabilem per se & absolute: quod totum de fide est, vt constat Matth. 4. Deuteronomij 6. &. 10. *Dominum tuum adorabis, & illi soli seruies*, vbi Græce est verbum λατρευσεις quo singularis Dei cultus significatur, vt dictum est, & notarunt Aug. lib. 3. cont. Maximum. c. 13. & Anastas. Epitcop. 7. Synod. act. 4. post medium. Et de hac Dei adoratione loquitur Paul. 1. ad Timot. 1. cum dicit, *Soli Deo honor, & gloria*, & ad Rom. 1. *Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt.* Et in eandem rem multa congeruntur ex Patribus 7. Synod. act. 7. & quæ supra adduximus de nomine latriæ hoc confirmant. Ratione præterea confirmari potest, quia diuina maiestas, & potestas, prout in ipso est, nulli creaturæ communicari potest. Propter quod vera de Deo existimatio, alteri communicabilis non est, sed adoratio diuina ex tali existimatione procedit, & in propria Dei excellentia nititur, & ideo singularis est, & illius propria. Sicut etiam singularis fides, & amor illi debentur, quia proprie, & excellenti quodam modo veræ, & bonus existit.

Dubium.

Duo verò occurrunt circa veritatem hanc explicanda. Primum est, an hæc adoratio latriæ, pro vt in Deum ipsum singulariter conuenit, sit vnius rationis, vel plurium. Et ratio dubitandi esse potest, quia Damascen. orat. 3. de imaginib. fol. 5. quinque distinguit titulos, propter quos Deus, latria coli potest. Primus est supremum dominiũ Dei. Secundus suprema gloria, & sanctitas. Tertius maxima beneficentia erga homines. Quartus, quoniam ab illo speramus omne bonum. Quintus denique quia illum offendimus. Quinimo possemus hoc modo plures alias, ac pene infinitas rationes colendi Deum, ratione distingue re, nimirum, quia est sapiens, quia iustus, quia misericors, &c. Nam propter hęc singula attributa dignus est summo honore. Nec refert, quòd attributa hæc non re ipsa, sed sola nostra ratione distinguantur, hoc enim ad distinguendas virtutes sufficit, sicut charitas, & fides virtutes distinctæ sunt, quia altera diuina bonitate, altera veritate nititur, quanquam in Deo bonitas, & veritas sola ratione discernantur. Et eodem fere modo charitas, & spes inter se distinguuntur, quia altera in Deum, pro vt est bonus in se, tendit, altera, pro vt est bonum nostrum, sic igitur adorationes distingui poterunt. Et confirmatur ex Aug. quæst. 94. in exod. dicente, *Deo vt Deo latriam, vt Domino verò duliam deberi*, quod hic retulit D. Thom. ex glossa in psal. 7. at verò dulia, & latria diuersæ adorationes sunt. Confir. denique ex S. Thom. in. 1. 2. q. 101. art. 3. ad. 3. vbi tria sacrificiorum genera, quæ Deo offeruntur, distinguit, vnum est holocaustũ, quod offertur

Damasc.

Augustin.

D. Thom.

offertur Deo, vt in se est suprema maiestatis, & excellentiæ, aliud est hostia pacifica, quæ respicit Deum vt supremum benefactorem: tertium denique est hostia pro peccato, quæ offertur Deo vt saluatori. Vnde Scotus in. 3. d. 9. dubitat, an hæc tres rationes Dei vt sic, Creatoris, & Saluatoris, species adorationũ distinguant: imo etiam in dubium reuocat, an posteriores duæ, ad latriam pertineant, quia videntur quodammodo esse rationes creatæ, & extrinsecæ Deo. Propria verò latria in excellentia increata, & intrinseca Deo fundari debet.

Scot.

Respon.

Nihilominus dicendum est vnam, & eandem esse virtutem, quę propter has omnes rationes Deũ colit, & adorat, quæ communis est Theologorum sententia in. 3. d. 9. præcipue D. Thom. q. 1. art. 3. Alens. 3. p. q. 30. m. 1. art. 3. §. 2. &. 3. Gab. lect. 49. in canon. Quod ita ostendit D. Thom. 2. 2. q. 81. art. 3. latria datur Deo, vt est primum principium, & pator omniũ Malach. 1. *Si ego pater, vbi est honor meus?* Sed in ratione primi principij omnia diuina attributa continentur, ex quibus vnica, & simplicissima excellentia diuina per quandã inefabilem identitatem veluti resultat, ergo virtus religionis vna est, quæ hãc Dei excellentiam respicit vt formale obiectum, & fundamentum cultus, quem Deo exhibet. Cui rationi addi potest, idem omnino esse, si Deus in ratione Saluatoris, vel prout in se est, supremę maiestatis, consideratur: quia sub quacunque harum rationum omnia diuina attributa formaliter includit. Quod si diuinam essentiam à suis attributis ratione distinguamus, id nihil obstat, quia eadẽ virtus, quæ naturam diuinam propter suam eminentiam veneratur, consequenter etiam in illa colit perfectionem omnem, quæ ex natura rei cum illa coniuncta est, aut nostro intelligendi modo ab illa manat. Sicut virtus, quæ honorat hominem, quia homo est, eundem etiam, quia intellectum, & voluntatem habet, honorabit.

D. Thom. Alens. Gabr. Malach. 1. Vna, & eadem virtus religionis. etiam propter diuersos titulos Deũ adorat, et colit.

Dubium.

Sed quid est dicẽdum de actibus? Multi enim dubitant propter rationes in principio factas, & quia nihil obstat, quominus eadem habitus plures, ac differentes actus eliciat, sicut eadem potentia diuersorum actuum, & habituum est capax. Qui modus dicendi fortasse non est improbabilis. Cõtrariam tamen sententiam, sicut communiorem: ita & probabiliorem existimo. Ieaque omnes illi actus in ratione diuini cultus, & latriæ, eiusdem speciei esse videtur. Et ratio reddi potest primo, quia nulla diuina perfectio est sufficiens latriæ fundamentum, nisi prout simpliciter infinita est, & increata, ergo licet nostris conceptibus hæc attributa distinguamus, tamen nullum eorum est ratio exhibendi Deo cultum latriæ, nisi prout includit reliqua, & in se, & in apprehensione nostra saltem implicita & confusa, nimirum quatenus in quolibet eorum increatam, & infinitam excellentiam, ipsique Deo propriam, & singularem spectamus. Exemplum huius rei esse potest charitas, quæ, si Deum diligit super omnia actu supernaturali, & infuso, actus eiusdem rationis erit, siue tendat in Deum explicitè consideratum, vt infinite bonum, siue vt infinite sapientem, aut potentem, &c. Quia reuera amor semper fundatur in infinita Dei bonitate, & perfectione, quæ omnia hæc includit, & est propria, & adequata ratio talis amoris: quanuis modus concipiendi ex parte nostra diuersus sit, qui in ipsis conceptibus efficit diuersitatem, quia speciebus intelligibilibus, & medijs, quibus intellectus ad concipiendũ vtitur, commensuratur: at verò actus voluntatis non inde distinguitur, quando ratio, quæ in obiecto concipitur, & voluntatem mouet, eiusdem rationis existit.

Respon.

Anto. de Cordub. li br. 1. Theologicar. q. 5. dub. 2.

Ex quo infero dubiũ non esse, quin honor datus Deo titulo Creatoris, vel Saluatoris vera latria sit, & ad religionem pertineat, quidquid enim sit de differentia specifica actuum, quæ in quæstionem verti potest, tamen de veritate latriæ nulla dubitatio, vel incertitudo admitti debet: quia totus hic honor est singularis, ac proprius Dei, sicut & excellentia ipsa, est ergo latria. Deinde si attentè res consideretur, non fundatur in ratione creata, sed in excellentia increata. Quod ita declaro, quia in titulo Creatoris duo expectari possunt, alterum est creatum bonum, quod in creatura ponitur: alterum est potestas, quam Deus retinet in creaturam suam, quæ reuera est dominiũ supremum, & excellens Dei: honor igitur, non datur Deo propter bonum, quod in creatura possuit, ita vt hoc sit proximum motiuum adorandi: sed propter dominium, & potestatem, quam in se habet. Quæ potestas increata est, ad singularem Dei excellentiam spectans, pertinet ergo dictus honor ad veram, & perfectam latriam. Et eadem ratio est, si Deus sub ratione Saluatoris, aut Benefactoris consideretur.

Dubium.

Quod si fortasse aliquis specialiter inquirat, quid sit dicendũ de actu gratitudinis, seu de singulari debito, & obligatione, quę ad gratias Deo agendas pro beneficijs susceptis ex eiusdẽ resultat & in eisdẽ quãuis creata sint fundatur. Respõdetur, hũc actũ diuersum sine dubio esse ab eo, de quo agimus, sicut enim orare actus est ab adoratione diuersus: ita & gratias agere, quãuis in eandẽ virtute religionis omnes referantur, vt latius tractat D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 17. & q. 106. art. 1. ad. 1. Et idem dicendum est de satisfactione, quę pro peccatis in Deum commissis illi offertur: est enim sine dubio actus hic ab illo cultu, de quo nunc agimus, valde diuersus, vt latius in materia de pœnitentia tractandum est.

Respon.

Responsio ad argumenta.

Ad rationem ergo dubitandi in principio posita respondetur, distinctionem rationis inter attributa diuina, non semper sufficere ad virtutes, vel earum actus distinguendos, nisi vel diuersus modus operandi nostrarum potentiarum ad distinctionem efficiendam concurrat, vt in amore, & cognitione videre licet, vel certe in diuersa habitudine, seu ratione, quæ in talibus attributis cõsideratur, honestas veluti genere diuersa reperiatur, vt contingit in charitate, & spe, quarum prior ad amorem amicitiæ, posterior vero ad amorem cõcupiscentiæ pertinet, in præsenti verò nulla ratio huius distinctionis reperitur.

Ad primam confirmationem respõdeo duliã, pro vt Deo vt supremo Domino accõmodatur, reuera latriam esse; vocari vero ab August. duliam, tũ vt indicaret omnem rationem veræ adorationis in cultu Deo debito eminenter contineri, vt insinuauit D. Thom. 2. 2. q. 103. art. 3. ad. 1. tum etiam, quia sicut nomen dominij aliquo modo commune est Deo, & creaturæ: ita & nomen duliæ,

D. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dulię, cuius ratio in dominio fundatur, commune est vtrique, quanuis nomen latriæ soli diuinæ adorationi tributum sit, vt diximus. Ita D.Tho. in 3. d.9.q.1.art.1.ad.1. A

Ad secundam confirmationem patet responsio ex dictis, nam si illa tria genera sacrificiorum ad diuinum cultum proxime referantur, poterũt quidem in materia, vel actu exteriori differre, nõ tamen in interiori actu, seu ratione formali cultus: si verò vnum referatur ad Dei adorationem, & testimonium diuinæ excellentiæ, aliud in gratiarũ actionem offeratur, aliud denique in satisfactionem pro peccato, poterunt in interiori actu habere diuersitatem, etiam si exterior fortasse interdum idem sit.

Interior, & exterior cultus Deo debitus.

Secundo loco explicandum est, quænã sit hæc adoratio soli Deo debita, & creaturæ incommunicabilis, an interna, vel externa? Suppono enim, Deum vtroque cultu adorãdum esse, quanquam nonnulli hæretici errauerint, asserendo Deum, cum spiritus sit, spiritus, non corporis actibus esse colendum. Quorum error in 2.2.q.81.ar.7. & q.83.art.12.& q.84.art.2.à S.Thom.confutatur & in sequentibus de sacramentis, & de sacrificio disputantes illũ ex professo refellemus: satis enim ex diuina scriptura constat, tum internum, tum etiam externum Dei cultum, non solum à sanctis hominibus esse obseruatum, verum etiam ab ipso Deo sæpe esse præceptum. Cuius optimam rationem Aug. lib.10.de ciuit.c. 4. & Damasc. lib. 4. de fid.c.13. *tradiderunt*, licet enim Deus spiritus sit, homo tamen corpore, & spiritu constat, & vtriusque autor, conseruator, & saluator est Deus, vtroque igitur coli debet, & adorari. Hoc igitur supposito, notanda est differentia inter actus internos, & externos. Interni enim, quoniam Deum ipsum vt proprium suum obiectum attingunt, vel repræsentant, ideirco ex se, & natura sua tales esse possunt, vt ad solius Dei cultũ referri valeant, huiusmodi sunt actus fidei diuinę, actus spei, charitatis, pœnitentiæ, & alij similes. Actus verò exteriores non sunt ita ex se determinati, quin tam ad venerandum Deum, quam ad honorandam creaturam exerceri possint, quod notauit Aug. dicto lib.10.de ciuit.c. 4. & Greg. Nyssen. citatus à D.Th. in catena circa illa verba Luc.12. *Posuit gentibus orabat*, vbi sic inquit, *Quia humana natura nihil habet Deo condignum, ideo honorifica signa quæ inuicem exhibemus, transumpsimus ad obsequium inæstimabilis naturæ.* Quo fit, vt distinctio latriæ soli Deo debita, ab adoratione creaturæ in his externis actibus potissimũ ex interiori intentione pendeat, vt Leontius tradidit in.7. Synod act.4. circa finem.

August. Damas.

August. Greg. Nyss.

Leontius.

Corduba supra dub.6.

Secundo spectari etiam debet vsus, interdum enim actus de se indifferens vsurpatus est, & ad solum diuinum cultum vel semper, vel plurimum accommodatus: vt nonnulli censent de pectoris percussione, quia est signum petendi veniam peccatorum, quæ à solo Deo expectanda est. Et idẽ aliqui existimãt de hoc verbo, *Miserere nostri*, quia in litanijs solum ad diuinas personas hoc modo Ecclesia loquitur. Sed hæc nõ sunt certa, nec semper vera, quia & verba illa possunt in alio sensu proferri, vt per se manifestum est, & infra etiam dicetur: & ab homine potest etiam venia postulari de iniuria in illum cõmissa, & hæc animi submissio posset eodem exteriori signo indicari. Potissimum ergo in his signis externis attendenda est præter intentionem internam, publica impositio, nam si hæc signa sufficienti autoritate, & potestate ad significandum Deum, & cultum eius sint imposita, solum ad diuinum cultum vsurpari possunt: & si creaturis communicetur talis cultus, erit idololatria, saltem exterior, si non ex animo, neque ex falsa æstimatione fiat. Hæc autem impositio in vocibus notior est, nomẽ enim Dei proprie sumptum, aut nomen Creatoris, & similia solum verum Deum, & perfectiones eius significant, & ideo, si ad creaturam, & laudem eius deputentur, idololatria est. At verò in alijs actionibus, sacrificium in proprium Dei cultum maxime institutum est, teste Aug.8. de Ciuit.c.27.& lib.10.c.19.& lib.20. contra Faust.c.11.& Theodor.li.8.ad Græcos D.Th.1.2.q.84.&.85. Propter quod Exod.21. dicitur. *Immolans, vel sacrificans nisi Domino soli, eradicabitur*, & propterea monuit Angelus Manue Iudic.13. *Si vis holocaustum facere, offer illud Domino.* Et hunc fuisse gentium omniũ sensum, & consuetudinem, non obscure indicarunt Laodiceni Actor.14. qui cum errarent Paulum, & Barnabam Deos esse existimantes, eis statim, sacrificium offere tentarunt. Est enim sacrificium actio quædam, qua res aliqua in Dei honorẽ mactatur, vel conficeratur in recognitionem, & testimonium supremi dominij, & maiestatis diuinæ. Hanc verò significationem (vt bene Augustinus notauit) ab impositione habet, non à natura, occisio enim vituli de se non significat Deum esse autorem vitæ, & mortis, vnde remota impositione non continent diuinum cultum; tamen postquam imposita est, iam habet rationem sacrificij, & diuino cultui contrarium esset illam alteri offerre: Et & ad hunc modum in lege Euangelica, cultus sacramentorum adorationem latriæ continet, & maximè nostrum incruentum sacrificiũ, in quo Deus ipse est, qui offertur: & ideo natura, & dignitas talis rei oblatæ postulat, vt soli Deo offeratur, quanuis hæc ipsa oblatio, & sacrificiũ ex institutione eorum habeat.

Quinã cultus soli Deo sit debitus.

Augustin. Theod. D. Thom. Exod.22. Act.14. Iudic.13.

Sacrificiũ solius Dei proprium.

Ex quo tandem colligit Aug. sacerdotes, templa, delubra, altaria, aras, per se primo soli Deo dicari posse, hæc enim omnia cum ad sacrificium referantur, latriæ cultum continent. Quomodo autem interdum templa, & alia huiusmodi ad honorem sanctorum ordinentur, in sequentibus explicabimus. C

DISPVTATIO. LII. in tres sectiones distributa.

De adoratione Sanctis hominibus, vel Angelis exhibenda.

DVo breuiter in hac disputatione tractanda sunt. Primum vtrum adoratio sanctorum licita sit. Secundum qualis illa sit, vel esse debeat. Loquimur autem de sanctis vita functis, quos supponimus beatos esse, & cum Christo regnare, vt in.1.2. quæst.4. latius probatum est. Quanuis vero oratio seu petitio quendam

dam cultum continent, quia vero hic solum in cõmuni de adoratione agimus, ideo quæstionem de sanctorũ invocatione in præsenti remittemus in 2.2.q.83. attingemus verò nonnulla infernus de Beatissima Virgine disputantes. A

SECTIO. I.

Vtrum Sancti, & beati Angeli, vel homines sint adorandi.

FVit antiqua hæresis, quæ simpliciter negauit Sanctis esse adorationem tribuendam, cuius præcipuus autor dicitur fuisse quidam Eusthatius Sebastiæ Episcopus, quãquam Nicephor, lib.9.hist.cap.16.& 45.& Socrates lib.2.cap.33. eius errores referentes, huius mentionem non fecerunt. In Concilio tamen Grangrensi, quod aduersus illum congregatum est, licet non expresse asseratur, indicatur tamen illum fuisse in hoc errore versatum, nam canone. 10. ita definitur. *Si quis sanctorum memorias contemnendas putauerit, anathema sit.* Fuit autem multo antiquior hic error, illum enim in Gnosticis reprehendit Irenæus lib.3. c.10.& eundem fuisse secutum Eunomium, & Porphyrium refert Lindanus dialog.1. & postea Vigilantius teste Hieronymo. ac deinde Vviel. teste Vvalden.lib.3.de sacramentalib.titulo. 13. Ac denique Lutherus, Caluinus, Zuinglius, vt ex Praeolo constat, & fere reliqui recentiores hæretici hanc hæresim excitarunt. Nec solum hæretici, sed etiã Gentiles Christianis obijciebant, quod martyres tanquam Deos colerent, vt est apud Eusseb.lib.8.hist.cap.6.& Cyril. qui hoc de Iuliano apostata refert, lib.6. contra illum post med. respondens, *Nos non adoramus sanctos vt Deos, sed honoramus vt primarios viros.* Idem indicat de hoc Iuliano Nazian. orat.3. quæ est.1. contra illum à numero.27. & orat.10. prope ab initio. Idem nobis obiecit Maximus Grammaticus apud Augustin. epist.43. & Faustus Manich. apud eundem libr.20. contra Faust. cap.21. cuius illa sunt verba, *Idola vertitis in Martyres, quos votis similibus colitis.* Quin etiam Iudæos sanctorum adorationem, tanquam idololatriæ vitium in Christianis damnasse, autor est Euseb. libr.4. histor. cap.15. vbi de more colendi Martyres nonnulla refert. Denique etiam Mahometum idem nobis imposuisse, ideoque omnem sanctorum cultum prohibuisse Praeol. refert verbo Mahometus, numero.7. Fundamenta huius erroris varia sunt, quæ mox videbimus: vnum tamen videtur esse præcipuum, & omnibus commune, quia Sancti nec adorari possunt cultu religioso (hic enim soli Deo debetur) nec cultu, seu honore ciuili, & humano, quia hic honor non datur hominibus absentibus, præsertim mortuis, qui nec vitam politicam nobiscum agunt, nec fortasse, quid operemur, agnoscunt. B

Nicephor. Socrat.

Conc. Grãgrens.

Hæresis adorationẽ Sanctis negantium.

Irenæ. Lindan. Hieron. Vvaldens. Praeol.

Euseb. Cyril.

Gregor. Nazian. Aug.

Euseb. Praeol.

Dicendum tamen est, sanctos Angelos, & homines dignos esse honore, & ideo à nobis esse colẽdos, & adorandos. Hæc est veritas fidei definita à Felice.1. cum Concilio Romano in sua epistola.2. decretali, & in Concil. Grangrensi supra citato, & in.7. Synod. frequenter, ac tandem in Triden. Sess.25. & habet fundamentum in Scriptura sacra, in qua legimus sæpe iustos, & prudentes homines adoraſſe sanctos Angelos, & homines viuentes, ac mortuos, ratione sanctitatis. Sic Genesis. 18.& 19. Abraham, & Loth, adorarunt Angelos, & Iosue. 5. *Apparuit ei Angelus in specie viri habens in manu gladium, cui dixit Iosue, noster es, an aduersariorum, & ille, nequaquam, sed princeps sum exercitus Domini: continuo cecidit Iosue pronus in terram, & adorauit.* Simili modo Iudicum.13. Manue, & vxor eius, cum vidissent, & cognouissent, eum qui locutus ei fuerat, fuisse Angelum, *Prono ceciderunt in terram*, & Numer. 22. Balaam, *Pronus in terram adorauit Angelum.* 1. Reg.28. Saul adorauit Samuelem, cum ei post mortem suam apparuit, qui non est ab eo reprehensus, &.3. Reg.18. Abdias adorauit Eliam, quia sanctus erat, & propheta Domini, & simili modo filij prophetarum adorauerunt Elisæum, quia spiritum Eliæ in eum requieuisse intellexerunt. 4. Reg. 2. Tertio accedit communis doctrina, & traditio Sanctorum, Cyril. Irenæ. Nazian. Augustin. & aliorum, quos in principio huius sectionis retuli, & plura videri possunt in Augustin. epist.44. & Damasc. lib.4. de fid.cap.16. & in concionibus de Sanctis passim hoc docent, & in sequenti sectione, & infra de reliquijs, & imaginibus disputantes, pluta Sanctorum testimonia indicabimus. Quarto ratione, quia honor debetur virtuti, teste Arist. 1.Ethic. cap.5. & lib.4.cap.3. & ideo Christus Ioan.12. iusto promittit, *Honorificabit eum pater meus*, id est, honore afficiet, vel honorari faciet, vn de.1. Reg.2. *Qui honorificauerit me, glorificabo eum*, & Psal.138. *Nimis honorificati sunt amici tui Deus*, ac denique Paul. ad Rom.2. *Gloria, & honor omni operanti bonum*, ergo Sanctis debetur honor, ergo à nobis exhibendus illis est huiusmodi honor. Probatur hæc vltima consequentia, quia quod mortui sint, & nobiscum non degant, non illos reddit minore honore dignos, cum sint in facilliori, & securiori statu, atque sanctiorem vitam agant, & cum Christo regnent. Et quanuis corporali absint præsentia, tamen spiritu, ac mente, quodammodo præsentes sunt, quatenus omnia, quæ ad eorum statum pertinent, cognoscunt, & nostrarum rerum curam gerunt, pro nobis orando, & intercedendo. Adde etiam Philosophos agnouisse viros probos, etiam post mortem esse honore dignos, vt ex Platone, & alijs refert Euseb. lib.13. de præparat. euang. cap.6.&.7. Denique possumus loqui cum Sanctis, & ad illos orationes fundere, vt suppono ex.1.2. quæst.83.& attingam infra in disputationibus de Beata Virg. & satis constat ex vsu Litaniæ, quem Gregorius tempore cuiusdam pestis indixit, vt refert Vvalfridus Strabo, lib. de rebus ecclesiast. c.28.& legitur in lib.1 vitæ eius. c.42. quem vsum adhuc Ecclesia retinet, vt varia Concil. probarunt, vt constat ex Toletano.5.&.6. cap.1.&.2. Brachar.2. cap.9.& Gerundensi. cap.3.& alijs, cur ergo non erunt etiam à nobis adorandi, & colendi? C

Conc. Roman. Conc. Grãgrens. 7. Synod. Conc. Tri. Gene.18. &.19. Iosue.5. Iudic 13. Nume.22. 1. Reg.28. 3. Reg.18. 4. Reg 2. Cyril. Irenæ. Nazian. Augustin. Damasc. Aristot. Ioann.12. 1.Reg 2. Psal.138. Rom.2. Euseb. Vvalfrid. Strab. Coc. Tole. Conc Brachar. Conc. Gerund.

Sancti digni cultu, & adoratione.

Felix. 1. Pap.

Sed obijciunt nonnulla scripturarum exempla. Esther enim.3. Mardochæus noluit adorare Amam, cuius facti rationem reddens cap.13. sic inquit, *Tu nosti, quia non pro superbia, & contumelia, aut gloriæ cupiditate hoc fecerim, sed timui, ne honorem*

Obiectio. Esther.3. &.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem Dei mei ad hominem transferrem, & vt neminem adorarem excepto Deo meo. Secundo Apocalyp. 19. & 22. cùm Ioannes vellet adorare Angelum, ille prohibuit dicens, *Deũ adora.* Tertio Actor. 10. cùm Cornelius vellet adorare Petrum, ipse similiter vetuit, subiungẽs, *Surge, & ego ipse homo sum,* Quarto propter hanc causam sancti sæpe negant creaturam, aut sanctos esse adorados. Vnde in. 6. Synod. post sessionem. 18. cap. 7. sic dicitur, *Solo Deo creatore suo adorato, innocet Sanctos, vt pro se in cœrelestc apud maiestatem diuinam dignentur,* & Athanas. seim 3. contra Arianos fol. 8. *Creatura,* inquit, *Creaturam non adorat,* & D. Hieron. to. 1. epist. 53. ad Riparium contra Vigilantium, inquit. *Nos autem non angelos, non archangelos, non cherubim, non seraphim, & omne nomen, quod nominatur & in præsenti sæculo, & in futuro, colimus, & adoramus ne seruiamus creaturæ potius, quam creatori.* Et ad eundem modum loquitur lib. contra. Vigilant. *Quis Martyres adorauit. Quis hominem putauit Deum.* Damascen. orat. 1. de imaginib. in princip. & lib. 4. de fide. cap. 3. vbi omnem rem conditam negat esse adorabilem. & Iustin. Mart. Apologi. 1. pro Christian. aliquantulum a principio, Epipha. hæres. 79. & August. epist. 44. in fine, & super psal. 96. circa illa verba, *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia,* & lib. de vera relig. cap. 55. vbi specialiter dicit, neminem esse adorandũ religionis causa, nisi solum Deum.

Ad primum respondetur difficultatem illius loci communem esse hæreticis nobiscum, videtur enim illo exemplo Mardochæi probari ciuilem, & externum honorem, qui a principibus, & regibus exigitur, non posse illis honeste tribui, hunc enim honorem, & non alium exigebat Aman. Certum est autem, ipsis etiam hæreticis fatentibus, hoc esse falsum, & contra rationẽ naturalem, & contra scripturam in qua huiusmodi actio & honesta iudicatur, & adorationis nomine sæpe appellatur: vt Genes. 23. cùm Abraham adorauit filios Het. & 3. regum. 1. Nathan propheta adorauit Dauid. Vnde additio quædam ad glossam ordinariam dicit Mardochæum non religionis causa, sed inimicitiarum, & odij, noluisse adorare Aman. Sed hæc sententia est omnino falsa, & repugnans verbis citatis ipsius Mardochæi, de quibus iam dubitare non licet, præsertim post Concilũ Tridẽt. ex cuius definitione Sessio. 4. cõstat, partem illã capitis. 13. esse sacrã Scripturam.

D. Thom. ergo. 1. 2. quæst. 84. art. 1. ad. 1. respondet Mardochæum noluisse dare Aman adorationem latriæ quam esse communem expositionem Hebræorum dicit Lyra ibi, & videtur aperte colligi ex Mardochæi verbis. Non caret tamen difficultate, quoniam Aman non latrię adorationem, sed solum illum honorem, qui supremis principibus exhibere soler, postulare videbatur. Et difficultatem auger quia vt ex sacro textu constat, non ipse Aman, sed Rex præceperat eum ab omnibus adorari, non est autem verisimile Regem præcepisse, vt maior adoratio Aman, quàm sibi tribueretur, sibi autem non postulabat diuinos honores, neq; enim sacra Scriptura hoc refert, nec legimus Mardochæum, vel Esther negasse Regi visitatam, & cõmunẽ adorationem. Quin potius in variis illius libri locis contrarium non obscure significatur.

Caietanus exponens D. Thom. dicit fuisse morem Iudæorum, soli Deo flectere vtrunque genu, quod ex. 3. Reg. 8. colligit, vbi satis obscure in Salomonis adoratione hoc indicatur. Coniectat deinde, hoc adorationis genus fuisse à Mardochæo negatum ipsi Aman, quia cum de hac re accusaretur, respondit se Iudæum esse, ac si diceret ad religionem Iudæorum pertinere, talem adorationem homini non tribuere. Denique sub dubio relinquit Caiet. an pensatis omnibus circunstantijs, quæ tunc occurrebant, prudenter se gesserit Mardochæus. Potuisset enim fortasse in alia regione conniuere, & consuetum morem adorandi principes externus seruare, debitam existimationem, ac intentionem interius retinendo. Quoniam vero Scriptura sacra factũ Mardochei probare videtur, credendum est Mardochæum prudenter egisse, & ne adoratio illa in diuini honoris diminutionem, aut in suæ religionis contemptum, vel in aliorum scandalum cederet, merito timuisse.

Ad secũdum, Augustinus quæst. 61. in Genes. dicit talem apparuisse angelum, vt Deus existimari potuerit, seu Christus, & ideo prohibitum fuisse Ioannem, ne illi adorationem latriæ tribueret, non ex aliquo errore circa adorationem ipsam, sed circa personam. Idem habet lib. 10. contra Faust. cap. 21. Nec displicet D. Thom. 2. 2. quæst. 84. art. 1. ad. 1. Verisimilius tamen videtur Ioannem nullam falsam existimationem habuisse, neque latrię adorationem exhibere voluisse. Præsertim cum semel admonitus. cap. 19. iterum id contenderit in cap. 22. Solum ergo exterius exhibere voluit angelo summam quandam adorationem debita intentione, & existimatione interius seruata: Angelus autem eam adorationem admittere recusauit, Ioannemque prohibuit, non quia male ageret, sed vel ex quadam vrbanitate, vel ex singulari reuerentia assumptæ humanitatis, vt dicunt Rupert. libr. 10. in Apocalyp. Anselm. & Bed. cap. 19. Bonau. in. 3. distinct. 9. art. 1. quæst. 5. vel denique vt indicaret, consultius esse summam adorationem, & submissionem etiam externam summo Deo reseruare. Exemplum huius rei petere possumus ex 8. Synod. cap. 14. vbi dicitur non debere Episcopos ante genua principum sæcularium ad eos adorandos procumbere, quanuis cum omni modestia illos debeant honorare.

Ad tertium, Hieronymus contra Vigilantiũ suspicatur, Cornelium tunc temporis in fide non satis instructum, diuinum aliquid in Petro suspexisse. Sed verisimilius est, quod Chrysost. homil. 13. in Acta dicit, & Cornelium recte fecisse Petrum honorando, & adorando, & Petrum modeste etiam, & humaniter egisse adorationem recusando.

Ad quartum iam supra præcedenti disputatione ostensum est adorationis nomen de se commune esse, & abstrahere à latria, & dulia. Vnde fit in rigore tribui posse honori hominibus exhibito, vt ex vsu Scripturæ satis constat, cuius varia testimonia citauimus, & similia sunt Genes. 33. 43. 1. Reg. 20. & 25. & sæpe alias, vt videre etiã licet in. 7. Synod. act. 1. & 2. & 4. vbi varij Patres citantur, & hæc vocatur, *Honoraria adoratio,* Vnde August. serm. 15. de sanctis in fine, inquit. *Beatissimum*

4. cap. 16. *Is honor,* inquit, *qui probis conseruis habetur, beneuoli erga communem Dominum animi argumentum est; illi sane Dei promptuaria, & pura domicilia extiterunt,* & infra. *Quid igitur afferri potest, quam animatis Dei templis, & viuis Dei tabernaculis honor sit adhibendus?* Significat ergo adorari Sanctos, vt templa Dei, viua, atque adeò Deum esse proximam rationem adorandi illos. Vnde Hieronymus dicta Epist. ad Riparium, *Honoremus,* inquit, *seruos, vt eorum honor redundet ad Dominum:* Et Ambros. serm. 6. in fi. *Quisquis honorat Martyres, honorat & Christum.* Ex quibus consequens fieri videtur hanc Sanctorum adorationẽ tantum esse respectiuam, vt pote in extrinseca Dei excellentia fundatam, atque adeò ad eandem religionis virtutem pertinere, posseque latriam appellari. Sicut amor, quo diligitur proximus propter Deum, respectiuus dici potest, & ex charitate proficiscitur.

Dicendum nihilominus est proprium, & vsitatam adorationem, qua Sancti à nobis adorantur, esse absolutam in creata, & intrinseca, atque supernaturali excellentia illorum proximè fundatã. Hæc est communis Theologorum sententia, quæ ex D. Thom. hic art. 3 ad. 3. & art. 5. col ligitur, & alijs doctoribus in. 3. distinct. 9. vbi Bonau. art. 1. quæst. 5. & ex Adriano Pap. in epist. ad Constantin. & Irenem, vbi inquit, *Sanctos à nobis venerari, & coli, quod Iesus Dei sint, & apud Deum pro nobis intercedant,* habetur in. 7. Synod. act. 2. sic etiam Euseb. libr. 10. de præparat. c. 7. ait nos venerari Sanctos, *Vt veræ pietatis milites, Deique amicos,* quibus verbis intrinseca, & creata sanctitas ipsorum Sanctorũ indicatur, & ad eundem modum loquuntur Damascen. Theodoret. August. & alij Sancti supra citati. Ratione verò facile idem probatur, quia gratia, & gloria Sanctorum creatum quid est, ipsis Sanctis intrinsecè inhærens, ipsosque in excellenti gradu perfectionis, & sanctitatis constituens: ergo ratione huius excellentiæ sunt Sancti digni propria adoratione, quæ absoluta dicitur, quia non in relatione ad aliquid extrinsecum, sed in propria, & interna perfectione fundatur, vt explicatum est. Et hæc est adoratio, quam nomine duliæ significari diximus, distinguique à latria, quia in excellentia inferioris perfectionis proximè fundatur.

Ex quo intelligitur, quæ sit mens sanctorum Patrum, quos in ratione dubitandi adduxi, nam quia hęc excellentia Sanctorum nihil aliud est, quam participatio quædam diuinæ naturæ, quodam modo ad diuinum ordinem pertinens, atque ad Dei gloriam, ex natura sua tendens, ideo honor, qui beatis datur propter hanc sanctitatem, totus dicitur in Deum referri: non quia ipsa excellentia increata Dei sit proxima ratio, quæ ad hanc adorationem mouet: sed quia in eam tandem terminatur, & refunditur, ad eum modum, quo Christus Dominus dixit Matth. 10. *Qui recipit vos, me recipit,* hoc enim exemplo Athanas. & Hiero. vtuntur.

Addere verò vlterius possumus, si Sancti præcisè considerentur, vt templa, in quibus singulari modo Deus habitat, seu pro vt sunt ad imaginem Dei creati, & per gratiam reformati, & quasi ad viuum depicti, hoc quidem modo posse

Caiet.

Mardochæus adorare Amãcur recusarit.

Augusti.

D. Thom. Angelus ab Euangelista ne adorari cur recusauit.

Rupert. Ansel. Beda. Benauen.

8. Synod.

Hieron.

Chrys.

Adoratio nis nomen quomodo in Scriptura vsurpari solitum. Gen. 33. 43. 1. Reg. 20. & 25. 7. Synod. August.

Sancti qui adorari possint.

1. Timo. 1. Roman. 1.

Hieron.

Ambros.

D. Thom.

Bonauen. Adrian.

Euseb.

7. Syno.

Athana.

Basil.

Damasc.

Damasc. Theodor. August. Adoratio sanctorum absoluta, & in propria eorum excellẽtia fundata.

Honor sãctis exhibitus cur in Deũ refertur.

Matt. 10.

Sancti quo modo adoratione respectiua possint adorari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

se adorari adoratione respectiua in Dei excellentia proxime fundata, ita vt sicut ratio eligendi medium est finis, ita ratio adorandi templum viuum Dei sit Deus. De quo modo adorationis eodē modo loquendum erit, quo de adoratione reliquiarum, vel imaginum, quam inferius explicabimus. Recte tamen aduertunt D. Thom. & Bonau. quanuis hic modus adorationis possibilis sit, regulariter tamen non esse vsurpandum, tum ad vitandum periculum erroris: tum etiam, quia cum Sancti sint per se adorabiles, proprius eorum honor in eorum virtute, & sanctitate fundari debet: cum enim, aliquid propter extrinsecam rationem adoratur, honor magis pertinet ad personam, propter quam tribuitur, quam ad rem, inquam terminatur, vt sæpius in sequentibus dicemus.

SECTIO. III.

Vtrum cultus Sanctorum dici possit ad religionem pertinere.

HAEC quæstio proponitur propter hæreticos, qui nullum honorem, vel cultum agnoscunt, nisi vel diuinum, qui ad latriam pertinet, vel mere humanum, & politicum. Quoniam vero hic potest esse dissensio, vel in re theologa, vel in speculatiua, & metaphysica, vel in modo loquendi, vt omnia distincte tradamus.

Adoratio Sanctis exhibita nō est ciuilis, sed quoda modo diuina.

Primo certum sit, adorationem hanc, quæ Sanctis datur propter excellentiam supernaturalem, esse perfectiorem, & distinctam in specie ab adoratione, seu honore ciuili, qui hominibus propter dignitatem, vel potestatem humanam dari solet. Patet, quia virtutes, & earum actus ex obiectis distinguuntur, sed excellentia est quasi formale obiectum adorationis: sicut ergo excellentia sanctorum cum Christo regnantium altioris ordinis est, quam omnis humana dignitas, vel potentia, ita & adoratio illis debita est perfectior, & specie distincta: non potest ergo hæc adoratio dici ciuilis, vel politica, neque omnino humana in dicto sensu, sed quasi diuina per participationem. Nam sicut Sancti dicuntur Dij per participationem, ita & honor illis debitus potest eandem denominationem suscipere.

Sanctorū cultꝰ cū diuino cultu valde coīūctus.

Secundo certum sit, hunc cultum sanctorum valde coniunctum esse cum cultu diuino, & rebus sacris, & ad religionem, & cultum Dei spectantibus perfici. Probatur aperte ex traditione Ecclesiæ, quæ Sanctos colere consuevit, primo dicando Deo in eorum memoriam, & honorem dies sacros, qui licet primario ad cultum Dei destinentur, tamen in honorem Sanctorum redundant. Ita docet Tertul. lib. de corona militis in principio, & Nazianzen. orat. 18. quę est de sancto Cypriano inter multa alia, quæ dicit de honore Sanctorum, annuis honoribus festum illi sancto celebrari solitum, refert. Et orat. 6. coram Greg. Nysseno multa habet similia. Cyprianus epist. 34. alias libr. 4. epistola 5. *Quoties*, inquit, *dies Martyrum, & passionet anniuersaria commemoratione celebramus, &c.* Et Clemens libr. 4. constitut. cap. 39. eiusdem consuetudinis meminit, quam etiam indicauit Concilium Laodicen. dicens, *Memorias Martyrum non celebrari in quadragesima*, & habetur capitulo Non licet. 33. quæst. 4. & Concilio Toletan. 3. capit. 13. præcipitur vt festa Sanctorum, religiosis operibus celebrentur, habetur capit. Irreligiosa de consecrat. distin. 3. & eorundem festorum fit mētio in cap. Conquestus extra de ferijs.

Tertul. *Greg. Naz.* *Cypian.* *Clem Pap.* *Cōc. Laod.* *Coc. Tolet.*

Cōsuetudo Basilicas, et cēpla dicādi in Sanctorum memoriam. *Chrysost.* *Damasc.*

Secundo honorat Sanctos Ecclesia templis Deo dicatis, quanquam enim hæc primario ad Deum referantur, cui in illis sacrificium offertur, & vt sic templa, vel altaria dicantur, secundario vero in memoriam aliquorum Sanctorum, vel ad eorum reliquias honorifice seruandas institutа sunt, & vt sic vocari solent, *Basilicæ*, seu *Memoriæ martyrum*, & Chrysosto. homil. 18. ad populum, *Domos regias, oratorias ædes, & Martyrum monumenta*, appellat. Vnde Damascen. libr. 4. cap. 16. *An non*, inquit, *honorandi sunt, qui totius humani generis patronos se profitentur? Honorandi quidem, & ita certe, vt in eorum nomine templa Deo extruamus, dona offeramus, eorum memorias colamus, atque in eis spiritualiter oblectemur.* Et hanc fuisse perpetuam, & Apostolicam traditionem, constat ex Epiphan. hæres. 69. Ambros. libr. 1. epist. 5. Augustl. libr. 1. de Ciuit. cap. 1. Greg. 2. dialogor. cap. 8. & libr. 3. cap. 14. & Leone. 1. sermon. 1. de B. Petro, & Paulo, ac denique ex. 7. Synod. act. 6. tom. 1. Quam consuetudinem auctam, & illustratam potissimum fuisse à temporibus Sylvestri, & Constantini vulgare est, tum ex ijs, quæ in 1. tom. Concilior. de Sylvestro, & Constātino referuntur, tū ex omnibus Ecclesiasticis historijs, tum etiam ex antiquis monumentis, quæ oculis cernuntur, quæ tam multa sunt, totque miraculis confirmata, vt ex errore aliquo, vel falsa traditione, opinionem, quæ de illis habetur, profectam esse incredibile sit. Vnde Concil. Carthag. 5. cap. 14. modum erigendi has Ecclesias, & Sanctorum titulos instituendi præscribit. Concilium item Cauillon. cap. vlt. quanta reuerentia hæc loca sacra tractanda sint, docet. Illud denique quod Nazian. orat. 3. quæ est prima contra Iulian. memoriæ prodidit, animaduersione dignum est, quod vt iucundius fiat, illius verbis referendum censui, habens enim sermonem de tempore, quo Gallus & Iulianus, diuersis quidē studijs, eadem tamen religionis signa præbebant sit inquit, *Iam sumptuosissimis quoque Martyrum monumentis, & votiuorum donorum munificentijs, omnibusque alijs rebus, quibus diuinus tum vir insignitur, sapientia studium, Christique amorem declarabant: alter quidem verè, & serio pietatem profitens, alter autem tempus redimens, ac sub mansuetudinis specie, atque obtentu morum prauitatem occultās. Quod quidem ex eo conijcere licebit, neque enim miraculum, quod tunc accidit, silentio præterire queam, vtpote memoria in primis dignum, atque eiusmodi, vt improborum multis documento esse possit. Martyribus (vt dexime) ambo laborabant, munificentiaque, & liberalitate præclare inter se contendebant, tum multarum manuum opera, tum multis impensis eadem sacram extruentes. Verum, quoniam non pari voluntate, animique instituto in hoc opus incumbebant, ideirco, neque in eundem finem, labor vtrique progrediebatur.*

Epiphan. *Ambros.* *Augustl.* *Greg Pap.* *Leo Papa* *7. Synod.* *Conc. Carta. 5.* *Cōc. Cauillo* *Greg. Naz.* *Cæsarum Galli, ac Iuliani frū pietas erga Sanctos, studia que longè diuersa.*

Etenim alterius, hoc est fratris natu maioris, opus perficiebatur, atque ex ratione procedebat, Deo videlicet munus illud libenter admittente, velut Abelis sacrificium, recte & oblatum, & diuisum: atque hæc oblatio velut quadam primogeniti consecratio erat. Alterius autem munus, non secus, ac Caini sacrificium, Deus martyrum repudiabat. Itaque ille quidem laborabat; sed terra, quod elaboratum fuerat, excutiebat. Ille vehementius adhuc obnitebatur: hæc hominis ægra pietate præditi fundamenta capere detrectabat, tanquam terremotum eum, quem ipsius scelus allaturum eas clamans, ac per impiissimi hominis dedecus, martyres honore afficiens. Tertiò coluntur Sancti ab Ecclesia ieiunijs, vigilijs, peregrinationibus, & alijs id genus actionibus, vt late Hierony. opusc. contra Vigiliantium, & Leo Papa concionib. de ferijs quatuor temporum, & plura congerit Alanus dialog. 3. à princip. & cap. 21. & alia dicemus agentes de reliquijs Sanctorum.

Hieron. *Leo Pap.* *Alan.*

Tertiò hinc (quod ad modum loquendi spectat) meritò hic cultus Sanctorum sacer, & religiosus dicitur: vt enim eleganter dicit Damasc. citato loco: *Quibus rebus Deus colitur, eisdem serui eius oblectantur, quapropter Psalmis, Hymnis, & canticis spiritualibus Sanctos colimus*: quia ergo hic cultus in religiosis actionibus, & ad pietatem pertinentibus positus est, meritò religiosus dicitur. Secundò quia (vt ex sanctis Patribus præcedenti sect. citatis colligitur) hic cultus Sanctorum, ita est cum diuino coniunctus, vt ab illo oriatur, & imperetur, a quo propterea religiosus nominari potest. Tertiò, quia ad spirituale bonum animæ valdè confert: tum per se, quia deuotionem excitat, & auget nobis circa res sacras: tum etiam beneficia diuina per Sanctorum intercessionem nobis impetrando. Propter quod dixit Greg. Naz. in quodā carmine de virtute: *Meminisse martyrum solum (vt reor) affert salutem* Quartò denicq, qu'a hic cultus in pura, & perfecta sanctitate fundatur: sanctitas verò religioni proxima est: potest ergo hic cultus dici religiosus saltē per quandam participationem, vt suprà dicebamus.

Damasc. *Greg. Naz.*

Obiectio. At enim dicit aliquis: adoratio Sanctorum beatorum eiusdem rationis est cum adoratione, quæ exhibetur homini iusto, & sancto inter nos viuenti, vt apertè docet Adrianus Papa, epistola suprà citata, dicens: *Qualis est hic adorationis honor Sanctorum? profectò non alius, quam is, quo nos inuicem prosequimur salutantes alterutrum per adorationem, & dilectionem*: vnde Hierony. in vita Paulæ refert, illam, cùm Sanctos eremitas inuiseret, solitam esse ad eorum pedes deuolui, ac si in singulis Christum adoraret. Et ratione ostendi potest: quia gratia, & sanctitas, quæ potissimum est huius adorationis fundamentum, eiusdem rationis est in vtrisque, ergo & adoratio eiusdem rationis erit: sola enim differentia in statu beatitudinis non videtur ad distinguendas adorationes sufficiens, quia præcipua ratio huius adorationis est participatio diuinæ naturæ, quæ per gratiam fit, quæ eiusdem rationis est in viatore, & beato: ergo & honor, qui illis datur, eiusdem est rationis: sed honor qui datur sanctis viris, eò quod sancti sunt, non videtur dici posse cultus religiosus, neque in his rebus consistere, quibus nos Sanctos coli diximus: ergo neq; Sanctorum cultus religiosus censendus erit.

Adrian. *Hieron.*

Respondetur verum esse has adorationes ad eandem virtutem pertinere, vt rationes factæ probant: dico tamen etiam posse dici religiosum honorem eum, qui viuo homini tribuitur solum intuitu sanctitatis, & supernaturalium donorum, quia ex vera fide, & religione proficiscitur, sicut, quando honoramus Pontificem, quia est Vicarius Christi, vel Prophetam, aut Euangelicum prædicatorem, quia verba Dei loquitur, ex religione, & fide illum veneramur: vnde Athanasius suprà citatus in libro de Virginitate, de Sanctis qui inter nos viuunt; loquitur, cùm dicit: *Si homo iustus ædes tuas intraverit, adorabis humi ad pedes illius: Deum enim, qui illum misit adorabis.* Et Augustl. 20. contra Faust. cap. 21. sic inquit: *Colimus martyres eo cultu dilectionis, & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Euangelica veritate passionem paratum esse sentimus.* Addit verò subinde: *Sed illos tanto deuotius, quanto securius, post incerta omnia superata, quanto etiam fidentiori laude prædicamus, tam in vita faciliore victores, quam in ista adhuc vsque pugnantes?* Quibus posterioribus verbis optimè indicauit Augustl. quanuis species huius adorationis eadem sit: tamen sicut status beatorum perfectior est; tum in charitate, quia sunt impeccabiles, & omnino securi; tum in cognitione, quia Deum clarè, ac manifestè intuentur; tum in potestate, quia cum Christo regnant; tum in gradu honoris, quia cum ipso sedent in throno eius, vt dicitur Apocal. 3. ita perfectioribus actibus, & rebus coli debent. Atque hinc fit, vt alijs signis, & certioribus testimonijs vtamur ad honorandos Sanctos, qui iam vitam cum morte commutarunt, quam eos qui adhuc in humanis degunt: quin potius, etiam inter ipsos mortuos, longe magnum discrimen collocamus, eos enim, qui ab Ecclesia canonizati sunt, publico cultu, & solenni ritu colimus, & certam, ac infallibilem existimationem de eorum sanctitate habemus: alios verò non canonizatos, non licet publico cultu, qui nomine totius Ecclesiæ fit, venerari, id enim capitulo primo, & secundo de ferijs prohibitum est: si tamen aliquo modo certam, quanuis humanam fidem de eorum fœlicitate habeamus, eos priuatim venerari possumus, & orare.

Respons. *Athan.* *Augustl.*

Dubium. Quarto, in dubium verti potest, an hic cultus possit dici religiosus, quia ab eadem virtute religionis, qua Deum colimus, elicitus sit: quod pendet ex dubio metaphysico, an virtus, qua colimus Sanctos, sit distinctus habitus à religione. Et ratio dubitandi esse potest, quia habitus, quo diligimus Deum, & Sanctos, est vnus, & idem, scilicet charitas, quæ vna est, quanuis diligat Deum, quia est bonus per essentiam, & & Sanctos, quia sunt Dij per participationem, ergo idem de religione cēsendum erit. Respondeti potest ex Diuo Thoma. 2. 2. q. 103. artic. 3. ad secundum, negando consequentiam, quia proxima, & tota ratio diligendi proximum est ipse Deus, & bonitas eius: *Non enim*, inquit, *per charitatem diligimus in proximo nisi Deum, & ideo eadem charitas est, qua diligitur Deus, & proximus: at verò, cum sit alia ratio fruendi Deo, & homine, aut bonorandi vtrumque, non est eadem virtus latria, & dulia.* Sed contra, quia sicut alicuius amoris proximi,

D. Tho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

proxima ratio esse potest diuina bonitas: ita etiam alicuius adorationis Sanctorum proxima ratio esse potest diuina excellentia, vt suprà ostensum est, vbi etiam diximus, huiusmodi actum ab eadem virtute, qua Deus colitur, manare, quanuis frequentius non exerceatur circa res, quæ per se sunt adorabiles. Rursus, sicut adorantur Sancti alio actu propter intrinsecam sanctitatem supernaturalem creatam, ita propter eandem possunt supernaturaliter amari, & in comparatione istorum actuum tota difficultas consistit: nam etiam hic actus amoris ab eadem charitate elicitur, qua Deus super omnia diligitur, ergo eadem ratione ille actus adorationis à virtute religionis procedet. Et confirmatur, quia virtus inclinans ad colendam principalem excellentiam alicuius ordinis, consequenter inclinat ad omnes participationes eiusdem ordinis, quia hæc ita sunt inter se coniuncta, vt vix possint seiungi. Vnde fit, vt forè eisdem actibus externis primariò colatur Deus, & secundariò Sancti, vt in superioribus fusè satis, explicatum est.

Marsil. Circa hanc difficultatem Marsil. in 3. quæst. 8. artic. 1 sentit habitum latriæ, & duliæ esse vnum, & eundem. Quæ sententia planè probabilis est, eique fidem faciunt rationes factæ: nam quas Marsilius adducit, parum aut nihil concludunt, quas ea de causa omittendas duxi, tum etiam, *Responsio.* ne plus iusto in re hac immorarer. Verior tamen est communior sententia, quæ habitus istarum virtutum inter se distinguit, quam tradit *D. Thom.* aperte D. Thom. 2. 2. quæst. 81. vbi solùm Deum constituit religionis obiectum, & quæst. 102. & 103. ponit alias virtutes ad homines colendos, & differentiam semper constituit inter adorationem, & amorem: idem docet Bonauent. *Bonau.* in 3. distinct. 9. artic. 1. quæst. 4. vbi cæteri Doctores, & ferè recentiores Theologi, qui de hac materia scripserunt rem hanc, vt certam atque exploratam supponunt. Ratio verò est, quia adoratio per se primò tendit ad excellentiam vt sic, quapropter vbi tanta est diuersitas excellentiæ, quanta est inter Deum, & creaturam, adorationes, & virtutes, quæ sunt earum principia, diuersas esse necesse est. Quæ ratio in solutione propositæ difficultatis magis explicabitur.

Responsio ad obiectiones. Ad rationem ergo dubitandi suprà positam. Primò negari potest dilectionis actum, quo amatur proximus propter virtutem, vel sanctitatem creatam, quæ in ipso inhæret, etiam si supernaturalis sit, à propria virtute charitatis elici, sed à virtute infusa amicitiæ humanæ, quæ non est virtus theologica, sed moralis. Cuius solutionis fundamentum probabile quidem est, sed non potest hoc loco satis examinari, vt res postulare videbatur, neque oportet, ne in messem alienam manum mittamus: id verò sine hac sufficienti discussione affirmari, aut approbari nequaquam iudico expedire, præsertim cùm Diuus *D. Tho.* Thomas, qui in tribus locis. 2. 2. hanc difficultatem tetigit, differentiam inter amorem, & adorationem collocare conatus sit. Primum locum iam attigimus. Secundus est in quæst. 25. art. 1. ad. 1. vbi sic inquit: *Amor respicit bonum in communi; honor verò proprium bonum honorati, deferitur enim alicui in testimonium propriæ virtutis, & ideo diuersæ quantitas bonitatis diuersorum non causat diuersitatem specificam in amore, dummodo referantur ad aliquod vnum bonum commune: sed honor diuersificatur secundum propria bona singulorum.* Tertius locus est in quæst. 81. artic. 4. ad. 3. vbi hoc magis explicans dicit: *Obiectum amoris est bonum: obiectum autem honoris vel reuerentiæ est aliquid excellens: bonitas autem Dei communicatur creaturæ, non autem excellentia bonitatis eius. Et ideo charitas, quæ diligitur Deus, non est virtus distincta à charitate, qua diligitur proximus. Religio autem, qua honoratur Deus distinguitur à virtutibus, quibus honoratur proximus.* In quibus solutionibus, illud semper manet obscurum, quia seruata eadem proportione, eadem ratio diuersitatis, vel vnitatis apparet in vtraque virtute, quia sicut amor in communi tendit in bonum in communi: ita honor in communi refertur ad excellentiam in communi: & sicut talis honor, scilicet latria respicit talem excellentiam nimirum increatam: ita talis amor videlicet super omnia, respicit talem bonitatem per essentiam. Rursus sicut communicatur homini participatio diuinæ bonitatis: ita etiam communicatur participatio diuinæ excellentiæ, & sicut non communicatur creaturæ diuina excellentia, pro vt in se est: ita nec communicatur diuina bonitas per essentiam, & ideo sicut non potest creatura latria coli: ita nec super omnia amari. In quo ergo consistit differentia illorum inter se?

Fateor rem esse obscuram, & difficilem. Duo tamen dici posse videntur in quibus & res ipsa, & mens diuui Thomæ fortasse consistit. Alterum sumitur ex communi ratione amoris, & adorationis, amor enim respicit obiectum sub ratione quasi absoluta: adoratio verò sub respectiua ratione per comparationem ad honorantem, id est, amor tendit in bonitatem obiecti secundum se: adoratio verò in excellentiam alterius, quatenus aliquo modo excedit ipsum adoratorem. Atque hinc fit, vt sicut Deus habet singularem respectum superioris, incommunicabilem creaturæ: ita religio illum specialiter respiciat, non pro vt potest cum creatura conuenientiam aliquam habere; sed pro vt singulariter illam excedit: at verò amor non respicit singulari modo hunc excessum, sed bonitatem, & communicationem eius. Cuius signum est, quod amor non tantum est ad alium, sed ad seipsum, vnde Deus ad se charitatem habet, cuius participatio est charitas nostra: non tamen habet religionem, qua se veneretur. Huius rei ratio est, quia potest suam bonitatem respicere sub ratione absoluta, non tamen sub ratione respectiua superioris, seu excellentis.

Et hinc oritur altera differentia (quam etiam colligo ex Diuo Thoma. 2. 2. quæst. 102. art. 2. *D. Tho.* ad. 3.) quod religio per se est ad alterum, & ideo per se respicit ius alterius, & rationem debiti: ius autem diuinum, propter quod à nobis colendus est, & adorandus, excellentius est, & altioris ordinis, quàm omne ius creaturæ, quia in excellentia infinita, & supremo quodam dominio incommunicabili creaturæ fundatur, & ideo virtus, quæ hoc debitum Deo persoluit, singularis est, & distincta ab omnibus virtutibus, quæ iura, seu debita creaturarum respiciunt.

A ciunt. Secus verò est in amore, qui nec per se ad alterum tendit, neque in illo ratio debiti consideratur. Cuius signum etiam est, quia propter hanc causam, licet eadem charitate diligamus nos ipsos, parentes, & alios proximos; tamen in ordine ad honorem exhibendum diuersæ sunt virtutes pietatis ad parentes, obseruantiæ ad principes, duliæ strictè sumptæ ad Dominos, ad se ipsum autem nulla est virtus exhibens honorem.

Ex his ergo satis constat, cur distinguendus sit habitus duliæ Sanctorum ab habitu religionis seu latriæ, & cur hæc distinctio clarior, & certior in adoratione sit, quàm in amore. Vnde tandem concluditur hunc cultum Sanctorũ non dici religiosum, quod à religione elicitus sit, sed propter alias causas suprà enumeratas.

DISPVTATIO. LIII.

In tres sectiones distributa.

De adoratione Christo, eiusque humanitati debita.

B POstquam de adoratione Dei, & Sanctorum hominũ sermonem instituimus, facilè erit adorationem Christo Domino debitam explicare. Possumus autem loqui vel de Christo, vel de humanitate eius; Et de Christo quidem, vel simpliciter, vel inquantum est homo. De his igitur sigillatim dicendum est. Explicabimus autem simul, & vnitatem, & qualitatem, seu speciem adorationis, hæc enim duo à Diuo Thoma in his articulis tractata sunt.

SECTIO. I.

An Christus Deus homo adorandus sit perfecta adoratione latriæ.

IN hac sectione breuiter iacienda sunt fidei fundamenta, vt postea possimus ea, quæ nonnullam dubitationem habent, inquirere.

C Primò ergo certum est hunc hominem Christum in diuina, & humana natura subsistentem, adorandum esse illa perfectissima adoratione latriæ, qua tota Trinitas, & singulæ personæ diuinæ adorantur. Hoc esse de fide constat ex Scripturis, Concilijs, & Patribus. Christus enim de se loquens dicit Ioan. 5. *Vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.* Et Paul. *Ioan. 5.* ad Romanos. 14. de Christo exponit illud Isai. *Rom. 14.* 45. *Mihi curuabitur omne genu*, quod de adoratione latriæ soli Deo debita dictum esse constat. Et *Isai. 45.* eodem sensu ad Philip. 2. dicit; *In nomine Iesu* *Philipp. 2.* *omne genu flectatur.* Et Thomas adorans Christum *Ioann. 20.* Ioan. 20. dixit; *Dominus meus, & Deus meus.* Et *Ioan 9.* eadem fide cæcus à Christo illuminatus, proce- *Cyril.* dens adorauit eum Ioan. 9. vt ponderauit Cy- *Alex.* rillus, Alexand. lib. de recta fide ad Theodosium, *Heb. 1.* circa finem, adiungens illud ad Hebræos. 1. *Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ di-*

A *cit, & adorent eum omnes Angeli eius*: & de eodem cultus genere, intelligunt Patres adorationem à Magis Christo exhibitam Matth. 2. vt suis mysticis muneribus ipsi satis professi sunt. Denique Apocal. 5. & 22. hoc modo adorant Sancti omnes agnum occisum, atque illi, & sedenti in throno simul cantatur ab omnibus: *Benedictio, & honor, & potestas, in sæcula sæculorum.* Definitur denique hæc veritas in Concilio Ephesino, canon. 8. & in epistola Concilij Alexandrini ibi recepta, & in quinta Synodo, collatione. 8. canon. 9. & septima Synodo, act. 6. tom. 5. versus finem, vbi ex Athanasio in epistola ad Eupsichium, hæc verba referuntur: *Caro, postquam facta fuit Regis tegumentum, cum ipso Rege eiusdem sit dignitatis, quanquam natura non fuerit talis.* Et alia similia referuntur in edicto Iustiniani Imperatoris ad Ioannem Papam Secundum. Et n sequentibus plura afferemus. Ratione probatur, quia Verbum diuinum, seu Christus inquantum Deus hac adoratione colendus est, vt suprà ostendimus, quia est verus Deus, & æqualis Patri. Vnde Augustinus lib. 1. de Trinitate, *Matth. 2.* *Apoca. 5. & 22.* *Con. Eph. Concil. Alex. 5. 7. syn. Athan.* *Edict. Iustiniani.* *August.* cap. 6. Athanasius, & alij Patres scribentes contra Arianos, ex hac adoratione, quam ex Scripturis constat filio Dei deberi, quasi à signo, seu posteriori concludunt ipsum esse verum Deum; sed Verbum assumendo carnem non se sua dignitate priuauit, ergo etiam Verbo incarnato, seu Christo homini Deo, eadem adoratio debetur, sicut Rex, etiam si vilioribus vestibus indutus sit, honore Regio tractandus est.

Ex hoc principio sequitur aliud etiam de fide certum, scilicet hunc hominem Christum vna, & eadem adoratione latriæ adorari, qua adoratur Deus. Potest autem hæc assertio duplicem habere sensum, prior est, hanc vnam adorationem per communicationẽ saltem idiomatum communem esse Deo, & homini, & hic sensus est certus, & clarus, ac definitus contra Nestorium in citatis locis. Cùm enim Nestor. secundum subsistentiam distingueret Christum à Verbo, consequenter negabat Christum adorari eadem adoratione, qua Verbum; sed quodammodo adorari propter accidentariam vnionem. Concilia verò negant coadorari, & definiunt per se, ac verè adorari, quia sicut non distinguitur personaliter à Verbo, ita nec potest adoratione seiungi. Ex hoc verò sensu solùm habetur hunc hominem, quo ad suppositum ipsum adorari hac adoratione, non verò, quòd hæc adoratio aliquo modo comprehendat humanitatem ipsam, vt, si Rex sit peccator, qui adorat Regem, adorat peccatorem, quo ad suppositum ipsum, adoratio tamen non extenditur vllo modo, nec redundat in ipsum peccatum. Posterior ergo sensus huius assertionis esse potest, hac vna adoratione latriæ ita adorari Deum hominem, vt in ipsam etiam humanitatem redundet adoratio. Et hic sensus difficilior est, quia obscurum explicata est quomodo humanitas, cùm etiam post vnionem sit creatura adorari vllo modo possit eadem adoratione perfectæ latriæ, qua Verbum adoratur. Sed de hac difficultate commodius, ac fusius dicemus sectione sequenti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO. II.

Vtrùm Christus inquantum homo adoretur adoratione latriæ, ita vt eadem adoratione colatur humanitas.

RAtio dubitandi est, quia humanitas Christi non potest adorari latria, sicut diuinitas, ergo Christus inquantum homo non adoratur latria. Antecedens patet: quia licet humanitas sit vnita Verbo, nunquam tamen est æqualis in excellentia, & dignitate ipsi diuinæ naturæ, ergo neque æquali adoratione colenda est. Et confirmatur primo, quia Christus vt homo, non est Deus, nec finis vltimus, nec supremum bonum nostrum, & ideo vt sic non est diligendus super omnia, ergo eadem ratione, neque est latriæ adorandus, est enim eadem ratio, nam latriæ actus, verbi gratia, sacrificium, procedit ex hac existimatione, quod is, cui offertur, est finis vltimus, & primum principium rerum omnium, loquor enim de latria perfecta, & absoluta, non de respectiua, & imperfecta. Confirmatur secundo, & explicatur, Angelus enim verbi gratia, ante Incarnationem adorabat Verbum latria, & nunc etiam adorat, interrogo igitur, an eodem omnino actu nunc adoret, quo antea, nec ne? nam si est idem, ergo illa adoratio non communicatur cæmi, quia actus finitus, si in se non est mutatus, neque auctus, non potest vno tempore plura obiecta attingere, quam alio. Si autem actus non est omnino idem, oportet, vt vel sit actus distinctus, vel vt aliquod augmentum, seu additio facta sit tali actui: quidquid verò illud sit, quod additum est, non potest esse eiusdem perfectionis in ratione latriæ, quia (vt dictum est) non procedit ex tam perfecta existimatione humanitatis assumptæ, quanta est ipsiusmet diuinitatis, quia humanitas vnita inferior est diuinitate, ergo propriè, & formaliter loquendo, Christus vt homo non adoratur perfecta latria.

Vt respondeamus huic quæstioni, oportet distinguere duplicem sensum eius: nam illa particula *inquantum*, potest & reduplicatiuè, & specificatiuè sumi, & priori modo inquiritur causa, & ratio huius adorationis latriæ, an scilicet possit esse ipsa humanitas includendo in humanitate dona supernaturalia, & gratias in illa existentes: nam de sola, ac nuda natura præcisè sumpta, per se notum est non posse esse rationem huius adorationis. Posteriori autem modo inquiritur tantum, an humanitas sit saltem res adorata prædicta adoratione. Vnde distinguere etiam oportet rem adoratam, quæ dici potest materia, circa quam versatur adoratio, & rationem adorandi, quæ (vt diximus) est aliqua excellentia interdum intrinseca, interdum verò extrinseca, vt in adoratione respectiua, quæ fit per habitudinem ad aliud. Inter quos modos est differentia, quia quando excellentia est intrinseca, & veluti pars rei adoratæ, simul esse potest ratio adorandi, & res adorata: rectè enim fieri potest, vt idem sit, quod est, & quo est, præsertim in simplicibus: at verò quando ratio est extrinseca, non oportet, vt semper sit propriè adorationis materia. Rursus in ipsa adorationis materia oportet distinguere id, quod per se primo adoratur, & id, quod in alio coadoratur. Primo enim, ac per se adoratur persona, vt Diuus Thomas dixit, quod verum est de propria, & absoluta adoratione, non verò de omni respectiua, per quam interdum materia adorationis, est tantùm imago, vel reliquiæ, vel aliquid huiusmodi, & non persona. Vt ergo generaliter loquamur dici potest primaria materia adorationis illud, ad quod per se primo dirigitur, seu in quo primario sistit intentio adorantis. Coadorantur verò, quæ illi rei, seu personæ coniuncta sunt, vt partes in toto: quæ verò nullo ex his modis adorationem terminant, non possunt dici adorari, nisi omnino abusiuè, vt artic. 3. patebit. Vnde etiam intelligitur, aliud esse adorari hoc propter illud, aliud adorari hoc in illo. Primum enim rationem formalem indicat, secundum verò ad materiam pertinet, quatenus vnum in alio adoratur, vt partes in toto, purpura in Imperatore: quod etiam varijs modis accidit, nam ordine intentionis per se adoratur totum, vel persona, & partes, seu vestes in illa, vel cum illa: ordine tamen executionis interdum adoratur totum in parte, seu veste, vt cùm adoro personam osculando manum, aut vestimenti fimbriam. Quæ varietas non distinguit species adorationis, quia huiusmodi species ex primario motiuo, seu intentione sumenda est, sicut suprà diximus.

Secundò, oportet notare varios loquendi modos Theologorum, omnes enim conueniunt, affirmando Christum vt hominem specificatiuè loquendo, & humanitatem eius aliquo modo adorari latria, hæc est enim mens D. Thomæ hic, hoc enim sensu dixit artic. 1. *Vtranque Christi naturam ex parte personæ vnæ adoratione coli*, sentiens illam adorationem complecti aliquo modo vtranque naturam, propter vnionem in eadem persona: vnde artic. 2. concludit, carnem vnitam Verbo, illa adoratione latriæ, qua Verbum incarnatum colitur, adorari: & in eadem sententia est Magister in 3. distinct. 9. & ibi Bonaventura artic. 1. quæst. 1. Richar. artic. 1. quæst. 1. Scotus quæst. vnica. §. de tertio, Palud. quæst. 1. circa finem. Durandus, Gabriel. & reliqui, Marsilius quæst. 8. artic. 1. Alens. 3. part. quæst. 30. memb. 1. Vvaldens. qui hoc putat ad Fidei dogmata pertinere, tom. 3. de sacramentalibus, cap. 119. In modo autem explicandi hanc sententiam est nonnulla diuersitas, Durandus enim suprà quæst. 1. dicit, humanitatem Christi solùm per accidens adorari latria, qui fortasse in re non multum differt à reliquis: modus tamen loquendi singularis est, & vitandus. Gabriel verò suprà, & lect. 49. & 50. in canonem, distinguit duplicem latriam: aliam simpliciter, seu absolutam, quam negat communicari vllo modo humanitati: aliam verò secundum quid, & respectiuam, quam concedit ad humanitatem terminari. Quia verò hæc sententia videtur dictis Sanctorum contraria. Ideo alij eandem ferè rem, alijs verbis explicant. Distinguentes duplicem latriam, superiorem, quam nè tribuendam esse humanitati, & inferiorem, qua adoratur hic homo Christus propter gratiam vnionis, & consequenter adoratur etiam hæc humanitas propter diuinitatem illi vnitam. Hanc verò duplicem latriam, quanquam specie differre dicant, nihilominus asserunt simpliciter, & vniuocè in ratione latriæ conuenire, nam vtraque manat ab eadem virtute religionis, & vtraque in excellentia increata fundatur, licet diuerso modo: altera enim respicit excellentiam diuinam secundum se, altera vt coniunctam humanitati, illamque sanctificantem. Quod satis quidem est, vt vna sit alia perfectior, non verò, vt aliqua earum impropriè tantùm, vel analogicè sit latria. Quocirca, quando Concilia, & Sancti dicunt humanitatem adorari vna latria cum Verbo, intelligendi sunt iuxta sententiam hanc, non de omni, sed de aliqua latria, neque de summa, sed de aliqua minus perfecta, quanuis vera, & propria. Hæc sententia est fortasse probabilis, tamen (vt existimo) proprio & vero sensui Conciliorum, & Sanctorum non satisfacit. Et ideo.

Dico primò, eadem suprema adoratione, qua adoratur Verbum incarnatum, ita etiam adoratur hic homo Christus, vt simul coadoretur eius humanitas. Et hoc sensu dici potest illa adoratione adorari Christus etiam vt homo specificatiuè. Hanc existimo esse mentem diui Thomæ hic, & sanctorum Patrum, qui ex vnione substantiali, qua caro est vnita Verbo ad componendam vnam personam, effectum esse dicunt, vt eadem adoratione, qua adoratur persona, coadoretur caro eius, vnde aperte videntur loqui de perfecta latria, & de adoratione, quæ in humanitatem aliquo modo redundat. Sic Damascenus lib. 3. cap. 8. & lib. 4. cap. 3. dicit carnem per se esse inadorabilem, vt Verbo autem coniunctam, simul eadem adoratione coli: *Non enim*, inquit, *carnem nudam adoramus, sed carnem Dei, id est incarnatum Verbum.* Idem repetit oratione prima de imaginibus, in principio; & rationem reddit, quia caro idem effecta est cum Verbo, quantum scilicet ad personam attinet. Hinc Chrysost. homil. 5. super epist. ad Hebræos: *Re vera*, inquit, *magnum, & admirabile, & stupore plenum est carnem nostram sursum sedere, & adorari ab Angelis, & Archangelis*: & homil. 3. de Christo secundum carnem exponit verba illa: *Et adorent eum omnes Angeli eius*, quæ ab omnibus de perfecta latria intelliguntur. Idem colligitur ex Ambrosio lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 19. versus finem, vbi adducit illa verba ad Philipp. 2. *Dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur*, nomen enim IESVS, humanitatem formaliter significat. Latiùs verò hoc docet lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 12. & lib. de Incarnat. Dom. sacram. cap. 7. & Augustin. ser. 58. de verbis Domini, cùm diceret: Si Filius non esset natura Deus, non fore colendum, vel adorandum vt Deum. Sic ex persona hæreticorum replicat. *Quid? quod carnem eius, quam creaturam esse non negas, simul cum diuinitate adoras, atque ei non minus, quam diuinitati deseruis? Respondet, ego dominicam carnem, imo perfectam in Christo humanitatem propterea adoro, quod à diuinitate susceptæ, atque desponsata vnitæ est, vt non alium, atque alium, sed vnum, eundemque Deum, & hominem Dei Filium confiteat, &c.* & Psalm. 98. de Christo exponit illa verba: *Adorate scabellum pedum eius*, per *scabellum* humanitatem intelligens: quem ibi Cassiodorus imitatur. Denique Epiphan. in Ancorato circa medium, humanitatem dicit *coadorari Verbo Dei*: & in septima Synodo, act. 6. circa finem dicitur: Cùm adoratur Christus, non separari humanitatem à diuinitate, sed vtranque vt vnum adorari latria. Fauet tandem concil. Triden. sess. 13. cap. 5. & can. 6. definiens Eucharistiæ sacramentum, propter diuinitatis, & humanitatis Christi præsentiã adorari latria. Exempla etiam ex Scripturis suprà adducta hoc confirmant, quando enim Thomas adorauit Christum dicens: *Dominus meus, & Deus meus*, vel etiam quando Magi eundem adorauerunt, sine vllo dubio perfectam, & summam latriam exhibuerunt, vt concilium etiam Tridentinum significat, & tamen illo actu non adorarunt solam diuinam naturam, sed etiam humanam, circa quam proximè exercebatur adoratio. Nam licet ipsa diuina persona per se primo adoraretur, & primaria intentio in illam tenderet, & consequenter in humanitatem: tamen ordine executionis (vt ita dicam) circa ipsam humanitatem proximè versabatur adoratio. Et ad hoc valet exemplum, quo August. dicto sermone vtitur, quia purpura, qua Rex. est indutus, simul cum illo adoratur, eadem adoratione Regia, quæ in suo ordine summa est respectu talis personæ. Et sicut etiam adoramus summum Pontificem deosculando pedem, & calceum eius, quo actu coadoramus ipsum calceum, sic igitur qui adorat Christum vt Deum hominem deosculando pedes eius, eadem adoratione colit humanitatem eius. Hoc verò exemplum intelligendum est ab iis imperfectionibus: quod non satis confiderauit Durandus, & ideo minus caute locutus est: purpura enim tantum accidentaliter vnitur personæ Regis, & ideo dici potest solùm per accidens coadorari: at verò humanitas per se vnitur Verbo, Christus enim verè est vnus per se ex diuinitate, & humanitate compositus, & ideo illa perfecta latria, qua Christus colitur, per se coadoratur humanitas eius. Vnde accommodatius exemplum esse potest in anima, & corpore, nam eadem adoratione duliæ, qua adoratur homo sanctus propter sanctitatem animæ inhærentem, per se coadoratur corpus, quod tali animæ per se vnitum est: vnde eadem adoratione, qua nunc adoratur anima sancti Petri, adorabitur post resurrectionem, totum compositum, & coadorabitur corpus propter vnionem. Sic igitur, cùm persona Christi ex vtraque natura constans, sit tam per se, & verè vna, sicut quilibet homo, vna adoratione adorabitur, qua per se primo ipsa persona, concomitanter verò, & quasi per se secundo humana natura tali personæ vnita honore, & veneratione afficietur. Et hæc est propria ratio à priori huius conclusionis, quam Concilia, & Patres citati indicarunt. Et Cyrillus libro. 1. de Fide ad Regin. hoc sensu dixit, *In Christo non esse vnam naturam, quæ adoratur, & alium, quæ non adoratur, sed vnam Verbi naturam incarnatam, adorabilem, cum carne sua vna adoratione*: quorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

verborum sensus esse videtur in Christo vnam esse naturam per se adorabilem, scilicet diuinitatem, cui humanitas ita coniuncta est, vt simul cum illa, & eadem adoratione adoretur. Vnde (quod ad modum loquendi attinet) aduertendum est in Patribus, & Conciliis aliud esse loqui de Christo, & aliud, de humanitate Christi: Christus enim, quia significat personam, non potest dici coadorari Deo, sed adorari, vt Deus: quia verbum coadorandi adiunctum personis, indicat distinctionem vnius ab alia: at verò loquendo de humanitate, recte dicitur coadorari Deo, quia ipsa non est Deus, sed Deo per se coniuncta.

Responsio ad argu. Neque contra hanc conclusionem sic expositam, vrget ratio in principio facta, quia de ratione latriæ solùm est, vt persona adorata sit verus Deus: non verò est necesse, vt quidquid coadoratur, sit etiam Deus, satis est enim, si personæ Dei coniunctum sit, quia licet hæc summa adoratio ad naturam assumptam etiam aliquo modo pertineat: non tamen æquè principaliter, ac pertinet ad ipsam personam per se primo adoratam, & ad propriam, & connaturalem eius naturam. Quod recte declaratur exemplo hominis suprà posito, quando enim homo adoratur duha, simul coadoratur corpus eius, quanquam nec corpus sit homo, nec tàtam excellentiam habeat, quantam habet homo, vel anima eius; sed sufficit coniunctio ad animam, vt adoratio totius in illud redundet. Et per hæc etiam patet solutio ad primam confirmationem, & in exemplo sacrificij, quod ibi adducitur, magis declaratur: sacrificium enim (vt supra diximus) summam, & perfectam latriam continet, & Christo offertur, non quidè ratione humanitatis, quia excellentia per sacrificium significata non conuenit Christo ratione humanitatis, sed diuinitatis. Propter quod

August. dixit August. lib. 10. de Ciuit. cap. 20. *Christus, cum in forma Dei sacrificium simul cum Patre sumat; tamen in forma serui, sacrificium maluit esse, quam sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret, cuilibet esse sacrificandum creaturæ*: nihilominus tamen, licet hic honor sacrificij humanitati per se primo non deferatur, cùm tamen simpliciter offertur huic homini Christo, in eius humanitatem redundat.

Ad secundam confirmationem respondetur, hanc adorationem relatam ex intentione operantis ad Verbum incarnatum, ex parte materialis obiecti aliquo modo differre ab adoratione Verbi secundum se; non verò inde fit, illam adorationem non esse summam, vel esse alterius rationis. Sicut adoratio duliæ, quæ datur animæ separatæ, vel toti composito, ex parte materialis obiecti diuersitatem habet: formaliter tamen eadem est: quia excellentia, & res primariò adorata non variatur essentialiter, sed solùm est aliqua varietas in adiunctis, quæ non satis est ad formalem distinctionem adorationis, cùm formale obiectum, & materiale primarium idem maneat. Præsertim cùm reliqua non distincta intentione, & quasi actu formali, sed veluti implicitè, & concomitanter adorentur.

Dico secundò, si Christus vt homo præcisè adoretur propter dignitatem, & excellentiam, quam eius humanitas habet ex vi vnionis; illa adoratio non erit perfecta latria, sed inferior. Hanc conclusionem probant rationes in principio factæ, & quæ in explicanda Gabrielis, & aliorum sententia diximus. Et declaratur vlterius: quod enim Christus sub hac ratione adorari possit, per se notum videtur, quia sub hac ratione habet maiorem excellentiam, & dignitatem, quàm sit omnis creata excellentia: ergo propter hanc dignitatem non solùm est adoratione dignus, sed etiam maiori, & excellentiori, quàm sint omnes Sancti propter sanctitatem suam. Quod verò hæc adoratio non sit tam excellens, quàm sit illa latria, quæ debetur Deo secundum se, probatur, quia minor est excellentia gratiæ vnionis in ipsa humanitate, quàm sit excellentia diuinitatis secundum se, sicut suprà etiam dicebamus, rationem filiationis, quæ conuenit Christo, vt homini, seu in humanitate sua, per gratiam vnionis, & ex tempore, esse inferioris rationis, quàm sit filiatio increata, quæ illi, vt Deo conuenit per generationem æternam.

Dubium. Sed quæret aliquis, qualis sit hæc adoratio, & quomodo appellanda sit, & quomodo differat à superiori adoratione, qua diximus, simul cum Verbo humanitatem coadorari: vix enim videntur posse distingui, cum vtroque modo adoretur humanitas ratione vnionis. *Responsio.* Respondetur magnam esse differentiam. Primò in ratione formali, & motiuo adorationis, nam in priori motiuum est dignitas Verbi secundum se, & in posteriori vero motiuum est dignitas, quam humanitas habet ex vnione ad Verbum. Deinde in priori obiectum per se primo adoratum est persona secundum diuinitatem suam, humanitas verò concomitanter, & quasi implicitè: at verò in posteriori obiectum per se primo adoratum est hic homo, vt compositum ex humanitate, & vt in illa habet excellentiam super omnes homines. Denique in posteriori adoratur Christus vt æqualis Patri; in posteriori verò, vt minor Patre. Nihilominus tamen videntur hi duo actus inter se conuenire, quod ab eadem virtute religionis eliciuntur, quia fundamentum huius secundi actus est gratia vnionis, quæ, licet ex parte humanitatis sit aliquid creatum, tamen ex parte Verbi, ad quod terminatur, quiddam increatum est, scilicet Verbum per se vnitum humanitati, quam per se sanctificat: & ideo reddit hunc hominem singulariter excellentem, & dicto modo adorabilem. Eadem ergo virtus, quæ inclinat ad colendum Verbum secundum se, inclinat etiam ad colendum omne illud, quod per vnionem ad Verbum sanctificatur, vt latius in sequentibus explicabimus. Vnde sub hac ratione potest hæc adoratio latria vocari, sicut opinio suprà citata dicebat: vel certè (si modo magis vsitato loquendum est) vocabitur potius hyperdulia: est enim hæc adoratio (vt diximus) ratione, & perfectione differens à propria latria, quæ sola nomine latriæ absolutè dictæ significari solet, nomen autem hyperduhæ vsurpari potest ad significandam omnem excellentem adorationem à perfecta latria diuersam, illique inferiorem.

Dico tertiò, Christus inquantum homo adorari potest propter excellentem gratiam, & sanctitatem creatam suæ humanitati inhærentem, hæc tamen adoratio inferior est, & propriè hyperdulia dicitur. Conclusio hæc, est D. Thomæ hic, & omnium, & explicari potest sicut præcedens, Sancti enim sunt adorabiles propter gratiam, & gloriam creatam, ergo multò magis Christus. Rursus, hæc adoratio non fundatur in excellentia increata, ergo non est latria. Imo hinc videtur concludi hanc adorationé esse eiusdem rationis specificæ cum dulia, quæ datur sanctis, quanuis in illa specie summam quandá excellentiam habeat: quia gratia, & gloria Christi ita comparatur ad Sanctorũ gratiam, & gloriam, adorationes autem eam proportionem inter se seruant, quam excellentiæ in quibus fundantur.

Obiectio. Dices, quanuis gratiæ secundum se consideratæ sint eiusdem rationis, tamen in Christo est proprietas connaturalis, quæ est singularis excellentia.

Responsio. Respondetur in primis dici posse hunc respectum non tam significare singularem excellentiam, quàm coniunctionem ad aliam superiorem gratiam, seu excellentiam: & ideo non oportere, vt illi respondeat singularis adoratio, sed vt ipsamet adoratio proportionata tali gratiæ cum alia superiori adoratione coniuncta sit, & ab illa possit imperari. Secundò, & magis ad rem dicitur, si gratia creata Christi consideretur quatenus per coniunctionem ad gratiam vnionis, infinitam quandam dignitatem habet, hac ratione illi respondere singularem adorationem ad latriam spectantem, pro vt in secunda conclusione tractatum est, quia talis adoratio non fundatur solùm in gratia creata, sed in gratia vnionis. Sicut opera Christi, quanuis secundum se habeant bonitatem eiusdem rationis cum nostris, spectata tamen vt specialiter sanctificata per vnionem, singularem, & excellentiorem honorem merentur.

Et hinc obiter intelligitur, quæ adoratio debeatur Christo homini, titulo Redemptoris. Vvicleff enim dixit, hoc solo titulo deberi Christo adorationem latriæ, etiam si non esset Deus, quia nos redimendo emit nos, sibique seruos effecit.

Vvald. Quod improbat Vvaldens. lib. 1. doctrinal. Fid. antiq. c. 14. & meritò, si de perfecta, & absoluta

Scotus. latria loquatur, quia (vt benè Scot. in 3. d. 9. notauit) Christus non est Redemptor, vt prima causa simpliciter, sed solùm vt prima in genere meriti, & satisfactionis, quæ solùm est prima secundum quid, & alteri superiori causæ subordinata: at verò perfecta latria solùm debetur primæ causæ simpliciter. Denique dignitas Redemptoris, pro vt conuenit Christo vt homini, inferior est dignitate Dei secundum se, non potest ergo esse ratio æqualis adorationis.

Dubium. Cuius ergo adorationis causa erit? neq; enim negare possumus hunc titulum sufficientem esse

Responsio. alicuius adorationis causam, est enim sine dubio magna excellentia Redemptoris, & singularia virtutis opera, ac specialia beneficia hominibus facta includit, propter quæ omnia aliquis singularis honor Christo debetur. Respondetur, ita quidem esse, & adorationem hanc licet perfecta latria non sit, ad illam tamen latriam reuocari, quæ propter gratiam vnionis debita est, quia tota Redemptoris dignitas ex illo principio manauit. Vnde sicut idem adorationis, seu duliæ modus debetur alicui propter sanctitatem creatam, & propter virtutis opera ab illa procedentia: ita eadem adoratio debetur Christo vt hominis ratione vnionis, & ratione perfectæ redemptionis ex rigore iustitiæ. Quocirca, si Christus fuisset purus homo, & imperfectè nos redemisset, non deberetur illi ea adoratio, quæ titulo redemptionis nunc debita est, sed alia inferioris ordinis, quæ dignitatem gratiæ creatæ, & efficacitatem eius non transenderet.

Vna verò supereſt difficultas: quia Concilia definiunt, Christum vna tantùm adoratione esse adorandum, nos autem cum D. Thoma plures modos adorandi Christum possibiles posuimus. Respondetur primum, Concilia non docere, Christum quacunq; ratione spectatum vna tantùm specie cultus adorabilem esse, quin potius quinta Synodus, collat. 8. canon. 9. sicut definit vnam Christi adorationem ratione vnius personæ, ita negat ratione naturæ, quia hoc esset confundere naturas. Quando ergo tradunt vnam adorationem Christi, solùm docent in Christo non ita esse diuidendas adorationes, vt vna ad Christum, alia ad Verbum pertinere putetur, hoc enim ad errorem Nestorij pertinet: & ideo recte dicunt vna, & eadem adoratione adorari, quoniam, qua adoratione adoratur Verbum, adoratur Christus, & e conuerso, quia est vnus, & idem, & ideo omnis adoratio ad vnum, & eundem pertinet, & ideo vna est quod aliis verbis D. Tho. dixit: *Adorationem Christi esse vnam ex parte rei adoratæ, licet possit esse multiplex ex rationibus adorãdi.* Ex quo fit, sicut quando adoratur Christus adoratione latriæ, coadoratur humana natura propter diuinam; ita si adoretur adoratione hyperduliæ, coadorari diuinam naturam, licet ratio adorandi sit humana, seu dignitas eius. Nihil enim obstat, quo minus id, quod excellentius est, si solùm concomitanter, & propter coniunctionem cum inferiori natura adoretur, inferiori aliqua adoratione coli possit, quia ratio adorandi inferior est, & adoratio cum illa ratione, in qua nititur, commensuratur. Sicut inter homines, si idem sit Imperator, & Dux, si tantùm vt Dux, ducali honore adoretur, quodammodo simul coadoratur materialiter imperatoria dignitas, inferiori adoratione.

Caiet. Secundò dicitur, quanuis hæ adorationes Christi, ex rationibus adorandi speculatiuè rectè distinguantur: practicè tamen, ac moraliter semper esse Christum perfectissima adoratione latriæ colendum, quia vnusquisque simpliciter adorari debet perfectissimo honore ratione suæ supremæ excellentiæ sibi debito, sicut Rex semper tractatur regio honore, non Ducis, aut comitis. Obseruauit autem hoc loco Caiet. præsertim id obseruandum esse in publica, & communi Ecclesiæ adoratione, nam in interiori, & priuata, quæ solùm inter hominem, & Christum intercedit, si quis rectè sciat distinguere rationes adorandi, poterit interdum vti aliqua ex dictis adorationibus suo arbitrio, & deuotione: homines enim externa vident, & de exterioribus iudicant, Christus autem Dominus intuetur cor & intentionem cognoscit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dubium. Sed quæret tandem aliquis, cùm Christus sit perfectè vnus, ex duplici cõstans naturâ, cur non intelligemus vnã esse illius excellẽtiam ex vtraq; natura resultantem, atque hoc modo vnam tantum esse adorationẽ illi adæquatam, tam ex parte

Responsio. personæ, quàm ex parte naturæ? Respondetur rationem esse facilem ex ijs, quæ D. Thom. tradit, quia licet persona sit quod adoratur, ratio tamen adorandi est natura, seu excellentia eius, in Christo autem ex duabus naturis non fit vna, & ideo neque in illo est vna beatitudo, neq; vna tantum gratia, vel sapientia: & propter eandem causam non est in Christo vna tantum excellentia, vel ratio adorandi. Neq; enim fieri potest, vt ex multis illis rationibus vna componatur, quæ sit veluti fundamentum vnius mistæ, & compositæ adorationis, quia vnaquæq; earum est completa, & integra in suo genere, & diuersi ordinis ab alia, & quælibet per se sumpta reddit totũ adorabile, specie adorationis sibi accõmodata: & ideo quot sunt rationes adorandi, tot debẽtur adorationes. Sicut è contrario personæ diuinæ licet distinctæ sint, vnica tamẽ adoratione sunt adorabiles, quia B excellentia simpliciter, & ratio adorationis vnica

D. Thom. est in omnibus illis, vt rectè hic dixit D. Tho. & 1.1.q.81.art.3.ad.1. & in.3.d.9.art.1. quæst.3. ad primum.

SECTIO. III.

Vtrùm humanitas Christi possit interdum per se, & præcisè adorari, & quamodò?

RAtio dubitandi esse potest (quia vt D. Tho. hic asserit) suppositum est, quod adoratur, humanitas autem præcisè sumpta nõ est suppositum. In contrarium verò est, quia, si fingeremus humanitatem re ipsa separari a Verbo, etiam si per impossibile nõ esset in alio supposito, sed sola natura, esset res quædam veneratione digna, haberet enim magnam dignitatem, & excellentiam, ergo & nunc præcisè concepta potest adorari.

Respondetur breuiter, propriam, & vsitatam adorationem dirigendam esse ad personam, vel suppositũ, nam proprie illud habet excellentiam, & potestatẽ, & dominium, & reliqua, in quibus

D. Thom. adoratio fundatur. Et hoc est quod D. Tho. hoc loco præcisè intendit.

Nihilominus tamen non repugnat, ipsammet humanitatem, quæ re ipsa coniuncta est Verbo, cogitatione præcindere, & circa illam occupari per actus adorationis, ita vt illa sola sit materia, in qua tales actus versentur: hoc enim licet minus proprium sit, nullam tamen repugnantiam inuoluit, cùm in tali natura sit sufficiens principium adorationis, vt per se constat, & argumen-

D. Thom. tum factum in principio ostendit, & D. Thom. etiam aperte docet hic art. 2. ad. 3. tractans verba

Damas. Damasc. lib. 4. cap. 3. dicentis: *Si deitas subtilibus conceptibus, quod videtur, ab eo, quod intelligitur, inadorabilis est, vt creatura.* Quod D. Thom. intelligendum dicit de adoratione Latriæ: subdit verò humanitati sic intellectæ deberi adorationẽ hyperduliæ. Et hoc modo exponit glossam circa id Psalm. 98. *Adorate scabellum pedum eius*, quæ dicit humanitatem Christi adorari hyperdulia, non latria. Quam eodem modo citant, & exponunt cæteri fere Theologi in. 3. d. 9. non repenuntur tamen in glossa ordinaria illa verba, sed verba eius sunt hæc: *Humanitas sine impietate à Verbo Dei assumpta, adoratur, quia nemo carnem eius dignè manducat nisi prius adoret, sed non terram intuetur, qui adorat, sed illum potius, cuius scabellum est, per quem adorat, & in cuius honore scabellum adorat.* Et similiter dicit Glossa interlinealis, *Corpus Christi adoratur, sed propter ipsum, cuius est.* Lyra verò in parte *Gloss.* morali, claré in nostram sententiam dicit humanitatem Christi, inquantum vnita est diuinitati, *Nic. Lyr.* latria esse adoranda; secundum se verò hyperdulia. Constat ergo ex his, humanitatem præcisè conceptam adorandam esse, & quo genere adorationis. Addit vero Alex. Alens. 3. p. quæst. 30. *Alens.* memb. 1. etiam posse adorari latria respectiua, propter vnionem ad Verbum, quæ in ipsa esse concipitur. Quod verum est, & facilè ex dictis patet.

Et ex his facilè colligitur, quid dicendum esset, si humanitas à Verbo separaretur, quomodo adoranda esset. Si enim eadem dona gratiæ sanctificantis retineret, propriè adoraretur hyperdulia, vt per se constat. An verò posset aliquo modo latria adorari propter præcedẽtem vnionem, & quasi contactum ad Verbum, dicemus infrà de reliquijs disputantes.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm imago Christi sit adoranda adoratione latriæ.

D tertiũ sic proceditur. Videtur, quòd imago Christi non sit adorãda adoratione latriæ. Dicitur enim Exod. 20. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem. Sed nulla adoratio est facienda contra Dei præceptum. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ. 146 2.2. q. 81. ar. 3. ad 3. & 9. 49. ar. 2 ad 1. Et inf. ar. 4. cor. & ar. 5. ad 2 & 3. d. 9. q 1. art. 2. q. 2.

¶ 2. Præterea, Operibus Gentilium non debemus communicare, vt Apost. dicit Ephe. 5. Sed Gentiles de hoc præcipuè inculpabantur, quòd commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, vt dicitur Rom. 1. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3. Præ-

¶ 3. Præterea, Christo debetur adoratio latriæ ratione diuinitatis, non ratione humanitatis. Sed imagini diuinitatis eius, quæ est animæ rationali impressa, non debetur adoratio latriæ. Ergo multò minus imagini corporali, quę repræsentat humanitatem ipsius.

¶ 4. Præterea, Nihil videtur esse in cultu diuino faciendum, nisi quod est à Deo institutum vnde & Apostolus. 1. ad Corinth. 11. traditurus doctrinam de sacrificio Ecclesiæ, dicit, Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis. Sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

Sed contra est, quod Damascen. in-

li 4. c. 17. nõ longè à princ. ducit Basilium dicentem, * Imaginis honor ad prototypũ peruenit, id est exẽplar. Sed ipsum exemplar, scilicet Christus, est adorandus adoratione latriæ. Ergo & eius imago.

Respondeo dicendum, quòd sicut

ca. 2. circa mediũ to. 2. Philosophus dicit in libro. * de Memoria & reminiscentia: duplex est motus animæ in imaginem. Vnus quidem in ipsam imaginem, secundum quod res quædam est, alio modo in imaginem, in quantũ est imago alterius. Et inter hos duos motus est hæc differentia: quia primus motus, quo quis mouetur in imaginem, vt est res quædam, est alius à motu, qui est in rem: secundus autem motus qui est in imaginem, inquãtum est imago, est vnus & idem cum illo qui est in rem. Sic ergo dicendum est, quòd imagini Christi inquantũ est res quædam (putà lignum sculptum vel pictũ) nulla reuerentia exhibetur: quia reuerentia non nisi rationali naturæ debetur. Relinquitur ergo quòd exhibeatur ei reuerentia solum, inquantũ est imago, & sic sequitur, quòd eadem reuerentia exhibeatur imagini Christi & ipsi Christo. Cùm ergo Christus adoretur adoratione latriæ, consequens est quod eius imago sit adoratione latriæ adoranda.

Ad primum ergo dicendum, quòd non prohibetur illo præcepto facere quancumque sculpturã vel similitudinem, sed facere ad adorandum. Vnde subdit, Non adorabis ea, neque coles. Quia, sicut dictum est, idem est motus in imaginem & in rem, eo modo prohibetur adoratio imaginis, quo prohibetur adoratio rei, cuius imago est. Vnde ibi intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas Gentiles faciebant in venerationem deorum suorum, id est dæmonum. Et ideo præmittitur. Nõ habebis deos alienos coram me. Ipsi autẽ vero Deo, cùm sit incorporeus, nulla imago corporalis poterat poni: quia, *li. 4. c. 15. ante med.* vt Damascen. dicit, * insipientiæ summæ est & impietatis, figurare quod est diuinum. Sed quia in nouo Testamento Deus factus est homo, potest in sui imagine corporali adorari.

Ad secundum dicendum, quòd Apostolus prohibet operibus infructuosis Gentilium communicare, communicare autem vtilibus eorum operibus Apostolus non prohibet. Adoratio autem imaginũ est inter infructuosa opera computanda quantum ad duo. Primò quidem quantũ ad hoc, quòd quidam eorum adorabant ipsas imagines vt res quasdam, credentes in eis esse aliquid numinis propter respõsa, quæ dæmones in eis dabant, & alios huiusmodi effectus mirabiles. Secundò, propter res quarum erant imagines, statuebant enim huiusmodi imagines aliquibus creaturis, quas in eis veneratione latriæ venerabantur. Nos autem adoramus adoratione latriæ imaginem Christi, qui est verus Deus: non propter ipsam imaginem, sed propter rem, cuius *Incorp. ar.* imago est, sicut dictum est*.

Ad tertium dicendum, quòd creaturæ rationali debetur reuerẽtia propter seipsam: & ideo si creaturæ rationali, in qua est imago Dei, exhiberetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

adoratio latriæ, posset esse erroris occasio, vt scilicet motus adorantis sisteret in homine, inquantum est res quædam, & non referretur in Deum, cuius est imago. Quod non potest contingere de imagine sculpta vel picta in materia sensibili.

Ad quartum dicendum, quòd Apostoli familiari instinctu Spiritus sancti quædam Ecclesijs tradiderunt seruanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in obseruatione Ecclesiæ per successionem fidelium. Vnde ipse Apost. dicit 2. ad Thess. 2. State, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonē, scilicet ore prolatum, siue per Epistolam, scilicet scripto transmissam. Et inter huiusmodi traditiones, est imaginū Christi adoratio. Vnde & beatus Lucas dicitur depinxisse Christi imaginem, quæ Romæ habetur.

COMMENTARIVS.

OVæ D. Thom. docet tam in corpore articuli, quam in singulis solutionibus argumentorum, prolixa disputatione, & examinatione indiget, & ideo rem ipsam tractantes, commodius mentem, & literam D. Tho. explicabimus.

DISPVTATIO. LIIII.
In septem sectiones distributa.

De vsu, & adoratione imaginum.

HAEC Diuus Thomas de solius Christi imagine quæstionem proponat: tamen quia eadem fere difficultas de omnibus imaginibus Dei, & sanctorum versatur, omniumq; cognitio cōmodius simul tradetur, ideo de omnibus exacte disputandum est. De quibus primū generatim videbimus, an retinendæ sint imagines, deinde qua reuerentia, & cultu tractandæ, vbi etiam obiter attingemus nonnulla de cultu aliis signis, & rebus sacris debito.

SECTIO. I.

Vtrum liceat, & expediat ecclesiæ, Christi, & Sanctorum hominum imaginibus vti.

OMnes fere infideles, Christi Ecclesiam calūniati sunt, eò quòd hominum imaginibus A vtatur, & præsertim, quòd ad ornatum templorū, vel rerum sacrarum, vt vestium, vasorum, & similium, eas fieri, seu depingi permittat. Hęc fuit consuetudo non tantum hæreticorum, sed etiam Hebræorum, & Sarracenorum, vt colligitur ex multis, quę in 7. Synod. act. 4. & 5. referuntur, Nicephorus tamen lib. 16. histor. cap. 27. quendam hæreticum vocatum Rensiam dicit fuisse primū, qui vocem illam euomuit, Christi & eorum, qui illi placuere, imagines venerandas non esse. Ex Imperatoribus, primus omnium Philippicus imagines Sanctorum é parietibus sanctæ Sophię ignominiæ causa abradi iussit, cui Constantinus Pap. restitit (vt Platina refert) sed illæ non tam errauit in doctrina de imaginibus, quā in alijs dogmatibus fidei: nec tam ex errore, quàm ex odio, imagines non omnium sanctorum, sed illorum Patrum, qui sextæ Synodo inter fuerant, deleuit. *Legatur Paul. Diacon. lib. 18. in additione Eutropij & lib. eiusd. 21.* Ilā vero Leo. 3. dictus Isaurus, à quibusdam Iudæis deceptus, hunc errorem vehemētissimè auxit, nam & imagines è templis deponi, aut deleri præcepit, & igni tradi, & fideles, qui ei B contradicere ausi sunt, interfecit, vt referunt Paulus diaconus, & Zonaras in vita ipsius, & Cedrenus in compendio historiæ, & Sanderus lib. 7. de visib. Monar. hæresi. 130. & Platina in Greg. 2. refert, illum Leoni restitisse, & Gregor. 3. illum excommunicasse, & Imperio priuasse: & hanc fuisse primam occasionem, propter quam, à Græcis Imperatoribus Latina Ecclesia defecit. In eodem errore perstitit Constantinus 5. dictus Copronymus Leonis filius, qui etiam Nestorianus fuit, vt ex eisdem historijs constat, qui conciliabulum Constantinopolitanum contra imagines congregauit. Retinuit postea eundem errorem Leo. 4. quo mortuo Irene vxor eius, & Constantinus. 6. eius filius Catholicam Ecclesiam defenderunt, & eorum tempore Adrianus 1. congregauit 7. Synodum. 1. Nicenam pro imaginum defensione. Ille verò Constantinus grandior factus, repudiata Nicena Synodo, errori Iconomachorum adhæsit. Ante quos omnes Imperatores Iulianus Apostata, imagines Christi confregit, & Christianis, quod imagines vt idola adorarent obiecit, vt Cyril. Alexandrin. lib. 6. contra illum circa med. & Sozomen. lib. 5. hist. c. 10. testatur. Postea verò hunc errorem secutus est Felix, vt docet Concil. Senonen. Decret. fidei c. 14. & eius discipulus, Claudius Taurinensis Episcop. vt refert Ionas Aurelianens. libris de cultu imaginum, quos cōtra illum scripsit. Postea Wuicleff eundem errorem amplexus est, vt latè Vualden. tractat tom. 3. de sacramentalibus c. 50. & sequentibus, qui in Concil. Constantiensi sess. 15. dānatus est. Deniq; Lutherus, Caluin. Zuinglius Carolstadius, & reliqui huius temporis hæretici vehementer contra imagines inuehuntur, vt referunt Prateol. sub eorum nominibus, Lindanus in suo Dubitantio dialogo. 1. Cochlæus in actis Luthori, & Sanderus lib. de typica imaginum adoratione. Fundamenta huius erroris postea proponemus, & varios modos, quibus hic error explicari, & affirmari potest, declarabimus.

Aduertendum est ergo imagines, variis modis, & propter diuersas causas depingi posse, primo propter historiam, vt videlicet, sicut verbis, vel

Iconomac. hæresis. 7. Synod. Nicephor.

Paul. Diac. Zonar. Cedren. Sander. Platin.

Cyril. Alex. Sozomen. Con. Senō. Ion. Aurelian. Vualdens.

Prateol. Lindan. Cochlæus. Sander.

vel scriptis facta antiquorum in memoriam reuocantur: ita etiā per imagines, seu picturas oculis quasi cernenda proponantur. Secundo possunt imagines depingi, quæ simpliciter personas aliquas repræsentent, idque vel propter ornatum tantum, vel propter voluptatem, sicut depinguntur figuræ animalium, vel aliarum rerum inferiorum, vel propter recordationem, & amorem rei representatæ, vel deniq; propter aliquem cultum, & venerationem.

Imaginum vsus honestus.

Dico igitur primo, Vsum imaginum non esse prohibitum, sed potius per se loquendo licitum esse, & honestum, & ideo merito in Catholica Ecclesia retineri. Hæc cōclusio est de fide, & fundamentum habet in nonnullis sacræ Scripturæ locis, quos melius sect. sequenti tractabimus. Nūc potissimum probatur vsu, & traditione Ecclesię, quam ab ipso Christo domino originem duxisse constat. Primo enim ipse suæ faciei imaginem linteo impressam reliquit, quæ Romæ adhuc seruatur, & ostenditur, vt habet antiqua traditio. Secundo similiter reliquit sui corporis delineamēta impressa in syndone, in qua inuolut' iacuit in sepulchro, & Taurini seruari, & demonstrari dicitur. Tertio, misit effigiem suam Abagaro regi Edessæ, vt testantur Stephanus, & Adrianus Pontifices apud Ibonem. 4. part. sui decreti cap. 83. & habetur etiam in lib. Adriani de imaginibus non longe à principio in 3. tom. Conciliorū, & eandem historiam refert Damasc. lib. 4. de fide c. 17. & orat. 1. de imaginibus circa finem. & Euagrius lib. 4. histor. c. 26. addit, ob præsentiam illius imaginis, ciuitatem Edessæ, sæpe fuisse incendio liberatam. Idem refert Nicephor. lib. 1. hist. c. 17. subiungens, eodem tempore reges Persarum, Christi, & eius matris imagines accepisse. Referunt etiā hanc imaginem postea fuisse Constantinopolim translatam, eiusq; translationis festum aniuersaria Græcorum solennitate celebrari 16. Augusti, vt patet ex Calēdario Græcorum, seu monologio, quod latinū fecit Genebrard. & habetur tom. 4. bibliot. sanct. Quarto, est vetus historia de imagine Christi Domini crucifixi à Nicodemo depicta, quam postea Iudæi contumelijs affecerunt, & lancea transfixerunt, & ab illa sanguis profluxit, quo multorum corpora, & mentes sanatæ sunt, teste Athanas. vel sub nomine eius, aliquo antiquo autore, serm. de Passione imaginis Domini, quam historiam 7. Synod. act. 4. & citat, & approbat. Quinto, habetur etiam antiqua traditione, mulierem illam, quam Christus à fluxu sanguinis liberauit, in memoriam tanti beneficij, imaginem, seu statuam saluatoris Cæsareæ erexisse, refert Euseb. lib. 7. hist. cap. 14. vbi addit, iuxta illam imaginem nasci solitā herbam, quæ cum primum fimbriam imaginis attingebat, similem morbum curabat. Quam historiam recipit etiam, dicta 7. Synod. act. 4. in epist. Germani Patriarchę Constantin. circa fi. eiusdē meminit Niceph. lib. 6. hist. cap. 15. & Damasc. orat. 3. de imaginibus circa medium, & Theophyl. Matth. 9. Indicat autem Ambros. lib. de Salomone cap. 5. mulierem illam fuisse Marthā, quod ex Eusebio colligi non potest, solum enim dicit ex illa ciuitate Cesareæ fuisse oriundam, & pro foribus domus suæ illam statuam æneam posuisse. Sexto vulgaris traditio, cuius hic D. Tho. ad 4. meminit, de imaginibus Christi, & Virginis à Beato Luca depictis, in quarum memoriam, & venerationem amplissima, & antiquissima monumenta constructa sunt, quę adhuc oculis cernuntur. Harum imaginum fecit mentionē Nicephor. lib. 2. hist. cap. 43. & lib. 6. cap. 16. & lib. 14. c. 1. & Simeon Metaphras. in vita S. Lucæ. Septimo, habemus ex antiquis historijs Sylue strum Pap. imagines Petri, & Pauli, quas apud se habebat, Constantino Imperatori ostendisse, quibus ille cognouit eosdem esse, qui sibi in visione apparuerant. Ita refert Niceph. li. 7. hist. c. 33. & in edicto Constantini, quod 1. tom. Conciliorū habetur, vbi etiam dicitur eosdem Syluestrum, & Constantinum varijs ædificatis templis in eis multas imagines posuisse, quos sequentes Pontifices imitati sunt, vt ex Damaso, Platina, & alijs qui vitas Pontificum scripserunt, constat. Meminit etiam Euseb. lib. 1. hist. cap. vlt. & li. 7. c. 14. imaginem Petri, & Pauli, quibus fere à principio Ecclesia Romana vsa est.

Saluatoris imagines. Iuo. Stephan. et Adrian. Pap. Damas. Euagr. Nicephor. Athanas. 7. Synod. Euseb. 7. Synod. Niceph. Damas. Theophyl. Ambr. Simeon. metaphr. Damas. Platin. Euseb. Dionys. Athana. Basil. Chryss. Damasc. August. Greg. Pap.

Octauo colligi potest hæc eadem traditio ex antiquorum Patrum scriptis, Dionysij, Athanas. Basil. Chrysost. & aliorum, quorum testimonia in 7. Synod. act. 3. 4. & 5. magna ex parte referuntur. Plura etiam congessit Damascenus orat. 1. &. 3. de imaginibus qui etiam lib. 4. de fide cap. 16. *Statuas*, inquit, *sanctorum erigimus, & visibiles imagines.* Et August. lib. 10. confes. ca. 34. reprehendit picturas, quando in eis non seruatur vsus necessarius, & pia significatio, & lib. 1. de cōsensu Euangelist. cap. 10. satis significat suo tempore fuisse in vsu imagines Petri, & Pauli, & lib. 20. contra Faust. cap. 73. idem habet de imagine Abrahę filium sacrificare volentis, & lib. 5. cōtra Iulian. Similia docet de imaginibus Adæ, & Euæ, Gregor. lib. 9. epist. 9. reprehendit Serenū Episcop. quòd imagines confregisset, quanquam id non tam ex errore, quàm ex zelo indiscreto fecisse significet. Plura Patrum testimonia in sequētibus adducemus.

Vltimo argumentor ratione, quia vel vsus harum imaginum est malus intrinsecè, & ex natura sua vel quia prohibitus speciali lege positiua diuina, aut humana, vel denique, quia scandalū, seu periculum idololatriæ inducere potest. Nihil autem horum dici potest. Primum enim est plane falsum, quia vsus imaginum absolute, & simpliciter non est intrinsecè malus, ergo nec vsus imaginum Sanctorum hominum: probatur consequētia, quia si in aliquarum imaginum vsu potest honestas, & vtilitas inueniri, maximè in ijs, quę Sanctos repræsentant: tum quia tantò imagines sunt digniores, quanto exemplaria vtiliora sunt, & honestiora: tum etiā propter varias vtilitates, quæ in ijs imaginibus inueniuntur, quas statim referemus. Antecedēs verò, probatur, quia si vsus imaginum omnium esset intrinsecè malus, ipsa etiam ars pingendi esset omnino mala, quia nunquam habere posset bonum vsum, consequens est euidenter falsum, nam Deus ipse interdum hanc artem approbauit, & infudit, vt *ex 31.* &. 35. c. Exodi colligitur. Deinde in obiecto huius artis nulla est intrinseca deformitas, & potest non solum ad ornatum, sed etiam ad conuenientes vsus humanæ vitæ conferre, cur ergo erit omnino mala? Præterea Deus res omnes fecit aliquo modo ad

Ars imaginum effectiua, honesta est. Exo 31.35

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad sui imitationem, & præsertim hominem, qué ad sui imaginem condidit, est ergo ars imaginũ effectrix. quædam imitatio, seu participatio artis diuinæ. Vnde ergo habet, vt sit per se mala? Primum, in antiquo etiam templo variæ figuræ, & imagines depictæ sunt, vt patet. 3. Reg. 6. 7. & 8. 1. Paralip. 3. & nunquam auersatus est Salomõ, quod in hoc malè egerit. Deniq; omnis nostra cognitio repræsentantione quadam, & veluti quibusdam imaginibus perficitur, vnde exteriores imagines multũ illi deseruire possunt, non sunt ergo per se malæ. Secundum membrum facile etiam refellitur, quod enim nulla sit humana lex quæ imagines prohibeat, per se notum est. Quod etiam nulla sit talis lex diuina, specialiter in lege Euangelica lata, constat, quia neque in toto nouo Testamento scripta est, neq; traditione, aut vsu Ecclesiæ colligi potest, cùm potius contraria cõsuetudo, & traditio manifesta sit, vt diximus. Nec denique ex veteri Testamento afferri potest huiusmodi lex, tum quia reuera nulla fuit talis lex, quæ omnes omnino imagines prohiberet: tum etiam quia, & si fuisset talis lex, non esset moralis, quia non prohiberet rem natura sua ad bonos mores necessariam, vt ostensum est, sed esset cæremonialis, & ita iam cessasset, & vim obligandi non haberet. Quæ omnia in sequentibus latius explicabimus. Tertium caput falsum etiam esse ostenditur primo, quia simili ratione probaretur, solem, lunam, stellas, & alias nobiles creaturas ad vsum hominũ malas esse, quia potissima idololatriæ occasio ab illis sumpta est. Secundo quia hoc periculum in Ecclesia Catholica moraliter nullũ est, in qua & vera vnius Dei cognitio, & Sanctorũ hominum existimatio Christianis omnibus nota est. Quare probabiliter timeri non potest, ne Sanctorum picturæ, aut Dij, aut per se honore dignæ censeantur. Quod si fortasse interdum nonnulla subrepat ignorantia, ad pastores Ecclesiæ pertinet illam diligenter remouere, nõ verò eam ob causam, vniuersam Ecclesiam imaginum decore, & vtilitate priuare: maiora enim incommoda, & crassior ignorantia inde oriri posset, nam (vt iam dicam) imagines & indoctos docent, & omnium memoriam, & deuotionem excitãt. Relinquitur ergo hunc imaginum vsum, nullo ex capite malum, aut prohibitum esse.

Dicendum ergo secundo est, hunc imaginum vsum propter varios honestos fines in Ecclesia introductum esse, Primo quidem ad instruendam rudem, atque indoctam plebem, vt eleganter Damasc. loco supra citato dixit, *Solet enim* (vt recte dixit Greg. Nyss. orat. de sancto Theodoro) *Etiã figura tacens in pariete loqui, maximeq; prodesse*, & vt inquit Chrysost. homil. 73. in Ioan. *Mens familiarium rerum imagine concepta, magis iuuatur, & tenquam in pictura, rem ipsam magis amplectitur*, & Gregor. dicta epist. 9. *Quod legentibus*, inquit, *Scriptura hoc præstat idiotis pictura*. Qua propter sicut historia honesta est, & Ecclesiæ necessaria: ita & sanctarum imaginum vsus, omnes enim historicæ vtilitates ad imagines accõmodari posse, facile constat. Secũdo huiusmodi imagines, quædam sunt fidei, & amoris testimonia, & omnium virtutũ fomentum, profitemur enim credere mysteria, quæ depingimus, excitamur deinde ad petenda Sanctorum subsidia: tandem signa etiam amoris exhibemus, dum quos diligimus, quoad possumus, cupimus habere præsentes, vt Chrysost. dixit homil. 35. in Matth. Excitamur præterea ad memoriam beneficiorum Dei, & gratiarum actionem, vt dixit Gregor. lib. 7. epist. 53. Denique, visis Sanctorum imaginibus, eorum vita, & exempla in memoriam reuocantur, atque hoc modo ad eorum imitationem, & omnium virtutum exercitium inuitamur, vt Damasc. lib. 4. c. 17. notauit. Tertio harum imaginum vsus, honor est ipsorũ Sanctorum, omnes enim nationes quasi dictante natura, hoc signo honoris vsæ sunt, erigendo statuas, vel imagines insignium virorum in eorum excellentiæ, & virtutis testimonium, vt disputat. præced. ex Arist. notauimus, & tradit etiam Plini. lib. 35. hist. ca. 2. & in codice habetur titulus de statuis, & imaginibus insignium personarum & priuilegijs illis concessit. Hunc autem morem vtpote honestum, & rectæ rationi consentaneũ, si in vera sanctitate, veraque rerum existimatione fundatus sit, Ecclesia retinuit, vt ex citata traditione constat, & ex 7. Synod. act. 2. 4. & 6. Basil. homil. de 40. martyribus in princip. & epist. 49. alias 40. Chrys. homil. 2. & 3. ad popul. Euseb. lib. 7. hist. cap. 14. Niceph. lib. 6. capit. 16. qui ita intelligendi sunt cum dicunt, imaginum vsum ex gentium cõsuetudine esse introductum non quidem eorum imitando errores, sed potius corrigendo.

Et ex his sequitur, non solum licere depingere imagines historiam continentes, sed etiã simplices picturas, seu imagines, ipsas solas personas repræsentantes, traditio enim, & testimonia Sanctorum, quæ adduximus, eque de vtrisque procedunt: & rationes, seu vtilitates imaginum, quas notauimus, vtrisque imaginibus cõmunes sunt, vt per se facile constare potest.

Secundo sequitur has Sanctorum imagines & honeste, & conuenienter in templis, & rebus sacris collocari: hoc enim etiam probat in primis citata traditio, ostendimus enim Syluestrum, & Constantinum, & alios pontifices, Christi, & sanctorum imaginibus templa ornasse. Et Nicephor. lib. 10. cap. 30. refert, illam Christi imaginem quam diximus Cæsareę fuisse erectam à muliere, quę sanguinis fluxu laborabat, posteafuisse à Christianis in Ecclesiam translatam, & honoratiore loco positam. & lib. 14. cap. 1. refert Pulcheriam Augustam, Constantinop. templũ insigne ędificasse, & in eo imaginem Virginis, quam Lucas Euãgelista in tabula depictam reliquit, posuisse, & ex alijs Sanctis Patribus, quos citauimus, & ex 7. Synoda, id manifeste colligitur. Ratio etiam supra facta idem conuincit, quia imagines inter alias causas etiguntur in honorem, & cultum Sanctorum, ergo merito collocantur in templis, ac locis Deo in honorem sanctorum dicatis. Deinde quia nullum esse potest templorum ornamẽtum, magis accommodatum. Deniq; quia nihil turpe, aut contra rationem in hoc facto ostendi potest. Vnde sect. sequenti ostendemus, iussu ipsius Dei, aliquas imagines in veteri templo, & in illius sacris vasis fuisse collatas. Plura ex veteribus Patribus ad hæc omnia confirmanda, quæ de imaginibus diximus, præter multa alia, quę in septima Synodo, & in orationibus Damasceni, & in libris Ionæ Aurelianensis de imaginibus con-

Damasc. *Greg. Nyss.* *Imaginũ vsus quàm sit vtilis* *Chrysost.* *Greg. Naz.*

Imagines sanctorum honestatẽ plorum ornamenta. *Niceph.*

7. Synod. *Damasc.* *Ionas Aurel.*

Alan. *Cop.* *Sander.* *Fouard.* *Pammel.* *Obiectio.* *Exod. 20.* *Deuteron. 4 & 5.* *Burgens.* *Ioseph.* *Conc. Constantin. 5. 6. Synod.* *Conc. Elibert.* *Epiphan.*

continentur, videri possunt in Alano Copo, dialogo. 4. & 5. Sandero, lib. de imaginibus, Feuardentio in scholijs Irenæi, lib. 1. c. 15. Pamel. in scholijs Tertulliani in apologetico nu. 184.

Sed obijcitur primo, quia Scriptura sacra Exodi. 10. Deuteronom. 4. & 5. vsum imaginum omnino prohibet, quod præceptum ita semper fuit ab Hebræis intellectum, & seruatum, vt Burgensis super Exodum refert. Vnde constat ex veteribus historijs Iudæos, postquam à Gentilibus regibus gubernari cæperunt, constãtissime illis restitisse, ne aliquam imaginẽ seruolymam inferrent, vt videre licet in Iosepho lib. 17. antiquit. c. 8. & lib. 18. cap. 3. & 4. & lib. 1. de bello Iudaico cap. 8. Secundo obijciunt Concilia. Constantinopolit. 5. quod imaginum vsum damnauit, & 6. Synodum canone. 100. & Concil. Elibertinum. can. 36. prohibentia picturas. Tertio obijciunt Epiphanium ad epist. ad Ioan. Ierosolymitanũ, vbi ipse refert, cùm ingressus quãdam Ecclesiam, imaginem velo depictam vidisset, illud statim scidisse, quod talis pictura contra diuinum præceptum existeret. Quarto, quia huiusmodi imagines in templo præsertim collocatę, infirmos facile possunt decipere, vt eas viuere, & spiritum habere existiment, vt August. epist. 49 & super Psal. 113. indicat.

Agust.

Responsio ad obiect. *Exod. 25.* *Numer. 21* *3. Reg. 6.* *2. Paral. 3.* *7. Synod.*

Ad primum dicetur latius sect. sequen. Nunc breuiter respondetur, illis locis nõ prohiberi omnes imagines absolutè, & simpliciter: cõstat enim Exod. 25. præcepisse Deum imaginem Cherubin poni super arcam, & Numer. 21. fieri serpentem æneum, & 3. lib. Reg. 6. & 2. Paral. 3. iuxta propitiatorij, positus est Cherubin, & in parietibus templi ad eius ornatum fuerunt depictæ alię imagines, vt ex citatis locis notauit 7. Synod. act. 4. in principio. Ex illis igitur testimonijs ad summum colligi potest, fuisse in lege veteri prohibitas imagines Dei: quod quomodo intelligendum sit, sequenti sectione dicetur.

Ad secundum, quod ad Concilium illud Constantinopolitanum attinet, respondetur illud nõ fuisse legitimum, cùm neque autoritate Pontificis congregatum, neque confirmatum fuerit. Deinde non fuit vniuersale, quia non solum totum Occidens, sed etiam præcipui Patriarchę, & Episcopi Orientales in illo defuerunt, vnde Leo. 9. epist. ad Michaelem cap. 12. *Nefandam Synodum.* eam appellat & illius acta in 7. Synodo act. 6. sigillatim damnata sunt. Quam 7. Synodum, seu 2. Nicenam, vniuersalem, legitimamq; fuisse constat, quia autoritate Adriani primi, tercentum, et quinquaginta Patres ad illam conuenerũt, & sub eius obedientia, ac præsidentibus eius Legatis processit, ac deniq; ab eodem, & à Leone. 3. confirmata est, vt ex Photio, Psello, & Platina constat, & ex Iuone. 4. part. sui decreti, c. 147.

Phot. *Psel.* *Platin.* *Iuon.*

Ad illum vero Canonem sextæ Synodi, qui inter Trullanos ponitur, quidquid de illorum Canonum autoritate sit, respondetur male citari, quia non prohibet Sanctorum imagines, sed picturas (hæc enim sunt verba Canonis) *Quæ oculos præstringunt, & mentem corrumpunt, & ad turpium voluptatum motum incendia.* Quo modo Concilium etiam Trident. sess. 25. sancte monuit in sacro imaginũ vsu omnem superstitionem, omnemq; lasciuiam esse vitandam, ita vt procaci ve-

Conc. Tri.

A nustate imagines non pingantur, neq; ornentur.

Difficilius explicatur decretum Cõcilij Eliberitini, quod, quia prouinciale fuit, & paucorũ Episcoporum, Cano lib. 5. de locis c. 4. non dubitauit concedere, illud erraſſe. Alij autem respondent, illud Concilium solum prohibuisse proprias imagines Dei. Alij dicunt prohibuisse, ne imagines, ritu Gentilico adorentur, & depingantur. Sed hęc omnia sine fundamento dicuntur, verba enim illius canonis, quæ in 1. to. Concil. & de consecrat. d. 4. c. Placuit, & in decreto Iuon. 3. p. c. 40. habentur, hæc sunt. *Placuit in Ecclesijs picturas esse non debere, ne quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur.* Ex quibus verbis non obscurè colligitur, ibi non prohiberi imagines simpliciter, sed ne in parietibus Ecclesiarum depingerentur. Quę lex potuit eo tempore expedire, fuit enim illud Concilium circa tempora Concilij Niceni, quando idololatria adhuc vigebat, vnde facile accidere poterat, vt imagines Sanctorum in parietibus depictę, ab infidelibus irreuerenter tractarentur. Ita respondet Alanus dialog. 5. c. 16. Sander. li. 1. c. 4. Ayala lib. de traditionib. 3. p. c. de antiquit. imagin. qui aliam rationem illius decreti subiungit, scilicet, quia imagines in parietibus depictę facile deformantur, quia verò hoc incommodum diligentia euitari potest, & antiqua illa necessitas iam cessauit, ideo decretum illud vsu abrogatum est & in 7. Synod. huiusmodi imagines parietibus depictæ admittuntur.

Alan. *Sander.* *Ayala.*

Ad tertium de illo Epiphanij testimonio varia à Doctoribus dicta sunt. Castro li. 8. contra hæres. verbo, imago, quanuis Epiphan. ab hæresi excusset quod non pertinacia animi, nec contra Ecclesiæ definitionem, quæ tunc esset, ita fuerit opinatus, concedit tamen eum in illo errore fuisse versatũ. Non est tamen satis considerate locutus. Vvald. to. 3. de sacramentalib. c. 157. non minus incautè dicit Epiph. motũ fuisse zelo, non secundum scientiam. Damasc. verò orat. 1. de imagin. quem Ionas Aurelian. li. 1. imitatur, Primum dicit, etiã si Epiph. in eam sententiam incidisset, non esse audiendum contra cęterorum Patrum autoritatem. Secũdo, addit (& hęc est vera responsio) Partẽ illam extremam illius epist. non esse Epiphanij sed ab aliquo hæretico suppositam, cuius rei varias coniecturas congerit Alan. suprà cap. 20. tres verò, aut quatuor sunt potissimæ. 1. est, quod in 7. Synod. act. 6. duo testimonia Epiph. afferũtur, quibus abutebantur hæretici, qui conuicti sunt illa falsò cõfinxisse & Epiphanio imposuisse: si autẽ in hac epistola Epiphanij hęc pars eo tẽpore legeretur, certè hæretici illam maximè vrgerent. Signum est ergo eam partẽ nõ fuisse ab Epiphanio scriptam, sed postea ab hæreticis impositã. Hanc enim esse hæreticorum cõsuetudinẽ constat eadẽ 7. Syn. act. 3. 8. vbi Macharius cõfessus est se mutasse testimonia Sanctorũ: & Adri. in respõsione ad Carolũ ostendit hæreticos corrupisse epistolas Cyrilli ad Successum, & similia videri possunt in Euseb. li. 4. historiæ. 25. Athanas. epist. ad Serapionẽ Nicolao etiã Papa epist. ad Leonẽ. Secũdo ex cõtextu epistolæ hoc nõ obscurè colligitur, nã pars illa, in qua hęc fibula cõtinetur, extrema est totius epistolæ quæ incipit ab illo §. *Præterea audiui quosdã, &c.* ante quã particulã epistola est absoluta, & cõpleta, vt pater ex vltima clausula, *Deus autem*

Cast. *Pvaldens.* *Damas.* *Ionas Aurel.* *Alan.* *7. Syn.* *Adrian.* *Euseb.* *Athan.* *Nico. Pap.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem pacis det nobis iuxta suã clementiam, vt conterat Sathanas, &c. 3. Greg. li. 9. epist. 9. reprehendens Serenum dicit, nullum antiquorũ Patrum ausum esse imagines cõfingere, neq; de vllo hoc esse scriptum. 4. constat ex Chrys. Basil. Athan. Grego. Naz. & Nyss. & alijs Patribus Epiphanio æqualibus, ea ætate vsum imaginum in Ecclesia Græca, & vniuerso Oriente frequentissimũ fuisse. Qui ergo verisimile est nouũ, & inusitatũ Epiphanio visum esse? aut si hoc contra Scripturã esse credidit (vt ibi dicitur) quomodo cæteros errores, atq; hæreses impugnans, nũquam hunc vsum reprehendit? Addo tandẽ in illa epistola, non satis explicari, cuius fuerit figura in illo linteo depicta, nec dicitur fuisse alicuius sancti: vnde fortasse cõtingere potuit vt fuerit alicuius hominis prophani, quod notauit Marian? Victor in scholijs ad hanc epistolam, quę habetur tom. 2. operum D. Hieronym. epist. 60.

Greg. Pap. Chrys. Basil. Athana. Gre. Naz. Greg. Nyss. Marian. Victor.

Ad quartum iam respõsum est, nullum scandalum creari fidelibus in Catholica Ecclesia ex imaginum vsu, quia omnes norunt non ideo proponi, vt per se adorẽtur, ac si in se aliquid diuinũ, aut viuentem spiritum habeant, sed solum in memoriam, & veneration em sanctorũ, quos repræsentãt. Augustinus autem ibi citatus loquitur de simulacris, & idolis gentium, vt ex contextu, & illius intentione facile patet.

SECTIO. II.

Vtrum liceat vti Dei, & Angelorum imaginibus.

IN quæstione hac, non solum cum hæreticis, sed etiam cum nonnullis Catholicis nobis disputandũ est: non enim desunt, qui negent expedire vsum imaginum spiritualium rerum, præsertim Dei, & Trinitatis. Quam sententiã inter scholasticos defendit Dur. in 3. d. 9. q. 1. ad. 4. vbi fatuum esse dicit imagines Trinitatis facere, aut venerari. Idem Abulens. 4. c. Deuter. q. 5. & Ayala suprà. Cui opinioni videntur Patres interdum nõ parum fauere, quorum dicta statim exponemus. fundamentũ potissimũ illorum est, quia Deus (& idem est de angelis) non habet figuram, cum corporeus non sit, ergo non potest depingi, aut corporali imagine repræsentari. Vnde Isai. 40. dicitur, *Cui similem fecisti Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* & infra, *Cui assimilastis me, & adæquastis, dicit Sanctus?* & c. 46. *Cui assimilastis me, & adæquastis, & comparastis me, & fecistis similem?*

Burand. Abulens. Ayala.

Isai. 40. & 46.

Obseruandum vero est, duobus modis posse imaginem Dei depingi, vel ad repræsentandum illum, prout in se est per propriam, ac formalem similitudinem: vel solum ad repræsentandum secundum quãdam metaphoram aut proportionẽ, seu sub aliqua specie, in qua interdum in Scriptura sacra apparuisse dicitur.

Dei, & angelorũ imagines licite, & religiose in vsu haben tur.

Dicendum est ergo primo non esse absolutè, & simpliciter reprehendendum vsum imaginum Dei, & angelorum sed potius retineri posse. & expedire, si prudenter fiat. Hæc est cõmunis Theologorum sententia, & quidem (quod ad angelos attinet) aperte traditur in 7. Synod. act. 2. &. 5. quarum ratio, quæ ibi subiungitur, scilicet, quia angeli corporei sunt, non sit probanda, quia neq; verum assumit, neque à tota Synodo, directè approbata, sed solum est recitata ex quadam epistola Ioannis Thessalonicensis: postea verò Tharasius dixit. *Ostendit autem Pater quod & angelos depingere oporteat, quando circumscribi possunt, & vt homines apparuerunt, sacra Synodus dixit, etiam domine.* Quo verbo, propositionem ipsa approbat, non vtrãq; rationem: quanuis etiam necessarium non sit omnes rationes Conciliorum solidas esse. Et probari præterea potest, quia (vt supra dicebamus) Cherubim iussu Dei depicti sunt in antiquo templo, & in Scriptura sacra sæpe inducuntur angeli sub formis rerum sensibilium: quas optimè explicat Diony. c. 13. & 15. de cœlest. hierarch. & indicat, suo sæculo vsum fuisse in Ecclesia depingendi angelos in ea specie, in qua leguntur in Scriptura apparuisse. Quod his verbis clarius dixit Nazian. orat. 23. in principio. *Angelicus est, vestitus, candor, & splendor, cum corporea forma pinguntur, ad de signandam naturalem eorum puritatem.* Et ex actis Constantini, & Syluestri constat angelorum imagines in Ecclesijs, quas ædificarunt, posuisse.

Tharas. Diony. Gre. Naz.

Ex his vero ad imagines Dei gradum faciendo, eodem fere modo illarum vsus comprobari potest: non est enim dubium, quin in Ecclesia Catholica permissus sit, nunquam autem Romana Ecclesia illum generaliter admitteret, si honestus non esset: quin potius 7. Synod. act. 5. circa med. Spiritus sancti imaginem sub specie columbæ approbat quam antiquissimam esse constat ex 5. Synodo act. 1. in supplicatione clericorum, & monachorum Antiochiæ ad Ioan. Patriarch. contra Seuerum, Qui præsumpsera columbas aureas, & argenteas in formam Spiritus sancti super diuina lauacra, & altaria appensas sibi appropriare, dicens, non oportere Spiritum sanctum in specie columbæ nominare. Refert etiam Amphilochius, Basilium Magnum Eucharistiam in huiusmodi columbis asseruare, solitum esse. Sexta etiam Synod. canon. 82. approbat imaginem Christi sub figura agni. Quanquam enim Angelus, Sylu. Armil. & alij summistæ, & Bartholomeus Miranda in summa Conciliorum intellexerint, illo canone huiusmodi imaginem prohiberi: vera tamen intelligentia illius canonis est, quod potius hanc imaginem admittat, quãuis non in ea tantum specie, sed in propria etiam specie Christum depingi præcipiat. Hic enim sensus, & consentaneus est verbis canonis, si attente legatur, & traditus est ab Adriano. 1. in epistola ad Tharasium, quæ habetur in 7. Synod. actio. 1. & à Tharasio in epist. ad Anthiochenos, & Alexandrinos in act. 3. eiusdem Synod. & ab eadem Synodo act. 4. ante med. Et hinc summitur argumẽtum, a simili nam est eadem ratio de hac metaphorica imagine Christi, & de imaginibus Dei, quas etiam metaphoricas esse oportet. Et ideo Concil. Trid. sess. 25. dixit, admonendum esse populum, non ideo depingi imagines Dei, quia corporeus sit, in quibus verbis supponit, has imagines esse depingendas. Ratio vero huius conclusionis ex sequenti constabit.

7. Synod. 5. Synod. Amphil. Basil. 6. Synod. Angel. Sylues. Armil. Barth. Mir. Adrian. 1 7. Synod. Tharas. 7 Synod. Conc. Tri.

Dico ergo secundo, Non posse depingi imagines, quę formaliter ac proprie repræsentent Deũ, sed solum metaphoricè, & per quandam analogiam. Prior pars est certa de fide vnde Damasc. lib

Imago Dei non potest esse, nisi metaphorica.

lib. 3. c. 17. hoc sensu dixit, extremæ dementiæ esse velle depingere Deum: vt ipsemet explicuit orat. 1. de Imaginib. referens Dionysium & Gregor. Nazian. Et similia habet Clemens Alexand. lib. 1. stromat. circa principium, & lib. 6. circa finem. Et in eodem sensu Theodorus Patriarcha Ierosolimitanus in epistola Synodali, quæ habetur 7. Syn. act. 3. dicit, *Inuisibilis est diuinitas nec depingi, nec figurari se permittit.* Et fere eodẽ modo loquitur Gregor. Pap. epist. ad Germanum, & Germanus epist. 1. ad Ioan. in eadem Synodo act. 4. Ac deniq; idem docere voluit Aug. li. 4. de ciuit. c. 11. cum ex sententia Varronis dicit, naturali lumine cognosci, Deum sine simulacro esse colendum: per simulacrum enim intelligit imaginem, quæ propriam Dei formã referre existimetur: vel fortasse intelligit idolum, vt infra dicemus. Ratio vero huius partis manifesta est, quia cum Deus nõ habeat figuram corpoream, non potest per corpoream imaginem repræsentari. Quæ ratio æque in angelis procedit, quanuis nõ pari certitudine. Certius enim est Deum esse incorporeum, quam angelos, quanuis hoc etiam indubie verum sit. Alteravero pars de imagine metaphorica, ex præcedenti conclusione constat, nam si imago Dei possibilis, & licita est, & non propria, ergo metaphorica. Præterea metaphorica imago Christi hominis depingi potest, cur non etiam Dei? Et confirmatur, quia sacra Scriptura sæpe loquitur de Deo per metaphoram, nominibus rerum sensibilium, quia nos, solum per analogiam ad res sensibiles illum concipimus; & ideo etiam Deus sæpe apparuit sub forma sensibili, Verbũ enim factus est homo, & Spiritus sanctus apparuit sub specie columbę Ioan. 1. & Pater sub specie senis Daniel. 7. vt exponit Aug. lib. 2. de Trinit. c. vlt. & Genesis. 18. Trinitas repræsentata est, quando Abraham tres vidit, & vnum adorauit, vt eodem lib. 2. Aug. exponit c. 11. ergo eadem ratione potest Deus metaphorice depingi: sicut depingitur etiam quatuor Euangelistæ sub speciebus quatuor animaliũ, sub quibus in Scriptura sacra repræsentantur, vel sicut virtutes etiam solent metaphorice depingi. Deniq; in his imaginibus omnes vtilitates in præcedenti sect. numeratæ inueniũtur. Nam in primis sæpe sunt necessariæ ad historiam aliquam depingendam, deinde per sumptæ excitant Dei memoriam, fidem & deuotionem, & per se nullam malitiã neq; vllum incõmodum coniunctum habent: ergo si non desit sufficiens populi instructio, & conuenienti modo huiusmodi imagines depingantur, vtilis & honestus erit illarum vsus. Plura legi possunt apud Vvaldens. tom. 3. de sacramentalib. c. 150. & sequentibus, & Catheri. opusculo de imaginib. & alijs authorib. suprà citatis. Ex hoc tamen bene colligit Caiet. hoc loco, has imagines Dei non esse ad libitum depingẽdas, neq; priuata cuiusq; intentione, aut inuentione introducendas, sed iuxta modum in Ecclesia receptum, vel in Scriptura & in formis quibus Deus apparuit fundamentum habeant. Et ideo etiam dicunt Sancti, vt D. Tho. hic ad primum notat, ante Incarnationem, vel nullas, vel raras fuisse inter fideles, imagines Dei, quia nondum Deus apparuerat in forma humana, neque in alia in qua commode depingi posset.

Ioan. 1. Daniel. 7 Aug. Genes. 18. Aug. Vvaldens. Catheri. Caiet. D. Thom.

Sed obijcitur præceptum illud Exod. 20. Deuteronom. 4. &. 5. *Non facies tibi sculptile*, ibi enim saltem imagines Dei videntur prohibitæ. Confirmari potest ex Tertullian. lib. 2. de origine erroris capit. 2. ibi inter alias hac ratione vtitur, *Imaginum ratio idcirco ab hominibus inuenta est, vt possit eorum memoria retineri, qui fuerunt vel morte subtracti, vel absentia separati: sed Deus non moritur, & eius spiritus ac lumen vbique diffusum, abesse nunquam potest*, Semper ergo fuit: ergo non est eius imago. Ad principale argumentum Damascen. dicta orat. 2. vno modo respondet, verum esse illo præcepto fuisse prohibitas Hebræis omnes imagines Dei, vt omnino ab idololatriæ periculo abstraherentur, vt indicauit etiam Eleazarus inter Hebræos peritissimus apud Euseb. lib. 8. de præparat. Euang. c. 3. Iuxta hanc vero responsionem, quam Catherinus suprà sequitur, dicendum est, præceptum illud partim esse morale, quatenus idololatriã prohibet, quę per se mala est: partim cæremoniale quatenus simpliciter prohibet omnem vsum imaginum Dei, non quia per se malus sit, sed quia ita expediebat illi populo, propter illius ignorantiam, ne Deum esse corporeum existimaret, ne ve ad idololatriam, ad quam ex gentium cõsuetudine valde propensus erat, dilaberetur: præsertim cũ gratia minus perfecta, & minus explicata fide fueretur. Vnde Deuteron. 4. dicitur, *Non vidistis aliquam similitudinem ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, &c.* Et 4. Reg. 18. Ezechias confregit serpentem æneum, quia superstitiose illo vtebantur Filij Israel. Quoad hãc ergo partem cæremonialem, cessauit præceptum illud, & ita Damasc. illud cum præcepto circuncisionis comparat. Hęc vero responsio in primis difficultatem patitur, quia iuxta cõmunem Sanctorum expositionem omnia præcepta Decalogi, præter tertium quoad determinationem de obseruatione sabbati, moralia sunt, non cæremonialia, vt docet Irenæ. lib. 4. contra hæres. c. 31. &. 32. & August. lib. 19. contra Faust. c. 18. in specie loquens de primo præcepto, & epist. 109. c. 12. ex hoc principio concludit, omnia hæc præcepta præter illud de obseruatione Sabbati sine vlla figurata locutione à nobis obseruari. Et idem docet Clem. Alexandrinus oratione exhortatoria ad Gent. fol. 2. de eodem primo precepto in particulari loquẽs. Deinde totum illud, quod his verbis continetur, *Non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ sunt in aquis sub terra, non adorabis ea neq; coles*, Totum, inquam hoc, est vnum & idem præceptum, nam si essent plura præcepta Decalogi, non essent tantum decẽ, sed vndecim vel duodecim, contra Scripturam Exod. 31. Deut. 4. Et ita illud esse vnum præceptum docet Aug. suprà & q. 71. in Exod. & Clem. Alexandri. lib. 6. stromat. & est communis sententia: ergo toto illo præcepto idololatria, & multitudo falsorũ Deorum prohibetur. Respondetur ergo.

Exod. 20. Obiectio. Deut. 4. & Lactant. Damasc. Eleazar. Euseb. Catherin. Exod. 31. Deut. 4. Augustin. Clemens Alex. Responsio Irenæ. Augustin. Clemens Alexan. Leuit. 26.

Non vetari imagines absolute, sed idola, & Deos manibus fabricatos, quibus, vero Deo relicto, latriæ cultus impenditur. Vnde Leuit. 26. clarius dicitur, *Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, neq; insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum: ego enim sum Dominus Deus vester*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ster. Et ideo c. 18. dixerat Deus, *Ego Dominus Deus vester; iuxta consuetudinem terræ Aegypti, in qua habitastis, non facietis, &c.* Et subdit c. 19. *Nolite converti ad idola, nec Deos conflatiles facietis vobis.* Et ad hunc modum vbicunq; explicatur hoc præceptum, significatur, substantiam eius esse, vt nullus præterquam verus Deus colatur, & adoretur vt Deus. Ita exponit Aug. supra dicens, hic præceptum esse, idola non colere. Indicat Cyprian. li. 3. ad Quirinum cap. 59. & li. de exhortatione ad martyr. cap. 1. & Tertul. lib. 2. contra Marcionem circa finem. Clarius Damascen. lib. 4. de Fide cap. 13. & D. Thom. hic ad primum, vbi ita exponit omnia illa verba, *Non habebis Deos alienos* scilicet fide, id est, non credes illos esse Deos: & ideo non facies sculptilia, id est, talium Deorum imagines: & eodem sensu concluditur, neq; adorabis ea, quam particulam amplius in sequenti est. explicabimus. Et inde clarius constabit differentia inter imaginem, & idolum, & huius præcepti perfecta intelligentia.

Leuit. 18.
Leuit. 19.
August. Cyprian. Tertul. Damas. D. Thom.

Ad Lactantium & rationem eius respondetur in primis, rationem nullius esse momenti, quia licet Deus sit vbiq; præsens, non tamen videtur à nobis, & ideo vtilis potest esse imago, quæ illius memoriam excitet. Ad verba autem, seu intentionem Lactantij respondetur, eum loqui contra idola gentium, sicut loquitur Scriptura, non cõtra imagines factas ad repræsentandum Deum verum, quæ gentibus, contra quas scribit, vsui non fuerunt.

SECTIO. III.

An imagines Christi, & Sanctorum sint adorandæ.

PRima sententia est aliquorum hæreticorum, qui omnino negant imagines adorãdas esse, etiam si propter aliquam vtilitatem, scilicet propter memoriam vel propter historiam referẽdam admittantur. Secunda sententia est aliquorum Catholicorum, qui abusiue tantum, & non proprie dicunt posse imagines adorari: nam cũ sint res inanimatæ, non sunt capaces adorationis, quę ad illas vere terminetur: tamen quia referunt res adoratione dignas. Quæ per recordationẽ in præsentia imaginum adorantur, ideo abusiue & improprie adorari dicuntur. Hanc sententiam indicat Alex. Alens. 3. p. q. 30. memb. 3. art. 3. §. 1. Sed reuera non est hęc eius sententia, sed quam infra explicabimus. Fuit autem hęc opinio Dur. in 3. d. 9. q. 2. num. 10. & 14. quam sequitur ibi Maior q. vnica, & Gerson alphab. 12. litera N. & Picus Mirandul. in apolog. q. 3. inclinat etiam Castro verbo Imago, hæresi. 1. circa finẽ. Indicat etiã sæpe Ionas Aurelian. li. 1. de Imaginib.

Alens. Durand. Mai. Gerson. Pic. Mir. Cast. o. Ion. Aur.

Dicendum tamen primo est, imagines simpliciter, & absolute esse adorandas, & honorifice tractandas. Est de fide absolute loquendo. Quæ in primis nonnullum fundamentũ habet in Scriptura, nam res sacræ, & ad diuinum cultum destinatæ adorandæ dicuntur Psal. 98. *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* Vbi ad literã semel est de arca Testamenti, vt omnes exponunt, nec solum arcam, sed etiam mensam, propiciatorium, totumq; tabernaculum adorata esse à filijs Israel, testatur 7. Synod. act. 3. & Dam asc. lib. 4. de fide c. 17. dicens Mosaycum populum tabernaculum illud adorasse, quod cœlestium rerum imaginem gerebat. & Hierony. tom. 3. epistol. 130. ad Marcel. de Ephod, dicit vestes sacerdotales, & alias res sacras, quas, *Diuina sacramenta* vocat, in magna veneratione fuisse habitas. Clarius August. lib. 3. de doct. Christ. c. 9. & li. 3. de Trinit. c. 10 dicit sacra signa, vtpote religiosa fuisse honore digna. Et idem dicit de vasis sacris concione secunda in Psal. 113. sicut ergo huiusmodi res, licet inanimatæ sint, propter habitudinem, quam habent ad Deum & eius cultum habentur in honore ita imagines, quia repræsentant personas sactas colendæ sunt, qui a propter hanc habitudinem, etiam ipsæ deputãtur inter res sacras, vt D. Thom. 2. 2. q. 99. art. 3. recte docuit. Secundo definitur hæc conclusio fere tota 7. Synod. & Apostolorum traditio esse dicitur, & act. 2. & 3. habentur epistolæ Synodicæ, in quibus tota Ecclesia Græca, & Latina in hac veritate conspirarunt, quam Adrianus Pap. ibidem amplexus est. Habetur etiam hęc veritas in 6. Synod. can. 73. Trullano, & can. 82. supra explicato, & in 8. Syn. can. 3. & in Concil. Floren. sess. 5. vbi 7. Synodũ confirmat, & Iconomachos impios appellat, & in Concil. Trid. sess. 25. Et idem definierant Greg. 3. cum Concilio Rom. & Stephan. 3. cum simili Synodo, vt in eorum gestis refertur, & attigit Adri. 1. lib. de Imaginibus. Tertio habetur hæc veritas ex cõmuni vsu, & traditione Ecclesiæ, quam in sect. 1. satis indicauimus, nam fere vbicunq; fit mentio harum imaginum, fit etiam de veneratione illis debita: & statim plura referemus. Nunc illud maxime hãc traditionem confirmat, quod Deus variis miraculis per imagines factis hunc cultum sibi placitũ esse testatus est: neq; enim Deus suis diuinis operibus, & beneficijs singularibus, quæ cultoribus imaginum contulit, rem turpem aut superstitiosam approbasset: neq; horum miraculorum veritas potest, nisi valde impudenter negari, cum à grauissimis autoribus, & historiographis referãtur, vt videre licet in 7. Synod. act. 4. & 5. & Damasc. orat. 1. & 3. de Imaginib. & Athanas. lib. de Passione imaginis Domini, Euag. lib. 4. hist. c. 16. & alijs historijs. Neque enim oportet plura hic in speciali referre.

Dam as. *7 Synod. Hierony.* *August.* *D. Thom. 7. Synod.* *Damasc. Athan. Euagr.* *Adri. Pap.* *6. Synod.* *8. Synod.* *Conc. Flor.* *Con. Trid.* *Greg. 3.* *Conc. Ro.* *Steph. 3.* *Syn. Rom.* *Adrian. 1* *7. Synod.* *Damasc.* *Athan.* *Euagr.*

Solum illud attingam, quod de religiosa quodam refertur, qui cum vehementi tentatione dæmonis vexaretur, illaq; liberari cuperet, ei dæmõ apparuit, & a tentando se cessaturum promisit, si religiosus consuetudinem adorandi imaginem Beatę Virginis omittere sponderet: quod ipse omnino negauit, eoq; modo facilius, & constantius tentationem superauit. Ita refertur in Prato spirituali c. 45. & 47. Synod. & Damasc. locis citatis approbatur. Vltimo probatur ratione, quia honor imaginis in prototypũ redundat, vt in 7. Synodo sæpe dicitur ex Basil. lib. de Spiritu sancto c. 18. & Ambr. serm. 10. in Psal. 118. & videtur esse principijs quasi lumine naturę per se notum, ad honorem alicuius personæ pertinere, vt non solũ in se, sed etiam in imagine honoretur. Vnde colligunt sæpe Patres, hominem, hoc ipso quod est ad imaginem Dei, esse honore dignũ, vt videre est apud Aug. epist. 103. Cyrill. Ieros. lyturg. catech.

Prat. Spirit. *7. Synod.* *Damasc.* *Basil.* *Ambros.* *Augus. Cyri. Ieros.*

12. hinc etiam antiqua consuetudo obtinuit, vt imagines Imperatorum honorifice tractarentur: quam etiam Christianos semper seruasse, satis colligitur ex fraude Iuliani, quam refert Nazianzen. orat. 3. quæ est prima contra illum post med. fecit enim ille, vt prope suam imaginem idola falsorum Deorum ponerentur, vt Christiani suam imaginem venerantes, idola colere viderentur. Et ex eodem principio, contumelia vel iniuria facta imagini, ad personam repræsentatam pertinere censetur. Nota est historia Theodosij de vindicta, quam in Antiochenos exercuit, propter deiectam, & contumeliose tractatam Imperatricis imaginem, vt est apud Ambros. oratione in morte Theodosij, & Chrysostom. homil. 2. &. 3. ad popul. & Nicephor. lib. 12. histor. cap. 43. ergo.

Ambros. Chrysost. Niceph.

Hinc secundo dicendum est, hanc imaginum adorationem, non esse absolutam, sed respectiuã, quanquam per eam non abusiuè tantum, sed proprię imagines colantur. Hæc conclusio proprię intelligitur de adoratione per se: nam de adoratione per accidens, infra sectione sequenti dicetur. Prior ergo pars huius conclusionis sequitur aperte, tam ex fundamento secundæ sententiæ suprà citatæ, quam ex vltima ratione, qua præcedentem conclusionem probauimus: nam cum imagines res inanimatę sint, non habent in se vnde propter se colantur, sed tota ratio adorandi illas est excellentia prototypi, ergo adoratio earum non potest esse absoluta, sed respectiua, id est, propter habitudinem ad extrinsecam excellentiam.

Imaginũ adoratio non absoluta, sed respectiua

Dices, in se habet imago figuram & similitudinem alterius, ergo in se habet rationem propter quam adoretur, sicut interdum amatur imago propter figuram, quam in se habet. Respondetur negando consequentiam: nam illa eadem forma & figura adorabilis non est, nisi propter habitudinem ad excellentiam prototypi: quod illomet exemplo amoris declaratur, nam si quis amet imaginem solum, quia eius pulchritudine & coloribus delectatur, ille non amat imaginem propter prototypon, sed propter se, vnde cum illo amore imaginis, posset simul esse odium rei repræsentatæ. Hoc autem modo, nõ potest pruden ter adorari imago, quia vt sic non habet excellentiam aliquam honore dignam, licet habeat aliquam amabilem bonitatẽ. At vero, si quis amet imaginem, solum vt faciat sibi aliquo modo præsentem rem, quam repræsentat, tunc licet amet ipsam figuram, tota tamen ratio amandi est res repræsentata. Sic ergo dicendum est de honore, quia imagines non possunt alio modo honestè adorari.

Obiectio.

Respon.

Imaginũ adoratio non est abusiua tãtũ sed propria.

Et ex probatione huius partis concluditur manifestè para alia, quod hæc adoratio propria sit, & non tantum abusiua. Et ne in terminis fortassis sit diuersitas, abusiuam adorationem esse intelligo, quando adoratio nullo modo terminatur, nec versatur circa rem, quæ adorari dicitur, vt si adoratio in præsentia vnius rei fiat, & omnino versetur circa aliam: tunc res illa in cuius præsentia fit adoratio alterius, dicitur abusiuè adorari, quia reuera non adoratur. Propriã vero adorationem voco, quæ reuera terminatur & versatur circa rem, quæ adorari dicitur, ita vt illa sit materia circa quam, seu materiale obiectũ talis adorationis, siue illa adoratio absoluta sit, siue respectiua: nam materiale obiectum proprie denominatur ab actu, qui circa illud versatur, etiamsi propter extrinsecam rationem feratur in illud: vt medium vere & propriè amatur, quanuis propter finem ametur, & similiter imago, vt in exemplo patet suprà posito. Et ratio à priori est, quia huiusmodi denominationes, *Intelligi, amari, adorari*, absolutè dictæ, cadunt in obiecta materialia, circa quæ huiusmodi actus versantur. Quod ergo huiusmodi imaginum adoratio propria sit, id est, quod ad illas terminetur, & circa illas versetur, videtur planè colligi ex varijs locis septimæ Synodi: nam act. 3. diltinguendo rem adoratam à ratione adorandi, dicit imagines adorari propter exemplar. Et act. 4. Leontius inquit, *Imaginem adorans, non materiam aut colores, sed inanimatum Christi charakteron adorat.* Et actione. 6. dicũtur insani, qui affirmãt, imagines retinendas esse propter memoriam, non propter adorationem: si autem abusiuè tantum adorarentur, solum memoriæ deseruiret, vt ad earum præsentiam prototypa adorarentur. Et tandem act. 7. anathema dicitur contra negantes hanc imaginum adorationem, si autem tantum esset abusiua, potius esset simpliciter neganda, quam affirmãda, vt ex data explicatione constat. Dicitur etiam sæpe in illa actione imagines adorandas esse, non tamen latria. Quæ verba sectione sequenti latiùs tractanda sunt: nunc, autem ex eis aperte colligimus, sermonem esse de adoratione, non tantum abusiua, sed propria, quia ad præsentiam imaginis crucifixi, Christus in memoriam reuocatus adorari potest latria, ergo & ipsa imago, si abusiue loquamur: negans ergo Concilium hanc adorationem, & aliam affirmans de propria adoratione loqui necesse est. Ratio vero est suprà tacta, quia licet propter extrinsecam rationem, tamen imago in se honoranda est, & cum veneratione tractanda, proxima ergo materia, in qua versatur hæc veneratio, est imago, ergo est propria eius adoratio. Et confirmatur, quia imagines, vt supra dicebam, inter res sacras computantur, sed aliæ res sacræ propriè honorantur, & adorantur, ergo & imagines.

7. Synod.

Contra primam vero conclusionem obijci solet, præcipue ab hæreticis huius temporis, Concilium Francford. quod licet imagines retinendas iudicauerit, eis tamen adorationem exhiberi prohibuit, & quoad hanc partem Synodum Nicenam damnauit, quæ huiusmodi adorationem approbauerat. Referunt etiam in eadem Synodo scriptos esse libros contra adorationem imaginum, qui sub nomine Caroli Magni æditi sunt. De hac obiectione multa dicũtur ab autoribus, tam antiquis, quàm modernis: quanuis enim omnes historiæ referant, hoc concilium fuisse coactum tempore Adriani, eiusque autoritate contra errorem Elipandi de filiatione adoptiua: tamen, quod in eo Concilio aliquid actum sit de imaginibus, non constat: & in tertio romo Concil. eam partem nunc habemus, quæ filiationem Christi naturalem definit, de imaginibus vero nihil extat. Et quod admiratione dignum est, Ionas Aurelianensis autor, fere illo-

Obiect. 1. Cõc. Francford. *Carol. Mag.* *Ion. Aurel.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

illorum temporum libr. 1. de Imaginibus, in principio huius Concilij, & erroris Elipandi mentionem faciens, de imaginibus prorsus tacet, & Antoninus 2. part. titul. 14. cap. 1. §. 6. in eodem Concil. dicit fuisse damnatum eundem errorem Felicis de filiatione adoptiua, nihil vero dicit ibi fuisse tractatũ de imaginibus, quas ab Adriano primo dicit fuisse defensas. Aliæ vero historiæ ferè omnes dicunt Synodum illam aliquid de imaginibus docuisse, & quandam Synodum Græcorum reprobasse. Quid vero docuerit, & quam Synodum reprobaucrit, non vno modo refertur.

Antoni.

Quidam vero etiam ex Catholicis admittunt illud concilium errasse, & damnasse Nicenam Synodum, & adorationem imaginum prohibuisse. Ita tenet Genebrardus lib. 3. Chronograph. anno. 794. referens in hanc sententiam Adonem Rheginum, & alios antiquos Chronographos. Hic tamen autor, licet Catholicum sensum habeat, eius tamen loquendi modus vitandus est: concedit enim simpliciter, & absolutè, in eo concilio fuisse prohibitam omnium imaginum adorationem, & in hoc non errasse: sed in hoc solum quod ex ignorantia facti damnauit Synodum Nicenam, existimans illam approbasse huiusmodi adorationem, *Quam reuera*, inquit, *non probauit.* Vnde simpliciter concedit ipse, imagines non esse adorandas, & negat septimam Synodum hoc definiuisse: vtrunque autem est aperte falsum, generatim de adoratione loquendo, vt ostensum est. Et ideo Robertus Bellarminius libr. 2. de Imaginibus cap. 14. concedens Synodum Francford. sese Nicenæ opposuisse propter autoritatem quorundam, quos ibi refert, qui eorum temporum historias scripserunt, dicit ex duplici errore, non iuris, sed facti processisse. Primo, quia putauit Synodum Nicenam factam esse sine autoritate Papæ. Secundo, quia credidit illam definijsse, imagines esse adorandas adoratione latriæ, quod ipsa damnauit, *in quo*, inquit, *non erravit in doctrina, sed solum in falsa existimatione, quam de Synodo Nicena habuit.* Sed vt verum fatear, mihi difficile creditu est, Synodum Francford. potuisse ex errore facti contra Nicenam procedere, quia Nicena Synodus Paulo antea congregata fuerat, sub eodem Pontifice Adriano, a quo fuerat confirmata. Legati autem eiusdem Adriani adfuerunt Concilio Francford. vt ijdem autores fatentur: qui ergo fit, vt tota illa Synodus Concilij Niceni autoritatem, & doctrinam ignorare potuerit, cum à Legatis Pontificis instrui posset? Multo autem incredibilius est, cognita per Legatos autoritate illius Concili, & Romani Pontificis, approbatione, illud nihilominus damnasse, cum in eadem Synodo Francford. vt ijdem autores referunt, definirum sit, supremam definiendi autoritatem, & approbandi concilia, penes summum Pontificem residere.

Genebr. Ado Rheginus.

Rober. Bellarm.

Response. Alan. Copus. Surius.

Mihi ergo, probabilior videtur sentẽtia, quam defendit Alanus Copus, dialog. 4. cap. 18. & 19. & dialog. 5. cap. 12. &. 13. & breuius Surius tomo. 3. Conciliorum, in præfatione ad Synodum Francford. hunc scilicet, errorem falsò fuisse impositum huic Synodo, nam illa potius defendit honorem imaginum: & non veram septimam Synodum, sed Pseudosynodum Constantinopolitanam, quam Græci interdum septimam vocabant, reprobauit. Quod primum probo ex Concil. Senonensi, in decretis fidei cap. 14. dicente, Carolum Magnum in Francfordiensi conuentu, erroris Iconomachorum suppressisse insaniam. Secundo Paulus Aemil. lib. 2. de gestis Francorum, prope finem, dicit Concilium illud fuisse congregatum contra Græcos, imagines damnantes, *Et imaginibus*, inquit, *suus honor seruatus est.* & idem dicit Blondus libr. 1. decad is secundæ, & Sabellicus lib. 8. Aeneade. 8. & Platina in vita Adriani, vbi sic ait, *Biennio post, Theophilus, & Stephanus Episcopi insignes, Adriani nomine Vrbi eorum, & Germanorum Synodum habuere, in qua & Synodus, quã Græci appellabãt, & hæresis de tollendis imaginibus damnata est.* Et Gallisarius Arelatẽsis in Chronogra. anno. 816. in Carolo Magno dicit, in eo Concilio damnatos fuisse Græcos, & imagines restitutas, non est igitur verisimile, quod huic Synodo imponitur. Quanquam, si ipsa errasset, non posset eius autoritas in hac parte cum autoritate Concilij Niceni comparari, cum in eam Romana Sedes nunquam consenserit, quæ alteram Synodum approbauit. De libris autem illis Carolo Magno falsò impositis, nihil curandum est, quia neque à Carolo scripti sunt, & prout nunc extant, non constat, an sint admodum antiqui, imo ab aliquo hæretico existimantur conficti, prout vero scripti fuerunt tempore Adriani primi, ab eodem satis confutati sunt, vt in. 3. tomo Concil. habetur. Et plura de his libris videri possunt in citatis autoribus.

Pseudosynodus Constantin. Conc. Senon. Paulus Aemil. Blondus. Sabel. Platina. Gallisar. Arelat. Adria. 1.

Secundo contra posteriorem conclusionem obijcitur, quia Sancti de imaginibus loquentes, earum adorationem solum per recordationem explicant, & totam dicunt tendere ad prototypon: vnde septima Synodus actione. 2. inquit, *Non ipsum lignum adoratur, sed quod in ligno ad contemplandum datur, atque ita per recordationem veneratio exhibetur.*, similia habentur actione. 3. & in Concil. Senonensi cap. 14. & Mogunt. cap. 41. & apud Iuonem. 3. part. sui Decreti cap. 41. ex Gregor. lib. 7. epistol. 53. &. 109. vbi per recordationem explicat hanc adorationem, ita vt tota ad prototypon tendat: & in hoc sensu in lib. 9. epist. 9. simpliciter negat adorandas esse imagines, licet propter institutionem retinendas dicat. Et eodem modo loquitur Damascen. lib. 4. cap. 17. Durius vero Hieronym. Daniel. 3. inquit. *Siue imaginem, siue statuam voluerimus legere, cultores Dei eam adorare non debent*: vnde concludit, *Ergo iudices & Principes sæculi, qui Imperatorum statuas adorant & imagines, hoc se facere intelligant, quod tres pueri facere nolentes, placuerunt Deo.* Plura testimonia in sequenti sectione, & infrà disputantes de cruce afferemus, & explicabimus.

Obiectio. 2. 7. Synod. Conc. Senon. Conc. Mogunt. Iuo. Gregor. Damasc. Hieron.

Ad hæc igitur respondetur, primũ hos Patres interdum loqui de absoluta latriæ adoratione, & contra eos scribũt, qui more gentilium imagines adorabant, diuinum aliquid in eis esse putantes, non enim defuerunt hæretici, qui imagines colerent tanquam Deos Gentilium, vt Damascen. refert lib. de hæresibus, circa finem, contra quos etiam videtur loqui Augustin. lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 34. dum reprehendit picturarum ado-

Damasc. Augustin.

Augustin.

adoratores, & eodem modo exponi potest epistol. 119. cap. 11. Secundo quando Patres dicũt hanc adorationem fieri per recordationem, docere intenduntt totam rationem huius adorationis, in persona repræsentata esse fundatam, & hoc sensu totum hunc honorem in ipsam personam redundare, & in illam vltimo terminari, non tamen excludunt, propriam venerationem, quæ circa ipsas imagines proximè versetur, & in illis quasi materialiter terminetur. Vnde in eisdem locis vocant imagines sanctas & venerabiles. Ita explicant Damascenus orat. 1. de imaginibus, & Ionas Aurelian. lib. 1. circa medium, & colligitur ex septima Synod. actione. 6. & refertur de consecratione. dist. 3. cap. Venerabiles, vbi sic dicitur, *Venerabiles imagines, Christiani, non Deos appellant, neque seruiunt eis, vt Dijs, sed ad memoriam, & recordationem primitiuorum, eas venerantur, & adorant*, nõ ergo sola exemplaria, sed etiam imagines, quia ea referunt, adorantur.

Damasc. Ionas Aurelian. 7. Synod.

SECTIO. IIII.

An hæ imagines eadem adoratione, qua exemplaria, adoranda sint.

Diuus Thom. in particulari quæstionem hanc proposuit de imagine Christi, & ideo in speciali quæsiuit de adoratione latriæ, quia talis adoratio ipsi Christo debita est: eadem tamen proportionalis quæstio locum habet in imaginibus Sanctorum, earum adorationem, cum adoratione duliæ ipsis sanctis debita comparando: & ideo, vt omnia comprehendamus, vniuersalioribus verbis illam proposui.

Prima ergo sententia est, imagines non debere eadem adoratione qua prototypa coli. Hãc tenet Henric. quodlibet. 1. quæstio. 6. qui dicit, imaginem Christi adorari hyperdulia, non latria. Idem fere Albertus Magnus, in Mariali. cap. 81. & Franciscus Maironis in. 3. distinct. 9. vbi ferè idem sentit Gabr. & lect. 49. in canonem, dicit enim, imaginem Christi adorari quidem latria, non vniuocè, sed analogicè, atque adeo non eadem latria, qua ipse Christus. Idem tenuit Catherin. opusculo de imaginibus, Ayala. 3. part. de traditionibus cap. de cultu imagin. & Petrus Cluniacens. libr. contra Petrobrusianos cap. de adoratione crucis. Fundamentum sumitur ex septima Synod. quam certè verisimilè est Diuum Thom. non vidisse, quia fortasse eo tempore non erat facta latina, aut ad illius manus non peruenit, nam si illam vidisset, illius vtique meminisset: in illa ergo Synodo actione. 2. post epistolam Adriani dicitur, imaginibus deberi venerariam adorationem, non tamen latriam. Vbi necesse est, sermonem esse de imagine, vt imago est, quia, vt est res quædam materialis, nulla illi adoratio debetur, ergo ex sententia Concilij, imago vt imago, non est adoranda latria, & generaliter loquitur etiam de imagine Christi, & actio. 3. Basilius Ancyran. abiurans hæresim Iconomachorum, negat imaginem adorari latria, approbante Concilio, quod

Henric. Albert. Magn. Mairon. Gabr. Catherin. Ayala. Petr. Cluniacens. Basil. Ancyran.

idem repetit actio. 4. 6. &. 7. in definitione fidei. Et ratio reddi potest, quia imago, vtcunque consideretur non est tantæ excellentiæ, quantæ est prototypon, quia imago Christi non est ipse Christus. Respondet Caietan. imo imaginem, vt imaginem, esse Christum quoad formalem, & materialem rationem terminandi adorationem, terminatur enim ad Christum in ipsa imagine.

Sed contra, quia nullo modo dici potest imago vt imago, esse ipse Christus, quia quantũcumque fiat reduplicatio, semper imago, vt imago est res ab ipso Christo distincta, & habet esse omnino creatum, & in se solum est quædam figura vel relatio: ergo sub quacunque consideratione est res distincta à Christo & inferior illo, atque adeò minori adoratione digna. Et confirmatur nam cum dicitur Christus adorari in imagine, vel intelligitur de ipso esse repræsentatiuo, quod est in ipsa imagine, & de hoc procedit argumentum factum, quia hoc esse est minus excellens: vel intelligitur de ipso esse reali Christi, quod imaginatione fit præsens ad intuitionem imaginis. Et hoc sensu verum est Christum in imagine adorari latria, inde tamen non fit, imaginem illa adoratione coli nisi tantum abusiuè, quia videlicet ad præsentiam imaginis adoratur Christus. Confirmatur tãdem; quia adoratio imaginis tantum est respectiua, vt dictum est, adoratio autem exemplaris est absoluta, ergo non est eadem adoratio.

Secunda sententia affirmat imaginem, & prototypon eadem adoratione coli, atque adeo imaginem Christi esse adorandam latria. Hæc est sententia Diui Thomæ hic, quam præter omnes eius discipulos, frequentius sequuntur antiqui Doctores in. 3. distinct. 9. Bonauent. artic. 1. quæst. 2. Richard. articul. 1. quæstio. 1. Albert. Chartusian. & alij indicat Alens. 3. part. quæstione. 30. membr. 1. articul. 3. D. Antonin. 3. part. titulo. 12. cap. 9. §. 4. Turrecremat. in cap. Venerabiles. de consecratione distinct. 3. Vvaldens. tomo. 3. de Sacramentalibus cap. 119. &. 155. Turrian. lib. 1. pro canonibus, Apostolorum cap. 15. neque dissentit imo bene explicat hanc sentãtiam Sanderus lib. 2. de imaginibus, cap. vltim. & fauet vsus Ecclesiæ, nam feria sexta hebdomadæ sanctæ, publicè adoratur Crux, vel imago crucifixi, eodem modo, quo posset ipse Christus adorari. Canit etiam Ecclesia.

D. Tho. Bonau. Richar. Albertus Chartus. Alens. D. Anto. Turrecre. Vvalden. Turrian. Sander.

O Crux, ane spes vnica,
Hoc passionis tempore.
Auge pijs iustitiam,
Reisque dona veniam.

Aristot.

Quæ omnia ad latriã spectãt. Fundamẽtum autẽ D. Tho. sumptũ est, ex illo principio Arist. lib. de memoria, & reminiscent. *Idem est motus in imagine, & in id cuius est imago*, quod in præsenti materia videtur coincidere cum illo axiomate sanctorum Patrum, honor imaginis ad prototypon tendit, idem ergo motus adorationis in imaginẽ & exemplar terminatur. Et confirmatur nã propter eandem excellentiam adoratur imago & prototypon, quia tota ratio adorandi imaginem est excellentia prototypi, ergo ex eadem virtute

Universidad de Deusto
Biblioteca

atque adeò eodem cultu adoratur: sicut é contrario, qui contumeliam infert imagini Christi contra latriam agit, & religionem Christo debitam.

Hæc vero sententia variis modis exponitur, quidam enim illam interpretantur de adoratione tantum externa, quia eadem, verbi gratia, genuflexione adoratur Christus & imago eius, nõ tamen de interna, quia non ex eadem existimatione procedit. Sed hæc expositio non est ad rem, neque ad mentem D. Thom. tum, quia actio externa per seſe, neque est latria, nec dulia, sed prout informatur ab interna, ergo iuxta illam expositionem nõ posset vere dici imagine, & Christum eadẽ latria adorari, alias eodẽ modo dici posset Christũ & Sãctos eadẽ adoratione coli, quia idem exterior cultus vtrisq; tribui potest: tum deniq;, quia si aliquis actus exterior per se, & ex impositione sua habet rationem latriæ, vt sacrificium, illie non potest imaginibus, sed soli Christo tribui. Alij distingunt, duobus modis posse adorationem imaginis, & prototypi dici eandem: primo ex parte actus, quia scilicet est vnus & idem, vel omnino similis: & hoc modo negant cum prima sententia imaginem adorari eodem cultu. Secundo ex parte habitus, scilicet, quia adoratio Christi, & imaginis eius ab eodem habitu procedit, quia in eodem motiuo fundatur, nihilominus illos actus per se differre, tanquam perfectum & imperfectum, vel sicut dilectio Dei, & proximi respectu habitus charitatis: vnde concludunt dici posse imaginem Christi adorari latria imperfecta, non tamen perfecta. Ita explicat & quasi conciliat has opiniones Antonius Cordub. lib. 1. quæstionum Theolog. quæstio. 5. dub. 4. articulo. 2. quæ opinio parum differt ab opinione Gabr. supra citata, & aliquid verum dicit, tamen in priori parte aliena est à mente D. Thom. qui plane vult eodem actu adorari imaginem, & prototypon, & in hoc sensu vtitur illo principio, idem est motus in imaginem, & in id cuius est imago.

Cordub.

Aliter ergo explicandæ sunt hæ duæ sententiæ, vtraque enim verũ aliquid dicit, quanuis neutra explicuerit omnem modum, quo adorari potest imago.

Imago & potest adorari per se & per accidens.

Obseruandum igitur est, dupliciter posse imaginem adorari. Primo per se, ita vt imago sit tota materia adorationis, prototypon autem nullo modo sit quod adoratur, sed solum ratio adorandi, aliud est enim adorari per se, & aliud propter se, vnde licet imago nunquam propter se adoretur, quia non est capax propriæ excellentiæ, neque absolutæ adorationis, adoratur tamen per se, id est, non in alio, vel cum alio, quod simul adoretur, vt obiectum quod adoratur: sicut cum ex charitate amatur proximus, quod per se amatur est tantum ipse proximus, licet ratio amandi sit Deus. Secundo modo potest adorari, quasi per accidens, vel potius coadorari imago simul cum exemplari, ita vt illud non sit tantum ratio adorandi, sed etiam quod primario adoratur, & nihilominus imago non excludatur ab adoratione propria, sed secundario coadoretur cum prototypo, quod in ipsa & cum ipsa adoratur: sicut supra dicebamus de Christi humanitate seruata proportione, vel de purpura Regis, & potest explicari si concipiamus adorari Christum re ipsa pendentem in cruce, illo enim actu intelliginus crucem coadorari Christo.

Dicendum ergo primo est. Fieri rectè posse, vt prototypon in imagine, & imago cum prototypo vno actu adoretur, atque hoc modo posse imaginem Christi adorari latria. Hac conclusione existimo rectè explicari mentem Diui Thom. quam Capreolus assecutus est in. 3. distinctione. 9. quæstio. vnica, artic. 3. ad argumenta contra secundam conclusionem, quem secutus videtur Ferrar. 3. contra Gent. cap. 120. neque alius fortasse fuit sensus Caietani, licet obscuriùs illum explicuerit, & sano modo intelligendus sit, cum dicit, adorationem hanc formaliter, & materialiter ad exemplar, & non ad imaginem terminari, est enim hoc verum de primario & per se termino, qui adoratur, non tamen excludendus est secundarius, qui veluti per accidens & concomitanter adoratur.

Capreol.

Ferrar.

Prius autem quam conclusionem probemus, explicemus amplius hũc adorationis modum, imago enim quanuis in se reuera non contineat prototypon secundum proprium esse reale illius, continet tamen in esse, quod vocant, repræsentatiuo: vnde fit, vt homo, qui ex sensibilibus obiectis mouetur proposita huiusmodi imagine, statim ac veluti coniunctim cum imagine ipsum exemplar apprehendat, ac si reuera in illa adesset, & per modum vnius vtrunque simul concipiat, ea igitur opposita apprehensione animus adorantis vno adorationis motu primario in exemplar, concomitanter vero in imaginem fertur, quam deosculando Christum ipsum adorat: non per deceptionem, quia non iudicat imaginem esse Christum, sed per simplicem ac viuam repræsentationem exemplaris in imagine, ac si adesset. Hic autem adorationis modus probatur, primo ex septima Synod. act. 4. vbi ex Basilio contra Sabellium, & Athanasio sermo. 4. contra Arian. in hunc modum dicitur, *Qui adorat imaginem, in ea ipsum Regem adorat.* Ex quo dicto Ioannes legatus Orientis, approbantibus alijs Patribus colligit in hæc verba. *Vnde Beatus Pater indicauit, non esse duas adorationes, sed vnam imaginis, & primi exemplaris,* & infrà, *Christiani imagines Christi, & Martyrum tenentes, & osculantes, animo videmur nobis Christum ipsum aut Martyres amplecti,* Similia habentur actione. 6. tomo. 4. & actione. 7. circa finem. Nec aliud videtur sentire Concilium Tridentin. Sessio. 25. dicens, *Per imagines, quas osculamur, & coram quibus procumbimus, Christum adoramus, & Sanctos veneramur,* vbi verbum, *Adoramus*, latriam, verbum autem, *veneramur*, duliam significare videtur: & vtraque adoratio dicitur fieri, *Per imaginem*, sicut adoratur princeps per vestem, aut calceum, quando hæc osculando personam adoramus.

Imago in se continet prototypo in esse repræsentatiuo.

7. Synod.

Cõc. Trid.

Secundo ex Patribus, Basil. lib. de Spiritu sancto capit. 18. *Rex*, inquit, *dicitur Regis imago, & non duo Reges, neque Imperium scinditur, neque gloria diuiditur, quia fiens potestas est vna: ita & glo-*

Basil.

& glorificatio est vna. Origenes homil. 1. in Genesim. *Qui videt imaginem alicuius, videt eum cuius imago est.* Damascen. libo. 4. de Fide cap. 12. *Adoramus crucem, non quod materiam colamus, sed figuram, vt qua Christus designetur,* & infrà, *Quocirca nobis faciendum est, vt crucis signum adoremus, vbi enim signum fuerit, illic quoque & ipse erit.* Tandem Nicephor. Constantinopolitan. in dialogo, Orthodoxus, qui est de imaginibus, introducit hæreticum interrogantem, vbi sit scriptum de adoranda imagine Christi? Et respondet, *Vbi scriptum est adorandum esse Christum, si quidem inseparabilis est a prototypo effigies eius, cum sint vnum, non natura, sed habitudine,* & infra dicit, *Imaginem habere eum prototypo communionem nominis, honoris, & adorationis, non æqualiter, sed respectiue.* Citat denique Athanasium dicentem, *Qui imaginem aspicit, in ea Regem aspicit.* Tertio ratione, quia hic modus adorationis possibilis est (vt satis explicatum, & probatum videtur,) & est rationi consentaneus, nihilque habet inordinatum, quia intentio, voluntas, & existimatio, quæ adorationem discernit, rectissima est, quia per se primo tendit in Christum, in imaginem verò concomitanter, & propter ipsum, ergo hæc adoratio honesta est, & rectæ rationi consentanea. Et confirmatur, quia supra ostensum est, quanuis creatura non possit per se primo adorari latria: posse tamen coadorari, sicut humanitas Christi coadoratur Verbo, & purpura Regis coadoratur honore regio.

Damas.

Niceph.

Athana.

Obiectio.

Dices, hoc habere locum in ijs, quæ aliquo modo vnum constituunt cum persona adorata, imago autem non facit vnum cum exemplari. Sed hoc nihil obstat, quia imago, & exemplar sunt vnum habitudine, & apprehensione, exemplar enim in imagine repræsentatum, adoratur quidem in suo vero esse, quasi denominato tamen, & vestito imagine, & ita per modum vnius obiecti, & ipse per imaginem, & imago cum ipso vno motu adorantur.

Responsio.

Sed vrget Gabr. quia licet exterius vnus motus appareat, interius tamen reuera sunt duo, quia alia est existimatio Christi, alia imaginis, ille enim, vt Deus, hæc, vt imago Dei adoratur: vnde in voluntate etiam erunt actus diuersi, aut si fortasse realiter vnus est, ratione tamen formali distinguentur. Respõdetur (quod ad intellectum attinet) quanuis possit intendum exemplar, & imaginem distinctis conceptibus, & per modum plurium rerum concipere: tamen etiam potest per modum vnius obiecti apprehendere prototypon, verbi gratia, Christum in imagine, & hic modus concipiendi interuenit in hoc adorationis modo, qui non solum doctis: sed etiam indoctis fidelibus communis, & vulgaris esse videtur. Vnde fit etiam, vt sicut vnico corporis motu, ita etiam vnico voluntatis actu homo feratur ad colendum illud obiectum: neque oportet in tali actu rationes formales distinguere, quia ratio formalis obiecti eius vna est, licet in materiali obiecto sit aliqua diuersitas, sicut in adoratione Christi, & humanitatis, Regis, & purpuræ, sæpe explicatum est.

Obiectio. Gabr.

Respon.

Dico secundo, interdum potest adorarii imago sola, vt tota materia adorationis, & tunc, quanuis non propter se, sed propter exemplar adoretur, actus tamen adorationis distinctus est ab eo, quo ipsum exemplar in se, & propter se adoratur, vnde non potest dici propria, & primaria latria. Hæc conclusio videtur conuinci testimonijs septimæ Synodi suprà citatis, cum enim affirmet imaginem adorari, & neget illam adorationem esse latriam, necesse est distinguere in actibus adorationis imaginis, & prototypi vnum, qui sit, & alium, qui non sit latria. Necesse deinde est, hoc intelligi de adoratione, quæ materialiter solum versatur circa imaginem, nam illa alia, quæ est latria, potius est adoratio prototypi, quia imaginem tantum concomitanter, & quasi per accidens attingit. Vnde in eisdem locis, & in. 8. Synodo canon. 3. comparatur hæc adoratio imaginum cum veneratione sacrarum vestium, calicis, libri Euangeliorum, &c. quæ tamen res non adorantur latria, vt eadem septima Synodus aperte docet, & Damascen. oratio. 1. de imaginibus: quia licet huiusmodi res adorentur propter Deum, propriè tamen in eis non adoratur Deus, vt obiectum quod, & ita in his rebus non habet locum prior modus adorationis superiori conclusione explicatus, sed tantum hic posterior.

Imago per se sola quæ adoratione colatur

8. Synod.

7. Synod. Damas.

Sed dicunt aliqui septimam Synodum his locis, non loqui generaliter de omni imagine, sed specialiter de quibusdam imaginibus, quæ singulari quadam benedictione, & consecratione in Ecclesijs constituebantur instar aliarum rerum sacrarum, vt constat ex Adriano, primo libr. de imaginibus ad Carol. vbi respondendo ad sextam actionem dicit, *Ex vsu Ecclesiæ Romanæ, quando sacræ imagines pinguntur, prius sacro chrismate vnguntur, deinde à fidelibus honorantur.* Sed in primis falsum est Synodum Nicen. de his tantum imaginibus in specie loqui: tum, quia verba eius generalia sunt: tum etiam, quia exempla, quibus vtitur, sunt de imaginibus nulla speciali cæremonia sacratis, vt de cerea imagine, qua vtebatur Chrysostomus, & de imagine à Nicodemo depicta, & similibus. Tum etiam, quia ratio Concilij generalis est, dicit enim Epiphan. consentiente Concilio act. 6. tomo. 4. imagines esse dignas illa honoraria veneratione, ratione figuræ, & repræsentationis, sine alia precatione, quod verissimum est. Statim enim ac imago ad repræsentandum hanc personam sacram dicata est, habet habitudinem, & aptitudinem ad sacros vsus, & ideo tanquam res sacra venerabilis est. Denique ratio conclusionis est facilis ex suprà dictis de Christi humanitate, licet enim imago propter Christi excellentiam adoretur, tamen illa excellentia longe aliter est in Christo, & in imagine, cum in illo sit formaliter & intrinsecè, in hac verò extrinseca tantum denominatione, seu habitudine, fundat ergo diuersum actum adorationis, sicut supra dicebamus, de intentione finis, & electione medij, & de dilectione Dei, & proximi.

Dices, hac ratione solum probari, hos actus esse diuersos in esse naturæ, non tamen in esse moris. Sed hæc distinctio, non rectè accommodatur, loquimur enim de actibus voluntatis per se, & ex intrinseco obiecto bonis, in quibus illud

Obiectio.

Respon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse virtutis, quod secundum propriam speciem habent in ordine ad tale obiectum, est ipsummet esse naturale illorum, quo in genere entis, & in tali specie qualitatis constituuntur, vt in. 1. 2. quæstione. 18. &. 19. latius tractatum est. Et præterea, si inesse naturæ differunt, cur non etiam inesse moris, cum diuersam dicant conformitatem ad rationem rectam? multo enim aliter debita est dilectio Deo, quàm proximo, quàuis proximo debeatur propter Deũ, vnde & odium Dei longè aliam malitiam moralem habet, quàm odium proximi.

obiectio. Aristot. D. Thom.

Sed potest contra hanc sententiam obijci auctoritas D. Thom. fundata in illo principio Arist. *Idem est motus in imaginem, & in id, cuius est imago*, vnde D. Thom. duas tantum imaginis considerationes agnouit, altera est formalis, vt actu repræsentat prototypon, sub qua ratione adoratur latria: altera est materialis, vt res quædam est, sub qua ratione nõ adoratur. Vnde Caieta. negat imaginem esse adorabilẽ sub aliqua ratione, vel habitudine ad exemplar, præterquam vt in illa ipsum exemplar adoratur, quia omnis alia imaginis consideratio materialis est. Quod exemplo amoris confirmat, nam licet aliquis (inquit) amet imaginem propter relationem, vel habitudinem ad exemplar: si tamen in illa non amet exemplar, non potest dici amare imaginem, vt imago est, nec propter prototypon, quia cum omni huiusmodi amore imaginis, potest simul esse odium exemplaris. Hæc vero Caietani sententia, non videtur posse consistere cum sententia septimæ Synodi supra recitata, scilicet, imagines esse colẽdas veneratia adoratione, quæ latria non sit, sicut vestes, vel vasa sacra. Certum est enim (vt dixi) hanc adorationem rerum sacrarum esse respectiuam, atque adeo distinctam ab illa eximia adoratione, qua persona diuina adoratur, ergo præter adorationem illam, qua adoratur prototypon in imagine, & quasi coadoratur imago, est alius modus adorandi imaginem, vt rem quandam sacram, aliàs nulla esset similitudo, vel comparatio inter hanc adorationem imaginis, & aliarum rerum sacrarum. Deinde hoc ita explicatur: nam si imago Christi priori tantum ratione consideretur, scilicet, vt Christus in illa adoratur, non est magis adorabilis vna imago Christi, quàm alia, quia Christus in omnibus eadem adoratione dignus est: at verò sub alia ratione considerando imaginem solum, vt est quædam res sacra, sic potest vna imago in maiori reuerentia haberi, quàm alia, vt ex vsu Ecclesiæ constat, quia possunt in vna concurrere plures rationes, propter quas maiori veneratione digna censeatur: vt verbi gratia, si ab aliquo viro sancto depicta sit, si Deus per illam miracula operetur, & ad hoc etiam interdum conferre potest Ecclesiæ consecratio, & benedictio, &c. Denique exemplum amoris quo Caietan. vtitur, nobis potius fauet, vt supra latè explicatum est, nam si quis amet imaginem solum propter eius pulchritudinem, vel quia ea delectatur, ille est amor imaginis omnino materialiter consideratæ, qui non excludit odium prototypi. Tamen si quis amet imaginem propter exemplar, quia scilicet apta est ad excitandam memoriam, vel dilectionem eius, talis amor reuera est imaginis, vt imago est, & non potest secum compati odium prototypi, quia licet ad illud materialiter non terminetur, vt ad rem amatam, tamen formaliter ex illo, vt ex ratione amandi nascitur, huic ergo amori respondet adoratio imaginis, de qua agimus.

Caiet.

Respon.

Ad D. Thom. igitur responderi potest sub illo membro, vel consideratione imaginis, vt imaginis, vtranque rationem à nobis explicatam comprehendisse, explicuisse tamen difficiliorem modum, & magis formalem adorandi imaginem, vt imago est, ex illo enim quodammodo alius dimanat, & in illo aliquo modo comprehenditur. Neque oportuit D. Thom. omnia distinguere, & explicitè tradere, satisq; est nunquã hoc negasse, & fortasse tanquam rem facilem, & vulgarem prætermisisse.

Motus in imaginem an sit idẽ & in id cuius est imago.

Ad principium verò Aristot. si contra hanc secundam conclusionem obijciatur, respondetur, (quod ad Philosophi mentem attinet) illum locutum esse de motu, vel actu memoriæ, quo per phantasma in memoria conseruatum, rei per illud repræsentatæ recordamur: qui motus vnus quidem est, ille tamen non terminatur propriè in imaginem, vt in rem cognitam, quia per talem actum, reuera non cognoscitur phantasma, vel idolum, sed solum obiectum, quod per hæc repræsentatur. Vnde ex illo loco Aristot. ad summum colligi potest, quandocunque vtimur imagine, vt imagine, id est, vt repræsentante aliud, & directè versamur circa rem repræsentatam in ipsa, tunc eundem motum esse in imaginem, & in id, cuius est imago. Et hoc quidem confirmat priorem conclusionem, nihil autem obstat posteriori, quia in illo actu adorationis, de quo ipsa loquitur, non vtimur imagine, vt actu repræsentante, nec versamur directè circa rem repræsentatam, sed solum circa imaginem, vt est quædam res sacra ex habitudine ad personam, quam repræsentat: & ideo talis actus, licet nitatur in excellentia personæ repræsentatæ, vt in ratione adorandi, non tamen necesse est, vt attingat personam, vt rem adoratam. Quod ex doctrina philosophi in eodẽ loco eiusq; exemplo confirmari potest, quando enim phantasma cognoscitur, vt res quædam est, tunc actus cognitionis distinctus est ab illo, quo cognoscitur directè per phantasma res, quæ per illud repræsentatur.

Ad quem habitum pertinet cultus imaginis, & prototypi.

Tertio dicendum est, hanc duplicem adorationem imaginis, ad eundem habitum pertinere. Probatur facilè ex supra dictis, quia omnis hæc adoratio in eadem excellentia prototypi fundatur, ergo ad eandem virtutem pertinet, quæ primario inclinat ad personam honorandam, consequenter verò ad alia, quæ ad illam pertinent, sicut dictum est de charitate respectu dilectionis Dei, & proximi, & de quacunque virtute respectu intentionis, & electionis, & de adoratione Christi, & humanitatis eius: sic ergo eadem religio, quæ inclinat ad colendum Christum, consequẽter inclinat ad honorifice tractandam imaginem eius, vt in. 8. Synod. can. 3. rectè indicatur.

8. Synod.

obiectio.

Dices, si talis actus est elicitus à religione, erit ergo latria, sub quacunque ratione, & modo circa imaginem versetur. Et confirmatur, quia talis adoratio non est dulia, fundatur enim in excellentia increata, & ab altiori virtute procedit, erit ergo latria, quia non datur medium, sicut nec datur media excellentia inter creatam, & increatam. Respondetur, hoc posse ad modum loquendi pertinere, si enim omnis actus à religione procedens vocetur latria, concedendum est omnem adorationem imaginis Christi esse latriam: consequenter tamen etiam est asserendũ, dari actus latriæ diuersarum rationum, & vnum esse perfectiorem alio, & vtroque posse imaginem Christi adorari, diuerso tamen modo, vt satis explicatum est. Tamen, quia septima Synodus, negat simpliciter venerariam illam adorationem imaginum esse latriam, ideo melius dici videtur, latriam propriè dictam significare cultum religionis: non quemcunq;, sed perfectum, & absolutum, qui per se primo tendit in personam diuinam: alius vero actus dici potest secundaria latria, vel generale nomen religiosi cultus illi applicari potest, sicut eadem virtus charitatis diligit Deum, & proximum, diuerso tamen modo, scilicet Deum propter se, & super omnia: proximum verò propter Deum, & sub certa mensura: vnde, si esset vnum simplex nomen impositum ad significandum amorem super omnia, non posset dici proximus amari tali amore, licet ex charitate diligatur. Et ad eundem modum philosophandum est, de adoratione imaginum aliorum sanctorum, quatenus ex eadem virtute duliæ procedit.

Respon.

Ad argumenta duarum opinionum non oportet respondere, quia illis non contradicimus, sed potius eas, ad quandam concordiam reuocamus, vt ex Vvaldensi, & Sandero locis supra citatis colligi potest: vnde rationes secundæ opinionis potissimum probant primam conclusionem nostram, & confirmant etiam tertiam, non verò procedunt contra secundam, vt ex dictis patet. Rationes vero primæ sententiæ non procedunt contra sententiam D. Thom. vt à nobis explicata est in nam. 7. Synod. non prætermisit hanc adorationem, qua imago vna cum prototypo vna adoratione colitur, quanuis quia illo actu exemplar per se primo adoratur, imago vero concomitanter, & quasi per accidens, ideo hanc latriam retulit ad solum exemplar, non excludit tamen concomitantia: vt si quis dicat solum Regem adorari honore regio, nõ excludit thronum, vestem, & alia, quæ coadorari solent, vt sæpe dictum est. Cùm ergo Concilium negat imaginem adorari latria, tantum de illa adoratione loquitur, quando sola imago est res adorata, quanuis propter extrinsecam rationem adoretur. Et ita nulla est discordia inter D. Tho. & Concilium, neque difficultas vlla, quæ ad rem pertinere videatur.

Respõ. ad argum.

Dubium.

Sed de modo loquendi quæret aliquis, an simpliciter negandum sit, vel affirmandum imagines esse adorandas latria: Respondetur, cùm res iam constet, in vsu vocum prudentia opus esse, ne possit sensno, aut audientes in errorem inducere, aut scandalum aliquod gignere, & ideo attendenda est consuetudo, & apprehensio, seu existimatio eorum, coram quibus est sermo: nam in diuersis sensibus vtrunque potest affirmari, vel negari, & vterq; loquendi modus habet fundamentum in Concilijs, & vsu Ecclesiæ. Et ideo inter sapientes rectè loqui possumus, vt D. Thom. loquitur, imaginem Christi adorari latria, quia reuera vsitatissimus modus illam adorandi huiusmodi est, qui quanuis à Theologis subtiliter explicetur, tamen à rudi, & indocta plebe facilius exercetur. At verò pro concione ad plebem oportet cautissimè, & differentissimè loqui, vt omnis erroris, & idololatriæ occasio vitetur, & ideo satis erit populum, docere imagines non propter se, sed propter personas, quas repræsentant, in veneratione haberi, & in ipsis imaginibus personas ipsas coli, & adorari absque subtiliori discussione.

Respon.

Obseruandum vero est, esse quosdam actus latriæ, seu adorationis, qui simpliciter dicti non possunt propriè imaginibus tribui, vt sunt, sacrificare, orare, & huiusmodi: nemo enim dixerit, sacrificium imaginibus offerri, aut ad illas orationes fundi, nisi valde abusiuè, & improprie, vt in simili indicauit Scotus, agens de actu amoris in. 3. distinct. 9. §. vlt. huiusmodi enim voces ex propria sua significatione dicunt actus, prout præcisè tendunt in personam intelligentẽ, vel amantem, & ideo non possunt propriè tribui imaginibus, sed tantum personis, ad quas immediate, ac præcisè referuntur. Vnde Tridentinum Sess. 25. dicit honorem esse exhibendum imaginibus, nõ tamen ab eis aliquid esse petendum, neque fiduciam in eis esse ponendam, petitio enim, & fiducia sunt ex illis actibus, qui præcisè dicunt habitudinem ad personam intelligentem. Vnde, si interdum oratio videtur fundi ad imaginem, vt cùm dicitur, *O crux, aue spes vnica, auge pijs iustitiam, &c.* per tropum, & prosopopeiam explicanda est, vt sensus sit, *O crucifixe, &c.* At verò cultus, seu adoratio latius patet ad omnem rem, cui homo se submittit, & venerationem exhibet, & ideo potest etiam imaginibus accommodari. Quod explicari rectè potest illo exẽplo sæpe adducto, cùm enim quis adorat Pontificem, & ab eo aliquid petit, petitio ad solam personã immediatè dirigitur, adoratio autem circa vestem, aut calceum Pontificis versatur. Et eodem modo loquendum censeo de actu sacrificandi, propriè enim sacrificium soli Deo offertur, in recognitionem supremi dominij, & ideo non potest referri ad imagines, quanuis actiones, quæ inter sacrificãdum fiunt, possint in veneretionem imaginũ redundare, & hoc modo Epiphan. hæres. 27. 29. & 79. Iren. lib. 1. contra hæres. cap. 14. August. hæres. 7. damnant quosdam, qui imagines ita colebant, vt eis sacrificium offerrent.

Epiphan. Iren. August.

SECTIO. V.

Vtrùm hæc adoratio imaginum etiam in imaginibus Dei, & alijs sacris signis locum habeat.

RAtio dubitandi esse potest, quia imago Dei, vt Deus est, seu Trinitatis (de huiusmodi enim imagine loquimur) solum metaphoricè repræsentat, & ideo minus apta esse videtur, vt in ea adoretur prototypus propria adoratione sibi debita, quàm propria imago, quæ per formalem similitudinem repræsentat. Et confirmatur primo, quia alias homo, prout est ad imaginem Dei adorari posset latria, imo & quælibet

Universidad de Deusto
Biblioteca

creatura, prout est vestigium Dei. Et confirmatur secundo, quia alias etiam nomina sacra Dei, aut Christi, possent similiter adorari, quia non minus repræsentant, aut in memoriam reuocant per sonas, quas significant, quam huiusmodi imagines metaphoricę sua exemplaria. A

Respondetur, in primis certum est has imagines, postquam ad repræsentādum institutæ sunt, sacras esse, atque adeò in veneratione habendas, *7. Synod.* quod planè colligitur ex. 7. Synodo, quæ eodem modo loquitur de imaginibus Angelorum, & aliorum Sanctorum, cùm tamen illæ, etiam per metaphoram repræsentent. Et idem confirmat *6. Synod.* 6. Synod. & vsus Ecclesiæ, quæ imaginem Christi sub specie agni in veneratione habet, quidquid Sylvest. dicat verbo Imago. Et ratio est, quia etiā ist imagines habitudinem habent ad personas sacras, & religiosè institutæ sunt: vnde earum veneratio ad honorem prototyporum pertinet. Obseruare autem oportet, quia hæ imagines non repræsentant naturaliter, ideo in illis maximè necessariam esse impositionem, & propterea moraliter loquendo oportere, vt publica autoritas interueniat, quæ huiusmodi imagines ad talem vsum imponat. Quod fortasse indicare voluit Caiet. hoc loco, cùm dicit adorationem harum imaginum non esse malam, oportere tamen, vt publica autoritate fiat, & in hoc illam comparat cum occisione hominis, quanquam exemplum non videatur in omnibus accommodatum: quia occisio hominis per se nudè sumpta, non est honesta, nisi veluti per accidēs, propter necessitatem defensionis, aut iustæ pœnæ: hæc vero adoratio per se, est vtilis, & honesta, quanuis obiectum requirat debite propositum, & ideo necesse sit, vt imago sufficiēti autoritate sit ad repræsentandum proposita. Et hinc etiam oritur, vt aliqua signa sacra, quæ aliquando propter diuinam impositionem veneratione digna fuerunt, iam non sint colenda, nec veneranda, quia iam impositio cessauit, & consequenter significatio, & repræsentatio, & huiusmodi sunt sacramenta vetera, serpens æneus, & similia. B

Imagines vt colātur quomodo publica autoritate, & impositione indigeāt. Caiet.

Secundo addendum est has imagines coli posse illo duplici modo in alijs imaginibus explicato. Nam in primis, vt res quædam sacræ sunt, honoraria veneratio illis exhibetur, vt Concil. Nicen. dixit, deinde (vt notauit Vvaldens. dicto tomo de Sacramentalibus cap. 156.) quanuis repræsentatio harum imaginum minus propria sit, tamen suppositā impositione, habent sufficientem repræsentationem, satisque expressam, vt in ipsis, & per ipsas fiat adoratio, quæ per se primo referatur ad prototypa, & concomitanter circa ipsas versetur. Ex quo fundamento ratio dubitandi in principio posita expedita relinquitur. C

Cōc. Nice. Vvald.

Respon. ad argum. D. Thom. Caiet. Vvalden. Greg. Nyss en. Cyril. Ierosoly.

Circa confirmationem, D. Thom. hic ad tertium planè sentit, non esse intrinsecè malum adorare hominem, prout ad imaginem Dei est, seu potius in illo adorare Deum cultu latriæ. Quam sententiam bene explicat Caietan. 2. 2. quæst. 103. artic. 3. ad tertium & Vvaldens. supra cap. 154. qui nonnulla circa illam congerit. Et indicatur etiam à Gregor. Nyssen. lib. de creatione hominis cap. 4. & Cyrillo Ierosolymit. Catechesi. 11. Ratio vero eadem est, quæ de alijs imaginibus. Addunt verò prædicti autores, raro, vel nunquam expedire vti hac adoratione, quia cùm homo sit per se, & propter se adorabilis humano quodam, & inferiori honore, si sub aliqua ratione coleretur adoratione diuina, præter suspicionem, & scandalum, posset interdum esse occasio, vel periculum tranferendi ad hominem per se, & absolutè diuinum honorem, quod sacrilegum est: hoc autem periculum cessat in imaginibus inanimis. Addo præterà, licet homo creatus sit ad imaginem Dei, tamen ex sola ratione imaginis, & naturali repræsentatione non refertur Deum, vt Deus est, seu quoad attributa propria Dei, sed solum quoad communia intellectuali naturæ, & cum alias non sit etiam hæc imago imposita ad repræsentandum Deum, secundum ea, quæ illi sunt propria, ideo non videtur esse sufficiens ratio vtendi hac imagine ad hunc adorationis modum, quanuis secluso scandalo, & periculo, & in homine spirituali, ac bene instructo non possit intrinsecè malus existimari. *Quomodo homo vt imago Dei adorari possit.*

Et hinc constat, quid dicendum sit de inferioribus creaturis, quæ multo minus repræsentant Deū, quàm homo, & ideo multo minus possunt sic adorari, licet quia sunt effectus Dei, in quibus ipse est intimè præsens in illis posset Deus tanquā in sua sede adorari, ad eum modum, quo dicitur Matth. 5. *Nolite iurare neq; per cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius, &c.* Hic tamen adorationis modus valde spiritualis est, & subtilis. *Matth. 5*

Et ex his soluitur obiter obiectio, quæ contra conclusionem fieri posset. Sequi enim ex illa videtur, agnum verum, vel solem adorari posse, quia metaphoricè repræsentant Christum, quod tamen irridet August. concione. 3. in psal. 113. exponens illa verba, *Sol cognouit occasum suum.* Negatur ergo consequentia: tum propter periculum: tum etiam, quia res illæ non sunt impositæ ad repræsentandum Christum, neque ex natura sua illum repræsentant. *Obiectio.* *Aug.* *Responsio.*

Ad secundam confirmationem de nominibus sacris, quidam existimant illis non deberi vllam adorationem propriam, quia tantum habent implicitam significationem ex impositione, & instituta non sunt, vt suppleant vicem rei repræsentatæ, & in vtroque differunt ab imaginibus, quæ & expressius significant, & ex institutione locum gerunt personarum, quas repræsentant. Ita sentit Dominic. Soto lib. 2. de iusti. quæstio. 4. artic. 1. Cordub. dicto lib. 1. quæst. 5. dub. 4. artic. 1. ad primam confirmationem. 7. argumen. Addunt tamen hi autores abusiuè, & improprie honorari hæc nomina, quia excitant memoriam personarum, quæ auditis huiusmodi nominibus statim honorantur: & hoc modo fideles audito nomine Iesu caput aperiunt, iuxta illud ad Philipp. 2. *In nomine Iesu omne genu flectatur.* *Dom Sot. Cordub.* *Philip. 2.* *Adoratio propria non minibus sacris debita.*

Hæc tamen sententia mihi non probatur. Censeo itaq; in primis, sacra nomina præsertim nomē Iesu non tantum abusiuè, sed etiam proprie, & & in se adorandum esse propter eum, quem significat. Probatur, primum ex dicto loco Pauli, & vsu Ecclesiæ, quia hoc modo proprius, magisque iuxta communem fidelium sensum intelligitur.

Vn-

Vnde Irenæ. lib. 4. contra hæres. c. 3. 6. *Nomen,* inquit, *Iesu per vniuersum mundum glorificatum in Ecclesia.* Et illud statim cum imagine comparat. Idemque sentit D. Thom. opusc. 60. art. 6. vbi multa in honorem huius nominis egregiè congerit. Idē Abulēs. in. c. 10. Exod. q. 6. & 7. Secūdo liber Euā geliorum adorādus dicitur in. 7. Synodo, ergo & nomen Iesu scriptum adorandum erit, nihil enim illo dignius est in toto euangeliorum libro, ergo & nomen Iesu voce prolatum eodem modo adorandum erit: vt enim dicitur. 8. Synod. can. 3. *Quæ in syllabis fermo, hæc & Scriptura prædicat, & commendat.* Tertio ratione ex his verbis canonis desumpta, quia ratio huius adorationis tam respectu scripturæ, quàm vocis, est res significata, quod verò res ipsa significans sit vox, vel scriptura, materiale quid est, ergo non impedit rationem adorationis. Et confir. quia hoc nomen est res quædam sacra, & ad vsum religiosum suo modo destinata, ergo vel hoc titulo est adoratione dignum. Denique irreuerentia huic nomini facta culpa est religioni repugnans, ergo è contrario hæc virtus inclinat ad honorem aliquem tali nomini exhibēdum. A *8. Synod.* B

Adoratio sacris nominibus debita rel pectiua est

Addo verò huiusmodi adorationem his nominibus sacris debitam, potissimum esse respectiuam illam, & venerariam adorationem, quam supra late explicuimus, quamque. 7. & 8. Synod. literis sacris tribuedam esse docuerunt. Illa enim prior adoratio, qua per se primo adoratur persona, vix potest his nominibus accommodari: tum, quia tantum implicite, & per solam impositionem significant: tum, quia cùm nomen transeunti voce proferatur, difficile potest apprehendi vt coniunctum cum persona, seu persona in ipso, vt in illo, & per illud adoretur, ipsumque nomen eadem adoratione coadoretur, quanquam neque hic modus adorationis impossibilis videatur, vt ex dictis facile intelligi potest.

SECTIO. VI.

Vtrum, Hæc adoratio imaginum non solum honesta sit, sed etiam sub præceptum cadat. C

IN hac adoratione duo considerari possunt, scilicet vsus, vel modus eius, vnde primo queri potest, an sit præceptum exercendi hanc adorationem, seu vtendi illa. Deinde, an modus talis adorationis cadat sub præceptum. Potest autem esse sermo de precepto naturali, vel positiuo, diuino, vel ecclesiastico.

Vsus, seu adoratio imaginum non est ex Præcepto naturali.

Dico ergo primo. Absolutè, & simpliciter non esse vllum præceptum naturale, vel diuinum, vtēdi imaginibus, & consequenter neque adorandi illas. Probatur quia neque in Scriptura sacra tale præceptum continetur, neque ex sola traditione colligi potest esse aliquam legem diuinam, hunc vsum precipientem, vt ex dictis facile constare potest. Nam licet ostenderimus Christum facto suo hanc consuetudinem probasse, non tamen præcepisse, neque etiam sola naturali ratione potest hoc præceptum demonstrari. Quia licet teneamur Deum, & sanctos colere, tamen ex sola naturali ratione, ad certum modum cultus externi non obligamur, & ideo nulla est naturalis lex, qua cogamur illos per imagines colere, & consequenter nec imaginibus, aut earum cultu, & veneratione vti.

Consuetudo Ecclesiæ circa imaginum vsum instar præcepti.

Dico secundo. Ex more, & consuetudine Ecclesiæ esse aliquo modo præceptum sacrarum imaginum vsum. Explicatur, nam in primis templa, & altaria omari debent imaginibus, neque alter possunt sine scandalo, & graui irreuerentia, suppositā fidelium existimatione, & consuetudine, in eis munera sacra peragi. Deinde, quilibet fidelis male, & superstitiosè ageret, si ex industria ab vsu imaginū abstineret: quia si hoc faceret, iudicans illum esse malum, hæreticus esset: si verò id faceret, iudicans id esse conuenientius, vel ad spiritualem profectum vtilius, certè superstitiosus esset, & vix posset non generare scandalum, & erroris suspicionem, præsertim cùm hic vsus tā frequens sit vniuersę Ecclesiæ, nec partes debeant à corpore dissidere. Deinde interdum posset obligare hoc præceptum, vbi ad honorem religionis, seu fidei confessionem existimaretur necessariū: absolutè tamen, & simpliciter, non inuenio in hac re præceptum affirmatiuum, quod singulos fideles obliget. Vnde, siquis ex negligentia, vel auaritia nunquam imaginibus priuatim vteretur, ex hoc capite, speciale peccatum non committeret.

Supposito imaginum vsu duplex præceptum ori tur.

Dico tertio. Supposito sacrarum imaginum vsu, duplex circa illarum cultum ex natura rei præceptum oriri. Alterum est negatiuum non inferendi illis iniuriam, aut irreuerentiam, quod per se clarum est ex supra tractatis, & hoc præceptum ex suo genere sub mortali peccato obligat, cùm materia eius grauis sit, & ad religionem spectet. Alterum est affirmatiuum tribuendi his imaginibus debitum cultum, sed hoc tantum obligat pro temporibus necessarijs iuxta morem affirmatiui præcepti. Hæc autem necessitas solum esse potest, vel si fidem confiteri oportet, per huiusmodi actum, vel si cùm cæteris fidelibus publica adoratio facienda sit, vel denique, si aliqua alia actio circa imaginem exercenda sit, quæ reuerentiam requirat.

Dico quarto. Esse naturale, & diuinum præceptum seruandi modum debitum circa hanc imaginum adorationem. Abstinendum est enim ab omni superstitioso cultu, neque alius modus adorationis illis tribuendus, quam sit earum institutioni, seu naturæ consentaneus, alias actio in ido lolatriæ vitium facile deflecteret.

SECTIO. VII.

Quantum inter hanc imaginum adorationē, & idolorum cultum inter sit.

EXplicata vera imaginum adoratione, operæ pretium erit exponere, quàm longè differat à falso idolorum cultu, vt omni ex parte infidelium, & hæreticorum obiectionibus satisfaciamus. Illi enim (vt refert. Greg. Pap. epist. ad German. Constantinopolit. quæ habetur in. 7. Synod. act. 4.) non putant excusari Ecclesiam ab idolatriæ vitio adorando imagines, etiam si illas *Greg. Pap.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter extrinsecam excellentiam prototypi adorare se dicat. Nam etiam gentes dicebant, se adorare idola, vt eorum hominum, vel spirituũ imagines, quos in honore habebant, non tamen id circo ab idololatriæ peccato excusantur. Assumptum patet ex Euseb. lib. 8. de præparat. euang. c. 3. dicente, *Adorant idola vt imagines eorum, qui non nihil ad vitam contulere*, & li. 3. cap. 3. multa ex Porphy. & alijs in eandem sententiam refert. Et in eadem est Athanas. lib. contra idola gentium, & Lactant. lib. 1. diuinar. institut. c. 15. & lib. 1. c. 1. Cyp. lib. de idolorum vanitate circa princip. & Aug. concione. 2. in psal. 113. exponens illa verba, *Simulacra gentium argentum, & aurum*, & in epist. 43. Hinc Olympius Sophista gentilis apud Niceph. lib. 12. hist. c. 25. & Sozomen. lib. 7. hist. c. 15. ad consolandum gentiles socios suos, quorum idola Christiani confregerant, inquit, *Simulacra erant ex materia corruptioni obnoxia, ideo comminui potuerunt, quæ verò in eis erant cælestes potestates, in cælum euolarunt.* Confir. nam per se videtur incredibile, homines in tantam cæcitatem incidisse, vt ligna, & lapides propter se adorationе digna esse crederent: colebant ergo hæc propter rationem extrinsecam non sine idololatriæ vitio. Cuius rei exemplum ex. c. 21. Exodi sumere possumus vbi Hebræi adorantes vitulum aureum, non illũ propter se, sed Deum in illo adorasse videntur, vnde & Aaron dicebat, *Solennitas Domini est*, & tamen magnum idololatriæ peccatum cõmiserunt. Similiter Iudicum. 17. Michas dicebat, *Sanctificauí hoc argentum Domino*, quibus verbis significat, creatum imaginem Deo, & nihilominus eius cultus idololatriæ accusatur.

Euseb. *Athana.* *Lactant.* *Cyprian.* *Aug.* *Olymp.* *Sophist.* *Nicephor.* *Sozomen.* *Exod. 21.* *Iudic. 17.*

Imaginũ vsus cõtra Idolorum culturam inuentus. Turrian. Fenardẽt.

Respondetur, tantum abesse imagines nostras ab idolis, vt potius ad illorum destructionem ab Apostolis erectæ sint, vt erudite notarunt Turrian. lib. 1. pro canonib. Apostolor. c. 15. & Feuardent. super. 1. lib. Irenæ. c. 24. qui referunt Apostolicum canonem in hæc verba. *Non debent seruata decipi circa idola, sed loco eorum incontaminatas veri Dei simul, & hominis, seruorumque eius, manibus efformatas imagines contra idola, & Iudæos erigere.*

Vt autem hæc differentia euidentius constet. Supponendum in primis est, tunc proprie committi idololatriæ vitium, quãdo adoratio soli Deo debita, ei, qui verus Deus nõ est, communicatur vt D. Thom. docet. 2. 2. q. 94. art. 1. & ex supra dictis hic art. 1. & 2. constare potest. Vnde fit, ad idololatriæ vitium spectare, erigere Deo imaginem, vt propriam eius naturam, sicut est representet. Et similiter illã sub tali existimatione adorare, vel eum, qui in illa repræsentatur tanquam verum Deum, idololatria est, cũm ille verus Deus esse non possit. Quod recte notauit German. Cõstantinopolit. in epist. ad Thomam, relatam in dicta. 7. Synod. act. 4. & indicat Aug. epist. 119. c. 11. Sic etiam seruata proportione potest vocari idolodulia, si quid adoretur cultu religioso Sãctis debito, quod tali adoratione dignum non est. Vel si illi sub hac intentione simulacrum erigatur, vt si dæmon in se, vel in simulacro colatur, etiam si non diuino honore, sed illo, qui sanctorum angelorum proprius est, adoretur.

D. Thom. *Idololatria quid.* *German. Constan.* *Aug.* *Idolodulia.*

Error idololatriæ vnde ortus.

Secundo explicandi sunt varij modi, quibus Gentes in hoc vitio errarunt, vel errare potuerunt. Primo enim aut prorsus ignorabant vnum A Deum, cui supremam adorationem tribuerent, vel certe, si modo aliquo illum cognoscebant, nõ sicut Deum glorificabant, vt dicitur ad Rom. 1. Vnde factum est, vt supremum latriæ cultum inter multos diuiderent, vt late tractat Aug. lib. 8. de ciuit. c. 14 & lib. 20. contra Faust. cap. 19. Lactant. lib. 1. diuinar. institut. à cap. 5. & Orig. libr. 6. contra Celsum circa princip. Hæc autem diuini cultus partitio, seu communicatio varijs modis accidit. Primum enim quidam homines insignes, & potentes existimati sunt dij, illisque sacrificia offerebantur, & sub hac existimatione erigebantur simulacra, vt late ostendit Lactant. supra. c. 8. Tertul. in apolog. cap. 11. & 12. & lib. de idololatria, & Euseb. lib. 2. de præparat. cap. 7. August. lib. 8. de Ciuit. c. 26. *Tanta*, inquit, *excitate in montes offendunt, vt non attendant in omnibus literis Paganorum aut non inueniri, aut vix inueniri Deos, qui non homines fuerint, omnibus verò studeant honores exhibere diuinos, quasi nihil humanitatis habuerint.* Neque homines solum mortuos, sed interdum etiam viuos, vt Euseb. supra notat, vt Deos interdum adorabant, vt ex Daniel. 2. colligitur, vbi in hoc sensu Hierony. (quem supra citauimus) inquit, simulacrum, seu statuam Imperatoris, non esse vlla ratione hoc modo adorandam.

Lactan. *Tertul.* *Euseb.* *Aug.* *Vary modi antiquæ Idolorum cultura.* *Daniel. 2.* *Hieronym.*

Secundo quasdam mundi partes, vel causas, cælos, solem, ignem, & similia, quæ Sapient. 13. & 14. referuntur, vt Deos adorabant, eisque hac ratione simulacra erigebant, vel propter exteriorem formam, quæ oculis patebat, vel certe propter latentem quandam virtutem, quam ibi in esse existimabant. Vt tradit Euseb. lib. 3. de præparat. c. 2. & 3. & Aug. lib. 20. contra Faust. cap. 5. & 19. & lib. 4. de Ciuit. c. 10. & lib. 7. c. 5. vbi ex Varrone refert antiquos feciss simulacra, vt per ea mundi animam, seu partes eius conspicerent: ideoque frequentius in forma humana ea confinxisse, vt Deos hominibus similes esse significarent. Quocirca sæpe fingebantur idola, veluti receptacula quædam superiorum virtutum, quæ illis coniungi putabantur, & in eis responsa dabant, quibus exteriores effectus, & beneficia accepta referebant. Vnde Aug. conc. 2. in psal. 113. inquit, *Sine vno aliquo habitatore esse non putant.* Quod varijs Philosophorum testimonijs ostendit lib. 8. de Ciuit. cap. 23. & 24. & libr. 20. c. 10. & epist. 49. q. 3. Euseb. lib. 8. de præparat. c. 6. Et propter hãc causam Scriptura sacra nunc vocat idola lapides & ligna, nunc verò dæmones, psal. 95. *Omnes Dij gentium dæmonia*, Deuteron. 32. *Immolauerunt dæmonijs, & non Deo, dijs quos ignorabant.* 1. ad Cor. 10. *Fugite ab idolorum cultura*, & subdit infra. *Quæ immolant gentes, dæmonijs immolant.* Vnde tandem eo deuenerunt, vt ipsasmet sensibiles statuas Deos putarent, siue illas cum spiritibus in habitantibus per modum vnius apprehenderent, siue nihil inter eas, & superiores virtutes distinguerent, sed quod videbatur, absolute adorarent. Et ideo in Scriptura sacra sæpe admonentur nihil diuinitatis, vel virtutis esse posse in rebus manufactis. Paul. Act. 19. *Quia non sunt dij, qui manibus fiunt.* Vnde Augst. lib. 3. de doct. Christ. c. 6. & 7. omnem idololatriam ad duo capita reuocat, quia vel simulacra ipsa manu facta vt Deos habebant, vel si aliqui eorum ea, vt signa interpretari conabantur, ad creaturam colendam referebant.

Euseb. *August.* *Varro.* *Rom. 1.* *Aug.* *Lactan.* *Origen.* *Lactan.* *Tertul.* *Euseb.* *Aug.* *Psal. 95.* *Deut. 32.* *1. Cor. 10.* *Act. 19.* *Aug.*

Idem

Euseb. Idem ferè q. 116. in Genes. Euseb. lib. 5. de præparat. c. 15. Neque est hoc creditu difficile supposita ignorantia per peccatum originale contracta, & per diuturnam consuetudinem, falsasque traditiones postmodum aucta. Præsertim cum in illis temporibus lumen fidei, & gratiæ, parce communicaretur hominibus, ex quibus multi sunt adeo tardi, & parum instructi, vt vix, quid nomine Dei significetur, concipiant.

Tertio constat, Hebræos, quandocunque in Scriptura peccati idololatriæ redarguuntur, imitatos fuisse supradictos ritus gentium, vt constat ex historia Ieroboan qui vitulos aureos erexit. 3 *Reg.* 12. & 18. Reg. 12. vbi c. 18. Elias ostendit omnes illos, quos Israelitæ tunc colebant, fuisse falsos Deos, similes dijs gentium, eorumque cultum esse contrarium cultui veri Dei. Et idem constat ex reprehensionibus Isai. 46. Ierem. 2. Deuteron. 32. *Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui*, & infra, *Immolauerunt dæmonijs, & non Deo*, Vbi sermo est de adoratione vituli, in qua Hebræi Aegyptios imitati sunt, vt August. notat lib. 18. de Ciuit. cap. 5. *Isai. 46.* *Ierem. 2.* *Deut. 32.* *August.*

Quarto ex his facile intelligitur, quantum differ adoratio nostrarum imaginum ab idolorum cultura. Ecclesia enim solum eas imagines in veneratione habet, quæ personas adoratione dignas repræsentant. Deinde non absolute, & propter se eas adorat, sed totum earum honorem ali quo modo ad prototypa refert. Ad hæc, illas ex vera fide, & existimatione depingit, res corporeas ab spiritualibus distinguendo, vnamquanque iuxta capacitatem eius representando. Ac denique vnamquanque rem in suo gradu, & ordine, & iuxta modum suum veneratur, omnia in vnius Dei cultum, & supremum honorem referendo: vt autem in simili dixit August. lib. 3. de doct. Christ. c. 6. ille cultus, qui videtur esse sub rebus, aut signis corporalibus, ac temporalibus, si ad vnius Dei cultum referatur, longe a gentium more, & superstitione distat. Et similia possunt sumi ex eodem lib. 10. contra Faust. c. 13. & ex Germano, & Leontio, in act. 4. 7. Synod. At verò Gentiles & erigebant statuas, seu imagines dæmonibus, aut prauis hominibus, & eas, vel creaturas in illis representatas propter se colebant tãquam suprema numina, primasque causas aliquorum saltem effectuum, seu temporalium bonorũ. Credebant etiam omnes illos, quos vt Deos colebant, esse corporeos, & per propriam similitudinem per eas imagines representari, quibus nihilominus diuinos honores & sacrificia offerebant. distat igitur in infinitum eorum error ab Ecclesiæ catholicæ veritate. Vnde sancti Patres vigilantissimè restiterunt hæreticis, quandocunque ritus gentilicos cum imaginum vsu, & adoratione miscere cœperunt, vt ex Irenæo, Epiph. Aug. locis supra citatis constat, qui Carpocratem, & Gnosticos reprehendunt, qui monstrosas Sanctorũ imagines, cum prophanis simulacris coniungerent, illisque sacrificia offerent.

Quantum inter imaginum sacrarũ, idolorumque cultum intersit. *Irenæ.* *Epiph.* *August.*

Obiectio. Sed vrgent hæretici, quia licet in hac adoratione benè illa vtendo, manifestus idolatriæ vsus non intercedat, tamen fieri non potest, vt omnino vitetur, præsertim in rudi, & ignoranti vulgo. Vnde fit, vt ita imagines adoret, ac si audirent, & sentirent, & diuinum quid haberent. Cuius A signum est, quia illas orat, & propinquius accedere cupiunt, vt audiantur, vel videantur. Putant etiam vnam imaginem habere maiorem potestatem, vel excellentiam, & ideo libẽtius illã adeũt. Respondetur ex dictis in superioribus, si quod fortasse in hac adoratione potest inesse periculũ, vera doctrina, ac populi instructione, non falsis erroribus præcauendum esse. Vnde negamus in in Ecclesia catholica supposita vera eius fide, & doctrina esse hoc periculum, quod morale, & cõmune sit. Quod si interdum ex incuria pastorum, vel ex defectu doctrinæ in aliquibus sit ignorantia, vel superstitio, id est per accidens, neque ob eam causam vniuersa Ecclesia tanta vtilitate priuanda est. Signa verò, quæ in contrarium obijciuntur, nullius momenti sunt. Orat enim populus coram imaginibus, quia (vt supra dicebamus) in eis prototypa apprehendunt, & venerantur, cupiunt verò ad illas accedere, vt magis ad deuotionem excitentur, & commodius illas veneretur. Magis verò ad quasdam, quàm ad alias afficiuntur, quia vel propter antiquitatem, vel propter artificis sanctitatem, vel propter similes circunstantias maiorem deuotionem excitant, aut denique, quia interdum placet Deo per aliquam imaginem, seu ad præsentiam eius maiora beneficia conferre. Non est igitur, cur hæretici temerè iudicent superstitiosè fieri, quæ ex vera fide, & deuotione facta esse, facile interpretari possunt.

Responsio.

Vltimo ex dictis facile intelligitur, quantum imagines factæ ab idolis differant, meritoque in 7. Synod. act. 7. circa finẽ præceptum esse, ne idolorum nomine imagines appellentur. Vt enim notauit Orig. homil. 8. in Exod. & Theodoret. q. 28 in Exod. *Idolum* falsam imaginem significat, quæ vel repræsentat, quod non est, vel quale non est, id est, vt sanctum, quod sanctum non est: & ideo 1. ad Corint. 8. idolum dicitur, nihil esse in mundo, quia non representat aliquid, quod vere ita sit, & propterea Osee. 7. exponente Hieronymo. dicitur de idolatris, quod, *Operati sunt mendacium*, id est, *idolum*, quia sicut simulacrum contrarium est Deo: ita idolum veritati. Et propterea etiam Ierem. 2. idolum, *Vanitas* dicitur, eodem Hierony. exponente, in illis verbis, *Ambulauerũt post vanitatem, & vani facti sunt*, & Abac. 2. *Sculptile, & conflatile*, imagines falsæ dicuntur. At verò imago propria, & vera refertur ad aliquod verum exemplar, vt enim inquit Naz. orat. 36. quæ est. 4. de theolog. nu. 83. *Imaginis natura est, vt exemplar suum imitando referat.* & August. in expositione inchoata Genes. ad liter. c. 16. *Imago*, inquit, *Tunc est, quando de aliquo exprimitur, similis ei, cui imago est.* & Damasc. orat. 3. de imaginib. dicit, *Imaginem esse ipsum prototypum, quem exprimit, & declarat*, & eodem ferè modo loquitur Adrian. Pap. in sua responsione, & alij Patres in Concil. Nicen. 2. Quo circa, quamuis nomen imaginis interdum generice sumi solent, & tribui etiam idolis, & simulacris, vt videre licet in Tertul. lib. de idolatria, Lactant. & alijs supra citatis, in Scriptura tamen sacra nomen imaginis absolute dictum in bonam partem frequentius sumitur, vt constat Genes. 1. & 9. Sap. 7. 1. ad Corint. 11. & sæpe alias: At verò nomen idoli semper in malam partem sumitur, Leuit. 19. *Nolite conuerti ad idola.*

Differentia inter imagines, & Idola. *7. Synod.* *Orig.* *1. Cor. 8.* *Osee. 7.* *Hieron.* *Ierem. 2.* *Abac. 2.* *Gre. Naz.* *August.* *Damasc.* *Adrian.* *Pap.* *Coc. Nic.* *Tertull.* *Lactant.* *Genes. 1.* *& 9.* *Sap. 7.* *1. Cor. 11.* *Leuit. 19.*

Ad eundem modum vtendum est nominibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus, *sculptilium*, & *simulacrorum*, vt nostris imaginibus illa non tribuamus, falsitatem enim, & deceptionem includunt, & in Scriptura fere sem per idola significant, & ideo Act. 15. præcipitur Christianis abstinere, *à contaminatione simulacrorum*, & cap. 21. inquit Paul. *Intuens simulacra vestra*, Psal. 102. dicitur, *simulacra gentium argentũ, & aurum*. Vbi eodem modo Augustin. loquitur concio. 2. Hieronym. locis citatis, Lactant. libr. 6. cap. 13. A

Act. 15. et 21.
Psal. 103.
August.
Hieron.

Nec refert hoc loco inquirere, an idolum, & imago in aliqua ratione vnioce conueniant, id enim impertinens est. Quanuis enim in ratione picturæ, seu figuræ, aut rei artificiosæ conuenire possint, tamen in ordine ad cultum, & vitium, vel virtutem nihil habent commune, quæ sola consideratio ad præsentem materiam spectat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm crux Christi sit adoranda adoratione latriæ.

B

147
2.2.q 103. art 4. ad 3. & 3 d. 9.q.1. art. 2.quæst. 4

DOrtum sic proceditur. Videtur, quòd crux Christi nõ sit adoranda adoratione latriæ. Nullus enim pius filius veneratur contumeliam patris sui: puta flagellũ quo flagellatus esset, vel lignũ, in quo fuisset suspensus: sed magis illud abhorreret. Christus autem in ligno crucis opprobriosissimam mortem passus est secundum illud Sapient. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Ergo non debemus crucem venerari, sed magis abhorrere. C

¶ 2. Præterea, Humanitas Christi adoratione latriæ adoratur, inquãtum est vnita filio Dei in persona. Quod de cruce dici non potest. Ergo crux Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3. Præterea, Sicut crux Christi fuit instrumentum passionis eius & mortis, ita etiam & multa alia (puta, claui, corona & lancea) quibus tamen non exhibemus latriæ cultum. Ergo videtur, quòd crux Christi non sit adoratione latriæ adoranda.

¶ Sed contra est, quòd illi exhibemus latriæ cultũ, in quo ponimus spem salutis. Sed in cruce Christi ponimus spem salutis: cantat enim Ecclesia, * O crux aue spes vnica, hoc passionis tempore, auge pijs iustitiam, reisque dona veniam. Ergo crux Christi est adorãda adoratione latriæ.

In Dominica depassione domini in Hym.

Respondeo dicendum, quòd sicut suprà dictum est. † honor seu reuerentia non debetur nisi rationali naturæ: creaturæ autem insensibili non debetur honor vel reuerentia nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter. Vno modo, inquantum repræsentat rationalem naturam: alio modo, in quantum ei quocunque modo coniungitur. Primo modo consueuerunt homines venerari Regis imaginem: secundo modo eius vestimentum. Vtrunque autem venerãtur homines eadem veneratione qua venerantur & Regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, vtroque modo est à nobis veneranda: vno scilicet modo inquantum repræsentat nobis figuram Christi extẽsi in ea: alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd eius sanguine est perfusa. Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latriæ. Et propter hoc etiã crucem alloquimur, & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis Christi in quacunque alia materia (puta lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem tantum, vt imaginem Christi, quã veneramur adoratione latriæ: vt suprà dictum est. *

art. præc. ad 3. argum.

arti. præc.

Ad primum ergo dicendum, quòd in cruce Christi quantum ad intentionem vel opinionem infidelium consideratur opprobrium Christi: sed quantum ad effectum nostræ salutis consideratur virtus diuina ipsius, qua de hostibus triumphauit: secundum illud Coloss. 2. Ipsum tulit de medio, affigẽs illud

illud cruci, & spolians principatus & potestates, traduxit confidẽter palàm, triũphans illos in semetipso. Et ideo dicit Apostolus. 1. ad Corin. 1. Verbum crucis pereuntibus quidẽ stultitia est: his autem, qui salui fiunt, id est nobis, virtus Dei est. A

¶ Ad secundum dicendũ, quòd crux Christi, licet non fuerit vnita Verbo Dei in persona: fuit tamen ei vnita aliquo alio modo, scilicet per repræsentationem & contactum. Et hac sola ratione exhibetur ei reuerentia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantum ad rationem contactus membrorum Christi, adoramus non solum crucem, sed etiam omnia quæ sunt Christi. Vnde Damasc. * dicit in. 4. lib. pretiosum lignum vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum, clauos, indumenta, lanceã, & sacra eius tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, & huiusmodi. Ista tamen non repręsentant imaginẽ Christi, sicut crux, quæ dicitur signum filij hominis, quod apparebit in cælo: vt dicitur Matth. 24. Ideoque mulieribus dixit Angelus, Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quòd crucẽ Christi veneramur in quacunque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcunque huiusmodi. B C

lib. 4. ca. 12. circa med.

COMMENTARIVS.

REspondet D. Thom. crucem tam ratione contactus, quàm ratione repræsentationis adorandam esse latria. Cuius responsionis posterior pars in superiori disputatione fere explicata est: prior verò ex ijs pendet, quæ circa arti. 6. dicenda sunt, & ideo hanc disputationem de cruce in vltimam huius quæstionis partem differemus. In litera verò D. Thom. (quoniam reliqua clara sunt) illud solum aduertendum est, cùm inquit nos alloqui, & deprecari crucem tanquam ipsum crucifixum, non esse sensum proprie, & in rigore, orationem fundi ad crucem (vt in superioribus explicatum reliquimus) sed fundi ad Christum in cruce repræsentatum, & apprehensum, ex quo tanquam ex signo rectè colligit D. Thom. crucem eadem adoratione cum Christo adorari, quia in illa adoratur Christus, ac si præsens adesset.

ARTICVLVS V.

Vtrùm mater Christi sit adoranda adoratione latriæ.

148
2.2.q.103. ar. 4. 2. Et 3.d.9.q 1. ar.2.q.3.

ADorum sic proceditur. Videtur, quòd mater Dei sit adoranda adoratione latrię. Videtur enim idem honor esse exhibendus matri Regis, & Regi: vnde dicitur. 2. Regum. 2. quòd positus est thronus matri Regis, quæ sedit ad dexterã eius. Et August. dicit in sermone de Assumptione, * Thronum Dei, & thalamũ Domini cæli atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi est ipse. Sed Christus adoratur adoratione latriæ, ergo & mater eius.

In li. de assumptione beatæ Mariæ. c. 6. circa medium tomo. 9. li. 4. c. 15. post med.

¶ 2. Præterea, Damasc. † dicit in. 4. libro quòd honor Matris refertur ad filium. Sed filius adoratur adoratione latriæ. ergo & Mater.

¶ 3. Præterea, Coniunctior est Christo mater eius, quã crux. Sed crux adoratur adoratione latriæ, ergo & mater Christi est adoratione latriæ adoranda.

¶ Sed contra est, quòd mater Dei est pura creatura. Nõ ergo ei debetur adoratio latriæ.

Respondeo dicendum, quòd quia latria soli Deo debetur, nulli creaturę debetur latria, prout creaturam secũdum se veneramur. Licet autem creaturæ insensibiles nõ sint capaces venerationis secundum seipsas: creatura tamẽ rationalis est capax venerationis secundum seipsam: & ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latrię: Cùm igitur beata Virgo sit pura creatura rationalis, nõ debetur ei adoratio latriæ: sed solum veneratio duliæ, eminentiùs tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

men quàm cæteris creaturis, inquantum ipsa est mater Dei. Et ideo dicitur, quòd debetur ei non qualiscunque dulia, sed hyperdulia.

Ad primum ergo dicendum, quòd matri Regis non debetur æqualis honor honori, qui debetur Regi: debetur tamen ei quidam honor consimilis, ratione cuiusdam excellen- *In arg. 1.* tiæ. Et hoc significant autoritates inductæ.

¶ Ad secundum dicendum, quod honor matris refertur ad filium, quia ipsa mater est propter filium adoranda. Non tamen eo modo quo honor imaginis, quia ipsa imago prout in se consideratur, vt res quædam, nullo modo est B veneranda.

¶ Ad tertium dicendum, quòd crux non est capax venerationis prout in *art. præc.* se consideratur, vt dictum est: sed beata Virgo secundum se ipsam est venerationis capax. Et ideo non est similis ratio.

COMMENTARIVS.

a

QVod ad mentem D. Thom. attinet, ipse in hoc articulo (vt apertè patet ex corpore eius) solum agit de adoratione absoluta, quæ per se, & propter propriam excellentiam alicui tribuitur, fortasse, quia supponit rationalem personam non esse alio modo adorandam, non quia sit omnino incapax ado- C rationis respectiuæ, sed quia cùm sit capax propriæ venerationis, ea vti oportet, & non alia, vt in Solutione ad. 3. indicatur. Hoc igitur sensu supposito clara est responsio eius, Beatam scilicet Virginem non latria, sed dulia, vel potius hyperdulia adorandam esse. Et solutiones etiam argumentorum supposito eodem sensu nullam habent difficultatem. Disputatio verò fusior de hac materia tradetur commodius infra post-quam de dignitate, & excellentia, gratia, & gloria Beatissimæ Virginis disputauerimus: cùm enim fundamentum huius cultus sit excellentia Virginis, & potestas, huius cognitio illius intelligentiam supponit. Ibi ergo tam de adoratione, quàm de oratione ad Virginem exhibenda commodius differemus. Sicut etiam de adoratione Eucharistiæ in propria illius materia tractandum est.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd Sanctorum reliquiæ nullo modo sint adorandæ. Non enim est aliquid faciẽdum, quod possit esse occasio erroris. Sed adorare mortuorum reliquias, videtur ad errorem Gentilium pertinere, qui mortuis hominibus honorificentiam impendebant. Ergo non sunt Sãctorum reliquiæ adorandæ. 149 2.2.q.96. ar.4.3.

¶ 2. Præterea, Stultum videtur rem insensibilem venerari. Sed Sanctorũ reliquiæ sunt insensibilia corpora. Ergo stultum est eas venerari.

¶ 3. Præterea, Corpus mortuum non est eiusdem speciei cum corpore viuo: & per consequens non videtur esse numero idẽ. Ergo videtur, quòd post mortem alicuius Sancti, corpus eius non sit adorandum.

¶ Sed contra est, quod dicitur In lib. de Ecclesiast. dogmatibus, Sanctorum corpora, & præcipuè beatorum Martyrum reliquias, acsi Christi membra, syn- *cap. 73. in princ. habetur inter opera Aug. tom. 3.* ceriſsimè honorãda, scilicet credimus. Et postea subditur, Si quis contra hanc sententiam velit esse, non Christianus, sed Eugnominianus & Vigilantianus creditur.

Respondeo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in libro de Ciuit. Dei. Si *li. 1. ca. 13. tom. 5.* paterna vestis & annulus, ac si quid est huiusmodi, tanto charius est posteris, quanto erga parentes est maior affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo familiarius atque coniunctius, quàm quælibet indumenta gestamus, hæc enim ad ipsam naturam hominis pertinẽt. Ex quo patet, quòd qui habet affectum ad aliquem,

quem, etiam ea, quæ de ipso post mortem relinquuntur, veneratur: non solũ corpus aut partes corporis eius, sed etiam aliqua exteriora, puta vestes, & similia. Manifestum est autem, quòd Sanctos Dei in veneratione habere debemus, tanquam membra Christi, Dei filios, & amicos, & nostros intercessores. Et ideo eorum reliquias qualescunque, honore congruo in eorum memoriã venerari debemus, & præcipuè eorum corpora, quę fuerunt tẽpla & organa Spiritus sancti in eis habitãtis & operantis, & sunt corpori Christi configuranda per gloriosam Resurrectionem. Vnde & ipse Deus huiusmodi reliquias conuenienter honorat, in eorum præ- B sentia miracula faciendo.

Ad primum ergo dicendum, quòd hæc fuit ratio Vigilantij, cuius verba in *in epist. ad Vigilant. non procul a princ. to. 3.* troducit Hieron. in lib. quem contra eum scribit, dicentis, Propè ritum Gentiliũ videmus sub prætextu religionis introductum, puluiſculum nescio quẽ in modico vasculo, pretioso linteamine circundatum osculantes adorãt. Cõtraquem Hiero. dicit in Epistola ad Riparium: Nos non dico Martyrum reliquias, sed nec Solem, nec Lunam, nec *Incipit ep. Acceptis primũ literis tuis in. 3. habetur non procul a princip.* Angelos adoramus, scilicet adoratione latriæ, honoramus autẽ reliquias Martyrũ, vt eum, cuius sunt Martyres, adoremus: honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad dominum. Sic ergo honorando reliquias Sanctorũ, non C incidimus in errorem Gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant.

¶ Ad secundum dicendum: quòd corpus illud insensibile nõ adoramus propter seipsum, sed propter animam, quę fuit ei vnita quæ nunc fruitur Deo: & propter Deum: cuius fuerunt ministri.

¶ Ad tertium dicendum, quòd corpus mortuum alicuius Sancti non est idem numero quod primò fuit dum viueret, propter diuersitatem formæ, quæ est anima: est tamen idem identitate materiæ, quæ est iterum suæ formæ vnienda.

LItera D. Thom. & per se clara est, & in sequẽti disputatione amplius illustrabitur.

DISPVTATIO. LV.
In duas sectiones distributa.

De reliquiarum cultu & veneratione.

IN hac disputatione omnia illa, quę de imaginibus tractata sunt singillatim quæri & inuestigari possent. Tamen quia ratio doctrinæ similis est, & eadem ferè proportione applicari potest, ideo breuius doctrinam de reliquiarum cultu complectemur, illius honestatẽ, & modum, seu naturam, & speciem explicando. Nomine autem reliquiarum non tantum Sanctorum corpora, vel eorum partes, sed etiam vestes, & alia similia, quibus ipsi specialiter vsi sunt, cõprehendimus.

SECTIO. I.

Vtrùm Sanctorum reliquiæ in veneratione, & honore habendæ sint.

HAEretici negant reliquias Sanctorum adorandas esse, vel à fidelibus custodiendas, & conseruandas. Cuius hæresis autor fertur esse Vigilantius. Sed illum in hoc errore fuisse discipulum Eunomij, refert Hieron. epist. ad Riparĩu, & lib. contra Vigilãt. dicit etiam eum fuisse imitatum Iudæos, & Samaritanos, quia humana cadauera abominantur. Sed & ante Eunomiũ Gnosticos cõtemptisse Martyres, non tam eorum reliquias quam martyria despicientes, refert Irenæ. lib. 3. c. 20. & Tertul. in Scorpiaco. In hoc eodem errore versatus est postea Constantinus. 4. seu Copronymus, vt ex Suid. refert Prateol. & postea Ioan. Vvicl. vt refer Vvaldens. tom. 3. de sacramẽtalib. c. 164. ac denique Luther. Calui. Zuingl. & alij noui hærerici, vt refert Lindan. dialog. 2. Hosius in confes. cap. 58. Alan. dialog. 3. cap. 12. & sequentibus. *Hieron. Irenæ. Tertul. Suid. Prateol. Vvaldens. Lindan. Hosius. Alan.*

Dicendum vero est reliquias Sanctorum meritò à fidelibus conseruari, & cum magna reuerentia, & veneratione tractari. Hæc veritas non solum de fide certa est, sed etiam videtur lumine naturali euidens, suppositis quam de sanctis habemus, existimatione, & primo indicatur in Scriptura sacra. Genes. enim. 50. & Exod. 13. legimus ossa Iacob, & Ioseph cum magno honore esse conseruata, & sepulturæ tradita. Et Deuter. vlt. creditur angeli sepeliuisse corpus Moysis, vt ex antiqua traditione exponit Epiphan. hæres. 9. circa finem, & Act. 8. curauerunt Stephanum viri timorati, & fecerũt planctũ magnum super eum. *Reliquijs Sanctorũ veneratio debita. Genes. 50. Exod. 13. Deuter. Epiph. Act. 8.*

Secundo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Veneratio Ecclesiæ Rom circa reliquias Sãctorum.

Secundo hoc maximè probatur ex vniuersalis Ecclesiæ traditione, & consensu, quem sic demonstro. Nam in primis de vsu Ecclesiæ Romanæ antiquissimo constat ex Cornel. Pap. epist. 1. vbi tractat de translatione corporum Petri, & Pauli suo tempore facta è Catacumbis ad ea loca, in quibus martyria sunt passi: & Gregor. lib. 3. epist. 30. (quæ pro veneratione reliquiarum attente legenda est) earundem reliquiarum Petri, & Pauli meminit, & quomodo ab eo tempore, quo passi sunt, magna cum veneratione seruatæ fuerint, & lib. 5. epist. 50. mittit partè harum reliquiarum Reginæ Francorum, monens, vt debito honore tractentur. Hierony. etiam contra Vigilant. refert summos Pontifices solitos esse super reliquias Sanctorum apostolorum Deo sacrificium offerre: & coram eis semper fuisse lumina accensa, constat ex Greg. 3. dialog. cap. 24. Chrys. homil. 32. ad Rom. circa finem, ciuitatem illam magnificat, quod in ea reliquiæ Apostolorum conditæ sunt, & corpori Pauli circumuolui exoptat. Secundo de Ecclesia Constantinopolitana. Ad eam etiam translatæ sunt summo cum honore reliquiæ Sanctorum Andreæ, Lucæ, & Timothei, tempore Constantini Magni, teste Hierony. contra Vigilant. postea reliquiæ Sancti Pauli Episcopi, & martyris tempore Theodosij senioris, vt refertur lib. 9. tripart. c. 17. Et corpus Sancti Ioannis Chrysostomi, tempore Theodosij iunioris lib. 10. tripart. cap. 26. Theodoret. lib. 5. hist. c. 3. Niceph. lib. 14. c. 43. refert etiam idem Chrys. homil. 66. ad Popul. Constantinum Magnum magni honoris gratia iuxta fores templi, in quo Apostolorum reliquiæ seruabantur, à filijs suis fuisse sepultum. Et ibidem inquit reliquias Sanctorum non solum Romæ, sed etiam Constantinopoli magna coli pietate. Tertio de Antiochena ecclesia. Corpus Sancti Ignatij, in magna veneratione ibi habitum esse refert Euag. libr. 1. c. 16. Idem de sancto Meletio, Sozomenus lib. 10. c. 12. & de sancto Babila Ruffinus lib. 1. cap. 35. vbi refert dæmones ad eius præsentiã ob mutuis se, neque in idolis suis amplius responsa dedisse: & in huius sancti honorem integrum librum Chrysostomus composuit. Quarto in Alexandrina ecclesia caput Ioannis Baptistæ cum summo honore seruauit Athana. vt Ruffin. refert, lib. 1. c. 28. In Ierosolymitana, sedes, seu cathedra sancti Iacobi honorifice conseruata est, teste Euseb. li. 7. c. 15. Niceph. lib. 6. c. 16. in Smyrnensi, corpus sancti Polycarpi, autore eodem Euseb. lib. 4. 15. & Niceph. lib. 3. c. 35. In Hispania, reliquiæ sancti Iacobi, singulari Dei prouidentia conditæ sunt, & non solum ab incolis, sed ab vniuersis fidelibus religionis causa eo venientibus adorantur, vt ex antiquissima & vulgatissima traditione constat. Et simili veneratione corpora sancti Dionysij, Martini, Hilarij, & alia penè innumera Gallicana ecclesia semper venerata est. De Mediolanensi, legi potest Ambros. epist. vlt. ad Sororem, & serm. 91. & 92. vbi de inuentione sanctorum Gerualij, & Protasij, Nazarij, & Celsi historiam refert. Et alia similia congerit Hieron. cõtra Vigilant.

Corn. Pap. *Greg. Pap.* *Hierony.* *Greg. Pap.* *Chrysost.* *Ecclesiæ Constantinop. erga reliquias deuotio.* *Hierony.* *Hist. Trip.* *Theodor.* *Nicephor.* *Chrysost.* *Antiochẽ Ecclesiæ deuoti erga Sanctorum reliquias.* *Euagr.* *Sozomen.* *Ruffin.* *Euseb.* *Nicephor.* *Ambros.* *Hierony.*

Tertio confirmat hanc traditionem communis Patrum consensus, qui partim ex dictis hic, partim ex ijs, quæ arti. 1. pro veneratione Sanctis debita adduximus, satis constare posset. Sed præterea Clemens Romanus lib. 6. *Constitution. c. 30.* *eorum*, inquit, *qui cum Deo viuunt, nec reliquiæ sine honore manent.* Iustin. Martyr. q. 18. à Christianis proposita, corpora & sepulcra Martyrum dicit virtutem habere, & aduersus dæmones, & ad sanandos morbos, qui arte medicinæ curari non possunt. Nazian. orat. 3. quæ est prima contra Iulianum. §. Non victimas, de Sanctis loquens inquit. *Quorum vel sola corpora idem possunt, quod animæ sanctæ, siue tangantur, siue honorentur, quorum vel solâ sanguinis gutta, atque exigua passionis signa idem possunt, quod corpora.* Basil. psal. 115. circa illa verba. *pretiosa in conspectu Domini. In lege*, inquit, *veteres mortuina habebantur abominatione: nunc contra, si mors cuipiam irrogatur pro Christi nomine, pretiosa censentur reliquiæ eius: nunc si quis tetigerit cadauer, immundus erat: nunc martyris ossa quisquis attigerit, ob gratiam corpori insidentem sit quadamtenus sanctificationis particeps.* Tertul. lib. 2. ad vxorem dicit solitos esse fideles repetare in carceres ad osculanda vincula martyrum. Alia legi possunt in August. epistol. 42. & serm. 11. de Sanctis Cyp. lib. 3. epist. 6. alias epist. 37.

Clemens. Roman. Iust. Mart. *Nazian. Basil.* *Tertull. Augustin. Cyp.*

Quarto varijs signis, & miraculis per sanctorum reliquias tanquam per diuina organa effectis, earum adorationem approbauit Deus. Nam 4. Reg. 13. Ossa Elisei suscitarũt mortuũ. Act. 19. sudaria, vel semicinctia Pauli ad infirmos deferebantur, *Et recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.* Quin etiam vmbra Petri liberabat homines ab infirmitatibus suis. Multaque alia referuntur in 7. Synod. & apud Aug. lib. 22. de Ciuit. c. 8. de miraculis per reliquias sancti Stephani, & aliorum effectis, & epist. 137. eleganter disputat, cur Deus per vnius sancti reliquias potius, quam alterius, miracula interdum operetur. Greg. Turonens. lib. de gloria martyr. c. 31. agit de reliquijs sancti Andreæ, earumque miraculis, & de oleo, quod ab illis manabat. Et similia frequenter leguntur in ecclesiasticis historijs. Huc etiam pertinet, quod Deus sæpe occultas Sanctorum reliquias per reuelationem manifestauit, vt in honore haberentur, vt legimus de sancto Marcellino, Gerualio, Prothasio, & alijs.

4. Reg. 13. *Act. 19.* *7. Synod. Augustin.* *Greg. Tur.*

Quinto propter hæc tandem definita est hæc veritas à Felice. 1. cum Concil. Rom. epist. 2. decretali in. 7. Synod. act. 1. in confessione catholica Theodosij, & Basilij Ancyrani, vbi dicitur hanc esse traditionẽ apostolicam, & act. 3. epist. Theodor. in fine, optimis rationibus probatur. Habentur etiam multa act. 4. & 7. can. 7. præcipitur, vt Ecclesiæ non consecrentur sine reliquijs Sanctorum. Quod in Concil. Carthag. 5. c. 14. fuerat institutum. Habetur. c. Placuit, de consecrat. d. 1. In Lateran. etiam sub Innoc. 3. c. 61. præcipitur, vt reliquiæ extra capsam non ostendantur, neque exponantur venales, & vt denuo inuentæ non adorentur, nisi prius à Rom. Pont. fuerint approbatæ, de quo infra. In Concil. item Mogunt. c. 51. præcipitur, ne transferantur de loco ad locum sine licentia Episcopi. c. Corpora de consecra. d. 1. Item in Bracharen. 3. c. 5. docetur, qua reuerentia portandę sint in publicis solennitatibus, & pompis. Denique Trident. Sess. 25. decreto secundo hoc grauissime definit.

Felix. 1. Pap. *Cõc. Rom. 7. Synod.* *Conc. Carthag. 5. Cõc. Lat.* *Conc. Mogunt.* *Conc. Trident.*

Sexto, & vltimo ratione, quia corpora Sanctorum

A sum fuerunt templa animarum sanctarum, & futura sunt consortia æternæ beatitudinis, in qua erunt in perpetuo honore. Deinde illas conseruare, & retinere, est signum amoris erga sanctos, & excitans eundem amorem, & deuotionem ad illos. Tertio maiorem cum illis habent coniunctionem, quam imagines, & suo modo magis illos repræsentant, ergo propter excellentiam Sanctorum, & habitudinem ad illam sunt reliquiæ honore dignæ, Quæ rationes latius tractantur in 7. Synod. act. 4. & 7. & ab August. lib. 1. de ciuit. c. 13. & Damasc. lib. 4. c. 16.

7. Synod. Aug. Damasc.

Sed cõtra nam Luc. 11. dixit dominus Iudeis. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta prophetarum:* Ergo similia verba dici possunt de nobis. Vnde ibidem & Matth. 23. comparat Christus Pharisæos sepulcris dealbatis, quæ interius sunt plena ossibus mortuorum, indicans huiusmodi ossa esse immunda, & nullius venerationis posse esse digna. Secundo Concilium Elibertin. can. 34. vetat ad sepulcra martyrum cereos accendere. Tertio in Sanctorum reliquijs non manet nisi materia prima, præsertim in cadaueribus eorum, & ad summum iuxta probabilem opinionem manet eadem quantitas cum aliquibus accidentibus: sed hæc non sunt satis, vt adorari possint, quia alias, etiam si conuertantur in terram, aut in vermes, essent adorandæ, quia manet eadem quantitas.

Obiectio. Luc. 11. Matth. 23 *Conc. Elibert.*

B

Respon. Ad primum, vt illa Christi verba intelligantur, attendenda sunt, quæ sequuntur, sic enim ait. *Væ vobis, qui ædificatis sepulcra prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. Profecto testificamini, quia eorum operibus consentitis.* Quæ vltima verba difficilia sunt: nam qui ædificat sepulcrum homini occiso, nõ ideo videtur occidenti cõsentire, sed potius pietatẽ, & misericordiã circa occisum, ostendere, Nicodemus enim, & Ioseph ab Arimathia, qui Christo mortuo sepulcrum pararunt, non ideo necis eius consenserunt. Dici ergo potest duplici causa posse aliquem ædificare templum hominis occisi. Primo, vt misericordiam, vel honorem circa mortuum exerceat. Secundo in memoriam, & quasi in monumẽtum egregij operis ab interfectore patrati: qui ergo hoc posteriori modo ædificat sepulcrum, aperte testificatur, se consentire operibus interfectoris. Hoc ergo modo videntur Pharisæi ædificasse sepulcra prophetarum, & ideo meritò à Christo reprehenduntur: eius verò reprehensio ad reliquiarum adoratores nullo modo pertinet. Ita viderur interpretari Chrys. homil. 75. in Matth. dicens: *Mentis eorum, qui ædificabant sepulcra, aperiè detrahs: non enim, vt honorarent occisos, sed vt suorum vires ostenderent, ne tanti facinoris audacia memoria taceret, sepulchra ædificabant.* Sed difficile est asserere Pharisæos hac intentione ædificasse sepulcra prophetarum, quos iustos, & sanctos se sepulcra prophetarum, quos iustos, & sanctos se sepulcra prophetarum, quos iustos, & sanctos se esse existimabant, & iniuste fuisse interfectos. vnde Matth. 23. aperte dicit Christus, *Ædificatis sepulcra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis. Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum.*

Chrys. Matt. 23.

Dicendum ergo est Christum hoc modo illos reprehendisse, quia licet expresse hoc non intenderent, facto tamen ipso ita se gerebant, ac si hoc intenderent. Cùm enim persequerẽtur viuos prophetas: imo & dominum prophetarum, licet decerent se ædificare monumenta in honorem prophetarum mortuorum, satis conuincebantur non animo religioso, sed ex hypocrisi ædificasse illa sepulcra: atq; adeo ita se gessisse, ac si approbare vellent facta parentum suorum. Ita se exposuit Chrys. his verbis. *Non quia ædificant nec quia patres accusant, Væ illis dixit. sed quoniam ita dicentes, & facientes, patres suos condemnare audebant, cum ipsi peiora committerent.* Et in imperfecto homil. 45. latius prosequitur eandem expositionem. Quam indicat etiam Hierony. Matth. 23. & Hilar. can. 14. in Matth. optime Ambro. lib. 7. in Luc. inquit. *Ædificando sepulcra prophetarum, patrum suorum facta damnabant: æmulando autem paterna scelera, in ipsos sententiam retorquebant: nam ergo ædificatio, sed æmula scelerum loco crimini æstimatur.* Idem August. lib. 2. contra aduersar. leg. & prophet. c. 5.

Chrysost. Hierony. Hilar. Ambros. Augustin.

C

Quod verò Christus comparauerit Pharisæos sepulcris dealbatis plenis ossibus mortuorum, nihil facit ad causam, illa enim metaphora solum voluit Christus Pharisæorum hypocrisim indicare: non tamen propterea significauit omnia ossa mortuorum esse immunda, & non posse interdum esse veneratione digna, vt notauit Cyril. Alexand. lib. 10. contra Iulian in principio.

Ad secundum ex Concil. Elibert. notanda est ratio, quæ in illo canone subiungitur, sic enim dicitur. *Cereos per diem placuit in cœmeterio non incendi, inquietandi enim Sanctorum spiritus non sunt.* Huius enim rationis obscuritas occasionem quibusdam præbuit dicendi, *Per Sanctorum spiritus*, non mortuorum animas intelligi, quia siue beatę sint siue in Purgatorio existant, nihil cereis accensis perturbari possunt. Nec enim verisimile est Patres illius Concilij tam crassa ignorantia laborasse, vt sanctas animas nostris actibus perturbari putarent. Loqui ergo videntur de viuentibus fidelibus ad sepulcra mortuorum accedentibus, quorum spiritus, seu mentes, ea cæremonia eo tempore perturbabantur, seu scandalum patiebantur propter aliquam specialem occasionem eo tempore occurrentem: eo quod videretur aliquid commune hãbere cum ritibus Gentilium. Solebant enim illi ad sepulcra defunctorum faces accendere, vt colligitur ex Sueton. in Tiberio c. 98. aut certe, quia inducebantur in errorem putantes, animas martyrum inde iuuari.

Sueton. Ambros.

Sed veriori, & clariori sensu per *Sanctorum spiritus*, mortuorum animas intelligimus, quæ non proprie dicuntur perturbari, sed methaphoricè, quatenus eis displicet, quando homines aliquid superstitiosum in earum leuamen, vel honorem fieri vident. Quomodo dixit Ambro. lib. 1. epist. 8. loquens de quadam defuncta, *Non esse mæstificandam lacrymis: sed orationibus iuuandam.* Et iusta hanc expositionem dicendum est eam cæremoniam tunc fuisse prohibitam, quia fortasse aliquid de errore Gentilium irrepserat, & accensis facibus, ritibus superstitiosis Sanctorum animæ inuocabantur: & fortasse hac ratione dictum est non debere Sanctorum spiritus inquietari, sicut 1. Reg. 28. dixit anima Samuelis: *Quare inquietasti me,* Qui etiam loquendi modus apud ethnicos erat qui incantationibus dicebant inquietari animas defunctorum, seu sollicitari, vt significat Plin. lib. 28. capitu. 2. Cessante ergo omni superstitione, omnique illius occasione,

Plin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sione & periculo certum est cæremoniam illam non esse malam, sed potius honestam, & religiosam, ordinatur enim in diuinum honorem, & ad excitandos animos fidelium ad deuotionem, & spem gloriæ, & æternæ vitæ futuræ, vt late tractat Hieronym. epistol. ad Ripar. & lib. contra Vigilantium. Exemplum huius est apud August. lib. 1. de morib. Eccles. cap. 34. vbi reprehendit eos, qui ad sepulcra martyrum epulas deferunt. Reprehendit enim excessum, & superstitionem, vt patet ex illis verbis. *Luxuriosissimè super mortuos viuentes, & epulas cadaueribus præbentes.* Nam quod recta fide, & intentione id factum honestum sit, idem August. declarat, lib. 6. confes. cap. 2. lib. 8. de ciuit. c. 27.

Hieronym.

Aug.

Henric.

De tertio argumento multa speculatur Henricus quodlib. 10. quæstion. 6. ex tuto tamen non tam metaphysicè, quàm moraliter expediendum esse: nam (vt statim dicam) quod in reliquijs manet, solum adoratur propter habitudinem ad personam, cuius reliquiæ fuerunt. Hæc autem habitudo non est res physica, nec relatio realis, sed rationis, seu moralis quædam dignitas, quæ tandiu durare censetur, quandiu res illa sub tali forma, figura, & accidentibus conseruatur: ita vt humano, & morali modo res existimetur esse eadem, quę ad talem Sanctum pertinuit, seu qua ille vsus est. Hic autem status durare censetur, quandiu res in ea dispositione conseruatur, quam habuit, quando a tali persona separata, vel relicta fuit, vel saltem, quandiu non multum est ab illo statu mutata, in quo adorabilis est, quia retinet prædictam habitudinem, & in esse reliquiæ (vt ita dicam) conseruatur. At verò, postquam multæ transmutationes intercedunt, censentur huiusmodi res prædictam habitudinem amittere, & statum, seu rationem reliquiarum perdere, & ideirco adorabiles non sunt. Præsertim, quia quando ad eum statum deueniunt, nulla potest esse certitudo, & sepe earum rerum veneratio indecentiam præ se ferret, quæ tamen in omni religioso cultu maxime cauenda est.

SECTIO. II.

Quæ adoratio Sanctorum reliquijs tribuenda sit.

IN hac dubitatione, nihil fere noui addendum occurrit, eadem enim doctrina, quæ de adoratione imaginum data est, seruata proportione est ad reliquias accommodanda. Supponendum est ergo reliquias esse adorabiles illo duplici modo supra explicato, primo per se, seu solitarie tanquam materiā tota adorationis. Secundo vt coniunctas cum personis quarum fuerunt reliquiæ, ita, vt persona ipsa per se primò adoretur in reliquijs, seu per reliquiam, quæ simul coadorantur.

Dicendum est ergo primò, eadem adoratione qua adoratur persona, posse interdum reliquias eius coadorari. Ita docuit egregie Damascen. orat. 3. de cultu imagin. & colligitur ex 7. Synod. act. 4. vbi ex Leontio hæc verba referuntur. *Quemadmodum filij peregrinante patre, ingenti*

Damasc. 7. Synod.

A *amore ex animo erga eum affecti, quidquid in illius domo viderint, siue baculum, siue sedem, cum lacrymis amplexantur, non illa honorantes, sed patrem desiderantes, & venerantes: sic nos Christum, & reliquos Sanctos colimus, &c.* Ex quibus verbis ratio conclusionis sumitur. Nam licet reliquiæ re ipsa separatæ sint a personis, quarum fuerunt reliquiæ, mente tamen possunt vt coniunctę apprehendi: ergo sicut vestis, verbi gratia, sancti Francisci, si esset reuera coniuncta personæ eius, posset cum illa vnica actione adorari: ita & nunc quamuis re ipsa disiuncta sit potest similiter coli. Quia mentis apprehensio potest coniungere, & per modum vnius ad colendum proponere eas res, quæ licet seiunctæ sint, habitudinem tamen inter se retinent.

Secundo dicitur, quando reliquię seorsim, & per se adorantur, adorationem illam esse respectiuam & inferiorem, & consequenter esse diuersum actum ab illo, quo persona propter se adoratur, quamuis ad eundem habitum pertineat. Tota conclusio est facilis ex supra dictis de imaginibus. Nā totus hic cultus fundatur in excellentia, & sanctitate illius personæ, cuius reliquię sunt. Cum enim ipsę sint res vita, & ratione carentes, propter se adorabiles non sunt: ergo illa adoratio non potest esse absoluta, sed respectiua, & consequenter distincta saltem quoad actum ab absoluta eiusdem personę adoratione: non tamen quoad habitum, quia excellentia, in qua vterque actus nititur, & quam per se primo respicit habitus, eadem est, sicut de imaginibus diximus.

B *Adoratio reliquiarum Sanctorum debita quæ sit.*

Et hinc consequenter infertur hunc cultum reliquiarum esse religiosum, & ad pietatem pertinentem, ad modum de imaginibus explicatum. Quia totus fundatur in eadem sanctitate, & ad idem bonum animæ referitur. Vnde per actiones, & res sacras tribuitur, vt sunt templa, altaria, peregrinationes & similia. Vnde Hieronym. in capit. 40. Ezechiel. de se ipso refert, cum esset puer, & Romæ versaretur, valde fuisse sollicitum in sepulcris Apostolorum, & Martyrum visitandis, diebus præsertim dominicis, & festiuis. Et Constantinus (vt Ruffin. refert lib. 1. histor. capit. 33.) ante Martyrum, & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus. Hinc etiā Chrysostom. homil. 66. ad popul. circa finem inquit. *Christi seruorum sepulcra regijs aulis sunt clariora, non ædificiorum magnitudine, licet in hoc etiam superent. Sed (quod multo maius est) conuenientiori studio.* Hinc deniq; reliquiarum contemptus in iniuriam Sanctorum redūdat, propter quod etiam earum venditio sacrilega, & simoniaca censetur, cap. Cum ex eo, de reliquis, & veneratione Sanctorum, & tradunt Iuris periti in capit. Quisquis 17. q. 4.

Cultus reliquiarum quomodo religiosus.

Hieronym.

Ruffin. Constantini Imp. et alia Sanctorum reliquias picta tas qualis Chrysost.

Reliquiarum venditio simoniaca.

Sed quæret aliquis hoc loco. An huiusmodi reliquiæ absolutè adorandę sint, vel tantum sub conditione? Et ratio dubij est, quia plurimum sunt incertæ, vnde si absolutè adorentur, periculum est, ne falsæ pro veris adorentur ad vitandum ergo periculum oportet conditionem apponere. Exemplo confirmari hoc potest, nam, cum alicui per modum reuelationis, species Christi domini ostenditur, non debet illam absolutè adorare, sed summū sub cōditione, ne exponat se peri-

Dubium.

periculo pro Christo adorandi Sathanam transfiguratum in Angelum lucis, ergo similiter, &c. Respondetur, distinctione, & prudentia opus esse. Aliud est enim loqui de publico & solenni ritu, seu honore reliquiarum, aliud de priuato ex singulari deuotione alicuius personæ. Vt enim aliquæ reliquiæ publice ab vniuersa Ecclesia colantur, primo necesse est, vt de sanctitate personæ, vel per vniuersalem Ecclesiæ consensum, seu traditionem, vel per summi Pontificis canonizationem constet. Deinde oporteret, vt publica autoritate reliquiæ proponantur vt veræ, & ad talem personam pertinentes: hęc autem autoritas est apud summum Pontificem, & Episcopos, qui sufficientem diligentiam ante approbationem adhibere tenentur. Et quamuis harum reliquiarum non sit æqualis certitudo (aliæ enim sunt antiquiores aliis) tamen suppositā dicta approbatione, absolutè adorari possunt absque explicita conditione, tum quia in rebus humanis non est maior certitudo requirenda, & periculum formalis erroris, vt ita dicam, nullum est, cum in ratione formalli adorandi non ponit esse error, in qua ratione virtute continetur conditio errorem excludens: tum etiam, quia si interdum materialiter erretur, nulla erit culpa, cum bona fide, & prudenti modo procedatur. Et pię credendum est, non permissurum Deum huiusmodi errorem, in hoc publico cultu. Quod si interdum videtur intercedere aliquis error, non ram est in substantia rei adoratæ, quàm in aliqua conditione. Vt verbi gratia corpus eiusdem Sancti interdum in diuersis locis esse existimatur, & in eis solenniter honoratur: id tamen accidere potuit, vel quia in vtroque loco est aliqua pars illius corporis, & à parte totum nominatum est. Ait enim Theodoret. lib. 8. ad Græcos, nullibi fere reperiri integrum alicuius Sancti corpus propter fidelium deuotionem: vel certè causa interdum esse potuit, quia Sancti fuerunt eiusdem nominis, & successu temporis vtriusque reliquiæ eiusdem personæ existimatę sunt, & propter nominis ambiguitatem, illi attributæ, qui maioris habetur gloriæ, & sanctitatis. Quod in capite Ioannis Baptistæ suspicor accidisse. In diuersis enim Ecclesijs esse dicitur: qui tamen error, non tam est in substantia, quàm in conditione rei adoratæ, satis est enim, vt sine errore certum sit illas esse alicuius Sancti reliquias.

Respon.

Reliquiæ Sanctorū quo modo absolutè, & sine cōditione adorari possint.

Theodor.

A Marsil. quæstion. 8. attic. 1. dub. 5. Quia veritas personæ, quæ in reuelatione apparere videtur, difficilius cognoscitur, & ideo moraliter loquendo res est valde incerta, & quoad hoc non est simile illud exemplum. Si tamen bona fide aliquis procedat, & sufficientem faciat diligentiam ad discernendos spiritus, & tandem prudenter iudicet reuelationem esse à bono spiritu, potest simpliciter adorare sine periculo erroris, tum quia bona fide, & prudenter operatur: tum etiam, quia formaliter tota adoratio tendit ad personam vere sanctam: ad formam verò, seu speciem apparentem, solum quatenus vel illa persona est, vel illam repræsentat.

Marsil.

Vltimo tandem quæri potest. An liceat reliquias, quæ priuatim possidentur, deuotionis gratia secum ferre. Angelus enim verbo Reliquiæ, negat, argumento Capituli, Corpora, de consecration. distinct. 1. vbi præcipitur, vt reliquiæ de loco ad locum non transrerantur sine Episcopi licentia. Cui addere possumus Concil. Bracharen. tertium capitul. 5. vbi reprehendit Episcopos, qui in solennitatibus martyrum ad Ecclesiam progressuri reliquias collo suo imponebant. Respondetur tamen sine vlla dubitatione illud esse licitum, & pium, vt D. Thom. docet 2. 2. quæst. 96. articul. 4. ad 3. Antoni 3. part. titul. 12. capit. 8. Syluest. & Armil. verbo Reliquiæ, & Nauar. in Sum. capit. 13. nu. 35 & piorum vsus hoc satis confirmat. Ratio verò est, quia hoc non est per se malum, cum ex deuotione fiat propter veneratione m Sanctorum, & vtilitatem fidelium, & nullam indecentiam, vel malitiam per se coniunctam habeat. Neque etiam est malum quia prohibitum. Nulla est enim lex Ecclesiastica, quæ hoc vetet. In illo enim capite corpora, non est sermo de hac re, sed de translatione reliquiarum, vt per se constat. Concilium autem Bracharense reprehendit Episcopos qui propter maiorem fastum, & hominum gloriam id faciebant. Vt super humeros Leuitarum in sellulis portarentur. Vnde infra subdit. *Quod si Episcopus reliquias per se deportare elegerit, non ipse à diaconibus in sellula vehatur: sed vna cum populis progrediatur.*

Dubium. Angel.

Cont. Bracchar.

Responsio. Sanctorū reliquias priuatim possessas secum deuotionis gratia portare, licitū, ac pium. D. Tho. Antonin. Sylvest. Armil. Nauarr.

DISPVTATIO. LVI.
In tres sectiones distributa.

De Vsu, & adoratione Crucis.

QVoniam Diuus Thom. de cruce specialiter differuit, ideo disputationē hanc superioribus adiungimus, quanuis eius doctrina eadem fere futura sit. Eam tamen in vltimum locum reseruauimus, quia duplex potest esse crucis consideratio. Prima quatenus est reliquia Christi eius tactu, & sanguine consecrata, quę solum habet locum in ea cruce, in qua Christus pependit, & in omnibus eius partibus, etiam si in figura crucis non sint, extendi autem potest ad clauos, columnam, sepulcrum, & alias Christi reliquias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda consideratio est per modum imaginis, A quæ potissimum locum habet in omni cruce, quæ ex permanenti materia conficitur. Addi vero potest, tertia consideratio crucis, per modum cæremoniæ cuiusdam, vt quando motu, seu actione successiua nos ipsos, seu res alias signo crucis, veluti quadam successiua imagine signamus, seu sanctificamus. De his igitur breuiter dicendum est.

SECTIO. I.

An lignum crucis in quo Christus pependit, sit adorandum latria.

OMissis hæreticorum sententijs, qui de cruce Christi nihil aliud, quam de cæteris reliquijs opinantur, Dicendum est primò lignum crucis, in qua Christus pependit, adorandum esse, idemque de spinis, clauis, alijsque reliquijs Christi sentiendum esse. Conclusio est de fide, B vt ex supra dictis satis constat: tanto euidentius, quanto plures sunt, maiorésque causæ ad has reliquias venerandas. Primo quia eis armis vicimus dæmones, nostramque salutem comparauimus in Christo, vt notauit Origen. homil. 8. in Iosue, ad hanc rem accommodans illud ad Coloss. 1. *Pacificans per sanguinem crucis eius, quæ in terris & quæ in cœlis sunt*, & cap. 2. *Ipsum primogenitus*, vsque ad illud, *affigens illud cruci*, & ad Ephes. 2. vt *reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucem.* Secundo quia hæc crux fuit veluti sacrum altare, in quo Christus cruentum sacrificium obtulit, vt significatur ad Hebræos. 7. Fuit etiam via, per quam Christus incedens, ad suam exaltationem peruenit, vt Ioann. 3. & 12. & ad Philippen. 2. significatur. Denique tactu carnis, & sanguinis Christi consecrata fuit. Vnde Damasc. lib. 4. cap. 12. *Hoc lignum*, inquit, *venerandum, & ex tactu sanctis corporis, & sanguinis sanctificatum, optimo iure adorari debet, clauique item, & lancea, & indumentum, ac præsepe*, & ad crucem C accommodat illud Psalm. 131. *Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius, Nam crucem ibi intelligi, Argumentum*, inquit, *est id, quod sequitur, Surge domine in requiem tuam: Comes enim crucis est Resurrectio.* Hieronym. 1. tom. epistol. 17. ad Marcel. vt migret in Ierusalem nomine Paulæ, & Eustoch. circa med. *Venerabuntur*, inquit, *Iudæi propitiatorium: non ne tibi venerabilius videtur Sepulcrum Christi? quod quotiescunque ingredimur, iacere in Sindone cernimus, Saluatorem.* Habet etiam multa epistol. 13. ad Paulinum de institutione monachorum. Et in epitaphio Paulæ laudat illam, quòd præsepe adorauerit. Quod etiam se fecisse affirmat apoleg. 3. contra Rufffin. Idem docet Cyrill. Ierosolymit. epist. quadam ad Constantium Imperat. & cateches. 10. & 13. dicit totum mundum repletum fuisse particulis illius crucis ob deuotionem. Chrysost. homil. quod Christus sit Deus tom. 5. *Tanta*, inquit, *veneratione lignum illud habetur, vt qui parum ex illa habere possunt, auro muludant, & vertic ibus imponant.* Idem de inuentione crucis homil. 84. in Ioann. Gregor. lib. 7. epistol. 126. ad Recared. Hispaniæ regem crucem mittit auream particulam crucis ligneę includentem. Cōfirmant denique miracula per crucem facta: nūc sufficiant, quę in inuentione, & exaltatione crucis acciderunt. De quibus lege Ruffin. lib. 1. capit. 7. & 8. Nicephor. lib 8. capit. 29. & Sueu. Sulpit. libro. 2. sacræ histor. post med. 1. tom. bibliot sanct. Simeonem Metaphras. in vita Helenæ.

Cruci, alijsque passionis Christi insignibus adoratio debita.
Origen.
Coloss. 1. & 2.
Ephes. 2.
Heb. 7.
Ioan 3. & 12.
Philip. 2.
Damasc.
Psal 131.
Hieron.
Cyril. Ier. Chrys.
Greg. Pap.
Ruffin. Nicephor. Seuer. Sulpit. Simeō Metaphr. Obiectio.

Sed contra primo, quia Filius, qui Patrem amat, non solum non adorat, sed nec etiam libenter videt patibulum, aut gladium, quo Pater interfectus, aut supplicio affectus fuit. Secundo solus contactus non est sufficiens adorationis fundamentum, alias terra, asina, imo & sacrilega manus, quæ Christum percussit, adoranda esset. Adde etiam omnia, quę vidit, quia sicut videri est extrinseca denominatio: ita & tangi. Tertio esto, adorari posset crux, quando Christus in ea actu pendebat: non verò separatione facta. Inquit enim August. serm. 58. de verbis domini. *Purpuram coniunctam regi simul cum ipso adoro: si vero separetur, tum non meretur honorem regis.*
August.

Argumentum primum recte dissoluit D. Tho. artic. 4. ad primum. Non enim adoramus crucem, vt illa vti sunt Iudæi ad iniuriam, & pœnam Christo inferendam, sed vt ab illo sanctificata est, eique gloriam, & exaltationem attulit, & eodem modo pius, & fidelis filius veneratur gladium, quo pater suus, non vt malefactor, sed vt innocens martyr occisus est, & per mortem ad æternam gloriam translatus.
Responsio D. Thom.

Ad secundum respondetur, primo contactum Christi per se quidem sufficientē rationem adorationis esse: sæpe tamen non expedire vti hac adoratione, vel quia non decet, vel quia res adoranda valde incerta est, vel cum alijs rebus necessario coniuncta, quæ ad communes vsus humanos deputata sunt. Præsertim verò manus illius, qui Christum pertulsit, adoranda non fuit, sed execranda, non solum, quia tactus ille, vt fuit actio talis personæ, grauissimum peccatum fuit, sed etiam, quia erat membrum iniquissimæ personæ. Vnde cùm persona sit, quæ per se primo adoratur, non debuit pars illa adorari, ne in talem personam veneratio redundaret. Denique non est eadem ratio de alia extrinseca denominatione, quæ realem coniunctionem non requirit, vt est videri, quia ex illa nulla propria moralis habitudo resultat, neque illa res efficitur aliquo modo quasi propria Christi. In contactu verò, aliqua realis coniunctio intercedit, & quidem vsus ad proprias actiones, & passiones, & ideo non est similis ratio.

Ad tertium patebit ex solutione sequentis dubij.

Dubitari enim potest de qualitate, & specie huius adorationis. Nonnulli enim illam vocant, *Hyperduliam*. Ita loquitur Diuus Thomas in 3. distinct. 9. quæst. 1. artic. 1. quæstiunc. 4. Marsil. quæst. 8. artic. 2. Henri. quodlib. 10. q. 6. Alij dicunt esse latriem per se tam, qua Christus ipse colitur. Ita loquitur Diuus Thomas hic quem omnes discipuli eius sequuntur, & Anton. Coriberens. qui alios refert d. tom. 1. quæst. theologicar. q. 105.
Dubium: D. Thom. Marsil. Henrit. Anton. Cordulen.

Dicendum

Dicendum vero est distinctionem suprà in A genere datam de reliquijs, ad crucem & alias Christi reliquias esse applicandam. Itaque si lignum crucis adoretur, vt mente, & cogitatione coniunctum ipsi Christo, adorandum est perfecto actu latriæ, quia per se primo ad Christum, concomitanter verò, & quasi per accidens ad lignum terminatur: & hoc modo locutus est D. Thom. hic, & D. Hieronym. suprà citatus dicens, *Quotiescunque sepulcrum Christi ingredimur, iacere in Sindone cernimus Saluatorem.* Si verò hę reliquiæ adorentur vt tota materia adorationis, adoratio quidem erit respectiua propter excellentiam Christi: minus tamen perfecta, quam sit illa, quæ Christo propter se debetur. Et ita intelligitur dictum Augustini suprà citatam. Et hanc fortasse vocauit D. Thom. *Hyperduliam*, Quamquam reuera ab eodem habitu procedat, quo Christus ipse colitur, iuxta generalem doctrinam suprà traditam. Et hac fere distinctione quamuis diuersis verbis vtuntur Bonauent. dist. 9. artic. 1. q. 4. & Richard. art. 2. q. 3.
Responsio Adoratio cruci Christi debita qualis.
Hieron.
Bonauen. Richard.

Et iuxta eandem optimè intelligitur locus Ambrosij orat. de obitu Theodos. vbi inter multa alia notatu digna, quæ de crucis adoratione tractat, agens de Helena Constantini matre, sic inquit. *Inuenit titulum, regem adorauit, non lignum, quia hic gentilis est error: sed adorauit illum, qui pependit in ligno.* Vbi loquitur de perfecta adoratione latriæ. & absoluta, & de re per se primo adorata: non verò negat crucem concomittanter, vel respectiuè adorari posse. Vnde infra subdit. *Sapiens Helena, quæ crucem in capite regum leuauit, vt crux in regibus adoretur. Non insolentia ista, sed pietas est, cum deseritur sacra redemptioni*, & infra, *Esse & clauus in honore est, ferro pedum eius Reges inclinantur.*
Ambros.

SECTIO. II.

Vtrum crucis imago retinenda sit, & adoranda.

RAtio dubitandi esse potest, quia crux non C repræsentat aliquam personam sacram, sed solum eam crucem, in qua Christus pependit, ergo non est in ea sufficiens ratio, ob quam adorari. Alias etiam clauus, vel flagellum, & similia adorari possent, quatenus repræsentāt alias res similes, quibus Christus supplicio affectus est: imò quælibet ligni particula, quatenus repræsentare potest, similem partem veræ crucis Christi, adoranda est. Propter hanc fortasse causam, præter hæreticos suprà citatos, Aegydius Hispanus negauit crucem esse adorandam, qui propter hunc & alios errores Hispali damnatus est.
6. 7. & 8. Synod. Leo Pap. Irenæ. Tertull.

Dicendum est ergo, vsum crucis per modum imaginis Christi crucifixi, quam Catholica Ecclesia semper tenuit, honestum, & religiosum esse. Hæc veritas de fide est, definita in 6. Synod. can. 73. 7. Synod. actio. 7. 8. Synod. can. 3. Quæ potissimum apostolica traditione fundata est de qua legi potest Leo Pap. serm. 8. de Passione, Irenæ. lib. 1. contra hæres. capit. 14. Tertul. in apologet cap. 16. Chrysost. serm. 1. & 2. de adorat. crucis: optimè Ambros. serm. 56. *Sicut nauis*, inquit, *sine arbore, ita Ecclesia sine cruce stare non potest*, & infra, *vbi signum crucis erigitur, statim & diabole iniquitas effugatur.* Vnde factum est, vt cùm alicubi Euangelium de nouo prædicatur, primum signum introductę fidei, & expulsæ idololatriæ, sit crucis erectio. Quod & nostris temporibus obseruari videmus, & tempore etiam Constantini Magni singulari Dei prouidentia factum legimus. Statim enim, ac Constantinus fidem accepit, Romanorum vexillum in Christi anorum crucem mutauit, vt Nazian. refert orat. 3. num. 17. & Euseb. lib. 1. de vita Constantini. Sozomen. lib. 1. hist. cap. 4. Nicephor. lib. 7. capit. 37. 47. &. 49. Addunt etiam Euseb. suprà lib. 9. histor. capit. 9. &. 10. & Nicephor. suprà & lib. 8. capit. 3. idem signum crucis Constantino in cœlo apparuisse eumque securum de victoria contra Maxentium reddidisse, ideoque illud in fronte sua posuisse. Nec dissimile est, quod Prosper refert accidisse B Arcadio Imperatori lib. de prædicationibus & promissionibus Dei, part. 3. capit. 34. vbi inquit propter hanc causam Arcadium aureos numos cruce consignari præcepisse. Confirmatur hęc traditio. Quia constat ex historijs ante mille ducentos annos, fuisse in Ecclesia consuetudinem deferendi in publicis processionibus crucem argenteam inter cereos accensos. Quam consuetudinem defendit Cyril. lib. 6. contra Iulian. circa princip. & referunt Sozomen. lib. 8. capit. 18. & Socrat. lib. 6. cap. 8. Denique ante Passionem Christi data sunt signa, & figurę crucis eius, non solum in Scriptura sacra, vt per se constat, & late congerit Ionas Aurelian. lib. 1. de Imaginibus in fine, & lib. 2. in princip. sed etiam inter Ethnicos, vt de Aegyptijs referunt Nicephor. lib. 12. histor. capit. 26. & Ruffin. lib. 2. cap. 29. quid ergo mirum, quod Ecclesia Catholica imaginem crucis semper retineat? Præsertim cum Matth. 24. de die Iudicij, legamus in eo apparituram signum filij hominis, id est crucem, vt Christi vexillum ab omnibus adorandum, vt exponit Chrysost. homil. 87. apud Matth. Qui dicit futuram illam crucem sole C splendidiorem, obscuratur enim sol, & crux apparet. Quæ fuit etiam sententia Damasceni lib. 4. de fide capit. 12. &. 17. & orat. 1. de imaginibus August. serm. 130. de temp. circa finem, Hippolyti orat. de consummatione mundi tom. 7. biblior. Hierony. & aliorum, quos refert Vvaldens. tom. 3. de sacramentalibus cap. 158. vbi ex Chrysost. homil. de cruce. & latrone dicit illam crucem, quæ in die Iudicij apparebit, futuram esse illam eandem, in qua Christus pependit, quod pium est: sed incertum.
Chrys. Ambros. Crucis erectio signū expulsa idololatriæ. Nazian. Euseb. Sozomen. Niceph. Prosper. Cyril. Sozomen. Socrat. Ion. Aur. Nicep. h. Ruffin. Matt. 24. Chrysost. Damasc. August. Hippolyt. Hieron. Vvalden.

Ex quibus satis constat hoc crucis signum merito in Ecclesia adorari, est enim res sacra, & ad diuinum cultum spectans. Propter quod merito Sedulius cecinit, *Neue quis Agnoret speciem crucis esse colendam.* Et Rupert Abb. lib. 6. de diuin. Offici. capit. 9. & 11. *Adoramus* (inquit) *crucem fidei præsidium, patris vexillum.* Vnde quod ad modum adorationis attinet, nulla difficultas est, quin per modum rei sacræ ad honorem Christi pertinentis, coli possit adoratione respectiua, & secūdaria, sicut de alijs reb⁹ sacris, & imagi
Sedul. Rupert.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus explicatũ est. Deinde si in ipsa cruce imago Christi depicta, seu affixa sit, non est dubium, quin adorari possit cultu latriæ, vel potius coadorari simul cum ipso Christo. Denique, etiam si nulla alia hominis figura, sed tantum crucis in illa appareat, eodem modo & respectu adorari potest. Quia huiusmodi crux etiam per se sola repræsentat non solum aliam crucem, sed etiam Christum ipsum per modum crucis extensum.

Adoratio crucis qualis.

Et in hoc (vt ad rationem dubitandi in principio positam respondeamus) magna differentia est inter crucem, & clauum, lanceam, &c. quia sola crux est figura ipsius Christi, & ideo imago crucis, quæ etiam est imago Christi, adorabilis est, non verò imago claui, aut lanceæ, vt D. Tho. hic art. 4. ad. 3. docuit. Et Athanas. seu author quæst. ad Antiochum quæst. 16. vbi aliam rationem indicat, scilicet, quia crux facile ostendi potest adorari propter figuram, non propter materiam. Quia si duæ partes eius separentur, non adorantur. Quod tamen in lancea, aut clauo, non tam facile constat. Quæ ratio non magni ponderis esse videtur.

D. Thom. Athan. Differentia quoad cultum inter crucẽ, & reliqua Passionis Christi insignia.

Ex differentia vero, quam D. Thom. posuit oritur alia, quæ ad rem maximè pertinet: nam inter Christianos propria figura crucis semper habet vsum sacrum, & religiosum: clauus autem, & lancea, & aliæ res similes ordinarie non ad significandum, sed ad humanos vsus assumuntur. Vnde fit, si hęc interdum depingantur ad Passionem Christi, repræsentandam, veneratione digna esse posse, quia habent sacrum vsum, & rationem imaginis sacræ. Quando autem hoc modo repræsentent, ex circunstantijs, & modo imaginis colligendum est.

Ex quibus etiam colligitur superstitiosè errasse Armenos, qui crucem non adorabant, nisi prius in ea clauum infigerent, eamque baptizarent, & postea alterum lignum ab altero separarent, & separatum adorarent. Hoc enim totum superstitiosum est. Quia neque claui, neque baptismus necessaria sunt ad rationem imaginis, & si separes vnum lignum ab alio, iam non manet ratio imaginis. De quo vide Euthym. 2. part. Panopl. titul. 20. circa med. & S. Nicon. in lib. de religione Armenor. tom. 1. bibliot. sanct. & plura apud Alan. dialog. 4. præcipue capit. 11. vbi explicat legem Theodosij, qui prohibuit, ne crux depingeretur in pauimento.

Armenorũ in crucis cultu superstitio.

SECTIO. III.

Vtrum liceat vti signo crucis in modum cæremoniæ sacræ.

REspondetur hoc crucis signũ, eiusque vsum multis rationibus religiosum esse, fidelibusque vtilissimum. Hæc est certa veritas fidei, quam vniuersalis Ecclesiæ consensus, & ratio fide illustrata euidenter ostendit. Primo enim vsus signi crucis, quædam est Christianæ fidei professio. Vnde August. Psalm. 141. exponens illa verba. *In viâ hac, quâ ambulabam. Vsque adeo*, inquit, *de cruce non erubesco, vt non occulto loco, sed in fronte eam pono: insultet ille crucifixo Christo, videam ego in frontibus Regum crucem Christi.* Profitemur ergo hoc signo, Christi crucem amplecti, & illius virtute sanctificari, muniri, & defendi. Secundo, hinc factum est, vt in omnium sacramentorum administratione, signũ crucis adhibeatur, vt Dionys. tradit cap. 4. 5. & 6. & August. sermon. 181. de tempore c. 5.

In crucis signo, & vsu quàm vtilitas, et religio.

Aug.

Dionys. August.

Tertio virtutem habet contra dæmones, vt Chrysost. tradit homil. 11. ad Popul. *Crucem*, inquit, *fronte imprime, sic enim nec ipse diabolus lædere poterit.* Idem homil. 55. in Matth. vnde Hieron. epistol. 11 ad Eliodor. *Imus*, inquit, *est hostis, expedite vndentes, vela suspendite, crux antennæ figatur in frontibus.* Et Lactant. libro 4. de vera sapientia cap. 27. dicit, hoc signum terrori esse dæmonibus eosque de corporibus obsessorum fugare. Vnde Nazian. orat. 3. num. 19. & Nicephor. lib. 10. histor. cap. 3. refert, cùm Iulianus apostata quibusdam dæmonum terroribus afficeretur, ex veteri consuetudine contra suam perfidiam, & voluntatem, signo crucis se signasse, dæmonesq; fugauisse. Ex quo intelligi potest hanc crucis efficacitatem, non in sola deuotione, & merito operantis, sed potissimum in diuina ordinatione propter meritum Christi, eiusque honorem fundatam esse. Compelluntur enim diu no imperio hoc signum reuereri, & ad illius præsentiam cõtremiscere, nec solum fugiunt, quia illud odio habent, vt Gentiles obijciebant apud Lactant. loco citato: sed potius ideo odio habent, quia virtutem eius sentiunt, vt eleganter docuit August. lib. 83. quæst. q. 79. Vbi de sacramentis, & signis sacris Christianorum in genere loquens inquit. *Nec mirum est, quod hæc signa valent, cùm ab eis: (id est a malis Christianis) adhibentur: quando etiam, cùm vsurpantur ab extraneis, qui omnino suum nomen ad istam militiam non dederunt, propter honorem tamen excellentissimi Imperatoris valent.*

Chryss. Hieron. Lactans. Nazian. Niceph. Crucis signum terror dæmonum. August.

Eadem ratione, & modo valet hoc signum crucis ad impetrandum aliquid a Deo. In cuius figuram Moysis oratio tunc a Deo populi victoriam impetrabat, quando in crucis figura manus ad cœlum leuabat. Ita enim interpretantur locum Exod. 17. Nazian. orat. 6. coram Gregor. Nyss. Prosper. lib. de prædictionibus & promissionibus Dei part. 11 capit. vlt. August. in. orat. de quinque hæresibus cap. 2 Chrysostom. orat. 1. ex decem Græcis, quæ nondum Latinæ factæ sunt. Vnde sanctus Martial. epistol. ad Burdegalens. tom. 1. bibliot. sanct. *Crucem*, inquit, *semper mente fove, & signo tenete, crux enim Domini arma tua nostra est.*

Crux Christi armatura fidelium. Nazian. Prosper. August. Chrysost. Martial.

Quinto hinc factum est, vt ex bonorum omnium fidelium consuetudine, signum crucis ad suas actiones præmittant. Sic Cyril. Ierosolymit. catechesi. 4. & 13. *In omni negotio comedent, bibent etiam signa te in fronte.* Hieronym. epistol. 22. ad Eustoch. de custodia Virginitat. *Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat crucem.* Similia habet Tertul. lib. de Corona militis capit. 3. Origen. lib. 3. in Iob. col. 12. dicit, *Cibum, & potum signo crucis esse benedicendum.* Hanc denique inter traditiones non scriptas refert Basil. lib. de Spirit. sanct. c. 27. & Anastas. Nicen. lib. quæst. sacræ Script. quæst. 89. tom. 6. bibliot. eamque contra Iulianum defendit Cyril. libro 6. circa principium.

Cyril. Ierosol. Hieronym. Tertul. Origen. Basil. Anastas. Nicen. Cyril.

Sexto

Sextò denique reperiri possunt in hoc signo omnes magnum vtilitates, conseruat enim passionis Christi memoriam, fiduciam indicat: est grati animi significatio, & ostendit, qui illo vtitur se in cruce Christi gloriari. Et eadem est de cæteris vtilitatibus ratio.

Ex quibus facile intelligitur hoc signum esse venerabile, & adoratione dignum, habet enim vsum, & significationem sacram. Nec refert, quòd in materia, seu actione transeunti constituatur, quia sola diuersitas materiæ, quando figura, & significatio est eadem, adorationem non impedit. Vnde modus huius adorationis iuxta ea, quæ de imaginibus, & de nominibus sacris diximus, explicandus est.

QVAESTIO. XXVI.

De eo, quòd Christus Mediator Dei, & hominum dicitur, in duos articulos diuisa.

DEinde considerandum est de hoc, quòd dicitur Christus Dei & hominũ mediator.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum esse mediatorem Dei & hominum, sit proprium Christo.

¶ Secundò, vtrum hoc conueniat ei secundum humanam naturam.

HAnc quæstionẽ addidit hoc loco D. Thomas solùm, vt hanc *mediatoris* appellationem explicaret. Breuiter autem eam expedit, quia licet nomen diuersum sit: res tamen, quæ per illud significatur non est alia ab ijs, quæ in superioribus explicata sunt. Et ideo de re hac specialem disputationem non instituemus, sed tolum D. Thom. literam explicando, propriam huius vocis significationem, & vsum ostendemus.

ARTICVLVS. I.

Vtrum esse mediatorem Dei & hominum, sit proprium Christo.

DIprimũ sic proceditur: videtur quòd esse mediatorem Dei, & hominũ, non sit proprium Christo. Sicut enim sacerdos, ita & Propheta videtur esse mediator inter Deum & homines: secundum illud Deut. 5. Ego illo tempore sequester fui, & medius inter Deum & vos. Sed esse Prophetam, & Sacerdotem, non est proprium Christo. Ergo nec esse mediatorem. 150 3 d. 19. ar. 5. qõ 3. Et opus. 3. c. 22. Et opu. 60. ca. 18. Et Gal. 5. lect. 7. in fin.

¶ 2. Præterea, Illud quod conuenit Angelis bonis & malis, non potest dici esse proprium Christo. Sed esse medium inter Deum & homines, conuenit Angelis bonis, vt Dionysius dicit. 4. cap. de Diu. nomin. * conuenit etiam Angelis malis, id est, dæmonibus: habent enim quædam communia cum Deo, scilicet immortalitatem, quædam cum hominibus, scilicet, quòd sunt animo passiui, & per consequens miseri: vt patet per Augustinum in. 9. de Ciuitate Dei †. Ergo esse mediatorem Dei, & hominum non est proprium Christo. C. 4. non multum procul à princ. Lib 9. c 8. tom. 5.

¶ 3. Præterea, Ad officium mediatoris pertinet interpellare ad vnum eorum inter quos est mediator pro altero. Sed Spiritus sanctus, sicut dicitur Roman. 8. interpellat pro nobis ad Deum gemitibus inenarrabilibus. Ergo Spiritus sanctus est mediator inter Deum & homines. Non ergo est proprium Christo.

Sed contra est, quod dicitur primæ ad Timotheum. 2. Vnus est mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus.

b Respondeo dicendum, quòd ad mediatoris officium propriè pertinet, coniungere & vnire eos, inter quos est mediator. Nam extrema vniuntur in medio. Vnire autem homines Deo

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectiuè quidem conuenit Christo, A per quem homines sunt reconciliati Deo, secundum illud. 2. ad Corinth. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Et ideo solus Christus est perfectus Dei & hominum mediator, inquantum per suam mortem humanum genus Deo reconciliauit. Vnde cùm Apostolus dixisset, Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, subiungit, Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. Nihil tamen prohibet aliquos alios secundum quid dici mediatores inter Deum & homines: prout scilicet cooperãtur ad vnionem hominum cum Deo dispositiuè, vel ministerialiter. B

Ad primum ergò dicendum, quòd Propheræ & Sacerdotes veteris Testamenti, dicti sunt mediatores inter Deum & homines dispositiuè, & ministerialiter, inquantum scilicet præ-nuntiabant, & præfigurabant verum, & perfectum Dei, & hominum mediatorem. Sacerdotes verò noui Testamenti possunt dici mediatores Dei & hominum, inquantum sunt ministri veri Mediatoris, vice ipsius salutaria sacramenta hominibus exhibentes.

Ad secundum dicendum, quòd Angeli boni, vt Augustinus dicit in. 9. de Ciuitate Dei, *non rectè possunt dici mediatores inter Deum & homines. Cùm enim vtrumque habeant commune cum Deo, & beatitudinem, & immortalitatem, nihil autem horum cum hominibus miseris, & mortalibus, quomodo non potius remoti sunt ab hominibus, Deoque coniuncti, quàm inter vtrosque medij constituti? Dionysius *tamen dicit eos esse medios, quia secundum gradum naturæ sunt infra Deum, & suprà homines constituti: & mediatoris officium exercent, non quòd principaliter, & perfectiuè, sed ministerialiter, & dispositiuè. Vnde Matth. 4. dicitur, quòd accesserunt Angeli, & ministrabant ei, scilicet Christo. Dæmones autem habent communem cum Deo immortalitatem, cum hominibus autem miseriam: ad hoc enim se interponit medium dæmon immortalis & miser, vt ad immortalitatem beatam transire non sinat, sed perducat ad miseriam immortalem. Vnde est sicut malus medius, qui separat amicos. Christus autem habuit communẽ cum Deo beatitudinem, cum hominibus autem mortalitatem. & ideo ad hoc se interposuit medium, vt mortalitate transacta, & ex mortuis faceret immortales (quod in se resurgendo monstrauit) & ex miseris beatos, vnde nunquam ipse decesisit. Et ideo ipse est bonus mediator, qui reconciliat inimicos.

Ad tertium dicendum, quòd Spiritus sanctus cùm sit per omnia Deo æqualis, non potest dici medius, vel mediator inter Deum & homines, sed solus Christus, qui licet secundum diuinitatem æqualis sit Patri, tamen secundum humanitatem minor est Patre, vt suprà dictum *est. Vnde super illud ad Galat. 3. Christus est mediator, dicit Glos. *Non Pater, nec Spiritus sanctus. Dicitur autem Spiritus sanctus interpellare pro nobis, quia ipse interpellare nos facit. C

Lib 9. & 14. c. 15. à medio, tom 5.

Loco citato in arg.

Q. 20. art. 1.

Implicitè habetur in gloss. ord. ibid.

COMMENTARIVS.

DVo in hoc titulo continentur, alterum est, an Christus sit mediator: alterum, an præter illum sint alij mediatores. Indicat autem Sanctus Thomas distinctionem mediatoris, scilicet perfectiuè, & dispositiuè seu ministerialiter. Et respondet, solum Christum esse mediatorem perfectum, seu perfectiuè: præter eum verò, esse alios ministros, qui dispositiuè, seu imperfectè, & per quandam participationem dici possunt mediatores.

b Pro cuius doctrinæ intelligentia aduertendum est, nomen mediatoris in propria significatione, quæ D. Tho. hic vsus est, esse nomen non substantiæ, sed muneris, & officij. Proprie enim mediator dicitur, qui inter duas personas intercedit, vt eas aliquo modo coniungat, vel in alio quo pacto, aut negotio consentientes efficiat. Interdum verò vsurpatur nomen mediatoris ad signi-

significandum substantiale medium, seu vinculum inter duas, & extreme distantes substantias. Et hoc modo dici potest Christus substantialis mediator Dei, & hominum, quia in eo humana, & diuina natura substantialiter coniunctæ sunt: vt loquitur Chryso. homil. 7. in. 1. epist. ad Timot. & Amb. in eandem epistolam. c. 2. exponens illa verba: *Vnus Deus, vnus, & mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus.* Et ad eundẽ modum August. lib. 9. de Ciuit. c. 15. dicit Christum fuisse medium, non solùm ratione substãtiæ, quia fuit Deus, & homo: sed etiam ratione status, quia simul beatus, & mortalis fuit. Vnde ibidem subdit, bonos Angelos non esse medios inter nos, & Deum, quia immortales sunt, & beati; Angelos autem malos quodãmodo esse medios, quia immortales sunt, in quo cũ Deo conueniunt, & miseri, ac pœnis subiecti, in quo nobiscũ aliquo modo communicant. Quanquã alia ratione considerando, & ampliando hanc mediatoris, seu potius medij significationẽ, Angeli beati etiam dici possint mediatores inter nos, & Deũ, quia natura inferiores sunt eo, nobis autem superiores, & cum illo communẽ habent naturam spiritus, & incorruptionis, nobiscum verò rationẽ creaturæ indigentis diuina gratia, & influxu, vt hic D. Tho. ad 2. docuit, exponẽs Dionys. 4. c. de diuin. nomin. B

Omissa verò hac substantiali mediatione, quæ impropria est, munus mediatoris (si generatim loquamur) latissimè patet: proprie tamen hic significat eum, qui inter personas dissidentes intercedit, vt eas inter se conciliet. Quod variis modis fieri potest, scilicet rogando, intercedendo, conditiones, seu leges amicitiæ proponendo, ac denique satisfaciendo parti læsæ, & ipsam reconciliationem, & amicitiam perficiendo.

Ex quibus intelligitur primo: solum Christum esse perfectum mediatorem inter Deum, & homines. Dissidebant enim inter se, & tota natura humana erat Deo inuisa, & inimica: ipse verò pro illa Deo satisfecit, & quantum in ipso est, inimicitias abstulit, amicitiamque perfecit, & hic est sensus Pauli. 1. ad Timoth. 2. dicentis, Christum esse vnicum mediatorem Dei, & hominum: vt rectè Diuus Thomas hic exposuit, & idem intendunt Chrysost. & Ambros. & alij expositores in illum locum. Quanquam, quia ad exercendum hoc perfecto modo mediatoris munus, necessarium fuit humanam, & diuinam naturam in se substantialiter copulare, ideo vtramque rationem mediatoris, scilicet substantia, & officio dicti Patres inter se coniungunt, & alteram ex altera pendere docent. Et eodem ferè modo loquitur Augustinus citato loco, & Fulg. de Fide ad Pet. cap. 1. & Cyril. dialog. 1. de Trin. non longè à principio, clarius lib. 12. Thesaur. cap. 10. Epiphan. in Ancorato, Hilar. lib. 9. de Trinit. in princip. C

Vnde etiam cõstat hanc rationem, vel munus mediatoris idẽ omnino esse in præsenti materia eum munere Redẽptoris, quod in Christũ perfectissime cõuenire, ipsiusq; proprium esse, suprà satis ostensum est, cum de Christi satisfactione, & merito ageremus. Et ideo plura hoc loco addere nõ est necesse. Et ad hoc munus etiam mediatoris spectant, quæ de Christi oratione, & pro nobis intercessione diximus. Nam in hoc etiam perfectissimam rationẽ mediatoris habuit: *Accedit enim per semetipsum ad Deum, ad interpellãdum pro nobis.* Huc deniq; spectant, quæ de illius sacerdotio, & potestate ad ferendas leges dixim us. Nam quatenus summus sacerdos est, pro hominib⁹ est constitutus in ijs, quæ sunt ad Deum, quatenus verò est legislator proposuit nobis conditiones pacis, & fœderis, ac media necessaria, vt amicitiam cum Deo ineamus: propter quod Malach. 3. dicitur *Angelus testamenti.* Et ad Heb. 9. & 12. *Mediator noui testamenti* appellatur.

Secundo colligitur ex dictis, quanquam hæc perfecta ratio mediatoris Christi sit propria, quandam tamen participationem eius, seu ministerium tam Angelis, quàm hominibus communicari. Et hoc modo alios etiam posse mediatores appellari. Nam sicut Christus est *lux vera, quæ illuminat omnem hominem*, & nihilominus ipse dixit discipulis suis: *Vos estis lux mundi*; & sicut ille est pastor bonus, & verus magister, & tamẽ alios cõstituit Doctores, & Pastores: ita ipse est mediator perfectus, & nihilominus alios vult esse mediatores, vel vt Paulus vocat *adiutores.* 1. ad Corint. 3. Hoc igitur modo Angeli sancti dici possunt mediatores inter nos, & Deum. Primo quidem, quia pro nobis orant, nostrasque orationes Deo offerunt. Secundò, quia nos custodiunt, & à malo auertunt, & ad bonum aliquo modo disponunt, vt constat ex Tobiæ. 12. Daniel. 10. Psal. 90. Zachari. 1. Matth. 18. Apoc. 8. & ita loquitur Diony. 4. c. de diuin. nomin. Deinde Sancti etiam beati, & cum Christo regnantes, possunt aliquo modo dici mediatores nostri, quia pro nobis orant, & intercedunt, nostrasque orationes Deo repræsentant, iuxta illud Apoc. 5. *Habentes phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.* De qua re, quoniam propriam disputationem requirit, alius erit commodior dicendi locus.

Solùm est hic obseruanda differentia inter Christum, & alios Dei deprecatores. Nam ipse per seipsum accedit, alij per ipsum, eiusque merito nixi, & fundati: *quia nemo venit ad Patrem nisi per ipsum.* Ioa. 14. nec petere debet, nisi in nomine eius Ioan. 17. Et propterea dixit Bernard. in serm. super illa verba, *Signum magnum apparuit in cœlo,* esse Virginem mediatricem, ad mediatorem ipsum. Deniq; sacerdotes, & ministri Christi, dici possunt aliquo modo mediatores, quia intercedunt inter Deum, & populum, & homines disponunt, eisque applicant Christi redemptionem tanquam mysteriorum Dei dispensatores, & hoc modo Moyses dicitur *medius inter Deum, & populum* Deut. 5. vt hic exponit D. Tho. ad. 1. & eodẽ modo dicitur ad Gal. 3. *Lex data per Angelos in manu mediatoris*, scilicet Moysis, vt sentit Cyril. Alex. lib. 12. Thes. c. 10. indicat Greg. Naz. orat. 2. eo ram Greg. Nyss. Et iuxta hæc interpretandus est Aug. 1. lib. cõtra Parmen. c. 8. vbi negat Paulum, vel Apostolos esse mediatores, sed solum Christum: intelligit enim de mediatore perfecto; non excludit tamen ministros, qui dum pro Christo legatione funguntur, vt homines Deo reconcilient. 2. ad Corint. 5. secundarij, seu ministeriales mediatores dici possunt, vt diserte docuit Cyril. Alexand. lib. 12. Thes. c. 10. Et ex his solutiones etiam argumentorum reliquuntur expositæ.

Chrys. Ambros. Augus. D. Thom. 1. Timot. 2. D. Tho. Aug. Fulgent. Cyril. Epiphan. Hilar. Malach. 3. Heb. 9. & 12. 1. Cor. 3. Tob. 12. Daniel. 10 Psal. 90. Zach. 1. Matth. 18 Apoc. 8. Apoc. 5. Ioan. 14. & 17. Bernard. Deut. 5. D. Tho. Galat. 3. Cyri alex. Gre. Naz. Aug. 2. Cor. 5.

ARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Christus, secundum quod homo, sit mediator Dei & hominum.

151 3.d.19.ar.5.q.2. Et 4.di.43.ar.2.q.1.co. Et dist. 48.q.1. artic.2. Et ver.q.29.art 5. ad 5. Et 1. Tim.2. & lib 1 si. Et 2. Tim.2. col.2. * C.10. patum ante med.to.6.

AD secundum sic proceditur. videtur, q Christus non sit mediator Dei, & hominũ, secundum quod homo. Dicit enim Aug.* in lib. contra Felicianũ: Vna est Christi persona, ne sit non vnus Christus, non vna substãtia, nec mediatoris dispẽsatione submota, aut Dei tantùm dicatur, aut hominis filius, sed non est Dei & hominis filius, secundum quod homo, sed simul secundum quod Deus & homo. Ergo neque dicendum est, B quòd sit mediator Dei & hominum solum secundum quod homo.

¶ 2. Præterea, sicut Christus, inquãtum est Deus, conuenit cum Patre & Spiritu sancto, ita inquãtum est homo, conuenit cum hominibus. Sed propter hoc, quòd inquantum est Deus, conuenit cum Patre & Spiritu sancto, nõ potest dici mediator, inquãtum est Deus: quia super illud. 1. ad Timot. 2. Mediator Dei & hominum, &c. dicit Glos.* Inquantũ est Verbum non medius est: quia æqualis est Deo, & Deus apud Deum, & simul vnus Deus. Ergo nec etiam inquantum est homo, potest dici mediator, propter conuenientiam quã C cum hominibus habet.

Est sumpta ex August. li. 10. Confes. ca. 43. ante med. to. 1.

¶ 3. Præterea, Christus dicitur mediator inquantũ reconciliauit nos Deo: quod quidẽ fecit auferendo peccatum, quod nos separabat à Deo. Sed auferre peccatum, conuenit Christo non inquantum est homo, sed inquantum est Deus. Ergo Christus, inquantum est homo, non est mediator, sed inquantum est Deus.

Li 9 c.15. non procul a fin. to. 5.

Sed contra est, quod Aug. dicit * in lib. 9. de Ciuit. Dei. Non ob hoc mediator est Christus, quia est Verbum: maximè quippè immortale, & maximè beatum Verbum, longè est à mortalibus miseris: sed mediator est secundum quod homo.

a Respondeo dicẽdum, quòd in mediatore duo possumus cõsiderare. Primò quidem rationem medij: secundò, officium coniungendi. Est autem de ratione medij, quòd distet ab vtroq; extremorum: coniungit autem mediator per hoc, quòd ea, quæ vnius sunt, defert ad alterũ. Neutrum autem horum potest conuenire Christo, secundum quòd Deus, sed solùm secundum quod homo. Nam secũdum quod Deus, non differt à Patre & Spiritu sancto in natura & potestate dominij. Nec etiam Pater & Spiritus sanctus aliquid habẽt quod non sit filij: vt sic posit id quod est Patris vel Spiritus sancti, quasi quod est aliorũ, ad alios deferre. Sed vtrũq; conuenit ei, inquantum est homo: quia secundum quod est homo, distat & à Deo in natura, & ab hominibus in dignitate & gratiæ & gloriæ. Inquantum etiam est homo, conuenit ei coniungere homines Deo, præcepta, & dona Dei, hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo satisfaciendo, & interpellando. Et ideo verissimè dicitur mediator, secundum quod homo.

b Ad primum ergo dicendum, quòd si subtrahatur diuina natura à Christo, subtrahetur per consequens ab eo singularis plenitudo gratiarum, quæ conuenit ei, inquãtum est vnigenitus à Patre: vt dicitur Ioan. 1. Ex qua quidem plenitudine habet, vt sit super omnes homines constitutus: & propinquiùs ad Deum accedens.

Ad secundum dicẽdum, quòd Christus secundum quod Deus, est per omnia æqualis Patri: sed etiam in humana natura excedit alios homines. Et ideò secundum quod homo, potest esse mediator, non autẽ secundũ quod Deus.

Ad tertium dicendum, quòd licet autoritatiuè peccatum auferre conueniat Christo secundum quod est Deus, A tamen satisfacere pro peccato humani generis conuenit ei, secũdum quod est homo. Et secũdum hoc dicitur Dei, & hominum mediator.

COMMENTARIVS.

a REspondet D. Tho. Christum non posse dici mediatorem vt Deum, sed vt hominem, quòd satis dilucidè in articulo probat. In cuius expositione plura hoc loco dicere non oporteret, nisi corrigẽdi essent hæretici huius temporis, qui imperitè satis de Christo mediatore loquuntur. Quidam enim ex eis affirmãt humanitatem fuisse mediatricem. Alij diuinitati, vel Christo vt Deo hoc munus tribuunt: vt referunt Canis. lib. 1. de corruptel. verb. Dei in præmio, & Robert. Belarmin. tom. 1. controuers. lib. 1. de Christo mediatore, vbi fusè contra hos hæreticos disputat. Si tamen præ oculis habeantur B principia supra posita. q. 16. de communicatione idiomatum, non oportebit hoc loco immorari, sed veras propositiones colligere, quæ ex dictis principijs facile elici possunt.

Canis. Robert. Belarmin.

Primò ergo dicendũ est, hunc hominem Christum esse mediatorem Dei, & hominũ. Hæc est de fide, vt patet ex dictis articulo præcedenti, & habetur expressè. 1. ad Timot. 1.

1. Timo. 2.

Secundò, hinc sequitur absolutè, & simpliciter concedi posse, & debere Verbum, & Deum esse mediatorem Dei, & hominũ: quia quod absolutè dicitur de homine Christo, dicitur per cõmunicationem idiomatũ de Verbo, & Deo: præsertim vbi nihil est, quod repugnet, vt re vera contingit in hoc prædicato, *Mediator*. Denique Verbum, & Deus absolutè dicitur Redemptor, & Pontifex noster, & pro nobis suum sanguinem effudisse, vt in superioribus sæpè dictũ est, & sanguis expressè habetur Act. 22. 1. ad Cor. 2. ad Philip. 2.

Act. 22. 1. Cor. 2. Philip. 2.

Tertiò, dicendum est eum, qui est mediator, & exercuit opera mediatoris, esse Deũ hominem, ita, vt principium *quod* talium operũ sit Deus, seu hic homo: formale autẽ principium *quo* exercuit opera mediatoris, sit humanitas. Hæc est mens D. Tho. hic, & omnium Theolog. in 3. dist. 19. & Aug. locis statim citãdis. Et probatur facilè prior pars, nã in Christo tantũ est vna persona diuina, quæ est Deus, & homo; sed esse mediatorem est proprium munus personæ, quia illius est operari tanquam principium *quod*. Deinde suprà varijs locis, præsertim. q. 1. art. 2. latè ostensum est, nõ potuisse Christum esse perfectum Redemptorem, & satisfactorem, nisi esset diuina persona, à qua valor satisfactionis, & perfecta iustitia originem traxit, sed hoc idè est munus perfecti mediatoris, ergo. Altera verò pars probatur præter rationem D. Tho. quia actiones mediatoris, quæ sunt mereri, satisfacere, sacrificium offerre, interpellare, dicunt habitudinẽ ad personã superioris naturæ, & voluntatis: ergo formale principium talium operationũ non potest esse diuinitas, vt in superioribus etiam ostensum est: ergo formale principium, per quod conuenit Christo munus mediatoris non potest esse diuinitas, sed humanitas.

D. Thom. Aug.

Quartò, consequenter sit, neque diuinitatem, neq; humanitatẽ in abstracto posse dici mediatorem, seu mediatricem. Probatur, quia neq; diuinitas, neq; humanitas meretur, nec satisfacit. Item neutra illarũ supponit pro persona, quæ est Deus, & homo: humanitas præterea per se nõ est sufficiens ad munus mediatoris, quia per se non potest satisfacere Deo de rigore iustitiæ; cùm ex vi suæ significationis dignitatem personæ diuinæ non includat: diuinitas verò nec propriè est principium *quod*, nec *quo* operũ mediatoris, ergo in rigore, & proprietate sermonis nõ potest dici mediator.

Quintò, Deus, aut Verbum inquantum Deus etiã non potest dici mediator, vt rectè hic D. Th. docet cum Aug. lib. 10. confes. c. 43. & ser. 11. de verbis Apostoli. & lib. 1. de gratia Christi. c. 28. Quibus locis ad hoc cõprobandum põderat, ideo Paul. 1. ad Timot. 2. dixisse, *Vnus mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus*, vt indicaret Christum non vt Deũ, sed vt hominẽ mediatorem. Et ratio ex dictis est aperta: nam quæ cõueniunt Christo, per humanã naturã, non possunt dici de Christo, aut Deo cum reduplicatione, seu determinatione diuinitatis, quia hæc ipsa reduplicatio contrarium significat, scilicet tale prædicatũ in diuinitate, seu per diuinitatẽ vt per formam Christo conuenire, vt in dicta. q. 16. ostensum est.

Sextò, hinc concluditur, Christũ vt hominem, vel vt hunc hominẽ, includendo hoc suppositum in humanitate subsistens, esse mediatorem. Quod ex dictis satis constat.

b Indicat autẽ D. Tho. in solut. ad. 1. breue dubium, scilicet an concedi possit Christũ inquantum Deum hominẽ, esse mediatorem. Et non respondet in forma, sed solùm ait, cùm Christus inquantum homo dicitur esse mediator, non excludi consortium diuinitatis ab humana natura, quia aliàs excluderetur gratia vnionis, ratione cuius humanitas habuit, vt potuerit esse principiũ operationum mediatoris. Ex hac verò doctrina colligitur propositionẽ illam habere conuenientẽ sensum, & esse concedendam. Quia nõ est sensus illius, diuinitatem, & humanitatem esse formale principium harũ operationũ, sed dignitatẽ Dei, & naturã hominis necessarias fuisse, simulq; conuenisse ad munus, & opera perfecti mediatoris: vnamquamq; tamẽ modo sibi proportionato, naturam vt formale principiũ satisfactionis, & meriti: personã verò vt radicem, & fontẽ infiniti valoris, & dignitatis talis satisfactionis, & meriti in perfecto mediatore necessarij. Quo sensu dixit Aug. homil. de oubus. c. 12. in to. 9. *Mediator Dei, & hominũ, quia Deus cum Patre, homo cum hominibus, nõ mediator homo præter deitatẽ, non mediator Deus præter humanitatẽ: diuinitas sine humanitate non est mediatrix, neq; humanitas sine diuinitate, sed inter humanitatem solam, & diuinitatẽ solam, mediatrix est humana diuinitas, & diuina humanitas.* Quæ posteriora verba minus propria sunt, & per priora sunt explicãda, abstractis enim vocibus, pro concretis vtitur. Et propter eandem causam, dixit Leo Papa: *Si nõ esset Deus, non afferret remedium, &c.* Quæ cum multis aliis latè suprà tractauimus. quæst. 1. artic. 2. Hæc igitur de Incarnatione, ad incarnati Verbi & augustissimæ matris eius gloriam dicta sint.

Dubium.

Responsio.

Aug.

Leo Pap.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX LOCORVM
SACRAE SCRIPTVRAE
Quæ hic explanantur.

Primus numerus paginam designat: secundus columnam.

Genesis.

Cap. 1. *In principio creauit Elohim.* 15. 2. B.
2 *Homo factus est, in animam viuentem.* 146. 1. C.
2 *Hoc nunc os, ex ossibus meis.* 85. 2. B.
6 *Videntes Filij Dei. filias, &c.* 702. 2. B.
6 *Omnis caro corruperat viam suam.* 3. 1. C.
14 *Melchisedec Rex Salem, proferens panem & vinũ.* 687. 1. A. *diffuse explicatur.*
15 *Scito quia peregrinum futurum sit semen tuum.* 117. 2. B.
18 *Apparuerunt tres viri Abrahæ, & adorauit.* 751. B
22 *Nunc cognoui, quod timeas Deũ.* 399. 1. A
23 *Abraham adorauit filios Het.* 734. 1. B
23 *Princeps Dei es apud nos.* 688. 2. B
29 *Iacob impleuit hebdomadam pro Rachele.* 10. 1. B
49 *Iuda, te laudabunt fratres tui.* 5. 1. B. 7. 2. C.
49 *Non auferetur sceptrum de Iuda, diffusè explanatur, & verus sensus post multa exprimitur.* 7. 2. vlt.
49 *Expectabo salutare tuum Domine.* 201. 2. C.

Exodus.

3 *Ego sum qui sum.* 112. 1. B
3 *Mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum de Aegypto* 92. 2. C
19 *Eritis mihi in regnum sacerdotale.* 688. 2. A
20 *Eduxit populum suum de AEgypto* 19. 2. C
20 *Non facies tibi sculptile* 751. 2. A
22 *Habitatio filiorum Israel in AEgypto fuit.* 430. *annorum* 117. 2. C.
30 *Adorantibus vitulum dicebat Aaron solennitas Domini est.* 762. 1. B

Leuiticus.

17 *Anima carnis, in sanguine est.* 289. 1. B
19 *Nolite conuerti ad idola.* 752. 1. A. & 763. 2. C
25 *Numerabis tibi septem hebdomadas annorum.* 10. 1. B

Numeri.

21 *Fac tibi serpentem æneum.* 749. 1. B
21 *Murmurabat populus contra Deum.* 19. 2. C
22 *Balaam pronus in terram adorauit Angelũ.* 733. 2. A
26 *Vxor Iochabed filia Leui genuit Moysem.* 117. 2. A

Deuteronomium.

4 *Non vidistis aliquam similitudinem.* 851. 2. B
5 *Ego medius fui inter Deum & vos.* 777. 2. C
6 *Dominum Deum tuum adorabis.* 730. 2. A
17 *Si difficile aut ambiguum, &c.* 7. 1. C
Ibi ascende ad locum, quem elegit tibi Dominus. 7. 2. A
18 *Prophetam de gente tua suscitabit tibi Dominus.* 19. 1. B. & 22. 1. C. & 693. 2. B. & 342. 1. B
32 *Immolauerunt dæmonijs, & non Deo.* 76. 1. A
32 *Deum, qui te genuit, dereliquisti?* 763. 1. A
32 *Hæccine reddis domino populo stulte, & insipiens? nonne ipse est Pater tuus?* 702. 1. A

Iudicum.

7 *Dicebat Michas, sanctificaui hoc argentum Domino.* 762. 1. B

Libri Regum.

1 *Reg.* 16. *Quomodo vadam, &c. accipe vitulum, & dic* 103. 2. AB.
1. *Reg.* 28. *Quare inquietasti me?* 769. 2. C.
2. *Reg.* 7. *Ego ero illi in Patrem.* 20. 2. A
2. *Reg.* 12. *Peccaui Domino, &c. Dominus quoque transtulit* 72. 1. B
3. *Reg.* 1. *Cum Nathan adorasset Dauid pronus.* 734. 1. B.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Reg 8. Conserua famulo tuo, &c dicens non auferetur de te &c.6.2.C
3. Reg. 12. Sola tribus Iuda secuta est Dauid. 8.1.A
3. Reg.12. Hieroboam erexit duos vitulos aureos. 763.1.A
3. Reg 17. Elias resuscitat puerum.52.2.C
4. Reg.4. Eliseus resuscitat puerum 93.1.A
4. Reg. 18. Ezechias confregit imagines. 751. 2.B

Paralipomenon.

1. Paral.29. Inclinauerunt se, & adorauerunt Deum & deinde Regem.729.1.B

Libri Esdræ.

1. Lib.1. Anno primo Cyri, vt compleretur verbũ Domini 121.2.C

Tobias.

12 Ego obtuli orationem tuam, &c. & misit me Dominus, vt curarem te.779.2.B

Esther.

3 Mardocheus non flectebat genu nec adorabat eum.733.2.C.&.734.1.B
13 Tu nosti quia non superbia & contumelia, &c fuse explicatur.734.1.B.& seq.

Iob.

1 Venerunt Filij Dei.702.1.B
6 Vtinam appenderentur peccata mea, &c. 46.1.B.
9 Qui facit mirabilia, & incomprehensibilia. 405.2.B
11 Forsitan vestigia Dei comprehendes, &c. 406.1.A
36 Causa tua tanquam impij iudicata est, &c. 627.1.A
38 Quis est pluuiæ Pater.702.1.A

Liber Psalmorum.

2 Ego autem cõstitutus sum Rex ab eo.20.1.C 691.1.B.&.692.1.C
2 Filius meus es tu ego hodie genui te. 2.1.C. 718.2.B
2 Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam 41.1.C.611.2.C.617.2.A.& 626.2.B
4 Irascimini & nolite peccare 523.2.C
8 Quid est homo, &c. gloria & honore, &c. 196.1.A
11 Propter miseriam inopum, &c. nunc exurgã. 201.2.A
15 Pretiosa in conspectu Domini mors &c.768. 2.A.
15 Non relinques animam meam videre corrup. 283.2.B
16 Satiabor cum apparuerit gloria tua.621.1.C
21 Deus Deus meus quare me dereliquisti.499. 2.B
21 Longe à salute mea verba delictorum meorum. 79.1.A.&.496.1.B
21 Clamabo per diem & nocte exaudies.500.1.A
21 In te proiectus sum ex vtero.391.2.A
21 Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ.66.2.B
24 Vniuersæ viæ Domini, misericordia, & veritas.96.2.B
28 Sicut vnguentum in capite.320.2.C
31 Dixi. cõfitebor, &c. Et tu remisisti. 71.2.A
32 Fiat misericordia tua super nos.181 1.A
39 Corpus autem aptasti mihi.101.2.B.& 300. 2.B.& 615.2.B
39 Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.657.1.B
39 Comprehenderunt me iniquitates meæ. 496. 2.A
40 Beatum faciet eum in terra 391.1.B
40 Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me.626.1.C
44 Virga directionis, seu æquitatis, virga regni tui 6.1.A 20.2.B.692.1.C
44 Dilexisti iustitiã, &c. propterea vnxit te Deus.9.1.C.199.1.A.&.318.1.B.& 320. 2.A.621.1.B
45 Dedit vocem suam, &c.16.2.B
50 Ecce in iniquitatibus conceptus sum. 110. 1.B
50 Cor mundum crea in me Deus 551.1.B
50 Redde mihi lætitiam salutaris tui.204.1.C
50 Cor cõtritum & humiliatum Deus nõ despicies 71.2.A
63 Mirabilia opera tua 464.2.B
65 Terribilis es super omnes Deos.288.1.C
67 Ascendisti in altum, &c.17.2.C.19.2.B
68 Quæ non rapui, tunc exsoluebam 42.2.B
68 Deus tu scis insipientiam meam.496.2.A
68 Zelus domus tuæ comedit me.523.2.C
71 Iudicare populum tuum in iustitia.688.2.C
84 Salutare tuum da nobis 201.2.C
84 Misericordia & veritas obuiauerunt sibi.38. 1.C
87 Repleta est malis anima mea.514.2.B
88 De fructu ventris tui, &c.6.2.C
90 Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te.779.2.B

95 Commouebatur à facie eius, &c.16.2.B
98 Adorate scabellum pedum eius.752.1.C
101 Initio tu Domine terram, &c 20.2.C
103 Simulacra gentium argentum & aurum 794.1.A
103 Amictus lumine, sicut vestimento. 407. 1.A
108 Adiuua me Domine Deus meus 660.1.A
109 Dixit Dominus Domino meo. 20.2.C. 688. 1.C. Et donec ponam inimicos tuos 5.2.B
Ab initio exponitur fere integer hic Psalmus.
109 De torrente in via bibet.626.1.C
109 Tu es sacerdos in æternum. 680.1.A.& 684.2.A
119 Posuit tenebras latibulum suum.406.2.C
126 Ecce hæreditas Domini, filij merces. 637. 1.C
129 Copiosa apud eum redemptio.46.1.B
131 Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. 772.1.B
132 Sicut vnguentum in capite.360.1.A
138 Nimis honorificati sunt amici tui Deus.733. 2.B
144 Iustus Dominus in omnibus vijs suis & sanctus, &c.96.2.B

Prouerbia.

8 Dominus possedit me.96.2.A.&.551.2.B
12 Iustus quidquid acciderit non contristabit eum.517.2.C
18 Qui abscondit scelera sua, non dirigetur. 71. 2.A

Liber Sapientiæ.

11 Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam.71.1.B

Ecclesiasticus.

9 Quia nec opus, nec ratio est apud inferos, quo tu properas.616.2.A
14 Ante obitum operare iustitiã.616.2.A
17 Quam magna misericordia, &c.71.1.C
18 Ante iudicium para iustitiam tibi 616.2.A
18 Ne vereris vsque ad mortem iustificari.616. 2.B
24 Ab initio & ante secula creata sum.22.1.B. &.96.2.B.
29 Gratiam fideiussoris ne obliniscaris.40.2.B
43 Ne laboretis, non enim comprehendetis. 405. 2.A

Isaias.

2 Erit in nouissimis diebus præparatus mons &c.18.2.A
2 Venite ascendamus ad montem domini.691. 1.C
2 Super regnum Dauid sedebit, &c.96.2.B
6 Vidi dominium sedentem super solium.19.2.C
7 Antequam sciat puer vocare patrẽ, &c. 382. 2.A.&.501.1.A
7 Butyrum & mel comedet, &c.393.2.C.& 581.2.A
9 Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium, &c.21.1.A fuse exponitur.
9 Virgam humeri eius, &c.6.1.A
11 Requiescet super eum spiritus, &c.321.2.A & .312.2.C.&.345.1.A.380.2.C
11 Habitabit lupus cum agno, &c.18.2.A
11 Erit sepulchrum eius gloriosum.17.2.C
31 Reuertere ad me & redimam te.72.2.B
33 Dominus Rex noster, Dominus legifer noster. 692.1.C
35 Deus ipse veniet & saluabit nos.21.2.B
39 Aures autem perfecisti mihi 40.2.A
40 Cui similem fecisti Deum.750.1.C
4 Mihi curuabitur omne genu.739.1.C
42 Ecce seruus meus, suscipiam eum.659.2.B
42 Dedi spiritum meum super eum.323.2.A
42 Non erit tristis neque turbulentus. 517.2.B
45 Ego Dominus creaui eum 551.1.A
45 Verè tu es Deus absconditus 21.1.C.&.28.
45 Rorate cæli desuper, &c 32.2.A, & 201. 2.C
45 Mihi curabitur omne genu.19.2.B
46 Cui assimilastis me, &c. & fecistis similem. 750.1.C
49 Parum est, vt sis mihi seruus, &c. Ecce dedite in lucem gentium.17.2.C
49 Quod ablatum fuerit a robusto, saluabitur. 42.2.A
49 In tempore placito exaudiui te.617.2.B
50 Qui creditor meus, &c.42.1.B
51 Veniens veniet, & non tardabit.201.1.B
52 Quàm pulchri sunt gressus tui.21.2.A
52 Gratis venundati estis, & sine argento redimini. 42.1.B
52 In Ægyptũ descẽdit populus meus. 21.2.A
53 Vere languores nostros ipse tulit. 42.2.B. & 57.2.C.489.2.B
53 Cuius liuore sanati sumus 39.2.A
53 Si posuerit pro peccato animam suam, &c. 57.2.C.&.611.2.C.&.617.2.B &.626. 1.A
53 Oblatus est quia ipse voluit.58 1.2.B
53 Virum dolorum, & scientem infirmitatem. 489.2.C

Universidad de Deusto
Biblioteca

53 Generationem eius quis enarrabit. 28.1.A
53 Posuit in illo iniquitates omnium nostrum 496 1.C
53 Pro eo quod laborabit, videbit & saturabitur.621.2.B
53 Voluntas domini in manu eius dirigetur.635. 2.C
62 Ecce salvator tuus venit & merces eius cum illo.621.1.B
64 Vtinam disrumperes cælos, &c.201.2.C
65 Adhuc loquente te, dicam, ecce adsum. 72. 2.C
66 Mittam ad gentes in mare.17. 2.C

Hieremias.

2 Ambulauerunt post vanitatem & vani facti sunt.675.2 C.
2 Magnus consilio & incomprehensibilis. 405. 1.C
8 Si pœnitentiam egerit gēs illa, agam, & ego, &c.71.1.C
14 Quare colonus fatuus es in terra?24.1.A
19 Sic conteram populum istum. 17.2.C
22 Non erit de semine eius qui sedeat. &c.694. 1.A
23 Hoc est nomen, quod vocabunt eum Dominus iustus noster 21.2.B
25 Et seruient Regi Babylonis septuaginta annis 120.1 A
31 Fœmina circundabit virum.391.2.A

Baruch.

3 Hic est Deus noster. &c.21 2.C

Ezechiel.

18 Si impius egerit pœnitentiam, &c.71.1.C
21 Auser cidarim, tolle coronam, &c. donec veniret.691.1.C

Daniel.

2 Et factus est mons magnus.691.2.A
7 Throni positi sunt, & antiquus dierum sedit.751 1.B
9 Septuaginta hebdomades abbreuiata sunt, &c. late explicatur hoc testimoniu.8.1.A &c. &.201.2.B.
9 Vngetur Sanctus.318.1.B.
9 Numeros annorum desolationis Hierusalem septuaginta anni.120.1.A
9 Confirmat autem pactum multis hebdomada vna.3 1.A

Oseas.

7 Operati sunt mendacium.763.2.B
13 Ero mors tua, ò mors.42 2.C

Ioel.

2 Scindite corda vestra, &c. & conuertimini. 71.2.A

Amos.

9 Comprehendet arator messorem.18.1.C

Michæas.

2 Ascendit pandens iter ante eos.17.2.C
5 Ex te enim exiet dux, &c.22.1.B

Habacuc.

2 Quid prodest sculptile & conflatile? 763.2. C
3 In medio annorum notum facies 123.2. A

Aggæus.

2 Adhuc vnum modicum, &c. & veniet desideratus gentibus, multis declaratur argumentis.15.1.B

Zacharias.

1 Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad vos. 71.2.A
2 Ego venio, & habitabo in medio tui.21.2.C
3 Adducam seruum meum oriente.659.2.B
9 Ecce rex tuus venit iustus & saluator.694. 2.C
12 Effundam super domum David, &c.22. 1.A
13 Disperdam nomina idolorū de terra.22.1. A

Malachias.

1 Si ego pater vbi est honor meus?731.1.A
3 Ecce ego mitto Angelum meum. 17.2.B
4 Ecce ego mitto vobis Eliam.18.2.B

Libri Machabęorum.

1 Machab.5. viri Iuda magnificati sunt valde. 6.2.A
1.lib.14 Eligitur in ducem Simon Machabæus 694 1.B

MATTHAEVS.

Cap 1. Quod enim in ea natū est, de Spiritu sancto est.188 2.C
1 Non cognouit eam, donec peperit.5.2.B

2 Prostidentes adorauerunt eum.739.2.A
5 Non veni soluere legē sed adimplere.655.1.C
5 Nolite iurare neque per cælum, quia thronus Dei est, &c.760.2.B.
4 Dominum Deum tuum adorabis, &c. 669. 16.&.730.2.A
8 Imperauit ventis.464.1.C
8 Domine si vis, potes me mundare.462.1.C.& latius.464.2.B
8 Miratus est Iesus 521.2.B
9 Voluit latere & non potuit. 595. 2.A.& 596.1.B
9 Vt sciatis quia filius hominis habet potestatē &c.461.1 C
10 Ecce ego mitto vos.457.1.C
10 Curate infirmos. ibi.
11 Cæci vident claudi ambulant, &c.17.2.B
11 Si in Tyro & Sidone, &c.412.1.B
12 Omne regnum in se diuisum desolabitur.462. 1.B.
12 Dominus est filius hominis etiam sabbathi. 655.2.C
16 Quem dicunt homines esse filium hominis. 399.1.B
16 Tu es Christus.4.1.A
16 Signa autem eos qui crediderint hæc sequētur 457.1.C
16 Caro & sanguis non revelabit tibi.288.2.A
16 Tu es Petrus & super hanc petram, &c.late. 690 2.C
17 Hic est Filius meus dilectus.626.2.A
17 Ergo liberi sunt filij.654.2.C
18 Et debitum dimisit ei.72.1. A
18 Venit filius hominis quærere, &c.quod perierat.92.2.C
20 Sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram non est meum dare vobis.640.1.A
21 Ejecit vendentes & ementes.683.2.B
21 Simile est regnum cælorum Patrifamilias. 123 2.B
21 Misit filium.659.2.A
21 Nonne ex denario conuenisti mecum.611.2.C
23 Sepulchra dealbata, quæ intrinsecus plena sunt ossibus.769.1. A.C
24 Tunc parebit signum filij hominis.773.2.B
25 Euge serue bone, &c.616.2.B
26 Pater mi si possibile est transeat, &c. 500.1. A.&595.2. A. &.383. 2. C. &. 601. 1.B
26 Si non potest hic calix transire, &c fiat voluntas tua.657.1.B
26 Possem rogare Patrem.412.1. B
27 Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me.
28 Data est mihi omnis potestas. 456.2. C.& 627.1.A.& .690.2.B.&.695.2.C
Ite docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris.562.B.&.691.1.A

MARCVS.

10 Nemo bonus nisi solus Deus.644.1.C
11 Benedictus qui venit in nomine Domini. 20. 2.B.&.693.2.A
13 De die illa nemo scit, neque Filius, &c. late exponitur.398.1.C
13 Nisi abbreuiati fuissent dies illi.11.1.C
14 Cœpit Iesus pauere, & tædere. 518. 2.C.& 596.2.C
14 Surgite eamus hinc.595 1.A
16 Etiam dæmonia subijciuntur nobis.457.1.C
16 Surrexit non est hic.491.2.C

LVCAS.

1 Per viscera misericordiæ Dei nostri.196.1. A
1 Spiritus sanctus superueniet in te.188.1.C
1 Quod ex te nascetur sanctum vocabitur Filius Dei.150.1.B.&.300. 1.C.&.317.2.A. &.321.1.B
1 Repleta Spiritu sancto Elisabeth.358.1. A
2 Stupebāt omnes super doctrina eius.393.2.A
2 Iesus proficiebat sapientia & ætate.352.1.C. 380.2.C.&.391.2.B
3 Videbit omnis caro salutare Dei.3.1.C
4 Repleti sunt omnes ira.358.1.A
4 Non est propheta sine honore, nisi in patria sua 342.1.C
4 Surrexit in Synagoga ad legendum. 683.2.B
5 Repleti sunt timore.338.1. A
5 De one perdita.642.2.B
6 Virtus de illo exibat.464.1.C
7 Accepit autem omnes timor et magnificabāt Deum.338.1.A
7 Miratus est Iesus.521.2.B
8 Ego sensi virtutem de me exisse.464.1.C
10 Si in Tyro & Sidone, &c.412.1.B
11 Væ vobis Pharisæis, &c.qui ædificatis monumenta prophetarum, &c.769.1.A
12 Ignem veni mittere in terram, &c.31.2.A
12 Quis me constituit iudicē super vos.695.1. A
16 Villicum iniquitatis.616..B
21 Dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere. &c.633.2.C
22 Desiderio desideraui hac pascha manducare vobiscum.565.1.A
22 Ego rogaui pro te Petre.633.2.C
22 Positis genibus orabat.732.1.C
22 Apparuit illi Angelus.447.2.B
23 Memento mei Domine, dum veneris in regnū tuum.691.1.C
24 Oportuit pati Christum. &c.392. 1.C.& 617.2.A.&.625.1.C

IOANNES.

1 Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominē. 31.2.A

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 Fuit homo missus à Deo.
1 Verbum caro factum est.30.1.B.&.146.1.B. &.148.2.B.&.288.2.B.&.289.1.A
1 Vidimus gloriam eius.141.2.B.&.192.2.C. & 321.1.C.&.313.2.A.&.357.1.B.& 391.1 C.&.621.2.A
1 Plenum gratiæ, & veritatis.199.1.C
1 De plenitudine eius omnes accepimus.631.2.C. 643.1.A
1 Deũ nemo vidit vnquã.380.2.B.et.391.1.A 406.1 C.
1 Ecce Agnus Dei, &c 110.1.B
1 Super quem videris spiritum descendẽtem & manentem, &c 345.1.B
1 Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. 464.1 C.&.466.1.A.&. 628.2. C &.659.2.A
2 Ego & Pater vnum sumus.19.2.C
2 Aquam vinum factam 146.1.B
2 Hoc fecit initium sig. Iesus.462.2.B
3 Sic Deus dilexit mundum.31.2.A.&.36.2.C & 92.2.C &.196.1.A.&.639.1.C
3 Nisi quis renatus fuerit. 691.1.A.&.692. 2.A
3 Pater diligit Filiũ, & omnia dedit ei in manus.323.2.A.&.350.1.A
3 Quod scimus loquimur.&c.391.1.A
3 Deus non ad mensuram, dat spiritum Filio. 350.1.A
4 Domine, vt video propheta es tu.342.1.C
4 Vade, Filius tuus vivit.472.1.C
4 Vt faciam voluntatem Patris. 657.1.A
4 Vos adoratis, quod nescitis, nos quod scimus. 669.1.C
5 Vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.739.1.C
5 Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.188.2.C.& 655.2.C
5 Si credidissetis Moysi, crederetis forsitan et mihi, &c.12.1.C
5 Potestatem dedit ei iudiciũ facere, &c. 627. 1.A
1 Sicut Pater suscitat mortuos, &c. sic et Filius 463.1.B
5 Opera testimonium perhibent de me.461.1.C
5 Filius a se non potest facere quicquã.599.2.C
6 Cum vellent eum facere Regem, abscondit se. 693.2.B
6 Nisi manducaueritis carnem filij hominis. 692.2.A
7 Nondum erat spiritus datus, quia Iesus, &c. 392.1.C
7 Quomodo hic literas scit, cum non didicerit. 393.1.B.446.1.C
8 Seruus non manet in domo, filius autem manet in æternum.661.1.C
8 Antequam Abraham fieret ego sum. 19.2.C &.149.1.A.&.554.1.C
8 Ille homicida erat ab initio.645.1.C
9 Me oportet operari, &c. donec dies est, venit nox, &c.616.2.C
10 Non mea voluntas, &c.283.2.B
10 Pono animam meam, & nemo tollit à me. 83. 2.B 682.2.A.&.581.2.B
10 Nemo potest rapere de manu Patris mei.644 1.C
16 Veni vt vitam habeant, &c.637.1.A
10 Potestatem habeo ponendi animam meã, &c. & hoc mandatum accepi à Patre meo 656. 2.B.&.657.1.A.&.583.2.B.&.708.A
10 Si mihi non vultis credere operibus credite. 461.1.C
10 Quem Pater sanctificauit, &c.317.2.A
11 Vt sciatis quia non eram ibi.491.2.C
11 Lazare veni foras.464.1.C
11 Vbi posuistis eum.399.1.B
11 Ego antè sciebam quia semper me audis.670 1.A
12 Vbi ego sum illic & minister meus erit. 391. 1.B
12 Anima mea turbata est.597.1.A
12 Venit vox de cælo. &c. & clarificaui, &c. 626.2
12 Honorificabit eum Pater meus.733.2.B
12 Venit hora vt clarificetur &c.98.2.A
13 Sciens quid omnia dedit ei Pater in manus. 691.1.A
14 Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.671.2.A
14 Alium paracletum dabit vobis.661.1.A
14 Vado ad eum qui misit me.492.1.C
14 Ego sum Via, &c. nemo venit ad Patrem nisi per me 644 1.C
14 Pater maior mè est.652.2.B
14 Vbi ego sum & vos sitis 391.1.B
14 Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio 656.1.A
15 Omnia quæ audiui à Patre, nota feci vobis. 399.2.A
15 Sine me nihil potestis facere.635.1.A
15 Sicut palmes non potest ferre fructũ à semetipso nisi mãserit in vite sic &c. 781.B.635.2.C
15 Si opera non fecissem quæ nemo, &c 461 1.C
15 Ego Patris mei præcepta seruaui.657.1.A
15 Maiorem charitatẽ nemo habet.36.2.C.
15 Iam non est seruus, sed amicus.661.2.A
16 In illo die in nomine meo petetis, & non dico vobis quia ego rogabo, &c.671.2.A
16 Exiui à Patre, & veni in mundum.615.2.B
16 Relinquo mundum, & vado ad Patrem.
17 Pater clarifica Filium tuum.705.1.A
17 Clarifica me tu Pater.392.1.C
17 Pro eis ego sanctifico me ipsum.682.1.B. & 199.1.B.&.621.2.B
17 Non pro mundo rogo, sed pro ijs quos dedisti mihi.98.2.B.&.633.2.B.&.640.1.A

17 Ego te clarificaui super terram.626.1.C
17 Dilexisti eos sicut me.641.1.A
17 Hæc est autem vita æterna, vt cognoscãt te, & quem misisti Iesum.32.1.B.&.644.1.C.
18 Ego in hoc natus sum, vt testim. &c.31.2.B.
18 Regnum meum non est de hoc mundo.691.1. C.&.695.2.C
18 Nobis nõ licet interficere quẽquam 7.1.C
18 Iesus sciẽs omnia, processit, & dixit eis, &c. 595.1.B
20 Ascendo ad Patrem meũ, & Patrem vestrũ. 705.1.A.&.707.2.C
20 Pasce oues meas.690.2.C
21 Sicut misit me Pater & ego mitto vos.690.2.C

Acta Apostolorum.

1 Sic veniet, vt vidistis eum, &c.491.2.C
2 Hunc definito consilio, &c.717.2.B.
2 Nõ derelinques animã meã in inferno.
10 Annuncians pacem per Iesum Christum hic est omnium Dñs.695.2.B
10 Surge & ego ipse homo sum.734.1.A.2.C populis volebat sacerdos sacrificare.
15.&.21. Abstinent se à contaminationibus simulacrorum.764.1.A
17 Desiciens statuta tempora.717.2.b
20 Quam acquisiuit sanguine suo.289.1.A
21 Intuens simulacra vestra.764.1.A

Epistola ad Romanos.

Cap.1. Paulus seruus Iesu Christi, &c. qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, &c. diffuse explanatur.717.&.718.
1 De Filio Dei, qui factus est ei ex semine Dauid.20.1.A.549.1.B
1 Repleti omni iniquitate, 358.1.A
2 Nescis quia benignitas Dei ad pœnitẽtiã tẽ adducit.71.1.C
8 Deus qui iustificat, quis est qui condemnet. 78.1.A
3 Iustificati gratis per gratiã.72.2.C.629.1.A
3 Quia ex operibus legis non iustificabitur, &c. 41.2.A
3 Quem proposuit Deus ad ostensionem iustitiæ Suæ.31.2.C.&.41.1.C.59.1.C
3 Non iustificabitur omnis caro corã illo.3.1.C
4 Mortuus est propter delicta nostra, resurrexit propter iustificationem nostrã.103.2.B.& 474.1.A.&.629.1.A
4 Traditus est propter delicta nostra.113.2.C
5 Sicut per vnum hominem peccatum intrauit. &c.42.2.C.&.628.1.C
5 Sicut per vnius inobedientiam. &c. ita per vnius, &c.657.1.B
5 Comendat autẽ charitatẽ suam Deus, quoniã cũ adhuc peccatores essemus, &c.363.2.C. &.639.1.C.
5 Sicut per vnius delictũ, &c. ita et per vnius iustitiam. 59.1.C.
6 Consepulti sumus.474.1.A
8 Accepimus spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba Pater.698.2.C& 703.1.A
8 Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt Filij Dei. 703 1.C
8 Quos præscinit, hos et prædestinauit, &c.98. 1.B.641 2.C.698.2.C
8 Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. 96.2.C.et.98.2.C
8 Quod si Filij, et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autẽ Christi 621.2.A.et.706.1.B
8 Si compatimur, et conglorificamur.626.1.C
8 Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, &c. 671.1.B
8 Ipse autẽ spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.671.1.A
6 Quorum est adoptio.702.2.B
9 Ex quibus est Christus, qui est Deus benedictus.20.1.A
11 Incomprehensibilis cogitatu.406.1.A
12 Finis legis, Christus.693.1.A
13 Reddite ergo, &c. cui timorẽ, timorẽ 338.1.A
13 Induimini Dominum nostrũ Iesum Christum. 551.1.B
14 Christus in hoc mortuus est, & resurrexit, vt viuorũ, et mortuorũ dominetur.626.2.B
14 Iuxta reuelationem mysterij, &c.121.2.C

Ad Corinthios prima.

1.Cor.1. Factus est nobis sapiẽtia, et iustitia, &c. 31.2.C
1.Cor.2. Sapientiam in mysterio, quæ abscondita est.28.1.C
1.Cor.2. Quam prædestinauit Deus ante sæcula. 716.1.A.716.2.B
1.Cor.3. omnia vestra sunt, vos autem Christi.98. 2.C.659.2.C
1.Cor.3. Dei adiutores sumus.777.2.A
1.Cor.6. Ecce nunc tempus acceptabile.616.2.B
1.Cor.6. Empti enim pretio magno. 42. 1.B.& 46.1.B
1.Cor.8. Idolum nihil est in mundo.763.2.B
1.Cor.10. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra.41.2.A
1.Co.10. Quæ immolãt gentes dæmonijs immolãt. 762.2.C
1.Cor.11. Vos estis corpus Christi & membra de membro 372.2.C
1.Cor.13. Sive prophetiæ euacuabuntur.343.2.B
1.Cor.13. Quando autem factus sum vir euacuaui, quæ erant paruuli.391.1.A
1.Cor.13. Absorpta est mors in victoria.42.2.C
1.Cor.15. Sicut portauimus imaginem terreni. ita portemus, & cælestis.98.1.C

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Cor.15. Si Christus non resurrexit inanis est fides nostra, inanis est prædicatio. 629. 1.B
1.Cor.15.Cum subiecta erunt illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit illi 650.1.A
1.Cor.15 Vt per mortem destrueret.288.2.A
1.Cor.15.Caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt.288.2.A

Ad Corinthios secunda.

2.Cor.5.Si cognouimus Christum secundum carnem,sed iam non nouimus.284.2.C
2.Cor.5.Erat Deus in Christo, mundum reconcilians sibi.628.2.B.&.982.2.C
2.Cor.5. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo.628.2.B
2.Cor.5.Eum qui non nouerat peccatum pro nobis peccatum erit &c.78 1.A.146.1.B
2.Cor.5.Legatione fungimur. 777.2.C
2.Cor.8.Qui cum diues esset, propter nos pauper factus est.699.1.C
2.Cor.13.Ideo hæc scribo absens, vt non præsens durius agam secundum potestatem, &c. 690.2.C

Ad Galatas.

2 Dilexit me & tradidit se,&c.103.2.B
3 Factus pro nobis maledictum.146 1.B
3 Iex propter transgressionem est posita.655.2.C
3 Donec veniret semen.655.2.C
3 Lex data per Angelos in manu mediatoris. 777.2.C
4 Misit Deus Filium suum factum ex muliere factum sub lege.549.1.C.&.655.1.C
4 Vbi venit plenitudo temporis.123.1.B
5 Quæ seminauerit homo hæc & metet. 616. 2.B
5 Per charitatem seruite inuicem. 729.1.A

Ad Ephesios.

1 Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali,&c.31.2.C 631.2.B 641.1.A
1 Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem 638.2.A.639.2.C.640.2.B. latè explicatur.
1 Prædestinauit non per Iesum Christum in ipsum.98.2.B.640.2.C.698.2.C
1 Instaurare omnia in Christo,quæ in cælis,&c. 32.1.C.643.1.A.644.2.A
1 Gratificauit nos in dilecto filio suo. 698.2.C
1 In quo nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius,qui operatur omnia.&c.640.1.A
1 Primogenitus ex mortuis.718.2.B
1 Constituens eum super omnem principatum. 405.1.A
2 Deus qui dives est in misericordia 36.2.C.& 38.1.C
2 Cum essemus mortui peccatis,&c.42.1.C
2 Facti estis prope in sanguine Christi.42.2.C
2 Per ipsum habemus accessum ad Deum. 53. 2.C
2 Propter nimiam charitatem. &c.196.1.A 639.1.C
2 Conresuscitauit nos,& considere fecit. 474 1.B
2 Gratia estis saluati per fidem & hoc non ex vobis.644.1.B
2 Creati in operibus bonis.551.1.B
2 Ipsius enim factura simus.551.1.A
2 In Christo omnis ædificatio cõstructa crescit. 635.2.C
3 Sacramentum absconditum à seculis in Deo. 27.1.C.716.1.B
4 Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.690.2.C
4 Ascendens Christus in altum,&c. dedit dona hominibus.636.2.B
4 Qui descendit,ipse est,& qui ascendit. 626. 1.C
4 Ascendit Christus in cælum, vt adimpleret omnia.493.1.A
4 Induite nouum hominem,qui secundum Deũ creatus est.96.1.C.551.1.B
4 Crescamus in illo per omnia,qui est caput Christus 636.1.A
5 Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, &c.471.A.683.1.C

Ad Philippenses.

1 Vobis donatum est pro Christo,non solum, vt in eum credatis,sed etiam vt pro ipso patiamini.631.2.C
2 Formam serui accipiens,&c.146.1.C.188.2.B
2 Factus obediens vsque ad mortem,&c.propter quod,& Deus exaltauit illum. 47.2.A. 617.2.A.657.1.B.625.1.C.
2 Habitu inuentus vt homo.141.1.C
2 Exinaniuit semetipsum.30.1.B.622.2.C
2 In similitudinem hominum factus.284.2.C. 536.1.C.
2 Qualis terrenus,tales & terreni,&c.285.1.B

Ad Colossenses.

1 Qui eripuit nos de potestate tenebrarũ.42.2.A
1 Qui est imago Dei inuisibilis.20.1.A. 96.2. 405.2.A
1 Primogenitus omnis creaturæ.70.1.A
1 Per eum reconciliare omnia in ipsum. 643.A
1 In ipso condita sunt omnia, & est caput Ecclesiæ.96.2.C
1 In ipso condita sunt omnia,& est caput Ecclesia.96.2.C
1 Mysterium absconditum.27.1.C
1 Adimplco ea quæ desunt passionis Christi. 77.2.C
2 Dolens,quod aduersus nos erat chirographũ. 59.2.A
2 Habitat in eo plenitudo diuinitatis corporaliter.201.A
2 Caput omnis principatus Christus.371.2.B
4 Accessum habemus ad Patrem per Christum. 672.1.C
5 Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus.681.2.A
5 In diebus carnis suæ 3.2.B
5 Cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro suæ reuerentiæ 533.2.C
5 Didicit, ex his quæ passus est obedientiam. 451.1.C
6 Non est iniustus Deus,vt obliuiscatur operis vestri.611.2.C
7 Melchisedec Rex Salem per sanguinem suum pacificauit,&c.687.1.A.&.689.1.A late.
7 Assimilatus Filio Dei.688.2,C
7 Sacerdos Dei altissimi.685.1.A
7 Sine patre,sine matre,sine genealogia. 685.2 B.fusè hoc explanatur.
7 Excelsior cælis factus.691.1.A
7 Translato sacerdotio,necesse est, vt & legis translatio fiat.693.1.A
10 Corpus autem aptasti mihi. 615.2.B. 639. 2.A
10 Vnam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei 617.2.B
12 Aspicientes ad autorẽ fidei & Consummatorem Iesum &c.636.2.C
13 Iesus Christus heri & hodie:ipse & in secula.554.1.C
13 Deus pacis aptet vos,&c.vt faciatis eius voluntatem.631.1.C

Ad Timotheum prima.

1 Christus factus est nobis iustitia & redemptio.59.2.A
1 Soli Deo honor & gloria.405.2.A & 735. 2.A
1 Erat Deus in Christo mundum reconcilians sibi 54.1.A
2 Mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus 54.1.B.779.1.B.late exponitur.
3 Magnum pietatis sacramentum.196.1.B

Ad Timotheum secunda.

1 Apostolus per voluntatem Dei,secundũ promissionem vitæ,quæ est in Christo.636.2.C
1 Vocauit nos,&c.non secundum opera nostra. 640.2.C.631.2.B
1 Destruxit mortem.42.2.C
2 Si quis mundauerit se ab istis,erit vas in honorem.703.1.B
2 Fidelis Deus est,&c 57.2.C
3 Quod manifestatum est in carne.3.2.A
4 Reposita est mihi corona iustitiæ. 58.1.B. 611. 2.C

Ad Titum.

1 Paulus seruus Iesu Christi.659.2.C
2 Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri. 196. 1.B

Ad Hebræos.

1 Locutus est nobis in filio,quem constituit hæredem vniuersorum.696.1.B.&.706.1.B
1 Introducit primogenitũ in orbẽ terræ. 615.2.B
1 Minoratus paulominus ab Angelis. 487. 2.A
2 Vidimus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum. 625.1.C
2 Qui sanctificat et sanctificatur,ex vno omnes &c.642.2.C.&.646.1.A
2 Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.642.2.C

Petri prima.

Cap.1. Agnum immaculatum præcognitum ante mundi constitutionem.716,2.A
2 Ipsi tanquam lapides viui, &c. sacerdotium sanctum offerre spirituales hostias. 681. 2.C
2 Christus passus est pro nobis,vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. 487.2.A

Ioannis prima.

Cap.2. Aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum.671.1.A
2 Sanguis eius emundat nos ab omni peccato. 657.1.C
3 Qui facit peccatum ex diabolo est. 703. 2.B
3 Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt Filij Dei nominemur, & simus. 699. 1.A
5 Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum,&c 704.2.C

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apocalypsis.

1 *Princeps regum terræ, qui dilexit nos.* 695. 2.B
1 *Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo* 42.1.C
3 *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* 703 2.C
3 *Ego vici & sedeo cum patre meo.* 626.1.C
5 *Habentes Phyalas aureas plenas odoramẽtorũ, quæ sunt orationes sanctorum.* 777.2.B
5 *Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, & regnabimus.* 681.2.C
5 *Benedictio & honor, &c. in sæcula sæculorũ.* 739.2.A
5 *Dignus est agnus, qui occisus est accipere diuinitatem & sapientiam, &c.* 626.2.A
7 *Lauerunt stolas suas in sanguine agni.* 628. 2.B &. 637.1.C. &. 643.1.A
19 *Habet in vestimento & in fœmore suo scriptum Rex Regum & Dominus Dominantiũ.* 695.2.A
19. & 22 *Deum adora,* 734.1.A & 2.B

FINIS INDICIS. SCRIPTVRAE.

INDEX EORVM QVAE IN HIS COMMENTARIIS, & disputationibus continentur.

Primus numerus paginam designat, secundus columnam.

Aaron.

IVS familiæ, quid olim reseruatum. 164.2.C.
Multo tẽpore fuit post Melchisedec. 685. 1.A
Sacerdotium eius imperfectum & tẽporale. 684.1.A
Neq; ex eius stirpe, nẽque ex tota tribu Leui, secũdum paternam lineam Christus descendit. 684.2.B
Ab eo initium sumpsit vetus sacerdotium. ibid.
Aaronico sacerdotio multo perfectius fuit Christi sacerdotium. 689. 2.B
Neque fuit eiusdẽ rationis cum eo. 684. 1.C
Abagaro Regi suam effigiem Christus misit. 747. 1.B
Abaylardus negat Christum nos redemisse à dæmonis iugo. 41.1.A

Abraham.

QVando natus. 686.1.C
Obtulit Melchisedec sacerdoti, tãquam superiori, & quare. 689.1.A
Fuit sacerdos legis naturæ. 689.1.A
Decimas ipsi offerẽs Melechisedec, agnouit Christi figuram & mysterium. 689.1.A
Data ei circuncisio quos obligabat. 655.2.B
Quando illi factæ promissiones à Deo. 116.1.C
Ab eius ortu vsque ad legem datam quingẽti quinque anni. 117.2.C
Præuentus fuit spirituali gratia ante omnia merita. 103.1.A
Illi obtulit Deus gratiam, ibid.

Actiones.

QVomodo sint suppositorum. 194.1.A
Capitis actiones, tribuuntur membris & è conuerso. 77.1.C
Actio vitalis immanens cur necessariò petit esse apotentia sui obiecti. 381.1.B
Ad actionem quomodo necessaria sit simultas localis. 471.1.B

Actus.

DIscrimen inter actus notionales & vnionem. 136.2.A
Actus non liberi vel non boni, nullum valorem habent. 48.1.A
Omnis actus in intellectu animæ Christi, fuit verus & euidens. 383.1.B.C
Humanorum actuum variæ diuisiones. 591.2.B
Quomodo fuerint eliciti à voluntate Christi vt natura. 595.2.C
Voluntatis actus duplex efficax & inefficax. 599.1.B
Actus efficax voluntatis Christi, semper fuit omnino conformis diuinæ voluntati. 599.1.B
Actum efficacem qua ratione Christus habere potuerit non conformem diuinæ voluntati. 599. 2.B
Actus inefficax Christi quomodo conformis esse potuit diuinæ voluntati. 600.1.C
Actus hi volo, & nollẽ, quãdo repugnẽt. 600.1.C.
Actus externi per se non addunt meritum, & quomodo. 613.1.B
Nullus actus creatus liber est immutabilis. 614. 2.A
Amoris Dei actum habuit Christus liberum, & illo perfecte meruit. 613.1.A
Interni & externi in Deum in quo differant. 732. 1.B
Naturales actiones in Christo fuerunt non subiectæ humanæ voluntati. 599.2.B

Adam.

POtuisset Deus omnem pœnam ei remittere absque satisfactione. 38. 1.A
Non tamen decuit sicut neq; omnẽ culpã. 38.2.A
Ante peccatũ filius erat Dei adoptiuus. 702.2.A
Fuit verè propheta. 85.1.C
Ante lapsum reuelata ei fuit incarnatio. 83.2.B
Sed non eius lapsus. 84.1.B. 85.1.C
Eius prima prophetia de Incarnatione fuit. 84. 1.A
Prophetat de Christi vnione dicens hoc nunc os, &c. 83.2.C
Non est dicendus caput omniũ malorũ. 377. 1.A
Intellectus eius fuit perfectissimus. 379.2.C
In statu innocentiæ habuit scientiã sibi connaturalem. 1.C
Et quid nomine scientiæ huius intelligendum. 392.1.C
Fuit valde pulcher, quia à Deo immediatè formatus. 489.1.B
In statu innocentiæ prima gratia data fuit per merita Christi præuisa. 630.2.A
Virtutes ei datæ sunt plurimæ, & quæ. 333.1.B
Habuit tunc fidem Christi venturi. 630.1.A
Fuit caput Adæ Christus in statu innocentiæ. 371.2.B

Adæ peccatum.

PEr illud de toto rigore iustitiæ posteri eius dãnãtur. 59.1.C
Cur pluribus communicetur, quam gratia Christi. 52.1.C

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præsciuit illud Deus antequam Adam crearet. 83.1.C.
Fuit deordinatio á fine supernaturali. 89.1.C
Et occasio mortalis carnis Christi. 100.2.C
Prima eius ratio. 102.1.B
An Adam non peccante Christus incarnaretur variæ sententiæ. 105.1.A
De eodem sententia autoris. 107.1.B. 108.1.C
Meruit nobis carentiam omnis gratiæ, & diuini auxilij. 632.1.A
Sicut fuit radix prima omnis mali culpæ & pœnę, ita meritum Christi omnis boni & gratiæ. 634.1.C
Fuit radix vt generatus homo contrahat originale. 634.1.C
Post lapsum Angelorum intelligitur præuisum. 642.1.B
Eius inobedientiæ, opposita fuit Christi obedientia. 657.1.B

Admiratio.

PRoprię quid. 521.1.C.
Modi eius varij. 522.1.A
Fuit proprię in Christo. 521.2.B
Ad voluntatem pertinere potest & etiam ad appetitum sensitiuum. 522.1.A

Adoptio.

NAtura & conditiones eius. 698.1.B.
Aliquos sibi in filios adoptare Deum, quid. 698.1.A.
Hæc requirit adoptati voluntatem. 691.2.A.
Dei adoptio quid. 698.2.C.
In quibus differat diuina ab humana. 699.1.A. & 700.2.B. Totius Trinitatis est opus. 700.2.A
Non est capax eius, irrationalis creatura. 701.2.C
Angeli sunt Filij Dei adoptiui. 702.1.B.
Adam ante peccatum Filius Dei fuit adoptiuus. 700.2.A.
Iusti omnes fuerunt Filij Dei adoptiui, ante Christi aduentum. 702.2.B.
Etiam antiqui Patres, & quomodo ibi. C
Quomodo per Christum data. 703.1.A
Iusti omnes etiam præsciti (quandiu iusti) sunt Filij Dei adoptiui. 703.1.B
De eius ratione est, vt extranea persona accipiatur. 709.1.C

Adoratio.

CVltus, honor, veneratio, laus, gloria, & adoratio quid sint, & in quo differāt. 726.1.B
Includit honorem, & addit submissionem & recognitionem excellentiæ eius, qui adoratur. 726.1.A.
Est actus voluntatis, supponens actus intellectus. 727.1.A
Est actus virtutis pertinens ad iustitiam. 726.1.B
In quo differat ab actu humilitatis. 727.2.B
Quod eius obiectum. 727.1.C
Quotuplex sit. 727.2.C
Est quædam testificatio & recognitio excellentiæ alterius. 728.1.A
Adoratio propria quæ sit. 728.1.C
Eius diuisio in latriam duliam, &c. 728.1.A
Latria Deo, aliæ sanctis debentur. 729.1.A
Duliæ vox, non vilem seruitutem, sed honorariam denotat subiectionem. 729.1.A
In ratione adorationis, latriæ & dulia vnioce conueniunt. 729.2.B
Alia absoluta, respectiua alia. 730.1.B
Deo singularis, & nulli alteri communicabilis. 730.1.A
Quibus rationibus Deus adorandus. 730.2.B
Vna & eadem virtus religionis, propter diuersos titulos Deum adorat. 731.A
Actus eius, in ratione diuini cultus, eiusdem sunt speciei. 731.1.C.
Latrię verę actus est, honor datus Deo titulo Creatoris vel Saluatoris. 731.2.A
Adorari Deus debet & spiritu & corpore. 731.1.B
Tunsio pectoris adorationis actus, est soli Deo debitus, & quare. 732.1.C
Idem aliqui existimant de hoc verbo *miserere mei* licet hæc non certa, nec semper vera. 732.2.C
In adorationis & modo & cultu Deo exhibendo, quæ attendenda. 732.1.A
Sacrificium, vni Deo debetur. 732.2.B
In Eucharistiæ sacrificio adoratio illa vni Deo debita. 732.2.B
Sacramentorum cultus adorationem latriæ continet. 732.2.B
Altaria aræ sacerdotes & templa soli Deo debentur. 732.2.C
Adorandos esse sanctos quidam hæretici negant. 733.1.A
Adorandi tamen sunt & sancti homines & Angeli. 733.1.C
Adorare, cur recusarit Mardochæus Aman. 734.1.C
Adorationis nomen commune: & abstrahit à latria, & dulia. 734.2.C
Adorari quomodo possunt sancti. 735.1.B
Et quæ sit huius adorationis proxima ratio. ibi. C
Sanctorum adoratio, absoluta: & in eorū excellentia fundata. 735.2.B
Sancti quomodo adoratione respectiua possint adorari. 735.2.C
Quanuis autem hic adorationis modus possibilis sit: non est vsurpandus, & quare. 736.1.A
Sanctis exhibita, non est ciuilis: sed religiosa adoratio. 736.1.B
Cultus hic sanctorum cum diuino valde est coniunctus. 736.1.C
Respicit adoratio excellentiam alterius, amor vero bonitatem obiecti. 738.2.B
In ea duo consideranda, vsus & modus. 761.1.C
Variæ diuisiones eius. 753.1.C
Adorandus latria est hic homo Christus in diuina & humana natura subsistens, sicut & Trinitas. 739.1.C.
Et adoratione qua adoratur Deus. 739.2.B
Adoratione eadem suprema, qua adoratur Verbū Incarnatū adoratur & hic homo Christus, vt simul coadoretur eius humanitas. 741.1.B
Cum Christus adoratur, non separatur humanitas a diuinitate, sed vtrunque vt vnum adoratur latria. 741.1.A

Adoratur etiā latria Eucharistiæ sacramētum, & quare. 741.1.A
Adoratio Christi, vt est homo præcise, propter excellentiam vnionis, qualis. 741.2.B
Christus vt homo adorari potuit hyperdulia propter excellentem sanctitatem creatam. 741.2.C
Quæ adoratio debeatur Christo homini titulo Redemptoris. 743.1.B
Christus multiplici adoratione colitur ex diuersis rationibus eum adorandi. 743.2.A
Est tamen semper practicè perfectissima adoratione colendus, & quare. 743.2.C
Suppositum adoratur in Christo. 744.1.B
Adoratio propria, & vsitata ad personam est dirigenda. 744.1.C
Non repugnat humanitatem ipsam adorari propter vnionem, ibidem.
Iconomachorum hæresis quæ. 746.2.A
Orare, actus est ab adoratione distinctus, licet sit religionis. 731.2.B
Ab Euangelista Ioanne cur adorari recusarit Angelus. 734.2.B
Adoratio Crucis latriæ est. 774.1.A
In adoratione crucis, superstitio Armenorum. 776.1.B
Reliquiæ solum adorantur propter habitudinem ad personam cuius fuerunt. 771.1.B
Christi contactus, sufficiens est adorationis ratio. 771.2.B
Adorari quomodo non possit homo, etiam vt imago Dei. 760.2.A
Creaturæ licet repræsentent Deum adorari non possunt. 760.2.B Vide Verbū Crux, imago, reliquiæ.
Neque sol, & agnus verus ibi.
Adoratio propria nominibus sacris est debita, vt nomini IESV & MARIAE, &c. 760.2.C. & quare ibi.
Hæc tamen adoratio potissimum est respectiua. 761.1.B
Dei mater qua ratione adoranda. 766.1.B
AEgidius Hispali damnatus, quod negaret crucē esse adorandam. 773.1.C

Ægritudines.

DEfectum illarum non assumpsit Christus. 489.2.A
Tamen tandem moreretur, etiam si per vim nō esset occisus. 490.1.A
Non repugnat absque ægritudine hominem mori. ibid.
AEtates mundi sex, & quæ. 116.2.A
Aggæi varia lectio. 116.2.B
Alexander Magnus immolauit in templo Hierusalem. 15.2.B
Et qua intentione. ibid.
Altaria, aræ, sacerdotes, & templa soli Deo debentur. 732.2.C.
Et latriam continent. ibid.

Amor.

EST ex se vnitiuus. 31.2.A
Et causa amoris ibid.
Et etiam similitudo. ibid.
Passio amoris fuit in Christo. 512.2.B
Amor finis quando infert necessario voluntatem medij. 487.1.A
Amor respicit bonitatem obiecti secundum se. 738.2.B
ἀνταμάστους solus Deus ex diuo Hieronymo. 501.1.A

Amor Dei.

NAtura sua potuit obligare Christum ad sumenda omnia mala pœnæ propter Dei gloriam. 657.2.B
Amor Dei, & proximi vnioce conueniunt. 729.2.B

Angelus.

REparari potuit eorum ruina, homine reparato, & quare. 37.2.A
Eius naturam assumens Dei Filius, posset nos perfectè redimere. 40.1.A
Habent scientiam sibi connaturalem. 392.2.B
Et quid nomine scientiæ intelligendum. ibid.
Angelorū & hominū doctor Christus. 447.2.B
Angelus in horto qualiter Christum confortauerit. 447.2.B
Virtute naturali intuitiue videt humanitatem Christi, & totam actualem entitatē eius. 568.1.B
Statim in primo instanti in Deum se conuerterunt, & meruerunt. 615.2.C
Meruit illis Christus dona gratiæ, & gloriæ. 643.2.A
Peccatum illorum, prius intelligitur præuisum quam Adę. 643.2.B
Angelorum & hominū caput Christus. 645.2.B
In via habuerunt fidem Christi. 645.2.B
Habent scientiam matutinam de ijs mysterijs, de quibus habuerunt cognitionem vespertinam. 645.2.A
Vident in Verbo Incarnationis mysterium. 645.2.C
Quæ dona illis meruit Christus. 645.2.B
Illos Christum redemisse dupliciter intelligitur. 646.2.B
De illis Origenis error. 646.2.B
Non proprię pro illis est mortuus Christus. 647.2.B
Eorum sanctificator, iustificator & glorificator vere dicitur Christus: non tamē proprię Redemptor. 647.2.B
Ab Euangelista Ioanne cur adorari recusarit. 734.2.B
Imaginibus eorum vti licet & expedit, dum prudenter fiat. 750.2.C

Anima Christi.

NOn meruit vnionem Verbi. 196.2.A. 197.2.C
Neque potuit mereri electionem ad vnionem. 195.2.A
Neque præscientia conditionata ad illud sufficiebat. ibi. C

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non prius tempore fuit, quam vniretur Verbo. 301.1.C
Sed simul tempore. 302.1.B
Facta est per creationem vt nostræ. 306. 1. A
Ordine intentionis prius natura assumpta est anima, quam caro. 309.1.C
Per eam caro Christi est assumpta. 310.1.B. 311. 1.B
Non fuit medium ad assumendam carnem, tanquam vinculum vnies. 310.1.A
Neque ita vt ad illã sola sit vnio immediata determinata. 310.1.B
Quomodo assumpta an medio spiritu. 311. 1.B
Anima & caro prout vnita media humanitate assumpta sunt. 313.1.B
Fuit diuina & quomodo. 316.1.C
Quomodo eguit gratia excitante ad supernaturales actus. 324.1.C
Habet intellectum creatum. 379.1.C
Nihil formaliter intellexit per scientiam increatam diuinitatis. 281.1.A
Quo tempore cœperit ratione vti. 381.1. C
Vidit Deum à primo instanti suæ creationis. 391. 1.C
Et qua certitudine hæc doctrina tenenda sit. 392. 1.B
Data est ei scientia per se infusa distincta à beata, &c. 393.2.A
Et quando. ibi. C
Et quo gradu certitudinis tenẽdũ hoc sit. 394.1. B
Triplex tamen scientia ei data fuit. 394.1.C
Non comprehendit Deum. 396.1.A
Videt in Verbo omnia, & quomodo. 398.1.C
Non tamen omnia quæ in omnipotentia Dei cõtinentur. ibi.
Videt tamen, quę continentur in creaturarum potentia. ibi.
Non videt scientia visionis infinitas substantias in Verbo. 401.1.A
Hac scientia visionis cognouit cogitationes omnes. 401.1.C
Scit infinita in Verbo per scientiam simplicis intelligentiæ. 402.1.C
Potest esse gradus sublimior visionis Dei, quam sit animæ Christi. 404.1.C.
Non comprehendit diuinam essentiam. 407. 1.B
Et cur. 410.1.A
Scit in habitu omnia, quæ sunt in Deo, sed in actu secundo non videt simul. 408.1.A. 409.1.C.
Nec in actu primo, seu habitu videt omnia possibilia in Deo. 411.2.A
Videt autem aliqua ex possibilibus. 411.1.B
Videt etiam simul, & in actu secundo, omnia, quę Deus videt scientia visionis. 412.1.C
Non comprehendit scientiam visionis Dei. 413. 1.B
Videt infinita in Verbo, & quomodo. ibidem, & 414.2.B
Non videt infinita categorematicè. 415.1.B
Quid cognouerit per scientiam infusam. 417.2.C
Cognouit per scientiam infusam cogitationes cordium. 429.1.A
Et futura contingentia. ibid.C
Cognouit per scientiam infusam res præteritas, tali tempore & modo fuisse. 412.1.C
Quomodo cognouerit etiam hac scientia vnitatem Dei. 415. 1. A.
Et cognoscat infinita, hac scientia. 431.2. A
A principio suæ creationis habuit vsum rationis. 431.1.C
Verisimile est animam Christi semper fuisse in aliquo actu secundo scientiæ infusæ. 432. 1.C
Et quomodo hoc fieri potuerit. 433.1.B
Eliciebat omnes scientiæ infusæ actus miraculosè 433.1.C
Multa simul actu potuit cognoscere scientia infusa. ibi. 1.B
Quomodo potuit applicare hanc scientiam ad actum secundum. ibi.C
Nunquam vsa est Christi anima, scientia infusa discurrendo. 414.2.B
Neque ex parte subiecti potuit ad id accommodari. ibi.C
Quomodo habuerit virtutem ad omnes effectus, qui sunt connaturales animæ humanæ. 466.1.C
Illius creatio & vnio ad Verbum sunt actiones distinctæ. 568.1.B
Sanctificata non fuit per dispositionem, qua seipsam ad gratiam præparauit. 624.1.C
Vide Corpus. Actus. Cogitatio.

Anima.

PRius natura subsistit quam perficiatur accidentaliter. 191.1.C
Separata posset vniri Verbo. 264.1.B
Separata non est in statu vię, nisi aliquo modo sit in statu passibili vel careat visione beata. 616. 2.B

Annus Incarnationis.

QVo anno ab orbe condito Christus fuerit incarnatus. 10.1.C
Variæ circa hoc sententiæ. ibi. d. 1. A
Fuit à creatione mundi, quatermillesimo plus minus vc. 121.C
Iuxta computationem Græcorum, Olympiade centesima nonagesima quarta. 120.1.C
Anno quadragesimo primo Augusti iuxta Romanorum computationem. ibi.
ANNVS ab Hebræis habuisse originem creditur. 10.2.C

Antichristus.

ANtichristus potest dici caput omnium malorum sicut & Lucifer. 376.1.A

Antiqui Patres.

DAta est eis gratia per merita Christi præuisa. 197.1.B
Mereri non potuerunt de congruo prædestinationem Incarnationis. 102.1.B
Executionem autem meruerunt de cõgruo. 101. 2.C.&. 103.1.C
Meruerunt & aliquas circunstantias. 101.1.B. & 104.1.A
Cur data sunt eis gratia & auxilia. 105.1.B
Non meruerunt de condigno Incarnationem, & quare. 108.1.A

Gratia fuit eis collata per merita præuisa Christi 630.1.A
Quomodo Filij Dei adoptiui. 702.2.C

Appetitus.

SEnsitiuus verus fuit in Christo. 509.1.C
Et eius proprie actus. ibi.2.A
Actus tales semper fuerunt in eo ex consensione rationis & voluntatis. 509.2.B
In eo regendo quomodo voluntas Christi se habuerit. 501.1.A
Sentiuus appetitus passiones quæ. 512.1.A
Hic in Christo erat conformis diuinæ voluntati circa obiecta naturæ repugnantia. 592.1.B
APOLLINARIS & Arius negarũt in Christo animam rationalem. 379.1.B
Apollinaristæ abuntur hac voce, *Carniferum*, & & quomodo. 531.1 B
ARS factibilium fuit in Christo. 391.1.C

Attributa Dei.

NOn possunt prædicari de Christo, seu homine denominatione accidentali. 531.1.A
Hæc licet absolutè & simpliciter dicantur de Christo homine: non tamen cũ reduplicatione humanitatis. 531.1.B
Hęc, seu proprietates diuinitatis non possunt prędicari de humanitate. de fide. 528.1.A
Attritio (quæ imperfecta contritio est) disponit ad remissionem peccati. 71.1.C
AVGMENTVM omne spirituale, atque adeò omne meritũ est ex influxu meritorum Christi, & quomodo. 636.1.A
Et quod duplici sensu intelligi potuit propositio, late probatur. ibi. B.C.&c.

Auxilium.

AVxilium omne gratiæ ad iustificationem, Christi meritis datur. 631.1.A
Auxilia omnia gratiæ quæ iustificatis hominibus conferuntur, effectus sunt meritorum Christi. 635.1.B.
Auxilia hæc varia sunt, & quæ. 635.1.C
Aliqua conferuntur ex merito iustificati, qui orando, operando, &c. per primam gratiam & priora auxilia impetrat, & de condigno meretur alia maiora. ibi.

B

Baptismus.

SAtisfecit Christus pro paruulo, qui baptizatur 70.1.A. & quando. ibi.

Beati.

QVomodo & quam perfecte se Deus illis cõmunicet. 26.1.A
Illorum tota coniunctio, & comunicatio cum Deo, accidentalis est. ibi
Quomodo intellectus beati, diuina essentia est forma. 127.1.C
In beatis non esse timorem Dei tenuit Abaylardus hæreticus damnatus ab Innocentio tertio. 337.1.B
In illis actus iste timoris est donũ Dei. 337.1.C
Quomodo à beatis eliciatur, & quod habeat obiectum variis modis explicatur, & late qui modi. ibid
Actus hic in beatis non est solius intellectus, sed voluntatis. 338.1.C
Est voluntas subdendi se Deo præferendo in omnibus honorem diuinum proprio. ibi.
Actu isto beati formidant ac fugiunt inuestigare vel comprehendere Dei mirabilia. 338. 1.A
Vnde à Patribus vocari videtur admirationis actus vel reuerentię. ibid.
Fuga, quam beatus habet omnis peccati, vt à Deo separat, timor castus dici potest, vnde & in beatis, imo & in Christo potuit inueniri. 338. 2.B
In beatis Deus est obiectum huius timoris, vt potens infligere malum. 338.2.C
Non quod illud futurum sit, sed quod secundum se sit possibile. ibi.
Vnde in beato actus iste etiam ad habitum charitatis, vel concupiscentiæ propriæ beatitudinis pertinet. ibi.
Beati vident creaturas secundum esse proprium, quod habent, vel habere possunt. 409.2.A
Ex visione hac in beatis resultat alia cognitio creaturarum per propriam speciem, quod est videre in proprio genere. 408.1.C
Beati quomodo vident in Deo omnia sui status. 413.1.C
Habent scientiam sibi connaturalem. 132.1.B
Beatifici amoris actus est necessarius, & quomodo. 586.2.B
Non est necesse, vt beatus semper actu velit honorem Dei, licet Deum necessario amet. 589. 1.A
Beati anima appetit corpus suum & gloriã eius. 596.2.B
Necessario gaudet de omnibus, quæ in Deo videt. 598.1.C
Actus beatifici vt amor, & fruitio an dici possint actiones humanæ. 67.1.B
An in beatis sint actus inefficaces, ex incommodo naturæ. 566.2.B
Lumen glorię, per Christi humanitatem fieri, possibile est. 463.1.B

Beatifica visio.

CReaturarum omniũ possibiliũ visio in Deo requirit lumen actu infinitũ. 411.1.C
Omnis visio Dei eiusdem est perfectionis essentialis. 404.1.C
Scientia Christi beata eiusdem est speciei cum visione aliorum. 404.2.B
Scientia visionis animæ Christi quam fuerit perfecta. 404.2.B
Visione hac possunt videri creaturæ in Deo, & quomodo. 408.1.C.
Vt creaturæ dicantur videri in Deo, quid requiratur. 408.1.C.
Visio hęc, est ratio cognoscendi creaturas. 408. 2.B

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus & creaturæ quomodo eodem actu videantur. ibi. C
Quare visa in Deo vna creatura non videntur omnes. 409. 1. C
Eo perfectius videtur Deus, quo plures effectus, cæteris paribus, videntur in ipso. 409. 1. C
Non tamen semper. 413. 1. C
Per visionem beatam, an possint dici creaturæ videri in proprio genere. 409. 2. B
Visio infinitorum effectuum in Verbo, quomodo non requirat lumen infinitum. 414. 1. C
Visio ipsa beatifica, quomodo potuerit cognosci in proprio genere. 423. 1. B

Beatitudo.

DIcitur dari vt merces, & corona iustitiæ. 73. 1. A
Includit in se fruitionem & perpetuitatem. 598. 1. A
Essentialis beatitudo in quibus consistat. ibi.
Proprietas & perfectio eius est fruitio. ibi.
Beatitudinis corporis nostri futurum est veluti obiectum Christi corpus. 489. 1. B.
Et exemplar pulchritudinis corporum beatorum ibi.
BONVM quot modis sit diffusiuũ sui. 15. 1. A

C

CAro propter vnionem fuit viuificatrix. 464. 2. B

Causa.

EFficiens requirit realem efficientiã ad agendum. 473. 1. A
Implicat agere nisi saltem apprehenso fine. 473. 1. A
Finalis & exemplaris prædestinationis nostræ, est Christus, sed aliter quam meritoria. 633. 1. B

Charitas.

ACtus charitatis iusti mereretur vitam æternam. 77. 1. A
Infusa est animæ Christi. 321. 1. A
Illa etiam in Christo habet infinitatem, & quomodo. 356. 2. B

Christus.

SOlus ipse Sanctus Sanctorum. 9. 1. C
Per eius aduentum, & antiquæ Prophetiæ impletæ, & nouæ cessarunt. 9. 2. B
Ex quo cœperit miracula edere, & quando passus. 12. 2. C
Eo nascente tres soles apparuerunt. 16. 1. B.
De illo & eius vita multa & varia Scripturæ loca declarantur. 17. 2. C
Est verus Messias promissus. ibi. C.
Multa metaphorice dicta de eo, ad literam intelligentes Iudæi errarunt. 18. 1. A
Sicut etiam errant, duplicem eius aduentum nõ distinguentes. 18. 1. B
Verum hominem esse ostenditur. 19. 1. B
Verum Deum esse late probatur. 19. 2. B
Illum innocentem pati & mori pro nocentibus, quomodo non fuerit contra iustitiam. 40. 2. A
Actus quo Christus colebat Deum erat suo modo adæquatus excellentiæ diuinæ. 56. 1. C
Christus solus infinitè meruit. 77. 1. A
An dici possit persona composita. 152. 1. B
Hic homo est creator, vera, & quare. 155. 1. C
In Christo humanitas est diuinitati copulata secundum subsistentiam. 161. 1. A
Non meruit ante vnionem. 197. 1. A
Neque meruit prædestinationem Incarnationis. 197. 1. A
An mereri potuerit hanc numero Incarnationẽ. ibi. B
Humanitate constituitur Christus in specie humana. 119. 1. B
Pater & Spiritus sanctus speciali modo sunt in Christo. 133. 1. A
Est homo vniuocè nobiscum. 137. 1. B
Assumpsit in Incarnatione veram animam rationalem. 283. 1. C
Et veram hominis naturam: & singularem naturam. 281. 1. A. B
Assumpsit verum humanum corpus. 284. 1. A
Et corpus & animã inter se vnita. 285. 1. A
Ex duabus tantum naturis est mire compositus. 285. 2. C
Et corpus assumptum omnino integrum. 286. 1. B
Eius sanguis omnis, fuit immediatè vnitus Verbo. 187. 1. C. & 189. 1. B
An assumere debuerit intellectum. 281. 2. C
Non assumpserit personam creatam. 281. 1. C
Et carnem media anima. 194. 1. B
Quo pacto dicitur cælestis homo. 285. 1. B
Ex vi gratiæ vnionis, fuit gratus Deo. 318. 1. B
Indiguit gratia creata, & ad quid. 320. 1. B
Quare impeccabilis. 325. 1. B
Gratia plenus vt fons, Maria vt aquæductus. Alij vt riuuli. 360. 1. A
Influit in omnia membra Ecclesiæ. 361. 1. C
Et quomodo in corpora. 363. 1. C
Etiam secundum corpus habet rationem capitis Ecclesiæ. 365. 2. A
Influit gratiam in Angelos. 366. 2. C
Quare caput hominum. 368. 2. B
Pastores sunt suo modo capita Ecclesiæ, non vero sicut Christus. 370. 1. B
Solum in hac vita est caput reproborum. 371. 1. C
Fuit caput Adæ in statu innocentiæ. 371. 2. B
Vt homo, etiam est caput Angelorum. ibi.
Et omnium creaturarum. 371. 1. C
Influit etiam in res omnes. ibi.
Ita est caput Ecclesiæ, vt non sit membrum eius. 372. 1. C
Gratia capitis propria Christo. 574. 1. C
Falli, errare ve, non potuit. 385. 1. A
Fuit in eo ars factibilium. 392. 1. C
Omnia scit. 380. 1. B

In

In intellectu eius f. it actus creatus intelligẽdi. 380. 1. C
Nihil ab homine didicit. 446. 1. C
Neque omnino ab Angelo. 447. 2. B
Quomodo est fons & autor gratiæ. 468. 1. A
Per actiones & passiones suas quomodo operetur. 464. 2. B
Christus per se gratus, alij per participationem. 466. 2. A
Vbique est homo, & quomodo intelligendum. 493. 3. B
Secundum corpus verè fuit localiter motus. 493. 2. C
Peccare non potuit. 501. 2. B
Fuit comprehensor. 524. 1. A
Et quomodo etiam viator. ibi.
Tam propriè & vniuocè est filius Virginis, sicut quilibet homo Filius matris suæ. 536. 1. C
Christus non est homo Dominicus. 541. 1. A
In eo est tantum vnum esse personale. 565. 2. C
Est vnum simpliciter & absolutè. 561. 2. C
Sanctificatus dicitur a Patre per æternam generationem. 531. 2. A
Quomodo minor Patre. 652. 2. A
Vt homo minor Patre, illi subiectus, & eius seruus. 649. 2. C
Vt homo quomodo capax præcepti. 653. 2. A
Solus Christus est verè Filius Dei naturalis. 714. 2. C
In eo fuit passio amoris, desiderij, & voluptatis sensibilis. 512. 2. C
In quantum homo, non est Filius Dei per æternam generationem, sed inquantum Deus. 707. 1. A
In quantum homo est Filius Dei, 705. 2. A
Ratione gratiæ vnionis. 706. 1. A
Non potest absolutè dici Filius Spiritus sancti, sed primæ personæ Trinitatis. 707. 2. C. & 708. 1. A
Inquantum homo non potest dici Filius Dei adoptiuus, sed naturalis. 708. 2. A
Eius humanitas non potest dici propriè à Deo adoptata. 709. 2. A. B. Vide verbo filiatio.
In Christo duæ naturæ integræ & distinctæ. 145. 1. C
Vt persona diuina potuit Deo reddere equivalens pro beneficijs. 45. 2. A
Venit ad omnia peccata tollenda, & quomodo. 87. 2. A
Non ad peccata Angelorum. 87. 2. A
Est causa finalis gratiæ nostræ & iustitiæ. 94. 2. A

Christi prædestinatio.

ADvnionem prior, quam prædestinatio ad beatitudinem. 711. 2. B
Quomodo dici possit prædestinatus ad beatitudinem, & ad alia dona gratiæ. 721. 2. B
Aliter tamen prædestinatus ad beatitudinem quam alij homines. 722. 1. A
Absolutè, & inquantum homo, dici potest prædestinatus. 716. 2. A. B.
Inquantum hic homo, prædestinatus est, vt sit Filius Dei naturalis. 719. 2. B. C
Non est absolutè dicendus prædestinatus ad esse Dei, sed cum addito inquantum homo. 720. 2. B
Prædestinatio eius quem terminum & obiectũ habeat. 719. 2. C. & 720. 1. A
Dici potest prædestinatus ab æterno, vt in tempore fiat homo. 717. 2. A

Christi gratia.

RAtione gratiæ habitualis, inquãtum homo non dicitur Filius Dei. 707. 1. B. & 710. 1. B. C
Gratia hæc per actionem propriam est effecta & realem relationem ad Deum fundat non vero filiationem. 707. 1. A
Ab instanti suæ conceptionis fuit gratus Deo. 317. 1. C
Et quid sit esse gratum & sanctum. 318. 1. A
Necessario ponenda est in Christo gratia habitualis. 316. 2. B. & 320. 2. A
Est de Fide. 321. 2. A
Per gratiam habitualem in Christo quid intelligatur. 321. 2. B
Vide Gratia vnionis, Christi Incarnatio, vide Incarnatio.
Christi filiatio, vide filiatio.
Christi humanitas, vide humanitas Christi.

Christi anima, vide multa verb. anima Christi.

Christi corpus.

EX qua materia. 168. 1. A
Non prius fuit conceptum quam assumptũ, nec prius assumptum quam animæ vnitum. 301. 2. A
Assumendo illud, verbum, simul assumpsit omnes partes integrales. 303. 1. A
Vnio animæ ad corpus, ordine intentionis, prior non fuit, vnione eius ad Verbum. 306. 1. A
At contra ordine executionis. ibi.
Corpus passibile nõ assumpsisse Christum error fuit quorundam. 487. 1. B
Assumpsit illud passibile atque carens dotibus gloriæ. 487. 1. C
Idque propter redemptionem nostram. 487. 1. B
Corpus passibile & mortale, de se non fuit indecens à Deo assumi. 488. 1. A
De assumptione formæ sanguinis in eo. 308. 1. A
Illud assumpsit perfectum, & benè dispositum. 488. 1. C
Vnde nõ assumpsit defectus huic perfectioni repugnantes. ibi.
Vnde optimum temperamentum seu complexionem assumpsit. ibi.
Futurum est veluti obiectũ beatitudinis nostrorum corporum. 489. 1. B
Et exẽplar pulchritudinis corporis beatorũ. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide verbo Pulcher.
Christi opera sunt absolutè infiniti valoris. 46. 1.A

Christi mors.

CAEli ianuam nobis aperuit. 42.2.C
Paratum esse Christum pro singulis homi nibus mori, quomodo intelligendum. 111. 2.A
Mortem nostram, propria morte abstulit sicut, & pœnalitates, non tamē oportuit à nobis in hac vita auferri. 42.2.C
Per illam nos redemit, nunc vero applicat nobis redemptionem suā. 617.2.C. Vide verb. Resurrectio.

Christi satisfactio.

PEr quam virtutem satisfecerit Christus. 56. 2.A
Potius satisfecit pro pœna damni, quam sensus. 88.1.B
Non tenebatur ex iustitia pro hominibus mori aut satisfacere. 52.2.B

Circuncisio.

LEx eius imperfecta quibus imposita fuit. 655.1.A
Et se subdens Christus non ideo obnoxius erat vniuersæ legi. 655.2.B
Circuncisionis lex data est Abrahę, & filijs eius. ibid.

Cogitatio.

OMnes cordis cogitationes cognoscit anima Christi scientia visionis. 402.1.C
Cognouit etiam per scientiam infusam. 419. 2.A
Earum cognitio maximè spectat ad Christū, vt iudicem futurum. 419.2.B

Communicatio idiomatum.

VEra communicatio idiomatum ex Incarnatione consecuta est. 526.1.A
In quo consistat, latè explicatur. ibid. A
Octo regulæ ad plenè dignoscendam hanc idiomatum cōmunicationem, exponuntur, à pag. 530.2.B. ad. 531.2.C
Prædicata quæ cōueniunt homini, & repugnant personæ diuinæ, nec de Deo, nec de Christo possunt affirmari. 533.1.A
An quidquid simpliciter dicitur de Christo, dicatur de Deo. 533.1.C
Quædam conueniunt Christo ratione vtriusq; naturæ. 531.1.A
Et quibus modis. ibid.
Qualis sit hæc prædicatio, Deus est homo. 536. 1.C. 537.2.B
Qualis ista sit, Deus factus est homo, vel hic homo. 544.2.C. 545.2.B
Quo sensu vera sit aut falsa hæc propositio, homo factus est Deus. 547.1.C

Communicatio.

QVis modus cōmunicationis omnibus præster. 25.2.C
Communicatio in diuinis personis inuenitur. ibid.
Naturalis & optima. ibi.
Creaturis optimo modo se Deus communicat, & quomodo. 26.1.A
Maxima communicatio est per Incarnationem in genere causæ efficientis. 26.1.B
Per Incarnationem res inter se maximè distantes summo vinculo copulantur. 26.1.C
Ostendit infinitam Dei potentiam hæc communicatio. ibi.
Deo imperfectionem non attulit. 26.1.B
Ita Verbum se communicat humanæ naturę, vt vere, & substantialiter illi copulatur. 26.1. A

Compositio.

QVotuplex est substantialis. ibi. 1.A
Non necessario requirit partes. 135.1.C
Quæ sit compositio in vnione hypostatica. ibid.
An Christus verè possit dici compositus. Vide verb. Christus.
Comprehensio quid aliquando significat. 396. 1.A
Concreta, in eis quid vnum, & quę plura dicantur. 154.1.B
CONTINENTIA non est virtus, & quare. 327.1.C

Contritio.

IVstificat hominem. 68.2.B
Peccatoris iustificatio fit per propriam, ac perfectam dispositionem. 68.1.C
Non habet propriè locum nisi supposito peccato. 68.2.B
Posset fortasse Deus multis nominibus contritionem præcipere. 68.2.B
Non est propria, & formalis causa nostræ iustificationis. 74.1.A. Vide verb. peccator.

Conueniens.

Conueniens latè sumptum, idem quod bonum. 24.1.C
Conueniens Deo, idem quod bonitati eius consentaneum. 24.2.A
Deo nihil potest esse conueniens propter ipsius commoditatem. 25.1.A.

Corpus.

CIrcunscriptionem localem, & mutationem assumpsit Christus. 491.1.B
Sanctorum corpora templa animarum sancta rum. 768.2.C.

Creatio.

RAtio creandi quę. 336.1.B
Instrumentū eius potest esse creatura. 478. 2.A. 479.2.B
Creandi potestas an fuerit Christi humanitati communicata. 479.1.B

Ani-

Annihilationis instrumētum an fuerit humanitas. 479.2.C

Creatura.

INmplicat eam esse infinitè gratam Deo. 355. 1.C
Videtur in Deo ex vi visionis Dei. 409.1.B
Quare visa in Deo vna creatura nō videntur omnes. 409.1.C
Hæc, Christus est creatura, sine addito negandā, propter errorem Arianorum. 551.1.C
Item non est vera in rigore, & proprietate sermonis. 551.1.C
Et quomodo sit vera, & propria. 552.1.A
Creaturarum prædicata duplicia respectu Christi. ibi.C.
Hæc vero, Verbum potest dici creatura, falsa, vnde vitandæ hæ locutiones. 592.2.B
Deus continet creaturas eminenter. 409.1.A
Licet repræsentent Deum, adorari sic non possunt. 760.2.B
Nec Sol, & Agnus, &c. ibi.
Creaturis optimo modo se Deus communicat, & quomodo. 26.1.A

Crux.

ADoranda sicut spinæ & claui. 772.1.B
Miracula per crucem facta. ibid. 2.A
Christi contactus sufficiens ratio est adorationis. ibi.B
Et vt latriæ. ibi.C
Vsus crucis per modum imaginis Christi crucifixi honestus est, & pius, de fide. ibi.
Crucis erectio, primum signum expulsæ idolatriæ. 773.2.A
Crucis dignitas & veneratio. ibi.B
Mos deferendi crucem in publicis processionibus. ibi.
Adoratio crucis latriæ est. 774. 2.A.
Discrimen quoad cultum inter crucem & reliqua passionis Christi insignia. 776.1.A
In crucis adoratione superstitio Armenorum. ibi.B
In crucis signo & vsu quanta vtilitas & religio. ibi.C
Crux terret dæmones. ibi.2.B
Est armatura fidelium. ibi.C

Cultus.

QVid sit. 726.1.B
Sanctorum cultus & an sit distinctus habitus à Religione. 737.2.C

D

Defectus.

COrporis assumpsit Christus triplici de causa. 481.1.B
Potuit tamen illos non assumere. ibi. 1.A
Eorū necessitatem naturalem quomodo assumsit Christus. ibi.C

Et necessitatem coactionis. ibi.
Corporales in nobis non sunt ex necessitate, sed ex peccato. 485.1.A
Vnde eos non contraxit Christus. ibi.B
Neque illis fuit subditus ex necessitate naturæ. ibi.
Neque assumpsit eos Christus, qui cum scientiæ & gratiæ perfectione repugnant. 486.1.C
Neque eos qui non sunt toti naturæ communes vt ægritudo, deformitas. 486.1.A
Assumpsit tamē cōmunes omnibus, & quos. ibi.B
Vnde aliquos tantum propter nos assumpsit. ibi.
Assumpsit etiam Christus aliquos corporis defectus, vt famem, sitim. 489.1.C
Non autem omnes, & quos non. ibi.
Defectus corporis quomodo Christo necessarij fuerint, & quomodo voluntarij. 490. 1.A. & 2.C.
Tales non fuerunt coacti. 491.1.A
Assumpsit concomitantes conditionem corporis passibilis, & mortalis. 487.1.C

Dei scientia.

EST vna, & simplicissima. 90.2.A
Ad scientiam simplicis intelligentiæ pertinet notitia futurorum cōditionatorū. 90.1.C
In scientia, & visione diuina quis ordo. 91.1.B

DEVS.

OMnino liberè redemit hominē lapsum. 36. 2.C
Nihil minus esset beatus, si homines non redimeret. 37.1.A
Potuisset pœnam omnem Adę remittere, & culpam, non tamen decuit. 38.1.A. & 2.A
Non semper, neque necessario operatur conuenientia creaturis. 40.2.B.2.A
In eius actibus quis ordo. 88.1.C
Et quomodo sumendus. 90.1.B
In Deo vna est existentia absoluta, & essentialis. 112.1.A
Vna, & absoluta æternitas, & essentialis. 113. 1.B.
Tantūm existit per suum esse absolutum. 115. 1.B
Non sunt in Deo tres essentiæ. 116.2.B
Neque tres æternitates. 117.2.B
Sunt tamen in eo tres durationes relatiuæ. ibid. 1.C
In eo est subsistentia essentialis, & absoluta. 118. 1.C
Non est in eo subsistentia absoluta incommunicabilis. 119.2.B
Ex vi suæ absolutæ existentiæ habet subsistere. 110.1.A. 111.1.A
Modus per se existēdi in Deo, est perfectio simpliciter. 210.2.A
Quomodo stat subsistentia absoluta cum relatiuis, 114.1.A
Diuinæ personæ constitutio, & suppositi creati, vt differant. ibi.C.
Deus quomodo dicatur inuisibilis. 407.1.B

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus, & creaturæ quomodo eodem actu videantur. 408. 1. C
Deus continet creaturas eminenter. 409. 1. A
Maior est perfectio solius Dei, quam omnium creaturarum 411. 1. A
Deus animæ quomodo loquatur. 481. 1. A
Deus natura sua determinatur ad bonum. 503. 1. A
Deus mutatus, cum factus est homo, nec proprie nec vere dicitur. 45. 1. C
Deus immediate est in anima, & carne. 194. 1. B
Est incomprehensibilis, de fide. 405. 1. C
Et quomodo ita dicatur. 406. 1. B

Dilectio.

DILECTIONIS actus, quo amatur proximus propter sanctitatem, aqua virtute. 738. 1. C
DIONYSIVS ponit in Christo etiã mixtas actiones, quas vocat, θεανδρικὰς & quæ tales dicantur. 464. 1. A
DISCRETIO spirituũ fuit in Christo. 343. 1. A
DIVERSVS modus significandi sufficit ad varianda prædicata. 131. 1. B

Diuinitas.

QVomodo ex vi suæ absolutæ subsistentiæ non est persona. 121. 1. C
Neque potest esse forma alicuius. 127. 1. C
Concipitur vt actuale, & purissimũ ens ex se existens. 213. 2. B
Est res infinita simpliciter. 217. 1. C
DOCTOR Angelorum omniũ, & hominũ Christus. 247. 1.
DOLOR fuit in Christo vehemens, latè probat contra aliquos. 504. 1. A

Dominium.

VNius rei habere, multi insolidum nulla ratione possunt. 701. 2. C
Quotuplex. 695. 1. B
Licet temporale interdum habuerit Christus aliquarum rerum: illud tamen non assumpsit in toto orbe, nec in aliquo regno. 695. 1. C
Habuit illud Christus super omnes omnium hominum actiones, & Angelorum. 695. 2. B
An Christus habuerit illud tantum post resurrectionem. 696. 1. C
Dominus omnium rerum Christus, & quomodo. ibid.

Dona Spiritus sancti.

FVerunt in Christo perficientia intellectum, 336. 1. C
Et etiam ad voluntatem pertinentia, & perfectissima 337. 1. B
Fuit, & donum timoris in eo, de fide. 337. 2. B
DVLIA & hyperpulia quid? vide latria, vel adoratio.

E

Ecclesia.

ECclesia formata est ex latere Christi. 85. 1. C
Caput eius Christus. 362. 1. C
Etiam triumphantis. ibi. &. 365. 1. B. &. 361. 1. A
Influit in omnia membra Ecclesiæ Christus. 361. 1. C.
Et secundum corpus habet rationem capitis Ecclesiæ. 363. 1. A
Ita caput eius Christus, vt non sit membrum. 362. 1. C
Ab ipso mundi exordio, vna semper fuit. 689. 1. A
Erigendi ipsis modus vbi præscribatur. 736. 1. A
EFFECTVS omnes Deo possibiles, non cadunt sub scientia infusa. 414. 1. A

Essentia.

AB existentia in creaturis quomodo distinguatur. 571. 1. C
In Christo tantùm est vnum esse substantiale cõplectum, & perfectum. 572. 2. B
Esse vnum est in Christo, sed non omnino simplex. ibi. C

Essentia diuina.

VNiri potest intellectui creato per seipsam in ratione speciei intelligibilis, 381. 1. B
Suppleri non potest per increatam, intellectionem. ibi. C

Eucharistia.

VNimur Christo in ea, & quomodo. 121. 1. C
Per concomitantiam, in ea specialiter existit persona Verbi. 190. 2. C
Verba consecrationis vim habent instrumentariam ad efficiendum corpus Christi, non tantum quoad præsentiam, sed etiam quoad substantiam corporis. 190. 1. C
Per eadem verba etiam fit ipsa vnio, non primo, sed secundo. ibi.
Meruit Christus, vt in ea iterum atq; iterum poneretur, & quomodo. 100. 1. B
Sacrificium hoc incruentum non est aliud à sacrificio Christi. 677. 1. B
Sacramentum hoc latria adorandum, & quare. 741. 1. A
Sacrificium hoc vni Deo debetur. 731. 1. B
Quandocunq; ex vi consecrationis sanguis est sub speciebus. ibi.
Est suppositum diuinum. ibi, B
In hoc sacrificio idem est semper qui offert, & quod offertur. ibi.
Typus eius fuit sacrificiũ Melchisedec. 687. 1. C
EVTYCHETIS error circa Incarnationem quis. 344. 1. C
Euidentia Dei testificantis quomodo haberi possit. 311. 1. B

Huiusmodi tamen cognitio Dei est minus perfecta quàm visio intuitiua. 411. 1. C

Exaltatio nominis.

EAm meruit Christus per resurrectionem suã 626. 1. C
EXCELLENTIA quid, & quotuplex. Vide adoratio.

Existentia.

HVmanitatem existere per existentiam increatam impossibile est. 566. 1. A
Existentiæ nomine quid significetur. ibi. C
Vt sic est de formali conceptu in actu. 567. 1. B
Creata animæ Christi qualis sit. 57. 1. A
Existentia à subsistentia quomodo distinguatur. 571. 2. A
Hanc habuit Christus à Matre per generationẽ. 572. 1. B
De existentia humanitatis Christi, quid senserit. D. Thom. 573. 2. B. Vide verb. Deus.

F

Festa Sanctorum.

FEsta Sanctorum religiosis operibus celebrari præcipiuntur. 736. 1. A
Ecclesia consuevit Sanctos colere dicendo in eorum memoriã, & honorẽ dies festos. 736. 1. C

Fides.

VNiuocè dicitur de diuina, & humana. 719. 1. B
Non fuit in Christo. 318. 1. C
Ad eam quid requiratur, scilicet actus, & habitus, &c. 317. 1. C
Fidei assensus nunquam fuit in Christo. 318. 2. A
Fide, Spe, &c. maximè colit Deum Christiana Religio. 718. 1. B

Filiatio.

IN quantum homo, prædestinatus est Christus, vt sit Filius Dei naturalis. 719. 2. B
Hęc ad Deum quatuor modis accipi potest. 705. 1. C. &. 2. A
Propriè dicitur de supposito non de natura. 706. 2. B
Filius Dei non potest dici simpliciter prædestinatus. 716. 2. C
Dici autem potest prædestinatus ab æterno, vt tempore fiat homo. 717. 1. A
In diuinis tantùm potest esse vnus Filius, & quare. 700. 2. B
Adoptio filiorum Dei quomodo per Christum data. 703. 1. A
Filiationis ad Deum varij modi. 705. 1. A
Christus solus est verus Dei Filius. 704. 2. C

Fomes.

ESt in appetitu. 497. 1. C
Quid sit in actu primo, & in secundo. ibi.
Non fuit in Christo. 498. 1. A
Et quid fuerit necessarium ad hoc. 498. 1. C
In statu innocentiæ, quæ fuerunt necessaria ad tollendum fomitem. ibi. B
EST NATVRALIS inclinatio appetitus ad sensibilia. 500. 2. A
Hunc habet infans ante omnem actum, & etiam homo, dum dormit. 500. 1. B

Forma.

NOn actuat nisi subiectum sibi proportionatum. 128. 1. B
Formalis effectus non fit sine causa formali. ibi. C
Sine materia potest vniri Deo. 163. 2. C

Futura contingentia.

DEus non tantum illa cognoscit, sed ea etiam quę nunquam erunt: futura autem essent aliquo modo. 420. 2. A
Adhæc cognoscẽda quid requiratur in Deo. 420. 1. B
Quomodo sint obiectum scientiæ infusæ Christi. 411. 1. A

G

GALLI, & Iuliani Cæsarũ fratrum pietas ergo Sanctos, & studia longe diuersa. 736. 1. C
GAVDIVM, & tristitia nisi circa idẽ versentur, propriè contraria non sunt. 598. 2. B
GLORIA & laus quid. 726. 1. C

Gratia.

SIne ea nullum est meritum. 204. 1. A
Duplex, actualis, & habitualis. 323. 2. C
Per habitualem intelligitur creatum donum. 321. 1. B
Eiusdem est rationis in Christo, & in nobis. 312. 1. C
Quando data animæ Christi. ibi. C
Posterior est habitualis, gratia vnionis. 311. 1. B
Est connaturalis Christo, & quo sensu. 313. 1. B
Tam necessaria fuit animæ Christi gratia actualis, ad supernaturales actus, sicut & nobis. 314. 1. A
Gratia & charitas in iustis quid, & cur Christo collata. 311. 1. A
Gratiæ omnes gratis datæ fuerunt in Christo. 344. 1. B
In Christo fuit plenitudo gratiæ, & plenitudo simpliciter. 346. 1. C. &. 1. A
Plenitudo gratiæ, tàm intensiua, quàm extensiua, est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est propria Christi. 346 1.C
Habitualis Christi est finita prout quoddã ens. 349.2.C.&.354.1.A ex professo.
Secundum autem propriam rationem gratiæ infinita est gratia Christi. 350.1.A
Hæc non est diuersæ speciei à gratia puri hominis. 350.1.B
Habitualem dari puro homini æquè intensam ac fuit in Christo, non implicat. ibi.
Non potuit augeri de potentia ordinaria. 351. 1.B 357.1.A
Secus de absoluta. 359.1.C
Gratia Christi vt infinita nõ potest augeri. 356. 1.C
Eam influit Christus in Angelos. 366.1.C
Capitis gratia quid. 373.2.B
Et ex professo. 374.1.A
Gratiæ omnis quomodo Christus sit fons, & autor. 468.1.A
Nostra quomodo sit participatio gratiæ Christi. ibi.C
Vt sit principium meriti, non opus est, vt sit aliquo modo imperfecta. 620.2.C
Gratis datur prima, id est sine merito nostro de condigno. 619.1.A. Vide meritum.
Gratia habitualis Christi, vide verb. Christi gratia.

Gratia vnionis.

NOn minuit perfectam iustitiam satisfactionis Christi. 59.2.C.& 60.1.C
In quo differat ab habituali. 48.1.A
Ab instanti suæ conceptionis, Christus gratus Deo. 317.1.C
Et quid esse gratum, & Sanctum. 318.1.A
Ex vi vnionis fuit Christus gratus, & sanctus. 318. 1.B
Adueniente illa culpam omnem expelli necesse est: adeo, vt ei repugnet. 504.1.B
Est res physica gratia hæc, & substantialis. 504. 2.B
Cur per peccatum non possit expelli. 505.1.A

Gratitudo.

GRatitudo quid. 68.1.B
Actus eius diuersus est ab adoratione. 731. 2.B
GRAECORVM imperij finis, & initiũ. 13. 1.B

H

Habitus.

HAbitus pię affectionis in Christo. 328.1.B
Habitus vel lumen scientiæ infusæ, vna simplex qualitas. 440.1.B
Operatiuus habitus cur non sit productiuus alterius. 467.2.C
Habitus vitiorum, non potuit Deus assumere. 506.1.B
Herodem Agrippam fuisse Christum, Iudæi confingunt. 9.2.C
Hilarium non erasse circa dolores Christi. 304. 1.B

Homo.

EX hominis lapsu orta maxima necessitas Incarnationis. 35.1.B
Cur Deus illum reparauerit non autem Angelum. 37.1.C.&.34.2.B
Homo vniuocè dicitur de Christo & alijs hominibus. 536.1.C

Honor.

QVid sit, & quomodo se habeat ad adorationem. 716.1.A
Honore esse dignos viros probos etiam Philosophi agnouerunt. 733.2.C
Honor ciuilis, & externus Principibus iure naturæ debetur. 734.1.B
Honor Sanctis exhibitus, cur in Deum referatur. 735.1.C
Humana natura. vide Incarnatio.

Humanitas Christi.

AN effectiue attigerit vnionem partium materiæ. 190.2.B
Humanitas non meretur. 195.1.B
Ex vi solius vnionis quomodo humanitas non sit facta potentior ad operandum quam ex natura sua esset. 460.1.C
Neque hoc modo habet perfectiorem existentiã. 461.1.A
Humanitas Christi in miraculi factorum instrumentum. 466.1.C
Neque est Principalis causa gratiæ 467.1.B
Humanitas eleuatur per potentiam obedientialem ad hos effectus, & quomodo. 465.1.C
Operari non potuit efficienter ante existentiam. 473.1.A
Quomodo fuit causa gratiæ antiquorum Patrũ 473.1.C
Ad quodnam miraculorum genus fuerit assumpta 479.1.B
Per gratiam vnionis sanctificatur. 501.1.C
Proprietates eius non possunt prædicari de diuinitate in abstracto. 519.1.A
Neque diuinitas propriè de homine. ibi.1.C
Vt cõstincta à Verbo, est actualis entitas. 567. 1.C
Vt talis, ordine naturæ supponitur assumptioni Verbi. 568.1.C
Non potest dici propriè à Deo adoptata. 709. 1.A.&c.
Lumen gloriæ per Christi humanitatem fieri possibile est. 463.1.B. vide verb. existentia.
HYPERDVLIA, & dulia quid vide latria, vel adratio.

I

Idololatria.

IDololatria quid. 761.1.C
Eius initium vnde. ibi.

Idolo-

Idolorum antiquæ culturæ varij modi. ibi.2.A
IERVSALEM quando euersa post Christi mortem. 13.1.B

IESVS.

NOmen est mirabile & salutem significat. 42.1.B.
Christi humanitatem formaliter significat. 741. 1.C
Nomini huic, & alijs sacris propria adoratio est debita, & quare. 760.2.C
IGNORANTIA nulla fuit in Christo. 384. 1.A

Imago.

ARs pingendi imagines honesta. 747.1.C
Vsus quàm vtilis. 748.1.C
Imagines sunt sacra templorum ornamenta. 748. 2.B
Dei, & Angelorum imaginibus vti licet, & expedit. 750.1.C
Duplici ratione depingi possunt. 750.1.C
Suam imaginem misit Christus Abagaro Regi. 744.1.B
Non potest esse Dei imago nisi metaphorica. 750.2.C
In Scriptura non vetãtur imagines, sed idola. 751. 1.C
Imagines Christi, & Sanctorum, simpliciter, & absolute sunt adorandæ, & honorificè tractandæ. 752.2.C
Earum adoratio non est absoluta sed respectiua. 753.1.A
Neque est abusiua tantùm sed propria. ibi.C
Circa imaginum adorationem, illustre miraculũ, quod religioso contigit. 752.2.C.
Adorantur, propter exemplar. 753.1.A.B. 755. 1.A
Imaginem adorans nõ materiam aut colores, sed inanimatum Christi characterem adorat. 753. 2.A
Vsus crucis per modum imaginis Christi crucifixi, honestus est, & pius. 773.1.C
Carolũ Magnum non edidisse libros contra imaginum adorationem, latè probatur. 754.2.B
Concilium Francfordiense defenditur erroris circa imagines. 754.1.C
Homo (etiam vt imago Dei) non est latria adorãdus. 760.2.A
Ad præsentiã imaginis crucifixi, Christus in memoriam reuocatus adorari potest latria. 753. 2.B
In earum adoratione quid Patres reprehendant. 754.2.C
Imago Christi, latria est adoranda. 755.2.B
Imo, & ita adoratur ab Ecclesia. 755.1.C
Imago, & prototypon eadem adoratione colitur ex professo. 755.2.B
Axioma Aristotelis, *idem est motus in imaginem & in id, cuius est imago*, probatur. 755.2.C
Et latius explicatur. 758.1.B
Eodem sensu dicunt Patres, *Honor imaginis ad prototypon transit.* 755.2.C.
Varia expositio huius sententiæ. 756.1.A
Et quę tenenda. 756.2.A
Imago potest adorari per se & per accidens. 756 1.C
Imago in se continet prototypon in esse representatiuo. 756.2.B
Per se sola qua adoratione colatur. 753.2.B. 757. 2.A
Imaginis cultus, & prototypi, ad religionis habitum pertinet. 758.2.C
Septima Synodus imaginem latria adorandam negans, de qua adoratione loquatur. 759.1.C
Quo loquendi modo vtendum, circa adorationẽ latriæ imaginum. 759.1.C
Qui actus latriæ non possint propriè imaginibus tribui. 759.1.A
Imago, vt colatur, quando publica indigeat autoritate. 760.1.A
Imaginum vsus ad idolorum destructionem inuentus est. 762.1.B
Inter imaginum cultum, & idolorum quantum interfit. 763.1.B
Differentia inter imagines & idola. 763.2.B
IMPASSIBILITATEM animæ suę consecutus est Christus ab instanti mortis, eamq; meruit. 625.2.C

Incarnatio.

DIsputatio de hoc mysterio excellẽtior alijs. 1.2.C
Valde celebrata à Patribus. ibi.
In perstruendo hoc mysterio quæ mens præhabenda. 2.2.A
Coniunctio in incarnatione facta, omnibus gratiæ, & creationis operibus excellentior. 1.2.B
Nomen Incarnationis fundamentum habet in sacra Scriptura. 3.1.C
Hoc nomine aptissimè appellatur. & quare. 3.1.B
Eius conuenientia probatur. 14.2.C
Ita se Verbum in ea communicat humanæ naturæ, vt vere, & substantialiter illi copuletur. 26. 1.A
An possit ratione probari esse possibilem. 28. 1.A
Demonstrari tamen hoc non potest vlla cognitione. 28.1.C
Omnis creatura illam ignorat, nisi reueletur. 28. 2.A
Omnino est supernaturalis. 19.1.A
Quibus exemplis fiat verisimilis. 19.2.B
Factã esse non potest euidenter probari contra infideles. 30.1.B
An potuerit ex aliquo effectu cognosci. 30. 1.C
Quomodo potuerit cognosci, & prædici, à nonnullis gentilibus. 30.1.A
Vtilissima fuit homini ad Dei dilectionem. 31. 1.C
Perfectio est, & quasi complementum vniuersi, & quare. 32.1.B
Ad omnes creaturas magna ex ea redundat dignitas, & quomodo. 32.1.C
A Patribus quare dicitur *nouella*
Maxima necessitas Incarnationis orta est ex hominis lapsu. 34.2.B
Ad reparationem hominis non fuit simpliciter necessaria. 38.2.B

Pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Patres dicentes necessaria fuisse quomodo intelligendi. 39.1.A
Conueniens fuit per se, & propter hominum lapsum. 81.1.A
Deus carnem assumpsit, etiam ad ostensionem gratiæ & gloriæ suæ. 81.1.C
An antecesserit in Deo voluntas incarnationis præscientiam peccati originalis. 91.2.A
Voluntas incarnationis prior fuit permissione peccati. 99.2.B
Quo anno ab orbe condito Christus incarnatus, & variæ sententiæ. 116.1.A
Initio mundi incarnari non oportuit. 121.2.C
Neque mysterium hoc differri ad finem mundi. 112.2.C
Conuenienti tempore esse factum. 113.1.C
In persona Verbi Incarnata quomodo est duplex ratio subsistendi. 135.1.C
Relatio rationis non post esse ratio subsistendi in Verbo. 135.1.C
Incarnatio an esset futura Adã non peccãte, &c.
Vide peccatum originale
Terminus adæquatus Incarnationis est Deus homo, & quomodo. 143.1.B
Hic terminus est substantialis. 143.1.A
Vnam naturam Verbi Incarnatam, quo sensu asserendum est. 140.2.C
Circa Incarnationem varij errores. 157.1.B
Est substantialis vnio. 159.2.B
In ea Verbo non aduenit humanitas accidentaliter nec Verbum humanitati. 160.1.B
Circa hoc mysterium aliquot soluuntur difficultates. 167.2.A
A Verbo separata humanitas haberet nouam subsistentiam. 170.1.B
Humanitas Christi non manet violenter in Verbo. 170.2.A. & sequentib.
Incarnationem nullus meruit de condigno. 200.1.C.&.2.C
Personam vnam operari Incarnationem sine alia impossibile est. 132.1.A.
Sola filij persona est incarnata, exprofesso. 151.1.C
Congruentes rationes huius. 131.2.B
Per Incarnationem diuina natura fuit vnita naturæ humanæ. 132.2.C
Anima fuit medium congruitatis ad assumẽdam carnem. 195.1.B
Incõmunicabilitas quid in Trinitate. 123.1.C.
Iniuria facta in bonis superioris ordinis, non potest per bona inferioris ad æqualitatem compensari. 67.2.B

Instrumentum.

A Liquando eleuatur ad effectum præcipui agentis per præuiam actionem, &c. 475.2.B
Instrumenta naturæ, & artis triplicia. 476.1.C
Terminus actionis artificialis instrumenti quis. ibi. 2.A
Instrumentorum secundum genus quod. 476.2.C
Diuina qualis. 477.2.C
Species intelligibilis quomodo sit instrumentum intellectus, ad intelligendum. 477.2.B
In illis non est necessaria præuia actio ad effectũ principalis agentis. 478.1.A
Intellectio prima in Christo, an fuerit per se actio humana. 607.2.A

Intellectus.

IN Christi intellectu fuerunt habitus naturales. 385.1.C
Et infusi. ibi. 2.B
Quid nomine talium habituum intelligatur. ibi. 2.A
Intellectus & species intelligibilis quomodo concurrant ad intellectionem. 437.2.C
De se est insufficiens ad actus supernaturales. 438.1.B
Intellectus animæ Christi non habuit sufficientem virtutem naturalem ad actus infusæ scientiæ. 438.2.B
Neque eleuarus sufficienter ad hos actus per solas species infusas. 438.1.C
Intellectus Christi eleuabatur ad actus scientiæ infusæ per habitum infusum. 439.2.B
Poterat tamen eleuari talis actus ab intellectu informato specie per potentiam absolutam. ibi. C
Agens intellectus in Christo non fuit otiosus. 451.2.C
Nec distinguitur re a possibili. 452.1.A
Beati prius natura intelliguntur elicere visionem quam alium actum. 614.1.A
In Christi intellectu fuerunt actus naturales, & supernaturales. 381.2.C
Quanta perfectio naturalis in Christi intellectu fuerit. 379.2.C
Intellectum non esse aliud ab anima quomodo intelligendum. 196.2.B
INTENTIO finis quomodo pendeat à medio. 105.2.C

Ioannes Baptista.

PRæuentus fuit magna gratia ad præcursoris dignitatem. 208.1.C
Ipse & beata Virgo pleni dicuntur gratia, & in quo differant a plenitudine gratiæ Christi. 357.1.C
Iræ affectus honestus fuit in Christo. 523.2.B
Iuda tribus nobilior semper extitit ac dignior. 8.1.C
Eius nomen & dignitas extincta est sub secundo Herode. 8.1.B
IVDICIVM seniorum à tempore Mosis duranit vsque ad Christi. 7.1.C
IVLIANI & Galli Imperatorum pietas erga sanctos & studia longè diuersa. 736.1.C
IVSTIFICATIONIS gratia distinguitur ab omnibus actibus, quibus disponimur ad eandem. 71.1.C
Eius proptia & formalis causa non est contritio. 74.1.A
Iustificamur de rigore iustitiæ, & quomodo. 78.2.C

Iustitia.

INter Patrem & Filium veram non esse iustitiam quomodo intelligatur. 53.2.C
Perfectam non esse seruì ad dominum, triplici ex capite intelligitur. 55.1.C.

Ad eius actum exercendum quid sit necessariũ. 55.2.C
Vera esse potest, vbi inuenitur proprium ius. 56.1.C
Quæ iustitia intercedat inter Deum & Christũ. 58.1.B
Iustitiæ Christi non derogat pactum & promissio. 58.1.B
Leges iustitiæ an seruatę fuerint in satisfactione Christi. 59.1.A.&.2.C
Hæc & proportio intercedere debent inter personam offensam & satisfacientem. 67.1.A

Iustitia Dei.

DAmnat auersum misericordia saluat conuersum. 76.1.A
Est vere & realiter permanens in homine. 74.1.B
Iustitiæ varij modi. 716.2.A
Ad voluntatem pertinet. 716.1.C
IVSTVS, speciali modo Deus est in eo, & inhabitat ipsum. 354.1.B. vide verb. Meritum ad fin.

L

LAVS & gloria quid. 726.1.C
LEONIS Papæ Epistolarum mira laus. 3.2.C

Lex.

DIuina quotuplex. 655.1.C
Lex & præceptum vim habent coactiuam, sine hac potestate non potest imponi. 653.1.A
Legi Dei æternæ seu naturali subiectus fuit Christus. 654.1.C
Legibus humanis non fuit subiectus Christus. 654.1.C
Legi vetori aut preceptis Dei positiuis, pro Ecclesia, vel Dei populo latis nõ fuit subiectus Christus. 655.1.B.2.A
Legislator quando obligetur lege sua. ibi.
Legis Dominus erat Christus vnde, etiam secundum humanitatem non illi subdebatur. ibid. 2.C
Scripta lex, gratiæ legem figurauit. 690.1.B
Legislator mundi Christus, de fide. 692.1.B
Errores circa hoc. ibid.
Discrimen inter legem Christi & Moysis. 692.2.B
Legislatiua Christi potestas nulli creaturæ communicatur. ibid.C
Et hæc excellentissima in eo extitit. 693.1.A
Et Christi vicario fuit communicata ad Ecclesiæ regimen. ibid.
Libertas vt tollatur quid requiratur. 585.1.A
Liberi arbitrij nos condidit Deus ad meritum, quod tollit necessitas. 581.2.A
Loquitur Deus animæ & quomodo. 412.1.A
Liberum arbi. vide verb. Perfectio. Caluinus. Voluntas Christi.

Lumen.

OMne gloriæ, factum animabus beatis, per Christi humanitatem fieri possibile est. 463.1.B
Lumen infinitum non requirit visio infinitorũ effectuum in Verbo. 414.1.C
Scientiæ infusæ, est vna simplex qualitas. 440.2.B
Et circa hoc aliæ sententiæ discutiuntur. ibidem.
Lumen huius scientiæ, non est distinctum à lumine gloriæ. 441.1.C
Lumen creatum in quo differat ab increato 441.1.A
Luther us quantum erret circa satisfactionẽ & mortem Christi. 43.1.A

M

MACHARIVS quis fuerit hæreticus, & in quo errauerit. 288.2.C
MACHABAEI, solam maternã originem habuerunt ex Iuda. 6.2.B
MANICHAEI negant Christum esse hominem. 19.1.C
MARDOCHAEVS adorare Aman curauit. 342.2.A

Maria.

AN effectiuè attigerit vnionem Verbi. 190.1.A
Et creationem animæ Christi. ibid.C
Meruit speciali gratia præueniri ante omnia merita. 103.1.A
Et de congruo Incarnationis executionem. 103.2.C
Meruit etiam dispositionem, vt Christum susciperet. 104.1.A
Condigne fuit dispositа, vt esset mater Dei. 207.1.A.&.210.1.B
Vnde fuerit cõsecuta hanc dispositionem. 207.1.C
Non meruit de condigno dignitatem matris. 207.2.C
Posset autem illam mereri de potentia absoluta. 208.1.A
Non meruisse de condigno vnionem hypostaticam qua certitudine sit tenendum. 208.2.C
Non meruit de congruo, vt eligeretur in Dei matrem. 209.2.B
Meruit de congruo esse mater Dei. ibi. C
Dispositа fuit, vt esset digna Dei mater per merita Christi præuisa. 630.1.A
Præseruata ab originali fuit ex meritis præuisis Christi. 630.1.B
Quomodo subiectus erat ei Christus. 655.1.A
Per lineam paternam descendebat de tribu Iuda. 684.1.C

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ius habuit hæreditarium ad regnum Iudæorum. 693.1.C
Mariæ nomini & alijs sacris, propria debetur adoratio, & quare. 770.1.C
Qua adoratione sit Maria adoranda, vide verb. adoratio ad finem.
Martyrum memorias in quadragesima non celebrari præcipitur. 736.1.A

Materia.

MAteria prima est assumptibilis & quomodo. 71.73.1.C
Prius natura habet esse à prima causa quam informetur forma. 300.1.C
Et prius natura subsistit quam vniatur formæ. 308.2.C

Mediator.

QVis propriè dicatur. 778.1.C
Verè & propriè Dei & hominum Christus fuit mediator. 779.1.A.B
Angeli sancti quomodo mediatores inter nos & Deum dicantur. 779.2.A
Sunt & homines suo modo mediatores. ibi.
Discrimen circa hoc latè inter Christum & alios mediatores. ibi.
Moyses etiam mediator suo modo. ibi.
Christus vt homo, non vt Deus est mediator Dei & hominum. 780.1.A
Formale principium quo Christus exercuit opera mediatoris, est humanitas. ibi. 1.C
Concedi potest hæc, Christus in quantum Deus homo est mediator inter Deum & homines, & quomodo. ibi. 2.B
Mediatoris actiones quæ. 781.1.C
Nec diuinitas, nec humanitas in Christo in abstracto, possunt dici mediatores, nec mediatrices, & quare. ibi. 2.A
Deus, aut Verbum, vt tale, nõ potest dici mediator, & quare. ibi.
Christus vt homo, velut hic homo est mediator, & quomodo. ibi. B
Mediatorem nõ esse Christum vt hominem, sed vt Deum, error est nostri temporis. 681.2.C

Melchisedec.

SAcerdotium eius fuit legis naturæ. 683.2.A
Circa eius originem, & personam hæresis. 685. 1.B
Fuisse quandam virtutè maiorem Filio Dei, quidam oblatrare sunt ausi. ibi. C
Fuit verus & purus homo. 686.1.A
Quis Melchisedec, & quare hoc ignoretur. ibid. 1.B
Virginem extitisse ac permansisse asserit Ignatius. ibid. 1.C
Melchisedec alius à Sem, & quis. ibid. 2.A
Sacerdotium eius quale. ibid. C
Typus Christi extitit. ibid. 1.A
Et latius. 689.1.A
Qui eius fuerint parentes ex Epiphanio. 686. 2.B
Sacrificium Melchisedec typus Eucharistiæ. 687.2.C
Sacrificium eius quale. ibid. 2.C
Christus sacerdos secundum ordinem Melchisedec, & quomodo, fusè hoc tractatur. 688.1. C.2.C
In Ecclesia triumphãte durabit in æternum eius sacerdotium, & quomodo. 699.1.B
Obtulit ipsi Melchisedec Abraham tanquam superiori, & quare. 689.1.A
MARTIVS Mensis semper fuit primus apud Hebræos.

Meritum.

QVæ requirãtur ad proprium meritum. 609. 2.B
Inter alia necesse est, vt persona sit grata. 610.1.B
Requiritur etiam, vt qui meretur, sit viator. ibi. 1.C
Item vt intercedat pactum. 611.1.B
De ratione meriti est, vt opus de se habeat sufficientem proportionem & valorem respectu præmij. ibi. 2.A
Omnes conditiones ad meritum requisitæ in Christo fuerunt. 611.2.B
Non potuit non mereri Christus de potentia ordinaria, potuit tamen de absoluta. ibi. 2.
Merita Christi an potuerit Deus non acceptare ad præmium. 613.1.A
Meritum Christi an fuerit infinitum, &c. ibid.
Radix totius meriti apud Deũ est amor ipsius. 161.B
Habuit actum amoris Dei Christus liberum, & illo perfectè meruit. 613.2.A
Meruit etiam actum charitatis proximorũ. 640. 1.B
Et per omnes actus virtutum infusarum, vt obedientiæ, &c. 614.A
Fit per omnes actus liberos. ibi. B
Cœpit mereri à primo instãti Incarnationis. ibi. 1.C.
Habuit etiam tunc actum voluntatis meritoriũ. 615.2.B
Meruit Christus continuè toto vitæ tempore. 616.1.A
Non vltra meruit à morte. ibid. 1.C
Quoduis Christi opus sufficiens de se erat ad omne præmium: tamen ex pacto tota vita ordinata fuit ad ius obtinendum. 617.1.C
Mortis instans sicut vitæ & vigilia & ad meritũ extrinsecum est: nec post mortem est iam meritum. 618.2.C
Meruit Christus sibi aliquid contra Caluinum. ibid. 618.1.C
Christus licet nunquam caruerit gratia & gloria: tamen per propria merita ea consequi potuit, & quomodo. 619.2.C
Mereri potuit Christus, etiam per subsequentia opera à Deo præussa. 619.2.B
Gratia vt sit principium meriti non opus est, vt aliquo modo sit imperfecta. 620.1.C

Non

Non meruit Christus sibi beatitudinem animæ. 623.2.B
Neque gratiam creatam, neque alios habitus infusos. ibi. 1.A
Meruit tamen gloriam sui corporis & contrariũ est temerarium. 625.1.C
Meruit & resurrectionem suam, dotes corporis & exaltationem sui nominis. 626.1.C
Meruit & dignitatis testimonia à Patre in baptismo, &c. 626.2.A
Et regnum totius orbis, ibi. B
Meruit & iudiciariam potestatem. 627.1.A
Et remissionem peccatorum tam originalis quã actualis, de fide. 628.1.C
Et primam gratiam sanantem naturam à lapsu peccati. ibi. 2.C
Meruit nobis Christus gloriam & æternam vitam, de fide. 629.1.C
Merita Christi duplici ratione nobis applicantur ex opere operato, &c. 630.2.B
Meruit & nobis Christus dispositiones ad gratiam, seu suorum meritorum applicationem, latè tractatur. 630.2.B
Et applicationem omnium mediorum, per quæ infunditur prima gratia. 633.1.B
Voluntas suscipiendi baptismum in adulto est ex Christi merito: & in paruulo ex prouidentia, vt baptizetur. ibi. 1.C
Meruit Christus nobis, & quoad sufficientiã, & quo ad efficaciam. ibi. 2.A
Meritum Christi causa fuit fidei, & alterius medij, per quod ipsum meritum nobis applicatur. 634.1.A
Sicut Adæ peccatũ fuit prima radix omnis mali culpæ, & pœnæ: ita meritum Christi omnis boni & gratiæ. ibi. C
Perseuerantiæ donum semper est effectus meritorum Christi. 635.1.C
Valentini Concilij locus subobscurus explicatur circa Christi merita. ibi. 2.B
Meruit nobis Christus augmentum gratiæ, & gloriæ, & omnes actus, quibus illam meremur ibid. C
Merita iusti sunt vera & propria ipsius merita. 636.2.A
Ad meritum de condigno non requiritur tantum proportio, sed etiam promissio, cui innititur. ibid. 2.B
Venialium remissionem, & pœnæ temporalis nobis meruit Christus. ibi. C
Ad satisfactionem pro pœna necessaria est gratia, & promissio Dei, & vtrumq; est ex meritis Christi. 637.1.A
Prædestinationem, & efficacem electionem nobis meruit Christus. 638.1.B
Gratia increata etiam cecidit sub meritis Christi. 641.1.B
Dona naturalia, quę, & quomodo nobis Christus meruerit. 642.1.B
Merita Christi præuidit prius Deus, quam gratiam, & gloriam Angelorum. 645.1.A
Aequalitas eius in Christo stat cum inæquali bonitate, & quomodo. 50.1.B
Omnia Christi merita erant veluti in fieri ad redemptionem, & quomodo. ibi. 2.B
Meritum, & satisfactio in quo differant. 70. 2.A
Necessario præcedit præmium. 195.1.B
Ad merendam vnionem sufficiens valor extitit in Christi operibus. 197.2.C
Meruit Christus perpetuam conseruationem suę vnionis. 200.1.A
Mereri de condigno an possit purus homo assumptionem suæ naturæ. 201.1.A
Principium meriti non cadit sub merito. 201. 1.A
Meritum de condigno, & de cõgruo in quo differant. 205.2.A
Vide verb. Purgatorium, & Resurrectio.
Meritoriæ, & finalis causę proportio. 198.1.C

Messias.

HOc nomine quid significetur. 4.1.B
Mors eius prædicitur Daniele. 9. cap. 13. 1.A
Acunctis gentibus desideratus. 15.1.C
In primo eius aduentu varia prodigia. 16.2.B
Varijs testimonijs comprobatur aduentus. 17. 2.B
Temporalem Regem adhuc sperant Iudæi. 18. 1.C
Verum Deum esse ostenditur contra Iudæos ex professo. 20.1.C

Miracula.

MIraculosæ actiones variæ, & quę præcipuę. 460.1.A
Quid sit de ratione miraculi. 461.2.C
In miraculoso opere quasi rumpuntur naturæ leges. 466.2.B

Miracula Christi.

EVidenter probabant eius diuinitatem. 30. 1.A
Potestas eorum in Christo qualis. 456.2.C
Miracula vera edidit Christus. 461.1.B
Ad ea communicata est virtus, Christi humanitati. ibi. & quare. ibi.
Hæc Angeli etiam mali euidenter cognouerũt, vt talia. 461.2.B
Miraculorum virtus fuit in Christo per modum habitus permanentis: in alijs verò per modum actionis transeuntis. 462.1.C
Hęc edidit Christus, quoties voluit ad nutum. 462.1.C
Quando data ei fuerit hæc virtus. 462.2.B
Quandiu duraverit. ibi.
Miracula fecit Christus vt homo modo physico. 464.1.B
Illa edebat Christus imperando. ibi. C
Miracula faciendi virtus in Christo non est qualitas humanitati superaddita. 469.1.A
Et quid erat hæc virtus instrumentalis. 470. 2.B
Modus hic non erat motus artificiosus. 470. 1.A
In miraculis Christi vna erat actio diuinita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis vt principalis agẽtis, & humanitatis vt instrumenti.478.1.C
Miraculorum in Christo quale fuerit obiectum potestatis.480.1.A
Monothelitæ hæretici qui.480.1.A
Negant in Christo duas operationes.581.2.C
MISSAE in sacrificio cur plus vini quam aquæ infundimus.441.1.A. Vide verbo Eucharistia multa.

Mors.

ILlam fugere,& horrere non est malũ,& quomodo.551.1.B
Vnde in Christo extitere tales actus.ibid.C.
MOYSES nihil locutus est de sacerdotibus tribus Iudã.684.1.C
Moyses quod mediator suo modo Dei & hominum,vide mediator.

Mysterium.

INcarnationis potuit cognosci scientia beata.413.2.B
Quare hæc mysteria non adeò exactè possint cognosci extra visionem claram Dei.ibid. C
Mysteria gratię continentur sub obiecto scientiæ infusæ.412.2.C

N

Natura.

NAturam humanam Deum assumere conuenientissimum fuit.40.1.A
Perfectæ naturæ nunquam vniuntur ad compositionem alterius naturæ.136.1.C
Abstracta personalitate per intellectum natura potest assumere.138.1.A
Tres personæ possunt assumere vnam naturam numero.143.1.B.&.151.1.A
Non possent tamen assumere vnam personã humanam.143.1.B
Persona vna diuina potest duas naturas assumere.145.1.C.&.253.1.C
Et tunc esset vnus homo.154.1.A
Communicatio idiomatum esset tunc inter naturas assumptas in concreto.246.1. C
An hic Deus naturã creatam per proprietatem terminare possit.248.1.A
Natura diuina,vt abstrahit à personis,& subsistẽtia non posset assumere naturam creatã. 143.1.C
Deus per subsistentiam absolutam potest assumere naturam creatam.249.1.C
Natura vna à tribus personis,necessario per tres vniones assumeretur.151.2.B
Vnio licet sit modus naturæ,tamen ex natura rei ab illa distinguitur.352.1.A
Persona creata non potest alienam naturam hypostaticè terminare.255.1.B
Natura assumptibilis dupliciter dicitur.158.2.C
Natura humana est maximè assumptibilis 159.1.B
Natura Angelica est assumptibilis.159.1.C
Et ex professo.170.1.B
Naturæ abstractæ ab individuis assumptio,est impossibilis.164.2.B
Natura præexistens in propria persona potest assumi.267.1.A
Natura terminata propria personalitate non potest assumi,& quare.168.1.A
Natura diuina quare potest tribus relationibus terminari.ibi.1.C
Naturam irrationalem Deum assumere non implicat.171.1.C.325.1.B
Nõ potest in natura à Verbo assumpta,vllo modo esse peccatum.503.2.C
Sicut naturæ in Christo sunt vnitæ,ita & operationes.501.2.C
Naturale quotuplex.187.2.A
NESTORIANI errarũt in exponẽda communicatione idiomatum in Christo.506.1.B
NOVATIANA hæresis quodammodo distinguit remissionem peccatorum à vera pœnitentia.71.1.A

O

Obedientia.

NOn minus est ad alterum hæc, & religio quam iustitia.55.1.A
Præstabat Christus vt homo veram, & propriã obedientiam.ibi.
Per obedientiã meruit Christus,sicut & per omnes alios actus virtutum infusarum.615.1.A

Oblatio.

OBlatio Christi cruẽta in eius morte perfectaincruenta autem vsq; ad finẽ mundi durabit.680.2.A
Inter oblationem mortis Christi, & Martyrum quæ differentia.682.1.C
Oblatio mortis Christi quare habeat veram rationem sacrificij,non autem aliorum Martyrum,ibi.2.A
Ipsum Verbum factum esse pro nobis sacerdotem & Pontificem, & pro nobis sacrificium obtulisse est de fide.682.B
OMNIPOTENTIA Dei non fuit communicata Christo vt homini,nec potuit.454.1.C.&.460.1.B
Contrarium est error Lutheri & Eutycheris. ibidem.
OPINIONIS actus potest esse simul cũ scientia.389.1.A

Opera Christi.

DE valore eorum non recte senserunt quidã.41.1.B
Hęc opera an potuerit Deus non acceptare ad præmia.613.1.A
Opera Christi habent infinitatem ex duplici capite.48.1.B

Nullum

Nullum præmium purè creatum illis respondet ad æqualitatem.512.C
Posset tamen Deus aliquod opus facere quo sufficienter satisfaceret meritis Christi.ibi.2.A
Non potuerunt non esse grata Deo & sufficientia ad satisfactionem.57.1.C
De potentia tamen absoluta potuisset Deus nõ acceptare opera Christi.ibi.
Non vero posito pacto & promissione inter Deũ & Christum.57.2.C
Sufficiebant ad soluendum omne debitum etiã si infinitis titulis deberetur.63.1.B.
Talia esse,qualia apparebant,euidens fuit & quare.461.2.C
Licet quoduis Christi opus sufficiens esset ad omne præmium:tamẽ ex pacto tota vita eius ad id ordinata fuit.671.1.C
IVSTORVM opera quantum præmij habeant.637.1.A
Operum valor quando distinguatur à reali bonitate.49.1.C

Operatio.

VNa,quo sensu ab hæreticis Christo tribuatur.605.1.B
Vnam in Christo tantum esse,tripliciter intelligitur.ibi.
Operatio vna humana Christi dupliciter intelligi potest.607.1.B
Operatio omnis humanitatis Christi aliquo modo fuit humana.ibi.C.

Orare.

QValiter Angelus Christũ in horto orãtem confortauerit.447.2.B
Orat nunc pro nobis in cælo Christus, qui non potest non exaudiri.618.1.A
Orat aliter pro electis quàm pro vniuerso mundo.633.2.B
Orare actus est ab adoratione distinctus licet religionis vterque.731.2.B
Orare potuit verè ac propriè Christus vt homo. ibid.A
Orauit Christus non tãtum propter exemplum. 664.1.C
Orauit Christus pro se efficaciter, petendo quod omnino fieri volebat.667.1.B

Oratio.

EIus ratio quæ sit.664.1.B
Si Christus tantum esset Deus, non esset capax orationis.663.2.C
Quare Christus petebat, quę certo sciebat futura,aliquãdo verò quæ præsciebat nõ esse futura.664.2.A
Quid sit ex Damasceno.ibi.B
Circa orationem Christi locus suboscurus Hilarij explicatur.667.1.B
In oratione licet oporteat & magis meritorium sit, non sibi tantum sed alijs etiam petere, non tamen est hoc de eius necessitate. 667.2.A
Oratio Christi quæ,& quãdo semper fuerit exaudita.669.1.A
Eius acceptiones.ibi.2.B
Oratio ad Deum & Sanctos vniuocè dicitur. 719.2.B
Orauit vere Christus.ibi.
Sicut Christus orationis capax fuit vt homo, ita etiam condecens fuit ipsum orare. 669.2.C
Oratio quomodo Christo necessaria.670.1.C
Quomodo Christus pro nobis orat in cælo.670.2.C.
Latè explicatur & fusè.671.2.B

Ordo.

QVo ordine res subsistunt, eodem assumuntur.306.2.B
Ordo naturæ ex triplici capite. 307.2.B
Ordo intentionis ab ordine executionis est distinguendus in operibus gratiæ.632.1.C

Origenes.

ERror eius circa animam Christi.301.2.B
Et circa Angelos.646.2.B
Eius & Didymi error circa Melchisedec. 685.1.C
ORIGINALE vide peccatum originale.

P

PActum seu promissio sub conditione operis nihil derogat perfectæ iustitiæ. 612.1.B.
PAGANI etiam contra eos argumẽtum ex prophetijs sumitur.19.1.A

Passiones.

PAssiones appetitus sensitiui quę.512.2.B
Passiones sensibiles, quomodo fuerint in Christo.451.1.B
Passio amoris fuit in Christo,desiderij & voluptatis etiam.512.2.C.&.513.1.A
Fuit etiam passio spei & quomodo,imo & audaciæ.513.1.A.B.
Et doloris vehementis.514.2.A
Fuit & tristitiæ & timoris,&c.517.1.B.

Passio Christi.

NOn fuit simpliciter necessaria.38.2.C
Alia multa, vide in verb.Christi passio.
PASTORES sunt suo modo capita Ecclesię. 370.1.B
Non vero sicut Christus. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Patres antiqui. Vide verbo Antiqui Patres.

Peccator.

QVare dicitur esse sub dæmonis potestate. 421. B
Veré facit Deo iniuriam, & honori ex iustitia illi debito. 68. 1. A
In quo lædat Deum. ibi.
Satisfactio eius non est de condigno. 74. 1. C
Per contritionem satisfacit Deo de congruo. 75. 1. A
Omnium peccatorum caput diabolus, id est Lucifer, & Antichristus. 375. 2. B

Peccatum.

EIus grauitas cur infinitam requirebat satisfactionem. 66. 2. A
Remissio eius est nouus effectus gratiæ, & quomodo. 70. 1. C
Peccatum remitti gratis & quare. ibi.
Eius remissio est gratia, quia gratis datur. 72. 1. C
Quomodo posset Deus non remittere illud etiã contrito. 73. 1. C
Transiens actu quomodo dicatur manere reatu. 74. 1. B
Sicut gratia ita & remissio peccati est prior natura quam meritum de condigno. 74. 2. B
Eius pœna, mors. 101. 1. B
Remedium eius quomodo fuit prima ratio passionis ac mortis Christi. 103. 1. B
Ex peccato sunt in nobis defectus corporales nõ ex necessitate. 485. 1. A
Peccatum in Christo nullum omnino fuit. 496. 1. B
Et ex professo. 498. 1. C
Neque potuit esse. 499. 2. A
Dicere Deum peccare quacunque ratione, est absurdissimum. 501. 2. C
Non potest in humana natura á Verbo assumpta vllo modo esse peccatum. 503. 2. C
Christus impeccabilis fuit ratione suppositi, non tamen ratione naturæ humanæ ex se. 654. 1. A
Peccatum formaliter non consistit in priuatione gratiæ vnionis. 504. 2. A
Gratia hæc cur per peccatum non possit expelli. 505. 1. A
Nullum peccatum remissum est vnquam, neque data prima gratia aut gloria, nisi propter Christum 619. 2. B

Peccatum originale.

GRauius est aliis extensiué. 87. 1. C
In eius remedium Christi redemptio principius ordinata est. 110. 1. A. & 87. 1. C
Eo posito etiamsi nullum actuale esset, Christus incarnaretur. 110. 2. A
Non existente eo an futura esset redemptio ob talia tantum. 111. 1. B
In Adamo quomodo distinguatur peccatũ naturæ, á peccato personæ 368. 1. A
Adæ peccatum fuit radix, vt generatus homo contrahat originale. 634. 1. C
Meruit Christus sufficienter remissionem peccati tãm originalis quàm actualis. 628. 1. C
Mariæ præseruatio ab originali fuit ex meritis præuisis Christi. 630. 1. B
Ob solum originale voluit Deus excludere aliquos è regno. 641. 2. A
Adami peccatum quia caput, &c. de condigno meruit Dei odium & sibi & posteris. 612. 1. C

Peccatum mortale.

GRauius est quam originale. 87. 2. C
Vnde habuit potissimum malitiam peccatum crucifigentium Christum. 89. 1. C

Peccatum veniale.

SAtisfacere de condigno pro eo potest iustus, ibi. C
Non est contra Deum sed præter. 762. C
Vix potest vitari. 77. 1. A
Tantum debetur illi per se pœna temporalis. ibi.
Satisfactio hominis pro eo non est tam perfecta, vt Christi. ibi. C
Remissionè venialium, & pœnæ temporalis nobis meruit Christus. 637. 1. C
Venialia licet valde multiplicentur, non æquiualent vni mortali. 67. 2. A
PHANTASMATA, vide scientia.
PELAGIANI negant Christum nos redemisse. 41. 1. C

Perfectio.

MAior est solius Dei, quam omnium creaturarum. 411. 1. A
Nulla perfectio Dei præter subsistentiam potest per se vniri creaturæ. 382. 1. A
Perfectiones supernaturales, altiori modo datæ sunt Christo, quam Angelis. 437. 1. B
Duplex est in corpore. 486. 1. C.
PERSARVM monarchia quantum duraverit. 13. 1. C. & 14. 1. C
PERSEVERANTIAE donum semper est effectus meritorum Christi. 635. 1. C

Persona.

DIuinæ personæ propriissime conuenit assumere naturam. 228. 1. C
Personas plures assumere vnam naturam duplicitur fit. 243. 1. A
Persona creata non potest alienam naturam hypostaticé terminare. 255. 1. B
Plura modificare vno modo implicat. 256. 1. A
Persona tripliciter dicitur assumi. 260. 2. C
Eam non assumpsit Verbum. ibi.

Per-

Persona creata vt talis nõ est assumptibilis. 267. 1. C.
Eius dignitas aliter auget bonitatem actus quã valorem satisfactionis. 49. 2. B
Personalitas diuina dicit infinitam perfectionẽ. 237. 1. A
Diuina natura, vt distincta, intellectum potest assumere. 238. 1. A
PLENITVDO gratiæ tàm intensiua, quàm extensiua est propria Christi. 348. 1. C
PLENI gratia quomodo dicantur Sancti, vide Maria.
PETRVS præuentus fuit magna gratia, vt primus Christi vicarius eligeretur. 208. 1. C
POENAE tẽporalis & venialium remissionẽ nobis meruit Christus. 637. 1. C

Pœnitentia.

PRæuia est remissioni peccatorum. 71. 2. B
In Christo an fuerit actus pœnitentiæ virtutis. 331. 2. B
Pœnitentiæ exemplum dedit Christus, & quomodo. 499. 1. C

Potentia.

OBedientialis quid sit. 471. 1. C
Quomodo effectus loco distantes attingere possit. 471. 1. B
Potentia physica actiua quæ. 463. 1. C
Ad peccandum non fuit talis in Christo, licet fuerit liberum arbitrium. 331. 1. A

Potestas.

COnsecrandi & remittẽdi peccata, vide Verbo, sacerdos.
Potestas excellentiæ in Christo fuit in vniuersam Ecclesiam. 690. 2. B
Quare hæc, regia appellatur. 691. 1. A
Potestas excellentiæ quando Christo data. 692. 1. A
Et in quibus possit communicari creaturæ. 691. 1. C
Potestas hæc excellentiæ propria Christi, nec alteri omnino communicabilis, vel communicata. 691. 1. B

Præceptum.

ILlius non est capax diuina voluntas. 503. 1. C
Licet Christus liberé impleuerit præceptum Patris non tamen potuit peccare. 585. 2. C
Præceptum non habuit Christus de omnibus actibus in indiuiduo. 588. 1. C
Christus vt homo quomodo capax præcepti. 653. 1. A
Vis coactiua non est de necessitate præcepti. ibid. 1. C
In præcepto diuino virtute hoc continetur, nisi feceris, eris mihi inimicus. 654. 1. A
Præceptum habuit Christus redimendi per passionem & mortem. 656. 2. C
Præceptum Christo impositum dupliciter intelligitur. 657. 1. C
Præceptum Christi an fuerit meré positiuũ, vel omnino naturale. 657. 1. C

Prædestinatio.

EIus vox quid significet. 83. 1. C
An supponat præscientiam futurorum, & quomodo. 83. 1. B
Non meruit Christus prædestinationem Incarnationis. 197. 1. A
Et an mereri potuerit hanc numero Incarnationem. ibid. C
Propriè dicit rationẽ mediorũ in intellectu. 92. 1. B
Signorum eius ordo quis. 595. 1. A
Prædestinatus quomodo dici potuit Christus ad beatitudinem & alia dona gratiæ. 721. 2. B
Alia vide verb. Christi prædestinatio: & hic ver. sequenti.

Prædestinatus.

PRimus omnium fuit Christus & finis operũ Dei. 95. 2. C
Prædestinationis aliorũ causa & exemplar Christus. 98. 1. B
Prædestinatorum electio fuit ante originale. 97. 2. C
In quo signo Christus est prædestinatus. ibidem.
Prædestinationem & efficacem electionem nobis meruit Christus. 638. 1. B
Electio æterna prædestinatorum, non ex meritis Christi, sed ex libertate diuinæ voluntatis. 636. 1. C
Prædestinatorum efficax dilectio, in Christi merita referri potest. 640. 1. A
Prædestinationis nostræ causa meritoria etiam est Christus. 641. 1. B

Prophetia.

DE eius ratione non est obscuritas. 341. 1. C
Eius ratio quæ. 343. 1. A
Prophetiæ donum fuit veré in Christo. 342. 1. B
Prophetica cognitio in anima Christi, non fuit distincta a cognitione per visionem beatam. 343. 1. C
Vel per scientiam infusam, ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Proprietates humanitatis, non possunt prædicari de diuinitate in abstracto. 519. 1. A

Propositiones.

PRopositio hæc, Verbum factum est Deus, falsa. 546. 1. A
Hæc autem, Christus factus est homo, vera. ibid. B
Item hæc, Christus incipit esse Deus, falsa. 554. 2. C
Hæc autem, Christus, inquantum hic homo, est creatura, ambigua. 556. 2. B
Sicut & hæc, Christus secundum quod homo est hypostasis, ambigua & distinguēda. 559. 1. B
Et quomodo concedi potest. 559. 1. C
Christus est vnus, etiamsi prædicatum masculine sumatur, vera. 562. 1. C
Hæc autem, Christus est aliud & aliud, neganda. 563. 2. B
Sicut & hæc, Christus est alius. ibid. 563. 2. B
Hæc etiam falsa, Christus est tantū homo. 564. 1. A
Hæc verò, totus Christus est homo. & totus Christus est Deus: & Christus est totus homo: & Christus est totus Deus, possunt admitti, & quomodo. 564. 1. A
Vide & alias verbo, Christus, Homo. Subiectio.
PROVIDENTIA Dei sepe ordinat, vt perfectiora adiuuēt & perficiāt inferiora. 40. 1. B
PROXIMORVM salus & gloria Dei, sunt res superiores & suo modo æternæ. 596. 2. A
PRVDENTIA, auriga virtutum. 450. 1. B

Pulchritudo.

VNde oriatur. 489. 1. A
Christi corpus futurum est exemplar pulchritudinis corporum beatorum. 489. 1. B
Quod Christus fuerit pulcherrimus habes verb. Christus. 488. 1. B

Purgatorium.

POEnæ eius remissio, quando sit effectus meritorum Christi. 637. 1. C
Et quando propriè satispassionis. ibi.
In eo, quod animabus profit meritū Christi quo modo intelligendum. 637. 1. C

Q

QVadragesima, in ea martyrū memorias nō celebrari, præcipitur. 736. 1. A

R

Redemptio.

QVis dicatur redimere. 41. 1. B
eius vel emptionis nomen, veram & perfectam iustitiam indicat. 59. 1. A
Cur passioni Christi & eius morti tribuatur. 60. 2. B
Redemptio propriè quid sit. 647. 1. B

Regnum.

MEruit Christus regnum totius orbis. 616. 2. B
Regnum & imperium habuit Christus à principio quasi in radice & proprietate. ibi. 2. C
Regni cælestis ianuam nobis aperuit Christus morte sua. 619. 2. A
Illud habuit Christus spirituale in Ecclesia. 691. 1. B
Ad regnum temporale, Christus ius hæreditarium non habuit. 693. 2. C
Neque Regem temporalem Iudæorū fuisse certum est. ibi. B

Relatio.

IN diuinis aliter est idem sibi quam essentia. 177. 1. B
Circa hoc explicatur difficilis locus D. Augustini. ibid.
In creaturis habes existentiam distinctam ab existentia subiecti. 215. 1. C
Tres existentiæ relatiuæ, sunt in Deo, re inter se distinctæ. 115. 1. C
Relationes, quæ conueniunt Christo, ratione personæ, sine vllo addito de vsu sunt prædicandæ, vt esse hominem, &c. 652. 1. B
Relationes quæ illi conueniunt vt homini, non sine addito sunt prædicandę, vt esse creaturā, seruum, &c. ibi.

Religio.

PEr se est ad alterum. 738. 2. C
Secus dicendum de amore. ibid.

Reliquiæ.

RElIquijs Sanctorum veneratio & reuerentia adhibenda, de fide. 767. 1. C
Veneratio Ecclesiæ Romanæ, & aliarum circa reliquias Sanctorum. 768. 1. A
Earum venerationem, valde probant miracula varia. ibid. 2. B
Vt reliquiæ publico cultu venerentur, quid requiratur. 771. 1. A
Quando absolutè, & sine conditione venerari possint. ibid
Quando & quas reliquias venerari, nullum sit periculum. ibi. B
Reliquiæ, vt priuatim venerari possint sufficiēt piorum testimonium, &c. ibi. C
Licet, ac pium est, reliquias, quæ priuatim possidentur, deuotionis gratia, secum ferre. ibid. 2. A
Reliquias seruandas, ac venerandas negant Eunomius, & alij. 767. 1. B

Reliquijs Sanctorum adoratio debita qualis. 770. 1. B
Constantini Imperatoris insignis pietas circa reliquias. 770. 2. C
Earum venditio simoniaca. ibi.
Reliquiæ, dum sunt incertæ, an absolutè adorandæ. ibid.
Quod in reliquijs manet, solum adoratur propter habitudinem ad personam, cuius fuerunt. ibi. 1. A
Eadem adoratione qua persona, adorari interdū possunt & eius reliquiæ ibi. C.
Cultus reliquiarum religiosus, & quomodo. 771. 1. A

Resurrectio.

IPsa, & mors Christi, quomodo sint instrumenta iustificationis & resurrectionis nostræ. 475. 1. A
Meruit Christus Resurrectionem suam & dotes corporis glorioſi. 616. 1. C
In ea reassumpsit sanguinem, & quomodo, 190. 2. B
Et alios humores. ibi.
In Resurrectione assumpsit vngues, dentes, &c. secundum hypostasin. 191. 1. C
Meruit & exaltationem nominis sui. 626. 1. C
Item & accidentia in hypostasi, & quomodo. ibid.
REVERENTIA quid. 716. 2. A

S

Sacerdos.

HAbet potestatem consecrandi permanentem per modum habitus. 401. 1. C
Item & consecrandi & remittendi peccata. 457. 1. C
Quas functiones exerceat. ibi. 1. B
Verus sacerdos qualis. 681. 1. A
Quando sacerdotes dici possunt omnes martyres. 681. 1. C
Ipsum Dei Verbum factum esse pro nobis sacerdotem & Pontificem, & pro nobis sacrificium obtulisse, de fide est. 681. 1. B
Sacerdos fuit Dei Filius ratione humanitatis, nō ratione diuinitatis. 683. 1. A

Sacerdotium.

EIus definitio quæ. 681. 1. B
Effectus autem qui est oratio & impetratio durabit vsque ad finem mundi. 680. 1. A
Et quomodo etiam in æternum. ibi.
In lege naturæ quale fuerit. 684. 1. C
Sacerdotium Melchisedec quomodo in Ecclesia triumphante durabit. 690. 1. B
Munus præcipuum sacerdotij quod, & quæ functiones. ibi. C

Christi sacerdotium.

EFfectus eius non tamen actus est in æternum. 680. 1. A
Præcipuus effectus est expiatio peccatorum. 677. 1. A
Non fuit ordinatum ad ipsum Christum, quia innocens & impollutus. 678. 1. B
Sacerdotij Christi comparatio cum sacerdotio legis nouæ. 683. 2. C
Illud non ponit in eius humanitate vllam realem qualitatem, seu characterem. 684. 1. A
Nec legale fuit, nec secundum ordinem Aaron. ibid. B
Christi sacerdotium est summè perfectū & æternum. ibi. B
Quare illud non fuerit ab hominibus. ibid. A
Isaiæ interpretatio à Christo facta in Synagoga non probat Christi sacerdotium. ibi. 2. B
Non fuit eiusdem rationis cum sacerdotio legis naturæ. ibid. C
Multo extitit excellentius sacerdotio legis naturæ. 685. 1. A
Sacerdotij Christi comparatio cum alijs. 685 1. C
Sacerdotium Melchisedec quale. 686. 2. C
Vide verb. sacrificium, Vvaldenſis.
SACRAMENTORVM cultus adoratione latriæ continet. 732. 2. B

Sacrificium.

ACceptiones eius quæ. 681.
Eius ratio in quo consistat. 161. C
Sacrificij effectus qui est gratia & gloria durabit in æternum. 680. 1. A
Vni Deo debetur. 732. 1. B
Duplex est priuatum & publicum, & vtriusque proprius minister sacerdos. 681. 1. A
Oblatio mortis Christi quare habeat veram rationem sacrificij, non autem aliorum martyrum. ibi.
Christus est victima & hostia sacrificij. 683. 1. B
Sacrificauit seipsum verè & propriè Christus in cruce. 682. 1. B
Sacrificij cruenti discrimen cum alijs. 689. 1. C
Sacrificia legalia non potuerunt perfectam sanctitatem conferre. ibi. 2. C
Sacrificium Melchisedec quale. 687. 1. C
Non fuit eiusdem rationis cum hoc. 684. 1. C
SALOMON typus fuit Messiæ. 20. 1. C
SANCTORVM cultus an proficiscatur à religione. 737. 1. C
SALVATVR sine Christo nullus tàm de Angelis, quàm de hominibus. 644. 1. C.

Satisfacere.

VT membrum Christi quid sit. 78. 2. A
Non potest iustus de rigore iustitiæ. 79. 1. A
Purus homo perfectè non poterat pro culpa, & quomodo. 36. 2. B
Satisfaciens pro nobis Christus, spirituale quoddam ius acquisiuit. 41. 2. C
Satisfecit Christus suis operibus sufficienter pro culpa & pœna. ibi. 1. A

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imo & ejus satisfactio fuit superabundans. 43. 1.C
Tribuit satisfecit personis, vt sunt Deus. 54. 1. A & 2.C
Per quam virtutem satisfecerit Christus. 56. 2.A
Non posset purus homo Deo satisfacere de lege ordinaria. 64. 1.A
Posset tamen Deus puro homini dare tantam gratiam quantam cõtulit animæ Christi. 1. ibid. 2.A
Tunc opera talis hominis essent sufficientia ad satisfaciendum pro alijs ex aliqua iustitia. ibi. 2.B
Tunc talis hominis satisfactio, etiam cum pacto, esset inæqualis offensæ Dei. 65. 1.A
Neque esset de perfecta iustitia. ibi. B
Et an esset ex proprijs. 65. 2.C. & 67. 1.B

Satisfactio.

VArij errores circa eam. 41. 1.B
Perfecta debet esse ex proprijs. 60. 2.C
A restitutione in quo differat. 61. 1.C
De iustitia ex alijs indebitis sit, oportet. 61. 2.A
Hæc puri hominis non est perfecta neque æqualis iustitiæ diuinæ. ibi. 2.C
Per satisfactionem summum deprimitur subtus infimum, & quare. 45. 2.B
Valor eius à priori sumitur ex dignitate personæ satisfacientis. 44. 1.A. & 46. 1.B
Superauit hæc omnia mundi peccata. 45. 1.A
Quomodo intelligatur æqualis tãi ex dignitate personæ, quam ex magnitudine dolorum. 50. 2.C
Vera & propria iustitia intercesit. 51. 1.C. 53. 1.C. & 56. 1.B
Quod omnibus non applicetur non tribuẽdum Deo. 51. 1.B
Acceptare illam in Deo non fuit actus iustitiæ. ibid. 2.C
Ad satisfactionem necessaria est dignitas gratiæ in persona operante. 47. 2.C. 48. 1.B
Circa eam, & mortem Christi, quantum erret Lutherus. 43. 1.A
Quod cooperatio nostra sit omnino necessaria. ibid.
Et quomodo in hac conditione non fuerit imperfecta satisfactio Christi. 61. 1.A
Qualis fuerit respectu eorum, qui ipsum Christũ præcesserunt. 75. 1.C
Cur infinitam satisfactionem requirebat peccati grauitas. 67. 1.A
Inter personam offensam, & satisfacientem, intercedere debent iustitia & proportio. 67. 1.A
Pro seipso an homo potuerit ex perfecta iustitia satisfacere. 68. 1.C
Non potest homo offerre qualencunq; nisi supposita Dei liberalitate & gratia. 68. 2.C
In quo differat satisfactio à merito. 70. 2.A
Vtriusque principium oportet esse gratiam gratum facientem. 70. 2.C
Satisfactio peccatoris, vide Peccatum.

Quæ Deo exhibetur pro peccatis ad adorationis actum non pertinet. 731. 1.B

Scientia.

SCientia diuina, & omnipotentia in quo differant. 454. 1.C
Scientia humana quomodo distinguatur à diuina, qua habetur per ipsammet essentiam Dei. 431. 1.C
Scientiæ omnes fuerunt perfectæ in Christo ab instanti conceptionis. 450. 1.A
Scientiam rerum in proprio genere quam vocat D. Thom. 431. 1.C
Omnes scientias infusas habuit Adamus. 451. 2.C
Scientiæ habitus includit tàm species intelligibiles, quàm lumen. 435. 2.C. & 436. 1.A
Scientia de Christo quomodo haberi possit. 2. 3.C
Scientia beata non impedit in Christo actum infusę. 432. 1.A
In scientia beata animæ Christi triplex perfectio 404. 2.B
Quomodo per hanc scientiam cognouit Christus Trinitatem. 425.
Scientia infusa fuit in Christo præter beatam. 388. 2.A
Per eam cognouit Christus res singulas, earumque existentias. 418. 1.B
Mysteria gratiæ sub obiecto huius scientiæ comprehenduntur. 412. 2.C
Mysterium Incarnationis potuit cognosci hac scientia. 423. 2.B
Scientia hæc fuit habitualis. 431. 1.A
Non dependebat à phantasmatibus. 432. 2.C
Trinitas fuit etiam obiectum huius scientię. 415. 2.C
Actus scientiæ infusæ Christi fuit per modum simplicis intelligentię. 454. 1.C
In hac scientia sunt plures species intelligibiles. 436. 2.A
Lumen huius scientię nõ est diuersum à lumine gloriæ. 441. 2.C
Quot modis aliqua scientia infundatur. 430. 2. &. 389. 2.A
Scientia acquisita fuit in Christo eiusdem rationis cum scientia connaturali animæ humanæ. 448. 1. A
An Christus potuerit vti hac scientia sine conuersione ad phantasmata. 449. 1.A
Quæ cognoscat Christus hac scientia. 448. 2.C
Quomodo scientia hæc separetur ab infusa. 449. 1.B
Scientiæ acquirendæ duplex modus. 446. 1.B
Scientia experimentalis fuit in Christo. 399. 2. A. & qualis fuerit. 451. 2.C
Hæc non potest infundi. ibid.
SEM quis fuerit. 686. 2.A

Sepulchrum.

AEdificari duplici causa potest. 769. 2.B
Pharisæi quare à Christo reprehendebantur, tur, quod ędificarent sepulchra prophetarum. 769. 1.B
Et quare illos comparat sepulchris dealbatis. 769. 2.A
Concilij Elibertini locus difficilis explanatur, vbi videbatur prohiberi, cereos accendi ad sepulchra martyrum. ibi. B
Ad sepulchra quare piè accendantur cerei à fidelibus. 770. 1.A

Seruitus.

HVmana qualis. 660. 2.B
Seruitus legalis seu pœnalis nõ fuit in Christo. ib. 2.C.
Seruitus filiatio quomodo repugnẽt. 661. 2.A
Seruus Dei veré ac propriè, est Christus, sed vt homo. 661. 2.B
An in rigore sermonis, possimus simpliciter, & sine addito dicere, Christum esse seruum. 661. 2.C

Spes.

NOn fuit in Christo. 330. 2.A. & quomodo 331. B
Sperare alijs bona, ad charitatem pertinet. ibidem. A
Sponsus Ecclesiæ Christus, in Ecclesia ex gentibus congregata per fidem desponsata. 644. 2.B
Subiectionis nomen quid, cum dicimus Christum subiectum patri. 649. 2.C
Hæc, Christus est subiectus sibi ipsi, quomodo intelligenda. 652. 1.A

Subsistentia.

SVbsistentia requiritur ad operandum. 169. 1.C
Abstractis per intellectum subsistentijs relatiuis intelligitur manere hic Deus realiter existẽs. 226. 1.A
Subsistentia propria & creata solum est modus intrinsecus per se existendi. 296. 1.C. & 567. 2.B
Quomodo stet in anima rationali subsistentia cum informatione. 307. 2.C
Subsistentia creata cur suppleri potest per increatam, & non intellectio creata per diuinam. 381. 2.C
Deus, per subsistentiam absolutam potest assumere. 149. 1.C.
SYBILLAE quid de Incarnatione cognouerint. 30. 2.A.

T

Templum.

DE templo Ierusalem ab Herode constructo mira dicit Iosephus. 16. 2.C.
Templum Salomonis posteriore nobilius. 17. 1.B
Templa dicandi consuetudo in Sanctorum memoriam quare. 736. 1.A
Hic mos à tempore Syluestri fuit auctus. 736. 2.B.
THEOLOGIA cum sit suprema sapientia ipsamet sibi supponit subiectum. 24. 2.B
THEOLOGICA consideratio Tripartita, & qua ratione. 2. 1.C
Θεοτόκος Nestorianorum vox, damnatur & quare. ibi. A

Tentatio.

TEntatum Christum esse oportuit. 511. 1.B
Christus præter visibiles dæmonis tentationes, passus est, & alias. ibi. 2.A

Timor.

TImor mali, quod Deus potest inferre, ad spẽ pertinet. 338. 2.C
Actus veri timoris est, fuga mali possibilis. 339. 1.B
Fuit in Christo. 518. C
De eius ratione quid sit: vera expositio. 519. 2.C
Timoris actus duplex. ibid. 2.C
Malum facere, sed non honestè vitabile, obiectũ est timoris. 520. 2.B
Actus eius, locum habuit in suprema portione voluntatis Christi. 596. 2.C
TOLETANI Cõcilij sexti sex verba mendosa corriguntur, circa Incarnationem. 146. 1.A
INTRANSFIGVRATIONE communicata fuit Christi corpori ad tempus, quędam claritas, quam tamen non habuit in tota vita. 488. 1.B

Trinitas.

DIstinguitur proprietatibus. 222. 2.B
Diuina natura, quomodo communicetur tribus relationibus. 225. 1.A
Et terminetur personalitate. ibid. B
Hic Deus: est communis tribus personis. 219. 1.C
Tres in Deo sunt subsistentiæ relatiuæ. 222. 1 C. & 2.B
Mysterium hoc, dici potest magis consentaneum diuinæ perfectioni, quam Incarnationis. 29. 2.B
Personæ diuinæ, non componunt vnum. 151. 2.C
Causa efficiens Incarnationis, est tota Trinitas. 176. 2.C
Opera ad extra, sunt indiuisa. 188. 2.B
Pater & Spiritus sanctus, speciali modo sunt in Christo. 233. 2.B
Tota Trinitas, singulari modo operatur in Christi humanitate. 234. 1.B

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pater & Filius, sunt vnus spirator, & vnum principium Spiritus sancti. 253. 1.C
Tres personæ, si assumerent tres humanitates quid esset. 254. 1.B
Natura diuina, quare potest tribus relationibus, terminari. 268. 1.C
Dantur in singulis personis existentiæ relatiuæ, distinctæ ratione ab existentia absoluta. 569. 1.B
Trinitas est obiectum scientiæ Christi infusæ. 425. 1.C

Tristitia.

FVit in Christo. 517. 1.B
Fuit tristitia in eius voluntate secũdum portionem inferiorem. 597. 1.B
Tristitiæ actus etiam in portione superiori locum habuit. ibid. C.
Quomodo in superiori ipsa portione potuerit simul esse tanta tristitia cum perfecta fruitione. ibid. 1.C. Vide verb. Passio.
Tristitia magna ferè nunquàm caruit anima Christi, & quare. 598. 1.B
TVNSI Opectoris adorationis actus. Soli Deo debetur, & quare. 732. 1.C

V

VALENTINI Cõcilij locus subobscurus explicatur circa Christi merita. 735. 1.B
VBIQVITAS, vt ab hæreticis ponitur, repugnat rei creatæ. 491. 1.C
Vbiquitas, quomodo fuerit in Christi corpore. 493. 1.A
VENERATIO & cultus quid. 716. 1.B
VENIALIA, vide verb. peccatum veniale.

Verbum Diuinum.

NOn aduenit illi natura humana accidentaliter. 141. 1.B
Verbum in se continebat, quidquid est perfectionis in humanitate. 118. 2. B
Immutatum mansit in vnione. ibi.
Verbum ita fuit vnitum animæ & corpori, vt dissoluta vnione partiũ inter se, manserit vnio earum ad Verbum. 195. 1.B
Verbum assumpsit animam medio spiritu. 196. 1.C
VESPASIANVS Christi regnum affectauit, & prodigia quædã apparẽtia edidit. 8. 1.C
VIOLENTVM quid. 171. 1.A

Virtus.

VT aliqua Deo tribuatur, quid spectandum sit. 53. 1.A
In Christo fuerunt omnes virtutes infusæ. 327. 1.A
Virtus heroica, in quo differat à virtute communi. 327. 1.B
Virtutes omnes supernaturales fuerunt infusæ animæ Christi, simul cum gratia. 331. 1.C
Fuit etiam virtus magnificentiæ. 332. 1.C
Virtutes acquisitas habuit Christus, modo perfectissimo. 333. 1.A
Infusæ sunt hæ virtutes acquisitę animæ Christi, simul cum gratia in summo gradu perfectionis. ibid. 2.A

Visio beatifica.

VIsio beatifica, fuit primus actus intellectus Christi, ordine naturæ. 613. 1.B
Visione beatifica, quare visa in Deo vna creatura, non videntur omnes. 409. 1.C
In visione beatifica, eo perfectius videtur Deus, quo plures effectus videntur in ipso, cæteris paribus. ibid.
Non tamen semper. 431. 1.C

Vnio.

TRiplex, & eius differentia. 180. 1.A
Vox eius quid significet. 155. 1.C
Formalis ratio terminandi vnionem quæ. 135. 1.A
Vnio in persona quæ dicatur. 150. 1.A

Vnio hypostatica.

COnueniens fuit Dei bonitati. 16. 1.A
Non debuit communicari multis. 26. 1.B
Necessaria fuit ad redimendum hominẽ ex perfecta iustitia. 39. 1.A. & 43. 1.C
Est quædam infinita dignitas humanitatis assumptę. 47. 1.B. 46. 1.A
Non minuit perfectam iustitiam satisfactionis Christi. 59. 1.C. & 60. 1.C
Facta est in persona. 130. 1.C.
Quare dicitur facta in Verbo, & non in diuinitate. 131. 1.A
Vnio hæc Verbi ad carnem est compositio secundum subsistentiam. 141. 1.A
Non fuit terminus huius vnionis aliqua substantialis natura ex diuinitate & humanitate constituta. 145. 1.C
Explicatur circa hanc vnionem quorundum Patrum locutio. 146. 1.C
Et comparatio Athanasij sicut anima rationalis & caro, &c. ibi. 1.A
In Christo est tantùm vna persona in duabus naturis subsistens. 148. 1.A
Est & vnica hypostasis. 149. 1.B
Terminus huius vnionis est aliqua persona. 150. 1.B
Et est quid compositum. 150. 2.A
Compositum hoc ex quo. 151. 1.A
Terminus huius vnionis, an sit aliquid creatum. 153. 1.A. & C
Vnio in Verbo non est aliquid creatũ, In humanitate verò est aliquid creatum. 154. 1.C
Compositio hæc est ineffabilis. 151. 2.B
Assumptio in hac vnione quid significet. 157. 1.A
Et in quo differat ab vnione. ibi.
Quomodo differat ratione assumptio ab vnione, incarnatione, & humanitate. 159. 2.B
Ad hanc vnionem explicandam exemplum omnium aptissimum, est vnio animæ & corporis. ibid. 1.C
In hac vnione quæ sit compositio. ibi. 1.A
Vnire actiuè humanitatem Verbo, non est terminare humanitatem. 162. 1.C
Per actionem vniendi in humanitate aliquid factum est substantiale. 163. 1.C
Et quomodo. ibi. C
Fundamentum proximum vnionis huius quod sit. 166. 2.C
Facta est sine vlla Verbi mutatione. 172. 1.A
Deus & creatura quomodo sint vnũ in hac vnione. 173. 1.B
Et est maxima omnium vnionum. 175. 1.B
Etiam vnione animæ & corporis. 176. 2.B
Ineludit in se vnio Verbi, infinitam perfectionẽ. 179. 1.A
Est perfectissimũ opus, gratiæ donum excellẽs. 180. 1.B
Vnio hæc per gratiam facta est, & quomodo. 181. 1.A
Est gratuitum donum. 183. 2.B
Relatio vnionis potest dici gratiæ, & quomodo. 183. 2.C
Vnio, in nullo absoluto est facta, sed in relatiuo. 136. 1.A
Vnio hypostatica tantùm vna facta est. 156. 1.A
Vnio secundũ hypostasim, & in hypostasi quid. 274. 2.B
Accidentaria forma, non posset vniri Verbo. 175. 1.B
Non prius tempore caro est vnita Verbo, quàm animæ rationali. 199. 1.B
Caro prius natura vnitur Verbo, quàm animæ. 300. 1.B
Vnio animæ & corporis simul tempore fuit facta cum vnione humanitatis ad Verbũ. 301. 1.A
Vnio carnis ad animam, prior est ordine intentionis quàm ad Verbum. 308. 1.C
Non tamen ordine executionis. ibid.
Vnio non fuit medium, sed tanquam via ad assumptionem carnis. 311. 1.A
Vnio completa, vnica est. 313. 2.A
Vnio, vt sanctificet. 310. 1.A
Vnionis causa, quomodo potest dici de Christo. Hic homo est omnipotens. 460. 2.B

Voluntas.

QVomodo se habet in electione mediorum. 91. 1.B
Voluntas libera duplex. 1. 581. C
Necessitari potest tantum dupliciter. 585. 1.B
Voluntatem aliquam esse conformem alteri, quibus modis accidat. 591. 1.C
Voluntas quando magis operatur vt ratio, quàm vt natura. 596. 1.C
Quę maior repugnantia sit inter actus vitales contrarios, quàm inter cætera contraria. 598. 1.C
Voluntas, qua voluit Deus reparare hominem lapsum, non habuit fundamentum in Christi meritis, sed in bonitate & libera voluntate Dei. 639. 1. C

Voluntas Christi.

VNam tantùm multi hæretici posuerunt, sed directè tantùm Monothelitę. 576. 1.C
Voluntates duæ sunt in Christo, sicut & duæ naturę. 576. 2.C
Voluntas Christi humana, quomodo possit esse instrumentum diuinæ. 577. 1.B
Voluntas creata fuit in Christo, de fide. 580. 2.C
Voluntas hæc non fuit tantùm quoad actũ primum. 581. 1.B
Voluntas Christi humana fuit propriè ac perfectè libera. 581. 1.A
Voluntas hęc, libertate etiam opposita necessitati, libera fuit. 581. 2.B
Voluntas Christi existens impeccabilis, ex vnione, quomodo potuit esse libera, diffusè tractatur. 581. 2.B
Volũtas hæc, licèt necessario, amabat Deum, in reliquis autem actibus potuit esse libera. 586. 2.A
In voluntate Christi humana fuerũt ferè omnes actus, qui in alia quauis esse solent, exceptis prauis. 594. 1.A
Fuerunt etiam actus efficaces ad omnia virtutis opera, vsque admortem. 595. 1.C
Voluntas Christi, etiam vt ratio superior & inferior, potuit elicere actus inefficaces. 596. 1.A
In voluntate Christi rationali, oportet distinguere portionem superiorem & inferiorem. 596. 2.C
Voluntas Christi, & anima ferè nũquàm caruit magna tristitia, & quare. 598. 1.B
Voluntas Christi absoluta & efficax semper fuit impleta. 600. 2.B
Voluntas hæc, aliter humana, aliter diuina impleta est. ibi. C
Inefficax verò, non semper est impleta. 601. 1.B
Voluit Christus aliquando latere, & non potuit & quomodo. 601. 1.A

FINIS INDICIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ERRATA SIC CORRIGENDA SVNT.

PAgina. 6. columna. 2. linea. 53. hanc, lege hunc,
Pag. 13. col. 2. lin. 13. licebā iam, inde. l. licebant, iam inde.
Pag. 17. col. 2. lin. 24. ſpectamus. l. expectamus.
Pag. 18. col. 2. lin. 54. ante ve-l. ante.
Pag. 20. col. 1. lin. 21. citur verum. leg. citur verbū.
Pag. 35. col. 2. lin. 29. ſeruandū, videtur ipſum. leg. ſeruandum videtur, ipſum.
Pag. 67. col. 1. lin. 33. debere, leg. deberet.
Pag. 94. col. 2. lin. 41. illæ, leg. ille.
Pag 104. col. 2. lin. 23. ab boni, leg. ad boni.
Pag 116. col. 2. li. 2. quod, leg. quot.
Lin. 60. tantam, leg. tantum.
Pag. 120. col. 1. lin. 34. præcipué, leg. præcipuæ.
Pag. 206. col. 2. lin. 39. metuiſſe, leg. meruiſſe.
Pag. 215. col. 1. lin. 44. vnaquaq;, leg. vnaquæq;.
Pag. 217. col. 1. lin. 10. illa, leg. illo.
Pag. 223. col. 1. lin. 37. ſit, leg. ſic.
Lin. 39. momo, leg. modo.
Pag. 223. col. 2. lin. 13. Qui in, leg. Quia in.
Lin. 53. quæ, leg. qui.
Pag. 230. col. 2. lin. 51. ad mo-l. ad.
Pag. 258. col. 1. lin. 40. creaturā, leg. creaturæ,
Pag. 259. col. 1. lin. 53. Thomas, leg. Thomam.
Pag. 285. col. 2. lin. 55. diuitate, leg. diuinitate.
Pag. 290. col. 2. li. 1. ſuppleuit ablata, leg. ſuppleuit, ablata.
Pag. 303. col. 1. lin. 21. ceſſa, leg. ceſſu.
Pag. 311. col. 2. lin. 9. alio quo, leg. aliquo.
Pag. 338. col. 1. lin. 25. autem &, leg. autem ex.
Pag. 415. col. 1. lin. 62. poſſent, leg. poſſet.
Pag. 414. col. 2. lin. 32. ita, leg. illa.
Lin. 18. proceda, leg. procedant.
Pag 438. col. lin. antep. tentis, leg. tentiæ.
Pag. 439. col. 1. lin. 5. ſpecie quā, vim, leg. ſpecie, quam vim.
Pag. 466. col. 2. lin. 26. vnaquaque, l. vnaquæque.
Lin. 54. alis, leg. lis.
Pag. 468. col. 1. lin. 52. huma, l. humani.
Pag. 479. col. 1. lin. 9. eadem, leg. eandem.
Pag. 487. col. 1. lin. 21. diſputauimus, leg. diſputabimus.
Pag. 501. col. 2. lin. 8. nullam, l. nullum.
Pag 503. col. 2. lin. pen. rationi, leg. ratione.
Pag. 506. col. 1. lin. 57. in te, l. in ſe.
Pag. 511. col. 2. lin. 33. ſigna temere, aut perturbare, leg. ſigna perturbare.
Pag. 511. col. 2. lin. pen. videntur, leg. videtur.
Pag. 512. col. 1. lin. 32. incli, leg. inclina.
Pag. 512. col. 2. lin. 16. ad. 48. leg. 48.
Pag. 523. col. 2. lin. 48. effectus, leg. affectus.
Pag. 519. col. 1. lin. 30. modo, leg. modi.
Pag. 539. col. 2. lin. 19. ſubiecto, leg. ſubiecti.
Pag. 595. col. 2. lin. 2. vs Paulus, leg. vt Paulus.
Pag. 596. col. 1. lin. 59. modi, leg. modo.
Lin. 61. commodo, leg modi.
Pag. 601. col. 2. lin. 45. virtutem, leg. vnitatem.
Pag. 609. col. 2. lin. 13. ie, leg. in.
Lin. 51. hoc, leg. hos.
Pag. 645. col. 2. lin. 30. Et hac, leg. Et ex hac.
Pag. 647. col. 2. lin. 46. ſenſus, leg. ſenſu.
Pag. 658. col. 2. lin. 6. repugnant, l. repugnans.
Pag. 664. col. 1. lin. 41. poſuit, leg. poſsit.
Pag. 670. col. 2. lin. 6. ſuffice leg. ſufficeret.
Pag. 685. col. 1. lin. 33. eſſe iuſdam, l. eſſe cuiuſdam
Pag. 693. col. 1. lin. 22. leges con, leg. leges condere,
Pag. 731. col. 2. lin. 47. poſitum, leg. poſitam.
Pag. 732. col. 2. lin. 37. Et & ad, l. Et ad.
Pag. 734. col. 1. lin. 57. exhibere, leg. exhiberi.
Pag 746. col. 2. lin. 14. illæ, leg. ille.
Pag. 748. col. 1. lin. 3. effectrix quædam, leg. effectrix, quædam.
Col. 2. lin. 18. conceſsit, leg. conceſsis.
Pag. 770. col. 1. li. 56. reliquiam, leg. reliquias.
Pag. 777. col. 1. lin. 54. addditit, leg. addidit.
Pag. 781. col. 1. lin. 38. ſanguis. l. ſatis.

Iuan Vazquez del Marmol.

REGESTVM OPERIS.

†. ††. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq
Rr Sſ Tt Vv Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt quaterniones, præter †† Ccc Ddd Eee, qui ſunt terniones, ac † duernio.

COMPLVTI

In Collegio Societatis IESV ex Officina Typographica Petri Madrigalis.

Anno. M. D. X C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca